תלמוד בבלי · אחרונים

המקנה על קידושין

רבי פנחס הלוי איש הורוויץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

המקנה על קידושין

רבי פנחס הלוי איש הורוויץ

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/המקנה-על-קידושין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 6
פרק ראשון האשה נקנית 32
דף ב. 32
דף ב: 40
דף ג. 44
דף ג: 51
דף ד. 56
דף ד: 61
דף ה. 67
דף ה: 73
דף ו. 81
דף ו: 84
דף ז. 92
דף ז: 98
דף ח. 103
דף ח: 113
דף ט. 119
דף ט: 126
דף י. 132
דף י: 142
דף יא. 147
דף יא: 148
דף יב. 152
דף יב: 158
דף יג. 162
דף יד. 178
דף יד: 187
דף טו. 198
דף טו: 205
דף טז. 211
דף טז: 222
דף יז. 229
דף יח. 237
דף יח: 243
דף יט. 246
דף יט: 251
דף כ. 253
דף כ: 260
דף כא. 263
דף כא: 268
דף כב. 276
דף כב: 284
דף כג. 292
דף כד. 297
דף כד: 303
דף כה. 308
דף כה: 310
דף כו. 315
דף כו: 329
דף כז. 336
דף כז: 339
דף כח. 345
דף כח: 354
דף כט. 358
דף כט: 369
דף ל. 380
דף לא. 394
דף לב. 403
דף לב: 408
דף לג. 412
דף לג: 416
דף לד. 421

דף לה. 430
דף לה: 439
דף לו. 446
דף לו: 453
דף לז. 463
דף לז: 469
דף לח. 478
דף לח: 487
דף לט. 490
דף לט: 496
דף מ. 502
דף מ: 510
דף מא. 516
פרק שני האיש מקדש 516
דף מא: 522
דף מב. 527
דף מב: 532
דף מג. 537
דף מג: 548
דף מד. 559
דף מד: 562
דף מה. 566
דף מה: 570
דף מו. 576
דף מו: 581
דף מז. 582
דף מז: 586
דף מח. 591
דף מט. 604
דף מט: 606
דף נ. 610
דף נ: 613
דף נא. 622
דף נא: 626
דף נב. 631
דף נג. 647
דף נג: 650
דף נד. 658
דף נד: 667
דף נה. 674
דף נה: 680
דף נו. 692
דף נו: 702
דף נז. 715
דף נז: 726
דף נח. 734
דף נח: 742
פרק שלישי האומר 745
דף נט. 747
דף נט: 753
דף ס. 761
דף ס: 767
דף סא. 773
דף סא: 778
דף סב. 786
דף סב: 793
דף סג. 799
דף סד. 824
דף סד: 833
דף סה. 840
דף סו. 859
דף סו: 870
דף סז. 875
דף סז: 878

דף סח. 886
דף סח: 893
דף סט. 899
פרק רביעי עשרה יוחסין 903
דף ע. 908
דף ע: 912
דף עא. 918
דף עב. 923
דף עב: 925
דף עג. 930
דף עג: 939
דף עד. 947
דף עד: 956
דף עה. 959
דף עה: 963
דף עו. 973
דף עו: 979
דף עז. 982
דף עז: 987
דף עח. 994
דף עח: 1003
דף עט. 1013
דף עט: 1018
דף פ. 1026
דף פ: 1030
דף פא. 1036
דף פא: 1041
דף פב. 1045

הקדמה

אברך ה' אשר יעצני. אל מרום קדשו קראתי וירצני. ובזרוע עוזו יאמצני. בנאות דבירו ירביצני. ואנכי תולעת סס נוסס עדני העצני. מי יאמר זכיתי לבי ומלאתי כפי וחצני. נפש נענה נכאה ונעצב. לפני מלכים מי יתיצב. אשר דעתם וחכמתם שגבה לאין ערך וקצב. מפיהם להבות אש חוצב. ומה לאבן יד בין אבני המחצב. המה הגבורים האדירים בשמי עליות. קלים מנשרים וגברו מאריות. מערכי מלחמת ה' ובידיהם חרב פיפיות. בעלי התוספות ומפרשים ראשונים אשר ועיניהם על אפיקי מים כיונים. ברבבות נחלי פלגי שמנים. ישוטטו בנבכי ים התלמוד. עמוק עמוק לא יחקר ולא יאמד. לפני קורת רוח חכמתם מי יעמוד. אמנם מראשית כזאת הודעתי. כי לא עלתה על דעתי. לאמור בין הרים הגדולים הכרעתי. כי ידעתי. גם ידעתי. לקרסולם לא הגעתי. ועיני להם תלויות. כי עמהם מקור החיות. וכל רז וצפון תעלומות להם גלויות. אך בהיות להם עינים מאירות ומביטים. בכל חדרי היכל החכמה משוטטים. וכל מבועי מקורי מעינות ברהטים. על כן היו דבריהם מעטים. וחכמי דורותם הבינו להיכן הם נוטים. ובסגות הזמנים ושנים רבות. בתהפוכות הסיבות. לאלפים ורבבות. נתמעטו הלבבות. נסתבכו ונתאבכו בצחצחות לשונם בדרך קצרה. איזו דרך ישרה. ישכון אורה. ורבו בדבריהם הספיקות. דעות חלוקות. וקושיות חזקות. וצריך פירוש לפירושם. לחקרם ולדרשם. להשיג על שורשם. ואף גם זאת כי ימצא לפרקים. למעיין בדבריהם כראי מוצקים. אחרי אשר העלוהו לראשי צוקים. והר ה' יראה למרחקים. ויהי למשל כננס על גבי ענקים. גף ה' יתן הטוב מגיד לישראל משפטו וחוקו. לאיש איש מנת חלקו. ללמוד ולשנות פרקו. וכן אמרו בזוהר פ' שלח זימנא באפרקסתא דענייא משתכח מרגניתא. לתירוצי סוגי' ולפרוקי מתניתא. כמשחל מחלבא בניתא. הגם הלום ראיתי אחרי רואי בחיבורי על מס' כתובות כי נתנו ה' לחן וחסד בעיני הרואים. וירויון ממנו נפשות הצמאים. ויתענגו בו חכמי הבנאים. ורבים אומרים לנפשי. אל תדומי ותחושי. כי חשקה נפשותם להשביעם מחדושי. אשר הופיע ה' אלהי קדושי. ע"כ לא החדלתי את תירושי. ולא מנעתי. לחוות עניו' דעתי. אשר מצאתי כי יגעתי. לחבירים המקשיבים בני סייעתי. והוכפל שאלתי אשר אם יעלה שואל לפרוץ. גדרה כי יעבור עליו רוח קנאה וסתירה. ודברו ירוץ מהרה ועד שלא יגיע לשורה. כמתלהלה זיקים יורה לשלח למטרה. והאמת ממנו נעדרה. ואם יסיר מעליו קנאתו וחרונו. וישים לבו לדעת קונו. ימצא הדבר על מכונו. אמנם אנכי עפר ואפר. אמרתי עם הספר. את אשר חנני ה' הנותן אמרי שפר. ואם ח"ו שגיתי ה' הטוב יכפר. בו בטחתי כי לא אבוש ולא אחפר. ואני מזהיר לכל אשר יעלה מן החידושים

להלכה ויותר מהמה בקונטרס אחרון אשר קווצותיו תלתלים כהררים תלוים בשערה. סנסניו וסעיפיו מי יכול לשערה. אל יסמוך לב הקורא לעשות מעשה. כי הדברים נאמרו להלכה ולא למעשה עד אשר יעיין וידקדק היטב הדק. וימצאם על נכון בלי בדק וה' יאר עינינו להורות לנו דרך הישר וצדק. והנה קראתי נועם החלק הזה בשם ספר המקנה כי יאות לו שמו מצד איכותו ומהותו. כי יתבארו בו כל תורות הקנאות. כענין איש בעזרו. ועבדו ואמתו. ושורו וחמורו מטלטלין וקרקעות. כל אחד ענין ממכרו. וחליפו ותמורו. וגם הוא זכרון טוב לחמשה קנינים שקנה הקב"ה בעולמו תורה קנין אחד וכו'. וגם כי הוא אדיר כל חפצי וקניני אשר קניתי מאת ה' קנין עולם וגם יאות שם זה להשקות מקנה צאן עדר ה' כי ישקו ממנו העדרים צאן קדשים החבירים הפרושים. ותורת ה' דורשים ומבקשים. גם יש בו זכר לשם אמ"ו הגאון החסיד מוהר"ר צבי זללה"ה. ושם אמי מורתי החסידה מרת מלכה זללה"ה. אשר על שמה קראתי שם בתי הצנועה זללה"ה כי מספר קדושת שמותם עולה למספר מקנה עם כולל שתי תיבות ספר המקנה. גם ספר המקנה במ"ק עם שתי תיבות עולה למ"ק שמי ושם שבטי ועיני נשואות לשמים ערב ובוקר וצהרים להאיר עינינו בתורת חיים. לאורך ימים ושנות חיים. ויזכני לברר וללבן חידושי על שאר מסכתות. ויותר מהמה לזכות אותי להוציא לאורה. פנים יפות על התורה שבכתב. וה' הטוב יאיר עינינו להבין ולהשכיל פשוטי' ורמזי' דרושי' ורזי' וסתרי גנזי'. והנני גוזר בגזירת נח"ש שלא ירים איש את ידו להדפיס חיבורי זה הן כולו הן מקצתו הן ק"א בלתי ידיעתי ורשותי ולשומע יונעם ובצפייתינו צפינו כי יחשוף ה' זרוע קדשו לכונן מעון קדשו מרום מקדשו ויגלה כבוד ה' לעם קדושו. וה' בהיכל קדשו במהרה בימינו אמן: **פתחא זעירא**

הנה מלפנים אותו גליתי מראש מקדמי פתיחת מס' כתובת. כי מאז שמתי אל לבי את אשר חכמים הגידו. כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו וכו' ומקרא מלא ראשית חכמה יראת ה'. לזאת טרם הואלתי לדבר בחדושי ההלכות פתחתי אני לדודי דברי מוסר שמורות וערוכות. בדברי הגדות לבבות מושכות. כמבואר שם באריכות. וידעתיו בשם **פתחא זעירא** ויותר מהמה במס' זו אשר היא מעין קדושת כנסת ישראל ואחדות שמו יתברך ומעלות התורה ולומדי'. הדר יקרה וכל מחמודי'. ורב טוב הצפון לידידי'. ויבואר בו אופני למודי'. וגם מוסר השכל. לאשר חננו ה' כי יש לו כל. אשר דבריו במשפט יכלכל כאמור יגיע כפיך כי תאכל. ואל יפנה אל רהבים. ושטי כזבים הליכות שבבים. ויקבע עתים לאילת אהבים. ויצו ה' הברכה כטל וכרביבים. כאמור הטיבה ה' לטובים: **האל** חסדו עלי גבר. ישים בפי דבר. אותו אשמור לדבר:

מי ימלל ומי ישמיע תהלת ה' על כל אשר גמלנו והפליא חסדו ורב טובו עלינו ורוממנו מכל לשון לחסות תחת כנפיו ולדבקה בו כאמור ואתם הדבקים בה' אלקיכם וגו' והאמירנו להיות לו לעם סגולה לשם ולתפארת ומרוב אהבתו וידידתו ערבו עלינו דברי דודים חכו ממתקים כאומר פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי. ויותר מהמה חבה יתירה נודעת לנו לקדש אותנו קדושת עולמים בחופה וקדושין כאמור וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט בחסד וברחמים וארשתיך לי באמונה וידעת את ה' וכתיב והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי ואומר הנה אנכי בעלתי בכם וע"ז תקנו לומר בברכת אירוסין לקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין: (א) אמנם בענין החופה וקדושין נחלקו המפרשים י"א שהקדושין היו במה שהוציאנו מכור הברזל ברכוש גדול כאמור תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף דהיינו ביזת מצרים וביזת הים כפירש"י וכאשר אמר הש"י בתחילת הגלות כבודו יתברך למרע"ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה וי"א שהקדושין היו בלוחות הברית במעמד הר סיני כמ"ש חז"ל בלשון הכתוב בלוחות ראשונות אשר שברת יישר כחך ששברת שעשאן כפנוי' ונראה ששניהם אמת דהא ק' טובא במ"ש שעשאן כפנוי' דממ"נ אם קבלת משה הלוחות מש"י הי' בתורת שליח קבלה א"כ כבר נתקדשו בשעת קבלת הלוחות ואין ביטול הקדושין בשבירה כיון שכבר נתקדשו ואם הי' משה שליח הולכה מש"י א"כ הרי הי' הזנות קודם הקדושין אפי' אם לא ישתברו כיון שעדיין לא מסרם לישראל אלא העיקר הוא שהיו הקדושין בביזת מצרים ובביזת הים אלא שהי' הקדושין בתנאי ע"מ לקבל את התורה כמ"ש בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים וגו' א"כ בשבירת הלוחות שלא נתקיים התנאי בטלו הקדושין למפרע וצריך לקדשם בלוחות שניות נמצא שע"י שבירת הלוחות הי' הזנות קודם הקדושין ובזה אמרתי לפרש מ"ש הש"י בפ' שמות כי אהי' עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים וגו' ויש לפרש חיבור הדברים כי מרע"ה הי' סבר שא"א להוציא את ישראל מכור הברזל שהיו שקועים מאוד בארץ מצרים במ"ט שערי טומאה אם לא ע"י הש"י בכבודו ועצמו ולא ע"י שליח וגם ישראל לא יאמינו בזה. וע"ז השיב לו הש"י כי אהי' עמך ותוכל להוציאן והאות ע"ז בהוציאך וגו' דהיינו שיהי' ע"ת שיקבלו את התור' וקי"ל בכל דבר שא"א לקיים ע"י שליח התנאי בטל ומעש' קיים וע"כ שיוכל לעשות יציאת מצרים ע"י שליח ומטעם זה לא הוצרך לכפול את התנאי ולהקדים הן ללאו ושאר דיני תנאי משום דקי"ל בכל דבר הנעשה ע"י שליח א"צ לדיני תנאי: (ב) ובזה כתבנו בחידושי תורה לפרש מאמר אהרן פ' כי תש' ואומר להם למי זהב התפרקו

ואין הלשון דה"ל מובן תנו זהב ותו קשה וכי לא הי' להם זהב הרבה מביזת הים דכתיב תורי זהב נעשה א וגו' וכמו שבאמת התנדבו במלאכת המשכן דכתיב וכל איש אשר הניף תנופות זהב לה' וכתי' ויהי זהב התנופ' תשע ועשרי' ככר. ונראה פירושו דאהרן אמר להם כיון שאתם עוברים על התנאי ממילא הקדושין בטלים וצריכים להחזיר הקדושין כדאית' באה"ע סי' נון והיינו דאמר להם למי זהב שאין הזהב שלכם והוצרכו להתפרק הנזמים שהיו שלהם. ובזה נכון נמי מ"ש הש"י ויקחו לי תרומה ולא אמר ויתנו לי תרומה ולפמ"ש שלא הי' ביזת מצרים וביזת הים שלהם כ"א ע"י קבלת הלוחות שניות ואז ציוה להם הש"י על מצות המשכן הרי שעי"ז קנו את הביזה ושפיר שייך לשון קיחה. וכן אמר משה קחו מאתכם תרומה לה' ובחידושי תורה הארכנו בזה: (ג) גם בענין החופה והנשואין נחלקו המפרשים י"א שהי' ע"י שכפה עליהם ההר כגיגית וכמ"ש בחידושי כתובת דף ז' ע"ב באריכות שזה מ"ש חז"ל שאמרו האומות כלום כפית עלינו הר כגיגית ע"ש ומהרש"א ז"ל כתב שם דהחופה הי' ע"י ייחוד השכינה במשכן. ולכאורה נראה דע"כ הוי הנישואין בכפיית הר סיני שהרי אחז"ל בפ' כי תשא בפ' וישק את בני ישראל שנתכוון לבודקן כסוטות ואם נימא שלא היו הנישואין עד ייחוד המשכן הא קי"ל דארוסות לא שותות כדאי' לקמן דף כ"ז ע"ב תחת אישך אמר רחמנא. אך נראה דהא ק' לפמ"ש חז"ל אשר שברת יישר כחך ששברת שעשאן כפנוי' א"כ הרי נתבטל אפילו האירוסין: ונראה דבאמת אמרו בשבת דף פ"ז שיבר את הלוחות והסכים הקב"ה על ידו מאי דרש אמר מה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות וכו' ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת משמע דכוונת מרע"ה לא הי' לעשותן כפנוי' והטעם ע"ז כתבנו בחידושי תורה דסבר משה כסברת רב הונא בדף ה' דחופה קינה מק"ו א"כ כיון שכפה עליהם ההר כגיגית כבר הי' קדושין גמורים ע"י החופה וממילא דהוי נמי נישואין גמורים כמ"ש מהרש"א ז"ל דר"ה יליף דחופה קונה וגומר לכך השקה אותם כדין נשואה. והטעם בזה אף דלא קי"ל כר"ה דחופה קונה מק"ו הייינו משום דפריך התם מה לצד השוה שכן ישנו בע"כ תאמר בחופה שאינו בע"כ וכיון דהוי סבר דהחופה הי' במה שכפה עליהם ההר כגיגית אף שלא הי' מדעת ישראל כמ"ש חז"ל אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו וכו' הרי גם החופה הוא בע"כ וליכא למפרך שפיר הוי סבר דקונה וגומר: (ד) ובזה יש לתרץ מה שהקשו התו' בשבת שם בד"ה ומה פסח וכו' אין זה ק"ו גמור וכו' כונתם דאי הוי ק"ו גמור אין זה מדעתו. ולפמ"ש י"ל דבאמת איכא למפרך מה לפסח שהוא בקום ועשה משא"כ בשבירת הלוחות שהוא בשב ואל תעשה ואיכא למימר דיו לבא מן הדין שיהא בשב ואל תעשה וכה"ג הקשו התו' ביבמות

דף ז' ע"א בד"ה ומה עבודה וכו' נימא דיו מה רציחה אינה דוחה עבודה אלא בשב ואל תעשה וכו' ותירצו דאתי' כר' טרפון דאמר היכא דמפרך ק"ו לא אמרינן דיו ע"ש וכן בקדושין שם הקשו התוס' בד"ה חופה שגומרת וכו' וא"ת נימא דיו אסוף דינא וכו' מה להלן אחר כסף וכו' ותירצו דאתי' כר' טרפון וכו' הרי דלסברת מרע"ה דחופה קונה היינו ע"כ כר"ט ושפיר יליף ק"ו מפסח אפי' בקום ועשה לשבר את הלוחות אבל מה שהסכי' הקב"ה עמו ואמר לו יישר כחך ששברת שעשאן כפנוי' דאין חופה קונה ממילא דליכא למילף ק"ו מפסח וז"ש מדעתו. יצא לנו מכל מ"ש דעיקר הקדושין היו בביזת מצרים וביזת הים אלא כיון שהיו ע"ת שיקבלו את התורה א"כ בשבירת הלוחות הי' מתבטל הקדושין אבל כיון שנתרצה הש"י להם בלוחות האחרונות ובנין המשכן נגמרו הקדושין למפרע והנישואין ביחוד השכינה לישראל במשכן וז"ש בשיר השירים תורי זהב נעשה לך דהיינו ביזת מצרים וביזת הים אבל עד שהמלך במסיבו וגו' לא היו הקדושין חלין עד שנתרצה המקום כמ"ש צרור המור דודי לי בין שדי ילין דהיינו השראת השכינה במשכן:

(ה) וע"ד זה פירשנו מ"ש במדרש שמואל בפ' י"ו כי לא יטוש ה' את עמו כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם ר"י אומר אין הואיל אלא לשון תחלה שנאמר הנה נא הואלתי לדבר וגו' ר' נחמי' אומר אין הואיל אלא לשון לינה שנא' הואל נא ולין וגו' ורבנן אמרי אין הואיל אלא לשון שבועה שנאמר ויואל משה וגו' והנה ראיתי בספר פי' הפסוק הזה משום דאי' במדרש אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו שהתנה הקב"ה עם ישראל שיהיו לו לעם סגולה והוא יהי' להם לאלהים לא יעזבם ולא יטשם והוא בדרך תנאי כאילו אמר אנכי ה' אלהיך אם לא יהי' לך דהיינו אם ישמרו תורתו להיות לו לעם סגולה וקי"ל דבדיני תנאי דבעינן תנאי קודם למעשה אבל אם הקדים המעשה לתנאי התנאי בטל ומעשה קיים וכיון דהכא אמר אנכי ה' אלהיך שהוא המעשה קודם לתנאי שהוא לא יהי' לך ממילא אפי' אם ח"ו ישראל עוברים ע"ת אפ"ה המעשה קיים והיינו דכתיב כי הואיל לעשות שהתחיל במעשה והם דברי ר"י שאמר אין הואיל אלא לשון התחלה. אך נראה דהא תלי' בפלוגתא הרמב"ם ורמב"ן דלפי דעת הרמב"ם דס"ל דקרא דכתיב לא תעשה לך פסל וגו' הוא בכלל לא יהי' לך עד לא תשא כולם מפי הגבורה שמענו כמשמעות הכתוב כי אנכי ה' אלהיך אל קנא וגו' א"כ לפי מה שיבואר לקמן בק"א סי' ל"ח די"ל דאפי' אם הקדים המעשה לתנאי אם חזר ואמר המעשה אחר התנאי התנאי קיים א"כ אי נימא במ"ש כי אנכי ה' אלהיך הוא מפי הגבורה הרי חזר ואמר המעשה אחר התנאי. ונראה דזהו טעמא דרבנן דאמרי אין הואיל אלא לשון שבועה כדאמרינן בשבועות דף ל"ו ע"א דהן הן הוי שבועה כדכתיב כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' דהיינו

שאמר לא לא תרי זימנא וא"כ כיון דלסברתו דאנכי השני הוא מפי הגבורה הרי כפל דבריו הוא לשון שבועה ור' נחמי' דאמר אין הואיל אלא לשון לינה היינו דכתיב בין שדי ילין שהוא לשון נישואין כנ"ל וקי"ל דאין תנאי בנישואין א"כ אף שהי' בדרך תנאי קי"ל דבנישואין נתבטל התנאי והיינו דכתיב כי הואיל לשון נישואין ובטל התנאי: (ויו) עוד חיבה יתירה נודעת לנו במ"ש ירמי' סי' ג' לאמור הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אלי' עוד וגו' ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאום ה'. וצריך להבין מילת לאמור ותו דהאי קרא גבי מחזיר גרושתו כתיב ולא בסוטה ומסיים ואת זנית רעים רבים שהוא זנות תחת בעלה כדכתי' אי' ספר כריתות אמכם אשר שלחתי'. ונראה שהכוונה בזה למ"ש חז"ל ביומא דף פ"ו ע"ב אמר ר' יוחנן גדולה תשובה שדוחה את ל"ת שבתורה שנא' לאמור הן ישלח וגו' ובפ' נשא גבי סוטה כתיב ונטמאה ואינו אלא עשה אלא דאמרינן ביבמות דף י"א בהאי קרא דכתיב גבי מחזיר גרושתו לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה אחר אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה לעבור עלי' בלאו והיינו דאמ' ר' יוחנן שדוחה ל"ת ויש לפרש מילת לאמר ע"ד שאחז"ל בפסחים דף מ"ב לאמור לימד על כל הפרשה כולה שיהא בל"ת מאי משמע דכתיב לאמר לא נאמר בדברים וכו' והיינו שאמר הש"י אע"ג דאיכא לאו תשובה דוחה אותו: ונראה ענינו לפי מאי דאי' במדרש שש"י אייר שובו אלי ואשובה אליכם שבתחילה יעשו ישראל תשובה ואחר כן ואשובה אליכם וישראל אומרים השיבנו ה' אליך ונשובה שבתחילה השיבנו ואח"כ נעשה תשובה אמנם טענת הש"י הוא משום דקי"ל דכל עשה שדוחה ל"ת בעינן בעידן דמיעקר לאו מקיים עשה א"כ איך ישיב אותנו קודם התשוב' דבעידן דמיעקר לאו עדיין לא מקיים עשה מיהו התוספות כתבו בפסחים דף נ"ט בד"ה אתי עשה דפסח וכו' דדוקא בל"ת דחמיר בעינן בעידנא דמיעקר לאו דלקיים עשה אבל עשה דחמיר דחי עשה הקל בכל ענין אפי' לא מקיים עשה חמיר בעידנא דעבר על עשה הקל וכו' והיינו דקאמר לאמור כיון שלא נאמר בדברים והוי דחיית לאו בעינן בעידנא דמיעקר לאו מקיים עשה והיינו דכתיב ושוב אלי נאום ה' שצריך שישובו בתחילה. ויש לפרש מ"ש ואת זנית רעים רבים מפני שאמרו שם ביומא דבתשובה מיראה זדונות נעשות כשגגות ובתשובה מאהבה זדונות נעשות כזכיות א"כ י"ל דבתשובה מאהבה שנעש' כזכיות כמש"ה שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אין כאן ל"ת כלל: אך לפמ"ש מהרש"א ז"ל דהא דאמרינן מעיקרא שובבים היינו שהקב"ה אינו תושב את מחשבת העבירה לכלום. ואינו מצרפו למעשה ומחשבת התשובה מצרפה למעשה ואמרי' בסוף פ"ק דקדושין דף מ"א כשעבר עבירה ושנה נעשה לו כהיתר אף המחשבה רעה מצרפו

למעשה נמצא דאין כאן עקירות עבירה לגמרי והיינו דכתיב ואת זנית רעים רבים ונעשה כהיתר דאיכא עונש גם על המחשבה הרי דאית בי' לאו אלא דעשה דתשובה דוחה אותה והיינו דכתיב ושוב אלי נאום ה' וגו' בתחילה כי היכא דלהוי בעידנא דמיעקר לאו מקיי' עשה: (ז) ואף בהיותנו בארץ לא לנו ונדחי' מהסתופף בנחלת ה' וגלינו מעל שולחן אבינו עוד אהבתו מתרפק עלינו ומציץ מן החרכים בכל עת ובכל שעה להשיב שבותינו לקבץ נדחינו כמו שנאמר קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי וגו' מגודל אהבתו אותנו ואהבת אבותינו כדכתיב רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם וגו' ורמז בזה רעיתי הוא אהבת אברהם כדכתיב זרע אברהם אוהבי ויונתי רמז ליצחק אבינו במסירת נפשו כיונה ותמתו רמז ליעקב אבינו איש תם והמניע' הוא מאתנו בעוד לא נתקנו מעשינו לפני יתברך כי אם ע"י זה נדחנו ממעון קדשינו ושמם היכלנו איך ישיבנו אליו ועוד לא שבנו מטעותינו וז"ש הכתוב פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי וגו' ענינו כיון שע"י מעשיכם פשטתי את כתנתי כ"ש שלא אלבשנה עד אשר תשובו מדרכיכם ותהיו ראוים להסתופף בנחלת ה' ובזה פרשנו מ"ש הנביא בישעי' סי' ס"א ולארצך לא יאמר עוד שממה כי חפץ ה' בך וארצך תבעל יש לדקדק דהל"ל כי יחפוץ ה' בך בל' עתיד כמו בארצך תבעל אמנם ענינו הוא בשבחו של ישראל לעתיד כי האיש השפל ונבזה אף כי יתעל' ויתכבד מאוד אחרי כן עוד יש פתחון פה לחרף אותו בשפלותו בימי הראשוני' אך לא יתכן חירוף הזה רק אם הי' השפלות שלא בטובתו אבל אם הי' המניע' מחמת רצונו שלא חש לכבודו ואם הי' רוצה הי' מתכבד בתחילתו אין זה חירוף והיינו דאמר לא יאמר לך עוד עזובה דהיינו שלא יחרפו אות' שהית' עזובה מתחלת' בהיות' בגלות ע"ז אמר כי גם עתה בגלות חפץ ה' בך וצופה ומביט בכל עת ובכל שעה לתשובתינו להשיבנו אליו והמניע' הוא מאתנו א"כ אין בזה חירוף בהיות לאל ידינו כדכתיב היום אם בקולו תשמעו. וז"ש דהמע"ה בתהלים סי' קמ"ט כי רוצה ה' בעמו יפאר ענוים בישוע' ולא אמר כי ירצה ה' בעמו כמ"ש יפאר ענוים אלא הוא הדבר שכתבנו כי רוצה ה' בכל עת ובכל שעה בעמו והיינו דאמר יפאר ענוים בישוע' כשישיע אותנו יפאר אותנו בזה שלא לחרף אותנו במה שעבר עלינו בגלותינו כי בידינו הוא בכל עת להשיב אליו: (ח) וכן אמרו חז"ל אם הי' בעל תשובה לא יאמרו לו זכור מעשיך הראשונים כי באמת אין בזה חירוף שהש"י ברחמיו וחסדיו צופה לרשע וחפץ בהצדקו ולא עוד שאחז"ל בסוף יומא בתשוב' מאהב' שזדונו' נעשות לו כזכיות ואין חיבה יתירה נודעת יותר מזה. ובזה פירשנו מ"ש בזכרי' סי' ג' ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' והשטן עומד על ימינו

לשטנו ואינו מובן מ"ש על ימינו ונראה לפי שאמר אח"ז ויהושע הי' לבוש בגדים צואים וגו' ויאמר אלי ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות פירש"י חליפות בגדים נאים כלומר זכיות וכו' והיינו כיון שעשה תשובה מאהבה נהפך לו העונות לזכיות הרי דמה שהשטין עליו להזכיר עונותיו מזה הי' טובתו וזכותו היינו דכתיב על ימינו שהוא לשון עזר וישועה כענין שנאמר בתהלים סי' ק"ט כי יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו. (ט) ובענין זה פירשנו מ"ש בר"ה דף י"ו למה תוקעין וחוזרין ותוקעין כדי לערבב השטן פירש"י מתוך שרואה שישראל מחבבין המצות יש לפרש לשון כדי לערבב את השטן שהוא מעורבב מלהשטין ולהזכיר את העונות מיראתו כיון שרואה שמחבבין את המצות דהיינו אהבת המצות פן יקובל התשובה מאהבה להפך את כל העונות לזכיות מתוך כך הוא מעורבב מלהזכיר את העונות. (י) ובזה יש לפרש מה דאיתא במדרש הובא בילקוט סוף הושע בפ' שובה ישראל וגו' אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה אם אנו עושין חשובה מי מעיד בנו אמר הקב"ה וכי לרעה אני עד ולטובה אין אני עד שנאמר והייתי עד ממהר במכשפים וגו' יש לפרש כיון שהזהיר הנביא שובה ישראל עד ה' אלקיך דהיינו שיעשו תשובה מאהבה שהפך לזכיות כמ"ש אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב וע"ז אמרו כיון שיראה השטן שעשו תשובה מאהבה לא יעיד על עוונות כלל כדי שלא להפכן לזכיות וע"ז אמר הקב"ה וכי לרעה אני עד וכו' דכ"ש הוא שהקב"ה מעיד על עוונות כדי שיהפכם לזכיות. (יא) ויש לפרש בזה מ"ש דהמע"ה חטאת נעורי ופשעי אל תזכור כחסדך זכור לי אתה למען טובך ה' והיינו דביקש דהמע"ה שיבחנהו הש"י אם לא עלתה לו התשובה מאהבה גמורה אל יזכירהו אבל אם עשה תשובתו כראוי מאהב' לפני השי"ת. אזי יעשה לו כחסדו להזכירם לטובה ויהפכו לו לזכיות וז"ש כחסדך זכור לי וגו' ובזה מובן חסד הש"י עם הצדיקים שאחז"ל וסביביו נשערה מאוד שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה והיינו כיון שהצדיקים בודאי עושין תשובה מאהבה כמ"ש אם ראית ת"ח שעובר עבירה אל תהרהר אחריו כי בודאי עשה תשובה א"כ כל מה שמדקדק עמהם הוא טובתם שיתהפכו לזכיות הרבה. (יב) אמנם כל הקדושין והדביקות הוא ע"י עסק התורה ושעשוע יום יום ודביקות התורה הוא ממש דביקות בה' אלהים חיים והוא משאחז"ל ובו תדבקון וכי אפשר לדבק בשכינה אלא הדבק בת"ח ובודאי מצוה זאת נאמרה אף לת"ח עצמם מובן מזה כי ת"ח הם מקיימין ובו תדבקון ע"י עסק התורה שהוא דביקות שמו יתברך כמ"ש בזוהר כולא אורייתא שמא דקב"ה הוא אלא שא"א לכל ישראל לדבק דביקות תמידיות בעסק התורה כמ"ש דהמע"ה ישב עולם לפני אלהים חסד ואמת מן ינצרוהו וע"ז אמר הדבק בת"ח והוא ענין מ"ש בישכר וזבולן

וכמ"ש עץ חיים היא למחזיקים בה וע"י הדביקות בת"ח הדביקים בתורת ה' מתקיים בכל ישראל ובו תדבקון. (יג) וכענין זה פרשנו מ"ש במגילה דף י"ח אמר ר"א מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל אלהי ישראל וכו' אלא ויקרא לו ליעקב אל ומי קראו אל אלהי ישראל נרא' הא דהתחיל בשם יעקב וסיים באלהי ישראל ולא אמר אלהי יעקב היינו משום דודאי כביכול שמו יתברך משותף בשמינו כדכתיב בהושע סי' ז' ומה תעשה לשמך הגדול המשותף בשמינו כפי' רש"י והיינו ששם ישראל כלול בו שם אל כדכתיב כי שרית עם אלהים אלא דידוע ששם יעקב הוא בכל זרע יעקב ושם ישראל הוא בת"ח והיינו דשאל מנין שאפי' הנקראים בשם יעקב קוראם הקב"ה אל שנא' ביעקב ויקרא לו אל. וע"ז אמר מי קראו אל אלהי ישראל שע"י שהם דבקים בת"ח הנקראים ישראל כנ"ל נקראים כולם אל. (י"ד) ובזה פירשנו בחידושי תורה בפ' בלק מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל מה אקוב לא קבה אל וגו' שהי' מתיירא להזכיר קללה בשם ישראל כיון שמשותף בו שם אל ובן נח מוזהר על ברכת השם כדאי' בפ' ארבע מיתות לכך אמר ארה לי יעקב ועל זה השיבו בלעם מה אקוב לא קבה אל לשון בתמי' דגם יעקב נקרא אל אם כן כל מה שאקוב הוי כקבה אל לכך אינו יכול לקבותם ואמר מה אזעום לא זעם ה' כי כל הזועם ישראל כאלו זעם ה' כמו שיבואר. (ט"ו) ועפ"ז יש לפרש הכתוב נורא אלהים ממקדשיך אל ישראל הוא נותן עוז וגו' ואחז"ל אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך והיינו שאחז"ל את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח הרי שהשוה הש"י מורא ת"ח למוראו וכמ"ש חז"ל מורא רבך כמורא שמים וכענין שאמרו בריש יבמות במורא מקדש לא מן המקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר עליו כן הוא במורא ת"ח הוא עצמות מורא הש"י ח"ש נורא אלהים ממקדשיך שהם קדושי ה' הדבקים בתורתו הקדושה המורא מפניהם הוא מורא שמים וע"ז אמר אל ישראל הוא נותן עוז וגו' ששם אל המשותף בשם ישראל הוא נותן עוז להקרא כולם בשם אל. ויש לפרש מה עוד מש"ה יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו. והוא מ"ש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח וז"ש יראו את ה' דהיינו ת"ח שהם קדושיו ואמר שהשוה הש"י למוראו והיינו כי אין מחסור ליראיו שיראה זו היא יראה שלימה בלתי חסרון כביכול ליראתו יתברך (טז) ובזה יש לפרש לשון המדרש הובא בילקוט ויאמינו בה' ובמשה עבדו אם במשה האמינו בה' לכ"ש א"כ מה ת"ל ובמשה אלא לומר לך כל המאמין בעבד ה' כאילו מאמין בה' רבים תמהו ע"ז דהל"ל א"כ מה ת"ל בה'. ויש לפרש ע"פי מ"ש תוס' בר"פ האיש מקדש וז"ל ואין שייך לתרץ הכא לאו דוקא ור"ל לא זו אף זו דלא שייך כן בשני תיבות וכו' והיינו דמקש' הכא דלא נימא דקרא לא זו אף זו קאמר

דא"כ ה"ל לכתוב וגם במשה וכן מצינו בשמואל א' סי' י"ב ויירא כל העם מאוד את ה' ואת שמואל ולא כתיב את ה' ושמואל היינו משום דבשני תיבות לא שייך לא זו אף זו דמשמע כאילו הם שווים והיינו דמקשה דא"כ מה ת"ל ובמשה בשני תיבות ומשני דבאמת הוא כן שכל המאמין במשה כאילו האמין בה' (י"ז) והנה מ"ש הכתוב וירא ישראל את היד הגדולה ואח"כ כתיב ויירא העם את ה' ויאמינו וגו' י"ל מ"ש בתחלה ישראל ואח"כ אמר העם ולא אמר סתם ויירא את ה' ובסוף פרשת יתרו ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. צריך להבין דהאי קרא לאו רישי' סיפי' כיון שכוונת הש"י הי' שיראו מלפניו איך אמר אל תיראו. ותו דהל"ל ואל תחטאו. ועוד אמרו במשנה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו' משמע שיש חכמה בלא יראת חטא ובמקום אחר אומר אם אין יראה אין חכמה משמע שא"א לחכמה בלתי יראה. אמנם הענין הוא כמבואר בזוהר הקדוש אית יראה ואית יראה וכאשר ביארנו ענינו בפנים בדף נ"ז גבי הא דדרש ר"ע את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ע"ש והוא כי יראת שכר ועונש נקרא יראה תתאה כי הוא כעובד א"ע ואינו שמח בשעת עבודתו אלא מיצר כדי שישמח לאחר זמן. אבל יראה דהיא עיקרא למידחל איניש למרי' בגין דהוא רב ושליט וע"ז אמר הכתוב עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה כי ביראה זו אינו עובד א"ע אלא ה' לבדו ויראה זו היא בשמחה בהתקרבת עבודת מלך גדול ונורא וזהו וגילו ברעדה. וזהו ענין יראת חטא שאינו ירא מפני העונש על החטא כי העונשים הם רפואות הנפש לרפאות אותו מנגעי הנפש ותחלואי' אשר חלה בה בחטאיו ואיך יעלה על לב המושכל שייירא מן הרפואה ולא ייירא מן תחלואי' הנפש והוא מ"ש דהמע"ה העבר חרפתי אשר יגורתי כי משפטיך טובים כי חרפה בושה היא אשר יגורתי מפני העונש ולא מפני החטא ואמר ע"ז כי משפטיך טובים כי משפט העונשים הם טובים לאדם לרפאותו וז"ש הקב"ה לאדם ביום אכלך ממנו מות תמות כי עיקר המיתה היא בשעת אכילה שנחשך ממנו אור העליון ולא יתרפא מזוהמתו כ"א במיתת הגוף כמ"ש חז"ל כי טוב מאוד זהו מלאך המות כי הוא משפט הטוב לרפאות אותו מזוהמת הנחש והיינו שאחז"ל בברכות דף ה' לעולם ירגז אדם יצר טוב על יצה"ר וכו' יזכור לו יום המיתה היינו מ"ש לו הקב"ה ביום אכלך ממנו מות תמות כי יום העבירה הוא יום המות. וז"ש מרע"ה אל תיראו וגו' כי כל העם אשר היו יראים מן האש הגדולה פן ימותו שהוא יראת עונש וע"ז אמר להם כי כוונת הקב"ה הי' שיהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו דהיינו שיראו מן החטא ולא מן העונש וע"ז אחז"ל כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו דהיינו יראה העליונה חכמתו

מתקיימת כי היראה העליונה היא דבוקה בחכמה תמידית כמ"ש בזוהר דאינון תרין ריעין דלא מתפרשן לכך חכמתן מתקיימת אבל יראה תתאה שהוא יראת עונש אין בה אלא מעלת האמונה בה' שהשכר והעונש הם מאתו יתברך לבד ואין זולתו שליט להרע או להיטיב והיינו דכתיב וירא ישראל את היד הגדולה היינו החכמים הנקראים בשם ישראל הם ראו והשיגו מרוממות וגדולת הש"י אבל שאר העם לא הי' בהם אלא יראה תתאה שראו השכר הטוב בהם ועונש המצרים ויראה זו היא מעלת האמונה בה' כנ"ל והיינו דכתיב ויאמינו וגו': (יח) והנה לעוצם חיוב היראה מלפני הש"י לא יחשב מעלת היראה להתפאר בה מי שאינו נבער מדעת כמ"ש מי לא יראוך וגו' ואף כי מדרך הענוה לא יאות לאדם להתפאר בעצמו כמ"ש ואל יתהלל החכם וגו' לא כן במדת היראה שכן מצינו ביוסף שאמר את האלקים אני ירא ואמר עוד התחת אלקים אנכי ופי' התרגום ארי דחלא דה' אנא ומי לנו גדול ממרע"ה שנאמר ואיש משה עניו מאוד ואמר ועתה ישראל מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה ואחז"ל יראה לגבי משה מלתא זוטרתא היא הרי שהתפאר בעצמו במדת היראה וזהו שסיים הנבי' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידו'אותי שהיא הירי' העליו' וי"ל בז' מ"ש חז"ל בסוטה ד' ה' ת"ח צריי' שיהא בו אחד משמנה בשמינית ירמז על שמנה פסוקים שבסוף התורה שאחז"ל שמשה כתבם מפי הקב"ה בדמע ועל כרחו הזכיר שבחו מפי הש"י ולא קם נביא וגו' ובפסוק השמיני במעלות המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל התפאר בעצמו באמרו ועתה ישראל וגו' כ"א ליראה כנ"ל ומן תיבת המורא עד סוף התור' הוא שמנה תיבות וירמז ע"ז שמנה שבשמינית. אמנם יראת שכר ועונש אף שאמרו בזוהר דלאו איהי עיקרא. מ"מ היא מדריגה לעלות במעלת יראה העליונה כמ"ש חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וכבר כתבנו בפתיחת מס' כתובת לפרש מ"ש שמתוך שלא לשמה בא לשמה כי הלומד בשביל שיתכבד ויתגדל בעיני הבריות שאמרו בזה לא תעשם עטרה להתגדל בהם ויש בזה הפרש כי בודאי הרודף אחר הכבוד בשביל כבוד עצמו ע"ז נאמר תועבת ה' כל גבה לב אבל אם רוצה להתכבד בעיני הבריות כדי שיהי' דבריו נשמעים להורות לעם ה' התורה והמצות להנהיגם בדרך הישר והטוב הרי אף שתחילתו אינו לשמה ממש מ"מ סוף סוף מחשבתו לשם ה' וז"ש שילמוד שלא לשמה באופן זה שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה: (יט) עוד יש בזה בחינה אחרת והוא מ"ש חז"ל שכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה ענינו משום דכתיב כי לקחה מיד ה' כפלים ככל חטאותי' וכן לענין שכר הטוב נאמר לכן בארצם משנה יירשו הטעם הוא מפני כשהש"י ברא עולמו להתגלות מדותיו רחום וחנון להשפיע הגמול הטוב לאוהביו

ולשומרי מצותיו והחוטא המונע שפעו הטוב פוגם ח"ו במדותיו ומקלקל צינורי השפע לכן מלבד עונש העבירה עונש הכפול בעבור פגם במדותיי יתברך וז"ש בפ' שלח לך עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי הקדים תחילה פגם מדות הרחמים שמהפכים מדת הרחמים לרוגז וניאוץ ואח"כ אמר ועד אנה לא ישמעו בקולי וז"ש ישעי' הנביא על מה תוכו עוד תוסיפו סרה וגו' והיינו פגם מדותיו יתברך כמ"ש כל רחש לחלי וגו' ובזה ממילא מדה טובה מרובה ששכר מצוה מצוה דהיינו מה שמשלימין מדותיו יתברך להשפיע להם שכר הוא עצמו מצוה להכפיל להם שכרם וז"ש אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס דהיינו שמכוונין לקבל שכר בשביל הנאת עצמן ונקרא פרס לשון פרוסה אבל כשמכוונין כדי שיעלה לריח ניחוח לפני הש"י להשלים מדותיו להשפיע כרצונו הטוב מעלה גדולה היא ובזה מובן מה שנאמר באברהם אבינו ע"ה כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדק' ומשפט למען הבי' ה' על אברהם את אשר דבר עליו דאין זה ח"ו ע"מ לקבל פרס אלא הכוונה כדי להשלים מדותיו יתברך להשפיע את אשר דיבר עליו: (כ) בזה מובן המדרש דרש ראב"ע הקהל את העם האנשים והנשים והטף בשלמא אנשים באין ללמוד ונשים לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן ואמר ע"ז אשריך אברהם אבינו שראב"ע יצא מחלציך נראה לפרש דהיינו מה שדרש ראב"ע שעיקר המצוה הבאת הטף אינו אלא בשביל רצון הש"י להשלים מדותיו ליתן שכר למביאיהן הוא עצמו מה שציוה אברהם אבינו לדורות היוצאי' מחלציו לשמור דרך ה' כדי להשלים מדותיו יתברך למען הביא ה' על אברהם וגו': (כא) ובזה מובן מה שפירש"י בר"פ ואתחנן אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אעפ"י שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם י"ל הטעם בזה בכמה דרכים האחד כי הצדיקים גמורים בעבור חביבת מצות ה' מתענגים תענוג רוחני כדכתיב אז תתענג על ה' והמה ששון לבם לא ימלא לבם לבקש שכר על מה שהתענגו באהבת מצות ה' כמ"ש דהמע"ה בתמני אפי' ראה כי פקודיך אהבתי ה' כחסדך חיינו פי' כי אין לי לבקש שכר על המצות כי עשיתי באהבתי אותם כמ"ש כי ששון לבי המה ואין אני מבקש אלא מתנת חנם כחסדך חיינו: (כב) וטעם השני הוא מ"ש דהמע"ה אחת דיבר אלהים שתים זו שמעתי כי עוז לאלהים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשיהו ענינו כי אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו ונא' כי אנכי אל קנא וגו' ועושה חסד לאלפים וגו' והוא ענין מ"ש חז"ל ישראל קרוים בנים וקרוים עבדים בזמן שעושין רצונו של מקום קרוים בנים ובזמן שאין עושין רצונו של מקום קרוים עבדים והוא דבר מוכרח כי מדת העבד המשמש את רבו כראוי אין על הרב

חיוב תשלומי שכרו כי עבדו הוא ואם לא ישלים עבודתו יתחייב בעונש והיפוכו במדת הבן לאביו אם יעשה עבודתו כראוי ראוי לשלם שכרו כמ"ש חז"ל במצות הבן על האב ומצות האב על הבן ואם לא ישלים עבודתו אין להעניש אותו כ"א מחמת מצות הבורא בכיבוד אב וכיון שאמר הש"י כי אנכי ה' אלהיך אל קנא להעניש על מניעת עבודתו היינו מפני שאנחנו חייבי' לעבדו מדין עבד כדכתי' כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים מבית עבדים וכן הוא בדורי דורות כמ"ש אלו לא הוציא הקב"ה אבותינו ממצרים הרי אנו וכו' והי' ראוי מזה בקיו' המצו' אין חיוב שכר עליהם כמדת העבד כיון שאמר הש"י ועושה חסד לאלפים שנותן שכר לשומרי מצותיו ע"כ צ"ל דכשעושין רצונו של מקום קרוים בנים אף שיש עלינו דין עבדות חסד ה' הוא להיותינו כבנים וז"ש שתים זו שמעתי כי עוז לאלקים כי במדת הדין עוז כבודו עלינו לעבוד אותו ולקבל אדנותו כמו שידוע ששם אלקים מורה על שם אדנות וממילא מובן כי לך ה' חסד כי אתה תשלם כיון שמחויב לעשות מצד עבדו' הרי דאין מקום לצדיקים לבקש שכר כ"א מתנת חנם: (כג) והטעם השלישי כי פועל השכיר המבקש שכר בעד פעולתו הוא בעבור השבח והנאה שהגיע תועלת להמשכיר ודבר זה אינו במצות הבורא יתברך כמו שנאמר אם יצדק מה יתן לך ואם יחטא מה יפעל לך וכיון שאין בו תועלת אלא לאדם עצמו כמש"ה את אלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל אדם שמצות עשה ול"ת הם אברי אדם וגידיו כידוע אין לבקש שכר עליו. ויש לפרש בזה מ"ש אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס ויהא מורא שמים עליכם כמבואר בפנים. דף מ"ם ע"א ע"ש באורך (כד) וטעם ד' כי יש להבין מה שהזכיר מרע"ה מתנת חנם בתפילתו על חיים חיותו מפני שאחז"ל דע שמתן שכרן של צדיקים לעוה"ב ועוד אמרו שכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא שאחז"ל שאכלין פירות בעוה"ז וקרן קיימ' לעהו"ב והיינו בשביל המתנת השכר כל ימי חיותו בעוה"ז נותן לו פירות וזהו בשאר בקשות אבל בבקשות החיים עצמו לא יתכן לומר שיתן לו החיים בשביל המתנת השכר לעוה"ב כיון שהשכר מוכן לשלם לו מיד בבוא נשמתו למעלה כמ"ש הש"י למרע"ה רב לך כמו שפירש"י הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך ואיך יאמר שיתן לו החיים בעד הפירו' כיון שמוכן לו התשלומין מיד ובזה מובן מ"ש מרע"ה בפ' נצבים ומל ה' אלהיך את לבבך וגו' למען חייך פי' כי מתנת החיים עצמו הוא מתנת חנם שאין לתלות בשכר הפירות אלא מתנ' מאהבתו יתברך שאהב אותך כמו כן יתחייב אהב' הש"י בכל לבבו ובכל נפשו וכן תקנו בבקשות התחנונים והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכך עושה חסד חנם בכל דור ודור דהיינו שאין לבקש בקשות החיים עצמו בשביל פירות המצות כ"א במתנ' חנם ומזה למדו הצדיקים בכל

בקשות שאין לבקש שכר בשביל המתנת השכר לעוה"ב כיון שהש"י נותן חיותם במתנת חנם איך יבקשו בעבור זה הפירות (כה) עוד טעם ה' ע"פ מה שפירשנו מ"ש דהמע"ה בסי' ח' על כן לא יקומו רשעים במשפט וגו' כי יודע ה' וגו' כבר פרשנו אותו בפתיחת מסכ' כתובת ע"ש ועוד יש לפרש שכבר הקשו כיון שהקב"ה יודע עתידות א"כ למה יהי' שכר ועונש כיון שלא הי' הבחירה ביד אדם לשנות מידיעת הש"י אך באמת לא יתכן זה אלא בשכר הצדיקים אבל בעונש רשעים כיון שאחז"ל כל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר אבל לרעה חוזר כ"ש שהידיעה לרעה אינה מתקיימת ויכולה לחזור בבחירו' האדם לטוב וז"ש שאין טענה לרשעים בעונש המשפט כי יודע ה' דרך צדיקים שהוא ידיעה לטובה אבל דרך רשעים תאבד א"כ מעשה הצדיקי' באמת הוא מחמת ידיעת הש"י לטוב' לכך אמרו מתן שכר של צדיקים שבאמת הוא מתנה וגם זה הוא בכלל מ"ש לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו פי' כאילו הוא הבוחר במעשיו ובאמת שהי' הכרח מחמת ידיעת הש"י: (כו) הטעם הששי דכתיב מי הקדמנו ואשלם כי א"א לאדם לשלם הגמול הטוב מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות הטובות שעשה עמנו וזהו מ"ש דהמע"ה מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי פי' כל הגמול הטוב שעשה הש"י עמדי עדיין הוא מוטל עלי ואין אני יודע במה אשיב לו על כל הגמולות שעברו ויש לפרש בזה מ"ש מרע"ה ומל ה' את לבבך לאהבה את ה' בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך כי הקדמת כל הטובות הוא מה שנותן הש"י החיות לאדם ואח"ז יתמיד בו הטובות בכל עת ובכל שעה הרי שהחיות הוא ההקדמה לכל הטובות ועבודת האדם להש"י המובחר שבו הוא מסירת הנפש בשביל קדושת שמו יתברך כמ"ש בכל נפשך אפי' הוא נוטל את נפשך הרי שהגדולה שבעבודת האדם הוא החיות והוא הקדמת הטובות של הש"י וז"ש בכל נפשך דהיינו מסירת הנפש הוא למען חייך שהוא גמול החיו' מאת הש"י לבד א"כ איך יצדק שיבקשו שכר בעבור עבודתם כי אין מספק לגמול הטובו' שעברו מאת הש"י אלא שמצינו גבי יעקב אבינו ע"ה דכתיב וידר יעקב נדר לומר אם יהי' אלקים עמדי וגו' וכן אמר דהמע"ה נדרי אשלם וכן מצינו ביונה הנביא אשר נדרתי אשלמה דהיינו משום שאין לבקש בשביל שכר עבודה שעשה כבר אלא שמקבל על נפשו לעבוד אותו בכל כוחו אשר ימצא לו ובזה יש לפרש נמי מ"ש בתחנונים והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכיך עושה חסד חנם לפי שאחז"ל בברכות דף ח' על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא וגו' זו מיתה וקבורה פירש"י מיתה יפה ונחה וכיון שכתבנו שאין להתפלל בשביל שכר המצוה שעבר הלא בשכר קבלת עבוד' לעתיד וזה לא שייך בו מיתה וקבורה דכיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות והיינו דאמר והסר ממנו מכת

המות היינו מיתה קשה כמ"ש חז"ל בברכות וכיון דעל בקשה זו לא שייך העבודה לעתיד ע"כ אמר כי כן דרכיך עושה חסד חנם: (כז) טעם זי"ן ע"פ מ"ש בילקוט בר"פ תזריע שאל את ר"ע איזה מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם א"ל של בשר ודם נאים וכו' א"ל למה אתה חלים א"ל אף אני יודע שעל דברים אלו אתה שואל לכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בו"ד נאים משל הקב"ה הביא לו שבולים וגלוסקאות אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה בו"ד אין אלו נאים א"ל הואיל והוא חפץ במילה למה אינו מהול ממעי אמו א"ל לפי שלא נתן הקב"ה לישראל את המצות אלא לצרף בהם וכך אמר דוד כל אמרת ה' צרופה ואומר אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו עכ"ל יש להבין תשובת ר"ע דאין להעלות על הדעת שיהי' מעשה בו"ד נאים יותר ממעשה הש"י וגם צריך להבין המשל משבולים וגלוסקאות ונרא' לפרש משום דאי' בפרקי דר"א דאדם הראשון נברא מהול וכן ושמע בסנהדרין אה"ר משך בערלתו הי' משמע דבתחילה נברא מהול וכשחטא נמשך ערלתו הרי מה שציוה למול אינו אלא לתקן מה שקלקל אה"ר וכן הוא בשבולים וגלוסקאות שקודם חטא אה"ר היתה הארץ מוציאה גלוסקאות בלי פסולת וכן יהי' לעתיד כשיתוקן לגמרי חטא אה"ר אחז"ל שעתידה הארץ שתוציאה גלוסקאות אלא לאחר שחטא נתקללה האדמה כדכתיב קוץ ודרדר תצמיח לך בזעת אפיך וגו' וכמ"ש חז"ל כמה יגיעות יגע אה"ר עד שמצא פת והיינו שהשיב ר"ע שמעשה בני אדם נאים דהיינו לתקן אחר שנתקלקל בעבור האדם וכן הוא המילה לתקן מה שנפגם ע"י חטא אדם וע"ז שאל נהי דבאה"ר עצמו יתכן לתקן מה שקילקל אבל אותן הדורות הבאים הנולדים במעי אמן למה הם ערלי' וע"ז השיבו כי לא נתקן חטא אה"ר עד ביאת משיחנו כי לא פסקה זוהמת הנחש ובכל הדורות ע"י קיום התורה והמצות הוא מצרף ומברר להתטהר מזוהמת הנחש וז"ש שהמע"ה בקהלת כי אלהים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבות כי זוהמת הנחש היא מצרף ומתטהר בדור אחר דור ע"פ דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה עד ביאת משיח צדקינו א"כ כל הנולדים תולדותם בחטא אה"ר וכן אמר ירמיה הנביא ע"ה לא יאמרו עוד אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינ' כי אם איש בעונו ימות כל האדם האוכל הבוסר תקהינה שינו פי' שלא יאמר שהמיתה הוא בחטא אה"ר שאכל מעץ הדעת אלא כי הזוהמה ההיא היא מושרשת בכל הדורות והוא מ"ש חז"ל הקנאה והתאוה והכבו' מוציאין האדם מן העולם שהוא חטא האדם כמבואר אצלינו בכמה מקומות בחידושי תורה לכך נולדו ערלים והוצרכו לתקן להיות כתחילת בריאת אה"ר ולפ"ז אין מקום לצדיקים לשאול שכר בעבור קיום המצות כי כל המצות לא נתנו אלא לצרף ולטהר מחטא אה"ר להיות כמעשה יצירת הקב"ה אה"ר. ויש לה

בין בזה יותר מש"ה לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו פי' כיון שלאחר קיום כל המצו' אינו אלא כמעשהו כמו שעשה הש"י את האדם בתחילת בריאתו איך יחויב שכר על תיקון קילקול עצמו ובודאי כל תשלומי שכר הוא מתנת חנם וכן מצינו שאמר דהמע"ה הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי והוא המושרש באדם בתחילת תולדתו וכתב כי יצר לב האדם רע מנעוריו ופירשו חז"ל משננער ממעי אמו כבר כתבנו בזה בפתיחה דמס' כתובת ע"ש:

כח בזה אמרנו לפרש מ"ש שהמע"ה בקהלת סי' ד' טוב ילד מסכן וחכם **ממלך** זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד כי מבית אסורים יצא למלוך כי גם במלכותו נולד רש ראיתי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני אשר יעמוד תחתיו אין קץ לכל העם לכל אשר הי' לפניהם גם האחרונים לא ישמחו בו כי גם זה הבל ורעיון רוח פירש"י ילד מסכן וחכם הוא יצר טוב. ויש לפרש מסכן לשון לימוד כמו שפירש"י באיוב ס' כ"ב הלאל יסכן גבר כמו ההסכן הסכנתי והיינו שמלמד את האדם בדרך הטוב והישר. עוד פירש"י שם מלשון הניי' כמו ותהי לו סוכנת והיינו שנהנה ושמח בחלקו. עוד יש לפרש מסכן לשון אוצר כמו ערי מסכנות כדכתיב יראת ה' היא אוצרו וכתיב להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. ומ"ש מלך זקן וכסיל לפי מה דאיתא בירושלמי אם יהיו חטאיכם כשנים כפי שנותיו של אדם. נראה פירושו משום דבטבע האדם יצרו משתנה בערך שנותיו כי בתחלת ילדותו יסיתהו יצרו בדברי תוהה והבל ומעשה תעתועים כמו הצחוק והיתול וכשיגיע לימי בחרותו ישכיל ויבין כי הבל המה וימאס בעיני שכלו לנטות אחר ההבל אז יסיתהו יצרו לנטות אחר הבצע להרבות הון כמאמר הכתוב אוהב כסף לא ישבע כסף ונאמר ויגיעכם בלא לשבעה כי כל מה שהוסיף הון יוסיף תאותו בכסף משנה ויצר הרע הזה נקרא ג"כ ילד רש שאינו שמח בחלקו והוא הפך ממ"ש איזה עשיר השמח בחלקו ובהפכו נקרא רש כמש"ה יש מתרושש והון רב ונקרא ילד כיון שאינו בא אלא בגדלותו אמנם מי שיתגבר עליו יצרו הרע נם בימי בחרותו לפנות אל רהבים ושטי כזב לאחוז במדת השחרות וילדות ולא ישליכהו כמש"ה גם כי יזקין לא יסיר ממנו והמדה הרעה הזאת נקרא מלך זקן וכסיל כי מבית אסורים יצא למלוך שהוא מחמת זוהמת תולדתו וכיון שעודנו מחזיק בטומאתו גם כי ילוה אליו תאות הממון נקרא מלך זקן וכסיל וז"ש כי גם במלכותו נולד רש והוא דבר שנאוי בעיני ה' שאין יצרו לפי ערך השנים וכענין שאמרו שהקב"ה שונא זקן מנאף שהוא מתגרה ביצרו אף שאינו בערך השנים ואחר זה אמר ראותי את כל החיים המהלכים תחת השמש עם הילד השני לבד דהיינו שמניחים חיי עולם שהוא התורה הקדושה

שנקראת שמש ומבלים ימיהם באסיפת הון שאין בו שביע' כמ"ש חז"ל אין אדם מת וחצי תאותו בידו וז"ש אין קץ פי' אין בו סוף ותכלית כי יותר שמרבה הונו כן יוסיף ויכפול תאותו וז"ש שלא ישמע ליצרו בהטעותו כי כשיכפל ויקח בידו כסף משנה ישבע ממנו יסתור דבריו בדורות שלפניו שרדפו אחר ההבל כל ימיהם ולא מצאו ידי שביעה ולא שמחו בחלקם כל ימיהם וממנו ילמוד כי גם הוא כמו כן אם ישמע ליצרו לא ישבע ולא ישמח בחלקו לעולם והיינו דאמר כמו שלא הי' קץ ושביעה לאשר הי' לפניה' כמו כן גם אחרונים לא ישמחו בו וגם זה הבל ורעיון רוח (כט) ובענין זה פי' מ"ש ישעי' הנבי' בסי' ה' הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע שמי' חושך לאור ואור לחושך שמים מר למתוק ומתוק למר ענינו כי אף שאמרו גדולה עבירה לשמה דהיינו שיבוא מזה מצוה לשמה אבל אם אותה מצוה כוונתו שלח לשמה כיון שתחלתו וסופו בעבירה דהיינו כשמסית היצה"ר לעבירה באומרו שהיא עבירה לשמה שיבוא מזה מצוה וכמש"ה אלהים זדים קמים עלי ועדת עריצים בקשו נפשי ולא שמוך לנגדם פי' שלא שמו אותך כמתנגד להם באומרם גדולה עבירה לשמה והם הפורקים מאליהם עול תורה להיות מיושבי קרנות באמרם גדול הנהנה מיגיע כפיו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך דהיינו אף שמבטלין מן התורה היא עבירה לשמה להחיות נפשם ונפשות ביתם והוא צדקה בכל עת אבל אם כוונתם למלאות בטנם בתענוגים ולהרבו' עושר וכבוד הרי דסוף כוונתם הוא שלא לשמה אף דיש בזה פרנסת אנשי ביתם שהוא מצוה מ"מ כיון שתחלת כוונתם וסוף כוונתם הוא בעבירה וז"ש הוי האומרים לרע טוב הוא עבירה לשם מצוה ואותה מצוה עצמה אין כוונתם לשם מצו' אלא לעבירה וז"ש ולטוב רע והיינו שפרט הכתוב יגיע כפיך כי תאכל שלא יהא כוונתם אלא להספקת פרנסתם לבד כמ"ש חז"ל הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה וז"ש הנביא למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה פי' שכוונתם בשביל להרבות כסף ולא בשביל לכלכל ביתם לחם לפי הטף וזהו בלא לחם דהיינו הספקת פרנסה לבד ואמר ע"ז ויגיעכם בלא לשבעה דאם הי' כוונתם בשביל לחמם הי' בו שביעה כמ"ש צדיק אוכל לשובע נפשו אבל כיון שכוונתו להרבות כספו ע"ז נאמר אוהב כסף לא ישבע כסף ואמר לשון למה תשקלו כסף כי אם כוונתו לשם שמים לבד המקום יהי' בעזרו כמש"ה לא יתן מוט לצדיק אבל אם כוונתו להרבות כסף הוא במשקל אם ירויח או לא ירויח הרי שאוחז בחי' השעה שאינו בטוח בו ואין בו שביעה ומניח התורה שהיא חיי עולם והי' ה' מבטחו שישלם לו שכרו ויש בו שביעה כמש"ה תודיעני אורח חיים שובע שמחות וגו' ועמ"ש עוד בזה בפתיחה דמס' כתובות לפרש באופן אחר: (ל) ואמר עוד שמים אור לחושך וחושך לאור ענינו למ"ש

הרמב"ם במה שמצינו באה"ר כשאכל מעץ הדעת ותפקחנה עיני שניהם וכי בשביל החטא נתחכם יותר אלא הענין הוא שקודם החטא הי' לי עינים רואות ראי' רוחניות כמ"ש שהי' רואה מסוף עולם עד סופו והוא ראיית עיני השכל הפנימים בעיון השכל האמיתי אשר כל הבלי עוה"ז אינם נחשבים לכלום לכך לא השגיח בהיותו ערום בגופו אלא שהיתה נשמתו מלובשת במצות ה' אבל אחר החטא נחשך עיני השכל הפנימים ונפקחו עינים החיצונים הגשמים וחששו ללבוש גופם ולא חששו ללבוש נשמתם כמו שפירש"י מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה ועמ"ש בפתיחה דמס' כתובת לפרש בזה מ"ש דהמע"ה גם חושך לא יחשיך ממך וגו' כחשיכה כאורה כי אתה קנית כליותי תסוכני בבטן אמי וז"ש מרע"ה לא הי' לכם לב לדעת ועינים לראות והיינו דכתיב לעתיד כי עין בעין יראו בשוב ה' את ציון פי' עינים הפנימים כדכתיב העם ההולכים בחושך ראו אור גדול וגו' ונא' כי הנה החושך יכסה ארץ וגו' ועליך יזרח ה' וכן נאמר במתן תורה כי עין בעין נראה אתה ה' וגו' שהם עינים הפנימים להשיג אור גדול לא כן הרשעים בחושך ידמו והמשל ע"ז כי בהיות אדם בחושך אפילה ורואה עץ נרקב. תדמה לו כאילו הוא מאיר ובבוא אור היום רואה שהוא עץ נרקב כן הוא חכמת החיצונית בעיני הרשעים ידמה לאור השכל אבל בהאיר עינים האמיתים נראה שהוא סכלות אין בו ממש והוא ענין מש"ה וימנע מרשעים אורם ויש לפרש בזה מש"ה ישית חושך סתרו שהאור הגנוז הנסתר מעינים הגשמיים ישית להם כחושך והוא מחמת עוורון עיניהם ולו חכמו ישכילו זאת אלא שאין מבינים זה שהם יושבי חושך כמ"ש דהמע"ה בתהלים סי' פ"ב לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו פי' שאינם מבינים הליכתם בחושך והוא חושך כפול שאינו רואה את החושך ויש לפרש בזה מ"ש בתוכחה והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העיור באפילה היינו חושך כפול שהוא עיור שאינו רואה את האפילה וז"ש שמים אור לחושך וחושך לאור (לא) ומ"ש שמים מר למתוק ומתוק למר לפי פשוט' דברי תורה נאמר בהם מתוקים מדבש ונופת צופים והתאוה נאמר בה אשה רע מר ממות ויש לפרש עוד באדם שחננו ה' בשכל טוב בידיעת תורתו אשר אם ישקיד ויתמיד בחכמת התורה יצליח ויעש' פרי כדכתיב אורח חיים למעל' למשכיל ללמוד וללמד ראוי לו לבטוח בה' ולשעון באלקיו כי לא יבצר ממנו פרנסתו ולכלכל את ביתו כמ"ש חז"ל כשעוש' אדם רצונו של מקום מלאכתו נעשה ע"י אחרים ויעורר ה' לבות נדיבי לב המתנדבים בעם ה' לכלכל מסת פרנסתו ואם יבוא יצרו אליו בטענת תרמיתו במאמר היונה תהא מזונותי מרורים כזית בידך ואל תהיו מתוקים כדבש ע"י בשר ודם ויפנה מתורתו להיות מיושבי קרנות ואחר זה מתגבר יצרו עליו לבלתי ישא ויתן באמונה ויגנב לב הבריות

באונאתם ובהטות' במדה ובמשקל ובמשורה אף כי אמרו חז"ל כל מזונותיו קצובים בר"ה ומה שירוויח בגניבתו הי' מרויח בדרך היתר כפי הקצוב לו בר"ה אך יצרו מתגבר עליו כמאמר החכם מים גנובים ימתקו הרי שבתחילה עשה מתוק למר ואח"כ עשה מר למתוק: (לב) אמנם אחז"ל עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי כבר כתבנו בפתיחת מס' כתובת מ"ש הרא"ש דהא דאין מברכין בתורה כשעוסק במו"מ ואח"כ יושב ולומד משו' דאף כשהוא עוסק במו"מ דעתו על למודו והוא מש"ה בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחתיך שלא יאמר האדם אם לא יסור דברי תורה מלבו לגמרי ויהי' מחשבתו לשמים אולי יטעה במו"מ ע"ז אמר והוא יישר אורחתיך וחפץ ה' בידו יצליח וז"ש דהמע"ה כ"א בתורת ה' חפצו וגו' אפי' בשעה שעושה חפיציו ואמר ע"ז וכל אשר יעשה יצליח ויש לפרש בזה מש"ה יצו ה' אתך את הברכה באסמיך ואחז"ל בדבר הסמוי מן העין דהיינו אף שלא ישום כל עיני שכלו בעשיית חפציו יצו ה' ברכתו ויצליח וזה בדבר הסמוי מן העין אבל בעת עסקו בתורה יעשיהו קבע שתהי' מחשבתו פנוי' לעסק התורה בלבד וזהו מ"ש חז"ל בפ' והי' אמונת עתך ששואלים נשאת ונתת באמונ' קבעת עתים לתורה שבשעת מו"מ יהי' לבו בטוח באמונ' הש"י ויהי' דעתו על למודו כמ"ש הרא"ש אבל בעת עסקו בתורה יעשנה קבע ויסיר מלבו כל טורד עסקיו: (לג) עוד אחז"ל בברכו' דף ה' אמר ר"ל לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנאמר רגזו ואל תחטאו אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתור' שנאמר אמרו בלבבכם וכו' ואם לאו יקרא ק"ש שנא' על משכבכם וכו ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה נר' לפרש ענינו לפמ"ש מרע"ה החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים וגו' וע"ז אמר דהמע"ה ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי ופרש"י אתה הוא אשר הנחת ידי על החלק הטוב שנאמר החיים והמות וגו' ואומר את זה בחר לך. לכאורה יפלא מה צריך לזה עצה וכי מי הוא אשר יבחר מות מחיים. אמנם הענין הוא כי לכבוש את יצרו הרע הוא בשני ענינים הא' בזכרון האד' בשורש נשמתו שהוא חלק אלהים חיים ממעל ונאצל ממקור החיים ואחריתה אליו תאסף כמ"ש דהמע"ה כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספיני ענינו כי הגוף הוא חלק מאביו ואמו כמ"ש שלשה שותפין יש באדם והם כלים ונפסדי' אבל חלק הש"י אליו תאסף וז"ש וה' יאספיני ועתידה ליתן לפניו דין וחשבון כדי להתטה' ולהתקדש לחזור לשורשו העליון וז"ש ה' מנת חלקי שהוא חלק אלקי ממעל וכוסי שהוא לשון חשבון וכפי' רש"י שם דהיינו שעתיד' ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה והתעוררת הזה הוא חיות הנשמה כדכתיב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים וגו' והבחינ' הב' לכבוש יצרו בזכרון יום המות כי יתעצב בשפלות הגוף ומרירו' אחריתו כדכתי' ואחריתו כיום מר

והוא הענין מ"ש חז"ל בקדושין דף מם אם יראֿ אדם שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים כמו שיבואר שם בס"ד אך הפרש גדול בין שני הבחינות אלו כי בבחינה ראשונה הוא הדביקות בתורת ה' ובשורש כנסת ישראל ע"ז נאמר אז תתענג על ה' וכתיב עוז וחדוה במקומו וז"ש הנה נותן לפניך שתי דרכים להכניע את יצרך האחד הוא בחינה ראשונ' שהוא הדביקו' באלקים חיים ע"י התורה וק"ש שהוא מסירת הנפש אל ה' וכמ"ש בזוהר הקדוש כי הדביקות התור' הוא הדביקו' בש"י דהוא ואוריית' חד כמ"ש לעיל וזהו ובחרת בחיים והיינו דאמר ה' מנת חלקי וכוסי כנ"ל בזה אתה תומיך גורלי (לד) וז"ש ישעי' בסי' נ"א אנכי אנכי הוא מנחמכם מי את ותיראי מאנוש ימות ומבן אדם חציר ינתן ותשכח ה' עושיך וגו' ענינו כי עיקר הנחמה לעתיד בהגלות כבוד ה' לשמוע שנית אנכי ה' אלקיך כמו שהי' במתן תורה כמ"ש לעיל בשם מדרש שמואל דרבנן אמרי אין הואיל אלא לשון שבועה פירשנו לעיל דהיינו בכפילו' אנכי ה' אלקיך במתן תורה וכן לעתיד דכתיב ראו עתה כי אני אני הוא וגו' הוא עיקר הנחמה וע"ז אמר מי את פי' וכי עיקר אדם הוא הגוף שתיראי מאנוש ימות שהוא הבחינה השני להכניע יצרו בזכרון יום המות ובן אדם שהוא חלק אביו ואמו אשר חציר ינתן ותשכח ה' עושך שהוא הנשמה שהית חלק אלקי ממעל (לה) וזהו שתקנו לומר בכל יום אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתינו שהוא חוט המשולש לבחור בחיים שהוא דביקות הנשמ' בשורשה באלקי' חיים האחד מה טוב חלקינו שהנשמה היא חלק אלקי ממעל ומה נעים גורלינו כמ"ש אתה תומך גורלי כי ה' הטוב בעצתו ינחני הבחירה הטובה ומה יפה ירושתינו הוא הברית כרותה לנו מאבותינו כמ"ש רק באבותיך חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם וגו' וז"ש אתה תומך גורלי חבלי' נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי פי' ירושת נחלה היא לנו מאבותינו וז"ש רז"ל אם יכול לנצח את יצרו בתורה וק"ש מה רב טובו אך אם גבר עליו יצרו כ"כ מבלתי הנצחו בתורה וק"ש בהכרח יכניעהו ביום המות כבר כתבנו בזה בפתיחה דמס' כתובות לפר' מ"ש דהמע"ה בתמני אפי' מפקודיך אתבונן ע"כ שנאתי כל אורח שקר לפמ"ש חז"ל שיצר הרע בתחילה דומה לאורח דכתיב ויבוא הילך לאיש עשיר וגו' אז יכול להכניע בתורה וז"ש מפקודיך שהוא התורה אתבונן לדחות מעלי האורח השקר וכן אחז"ל אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבה"מ והיינו בתחיל' פגיעתו שדומ' לאורח אז בעסק התור' יכיר נוולתו כמ"ש אם אבן הוא נמוח אבל אם כבר נתגבר עליו יצרו אז בהכרח להכניעו ביום המות (לו) ובזה פרשנו מ"ש חזקי' המלך בישעי' סי' ל"ח הנה לשלו' מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת בלי והוא על דרך שאמר עקבי' הסתכל בג' דברי' ואין אתה בא לידי עביר' וכו' דע מאין באת מטפ'

סרוח' ולאן אתה הולך וכו' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון כבר כתבנו כי המובחר הוא בחשבו בשורש נשמתו להיות זכה ונקי' ליתן דין וחשבון ורמז במ"ש מר לי מר ג' דברים אלו דהיינו מאין באת מטפ' סרוח' והוא עצבון הנפש בשפלו' גופו גם לשון מר הוא לשון טפה כדכתי' הן גוים כמר מדלי וגם בחשבו ולאן אתה הולך דכתיב ואחרית' כיום מר אבל בחשבו בשורש נשמתו שממנו נחצב' ואליו תאסף הוא נקרא לי שהוא שורש אמית' חיותו כדכתי' ואבדיל אתכ' מן העמי' להיות לי והוא מ"ש התנ' אם אין אני לי מי לי דהיינו כשאין אני חושב בשור' נשמתי שהוא עיק' חיות' אין שום דבר לי וז"ש הנה לשלו' להשקיט מלחמ' יה"ר הוא בי' בחינו' מר הוא תחיל' לידתו ולי הוא שור' נשמתו שהוא אמית' עצמותו מר שהוא יום המות ואמר ע"ז אתה חשק' נפשי משחת בלי כי רצון הש"י הוא למלט נפשו משחת בלי דהיינו שורש נשמתו כמ"ש אתה תומיך גורלי (לז) ונראה עוד כי אמרו חכמים ג' תקנות אלו לפמ"ש חז"ל הקנא' והתאו' והכבוד מוציאין את האדם מן העולם הם בחינות ג' עבירות ע"ז ג"ע ש"ד כי הכבוד וגסות הרוח אמרו כי המתגאה כאילו עובד ע"ז והתאוה הוא בחינת גילוי עריות והקנאה הוא בחינת ש"ד ואם גבר עליו היצה"ר בבחינת התאוה יכבשיהו בעסק התורה שהוא משבר כח התאוה כמ"ש כך דרכה של תורה פת במלח תאכל ענינו כי לא יזכה בכתר תורה עד כי יפנה תאות הגופניות מלבו ויסתפק באשר ימצאיהו הש"י אם רב אם מעט וכן כתבו התו' בכתוב' דף ק"ד בד"ה לא נהניתי אפי' באצבע קטנה דאמרינן במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תור' לתוך גופו יתפלל שלא יכניסו מעדנים לתוך גופו וכו' כבר כתבנו שם בחידושינו מענין זה והוא בחינת יעקב אבינו דכתיב ויעקב איש תם יושב אוהלים כי במיעוט תאותו לא הי' חסר לנפשו כלום כמו שפירש"י מ"ש יעקב וכי יש לי כל כדכתי' כי אין מחסו' ליראיו לכך הי' נקרא איש תם ועי"ז הי' יושב אוהלים של תורה ואם יגבר עליו יצרו בקנאה שהוא מדת הגבורה ואכזריו' יכבישהו בהיפוכו שהם גבורת אלקים קדושים בק"ש שהוא מסירת נפשו אל ה' והוא בחינת עקידת יצחק כמבואר בזוהר ובמדרשים ואם יגבר עליו יצרו במדת הכבוד והגאוה יכבשיהו בזכרון יום המות והיינו דכתיב אין שלטון ביום המות ויש לפרש בזה מ"ש דהמע"ה ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו' וזכה למידת הנשתוה שיהי' שוה אצלו הכבוד והקלון וע"ז אמר אם לא שויתי ודוממתי כשרצה היצה"ר לדחותו ומדת המשתוה לרדוף אחר הכבוד ודוממתי שהוא זכרון יום המות כמ"ש ודומו סלה שהוא זכרון יום המיתה והוא מדת אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר ויש לפרש בזה מש"ה וזכרתי את בריתי יעקב היינו זכות התורה כנ"ל ואף את בריתי יצחק היינו זכות ק"ש שהוא מסירת הנפש ואף את בריתי אברהם

היינו זכות הענוה שאמר ואנכי עפר ואפר כמ"ש חז"ל גדול הנאמר באברהם וכו' ואמר ע"ז והארץ אזכור כי ארץ ישראל הוא בחינת ביטל שלשה דברים אלו ביטל הקנאה וש"ד כמ"ש בנדרים דף כ"ב בההוא דשחטי' לחברי' תמה ר' יוחנן מכדי כתיב ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב א"ל ההוא שעתא לא עברינן ירדנא וביטל התאוה וג"ע דכתיב בפ' אחרי מות אחר פ' העריות ולא תקיא אתכם הארץ בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם וכן בחינת הכבוד וע"ז כמ"ש חז"ל בכתובת דף ק"י ע"ב ועמש"ש בזה כל הדר בא"י כאלו יש לו אלהי שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכל שאינו דר וכו' והיינו דכתיב והארץ אזכור:

לח עוד יש לפרש מ"ש יעסוק בתורה הוא הנצוח המבחר לבעל התורה כמ"ש משכיהו לבה"מ אם אבן הוא נימוח וא' עוד במס' סוטה תורה מגינה ומצלת מן החטא אך מי שאינו בעל תורה ינצחיהו בק"ש בעונתה כמ"ש בברכות דף יוד ע"ב גדול הקורא ק"ש בעונתה וכו' וכמ"ש יתגבר כארי לעמוד בבוקר בעבוד' הבורא והוא שמירה לכל היו' להיות לו לעזר להתגבר ולנצח את יצרו ואם יסיתהו יצרו להתגרו' בשינה של שחרית ואמר בזה התקנה שיזכור לו יום המיתה כמ"ש בעירובין דף ס"ה ע"א אמרה לי' ברתי' דרב חסדא לר"ח לא בעי מר מינם פורתא אמר לה השתא אתו יומי דאריכי וקטיני ונינום טובא פירש"י יומא אריכי ימים שהוא בקבר וכו' ואף גם ישים לבו מ"ש חז"ל שינה של שחרית הוא מהדברים המוציאין את האדם מן העול' ובזכרון הדברים האלה יתעורר משינתו ויקרא ק"ש בעונתו וזהו תקנתו. (לט) ואחז"ל יפה שעה אחת בעוה"ב מכל חיי עוה"ז ויפה שעה אחת בתשוב' ומ"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב. יש לפרש בזה מ"ש דהמע"ה בתהלים סי' פ"ד כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי מדור באהלי רשע פירש"י מאלף שנים יש לפרש מ"ש ויכל חיי עה"ז היינו אפי' אם יחי' אלף שנים שא"א לאדם לחיות יותר כמו שפירש"י בתהלי' סי' צ' כי אלף שנים בעיניך וגו' שנגזר על אדם ביום אכלך ממנו מות תמות הוא יומו של הקב"ה אלף שנים ופירשנו בזה מש"ה שבעתים יוקם קין ולמך שבעים ושבע' פירש"י לשון ריבוי שביעו'. ובחידושי תורה כתבנו שהוא מספר כל חיי אדם בעוה"ז שהוא אלף שנים ואי' בר"פ בן סורר קטן פחות מי"ג שנים אינו מוליד נמצא שא"א לאדם לראות שמנה ושבעים דורות כי מספר שבעה ושבעים דורות שכל דור הוא י"ג שנים עולה אלף ואחד וא"א לאדם לחיות יותר והיינו דקאמר מאלף שנים שהוא כל חיי עוה"ז ומ"ש מכל חיי עוה"ב היינו לרבות שמלבד חלק הצדיק בעוה"ב נוחל גם חלק הרשעים בעוה"ב ועל זה אמר שטוב לנו הסתופף בבית ה' דהיינו בתורה ובמ"ט בעוה"ז מכל חיי עוה"ב אף שינחל

גם חלק הרשעים בג"ע והיינו מדור באהלי רשע: (מ) והנה יש לפרש מ"ש חז"ל בשבת דף ל"א והי' אמונת עתך וגו' אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפרי' ורבי' צפיתה לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר כו'. יש לפרש כל הענין בתלמוד תורה כבר כתבנו בפתיחה דמס' כתובות כי הלימוד התורה מתחלק לשני בחינות לגירסא ולסברא וכמ"ש חז"ל בר"פ קמא דמגילה יגעת ומצאת תאמין לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא ושניהם צריכים זה לזה כתבנו שם שזה שאחז"ל אם אין קמח אין תורה שהמשילו חז"ל דקדוק ובירור הלכה על מכונה לקמח הנטחן לברר האוכל מתוך הפסולת ומי שאינו יגע בזה אחז"ל דלא חש לקמחא וע"ז אמר שהמע"ה זממ' שדה ותקחהו מפרי כפיה נטעה כרם כי ענין עסק התלמוד והלכותי' נקרא שדהו כדכתיב בקהלת סי' ה' מלך לשדה נעבד פירש"י לבעל תלמוד שהוא מסדר מסדר לפניו הוראת איסור והיתר טומאה וטהרה ודינין. ואמר מפרי כפי' נטעה כרם היינו מו"מ של הלכה הדומה לפרי הכרם כמ"ש בכרם ביבנ' ואמר ע"ז חגר' בעוז מתני' על לימוד התלמו' כמתניי' המעמידי' את האד'. ותאמץ זרועותי' היינו היגיע' והאימון במו"מ של תור' שהוא חידוד השכל להבין שורש הלכה וזהו ותאמץ זרועותי' כדאיתא בב"ק דף צ"ב גבי יהודא לא הוי ידע למשקל ומיטרח בהדי רבנן ידיו רב לו כי אילולי זאת גירסתו דומה ללילה וז"ש טעמה כי טוב סחרה פי' מו"מ של תורה למען לא יכבה בלילה נרה והארכנו בזה בפנים דף ל' ע"ב בפסוק שוא לכם משכימי קום וגו' ע"ש. והנה בתחלת לימוד האדם אף שאין עדיין שכלו עולה יפה לישא וליתן בהלכה אפ"ה אחז"ל ודגלו אף אהבה אפי' לגלוגו עלי אהבה והוא ע"י האמונה כי ברוב הימי' יזדכך שכלו להבין אמיתה של תורה כמ"ש יגעתי ומצאתי תאמין ונרא' שזה שאחז"ל בסנהדרין דף כ"ו ע"ב למה נקרא שמה תושי' דברים של תוהו שהעול' משותת עליהם דאף דמו"מ של קטנות הוא דברי' של תוהו חביבי' הם לפני הש"י ויאמין כי ע"י יגיע' זו ימצ' שכל הטוב וזהו נשאת ונתת באמונ'. אמנם עיקר למודו יקבע בגירסא וז"ש קבעת עתים לתורה וכל זה בילדותו אבל כשיגיע לימי בחרותו יזכה לחדש כפי חלקו בתורה כמ"ש ותן חלקינו בתורתיך וכמ"ש אין כל חדש תחת השמש אבל למעלה מן השמש שהיא התורה יש חדש וכל מה שישתדל ויהרהר בתור' יזכה להוליד בשכלו לפרות ולרבות בחידושי תורה ואעפ"כ צריך להתמיד בגירסתו וכיון שאמרו לאוקמי גירסא סייעתא מן שמים היא לכך אמר צפיתה לישועה דהיינו סייעתא דשמיא להיות תורתו שמור בלבו וכל זה בימי בחרותו אבל כשיגדל בתור' יזכ' שירחי' ה' גבולו בתלמידים להרביץ תורה בפלפול התלמידים

וז"ש פלפלת בחכמה כי אז יזכה להיות מעיין הנובע במקור החכמה ואף שכבר תורתו משתמר בלבו צריך לקבוע עת לחזור על למודו כמ"ש דדי' ירווך שכל שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם וז"ש הבנת דבר מתוך דבר הרי כי כל השאלות הם בת"ת בזמני' שונים ובז' מתורץ מה שהק' התו' שם מהא דאמרינן תחילת דינו של אדם על דברי תורה דלפמ"ש קאי הכל על לימוד התורה: (מא) וכיון שכל המשא ומתן של תור' ועיונה ופלפול התלמידים אינו אלא ביגיע כבר כתבנו בזה בפתיחה דמס' כתובות לפרש מ"ש שהמע"ה אשת חיל מי ימצא וכמ"ש חז"ל למ' נקר' שמ' תושי' שמתש' כחי של אדם ואמרו לא יגעתי ומצאתי אל תאמין וז"ש אשת חיל מי ימצא שיזכה בתורה ולעמוד בכחו וחילו אין להאמין במציאתו ואמר ע"ז רחוק מפנינים מכר' שצריך להתיגע מאוד במו"מ שלה אבל יבטח בה' כי יאזריהו חיל וכח רוחני מן שמי' וז"ש הכתוב וקוי ה' יחליפו כח שמחליפים כח הגשמי בכח הרוחני וז"ש בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר שיבטח בה' שמה שנשלל ממנו כח הגשמי לא יחסר בכח הרוחני עמ"ש שם עוד בזה. ויש לפרש עוד מ"ש אשת חיל מי ימצא הוא תוכחת מוסר בתלמידים שישמשו את רבם כל צרכם כמ"ש חז"ל משרבו התלמידים שלא שימשו כל צרכם וכו' וכמו שמצינו בסוף פ"ק דמגילה דף י"ו ע"ב אמר רב גדול תלמוד תורה יות' מבנין בהמ"ק שכל זמן שברוך בן נרי' קיים לא הניחו עזרא ועלה וכן מצינו בשבחו של יהושע דכתיב בי' לא ימוש מתוך האהל אף שכבר הגיע למעלת גדולות ללמד את אחרים לא מש מתוך אוהל לקבל תורה מפי רבו וע"ז אמר שהמע"ה אמת קנה ואל תמכור שכל זמן שיכול לקני' התורה מפי רבו אל ימנע עצמו מבית מדרשו למכור לאחרים. (מב) ויש לפרש בזה מ"ש אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי לפי שקראו הקדמונים המשפיע בשם איש והמקבל בשם אשה כבר פירשו חכמינו ז"ל בפ' זה אלף נכנסי' למקרא וכו' יצא אחד להוראה הרי א' מאלף וע"ז אמר ואשה בכל אלה לא מצאתי שיהי' בבחינת מקבל מרבו כל צרכו אלא במעט שקיבל נעשה בבחינת איש והיינו דאמר אשת חיל מי ימצא להיות במדרגות אשה לקבל בכל חילו כמש"ה אמת קנה ואל תמכור אלא בעוד שהוא רחוק מפנינים לקבל פנימיות החכמה כמו שמצינו שאמרו דבר זה צריך לפני ולפנים כבר נעשה מוכר לאחרים וז"ש רחוק מפנינים מכרה לכך צריך התלמיד לקבל בכל חילו וכחו אשר אמצא לו כדי שיתקרב לפנימיות החכמה: (מג) וכמו כן מצוה על הרב להשפיע לתלמידיו כל עצם פנימיות חכמתו בפנים המסבירות ולא ימנע דבר מתלמידיו כמ"ש חז"ל כל המונע הלכה מפי התלמיד וכו' וכמו שמצינו בקבלת התורה פנים בפנים דיבר ה' עמכם פי' הרצון ברצון כי הרצון נקרא פנים. כדכתיב ישא ה' פניו אליך ומניעת הרצון נקרא סתירת

פנים כדכתי' והסתרתי פני מהם וכתיב ושבנו אחור וכן נזורו אחור. וכבר כתבנו בזה בפתיחה דמסכת כתובות לפרש בזה מ"ש ר' יוסי מעולם לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי ע"ש: עוד אחז"ל בחגיג' דף ט"ו אר"י תורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא אם דומה הרב למלאך ה' צבאות תור' יבקשו מפיהו וכו' נר' הא דדימה אותו למלאך ענינו דכתיב ונתתי לך מהלכי' בין העומדי' האלה כי האדם נקרא מלאך ע"י עסקו בתור' הוא מתעלה בכל יום ממדריג' למדריג' כדכתיב יום ליום יביע אומר וגו' והמלאכי' נקראים עומדים שעומדי' במדריג' אחת כשע' שנבראו והיינו דכתי' בתהלי' סי' קמ"ח יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעול' פי' שעומדי' לעולם כשעת בריאת' ואמר כי צבא השמים יהללו את ה' על אשר צוה ונבראו לפי שאמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והיינו מפני שהוא עלול לחטוא משא"כ במלאכי' שהם עומדי' במעלתם כתחילת בריאת' יאות להם להלל לה' על בריאתם וכוונת ר' יוחנן שהרב בשע' שמלמד לתלמידיו ישים כל מגמת פניו להעלות את תלמידיו ולהסביר' בפנים יפות ולא יחשוב באותו שעה תועלת עליות עצמו כי חשבו עליות עצמו הוא מניעת עליות תלמידיו וצריך להיות באותו שעה כמלאך הנקרא עומד ולא יחשוב הרב כי בזה יתמעט חכמתו ע"ז נא' בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר כפירש"י בפ' בהעלותך ושמתי עליה' למה משה דומה באותו שעה לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום: (מד) ולא עוד אלא שאחז"ל מתלמידי יותר מכולם והטעם הוא כי אחז"ל לא מכל רב אדם זוכה ללמוד אלא מחכם שהוא משורש נשמתו והחכם הוא מקבל כל חלקי התורה של תלמידיו ומשפיע לכל אחד חלקו כמו שכתבנו בחידושי תורה בפ' ואברהם זקן בא בימים שאחז"ל זקן ויושב בישיבה וזכה להשפיע לתלמידיו להנחיל לכל אחד חלקו בתורה והיינו דכתיב וה' בירך את אברהם בכל שהוא הי' צינור שקיבל כל חלקי התורה של תלמידיו להשפיע לכל אחד חלקו ופירשנו בזה מ"ש איזה חכם הלומד מכל אדם דהיינו אף שחכם משפיע לתלמידיו מ"מ כיון שהוא מקבל חלקי תלמידיו כדי להשפיע להם הרי הוא כאלו לומד מהן והוא כענין מ"ש חז"ל יותר מה שעשיר עושה עם העני. עני עוש' עם העשיר כי העשיר מקבל כל חלקי העניים כדי לפרנסם ומ"ש יותר מפני שמה שהוא משפיע לעניים הוא גלוי לעין כל אבל מה שעניים משפיעין לעשיר הוא מתן בסת' שא"י ממי מקבל ולמי נותן שהו הצדק' המובחרת כמ"ש הרמב"ם ז"ל וכן הוא בחכם הלומד עם תלמידיו כי חלקי החכמה הראוי לתלמידיו הוא מקבל להשפיע להם: (מה) הנה אחז"ל לא המקום מכבד את האדם אלא האד' מכבד את המקום כשהית' השכינ' על הר סיני נאמ' השמרו לכם וגו' נסתלקה השכינ' במשו' היובל המה יעלו בהר

נר' דאין הכונ' שהש"י מכבד את מקומו דזה א"צ לפנים דכתי' ברוך כבוד ה' ממקומו ואין מזה ראיה שהאדם מכבד מקומו אלא הכוונ' הוא לפי שמצינו שקדושת הר סיני הי' יותר מקדוש' ישראל שהוזהרו ישראל מליגע בו ע"ז אמ' שלא יעל' על הדעת שמעלת ההר יות' ממעלת ישראל שהרי לא שרת' השכינה על ההר אלא בשביל קדושת ישראל במתן תור' והראי' ע"ז שהרי אחר זמן מתן תור' נסתלק' השכינה וחזר ההר לקדמותו הרי האדם מכבד את המקום שהרי כל קדושת הר סיני הי' בשביל ישראל אלא שבשעת מתן תור' ששרת' עליו שכינה כדי ליתן התורה לישראל נתפשט ההר מגשמיות יסוד עפר בזוהר ובהירות וחיות רוחני מאוד לשכון עליו כבוד ה' כדכתיב ויתיצבו בתחתית ההר שהיה בו חיות רב מאוד ונעקר מיסוד העפר ועלה למעלה כמ"ש חז"ל שכפה עליהם ההר כגיגית וכ"ז בשביל קדושת ישראל וקבלת התור'. ובחידושי תורה כתבנו שמשחז"ל שכפה עליהם ההר כגיגית אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתם אין זה מדין עונש אלא מדרך הטבע כיון שלא שרתה השכינה על ההר אלא בשביל קבלת התורה ומכח זה הי' בהר חיו' רב לעמוד באויר למעלה מכל ישראל שהש"י נושא את נושאיו ואם ח"ו היו ישראל ממאני' וחזרו מקבלת התור' ממילא היתה השכינה מסתלק' מן ההר והי' ההר חוזר לגשמיותו ליסוד העפר הנופל לארץ ממילא ח"ו הי' שם קבורתם ויותר מזה אחז"ל שלא נתייחד הדיבור עם משה אלא בשביל ישראל וכשחטאו ישראל דכתיב לך רד אחז"ל לך רד מגדולתך נלמוד מזה לכל חכם אשר הופיע ה' עליו ללמוד וללמד להרביץ תורה לעמו ישראל לא ימנע הטוב להולכים בתמים להנחיל לכל אחד מנת חלקו פנים מסבירו' והתלמידי' ישתו בצמא ממקור מים חיים הם למוצאיהם ויעלו על ראשם מורא רבם כמורא שמים.

וארא לחתום מעין הפתיח' כי בעבור חביבות התור' קראה הכתוב אשת חיל וכן אחז"ל תורה צוה לנו משה מורש' אל תיקרי מורשה אלא מאורסה וכן פירש"י בפ' כי תשא בפ' ויתן אל משה ככלותו בלא וי"ו כתיב שנמסרה לו התורה ככל' לחתן. והטעם כי באותו שעה הי' גלוי וידוע לפני הש"י שכבר חטאו ישראל וניתנה לו לבדו ככלתו ובזה פירשנו משחז"ל בפ' ומשה יקח את האוהל ונטה לו מחוץ למחנה וגו' והביטו אחרי משה עד בואו האוהלה כמ"ש בפנים דף ל"ג ע"ב ע"ש אבל אחר שנתרצה הש"י ניתנו הלוחות שניות למשה בשליחות לכל ישראל והיינו דבלוחות אחרונות כתיב כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברי' ואת ישראל וכתיב בתרי' ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדו' ביד משה ברדתו מן ההר דהיינו שקיבל בתורת שליחות לכל ישראל. ובחידושי תורה כתבנו מה שפירש"י ויהי ברדת מש' כשהביא לוחו' אחרונות ביוה"כ

ונר' להבין רצונו בזה דמה ששינה הכתוב ולא כתי' ויתן אל משה וירד כמו בלוחו' ראשונות ועוד כפל הלשון ברדתו מן ההר היינו מפני שנצטווה למסור הלוחות לישראל וכיון שההר הי' רה"י כדין תל המתלקט עשרה מתוך ארב' ומחנ' ישראל הי' רה"ר וקי"ל דיש עירוב והוצאה ביוה"כ לכך כתיב ויהי ברדת ושני לוחות עדות בידו ברדתו מן ההר דהיינו שלא ניתן לו עד שהתחיל לירד וקי"ל דבהטעינו חבירו אפי' נכנס ויוצא כל היום כולו אינו חייב כיון שלא היתה עקירה מרה"י. וה' צבאות יראנו מתורתו נפלאות. עדי יגלה כבודו יתברך עלינו בקץ הפלאות. במהרה בימינו אמן:

ועתה אשא לבבי אל כפים ואתנפל לפני אל בשמים. פניך האר בעבדך יבואונו רחמיך וחסדיך. נשא עלינו אור כבודך חמוקי גנזי רזי סודך סתרי הדר כבוד הודך

יוצר המקדישין ואילי התרשישין. אלפני דעת נבוני ישישין. במסכתא קדושין. הבוחר בנו מכל לשון. נצור לשוני כאישון. בפרק ראשון.

פרק ראשון האשה נקנית

דף ב.

מתני' האשה ניקנית בשלש דרכים וכו' ופי' רש"י בד"ה בכסף ובשטר וכו' אע"פ שאין בו שוה פרוטה וכו' והוא לשון הברייתא לקמן דף ט'. ונראה דקמ"ל דלא נימא דבעינן בשטר שוה פרוטה משום דאמרינן בגיטין דף כ' אמר ר' חסדא יכילנא למיפסל כל גיטי' דלית בהו שוה פרוטה משום דכתיב ונתן שיהא בו שיעור נתינה דהיינו שוה פרוטה. ומסיק התם דלא כוותי' וכיון דקדושי שטר ילפינין מויצאה והיתה א"כ אי הוי אמרינן דבעינן בגט שוה פרוטה הוי ילפינין נמי לשטר קידושין שיהא בו שוה פרוטה וקמ"ל דלא כוותי' מיהו לכאורה קשה מברייתא זו על ר' חסדא דלדידי' למה לא נילף באמת בשטר קידושין מגט שיהא בו שוה פרוטה. אך בירושלמי איתא והביאה הרי"ף ז"ל דילפינין בשטר קידושין אע"פ שאין בו שוה פרוטה דאל"ה היינו כסף. מיהו לפי זה צריך לומר דס"ל דכל שיש בו שוה פרוטה אפי' אם מקדשה בתורת שטר היא מקודשת מדין כסף וכן משמע קצת לקמן דף מ"ח דקתני שם וחכמים אומרים שמין את הנייר אם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת ומוקי לה התם בקידושי שטר משמע דאף שמקדשה בתורת שטר אפ"ה אם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת מדין כסף ויבואר עוד בסוגי' שלפנינו.

אך אם נימא דזה הכרח אכתי תקשי על ר' חסדא מהא דיליף לקמן דף ה' ע"א מקראי דבכתיב' מתגרשת ואין מתגרש' בכסף ופי' רש"י בעירובין דף ט"ו דהיינו שיתן לה הכסף שתתגרש בו ואי בעינין בכתיבת הגט שוה פרוטה איך ס"ד דמתגרשת בכסף דא"כ תקשה למי בכתיבת הגט תיפוק לי' דמתגרשת מדין כסף. מיהו לפי מה שיבואר לקמן דף ה' דאיצטריך קרא אליבא דאביי דאינה מתגרשת בכסף דלא נילף בהיקישא דאחרת מאמה עברי' שתצא בכסף כמו אמה העברי' והיינו שהיא נותנת לו הכסף דומי' דאמה העברי' שיוצאת בגירעון כסף א"כ לא שייך זה בנתינת הגט שהבעל ניתן לה ושפיר איצטריך קרא דאינה מתגרשת בכסף שהיא נותנת לו. ותו יש לומר לפי מה שנבאר בס"ד לקמן דבנתינה בע"כ לא אמרינן בי' שוה כסף ככסף וכמ"ש הב"ש בסי' כ"ז מחלוקת הפוסקי' בזה א"כ י"ל דנהי דהוכיח בירושלמי דשטר אע"פ שאין בו שוה פרוטה. דאל"כ היינו כסף היינו בקידושין שהיא מקבלת מדעתה אבל בגירושין דהוי נתינה בע"כ דידה דלא אמרינן בי' שוה כסף ככסף א"כ אינה מגורשת אע"פ שיש בו שוה, פרוטה אלא ומדין גט. מיהו מלשון רש"י ז"ל שכתב גבי קידושי כסף ואומר הרי את מקודשת לי וכן בקדושי ביאה שבא עלי' ואומר התקדשי לי בביאה זו וגבי שטר לא כתב כן משמע דס"ל דבשטר אפי' לא אמר כלום מקודשת ונראה דס"ל כשיטת הרמב"ם ז"ל שהביא הב"ש באה"ע סי' קל"ו דבנתן לה הגט ולא אמר כלום מגורשת מדאורייתא אבל לדעת הטור והר"ן ז"ל אם אינו מדבר כלום בטל מדאורייתא א"כ כ"ש לענין קידושין. ועיין בב"ש סי' ל"ב ס"ק ג' בשם הש"ג ולפ"ז לפי שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל אין מקום להוכחת הירושלמי דאי בעינין בשטר שוה פרוטה היינו כסף הא נ"מ טובא דבכסף לחודא בעינין אמירה ובשטר לא בעינין אמירה וצ"ל דס"ל לירושלמי דאפ"ה כיון שכתב בשטר הרי את מקודשת לי הו"ל כאמיר' אף לענין קידושי כסף ובכה"ג פליגי בז' הרמב"ם והטור ז"ל באה"ע סי' ק"כ בדיבור מתוך הכתב אי מהני. ועיין בב"ש ס"ק ח' שם דלדברי הרמב"ם ז"ל מהני וא"כ כי היכא דבקידושי שטר מהני הכתיבה אפי לא אמר בפי' ה"ג בקידושי כסף ואכתי קשה למה לי קידושי שטר כן נ"ל לפרש שיטת הירושלמי. ועיין לקמן דף ט' ע"א מ"ש עוד בזה:

אך העיקר נראה דאין כוונת הירושלמי דאי יש בו שוה פרוטה ממילא היא מקודשת בתורת בסף אלא כוונתו דאפי' אם היא מתקדשת בתורת שטר מ"מ קשה כיון דאמר לקמן דף ה' לא ניכתוב רחמנא בשטר ותיתי במה הצד מכסף וביאה וקאמר מה להנך שכן הנאתן מרובה ואי נימא דבעינין שיהא בשטר ש"פ כמו בקידושי כסף ליכא למיפרך שכן הנאתן מרובה דהא הנאתן שוה לכסף שהוא בשוה פרוטה וכ"ש לפמ"ש לקמן

דף ה' בתוס' ד"ה שכן פודין וכו' דמכסף לחוד נמי איכא למילף במה הצד אקרקעות ומטלטלין ע"ש אלא דאיכא למיפרך שכן הנאתן מרובה א"כ אי נימא דבעינין בשטר שיהא שוה פרוטה הדר איכא למילף מכסף לחוד מיהו מלשון ירושלמי הביאו הרי"ף אבל אם יש בו ש"פ כסף הוא לא משמ' הכי ודו"ק:

תוס' ד"ה האשה נקנית וכו' דהא גבי יבמה קתני היבמה וכו'. עיין מ"ש המהרש"א ז"ל. ולולי דבריהם ז"ל י"ל משום דקתני גבי יבמה וקונה את עצמה בחליצה דהיינו דווקא כשעדיין לא ייבום אותה בביאה ולא הוי דומי' דרישא גבי אשה דקתני וקונה את עצמה בגט דהיינו לאחר שנקנית בכסף ובשטר ובביאה דקתני תחילה משא"כ הכא דלאחר שניקנית בביאה אינה יוצאת בחליצה ולא הוצרך לפרושי בהדי' דמיירי קודם הקנין משום דקאי על שם יבמה שהזכיר תחלה ולאחר שכנסה בביאה תו לא מיקרי יבמה אלא אשה כדכתיב בתורה ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר א"כ ממילא היא בכלל אשה דקתני ברישא ותו ליכא למיטעי ומשום דמצינו בלשון חז"ל בכמה דוכתי' דאף לאחר היבום נקראת יבמה כדאי' בכתובת ס"פ נערה בת יבמה יש לה מזונות ובכמה דוכתי' להכי נקט היבמה המפורש' בקרא משום סיפא ודו"ק:

תוס' ד"ה ב"ש אומרים בדינ' וכו' במס' עדיות וכו'. הקשה בספ"י דבשוה כסף לא הוי מקולי ב"ש דניחוש שמא שוה דינר במדי כדאמר שמואל לקמן דף י"ב והכריח מזה כדעת הרמב"ם דמשכחת לי' בדבר שאינו מתקיים להוליכו למדי. ולפענ"ד נר' דאי משום הא איכא לאשכוחי בגוונא אחרינא כגון שקדשה בנסכא של כסף פחות משיעור דינר וכמ"ש הב"ש בסי' ל"א סעיף ט' ס"ק ך' דבכה"ג ליבא למיחש כיון שהוא כסף פחות ופרוטה שהי' בימי משה. א"נ כגון שקדשה בקרקע וכמ"ש התו' לקמן דף ה' ע"א בד"ה שכן פודין דאשה מתקדשת בקרקע דבכה"ג בעינין שיהא שוה דינר במקומה כיון דלא שייך להוליכה. וגם נראה דלמאי דאמר לקמן. דף וי"ו ע"ב דאם המקדש בהנאת מחילת מלוה מקודשת משים דהנאה זו היא שוה פרוטה א"כ גם זה בכלל שוה כסף ואם הי' המלוה פחות מדינר ממילא הנאה זו הוא פחות משוה דינר ובזה הוי לי' מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אף בשוה כסף דבזה לא שייך כלל דשמואל. מיהו יותר נראה דא"ש לפמ"ש לקמן בחידושינו דף י"ב בשיטת הרח"ש גבי האי עובדא דציפתא וכו' ובק"א סי' ל"א דהך דשמואל אינו אלא כשנתרצה האשה להתקדש בתמרה זו אלא כיון דקאמר לקמן דבעינין שיהא שוה שיעור פרוטה שהי' בימי משה דאל"ה לא מיקרי כסף חייש שמואל לקדושי ספק דשמא ש"פ דמשה במדי. א"כ לא מיבעי' למאי דקאמר לקמן דף י"א דבפשטה ידה וקיבלה מודה ב"ש ודווקא כשקדשה בלילה או ע"י שליח א"כ בכה"ג

הא מודה שמואל דאפי' שוה במקום אחר אין לך אלא מקומו ושעתו ולק"מ אלא אפי' לאידך שינויא מ"מ משכחת בכה"ג כשקידשה בלילה או ע"י שליח וק"ל. ועיין מ"ש בסמוך בזה. ולפ"ז אפשר לפרש מ"ש תוס' דאי קיבלה קידושין מאחר הוי ב"ש לחומרא דלכאורה אינו מובן דמה חומרא הוא זה אם צריכה גט מראשון או משני ולפמ"ש י"ל דהחומרא הוא בשוה כסף דהם קידשה בפחות משוה דינר ונתרצה בו דאז הוי ספק מקודשת דשמא שוה דינר במדי וצריכה גט משניהם דבזה הוי מחומרי ב"ש אלא דלא איתשיל להנך גווני. והנה בס' עצמות יוסף פי' דברי תוס' דס"ל דלב"ש בקידשה בפרוטה הוי קידושי ספק והא דקאמרי ב"ש בדינר היינו שיהא קידושי וודאי ולכאורה אין טעם לדבריו ונרא' די"ל דלמאי דקאמר לקמן דף י"א ע"ב דטעמא דב"ש משום דיליף בהיקישא מאמה עברי' ומצינו בזבחי' דף מ"ח ע"א בפלוגתא דתנאי אי ג"ש עדיפא אי היקשא עדיפא א"כ י"ל דב"ש נמי ס"ל ג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון ומספקא להו אי נילף משדה עפרון ומהני אפי' בפרוטה או נילף מאמה עברי'. ובזה נלפענ"ד ליישב קושי' תוס' ביבמות דף י"ד ע"ב בד"ה אלא ב"ש אמאי נמנעו וכו' וא"ת ודילמא משום ממאנת ומשום ההוא דשוה כסף ככסף וכו' ותירוצם דחוק ולפמ"ש אתן שפיר די"ל דזהו כוונת רש"י שם בד"ה מן הספק וכו' קס"ד השתא וכו' ולכאורה אינו מובן כוונתו בזה וגם לשון השתא שכתב אינו מדוקדק. ויש לפרש דכוונתו לתרץ קושי' התוס' הנ"ל דלא ויפרש דנמצנו משום קידושי כסף משום דבקדושי כסף הוי ספיקא לב"ש ואינו בכלל נמנעו מן הוודאי וס"ל דגם בממאנת הוי בכלל ספק כדפי' רש"י שם בד"ה ובספק אשת איש וכו' ולא שייך לאוקמא הא דנמנעו מן הוודאי אהא כיון דת"ק קרי לה ספק אשת איש. אך י"ל דגם התוס' ס"ל הא כמו שמפרש בס' ע"י דבריהם דהכא אלא דדקדקו בקושייתם וכתבו ומשום ההיא דשוה כסף ככסף ולא כתבו משום כסף עצמו יש לפרש ע"פ מה שיבואר לקמן בתוס' ד"ה בפרוטה וכו' דלב"ש צ"ל דיליף ש"כ ככסף מקנין אמה עברי' א"כ י"ל דאף אי נימא דמספקא לי' לב"ש בכסף עצמו אי ילפינן מג"ש דקיחה קיחה או מהיקשא. כנ"ל היינו בכסף עצמו אבל בשוה כסף ס"ל דהא דשוה כסף ככסף ילפינן בהיקישא מאמה עברי' שהוקש עברי לעברי' דמפורש בו שוה כסף ככסף א"כ כיון דמינה ילפינין בעינין שוה דינר והיינו דקתני בברייתא שם דפליגי ב"ש וב"ה בתרתי בכסף ובשוה כסף משום דבכסף פחות מדינר הוי קידושי ספק לב"ש כנ"ל אבל בש"כ ס"ל לב"ש דבעינין שוה דינר דווקא ובפחות לא הו"ל קדושין כלל. וא"כ שפיר הקשו תוס' שם דווקא משום ההוא דש"כ ככסף דבזה שייך דנמנעו מן הוודאי ודו"ק:

תוס' ד"ה בפרוטה וכו' תימא דלא הו"ל למיתני אלא בשוה פרוטה וכו' ונראה הא דלא הקשו לב"ש ג"כ דה"ל לחתני רק בשוה דינר. משום דלב"ש י"ל דאצטריך לאשמועינן דלא נימא דב"ש נמי ס"ל דמתקדשת בפרוטה מג"ש דקיחה קיחה אלא דבשוה כסף סבירא להו דילפינן הא דשוה כסף ככסף מהיקישא דאחרת לאמה עברי' ואמה הוקשה לעבד עברי דכתיב בו ישיב מכסף מקנתו כדפרי' רש"י לקמן דף ח' דש"כ ככסף וכיון דמאמה ילפינן אמרינן דון מינה ומינה דבעינן דינר דוקא כדמפרש לקמן דף י"ב וטעמא דב"ש דיליף מאמה ולהכי איצטריך ב"ש לאשמועינן להדי' דאפי' בכסף עצמו בעינן דינר ואפשר דזהו כוונת התוס' בתירוצם שכתבו משום דתנא כאן בכסף מפרש באיזה כסף דינר לב"ש וכו' דר"ל כיון דצריך לפרש אליבא דב"ש מפרש נמי לב"ה. ובזה מובן סמיכת דבריהם שהקשה בתר הכ' וא"ת מנ"ל דשוה כסף ככסף וכו' משום דבל"ז הוי מצי למימר דילפינן מהיקשא דאחרת לאמה כמ"ש בריטב"א ובספ"י אבל לבתר שכתבו דלב"ש איצטריך למיתני בדינר משום דאי ילפינין שוה כסף ככסף מהיקישא דאחרת אמרינן דון מינה ומינה שיהא בדינר שפיר הקשו דלב"ה מנ"ל באמת שוה כסף ככסף אך הי' אפשר לומר דבהא גופא פליגי ב"ש וב"ה אי אמרינן דון מינה ומינה דב"ה ס"ל דון מינה ואוקי באתרה שיהא בפרוטה בג"ש דקיחה קיחה דהא מצינו בזה פלוגת' דר' אליעזר ורבי יהושע בחולין דף ק"כ דר"א ס"ל דון מינה ומינה ור"י ס"ל דון מינה ואוקי באמרה וידוע דר"א שמותי הוא ור"י מתלמידי ב"ה ואפשר דלא ניחא להו להתוס' לתרץ בענין זה כיון דאיכא כמה תנאי דס"ל דון מינה ומינה וס"ל להתוס' לקמן דכ"ע מודי' גבי אמה דבעינן ב' פרוטות וע"ז תירצו תוס' דלפינין מע"ע וס"ל דבע"ע נקנה בפרוטה כמ"ש הרמב"ם ז"ל וכמו שיבואר לקמן דף ח' ויותר נראה דילפינין מפדיון ע"ע שהיא בפרוטה א'. ועיין בסמוך ודוק:

שם בא"ד וא"ת מנלן דשוה כסף ככסף דהא לקמן וכו' הקשה מהרש"א כיון דמשמע מדבריהם דאי לאו הא דמיבעי לי' קרא גבי ע"ע וגבי נזיקין המ"ל דמסברא אמרינן כן דש"כ ככסף א"כ לפי מסקנת דבריהם שכתבו דאיכא למימר דע"ע גרע טפי לפי שהוא גרם לו למכור וגבי נזקין איצטריך משום דה"א דגרע לפי שהקפידה התורה לענין מיטב הו"ל למימר דבקידושין ש"כ ככסף מצד הסברא. ולענ"ד נראה דס"ל להתוס' דאי מצד הסברא הוא בכ"מ דשוה כסף ככסף ע"כ צ"ל דאין שום מעלה בכסף יותר משוה כסף דמה לי דמיהן או הן דאם יש שום מעלה בכסף יותר מה"ת נימא מסברא דש"כ ככסף א"כ אפי' אי נימא דטעמא בעבד משום שגרם לו למכור ע"כ צ"ל דאיכא מעלה טפי בכסף וממילא א"א לומר מצד הסברא דשוה כסף ככסף ובהא א"ש שלא הוכיחו

תוס' מדאיצטריך בניזקין כמ"ש בספ"י דהתם שאני דאפי' אם הם שוה ממש אמרה תורה מיטב שדיהו וכו' שהברירה ביד הניזק מאיזה שירצה כמו שיבואר בסמוך ושפיר איצטריך שאין הניזק יכול לומר שרוצה דווקא כסף ממש משא"כ בעבד דלא כתיב בי' מיטב ע"כ צ"ל דכסף עדיפא משוה כסף ממילא דאין לומר מצד הסברא דש"כ ככסף. ותדע דע"כ צ"ל כן לפמ"ש התוס' בתי' ב' דע"ע גרע טפי קשה נימא נמי דבעי' מיטב דנהי דליכא למילף מנזקין מ"מ מנ"ל דלא בעי' מיטב כיון די"ל דגרע מנזקין אלא וודאי כיון דהסברא הוא בכ"מ דלא בעינין מיטב אין לחדש מדעתינו לחלק בע"ע משום דגרע וה"ה לענין ש"כ כן וק"ל. ועיין בסמוך:

בא"ד וי"ל דילפינין מע"ע כ' מהרש"א ז"ל דהא דכתבו תוס' דילפינין דשוה כסף ככסף מע"ע היינו לפי תירץ קמא אבל לפי תי' השני ע"כ ילפינן מניזקין. ולכאורה קשה דאי ילפינן מניזקין נימא נמי דבעי' מיטב כמו בנזקין וכ"כ בס' עצמות יוסף ואפשר דלדעת הפוסקי' דאין אשה מתקדשת בקרקע א"כ כיון דאמרינין בריש ב"ק דף ז' דמטלטלי כל מילי מיטב הוא א"כ לענין קידושין באמת לעולם מיטב הוא אך התוס' עצמם כתבו לקמן דף ה' דאשה מתקדשת בקרקע ועיין מה שכתבנו בק"א ר"ס כ"ז. ונראה דס"ל דבקידושין דהוא מדעתה לא שייך זה דהא אמרינן בב"ק דף ז' ע"ב דאי אמר ניזק הב לי זיבורית טפי פורתא צריך ליתן לו דאל"כ הורעת כח של נזקין ורחמנא אמר מיטב א"כ כיון דכל מה שרוצה הניזק בין עידית ובין זיבורית הוא ניהו המיטיב דאמר רחמנא א"כ לא משכחת זה אלא בניזקין שמשלם המזיק בע"כ מאיזה שירצה הניזק אבל בקידושין שהוא מדעת שניהם באותו שנתרצה בו האשה הוא לעולם מיטב ול"ד לשוה כסף ככסף דאף שהיא מתרצה איצטריך למילף מנזקין דהתם שאני דלא מהני רצונ' בזה כי היכא דאינו מועיל אפי' אם מתרצית בפחות משוה פרוטה אבל לענין מיטב כל מה שהיא מתרצת בו היינו מיטב כמו בנזקין ודווקא גבי ע"ע שיוצא בגירעון כסף בע"כ דאדון שפיר כתבו התוס' דה"א דבעינין מיטב ועמ"ש לקמן בזה:

שם בא"ד א"נ י"ל אי כתיב בעבד וכו' לכאורה קשה דהא אמרינן לקמן דף ח' ע"א אי לימא דלא מקניא בהא כלל ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות ש"כ ככסף ופי' רש"י שם דכיון דמיפרוק בי' איקנוי נמי מקנה בי' דכתיב גאולתו מכסף מקנתו משמע דממשמועתי' דקרא יליף קנין מפדיון. ונראה דע"כ צ"ל כן דאל"ה ליכא למילף קנין מפדיון כמ"ש תוס' בתי' זה בדפדיון שאני שלא יטמע בין העכו"ם משא"כ בקנייתו הוא להיפוך וע"כ צ"ל דממשמעות הקרא הוא כן דבמה שנקנה הוא נפדה א"כ קשה על תי' תוס' דהא איכא למילף נזקין מקנייתו דע"ע. ונראה מזה דס"ל להתו' דבקניית ע"ע בעינין

ב' פרוטות אפי' לב"ה כמו אמה ועמ"ש בלשון תוס' לקמן דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא וכו' א"כ י"ל דליכא למילף מקנייתו לענין ש"כ כיון דהחמיר' התורה בו יותר מקידושין ושאר קנינים שהם בפרוטה וצריך ללמוד דווקא מפדיונו שהוא בפרוטה וכן נ"ל לענ"ד לב"ש דס"ל בקידושי כסף בדינר באמת ליכא למילף דש"כ ככסף מפדיון ע"ע דהתם שאני שהוא בפרוטה אלא דבאמת יליף מקניינו. ובהכי א"ש טפי מה שפירש"י לקמן דף ח' דנפקא לי' בקנינו דש"כ ככסף ממשמעות הכתוב משום דאל"ה ליכא למילף מפדיונו כיון דקנינו בשתי פרוטות מפדיונו בפרוטה א' וק"ל:

אך הא קשי' לי לפי תירוץ זה מנ"ל בע"ע הנמכר לישראל היוצא בגירעון כסף דש"כ ככסף דכיון דאיכא בו גריעותא שגרם לו למכור ע"י שנשא ונתן בפירות שביעית כדאי' לקמן א"כ ליכא למילף מנזקין ומנמכר לנכרים ליכא למילף דשאני התם שלא יטמע ואי משום דילפינין בג"ש דשכיר שכיר קשה לפי תי' זה דנילף נזקין מע"ע הנמכר לישראל דלא שייך שלא יטמע וצ"ל דבתר דכתיב גבי ניזקין ג"כ ילפינן נמכר לישראל במה הצד מנמכר לנכרי ומנזקין וכן משמע מלשון התוס' ע"ש שכתבו ולא יליף מנזקין וע"ע וכו'. והנה הרשב"א והר"ן כתבו דליכא למילף ע"ע מנזקין משום דפדייתו מן האדון הוא בע"כ דאדון וה"א דבנתינה בע"כ לא אמרינן ש"כ ככסף ועיין בב"ש בסי' כ"ז ובסי' קמ"ג שנחלקו בזה האחרונים אי אמרינן בנתינה בע"כ ש"כ ככסף ולכאורה נראה דאי ילפינן מע"ע כמ"ש התוס' בתירוצם קמא איכא למילף אפי' בנתינה בע"כ ולתי' הב' דא"א למילף מע"ע אלא מנזקין ליכא למילף בנתינה בע"כ דש"כ ככסף מיהו באמת צריך להבין על התוס' שלא תירצו כתי' הרשב"א והר"ן. ואפשר דס"ל דאף דבע"ע כתיב לרבות ש"כ ככסף היינו דווקא כשנפדה ברצון האדון וכן משמע לקמן דף ה' ע"א דדחיק לאשכוחי שם גבי כסף דאיתא בע"כ כמו שנדחקו רש"י ותוס' שם בד"ה שכן ישנו בע"כ וכו' ולא קאמר דאיתא בע"כ בפדיון ע"ע אע"כ משום דבעי לאשכוחי שישנו בע"כ אפי' בש"כ עמ"ש שם. אך לפמ"ש לעיל במ"ש התוס' בתירוצם קמא דליכא למילף ע"ע מניזקין משום דה"א דבעינין מיטיב דהיינו דוקא כשיוצא בע"כ דאדון דאל"ה היינו מיטיב דידי' א"כ ע"כ דס"ל דיוצא בש"כ בע"כ דאדון וה"ל לתרוצי' כפשטי' כמ"ש הרשב"א והר"ן וצ"ע אמנם הנלענ"ד עיקר בזה כמ"ש מבואר היטיב בקונטרס אחרון ריש סי' כ"ז ע"ש. ונתכוונתי בדבר זה עם כבוד אחי הגאון מהר"ש שמעלקי הלוי זצ"ל דאף התוס' ס"ל כשיטת הרשב"א והר"ן דליכא למילף ע"ע מנזקין דפדייתו הוא בע"כ דאדון אלא דקשי' להו הא דמשמע בדף ח' גבי קנין ע"ע אי לימא דלא מקני בהו כלל ישיב גאולתו אמר רחמנא דל"ל למילף מקרא דפדיון ע"ע ולא יליף מניזקין כיון דהוי נתינ'

מדעתו שהרי מרצונו מוכר את עצמו והיינו דתירצו דה"א להחמיר עליו לפי שגרם לו למכור יש להחמיר בקנייתו והא דלא ילפינין נזקין מקנין ע"ע דלא שייך בי' שלא יטמע כמ"ש לעיל. י"ל כמ"ש בק"א דבנתינה מדעתו יש לחלק בין היכא דנתינה מדעתו לגמרי כמו מוכר א"ע והאשה מתקדשת וכיוצא בהם שקבלת הש"כ הוא ברצונם. ובין היכא שהנתינה מדעתי' בכסף ממש והוא נותן בע"כ ש"כ כמו גבי נזקין ופריעת חוב וכיוצא בהן. ואף שהנתינה היא מדעתו מ"מ אין ברצונו לקבל הש"כ כמו שהכרחתי סברא זו בק"א סי' כ"ד א"כ ליכ' למילף נזקין מקנין ע"ע כיון דהתם אף קבלת הש"כ הוה מדעתו ורצונו משא"כ בניזקין שרוצה בכסף דוקא וע"כ צריך למילף מפדיון ע"ע דהוא בע"כ דאדון לגמרי אפ"ה ש"כ ככסף. וע"ז כתבו תוספ' דליכא למילף מע"ע מפדיוני דאיכא למיפרך שלא יטמע דשייך בפדיונו. ובזה מתורץ היטב קושיות מהרש"א במה שכתבו תוספות לעיל דילפינן קידושי כסף מע"ע דלא א"ש לתירוץ ב' של תוס' דאיכא למיפרך שלא יטמע ולפי מה שכתבני א"ש דקידושי אשה כיון דהוי מדעתה לגמרי שפיר ילפינין מקנין ע"ע דלא שייך לא יטמע ומתורץ הכל ודו"ק היטב:

תוס' ד"ה היבמה נקנית וכו'. תימא דלא תני מנינא וכו'. לולי דבריהם ז"ל י"ל משום דברישא י"ל הא דאיצטריך מנינא למעט חופה ולא ממעטינין ממילא מדלא תני לי' חופה בהדי' אלא די"ל דאי לאו דתני מנינא ה"א דלכך לא תני לי' חופה כדמשני אביי לקמן אליבא דר"ה דלהכי לא תנא חופה משום דהו"ל מלתא דאתי' בק"ו ומילתא דאתי' בק"ו לא קתני לכך איצטריך מנינא יתירה וכן אליבא דר' הונא דמשני לקמן דמנינא למעוטי חליפין אין להקשות דממיל' הוי ממעטינין לי' מדלא תני לי' משום דה"א דהחליפין הוא בכלל כסף כמ"ש תוס' לקמן דף ג' ע"א בד"ה ואשה וכו' אבל כסף ושטר ביבמה דאמרינן לקמן דף י"ד ע"א דה"א מדכתב ולקחה לו לאשה דאימא לכולהו מילתא כאשה שפיר ממעטינן להו ממילא מדלא תני להו. ובזה יש ליישב גם קושי' שני' דלא תני מנינא בסיפא דקונה א"ע בשני דרכים ולמעוטי דלא נילף ק"ו מאשה משום דבל"ז איכא למעוטי לי' מדלא תני לי'. ואין לומר דה"א דלא תני לי' משום דה"ל מילתא דאתי' בק"ו. דהא קתני ובמיתת היבם דאמרינן לקמן דף י"ד דנפקא מהך ק"ו מאשה וע"כ צ"ל לר' הונא דאמר מילתא דאתי' בק"ו לא קתני משום דהאי ק"ו ומה אשת איש שהוא בחנק אינו אלא גילוי מילתא כמו שיבואר שם בס"ד א"כ ה"נ הו"ל למיתני דיוצאה בגט מהאי ק"ו עצמו דמיתת היבם ושפיר הוי נפק' לי' מדלא תני לי'. ועיין מה שכתבנו לקמן דף ג' גבי מנינא דרישא ומנינא דסיפא. ועי"ל דהא דלא תני מנינא גבי יבמה וקונה את עצמה בשני דרכים משום דאמרינן ביבמות דף ח' ע"א אלא כי איצטריך קרא היכא דנשא מת ומת

ואח"כ נשא חי הרי דאיכא יציאה אחרת גבי יבמה אם נשא היבם את אחותה אחר מיתת אחיו פטורה מן החליצה ומן היבום וכן כתבו תוס' ביבמות דף י"ח ע"ב בד"ה שומרת יבם וכו' אומר ר"י דדוקא קידש אבל אם נשא וכו' ע"ש הרי דאיכא יציאה אחרת והא דלא תני לה כיון דאיכא איסורא מדרבנן משום אחות זקוקתו לא נקט מלתא דאיסורא כמו שיבואר לקמן דף ה' ע"ב בס"ד גבי חופה וק"ל:

דף ב:

בתוס' ד"ה א"נ שדות בכסף וכו' וי"ל דמההוא ליכא למידק דאיכא למימר השדה אשר קנה אברהם בחזקה או בשטר וכו'. נראה דאפ"ה מייתי קרא דהשדה אשר קנה אברהם משום דפשטי' דקרא משמע שהיה הקנין בכסף. וכ"כ תוספות לקמן דף כ"ו ד"ה אמר קרא הא דלא אייתי מקרא דכתיב גבי עפרון וכו' שכל קנינו בכסף משמע דבנכרי ילפינן משדה עפרון קנין כסף וכן כתבו בתוס' ב"ב דף נ"ד ד"ה כותי מכי מטא זוזי וכו' והא דקאמר הכא מכי מטא זוזי וכו' היינו משום דמצינו בכותי קניית כסף בעפרון וכו' ותו דשטר וחזקה לא מהני בנכרי כמ"ש תוספות בב"ב שם ולקמן דף י"ד ע"ב ועיין מה שכתבנו שם בלשון תוס' ד"ה הואיל וכל קנינו וכו' ותו דלרבי יוחנן דס"ל מעות קונות ליכא למילף בנכרי קנין כסף מקרא דשדות בכסף יקנו דכתיב גבי ישראל דאיכא למפרך מה לישראל שכן כל קנינו במטלטלי בכסף כמו שפירש רש"י לקמן דף י"ד ע"ב ע"ש. וע"כ דילפינן משדה עפרון כפשטיה דקרא. ויש לפרש דהא דמייתי מתחלה קרא דהשדה אשר קנה אברהם היינו לרבי יוחנן כנ"ל והדר קאמר א"נ לר"ל דס"ל משיכה מפורשת בתורה ואיכא למילף משדות בכסף יקנו דלדידיה ליכא למיפרך שכן כל קנינו כנ"ל. אך תמיהני דה"ל לאתוי' מקרא ויקם שדה עפרון וכו' לאברהם למקנה וכו' דכתיב בפרשה ח"ש קודם קרא דהשדה אשר קנה אברהם:

בגמרא ואב"א אי תנא קונה ה"א אפי' בע"כ וכו' כתב בספר עצמות יוסף דקמ"ל מתני' הא דאמרינן בב"ב דף מ"ח ע"ב דתלי' וקדש אע"ג דמדינא הוי קידושין כמו תלי' וזבין כיון שעשה שלא כהוגן אפקעינהו רבנן לקידושין מני'. ולכאורה נר' ראי' מזה למ"ש תוס' שם דאף בשטר דה"ל כמו תלי' ויהיב אפ"ה מדינא הוי קידושיו קידושין משום דאכתי הו"ל כמו זביני לפי שמתחייב בשאר כסות ועונה דאי לא תימא הכי אפי' אי הוי קתני במתני' האיש קונה בג' דרכים א"א למיטעי דאפי' בע"כ דהא קחשיב נמי שטר. מיהו י"ל דהא ע"כ הא דכתבו התוס' דבשטר הו"ל כמו תלי' ויהב היינו בשטר שאין בו שוה פרוטה. א"כ י"ל דה"א דמתני' מיירי בשטר שיש בו שוה פרוטה דהוי תלי' חבין ואף שכתבנו לעיל בשם ירושלמי דע"כ קדושי שטר דמתני' היינו באין בו ש"פ דאל"ה

היינו כסף. מ"מ לפמ"ש לעיל בשם האחרוני' ובנתינה בע"כ לא אמרינן ש"כ ככסף א"כ לפי הס"ד דהאיש קונה היינו בע"כ שפיר הוי מצינן למימר דשטר דמתני' היינו שיש בו ש"פ ואפ"ה אינו קונה מדין כסף דבנתינה בע"כ לא אמרינן ש"כ ככסף וכמ"ש לעיל אליבא דר' חסדא דס"ל דבעינן בגט שיהא שוה פרוטה ע"ש ודוק:

תוס' בד"ה אי תנא קונה ואע"ג דתני האיש מקדש וכו'. לולי דבריהם י"ל לפי מ"ש לעיל בשם הע"י דהא דס"ד דמועיל בע"כ היינו מדין תלי' וקדיש א"כ י"ל לפמ"ש תוס' בב"מ דף או"ד ע"ב גבי כהן שאמר לשלוחו קדש לי גרושה דאע"ג דקדושין תופסין בחייבי לאוין מ"מ ע"י שליח לא מהני משום דאין שליח לדבר עבירה א"כ בתלי' וקדיש דעשה שלא כהוגן אין לך עבירה גדולה מזו ולא מהני ע"י שליח וכיון דקתני התם האיש מקדש בו ובשלוחו ליכא למיטעי דמיירי בע"כ וק"ל:

שם בא"ד והא דקתני היבמה נקנית וכו' לולי דבריהם י"ל לפי מ"ש לעיל דכוונת תנא דמתני' למעט כסף ושטר ולא נילף מאשה מדלא תני להו א"כ או הוי תני היבם קונה דהיינו בע"כ לא הוי ממעטינן כסף ושטר משום דאפי' אי הוי ילפינן מאשה שיועיל בה כסף ושטר היינו דוקא מרצונה דלא עדיפא מאשה עצמה וכה"ג אמרינן ביבמות דף י"ט ע"ב דבמאמר דתקנו רבנן גבי יבמה היינו מדעתה דוקא דקדושין מקידושין ילפינן אע"ג דר' פליג התם מ"מ הכא דהוי עיקר ילפותא מאשה לא עדיפא מאשה עצמה ועיין מה שכתבנו לקמן דף י"ד דאפי' ב"ש דס"ל דמאמר קונה קנין גמור מדאוריית' היינו דוקא מדעתה לכך נקט לשון היבמה נקנית למעט כסף ושטר דלא מהני אפי' מדעתה וק"ל. ועוד נראה ליישב ב' קושי' של תוס' הנ"ל והוא די"ל דלהכי תנא האיש מקדש דמשמע מרצונו אבל אם אנסוהו לקדש אותה אפקעינהו רבנן לקידושין מיני' וכדאיתא באה"ע סי' מ"ב ס"א ועיין מה שכתבנו שם בק"א. וקמ"ל מתני' דהכא באונסא דידה ומתני' דר"פ האיש מקדש קמ"ל דבאונסא דידי' לא הוי קדושין. ולפ"ז יש ליישב גם קושי' שני' דלהכי קתני היבמה נקנית ולא קתני היבם קונה משום דבאמת ביבם אפי' אם אנסוהו לייבם אותה קונה אותה כדתנן במתני' דר"פ הבע"י דבין באונס בין ברצון קנאה ובזה לא הי' כח ביד חז"ל להפקיע היבום דהא פריך התם בב"ב דף מ"ח ע"ב דתינח קדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר. ומשני דשווי' רבנן לבעילתו בעילת זנות אבל ביבם דגם ביאת זנות קונה לא שייך זה וא"כ לכך לא תנא היבם קונה לאשמועינן הא מלתא דאפי' אם אנסו אותו לייבם קונה אע"ג שהוא שלא כהוגן דרחמנא תלי' בדידי' אי בעי מייבם וכ"ש בע"כ דיבמה שהוא כהוגן שהרי אמרה תורה יבמה יבא עלי' אפי' בע"כ דפשיטא דקונה וק"ל:

שם בגמ' דתני' ר"ש אומר מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו' נראה לפרש כוונת ר"ש להא דאמר לקמן דף ד' ע"ב ואי כתב רחמנא ויצאה חנם ה"א היכא דיהבי' ליה איהי לדידי' וקידשתו הוי קידושין כתב רחמנא כי יקח ולא כי תקח וכן צ"ל ע"כ אפי' לתנא דברייתא שם דלית לי' קרא דויצאה חנם כמו שיבואר בס"ד שם מ"מ מוכרח לומר כן לר"ש דלדידי' לא איצטרך לג"ש דקיחה קיחה לקדושי כסף דהא אמרינן לקמן דף ד' ע"ב בברייתא כי יקח איש אין קיחה אלא בכסף והלא דין הוא ומה אמה עברי' וכו' ומסיק דמעיקרא דדינא פירכא מה לאמה עברי' שכן יוצאת בכסף וכן צ"ל בש"כ כמ"ש התוס' שם ד"ה מעיקרא דדינא וכו' ושמעינן לי' לר"ש בגיטין דף ל"ט ע"ב גבי שפחה כנענית דאמר יכול יהא כסף גומר בה ת"ל והפדה לא נפדתה אורעה כל הפרשה כולה ללא חופשה דאינו גומר בה אלא שטר א"כ איכא למילף בק"ו מאמה עברי' דאם תאמר שכן יוצאה בכסף שפחה כנענית תוכיח שאין יוצאה בכסף ואפ"ה נקנית בכסף ואין לומר דמה לשפחה כנענית שכן נקנית בחזקה ובחליפין אמה עברי' תוכיח אלא דאתיא כולי' קרא לאשמועינן כי יקח ולא כי תקח. ויותר יש לפרש דכונת ר"ש להא דאמר לקמן דף ט' גבי קידושי שטר הא לא דמי האי שטרא וכו' הכא כתיב כי יקח בבעל תלה רחמנא וכו' והתוס' כתבו לקמן דף ה' ע"א בד"ה ומנין וכו' דליכא למילף קנין שטר מאמה עברי' משום דהתם אב כותבו והכא הבעל כותבו ולא האשה ועוד דשאני התם שכן יוצאה בכסף ולפי מ"ש דלר"ש דס"ל דשפחה כנענית אינה יוצאה בכסף איכא למימר שפחה כנענית תוכיח שפיר הוי מצי למילף מאמה עברי' דתקנה האשה לבעלה בשטר שהיא כותבת מק"ו דאמה עברי' שהאב כותב וכן בשפחה כנענית המוכר כותב דליכא למיפרך מידי כנ"ל אלא דגזירת הכתוב הוא הכא באשה דכתיב כי יקח ולא כי תקח כדאמר לקמן דף ט' דהכא כתיב כי יקח דבעינן דוקא שיהא הבעל כותב ודריש ר"ש טעמא דקרא מפני שדרכו של איש וכו' כמו שמצינו לר"ש בכ"מ שמפרש טעמא דקרא:

ועי"ל דקשי' לי' לר"ש לישנא דקרא דבתחלה כתיב כי יקח דתלה הכתוב בבעל והדר כתיב והלכה והיתה לאיש אחר הרי דתלה הכתוב בדידה שהיא הולכת אליו והדר כתיב סיפא דקרא לא יוכל בעלה הראשון לקחתה הרי דחזר הכתוב ותלה הליקוחין בבעל וע"ז אמר הטעם משום דמשל לאדם שאבדה לו אבידה ופי' רש"י ז"ל א' מצלעותיו וזה שייך בזיווגו של ראשון אבל בבעל שני שאינה אבידתו היא מחזרת אליו ודו"ק:

תוס' ד"ה אתרוג שוה לאילן כו' דלא פליגי התם דלא יסבור שום תנא וכו'. ונראה לענ"ד ליתן טעם לדבריהם והוא דאיתא ר"פ כיצד מברכין מקרא דכתיב גבי רבעי כל פרי קודש הלולים דקרא אתא לברכה לאחרי' וממילא ילפינן דמברך לפני' מק"ו כשהוא שבע מברך

כשהוא רעב לכ"ש ואמר התם למ"ד כרם רבעי ע"כ ס"ל ג"ש דרבי דיליף תבואה תבואה מתבואת הכרם וכו' א"כ י"ל למ"ד כרם רבעי ס"ל דאין ראי' ממתני' זו דהיא דברי ר"ג כמפורש בפ' ב' דבכורים דברי ר"ג ומצינו לר"ג דס"ל בס"פ כ"מ דף מ"ד דהביאו לפניו תאנים וענבים מברך ג' ברכות דס"ל דושבעת וברכת קאי על כל שבע' המיני' דרישא דקרא א"כ לדידי' ע"כ צ"ל דלא ס"ל ג"ש דרבי דאל"כ ל"ל הילולי' לברכה כיון דקרא דהילולים מיירי בכרם דהיינו גפן דהוא משבעת המינים דמפורש ושבעת וברכת אע"כ דקרא מיירי בנטע ושפיר איצטריך הלולים לברכה לפירות שאינם משבעת המינים א"כ לר"ג מוכרח לומר דנטע רבעי אבל לרבנן דר"ג ס"ל להאי מ"ד כרבי דיליף מג"ש דכרם רבעי דוקא ואפ"ה איצטריך קרא דהילולים לברכה. כיון דס"ל דואכלת ושבעת וגומר לא קאי אשבעת המינים ודו"ק:

בא"**ד** דהא מינכרא מילתא וכו' נראה פשוט דקאי אספיחי כרוב והטעם כיון שדרכם ליגדל הרבה בזמן מועט הוי כמו שאר ירקות לאחר שעשו כיוצא בו דדוקא בשאר ירקות דכל זמן שאותם הנזרעים בשמינית לא נגדלו כל צרכין שפיר יש חשש וחשד על הספיחי' של שביעית אף שרוב גידולם היה בשמינית דמדינא הי' מותרין מ"מ חיישינן שיקח מאותם שרוב גידולי' הי' בשביעית אבל משעשו כיוצא בו שוב אין חשש וחשד דמסתמ' יקח מן החדשים וכן הוא בספיחי כרוב בשמינית מיד כיון שדרכם ליגדל מיד הרבה עלין מותר אפי' באותו עלין שהתחילו בשביעית כיון שרוב גידולי' הי' בשמינית ואין חשד שיקח מן האימהות דהיינו שנגמרו בשביעית דכיון שיש הרבה כיוצא בהן שניגדלו בשמינית למה יקח מן האימהו' ומ"ש דהא מינכרא חלתא וכו' היינו שאין חשש שיחליף ספיחי' כרוב בשא' ספיחים לפי שהוא דבר הניכר כדקתני טעמא במתני' שאין כיוצא בהן בירקות השדה משא"כ בששית הנכנסת לשביעית ונגמרו רוב גידולין בששית בשאר ירקות מותרין כיון שאין דרך לגדל כלל בתחלת שביעית ואף לאחר זמן כשניתגדלו ספיחי שביעית מ"מ יש בהן היכר בין חדש לישן ולכך הם מותרין אף כשנלקטו בשביעית אבל בספיחי כרוב שיש הרבה חדשי' מיד בתחלת שביעית איכא חשש וחשד שילקח מין החדשי' ונראה דס"ל לתוס' דמוכח מזה דלא אזלינן בתר לקיטה דאין לפרש דמיירי בספיחי כרוב שנלקטו קודם שביעית דאסורין בשביעית משום חשדא דשמא יקח מן העלין דאין זה סברא כלל כיון דבשעת לקיטתן קודם שביעית כבר הותרו. איך יהי' חוזרת ונאסרת ומאי ארי' ספיחי' אטו יאסרו כל כרוב של שנה ששית מחמת חשש דשמא יקח מן החדשים אלא וודאי מיירי שנלקטו בשביעית ואפ"ה שאר ירקות מותרין וכן הוא כוונת התוס' בפ' מקום שנהגו ודברי מהרש"א ז"ל אינם מובנים לי אמנם

לולי דברי תוס' ז"ל נראה דיש ליישב פירש"י ז"ל ע"פ מ"ש תוס' בפ' מקום שנהגו בסוף ד"ה כל הספיחי' וכו' וקש' לר"י דבשמעתין משמע דלכ"ע דירקות הגדילים בשביעית אסורין וכו' ובמס' שביעית משמע דשרי וכו' ותי' ר"י דבשל ערב שביעית מיירי ומה שיש בהן דין שביעית לענין סחורה ושאר דינים לפי שנלקט בשביעי' דבירק אזלינן בתר לקיטה הרי דמוכרח לומר דאף דלענין איסור ספיחי' לר"ע לא אזלינן בתר לקיטה אלא בחר רוב גידולי' מ"מ לענין סחורה ושאר דיני שביעית אזלינן בהי בתר לקיטה א"כ אין כאן קושי' על רש"י כלל דהא הכא באתרוג לא שייך בו איסור ספיחי' דקאמר ר"ע הן לא נזרע אלא מיירי לסחורה ושאר דיני שביעית א"כ ממילא שפיר קאמר דלא אזלינן בו בתר לקיטה כשאר ירקות אף דמ"ש תוס' שם אינו הכרח אלא לפיר"י דס"ל דספיחי שביעית עצמן אסורין אפי' קודם הביעור אבל לפי' רש"י שם דמותרין ספיחי' קודם ביעור אין קושי' ממתני' דהאומר לפועל וכו'. מ"מ אף לפי' רש"י ז"ל י"ל כן כל זה כתבתי ליישב דברי רש"י ז"נ לפי תי' הר' ניסים גאון. אך תמיהני דלכאור' מפורש בר"ה דף ד דאזלינן בירק בתר לקיטה לענין שביעית דהא מסקינן דרבותינו נימנו באושא דבאתרוג אזלינן בתר לקיטה בין לענין מעשר ובין לענין שביעית וכן פסק הרמב"ם ז"ל בחיבורו הרי דמדמה שביעית למעשר דאזל בתר לקיטה באתרוג כ"ש בירק עצמו ונהי דאין מזה קושיא על שיטת רבינו ניסים גאון משום דהתם מיירי לענין ביעיר כדמפורש שם אבל לענין איסור ספיחי' עצמם דנפקא מקרא דהן לא נזרע י"ל דבזה אזלינן בתר רוב גידולין. אבל על שיטת רש"י שם דמפרש כל הספיחי' אסורי' היינו ספיחי שביעי' עצמן דלדידי' צ"ל דלענין ביעור אזלינן בתר רוב גידולי' כמשמעות מתני' דכל הספיחי' מותרי' והוא נגד סוגי' דר"ה שם והנראה לפענ"ד בישוב שיטת רש"י שס דס"ל דמתני' דכל הספיחים מותרין דאזלינן בתר רוב גדולין היינו לענין סחורה קודם הביעור והיינו דקתני חוץ מספיחי כרוב דאין לו דין ביעור לשיטת רש"י וע"כ לסחורה אבל לענין ביעור אזלינן בתר לקיטה כדאי' בר"ה כנ"ל ובזה א"ש פירש"י על מכונו ומבואר בחידושינו שם. ואין כאן מקומו ודו"ק:

דף ג.

תוס' ד"ה מה ירק דרכו ליגדל על כל מים וכו' ור"י פירש אם אינו ענין למעשר וכו' ולפ"ז צ"ל הא דתקנו במעשר למיזל בתר לקיטה ל"ד לעיקר דרשא דקר' דהא כתבו תוספות לעיל לענין שביעית לא אזלינן בירק בתר לקיטה אלא בתר רוב גידולו אבל לפי' רש"י ז"ל לעיל א"ש טפי דתקנו במעשר מדרבנן כמו בשביעית מדאורייתא וק"ל:

גמרא דיקא נמי וכו' נראה דהאי דיקא לאו לאפוקי מתירוצא קמא אתא דלשינוי' דאתרוג דרכו ליגדל על כל מים כירק א"ש נמי הא דאמר ר"א לכל דבר דלדידיה לא שייך לומר דטעמא דדרכו ליגדל על כל מים כיון שמשוה אותם לאילן ובזה נראה לע"ד ליישב מ"ש רש"י ז"ל בד"ה דאיכ' פלוגת' וכו' כגון מתני' בג' דרכי' למעוטי חופה וכו' והרמב"ן בס' אוריין תליתאי פי' דההוא דקאמר אלא כל היכא דאיכ' פלוגתא וכו' לא חזר משינוין קמא דמתני' דהכא ודבודקין את הזב ולא שייך מקום דאיכא פלוגתא אלא היכא דנקט שוה כמו באתרוג ובכוי ובגיטי נשים וכיוצא בו ולדבריו ז"ל צ"ל דהאי דקאמר אלא הייני משום מתני' דאתרוג לחוד ונראה דס"ל לרש"י ז"ל דע"כ האי דקאמר אלא היינו משום דהדר בו לגמרי משינוי' דלעיל דנקט לשון דרך משום דדרכו בכך דאי נימא דגם לשינוי זו צריך לסברא דדרכו בכך לא שייך לשון אלא דהא וודאי אתרוג דרכו ליגדל על כל מים ואין צריך ליתן טעם משום פלוגתא וכבר כתבנו דהדיקא נמי לא אתי לאפוקי משינוי' קמא דלשינוי' קמא נמי א"ש דברי ר"א כנ"ל אע"כ דהדר לגמרי מסברא זו דדרכו בכך וק"ל:

גמרא מנינא דרישא למעוטי חופה וכו' כבר כתבנו לעיל בתו' ד"ה היבמה נקנית וכו' דהא דאיצטריך הכא מנינא למעט חופ' ולא ממעטינן לה ממילא מדלא קתני לה בהדי' משום דהוי מצי למימר כדאמר לקמן דלא קתני אלא מלתא דכתיב' בהדי' אמנם היותר נרא' דהא דאיצטריך מנינא ולא ממעטינן ממילא מדלא קתני לה משום דאיכ' למימר תנא ושייר כדאי' לקמן דף ט"ז ע"ב וכ"ת תנא ושייר והא ארבע' קתני וכן כתבו תוס' ביבמות דף ד' ע"ב ד"ה למעוטי דרב ודרב אסי וכו' ובזה נ"ל ליישב בפשטות ק' הרא"ש ז"ל לקמן דף ה' ע"ב הא דמשני אביי מלתא דאתי' בק"ו לא קתני דהא קתני במיתת היבם ואמרינן לקמן דאתי' בק"ו וכו' ע"ש ולפי מ"ש י"ל דעיקר קושי' דרבא על ד' הונא אינו מדלא תני לה במתני' דאי משום הא איכא למימר תנא ושייר אלא עיקר הקושי' מדקתני מנינא כנ"ל ולפ"ז י"ל דהא דקאמר דמילתא דאתי' בק"ו לא קתני היינו דכיון דלא כתיב בהדיא אלא דאתיא בק"ו מכסף לא שייך למנותו בתרתי ולמתני ארבעה דהוא בכלל כסף דכיון דנלמד מממונו בק"ו ולא שייך למנות אלא שלשה הכתובי' בהדיא ובכללם מה דילפינן מינייהו ו ומילא מתורץ מה שדקדקו תוספות בד"ה היבמה דביבמה באחת מהאי טעמא לא תנא מנינא דקונה א"ע בשתי דרכים דכיון דמיתת היבם לא אתי' אלא בק"ו לא שייך למנותו במנין אבל וודאי תנא נמי מלתא דאתי' בק"ו ולא קשה לאביי הא דלא תני חיפה בהדיא ברישא משום דתנא ושייר ורבא ס"ל דאפ"ה לא שייך למתני שלש כיון דבאמת איכא ד': אך לכאורה אכתי קשה הא דקאמר מנינא דסיפא למעוטי חליצה

סד"א תיתי מק"ו מיבמה וכו' א"כ קשה לאביי דס"ל דברישא תנא שלש אע"ג דאיכא נמי חופה משום דכיון דאתי' בק"ו לא ממעט ממנינא א"כ היכא נמי ממעט חליצ' נימא כיון דאתי' בק"ו מגט הוא בכללה. אך באמת ז"א דאפ"ה ממעט מיתורא דמנינא כדמוכח בריש יבמות שם דכתבו התו' דאע"ג דלא מצי למיתני דרב ור' אסי משום שאינו בצרת צרה מ"מ ממעט להו מיתורא דמנינ' ה"נ כיון דבסיפא ליכא למעוטי מידי. ע"כ אתא למעוטי חליצה משא"כ ברישא דאיכא למעוטי חליפין שפיר קאמר אביי דליכא למעוטי מיניה חופה ועיין מ"ש לקמן בזה גבי מנינא דסיפא. וק"ל.

פי' רש"י בד"ה למעוטי חופה וכו' שאם מסרה לו אבי' לחופה לשם קידושין וכו' צריך להבין דלמה לא פי' באשה עצמה שנכנס' עמו לחופה לשם קידושין ובס' פ"י נדחק בזה ולענ"ד נראה דאפשר לומר דס"ל לרש"י ז"ל כשיטת הפוסקים דחופה היינו יחוד גמור הראוי לביאה דווקא וכן משמע מדבריו בכתובת דף ד' כמ"ש בחידושינו שם א"כ כשמתייחד עמה לפני עדים יחוד גמור אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה כדאי' באה"ע ר"ס ל"ג ועמ"ש שם. ועכ"פ איכא למיחש שמא בא עליה כמ"ש תוס' בכתובת דף ט' ע"ב בד"ה מאי לאו וכו' דבארוסה כיון שמתייחד עמה ודאי בא עלי' וכו' א"כ י"ל דה"ה כשמתייחד עמה לשם קידושין צריכה הימנו גט כדאמרי' בגיטין דף פ' גבי מגרש אשתו ולנה עמו בפונדק דס"ל לב"ה דצריכה גט משום דהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובא עליה לשם קידושין א"כ ה"נ אף שאמר לפני עדים שרוצה לקדשה בחופה מ"מ איכא למיחוש נמי שבא עליה א"כ נהי דחופה לא קניה מ"מ צריכה הימנו גט מטעם ספק קידושי ביאה לכך פי' רש"י שהאב מוסרה לחופה דבכה"ג ליכא למיחוש שמא קידשה בביאה משום דא"א עושה בב"ז כיון דהיא אינה יכולה לקדש בעצמה והאב לא מסרה לו לקדושי ביאה אלא לקידושי חופה א"כ אף אם הי' נתרצה לו אינה אלא בעילת זנות. ואין צריכה ממנו גט וק"ל:

תוס' בד"ה ואשה בפחות מש"פ וכו' וקשה לר"ת דא"כ פשטה וכו' הנה לכאורה לפי מה דאמר לקמן דף י"ב ע"א דאפי' אם מקדשה בפרוטה אם אין בו שיעור פרוטה שהיה בימי משה אינה מתקדשת א"כ ע"כ דטעמא דפרוטה הוא לאו משום קפידא דאשה שהרי הוא פרוטה באותו שעה ואפ"ה לא מהני וע"כ הטעם כמ"ש הר"ת משום דלא מיקרי כסף בפחות משוה פרוטה דמשה אלא י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דאם הוא איפכא שיש בו פרוטה דמשה אלא שהפרוטה שבאותו שעה היא יותר מפרוטה דמשה אף דמיקרי כסף מ"מ כיון שאין בו פרוטה שבאותו שעה גנאי הוא לה ובזה י"ל באמת שאם פשטה ידה ונתרצית בפחות מפרוטה שבאותו שעה מ"מ כיון שיש בו פרוטה דמשה מקרי כסף

ומתקדשת בו. א"כ שפיר פי' רש"י דהכא דבעי למימר טעמא דחליפין כיון דאיתנהו בפחות מש"פ גנאי הוא לה ע"כ בכה"ג מיירי שיש בו פרוטה דמשה אלא שאין בו פרוטה באותו שעה דהטעם הוא משום דגנאי הוא לה ובזה יש ליישב קושי' התוס' לקמן דף י"ג ע"א בד"ה כשם שאין האשה וכו' תימא דהו"ל למידק איפכא דהא קנינ' אשה לא ידעינין אלא משדה ולפמ"ש י"ל דבאמת הא דבעינן באשה שיעור פרוטה שהי' בימי משה משום דבפחות מזה לא מיקרי כסף בזה ילפינן אשה משדה דכתיב בי' כסף אבל מה דבעינן באשה פרוטה שבאותו שעה אף אם הוא יותר מפרוטה דמשה משום דגנאי הוא לה בהא ליכא למילף משדה ואדרבה בזה ילפינין שדה מאשה. ובזה אתי שפיר הא דמקשי שם והתני' אע"פ שאין אשה נקנית בפחות מש"פ וכו' ולא משני דהתם מיירי כגון שהפרוטה שבאותו שעה הוא יותר מפרוטה דמשה דאף דאין אשה מתקדשת בו משום גנאי מ"מ מהני בקרקע כיון דאית ביה שיעור כסף ולפי מ"ש דעיקר מילתא דר' אסי שם דילף קרקע מאשה היינו דווקא בענין זה שפיר מקשה ועיין לקמן דף י"ב. ובתו' דף י"ג מה שכתבנו שם ודו"ק:

שם בא"ד ועוד דלקמן בעי בגמרא וכו'. הנה לפי מ"ש תוס' לקמן דף י"ד ע"ב ד"ה הואיל וכל קנינו וכו' ועוד אומר ר"ת דאפי' בקרקע אין קנין לנכרי בשטר א"כ י"ל כיון דילפינן הכא משדה עפרון לא מצי למילף מיני' שטר כמ"ש תוס' בסמוך לענין חליפין ובזה יתורץ גם מה שהקש' מחזקה כמו שיבואר שם בס"ד. אך אכתי קשה איפכא לפי מ"ש תוס' שם דף י"ד ע"ב דבב"ב דף נ"ד משמע דאין קנין שטר לנכרי אמאי אי ילפינן כל קניני אשה משדה ה"נ הוי לן למילף קניני שדה מאשה דנקנה בשטר מיהו לפי מ"ש תו' בד"ה ומנין שאף בשטר דליכא למילף מאמה עברי' משום דהתם אב כותב ממילא אין קושי' דנילף קניני שדה מאשה או אשה משדה כיון דלא דמי להדדי דהתם מוכר כותב והכא בעל כותב ומה שהקש' מהרש"א דאימא לקמן בעי לפי המסקנ' דאשה בפחו' משוה פרוטה לא מקניא נפשה וכו' ר"ל דהא נקנית בשטר אע"פ שאין בו שוה פרוטה וכתב דיש ליישב נראה כוונתו דדוקא בחליפין שהיא מתקדשת עצמה בחליפי אותו דבר שהוא נותן לה לא מקניא עצמה בחליפי אותו דבר שהוא פחות מש"פ שהוא גנאי לה אבל בשטר שהקנין הוא במה שכתוב בו אין זה גנאי תדע דהא מקשה הש"ס לקמן דף ט' ע"א הא לא דמי האי שטרא לשטר זביני התם מוכר כותב הכא בעל כותב אלא דהכא כתיב כי יקח בבעל תלה רחמנ' הא לאו הכי ה"א דמתקדשת בשטר שלה שהיא כותבת וכ"ש דאין גנאי בשטר שהוא פחות משו' פרוטה שהוא נותן לה וק"ל:

שם בא"ד לכך נר' לר"ת וכו' כשיש באותה חליפין שו"פ כעין כסף דקרא וכו'. הנה מדברי ר"ת אלו נר' דלא כמ"ש תוס' רי"ד הובא בריטב"א והביאו ב"ש סי' ך"ט ס"ק ב' בשם הש"ג דהא דקאמר דלא מהני חליפין באשה אפי' יש בו ש"פ היינו דווקא שמקדשה במנ' ולא נתן לה המנה ועושה קנין סודר לחזק הדבר אבל כשמקדשה בסודר עצמה אף שנותן לה הסודר בתורת חליפין מ"מ כיון שיש בו שוה פרוטה היא מקודשת ומדין כסף. והיינו ע"כ משום דמפרש כפי' רש"י דגנאי הוא לה שיתקיים הקדושין ע"י חליפין כיון דעיקר הקידושין הוא במנה שמתחייב לה ועיין מה שכתבנו בזה לקמן ריש דף ה'. ולכאורה נר' כדברי הריטב"א מדברי הירושלמי שהבי' הרי"ף דע"כ בשטר דקתני במתני' היינו שאין בו שוה פרוטה דאי לאו הכי בל"ז מקודשת מדין כסף משמע דאף אם מקדשה בתורת שטר אפ"ה אם יש בו ש"פ מתקדשת מדין כסף (ועיין מ"ש לעיל במתני' דיש לפרש דברי ירושלמי בענין אחר) גם לקמן דף מ"ח ע"א לאוקימתא דר"נ בר יצחק דמוקי בשקדשה בשטר שאין עליו עדים וכו' משמע דאפי' בשקידשה בתורת שטר אפ"ה אם יש בנייר שוה פרוטה ס"ל לחכמים דמקודשת וכן משמע לקמן דף כ"ב ע"ב בהא דקאמרי' שם אלא מעתה שפחה כנענית תקנה בביאה ועמ"ש שם א"כ יש ללמוד דה"ה לענין חליפין הדין כן וכדברי הריטב"א ועוד נר' דמשמע כן ממאי דמקשה הש"ס לקמן ד"ח ע"א אהא דקאמר בתורת כסף הוא נקנה ואין נקנ' בתורת תבואה וכלים ומאי נינהו חליפין ולר"נ דאמר פירות לא עבדי חליפין מאי איכא למיימר. וקשה דלכאורה לפמ"ש תוס' בשם ר"ת בב"מ דף מ"ו ע"ב דחליפין שוה בשוה מודה ר"נ דמהני א"כ דילמא ממעט שוה בשוה ולפי דברי הריטב"א הנ"ל ניחא דוודאי כל שוה בשוה אית בי' בל"ז מדין שוה כסף ככסף ואף שאמר בתורת חליפין לא גרע בזה דין ש"כ אלא דבמטלטלין דאין מעות קונות על זה שייך דברי ר"ת דבשוה בשוה קונה מדין חליפין אבל גבי עבד דנקנה בכסף ע"כ הא דממעט חליפין היינו כשאין בו שוה פרוטה או בענין חליפין דאשה שמתחייב במעות ועושה קנין סודר לחזק הענין. א"כ לא שייך לומר דממעט שוה בשוה דאם לא יועיל מדין חליפין יועיל מדין ש"כ מיהו יש ליישב לדעת הר"ת כמו שיבואר בסמוך ואפשר דלא ס"ל לר"ת האי דינא דאין אשה מתקדשת בכה"ג שמקדשה בחפץ ואין נותן לה החפץ רק שעושה ק"ס לחזק הענין כדברי הריטב"א מיהו יש להביא ראי' לדבריו והא דקאמר לקמן דף נ"ב ע"ב גבי המקדש בחלקו וכו' וכן אשה בעזרה מנין ולא משני כגון שמתחייב ליתן לה הקדשי' ועושה ק"ס לחזק הענין. משמע דבכה"ג לא מהני ועיין בסמוך. אך לפ"ז קשה לכאורה על מה שכתב הב"ש בסי' כ"ט בשם הרש"ך דכשמקנה לה הטבעת קידושין ע"י ק"ס דהיינו שהיא נותנת לו סודר שלה שע"י זה תקנה הט"ק

מהני והיינו כיון שהיא קונה את הט"ק ע"י סודר שלה ל"ד כלל לחליפין ואין זה גנאי לה שהרי היא מתקדשת ע"י הטבעת ולא דמי לדינא של הריטב"א הנ"ל דהתם הוא נותן לה סודר שלו שע"י זה יתחזק הענין שתתקדש לו וזה הוא גנאי לה א"כ קשה מאי מקשה לקמן וכי אשה בעזרה מנין הא י"ל שמקנה לה הקדשים ע"י סודר שלה דבזה ליכא גנאי כמ"ש הרש"ך ואפשר לומר דהתם הם דברי ר' יהודא ור"י ס"ל בב"מ דף מ"ז דבעינין כליו של מקנה דגואל נתן לבועז א"כ הי' צ"ל שהוא נותן סודר שלו לקנות ע"י זה הקדשי' וזה דומה לחליפין דכיון שהסודר שלו גנאי הוא לה שדומה כאילו היא מתקדשת על ידו והוי כענין דינא דהריטב"א הנ"ל. ובזה יש לפרש הא דאמר ר"י לקפחני בהל' הם באים וכי אשה בעזרה מנין דזה הוא קיפוח לר' יהודא דס"ל בכליו של מקנה דלר' יהודא לא משכחת לה. ועיין מה שכתבנו לקמן שם בזה ובזה מתיישב נמי הא דלא קאמר שיכול להקנות לה הקדשים אגב קרקע דקיי"ל דלא בעינן ציבורין דאין אשה מתקדשת בכה"ג שמקנה לה הקדושין אגב קרקע משום דכיון דסגי בקרקע כל שהוא כדאי' לקמן דף כ"ו ע"א גנאי הוא לה כמו בחליפין וצ"ע בזה לדינא:

שם בא"ד וכך משמע לקמן גבי נמכר לנכרי וכו' לכאורה קשה לפי מה דאמרי' לקמן דף ז' ע"א באומר הילך מנה והתקדשי לפלוני דמקודשת מדין עבד כנעני וקאמר עלה וכך לענין ממונא א"כ דילמא איצטריך קרא למעוטי בכה"ג כגון שאמר ישראל לישראל אחר הנמכר לנכרי הילך חפץ זה ותמכור עצמך לנכרי דהו"ל חליפין בישראל אך הנר' דזה אינו דמשמע מדברי הר"ת שכתבו בסמוך דצריך ליזהר שלא ליכתוב וקנינא מיני' דאין שליחות וזכי' לנכרי משמע דבלא זכי' ושליחות לא מהני סודר של העדים. משום דס"ל דאין ללמוד מדין עבד כנעני אלא בקנין כסף ולא בקנין חליפין א"כ ליכא למימר בכה"ג דאינו מועיל אלא מדין שליחות וזכי' וזה אינו בנכרי א"כ מ"ש דצריך ליזהר הוצרכו לזה להוכחת הר"ת ועיין מ"ש לקמן דף כ"ו ע"ב בתוס' ד"ה אלא לדמי' וכו' אך הנראה דמזה ראי' למה שכתבתי לעיל בשם הרש"ך דאל"ה ליתי' להוכחת הר"ת די"ל דהא דממעט חליפין בנמכר לנכרי היינו בענין שישראל נותן לישראל אחר הנמכר לנכרי איזה חפץ ומקנה לו החפץ ע"י סודר שנותן הנמכר לנכרי לאותו ישראל שמתחייב לו החפץ שעל ידו הוא נמכר לנכרי דזה הוי בוודאי חליפין גמור בישראל וכן בשדה עפרון י"ל בכה"ג. ולפי סברת רש"ך א"ש דליכא לאוקמי בהכי דבכה"ג מועיל אפי' באשה כיון שאין החליפין בעיקר הקידושין וכן בנמכר לנכרי לא שייך למעט בכה"ג דאין החליפין בעיקר המכירה כלל ודו"ק:

בא"ד ויש לומר דהיינו לבר מחליפין וכו' ונראה דלדעת הר"ת בב"מ שהבאתי לעיל דבשוה בשוה מודה ר"נ דמהני אפי' בפירות וקשה לכאורה עליו קושי' הנ"ל דמאי מקשה לקמן בדף חי"ת ע"א גבי נמכר לנכרי לר"נ דלמא ממעט שוה בשוה וצ"ל דקושי' הש"ס הוא דבכה"ג בוודאי מועיל אף בנמכר לנכרי דלא מיעט התורה אלא שאין נמכר בק"ס ומנ"ל לממעט שוה בשוה א"כ בל"ז מוכרת לומר דהא דקאמר לנכרי בחדא לאו דווקא דהא איכא חליפין דשוה בשוה דמועיל אפי' בנמכר לנכרי ועמ"ש לקמן דף ח' בזה:

בא"ד וי"ל דריבוי קנינים גמרי' מהיקשא וכו' הקשה בס' פ"י דמנ"ל להש"ס להקשות ואימא ה"נ דלמא ילפינין אפי' מיעוט קנינים וילפינין מעבד עברי דאין נקנה בחליפין ונר' די"ל כמ"ש התוס' לקמן דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא וכו' דאי מהיקשא לחוד הו"א דבעינן ב פרוטות כדבעינן גבי אמה עברי' א"כ ע"כ צ"ל דהא דלא ילפינן באמת מהיקשא דבעינן ב' פרוטות וא"ל דא"כ למה לי ג"ש דקיחה קיחה. ז"א די"ל איפכא דג"ש דקיחה קיח' אתא לרבות חליפין דמתקדשת בו כמו בשדה. ותו די"ל דג"ש אתא למילף שדה מאשה דבעינן ב' פרוטות וע"כ צ"ל משום דמיעוט קנינים לא ילפינין. (א"נ דג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון עדיפא). א"כ שפיר מקשה הש"ס דאימא ה"נ לענין חליפין ונראה דהא דכתבו תוס' בשם ר"ת דחליפין בנכרי מהני ולא ילפינין מאשה שלא מהני בה חליפין היינו נמי משום דמיעוט קנינים לא ילפינן ודוק:

בגמרא ולר' הונא דאמר חופה קונה וכו'. הנה הר"ן הקשה על הרי"ף מדלא הביא הא דר' הונא משמע דלא פסק כוותי' אפ"ה לא כתב הכא אלא שנויי' דלמעוטי חליפין. ונדחקו דספוקי מספקא לי' ולענ"ד דס"ל לרי"ף כיון דלקמן השיב אביי על ב' תשובת דרבא מילת' דלא כתיב' בהדי' לא קתני ומדקאמר' חופ' גומר וכו' הי' ראוי לפסוק הלכתא כרב הונא אלא דס"ל דכיון דתשובת אביי אינו אלא לר' טרפון כמ"ש תוס' שם בד"ה חופה שגומרת ממילא כיון דלא קי"ל כר"ט בב"ק שם דאמרינן דיו אפי' היכא דמפרך ק"ו ממילא דלא קי"ל כר"ה. אבל תשובה ראשונה שהשיב מלתא דלא כתיבה בהדי' לא קתני. והיינו דאין לחשוב במנין דבר הבא מק"ו שהוא בכלל אלו כמ"ש לעיל קי"ל הכי. א"כ ע"כ ליכא למימר למעוטי חופה. ודייק הרי"ף ז"ל הכי מדקאמר ולר' הונא דאמר חופה קונה מק"ו דלא הו"ל למימר אלא לרב הונא דאמר חופה קונה אלא דהקושי' הוא דלסברת ר"ה דמלתא דאתי' בק"ו אין למעט ממנינא א"כ אפי' לא קיי"ל כר"ט אין למעט ממנינא אלא חליפין ודוק:

דף ג:

שם מנינא דסיפא למעוטי חליצה וכו' לכאורה קשה למה לא משני כפשטא דמנינא למעוטי שאינה יוצאת בכסף דלא נילף מהיקשא דויצאה והיתה כדמקשה לקמן דף ה' מה הוי' בכסף וכו' ונר' דמזה ראי' למ"ש לעיל בריש מכלתין בתוס' ד"ה היבמה וכו' דלהכי לא תני מנינא גבי יבמה למעוטי שאינה יוצאת בגט משום דממילא מוכח מדלא תני לה א"כ י"ל גם הכא אין צריך למנינא למעוטי כסף משום דממילא מוכך מדלא תני לה. וצריך לשנויא למעוטי חליצה דלא מוכח מידי מדלא תני לה משום דהו"א דמלתא דאתי' בק"ו לא תני לה. אך לפמ"ש לעיל גבי מנינא דרישא דליכא למעוטי מדלא תני לה אלא היכא דנקט מנינא. אבל בלא"ה איכא למימר דתני ושייר. א"כ קשה דלא הוי לי' למימר אלא למעוטי כסף. ונר' דלאביי דאמר לקמן דאינה יוצאת בכסף מן הסברא דאין קטיגור נעשה סניגור מלתא דפשיטא היא וצ"ל אליבי' למעוטי חליצה. א"כ י"ל דלהכי נקט הש"ס למעוטי חליצה דא"ש בין לאביי ובין לרבא. וכבר כתבנו לעיל דאף דס"ל לאביי גבי חופה דליכא למעוטי חופה משום דמלתא דאתי' בק"ו לא חשיב אפ"ה ממעט הכא חליצה גבי מנינא דסיפא אע"ג דאתי' בק"ו משום דכיון דהאי מנינא יתירה הי' מש"ה ממעטינן כמ"ש לעיל משא"כ במנינא דרישא דלא מייתרא דאיצטריך למעוטי חליפין. וממילא דא"ש נמי לרבא דאע"ג דלדידי' לא מייתרא מנינא דסיפא דאיצטריך למעוטי כסף דל"ל סברא דאין קטיגור נעשה סניגור אפ"ה נשמע נמי למעוטי חליצה דהא ס"ל לרבא לקמן גבי חופה דממעט חופה במנינא אפי' מלתא דאתי' בק"ו. ואע"ג דלא מייתרא. א"כ ה"נ אע"ג דלא מייתרא ממעט נמי חליצה. נמצא הא דקאמר למעוטי חליצה א"ש בין לשיטת אביי ובין לשיטת רבא. אך לפמ"ש לקמן דף ה' דלאביי דאיצטריך נמי וכתב לה דלא נימא דאשה יוצאת בכסף שהיא נותנת לו מהיקשא דאמה עברי' ע"כ צ"ל דסוגי' זו אליבא דרבא ובאמת הוי מצי למימר נמי למעוטי כסף אבל לאביי ע"כ למעוטי כסף שהיא נותנת לו וליכא למעוטי חליצה דכיון דלא מייתרא ליכא למעוטי מלתא דאתי' בק"ו לאביי ודוק. ויותר נר' דאף לאביי אין צריך למעט שלא תצא בכסף שהיא נותנת לו דלא נילוף מאמה עברי' דכיון דבאמה צריך בקנייתו ב' פרוטות כדי לקיים בו והפדה א"כ אי נימא דילפינין מאמה עברי' שתצא בגירעון כסף. ע"כ דנימא נמי דבעינין בקידושין ב' פרוטות. וכיון דתני במתני' בכסף בה"א בפרוטה. ממילא נשמע דאינה יוצאת בגירעון כסף וע"כ דאייתר מנינא למעט חליצה. ודוק:

תוס' ד"ה ואין דבר אחר וא"ת תהא א"ע וכו' עיין לקמן דף כ' ע"א גבי לא תצא כצאת העבדי'. עיין מ"ש בזה:

ברש"י ד"ה לאמה קרא יתירה הוא וכו' דאי בקטנה לא איצטריך קרא וכו' וצריך להבין מאי בעי רש"י ז"ל בזה ונר' דלכאורה קשה דנהי דנפקא מבנעורי' בית אבי' דמעשה ידי' שעשתה כבר הוי דאבי' משום דהוי שבח נעורים אבל אכתי צריך קרא דלאמה שיכול לכוף את בתו שתעשה מלאכה כמו שכופה רבה למלאכתו וכן קשה לקמן דעביד הש"ס צריכותא בקידושין ובמעשה ידי' דאי כתב רחמנא דקידושין לאבי' ה"א משום דלא קא טרחא וכו' ולא קאמר דאיצטריך קרא במ"י דיכול לכיפה. ונר' משום דבקידושין כה"ג נמי זכי רחמנא לאב ולקדשה בע"כ ולכוף אותה להנשא לבעל ואפי' בע"כ למנוול ומוכה שאין כדפי' רש"י ז"ל בב"ק דף פ"ז בד"ה דאי בעי מסר לה וכו' דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה אלמא בידו לתתה למי שירצה וכו' ע"ש וא"כ שפיר קאמר הכא דכי היכא דילפינן בקידושין שיכול לכופה ה"נ ניליף מעשה ידי' ואע"ג דהאי קרא דאת בתי נתתי כתיב גבי קטנה כדמקשה הש"ס הכא מ"מ נראה כיון דכבר נשמע מקרא דאין כסף לפי המסקנא ולפי הס"ד מקרא דבנעורי' בית ארי' דאפי' אם היא מקדשא נפשה בכספא. דאביה הוי תו אין לחלק בין קטנה לנערה לענין שיכול לכופה דהא לא פריך לעיל אלא משום דקטנה עדיפא משום דל"ל יד וזה לא שייך לענין כפי'. ולפ"ז א"ש דקשי' לי' לרש"י ז"ל דהא צריך קרא דלאמה לענין כפי' וע"ז פי' רש"י ז"ל דהא קטנה לא צריך קרא דהא מצי מזבן לה וממילא שיכול לכופה דהשתא שמצי מזבן לה שרבה יכול לכופה כ"ש שהוא עצמו יכול לכופה וכיון דמוכח מקידושין דאין סברא לחלק לענין קידושין בין קטנה לנערה ה"נ לענין מעשה ידי' ומייתרא קרא דלאמה ונר' דא"כ צ"ל סברא זו בהא דאמר לקמן בצריכותא ואי אשמועינן מ"י משום דקא מתזני' מיני' קשה דהאיך ניליף קידושין ממ"י כיון דמ"י אינו אלא עד שעת נערות אבל בכסף קידושין היא מתקדשת בו לעולם כמ"ש התוס' בכתובת דף מ"ו ע"ב בד"ה ואימא הנ"מ וכו'. ולפמ"ש א"ש דכיון דילפינן קידושי קטנה מאת בתי אע"פ שהיא מתקדשת בו לעולם ממילא נוכל ללמוד קידושין ממ"י אפילו בנערות דאית לה יד כספא דאביה הוי דלענין מה שהיא מקודשת לעולם אין לחלק בין קטנה לנערה וכיון דגלי רחמנא גבי קטנה שיכול האב לקדשה אף שהיא מקודשת לעולם ה"נ גבי נערה אין לחלק בזה כיון דלא שייך מזה פרכא דאימא הנ"מ קטנה דלית לה יד וכו' ובזה א"ש נמי דלכאור' יש לדקדק דלפי הס"ד דיליף מבנעורי' בית אבי' קשה דל"ל קרא דאת בתי גבי קטנה ולפמ"ש א"ש דמאת בתי ילפינן דיכול לקדשה בע"כ ודו"ק:

תוס' ד"ה האב זכאי וכו' מפרש בירושלמי וכו' כבר כתבנו בחידושי כתובת דף מ"ז דאין לפרש כוונתם דלא שייך לשון זכאי אלא בממון ולא באיסור דהא קחשיב שם נמי הפרת

נדרי' דהוי איסורא אלא כוונתם בהא דקאמר בסוגי' דליכא למילף קידושין מהפרת נדרי' משום דממונא מאיסורא לא ילפינן משמע אפי' קידושי ביאה ליכא למילף דאל"ה נילף שאר קידושין מביאה מדאתקיש הווית להדדי כדאמר שם בכתובת באמת דילפינן שטר וביאה מכסף מדאתקוש הווית להדדי אע"כ דגם קידושי ביאה חשיב ממונא וכדמפרש בירושלמי. ועיין מה שכתבתי לקמן בזה. אך בהא אכתי לא מיושב לשון הירושלמי. וז"ל ניחא בכסף ובשטר האב זכאי בביאה. תפתר וכו'. ע"כ דלשון זכאי משמע לי' שיש בו זכות ממון. א"כ תקשה לי' הפ"נ דהוי אסורא כדקאמר בשמעתין. ונר' די"ל לפי מה שכתבו תוס' בפ' החובל דף פ"ז ד"ה א"ל לא זיכתה וכו' א"נ הכא במה שהיא נפחתת לקידושין וכו' והיינו דכיון דאם יש בו מומין הוי פחיתות לענין קידושין מיקרי ממונא וזוכה בה האב לר' יוחנן שם. ורב ור"ל ס"ל דלא זכי לי' אלא קידושין ממש וכיון דבמתני' לקמן דף נ' משוה מומין לנדרי' דקתני המקדש אשה סתם ונמצאו עליה מומין או נדרים תצא שלא בכתובה א"כ כי היכא דבמומין אפחתא מכספא לענין קידושין ה"נ איפחת' מכספא ע"י נדרי' ושפיר הוי גם בהפ"נ זכות לאב ועיין מה שכתבנו לקמן בזה בתוס' ד"ה וכ"ת ודו"ק:

תוס' בד"ה ואימא לדידה וכו'. וי"ל דמ"מ מיתורא וכו' ונר' הטעם משום דכתבו התוספות בסמוך דא"ל בקטנה מסברא דכסף קידושין לאבי' דהשתא זבוני מזבין לה כסף קידושין מיבעי' א"כ י"ל דאף למאי שכתבו התוס' דליכא למילף מסברא זו מ"מ ליכא למילף מיתורא דאין כסף דהאי לאבי' דלא מיבעי' בקטנה י"ל דאתי' קרא להיפוך שיהי' הכסף קידושין שלה דלא נימא שיהא כסף הקידושין של אב משו' דהשת' זביני מזבין לה ומכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש התוס' בכתובת דף מ"ו ע"ב ד"ה ואימא הני מילי דסברא מעלי' הוא אף לענין קידושין אלא דאת בתי לא מייתרא. ואפי' לבתר דמקשה ואימא ה"מ קטנה וכו' י"ל דאפ"ה ליכא למילף מיתורא דאין כסף כיון דאמרינן לקמן ויצאה חנם אלו ימי בגרות ואין כסף אלו ימי נערות ודרשא דכסף קידושין יליף מיו"ד דאין כסף א"כ ליכא למימר דהכסף לאבי' מיתורא דאין כסף דל"ל דאי לאו הוי כתיב יו"ד דאין כסף הוי מוקמינן ויצאה חנם לימי בגרות ואין כסף לכסף קידושין דמסתבר טפי לאוקמא בהכי כדאמר' לקמן דאי מוקמינן לימי נערות צריך לדחוקי דקרא מיירי באיילונית. וכיון דאמרינן בערכין דף כ"ט יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה בסימני נערות אינו דין שלא תמכור א"כ אי הוי מוקמינן קרא לימי בגרות לחודא וודאי דהוי אמרינן דמוכר אדם את בתו כשהיא נערה. א"נ שפיר המ"ל דקרא אתי' לכסף קדושין שיהא שלה משום דלפי הס"ד דגם בנערה מצי מזבין לה אתי קרא לאפוקי מהאי

ק"ו דהשתא זבוני מזבין לה כסף קידושין מיבעי' לכך איצטריך יו"ד יתירא לימי נערות. ואכתי מנ"ל דכסף לאבי'. ובזה יש ליישב מה שדקדקו המפורשים אהא דקאמר ואימא ה"מ קטנה דלית להו יד וכו' ולא קאמר ואימא ה"מ קטנה דיכול למוכרה ולפי מ"ש דקושי' הש"ס הוא דאי לאו הוי כתיב יו"ד דאין כסף הוי מוקמינן קרא דאין כסף דהכסף קידושין דידה דלא נימא השתא זבוני מזבין לה א"כ לפי הס"ד דיכול למוכרה הנערות ליכא לפליגי בין קטנה דהכסף לאבי' מקרא דאת בתי וגומר לנערה לענין כסף קידושין אלא משום דקטנה לית לה יד. ולפ"ז יש ליישב גירסת ר"ח שהביא התוס' בהא דקאמר יציאה דכוותה קממעט מה כאן נערה אף כאן נערה וכו' דר"ל דאי נימא דקרא אתי' שיהי' כסף קידושין שלה ע"כ נצטרך לומר דאי לאו דכתיב יו"ד ס"ד דויצאה חנם אתי לימי בגרות שאינה יוצאה מאדון עד שתבגר וקרא דאין כסף שיהא כסף קידושין שלה בנערות אע"ג דמצי מזבן לה א"כ לא הוי יציאה דכוותה דיציאה מאדון מיירי בבגרות דווקא וקרא דאין כסף היינו שיהא הכסף שלה בנערות וכה"ג כתבו תו' לקמן דף ד' ע"א בד"ה בא זה ולמד על זה וכו'. וא"ת למה לי ויצאה חנם ואומר הר"ם וכו'. וא"כ ממילא הוי מוקמינן אין כסף לימי נערות וע"כ יתורא דיו"ד דהכסף של אב ועיין מ"ש בזה בחידושי כתובת וד"ק היטב:

תוס' בד"ה ואימא ה"מ קטנה וכו'. וא"ת הא לקטנ' לא איצטרך קרא וכו' לכאורה יש לדקדק דהא קאמר הש"ס לקמן ואיצטריך למכתב קידושי' לאבי' וכו' ואי אשמועינן מ"י דקא מתזנה מיני' וכו' א"כ מה"ט גופא ליכא למילף בק"ו דהשתא זבוני מזבין לה משום דקא מתזנה מיני' דרבה כדקיי"ל בע"ע דאינו יכול הרב לומר עשה עמי ואיני זנך. מיהו י"ל משום דודאי צ"ל דמהאי ק"ו דהשתא זבוני מזבן לה ילפינן דקטנה מעשה ידי' דאב אפי' באינה ניזונית לענין העדפה דאל"כ מאי קאמר בכתובות שם גבי מעשה ידי' דלקטנה לא צריך קרא דהשתא זבוני וכו' דילמא איצטרך קרא בלא מתזנא לענין העדפה ע"כ צ"ל דהאי ק"ו דהשתא זבוני מזבן אלים טובא ואפי' בלא מתזנה ויפה הקשו דגם קדושין נילף מהאי ק"ו ואהא תירצו דהתם שאני משום דכל כח שיש לו למכור אותה לרבה למעשה ידיה אפילו לענין העדפה ה"נ יש לו לאביה אפילו לענין העדפה משא"כ לענין קדושין ועיין מ"ש לקמן בזה וק"ל:

תוס' ד"ה וכ"ת וכו' תימא היכא בעי למימר וכו' לכן נ"ל לעיל וכו' כבר כתבנו בחידושינו בזה בכתובות דף מ"ח ע"ב בתוס' ד"ה דאי בעי מסר לה ע"ש דעדיפתא דאב יותר ממנה כפירש"י בכתובות דף מ"ו ע"ב שיכול למוסרה לביאת קדושין היינו משום דאי ביאה נשואין עושה דהוא איבעי' דלא איפשטא לקמן דף יו"ד לא שייך לומר דנערה דאית לה

יד תמסור עצמה לביאה דאינה יכולה להפקיעה את עצמה מרשות אביה דהא אמרי' בכתיבת דף מ"ז דאס"ד דמ"י לאו דאבי' היכי מצי מסר לה לחופה הא קמבטל לה ממ"י. וכ"ש דאינה יכולה להפקיע את עצמה ממ"י דשייך לאבי' כל ימי נערותי' ונראה לפרש יותר כיון דהך סוגיא אזלא אליבא דרב דס"ל ביבמות דף נ"ז ע"ב יש חופה לפסילות ופי' רש"י דס"ל כר' הינא דחופה קונה כמ"ש שם התו'. ולפי מ"ש המהרש"א דס"ל חופה קונ' וגומר: א"כ לרב בהאי ק"ו גופא איכא למילף דביאה קינה וגומר מביאה שלאחר קידושין דגומר דהא ילפינן בר"פ הע"י דאפי' הראה שלאחר קידושין גומר מג"ש דקיחה קיחה וכמ"ש התוס' לקמן דף יו"ד ע"א בד"ה כל הבועל וכו' בשם ר"נ גאון וע"ש. וכיון דקונה וגומר ע"כ דא"א לומר דנערה דאית לה יד תקדוש איהי נפשה בביאה דאינה יכולה להפקיע את עצמה מרשות אביה וכו'. והא דלא ילפינין שאר קידושין מקידושי ביאה דאיתקוש הוויות להדדי כדאי בכתובת דף מ"ו ע"ב דיליף שם ביאה מכסף היינו משום דהכא אליבא דרב ליכא למילף שאר קידושין מביאה משום האי טעמא גופא דביאה שאני משום דגומר ואינה יכולה להפקיע עצמה מרשות אב כנ"ל. אבל התם בכתיבת דיליף ביאה מכסף היינו לדידן דמספקא בביאה אי גומר או לא כדבעי לקמן ולא איפשטא והיינו משום דקיי"ל נמי דחופה אינו קונה דלית לן האי ק"ו דר"ה לקמן. ולכשירצה חכם להקשות על כל זה שכתבנו דאי נימא דביאה נשואין עושה ממילא ילפינן דברשות האב היא למוסרה לביאה משום דהיא אינה יכולה להפקיע עצמה דהא כתבו תוס' בכתובת דף ל"ט בד"ה הואיל ונשואין מוציאין מרשית אב היינו דילפינן מהפרת נדרים אע"ג דממונא מאיסורא לא ילפינין היינו לאוקמ' ברשות אב אבל לאפוק' מרשות אב ילפינין שפיר מהפ"נ דבסבר' מועטת יש להוציא' מרשות אב ע"ש. ולפמ"ש דמזה דנישואין מפקיעין נילוף מזה זכות האב למוסרה לביאה א"כ נימא דמאי חזית דלמא אין נשואין מפקיעין ולא יהא זכות ביד האב למוסרה לביאה. אך באמת ז"א חדא דאכתי אינה יכולה להפקיע עצמה מרשות אב לענין הפ"נ. ותו דאין סברא כלל לומר דלא נילף מהפ"נ ולהיות מ"י שלאחר הנישואין לאב כיון דלא מתזנה מיניה אז שהרי בעלה חייב בשאר וכסות ואם נימא דגם בהא מ"י של אב אע"ג דלא מתזנ' מיניה הדר נילוף כל זכות קידושי' לאב אפי' בכסף ממ"י דלאחר הנשואין דהא קאמר לקמן ואצטריך למכתב קדושיה לאביה וכו' דאי אשמועינן מ"י דקא מתזנה מיניה וכו' א"כ ממ"נ מוכח דקדושי ביאה ברשות האב הוא וממילא אית לן למימר דנישואין מפקיעין. ועיין בק"א סי' כ"ו שכתבנו דיותר נראה לפרש דעת רש"י בכתובת שם בד"ה שייך בה וכו' למוסרה לביאת קידושין למנוול וכו' היינו משום דכיון דרשות ביד האב למסור בתו לביאה כמו שכתב

הרמב"ם בהל' נערה ובתולה מקרא דאל תחלל את בתך להזנותה וגו' אלא דכתב הרמב"ם תחילת הל' אישות מ"ע לקדש תחלה א"כ אפי' אי נימא דאין ברשות אב לקדשה כיון דאין חל עליו עשה דקידושין יכול למוסרה לביאה וממילא דהיא צריכה להתקדש לון שלא יהא בב"ז משום עשה דכי יקח ועכ"פ יש ביד אב למוסרה לביאת קדושין דהיינו שמוסרה לביאה כדי שתתקדש לו ודו"ק:

בא"ד ומנ"ל הא דבגרות מוציא מרשות אב לקידושין ולכל דבר אי לאו דילפינן מהפרת נדרים ולכאורה אינו מובן דהא ממונא מאיסורא לא ילפינין. וכן הקשה תוס' בכתובת דף ל"ט בד"ה הואיל ונשואין מוציאין וכו' פ"ה דילפינין מהפ"נ ואע"ג דקיי"ל ממונא מאיסורא לא ילפינין ונדחקו שם דלאפוקי מרשות אב ילפינן שפיר ע"ש ולולי דבריהם נראה לפי מה שכתבנו לעיל בתוס' ד"ה האב זכאי וכו' דס"ל לירושלמי דאף בהפ"נ שייך בי' ממונא דהיינו כמו שכתבו תוס' בב"ק דף פ"ז שהיא נפחתת לענין קידושין ע"י מומין שבה או נדרי שעלי'. א"כ הא דאמרינן בשמעתין דליכא למילף קידושין מנדרי' משום דממונא מאיסורא לא ילפינן היינו מקמי דילפינין דזוכה האב בקידושין דאז שפיר הוי נדרים איסור דלית בי' ממונא וליכא למילף קדושין דהוי איסור' דאית בי' ממונא מהפ"נ דהוי איסור דלית בי' ממונא אבל לבתר דילפינן דהאב זוכה בקידושין איכא בהפ"נ נמי איסור' דאית בי' ממונא דאיפחת' נכסף' לענין קידושין כדאמר בב"ק לענין מומין ושפיר איכ' למילף מהפ"נ דאין לאב זכות בבגרות מהפ"נ דהוי נמי איסורי דאית בי' ממונ'. והא דקאמר בכתובת דף מ' ע"ב גבי בושת ופגם דליכא למילף בושת ופגם מהפ"נ משום דהוי ממונ' מאיסורא היינו משום דבושת ופגם לית בי' איסורא אלא ממונא וליכא למילף מהפ"נ ומקידושין משום דאית בהו איסורי. ועיין מה שכתבנו לקמן גבי ואיצטרך למיכתב מ"י וכו'. ובזה מתורץ מה שהקשה תוספ' על רש"י בב"ק שם שפי' בד"ה שבח נעורי' לאב דכתיב בנעוריה בית אביה כל שבח נעורי' לאבי' אפי' כסף קידושין שלו. והקשו התוס' עליו דהא אמר דההוא בהפ"נ הוא דכתיב. ולפי מ"ש א"ש דבתר דילפינן בכסף קידושין שלו. ממילא גם בהפ"נ איכא איסורא דאית בי' ממונא ואיכא למילף מיני' דחבל' דאב הוי וע' שם בחידושינו באריכות בפי' דברי רש"י שם על מכינו ודו"ק:

דף ד.

בתו' ד"ה זרע פסול וכו' אומר ר"י זרע זרעו פסול קאמר וכו'. ולכאורה הי' נראה מדלא נקטו ברייתי' אלא זרע פסול לחוד דממילא הוי ידעינן דזרע זרעו פסול כיון דלא משכחת בזרעו ממש הי' נראה לפי מה דאיתא לקמן דף ע"ה דר' יוסי סבר כל שזרעו פסיל פוסל וקאמר עלה לאפוקי מהני תנאי דתני' העיד ר' יהושע ור"י בן בתירא וכו' נמצא דלהני

תנאי משכחת שיהא הזרע פסול ואפ"ה לא נפסלה מתרומה בביאתו. ונראה דלא ניחא לתוס' לפרש הכי באלמנת עיסה שפי' רש"י שהיא ספק חלל שהי' בעלה ספק והיא באה מכחו. דאם הי' ספק חלל ספק כהן כשר כגון שהי' גרושה מכהן ונשאת לכהן והולד ספק בן ט' לראשון אי בן ז' לאחרון. דהל"כ כי היכא דמוקמינן לה אחזקה לענין שלא תפסול מחמת עצמה שבעלה הי' כהן ה"נ אינה נפסלת מחמת הולד דמוקמינין לה אחזקה שהולד ג"כ כהן. ואף דאין מועיל לגבי הולד מפני שאין לו חזקה מ"מ היא אינה נפסלת ואם היתה אמה גרושה מישראל פשיטא דא"צ קרא לזרע פסיל. דאפי' אי נימא דזרע פסול אינו פוסל. מ"מ כיון דהי' אינה נפסלת מחמת עצמה משום דמוקמינן לה אחזקה שהי' בעלה ישראל ממיל' דהולד הוא זרעה מישראל כשר ופשיטא דפסלה. ותו דלשון זרע פסול לא משמע באיסור חלל אלא באיסור פסולי קהל ואם הי' בעלה ראשון ישראל כשר פשיטא דהולד כשר מן התורה כדקי"ל לקמן דף ע"ג דספק ממזר כשר מן התורה ודו"ק:

גמרא והא אפיקתי' וכו' לכאורה קשה מזה על מה שכתבו תוס' בב"ב דף קע"ו בד"ה בן הבן וכו'. וא"ת כיון דאין בני בנים כבנים מנ"ל גבי יבום דפוטר בן הבן מיבום וכ"ת דנפקא מאין לו הא איצטרך לרבות ממזר וי"ל דשקולי' הם ויבואו שניהם וכו' ולכאורה הוא נגד סוגי' דהכא דפריך והא אפקתי' ולא משני דשקולי' הם ונראה דס"ל כמ"ש התוס' כאן דהא דקאמר זרע פסול מנין היינו זרע זרעו פסיל וא"כ אף דזרע פסול וזרע זרעו שקולין הם מ"מ היכא דאיכא תרווייהו זרע זרעו ופסול מנ"ל ואהא דמשני דזרע זרעו ל"צ קרא כמ"ש תוס' שם דלשון זרעו משמע אפי' זרע זרעו וממילא כיון דלא משכחת זרע פסול כמ"ש תוס' ע"כ קרא בזרע זרעו פסול. ואין להקשות דא"כ אכתי קשה גבי יבום מנלן דפטור היכא דאיכא תרתי ז"א דהא כתבו שם בסוף דבריהם דכל היכא דכתיב בן משמע אפי' זרע פסול והא דאיצטרך גבי יבום לרבוי זרע פסול משום דלא נילף אחוה אחוה מבני יעקב וכיון דגלי רחמנא מבן אין לו דבנו פסול ממש פוטר תו אין לחלק בין בנו פסול לבן בנו פסול ודו"ק:

שם ואיצטרך למיכתב קידושי' לאביה וכו' לכאורה קשה לפי מאי דאמר בכתובת דף מ"ז בהא דילפינן מקרא דלאמה דמ"י דנערה דלאביה ולא אמרינן אימא הנ"מ קטנה משום דלקטנה לא צריך קרא דהשתא זבוני מזבן לה מ"י מיבעי' וא"כ לפי מאי דמסיק מר בר ר' אשי לקמן דלא נצרכא קרא דאין כסף אלא לעיקר זבינ' דאיילנות א"כ אי לאו הוי כתיב יו"ד דאין כסף הוי מוקמינן קרא דאין כסף על כסף קידושין דלאביה ולא הוי ידעינן עיקר זבינא דאיילנות והשתא הוי מוקמינן קרא דלאמה בקטנה איילנות דליכא

למילף מק"ו השתא זבוני מזבן לה. ולא הוי ידעינין בנערה דמ"י לאביה והוי איצטריך שפיר קרא דאין כסף על כסף קידושין דלאביה לכך איצטרך יו"ד דאין כסף דמיני' ילפינן עיקר זביני דאיילנות וממילא ידעינן בנערה דמ"י לאביה מקרא דלאמה. ולכאורה הי' נראה ליישב קושי' זו לפי מ"ש בחידושי כתובות דף מ"ז ע"א ליישב קושית התוספות שם בד"ה דזכי' לי' וכו' דאמאי לא גמרינין קידושין מחופה וכתבנו שם דשאני חופה כיון שגומרת ומפקעת רשות אביה לעולם אינה יכולה להפקיע את עצמה מרשותו משא"כ בקידושין והוא כ"ש ממאי דאמר שם דהיכי מצי מסר האב לחופה הא קמבטל לה ממ"י בשעת חופה ומכ"ש דהיא אינה יכולה להפקיע עצמה לעולם ואי הוי נימא דכל נערה מ"י לעצמה א"כ אין כאן הפקעה בחופה וממילא דהוי מצינו למילף קידושין בנערה מחופה וממילא דליכא לאוקמי אין כסף על קידושי נערה דהא מוכח ממ"נ דקדושי' לאבי' או מחופה או ממ"י וממילא הוי מוקמינן אין כסף על זביני דאיילנית ולאמה על מ"י בנערה דלאבי' ושפיר הוצרך הש"ס למיעבד צריכות' ודו"ק. אלא דאכתי יש לפקפק בזה דאפי' אי הוי אמרינן בנערה דמ"י לעצמה אפ"ה איכא הפקעה מרשות אב בחופה לענין הפרת נדרי'. מיהו יש ליישב קושי' הנ"ל לפמ"ש התוס' בכתובת דף מ"ו ע"ב בד"ה ואימא הנ"מ קטנה וכו' דלפי המסקנא ע"כ לא אתי' קרא דאת בתי אלא לאשמועינין דאב נאמן לאסור את בתו ע"ש נראה דהוצרכו לזה לפי פי' הר"ח בהא דקאמר יציאה דכוותי' קא ממעט מה כאן נערה אף כאן נערה אבל לפי' רש"י י"ל דאיצטרך קרא דאת בתי דאל"ה הוי מוקמינן קרא דאין כסף לקטנה דקדושיה לאבי' וא"כ שפיר הוצרך הש"ס הכא למיעבד צריכותא דליכא למילף קידושי' ממ"י דאל"ה ליכא לאוקמא קרא דאת בתי בקטנה דהא בקטנה ודאי איכא למילף ממ"י ודו"ק הטיב:

שם דאי כתב רחמנא קידושיה לאביה וכו' ובכתובות דף מ"ו ע"ב בתוס' ד"ה זכאי במציאתה וכו' כתבו שם הא דלא ילפינן מציאתה דלאב מתרווייהו דהיינו מקידושין וממ"י משום דאיכא למיפרך דמה להנך שהאב נפסד על ידיהן דע"י הקידושין היא מפקעת עצמה ממנו ומ"י משום דקא מתזנ' מיני'. וכתב המהרש"א שם דס"ל להתוס' דהאי פירכא הו"ל פירכ' כל דהוא דפרכינן במה הצד ולא בחדא מחד' לכאורה הי' נראה דלהכי לא אמר הכא דה"א בקידושין משום דמפקעת עצמה אך נראה דע"כ אין לפרש דמפקעת קדושין היינו לענין הפרת נדרים כדקאמר הש"ס בסמוך דלענין הפרת נדרים מיהו נפקא מרשותי'. דזה דוחק בלשון התוספ' שם שכתבו שהאב נפסד על ידיהן ונראה דהאי הפקעה לאו הוא לענין הפ"נ דאין בזה הפסד לאב. ותו דהא אמר לקמן דף מ"ג ע"ב קדושין דמפקעת עצמה. והתם ליכא לפרושי הכי דהא פריך שם והרי מאמר דמפקעת

עצמה והתם לא שייך לענין הפ"נ דהא קיי"ל בי"ד סי' רל"ד סעיף י"א דאפי' עשה בה מאמר מפר האב לבדו וצ"ל דקרי לי' לקידושין מפקעת עצמה משום דהאירוסין גורמין לנשואין שיבוא דע"י זה נפסד האב זכות בתו שיש לו במ"י ובזה א"ש טפי דלא מצי למיפרך הכא במ"י דמה לקידושין שכן מפקעת שהאב נפסד ע"י דהא לפי מ"ש עיקר ההפקעה הוא למ"י שנפסד ע"י כשתנש' משא"כ אי הוי אמרי' דמ"י דנערה לעצמה אין כאן מקום הפקעה ומ"ש התוס' שם בתחלה דליכא למילף מוציאה מקידושין משום דקטרח' באמ' ה"מ למימר משום שהאב נפסד חלא דעדיפא מיני' קאמר דקא טרח' כדאמר הש"ס הכא בהדי'. ועיין מה שכתבנו בק"א ריש סי' ל"ז דע"כ צ"ל כן לפירש"י דמשום איבה דמזונת דכיון דזיין לה ומ"י שלו ליכא למיפרך במציאתה קא טרחא שהרי הטורח הוא בכלל מ"י שהוא שלו וע"כ צ"ל שכן נפסד על ידה ודו"ק:

שם ואי אשמועינן מעשה ידי' דקא מתזנה מיני' לכאורה משמע מהכא דהיכא דלא מתזנה העדפה דמ"י שהוא יותר על מזונותיה דידה הוי דאל"ה ניליף מהעדפה דמ"י והא דאמרינן בכתובות דף מ"ג ע"א לא נצרכא אלא להעדפה הרי להדי' דהעדפה דאב אפי' באינה ניזונית. י"ל דהיינו כשהעיכוב ממנה שאפי' אם היא אינה רוצה לזון מן האב אפ"ה צריכה ליתן לו העדפה. אבל אם העיכוב הוא מצד האב שאינו רוצה לזונה י"ל דהעדפה דידה היא. אבל מדברי התוס' בכתובות דף מ"ז ע"ח בד"ה משום איבה וכו' שכתבו שם בסוף דבריהם וז"ל ומ"י נמי אפי' אינה סמוכה הוי העדפה דאב משמע מסתימת לשונם דאפילו אם העיכוב הוא מצד האב אפ"ה העדפ' דידי' וכן כתב הריטב"א ע"ש ונראה דנפקא להו מהא דאי' פ' החובל דף פ"ו ע"ב אמרי' התם דגבר' קפדנ' הוא דהא אין סמוכין על שלחנו וכו' משמע דאף דהעיכוב מצד האב אפ"ה העדפה דידי'. א"כ קשה הכא דנילף קידושי' מהעדפה דמעשה ידיה ואין לומר דהא ילפינן בהעדפה בכה"ג דאב היינו לבתר דכתיב בקדושין דילפינן העדפה דמ"י במה הצד מעיקר מ"י ומקדושין דהא כבר דחו התוס' זה בכתובות דף מ"ו ע"ב גבי מציאתה משום דאיכא למיפרך שכן האב נפסד על ידיהן. ולכאורה הי' נראה ליישב לפמ"ש המהרש"א ז"ל בכתובת בתוס' שם במה שכתב שם תוס' דליכא למילף מקדושין ומ"י משום שהאב נפסד הוי תרכא כל דהוא דפרכינן אמה הצד אבל בחדא מחדא ליכא למיפרך הכא אלא כמ"ש תוס' שם דליכא למילף מקדושין משום דקא טרחא א"כ י"ל לפי מ"ש דהא דהעדפה דאב הוא אפי' באינה רוצה לזונה נפקא להו מהא דקאמר בהחובל דגברא קפדנ' הוא ואפ"ה השבת של שיעור העדפה דאב הוא י"ל דהתם שאני שהחובל משלם שבת בעד העדפה שהיתה יכולה לעשות דלא שייך למפרך פרכא דקא טרחא שהרי באמת לא עשתה כלום ושפיר

יכולין למילף דשבת של העדפה בכה"ג הוי דאב מקדושין עצמה כיון דבאמת לא קא טרחת דהוי חדא מחדא דלא שייך למפרך שכן האב נפסד אבל היכא דעשתה בעצמה העדפה לא הוי דאב כיון שהוא אינה רוצה לזונה. אך כבר כתבנו לעיל דפי' המהרש"א ז"ל שם אינו מוכרח ושפיר מוכח מהתם דאפילו העדפה גמורה דאב הוי. ונראה דודאי ילפינן מהיקיש' מאמה שכל כח שיש לאדון בה יש לו לאב בה ואפי' לענין העדפה כמ"ש לעיל בלשון תוס' ואימא ה"מ קטנה. אך נראה דבאדון עצמו אף דאם הי' עושה ואוכלת ממ"י ומעדפת העדפה דרבה מ"מ אינו יכול לכופה שתעשה יתר מכדי אכילתה כיון דכתיב וטוב לו עמך דדרשי' מיניה שאינו יכול לומר עשה עמי ואיני זנך א"כ כל שאינו זכה א"י לכופה למלאכה. וממילא דליכא למילף מיני' שיכול האב לקדשה בע"כ בשביל כסף קידושין. כמו שכתבנו לעיל בלשון רש"י ז"ל בד"ה לאמה קרא יתירה וכו' דיכול האב לכופה להנשא לבעל בע"כ דידה. ושפיר איצטרך למיכתב קידושי' וא"צ למה שנדחק הריטב"א בזה ע"ש ולפ"ז ממילא מתורץ קושי' התו' לעיל בד"ה ואימא ה"מ קטנה וכו' וא"ת והא לקטנה לא צריכא קרא דהשתא זבוני וכו' דלפמ"ש דאפי' האדון אינו יכול לכופה שתעשה ותעדף כשאינה ניזונית ממנו. א"כ ליכא למילף בהאי ק"ו שיכול לכוף אותה על קידושי' כי היכא דלא ילפינן מה"ט קדושין מהעדפה כנ"ל ודו"ק: **שם** אבל קדושין דמעלמא אתי' לה. לכאורה לפמ"ש תוס' בכתובות דף מ"ו ע"ב דטעמא דקדושין לא ילפא מהפרת נדרי' משום דקדושין הוי איסורא דאית בי' ממונא ע"ש א"כ איך נילף קדושין ממ"י כיון דקידושין אית בי' איסורא מיהו בהא י"ל כיון דמצינו בהפ"נ שיש זכות לאב היכא דאיכא איסורא ומצינו במ"י דיש זכות לאב בממונא ממילא נילף נמי בקידושין דאית בי' תרוייהו איסורא וממונא אלא דאכתי קשה הא דקאמר ואיצטריך למיכתב מ"י דהאיך נילף מ"י מקדושין דאית בי' איסורא. ועיין בחידושינו בב"ק דף פ"ז בסוגי' דהחובל דס"ל לרב באמת כן דעיקר הטעם בקידושין הוא משום איסורא ונ"ל דסוגי' דהכא היינו למיעבד צריכותא אפי' לר' יוחנן בב"ק שם דס"ל דע יקר הטעם בקדושין משו' מזונא. אך יותר נר' דעיקר קרא דמ"י שיכול לכופה למלאכה אית בי' איסורא דודאי איני יכול לכוף את בוגרת לעשות מלאכה לפי רצונו חף שהי' המלאכה שלה ולא מצינו כפיי' למלאכה אלא גבי אשה כדאיתא בכתובות דף נ"ט במתני' ר"א אומר כופה לעשות בצמר שהבטלה מביא לידי זימה ח"כ מה שזוכה האב בבתו נערה לכיפה למלאכה שירצה הוי איסורא דאית בי' ממונא ושפיר נוכל למילף מקידושין ודו"ק:

שם לא נצרכא אלא לעיקר זביני' דאיילונית וכו' לכאורה קשה איך ס"ד לומר כן הא קיי"ל כשמואל דאמר בר"פ המוכר פירות דאין הולכין בממון אחר הרוב א"כ כיון דכל קטנה איכא לספוקי שמא תמצ' איילונית כדס"ל לר"מ דקטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין קטנה שמא שמא תמצא איילונית וא"כ מדאמר' התירה כי ימכור איש את בתו ולא חיישי' שמא תמצא איילונית ואיך יכול האדון לכופה למ"י ע"כ מוכח דיכול למכור אפי' בתו איילונית. מיהו בזה י"ל דמר בר ר' אשי כרב ס"ל דהולכין בממון אחר הרוב אבל שמואל באמת משני כדאביי דקרא מיירי בבגר דאיילונית ומלתא דאתי' בק"ו וכו' כדאמר בסמוך אלא דאכתי קשה דהא משמע מפשט' דקרא דכי ימכור את בתו כל זמן שלא הביאה שתי שערות ואפי' אחר י"ב שנה ואמאי לא חיישינן שמא תמצא איילונית ותעשה בוגרת למפרע משנת י"ב שנה. דהא קיי"ל ביבמות דף פ' דבת ך' שנה שלא הביאה שתי שערות נעשית גדול' למפרע משנת י"ב שנה. וכן קשה דאיך האדון זוכה במעשה ידיה משנעשית י"ב שנה שמא תמצא איילונית ותעשה בוגרת למפרע. וכן ק' מזכיית האב בבתו לאחר י"ב שנה במציאתה ובמעשה ידיה קודם הבאת שתי שערות ולכאורה הי' נראה דשמואל לשיטתי' אזיל דס"ל ביבמות שם דאינה נעש' בוגרת למפרע ונפקא לי' באמת מכח הוכחת הנ"ל ורב דס"ל שם דנעשית בוגרת למפרע לשיטתי' אזיל דס"ל בר"פ המוכר פירות דהולכין בממון אחר הרוב אלא דלפ"ז תקשה הילכתא אהילכת' דהא קיימ"ל בזה כרב דנעשית בוגרת למפרע כדאי' באה"ע סי' קנ"ה ובזה קיי"ל כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב וצ"ל דהכא איכא רוב' דלאו איילונית וחזקת קטנות וברובה וחזקה מודה שמואל כדאית' בר"פ המוכר פירות אך העיקר נראה כמו שכתבנו בחידושינו כתובת בסוף פרק ראשון שם דכל כה"ג דאזלינין לכל מילי בתר רובה דהיא קטנה לכל איסורין ועונשין מהני נמי אפי' במידי דממונא אפילו לשמואל ע"ש:

דף ד:

אמר ר' אשי משום דאיכא למימר מעיקרא דדינא פרכא וכו' יש ליישב לשון הברייתא דלא מתרצו בדברי ר' אשי והוא די"ל דכוונת התנא כי היכא דלא תיקשי לפי מאי דאמר לקמן ואקיש נמי יציאה להווי' וכו' רבא אמר אמר קרא וכתב בכתיבה מתגרשת וכו' דל"ל קרא הא ממילא מוכח דלא מקשינין יציאה להווי' בזה דאי לאו הכי למה לי קרא כלל על הוויה דבכסף לילף כולה מילת' בק"ו דאמה עברי' וע"ז אמר דא"כ איכא למטעי דלא מקשינן הוויה ליציאה לענין קידושי שטר כדמקשה מה ראית וכו' מסתברא קאי בגירושין וכו' ואי לאו דכתב רחמנא וכתב ה"א מה ראית למעוטי יציאה בכסף ולרבות

בהיקש' דהוויה ליציאה בקדושי שטר דילמ' איפכא וממילא דאיצטרך ג"ש דקיחה קיחה משום די"ל יבמה תוכיח וק"ל. וכן י"ל אליבא דאביי לפי מ"ש לקמן דקרא דוכתב אתי לאביי נמי למעט יציאה בכסף שלה ע"ש וק"ל: ועוד יש לפרש דבאמת אין סברא למיפרך מה לאמה עברי' שכן יוצאת דמה ענין יציאה דהיינו שקונה את עצמה מן האדון לתחיל' קנין שהוא דין קונה אותו אלא די"ל דיציאת אמה העברי' דהיינו שקונה את עצמה בכסף יוכיח דאין אשה קונה א"ע בכסף אלא דאיכא למימר מה ליציאה שכן אינו קונה א"ע בביאה וע"ז קאי הא דאמר בברייתא יבמה תוכיח שנקני' בביאה ואינה נקנית בכסף. וא"ת מה ליבמה שכן אינה נקנית בשטר י"ל יציאת אשה תוכיח דקונה ח"ע בשטר ואפ"ה בכסף אינה קונה א"ע כמו באמה עבריה וכמ"ש התוס' כה"ג לעיל דף ג' ע"ב בד"ה ואין וכו' דהיכא דאיכא למיפרך יוכיח אפי' מב' צדדין פרכינן ע"ש:

תוס' בד"ה מעיקרא דדינא פרכא. ה"ה דמצי למנקט שכן יוצאת בשש וכו' הקשה המהרש"א דא"כ לקמן דבעי למילף ביאה באשה מק"ו מיבמה אמאי לא פרכינן שכן יוצאה בחליצ' ואין דבריו מובנים די"ל דלא חשיב' פירכא מיציאה לקנין אלא במה שיוצאת מאותו קנין משא"כ בחליצה דאין היציאה מן הקנין אלא מן היזקה דעוד לא קנה אותה וק"ל:

בא"ד אלא דניחא ליה למיפרך פירכ' דשייכא אף בשפחה כנענית וכו' כתב בספ"י דהמ"ל חליפין יוכיח אך זה אינו לפי מה שיבואר לקמן דף חי"ת בתוס' ד"ה ומאי ניהו חליפין וכו' דלדעת הפוסקים דפליגי על ר"ת וס"ל דאין חליפין לנכרי ע"כ דאין עבד כנעני נקנה בחליפין כמו שיבואר שם והא דאמרינן בדף כ"ב ע"ב דנקנה בחליפין היינו דווקא בישראל שקונה עבד כנעני מישראל וא"כ שפיר מצי למילף מתחילת קנין ש"כ בהיותה נכריות דאין נקנית בחליפין. אך י"ל דאיכ' למיפרך מה לש"כ שכן נקנית בחזקה משא"כ באשה. ועיין לעיל דף ג' בתוס' ד"ה ואשה בפחות מש"פ וכו' א"כ אשה נמי תקנה בחזקה וכו' ותו דאיכא למיפרך מה לקונה שפחה כשהיא נכריות שכן נקנית במשיכ' כדאיתא לקמן דף כ"ב ע"ב וכ"ש דתחילת קנין ש"כ דלר' יוחנן דס"ל בפ' הזהב דמעות קונה מן התורה בישראל וממילא בנכרי משיכה קונה כדאיתא בבכורות דף י"ז: מיהו אין כל זה קושיא משום דהוי מצי למילף במה הצד דאמה עבריה תוכיח שאינה נקנית בחזקה ובחליפין ובמשיכה וכן נראה דע"כ כוונת התוס' דנילף במה הצד ולהתחיל הק"ו מאמה עברי' דאי נימא דכוונתם כמשמעות לשונם ולהתחיל הק"ו משפחה כנענית שאינה נקנית בביאה קשה דאיך שייך לקנות בביאה בשפחה כנענית והא אית ביה איסור לאו דלא יהא קדש ואי' בי"ד סי' ר"ל דמקח שנעשה באיסור אינו קונה משום דכל מילי דאמר

רחמנא לא תעבוד אפי' עביד לא מהני וכן כתבו תוס' ברישׁ תמורה ועיין מ"ש לקמן דף כ"ב ע"ב בזה. ולפמ"ש דנתחיל הק"ו מאמה עברי' אתי שפיר אע"ג דלהרמב"ם ז"ל לאו דלא תהא קדשה הוא על פנויי' דישראלית היינו דוקא במופקר' לזנות וכמ"ש בק"א סי' כ"ו כמ"ש הרמב"ם ז"ל אך הא קשה לי דאפי' למאי דקאמר הש"ס שכן יוצאת בכסף אכתי קשה אליבא דר"ש דס"ל בגיטין דף ל"ט ע"ב דאין ש"כ יוצאת אלא בשטר דאמר שם יכול יהא כסף גומר בה וכו' א"כ קשה לדידי' ל"ל קרא על כסף דהא לדידי' איכ' למימר שפחה כנענית תוכיח. ועיין מה שכתבתי לעיל ברישׁ מכלתין מיהו יש לומר דהא דקאמר דיוצאת בכסף היינו שיוצאת מאדון זה בכסף שיכול למכור אותה לישראל חברו א"כ הרי יוצאת ממנו בכסף אף שאינה יוצאת לחירות מ"מ יוצאת מאדון זה בכסף משא"כ באשה ודו"ק:

בא"ד עד שיהא ב' פרוטות כדבעינן באמה עברי כדמוכח לקמן וכו' משמע דס"ל להתוס' דהדין הוא כן באמת אף דלקמן דף י"ח ע"ב אית' הכי אליבא דב"ש א"כ אליבא דב"ה דס"ל בפרוטה י"ל דאדרבה ילפינן איפכא אמה מאחרות דסגי בפרוט' ואפ"ה ל"ק הכי דאי לאו דכתיב באשה הוי אמרינן דבעינן ב' פרוטו' באמה ובאשה מ"מ ס"ל להתוס' כיון דמשמע לב"ש דבעי שיעור גירעון בפדיונה ומסתמא גם ב"ה לא פליגי בהא וכן פסק הרמב"ם בהל' עבדים פ"ד דבאמה בעינן ב' פרוטות. ועיין מ"ש לקמן בזה דף ח' ע"א ובדף י"ד ע"ב ודו"ק:

גמרא ה"א היכא דיהבא לי' איהי לדידי' וכו' ופירש"י דכיון דאשמועינן דכסף עביד אישות מה לי כסף דידי' מה לי כסף דידה ר"ל דאע"ג דלא הוי דומי' דאין כסף לאדון זה דמשמע שהכסף הוא לאדון דהיינו דיהב קונה למקנ' וה"נ י"ל ביציא' דכוותי' דיהיב הבעל שהוא הקונ' להאב שהוא המקנה לכך פי' רש"י בד"ה היכא דיהבא איהי וכו' דאמרה לי' התקדש לי ר"ל דה"א דאין כאן קונה ומקנה דכשם שהיא מקודשת לו כך הוא מקודש לה. ומיהו יש לומר כפשט' דה"א דהיינו דכוותי' דגירעון כסף דאם הי' שם כסף הי' האב הנותן או היא נותנת ה"נ ביציאה אחרת תהא היא הנותנת וכעין זה מצינו לקמן דף טי"ת בתוס' ד"ה והא דלא דמי וכו' ועוד יש לפרש לפמ"ש התוס' לקמן דף ה' ע"א בד"ה ומנין שאף בשטר וכו' ועוד דכיון דלר' חסדא אב כותבו ליכא למילף באשה שאינה נקנית בזה הענין שהבעל כותבו. וצריך להבין באמת דלמה לא נילוף מהקיש' דאחרת לאמה עברי' שתתקדש בשטר שהיא כותבת לו כמו באמה עברי' לר' חסדא שהאב כותבו וצ"ל דילפינן מהיקש' דאיתקוש הוויית להדדי כיון דכתיב בכסף כי יקח ולא כי תקח ילפינן נמי בשטר כדאית' לקמן בהדי' דף טי"ת ע"א א"כ י"ל דהיינו דקאמר

הכא דאי לא הוי כתיב כי יקח ה"א איפכ' דילפינן בשטר מהיקש' דאחרת דמהני אפי' אם היא כותבת לו. וממיל' הוי ילפינן מדאיתקוש הוויית להדדי דאף בכסף אי יהבי' איהי לדידי' הוי קדושין וק"ל ועין מה שכתבנו לקמן דף ט' בזה בד"ה הילכת' וכו'. אך הא קשה לענ"ד לפירש"י לפי מה שיבואר לקמן דף ה' ע"א דלאביי דס"ל דאין אשה יוצאה בכסף הוא משום דאין סניגור יעשה קטיגור הא דאיצטריך לדידי' קרא דוכתב היינו שאינה יוצאה בכסף שהיא תתן לו כמו בגירעון כסף דאמה עברי' דבזה לא שייך דאין סניגור יעשה קטיגור כמ"ש תוס' שם בד"ה סניגור וכו' אבל איש שמקדש אשה הכל בא על ידו בין הקידושין בין הגירושין וכו' משא"כ אם היא נותנת לו. ולפ"ז איך ס"ד למימר דאין חילוק בכסף קדושין בין נתינתו לנתינתה כנ"ל. אם כן גם ביזה שהיא נותנת לו שייך סברא דאין סניגור וכו' ול"ל קרא דוכתב שאינה יוצאה בכסף וצ"ל דכיון דמקשה הש"ס לקמן ואימ' בכתיבה מתגרשת ואין מתקדשת בכתיבה ומשני הא כתיב ויצאה והיתה וכו' וכיון דהך היקיש' דויצאה והית' לא מייתר' דאיצטרך לכמה מילי א"כ אי לאו דכתיב כי יקח ה"א דאין לחלק בכסף קידושין בין נתינתו לנתינתה כנ"ל וקרא דוכתב הוי מוקמינן למעוטי דאינה מתקדשת בשטר. ולפ"ז צ"ל כפי' הראשון שכתבנו בפי' רש"י. דלפי פירוש שכתבנו הא דס"ד היכא דיהבי לי' איהי לדידי' וכו' היינו לבתר דידעינן קידושי שטר כנ"ל ובלימוד הישיבה אמרתי דיש ליישב בזה הא דקאמר לעיל אמר רב אשי משום דאיכא למימר מעיקר' דדינ' פירכ' וכו' דאינו מובן דאכתי' לא מתרצ' לשון הברייתי' אלא שהוסיף ר' אשי להקשות עליו דהו"ל להברייתי' למנקט פרכא זו ולא הוי צריך לכילה שקלא וטרי'. ותו קשה קושי' מהרש"א בתוס' בד"ה כתב רחמנ' וכו' דמאי מקשה הברייתי' לעיל והלא דין הוא וכו' הא איצטריך למעט כי יקח ולא כי תקח ונר' הא דלא מקשה המהרש"א לפי פי' רש"י משום דס"ל דאיכא לשנויי דכיון דלא הוי ילפינן קידושי כסף אלא מאמה עברי' ממילא הוי אמרינן דוקא היכא דיהיב איהו דומי' דאמה עברי' שהאדון נותן לה אבל באמת הוא דוחק דכיון דס"ל לרש"י ז"ל דגבי אישות כיון דאין כאן שיעבוד לזה יותר מלזה אין שייך לחלק בין נתינתו לנתינתה א"כ אפי' אי לא הוי ילפינן רק מאמה עברי' אפ"ה אי לאו דכתיב מיעוט' דכי יקח לא הוי ידעינן לחלק בין נתינתו לנתינתה. ונראה דבאמת יש לפרש קושי' הברייתא הכי דלמה לי כי יקח למעט ולא כי תקח. תיפוק לי' מדאיצטרך אין כסף על קידושי כסף ולא ילפינן בק"ו מאמה עברי' וממילא הוי ידעינן נמי דכסף דאבוה כמו באמה עברי' כמ"ש בספ"י ע"ש וע"כ צ"ל דמה לאמה עברי' שכן יוצאת בכסף והיינו דוקא בנתינתה הכסף לו כמ"ש התוס' לקמן דף ה' ע"א בד"ה סניגור וכו' דלא שייך מעלה דיציאה בכסף אלא באמה

עברי' כיון שמתחלה נותן האדון ואח"כ מקבל פדיונה אבל אי נימא דאף בקידושין אין חילוק בין נתינתו לנתינת' א"כ לא שייך למחשב גריעות' במה שאינה יוצאת בכסף דהא אין סניגור וכו' אך לפי מה שכתבנו דאי הוי אמרינן דאין חילוק בין נתינתו לנתינתה ע"כ הוי מוקמינן קרא דוכתב למעט קידושי שטר א"כ אין כאן קושי' דהא לא הוי מצי למילף בק"ו מאמה עברי' משום דאיכא למימר ובמה תוכיח דהא ליכא למיפרך מה ליבמה שכן אינה נקנית בשטר דהא לפי הס"ד גם אשה אינ' נקנית בשטר. והיינו דקאמר הברייתא דאיצטרך כי יקח למעט ולא כי תקח משום דליכא למילף מאמה עברי' אלא לבתר דכתיב כי יקח משא"כ אי לא הוי כתיב כי יקח דה"א דאין אשה מתקדשת בשטר מקרא דוכתב ואיכא למימר יבמה תוכיח. וכ"ז כתבנו אליבא דאביי לקמן. אבל אליבא דרבא לקמן יש לפרש בענין אחר פירוש הברייתא לעיל דלמה לי קרא דכי יקח למעט ולא כי תקח הא ממיל' נדע מדאיצטרך וכתב למעט שאינה יוצאת בכסף. והיינו ע"כ למעט שלא תצא בכסף שיתן הבעל לה דליכא למימר למעט כסף שהיא תתן לו הא מוכח מדאיצטרך אין כסף ולא ילפינן בק"ו מאמה עברי' וע"כ משום פירכ' דשכן יוצאת בכסף שהיא נותנת לו בפדיונה וע"כ צ"ל דמיעוט' דוכתב שלא יועיל אפי' אם הבעל נותן לה דה"א דמהני מהיקיש' דויצא' והית' ואי הוי אמרינן דבנתינת כסף קדושין אין חילוק בין נתינתו לנתינתה מה"ת הייתי מחלק ביציאתה בין נתינתו לנתינתה כיון דהוקש יציאה להווי'. ול"ל וכתב. וע"כ צ"ל דאי לאו דכתיב כי יקח ה"א דגם ביציאתה אין חילוק בין נתינתו לנתינתה ויוצאת בו. והא דאיצטרך אין כסף ולא ילפינן מאיזה עברי' משום די"ל יבמה תוכיח וליכא למימר מה ליבמה שכן אינה נקנית בשטר. דהא שטר באשה לא ילפינן אלא מהיקש' דויצאה והיתה ומאי חזית דנילף מהיקשא דויצאה והיתה קנין שטר ולמעט יציאתה בכסף דלא נילוף מהיקש דויצאה והיתה מיתור' דאין כסף נימא איפכא דילפינן בהיקשא דויצאה והיתה דיוצאת בכסף. והא דאיצטרך אין כסף משו' דאין יוצאה בשטר וליכא ק"ו מאמה עברי' משום די"ל יבמה תוכיח ושפיר איצטרך וכתב דאין יוצאה בכסף כדקאמר לקמן דקאי בגירושין וממעט גירושין ואכתי לא הוי ידעינן דאינו מועיל כי יהבא איהי לדידי' ולכך איצטרך כי יקח ולא כי תקח וממילא מובן לשון הברייתי' ודו"ק היטב כי קצרתי והמשכיל יבין:

שם אמה עברי תוכיח שנקנית בכסף וכו' ולכאורה קשה לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה מעיקר דדינא פירכא וכו' דבאמה עבריה לא סגי בפרוטה עד שיהא ב' פרוטו' א"כ איכא למיפרך מה לאמה עברי' שכן אינה נקנית בפרוטה אחד. ולכאורה הי' נר' ליישב דהא דמקשה הברייתא דל"ל ובעלה והלא דין הוא וכו' הוי מצינו למימר דכיון דאיכא לפרש

נמי כי יקח על ביאה לחוד והיינו דניליף קיחה קיחה מעריות כמו שהקשו תוס' בד"ה ובעלה וכו' אלא דיותר איכא לפרושי קרא דכי יקח על כסף כיון דקיחה דשדה עפרון משתעי בקנין כמ"ש התוס' א"כ קשה מאי מקשה נילוף ביאה מק"ו דאי לא הוי כתיב ובעלה רק דהוי ילפינן בק"ו מיבמה שאינה נקנית בכסף הוו מוקמינן יותר כי יקח אביאה לחוד דמה"ת נימ' לרבות ב' קנינים. וצ"ל לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה מעיקר' וכו' דבשתי פרוטות בוודאי מתקדשות מהיקש' דאחרת א"כ לעולם איכא ק"ו מיבמה שאינה נקנית אפי' בב' פרוטות וע"ז משני הברייתי' שפיר דאמה עבריה תוכיח דנקנית בב' פרוטות ואי לא כתיב ובעלה הוי מוקמינן אביאה לחוד ולא הוי ידעינן דנקנית בפרוטה אחד וה"ה דהוי מצי למיעבד ק"ו מקנין שטר דאיכא באשה ובאמה ללית' ביבמה אלא דחדא מנייהו נקט אך לפי מאי דמסיק לעיל דאיכ' ומילף קידושי כסף מויצאה חנם א"כ בל"ז נשמע קידושי כסף אפילו בפרוטה אחד קשה כנ"ל: אמנם לפי מה שיבואר לקמן בחידושינו די"ל דלפי האמת אף אמה עבריה נקנית בפרוטה אחד דילפינן איפכא בהקיש' דאחרת א"ש וק"ל:

שם אמר רב אשי משום דאיכא למימר וכו' יש לפרש לשון הברית' בפשט ות דעיקר כוונת הברייתא הוא משום פירכ' שכן זקקיה ועומדת אלא דרוצה להכריח סברא זו דהא כתבו תוס' בד"ה מה ליבמה וכו' דאין זה פירכ' גמורה דהא יש להכניס הפירכ' בק"ו אלא משום שעיקר מצותה להקים לאחיו שם הילכך נקל לה להקנות בביאה יותר מאשה. וסברא זו הוא ג"כ דאשה קרובה לביאה טפי מאמה עבריה דאף דבאמה עברי' מצוה לאדון ליעדה מ"מ אין עיקר קנינה לשום אישות שאינה עומדת לביאה כמו אשה א"כ שפיר קאמר הברית' התם דאם לא נימא סבר' זו הדר איכא למימר אמה עברי' תוכיח וממ"נ ליכא ק"ו. ועיין לקמן דף ט' ע"ב שכתבנו שם ראיה לדברינו וק"ל:

תוס' ד"ה מה ליבמה וכו' והר"ר ר' אליעזר משנז' פי' וכו' לכאורה קשה לפי תירוצו דהא כתבו תוס' לקמן דף יו"ד ע"א בד"ה כל הבועל וכו' ור"ן גאון תי' דהא ביבמות אייריי אחר קידושין וכו' קשה ל"ל קרא דקיחה קיחה דהעראה גומרת להיות בנשואין הא איכא למילף ק"ו מיבמה ומה יבמה שאין כסף ושטר קונין בה ואפ"ה העראה גומרת בה כדיליף מקרא בר"פ הע"י אשה שקונין בה כסף ושטר אינו דין דהעראה גומרת בה ובהא ליכא למיפרך שכן זקוק' ועומדת דהא וודאי לא חשיב זיקה יותר מאירוסין כמ"ש הר"ן בקדושין דף יו"ד באיבעי' דתחלת ביאה קונה וכיון דגבי זיקה מועיל העראה שגומרת כ"ש גבי ארוסה שגומרת. וצ"ל דר"נ גאון באמת לית ליה כהאי תירוצא ומפורש הכא כפי' ר"י שכתבו בסמוך ולכאורה הי' אפשר לומר לפמ"ש התוספות לקמן דף ה' ע"ב

ד"ה חופה שגומרת וכו' דדוק' לר' טרפון דס"ל דלא אמרינן דיו הי כא דמפרך ק"ו יליף התם מכסף אבל לרבנן איכא למימר דיו כמו כסף שאינו גומר ע"ש ח"כ י"ל דסוגי' דר"פ הע"י דיליף קיחה קיחה היינו לרבנן דר"ט דאיכא למימר דיו כמו כסף שאינו גומר ולא שייך להקשות לר' טרפון ל"ל קיחה קיחה דהא הך ג"ש לא מייתר' אך נר' דלא מתרצא בהא דהא אכתי איכא למילף בק"ו מיבמה שאין חופה גומרת בה ואפ"ה גומרת אחר כסף באשה מכ"ש שהעראה גומרת באשה כמו ביבמה ובהא לא שייך דיו. ולכאורה הי' נראה דהר"ן גאון ס"ל דלמאי דפשט רבא כל הבועל דעתו על גמר ביאה היינו דאף אם עשה העראה לבד אינה קונה ולית ליה מה שתירצו תוס' שם בשם רשב"א דדוקא כשגמר ביאתו דעתו על גמר ביאה. דלפי תירוצו דר"ן גאון א"צ לזה. וא"כ י"ל דליכ' למילף בק"ו דהעראה גומר דאיכא למיפרך מה ליבמה שכן העראה קונה בה משא"כ באשה שאינה קונה אינו גומרת ג"כ. אך נר' דז"א דא"כ איך בעי למילף הכא דביאה קונה באשה בק"ו מיבמה הא איכא למיפרך מה ליבמה שכן העראה קונה בה. ועיין מה שכתבנו בזה בק"א סי' ל"ג דנראה עיקר בזה דהא דלא ילפינן דהעראה קונה בנישואין בק"ו מיבמ' היינו דילפינן דאפי' אם גמר ביאתו לא אמרינן דדעתו על גמר ביאה כמו בקידש בביאה משום איקרובי דעתה כמ"ש הרי"ף בר"פ הבע"י. ועיין מ"ש לקמן דף יו"ד תוספ' ד"ה כל הבועל:

דף ה.

ברש"י בד"ה שטר שאין פודין בו וכו' שאם נתן לגיזבר שטר מעות על פדיון הקדש אין הקדישו פדוי וכו'. כתב הרשב"א דמשמע מזה דבקדושין כה"ג שאם קידשה בשטר שלו שהוא חייב ליתן לה מעות מקודשת (וכ"כ הב"ש בסי' כ"ט לשיטת הראב"ד ז"ל וסייעתו) ולא מחוור דבכה"ג אפי' באשה אינה מקודשת ע"ש ואני תמה דאיך אפשר לפרש כן בדעת רש"י הא רש"י ס"ל בר"פ הנושא דאין אדם יכול להתחייב את עצמו בשטר כ"א כשמודה שחייב לו מכבר וא"כ איך שייך להתקדש בשטר כזה. ודוחק לומר דמיירי בשטר שיש בו קנין כמו שיבואר לקמן בלשון התוס' ולענ"ד נראה דאין כוונת רש"י ז"ל דכתב לו שיהא קנית הפדיון במעות דבהא ודאי לא מהני אף לדעת רש"י ז"ל אפי' בקדושין כמו שיבואר לקמן דף חי"ת אלא כונת רש"י ז"ל שכתב לו שיהי' ההקדש פדוי ויתחייב לו המעות. ועיקר הקנין הוה ע"י השטר הזה שכתוב לגיזבר שההקדש יהא פדוי. וממיל' יתחייב לה המעות כמו קונה שדה בשטר שקונה את השדה ע"י השטר וממילא יתחייב המעות. ונראה דס"ל לרש"י ז"ל כיון דאמר לקמן דף טי"ת הא לא דמי האי שטרא לשטר זבינא התם מוכר כותב שדה מכורה לך והכא בעל כותב ומשני התם

מענינו וקרא והכא מענינו דקרא וכו' א"כ אי הוי הקדש נפדה בשטר מסתמא דהי נקנה ע"י כתיבת הפוד' דהא כולי' פרשת' בפודה תלה רחמנ' והיינו דכתב רש"י ז"ל אם כתב לגיזבר שטר ר"ל דאינו קונה מטעם שטר ולא אמרינן נהי דכסף אין כאן מ"מ יקנה מטעם שטר כ"ש דא"ש לפי דעת הריטב"א ז"ל שהביאונו לעיל דף ג' בתוס' ד"ה ואשה בפחות מש"פ וכו' דכל כה"ג שקידשה בדרך חליפין ויש בו ש"פ או שקידשה בשטר פסול ויש בנייר שוה פרוטה אף שקידשה בתורת שטר מכל מקום כיון שעשה בה קנין חשוב והוא רוצה לקנותה אע"פ שלא הי' על דעת זה הקנין היא מתקדשת כמו שנתבאר שם וא"כ ה"נ ס"ל לרש"י ז"ל דבכותב לה בשטר הרי את מקודשת לי אע"פ שפסק לה מעות נהי דאינו מועיל מטעם מעות מ"מ מועיל מטעם שטר כיון שהזכיר הקדושין בשטר ובכה"ג בפדיון לא מהני אפי' מטעם שטר משום דאין פודין בשטרות ועמ"ש עוד הוכחה לזה בלשון התוס'. ואין להקשות דאם כוונת הש"ס בשטר כזה שהוא בענין שטר קדושין שכ' לו הרי הקדש זה פדוי הו"ל להש"ס לומר שכן אינו קונה במטלטלין דהא כל המטלטלין אינם נקנים בשטר אם כתב לו מוכר מטלטלי קנוי לך לא מהני ולמה נקט הש"ס דוקא הקדש ז"א דבאמת דלר' יוחנן דס"ל בהזהב דף מ"ז ע"ב דמעות קינות דבר תורה הוי מצי למימר הכי מה לכסף שכן קונה במטלטלין אבל לר"ל דס"ל דמשיכה מפורשת מן התורה אבל מעות אינו קונות א"א לומר הכי אלא בהקדשות דמודה ר"ל דכתיב ונתן הכסף ועיין בסמוך בלשון התוס' ודו"ק:

תוס' ד"ה שכן פודין וכו' וא"ת ונימ' ק"ו מקרקעות וכו' וי"ל דאיכ' למימר מה לקרקע וכו'. לכאורה קשה דאכתי ניליף משט"ח של אחרי' דמשמע לקמן דף מ"ז ע"ב דהוי כסף לענין קדושין אלא דפליגי בו ר"מ ורבנן מטעם אחרינ' ואפ"ה אינו יכול לפדות בו הקדשות כמו שאין פודין בקרקעות א"כ ניליף נמי מיני' קנין שטר ודוחק לומר כיון דשטר אית בי' שיעבוד קרקעות שייך בו פירכ' דקנין אגב כמ"ש התוס' ונר' דמזה מוכרח שיטת ר"ת בכתובת דף פ"ה ע"ב בתוס' ד"ה המוכר שט"ח וכו' דמכירת שטרות דרבנן היא וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בספ"י דתלי' בפלוגתת ר"י ור"ל. דלר' יוחנן דס"ל דמעות קינות דבר תורה כיון דשייך מעות בשטרות כמו בשאר מטלטלי' הוי מכירה דאוריית' דהוא בכלל דכי תמכרו ממכר אבל ר"ל דס"ל דמשיכה מפורשת מן התורה לא שייך משיכה בשטרות כיון דאין גופן ממון. א"כ לפי מ"ש בסמוך בלשון רש"י ז"ל דלא הוצרך הש"ס לפירכ' שכן פודין בו אלא אליבא דר"ל דס"ל דמשיכה מפורשת מן התורה ולא מעות אבל לר"י דס"ל דמעות קונות איכא למיפרך מה לכסף שכן קונה במטלטלין א"כ לר' יוחנן ליכא למילף משט"ח דאחרי' דכי היכא דמקרי כסף לגבי קדושין ה"נ מיקרי

כסף לגבי מטלטלין. ואיכא למיפרך שכן קונים במטלטלין. ולר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה ע"כ מכירת שטרות דרבנן א"כ אינו יכול לקדש בשט"ח של אחרי' מדאוריית' וליכא למילף מיני' וכיון שזכינו לזה נר' לענ"ד דמזה ראי' למה שכתבנו בסמוך בלשון רש"י ז"ל דאינו יכול לקדש בשטר חוב של עצמו מדין כסף כגון שלא הזכיר בו לשון קדושין דאי נימא דזה מקרי כסף קשה דנילוף קידושי שטר בק"ו מכסף בענין זה שנותן לה שטר על עצמו דהוא ישתעבד מדאוריית' אע"ג דאין פודין בו מדאוריית' דלא עדיף משט"ח דאחרי' וליכ' למיפרך מידי אע"כ דזה לא מיקרי כסף כלל לא לענין קדושין ולא לענין דברים אחרי'. אך לפי מ"ש דהא דקאמר שם פודין בו הקדשות אינו אלא אליב' דר"ל אבל לר"י י"ל שכן קונים בו מטלטלין אם כן כיון דסבירא ליה לריש לקיש בריש פרק הנושא דאם התחייב את עצמו בשטר דלא משתעבד אם כן הוא הדין דאינו יכול לקדש בו אשה דבמה יתחייב אע"ג דקאמר שם דיכול להתחייב א"ע מדר' גידל היינו משום דכבר קידשה קדושין גמורי' אבל א"א שיהא הקדושין באותו חוב עצמו אע"ג דאמר התם דמודה ר"ל בקנה מידו להתחייב א"ע דחייב מ"מ לפי מ"ש הב"ש בסי' כ"ט ס"ק ב'. וס"ק יו"ד אם הקנה לה טבעת ע"י ק"ס לא הוי קידושין משום דדמי לחליפין ואין אשה נקנית בחליפין א"כ כ"ש כשמחייב עצמו ע"י ק"ס דלא מהני אך ז"א לפמ"ש שם ב"ש בשם תשובת רש"ך דאם מקנה לה הטבעת בק"ס הוי קידושין ועיין בק"א שהוכחתי שם דגם דעת הש"ג כן ותו דלפי דעת הרמב"ם אף ר"ל מודה דיכול להתחייב באתם עדי ע"ש. ויבואר עוד לקמן דף חי"ת ודו"ק:

בא"ד דיכול אדם לקדש בקרקעות וכו' הנה הישׁ"ש ז"ל הביא דברי הר"ן ז"ל והוא דעת בעל העיטור דיש חולקי' ע"ז דס"ל דאינו יכול לקדש לא בקרקע ולא במחובר לקרקע משום דלענין זה ילפינן הוי' מיציאה מה יציאה אינו יכול לכתוב הגט על קרקע ולא בדבר מחובר לקרקע ה"נ אינו יכול לקדש בהן אפי' מדין כסף ע"ש שהאריך ואין כן דעת תוס' וש"פ. וכן משמע מדבריהם לעיל ד"ה בשוה פרוטה כמו שהארכנו בק"א סי' כ"ז ע"ש ועוד נר' דע"כ ז"א דא"כ נימא נמי לר"י הגלילי דס"ל דאין כותבין גט לא על בעלי חיים ולא על אוכלים דה"נ דאינו יכול לקדש באוכלים ולא משמע הכי לקמן דף נ"ב ע"ב במתני' דהמקדש בחלקו דמוקי למתני' כר' יוסי הגלילי משמע דיכול לקדש באוכלים אפי' לר' יוסי הגלילי דאל"ה בל"ז לא אתי מתני' כר' יוסי הגלילי וכן משמע קצת לקמן דנ"ב ע"ב בתוס' ד"ה המקדש בערלה וכו' והא דלא חשיב נמי חמץ בפסח משום דר' יוסי הגלילי ס"ל דמותר אהנאה משמע דערלה ואינך דחשיב התם א"ש ופי' לר' יוסי הגלילי ודוחק לומר בכ"ז דתנא דמתני' ס"ל כוותי' בחד' ופליג עלי' בחד' וכן בב"ק דף י"ב ע"ב

מוקי ליתני' בכור תם מוכרי' אתו חי ושחוט וכו' כר' יוסי הגלילי וקתני מקדשין את האשה אף בהוי בעלי חיים וק"ל ועיין בק"א דיש לפרש דעת התוס' כדעת בעל העיטור כמבואר שם באריכות רס"י כ"ז:

בא"ד שכן קונין מטלטלין ואגבן וכו' קשה לי דאכתי נילוף מקידושי כסף למאי דקיי"ל בח"מ סי' ר"ב דעבדי' כמטלטלין לענין קנין אגב דאין מטלטלין נקנים אגב עבדים וגם אין פודין בעבדים הקדשות ואפ"ה יכול לקדש בו את האשה דמה"ת יגרע מקרקע ותו קשה לפמ"ש התוס' בב"ק דף י"ב בד"ה אנא מתנית' ידענ' וכו' דקנין אגב אינו אלא מדרבנן דקרא דערים בצורות אסמכת' בעלמ' הוא א"כ לא שייך הכא למפרך שכן קונה באגב דהא הכא מיירי בדאוריית' ולפמ"ש דר' יוחנן בלא"ה איכא למיפרך מה לכסף שכן קונים במטלטלין א"כ י"ל דלר"ל באמת דקנין אגב מדאוריית' ומהני אפי' בעבדים דפלוגת' היא בב"ק שם וצ"ע.

בא"ד וי"ל דמה למטלטלין שכן פודין בו וכו'. כתב המהרש"א דהא דלא ילפינן במה הצד מקרקעות ומטלטלין דאיכא למיפרך שכן הנאתן מרובה. ולפ"ז בהא דאמר לקמן לא ליכתוב רחמנ' בשטר ותיתי מהנך וכו' כיון דלא ידע מפרכ' דשכן הנאתן מרובה ה"מ למילף מכסף לחוד' דהיינו מקרקעות ומטלטלי. וצ"ל דנהי דידע מן הנאתי מרובה דכסף אבל לא ידע מהנאה מרובה דביאה דאינו דומה כ"כ להנאה דכסף ואפ"ה קאמר דאיכ' למיפרך משום דבמה הצד פרכינן פירכ' כל דהוא. ועיין מה שכתבנו בריש מכילתין דיש לפרש בזה דברי הירושל' דהוכיח דשטר אע"פ שאין בו ש"פ דאי יש בו ש"פ היינו כסף. ופשטות דאין כוונתו דאי יש בו ש"פ ממילא היא מקודשת בתורת כסף כיון דאמר לה התקדשי לי בתורת שטר אלא דכוונתו הוא מדאיצטרך קידושי שטר ולא ילפינן מכסף לחוד' דהיינו במה הצד מקרקעות מטלטלין וע"כ משום דאיכ' למיפרך שכן הנאתן מרובה ואי נימ' דבעינן בקידושי שטר שיהא בו ש"פ תיפוק לי' כיון שמתקדשת בתורת כסף בש"פ הא הנאה כזו אית' נמי בשטר כיון דעכ"פ ש"פ הוא. וע"כ מוכרח מזה דבקידושי שטר לא בעינן ש"פ וק"ל:

שם בגמרא רבא אמר אמר קרא וכתב לה וכו' לכאורה קשה דאביי דנפק' לי' מסבר' למה לי הך קרא דוכתב ולכאורה הי' נר' דאיצטרך קרא שאינה יוצאה בחליצה כדאית' לקמן דף י"ד ע"א. אך ז"א דהא דאמרינן לקמן דאיצטרך קרא גבי אשה דאינה יוצאה בחליצה ואיצטרך קרא גבי יבמה דאינה יוצאה בגט דלא נילוף מהדדי בק"ו אע"ג דסוגי' דעלמ' דכל היכא דאיכא למילף בק"ו להכי ולהכי אמרינן כל חד תיקום אדוכתי' וכן הקשה מהרש"א דף י"ד. ועיין מ"ש שם דהיינו משום דבל"ז צריך קרא דוכתב גבי אשה

למעט דאינה יוצאה בכסף וממיל' תמעט נמי דאינה יוצאה בחליצה ואז שפיר הוי ילפינן ביבמה בק"ו מאשה שתהא יוצאה בגט ולכך צריך מיעוט' גם גבי יבמה אבל אי נימא דכולה קרא דכתיב גבי אשה לא איצטרך אלא למעט חליצה קשה דלא ליכתוב לא הא ולא הא וממיל' הוי אמרינן דכל חד תיקום אדוכתי' והעיקר נר' דאיצטרך אף לאביי דלא נילוף בהיקש' דאחרת מאמה עברי' שתצא בכסף שתתן היא לבעל דומי' דאמה עברי' שיוצאת בגירעון כסף שנותנת לאדון ובהא לא שייך אין קטיגור וכו' כמ"ש התוס' בד"ה סניגור וכו' ולרבא ממיל' משתמע גמי הא ממיעוט' דוכתב וק"ל. מיהו לפי מ"ש לקמן דף ט"ז בלשון רש"י ז"ל ד"ה גופו קנוי דס"ל דהיקש' דאחרת אינו אלא בקיחה אבל לא ביציאה א"א לפרש הכי ועמ"ש לקמן דף י"ד ע"ב בלשון התוס' ד"ה מוכר עצמו וכו'. וק"ל:

תוס' בד"ה מה הוי' בכסף וכו' ולענין ביאה ליכא למימר וכו'. ולכאורה קשה מהא דקאמר לקמן דף ט' ע"ב אי מהתם הו"א עד דמקדש והדר בעיל וכו' ולסבר' התוס' קשה דא"כ ל"ל קרא דוכתב שאינ' יוצאת בכסף כי היכא דלא נילוף מויצאה והיתה. ואס"ד דעד דמקדש והדר בעיל הא ביאה לא שייך בגירושין שלהתרחק ממנה הוא מגרשה: ואין לומר דה"א דוכתב אתא דמתגרשת בכתיבה ואין מתקדשת בכתיבה כדקאמר הכא. ונהי דלפי האמת אמרינן מדקאי בגירושין ממעט גרושין אבל אין להכריח מזה דלא נימא עד דמקדש והדר בעיל כיון דאיכ' לאוקמ' קרא דוכתב שאינה מתקדשת בכתיבה. דז"א דהא מקשה שם א"כ נערה המאורסה היכא משכחת לה ומשני שקידשה בשטר א"כ ע"כ מוכח דמתקדשת בכתיבה מיהו נר' ליישב דהא כתבו תוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה מעיקר' דדינא פירכא וכו' הקשה הר"י מאורלייניש וכו' נילוף מהיקש' שהוקשו לאמה העברי' וכו' וי"ל דאי מהיקשא לחוד הו"א דלא סגי בפרוטה עד שיהא ב' פרוטות וכו' ורבינו נתנאל תירץ וכו' לפי שביציאתה אינה יוצאה בכסף וכו' א"כ לפי הס"ד דיוצאת בכסף דלא שייך תי' רבינו נתנאל הנ"ל שפיר הוי ילפינן מאמה עבריה דמתקדש' בב' פרוטות בלא בעילה אבל בפרוטה א' עד דמקדש והדר בעיל והו"א דיוצאת נמי בשתי פרוטות והא דלא משני לקמן גבי נערה המאורס' דמשכחת בשקידשה בב' פרוטות משום דלבתר דכתיב כבר וכתב למעט דאינה יוצאה בכסף תו ליכא למילף מאמה עברי' כתי' רבינו נתנאל הנ"ל ולפמ"ש לעיל דמהאי קרא דוכתב ילפינן נמי דאינה יוצאת בכסף שהיא נותנת לו דלא נילוף בהיקשא מאמה עבריה שיוצאת בגירעון כסף שנותנת לאדון א"ש טפי דאפי' אי הוי אמרינן עד דמקדש והדר בעיל אפילו הכי איצטריך וכתב דלא נילוף מהיקשא מאמה העבריה ודו"ק:

תוס' ד"ה על מנת שלא תלכי וכו' שהרי אם מת אבי' וכו' משמע דלא קשה להו אלא ממת ולא אם מכרה אבי' וכן כתב המהרש"א ז"ל בעירובין דף ט"ו וז"ל וממכרו דגבי נדרי ל"ק להו דאפשר שיקנה בית אחר ע"ש. אך באמת ז"א כמ"ש הש"ך בי"ד סי' ר"א ס"ק י"א דאם קנה בית אחר מותר שלא היתה כוונתו אלא על אותו בית דוקא ונראה דזהו כונת הש"ך שם בס"ק י"ב אלא דאכתי לא מצי התוס' להקשות ממכרו לאחר דעדיין אין זה כריתות דאכתי אגידא בי' שמא יחזור ויקנהו כדאיתא שם בש"ע דאם חזר וקנאו אותו בית חזר לאיסורא ועוד נראה דאפי' לדעת התוס' דהוי כריתות משום שאם ימות אבי' תו לא אגירא בי' והיינו דוקא בדבר שדרכו בכך אבל במכירה כיון שאין רגילות למכור את ביתו לא הוי כריתות מטעם זה כי היכא דלא הוי כריתות משום שאם יפול הבית או ישרף לא תהי' אגידא בי' ואדרב' מוקמינן לי' אחזקתו. תדע דאפי' לפמ"ש התוס' דבית אביך מקרי יוצאי חלציו לא אמרינן דהוי כריתות שמא ימותו כל יוצאי חלציו בלא זרע אע"כ דמשום דבר שאינו רגילות לא הוי כריתות ולשון התוס' בגיטין שכתבו אם מת אבי' או מכרו תו לא חשיב בית אבי' לטפויי מילת כתבו כן ועיקר הקושי' הוא ממת וק"ל:

שם וכ"ת כסף נמי בע"כ באמה עבריה וכו' כבר כתבנו בריש מכילתין בתוס' ד"ה ש"פ דהמ"ל שכן ישנו בע"כ בפדיון אמה עברי' דכתיב והפדה בע"כ דאדון וע"ש. ועיקר נראה דלא ניחא להו לפרש הכי דא"כ הול"ל שכן ישנו בע"כ בשדה אחוזה וערי חומה דאית בהו ג"כ מצות גאולה בכסף בע"כ אך דלא דמי לבע"כ דיבמה לגירושין דהא פליגי תרי לישנ' בפ' מי שאחזו בגאולת בתי ערי חומה דאע"ג דמצו' על האדון לקבל הפדיון וכופין אותו לקיים המצות של תורה כמו בכל מצות עשה מ"מ אם אינו רוצה לקיים המצוה פליגי בה תרי לישנ' אם נתינה בע"כ הוי נתינה או לא וכן הוא באמה עברי' למ"ד נתינה בע"כ לא הוי נתינה אין הפדיון כלום משא"כ בגירושין דאם זרק לה גיטה מגורשת או בא על יבמתו באונס קנאה וכן במכירת בתו דקנאה האדון בע"כ. לכך לא ניחא להו לפרש אליבא דחד לישנ' דרבא ועיין בק"א סי' כ"ז באריכות:

בגמרא אמר ר' הונא חופה קונה וכו' כתב מהרש"א דע"כ ס"ל לר"ה דאפי' בלא ק"ו דכסף כיון דחופה גומרת כ"ש שקונ' משום דגמר עדיף מקנין ולא יליף ר"ה בק"ו דכסף אלא שקונה וגו' ע"ש שהאריך להוכיח כן. ולכאורה הוא סותר סברת הר"ר אלעזר משנזא שכתבו התוס' לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מה ליבמה וכו' דמשום דאשכחן ביאה גומרת לא נאמר שתקנה תחילת קנין עכ"ל דהא בוודאי לא אלימא זיקה כמו אירוסין וכיון דס"ל לרב הונא דגמר לאחר אירוסין עדיף מקני כ"ש דגמר לאחר זיקה עדיף מקנין וא"כ קשה

אליבא דר' הונא ל"ל קרא דובעלה. ואין לומר דכיון שכתבו התוס' לקמן דק"ו דר' הונא אינו אלא לר' טרפון אבל לרבנן דר' טרפון אמרי' דיו אפי' היכא דמיפרך ק"ו א"כ כיון דאי אפשר למילף בק"ו מיבמה אלא משום דכסף קונה באשה ואינו קונה ביבמה א"כ נהי דנילוף דביאה קונה באשה מ"מ איצטריך ובעלה דביאה גומרת לאחר כסף דליכא למילף בק"ו מיבמה משום דאמרינן דיו ככסף שאינו גומר וכ"כ הר"ן באמת כמ"ש בק"א סי' ל"ג דז"א דא"צ למילף מיבמה בק"ו דכסף אלא לענין קנין אבל לענין גמר איכא למילף מיבמה בק"ו דחופה דמה יבמה שאין חופה גומרת בה ביאה גומרת בה אשה שחופה גומרת בה אינו דין שביאה גומרת בה כמ"ש לעיל ד"ה מה ליבמה וצ"ל דאע"ג דלקמן דף יו"ד הוא בעי' דלא איפשוט אי ביאה נישואין עושה היינו למאי דקיי"ל דצא כר' הונא אבל לר' הונא באמת צ"ל דעיקר קרא דובעלה לא איצטריך אלא דביאה קונה וגומר והיינו דנישואין עושה ואין להקשות דאכתי לא איצטרך ובעלה דכיון דידעינן דביאה קונה לחוד וגומר לחוד ממילא ידעינן נמי דקונה וגומר בק"ו דכסף כדיליף ר' הונא גבי חופה אף למה שכתב תוס' דר"ה ס"ל כר' טרפון מ"מ קשה לר' טרפון ז"א דהא לא יליף ר' הונא לקמן אלא במה הצד מכסף ושטר וביאה אבל אי לא הוי כתיב ובעלה לא הוי ידעינן מכסף ושטר דאיכא למיפרך שכן קנינם מרובה וכ"ש דאיכא למימר דר' הונא מוקי ברייתא זו דובעלה כרבנן דר' טרפון דלדידהו לא שייך ק"ו מכסף שיקנה ויגמור דאיכא למימר דיו ועמ"ש לעיל דף ג' ע"ב דלפי מ"ש תוס' לקמן דף יו"ד ע"א בשם ר"נ גאון בל"ז מוכרח לומר אליבא דר' הונא דביאה נישואין עושה ע"ש ודו"ק:

דף ה:

בתוס' ד"ה חופה שגומרת וכו'. וא"ת לדידן וכו'. וי"ל דלא מצי וכו'. משמע דפשיטא להו דוודאי כסף לחודא אינו קונה וגומר ולא הקשו אלא מכסף לאחר כסף דאי על כסף לחוד לא שייך תירוץ התוס' דאכתי קשה לר"ט ולכמה תנאים דס"ל כוותי' דנימא כיון דמפרק ק"ו בכסף אחר כסף דמאי אולמ' האי כסף מהאי כסף נילוף ק"ו שיועיל כסף לבד לקנות ולגמור ויש לחלק בדוחק ויותר נראה דמוכח דאין כסף לחודה קונ' וגומר מדאיצטרך קרא דויצאה חנם דלא נימא דנערה דאית לה יד תקדש נפשה ואי כסף קונה וגומר פשיט' שאינה יכולה להפקיע עצמה לגמרי מרשות אביה כמ"ש לעיל בדף ג' ע"ב דאפי' במ"י של אותו שעה אמרי' בכתובת דף מ"ז ע"א דהאיך זכה לי' רחמנא למוסרה לחופה הא קמבטלה ממעשה ידיה וכ"ש שאינה יכולה להפקיע עצמה לגמרי מרשות אביה לעולם ולכאורה היה נראה דיש לסתור הוכחה זו לפי' רש"י דמה שמסרה האב לקדושין או לחופה מיקרי בע"כ כיון דהוי בע"כ דידה. א"כ לפי הס"ד דאי לאו הוי כתיב

אין כסף הו"א דהיא עצמה תקדש נפשה ותשקל כספא. א"כ קידושי כסף אינה בע"כ. וליכא למילף דקונה וגומר בק"ו מחופה דהא דחופה הוי ברשות אב כדמוכח מקרא דאת בתי. כמו שפי' רש"י בכתובת דף מ"ז. בהא דזכי רחמנא לאב למוסר' לחופה וא"כ חופה בע"כ דידה ואיכא למיפרך מה לחופה שישנו בע"כ באישות. אבל לבתר דכתיב ויצאה חנם דהאב מקדשה בלא דעתה שפיר איכא למילף דכסף קונה וגומר מחופה מיהת ז"א דאפי' לפי ס"ד ישנו לכסף בע"כ בקטנה כדקאמר לעיל ואימא ה"מ קטנה וליכא למיפרך שכן ישנו בע"כ אך יש לדחות דאכתי י"ל דכסף קונה וגומר ואפ"ה איצטרך קרא דה"א בנערה שיכולה לקדש את עצמה בכסף באמת בכה"ג אינו גומר מה"ט גופא שאינה יכולה להפקיע עצמה ויותר נראה דאי נימא האי ק"ו בכסף דקונה וגומר איכא למימר האי ק"ו נמי בשטר וביאה דקונה וגומרין ואי נימא הכי דכסף ושטר וביאה קונים וגומרים מהאי ק"ו מחופה א"כ תקשה סקילה ונערה המאורסה היכא משכחת לה וחופה היכא משכחת וע"כ כיון דליכא למימר דכולן גומרין ממילא לא ילפינן האי ק"ו בשום חדא מינייהו ובזה יש לפרש הא דאמר לעיל אי כתב רחמנ' ויצאה חנם הו"א היכא דיהב וכו' היינו משו' דה"א דכסף קונה וגומר מק"ו ואפ"ה משכחת סקילה ונערה המאורסה היכא דיהבי איהי לדידי' שאינה יכולה להפקיע את עצמה מרשות אבי' כנ"ל ודוק:

שם אמר אביי הא דקאמרת וכו' לכאורה קשה לפי מ"ש מהרש"א דק"ו דר"ה אינו אלא לענין קונה וגומר אבל לענין קנין לחוד א"צ ק"ו דפשיט' דעדיפ' גמר מקנין א"כ כיון דבמתני' מיירי בקנין לחוד דא"צ ק"ו הו"ל למיחשב חופה. ונר' די"ל דבהא גופי' אי גמר עדיף או קנין עדיף מחולקי' אביי ורבא והני תרי קושי' דרבא ושינויי' דאביי תלי' זה בזה דוודאי ידע רבא דר' הונא יליף מכסף אחר כסף אלא דרבא הוי סבר דר' הונא יליף חופה קונה וגומר כמ"ש מהרש"א ולכך הקשו לו וכי ילפינן חופה שלא ע"י קידושין שיקנה ויגמור מחופה שע"י קידושין. וכיון דצ"ל לפ"ז כמו שכתב המהרש"א דס"ל לר' הונא דלקנין לחוד לא צריך ק"ו דפשיט' דגמר עדיף מקנין א"כ פריך נמי שפיר חדא דשלש תנן דליכ' למימר דלא קתני מלת' דאתי' בק"ו דכיון דגמר עדיף מקנין וא"צ ק"ו על קנין לחוד' א"כ הו"ל למתני' למיחשב' דהא מתני' קנין לחוד קא חשיב וכיון דגמר כתיב' בהדי' הו"ל ממיל' כאילו הקנין ג"כ כתוב בהדי' אבל אביי השיב שלא יליף ר' הונא אלא קנין לחוד' והיינו דקאמר חופה שגומרת אחר כסף אינו דין שתקנה ר"ל דקנין לחוד' ילפינן מק"ו דחופה דעדיפ' לענין גמר כ"ש דעדיפ' לענין קנין גרידּ ולית לי' הך סברא דגמר עדיף מקנין וא"כ כיון דהך מילת' גופ' דחופה קונה לבד צריכי' למילף בק"ו ממיל' אין קושי' דליחשבי' במתני' משום דמלתא דלא כתיבה בהדיא אלא משום ק"ו

לא קתני ובהא מתיישב דקשה לכאורה מנ"ל לרבא לידחות דברי ר"ה דלמ'. אתי מתני' דלא כר"ט ולפי מ"ש א"ש דע"י קנין לחוד הוי סבר' רבא דלר"ה א"צ ק"ו ואביי משני דאתי' אפי' כר"ט ודוק:

שם מלת' דכתיב' בהדי' קתני וכו'. הקשה הרא"ש הא קתני במתני' ובמיתת היבם אע"ג דלא אתי' אלא בק"ו ע"ש וכבר כתבנו יישוב לזה לעיל דף ג' גבי מנינא דריש' ולקמן דף י"ד יבואר עוד ליישב אליבא דאביי לשיטתי' וי"ל עוד לפי הסבר' שכתבנו בסמוך דאביי ס"ל דלא יליף ר' הונא אלא דחופה קונה לחוד אבל אינו קונה וגומר א"כ צ"ל דר' הונא ס"ל כרב דאמר ביבמות דף נ"ו ע"ב יש חופה לפסול' דלמ"ד אין חופה לפסולת הא כתבו הפוסקי' דאפי' היכא דליכ' רק איסור' דרבנן אין החופה קונה כיון דעכ"פ לא הוי יחוד הראוי לביאה א"כ כיון דביאת ארוסה אסור מדרבנן כמו שפי' רש"י בכתובת דף ז' ע"ב בד"ה ואסר לנו הארוסות וכו' מדרבנן שגזרו על יחוד של פנויי' ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה וכו' ע"ש נמצ' כיון שאין חופה קונה וגומר ממיל' לא שייך נמי שתקנה כיון דאינו יחוד הראוי לביאה וצ"ל דס"ל כרב דאפי' חופה דאיסור' נמי קונה ולפ"ז י"ל דאין זה קושי' דליחשב במתני' קנין דאיסור' דעכ"פ היחוד הוא אסור לכתחילה וחופה היינו יחוד אלא דלפ"ז קשה האיך חשיב במתני' קידושי ביאה הא הוא בעי' דלא איפשט' לקמן דף יו"ד ע"א אי ביאה אירוסין עושה ואמאי הא אי אירוסין עושה אמאי לא אסרו חז"ל כל קידושי ביאה מיהו י"ל כיון דקידושי ביאה מפורש' בתורה לא היה כח חכמי דבי לאסור מה שהתירה התורה בפי' כמ"ש הט"ז בי"ד סי' קי"ד סק"א ולכך חשיב במתני' ביאה ולא חופה והיינו דקאמר מלתא דכתיב' בהדיא קתני דלכאורה הוא שפת יתר בדברי אביי דלא הול"ל אלא מלתא דלא כתיב' בהדיא לא קתני ולפמ"ש א"ש דכוונתו הוא דביאה אע"פ שהיה ראויה לחכמים שלא לחשבו בין שאר קנינים ולאוסרו מ"מ כיון דכתיב בהדיא מקרא דובעלה לא היה כח בידם למעט קנין זה ולאוסרו אבל חופה כיון דלא כתיב' בהדי' אסרוהו לכתחילה ולכך לא חשבוהו במתני' וממילא דא"ש דלרב' כיון דסבר דר' הונא יליף דחופה קונה וגומר וא"כ לית ביה איסורא כיון דנישואין עושה שפיר מקשה דה"ל לחשבו במתני' והיינו דקאמר ב' תשובות בדבר דהני תרי קושית תלי' הא בהא ודו"ק:

שם ספיקא וחיישינן מדרבנן וכו' הר"ן ז"ל תמה בזה דלשון ספיק' משמע ספיק' דאורייתא וקאמר חיישינן מדרבנן והרי"ף ז"ל השמיט ולא כתב אלא חיישינן מדרבנן ונראה די"ל דהש"ס עצמו מספק' לי' אי טעמ' דברייתא משום ספיק' או משום חשש דרבנן דגזרו משום נתן הוא ואמר' היא ונ"מ אם בא אחר וקידשה ג"כ בכה"ג שנתן הוא

ואמרה היא דאי אמרינן דהוי ספיק' א"צ גט משני ממ"נ דאי מהני אמירה דידה כבר היא מקודשת לראשון אבל אי אמרינן דטעמ' משום גזירה דרבנן צריכ' גט משני דגזרינן בשני אטו נתן הוא ואמר הוא גם נר' דלפי דעת הרא"ש והטור ז"ל וסייעתם באה"ע סי' קל"ו דבגט בעינן נמי אמירה ואם לא אמר בשעת נתינת הגט בטל לגמרי ואינו מפורש שם אם אמרה היא אם מהני ונר' דדינ' כמו בקידושין דהא בקידושין בעינן לכ"ע אמירה כמ"ש הב"ש ואם נימא בקידושין אם אמרה היא והוא שתק הוי ספיק' דחשיב כמו אמירה דידי' א"כ ה"נ בגירושין וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דבגט עדיף טפי כיון שנותן הגט כמ"ש הב"ש שם א"כ נ"מ אם בשעת קידושין אמרה היא ואח"כ גירש אותה בכה"ג שאמרה היא מגורשת ממ"נ דאי חשיב אמירה דידה גבי קידושין ה"נ חשיב גבי גרושין משא"כ אי הוי גזירה דרבנן משים אמר הוא לא מהני הגירושין אפי' אם גירש אותה בכה"ג משום גזירה דאמר הוא בשעת קידושין. ועמ"ש בסמוך והיינו דקאמר הש"ס דאיכ' למימר דבריית' משים גזרה דרבנן קאמר ואפשר לומר דלכך לא הביא הרי"ף ז"ל לשון ספיק' הוי משום דלכאורה אין נ"מ כ"כ אי הוי ספיקא דאוריית' לחומר' יותר מחשש' דרבנן אלא לענין קרבן דאי הוי ספיק' דאורייתא הבא עליה באשם תלוי קאי ולפי שאין דרך הרי"ף ז"ל ליכתוב אלא דבר הנהוג בינינו לא כתב אלא חששא דרבנן דהוא חומרא יותר כנ"ל עוד י"ל דס"ל להרי"ף ז"ל דהא דהוי ספיקא דאורית' היינו משום שכתבו התוס' לעיל דף ד' ע"ב בד"ה היכא וכו' אלא ר"ל ואמרה וכו' הרי דמיעט' התורה בפי' דלא מהני אמירה דידה דאל"ה ל"ל כי יקח אך לפמ"ש רש"י ז"ל לעיל בד"ה ותנא מייתי ליה מהכא וכו' משמע דס"ל דתנא דדריש כי יקח ל"ל דרשה דאין כסף כדמשמע מלשון הברייתא אלא שהש"ס מצריך לתרוויהו וכך פי' בספ"י דברי רש"י ז"ל. ולפ"ז י"ל דהיינו דמספקא הש"ס דאיכ' למימר דס"ל לבריית' זו כתנא דבריית' דלעיל דלא דריש אין כסף א"כ לא מייתי' קראי ואיכא למימר דאמירה דידה נמי מהני ותו כיון דילפינן קיח' קיחה ממכירת שדה והתם מוכר אומר שדי מכורה לך וכ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן לקמן דף ט' גבי קידושי שטר דמקשה הא לא דמי האי שטר' לשטר' זבינא דהו"ל להקשות נמי גבי כסף הא לא דמי האי כסף וכו' דהתם מוכר אומר שדי מכורה לך ומתרץ משום דפשט' דקר' דכי יקח בקידושי כסף מיירי ע"ש א"כ לתנ' דבריית' דלא מייתר' כי יקח י"ל דילפינן ממכירת שדה מג"ש דקיחה קיחה דמהני אף אמירת המוכר ונהי דבקידושי שטר אמרינן לקמן דהלכת' היא שהבעל כותב מ"מ בקידושי כסף ה"א דילפינן בג"ש דקיחה קיחה משדה אף דאמרינן לקמן דהוקשו הוויית להדדי מ"מ י"ל דג"ש עדיפ' מהיקש' ותו די"ל מהלכ' אין למידן בהיקש' כמו שיבואר לקמן שם ותו דאיכ' למילף נמי בהיקש' דאחרת לאמה

עבריה שהאב אומר בתי מכורה לך דאתקוש לקנין עבדי' אבל לדידן דמצרכי קראי הש"ס לעיל דמייתרי קרא דכי יקח ע"כ אינו אלא חששא דרבנן ודו"ק:

שם תוס' בד"ה הא נתן הוא וכו' משום דלא פסיק' לי' וכו' משמע מדבריהם דבנתנה היא ואמרה היא לא מחמירינן אפי' באדם חשוב להיות ספק קידושין ולא אמרי' דהוי כנתן הוא ואמרה היא דהוי ספיק' דלא חיישי' להכי אלא כשנתן הוא ממש לידה דאל"כ גם בנתנה היא ואמרה היא הא לא פסיקא באדם חשוב וכ"כ בס' ע"י ובחלקת מחוקק סי' כ"ז ס"ק כ"ב כתב בפשיטות דנר' דאם נתנה היא ואמרה היא והוא אדם חשוב ספיקא הוי ומדברי תוס' הכא לא משמע כן. מיהו בעיקר דברי התוס' דמשמע מדבריהם דכל שנתנה היא והוא אדם חשוב ואמר הוא שתתקדש לו מהני ואין כן דעת הריטב"א בחידושיו שכתב להדי' דבאדם חשיב צריך שיאמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שקבלתי ממך מתנה ואי לא אמר בהדי' בהאי הנאה אלא שקידשה בכסף עצמו שנתנה לו לא מהני ע"ש דא"כ ברייתי' דנקט הרי את מקודשת לי הוי מלתא דפסיק' והנה מלשון הרמב"ם בפ' ה' מהלכות אישות מבואר כדברי הריטב"א דכתב שם גבי אדם חשוב דצריך שיאמר לה בהנא' זו שקבלתי ממך אך מלשון הרי"ף והרא"ש לקמן דף ז' מבואר דאפי' בשאומר הרי את מקודשת לי במנה שנתת לי אם הוא אדם חשוב מקודשת ובזה מובן דברי הטור סוף כ"ז שכתב שם והרמב"ם כתב נתנה היא ואמר הוא אינה מקודשת ותמה עליו הב"י שם והב"ח ז"ל מפרש דברי הטור דלהרמב"ם ז"ל בעינין באדם חשוב נמי אמירה דידה שתאמר ואקדש אני לך והוא דוחק ולדעתי נר' דכוונתו הוא דלדעת הרמב"ם באדם חשוב צריך שיאמר לה בפי' בהנאה זו וכו' ולכך לא חילק הכא בפ' ג' בין אדם חשוב או לא. ועיין בק"א סוף סי' כ"ז:

שם בגמרא אמר שמואל בקדושין נתן כסף וכו' בספ"י נסתפ' בקידושי שטר אי בעי אמיר' דידי' ע"ש. ועיין מה שכתבנו בפי' רש"י ז"ל בריש מכלתין במשמעות לשון ירושלמי בזה ועוד יש קצת ראי' מהא דקאמר ביבמות ר"פ חרש דחרש שקידש יכול לגרשה דכשם שכונסה ברמיזה וכו' ואי נימא דבשטר לא בעי אמירה א"כ כשקידשה בשטר לא שייך לומר כשם שכונסה כך מוציאה ברמיזה דהא בגט ודאי בעינן אמירה כמ"ש בספ"י מקרא דושלחה ע"ש וכן כתב הב"ש דלדעת הטור והר"ן והש"ג הגט בטל בלא אמירה עיין בסי' קל"ו ס"ק א' אך נראה דהא דקאמר שם כשם שכונסה ברמיזה לאו מוטעם אמירתו דהרכנתו הוי כאמירה כדאי' בגיטין דף ע"א וכונת המשנה שם דאע"ג דחרש לית לי' דעת' צילותא ועל זה קאמר כשם שכונסה ברמיזה וכו' ונראה דהא דאמר שמואל מלתי' גבי כסף דוקא משום דלפי המסקנ' דמיירי שמואל דאמר לי ובשטר וביאה לא בעינן

שיאמר לי לא מיבעי' בביאה דאיכא ידים מוכיחות דלא שייך לומר שמקדש לחבירו גבי ביאה וכן נראה בקידושי שטר דלא בעינן שיאמר לי כמו שיבואר לקמן דבגירושין לא בעינן שיאמר ממני. אפי' לפי המסקנא מפני שהגט מוכיח שנכתב בו שמו ושמה וממיל' ה"ה בקידושי שטר השטר מוכיח ואפי' לפי דעת הפוסקים דלא בעינן שמו ושמה בשטר קדושין מ"מ י"ל לפי מה שכתבו הפוסקים דהא דלא הוי בשליח הגט חצי דבר דאין עדי מסירה יודעים עדות השליחות דכיון דגט חתום בידה הו"ל כולה דבר כמו שנתבאר בריש פ' האיש מקדש ע"ש וזהו דוקא משום שכתב בגט שמו ושמה אבל אי נימא בשטר קדושין דלא בעינן שמו ושמה א"כ הא גופא הוי ידים מוכיחות שלעצמה קידשה דא"ל שאדם אחר עשאה שליח לקדש בשטר זה דאין השטר מוכיח מתוכו כיון דאין כתיב בו שמו ושמה הו"ל חצי דבר וק"ל. ועיין בק"א סי' כ"ז:

שם אמר רב פפא לאביי למימר' דסבר שמואל ידים שאינו מוכיחות וכו'. הקשה הרא"ש ז"ל לפי הגירס' בפ' קמא דנדרי' בידים שאינו מוכיחות אביי אמר הוין ידים רבא אמר לא הוין ידים למה לי' לאביי לאוקמ' מילתא דשמואל דלא כותי' ויש פוסקים שהכריחו מזה דסוגי' דנזיר דף ס"ב עיקר דאתמר שם איפכ' אביי אמר לא היין ידים רבא אמר הווין ידים כדאית באה"ע סי' כ"ז ונראה דיש ליישב לפי הגירסא דנדרים דהא בנזיר שם פריך הניח' וכו' ומשני כר"ט וכו' הניחא לר"ט וכו' ומסיק כר"א דס"ל כי יפליא שני פעמים אחד הפלאה להיתר ובחגיגה דף יו"ד גבי היתר נדרים פורחין באויר ס"ל לשמואל דנפק' לי' היתר נדרים מולא יחל הוא אינו מוחל וכו' ורבא ס"ל שם דשמואל עדיפ' מכולם א"כ לשמואל עצמו מודה אביי דע"כ ס"ל דלא הוי ידים מקרא דכי יפליא דהא לא קיי"ל כר"ט (וכמו שכתב הר"ן בריש נדרים דהא דקאמר רבא שם מה נזירות בהפלאה היינו אפי' לר"ט אבל לרבנן עיק' קרא דוכי יפליא אתי' לידי שאינו מוכיחו' כסוגי' דנזיר שם לגרסת ר"ת שם) א"כ שפיר הוצרך אביי לפרש מילתא דשמואל בדאמר לי ודו"ק. וכיון שזכינו לזה נראה לענ"ד דיש ליישב הגירס' דנזיר דאינו סותר לסוגי' דנדרי' ואדרב' לטעמייהו אזלי דהא אמרינן בנדה דף מ"ו גבי מופל' סמוך לאיש דנפק' מוכי יפליא דיודע להפלות ע"ש והיא פלוגת' דתנאי בנזיר דף כ"ט ע"ב ע"ש וסוגי' דנזיר שם דף ס"ב אזלא למ"ד מופל' סמוך לאיש דרבנן כמבואר שם לעיל מזה וע"ז מקשה כי יפליא גבי נזיר למה לי ולפ"ז יש לפרש עפ"י מ"ש תוס' ד"ה איש כי יפליא וכו' בשם ריב"א הא דאמר לאתויי היינו כמשמעו לרבות משום דכתיב כי יפליא שני פעמים ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ע"ש והיינו למ"ד מופל' סמוך לאיש מדרבנן דתרווייהו כי יפליא מייתרא ואביי ס"ל דחד כי יפליא דהיתר נדרים כר"א ואידך כי יפליא למעוטי ידים שא"מ דלא הוי

ידים אבל בסוגי' דנדרים פליגי אליבא דהילכתא דקיי"ל כהאי תנא דמופלא סמוך לאיש דאוריית' וא"כ לא מייתר אלא חד כי יפליא ושפיר אמר רבא דילפינן מיני' מיעוט' דלידים שאינו מוכיחות דלא הוי ידים ורבא לטעמי' דס"ל בחגיגה שם דשמואל עדיפא מכולהו דהיתר נדרים מבל יחל נפקא ואביי לטעמי' דס"ל בנזיר שם דחד כי יפליא להיתר נדרי כדר"א וממיל' למ"ד מופלא סמוך לאיש דאוריית' ליכא שום מיעוט להכי ס"ל דהוי ידים ולפ"ז י"ל הא דמהדר אביי הכא דס"ל לשמואל דלא הווין ידים היינו משום דאית' בנדה דף מ"ו אמר שמואל בעלה מפר לה ממ"נ וכו' הרי דשמואל מספק' לי' אי הוי מופלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן א"כ האיך אמר שמואל הכא מקודשת משמע קידושי וודאי דהא למ"ד דמופל' סמוך לאיש דאוריית' ולפי מה דס"ל בחגיגה שם דהיתר נדרים מלא יחל ע"כ אייתר לי' חד כי יפליא למעוטי דלא הוי ידים והו"ל למימר ספק מקודשת ותו מדאמר נותן לה כסף או שוה כסף ע"כ בקידושי וודאי מיירי דאי בקידושי ספק אפי' קידשה בתמרה ס"ל לשמואל לקמן דף י"ב דהוי ספק קידושין ועפ"ז נראה לענ"ד ליישב קושי' התוס' בד"ה הכא במ"ע תימא דבריש מס' נדרים וכו' דהא דמקשה הש"ס התם מאי דוחקי היינו דהו"ל לאוקמ' מתני' כהאי תנא דס"ל מופל' סמוך לאיש דרבנן דהא שמואל מספק' לי' בהא כנ"ל ותו דלפי מאי דמשמע בנדה שם דס"ל לר"י גבי קטן שלא הבי' שתי שערות דמופלא סמוך לאיש מדרבנן וא"כ צ"ל דר"י ס"ל כר"א דהיתר נדרי' מחד כי יפליא נפקא דלא כשמואל בחגיגה שם א"כ שפיר מקשה מאי דוחק' לאוקמי כר' יהוד' דס"ל מופל' סמוך לאיש דרבנן ודלא כוותי' בהיתר נדרים ודו"ק ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ה בשם הר"מ דס"ל דבנדרים הוי מיעוט ובנזירות לבד הוי ריבוי ונדחק שם בזה. ולולי דבריהם ז"ל נראה לענ"ד דמיעוט' דכתיב גבי נדרים ומיעוט' דכתיב גבי נזירות הוי שני כתובים כדקיי"ל בעלמ' דכל שני כתובי' הבאים כאחד אין מלמדין וממיל' נשמע דבעלמא כגון בקידושין וגירושין וכיוצא בהן הווין ידים ופלוגת' דאביי ורבא היינו במקומות אחרים. ועל דרך שכתבנו לעיל דלמ"ד מופל' סמוך לאיש דאורייתא דלא אייתר אלא חד כי יפליא ס"ל לרבא דילפינן מיני' בעלמא דלא הוי ידים ובסוגי' דנזיר דאזלא למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן ס"ל לרבא בנזיר דהו"ל שני כתובים ולאביי דס"ל דחד כי יפליא אתי' להיתר נדרים כדאמר שם בנזיר הוי איפכ' דלמ"ד מופל' סמוך לאיש דאוריית' ליכא שום מיעוט ולמ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן אייתר חד כי יפליא דלא הוי ידים כנ"ל. ולפ"ז א"ש טפי הא דס"ל לר' יהודא ידים שא"מ לא הוי ידים אף דס"ל בנדה שם גבי קטן שלא הבי' שתי שערות דמופלא סמוך לאיש דרבנן ואייתר לי' תרי כי יפליא מ"מ ר"י לשיטתו אזיל דס"ל שני כתובים הבאים כאחד מלמדין וממיל'

א"ש הא דמדמה הכא קדושין לנזירות היינו משום דלשמואל דמספק' לי' במופל' סמוך לאיש אי הוי דאורייתא א"כ לא הוי שני כתובים וילפינן מנזירות לקידושין כנ"ל כן נראה לי הדברים ברורים וכעין זה מצאתי בכתיבת יד קודש כבוד אחי ז"ל ועיין בק"א ודו"ק היטב:

בגמרא הכא במ"ע דאמר לי וכו'. כתב הרא"ש ז"ל כשמדבר עמה על עסקי גיטין וקדושין אע"ג דלא אמר לי הוי קידושין. ולא אמרינן דגרע מלא אמר כלל כמו בסיפא דהריני אישך דגרע דלא מהני אפי' במדבר. ונר' דלא דמי למ"ש הריטב"א ז"ל דהא דמקשה הש"ס מאהא אע"ג דאהא לא הוי ידים מוכיחות כלל משום דהו"ל שמואל לאוקמה כשהי' מדבר בתחלה על עסקי נזירות א"כ משמע דהכא לא מהני אפי' כשמדבר עמה עע"ק. אך ז"א דלא דמי להדדי דהתם וודאי אי לא אמר כלום אע"פ שהי' מדבר על עסק נזירות לאו כלום הוא משא"כ הכא דאם הי' מדבר עמה עע"ק הוי קידושין גמורים א"כ מה"ת יגרע במה שאמר הרי את מקודשת ולא אמר לי אלא דלפ"ז קשה דהו"ל להש"ס לאוקמי בהכי מלתא דשמואל ולולי דברי המפורשים ראשונים הי' נראה לפרש דבאמת הא דקאמר הב"ע דאמר לי לאו לשבושי דברי שמואל דלשון הב"ע לא משמע הכי אלא דמוקי הא דשמואל במדבר עמה בתחלה עע"ק ואמר שרוצה לקדש אותה לעצמה ואח"כ אמר הרי את מקודשת סתם כדברי שמואל ממש והיינו דקאמר הב"ע ר"ל דשמואל מיירי בענין שאמר כבר לי וע"ז מקש' הש"ס א"ה מאי קמ"ל דס"ל להש"ס בפשיטות דלא גרע משתיקה ומשני דעיקר משום סיפא נקט ובזה אתי שפיר הא דמסיק הש"ס הכא כתיב כי יקח וכו' ולכאורה אין לזה ענין לתי' זה ולפמ"ש אתי שפיר דשמואל מיירי כשמדבר עמה על עסקי קדושין א"כ ע"כ צ"ל באומר הריני אישך אפילו במדבר עמה בתחלה לא מהני משום דגרע אם לא אמר כלל וע"ז הוצרך לאתויי קרא דכתיב כי יקח ולא שיקח את עצמו ר"ל דמיעט' התורה שלא יקח א"ע ולכך גרע משלא אמר כלל וכן כתב הרא"ש וטוש"ע באמת דלא מהני בזה אפי' במדבר ולפי מ"ש הוא מפורש בסוגי' וק"ל.

תוס' בד"ה הב"ע משמע דמסיק הכא לשמואל דידים וכו' כבר כתבתי בסמוך ליישב קושיי':

בא"ד ועוד דקאמר בגיטין דף פ"ה וכו' ושמואל סבר כרבנן וכו' וכן ההוא דטופסי גיטין וכו' אין אדם מגרש אשת חבירו וכו' וכן הוא בנדרים לכאורה משמע מדבריהם דהא דמשני דאמר לי היינו דוקא בקידושין אבל בגירושין מיירי אפי' לא אמר ממני משום דאין אדם מגרש אשת חבירו. אך לולי דבריה' הי' נראה דכיון דהתם מיירי בכתיבה עצמה דלא כתב בהם מנאי. ומהא משמע להו דשמואל סבר כרבנן מדאמר שמואל דף

כ"ו שצריך שישייר הרי את מותרת לכל אדם ולא אמר שצריך שישייר ודין א"כ י"ל כיון דבעי' שיכתוב שמו ושמה אין לך הוכח' גדולה מזו וכיון דבמתני' דף כ"ו קאמר שצריך לשייר שמו ושמה ממילא דתו אין קפיד' במינאי והא דלא משני הש"ס הכי בריש נדרים אליב' דרבא משום דלר"א דס"ל ע"מ כרתי כשר הגט אפי' לא כתב שמו ושמה כמ"ש תוס' בגיטין דף כ' בד"ה הא בעינן שמו ושמה אבל במתני' דף כ"ו דקתני צריך שישייר שם האיש והאשה שפיר קאמר שמואל דאין צריך שישייר מקום ודין אך לפ"ז קשה כיון דמתני' דגופו של גט כר"א א"כ הו"ל לשנויי דטעמ' דרבנן דאין צריך לכתוב מינאי משום דסגי כשיאמר בשעת מסירה הרי את מגורשת ממני כיון דלר"א לא בעינן מוכח מתוכו ור' יהודא לטעמי' דס"ל דף כ"א דבעינן כתיבתו וחתימתו בתלוש א"כ בעינן מוכח מתוכו כר"מ. ויש ליישב דהא אין מפורש במתני' שצריך שיאמר בשעת אמירה מינאי ועוד דאכתי תקשה דיותר הוי להם לתקן דלא יצטרך לומר בשעת מסירה וממני דכיון דעדי מסירה צריכי' לקרות הגט א"כ כשכתב בגט שמו ושמה או שכ' בו ודין די יהוו לך מינאי הו"ל ג"כ ידים מוכיחות. ועיין בק"א שכתבנו די"ל דהיינו איבעי' דגמ' בגיטין דף פ"ה אי בעינן ודין דמספק' להש"ס אליבא דרבנן אי בעינן שיאמר ודין בשעת מסירה ודו"ק:

דף 1.

וליתנינהו כולהו כחדא. לכאורה הי' נרא' דיש חילוק ביניהם דבתלת מילי קמיית' אפי' לדעת הפוסקים דס"ל דאפי' בלשונות הברורי' נאמנת לומר שלא הבינ' אם לא דיברה עמו תחילה על ע"ק מ"מ בהני תלת קמיית' משמע דמודי' דאינה יכולה לומר שלא הבינה תדע דאי מיירי במדברת עמו על ע"ק קשה קושית הש"ס לקמן אפי' לא אמר לה נמי דלא שייך לומר למלאכה קאמר לה בלשון הרי את מאורסת ודוחק לומר דר' יהודא היא דבעי דוקא אמיר' בפי' בשע' קידושין אע"כ דבריש' לא מיירי במדבר עמה עע"ק אפי' בהרי את קנוי לי כיון דאין אשה נמכרת כמ"ש הרמב"ם ז"ל וודאי דלקדושין נתכוין משא"כ בהני חלת מילי בתראי צריכה לידע שהוא לשון קידושין או שהי' מדבר עמה על עסקי קדושין אלא דאי נימא הכי קשה דהו"ל לפרש החילוק שביניהם ולא הו"ל למיתני בחד לישנא וע"ז משני תנא תלת תלת שמעינהו וכיון דהם דברי שני תנאים אין להקשות דהו"ל לאיפלוג' בדינייהו וכמו ששמעו משני התנאים כך שנאן ולא רצה לכוללם יחד כיון דחלוקים בדיניהם אך מדברי הה"מ משמע דבכולם צריך לידע שהי' מבינה וצריך לדחוק דבתלת קמיית' נמי מיירי במדבר עמה על עסקי קידושין. ור' יהודא היא כנ"ל מ"מ לא רצה התנא לכוללם כאחד כיון דתנא קמא דר' יהודא דוקא ותנא בתרא לכ"ע וק"ל:

שם בגמרא במאי עסקינן וכו' יש לדקדק דלמא הני לישנא דקמיבעי' ליה היינו כשכתב אחד מלשונות אלו בשטר וקדשה ואמר לה הרי את מקודשת בשטר זה נמצא שפיר ידעה שלשם קידושין יהבי' אלא דהספק הוא אם הוא לשון קידושין מה שכתב בשטר וכן פי' רש"י לקמן ע"ב ד"ה לא אמר כלום אם כתב לשון זה בגט וכו' וכן כתב הרמב"ם דלשונות אלו בין שאמר כן בין שכתב כן בשטר ודוחק לפרש דקאי על ברייתי' דקתני בהדי' האומר חרופתי דהוא ביהודא שני דכיון שקורין כן שפיר ידעה כמ"ש בסמוך. ותו דהא י"ל דברייתא זו אתי' כר' יהודא דס"ל צריך לפרש וכן אין לפרש דקאי על ברייתא דהאומר לקוחתו מקודשת דדילמא ר' יהודה היא וכ"ש דלפי' רש"י א"א לפרש הכי דמשמע מלשונו דבלשונות הברורים שפיר ידע' כנ"ל ונר' די"ל דאפ"ה תקשה דהא שטר קידושין ילפינן מגט בהיקשא דויצאה והיתה ובגט קי"ל דבעינן שיהא מוכח מתוכו וכיון דבלשון שכתב בשטר איכא למימר דלא ידעה לא הוי מוכח מתוכו ומשני לעולם במדבר ולא מיירי בלשון הכתוב בשטר דבעינן מוכח מתוכו. אך בלשון הרמב"ם משמע דכשמדבר על עסקי קידושין מהני אפילו אם כתב בשטר לשונות הספיקות וכל שכן כשאמר בפירוש הרי את מקודשת לי א"כ ה"מ לשנויי הכי וצ"ל דהרמב"ם לשיטתי' אזיל דס"ל דאפי' בלשונות הברורי' בעינן שידבר עמה א"כ י"ל דהקושי' הוא על הברייתי' דהאומר לקוחתי וס"ל דוחק לאוקמ' כר' יהודא דא"כ האיך פשיט מהאי ברייתי' דמיירי באמירה ומדבר עמה על ע"ק דמהני נמי בשכתב בשטר דדילמ' לאו לשון קדושין הוא אלא דבהא מודה ר' יהודא לר"י דמסתמא לקידושין מכוין בשעת נתינה:

רש"י בד"ה היכי דמי אי כשאין מדבר עמה וכו' וכן בהנך לישנ' דגירושין וכו' הנה רש"י ז"ל כתב לפרש לשון הש"ס אי מדבר עמה על עסקי גיטה אך לא מצינו לשון גירושין בכל הני דלעיל ודוחק לומר דקאי על איני אישך דבזה לא שייך תירוץ הש"ס וטעמא אחרינ' איכ' כדאמר לעיל מקראי גם דוחק לפרש דקאי על הרי את משולחת ממני דמשמע מלשון הפוסקי' בסי' קל"ו דלא בעינ' בזה שידבר עמה על עסקי גיטין וקידושין ואפשר לומר דס"ל לרש"י ז"ל דכל הני איבעי' הן בין בקידושין או בגירושין וכגון דאמר לא תהי' עצורתי לא תהי' עזרתי וכן באינך והא דלא פירש"י ז"ל לעיל גבי עצורתי דקאי על גירושין משום דמשמע דדומי' דאינך קתני דכולהו הוי לשון קידושין וק"ל:

ולפ"ז אם אמר אין את אשתי מגורשת וכן משמע בגיטין דף פ"ג ע"ב בעי מיני' רבא מרב נחמן היום אין את אשתי וכו' ועיין בש"ע סי' קל"ז סעיף ה' ששינה את הלשון וכתב הרי את מגורשת ממני היום וכו' וצ"ע:

שם ד"ה במ"ע בהנך לישנא דקמיבעי' לן אי הוי קדושין וכו' משמע מלשונו דבהני לישנא דברייתא דאמר לעיל לא קמיבעי' לי' דלא בעינן שידבר עמה על עסקי קידושין והוא כדעת הרא"ש וסייעתו דלא כשיטת ה"ה וכן הוא משמעות לשון הרמב"ם ז"ל דאפילו בהני לישנא דברירא שהם לשון קידושין בעינן שתבין שהיא לשון קדושין ונאמנית לומר שלא הבינה ואין להקשות דלמה לא מקשה על הברייתא דלעיל מיד משום דעל הברייתא איכא למימר ר' יהודא היא אבל על בעל האיבעי' מקשה שפיר דהלכה כר' יוסי:

גמרא ר' יוסי אומר דיו. הנה הרמב"ם כתב דוקא שהיא נתרצה בתחילה ואמרה הן. ולכאורה מוכח דמיירי בלא נתרצה דאל"כ קשי' לר"ה דס"ל לקמן דף נ' ע"ב דחוששין לסבלונות ופי' רש"י דהיינו בדשדיך אע"ג דאין עסוקין באותו ענין כיון שנתרצה לה היינו שדיך כמו שכתב בהגהת רמ"א סי' כ"ח סעיף ב' ע"ש ותו דמקשה הכא באין עסוקי' מנא ידעה אע"ג דע"כ ס"ל לר"ה דכיון דשדיך מסתמא ידעה ואף דלא קיי"ל כוותי' מ"מ מה פשיטא להש"ס להקשות מנא ידעה דילמא מיירי בשדיך ונר' דהקושי' לר' הונא דס"ל חוששין לסבלונות וקשה עליו מברייתא דהכא וצ"ל דהכא מיירי בלא נתרצה אלא שתקה ולא הוי כשדיך והיינו דמקש' הש"ס דכיון דלא נתרצה מנא ידעה ועמ"ש בק"א:

בפי' רש"י בד"ה שכן ביהוד' וכו' שהרי בשפחה כנענית הכתוב מדבר וכו' משמע דס"ל דלמ"ד בחצי' שפחה וחצי' ב"ח הכתיב מדבר הוי לשון קידושין בכ"מ משום דכתיב בקרא וכן פסק הרמב"ם באמת דחרופתי הוי לשון קידושין ומקודשת מיהו הוי מצי לפרש דברייתא אזלא אפי' למ"ד דבחצי שפחה הכתוב מדבר אלא דמיירי שלא דיבר עמה ע"ע גיטה וקידושי' כדאמר לקמן דבהני לישנא בעינן דוקא שמדבר על עיסקה גיטה וקידושי' דאל"ה מנא ידעה ולכך נקט הברייתא דוקא ביהודה וצ"ל דא"כ מאי קמ"ל ברייתא דכיון דכתיבא בקרא ובמקום קידושין קורי' לארוסה חרופה פשיטא דהוי קידושין וע"כ צ"ל דס"ל כמ"ד בש"כ הכתוב מדבר א"כ הו"א דדילמא כוונתו על חרופה שנזכר בתורה ומלאכה קאמר לה וקמ"ל דכיון דבמקום זה קורין לארוסה כן אזלינן יותר בתר לשון בני אדם ומה שתמה הר"ן בזה על הרמב"ם דפסק בפשיטות מקודשת אע"ג דהוא איבעי' עיין בק"א:

תוס' ד"ה לא יהא לו עסק וכו' והר"ר עזריאל פי' וכו'. קשה בגירושין מה בכך אם יסבור שאינה מגורשת ולכאורה כוונתו דאם קאי על הדיין שפיר שייך בגירושין שיסבור שהיא מגורשת אבל אי קאי על הבעל אין חשש שתנשא לאדם אחר עד שיוודע בב"ד שהיא מגורשת כיון שהיא בחזקת א"א. אך לכאורה קשה דהא ס"ל לשמואל בב"ב דף קל"ג ע"ב דבעל שאמר גרשתי אשתי נאמן כיון שאמר ר' יוסף שם אליבא דשמואל כיון דבידו

לגרשה א"כ איכא חשש שיסבור שהוא מגורשת ותו דאפי' לר' יוחנן שם דס"ל דאינו נאמן מ"מ לפי מ"ש הרשב"ם שם דהוי כמגו במקום חזקה דאם איתא דגירשה קלא הוי לי' א"כ כשגירשה באמת בגט שהוא פסול והוא יסביר שהוא גט כשר ויצא קול שגירשה וודאי דהוא נאמן לומר שגירשה בגט כשר. אך נר' דבאמת זה טעם הרמב"ם ז"ל שכ' דאינו נאמן דחיישינן שמא גירשה בגט פסיל כדאי' סי' קנ"ב ומ"מ אין קושי' על הר"ר עזריאל ז"ל די"ל דשמואל סבר דנאמן לומר גרשתי ודוחק לפרש דקושי' התוס' משום דמשמע להו מהא דקאמר אפי' לא שמע הא דאמר ר' הונא אמר שמואל הלכה כר' יוסי דקאי אף על גירושין דהוי ר' יוסי לקולא ואין חשש אלא שיסבור שלא גירשה דח"כ קשה אף לפי' רש"י דקאי אדיין דאין חשש בגירושין אך ראיתי בספר שמות הנשי' בשם גאון אחד דאפי' אם אינו יודע בטיב א' מהם לא יהא לו עסק אפי' במאי דידע דגזרינן ידע אטו הא דלא ידע א"כ אף בגירושין דליכא חששא מדר' יוסי גזרינן אטו קידושין וק"ל:

דף ו:

תוס' ד"ה כשתברח וכו'. נמצא שרע לו וכו' דבריה' אינם מובנים דמה בכך אם רע הוא לו ונראה מדבריהם דס"ל דמיירי שכתב כן בשטר ע"י אחרים והיינו שכתב שרע לי כדאמרינן לקמן דף כ"ג ע"א דטעמא דמהני שטר ע"י אחרים משום דזכות הוא לעבד וכיון שרע לו הרי חוב הוא לו ותו דלפי מאי דאמרינן לקמן שם דהא דמשתחרר העבד בשטר ע"י עצמו אף דידו כיד רבו משום דאמרי' גיטו וידו באין כאחד וזהו כשמשתחרה מיד מעכשיו אבל כשכתב בשטר שישתחר' בו לאחר זמן נמצא בשעת נתינה ידו כיד רבו ולא קרינן בי' ונתן ולאחר זמן הו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע דלא מהני בגט אשה וה"ה בעבד וע"כ צ"ל דס"ל להתוס' דמיירי הכא ע"י אחרים ואפשר דדייקו כן ומשמעות הלשון שכתב עליו אונו דאי ע"י עצמו הל"ל שכתב לו אונו ולכאורה הי' נר' דס"ל להתוס' דאם כתב לי כשתברח ממנו מעכשיו הוי ספיקא כדאיתא בגיטן דף ע"ב במתני' דאם אמר מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דמספקא לן אי תנאי היי או חזרה הוי ונמצא ה"נ אי נימא דכתב לי' מעכשיו לכשתברח הוי ספיקא א"כ ליכא למימר דמיירי ע"י עצמו דהא הוי ספק דשמא חזרה הוי וכיון דלא שייך בזה דגיטו וידו באין כאחד לכ"ע לא הוי כלום ואי מיירי ע"י אחרים דלמא תנאי הוי וחוב הוא לו דחייב במצות כמ"ש התוס' אע"כ צ"ל דמיירי בלא מעכשיו וע"י אחרים. אך נר' דזה אינו חדא דפלוגתא דתנאי היא שם בברייתא ולקמן ר"פ האומר דס"ל לרבי דאפי' במהיום ולאחר מיתה כזה גט א"כ י"ל דס"ל לרשב"ג כרבי ותו דלפי מ"ש התוס' בלשונם לכשתברח ממנו מעכשיו אין לו עסק בך כיון שכתב מעכשיו לבסוף נר' דלא שייך בו חזרה ותו דלפי מה שיבואר לקמן

בס"ד דף ס"ג בתוס' ד"ה לכשאקחך וכו' ליתא להך סברא שכתבנו דאפי' אם משחרר לאחר זמן שייך לומר דגיטו וידו באים כאחד וכמו שהוכחנו שם באריכות וא"כ ליכא לפרש הכי דברי תוס' אלא כמ"ש בתחלה דלשון כ' עליו אונו משמע ע"י אחרי' ונר' עוד דעיקר מימר' דרשב"ג מיירי דווקא ע"י אחרים דהא צריך להבין דברי רשב"ג דלכאורה מלתא דפשיטא הוא דדוחק גדול לומר דקמ"ל דהא לישנא לשון שיחרור הוא דהא אין מפורש בדברי רשב"ג ותו דמשמע דת"ק פליג על רשב"ג כדאמרינן בעלמא דבמה לחלוק וצריך להבין במה פליגו ונראה דעיקר פלוגתייהו בכתב לו ע"י אחרים דפליגא בי' ר"מ ורבנן לקמן דף כ"ג דר"מ ס"ל דחוב הוא לו מה שהוא נאסר בשפחה משום דבהפקירא ניחא לי' ואתי' לרבנן דס"ל דזכות הוא לו הא כתבו תוס' בכתובת דף י"א בד"ה מ"ד נכרי דדוקא גבי עבד אמרינן שאינו חושש בהפקיר' דהא מפקיע את עצמו מן השיעבוד אבל גבי נכרי שאינו משועבד מודים חכמים דניחא לי' בהפקירא וחוב הוא לו וא"כ הכא דמוכר עבדו לנכרי דיצא לחירות וצריך ג"ש תלי' בפלוגתא דלמ"ד דמעוכב ג"ש מותר בשפחה וודאי חוב הוא לו אפילו לרבנן דכיון דפטור מן השיעבוד וודאי בהפקיר' ניחא לי' ולמאן דס"ל דאסור בשפחה וודאי דזכות הוא לו כיון דאסור בשפחה ובבת חורין והנה תוס' כתבו בגיטין דף מ"ם בד"ה אותו העבד אין לו תקנה וכו' דהא מלתא תלי' בפלוגתא דתנאי למאן דס"ל דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה מותר נמי בשפחה ואיתא בכריתות דף כ"ד ע"ב דהכותב נכסי' לאחרי' והי' בהן עבדים ואמר אי אפשי בהן אם רבו שני כהן אוכל בתרומה רשב"ג אומר כיון וכו' ומסיק שם דת"ק ס"ל דמעוכב ג"ש אוכל בתרומה הרי ס"ל לת"ק דרשב"ג דמעוכב ג"ש מותר בשפחה ולטעמי' אינו מועיל הכא שטר ע"י אחרי' דהא חוב הוא לו אפי' לרבנן דר"מ כיון דפטור מן השיעבוד ומותר בשפחה כמ"ש התוס' בכתובת כנ"ל אבל רשב"ג פליג וס"ל דאינו אוכל בתרומה ואסור בשפחה דזכות הוא לו (ומ"ש התוס' בגיטין שם בלשונו דרשב"ג סבר אוכל בתרומ' צע"ג דהא הוא דברי ת"ק דרשב"ג ועיין בכ"מ בהל' תרומת בפ"ט הלכה וי"ו דיש מקום לומר דרשב"ג פליג ע"ש) כיון דאסור בשפחה ובבת חורין והיינו עיקר דברי רשב"ג דמהני מ"ש עליו אונו אפי' ע"י אחרים והשתא א"ש דברי התוס' בפשטות דע"כ לא מיירי שכתב מעכשיו דא"כ חוב הוא לו ומתחייב במצות למפרע ודו"ק היטב:

ברש"י ד"ה אינה מקודשת וכו' דקיחה משדה עפרון גמרינן וכו' משמע מדקדוק לשונו דדוקא משום דילפינן משדה עפרון. אבל למאן דיליף לעיל קידושי כסף מויצאה חנם אין כסף לאדון זה וכו'. י"ל דמקודשת במלוה ונראה די"ל הטעם בזה עפ"י מה שכתבו תוס' לעיל דף ג' ד"ה אשה פחות מש"פ דכיון דילפינן משדה עפרון כל דלא הוי כסף

בקינה שדה מנכרי לא הוי כסף נמי לגבי קדושין ונראה דבקונה שדה מנכרי ודאי אינה נקנה במלוה כיון דאינו בעין אע"ג דבישראל יש לומר דהוי כמו בעין משום שיעבוד נכסיו דהוי דאורייתא אבל בנכרי וודאי לא הוי שיעבודא דאורייתא דהא כ' רשב"ם סוף ב"ב דשיעבודא דאורייתא נפקא מקרא דיוצא אליך העבוט וכיון דאמרינן בפסחים דף ל"א ע"ב דישראל מנכרי לא קנה משכון ממילא כ"ש הוא דשיעבודא לאו דאורייתא והיינו דכתב רש"י כיון דקידושי אשה ילפינן משדה עפרון לא מהני במלוה אבל למאי דיליף מאין כסף י"ל דמהני אפי' במלוה ולפ"ז הוי מצי הש"ס למיעבד צריכותא לעיל דף ד' ע"ב דאי כתב רחמנא ויצאה חנם ה"א אפי' במלוה אלא כיון דמצינו לקמן דף מ"ח פלוגתא במקדש במלוה אי מקודשת או לא עביד הש"ס צריכותא אליבא דכ"ע ובהכי ניחא מה שדקדקו לעיל דף ד' ע"ב דלאביי דס"ל אין קטיגור נעשה סניגור לא אתי שפיר האי צריכותא דיהבי' איהי לדידיה וקדשתו וכו' דא"כ וכתב למה לי ע"ש ולפי מ"ש א"ש דאביי לשיטתי' דס"ל הכא המקדש במלוה אינה מקודשת איצטרך שפיר קיחה קיחה להכי כנ"ל ודו"ק:

שם בד"ה אילימא דאזקפה וכו' ובד"ה רבית מעלייתא הי' וכו' ואמאי קרי לי' הערמת רבית לכאורה דברי רש"י ז"ל אינם מובנים כמ"ש המפורשים דה"ל לפרושי בפשיטות דכיון דהוי רבית קצוצה שיוצאה בדיינים במה תהיה מקודשת הא לא יהיב לה מידי ובס' ע"י כתב דס"ל לרש"י כסברת הריטב"א דאם לקח ממנה רבית קצוצה וקידשה בו מהני דאף דר"ק יוצאת בדיינים אינו אלא חוב והוא דלא כר' ירוחם שהביא ב"ש ס"ק כ"ו המקדש ברבית קצוצה אינה מקודשת ונר' דאין קושי' מלשון רש"י על הרי"ו די"ל דתלי' בפלוגתא דאביי ורבא בריש תמורה דלרבא דס"ל כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ולכך ר"ק יוצאה בדיינים כדאי' שם לא הוי קידושין כלל אבל לאביי דס"ל שם אי עביד מהני אלא דהתורה אמרה אהדר לי' כי היכא דניחי אינו אלא חוב בעלמא ויכול לקדשה א"כ י"ל דרש"י פי' הכא אליבא דאביי הכי אבל למאי דקיי"ל כרבא אינה מקודשת ועיין בק"א סי' כ"ח באורך מיהו אכתי לא מתרצא דהא משמע מדברי אביי שעדיין לא לקח ממנה הרבית אלא שמקדשה בהנאת המלוה ובזה נראה דאפי' באבק רבית כיון דעדיין לא נתנה לו ואינו יכול להוציא ממנה בדין כדאית בי"ד סי' קס"ו א"כ לא יהיב לה מידי ותו דעיקר דין זה צ"ע דאפילו בלקח ממנה כיון שהוא אומר שמקדשה בזתא דרביתא והיינו שלא יצטרך לשלם לזה זיז הרבית שלקח ממנה. א"כ במה תתקדש דלא יהא אלא חוב אחר שחייב לה כיון שאומר בפי' שיפטור בזה הנתינה מן החוב שחייב לה אינה מקודשת מיהו י"ל בהא דס"ל לריטב"א כשיטת הרמב"ם בזה דפטור מן

החוב ומקודשת כשאמרה הן כדאית' באה"ע סי' כ"ח ע"ש. ונראה ליישב דס"ל לרש"י דהא דקאמר דאזקפה ד' בה' לאו שעשה באיסור אלא אפי' עשה בדרך היתר וכמ"ש הפוסקים בשם רש"י בי"ד סי' ק"ס סי"ד דכשהלואה ע"י שליח וגם נותן הרבית ע"י שליח אין בזה איסור רבית דכיון דאין שליח לדבר עבירה לא ה"ל רבית הבאה מלוה למלוה והכא מיירי בענין זה כדמסיק דארוח לה זמנא דהיינו מה שהיתה צריכה ליתן לאדם אחר שיפייס אותו על כך ר"ל שאותו אחר יפייס אותו בפרוטה ואין בזה חשש רבית משום דבאמת לא קצצתה עם אחר כדפי' רש"י בסמוך ודומי' דהכא לפי הס"ד היינו שקצצתה באמת עם אחר דבזה ליכא איסור רבית אפי' אם אותו אחר יתן אותו למלוה משום דלא ה"ל רבית הבא' מלוה למלוה כיון דההלוא' הי' ג"כ ע"י שליח אלא כיון דאין היתר בזה אלא כשהרבית בא ג"כ ע"י שליח והכא כשמקדשה בעצמה הוי כאילו הוא בעצמה מקבל ממנה והיינו דפריך רבית מעליא הוא זו אף שהיא מרווחת מה שצריכה ליתן לשליח ולא שייך לומר אין שקלי ודידי שקלי מ"מ כיון דבאמת הוי כאילו היא נותנת למלוה עצמו רבית מעליא הוא כיון דקייצא עם השליח ונותנת למלוה והיינו דמשני דארוח לה זמנא ומקדשה בהנאה זו שהיתה צריכה ליתן לאדם אחר שיפייס אותו על כך דאז אף שהוא מקבל בעצמו מ"מ כיון דבאמת לא קצצתה עם אחר לא הוי אלא הערמת רבית כן נלענ"ד ודו"ק:

תוס' בד"ה דארווח לה זימנא וכו'. וא"ת אמאי מוקי לה בארווח לה בתחלת הלואה. הי' יכול להעמיד וכו'. כתב מהרש"א דלפי' ר"ת קשי' להו הכי אבל לפי רש"י בתחלת הלוואה ה"ל רבית קצוצה ע"ש מיהו זה דחוק דהא לרש"י ז"ל אין חילוק בין תחלת הלוואה להרחבת הזמן לענין רבית קציצה כמ"ש הב"ש בסי' כ"ח ס"ק כ"ז ע"ש. ולפי ענ"ד נר' די"ל הא דקאמר דארווח לה זימני היינו שמקדש אותה קודם שהגיע זמן הפרעון בהנאה שמרחיב לה הזמן דהיתה צריכה ליתן לאדם אחר לפייסו על זה וכיון דעדיין לא הגיע זמן הראשון של פרעון ואין השכר אלא בשביל שמרחיב עוד הזמן יותר אינו אלא כמו רבית מוקדמת להלוואה דבל"ז אינו אלא אבק רבית כמ"ש הש"ך בי"ד סי' ק"ס ס"ק חי"ת וכן משמע הלשון דארווח לה זימנא דעדיין לא מטי זמן הפרעון והרחיב לה הזמן. וממילא בכה"ג דלא קץ ולא יהבא לי' מידי לא ה"ל אפי' אבק רבית אלא הערמת רבית מוקדמת וממילא מתורץ הא דלא מוקי בהכי בתחלת הלואה דהיינו שאמר לה התקדשו לי בשכר הפיוס שאלווך למחר דהא בכה"ג אין הקידושין חלין עד שעת הלוואה ממש שהרי אף שנתפייס והבטיח לה להלוות לה יכול לחזור עדיין כדקיי"ל בח"מ סי' ל"ט דאפי' אם כתב לה ונתן שט"ח יכול המלוה לחזור בו כל זמן שלא הלוהו וכיון דאינה

מתקדשת עד שעת הלוואה ממילא ה"ל הקידושין רבית בשעת הלוואה משא"כ בארווח לה זימנא קודם זמן הפירעון כיון שכבר המעות בידה מיד שהרחיב לה הזמן זכתה בו כדין מחילה דא"צ קנין וסגי בדיבור בעלמא דאין חילוק בין מחילת המלוה או מחילת הזמן והוי הקידושין מיד בשעת הרחבת הזמן וכיון דבאותו שעה עדיין לא הגיע זמן הפירעון ה"ל רבית מוקדמת כנ"ל א"כ לפי' רש"י לק"מ משא"כ לפי' ר"ת אין חילוק בין הרחבת זמן לתחילת הלוואה דלעולם אינו אלא הערמת רבית ועיין בק"א שכתבנו ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דמירי באמת בתחלת הלואה כמבואר שם:

תוס' ד"ה לא החזיר וא"ת אמאי וכו' לכאורה קשה דאמאי לא הקשו זה מיד בדברי רבא לעיל ותו דלעיל לא שייך תרוצם דאיכא תנאי דלא בעי כפול וכו' דזה שייך דוקא באתרוג דמוכחא מילתא דהוא בעצמו צריך האתרוג ליומי אוחרא ולא נתן לו אלא לצאת בו כמ"ש הב"ש ס"ק כ"ט ועיין בק"א שם אבל בכל הני דלעיל ליכא הוכחה והב"ש באה"ע סי' כ"ט כתב דדברי התוס' הנ"ל קאי אכל מילי דרבא וצ"ע גדול דהא מפורש בגיטין דף ע"ד בעל מנת שתחזיר לי את הנייר דבעינן ת"כ וכל דיני תנאי ולכאורה הי' נראה דלעיל בדברי רבא י"ל דמיירי באמת בדכפלי' לתנאי' כמ"ש התוס' בעצמן בסוכה דף מ"א ע"ב בד"ה הילך אתרוג וכו' וכה"ג בכתובות דף נ"ו ובכמה דוכתי' דאע"ג דנקט סתמא מיירי בדכפלי' לתנאי אבל הכא גבי אתרוג י"ל דדייקו תוס' מדקאמר רבא ואם לאו לא יצא דלכאורה הוא מלתא דפשיטא כיון דעבר על תנאי אע"כ דהוא גופא קמ"ל דא"צ לכפול תנאי ויותר נראה ע"פ מה שכתב הב"ש שם בדברי הרא"ש שם דס"ל דבלא כפלי' לתנאו התנאי בטל מ"מ באשה ע"מ להחזיר אינה מקודשת משום דלא סמכה דעתה דסבורה שתצטרך להחזיר ע"ש וסברא זו שייך גם גבי מכר דהיכא דלא סמכה דעתה לא קנה כדמשמע לקמן דף כ"ו ובדף מ"ח ע"א ובכמה דוכתי' וכן גבי פדיון הבן בעינן סמיכות דעת הכהן דהוי כמכר שמקנה לו את הבן בפדיונו וכן משמע לקמן דף ח' ע"א גבי הא דקאמר מנא אמינא לה כדתני' לעיל עגל זה לפדיון בני וכו' א"כ לא מצי התוס' להקשות בדברי רבא לעיל דאיכא למימר דטעמא דרבא הוא באמת משום סמיכת דעת אבל באתרוג שפיר הקשו דליכא למימר משום סמיכת דעת המקבל מתנה דת"כ כיון דלא סמיך דעת המקבל אפי' החזירו נמי לא יצא אע"כ דטעמא לאו משום הכי הוא ובזה יש להבין הא דס"ד בתחלה לחלק בין נתינת תרומה לאינך משום דבתחלה הוי ס"ד דטעמא דרבא משום סמיכת דעת כנ"ל ודוקא במכירה ופדיון וקדושי אשה בעינן סמיכת דעת מקנה אבל בנתינת תרומה כיון דאין הכהן מקנה שום דבר לבעלים הוי

סלקא דעתך לא בעינן סמיכות דעת ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר דאפ"ה לא מקרי נתינה כיון דבאמת לא בעינן בזה ת"כ כמ"ש התוס' בתירוצם ודו"ק:

בא"**ד** וי"ל דאיכא תנאי דלא בעי כפול וכו' לכאורה כוונתם כמ"ש לעיל דמוכר' מלת' דהוא בעצמו צריך האתרוג ליומי אוחרא אלא שזה דחוק קצת דאף אם לא יחזיר לי במתני' יכול לצאת בו ביומי אוחרי בדרך שאלה דהא בשאר הימים יוצאין בשאול. ויותר נר' לפרש ע"פ מ"ש המ"א סי' ש"ו ס"ח ט"ו דהא דמותר ליתן האתרוג במתנה אע"ג דאסור ליתן מתנה בי"ט משום דאינה מתנה גמורה אלא ע"מ להחזיר לאחר שיצא בו ח"כ מזה עצמו הוא הוכחה שלא נתן לו אלא ע"מ להחזיר דמה"ת נימא דעבד איסורא בשביל חבירו כדאמרינן בעלמא אין חוטא בשביל שיזכה חבירו וכ"ש לפי דעת הפוסקי' בי"ד סי' ר"ל ובח"מ סי' ר"ח דמקח שנעשה באיסור שבת המקח בטל א"כ ע"כ דדעתו ע"מ להחזיר דאל"ה כיון דהוי איסורא המתנה בטילה ואפי' לפמ"ש המג"א שם די"ל דלצורך מצוה מותר ליתן במתנה בי"ט ע"ש. מ"מ י"ל דאפ"ה מוכחא מילתא ממה שהתנה עמו להחזיר לו במתנה בי"ט דנהי דהמתנה בי"ט הוא צורך מצוה אבל החזרה בו ביום לאו צורך מצוה הוא דהא יכיל להחזיר לו למחר ותו דבי"ט שני יוצא בשהול אע"כ שהי' דעתו שלא תחול המתנה אלא ע"מ להחזיר בו ביום דבכה"ג איכא מצוה גם בחזרה דע"י חזרה יצא למפרע שבזה מקיים תנאו ותו דבכה"ג דלא הוי מתנה גמורה כמ"ש המג"א לעיל אף החזרה לא מיקרי מתנה גמורה וליכא איסורא ובזה יש לפרש הא דאי' במסכת סוכה דף מ"א ע"ב גבי עובדא דר"ג דלמה לי' למימר החזירו הא קמ"ל מתנה על מנת להחזיר שמי' מתנה כדרבא וכו' וצריך להבין דאיך מוכח זה מהא דהחזירו הא אינו מפורש שם בברייתא דר"ג נתן לר' יהושע במתנה ע"מ להחזיר ולפמ"ש א"ש דמדהחזירו בי"ט אע"ג דהחזרה אינו צורך מצוה ע"כ צ"ל שר"ג נתן בתחילה ע"מ להחזיר וכנ"ל ובזה אמרתי ליישב מה שהקשה הב"י בא"ח סי' תרנ"ח על לשון הסמ"ג שכתב הנותן לחבירו אתרוג בי"ט צריך שיכפול התנאי דלענין מאי כתב זה הא אם לא יכפול כ"ש שחבירו יוצא בו ולפי מ"ש י"ל דכוונת הסמ"ג הוא משום דקיי"ל דהלכה כר"מ לחומרא דבעינן תנאי כפול אבל לא לקולא וכ"ש בעל מנת דס"ל לכמה פוסקים דלא בעינן ת"כ א"כ אם לא יכפול תנאי יהי' ספק אם רשאי להחזיר לו בי"ט לקיים תנאו דשמת בעינן ת"כ וכיון דלא כפלי' לתנאי התנאי בטל ומתנה קיימת ואסור להחזירו בי"ט דליכא מצוה בחזר' ולא נדע מה נעשה בהחזרה בי"ט לכן צריך שיכפול התנאי והוי צורך מצוה בחזרה ודו"ק:

ולפ"**ז** יש ליישב מה שדקדקנו לעיל בהא דקאמר רבא ואם לא החזירו לא יצא דהוא שפת יתר דלפי מ"ש י"ל דטובא קמ"ל משום דה"א דהסברא הוא איפכא דאפילו בכה"ג

שנותן ע"מ להחזיר אפ"ה איכא איסור' בחזרה א"כ לפי מ"ש הר"ן בסוכה דהמקנה לקטן ע"מ להחזיר כיון דאין הקטן יכול להקנות ולהחזיר ה"ל תנאי ומעשה בדבר אחד דהתנאי בטל והמעשה קיים א"כ ה"נ ה"א כיון דאיסור בחזרה ממילא אינו מועיל החזרה אפי' אם יחזור דה"ל כמקח שנעשה באיסור וה"ל כתנאי ומעשה בדבר אחד ואסור להחזיר לו ואפ"ה יצא משום דהתנאי בטל כסברת הר"ן הנ"ל וקמ"ל רבא דאיפכ' מסתברא דמותר להחזיר לו כנ"ל וממילא דהתנאי קיים ואם לא החזירו לא יצא ודו"ק:

בא"ד וא"ת ובלא החזירו אמאי לא יצא והא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד וכו'. י"ל דקושי' זו תלי' במאי שכתבו לעיל משום דלפי מ"ש הרא"ש דבתנאי ע"מ להחזיר א"צ להחזיר גוף החפץ אלא אפי' דמיו א"כ י"ל דלא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד שהרי יוכל להחזיר דמיו ובזה הוי נמי מתורץ מה שהקשו תוס' בסוכה דף מ"א מהא דאמרינן כל מתנה שאם מקדישה אינה מקודשת לא הוי מתנה ולפמ"ש א"ש שהרי יוכל להקדישה ולהחזיר דמיו אבל לפי מה שהקדימו דאין צריך ת"כ משום דמוכח' מילתא והיינו כמו שפירשנו לעיל דבריהם דהיינו דוקא באתרוג כיון שצריך לצאת בו א"כ בוודאי אינו יכול להחזי' את דמיו אלא האתרוג עצמו ושפיר הקשו דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד גם אינו יכול להקדישה וכן לפי מה שפירשנו לעיל בדבריהם דמוכחא מילתא משום איסור המתנה בי"ט אם לא ע"מ להחזיר כמ"ש המג"א אתי נמי שפיר דהיכא דמחזיר דמיו וודאי הוי כמכיר' ואסור בי"ט אע"כ דעתו להחזיר האתרוג עצמו ודו"ק:

תוס' ד"ה ואם לאו וכו' דעתו של ר"ג הי' לכך וכו' משמע מדבריהם דאם לא הי' דעתו לכך לא מתקיים התנאי בכה"ג שנתן לאחר וצ"ע דנהי דאמר לו ע"מ שתחזירהו לי למה לא יכול להחזיר לו ע"י שליח דהא שלוחו של אדם כמותו בכל מילי ולמה יגרע זה מאם מחזירו ע"י שליח ואפשר דבכה"ג אינו יכול להחזיר לו ע"י שליח משום די"ל דהוי קפידא כדאמרי' בגיטין דף כ"ט דאם אחר לשליח טול הימנה חפץ אינו יכול לעשות שליח משום דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר. אך לפ"ז אין קושי' מר"ג כיון דבנתן בפניו או שרגיל להשאיל לו קיי"ל דהשואל רשאי להשאיל כדאית' בח"מ סי' רצ"א וצ"ל דס"ל לתוס' דכיון דאם המתנה קיימת למפרע הוי החזרה מן השני להנותן אין שם שליח של הראשון עליו ולא הוי קיום תנאי אם לא שהי' דעתו לכך וק"ל:

תוס' בד"ה לבר מאשה וכו'. הלכך אפקעינהו רבנן וכו' הנה הרמב"ם כתב טעם אחר לפי שאין האשה יכולה ליהנות שצריכה להחזיר וצ"ל דמפרש הא דקאמר לפי שאין אשה נקנית בחליפין היינו דלא נימא דאף שאינה יכולה ליהנות אפ"ה תהי' מקודשת כיון דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון וגבי מכירה מהני ע"מ להחזיר לזה קאמר דקנין

זה שאין בו הנאה הוא דומה לקנין חליפין דמועיל במכירה ואינו מועיל באשה משום דחליפין איתנהי בפחות משוה פרוטה ואשה לא מקני' בפחות משוה פרוטה וה"נ בקנין זה שאין לה הנאה בו ולא מקני' נפשה. ונראה דאיכ' נפקות' בין הטעמים הנ"ל משום דנראה פשוט דכל מתנה על מנת להחזיר אם החזירו במתנה על מנת להחזיר וחזר והחזירו נמי מתקיים התנאי דאין לומר כיון שכתבו תו' ד"ה ואם לא דצריך שיחזור בעצמו לא מהני בי' תנאי בחזרה כדקיי"ל כל שאין יכול לקיים התנאי ע"י שליח התנאי בטל דהא כבר כתבנו בסמוך דאין כוונת התוס' כן דוודאי שלוחו כמותו כנ"ל א"כ לטעם הרמב"ם י"ל דבכה"ג מועיל אפי' גבי קידושי אשה כיון דסוף סוף נשארו הקידושין בידה ונהנית ממנו. ואין לומר דאכתי בשעת קידושין לא סמכה דעת האשה כיון דעכ"פ צריכה להחזיר לו ובידו לבטל התנאי שלא יחזיר לה וביטלו הקידושין למפרע. ז"א דא"כ בכל מקדש על תנאי שביד האיש שלא לקיים תנאי נימא נמי דאפי' מקיים התנאי לבסוף לא יועילו הקדושין למפרע משום דלא סמכה דעתה אע"כ דבכה"ג מקרי סמכה דעתה דאם יתקיים התנאי יתקיימו הקידושין ואם לאו יתבטלו כמו שיבואר לקמן דף ח' משא"כ לטעם התוס' כיון שדומה לחליפין הפקיעו רבנן אפי' בכה"ג וצ"ע. עוד נר' דאיכ' נפקות' אם צריכה להחזיר הקדושין דלפי טעם התוס' דאפקעינהו רבנן לקידושין מיני' דהיינו משום דהפקר ב"ד הפקר כמ"ש התוס' בכתובת דף ג' ע"א בד"ה תינח דקדיש בכספא וכו' אינה צריכה להחזיר אבל לטעם הרמב"ם דלאו מטעם הפקר הוא צריכה להחזיר וצ"ע. ועיין בק"א דיש לדחות זה. והנה הר"ן כתב על דברי הרמב"ם הנ"ל דאע"פ שנהנית בו ש"פ מ"מ הוא לא קידשה בזה ההנאה ודייק מזה הב"ש בסי' כ"ט ס"ק ד' דאם אמר בפי' שמקדשה בהנאה זו מקודשת ועיין בק"א דיש לפרש דברי הרמב"ם כן וצריך להבין לפי מה דמשמע בירושלמי שהבאתי לעיל בריש מכילתין דבשטר שיש בו שוה פרועה מקודשת מטעם קנין כסף אף שלא אמר בפי' שמקדשה בשיווי השטר וכן משמע לקמן דף מ"ח וחכמים אומרי' שמין את הנייר וכו' ועמ"ש לעיל דף ג' בשם הריטב"א לענין חליפין א"כ אמאי לא נימא הכא כשאמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ע"מ שתחזיר לי לאחר למ"ד יום דדעתו על הנאת זמן שיהא הדינר תחת ידה ונר' די"ל דהטעם בזה משום דאיכא בי' איסור הערמת רבית כדקיי"ל גבי מכר דאם מכר שדהו ואמר לו לכשיהי' לי מעות תחזירהו לי דהלוקח אסור לאכול פירות משום דאע"ג דלא הוי דרך הלוואה אפ"ה אסור משום רבית כדאית' בפ' א"נ ובי"ד ואין חילוק בין אם אמר לכשיהי' לי מעות תחזור לי ובין אם אמר על מנת שתחזיר לי כדמוכח במגילה דמוקי שם מתני' דאין מוכרין בה"כ אלא על תנאי כר' יהודה דס"ל צד אחד ברבית מותר ורבא דחק שם

דמיירי ברבית שנתן על מנת להחזיר ולא משני בפשטות דמיירי שאמר ע"מ כשיהי' מעו' יחזיר כמשמעות לשון על תנאי משמע מזה דאין חילוק דלעולם אסור משום רבית אלא דאם קידשה בפי' בהנאה זו הא ס"ל להרמב"ם לעיל בקידשה בהנאת מלוה דארווח לה זימני דאע"ג דאיכא איסור רבית מקודשת אבל בסתמא י"ל דאין דעתו לכך כיון דאיכא איסור רבית וכה"ג כתבו הפוסקי' גבי סבלונות לקמן דף נו"ן ע"ב דהיכא דאיכא איסור' לא חיישינן שהי' דעתו לקידושין ע"ש ולפ"ז נ"מ לדינא דהיינו דוקא כשקידשה בדינר כמ"ש הר"ן ובהכי מיירי הסוגי' דנקט הילך מנה אבל בקידש בחפץ י"ל דמסתמא דעתו על הנאת שימוש החפץ תוך הזמן כיון דליכא בי' איסור רבית וצ"ע:

דף ז.

פי' רש"י בד"ה ואקדש וכו' וכשנתנו לו וכו' כתב הח"מ באה"ע סי' כ"ט ס"ק ד' דאפי' אם לאחר זמן הנתינה אמר לה התקדשי לי במנה שנתתי על פיך ושתקה לא הוי שתיקה דלאחר מתן מעות דלא גרע מעסוקי' באותו ענין והב"ש שם ס"ק וי"ו הסכים עמו כיון שקיבלה לשם קידושין וסיים מיהו מ"ש הח"מ לא גרע מעסוקין באותו ענין תמוה ונר' לפרש דבריו דכוונתו דהכא לא הוי כשתיקה לאחר מתן מעות דלא אמרינן הכי אלא כשהנתינה הי' לשם פיקדון אבל הכא הי' הנתינה לשם קידושין כמ"ש שם אלא דכיון שלא אמר בשעת הנתינה שתתקדש לו א"כ לא מדע שהנתינה היה לשם קידושין אלא ע"פ דבריה שאמרה תן לפלוני ואתקדש לך ונתן ע"פ דיבורה ע"ז קאמר דלא גרע אמירה דידה מעסוקין באותו ענין ר"ל דכי היכ' דבעסוקין באותו ענין אמרינן דהנתינה הי' ע"פ דבריו ה"נ אמרינן דהנתינה הי' מסתמא ע"פ דבורה אלא כיון דקיי"ל דבעינן אמר הוא ונתן הוא והכא לא דיבר הוא כלל לכך בעינן שיאמר לה אח"כ אבל עכ"פ שפיר מייתי ראיה לענין זה דהנתינה הי' מסתמא ע"פ הדיבור שהקדימה בתחילה וכיון דהנתינה הי' לשם קידושין ממילא מועיל האמירה אפי' לאחר זמן דלא דמי לשתיק' דלאחר נתינת פיקדון ולכאורה הי' נר' דבל"ז צ"ל דהכא הוי הנתינה לשם קידושין דאל"כ אפי' אם אמרה הן לאחר זמן נתינה למה יועילו הקידושין אם המעות אינם בעין דהא הו"ל כמלוה אלא ע"כ דכיון דנתינה זו הוי לשם קידושין מהני דהוי כאומר לה התקדשי לאחר למ"ד יום דמהני אפי' אם נתאכלו המעות כיון שהנתינה הי' לשם קידושין כדאי' לקמן ר"פ האומר מיהו אכתי צ"ע דכיון דאמרינן לקמן דף מ"ו ע"א גבי התקדשי לי בזו ובזו ובזו דאם היתה אוכלת אחת אחת הוי ליה מלוה דלא דמי להך דפ' האומר כמ"ש התוס' שם דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה האחרונה וכו' א"כ ה"נ י"ל דכיון דלא נגמר דיבורו עד שאמר לה לאחר זמן התקדשי

לי א"כ לא דמי להך דר"פ האומר דמיירי שנגמר הנתינה והדיבור וצ"ל דכיון שנגמר הנתינה לשם קידושין אף שלא נגמר הדיבור לא הו"ל מלוה ודוקא בהך דהתקדשי לי בזו ובזו שאכלו קודם שנגמר הדיבור והנתינה והעיקר נראה דלפי מה שיבואר לקמן דבדין זה עיקר הקידושין אינו אלא בהנאה שנתן על פי דיבורה ולא בהמעות עצמו א"כ לא גרע מאומר התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה דמהני וה"נ כיון דבשעת אמירה זו נתקיים המתנה שנתן בשבילה הוי הנאה זו בשעת הקידושין ואין כאן מלוה כלל וראיתי בספ"י שנתקשה ג"כ בזה דהו"ל מלו' ומזה המציא לחלק בין מלוה שהיתה בעין בשעת הלואה דאז דעתה אמלוה שהיתה בעין ואינה מקודשת אבל במלוה שלא היתה בעין מעולם כשיעבוד ערב וכיוצא בה אז מסתמא דעתה שתתקדש בהנא' המחילה ואין משמעות כל הפוסקים כן וכן מוכרח לקמן דף מ"ח דבשכר שעשיתי עמך לכ"ע אינה מקודשת אע"ג שמעולם לא היה בעין וכן מוכרח נמי מהא דאי' בסנהדרין די"ט ע"ב גבי קידושי מיכל בת שאול לדוד דמה שאמר שאול שיעשירנו עושר גדול הו"ל מלוה אע"ג דמעולם לא הי' בעין והנכון כמו שכתבנו ודו"ק:

שם בגמרא מדין ערב וכו'. הנה הש"ע כתב דמיירי שאמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה שנתתי על פיך ובהאי דינא דבסמוך הילך מנה והתקדשי לפלוני כתב הש"ע שם דמיירי שאמר לה אותו פלוני התקדשי לי במנה שנתן לך פלוני ולא כתב בהנאת המנה משמע דדוקא בדין דתן מנה לפלוני וכו' דמקודשת מדין ערב דאמרינן בב"ב דף קע"ג ע"ב דטעמא דערב משתעבד היינו משום דבהאי הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשי' כדמסיק ר' אשי שם א"כ ע"כ הא דילפינן מיניה הכא היינו נמי בענין זה שאומר בהנאת המתנה. ומה שהקשה ע"ז בספ"י מלשון הש"ע בח"מ סי' מ"ם במתחייב עצמו בשטר דמשתעבד כמו שמשתעבד ערב אע"ג דהתם לא שייך בהאי הנאה נר' דהכי פירושו דלא בעי לאתויי ראי' שם על גוף הקנין דודאי שני קנינים הם דמתחיי' עצמו בשטר הוא מקנה את גופו להשתעבד על החוב ע"י קנין השטר ובערב הוא מקנה את גופו להשתעבד ע"י קנין כסף דהיינו דהאי הנאה דמהימן לי' הוא חשוב כאלו נותן לו פרוטה ובקנין זה נשתעבד גופו על כל החוב כמו במכר שדה דיכול להקנות כל השדה ע"י קנין פרוטה ה"נ יכול להקנות שיעבוד גופו על כל החוב ע"י הפרוטה אלא דבעי לאתויי ראייה דשייך קנין בשיעבוד הגוף כמו במכירת שדה והיינו שכ' שם כמו דמשתעבד ערב שיעבוד גופו ע"י קנין כסף ה"נ משתעבד גופו ע"י קנין שטר דפשיטא דקנין שטר חשוב כמו קנין כסף וכן הוא המובן בסמ"ע שם וכ"ז הוא בדין הראשון אבל בדין השני שהוא מדין עבד כנעני שפיר ילפינן דאפי' לא אמר בהנאה אלא בכסף עצמו מקודשת מדין עבד כנעני דיוצא

ע"י כסף של אחרים דהתם ליכא למימר דהוא מטעם הנאת המתנה שמקבל האדון מן העבד חדא דלא שייך שום זכי' בעבד דליהווי חשוב כאלו האדון מקבל מידו דהא ידי כיד רבו וליכא למימר דזכייתו ושיחררו באין כאחד כדאמרינן לקמן בשטר ע"י עצמו דגיטו וידו באין כאחד דזה אינו דהא בכסף ע"י אחרים היינו אפי' בע"כ דעבד כדס"ל לר"מ לקמן דף כ"ב ע"ב ומפורש שם דר"מ ס"ל חוב הוא לעבד אלא דס"ל דקבלת רבו גרמה לו הרי דלאו בתורת זכי' הוא ובזה מובן מה שדקדק המ"מ על הרמב"ם שלא הביא בהל' מכירה אלא דינא קמא דרבא ולא הביא אינך דיני דרבא משום דס"ל דוקא גבי קדושין דלא הוי זכות ובעינן שליחות גמור הוא דחדוש רבא ללמוד מדין עבד כנעני כנ"ל אבל במכירה דזכות הוא לו פשיטא דזכין לאדם שלא בפניו והוי כאילו נותן בעצמו וביאור לשון הרמב"ם והטור בזה עיין בק"א סי' כ"ט. ונלענ"ד להביא ראיי' לדבריהם מהא דאמור בסמוך בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו ולכאורה קשה דהא איתא לעיל דף ה' ע"ב בברייתא להדי' דבעינן דוקא נתן הוא ואמר הוא מדאורייתא מלשון כי יקח ולא כי תקח אבל נתנה היא לא מהני וכן אמרינן לעיל דף ד' ע"ב וצריכא דאי כתב רחמנא ויצאה חנם הו"א היכא דיהבא איהי לדידיה וקידשתו הרי מוכח דבעינן נתינה דידיה דוקא ולפי דעת הפוסקים הנ"ל א"ש דכיון דאיבעי' דרבא הוא אם הי' מקודשת מדין שניהם א"כ ממילא בעינן שיקדש אותה בהנאת המתנה שהיא מקבלת הנאה דומי' דערב א"כ הו"ל כאילו נתן הוא. ועוד נר' דיש להבי' ראיה מהא דקאמר אביי לעיל דף ה' יאמרו כסף מכניס כסף מוציא קטיגור נעשה סניגור וכו' והקשו תוס' שם דהא באמה עברי' כסף מכניס כסף מוציא ותירצו דהתם בתחלה נותן האדון לאב וביציאתה נותן האב לאדון וקשה דהא אפ"ה משכחת סניגור יעשה קטיגור כגון שבתחלה אמר האב לאדם אחר תן מנה לאדון ותקנה בתו לו לאמה דמסתמא מהני מדין שניהם כדקאמר לקמן וכן לענין ממונא משמע דאכולהי קאי כמו שיבואר לקמן וכן כשיוצאת בגירעון כסף יוצאה בכסף ע"י אחרים שנותני' לאדון מדין עבד כנעני הרי דכסף כניסתה וכסף יציאתה הם בענין אחד במה שנותנים אחרים לאדון והרי סניגור יעשה קטיגור אלא על כרחך כדעת הפוסקים הנ"ל דמדין ערב אינו בכסף עצמו אלא בהנאת המתנ' א"כ בענין זה אף שאמר האב לאחר ליתן לאדון הוה ליה כאילו הוא מקבל בעצמו הנאה זו שהאחר נותן על פיו ואינו דומה ליציאתה שיוצאה בכסף שמקבל האדון ודו"ק. ועיין מ"ש לקמן עוד מזה דף ז' ע"ב גבי ב' בנותיך לב' בני מוכח כדברי הפוסקי' הנ"ל. ועיין לקמן דף י"ט ע"א מ"ש שם גבי אומר אדם לבתו קטנה וכו' ליישב קושי' התוס' שם ע"פ דעת הפוסקי' הנ"ל:

שם מדין עבד כנעני לכאורה קשה דגם בדינא קמא שאמרה תן מנה לפלוני ואקדש אני לך יש ללמוד ג"כ. מדין עבד כנעני דהיינו מדין קנייתו בכסף כדאית' במשנה לקמן והוא מקרא מלא דכתיב מבני התושבי' הגרים עמכם וגו' מהם תקנו עבד ואמה ואמרינן ביבמות מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים זה את זה ואמרינן לקמן דף י"ד ע"ב דכל קנינו של נכרי אינו אלא בכסף ולכאורה א"א לומר דקנייתו בכסף הוא ע"י עצמו דהיינו שע"י קבלת הכסף נקנה לו דהא אמרינן לקמן דף כ"ג דהא דיוצא עבד כנעני בשטר חוב ע"י עצמו היינו משום דגיטו וידו באין כאחד א"כ נר' דבכה"ג בשעת קנייתו הוא איפכא דכיון דקנייתו וידו באין כאחד אין לו יד לקבל כסף קנייתו דידו כיד רבו וצ"ל דהיינו שקונה את הבן מאביו כמשמעות הכתוב וממשפחתם אשר הולידו בארצכם מהם תקנו עבד ואמה ואומר שיקנה אותו בזה שנותן הכסף לאביו ובזה נקנה לו העבד כדינא קמא דרבא דהא וודאי שאין האב יכול למכור את בנו אלא שהוא מוכר א"ע בכסף שקבל אביו. ואין לומר שקבלת הכסף של אב הוא בשליחות בנו דהא אין שליחות לנכרי ותו דהדר הוי לי' ידו כיד רבו. וכ"ש דקשה לפי מ"ש לעיל ממשמעות הפוסקי' דבדינא קמא דרבא אינה מקודשת בהכסף עצמו שנותן לפלוני אלא באותו הנאה שהיא מקבלת במה שנותן על פי'. ולפמ"ש מוכח מדין קנית עבד כנעני דאפי' בהכסף עצמו היא מקודש' דהתם לא שייך בהאי הנאה שמקבל העבד ע"י נתינת הכסף להאב דא"כ הדר הו"ל ידו כיד רבו וקנייתו באים כאחד. ואפשר לומר דהא דאמרינן לקמן דף כ"ג דבשעת יציאתו גיטו וידו באין כאחד היינו משום דא"א אלא בענין זה שיבואו כאחד אבל בשעת קנייתו כיון דא"א לבוא כאחד ממילא אמרינן דאינה נקנה אלא לאחר קבלת הכסף ודו"ק. ועיין מ"ש לקמן דף כ"ב ע"ב גבי חליפין והנה בספ"י מקשה דלא יליף רבא דין זה דהילך מנה והתקדשי לפלוני מדין ייעוד שמייעד האב לבנו כדכתיב ואם לבנו ייעדנה בהנאת הפרוטה שמגרע פדיונה ע"ש. ונראה דלפי מ"ש לעיל דכל עיקר דין זה דיליף מעבד כנעני היינו דמהני אפי' בלא זיכוי ובלא הנאת המתנה כמו בעבד דלא שייך בו זיכוי והנאה כמ"ש לעיל א"כ ממילא דא"א למילף הא מדין ייעוד דהתם י"ל שהאב מזכה לו או שהבן מייעדה בהנאת המתנה שנתן האב בשבילו. אך לולי דבריו ז"ל נר' לענ"ד דאין שום קו' דאם באנו ללמוד קדושי אשה מדין ייעוד תקשה יותר דלמה לא יליף לעיל כל קידושי כסף מדין ייעוד ותו תקשה מה שכתבו תוס' בריש מכילתין בד"ה בפרוטה וכו'. וא"ת ומנ"ל דש"כ ככסף וכו' ולא כתבו דילפינן מקידושי ייעוד דלמ"ד דבקידושי ייעוד היא מתקדשת בשיור שוה פרוטה ביום הרי חזינן דמקדשה בשוה כסף ואפי למ"ד דמעות הראשונות לקידושין ניתנו מ"מ כיון דקיי"ל דאמה עברי' נקנית בשוה כסף דהא

אתקש אמה לע"ע דנקנה בשוה כסף כדיליף לקמן דף חי"ת מקרא דכסף מקנתו א"כ ע"כ מוכח דיכול לייעדה אח"כ בש"כ שניקני' לו בתחל' דכל היכא דלא קרינן בי' אשר לא יעדה אינה יכול למוכרה כדאיתא לקמן דף י"ב ע"א דכל היכא דלא מצי מייעד לא הוי זביני זבינ' א"כ מוכח דש"כ ככסף לענין קידושין עצמן. ותו דהא אמרינן לקמן דף י"א ע"ב דב"ש דס"ל בדינר משום דיליף מאמה עברי' מוכח מזה דב"ש חודה דיכול לייעד בשיור ביום כדי פרוטה ולא בעינן שיור כדי דינר כמו שאר קידושין דאל"ה האיך נקנית בתחלה אפי' בדינר הא לא יהי' בה שיור כדי דינר ולא תהי' ראוי' לייעוד בשיור כדי פדיי' כדיליף לקמן דף י"ט ע"א בבריית' מיעדה והפדה צריך שיהא שהות ביום כדי פדיי' וע"כ צריך לחלק אליבא דב"ש בין קידושי ייעוד לשאר קידושין אע"כ מוכח מכל הני קושי' דאין ללמוד עיקר קידושין מקידושי ייעוד והא דיליף לקמן דף י"ט מדין ייעוד דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך מדר' יוסי בר' יהודא לאו לעיקר קידושין יליף דהא היינו הך דינא קמא דרבא דאמרה תן מנה לפלוני דלא יליף לה הכא אלא מדין ערב ולא מדין יעוד אלא כמ"ש התוס' שם דלא ילפינן משם אלא דקטנה אית לה יד וכן הא דיליף שם מדר"י בר"י מלוה שיש עלי' משכון לאו עיקר קידושין יליף אלא דיליף דסמכה דעתה בהכי כמ"ש התוס' שם ואין להאריך בזה יותר ודו"ק:

שם הכא באדם חשוב עסקינן וכו'. וכתב הרשב"א וא"ת לרב דאמר גבי חליפין כליו של קונה ולא אמרינן בהאי הנאה דמקבל מיני' אמאי באדם חשוב יקנה (י"ל דההוא במתנה ע"מ להחזיר אינה מתנה של הנאה שיקנה באותו הנאה ע"ש ולפ"ז נ"מ לדינא בהא דאמרינן לעיל דמתנה על מנת להחזיר במכר קנה היינו דווקא כשמקנה לו במתנה עצמה אבל לא בהנאת מתנה דאין זה הנאה לפי דברי הרשב"א ז"ל. אך לענ"ד צ"ע דא"כ גבי חליפין בכליו של מקנה כשנותן הסודר לגמרי יועיל לרב אפי' באינו אדם חשוב דלגבי חליפין כיון דסגי בפחות משוה פרוטה יועיל נמי אפי' בהנאה של אדם שאינו חשוב כדס"ל ללוי ובאמת א"א לומר כן כדאית' בגיטין דלא מהני קני הא וקני נפשך אליבא דרב משום דהוי כליו של מקנה אע"ג דמשמע דיהיב לה לגמרי) ולולי דבריו ז"ל נראה דאין כאן קושי' כלל כיון דקנין חליפין ילפינן מבועז שנתן לגואל ליכא למילף לגבי חליפין אלא דומי' דהתם דהוי נתינה ממש אבל הנאת מתנה לא מהני אלא גבי קנין כסף וקדושי אשה הכא אבל מדין חליפין בעינן נתינה ממש וכן מוכח מדברי תוס' לעיל דף ג' ד"ה אשה בפחות מש"פ וכו' שכתבו שם ובנכרי צריך ליזהר שלא ליכתוב וקנינא מיני' דאין שליחות וזכיי' לנכרי כמ"ש שם דהני דינ' דרבא לא שייכי בחליפין דבעינן דומי' דבועז וק"ל:

בגמרא אשה אמר רחמנא ולא חצי אשה וכו' ולכאורה קשה דהא אמר בר"פ המגרש דבעי ר' אבא בקידושין האיך ופשט מויצאה והיתה ולדעת הרמב"ם ז"ל הוי ספק קידושין צ"ל אין זה בכלל חצי אשה כיון דלכ"ע היא מקודשת לגמרי ולגבי אותו איש אינו מקודשת כלל אבל חציך מקודשת היינו שתהא ראוי' לשנים והוי חצי אשה כדקאמר אתתא לבי תרי לא חזיא מיהו הכא הוי מצי למימר דלא הוי קידושין מדכתיב ויצאה והיתה כדקאמר התם כיון דבגירושין אם אמר חציך מגורשת בוודאי אין זה כריתות דכל שיורי בגט לאו כלום הוא כדקאמר לקמן דף סמ"ך מיהו לדעת הרמב"ם בר"פ המגרש הוי ספק קידושין ולא גמרינן בהיקשא דויצאה והיתה וצריך טעמא דאמר הכא אבל לדעת רוב הפוסקי' שם דילפינן מויצאה והיתה קשה. ולכאורה הי' נרא' דנ"מ לענין איסור כהונה דאמרינן שם בר"פ המגרש דדרש מקרא דאפי' לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה. ולפ"ז נראה דה"ה אם קידשה חוץ מפלוני וגירשה דאסורה לכהונה כיון דלא ילפינן קידושין אלא מג"ש דויצאה והיתה א"כ נ"מ דהיכא דאמר חציך מקודשת וגירשה לא הוי ריח הגט כלל אך נראה דבקידשה חוץ מפלוני וגירשה אין לפוסל' אפי' לכהונ' כיון שהקדושין לא הי' כלום היינו דאמרי' ביבמות דף צ"ב במתני' אשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינו אישה ובזה יש לפרש הא דאמר ר' יהודה אמר רב שם דף צ"ד הו"ל לר"א למדרש מרגניתא דתני' וכו' ולכאורה אינו מובן דהא דדרש ר"א בן מתיא מה"א יתירה קא דריש דאי נמי הוי כתיב מאיש הוי ידעינן להא דתני' דאפי' לא נתגרשה וכו' מיתורא דמאיש ולפי מ"ש י"ל דבאמת ההוא מאישה בא ללמד על רוח הגט שפוסלה אבל בקידושין בכה"ג שלא אסרה לעלמא אלא שקידשה לעצמו וגירשה אין בו אפי' ריח הגט והכא הו"ל לר"א למדרש בזה דכיון דלא אסרה בקידושיו לעלמא אינו נקרא אישה ועיין מ"ש בזה בק"א סס"י ל"ח באריכו' ונראה יותר דעיקר דינא דרבא הוא דקמ"ל דלא אמרינן דניפשטו קידושין בכולה כדקאמר בסמוך כיון דאיכא הכא דעת אחרת אבל בגירושין הוא איפכא דכיון דאיכא שיור מן קידושין במקצת מתפשט בכולה דה"א דבשניהם מתפשט הקידושין בכולה ואף דנראה דלא אמרינן מתפשט הקידושין בכולה אלא בשעת הקדש כמו שיבואר לקמן בדברי ר' יוחנן מ"מ בגירושין שאני כיון שכבר היתה מקודש' בכול' אינו יכול לגרש' במקצת משו' דכבר נתפשט הקידושין בכולה ואפשר דאע"ג דקיי"ל דלענין כהונה פוסל אפי' היכא דאיכא שיור כדאיתא בר"פ המגרש דאפי' לא נתגרש אלא מאישה פסולה לכהונה מ"מ היכא דאמר חציך מגורשת אינו פוסל אפי' לכהונה משום דכיון דנשתייר מקצת נתפשטו קידושין בכולה דהכא לא שייך דעת אחרת כיון דכבר נתקדשה ודעתה בגיטה לאו כלום הוא ועיין בסמוך וצ"ע לדעת

הראב"ד לקמן דף ס' דקיי"ל כר' יוחנן שם דאמר אפי' מאה תופסי' בה דבקידושין מהני שיור קנין א"כ מאי משני רבא התם אתתא לבי תרי לא חזיא וכו' דהא מהני כשמשייר בקנין כמו בהתקדש לי לחציי וצ"ל דכיון דעכ"פ אינה ראויה לאינסובי לתרי דהיינו שתהיה נשואה לשניהם דאסורה לו משום אשת חבירו משא"כ בהתקדשי לחציי דקאמר אי בעינן לאינסוב' וק"ל:

שם אלא להא דאמר ר' יוחנן וחזר ולקחה והקדישה משמע דאם לא הקדישה לא אמרינן דכיון שלקחה ונעשה שלו ממילא תתפשט הקדושה בכולה ולכאורה הי' נר' דהטעם הוא דהוי קדושה דחוי' ודמי' להההוא דאמרינן בערכין דף ד' ע"ב דאם אמר ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ולא אמרינן דתתפשט בכולה כיון דאינו ראוי למזבח וא"כ ה"נ כיון דבהמה זו אינה ראוי' למזבח לא אמרינן דכשלקח' מתפשט קדושה בכולה אך ז"א דהא כתב הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהלכות מעשה קרבנות הלכה ד' בהמת השותפין שהקדיש א' מהן חצי' וחזר ולקח חצי' האחרת והקדישה הרי זה קדושה וקריבה הרי דס"ל דאין נדחה ואפ"ה כתב דוקא שהקדישה אח"כ ע"כ משום דס"ל דאין לחלק בין קדושה דחוי' לקדושה גמורה כיון שאינו יכול להתפשט בשעת הקדש אינו כלום ונ"מ מזה דאף לדעת התוס' בד"ה חצי' בפרוטה וחציך בפרוטה וכו' דהיכא דמתרצה פשטו הקדושין בכולה היינו כשאומר בפעם א' ואח"כ נותן לה ב' פרוטות דבשעת נתינה נתרצה על כולה כמ"ש תוס' בד"ה חציך בפרוטה היום אבל אם אמר לה חציך בפרוטה ונתן לה הפרוטה ואח"כ נתרצית לא מהני כיון שלא נתרצה בתחלת הקידושין וכ"כ הב"י בסי' ל"א והא דלא מפרשו תוס' כן דאכתי תקשה כשאומר חציך הב' בפרוטה תתפשט בכולה כיון שכבר נתרצה בתחלה ועיין מ"ש בסמוך בלשון התוס' ודו"ק:

דף ז:

בתוס' ד"ה ש"מ בעלי חיים וכו' ויש לתמוה אמאי לא פריך אדר' יוחנן כי היכא דפריך על ר' אושיעא וכו' לולי דבריהם ז"ל י"ל כיון דאמרינן ביבמות דף ע"ח אמר ד' יוחנן דאם הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה משום דעובר לאו ירך אמו הוא ולפי זה י"ל דר"ש מיירי כגון שהפריש נקיבה מעוברת וילדה לכך מתכפר בולדה משום דעובר לאו ירך אמו הוא א"כ שפיר מצי ר' יוחנן לאוקמא מלתי' כדר"ש אבל לר' אושעיא פריך שפיר דהא מסקינן בתמורה דף כ"ה לדר"י בתיובתא וכמ"ש התוס' בב"ק דף מ"ז דקיי"ל דעובר ירך אמו הוא ודו"ק:

תוס' ד"ה חציך בפרוטה וכו' אבל הכא איירי דאמר לה הרי את מאורסת לי וכו' משמע מדבריהם דכשאמר בלשון הקידושין הי' מתרצית אפי' אמר חציך מתפשטי' הקידושין

בכולה ולא משמע כן מסתימת הפוסקים שלא חילקו בזה ונר' לתרץ קושי' זו דיש לדקדק לכאורה דמאי פריך לעיל וניפשטא לה קדושין בכולה מי לא תנא וכו' הא רבא יליף מקרא דאשה ולא חצי אשה ולכאורה הי' נרא' משום דאיכא לאוקמי קרא כגון שקידשו שנים אשה א' בבת אחת ע"י שליח ובכה"ג ליכא למימר דליפשטו הקידושין בכולה כיון דחצי השני מקודשת לאיש אחר אך ז"א דלרבא דס"ל לקמן דף נו"ן כרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו א"כ ליכא לאוקמי בשני' שקדשה כאחד דכיון שאינו בזה אחר זה פשיטא דאפי' בבת אחת אינו ותו דכיון דסבירא ליה לרבא שם דקידושין שאין מסורים לביאה לאו קדושין הן א"כ פשיטא דליכא לאוקמי בשנים שקידשה כאחד דבלא זה לאו קדושין הן כמו בקדשו ב' אחיות כאחד כדאמרינן לקמן שם. ותו קשה דמאי קושי' דילמ' התם שאני דכשמקדש חצי בהמה עכ"פ אותו החצי קדיש דאפי' ברגל' של זו עולה תמכור לצורכי עולה ולכך אמרינן דפשטה קדושה בכולה משא"כ באשה דאינה מקודשת לחצאין כלל בשום קדושה מאי חזית דנימא דנתפשטו הקידושין בכולה אדרבא נימא דאין בדבריו כלום וצ"ל דהקושי' הכא דהא דאין מתקדשת לחצאין לא נלמד אלא מלישנא דקרא דמשמע אשה ולא חצי אשה א"כ מאי מקשה הכא דלמא באמת אשה מתקדשת לחצאין והא דקאמר רחמנא אשה היינו משום דממיל' פשטו הקידושין בכולה ולא משכחת כלל חצי אשה וע"ז משני דע"כ אין שום קדושין בחצי אשה דאל"כ הא משכחת קידושין בחצי אשה היכא דאינה מתרצית אלא בחצי דכיון דאיכ' דעת אחרת לא פשטה בכולה אע"כ דהכי אמר קרא דלא שייך כלל קדושין בחצי אשה. וממילא אפי' היכא דמתרצית לא דמי לבהמה כלל דשאני התם דמתקדש' לחצאין ובזה מתורץ נמי קושי' התוס' לעיל בד"ה ונפשטו וכו' תימא דבריש תמורה וכו' ונראה שלכך דקדק רש"י וכו' לפי דעת רוב הפוסקים שלא חילקו בין לשון קידושין לשאר לשונות קשה קושי' התוס' ולפי מה שכתבנו אתי שפיר דגם הכא נילף מקרא אשה ולא חצי אשה כי היכי דיליף התם מקרא. ועוד נראה לענ"ד דיש ליישב קושי' התוס' בפשטות לפי מה שכתב דרבא ס"ל כרבה כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת א' אינו א"כ כיון שאמר לה חציך בפרוט' וחציך בפרוט' ואח"כ נותן לה שתי פרוטות ביחד א"כ שני הקדושין חלים כאחד וכיון דהיא מתרצית להתקדש אינה קונה אלא פרוטה אחת דנתפשט בכולה וכן הוא בפרוטה בפרוטה שני' וכיון דהוי בבת אחת אינו קונה אותה כאילו קדשה בזה אחר זה דבפרוטה ראשונה נתפשט בכולה ולא קנתה פרוטה שגי' ה"נ בבת אחת כן לא קנתה שתיהן כלום ותו דהיא לא נתרצית להתקדש אלא בב' פרוטות ובזה יש לתרץ מה שדקדק הריטב"א באיבעי' בתריית' בשאמר ב' חציך בפרוטה דה"ל

למיבעי נמי כשאומר שני חציך בב' פרוטות ולפי מ"ש י"ל כיון דאיבעי' אחרונה לא שייך לומר מונה והולך כמ"ש הר"ן אלא דאיכ' מילת' דחלים ב' החצאים כאחד ובב' פרוטות לאו מעלית' היא כיון דאי אפשר שתקנה בב' הפרוטות דבפרוטה אחת נתפשטו בכולה וכל שאינו בזה אחר זה אינו בב"א כנ"ל משא"כ בשני חציך בפרוטה דאי אפשר לומר דבחצי פרוט' נתפשט בכולה שפי' איכא למיבעי' אי מתקדשת בב' חצאים כאחד ודו"ק:

בגמרא את"ל מונה והולך הוא וכו'. כתב הרא"ש ז"ל דאע"ג דפסקו הגאונים דכל את"ל הוי כפשטות אבל הכא ליכא למימר הכי מדבעי בתר הכי שני חצייך בפרוטה מהו משום דדילמ' אין אשה מתקדשת לחצאין כנ"ל ונר' דאפ"ה נ"מ בהך פשטות דאת"ל במכירות שדה שאם אמר לו מכור לי שדה פלונית חצי' בחצי פרוטה וחצי' בחצי פרוטה דאמרינן מונה והולך הוא והוי לי' כקונ' שני שדות בפרוטה אחד דמהני וה"נ י"ל באת"ל השני דנ"מ במכירת שדה שאם אמר לו מכור לי שדה פלונית חצי' בפרוטה וחצי' בחצי פרוט' דלא אמרינן כיון שאמר פרוט' בראשונ' פסקה אלא אמרינן כל ביומא מונ' והולך הוא והו"ל כאלו קונה שתי השדות ביחד דמהני לשתיהן וכן נר' דנ"מ בקידושין באומר שתי בנותיך לשני בני אי נימא דבתר נותן אזלינן וסגי בפרוט' א"כ אם אמר בתך פלונית בחצי פרוט' ובתך פלונית בחצי פרוטה אי נימא דמונה והולך שתיהן מקודשת כיון דאין כאן לחצאין כלל ואע"ג דבאמת הוא בעי' דלא איפשט' לקמן אי אזלינן בתר נותן ומקבל מ"מ אי לא הוי פשוט דמונ' והולך הוא הו"ל ספק ספיקא דאפילו אי נימא בתר נותן ומקבל אזלינן מ"מ הוי ספק משום דליכא שיעור פרוט' לכל חדא אבל כיון דפשט דמונ' והולך הוא ליכא אלא ספיק' חדא אי אזלינן בתר נותן ומקבל ומקודש' מספק ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה שתי בנותיך וכו' דבתר נותן דקאמ' לאו דוקא וכו' לולי דבריהם הי' נר' לפי מ"ש לעיל ע"א דדין השני דרבא שאמר הילך מנה והתקדשי לפלוני לאו מדין זיכוי שמזכה לאותו פלוני ולא משום הנאת המתנה שמקבלת בשביל פלוני אלא באותו כסף עצמו של האחר היא מתקדשת דלא בעינן נתינ' מן המקדש עצמו דוק' כדמוכח מעבד כנעני כמו שכתבנו לעיל א"כ י"ל דבתר נותן דקאמר הכא הוא דוקא דמיירי שהאב נותן פרוטה משלו ואמר הילך פרוטה ותתקדשו שתי בנותיך לשני בני נמצא אי אזלינן בתר נותן אין צריך אלא פרוטה אחת. ולפ"ז הוי אפשר לומר נמי דשתי בנותיך היינו בנות גדולות ומיירי שאמרו הבנות תן לאבא ונתקדש לשני בניך דהוי כדינ' קמא דרבא לעיל תן מנה לפלוני ואקדש אני לך אלא דכבר כתבנו לעיל ממשמעות הפוסקי' הנ"ל דבדינ' קמא דרבא אין הקידושין אלא מדין הנאה שנותן בשבילו דהו"ל כאילו היא מקבלת בעצמה דהיינו מדין ערב כמ"ש לעיל א"כ בכה"ג בעינן הנאת פרוטה לכל אחד ואחד וע"כ צ"ל

דהבנות קטנות דהאב הוא המקבל בעצמו. ויש להביא קצת ראי' מהכא לדברי הפוסקי' הנ"ל דאם נימא דמיירי הכא אפי' בשתי בנות גדולות ומדין קמא דרבא א"כ הו"ל למיבעי יותר בדין שלישי דרבא שהיא מדין שניהם כגון שאמרו שתי נשי' לאיש אחד תן פרוטה לפלוני ונתקדש לו דאי אזלינן בתר נותן ומקבל הא איכא ממונא אע"כ משום דכיון שנכלל בו דינא קמא דרבא שהוא מדין הנאתן דידהו בעינן בוודאי שני פרוטות ולפי פי' זה אתי שפיר דאין צריך למה שנדחקו התוס' וצ"ל שבררו וכו' דלפי מ"ש דהאב לא הי' שליח אלא נותן המעות משלו א"כ ממילא י"ל דהאמירה שקידש כל א' בת אחת הי' ע"י הבנים עצמן ולא מיירי הש"ס מזה אלא מדין הנתינה ודוק ועיין בסמוך:

שם בעי רב אשי בתך וקרקעך וכו' לכאור' הי' נר' דמאי דמספקא לי לרבא פשיטא לי' לר' אשי דלא אזלינן בתר מקבל דאל"ה כיון דמועיל בשתי בנות בפרוטה אחת ה"ה דמועיל בבתך וקרקעך דהא וודאי פשיטא דבמכר לו עשר קרקעות סגי בפרוטה אחת דלא מצינו חילוק בין מוכר שדה אחת לשתי שדות ולעולם סגי בפרוטה אחת וע"כ איבעי דרבה לעיל משום דאשה חשובה טפי ובעינן לכל אשה פרוטה א"כ אי נימא דבשתי בנות סגי בפרוטה אחד כ"ש בבת וקרקע. ואין נר' כן מדברי הפוסקי' דגם איבעי' דרבא קאי בתיקו ונר' משום דמשכחת בעי' דרב אשי בבתו גדולה דכבר כתבנו בסמוך דבבתו גדולה שאמרה תן לאבא ואקדש אני לך דאינה מתקדשת אלא מטעם הנאה בזה בעינן בוודאי פרוטה א"כ בכה"ג בבתך וקרקעך ליכא לספוקי אלא משום ספיקא דר' אשי דקרקעך בחזקה. ונר' ראי' לזה דלפי מ"ש הרמב"ם והביאו באה"ע סי' מ"א סעיף ג' בקידש ב' אחיות ונכריות ביחד דאין הנכריות מקודשת משום דהו"ל קני את וחמור כסתמ' דהש"ס לקמן דף נ"א וכן הביא רמ"א בח"מ סוף סי' ר"ג דעת הפוסקי' במחליף מעות ומטלטלין ביחד לא קנה כלל דאין קנין וחליפין קונה במעות א"כ קשה בבעי' דרב פפא בתך ופרתך דמשמע אם קידש בשתי פרוטות מהני תיפוק לי' דהוי קני את וחמור דהא פרה אינה נקנית בכסף ולפי מ"ש דמיירי בבתו גדולה דעיקר הקידושין הוא במה שאמר לה התקדשי לי בהנאה שנתתי לאביך בשבילך א"כ בשעה שנותן לאב אין זו נתינת קידושין להאב א"כ לא דמי לקני את וחמור שבשעת האמירה כולל החמור עמו משא"כ הכא דבשע' האמיר' ועיקר הקידושין לא הזכיר הפר' ואף שבשעה שנתן להאב הזכיר ג"כ קנין הפרה אין בכך כלום ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה ור' יוסף וכו'. תימא דלקמן וכו' הנה לדעת הרמב"ם שהביאו הר"ן וב"י דאפי' אם נישום לאחר קידושין מקודשת משעת שומא אין מקום לקושייתם אלא דהתוס' ס"ל דבעינן שומא קודם הקידושין. ולולי דבריהם נר' דע"כ הא דקאמר ר' יוסף מה כסף

דקיץ וכו' ואע"ג דאמרינן בב"מ דף מ"ז ע"א דאם אמר מכור לי באלו קנה דהוי דמי' ואין מקפיד עליהן ע"ש הרי דבכסף נמי לא קיץ ואין לחלק בין קידושין למכירה דהא ילפינן אשה משדה וע"כ צ"ל כיון דכל מטבע הוא קיז אף שאין ידוע כמה מטבעות הוי קיץ ודוקא כשאין ידוע שומתו וה"ה ש"כ בהא יליף מכסף דהוא בעצמו מטבע דקייצא לפ"ז י"ל דר"י מפור' הך ברייתי' דלקמן כאוקימת' קמיית' דר"ה דף מ"ח בשט"ח דידה וע"כ הא דס"ל לחכמים שמין את הנייר אע"ג דמסתמ' הנייר שלה כדקיי"ל דהלוה כותב השטר היינו כמ"ש הב"ש בסי' כ"ח דהשטר הו"ל כמו משכון על החוב כפי דמי שוויו וממילא אם הוא ש"פ שפיר מתקדשת בפרוטה מן המלוה דהו"ל כמו מלוה שיש עלי' משכון א"כ בכה"ג מודה ר' יוסף דדווקא כשמקדש בדבר השוה כסף שאינו ידוע דמי שווי' לא מהני לר' יוסף דלא קיץ כנ"ל אבל הכא הרי הוא מקדש בכסף עצמו שכנגד הנייר אלא שאינו ידוע כמה שפיר מקודשת וראיה לדבר מהא דאי' לקמן דף מ"ז בברייתא שם התקדשי לי בפקדון ומצאתו שנגנב אם נשתייר בו שוה פרוטה מקודשת וכתב הרא"ש שם וז"ל ונראה לי דהא דאמרינן גבי פקדון אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת היינו כשלא ידעה האשה כמה היה הפקדון ונתרצה להתקדש לו באותו פקדון הן רב והן מעט אבל ידעה סכום הפקדון וכו' הרי אף שלא ידעה בשעת קידושין כמה יש בה אפ"ה מקודשת כיון שהפקדון היא דבר שידוע שומתו ובזה יש ליישב נמי מה שהקשו תוס' לקמן בד"ה אף שוה כסף וכו' מההוא גברא דקדיש בזוודא דאורדא ע"ש די"ל דהיה ידוע דמי שווי' בשערי שבשוק אלא שהי' מעיין בה אם יש בזה האגודה של ירק כשיעור שוה פרוטה וכן משמע הלשון וקא מעיין בי' אי איתא ביה שוה פרוטה ולא קאמר אי ש"פ ודו"ק ועיין מה שכתבנו לקמן דף יו"ד גבי הא ש דקידשה בלילה ועיין בק"א סי' ל"א שכתבנו עוד ראיה ברורה לזה ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלישנא דאמר בכל דהוא כ"ע לא פליגי וכו' נראה מדבריהם דס"ל דאף שיש להסתפק אם הוא פחות מש"פ אפ"ה סמכה דעתה והוי קידושין ולא כמשמעות מלשון רש"י ז"ל בד"ה בכל דהוא וכו' דבציר מפרוטה לא שוה והטעם דאע"ג דאינה יכולה להתקדש בפחות משוה פרוטה מ"מ ס"ל לתוס' דסמכה דעתה אם הוא ש"פ תתקדש בו ואם לאו לא תתקדש כמו שיבואר לקמן ונר' עוד מלשונם שכתבו דאיירי שאמר לה בכל דהוא דבלא אמר אלא קדשה בסתם לא הוי כאומר בכל דהו כמו שיבואר לקמן וק"ל:

בא"ד ה"ק ואם רוצה לקדשה בשטר עיין במהרש"א ז"ל שתמה על הא דניחא להו לפרש שמין קודם קידושין ובתחלת דבריה' תמהו ע"ז ותירוצו דחוק. ותו דאי שמין את הנייר קודם הקידושין פשיטא דאמרינן לי' שיתכוין לקדשה בנייר עצמו ויותר נראה שאחר

שקידשה בשטר אם שמין אם הוא שוה פרוטה חוזר ואומר לה שתתקדש לו בנייר עצמו ועיקר החידוש הוא שאין צריך ליטול ממנה ולחזור וליתן לה כמ"ש הרשב"א הביאו הב"ש סי' ל"א סק"א והיינו שכתבו אם הוא רוצה לקדשה ובהא איכא פלוגתא דתנאי בגיטין דף ע"ח גבי כנסי שטר חוב זה אם צריך ליטול הימנ' ולחזור וליתן לה ושמעינן ליה לר"מ בגיטין דף ה' ע"ב בלא אמר בנתינת הגט בפ"נ ובפ"נ דס"ל צריך ליטול הימנה ולחזור וליתן לה. א"כ י"ל דהכא נמי ס"ל לר"מ דלא מהני אף אם יאמר לה אח"כ שתתקדש לו בנייר אלא צריך ליטול הימנה ואף דיש לחלק כמ"ש תוס' שם מ"מ י"ל כן וחכמים ס"ל דכיון שקבלה בתחלה לשם קידושין א"צ ליטול הימנה ואפשר לפרש איפכא דלר"מ נמי א"צ ליטול הימנה ולא צריך להזכירו אלא כיון דאמרינן בגיטין דף פ"ד ע"ב שאני הכא הואי וקנת' לפוסלה מן הכהונה הרי דאף דאינו גט כלל מ"מ כיון דהועיל במקצת צריך לחזור וליטול הימנה א"כ לרבנן דמספקא להו דאי הו קידושין כדאמר שם הו"א כיון דהועיל במקצת צריך לחזור וליטול הימנו אפ"ה קמ"ל דאין צריך לחזור וליטול וממ"נ היא מקודשת כמ"ש בק" סי' ל"א וכתבנו שם דאפשר לפרש דברי הרמב"ם הכי ע"ש. ודו"ק:

דף ח.

תוס' ד"ה אף שוה כסף וכו' הא דאמרינן לקמן ההוא גברא דקדיש וכו' נר' הא דלא הקשו התוס' משמואל דאמר שם וקידשה בתמר' אע"פ שאין בו שוה פרוטה מקודשת משום דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי אע"ג דלא קיץ במקומו כיון שאין ידוע אם היא ש"פ במדי ומזה הוי קשה טפי דהא רב יוסף עצמו ס"ל כשמואל לקמן דף י"ב ע"ב משום די"ל דמודה רב יוסף דהוי קידושי ספק אפי' לא קיץ אבל מהך דרב שימי בר חייא דאמרינן התם דמעיין בה אי אית בה ש"פ הוי קידושי וודאי שפיר כתבו תוס' דהוא דלא כר' יוסף וכ"ש דאחי שפיר טפי לפי דעת המפרשים בהא דשמואל דחיישי' שמא שוה פרוטה במדי היינו דחיישינן לאנשי מדי הבאין לכאן ויאמרו במקומן דאינו מקודשת בשיעור זה שידוע שם שומתו וק"ל:

שם בא"ד לכאורה דומה דלא כר' יוסף. נראה מדבריהם שכתבו כן בלישנא בתרא ולא בלישנא קמא משום דללישנ' קמא דבכל דהוא מהני היינו אפי' אם הוא ספק אם יש בו שוה פרוטה ולא אמרינן דלא סמכה דעתה דשמא הוא פחות משוה פרוט' דאין בו שיעור קדושין כי היכא דאמר גבי שוה חמשין אלא דכיון דאמר בכל דהוא מהני וכן נראה מבואר מדבריהם לעיל בד"ה ור' יוסף וכו' שכתבו דללישנ' קמא ל"ק מההוא דשמין את הנייר אע"ג דהתם הוא ספק אם יש בו שוה פרוט' כנ"ל וקשה טובא דזה סותר למה

שכתבו התוס' בסמוך בד"ה מנא אמינ' לה דתני' עגל זה וכו' ללישנ' קמא מייתי ראי' ופי' מהרש"א דבריהם משום דאפי' אם אמר בכל דהוא מ"מ אם יש בו ספק אם יש בו אפי' ש"פ וכן בפדיון אם יש בו ס' אם יש בו ה' סלעים לא מהני לר' יוסף כמו באמר שוה חמשין ולפי משמעות דברי תוספות דלעיל זה אינו כנ"ל. ותו קשה לפי פירוש מהרש"א ז"ל הו"ל לתוס' לכתוב גם במנא אמינ' לה דתנא מכסף מקנתו וכו' דדוק' ללישנ' קמא מייתי דהא איכא לאוקמי בריית' דאינו נקנה בתבואה וכלים היינו שיש בו ספק אפי' אם הוא שוה פרוטה דהוי כמו דאמר חמשין דמודה רבה ללישנ' בתרא ותו נראה דהא דמשמע מדברי מהרש"א דכל היכא דלא אמר שהוא שוה חמשין אפי' לא אמר בפי' כל דהוא כגון בעגל זה לפדיון בני הוי כאילו אמר כל דהוא וסיפ' דאמר עגל זה בחמש' סלעים היינו שכבר נישום וידוע שהוא שוה חמש סלעים וכל זה דוחק דלא משמע כן מלשונם בד"ה ור' יוסף וכו' שכתבו דלישנ' קמא מיירי ההוא דשמין את הנייר בדאמר בכל דהוא משמע דבעינן דוקא שיאמר בפי' בכל דהוא כנ"ל וכן משמע להדי' מדבריהם לקמן דף ט' ע"א בד"ה והילכת' שיראי וכו' שכתבו דאין לקדש בטבעת שיש בו אבן משום דדלמא לא סמכ' דעת' אע"פ שאין המקדש אומר כמה הוא שוה מ"מ לא סמכ' דעת'. והיינו כיון שלא אמר בפי' בכל דהוא מיהו מזה אין ראי' די"ל דס"ל לר"ת דבאבן טוב אפי' אמר כל דהוא לא מהני. וכ"כ הר"ן בשיטת ר"ת דלא כס' הרא"ש שהקש' כן. אך הנראה לענ"ד דס"ל דהא דקאמר לעיל בכל דהוא לא פליגי היינו דוקא כשאומר בפי' בכל דהוא דבסתמ' אפי' לא אמר שוה חמשין מ"מ לא סמכ' דעתה דשמא אינה שוה כ"כ כפי מה שהיא רוצה להתקדש בה והא דנקט אמר חמשין ושוה חמשין לאו דווקא אלא לרבות' נקט דאפי' הוא אמר חמשין אינה סומכת על דבריו משא"כ כשאומר בפי' בכל דהוא הרי היא סמכה דעת' שתתקדש בכל מה שהוא שוה הן רב או מעט ולפי זה י"ל דס"ל להתוס' דהיכא דאמר בכל דהוא אפי' אם הוא ספק אם יש בו שוה פרוטה אפ"ה כשיש בו שוה פרוטה היא מקודשת דלא שייך בזה לא סמכה דעת' דבהא בוודאי סמכה דעתה דהא אם לא יהי' בו שוה פרוט' יודע' שלא יהי' קידושין כלום ולא איכפת לה ולא מידי תדע דהא כל מקדש על תנאי על מנת שיעשה איזה דבר אם נתקיים התנאי היא מקודשת למפרע ולא אמרינן דלא סמכה דעתה בשעת הקידושין שמא לא יקיים התנאי אלא דאמרינן דסמכה דעתה ולא איכפת לה בקיום התנאי דאם לא יקיים באמת לא תהי' מקודשת וה"נ כן הוא משא"כ כשלא אמר בפי' בכל דהו לא סמכ' דעת' דשמא הוא ש"פ רק שאינו שוה כפי מה שהי' רצונ' להתקדש בו לא סמכה דעת' כלל להתקדש בו ואפילו אם אמר ששוה חמשין אין זה כמו תנאי שהרי לא אמר ע"מ שהוא שוה חמשין אלא

סברה דמילי בעלמא קאמר לה ולא סמכ' דעת' שמא אינו שוה כל כך ובאמת אם אמר בפי' על מנת שהוא שוה חמשין כיון שהתנה בהדי' כן סמכ' דעתה דאם לא יהי' שוה חמשין באמת לא תהי' מקודשת וכמו בשאר תנאי ולפ"ז אתי שפיר הכל דבמנא אמינ' לה קמא מייתי ראי' ללישנ' קמא דס"ל דהא דאינה נקנית בתבואה וכלים היינו כיון שלא אמר בפי' כל דהוא וללישנ' בתר' דטעמא דר' יוסף לאו משום סמיכות דעת אלא משום דבעינן קיץ מפרש לי' להאי ברייתי' נמי משום דלא קיץ אפי' אמר בכל דהו אבל במנ' אמינא לה בתרא אין ראי' ללישנ' בתרא דהא לא אמר בכל דהו אלא סתמא ונר' עוד די"ל דס"ל להתוס' דהא דקאמר בסיפ' טלית זו בחמש סלעים אין פירושו שנישום בחמש סלעים דא"כ עיקר חסר מן הספר אלא פירושו שהכהן יקבל אותו בעד חמשה סלעים של פדיון והוי ס"ד דמיירי שבאמת הוא שוה חמש' סלעים וטעמא דריש' גבי עגל היינו משום דלא אמר בכל דהוא אבל כשאמר שיקבל אותו בחמשה סלעים הו"ל כאלו אמר בפירוש בכל דהוא דהיינו דהיינו שמקבל אותו בעד חמשה סלעים של פדיון הרי מבואר בברייתא כלישנא קמא דכל דלא אמר בפי' בכל דהוא לא מהני אבל אם אמר בפי' בכל דהוא שפיר מהני ועל זה משני דכול' ברייתי' מיירי שבאמת אינו שוה שיעור חמש סלעים והא דמהני בסיפ' משום דמיירי דשוה לגבי כהן כן נראה לענ"ד ברור ודוק:

בגמרא שם אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה וכו' לכאור' קשה מכאן על מה שכתבו התוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה מעיקר' דדינא וכו' דבעינן בקנין אמה עברי' שתי פרוטות ומשמע דאפילו לב"ה כתבו כן כמו שכתבנו שם דהיינו משום דבעינן שיוכל לקיים בה והפד' כדאמר לקמן דף י"ב ע"א א"כ לכאור' ה"ה בעבד עברי הנמכר לנכרי דעיקר גירעון כסף כתיב' בי' נמי אינו נקנה בפחות משתי פרוטות והכא משמע דסגי בשוה פרוט'. ואפשר לומר דגבי נמכר לנכרי שייך גירעון אפי' בפחות מש"פ דנהי דגבי ישראל לאו ממון הוא אבל גבי ב"נ הוי ממון דהוא נהרג על פחות מש"פ ושפיר נקנ' בפרוט' ואף שכתבו תוס' לעיל דף ד' ע"א בד"ה ואשה וכו' וז"ל דבשד' עפרון דכתיב בי' כסף אם הוא פחות מש"פ לא מיקרי כסף אע"ג דה"ל גבי בן נח התם שאני דכתיב בי' כסף וכמ"ש תוס' שם דלאו בקפיד' תלי' מילת' אבל גבי גירעון דע"ע הנמכר לנכרי דלא כתיב בי' כסף בגוף הגירעון אלא ישיב גאולתו מכסף מקנתו לא בעינן כסף אלא בקנינו כמשמעות מכסף מקנתו אבל בגירעון לא בעינך כסף אלא בקפיד' תלי' מילתא ובן נח מקפיד על פחות משוה פרוטה ומתקיים בו גירעון כסף ועיין לקמן דף י"א ע"ב כתבנו עוד ליישב זה:

תוס' ד"ה ומאי ניהו חליפין וכו' אבל עבד כנעני נקנ' בחליפין כדתני' וכו' לכאורה אינו מובן דלשון נקנ' בחליפין משמע דמיירי בקנין עבד לרבו וההוא דפ' השולח מיירי

בשיחרור העבד שקונ' את עצמו. וצ"ל דילפי' הא דנקנ' מקנין עצמו וס"ל דמסתמ' דמי להדדי אך קשה לכאור' דהא דנקנ' הוא ברייתי' מפורשת לקמן דף כ"ב ע"ב תנא אף בחליפין וצ"ל משום דהוי מ"ל דהברייתי' דלקמן מיירי כשישראל א' קונה מחבירו את עבדו דהוי כקנה מחבירו שדהו אבל כשקונה את הנכרי לעבד כדכתיב וגם מבני התושבי' וגו' מהם תקנו עבד ואמה י"ל דאין ראי' משם ועל זה הבי' ראי' מדקונ' ע"א בחליפין וכן צ"ל ע"כ לדעת הפוסקי' החולקי' על ר"ת שכתבו התוס' לעיל דף ג' ע"א בד"ה ואשה וכו' וס"ל דאין חליפין לנכרי א"כ ע"כ צ"ל בברייתי' דלקמן מיירי בקונה מישראל חבירו דאל"ה כיון דכשקונה אותו הוא נכרי אין בו דין חליפין דבשלמ' כשקונה א"ע בחליפין י"ל דעבד כיון שחייב במצות בכלל ישראל הוא לענין זה א"נ דשחררו שנעשה בו ישראל גמור וקנינו באים כאחד כדאמרינן לקמן דף כ"ג דגיטו וידו באים כאחד אבל בתחלה כשקונה נכרי לעבד לא שייך לומר כן דאפי' אם נימא כשתי הסברות הנ"ל דעבד דינו כישראל ואמרינן נמי דקנייתו וקנין חליפין באין כאחד גם זה אינו דהא כבר כתבנו לעיל דף זי"ן דהא דעבד כנעני נקנ' בתחל' בכסף אע"ג דלית לי' יד הוא בא' משני פנים או שנותן הכסף לאחר דהוי כתן מנה לפלוני או משום דאמרינן דבאמת אינו קונה אותו אלא עד לאחר קבלת הכסף א"כ בחליפין לא שייך כל זה דמדין תן מנה לפלוני לא מצינו גבי קנין חליפין כיון דאינו נלמד אלא מדין ערב וזה לא שייך אלא בקנין כסף דוק' אבל גבי חליפין בעינן ונתן לרעהו כמשמעו ומה שכתבו התוס' לעיל דף ג' שקונין בסודר של אחר היינו מדין זכי' ושליחות אבל דומי' דתן לפלוני שהוא מדין ערב לא מצינו בחליפין וכמו שהוכחנו לעיל דף ג' בלשון התוספות לשיטת ר"ת וע"כ צריך לומר דקנייתו באה לאחר קבלת הק"ס א"כ לפמ"ש דבנכרי אין קנין חליפין ממ"נ קשה דאיך נקנ' בחליפין הא בין אם הוא נכרי עדיין בשעת קנין ובין אם קנייתו וחליפין באין כא' אין לו קנין חליפין ותו דאפי' נימ' דעבד דמי לישראל לענין זה כיון דחייב במצו' היינו כשכבר נימול וטבל לשם עבדות דנתחייב במצות אבל בשעת קנינו אין שום סבר' שיהא לו דין ישראל ואין לומר דס"ל להני פוסקי' בהא כסברת ר"ת בפ' הזהב דחליפין שוה בשוה עדיפ' טפי וס"ל דמהני אפי' בנכרי דזה אינו דכבר כתבנו לעיל דף ג' שם דע"כ לית להו כר"ת גם בזה דהא עיקר הוכחתם הוא מהא דאמרינן בבכורות מדישראל בחד' נכרי נמי בחד' משמע דאין שום חליפין קונה אפי' שוה בשוה אלא ע"כ צ"ל דס"ל להני פוסקים דהך ברייתי' דלקמן דתנא אף בחליפין היינו כשקונ' ישראל לעבד מחבירו ודו"ק:

בגמ' ולר' נחמן דאמר פירות וכו' ולכאור' יש לדקדק דהא אמרינן לקמן דף כ"ח על מתני' כיצד החליף שור בפרה ולר"נ דאמר פירי לא עבדי חליפין וכו' ומשני החליף דמי שור

בפרה ע"ש א"כ ה"נ הו"ל לפרש אבל לא בתבוא' וכלים היינו בדמי תבוא' וכלים דלא עדיפא לישנא דבריית' מלישנ' דמתני' שם ואפשר לומר כיון דדמי השור הו"ל מלוה כפי' רש"י שם א"כ ה"נ צ"ל דדמי תבוא' וכלים היינו שנתחיי' הישראל לנכרי בעד תבוא' וכלים וגבי נכרי לא שייך קנין זה דקיי"ל דהפקעת הלוואתו מותר אפי' לי"ד דגזילה אסור א"כ במה יקנה וק"ל:

גמרא לא לעולם דלא שוה וכו'. הנה לכאור' קשה דמשמע דלר' יוסף דס"ל דצריך שומ' מתפרשת הבריית' כפשטו וא"ב לאוקמ' בדלא שוה א"כ לפי מ"ש הר"ן בשיטת הרמב"ם והביאו ב"ש בסי' ל"א דהא דאמרינן לקמן והלכת' שיראי לא צריך שומ' היינו דווק' שיראי מפני שהאש' מתאו' להם אבל מידי אחרינ' לא ומדייק הכי מדלא קאמר והילכת' כרב' כמ"ש הר"ן ע"ש ע"כ צ"ל דרבה עצמו ס"ל בכל מילי דלא צריך שומ' ומוכח הכי מהני תרי מנא אמינ' לה דקאמר ר' יוסף דאי נימא דרבה דווקא בשיראי קאמר א"כ מאי מייתי ראי' מתבוא' וכלים ומעגל וטלית ולפי זה למאי דפסק הרמב"ם דלא כרבה אם לא בשיראי דוקא שפיר מתוקמי ברייתות אלו כפשטן משום דצריכ' שומ' וא"כ מנ"ל להרמב"ם לפסוק דהיכ' דלא שוה מהני כשמקבל הכהן בה' סלעי' ואין לו' דלאו מהאי ברייתא' נפקי לי' אלא מעובד' דרב כהנא דשקל סודר' ואויר לדידי וכו' דזה אינו דדילמ' דרב כהנא באמת ס"ל כרבה לגמרי וע"כ מפרש להברייתא' הכי משא"כ אליבא דהלכת' ותו דאי מדברי רב כהנ' הוא דנפק' לי' הכי א"כ הו"ל להרמב"ם לפרש דדוק' כגון רב כהנא דגברא רבה הוא כדמפרש רב אשי ובהכי הוי א"ש לישנא דרב אשי דקאמר לא אמרן אלא כגון רב כהנא אע"ג דפשטות הברייתא משמע דמיירי בכל אדם אלא משום דס"ל לרב אשי דלפי מאי דקיי"ל דבמידי שאינה מתאוה להם כשיראי הלכת' דצריכא שומא ואין הכרח מבריית' אלא מעובדא דר' כהנא לכך קאמר ולא אמרן וכו' אבל הרמב"ם דכתב סתם דמהני קבלת הכהן בדלא שוה ע"כ היינו משום דנפקא ליה מברייתי' זו ובאמת ליכא הכרח לדידי' לפי מאי דפסיק דלא כרבה אלא בשיראי דווקא ונראה דמ"ש הרמב"ם הטעם בשיראי מפני שהאשה מתאוה להם לאו דוקא שיראי אלא כל חפץ שהוא צריך אדם המקבל כגון תבואה וכלים או עגל וטלית כולן הוי כמו שיראי שאדם מתאוה להן כיון שהוא צריך לו ולא אתי לאפוקי אלא דברים העומדין לסחור' ואין בהם צורך אכילה ושימוש המקבל וא"כ אף אליבא דהלכתא צריך לשינוי' דש"ס דברייתא דעגל וטלית מיירי בדלא שוה ולפ"ז י"ל דרב אשי דקאמר כגון ר' כהנא היינו משום דס"ל כר' יוסף ואין צריך לשנויי הברייתא הכי לכך קאמר דמעובד' דר' כהנא לא נשמע אלא כגון ר' כהנא דווקא אבל למאי דפסיק הש"ס הלכת' דשיראי ל"צ שומא

וה"ה לעגל וטלית כנ"ל ממיל' צריך לאוקמא ברייתא דעגל וטלית בדלא שוה ושפיר פסק הרמב"ם דלאו דוקא ר' כהנא דהא ברייתי' סתמא קתני ודוק:

בגמרא אמר ר' אלעזר התקדשי לי במנה וכו' כמאן דאמר ע"מ דמי וכו'. לכאורה מלשון זה משמע דהבריר' ביד הבעל לחזור בו ולא אמרינן דמקודשת מיד והשאר עליו מלוה ואין הבעל יכול לחזור בו אלא הוי כשאר מקדש ע"מ שיתן לה מאתים זוז דבריר' בידו שלא לקיי' התנאי וממיל' הקידושין בטלי' אך מלשון רש"י ז"ל לקמן דף מ"ז ע"א לא משמע הכי שכ' שם בד"ה מילי אוחרי' וכו' ואמר לה הרי הוא עלי מלוה וא"כ מדקאמר הש"ס עלה ואלא הא דאמר ר' אלעזר וכו' משמע דר' אלעזר מיירי נמי בהכי שאמר הרי הוא עלי מלוה דאל"ה מאי מקשה דלמא דווק' כשאמר הרי הוא עלי מלוה שנגמר' הקידושין אלא שהוא חוב עליו לשלם לה לא סמכה דעת' דכסיפ' למתבעה ואין רצונ' להתקדש לו בחסר דינר אבל כשהוא תנאי ואם לא יתן לה יתבטלו הקידושין לא איכפת לה בהו כמו כל תנאי דעלמ' כמו שיבואר בסמוך וכן הוא שם לשון הר"ן ז"ל משמע דאין הבעל יכול לחזור וצריך לשלם לה המלוה ועוד משמע מלשון רש"י ז"ל והר"ן הנ"ל דצריך שיאמר בפי' הרי הוא עלי מלוה וכן כתב הב"ש בסי' כ"ע ס"ק י"ג בדעת רש"י והר"ן והרמב"ן והרמב"ם חולקים ע"ז וס"ל דאין צריך שיאמר כן ובאמת צ"ע דמי הכריחו לרש"י והר"ן לפרש כן ונר' דדייק' הכי מדמוקי שם ברייתי' דהמקדש במלוה בהכי ולשון מלוה לא שייך אם הוא תנאי דהרי הוא אינו חוב עליו לקיים התנאי ותו דתני התם בברייתא ושוין במכר שזה קנה משמע דומיא דמכר דקיי"ל דכשמכר לו קרקע במנה ונתן לו דינר קנה את כל הקרקע והשאר הוא עליו בחוב גמור ואין שום אחד יכול לחזור בו א"כ הא דפליגי בקדושין נמי בהכי מיירי ונראה דמה שהוצרך רש"י ז"ל שאמר בפי' השאר הרי עלי מלוה אף דגבי מכירת קרקע כיון שנתן לו דינר קנה את הקרקע והמעות הוא חוב אף שלא אמר בפי' הרי עלי מלוה משום דהתם כל הדמים שפסק הם דמי הקרקע וכיון שקנה את הקרקע בפרוטה ממיל' הוא חייב בכל הדמים אבל בקידושין כיון שאין דמים ידועים לאשה לקנות אותה זולת הקידושין א"כ כיון שמתקדשת בפרוטה על מה יתחייב בשאר המעות אם לא שאמר בפי' כן שמקבל עליו במלוה והא דמתחייב באמיר' בעלמ' נראה דהיינו מדר' גידל דהן הן הדברים הנקנין באמירה כין שהתחייב עצמו בשעת קידושין כדאית' בר"פ הנושׂ' במתחייב לזון את בת אשתו ע"ש וה"ה כשפסקו על עצמם כדאי' באה"ע ר"ס נ"א ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר הכא מאי טעמא כיון דאמר לה מנה ויהב לה דינר כמאן דאמר על מנת דמי וכו' לאו מדברי ר' אלעזר היא אלא דהש"ס מפרש הכי כיון דר"א סתמא קאמר ומיירי בכל ענין אפילו

לא אמר בפי' הרי עלי מלוה ואז הוי מדין התנאי כיון שא"א להתחייב מטעם מלוה ע"כ תנאי הוא ובזה יש לתרץ קושי' הרמב"ן בהא דנקט בבריית' דבסמוך בהתקדשי לי במנה זו ונמצא מנה חסר דינר אינה מקודשת דמשמע דבמנה סתם מקודשת אפי' בחסר דינר ולקמן דף מ"ז ע"א אית' בברייתא דבחסר דינר גרע טפי משום דלא סמכה דעתה דכסיפא לה מלתא למתבע' ומזה רצה להכריח דהלכה כיש אומרים בברייתא שם דמקודשת אף בזה ולפי מ"ש יש לומר דהא דאמרינן שם דלא סמכה דעתה משום דכסיפי לה מילת' למתבע'. היינו דווקא בענין דמיירי שם שאמר בפי' הרי עלי מלוה דכיון דדעתו שיגמרו הקידושין מיד והדינר יהיה עליו במלוה שפיר י"ל דלא סמכה דעתה משום דכסיפא לה למיתבעי' ואפשר דבהא אפי' אם הוא משלם לה הדינר אינו מועיל כיון דבשעת הקידושין לא סמכה דעתה ולא הי' דרך תנאי כדאיתא לעיל גבי שיראי דהיכא דבעינן שומא אפי' שמאו אח"כ לא מהני משום דלא סמכה דעתה בשעת קידושין וכן משמע לקמן דף מ"ח ע"א גבי קידשה בשט"ח דאפילו גבתה אח"כ החוב לא מהני משום דלא סמכה דעתה בשעת קידושין דלמא מחיל ע"ש אבל היכא דלא אמר הרי עלי מלוה דאז אמרינן דהוי תנאי לא שייך לומר דלא סמכה דעתה כיון דאם לא ישלים לה יתבטלו הקידושין והוי כשאר תנאי דעלמ' דאע"ג דלא ידעה בשעת קידושין אם יקיים הבעל התנאי אפ"ה מקודשת כשיקיים התנאי משום דסמכה דעתה בשעת קידושין על זה (וכבר הוכרחנו סבר' זו לעיל בסוגי' דשיראי צריכי שומא) וא"כ בריית' דבסמוך דלא מיירי שאמר הרי עלי מלוה אין חילוק בין נתן לה דינר אחד ובין שנתן לה מנה חסר דינר ודו"ק. עוד נראה ליישב קושי' הרמב"ן הנ"ל דהא כתבו התוס' בד"ה השתא במנה סתם וכו' וא"ת דילמא הא קמ"ל וכו' אלמא דלא חלו הקידושין וכו'. כוונתם מבואר דאם נימא דבמנה סתם לא הוי תנאי ולא נשלמו עיקר הקידושין עד שישלים ממילא במנה זה לא מהני השלמה שהרי אמר בפי' במנה זה אע"כ דבמנה סתם נשלמו עיקר הקידושין אלא שצריך לקיים התנאי וקמ"ל דבמנה זה אינה מקודשת כלל ולפי זה י"ל דבאמת משמע דברי ר"א דאמר הרי זו מקודשת וישלים דהוי כתנאי ע"מ דכשמשלים חלין הקדושין למפרע מעכשיו ולא כתנאי אם דאף ע"ג דניגמרו הקידושין מיד מ"מ אינם חלין אלא כשגומר התנאי ובתוך הזמן שניהם יכולין לחזור מיהו נר' דאפי' אי הוי אמרינן במנה סתם דלא הוי תנאי ע"מ וכמעכשיו אלא כתנאי אם דשניהם יכולים לחזור בהן קודם שיתקיים התנאי מ"מ כיון דנשלמו עיקר הקידושין שפיר איצטריך ברייתא לאשמועינן דבמנה זה אינה מקודשת כלל ה"כ י"ל דנהי דבמנה חסר דינר אינה מקודשת עד שישלים לאו טעמא משום דלא נשלמו הקידושין אלא משום דכיון דכסיפ' לה מלתא

למתבע' לא סמכה דעתה להתקדש בתנאי על מנת שהוא כמעכשיו שיהא הבריה בידו להשלים אפי' לאחר כמה שנים ולא תוכל להנשא לאחר שמא ישלים התנאי אח"כ ויחולו הקידושין למפרע ומסתמא דעתה שיהיה הקידושין בתנאי אם א"כ אם לא ישלים לה אותו הדינר הבריה בידה לחזור בה ולהנשא לאחר א"כ שפיר איצטריך הברייתא לאשמועינן דבמנה זו אינה מקודשת כלל ואין לומר דלא שייך בזה תנאי אם כיון דלא התנה בתנאי כפול ושאר דיני תנאי דהא לדעת כמה פוסקים אפי' במעכשיו בעינן תנאי כפול וע"כ צ"ל כמ"ש הב"ש בסי' כ"ט דהכא מחמת אומדנ' אמרינן דהוי כאלו התנה בדיני תנאי וממיל' יש לומר כן גם בתנאי אם נמצא מתורץ קו' הרמב"ן דבמנה חסר דינר מקודשת אם השלים לה ככל תנאי אם ודו"ק אלא דאכתי זה דחוק דנימ' דעתה הי' לתנאי אם כיון דדעתו הי' לתנאי ע"מ ממילא בטלה הקידושין לגמרי ואכתי קשה קושי' הרמב"ן דבברייתא משמע דדוקא במנה זה אינה מקודשת ועיקר נר' בישוב קושי' הרמב"ן כמו שיבואר לקמן אך מדברי הב"ש סי' כ"ט משמע נמי דדווקא בחסר דינר צריך שיאמר הרי עלי מלוה אבל לא בדברי ר"א אבל לענין כיסופא משמע דס"ל דאפילו בתנאי ע"מ איכא משום כיסופא והיינו מדמקשה לימא דר"א כתנאי אלא דצ"ע מנלי' להסוגי' להקשות וצ"ל דפשיטא לסוגי' כיון דבתנאי ע"מ אין בידה לחזור שייך בי' נמי מיכספ' כיון שהיא לעולם בספק מקודשת אך אכתי קשה לי דאי נימ' כדברי ב"ש דבחסר דינר צריך שיאמר הרי עלי מלוה אפילו במנה סתם א"כ למה נקט בבריית' הכא דוקא במנה זה ונמצא חסר דינר אינה מקודשת ואי מיירי באמר' הרי עלי מלוה אפילו מנה זה נמי הרי נתרצית כיון שקיבל' לדעת זה כמ"ש הב"ש ס"ק ט"ז דלדעת רש"י הא דקתני אינה מקודשת היינו שיכולה לחזור ואם קיבלה ושתקה אינה יכולה לחזור וענין בק"א שכתבנו לפרש דברי הב"ש. ויותר נראה כמ"ש בק"א דס"ל לרש"י דלשון ונמצא משמע בשעת קבלה נמצא שחסר דינר והיינו שהי' מונה והולך וכיון דמסיק הכא ר' אשי מונה והולך שאני דדעת' אכולה ע"כ צ"ל שאמר הרי הוא עלי מלוה כדעת רש"י לקמן ועיין בק"א מבואר היטב:

תוס' ד"ה השתא במנה סתם וכו' וא"ת הא קמ"ל וכו' וי"ל דמרישא וכו'. תירוצם דחוק דהא אף למאי דמוקי ריש' וסיפ' במנה זו ע"כ צ"ל דהא דנקט כל הדין בסיפ' בנמצ' חסר דינר אינו אלא להשמיענו דאינה מקודשת כלל ומאי קמ"ל. ולולי דבריהם ז"ל נראה לענ"ד דהנה הרמב"ן הקשה מבריית' דנקטי במנה זה ונמצא חסר דינר משמע דבמנה סתם מקודשת ולא חיישינן לכיסופ' דלא כת"ק דבריית' לקמן דף מ"ז אינה מקודשת דחיישינן לכיסופ' ונדחק להוכיח מזה דהלכת' כיש אומרים דלא כסוגי' דעלמ' דהלכה

כתנא קמא. ונראה ליישב קושייתו די"ל הא דנקט בבריית' במנה זה לרבות' נקט דלא מיבעי' במנה סתם דאינ' מקודשת כיון דנגמרה הקדושין ותלוי בתנאי ע"מ לא סמכ' דעתה דלעולם תהי' בספק שמא יתן לה כיון דהיא אינה יכולה לחזור כנ"ל אבל במנה זה הו"א דמקודשת כשישלים דלא שייך טעמא דכיסופ' כיון דגם היא יכולה לחזור כל זמן שלא ישלים לה. וקמ"ל דאפ"ה אינה מקודשת משום דבמנה זה לא מהני השלמה כדעת הרמב"ן וממיל' מתורץ קושי' התוס' דהיינו דקשי' להסוגי' דאי נימא במנה סתם דלא כר"א דגם היא יכולה לחזור א"כ ק' דהשת' במנה סתם לא הוי קדושין כת"ק דבריית' לקמן דף מ"ז דאמר אינה מקודשת משום כיסופ' ואפי' יתן לה דינר החסר לא מהני דלא סמכה דעתה בשעת קדושין א"כ תו לא שייך לומר דנקט מנה זה לרבות' דהא גם במנה סתם לא הוי תנאי ואפ"ה ס"ל לרבנן אינה מקודשת משום כיסופ' אע"כ צ"ל דבסתם אינה אלא תנאי ושפיר י"ל דנקט לרבות' ואין להקשות דהו"ל לאוקמ' בריית' כיש אומרים דלקמן דף מ"ז דלא חיישי' לכיסופ' זה אינו דוודאי שייך למימר ה"נ מסתבר' לאוקמי בריית' אליבא דהלכת' כת"ק שם. אמנם נראה לענ"ד לדעת רש"י ז"ל דמשמע מדבריו דאפי' במנה זה אם לא חזרה בו הוי קדושין כמו שהבינו מדבריו בד"ה השתא במנה סתם וכו' דלכאורה יש לתמו' הא דנקט בברייתא בריש' רצה אחד מהן לחזור וכו' ובסיפ' נקט ל' אינה מקודשת ולא נקט רצה אחד מהן לחזור כמו בריש ותו דלפי האמת דפרושי קא מפרש וכו' כיצד כגון דאומר לה מנה זו כל הסיפ' מיותר דלא הל"ל אלא כיצד באמר התקדשי לי במנה זו בשלמא לדעת התוס' היינו דקמ"ל דאם חסר דינר אינה מקודשת כלל אפילו אם לא חזרה אבל לדעת רש"י קשה. ונראה לענ"ד דס"ל לרש"י ז"ל דהא דאמרינן דחיישינן לכיסופ' אפילו במנה סתם היינו כשנתן לה מנה חסר דינר בפ"א אבל במונה והולך לאוקימת' קמיית' דס"ל דאין חילוק במונה והולך ולא אמרינן דדעתי' אכולה א"כ למאי דאמרי' לקמן דמ"ז דבמנה חסר צ"ט לא כיסופ' למיתבעי' כיון שנתן לה דינר הראשון הוי קדושין וכל צ"ט הוי תנאי. איך נאמר דכשנתן לה אח"כ עוד צ"ט לא סמכה דעתה על דינר האחרון הא כבר נתקדש' בדינר הראשון א"כ י"ל דהא דקתני בסיפ' אינה מקודשת דמשמע דאפי' אם לא חזר בו אינה מקודשת היינו משום כיסופא ומיירי בסיפ' דומי' דרישא שהי' מונה והולך ודוקא כשאומר מנה זה דלא הוי תנאי לא מהני השלמה אבל במנה סתם כיון דבדינר הראשון הוי קדושין תו לא שייך כיסופא כנ"ל והא דקאמר לקמן דף מ"ז דחיישינן לכיסופ' אפי' במנה סתם היינו כשנותן לה צ"ט בפ"א וכ"ש לפי מ"ש לעיל לדעת רש"י דמיירי התם במונה והולך וכשינויי דרב אשי דלא הוי קדושין עד דינר האחרון ושפיר שייך בו כיסופ' וממיל' מתורץ קושי' התוס' דדלמא

בסיפא אינה מקודשת כלל דאי נימא דלא כר"א א"כ גם במנה סתם אינה מקודשת כלל משום כיסופ' דאפילו במונה והולך לא נתקדשה בדינר הראשון מיהו לתרוצ' דר' אשי דמשני מונה והולך שאני ע"כ צ"ל דבסיפ' לא מיירי במונה והולך דא"כ ל"ל במנה זה אפי' מנה סתם נמי א"כ צ"ל דלית לי' להאי תנא טעמא דכיסופ' ומיירי בין שנותן לה בפ"א או אפי' במונה והולך וקמ"ל דלא הוי קדושין כלל ובזה אתו שפיר הא דאמר הש"ס ה"נ מסתבר' קודם תירוצו דר' אשי אע"ג דמסבר' זו מסתבר' ג"כ שינויי דר' אשי ולפמ"ש אתי שפיר כיון דלישנויי דר' ע"כ צ"ל דלית לי' להאי תנא טעמא דכיסופ' א"כ שפיר י"ל דרישא מיירי במנה סתם אלא דבסיפ' קמ"ל דלא הוי קדושין כלל כמו שהקשו תוספות ודו"ק:

שם האי דינר של נחשת ה"ד וכו' עיין מה שכתב בק"א:

בגמרא אמר רבא וכו' והניח עלי' משכון וכו'. כתב הב"ש בסי' כ"ט ס"ק יו"ד לפי דעת הראב"ד ז"ל דס"ל דהטעם הוא משום דלא נתחייב לה כלל ואפי' במתנ' לא מהני כמ"ש הרא"ש ז"ל י"ל דאם קידשה בשטר חוב דהיינו שנותן לה שט"ח בידה על עצמו ואמר לה התקדשי לי בזה מקודשת אפי' בלא משכון וכ"כ הש"ג וכ"כ הרשב"א ז"ל לעיל דף ה' גבי שטר שאין פודין הקדשו' ממשמעות דברי רש"י ז"ל וכבר הארכנו בזה לעיל לפרש דברי רש"י ז"ל ועמ"ש שם בתו' דמוכח איפכ' ולכאורה קשה לפי מאי שפי' רש"י לקמן דף מ"ז בהא דאמר הונא חברין מוקי לה במילי אוחרי דמיירי שאמר לה דינר החסר יהא עלי במלוה א"כ קשה דלפי מאי דס"ד התם דאפילו בכל המנה כסיפ' לה מילתא למתבעי' למה לי לאוקמי ברייתא בנתן לה מנה ונמצא חסר דינר ולשון מלוה קאי על אותו הדינר החסר הו"ל לאוקמי שקידש אותה במלוה עצמו שקיבל ע"ע בחוב דהא ע"כ מיירי שאמר התם אתם עדי דאל"כ במאי נשתעבד כשקיבל עליו בהלוא' וא"כ בהלווא' עצמו מקודש' אי לאו משו דכיסופ' לה מילת' למתבעי ולמ' נקט בחנ' שנתן לה מנה חסר דינר אך לפמ"ש לעיל דלא מיירי שאמר אתם עדי אלא כיון שמקודשת בדינר הוי לי' המותר כשטרי פסיקת' דמהני מדרב גידל א"כ ע"כ צ"ל שנתן לה מנה חסר דינר וקידשה בו דאם קידשה בהלואה עצמה במה ישתעבד תדע דהא ע"כ צריך לומר כן לר"ל דס"ל בר"פ הנושא דלא יכול להשתעבד אפי' באתם עדי כ"א בדרך הודא' לפי' ר"ת וכ"ש לפי' רש"י דאפי' לר"י אינו יכול להתחייב וע"כ צ"ל משום פסיקת' ועוד נראה דאפי' אי אמרינן דמקדש אותה בשט"ח מהני אפי' אם שתקה ולא אמרה הן היינו משום דקיבלה השטר חוב וזה מורה שנתרצה אבל אם אמר לה הרי הוא עלי מלוה אפי' אמר אתם עדי במה יודע שהיא נתרצית והו"ל כשתיקה לאחר מתן מעות דצריכ' לומר הן וכיון

שאמרה הן לא שייך כלל לומר דלא סמכה דעתה משים דכסיפ' לה מילתא למיתבעי' כמ"ש המ"מ שם בסי' כ"ט דאפי' לדעת הפוסקים דבחסר דינר אינה מקודשת משום דכסיפא מילת' למיתבעי' מ"מ כשנתרצית ואמרה הן חזי' דסמכ' דעתה ומקודשת א"כ אי הוי נקט במלוה שקיבל על עצמו ע"כ צ"ל שאמרה הן ולא שייך פלוגתייהו בכסיפא לה למיתבעי' וק"ל:

דף ח:

בתוס' **ד"ה** מנה אין כאן וכו' וכמו כן וכו' והרמב"ן ז"ל ס"ל דבמתנה מהני משא"כ בקידושין כיון דאותו מנה שהוא מקדש בה אכתי אגיד גבי' וכסף קידושין דאגיד גבי בעל לאו קידושי' וכ"כ הר"ן ז"ל ונרא' דס"ל להתוס' דע"כ ליתא לסברא זו דא"כ בשט"ח דאחרים דאמר לקמן דף מ"ח דפליגי ר"מ ורבנן ואמרינן דכ"ע ס"ל כשמואל והכא באשה סמכה דעתה וכו' והנה הרא"ש ז"ל כתב בכתובת פ' הכותב דף פ"ה בשם ר"ת הטעם דיכול לימחול משום דשני שיעבודים יש שיעבוד הגוף ושיעבוד הנכסי' ושיעבוד הגוף אינו יכול למכור אלא שיעבוד הנכסי' וכיון דמוחל שיעבוד הגוף ממיל' בטל שיעבוד הנכסי' א"כ גם במקדש בשט"ח דאחרים הקידושין אגיד' ביה דשיעבוד הגוף נשאר אצלו דלא עדיף ממוכר שט"ח דמהאי טעמא יכול למחול ואפ"ה אי סמכה דעתה מקודשת ואפשר דהרמב"ן ז"ל סביר' ליה כאידך טעמ' שכתבו התוס' דמצי מחיל וק"ל ועיין מ"ש בק"א סי' כ"ט:

בא"ד וכשרגילין לעשות שידוכין. עיין מ"ש בזה בק"א סוף סי' נו"ן:

בגמרא התם במשכון דאחרים וכדר' יצחק וכו' הקשו בס' עצמות יוסף למה קאמר משכון דאחרים הול"ל משכון דידה כדקאמר לקמן דף י"ט קידשה במלוה שיש עליה משכון וכבר כתב הרשב"א בחידושיו דלאו דוקא אלא לאפוקי משכון דידי' ובאמת לפמ"ש תוס' לקמן דף י"ט דהא דאמר שם קידשה במלוה שיש עליה משכון היינו שמקדשה אותה במלוה ולא במשכון עצמה א"כ לק"מ דהא הכא מיירי שמקדשה במשכון עצמה וכלישנא דברייתא קידש' במשכון וכן כ' שם הרשב"א עצמו דלא שייך שם הך דר' יצחק משום דאינו מקנה לה את המשכון עצמו בתורת קידושין ובזה אתי שפיר נמי מה שכתב הראב"ד ז"ל והביאו הטוש"ע בח"מ סי' ס"ו דבמלוה על משכון שמכר לו את השטר חוב ומסר לו את המשכון אינו יכול למחול ודקדק כן מלשון הרי"ף ז"ל ע"ש ולא הביא ראיה לזה מסוגי' דאמר בפשיטות דקידשה במשכון דאחרים מקודשת וע"כ דלא מצי מחיל כמ"ש הרמ"בן ז"ל בשמעתין אלא דהכא שאני כיון שקידשה במשכון עצמו ומקנה לה הקנין שיש לו במשכון וודאי דאינו יכול לימחול משא"כ כשמכר לו החוב אף שמסר לו

את המשכון אלא דאפ"ה יש לדקדק דלמה קאמר דוקא במשכון דאחרים דה"ה במשכון דידה אם קידשה במשכון עצמו מקודשת מדר' יצחק. ונהירנא כד הווינא טליא שמעתי מאמ"ו ז"ל דלפי מ"ש התוס' בב"מ דף פ"ב ע"ב דהכא מיירי במשכנו שלא בשעת הלוואה א"כ י"ל דדוקא נקט משכון דאחרים דהא כתב הסמ"ע בסי' צ"ד דלא תחבול בגד אלמנה דאמר רחמנא לאו דוקא אלמנה אלא כל אשה אלא דכתב שם בתולה שהיא ברשות אבי' יכול לחבול והשיג עליו הט"ז שם דכל אשה בכלל א"כ כיון דלאו דחובל אלמנה ניתק לעשה בעמוד והחזיר קאי כדאיתא במכות אם כן כי היכא דקיימא לן בקידשה בגזל יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי הכי נמי כשקידשה במשכון שלה כיון דצריך להחזיר לה המשכון יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי וא"ל כגון שאמרה הן דמהני אפי' בגזל דידה משום דאמרי' דהקנתה לו כדי שתתקדש וא"כ מלתא דפשיט' היא והו"ל לאשמועינן בגזל דידה גופא ואפי' לפי מ"ש תוס' כאן דמיירי הכא אפי' בשעת הלוואתו היינו מדקתני סתמא משמע בין בשעת הלוואתו ובין שלא בשע' הלוואתו א"כ מהאי טעמא נמי לא נקט משכון דיד' כיון דאינו אלא במשכון בשעת הלוואתו אבל במשכון שלב"ה אינה מקודש' כנ"ל וכ"ש לדע' הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' מלוה ולוה דבאלמנה עובר אף בשעת הלוואתו א"כ לעולם חייב להחזיר ויכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי וע"כ הא דקאמר לקמן דיכול לקדש במלוה שיש עלי' משכון היינו במלוה עצמו כנ"ל ולא במשכון עצמו והכא קתני קידשה במשכון משמע שקידשה במשכון עצמה אי אפשר לפרש במשכון דידה ודו"ק:

בתוס' ד"ה במשכון דאחרים וכו' מצינו למימר וכו' משמע להו דהכא מיירי אף בשעת הלוואתו מדקתני סתמא כנ"ל ונראה דמוכרח מהאי דקאמר לקמן דף מ"ח האי שטר היכי דמי אי לימא בשט"ח דאחרי' וכו' וקשה היכא ס"ד לאוקמא בשט"ח דאחרי' א"כ אמאי אם יש בנייר שוה פרוטה מקודשת הא הנייר הוא של הלוה וצריך להחזיר ללוה כשפורע החוב וכן הקשה הב"ש סי' כ"ח ס"ק כ"ב בשט"ח דידה ותי' דמ"מ הוי הנייר משכון על שוה פרוטה וה"נ בשט"ח דאחרי' הוי לי' כמשכון דאחרי' אע"ג דהתם הוי משכנו בשעת הלוואתו אך לפי מ"ש בסמוך דהכי מיירי שקדשה במשכון עצמו א"כ י"ל דהתם מקודשת מטעם מלוה אותו פרוטה שכנגד השטר וכיון דנקנה לו החוב בכתיבה ומסירה אלא דאיכא חשש שמא ימחול ואותו פרוטה אינו יכול למחול כמ"ש לעיל בשם הראב"ד דבמסר לו משכון אינו יכול לימחול. ועיין בזה בחידושינו לקמן דף מ"ח ובק"א סי' כ"ח באריכות ודו"ק:

תוס' ד"ה צדקה מניין וכו'. וא"ת איכא צדקה וכו'. ונראה לענ"ד דעיקר צדקה משמע כמשמעו דכל המשאיל חפץ לעני להשתמש בו הוי צדקה משום דבכל תשמיש מתקלקל החפץ וברוב הזמן מתקלקל לגמרי א"כ י"ל דכיון דהמלוה קונה המשכון והלוה כשמחזיר לו אינו אלא כשואל על המשכון דקיי"ל דשואל פטור במתה מחמת מלאכה דלהכי השאיל לו ה"נ מאי שמתקלקל מתשמישי העני בכל יום הוא הפסד המלוה כיון שקנה אותו בשעה שמשכנו והלוה פטור במה שנתקלקל דלהכי החזיר והשאיל לו ואין לך צדקה גדולה מזו דמה שמתקלקל בתשמישו מנכה מן החוב וכן הוא מפורש בב"מ דף ק"ד ע"ב בגמר' אהני כתיבה לגירעון עיין ברש"י ותוספ' שם דאם לא כתב לו תשלומתא דאית לך עלי' וכו' הפחת הוא הפסד המלוה והיינו דקאמר אם אינה קונה משכון וא"כ אין הפחת על המלוה למה מקרי צדקה ועיין בחידושינו בב"מ דף קט"ו בהא דקאמרינן שם למה חוזרין וממשכנין וכו' וכתבו התו' שם בד"ה לויה ממשכנין מעיקרא הקשו הר"ר אלחנן ולמה חוזרין וממשכנין וי"ל כדי שלא יכול הלוה לכפור וכתבנו שם פירושו דעל הא דממשכנין מעיקרא ליכא למימר כדי שלא יכול לכפור דאכתי במלוה בשטר דאינו נאמן לומר פרעתי קשה דלמה ממשכון אבל בהא דחוזרין וממשכנין היינו אפי' במלו' בשטר משום דקיי"ל דבמפקיד בשטר נאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו כדאית' בב"ב דף ע' א"כ לדעת רש"י ז"ל דבמשכון שלא בשעת הלוואתו מתחייב באונסי' י"ל דכשהחזירו ונאנס אצל הלוה אע"ג דשואל חייב באונסי' מ"מ הא כתב הר"ן בתשובה והביאו הסמ"ע בסי' ע"ב דהשואל ספרי' אינו חייב באונסי' משום דהמשאיל מצוה קעביד אין הלוה חייב באונסי' וממילא כשנאנס ביד הלוה הפסיד המלוה חובו דהמלוה חייב באונסי' והלוה פטור דאין כל הנאה שלו דהמלוה מצוה קעביד בחזירתו כדאית' בכה"ג בח"מ סי' ע"ב ס"ג וא"כ יהא נאמן הלוה לומר פרעתי במיגו דנאנסו לכך חוזרין וממשכנין משא"כ במשכון מעיקרא ליכא למימר הכי ולפי מ"ש אתי שפיר טפי כיון דאם נשברו המחרישה מחמת מלאכה ההפסד הוא על המלוה והפסיד את חובו אפילו אי הוי כשואל ממיל' נאמן לטעון פרעתי במיגו דנתקלקל מחמת מלאכה ואיכא למיחוש שמא יכפור כדאיתא בח"מ סי' רצ"ו סעיף ב' דנאמן לומר פרעתי במיגו דמתה מחמת מלאכה ע"ש ודו"ק:

בגמרא ת"ר התקדשי לי במנה נטלתו וזרקתו וכו' לכאורה נראה דהאי נטלתו לא מיירי שפשטה ידה וקבלתו ממנו מרצונו דא"כ כבר נתקדשה מיד כשקיבלתו ומאי מועיל שזרקתו אח"כ לים הא קי"ל בח"מ סי' רמ"ה במתנה כשקיבל ואח"כ אמר אי אפשי במתנה אינה חוזרת להנותן אלא כל הקודם זכה א"כ ה"נ כבר נתקדשה ואפי' אם חזרו

בו תכ"ד הא קיי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מהמקד' והמגרש ואין לומר דכיון שזרקתו לים י"ל דמוכח מילת' דלכך נטלתו מתחלה כדי שתזרוק אותו לים שהיתה רוצה להזיקו דא"כ מאי מקשה הא שדתינ' קמי' הוי קידושין דהא היכא דשדי' קמי' ליכ' למימר הכי דלמה נטלתו מתחלה להשליכה לפניו אע"כ צ"ל דפשיטא לי' להש"ס דהיכא דנטלתו מרצונה אינו מועיל אפי' זרקתו לים וע"כ צ"ל שלא פשטה ידה וקיבל' מרצונה אלא שתחב לה לתוך ידה שלא מדעתה והיא זורקתו לים משמע מזה דאם תחב לה בלא דעתה ולא זורקתו הוי קידושין ומזה ראי' למה שכתב הרמ"א בהגה"ה סי' מ"ב סעיף א' לקח יד אשה בחזקה שלא ברצונה וקידשה והיא לא זרקה מקודשת דלא כהחולקים ע"ש בח"מ ובב"ש ועיין מ"ש בסי' כ"ח סי"ד שכתבנו הטעם דלא הוי שתיקה דלאחר מתן מעות דלא מהני כדלקמן דף י"ג דהא כל נשי וכו' משום דכל נשי בהא גמירי דאינה מחויבת לשמרו בתחב לתוך ידה בחזקה והוי לה למשדייהו ומדלא זרקה מוכח מלתא דניחא לה וצ"ל לדעת החולקי' דמיירי הכא שהעדים אינם יודעים אם נטלתו מרצונה או שלא מדעתה א"כ אם השליכה מיד אפילו לפניו מוכחא מלתא דבתחלה הי' שלא מרצונה ואם לא השליכה מסתמא הי' מרצונה אבל היכא דידוע שהי' מתחלה שלא מרצונה כגון שזרק לה אפי' לא השליכה לא מהני כמ"ש הרמ"א בסי' כ"ח סעי' ד' בשם הרמ"ה ע"ש אך זה דוחק דלשון נטלתו לא משמע אלא מרצונה ועיין מ"ש בק"א די"ל דאף דתוך כדי דיבור בקידושין לאו כדיבור דמי היינו בלא מעשה אבל אם עשאה מעשה שזרקה מידה אתי מעשה ומבטל מעשה ומהני חזרתה תוך כדי דיבור ע"ש וק"ל:

רש"י ד"ה נטלתו וזרקתו לים בפניו וכו' משמע שלא בפניו לא מהני והוי קידושין אך י"ל איפכא דכיון דקאמר סברה איבדק' וכו' א"כ שלא בפניו דלא שייך זה וודאי אינה מקודשת ובזה מתיישב לשון הטור כמ"ש בק"א ע"ש:

שם בגמר' התקדשי לי במנה תנם לאבא ולאביך ופי' רש"י ז"ל דאינו דומה לתן מנה לפלוני וכו' דהתם איהי קאמר' לי' מעיקרא וכו' וכתב הב"ש סי' למ"ד ס"ק י"ג דמשמע דס"ל דאם היא אמרה בתחילה תן לפלוני אפי' לא אמרה ואתקדש אני לך מקודשת דאל"כ לא הוי מקשה מידי ע"ש ובאמת הרשב"א ז"ל מתרץ הכי דלעיל הוא מטעם שאמרה ואתקדש אני לך אך לא נהירא בדעת רש"י ז"ל לפרש כמ"ש הב"ש דאם היא אמרה בתחילה תן לפלוני דלא בעינן ואתקדש אני לך דא"כ במאי נודע שהיא רוצה להתקדש אליו אף שפי' רש"י לעיל דמיירי שאמר לה בשעת שנתן לפלוני התקד' לי בזה שאני נותן לפלוני מ"מ כיון ששתקה ולא אמרה הן במאי נודע שהיא רוצה להתקדש חליו כיון דמה שאמרה בתחיל' הי' דעתה אמתנה לא עדיף שתיקותא אח"כ משתיקה

לאחר מתן מעות כיון שהיא לא קיבלתו ואפי' בערב לא מצינו כה"ג היכא שאמר לו הלוה לפלוני ולא אמר ואני פורע והמלוה אמר בשעת הלוואה ואתה ערב לא מתחייב בשתיקה ועיין מ"ש לקמן דף ט' בתוס' ד"ה הב אשקי וכו' ויותר נראה דס"ל לרש"י ז"ל דאפי' אמרה תנם לאבא ולאביך ואתקדש אני לך אפ"ה לא מהני כיון דהוא התחיל ורצה לקדשה בעצמה אינו אלא דיחוי' קמדחי לי' וכן משמע קצת ממ"ש רש"י ז"ל לעיל דף זי"ן ע"א באומרת תן לפלוני דכשנותן לו אמר לה התקדשי לי ולא פי' דמיירי שאמר לה תחלה התקדשי לי במנה משמע דס"ל דכיון שהוא התחיל לא מהני אפי' אמרה אח"כ ותתקדש אני לך ולדעת הב"ש דס"ל דמהני באמרה אתקדש לך אפי' אם התחיל הוא צ"ל הא דלא פי' רש"י לעיל הכי היינו משום דבהא שרצה מתחלה ליתן לה ואח"כ אמרה לו שיתן לאחר לא מהני אמירה ראשונה שהי' על דעת שיתן לה ולא דמי למה שכתבו הטור וש"ע דבאמרה ע"מ שיקבלם לי אצ"ל עוד פעם שתהי' מקודשת לו באותו קבלה דהתם גם בתחלה הי' להנא' עצמה כמו בסוף משא"כ בתן לפלוני ולפ"ז ה"ה דהוי מצי רש"י ז"ל לפרש דלהכי לא מהני בתנם לאבא ולאביך דמיירי שלא אמר לה עוד פעם התקדשי לי בזה שאני נותן לאביך אלא דא"כ הו"ל להש"ס לפרש שנותן סתם וכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מ"ש הרא"ש ז"ל בסוגי' גבי תנם לכלב ותנם על גבי הסלע דמיירי שבאמת נתן לה אח"כ לידה אלא כיון שדחאתו אותו בענין דלא הוי קדושין ולא חזר ואמר התקדשי לא מהני הכי נמי מדנקט סתמא תנם לאבא היינו אפי אם אח"כ נתן לידה לא מהני אף דבזה אין צריך אמירה שני' כיון שנותן לה ע"כ משום דהוי דחי' אבל כשנותן לפלוני י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דצריך חמירה ובזה נראה לפרש הא דקאמר אימא במתנה יהביתה ניהלייהו דמשמע שהיא נותנת מתנה להם ולא קאמר מטעם הנאה שלה במה שהוא נותן להם כמו בתן מנה לפלוני שהבעל נותן המתנה לאבי והוא מתקדשת בהנאת המתנה היינו משום דאי נימא דמתקדשת בהנאת מתנה צריכא אמירה אחרת כיון דתחילת הקדושין הוי במנה עצמה ואח"כ מקדש' בהנאת מתנה אלא דהו"א דגם באומר תנם לאבא היינו שהם יהי' שליח קבלה לקבל בשבילה אלא שהיא נותנת המנה במתנה לאבי' מקידושין שלה וכיון דמתקדש' במנה עצמה שקיבל בשליחות' אין צריכ' אמירה אחרת ועיין בק"א סי' ל' ודו"ק:

שם ע"מ שיקבלום לי וכו' לדעת הפוסקי' בסי' ל"ו דאין האב נעשה שליח לקבלה לבתו בוגרת צ"ל דהכא בדיעבד קאמר דאין הטעם אלא משום שלא יאמרו שהאב יכול לקדש בתו בוגרת אבל בדיעבד הוי קדושין ולפ"ז ה"ה דהוי מצי למיעבד צריכא בסיפא גופא דה"א דאבא גרע טפי כיון דאין לעשות כן לכתחילה אלא דעדיפא מיני' משני ויש לדחות

לפי מ"ש הפוסקים דבשע' שנותן להאב אין צריך המקדש לומר כלום דסגי אמירה ראשונה אפשר דמותר לכתחילה דאי אפשר למטעי שהאב מקדשה כיון שלא אמר כלום בשעת קידושין וק"ל וכה"ג כתבנו לקמן דף ט' ד"ה והוא שבגרה עיין שם:

תוס' ד"ה אם הי' הסלע שלה וכו' ולא נהירא וכו' הנה הטור כתב בשם הרמ"ה כגון שיחדה לו הסלע נראה דס"ל דכל זמן שאינה מייחדת סלע שלה הוי דרך דחי' דכמו כן יכול להניח אפי' על סלע שאינה שלה ואפי' אם מניח אחר כך על סלע שלה ואפילו לתוך חיקה לא מהני ובזה נראה לענ"ד ליישב פי' רש"י ז"ל דהא דקאמר סלע של שניהם לא מיירי שהי' בשותפות שניהם אלא שהסלע הי' מיוחד מחצה לו ומחצ' לה והיא אמרה תנם על הסלע ולא יחדה לו המקום אם בחלק שלה או בחלק שלו והניח בחלק שלה ומיבעי' לי' אי אמרי' כיון דאמרה סתם הנח על הסלע ולא אמרה בפי' על החלק שלה הוי דרך דחי' וה"ה דהוי מצי למיבעי' ביש סלעים הרבה ובתוכם סלע שלה והיא אמר' סתם הנח על הסלע אי נימא דהוי דרך דחיי' כיון שלא שלא אמרה בפי' סלע שלה אלא דאיירי בסלע אחד כמשמעו תנם על גבי הסלע דמשמע סלע הידוע להכי מיבעי' לי' בסלע של שניהם ולפי זה י"ל דאף הרמ"ה מפרש כן ויליף מזה דהיכא דיש סלעים הרבה צריכה לפרש סלע שלה כמו בסלע אחד שמחצה שלה דמיבעי' לי' אם צריכה לפרש מחצה שלה. מיהו דעת הרמב"ם שאפי' סלע של שותפות מהני. ועיין בק"א סי' למ"ד ס"ג שכתבנו ליישב דעתו ז"ל דבחצר או סלע של שותפין דלחומרא קיי"ל דיש ברירה וכל חד בדנפשי' עייל ומשתמש כדאיתא בהשותפין בנדרים וכמו שהוכחנו שם באריכות ע"ש ועיין בסמוך ודו"ק:

בא"ד ונראה לפרש דהכא טעמא לאו משום קנין וכו'. הנה לכאורה צריך לפרש דמיירי שנתן אח"כ לתוך חיקה כמ"ש הרא"ש דאי לא"ה אכתי קשה במאי תתקדש הא לא קנתה בסלע של שניהם אך נראה מדלא כתבו תוספ' כן היינו דס"ל כשיטת מקצת הגדולים הביאום הרא"ש בשמעתין דס"ל דאם התחילה היא ואמרה תנם על הסלע או זרוק לים הוי קדושין וא"כ אי נימא דבסלע של שניהם לא הוי דיחוי כיון דיש לה חלק בו ממילא דהוי קידושין אפי' לא קנתה הקידושין ולא קשי' להו אלא על פירש"י דמשמע דס"ל דדוקא בסלע שלה דקונ' מדין חצר אך לפי מ"ש לעיל דאפי' אם אינו דרך דיחוי כיון דבתן מנה לפלוני אינו אלא מדין ערב דמתקדשת בההוא הנאה היינו הנאה שנתן ע"פ ציווי שלה צריך לחזור ולומר שתתקדש בההוא הנאה כיון שהקידושין הראשונים הי' במנה עצמה א"כ י"ל דס"ל לרש"י ז"ל נמי כדעת מקצת גדולים הנ"ל אלא דס"ל מדקתני בברייתא אם הי' סלע שלה מקודשת ולא הצריכה לחזור ולומר שתתקדש באותו הנאה

ע"כ הטעם דהוי כמו שמקבלת בעצמה ומתקדשת במנה עצמה דא"צ אמירה לפ"ז יש ליישב קושייתם על רש"י ז"ל די"ל דאיבעי' דר' ביבי דאפי' בלא חזר ואמר נהי דבטלה אמירה ראשונה מ"מ כיון שהיא אמרה תנם על גבי סלע דלא הוו דיחוי הוי כנתן הוא ואמרה היא דמקודשת מספק כדאית' לעיל דף ה' ע"ב ושפיר קמבעי' ליה אבל בבריית' דנקט אם הי' סלע שלה מקודשת משמע קידושין וודאי ע"כ צ"ל מדין חצר דלא בטלה אמירה קמא דידיה:

דף ט.

אמר ר' חמא כל הבא מיהבא לאו כלום הוא וכו' כתב הב"י דמשמע מדברי הרא"ש ז"ל דאם לא אמר כלל מקודשת מדכתב הרא"ש ז"ל דאם אמר לה אח"כ התקדשי לי ושתקה מקודש' ובספר עצמות יוסף תמה עליו דמה ענין זה לזה וכן הקשה הב"ח והב"ש ע"ש. ונראה פרושו דס"ל דהא דאמר ר' חמא כל הבא מיהב' לאו כלום הוא ולא אמר סתם אינה מקודשת אלא קמ"ל דכל שאמרה דרך דחי' גרע טפי משתיקה דליכא למימר לרבותא נקט דוודאי מה דקאמרה הב לא עדיפא משתקה דאין מדברי' ראי' לקידושין אלא גריעותא להחזיק דברי' ראשונה שאמרה שיתן לה דרך מתנ' משמע דבשתק' מקודשת אלא דהוי איכ' למימר דמיירי שאמר אח"כ התקדשי ובהא קמ"ל ר' חמא כיון דאמרה הבא מיהבא הוי דחיי' ומיבעי' לי' בהב אשקי ושדי אי נימא דמהני אבל אי לא אמר אח"כ התקדשי ליכא למידק דשתיק' מהני. אבל מדכתב הרא"ש דלא חזר ואמר התקדשי ממילא משמע דבשתק' מתחלה מהני והיינו דברי הב"י שסיים שם וז"ל ולפמ"ש בשם הרשב"א אתי שפיר ע"ש והיינו משום דס"ל להרשב"א דהסוגי' מיירי שאמר לה אח"כ בשעת נתינה התקדשי לי בו דכיון דאמרה בתחלה הבא מיהב' ולא השיב' לו הן הוי כאלו אמרה איני רוצה בקידושין והיינו דמיבעי' לי' בהב ואשקי אבל אם שתקה וודאי מהני בכה"ג אבל אם לא חזר ואמר התקדשי לא מהני אפי' שתקה מתחלה כן נראה לי לפרש דבריו ז"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה הב אשקי וכו' מוכח מדבריהם דס"ל דלא כהרא"ש ז"ל דכתב דאם אמר אח"כ בשעת נתינה התקדשי מקודשת דהא ע"כ צ"ל לעיל בתן מנה לפלוני דהבעל אמר אח"כ התקדשי לי במה שאני נותן לפלוני כפירש"י ז"ל לעיל ולסברת הרא"ש הכא ג"כ מהני אם אומר אח"כ התקדשי לי וק"ל:

תוס' ד"ה אשקוי אשקיין הנך תלת וכו' נראה דהעמידו דבריה' על הך עובדא דאשקוי אשקיין דאין כ"כ קושי' בהך דשדי משדי' דמייתי דרב זביד נמי ס"ל כר' חמא אלא דקשי' להו דלא הוי צריך לאתויי הך דאשקוי דהא היינו הך דר' חמא בהבא מיהבא

ולולי דבריהם הי' נראה לפי מה דפי רש"י לקמן דף מ"ח ע"ב גבי התקדשי לי בכוס יין דמסתמא מקדש' במידי דחשוב טפי משא"כ גבי מוכר או נותן דקיי"ל דנותן לו את הגרוע כדקיי"ל גבי בית בביתי אני מוכר לך א"כ י"ל דהכא שינת' לשונ' הראשון דאמר' הב לי חד כסא ואח"כ שינת' ואמר' אשקוי אשקיין יין דלא כאינך עובדא משום דבתחלה הי' דעתה על היין במתנה וכיון דאמר לה התקדשי לי דמסתמא מקדשין בכוס ולא ביין דכוס חשיב טפי הוצרכה לומר אשקוי חשקיין לגלות דדעת' על היין ולמתנ' א"כ אין ללמוד זה מעובדא קמייתא ועיין מ"ש בק"א דמוכח כן מלשון הרמב"ם וש"ע שכתבו הך דינא דאשקוי בבבא בפני עצמה וק"ל:

בגמרא בשטר כיצד וכו' נראה הא דנקט בתך ולא נקט שמקדש אותה עצמה משום דעיקר הרבותא הוא שהבעל כותב ולא האב ולא נימא דדמי לשטר זבינא משום דכתיב את בתי נתתי כדקאמר בסמוך וכן נר' מהא דאמר לקמן ה"נ קרי כי יקח ופי' רש"י ז"ל ונימא דאבי הנער' קאמר שהוא מקיח' לבעל ונר' דהיינו כי יקח דכתיב בפ' מוציא ש"ר דכתיב בתר הכי חת בתי נתתי ולפ"ז י"ל דכי יקח דכתיב בפ' מחזיר גרושתו דמיירי במקדש את עצמו קרינן כי יקח כפשטא דלא דמי לזבינא שמוכר דבר אחר ואהא ל"ק לי' ובזה מיושב מה שהקשה הרמב"ן ז"ל דלא מקשה הכי לעיל דף ה' ע"ב גבי כיצד בכסף אמר לה הרי את מקודשת לי וכו' והא דלת דמי לזבינא שהמוכר אומר שדי מכורה לך ולפמ"ש אתי שפיר דל"ק לי' הכא אלא על הבריית' זו דנקט הכי אפי' בבתך מקודשת לי דדמי לזבינא ובזה אתי שפיר נמי הא דמייתי קרא את בתי נתתי ולא מייתי קרא גופי' דילפינן מיני' קידושי שטר מויצא' והלכה והית' לאיש אחר דתלה הכתוב בדידה שהיא הלכה והית' לאיש וכו' ולפי מ"ש אתי שפיר דהתם וודאי איירי שקדש' את עצמה כיון שכבר היתה בעול' ויצא מרשות אבי' וע"כ קרא לאו דוקא נקט תדע דהא כתיב בסיפא דקרא לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה הרי תלה הכתוב בדידי' וליכא למשמע מיני' אלא מקדש א"ע שאני וכן מוכח מקרא דאם אחרת יקח לו ועיין מה שכתבנו עוד מזה לקמן בתוס' ד"ה הלכתא נינהו ועיין מ"ש לקמן ע"ב גבי הא דאמר ר"נ ב"י כגון שקידש' בשטר דמוכח ג"כ כנ"ל וק"ל:

שם אע"פ שאין בו שוה פרוטה וכו' כבר כתבנו לעיל בריש מכילתין לשון הירושלמי שהביא הרי"ף ז"ל דבשטר ע"כ מוכח אע"פ שאין בו שוה פרוטה דאם יש בו שוה פרוט' היינו כסף ולכאור' קשה לפי דעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דהא דקאמר לעיל והילכתא שיראי ל"צ שומא היינו דווקא בשיראי שהאש' מתאוה אליהם אבל בשאר דברים צריכא שומא א"כ י"ל דלעולם בעינן שוה פרוט' והא דאינ' מתקדשת מטעם שוה כסף הוא משום

שלא נישומו כמ"ש תוס' לעיל דף ז' ע"ב בד"ה ור' יוסף וכו'. דהא דאמרינ' אם יש בנייר ש"פ מקודשת היינו דוקא כשנישום קודם ואפי' לפמ"ש הר"ן והביאו הב"ש ריש סי' ל"א דלדעת הרמב"ם מהני שומא אח"כ שתהי' מקודשת משעת השומא מ"מ נ"מ אם חזר א' מהן קודם השומא ואין לומר דאפי' בקידושי שטר אי ס"ד דבעינן ש"פ הא לא סמכ' דעת' דשמא אינה ש"פ זה אינו דלא מיבעי' בשטר שהוא בוודאי שוה פרוטה אלא בקידושי כסף כיון שלא אמר בכל דהו לא מהני עד שתדע השומא א"כ בקידושי שטר בוודאי כה"ג מהני וכ"ש לפי מ"ש לעיל דהיכא דמספקת אי אית בי' שוה פרוטה שפיר סמכה דעתה כיון שאם אינו שוה פרוט' אינו מקודשת א"כ שפיר מתקדשת בשטר אע"פ שאינו ידוע שומתן מיהו לפי מ"ש מהרש"א לעיל דף זי"ן דסתם הוי כמו בכל דהוא אתי שפיר אך כבר כתבנו דמשמע מדברי תוס' דצ"ל בפי' בכל דהוא ואפשר לומר כיון דנקט בברייתא זו בתך מקודשת לי דאמרינן לעיל דאתתא לא בקיאה בשומא משמע דוקא איתתא אבל גברא מסתמא בקי בשומא כמ"ש בספ"י ושאר מפרשי' א"כ באב שמקדש את בתו א"צ שומא ע"כ הא דאינה מתקדשת מטעם כסף הוא משו' דאין בו ש"פ וי"ל עוד דהא דנקט בברייתא על הנייר ועל החרס היינו נמי לרבותא זו שאין בו שוה פרוטה משום דלפי מ"ש הפוסקים דלדעת הרמב"ם והגאונים באה"ע סי' ק"ל דאפי' לר' אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי אפ"ה סגי נמי בעדי חתימה לחוד א"כ י"ל דבקידושי שטר א"צ לקדש בפני עדים דסגי בעדי חתימה לבד משא"כ כשמקדש בכסף דקיי"ל דמקדש שלא בעדים אינו כלום אם כן לפי זה לא הוי הכרח לדברי הירושלמי דשטר אף על פי שאין בו שוה פרוטה דאל"כ היינו כסף משום די"ל דבשטר מועיל אע"פ שאינו נותן לה בפני עדים משום שיש בו עדי חתימ' אבל כיון דנקט בברייתא אפי' על החרס דיכול להזדייף והיינו משום דעדי מסירה כרתי כמ"ש התוספות א"כ היינו דקאמר בתר הכי אע"פ שאין בו ש"פ דאל"ה היינו כסף מיהו לדעת המפרשי' בסי' ק"ל דטעם הרמב"ם והגאונים משום דכיון דע"י שטר בע"ח נודע שבא מידו לידה הו"ל כאילו הי' עדי מסירה א"כ י"ל דאפי' אי מטעם כסף נמי יועילו ע"ח להיות כאלו מקדש בפני עדים ודו"ק:

שם בתך מקודשת לי וכו'. כתב הרשב"א ז"ל דבתך לאו דווקא דהא צריך ליכתוב שמו ושמה ונראה דלפי מ"ש התוס' בגיטין דף כ' בד"ה הא בעינן דלר"א דס"ל עדי מסירה כרתי א"צ להזכיר שמו ושמה וכן כתב הג"א שם א"כ כיון שכתבו התוס' דסוגי' זו אתי' אליבא דר"א מדמהני על החרס אע"ג דיכול להזדייף וכן כתב הרשב"א עצמו ממילא דאין צריך להזכיר שמו ושמה וק"ל:

בגמרא קרי ביה כי יקח וכו' לכאורה קשה לי לפי משמעות פירש"י ז"ל דאי קרינן כי יקח איש אשה היינו דאיש קאי על האב שהוא מקנה את בתו לאשה א"כ הא דאמר לעיל דף ד' ע"ב דאיצטריך אין כסף דאי כתב רחמנא כי יקח הו"א קידושין דיהב לה בעל דידה הוי ואי נימא דקרי בי' כי יקח קשה ל"ל קרא דאין כסף נהי דאמר לעיל דף ג' ע"ב דלא ילפינן ואת בתי נתתי השתא אבי' מקבל קידושין וכו' משום דהו"א ה"מ קטנה דל"ל יד מ"מ נילף מקרא דכי יקח אי קרינן בי' כי יקח איש דהיינו האב דאשה גדולה משמע כדאמרינן גבי חליצה אשה כתיב בפרשה ובכמה דוכתי' והשתא דהאב מקבל קידושין ואיהי תשקול כספא ועיין מ"ש בסמוך בתוס' ד"ה והלכתא וכו' דלפי הצריכותא דלעיל לא א"ש הא דמשני הלכתא היא וכו' ומזה היה נראה דמוכח כפי' רש"י ז"ל שם בד"ה ותנא מייתי לה וכו' דמשמע מדבריו ז"ל דתנא דברייתא דיליף קידושי כסף מקיחה קיחה לית ליה דרשה דאין כסף כמ"ש בספ"י שם והא דקאמר לעיל צריכותא סוגי' הש"ס הי' אליבא דרב דדריש יו"ד דאין כסף א"כ י"ל דהכא מפרש אליבא דתנא דברייתא ולפ"ז יש ליישב קושית התוס' בד"ה הלכתא נינהו וכו' אימא כיון דהלכתא נינהו למה לי' קרא דויצא' והיתה וכו' ולפמ"ש א"ש דהא דקאמר הלכתא היינו אליבא דתנא דברייתא ובאמת לדידי' אין צריך למילף מהיקש' דויצאה והיתה וס"ל דהיקשא דויצאה והיתה איצטריך למילי אחרינא טובא כדאיתא בכמה דוכתי' וסוגי' דלעיל דיליף קידושי שטר מויצאה והיתה היינו אליבא דרב דלדידי' א"צ לומר דהלכתא נינהו כנ"ל ודו"ק:

תוס' ד"ה הלכתא נינהו וכו' כיון דהלכתא וכו' ה"ה דהוי תוס' מצי להקשות דהא אמר לעיל דף ד' ע"ב ואי כתב רחמנא ויצאה חנם הו"א היכא דיהבה ליה איהי לדידי' וקידשתו הוי קידושין ואי נימא דהלכתא היא בשטר דהבעל דווקא כותב ל"ל קרא דכי יקח וג"ש דקיחה קיחה גבי כסף נילף מהיקש' דהוקשו הוויות להדדי מיהו יש לומר דכיון דגבי שטר הלכתא נינהו ליכא למילף מהיקשא דהוויות להדדי כדפי' רש"י בשבת דף קל"ב דכי היכא דאין דנין ק"ו מהלכה ה"ה כל י"ג מדות וכ"כ מהרש"א בשמעתין מהלכתא לא ילפינן. אך לפמ"ש שם דהא דהו"א דכי יהבה איהי לדידי' היינו משום דהו"א דנילף מהיקשא דהוויות להדדי והו"א דשטר אמה עבריה אב כותבו מקרא דנקנית בקנין עבדים א"כ אי נימא דהלכתא נינהו בשטר קידושין דבעל כותבו קשה למה לי קרא וג"ש דקיחה קיחה אך כבר כתבנו לתרץ קושי' תוס' דסוגי' זו לא אזלא אליבא דרב דיליף מקרא דויצאה חנם אלא על הברייתא כנ"ל ממילא מתורץ גם קושיא זו אמנם לולי דבריהם ז"ל היה נראה דע"כ הא דמקשה הש"ס ה"נ קרי בי' כי יקח אינו אלא אליבא דר' הונא לקמן דף י"ו דלרב חסדא דס"ל שם דשטר אמה עבריה אב כותבו

ויליף מלא תצא כצאת העבדים אבל נקנית הי' בקנין עבדים והא כתבו התוס' לעיל דף ה' בד"ה ומנין שאף בשטר וכו' ומק"ו דאמה עברי' וכו' ועוד דלר' חסדא אב כותבו ליכא למילף וכו' א"כ עיקר קרא דויצאה והיתה לא איצטרך אלא משום הכי שהבעל הוא הכותב ודוחק לומר דקושי' הש"ס הוא דאיכא למפרך שכן יוצאת בכסף דמנ"ל להקשות דמהני פירכא שכן יוצאת בכסף לענין שטר וכ"ש לפמ"ש התוס' לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא וכו' הקשה הר"ר יעקב אכתי ל"ל כי יקח נהי דלא מצי יליף בק"ו ניליף בהיקש וכו' ורבינו נתנאל תי' כיון דלא ידענו אמה עברי' וכו' ושני התירוצים שם לא שייך הכא גבי שטר א"כ כיון דלר' חסדא אית לי' נמי היקש' דאחרת כדאמר לקמן להכי אהני אם אחרת ע"כ קרא דויצאה והיתה לא אתי אלא להכי שהבעל כותב (ולפמ"ש לעיל לחלק בין האב מקדש את בתו למקדשת בעצמה דתרי כי יקח כתיב אתי שפיר) וע"כ קושי' הגמרא הות לרב הונא דס"ל גבי שטר אמה עבריה אדון כותבו דלדידיה איצטריך ויצאה והיתה לקידושי שטר ומיניה ילפינן בהיקש לאמה עבריה א"כ לפמ"ש רש"י ז"ל בשבת דף קל"ב דאין דנין ק"ו מהלכה דה"ה לכל י"ג מידות א"כ אי לאו היקש' דויצאה והיתה לעיקר קידושי שטר לא הוי מצי יליף מיניה היקש' דאחרת לאמה עבריה דמהלכה לא ילפינן וכן י"ל בההיא דכתב בספר וחתם כיון דילפינן מיני' קנין עבדי' דהוקש לקרקעות אי לאו דמפורש בי' קרא לא הוי ילפינן היקישא מהילכת' וכה"ג איתא בזבחי' דף מ"א ע"א דקאמר שם דאיצטרך לפר למיהוי כמאן דכתיב בי' בגופי' ולא להוי דבר הלמוד בהיקש' חוזר ומלמד בהיקש ע"ש ונראה דס"ל לתוס' דהקושי' נמי לר' חסד' והא דאיצטרך ילפותא דהיקש' מויצא' והיתה היינו לפי מה שפי' רש"י לקמן דף ט"ז בד"ה להכי אהני וכו' אלא משטר קרקעות יליף וכו' כדילפינן מן ואקח את ספר המקנ' עכ"ל נמצא המקשה דלא ידע האי קרא דאקח את ספר המקנה שפיר מקשה דמה ראית ששטר קידושין האב כותב נימא איפכא דשטר זבינ' הלוקח כותב וממילא דילפינן מיני' אמה עברי' ואיצטרך הכא בשטר קידושין איפכא דהאב כותב דומי' דגט דהמקנה כותב כמו שכתבו תוספות ובזה אתי שפיר הא דמשני ואב"א כתיב ואקח את ספר המקנה ודקדקו המפרשים ואכתי לא מתורץ הכא דלמא קרינן כי יקח דהא כתיב את בתי נתתי ולפי מ"ש אתי שפיר כיון דמוכח גבי שדה דמוכר כותב ממילא מוכח הכא אליבא דר' חסדא מדאיצטרך היקישא ויצאה והיתה כנ"ל ולפ"ז י"ל נמי כמ"ש תוספות דהלכתא לא הוי אלא גבי מכר וממילא מוכח בשטר קידושין כנ"ל ולר' הונא הוי הלכתא גבי שטר קדושין כמו שכתבנו לעיל ודו"ק:

תוס' ד"ה כתב על הנייר ועל החרס וכו' עיין מ"ש לקמן דף כ"ו בישוב קושי' התוס':

בגמ' אמר רבא אמר ר"נ וכו' בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו וכו' נחלקו בזה הרשב"א והרמב"ן והריטב"א דהרשב"א כתב דהאי דינא דרבא אר"נ מיירי אפי' בקטנה והיינו דינא דרבא אר"נ לקמן דף י"ט באומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין והריטב"א כתב דהכא מיירי בנערה דיכולה להיות שליח לקבלה ולקמן בקטנה מיירי בקידושי כסף והוא מדין תן מנה לפלוני ואקדש אני לך דלעיל דף ז' ע"א ולא מדין שליחות דאין שליחות לקטן ונראה דלשיטתייהו אזלי דהריטב"א כתב לעיל דאפי' אמרה תן לכלב או השלך לים ואקדש אני לך נמי מהני וה"ה באומר השלך מנה לים ואתחייב אני לך נמי מתחייב ולא קי"ל כהירושלמי דאמר שם תן מנה לחרש לא מהני דסוגי' דידן פליג עלי' א"כ ה"נ מהני בתן מנה לקטן' והרשב"א ז"ל לטעמי' אזיל דפסק כהירושלמי באמר תן מנה לחרש דבעי בר זכיי' ובן דעת א"כ ע"כ בקטנה שאמר לה צאי וקבלי קידושין לאו מדין תן מנה לפלוני ועיין בהרא"ש לקמן דף י"ט דכתב הטעם דכיון שהקידושין לעצמה היא יכולה הקטנה להעשות שליח לקבלה ולטעמיה אזיל דס"ל גבי זרוק לכלב וכו' דזרוק מנה לים לא מהני (ומ"ש הריטב"א ז"ל דאפי' בזרוק מנה לים מתחייב לא משמע כן בב"ק דף צ"ג ע"א דדוקא בקרע את כתותי ע"מ לפטור פטור משמע מדלא נקט רבותא טפי בקרע את כסותך ע"מ שאתחייב לשלם ע"כ דבזה לא מתחייב ודוקא בקרע את כסותי פטור מלשלם משום דמחילה מועיל אפילו בדיבור בעלמא אבל להתחייב אינו יכול להתחייב את עצמו אפי' אמר על מנת להתחייב וה"ה בזרוק מנה לים ואתחייב לך לא מתחייב ולדברי הרמב"ן והריטב"א ז"ל נראה דס"ל דכ"ש אם אמר קרע את כסות של חבירך ואני אשלם שחייב לשלם אע"ג דקיי"ל בלך וגנוב אין שליח לדבר עבירה מ"מ היכא דאמר ואני אשלם מתחייב ע"פ דיבורו לשלם וצ"ע ועיין בחידושי הרמב"ן ז"ל דהך מלתא תלי' בפלוגתא דרב ושמואל בב"מ דף צ"ט דאם אמר שלח לי ביד בני וביד עבדי ורב סבירא ליה דאפי' אם אמר הכישה במקל והיא תבוא אחרי ומתה בדרך חייב ולפ"ז קשה לכאור' דהא הרא"ש פסק שם כרב דאפי' אם הכיש' במקל חייב וכדאית' שם בטור ח"מ סי' ש"מ והכא פסק זרוק לים ואני אתחייב לך לא מהני אך נרא' דהתם שאני דהא התם אפי' נאנסו בדרך חייב ובהא ודאי ליכ' למימ' דמתחייב בדיבור דהא אית' שם גבי מתנה ש"ח להיות כשואל ומקשה הש"ס במאי בדברים וכו' משמע להדי' דלא מתחייב באונסים בדבור בעלמ' אע"כ הא דקאמר דבהכיש' במקל חייב לאו מטע' דיבורי' אלא דס"ל להרא"ש דמיד שנסתלקו הבעלי' מתחיל שמירת השומר כמ"ש הש"ך שם דהרא"ש ז"ל לטעמי' אזיל דס"ל דבהנח לפני חייב וא"כ אינו ענין לכאן) ולענ"ד נרא' דהא דקאמר לקמן בקטנ' גבי צאי וקבלי קידושיך וכו' היינו משום דקטן שאני וה"ה

אם אומר תן לקטן ואני אשלם שפיר דדמי להא דאיתא בב"מ פרק השואל דאם אמר שלח לי ביד בני חייב מיד בשמירתו ואפי' בבן קטן כמו שכתב הכ"מ בפ' ג' מהלכות שלוחים דאל"כ היינו שליח וכדאית' בב"ב דף פ"ד ע"ב גבי שמן וצלוחית ובח"מ סי' קפ"ח דהיינו דכיון דקטן בן דעת הוא קצת לזכות לעצמו לא הוי לי' כאמר לי' זרוק לים כיון דמקרי נתינה תדע דהא הרמב"ם ז"ל דס"ל בפ' ג' מהלכו' שאלה דהכיש' במקל לא מהני ואפ"ה בקטן מהני כנ"ל וה"ה באומר תן לקטן ואתחייב אני לך שפיר מתחייב כיון דמיקרי נתינה לכך בצאי וקבלי מהני בקטנ' ובזה אתי שפיר הא דילף ר"נ ור"י בר יהודה אע"ג דהתם לא מוכח אלא שיכול' לזכו' לעצמה כמ"ש הרשב"א מ"מ ממיל' מוכח דמועיל מה שאמר תן לקטן כיון דהוי קצת בן דעת ולא דמי לתן לכלב אבל הכא בשטר דלא מהני מדין תן מנה מיירי דווקא בנער' ודו"ק ועיין בק"א:

בגמרא שם בין ע"י אבי' בין ע"י עצמה נראה לע"ד דקמ"ל רבא משום דבריית' לעיל קתני סתמא הרי זו מקודשת והוסיף ר"נ דבעינן נתינ' ולא אמרי' כיון דבעינן שיכתוב השטר קידושין מדעתה כדלקמן וכ"ש לפמ"ש הרא"ש ז"ל בשם הר"ח דהא דאמר רבא אמר ר"נ מדעתה היינו דבעינן שיכתוב מדע ת' ע"ש ואמרינן בב"מ דף י"ט דלאביי דס"ל דעדיו בחתומיו זכין לו וזכות הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות משוחרר הוא מיד משעת חתימת העדים א"כ כיון דהכא שכותבין מדעת' וודאי זכות הוא א"כ י"ל דלהכי לא תנא בבריית' דלעיל הנתינ' ליד האב או ליד עצמה משום דהא גופי' קמ"ל דמקודשת משעת חתימה ואף דאמרי' שם דף י"ג דלאביי דס"ל ע"ב ז"ל אפ"ה בעינן דמטי לידי' מ"מ כיון דמטי לידה היא מקודשת למפרע משעת חתימ' והיינו דתני בבריית' דלעיל הרי זה מקודשת אלא דרבא לטעמי' דל"ל סברת אביי כדאית' בהמפקיד דף ל"ה גבי מאימתי אכל פירי וכו' וס"ל נמי לקמן דלא בעינן מדעת' ואינה מקודשת עד שעת נתינ' והנה הרא"ש ז"ל שם גבי מצא שיחרורי עבדי' פסק דלא אמרינן עבז"ל וצריך להבי' ראי' אימתי מטא שיחררו לידו ותמהו האחרונים עליו דהא פסק כאביי דאמר עבז"ל. ונר' לע"ד ליישב משום דלכאור' קשה האיך שייך לומר גבי שיחרורי עבדים דעבז"ל הא בעינן שליחות הבעל בחתימת העדים כמ"ש הרא"ש בגיטין דף כ"ב ע"ב ובא"ע סי' קכ"ג משום דכתיב וכתב דהיינו לר"מ וחתם וה"ה בשטר שיחרור דשוה בכל דינים לגט דילפינן בג"ש דלה לה וקיי"ל דאין שליח הולכה נעש' שליח לקבל' כדאיתא בגיטין דף כ"ד ע"א ודף ס"ב ע"ב משום דלא חזרה שליחות אצל הבעל א"כ האיך העדים שעושין שליחות האדון בחתימה האיך יכולין לזכות להעבד בחתימתן הא קיי"ל דזכי' היא מטעם שליחות והם שלוחי האדון האיך יכולין להיו' ג"כ שלוחים העבד ודוחק גדול לומר דבחתימה

לאו דוקא אלא לאחר זמן זכין לו ונראה משום דהתם קאי אליבא דרבנן דר"מ דס"ל דזכות הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירו' ורבנן דר"מ ס"ל כר' אלעזר דאפי' בלא עדי חתימ' כשר כדאיתא במתני' דגיטין דף פ"ו וחכ"א אע"פ שאין עליו עדים וכו' והיינו דוכתב לא קאי כלל אחתימה אלא אכתיבה וה"ה בשטר שיחרור לא בעינן שליחות בחתימה ושפיר יכולין לזכות לעבד בתורת שליח לקבלה אבל אנן דקיי"ל דבעינן כתיבה וחתימה ואין לגרש בלא עדי חתימה כדאיתא באה"ע סי' ק"ל ובעינן שליחות בחתימה שפיר פסק הרא"ש ז"ל דלא אמרי' עבז"ל ולפמ"ש א"ש בשמעתין כיון דברייתא זו אתי' כר"א כמ"ש התוס' בד"ה כתב לה על הנייר דס"ל דלא בעינן בגט שליחות בחתימה דה"ה בשטר קידושין דילפינן מגט שפיר אמרי' דעבז"ל אבל באמת רבא לשיטתו דל"ל עבז"ל כנ"ל וקמ"ל דבעינן נתינה ליד אבי' או ליד עצמה ולפי זה י"ל דרבא אר"נ לא זו אף זו קאמר דלא מיבעי' בנער' דלא בעינן אלא דעת הבי' דאיכא סברא דלא שייך לומר עבז"ל כיון דהוי שלא מדעת המתקדשת דחוב הוא לה אלא אפי' בסיפ' דהוי מדעת המתקדשת עצמה אפ"ה בעינן נתינה ע"י עצמה או ע"י אביה ודו"ק ועיין בק"א:

שם והוא שבגרה הנה נחלקו הרשב"א והריטב"א בכותב לה הרי בתך מקודשת לי אי מהני וה"ה בשאר שליח לקבלה ע"ש ולולי דבריהם ז"ל הי' נראה לפי מ"ש הפוסקים בסוף סי' ל"ו סעיף יו"ד דהאב אינו יכול להעשות שליח לקבל' בבוגרת שלא יטעו לומר שהאב יכול לקדש בתו בוגרת מדעתו והי' נראה לומר דהא דקאמר הכא בין ע"י אבי' היינו משום דבשטר קדושין שאני דצריך לכתוב להאב דוקא הרי את מקודשת דבזה ניכר שהוא מדין שליחות דאי ברשותו היא לא מהני הרי את ודוקא נקט ר"נ בסיפא הרי את וכן ברישא נקט דוקא הרי בתך מקודשת לי אפילו על ידי עצמו כן נראה לענ"ד לולי דבריהם ז"ל ודו"ק:

דף ט:

בגמרא מאי לאו שטרי אירוסין ונשואין וכו' כבר כתבו המפורשי' דהאי שטרא נשואין אינו מובן עיין בריטב"א ז"ל וא"ל דשטרי אירוסין היינו שכתב לה הרי את מקודשת לי ונשואין היינו שכתב לה הרי את נשואתי דהא כתב הרשב"א ז"ל בתשובה והובא באה"ע סי' ק"ז דאם כתב לה הרי את נשואתי לא הוי לשון קידושין ונראה דלפי מ"ש המשנ' למלך דחופה מהני קודם הקידושין דכשקידשה אח"כ מיד נעשה נשוא' אתי שפיר ואפי' להחולקי' בזה מ"מ היכא דקידשה תחת החופ' כפי מנהגינו לכ"ע נעשה נשוא' מיד בשעת הקידושין ובזה שייך יותר לשון נשואתי מלשון ארוסתי כיון דאין ארוסה כלל ועיין בק"א סי' ק"ז ומיד נעש' נשואה ובזה שייך שטרי נשואין וי"ל דהרבות' בזה דבעי

דעת' בנישואין אף דסתמ' ניחא לה בנישואין טפי מאירוסין כדאית' במשנה פ"ק דגיטין גבי גט שחוב הוא לה שמפסידה מן התרומ' ומן המזונות א"כ ממיל' בנישואין זכות הוא לה טפי מן הארוסין שיש לה מזונות ואוכלת בתרומ' ואפ"ה צריך להודיע לה קודם כתיבת השטר שיכתבו בה בל' נישואין ונר' עוד דיש לפרש הא דאר"נ לעיל בתך מאורסת לי בתך לי לאינתא היינו בכה"ג שהחופ' וקידושין ביחד שייך יותר לשון לאינת' ומלשון מאורסת שהרי הוא מוסר' לנישואין מיד בשעת הקידושין וקמ"ל רבות' דבעי' מדעתו אע"ג דנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב אפ"ה לח מהני שלא מדעתו כדאית' לקמן דף מ"ו ע"ש ודו"ק:

עוד הקשו המפרשים הנ"ל דלמה בעינן דעת שניהם ולא סגי בדעתה לחוד דהוי דעת מקנה ונראה די"ל דלפי מ"ש התוס' בגיטין דף ס"ו דהא דבעינן שליחות בכתיבת הגט היינו משום דאל"ה לא הוי כתיבה לשמה א"כ כיון דכבר פשוט דבעינן בשטר קידושין לשמה ממילא דבעינן נמי שליחות הבעל ואין שליחות אלא מדעתו וציוויו וק"ל:

שם לא בשטרי פסיקתא עיין בק"א סי' נ"א מ"ש שם בלשון שטרי נישואין:

שם אי מהתם הו"א עד דמקדש והדר בעיל וכו' כתב בספ"י דהא דרבי לא חשש לזה משום דמוכח מה"א דובעלה דממעט אמה עברי' ובאמה עברי' כסף לחוד קונה דליכא למימר דאיצטריך דלא נילוף מאשה דבעי' כסף וביאה דמיעוט קנינים לא ילפינן ור' יוחנן ל"ל הך דרשא דבעל ובעלה אך לפ"ז קשה לענ"ד הא דאמר בסמוך ולרבא דאמר וכו' א"כ ניכתוב קרא או בעלה מאי ובעלה וכו' ופי' רש"י בד"ה ולרבא וכו' הא דרשינן לי' לכדרבי ולמעוטי אמה משמע דאי לאו דאיצטריך ה"א דובעלה למעוטי אמה הוי דרשינן מה"א דובעלה למעוטי קידושין שאין מסורין לביאה א"כ קשה אליבא דרבי דאכתי נימא דבעינן מקדש והדר בעיל וה"א דובעלה לכדרבא למעוטי קידושין שאין מסורין לביאה דתו לא שייך למיכתוב או בעל כיון דבעינן באמת מקדש והדר בעיל ונר' דמהא גופי' דרבא דממעט קידושין שאין מסורין לביאה מוכח נמי דליכא למימר דמקדש והדר בעיל דאל"ה לא שייך בקידושי כסף קידושין שאין מסורין לביאה דהא כתבו תוס' לקמן דף נ"א דהיינו שהביאה נאסרת ע"י קידושין ואי נימא דאין הקידושין חלין אלא ע"י הביאה הרי לא נאסרה הביאה ע"י הקידושי כסף לבד ואין לומר דמשכחת קידושין שאין מסורין לביאה כגון שקידש אחת משתי אחיות בקידושי שטר ז"א דהא בעינן כתיבה לשמה ואפי' אם אמר לאיזה שארצה אגרש פסול למ"ד דאין ברירה והכי ס"ל לרבי בגיטין דף מ"ז ע"ב דאין ברירה דהא לא הוברר בשעת כתיבה ולא הוי לשמה א"כ ליכא למימר דאתי למעוטי קשאמ"ל בקידושי שטר דהא קידושי שטר ילפינן לכולי מלתא מגט כדאמר

ר"ל לעיל וא"כ אם כתב בשטר אחת מבנותיך הרי בל"ז השטר אינו כלום גם אין לומר שכתב שני שטרות לשמה של זו ולשמה של אחותה ונתנם לאביהם כאחת ואמר אחת מבנותייך דכיון דהשטרות סותרות זו את זו ביטל את הראשונה כדקיי"ל דאתי מעשה ומבטל מעשה ולא הוי כתיבה לשמה וע"כ מיירי בקידושי כסף וממילא מוכח דל"ל דמקדש והדר בעיל ולפ"ז הוי אפשר לומר דהיינו טעמא דר"ל דאמר כעורה זו ששנה רבי משום דר"ל ס"ל דבעינן בקידושין כתיבה לשמה ור' יוחנן י"ל דפליג דפלוגתא דתנאי היא בדף מ"ח לחד שינויי וא"כ שפיר י"ל דמקדש והדר בעיל והוי מוקמינן ה"א דבעלה לכדרבא אף דלא קיי"ל כדרבא היינו דלא סבירא לן דיוקא דאי בעיל אבל אכתי איכא למטעי דה"א דובעלה אתי לכדרבא אך נראה דאפי' למ"ד דלא בעינן לשמה י"ל דס"ל לרבי דא"א לאוקמא קרא בקידושי שטר משום דאף דמשני ר"נ ב"י גבי נערה המאורסה דמשכחת לה שקידשה בשטר הואיל וגומר מוציא וכו' היינו לאפוקי מסברת ר' אבא בר ממל דהוי ס"ד דקרא כי יקח כולל בין קידושי כסף ובין קידושי שטר כדמשמע לעיל ע"א דדרשינן דבעל כותב מקרא דכי יקח ואין לחלק בין קידושי כסף לשטר דאי נימא דמקדש והדר בעיל ה"ה בשטר כן וע"ז משני ר"נ ב"י ב"י דסד"א דכי יקח לא קאי אלא אכסף לחוד ומקדש והדר בעיל אבל אי נימא דה"א דובעל' אתי' לכדרבא והיינו כדפי' רש"י ז"ל בד"ה מאי ובעל' משמע דקאי נמי אקיחה למילף הך דבר אהינ' עכ"ל א"כ כיון דע"כ מיירי קרא דכי יקח בקידושי שטר תו לא שייך לחלק דבכסף בעינן נמי דהדר בעיל ובשטר לחודא מהני וממילא מוכח דההוא ובעל היינו או בעל ובזה מיושב נמי הא דמקשה לרבא דאמר בר אהינא וכו' ולא משני דרבא ס"ל כדר' יוחנן דנפקא קידושי ביאה מבעולת בעל ודריש נמי ה"א דובעלה דלמעוטי אמה מובעל נפקא וה"א דובעלה קשאמ"ל ולפמ"ש אתי שפיר כיון דנימא דדריש ה"א דובעלה ממילא תו ליכא למימר דיליף מבעולת בעל דא"כ תקשה ל"ל בעולת בעל דממילא מוכח דליכא למימר דמקדש והדר בעיל דבין אי נימא דה"א דובעלה אתי למעוטי אמה או קשאמ"ל ממילא מוכח דא"א לומר דמקדש והדר בעיל כנ"ל ודו"ק. אך נראה דמ"ש בספ"י דר' יוחנן לא דרש ה"א דובעלה הוא דוחק דנהי דס"ל לר"י לפי האמת כיון דאתי קרא דובעלה למעוטי אמה ממילא דאיצטריך נמי ה"א דהכי משמע לזו ולא לאחרת אבל אי נימא דקרא דכי יקח ובעלה לא אתי לאשמועינן אלא דבעינן דמקדש והדר בעיל וודאי דה"א מייתרא דהוי סגי למיכתב כי יקח ובעל וע"כ נצטרך לומר דה"א אתי למעוטי אמה וממילא מוכח דלא בעינן מקדש והדר בעיל כנ"ל ונרא' די"ל דלסברת ר' אבא בר ממל שכתבנו לעיל דקרא דכי יקח קאי בין אקידושי כסף ובין אקידושי שטר ולפי הס"ד שבשניהם בעינן דמקדש

והדר בעיל תו אין הכרח מדאיצטריך ה"א למעוטי אמה דבכסף או ביאה לחוד סגי מטעם שכתב בספ"י כנ"ל דאיכא למימר דהא דממעט אמה עברי' היינו משום דאמרינן לקמן דף ט"ו ע"א דשטר באמה עברי' ילפינן מהיקשא דאחרת א"כ לפי מאי דס"ד דבקידושי שטר בעינן נמי ביאה שפיר ממעט מה"א דובעלה דלא מהני ביאה באמה עברי' וממילא דלא מהני בה קנין שטר ואפי' למ"ד דס"ל שם דשטר אמה עברי' אב כותבו דילפינן מלא תצא כצאת העבדים אבל נקנית היא בקנין העבדים הא פריך שם ואימא ומאי ניהו חזקה ומשני להכי אהני אם אחרת א"כ שפיר הוה אמינא דכיון דשטר באשה אינה קונה אלא עם ביאה אתא ה"א דובעלה למעט ביאה באמה עברי' דלא נילוף מהיקשא דאחרת וממילא הו"א דנקנית היא בקנין עבדים בחזקה א"נ דממעט שטר שאדון כתבו דבאשה מהני עם ביאה נמצא דלפי הס"ד ליכא למילף מה"א דובעלה אלא דבאמת זה אינו דממ"נ מוכח דלא אמרי' עד דמקדש והדר בעיל דאם נימא דגם בשטר בעי' ביאה א"כ קשה נערה המאורס' היכא משכחת כיון דבין בכסף ובין בשטר בעינן דהדר בעיל בעולה היא וע"כ צ"ל דשטר אינו בכלל קיחה הואיל וגומר ומוצי' וכו' א"כ ממילא מוכח ממעוטי דאמה דלא בעינן מקדש והדר בעיל ולפ"ז י"ל דאביי דאמר ע"כ ל"פ רבי ורבנן וכו' היינו מצד הסבר' דבעל עושה אותה בעול' אפי' שלא כדרכה וכמ"ש בספ"י אבל לפי מאי דאמר לקמן דנפקא מקר' דבעולת בעל אין שם קו' על ר' יוחנן דילף מבעולת בעל דביאה לחוד' סגי ולא יליף מהוכחה דנערה המאורסה היכא משכחת לה כיון דהוכחה זו אינו אלא מקר' דבעולת בעל דילפינן מיני' דהבעל עושה אותה בעול' שלא כדרכה ומוכח ממ"נ כנ"ל. א"כ עדיפ' לי' לר' יוחנן לפרש משמעות דבעולת בעל הכי כיון דמהאי קרא מוכח עכ"פ דלא בעינן מקדש והדר בעיל וכן נר' לענ"ד דמוכח לומר כן דאל"כ הא דאמר לקמן ור' יוחנן האי סבר' מנלי'. א"כ ניכתוב רחמנ' בעולת איש מאי בעולת בעל ש"מ תרתי קשה טובא דדילמ' קרא אתי דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה ומנא לי' דנעשה לה בעל ע"י בעילה ולפמ"ש אתי שפיר דגם ר"י ס"ל דה"א דובעלה למעט אמה וכבר כתבנו דמוכח ממ"נ או ממעוטי דאמה או מנערה המאורסה דלא בעינן מקדש והדר בעיל והיינו דקאמר ש"מ תרתי כיון דנפק' לן מהאי קרא דבעל עושה אותה בעולה אפי' שלא כדרכה ממיל' מוכח דנעשה לה בעל ע"י בעילה וכמו שיבואר לקמן גבי הא דקאמר תרתי ש"מ וכיון שזכינו לזה נראה דרבי לשיטתו אזיל דס"ל דאפי' אחר עושה אותה בעול' שלא כדרכ' א"כ א"צ לקר' דבעולת בעל וממיל' מוכח ממ"נ דלא בעינן מקדש והדר בעיל אבל ר' יוחנן ס"ל כרבנן דאין אחר עושה אותה בעול' שלא כדרכה. וע"כ צריך למילף מקרא דבעולת בעל דמהאי קרא מוכח דלא בעינן מקדש והדר בעיל ודו"ק:

עוד י"ל עפ"י מ"ש לעיל בדף ה' בתוספות ד"ה מה הוי' בכסף וכו' ולענין ביאה וכו' דלפי מאי דס"ד דבעינן מקדש והדר בעיל ע"כ ליכא למימר דקרא דוכתב אתי למעוטי דאין מתגרשת בכסף דלא שייך ביאה בגירושין וע"כ צ"ל דה"א דאין מתקדשת בכתיבה אלא דא"כ תקשה נערה מאורסה היכא משכחת לה וצ"ל כגון שבא עלי' הארוס שלא כדרכה וכיון דנשמע מקרא דבעולת בעל דבעל עוש' אותה בעולה אפי' שלא כדרכה ממיל' נשמע דליכא למימר מקדש והדר בעיל והיינו טעמ' דר' יוחנן דיליף מבעולת בעל ולרבי דס"ל דאפי' אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה לענין קטלא א"צ לאתויי קרא דבעולת בעל אך כבר כתבתי לעיל שם דאיכא למדחי דאי לא הוי כתיב וכתב דאינה יוצאת בכסף באמת הוי ילפינן דכסף לחוד מהני בלא בעילה מהיקשא דאמה עברי' ודוקא לבתר דכתיב וכתב דאינה יוצאת בכסף. וליכא למילף מאמה עברי' כמ"ש התוספות בדף ד' ע"ב ד"ה מעיקרא דדינ' וכו' ורבינו נתנאל תי' כיון דלא ידענו וכו' אז ה"א דבעינן מקדש והדר בעיל וממילא ליתא לתרץ זה ומחוורתא כתירוצא קמא ודו"ק. מיהו הא קשה לי לפמ"ש תוספות לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא פרכא וכו' דבאמה עברי' בעינן ב' פרוטות וכ"ש לפמ"ש לעיל דף ה' דלמאי דס"ד דבעינן מקדש והדר בעיל ע"כ צ"ל היינו דוקא בפרוטה אחד אבל בב' פרוטו' איכא למילף מאמ' עברי' מהיקשא דאחרת מדאיצטריך למעט וכתב דאינה מתגרשת בכסף ע"ש א"כ אין הכרח דלא בעינן מקדש והדר בעיל מה"א דובעלה דממעט אומה דאכתי איצטרך דלא נימא דניליף מהיקשא דאחרת שתהא נקנית בפרוטה אחת וביאה דאף דלא מהני מטעם כסף לחוד משום דבעינן והפדה מ"מ עם ביאה מהני כמו בקנין שטר דילפינן מאחרת אע"ג דלא מתקיים בי' והפדה וכן אין הכרח מנערה המאורסה בסקילה די"ל שקידשה בשתי פרוטות אך כבר כתבתי לתירץ הר"ר נתנאל ניחא גם י"ל דרבי ל"ל הך סברא דב"ש דף י"א דס"ל דבעינן באמה עבריה ב' פרוטות וכבר כתבנו בדף חי"ת דמשמע דקנין עבד בתבואה וכלים אפי' בפרוטה אחת. ועיין לעיל בדף ה' ע"ב דכתבנו שם דמשמע מדקאמר שם אמה עבריה תוכיח ולא פריך מה לאמה עבריה דבעי ב' פרוטו' משמע דסגי בפרוטה אחד ואפשר דתלי' בפלוגתא דר"א ורבנן לקמן דף י"ט ע"ב דמוכרה לקרובים דהא מזה יליף שם בדף י"א דכל היכ' דלא מתקיים והפדה לא מצי מזבן ור"א דפליג בקרובים דלא בעי דמצי מייעד ה"ה הכא דיכול למכור בפרוטה. ועיין לקמן דף י"ד ע"ב תוספות ד"ה מוכר עצמו מנ"ל די"ל דתלי' בפלוג' אי ילפי' שכי' שכי' דלדידיה י"ל מהני אפי' בפרוט' מג"ש דשכיר שכיר א"כ י"ל דרבי ס"ל דסגי בפרוטה מג"ש דשכיר שכיר כדמסיק הש"ס לקמן דף ט"ו ע"ב אליב' דר' ע"ש וצ"ע ודו"ק:

שם אמר ר"נ ב"י משכחת לה כגון שקידשה בשטר וכו' לכאורה קשה דהא בפ' מוציא שם רע נמי כתיב כי יקח איש אשה ובא עליה וגו' וכיון דילפינן בריש מכילתין דאין קיחה אלא בכסף מג"ש דקיחה קיחה א"כ כיון דכתיב בהאי פרשה דאם אמת הי' הדבר נסקלת אי אפשר לומר דמיירי שקידשה בכסף והדר בעיל דא"כ בעולה היא ובחנק וצ"ל דקים להו דלא ניגמור ג"ש דקיחה קיחה אלא בקרא דכי יקח איש אשה ובעלה אבל בהאי כי יקח דמוציא שם רע לא ניגמור ג"ש ואיכא לאוקמ' בקידושי שטר ובהא אתי שפיר לעיל דף ע' ע"א דאמר רבא דגבי שטר דכתיב כי יקח בבעל תלה רחמנא ואמר עוד שם קרי ביה כי יקח דכתיב ביה את בתי נתתי משמע דהאי קרא דכי יקח דכתיב במוציא שם רע לא מיירי מכסף דוק' ועיין מ"ש שם וק"ל:

שם סד"א תיתי בק"ו מיבמה וכו'. מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת וכו'. הקשה בת"י והביאו המהרש"א ז"ל דהול"ל מה ליבמה שכן קנינה לשם אישות כדפריך לעיל דף ד' ע"ב ותו דמה פריך שכן זקוקה ועומדת איכא למימר אשה תוכיח דאינה זקוקה ונקנית בביאה ולכאורה הי' נראה דל"ל אשה תוכיח משום דלפי מ"ש תוספות לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקר' דדינא וכו' דבאמה צריך שתי פרוטות איכא למיפרך מה לאשה שכן נקנית בפרוטה אחד א"כ י"ל דס"ל להש"ס דהפרכא שכן קנינה לשם אישות הוי פרכא כל דהו ולא פרכינן אלא על מה הצד להכי פריך שכן זקוקה ועומדת ואי נימא אשה תוכיח י"ל מה לאשה שכן נקנית בפרוטה ואי נימא יבמה תוכיח שאינה נקנית כלל בכסף הדר הו"ל במה הצד דפרכינן כל דהוא שכן קניינם לשם אישות והא דפריך לעיל בברייתא מה לאמה עבריה שכן קנינה לשם אישות היינו כיון דאיכ' ק"ו מיבמה אין לסתור את הק"ו מאמה עברי' כיון דאיכא למימר פרכא כל דהוא לקיים את הק"ו אבל הכא לסתור את הק"ו לא פרכינן פרכא כל דהו אלא במה הצד ובזה נסתר ממיל' דליכא למימר דהכא מיירי באמה עבריה לענין ייעוד כמ"ש בספ"י דא"כ איכא למימר אשה תוכיח דהא ייעוד נמי אינו אלא בפרוטה והעיקר נראה לענ"ד בזה דמזה ראיה גדולה למ"ש לעיל דף ה' ע"ב בפירושא דהברייתי' דנקטי פירכ' שאין קנינה לשם אישות דכוונת התנא למה שאמר שם מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת ולא נקט שאין קניי' לשם אישות אלא לאלומי פרכא דזקוקה ועומדת דכיון דצ"ל דבקנינה לשם אישות תלי' מלתא ממילא ביבמה עדיפ' טפי שכל קנינה להקמת שם כמ"ש שם התוספות וא"כ היינו הך פירכ' עצמו דהכא שכן זקוקה ועומדת ר"ל שכל עיקר קנינה משום ביאה להקם שם וממילא דליכא למימר אשה תוכיח דעל כל פנים קנינה יותר לשם אישות מאמה עבריה ודו"ק:

דף י.

בגמרא מודה ר' לענין קנס וכו' נראה מדאמר בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה צ"ל דס"ל לרבי דנערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס כדס"ל לר"ע בכתובות דף ל"ח ולא כר' יוסי הגלילי שם ובזה אתי שפיר טפי מ"ש שם בחידושינו בלשון הסוגי' ארוסה בת סקילה היא ולא קאמר בר סקילה הוא משום דהוי מ"ל דר"י הגלילי ור"ע לטעמייהו אזלי דר"י הגלילי דס"ל נתארסה ונתגרשה אין לה קנס ע"כ קרא דבעולת בעל לענין קטלא דאין אחר עושה אותה בעולה שלא כדרכה וע"כ קרא דלבדו לרבות אע"פ שאין שניהן שווין ור"ע דס"ל נתארסה ונתגרשה יש לה קנס מוקי קרא דבעולת בעל לענין קנס וקרא דלבדו לענין קטלא שלא כדרכה וממילא דבעינן שיהא שניהן שווין וא"כ אם היא קטנה גם הוא לאו בר סקילה הוא אלא דמקשה דהא ר"ע ס"ל נערה ולא קטנה כמו שכתבנו בחידושינו שם א"כ אף היא בת סקילה היא וק"ל:

שם ש"מ תרתי וכו' נראה דבפשטות יש לומר הא דלא מוקמינן קרא דבעולת בעל להך דרשה לחוד דבעל עושה אותה בעול' אפי' שלא כדרכה ומנא ליה הא שנעשה לה בעל ע"י ביאה משום דממיל' נפקא דע"כ ביאה שלא כדרכה בבעל דקאמר קרא משמע בענין שנעשה לה בעל ע"י בעילה דאי בביאה שאחר אירוסין הא נעשית בביאה זו נשואה חדא דלא גרע שלא כדרכה מהעראה דקיי"ל בר"פ הע"י שנעשית נשואה ע"י העראה שאחר אירוסין כמ"ש התו' לקמן בד"ה כל הבועל וכו' ותו דלפי מ"ש התוספות לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מה ליבמה וכו' בשם הר"ר אלעזר משנז"א פי' זקוקה ועומדת שביאה זו אינה עושה אלא גומרת קידושי ראשון ומשום דאשכחן ביאה שגומרת לא נאמר שתקנה תחלת קנין וא"כ היכא דכבר קידשה שפיר איכא למילף שביא' שלא כדרכה גומר בה מק"ו דיבמה דאינה נקנית בכסף ובשטר אפ"ה ביאה גומר בה כמ"ש שם וכ"כ הרי"ף ז"ל בר"פ הע"י דאירוסין באשה הוי כזיקה ביבמה וכיון דנשואה היא בל"ז דינה בחנק מקרא דארוסה ולא נשואה ודוחק לומר דהא דאמר בבעל דבעל עושה אותה בעולה היינו שבא עליה ארוס לשם זנות ותו י"ל דס"ל דבביאת זנות אין לחלק בין בעל לאחר אלא ע"כ הא דקאמר דבעל עושה אותה בעולה היינו בתחלת קנינה וממילא נשמע דנעשה לה בעל ע"י בעילה מיהא אכתי בהא לא מתרצ' דאיכ' למימר כיון דכתיב כי יקח איש אשה ובעלה דמשמע דמקדש והדר בעל כדקאמר ר' יוחנן לעיל א"כ גם הכא איכא לפרושא דנעשה בעיל ע"י כסף וביאה שלא כדרכה דכיון דהיא תחלת קנין ליכא למילף מיבמה ונראה עיקר כמו שכתבנו לעיל דכיון דכבר נשמע דבעל עושה אותה בעילה שלא כדרכה ממילא דליכא למיטעי דבעינן מקדש והדר בעיל דא"כ נער' המאורסה היכא משכחת

לה דליכ' למימר בשטר דממ"נ מוכח כנ"ל וממילא דאתי שפיר טפי דלא הוצרך ר' יוחנן לאתוי' קרא דובעלה כיון דבלאו קרא דובעלה אתי' בפשטות טפי מקרא דבעולת בעל מהיכא תיתי נימא דמיירי קרא במקדש והדר בעיל כיון דלא נזכר קידושי כסף בהאי קרא דבעולת בעל כלל וכיון דבקרא דובעלה לחוד לא סגי להכי לא מייתי ליה כלל אבל לרבי כבר כתבנו לעיל דלשיטתו כיון דס"ל דכולן בחנק אין צריך לקרא דבעולת בעל כלל. אך הא קשה לי דמאי מיבעי' הש"ס לקמן אי ביאה אירוסין עושה או נישואין עושה הא מוכח מקרא דבעולת בעל דבעל עושה אותה בעולה ואי ביאה נשואין עושה תיפוק ליה דהוי נשואה דלענין ביאה נשואין עושה אין שייך לחלק בין כדרכה לשלא כדרכה ואפשר לומר דהא דמיבעי' לי' היינו כשקידשה בביאה ובסתם אבל אי מפרש בשעת ביאה לשם אירוסין ולא לשם נישואין אינה אלא ארוסה דאינה נעשית נשואה בע"כ אך מצאתי בירושלמי בפ' ג' דכתובת בעולת בעל להביא את המקבלת את בעלה בבית אביה והיא ארוסה ע"ש משמע שמפרש לקרא שבא עליה אחר אירוסין שלא לשם נישואין ואפילו הכי הוי בעולה אפילו שלא כדרכה ואפשר דההוא דלא כר' יוחנן ודו"ק:

בתוס' ד"ה עד שיהיו שניהם שווין וכו' ור"ת פירש וכו'. ולכאורה קשה לפי' ר"ת ז"ל כיון דר' יאשי' ע"כ דריש מלבדו דהראשון בסקילה וכולן בחנק א"כ לא משכחת לה דבא על קטנה המאורסה יפטור נהי דפטור על תחלת ביאה משום דאין שניהם שווין במיתה אחת מ"מ יתחייב על גמר ביאה דהא בגמר ביאה כבר היא בעול' דהא ס"ל דכולן בחנק א"כ שפיר שניהם שווין במיתה אחת דאף דאם היתה היא גדולה היתה נסקלת על תחלת ביאה היינו משום דאף דחייבת חנק על גמר ביאה מ"מ קי"ל החיי' שתי מיתות נדון בחמורה אבל עכ"פ איכא חיו' מיתות חנק בגמר ביאה. ועיין במהרש"א דהכריח זה בשמעתין א"כ יתחייב הוא ג"כ חנק על גמר ביאה ואין לומר דמיירי שלא גמר ביאתו אלא שהערה בה לבד דהא קיי"ל בשבועת דף י"ח ע"א דכי היכא דמתחייב אכניסה מתחייב אפרישה ולמ"ד דמשמש באבר מת ובעריות חיי' מתחיי' נמי אפי' אם פי' באבר מת ע"ש א"כ אפי' אם לא גמר ביאתו מ"מ כיון דקיי"ל דהעראה זו היא הכנסת עטרה איכא נמי חיו' מיתה בפרישה א"כ שניהם שווין במיתות חנק בשעת פרישה ותו דמותרה לדבר קל לא הוי מותרה לדבר חמור א"כ אם התרה בהם משום חנק על גמר ביאתו נידונים שניהם בחנק ולכאורה הי' נראה דמזה ראי' למ"ש הרמ"א בי"ד סי' קפ"ה דהאשה א"צ כפרה על הפרישה דמשמע דאין בה חיו' מיתה על הפרישה א"כ אין שניהם שוין במיתה אחת ועדיין צ"ע אפילו אם נימא כן אין זה נקרא אין שניהם שווין במיתה אחת לפי' ר"ת כיון דהיא פטורה לגמרי ויש לדמות לאונס המפורש בקרא דאף דהיא פטור' מ"מ הוא

חייב ואפי' אי נימא דאונס שאני מ"מ כבר כתבנו בחידושי כתובות דף נ"א דא"א לפרש כן דברי הרמ"א דמפורש בשבועות שם דהאשה חייבת נמי על הפרישה ופירשנו שם דטעמ' דהאשה אין צריכה כפרה משום דהוי לא אפשר ולא קמכווין להנאה אם כן קשה הכא דאכתי שניהם שוין בפרישה וצ"ל דס"ל לר' יאשי' דמשמש מת בעריות פטור א"כ משכחת דפירש באבר מת אך אכתי קשה דהא איתא ביבמות דף נ"ה ע"ב דש"ז דכתב רחמנ' בא"א ל"ל למעוטי משמש מת הניח' למ"ד משמש מת בעריות פטור אלא למ"ד משמש מת בעריות חיי' מאי איכא למימר ומשני למעוטי משמש מתה א"כ קשה הא דאמר שם בסנהדרין אמר רבא למעוטי מעשה הורדוס ואידך מעשה הורדוס לאו כלום הוא והיינו משמש מתה א"כ הא ע"כ כיון דמוכח מגם שניהם דצ"ל לר' יאשי' דמשמש מת בעריות פטור כנ"ל אם כן ע"כ קרא דש"ז דכתיב גבי א"א מייתר' למעוטי משמש מתה והיכא קאמר דמעשה הורדוס לאו כלום הוא הכי הול"ל דמש"ז נפק' ותו קשה דלמ"ד משמש מת בעריות חיי' מאי דריש מקרא דגם שניהם דאי אפשר לומר דדריש כר' יאשי' שיהא שניהם שווין במיתה א' הא שווין בפרישה כנ"ל ואי דריש למעוטי מעשה הורדוס קשה הא לדידי' מש"ז באשת איש נפק' כדאיתא שם וצ"ל דס"ל כמ"ד הראה זו היא נשיקה ובזה לא שייך שיתחייב אפרישה ולפ"ז י"ל דמ"ש רש"י שם בסנהדרין דאיכא דגרסי מעשה חידידו' ואיכא דגרסי מעשה הורדוס היינו למ"ד דהראה זו היא הכנס' עטרה ע"כ צ"ל דאתי למעוטי מעשה חידודים כנ"ל דלמעשה הורדוס מש"ז נפקא ואיכא למימר דמוכרח נמי למ"ד דהראה זו היא נשיקה צ"ל למעוטי מעשה הורדוס דהא אמרינן ביבמות שם דלמ"ד הראה זו היא נשיקה ע"כ ש"ז דכתיב גבי סוטה למעוטי דרך איברים והיינו מעשה חידודי' א"כ ל"ל למימר לר' יאשי' מעשה חידודי' לאו כלום הוא אדרבא הו"ל למימר דנפק' מעשה חידודים דהיינו דרך איברי' מש"ז דסוטה וצ"ל דלמ"ד דהראה זו היא נשיקה אתא למעט מעשה הורדוס וס"ל לר' יאשי' דמשמש מת בעריות פטור א"כ ש"ז דא"א אתי למעט משמש מת דא"א למילף מקרא דגם שניהם משום פרישה דהא ס"ל דהראה זו היא נשיקה ולא שייך פרישה כנ"ל. אך אכתי קשה לאביי דס"ל שם ביבמות דהראה זו היא הכנסת עטרה וס"ל בשבועת שם דמשמש מת בעריות חייב א"כ לגירסא דגרס שם בסנהדרין למעוטי מעשה הורדוס דכיון דס"ל דמשמש מת בעריות חייב ע"כ ס"ל דש"ז דא"א למעוטי משמש מתה ול"ל דגם שניהם אתא למעט דעד שיהי' שניהם שוין במיתה א' כנ"ל דהא חייב בפרישה כנ"ל ול"ל נמי כגירסא דמעשה חידודים דהא אביי ס"ל שם ביבמות להדי' דדרך איברים פריצותא בעלמא הוא ולאו כלום הוא א"כ קשה כנ"ל ונרא' לענ"ד דאביי לשיטתו אזיל דס"ל

בפסחים דף כ"ה ע"ב דלא אפשר וקא מכוין פטור לרבי יהודה דלא אזיל בתר כונה א"כ י"ל דס"ל לאביי דאפי' אם יפרוש באבר מת חייב דהא ס"ל דמשמש מת בעריות חייב א"כ הו"ל לא אפשר אפרישה ופטור אפי' קא מכווין ולפ"ז נראה לענ"ד לתרץ מה שהקשו שם התוספות בסנהדרין בד"ה האי לבדו וכו'. וא"ת הא ר"מ וכו' ולפמ"ש א"ש דאדרבה כיון דס"ל לר"מ דכולן בחנק להכי בשעת פרישה שניהם שווין בחנק ובזה י"ל דרב דשתק לשיטתו אזיל דס"ל כר' יהודה כדאית' בריש כתובות דף וי"ו דלא אזיל בתר כונה דס"ל כיון דהו"ל לא אפשר כנ"ל פטור אפי' במתכוין אבל שמואל לשיטתו אזיל דס"ל כר"ש בדבר שאינו מתכוין וכיון דבתר כוונה אזיל אפי' אם לא אפשר מתחיי' שפיר אפרישה והיינו דקאמר מ"ט שתק ודו"ק:

בא"ד ובעי התם לר"מ וכו'. נראה מדבריהם ז"ל דמפרשי הא דקאמר שם ואידך האי ומתו גם שניהם מאי דריש בי' היינו שמואל אליבא דר"מ דאמר שם מ"ט שתק רב וכו' והא דקאמר שם ואידך האי לבדו מאי דריש בי' היינו ר' יעקב בר אידי אליבא דר"מ וצ"ע מ"ט לא מפרשי דקאי על ר' יאשי' ור' יוחנן עצמו דפליגי בנשואה ואין לומר דאכתי קשה דהוי לי' למימר לר' יאשי' דלבדו אתי למעט בארוסה דלא בעינן שיהי' שניהן שווין זה אינו דוודאי לרבנן דר"מ דס"ל דאפילו קטנה המאורסה חייב והיינו משום דס"ל דכל מקום דכתיב נערה בלא ה"א אפי' קטנה במשמע א"כ אינו צריך קרא דלבדו בארוסה דלא בעינן שניהן שווין דהא מנער' נפקא ואף על גב דהוי מצי למימר דר' יאשי' ס"ל כר"מ עדיפא להש"ס למימר דאתי' כרבנן דר"מ ובזה אתי שפיר טפי דאצ"ל דר' יעקב בר אידי ושמואל לא הוי ידעי מבריית' דפליגי בה ר' יאשי' ור' יונתן אלא דר' יעקב בר אידי הקשה לרב דקאמר מסתברא דמסקילה ממעט לי' מנלי' דלמא ס"ל לר"מ כר' יאשי' ובעינן שניהם שווין ושמואל ס"ל דאפי' אי סבר כר' יאשי' מ"מ כיון דס"ל דנערה למעוטי קטנה מסקילה ממילא דאיכא לאוקמי קרא דלבדו דכתיב גבי ארוסה למעט דלא בעינן בארוס' שניהם שווין ואפשר דמשמע להו להתוספות דלשון כתנאי דאמר התם משמע דר' יעקב בר אידי ושמואל פליגי ממש בפלוגתא דהני תנאי וממילא דהאי ואידך קאי נמי אאמוראי כמו אתנאי ודו"ק:

בגמרא א"נ לכה"ג וכו'. הקשו התוספות ביבמות דף נ"א ע"א בד"ה הא לא אשתני גופא וכו' דלמאי דבעי שם קיחה דנשואין בעינן א"כ אפי' אי תחלת ביאה קונה א"ת ביאה אירוסין עושה הא אישתני גוף ע"ש. ולולי דבריהם ז"ל הי' נרא' דלפי מ"ש המשנה למלך דחופה קודם הקידושין נמי מהני דבשעת קדושין נעשית מיד נשואה ואפילו למאן דפליג בהאי מ"מ היכא דהחופה והביאה ביחד מהני דהיינו שכנסה לביתו ובא עלי' בוודאי

נעשית מיד נשואה כשבא עלי' כמ"ש הרמ"א בהג"ה סי' נ"ה א"כ בכה"ג שפיר מהני דאי תחלת ביאה קונה מותר אפי' בכה"ג דהרי נעשית מיד נשואה בשעת הראה ואפשר דקשה להו לשיטת הר"ר ניסים שכתבו התוספות דבביא' שנעשה נשואה אחר קדושין פשיט' דסגי בהראה לעשות נשואה כדאמרינן בר"פ הע"י א"כ י"ל דס"ל דבכה"ג שכנסה לחופה מקודם לכן וכבר איקריב דעתו לגבה דסגי בהראה בפשיטות עוד נראה ליישב קושי' התוספות די"ל דהא דבעי' שם ביבמות אי קיחה דנשואה משמע היינו משום דבכלל כי יקח איש אשה ובעלה נכלל נמי קידושי ביאה כדיליף בר"פ הבא על יבמתו קיחה קיחה דעריות דהיינו קיחה דביא' וכמ"ש התוספות לעיל דף ד' ע"ב ואי אמרינן דביאה נשואין עושה א"כ בכלל כי יקח הוא נמי נשואין ה"נ י"ל דאשה בבתוליה יקח היינו נמי בנשואין דמשמע נמי אפי' קיחה א"כ שפיר מצי כה"ג לקדש בביאה דממ"נ אי נימא דבבתולי' יקח היינו דנשואין ע"כ גם קרא כי יקח איש אשה מיירי בנשואין והוא מטעם ביאה נשואין עושה ובכלל כי יקח אשה הוא א"כ הא לא אשתני הגוף כלל קודם הנשואין. אך לפמ"ש בסמוך דקושי' התוספות אזלי לשיטת רבינו ניסים גאון והיינו דהוא מפרש דמה שאמה בריש פרק הע"י אתי' קיחה קיחה היינו קיחה דנשואין וכמו שיבואר לקמן דתרי כי יקח כתיב א"כ שפיר יש לפרש הא דבעי' שם ביבמות דף נ"ט אי קיחה דנשואין משמע היינו אפי' אי אמרינן דאירוסין עושה מ"מ איכא נמי קיחה דנשואין ועוד נראה דלפי מה דאמר לקמן דף ע"ח באלמנה לכה"ג שבעל ולא קידש אינו לוקה אלא משום לא יחלל אם כן י"ל דהא דקאמר הכא אי נמי לכה"ג לאו לענין אי מותר לישא אותה אח"כ אלא לענין איסור אותה ביאה עצמה ושפיר קאמר דאי תחלת ביאה קונה שפיר מצי למקני אשה בביאה דאם נימא דבבתולי' יקח היינו קיחה דנשואין דאם כן באירוסין לא אסרה תורה אלא דרך נשואין וליכא משום לא יחלל בסוף ביאה דבבעילת עצמו בוודאי אין הוולד חלל ואין אשה מתחללת כדמשמע להדי' שם בדף נ"ח ע"ב דבבעילת עצמו אינו אסור אלא לכתחילה ואם כן שפיר קבעי אם מותר לקדש בביאה אבל אי נימא דתחילת ביאה אינו קונה איכא לאסתפוקי דלמא קיחה דאירוסין משמע ואיכא איסור' בסוף ביאה משום לא יקח אבל אי תחלת ביאה קונה ממ"נ לא. עביד איסור' דהא לא אסרה תורה אלא נשואין אי קיחה דנשואין משמע ונראה דמוכח מזה נמי כמ"ש בסמוך דקושייתם לפי' ר"נ דמצינו בתורה קיחה דאירוסין וקיחה דנשואין כמו שיבואר לקמן אם כן י"ל דשניהם בכלל בתולי' יקח ובל"ז נר' דמוכח דקושייתם אינו אלא לפי' ר"נ גאון דאם לא כן י"ל דהא דקאמר הכא נ"מ למקני כה"ג בתולה בביאה היינו קנין דמיירי בקרא ואי מיירי בקיחה דנישואין ה"נ דקאמר הכא דנ"מ אם יקנה אותה

קנין דנשואין בביאה בלא חופה דאם סוף ביא' קונה הרי אשתני הגוף קודם הנישואין אע"כ דקושייתם לפירוש ר"נ גאון ודו"ק:

תוס' ד"ה כל הבועל דעתו וכו' ופי' מיד דמוכח שלא הי' בדעתו וכו' נר' דס"ל נמי כריב"ם דאם מפרש לקנות בהעראה מהני אלא דלא ניחא לרשב"א לאוקמי במפרש וס"ל דאף שאמר סתם הא מ"ל כיון שלא עשה אלא העראה לא אמרינן דלמא הי' בדעתו על גמר ביאה בשעת אמירה ואח"כ חזר רו דלא חיישינן לחזרה מיד כמ"ש הרי"ו הביאו ב"ש סי' ל"א ס"ק י"ג וכמ"ש בק"א סי' ל"ג ע"ש ולפ"ז צ"ל שפי' דעתה דאל"ה מנא ידעינן שנתרצה להתקדש בהעראה בלבד דלמא גם דעתה על גמר ביאה אע"כ שמדעתה פירש ואז אמרינן שפיר דמסתמ' גם בתחלה הי' דעתה על תחלת ביאה. ועיין בסמוך וק"ל:

בא"ד ור"נ גאון וכו' לכאורה הי' נר' ליתן טעם בזה דס"ל דהא דקאמר הכא דכל הבועל דעתו על גמר ביאה אין הפי' דמקדש אותה בגמר ביאה ואפי' אם תחלת ביאה הי' לשם זנות וקודם גמר ביאה אמר הרי את מקודשת לי בגמר ביאה מהני משום דסוף ביאה קונה דדוחק לפרש כן דנימ' דכל הבועל דעתו שיהא תחלת ביאה בלא קידושין כלל דהא כיון דהעראה מקרי זנות גבי עריות וכן בכל פנוי' ח"כ הא קיי"ל דא"א עושה בב"ז ומה"ת נימא שהי' דעתו דרך זנות אלא דאמרינן דדעתו שיהיה הקידושין בתחילת ביאה ומה שאמרו דעתו על גמר ביאה היינו שמקדש אותה בתחילת ביאה ע"ת שיגמור ביאתו א"כ בקדושין דקיי"ל דמהני תנאי אפי' בביאה אינה מקודשת עד שיקוים התנאי אבל בנישואין דקיי"ל דאין תנאי בנשואין כדאית' ביממות דף ק"ז וכמ"ש בחידושינו בכתובת דף ע"ד ע"א הטעם משום דהא דמהני תנאי בביאה אע"ג דאינו יכול להתקיים ע"י שליח היינו משום דאיתקש הוויות להדדי כדאי' שם בגמרא אבל בנישואין לא אתקש וממילא התנאי בטל והמעשה קיים ולכך נעשית נשואה מיד בתחלת ביאה אלא דקשה לי ע"ז דאם נימא דהוא תנאי אם דהיינו שיחולו הקידושין כשמקיים התנאי א"כ הו"ל בשעת העראה כמקדש לאחר ל' יום ונראה דלא מהני זה בקידושי ביאה דדוקא כשמקדשה בכסף לאחר למ"ד יום מהני דאם לא תתקדש צריכה להחזיר הכסף כדאית' בריש פ' האומר אבל בקידושי ביאה לא מהני לאחר למ"ד יום דדמי לקנין משיכה וקנין חזקה דקיי"ל בכתובת דף פ"ב ע"א דאם אמר לך ומשוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר למ"ד יום לא קנה אלא אם אמר מעכשיו ואי נימא דהוי כתנאי מעכשיו א"כ אם פשטה ידה וקבלה קידושין מאחר מה בכך כיון שגמר ביאתו הרי נתקיים התנאי ומקודשת למפרע ודוחק לומר דמיירי בלא גמר ביאתו דאמרינן דעתו הי' ע"מ שיגמור ביאתו וחזר בו ולא קיים התנאי ודלא כתי' הרשב"א דלישנ' לא משמע הכי. וכן בכה"ג שקידש ע"מ

שיגמור ביאתו כיון דמתקיים התנאי וגמר ביאתו מקודשת בתחלת ביאה וליכ' איסור' ודוחק לומר דסתמא דגמר' אליב' דר' יוחנן דס"ל לקמן דף ס' דבמעכשיו ולאחר למ"ד יום ובא אחר וקידשה אפי' מאה תופסין בה ותו דכיון דלר"י לא הוי תנאי אפי' בביאה דנישואין נמי נימ' הכי דאינו נגמר עד גמר ביאה אע"כ צ"ל דהקידושין הם ממש בסוף ביאה והיינו משום דילפינן קיחה קיחה מעריות דחייב אפי' על גמר ביאה לבד כמו שהוכחנו בחידושי כתובת דף נ"א ע"ב ע"ש וה"ה דאשה מתקדשת בגמר ביאה לבד ואפ"ה לא מיקרי ביאת זנות אתחילת ביאה כיון דדעתו לקדשה בסוף ביאה וטעמ' דר"נ גאון צ"ל דהוא כפי' הרי"ף ז"ל בר"פ הבע"י דמפרש נמי שם כפי' הר"נ גאון וכתב שם הטעם כיון דאית לי' בגוה קנין מעיקר' דומי' דיבמה מה יבמה אית לי' ליבם זיקה בגוה אף אשה לבעלה דאית לי' קנין בגוה מעיקר' ע"ש. והנה לכאורה משמע מדבריו שם דאפי' לא עשה אלא הראה לבד באשה אינה קונה דאין לדחוק דכוונתו שם דביבמה אפי' גמר ביאתו קונה בתחלת הראה דהא כתב שם דנ"מ ליורשה ולטמא לה והיינו ע"כ שעשה הראה לבד ואח"כ מתה ואפ"ה כתב דבקידושין לא מהני ואף דלכאורה משמע מלשון הש"ס דכל הבועל דעתו על גמר ביאה דווק' אם גמר ביאתו אבל אם רצה לקנותה בהראה משמע דקונה וצ"ל דס"ל דכיון דכל הבועל דעתו על גמר ביאה א"כ הה דנפק' מקר' דובעל' דביאה קונה היינו סתם ביאה דעתו על גמר ביאה ובגמר ביאה הוא דאמרה תורה דקונה אבל בהראה אינו קונה כלל אפי' אם רוצה ואפשר דנפק' לי' מהא דאמר לעיל אמרוהו רבנן קמי' דאביי משכחת לה כגון שבא עלי' ארוס שלא כדרכ' ולא אמר משכחת לה בהראה שהערה בה הארוס ולא גמר ביאתו משמע דהראה אינו קונה בתחילת הקידושין וצ"ל לפ"ז הא דקאמר דנ"מ דפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר ולא קאמר סתמ' דנ"מ כגון שהערה בה לבד היינו דמיבעי' לי' אפי' אי גמר ביאתו אי מהני קידושי שני אבל באמת למאי דמסיק דכל הבועל דעתו על גמר ביאה ואפי' בהראה לחוד לא מהני אך יותר נראה לדעת ר"ן דגם הוא ס"ל כתירוצ' קמא דאם לא עשה כ"א הראה לבד ואמר לה בתחילה שלא יעשה בה אלא הראה לבד מתקדשת בהראה לבד דעיקר קיחה בקידושין כתיב ומינה ילפינן בנשואין אלא דקשי' לי' הא דקאמר סתם ביבמות שם דאשה לבעלה נקנית בהראה לבד משמע אפי' גמר ביאתו או שהערה בה ולא פירש כלום אפ"ה נעשה נשואה בהראה וע"ז מחלק דבנשואין לא אמרינן דדעתו על גמר ביאה וכן יש לפרש דברי הרי"ף ז"ל ביבמות דכתב ג"כ כדעת הר"ן ומ"ש דנפק' מיני' ליורשה ולטמא לה היינו אם עשה בה הראה ופירש ממנה שלא מדעתה אע"ג דבנשואין בעינן דעתה לא אמרינן דדעתה היה על גמר ביאה דבנשואין לא

אמרינן כן אבל באירוסין כה"ג כיון דפירש שלא מדעתה א"כ הי' דעתה על גמר ביאה כמ"ש לעיל ונפק' להו הא משום דמשמע להו התם דאשה לבעלה היא דומי' דיבמה דנקנית בהעראה בכל גווני דהא לא מיבעי' דעתה וכן משמע מדברי הרמב"ם דס"ל כב' התירוצים. ועיין מה שכתבתי בזה לעיל דף ד' ע"ב בתוס' ד"ה מה ליבמה דמוכח כן מג"ש דקיחה קיחה ע"ש ובק"א סי' ל"ג ודו"ק:

בא"ד וקשה לפירושו דקיחה קיחה גבי קידושין וכו'. עיין בספ"י שכתב ליישב קושי' התוס' דהך כי יקח דר"פ הע"י היינו כי יקח דכתיב בפ' מוציא שם רע דמיירי בנשואין ע"ש ולענ"ד אי אפשר לפרש כן לר' אלעזר בן יעקב דס"ל בכתובת דף מ"ו דפ' מוציא שם רע דמיירי בלא בעל ומאי ובא עלי' בדברי' ודוחק לפרש דר' אב"י לא קאמר אלא שלא גמר ביאתו אבל כי יקח היינו בהעראה ויותר הי' נראה דהא דדריש התם קיחה קיחה היינו קיחה דכתי' בפ' כי תצא כי יקח איש אשה חדשה לא יצ' בצב' וגומר דמיירי בנשואין דווקא דאם ארס אשה ולא לקחה מפורש בפ' שופטים וכן הוא בפ' משפטים אם אחרת יקח לו דמשמע דמיירי בנשוא' מדכתי' שארה כסותה ועונתה לא יגרע וגומר והיינו בנשואה דוקא אף דפי' רש"י ז"ל דקאי על אמה שלא יגרע ממנה מ"מ משמע דהיינו שיש' אחרת ונתחיי' באלו באחרת ואפ"ה לא יגרע מן האמה ודו"ק:

שם איבעי' להו אי ביאה נשואין עושה וכו' נר' דהאי איבעי' תלי' בהך איבעי' קמיית' לפי מ"ש לעיל דהא דמיבעי' לי' היינו במפרש לשם נשואין אבל אם מפרש לשם קידושין לבד אין עושה נשואין שלא מדעתו. כמו שהוכחנו לעיל א"כ כיון דבביאה שאחר קידושין קיי"ל דגומר כמ"ש בסי' נ"ה א"כ אי הוי אמרי' דבתחלת ביאה קינה כיון דגמר ביאה לחוד נמי קונה כמ"ש לעיל א"כ כיון דמפרש לשם נשואין נימ' דבתחלת ביאה נעשה ארוסה ובגמר ביאה נעשה נשוא' אף שכתבו תוספות לעיל דף ה' ד"ה חופה מאי אולמ' האי כסף מהאי כסף משמע לכאור' דה"ה ביאה אחר ביאה לא מהני דמאי אולמ' האי ביאה מהאי ביאה מ"מ מסתימת לשון הפוסקי' באה"ע סי' ל"ג וסי' נ"ה משמע דאין חילוק בין נתקדש' בביאה או בכסף ובכל ענין אם בא עלי אח"כ לשם נישואין נעשת נשואה ולא הוי מצי למיבעי נמי בהעראה לחוד אי נשואין עושה משום דלא קים לי' אי תחלת ביאה קונה כלל ולבתר דמסיק דכל הבועל וכו' שפיר קמיבעי' לי' אם נעשית ארוסה בגמר ביאה או נשואה ודו"ק:

גמרא כי קתני נישאת אשאר' וכו' לכאורה יש לדקדק לפמ"ש לעיל דהא דקמיבעי' לעיל אי ביאה נשואין עושה היינו בסתם או במפרש לשם נישואין אבל אי מפרש בפירוש לשם אירוסין אינה נעשית נשואה שלא מדעתה א"כ הו"מ לפרש נשאת היינו לאפוקי

אם פי' בשעת ביאה שלא לשם נישואין וצ"ל דאכתי קשה לי' דלא הו"ל למימר יתר עליו הבעל אם בא עלי' לשם נישואין או בסתם כיון דמירי בי' בריש' ובזה מיושב מ"ש מהרש"א ז"ל בשם ת"י דלא דייק הש"ס הא דקתני בביאה וקתני ומקבל גיטה ולפי מ"ש דהא דנקט בביאה כלל בין אירוסין ובין נישואין אתי שפיר דהמ"ל דמקבל גיטה היינו כשב' עלי' לשם אירוסין וק"ל:

בתוס' ד"ה ומקבל את גיטה יש להסתפק וכו' עיין בזה בחידושי כתובת דף ע"ג ע"ב ברש"י ד"ה ונתגרשה וכו':

בתוס' ד"ה וחייבי' וכו' ויש לתמוה וכו'. והרשב"א ז"ל כתב בשם רש"י ז"ל דקמ"ל באשת איש דאף באינה בת עונשי' אפ"ה הוא חייב ולא אמרינן דפטור מיומתו גם שניהם ונר' דזהו כוונת רש"י ז"ל בכאן בד"ה וחייבין וכו' אם קיבל בה אבי' קידושין ונר' דרצה בזה דלא קאי אדלעיל דמתקדשת בביאה ואם בא עלי' יבם קנאה דאם כן צריך לדחוק כמ"ש התוספות לעיל בד"ה עד שיהא שניהם וכו' כיש מפרשי' דההיא דהתם אתי' כר' יונתן דכיון דהיא בעולה פטור לר' יאשי' מוגם שניהם אלא דמירי שקיבל בה אבי' קידושי כסף או שטר ובארוסה גם ר' יאשי' מודה לא מיבעי' לרבנן דס"ל דנערה אפי' קטנה במשמע אלא אפי' לר"מ מ"מ לשמואל דס"ל בסנהדרין דף ס"ו מקר' דלבדו חייב בארוסה כמ"ש לעיל באריכות א"כ אתי' מתני' ככ"ע ונר' דהיינו שכתבו התוספות לעיל בד"ה עד שיהא שניהם שווין וכו' מסיפ' דמתני' מבא עלי' אחד מכל העריות ולא הקשו מריש' דחייבין עלי' משום א"א אלא דבריש' איכ' למימר דמירי בארוסה כנ"ל תבל מסיפ' משמע מל' דכל העריות דאפי' נשואה במשמע והיינו דהקשו הכא מסיפ' ולא ניח' להו בתירוצ' דרש"י ז"ל משום דכל העריות משמע בין נשואה ובין ארוסה גם י"ל דס"ל דמריש' אין להוכיח דאינו פטור מגם שניהם דאיכ' למימר דחייבין עלי' קרבן כדמפרש הש"ס בסנהדרין דף מ"ט ומש"ה ס"ל דאין סבר' לומר דקמ"ל בריש' דאינו פטור מגם שניהם כתי' רש"י ז"ל דא"כ הו"ל למתני בהדי' וחייבין עלי' מית' ועוד נרא' דאפי' למאן דפטו' מגם שניה' אינו נפטר אלא במפות' דכתי' בי' קר' אב' באונס אין סבר' לפטו' משו' דהי' פטור' א"כ הוצרכו תוס' לעיל להקשות מסיפ' מדקתני מומתין על ידה והיא פטורה משמע דמירי במפותה אבל בריש' דקתני שחייבין עלי' י"ל שאנס אותה ומההו' טעמ' לא ניח' להו בתירוצ' דרש"י ז"ל דלא מוכח מהאי דחייבין עלי' למעוטי מגם שניהם מיהו י"ל דס"ל לרש"י ז"ל לפי מאי דקיי"ל דפיתוי קטנה אונס הוא אין לחלק בין פיתוי לאונס אלא דהרמב"ם ז"ל כתב והלכת' דפיתוי קטנה לאו אונס הוא ועיין מ"ש בזה בחידושי כתובות דף מ' ע"ב ודו"ק:

בא"ד הוי לי' למימר אדעת' דהכי לא ייבם וכו' דבריהם צריכין ביאור דלכאורה אינו מובן דאין שייך ביבם לומר דאדעת' דהכי לא ייבם דהא לא בעינן ביבום דעת יבם דאפי' בא עלי' בשוגג באונס קנאה ונראה לפרש כוונתם דהוי מצי לפרש אדעת' דהכי לא קידש לא קאי על היבם ר"ל דוודאי אם היא איילונית נתבטלו קידושי אחיו חלא דאיכ' למימר דכיון דקיי"ל דכל תנאי בע"מ שאין בה נדרי' ומומין אם בעל אמרינן דא"א עבב"ז כדאית' בכתובות דף ע"ג א"כ י"ל דאפי' במום דאיילונית כן א"כ כיון שבא עלי' היבם נימ' דא"א עבב"ז ומתכווין אם איילונית היא ונתבטלו קידושי אחיו תהא מקודשת לו בבעילה זו אם כן שפיר חייבין עלי' וע"ז מקשי' דלמא אדעת דהכי לא קידש דמום דאיילונית גרע טפי מכל המומים ולא שייך בי' א"א עבב"ז וכמ"ש תוספות בכתובות דף ע"ב ע"ב ואפ"ה קשי' להו דלא שייך לישנא דאדעת' דהכי לא קידש כיון דאם אינה איילונית בת ייבום היא לא שייך לומר לא קידש דמשמע דאם אינה איילונית אדעת' דהכי קידש ובאמת אם אינה איילונית אין שם קידושין נופל עלי' אלא לשון ייבום והול"ל לא ייבום ובזה נכון הא דלא הקשו מיד מאי ארי' אדעת דלא ייבום תיפוק לי' דאיילונית היא ולאו בת ייבום ולפמ"ש דהא כוונתם דאם היא איילונית בטלו קידושי אחיו והיבם הוא דמקדש אם כן אין שייך להקשות דאיילונית לאו בת ייבום היא אבל לפמ"ש דקאי על קידושי אחיו שפיר הקשו ובזה נכון נמי מה שיש לדקדק לפי מסקנת התוספות דהקושי' שם מא"א דאכתי קשה מאי משני התם דסבר וקיבל עלי' כיון דקאי נמי וחייבים עלי' על אם בא עלי יבם קנאה דאם לא כן מאי קמ"ל כמ"ש התוספות אם כן ניחוש דלמ' איילונית היא ולאו בת ייבום היא ודוחק לומר דלמסקנ' נמי סבר דחייבין עלי' היינו קרבן והא דקאמר אלא לא הדר בי' מהא אלא דהדר ממאי דקאמר שם דמומתין על ידה היינו בתו ואחותו דמשמע דהדר מכולה מילת' ולפמ"ש י"ל דלמסקנ' י"ל דמשכחת נמי בבא עלי' יבם כגון שאחיו לא הוי סבר וקיבל אלא היבם וא"כ ליכא למיחוש שמא היא איילונית דהא בטלי קידושי אחיו ותפסו קידושי עצמו ודו"ק:

מיהו לולי דבריהם ז"ל הוי נר' לענ"ד ליישב דברי ר"י ז"ל דאפ"ה שייך לשון קידש דוודאי קיי"ל בשאר מומין היכא דקידשה וכנסה סתם צריכ' גט דא"א עבב"ז ודעתו בשעת יבום לקדש אלא דווק' במום איילונית כמ"ש התוספות בהמדיר דף ע"ב ע"ב ושפיר שייך אע"ג דמסתמ' הי' דעתו לקדש בשאר מומין אבל אדעת' דהכי' לא קידש ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל דהוי מצי התוספות להוכיח מכאן דבקטנות א"א לידע אם היא איילונית ולכאורה אינו מובן דהתם לא קאמר אלא שא"א לידע שאינה איילונית ואיך מוכח שאי אפשר לידע שהיא איילונית ונר' דמוכח מהא דמשני שם דקיבל עלי' ולא קאמר שהכיר בה

שהיא איילונית כדאמר ביבמות דף י"ב משמע דא"א לידע בקטנותה שהיא איילונית אלא דסבר וקיבל אפי' אם תהי' איילונית אך לפמ"ש דהא דמשני דקיבל עלי' וקאי נמי על וחייבין עלי' משום א"א דקאי נמי על אם בא עלי' יבם קנאה והיינו דהיבם סבר וקיבל ואחיו המת לא סבר וקיבל א"כ י"ל דלהכי לא משני דמיירי שהכיר בה דהוי צ"ל שהכיר בה היבם ולא אחיו המת אם כן לא שייך כלל לומר ואם בא עלי' היבם דהא לאו יבם הוא כלל כיון דביטלו קידושי אחיו ואיהו הוא דקידש להכי צ"ל דאינו ידוע שהיא איילונית אלא דסבר וקיבל אפי' אם תהי' איילונית ודו"ק:

דף י:

תוס' ד"ה ומה שפחה וא"ת ונימ' יבמה תוכיח וכו'. הקשו המפרשים דהא כתבו התוספות בכתובת דף נ"ח דכל יבמה אוכלת מדאוריית' ע"ש ועמ"ש בחידושינו בכתובת דף נ"ח ע"א בתוספות ד"ה אפי' כולן וכו' דע"כ צ"ל לשיטת ר"ת דהא דפליגי רב ושמואל ביבמות דף נ"ו דביאה גרוע אם מאכילה בתרומה היינו בנפלה לפני ב' אחין וא' חלל אם מאכילה האח הכשר כשב' עלי' ביאה גרועה ולפ"ז שפיר כתבו התוספות הכא דאיכ' למימר יבמה תוכיח בכה"ג דהאת החלל פוסלה והביאה מועיל ע"י האח הכשר וק"ל:

בא"ד ועי"ל דל"ל יבמה תוכיח דאיכ' למיפרך וכו' שכן אינה נקנית בכסף וכו'. לכאורה קשה הא איכ' למימר אמה עברי' תוכיח שנקנית בכסף ואינה אוכלת בתרומ' ע"י כסף דדרשינין מקר' דתושב ושכיר לא יאכל בו וה"ה אמה עברי' דאתקש להדדי. ובת"כ פ' אמור יליף לה מכסף יצא ע"ע שאין כסף והיינו דכתי' ויצאה חנם אין כסף ע"ש: ודוחק לומר כיון דאמה עברי' קטנה היא לא שייך בה איסור אכילת תרומה דהא אסור להאכילה בידים. ואין לומר מה לאמה עברי' שאינה נקנית בביאה יבמה תוכיח שנקנית בביא' ואינה אוכלת ע"י כסף וכ"ש לפי מה דמשמע מלשון רש"י ז"ל בד"ה שאין ביאתו מאכילה וכו' וקדושין נמי לא תפס' בה וכו' משמע מדבריו שאם הי' תפסי בה קידושי לא הוי ק"ו משפחה כיון דמשכחת בה נמי שתאכל ע"י ביאה קשה דלפ"ז הא איכ' למימר אמה עברי' תוכיח שאוכלת ע"י ביאה שהרי בת קידושין היא ואפ"ה אינה אוכלת בתרומה (ואין לומר משום דאיכ' למיפרך מה לאמה עברי' שאין קנינה לשם אישות כדפריך לעיל דף ד' ע"ב דהדר נימ' יבמה תוכיח שקנינ' לשם אישות כמ"ש תוספות ואפ"ה אינה אוכלת ע"י כסף דליכ' למיפרך כמ"ש התוספות דמה ליבמה שכן אינה נקנית בכסף דאמה עברי' תוכיח שנקנית בכסף ואינה אוכלת) וצ"ל דאפ"ה איכ' למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן אינה נקני' בכסף לשם אישות דכי פרכת מה לאמ' עברי' שאין קנינ' בכסף לשם אישות ליכ' למימר יבמה תוכיח דהא אינ' נקני' כלל בכסף ובזה

מתורץ מה שדקדקו המפרשים דהו"ל להתוס' לתרץ דמה יבמה שכן אינה אוכלת בחופה שע"י קידושין ולפמ"ש אתי שפיר דאם כן י"ל אמה עברי' תוכיח שאוכלת בחופה שע"י הקידושין מה לאמה שאין קנינה לשם אישות יבמה תוכיח וליכ' למיפרך מידי וע"כ צ"ל כמ"ש התוספות שאין קנינה בכסף ואיכ' למיפרך מה להצד השוה שאין נקנין בכסף לשם אישות ונר' דהא דאיצטרך קר' דכספו דיליף מיניה בת"כ יצא ע"ע שאין כסף אף שכבר יליף בת"כ פ' אמור שם פ"ד מתושב ולשכיר אלא דאיצטריך לאמה עברי' דלא נילוף בק"ו משפחה כנענית שאין לה קידושי ביאה כפי' רש"י ואוכלת ע"י כסף אמה עברי' שיש לה קידושי ביאה אינו דין שתהא אוכלת בתרומה ואף די"ל דיו אסוף דינא דיליף מביאה שע"י קידושין ה"נ כסף ע"י קידושין דווק' מ"מ י"ל כמ"ש התוספות בשם הר"ש מקוצי דלא אמרינן דיו וכו' והיינו דנפק' לי' מכספו דכתיב גבי אמה עברי' אינו כסף כנ"ל ודו"ק:

בגמר' אמר ר"נ ב"י וכו' ק"ו מיהו אית' וכו' ולכאורה לפ"ז אכתי לא נשמע אם קדשה בביאה דכיון דס"ל דאירוסין עושה ולית' בשפחה דליכא ק"ו שתהא אוכלת בתרומה ובאמת משמע מדברי ריב"ב דכל ארוסה אוכלת בתרומה ואפי' נתארסה ע"י ביאה כמו שיבואר לקמן וצ"ל דלאחר דילפינן מקידושי שטר וכסף בק"ו מש"כ ילפינן בביאה נמי בהיקש' דהווית להדדי וע' פי' רש"י ביבמות:

עוד נראה דאיכא נמי ק"ו שתאכל ע"י ביאה מיבמה דוודאי אוכלת ע"י ביאה דגומר בה לכל מילי וממיל' נשמע מקר' דכל טהור בביתך אף שאין כסף גומר בה אפילו ע"י חופה כ"ש באשה דכסף וחופה גומרים בה שתאכל ע"י ביאה וליכא למיפרך דמה ליבמה שכן זקוקה ועומדת כדפריך לעיל דף ד' ע"ב א"נ שכן גומר דאיכא למימר ארוסה בכסף תוכיח שכבר למדנו בק"ו דשפחה כנענית דאוכלת ע"י כסף ודו"ק:

פי' רש"י בד"ה ה"ד וכו'. אי נימ' בביאה שלאחר חופה וכו' משמע מלשונו דס"ל חופה קונה כר"ה דע"כ מיירי שלא הי' קידושי כסף לפני חופה ומשמע מזה דלר' הונ' חופה קונה ואינו גומר דהחופ' קנתה והביאה אח"כ גומרת. מיהו י"ל דס"ל דאין חילוק בין ביאה שלפני חופה ובין ביאה שלאחר חופה משום דאיכ' תרתי נעשה נשואה ומזה ראי' למ"ש המ"ל דבקידושין שאחר חופה נעשית נשואה ונראה דרצה רש"י ז"ל בזה דאל"כ קשה דהול"ל דיו כמו שהקשו תוספות בד"ה זו שביאתו מאכילתה וכו' ומה שתירצו משום דמיפרך ק"ו אכתי קשה דהא איצטריך הק"ו לכסף שלאחר חופה דעכ"פ איכ' תרתי ומנ' לן למילף כסף לחוד' אע"כ דאין חילוק ובכסף שלאחר חופה נשואה גמורה היא ומכל טהור בביתך נפק' ומיפרך ק"ו. ועיין בק"א סי' כ"ו ודו"ק:

גמרא ובן בג בג גבי ש"כ לא שייר וכו'. נראה דהאי קושי' הוא סיומ' דמילת' לר"נ ב"י דרצה בזה דלא נפשוט איפכ' דביאה אירוסין עושה דאל"ה מ"ט דבן בג בג דל"ל האי ק"ו אע"כ דאירוסין עושה וס"ל כרבנן דר"ט דאמרינן דיו אפי היכ' דמפרך ק"ו דליכא למילף מביאה שהיא ע"י חופה וכמ"ש התוס' וע"ז מסיק ר"נ ב"י דליכא למפשט לא הכי ולא הכי דאיכא למימר דנשואין עושה וטעמ' דבן בג בג משום דהתם לא שייר בקנינו אבל הכא שייר בקנינו. אך לפ"ז קשה הא דהוצרך רש"י ז"ל לפרש בד"ה רבינ' אמר וכו' מהכ' ליכא למיפשט וכו' והוצרך לדחוקי דביאה אפי' אירוסין ליכא משום סמפון כמו שיבואר לקמן הו"ל לפרש דרבינ' ל"ל הך סברא דשייר בקנינו ואדרב' רבינא בא לדחוי' דלא נפשוט מבן בג בג דביאה אירוסין עושה כנ"ל דאי נשואין עושה מ"ט דבן בג בג דל"ל האי ק"ו וע"ז משני רבינא דבאמת בן בג בג מודה דמדאוריית' אכלה ומדרבנן הוא דבעי למילף ק"ו וטעמא דבן בג בג דסמפון בעבדים ליכא. ולולי דברי התוספות ז"ל הי' נראה דגם רש"י ז"ל מודה דבביאת אירוסין לא שייך בדיקה אלא דלא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפרש כנ"ל דרבינ' בא לאסוקי דביאה נשואין עושה ול"ל תירוצ' דר"נ ב"י דא"כ נפשוט האיבעי' דנשואין עושה לכך פי' רש"י ז"ל דגם לתירוצ' דרבינ' איכא למימר דאירוסין עושה ואית לי' נמי תירוצ' דר"נ ב"י דילפינן בק"ו דביאה שאחר חופה כר"נ ב"י וס"ל נמי דלא שייך הכא לומר דיו כמ"ש תוס' ד"ה זו שביאתה מאכילתה בשם הר"ש מקוצי אלא דפליג במלת' דבן בג בג דל"ל סבר' דר"נ משום דשייר בקנינו לכך ס"ל דבאמת מדאוריית' מיכל אכלה אלא דמדרבנן פליגי דריב"ב ילף מק"ו משפחה דלא חיישינן לסמפון ובן בג בג ס"ל דסמפון בעבדים ליכא ולפ"ז ממיל' א"צ לדחוקי כמ"ש התוספות לדעת רש"י ז"ל דס"ל דאפי' אי ביאה אירוסין עושה לא שייך בי' סמפון דא"צ לזה אלא דילף בק"ו מביאה שאחר חופה והיינו דפירש"י ז"ל דבנשואה לא חיישינן לסמפון וכתירוצ' דרנב"י ונראה עוד דס"ל לרש"י ז"ל דאין לחלק לענין אכילת תרומה דתלי' בבדיק' בין אם יהי' הדין דביאה אירוסין עושה או נשואין עושה דאי נימא הסבר' דאין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו או משום דא"א עבב"ז ונתרצה אף אם יהי' בה מום אין חילוק אם נישואין עושה או אירוסין עושה אלא אם נכנסה לחופה כיון דנכנס' לביתו בהא וודאי אמרינן דבדקה כדאית' בכתובת דף נ"ז ע"ב התם מיבדק בדק לה א"כ אפילו אי נימא דנישואין עושה ע"כ צ"ל הא דפשיטא לי' דביאתו מאכילתו ולא חיישינן לסמפון היינו ביאה שאחר קידושין לשם נישואין כתירוצא דר"נ ב"י וממילא דאיכא למימר נמי דאירוסין עושה ועיין בסמוך ודו"ק:

שם רבינא אמר מדאוריית' מפשט פשיטא לי' וכו'. כבר כתבנו בסמוך דס"ל לרש"י ז"ל דהא דפשיטא ליה דמדאוריית' אכלי אע"ג דפשטא דקרא דקנין כסף מיירי בעבדי' היינו ע"כ דמודה רבינא דמדאוריית' אפילו לבן בג בג ילפינן בק"ו מש"כ ול"ל פרכ' דשייר בקנינו וכן משמע ממה שפירש רש"י ז"ל הכא אי אתה יודע בתמיה ולא פי' הכי לעיל בתירוצ' דר"נ ב"י והיינו משום דכיון דלרבינא צ"ל דבן בג בג עצמו יליף דמדאורייתא אכלה בק"ו דש"כ אלא דחייש לסמפון ע"כ הא דשלח לי' אי אתה יודע לדרוש בק"ו בלשון בתמי' דהא בן בג בג יליף בק"ו זה לענין דאכילה מדאוריית' ונר' דס"ל לרש"י ז"ל הכי משום דל"ל דס"ל לרבינ' דמדאוריית' אכלה מקנין כספו יאכל בו דמשמע נמי ארוסה שנקנית בכסף כפשטא דסוגי' דלעיל דף ה' דמדאוריית' ארוסה אכלה משום דכתיב קנין כספו יאכל בו דאם כן תקשה למה לי כל טהור בביתך דדריש בספרי שמאכיל את אשתו כפי' רש"י ז"ל לעיל בד"ה זו שביאתה וכו' וכמו שנתקשה בזה התוספות ביבמות ותירצו שם דאסמכת' בעלמ' הוא אלא דס"ל לרש"י ז"ל דכל מה דאמר לעיל וביבמות שם מקרא דקנין כספו לאו ממשמעות' יליף אלא דסמך אק"ו דריב"ב הכא וממיל' דאיצטריך קרא דכל טהור בביתך דאל"ה ליכא ק"ו ואפשר דלא ניח' להו להתוס' לפרש הכי משום דאם כן צ"ל דפשיט' דסוגי' דלעיל ודיבמות ס"ל דביאה נשואין עושה דאי אירוסין עושה ליכא ק"ו אלא לר' טרפון דל"ל דיו היכא דמפרך ק"ו וכמ"ש התוספות בד"ה זו שביאתו וכו' וזה דוחק וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דמשמע דקיי"ל דביאה אירוסין עושה וקיי"ל נמי כרבנן דר"ט ותו דהא דקאמר הכא רבינא דיליף ריב"ב ק"ו מסמפון לא אתי שפיר כ"כ אפי' אליבא דר"ט דכיון דמועיל הק"ו לענין מדאוריית' ממילא דלא מיפרוך ק"ו ואיכ' למימר דיו לענין סמפון מ"מ אין מזה קושי' על רש"י דכיון דלא אמרינן דיו לענין דאוריית' ה"ה לענין דרבנן מיהו לולי דבריהם ז"ל הי' נראה דהא דאמרינן לעיל דף ה' וביבמות שם סתמ' דהש"ס דהא דמדאורייתא אכלי נפק' מסא דאית' ביבמות דף ס"ו מנין לאשה שקנתה עבדים ועבדים שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש וגומר ופי' רש"י שם בד"ה ועבדים וכו' דמשכחת לה כגון שנתן לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו והתוספות שם בד"ה והעבדים וכו' כתבו אפי' לר"מ דס"ל אין קנין לעבד בלא רבו משכחת לה עבדים שקנו עבדים במפקיר עבדו דאוכל בתרומה ע"ש אם כן למאי דקיי"ל בי"ד סי' רס"ז סעיף כ"ב דאין קנין לעבד אפילו בע"מ שאין לרבו רשות בו וקיי"ל נמי דהפקיר עבדו אינו אוכל בתרומה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות תרומות הלכה ה' ע"כ דקרא דקנין כספו היינו באשה שקנתה עבדים אם כן מוכח מדאורייתא דארוסה אוכלת בתרומה דהא פשטא דקרא דקנין כספו מיירי באשה שנקנית בכסף

וכדקאמר רבינא שם בר"פ אלמנה קנין ואוכל מאכיל קנין שאינו אוכל אינו מאכיל. וכן פסק הרמב"ם פ"ז דתרומת הלכה י"ח וצ"ל דריב"ב דיליף בק"ו ס"ל דיש קנין לעבד אם אמר לו ע"מ שאין לרבו רשות בו ומוקי לקרא בעבד שקנה עבדים אבל אין נראה לומר דס"ל לריב"ב ולבן בג בג דמפקיר עבדו אוכל בתרומה דאם כן לא שייך פרכ' דהתם לא שייר בקנינו דאכתי נילוף ממפקיר שפחתו דיצאה לחירות לכל דבר אין לך שיור גדול מזה אפי' הכי אוכל בתרומה ולפ"ז י"ל דרבינא ס"ל כר"א לקמן דף כ"ג ע"ב דאפילו רבנן דר"מ מודים דאין קנין לעבד בלא רבו אפילו אם נתנו לו על מנת שאין לרבו רשות בו אם כן קשי' לבן בג בג דממ"נ מוכח דארוסה אוכלת בתרומה דאי נימא דמפקיר עבדו אינו אוכל בתרומה מוכח מפשט' דקר' דקנינו שקנה קנין לא משכחת אלא בארוסה ולשיטתו אזיל דס"ל דקנין אוכל מאכיל וכו' כנ"ל ואי ס"ל דמפקיר עבדו אוכל בתרומה מוכח מק"ו דליכא למיפרך דהתם לא שייר בקנינו והיינו דקאמר רבינ' דמדאורייתא לכ"ע אכלה ובזה מובן הא דפסק הרמב"ם כרבינ' ולא כר' אשי שם דאמר מדאורייתא אכלה משום דסתמא דגמרא דארוסה אוכלת מדאורייתא היינו ע"כ כרבינא דקנין אוכל מאכיל כנ"ל ודו"ק. ועיין מה שכתבתי עוד בזה לקמן דף כ"ד ד"ה ור"א אומר וכו':

תוס' ד"ה זו שביאתו מאכילתו וכו' וקשה מה שפי' בקונטרס וכו'. כבר כתבנו לעיל ליישב פי' רש"י ז"ל דס"ל דאין לחלק בזה אם ביאה אירוסין עושה או נישואין עושה דאי נימא דבביאה כיון דקיי"ל דאין תנאי בביאה משום דאין אדם עבב"ז ומתכוין לקדשה אפי' אם יש בה מום אם כן ה"ה אם נימא דביאה אירוסין עושה נמי נימא כן ונראה דס"ל לתוספות דיש לחלק לפמ"ש תוספות לקמן ד"ה עד שתכנוס לחופה דמיירי הכא לפי משנה ראשונה דבהגיע זמן אוכלת והיינו משום דנתחיי' במזונותיה אם כן שפי' דיש לחלק דאי נישואין עושה וודאי מתחיי' במזונותיה מיד והא דלא קאמר הך נ"מ לעיל דאי נישואין עושה מתחיי' במזונותיה י"ל דחד' מינייהו נקט א"כ כיון דאמרינן בכתובת דף נ"ח למ"ד במשנה ראשונה משום סמפון להכי בהגיע הזמן אוכלת בתרומה משום דבודק אותה ע"י קרובותי' בדיקת חוץ משום דמתחיי' במזונות כדאי' שם דף נ"ח ע"ב א"כ ה"נ דאי ביאה נישואין עושה מתחייב במזונותיה ומסתמא בודק אותה וליכא משום סמפון ושפיר יליף מק"ו. אך זהו לפי תירוץ קמא שכתבו התוספות לקמן בד"ה עד שתכנס וכו' וי"ל עד שתכנס לחופה לאו דווקא וכו'. וכיון דמיירי קודם הגעת הזמן שפיר יש לחלק כנ"ל אבל לתירוץ שני של תוספות כמו שיבואר לקמן דהכא מיירי אפילו למשנה אחרונה דאפילו בהגיע זמן חיישינן לסמפון אע"ג דכבר חייב במזונותיה ס"ל לרש"י ז"ל

דאין לחלק אפי' אם יהי' הדין דנשואין עושה או אירוסין עושה כיון דעדיין לא נכנסה לרשותו ועדיין לא בודק אותה בדיקת פנים ודו"ק:

בא"ד ויש ליישב דהכי קאמר וכו'. כתב מהרש"א ז"ל דמשמע לעיל מדברי רבא דאי ביאה אירוסין עושה חיישינן לסימפון ונרא' להבין דבריו דהא דלא תקשה לרבינ' עצמו מבריית' דלעיל דלמאי דס"ל דביאה אירוסין עושה ותני בסיפא דאם נישאת לכהן שאוכלת בתרומה משמע דבביאה לחוד לא אכלה די"ל דבאמת אף דביאה אירוסין עושה אוכלת בתרומה והאי דנקט ברישא סתם ולא קתני אם כהן הוא אוכל בתרומה משום דס"ל דבביאה הוא מלתא דפשיט' וסיפא קמ"ל דאם נכנסה לחופה ולא נבעלה אוכלת בתרומה ולאפוקי מדעת המקש' בכתובת דף נ"ז ע"ב אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי וכו' ומשני דמבדק בדק לה אלא דרבא לא ניח' לי' לפרש הכי לכך כתב מהרש"א ז"ל דהא דרבא לעיל אבל לרבינ' עצמו אין הכרח דאפי' אי ס"ל דאירוסין עושה י"ל כנ"ל מיהו י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דהתם לרבא הטעם משום דעולא וכמשנה ראשונה דאי נישואין עושה מתחיי' במזונותי' וקבע לה דוכת' כדאמרינן בכתובות דף נ"ד ע"ב גבי הגיע זמן אבל לטעמא דסימפון אין לחלק וס"ל לרבא דבביאה לא שייך סמפון כלל וע"כ דאירוסין עושה ומשום דעולא וק"ל:

דף יא.

בתוס' ד"ה עד שתכנס לחופה וכו'. וי"ל עד שתכנס לחופה לאו דוקא וכו'. לכאורה האי עד שתכנס לחופה מייתר' הוא והוי סגי במה דאמר אבל אמרו חכמים ארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה ואפשר דהא דמסיק עד שתכנס לחופה הוא ראי' לדבריו שטעמו משום דעול' דאי משום סמפון מה מועיל עד שתכנס לחופה אף דאמרינן בכתובת דף נ"ח כיון דנכנסה לחופה מיבדק בדק לה אפ"ה יש לחוש שמא באמת מצא בה מום ונתפייס וכיון דקיי"ל דחופה אינו קונה נמצא זרה אוכלת בתרומה אבל בכתובת תירצו שם דאמרינן דאדעת' דהכי מקדש שאם ירא' ויתפייס יחולו הקידושין למפרע ע"ש מ"מ י"ל דריב"ב ל"ל הך סברא ושפיר מייתי ראיה מהא שנכנסה לחופה דטעמא משום דעולא ומה שיש עוד לדקדק בדבריהם ובד"ה הני קלא וכו' ובד"ה קבל כבר כתבנו בזה שם דף מ"ח ע"ב ובדף נ"ח ע"א ודוק:

בגמרא שם כי קאמינא דקידשה בלילה וכו'. צ"ל דלאו לילה ממש דהא צריך שיראו העדים הקידושין אלא שלא ראתה כמה הי' המטבעות בשעת קידושין ואח"ז נמצא שהוא פחות מדינר. ולכאורה צ"ל דר' זירא פליג אדר' יוסף דס"ל לעיל דף חי"ת ע"א דבעי מידי דקייץ דהא הכא משמע דבל"א הוי לי' קדושין אף שלא ידעה כמה הי' וכן לב"ש אם

יש בו שיעור דינר. אף לפי מ"ש לעיל שם דדוק' במידי דצריך שומא פליג רב יוסף אבל כשאינו ידוע המנין הוי ליה כמו מכור לי באלו דקיימא לן דקונה אתי שפיר אפילו לר' יוסף ותו משמע מכאן ראי' למ"ש לעיל שם באידך לישנ' דר' יוסף דהיכ' דאינו ידוע בשעת הקידושין אם היא ש"פ לא שייך בזה לא סמכה דעתה שאם יהי' בו שוה פרוטה תהיה מקודשת כמו שאר תנאי שמתנה בקידושין דהא הכא לב"ש משמע שאם קידשה בלילה ואח"כ נמצא שהי' בו שיעור דינר שפיר מקודשת ולא אמרי' דלא סמכה דעתה בלילה בשעת הקידושין שמא אין בו שיעור דינר א"ו דזה מיקרי סמיכת דעת וסמכה דעתה אם יהא בו שיעור דינר תתקדש ואם לאו לא תתקדש וק"ל:

תוס' ד"ה שכן אשה מקפדת וכו'. וקשה דא"כ נתת דבריך לשיעורין וכו' נראה דס"ל לרש"י ז"ל דהכא מיירי שהיא אומרת שסברה בשעת הקידושין שיש בו שיעור דינר דאדעת' דהכי תתקדש אם כן נראה דבאמת הדין כן דאם רצו בני אדם לקדשה והיא אומרת שאינ' רוצה להתקדש אלא בתרקבא דדינרי ואח"כ בא אדם אחד שידע מזה ונתן לה סתם מעות שתתקדש לו או שעשתה שליח סתם לקבל הקידושין והשליח ידע מזה מסתמ' אדעת' דהכי עשתה שליח ובכה"ג במכר נמי הדין כן וראיה לזה ממה דאית' בח"מ ריש סי' רכ"א דאם המוכר אמר לו אני מוכר לך במאתים וכו' ואח"כ נתקבצו ומשך זה החפץ סתם אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפץ אינו נותן לו אלא מנה וכו' וכן הוא באה"ע סי' ק"ט סעיף ח' האומר לאשה התקדשי לי וכו' ע"ש וכה"ג כ' הרמ"א שם בח"מ סוף סי' של"ג בהגה"ה גבי שליח ציבור דמן הסתם על התנאי הראשון שהיה לו תנאי עם המנהיגי' להשכיר ע"ש ולא מתמה הש"ס בתחלה אלא דהוי ס"ד דידעה ומתרצי' על פרוט' א"כ בוודאי אין שייך לומר גבי בנתי' דר' ינאי וכיוצ' בזה דאם הקפיד' בתחל' בפעם א' שוב לא יועילו הקידושין אפילו אם מתרצית בפחות ושפיר פריך דה"ה לב"ש כיון שמתרצ' על פרוט' הרי מתרצ' אבל כיון דמשני דשווי' שליח שפיר י"ל כיון שהוא יודע שהיא מקפדת להתקדש לאנשי' אחרים אלא בתרקבא מסתמ' אדעתא דהכי עשאתו שליח ודו"ק:

דף יא:

שם בגמרא והרי טענה וכו' ותנן שבועת הדייני' וכו' לולי פי' רש"י ז"ל הי' נראה לפרש דר' אסי ס"ל דכל כסף האמור בתורה היינו מטבע צורי ממש דלהכי ס"ל לב"ש דאין אשה מתקדשת בפרוטה משום דבצורי ליכא פרוטה של נחושת וכפי' רש"י ואף דסגי אם יתן כ"כ פרוטות כשיעור מטבע של צורי היינו מדין שוה כסף וכ"כ הריטב"א ז"ל והיינו דמקשה מהא דתנן ההודאה שוה פרוטה דא"כ נימא דקרא הכי דכי יתן איש אל רעהו

כסף היינו כסף צורי ממש וכיון דכתי' בתרי' כי הוא זה אף דכי הוא זה משמע אפילו בכל שהוא מ"מ כיון דקיי"ל אם טענו מטבע ממש והודה לו במטבע אחרת הוי ליה כאלו טענו חיטים והודה לו בשעורים דאין ממין הטענה ופטור משבועה כדאיתא בח"מ סי' פ"ח סעיף י"א אם כן ע"כ צ"ל דהאי כי הוא זה היינו מטבע של כסף לא מיבעי לשמואל דס"ל דהודאה הוא מכלל כסף דקרא דמיירי מכל הטענה א"כ ע"כ צריך להיות ההודאה במטבע של כסף אלא אפי' לרב דההודאה חוץ הכסף דרישא וא"כ משכחת הודאה בפרוטה כשטענו כסף ופרוטה והודה לו בפרוטה דהוי ליה כטענו חטים ושעורים והודה לו באחת מהן מ"מ פשטא דקרא דכי הוא זה מיירי באותו מטבע דמיירי רישא דקרא אע"כ דכסף דקרא היינו מעות ואפילו פרוטות בכלל ושפיר נכלל בכי הוא זה אפי' פרוטה ואהא משני דהכא מוכח דכסף היינו מעות דאי ס"ד דכסף היינו מטבע א"כ קשה למה לי כלים לאקושי מה כלים שנים אף כסף שנים פשיט' דצריכא שנים דהא צריכא להיות ההודאה באותו מטבע עצמו ולא במטבע אחרת שהוא החצי מטבע דלא הוי ממין הטענה כדאיתא בש"ע שם וע"כ שטענו בשתי מטבעות והוד' באותו מטבע עצמו בא' מהן ואם כן למה לי כלים ע"כ צריך לומר דכסף דהכא היינו מעות ולא מטבע אלא דהוי אפשר לומר דכלים איצטריך דמחייב עליהם שבועה במה שהן ולא לאקושי דמה כלים דהא בל"ז מוכח כנ"ל ולעולם מטבע ממש לכך קאמר דמקשינן דמה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב ול"ל דמחייב בכל שהן א"כ למה לי כלים כלל וע"כ צ"ל דאתי להורות מה כלים שנים אף כסף שנים וממילא מוכח דכסף לאו מטבע הוא וכ"ז לפי הס"ד דרב אסי כל כסף קאמר אבל למסקנת דגם רב אסי מודה דכסף האמור בתורה סתם היינו מעות ואין צריך לשינויי דלעיל שפיר י"ל דיצאו כלים למה שהן וכפי הגירסא בשבועות אף כל דבר חשוב ונראה עוד דמוכח כן לפי המסקנא דל"ל דכלים היינו דווקא דבר חשוב ולא מה שהן דא"כ ל"ל כלים ואין לומר דמשום היקשא דשנים ליכתוב רחמנא כספים כדפי' רש"י ז"ל שם בשבועות וע"כ צ"ל דיצאו כלים למה שהן משא"כ לפי הס"ד די"ל דלהכי כתב רחמנא כלים כדי לידע דכסף לאו מטבע הוא כמ"ש לעיל מדאיצטריך כלים מוכח דכסף לאו מטבע הוא ממילא י"ל דכלים נמי בעינן דבר חשוב כמו כסף להכי באמת הגירסא בשבועות אף כל דבר חשוב היינו לפי המסקנא דהכא ודו"ק:

עוד נראה דיש לפרש באופן אחר והוא דר' אסי דאמר כל כסף האמור בתורה אין הפירוש על התורה עצמה דווקא אלא בכל מקום שפי' החכמים כסף של תורה כגון מאה סלע של מוציא שם רע או שלשים של עבד וכיוצא בו או דינר דקידושין לב"ש וכן ב' מעה

כסף דטענה הכל הוא במטבע צורי ולא מקרי של דבריהם אלא היכא דעיקר המעות הוא מתקנת חכמים כגון התוקע לחבירו כדקאמר בסמוך ולפ"ז י"ל דהוי ס"ד דטעמ' ששיערו חז"ל הטענה שתי כסף היינו משו' דמטבע הפחותה שבצורי הוא איסר כמו שפי' רש"י בכתובת דף ק"ו ע"ב ד"ה מה שירצה לוה מגביהו ואפילו איסרין וכן משמע ממתני' דקתני א' ממ"ח באיסר משמע דהיא מטבע הפחותה וכן הוא במשנה דסוף חולין מצוה קלה שהיא כאיסר אלא גבי קידושין כיון דאפקי' מפרוטה אוקמ' אדינר כפי' רש"י ז"ל כאן ולפ"ז י"ל דהיינו דמקשה והרי טענה וכו' דא"א בשלמ' דאפי' מה שאמרו חכמים בשל תורה הוי כסף מדינה י"ל דהיינו דבעי' בטענה שתי מעה כסף דהיינו שתי מעה כסף של מדינה והוא שמינית שבצורי דהוי איסר שבצורי דהוא רביעי מעה כסף של צורי אם כן שפיר י"ל דהיינו טעמא ב' מעה כסף אבל לר' אסי דס"ל דכל מה שאמרו חז"ל בשל תורה היינו צורי שפיר קאמר מאי טעמ' דשתי מעות של צורי וע"ז משני שלמדו זה השיעור מהיקש' דכסף וכלי' כדפירש"י ודו"ק:

שם בגמרא והרי מעשר דכתי' וצרת וכו' ותנן הפורט סלע וכו' הקש' הרשב"א ז"ל כיון דקיי"ל דש"כ ככסף דלמא מיירי שחילל בתחלה הפירות על מעות ששוה סלע ותי' דאם הי' לו פירות בשעת החילל כשיעור סלע הי' לו לחלל תחלה על סלע כיון דצריך לחלל על כסף בשביל משא הדרך וכ"כ מהרש"א ז"ל ויש להטעים דבריהם יות' דמשמע שהוא פורט מעות מעשר שלו כיון דקיי"ל בכל פעם שמחללים צריכים להוסיף חומש כדאית' בהזהב דף נ"ד ע"ב בתוספו' ד"ה הקדש ומעשר הפוכין זה מזה וכו' א"כ למה לו ליתן חומש שני פעמים היה לו לחלל בתחלה הפירות על כסף ולא יצטרך ליתן אלא חומש אחד ובספ"י תמה על הרשב"א דהא בככסף מעשר כתיב וצרת דבעינן דוק כסף שיש עליו צורה ולא אמרינן ביה שוה כסף ככסף ולכאורה אין זה קושי' דנהי דבעינן כסף שיש עליו צורה מ"מ מטבע הנחושת כיון שיש עליו צורה למה לא יהיה בכלל שוה כסף ככסף אלא דאכתי יש להקשות כיון שכתבו התוס' בריש מכילתין דהא דאמרינן שוה כסף ככסף בכל דוכתי' הוא משום דילפינן במה הצד מע"ע ונזקין א"כ י"ל דמעשר שני ליכא למילף משום דאיכא למפרך מה להצד השוה שבהן שכן אין צריכין מטבע שיש עליו צורה אבל באמת הרשב"א ז"ל לשיטתו אזיל שכתב בריש מכילתין דהא דש"כ ככסף בכל דוכתי' הוא מצד הסברא אם כן ה"נ במטבע נחושת כיון שיש עליו צורה הוא בכלל ש"כ ככסף אבל לשיטת התוספות שפיר י"ל כמ"ש בספ"י וקצת ראי' לזה ממה שהביא המקשה קרא דוצרת הכסף ולא הביא רישא דקרא דנתת בכסף משמע דעיקר הקושי' היא מוצרת דהיינו שיש עליו צורה ולא אמרינן בי' דש"כ ככסף ולפ"ז צ"ל דאף החומש

שהבעלים מוסיפין צריך להיות בכסף צורה דאל"ה הוי מצי למימר דהמעות הוא משל החומש ובאמת אמרי' בפ' הזהב דף נ"ה דאף החומש אין מחללין על האסימון וה"ה למאי דס"ד דבעינן כסף צורי חומשו כמותו וקצת הי' נראה ליישב קושי' הרשב"א לפי שיטת רבותיו של רש"י ז"ל דאין מטבע של צורי פחות מדינר אם כן י"ל דהקושי' הוא לר' אסי לאו ממעות פרוטות אלא מדקתני פורט סלע דמשמע דפורט סלע ממעות פרוטת שהן כשיעור סלע דס"ל לר' אסי בב"מ דף נ"ד ע"ב דכל שאין בחומשו שו"פ אינו יכול לחלל וא"כ אי אמרי' דבעינן כסף צורי כל שאין בחומשו שוה דינר אין יכול לחלל ואיכא פלוגת' דתנאי שם בב"מ אי בעי חומשו מלגיו או מלבר נמצא להאי תנא דס"ל חומשו מלגיו אי אפשר לפרוט סלע ממעשר שני דהא בכל פעם צריך להוסיף חומש וכיון דאין בחומש הסלע דינר דהא הסלע הוא ד' דינרין אי אפשר לפרוט סלע ממעשר שני דהא ליכא בחומשו דיצר ודוחק לומר דהאי תנא פליג על ב"ש וב"ה או דס"ל דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא דפורט סלע ודינר ממעות מעשר שני דאם כן למה פליגי בסלע כיצד יחללו ולא פליגי בדינר ודו"ק:

שם כסף הכסף ריבה וכו' לכאורה נר' דהיינו דקאמר בהזהב דף מ"ז ע"ב וצרת הכסף ר' עקיבא אומר לרבות כל דבר שיש עליו צורה ויש לדקדק דהוי לי' למימר למעט דבר שאין עליו צורה משמע דס"ל דמכסף לחוד הו"א דווקא כסף צורי ואתא לרבות אפי' של נחושת אלא דלפ"ז קשה דהא לפי המסקנ' כל כסף סתם היינו כל מעות ולא צורי דווקא ואם כן ל"ל ה"א דהכסף ונראה דבאמת י"ל דילפינן בכל התורה ממעשר דכתיב ביה הכסף לרבות דלא בעינן כסף צורי ולפ"ז הוי אפשר לומר לפי דעת רבותיו של רש"י ז"ל דל"ל הך סברא דכיון דאפיקתי' מפרוטה אוקמא אדינר דלכאורה קשה דהא בהדי' קאמר לקמן בשינויי דריש לקיש כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר וצריך לדחוק ולחלק כמ"ש התוספות בד"ה והרי טענה וכו' ולפמ"ש י"ל דר"ל גם הוא ס"ל כתירוצא דר' יוסף דטעמא דב"ש משום דבעי כסף צורי אלא דקשה ליה מאי טעמא דב"ש דלא יליף ממעשר דכסף סתם היינו מעות כדס"ל לב"ש עצמו ותו י"ל דקשי' לי' דאי ס"ל לב"ש דכסף סתם הינו צורי אם כן הו"ל לפלוגי נמי לקמן גבי קנין קרקעות ועבדים דבעינן דווק' בקנין כסף דינר אלא דלקמן דבאמת בכל התורה ילפינן ממעשר אלא גבי קידושי אשה כיון דבעינן ב' פרוטות כדילפינן מאמה העברי' וכתיב ביה נמי כסף כדילפינן משדה עפרון א"כ ליכא למילף ממעשר דמה למעשר דמהני בפרוטה אחד וס"ל כמ"ד אם יש בו שוה פרוטה אע"פ שאין בחומשו שוה פרוטה א"כ ממילא כסף דידי' היינו

דינר שהוא המטבע הפחותה שבצורי אבל בשאר קרקעות דאיכא למילף ממעשר דסגי בפרוטה אחת שפיר ילפינן ממעשר ודו"ק. ועיין בסמוך:

שם בגמרא והפדה מלמד שמגרעת פדיונה וכו'. הנה הרמב"ם פסק בפ"ד מהלכות עבדים דאמה עבריה נקנית בשתי פרוטות והקשו המפורשים דניבעי דינר כדמשמע הכא כיון דאפיקתיה מפרוטה אוקמא אדינר ולפי מה שכתבתי בסמוך דדווקא הכא לב"ש באשה ס"ל כן דכיון דכתי' ביה נמי כסף בעי נמי כסף צורי כיון דליכ' למילף ממעשר כנ"ל משא"כ באמה דלא כתי' בה כסף סגי בב' פרוטות ואפשר דלב"ש באמת בעינן באמה העברי' דינר דמקשינן נמי אמה עבריה לאשה בהיקישא דאחרת אבל לב"ה דס"ל באשה בפרוטה ממילא באמה עבריה אינו רק ב' פרוטות ומה שהקשו המפורשים שם דלמה בע"ע פסק הרמב"ם סתם דמשמע אפי' פרוטה משום דיליף מנמכר לנכרי לכאורה לא מתרצא דהא עיקר גירעון כסף כתי' גבי נמכר לנכרי אם כן נימא דכל שאינו ראוי לגירעון כסף אינו נקנה בכסף אלא דכבר תירצנו קושי' לעיל דף חי"ת ע"א דמפורש בש"ס שם דנמכר לנכרי בפרוטה ועיין מה שכתבתי בדף יו"ד ע"ב ודו"ק:

דף יב.

רבא אמר היינו טעמא דב"ש וכו' ופי' רש"י דמדרבנן הוא דאפקעינהו רבנן וכו' והריטב"א כתב דהוא מדאורייתא וקצת משמע כן ביבמות דף ט"ו דאיתא שם אע"פ שנחלקו וכו' בפרוטה ושוה פרוטה וכו משמע דאיכא חשש איסור א"א לאלו באלו ואי דלב"ש אינו אלא מדרבנן והא דאפקעינהו רבנן לקידושין מיני' ע"כ היינו כדאמרינן בעלמא כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש אם כן כיון דב"ה ס"ל דאשה מתקדשת בפרוטה לא שייך לומר בדידהו דמקדש אדעתא דב"ש וא"כ מאי חשש איסור א"א הוא לב"ש אם קידשה אחר משמע דמדאורייתא הוא וצ"ע וק"ל:

שם סבר ר' יוסף למימר וכו' לכאורה היה נראה דטעמא דר' יוסף דאזיל לטעמי' דאמר לעיל טעמא דב"ש משום דר' אסי דכסף היינו מטבע צורי והוי סבר דטעמא דב"ה משום דכיון דרצונה להתקדש לו מתקדש אפי' פחות מכסף של תור' וממילא דבפרוטה כל דהוא שבאותו שעה מתקדש' ודווקא בפחות מפרוטה אמרינן לעיל דאשה לא מקני' נפשה אך מהא דקאמר אביי וכ"ת ה"מ בדורו של משה משמע שזה הי' דעת ר' יוסף אלא דקשה דאין זו סברא דנקטי מתני' למאי דהוי בימי משה אע"כ דס"ל לר' יוסף דאשמועינן מתני' אם הפרוטה באותו זמן גדולה מפרוטה דמשה וה"א דאינה מתקדשת אלא בפרוטה שבאותו שעה קמ"ל דאפ"ה מקודשת בפרוטה דמשה והיינו ע"כ דס"ל דכיון דהוי פרוטה דמשה מקרי כסף משום דכסף סתם שבתורה לאו היינו כסף צורי דווקא

אבל אם הפרוטה שבאותו השעה היא פחותה מפרוטה דמשה מתקדשת בו ונראה טעמ' דר' יוסף דס"ל דהא דנקט במתני' בפרוטה ובשוה פרוטה והדר מפרש כמה היא פרוטה וכו' והקשה התוספו' לעיל דלא הו"ל למימ' אלא בשו' פרוט' כדתנן בהזה' וסבר ר"י דהא דתני בהזה' ש"פ ולא נקט פרוט' משום דמיירי דהפרוט' באותו שעה גדולה מפרוט' דמשה וכיון דהשיעור הוא בפרוטה דמשה ואין באותו שעה שם מטבע על שיעו' פרוטה דמש' דאין מטבע פחות מפרוטה היוצא באותה שעה להכי נקט שוה פרוטה דהיינו ש"פ דמשה והא דנקט הכא במתני' פרוטה ושוה פרוט' היינו פרוטה כל דהוא אפי' אם היא קטנה באותו שעה מפרוטה דמשה ובש"פ היינו שאם הפרוטה באותו שעה גדולה מפרוטה דמשה היא מתקדשת בשוה פרוטה דמשה וע"ז קאי וכמה היא פרוטה לידע שווי' מיהו לפי האמת יש לתרץ קושי' התוספות דאדרבא משום הכי נקט פרוטה דאי הוי נקט ש"פ הו"א דווקא כשהפרוטה באותו שעה גדולה אז מתקדשת בשוה פרוטה דמשה דהיינו א' מח' באיסר אבל אם הפרוטה שבאותו שעה קטנה מפרוטה דמשה סגי בכל דהוא להכי נקט בפרוטה ומפרש וכמה היא פרוטה וכו' דאפי' בפרוטה שיוצאה באותו שעה אינה מתקדשת אלא כשיש בה א' מח' באיסר אבל בלא"ה לא מיקרי כסף ועוד נראה די"ל טעמא דר' יוסף פי מ"ש המרדכי בפ' קמא דקדושין וז"ל גרסי' בהזהב דעת' אצורתא צורתא עבידי דבטלי האיך מקדשין במטבע שיש עליו צורה עכ"ל והביאו והב"ש סי' ל"א סקכ"ה וכתב עליו והיינו מדרבנן ובאמת צ"ע בזה דהא מפורש במתני' דאשה נקנית בדינר לב"ש ובפרוטה לב"ה ובגמרא דף ח' אר"א אמר לאשה התקדשי לי במנה ונתן לה דינר ולא מצינו איסור לזה אפי' מדרבנן ומה שהביא ראי' מפרק הזהב ז"א דהא פי' רש"י שם דכיון דצורתא עבידי דבטלה הוי כדבר שאינו מסויים וזהו דווקא בחליפין דבעינן דומי' דנעל כדקאמר שם אבל באשה דילפינן משדה עפרון דמפורש בי' מטבע עובר לסוחר וע"כ דנקנית אף במטבע אף דדעתה אצורתא לא בעינן דבר המסויים לפ"ז י"ל טעמא דר' יוסף דס"ל כיון דנקט במתני' דמתקדש' במטבע אף דסתמא דעתה אצורתא אם כן י"ל דאפי' לית בה שיעור פרוטה דמשה מתקדשת בצורתא ומה שאמר במתני' וכמה היא פרוטה קאי אש"פ כיון דליכא למימר דעתה אצורתא בעינן שיעור פרוטה דמשה וע"ז השיב אביי מר' סימאי כמו שיבואר בסמוך. (ועיין מ"ש בק"א סי' נו"ן טעם נכון למה שאין נוהגין לקדש במטבע):

שם בפי' רש"י שיער ר' סימאי מעשה בא לפניו וכו' וביטל את הקדושין עכ"ל. וצריך להבין מנא לי' לרש"י ז"ל דהמעשה הי' שנמצא חסר וביטל הקדושין ותו קשה לפי מה שאמר שמואל לקמן דאפי' קידש' בתמרה חיישי' שמא ש"פ במדי א"כ בקידשה בפרוטה

כל דהוא אף דבעינן פרוטה דמשה מ"מ כיון דפרוטה היא של נחושת למה יגרע פרוטה זו מנסכא של נחושת דחיישינן שמא שוה פרוטה במדי אם כן נהי דלא מהני צורתא למה יגרע מנסכא דלית בה צורה וצ"ל כיון דכתב המרדכי דבמטבע מסתמ' דעתה אצורתי' כדאיתא בהזהב אלא שכתבנו לעיל דבצורתה עצמה מקודשת א"כ פרוטה גרע מנסכא דבנסכא דעת' אנחושת ואיכא למיחוש דלמא נחושת כזה שוה פרוטה דמשה במדי אבל במטבע ואפילו אי נחושת כזה שוה פרוטה במדי מ"מ צורתא דמטבע אינו חוה פרוטה במדי והיא דעתה אצורתא וצורתא לית בה שוה פרוטה דמשה ולא חיישינן דצורה זו חשיב' במדי יותר מכאן ושפיר ביטל את הקדושין וי"ל דכוונת רש"י בזה משום דכבר כתבנו דוודאי ר' יוסף מפרש למתני' דא' מח' באיסר האיטלקי היינו שהפרוטה באותו מקום גדולה מפרוטה דמשה ואפ"ה מתקדשת בשוה פרוטה דמשה א"כ לכאורה אינה ראי' מר' סימאי די"ל דהפרוטה שבדורו הי' גדולה מפרוטה דמשה לכך שיער שתהא בי' ש"פ דמשה ולכך פי' רש"י דמעשה הוי שביטל הקדושין ולא חייש לדשמואל וע"כ משום דהפרוטה הי' קטנה מפרוטה של משה וקידשה בפרוטה ושפיר ביטל הקדושין משום דדעת' אצורתא משא"כ כשהפרוטה היתה גדולה יותר ליכא למימר הכי ודע דיש להסתפק למאי דקיי"ל דפרוטה היינו דוקא כמו שהי' בימי משה אם הפרוטה של אותו הזמן גדולה יותר משל משה אי נימא כיון דהוי פרוט' בימי משה מקרי כסף ואשה מתקדשת בו או נימא דאפ"ה כיון דבאותו זמן לא חשיב' אינה מקודשת עד שיהי' ג"כ פרוטה באותה שעה ונראה דתלי' בהגירסא דתוספות לעיל בדף ג' ע"א בד"ה ואשה בפחות משוה פרוט' וכו' דלהר"ת דלא גרס נפשה אלא הטעם משום דלא מיקרי כסף בפחות מפרוטה אם כן כיון שיש בו כסף שהי' בימי משה שפיר מקודשת אבל לפי מ"ש לעיל שם דיש לקיים הגירסא כגירסת רש"י ז"ל דלא מקניא נפשה ר"ל אפי' אם יש בו שיעור פרוטה שהי' בימי משה דמקרי כסף אפ"ה לא מקדשא עד שיהי' פרוטה חשובה באותו זמן משום דגנאי הוא לה להתקדש בפחות משוה פרוטה שבאותו זמן וכמו שביארנו לעיל שם בשיטת רש"י ז"ל ע"ש ודו"ק:

גמרא אמר לי' ר' יוסף אי הכי היינו דתנינא וכו'. לכאורה קשה כיון דטעמא דבעינן פרוטה שהי' בימי משה משום דבקדושי אשה כתיב בי' כסף וילפינן קיחה קיחה' משדה עפרון והיינו בשיעור הכסף שהי' בימי משה אבל גבי מעילה דלא כתיב בי' כסף דלמא באמת סגי בפרוטה כל דהוא וצ"ל כיון דכלל המתני' חמשה פרוטות הן משמע דכולם שווין ונפק' מינה בגזל ואונאה ואבידה בעינן נמי פרוטה שהיה בימי משה וצ"ע דלא נזכר בפירוש:

שם לא קשי' הא דאייקר איסרים וכו'. לכאורה משמע דאף על גב דהאיסר הוא שוה בשיעור הכסף שבו בכל עת מ"מ לפעמים הוא חשוב כמו חשיבות הדינר שנותנים כ"ד איסרין בדינר ולפעמים זל איסרי ואינו חשוב כמו חשיבות הדינר ונותנין ל"ב איסרין בדינר אף שבחשבון הכסף שיש בתוך ל"ב איסרין יש בו יותר כסף משיעור הכסף שיש בדינר והיינו דחידוש רבין דמצד הסברא הי' ראוי לחשוב הפרוטה כפי שיש בדינר ולפ"ז הוי אפשר לפרש דרבין ור' דימי פליגי אליבא דת"ק ול"ק על רבין מת"ק דת"ק מיירי באייקור איסרי ורבין מיירי בזל איסרי אבל ר' דימי פליג על רבין אליבא דת"ק וס"ל אפי' בזל לא אזלינן בפרוטה בתר שיעור הכסף שבאיסר אלא בתר שיעור הכסף שבדינר ובאמת יש יותר מקצ"ב פרוטות בדינר היכא דזל האיסר מיהו נראה דהא דרש"י ז"ל לא פי' כן היינו משום דעדיפא טפי לפרש דרב דימי ורבין לא פליגי כלל ובימי ר' סימאי אייקור איסרי וכן משמעות לשון רב דימי שיער ר' סימאי בדורו משמע דווקא בדורו ולפ"ז יש לפרש הא דאמר ר' יוסף לעיל א"ה היינו דתנינא היינו דוקא לפי מאי דמייתי הך דרבין דאי מדר' דימי לחוד הוי אפשר לומר דר"ד ס"ל אפי' היכא דזל איסרי וקאי ל"ב בדינר אפ"ה הפרוטה נחשבת לפי שיעור הכסף שבדינר וחשבינן האיסר לשמונה פרוטות נמצא שיש בדינר שמונה פעמים ל"ב עולה רנ"ו נמצא שבשתי סלעים שהן ח' דינרין יותר מאלפי' פרוטות אבל כיון דאמר רבין דהיכא דזל איסרי אזלינן בפרוטה בתר כסף שבאיסר ולא חשבינן אלא וי"ו פרוטות לאיסר נמצא דלעול' יש בדינר קצ"ב פרוטות פריך א"ה היינו דתנינ' וכו' אך י"ל דהא דקאמר דזל איסרי אינו מטעם שנפחות חשיבות האיסר אלא מטעם שהאיסר שבאותו זמן לא הי' בו כ"כ כסף כמו האיסר שהי' בשעת היוקר ובאמת לפי ערך הכסף שיש בו אין חילוק בין זמן לזמן דלעולם הוא כ"ד בדינר וצ"ע לדינא דהיכא דזל איסרי מטעם חשיבות אי אזלינן בפרוט' לפי ערך כסף שבדינר או לפי ערך כסף שבאיסר ודו"ק:

שם אמר שמואל קידשה בתמרה וכו'. כבר הקשו המפרשי' דהא קיי"ל דאין להקדש אלא מקומו ושעתו ובספ"י כתב דכיון דאף שהיא מתרצת להתקדש בפחות משוה פרוטה אפ"ה אינה מקודשת משום דלא מיקרי כסף של התורה ובעינן שיהי' בו כסף שהי' בימי משה דהיינו א' מקצ"ב בדינר א"כ כיון שהיא ש"כ בשום מקום כבר נקרא כסף ע"ש ונראה דבעינן שתדע האשה שהוא פחות משוה פרוטה ותתרצה להתקדש בו וכ"כ הרא"ש ז"ל גבי ההוא דקדיש בציפת' דאסא וז"ל והא דלא חייש לי' משום דשמואל שאני הכא שחזר בו ממה שרצה לקדשה בפחות משוה פרוטה וגם היא לא נתרצית כשאמר לה שאינה שוה פרוט' עכ"ל. ועיין בק"א סי' כ"ח ס"ה ובסי' ל"א שכתבנו ליישב

לשון הרא"ש הא דמהני חזרה דידי' אף דבקידושין קיי"ל דאין יכול לחזור אפי' תוך כדי דיבור היינו דעיקר הטעם הוא משום דהיא לא ידעה ומ"ש שחזר בו כוונתו דלא חיישינן שנתרצה הי' אח"כ מדלא השליכה כשאמרה שהוא פחות משוה פרוטה ע"ז אמר דאפילו אם הי' נתרצה אח"כ כבר חזר בו הוא ע"ש באריכות ודו"ק: וכן כתב הר"ן ז"ל הרי דס"ל דבעינן שידעו שניהם שאין בו שוה פרוט' ויתרצו בו ואפ"ה בעינן שיהי' שוה פרוט' במדי דאל"ה לא מיקרי כסף ולפי מה דאמר לעיל דף י"א ע"א אליבא דב"ש פשטה ידה וקיבלה לא קאמינא כי קאמינא דקידשה בלילה או דשווי' שליח ה"נ הכא בקידשה בלילה או דשווי' שליח כיון דאין ידוע דהאשה נתרצית לקדשה בזה לא מהני מה ששוה פרוטה במדי ואף שהוא כסף של התורה מ"מ כיון שאין שוה פרוט' בכאן והיא לא נתרצי' בפי' לא מהני ואינ' מקודשת ונראה עוד דהא דאמר לעיל דקידשה בלילה היינו משום דהתם מיירי שמקדש' במטבע אבל כשמקדשה בשוה כסף אם אינה יודעת השומא הוי כאילו קידשה בלילה כיון דאין ידוע לנו שנתרצית ולפ"ז צ"ל דהא דמקשה ממתני' היינו משום דמשמע לי' ממתני' דאין שום קידושין בפחות משוה פרוטה ואפילו בנתרצית בפחות משוה פרוט' וכל הני דבסמוך בזוודא דאורד' ואבנא דכוחלא דמקודשת מספק מיירי בנתרצה להתקדש בו אפי' אם הוא פחות משוה פרוט' וכ"ש דאתי שפיר לפי וזה שיבואר לקמן בסמוך דע"כ צ"ל אליבא דר' יוסף דס"ל דצריכ' שומא דהא דהי' מעיין בה היינו אי אית בי' ש"פ שהי' בימי משה אבל כאן היה השומא ידוע שהוא שוה פרוטה וכן בעובדא דשוטיתא דאסא לקמן ע"ב דאיצטרך ר' יוסף גיטא כשמואל היינו נמי בשיודעת השומא דע"כ צ"ל כן לרב יוסף דס"ל כשמואל ועיין מ"ש בזה בריש מכילתין בתוספות ד"ה ב"ש אומרים בדינר וכו' לתרץ קושי' המפרשים בהא דחשיב לי' מקולי ב"ש ובזה מיושב קושי' הלח"מ על שמואל במתני' דף מ"ט במקדש בפחות משוה פרוטה ואח"כ שלח סבלונות וכו'. ולפי מ"ש י"ל דמיירי שלא ידעה השומא ובהא מתרצו נמי לשון הברייתא לקמן דף מ"ח ע"א וחכמי' אומרים שמין את הנייר ואם לאו אינה מקודשת ולא חייש לדשמואל כמו שיבואר לקמן בסמוך ואף שכתבנו לעיל בשיט' רש"י דאפי' אי אית ביה פרוט' דמשה כל היכא דאינה ש"פ באותו זמן לא מקניא נפשה משום דגנאי הוא לה ע"כ צ"ל דבנתרצ' מהני וכמ"ש לעיל דף ג':

בתוס' ד"ה ואשה דהיכא דפשטה ידה וקיבלה כשיעור פרוטה דמשה אף שאין בה שיעור פרוטה שבאותו זמן מקודשת. והנה הרא"ש ז"ל כתב בשם הר"י דטעמא דשמואל לאו משום ספק קידושין דאורייתא אלא משום גזירה שלא יראה אדם ממקום אחר ששוה שם פרוטה ויבא להתיר א"א במקומה עיין בב"ש ולכאורה קשה מה הועילו בתקנתן הא

אכתי איכא חשש להיפוך דאם כן כשמקדש בשו' פרוטה דהוי קידושי וודאי ובא אחר וקידשה אם יראה אדם אחר שאינה צריכה גט משני ויבא להורות גם כן במקומו שאין שם בקידושי הראשון שוה פרוט' ונראה דס"ל להר"י דהא דתקנו דהוי ספק קידושין היינו לחומרא בעלמא להצריכה גט מן הראשון מותרת לשני כשמגרש' ראשון כמ"ש הטור אבל בכה"ג שהראשון קידש' בשוה פרוטה אין להחמיר להצריכה גט משני דאם כן תאסור על הראשון כמ"ש הטור דלא יגרש השני וישא הראשון דהוי לי' כמחזיר גרושתו ולא החמירו כ"כ להפקיע אשה מבעלה כמ"ש מהרש"א ז"ל סברא זו אך לפ"ז לא אתי שפיר מ"ש מהרש"א ז"ל בתוספות ד"ה רב חסדא וכו'. דלהכי כתבו התוספות דמיירי שקידשה אחיו דאי בקידשה אחר הי' לו לרב חסדא להחמיר כשמואל להצריכה גט ולפי מ"ש הא שמואל עצמו לא אמר אלא לחומרא ואדרבא ע"כ צ"ל דמיירי שקידשה אחר דשמואל הי' לו לחוש לחומרא ורב חסדא ל"ל דשמואל אפי' משום חומרא ודוחק לומר דהתוספו' דהכא לא אזלי בשיטת ר"י ותו דע"כ דשמואל לאו משום חומרא דהא דאמר לקמן ע"ב ופרשו רבנן מיני' ולא משום דס"ל דשמואל וכו' משמע דמטעמא דחששא דשמואל הוי ספק ממזר כמ"ש הח"מ בסי' ל"א וכ"ש לאפוקי מבעלה ונ"ל משום דכשנתקדש' בקידושין גמורים לראשון לא שכיחי דתתקדש לאחר וכולי האי לא גזרו ודו"ק:

שם ההוא גברא דקדיש בזוודא דאורדי וכו'. עיין מ"ש לעיל דף חי"ת ע"א בתוספות ד"ה אף שוה כסף וכו' ליישב קושייתם שם לכאורה דומה דלא כר' יוסף וכו' ונראה עוד לולי דבריהם דכיון דקיי"ל דבעינן פרוטה דמשה י"ל שהפרוטה שהי' באותו זמן הי' פחות' משל משה ובאמת נישום בפרוט' שבאות' זמן אלא דהוא שיער אם יש בו שיעור שוה פרוטה שהי' בימי משה אם כן שפיר סמכה דעת' וגם קיץ הוא באותו זמן ובזה מתורץ קושית התוספות שם בדף ז' ע"ב ד"ה ורבי יוסף אמר וכו' ותימא דלקמן בפ"ב תניא וכו' ולפמ"ש י"ל ג"כ הא דשמין את הנייר היינו אם יש בו שוה פרוטה דמשה אבל בפרוטה של אותו זמן כבר נישום מתחלה מיהו לפמ"ש בסמוך דהא דשמואל חייש שמא שוה פרוטה במדי היינו כשהאשה יודעת שאין בו שוה פרוטה ומתרצית א"כ י"ל דשפיר הקשו תוספות מהך ברייתא דשמין את הנייר כיון דקתני התם בהך ברייתא ואם לאו אינה מקודשת וצ"ל דהא דלא מקדשה מספק מטעמא דשמואל היינו דמיירי שם באינ' יודעת האשה שומת הנייר במקומה וכיון דלא מתרצה לא מהני מה ששוה פרוטה במקום אחר אם כן שפיר הקשו תוספות אפילו אם שמין שיש בו שוה פרוטה כיון דהיא לא יודעה לא הוי קידושין לר' יוסף דס"ל דצריכה שומא וע"ז תירצו התוספות

דהכי פירושא לרבי יוסף אם שמין את הנייר מקודם מקודשת ואם לאו שלא שמין אינה מקודשת אך לפמ"ש התוספות לקמן דף מ"ח דלא גרסינן ואם לאו אינה מקודשת א"נ דאינה מקודשת בוודאי כמו שכתוב תו' שם א"כ ממילא מיושב נמי קושית התו' ודו"ק:
בתוס' ד"ה ורב חסדא לא סבר וכו'. הכא לא מצי לשנוי' וכו' ע' בק"א שכתבנו דמוכח מדברי הרמ"ה שהביא הטור דמשום חששא דשמא שוה פרוטה במקום אחר אם נשאת הוולד כשר ע"כ צ"ל דהא דקאמר לקמן בהא דפרשי רבנן לאו משום דס"ל כשמואל היינו משום דאבני דכוחלא הי' ידוע ששוה במקום אחר אלא דר"ח פליג על הא דשמואל וס"ל דאין לך אלא מקומו ושעתו ור"ח לשיטתיה אזיל דס"ל בפרק חלק דף קי"ב דבמעשר שני בגבולין מודה ר' יהודא ע"ש א"כ וממילא מתורץ קושית התוספות וק"ל:
בא"ד דמיירי שקידש' אחיו וכו'. עיין במהרש"א ז"ל דלהכי לא ניחא להו בפי' רש"י ז"ל שקידש' אחר משום שהיתה מותרת לשני ע"י גירושין ולכאור' הא דלא פירשו דמיירי שנשא' אחר ואם כן אף שגירש הראשון אסורה לשני כדאיתא ר"פ האשה רבה דכיון שנשא' אסורה לזה ולזה היינו משום דאמרינן לקמן דנפיק קלא שיש עדים שיש בו שוה פרוטה ואי מיירי שנשא' כבר הוי לי' קלא דבתר נשואין ולא חיישינן כדאיתא בסוף גיטין. אך כבר כתבנו בחידושינו בכתובת דף כ"ג דלפי מאי דקיי"ל דאפי' קלא דבתר קידושין לא חיישי' לי' כמסקנת הש"ס בגיטין שם ע"כ צ"ל שיצא הקול קודם שקידש' האחר א"כ י"ל ג"כ שנשא' האחר. ועיין בק"א סי' מ"ו ס"ח שכתבנו די"ל דהכא גרע טפי משום שהיא אומרת שמאמינ' לאמה אף דאינ' נאמנת כמו שיבואר לקמן דאמרינן דילמא עיניה נתנה באחר אבל כיון דאיכא נמי קלא הוי רגלי' לדבר דמהימנא כדאיתא לקמן סי' קט"ו וכן הוא דעת הד"מ בסי' מ"ו שם וק"ל:

דף יב:

גמרא לאו היינו דיהודית דביתהו דר' חייא וכו': הקשו התוספות רי"ד דלמה לא נימא דשווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ובספ"י תי' דהכי קאמר דאינ' צריכ' להאמין לאמה כיון דיש אמתלא דמחמת צער לידה אמרה כן והוא דחוק ותו דא"כ מאי מייתי ראי' דהא הכא אמרה לו האש' עצמ' שמאמנת לאמה שהי' בו בשעה שקידשה' שו' פרוט' דהתם ליכא אמתלא אלא העיקר נראה דלא שייך הכא חתיכה דאיסורא דלא גרע מההיא דאמר בסוף נדרי' באמרה טמאה אני לך אינה נאמנת כמ"ש שם הר"ן דכיון דמשעבדא לי' לא מהימנא וכ"ש הכא דלא אמרה בוודאי אלא שחששת לדברי אמה והיינו דמייתי רב חסדא ראי' מדביתהו דר"ח אע"ג דמלתא דפשיטא הוא דאין ע"א נאמן בדבר שבערוה אלא דעיקר מייתי ראי' דלא נימא דשווי' אנפש' חתיכה דאיסורא וכ"כ תוספות רי"ד

דחיישינן שמא עיניה נתנה באחר ונרא' דהא דלא מייתי רב חסדא מפשט' דמתני' דסוף נדרים באומרת טמאה אני לך דאמרינן שמא עיניה נתנה באחר משום דהוי אפשר לחלק דהא באומרת טמאה אני לך ואיכא ע"א כדברי' נאמנת כמ"ש הב"ש בסי' קט"ו ס"ק כ"ג בשם רש"ל דאפי' בהיא שותקת לדברי העד חייב להוציא' אע"פ שאין מאמין לה אם כן י"ל הכא כיון דאיכא ע"א דהיינו אמה והיא אומרת ג"כ שמאמינ' לדברי אמה י"ל דנאמנ' לכך הוכיח מההוא דר' חייא דבכה"ג כיון שאינה יודעת בבירור אלא שאמרה שמאמינה אינה נאמנת וק"ל:

שם אביי ורבא לא ס"ל וכו'. כבר כתבנו בחידושי כתובת דף כ"ג דפלוגתייהו תלי' בתרי לישנא דהתם איכא דמתני אריש' ואיכא דמתני אסיפא ע"ש מ"ש בביאור דברי התוס':

שם ברש"י ד"ה על דמבטל גיטא וכו'. נראה דס"ל לרש"י ז"ל דאם מיירי שלא בפני השליח פשיטא דמנגדינן ליה כיון דעבר אתקנתא דרבנן שהתקין ר"ג ולא הוי נהרדעא פליגי ע"ז דכל הני דחשיב לא מצינו איסור דרבנן בזה אלא דמיירי שהגיע בשליח דליכא בזה תקנתא דר"ג ומה שהקשו התוס' דאטו ברשיע עסקינן י"ל דס"ל לרש"י דחיישינן לטעות השליח כדאי' ר"פ השולח דלישנא דבטל הוא כדפי' רש"י ז"ל הכא משמע שתי לשונות לשעבר ולהבא וצריך שיכווין הבעל שיהי' בטל להבא א"כ י"ל שיטעה השליח ויסבור דלשון עבר הוא וכן יש כמה טעות בלשון וכמ"ש הרמב"ם ז"ל דאס אמר בטל הוא בפתח תחת הטי"ת לשון עבר הוא ולא מהני א"כ לא גרע מהא דאמר לעיל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן מפני טעות הלשון וכ"ש הכא דאיכא למיחוש לטעות השליח ויבוא לידי איסור אשת איש וק"ל:

גמרא ועל חתנא דדייר וכו' לכאורה קשה הא אחרי' לקמן דף פ"א על הא דאמר רב מלקין על הייחוד וכו'. ואמר רב אשי לא אמרן אלא בפנויי' אבל באשת איש לא שלא להוציי' לעז על בני' והיכא אמר הכא דרב מנגיד ואפי' לפמ"ש שם דס"ל לרש"י ז"ל דדווקא אותה אין מלקין אבל אותו מלקין וכמ"ש הב"ש בסי' כ"ב ס"ק יו"ד בשם הב"ח ע"ש זה אינו דהתם הטעם משום דמלקין אותו על אותו הייחוד סתם ואין פורטין על איזה אשה אבל הכא כיון דמלקין אותו על דדייר בבית חמוה איכא לעז וליכא למימר דבייחוד איכא חשש לעז טפי לכך לא מנגדינן לי' משא"כ בדייר דליכ' חשש זנות כ"כ אלא פריצותא דאם כן מאי מקשה דדייר אין דחליף לא דלמא נקט דייר לרבותא. דהא דאיכא בזה לעז על בניה טפי מההוא דחלף ודוחק לומר דבר חמוה היינו כשמת חמיו וצ"ל דבאמת ר' אשי שם ס"ל כנהרדעי ולישנא קמא פליג על רב אשי ולפ"ז מיושב קושי' התוספות לקמן שם מההוא דאמר בכתובת דף י"ג דזעירי מוקי להההוא דרב בא"א דאיכא למימר דס"ל

לזעירי כלישנא קמא דהכא ושפיר ומוקי לה לדרב באשת איש ועמ"ש שם ובכתובת בק"א בשיטת הרמב"ם ודו"ק:

שם נהרדעי אמרי בכולהי לא מנגיד רב וכו'. דלכאור' הי' נר' דטעמא משום פריצות' לא קאי על דמקדש בביאה ולא שידוכי אלא הטעם בזה משום דשידוכי היינו שנתרצו בקודם על הנשואין כמ"ש באה"ע סי' כ"ח בהגה"ה ואם כן בביאה בלא שידוכי איכ' איסור חמור דקיי"ל תבע' לינש' ונתפייסה צריכה ליישב ז' נקיים אף לפי מ"ש הט"ז בי"ד סי' קצ"ב דהיכא דבא עלי' מיד לא חיישינן לדם חימוד ע"ש וכן משמע בהאי דגיטין דף פ"א גבי מגרש ולנה עמו בפונדקי דאמרינן הן הן עדי ביאה והיכא דאיכ' איסור' לא אמרינן הכי. כמ"ש הב"ש סי' קמ"ח דקיי"ל מחזיר גרושתו צריכה לישב ז' נקיים וכן משמע ממ"ש התוספות ביבמות דף ל"ז גבי מאן הוי ליומא ע"ש א"כ ליכ' הכא איסור נדה וע"כ צ"ל משום פריצותא טפי. ועיין מ"ש בק"א סוף סי' כ"ו וסי' ל"ג וסי' מ"ט וע"ש בחידושי כתובות דף ז' ע"ב וק"ל:

בגמרא ההוא גברא דקדיש בציפתא דאסא וכו'. כבר כתבנו לעיל בשיטת הרא"ש והר"ן דהא דמשמע אפי' ספק קדושין לא הוי מדקאמר לקמן אתון דשמיע לכו חושו לה משמע דאקדיש בציפתא קאי ואמאי הא בל"ז הוי ספק קדושין שמא שוה פרוטה במדי משום דהא דמהני כששוה פרוטה במדי היינו אם נתרצית האשה לקדש בפחות משוה פרוטה אלא דבעינן שיהא נקרא כסף דאורייתא דהיינו פרוטה שהי' בימי משה ובזה אם הוא ש"פ במקום אחר מהני אבל אם אינה יודעת וסברה שהוא ש"פ במקומה לא מהני אלא דמדברי הרא"ש ז"ל אפשר לומר דס"ל דהטעם הוא משום שאינה רוצה מסתמא להכניס א"ע בספק קידושין ולפ"ז הטעם אם הוא ידוע בוודאי שהוא ש"פ במקום אחר דלדעת הרמב"ם ז"ל הוי קידושי וודאי מהני אפי' אם היא אינה יודעת שהוא שוה פרוט'. אך לפמ"ש לעיל לפי גירסת רש"י ז"ל בריש מכלתין בפחות משוה פרוט' לא מקני' נפשה י"ל כל שאינ' יודעת שהיא שוה פרוט' במקומ' אע"פ שהוא ש"פ במקום אחר גנאי הוא לה להתקדש בפחות משוה פרוטה במקומ' אם לא שנתרצית בפי' א"כ ה"נ י"ל דמיירי שלא נתרצית להתקדש בפחות משוה פרוט' וסבר' שהוא ש"פ א"כ אין שייך כלל חשש ספק קידושין ובזה יש לתרץ מה שהקשו תוספות לקמן דף י"ג ע"א בד"ה כשם שאין אשה וכו' ועמ"ש לעיל דף ג' ולפמ"ש י"ל עוד בענין זה שאם היא לא נתרצית להתקדש בפחות מש"פ דהיינו שאינ' יודעת אם הוא ש"פ אף שש"פ במקו' אחר ונקר' כסף דאורייי' מ"מ אינ' מקודש' משום דלא מקני' נפשה בפחות מש"פ במקומ' ומינ' ילפינן דאף קרקע אינה נקנה אם היא פחות מש"פ כאן. והנה הישו"ש כתב בסוגי' זו דכשיודעת האשה

שאין בו ש"פ גרע טפי דיכול' לומר משטה הייתי בכך ולפ"ז צ"ל לסברות הרא"ש דהך דשמואל מיירי שנתרצי' בפירוש לקדש אפי' בפחות מש"פ או שאמר' הן ולפ"ז הוי אפשר לאוקמ' ההוא דציפת' דלא חש להא דשמואל מיירי שידעה שאין בו שוה פרוטה ומטעם דיכולה לומר משטה אני. אך דברי מהרש"ל צ"ע:

שם אילימא רצתה דאמרה אין וכו'. נר' דאין הדיוקים סותרין זה את זה די"ל דרצתה דאמרה אין מקודשת בוודאי ובלא רצתה דאמר' לא אפי' ספק קידושין לא הוי ובשתק' הוי ס"ק לכך קאמר דאי אפשר לפרש הכי דאם כן מכלל דרישא וכו' אע"כ דלא רצתה היינו דאישתקה אלא הא קשה לי לקמן גבי כנסי סלע שאני חייב לכי דקאמר נמי האי לישנא אילימא רצתה דאמרה אין לא רצתה דאמרה לא וניתני מקודשת סתם כי התם ופי' רש"י ז"ל כדתני בההוא דלעיל בשמעתין בשעת מתן מעות מקודשת קשה תיפוק לי' דהדיוקים סותרי' זא"ז וליכא לפרושי דבסתם הוי ספק מקודשת דא"כ מאי מקשה ונתני מקודשת סתם כי התם הא התם הוי וודאי קידושין והכא הוי ספק קידושין ונראה דבאמת הא דלא אמר רצתה דאישתקה היינו משום דבסיפא דתנא לאחר מתן מעות אפי' רצתה אינה מקודשת היינו ע"כ אפי' באמרה הן דכיון דכבר הוא שלה במה תתקדש אם כן י"ל דנקט ברישא רצתה אגב סיפא וה"ה דאפילו אישתקה מקודשת בוודאי כדתני בברייתא דלעיל דקידשה בגזל מקודשת סתם דמשמע דקידשה וודאי ודו"ק:

בגמרא אמר רבא הוי שתיקותא דלאחר מתן מעות וכו'. וכתב הר"ן ז"ל דמוכח משמעתין דהכא לא מהני שדיך דהא הכא שנתרצית לקדש בציפתא לא גרע משדיך. ולכאורה קשה מזה על מ"ש לעיל בשם רש"ל דאם קידשה בפחות משוה פרוטה והיא ידעה שהוא פחות משוה פרוטה לא הוי אפי' ספק מקודשת מדשמואל משום דיכולה לומר משטה הייתי בך דאם כן י"ל דהכא מיירי שידעה שהוא פחות משוה פרוטה ולהכי לא חש לה מדשמואל וממילא לא הוי כדשדיך ולכך לא מהני אפי' שתיקה דלאחר מתן מעות. אך לפי מ"ש הטור והש"ע בשם הרמ"ה דאם זרק לה קידושין בחיקה ושתקה לא הוי אפי' ספק קידושין אם לא שנתרצית בתחלה להתקדש לו אם כן ע"כ צ"ל דהא דקשו בה בפום נהרא משמי' דר' הונא ברי' דר' יהושע ומסיק דחוש לה היינו משום דהכא בעובדא דרבא נתרצית לו בתחל' להתקדש לו בציפתא אם כן מוכח דהכא הוי כדשדיך ואפ"ה לא מהני אפילו שתיקה דלאחר מתן מעות לרבא אם כן ע"כ צ"ל דהא דלא חש לה מדשמואל הוא כמ"ש הרא"ש ז"ל ולא מטעם משטה ולפ"ז יש ליישב דברי הרמב"ם ז"ל שכתב האי עובד דציפת' וכתב דצריכה גט משום חששת דשמואל והקשו עליו המפרשים דהא הכא משמע דחושו לה משום דר' הונא ברי' דר' יהושע ולא מטעמ' דשמואל ולפמ"ש

י"ל דמפרש הכי דהם שלחו לו אם נימא כסברת רב הונא ברי' דר"י ומקודשת בוודאי או כסברת ר' אחאי והשיבו לו אנן לא שמיע לן כלומר לא סבירה לן והיינו משום דיכולה לומר משטה אני בך וממיל' ליכא למיחוש משום דהוי לה למשדי כסברת הרמ"ה דהוי כזרק לה דלא חששה למשדי' אבל אתון דשמיע לכו משום דס"ל דהוי כנתרצית אם כן ממיל' אפילו לסברת רב אחאי אפ"ה איכא למיחוש משום דשמואל והיינו דאמר חושו לה נמצא שפיר פסק הרמב"ם ז"ל דליכ' למיחוש לדרב הונא כדפריך רב אחאי אלא משום דשמואל ועיין בק"א סי' כ"ח שכתב דעיקר טעמא דרמ"א ז"ל והוכחתו מסוגי' זו מדנקט הכא שקלת' ואישתקה משמע דווקא משום דעשתה מעשה ושקלתה אבל אי לא עשתה מעשה המוכיח בל"ז לא הוי קידושין ולפ"ז משמע דס"ל כסברת מהרש"ל וכמו שכתבנו די"ל דהיתה משטה בו דאל"ה בל"ז מהני כמ"ש הרמ"ה בטור שם בההוא דזרק לה קידושין וכ"כ הרמ"א בהגה"ה הואיל ולא נתרצית בתחלה ע"כ צ"ל דבציפת' לא הוי ריצוי בתחלה ודו"ק:

דף יג.

ואמר רב נחמן יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי וכו'. הנה בש"ע אה"ע סי' כ"ח סעיף א' בהגה"ה קידשה בגזל לאחר יאוש לבד מקודשת מדרבנן ופי' הב"ח דמיירי בגזל דידה דאי בגזל דאחרים הוי לי' יאוש ושינוי רשות ומקודשת מדאוריית' כמ"ש הש"ע שם אם קידש' בגזל ונודע שקנה אותו דבר ביאוש מקודשת והקשה עליו הב"ש דאינו מוכרח די"ל בגזל דידה אפילו אי נימא דיאוש קונה אפ"ה יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ולכאורה יש להביא ראיה לדבריו מדמקשה מברייתי' דקידשה בגזל דמאי קושי' דלמא התם מיירי לאחר יאוש ודוחק לומר דלשון שחטף סלע מידה וקידשה מיד משמע דלא שמעינן דמייאש ותו דהא איכא למימר דברייתי' ר"ש היא דס"ל דסתם גזילה יאוש בעלים הוא והא דנקט ברישא בגניבה אע"ג דר"ש ס"ל דסתם גניב' לאו יאוש בעלים הוא כדאי' דף קי"ד י"ל דשמעינן דמייאש א"נ דאתי' כרבי דס"ל שם דבין גניבה ובין גזילה הו"ל יאוש בעלים וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דבגזלן ישראל אפילו רבנן מודים דהוי סתם יאוש ואם כן נהי דבעובד' דחטף וורשכי י"ל כיון דאמר הבה ניהלי הוי ליה כבעלים מרדפין אחריו דודאי לא הוי יאוש מ"מ מאי מקשה מברייתי' מיהו י"ל דרבא הקשו לרב נחמן דס"ל בפ' מרובה דיאוש כדי לא קנה. אך אינו מוכרח דס"ל לרב נחמן דיאוש כדי לא קנה אפילו מדרבנן כמ"ש הרא"ש שם בפ' מרובה דאיכ' למימר מדרבנן קונה ואם כן נימא דהכא מקודשת מדרבנן אלא ע"כ צ"ל דסבר' דאין שקלי ודידי שקלי שייך אפי' לאחר יאוש ודוחק גדול לחלק דדווק' בגזל מעות כדהכא שחטף סלע מידה בוודאי שייך לומר

אין שקלי לאחר ייאוש כיון דעל כל פנים חייב לה מעות להחזיר ובמעות אינו שייך לו' שתתקד' משום דכבר קנה אותו דמה לי מעות זה או אחר מה שאין כן בחפץ כיון דהוא כבר קנה אותו אין שייך לומר דידי שקלי דהא יכול לסלק אותו במעות. ועיין ב"ש ס"ק ז' אך נר' לענ"ד יש לפרש ל' הש"ע בהגה"ה ר"ל דלעולם מיירי בגזל דאחרים ומיירי שנתן לידה קודם יאוש ואמר לה שתתקדש בו לאחר יאוש והוי ליה שינוי רשות ואח"כ יאוש וכתבו הפוסקים דאינו קונה כשנתייאשו הבעלים ביד הלוקח ונראה לי הטעם משום דהא דיאוש ושינוי רשות קונה היינו משום דבאמת הי' ראוי' שיאוש לבד יקנה כמו באבידה במצא לאחר יאוש הרי. אלו שלו אלא דכי היכ' דבאבידה אם וצא לפני יאוש חייב להחזיר אפי' לאחר ייאוש משום דבאיסור' אתא לידיה ה"נ ביד הגזלן אינו ייאוש לבד קונה משום דבאיסור' אתא לידיה אבל לגבי הלוקח שבא לידי' אחר ייאוש כבר אתא לידי' בהיתר' משא"כ כשמכר לו קודם ייאוש דאינו קונה אלא לאחר ייאוש כבר אתא לידי' באיסור' מתחלה אפילו אם אמר לו בפי' שיקנה לאחר ייאוש לא מהני ובאשה כה"ג כשנתן לה קוד' יאוש ואמר לה שתתקדש לאחר יאוש אינה מקודשת משום דבאיסורא אתא לידיה ולהכי אינה מקודשת אלא מדרבנן דיאוש כדי קונה מדרבנן אך נראה דצ"ע בדין זה דכיון שאמר שלא תתקדש עד אחר יאוש לא הוי ליה שינוי רשות כלל עד אחר יאוש דע"כ לא נתן לה לשם מתנה מיד דאם כן במה תתקדש אפי' אי נימא דיאוש קונה ואין לדמות למקדש לאחר ל' יום דהתם הנתינה מיד לשם קידושין אבל הכא לא שייך לומר כן דהא בשעת נתינה אינו שלו שהרי לא נתייאשו. וכן כתב הב"ש בריש סי' כ"ח דבכה"ג לא הוי קידושין כיון דבשעת הנתינה לא הי' שלו וע"כ צ"ל שאמר לה שיהי' פקדון בידה עד לאחר יאוש אם כן י"ל דהוי ליה יאוש ואח"כ שינוי רשות ואפשר לפרש איפכ' דמיירי שקידשה לאחר יאו' אלא דאמר לה שלא תתקדש לו אלא לאחר ל' יום אם כן לא הוי ליה בשעת נתינה שינוי רשות. מיהו גם זה צ"ע כיון דיהיב לה לשם קידושין הוי ליה מיד שינוי רשות אף על גב דיכול לחזור בו עד למ"ד יום וצ"ע ויותר נראה לי דס"ל להרא"ש ורי"ו שהוא מוציא דברי הרמ"א שם דכל יאוש ושינוי רשות היינו שהלוקח קונה כיון שבא לידו לאחר יאוש הוי ליה כמוציא אבידה לאחר יאו' אבל אין זה מקרי נתינ' לגבי גזלן לענין קידושי אשה ולענין קנין קרקע דכתיב כסף כיון דאכתי לאו דידי' הוא ולהכי אינה מקודשת רק מדרבנן דמדרבנן יאוש לחודא קנה והוי שלו קודם נתינה ושפיר הוי נתינה לגבי אשה ומ"ש הש"ע אה"ע ונודע שקנה אותו דבר בייאוש משמע כדברינו דאם הי' כוונתו דבעינן שנודע שנתייאשו הבעלי' דסתם גזילה לאו יאוש בעלים הוי ליה למימר ונודע שנתייאשו אלא נראה דכוונתו שידוע שהי' הקנין

ביד הגזלן עצמו ע"י יאוש דהיינו בענין שמועיל היאוש לקנות כמפר' בח"מ דאם יש עם היאו' שינוי השם או שינוי מעשה אפי' החוזר לברייתו קונה בייאוש או שקידשה בגזילה שגזל אחר ונתנו לו וכיון דבהיתרא אתי לידי' קונה ביאוש ובזה שפיר היא מקודשת מדאוריית' לי' שפיר נתינה ובזה מתורץ מה שהקשו על הרמב"ם שהוא ל' הש"ע דס"ל דביאוש ושינוי רשות צריך הלוקח לשלם המעות אם כן במה תתקדש הא יצטרך לשלם דמים להנגזל ותו הקשו על הרמב"ם ז"ל דהא פסיק דסתם גזלה בגזלן ישראל הוי ליה יאוש בעלים משום דדייני במי יימר כדאיתא בב"ק דף קי"ד אם כן למה כתב שנודע ולפמ"ש הכל נכון דעד כאן לא כתב הרמב"ם ז"ל שצריכה לשלם מעות אלא היכא דלא קנה אלא בייאוש ושינוי רשות דכיון דלא קנה הגזלן ולא מיקרי נתינה לכך חייב לשלם אבל אם זה הלוקח מכר ללוקח אחר וכיון דכבר קנה הלוקח ראשון ומכר לו דבר שהוא שלו א"צ הלוקח שני לשלם לו אם כן ה"נ כיון דמיירי בכה"ג שקנה הגזלן כבר כנ"ל א"צ האשה לשלם ו והיינו דכתב הרמב"ם ז"ל דבעינן שנודע שקנה הגזלן עצמו ובזה מתורץ נמי מה שהקשה הב"ש בריש סי' כ"ח דלמה מקודשת בגזל ולא נימא דלא ניחא לה להתקדש באיסורי כדאית' לקמן ד' נ"ג גבי הקדש ולפמ"ש דמיירי דכבר קנה הגזילה קודם שקידשה לא קשה מידי וכמו שיבואר לקמן דף נ"ב באריכות בס"ד ובזה נראה לענ"ד לתרץ מה שהקשה להרמב"ם ז"ל מהא דאמר רבא לקמן שם לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים דמשמע לר"ש הוי חשש קידושין אע"ג דצריכה להחזיר המעות היינו משום דלר"ש הוי חשש קידושין דלמא יאוש קונה מדרבנן כדמספק' ליה להש"ס אליב' דרב' בב"ק דף ס"ז אם כן הוי חשש קידושין שקנה קודם הקידושין ואין צריך להחזיר אפי' מעות ודו"ק:

וראיתי בספר מגיני שלמה שכתב ג"כ כעין סברא זו דהיכא דלי"כ קנין אלא כשבא לידה בתורת קידושין דהוי לי' שינוי רשות אין הקידושין כלום וכתב לתרץ ההיא דרבא דאמר לית דחש וכו' דמשמע דס"ל דלר"ש מהני היינו דמיירי שנתן לה בתחילה לשם פיקדון וס"ל דאם נתן הגזילה לאחר הו"ל ג"כ שינוי רשות כיון שהוא באחריותו נמצא כשמקדש אח"כ בו כבר קנה הגזלן קודם הקידושין ולכך מקודשת ונ' לענ"ד לפר' עד"ז הא דמקשה הש"ס לקמן בדף נ"ב ע"א מבריית' זו דקידשה בגזל וכו'. לפי מאי דהוי ס"ד דמיירי בגזל דאחרי' ולא משני דמיירי אחר יאוש ולפמ"ש לעיל אתי שפיר דכיון דאין הקנין אלא בשע' קידושין לא מקרי נתינה אבל לפי סברת המג"ש דמשכחת כשנתן לה בתחלה בתורת פיקדון מיד הוי ליה ש"ר ביד הגזלן קשה לכאורה דהוי ליה לפרש הבריית' כן. ונראה דלא קשה מידי דהא ע"כ נ"ל דהא דמקשה בשמעתין מגזל דידה מהך ברייתא ולא

משני דמיירי בשאמרה הן וע"כ צ"ל משום דהא מלתא דפשיטא דוודאי נתנה לו במתנה אם כן ע"כ מיירי ברייתא דקתני בה או שחטף סלע מידה שלא אמרה הן אם כן ממילא ליכא לפרושי שנתן לה בתחלה בתורת פיקדון דאם כן ממילא הוי ליה שתיקה דלאחר מתן מעות ובל"ז לא הוי קידושין אפי' בלא גזל אע"כ דלא מיירי בפיקדון משא"כ בהא דרבא י"ל כן כשאמרה הן ועוד נראה דלפמ"ש הפוסקים דהיכא דלא נתן לידה הקידושין אלא זרק לה אפי' אם אמר לה בשעת מתן מעות התקדשי לי לא מהני אא"כ אמרה הן א"כ בהך דרבא דנקט ושדי לה משמע שלא נתן לידה ע"כ מיירי באמרה הן ושפיר י"ל שנתן לה בתורת פקדון ודו"ק ועיין מ"ש בק"א רס"י כ"ח:

שם אמר לה כנסי סלע זה שאני חייב לכי וכו' כתב הרשב"א דמשמע מלשון הברייתא דוקא שאמר כנסי סלע בחובך שהזכיר שם פרעון אבל אם לא הזכיר שם פרעון אף על פי שהי' חייב לה והגיע זמן פרעון אינה יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי. ולכאורה יש לדקדק דלא משכחת דכיון שראו העדים שקדשה סתם לא מיבעי' בחוב בעל פה ואפילו שניהם מודים על החוב יש לחוש שמא כבר פרע לה החוב ולאו כל כמינייהו לאפקועי הקידושין בהודאתם אלא אפי' בחוב בשטר דאינו נאמן לומר פרעתי משום דשטרך בידי מה בעי י"ל דלא אלימא חזקה זו להפקיע הקידושין וע"כ צ"ל דכוונת הרשב"א ז"ל דאפי' אם העדים יודעים מן חוב שלא נפרע אם כן אין זה מוכח מן הברייתא דליתני בכה"ג ונראה דס"ל להרשב"א ז"ל דהבעל עצמו נאמן ע"ז שהוא חייב לו הואיל ובידו לגרשה כדאית' בב"ב דף קל"ג ע"ב מיהו לפמ"ש הרמב"ם ז"ל דההוא דאמר כנסי סלע בחובך וחזר ואמר התקדשי לי דלאו חזרה הוא אלא שאף שתהי' מקודשת יפטור נמי מלשלם החוב והיינו משום דמסתמ' מחלה לו ולפ"ז אין מקום להוכחת הרשב"א ז"ל די"ל הא דנקט כנסי סלע זה בחובך לרבות' נקט דבוודאי אם לא אמר לה בחובך אף שהי' חייב לה כיון שלא הזכיר החוב בשעת הקדושין וודאי דלא מחלה לו החוב אם כן פשיט' דהוי קדושין כשאמרה הן וקמ"ל רבות' דאף שפטור מן החוב אפ"ה מקודשת אף על גב דלא שקלה מידי ודו"ק:

מיהו קשה לי לדעת הרמב"ם ז"ל דמה שאמרה והתקדשי לי לאו חזרה היא דהוי לי' לחלק וליפלוג בדידי' דאם הי' חוב בשטר לפמ"ש הסמ"ע בח"מ סי' י"ב ס"ק כ"א דבחוב בשטר לא מהני מחילה על פה עד שיחזור לו את השטר אם כן כיון שלא הי' דעתו להתקדש אלא כשתמחול לו את החוב כיון דלא מהני מחילה בע"פ ויכולה לתובעו אם כן אין הקידושין מועילין בשעה שקידש אותה שוב ראיתי מ"ש הבאר היטיב בשם

מהר"ם מטראני דאין חילוק בזה אפילו אם היה חוב בשטר ולפי מה שכתבתי צ"ע בחוב בשטר כנ"ל וצ"ע בתשובה שם ודו"ק:

בתוס' ד"ה כשם שאין האשה נקנית בפחות משוה פרוטה וכו' תימא דהוי ליה למידק איפכ' וכו'. כבר כתבנו לעיל דף י"ב בזה. ונראה עוד דיש לפרש לפי מה שכתבתי לעיל דף חי"ת דהא דבנמכר לנכרי נקנה בפרוטה אחת דמשכחת בי' גירעון כסף משום דבנכרי הוי ממונא אפילו פחות משוה פרוטה אם כן דאף דילפינן כסף אשה משדה עפרון היינו דילפינן דבעינן כסף גבי אשה והדר ילפינן בשדה עפרון מאשה דגם בנכרי לא הוי כסף פחות משוה פרוטה ויש לפרש עוד לפי מה דאיתא לעיל דף חי"ת מכסף מקנתו ואינו נקנה בתבואה וכלים ומסיק דאינה נקנה בפחות משוה פרוטה ולא אמרינ' הואיל ומקרבה הנאתייהו ולפ"ז איכא למימר הא דאשה אינה נקנית בפחות משוה פרוטה אפילו בתבואה וכלים דמקרבה הנאתייהו כדאית' לקמן דמ"ו ע"א כדמשני שמואל התם מתני' בתמר' היינו משו' דילפינן בהקיש' דאחרת מאמה עברי' ואמה עברי' אתקוש לעברי ובעברי כתיב מכסף מקנתו ואף על גב דגבי נמכר לנכרי כתיב הא ילפינן בג"ש דש"ש ותו דבמכרוהו ב"ד ע"כ אינו נמכר בפחות משוה פרוטה דקיי"ל דאין הב"ד ניזקקין לפחות משוה פרוטה ואם כן י"ל דקרקע ילפינן מאשה לענין זה ונראה דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לעיל דף ג' בד"ה ואשה וכו' וי"ל דריבוי קנינים גמרינן מהיקש' ולא מיעוט קנינים ע"ש אם כן ה"נ היכא נילף דאינם נקנין בפחות משוה פרוטה מע"ע הא הוי ליה מיעוט קנינים אע"כ דגילוי מלתא בעלמא הוא וכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש תוספות בריש מכלתין בד"ה בפרוטה ובשוה פרוטה וכו'. דהא דקיי"ל בכ"מ דש"כ בכסף היינו משום דילפינן במה הצד מנזקין וע"ע וא"כ ממילא לא עדיף קנין קרקע מע"ע עצמו דאינו נקנה בפחות משוה פרוטה אפי' בתבואה וכלים וק"ל:

גמרא וחזר ואמר התקדשי לי בו וכו'. כבר כתבנו דעת הרמב"ם ז"ל שלא חזר בו מדבריו הראשונים אלא דעתו שתמחול להחוב ותתקדש בו ולפ"ז צ"ל דגם בקידשה בגזילה מיירי בכה"ג שדעתו שתתקדש ולא יצטרך לשלם לה גזילתה. וכן פרש"י לקמן דף נ"ב בהאי דשדיך דאחולי אחילתי'. ולכאורה קשה דמאי מקשה מקידשה בגזילה דלמא מיירי התם שאמר שישלם לה גזילתה וצ"ל דס"ל להש"ס דאין לחלק בזה דאף שרוצה לשלם מ"מ יכולה לומר דידי שקלי כיון דגוף החפץ שלה. וכן צ"ל לפי מה שכתבתי לקמן דף נ"ב לתרץ קושי' הב"ש דלמא חטף סלע שהוא מעות שאני. וכתבנו שם דעיקר הקושי' מחמס דמיירי ע"כ בחפץ ואפ"ה מקשה אגזל אף דחמסן יהיב דמי מ"מ לא ס"ל להש"ס לחלק בזה. וע' מה שכתבתי בזה בק"א באריכו'. והנה מדברי הרמב"ם משמע דאם חזר בו ממש

אינ' יכול' לומר דידי שקלי ונרא' דסברתו משום דסתמ' קתני משמע דאפילו לא הגיע זמן פרעון כמ"ש הט"ז וב"ש אם כן כיון דחזר בו והמעות עדיין בידו איך תאמר דידי שקלי הא אינו מחויב לשלם לה ולדעת המפרשים דמיירי בחזר בו צ"ל דאפ"ה סומכת אדבריו הראשונים אלא דהא קשה לי כיון דקיי"ל דבכל התורה כולה תוך כדי דיבר כדיבור דמי חוץ ממקדש ומגרש משמע לכאורה דבמכירה ומתנה דתוך כדי דיבור כדיבור דמי ואם מכר או נתן חפץ לחבירו וחזר בו תכ"ד אפי' הי' החפץ ביד הלוקח או שמשך בנתיים קודם שחזר בו אפ"ה מהני חזרה תוך כדי דיבור אם כן קשה בסיפא דלאחר מתן מעות אפי' רצתה אינה מקודשת ואמאי הא כיון דחזר בו תוך כדי דיבור בטל הפירעון והו' בחזקת הלוה לא מבעי' בלא הגיע זמן פרעון דפשיטא דדינא כמו מתנה והיתה צריכה להחזיר לו המעות וה"ה דיכול לקדשה מדעתה אלא אפי' בהגיע זמן פרעון נראה דנפקא מינה לענין נמחל שיעבודא דקיי"ל דאינו חוזר ולוה בו משום דנמחל שיעבודו מ"מ אם חזר בו תוך כדי דיבור ביטל דבריו הראשונים ושיעבוד הראשון קיים אם כן ה"נ כיון דשניהם רצו תוך כדי דיבור שלא יהי' פירעון למה לא יועילו הקידושין ודוחק גדול דמיירי דווק' ששה' אחר כ"ד אדרבה משמע מלשון הברייתי' דאפי' נתן המעות בידה סתם ואח"כ אמר לה שיהי' בתורת פירעון ואמר מיד התקדשי לי בו אפ"ה אינו מועיל ולדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דמחלה לו החוב יש ליישב קצת לפמ"ש הרמ"א בח"מ סי' רמ"א די"א דאם הי' שטר או משכון וכו' משמע דלדיעה קמייתא אם הי' בידו משכון לא מהני מחילה ע"פ אם כן כ"ש הכא שנתן לה הסלע בתורת פרעון לא מהני מחילתה בדברים בעלמא כיון דתופסת המעות בידה וכיון דהוא לא קידש אלא אדעת' דהכי שיהי' החוב מחול ובאמת המחילה אינו כלום ממילא דאינה מקודשת אבל לדעת י"א שם דמהני מחילה אפי' במשכון צ"ע דלמה לא יועיל חזרה בתוך כדי דבור ואפשר דהכא עדיף טפי כיון שכבר המעות בידה תו לא מהני מחילה ומשמעות סתימות הפוסקים דאין חילוק וצ"ע. אמנם העיקר נראה דלא מהני חזרה תוך כדי דיבור במכירה או מתנה לאחר שעשה קנין וכמו שנתבאר באורך בקונטרס אחרון סי' כ"ז ומכאן ראי' לדברינו שם ודו"ק:

שם האשה שהביאה חטאתה יורשי' וכו'. הקשה הרשב"א ז"ל הא דנקט לה באשה ולא קתני לה באיש כגון זב ומצורע ע"ש ולענ"ד דהא דקאמר יורשים מביאין עולתה דוחק לפרש דהיינו יורשי האשה ממש כגון שמת בעלה בחיי' או גירשה דאי כשהבעל קיים הבעל מחויב להביא קרבנותיה כדאית' בב"מ דף ק"ד שכן כותב לה כל אחריות דאית לך עלי וכו'. ואם נפרש דיורשי' היינו הבעל שיורש את אשתו והא דנקט יורשי' ולא

נקט הבעל מביא היינו משום דאם לא ירש ממנה אינו מחויב להביא הקרבנות מנכסיו משו' דכיון שמתה פקע חיובה קשה דאם כן אף מה שיורש ממנה פטור מלהביא דהא קיי"ל דאשה שמכרה בנכסי מלוג שלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואף דזה מתקנת אושא ומשמע בר"פ האשה שנפלו דלא תנינא תקנות אושא במתני' מ"מ הא כתבו התוספות בכתובת דף נו"ן ע"א דר' יוחנן דס"ל דקנין הפירות כקנין הגוף דמי אין צריך לתקנות אושא דממילא המכירה בטילה לאחר מיתה וכיון דמכירה בטילה כ"ש השיעבוד ואם כן האיך קאמר ר' יוחנן לקמן דמחויב להביא אף על פי שלא הפרישתה גם אין לדחוק ולומר דיורשי' לאו דווקא ובאמת מחויב להבי' מנכסיו אפי' לא יירש כלום משום שמשתעבד לה בחיי' להבי' קרבנותי' ז"א דאם כן הא דאמר לקמן דהכא הוי מלוה הכתיבה בתור' וזה לא שייך אלא גבי נכסי עצמה שהיא חייבת מן התורה אבל לגבי בעל אינה כתיבה בתורה אלא ששיעבד את עצמו בשעת נישואין. ואף לפי' רש"י ז"ל דמלוה הכתיבה בשטר דאוריית' היינו בכותב בפי' שמשעבד נכסיו כמ"ש הרשב"א אבל בסתם אפי' בשטר אינו משועבד מדאוריית' כדאית' בב"ב וכמ"ש הרשב"א וגם דוחק לומר שכתב בפי' שמשעב' נכסיו על קרבנותי' ונרא' דנהי דמנכסיו פטור מלהבי' משום דפקע חיובי' מ"מ בנכסי אש' אף על גב דבע' לוקח ראשון הוי היינו לענין שאר מכירת ושיעבוד דעלמא אבל לגבי קרבנותי' כיון שכותב לה כל אחריות ממילא בטל שיעבודו על נכסיה בשיעור חוב קרבנותי' ולא פקע שיעבוד נכסי' מן התורה לכך אם יירש אותה צריך להביא מנכסי' אבל לא מנכסיו משום דפקע חיובי' לאחר מיתה אם כן ממילא מתורץ קושי' הרשב"א ז"ל דטובא קמ"ל ביולדת דווקא דאף על גב דבכל מילי בעל לוקח הוי הכא הוי כיורש ומחויב להביא קרבנותי' א"נ י"ל דבאמת יורשי' היינו דווקא יורשי האשה עצמה כגון שמת הבעל בחייה והא גופא קמ"ל דדווקא יורשי' אבל כשהבעל יורש אותה פטור מלהביא משום דפקע חיובה כשמתה וגם מנכסי' שירש אותה פטור מלהביא משום דהוא לוקח ראשון ור' יוחנן לטעמי' דס"ל קנין הפירות כקנין הגוף דמי כנ"ל ומדינא הבעל מוציא מיד הלקוחות ובכה"ג י"ל לרב יהודא אמר שמואל ג"כ דאמר והוא שהפרישתה מחיים דנקט ביולדת לאשמועי' הא גופא דהי' נכסי' משועבדין לבעל לפירות אפ"ה אם הפרישה כבר מחיים מהני אפילו לאחר מיתה דאף על גב דבעל לוקח הוי מ"מ כיון שהפרישתה הוי לי' קדושת הגוף דמפקיע מידי שיעבוד ואף על גב דאמרינן בכתובת דף נ"ט ע"ב דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל דאפילו קדושת הגוף אינו מפקיע מ"מ הכא כיון דכתב לה כל אחריות ממילא קדוש קדושת הגוף בחיי' ואף כשמתה לא פקע חיובה דכבר קדשה לה בחיי' ונפקע שיעבודה אבל אין לומר איפכא

דדווקא יורשי' אבל לא הבעל דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל דאפילו קדושת הגוף אינו מפקיע משיעבודא כדאית בכתובת דף נ"ט ע"ב ז"א דכיון דס"ל לשמואל קנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי כמ"ש תוספות בב"ק דף פ"ח ע"ב ממילא חל הקדושה לאחר מיתה וכמו דס"ל לשמואל בהדי' שם גבי מכר הבן בחיי האב. ודוחק לומר דתנינא במתני' לתקנת אושא ולפ"ז י"ל דשמואל לשיטתו דס"ל קנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי אם כן אי נימא דשיעבוד' דאורייתא מלתא דפשיטא היא דהשיעבוד חל לאחר מיתה ולמה נקט דווקא באשה כמו שהקשה הרשב"א בשלמא אי שיעבודא לאו דאורייתא אלא מיירי שהפרישתה י"ל דקמ"ל דה"א כיון דמשועבד לפירות אלמוה רבנן לשיעבוד' דבעל אפי' לאחר מיתה הוי לי' כמקדיש דבר שלא בא לעולם ומת קודם שבא לעולם דבטל ההקדש אבל אי נימא שיעבודא דאורייתא קיי"ל דשיעבוד חל אפי' בדבר שלא בא לעולם כמו שכתב תוספות בבבא בתרא דף קנ"ט והכי קיימא לן. וע' מה שכתבתי בכתובות דף נ"ט ע"ב ודו"ק:

ברש"י ד"ה לאו דאורייתא וכו'. אלא מלוה בשטר שהוא שיעבד א"ע וכו'. כתב הרשב"א ז"ל דס"ל דאפי' שיעבודא לאו דאורייתא מ"מ כששיעבד' בפי' מהני והוכיח כן מדאמר לקמן בהא קאמר ר' יוחנן משום דמלוה הכתיבה בתורה ככתיבה בשטר דמי משמע דבכתיבה בשטר פשיטא דשיעבוד' דאורייתא והקשה הרשב"א ע"ז דבסוף ב"ב אמר רבה דטעמא דמלוה בשטר גובה ממשעבדי משום שלא תנעל דלת בפני לוין משמע דמדאורייתא לא מהני שום שיעבוד אפי' שעבד בפי' ע"ש ובאמת אין זה קושי' כ"כ דנהי דרבה ס"ל דלא שייך שום שיעבוד כלל מן התורה אבל למאי דס"ד אליבא דר' יוחנן דס"ל דשיעבוד' לאו דאורייתא ואפ"ה מלוה הכתיבה בתורה מהני השיעבוד ע"כ צ"ל דה"א דרבי יוחנן מודה שיש שם שיעבוד מן התורה אלא דלא משתעבד מסתמא אם כן ממילא דשיעבוד בשטר עדיפא טפי כיון שהוא משתעבד בשטר ושפיר שייך לומר ככתיבה בשטר כיון דאיכא שם שיעבוד מן התורה וודאי כששיעבד בפי' בשטר עדיף אבל רבה ס"ל בב"ב שם דליכא שום שיעבוד מן התורה. וכן נראה לענ"ד מוכח מההוא דלקמן דף כ"ח דאמר עד היכן גילגול שבועה אמר רב שאמר לו השבע לי שאין עבדי אתה וכו'. האי טענא מעליית' אמר רבא וכו'. קשה דאף לפי מאי דס"ד דאין גופו קנוי מ"מ הוי שיעבוד קרקע שהגוף משועבד למעשה ידיו אלא דמקשה שם אליבא דרב דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא אלמא דאפילו כששיעבד בפי' לא משתעבד מדאורייתא. ונראה לפרש דהא דס"ד למימר הכי משום דלכאורה מוכח דמן התורה איכא שיעבוד עכ"פ כששיעבד בפי' דאמרינן בשבועת דף מ"ד ע"א דשבועת ה' תהי' בין שניהם ולא בין היורשים כגון דאמר

נו"ן ידענא ונו"ן לא ידענא היורש פטור דלא הוי לי' למידע ואבוה כה"ג חייב אם כן מוכח להדי' דמדאורייתא יש שיעבוד שצריך היורש לשלם חוב אביו וליכא למימר דמיירי בפקדון שטענו שהפקיד לאביו מאה זוז והוא טוען נו"ן ידענא והם בעין ונ' לא ידענא ז"א דאם כן הוי לי' הילך כדאיתא בריש ב"מ מיהו כבר כתבנו בחידושי כתובות דף י"ב ע"ב דהאי קרא שבועת ה' תהי' בין שניהם כתיב גבי שבועת הפקדון אם טוען היורש אינו יודע אם נאנסו ע"ש באורך או שטוען אינו יודע אם הוא ברשותו אם כן אין להוכיח מזה דשיעבודא דאורייתא לפ"ז י"ל דרבי יוחנן ורבה לטעמייהו אזלי דאמרינן בב"ק דף ק"ז דר' יוחנן ס"ל דבכל טוען טענת גנב צריכא כפירה במקצת והודא' במקצת וקאמר שם ופליג' אדר' חייא בר יוסף מ"ט כדרבה וכו'. נמצא לר' יוחנן אפי' בשבועת הפקדון בעינן הודא' במקצת ואמרינן בריש ב"מ דהיינו שמודה ואמר שפשע במקצת דאל"ה הוי לי' הילך ואם כן מוכח לרבי יוחנן דעל כל פנים דשיעבודא דאורייתא דאי לאו הכי אף על פי שמודה שפשע אביו אעפ"כ הוא פטור לשלם חוב אביו ואין לדחוק דמיירי דמודה במקצת הפקדון שנשאר קיים בשעת מיתת אביו והבן עצמו פשע בו דאין זה במשמעות הכתוב דשבועת ה' תהי' בין שניהם ולא בין שני היורשים דמשמע דבתביעה דאביו לחוד מיירי אם כן לר' יוחנן מוכח דע"כ צ"ל דשיעבודא דאורייתא כששיעבד לו בפירוש וכמו שיבואר עוד בסמוך אבל לרבה דס"ל דכי הוא זה במלוה כתיב אבל בפקדון אין צריך כפירה והודאה במקצת שפיר משכחת לה בשבועת נאנסו כנ"ל ושפיר ס"ל דשיעבודא לאו דאוריית' כלל וע' מה שכתבתי בכתובת שם דמיירי כששיעבד מטלטלי אגב קרקע דאם לא כן לא הוי לי' מחויב שבועה דאין נשבעים על הודאת שיעבוד קרקעות דקיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח והוא דוחק ותו דלפמ"ש תוספות בב"ק דף י"ב ד"ה אנא מתני' ידענא מקנין אגב הוי נמי מדרבנן וקרא דערים בצורת אסמכתא הוא וכו'. ע"ש אם כן א"א לאוקמי קרא דשבועת ה' תהי' בין שניהם בהכי מיהו נראה דאין צריך לזה דלעניין שיעבוד דאורייתא מהני כששיעבד לו בפי' אפי' מטלטלי ואין חילוק בין שיעבד לו קרקעות או מטלטלי דלא בעינן מטלטלי אגב קרקע אלא מדרבנן משום דל"ל קלא כדאמר רבא בדעשה שורו אפותיקי. וע' בסמוך ודו"ק:

שם בגמרא ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו וכו'. הנה הרשב"ם ז"ל כתב בסוף ב"ב דטעמ' דמ"ד שיעבודא דאורייתא משום דכתיב והוא יוציא אליך את העבוט החוצה דה"ה למקרקעי ע"ש משמע דס"ל דמדקרא לי' עבוט ש"מ דמטלטלי משעבדי. ולפ"ז משמע לכאורה דהא דקי"ל דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי הוא מדרבנן ובזה הוי ניחא בפשטות מה שכתבו התוספות בשבועת דלמ"ד דשיעבודא דאורייתא לא משכחת

שבועה דאורייתא אלא כשאין לו קרקע וכמו שכתבנו לעיל בסמוך דהא דאמרינן שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים היינו בלא הניח קרקע דמדאוריית' מטלטלי דיתמי משתעבדא אך קשה על טעם הרשב"ם ז"ל דהא ס"ל לר' יוחנן דשיעבודא דאורייתא ואיתא בב"מ דף קט"ו אמר ר' יוחנן משכנו ומת שומטו מעל גבי בניו ומסיק שם דהא דאמר בברייתא וכיון שמחזירין למה משכנין מעיקרא ומשני כדי שלא יעשו מטלטלין אצל בניו ומשמע להדי' היכא דלא משכנו נעשה מטלטלין אצל בניו מדאורייתא אלא נראה לפרש דברי הרשב"ם ז"ל דהטעם הוא משום דהא דשיעבוד הנכסי' דמשתעבדין למלוה א"א לומר דמשתעבדי הנכסים עפ"י השטר כמו שנקנים קרקעות בשטר כך משתעבדין בשטר אם כן קשה למאי דקי"ל דאחריות טעות סופר הוא אפי' לא כתב אחריות בשטר במה נקנים כיון שלא כתב לו בפי' ונהי דבקרקעות שהי' לו בשעת הלוואה מצינו למימר דמשתעבדין ע"י כסף כמו שנקנה ע"י כסף מ"מ למאי דקי"ל בח"מ סי' קי"ב דאמרינן בדאקני נמי ט"ס קשה במאי משתעבדי והעיקר נראה שהם משתעבדין מן התורה מדין ערב כדאמרינן נכסי דאינשי ערבין בי' וכך משמע בפירש"י בגיטין דף נו"ן ד"ה כיון דדיני' מדאורייתא בעידית וכו'. ולפ"ז י"ל כיון דמטלטלי לא סמכה דעת המלוה עליהן משום שיכול להבריחן לא קנה אותן מדין שיעבוד הערב אלא כששיעבדן בפי' ובאמת כתב הרא"ש ז"ל בריש ב"ק דבמטלטלין בזמן הזה דסמכי עלייהו הוי להו כארנקי דמחוזי ומשעבדי והיינו מטע' שכתבנו דמשתעבדי מדין ערב דמשועבד מדאוריית' ולפ"ז י"ל דיליף שיעבוד קרקעות משיעבוד המשכון כמו שכתב בס' פ"י והיינו מטעם שכתבנו דכיון שלקחו למשכון סמכי דעתו עליהם שאינו יכול להבריחם ומשתעבדי מדין ערב והיינו שכת' הרשב"ם שם דלמ"ד דשיעבודא לאו דאורייתא ס"ל דטעמא דקרא במשכון היינו דווקא במשכון שלא בשעת הלוואתו דקנה מדר' יצחק והיינו משום דלגוביינא שקלי ולא מדין ערב ומאן דס"ל דשיעבודא דאורייתא ס"ל כיון דבאמת מצינו בתור' שם העבוט אפי' במשכנו בשעת הלוואתו כדכתי' בקרא והעביט תעביטנו דמיירי בשעת הלואתו ע"כ דאית בי' נמי שיעבוד בשעת הלוואתו וק"ל:

גמרא אלא מדאמר רחמנא יבמה שאין לה בנים אסורה (מלא תהי' אשת המת החוצה) הא יש לה בנים מותרת לכאורה היינו דאי נימא דאין מיתות הבעל מתיר' למה לי קרא דלא תהי' וצריך להבין דמאי משני ע"ז. וכן הק' מהר"י בן לב ונ' להבין ע"פ מ"ש תוספות בד"ה לכ"ע בעשה תימה נילוף בק"ו מגט ומהר"י בן לב תי' דנימא דיו אסוף דינא מה להלן כשאין לה בנים אף כאן שאין לה בנים והיינו דקאמר דאיצטרך לא תהי' באין לה בנים דכיון דשרי' ליבם ה"א דאיכא למילף בק"ו מגט דכ"ש דמותרת לעלמא לכך

איצטריך לא תהי' אבל ביש לה בנים דליכא ק"ו משו' דיו כמ"ש מנ"ל דמותרת וכ"ש דאתי שפיר כפי מה שיבואר בלשון תוס' דליכא למילף בק"ו מגט משום דאיכא למימר דאין לה בנים תוכיח דמותרת ליבם ואסורה לעלמא אם כן היינו דקאמר דאי לא הוי כתי' לא תהי' הוי ילפינן בק"ו מגט אבל לבתר דכתי' לא תהי' ליכא למילף בק"ו דאיכא למימר אין לה בנים יוכיח ועיין מה שכתבתי לקמן בלשון התוס' ודו"ק:

בפי' רש"י לכ"ע בעשה ויצאה והיתה לאיש אחר ע"י גירושין וכו'. וכתב מהר"י בן לב משמע דתרי טעמא קאמר חדא והיתה לאיש אחר משמע דע"י שיצאה בגט דהי' לאיש אחר ומה"א יתירה דושלחה דרשינן לזו ולא לאחרת ותרי טעמא למה לי עכ"ל. ולענ"ד נראה דאין לפרש כוונתו דדרש מה"א דושלחה דהא איצטרך לשליחות כדאיתא בר"פ האיש מקדש ותו דאי הוי ממעטינן מה"א דושלחה משמע דהיא א"א גמורה ומהאי טעמא נראה דלא פירש"י דהעשה הוא מספר כריתות דספר כורתה ואין דבר אחר כורתה כדאמר לקמן גבי חליצה משום דאם המיעוט הוא גבי גט משמע דהיא א"א גמורה כמו גבי חליצה בא"א דלא מהני מידי אלא נראה כוונת רש"י ז"ל דהעשה מוהיתה לאיש אחר דכתי' בתר ושלחה משמע דקאי אדלעיל דדווקא זו שיצאה ע"י שלוח ולא לאחרת שיצאה ע"י מיתה וכיון דלא כתי' גבי גירושין אלא גבי והיתה לאיש אחר אינו אלא עשה והיינו נמי טעמא דלא מייתי לקמן גבי חליצה מויצאה והיתה לאיש אחר משום דמשמעות והיתה אינו אלא עשה ובאמת גבי חליצה לא מהני מידי ועמ"ש גבי חליצה ודו"ק:

בגמרא אלא מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה וכו' לכאורה קשה לאביי דס"ל לקמן דף ע"ח דבאלמנה לכה"ג קידש לוקה משום לא יקח אם כן הא איצטרך קרא ללאו בקידושין לבד ואפילו לרבא דסבירא לי' דאינה לוקה אלא אם כן בעל מכל מקום מנא ליה להוכיח דלמא קרא אתי לאיסור קדושין לבד. אך ז"א דלפי הס"ד דאין מיתת הבעל מתרת כלל ממילא דלא תפסי בה קדושין אם כן אין שייך לומר שילקה על הקדושין כיון דלא תפסי בה קדושין לא מיבעי' לאביי דס"ל בריש תמורה כל מילי דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד מהני דאל"ה אמאי לקי ואפי' לרבא דס"ל שם אי עביד לא מהני ואפ"ה לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא היינו היכא דלא מהני מחמת עבירה זו עצמה משום דאמר רחמנא לא תעבוד אבל אי לא מהני בל"ז לאו מידי עביד תו איכא למידק לפי מאי דס"ד דאין מיתת הבעל מתרת כלל והוי כא"א גמורה דאם כן ל"ל להש"ס למידק מדאמר רחמנא לכה"ג מכלל וכו' הוי לי' למימר כפשטא מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג לא יחלל זרעו מכלל דליכא בו איסור א"א דאל"ה הוי הוולד ממזר מיהו יש לומר דהא

אמרי' בפ' החולץ דמנכרי ועבד אף על גב דלא תפסי קידושין אפ"ה אין הוולד ממזר דבעינן דומי' דאשת אב שאין לו עליה קידושין ויש לאחרי' עלי' קידושין אבל בנכרי ועבד דלא תפסי קידושין לכ"ע אין הוולד ממזר וכ"כ התוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב בד"ה הכל מודים בשם תר"ת דטעמא דאין הוולד ממזר בשומרת יבם משום דל"ל קידושין לכ"ע ע"ש אם כן ה"נ לפי הס"ד דמיתות הבעל אינה מתרת כלל הרי אין בה קידושין לכ"ע לכך אין הוולד ממזר. ועיין מה שכתבתי בלשון תוספות תו איכא למידק דהא דאמרינן לקמן דחליצה מתרת מקרא ונקרא שמו בישראל וגומר אם כן דילמא איצטרך קרא באלמנה שהותרה ע"י חליצה ולכהן הדיוט שרי מדאורייתא דחליצה מדרבנן הוא כדאית' לקמן דף פ"ח. וכן קשה הא דקאמר בסמוך דיבם לא איקרי אחר אכתי דילמא איש אחר יקחנה ע"י חליצה מן היבם וצ"ל דאפ"ה יליף מדאיצטריך קרא דונקרא שמו בישראל כיון דלא משכחת אלא בהכי ודו"ק:

בתוס' ד"ה אלא מיתת וכו'. וי"ל דאחר וכו' הקשה מהרש"א ז"ל דמאי קאמר והא עריות דאסור להו וכו'. הא הוי לי' ב' כתובי' ע"ש ולענ"ד נראה ליישב כיון דמצינו באחות אשה דמותרת במיתת אחותה אם כן לא הוי לי' ב' כתובים בעריות דאיצטריך כולהי דאי הוי כתי' בחד לא הוי ידעינן באידך דמאי חזית דילפת לאיסור' נילוף מאחות אשה להתיר' לכך איצטרך בכולהי עריות לאיסור' ולא שייך למימר הכא לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן כדמשני הכא לקמן דף ס"ח דכיון דאיכא בהו עונש מיתה האי חומרא דאתי לידי קולא הוא כדאיתא בסנהדרין בפ"ד מיתות דא אתה רשאי להחמיר עליו אלא להקל עליו נמצא לא שייך הכא קולא וחומרא והא דאיצטרך באשת אח שיש לו בנים אף על גב דליכא בה חיו' מיחה היינו משום דכיון דאשת אח יש לה היתר במקום מצוה ליכא למילף משאר עריות כדאיתא לקמן דף ס"ז ע"ב והיינו דפריך הכא כיון דלא הוי ב' כתובים מנא לן למילף התירא מאחות אשה דלמא נילוף מעריות לאסור' ואין להקשות לפי האמת דלא אל רחמנא באחות אשה ובאשת איש להתירא הא נדע מדאיצטריך ב' כתובים בעריות מכלל דהנך להתירא ז"א דהא בא"א לא מייתרא כמ"ש המהרש"א ז"ל וכיון דכתי' בא"א ממילא לא הוי ב' כתובי' בעריות כמ"ש התוספות דאיצטרך בכולהי עריות דלא נילוף מאשת איש אכתי לא הוי ידעינן באחות אשה אי נילוף מעריות או מאשת איש ותו דבאחות אשה נמי לא מייתר' קרא דאיצטרך בחיי' כל שבחיי' אסורה אפילו נתגרשה כדאיתא ביבמות דף חי"ת ע"ב וממילא דל"ק נמי דל"ל כולהי קראי דעריות דנילוף מדאיצטרך ב' כתובי' באשת איש ואחות אשה דהא באמת באשת איש

לא מייתרא. וכן באחות אשה איצטרך דליכא למילף מאשת איש דהוי אמינ' דאפילו נתגרשה שרי' ודו"ק:

תוס' ד"ה לכ"ע בעשה אומר ר"י דאיכא עשה בא"א ודבק באשתו נראה דמיאן רש"י בזה אף על גב שמפורש כן בסנהדרין דף נ"ז גבי בן נח היינו משום דע"כ לא שייך זה בישראל דהא האי עשה אפי' בחיי הבעל כמו בבן נח ואם כן איך יחול איסור אלמנה לכה"ג שהוא בשעת מיתה על עשה דודבק שאינו לא מוסיף ולא כולל משא"כ לפי' רש"י דעשה הוא מויצאה והיתה לאיש אחר ע"י שילוח שניהם באים בשעת מיתה מויצאה מביתו והיתה לאיש אחר דווקא ע"י שילוחין ולא ע"י מיתה וצ"ל דס"ל לתוספות דהקושי' הוא למ"ד דאיסור חמור חל על איסור קל אפי' בלא מוסיף ועיין בסמוך אבל אין לומר דס"ל לר"י כיון דהאי עשה נאמרה לב"נ אף על גב דגם לישראל נאמרה מכל מקום לא נאמר אלא בנשואה כמו בב"נ דלא נאסרו אלא בנשואה וכיון דבישראל חל איסור א"א משעת קידושין לא מצי חל עשה דודבק בשעת נישואין על איסור א"א נמצא בשעת מיתה דאזל לי' איסור א"א חל איסור אלמנה ועשה דודבק בבת אחת אך זה אינו דאם כן האי דקאמר בתר הכי אלא מדאמר קרא פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה דאיירי בארוסה כדכתיב אשר ארס אשה ואכתי בנשואה מנלן ודו"ק:

בא"ד תימא נילוף בק"ו מגט. נראה הא דלא הקשו בתחילת הסוגי' משום דאמרינן לקמן תהא א"א יוצאה בחליצה ומשני ספר כורת' וכו'. אם כן אין קושי' דנילוף בק"ו מגט דמאי חזית למעט ק"ו דחליצה מספר כורתה נמעט ק"ו מגט דלא תצא במיתה אלא בספר אבל לבתר דמשני דע"כ אינו במיתה אלא בעשה דודבק אם ש ליכא למימר מספר כורתה דאם כן הו"ל במיתה כמו שכתבתי לעיל בלשון רש"י ע"ז הקשו שפיר דנילוף בק"ו מגט דמותרת לגמרי עי"ל בפשטות דלפי מה דאמר אביי לעיל דף ה' מלתא דלא כתיב' בהדי' לא קתני והיינו כמה שכתבתי לעיל דלא שייך למתני ד' דרכים במלת' דאתי בק"ו א"כ י"ל דקושי' הגמרא הוא דאיך חשיב לה מתני' ב' דרכים גט ומיתות הבעל אבל למאי דמסיק דודאי קונה א"ע שאין בה איסור א"א אלא עשה לבד שפיר הקשו נילף להא מלת' בק"ו מגט ואפ"ה חשיב להו מתני' שפיר ב' דרכים כיון דעל כל פנים יצאה מאיסור מיתה וכרת מן המפורש בתורה אמנם העיקר נראה דהנה המהרש"א כתב בשם מהריב"ל נימא דיו אסוף דינא דלא מפרך ק"ו ונראה דהוצרך לזה דאף על גב דקיי"ל כרבנן דאמרינן דיו אפי' היכא דמפריך ק"ו היינו כמו שן ורגל דאיכ' למימר דיו אחצי נזק אף על גב דמפורש בתורה וא"צ ק"ו אבל הכא אפי' רבנן מודה דליכא למימר דיו באין לה בנים שמותרת ליבם דהא בזה אסרה תורה לעלמא בהא וודאי לא שייך לומר

דיו לכך הוצרך לומר דלא מפרך ק"ו אלא דצריך להבין דאי נימא דכוונתו דשייך בזה דיו היכא דאין לה בנים ואין לה אחין דכיון דמותרת ליבם כ"ש במקום שאין יבם שמותרת לעלמ' קשה דאם כן מאי קאמר בתר הכי מדאסר רחמנא אלמנה לכה"ג דלמא איצטרך קרא היכא דאין לה בנים ואין לה יבם אע"כ צ"ל דלא שייך לומר דיו אלא היכא דאיכ' יבם שמותרת לו אם כן בזה וודאי אסורה לעלמא מקרא דלא תהי'. ובזה נראה להבין הא דלא הקשו תוס' בתחלת הסוגי' במיתת היבם מנלן נילוף מגט בק"ו משום דהמ"ל דיו כמו שכתב במהריב"ל דווקא באין לה בנים ואהני ק"ו למיפטר ממיתה לעלמ' ולאוקמי בלאו דלא תהי' אבל לבתר דמסיק לכ"ע בעשה הקשו שפיר דליכא למימר דיו באין לה בנים דהא מפרך קל וחומר דהרי אסורה בלאו דחמיר מעשה ודו"ק:

אלא דאכתי נראה דיש לומר דיו דהא קיי"ל מקרא דולקחה שמגרשה בגט ומחזירה ואם כן היכא שגירשה היבם דמותרת ליבם להחזירה ואהני הק"ו דמותרת לעלמ' ולא אמרינ' דאסור' מחמת בעלה הראשון בעשה דנהי דהועיל הגט להתירה מנשואין דיבם מ"מ עשה קמא קאי מנלי' דשרי' בעלמ' ואין להקשות דאכתי מיפרוך הק"ו דממילא נדע מקרא דולקחה שמגרש בגט דמותרת לעלמ' דאל"ה לא הוי גט כלל כיון דלא מהני מידי להתירה לשום אדם כדאית' ר"פ המגרש דף פ"ב ע"ב בתוספות ד"ה ואפי' וכו' ז"א דלא מיבעי' לרבנן דר"ט דס"ל דאמרינן דיו אפי' היכא דמפרך ק"ו אף דמפרש הוא וא"צ לק"ו אם כן ה"נ אף על גב דמוכח מולקחה אפ"ה אמרינן דיו אלא אפי' לר"ט ליכא למילף מולקחה דע"כ לא קאמרינן התם דבעינן שיתיר הגט אלא לאפוקי היכא דלא תפסי קידושין לשום אדם אבל היכא דתפסי קידושין שפיר מועיל הגט כדאית' להדי' בהמגרש דף פ"ה דבחייבי לאוין כגון אלמנה לכה"ג כיון דתפסי קידושין לא הוי שיור ע"ש וכיון דמסקינן הכא דלכ"ע אינו אלא בעשה שפיר הועיל הגט ולא מיפריך הק"ו ולפי הס"ד מעיקרא דאיכ' אפי' מיתה לעלמ' בל"ז ל"ק מידי דאהני הק"ו לאפוקי ממיתה ודו"ק:

ובזה מיושב הסוגי' מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה הא לכהן הדיוט שרי ולא קאמר הא לעלמא שרי' משום דהמ"ל דהא דאצטרך למיסר אלמנ' לכה"ג היינו ביבמה שנתייבמה ונתגרשה דבזה איכ' ק"ו מגט כיון דשרי' ליבם כנ"ל כ"ש לעלמא לכך קאמר הא מדאסר לכה"ג הא לכהן הדיוט שרי וע"כ דלא איירי בנתגרשה דאם כן אף להדיוט אסורה משום גרושה וא"ל לעבור בשני לאוין כדאמרינן לקמן דף ע"ז ע"ב לא יאמר גרושה בכה"ג ז"א דאם כן ל"ל קרא דגרושה בכהן גדול הא כל אלמנה היא אלמנה וגרושה וליחייב עליה שני לאוין משום שני שמות ודו"ק:

אלא דהא קשי' לי כיון דע"כ צ"ל לפי הס"ד דהא דלא יליף בק"ו מגט היינו משום דא"ל דיו באין לה בנים להפקיע ממיתה ואינה אלא בלאו דלא תהי' ח"כ אכתי קשה דאין הוכחה מאלמנה לכה"ג דדילמ' איצטרך באין לה בנים דליכא אלא לאו דלא תהי' לעבור עליו בב' לאוין דכי היכא דמשני לכ"ע בעשה ולכה"ג בלאו ה"נ מצי לשינויי דיש לה בנים באיסור מיתה קאי ואלמנה לכה"ג באין לה בנים דאהני ק"ו למפקע ממיתה אלא בלאו דלא תהי' ולעבור עליו בשני לאוין ושניה' באים כאחד כשמת הבעל. והעיקר נראה לענ"ד לפרש דבריהם בפשטות דבל"ז לא הוי מצי להקשות דנילוף בק"ו מגט דהוי מצי למימר אשת אח שא"ל בנים יוכיח דמותרת ליבם ואסורה לעלמ' כמה שכתבתי בפי' לשון הסוגי' אבל למאי דקאמר השתא לכ"ע בעשה א"א לומר הכי דמה ליבמה שאין לה בנים שכן בלאו דלא תהי'. עוד כתב מהרש"א לתרץ קושי' מהר"י בן לב ז"ל דאיכא למימר מה לגט שכן מתיר בש"כ והשיב עליו דאיכ' למילף עלמ' מיבם ולכאורה דבריו ז"ל אינם מובנים דאכתי איכ' למימר ש"כ תוכיח שמותרת בגט ולא במיתה וצ"ל דליכא למימר ש"כ תוכיח משום דלפי מה דמסיק דאינה אלא בעשה איכ' למיפרך מה לש"כ שכן בלאו דלא תהיה קדשה אפי' לאחר מיתת האדון אבל הכא אפי' אי נימא דאסורה ליכא אלא עשה. ולפ"ז מיושב נמי הא דלא הקשו התוספות לעיל בתחלת הסוגי' משום דהמ"ל ש"כ תוכיח דלפי הס"ד דהוא במיתה ליכ' למיפרך מידי אבל השתא דמסיק בעשה שפיר הקשו דנילוף עלמא מיבם דליכ' למימר ש"כ תוכיח דמה לשפחה כנענית שכן בלאו. אך לפי מה שכתבתי לעיל לק"מ דליכ' למילף כלל עלמא מיבם דאיכ' למימר מה ליבם שכן מותר בא"ל בנים וליכ' למיפרך מידי וע"כ צ"ל מיתה מגט והדר איכא למימר מה לגט שכן מתיר בשפחה כנענית וזה ברור ודו"ק:

תוס' ד"ה מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג וכו' וא"ת ודלמ' וכו' נראה דאין לפרש דבריהם מ"ש דאסורה אפי' כשהוא יבם היינו ביאה שניה כי היכא דקיי"ל באמת ביבמות דף כ' דאלמנה מן האירוסין בכה"ג מותרת בביאה ראשונה דאתי' עשה דיבמה יבוא עליה ודחי' לא תעשה דאלמנה לא יקח ואסורה בביאה שניה דאם כוונתם כן לא הוי מתרצי מידי דאם כן הוי ליה למיכתב האי קרא דאלמנה וגרושה וחללה בפ' יבמין דכיון דלא אסרה התורה אלא ביא' שניה לאחר שכבר קיים מצות יבמין אין ענין לפ' יבמין אלא נראה פשוט דס"ל להתוספות דע"כ לא אמרינן התם דעשה דוחה לא תעשה בביאה ראשונה אלא לפי האמת דאיסור אלמנה נאמר שלא במקום מצוה ממיל' אמרינן דבמקום מצוה דחי' אבל אי נימא דעיקר אזהרות אלמנה לא יקח לא נאמר אלא במקום יבם לא שייך בו דחי' כיון דבפירוש אסרה התורה היבום אסורה אפי' בביאה ראשונה וע"ז תירצו שפיר

כיון דאיסור יבם הוא הוי ליה למכתב בפ' יבמין ולפ"ז היה נראה ליישב קושייתם דאי אפשר לאוקמי קרא דאלמנה לא יקח במקום ייבום דהא כתיב ביה ולא יחלל ודרשינן מיניה לקמן דף ס"ח דחלולין הוא עושה ואינו עושה ממזרין ואם כן אי נימא דקרא מיירי במקום יבום הא קיי"ל דכל דאסורה ליבם כגון באיילונית הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ובכרת א"כ הוי ליה הוולד ממזר כמו בכל חייבי כריתות ואף שכתבנו בסוגי' דלא הוי מצי למידק מדלא הוי הוולד ממזר משום איסור א"א משום דלא תפסי קידושין לכ"ע היינו דווק' מטעם איסור אשת איש אבל אי נימ' דקר' דאלמנה לכהן גדול מיירי דווק' במקום ייבום דאיכ' איסור אשת אח אם כן נהי דמטעם איסור א"א אין הוולד ממזר משום דאיסור זה שוה לכ"ע אפ"ה יהא ממזר מטעם איסור אשת אח. וכן משמע מדברי ר"ת שם ביבמות דאף על גב דבשומרת יבם אין הוולד ממזר משום דאין לה קידושין לכ"ע מ"מ בשומרת יבם של אביו הוולד ממזר כדמוקי התם עיקר קרא דלא יבוא ממזר בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר. ועיין מה שכתבתי לקמן דף ס"ח באריכות אם כן ה"נ נימ' כן ותו דאם יש לה אח כהן הדיוט הרי זקוקה לו ליבום ואם כן יש לו קידושין עלי' ואם כן יהא הוולד ממזר מכה"ג. ואפשר לומר דס"ל דכיון דאמרינן לקמן דף ס"ח דהא דלא תפסי קידושין באיסור אשת אח ולא מקשינן לנדה משום דלקול' ולחומר' לחומר' מקשינן אם כן לפי הס"ד אין נלמד מזה היתר א"א לאחר מיתה דאם כן האי חומר' קול' הוא אדרבה נימ' לחומר' דאין מיתה מתרת וכמו שיבואר בלשון רש"י ז"ל בד"ה ואיתקוש מיתה לגירושין וכו'. עוד נר' לפי מה דאמר לקמן לא יאמר גרושה בכה"ג דאתי' בק"ו מכהן הדיוט אלא לחייב שתיי' באלמנה ואח"כ גרושה. וממילא דלא קשה קושי' התוספות דלא משכחת במקום יבום אלמנה ואח"כ גרושה אלא דז"א לפי מה שכתבתי לעיל דהא דלא ילפינן בק"ו מגט משום דאיכ' למימר דיו דווק' באין לו בנים ולא מפרק הק"ו משום דמשכח' דמהני אם גירשה היבם דמותר' לכ"ע אם כן שפיר משכחת אלמנה ואח"כ גרושה שלא במקו' יבם דהיינו אם נפלה לפני היבם ויבם אותה וגירשה אח"כ דמותרת לכ"ע ואסורה לכה"ג משום אלמנה וגרושה וא"ל דלהא לא איצטריך קרא כיון דאיסור אלמנה לכה"ג הי' חל בתחלה על איסור יבמה לשוק וכשיבום היבם לא הי' חל על איסור א"א נמצ' דכשמגרש היבם בא איסור אלמנה וגרושה בבת אחת ופשיט' דחייב שתיים ז"א כיון דאיסור אלמנה באיסור יבמה לשוק בהדדי אתי שפיר חל קודם איסור גרושה ודו"ק:

רש"י בד"ה ואיתקוש מיתה לגירושין וכו'. והאי דלא נילוף וכו'. לפ"ז אין הלשון מדוקדק מה מיתה שרי' וגומרת דלא הוי לי' למימר אלא גומרת. ועוד הקשה מהר"י בן לב למאי

דלא אסיק אדעתי' למימר לכה"ג בלאו ולכ"ע בעשה אמאי לא יליף ממשמעות' דהאי קרא ולולי דברי רש"י ז"ל הי' נראה דליכא למילף ממשמעות' דאיכא למימר דקר' מיירי במקום ייבום דהיינו שהאיש האחרון היה אחיו של הראשון והא נמי בכלל איש אחר לפי מה דקאמר דיבם לא איקרי אחר. ועוד כתיב ושנאה האיש האחרון וגומר דהיינו אפי' אי נימא דיבם איקרי אחר כמה שכתבו תוס' בשדה אחוזה ואף דקיי"ל דאין קידושין תופסין באשת אח היינו אליבא דאמת כדאמר לקמן דף ס"ח דהא דילפינן באשת אח דלא תפסי קידושין מאחות אשה ולא ילפינן מנדה היינו משום דלקול' ולחומר' לחומר' מקשינן אבל אי נלמד מזה היתר באשת איש לאחר מיתה הוא יותר קול' ולא הוי ידעינן דלא תפסי בה קידושין באשת אח וממיל' דאסיר' אשת איש לאחר מותה ואף דקאמר שם רב אחי בר יעקב אתי בק"ו מיבמה היינו אליבא דרב דס"ל דאין קידושין תופסין ביבמה ושמואל פליג. עלי' וקיי"ל כוותי' ותו דלפי הס"ד לית' לק"ו מיבמה לשוק שהיא בלאו דהא איכא בה מיתה כדמוכח מדיליף מאלמנה לכהן גדול ולא משני כגון שהיא יבמה ליבם אחר ולעבור עליו בב' לאווין משום יבמה לשוק ואלמנה לכהן גדול. וכן אי הוי יליף ממשמעות' דקר' דלא יכול בעלה הראשון וגומר הוי מצי לאוקמ' ביבמה לשוק ולעבור עלי' בב' לאווין אלא דהוי ס"ד דאפי' ביבמה לשוק איכא איסו' מיתה והא דכתי' לא תהי' היינו לאפוקי דלא נילוף בק"ו מגט כנ"ל א"כ ליכ' למילף באיסור אשת אח שנתגרש' ק"ו מיבמה לשוק דהתם איכ' מיתה ודו"ק:

דף יד.

בגמרא ביאה גומרת ואין כסף ושטר גומרין וכו' הקשו בספ"י דנהי דילפינן מהאי קרא דאינם גומר' אכתי מנ"ל דאינם קונים כשאר ארוסה ועיין בחידושינו לקמן דף ס"ז ע"ב דנראה דהיינו קושי' הש"ס דקאמר שם אלא אשת אח איכא למיפרך מה לאחות אשה שאין לה היתר במקום מצוה. ולכאורה אינו מובן כיון דאשת אח דאין לה היתר אלא אחר מיתת אחיו אם כן לא גרע מאחות אשה שמותרת לאחר מיתת אחותה אפי' שלא במקום מצוה וכתבנו שם דעיקר קושי' הש"ס מהא דאין קידושין תופסי' ביבם עצמו אלא מאמר דרבנן דהא לא מוכח מקר' דויבם אלא דאין כסף ושטר גומרים בה ומנ"ל שלא יתפסו בה קידושין אלא משום דכל זמן שלא יבמה הוי לענין קדושין כאשת אח גמור דאין קדושין תופסים בה אף שיש לה היתר ע"י ביאה וליכא למילף מאחות אשה דאסורה במקום מצוה וע"ז משני הש"ס התם דילפינן בהיקש' דר' יונה. ובזה מובנים היטב דברי התוספות ביבמות דף מ"ט בד"ה הכל מודים וכו'. בשם ר"ת דטעמ' דלא הוי ממזר משומרת יבם משום דאין לה קדושין אפילו לגבי יבם דלא התירה התורה אלא

ביאה דהיינו מטעם זיקה ולא מטעם קידושין ונראה דאפילו לבית שמאי דס"ל ביבמות דף כ"ט דמאמר קונה קנין גמור מדאוריית' היינו מטעם זיקת יבם ולא מטעם קידושין דס"ל נמי לא שייך קידושין באשת אח כדילפינן לקמן מהיקשא דר' יונה תדע דאל"כ קשה על טעמא דר"ת הא דאמר בריש יבמות דף ט"ו דבני צרות דבית הלל לבי' שמאי בני חייבי לאווין הוי וכשרין נינהו ואי נימ' דלב"ש דס"ל דמאמר קונה קנין גמור הוי ליה קידושין אליבא דב"ש אם כן לטעמ' דר"ת יהיה הוולד ממזר מיבמה לשוק אלא ע"כ כמ"ש דמאמר מדאורייתא קולה לאו מטעם קידושין אלא מטעם זיקת יבמין. וכן משמע מהא דקאמר שם ביבמות דף כ"ט ע"ב העושה מאמר ביבמתו פרח ממנו זיקת יבמין וכו' משמע דמטעם זיקה הוא ועיין בסמוך ודו"ק:

שם אם כן לימא קרא ויבם וכו' לכאורה נר' דלב"ש דס"ל דמאמר קונה קנין גמור ומספקא ליה לרבה ביבמות דף כ"ט אי נשואין עושה או אירוסין עושה ע"כ צ"ל דלית ליה הך דרשה דויבמה דאין כסף ושטר גומרין בה דא"כ הא מוכח מהאי קרא דאירוסין עושה. מיהו י"ל דהיינו דקאמר שם הש"ס אילימ' ליורשה השתא ארוסה בעלמ' וכו'. והיינו משום דלא עדיף מקידושין כמ"ש התוספות שם ע"א בד"ה ב"ש אומרי' וכו'. ולפמ"ש היינו משום דמוכח מקרא דויבמה דאינו גומר לגמרי א"נ י"ל דס"ל דהא גופא דמייבם בע"כ ממעט קרא כיון דילפינן מהאי קרא דאפי' בע"כ ומודו ב"ש דכסף ושטר בעינן מדעתה דומי' דאשה וה"נ ס"ל לרבנן דרבי לקמן דף מ"ד כה"ג במאמר דרבנן דבעינן מדעתה דומי' דקידושין וה"נ ס"ל לב"ש במאמר דאוריית' והיינו דממעט מה"א דויבמה דדוקא ביאה מהני בע"כ ולא כסף ושטר וב"ה ס"ל דלהא לא צריך קרא כיון דליכ' למילף אלא מאשה ממילא אמרינן דיו כאשה להיות מדעתה. וכן משמע קצת מהא דאמרינן לעיל דף ה' דאיצטרך קרא בכסף ולא ילפינן משטר וביאה משום שישנו בע"כ ואי נימא דלב"ש מאמר קונה אפי' בע"כ ביבמה אם כן אי נילוף דמהני כסף קידושין יועיל באמת ביבמה אפי' בע"כ וליכ' פרכא וקשה לב"ש ל"ל קרא בכסף אע"כ דב"ש מודו דביבמה לא מהני בע"כ מקרא דויבמה ודו"ק:

שם ובמיתת היבם מנ"ל וכו'. הקשה הרא"ש דא"כ מאי האי דקאמר אביי לעיל גבי חופה קונה דמלתא דאתי' בק"ו לא קתני. ועיין מה שכתבתי לעיל שם ליישב קושיתו ועוד נראה ליישבו דלפי מאי דקאמר לעיל דילפינן מיתות הבעל מקרא דפן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה אם כן לפי מה דאית' במתני' דסוף סוטה אפי' אם מת אחיו במלחמה חוזר מן המלחמה משמע דהוא מטעמא דקרא דפן ימות במלחמה כדפי' רש"י ז"ל בחומש דדבר של עגמות נפש הוא זה הרי נשמע מן התורה להדי' דמיתות היבם מתיר

אלא דבאמת לא מייתי הש"ס לימוד ע"ז דיבם חוזר מן המלחמה וזה ימים מקרב שראיתי בספר קרבן נתנאל בשם הגאון מהור"ר אברהם ברוד' ז"ל שתי' כן משום דאיתא בספרי דדרש מקר' דיבם חוזר. אך לענ"ד נראה דאף לפי הש"ס דידן דלא דריש מקרא לאביי דס"ל דאמר לעיל מלתא דאתי' בק"ו לא קתני היינו משום דלשיטתו אזיל דמוכח מקרא דיבם חוזר דהא מקשה שם בסוף סוטה אהא דאמר שם במתני' דאלמנה לכהן גדול אינו חוזר מקרא דלא לקחה ופריך ותיפוק ליה דירא מן העבירות שבידו ומשני שם כדרב' דאמר רבא אינו לוקה עד שיבעול נמצא לאביי דס"ל לקמן דף ע"ח קידש לוקה קשה וצ"ל דמיירי בשומרת יבם שקידשה אחיו ואף דהיא מותרת לכה"ג ליבם מדאורייתא דאתי' עשה ודחי לא תעשה מ"מ כיון דאינו מותרת אלא בביאה ראשונה כדאיתא ביבמות דף כ' ע"ב ואפי' בביאה ראשונה אסור לגמור ביאתו אלא בהעראה לבד כמ"ש התוס' שם להכי אמרה התורה שלא יחזור נמצא לאביי מוכח מקרא וא"ל דקרא איצטרך לשאר חייבי לאוין זה אינו דהא כתב הרמב"ם ז"ל בפ' ט"ו מהלכות איסורי ביאה דבכל חייבי לאווין אינו לוקה אלא אם כן קידש וכתב שם המ"מ דהרמב"ם ז"ל השיב דפלוגת' דאביי ורבא הוא בכל חייבי לאווין ע"ש ובכ"מ שם דלא יבא בקהל היינו קידושין והא דהוצרך הש"ס הכא לק"ו היינו לרבא דלא מוכח מקרא. עוד נראה לי לענ"ד אפי' למאי דאמר לעיל דלמא מאן אחר יבם ומ"מ י"ל דאביי לשיטתו דס"ל בר"פ המגרש דאשת שני מתים דאוריית' והנה רש"י ז"ל כתב ביבמות דף למ"ד ע"ב והביאו הב"ש דלמ"ד יש זיקה בשני יבמין ומת א' מהן אסורה ליבם ובאמת לא ושכחת אשת שני מתים דאוריית' לרבנן דר"א בר"פ המגרש אלא בכה"ג אם כן אי אפשר לפרש גבי יבם שחוזר מן המלחמה דאיש אחר יקחנה היינו יבם דהא אסורה לו דהוי לי אשת שני מתים ואין לומר כיון דאשת שני מתים דאוריית' ופטורה מן החליצה כמו ערוה כמשמעות הכתוב בר"פ המגרש אם כן מותרת לעלמ' כיון שאינה זקוקה ליבם זה אינו דאכתי זיקה מן אחיו הראשון שהיתה זקוקה לזה האח שהוא מת במלחמה לא פקע דהא לא הית' מותרת כיון דמיתת היבם אינו מתיר אסורה לכ"ע נמצא דלאביי מוכח מקרא אפי' אי נימ' דיבם איקרי אחר ועוד נר' הא דקאמר בש"ס דיליף מיתות היבם בק"ו מאשת איש שהוא במיתה לית' למ"ד דס"ל אשת ב' מתים דאוריית' דאיכ' למיפרך מה לאשת איש שכן מיתות הבעל מתיר ליבם משא"כ במיתות היבם שאינה מותרת ליבם דהוי ליה אשת שני מתים. ולפי מה שכתבתי א"ש דבאמת לאביי דס"ל אשת שני מתים דאוריית' אין צריך להק"ו. ועיין מה שכתבתי לקמן עוד בזה ודו"ק:

תוס' ד"ה ותהא אשת איש יוצאת וכו'. וא"ת הא איכא למיפרך וכו'. הקש' מהרש"א ז"ל דלמא יליף חליצה מגט ע"ש שכתב. ונראה דאית לתלמוד' שום פירכא. ולענ"ד נראה דהיינו פירכ' דאיכא למימר מה לגט שכן ישנו בע"כ כדפריך לעיל דף ה' משא"כ בחליצה דבעינן שיכוונו שניהם כדאיתא ביבמות דף ק"ו בין שנתכווין הוא וכו'. מיהו י"ל דהוי פירכ' כל דהוא דלא פרכינן ליה לעיל דף ה' אלא על מה הצד דבעי למילף כסף משטר וביאה. וכן משמע מדקאמר לעיל דף ד' ע"ב דנילוף דביאה קונה בק"ו מיבמה ולא פריך מה ליבמה שכן נקנית בע"כ. ויותר נראה דלפי מה שכתבו תוספות בסמוך דפרכינן מהכנסה להוצאה כדפריך לעיל מה לשטר שכן מוצי' בבת ישראל אם כן ה"נ איכא למיפרך הכא מה לשטר שכן קונה באשה. ומה שהקש' עוד מהרש"א ז"ל על מה שכתבו תוספות עוד בד"ה ותהא יבמה יוצאת בגט וכו'. דמה לאשת איש שכן נקנית בשטר וכו'. דנילוף גט מחליצה ע"ש. יש לומר דה"נ איכא למיפרך יציאה מהכנסה ונימא קנין שטר יוכיח דאינו קונה ביבמה אע"פ שקונה באשה. וכן משמע קצת מדהביאו ראי' דפרכינן מהכנסה להוצאה מהא דאמר לעיל דף ה' ע"ב ולא הביאו ראי' מהא דאמר דף ד' ע"ב דמעיקר' דדינ' פרכ' מה לאמה עבריה שכן יוצאת בכסף הרי דפרכינן מהוצאה להכנסה. ולפי מה שכתבתי י"ל דהביאו ראי' דפריך בכה"ג בילפותא דקנינים מהדדי וה"נ אי בעי למילף גט מחליצה איכא למיפרך כה"ג. אך לפי זה הוי חצי תוס' לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מה לאמה העבריה וכו' וא"ת ונילוף כסף מביאה דאכתי הוי מצי למיפרך דמה שיוצאת בכסף הוא יוכיח דמועיל ביציאת אמה עבריה ואינו מועיל באשה אלא דעדיפ' כתבו שם. ועוד יש ליישב קושי' מהרש"א ז"ל דליכא למילף שטר מחליצה דאיכא למיפרך מה לחליצה שכן מוטעת כשירה משא"כ גט מוטעה דפסול כדאית' ביבמות דף ק"ו ודו"ק:

בגמרא ותהא אשת איש יוצאת בחליצה וכו': הקשה המהרש"א ז"ל דכיון דאיכא למילף הכי והכי נימא כל חד וחד תיקום אדוכת'. וע"ש שכתב דאיכא למילף בק"ו דגט מועיל ביבמה מה אשת איש שהיא בחנק וכו' ר"ל דכיון דאיצטרך למעט יבמה מגט דלא נילף ק"ו איסור לאו מאיסור מיתה הוצרך נמי ממילא למעט אשת איש מחליצה כיון דלא שייך כל חד וחד תיקום אדוכתי'. ונראה דלרבא דס"ל לעיל דף ה' ע"א דבעינן קרא דספר כורתה למעט דלא תצא בכסף אם כן ממיל' דל"ק קושי' מהרש"א כמ"ש שם דכיון דנתמעט חליצה באשה ממיעוטי דספר כורתה איצטרך נמי מיעוט ביבמה כיון דלא שייך כל חד וחד קאי אדוכתי' ובזה נראה לי ליישב קושי' הרא"ש ז"ל שהבאתי לעיל על אביי דאמר לעיל דלא קתני במתני' מלת' דאתי' בק"ו הא תני מיתת היבם ע"ש ולפמ"ש י"ל דאביי לשיטתו דס"ל לעיל שם דאין קטיגור נעשה סניגור וע"כ קרא דספר למעט

מחליצה קשה קושי' מהרש"א הנ"ל וע"כ צ"ל משום דה"א דילפינן איסור לאו דיבמה מאיסור חנק דאשת איש נמצא דמוכח זה הק"ו דלאו ממיתה מהני קרא דאל"ה למה לי קרא כקושי' מהרש"א ז"ל וכי אמר אביי דמלת' דאתי' בק"ו לא קתני היינו ק"ו דאדם דן מעצמו אבל ק"ו זה שמוכרח מן התורה תני' לי' אבל רבא לשיטתו דס"ל דאיצטרך קר' דספר כורת' למעט יציאות כסף וממיל' מתורץ קושי' מהרש"א ז"ל הנ"ל וליכא הוכחה להאי ק"ו מן התורה ע"כ דתני' מתני' אפי' מלתא דאתי' בק"ו אפי' שאדם דן מעצמו. אך לפי מה שכתבתי לעיל דף ה' דאף לאביי איצטרך למעט כסף שהיא תתן לו ממיל' דלק"מ קושי' מהרש"א. ועוד נ"ל דלפמ"ש לעיל בהא דאמר גבי מיתות הבעל דלמ' לכ"ע בעשה ופירש"י מויצאה והיתה ולא קאמר מספר כורתה משום דספר דכתיב גבי עיקר הגט לא שייך לומר בעשה דכיון דהגט בטל ממילא היא במיתה. וכן איפכא הא דלא קאמר הכא מויצאה והיתה דמשמע מיעוט' דווקא ע"י גט משום דאם כן אינו אלא בעשה ובאמת חליצה לא מהני מידי אפי' לפטור ממיתה ולפ"ז י"ל דאי לא הוי כתיב שום קרא ממילא הוי אמרינן דעכ"פ בא"א בחליצה איכא עשה דויצאה והיתה וממילא הוי ילפינן הק"ו להתיר יבמה בגט כיון דליכא עשה להכי איצטריך גבי יבמה. וכיון דכתיב גבי יבמה ממילא איצטריך נמי גבי א"א דלא נילוף הק"ו כנ"ל אף דלפי מה שכתב התוספות בד"ה לכ"ע בעשה תימ' נילוף בק"ו מגט משמע דע"י הק"ו מוכח דלאו עשה הוא אם כן ה"נ איכא למילף בק"ו מיבמה דלאו עשה הוא ז"א דכיון דאיכא למימר ק"ו להכי ולהכי מה"ת לבטל העשה כיון דאיכא למימר ק"ו איפכא ותו דהתוספות לא הקשו לעיל אלא לפי מה שהקדימו דהעשה משום ודבק באשתו אבל לפירש"י דהעשה מויצאה והיתה לא מסתבר לבטל העשה דכתיב גבי היתרא דגט משום הק"ו כמ"ש בספ"י בלשון התוספות שם. עוד יש ליישב קושי' מהרש"א דל"ל שום קרא כיון דאיכ' למילף להכי ולהכי תיפוק לי' דתיקום כל חד וחד אדוכתי' י"ל דכיון דכתי' גבי חליצ' ככה לעכוב' לשאר מילי דאף על גב דקאמר בסמוך דאפי' במקום דכתיב עכוב' איכא למילף בק"ו מ"מ היכא דאיכ' למימר ק"ו לכאן ולכאן בוודאי אמרינן דככה עיכוב' הוא וילפינן מק"ו איפכ' א"כ ה"נ ה"א דילפינן ק"ו לאשה דתצ' בחליצה לכך איצטרך בספר ובתר דכתיב ספר אלימ' ק"ו למילף דיבמה יוצאה בגט לכך איצטרך נעל וכעין זה יש לתרץ גבי יוה"כ דכתיב בי' גורל וחוקה וכו'. דהא דאיצטרך קרא דועשהו חטאת אף על גב דאיכ' למילף ק"ו נמי איפכ' דבקינין מהני גורל כמ"ש התוספות ביומא דף מ"ם וכיון דאיכ' למילף להכי ולהכי ממיל' דכל חד וחד תיקום אדוכתי' ולפמ"ש אתי שפיר כיון דכתיב חוקה

ממיל' הוי ילפינן ק"ו לקינין דווקא לכך איצטרך קרא דועשהו דילפינן מיני' למעוט' שעיר דאין השם מקדש ובקינין דאין הגורל מקדש ודו"ק:

שם בגמרא ת"ל ועשהו חטאת וכו'. וביומ' שם דף מ"ם ע"ב כתבו התוספות דילפינן מיני' נמי דלא מהני הגרלה בקינין והקשו שם דהא לקמן דף ט"ו ע"ב גבי ע"ע הנמכר לנכרי או לישראל איצטרך תרי מיעוט' ע"ש. ולולי דבריהם ז"ל היה נראה דוודאי כל היכא דאיכא לאוקמי במעוט' בדוכתי' מוקמינן לה יותר בדוכת' ולא אמרינן דכתב התורה מיעוטי הכא למעט במקום אחר כדאמר לעיל דף ה' קאי בגירושין דממעט גירושין אם כן ה"נ גבי שעיר מוקמינן לי' לקר' דועשהו לגופא וכיון דלא הוי צריך הכא דמהיכא תיתי נימ' דמהני קריאות שם דהא כתיב בי' חוקה וע"כ ילפינן מיני' דלא מהני גורל בקינין דדוקא אמרה תורה לקדשה בשם ואיכא ק"ו אלימ' למילף הכא גבי שעיר דהשם מקדשו לכך איצטרך ועשהו נמצ' דממיל' מוכח דלא מהני גורל גבי קינין משא"כ לקמן גבי יגאלנו איצטרך תרי מיעוטי דאפילו אי נימא דע"ע הנמכר לישראל נגאל בקרובים אפ"ה איצטרך מיעוט' גבי נמכר לנכרי דאינו יוצא בשש דלא נילוף מג"ש דשכיר שכיר ואם כן ליכא למילף מיני' דלא מהני גאולת קרובים לכך איצטרך באלה דאינו יוצא בשש וע"כ צריך לאוקמי קרא דויגאלנו למעט במקום אחר דהיינו נמכר לישראל. ועוד נראה דאפילו מאן דלא יליף שכיר שכיר מ"מ ליכא למילף דגאולת קרובים אינו מועיל בנמכר לישראל מדאיצטרך מיעוטי גבי נמכר לנכרי שאינו נגאל בשש דהתם בל"ז הוי ק"ו מנמכר לישראל דאינו יוצא במיתות האדון ואפילו אי נימא דנמכר לישראל נגאל בקרובים אפ"ה איצטרך מיעוטי בנמכר לנכרי דאינו יוצא בשש ואין להקשות דלפ"ז קשה בשמעתין דל"ל בספר גדי אשה ונעלו גבי יבמה הא אפי' אי הוי כתיב מיעוטי בחד הוי ידעינן באידך דלא מהני מדאיצטרך האי מיעוט' זה אינו דל"מ לרבא דספר לא מייתר' דאיצטרך דבכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף כדאיתא לעיל דף ה' וכן לאביי לפמ"ש דס"ל גם כן דאיצטרך מיעוט' גבי כסף אם כן פשיטא דלק"מ כיון דלא מייתר' ליכא למילף מדאיצטרך אלא אפי' אי נימא דלאביי מייתר' ספר דאינה יוצאת בחליצה ליכא לאקשוי' דל"ל ספר דהא נשמע מדאיצטרך נעלו דהא גבי יבמה בלא זה איכ' ק"ו שתצ' בגט מא"א שהיא בחנק כמ"ש מהרש"א ז"ל ואכתי הוי ס"ד דא"א יוצאה בחליצה ותו דהו"א דאיצטרך נעלו דלא נימ' ק"ו משפחה כנענית שיוצאת בשטר ואינה יוצאה בחליצה ובמיתות האדון אבל באשה הוי ס"ד כיון שיוצאת בגט ובמיתות הבעל יוצאת בחליצה בק"ו דיבמה שאינה יוצאת בגט וכן אין להקשות איפכ' דל"ל נעלו הא נילוף מדאיצטרך ספר גבי אשה משום די"ל דאכתי לא הוי ידעינן דיבמה יוצאת במיתות

היבם ולא בגט דלמ' איפכ' משא"כ בקרא דנעלו שפיר ממעטינן גט ולא מית' משום דהוי בידי אדם דומי' דנעלו כמ"ש התוס' ודו"ק:

בתוס' ד"ה הא לאו הכי דרשינן ק"ו וכו'. תימא הא בפ' טרף בקלפי מוקמי האי ברייתא כר' יהודה וכו'. לולי דבריהם ז"ל הי' נראה דהא התוספות הקשו שם דל"ל קרא דועשהו תיפוק ליה מאשר לה ע"ש. ונראה דמאשר עלה לא ילפינן אלא שאין השם קובע בשעה שהגורל קובע דהיינו בין ווידוי התר לשחיטתו ואכתי איכ' למילף ק"ו מקינין דהא אמר ר' חסדא שם ביומ' דף מ"א דאין הקינין מתפרשת אלא או בלקיחות הבעלים או בשעת עשיית הכהן ונילוף מיני' דאף בשעיר יקדש השם או בשעת לקיחתו או בשעת עשייתו וכדמפרש רבא עצמו שם אינו דין שיקדש השם בשעת לקיחה ובשעת עשי' תדע דקאמר התם דף ס"ט ע"ב דלר' נחמי' דאמר מעכבי כ"ע ל"פ דמעכבתו ואמאי הא מסקינן הכא דאף במקום דכתיב עיכוב אפ"ה ילפינן ק"ו אם כן אפי' לר' נחמי' דכתיב חוקה אכתי איכא למילף בק"ו מקינין דמהני קדושת השם כיון דלא ידע וקרא דועשהו. ולפי מ"ש אתי שפיר דהתם מיירי לענין קדושת השם בזמן הגרלה דהא וודאי ליכא למילף בקל וחומר דהא בקינין גופא לא מהני כדקאמר רבא ואפ"ה איצטרך קרא דלא נימ' למצוה בעלמא כמו הנחה ואין להקשות לפ"ז מאי מקשה הש"ס ביומ' שם מהך ברייתי' דהגרלה מעכב דלמ' ס"ל לר' יהוד' לא מעכב' ואפילו אם קרא שם לבד בין ווידוי הפר לשחיטתו מהני ולא ממעט אלא דלא מהני קריאת שם בשעת לקיחה או בשעת עשי' דלא נילוף בק"ו זה אינו חדא דלישנ' דברייתי' לא משמע כן דקאמר הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת משמע דבשום מקום לא מקדש ותו דא"א לומר כן כלל דאם כן תקשה דמנ"ל לאוקמי קרא דועשהו על שעת לקיחה ועשי לאפוקי מק"ו הא יותר איכ' לאוקמי קרא על שעת זמן הגרלה דליכ' ק"ו אלא ע"כ צ"ל דס"ל להברייתי' דעל שעת הגרלה לא צריך קרא דנפק' לי' מאשר עלה וע"כ קרא על שעת לקיחה ועשי' לאפוקי מק"ו ולפ"ז י"ל הא דאמר בסוגי' שם דף מ' בברייתי' דשעיר אינו מעכב את הפר אי דאקדים מתן דם של פר בהיכל קודם מתנות דשעיר בפנים חוקה כתיב בה אלא דאקדים מתנות הפר בפנים מקמי הגרלה וכו'. ואב"א לעולם ר' יהוד' היא ונהי דסדרי לא מעכב הגרלה מיהא מעכב' ונתקשה שם הת"י דכיון שאמר בתחלה דהיכ' דאקדים מתנות פר בהיכל קודם מתנות שעיר בפנים דמעכב אפי' לר' יהוד' כיון דהקדים עבודת פנים אם כן ה"נ כיון דהקדים עבודת פנים להגרלה לעכב. ונדחקו שם דהדר ביה הש"ס ובדף ס"א כתבו הת"י לחלק בין הקדים עבודת חוץ לעבודת פנים ובין הקדים עבודת פנים לעבודת חוץ. ולענ"ד נראה דא"צ לדחוק כלל והוא דיש לדקדק עוד בהא דקאמר אלא דאקדים מתנות

דפר בפנים מקמי הגרלה וכו'. דהא קודם מתן דם פר בפנים הי' שחיטת הפר וחפינה והקטרה בפנים ואם כן תיפוק לי' שהקדים עבודת אלו של פנים מקמי הגרלה ויותר הוי ליה לפרש דאקדים שחיטת הפר מקמי הגרלה דשחיטת הפר כיון שצורך פנים היא כפנים דמי כדאית' שם ביומא בפ' שני שעירים וכמ"ש הרמב"ם שם. אך נראה דע"כ למאי דקאמר בברייתא זו דאי לאו ועשהו הוי ילפינן בק"ו מקינין דקידוש השם מהני והיינו כמפרש רבא דה"א דמהני בשעת לקיחה או בשעת עשיי' משום דבזמן הגרלה ליכ' למילף משום דכיון דבקינין עצמו לא מהני שלא בשעת לקיחה ועשי' דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולפ"ז נראה דע"כ הגרלה נמי מהני בשעת לקיחה ועשי' דאל"ה ליכא למילף דקידוש השם מהני בשעת לקיחה ועשי' דנימ' דיו אסוף דינא אע"כ דהגרלה מהני נמי בשעת לקיחה ועשי' והיינו משום האי ק"ו עצמו משום דכיון דחזינן בקינין דבשעת לקיחה ועשי' עדיפ' אם כן נילוף מיני' בק"ו כיון דהגרלה מהני שלא בשעת לקיחה ועשי' כ"ש בשעת לקיחה ועשי' והדר ילפינן דקידוש השם שיועיל בשעת לקיחה ועשי' מק"ו מקינין ואם כן שפיר אמר לעיל דנהי דסדרי לא מעכב הגרלה מיהא מעכבי דאף על גב דכתיב חוקה מ"מ הכא שאני דכיון דלאחר מתן דם הפר בפנים הוא שעת שחיטת השעיר דהוי שעת עשי' דשעיר ילפינן מק"ו מקינין דמהני בשעת עשי' דאף על גב דכתיב ביה ועשהו דממעט דלא מהני קידוש השם בשעת עשי' אפ"ה לא ממעט מיני' הגרלה בשעת עשי' ואף על גב דכתיב חוקה ילפינן ק"ו כדאמר הש"ס הכא. וממיל' מתורץ דלא נקט שהקדים שחיטת הפר או הקטרה קודם הגרלה דכיון דקודם מתן דם פר לא הוי שעת עשיו' שחיטת השעיר באמת מעכב. ובזה מתורץ ממיל' קושי' התוספות דשפיר מוכח דאף על גב דכתיב חוקה ילפינן בק"ו מדקאמר הכא דאי לאו ועשהו הוי ילפינן ק"ו דקידוש השם מהני בשעת עשי' ע"כ צ"ל דהגרלה מהני בשעת עשי' דאל"ה איכא למימר דיו כהגרלה והיינו משום דע"כ דילפינן דהגרלה מהני בשעת עשי' מק"ו כנ"ל ואע"ג דכתיב ביה חוקה כיון שהקדים עבודת פנים קודם הגרלה דבשעת עשי' שהוא שחיטת השעיר כבר הקדים שחיטת הפר וחפינה והקטרה אפ"ה ילפינן בק"ו ואין לומר דלמא קרא דועשהו חטאת איצטרך דלא מהני בשעת לקיח' דליכא הקדמות עבודת פנים ולהכי איצטרך קרא דועשהו זה אינו דכיון דלא מהני בשעת עשי' ליכא למילף מקינין דאיכא למיפרך מה לקינין שכן מועיל בשעת עשי' וכן נראה לי ליישב קושי' התוספות ודו"ק:

ונראה דהתוספות ז"ל ס"ל כסברת התוס' שם דף ס"א שכתבו דאם הקדים עבודת פנים לעבודת חוץ לא הוי משני סדר עבודה בכך ולא מעכב לר' יהודה ושפיר הקשו. ובזה נראה לע"ד דמתורץ מה שהקשו תוספות ביומ' דף מ"א בד"ה סתם ספרא וכו' על תי'

הר"ש מקוצי דהא איצטריך ועשהו למעוטי בעלמ' שלא יקדיש הגורל והיינו כמ"ש שם דמהאי קרא דועשהו ילפינן נמי דלא מהני הגורל גבי קינין ולפמ"ש אתי שפיר דהא וודאי ליכ' למילף בק"ו שיועיל הגרלה בקינין שלא בשעת לקיחה ועשי' כיון דאפי' קידוש השם לא מהני אמרינן ביה דיו כקידוש השם וע"כ דה"א דמהני הגרלה גבי קינין בשעת לקיחה ועשי' אם כן צ"ל דהגרלה מהני גבי שעיר בשעת לקיחה ועשי' דאל"ה נימ' דיו כהגרלה דשעיר ואי נימ' דחוקה קאי נמי אדברים הנעשים בבגדי לבן וחוץ אם כן ליכא למילף הגרלה דשעיר שיועיל בשעת לקיחה ועשי' דהא כתיב ביה חוקה כנ"ל אלא דאף על גב דכתיב חוקה ילפינן ק"ו ודו"ק:

בפירש"י ולא לה ולחברתה וכו'. ששמותיהן שווין וכו' אם כתב פלוני וכו' ולכאורה אינו מובן דבתחלה כתב ששמותיהן שוות ואח"כ כתב פלונית ופלונית וגם הוא לכאורה נגד הסוגי' בגיטין דף פ"ז. ונראה פירושו משום דבגיטין שם דריש מהאי קרא דאם כותבין ב' אנשים אנו פלוני ופלוני מגרשין נשותינו פלונית ופלוני' ולא כ' פלוני מגרש פלונית ופלוני מגרש פלוני' פסול משמע דוק' משום דלא מוכח מלתא מי מגרש זו ומי מגרש זו ובאמת ס"ל לרש"י כיון דקרא דוכתב לה מיירי באיש אחד שכתב לה ולחברתה אי אפשר לומר שכתב לשתי נשים שיש להן שני שמות דאם כן מוכח' מילתא שפיר ואין זה ענין לדרש' שאמרו שם ואי נימא שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוה והוא לא כתב בגט אלא בלשון שמגרש אחת ויתן לזו ואח"כ יתן לזו להא לא בעי קרא דמלה לשמה נפקא ושכתב לשמה של זו אי אפשר לכוין לשמה של אחרת ואין זה דומה למה שאמרו בר"פ כל הגט איזה שארצה אגרש בו דהתם אי נימ' יש ברירה הוברר הדבר דלשמה נכתוב משא"כ כשמגרש באמת שתיהם ועכ"פ באחת לא הוי לשמה לכך פי' רש"י דמיירי בכה"ג שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות וכתב בלשון שמגרש שתיהן פלוני מגרש את שתי נשיו פלונית ופלונית ר"ל אף שיש להם שם אחד כתב שמה של זו ושמה של זו ובכל אחת כשכתב לשמה נתכווין לשם זו האשה אפ"ה פסול משום דאינו ניכר בכל שם ושם מי היא האשה שכווין עליה ויש לטעות בכל שם שזו היא שם של חברתה ואף דאמרינן בר"פ כל הגט דאם יש לו ב' נשים ששמותיהן שיות מהני לר' אלעזר בעדי מסירה היינו כשלא כתב בגט אלא שם אחת דידוע הוא בשעת מסירה שלזו הוא שמוסר לה אבל כשכתב בה שתי שמותיהן השוות אינו יודע בשעת מסירה איזה שם הוא שמגרשה בה וזה הוא שאמרו תורה ולא לה ולחברתה ומיניה יליף הש"ס דה"ה ב' אנשים שכתבו אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלוני' ופלוני' כיון דלא מוכח' מלת' מי מגרש זו ומי מגרש

זו נמי פוסל מיהו לא מצאתי מפורש דין זה דכשיש לו שתי נשים שאין שמותיהן שווין שאינו בכלל ולא לה ולחברתה וצ"ע:

דף יד:

בגמרא עבד עברי נקנה בכסף מנ"ל וכו'. הקשה במהרש"א ז"ל דלמה לא יליף מהיקשא דאחרת כדיליף לקמן גבי שטר. וכן נראה לענ"ד דקשה לר' חסד' דיליף לקמן קנין שטר מלא תצא כצאת העבדים אבל נקנית בקנין עבדים דה"נ נילוף מניה קנין כסף וא"ל דדוקא שטר מרבינן כדקאמר לקמן מסתבר' שטר הוי לי' לרבויי שכן מוציא בבת ישראל ז"א דה"נ איכא למימר גבי כסף שכן מכניס בבת ישראל. ודוחק לומר דשטר עדיף שכן מכניס ומוצי' וכ"ש לפמ"ש לקמן דגבי שטר לא שייך לומר שכן מכניס גבי בת ישראל כיון דשטר קידושין הבעל כותבו שהוא הקונה וגבי קנין העבדים המוכר כותבו שהוא המקנה אם כן מסתבר' לרבוי' טפי קנין כסף דדמי' ליה בהכנסה ונהי דלפי המסקנא דמרבינן כסף מקרא אחרינ' ע"כ אתא לרבויי שטר מ"מ מאי מקשה הש"ס בתחלה בכסף מנא לן ודוחק גדול לומר דקושי' הש"ס הוא דאי מרבינן מהאי קרא כסף מנ"ל שטר וכ"ש דקשה טפי לפי' ר"ת דעיקר קושי' הש"ס הואיל וכל קנינו בכסף הוא משום דיליף מהני קראי דישראל קונה בשטר ולא נכרי ולפמ"ש אדרבה איכא לרבויי מהני קראי כסף טפי ודוחק לפרש לפי' ר"ת דס"ל להמקש' כיון דאיכא לרבויי מהני קראי דאחרת ומלא תצא כצאת העבדים קנין שטר נמי ושטר לא שייך גבי נכרי ממיל' איכא לאוקמי קראי בקנין שטר דוקא כי היכא דניהוי לנכרי בחדא ובישראל בחדא כמו שכתב התוספות בד"ה הואיל וכל וכו' ונראה לענ"ד ליישב די"ל דס"ל להמקש' דהא דאמר לקמן והתנחלתם אותם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה היינו דווקא לבתר דמרבינן קנין כסף בהדי' כדמסיק הכא אבל כל כמה דלא ידעינן קנין כסף משמע מפשט' דקרא דממעטינן קנין כסף בע"ע דהא רישא דקרא מהם תקנו עבד ואמה והיינו שקונה את העבד כשהוא נכרי ומוכר את עצמו לישראל לשם עבדות וכיון דנכרי כל קנינו בכסף אינו קונה אותו כשהוא נכרי אלא בכסף ולא בשטר ולא בחזקה דקניני' אלו אלא בישראל מישראל והא דקאמר לקמן אותם בחזקה וכן הא דבעי למימר אותם בשטר היינו ע"כ כשישראל מוכר עבדו לישראל אחר דנקנה בכסף ובשטר ובחזקה כמו קרקע ואף על גב דפשט' דקרא לא משמע הכי דהא מיירי הכא בקונה נכרי לעבדות מ"מ כיון דליכ' למעט כסף כיון דכבר נתרבה בהדי' ע"כ מוקמינן ליה לחזקה או לשטר אבל כל כמה דלא מרבינן כסף בהדי' איכ' לאוקמי מיעוט' דאותם על קנין כסף דמיירי ביה רישא דקר' בקונה נכרי שכל קנינו בכסף: והיינו דפריך בכסף מנא לן. ובזה מיושב נמי מה שמקשה הריטב"א ז"ל דהכא פריך מוכר

עצמו מנא לן ולא פריך הכי גבי שטר. ולפמ"ש אתי שפיר דכל עיקר הקושי' דהכא היינו משום דמסתבר' לאוקמ' מיעוט' דאותם בקנין כסף דווק' דמיירי ביה קרא כנ"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה הואיל וכל קנינו וכו'. וקשה לר"ת וכו' נראה להבין דעת רש"י ז"ל דדוחק לפרש הסוגיא דלא כהלכתא ותו הא דקאמר הניח' למאן דיליף ש"ש דמשמע דהיינו ר"א כדקאמר בסמוך ור"א שמעינן ליה בעירובין גבי נותן מעה לחנווני ומפרש הש"ס דס"ל דמעות קונות מן התורה אם כן לדידי' א"צ לג"ש ותו לפמ"ש תוספות לקמן דף כ"ו בד"ה שדות בכסף יקנו דליכ' למילף משדה עפרון משום דכל קנינו בכסף אם כן לפי' רש"י ז"ל צ"ל דחזקי' דיליף התם משדות בכסף יקנו של כר"ל דמעות אינן קונות מן התורה וקיי"ל דחזקי' ור' יוחנן הלכה כחזקי' כמ"ש הרי"ף ז"ל בפ' אין מעמידין ובהא קיי"ל כר' יוחנן ונרא' ליישב פירש"י ז"ל דאזיל לשיטתו דפי' בב"מ דף מ"ו ע"ב בד"ה סבר כרבי יוחנן דאמר לקמן דבר תורה מעות קונות כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש שאמרה התורה ונתן הכסף וקם לו ע"ש. וכן פי' רש"י לקמן דף כ"ו. ר"ל אף על גב דפשט' דקרא משמע הנקנה מיד ליד דהוא משיכה כדיליף מיני' ר"ל בב"מ דף מ"ז ע"ב ותו דהא מצינו משיכה אף בישראל גבי מציאה ומתנה ותו דאפי' מעות קונות היינו כשהוא מושך המעות נקנה החפץ הרי דעל כל פנים. משיכה קונה אלא דפליגי במה יהיה המשיכה בכסף או בחפץ כמו שיבואר לקמן דף כ"ב ע"ב אם כן מפשט' דקרא דכתיב או קנה מיד עמיתך משמע יותר משיכת החפץ וע"כ צ"ל כפי' רש"י ז"ל דנפק' מונתן הכסף דמצינו גבי ישראל קנין כסף וממיל' יליף מיני' בבכורות דף י"ט גבי נכרי קנין משיכה מדכתיב מיד עמיתך מדישראל בחדא נכרי נמי בחדא וצ"ל אף דמצינו כסף מפורש גבי נכרי דכתיב נתתי כסף השדה קח ממני וכן גבי נמכר לנכרי דכתיב מכסף מקנתו אם כן מה"ת ניפוק מפשט' דקרא דמשמע משיכה גבי ישראל הא כמו כן מצינו קנין כסף גבי נכרי אלא דלפי האמת זה אינו דגבי קרקעות בישראל. וכן גבי ע"ע הנמכר לישראל נמי מפורש דנקנה בכסף כדמסיק הכא ולקמן דף כ"ו ואם כן מזה אין הכרע ושפיר יליף מהקדש דמצינו גבי ישראל לחוד אבל לפי הס"ד דלא ידע מנמכר לישראל שפיר י"ל דאדרבא מדמצינו גבי נכרי בכסף י"ל דכל קנינו בכסף אפי' במטלטלין ובישראל משיכה כפשט' דקרא ולפ"ז א"ש פי' רש"י כפשט' אפילו לר' יוחנן משום דלפי הס"ד י"ל דמה לנכרי שכן כל קנינו בכסף ובזה אתי שפיר גבי שדה שכתבו תוספות לקמן דליכ' למילף משדה עפרון משום דכל קנינו בכסף היינו דאי לאו דכתיב גבי ישראל שדות בכסף יקנו כיון דמצינו כסף גבי נכרי ולא גבי ישראל ממיל' איכ' לאוקמי או קנה מיד עמיתך במשיכה ולנכרי בכסף כנ"ל כן נראה ליישב פי' רש"י ז"ל ולולי דברי רש"י ותוספות ז"ל היה נראה לפרש לפי

מה דאמר לקמן דף ט"ז אומר רבא זאת אומרת ע"ע גופו קנוי והיינו בנמכר לישראל אבל בע"ע הנמכר לנכרי אין גופו קנוי אלא משועבד למעשה ידיו כדאית' ביבמות דף מ"ו אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם וכו'. ואינו אלא חוב בעלמא ושיעבוד מעשה ידיו. וכן משמע מהא דאמר לקמן דף י"ט אמר רבא אמר ר"נ המקדש במלוה שיש עלי' משכון מקודשת וכו' האי הלואה הוא והיא גופא משכון היא וכו' ואמרינן בפסחים דף ל"א ע"ב דלכ"ע נכרי מישראל לא קנה משכון ואם כן אינו אלא הלואת מעות ושיעבוד למעשה ידיו וקיי"ל בכמה דוכתא דשיעבוד עדיף טפי מקנין כדאית' בב"ב דף קנ"ז דאף על גב דאין אדם קונה דבר שלא בא לעולם משעבד דבר שלא בא לעולם אם כן איך נלמד קנין עבד הנמכר לישראל שקונה אותי קנין הגוף מנמכר לנכרי דאינו קונה אותו אלא להשתעבד למעשה ידיו לתשלומי החוב והיינו דקאמר אשכחן נמכר לנכרי הואיל וכל קנינו בכסף ר"ל דכל קנינו שקונה בו אינו אלא בקנין כסף שהוא משועבד לשלם החוב ולא קנין הגוף לכך קונה זה השעבוד בכסף כמי כל חוב משא"כ בנמכר לישראל דקונה קנין הגוף מיהו התוספות ס"ל דאין חילוק בין נמכר לנכרי לנמכר לישראל לענין קנין הגוף כמו שיבואר לקמן דף ט"ו ע"ב בתוספות ד"ה אמר קרא. ובדף ט"ז בתוספות ד"ה אמר רבא ע"ש ודו"ק:

בא"ד דכתיב מכסף מקנתו לאפוקי שאינו קונה בשטר וכו'. עמ"ש מהרש"א ז"ל בזה. אך בתוספות ב"ב דף נ"ד בד"ה כותי מכי מטא זוזי וכו' כתבו זה בשני טעמים דמכסף מקנתו איכ' למעוטי נמי שטר וע"ש:

בא"ד שהרי אינו בתורת גיטין וקידושין וכו'. נראה מ"ש בתורת גיטין כוונתו משום דדוחק לפרש הקושי' הוא דווקא לרב הונא דיליף מקרא דאחרת דאדון כותבו דהא כל עיקר סברתו דר"ת לפרש הסוגי' אליבא דהלכתא והאיך יפרש הסוגי' אליבא דר' הונא לחוד ותו דקיי"ל כר' חסדא כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' ד' מהלכות עבדים ונראה דס"ל דהקושי' הוא אפילו לר' חסדא כיון דקאמר לקמן מסתברא שטר הוי לי' לרבויי שכן מוציא בבת ישראל וכמ"ש לקמן דלר' חסדא לא שייך לומר שכן מכניס דכיון דס"ל אב כותבו לא דמי לשטר קידושין דבעל כותבו ממילא כיון דנכרי ליתא בתורת גיטין ממעטינן מיני' שטר כמו חזקה ודו"ק:

בא"ד ועוד נראה לר"ת דאפי' בקרקעות וכו'. ובב"ב דף נ"ד כתבו הטעם משום דילפינן דקנינו של נכרי בשדה בכסף משדה עפרון אבל בשטר לא כיון דקרא דואקח את ספר המקנה בישראל כתיב ולפ"ז נראה דה"ה דאינו קונה בחזקה דהא קרא דמייתי לקמן בישראל כתיב כמו שיבואר לקמן דף ך"ו דמקרא דוירשתם אותה וישבתם בה היינו

שזכה כל אחד בחלקו בחזקה אבל מן הנכרי לא הי' צריכי' לקנות דכבר ירושה להם מאבותיהם ואין להבי' ראי' מהא דאמר בב"ב דף ק' דר"א יליף דהילוך קונה מקרא קום התהלך בה לארכה ולרחבה משמע דקנה אברהם בחזקה דהתם לאו מטעם קנין מנכרי דהא לא הי' מדעתם אלא דומי' דכיבוש מלחמה כדאיתא ביבמות דף מ"ה דכיבוש מלחמה מהני אפי' בנכרי והיינו דקאמר שם בב"ב ורבנן וכו' כדי שתהא נוח לכבוש לפני בניו משמע דקנה אותה מדין כיבוש וכן משמע מלשון הש"ס מדפריך לקמן גבי ע"ע דממעט אותם מחזקה ואימא ואותם בשטר וכו' ולא משני כיון דקרא מיירי בקונה מן הנכרי כדכתיב ברישׁ' דקרא מהם תקנו ובנכרי לא מהני שטר כמ"ש התוספות אלא משום דכמו כן לא מהני חזקה גבי נכרי ועיין מ"ש לקמן דף ך"ב ע"ב גבי עבד כנעני בזה ועיין מ"ש לעיל דף ג' בתוס' ד"ה ואשה בפחות משוה פרוטה דבזה מתורץ מה שהקשה שם תוספות דלא מקשה אשה נמי תקנה בחזקה או בשטר דכיון דיליף קיחה קיחה משדה עפרון ובקונה מן הנכרי עצמו לא מהני שטר וחזקה וכמ"ש תוס' שם סברא זו גבי חליפין ודוק:

ברש"י ד"ה שמגרעת פדיונה מדלא כתיב ונפדה משמע שאף הבעל מסייע בפדיונה נראה כוונתו בזה דהקשה בס' פ"י דמאי מקש' בכסף מנ"ל פשיט' דכל מכיר' היא בכסף אע"כ דהקושי' שמא אין המעות קונות אלא הקנין במשיכה או בשטר אף שנותן המעות לאחר זמן א"כ מאי ראי' מוהפדה דאיך רמיז' בהו דמיירי שנתן המעות בתחילת המכירה וי"ל שכבר כתב הרא"ם שנתקשו הראשונים בזה במה היא הסיוע שמסייע יותר משאר פועל שחוזר בחצי יום ומשלם לו שכר פעולה של חצי יום ונדחקו בזה ע"ש ונראה דיש לפרש ע"פ מ"ש לקמן דף ך' בלשון הסוגי' שם בהא דכתיב בתורה אם עוד רבות בשנים וגומר מכסף מקנתו ואם מעט נשאר בשנים כפי שניו ישיב גאולתו כי הענין הוא שהמוכר עצמו במנה לשש שנים והלוקח נותן לו מעות מיד על וי"ו שנים אין לחשוב ששית המנה לכל שנה כי בוודאי מי שקונה ונותן המעות מיד על שנה ששית אינו שוה כמו שנה ראשונ' וע"כ שנה ראשונ' שוה יותר ששית המנה ושנה אחרונה היא פחותה ששית המנה אם כן כשנותן לו ששית המנה כדפירש רש"י בפסוק והפדה שמחשב ששית המנה לכל שנה הוא סיוע דאם פודה עצמו בתחילת שנה ששית אם הי' מוכ' לשנ' ששי' לאחרי' הי' שוה יות' ששי' המנ' כמו שנה ראשונ' וכשהו' מקבל ממנו ששית המנה לבד הרי הוא סיוע שהרי שנה זו הוא שוה יותר למכור ואין דומה לשאר פועלים דקיי"ל דאין משתלמין אלא לבסוף קמ"ל קרא דאין צריכה ליתן לו כשיעור שיווי אותה שנה ששית וגם אינה מחשב לפי ערך שנתן בתחילה על אותה שנה ששית

שהוא פחות משׁשׁית המנה אלא מחלקין המנה לששה חלקים ונותן לו חלק ששית נמצא מסייע בפדיונה הרי דרמיזא בהאי קרא דוהפדה דאיירי שנתן לה המעות בתחלת המכירה והיינו משום דמסתמא המכירה נעשה בכסף ועיין מ"ש בחידושי תורה בפ' משפטים ונראה דהא דאמרינן במתני' דב"מ דף ס"ה מרבין על השכר דהיינו שנותן לפועל המעות בתחילה פחות מדמי פעולתו ואין בזה משום רבית נפקא מהא דאמה עברי' דשווי' רחמנא כשכיר והוא נותן בתחלה המעות לשנה ששית פחות ממה ששוה פעולתו בשנה ששית עצמו א"כ כשהוא פודה את עצמו ומחזרת לו ששית המנה אין בזה משום רבית אף דבתחילה אין ששית המנה לפי חשבון מ"מ כיון דהוי דרך מכר ונ"מ בזה דאם הרבה על השכר והקדים לו המעות בפחות משויו וחזר הפועל בחצי הזמן צריך להחזיר לו חצי המעות אע"ג דלא הי' התשלומין על סוף הזמן כמו בתחלת חצי הזמן אין בזה משום רבית ועיין מ"ש בזה בלשון התוס' מכר עצמו וכו' ודו"ק:

בתוס' ד"ה מוכר עצמו וכו' וא"ת כיון דיליף וכו' למה איצטריך מכסף מקנתו וכו' לכאורה קשה דהא כתבו תוס' לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא וכו' דהא איצטריך קרא לקידושי כסף ולא יליף מהיקשא דאחרת דאי מהיקשא הו"א דלא סגי בפרוטה אחת אלא בב' פרוטות ע"ש א"כ ה"נ אי נילוף נמכר לנכרי ממכרוהו ב"ד ומאמה עברי' הו"א דבעינן ב' פרוטות כמו באמה וצ"ל דס"ל לתוספות דגם גבי נמכר לנכרי כיון דעיקר גירעון כסף כתיב בי' אינו נקנה אלא בב' פרוטות שיוכלו לקיים בו גבי גירעון ובזה נסתר מ"ש בספ"י לפרש מ"ש תוס' בסמוך גבי אמה עברי' דאיצטרך והפדה לדרשא אחריתא לגירעון כסף היינו שאינה נמכרת אלא בב' פרוטות לקיים בה גירעון ולפמ"ש ע"כ ס"ל לתוס' דגם בנמכר לנכרי בעינן ב' פרוטות ועיין מ"ש בסמוך אך הא קשה לי דהא לעיל דף חי"ת מפורש בלשון הש"ס אלא דאית בי' ש"פ וכיון דלא קייצי וכו' משמע להדי' דנקנה בפרוטה וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל דדוקא גבי אמה עברי' כתב דבעינן ב' פרוטות ולא בע"ע וכבר כתבנו שם דאע"ג דגירעון כסף כתיב גבי במכר לנכרי מ"מ י"ל דבנכרי שייך פדיון אפי' פחות מש"פ כיון דלגבי ב"נ הוי ממון אפי' פחות מש"פ ע"ש. מיהו י"ל דאפ"ה קשיא להי שפיר דלמה לי קרא בנמכר לנכרי והיינו דס"ל לתוספו' כיון דגבי נכרי לא שייך האי טעמא ממילא הוי אמרינן דנקנה בפרוטה כיון דשייך בי' גירעון וי"ל עוד דעיקר הוכחה מלשון והפדה דמשמע שהאדון מסייע בפדיונה כדפי' רש"י ז"ל דף י"א ע"ב וכיון שאין המכירה אלא פרוטה א"כ אפי' אם תפדה מיד אחר המכירה שתחזיר לו הפרוטה אין האדון מסייע בפדיונה כלום ואפי' יקנה אותה בפרוטה ומחצה ותפדה את עצמה לאחר ב' שנים בפרוטה ומחצה. אין זה סיוע מה שמנכה לה חצי

פרוטה. דחצי פרוטה לאו ממון הוא. ולא יהיב לה מידי בגירעונה ולהכי בעינן ב' פרוטות אבל גבי נמכר לנכרי דלא כתיב בה לשון סיוע שפיר משכחת פדיון כסף אפי בפרוטה כגון שיפדה את עצמו מיד ואפשר עוד לומר דהוצרכו התוספות ז"ל לתירוצם לפמ"ש לעיל דף טי"ת ע"ב דהך מילתא דחזקי' דבעינן מכירה הראוי' לפדות תליא בפלוגתא דר"א ורבנן לקמן דף י"ט ע"ב אם מוכרה לקרובים כדמשמע להדי' בסוגיא דלעיל דף י"א דומיא דייעוד מה ייעוד כל היכא דלא מצי מייעד לא הוי זבינ' זבינא וכו' ופי' רש"י שם שאינה מוכרה לקרובים משמע דר"א ס"ל דמוכרה לקרובים ל"ל הך דרשא א"כ י"ל דהוצרכו התוס' לתרוצם דלא תקשה אליבא דר"א דלית ליה הך דחזקי' למה לי מכסף מקנתו. מיהו אין זה קושיא די"ל דר"א לית לי' ג"ש דשכיר שכיר ואין ראי' מהא דבעי למימר לקמן דר"א דאית לי' שכיר שכיר דאפשר דלאו חד ר"א הוא. והנה בספ"י מקשה דמאי קשי' לתו דנילף שכיר שכיר דהא קיי"ל דכל ג"ש שאינה מופנה למידין ומשיבין והכא איכא למיפרך מה לנמכר לישראל שכן קונה בשטר משא"כ בנכרי ע"ש. ולענ"ד ל"ק מידי דלא שייך האי פרכא כיון שמצינו מפורש בתורה דישראל נמכר לנכרי ואם נימא דאינו קונה אותו לא בכסף ולא בשטר ע"כ נצטרך לומר שקונה אותו באיזה קנין אחר במשיכה או בחזקה וכיון דאין ע"ע הנמכר לישראל נקנה בקנינים אלו כדילפינן לקמן מאותם א"כ איך נימא הואיל וגרוע מישראל לענין קנין שטר לא יקנה בכסף דאיתא גם בישראל אלא בקנין אחר שאינה קונה בישראל א"כ יהי' עדיף מישראל ולא שייך הכא פרכא אלא כי היכא דלא נימא מסברא שכתבו התוס' לעיל דאיכא למימר מדישראל בחדא נכרי נמי בחדא וכיון דישראל קינה בכסף נימא דבנכרי איזה קנין אחר ע"ז כתבו תוס' שפיר דנילוף נמכר לנכרי מנמכר לישראל מג"ש דש"ש לאפוקי מסברא זו דהא חזינן דיליף הש"ס מוכר עצמו בג"ש דשכיר שכי' לאפוקי מסברא זו ה"נ נימא אפכא מיהו קשה אכתי בהא דהקשו תוספות ל"ל והפדה דאיך נילוף מנמכר לנכרי כיון דאינו מופנה הא איכא למיפרך מה לנמכר לנכרי שכן כל קנינו בכסף כדמקשה בסוגיא לעיל וצ"ל דס"ל דע"כ לא חיישינן לפירכ' זו דאל"ה איך ילפינן מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד בג"ש דש"ש נימא כיון דנמכר לנכרי מפרש בו כסף אם כן מדלנכרי בחדא לישראל נמי בחדא ולא בכסף. אך לולי דבריהם ז"ל י"ל דהא דלא חיישינן לפרכא זו היינו כיון דכבר מצינו באמה עברי' ובמכרוהו ב"ד שנקנה בכסף תו לא שייך לומר דלנכרי בחדא ולישראל בחדא דאמה עבריה ומכרוהו ב"ד יוכיח אבל אי לא הוי כתיב והפדה שפיר איכא למיפרך שכן קנינו בכסף ודו"ק:

בא"**ד** וי"ל אה"נ וכו'. דאיצטריך לדרשא אחרינא לגירעון כסף וכו' כתב מהרש"א ז"ל דאע"ג דעיקר גירעון כסף כתיב גבי נמכר לנכרי מ"מ כיון דבנמכר לנכרי הגירעון הוא לפי ערך השנים עד היובל איצטריך והפדה לגירעון של שש והוא דחוק כמ"ש בספ"י ויותר היה נראה דגירעון אמה עבריה שיוצאת בסימנין הגירעון הוא לפי ערך השנים שמביאה סימנים וכיון דהוא דבר שאינו בע"ע כלל ליכא למילף מיניה גירעון כסף. אמנם לא מצינו גירעון כסף דסימנים דאף על גב דאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה שהביאה סימנים וקיי"ל הכא לחומרא מ"מ אין להוציא רשות האדון שמא לא תביא סימנין עד אחר שש מ"מ נראה דנ"מ שאם נתנה לו גירעון כסף לפי ערך שש שנים ואחר כך הביאה סימנים בזמנן צריך להחזיר לה לפי חשבון הגירעון של זמן הסימנים וצ"ע. ויותר היה נראה לפרש דס"ל לתוספות דכיון דאיכא למילף אמה עבריה בהיקשא דאחרת שאינה יוצאת בכסף לא הוי ידעינן איזה היקשא עדיף אף על גב דכתבו תוספות לעיל באשה דמיעוט קנינים לא ילפינן בהיקש' היינו בקנין אבל לא ביציאה דכי היכא דקונה א"ע יצאה נמי מקנין רבה ובהא הוי אתי שפיר מה שהקשינו לקמן למה איצטרך קרא באמה עבריה שיוצאת במיתת אדון ולא נילף בהיקשא דאחרת שיוצאת במיתות הבעל היינו משום דאיכא לאקושי לע"ע שאינה יוצאת במיתות אדון לא הוי ידעינן אף על גב דהוי מיעוט קנינים לא שייך זה ביציאה אך לפ"ז מתורץ קושית התוספות לעיל דף ג' ע"ב ד"ה ואין דבר אחר כורתה וא"ת תהא אמה עבריה יוצאה בחליצה ולפמ"ש י"ל דילפינן בהיקשא דאחרת. ועיין לקמן דף ט"ז ע"א מ"ש שם בלשון רש"י ד"ה גופו קנוי דמשמע דס"ל דלענין יציאה לא הוקשו אמה לאחרת. ויש לפרש עוד דבריהם לפי מה שכתב הרא"ם בשם רבוותא דהא דמסייע בפדיונה היינו משום דבקטנה שנים האחרונים עדיפא משנים הראשונים אפ"ה נחשוב הפדיון לפי ערך השנים אם כן לא הוי ידעינן למילף הא באמה עברי' מע"ע. וכן י"ל לפמ"ש לעיל בלשון רש"י ז"ל בד"ה שמגרעת פדיונה דבחשבון השנים יש בו משום רבית אלא לפי שהוא דרך מכר שרי אם כן ליכא למילף מנמכר לנכרי דלא שייך איסור רבית בנכרי ודו"ק:

אך בעיקר דבריהם ז"ל קשה מזה על מ"ש תוספות לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מעיקרא דדינא וכו'. והר"ר נתנאל תי' כיון דלא ידענא דאמה עבריה נקנית בכסף אלא מוהפדה דהואיל ויצאה בכסף נקנית בכסף לא ילפי' מיני' קנין של אשה ר"ל דאף על גב דאין משיבין על ההיקש מ"מ כיון דלא ידענו עיקר קניית כסף באמה עבריה אלא מפדיונה ליכא למילף מיני' וזה אינו לפמ"ש כאן דעיק' ילפותא דאמה עבריה דנקנית בכסף הוא מהיקשא דאמה עבריה לעברי וג"ש דש"ש וכיון דלא נפקא מוהפדה כמו שכתב תוספות הכא

דוהפדה אתא לדרשא אחרינא ממילא דלא שייך למיפרך שכן יוצאת בכסף דאין משיבין על ההיקש ואפשר דהא דלא ניחא ליה להר"ר נתנאל בתירוצא קמא שכתבו תוספות שם דאיצטרך כי יקח שתתקדש בפרוטה אחת היינו דאכתי תקשה לב"ש דס"ל דבאמת אין אשה מתקדשת בפרוטה אלא דיליף באמת מאמה העבריה אם כן קשה דל"ל כי יקח וע"ז תירץ שפיר די"ל לב"ש לית לי' ג"ש דש"ש. אך זה אינו דהא מוקי הש"ס לקמן בברייתא דמוכר עצמו נמכר לשש דר"א יליף ש"ש ואי נימא דבית שמאי לית ליה ג"ש דשכיר שכיר הא קיי"ל דר"א שמותי הוא כמו שכתב תוספות לקמן ד"ה ואידך ת"ק נמי וכו' שהוא מתלמידי שמאי וצ"ע ודו"ק:

בגמרא מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש ופי' רש"י אם התנה למכור לעשר שנים ודקדק הריטב"א מזה דס"ל לרש"י ז"ל דאף מוכר עצמו אם מכר א"ע סתם יוצא בשש וחלק עליו הריטב"א. ונראה דמשמע ליה לרש"י ז"ל הכי מלשון הברייתא דנמכר לשש דמיותר הוא. ונראה עוד דבסברת רש"י ז"ל מתורץ מה שהקש' הרשב"א דמהא דמקשה לעיל מוכר עצמו מנא ליה דנקנה בכסף משמע דמתני' מיירי אף במוכ' עצמו והא מתני' ע"כ לרבנן לאו במוכר עצמו מיירי דהא קתני וקונה א"ע בשני דמשמע דלא מיירי במוכ' עצמו ולפי דברי רש"י ז"ל אתי שפי' דמסתמא יוצא בשש מיהו נרא' דבל"ז אין בזה קושי' דאף דפי' רש"י במתני' בשנים סוף שש היינו לפי שיטתו כנ"ל דאף מוכר עצמו מסתמא יוצא בשש אבל אינו מוכרח דיש לפרש לפי שנים שמכ' א"ע ולא מצינו קנין בשנים בדבר הנמכ' לגופו ובהמוכ' שדה לשנים אינו אלא קנין פירות אבל מכר הגוף כמו ע"ע שגופו קנוי וצריך גט שיחרור ולשיטת הריטב"א לקמן מותר בשפחה כנענית וכשהגיע הזמן יוצא בלא שטר היא גופ' קמ"ל מתני' מיהא נראה דהיינו דווקא לרבא דס"ל בנדרים דף כ"ט דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. אבל לאביי שם דס"ל דקדושת הגוף פקעה בכדי צ"ל כפי' רש"י דמתני' מיירי במוכ' בסתם וכ"ש דאתי שפי' לפמ"ש לקמן דהא דפי' רש"י דבסתם אפי' במוכ' עצמו יוצא בשש הוא אליבא דאביי דמשני דת"ק נמי יליף ש"ש מיהו לפי מ"ש הר"ן שם דמודה אביי בהיום את אשתי וכו'. דלא פקעה בכדי י"ל דאף לאביי קמ"ל מתני' דבעבד פקעה בכדי. ואין לדקדק לשיטת רש"י ז"ל דמיירי שמכר א"ע בפי' יתר על שש דאם כן אמאי אמר ר"א אינו נמכר אלא לשש אם אינו מועיל משום מכירה אחת יועיל משום שני מכירות דהא אמרינן לקמן דף ס"ג תפשוט דבעי ר' אושעי' הנותן לאשה שני פרוטות באחת אמר לה התקדשי לי היום ובאחת אמר לה התקדשי לי לאחר שאגרשיך וכו'. אם כן כיון שמכר א"ע על שנים הרבה יותר משש בסך מה לפי ערך השנים הוי כמוכ' את עצמו באחת היום ובאחת לאחר שש ואפי' אי נימא דאיבעי'

דר' אושעי' דאינה מקודשת משום דהוי דבר שלא בא לעולם התם הוי מחוס' מעשה דגירושין אבל הכא דלסוף שש יוצא בלא שטר ואינו מחוס' מעשה פשיטא דמהני ודוחק גדול דנפק' מינה כשמוכ' עצמו בפרוטה אחת דווק' ולכאורה היה נראה לומר דהיינו מ"ש רש"י ז"ל דחם התנה למכו' לעשר שנים ר"ל דדוקא לעשר דא"א לחלקם לשתי מכירות דאליבא דר"א כשם שאינו נמכר יתר על שש כך אינו נמכר פחות על שש אבל אם היה מוכר א"ע לי"ב שנים באמת הי' מועיל אף לר"א אך העיק' נראה דנ"מ אם יכול העבד לחזו' בו דוודאי במוכ' לאחר זמן יכול לחזו' בו עד שיגיע אותו זמן כדאית' לקמן בר"פ האומר אם כן אי הוי מכירה פשיט' דהאדון אינו יכול לחזור ואפי' העבד שיוצא בגירעון כסף מ"מ נ"מ דיכול לחזור בו אפילו אם אין לו הכסף של מכירה השני דאף שהמעות חוב עליו קיי"ל דאינו יכול להשתעבד בב"ח שלו אך באמת צ"ע מנלן במוכר עצמו דבסתם יוצא בשש כיון שלא נזכר בתורה כמו שהקשו הריטב"א. ונראה דס"ל לרש"י דלמאי דמשני אביי דת"ק נמי יליף ש"ש אלא ממעוטי דועבדך י"ל דלא מיעטה התורה אלא דיכול למכור עצמו ביתר משש אבל בסתם ילפינן בג"ש דש"ש ונראה יותר דיש לפרש טעמ' דרש"י ז"ל ס"ל דבמכרוהו ב"ד כיון שכפל' התור' שיוצא בשש בפ' משפטי' ובפ' ראה כמו שיבואר לקמן דקמ"ל קרא דאפי' אם מכרוהו בפי' לעשר שנים כגון שהית' הגניבה מרובה בדמי עשר שנים אפ"ה יוצא בשש וכיון דלמאי דמשני דת"ק אית ליה נמי ש"ש אלא דס"ל דמיעט התורה ועבדך אין למעט מועבדך אלא מה שריבתה התורה באותה פרשה דאפילו אם התנה בפי' ליתר משש דלא מהני אבל אם מוכר סתם ילפינן מג"ש דש"ש דיוצא בשש. ועמ"ש לקמן ודו"ק:

רש"י בד"ה מכרוהו ב"ד וכו' דכתיב ועבדך וכו' דכי תקנה מיד אחרים משמע וכו'. אין לפרש דבריו דכי תקנה ע"ע דכתיב בפ' משפטים משמע ע"י אחרים ז"א חדא דאם כן סותר דברי המכילת' שהביא רש"י עצמו בריש משפטים כי תקנ' מיד או אינו אלא במוכר עצמו וכו' הרי מפורש דכי תקנה לא משמע דווק' מיד אחרים ותו דבאמת אין שום משמעות מלשון כי תקנה שיהי' ע"י אחרים דהא בעבד כנעני כתיב מאת הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמ' והתם ע"כ מיירי ע"י עצמו שהגוי מכר א"ע דהא א"א לפרש שקונה מגוי אחר דהא אמרינן ביבמות אתם קונים מהם ולא הם קונים זה מזה הרי דלשון תקנו שייך אפי' בע"י עצמו ותו דלשון רש"י ז"ל אין מורה על זה דהרי מתחיל בפסוק ועבדך שש שנים דכתיב בפרשת ראה אלא נראה פשוט דמה שכתב רש"י ז"ל דכי תקנה משמע וכולי הם דברי רש"י ז"ל עצמו וקאי על קרא דפרשת ראה דכתיב כי ימכר ופי' רש"י ז"ל לעיל בד"ה מכרוהו וכו' דכי ימכר ע"י אחרים משמע אם כן זה

כוונת רש"י ז"ל הכא דקרא דועבדך שש שנים דכתיב גבי ימכר לך משמע בקנין ע"י אחר והיינו דנקט רש"י ז"ל האי קרא דפ' ראה ולא נקט קרא דשש שנים יעבוד דפ' משפטים דמיירי נמי במכרוהו ב"ד כדמוכח במכילתא כנ"ל משום דבהאי קרא דפ' ראה דכתיב כי ימכר משמע ע"י אחרים וכ"ש דאתי שפיר טפי לפמ"ש בסמוך דמשמע לי' לרש"י ז"ל דאפילו במוכ' עצמו אם מכר לו בסתם יוצא בשש מלשון הברייתא דנמכ' לוי"ו ויתר על וי"ו והיינו דהא דבמכרוהו ב"ד אינם יכולין למוכרו אפי' אם התנו בפי' ליתר על וי"ו נפקא מדשינה עליו הכתוב בפ' ראה ואהא קאי מיעוטא דועבדך וי"ו שנים דמוכ' עצמו נמכ' ליתר על שש לכך נקט קרא דפ' ראה ודו"ק ועיין בפי' רש"י בפרשת משפטים ובחידושי תורה שם הארכנו בזה:

ברש"י בד"ה ההוא להרצאות אדון וכו'. להרצות על הענקו וכו'. נראה הא דס"ל דקאי על הענקו ולא על השילוח עצמו כפשטא דלישנא דקרא ושלחך אותו משום דעל שילוח ממש דכופין אותו ולא שייך בזה ריצוי מה שאין כן בהענק' דאין כופין אותו והטעם משום דהוי מצות עשה שמתן שכרה כתוב בצידה משום דכתיב בתר הכי וברכך ה' בכל אשר תעשה דקיי"ל כל מצות עשה שמתן שכרה כתיב בצידה אין כופין אותו כמו שיבואר לקמן בס"ד ע"כ כתבה התורה להרצאית אדון וק"ל:

תוספות ד"ה ולא אזנו של מוכר עצמו וכו' וא"ת למה לי אזנו וכו'. הנה לדעת הריטב"א ז"ל דאף דאין רבו מוסר לו שפחה כנענית מ"מ מותר הוא בשפחה מדעתו אין מקום לקושי' התוס' ואף לפי שיטתם דמשמע מדבריהם דלקמן דף ט"ו בד"ה ואידך וכו' דמשמע להו מההוא דאושפוזכנא דר' שמלאי דמוכר עצמו אסור בשפחה מ"מ י"ל דנפק' מינה בממזר שמותר בשפחה לכתחלה כמסקנת הש"ס לקמן סוף פ' האומר דף ס"ט וכדאמר שם זיל גנוב ואזדבן בע"ע וכו' ואם כן וודאי רבו מוסר לו ש"כ מדעתו וקמ"ל קרא דאינו נרצע אף דקרינן ביה אהבתי את אשתי ואפשר לומר דס"ל להתוספות דכיון דממזר מותר בשפחה אף לאחר שיצא לחירות לא שייך ביה לומר אהבתי את אשתי ולפ"ז אפי' במכרוהו ב"ד אינו נרצע אם הוא ממזר. אך קשה לענ"ד מנא להו זה כיון דפשט' דקרא משמע עיקר הטעם שרוצה בעבודתו כדי שיהיה רגיל בבית אדוניו אצל אשתו ובניו (ונראה דמוכח כסברת התוספות כיון דמיעטא התורה מ"ע דאין רבו מוסר שפחה בע"כ ממילא אסור בשפחה אפילו מדעתו דאל"ה מנא ליה למעט מלו מוכר עצמו דילמ' מ"ע ילפי' מג"ש דש"ש ולא אתי' אלא למעט נרצע דאף דמותר בשפח' מדקאמר אהבתי את אשתי מ"מ אינו יכול לכופו אחר הרציעה אם אינו רוצה בה או לייחד לו שפחה אחרת בע"כ אם מת' אע"כ דאין לחלק כיון דמותר בה ממילא מוסר לו אפי'

בע"כ). והנה לכאורה היה נראה דטעמא הריטב"א ז"ל היינו משום דכיון דת"ק נמי יליף ש"ש אלא דממעט מדכתיב לו אשה א"כ אינו ממעט אלא בע"כ אבל מדעתו מוסר לו מג"ש דש"ש וכ"ש לפמ"ש לעיל דס"ל לת"ק דהא דכפלה התורה דין זה דרבו מוסר לו ש"כ בפ' משפטים ובפ' ראה היינו חד מדעתו וחד בע"כ כדלקמן אם כן ממילא כיון דליכא אלא חד מיעוטא ממילא נוקי לה למעט בע"כ אבל מדעתו מוסר לו אך נראה דסברת התוספות הוא דע"כ ל"ל הכי דהא בהאי קרה דפ' ראה דכתיב כי משנה ש"ש עבדך ששׁ שנים דדרשינן מועבדך דנמכר יתר על ששׁ ואיכא למימר נמי דמיעוט דועבדך קאי על משנה ש"ש דילפינן מיניה דכופו רבו ומוסר לו שפחה כנענית דווקא במכרוהו ב"ד ולא במוכר עצמו ומנא לך למעט דאינו יוצא בששׁ ולהוציא מג"ש דש"ש ואי משום דמלו אשה נפקא לימא חדא מדעתו וחדא בע"כ אע"כ כסברות התוספות דכיון דמיעטא התורה דאינו מוסר לו בעל כרחה כמו במכרוהו ב"ד ממילא איכא איסורא דשפחה ואסור בה אפילו מדעתו ויותר נראה דגם הריטב"א ז"ל מודה לזה דהא דסבירא ליה דמוכר עצמו מותר בשפחה לא משום ג"ש דש"ש כדמשמע מדבריו ז"ל דאפי' למ"ד דל"ל ג"ש דש"ש אפ"ה מוכר עצמו מותר בשפחה ונראה לי טעמא דס"ל דמצד הסברא אמרינן דליכא בעבד איסור שפחה מדאמרה התורה שרשות ביד רבו לכופו ולמסור שפחה כנענית ש"מ דליכא איסורא וממילא כיון דמוכר עצמו נמי קונה קנין הגוף לרבו אף שלא נתנה התורה רשות לרבו לכופו מכל מקום ליכא איסורא כן נראה מדבריו שם ועיין מ"ש לקמן בזה:

ומיהו בעיקר קושית התוספות היה נראה לענ"ד דלכאורה יותר הוי להו להקשות דל"ל קרא למעט אמה עבריה דאינה נרצעת תיפוק ליה דבעינן אהבתי את אשתי ונהי דבתירוצם מתרצי נמי הך דאיכא למימר דמהיקשא דעברי לעברי' הוי ילפינן דנרצעת ולא בעינן אהבתי מ"מ יותר הוי להו להתוספות להקשות ולתרץ הכי ונראה דז"א דהא איצטרך התורה למעט דאין אמה נרצעת היינו דלא נימא דפריש בי' קרא דנרצעת דכתי' גבי רציעה ואף לאמתך תעשה כן כדאיתא לקמן דף י"ז ע"ב או אינו אלא לרציעה כשהוא אומר אם אמר יאמר העבד ולא אמה וכו' והא דאמר לקמן גבי נרצע כהן דבעינן ואהבתי את אשתי לבתר דמיעטה התורה אמה מרציעה אבל בלאו מיעוטא כיון דהוי מפרש קרא ואף לאמתך תעשה כן לרציעה פשיטא דלא בעינן ואהבתי ולפ"ז ממילא דיש לתרץ קושי' התוספות ג"כ דאי לאו דכתב רחמנא אזנו ולא אוזן של מוכר עצמו הוי מפרשינן קרא דאף לאמתך תעשה כן כפשטא דקרא לרציעה ועבד העבד הוי דרשי' למעט מוכר עצמו ולא הוי קשה דלמה לי מיעוטא למוכר עצמו הא בעינן ואהבתי את אשתי דכיון

דהוי ס"ד דמפורש ביה קרא דאמה נרצעת פשיטא דלא בעינן ואהבתי וכן נראה לענ"ד דצ"ל כן לקמן בהא דדרשינן גבי העניק תעניק לו דממעטינן מוכר עצמו דלכאורה קשה כמו שהקשו תוספות הכא כיון דכתיב אל ירע בעינך כי משנה ש"ש עבדך דהיינו דמוסר לו שפחה כנענית ממילא דמוכר עצמו שאינו מוסר לו ש"כ דאינו בהענקה אלא דזה אינו כיון דכתיב ואף לאמתך תעשה כן ע"כ דלא בעינן דווקא במסר לו ש"כ וה"א דאפי' במוכר עצמו ישנו בהענק' וה"ה דגבי רציעה איכא למימר הכי דלא בעינן אהבתי כנ"ל וא"צ למה שנדחקו התוספות בתירוצם דה"א דג"ש דש"ש דלא מייתרא מפיק מפשטא דקרא דבעינן ואהבתי: ועי' מה שכתבתי לקמן דמוכרח לומר כן ודו"ק:

דף טו.

אלא לו ולא לבעל חובו וכו'. הרמב"ם ז"ל פסק בפ' ג' מהלכות עבדים הלכה ט"ו דאין ב"ח גובה מן הענקה משמע דס"ל דאפילו אם כבר גובה העבד הענקה אינו גובה מהן כמ"ש המשנה למלך והקשה עליו דאם כן מאי קאמר בעלמא נמי לא ס"ל הא דר' נתן הא אכתי איצטרך דאינו גובה מן העבד כלל ולפי ענ"ד נר' דהא לאו קושי' היא כלל מדכתב' התור' גבי האדון העניק תעניק לו שיתן לו ולא לב"ח וכיון דל"ל לר' נתן מהיכא תיתי יתן לב"ח והו"ל ליכתוב דין זה גבי עבד עצמו כיון דהאדון אינו משועבד כלל לב"ח ע"כ ליכא לפרושי הכי מיהא הא דנפקא לי' להרמב"ם ז"ל דין זה נראה די"ל לפמ"ש הפוסקים בח"מ סי' פ"ו דהא דקאמ' ר' נתן מנין שמוציאין וכו' היינו שיכול לכופו ע"פ ב"ד ואינו יכול לומר לאו בעל דברים דידי את והיינו דקאמר מנין שמוציאין מזה וכו' דהיינו שהב"ד מוציאין וכן כתב הרשב"א ז"ל בשמעתין דהא דפליגא ר"נ ורבנן היינו אם יכול לכופו ולא מצי למימ' לאו בעל דברים דידי את הא לאו הכי הפוכא מטרתא ל"ל: וכן משמע נמי מדדרש ר' נתן מקרא דונתן לאשר אשם לו דמיירי בלוה עצמו ונקט בלישנא דמוציאין מזה ונותנין לזה דקאי על הכפי' בבי דינא והיינו משום דבלוה עצמו אין נפקא מינה דהפוכי מטרתא ל"ל לכך נקט בלשון כפי' בב"ד דלא מצי למימר לאו בעל דברי' דידי את. והנ' לא מנינו שהב"ד מוזהרין לכוף את האדון להוציא ממנו את הענקה והטעם נראה משום שכתב מתן שכרה בצידה וברכך בכל אשר תעשה ואין ב"ד מוזהרין עליו דהא כתבו תוספ' בכתובת דף מ"ט ע"ב דהא דכופין על הצדקה אף שכתב מתן שכרה בצידה משום דאיכא ביה תרי לאווין אם כן גבי הענקה ממילא דאין כופין ואם כן ע"כ הא דקאמר לו ולא לב"ח ליכא למימר דה"א דמשועבד מדר' נתן ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את דהא בלא זה אינו יכול לכופו בב"ד אלא שהמצוה הוא על האדון שיתן להעבד ולא לב"ח וס"ל להרמב"ם ז"ל דאי ס"ד שהעבד מחויב לשלם

הענקה לבעל חוב אם כן הפוכי מטרתא ל"ל דסוף סוף העבד יצטרך לשלם לב"ח אע"כ דכוונת התורה דאין משתלם כלל מן הענקה אלא כיון דבעלמא מוציאין מן הלוה השני והוא נקרא ב"ח של ראשון שייך שפיר לכתוב פטורה דידיה גבי אדון וה"ה בעבד אם כבר נתן לו כן נראה לענ"ד לפרש דעת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

אך נראה דיש ליישב בזה קושי' התוספות דהכא משמע דהלכה כחכמים וקיי"ל כר' נתן כדאמר רבא בפסחים דף ל"א ואפשר לומר דלפמ"ש גבי הענקה לא שייך הך דר' נתן דלהפוכי מטרתא ל"ל ויש לומר דנ"מ גבי יורש דאמרינן לעיל דף י"ג דלמ"ד שיעבודא לאו דאורייתא אין ב"ח גובה מן היורש אבל אם הוא ביד אחרים ומשועבד למלוה מדר' נתן כיון שלא זכה בה היורש שפיר יכול לגבות הימנו כדמפורש במשנה בכתובת דף פ"ד דמי שמת והניח מלוה ביד אחר דס"ל לרבי טרפון דנותנין לכושל שבהן דהיינו לב"ח ולר"ע דנותנין ליורשי' דאף על גב דקיי"ל דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח מ"מ כיון שלא זכי בה היורשים גובה מהן והיינו מטעמא דמשתעבדי מדרבי נתן והכי קאמר רב טביומא משמיה דאביי ואביי ס"ל דשיעבודא לאו דאורייתא כדאיתא בפ' הניזקין ועיין בש"כ ח"מ סי' ל"ט ואם כן שפיר כ"מ דאם יתן ליורש לא יוכל הב"ח להוציא ממנו ואף דר"ע ס"ל שם דנתנו ליורשים משום שכולן צריכין שבועה ואין היורשים צריכין שבועה היינו מדרבנן שתקנו שבועה לגבות מנכסי יתומים אבל מדאורייתא לא שייך שבועה. ויש לפרש דהיינו דהקדים בתחלה הכא דשכי' קרי' רחמנא ופעולתו ליורשים והדר אמר הלא לו ולא לב"ח משום דאביי לשיטתו קאמר הכא דמשכחת נפקא מינה מדר' נתן דאמרינן דלא משתעבד הכא מדר' נתן בענין דלא הוי הפוכי מטרתא דהיינו גבי יורש דאין ב"ח גובה הימנו וממילא נותן הענקה ליורש. וכן לקמן דף ט"ז ע"ב אביי הא דמפרש לברייתא דענקת עבד עברי לעצמו ולא לב"ח והיינו נמי אביי לשיטתו דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא אבל לרבא דס"ל שיעבודא דאורייתא כדאיתא שם בפ' הניזקין והיינו אפי' במטלטלין ומדאורייתא מטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח כמו שכתב הרשב"ם ז"ל בסוף ב"ב ונתבאר לעיל דף י"ג ע"ב באורך ואם כן אין נ"מ דהפוכי מטרתא למה לי והיינו טעמא דת"ק דר"א דלא דריש לו ולא לב"ח משום דס"ל שיעבודא דאורייתא ואין להקשות דלפי מה דס"ל לרבא בפסחים דף ל"א דמכאן ולהבא הוא גובה ומקשה שם מהא דר"נ דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן ב"ח חוזר וגובה מהן דליהוי כאלו קונה קרקע ומשני משום שמשועבד בחיי אביהן אלמא דנפקא מינה טובא גבי יורש דאי לאו דר' נתן אינו יכול לגבות מהן כלל ושפי' הומ"ל לרבא לו ולא לב"ח זה אינו דעד כאן לא הקש' הש"ס לרבא בפסחים שם מההוא דיתומים שגבו קרקע אלא משום דכל זמן

שלא גבו הוי כמטלטלין דהא לא נתחייב אלא במעות ואפי' למ"ד דשיעבודא דאורייתא כיון שכבר תקנו חכמים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי וכ"ש לר' נחמן דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא ועיין בש"ך סי' ל"ט שפיר מקשה דהוי לי' כיתומים שקנו קרקע אבל מן התורה אי שיעבודא דאורייתא למה לא יגבה מהן ב"ח אך נר' לענ"ד דס"ל להרמב"ם ז"ל דאי אפשר לפרש הסוגי' הכי דנפקא מינה מהך דלו ולא לב"ח לענין יורש חדא דמשמע דקרא מיירי בד בדידיה כדכתיב העניק תעניק לו בעבד עצמו וכן הא דקאמר לקמן ענק ע"ע לעצמו הוא דוחק לפרש דמיירי לענין ירושה ותו דלפי מה שכתב הרא"ש בכתובת שם בשם הירושלמי דאפילו בלא טעמא דכולן צריכין שבועה ס"ל לר"ע דנותנין ליורשים משום שזה תורה וזה אינו תורה ע"ש אם כן אי אפשר לפרש כנ"ל דא"כ לחה לי' למימר דלא כרבי נתן הוה ליה למימר דס"ל כרבי עקיבא דינתן ליורשים ליכא נפקא מינה וכך כתב הרשב"א ז"ל בשמעתין דאפילו במקום שאין צריך שבועה אפי' ס"ל לר"ע דנתן ליורשים משום שזה תורה ע"ש שהוכיח כן ועמ"ש בחידושנו בכתובת שם ונראה עוד די"ל דס"ל להרמב"ם דהא דאמרינן לו ולא לב"ח היינו דלא הוי הפוכי מטרתא משום דמן העבד עצמו וודאי אין הב"ח גובה הענקה כמ"ש הרמב"ם ז"ל אלא דמצינו בכמה דוכתי דאף כשבא לידו אין הב"ח גובה הימנו מ"מ כשהוא ביד אחר גובה הב"ח כדאיתא גבי מטלטלי דיתמי דס"ל לר' טרפון דכשהן ביד אחרים משתעבדין מדר' נתן וכן מצינו לענין כתובה דאפי' מיניה לא גבה מטלטלין אפ"ה גובה ממטלטלי שביד אחרים ועיין באה"ע ריש סי' קוף בחידושינו שם וכ"כ הרא"ש לענין ראוי' דכשהוא ביד אחרי' עדיף א"כ י"ל היינו דנפקא הכא דלא משעבדא מדר' נתן דאף אם בא הענקה לידו לא משתעבדי לב"ח מ"מ אי הוי משעבדא מדר' נתן שפיר הי' יכול לגבות החוב מן הענקה כיון שהוא ביד אחרים והיינו דאשמועינן קרא דלא משתעבד מדר' נתן לב"ח אפי' כשהוא ביד אחרים וכ"ש כשבא לידו דאינו גובה הימנו כן נר' לענ"ד בדעת הרמב"ם ז"ל. ואין להקשות בכל זה דנימא הנ"מ דלא משעבדא מדר"נ אם העבד מוחל לרבו זה אינו חדא דמחלוקת הפוסקי' הוא זה אם מהני מדר' נתן מחילה או לא ואפי' להפוסקי' דלא מהני מחילה מ"מ דוחק לאוקמי קרא בכה"ג דפשטא דקרא לו ולא לב"ח לא משמע הכי ודוק היטב:

בתוס' ד"ה ואידך וכו' ואי מוכר עצמו רבו מוסר לו ש"כ וכו' והריטב"א ז"ל כתב בשמעתין לתרץ קושיא זו דלא אמר ליה למכור את עצמו כיון דההוא גברי הוה עשיר ואין לו למכור עצמו ע"ש ולכאורה דבריו אינם מובנים כיון דהוה עשיר פשיטא דאין ב"ד מוכרים אותו דכתיב ואם אין לו ונמכר בגניבתו ונראה לענ"ד להבין דבריו ז"ל דאף שהיה עשיר היה יכול להבריח נכסיו ואז הב"ד יעשה כדין למכרו וכמו שכתב הריטב"א

ז"ל לקמן דף ס"ט בשם תוס' רי"ד וז"ל דההיא דמשיאו עצה לגנוב ואין איסור בדבר כיון שבדעתו לשלם ומתכוון להכשיר זרעו ע"ש אבל שימכור א"ע כיון שיודע בעצמו שיש לו איכא איסורא למכור עצמו דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ונראה די"ל דאפי' בדיעבד אין מכירתו מכירה כשיש לו דהא קיי"ל כרבא בריש תמורה דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד לא מהני וכ"כ התוס' שם והפוסקים בי"ד סי' ר"ל ובח"מ סי' ר"פ דכל מקח שנעשה באיסור במקח עצמו בטל המקח וה"נ כיון דכתיב כי לי בני ישראל עבדים אם מכר א"ע כשיש לו אפילו בדיעבד אין מכירת' כלום ואסור בשפחה משום לאו דלא תהיה קדישה ונראה דאפי' לאביי דס"ל בריש תמורה דאי עביד מהני מודה בזה כיון דמפורש בקרא וכי ימוך אחיך ונמכר לך משמע דאם יש לו אינו יכול למכור א"ע והיינו דלא קאמר שם איכא בינייהו בין רבא לאביי בהא אבל אם יגנוב וימכרהו ב"ד אף דהאמת הוא שיש לו נכסים מ"מ כשהבריח בשעת מעשה כדין עשו הב"ד שהרי שיעבדה התורה את גופו אם לא ימצא לו הב"ד נכסים למכור אותו והמכירה קיימת אף שבאמת יש לו נכסים ושפיר הוי מותר בשפחה ודו"ק:

גמרא לו ולא לבעל חובו וכו'. לכאורה יש לדקדק אליבא דר"א דלמה הוצרך התורה לכתוב ואף לאמתך תעשה כן להענקה כדאיתא לקמן ולא נילוף בהיקשא דעברי לעבריה בשלמא לת"ק י"ל דאי לא הוי כתיב ולאמתך תעשה כן הוי ממעטינן אמה מהעניק תעניק לו ולא לה כדמשמע לעיל גבי רציעה דיותר יש למעט אמה דנפקא מהיקשא ולא למעט מוכר עצמו דאתי' מג"ש משום דג"ש עדיפא מהיקשא אבל לר"א דס"ל לו ולא לב"ח והיינו דס"ל דיותר סברא למעט ב"ח מדנמעט מוכר עצמו דאיכא ג"ש דש"ש וה"ה בהיקשא דעברי לעברי' קשה דל"ל ולאמתך תעשה כן דממילא נמעט ב"ח ולא אמה כיון דאיכא היקשא ונראה דאיצטרך ולאמתך דלא נימא כיון דכתיב ואל ירע בעיניך וגו' כי משנ' ש"ש עבדך והיינו דפירש"י ז"ל לעיל בד"ה להרצאו' אדון וכו' דקאי על הענקה ואמרי' לקמן כי משנה ש"ש עבדך היינו בין ביום ובין בלילה א"כ ה"א כיון דבאמה לא שייך האי טעמא לא יתחייב בהענקה ונראה דהיינו טעמא דאיצטרך לת"ק לו למעט מוכר עצמו ולא ילפינן מדלא שיי' טעמא דמשנה ש"ש עבדך בין ביום ובין בלילה דהא ס"ל לת"ק דמוכר עצמו דאין רבו מוסר לו ש"כ אלא כיון דכתיב ואף לאמתך תעשה כן ע"כ אפי' במקום דלא שיי' האי טעמא דכי עבדך אפ"ה חייב בהענקה משום הכי איצטרך קרא למעט מוכר עצמו כמ"ש לעיל ועיין מה שכתבתי לקמן דף י"ז ע"א בתוספות ד"ה אמה עבריה וכו'. ודו"ק:

גמ' ואי ס"ד נילוף ש"ש. לכאורה קשה הא אפי' אי לא יליף ש"ש אכתי קשה ל"ל קרא נילוף ק"ו ממוכ' עצמו דאינו יוצא בשש ויוצא ביובל מכרוהו ב"ד שיוצא בשש אינו דין שיוצא ביובל ואפי' לפמ"ש המהרש"א ז"ל לקמן בשמעתין בתוספ' ד"ה אמר קרא יגאלנו וכו' דמאן דלא יליף ש"ש וס"ל דבמוכ' עצמו ילפינן קנין כסף מוכי תשיג ילפינן נמי מוכי תשיג דמוכ' עצמו יוצא במיתות האדון איכא למיפרך מה למוכ' עצמו שכן יוצא במיתות אדון ז"א דאכתי איכא למילף אמה עבריה שתצא ביובל דהא היא נמי יוצאת במיתות האדון והדר נילוף בהיקשא דעברי לעברי' דמכרוהו ב"ד נמי יוצא ביובל כמו שכתבו תוספות לקמן בד"ה אמר קרא:

מיהו בזה יש ליישב כיון דאיכא למימר נמי ק"ו איפכא דמו"ע נמי יוצא בשש מה מכרוהו ב"ד שאינו יוצא ביובל יוצא בשש מוכר עצמו שיוצא ביובל אינו דין שיצא בשש וקיי"ל דכל היכא דאיכא למילף ק"ו להכי ולהכי אמרינן כל חד וחד תיקום אדוכתי' ואפי' לפמ"ש התוס' לקמן ע"ב בד"ה אמר קרא יגאלנו וכו' והר"י תירץ והכי פירושא ומה שאינו נגאל באלה פי' דלא כתיב קרא בהדי' וכו'. א"כ ה"נ נילוף דמכרוהו ב"ד יוצא ביובל מק"ו דמוכר עצמו דלא כתיב בהדי' שיוצא בשש מ"מ י"ל דמהאי טעמא גופא איצטרך למיכתב יובל במכרוהו ב"ד דאי לא הוי כתב בהדי' הוי ילפינן נמי איפכא דמוכר עצמו יוצא נמי בשש ואפילו לפמ"ש תוס' בחולין דף ק"ג ע"ב ד"ה ותהא פרה וכו' דלא אמרינן בכה"ג כל חד וחד תיקום אדוכתי' וצריך מיעוטא בכל חד מ"מ י"ל משום דאמרינן לקמן דף י"ז ע"ב ועבדך שש שנים לך ולא ליורש אתה אומר לך ולא ליורש או אינו אלא לך ולא לבן כשהוא אומר שש שנים יעבוד הרי לבן אמור הא מה אני מקיים ועבדך שש שנים לך ולא ליורש ואמרינן גמי לעיל דתרי ועבדך כתיב חד ליורש וחד למעט מוכר עצמו דאינו יוצא בשש ולמאן דלא יליף ש"ש ע"כ אמרינן דחד ועבדך למעט יורש וחד להרצאות האדון נמצא אי לא הוי כתיב יובל בהדי' במכרוהו ב"ד ה"א דע"ע אינו עובד את הבן דנילוף מהיקשא דעברי לעברי' דאינה עובדת את הבן כדאיתא לקמן שם וקרא דשש שנים יעבוד היינו לרבות שלא יצא ביובל דלא נילוף ק"ו ממוכר עצמו ולא תקשה דל"ל קרא דועבדך למעט יורש דהא ילפינן מהיקשא דעברי לעברי' דאפי' את הבן אינו עובד י"ל דבאמת הוי אמרינן דועבדך לאו למעוטי יורש אלא למעט מוכר עצמו דאינו יוצא בשש דלא נילוף מק"ו ממכרוהו ב"ד שאינו יוצא ביובל. אך הא קשה לי למאי דמשני דילפינן ש"ש אלא דה"א משום דעביד איסורא הא לפי מ"ש תוס' לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מה ליבמה וכו' דמידי דתלי' בסברא ואין המעלה מפורש בקרא יש להכניס אותו בק"ו וכ"כ מהרש"א בשמעתין לקמן א"כ ה"נ נכנס כ"ז בק"ו מה מוכר עצמו אע"ג

דלא עביד איסורא אפ"ה אינו יוצא בשש כדס"ל לרבנן לעיל מקרא דועבדך ואפ"ה יוצא ביובל כ"ש מכרוהו ב"ד וא"כ צ"ל כן במה שהקשו תוס' לקמן ע"ב בד"ה א"ק וכו' בשם הר"ם דנילוף מכרוהו ב"ד בק"ו מנמכר לנכרי שיגאל באלה ואע"ג דאיכא למיפרך שכן עביד איסורא משא"כ בנמכר לנכרי דלא מקרי עביד איסורא כדמוכח מדבריהם בד"ה אמאי קאמר וכו' ע"כ צ"ל דס"ל דזה לא הוי פירכא משום דנכנס כ"ז מק"ו א"כ ה"נ נימא הכי וע"ז לא שייך שני תירוצים הנ"ל שכתבנו בסברת המקשה דהא ליכא למילף ק"ו איפכא דהא אי ילפינן ש"ש ע"כ ממעטי חכמים דמוכר עצמו אינו יוצא בשש מועבדך וגם אין לומר דשש שנים יעבוד למעט שאינו יוצא ביובל דא"כ ממיל' אינו עובד את הבן מהיקש' דאמה עברי' ותקשה למה לי קרא דועבדך למעט יורשי' וא"ל דאיצטרך ועבדך למעט מוכר עצמו דאינו יוצא בשש דאי ילפינן ש"ש ע"כ הני תרי ועבדך חד למוכ' עצמו וחד ליורש ולית ליה סברא דקרא אתי' להרצאות האדון דאל"כ מנא ליה באמת למעט מוכר עצמו דאינו יוצא בשש מג"ש דש"ש ודוחק לומר דראב"י ס"ל כר"א דמוכר עצמו יוצא בשש דאם כן תקשה הלכת' אהילכתא דקיי"ל הלכה כראב"י כדאית' ביבמות דף ל"ז ע"א. ונראה ליישב דלעולם הוי אמרינן דשש שנים יעבוד אתי' למעט שאינו יוצא ביובל וקרא דועבדך למעוטי יורש ולא תקשה דנילוף מהיקשא דעברי לעברי' די"ל דכי היכא דלא ילפינן בג"ש דש"ש משום דעביד איסורא ה"נ לא מצי למילף מהיקש' דעברי לעבריה ויוצא במיתות האדון לכך צריך מיעוטא דועבדך ולא ליורש. מיהו צ"ע בזה דאף על גב דגבי ג"ש אמרינן דלא הוי מצי למילף מוכר עצמו משום דעביד איסור' היינו משום די"ל דג"ש אינה מופנה מב' צדדין דקיי"ל דלמידי' ומשיבין אבל על ההיקש קיי"ל דאין משיבין על ההיקש. וכן מוכח מדבריהם דלקמן ע"ב בד"ה אמר קרא וכו' שכתבו ומ"מ קשה וכו'. והדר נילוף ע"ע הנמכר לישראל מהיקשא דעברי לעברי' וכו' הרי דס"ל דלא שייך הך פירכא דעביד איסורא גבי היקשא דעברי לעברי'. ודוחק לומר דכיון דגלי קרא גבי יובל אף דעביד איסורא תו לא פרכינן ליה בהיקשא דעברי לעברי' ומיהו ע"כ אין לדמות הך פירכא דהכא להא דאמר בעלמ' למידין ומשיבין דהתם פרכינן אפי' מעלה הכתובה בתורה כמ"ש התוספות לעיל בד"ה ואידך לג"ש הוא דאתא וכו' מה למצורע שכן טעון עץ ארז והכא וודאי לא פרכינן מעלה הכתובה בתורה כמ"ש המהרש"א ז"ל בד"ה אמר קרא וכו'. וכן מוכח ממה שכתבו הת"י דאי לא הוי כתיב יובל במוכר עצמו לא הוי ילפינן ממכרוהו ב"ד שכן נמכר בע"כ ולא כתבו דאיכ' למיפרך שכן יוצא בשש אלא דבעינן דווקא למיפרך מידי דתלי' בסברא ובהא לא מצינו חילוק בין גזירה שוה להיקשא ואפשר דהתוספות לקמן ד"ה אמר קרא שכתבו דנילוף מהיקשא דעברי לעבריה ס"ל

דלא הוצרך הש"ס לעיל להך סברא דעביד איסורא אלא למאן דיליף ש"ש אבל למאן דלא יליף ש"ש ל"ל הך סברא וכיון דכל דבריהם שם אליבא דמאן דלא יליף ש"ש שפיר כתבו דאיכא למילף עברי מעברי' ועיין מ"ש לקמן בזה. ואין להקשות הא דקאמר לקמן ואי אשמעינן נרצע הו"א משום דעביד ליה שש וכו' ולא קאמר דאי לא כתיב יובל במכרוהו ב"ד הו"א דשש שנים יעבוד מרבה שלא יצא ביובל וכנ"ל זה אינו דהא ע"כ צ"ל דגם נרצע מיקרי עביד איסורא דאל"כ הול"ל כפשטא דהוא מכרוהו ב"ד דעביד איסורא א"כ לא הוי מצי לשנויי דה"א דשש שנים יעבוד מרבה שלא תצא ביובל דא"כ למה לי ועבדך שש שנים ואין לו' דאתא לרבויי שאינו עובד את הבן הא נשמע מעברי' ואין לומר משום דעביד איסורא נקנסי' דהא נלמד מנרצע דהוא ג"כ עביד איסורא ויוצא במיתות האדון כדלקמן וצ"ל דנרצע שאני משום דעביד ליה שש ודו"ק היטב:

בתוס' ישנים והובא במהרש"א ז"ל ואי לא כתיב במוכר עצמו הו"א איפכא דשאני מכרוהו ב"ד דנמכר בע"כ עכ"ל והקשה עליהם דהאיך יליף לעיל קניות כסף במוכר עצמו בג"ש דש"ש ממכרוהו ב"ד הוי איכא למיפרך מה למכרוהו ב"ד שכן נמכר בע"כ ותי' דבתר דגלי קרא לענין יובל דלא פרכינן ליה שפיר ילפינן כולה מלתא כמ"ש תוס' לקמן ע"ש והוא דוחק דנימא כיון דגלי לענין יציאות העבד ה"ה לענין קניותו ויותר נראה דהא דקאמר לעיל יליף ש"ש היינו מנמכר לנכרי דלא שייך למפרך שכן נמכר בע"כ ואע"ג דאיכא למיפרך שכן כל קנייה בכסף הא וודאי לאו פירכא היא דאינו מעל' מצד הסברא אלא מעלה הכתובה בתורה שמצינו בו קנין כסף במטלטלין וכבר כתבנו דמוכח מדבריהם דהכא ומסוגי' דלקמן דלא שיי' למיפרך ממעלה הכתובה דלא תלי' בסברא ואין להקשות דגם הכא קשה דל"ל במוכר עצמו שיוצא ביובל נילוף ש"ש מנמכר לנכרי זה אינו דאיכא למיפרך דנמכר לנכרי שאני שלא יטמע בין הנכרים כמ"ש תוספות לקמן ע"ב בד"ה אמאי קאמר וכו' משא"כ לענין קני' דלא שייך זה ומ"ש התוספות דהך מלתא כדי שלא יטמע אינה כתובה ואין לסתור מהך סברא נראה פי' דבריהם דעיקר כוונתם דליכ' למיפרך כדי שלא יטמע כיון דגלי לענין יובל כמ"ש תוספות לענין מעלה דלא עביד איסורא אלא דאי הוי הך מעלה שלא יטמע כתובה בתורה לא שייך ביה כיון דגלי גלי דאין לסתור סבר' הכתובה בתורה ומהאי טעמא כתבו תוספות לעיל דאין מכניסין בק"ו אלא פרכא דהיא מצד הסבר' דמחמת ק"ו נסתר הסבר' אבל דבר הכתוב א"א לסתור לכך אי הוי מעלה שלא יטמע כתובה כיון דהוי נמי מצד הסבר' לא שייך לומר כיון דגלי גלי וכיון דהוא מצד הסבר' הוי פרכינן ליה לגבי ג"ש דש"ש לכך כתבו תוספות דאינה כתובה. ושפיר איכא למימר כיון דגלי גלי. ובזה נראה לפענ"ד דאתי שפי' הא דקאמר

הש"ס לעיל דטעמא דחכמי' דר"א דלא ילפי' ש"ש דמוכר עצמו אינו יוצא בשש משום דכתיב ועבדך ולא אמר דאיכא למיפרך שכן נמכר בע"כ אלא דהכא לענין יציאות העבד שפיר אמרינן כיון דגלי לענין יובל גלי כמ"ש מהרש"א ז"ל כן נראה לענ"ד נכון ודו"ק:

מיהו בעיקר קושי' הת"י דנילוף מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד י"ל משום דהא דמשני הש"ס דאיצטרך יובל במכרוהו ב"ד משום דס"ד הואיל ועביד איסור' נקנסי' לאו כללא הוא דאדרבה לפעמים הא טובתו שלא יצא ביובל דהא אמרי' לקמן דף י"ח גניבו חמש אמות ושוה אלף אינו נמכר כלל. וכיון דמסתמא מכירתו לפי שנים נמצא דאם פגע היובל בתוך שש שנים וגניבתו הוא כפי הדמים ששוה עד היובל טובתו הוא שלא יצא ביובל ולא יהא נמכר כלל שהרי הוא שוה יותר מגניבתו כיון שהיה נמכר לשש שנים אם כן יציאתו ביובל הוא חומר' על העבד אלא דבאמת בכה"ג הוי ידעינן דיוצא ביובל אלא אם היה גניבתו כפי דמים של שש שנים ה"א שלא יצא ביובל ויהי' נמכר לשש וקמ"ל קרא דאפ"ה יוצא ביובל אבל אי לא הוי כתיב במוכר עצמו הוי אמרינן איפכ' דלא אמרה התורה שיצא ביובל אלא משום קנסא דידיה שאם היה גניבתו פחות משיעור שש שנים מוכרין אותו בשיעור גניבתו קודם היובל דהיינו כמו הדמים ששוה עד היובל ויצא ביובל ואם כן שפיר הוי אמרינן דכיון דעביד איסור' קנסא הוא שיצא ביובל כדי שימכור עד היובל לכך איצטרך גם במוכר עצמו וממיל' מוכח דבמכרוהו ב"ד אפילו גניבתו כנגד שש שנים אינו נמכר אלא עד היובל ויבואר עוד לקמן בסוגי' דף י"ח ודו"ק:

דף טו:

בתוס' ד"ה אמאי קאמר וכו'. וא"ת כי נמי וכו': וא"ת והיכא תיסוק וכו'. הקשה בספ"י מנא להו דנמכר לנכרי לא מיקרי עביד איסורא כדאמרינן לקמן ע"ש ולענ"ד נראה דהוכיחו תוספות מדלא קאמר לעיל גבי יובל דנילוף ש"ש מנמכר לנכרי דעביד ג"כ איסור' ואי משום דאיכא למיפרך דלא יטמע אם כן ה"נ נימא הכא כמו שכתבו התוספות בתר הכי ולפ"ז לפי מה דמסקי התוס' וי"ל דהא סברא שלא יטמע אינה כתוב' וכו'. וכבר פרשנו לעיל דהיינו משום דבמלת' דסבר' אמרינן כיון דגלי גלי באמת אין הכרח דנמכר לנכרי נקרא עביד איסור' כמ"ש לעיל בלשון התוספות ישנים. ועוד נראה דמוכח ממה שהקדימו תוספות דאי לא יליף ש"ש אכתי ידעינן מוכר עצמו מוכי תשיג קשה לפ"ז הא דקאמר לעיל דטעמא דת"ק דר"א דמוכר עצמו אינו יוצא בשש משום דלא יליף ש"ש אמאי נימא מקרא דוכי תשיג דנגאל בקרובים ומיעוטא דויגאלנו היינו במכרוהו ב"ד דלא נילוף מק"ו איפכא כמ"ש תוספות בד"ה אמר קרא הקשה הר"ם וכו' אבל מוכר עצמו נגאל בקרובים מוכי תשיג וכ"ש לפי מה שכתב מהרש"א לקמן בתוספות שם

דס"ל במוכר עצמו יוצא במיתות אדון מקרא דוכי תשיג אם כן נילוף בקל וחמור מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד דאינו נגאל בקרובים ואינו יוצא במיתות אדון ויוצ' בשש כ"ש מוכר עצמו וצ"ל משום דס"ל כרבי דנמכ' לנכרי אינו יוצא בשש מבאלה ואיכ' למימר נמכר לנכרי יוכיח דנגאל בקרובים ויוצ' במיתות אדון אפ"ה אינו יוצא בשש ואי ס"ד דנמכר לנכרי מקרי עביד איסורי איכ' למפרך מה לנמכר לנכרי שכן עביד איסורי ושפיר הקשו והיכ' תיסוק וכו'. מיהו לכאורה משמע דנמכר לנכרי נמי מקרי עביד איסור' דאל"ה ל"ל גבי נמכר לנכרי דיוצ' ביובל הא איכא למילף בג"ש דש"ש ממוכר עצמו לישראל אע"כ דמקרי עביד איסור'. אך ז"א דלרבי אמרינן לקמן דאיצטרך יובל לנכרי שכבוש תחת ידו כמו שיבואר ודו"ק. אך לולי דבריהם ז"ל היה נראה ליישב קושייתם דבאמת במכרוהו ב"ד כיון דעביד איסור' ליכא למילף אלא דמהרש"א ז"ל הקשה דהו"ל להקשות בפשיטות אי ס"ד דילוף ש"ש בלא ק"ו נמי נילוף דנמכר לנכרי יוצא בשש בג"ש דש"ש ונראה דאין קושייתו על המקשה דאיכ' לפרש באמת דמקשה הכי ואדרבא לשון אמאי קאמר משמע כן הו"לל אמאי אינו נגאל באלה אלא דאם נפרש כן לא הוי משני הש"ס מידי מיגאלנו. ולענ"ד נר' דבאמת יש ליישב קושייתי דאין קו' מהא דלא קאמר רבי משום ג"ש דש"ש משום די"ל דס"ל כת"ק דר"א דלעיל דס"ל דמוכר עצמו אינו יוצא בשש ממעוטי דועבדך זה ולא למוכר עצמ' ומהאי מיעוטי איכא נמי למעוטי נמכר לנכרי דועבדך לזה ולא לאחר ממעט תרווייהו דמאי שנא לכך הוצרך רבי ללמוד בק"ו דכיון דאיכ' ק"ו ממילא נוקי קרא דועבדך למעט מוכר עצמו דליכ' ק"ו ואהא מקשה שפיר כיון דמוכר עצמו לא עביד איסור' איכ' למילף מוכר עצמו דנגאל באלה מנמכר לנכרי ואם כן גם במוכר עצמו איכ' ק"ו זה וממיל' יש למעט מועבדך תרווייהו והיינו דמקשה אמאי קאמר דממ"נ קשה דהול"ל מג"ש דש"ש כקושי' מהרש"א. ואי ס"ל מיעוט' דועבדך קשה דנילוף מוכר עצמו דלא עביד איסור' בק"ו מנמכר לנכרי דנגאל באלה וממיל' מיעוט' דועבדך ממעט נמי נמכר לנכרי כיון דאין חילוק ביניהם וע"ז משני מיעט רחמנ' דיגאלנו לזה ולא לאחר וממעט מוכר עצמו דאינו נגאל באלה דלמכרוהו ב"ד א"צ קרא דליכא ק"ו משום דעביד איסור' וממילא איכא לאוקמ' מיעוטא דועבדך למוכר עצמו לבד כיון דליכא ק"ו. ועוד יש ליישב קושייתם כמו שיבואר בסמוך ודו"ק:

פי' רש"י בד"ה דפליגי עלי' דר' וכו'. ואמרו דנמכר לנכרי יוצא בשש וכו'. הנה אין לפרש דבריו דכיון דליכא מיעוט' ילפינן מג"ש דש"ש כיון דלמ"ד דיליף ש"ש ס"ל דועבדך ממעט מוכר עצמו דאינו יוצא בשש ה"נ יש למעט נמכר לנכרי אלא צ"ל דכוונתו דילפינן בק"ו ממכרוהו ב"ד שאינו נגאל באלה כנ"ל דכיון דאיכא למילף בנמכר לנכרי מק"ו

דרבי ואין למעט מועבדך דהא איצטרך מיעוטי דועבדך למוכר עצמו אלא דאכתי יש לדקדק דלקמן דף כ"א היא איבעי' דלא איפשט' אי ע"ע הנמכר לישראל נגאל בקרובים אם כן מאי פשיט' ליה לרש"י ז"ל דנמכר לנכרי יוצא בשש הא אי נימ' דנמכר לישראל נגאל בקרובים ליכא ק"ו ונראה דאתי שפיר דבאמת הוי מצי רבי למיעבד ק"ו ממיתת האדון דנמכר לישראל עובד את הבן אלא דהמקשה מדייק מלישנ' דרבי אם כן ממיל' להני תנאי כיון דל"ל מיעוטא דבאלה ממילא ילפינן ק"ו דיוצא בשש בק"ו דיוצ' במיתות האדון. ולפ"ז צ"ל דמוכר עצמו אינו יוצא במיתות האדון וכמו שיבואר בלשון התוספות: **בתוס' ד"ה** אמר קרא וכו'. הקשה הר"ר מאיר למאי דס"ד וכו'. לולי דבריהם ז"ל הי' נראה ליישב קושייתם דבאמת הא דנגאל באלה ע"כ היינו דנגאל בע"כ דעבד דאל"ה פשיטא דזכות הוא לו וכיון דנגאל בכסף מוהפדה מה"ת לא יהיה נגאל בקרובים כדאיתא לקמן דף י"ח ע"ע גמי נכפינהו לבני משפחה וכו' וכבר האריך בזה המל"מ אם כן איך נילוף מש"ש דאינו בע"כ כמ"ש לעיל דמפורש בקרא ואם אמר יאמר העבד אהבתי וגו'. ואפילו לפמ"ש לקמן דבאלה לשיעבוד היינו דווקא ברצון הא רבי ס"ל הכל לשיחרור ויותר ק' מ"ש תוספות דנילוף אמה עבריה בק"ו והדר נילוף עברי מעבריה כיון דעיקר גאולת קרובי' אינו אלא בע"כ דעבד וזה לא שייך כלל באמה כיון דהיא קטנה ולאו בת דעת היא וכענין זה כתבו התוספות לעיל דף ה' בד"ה שכן ישנו וכו'. דגבי קטנה לא שייך בע"כ כיון שזכות הוא לה ואם כן לא שיי' בהא מילת' למילף אמה עבריה כלל ובזה מתורץ היטב קושי' התוספות דלעיל בד"ה אמאי קאמר וכו'. וא"ת והיכי תיסוק וכו' דאיך שיי' קנסא משום דעביד איסור' כיון דאם רוצה יוצא דזכות הוא לה ואם בע"כ לאו קנסא הוא ודו"ק:

ותו נראה לענ"ד דאין ללמוד כלל בק"ו נמכר לישראל מנמכר לנכרי כיון דקיי"ל דע"ע הנמכר לישראל גופוי קנוי כדאמר לקמן דף ט"ז זאת אומרת ע"ע גופו קנוי וכו': אבל בנמכר לנכרי כיון דקיי"ל דנכרי לא קנה ישראל כדדרשינן ביבמות מקרא אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם א"כ אין ללמוד בק"ו יציאות נמכר לישראל מנמכר לנכרי דאיכא למימר דיו כנמכר לנכרי שאינו מועיל אלא לענין מחילת השיעבוד ויותר תמיהני על מה שנסתפק המהרש"א ז"ל בכאן אם נמכר לנכרי יוצא בשטר דפשיטא כיון דאין גופו קנוי סגי באמר לו באפי ביה תרי זיל. מיהו בלשון התוספות ד"ה אמר רבא לקמן דף ט"ז משמע דס"ל דנמכר לנכרי שוה לנמכר לישראל בקנין גופו כמו שיבואר לקמן שם ודו"ק:

בא"ד ומ"מ קשה דהא אמה עבריה מצינו למילף וכו'. וכת' המהרש"א ז"ל דהא דלא יליף ק"ו ממוכר עצמו משום דלמאן דלא יליף ש"ש ס"ל הקישא דוכי תשיג ילפינן מיניה נמי דמוכר עצמו יוצא במיתות האדון כבר כתבנו לעיל דאין להקשות דהא משמע לעיל דלמאן דלא יליף ש"ש אינו צריך שום מיעוט למעט דמוכר עצמו יוצא בשש ואמאי הא איכא למילף בק"ו ממכרוהו ב"ד דאינו יוצא במיתות האדון ויוצא בשש די"ל דסוגי' דלעיל אתי' כרבי דס"ל דנמכר לנכרי אינו יוצא בשש מדכתיב באלה ואם כן איכא למימר נמכר לנכרי יוכיח אבל הרמב"ם ז"ל פסק בהלכות עבדים בפ' ב' הלכה י"ב דמוכר עצמו אינו יוצא בשש ובמיתות האדון אף על גב דס"ל כמ"ד דלא יליף ש"ש כמו שהכריח המל"מ בפ' ג' הלכה ג' ע"כ צ"ל דס"ל כמ"ש לקמן דף ט"ז ע"ב גבי ואינה עובדת את הבן לפרש לשון המכילתא דמקרא דעד שנת היובל יעבוד עמך דכתיב גבי מוכר עצמו ילפינן דעובד את הבן ודו"ק:

בא"ד ומהר"י תירץ וכו'. עיין קושי' מהרש"א ז"ל דמאי קאמר קמן אליבא דר' לא תיבעי לך וכו'. דלמא ל"ל ש"ש ויליף מדאינו מפורש בו גאולת אלה ויש ליישב לפמ"ש לעיל דף י"ח ע"א ליישב קושי' התוס' ביומא דף מ"ם ע"ב דהכא צריך תרי מיעוטא משום דליכא למילף מיעוט' דגאולת קרובים מדאיצטרך באלה היינו משום דאיכא למימר דאיצטרך באלה משום ג"ש דש"ש ע"ש ואם כן למאן דאמר דלא יליף ש"ש ממיל' ממעט מבאלה גם גאולת קרובים במכרוהו ב"ד מדאיצטרך באלה למעט דלא נילוף בק"ו מה מי שאינו נגאל באלה וכו' אם כן לרבי ממ"נ מוכח דמכרוהו בית דין אינו נגאל בקרובים דאי ילפינן ש"ש הרי הוא כמפורש בהדיא כמ"ש מהרש"א ואי לא ילפינן ש"ש ממעטינן מבאלה תרי מיעוטא כנ"ל. אך לפמ"ש לעיל שם דאף למאן דלא יליף ש"ש ליכא למיעוטא מדאיצטרך באלה די"ל דאיצטרך דלא נילוף בק"ו ממכרוהו ב"ד דאינו יוצא במיתות אדון קשה ולפי ענ"ד נראה דיש להקשות יותר דאפילו אי דריש יגאלנו מ"מ ע"כ צ"ל הא דלא ממעט נמכר לנכרי דאינו יוצא בשש מועבדך משום דכיון דבנמכר לנכרי איכא ק"ו מוקמינן מיעוטא דועבדך רק למוכר עצמו דליכא ק"ו ואם כן ה"נ איכא דמימר בקרא דיגאלנו דלא ממעט אלא מוכר עצמו דלא נילוף ג"ש דש"ש אבל במכרוהו בית דין כיון דאיכא ק"ו באמת נגאל בקרובים והא דאמר רבי מה מי שאינו נגאל באלה היינו שלא כתב בהדי'. ולפענ"ד נראה לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דהא דאיצטרך יובל במכרוהו ב"ד ולא ילפינן בק"ו ממוכר עצמו או ק"ו מנמכר לנכרי משום דאי לא הוי כתיב יובל במכרוהו בית דין הוי ילפינן נמי ק"ו איפכא דמוכר עצמו יוצא בשש אבל אכתי קשה לרבי דיליף מבאלה דנמכר לנכרי אינו יוצא בשש ליכא למילף ק"ו איפכא דאיכא למימר

נמכר לנכרי יוכיח דמפרש בו יובל ואפ"ה אינו יוצא בשש. וכן התירוץ השני שכתבנו לעיל דה"א דשש שנים יעבוד ממעט יובל והא דאיצטרך ועבדך היינו למעט מוכר עצמו דלא נילוף ק"ו ממכרוהו בית דין ולרבי כיון דאיכא למימר נמכר לנכרי יוכיח תקשה למה לי ועבדך אע"כ צ"ל דמכרוהו בית דין אינו נגאל בקרובים ואיכא למיפרך מה לנמכר לנכרי ומוכר עצמו שכן נגאל בקרובים מוכי תשיג ואפי' אי דרשינן יגאלנו איכא לאוקמי דווקא במכרוהו ב"ד דלא נילוף בק"ו אבל במוכר עצמו איכא למילף מהיקשא דוכי תשיג. ובזה מתורץ נמי מה שהקשינו דלמאן דיליף ש"ש נימא דיגאלנו אינו ממעט אלא מוכר עצמו ולא מכרוהו בית דין דהא דכתבנו לעיל דלמאן דיליף ש"ש ע"כ צ"ל הא דאיצטרך יובל גבי מכרוהו בית דין ולא ילפינן בק"ו ממוכר עצמו משום דהו"א דשש שנים יעבוד ממעט יובל והא דאיצטרך ועבדך למעט יורש ולא ילפינן מאמה עבריה דאינה עובדת אפילו את הבן משום דהו"א דכיון דעביד איסורא לא ילפינן מהיקשא דאמה אם כן ממילא ליכא למילף דמכרוהו בית דין יהיה נגאל בקרובים מק"ו דנמכר לנכרי דאיכא למיפרך שכן יוצא במיתות האדון כמ"ש התוספות וליכא למימר דנילוף מהיקש' דאמה דאיכא למיפרך שכן עביד איסורא וכבר כתבנו שהתוספות לא כתבו כן אלא למאן דלא יליף ש"ש ואם כן לרבי ממ"נ מוכח דע"ע אינו נגאל בקרובים. ולפ"ז נראה לענ"ד ליישב דברי הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ב מהלכות עבדים הלכה ז' דנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים וכתב הכ"מ משום דקאמר הש"ס לקמן דף כ' אליבא דר' לא תבעי לך וכו'. ופסק כרבי ולכאורה קשה דאין ראי' מזה דאפילו למאי דפסק כרבי דהכל לשחרור משום דאפקי' לרבי בלשון חכמים כמ"ש הכ"מ שם וע"כ באלה למעט שאינו יוצא בשש מ"מ כבר כתבנו לעיל הא דבאמת ה"מ רבי למימר דאיצטרך באלה למעט דלא נילוף בק"ו ממכרוהו ב"ד שאינו יוצא במיתות האדון אלא דחדא מינייהו קאמר דס"ל דמכרוהו ב"ד אינו נגאל באלה מ"מ מנא ליה דהלכתא כר' דדריש יגאלנו ואפי' לפמ"ש המל"מ דהרמב"ם ז"ל לא יליף ש"ש מ"מ איכא למילף דמכרוהו ב"ד נמי נגאל בקרובים מק"ו דנמכר לנכרי וליכא למיפרך שכן יוצא במיתות האדון דאיכא למילף מהיקש דאמה כמ"ש התוספות. ולפמ"ש דליכ' למילף מהיקש דאמה משום דעביד איסור' כדמוכח מדאיצטרך יובל במכרוהו ב"ד א"ש דכיון דקיי"ל כרבי דבאלה אתי למעט שנמכר לנכרי אינו יוצא בשש ממילא מוכח דבמכרוהו בית דין אינו נגאל בקרובים כנ"ל ודו"ק:

בגמרא אלא בסברא קמיפלגי וכו'. כבר כתבתי דהא דפליגי בגאולה לשיחרור היינו בע"כ דעבד אבל מדעתו פשיטא דזכות הוא לו ונפדה ע"י אחרים בין קרובים ובין רחוקי' דהוי כגואל את עצמו אבל בהא דפליגי בפדוי לשיעבוד י"ל דאינו יכול לפדותו לשיעבוד

אלא מרצונו ואפ"ה בעי קרא דקונה אותו לשיעבוד מן הנכרי אע"פ שהעבד לא מכר את עצמו. ולפ"ז היה נראה הא דפליגי בסברא לשיטתייהו אזלי דוודאי סברא דרבי יוסי עדיפא דאחרים מימנעי ולא פרקי ליה לחירות ויטמע בין העכו"ם אלא דבאמת לא היה צריך לזה שהרי יכול למכור א"ע לאחרים ויכולין לפדות אותו לחירות. ואח"כ ימכור א"ע להם אלא דהם לא יאמינו לו שימכור את עצמו לאחר החירות. ואם ימכור א"ע להם קודם החירות הוי ליה כמוכר דבר שלא בא לעולם דלא קנה כדאיתא במשנה לקמן דף ס"ג במקדש לאחר שישתחרר דאינה מקודשת ואפילו אם יאמר לאחרים תן מנה לנכרי. ובזה אהי' מכור לך אפ"ה הוי ליה דבר שלא בא לעולם כיון דבשעת אמירה עדיין היה נמכר לנכרי. ולפי זה י"ל דר"ע לשיטתו דסבירא ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כדאיתא לקמן דף ס"ג אם כן לא שייך תקנה זו שלא ימנעו שהרי יכול למכור את עצמו להם קודם החירות משא"כ בקרובים שפיר איכא למיחוש שלא ירצה למכור א"ע להם והם יצטרכו לפדותו לחירות משום פגם משפחה. ומיהו לכאורה היה נראה דיכולין לפדותו לשיעבוד אפי' בע"כ דהא כתבו התו' לעיל דהא דאיצטרך גבי מוכר עצמו שיצא ביובל ולא ילפינן מג"ש דש"ש ממכרוהו ב"ד משום דהו"א דווקא מכרוהו ב"ד שנמכר בע"כ משא"כ במוכר עצמו שנמכר מרצונו אם כן אכתי קשה נהי דליכא למילף מנמכר לנכרי משום דהו"א דנמכר לנכרי עדיף משום שלא יטמע כמ"ש לעיל מ"מ נילוף מזה שנגאל מיד הנכרי לשיעבוד לר"ע כדאית ליה ולריה"ג כדאית ליה דאמר קרא שיצא בהם ביובל אע"ג דלא שייך סברא שלא יטמע דכבר הוא ביד ישראל וע"כ צ"ל דנגאל לשיעבוד בע"כ דעבד ואם כן ליכא למילף מהתם שכן בע"כ אלא דאם נימא כן אכתי לא מתרצא דל"ל קרא דזה שנגאל לשיעבוד שיוצא ביובל דהא איכא למילף ממ"ע שיצא ביובל וליכא למימר דנמכר לנכרי הוי עביד איסורא וליכא למילף ממ"ע לישראל כדקאמר לעיל גבי מכרוהו ב"ד אכתי נילוף ממכרוהו ב"ד דעביד איסורא ויוצא ביובל וע"כ צ"ל דשאני מכרוהו בית דין שנמכר בע"כ אם כן מוכח להיפוך דאינו נגאל בע"כ וע"כ צ"ל דלא שייך ג"ש דש"ש דלא כתיב ש"ש אלא גבי נמכר לנכרי ולא באותו שנגאל לשיעבוד דליכא ג"ש והיינו דמקשה לרבי האי ויצא בשנת היובל מאי עביד ליה ר"ל דוודאי נמכר לנכרי לא מיקרי עביד איסורא כמו שהוכחנו לעיל בתוספות ד"ה מאי קאמר ואם כן קשה למה לי גבי נמכר לנכרי דיוצא ביובל נהי דממכרוהו בית דין ליכא למילף שכן בע"כ מ"מ נילוף ממוכר עצמו ודו"ק:

דף טז.

בנכרי שישנו תחת ידך הכתוב מדבר וכו'. נראה דלחכמים דרבי נפקא להו הא מגופא דקרא כדפירש"י ז"ל לעיל בד"ה ונגאל זו גאולת אחרים וכו' ובנכרי שתחת ידינו הכתוב מדבר נראה דנפק' ליה דאף הני תנאי לא פליגי בהא על רבי דנכרי שכבוש תחת ידינו משום דבב"ק דף קי"ג אמר ר"ש משום ר"ע דילפינן מהאי קרא דגזל הגוי אסור אפילו בכבוש תחת ידינו ורצונו דאי מיירי ברצון הנכרי אם כן פשיטא הוא ונהי דלשיחרור יש לומר דמיירי בע"כ דעבד דאם השיגה ידו או אחרים רוצים לגואלו מפדין אותו בע"כ מ"מ גאולה לשיעבוד דאינו בע"כ כמ"ש לעיל אם כן כיון דרצון העבד ורצון האדון הרי יכול למכור את עצמו להם אחר שישחרר אותו האדון מרצונו וע"כ צ"ל דמיירי בע"כ דאדון ובכבוש תחת ידינו אבל לרבי דס"ל הכל לשחרור שפיר י"ל בע"כ דעבד ואפי' בנכרי שאינו כבוש תחת ידינו אלא ברצון האדון וצריך קרא לכבוש תחת ידינו ודו"ק:

שם הקישה הכתוב לאחרת וכו' הקשה הריטב"א ז"ל למאן דלא יליף שכיר מנלן מוכר עצמו בין לרב הונא ובין לרב חסדא ולענ"ד קשה אף למ"ד דיליף ש"ש לפמ"ש דף ט"ו ע"א לתרץ קושית המהרש"א ז"ל על התוס' ישינים דהאיך יליף הש"ס לעיל קנין כסף במוכר עצמו בגז"ש דש"ש ממכרוהו ב"ד הא אכתי י"ל דמכרוהו ב"ד שאני שכן נמכר בע"כ וכתבנו שם דבאמת הא דקאמר יליף ש"ש היינו מנמכר לנכרי ולפ"ז קשה הכא בשטר כיון דשטר ליתא בנכרי א"כ מנלן במוכר עצמו דקנה בשטר דליכא למילף ש"ש ממכרוהו ב"ד משום די"ל דמכרוהו ב"ד שאני שכן נמכר בע"כ כנ"ל וכב' כתבנו לעיל קצת ישוב לזה ונראה דלרב חסדא אין ק' דהא אמ' לעיל אשכחן אמה עברי' הואיל ומקדשה בכסף וכו' משמע דאי לאו האי טעמא הוי ילפינן במה מצינו מאמה עברי' א"כ י"ל דהכא לא שייך לומר הואיל ומקדש' בשטר כיון דאין השטר שוה דהתם הבעל כותב שהוא הקונה והכא האב כותב והוא המקנה תדע דלעיל נמי נימא דעברי נמי איתא בקידושין שיכול לקדש אשה בכסף ושייך בי' תורת קנין כסף דמהאי טעמא כתבו תוס' לעיל בד"ה הואיל וכל קנינו בכסף ובנכרי לא שייך האי טעמא הואיל שאינו בתורת גיטין וקידושין וכולי וע"כ צ"ל דאמה שאני שהאדון נותן הכסף כמו הבעל שנותן הכסף משא"כ בעבד דהכא נותן והכא מקבל אבל הכא שהאב כותב ל דמי לשטר קידושין שהבעל כותב וא"ל דמקדשה בשום שטר בעלמא דה"נ העבד יכול לקדש אשה בשטר מיהו לרב הונא קשה דאיכא למימר הואיל ומקדשה בשטר לפמ"ש דאפי' למאן דיליף ש"ש ליכא למילוף מעברי ועברי' כנ"ל מיהו נראה דלפמ"ש התוס' לעיל דף ד' ע"ב ד"ה מעיקרא דדינא פירכא דאמה עברי' אינה נקנית אלא בשני פרוטות וע"ע נקנה בפרוטה

כמ"ש הרמב"ם והיינו דילפינן מנמכר לנכרי בג"ש דש"ש או מוכי תשיג א"כ איכא למילף בק"ו דנקנה בשטר מאמה עברי' דאינ' נקני' בפרוט' א' ואפ"ה נקני' בשטר וליכא למיפרך מה לאמה דמקדשה בכסף ובשטר די"ל נמכר בב"ד יוכיח וא"ת מה לנמכר ב"ד שכן נמכר בע"כ א"ע תוכיח דליתא בע"כ כמ"ש התו' לעיל דף ה' ד"ה שכן ישנה וכו' ותו כיון דסברא היא יכול להכניסו בק"ו כנ"ל ודו"ק:

פירש"י בד"ה לא תצא כצאת עבדים אלא נותן לו דמי עינו וכו' נראה כוונתו בזה משום דלפמ"ש רש"י לקמן ד"ה גופו קנוי וכו' דלא גרע מעבד כנעני וכו' א"כ קשה דהא מצינו דגרע מעבד כנעני שאינו יוצא בראשי איברים לכך פירש"י דאין זה קולא דלפעמים דמי עינו הוא יותר משיעור עבודתו עד שש ועיין מ"ש לקמן עי"ל דלא נימא דבל"ז דין הוא שלא יצא בראשי איברים מטעם דאיכא בחובל מלקות וקי"ל דכל היכא דאיכא ממון ומלקו' מלקי לקי ממונא לא משלם ה"נ מהאי טעמא אינו יוצא לחירות אלא דז"א כיון דנותן לו דמי עינו כדין כל חובל בחבירו וכמ"ש בכתובות דף ל"ב דנפקא מקרא דכן ינתן בו א"כ שפיר ה"א דכמו כן בעבד יוצא לחירות כיון דסוף סוף אינו לוקה וכדאמר שם טעמא דחס רחמנא עלי' דנחבל ומהאי טעמא נראה לי דהא בנמכר לנכרי אינו יוצא בראשי איברים ולא ילפינן בק"ו מעבד כנעני שאינו יוצא ביובל ובמיתות האדון ול"ל ע"ע יוכיח דמה לע"ע שאינו נגאל בקרובים ולפמ"ש י"ל הטעם הוא שהנכרי שחבל בישראל חייב מיתה ממילא אינו יוצא לחירות דהוי שני רשעיות כמ"ש התוס' בע"א בפ' אין מעמידין דמהאי טעמא גזל בב"נ אין ניתן להשבון משום דחייב מיתה הוי לי' שני רשעות ודו"ק:

בתוס' ד"ה שכן מוציא וכו' שכן מכניס וכו' דהוא דמי טפי וכו' ולכאורה קשה דהל"ל דלא דמי האי שטרא להאי שטרא לרב חסדא דבשטר קידושין הבעל שהוא הקונה כותב ודמי טפי לגט שהמקנה כותב וצ"ל דס"ל דמ"מ הוא דמי טפי דשם שטר אחד הוא כדקאמר לעיל דף ה' שטר שמוציא אינו דין שיכניס אע"ג דלא דמי שזה מקנה וזה קונה מ"מ שם שטר קאמר ונראה דבדבריהם מתרצי נמי הא דלא אמר שכן מוציא בעבד עצמו כדפירש"י ז"ל לקמן בד"ה גופו קנוי דלא גרע מעבד כנעני וכו' אלא דלפי מה שיבואר לקמן בסמוך דעיקר ילפותא הוא מאשה שיוצאת בשטר עדיפא לי' למימר שכן מוציאה בבת ישראל דכתיב בהדי' עמ"ש לעיל בזה. וק"ל:

בגמרא אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וכו'. הקשה הרשב"א ז"ל דא"כ המקדש בכסף וכתב לה שטר עליו תהא מקודשת דשטרא דכתב עליו היינו כסף ותי' דלא אמר היינו כסף אלא לפי דהוי ס"ד דאין גופו קנוי ואינו אלא שיעבוד מעשה ידיו

אבל למסקנא לא מהני ע"ש ולפי סברתו היה אפשר לומר דכיון דגירעון כסף במוכר עצמו למאן דלא יליף ש"ש ע"כ יליף מהיקישא דוכי תשיג א"כ כי היכא דילפינן גירעון כסף במוכר עצמו לישראל אע"ג דגופו קנוי ממוכר עצמו לנכרי דאין גופו קנוי כדאי' ביבמות דף מ"ו אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם וכמ"ש לעיל בדף י"ד ע"ב והיינו משום דאין משיבין על ההיקש ה"נ ילפינן דאותו גרעון כסף שמועיל בנכרי דהיינו אפי' יהיב ליה שטרא על דמי' דמכיון שאין גופו קנוי מהני כסברת הרשב"א ז"ל ה"נ ילפינן מיניה בהקישא דגירעון כסף כזה מהני אפילו בנמכר לישראל וכן למ"ד דיליף ש"ש איכא למילף בג"ש זו דמהני גירעון כסף אפילו בכה"ג דיהיב לי' שטר אדמיה כיון דמועיל בנכרי ואין לדמות עבד לאשה ולפ"ז י"ל דה"ה בקנין כסף בין בנמכר לישראל ובין בנמכר לנכרי מהני אפי' בכה"ג דיהיב שטרא אדמי' כיון דבנכרי אינו אלא מעשה ידיו ומיניה ילפינן בהקישא או בג"ש ובזה א"ש לשון הש"ס דקאמר בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו שוה כסף דכתיב ישיב והני קראי כתיבי בנמכר לנכרי וע"ז פריך אלא שטר ה"ד ר"ל כיון דכל גירעון כסף גבי ישראל נלמד מנמכר לנכרי ה"ה דנלמד לענין זה היכא דיהיב ליה שטרא אדמיה היינו כסף עמ"ש לעיל דף ה' ע"א בלשון רש"י בד"ה שטר שאין פודין וכו' וקצת יש לדקדק דאינו מועיל באשה שטר כזה ממתניתין דגיטין דף מ"א כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב לו שטר על חצי דמיו משמע דאינו יוצא בזה השטר מטעם כסף והיינו משום דכיון דעבד כנעני גופו קנוי אפי' יהיב ליה שטרא אדמיה לא הוי ככסף יש לדחות דהתם בעבד כנעני אינו יוצא בכסף ע"י עצמו אע"ג דכבר אינו יכול להשתעבד בו מ"מ לענין איסורא אין לו יד להשתחרר בכסף ע"י עצמו. אך בב"ק דף קי"ג איתא אפי' בנכרי גופא קנה וצ"ע דסותר להא דיבמות וצ"ל דיש בו קנין הגוף למעשה ידיו ועמ"ש לקמן ודוק:

שם אלא שחרור שטר וכו'. ופירש"י ז"ל בד"ה גופו קנוי דלא גרע מע"כ ונראה די"ל דילפינן בק"ו מע"כ דיוצא בשטר אף שאינו יוצא בשש ועובד את היורש אלא דלכאורה קשה דהא איכא למפרך מה לע"כ שיוצא בראשי איברים ונראה משום דבאמת הוי מצי למימר דילפי' ק"ו מאשה מה אשה שאינה יוצאת בכסף יוצאת בשטר ע"ע שיוצא בכסף אינו דין שיוצא בשטר אלא דאיכא למיפרך מה לאשה שכן יוצאה במיתות הבעל וע"ע עובד את הבן אלא דאיכא למימר עבד כנעני יוכיח ואי משום שיוצא בראשי איברים אשה תוכיח נמצא דילפי' במה הצד והא דלא פרש"י ז"ל דילפינן מהיקשא דאחרת נראה דס"ל לרש"י ז"ל דהקישא דאמה לאחרת דכתיב אם אחרת יקח לו לא שייך אלא בלקיחה ולא ביציאה תדע דאיצטריך לקמן דף י"ז ע"ב קרא דיוצאת במיתות האדון ולא נפקי

מהקישא דאחרת דיוצאת במיתות הבעל וכן להיפוך דמקשה לעיל מיתות הבעל מנלן ולא יליף מהקישא דאמה אע"כ דלא איתקוש אלא בלקיחה ובק"ו מאשה ליכא למילף שתצא במיתת האדון משום דע"ע יוכיח שיוצא בכסף ואינו יוצא במיתות האדון ובזה יש לתרץ קושית התוס' בד"ה אמר רבא וכו' דלא חשיב במתניתין שטר ולפמ"ש דלא אתיא אלא בק"ו א"כ למאי דאמר אביי לעיל דף ה' מלתא דאתי' בק"ו לא קתני מש"ה לא תניא אך מסוגיא דלקמן משמע דנקט במתניתין מילתא דאתיא בק"ו כמו שיבואר בלשון התוס' מיהו אכתי הוי מצי רש"י ז"ל לפרש דנפק' מק"ו דאשה ואי משום פירכא שכן יוצאת במיתות הבעל אכתי נילוף דאמה יוצאת בשטר דהיא ג"כ יוצאת במיתות האדון והדר נילף עברי מעבריה בהקישא כמ"ש התוספו' לעיל בד"ה א"ק יגאלנו וכו'. מיהו מלשון רש"י ז"ל משמע דמצד הסברא הוא דע"ע מסתמא עדיף להקל ביציאתו מיציאת ע"כ וכבר כתבנו לעיל בפירש"י בד"ה לא תצא כצאת העבדים די"ל דמה שיוצא העבד כנעני בשן ועין לאו פירכא היא דאין בזה גריעותא כנ"ל. ונראה עוד דנ"מ דאי הוי אמרינן דיוצא בשטר מהיקשא דאחרת יוצא אפי' בע"כ של עבד דומי' דאחרת אבל לפי מ"ש דלא היקש ביציאת אלא דילפינן מצד הסברא משום דלא גרע מעבד כנעני י"ל דהיינו לטובתו וברצונו אבל אם אינו רוצה אינו יכול לכופו והיה נראה לכאורה דמשמע ליה לרש"י ז"ל דאין יוצא בשטר בע"כ דעבד דאי לאו הכי מאי קאמר רבא לימא ליה באפי תרי זיל הא מחילה מטעם מתנה היא וכ"ש לפי מה שכתבתי בסמוך דהאי מחילה צריך שיהיה בענין שיכול להתחייב את עצמו באתם עדי או בבית דין ובכה"ג בוודאי אינו יכול ליתן לו מתנה בעל כרחו אם כן מדאמר רבא זאת אומרת גופו קנוי צ"ל דאפי' בשטר אינו יכול לשחררו בע"כ והיינו דפרש"י ז"ל הכא בדברי רבא דוקא ולא כתב הכי לעיל בלשון הברייתא דטעמא הוא משום דלא גרע מע"כ ודו"ק ועיין מ"ש לקמן בדף כ' בזה בברייתא דגפו וכו':

שם זאת אומרת ע"ע גופו קנוי וכו' כתב הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן דהא דגופו קנוי היינו משום שרבו מוסר לו ש"כ וכתב עליו דלפי טעם זה היינו דווקא במכרוהו בית דין אבל במוכר עצמו באמת א"צ שטר והניח בצ"ע ולפ"ז היה נכון מה שדקדקו תוספו' הא דלא תני במתני' שטר כיון דבמתני' מיירי בין במוכר עצמו ובין במכרוהו בית דין וכמ"ש הרשב"א ז"ל שם וכיון דבמוכר עצמו א"צ כתיבת השטר אלא שאומר לו בפני עדים לא פסיקא להו למתני' כיון דאינו שוה במכרוהו בית דין ובמוכר עצמו. אך לפ"ז צ"ל דברייתא מיירי דוקא במכרוהו בית דין והרשב"א השיב ע"ז וצ"ע דסתמא קתני ומיהא בהא היה אפשר לומר דבריית' אתי' כר"א דס"ל דמוכר עצמו רבו מוסר לו ש"כ.

אך קשה דלשון הש"ס לא משמע כן דהא אמר בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו ואלו במכרוהו בית דין מוהפדה נפק' וכן קשה אפילו לפמ"ש דהברייתא אתי' כר"א דהא לר"א דיליף ש"ש אפי' מוכר עצמו נפקא מוהפדה כדאמר הש"ס לעיל דף י"ד ע"ב מ"מ לפמ"ש שם בלשון התי"ש דליכא למילף מוכר עצמו ממכרוהו בית דין בג"ש דש"ש משום שנמכר בע"כ וע"כ ילפינן ש"ש מנמכר לנכרי א"ש הא דנקט קרא דכתיב גבי נמכר לנכרי. ומזה ראיה לדברינו שם והעיקר הוא דהרמב"ן ז"ל ס"ל כמ"ש הריטב"א ז"ל לעיל דאף לרבנן דר"א דמוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מ"מ הוא מותר בשפחה נמצא דאפי' הכי איכא מילתא דאיסור' וכבר הארכנו בטעמו לעיל. אך צ"ע לפ"ז באמה עברי' מאי איסורא איכא ואי נימא דבאמת סגי באמה העברי' בדיבורא בעלמא הי' אפשר לומר דלהכי לא נקט במתני' ובשטר משו' דתנא יתירה עליו אמה העבריה ואתא למטעי דבאמה עברי' נמי בעינן שטר ובזה הי' מיושב נמי מה שדקדקנו לעיל מה שפרש"י ז"ל בד"ה גופו קנוי וכו' דלא גרע מעבד כנעני ולא פי' דנפקא מהיקשה דאחרת או משום דילפינן ק"ו אמה מאשה וע"ע מהיקש' דעברי לעברי' ולפמ"ש י"ל דהיינו דכתב רש"י ז"ל דוקא הכא ולא לעיל בברייתא משום דלעיל באמת הל"ל דיליף מהיקשא דאחרת או מק"ו כנ"ל אבל לבתר דמסיק דטעמ' משום דגופו קנוי א"כ באמה דאין גופ' קנוי לא בעי שטר ולא שייך כלל לומר משום היקישא דאחרת וע"כ צ"ל משום דלא גרע מעבד כנעני ובזה א"ש נמי מה שדקדקנו לעיל בהא דאמר לעיל מסתברא שטר הו"ל לרבוי' שכן מוציאה בבת ישראל ולא קאמר שכן מוציאה באמה עצמה ולפמ"ש דבאמה א"צ אפי' שטר א"ש ובזה הוי א"ש נמי מה שדקדקו התוס' לקמן דף י"ט ע"א בד"ה מלוה שיש לו וכו' וז"ל ונראה דיש לדקדק דקסבר ריב"י דעבד עברי אין גופו קנוי ע"ש ולפמ"ש א"ש טפי דבאמה עבריה לכ"ע אין גופ' קנוי ועיין מ"ש לקמן דף י"ח גבי מפדין אותה בע"כ מיהו י"ל דאמה עבריה נמי גופה קנוי מהאי טעמא גופא כיון שיכול לייעדה בע"כ דאב וכן ב' הרמב"ם ז"ל בהדי' בפ"ד מהל' עבדים הל' ד' דיוצאת בגט שחרור דוקא מיהו בנמכר לנכרי נראה פשוט דאין קנוי כדאמרינן ביבמות דלא הם קונים מכם כמ"ש לעיל בלשון התוס' ד"ה אמר קרא יגאלנו והא דקאמר בב"ק דאפי' בנמכר לנכרי גופו קנוי ע"כ צ"ל הא דגופו קנוי למעשה ידיו ועיין מ"ש בסמוך בלשון התוספות ד"ה אמר רבא ודו"ק:

בתוספות ד"ה ולימא ליה וכו' אמאי לא פריך ויפקירנו וכו' ובספ"י תירץ כיון דאין אחר יכול לזכות בע"ע כ"א הוא בעצמו לא הוי הפקר דהא ס"ל לב"ה דהפקר לעני' לא הוי הפקר ואף למוכרו אינו יכול ע"ש ולענ"ד לא דמי להתם דהתם מיעוט ההפקר שלא יזכה בו עשירים משא"כ הכא הפקיר לכל אלא שאין אחרים יכולין לזכות משום שהוא זוכה

בעצמו והוי כמו הפקר בעבד כנעני דזוכה בעצמו ואע"ג דאינו יכול למוכרו מ"מ יכול להפקירו ולסלק רשותו ממנו ואם לא מטעם שהוא זוכה בעצמו הי' אחר יכול לזכות בו תדע דלרבנן דר' ע"ע נגאל ע"י אחרים לשיעבוד אע"ג דאין האדון יכול למוכרו מ"מ כיון שגואלין אותו ומסלקין רשות הנכרי ממילא הם זוכים בו לשיעבוד ודמי לירושה דעבד עברי עובד את הבן והיינו משום דירושה ממילא אתי וזוכה בו הבן מיהו עדיין צ"ע כיון דאמרינן אותם בחזקה ולא אחר בחזקה אם כן במה יוכל אחר לזכות בו אם אינו זוכה בעצמו קודם למכור עצמו בכסף או בשטר מיהו לפי הס"ד דאין גופו קנוי ואינו קונה אותה אלא למעשה ידיו י"ל דמהני ההפקר למעשה ידיו כשיבואו לעולם כמו באומר יקדיש ידי לעושיהם כדאיתא בכתובת דף נ"ט וה"ה בהפקר י"ל דאם לא היה זוכה במעשה ידיו בעצמו תחלה היה אחרים יכולים לזכות במעשה ידיו לאחר עשייתו אלא שהוא זוכה במעשה ידיו תחלה אבל למאי דמסיק דגופו קנוי לא שייך בו כלל זכי' לאחרים דבמה יכולים לזכות בו וצ"ע:

בתוס' ד"ה אמר רבא זאת אומרת וכו'. דלא חשיב במתני' שטר וכו' כבר כתבנו לעיל בלשון הש"ס דהא דיוצא בשטר נפקא בק"ו. ולפ"ז הוי אפשר לומר דמלתא דאתי' בק"ו לא קתני אלא דקושייתם על רבא דמשמע לעיל דף ה' דקאמר שם חדא דג' קתני וד' לא קתני דל"ל הך סברא. וכן צ"ל לקמן דמקשה על ר"ל לתני במתני' מיתת האב ולא משני דלא קתני משום דאתי' בק"ו משום דפשיט' להש"ס דקיי"ל כסברא דרבא ועיין במהרש"א ז"ל שכתב דהא דלא חשיב במתני' באפי ביה תרי זיל והפקר ולענ"ד נראה הא דהכריחו התוספות דמתני' פליג על ברייתא ולא ניחא להו למימר דתני ושייר כדמשני הש"ס בסמוך ואי משום דתקשה מאי שייר דהאי שייר הא הוי מצי למימר דשייר נמי הפקר אלא דקושייתם הוא למאי דקיי"ל דהמפקיר עבדו צריך גט שחרור אם כן הפקר לאו שיורא הוא ואף דכתבו התוספות לעיל בסמוך ד"ה לימא ליה וכו' ואפילו למ"ד וכו' היינו לפי הס"ד דע"ע אין גופו קנוי אבל למ"ד דגופו קנוי אינו מועיל הפקר למ"ד דצריך ג"ש דהוי ליה איסורא כמ"ש הרמב"ן והריטב"א ז"ל והיינו דהוקשו מהא דאמר לקמן רבא לטעמי' משום דהתם מפרש רבא למלתא דרב דאמר עד היכן גילגול שבועה ורב ס"ל בגיטין דף ל"ח דצריך ג"ש אם כן ליכא למימר בשטר דתני ושייר משום דלא הוי אלא חד שיורא ולפ"ז ממיל' לא קשה למה לא חשיב במתני' באפי בי' תרי זיל דאי נימא דאין גופו קנוי הא שייר נמי הפקר מיהא הא דלא ניחא להו למימר דשייר ש"כ דצ"ל דהוא בכלל כסף וכדמשמע בכולה מתני' לקמן דלא חשיב אלא כסף ובכללה ש"כ ועיין בסמוך מיהו בעיקר קושי' התוספות נלענ"ד לפמ"ש לעיל בשם הרמב"ן דהא דבעינן גט

שחרור אף על גב דלא מצינו קנין מעשה ידיו שאינו יכול למחול בע"פ אלא דהכא הוי שתי קנינין קנין ממון והוא קנין מעשה ידיו וקנין איסור וכו' וקנין איסור אינו נפקע בלא גט ומסתפק הרשב"א במוכר עצמו עיין שם ונראה באמת דאף דלקמן דף כ"ח אמר רבא זאת אומרת גופו קנוי וכו' איכא לאוקמא במכרוהו בית דין אבל בהאי דב"ק דף קי"ג דאמר שם נמי רבא לטעמי' דמיירי בנמכר לנכרי ע"כ אין רבו מוסר לו שפחה כנענית דלא עדיף ממוכר עצמו לישראל אפילו לפמ"ש לעיל דס"ל לרמב"ן דמוכר עצמו מותר בש"כ מודה בנמכר לנכרי דהא כתב המהרש"א בגיטין דף מ"א דאינו מותר אלא בש"כ של רבו אבל לא בשפחה אחרת וגבי נכרי לא שייך שפחה שלו דהא קיי"ל דהם אינם קונים זה מזה אם כן לא קנה שפחתו והיא כנכרית בעלמא ע"כ צ"ל דהא דקאמר רבא שם גופו קנה לאו לענין איסור אלא שיש לו בו קנין הגוף לענין ממון. ולפ"ז מהני ביה כי אמר ליה באפי תרי זיל אם כן י"ל דמתני' דס"ל דא"צ ג"ש היינו דס"ל דלא מקרי קנין גופו לענין איסורא אבל מ"מ יש בו קנין הגוף לענין ממון למעשה ידיו כמו בנמכר לנכרי אם כן אין קושי' מלקמן דף כ"ח דאמר רבא לטעמי' דהתם מיירי בקנין הגוף לענין ממון בהא וודאי מודה מתני' ונראה מזה דהתוספות פליגי בהא אסברות הרמב"ן וס"ל דאין חילוק בקנין הגוף בין לענין ממון ובין לענין איסור ומה שהקשה הרמב"ן דלא מצינו קנין מע"י שאינו יכול למחול ע"כ ס"ל להתוספות דה"ל כמו קונה שדה לפירות או בזמן שהיובל נוהג דאם חוזר המוכר לרבו ראשון צריך קנין גמור כדאית' בב"מ דף י"ו ע"ב מריש' הוא דקא זבין איבעי' ליה למיכתב שטר זביני וכו' וכן אמרינן בר"פ הכותב דלא מהני כשאומר הבעל דין ודברים אין לי בנכסיך אלא בכותב לה בעודה ארוסה הרי מצינו בקנין פירות דלא מהני בע"פ וס"ל דנמכר לנכרי ונמכר לישראל קנינם שוה כמשמעות הסוגי' בב"ק שם רבא לטעמי' אלא דקשי' מהא דיבמות דף מ"ו מהם תקנו אתם קונין' מהם ולא הם קונים מכם כיון דגם הנכרי קונה אותו קנין הגוף לפירות מה הוא זה דלא הם קונים מכם כיון דקונה אותו כמו בנמכ' לישראל וצ"ע. ועיין מ"ש בדף י"ד ע"ב בתוספות ד"ה הואיל וכל קנינו ובדף ט"ו ע"ב בתוספות ד"ה אמר קרא יגאלנו. ועיין בסמוך ודו"ק:

בא"ד דלא חשיב אלא יציאת שהם בע"כ של אדון וכו' נראה דלפ"ז מתורץ הא דלא קתני מתני' שוה כסף כמו בברייתא משום דלפמ"ש בריש מכילתין בתו' ד"ה בפרוט' דמשמע דס"ל להתוס' דהא דיוצא בש"כ היינו דוקא ברצון האדון כדקיי"ל דבנתינה בע"כ לא אמרינן ש"כ ככסף כמ"ש הב"ש בסימן כ"ז וכיון דמתני' לא קתני אלא יציאות שהם בע"כ של אדון להכי לא תני ש"כ אך לדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שם דיוצא בשוה כסף בע"כ של אדון ולהכי איצטרך קרא דישיב לרבות ש"כ ע"כ צ"ל במתני' דלא נקט ש"כ

משום דהוא בכלל כסף ומהאי טעמא לא חשיב ש"כ בכל הקנינים כנ"ל מיהא הא קשי' דגירעון כסף עצמו בע"כ של אדון במכרוהו ב"ד ובאמה עברי' למאן דלא יליף ש"ש מנא לן דלמא אינו אלא למצוה כמו מצות יעוד דאי מקרא דוהפדה אין ראי' דמיירי בע"כ של אדון דהא כתיב אשר לא יעדה והפדה והדר כתיב אם שלש אלה לא יעשה לה א"כ אין במשמע דגירעון כסף יהי' בע"כ יותר מיעוד דאינו אלא ברצון האדון וכ"ש בש"כ ככסף לדעת הרמב"ן והרשב"א דאפילו בע"כ מנלן במכרוהו ב"ד ובאמה דלמא דוקא נמכר לנכרי כדמשמע קרא וחשב עם קונהו ובמוכר עצמו מכי תשיג אבל במכרוהו ב"ד ובאמה למאן דלא יליף ש"ש מנא לי' ועמ"ש לקמן ע"ב גבי הא דאמר יוצא בגירעון כסף מעניקין לו ולפמ"ש המשנה למלך דהרמב"ם ז"ל פסק להלכתא דלא ילפינן ש"ש א"כ מנא לן כל זה וי"ל כיון דמוכר עצמו ילפינן מנמכר לנכרי מהיקשא דוכי תשיג ילפינן כל הני מילי בק"ו ממוכר עצמו דאינו יוצא בשש ואפי' אי נימא דע"ע יוצא במיתת האדון מ"מ נילף אמה בק"ו והדר נילף בהיקשא עברי לעברי' כמ"ש תו' לעיל ד"ה אמר קרא ונהי דמנמכ' לנכרי ליכא למילף משום דאיכא למיפרך מה לנמכר לנכרי שכן נגאל באלה מ"מ ממוכר עצמו ילפינן דאינו נגאל באלה מקרא דויגאלנו כנ"ל וא"ל דנילוף איפכא דמוכר עצמו יוצ' בשש דהא י"ל דנמכר לנכרי יוכיח דאינו יוצא בשש כדדריש רבי לעיל מבאלה ודו"ק:

בתוס' ד"ה מיתה שמוציאה וכו' דאי חופה מוציאה מרשות האדון וכו' יש לדקדק דלמה לא הוכיחו דחופה אינו מוציאה בפשיטות ולא חשיב במתניתין חופה ונהי דאין להקשות דה"ל למימר מאי שייר דהאי שייר שייר חופה די"ל כיון דחופה אתי' בהאי דינא גופא לא חשיב תרי שיורא וכמ"ש הריטב"א ז"ל בשמעתין דהסברא דמאי שייר דהאי שייר דהיינו משו' דאין לנו לו' דתנא ושייר אא"כ יש הכרח בלא זה דמשייר משא"כ חופה דאין הכרח אלא לפי האי דינא גופא דר"נ ואכתי לית לן למימר דתנא ושייר מ"מ קשה דהוי להו להוכיח דלמאי דמשני דלהכי לא נקט מיתות האב משום דאין לו קצבה למטה והרי חופה יש לו קצבה למטה לכ"ע דקודם ג' שנים לאו בת חופה היא כמו בסימנים כדאי' ביבמות דף נ"ז ע"ב וכדאמר ר' יוחנן בירושלמי דמוכח דאין נישואין מוציאין מדלא תנא במתני' וכמו שיבואר לקמן בס"ד ונראה ליישב משום די"ל דבהאי ק"ו דר"ל איכא למילף נמי דאפי' קידושין לבד מוציאין מרשות האדון דהא כתבו התוס' לקמן ע"ב בד"ה מה לסימנים וכולין דאיכא למילף במה הצד משש ויובל ומיתת האדון ובהאי קל וחומר דשש ויובל ומיתות איכא למילף גם הקידושין בק"ו מה שש ויובל שאין מוציאין מרשות אב לענין מכירתה דאפילו אם כבר מכרה ויצאה בשש או

ביובל קי"ל שיכול לחזור ולמכרה לשפחות אחר שפחות ומוציאין מרשות אדון קידושין שמוציאין מרשות אב לענין מכירה דקי"ל שאינו יכול למוכרה לשפחות אחר אישות אינו דין שיוצא מרשות אדון ואם נימא מה לאלו שכן מוציאין בע"ע סימנין יוכיחו ואף שכתבו לקמן דאיכא למפרך מה לצד השוה שבהן שכן מוציאין מעבדות היינו משום דבמה הצד היכא דהדר דינא פרכינן פרכא כל דהוא אבל לר"ל דל"ל סברא דנשנה הגוף וכיון דאמרינן סימנין יוכיחו א"צ למיהדר דינא דהא אמרינן בחולין דף קט"ז דר"ל עצמו ס"ל כל היכא דאתי' מתלת ולא הדר דינא לא פרכינן פרכא כל דהוא וכיון דהאי פירכ' שכן מוציאין בעבדות וודאי הוי פירכ' כל דהוא דאם לא כן אזלי לה ק"ו דר"ל אם כן איכא למילף דקידושין נמי מוציאין וכ"ש לפי מ"ש לקמן בס"ד דהא דלא ק' לר"ל פירכ' דלא נשתנה הגוף משום דס"ל כרב בעירוכין דס"ל דאפילו נערה כשמכרה האב מכורה ויצאה אם כן סימנים גופייהו אין מוציאין מרשות אב לענין מכירה ואיכ' למילף קידושין בק"ו מסימנין שמוציאין מרשות אדון ואף שאין מוציאין מרשות אב לענין מכירה קל וחומר למיתת אב שמוציאה מרשות אב לענין מכירה אינו דין שמוציאה מרשות אדון ואין לומר בכל זה דאיכא למימר דיו אסוף דינא שיוצאת מרשות אדון לענין מכירה דהא בלא זה אינה ברשות אדון לענין מכירה ומפרך ק"ו מיהא לרבנן דר"ט דס"ל אף על גב דמפרך ק"ו אמרינן דיו ליכא למילף הק"ו די"ל דיו והא דלא הקשה התוס' קידושין תוכיח משום דאיכא למימר מה לקידושין שאין מוציאין מרשות אב לכל דבר תאמר במיתות אב שמוצי' לכל דבר וממילא מתורץ דלא מצי התוספות להוכיח דחופה אינו מוציא מדלא תני חופה במתני' משום דהוי מצי למימר דאפילו קידושין לבד מוציאין אם כן ליכא למיתני חופה שהרי כבר יצאה בקידושין. ולי"כא למיתני קידושין משום דאין לו קיצבה שהרי יכול לקדשה אפילו פחות מג' שנים ואין להקשות דהא משמע מברייתא דלקמן דף י"ט ע"ב המוכר את בתו והלך וקידשה לאחר שיחק באדון ומקודשת לשני דברי ריב"י וחכמים אומרים אם רצה לייעד מייעד וכו'. משמע דאינו יוצאת בקידושין כיון שיכול לייעד אותה ז"א די"ל כיון דטעמא דרבנן דיכול לייעד משום דס"ל דמעות הראשונות לקידושין נתנו וקדמו קידושי האדון אם כן י"ל דבאמת אם רצה לייעד מקודש' למפרע משעת מכירה ונתבטלה קידושי האב לשני אבל אם אינה מייעד אותה באמת יוצאת בקידושין ולא דמי למ"ש הרמב"ם ז"ל דאם מת האב אין הבן יכול לייעדה ולא אמרי' דחל הקידושין למפרע משעת מכירה ולא יוצאת במיתת האדון ז"א דהתם ייעוד הבן תלוי ברצון האב שמייעד אותה לבנו. וכיון שמת האב אין הבן יכול לייעדה אלא אם נאמר שיורש זכות האב בזה לייעדה מרצונו וכיון דאין האמה עובדת את הבן אינו יורש את

זכותו ממילא דאינו יכול לייעדה משא"כ הכא ואפ"ה א"ש מ"ש התוספות דשום אדם לא יקנה ואף על גב שיכול האדון לייעדה ולעקור הקידושין וחופה של שני מ"מ שום אדם לא יקנה על דעת זה שיהא מוכרח לייעדה אם יקדשה האב לאחר. ועיין בסמוך:

והנה בספ"י כתב דאשתמיטתיה לתוספות דברי הירושלמי וז"ל בעי ר"ל קמי דר"י נישואין מוציאין מק"ו מסימנין אמר ר"י אין אני לי אלא תנן במתני' יתיר' עליו אמה עבריה הרי דס"ל לר"ל דבאמ' נישואין מוציאין דע"כ לא קיבל דברי ר"י מדלא תני במתני' דהא ס"ל דבר שאין לו קיצבה לא קתני ע"ש. וכבר כתבנו לעיל דחופה הוי דבר שיש לו קיצבה מ"מ קשה דאם כן הוי להו להוכיח מדלא קתני כדברי ר"י כנ"ל. ועוד צריך להבין דהירושלמי ק' קושי' תוספות דשום אדם לא יקנה. ותו יש לדקדק דלפמ"ש דהק"ו הוי ג"כ בקידושין ה"ל לר"ל למימר דקידושין מוציאין וע"ז לא הוי שייך תשובת ר"י אין לי וכו' דהמ"ל דהא דלא תני במתני' משום דאין לו קיצבה משא"כ בנישואין דיש לו קיצבה דאין יכול להשיאה פחותה מבת שלש שנים כנ"ל מיהא בהא י"ל דס"ל כרבנן דאמרינן דיו אפילו היכא דמפרך ק"ו כנ"ל ונראה דיש ליישב שיטת הירושלמי דס"ל ג"כ סברת התוס' דקידושין וחופה אין מוציאין דאם לא כן שום אדם לא יקנה ומה דאמר ר"ל דנישואין מוציאין היינו נישואין ממש ע"י ביאה שמוסרה האב לביאה דקי"ל ביאה גומרת דלא שייך סברא דשום אדם לא יקנה דכיון דאיכא איסור' בביאה דהא ביד האדון לייעדה ויחולו הקידושין של אדון למפרע כמ"ש לעיל בסמוך וקיימי באיסו' אשת איש דהא אינה אסורה על האדון דקי"ל דפיתוי קטנה אונס הוא אבל באמת אם עבר והשיאה האב והאדון אינו רוצה לייעד יוצאת בנישואין ע"י ביאה אלא דלפ"ז אכתי קשה על הירושלמי קושי' התו' נימא חופה תוכיח שמוציאה מרשות אב ואינה מוציאה מרשות אדון דאם לא כן שום אדם לא יקנה ולא שייך תי' התוספות דמה לחופה שאינה אלא מדעתו דהא נישואין גמורין נמי אינן אלא מדעתו ובדוחק י"ל מה לחופה שכן אינה מוציאה בשום מקום בע"כ אבל ביאה מצינו דמוציאה מרשות אב בע"כ ביבמה שאם קידשה לאחד ומת מייבם היבם אפילו בע"כ של אב ומוציאה מרשותו ותו קשה דאי נימא דס"ל להירושלמי סברת התוספות ליכא למילף נישואין בק"ו מסימנין דאיכא למפרך מה לסימנין שכן מוציאין בע"כ של אב משא"כ בנישואין מיהא בזה י"ל דיכול להכניס הפירכא בק"ו מה סימנין דאף שהן בע"כ של אב מוציאין מרשות אב וכה"ג הקשו תוספות בד"ה מה לסימנים וכו' ותרוצם לא שייך הכא. ולפ"ז י"ל דלא חש לקושי' ר' יוחנן דלא תני נישואין במתני' דס"ל דלא תני משום דאית ביה איסורא ותו דכיון דיכול האדון לייעדה ולבטל הקידושין לא פסיקא ליה למתני ולפ"ז אין הכרח דנשתמט להו

לתוספות דברי הירושלמי דלפמ"ש אין דברי הירושלמי ענין לדבריהם דהירושלמי מיירי בנישואין ממש ובהא ס"ל לר"ל באמת מוציאין מרשות האדון ותוספות הקשו מחופה ותירצו ודו"ק:

אך לולי דברי תוספות היה נראה דאין קושי' לר"ל חופה תוכיח דכיון דפליגי רב ושמואל ביבמות דף נ"ז ע"ב ביש חופה לפסולות אם כן י"ל דר"ל ס"ל דאין חופה לפסולות דבעינן חופה הראוי לביאה אם כן י"ל כיון דהאי חופה אינה ראוי' לביאה כיון דאם רצה האדון לייעדה קיימי עלי' באיסו' א"א אין החופ' קונה כלל וליכ' למימר חופה תוכיח ואפשר לומר דס"ל להתוס' כיון דר' עמרם ורב ששת שקלי וטרי במלת' דר"ל ואינהו ס"ל שם ביבמות דף נ"ח דיש חופה לפסולות מיהו אין בזה הכרח לר"ל. ובזה נלענ"ד די"ל דהא דלא חש ר"ל לפירכא מה לסימנים שכן נשתנה הגוף משום די"ל דילפינן בק"ו רשות אדון מרשות אב שאין סימנים מוציאין בו מיתת האב מוציאה בו כ"ש רשות אדון וכו'. אלא דאיכ' למפרך מה לרשות אב שכן חופה מוציאה מרשותו אבל רשות אדון שאין חופה מוציאה ה"נ אין מיתת האב מוציאה אם כן לר"ל דס"ל דאין חופה לפסולות נישואין באמת מוציאין אם כן ממיל' דליכ' למפרך שכן נשתנה הגוף דאיכא למילף מק"ו רשות אדון מרשות אב כנ"ל ודו"ק:

ועוד נראה לענ"ד די"ל הירושלמי בענין אחר דס"ל להתוספות דהא דאמר בירושלמי דנישואין מוציאין מרשות אב לאו היינו שמשיאה האב לאחר דזה וודאי אינו מועיל דאם כן אין אדם קונה אלא הכוונה הוא אם נשאה האדון לעצמו בתוך ששה שנים ע"י ייעוד או ע"י קידושין אחרים מדעת האב היא דלפי מה דאמר בירושלמי לרבנן דס"ל מעות ראשונות לקידושין נתנו ומקודשת למפר' משעת מכירה דלא הוי מכירה אלא כמתנה עם האב שיהי' מעשה ידי' שלו לאחר קידושין אם כן י"ל דמיבעי' לי' בנישואין אם נשאה האדון אי נימא דנישואין כי היכא דמוציאין מרשות אב ה"נ מוציאין מרשות אדון ויהי' מעשה ידי' לעצמה מדאוריית' ודו"ק:

ובזה מיושב דאין דברי התוספות סותרים דברי הירושלמי דאף הירושלמי ס"ל דדוק' נישואי אדון עצמו מוציאין אבל נישואין אחרים באמת אין מוציאין משום דאל"כ אין אדם קונה וא"ל נישואין דאחרים יוכיח דאיכא למימר מה לנישואין אחרים שאינם אלא מדעת האב אבל האדון יכול לייעדה אפילו שלא מדעת האב ואף לפמ"ש התוספות לעיל דף ה' ע"ב בד"ה אף אני אבי' וכו' די"ל דיעוד אירוסין עושה אינו יכול להכניסה לחופה אלא מדעת האב מ"מ לאו פירכ' היא דעל כל פנים הקידושין הם שלא מדעת האב ותו די"ל דר"ל ס"ל דייעוד נישואין עושה. וממיל' מתורץ נמי לר"ל הא דלא תני לה

במתני' משום דלאחר תקנות חכמים דמעשה ידי אשה לבעלה לא נפק' מיני' ביציאת' ואף דקי"ל דיכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה אם כן שפיר נ"מ ביציאתה י"ל דר"ל לשיטתו דס"ל בכתובות דף נ"ח ע"ב דיכול הבעל לכופה למ"י ע"ש ואם כן אין נ"מ ביציאתה ורבי יוחנן ל"ל הא דר"ל והיינו דקאמר אין אני לי וכו' ר"ל לשיטתו כנ"ל. מיהו לפמ"ש התוספות לעיל הא דלא חשיב במתני' שטר מפני שאינו בע"כ דאדון י"ל דהיינו טעמ' דר"ל דלא חשיב במתני' נישואין משום דנישואין דאדון אינו אלא ברצונו וע' מ"ש שם גם י"ל לר"ל דאי ס"ל דייעוד נישואין עושה יכול לייעד אותה אפילו פחותה מג' נמצא דאין לה קיצבה ולכך לא תני לה. אך לפמ"ש לקמן דף י"ח ע"ב בספ"י דטעם דנישואין עושה כיון דכנסה לביתו ה"ל כחופה אם כן לא עדיף מחופה. ועיין מ"ש שם וצ"ל כנ"ל. ולפי הפירושים הנ"ל שכתבנו בדברי הירושלמי מיושב הא דקש' לכאור' הא דיליף ר"ל ק"ו מסימני' דנישואין מוציאין מרשות אדון דהא סימנים לא מפרשי בקרא אלא דדרשינן מקרא דאין כסף אם כן קשה דנוקי קרא במסתבר טפי דהיינו ויצאה חנם ע"י בגרות אין כסף ע"י קידושין ונישואין דבשניהם יוצאין מרשות האב בשלמ' במיתת האב ליכא לאוקמ' דסתמ' דקרא מיירי בחיי האב דהא דרשינן מזה דאין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר דהיינו מעות קידושין דהוי דאב אבל לפמ"ש בין לפירוש ראשון דמיירי בנישואין ממש א"א לפרש קרא הכי דוודאי לא אמרה התורה מלת' דאיסור' דהא הוי ספק א"א כנ"ל וכ"ש לפירוש השני דהא מפורש בקרא ואם שלש אלה לא יעשה לה דהיינו שהיא רעה בעיני אדוני' ואינו רוצה לייעדה ודו"ק:

דף טז:

בגמרא מתיב רב ששת וכו' והקשה הרשב"א ז"ל למה הקשה מר"ש ולא הקשה מת"ק כדמקשה ר' עמרם ונלע"ד די"ל דלפמ"ש לעיל בתוס' ד"ה מיתה מוציאה וכו' דהא דלא אמרינן חופה תוכיח היינו משום דס"ל לר"ל דאין חופה לפסולות ולא שייך חופה באמה עברי' ואף שכתבנו לעיל דרב ששת ס"ל ביבמות דף נ"ח דיש חופה לפסולות ומייתי ראי' ממתני' אמן שלא שטיתי ארוסה מ"מ י"ל כיון דאמר שם רמי בר חמא יש חופה לפסולות באנו למחלוקת ר"מ ור"א ור"ש ע"ש נמצא י"ל דר"ל ס"ל דמתני' דאמן שלא שטיתי ארוס אתי' כר"מ ואיהו ס"ל כר"א ור"ש דאין חופה לפסולות להכי לא ניחא לי' להקשות מת"ק דאיכ' דת"ק ס"ל כר"מ דיש חופה לפסולות דאיכ' למפרך חופה תוכיח להכי מקשה מר"ש עצמו דס"ל דאין חופה לפסולות ואפ"ה לא חשיב מיתת האב וכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מ"ש לעיל דהא דל"ל לר"ל פירכא דמה לסימנים שכן נשתנה הגוף דכיון דס"ל דאין חופה לפסולות יש להפך הק"ו ללמד רשות האדון בק"ו מרשות האב

דא"ל מה לרשות האב שכן חופה מוציאה משא"כ ברשות אדון כיון דס"ל דאין חופה לפסולות ולא שייך חופה ולהכי לא ניחא לי' לאקשוי' מת"ק משום דהוי מצי למימר דס"ל יש חופה לפסולות ואיכא למימר שכן נשתנה הגוף ודו"ק:

ובלימוד הישיבה אמרתי דגם ר' עמרם דמקשה מת"ק ס"ל הך סברא דתלי' בפלוגתא דיש חופה לפסולות כנ"ל אלא דדוקא לבתר דמשני אליבא דר"ש דדבר שיש לו קיצבה לא קתני מקשה שפיר דממ"נ קשה או מת"ק או מר"ש ולאסוקי מלתא דרב ששת אתא והוא דלפמ"ש בפירוש לשון הירושלמי דבנישואין גמורין ע"י ביאה וודאי דשייכי אף באמה עברי' דנהי דאין חופה לפסולות מ"מ נישואין גמורין יש לפסולין ואי נימא דס"ל לר"ל דבאמת נישואין גמורין מוציאין משום דלא שייך בו אין אדם קונה כיון דאיכא איסורא כנ"ל תקשה למה לא חשיב ר"ש נישואין גמורין ובהא לא מתרצי שינוי' דאין לו קיצבה דהא יש לו קיצבה למטה כמו בסימנים דאין נשואין פחות מג' שנים כנ"ל מיהו בזה הוי אפשר לומר כתירוץ התוס' לעיל דבאמת חופה ונישואין אין מוציאין ואין ללמדו בק"ו ולא לעשות מהם יוכיח מפני שאינו אלא מדעתו של אב דלפ"ז קשה מת"ק דר"ש דחשיב דבר שאין לו קיצבה ולא חשיב מיתת האב דאין לומר דתלי' בפלוגתא דיש חופה לפסולות דת"ק ס"ל יש חופה לפסולות ואיכא למימר חופה תוכיח דהא כבר מוכח כתירץ התו' דליכא למימר חופה תוכיח שכן אינו מדעת האב ואי נימא דלא כסברת התוס' קשה מדר"ש ובזה א"ש הא דמייתי וכ"ת כדרב ספרא כיון דעיקר הקושי' הוא מדלא תני נישואין דיש לו קיצבה למטה כמו סימנים הוצרך לאתוי' הא דרב ספרא ולפ"ז י"ל דהיינו טעמא דר"ל דלא חש לתיובתא דרבי עקיבא משום דלפ"מש לעיל דלהכי לא חש ר"ל לפירכא שנשתנה הגוף דס"ל במכרה אבי' כשהיא נערה מכורה ויצאה כנ"ל וז"א לר"ש דס"ל לקמן דאינו יכול למכרה לשפחות אחר שפחות וכמו שיבואר עוד בסמוך. ודו"ק היטב:

גמרא אבל יש לו קיצבה למטה וכו' נראה הא דכפל בלישנא אין להם קיצבה למטה אבל וכו' ולא אמר סתם יש להן קיצבה למטה נראה משום דבאמת צ"ל גבי גירעון כסף דקתני מתני' להיפוך דאין לו קיצבה למטה שהרי אם הוזל א"צ ליתן אלא כלפי ששוה בשעת פדיונו כדאיתא לקמן דף ך' אבל יש לו קיצבה למעלה שאפילו אם הוקר א"צ ליתן אלא כפי דמי המכירה כדאיתא שם להכי נקט דאפ"ה תני נמי סימנין כיון דאף על פי כן איכא בכל חד קיצבה בצד אחד וק"ל:

שם מה לסימנים שכן נשתנה הגוף וכו' כבר כתבתי לעיל טעמא דר"ל דלא חש להא פירכא משום דיש להפך הק"ו וללמוד רשות אדון מרשות אב כנ"ל ואין לומר מה לרשות

אב שכן יוצאין ממנו בחופה משא"כ באדון דאל"כ לא יקנה שום אדם כמ"ש התוס' לעיל משום די"ל דס"ל דאין חופה לפסולות וכו' ועוד נראה די"ל לפמ"ש התוס' בד"ה מה לסימנים דיש להכניס הפירכא בק"ו אלא דגבי אדון אין זה הגוף שקנה א"כ לפי מה דאיתא בעירוכין דף כ"ט המוכר שדהו בשנת היובל רב ס"ל מכורה ויוצאת ומקשה שם מברייתא דיכול אדם למכור את בתו כשהיא נערה ומשני התם לא הדרי מזדבני ופירש רש"י משום שאין האדון מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות ומשמע דס"ל לרב דלמ"ד שיכול למכור את בתו לשאש"פ אף במוכ' בתו כשהיא נערה מכורה ויוצאה כמ"ש בספ"י לקמן דף י"ח ובכתובות דף מ"ז וא"כ איכא למימר דר"ל ס"ל כרב וא"כ לא שייך גופא אחרינא שהרי אפי' אם מכרה אחר שהביאה סימנים מכורה ויוצאה אף על גב דליכא שינוי הגוף אך לפ"ז קשה דא"כ מאי מקשה רב ששת מברייתא דר"ש דהא ר"ש ס"ל לקמן דף י"ח דאין אדם יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות ולדידי' ודאי דאינה מכורה ויוצאה א"כ איכא למפרך שכן נשתנה הגוף אך הנלע"ד דדוחק לפרש סוגיא דעירוכין דברייתא דיכול למכור וכו' לא אתי' אלא כמ"ד דאין מוכר לשא"ש דאם כן הל"ל הא מני ר"ש היא אלא נראה דהא דמשני בעירוכין דהתם לא הדרי מזדבני היינו משום דהתם אין הקושי' אלא למ"ד דאינו יכול למכור לשפחות אחר שפחות משום דהמ"ל דהא דאמרי הברייתא יכול למכור אדם את בתו כשהיא נערה היינו מכורה לגמרי שלא תצא עד שתבגר דבהכי הוי אתי' פשטא דקרא דויצאה חנם היינו כשמוכרה בקטנות יוצאת בסימנים ואין כסף לימי הבגרות היינו כשמוכרה כשהיא נערה יוצאת בסימני בגרות וע"ז משני הברייתא דאין שום סברא לומר כן דא"כ כשמכרה בקטנות בפי' ששש שנים למה תצא בסימני נערות נימא דהוי כמוכר וחוזר ומוכר ואפי' בסתמ' נימא דהדמים מודיעים כיון שנתן לו דמים של ששש שנים מסתמא הי' המכירה אף לאחר ימי נערות ואי משום דהוי דשלב"ל הא רב ס"ל דיכול אדם למכור דשלב"ל כדאי' ביבמות דף צ' אלא מדאמרה התורה מכורה כבר יוצאת ע"כ צ"ל כשמוכרה והיא נערה נמי מכורה ויוצאת מיד ולא קשה מהך ברייתא על רב מידי אלא כיון דהך ברייתא מסתמא אתי' ככ"ע ואפי למ"ד דאין אדם מוכר את בתו לשא"ש א"כ אין הוכחה דכשמכרה בנערות מכורה ויצאה מיד דהא י"ל דטעמא דיוצאת בסימני נערות אף כשמכרה בפירוש לשש שנים משום דכיון שיוצאת בסימני נערות תו לא יכול למכור דהוי שא"ש וכיון דאין הקושי' אלא למ"ד דאינו יכול למכור לשפחות אחר שפחות שפיר משני דהתם לא הדרי מזדבני ולפ"ז א"ש דשמואל לשיטתו דס"ל בכתובות דף ל"ט דאין אדם מקנה דבר שלב"ל ממילא א"א לפרש ברייתא זו כנ"ל ודו"ק:

ולפ"ז יש לומר דמשמע ליה להש"ס דא"א לפרש טעמא דר"ל הכי דהא ר"ל ס"ל דאין אדם מקנה דשלב"ל כדמשמע בכתובות דף נ"ח ע"ב דאמר ר"ל לא תימא טעמא דר"מ וכו' א"כ תקשה עליו מברייתא זו דיכול ימכור אדם את בתו וכו' וע"כ צ"ל דלא חשיב ר"ל לפירכ' זו משום דיש להפך הק"ו ודו"ק:

שם ענקת אמה עבריה ומציאתה לאביה ואין לרבה אלא שכר בטילה וכו'. הקשה הריטב"א ז"ל דבב"מ דף י"ב מקשה הש"ס על מתניתין דקתני מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי אלו שלהם מברייתא דמציאת פועל וכו' ואם אמר עשי עמי מלאכ' היום הרי מציאתו לבעה"ב ומשני רבי יוחנן בעבד נוקב מרגליות ורבא אמר במגבי' מציא' עם מלאכתו ע"ש א"כ קש' לרבא מברייי' זו דע"כ לא מיירי במגבי' מציא' עם מלאכתו מדנקט שכר בטיל' א"כ למה לא יהי' מציאת לאדון וכן הקשו תוס' בב"מ ותירצו שם דמיירי בנוקב מרגליות משמע דס"ל דאפי' בנוקב מרגליות צריך לשלם שכר בטילה כפרש"י שם והוא דלא כמשמעו דברי ריטב"א ז"ל בכאן דבעבד נוקב מרגליות רבו מוחל לו להיות מציאתו שלו וא"צ ליתן אפי' שכר בטילה אלא דבאמת צריך להבין דמה ענין שכר בטילה דלכאורה דכיון ששינה מדעת רבו והגביה לצורך עצמו דאי במגביהו לרבו פשיטא קנה רבו דהא קיי"ל המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וכמ"ש בחידושינו בב"מ דף יו"ד וע"כ צ"ל שהגביה לצורך עצמו א"כ ביטל המלאכה באותו שעה ה"ל כמו בורח דנפקא לן לקמן משש שנים יעבוד שצריך להשלים א"כ הי' הדין נותן שישלים אח"כ כשיעור הזמן שביטל ואין לומר שהוא מטעם גרעון כסף שפודה את עצמו מהשלמת עבודתו בשכר בטילה שנותן לו ז"א דוודאי אין גירעון כשיעור שכר עבודתו דאינו נותן לו אלא כשיעור דמי קנייתו ושכר בטילה משמע כשיעור המלאכה שהיה יכול לעשות באותו שעה וצ"ל דבאמת לא שייך גירעון כסף אלא קודם זמן עבודתו שפודה א"ע שלא יעבוד עוד אבל אם כבר עבר הזמן לא שייך פדיון לשעבר ובאמת אם הוא רוצה להשלים עבודתו משלים כשיעור הזמן הבטילה בשעת מציאה אלא דכל בורח שרוצה לשלם שכר בטילה של אותו שנים שברח א"צ להשלים וצ"ע:

אבל לולי דבריהם ז"ל היה נראה לענ"ד דא"צ לכל זה כיון דקיי"ל דקטן אין לו זכיה מדאורייתא לזכות לאחרים באין דעת אחרות מקנה אותו כדאית' בב"מ שם ובגיטין דף ס"ד ע"ב וכמ"ש התוס' לקמן דף י"ט ע"א ד"ה אומר אדם לבתו בהדיא א"כ באמ' עברי' שהיא קטנה אף שהיא מגבהת לדעת רבה אין רבה זוכה בה דלא עדיף יד רבה מיד אביה שמכרה לה דאינו זוכה במציאתה מדאורייתא אלא שתקנו חכמים שמציאת הבת לאביה משום איבה וזה אינו יכול למכור להאדון דאין לאביה בה קנין הגוף לענין מציאה

כמו במעשה ידיה והוי מציאתה דשלבל"ע דלא עבידי דאתי דאינו יכול למכור לכ"ע ממילא אין האדון זוכה בה אלא כיון שהוא משועבדת לו למ"י וממילא צריך האב שזוכה במציאתה לשלם לו שכר בטילה וסוגי' דב"מ מיירי בעבד דע"כ הוא גדול וכשמוכר עצמו או מכרוהו ב"ד מוכרין אותו בסתם אף בזכיית מציאתו שיהי' לרבו בכלל מ"י אבל מברייתא זו לא קשה מידי ונראה דמהאי טעמא אתי שפיר הא דאינה מחוייבת להשלים דהא מוקי להאי ברייתא דנפקא בסימנים שאין רשות לאביה למכרה אח"כ ונראה דא"ש טפי דלהכי מוקי דנפקא בסימנים ולא קאמר דנפקא בשש משום דכשהיא עדיין קטנה השלמה בעי כמו בורח ודו"ק:

שם מאי לאו הא דנפק' בסימני' הא דנפק' במיתת האב. נראה הא דקס"ד דווקא דנפקא במיתת אב משום דכשר כתבנו לעיל דף ט"ו שהמשנה למלך נסתפק אי הענקה משכר פעולה היא או מטעם צדקה א"כ אי נימא דמדין צדקה הוא אין שום סברא לומר שאם יצאה זמן מה אחר מיתת האב שיזכו בה האחים דאפי' מציאת' אמרינן בר"פ נערה דדוקא לאביה משום איבה ולא לאחין א"כ מהיכא תיתי נימא שיהא לאחין זכיה בהם ואי יצאה שעה אחת קודם מיתתו פשיטא כיון שזכה בו האב מוריש הוא לבניו אע"פ שלא גבתה כדאי' במתני' ריש פרק נערה וא"א לומר דיוצאת בשעת מיתת אב ממש וקמ"ל דאין לאחים זכי' בהם דא"א לצמצם וע"כ צ"ל דמיירי דנפקא במיתת אב א"כ י"ל כיון דיציאת' ומיתות האב באים כא' ה"א דיש לאחים חלק בהם ולפי מה דמשני באמת צ"ל דהענקה משכר פעולה היא וה"א כיון דהפעולה היתה בחיי האב מוריש אותם לבניו כדאמרינן בריש פרק נערה דמ"י אף על גב דלא גבתה הוא לאחי' ועיין בסמוך ודו"ק:

שם בשלמ' ענקת אמה עבריה לעצמה וכו' י"ל הא דקאמר בשלמ' דהוא נמשך למה דמשני הא דאית' לאב דכבר כתבנו די"ל טעם הענקה משכר פעולה או משום צדקה והש"ך בח"מ סי' פ"ו דאם הוא מטעם צדקה אין לב"ח זכות בהם אם כן י"ל דהמקשה ידע לפרש דהא דקאמר לעצמו ולא לב"ח וכ"ש לפמ"ש לקמן דכל ע"ע יש עליו חוב מותר דמי הגניבה אלא דלא הוי ידע מקרא דלו ולא לב"ח והיינו דקאמר בשלמ' דלתי מ"ש בסמוך דלמאי דמשני דליתא לאב ע"כ צ"ל דהוא משום שכר פעולה דאי מטעם צדקה מלתא דפשיט' דאין לאחין זכות בהן כיון דלא שייך בהו משום איבה וכיון דמוכח דהוא משום שכר פעולה והוי ס"ד דא"א לפרש לעצמו ולא לב"ח דמנלי' הא דלא משתעבד מדרבי נתן ומשני דנפק' מקר' דלו ולא לב"ח ובזה אמרתי בלימוד הישיבה דיש לפרש דהא דאמר רב יוסף יו"ד קרת חזינא משום דלפי מה שכתב תוספות דף מ"ו בכתובות ד"ה זכאי במציאתה דכל היכא דלא טרחא מדאוריית' מציאתה ומתנתה דאב דילפינן מקידושין

ואחר כך דחו זה ע"ש. א"כ י"ל לפי הס"ד דילפינן מקידושין דאפי' אם הוא מתורת צדקה יש בהן זכות לאב מדאורייתא כמו שאר מתנה ומציאה וקמ"ל דאינו מנחילו לבניו וכיון דקידושין עצמן לא נפקא אלא מיו"ד דאין כסף א"כ אי נימא דכל מציאה ומתנה והענקה דהוי דאב נפקא מיו"ד דאין כסף ע"ז קאמר ר' יוסף יו"ד קרת קא חזינא ודו"ק:

בגמר' הא מני תוטאי היא יש לדקדק הא דלא קאמר אביי הא מני ר"א היא כדמשני אביי עצמו לעיל דף ט"ו דר"א ס"ל לו ולא לב"ח והריטב"א נדחק בזה משום דתוטאי אמר בהדי' לו וכו' ולענ"ד נראה די"ל משום דברייתא נקט סתמ' ענק' ע"ע לעצמו ולא הזכיר מב"ח היינו משום דאמרינן לקמן דף י"ח דאם לא היתה הגנב' כפי שויו נמכר כולו אמר רחמנא ולא חציו ור"א ס"ל דאפי' אם היתה הגנבה יותר משויו אינו נמכר וכתבנו שם דוודאי א"א לומר דלר"א דאינו נמכר אלא כששוה העבד מכוון כנגד הגנבה לא פחות פרוטה ולא יותר אלא כיון דאינו נמכר חציו ע"כ דמיירי תורה שהגניבה יותר על שוויו אלא דלרבנן גניבה היתירה נשאר חוב עליו ולר"א אינו נמכר אלא כשמוחל לו המותר. ולפ"ז לרבנן מסתמ' נשאר חייב מן הגניבה דא"א לצמצם כנ"ל. ושפיר קאמר ברייתא דהענקה לעצמו ולא לשלם מותר הגניבה והיינו משום דלו ולא לבעל תוב אבל לר"א דס"ל דאם הגניבה יותר אינו נמכר כלל אא"כ מוחל לו המותר אם כן דוחק לאוקמא ברייתא דלעצמו מיירי שיש לו ב"ח דה"ל לברייתא לפרש. ודו"ק:

גמר' ר"ש אומר ד' מעניקין להם ג' באיש וכו'. לכאורה צ"ל הא דלא חשיב ר"ש באמת מיתת האדון כדחשיב ת"ק היינו דת"ק חשיב אפילו דבר שאין לו קיצבה ור"ש לא חשיב דבר שאין לו קיצבה והוא דוחק גדול ונראה יותר דפליג עם ת"ק בזה דסתם ת"ק דר"מ הוא רבי יהודה כדאית' בכתובות דף ל"ו וא"כ י"ל דרבי יהודה לשיטתו אזיל דס"ל לקמן דף כ"ט דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי ונגבה מן היורשים לכך ס"ל דהענקה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי ומחויבין היורשים לשלם כשיוצא במיתת האדון. ועיין מ"ש לעיל דף י"ג ע"ב דלפירוש הרשב"ם ז"ל בסוף ב"ב דאפילו מטלטלי דיתמי משתעבד מדאורייתא ור"ש ס"ל דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי ואינה נגבית מן היורשים ולכך לא חשיב מיתת האדון וע' מה שכתבתי לקמן בדף י"ז גבי מ"ט דר"מ ודו"ק:

תוס' ד"ה והתנחלתם אותם וכו' וי"ל הנ"מ גדולה וכו'. הקשה המהרש"א ז"ל דהא הכא מוקי לה דיוצאת בסימנים ואם כן כבר היתה גדולה וא"צ קרא דוהתנחלתם. ולפמ"ש לעיל בשם המ"ל די"ל דהענקה הוא שכר פעולה ואפילו באיילונית שיוצאת בבגרות תיא דאב משום שהפעולה היתה כשהיתה ברשות אב אם כן י"ל כשיוצאת בסימני' כיון

דהפעולה הי' בשעת קטנות ה"א דהוא דאחין ושפיר הוצרך לאתוי' קרא דוהתנחלתם וק"ל ועיין מ"ש בזה לקמן דף י"ז ע"ב גבי אמה עברי' אינה עובדת את הבן ודו"ק:

בגמרא ר"מ אומר וכו' יוצא בגירעון כסף וכו' לכאורה לפי מ"ש התוס' לעיל ד"ה מיתה וכו' דע"כ אין חופה מוציא דע"כ אין אדם קונה ע"ש דהיינו דמדאמר רחמנא וכי ימכור איש משמע דאית בה דרך מכירה ואם תצא בחופה אין דרך מכירה בכך א"כ לכאורה י"ל לסברא זו דאין מעניקין ליוצא בגירעון כסף דמדאמר רחמנא וכי ימכור אחיך ונמכר לך משמע שדרך מכירה בכך ואם יצא בגירעון כסף אין אדם קונה משום דיכול להחזיר לו אחר יום א' בגירעון כל דהוא ויתחייב בהענקה ט"ו סלעים ואפי' אי נימא דס"ל לר"מ דמוכר עצמו אין מעניקין לו ובמכרוהו בית דין לא שייך זה דהא אין לו ונמכר בגניבתו מ"מ איך משכחת מכירת אמה עבריה כיון שיכול לפדות אותה מיד ויתחייב בהענקה ואפילו אם יתנה בתחלת המכירה שיפטור מהענקה אם יפדנו לא מהני דס"ל לר"מ דמתנה על מה שכתב בתורה אפילו דבר שבממון תנאו בטל ודוחק לו' דר"מ ס"ל דהענקה ליוצ' בגירעון כסף הוא לפי ערך זמן קנייתו עד שש ויובל וכל שיוצא בגירעון כסף מחשב הענקה לפי ערך הזמן שהיה אצלו והיה נראה מזה דס"ל לר"מ דאמה עבריה אינה יוצאה בגירעון כסף אלא מדעת האדון דכן משמעות הקרא דבתר דכתיב והפדה כתיב ואם שלש אלה לא יעשה לה ואף שכתבנו לעיל דף י"ו בתוס' ד"ה אמר רבא זאת אומרת דאיכא למילף בק"ו ממוכר עצמו ע"ש י"ל דס"ל לר"מ דמוכר עצמו נגאל בקרובים ואיכא למיפרך מה למוכר עצמו שכן נגאל בקרובי' ובזה א"ש הא דס"ל לר"מ דביוצא בגירעון כסף הוי שילוחו מעמך דלא כת"ק היינו משום דס"ל דאינו יוצא אלא מדעת האדון הוי שילוחו מעמך מיהו לדעת המ"ל ולפמ"ש לעיל דף ט"ו דאין ב"ד כופין על הענקה אלא שהוא מצוה על האדון מדין צדקה אין הכרח מזה דאם יראה הערמה בדבר באמת אין מצוה ליתן לו ויש להביא ראיה דאינו חוב גמור אלא מדין צדקה דאל"כ תקשה לריב"י דס"ל לקמן דף י"ט אם יש שעות ביום כדי לעשות ש"פ מקודשת דס"ל דמעות הראשונות לאו לקידושין נתנו אלא שמקדש במה שמוחל לה ש"פ ממעשה ידיה באחרונה ק' דמה נתינה היא זו הא אם לא מייעד' הי' צריך ליתן לה בסוף שש הענקה שהוא סך מרובה הרי שבשוה פרוטה זו הוא מרוויח כל דמי הענקה ודוחק לו' משום דס"ל לריב"י דבאמת אפי' כשמייעד צריך ליתן הענקה משום דס"ל כר"מ דיוצא בגירעון כסף מעניקין לו וחשיב ש"פ זו שמקדשה בה כאלו הוא נותנת לו פרוטה זו ויוצאת בגירעון כסף אך זה דוחק דלא שייך בייעוד ותשלחנו מעמך ולפמ"ש דאינו אלא מדין צדקה כיון דלא הוי חוב עליו ושפיר מתקדש' בשוה פרוטה אחרונה ודו"ק:

דף יז.

בפרש"י יכול אפי' חלה ת"ל וכו' ואפי' לא עביד שש שלימים תמהו המפרשים דלא מפרש כדמפרש רב ששת בעושה מעשה מחט ואפי' כל שש ונראה דצריך להבין הטעם דבעינן דוקא שיעבוד ג' שנים ועיין בתוס' ד"ה חלה ג' מ"ש קצת טעם בזה ולולי דבריהם הי' נראה למצוא טעם שחילקו בין חלה ג' ליותר מג' דבאמת קי"ל בפועל דכל אונסא ששניהם אינם יודעים שדרך האונס לבא הוי פסידא דפועל כדאית' בב"מ דף פ"ז ובח"מ סי' של"ד אך נלע"ד דלא דמי דהתם מיירי ששכרו על משך זמן או להשלים המלאכה אבל הכא דאין קונה אותו על זמן מפורש אלא קונה אותו סתם קי"ל דאין אונאה לעבדים ולא הוי מכירה בטעות דנימא דאלו הוי ידע בזמן המכירה שיחלה זמן מה לא הי' שוה כ"כ דמה בכך הא אין אונאה לעבדים וע' בח"מ סי' צ"ה דאף ע"ע דינו כעבדים דכל אדם הוקש לקרקעות לפ"ז למאי דקי"ל דיתר מפלגא יש אונאה לקרקעות כדאי' בח"מ סי' רכ"ז סעיף כ"ט בהג"ה והוי ביטול מקח י"ל דהנה כיון שאמרה תורה מכרוהו ב"ד שש שנים יעבוד והיינו אפי' בדילוג א"כ ה"נ כל שהוא יתר מפלגא אמרה תורה דלא הוי ביטול מקח אלא שישלים אח"כ משא"כ פחות משלש כיון דלא הוי פלגא אין בו דין אונאה ופטור מלהשלים ולפ"ז י"ל דהא דלא מוקי רב ששת ברייתא דלעיל בחלה פחות משלש משום דלר"מ דס"ל דיש אונאה לעבדים לא שייך לחלק דאפי' פחות משלש הוי ליה אונאה וכיון דבריית' קרא קדריש דהא מקשה מברייתא זו על ר"מ לעיל והיינו משום דאתי' מקרא ע"כ צ"ל ולאוקמא אליבא דר"מ כרב ששח ור' ששת לטעמי' אזיל דס"ל בב"ק דף ק' כר"מ דיש אונאה לעבדים דמוקי לסתם מתני' כר"מ וה"נ מוקי לסתם מתני' כר"מ אבל למאי דקי"ל הלכתא כרבנן מתוקמא ברייתא בחלה פחות משלש (ויש לומר עוד דנפקא ליה לרש"י מהא דמסיק המקשה סיפא דברייתא יכול אפי' חלה היינו כמ"ש בספ"י דהמ"ל דבריי' מיירי בברח קודם ג' שנים לכך צריך להשלים לכך מסיק סיפא דמיירי בחלה אחר ג' שנים ואפ"ה בברח צריך להשלים משמע דס"ל להמקשה דלא כרב ששת) דלכאורה הי' נר' דהא דלא ניחא לרב ששת לפרש הברייתא משום דאין אונאה משום ברית' דלעיל מייתי קראי דשש שנים יעבוד ובשביעית דמיירי ממכרוהו בב"ד וקי"ל כחכמים דרשב"ג בכתובות דף קוף ובח"מ סי' ק"ט סעיף ג' דשום הדיינין שפיחתו או הותירו שתות אפילו בקרקעות מכרן בטל. אך ז"א דכל זה תקנוה חכמים אבל מדאוריית' אין חילוק דאין אונאה לקרקעות ואין להקשות דאפי' לר"מ איכא לאוקמא לקרא בפחות משתות דה"ל מחילה ז"א דאם כן לא הוי צריך קרא כי היכא דאין צריך קרא בכל מכירה דפחות משתות הוי ליה מחילה ותו דאי עיקר קרא אינו

אלא בטעות פחות משתות דהיינו שנה אחת דא"צ להשלים שנה שביעית קשה דאין זה נרמז בקרא דבשביעית יצא דמנא ליה לפרש שיצא בתחילת שביעית דילמ' איפכ' כמו שמצינו בכה"ג בר"ה דף יו"ד גבי ובשנה הרביעית יהי' לכם פעמים שברביעית וגו' ה"נ איכא לפרושי הכא איפכ' שמשלים בשביעית ואי עיקר קרא על שנה השביעית עצמו ה"ל לפרש בתחילת שביעית ועיין בסמוך ודו"ק:

שם בגמרא אמר רב ששת כגון שברח ופגע בו יובל עיין בריטב"א שנסתפק אי צריך לשלם לו שכר בטילה כיון שאינו מחויב לעבדו לאחר היובל וכתב דהדברים נראין שאין צריך לשלם דהוי כמבטל כיסו של חבירו ע"ש ולענ"ד צ"ע דהא אמרינן בחובל דף פ"ו דהקוטע יד ע"ע של חבירו אמר אביי נותן שבת גדולה לעבד וקטנה לרב הרי דצריך לשלם לו שכר בטילה ועוד נר' דמוכ' מהא דאיצטרך לקמן דף ט"ז ודף כ' דאין ע"ע וא"ע יוצאין בראשי איברים ואי נימא דהוי כמבטל כיסו אם כן כ"ש דאם יוזמו העדים שמעידים על ראשי איברים פטורים מלשלם לא גרע עדים שרצו לבטלו ממלאכה מביטל מלאכה דידי' ואם כן ה"ל עשאאי"ל. וכיון דבראשי איברים בעינן עשאי"ל כדאיתא בבבא קמא דף ע"ה אם כן מוכח דהעדים חייבים לשלם וכ"ש ביטל מלאכה דידי' וצ"ע:

רש"י בד"ה ופגע בו יובל למחרתו וכו' לכאורה משמע דכוונתו במה שכתב למחרתו דאם היה זמן מרובה שמפסידו יותר משיעור הענקה לא הוי ס"ד שמחויב ליתן לו הענקה כיון שהוא חייב על כל פנים לשלם לו מה שהפסידו כמו שנסתפק הריטב"א ז"ל אם העבד חייב לשלם מה שהזיק אך צ"ע דאפילו אי נימא כן שחייב לשלם הא קי"ל דבהענקה לו ולא לב"ח ואפשר דס"ל דכשהוא בעצמו ב"ח מנכה מן הענקה וקצת משמע מדקאמר לעיל דף ט"ו דמאן דלא ס"ל כרבי נתן א"צ קרא למעט ב"ח ולא אמרינן דצריך קרא היכא דהוא עצמו ב"ח משמע דכשהוא בעצמו ב"ח באמת אינו נותן לו דלא אמר קרא אלא שלא יתן לבע"ח אבל לעצמו רשאי להחזיק בו ויותר נראה דכוונת רש"י דלא תקשה להיפוך דל"ל קרא לו ולא לב"ח הא נדע מדאיצטרך קרא דתשלחנו דבורח אין מעניקין לו תיפוק ליה דמנכה לו בחובו שמפסידו במה שברח. ודוחק לומר דקרא אתי לאורויי שצריך העבד להשלים לו הפסידו דאינו מנכה להאדון דמי הענקתו לכך פירש"י ז"ל דאיכ' לפרושי קרא שלא הפסידו אלא מעט כגון שפגע בו יובל למחרתו ואפילו הכי מיעטה התורה מהענקה הואיל וברח. ודו"ק:

שם אמר רב ששת בעושה מעשה מחט צריך טעם למה דעושה מעש' מחט אפי' חלה כל שש מהני אעפ"י דאינו שוה אלא מעט דהא סתמא קתני ולענ"ד כיון דבאמת קי"ל דסתם יוצא בשש הוא במכרוהו בית דין דהא מוכר עצמו יכול למכור א"ע אפילו יתר על שש

דקי"ל כחכמים וקי"ל נמי במכרוהו בית דין דאינו נמכר וחוזר ונמכר נמצא כשאינו יכול לעשות אלא מעשה מחט לא היה נמכר אלא בדבר מועט לפי שוויו ואין העבד נמכר וחוזר ונמכר ולמה נפסיד העבד לעבוד יותר דהא לאו רווחא דידי' הוא ואם היה האדון יכול לתבוע היה תובע לזה שגנב מעמו וקיבל הדמים אלא דלא מיירי מזה ותו דאף על גב דקי"ל דכל אונס' הוי פסיד' דפועל דמזלו גרם אבל להוציא מזה שקיבל הדמים יכול לומר מזלך גרם כיון דברשותו חלה משא"כ בחלה יותר משלש הוי פסידא דעבד דבאינו יכול לעשות כלל בחליו היה נמכר לשש אפילו בדילוג כדחזינן דחייב להשלים דלא אמרה התורה דוקא שש שנים בצירוף אם כן כל דהוי ביטול מקח הוי תביעת האדון עם העבד עצמו אך נראה דכל זה להלכתא אבל לר"מ דס"ל דיש אונאה לעבדים אם כן אפילו פחות משלש היה חייב להשלים ע"כ קרא דמרבה ובשביעית יצא הוא בעושה מעשה מחט כנ"ל ולרבנן דר"מ דס"ל דאין אונאה לעבדים שפיר מתוקם בהכי וכנ"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה אמה עבריה וכו'. תימא דלקמן דרשינן אף לאמתך תעשה כן ואי לא וכי תשלחנו וכו'. ואף דלענין יצאה בשש איכא למילף בהיקש' דעברי ועבריה מ"מ לפמ"ש רש"י ז"ל לעיל דף י"ד ע"ב בד"ה להרצאות אדון להרצות על הענקה וכו' ועיין מ"ש שם אם כן כיון דכתיב בהאי קרא כי משנה שכר שכיר עבדך ודרשינן מיניה שהוא עובד בין ביום ובין בלילה שרבו מוסר לו ש"כ אם כן ה"א דבאמה דלא שייך זה פטור מהענקה ועיין מה שכתבתי לעיל דף ט"ו ע"א בזה וק"ל:

בגמרא מה טעמא דר"מ יליף ריקם ריקם מבכור וכו' ופירש"י ז"ל ובפדיון הבן כתיב וכל בכור בניך תפדה ולא יראה פני ריקם לכאורה יש לתמוה דמה ענין ריקם דכתיב גבי ולא יראה בפדיון בכור. ונראה דר"מ לשיטתו אזיל דאמרינן לקמן דף כ"ט ע"ב ת"ך לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל רבי יהודא אומר וכו' וקאמר שם דטעמייהו דרבנן משום דכתיב וכל בכור בניך תפדה והדר ולא יראה פני ריקם ע"ש: ונראה דלאו מטעם קדימת הפסוק הוא דאטו נימא בכל מצות הכתובות בתורה תחילה שיהא קודמות לשל אחריהם ולא מצינו כה"ג אלא דרבנן דרבי יהודא מפרשי קרא דהאי לא יראה פנים ריקם קאי גם על פדיון בכור שלא יראה פנים קודם פדיון בנו. ואפשר דס"ל לרבנן דלא מיירי כלל בעולת ראי' דכבר מפורש הוא בפרשת משפטים אלא כולה קרא אתי' להכי דאם יש לו פדיון בכור לא מעלה לרגל עד שיפדה אותו אם כן האי ריקם גבי בכור עצמו כתיב וסתם חכמים דרבי יהודה היינו ר"מ כדאיתא בכתובות דף ל"ו ע"א. ולפ"ז נראה דהא דקאמר נילף ריקם מעולת ראי' היינו מריקם דכתיב בפרשת משפטים.

אך מדברי התוספות ד"ה חדא דתפסת מרובה וכולי משמע דהאי ריקם קאי אעולת ראיה גם כן ומיניה הוא דבעי למילף ריקם מעולת ראיה. ועמ"ש שם בדבריהם ודוק:

בתוספות ד"ה ונילוף ריקם וכו' אמרי בירושלמי דהוי הל"מ וכו'. לכאורה יש לתמוה כיון דהוא הלכה אם כן מאי מקשה הש"ס נילף מעולת ראי' הא קי"ל דאין דנין ג"ש מהלכה כמו שפירש"י ז"ל בר"פ ר"א דמיל' דף קל"ב ע"א דטעמא דלא דנין ק"ו מהלכה משום דלא ניתן י"ג מדות לדרוש אלא מדבר הכתוב ולא מהלכה ואי הוי מפרשינן דהקושי' הוא דנילף שהוא בכל שהוא כמו בעולת ראי' שהוא בכ"ש מן התורה הוי אפשר לומר כיון דהסברא החיצונה היא שתהא נתינה כל דהוא אלא שאתה רוצה ללמוד בג"ש ריקם מבכור שהיא חמשה סלעים ע"ז קאמר דליכא למילף מהתם כיון דבאותו ריקם עצמה מיעטה ההלכה בעולת ראי' דלא נילף מיני' לעולת ראי' וה"ה לדוכתא אחריתא דהא ריקם לא מייתר אם כן ממילא נשאר הסברא החיצונה אבל מה שפירש"י ז"ל דנילוף מיני' שיעור שתי כסף כמו עולת ראי' קשה דהא שיעור זה הוא הלכה ואין למידין מזה כמו שפירש"י ז"ל בעצמו בשבת שם. ותו תמיהני מה שפירש רש"י ז"ל שתי כסף דהוא דברי ב"ש דס"ל בעולת ראי' שתי כסף אבל ב"ה ס"ל דעולת ראי' מעה כסף. ולולי פירש"י ז"ל שפי' דנילוף שהוא שתי כסף היה נראה לפרש דהקושי' הוא שתהיה כל דהוא כמו עולת ראי' ונראה לפרש דס"ל לרש"י ז"ל דמסתמ' לא הוי אמרינן בכל שהוא כיון דכתיב ביה נתינה ואין נתינה פחות משוה פרוטה כדאיתא בפסחים דף ל"ב ע"ב אלא דמקשה דנילף מעולת ראי' בג"ש דסגי בכ"ש ולכך אינו מפרש דהקושי' היא לב"ה דכיון דאינו מצד הסבר' להיות נתינה פחות מפרוטה ליכא למילף מהלכה אבל לב"ש י"ל כיון דס"ל דקידושי אשה בדינר ואמר לעיל דף י"ב דיליף מאמה עברי' ומקשה שם ואימא שני פרוטות ומשני כיון דאפיקת' מפרוטה אוקמ' אדינר אם כן ה"נ י"ל דכיון דכתיב דהענקה לשון נתינה ואין נתינה פחות מפרוטה כנ"ל וא"א לומר דמכל שלשה מינים לא יתן לו אלא שוה פרוטה א' דאם כן לא שייך למשדי ריקם אכל חד כיון דאינו יכול ליתן לו פחות משוה פרוטה אלא ע"כ צריך פרוטה מכל חד דהיינו ג' פרוטות וכיון דאפיקת' מפרוטה ממילא איכא לאוקמ' אדינר כדס"ל לב"ש גבי קידושי אשה ודינר הוא שש מעה כסף הרי שתי כסף מכל מין הרי דסבר' החיצונה הוא שתי כסף מכל מין ושפיר מקשה מנא לן למילף מבכור נילוף מעולת ראי' אף על גב דהוא הלכה מכל מקום כיון דקיימינן בסברא החיצונה שפיר איכא למילף אפילו מהלכה כנ"ל:

בגמרא מ"ט דר"מ יליף ריקם מבכור וכתב בספ"י דלאידך תנאי איצטרך ריקם דעולת ראיה לדרש' אחרית' כדאית' בבכורות דף נ"א ע"ב דיליף בכור מעילת ראיה דיורשים

חייבים ולכאור' היה נראה דר"מ לשיטתו אזיל דלפי מה שפירש"י שם בד"ה מה עולת ראי' וכו' וגבי עולת חובה תנן האשה שהביאה חטאתה וכו'. אם כן לפי מה דאמר לקמן דף כ"ט דס"ל לר"מ דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דומי' אם כן א"א לומר דילפינן מעולת ראי' הא אמרינן לעיל דף י"ג ע"ב דלמאן דאמר מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשט' דמי אפילו עולת יולדות אין היורשים מחוייבין להביאה אא"כ הפרישתה מחיים מיהא לפי דאית' בבכורות דר' יהוד' נמי ס"ל דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמי ע"כ צ"ל דאיצטרך ריקם לדרש' אחרית' ודו"ק ועיין מה שכתבתי לעיל דף ע"ז גבי ר"ש אומר ד' מעניקין. ודו"ק:

בתוספות ד"ה חדא דתפסת מרובה וכו'. תימא כיון דכתיב אשר ברכך וכו' תדע דהא כי יליף מערכין וכו'. נראה דעיקר הוכחתם מקושי' הש"ס לר"ש מהך סבר' דתפסת מרובה וכו' אף על גב דאמר בתחילה לר"ש עצמו דלא יליף מפחות שבערכין משום דכתיב אשר ברכך אבל מר"י אין קושי' כ"כ דאיכא למימר דר' יהודה ור"מ פליגי בהך סברא אלא דלפ"ז י"ל הא דפסיק' לי' להמקשה הך סברא דס"ל לר"ש דתפסת מועט וכו'. בשני ג"ש היינו משום דאי לא"ה נילף נתינה נתינה מקנס דמוציא ש"ר דכתיב וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה אע"כ דס"ל דתפסת מועט תפסת. ושפיר פריך לר"ש דוקא אבל לר"מ אין ראיה מיהו לולי דבריהם ז"ל היה נראה לענ"ד דע"כ מוכרח לומר איפכ' דסבר' דאשר ברכך עדיפ' מסברא דתפסת מועט תפסת אפילו בשני ג"ש דהא בפדיון בכור עצמו נמי כתיב בו נתינה דהא כתיב בפרשת משפטים בכור בניך תתן לי. וכן בפרשת במדבר ונהי דאין קושי' הא דלא קאמר הש"ס אליב' דר"מ דיליף נתינה נתינה מבכור היינו משום דאם כן תקשה נימא חמשה סלעים מכולהו דהא נתינה בתר צאן וגורן כתיב מ"מ קשה לר"י דנימא תפסת מועט תפסת ונילוף מנתינה דבכור וע"ק יותר דנילף מנתינה ממחצית השקל דכתיב זה יתנו כל העובר על הפקודים וגו' אע"כ צ"ל דסברא דאשר ברכך עדיפ' וטעמא דרבי יהודה משום דאיכ' תרתי דתפסת מועט וגם עבד מעבד ואם כן אין קושי' לר"מ ודו"ק:

עוד נראה ליישב קושי' התוספות דאפילו אי נימ' דהאי ריקם דכתיב גבי בכור ועולת ראי' הוה כמו שני ג"ש דלא שייך ביה למימר אשר ברכך מ"מ הכא שאני לפמ"ש לעיל דקושי' הש"ס הוא דנילף מעול' ראי' דסגי בכל שהוא ובספ"י הקשה ע"ז דהאיך נילוף הכי דסגי בכל שהוא דל"ל קרא דממיל' נימא דסגי בכ"ש כיון דלא כתיב ביה שיעורא ע"ש. ונראה דאפילו אי נימא דריקם מייתר' מ"מ כבר כתבנו דהא כיון דכתיב ביה לשון נתינה בעינן ש"פ כנ"ל קמ"ל ג"ש למעט דלא בעינן ש"פ כמו בעולת ראי' דסגי בכ"ש ולפ"ז שפיר י"ל

כיון דסבר' החיצונה הוא בפרוטה משום דכתיב ביה נתינה ואיכא למימר דג"ש דריק' אתא לרבוי' והיינו דילפי' מבכור ואיכא למימר דאתא למעוטי דנילף מעולת ראי' דלא בעינן ש"פ בהא שפיר י"ל כיון דכתיב אשר ברכך מוקמינן הג"ש לרבוי' ולא למעוטי משא"כ לקמן בכל ג"ש הוא לרבוי' שפיר אמרינן בי' תפסת מועט תפסת וק"ל:

שם בגמרא אלא ר"ש מיכה מיכה גמיר וכו'. כתב הריטב"א ז"ל דצ"ל דר"י נמי גמיר להאי ג"ש דמיכה דהא קי"ל הלכה כר' יהודה הכא וקי"ל מסדרין לב"ח מגז"ש דמיכה ע"ש אלא דהכי הוי גמיר דהכי ילפינן נתינה נתינה ולענ"ד א"צ לזה דע"כ צ"ל דר"ש דהכא דיליף מיכה מיכה ס"ל כר"י דס"ל לעיל דמוכר עצמו מעניקין לו דהא כי ימוך אחיך ונמכר לך כתיב במוכר עצמו אבל למאי דקי"ל דמוכר עצמו אין מעניקין לו ולא שייך כלל למדרש הכי בגז"ש דמיכה מיכה עוד יש ליישב קושי' הריטב"א בפשטות דהא מקשה בב"מ דף קי"ד ע"א ויסדרו לב"ח מק"ו דערכין וכו' ומשני שם דאמר קרא ומך הוא ולא לב"ח ואידך עד שיהא במכותו מתחילה ועד סוף וההוא סברא דעד שיהא במכותו שמעינן ליה לר' יהודה דס"ל הכי בפרק השיג יד דף י"ח. א"כ לדידי' י"ל דמסדרין מק"ו דערכין והכי קיי"ל ודו"ק:

בגמרא ראב"י אומר יצאו פרדות וכו'. הרמב"ם ז"ל פסק כר"ש וכתב הכ"מ משום דמסתבר טעמיה ויש לתמוה דהא קי"ל כראב"י דמשנתנו קב ונקי כדאיתא ביבמות דף ל"ז דמוקי כראב"י כי היכא דלא תקשי הלכתא אהלכתא ואפשר דס"ל להרמב"ם ז"ל דטעמא דראב"י משום דס"ל כאיסי בן עקביא בירושל' בפ"ח דכלאים והביא הרע"ב דאמר שם דאסור לרכוב על גבי פרידה מק"ו וה"ה דאסור לעשות עמו שום מלאכה א"כ אין שום מעלה במה שמשבחים בגופייהו כיון דאסורין לישראל במלאכה וגם לבני נח אסורין למכור דאין מוכרין להם בהמה גסה אבל למאי דקי"ל כתלמודא דידן דפרידה מרביעין אותה במינה כדאיתא בסוף כתובות דהלכה כרבי יהודא בפרידות כ"ש דמותר לרכוב עליו דנראה פשוט דלאיסי בן עקביא אסור להרביע פרידה אפי' במינה כמ"ש תוס' בחולין דף ע"ט דהא דמותר במינה ולא אמרינן דאתי צד חמור ומשתמש בצד סוס משום דכל פרידות הבאים מסוס וחמור מין אחד הוא: וכיון דאסור לרכוב עליו כ"ש דאסור בהרבעה אלא וודאי דלא קי"ל כוותיה וכמ"ש הרע"ב שם וודאי דישנו בכלל ברכה משום דמשבחן בגופייהו ודוק:

שם ת"ר וכו' לך ולא ליורש וכו' להוציא את האח וכו' נראה דבן הבן הוא בכלל היורש שהרי אינו קם תחת אבין לייעדה כמ"ש תו' בב"ב דף ק"ח דכל היכא דכתיב בן אין בן הבן בכלל וכן משמע לקמן דף ק' ע"א במכרוהו לאביו איכא צד ייעוד אבל לא במכרה

לבנו והא דנקט בת היינו משום דה"א דבת עדיפא משום דהיא באה מכחו ממש משא"כ בבן הבן שאינו בא אלא מכח אביו שיירשו בקבר וכן נר' דהא דקתני ולהוצי' את האח היינו דה"א לרבות את האח אף דלפי סדר נחלות האח אינו בא אלא מכח אביו שיורש בקב' ומנחיל לבנו היינו משום דפעמים שהוא בא מכחו ממש דהיינו במקום ייבום שהיבם קודם לאב במקום ייבום כדכתיב יקום על שם אחיו וגו' ולפ"ז צ"ל דברייתא אתי' דלא כר' יהודא דס"ל ביבמות דאב קודם ליבם אך נראה דאין צריך לזה דהא אמרינן דהא דאב קודם לאח לענין ירושה ולא קודם בן היינו מהאי טעמא גופא דמשני שכן קם תחת אביו לייעדה א"כ כל כמה דלא מסיק להאי שינוי' ה"א דהאח יורש מכחו ולא מכח אביו ודו"ק:

שם א"כ נכתוב קרא לאמתך כן וכו' לכאורה קשה ל"ל קרא דאינו עובד את הבן לילף מהיקשא דכי ימכור איש את בתו לאמה כמו שהקשו תוס' לעיל דף ט"ו ע"ב בד"ה והנחלתם וכו' ע"ש א"כ בהאי הקישא אכתי איכא למילף נמי איפכא דמה בת אינו מוריש זכות בתו לבנו מוהתנחלתם אף אדון אינו מוריש זכות אמה לבנו ואין לומר דאיצטרך קרא דלא נילף מהקישא דעברי' לעברי דאינו יוצא במיתת האדון דהא ה"ל מיעוט קנינים דשייך גם ביציאת כדמשמע לעיל דף ג' ע"ב בתו' ד"ה ואין דבר אחר כורתה וכמ"ש בדף י"ד ע"ב בתו' ד"ה מוכר עצמו ודוחק לומר דה"א דוהתנחלתם אותם ולא בנותיכם היינו דוקא בנערה ולא בקטנה לכן איצטרך באמה כי היכא דמייתרא קרא דוהתנחלתם למעט קטנה כמ"ש תו' שם אך ז"א כיון דבקרא סתמא כתיב אותם ולא בנותיכם משמע בין גדולה ובין קטנה ונראה דבאמת הוי מצי תו' לתרץ לעיל דאיצטרך והתנחלתם דהא מקשה הש"ס בכתובות דף מ' ואימ' הנ"מ קטנ' דמצי מזבין לה אבל נערה לא ומשני קטנ' לא צריכא קרא דהשתא זבוני מזבין לה וכו' וכיון דלא משתמע מעשה ידי' בנערה אלא מיתורא דהיקשא דלאמה א"כ אי לא הוי כתיב והתנחלתם דלא הוי מייתרא הקישא דאיצטרך לאקושי לאמה שאינו מוריש זכות בתו לבנו לא הוי ידעינן מ"י בנערה כלל דהוי דאב אלא דהתו' עדיפא מתרצי ולפ"ז י"ל הכא דאי לא הוי כתיב באמה מפורש דאינה עובדת את הבן אלא הוי ילפינן מהקישא דבת דאינו מוריש זכות בתו לבנו א"כ כיון דאיצטרך הקישא להכי ולא מייתרא לא הוי ידעינן מעשה ידי' בנערה דהוי דאב ועוד נראה דאי לא הוי כתיב באמה הוי מוקמינן קרא דוהתנחלתם אותם למעט אמה עברי' דאינה עובדת את הבן דמיירי בי' קרא מהם תקנו עבד ואמה ונהי דנערה הוי ילפינן מינה כמ"ש תו' אבל קטנה לא הוי ידעינן ולכאורה הי' נראה דמזה ראי' למ"ש המהרש"א ז"ל לעיל דף ט"ו ע"ב בתו' ד"ה א"ק יגאלנו וכו' דלמ"ד דלא יליף

ש"ש מוכר עצמו נמי יוצא במיתת האדון דאל"ה מנא לי' לאוקמא קרא דוהתנחלתם אותם ולא בנותיכם יותר איכא לאוקמא קרא במוכר עצמו דאיירי בי' קר' בהך פרש' בשלמ' למ"ד דילי' ש"ש י"ל דילפי' מ"ע מנמכר לנכרי דיוצא במיתת האדון מג"ש אבל למאן דלא יליף קשה אע"כ דמוכר עצמו נפקא מוכי תשיג אך כתבנו בתו' שם דהרמב"ם ז"ל לא פסק כן והנה עיינתי במכילתא שלפנינו בריש פ' משפטים וז"ל כי תקנה ע"ע בנמכר בב"ד הכתוב מדבר שהוא עובדו ועובד את הבן או אינו מדבר אלא במוכר עצמו כשהוא אומר וכי ימוך ונמכר לך הרי מוכר עצמו אמור. הא מאי ת"ל כי תקנה ע"ע בנמכר על גניבתו הכתוב מדבר שיהא עובדו ועובד את הבן ולכאורה אינו מובן דמה ענין עובד את הבן לכאן אלא נראה פשוט דכוונתו מדאמרינן הכא בשמעתין ועבדך שש שנים לך ולא ליורש אתה אומר לך ולא ליורש או אינו אלא לך ולא לבן כשהוא אומר שש שנים יעבוד הרי לבן אמור הא מה אני מקיים ועבדך לך ולא ליורש ופירש"י ז"ל מדכתיב שש שנים יעבוד ולא כתיב יעבדוך ר"ל כדכתיב בפ' ראה ועבדך שש שנים ובפ' כי ימוך אחיך נמי כתיב יעבוד עמך ואיכא למדרש מדלא כתיב יעבדך שיהא עובד את הבן ואפשר דמעמך דרשינן נמי שלא יעבוד את היורש וכן נראה דהא דמאן דלא דרש ש"ש מנא לי' דמוכר עצמו שיהא עובד את הבן ולא עובד את היורש וא"ל דבאמת ס"ל דעובד את היורש דא"כ לשנויי קמא דת"ק דלא יליף ש"ש ה"ל למחשב דמוכר עצמו עובד את היורש וכן קשה אליבא דהלכתא דקי"ל כת"ק ומטעמא דלא יליף ש"ש וכן כתב המשנה למלך בדעת הרמב"ם ז"ל ואפ"ה פסק הרמב"ם ז"ל דמוכר עצמו עובד את הבן ואינו עובד את היורש ומנא לי' הא אע"כ מדכתיב יעבוד ריבוי הוא לבן וכתוב עמך מיעוטא הוא ליורש והיינו דאמר במכילתא דבמוכר עצמו הרי כבר אמור דעובד את הבן כן נראה לענ"ד פי' המכילתא הנ"ל אך בפירש"י בריש פ' משפטים משמע שהי' לפניו גירסא אחרת במכילתא וביארנו אותו שם בחידושי תורה באריכות ודו"ק:

אך קשה לי דלפי מ"ש תו' לעיל דף י"ו ע"ב בד"ה מה לסימנים וכו' וא"ת והא איכא למילף משש ויובל ע"ש קשה הכא דהא איכא למילף באמה דמיתת האדון מוציא' מק"ו דשש שאינו מוציא בנרצע מוציא באמה מיתת האדון שמוציא בנרצע אינו דין שמוציא באמה ואין לומר מה לשש שכן ישנו בע"ע סימנים יוכיחו מה לסימנים שכן נשתנה הגוף שש יוכיח לא שייך תי' התו' מה לצד השוה שכן מוציאין מעבדות הא מיתת האדון נמי מוציאה מעבדות בנרצע ונמכר לנכרי ונראה דלא קשה מידי דע"כ לא כתבו התו' לעיל דאיכא למימר סימנים יוכיח אע"ג דסימנים לא שייך בע"ע כלל היינו משום דגם פירכא מה לשש שכן ישנו בע"ע מה שאין כן במיתת אב נמי לאו פירכא גמורה היא

דהא לא שייך מיתת אב גבי ע"ע דאינו ברשות האב ולפום האי פירכא שפיר אמרינן סימנים יוכיח אבל גבי מיתת אדון דפירכא גמורה היא שאין ע"ע יוצא במיתת האדון ששייך בו כמו באמה ליכא למימר סימנים יוכיח דשאני סימנים דלא שייכא בעבד וק"ל: **בגמרא** ואי ס"ד דאורייתא וכולי תני' נמי הכי בד"ה כשירשו וכו' לכאורה קשה דה"ל להביא ראי' ממתני' דדמאי שם דתנן ברישא חבר וע"ה שירשו את אביהם ע"ה וכו' לא יאמר לו טול אתה חיטים ואני שעורים וכו' טול אתה הלח ואני יבש וכו' ותו דאר בעי לאתויי ראי' דלא אמרינן יש ברירה כמ"ש התו' בע"ז דף ס"ד קשה דהא תו' כתבו כאן דהא מלתא נשמע מסיפא ואם בא לרשות הגר אסור פי' דבריהם דמשמע דאפי' אי לא חלקו עדיין אלא שעשה מעשה לאחר מיתות אביהם והכניסו לרשותו שוב אינו יכול לומר טול אתה ע"ז וכו' אלמא דאין ברירה וע"כ צ"ל לפי שיטתם דהכא בדוחק דהראי' הוא דירושה אף דלא בא ברשותו הוי כע"ז של ישראל משנשתתפו דאם קנו בשותפות אפי' לא בא לרשותו אם נמצא בתוכו ע"א א"י לומר טול אתה ע"ז מ"מ קשה דה"ל לאתויי מרישא כנ"ל ועוד קשה לי לפי שיטת התו' דהכא דלא מייתי ראי' מנשתתפו אלא אע"פ שלא בא לרשותו דהוי מצי לאתויי ראי' מן התורה דאי' בע"ז דף נ"ג ע"ב דלהכי אמרה התורה ופסיליהם תשרפון באש ולא מהני ביטול משום דירושה היא להם מאבותיהם ומדפלחו ישראל לעגל גלי דעתייהו דניחא להו בע"ז וה"ל כע"ז של ישראל ע"ש אלמא דירושה אע"ג דלא בא עדיין לרשותו כבר ה"ל ע"ז של ישראל ונראה לי משום דהוי מ"ל דטעמא דעד שלא בא לידו מותר משום דאע"ג דירוש' מן התורה מ"מ עד שלא עשה מעשה מותר משום דאמרינן בפ' השואל דף צ"ו ע"ב גבי בעל בנכסי אשתו דהתירא ניחא ליה דליקני איסורא לא ניחא לי' דליקני א"כ י"ל דגם בירושה מדאורייתא כן משא"כ ברישא דחבר וע"ה שירשו דלא שייך לומר דהתירא ניחא לי' דליקני דאיסורא לא ניחא ליה שהרי כולה היא דמאי וכן בלח ויבש לא מקרי איסורא כיון דמותר לאכלו בימי טומאתו ובזה מתורץ נמי דלא מייתי מירושת א"י שהוצרכו לשרוף באש משום דכיון דאמרינן דבשעה שחטאו ניחא להו בע"ז לא שייך לומר דאיסורא לא ניחא להו דליקני ודוק ובחידושי תורה בפ' חוקת הארכנו בזה ע"ש:

דף יח.

בתו' ד"ה כאן שהורתו שלא בקדושה וכו'. ותימה דבפרק מי שמת וכו' הנה הרא"ש והר"ן ז"ל תירצו דלפי דעת האומרים דרב מרי ברי' דאיסור הוא רב מרי בר רחל י"ל כיון דאמו מישראל גרע טפי כיון דהולד הולך אחר האם לא מקרי בנו כלל. והנה לפ"ז צ"ל דמאי דקאמר שם דרב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה קאי על קדושת האב

לבד ולא על קדושת האם ולענ"ד דאפילו לדעת האומרים דרב מרי אחרינא הוא מ"מ הך הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דשמעתין אין פירושו ולידתו בקדושה דכל הש"ס דהיינו בקדושת האם שנתגיירו כשהי' מעוברת והכא הפירוש שגם האב נתגייר כשהי' מעוברת דכיון כשנולד כבר היה אביו גר דומה לשאר ישראל אבל אם לא נתגייר האב אלא אח"כ אחר שנולד הבן אין סברא לענין ירושת האב דמיחלף בשאר ישראל כיון שכבר נודע שהיה אביו נכרי מה בכך שנתגייר אביו לאחר זמן רב או מעט ומה תועלת לענין ירושת האב במה שנתגייר אמו קודם לידתו ולפ"ז י"ל דהאי איסור גיורא דקאמר דרב מרי הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה היינו בקדושת האם כמשמעות לשון זה בכל הש"ס אבל איסור גיורא עצמו י"ל שנתגייר אחר שנולד רב מרי ובזה א"צ להחזיר ולפ"ז יש ליישב הגירסא הישינה שהביא הרשב"א ז"ל כאן שהורתו ולידתו בקדושה כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ותמה ע"ז דא"כ ישראל גמור הוא ויש ליישב דמיירי שהורתו ולידתו היה בקדושת אביו דהיינו שנתגייר בתחילה ואח"כ נתעברה ממנה לאחר שנתעברה נתגיירה היא נמצא שהי' הורתו ולידתו מאביו בקדושה והא דלא קאמר בישראל גמור שבא על נכרית ואח"כ נתגיירה כשהי' מעוברת. ז"א דכיון שהוא ישראל גמור אין לך אדם מישראל שאין לו יורשים ובוודאי אין לגזול את היורשים כיון דירושה דאורייתא הוא ליורשים אבל בגר כה"ג כיון שהורתו מאביו וגם לידתו הי' בקדושה מיחלף בישראל גמור אבל אם לא נתגייר אביו עד אחר שנתעברה נמצא שהורתו לא היה בקדושת אביו לא דמי לישראל. ודוק:

בא"ד אבל התם פיקדון הוי וכו'. נראה דפסיקא להו דפיקדון הוי מהא דקאמר שם אי אגב קרקע וכו' ותוספות לשיטתייהו אזלי שכתבו בכתובות דף נ"ה דהלואה אינה נקנה אגב קרקע וחלקו שם על רש"י מיהו לכאורה משמע דהלואה הוי מדלא שלח איסור גיורא שיתן לו את הפיקדון ובהלואה י"ל שהיה תוך זמנו אבל בפיקדון כיון שקביעת הזמן הוא לטובת המפקיד יכול לתבעו ונראה דמזה ראיה לדעת הרי"ף שהביא הטור ח"מ ר"ס קכ"ב דאין צריך הנפקד ליתן לשליח מטעם שמא ביטל המפקיד השליחות אלא א"כ כתב להשליח הרשאה והקנה לו המעות אגב קרקע וכיון דאיסור לא ה"ל קרקע כדאמר שם אין צריך ליתן לשליח אבל לדעת בעל העיטור שהביא הטו"ר שם דלא חיישינן שמא ביטל אלא שמא מת ויתבעוהו היורשים לא שייך גבי גר מיהא י"ל דבגר עדיף טפי שא"צ ליתן לשליח שמא עתה מת וכבר זכיתי בו וכ"ש באיסור דמסוכן הוי אלא דזה דוחק כיון דיכול הדבר להתברר אח"כ ואם כבר מת יחזור לו וצ"ע בזה:

בגמרא מי כתב וחישב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו וכו' צריך להבין פירושו וכי צ"ל לרחב"א הא דאמ' לעיל לעיל דנמכר לנכרי אינו עובד את הבן מדכתיב וחישב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו דמשמע דלשאר מילי בר ירושה הוא ואין לומר דה"א דהא גופא קמ"ל קרא דלאו בר ירושה הוא בכל מקום דא"כ למה לי קרא דמהיכא תיתי נימא דיורש את אביו ונראה דלפמ"ש לעיל בעבד עברי הנמכר לישראל דעובד את הבן והיינו דוקא בנו ממש ולא את בן הבן והיינו כשמת בנו בחיי אביו וכמו שהוכחנו לעיל מדין ייעוד דאינו בבן בנו וא"כ ליכא למילף מקרא דיורשי קונהו אלא ירושת הבן אבל בבן בנו ושאר יורשים לא שמעינן דהא אפי' בישראל אינו עובד שאר יורשים והיינו דקאמר מי כתיב ולא ליורשי קונהו דמשמע כל יורשים אבל מקרא כי ירושה לעשו נתתי דפירש"י ז"ל בחומש דירושה הוא מאברהם והיינו דוקא מאברהם ולא מיצחק דהא עשו ירש את הר שעיר בחיי אביו כמפורש בקרא ולא שייך ירושה בחיי האב אלא הענין הוא דלא נתנו ארצות קיני וקניזי וקדמוני דהיינו ארץ שעיר ועמון ומואב כדאי' בפ' חזקת הבתים אלא לאברהם לבד ולא ליצחק וממנו ניתנו הירוש' לעשו את הר שעיר וללוט ניתן מאברה' בתורת ירושה שהי' בן אחיו כדכתיב כי לבני לוט נתתי' ירושה הרי דמוכח אפי' ישאר יורשים ועוד נראה דהא דקאמר כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר היינו שנותנו לו בירושה אבל הוא לא הוריש את החורי כדכתיב ובני עשו יירשום וזה הי' אחר כמ' דורו' תדע דהא קשה דאפי' למאי דס"ד דיש' מומר הוי כנכרי ליכא למימר שעשו ירש את אברהם דהא אמר בסמוך דנכרי אינו יורש את הגר וכן גבי לוט לא שייך שירש מאברהם אלא העיקר הוכחה הוא משום דבני עשו הורישו את החורי לאחר כמה דורות מירושה שנותנה לעשו הרי שירשו את עשו אחר כמה דורות ולפי הס"ד דישראל מומר הוי כנכרי הרי דנכרי יורש את הנכרי ודו"ק:

שם יש בעברי שאין בעברי' וכו'. ובמיתות האדון וכו' נראה הא דנקט במיתת האדון סתם אף על גב דע"ע עובד את הבן ודוחק לומר דמיירי בנרצע דהא נרצע אינו יוצא בשש אלא דלא הוצרך לפרש דמוכח ממיל' מדקתני שאין בעבריה ומפרש רב ששת כגון שייעדה ובאמת יוצאת במיתת הבעל וע"כ מיירי במקום ייבום כמ"ש הריטב"א ז"ל והיינו כשאין לו בנים אינו יוצאת מן האח וע"ז קאמר שפיר דבכה"ג עברי יוצא במיתת האדון שאינו עובד את האח וכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל דהא דקאמר להוציא את האח היינו במקום ייבום וק"ל:

ברש"י ד"ה לשפחות ושונה וכו' הקשה בספ"י דהא משמע בעירוכין דף כ"ט דהאי ק"ו אינו אלא למ"ד דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות ע"ש ובאמת אין זה

קושי' דלא אמר שם הכי אלא אליבא דרב אבל אליבא דשמואל אתי' ברייתי' ככ"ע וכ"ש דא"ש לפ"מש לעיל דף ע"ז ע"ב דאף לרב אתי' הברייתא ככ"ע אלא דס"ל דלמ"ד דיכול למכרה לשא"ש לא אמר הברייתא דאינה מכורה אלא עד הבגרות ושפיר מייתי רש"י ז"ל הברייתא לכ"ע ופשוט:

בתוס' ד"ה כאן בגניבה אחת וכו' וקשה מה שפירש בגניבה א' וכו' נראה דלא קשה להו אלא לאוקימתא דרבא אבל באוקימתא דאביי שפיר איכא לאוקומ' כר"א ומודה דבשני בני אדם דהיינו בשני העמדות בדין דנמכר וחוזר ונמכ' ומודה נמי בשני גניבות באדם א' דהיינו בהעמדה בדין א' דנמכ' פעם א' על גניבה א' ולא פליג אלא בגניבה א' דאינו נמכר בחצי גניבתו אבל באוקימת' דרבא שפיר הקשה. ונראה ליישב דס"ל לר"א דוק' בגניבתו אלף ושוה ה' מאות ואינו יכול לומר לדידי' שוה כל החוב כיון דהוי פלגא אינו בכלל מכירה כלל אבל וודאי שהוא יכול לומר שהוא נותן יותר עד פלגא דהא קי"ל דאין אונאה לעבדים עד פלגא שהוקשו לקרקעות. וכבר כתבנו לעיל דף י"ז גבי חלה שלש דאין חילוק בין עבד כנעני לישראל בזה אם כן עד פלגא הוי דרך מכירה וכה"ג אית בב"ק דף ז' דמאכילין אותו מעשר עני עד מחצה וקאמר שם דעד פלגא אורח' למיזל ע"ש ואם כן כיון שיכול להוסיף עד פלגא הכל נקרא נגד ממכרו דהיינו שיווי העבד ולא פליג ר"א אלא בגניבה אלף ושוה חמש מאות. ולפ"ז היכא דהוא תשעה שנים לפני היובל והיתה גניבתו נגד דמי מכירתו עד היובל אף על גב דאינו נמכר עד שש וחוזר ונמכר עד היובל מ"מ נמכר פעם א' שיכול לומר ששוה לו בשש שנים כשיעו' מכירתו עד היובל ובהכי מיירי ברייתי' דלעיל דנמכר פעם א' ואינו נמכר שני פעמים. ויש לפרש בזה הא דאמר רבא בהא זכינהו וכו' דהיינו דלפי תירוצו כאן וכו' קשה דלא אתי' כר"א ולא כרבנן לכך מפרש דטעמ' דר"א הוא משום דדרש ולא בחצי גניבתו דדוק' בחצי גניבתו ס"ל דאינו יכול לומר שיקבל בשביל כל הגניבה כיון דהוי פלגא ולא דרך מכירה הוא אבל ברייתי' דלעיל מיידי בפחות מפלגא. אמנם לולי דבריהם ז"ל נראה לענ"ד דאין סברא כלל לומר דבעינן דוק' שיהא מכוין ממש הגניבה כדמי ממכרו ולמה לא יכול לומר בעל הגניבה שהוא מוחל מותר החוב שהוא יתר על דמי ממכרו או שיקנהו בעצמו ויאמר לדידי שוה לי כל החוב כדאית' בח"מ סי' ע"ב כה"ג ונראה דבאמת סבר ר"א הכי דוודאי אין סברא לומר דלא אמרה התורה שימכו' אלא כשהוא שוה בצימצום כמו הגניבה אלא דס"ל כיון דהתורה אמרה שימכו' בכל גניבתו אין יכולין הבית דין למוכרו אלא אם כן ימחול יתר החוב וכ"ש דאינו נמכר ונשנה שבשעת המכירה ראשונה צריך הוא למחול יתר החוב וקצת נרא' ראי' לדברינו מהא דאמ' לעיל דף ט"ו ע"א דק אמר שם אבל מכרוהו בי' דין

דעביד איסור' אימא נקנסי' שלא יצ' ביובל וכבר כתבנו שם בלשון התוספות ישינים דזה אינו אלא כשהי' גניבתו כנגד שש שנים ונמכר עד היובל אבל אם לא היה גניבתו אלא עד היובל לאו קנסא הוא דאם אינו יוצא ביובל אינו נמכר אם כן קשה לר"א מהאי קרא דהא ר"א יליף ש"ש וע"כ צ"ל כהאי שינוי' דה"א דנקנסי' ואם כן איך אמר' התור' שיצא ביובל הא אינו נמכר כלל. ולפמ"ש א"ש דכשהוא מוחל יתר החוב בוודאי נמכר ושפיר ה"א שלא יצא ביובל ולא יצטרך למחול וממיל' דלא קשה קושי' התוספות ושפיר מצי אתי' כר"א דנמכר כשמוחל יתר החוב. ודו"ק:

ברש"י ד"ה ולא בכפילו אם יש לו לשלם הקרן ואין לו לשלם הכפל וכו'. לכאורה ק' דל"ל לרש"י ז"ל לפרש בכה"ג ולא מפרש כפשוטו שאם אין לו כלום אין מוכרין אותו אלא בשיעור גניבתו כשהוא כשיעור דמי ממכרו. ולא בשיעור גניבתו וכפלו. דאם הוא כן אין מוכרין אותו כלל כיון שהוא שוה יותר מעיק' גניבתו ועוד מנא ליה לרש"י ז"ל דהדין כן דלמא בכה"ג יהבינן מה שהוא בעין בכפילו ומזבין ליה בגניבתו כדקי"ל בכה"ג בח"מ סי' פ"ג בשני חובות אחד בשטר ואחד בע"פ ע"ש. ונראה דס"ל לרש"י ז"ל דכיון דאמר בגניבתו ולא בזממו א"כ לכאורה הוי עדי גניבה עדות שאאי"ל כיון דאינהו לא מזדבנו אלא דבאמת דבממון לא בעינן דרישה וחקירה ועדות שאאי"ל כדאית' בריש סנהדרין ואפילו ע"פ עצמו משלם או נמכר בגניבתו אבל בכפילו כיון דהוא קנס וקי"ל דבקנס בעינן עדות שאי"ל כמו בדיני נפשות אם כן לא הוה צריך למעט ולא בכפילו אע"כ בכה"ג דאם יש לו שיעור הקרן דאז ה"א דגובה מה שהוא בעין בעד הכפל דזהו הוי עשאי"ל שגם הם משלמין וימכרו אותו בעד הקרן דלא בעינן עשאי"ל. ועיין מה שכתבתי לקמן בזה ודו"ק:

בגמרא אמר רבא בע"כ דאדון וכו'. עיין במהרש"א ז"ל שדקדק בלשון אי הכי ע"ע נמי דמשמע דאי אמרינן בע"כ דאדון א"ש ע"ש שנדחק ונראה לי דא"ש לפמ"ש לעיל דף ט"ז דלדעת הרמב"ן ז"ל דס"ל דהא דאמר רבא זאת אומרת ע"ע גופו קנוי היינו דוק' ע"ע דמות' בשפחה כנענית אבל באמה עבריה באמת אין גופה קנוי וכבר כתבנו לעיל שם בשם הרשב"א ז"ל דהא דאמר שם אי דכתב שטרי אדמי' היינו כסף. אף על גב דקי"ל בקידושי אשה דהיכ' דמקדשה בשט"ח של עצמה אינה מקודשת היינו משום דלפי הס"ד דע"ע אין גופ' קנוי מהני בו כסף כה"ג ולפ"ז באמה עבריה דאף לפי האמת אין גופ' קנוי מהני בה שטר כזה' מטעם דהיינו כסף ולפ"ז א"ש דדוק' באמה עבריה מהני שטרי' אדמי משום דהיינו כסף אלא דאביי אקשי ליה דזהו דוקא מרצון האדון אבל בע"כ לא משום דנקט מרגנית' וכו' ועוד נראה דיש ליישב דה"א לחלק דקי"ל דאין אדם מחויב להשכיר

א"ע לעשות מלאכה ולשלם שום חוב כמ"ש תוספות בכתובות דף ס"ג ע"ב אם כן אם יכתוב לו העבד שט"ח על דמי' אם כן לא יכול האדון אח"כ לכופו לעשו' מלאכ' יותר על מזונותיו כדי לשלם חובו אם כן פשוט הוא שלא לכוף את רבו לשחררו ולגבות חובו אם יתעשר משא"כ באמה דקטנה מחויבת לעשות מלאכה לאבי' כדנפק' לן מלאמה דבת מעשה ידי' לאבי' וכפינן לה לעשות מלאכה אפי' יותר על מזונותיה אם כן כיון דהאב קיבל כבר מהאדון שיעור מעשה ידיו כשיעור זמן עבדות אם כן ממילא נכוף הבת שתעשה מ"י לאבי' כדינ' ויקח האדון דמי חובו ממותר מעשה ידי' על מזונותיה ואין לו בזה שום הפסד דהא אין לה בה אלא שיעור מ"י העודף על מזונותיה אף כשתעבוד אצלו אלא דאפ"ה מקשה שקיל מרגנית' וכו' כיון שאינה תחת ידו לכופה למלאכה אם כן יצטרך כל שעה לכוף אותה על פי ב"ד ואם תעשה שמא תבריח אותו וצ"ע בזה אם יכול המלוה לכוף את בת הלוה או ע"ע שלו שיעשה מלאכה כדי שישלם הלוה את חובו משום דמשועבד מדר' נתן מ"מ י"ל דהוי ס"ד לפרש הכי ודוק:

בתוס' ד"ה אמר אביי וכו' וקצת קשה להר"ם א"כ מאי קאמר וכו' י"ל דס"ל לרש"י ז"ל כשיטת ר"ת שהביאו תוספת רי"ד לקמן דף כ"א ע"ב דאינו נפדה בגירעון כסף אלא כשקנין היה ע"י כסף אבל כשקנין היה ע"י שטר אינו יוצאת בגירעון כסף אם כן יכול האב לחזור ולמוכרה ע"י קנין שטר דלא יועיל פדיון וק"ל:

בא"ד ושמא י"ל דנכוף לבני משפחה וכו' אין להקשות דהא איבעי' היא לקמן דף כ"א אם נגאל היא בקרובים ונפשוט מהכא דנגאל בקרובים ז"א כמ"ש לעיל בדף ט"ו ע"ב בתוס' ד"ה א"ק יגאלנו וכו' דהא דריבה רחמנא גאולת קרובים היינו דוקא בע"כ דעבד דאי מרצונו פשיט' דיכולין לזכות המעות והוי כגואל א"ע וא"כ באמה עברי' שהי' קטנה כיון שזכות הוא לה שתפדה פשיטא שנגאלת בקרובים והיינו דכתבה התורה סתם והפדה דבקטנה לא שייך שתפדה א"ע אלא כיון שזכות הוא לה נפדית בין ע"י אבי' ובין ע"י שאר קרובים וא"כ שפיר קאמר שכופין לבני המשפחה אך הא קשה דמאי מקשה א"ה ע"ע נמי נכפינהו לבני המשפחה דלמא מיירי נמי בע"כ דעבד והטעם הוא משום שאינו נגאל בקרובים וצ"ל דבאמת הוי מצי לשנוי' הכי אלא דמשני דאפי' אי נימא דנגאל בקרובים אפ"ה איכא למימר דהכא טעמא משום דהדר אזיל ומזבין נפשי' ודו"ק:

בגמרא הא קתני אינו נמכרת ונשנית הא מני ר"ש היא וכו' לכאורה אינו מובן חיבור זה לזה דהך מלתא קאי על הברייתא עצמו ותו יש לדקדק הא דקאמר הא מני ר"ש היא ולא קאמר דאתי' כהני תנאי דברייתא שני' בשלמא לגירסת רש"י ז"ל דר"א הוא דס"ל דאין אדם מוכר את בתו לשא"ש אתי' שפיר דברייתא ע"כ לא אתי' כר"א מדקתני

משא"כ בע"ע שנמכר ונשני בין לפי' התוס' דמוקי לפלוגתייהו בגניבה א' ובין לפירש"י ז"ל דמוקי לפלוגתייהו בשתי גניבות כמ"ש מהרש"א ז"ל דלפירש"י ז"ל מוקי פלוגתא דר"א ורבנן בשתי גניבות ואתי כרבנן וכן לתי' אביי מוקי לפלוגתא דר"א ורבנן בשני בני אדם אך ז"א לפמ"ש לעיל דלאביי אין הכרח וכן לפמ"ש לעיל ביישוב דברי רש"י ז"ל מצי אתי' כר"א וכן ק' לגירסת תו' לקמן ע"ב דהל"ל הא מני ר"ע היא ויש לפרש לפמ"ש לעיל דהסוגיא אזלי אי אמרינן דנגאל בקרובים ומצינו לר"ע לעיל דף ט"ו דס"ל דגאולת קרובים לשעבוד דאל"ה אזיל ומזדבין נפשי' בכל יום א"כ אכתי קשה הא דאין כופין את הקרובים משום שלא יחזור וימכור את עצמו הא יכולין הקרובים לגאול אותו לשיעבוד ולא ישתעבדו בו משום פגם רק שיועיל שלא יוכל למכור א"ע לאחר וצ"ל דלא אתא כר"ע אלא כר"ש ובזה מתורץ מה שהקשו המפרשים על הא דאמר ונכפינהו לבני משפחה ולא קאמר נכפינהו לדידי' אם יש לו ולפמ"ש י"ל דעיקר קושי' המקשה היא דהוי סבר דאתי' כר"ע מדאמה אינה נמכרת ונשנית וא"כ יכולין לגאול אותו לשיעבוד משא"כ אם יכפוהו שיגאול א"ע פשיטא שיכול לחזור ולמכור א"ע ואהא משני דהא מני ר' שמעון היא ולא ר"ע ודו"ק:

עוד נראה ליישב קושי' הנ"ל דלא משני הא מני ר"ע היא לפמ"ש לעיל לפירש"י ז"ל דבכפל שהוא קנס אי אפשר למוכרו משום דבקנס בעינן עדות שאתה יכול להזימו א"כ י"ל כיון דס"ל לר"ע דעדים זוממים קנסא הוא א"כ מה הוצרך ולא בזממו איך ס"ד שיהיו העדים נמכרים ע"פ העדים זוממים אותם הא ממ"נ אם העדים הם שוים יותר מן הזוממים א"כ לא נתקיים כאשר זמם. דהם ימכרו בדמים מרובים והזוממים ימכרו בדמים פחותים א"כ א"א למוכרם אלא כשיווי הזוממים א"כ ה"ל נמכר חציה ואם הזוממין שוין יותר הא לא יכול למכור את הזוממים בדמי כולם הא הוי יותר ממה שזממו לעשות וגם אין לומר כגון שמכוונים בשווים חדא דלא שכיח כלל ותו דלפ"ז צ"ל שאותם עדים שיזומו את זוממי זוממין יהי' ג"כ מכוונים בשווי' כמו הזוממי זוממין דאל"כ ה"ל עדי הזוממי זוממין עשאאי"ל ותו דאם אינו מתקיים הזמה אלא בכך פשיטא דא"א למוכרם דיכולין לומר אנן מי הוי ידעי שיהיה מכוונין ממש כדאי' בכה"ג בב"ק דף כ"ד וע"כ צ"ל דס"ל דעדים זוממים ממון ולא בעינן עדות שאתה יכול להזימו וע"כ הא דקאמר ולא בזממו דלא כר"ע ולהכי צריך לאוקמא כר"ש ודו"ק:

דף יח:

ור"ע סבר יש אם למקרא וכו הקשו התו' בריש סנהדרין דף ד' בד"ה לכולהו ס"ל וכו' ומיהא קשה מר"ע דלא דרש התם אלא מקרא לחוד וכו' לולי דבריהם י"ל דהא כתבו

שם דהיכא דמקר' סותר את המסורות דריש המקרא לבד א"כ כיון דס"ל לר"ע דהמקר' הוא להורות דכיון שפי' טליתו עלי' דהיינו שמייעדה האדון שוב אינו יכול למוכרה ממילא מוכח דיכול למכור שא"ש מדאמרה התורה דוקא אחר ייעוד אינו יכול למוכרה אע"ג דהוי נמי אחר שפחות א"כ ממילא נסתר המסורות ור"ש דס"ל הכא מקרא ומסורות ע"כ ס"ל כר' יוסי בר יהודה דמעות הראשונות לאו לקידושין נתנו וא"כ א"א לאוקמא המקרא כפשטא דקרא מיירי ע"י ייעוד א"כ הך קידושין לאו דאבי' נינהו כדאמר הש"ס לקמן וע"כ צ"ל בקידושין דעלמא א"כ אין נסתר המסורות עוד י"ל דס"ל לר"ש דמעות הראשונות לקידושין נתנו אלא דס"ל כסברת הירושלמי דהקידושין הם למפרע כמו שמבואר לקמן בסוגיא דף י"ט ע"ב וא"כ אין המקרא סותר המסורת דאף דאינו יכול למכור לשא"ש מ"מ איצטרך המקר' דאינו יכול למכור אחר הייעוד משום דכשמייעדה נעקר המכירה למפרע ולא הוי אחר שפחות כלל אלא כמו קידושין דעלמא ור"ע לא ס"ל כסברת הירושלמי כמו שיבואר לקמן א"נ דס"ל כריב"י ואינו מחלק בין אירוסין דידי' לאירוסין דידה א"כ ממילא מוכח דיכול למכור לשפחות אחר שפחות ואפשר דקושי' התו' הוא לרנב"י דדחי לקמן דלעולם ייעוד נישואין עושה ופי' טליתו היינו קידושין דעלמא וע"ז הקשה דר"ע אדר"ע ודו"ק:

איבעי' להו ייעוד אירוסין עושה או נשואין עושה וכו' כתב בספ"י דטעמא דנשואין עושה היינו משום דאחר קנייתה מכניסה לביתו ה"ל חופה וכתב שם דלריב"י צ"ל דה"ל כאומר צאי וקבלי קידושיך והכניס' לחופה באותו שעה ע"ש ולענ"ד נראה דאף לרבנן צ"ל כן דאף דמעות הראשונות לקידושין נתנו אבל הנשואין אינם למפרע אלא שאמר לה הכנסי עצמך בייעוד לנשואין לאחר שיאמר הרי את מיועדת לי דא"א לומר שמתנה שאם ירצה לייעד תהי' נשואין למפרע מתחלת כניסתה לביתו ז"א דלא מצינו תנאי בנשואין כדאי' ביבמות דף ק"ז וא"כ אין שייך לומר דאם ירצה לייעדה תהי' נישואין למפרע ועוד נראה כיון דהקשה בירושלמי לדרבנן דריב"י יצטרך להחזיר מעשה ידי' ומשני דהוי כמתנה עמו שתהי' מעשה ידי' שלו א"כ אי אמרת בשלמא דאירוסין שפיר יכול להתנות מפני שמ"י של ארוסה היא לאב והוא נותן לו לאדון אבל אי נשואין עושה א"כ איך יכול להתנות על מ"י שאחר נשואין שאינו שלו כיון שנישאת מע"י לעצמה ודוחק לומר דהוא מתנה עלי' שאם לא תרצה ליתן מע"י להאדון יתבטל הקידושין דאכתי לא שייך הא דאמר לקמן דמייעדה בע"כ אלא נראה דאפי' אי ייעוד נשואין עושה היינו דאף שהקידושין מתחילין מתחלה מ"מ הנשואין אינם אלא משעה שאמר הרי את מיועדת לי לרבנן כמו לריב"י ודו"ק עיין מ"ש בזה לקמן:

שם האי אלמנה לכה"ג היכא דמי וכו'. ואי אמר ת נישואין עושה וכו'. לכאורה היה נראה לפמ"ש לעיל בשם ספ"י דהאי נישואין הוא בכניסתה לביתו היינו חופה אם כן נראה דאם קנאה כשהיה פחותה משלשה שנים וקי"ל ביבמות דף ט"ו דאין לה חופה ה"ה בייעוד אין עושה נישואין אלא כשהי' בת שלש ואפי' לפמ"ש דנשואין אינו אלא משעה שאמר לה הרי את מיועדת לי מ"מ כשאמר לה הרי את מיועד' לי כשהיא עדיין פחותה מג' לא שייך בה חופה ע"כ היא ארוסה לבד אם כן ק' מאי מקשה הא משכחת בקידושי יעוד כה"ג כגון שהי' פחות' מבת ג' ויעדה האדון ומת ודוחק לומר דקושי' הש"ס הוא מגרושה לכהן הדיוט דאי ס"ד בקטנה בפחות' מבת שלש הא אינו מתגרשת כיון שאינו יודעת לשמור את גיטה כדאית' לקמן דף מ"ג ע"ב ותו דהא לשיטת התוספות לקמן מתגרשת ע"י אבי' ותו ק' לי למאן דאמר ביבמו' דף נ"ו דאין חופה לפסולות אם כן כשמכרה לפסול י"ל דלא הוי הייעוד אלא אירוסין בלבד אם כן משכחת ייעוד שיהא אירוסין לבד כשמכרה לפסולים דאין חופה קונה מהם אף דבריית' דשווין דמוכרה אלמנה לכה"ג וכו' דהיינו דקמ"ל דמוכרה לפסולים דוחק לפרש הכי דבאלמנה מיירי שמכרה כבר לפסולים דהא האי דינא קמ"ל הכא מ"מ י"ל דבמכירה ראשונה נאסרה על האדון אחר המכירה קודם הייעוד דבזה פשיטא דהוי מכירה מעליות' כמ"ש לקמן בספ"י ויבואר שם מיהא בזה י"ל דהקושי' הוא לר' עמרם דוקא דס"ל ביבמות דף נ"ז דיש חופה לפסולות ויבאור עוד בסמוך ודו"ק:

בגמר' ואי אמרת נישואין עושה מי מצי מזבין לה וכו' הקש' הרשב"א ז"ל דהא לקמן אמרינן דאומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך אם כן משמע דיליף מדריב"י אף לחכמים ואם כן אף לחכמים משכחת אם אמר לבתו צאי וקבלי קדושיך אבל בייעוד י"ל דנשואין עושה ונראה דהא דיליף לקמן אומר אדם לבתו קטנה היינו לפי המסקנא דייעוד אירוסין עושה אבל אי נימא דנישואין עושה ליכא למילף באומר צאי וקבלי קידושיך דיש לה יד כמ"ש תוספות לקמן דף מ"ג ע"ב בד"ה תנן התם מיירי וכו' לחלק בזה דאיכ' למימר דהכא שאני כיון דנישואין עושה ויצאה מרשות האב יש לה יד יותר לקבל קידושין. ועיין לקמן מ"ש שם ואף דק ודם הנישואין היתה ברשות אביה י"ל דנישואין וידה באו כא' כדאשכחן לקמן כה"ג גבי עבד דגיטו וידו באין כא' אם כן א"א לאוקמ' הך באומר לה צאי וקבלי דהך גופא מנא ו לפי הס"ד דנישואין עושה ובזה מתורצים בקושי' הנ"ל דדלמ' בפחות מבת ג' או שמכרה לפסולי' דאין חופה קונה בהם דלפי הס"ד דנישואין עושה אם כן מנא ליה הא גופא שהיא יכולה להתייעד במקום שאין חופה קונה דדלמ' לא אמרה התורה לייעד אלא במקום שהיא נעשית נשואה ויש לה יד

מיהא י"ל כיון דילפינן לקמן מקרא דלאמה מלמד שמוכרה לפסולים כיון דהקידושין תופסין בהם ראוי לייעד אם כן לריב"י דלא הוי קידושין ע"י האב עצמו אלא ע"י עצמה כיון דריבה רחמנא בפסולים ממילא מוכח דאפי' במקום אירוסין יש לה יד ואף דאליבא דר"א דס"ל דמוכר' לקרובים אף שאינו ראוי לייעוד כלל מ"מ לפי מה דאמרינן לקמן דלר"א איכ' תרי קראי ואם רעה בעיני אדוניה חד לפסולים וחד לקרובים משמע דאי לאו קרא דלאמה ה"א דוקא לפסולים ולא לקרובים אף על גב דפסולים אין להם נישואין ש"מ דאירוסין מהני אליבא דריב"י אם כן שפיר היכא לאוקמ' בכה"ג. אך לפ"ז י"ל כמ"ש לעיל דהקושי' הוא דוקא לר' עמרם דס"ל ביבמות שם דיש חופה לפסולים וממיל' מתרצי קושי' הרשב"א ז"ל וגם מה שהקשינו לעיל דהוי מצי לאוקמ' בפחותה מבת ג' דהא גופה מנא לן דמועיל ייעוד היכא דליכ' נישואין וא"ל דמוכח מקרא דלאמה שמוכרה לפסולים אף על גב דאין להם חופה דהא רב עמרם ס"ל דיש חופה לפסולות אם כן ליכא לשנוי' באומר לה צאי ובפחותה מבת שלשה דמנא ליה באמת דיכול לייעדה לריב"י כיון דאין לה נישואין. ודו"ק:

דף יט.

רש"י בד"ה מי שאני כיון דנישואין דאורייתא וכו'. יש לפרש דהא פירש"י לעיל בד"ה אין לאביה רשות בה כדאשכחן לענין נדרים וכו' וכ"כ תוספות בכתובות דף ל"ט בד"ה הואיל ונישואין וכו'. אם כן אי נימא דנישואין דידה אין מוציאין מרשות אב לענין מכירה ולא ילפינן מהפרת נדרים היינו ע"כ משום דהפרת נדרים לא מצינו אלא בנישואין דאב אבל בנישואין דידה אין מוציאין מרשות אב כלום אם כן ממיל' איפשוט איבעי' דלעיל דקאמר ליורשה ולהפ"נ ואפילו לרבנן דסבירא להו דמעות הראשונות לקידושין נתנו מכל מקום כבר כתבנו לעיל דאף דהקידושין הם למפרע אבל הנישואין ע"כ אינו אלא משעה שאמר הרי את מיועדת לי כמו שהוכחנו לעיל ואם כן לעולם הוי הנישואין דידה ומדקמיבעי' ליה ליורשה ולהפ"נ וכו' ע"כ דל"ש ואין לחלק בין שמייעדה לדעת האב או בע"כ דאב כיון דאין צריך דעתו והיינו דקאמר מי שאני והיינו דמפרש רש"י ז"ל הואיל ונישואין דאוריית' ר"ל הואיל וילפינן מהפרת נדרים לכל מילי אין לחלק ביניהם ותו דאיכא מילף בק"ו משאר אירוסין דאב שמוציאין לענין מכירה ואפ"ה אין מוציאין לענין הפרת נדרים ולכל מילי כ"ש נישואין דידה שאין מוציאין לענין מכירה פשיט' שאין מוציאין לענין הפרת נדרים ולכל מילי ואם כן ניפשוט האיבעי' ודו"ק:

שם בד"ה דאמר לשפחות אחר שפחות וכו'. ועד השתא מהדרינן וכו' לולי דבריו ז"ל י"ל דהוי משמע ליה מדקאמר ושוין שמכרה אלמנה לכה"ג משמע דקאי גם לר"א ואיתא

ביבמות דף ס"א תניא ר"א אומר כהן לא ישא את הקטנה ומפרש רנב"י בכה"ג משום דאין בתולה אלא נערה אם כן בל"ז איכא איסור' לדידיה למוכרה לכה"ג משום דהיא קטנה והוי ס"ד דמיירי בנערה וכדאי' בעירוכין דלמ"ד דמוכרה לשא"ש יכול למכור לבתו אף כשהי' נער' וכתב בספ"י בכתובות דף מ"ז דיכול האדון לייעדה ולכך הוי ס"ד דלא אתי' בריית' כמ"ד דאינו יכול למוכרה לשא"ש דלדידי' אינו יכול למכור את בתו כשהיא נערה. ובזה א"ש לשון הש"ס דקאמר דוקא האי אלמנ' ה"ד ולא מקשה נמי מגרושה וחלוצה. ולפמ"ש א"ש דעיקר הקושי' הוא מכה"ג דוקא ורנב"י דמשני כמ"ד דלא מצי מזבין לה לשא"ש אף על גב דרנב"י הוא גופא דמשני ליה הכי ביבמות שם י"ל דלא חש להאי דיוקא ונקט אלמנה משום רבנן דר"א גם י"ל דרנב"י ס"ל דוק' דלא ישא את הקטנה אבל לארס שרי כדקאמר ביבמות דף מ"ט דהא קיחה דבתולי' יקח היינו קיחה דנישואין. וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל גבי ארס אח הקטנה ובגרה תחתיו ע"ש והיינו אי אמרינן דאירוסין עושה דיכול אח"כ לייעדה בקטנות וליש' אות' משתגדיל אבל לפי הס"ד דנישואין עושה הוי סבר דא"א לאוקמ' בקטנה דאי נישואין עושה איכ' איסור' לכה"ג בקטנה אבל למאי דמסיק דאירוסין עושה שפיר יכול למוכרה לכה"ג דיכול לייעדה בקטנותה דאינו אלא אירוסין ואח"כ ישא אות' ולכך שפיר מוקי כמ"ד דס"ל דאינו יכול למוכרה. ולפ"ז י"ל דהא דקאמר הש"ס הכא ולרנב"י דלכאורה אין לו שייכות להשקלי' וטרי' דלעיל ואדרבה נראה כסתירה לפשטות דלעיל דאירוסין עושה. ולפמ"ש א"ש דהיינו דקאמר דלרנב"י נמי מוכח דאירוסין עושה. דאל"ה לא מתוקמ' כמ"ד אין יכול למוכרה לשא"ש כנ"ל וכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל דכל הפשטו' דלעיל אינו אלא אליבא דרב עמרם דס"ל דיש חופה לפסולות כנ"ל ומשמע שם ביבמות דף נ"ז דרנב"י פליג על רב עמרם ודחי ראייתו אם כן לר"נ ב"י ליכ' למפשוט דאירוסין עושה לכך קאמר הש"ס דלרנב"י בל"ז מוכח דאירוסין עושה ודו"ק היטב:

תוס' ד"ה איש פרט לקטן מ"מ איצטרך קרא וכו' וצ"ל ע"כ דלא אתי' בריית' זו כרבי יונתן דס"ל לעיל דף יו"ד מקרא דלבדו דגדול הבא על הקטנה הוא לבדו מת ע"כ ל"ל כר' יאשי' דס"ל לבדו לדרשא אחרית' אתא ואי מקרא דמתו גם שניהם ה"א שניהם מתים קמ"ל איש פרט לקטן וממיל' נפקא לן מומתו גם שניהם דשניהם אינם מתים אך לפ"ז קשה הא דס"ד בתחילה דקאמר א"כ מצינו אישות לקטן והיינו דאי ייעוד יתחייב הנואף מיתה אמאי הא אין ייעוד אלא בקטנה דהרי יצאה בסימנים וא"כ פטור בל"ז לר' יאשי' דבעינן שניהם שוין וצ"ל דפרט לאשת קטן משמע כל שנושאה בקטנות ולא בא עליה משהגדיל ובכה"ג כשייעדה כשהיתה קטנה ולא בא עליה משהגדיל ואח"כ בא עליה

הנואף כשהיא גדולה הרי מתחייב מיתה בשביל האישות שהיה בקטנות ועוד נראה דבאמת האי קרא דשניהם שווין היינו דוקא בנשואה אבל בא על קטנה מאורסה חייב כדאיתא בסנהדרין דף ס"ו וכיון דמסקינן לעיל דייעוד אירוסין עושה א"כ שפיר יתחייב אפי' בא עליה כשהיא קטנה ודו"ק:

בגמרא ת"ש אמר ר' אייבו וכו' תרתי מה טעם קאמר וכו' הקשה הריטב"א ז"ל דאין מקום לקושי' זו הכא דהוי לי' למימר גופא אמר ר' אייבו א"ר ינאי ע"ש ונראה דיש ליישב דבאמת לפי לשון האיבעי' אי אמרי' בנו דומי' דידי' מה הוא גדול וכו' משמע דבעינן שיהא בנו גדול בשעת מכירה דומי' דידי' והטעם י"ל בעינן שיהא ראוי לייעוד בשעת מכירה וכ"ש לרבנן דס"ל מעות ראשונות לקידושין נתנו ואמר לקמן דהוי כאומר מעכשיו בעינן שיהא ראוי בשעת מכירה להיות הקידושין חל מעכשיו אע"ג דלמאי דפשוט מתחלה דא"כ מצינו אישות לקטן לא נשמע אלא שיהא גדול בשעת ייעוד דאין לחיוב מיתה. אלא לאחר ייעוד מ"מ הוי ס"ד דאין לחלק כיון דהטעם הוא לפי לשון האיבעי' דבעינן בנו דומי' דידיה א"כ ממילא בעינן שיהא גדול בשעת מכירה אבל לפי טעמא דיהוב ר' ינאי לפי שאין יעוד אלא מדעת משמע דלא בעינן אלא שיהא בר דעת בשעת ייעוד אז חייל הקידושין וצ"ל הטעם דאפי' לרבנן דס"ל דמעות הראשונות לקידושין נתנו וס"ל לקמן דהוי כאומר מעכשיו מ"מ בכה"ג הוי כאומר לאחר שלשים יום וחיילי הקידושין בשעת הייעוד שאז הוא בן דעת הרי דפשטות הזה אינו כפי הס"ד דבעינן בנו דומיא דידי' לפ"ז יש לפרש הא דקאמר תרתי היינו דע"כ לפי הס"ד הא דקאמר אי ייעוד אלא בגדול היינו משעת מכירה והדר אמר אין ייעוד אלא מדעתן משמע דלא בעינן אלא שיהא בן דעת בשעת ייעוד ומשני דמה טעם ובשעת ייעוד דוקא אך י"ל דבאמת אף לפי הטעם דאין ייעוד אלא מדעת בעינן שיהא גדול בשעת מכירה דלא דמי למקדשה לאחר שלשים יום משום דכיון דהיה קטן ה"ל כדבר שלא בא לעולם כדאיתא לקמן במתני' באומר התקדשי לי לאחר שאתגייר וכו' וה"נ כיון דאינו יכול לקדשה בשעת קטנות ה"ל כדשלב"ל אלא דר' ינאי לשיטתו דס"ל ביבמות דף צ"ג כר"מ דאדם מקנה דשלב"ל וכ"ש אי נימא דס"ל לר' ינאי כריב"י כדמוקי לאידך אוקימתא לא הוי דשלב"ל כלל כיון דקידושין הוי בשעת גדלות וע' במל"מ פ"ד מה' אישו' הלכה א' שנסתפק בקטן שקידש לאחר שיגדל אי הוי דשלב"ל ועי' בק"א סימן מ"ג שכתבנו בזה באריכות הרי דכולה מלתא דר' ינאי שייך לפשטות האיבעי' ולאו מלתא אחריתא היא ולא שייך הכא לשון גופא ודו"ק:

שם מאי ריב"י דתני' יעדה והפדה צריך שיהא שהות ביום כדי פדיה מכאן אמר ריב"י וכו' לכאורה משמע דכל לישנא דברייתא הוא ריב"י מדקאמר רבא אמר ר"נ אומר אדם לבתו צאי וקבלי וכו' מדריב"י אבל באמת מלבד שהוא שפת יתר דכפלה הברייתא מלתא דריב"י משינוי לשון ותו דאין הלשון דברייתא מכוון עם לשון ריב"י בלשון כדי פדי' משמע שיהיה ש"פ אם היה פודה אותה בזה הזמן ע"י הגירעון כסף כפירש"י. ושיעור זה הוא לפי דמי המכירה כדאיתא דף כ' דאפילו הוקר אינו נותן אלא לפי שיעור דמי המכירה גם מסתמא דמי המכירה הוא פחות משיעור מעשה ידי' נמצא דשיעורא דריב"י אם יש שהות ביום כדי לעשות ש"פ אין זה הזמן ש"פ לפדות בגרעון כסף הרי דסתרי אהדדי. ונלע"ד די"ל דאף רבנן דריב"י דרשי האי דרשא דוהפדה ורישא דברייתא מלתא דרבנן היא והא דמקשה בירושלמי לרבנן דר"ל דמעות הראשונות לקידושין נתנו א"כ כשמייעדה יחזור לה כל מ"י ומשני דהוא כמתנה על מ"י שיהא שלו א"כ י"ל דת"ק ס"ל תירוץ זה לדוחק כמו שיבואר לקמן אלא ניחא לי' דאף לרבנן אינו מקדשה בכל המעות דהא בעינן בקנין דא"ע ב' פרוטות כדאי' לעיל דף י"א לקיים והפדה א"כ י"ל כיון דבכל מילי קי"ל דפרוטה אחת מקרי כסף אלא דאם אינו מייעדה צריך שני פרוטות למכירה עצמה שיוכל לקיים מצות פדי'. אבל כשירצה לייעדה י"ל דבשעת מכירה הוא נותן לה המעות ע"ד כן שעד זמן שירצה ליעדה יהי' המעות דמי המכירה אפי' בפרוטה אחת ומשעה שירצה ליעדה יהי' בתורת קידושין דהא כשפודה אותה ומחזיר לו פרוטה א' נמי כן הוא שעד שעת פדי' היתה המכירה בפרוטה א' הרי שמ"י עד הייעוד הם להאדון מחמת דמי המכירה ולפ"ז אף לרבנן צריך שישאר ביום כדי פדי' דהיינו שישאר פרוטה מדמי המכירה בתורת קידושין וריב"י פליג וס"ל דהקידושין אינו אלא במ"י עצמה שנותן לה יד לקבל הקידושין בעצמה וא"כ אין צריך כדי פדי' אלא כדי שתעשה ש"פ ובזה א"ש דהוצרך רבא ללמוד מדברי ריב"י משום דס"ל דהקידושין הוא ע"י עצמה משא"כ לת"ק שהקידושין היא בפרוטה שקיבל אבי' משעת מכירה ונראה דטעמא דריב"י דאי משום פרוטה שקיבל האב בשעת מכירה לקידושין ה"ל כמוכר את בתו לפחות משש וכיון דאמרינן דע"ע אינו נמכר לפחות משש וה"ה בעברי' דהא כתיב כי ימכר לך העברי או העברי' ועבדך שש שנים א"כ ע"כ צ"ל דהמכירה היא לכל השש אלא שהוא מקדשה במ"י ועיי' מ"ש לקמן בזה ודוק:

שם אמר רבא א"ר נחמן אומר אדם לבתו קטנה וכו' הקשה הריטב"א ז"ל דא"כ אף לאחר מיתה תוכל לקבל קידושין כשאמר לה מחיים צאי וקיבל קידושין דומיא דייעוד דאיתא אפי' לאחר מיתת האב וזה אין הדעת סובלתו וכו' ע"ש ולענ"ד נראה לפמ"ש

התו' לעיל דף ה' בד"ה שכן בע"כ הא דקאמר שצריך לייעדה לא שצריך לעשות מרצונה אלא שצריך להודיע לה ע"ש א"כ נראה דזה דמי לגט דאמרינן לקמן דף מ"ג ע"ב דנערה היא ואבי' מקבלין את גיטה ופירש"י ז"ל אבל קטנה לא וכו' והיינו דוקא בחיי אבי' אבל ביתומה ונשואה בודאי מקבלת את גיטה כמ"ש התו' שם בד"ה תנן התם וכו' והיינו דאף דבקידושין אין יתומה קטנה מתקדשת משום דבקידושין אינו אלא ברצונה אבל גט דבע"כ יש לה יד לקבל כיון שיצאה מרשות האב וא"כ ה"נ כיון דהוא בע"כ דמי ממש לגט וגם בגט בעינן שיודיע לה כדאי' בגיטין דף ע"ח במתני' כנסי שטח"ז וכו' א"כ ביתומה דודאי יש לה יד שפיר הוי יעוד אלא דבחיי אבי' אין לה יד אלא משום דהוי כאלו אמר לה צאי וכולי וגם בגט אין לה יד בחיי האב אפי' לדעת התוס' לקמן שם דאפילו קטנה בחיי האב יש לה יד לקבל גט אפ"ה אין להקשות דמנא לי' לרבא למילף מיניה דיכול לומר צאי דעל כרחך ריב"י ס"ל דבעינן שיתן לה האב רשות ולא אמרינן דיש לה יד בעצמה דהא שמעינן ליה לריב"י בהדיא לקמן דהוי כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום אלמא ס"ל בהדי' דבעינן כח האב כמו שיבואר בס"ד וע"כ צ"ל לשיטת התוספות לקמן דריב"י ס"ל כאבוהו דס"ל לקמן לר"י דאין שתי ידים זוכות כאחד ויותר נראה דהכא דמי למאמר דבע"כ אמרינן לקמן דף מ"ד דקטנה מן האירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אבי' וע"כ צ"ל לשיטת התוס' שם דאף דהוא בע"כ כמו בגט מ"מ כיון דהיא מפקיע א"ע מרשות האב שאני כדמחלק שם הש"ס א"כ הכא ביעוד כיון דהיא ג"כ מפקעת א"ע מרשות אבי' י"ל דלכ"ע אין לה יד בחיי האב ובעינן רשות האב ושפיר יליף רבא דיכול לומר צאי וקבלי קידושיך וכבר כתבנו לעיל דבהא מתרצי קושי' הריטב"א ז"ל היכא מתמהינן לעיל אלמנה קרית לה וכו' דלמא מיירי באומר לה צאי וקבלי וכו' דלפמ"ש דלמאי דהוי ס"ד דנישואין עושה באמת לא הוי אפשר למילף הא דצאי וקבלי קידושיך דהוי כיתומה דיש לה יד ודו"ק:

בתוס' ד"ה מלוה שיש עלי' משכון וכו' וי"ל דפשיט לי' דאין עיקר הייעוד וכו' לכאורה הוא דחוק כיון דעיקר הראי' דמקדש בהנאת מחילת מלוה וא"צ להחזיר המשכון וכיון דהכא מחזיר המשכון אין ראי' מכאן ולפמ"ש לעיל דלריב"י א"צ שיעור פדי' אלא אפילו ליכא פרוטה בשיעור פדי' היא מתקדשת במ"י ממש דאף שהיא מבטלת אח"כ מ"י אין בזה כלום דהא אם לא היתה מתקדשת הי' צריכה להשלים אח"כ כדין בורח נמצא ע"כ היא משועבדת לו עד סוף שש וכמ"ש לעיל דטעמא דריב"י משום שאין מכירה אלא לשש שנים שלימות א"כ הרי אינו מחזיר את גופה אלא שמקדשה במ"י דהוי דומי' דמלוה כשאין מחזיר את המשכון ובזה מיושב מה שרצה התוס' לדקדק מזה דאין גופה

קנוי דאל"כ שמא מקדש' בהקנא' גופה ז"א דהקנאת גופה אין בו ש"פ אלא קנין גופה נשאר אצלו והוא מקדשה במ"י בלא חזרת המשכון ודו"ק:

דף יט:

רש"י בד"ה משל מכאן אתה למד וכו' נראה דלא ניחא ליה לרש"י ז"ל לפרש כפי' התו' כמשמעות לשון משל משום דקשה איך נלמד אליבא דריב"י ממקדשה לאחר שלשים יום דהתם יכול לחזור בו כדס"ל לר' יוחנן בר"פ האומר אבל הכא כיון דאין מועיל חזרת האב דמקדשה בע"כ כמ"ש התוס' לעיל דף ה' בשם ר"ת ה"נ אינו מועיל מה שחזר בו וקידשה לאחר מיהא לר"ל דמחלק בין דיבור למעשה דאם קידשה אתי מעשה ומבטל מעשה כדס"ל לר"ל שם בר"פ האומר דאף דאם חזרה ונתקדשה מקודשת לשני מ"מ חזר' לא מהני דלא אתי דיבור וכו' מ"מ ס"ל לרש"י ז"ל לפרש הברייתא' לר"י דקי"ל כוותיה כיון דחזינן דלא דמי בחזרה. אלא ע"כ הפירוש הוא להיפך דמהכא הוא משל להתם דהשתא הכא דאינו יכול לחזור בו אפ"ה אם קידשה לאחר מקודשת וכ"ש לאחר למ"ד יום אבל לר"ל ע"כ צריך לפרש כפירוש התוספות דא"א למילף התם מהכא דהא אמר שם דס"ל דנתינת מעות כמעשה דמי ע"ש א"כ הכא לריב"י לא נתן הדמים כלל אלא שנתן לה כח ויד שיהא לה לקבל הקידושין וכדאמר לעיל אלמ' קסבר ריב"י לאו לקידושין נתנו אבל התם שנתן המעות מיד י"ל שאין מועיל קידושין דאפשר דנתינת המעות בתחילה כמעשה דמי כדס"ל לר"ל אך לרנב"י דס"ל דגם ריב"י ס"ל דמעות הראשונות לקידושין נתנו שפי' י"ל דס"ל לריב"י דלאו כתנאי דע"מ הוא אלא כתנאי אם הוא ולהכי יכול האב לקדשה לאחר ושפיר איכא לאתויי ראיה מהכא להתם כפירש"י אבל למאן דס"ל אליבא דריב"י דמעות הראשונות לאו לקידושין נתנו והקידושין הם אח"כ אלא שבשעת מכירה נתן לה כח ויד א"כ ליכא למילף מהכא להתם וצ"ל כפי' התוס' דמשל הוא מהתם להכא וס"ל באמת כר"ל דגם במקדש לאחר למ"ד יום ס"ל דאינ' חוזרת אפ"ה אם קידשה א"ע לאחר מהני ולפ"ז ב' הפירושים הם אמת דפירש"י אליבא דר"י ורב נחמן ופי' התוספות אליב' דר"ל ושנויא קמא דלעיל. ודו"ק:

בגמרא אם ללמד שמוכרה לפסולים מרעה בעיני אדוני' נפקא וכו' הקשה בספ"י דהא מרעה בעיני אדוניה י"ל שנעשית פסולה אח"כ ואשמועינן קרא דדוקא בכה"ג א"צ לייעד אבל בכשירה רמיה קמי' מצות ייעוד וכייפינן ליה לייעדה ותי' משום דלא משכחת אלא באלמנה ואח"כ נתמנה להיות כהן גדול וס"ל דאין למוכרה לשפחו' אחר אישות ולא משכחת אלמנה ע"י ייעוד כדאמר לעיל משום דס"ל דמעות הראשונות לקידושין נתנו ע"ש ואין דבריו מובנים דלמה לא משכחת אפי' בכהן הדיוט שנעשית זונה או חללה

אח"כ דהיינו שבא עליה אחד מחייבי כריתות או חלל וכ"ש לר"א דס"ל דפנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה ויותר נלע"ד די"ל דס"ל לר"א דכשנעשה פסולה אחר המכירה אתי עשה דיעוד וכן מנאו הרמב"ם בכלל מ"ע ודחי ל"ת דקי"ל מצות ייעוד קודם למצות פדיה דהא מקשה בכתובות דף מ"ם וניתי עשה דלו תהי' לאשה וידחה ל"ת ומשני דלא דמי למילה וצרעת דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל א"כ הכא דהייעוד הוא לרבנן דריב"י אפילו בע"כ יש לומר בכה"ג אתי עשה דייעוד ודחי כמו במצות יבום דדוחה ל"ת כדאמרינן ביבמות והטעם משום דיבמה יבוא עליה אפילו בעל כרחה ולפ"ז הוי אפשר לומר דמתורץ נמי מה שהקשה בספ"י מ"ט דרבנן דלא נפקא להו מקרא דרעה בעיני אדוניה ולפמ"ש יש לומר דסבירא ליה לרבנן כריב"י כדמוקי לעיל רב ספרא סיפא דברייתא דושווין שמוכרה אלמנה לכהן גדול כריב"י וריב"י ס"ל דיעוד הוא מדעתה וכדעת הרמב"ן דבעינן מדעת' ורצונה ממש א"כ שפיר י"ל אם רעה בעיני אדוניה שנעשית פסולה אח"כ דלא אתי עשה ודחי ל"ת דאי אמרה לא בעינ' מי איתא לעשה כלל ולפ"ז צ"ל דהא דקאמר ושווין שמוכרה אלמנה לכה"ג ומוקמינן לי' כריב"י היינו לרבנן ולא לר"א כמ"ש בספ"י אך לפי' ר"ת לעיל דף ה' דאפי' לריב"י לא בעינן אלא שיודיע לה אבל מייעדה בע"כ א"א לפרש הכי ועיי' מ"ש לקמן ליישב אפי' לדעת הר"ת ועוד י"ל דלרבנן משכחת לה במקום דלא שייך דחי' כגון שמוכרה לכה"ג ונעשית בעולה אח"כ וא"כ ה"ל עשה ואין עשה דוחה עשה א"נ שהיתה בעולה מקודם והוא נעשה כה"ג לאחר המכירה אבל לר"א לשיטתו ליכא לאוקמ' בהכי דס"ל ביבמות דף ס"א דכהן גדול לא ישא את הקטנה ומפרש רנב"י דס"ל דאין בתולה אלא נערה א"כ א"א לאוקמ' קרא דרעה בעיני אדוניה דנפסלה אח"כ דכיון דלא משכחת אלא בבעולה לכה"ג הא לכה"ג היתה פסולה מקודם משום איסור קטנות ואף לפמ"ש לעיל דמשכחת אף לר"א אליב' דרב דס"ל מכרה כשהיא נערה מכורה ויוצאה מ"מ קרא ליכא לאוקמ' בהכי דמיירי בקטנות מדקאמר אשר לא יעדה והפדה ונער' א"צ פדיון כיון שיוצאת מיד ותו דאי נימא דיכול למוכרה כשהיא נער' פשיטא שיכול למוכרה לפסולים כדקאמר בברייתי' והלא דין הוא ודחי מה למקדשה לפסולים שכן וקדשה כשהיא נערה וכו' שאין מכורה כשהיא נערה א"כ ממ"נ מוכח דאי מיירי בבעולה לכה"ג ממיל' מוכח דיכול למוכרה לפסולים ואפי' למאי דאמר ביבמות דף נ"ט דעש' דבתולה יקח היינו קיחה דנישואין דוקא א"כ י"ל דאי אירוסין עושה שפיר יוכל לייעד ולישא אותה כשתגדל כמ"ש לעיל מ"מ נראה דלר"א לאוקמ' בבעולה לכה"ג די"ל דס"ל דמעות הראשונות לקידושין נתנו ת"כ ממ"נ אי נעשית בעולה אחר המכירה נמצא כשמייעדה היא מקודשת למפרע וה"ל כבעולה אחר

אירוסין דכתבו תו' ביבמות דף נ"ט בד"ה לא אישתני גופא דהיכא דנעשה בעולה אחר אירוסין י"ל מותרת לכה"ג אפי' אי נימא קיחה דנישואין וכ"ש אי נימא קיחה דאירוסין ע"ש וא"כ ליכא בזה איסור עשה משא"כ לרבנן דס"ל כריב"י כדמוקי לעיל סיפא דושוין הוי ליה בעולה קודם אירוסין וגם א"ל שהית' בעולה ואח"כ מכרה ואח"כ נעשה כה"ג גם ז"א דכיון דמעות הראשונות לקידושין נתנו ה"ל כאירס בוגרת ואח"כ נתמנה להיות כה"ג דמותר בה כדאי' שם ותו דהא ס"ל פנוי הבא על פנויה עשאה זונה והיתה אסורה קודם מכירה מוכח ממילא דיכול למוכרה לפסולים ועיין מ"ש בסמוך עוד בזה ודו"ק היטב:

בתוס' ד"ה ולר"מ וכו' דרבנן אדרבנן לא קשי' דיעוד לא הוי דבר שבממון וכו' כבר כתבתי בק"א במסכ' כתובות סי' ס"ט דמזה סתירה לדברי המרדכי דס"ל דעונה הוי דבר שבממון והבאתי שם דברי הירושלמי שהקשה קושי' התוספות ומשני דקטנה שאני ע"ש שפירשנו דאין האב זוכה בבתו בצערא דגופה כדאית' בב"ק דף פ"ז. ולפ"ז הי' נראה דאפילו לדעת הר"ת שיכול לייעדה בע"כ אפ"ה מועיל תנאי בזה כיון דליכ' צערא דגופה יכול הוא להתנות שלא לייעד אותה בע"כ דצערא דידיה יכול הוא למחול ועיין מ"ש לקמן בזה ומיהא י"ל דאף דס"ל להמרדכי דגם עונה מיקרי דבר שבממון משום שיכול לרצות אותה בממון י"ל דיעוד שאני דכיון דהייעוד הוא בע"כ דידה אין שייך לומר דמהני בה תנאי מדאורייתא משום שיכול לרצותה דמה בכך כיון דהעשה דיעוד הוא אפילו בע"כ דידה אם כן אין ברצונה לא מעלה ולא מוריד אלא כשאר עשה דאורייתא דלא מהני בה תנאי וצ"ל דס"ל להירושלמי כדעת הרמב"ם דמדעתה היינו מרצונה ואם כן שפיר שייך בו מחילה אבל מכל מקום אין קושי' על המרדכי דיש לומר דהוא סבירא ליה כשיטת ר"ת דאף לריב"י אין צריך אלא להודיע לה אבל היעוד הוא אפילו בע"כ וק"ל:

דף כ.

בגמרא ור"מ לפסולין נפקא וכו'. הנה לפמ"ש לעיל טעמא דרבנן דלא נפק' להו מקרא דאם רעה משום דמוקי לה שנפסלה אחר המכירה והא דלא דאי משום דס"ל כריב"י דהיעוד הוא מדעתה ויכולה לומר לא בעינא וצ"ל דר"מ ס"ל כרבנן דריב"י ומיהא נראה דלפמ"ש לעיל בלשון התוספות ד"ה ולר"מ וכו' דאף לפי דעת ר"ת דאף לריב"י מייעדה בע"כ מ"מ לפמ"ש בשם הירושלמי דהא דאינו מועיל תנאי ע"מ שלא לייעדה הוא משום שאין האב זוכה בצער בתו אם כן אם מתנה שלא לייעד בע"כ של בתו וודאי מהני כיון דליכא טעמא דצערא דבתו. וכיון שאין התנאי אלא אם לא תרצה שלא ייעד אותה בע"ב ממילא התנאי קיים ואינו יכול לייעד אותה אלא מרצונה אם כן בכה"ג שנפסלה אח"כ לא שייך שידחה עשה דיעוד כיון שיכולה לומר לא בעינא אם כן שפיר קאמר

דלרבנן איצטר' לאמה לרבו' פסולים דלא נשמע מקרא דאם רעה דאיכא לאוקמי בכה"ג שהתנה שלא לייעד בע"כ ולא אתי עשה ודחי כיון דיכולה לומר לא בעינ' ולפ"ז א"ש טפי דר"מ לשיטתו דבעלמא אפי' בתנאי ממון תנאו בטל מדאורייתא ואינו מחלק בין איסור' לממונ' ואם כן נוקי קרא דאם רעה בעיני אדוני' כגון שנפסלה אחר המכירה והא דלא דאי משום דהתנה שלא לייעד אלא מרצונה אם כן ממילא נשמע דמהני תנאי גבי יעוד אפי' בדאורייתא אם כן ממ"נ מוכח מקרא דלאמה דמהני תנאי דהא ס"ל דאין לחלק מטעם מחילה. ולפ"ז י"ל דר"א ס"ל בהא כר"מ דבדאוריית' לא מהני תנאי אפי' בדבר שבממון וס"ל דגם בייעוד הדין כן אם כן שפיר נפקא מקרא דאם רעה וגו' שמוכרה לפסולים דא"ל דנפסלה אח"כ דאם כן ידחה עשה דייעוד ומוקי קרא דלאמה לרבות קרובים. אך לפי הסברא שכתבנו לעיל ליישב דעת המרדכי דלדעת ר"ת לא מהני תנאי כלל ע"כ צ"ל דרבנן מוקי לה בבעולה לכה"ג ור"מ ס"ל כר"א כמו שכתבתי לעיל. ודו"ק היטב:

שם לומר שאינה יוצאת בראשי איברים כעבד וכו'. נראה הא דאמר רבא לעיל דף ט"ז זאת אומרת ע"ע גופו קנוי הא מוכח מן התורה דאי אין גופו קנוי מהיכי תיתי נימא שיוצאה בראשי איברים מק"ו מע"כ כמ"ש תוספות הא אמרינן בבבא קמא דף צ' דעבד של שני שותפין. וכן עבד שחציו ב"ח אינו יוצא בראשי איברים. ופי' התוספות דהיינו דהגוף לזה ופירות לזה וכן אמרי' שם דעבד נ"מ אין יוצאין בשן ועין לאיש משום דאין לו אלא קנין פירות דהכי קי"ל הרי דבעבד כנעני עצמו אינו יוצא בראשי איברים אלא היכי דגופו קנוי ומיוחד לו והאיך נילוף מיני' ע"ע דאין גופו קנוי. וכן מוכח מקרא דלא תצא כצאת העבדים באמה עבריה ולפ"ז מוכח דאמה עבריה נמי גופ' קנוי (מיהא הא דלא הוכיח רבא מזה י"ל דרבא לא מצי להוכיח מקרא דבגופו יצא דאיכא למימר דהא גופא קמ"ל קרא דאין גופו קנוי א"נ דבעי לאוכוחי אליבא דכ"ע אפי' לר"א ב"י דלא דריש בגופו נכנס בגופו יצא והאי קרא דלח תצא כצאת העבדים ליתא בברייתא ואיכא למימר דאיצטרך קרא לאידך דרשא דלעיל שם דנקנית בקנין עבדים ותו דליכא למילף ע"ע מאמה עבריה דאיכא למימר דאמה עבריה גופה קנוי טפי כיון שהוא יכול לייעדה כמ"ש לעיל שם) ולפ"ז נראה ליישב קושי' הריטב"א ז"ל דמנא ליה לראב"י הך דרשא דאינה יוצאה בראשי איברים ותו איכא למידק טובא לראב"י דמפורש קרא דבגפו יצא יחידי יצא דהיינו שאין רבו מוסר לו ש"כ משמע דאם מוסר לו לא הוי יצא יחידי א"כ היאך יפרש קרא דבתר הכי האשה וילדי' תהי' לאדוני' והוא יצא בגפו הא אינו יוצ' יחידי. וכן יש לדקדק לת"ק דל"ל קרא דהוא יוצא בגפו בתרא דהא כבר נשמע מרישא

דקרא שאינו יוצא בראשי אברים ולפמ"ש יש ליישב הכל דהא כתב הרמ"בן והריטב"א ז"ל לעיל דטעמ' דעבד עברי גופו קנוי היא משום דהתורה התירה למסו' לו ש"כ. וכך כתב הרשב"א ז"ל שם א"כ י"ל לת"ק דהוצרך התור' לכפול והוא יצא בגפו משום דמריש' דקרא ה"א דבאמת הטעם הוא משום דאין גופו קנוי כיון דאין רבו מוסר לו ש"כ הואיל ואין לו אשה לכך איצטרך סיפא דקרא דאפילו אם אדוניו יתן לו אשה דמוסר לו ש"כ אפ"ה אינו יוצא בראשי איברים אלא דס"ל דאיצטרך נמי רישא דקרא דאשמועינן מיניה דאפי' אין לו אשה ובנים אפ"ה גופו קנוי. ולפ"ז א"ש דמהכא נפק' ליה לת"ק דכשאין לו אשה ובנים אין רבו מוס' לו ש"כ מדאיצטרך והוא יצא בגפו. ולפ"ז י"ל דראב"י נמי מפרש קרא דהוא יצא בגפו. היינו בגופו שאינו יוצא בראשי איברים אלא דמשמע ליה רישא דקרא כפשט' דבגפו לשון יחידי ממיל' נשמע דכיון דאין רבו מוסר לו ש"כ אין גופו קנוי כ"ש שאינו יוצא בראשי איברים ובסיפא ע"כ מוכרח לפרש דאינו יוצא בראשי איברים אף על גב דגופו קנוי. ודו"ק:

בגמרא אמר ליה אביי ההוא מלא תצא כצאת העבדים נפק' וכו'. עיין במהרש"א ז"ל שהביא דברי הרא"ם שהקש' על דברי המכילת' שהבי' רש"י ז"ל בפ' משפטים דיליף דאין ע"ע יוצא בראשי איברים בהיקש' דעברי לעבריה דכיון דהיקש' אינו מיותר שפיר איכא למילף מע"כ ומהרש"א ז"ל כתב דאין היקש למחצה עדיף מק"ו ולענ"ד נראה דמוכח כדברי הרא"ם מדברי התוספות לעיל דף ג' ע"ב ד"ה ואין דבר אחר כורתה. וא"ת תהא אמה עבריה יוצאת בחליצה וכו אף על גב דאיכא הקישא דאמה לאחרת אפ"ה ילפינן בק"ו ע"כ צ"ל דכיון דהיקשא דאחרת אינו מיותר ק"ו עדיף מאין היקש למחצה. וכן מוכח משמעתין מדלא ילפינן דאין יוצאה בראשי איברים מהיקש' דאחרת מיהא יש לדחות לפי מה שכתבתי לעיל דף ט"ז בלשון רש"י ד"ה זאת אומרת עבר עברי גופו קנוי דלא הוקש לאחרת אלא בקנין ולא ביציאה ובספ"י תמה על הרא"ם ועל המהרש"א ז"ל דהא איכא למימר אמה עבריה תוכיח ולא עיין במכילת' וברא"ם שכתב שם דליכא למימר אמה עבריה תוכיח דאיכא למימר מה לאמה עבריה שכן אינה נמכרת בגניבותה ויליף מהקיש' דעברי לעבריה. ונראה פירוש' דאיכא למפרך שכן נמכר בגניבותו בע"כ כמ"ש התוספות לעיל דף ט"ו ע"ב לענין שיצא ביובל אף על גב דאמה עבריה נמי נמכרת בע"כ דידה מ"מ אינה נמכרת אלא ברצון האב ואין זה חשוב בע"כ כמ"ש התוספות לעיל דף ה' בד"ה שכן ישנו בע"כ וכו' ואפילו לפירש"י ז"ל שם דחשיב ליה בע"כ דידה מ"מ לענין שתצא בראשי איברים הוא לטובת האב שחוזרת לרשות אב למ"י א"כ כיון שהוא מוכרה מרצונה אין ללמוד מזה שאינה יוצאת בראשי איברים. ויותר נראה לפרש דמה

שאמר במכיל' שכן נמכר בגנבותי' היינו מ"ש לעיל דהיכ' דגופה קנוי סברא הוא שיוצא בראשי איברים כעבד כנעני. וזה שאמר שכן נמכר בגניבותו היינו שגופו משועבד לשלם גניבותו משא"כ באמה י"ל דאין גופה קנוי כנ"ל הרי דקושי' הרא"ם אלימתא היא על המכילת' וכן קשה על אביי דאמר ההוא מלא תצא כצאת העבדים נפקא כיון דאיכא ק"ו עדיפא מאין היקש למחצה ותו קשה לי לפמ"ש התוספות לעיל דף ג' ע"א בד"ה אשה בפחו' וכו' וי"ל דריבוי קנינים גמרינן מהיקש' ולא מיעוט קנינים ע"ש וכבר נתבאר לעיל בכמה דוכת' דצ"ל סברא זו ובזה א"ש טפי מה שהקשה תוספות שם בד"ה ואין דבר אחר כורתה וכו' וא"ת תהא אמה עבריה יוצאת בחליצה וכו' אע"ג דאיכא היקש' אמה לאחרת כנ"ל היינו משום דמיעוט קנינים לא ילפינן אם כן קשה על המכילת' ועל אביי דאמר ההוא מלא תצא נפקא דהא ה"ל מיעוט קנינים מיהא העיק' נ"ל דהאי ק"ו שכתבו תוספות לאו ק"ו גמור הוא כמ"ש לעיל דף ט"ז ברש"י ד"ה גופו קנוי כיון דלפעמים דמי העין הם יותר משיעו' עבודתו עד שש אם כן אם נאמר דיוצא בראשי איברים ולא ישלם דמי עין כפי הס"ד דאביי אם כן ליכא למילף בק"ו כדאמרינן בפסחים דף כ"ז דכל דין שסופו להקל לאו דין הוא וממיל' מתורץ נמי דלא הוי מיעוט קנינים כיון דלפעמים הוא יותר אך לפ"ז אכתי לא מתרצי דלפי מאי דמשני אי מהתם ה"א ניתיב ליה דמי עיני' וניפוק ופירש"י אבל זו תצא ותטול דמי עינה קשה דאם כן מנא לן לת"ק באמת באמה עבריה דאינה יוצאת ונוטלת דמי עינה דהכא וודאי ליכא למימר דנילוף מעבד עברי בהיקש' כיון דאיכא ק"ו כמו שהקשה הרא"ם ואין לומר עבד עברי יוכיח דמה לע"ע שכן אינו יוצ' במיתות האדון ותו דה"ל מיעוט קנינים כיון דנימא דנותן לה דמי עינה וגם יוצאה לחירות וודאי הוי מיעוט קנינים. ולולי פירש"י ז"ל היה נראה דמקר' דלא תצא כצאת העבדים משמע דלא תצא בראשי איברים כלל כפשט'. ותו דנראה דעיק' קרא דלא תצא כצאת העבדים היינו דלא נימא דתצ' ותטול דמי' דהא קי"ל בב"ק דף פ"ז דלא זיכתה התורה לאב דמי חבלה ואם כן האיך נימא שלא יתן לה דמי חבלה ותפסיד היא בשביל זכות האב שתצ' מן האדון ותחזו' לרשות האב דמ"י הוא של אב ודוחק גדול לומר דה"א דבאמת מ"י שלה עד סוף שש או שיעו' דמי עין אע"כ דה"א דתצ' ותטול דמי' דאינה מפסדת כלום אם כן גופא דקר' ע"כ להכי הוא דאתי' מכל זה היה נראה דמאי דמשני רבא דס"ד דניתיב ליה דמי עיני' וניפוק ולא קאי על אמה עבריה דאין הלשון משמע כן דאם כן הל"ל בלשון נקיבה ניתיב דמי עינה ותיפוק אלא כיון דחידש רבא דס"ד לשלם דמי עין ויצא לחירות אם כן הוי מיעוט קנינים וגם איכ' למילף בק"ו כיון דלא הוי סופו להקל אם כן ליכא למילף מהיקש' דאמה עבריה כנ"ל ואיצטרך נמי קרא

גבי עבד עברי ועיין בסמוך. ונראה דהמכילתי' ס"ל דאין סברא לומר כרבא דישלם דמי עין וגם יצא לחירות דהוי ליה שתי רשעיות כדאי' בכתובות דף ל"ז משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו' ומהאי טעמא כתבנו לעיל דף ט"ז בנמכ' לנכרי דאינו יוצא בראשי איברים משום דהוי ליה מיתה וממון ע"ש. ולפ"ז צ"ל הא דאיצטרך גבי אמה דלא תיפוק בדמי עינה אף על גב דחבלה דידה היא כמ"ש לעיל היינו משום דכיון דחבלה היא דידה ויציאה לחירות הוא שחוזרת לרשות האב לא הוי שתי רשעיות כדאמר רב אשי בכתובות דף ל"א דבמיתה לזה ותשלומין לזה חייב בשניהם ואין קושי' על רבא מן המכילתא די"ל דהמכילתי' אתי' כראב"י כמ"ש הרא"ם. ודו"ק:

בתוספות ד"ה שאינו יוצא וכו' דס"ד דלא גרע מעבד כנעני שאינו יוצא בשש וכו' הקשה המהרש"א הא דלא כתבו התוספות סברא זו לעיל גבי אמה עבריה ע"ש שתירוצו דחוק ולענ"ד נראה די"ל כפשט' דלעיל דה"א שתצא ולא תטול דמי' וליכא למימר מק"ו כיון דלפעמים הוא דמי עין מרובים יותר וכדאיתא בפסחים דף כ"ז ע"ב דכל דין שאתה דן תחילתו להחמי' וסופו להקל אינו דין ע"ש אלא הפירוש הוא כפשט' דה"א דהכל הוא בכלל דכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו בין עבד ואמה כנענית או עבד ואמה עבריה אבל הכא דאמר הש"ס דליכא למילף מלא תצא כצאת העבדים דה"א דניפוק וניתב לה דמי עינה שפיר כתבו התוספות דה"א למימר כן משום ק"ו דכיון דהוי להחמיר שפיר הוי ק"ו וכ"ש דא"ש לפמ"ש בסמוך דמלא תצא כצאת העבדים משמע דלא תצא כלל בראשי איברים אלא דבע"ינ ה"א שיצא ויתן דמי עין. אם כן ליכא למימר דקרא דכי יכה את עין עבדו או את עין אמתו מיירי בעברי' דאין לחלק בין עבדו לאמתו אלא משום דה"א דנילף בק"ו מעבד כנעני ודו"ק:

ברש"י ד"ה בשנת היובל וכו'. וכי תמכרו אם תמכרו ותקני מה שאסרתי וכו'. נראה דכוונתו ליישב מה שדקדקו התוספות דלא מוקי לקרא בעבודת קרקע כגון חרישה וזריעה. ולכאורה המ"ל דכיון דבחרישה וזריעה מפורש ענשו בתורה שיש בהם מלקות שהוא עונש הגוף דחמי' טפי כדאית' בתענית זה בגופו וזה בממונו ותו דקי"ל היכא דאיכא ממון ומלקות נדון בחמורה ולוקה אינו משלם וצ"ל דה"ל לאוקמא עונש דקרא בלא עדים והתראה מיהא י"ל דאפי' אם לא התרו בו מ"מ כיון שאמרו חז"ל אע"פ שבטלו ארבע מיתות דין ארבע מיתות לא בטלו אם כן מסתמא גם בחייבי מלקות שלא התרו בהן יש ג"כ עונש הגוף דחמי' טפי מעונש ממון ולהכי מוקי לקרא בנוש' ונותן פירות שביעית דהוי ליה לאו הבא מכלל עשה דאין לוקין עליו ואפשר דזהו בכלל דברי התוספות וק"ל:

בתוספות ד"ה הא קמ"ל וכו'. אף על גב שמפדין אותה בע"כ וכו'. לכאורה אינו מובן דאפילו לפירש"י ז"ל לעיל דף י"ח דמפדין אותה בע"כ דאב אם יש לו אפ"ה מה גריעות הוא בזה. ונראה פירושו דבאמת דבכל מוכר את בתו לששה שנים כיון שהוא מקדים לו המעות מסתמ' מעשה ידי' של ששה שנים שווים יותר הרבה אלא שאין בזה איסור ריבית דהא קי"ל דמרבין על השכר כדאית' במתני' דאיזהו נשך וכמ"ש לעיל דף י"ד ע"ב ברש"י ד"ה שמגרעת פדיונה מדלא כתיב וכו' ע"ש וכ"ש הכא דה"ל דרך מקח וממכר מ"מ הכא דמיירי בעונש הממון מה לי הכי ומה לי הכי אלא כיון שאינו נותן מעות בעין אלא שהיא פוחתת והולכות מן החוב בעבודתו עדיפ' טפי כדקאמ' הש"ס גרוע קא מגרעה ואהא קשה להו כיון דאם פודה אותה אחר ד' שנים כבר קיבל את הקרן במעשה ידיה וכופין אותו שיפדה אותה בגירעון כסף הרי שצריך שיתן הרבית במעות בעין ואהא כתבו דאפ"ה רבית קשה יותר והיינו משום דשם צריך ליתן את הקרן והריבית במעות בעין והכא נגרע הקרן בכל עת וק"ל:

בתוספות ד"ה עבד ד' ופשע ב' וכו'. וקשה דאם כן מאי שני קרא בלישנ' וכו'. יש ליישב קצת כיון דאמרה התורה לחלק את הדמים שנתן כפי ערך המנה לכל שנה ששית המנה ובוודאי כשנותן הדמים מתחלת ששה שני אין לחשוב שמקדים הדמים בעד שנה ששית כמו בעד שנה ראשונה אלא בשנה ראשונה נותן יותר מששית המנה ושנה שני' ממעט והולך עד שנה ששית נמצ' לא היה ראוי' לחשוב על שנים האחרונים ששית המנה ואפ"ה אמרה תורה שצריך לשלם לו כל שנה ששית המנה משום דמצטרף דמי הקנין עם דמי הקדמות המעות שנתן לו בתחלה. וכבר כתבנו דאין בזה רבית כיון דהוא דרך מקח וממכר. ולפ"ז י"ל דלהכי קרי' התורה לשנים הראשוני' כסף מקנתו מפני שהם דמי הכסף שנתן אבל שנים האחרונים שדמי הקנין הם פחותים מששית המנה קרי' רחמנ' כפי שניו דאפ"ה צריך ליתן ששית המנה מפני הקדמת הזמן וק"ל:

בא"ד ואומר הר"ר ברוך דה"פ וכו' יש קצת ליתן טעם בזה משום דקי"ל אין אונאה לעבדים עד פלגא דהוי בטל מקח אם כן י"ל הכא בפדיונו דאם נפדה אחר שתי שנים הוי כעין ביטול מקח כיון דהוי יתר מפלגא דמסתמ' אדעת' דהכא לא קנאו וכיון דהמקח בטל חושבין רק כסף מקנתו אבל כשעברו רוב השנים לא הוי ביטול מקח וכיון דהמקח קיים הוי כקונה אמה עבריה וראוי' לחשוב כפי שווי' דהשתא וק"ל

בגמ' כדרב הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה וכו' נראה דכוונת הברייתא לאשמועינן הכא מלתא דרב הונא משום דבאמת בכל פעם העונש יותר חמור כדמפרש לקמן הברייתא והטעם הוא בזה משום דכשנעשה לו העבירה כהיתר הוא חמור טפי

ממזיד שהמזיד מכיר בתורת ה' ובמצותיו אלא שיצרו כופהו משא"כ כשנעשה לו כהיתר שהוקל בעינו מצות הבורא וזה החטא הוא גדול מן המזיד וגם תשובתו קשה מאוד לפי שנחשב לו כהיתר וזהו שאמר דהע"ה בתהלים נ"א ששאל בתחילה כרוב רחמיך מחה פשעי ואח"כ שאל הרב כבסני מעוני ומחטאתי טהרני ר"ל העונות אשר נדמו כחטא שהוא כשוגג כידוע שחטא הוא שוגג והוא צריך כיבוס הרבה יותר מן המזיד ואמר הטעם על זה כי פשעי אני אדע ר"ל שהוא יודע שחטא משא"כ חטאתי נגדי תמיד שכיון שנדמו לי כהיתר קשה לי לפרוש ממנו והיינו דאמר לך לבדך חטאתי וגו' ר"ל ע"י שנעשה לו כהיתר אינו מכיר בחטא אלא אתה לבד ואמר עוד למען תצדק בדבריך וגו' שבתחילה הוא מכיר בעונש אם יענישוהו ה' שכיון שהוא מכיר בחטא תולה העונש בחטא אבל כשנעשה לו כהיתר אינו מכיר בחטאו וכשמקבל העונש הוא מתרעם על מדותיו של השי"ת ב"ה כיון שהוא צדיק בעיניו ובזה יגדול החטא יותר כמ"ש ישעיה הנביא על מה תוכו עוד תוסיפו סרה וז"ש דהע"ה למען תצדק בדבריך תזכה בשפטיך ר"ל ע"י שהוא מכיר החטא מצדיק עליו הדין והמשפט ובזה נתהפך מדת הדין לרחמים וזהו תזכה בשפטיך והיינו דאמר הכא טעם גדלות העונש יותר שאם יתמיד בחטא נעשה לו כהיתר ויש לפרש בזה מה דקאמר קשה אבקה של שביעי' דמשמע עבירה קל שבה ר"ל שיותר שהעבירה קל בעיניו ונדמה לו כאבק כמ"ש חז"ל עבירות שאדם דש בעקיביו יותר קשה הוא ע"כ העונש בכל פעם יותר גדול ויש להבין יותר מ"ש דהע"ה כי פשעי אני אדע וגו' כי כמו שבעובר עבירה ושנה נעשה לו כהיתר כמו כן השב בתשובה מעוונותיו מכיר יותר חומר העון ששמע ליצרו לעבור על מצות הבורא אשר אין תכלית וסוף לרוממות מלכותו יתברך ולפי מה שיכיר גודל רוממותו נודע לו בכל שעה יותר עון המראתו נגד הש"י והיינו שאמר אני אדע לשון עתיד שבכל שעה יתוודע לי יותר פשעי אבל בכל מה שיתוודע לי הפשע מחמת הכרת רוממות מלכותו אינו מספיק ידיעתו גודל עון המראתו כי רוממותו אין סוף ובכל מה שאדע הפשע לא יצא מכלל חטא כי עדיין אינו מכיר ערך רוממותו. עוד יש לפרש הא דקאמר שנעשה לו כהיתר על דרך שאחז"ל ראה ויתר גוים כיון שראה הקב"ה שאינם מקיימים שבע מצות התיר להם שאפי' מקיימים אינם מקבלין שכר וי"ל הטעם כיון שנדמה להם כהיתר אף שמקיימים אין ענינו מטעם מצות הבורא ולכך אינם מקבלין שכר עליהן וכן יש לפרש הכא דכיון שנעשה לו כהיתר הותרו לו כדקאמר רב הונא ר"ל שאפי' אם מקיימים ואינו עושה העבירה אין זה מחמת תשובה כיון שנדמה לו כהיתר ואינו מקבל שכר על זה ויש לפרש הא דקאמר דנושא ונותן בפירות שביעית היינו שמוכר פירות שדהו בשביעית ואינו מפקירם כדקאמר רחמנא

לאכלה ולא לסחורה וכן המשמעות מפי' רש"י ז"ל וכי תמכרו אז תהי' העונש ממכר לעמיתך משמע דמיירי מכירות פירות שגדלה בשדהו וכן בפי' התוספות שהוא מדה כנגד מדה משמע דמיירי במכירה לבד והיינו מכירת פירות שגדלו בשדהו נענש עליו במכירת מטלטליו א"כ כיון שהגיע למדה שמכר שדהו ממילא אין עובר על מכירת פירות שביעית שכבר מכר שדהו ואפ"ה נענש אח"כ אע"ג שכבר אינו עובר אין זה תשובה כיון שנעשה לו כבר כהיתר והיינו דקמשמע לן הכא מלתא דר"ה:

דף כ:

אמר אביי אם תמצא לומר נגאל לחצאין וכו' וכתב הרשב"א ז"ל תמיהא לי היכא הוי פיקדון הא כי ארצי ואתרצי וקיבל לשם פירעון אמאי לא הוי פירעון ונדחק דמיירי בקיבל בסתם וכו' ע"ש. נראה דס"ל להרשב"א ז"ל כיון דאמרינן ביבמות דף מ"ו דנכרי לא קנה ישראל לגופו דאתם קונים מהם ולא הם קונים מכם אינו אלא כחוב בעלמא א"כ בוודאי כשמתרצה מועיל כדין כל פירעון חוב דנהי דבע"כ לא מהני ואין לדמות לשאר פירעון חוב שיכול לפורעו תוך זמנו אפילו בע"כ כדאי' בח"מ סי' ע"ג הכא שאני משום דקביעת הזמן בזה הוא לטובת המלוה מ"מ ברצונו וודאי מהני והיינו דמדמה הרשב"א ז"ל בשמעתין לחוב שיש עלי' משכון דה"נ גופו הוי משכון כדאמר לעיל דף י"ט גבי אמה עברי' אך לע"ד צ"ע דהא אמרינן בהדי' בב"ק דף קי"ג בע"ע הנמכר לנכרי זאת אומרת ע"ע גופו קנוי הרי דמפורש דלא דמי לפירעון חוב דיש לו קנין בגופו למעשה ידיו כמ"ש לעיל דף י"ו גבי הא דאמר רבא זאת אומרת ע"ע גופו קנוי והא דמדמי לי' לעיל דף י"ט למלוה שיש עלי' משכון היינו כמ"ש תו' שם בד"ה מלוה שיש עלי' וכו' ומיהא יש לומר דע"כ לאו בהקנאת גופה שהיא קנוי לו מקדשה וכו' א"כ לא דמי לפירעון חוב כלל ועוד נראה מדברי הרשב"א דאביי מיירי שלא הי' בגאולה בע"כ דאדון אלא ברצון האדון ולפ"ז נראה דהא דאמר אביי משכחת לקולא ולחומרא גבי עבד ולא אמר בשדה אחוזה דאמרה התורה דאינו נגאל לחצאין דפעמים להקל ופעמים להחמיר משום דהא דקאמר אביי הנך מאה פיקדון הוי דמשמע דמיירי שקיבל המעות מרצונו כמ"ש הרשב"א ז"ל ולא אמר שיכול העבד ליתן לו המעות בע"כ משום דזה וודאי לא הוי מיבעי' לי' שיועיל גאולה לחצאין להקל ולא להחמיר דאין שום סברא שיכריח את רבו לקבל המעות ואח"כ יהא הברירה ביד העבד לקיים הפדיון או לחזור בו וצריך לומר שקיבל האדון ברצונו ולפ"ז נראה פשוט בשדה אחוזה דהפדיון קיים אפי' לחצאין ברצון המוכר בין להקל ובין להחמיר ואפי' לחצאין דלא גרע מאלו מכר לו הלוקח חצי השדה לאיש אחר בוודאי יכול למכור חצי השדה או מקצתו לאחרים אבל לגבי עבד דאין האדון יכול

למכור את העבד לאחר אפי' נמכר לישראל ואפי' אי נימא כיון דכתב הרמב"ם ז"ל הטעם דאינו יכול למכור לאחר מדכתיב גבי אמה עבריה לא ימשול למוכרה לעם נכרי א"כ י"ל דוקא לאחר אבל כשמוכר לעבד עצמו מהני כשחוזר ומוכר לעצמו בתורת מכירה מ"מ כיון שלא מצינו מכירה בע"ע אפי' בתחלת המכירה אלא מכירת כולה ולא מכירת חצי' מהיכא תיתי יועיל בתורת מכירה לחצאין וע"כ מטעם גאולה ושפיר קאמר דמשכחת להקל ולהחמיר אפי' אם קיבל ברצון ולפ"ז נראה די"ל דהיינו דמיבעי' לרב ששת אע"ג דגאולתו גאולתו ג"ש גמורה היא כמו שנתקשה בזה התו' מ"מ כיון דבשדה אחוזה מיירי ע"כ בפדיון בע"כ דברצון הלוקח פשיטא דיכול למכור וגבי ע"ע מיבעי' לי' דוקא ברצון הלוקח כנ"ל שפיר י"ל כיון דברצון מהני עכ"פ גבי שדה אחוזה מטעם מכירה ה"נ מהני גבי ע"ע מטעם גאולה להקל ולפ"ז יש לפרש הא דקאמר רב ששת לאו אמרת ונמכר כולה ולא חצי' ואי כוונתו על הך ברייתא דלעיל דף י"ח היתה גניבו חמש מאות וכו' ומפרש לי' לרבא התם משום דכתיב ונמכר כולה ולא חצי' א"כ ה"ל לאתויי הך ברייתא או ה"ל למימר לאו אמרינן ולפמ"ש דהא דקאמר להקל ולהחמיר אינו אלא ברצון וע"ז השיב לו לאו אמרת דלא שייך בעבד מטעם מכירה משום דנמכר כולה ולא חצי' ה"נ נימא ונגאל כולה ולא חצי' ועמ"ש לקמן עוד בזה:

אך לע"ד צ"ע בהא אי שייך גבי נמכר לנכרי ונמכר כולו ולא חצי' די"ל דוקא במכרוהו ב"ד דיש לו זמן קבוע דאינו נמכר אלא לשש הא דאמרינן הכא אבל במוכר עצמו דאמרינן לעיל דנמכר יתר על שש ה"נ י"ל דנמכר פחות משש אלא דלפי מאי דכתב רש"י לעיל דף ט"ו ע"ב לרבנן דר' אף נמכר לנכרי יוצא בשש ותו דלפי' רש"י לעיל דף י"ד ע"ב יתר על שש היינו כשהתנה בפי' אבל בסתם יוצא בשש שפיר שייך ולא חציו אף במוכר עצמו וצ"ע ודו"ק:

שם משכחת לה לקולא ולחומרא כתב מהרש"א ז"ל דיש לדקדק דבמקדיש דדמיו קצובים אין נפקא מינה אם נגאל לחצאין או לא ע"ש ודבריו אינם מובנים דהא דלא מפרש דנגאל לחצאין היינו לחצאין ממש וחלוקה ממש היינו דוקא בע"ע דלא שייך בי' חלוקה בחצי הגוף דאף בחצי עבד וחצי בן חורין גבי עבד כנעני אמרינן בגיטין דעובד את רבו יום א' ואת עצמו יום אחד היינו דוקא גבי עבד כנעני שהוא מכור לעולם אבל גבי ישראל שהוא מכור לשש אין שייך חלוקה זו יום יום אלא שעובד את רבו בתחילה עד שכלה שיעור העבדות לפי הגירעון ותו כיון דאמר ב"ה תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול וכו' הכי נמי בע"ע כיון דרבו מוסר לו שפחה כנענית דיום א' יהא מותר בשפחה ויום אחד יהא אסור בשפחה וע"כ צריך להיות החלוקה שישלים

ויצא לחירות וכן כתב הריטב"א ז"ל בשמעתין משא"כ במקדיש שדה או בבתי ערי חומה נ"מ כפשוט' אם אין ידו משגת ליגאל את כל השדה והבית אם חולקין את השדה או את הבית לשתים וכן משמעות דברי הרמב"ם ז"ל בפשטות גבי שדה אחוזה במקדיש שמפריש לחצאין כפשוטא דהיינו לחלק את השדה לשתים משכחת בי' לפעמים קולא כגון אם גאל את חצי השדה ארבעה שנים לפני היובל דאם הוא נגאל נשאר החצי ביד הגזבר עד היובל ויצא לכהנים ואם אינו נגאל המעות הם פיקדון ביד הגזבר ונגאל כולה שני שנים לפני היובל ותמהני על המהרש"א ז"ל דמשמע מדבריו ז"ל דבתי ערי חומה שפיר משכחת להקל או להחמיר ובאמת ז"א דבבתי ערי חומה צריך להחזיר הדמים שנתן לעולם בין אם הוקר או הוזל בין בתחילה או בסוף שנה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' י"ד מהל' שמיטה ולא משכחת בי' גאולה לחצאין אלא בחצי הבית ממש אך הרשב"א ז"ל כתב בשמעתין דאפי' במקדיש אינו גואל חצי השדה ממש אלא בתחילה הוא ביד המקדיש עד זמן שיבוא שיעור הגאולה לכל השדה ואח"כ חוזר לבעלים כל השדה ומיהו אפי' אם יהי' כן נ"מ טובא דכיון דנגאל מיד לחצאין שוב אין הגזבר יכול למוכרה לאחר משא"כ אם לא יהי' נגאל לחצאין אם מכרה הגזבר לאחר שוב אינה נגאלת ויש בזה שתי נוסחאות כדאי' ברמב"ם בפ' ד' מהל' עירוכין דין כ' ובראב"ד ועוד נ"מ אם יכול הגואל לחזור בו דאם אינו נגאל המעות הם פיקדון ויכיל לחזור בו ואפי' אי נימא דלאו פיקדון הוא ממש אלא כמוכר לאחר למ"ד יום מכל מקום הא קי"ל דגם במוכר לאחר למ"ד יום יכול לחזור בו והא דלא קאמר קולא זו גבי ע"ע דיכול העבד לחזור בו היינו משום דאמרינן לעיל דף י"ח ע"א גבי ע"ע הי' ראוי לכפות אותו שיפדה א"ע אם יש לו משום פגם משפחה כמו שביארנו לעיל שם אלא דהדר אזיל ומזבין נפשי' אבל בכאן שכבר נותן דמי פדיונו מה"ת יכול לחזור בו כיון דאיכא פגם משפח' וכ"ש כפמ"ש התו' שם דאם יש לו לא שייך דהדר אזיל ומזבין נפשי' כיון דבכל פעם יכול לכוף אותו וצ"ל כגון שהוזל אבל במקדיש י"ל כפשטא דנ"מ אם יכול לחזור בו דאין כופין אותו לפדותו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ה ותו נראה דכיון דקי"ל לעיל דפודין אפי' בשוה כסף כמ"ש התו' בריש מכילתין א"כ איכא נ"מ אם נתן להגזבר שוה כסף שיהא נגאל לאחר שנה והוזל או הוקר השוה כסף שנתן להגזבר ואם הם פיקדון הוקר או הוזל ברשות הבעלים ודו"ק:

שם אי אמרת אינו נגאל לחצאין יהיב ליה חמשין וכו' הנך מאה פיקדון נינהו יהיב ליה ניהלי' ואזיל וכו' יש לדקדק קצת דיהיב מאה וחמשין דקאמר בתחילה היינו שמוסיף על החמשין שנתן לו כבר וא"צ ליקח ממנו מה שנתן לו כבר בפיקדון ולחזו' וליתן לו בתורת גאולה ובסוף קאמר הנך מאה פיקדון נינהו יהיב ליה ניהלי' משמע שצריך ליקח

המעות ולחזור וליתן לו ונראה האי פיקדון דקאמר לאו פיקדון ממש הוא אלא דומה למלוה שהיה רשות ביד האדון להוציאה ולא דמי למקדש את האשה לאחר למ"ד יום דאמרינן לקמן בר"פ האומר דהנך זוזי לא לפיקדון ולא למלוה דמי דהתם אמר בפירוש לאחר למ"ד יום אבל הכא דלא אמר בפי' לאחר למ"ד יום הוי ליה כמלוה כיון שלא היה הפדיון חל דעכ"פ יש ברשות האדון להוצי' המעות כדקי"ל בח"מ דאף על גב דאין המקח נקנה מ"מ הוי ש"ש על המעות מפני שיכול להשתמש בו אם כן הוי ליה וילוה כיון דניתנה להוצאה וכיון דקי"ל בקידושין וגבי מכירה דאינו קונה במלוה כדאית' לקמן דף מ"ז ממיל' צריך הוא ליקח ולחזור וליתן ולא דמי למקדש לאחר למ"ד יום דאמרינן לקמן בר"פ האומר דלא דמי למלוה כיון דבתורת קידושין יהבי' ניהלי' התם שאני שאמר בפי' שתתקדש בו אחר למ"ד יום אבל הכא שנתן עכשיו לשם פדיון אלא דלא מהני ה"ל מלוה משא"כ לעיל דצריך ליתן לו עוד מעות אם כן הא קי"ל דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה להכי א"צ ליקח וליתן כיון דעכ"פ הוא נותן מות' המעות עתה וצ"ע בזה אי נימא דגאולת ע"ע ושדה אחוזה וכיוצ' בו בעינן קנין בשעת גאולה ואינו נפדה במלוה כדמשמע הכא די"ל כיון דיפה כחה לצאת בע"כ דאדון לא בעינן קנין כלל וכן משמע מפירש"י ז"ל לעיל דף וי"ו ע"ב בד"ה אינה מקודשת וכו' מקיחה דשדה עפרון גמרינן ועיין מה שכתבתי שם דמשמע דס"ל לאביי עצמו גבי אמה העבריה דנפדית אפילו במלוה וק"ל:

דף כא.

בגמרא א"ל רבינ' משום דאיכא למימ' ע"ע הנמכ' לנכרי יוכיח וכו'. הקשו המפרשים דאפילו נימ' דאביי דאמ' לעיל את"ל נגאל לחצאין לא דרש ונגאל כולו האיך פליג על הברייתי' דמסיק רבינא משום דאיכ' למימ' ע"ע הנמכ' לנכרי יוכיח דאינו לוה וגואל לחצאין: הנה לפמ"ש לעיל דאביי מיירי שקיבל האדון הדמים ברצון ודוק' בעבד עברי משכחת דלא מצינו בו מכירה לחצאין אבל בשדה אחוזה ואינך כיון דברצונו לא גרע ממכירה אם כן י"ל דמודה אביי דבע"כ אינו נגאל לחצאין דילפינן משדה אחוזה אלא דליכא למילף אלא בע"כ דומיא דשדה אחוזה אבל ברצון כיון דבשדה אחוזה מהני מטעם מכירה מהני נמי בעבד מטעם גאולה ממיל' דלא קשה על אביי מברייתא זו דאיכ' למימ' בברייתי' דעבד עברי הנמכ' לנכרי וגואל בע"כ יוכיח אך כבר כתבנו דהרשב"א ז"ל לא כתב כן. ותו הקשה הכ"מ על הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות עבדים הל' זי"ן דכת' כהך את"ל דנגאל לחצאין לקול' ולחומר' ואמאי הא רבינ' בתרא הוא וברייתי' כוותי' ויותר יש לתמוה מ"ש הרמב"ם דבעבד עברי הנמכ' לישראל אינו לוה וגואל לחצאין מנא ליה לחלק בין נמכר לנכרי דאמרינן דנגאל אפי' לחצאין ובין נמכר לישראל דילפינן

מוהפדה דבעינן דוק' והפדה כולה ולא חצי' והכ"מ לא הזכי' כלום מזה והנה לכאורה נראה דס"ל לאביי דנגאל לחצאין הוא משום דאיכא ק"ו ממקדיש דיוצ' לכהנים ביובל ואפ"ה נגאל לחצאין וע"כ ברייתי' דלקמן אילו לא נאמר קאמר דאי לא הוי כתיב אם גאל יגאל במקדיש באמת הוי ילפינן מגאולתו או ממשמעות דונגאל דמשמע כולה ולא חצי' אבל לבתר דכתיב במקדיש דאיכ' ק"ו לעבד עברי לא דרשינן גאולתו ונגאל דאינו מיות' כמ"ש המהרש"א ז"ל וכענין זה כתבו התוספות בד"ה איתיבי' וע"ד זה כתב ג"כ בספ"י ע"ש ואין להקשות דאם כן תשאר קושי' התוספות שם דלמא לעולם כר"ש דמה שתירצו דאם כן ה"ל למימ' ק"ו מעבד עברי וכו' אלא פשיט' דהאי יוכיח מירי אף לפי האמת וכו' היינו אי ע"ע אינו נגאל לחצאין באמת אבל אי נימא דגם היוכיח מעבד עברי הנמכ' לנכרי אינו לפי האמת אין הוכחה כ"כ דברייתי' לפי האמת קאמר דכיון דשניהם אינן לפי האמת דשדה משדה עדיף אך נראה דז"א דלפמ"ש התוספות דנימ' דברייתי' אתי' כר"ש אם כן שפיר כתבו דהך פירכ' דעבד עברי הוא אף לפי האמת דלדידי' בוודאי בנמכ' לנכרי אינו נגאל לחצאין אף לפי האמת כיון דדריש טעמ' דקרא כיון שיפה כחו בחדא הורע כחו בחדא אם כן ממיל' בנמכר לנכרי שיפה כחו ליגאל לעולם ממיל' לא ילפינן ק"ו ממקדיש ואינו נגאל לחצאין וכמשמעות לשון ונגאל אבל לרבנן דאתי' ברייתי' זו כוותייהו שפיר י"ל דאילו לא נאמר קאמר. ולפ"ז צ"ל דס"ל לאביי דאף בבתי חצרים ילפינן ממקדיש דנגאל לחצאין דאם לא כן איכא למימר בתי חצרים יוכיחו ולא כמ"ש התוספות בד"ה משום דאיכ' וכו'. ואי משום קושי' התוספות שם דל"ל קרא בשדה אחוזה דנילוף מעבד עברי מעיקר' לא קשה לאביי דהא אליבא דאמת עבד עברי נגאל לחצאין ואדרב' י"ל דמזה גופא הוכחות אביי מדאיצטרך גבי שדה אחוזה כקושי' התוספות. והנה הרמב"ם ז"ל לא הזכיר מדין בתי חצרים אם נגאל לחצאין ויות' ולענ"ד די"ל דאפילו לפמ"ש תוספות בבתי חצרים דין שדה אחוזה יש להן ואפ"ה ליכא למימר בתי חצרים יוכיח משום דאיכא למיפרך מה לבתי חצרים שכן אינו נגאל באחרים אלא בקרובים משא"כ עבד עברי הנמכר לנכרי דנגאל ע"י אחרים כדאית' לעיל דף ט"ו ונגאל זו גאולת אחרים. ובזה מתורצים היטב דברי הרמב"ם ז"ל דפסק כאביי דעבד עברי הנמכר לנכרי נגאל לחצאין משים דאף רבינא מודה בזה לפי האמת דילפינן בק"ו ממקדיש וממילא דא"ש מה שפסק בעבד עברי הנמכר לישראל דאינו נגאל לחצאין משום דליכא למילף ממקדיש משום דמקדיש נגאל ע"י בנו משא"כ בעבד עברי הנמכר לישראל דאינו נגאל בקרובים כלל ואדרבה איכא למילף משדה אחוזה דנגאל בקרובים ואפ"ה אינו נגאל לחצאין וכ"ש דאי נימא דבתי חצרים איתקש לשדה אחוזה דאינו נגאל לחצאין אם

כן איכא למילף בק"ו מבתי החצרים דנגאלין לעולם ובגאולת קרובים כ"ש עבד עברי הנמכר לישראל דאינו נגאל בקרובים אף די"ל מה לבתי חצרים דאינן יוצא בשש מ"מ כיון דליכ' ק"ו מהקדש ממילא אמרינן כמשמעות והפדה כולה ולא חצי ודו"ק:

ועוד י"ל דאין קושי' על אביי מבריית' זו דבאמת האי קרא דונגאל ילפינן מיניה גאולת אחרים כדאית' לעיל דף ט"ו ע"ב ונגאל זו גאולת אחרים וכו'. אם כן י"ל דדוק' בגאולת אחרים אינו נגאל לחצאין אבל גאולת עצמו מנא ליה ומה"ת נימא לא נגאל לחצאין דהא ונגאל דמשמע כולה בגאולת אחרים היא דכתיב. ולפי זה י"ל הא דאמר לקמן בבריית' דאינו נגאל לחצאין הוא בגאולת אחרים: וליכא למפרך מה לגאולת אחרים שכן אינו בשום מקום משא"כ בגאולת עצמו דאיכ' למימר גאולת עצמו דשד' אחוזה יוכיח. ובזה מיושב קושית התוספות בד"ה משום וכו'. וא"ת ול"ל ומצא כדי גאולתו וכו' דהא עבד עברי כשגואל את עצמו נגאל לחצאין ומגאולת אחרים ליכא למילף כנ"ל ודו"ק:

בתו' ד"ה משום דאיכ' למימר וכו'. עיין מ"ש מהרש"א ז"ל בשם מהר"י אבן לב דלגבי ק"ו בתי חצרים ממקדיש איכ' למימר נמכר לנכרי יוכיח ע"ש מה שתי' מהרש"א ז"ל ואין דבריו מכוונים בדברי התוספות דאם כן לא היה להתוספות לאתוי' הך דבתי חצרים אלא דה"ל למימר דבעבד עברי הוי ס"ד דילפינן ממקדיש ואפשר דכוונתו דהוצרך התוספות להביא הך דבתי חצרים כי היכא דלא תקשה דמנא ליה באמת בנמכר לנכרי דלא יליף ק"ו ממקדיש וצ"ל דבתי החצרי' יוכיח. אך אין זה משמעות דברי התוספות ותו דהוי מצי למימר כיון דכבר כתיב בשדה אחוזה דאינו נגאל ממיל' גלי לן קרא דונגאל על ג"ש גאולתו גאולתו כמ"ש הוא בעצמו. ותו דכבר כתבנו דמבתי חצרים עצמו ליכא למימר יוכיח על נמכר לנכרי דנמכר לנכרי עדיף דנגאל ע"י אחרים וע"כ צ"ל דס"ל להתוספות דונגאל דרשה גמורה הוא ובפשטות דברי התוספות היה נראה דכל יוכיח דאמרינן על ק"ו היינו דע"כ גזירת הכתוב הוא ולא בקולא וחומרא תלי' מלתא וממילא נשאר הסבר' החיצונה וממילא בבתי חצרים כיון דהסבר' החיצונה דנגאל לחצאין אין שייך בו יוכיח כיון דנצטרך לומר דאינו נגאל משום דאתקש לשדה אחוזה ושדה אחוזה נילף בק"ו מנמכר לנכרי כיון דכבר אמרינן דלאו בקול' וחומר' תלי' מלת' דהא איכא למילף בק"ו ממקדיש דנגאל לחצאין וע"כ צ"ל דנמכר לנכרי יוכיח וע"כ לאו בקול' וחומר' תליא מלתא תו ליכא למילף שדה אחוזה בק"ו מנמכר לנכרי ממילא אזלינן בתר סברא פשוטה דנגאל לחצאין. ובזה נראה לענ"ד דנכון מ"ש תוספות דילפינן בתי חצרים בהיקיש' משדה אחוזה דאינו נגאל לחצאין אף על גב דהך היקשא לא מייתרי ולא ילפינן בק"ו ממקדיש דנגאל לחצאין כמ"ש מהרש"א ז"ל לעיל דף כ' ע"ח בשם הרא"ם ז"ל

דק"ו עדיף מהיקש למחצה וכ"כ בספ"י שם. ועיין מ"ש שם משום דבאמת איכ' למימר נמכר לנכרי יוכיח כנ"ל וליכא ק"ו וכיון דלאו בקול' וחומר' תלי' מלתא ממילא ילפינן בהיקש' ולשיטת המהרש"א ז"ל דצ"ל בתי חצרים יוכיח כנ"ל אף על גב דבתי חצרים גופא איכא למילף ממקדיש בק"ו היינו דהמהרש"א ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל לעיל דאין היקש למחצה עדיף מק"ו. ודו"ק:

מיהא בעיקר קושי' התוספות כבר כתבנו לעיל דמתורץ בשיטת הרמב"ם ז"ל עוד י"ל דמע"ע איכא למפרך דמה לע"ע שכן אינו נמכר לחצאין וכה"ג פריך לעיל דף ד' ע"ב שכן יוצאה בכסף. וכן כתבו התוספות דף י"ד ד"ה ותהא יבמה וכו' דילפינן מכניסה ליציאה. ועיין מ"ש שם והא דקאמר הש"ס נמכר לנכרי יוכיח ולא פרכינן מה לנמכר לנכרי שאינו נמכר לחצאין משום דהדר דינא דשדה אחוזה יוכיח דנמכר לחצאין. ואפ"ה אינו נגאל לחצאין אבל אי לא הוי כתיב שדה אחוזה ליכא למילף מעבד עברי. ואפ"ה א"ש מ"ש התוס' בד"ה איתביה דמשמע ליה שיטת הברייתי' אף לפי האמת וכו' דאל"ה הוי מצי למנקט ק"ו מעבד עברי וכו' דאף לפמ"ש צ"ל דילפי' משדה אחוזה ומעבד עברי מ"מ לא היה צריך לאתויי בתי ערי חומה כלל וע"כ דבתי ערי חומה לפי האמת אינו נגאל לחצאין. ויש לפרש בזה מה שדקדקנו לעיל בדברי רב ששת הא דקאמר לאו אמרת ונמכר כולה ולא חצי' דהוי ליה למימר לא אמרינן ולפמ"ש י"ל דהכי אמר לי' מדקמבעי' לך ולא ילפת מק"ו ממקדיש שדהו דליכא למפרך מידי כנ"ל ע"כ צ"ל משום דאיכ' למפרך שכן אינו נמכר לחצאין והיינו דקאמר לאו אמרת ונמכר כולה ודו"ק:

בא"ד ומהשתא ילפינן בתי חצרים מיניה וכו': הקשה המהרש"א ז"ל דאם כן בברית' דלעיל הוי ליה למימר שיכול ולא דין הוא מבתי חצרים והוי ליה קרקע מקרקע וחדא מחדא. ולענ"ד אין זה קושי' דאף דאמרינן בזבחים בכל התורה כולה ילפינן למד מן הלמד מ"מ ודאי עדיפ' ליה לתנא למילף משדה אחוזה דמפורש בו מדנילף מבתי חצרים דאיהו לא למד אלא מהיקש גם אין לדקדק הא דקאמר בברית' דלעיל מוכר בית בבתי ערי חומה יוכיח ולא קאמר בתי חצרים יוכיח כיון דמוכר בית בבתי ערי חומה נלמד בג"ש דעדיפ' מהיקשא כדלילף שם בזבחים אם כן ניחא ציה טפי למילף מדבר הלמד בג"ש וכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל לפמ"ש התוספות דילפינן בתי חצרים בהקיש' דשדה אחוזה דאינו נגאל לחצאין אף על גב דהך היקש' לא מייתרי ולא ילפינן בק"ו ממקדיש דנגאל לחצאין משום דבאמת איכא למימר נמכר לנכרי יוכיח כנ"ל וליכא ק"ו ושפיר ילפינן מהיקשא אם כן י"ל דניחא ליה טפי למילף משדה אחוזה ונמכר לנכרי כיון דלפי האמת בתי חצרים גופא לא הוי ידעינן אלא לבתר דגלי קרא בנמכר לנכרי ודו"ק:

רש"י בד"ה שלוה וכו' דבעינן והשיגה ידו וכו'. וכן משמע בת"כ פ' בהר דדרש מוהשיגה ידו וכן פירש"י ז"ל לקמן בד"ה עבד עברי וכו' ואין לוה וגואל דהא והשיג' ידו וכו'. ובספר לחם משנה הקשה מזה על הרמב"ם ז"ל דפסק בפ' ב' מהל' עבדים הלכה ז"ן דעבד עברי הנמכר לנכרי לוה וגואל והא כתיב ביה או השיגה ידו ונגאל ולענ"ד כיון דכולה קרא דכתיב בעבד עברי הם לקובעה חובה דאם השיגה ידו כופין אותו לגאול את עצמו מן הנכרי אם כן י"ל דלא אתי' קרא אלא למעט שאינו חוב עליו ללות מאחרים לגאול את עצמו אבל רשות בידו ללות כמו שיבואר לקמן בשיטת הרמב"ם ז"ל דילפינן בק"ו ממקדיש שדה אבל בשדה אחוז' דכולה קרא מיירי ברשות דקי"ל כרבי יהושע שפיר ילפינן מוהשיגה ידו דאינו יכול ללות. ועוד נראה דמוכח הכי כיון דקי"ל בנמכר לנכרי דנגאל ע"י אחרים אין שום סברא לומר שלא יהא רשות בידו ללות מאחרי' וליגאול כיון דאחרים גופייהו יכולים לגואלו למה יגרע גאולתו בשביל שלוה מהן אע"כ דלענין חוב מיירי וק"ל:

שם בד"ה תני וחדא וכו' במוכר בית בבתי ערי חומה וכו' וסוגי' זו איתא בעירוכין דף ל"א גבי מקדיש שדה אחוזה. ופירש"י ז"ל שם דפליגי תנאי במקדיש שדה. והתוספות הקשו שם עליו מסוגי' זו ע"ש ונראה דס"ל לרש"י ז"ל כיון דסוגי' דהתם לא מיירי כלל בבתי ערי חומה ע"כ רבנן דהתם לאו היינו רבנן דהכא אלא דפליגי במקדיש שדה אחוזה ודרשי גאל יגאל לדרשא אחרית' כדאית' בתורת כהנים בפ' בחוקותי אם גאל יגאל לרבות את היורש. ועמ"ש לקמן דף ס"א גבי הא היה בו נקעים וכו' ע"ש וק"ל:

שם בד"ה חובה וכו' בשא"א ביד הראוי לי ורשו לגאל וכו'. לכאור' קשה דאם כן לר' אליעזר ל"ל קרא דויגאלנו דמרבינין לקמן דקרוב קרוב קודם דהא מוכח מקרא דאין לאיש גואל דאין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב יותר וצ"ל דהא דאמר לקמן דקרוב קרוב קודם אתי' אליבא דר' יהושע וכמו שיבואר לקמן בס"ד עוד י"ל דאיצטרך קרא דיגאלינו משום דכיון דס"ל כר"א דגאולת קרובים חובה היא אם כן הא דקרא דאין לאיש גואל מיירי שאין לו להקרוב יותר ואז אין על הקרובים האחרים אלא רשות והם אינם רוצים לגאול לכך איצטרך קרא דיגאלנו דאינו יכול לגאול כי אם הקרוב הראשון כמ"ש הרשב"א ז"ל דהאי קרוב קרוב קודם היינו שאינו יכול לגאול אלא הקרוב הראשון וזה מכווין בפירש"י ז"ל שכתב דאין הגאולה מוטלת אלא על הקרוב מן הכל משמע דעל הקרובים האחרים אין החוב מוטלת. ולולי פירש"י ז"ל היה נראה דבאמת הא דקאמ' ר' יהושע וכי אין לך אדם שאין לו גואלים קשה לכאורה דלמא מיירי שמכר לקרוב הראשון דוודאי אין שאר קרובים הרחוקים יותר יכולים ליגאל מן הלוקח שהוא קרוב יותר מהם.

ונראה די"ל דלפמ"ש התוספות בגיטין דף מ"ח בד"ה אי לאו וכו'. וא"ת לר"י דמחזירין זה לזה ביובל תו לא משכחת שדה אחוזה וכו' וי"ל דכיון דתחת זו תחזו' לו אחרת לא קרינין ביה שדה מקנה ע"ש. ולכאורה קשה דאכתי בהא דקאמ' מחזירין זה לזה ביובל משמע דעד היובל החלוקה קיימת ולמה לא יכול ליגאל מיד אחיו חלק אחוזתו. ובזה לא שייך תירוצם דתחת זו תחזו' לו אחרת דזה שייך גבי אחר דעכ"פ יש לו אחוזה בארץ משא"כ בשדה אחוזה של עצמו אלא דז"א דאפילו אם יוחזר ביובל הוי ליה כשותפין ויש לכל אחד חלק בו ולא גרע מגאולה לחצאין דאינו בשדה אחוזה. ולפ"ז י"ל דס"ל לר' יהושיע דליכ' לאוקמא קרא שמכר השדה לגואלו הקרוב אליו דאם כן לא שייך הא דאמרה התורה ומצ' כדי גאולתו כיון שיש לאותו הלוקח חלק בו אינו יכול ליקח מידו כל השדה. ולפ"ז י"ל דר"א לטעמי' דס"ל דיש ברירה כדאית' בביצה דף ל"ד אר"א עומד אדם על המוקצה ופירש"י דס"ל יש ברירה ובכמה דוכתא ול"ל דאחין לקוחות הן ושפיר איכ' לאוקמ' בהכי. אך לפי מה שכתב תוספות שם דאע"ג דקי"ל כר' דאחין לקוחות הן מ"מ לענין זה שמחזירין זה לזה ביובל לא קי"ל כוותי' ע"כ צ"ל כנ"ל ודו"ק:

בגמ' כי תבעי אליב' דרבנן וכו' הקשה בספ"י דה"ל להוכיח מדלא דרשי באלה כרבי למעט נמכר לנכרי דאינו יוצא בשש ע"כ ס"ל דנמכ' לישראל נגאל בקרובים וליכ' ק"ו ולא צריך קרא ע"ש ולע"ד ז"א כמ"ש לעיל שם דאף אי נימא דנמכ' לישראל נגאל בקרובים אפ"ה איכ' ק"ו דהא נמכר לנכרי יוצא במיתות האדון מה שאין כן בנמכר לישראל אלא דאדרבה דס"ל לרבנן דבאמת נמכר לנכרי יוצא בשש כדפי' רש"י שם. וק"ל:

דף כא:

ההוא לקרוב קרוב קודם וכו' הקשה הרשב"א ז"ל דעל קדימת הקרוב א"צ קרא דמקרוב אליו נפקא כדדרשינין גבי נחלות דכתיב לשארו הקרוב אליו ודרשינין הקרוב קודם ותי' דעיק' קרא אתא לעכב דוקא כסדר הזה אם דודו אינו אמיד ובן דודו אמיד אינו נגאל ע"ש. ולכאורה קשה דהא קרא מפורש הוא בסוף רות דבועז אמר לגואל חלקת השדה אשר לאחינו מכרה וגו' ואם לא תגאל ואנכי אחריך וגו' משמע דאף דהקרוב הראשון קיים אפ"ה רשות ביד הקרוב השני ליגאול וצ"ל דכשהקרוב הראשון נותן רשות וכחו השני עומד במקומו וכיון דאמר לו קנה לך ושלף איש נעלו ה"ל כאיל בא הגואל עצמו ולפ"ז אדרבה ראי' מזה לדברי הרשב"א ז"ל מדהוצרך לומר לבועז קנה לך משמע דבלא הקנין דהקנה לו רשותו מכחו לא הוה יכול בועז ליגאול את השדה מיד הלוקח כיון דאיכ' קרוב יותר ומיהו יש לדחות ראי' זו די"ל דהיה צריך קנין שלא יחזור בו הגואל אח"כ ויגאול אותו מיד בועז כיון דהוא קרוב יותר יכול הוא ליגאול מיד קרוב שאחריו.

אך לפמ"ש לעיל דהא דקרוב קרוב קודם אתי' כר' יהושע וס"ל אחין לקוחות הן ואין יכול ליגאל מיד הקרוב משום שיש לו חלק בו אם כן אם יגאל בועז לא היה יכול שוב לגאול ממנו כיון דיש לבועז חלק בו. אך י"ל דלפי משמעות הכתוב משמע שהיה כל זה בשנה הראשונה ששבה נעמי משדי מואב ואם כן קשה כיון שמכרה נעמי השדה לאיש אחר הא אין שדה אחוזה נגאלת פחות משתי שנים וע"כ צ"ל שכל קנין הזה הי' שיוכל ליגאול מן הלוקח אחר שתי שנים אם כן אי לא היה קנין היה יכול הגואל לחזור בו תוך שתי שנים כדין המוכר שדיהו לאחר שלשים יום שיכול לחזור בו עד שלשים יום לכך הוצרך לעשות קנין אף על גב דבכל קנין סודר צריך להיות מעכשיו צ"ל שהקנה לו הכח שיש לו בשדה ליגאול אחר שתי שנים ואם כן אי לאו שהקנה לו היה יכול הגואל לחזו' בו עד שיגיע זמן הגאולה. אך נראה דז"א אלא לר"ל דס"ל בבבא בתר' דף קל"ו דאם מכר הבן בחיי האב קנה הלוקח דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אבל לר"י דס"ל דאי מת הבן בחיי האב לא קנה הלוקח וה"ה דיכול לחזו' בו כמ"ש בחידושי ב"ק דף פ"ח ע"ב דאין לחלק בין מיתה לחזרה כמו במוכ' לאחר שלשים יום ואם כן הכא דהוי קנין פירות ללוקח עד לאחר שני שנים לא היה מועיל הקנין אם היה רוצה הגואל לחזו' בו וכ"ש לפמ"ש לעיל דס"ל לרבי יהושע דאחין לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואם כן ע"כ מוכרח דס"ל נמי דקנין פירות כקנין הגוף דמי כדאמ' בגיטין שם אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבה"מ וכו'. אם כן כיון דס"ל לרבי יהושע דאחין לקוחות הן ע"כ מוכח מקרא דבועז דאין קרוב שני יכול לגאול אם לא שהקנה לו קרוב הראשון כחו ורשותו. ודו"ק:

בגמרא לקובע' חובה ואפי' לרבי יהושע וכו' לכאורה קשה לי לפמ"ש הרשב"א ז"ל לעיל גבי קרוב קרוב קודם דעל קדימת הקרוב א"צ קרא דמקרוב נפקא כדדרשינן גבי נחלות דכתיב לשארו הקרוב אליו ודרשינן הקרוב קרוב קודם אלא דעיקר קרא אתא לעכב דוקא כסדר הזה אם בן דודו אמיד ודודו אינו חמוד אינו נגאל ע"ש. ולפ"ז קשה גבי נמכר לנכרי דכתיב ביה סדר הגאולה דודו או בן דודו או משאר בשרו ממשפחתו וגומ' א"א לפרש הכי ולומר דאין הגאולה אלא בקרוב הראשון דהא בנמכר לנכרי כתיב ונגאל ודרשינן מיני' זה גאולת אחרים אם כן לא גרע קרוב מאחר ואם כן ל"ל קרא דדודו או בן דודו יגאלנו דמשא' בשרו ממשפחתו נפקא דקרוב קרוב קודם בנחלות וע"כ צ"ל דגאולת נמכר לנכרי הוא חובה על הקרוב ואתא קרא לאשמועינן דאין המצוה מוטלת אלא על הקרוב יותר ואם כן ל"ל לרבוי' לקובעה חובה בעבד עברי הנמכר לנכרי וצ"ל דברייתא אתי' כרבנן דרבי דלעיל דף ט"ו ע"ב דס"ל דגאולת קרובים אינו בענין אחד עם גאולת

אחרים אם כן שפיר יש לומר כמו שכתב הרשב"א ז"ל דקרא אתא לאשמועינן דקרוב הראשון לבד יש לו דין גאולת קרובים לכל מר כדאית ליה. ועמ"ש לקמן בזה ודו"ק:

תוספות ד"ה לקובע' חובה והכא לא שייך לאקשוי' מאי בכל וכו'. פי' דבריהם משום דלעיל כתבו בד"ה מאי בכל דלמ"ד דעיקר קרא גאולה תתנו לארץ מיירי בשדה אחוזה ובכל אתי לרבות בתי ערי חומה שפיר שייך בכל ארץ דבתי ערי חומה נמי הוי בכלל קרקע ואגב מרבינן נמי עבד עברי אבל אי נימא דבתי ערי חומה אין נגאל בקרובים אם כן ע"כ קרא אתי לרבות עבד עברי לחוד לא שייך בכל ארץ דמשמע דמרבה קרקע והיינו דכתבו הכא דלמאי דמוקי כרבי יהושע ועיקר הכתוב דגאולה תתנו לארץ מיירי בבתי ערי חומה דהוי רשות אם כן האי ריבוי דבכל לא אתי אלא לרבות עבד עברי א"כ מאי בכל ארץ דמשמע לרבויי קרקע ואהא תירצו דדוק' לעיל אליב' דר"א דגופו דקרא מיירי בשדה אחוזה ובתי חצרים דמיירי בהאי ענינ' לא שייך כלל לשון בכל על מאי דאיירי בי' וע"כ לשון בכל לא שייך אלא במלתא אחריתא דמרבה מבכל אם כן צריך להיות במידי דקרקע כיון דסמוך לארץ אבל אי גופא דקרא מיירי בבתי ערי חומה דלא כתיב בהאי ענינ' שייך ביה שפיר לשון בכל בגופ' דקרא בבתי ערי חומה וממילא מרבינן נמי עבד עברי הנמכ' לנכרי וה"ה דהוי תוספות מצי להקשות לפי הס"ד קמא דאמ' מאי לאו בתי ערי חומה דלא ידע עדיין מלקובעה חובה אם כן גופא דקר' דגאולה תתנו לארץ מיירי בבתי ערי חומה ובכל לרבות ע"ע ע"כ צ"ל נמי כתירוצם הכא אלא דאין קושיתם אלא על רבנן ורבינ' דמקשה לעיל ולא הכא מיהא לפי מה שכתב בספר לחם אבירים דמה שהקשה הר"ר שמואל מקוצי היינו דוקא לפירש"י שכתב דלרבי יהושע טעמא דקרא משום שלא יטמע וכו' משמע דבתי ערי חומה לא מרבינן לקבעו חובה וע"ז הקשה דריבה דבכל אינו שוה אבל התוספות ס"ל דטעמא לאו משום הכי אלא דלא אמרה התורה רשות רק בשדה אחוזה אבל בתי ערי חומה ילפינן מבכל אפילו לקובעו חובה. ולפ"ז גם מ"ש תוספות בתחלה והכא לא שייך לאקשויי מאי בכל אינו אלא לפירש"י אבל לשיטתם י"ל דרבי יהושע לא פליג אלא בשדה אחוזה אבל בבתי חצרים מרבה שהוא חובה מעיק' קרא דגאולה תתנו לארץ ומפיק מהיקיש' דבתי חצרים לשדה אחוזה תדע דלפמ"ש הרא"ם והביאו מהרש"א לעיל גבי לא תצא כצאת עבדים דק"ו עדיף מאין היקש למחצה אם כן כיון דמרבה בתי ערי חומה לחובה לשיטת התוספות איכא למילף בק"ו בתי חצרים דנגאלין לעולם כ"ש שיהא חובה לקרובים לגאול אם כן ממיל' מוקמינן עיקר קרא לבתי חצרים ומריבוי דבכל מרבינן בתי ערי חומה ועבד עברי לחובה אלא דלפ"ז קשה הא דאמ' לעיל לרבות בתי חצרים ואליב' דר"א הוי ליה למימ' נמי אליבא

דר' יהושע דמודה בבתי חצרים ובכל אתי לרבות עבד עברי ואי משום דלא שייך בכל ארץ משמע קרקע הא גם לר"א קשה הכי כדמקשה רבינ'. אך הנראה דלא קשה מידי משום דבאמת הא דקאמ' רבינ' בשלמא למ"ד לרבות בתי ערי חומה היינו דכתיב בכל והיינו דלר"א דמיירי גופא דקרא בשדה אחוזה מרבינן ביה בתי ערי חומה ועבד עברי קשה נהי דבתי ערי חומה מרבינן מבכל ארץ דמשמ' נמי קרק' מנ"ל לרבו' נמי ע"ע אלא דבאמת עיקר ילפות' דבכל לבתי ערי חומה ומיני' ילפינן עבד עברי בק"ו משדה אחוזה ובתי ערי חומה דאינן נגאלין לעולם ועבד עברי נגאל לעולם. וכן לפמ"ש דמסיק לרבי יהושע דגופ' דקרא מיירי בבתי חצרים ובכל מרבה בתי ערי חומה ועבד עברי אף דמבתי חצרים ליכא למילף עבד עברי בק"ו דהם גם כן נגאלין לעולם מ"מ איכ' למילף בק"ו מבתי ערי חומה אבל לפי הסוגי' דלעיל דלא מרבה בתי ערי חומה ע"כ צ"ל כר"א דקרא מיירי אפי' בשדה אחוזה דגם כן הוא חובה ואם כן איכ' למילף בק"ו עבד עברי משדה אחוזה אבל אי הוי אמר כרבי יהושע ובבתי חצרים לבד הוא חובה אם כן קשה מנא ליה לברייתא עבד עברי לחובה ע"כ צריך לאוקמא כר"א. ודו"ק:

בגמרא מאי לאו בתי ערי חומה ועבד עברי הנמכר לישראל לכאורה אינו מובן דהא יגאלנו משמע מיעוט' לזה ולא לאחר כדאמ' רנב"י לעיל דף ט"ו ע"ב אליב' דרבי וכן כתבו התוספות בד"ה ההוא לקרוב וכו' וצ"ל דהמקשה הוי סבר כיון דכתיב תרי יגאלנו ה"ל כמיעוט אחר מיעוט דקי"ל דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: ותו דלמאן דלא יליף ש"ש א"כ מסתמ' אינו נגאל לקרובי' ע"כ א"א לומר דיגאלנו למעוטי דע"כ אתי לרבות אבל לעיל לר' למאי דאמ' שם דיליף ש"ש שפיר איצטרך מיעוט' דיגאלנו ותו דלרבי דס"ל דבאלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש איכא קל וחומ' לנמכ' לישראל דנגאל בקרובים כמ"ש תוספות שם בד"ה אמר קרא יגאלנו ואיצטרך מיעוט דיגאלנו וק"ל:

תוס' ד"ה ההוא לקרוב וכו' וחד למדרש יגאלנו לזה ולא לאחר היינו כדאמר רנב"י לעיל דף ט"ו ע"ב אליבא דר' מיהא הא דנפק' ליה לר' דקרוב קרוב קודם כדאמ' רנב"י עצמו הכא דוחק לומר דנפקא ליה מיגאלנו שלישי כמ"ש תוספות דהא לרבנן דר' ע"כ צ"ל דיגאלנו שלישי למעט בתי ערי חומה דלא נילוף מג"ש דגאולתו גאולתו ואם כן גם לר' נימא הכי ולענ"ד דיש ליישב ע"פ מ"ש לעיל דס"ל לעיל דף ע"ו ע"ב דהכל לשחרו' אם כן הא דכתבה התורה גבי נמכר לנכרי או דודו או בן דודו יגאלנו או משאר בשרו וגו' דהיינו קרוב קרוב קודם לא איצטרך הרשב"א הכא גבי שדה אחוז' דממיל' אמרי' דהקרוב יותר קודם כמו בנחלות וע"כ צ"ל דהא חובה בקרוב הראשון דוקא אם כן קרא דבכל ארץ תתנו גאולה וגו' ליכא למימ' דאתי לרבות נמכ' לנכרי לחובה דכב' שמעינן ליה כנ"ל ע"כ צ"ל

כר"א דאתי לרבות לחובה בשדה אחוזה. וכבר כתבנו לעיל לר"א דס"ל בשדה אחוזה לחובה ע"כ דאם אין לאיש גואל כפירש"י דאין לו להגואל הקרוב יות' אם כן ממילא נשמע דקרוב קרוב קודם וע"כ חד יגאלנו לזה ולא לאחר ולרבנן דרבי דס"ל לשיעבוד או בקרובים או באחרים שפיר י"ל דקרא דבכל ארץ וגומר לרבות חובה בנמכר לנכרי וממילא דצריך קרא לקרוב קרוב קודם גבי שדה אחוזה הרי דאתי שפיר לרבנן ולרבי לכל אחד כפי שיטתו ודו"ק היטב:

בגמרא אינו נרצע אלא בגובה של אוזן משמע דהיינו מן הסחוס כפירש"י בד"ה היאך הוא נעשה וכו': ובתורת כוהנים פ' מצורע אי גבי תנוך יכול בגובה של אוזן וכו' הא כיצד זה גדר האמצעי ופי' בקרבן אהרן דגובה של אוזן הוא הבשר החיצון הרך שהוא המקיף עכ"ל וזה אינו דהא הכא קרי לסחוס גובה של אוזן מיהא ברמב"ם כ' הגירסא בגופה של אוזן אך תמיהני דכיון דילפינן אוזן אוזן ממצורע הוי לן למימ' אין גז"ש למחצה וצ"ע.

שם וחכמים אומרים אין עבד כהן נרצע וכו' כתבו הריטב"א והרשב"א ז"ל שאלו בירושלמי וירצע בפחות מכרשינ' ותמיהני שלא הביאו הסוגי' דבכורות דף ל"ז ע"ב שהקשו קושי' זו בגמרא ומשני כאן לפסול וכאן לשחוט והמפרשים הנ"ל כתבו בשם הרמב"ן ז"ל דמאי דקאמר דבר אחר מרצע זה מרצע הגדול היא שיעור כרשינה וצ"ל דקושי' הש"ס בבכורות הוא דוקא אליבא דר"י בר יהודא דס"ל אפי' מחט וכן כתב המשנה למלך בהל' עבדים פ"ג ולענ"ד כן הוא משמעות הש"ס שם כעדשה אין פחות מכעדשה לא משמע דאין הקושי' אלא דרמי ר' יוסי בר יהודא אהדדי התם ס"ל כעדשה והכא ס"ל כמחט אבל על דברי חכמים לק"מ משום דס"ל בחמת דבעינין הנקב בשעו' כרשינה ויותר זק"ל:

שם אין עבד כהן נרצע וכו' במכילת' איתא ר' מאיר אומ' אין עבד כהן נרצע ואין עבד כהן נמכר. ועיין במשנה למלך בפ"ג מהלכות עבדים שהקשה כיון שאין נמכר האיך נרצע ע"ש שנדחק בזה והיה נראה לומר דהא דאין נמכר היינו במוכ' עצמו אבל בית דין מוכרין אותו בגניבתו והיינו משום דכ' בפסוק גבי מוכר עצמו או לעקר ואמרינן לעיל דעקר זה הנמכ' לע"ז עצמו וס"ל לר"מ דלא נאמר זה בכהן כיון דאינו ראוי לשוב למשפחתו כדאמרינן כהן ששימש בבית חוניו אסור לשמש על גבי המזבח וכדאמרינן לעיל דף כ' ע"ב הואיל ונעשה זה כומר וכו' וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מהלכות ביאת המקדש הל' י"ג א' העובד אותה בשירות כגון שנעשה כומר לע"ז וכו'. וכמ"ש הכ"מ דקי"ל כר' ששת ע"ש וכיון דר"מ סבר דמטעם זה אינו נרצע משום דאינו ראוי לשוב למשפחתו ה"נ מטעם זה כשנמכר לעקר לא הוי מכירה כלל בכהן וי"ל דס"ל דמהאי טעמא אמרינן

דכל מוכר עצמו דכתיב בהאי קרא דונמכר לך או לעקר אינו בכהן והא דאמר אינו נרצע ע"כ מיירי במכרוהו בית דין דהא מוכר עצמו אינו נרצע:

והנה בהגהת מיימוני הקשה דהא אסור לשמש בכהן והאיך נמכרו בע"ע ולכאורה הי' אפשר לומר דדוקא ישראל אסור לשמש בכהן אבל כהן מותר לשמש בכהן אחר ולפ"ז הי' אפשר לומר דטעמא דר"מ דאמר כהן אינו נמכר היינו משום דאסור לשמש א"כ משכחת נמי כהן הנרצע דמכר א"ע לכהן אך אכתי קשה מ"ט דר"י שם דאמר כהן נמכר וצ"ל דס"ל כמ"ש הסמ"ג דבשכר שרי אך אכתי לא מתרצא שפיר דהא בנרצע הוא עובדו בחנם ואפ"ה ס"ל לר' יהודא דכהן נרצע ויותר נראה כמ"ש המרדכי והביאו הרמ"א בא"ח סי' קכ"ח דכשהכהן מוחל שרי' ועיין במג"א שם שהביא ראי' דמחילה מהני מדאמר פ' הזרוע דף קל"ג דרבא הי' לו עבד כהן ודבריו ז"ל צ"ע דהא רשי' פי' שם דהוי שמעי' דבעה"ב והוא מוכרח דהא בעי' שם שיהא במכירי כהונה של הנותן דהיינו שרגיל בעה"ב ליתן לו מתנותיו ותו דלפמ"ש רשי' שם שהי' רבא עצמו כהן א"כ לפמ"ש אין ראי' מזה דישראל מותר לשמש בכהן ואפשר דראיתו מר' יוחנן דהוא הי' הבעה"ב והוא ע"כ לא הי' כהן מדהוצטרך להפריש מתנות ולפי דברי הסמ"ג אין ראי' וכן משמע במגילה דף זין דרבה שדר ביד אביי ואביי כהן הוי דאתי מבית עלי. ועיין בכתובות דף נ"ז ע"ב אלא מעתה לקוט כהן וע"ש בתו' משמע דבשכר שרי' ואפשר דכולא חד טעמא דכיון דבשכר שרי ה"ה דיכול למחול על שכרו. וק"ל:

שם בגמרא חידוש הוא וכו' לכאורה מסוגיא זו ראי' לדעת התרגם שהביא הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות א"ב דשפחה אסורה מלאו דלא יהי' קדש דלדעת הרמב"ם שם שאין בו לאו ולא גזירת חכמים אף דאיכא איסורא בשפחה שיפקיר זרעו כמ"ש הרמב"ם שם. ונראה דהיינו מסוגי' דיבמות דף ק' ע"ב הכי קאמ' לי' לאברהם לא תנסב כותית ושפחה דלא ליזל זרעך בתרה מ"מ לא שייך הא דקאמר לא שנא כהנים ל"ש ישראל כיון דבכהן איכא לאו דזונה. ונראה דא"ש לפמ"ש התו' ביבמות דף ס"א ע"ב בד"ה אין זונה וכו' דאפי' רבא דפליג על אביי בתמורה דף כ"ט ע"ב דאמר אין זונה כותית כהן לוקה עליו דבעינן לא יחלל זרעו שיהא זרעו מיוחס אחריו וס"ל לרבא דא' זה וא' זה כהן לוקה עליו היינו דוקא בזינתה כבר אבל אם לא זינתה אינו בכלל זונה א"כ שפיר משכחת שימסור לו שפחה שלא זינתה דליכא בי' לאו דזונה כיון שאין זרעו מיוחס אחריו וכן כתב המג"א סוף סימן קנ"ג דמלשון הרמב"ם ז"ל זונה כותית משמע דס"ל כשיטת התו' דבעי' דוקא שזינתה ולא כמ"ש הב"ש באה"ע סי' ויו לדעת הרמב"ם ז"ל ונראה להביא ראי' לדברי הרמב"ם ז"ל מדמיבעי' לי' דוקא בכהן ולא מיבעי' לי' אפי' בישראל אם יכול

למסור שפחה מצריות או אדומיות. ותו נהי דהא דאמר דיכול למסור שפחה כנענית הוא לשון מושאל דכל שפחה אפי' היא משאר אומות קראוהו חז"ל בלשון שפחה כנענית על שם הכתוב ויהי כנען עבד למו כמ"ש רש"י ז"ל לקמן דף כ"ב ע"ב בד"ה שדה נקנית כו' מ"מ כיון דשפחה כנענית ממש שהוא מז' אומות איכא בהא לאו דלא תתחתן דאפי' אם נתגיירה היא באיסור נתינה וכדאי' בע"ז דף ל"א דאפי' לרבנן דר"ש היכא דבא על נכריות מז' אומות דרך חתנות איכא לאו דלא תתחתן א"כ הוי לי' למיבעי' בשפחה כנענית ממש שהיא מז' אמות אם מותר למסור לו כיון דהוי דרך חתנות כדכתיב אם אדניו יתן לו אשה לדעת הרמב"ם ז"ל א"ש דכיון דאיכא לאו דלא תתחתן או עשה דמצריות לא שייך לומר הואיל וחידוש הוא כיון דשפחה בעלמא ליכא איסורא דאורייתא ודוקא בכהן מיבעי' לי' כנ"ל ודוק:

בגמרא איבעי' להו כהן מהו ביפת תואר חידוש הוא ל"ש כו' נראה דהא דלא מיבעיא לי' גבי ישראל עצמו אם מותר הוא ביפת תואר כנענית שהוא מז' אומו' או מצריות ואדומיות היינו משום דמצינו בקרא מפורש כדאי' בסוטה דף ל"ה ע"ב ושבית שביו לרבות כנענים שבח"ל ואע"ג דברייתא זו מוקמינן לה התם כר"ש אבל לר' יהודא אפי' כנענים שבח"ל הם בכלל לא תחי' מ"מ נראה דר' יהודא דרש נמי ושבית שביו במצרי ואדומי ור"ש לטעמו דס"ל ביבמות דף ע"ח דמצרי ואדומי לא נאסרו נקיבות כלל. וע"כ צריך לפרש בכנענית אבל לר' יהודא דס"ל דמצרי ואדומי נקיבות אסורות שפיר מוקי לה במצריות ואדומיות ובזה מתורץ מה שהקשה תו' בסוטה דף ל"ו ד"ה כמאן כר"ש דלמא ביפת תואר אפי' ר' יהודא מודה ע"ש ולפמ"ש דלר"י איכא לאוקמי קרא במצריות ואדומיות מנא לי' להוציא כנענית מכלל לאו דלא תחיה כל נשמה אע"כ דאתי כר"ש (ובזה מתורץ מה שהקשה הרא"ם ז"ל בריש פ' כי תצא על הסיפרי דל"ל קרא דשבית שביו לרבות כנענים שבח"ל הא בסיפרי מרבה כנענים שבח"ל מקרא אחרינא מוהי' כל העם הנמצא בה וגו'. ולפמ"ש א"ש דהאי קרא ושבית שביו אתא להתי' איסור נתינה ואיצטרך נמי קרא דוהי' כל העם הנמצא בה דאל"ה ה"א דכנענית שבח"ל הם בכלל לא תחיה כל נשמה וקרא דשבית שביו הוי מוקמינן במצרי ואדומי) וצ"ל דאפ"ה מיבעיא ליה בכהן ולא יליף מהתם משום די"ל דכהנים חמירא דהואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות. אך התוספות לשיטתייהו אזלי שהקשו עוד שם בא"ד דל"ל קרא לרבות כנעני שבח"ל מאי שנא מכהן דאמרינן הכא דמות' דלא דברה התורה אלא כנגד יצה"ר ותירצו דעיק' טעמא דר"ש מקרא וכו' הרי דס"ל דלהתי' האיסור א"צ קרא דנפקא מסברא דהואיל ואשתרי אשתרי. ונראה דקושיתם הוא דוקא ללישנא קמא דס"ל לרב דאפי' ביאה שניה מותר

משום דאמרינן דהואיל ואשתרי אשתרי אבל ללישנא בתרא דמודה רב בביאה שני' שפיר איצטרך קרא דשבית שביו לרבות אפילו ביאה שני'. אך לולא דבריהם ז"ל נראה דלק"מ אף ללישנא קמא דהא ס"ל לתוספות דמה שהותרו ביא' ראשונ' היינו במלחמה קודם גירות וע"כ ס"ל דלאו דזונה היינו אפי' קודם גירות כדס"ל לרבא בתמורה דף ל"ה דבא על הכותית לוקה משום זונה כמו שיבואר לקמן ואם כן שפיר שייך לומר הואיל ואשתרי ביאה ראשונה אישתרי נמי ביאה שניה אבל בכנענית דליכא איסורא אפי' בז' עממים בגיותן אלא בדרך חתנות כדאיתא בע"ז דף ל"ה ועי"ק' קרא דשבית שביו היינו להתיר ביאה שניה שנושא אותה לאחר שנתגייר' ואם כן לא שייך לומר הואיל ואשתרי ביאה ראשונה דהא ביאה ראשונה ליכא בה איסורא משום כנענית. וכן י"ל לפמ"ש דר' יהודה מוקי לקרא במצריות ואדומיות דגם בזה ליכא איסורא אלא לאחר גירות דלא יבא בקהל לא שייך בגיותן וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דלא יבוא בקהל דמצרי ואדומי אינו איסור אלא בקידש ובעל אבל בזנות ליכא עשה. ולפ"ז י"ל דרב ושמואל לשיטתייהו כמ"ש תוספות בסנהדרין דפליגי רב ושמואל דרב ס"ל דביאה ראשונה מותרת במלחמה אם כן י"ל דהואיל ואשתרי אשתרי ואפ"ה איצטרך ושבית שביו כנ"ל אבל שמואל דס"ל דביאה ראשונה נמי אינה מותרת אלא לאחר כל המעשים אם כן מוכח דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי מדאיצטרך ושבית שביו לרבות כנענים דהתם נמי שייך הואיל ואישתרי אישתרי כיון דביאה ראשונה נמי הוי דרך חתנות. ועוד נראה דאף לשיטת רש"י ז"ל דס"ל דביאה ראשונה היינו לאחר גירות אין קושיא דאיכא למימר באמת רב דס"ל דהואיל ואישתרי אישתרי מהכא קא יליף מדהתירה התורה אפי' בנתינה משום דהואיל ואישתרי אישתרי ואף על גב דהך ברייתא כר"ש מ"מ כבר כתבנו דאפילו לרבי יהודה קרא מיירי במצרי ואדומי ושפיר יליף מיני' ושמואל ס"ל דאיסור דכהן שאני דהואיל דריבה בהן הכתו' מצות יתירות ודו"ק:

שם ת"ר וראית בשבי' וכו' ופירש"י ז"ל אם נתן מתחילה עיניו בה ולא שלקחה למוכרה וכו' והרשב"א ז"ל פי' בענין אחר למעט אם נתן עיניו בה קודם המלחמה ויש להביא ראיה לפירש"י ז"ל ממה שאמרו ביבמות דף ס"א ע"א ר"ש אומר גיורות פחותה מג' שנים כשירה לכהונה דכתיב וכל הטף וגו' והרי פנחס עמהם וכו' וק' לי לפי לישנא קמא דרב פליג דאפי' בביאה שניה מותרת לכהן הואיל ואשתרי אשתרי א"כ מנא לי' להוכיח משם דלמא היתה מותרת לפנחס מטעם יפת תואר שהרי הביאה מן המלחמה אע"כ כיון שבשעת שביו לא לקחו לשם יפת תואר כבר אסורה וכן מוכח ממה שכתבו' תו' בפ' בן סורר דהא דגיירה אותן כשהי' בקטנות אע"ג דאין זכין לקטן מן התורה משום דגירות

שאני ע"ש ומאי קושי' דלמא גיירה אותם בתורת יפת תואר דמגיירה אותה אפי' בע"כ כדאי' ביבמות דף מ"ח וה"ה בקטנות ולפמ"ש א"ש דמוכח מסוגי' הנ"ל דלאו בתורת יפת תואר מיירי וק"ל:

שם אשת אפילו א"א וכו' והתוספות בע"ז דף ל"ו ע"ב בד"ה משום נשג"ז הקשה על מ"ד התם אישות לית להו אם כן ל"ל קרא לרבות אפי' אשת איש ותירצו שם דודאי עשה מיהא איכא דודבק באשתו ולא באשת חבירו ולכאורה קשה ואכתי לא מתרצי לפירש"י ז"ל לקמן דפי' דביאה ראשונה לא הותרה אלא לאחר גירות ולאחר גירות לא שייך אשת חבירו דפשיטא דכל גיורת מות' לישראל אפי' היה לה בעל בגיותה כיון דמגיירה גופא אחרינא היא וצ"ל בדוחק דאפ"ה כיון דרש"י ז"ל לפמ"ש התוספות בשם י"מ דמה שהתירה התורה היינו משום שנתגיירה בע"כ אם כן ה"נ איכא רבות' באשת איש כיון שנתגיירה בע"כ דמי קצת לאשת חבירו וראיתי בספ' לחם סתרים בע"ז הקשה שם דהא איסור זה לבני נח נאמרה ותירץ כיון דנאמרה ולא נשנית לישראל נאמרה ואין דבריו מדוקדקים דא"כ לא יתחייב בני נח על אשת חבירו והרי מפורש בפ' ד' מיתות דגם בני נח חייב משום ודבק באשתו ולא באשת חבירו אלא וודאי דהוי נאמרה ונשנית דהיינו כיון דנשנה בסיני לאסו' ישראל בישראל כמו גזל ושפיכות דמים דאף דלא נשנה אלא בישראל לישראל הוי כנאמר' ונשנית ואפ"ה לק"מ דאפי' לישראל בנכריות כיון דלא הותר בסיני לישראל בדנכרי באיסורי' הראשון קיימי' וכן גזל ושפיכות דמים בדנכרי ממיל' באיסו' הראשון קיימי' אלא למ"ד בב"מ דף קי"א דנפק' ליה ממעוט' דריעיך. וכן צ"ל לעיל בדברי התוספות דף י"ג ע"ב בד"ה לכ"ע בעשה דהיינו עשה דודבק באשתו דאף דהוי נאמרה ונישנית כיון דנשנה בסיני לישראל בישראל מכל מקום לישראל נמי באיסו' הראשון קיימי' ודו"ק:

דף כב.

ברש"י ד"ה שלא ילחצנה במלחמה לבוא עלי' וכו' נראה דס"ל לרש"י ז"ל בפשטות דמה שהתירה התורה נגד היצה"ר א"א לפרש דביאה ראשונה מותרת במלחמה דאם כן היה לו לפרש בהדיא בקרא. ותו דמשמעות הכתוב דוחשקתה בה ולקחת לך לאשה שהקדימה התורה ענין הליקוחין אף דהליקוחין לא היה אלא לאחר כל המעשים ולמה הקדים הכתוב בתחלה אע"כ דכוונות התורה שהתירה התורה נגד היצה"ר לגייר אותה בע"כ והיינו דקאמר קרא וחשקתה בה מותר אתה ליקח אותה לאשה דהיינו ליקוחין יש לך בה שכופה אותה לגיירה בע"כ וזהו עיקר החידוש ותו דאי נימא דהתירה התורה ביאה ראשונה במלחמה נגד היצה"ר אין טעם בזה במה שהתירה התורה עוד אח"כ

שיכול לכופה לגיירה כדאי' ביבמות דף מ"ח אם לא שנאמר שהתירה התורה שני דברים כנגד היצה"ר וזה אינו במשמעות הסוגי' דלא התירה התורה אלא ביאה ראשונה נגד היצה"ר ונלע"ד לשיטת רש"י ז"ל אם בא עליה במלחמה דכבר נתקררה דעתו באמת שוב אינו רשאי לכופה להתגייר דלא התירה התורה לכופה להתגייר בע"כ אלא כנגד היצה"ר וזה אינו אלא בביאה ראשונה והיינו דאמר קרא שלא ילחצנה במלחמה דאם יבוא עליה שוב אינו יכול לכופה להתגייר. ועוד נראה דס"ל לרש"י ז"ל דאי ההיתר הוא בביאה ראשונה הא לפי מאי דקיי"ל כרבנן דר"ש לקמן דף ס"ח ע"ב דלאו דלא תתחתן אינו אלא בז' עממין א"כ הכא דמיירי במלחמות הרשות אין איסור כלל מן התורה ותו דאפילו לר"ש אינו איסור אלא דרך חתנות כדאי' בע"ז דף ל"ו ע"ב אבל במלחמה שלא היה דרך חתנות אין כאן איסור כלל אלא דהתוס' כתבו בסוטה דף ל"ו בד"ה כמאן כר"ש וכו דהא דאמרי' דלא דברה התורה אלא כנגד היצה"ר משום דאמרינן דהלכה למשה מסיני דקנאין פוגעין בו והיינו דס"ל דבמלחמה הוי פרהסי' כמ"ש הריטב"א ז"ל בשמעתין אבל רש"י ז"ל ס"ל זה לדוחק דא"כ מאי האי דקאמר קרא שלא יקח לאביו או לבנו דהא אין בו איסור כלל דהא אביו ובנו הם בביתם ודוחק לומר דגם זה הוא פרהסי' אע"כ דעיקר ההיתר הוא לכופה להתגייר וזה לא הותרו אלא בשביל עצמו ולא בשביל אביו ובנו ועוד נר' דס"ל לרש"י ז"ל הא דאמר לעיל דפליגי רב ושמואל בביאה ראשונה דרב אמר מותר דהואיל ולא דיברה התורה אלא כנגד יצה"ר א"א לפרש דקאי על ביאה ראשונה שבתוך המלחמה דהא ס"ל לאביי בתמורה דף כ"ט דכהן הבא על הנכריות אינו לוקה משום זונה דאין זרעו מיוחס אחריו ואיך יחלוק על רב ושמואל ואפי' ללישנא קמא דפליג בביאה שניה מ"מ לא שייך לומר הואיל ואישתרי אשתרי דהיינו הואיל ואשתרי בביאה ראשונה אישתרי נמי ביאה שניה והרי בביאה ראשונה אין איסור כלל לאביי אע"כ דאף ביאה ראשונה מיירי לאחר גירות. ונראה דהתוס' לשיטתיהו אזלי דכתבו בע"ז דף ל"ו בד"ה משום נשג"ז כו' דאף לאביי דנכריות לא מיתסר משום זונה איכא איסור עשה מגזירות הכתוב דכתיב בתולה מעמיו ולאו הבא מכלל עשה עשה. אך נראה דע"כ דס"ס הוא בלשון התוספות דבתולה מעמיו כתיב בכהן גדול. אלא דכוונתם לקרא דיחזקאל דמייתי לקמן דף ע"א כי אם בתולה מזרע בית ישראל א"כ י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דדוחק הוא דנימא בזה הואיל ואישתרי אישתרי הואיל ואיסור הראשון אינו מפורש בתור ואפשר דס"ל לתוס' דמעמיו דכתיב גבי כהן גדול קאי נמי על כהן הדיוט כדמשמע ביבמות דף ע"ז ע"ב כי אם וגו' להביא גיורות מכנה ע"ש. אך מדמקשה לקמן האי קרא

רישא בכה"ג וסיפא בכה"ד ולא מקשה הכי אקרא כ"א בתולה מעמיו משמע דכולה קרא בכה"ג ומה שהקשה התוס' על רש"י ז"ל יבואר בדבריהם ודו"ק

ברש"י ד"ה ליקוחין יש לך בה וכו' שהרי אינה מתגיירה מדעתה וכו'. נראה מדבריו שכופה אותה ומטבילה אע"פ שאינה מקבלת אפ"ה גזירת הכתוב הוא דהוי גירות כדאיתא ביבמות דף י"ז ע"ב אבל אינו כן דעת הרמב"ם ז"ל בפי' י"ג מהל' מלכי' שכ' שמתגלגל עמה עד שתתרצה ומקבל עליה וס"ל לרש"י ז"ל דבכה"ג שמקבלת עליה אף שמתרצה ע"י אונס פשיטא דגירות גמור הוא דהא קמי"ל כחכמים ביבמות דף כ"ד ע"ב דא' גירי אריות וא' גירי מרדכי ואסתר גרים גמורין הם וא"כ פשיטא דתופסין קידושין ולשיטת הרמב"ם ז"ל צ"ל דהך ברייתא כר' נחמי' א"נ דחכמים דס"ל דגרים גמורין הם היינו מהאי קרא. מיהו מה שפירשי' ז"ל דקידושין תופסין בה אין לפרש שיכול לקדש אותה בע"כ דלא מצינו קידושין בע"כ כי אם ביבמה אלא דע"כ הכי קאמר קרא דלאח' הגירות בת ליקוחין היא אם מתרצית להתקדש לו ואם לא מתרצית יבא עלי' בע"כ דהיינו דהתירה התורה נגד היצה"ר לפירש"י ז"ל כנ"ל. ודו"ק:

תוס' ד"ה שלא ילחצנה במלחמה וכו' ואפי' ביאה ראשונה אינו מותר אלא אחר כל המעשים וכו' הנה הרא"ם ז"ל בר"פ כי תצא תמה על התו' דמנא להו לפרש כן פירש"י ז"ל דלא הותרו ביאה אלא אחר כל המעשים דלמא תיכף כשהביאה לביתו היתה מותרת ביאה ראשונה כמ"ש הרמב"ן ובאמת דלכאורה משמע כן מדברי רש"י ז"ל עצמו בסנהדרין דף כ"א גבי תמר בד"ה תמר אחות אבשלום וכו' וז"ל קודם שנתגיירו בלב שלם מעכה אמו ילדה לו לדוד והיתה אצלו בתורת יפת תואר ע"ש. ונראה דהתו' לשיטתייהו אזלי דס"ל דעיקר ההיתר ביפת תואר היינו אפי' בפרהסי' וכבר כתבנו דע"כ מפרשי הא דאסרה התורה ליקח לאביו ולבנו היינו ע"כ כיון שמביאה מן המלחמה לביתו הוי כפרהסי' כמ"ש לעיל וכן מוכח מדבריהם לקמן שכתבנו בשם ר"ת אבל ביאה שניה אסורה עד שתהא בביתו גיורת וישמע דמפרשי לי' דהא דאמר שלא ילחצנה במלחמה היינו ביאה שני' וכיון דס"ל להתוס' דהאיסור הוא משום דהוי פרהסי' א"כ ביאה שני' הי' מותר בביתו אפי' קודם גירות אע"כ דס"ל דכ"ז הוי פרהסיא וא"כ ס"ל דא"א לפרש כן דברי רשי' ז"ל דאין חילוק בין במלחמה ובין בביתו דהכל הוי פרהסי' וצ"ל דלא הי' לפניהם הגירסא בסנהדרין שם בדברי רשי' ז"ל כמו שהוא לפנינו אך האמת יורה דרכו דדברי רשי' ז"ל בסנהדרין מוכיחי' על הפי' שכתבנו לעיל בדברי רשי' ז"ל דעיקר ההית' הוא ביפת תואר במה שאמרה התורה ולקחת לך לאשה ולגייר אותה בע"כ ולא התירה התורה זה אלא כנגד היצ"הר אבל אם בא עלי' שכבר נתקררה יצרו שוב אינו יכול לכופה

להתגייר ואף דאין איסור מן התורה בביאת זנות זו מ"מ אם אינו רוצה להפקיר זרעו ולבוא עליה בגיותו התירה התורה לכופה להתגייר לאחר כל המעשים וזה שכ' רש"י ז"ל בסנהדרין שהיתה אצלו בתורת יפת תואר ר"ל שבתחלה הביאה לביתו בתורת יפת תואר ואח"כ בא עליה ברצונה בהיותה בביתו ואז לא היה יכול לכופה להתגייר וזה הוא שכתב רש"י ז"ל קודם שנתגיירה בלב שלם דלכאורה אינו מובן דהא היה יכול לכופה שתתגייר ולפמ"ש א"ש דכיון שבא עלי' שוב לא היה יכול לכופה להתגייר. ודו"ק:

בא"ד ומה שהקשה מתמר וכו' אלא מקודם לכן היתה מעוברת כו' כבר כתבנו לעיל מה שנראה לנו הדרך הנכון בשיטת רשי' ז"ל בכאן ובסנהדרין שם ובאמת יש לתמוה על המפרשים אלו מה שנדחק להוציא קרא מפשטי' דכתיב בנות המלך ולך כמ"ש תו' ויותר מזה מפורש כמה פעמי' בפסוקים אלו שקראה אמנון אחותי והכ' מוכח דלא היתה אחותו לא מן האב ולא מן האם וגם אבשלום אמר לה האמנון אחיך וצריך לדחוק בכל זה דכיון שגידלה בביתו של דוד קראה אחותי. ועוד יש לתמוה לדבריהם הא דקאמר שם תמר בת יפת תואר היתה מנא ליה הא דלמא נתגיירה כשהיא מעוברת ונשאה דוד בשלמא לפי' התוס' י"ל דמוכח דיפת תואר היתה דאל"ה מסתמא לא היה בא עליה כשהית' בת נכריות אבל לפירושם קשה ונר' דס"ל דבל"ז מוכח דנסבה בתורת יפת תואר דהא מעכה אם תמר היתה בת תלמי המלך גשור והוא מארץ ז' עממים כדכתיב ביהושע י"ג לא הורישו בני ישראל את הגשורי וגו' נמצא שהיתה אסורה לו מאיסור נתינה ואיך נשא אותה דוד אע"כ שהיתה יפת תואר. וכדאי' בסוטה ושבית שביו לרבות כנענים שבתוכו והיתה מותרת אליו וכיון שמוכח שהיתה יפת תואר שפיר קאמר התם תמר בת יפת תואר היתה ר"ל שלא היתה בתו כלל אלא שהיתה מעוברת כשלקחה כבר בתורת יפת תואר ולפ"ז י"ל דהוכיחו מזה היש מפרשים דלא כפי' התוס' דאי ס"ד שבא עלי' קודם גירות א"כ היאך אמרה כי לא ימנעני המלך ממך דהא היתה אסורה לאמנון מטעם נתינה כיון דהולד הולך אחרי' הרי היא נתינה גמורה ונהי דאבשלום לא הי' נתין משום דאמרו במתני' לקמן דף ס"ו ע"ב דכל מקום שיש קידושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר א"כ כיון שאמרה התורה ליקוחין יש לך בה הרי יש קידושין והוולד כשר מ"מ תמר שהיתה הורתה קודם גירות והולד הולך אחריה והית' בת נכריות כמ"ש התו' פשיטא דהוי נתינה גמורה והיתה אסורה לאמנון. אבל לשיטת היש מפרשים שהיתה מעוברת מנכרי שלא הי' מז' עממים ממילא דלא היתה נתינה דקי"ל דבאומות הולך אחר הזכר ובאמת לכאורה קשה על שיטת התו' ודוחק לומר דס"ל דתלמי מלך גשור עצמו לא הי' מארץ ז' עממים דא"כ מאי מקשה הש"ס ביבמות דף ע"ו ע"ב ותיפוק לי'

דהוי מצריות ראשונה ולא משני דפרעה עצמו הי' מעם אחר וצ"ל דס"ל כדעת הרמב"ן והרשב"א דס"ל דאיסו' נתינה מן התורה אינו אלא בדור ראשון דהיינו אותו שנתגיי' אבל דור שני אינו אלא מגזירת דוד ודוד גזר עלייהו אחר מעשה דאמנון ותמר כדמוכחי קראי ואמרינן ביבמות דף ע"ח דמצריות מעוברת שנתגיירה בנה דור שני הוי א"כ ה"נ מעכה כיון שנתגיירה כשהיתה מעוברת עם תמר דהוי תמר דור שני דמותר בנתינים לדעתם וכ"ש דא"ש לפמ"ש בחידושי כתובות ריש פרק אלו נערות דאפי' החולקים על הרמב"ן והרשב"א מודים בנקיבות שמותרת בדור שני. אך אכתי קשה לרבי יהודא לפמ"ש רש"י והתוס' ז"ל בסוטה שם דר' יהודא לא דריש ושבית שביו וס"ל דהם בכלל לא תחיה כל נשמה קשה האיך לקח אותה דוד בתורת יפת תואר. וצ"ע:

ועוד נראה דרש"י ז"ל לשיטתו אזיל דפי' ביבמות דף י"ו ע"ב ד"ה מעשרה שבטים וכו' דקסבר דכותית שילד' מישראל הולד ממזר ולפ"ז אי אפשר לומר שהיתה תמר מדוד שבא עלי' במלחמה דא"כ קשה למ"ד דהולד ממזר א"כ היתה אסורה לאמנון וכ"ש לרב יהודא דאמר הך מילתא דהיתה מותרת לאמנון הוא עצמו ס"ל בסוף פ"ק דיבמות דהולד ממזר מיהו יש לומר לפמ"ש תו' שם דר' יהודא משמי' דר' אסי אמר כן ואיהו עצמו ס"ל דהולד כשר גם י"ל דס"ל להתו' דכל כה"ג כיון שהתירה התורה במלחמה אין הולד ממזר. ודוק:

בגמרא ת"ר אם אמר יאמר עד שיאמר וישנה כו' הקשו המפרשים דל"ל אם אמר יאמר הא מוכח ממילא דבעינן ב' אמירות דהיינו בשני זמנים בתחלת פרוטה אחרונה ובסוף פרוטה אחרונה ונלע"ד דלק"מ דודאי צריך שיאמר העבד זה הלשון הכתוב בתורה אהבתי את אדוני ואת אשתי ואת בני לא אצא חפשי וא"כ מאי דדרשינן שיאמר וישנה מאם אמר יאמר פשוט הוא שיאמר כל הפסוק הזה בין בתחלת פרוטה ובין בסוף פרוטה א"כ ממילא מתורץ קושי' הנ"ל דאי לא הוי כתיב אם אמר יאמר ה"א שיאמר אהבתי את אדוני ואת אשתי ואת בני קודם פרוטה אחרונה ובסוף פרוטה אחרונה יאמר לא אצא חפשי וכמ"ש באמת המשנה למלך בפ"ג מהל' עבדים לפרש כן דברי הרמב"ם ז"ל דס"ל כן וקמ"ל דאם אמר יאמר שצריך שיאמר כל הפסוק הזה שני פעמים אף דלא שייך כ"כ אמירות לא אצא חפשי שיאמר בפעם ראשון ולשיטת הרמב"ם ז"ל י"ל דס"ל שאומר אהבתי את אדוני ב' פעמים קודם התחלת הפרוטה ואחר התחלת הפרוט' אומר לו לא אצא חפשי ב' פעמים:

ונראה עוד לפרש הא דמשמע לי' לרש"י ולהרמב"ם דתיכף כשהתחיל פרוטה אחרונה קרי לי' סוף פרוטה אחרונה ולא בעי' סוף ממש משום דהרציע' עצמ' צריכה להיות ביום

כדדריש בספרי והביאו הכ"מ שם דכ' על כן אנכי מצוך הדבר הזה היום ביום רוצעין ולא בלילה וכן משמע ממשמעות הכתוב ורצע אדוניו את אזנו במרצע דמשמע דבשעת רציעה עדיין הוא אדוני' א"כ ע"כ האמירה לא בסוף ממש והנה מלשון רש"י ז"ל בד"ה ה"ג אמר רבה וכו' כשמגיע להתחיל לסוף פרוטה אחרונה לפי חשבון גרעונה דעדיין עליו ש"פ דהוי דמי עבד וכו' משמע דאף דסתמא מעשה ידיו שבאותו שעה שוין יותר מפרוטה. מ"מ חשבון לפי ערך הדמים שנתן לו כמו גבי גירעון וכן הוא בלשון הרמב"ם ז"ל שכתב כיון שנשאר מן היו' ש"פ מדמי מכירתו נראה דנפקא להו מלשון רבא דאמר תחלת פרוטה אחרונה ולא אמר בתחילת שוה פרוטה אחרונה משמע פרוטה ממש מדמי מכירתו. ומה שדקדק רש"י ז"ל שעדיין עליו ש"פ היינו דקמ"ל שאם יזדמן לפעמים שהוזלו עבדי' מאוד ועד שמעשה ידיו שבעת ההיא לא יגיע לפרוטה מדמי מכירתו בענין שישאר זמן ש"פ בשעת אמירה כמו לענין גירעון כסף דאזלי' לקולא כדאיתא לעיל דף כ' והיינו דכתב רש"י ז"ל שיש עליו ש"פ. וק"ל:

בגמרא הא אינו אוהב רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך וכו' נראה הא דלא מייתי קרא אהבתי את אדוני דכתי' בבפ' משפטים י"ל משום דאמר לעיל דבעי' ב' אמירות א' כשהוא עבד דכתיב אם אמר יאמר העבד אהבתי וגו' וכיון דכתיב אהבתי סמוך לאמירות העבד משמע שצריך לאהוב את רבו בשעת אמירה ראשונה לכך יליף מהך קרא דכתיב בפ' ראה לא אצא מעמך כי אהבך דמיירי באמירה שהוא בשעת היציאה שצריך ג"כ לאהוב את רבו ויותר נראה דהנה הריטב"א מקשה בשם התו' הא ל"ל קרא פשיטא דאינו נרצע אלא מדעתו ומרצונו ותירצו לאפוקי שאינו אוהבו אלא שאינו רוצה לצאת מחמת עניות ע"ש. נראה הא דלא קשה להו על רישא דברייתא דאם רבו אינו אוהבו משום דכיון דרציעה מ"ע היא ה"א שמצוה על רבו אע"פ שאינו אוהב את העבד אבל על העבד בוודאי אינו מצוה כדקאמר לקמן אוזן ששמעה וכו' ולא ידעתי מאי קשה להו דאתי לאפוקי אם עושה העבד משום אהבת אשתו ואת בניו לבד וקמ"ל קרא דבעינן דוקא שיאהב את אדונו. ולפ"ז י"ל דהא דלא מייתי מקרא קמא דפ' משפטים משום דהוי מצי למימ' דהא דאמר אהבתי את אדוני לאו משום דאינו נרצע אם אינו אוהבו אלא משום דאי מאהבת אשתו ובניו לבד רוצה לעבוד למה יעשה העבד כן לרצעות א"ע הא יכול למכור א"ע עוד הפעם בפרוטה או בשטר וכמו שכתב הריטב"א ז"ל לעיל דף י"ד ע"ב דאפי' לרבנן דר"א דס"ל דמוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית אפ"ה הוא מותר בשפחה אע"כ דאינו רוצה לעבוד מאהבת אשתו ובניו בלבד אלא בצירוף אהבת אדונו ואם ימכור א"ע לא יצא במיתת האדון דע"ע עובד את הבן ולכך ניחא ליה להיות נרצע כדי שיצא במיתת האדון

שזולת אהבת אדונו אין רצונו לעבוד ולכך מייתי הך קרא דכי אהבך ואת ביתך דדריש מיניה בברייתא לעיל דבעינן שיהא לרבו אשה ובנים א"כ משמע מקרא שיהא אוהב גם את הבנים של רבו א"כ ליכא לפרושי הכי אע"כ דגזירת הכתוב הוא שאינו נרצע אלא שיהא אוהבו ואת ביתו ומה שאינו מוכר א"ע פעם שנית נראה די"ל משום שאסור למכור א"ע אלא מחמת דוחק העוני כדדריש בסיפרי מכי ימוך אחיך ועיין מ"ש לעיל בדף ט"ו בתו' ד"ה ואידך וכו' די"ל דאפי' בדיעבד אינו מוחל ונראה דהיינו טעמו דאמר לקמן מה ראה אוזן וכו' והלא כל מוכר עצמו קונה אדון לעצמו אלא שעשה כן מחמת דוחק אבל הנרצע אינו עושה מחמת דוחק דא"כ הי' יכול למכור עצמו פעם שנית ודוק:

שם מכאן שרבו חייב במזונות אשתו וכו' הנה הרמב"ם ז"ל כתב שמעשה ידי אשתו להעבד שהוא בעלה וכתב הכ"מ דהוציא זה מדקאמ' אם הוא נמכר אשתו מי נמכרת ותמה עליו המ"ל דמהאי קרא לא מוכח מידי אלא דנפקא ליה מן הספרי עצמו שהביא הכ"מ שם בתחלה אם בעל אשה הוא הוא מעשה ידיו של רבו ואין מעשה ידים של בניו ובנותיו של רבו וה"ה אשתו ונראה דכוונת הכ"מ דלא נימא כדעת הרמב"ן בפרשת משפטים דהא דאמר בספרי דאין מעשה ידיה של בניו ובנותיו לרבו היינו באינן נזונין מרבו וע"ז השיב הכ"מ דלהא לא צריך קרא כדקאמר הש"ס הכא דאם הוא נמכר אשתו ובניו מי נמכרים אע"כ דעיקר קרא אתא אפי' אם ניזונים מהאדון אפ"ה אין מעשה ידי' לרבה. ונראה דמשמע ליה להרמב"ם נמי מן הסוגי' מהא דקאמר בסמוך אבל אשתו דבת מיכל ומעבד היא וכו' משמע דמיירי דמ"י מספיקין לה למזונותיה ואפ"ה קמ"ל קרא דחייב במזונותיה ואינה צריכה ליתן לרבה מ"י דאי מ"י לרבה למאי נפקא מינה הא יכול הרב לומר לה צאי מ"י במזונותיך דלמה יגרע כח האדון מכח הבעל כמבואר באה"ע סי' ע' דרוב הפוסקים ס"ל דאף הבעל יכול לומ' צאי מ"י במזונותיך ועיין מה שכתבתי בק"א מיהו מ"ש הרמב"ם ז"ל דמ"י הוא דבעל ולא אמרינן דכיון דמ"י תחת מזונות והבעל אינו זנה אין צריכה ליתן לו מעשה ידיה כבר כתבתי בכתובת בק"א סי' קי"ד סעיף זי"ן דעיק' החיוב הוא שחייבה התורה לאדון לזון את אשתו היינו בשביל העבד לפוטרו ממזונות אשתו ואדעת' דהכי נמכר לו ומסתמא רבו פוחת מדמי מכירתו בתחלה בשביל שצריך לזון את אשתו והוי כאלו זנה העבד עצמו ולכך מ"י להעבד ע"ש ובזה נלע"ד דיש ליתן טעם הא דכתבה התורה מזונות אשתו בפרשת משפטים דהוא מיירי במכרוהו בית דין ולא בפרשת בהר גבי מוכר עצמו דכתיב ויצא היא ובניו ולא כתיב ויצא הוא ואשתו ובניו דכיון דעיקר קרא אתא לאשמועינן גבי אשתו דבת מיעבד ומיכל היא כדקאמר בסמוך וה"א דבמכרוהו בית דין אין טובה בזה לעבד כיון דאמר לעיל דף י"ח דאם היתה

דמי ממכרו יתר על גניבתו אינו נמכ' כלל ואם כן כיון דמסתמא כשחייב במזונות אשתו ואין מ"י שלו הוא נפחת מדמי ממכרו ואם כן אם הגניבה הוא כנגד ממכרו ממילא אם היה מ"י להאדון היה נמכ' ביותר והיתה דמי ממכרו יותר על גניבותו ולא היה נמכר כלל ואם גניבותו יתר על ממכרו א"כ כיון שנשאר חייב להאדון ממילא האדון נועל מעשה ידיה שהוא של העבד כיון שהיא ניזונת ע"י העבד כנ"ל בשביל החוב שהוא יתר על דמי ממכרו נמצא דאין זה טובה להעבד שיהא מ"י שלו לכך איצטרך דאפ"ה הדין כן שרבה זנה ומעשה ידה להעבד לכך הוצרך התורה לכתוב ויצא אשתו גבי מכרוהו בית דין. ודו"ק:

והנה במכילתא הביאו הרמב"ן ז"ל ר"פ משפטים והכ"מ רפ"ג מהלכות עבדים וז"ל אם בעל אשה הוא מה הוא חייב במזונותיו אף אשתו ובניו חייב במזונותיהם עדיין הי' אומר אשה ובניו שהי' לו עד שלא לקחו רבו חייב במזונותיהם שמתחלה לא לקחו אלא ע"מ כן אבל אשה ובנים שהיה לו משלקחו רבו לא יהא חייב במזונותיהם ת"ל ואם בעל אשה הוא וגו' ויצאה אשתו שתי נשים כאן א' עד שלא לקחו רבי וא' אפילו משלקחו רבו וכו'. וצריך להבין גבי אשה כתבה תור' תרי קראי ומחד קרא ה"א דוקא קודם שלקחו וגבי בנים סגי ליה בחד קרא. ולכאורה היה נראה כיון דרש"י ז"ל פי' לקמן בד"ה דלאו בני מיעבד ומיכל נינהו שקטנים הם דהיינו עד שש שנים כדאיתא בס"פ אף על פי דף ס"ה ע"ב דאח"כ אין חיוב על האב לזונה אלא מתקנות אושא ואין כופין אותו כדאיתא באה"ע סי' ע"א ואם כן י"ל דקרא דיוצא מעמך הוא ובניו בסתמא מיירי יוצא בשש כדס"ל לרש"י ז"ל וסייעתו לעיל דף י"ד ע"ב דמוכר עצמו בסתם יוצא בשש אפי' לרבנן דר"א נמצא הבנים קטנים דיוצאים עמו הם פחותים מבני שש וחייב במזונותיהם אבל אי נימא דבעינן דוקא בנים שנולדו קודם שלקחו הרי הם בשעת יציאה יותר על שש ואינו חייב במזונותיהם כלל ולא שייך שיצאו עמו וכיון דמוכח דמיירי בבנים שנולדו אח"כ ק"ו לבנים שהיה לו קודם שלקחו אלא דיש לדחות זה דמשכחת שיצא בפחות משש ויובל כדכתיב שם בקרא לפני זה עד שנת היובל יעבוד עמך וכ"ש לדעת הריטב"א ז"ל וסייעתו דמוכר עצמו נמכר לפחות משש ואינו יוצא בשש וצ"ל בדוחק דכיון דגילתה התורה גבי אשה דאין לחלק אפילו אם נשאה אח"כ ה"ה בבנים דאין לחלק ויותר נראה דמזה ראי' להרמב"ן ז"ל שכ' שם דמעשה ידי אשה ובני' להאדון ומה שאמר שם בבברייתי' יכול יהא מעשה ידי בניו ובנותיו של רבו ודין הוא מה עבד כנעני שאין רבו חייב במזונותיו מעשה בניו ובנותיו של רבו ע"ע שרבו חייב במזונותיו אינו דין שתהא מעשה ידי בניו ובנותיו של רבו ת"ל הוא הוא מעשה ידיו לרבו ואין מעשה ידי בניו ובנותיו של רבו

וכו' לא בא למעט בברייתא זו אלא שאינם שלו כדין עבד כנעני וכדין עבד עצמו אלא יכולין לומר אין אנו ניזונין ואין אנו עושין עכ"ל ע"ש. ונראה דמשמעות לשון הברייתא כוותי' דהרמב"ם ז"ל דלא כפי' הרמב"ן ז"ל דאפי' זונם אין מעשה ידי' אשה ובנים של רבו מדממעט בברייתא דוקא בניו ולא אשה עצמה משמע דלא בא למעט אלא כשאין זן אותם דאינו יכול לכופם למעשה ידיהם מק"ו מעבד כנעני דכופה את בניו הנולדים אצלו למעשה ידיהם משא"כ באשה דלא שייך ק"ו זה דאם יחד שפחתו לעבדו כופה אותה למעשה ידיה מצד עצמה. ולפ"ז גם בבנים אין ק"ו אלא בבנים הנולדים אחר כן דבכה"ג בעבד כנעני כופה את הבנים הנולדים אצלו למעשה ידיהם אבל להנולדים מקודם אפי' בעבד כנעני בנים שנולדים מקודם שקנה אותן אינו יכול לכופם למעש' ידיהם וכיון דע"כ קרא דויצ' מעמך מיירי בבני' שנולדו אחרי כן הרי דמוכח דחייב במזונותיהם אפי' נולדו אח"כ וכ"ש קודם ונראה דלא קשה להרמב"ן ז"ל מהא דקאמר בסוגי' אבל אשתו דבת מיעבד מלאכה היא וכולי דמשמע דמיירי במספקת מ"י למזונותיה כנ"ל לפי מה דאיתא באה"ע סי' ע' דרוב הפוסקים ס"ל דאף הבעל יכול לומר לה צאי מ"י במזונותיך במספקת אם כן למה יגרע כח האדון מן הבעל צ"ל דמיירי באינה מספקת והא דקאמר דאשה בת מיעבד ומיכל היא היינו משום דס"ל להרמב"ן ז"ל שם דהאדון צריך ליתן לה מזונות אפי' למ"ד מזונות אשה לאו דאורייתא כיון שדרך כל הארץ לפרנס אדם אשתו ובניו וכו' אם כן צריך ליתן לה מזונות לפי כבודה אף שהוא יותר מכדי חיי' ונראה דכמו כן אינה מחויבת לעשות מלאכות כבידות אלא לפי כבודה כדין הבעל עם אשתו במ"י כמבואר באה"ע סי' פ' והיינו דקאמר דה"א כיון דבת מיעבד ומיכל ויכולה לעשות מלאכות כבידות לפרנס את עצמה כדי חיי' אינו מחויב לזונה לפי כבודה קמ"ל קרא דמחייב האדון לזונה לפי כבודה ומעשה ידי' של האדון כמו הבעל עצמו ונראה די"ל לדעת הרמב"ם ז"ל דאינה נותנת מ"י להאדון אינו חייב במזונותיהם אלא כדי חייהם דהוא מזונות דחייב לאשתו מן התורה לדעת הרמב"ם ז"ל כדאית' באה"ע סי' ס"ט. וכן בבניו ובנותיו אינו חייב אלא בכדי חייהם וכדאי' שם סי' ע"א אבל מה שחייב באשתו לפי כבודה אין האדון חייב דהא חכמים תקנו זה כנגד מעשה ידי' וכיון דמעשה ידיה לבעלה אין האדון חייב בו כנ"ל. וק"ל:

דף כב:

והלך זה וקנה וכו'. כבר כתבנו לעיל דגרע ממוכר עצמו מפני דוחקו לדמי מכירתו והיינו דכל מוכר עצמו שמקבל מעות על מכירתו נקרא מוכר ולא קונה אבל זה שנרצע כדי לקבל עליו עבודת האדון באהבתו נקרא הוא קונה את האדון לעצמו ומה שאמר

אוזן ששמע וכו' יש לפרש מה שענש התורה את האוזן בזה יותר מבכל המצות ששמע האוזן משום לפי מאי שכ' הרמב"ן ז"ל בפרשת יתרו בשם המכילת' שאמר השם אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים קודם כל המצות משל למלך וכו' כשתקבלו מלכותי אנזור עליכם גזירות וכו'. ואמר הטעם שראוי שיקבלו עליהם מלכותו שיעבדוהו כיון שהוא פדה אותם ממצרים. וכן פירש"י ז"ל אשר הוצאתיך כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי וזה שמעו כל ישראל כמ"ש חז"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעו כדי שיקבלו עול מלכות שמים ממש נמצא זה שמוכר עצמו בחנם ומקבל עליו עול עבודת אחרים פוגם בדיבור אנכי ה' אלקיך ששמעו מפי הגבורה נמצא הוא מיקל בחוב קבלת עול מלכות שמים וכיון שמיקל בזה מיקל בכל המצות כמו שאמר במכילת' הנ"ל אם מלכותי אינכם מקבלים גזרתי האיך אתם מקבלין וכו' וז"ש כי לי בני ישראל עבדים היינו מ"ש אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים ומה שאמר ר"ש ברבי בשעה שפסחתי על המשקוף וכו' אין לפרש בעבור שהציל את הבכורים דאם כן אין זה ענין לכל ישראל וגם אין ענין למ"ש כי לי בני ישראל עבדים אלא הענין הוא מה שאמר הקדוש ברוך הוא בתחלת התראה בשמות ד' כה אמר ה' בני בכורי ישראל ואומר אליך שלח את בני ויעבדני הרי שאמר בלשון עבודה לכל ישראל. וכן היה בהזאות הדם על המשקוף והמזוזת שהיתה עבודה זו כשירה בכל ישראל כמו שאחז"ל ג' מזבחות היה במצרים ואין זה דומה לשאר היתר הבמות בזרים שלא היה בהן מתן דמים שנקרא עבודה מפני שהריגת בכורים היה ע"מ זה שיהיה כל ישראל עבדים להשי"ת כמ"ש שלח את בני ויעבדני ולכך התיר באותו שעה עבודה לכל ישראל וז"ש שפסחתי על המשקוף אמרתי כי לי בני ישראל עבדים כי עי"ז אמר הקדוש ברוך הוא שלח את בני ויוציאם מעבדות לחירות וזהו דקאמר והוצאתם מעבדות לחירות וכו' וק"ל. ובחידושי התורה הארכתי בזה:

בתוספות ד"ה מה נשתנה אוזן וכו' יש במדרש וכו' י"ל עוד דרך רמז שאותיות שהם אחר אותיו' מרצע היינו אחר המ"ם מ"ם אחר' שהרי הוא כפול' ואחר הר' הוא ש' ואחר הצדי ק' ואחר הע' פ' הרי אותיות משקוף רומזת על נתינת הדם על המשקוף ואותיות שלפני מרצע דהיינו אותיות שלפני מ"ם הוא למ"ד ולפני ר' הוא ק' הוא כמנין שני פעמים מזוזה שמספרו ס"ה ושני פעמים ס"ה הוא ק"ל. והוא רומז על נתינת הדם על שתי המזוזות ואותיות שלפני צ"ע של מרצע הוא ס"פ והוא רומז לדם אשר בסף ויש בדברי התנאי' האלו סודות נפלאים אשר העלימו בדברים אלו ואפס קצהו רמזנו בחידושי תור' ולפי

שהתנ' העלים כוונתו להסתיר בלבוש נאה כדמיון חומר וצורה שהחומר מלבוש לצורה וצורה נעלמת בו ומאירה בו לכך אמר שדרש המקרא זה כמין חומר. ודו"ק:

שם אי מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים וכו' לכאורה קשה לפי מאי דקימ"ל בב"ק דף צ' בעבד של ב' שותפין כר' אליעזר דאינו יוצא בשן ועין דבעינן עבדו המיוחד לו וכתבו התוס' שם בד"ה איש ואשה כו' עבד של ב' שותפין שלזה הגוף ולזה הפירות ע"ש ואי נימא דעבד כנעני יוצא ביובל א"כ לא הוי אלא קנין פירות כדאי' בגיטין דף נו"ן דמשוה מוכר שדהו בשעת היובל למוכר שדהו לפירות א"כ ליכא למימר דנילף עבד משדה אחוזה שיצא ביובל מדאמרה התורה דיוצא בשן ועין וכתיב בי' עבדו המיוחד לו ומיהו בהא איכא למימ' דיש לחלק בין מכירה בשנת היובל דאפ"ה מקרי גופו קנוי ובין מכירה לפירות דאדעתא דפירא נחית כדעביד הש"ס צריכותא שם בגיטין. ונראה דע"כ צ"ל כן דאל"כ תקשה ל"ל קרא גבי אמה עברי' דלא תצא כצאת העבדים דאינו יוצא בשן ועין תיפוק לי' דלא הוי עבדו המיוחד לו דהא יוצאת בשנים וביובל וע"כ ש דאפ"ה מקרי קנין הגוף כמ"ש לעיל דף כ' גבי אם בגפו יבא ע"ש וה"ה דאיכא לשנויי הכא גבי עבד כנעני מיהו אכתי קש' דהאיך הוי אפשר לומר דעבד כנעני יוצא ביובל דהא כתיב גבי תרומה וקנין כספו הם יאכלו בלחמו וכתיב תושב ושכיר לא יאכל בו למעט ע"ע ונרצע אע"ג דגופו קנוי כיון דאינו אלא קנין שנים אינו אוכל בתרומה א"כ מוכח דאין עבד כנעני יוצא לחירות ביובל. ונראה פשוט דהא דקאמר מה שדה אחוזה חוזרת לבעלים ביובל אף עבד כנעני חוזר לבעלים ביובל לאו בעבד כנעני שקנה מן הנכרי הוא מיירי שיצא לחירות דאדרבא כיון דהיא אחוזתו ראוי' שלא יצא ממנו כמו שדה אחוזה שירש מאבותיו ותו מדאיצטרך קרא גבי ע"ע שיצא ביובל מכלל דעבד כנעני אינו יוצא ופשיטא דלא דמי כלל לשדה אחוזה שקנה מן ישראל אלא מיירי בישראל שקנה עבד מישראל חבירו שיחזור ביובל לבעלי' הראשונים כמו שדה אחוזה וכמו שיבואר לקמן דכולה מתני' מיירי הכל בישראל שקנה עבד מחבירו ישראל ממילא דלא קשה משן ועין ומתרומה דאיכא לאוקמא בבעלים הראשונים וע"ז משני דכתיב לעולם דבבעלים הראשונים פשיטא דלא צריכי קרא דהרי היא אחוזתו כדמוכח מאכילת תרומה כנ"ל וע"כ קאי לבעלים שניי' ועיין בסמוך ודוק:

בתוספות ד"ה לעולם וכו' דא"כ לשתוק קרא מיני' וכו' לכאורה משמע מדבריהם דלאו ממשמעות דקרא ילפינן אלא מיתור' ואפשר לומר דממשמעות יליף לפמ"ש הרשב"א ז"ל דעיקר קרא דבהם תעבודו לכדדרשי' מיני' דכל המשחרר עבדו עובר בעשה דאי משום דרשא דהכא הוי סגי בלעולם לחוד א"כ לפמ"ש דע"כ קרא מיירי בלוקח עבד

מישראל חבירו שלא יחזור ביובל לבעלי' הראשוני' ע"כ א"א לפרש לעולמו של יובל דא"כ לא שייך בי' עשה דבהם תעבודו דהיינו שאינו רשאי לשחררו דהאיך יכול לשחררו כיון שחוזר ביובל לרבו ראשון כדאי' בירושלמי שהביאו תו' בב"ק דף צ' בד"ה הקדש וכו' ולא מצינו עבד משתחרר וחוזר ומשתעבד וכו' א"כ ממילא מוכח משמעות הכתוב דלעול' ממש קאמר דלא שייך למפסק קרא דלעולם קאי על לוקח ובהם תעבודו קאי על בעלים הראשונים. ודוק:

בגמרא תנא אף בחליפין וכו' כבר כתבנו לעיל דף חי"ת ע"א בלשון התוס' ד"ה מה ניהו חליפין דלשיטת החולקים על הר"ת שם דס"ל דאין חליפין בנכרי ע"כ צ"ל דהכא מיירי בקונה מישראל חבירו אלא דלכאורה יש לדקדק דמאי מקשה הש"ס ותנא דידן מ"ט לא תני חליפין הול"ל דמתני' מיירי בין בקונה מישראל ובין כשקונה אותו כשהוא נכרי וכשהוא קונה אותו כשהוא נכרי אינו נקנה בחליפין וכן קשה לי לדעת רש"י ז"ל דמשיכה בנכרי במטלטלי אינו קונה כדאיתא בי"ד סי' ש"כ סעיף וי"ו דאי נימא דס"ל כדעת ר"ת דיש חליפין בנכרי קשה הא דמקשה לקמן לתנא ברא דליתני משיכה הא ע"כ הא דמשיכה קונה בעבד היינו מדין מטלטלין וכיון דמשיכה אינו קונה בנכרי דילמא מיירי ברייתא אפי' כשלקחה כשהיא נכרי ואי ס"ל לרש"י ז"ל כדעת החולקים על ר"ת דחליפין ליתא בנכרי ומקשה שפיר על הברייתא מדחשיב חליפין א"כ לא מקשה הש"ס הכא על מתני' מידי כנ"ל ונלע"ד דמזה ראי' למ"ש תוס' לעיל דף י"ד ע"ב בד"ה הואיל וכו' דאפי' בקרקעות נכרי אינו קונה בשטר וכך כתבו התוס' בב"ב דף נ"ד בשם הר"ת בד"ה כותי מכי מטי זוזי לידי' כו' דישראל גופא לא קנה בשטרא אלא מספר המקנה מדכתיב בירמיה והתם ישראלי' הוי ע"ש א"כ נראה דה"ה עבד דלא יליף אלא מהקיש' דשדה דאינו נקנה מן הגוי בשטר וא"כ ע"כ לא מיירי מתני' בקונה מן הנכרי אך צ"ע בי"ד סי' רס"ז סעיף ג' כתב להדיא דנקנה בכסף ובשטר ובחזקה בין שקנאו מעכו"ם ובין שקנאו מישראל וצ"ע מנא ליה זה דהא בח"מ סי' קצ"ד סעיף א' פסק שם דעכו"ם אינו קונה קרקע אלא בשטר עם נתינת הכסף וכן ישראל הקונה מעכו"ם וכו' ודוק:

והנה הריטב"א ז"ל כתב יש סוברים בעבד כנעני דאינו קונה את עצמו בקנין חליפין מדלא תנא וקונה א"ע בחליפין וכן משמע בש"ע י"ד שם דלא כמ"ש תו' לעיל דף ח' בד"ה מה ניהו וכו' ולענ"ד נראה דאין ראי' זו מוכרחת לפי מה שהוכחנו לעיל דף ג' בתוס' ד"ה ואשה וכו'. דחליפין אינו מהני אלא בסודר עצמו של הקונה אבל אם אמר הילך חפץ זה בחליפין ויקנה פלוני לא מהני א"כ לר"מ דס"ל בכסף ע"י אחרים ולא ע"י עצמו דאין לזכות לעבד בלא רבו וכיון דלא משכחת חליפין ע"י אחרים כנ"ל וע"י עצמו

נמי לא דהא אין לו סודר דאין זכות לעבד וכו'. וכיון דלא תנא אליבא דר"מ לא תני נמי אליבא דרבנן:

אך נראה לפמ"ש רש"י ז"ל לעיל דף י"ו בד"ה גופו קנוי וכו' וכי כתב לי' לשון שחרור ונתן לי' נפק דלא גרע מעבד כנעני דנפק בשטר א"כ משמע דעבד כנעני אינו יוצא בחליפין דאל"ה ע"ע נמי יוצא בחליפין משום דלא גרע מעבד כנעני וע"ע אינו יוצא בחליפין כדאיתא לעיל דף ח' וכמ"ש תוס' שם מקרא דמכסף מקנתו דאינה נקנה בתורת תבוא' וכלים ולפמ"ש תוס' שם דעבד כנעני יוצא בחליפין קשה דמנא לי' דע"ע יוצא בשטר כדתניא לעיל דף י"ו בברייתא דהיינו בק"ו מע"כ הא איכא למיפרך מה לעבד כנעני שכן יוצא בחליפין ולכאורה הי' נראה לומר דברייתא דלעיל אתי' כר"מ דלא משכחת בי' שיצא עבד כנעני בחליפין כנ"ל ולפ"ז מתורץ קושיות התו':

שם בד"ה אמר רבא וכו' דהא דלא חשיב במתני' שטר וכו' ולפמ"ש י"ל דמתני' אתי' כרבנן דר"מ דלדידהו ליכא למילף מעבד כנעני דאיכא למיפרך מה לעבד כנעני שכן יוצא בחליפין אך לפמ"ש לעיל דף י"ו דהא דעבד עברי יוצא בשטר ילפינן במה הצד מעבד ואשה שפיר יש לומר דעבד כנעני יוצא בחליפין ואפ"ה אין ע"ע יוצא בחליפין כיון שאינו נקנה בחליפין וילפינן שטר בע"ע במה הצד ודוק:

שם בגמרא אמר שמואל עבד כנעני נקנה במשיכה וכו' עיין בספ"י שכתב הטעם משום דמשיכה מועיל בכל מקום כמו שמצינו במציאה ומתנה ונכסי הגר אלא דר' יוחנן ממעט מטלטלין מוכי תמכרו ממכר לעמיתך אבל בקרקע הי' מועיל אלא דאין דנין אפשר משאי אפסר ודבריו אינם מובנים הא היא סוגיא מפורשת בגיטין דף כ"ב ע"ב גבי עציץ נקוב דהעציץ נקנה במשיכה וזרעים שבו אינם נקנין במשיכה הרי להדי' דאפי' במקום שאפשר במשיכה אינו קונה בקרקע גם מ"ש דמשיכה קוה במציאה תמיהני דלדבריו ז"ל ה"ל להוכיחו משום דאף לרבי יוחנן דס"ל דמעות קונות מן התורה ע"כ המוכ' קונה המעות במשיכה לרשותו הרי דאף לרבי יוחנן מהני קנין במשיכה ועיקר פלוגתייהו דרבי יוחנן ור"ל היינו כיון דוודאי דבמכיר' כשזה מושך החפץ חייב בדמים או להיפוך במשיכת המעות נתחייב ליתן החפץ דאדעת' דהכי נתן המוכ' החפץ או הלוקח המעות ובחיוב הזה פליגי אם הוא בא ע"י משיכת הפירות או ע"י משיכת המעות. וכן בכל הני דחשיב בריש פרק הזהב דחד חשיב פירי וחד חשיב טבעא היינו באיזה דבר שיהא המשיכה משא"כ במציאה ובמתנה ובנכסי הגר שאין שום חיוב כנגדו בוודאי מועיל המשיכה וכן נראה דאם נתן העציץ עם הזרעים במתנה אז נקנה לו אף הזרעים תדע דהא אם כתב גט על עלה של עציץ נקוב ונתנו לה העציץ עם הזרעים כשר מדאורייתא

כדאיתא שם אלא דרבא סביר' ליה שם דפסול מדרבנן שמא יקטום הרי דהאשה קונה העציץ עם הזרעים והיינו משום שאין שום דבר שהיא מתחייבת כנגדו. ועיין בבית יוסף באה"ע סי' קכ"ט דמדמה קנין הגט לשאר קנינים (אך דבריו צ"ע וכמ"ש בחידושי כתובת דף פ"ו ע"ב) נמצא הכא גבי עבד דמתחייב במעות נגד משיכת העבד קשה מנא ליה דהא גבי קרקע לא מהני זה כלל והעיקר נראה דכיון דעבד הוא דבר המטלטל אלא דהוקש לקרקעות. וכבר כתבו התוספות לעיל דף ג' ע"א בד"ה ואשה בפחות משוה פרוטה וכו' דמהקיש' ילפינן רבוי קנינים ולא מיעוט קנינים אם כן כיון דבלאו הקישא הוי בכלל מטלטלין לא אתי הקישא למעט משיכה ומה שהקשה בספ"י דלר' יוחנן צ"ל הא דמהני משיכה בלבד ע"כ משום דשייך גבי נמי שמא יאמרו נשרפו חטיך בעלי' שלא יטריח הלוקח להצילם ואם כן היה להם לתקן ג"כ שלא יקנה בכסף כי היכא דתקנו בכל מטלטלין דמעות קונות. ולענ"ד יש ליישב לפמ"ש לתרץ קושית הסמ"ע בחה"מ סי' קצ"ח ס"ק זי"ן דאם כן מה"ט גם בק"ס לא הוי ליה לקנות ותי' דכל זמן שלא קיבל המוכ' מעות טרח ומציל ע"ש שתרוצו דחוק וכתבנו שם דהטעם הוא בכל זמן שלא קיבל המוכ' מעות הוי על המטלטלין ש"ש כיון דתפוס להו אזוזי וכיון דהוי ש"ש ממילא טרח ומציל דלא חשו חכמים לאונס אלא היכא דיכול להציל וכיון דהוי ש"ש הוא חייב עליהן אם לא טרח ומציל ואין כאן חשש שמא יאמרו נשרפו חטיך וכו' אלא בקנין כסף שקיבל המעות. ולפ"ז י"ל דבעבדים דנתמעטו מדין שמירה דש"ש פטור עליהן אין מקום לבטל קנין כסף יותר משאר קנינים כגון שטר וחזקה וחליפין ולא רצו חכמים לבטל כל הקנינים בשביל חששא זו משום תקנות השוק אבל לקנות במשיכה שפיר תקנו משום חשש זה שיטרח הלוקח במשיכה להציל ודוק:

שם הגביהו רבו לו לא קנאו וכו' כ' הרשב"א ז"ל דהלכה כר' שמעון דהא שמואל ורב אשי סברי כוותי' דהגבהה היינו מטעם משיכה ואינו מובן במאי פליגי ר"ש ורבנן והיה נראה לכאורה דא"ש אליבא דר"ל דס"ל בב"מ דף מ"ו ע"ב דמשיכה מפורשת מן התורה והיה מזה סייעת' לשיטת הפוסקים דס"ל הלכת' כוותי' וכמ"ש התוספו' בב"מ דף מ"ח ד"ה נתנו לסיטון ומקשה התם מר"ש דמתני' שם ומשני אליב' דר"ש לא קאמינא דס"ל דבר תורה מעות קונות ומדאמרינן בבכורות מדישראל בחדא נכרי נמי בחדא אם כן י"ל הא דפליגי הכא היינו בעבד כשקונה אותו כשהוא נכרי דלת"ק ס"ל דמשיכה בישראל ממילא דבנכרי אין משיכה קונה ואין סברא לומר כיון דנעשה בקנין זו עבד לישראל זכיותיו וקניותיו בא כא' ודינו כישראל ז"א דכבר כתבנו לעיל דף חי"ת כיון בשעת קנין לא טבל עדיין דינו כנכרי ור"ש לטעמי' דס"ל דבר תורה מעות קונות בישראל ממילא

בנכרי קונה במשיכה וכ"ש בהגבהה. ולפ"ז היה אפשר לומר דשמואל אתי' ככ"ע ומיירי בישראל קונה עבד מחבירו דקונה במשיכה לכ"ע. אך מלשון הש"ע בי"ד סי' רס"ז משמע דאין חילוק בין קנאו ישראל מישראל ובין אם קנאו מנכרי וצ"ל משום דלרבי יוחנן ליכא לפרוש' הכי ברייתי' דהא ס"ל גם אליבא דרבנן דמעות קונות דבר תורה וכ"ש לפמ"ש לעיל דלפי דעת ר"ת כשקונה אותו כשהוא נכרי אינו קונה בחזקה כלל דכל קנינו אינו אלא בכסף א"כ ע"כ ברייתא דכיצד בחזקה מיירי בקונה מישראל ע"כ צ"ל דטעמ' דת"ק דמשיכה בעבד אינו קונה אפילו בקונה מישראל משום דס"ל דדינו כקרקע ממש ושמואל ורב אשי מסתמא סברי נמי כרבי יוחנן דהלכתא כוותי' וס"ל דהלכתא כר"ש. ודו"ק:

שם השתא דאמרת הגביהו הוא לרבו קנאו וכו' הקשה בתוספות רי"ד דאימא אה"נ. ולכאורה הי' נראה דקושית הש"ס הוא דאם נאמר באמת כן תקשה הא דאמ' לעיל דף ט"ז דאין אמה עבריה נקנה בחזקה משום דכתיב והתנחלתם אותם. אותם בחזקה ולא אחר בחזקה ל"ל קרא הא ממיל' נדע דאין נקנית בחזקה מדאינה נקנית בביאה כדאמ' לעיל ובעלה זו נקנית בביאה ואין אמה עבריה נקנית בביאה. ובזה הוי א"ש הא דמקשה לרבנן ופי' רש"י דהא אגבהה ליה ולא מקשה נמי לר"ש דקי"ל דהלכתא כוותי' וכ"ש לגירסא שהביא הראב"ד ז"ל דת"ק לא פליג בהא הוי לי' להקשות אלא מעתה אשה שקנתה עבד כנעני שתקנה אותו בביאה. ובזה לא שייך מה דמשני דהכא זה נהנה וזה נהנה דאכתי תקנה אותו בהגבהתו. ולפמ"ש א"ש משום דהוי מצי למימר אין ה"נ אך מדמקשה אח"כ שלא כדרכה מאי איכא למימ' ע"כ צ"ל דאין הקושי משום הוכחה דאמה עברי' כנ"ל דבהא אין הוכחה אלא דקושי' הש"ס הוא מדלא מצינו קנין בענין זה. ואפשר לומר דהא דלא מקשה לר"ש משום דלדעת הפוסקים בי"ד סי' ר"ל דכל מקח שנעשה באיסור אינו קונה. וכיון דבשפחה איכ' אסור' ע"כ קושי' הש"ס דמשכחת לה במקום דליכא איסורא כגון בעבד עברי דמות' בשפחה א"נ בממזר כדאית' לקמן דף ס"ט משא"כ גבי אשה שקנת' עבד דלא משכחת בי' התיר' בשום מקום. ומיהו אכתי הוי מצי להקשות שיקנה עבד כנעני ע"י שיחד שפחתו אליו. ובזה יקנה אותו דפשיט' שיכול לקנות כל דבר ע"י עבדו ושפחתו ומיהו מה שפי' רש"י מטעם הגבהה משמע דסביר' לי' דאף על גב דלא נתכוון לקנות בהגבהה אלא בביא' אפ"ה מהני כיון דעל כל פנים נעשה הגבהה. וכבר כתבנו לעיל דף ג' בתוספות ד"ה ואשה דמשמע הכי מירושלמי שהביא הרי"ף ומסוגי' דלקמן ד' מ"ח ומזה ראי' לדברי הריטב"א שם. אך לולי דבריו ז"ל הי' נראה דלאו מטעם הגבהה אלא לפי שכתב הרשב"א בשמעתין דהטעם בכל אלה דחשיב ברייתא הוא מטעם

שהם עבודת עבד ובהגבהה לרבו הטעם הוא שגוף האדון נהנה מגוף העבד ע"ש. ולפ"ז נראה דעיק' קושי' הש"ס מטעם הנאת תשמיש שגוף האדון נהנה מגוף העבד ולא מקשה מאינך משום דהתם הטעם משום דהוי עבודת עבד משא"כ בביא' לכך מקשה מהגבהה דהטעם הוא משום הנאת גופו. ולפ"ז א"ש טפי דנתכוון לקנות בביאה. ובזה מתורץ דלא מקשה לר"ש שיקנה את העבד במה שיחד שפחתו אליו כנ"ל דזהו לא הוי הנאת גופו של אדון. וכן משמע ממאי דמשני הקישו הכתוב משכבי אשה וכו' דלפירש"י מטעם ההגבהה קשה מה ענין זה למשכבי אשה ודו"ק:

בגמרא שם שלף לי מסאני ואמטינהו לבית' וכו' לכאורה האי ואמטינהו לביתא הוא מיות' ואין לומר שחשש שלא ימות באותו שעה כשישליף מסאני ויהי' זה חזקה מה שישמש אותו להוליך המסאני דהא קיי"ל בח"מ סי' קצ"ב ורע"ה דאכילת פירות לא הוי חזקה בנכסי הגר אלא בהתיר לו מנעלו וכיוצא בו הטעם משום דהוא תשמיש דגופו וגופו נהנ' ממנו אם כן מה שהוליך המנעול לביתו לא הוי אלא אכילת פירות ולא הוי חזקה. ונרא' דהיתה כוונתו כשיב' לביתו יקנה אותו מדין חצירו המשתמרת וקונה אותו אף על פי שאינו עומד בצד ביתו. (אך צ"ע בתוס' ב"ק ד' י"ב בד"ה ל"ל וכו דמשמע דאין עבד נקנ' מטעם חצר) אלא דלפ"ז צ"ל ללישנא קמא דגדול היה דהא דלא חשש שיקנה א"ע בדרך הילוכו קודם שיבא לביתו משום דקיי"ל בכל זכיי' דאם לא ידע אינו זוכה אם כן כיון שהעבד בדרך לא ידע שמת הגר לא זכה בעצמו עד שיבוא לביתו ויקניהו מר זוטרא מדין חצירו ולפ"ז לפמ"ש התוספות בד"ה א"ד בשם ר"י דלרבנן דאבא שאול א"צ לזכות בעצמו דהוי מיתת הגר כמו גט אם כן ע"כ צ"ל דאתי' כאבא שאול ואפי' אי נימא דגם לרבנן מהני כשזה פי' לחיים וזה פי' למית' מ"מ הא דאמר אמטינהו לביתו ע"כ צ"ל דהא דלא יצא העבד מקודם לחירות משום דס"ל כאבא שאול. וכיון דלא ידע לא זכה בעצמו ויותר נראה דללישנא קמא היה הקנין בשליפות המנעול והאי דקאמר ואמטינהו לביתא לאו מטעם קנין הוא דקאמר אלא לפרסם שהוא עבדו וכה"ג מצינו ביבמות דף מ"ו בהדי דדלי רישא ממיא אנחי ליה זולט' דטינא על ריש' ואמרו ליה זיל אמטי לבי מרך ע"ש וע"כ לאו מטעם חזקה הוא שהרי כבר טבל לשם עבדות ותו דה"ל אכילת פירות אלא לפרסם שהוא עבדו. אך ללישנא בתרא נראה כיון דאמר לעיל דעבד קטן כבהמה דמי דאם קראוהו ובא אצלו הוי משיכה וכתב הסמ"ע בסי' קצ"ו סעיף ה' דה"ה באומר לו שילך לביתו. וכיון שאינו הולך לדעת עצמו ה"ל משיכה אם כן ה"נ כל הדרך שילך לביתו הכל הוא מן הקנין מדין משיכה. ובזה א"ש דקשה לכאורה במאי פליגי לישנא בתרא ולישנא קמא דנהי דלפירש"י ז"ל יש לדחוק דלא כאבא שאול אבל לפיר"י דגם

ללישנא קמא ס"ל כאבא שאול אם כן במאי פליג אלישנא בתרא. ולפמ"ש י"ל דלישנא בתרא אתי לפרש הא דהוצרך לומר אמטינהו לביתא ויש לכוין זה בפירש"י ז"ל ד"ה וא"ד קטן הוי ואעפ"כ הוצרך לכל זאת וכו' והיינו שהוצרך לומר שישליף מסאני ואמטינהו לביתא תא דהיינו מחשש זה שמא ימות בתוך זה הזמן ולא המתין עד שמת. ודו"ק.

דף כג.

בגמרא והא קמ"ל ע"י אחרים אין ע"י עצמו לא אלמ' אין קנין לעבד וכו'. לכאורה צ"ל כמ"ש התוספות ישנים דהא דקאמר ר"מ בכסף ע"י אחרים לאו לגופו איצטריך אלא לדיוק' דעל ידי עצמו לא והוא דחוק תו יש לדקדק בלשון אלמא גם מ"ש רש"י ז"ל דאין קנין לעבד בלא רבו משום צד הוא מיותר ונראה דהא לכאורה קשה הא דקאמר הא קמ"ל וכו' דהא ע"י אחרים לגופ' איצטרך דאף דזכות הוא לו אפ"ה איצטריך לאשמועינן דהא רבא יליף לעיל דף ז"ן ע"א דהילך מנה והתקדשי לפלוני דמהני נתינה דאחרים מהך דעבד כנעני אם כן מאי פשיטות' הוא בעבד כנעני. ונראה משום דלר' מאיר דס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו בשום צד אם כן מוכח מקרא דכתיב גבי שפחה והפדה לא נפדתה דמפרש בו קנין כסף ע"כ ע"י אחרים אם כן מאי קמ"ל דהא מפורש בקרא וע"ז משני דהא גופא קמ"ל דה"א דיש קנין לעבד וכו' ובהכי מיירי קרא אבל ע"י אחרים ה"א דלא מהני וקמ"ל דאין קנין לעבד. ומזה מוכח דקרא מיירי ע"י אחרים והיינו דקאמר אלמא משום דאין קנין לעבד בלא רבו ולא משכחת בשום צד ע"י עצמו כדפירש"י ולא מתוקמה קרא דוהפדה אלא ע"י אחרים אם כן אצ"ל דר"מ אתא לדיוקא אלא דהא גופ' קמ"ל דמהני ע"י אחרים כדמוכח מקרא. אך לפ"ז קשה דאם כן מה מקשה לקמן הש"ס אליבא דחכמים בכסף ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי מכדי שמענו וכו' וכיון שכתבנו דלר"מ מוכח דנתינה דאחרים הוי נתינה משום דלא משכחת קרא דוהפדה לא נפדתה אלא ע"י אחרים משום דס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו אם כן מאי קושי' לרבנן דלמ' רבנן לשיטתייהו דס"ל דיש קנין לעבד ואיכא לפרושי קרא דוהפד' ע"י עצמו וממילא איכ' למימר דנתינה דאחרים לא מהני כלל ונלע"ד ליישב דע"כ א"א לומר כן דא"כ הא דאמר רבא לעיל בהילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני אינו אלא אליבא דר"מ ולא אליבא דרבנן דהלכתא כוותיהו אלא ע"כ היינו משום דלפי האמת ע"כ ז"א בשלמא לפי הס"ד דלא אמר ר"מ בכסף ע"י אחרים היינו דוקא מדעתו שפיר י"ל דיליף מקרא דוהפדה כנ"ל אבל לפי מאי דמסיק דמוכח דר"מ ס"ל בכסף ע"י אחרים הוא אפי' שלא מדעתו ע"כ ליכא למימר דיליף מקר' דוהפדה דהא איכ' לאוקמ' קרא מדעתו ומשום זכי' דהוי כאלו הכסף שלו דאף על גב דאינו נפדה ע"י עצמו וקיי"ל דזכי' הוא מטעם שליחות

וכיון דהוא אין לו יד לקנות איך מצי משוי שליח מ"ו י"ל כסברת הש"ס לקמן לרשב"א דאף על גב דהוא לא מצי עביד מ"מ מצי משוי שליח כיון דהוא שייך בזכיי' דאחרים א"נ אף על גב דאין לעבד שליחות מ"מ י"ל דזכיותו ושחרורו באים כא' כי היכא דס"ל לר"מ דגיטו וידו באים כא' ואין לומר דהא קרא והפדה לא נפדתה מיירי בחצי' שפחה וחציה בת חורין כדאיתא במתני' בכריתות וכיון דאכתי היא חצי' שפחה לא שייך לומר דזכיותה ושחרורה באים כא' דהא אכתי אין לה יד כיון דהיא חצי' שפחה ואכתי מוכח דלאו מטעם זכי' זה אינו דמצי לאוקמ' קרא בשפחה של שני שותפין כדמוקי בש"ס בגיטין דף מ"ב ונפדית ע"י אחרים מיד א' דכיון דאינה נשארת אצלו שפיר י"ל דזכיותה באים כא' וע"כ הא דס"ל לר"מ דנתינה דאחרים מהני אפילו שלא מדעתו לא מקרא יליף אלא מסברא דנפשיה וה"ה לרבנן ושפיר מקשה הש"ס. ודו"ק:

שם אימא סיפ' וכו' בשטר ע"י אחרים וכו'. והא קי"ל וכו' ופירש"י ז"ל והא מעשים בכל יום שהעבד מקבל גיטו לכאורה קשה לפי מה דאי' בב"מ דף י"ט גבי מצא שחרור עבדים דלאביי דס"ל עדים בחתומים זכין לו משתחרר העבד למפרע משעת חתימה א"כ לא משכח לכאורה בשטר ע"י עצמו שיצטרך לומר דגיטו וידו באין כא' דכיון דהיכ' דמט' לידו הוא משתחר' למפרע משעת חתימה הרי דבעידנא דמטא לידו כבר אית ליה יד ואע"ג דבעינן דמטא לידו כדאיתא בב"מ שם ה"מ דמטא לידו כו' היינו שהי' דעתו של האדון להתנות שלא יועיל השחרו' אלא בתנאי שלא יבא לידו אבל מ"מ אית ליה יד כיון שהו' משתחרר למפרע ודוקא לר"מ שפיר אמרי' לעיל דקמ"ל דגיטו וידו באין כא' דכיון דס"ל לר"מ דחוב הוא לו שייך עבז"ל אף דאח"כ הוא משתחרר מדעתו מ"מ בשעת חתימה מסתמ' הוא חוב לו א"כ לא משכחת לרבנן. ע"י עצמו אלא בעומד וצווח מעיקר' שאינו רוצה בשחרור א"נ כשמשחרר בעדי מסירה בלא עדי חתימה לר' אלעזר דס"ל דעדי מסירה כרתי. ולפ"ז קשה לפירש"י ז"ל דהקושי' הוא ממעש' בכל יום שהוא משתחרר ע"י עצמו דהא לא מיבעי' לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי דאין קיום הגט אלא בחותמיו ואפי' לר"א דס"ל דעדי מסירה כרתי מ"מ תקנות חכמים היא שהעדים חותמים על גט מפני תיקון העולם כדאי' בר"פ השולח וא"כ כיון דמסתמא איכא עדי חתימה הרי היא משתחרר למפרע ואפי' לפי' הרשב"א ז"ל דלאו ממעשים בכל יום הוא דמקשה אלא מסוגיא דפ"ק דגיטין דאמרי לי' רבנן לר"מ דהוי חובה משום דאי בעי זרק לי' גיטא ולפ"ז שפיר הוי אפשר לומר דמשמע משם דאפי' עומד וצווח מהני דאי לאו הכי אכתי חוב הוא לו דאי בעי עומד וצווח מ"מ מאי מקשה הש"ס בתר הכי לערבינהו וליתנינהו בין ע"י עצמו ובין ע"י אחרים דכיון דע"י עצמו לא משכחת אלא בעומד וצווח דאל"ה

לא שייך גיטו וידו באין כאחד ע"י אחרים לא מהני בעומד וצווח אפי' לרבנן א"כ לא מצי ליערבינהו כיון דלא משכחת להו אלא בתרי גוונ' והי' נראה מזה דסוגי' זו באמת לאו לאביי אתי' אלא כרבה ורבא דפליגי עליו שם בב"מ דף ל"ה. ולפ"ז מתורץ קושי' המפרשים על גירסת הספרים דלא גרסי בדרשב"א אף בשטר ומפרשי דכולה סיפא רשב"א היא א"כ קשה על אביי דמשני לקמן איפוך דאכתי קשה דרשב"א אדרשב"א דהא קאמר שם אליבא דר"מ דאין קנין לאשה וה"ה בעבד וכו' ומתני' קאמר בכסף ע"י עצמו. ודוחק לומר דאליב' דר"מ ולי' לא ס"ל ותו דבתוספתא איתא בהדי' דהא דקאמר רשב"א אף בשטר ע"י אחרים הוא אליבא דר"מ ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דלאביי לא צריך לשנוי' דרשב"א היא כנ"ל ודוק:

בגמרא בעי רבה לרשב"א עבד כנעני מהו וכו'. לכאורה קשה טובא דאי' ביבמות דף מ"ז ע"ב גבי יפת תואר רשב"א אומר אעפ"י שלא קיבלה כופה ומטבילה לשם שפחות וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה הרי דס"ל דיוכל לשחרר בע"כ וכיון דס"ל דאין גטו וידו באין כאחד ע"כ משחררה ע"י אחרים א"כ מוכח דאפי' עומד וצווח יכול לשחררה ונהי דלפי' הראשון של התוספות בד"ה מה שיעשה שליח כו' י"ל דפשיטא לי' ע"י אחרים אפילו עומד וצווח מהני אבל לפי' השני של תוס' דמספקא לי' אי מהני בעומד וצווח ופשיט לי' דלא מהני קשה מסוגי' הנ"ל ואפשר לומר דלפי מה דאמר שם דרשב"א יליף מקרא דכל איש מקנת כסף דרבנן מוקי להאי קרא כדשמואל דמפקיר עבדו אין צריך גט שחרור א"כ ממילא לרשב"א משמע דס"ל דמפקיר עבדו צריך גט שחרור א"כ י"ל דמפקירה בתחילה וכיון דמפקירה יש לה יד ויכול לשחררה אבל אין לומר דכופה ומשחררה ע"י כסף דאחרי' כדאמר לעיל דבין לאביי דמשני הואיל וקני לי' בע"כ וכו' ובין לרבא דמשני דכסף קבלת רבו גרמה לו זה דוקא בעבד שיכול למוכרה לאחרים משא"כ ביפת תואר דכתיב בה ומכר לא תמכרנה וכ"ש לפמ"ש בספ"י דהא דאמר רבא קבלת רבו גרמ' לו היינו משום דס"ל דמפקיר עבדו אין צריך גט שחרור א"כ לפמ"ש דמשמע שם דרשב"א ס"ל דמפקיר עבדו צריך גט שחרור א"א לתרץ הכי ע"כ צ"ל כנ"ל. ודו"ק:

תוס' ד"ה מהו שיעשה שליח וכו' יש מפרשים וכו': וכן מפרש הרשב"א בחידושיו היכא דאמר העבד לאחר. לכאורה קשה על רשב"א ז"ל לפי פי' זה הא דקאמר בסמוך דר"מ ס"ל אין קנין וכו'. ורמי דר"מ אדר"מ וכו' הא לפי מאי דמסיק לעיל דר"מ במתני' מיירי שלא מדעתו כשינוי' דאביי ורבא י"ל דר"מ בכסף אפי' ע"י אחרים קאמר וכ"ש על ידי עצמו וצ"ל דמוכח מדקאמרו רבנן בכסף על ידי עצמו דאין לפרש דס"ל ע"י עצמו ולא ע"י אחרים דהא ס"ל לרבנן דזכות הוא לו וע"כ צ"ל דס"ל לר"מ על ידי אחרים ולא על

ידי עצמו דאל"ה במאי פליגי. אך לפמ"ש הרשב"א דכולה חכמים דמתני' הוא רשב"א אם כן י"ל דס"ל לרשב"א דחוב הוא לעבד וס"ל דבכסף על ידי עצמו ולא על ידי אחרים ופליג אר"מ בין לשינוי' דאביי ובין לשינוי' דרבא כדבעי לאוקמ' לעיל לרבנן ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא תנינ' וכו'. אם כן למאי דאוקמ' כרשב"א שפיר נוכל לפרושי הכי והא דמהני בשטר על ידי אחרים היינו משום דמוכח מן התורה דכתיב או חפשה לא ניתן לה ולא משכחת אלא על ידי אחרים בשלמא לפי' השני שכתבו התוס' דע"י אחרים בעינן דוקא שיעשה שליח ע"כ דמיירי מדעתו אם כן ממיל' דליכא לפרש בכסף ע"י עצמו ולא על ידי אחרים דמדעתו אמאי לא אבל לפמ"ש הרשב"א כפי' הראשון א"כ אף למאי דפשט רבה דמהני על ידי שליח מ"מ מהני נמי אפי' שלא מדעתו ושפיר איכא לאוקמ' מתני' שלא מדעתו וצ"ל כיון דפשט דילפינן לה לה מאשה דיכול העבד לעשות שליח אם כן כיון דס"ל לרשב"א דבשטר מהני ע"י אחרים ע"כ ס"ל דזכות הוא לעבד דאי לאו הכי מנא ליה דמהני בשטר שלא מדעתו דהא איכא לאוקמא קרא דחופשה לא ניתן לה מדעתה ע"י שליח אע"כ דס"ל דזכות הוא לו אם כן בכסף מהני נמי ע"י אחרים והא דקאמר במתני' ע"י עצמו ע"כ היינו אף על ידי עצמו אם כן ממיל' מוכח דר"מ ס"ל בכסף דוק' על ידי אחרים ולא על ידי עצמו דאל"כ היינו חכמים. ודו"ק:

תוס' ד"ה דאמר רב הונא וכו'. ואי הוי דוקא שלוחי דידן וכו' לכאורה קשה מאי קמ"ל רב הונא הא קי"ל בכל הקדשים בשינוי בעלים כשרים אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה ואי ס"ד דבעינין שליחות דבעלים אם כן כיון ששינה בשליחות וצריכין הבעלים להביא קרבן אחר בטלה שליחותו ולמה כשרים. ומיהו לכאורה יותר קשה דהא משמע בר"פ האיש מקדש דשחיטה וודאי בעי שליחות דהא ילפי' שליחות משחיטות הפסח וקשה דהא תנן במתני' בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה ואמאי נימא כיון ששינה בטל השליחות ודוחק לומר ששינה מדעת בעלים. ונראה בזה דאין זה נקרא שינוי בשליחות עצמו כיון שבגוף השחיטה עשה שליחותו וכן משמע מסוגי' דנדרים שם דקאמר התם למיפשט ממתני' דהכהנים שפיגלו במקדש דמזידין חייבים הא שוגגים פטורי' ואמאי לימא לתקוני שדרתיך ולא לעותי וקשה דמה בכך הא כיון שבטלו השליחות ממילא פסול הקרבן כיון שנשחט בלא שליחות ודוחק לומר דהקושי' הוא מלשון שפיגולן פיגול דמשמע ליה שחייבין עליו כרת וא"ל דלפמ"ש התוספות דהוי נמי שלוחי דרחמנא אף שבטל השליחות דבעלים אכתי הוי שלוחי דרחמנא דאם כן פשיטא דפסול הקרבן דהא בעי למיפשט מזה דשלוחי דרחמנא נינהו ומשום הכי פסול וע"כ צ"ל דאכתי השליחות קיים בשחיטה עצמו והיינו

דקאמר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי פי' דהשליחות קיים לתקוני. וכן משמע מהא דאמר בכתובת דף ל"ג ע"ב דמשני בטובח ע"י אחר ומשמע דהשליח מעצמו שחט לע"ז ולא צוה אותו כמ"ש המשנה למלך כמבואר בחידושינו שם הרי דמחייב המשלח על הטביחה ולא אמרינן כיון דשחט לע"ז ואסרי' הוי שינוי בשליחות משמע דלא הוי שינוי בזה לשליחות השחיטה וק"ל:

בגמרא אמר רב ששת דכ"ע אין קנין וכו'. כתב הרשב"א ז"ל דיש מפרשים הטעם דלא מהני לרבי מאיר בעל מנת שאין לרבו רשות בו משום דס"ל לר"מ דהמתנה על מה שכתוב בתורה התנאי בטל. ולכאורה קשה דהא אמר דפליגי נמי באשה שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בו ובאשה הוא מתקנות פירות מדרבנן וכ"ש דקשה טפי על אביי דמנ' ליה להפוכ' ברייתא דלמא טעמא דר"מ משום הכי כיון דאמרינן בכתובת דף נ"ו דטעמא דר"מ משום דעשו חיזוק בשל תורה הא בדרבנן תנאו קיים ורבי יהודה פליג עליה וס"ל דבדאורייתא בדבר שבממון תנאו קיים ולרבנן תנאו בטל אם כן ממילא כיון דמה שקנה אשה קנה בעלה הוא מדרבנן מתקנות פירות ממילא אזלי לשיטתייהו דסתם רבנן דר"מ הוא רבי יהודה. ולכך סבירא ליה לר"י דתנאו בטל ור"מ ס"ל בדרבנן תנאי קיים ויש ליישב משום דאיתא שם דמקשה והרי פירות דרבנן ולא עבדו רבנן חיזוק ומשני אביי לכל יש כתובה ולא לכל יש פירות הרי דבפירות לא שכיח כולי האי וסבירא ליה לר"י דלא עבדו חיזוק אם כן אכתי קשה דרבי יהודה אדרבי יהודה. ותו כתבו שם התוספות בד"ה הא מדרבנן תנאו קיים וכו'. ותימא דהא שמעינן ליה לר"מ בתרומת מעשר של דמאי וכו'. ותירצו דבאיסורי ס"ל לר"מ דעשו חיזוק בדרבנן כשל תורה א"כ הכא דלענין מעשר דאיכא איסורא לר"מ תנאו בטל ואף דלא שכיח הא שמעינן ליה דעשו חיזוק אפי' בדמאי ודמאי לא שכיח כדקאמר בכתובת דלא עשו חיזוק בדרבנן גבי חמרין שנכנסו לעיר וכו' משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן הרי דבמלת' דלא שכיח ס"ל לר"י דלא עשו חיזוק אפי' באיסור' ור"מ ס"ל דעשו חיזוק אפי' בדרבנן א"כ שפיר צריך להפוכי פלוגתייהו וממילא א"ש ההוא דנדרים שהביאו התו' בהמודר הנאה מחתנו וכו' כמאן אזלא שמעתא דרב כמאן כרבי מאיר היינו נמי משום דהתם הוי איסורא וס"ל לר"מ דאפי' בדרבנן עשו חיזוק. ועמ"ש בזה בלשון התוס' ודוק:

ועוד נראה דלפ"ז צ"ל הא דפליגי בעבד אף דס"ל לרבי יהודא דבדאוריית' היכ' דאיכ' איסור' התנאי בטל כדקאמר שם דדוק' בדבר שבממון התנאי קיים הרי בעבד איכא ביה איסורא שיצא לחירות וצ"ל דס"ל דבעבד כיון דעיקר הוא ממון כדקאמר לעיל בכסף דקבלת רבו גרמה לו דינו כדבר שבממון ואפשר לומר עוד דלהכי קאמר לקמן שנתנו לה

ע"מ שתפדי בו את הפירות ולא קאמר סתם שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בו משום דכשנתנו לה סתם הוי ליה כדבר שבממון כיון דרשות בידה לעשות כל דבר ואפילו אם תפדה אח"כ את הפירות אין סברא שיחזור ויתבטל משום דהוי איסור' כיון דכבר נתקיים אבל כשנותן לה על מנת שתפד' בו את הפירות בלא חומש הוי ליה כאיסור' מיד. וכיון דע"כ צריך להפוכי דלא תקשה דר"י אדר"י. וממיל' צריך לומר טעמא דר"מ אף על גב דזכות הבעל אינו אלא מדרבנן היינו משום דע"מ שתפדי וכו' ה"ל איסור' כנ"ל. ולפ"ז י"ל דהא דמשני בפסחים דף פ"ח ע"ב בההיא דגדי וטלה שנתן לו הרועה ע"מ שאין לרבו רשות בו דהיינו כרבנן אליב' דרב ששת כמ"ש התוספות בשם ר"ת ולא משני באמת כגון שאמר לו הרועה שתצא בו ידי פסח היינו משום דאז הוי כאיסור' דמודה רבנן בדאוריית' בדבר איסו' דהתנאי בטל כיון שהתנה בפירוש שיצא בו ידי פסח. ולכך מוקי כשנתנו לו סתם כגון על מנת שאין לרבו רשות בו וכיון דהוי מתנה לכל דבר הוי דבר שבממון תנאו קיים. ומיהו מסתימת הרשב"א ז"ל שלא הזכי' דבפירות הוי דרבנן אפשר לומר דסביר' ליה דעד כאן לא אמרינן שם דבדרבנן התנאי קיים אלא בתחילת הנישואין כשמתנה על תקנת' דרבנן אבל כשכבר קנה בתקנת' דרבנן כבר הוי שלו מדאוריית' וכמו שמצינו בכל הקנינים שתקנו חז"ל לענין מכירה דהוי שלו לגמרי אפי' לקדש בו את האשה לכך כשמתנ' אחר הנשואין על מנת שאין לבעלה רשות בו דהוי כמתנה בדאורייתא וצ"ע בסבר' זו. ודו"ק:

דף כד.

רש"י בד"ה אלא בזוזי דידה וכו' דנכסי מלוג וכו' עיין ברשב"א ז"ל שיישב דברי רש"י ז"ל הא דאמר לקמן במעש' שני כיון דאית לי' פירות חשיבה כדידי' היינו משום דהתם אינו יכול למכו' את הקרן וקרנ' קאכיל ולא הבינותי דבריו חדא דלא מצינו זה שיהא הבעל אוכל את הקרן בדבר שאינו עושה פירות כדאית' בכתובת דף ע"ט דעל כל פנים בעינן שישא' לה קצת מהקרן ואף לפי' הרי"ף שם שהכריע הרשב"א כוותי' כדאית' בב"י סי' פ"ה מ"מ בפירות תלושין ליכ' מאן דפליג שיאכל הבעל הקרן. ותו דהך מתני' דמעש' שני דאין מוכרין אותו אתי' כר"מ דס"ל מעשר ממון גבוה הוא כמ"ש הרע"ב בריש מעשר שני. ונראה דיש לפרש שירשה מאבי' מעשר שני במחוב' כדקי"ל בי"ד סי' של"א סעיף נ"ה דבהבי' שליש יכול להפריש המעשרות וכ"ש אם כבר נגמרו וקי"ל דפירות המחוברין הם לבעל כדאית' באה"ע סי' פ"ה אם כן הפירות הם לגמרי לבעל. וכן משמע קצת מלשון רש"י ז"ל ד"ה דאייתו מבי' נשא וכו'. וירשתם עם שאר נכסים והיינו כל השדה עם הפירות. מיהו מ"ש הרשב"א דלדעת רש"י ז"ל בנתין ע"מ שתפדה את

הפירות וז"ל ובהא נמי איכ' למימר דכיון דלדבר זה בלבד נתנו לה כאלו כולו של בעל חשבינן לה משא"כ בנ"מ שלה וכו'. וזה דוחק דמשמעות לשון רש"י ז"ל דס"ל דכשנתנו לאשה מתנה אף הקרן לבעל דדמי למציאתה ומ"י כדפירש"י בד"ה קנין דאשה ובעלה בעלמ' איצטריכ' וכו'. וכן כתב הב"ש בריש סי' ל"ז דמתנת הבת לאבי' כמו מציאתה. ועיין מ"ש שם בק"א ומה שהקשה תוספות מירושלמי הגע עצמך מתנה וכו' י"ל דהיינו שתוכל לומר שנתן לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה. ויותר נראה דבאמת דבהך סברא גופא מספקא לי' להש"ס דאי נימא דכיון דהקרן שלה אינה צריכה להוסיף חומש א"כ פשיטא דאיש אמר רחמנא ולא אשה דלא שייך בזה פלוגתא ואין סברא לומר דבהא פליגי אי חשוב שלו מחמ' קנין פירות דהא איפכא שמעי' להו דר"מ ס"ל קנין פירות כקנין הגוף דמי ור' יהודא ס"ל דלאו כקנין הגוף דמי כדאי' בב"ק דף צ' וע"כ צ"ל דאף דס"ל ר"מ דכקנין הגוף דמי מ"מ לענין פדי' לא חשיב כבעלים א"כ מאי טעמא דתנא קמא אע"כ דקנין הפירות הוי כשלו אלא דפליגי בנתן לה אחר מתנה על מנת שתפדה בו את הפירות אם יש לבעל פירות או לא ולפ"ז יש לתרץ מה שהקשו המפרשים לעיל למאי דמשני לעיל במתני' רשב"א היא דס"ל בכסף ע"י עצמו א"כ קשיא דרשב"א אדרשב"א אליבא דאביי דמשני איפוך ועמ"ש לעיל בזה. ולפמ"ש י"ל דאביי דמהפך לי' לא מוקי כלל דנתנו אחר אלא בזוזי דיד' דהיינו מנכסי מלוג שלה ופליג' בקנין פירות ואזל' לשיטתייהו דר"מ דס"ל דקנין הפירות כקנין הגוף דמי חשיב כדידיה ולפי שינויא דרבא דאף לר"י דס"ל ק"פ לאו כקנין הגוף דמי ואפ"ה כיון שיש להבעל קצת זכי' בו צריך להוסיף חומש וכמו שיבואר בסמוך אליבא דר"מ. והנה הרשב"א ז"ל מפרש דסוגיא דידן היינו שנתן לה הבעל במתנה דאין הבעל אוכל פירות. ולכאורה קשה דהא אכתי משועבד לבעל לפירי פירות כדאי' בגיטין ר"פ הזורק בתוס' שם וצ"ל דמתנה מועטת לא שייך פירי פירות כמ"ש לקמן בלשון התוס' מיהו קשה דלפ"ז מאי מקשה דילמא מיירי בזוזי דידה והיינו שנתן לה הבעל במתנה או שנתן לה אחר ע"מ שאין לבעל' רשות בו ואפי' לר"מ דס"ל דמעשר ממון גבוה הוא וא"כ לא קנה הבעל כדקאמר בסמוך מ"מ משכחת כשנתן לה אחר הפירות והיא הפרישתם נמצא דממילא דר"מ ורבנן לשיטתייהו אזלי דלר"מ דס"ל דאין קנין לאשה בלא בעלה הוי המעשר דהבעל ואינה צריכה להוסיף חומש ולרבנן המעשר שלה וצריכה להוסיף חומש וכן קשה להיפוך דהוי ליה לאוקמ' כשנתן לה הבעל שדה שממנה בא המעשר והמעות נתן לה אחר ע"מ שתפדה בו את הפירות דלר"מ זכה בו הבעל וכשהיא פודה בו שליחותא דבעל קא עבדי ובאחר דמי. ונראה דאף לפי מאי דמסיק כיון שהפירות שלו הוי כדידיה היינו לחומרא אבל באמת

כיון שהגוף שלה חשיב נמי כדידה א"כ בכהאי גוונא ניחא דנימא דקנה הבעל הזוזי או המעשר לפירות מ"מ כיון שהגוף שלה אין לפדות בלא חומש וכן כתבו התו' בב"ק דף צ' דאף לר"ה דס"ל קנין פירות כקנין הגוף דמי מ"מ לח הוה ממש כדידי' וכיון שיש לה קצת זכי' בו צריכה להוסיף חומש כנ"ל ולפ"ז קשה קצת על הרשב"א ז"ל דבמעשר דלא שייך פירות הוי אף הקרן שלו א"כ שפיר י"ל כשנתן לה אחר את הפירות והיא הפרישתה את המעשר נמצא לר"מ דקנה הבעל ממש הוי המעשר דבעל ממש וכיון שהיא פודה בזוזי דידה שנתן לה הבעל במתנה אינה צריכה להוסיף חומש ולפי מה שכתבתי לעיל הוא הנכון ודו"ק:

תוס' ד"ה ור"א אומר וכו' ושמואל אמר אפי' אמר לה מה שתרצי עשי וכו'. והנה הרמב"ם וש"ע פסקו כשמואל (ופירשו המפרשים דס"ל דגם שמואל ס"ל כר"מ אלא דס"ל דמה שתרצי עשי היינו נמי בדבר פרטי) והקשה דהא הלכה כרב באיסורי ותו קשה דהוא נגד הסוגי' דהכא דמוקי לה בע"מ שתפדה בו את הפירות דהוי ליה כמו שתרצי ואפ"ה משני אביי איפוך ואמאי הא לא גרע מע"מ שתרצה ודוחק לומר דאביי מוקי לה באומר סתם ע"מ שאין לבעלך רשות בו דאין לשון הש"ס משמע כן. ואפשר לומר דס"ל לרמב"ם ז"ל דהיינו טעמא דפסק רב כר"מ ולא כחכמים משום דכבר כתבנו לעיל דאף בדרבנן ס"ל לר"י דעשו חיזוק והתנאי בטל היינו משום דפירות לא שכיחא כנ"ל כדאמר בכתובות שם דס"ל לר"י דרוב עם הארץ מעשרין הן דלא שכיח לא עשו חיזוק. אך נראה דכל זה הוא אליבא דשאר שינוי' שם בכתובות דף כ"ד אבל לרב דס"ל שם דברייתא דהחמרין דמוחלפת השיטה א"כ ס"ל לר"י דעשו חיזוק באיסורא אפי' במידי דלא שכיח ולכך פסק רב כוותי' דר' יהודה דר"מ ורבי יהודה הלכה כרב יהודה והש"ס דמסיק שם כמאן אזלי הא שמעתי' דרב כר"מ היינו אליב' דאמת דלא קימ"ל כהאי שינוי' דרב דמוחלפת השיטה וממילא אתי' שמעתת' דרב כר"מ וקי"ל כר' יהודה. ובזה מתורץ מה שפסק הרמב"ם ז"ל כשמואל שם אע"ג דקימ"ל כרב באיסורא דכיון דטעמא דרב דס"ל בהאי דחמרין דמוחלפת השיטה דס"ל כר' יהודה וכיון דמסקנא דהש"ס שם בכתובות דף כ"ד ודף נ"ו דאינו מוחלפת השיטה ולהכי אמר שם דאתי' שמעתת' דרב כר"מ וממיל' לית הילכת' כוותי' ודו"ק:

ועוד נראה די"ל דרב ושמואל לשיטתייהו אזלי כדאי' בריש פרק אלמנה לכה"ג מנין לעבר שקנה עבדי' ואשה שקנתה עבדי' שיאכלו בתרומה ע"ש וכתבי התו' שם בד"ה ועבדים שקנתה עבדים כו' דאפי' לר"מ דס"ל דאין קנין לעבד בלא רבו וכו' מ"מ משכחת עבד שקנה עבדים במפקיר עבדו שיאכל בתרומה ונראה דזהו לרב דס"ל בגיטין דף מ"ב

דמפקיר עבדו יוצא לחירו' וצריך גט שחרור אבל לשמואל דס"ל שם דמפקיר עבדו אין צריך גט שחרור א"כ קשה לר"מ מהאי קרא דקנין כספו דהאיך משכחת בעבד שקנה עבדים צ"ל דמודה ר"מ בע"מ שתירצו דהוי כדבר פרטי דמהני גם בעבד ומשכחת בכה"ג. והנה הרמב"ם ז"ל אף דפ' בהלכות עבדים פ"ח דמפקיר עבדו צריך גט שחרור מ"מ פסק הרמב"ם ז"ל בהל' תרומות דמעוכב גט שחרור אינו אוכל בתרומה ואם שהוא אינו אוכל כ"ש שאינו מאכיל לעבדים כדאיתא שם וכן פסק הרמב"ם שם וע"כ צ"ל כשמואל דמה שתרצי תעשה מהני ונראה דהא דמפרש הש"ס הכא הברייתא בע"מ שתפדה בו את הפירו' היינו דומיא דמה שתירצו תעשה דאף דקנתה אותו אפ"ה לא קנה בעל כיון שאמר שתעשה אותו דבר ואפ"ה לא קשה על אביי דמהפך וס"ל אליב' דר"מ דקנה יתהון בעל מקרא דקנין כספו היינו משום דרשב"א לשיטתו דס"ל ביבמות דף מ"ח דמפקיר עבדו צריך ג"ש ואיכא לאוקמי קרא במפקיר עבדו כמ"ש התוס' וא"ל בכל זה דאינו מוכרח מקרא דקנין כספו דאיכא לאוקמי קרא באשה שקנתה עבדי' דמדאורייתא אין לבעל פירות וכמו שכתבנו לעיל דף יו"ד ע"ב גבי ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה ע"ש מ"מ נראה עיקר כמו שכתבתי כאן דפשטא דקרא מיירי בעבד אלא דגם אשה בכלל קנין ועיין מ"ש בכתובות בק"א סימן פ"ה סעיף י"א ודו"ק:

בא"ד דאמרי' התם בן סורר ומורה אינו חשיב עד שיגנוב וכו' התו' בסנהדרין דף ע"א כתבו דר"א מוקי לה כשנתן לה בעלה מתנה משלו ולכאורה קשה על תירוצם דהא כתבו התוס' בר"פ הזורק בההיא דתיזל ותיחד ותפתח ואע"ג דאין להבעל פירות מ"מ פריך מה שקנתה אשה קנה בעלה דאין מכרה ומתנתה קיים ואפי' אי נימא דר"י בר' יהודה שם מיירי קודם תקנת אושא מ"מ משועבד לו לפירי פירות כדאי' בסי' פ"ה סעיף זיין ועיין ב"ש סי' ק"ח סעיף יו"ד וצ"ל דס"ל דדוקא בדבר מרובה שראוי' לקנות מן הפירות קרקע אבל בדבר מועט לא שייך פירי פירות כדפריך בריש פרק הכותב כיון דאכלינן לפירי פירי פירות מהיכא ומשני בדשייר וה"ה דהוי מצי למימר דכותב לה בעודה ארוסה כדמשני ר"א בריש פרק הזורק:

בא"ד יכול להיות דבאשה לא קנה הבעל כו' לכאורה הוא תמוה דא"כ מנא לי' דפליגי ר"מ ורבנן באשה כלל ומנא לי' לאוקמ' הך דרב בנדרים שם כר"מ דלמ' באשה לא פליגי כלל ודוחק לומר דסוגי' דהתם כאביי דמשני איפוך והיינו משום דאף דאין לדמות אשה לעבד מ"מ אין שייך סברות הפוכות דר"מ מחמיר בעבד ומיקל באשה ורבנן הקילו בעבד ומחמירין באשה ואפי' אי נימא דפלוגתייהו בעבד בדבר פרטי ופלוגתייהו באשה בעל מנת שאין לבעלה רשות בו סתם מ"מ לא שייך סברות הפוכות וצ"ל איפוך ולהכי קאמר

התם דרב כר"מ ויותר נראה לפרש דבריהם דהא דשאני אשה מעבד היינו מהאי טעמא גופ' דהוי כמתנה בשעת מתנה ואע"ג דא"א שלא יקנה הבעל דידה כידו מ"מ על דעת זה הוא נותן ע"מ שיתן לה הבעל במתנה דזה הוא שאמר מה שאתה נותן לפיך וזה מהני באשה שיכול הבעל ליתן לה במתנה משא"כ בעבד והיינו שכתבו דאשה שאני דאפי' היה כל הגוף שלו הי' יכול ליתן לה במתנה משלו ואין לו בה פירות וכתבו עוד דכ"ש הכא דהגוף בל"ז שלה ואין לו בו אלא פירות דיכול למחול וליתן לה הפירות שוב מצאתי בספ"י שכתב ג"כ הפי' כן בדבריהם. ולפ"ז י"ל דהא דאמר דאתי' דרב כר"מ דוקא דהא דס"ל לרב דבעי ע"מ שאתה נותן לפיך דוקא ולא לדבר אחר פרטי משום שכתבו התוספות בר"פ הזורק דאפי' במתנה של הבעל שייך מה שקנה אשה קנה בעלה משום דאם מכרה ונתנה אינו קיים והיינו משום ירושה או משום פירי פירות ולכך בעי שיאמר על מנת שאתה נותנות לפיך דבזה לא שייך לא ירושה ולא פירי פירות כדאמרינן בר"פ הכותב כיון דאכלינהו כנ"ל. ולפ"ז שפיר קאמר התם דזהו דוקא לר"מ דלרבנן מהני אפי' בשאר דבר פרטי כיון דמהני אפי' בעבד ואפשר דס"ל דעל מנת מה שתרצי תעשי הוי כדבר פרטי וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל אלא דלר"מ כיון דלא מהני דבר פרטי בעבד אלא דבאשה שאני משום דהוי כנותן מתנה ע"מ שיתן לה הבעל במתנה וזה לא מהני אלא במה שאתה נותנות לפיך דאל"כ אכתי קנה בעלה לענין ירושה ולענין פירי פירות ולפ"ז הא דמוקי לה הכא דפליגי בע"מ שתפדה בו את הפירות ואף דמודה ר' אליעזר באשה היינו דוקא בעל מנת שאתה נותנות לפיך דלא שייך ביה ירושה או פירי פירות. ולפ"ז א"ש טפי מ"ש התוספות דלרבי אלעזר צריך לאוקמא ההיא דפסחים בעל מנת שתצא ידי פסח דאין צ"ל דמתני' אתיא דלא כר"מ דהא לר"מ לא מהני בעבד אפי' בדבר פרטי די"ל דהתם שאני דהא וודאי דהעבד יוצא בפסח של רבו ואין צריך שיקנה הוא בעצמו את הפסח כדרך כל העבדים שיוצאים בפסח של רבם וע"כ מה שמקשה מה שקנה עבד קנה רבו היינו נמי כיון שהרב קונה את הטלה או את הגדי אין העבד יכול להמנות עליו בלא רשות רבו אבל כשמתנה הרועה דאינו נותן לרבו אלא ע"מ שיתן לעבדו לפסח אף שאין הרב יכול ליתן לעבדו מתנה הכא אין צריך מתנה אלא כיון שהוא שלו בתנאי זה שיצא בו העבד ידי פסח ממילא קנה האדון על תנאי זה ויכול האדון לעשות פסח ואף דאין האדון יודע מ"מ זוכה בו דזכין לאדם שלא בפניו וכיון דלא נתן לו במתנה אלא בתנאי זה וודאי דזכות הוא לו שיצא בו העבד ידי פסח וזוכה בו ע"י קבלת העבד נמצא דא"ש אף לר"מ ודו"ק:

בא"**ד** מיהו קשה אליבא דר"מ דמוקי וכו' לולי דבריהם ז"ל היה נראה דהא דאמר ע"מ שתצא לחירות הוא בא' משתי פנים הא' דאף דנותן לעבד ע"מ שיצא לחירות אין השחרור חל עד שיתן העבד הכסף לרבו ולכך לא קנאו לי' לא הוא ולא רבו אלא בענין זה מ"מ כיון דסבירא ליה לר"א לעיל דף חי"ת התקדשי לי במנה וכו' כל האומ' ע"מ כאומר מעכשיו דמי וכו' אם כן ה"נ כיון דאמר ע"מ וכו' כיון שנתקיים התנאי שנתן להאדון שיצא בו לחירות חל המתנה למפרע משעת נתינה להעבד. ואפ"ה מהני כיון שאינו קונה הכסף אלא ע"מ שיצא בו לחירו' ואפי' אם ירצה הנותן לחזור בו קודם שנתן העבד להאדון אינו יכול כדין כל תנאי מעכשיו דמקיים תנאו ואזיל ואינו יכול לחזור בו אם כן שפיר נקרא ע"י עצמו ובאופן ב' י"ל דאין השחרו' תלוי בנתינתו לרבו אלא כיון שנתרצה רבו ה"ל כאילו בא ליד רבו אף על גב דבאותו שעה משתחרו' מ"מ אמרינן דזכות רבו ושיחררו באין כא' כי היכא דאמרינן לעיל דגיטו וידו באין כאחד ה"נ אמרינן דזכות רבו ושחררו באין כאחד. ולפ"ז י"ל לפמ"ש לעיל הרשב"א ז"ל דכול' סיפ' רשב"א היא דס"ל דלא אמרי' דגיטו וידו באין כאח' ואיכ' לפרושי מתני' כפשטי' כדבעי לשנוי' לעיל בכסף אפי' ע"י עצמו ובשט' דוק' ע"י אחרי' ה"נ לא אמרי' דזכותו ושחררו באין כאחד ואינו משתחרו' אלא כשיגיע ליד האדון וכיון דע"כ העבד זוכה למפרע משעת נתינה שפיר קרי ליה ע"י עצמו אבל לרב ששת י"ל דלהכי קר' ליה לר"מ ע"י אחרים ולא על ידי עצמו משום דכיון דסבירא ליה דגיטו ושחררו באין כאחד כדאמר בשטר על ידי עצמו ממילא משתחרור מיד כשיגיע ליד העבד וכיון שאין שם זמן שיזכה בו העבד הוי ליה ע"י אחרים וס"ל לרב ששת דבאמת לר"מ כשנתן לו ע"מ שיצא בו לחירות לא מהני אלא כשמשחרו' מיד או באומר לו שלא יחול המתנה אלא כשיתן ליד האדון וזה הוי על ידי אחרים. ובהכי מיירי הסוגי' דנדרים באמר לה על מנת שאתה נותן לתוך פיך. ודו"ק:

בתוס' תנא יוצא בשן ועין וכו' משום דצריך ג"ש עכ"ל הנה הרשב"א ז"ל הביא הירושלמי שהקשה קוש' זו ומשני במחלוק' שני' ומשמעות לשון זה דתנא דמתני' לא מיירי בפלוגתא וכה"ג איתא ביבמות דף יו"ד אלא דס"ל להתוספות דע"כ א"א לפרש כן דהא שמעינן ליה לר"ש בגיטין בפ' השולח דאפי' כשיוצ' בכסף צריך ג"ש אלא ע"כ צ"ל דבפלוגת' דלא סבר לא מיירי וכה"ג כתבו התוס' ביבמו' שם ואף דבמתני' נקט ר"מ והוא סבירא ליה לקמן דאין צריך ג"ש מ"מ בהא סתם תנא כר"ש דצריך ג"ש ונראה עוד הא דלא נקט במתני' שיוצא בהפקר היינו משום דס"ל לתנא דמתני' דגם בהפקר צריך ג"ש. אך לפמ"ש בספ"י בטעמא דרבא דאמר לעיל דכסף קבלת רבו גרמה לו היינו משום דסביר' ליה בהפקר דאין צריך גט שחרור אם כן הוי ליה למתני אליבא דר"מ נמי הפקר.

ונראה דלפמ"ש לעיל דף ט"ז ביישוב קושי' מהרש"א ז"ל דלא תנא ויוצא בהפק' ובי עבד עברי משום דשייר תרתי אם כן ה"נ י"ל הכא דלר"מ תנא ושייר תרתי יציאת ראשי איברים והפקר וק"ל:

דף כד:

בגמרא אי כתב רחמנא עין וכו אין להקשות לפי מאי דאמר לקמן דשן לגבי טבילה הוי ליה כטמון אם כן הוי ליה למימר הכא דאיצטרך שן לאשמועינן דהוי כגלוי לענין שחרור ז"א דגם עין הוי ליה כטמון לענין טבילה שלא צריך ליה לפתוח אלא שלא תעצים עיני' ביות' ואע"ג דלפלוף יבש שבתוך העין חוצץ היינו דבעינן ראוי לביאת מים כדאמר לקמן גבי שן דבעינן שלא יהא דבר חוצץ בשעת טבילה. וכן משמע מדברי התוס' לקמן בד"ה ר' מדמה לה וכו'. וק"ל:

בגמרא לחפשי ישלחנו וכו'. אם כן שן ועין מאי אהני ליה לכאורה קשה דמאי חזית למעט סופו לחזו' ולרבות אף שאינו בטל ממלאכתו ואימא איפכא. ותו יש לדקדק דאם כן למ"ד דלא דריש בכל התורה בריבוי ומיעוט וריבוי אלא בכלל ופרט מנא ליה דלא בעינן ביטול מלאכתו ורש"י ז"ל נדחק בזה דישלחנו אינו לשון כלל ואינו מובן. ולולא דבריו ז"ל הי' נראה דטעמא הוא משום דכתיב לחפשי ישלחנו תרי זימנא גבי עין וגבי שן. אך העיקר נראה דהא דאמר כלל ופרט וכלל היינו גבי עין לחוד אבל גבי שן אינו אלא פרט וכלל אם כן י"ל דבכלל כי יכה איש את עין עבדו איכא למשמע מיני' שהיתה עינו בריאה וסמאה עד שאינו יכול לראות ולהשתמש בו דהוי ביטול מלאכתו דעין ואין בו חסרון והפדה ואיכא נמי למשמע מיני' מה דאמר רב ששת הרי שהיתה עינו סמוי' וחטטה וכו' אף שאינו ביטול מלאכה משום דהוי חסרון אבר משא"כ בשן דלא משכחת ביה כה"ג דאם היתה נדודה עד שאינו ראוי' להשתמש בו כנפל דמי אם הפילו רבו כדלקמן אלה דהוי מצי למימר דמסתמא מיירי בעין דומי' דשן דהיינו שהיתה עינו בריאה וחטטה דהוי דומי' דשן שיש בו שניהם ביטול מלאכה וחסרון אבר כי היכא דאמרינן איפכא דשן ה"א אפילו שן דחלף והיינו דה"א דלא בעינן דבר שאינו חוזר אלא דאמרינן שן דומיא דעין מה עין אינו חוזר אף שן אינו חוזר נמצא עין מיעוטא הוא לשן ה"נ נימא איפכא דעין דומיא דשן מה שן הוא חסרון וביטול תשמיש אף עין כן אלא כיון דקי"ל דפרט וכלל נעשה כלל מוסיף על הפרט וריבה הכל א"כ כיון דבשן אין בו כלל מתחלה שהרי כתוב ואם שן עבדו יפיל א"כ לחפשי ישלחנו דכתיב גבי שן ריבה הכל ואין למעט מחמת פרט דשן דנימא עין דומיא דשן כנ"ל והיינו דקאמר דישלחנו ריבוי הוא ר"ל ישלחנו דכתיב גבי שן ריבויא הוא דלא נימא עין דומיא דשן אבל איפכא

לענין אינו חוזר שפיר אמרי' דשן דומיא דעין דשפיר הוי עין מעוטא כיון דבעין איתי בי' כלל מתחלה אמרי' כעין הפרט דהיינו דומיא דעין והיינו דקאמר א"כ שן ועין מאי אהני לי' כן נלע"ד נכון ומזה ילפינן לקמן דהכהו על אזנו וחרשו אע"פ שאין בו הפסד ניכר אלא בטול תשמיש לבד משא"כ במומי כהן כמ"ש הרשב"א ז"ל והיינו דילפינן דבכלל עין הוא נמי שהיתה אינו בריאה וסמאה אעפ"י שאין בו הפסד אבר דלא אמרינן דומיא דשן דאית בי' תרתי משום דישלחנו ריבויא הוא היינו דמקשה דלא ליכתב רחמנא עין כלל אלא דאם יפיל שן עבדו לחפשי ישלחנו והו"ל פרט וכלל דמרבי' מיני' אפי' היכא דדמי לי' בחד צד וע"ז משני דה"א דלא ממעטינן אלא מום שבגלוי אבל שן דחלף אע"ג דחוזר. וה"ה לכל מום החוז' להכי איצטרך עין לכלל ופרט וכלל ונרא' דלאו דוק' הני אלא אפי' כל ראשי איברי כשביט' מהן כח התשמי' אף דאין בו הפס' ניכר ואבר קיי' כדמשמע לשון הברייתא דצמתה ידו וסופו לחזור. משמע דאם אין סופו לחזור כיון שאינו יכול לעשות בו מלאכה אף שאין בו חסרון יוצא לחירות ועמ"ש לקמן גבי סירוס דמוכח הכי ודוק:

בתו' ד"ה הואיל ומדרש חכמים וכו' דמה בכך כו' ולולי דבריהם נלע"ד הא דקאמר שהתורה זכתה לו היינו משום דאמרי' בב"ק דף ע"ד ע"ב תחת עינו ולא תחת עינו ושינו דאם סימא את עינו והפיל את שינו יוצא בעין ונותן לו דמי שן ובגיטין דף מ"ב ע"ב בעי למפשט מהא דמעוכב ג"ש אין קנס לרבו מדצריך לשלם דמי שן: ודחי' דלמא כמ"ד א"צ ג"ש א"כ י"ל דמכריעין ס"ל הך דרשא דתחת עינו ולא תחת עינו ושינו א"כ מוכח מן התורה שזכה העבד בעצמו משעה שסימא את עינו אע"ג דלא עמד בדין עדיין כמ"ש התוס' בב"ק דף ל"ג וממילא נשמע דא"צ ג"ש כדאמר בסוגי' הנ"ל והיינו דאמרו בשן ועין שהתורה זיכתה לו ר"ל דהתורה זיכתה לו שיזכה בעצמו מיד ומשלם דמי עינו ולפ"ז י"ל דמהכא נפקא להו דכל שאינו מפורש אלא דאתי' מריבוי דישלחנו צריך ג"ש דהא כבר כתבנו לעיל דהא דקי"ל דבסימא את עינו אעפ"י שלא חטטה אלא שביטלו ממלאכתו או שהיתה עינו סמי' וחטטה לא נפקא מגופא דקרא דמקרא משמע עין דומיא שן דאי' בי' תרתי הפסד ניכר וביטל מלאכה דהיינו שהיתה עינו בריאה מתחלה וחטטה אלא דוישלחנו דכתיב גבי שן ריבוי' הוא כמ"ש לעיל דהוי כלל מוסיף על הפרט וריבה הכל א"כ אי נימא דכל דאתי מריבוי' נמי א"צ ג"ש א"כ הא דכתבה התורה תחת עינו ולא תחת עינו ושינו הא בעין עצמו משכחת שישלם דכיון שסמאו יוצא בו וכשחטטה יצטרך לו לשלם וכ"ש לפמ"ש הרמב"ם ז"ל ופי' הישש"ש דבריו דכשהכה את עינו והפיל את שינו בבת אחת נמי משלם לו דמי עינו כיון שיוצא באחד מהן לחירות א"כ בכה"ג שסימא

וחטטה אפי' אם נימא דבאו כא' מ"מ יצטרך לשלם לו דמי א' ולמה מיעטה התורה דוקא עינו ושינו וכ"ש לפמ"ש דמשמעות דקרא דעין דומיא דשן דהיינו שהיתה בריאה וחטטה אי לאו מריבוי דישלחנו וח"כ למה לא הוצרך הכתוב לשלם דמי א' כיון דבאמת אתי מריבוי דבחדא מינייהו יוצא לחירות ע"כ הכריעו מזה דכל דאתי מריבוי' באמת אינו יוצא לחירות משעת הנזק ובאמת צריך ג"ש והא דמיבעי' לי' להש"ס בגיטין שם דמעוכב ג"ש יש לו קנס או אין לו ולא פשוט מהמכריעי' דס"ל מעוכב ג"ש הקנס לרבו דז"א חדא די"ל דנהי דרצה לפשוט שם דאין הקנס לרבו מק"ו משום דהשתא דחבלו בו אחר יצא יהי' לרבו חביל בי' רבו גופא יהיב לי' לדידי' אבל איפכא ליכא למפשט דאף דאין רבו צריך לשלם לו משום דמעוכב ג"ש אפ"ה י"ל דאין הקנס מאחרים לרבו ותו דהא כל הני תנאי דל"ל הכרעה זו י"ל דהיינו מהאי טעמא גופא דס"ל דאפי' מעוכב ג"ש גופ' היה צריך לשלם אלא דגזירות הכתוב הוא א"נ דל"ל דרשא זו ודו"ק:

והנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ' חמישי מהלכות עבדים הלכ' ד' וז"ל דהמפיל שן וסימא את עינו הרי יוצא לחירות בשינו ונותן לו דמי עינו. והקשה עליו הראב"ד ז"ל שהוא סות' למ"ש בהלכ' חובל שאינו משלם לו דמי עינו אלא אם כן תפס ונלע"ד ליישב קצת לפמ"ש התוספות בב"ק דף ל"ג ע"ב בד"ה איכא ביניייהו דאף דחיובא דקנס אינו אלא בשעת העמדה בדין כדאיתא שם דף ע"ד מ"מ בשור תם לר"ע דגלי קרא דשותפי נינהו ובעבד גלי קרא תחת עינו ולא תחת עינו ושינו ע"כ כשעמד בדין משתחרו' למפרע משעה שסימאה את עינו ולכך חייב לשלם לו דמי שן וכתבנו שם דמוכח מדברי התוספות דגם בג"ש י"ל כן ואפי' למ"ד דצריך ג"ש אית ליה קרא דתחת עינו כפשטא דסוגי' דב"ק ד' ע"ד ע"ב דליכא מאן דפליג דאף דצריך ג"ש מ"מ משתחרו' למפרע משעת הנזק. ולפ"ז י"ל דהא דמיבעי' שם בנגחו שור אם הקנס לרבו היינו משום שלא הגיע לידו ג"ש עדיין משמע דכל הדינים שם מיירי בעוד שלא הגיע לידו הגט תדע שכתב שם שאין הקנס לרבו דהיינו אם המיתו השור דלא נשתחרו' כלל בג"ש בזה שפיר כתב דהוי ספיקא דדינ' אבל כשמשתחרו' באמת בג"ש באמת צריך לשלם לו דמי עינו כיון שמשתחרו' למפרע כמ"ש בהל' עבדים ובאמת הוי מצי הש"ס לישנוי' בגיטין שם בברייתא דנותן לו דמי עינו מיירי דוקא כשכבר הגיע הגט שחרו' לידו משתחרו' למפרע אלא כיון דבברייתא סתמא קתני עדיפא ליה לאוקמא כמאן דאמר אין צריך אבל עכ"פ מוכח מקרא דאפי' למ"ד צריך ג"ש משתחרור למפרע ודו"ק:

והנה הישש"ש כתב לפרש דברי הרמב"ם ז"ל דאם הפיל שינו ועינו בב"א דיוצא בשן ומשלם לו דמי עין שהם מרובים יותר ולכאורה קשה הא דאמרה התורה בהמית את

העבד אם יום או יומים יעמוד וגו' ואמאי לא נימא דבאב' א' שביטלו ממלאכתו יצא לחירות כדקי"ל בחרשו ויהא דינו כבן חורין שיתחייב מיתה על מיתתו כי היכא דחייב לשלם דמי עינו בהכאה א' שהפיל בו שינו ועינו ואדרב' נילף מזה דאינו משלם לו דמי עינו. ונראה דבהמיתו שאני דאם נחייבו מיתה הא קי"ל דבמיתה וממון אפילו חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין וה"נ אם יתחייב מיתה אין העבד יוצא לחירות דהא עבדו כספו הוא. וממיל' דממ"נ אינו חייב מיתה דאין דינו כבן חורין. וכן משמעות הכתוב לא יוקם כי כספו הוא דודאי אין זה טעם על דין יום או יומים העבד בשביל שהוא כספו אין להרוג אותו אע"כ בגזירות הכתוב הוא גבי עבד ולא בא הכתוב אלא ליתן טעם על מה שאין דינו כבן חורין בשביל יציאות שו"ע כנ"ל אהא קאמר כי כספו הוא ואין לחייבו מיתה ולהפסיד כספו ויבואר בחידושי תורה בס"ד. אך ראיתי במכילת' בפרשת משפטים בפסוק וכי יכה וגו' וז"ל הפיל שתי שיניו כא' סימא ב' עיניו כא' הרי זה יוצא לחירות ואינו נוטל כלום ת"ל עין תחת עין זו אחר זו יוצא על הראשונה ונוטל נזקו על השני' ת"ל תחת עינו וכו' ע"ש הרי מבוא' דבב"א א"צ לשלם אך אינו מובן דהאיך נפקא מקרא דעין תחת עין דכתוב גבי בן חורין ובספ' זה ינחמינו כתב דלא גרס ליה. ולפמ"ש יש ליושב קצת דאיתא בכתובות דף נ"ח דנפקא מהאי קרא דעין תחת עין ולא עין ונפש חחת עין דאם סימא את עינו והרגו בב"א מת ואינו משלם דמי עין ואם נימא דבסימא שתי עיניו כא' יוצא לחירות בא' ומשלם לו דמי השני וע"כ צ"ל הא דנפטר ממיתה ביום או יומים משום דהוי ליה מיתה וממון קשה דל"ל קרא דתחת עין ודו"ק:

ברש"י ד"ה לכדתני' הושיט ידו וכו' להוציא עובר לכאורה נרא' דכונתו בזה למ"ש התוס' דבעינן שיתכוון לטובתו של העבד. ועוד היה נראה דס"ל דע"כ מיירי שסימא עינו לאחר שהוציא העובר את ראשו או רוב פדחתו דה"ל כילוד דאי לאו הכי כיון דאמרינן בגיטין דף כ"ג ע"ב דעובר ירך אמו הוא לענין ג"ש כשמשחרו' העובר הוי ליה כמשחרו' חצי עבד כיון דעובר ירך אמו הוא אם כן נהי דיליף שם דף מ"א ע"ב מקרא דוהפדה לא נפדתה דהוקש שטר לכסף שיכול לשחרו' חצי עבד אבל בשן ועין מנא ליה דיוצא לחירות כיון דעובר ירך אמו הוא הוי ליה כמו חצי עבד ואפי' למאן דאמר בבבא קמא דף צ' עבד של שני שותפין יוצא מא' בשן ועין היינו דיוצא כל חלקו כדאיתא בגיטין שם וע"כ מיירי שכבר יצא לעולם כשסימא והיינו שפירש"י להוצי' העובר ומיהו אין זה מוכרח כ"כ די"ל דס"ל עובר לאו ירך אמו הוא דפלוגתא דתנאי היא אלא שהתוספות בפרק שור שננח דף ז"ז בד"ה מ"ט וכו' כתבו דקי"ל אליבא דכ"ע דעובר ירך אמו הוא ותו אפי' למ"ד דפליגי ר"א ורבי יהושע בעובר ירך אמו הוא. הא הכא הוא ר"א עצמו דס"ל עובר ירך

אמו הוא ונצטרך לומר דהכא הוא רבי אלעז' בן שמוע ועוד דכיון דמדמה לקמן לענין גלוי לטומאה א"כ כיון דבשעה שסימא את עינו היה במעי אמו הא קי"ל בפרק בהמ' המקשה דבמת העובר במעי אמה האשה טהור' דהוי בית הסתרי' א"כ לא יצא לחירות בשע' שסימ' את עינו כיון שהיה בבית הסתרים ודוחק לומר דלאחר שיולד יצא לחירות כיון דבשעה שסימא את עינו היה בבית הסתרי'. ועיין מה שכתבתי לקמן בזה. ודו"ק:

בתוספות ד"ה מיבעי ליה לכדתני' וכו'. וי"ל דשאני הכא דאיכא תרתי לטיבות' וכו'. יש לדקדק לפ"ז מנא ליה לרבא דרשב"ג פליג בהא נהי דס"ל ממעוט' דה"א אף במכוון לעין עצמו מ"מ דילמא לא ממעט אלא במכוון לטובתו כגון ליכחול לו עינו ולחתו' לו שינו אבל בהיה לו אבן בתוך חיקו י"ל דיוצא לחירות כמו לרבנן. ובהכי הוי א"ש טפי דאצ"ל דרשב"ג פליג אדאבוה דהא בר"ג שסימא את עין טבי עבדו כדאיתא בבבא קמא דף ע"ה ע"ב לאו דכוונה עבד דהא וודאי איכא בו איסורא דחובל אף בעבד שלו. ותו דא"כ ביטל מ"ע דלעולם בהם תעבודו דמטעם זה לא שחררו וצ"ל בדוחק מדיוקא דה"א דדריש רשב"ג משמע לגמרי כמשמעות פירש"י ז"ל והנה הרשב"א ז"ל כתב בשם הראב"ד ז"ל דטעמא דרבנן הכא משום דעדיין אין הוולד מתוקן במעי אמו והרמב"ן ז"ל דחה דבריו ז"ל מדקאמר ר"א הטעם עד שיכוון לשחתה עיי"ש ולפי דברי הראב"ד ז"ל היה נראה יותר לפרש משום דקיי"ל בח"מ סי' תכ"ה דעובר כל זמן שלא יצא לעולם מותר להורגו משום הצלת האם משום דהוי כרודף א"כ כיון דכוונתו למצוה ולא לשחתה אינו בדין שיצא הולד לחירות כיון שהוא מצווה ועומד ולא גרע מהא דאמרי' בסנהדרין דף ע"ד ובב"ק דף קי"ז בנרדף או ברודף אחר רודף ששבר את הכלים א רודף פטור שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו ובהכי ויושב קצת הלשון עד שיכוון לשחתה אך לפמ"ש לעיל בלשון רש"י ז"ל מיירי ע"כ בענין דכשסימא את עינו כבר הוי ליה כילוד דאל"כ בל"ז פטור משום דעובר ירך אמו הוא א"כ אין בידו להורגו כדקי"ל בש"ע שם ודו"ק:

והנה הרמב"ם ז"ל פסק בהלכות עבדים פרק ה' הפיל שינו וסימא את עינו בלא כוונה כגון שזרק ארן לבהמה ונפלה לעבד והפיל שינו דלא יצא לחורות והקשה עליו בכ"מ דבסוף פ"ב בבבא קמא אמר רבא שאם היתה אבן מונח לו בתוך חיקו בין הכיר ובין לא הכיר ועמד ונפלה פלוגתא דרשב"ג ורבנן וכיון דהרמב"ם ז"ל פסק כרבנן למה לא יצא לחירות ולענ"ד נראה דלא ניחא ליה החילוק שכתבו התוספות דבעינן שיכוון לטובתו וס"ל לחלק בענין אחר דהא כתבו התוספות שם דלענין אוכל חלב אין חילוק בין הכיר או לא הכיר בו ולעולם חייב חטאת אבל היכא דמתכוון ליקח שומן ועלה בידו חלב הוא נקרא מתעסק וכן לענין גלות היכא דהכיר בו לכתחלה ואח"כ נפלה מתוך חיקו

חייב גלות ואלו בנתכוין לזרוק בצד זה ונפלה בצד אחר פטור דכתיב בלא צדי' כמ"ש התוס' שם אלמא היכא דמתכוון למקום אחר מקרר טפי אינו אא מהיכא דלא נתכוון כלל לזריקה אם כן הכי נמי יש לומר דס"ל להרוב"ם ז"ל דאף דמחייב רבנן בלא נתכוון כלל וס"ל דיוצא לחירות אבל היכא דנתכוון למקום אחר כגון הושיט ידו למעי שפחתו שנתכוון להושיט ידו למקום אחר או שנתכוון לבהמה הוא מקרי לא נתכוון טפי. ובזה לא יצא לחירות אבל היכא דלא נתכוון כלל פליגי רבנן וס"ל דיוצא לחירות ורשב"ג כיון דס"ל אפילו בנתכוון לעין עצמו אלא שלא נתכוון לסמות לא יצא לחירות כ"ש היכא דלא נתכוון כלל ושפיר קאמר רבא דהא פלוגתא דרבנן ורשב"ג כנלע"ד ליישב דעת הרמב"ם ז"ל. ודו"ק:

דף כה.

בתוספות ד"ה המנוג' קרנוג' נהירנא כד הוינא טליא שמעתי מאאמ"ו הגאון ז"ל שאמר שרמז בזה למ"ש בב"ב דף ע"ד גבי לויתן שצינן אותו שאלמלא נזקקין זה לזה וכו' ואף דלשון הגמרא שם שסירס את הזכר כבר כתב בספר תורת חיים דהא דסירס את הזכר לאו שעשה מעשה להפסיד איברי הזרע שהוא הסירוס שאסרה התודה אלא שצינן אותו ונראה שכוונתו ז"ל לומה שהקשה הכ"מ שם אהא דאיבעי' להו בסירסו בביצים אי הוי מום שבגלוי תיפוק ליה דביטול כח ההולדה ע"ש והיינו דאחיכו עליו במה שלא היה בידו להשיבם דכיון דנסתרס ממילא נצטנן כקושי' הכ"מ ועוד נלע"ד דכל סירוס דשמעתין דפליגי ר' ורבנן בברייתא לאו בסירוס דעבד מעשה הוא דבל"ז יבוא' לקמן דאין לדמות דיני העבד למומי בכור כמו שיבוא לקמן בשיטת הרמב"ם ז"ל ועוד דאי בסירוס ע"י מעשה כיון דקי"ל דהמסרס בין באדם ובין בבהמה לוקה משום בארצכ' לא תעשה וכיון דאיכא מלקות אינו יוצא לחירות דקי"ל ממונ' ומלקו' לוק' ואינו משלם ואף על גב דכתבנו לעיל דף ט"ז דחובל שאני כיון דריבתה התורה לתשלומין ה"ה לגבי עבד היינו בלאו דחובל גופא דהות' וכללו כדאיתא בכתובת דף ל"ב אבל הכא כיון דאיכא לאו אחרינא י"ל דלוקה ואינו משלם ואף דאיכא לאוקמא בשוגג או במזיד ולא אתרי ביה מ"מ תקשה מברייתא זו לר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין אלא נראה דהכא מיירי בסירוס שלא על ידי מעשה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' י"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ו' שהושיבו בשלג או במים עד שביטל ממנו תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וכו' וכמ"ש הכ"מ בהלכות עבדים פ"ה דסירוס דשמעתין איכא ביה משום ביטול מלאכתו שביטל בו כח הלידה א"כ שפיר יצדק הרמז בענין זה כיון ששאלתם היה בענין זה שציננו וביטל כח ההולדה ובזה נסתפקו אי הוי מום שבגלוי אך ז"א לפי מ"ש בכתובת דף ל"ב

דמדברי הרמב"ם וש"ע ז"ל גבי חובל בי"ט משמע דאף בלאו אחרינא כגון חובל בי"ט משלם ואינו לוקה. ועיין מ"ש שם דצ"ע מנא להו הא ודו"ק:

בגמרא והא תני' על לשונו וכו' רבי אומר המדבר שבלשונו וכו' משמע דדין מומי הבכור שוה עם חירות העבד מדרמי להו אהדדי ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל דפסק בפ"ז מהלכות ביאת מקדשי רוב המדבר בלשונו וגבי עבד פסק כת"ק דאינו יוצא בלשון וסירוס. וכן קשה גבי סירוס דפסק גבי בכור כר"י לקמן דאמר אף בבצים ונלע"ד דס"ל להרמב"ם ז"ל דוודאי ליכא למימר דרבנן דהכא ס"ל דלשון לא הוי מקום הגלוי לענין מומי בכור דהא לא פליגי אלא ברוב לשונו או ברוב המדבר שבלשונו אבל לכ"ע מום גלוי הוא לענין בכור ובעבד משמע דסביר' לי' דבשום ענין אינו יוצא לחירות. ותו דלפמ"ש התוספות בד"ה רבי מדמה וכו' שהרי שן ועין וכו' וכיון דחשבה התורה שן גלוי גבי עבד כמו גבי טומאה ה"ה לשון דהא הש"ס מדמה לקמן גבי מעשה דשפחתו של רבי דפריך גבי טבילה משן אלשון אם כן מאי טעמא דת"ק דהא אמר עולא לקמן הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי הוי וה"ה הכא ותו יש לדקדק הלשון דקאמר כתנאי דזה הלשון לא שייך בפלוגתא דאמוראי אבל בפלוגתא דתנאי הוי ליה למימר והני תנאי כהני תנאי אלא נראה דפלוגתייהו דרבי ורבנן לאו מטעם מום גלוי אלא דס"ל דלא חשיבי מום לגבי עבד כמו גבי בכור דוודאי אין דיניהם שוה דהא נפגמה שפתו או אזנו. וכן מומי' הרבה בעין דתנא במתני' דבכורות דהוי מומין גבי בכור וגבי עבד לא הוי מום וכן איפכא בחרשו באזנו דעבד יוצא בו לחירות מטעם ביטול מלאכתו וגבי בכור לא הוי מום כמ"ש הריטב"א ז"ל וע"כ אין לדמות אותו וס"ל לת"ק דסירוס ולשון לא הוי מומי כלל גבי עבד אף שהם גלוים. וכמ"ש לעיל בשם הכ"מ דבסירוס איכא למימר דהוי מטעם ביטול מלאכתו וכ"ש בלשון אלא דרבנן לא חשבי ליה לביטול מלאכה גמור והא דקאמר הש"ס כתנאי היינו בבעי' דלעיל בסירוס אם העבד יוצא בו לחירות פליגי בו תנאי אי הוי כגלוי או לאו אבל אין זה ענין לפלוגתא דתנאי דלעיל דנימא הני תנאי כהני תנאי דלעיל פליגי אי הוי מום כלל אפי' בגלוי גבי עבד ותנאי בתראי פליגי אי הוי גלוי ולפ"ז י"ל דפסיק' ליה להש"ס דרבי דחשיב סירוס הוי מום לגבי עבד כ"ש דלשון הוי מום וכ"ש לפמ"ש דסירוס דשמעתין אפי' אם ציננו בכלל כ"ש דאם פסק ממנו כח הלשון דהוי מום טפי וע"כ הוי ס"ד דרבי דלא חשיב לשון לאו מטעמא דלא הוי מום אלא משום דס"ל דלא הוי גלוי דבזה יש לומר דסירוס הוי גלוי טפי ואהא מקשה על רבי מהזאה וברוב המדבר שבלשונו דחשיב לרבי לשון גלוי ואהא משני דרבי אומר סירוס ולא מיבעי לשון דמקרי יותר מום לגבי עבד ובזה מיושב דהמקשה דהוי סבר דס"ל לרבי דסירוס הוי גלוי טפי לא

הוי סברתו הפוכה למאי דמשני סירוס ולא מיבעי' לשון דהא דקאמר לא מיבעי' היינו דכ"ש הוא דהוי מום לגבי עבד נמצא דשפיר פסק הרמב"ם ז"ל כרבנן דלא הוי מום כלל אבל לענין גלוי שפיר פסק כר"י דהוי מום גלוי. ודו"ק:

ברש"י ד"ה על הטמא וחטאו וכו' לולי דבריו ז"ל הי' נראה כיון דמהאי קרא דרש רבי עקיבא ביומא דף י"ד שהזה על הטמא טהור ועל הטהור טמא א"כ מקשינן בהאי קרא גופי' דכי היכא דאם הזה על הלשון של הטהור קרינן ביה והנוגע במי הנדה כי היכא דדרשינן לענין טמא שרץ כיון דבר נגיעה הוא ה"נ על הטמא טהור והא דקאמר דר' דריש וחטאו על רישא דקרא היינו שלא להקיש וחטאו לוכיבס דסיפא דקרא וכדמסיק דוכיבס בגדיו הפסיק הענין. ונראה דלא ניחא לי' לפרש הכי משו' דס"ל לרבנן דר"ע דההוא לדרשא אחרינא וליכא למימר הכי אם כן מאי מקשה ורבנן נמי נדמי' לטומאה דילמא רבנן לא ס"ל כר"ע וק"ל:

דף כה:

בתוספות ד"ה כל הראוי' לבילה וכו'. וא"ת בטבילה מנא לן דבעי' ראוי' וכו'. הנה הריטב"א והרשב"א ז"ל כתבו הא דבעי' הכא ראוי' באמת אינו אלא מדרבנן. ונראה דהתוספ' מיאנו בזה דכיון דמיעוט המקפיד אינו מן התורה אלא מדרבנן ולא גזרו במיעוט שאינו מקפיד משום דהוי גזיר' לגזירה כדאיתא בריש מסכ' עירובין ואי נימא דראוי לבילה הוא מדרבנן א"כ במצאה עצם בין שיני' כיון דהוי מיעוט הוי לי' כמו גזירה לגזירה. ולמ"ש התו' מדאורייתא הוא מדרשא דכל ע"כ צ"ל דמיירי דהחציצה במקום סתורי' הוא משלים לרוב, דאל"ה אינו חוצץ מן התורה. ומיהו לולי דבריהם ז"ל הי' נראה לענ"ד לפי מאי דאמר ביבמות דף ע"ח גבי מעוברת שנתגיירה דבנה לא צריך טבילה דאפי' למ"ד דעובר לאו ירך אמו הוא לא הוי חציצה משום דהיינו רביתא. והי' נראה מזה דכל בית הסתרים דמהני לענין טבילה כמו בית השחי ושאר קמטים היינו משום דדרכו בכך להיות טמון והיינו רביתא והכל נפקא מקרא דורחץ את בשרו מה בשרו מאבראי וכו'. ולפ"ז נראה פשוט דהטעם הוא דבעי' ראוי' לביאת מים שלא יהא חציצה בשאר דבר משום דנהי דבשר החופה עליהם אינו חוצץ משום דהיינו רבית' אבל בשאר דברים למה לא יהי' חציצ' תדע דאטו נימא במעוברת שנתגיירה דהוי עליו דבר החוצץ ולא עלתה טבילה לאמה אפ"ה עלתה הטבילה לולד כיון דבלא זה אין המים נוגעים בה אע"כ נהי דבשר האם אינו חוצץ מ"מ דבר החוצץ עלי' חוצץ גם לולד א"כ ה"נ בבית הסתרים נהי דהבשר אינו חוצץ כיון דדרכו בכך אבל דבר אחר חוצץ אלא כי היכא דלא נימא דהוא נגד הסברא כיון דבל"ז אין המים נוגעים שם מה לי אם יש שם דבר החוצץ או

לא ע"ז אמר כר' זירא כן הי' נראה לענ"ד לכאורה אבל אחר העיון נראה להבין דבריהם והוא דנראה לענ"ד דהא דמחלק בבית הסתרים בין נגיעות טומאה לטבילה אף דאמר רבא בנדה דף מ"ב ע"ב שרץ בקומטו טהור ופי' רש"י ז"ל בין אצילי ידיו או שאר קמטים. ונראה פשוט שאם הגביה את ידיו ונתגלה אציליו ונגע שם שרץ מקבל טומא' וכן לענין נגיעה בלשון ושינים דאמר הכא דהוי כגילוי היינו דווקא כשנגע כשפיו פתוח אבל אם נגע בשעה שפיו סתום הוי כבית הסתרים דלא גרע מקמטים. ובזה מיושב מה שהקשה התי"ט על הר"ש בפ"ח משנה ה' דמקוואות במה שכתב במעות שבפיו מטמא ברוקו מטעם דהוי כנבילה ומטמא במשא אבל משום נגיעה לא והקשה עליו דהא אמרי' הכא דהוי כגלוי לענין טומאה ולפמ"ש אתי שפיר דהא דהוי כגלוי הכא היינו כשפיו פתוח אבל כשפיו סתום הו"ל כמו שרץ בקמטו ואינו מטמא משא"כ לענין טבילה דנפקא מה בשרו מאבראי דמה שדרכו להיות מכוסה א"צ טבילה כלל אפי' בשעה שהוא פתוח ומהאי טעמא אין צריך שיבוא המים בחוטם אף שהיא פתוח. וכן נראה לענ"ד מוכח מהא דמקשה הש"ס וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי וכו' מעשה בשפחה אחת כו' דע"כ א"א לומר דהוי ס"ד שהי' פיו סתום בשעת טבילה כדרך כל הטבילות א"כ מאי שייכות להאי קושי' הכא הוי לי' להקשות על המעשה עצמו כיון דא"צ ביאת מים לתוך הפה למה הצריכוהו טבילה אחרת בשביל החציצה שבין השיניים וע"כ צ"ל דהוי ס"ד שהי' פיו פתוח א"כ מאי קושי' הכא דילמ' הא דאמר לענין טביל' הוי כטמון היינו אם הפה סתום אבל אם הפה פתוח באמת צריך שיבואו המים בהם ולכך חציצה פוסלות בהם ודוחק לומר דכיון דאינה צריכה לפתוח הפה מסתמא לא פתחה אותו דאכתי מנא לי' להקשות אלא דהעיקר דס"ל כיון דלענין טבילה כטמון דמי א"צ לביאת מים אפי' אם הוא פתוח דאי נימא דמיירי בפה סתום אפי' לענין טומאה נמי הוי כבית הסתרים. ושפיר מקשה דלמה פסול חציצה אפי' אם הי' פיו פתוח ובזה יש ליישב הא דכתבו התוס' בתירוצם דכתיב וידיו ודרשי' מה ידיו מאבראי וכו' ובלשון הסוגיא מה בשרו מאבראי וכו' משמע דמבשרו נפקא וכן הקשה התי"ט שם. ולפמ"ש יש לומר דוודאי מידיו לא שטף במים איכא למילף לענין טבילה אלא דלא הוי ידעי' אלא כשהם סתומים דכיון דדרכו בכך לא הוי חציצה ודומי' דמעוברת שנתגיירה כנ"ל אבל מבשרו נפקא דכל בית הסתרים אינו בכלל טבילה כלל: וא"כ שפיר הקשו התו' כיון דאינו בכלל טבילה כלל מנא לן דצריך ראוי לביאת מים ומתרצי דנפקא מריבוי דכל. וממילא ילפינן דאפי' כשהם סתומים דנפקא מידיו אפ"ה פוסל חציצה בהו מריבוי דכל והיינו דהביאו קרא דוידיו ובזה מתורץ ממילא מה שהקשה הריטב"א דמה פריך ממעשה דשפחה דילמא

שאני שן מלשון ולפמ"ש דמבשרו נפקא דכל בית הסתרים אינו בכלל טבילה אין לחלק בין שן ללשון ודוק:

בד"ה בהמה גסה וכו' ואכתי קשה מר' אלעזר דאית לי' הכא דאינה נקנית במשיכה והתם קתני רוכב בשדה ומנהיג בעיר לא קנה וכו'. ונראה לענ"ד דס"ל לרש"י ז"ל דלפי מאי דמוקי לה במקח וממכר ע"כ הקנין הוא במוסירה אלא דאם הוא רוכב עלי' בעיר כיון שאמר לו קני כדרך שבני אדם קונין ואין דרך לרכוב בעיר אף המוסירה לא קנה אבל אם הנהיגה קנה מטעם מוסירה תדע דהא אף להתוס' צ"ל כן דהא קאמר שם דאם הוא ברה"ר קנה א"כ הא משיכה ברה"ר לא קנה ע"כ צ"ל דבאמת קונה מטעם מוסירה כדס"ל לר"א במתני' אלא כיון שאמר כדרך שבני אדם קונין בעינן שיהא דוקא כדרך בנ"א דהיינו בדרך הנהגה ולא בדרך רכיבה. והרמב"ם וש"ע דס"ל דמוסירה לא קנה ואפ"ה כתבו בסי' קצ"ו דרוכב בר"ה קנה היינו לשיטתייהו דס"ל דרוכב קונה ברכיבה עצמו וכמ"ש בח"מ סי' רע"א אבל הסוגי' שם בב"מ דאזלא לר' יהודא דס"ל רוכב לא קנה ע"כ צ"ל מטעם מוסירה. מיהו י"ל בדוחק דמיירי שמוציאה מרשות הרבים לסימטא. וכן צ"ל בלשון הרא"ש ג"כ שכתב ברשות הרבים קונה הרכיבה אע"ג דס"ל להרא"ש דאין מוסירה קונה בבהמה גסה כלל וס"ל נמי דרכיבה עצמו אינו קונה ע"כ כוונתו שרכב עלי' מרשות הרבים לסימטא אך הסוגי' א"א לפרש הכי דהא בכל משיכה יש בו מסירה לדעת התוס' דלא בעינן מיד ליד ואפי' שלא בפניו כמ"ש הב"י בסי' קצ"ז בשם הה"מ דהיינו טעמא דמשיכה עדיפא אלא דמשכחת משיכה בלא מסירה כשקורא לה והיא באה או שהכישה במקל ורצתה לפניו דהיינו משיכה כדאיתא בברייתא דלעיל דף כ"ב ע"א וזה לא שייך להעמיד בדברי ר' אלעזר שלשון מנהיג משמע שמנהיגה בעצמה דהיינו החילוק שבין הנהגה למשיכ' כדאי' בב"מ שם וא"כ בר"ה ממילא קונה מטעם מוסירה כדס"ל לר"א במתני' אלא דבעינן שיהא המוסירה בדרך המנהיג כיון דאמר לי' קני כדרך שבני אדם קונין א"כ אין כאן מקום קושי' על פי' רש"י ז"ל. ואפשר דס"ל להתו' דאם אמר לי' קני כדרך שבני אדם קונים צריך להתנות דוקא בדבר שהוא קנין ומשמע לשון מנהיג היינו דוקא הנהגות הבהמה ממש א"כ אפי' אם יהיה דרך בני אדם לקנות במוסיר' דרך הנהגה אין שייך שיתנה המוכר שיקנה דוקא בהנהגה כיון דלפי' רש"י ז"ל אין ההנהגה קנין לר"א כלל. וכן משמע קצת בב"ב דמשני דהא דאמרי רבנן בספינה עד שימשכנה היינו עד שימשכנ' לסימטא אע"ג דלפי המסקנא דמיירי שאמר לי' לך משוך וקני המ"ל כיון דס"ל לרבנן דמסירה קני' בספינה עד שימשכנה היינו בר"ה עצמו. והקנין הוא במוסירה אלא דס"ל לרבנן שיקיים תנאו שיעש' נמי משיכה אע"כ

כיון דמשיכה לא קניא בר"ה אין שייך להתנות עליו. אך אין זה מוכרח חדא די"ל דלפי המסקנא באמת א"צ לפרש עד שימשכנו לסימטא כמו שיבואר לקמן ותו דיש לחלק דאם אמר לו משוך וקני היינו שימשוך לרשותו וברה"ר לא שייך לשון משיכה כלל כיון דאינו רשותו משא"כ בקנין הנהגה לר' אליעזר ובספ"י תירץ דס"ל לרש"י ז"ל דבההוא דב"מ הוא רבי אליעזר קמא והוא רבי אליעזר בן הורקנוס והכא רבי אליעזר שהי' חבירו של רבי מאיר וקצת נראה כן לפי מה דאוקמי התם בב"מ שאמר לו קני כדרך שבני אדם קונין ומשמע מלשון ר' אליעזר אומר דת"ק פליג ע"ז ולכאורה הוא כעין פלוגתא בב"ב שם דפליגי ר' ורבנן אי אמרינן מראה מקום הוא לו והיינו דפסקו הפוסקים כר"א משום דקימ"ל בכל הש"ס דלא אמרינן מראה מקום הוא לו כדמוקי אביי לקמן דף מ"ח ע"ב בשיטה א"כ לפי מאי דחשיב אביי שם ר' אליעזר בשיטת הני תנאי דס"ל מראה מקום הוא לו קשי' דר"א אדר"א אע"כ דהך ר"א בב"מ הוא ר"א קמא והוא ר"א בן הורקנוס אך יש לדחות דקני כדרך שבני אדם קונין הוי קפידא טפי. ודוק:

בא"ד ור"ת הקשה ע"פ רשב"ם ז"ל ולכאורה הי' נראה דסברת ר"ת ז"ל מוכרחת מסוגיא דב"מ שם דקאמר ר' יוסף היכי פשוט מר רוכב מיושב יושב לא תפס במוסירה קשה לפי הס"ד דר' יוסף הוא ע"כ הא דאמר שמואל דחד לא קנה א"א לומר במנהיג לחוד דהא מתני' מפורשת שם דמנהיג קונה וכמ"ש תוס' בד"ה או דילמא וכו' דאע"פ דמתני' מיירי בחזקה מ"מ מוכח דהוא קנין וע"כ צ"ל דהאי בעי' ברוכב במקום מנהיג במציאה איזה מהם שיקנה ולשיטת ר"י דקנין משיכה ומוסירה מבטלות זו את זו ואינם מועילי' במקום אחד א"כ לא משכחת רוכב במקום מנהיג כלל דברה"ר לא שייך משיכה ובסימטא כיון דמנהיג הוי קנין כדמוכח ממתני' א"כ מוסירה לא קנה כלל בסימטא ולפי' ר' חיים כהן יש ליישב דטעמא דמוסיר' אינו קונה בסימטא משום דכבר קנה מקומו א"כ זהו דווקא במקח וממכר אבל שמואל דמיירי במציאה ולא שייך בו שקנה הראשון המקום שפיר י"ל שבאו שניהם, יחד בסימטא ושפיר איכא למימר ברכוב במקום מנהיג דא' קנה וא' לא קנה ואדרבא נראה לענ"ד דיש להביא ראי' מדמקשה שם ממתני' דאחד רכוב וא' מנהיג והוצרך לדחוק דמיירי במנהיג ברגליו וקשה דמה הוצרך לזה דהא אוקמינן שם בריש מכילתין רישא דמתני' במקח וממכר א"כ הוי לי' לאוקמא גם סיפא דמתני' דשניהם רוכבין במקח וממכר דשייך בי' מוסירה. א"כ רוכב קנה מטעם תפיס במוסירה ובא' רוכב וא' מנהיג משכחת בסימטא ולכך יחלוקו כיון דלכל א' יש בו חזקה דקנין כמ"ש התוס' שם. ולפמ"ש לשיטת הר"ר חיים ניחא דליכא למימר במקח וממכר דלא משכחת ב' קנינים במקום אחד דברה"ר ליכא משיכה ובסימטא ליכא מוסירה. מיהו יש

ליישב שיטת ר"י דלמאי דבעי ר' יוסף למימר דמוסירה שייך במציאה אפ"ה משכחת רוכב במקום מנהיג בין ברשות הרבים ובין בסימטא דכבר כתבנו לעיל בשם הה"מ דבכל הנהגה איכא נמי מוסירה כיון דתפיס בה. כדמשמע מלשון מנהיג כנ"ל דלא בעינן במוסירם מיד ליד וכ"ש לפי מאי דהוה סבר ר"י דמוסיר' שייך נמי במציאה וודאי דלא בעינן מיד ליד נמצא דשפיר בכל אחד יש קנין מוסירה ושפיר מיבעי' ליה איזה מהן עדיף דשפיר בכל אחד יש קנין מסירה. אך קושי' שני' קשה לפי' ר"י דהוי לי' לאוקמי מתני' במו"מ ומטעם מסירה ואפשר לומר כיון דמתני' מיירי במוחזקין לפנינו כיון דבחזקה דמנהיג איכא בו ב' קנינים מסירה ומשיכה במו"מ ועדיף טפי מחזקה דרוכב אינו אלא במסירה ולכך א"א לאוקמא במו"מ אלא במנהיג ברגליו כדמוקי התם. ודוק:

בא"ד ור"י הקשה וכו' נראה לענ"ד דקשה עוד על פירוש רש"י ז"ל דמאי מקשה הש"ס על אביי ורבא לימא דאמרי כרבי דילמא טעמא דרבנן דמסירה אינו קונה בספינה כלל כמו בכל המטלטלין דאינן נקנין במסירה אלא במשיכה ואביי ורבא דאמרי מוסירה קונה היינו בבהמה גסה בשלמא לפיר"י דס"ל משיכה עדיפא ממוסירה וס"ל לרבנן דברייתא דדוקא משיכה ולא מסירה אתי, שפיר דוודאי לא פליג אביי ורבא על רב דדריש כרבנן דברייתא דמוסיר' אינו קונה בבהמה גסה כלל וע"כ לא משכחת מסירה אלא בספינה אבל לפי' רש"י ז"ל ור"ת קשה ולכאורה הי' נראה דאף לפי' רש"י ור"ת ז"ל צריך טעם למה מסירה דווקא בבהמה גסה ולא בבהמה דקה והיינו מטעם דכתבו המפרשים דמשיכתה של בהמה גסה קשה ולכך תקנו שיקנה במסירה א"כ בספינה שמשיכתה קשה יותר כמ"ש הריטב"א ז"ל וודאי אין סברא לומר דאין מסירה קונה מאיזה טעם לא תקנו בה מוסירה דוודאי יותר ראוי לתקן בספינה כמו בבהמה גסה כיון דמשיכתה קשה טפי. ולפ"ז הי' אפשר ליישב קושי' הר"י דלפמ"ש הרשב"ם ז"ל בב"ב שם בד"ה לא קשי' וכו' דר"ה. היינו רקק מים שברה"ר וכו' והיינו ע"פ מתני' דשבת דרקק מים ורשות הרבים מהלכת בו א"כ כיון דקאמר שם במתני' איזה רקק מים פחות מעשרה טפחים א"כ י"ל דדוקא כדמוקי לה דמיירי ברה"ר שהיתה פחות' מי' טפחים א"כ משיכתה קשה טפי מבהמה גסה כדאיתא בשבת דף ק' ע"ב דאין ספינה מהלכת פחות מיו"ד ולא מצי לשנוי' כנ"ל אבל אי הוי אמרינן דמיירי בסימטא דהיינו שהוא עמוק עשרה י"ל דהתם משיכה קל יותר בספינה להוליכה טפי מבהמה גסה ולא תיקנו מוסירה בספינה כלל בסימטא ולכך לא הוי מצי להקשות לאביי ורבא דאיכא למימר כנ"ל דאביי ורבא דאמרו מסירה קונה היינו בבהמה גסה אבל בספינה לא תקנו כלל מסירה ודוק. אהא דמוקי לה ברה"ר מקשה ומיהו בכתובת דף פ"ה משמע דבחריפותא דנהרא הוי ליה נמי רשות הרבים. אך

נראה הא דלא מפרש הרשב"ם כן משום דבכה"ג דקל למשוך חריפותא דנהרא מצדדי הנהר לא הוצרכו לתקן מסירה אפי' לרבי אך העיקר נראה לענ"ד כמ"ש התוספות בב"ב דבאמת אף רש"י ז"ל לא פי' כן אלא לפי המסקנא דר' ס"ל דמראה מקום הוא לו ושייך שפיר עד שימשכנו אף על גב דמסירה עדיפא מ"מ צריך לקיים תנאו אבל לפי הס"ד אף רש"י ז"ל מודה דהוי סבר למימר דמשיכה עדיפא כדמשמע בהדיא בלשון חכמים עד שימשיכנו ובאמת הוי ס"ד דבמוסירה לא קנא בסימטא ולכך לא מקשה שם אלא לפי מאי דמוקי לה דפליגי ברשות הרבים וממילא נמי דהוי ס"ד דלרבנן דס"ל בבהמה גסה במשיכה היינו במשיכה ולא במסירה וע"כ אביי ורבא דאמרי במסירה היינו בספינה דוקא כמו לשיטת הר"י אלא דלפ"ז צריך להבין דמנא ליה לרש"י ז"ל דבאמת אינו כן לפי המסקנא והוצרך לחלק בין מציאה למקח וממכ' כמ"ש התוספות דכולה סוגיא דרוכב ומנהיג דמשמע דמשיכה קונה מיירי במציאה מיהו י"ל משום דקשי' להו באמת דמנא ליה לאביי ורבא שה דמסירה קונה ברה"ר ולאוקמא פלוגתייהו דרבי ורבנן במראה מקום הוא לו ולא מוקי באמת דפליגי במוסירה כדס"ד דמקשה שם אע"כ משום דס"ל באמת דמסירה עדיפא ממשיכה וא"א לאוקמי פלוגתייהו אלא במראה מקום הוא לו וכבר כתבנו דסוגי' דב"מ מוכרחת כדברי רש"י ז"ל. ועיין בספ"י שהקשה על המהרש"א ז"ל שכתב דלפי' ר"ת עד לאו דווקא דלא דק דאם כן אפילו למאי דאוקמא ברה"ר אין קושי' על אביי ע"ש. ולענ"ד נראה דשפיר דייק דלמאי דאוקמא ברה"ר אבל בסימטא רבי מודי כדאומקנין בברייתא קמייתא ע"כ צ"ל דרבנן במשיכ' ולא במסירה קאמר דאל"כ במאי פליגי רבנן עד שימשיכנו לסימט' כדמוקי התם דהא ר' נמי מודה במשיכה לסימטא דמהני כמו בסימטא עצמ' דמ"ש וע"כ צ"ל דרבנן במשיכה ולא במסירה אף על גב דמסירה עדיפא היינו משום דס"ל דמסירה אינה קונה ברה"ר אם כן אביי ורבא דלא כרבנן אבל לפי מאי דס"ד דפליגי בסימטא שפיר י"ל דלרבנן אף במשיכ' קאמר ורבי ס"ל במסירה דוקא ובאמת היינו דמקשה רבי אדרבי ודו"ק ועיין לקמן דף כ"ו ע"ב שכתבתי שם ראי' מפורשת לדברי רש"י ז"ל:

דף כו.

בתו' ד"ה א"נ בחבילי זמורות וכו'. הגבוהים מן הארץ ג' וכו'. עיין בריטב"א וברשב"א ז"ל שהוקשו ע"ז מכתובות דף ל"א ע"ב כשצירף ידו פחות מג' ע"ש. ובאמת התוספות בב"ק דף כ"ט ע"ב בד"ה אלא אמר ר' אשי וכו' תירצו קושי' זו דכיון שהוא בידו קנה בפחות מג' וכן משמעות פירש"י ז"ל שם. ונראה לענ"ד דמוכרח לומר כן דהא אמרינן בריש ב"מ ואם המצא תמצא בידו הגניבה אין לי אלא ידו גגו חצירו וכו' הרי דקנין ידו

מפורש בתורה ולא מטעם הגבהה דהא אמרינן שם דחצירו משום ידו אתרבאי. ונראה דהחילוק הוא בין קנין ידו לקנין הגבהה דבקנין ידו אפי' אם הניח חבירו לתוך ידו ולא הגביה ידו כלל קנה מה שבידו דומי' דחצירו שחצירו קונה מה שמונח בתוכו וכמ"ש התוספות בכתובת דף ל"א ע"ב בד"ה ואי דלא וכו' בשם ריצב"א כשתחב חבירו לתוך פיו מדעתו אף ע"פי שלא עשה שום מעשה קונה מטעם ידו אבל זהו דוקא כשתופס את החפץ כולו בידו אבל כשתופס בקצהו ואין כל החפץ בידו אינו קונה את החפץ מטעם ידו אלא מדין הגבהה כדאיתא בב"מ דף טי"ת גבי טלית שהיא מונחת חצי' על העמוד וכו' ע"ש בתוספות ובזה בעינן דוקא הגבהה שיעשה מעשה אבל אם נתן חבירו קצתו לידו אינו קונה כל הטלית הנגרר אם לא שהגביהו ועשה מעשה בידו לקנות בהגבהתו וזהו החילוק בין בהמה גסה שנקנית במסירה ובין כל המטלטלין שאינם נקנים במסירה דבדבר הנקנית במסירה כיון שתופס קצתו קונה את כולה במסירה ואף על פי שלא עשה שום מעשה אבל בשאר מטלטלין אינו קונה את מה שאינו בידו ממש אלא במשיכה או בהגבהה ותמיהני מאוד על מ"ש בס' מגיני שלמה בכתובת דף ל"א ע"א ליישב קושי' התוספות שם בד"ה דאי בעי וכו' שכתב דס"ל לרש"י ז"ל דאין קנין יד מועיל בשום דבר אם לא בגט והכריח זה דהא כל המטלטלין אינן נקנין במוסירה. וכבר כתבנו שאין ענין זה לזה ופשיטא דמה שבידו ממש נפקא מגופא דקרא דאם המצא תמצא בידו כי היכ' דנפק' לן מהאי קרא קנין חצירו דלא גרע קנין ידו דמפרש בקרא מקנין חצירו דאתי' מריבוי דאם המצא ואדרבא אמרו שם דחצירו משום ידו אתרבי ותו דהא מפורש שם דף למ"ד ע"ב דלא משכחת במי שאכל תרומ' שתחב לו חבירו בתוך פיו אלא כשתחב לו חבירו במקום דלא מצי לאהדורי והיינו מטעם ידו כמ"ש התוספות והיינו דקאמר לקמן דף כ"ח ע"ב דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט כיצד אמירתו וכו' אבל בהדיוט לא קנה עד שימשוך הרי דנקט גבי גבוה לשון מסירה אף על גב דמסירה אינו קונה בכל מטלטלין אלא משום דהוי כמוסר כל הדבר לרשות הגבוה קונה מדין ידו דלא בעי מעשה כנ"ל: ולפ"ז ע"כ צ"ל כדמשני שם שצירף את ידו למטה מג' דהיינו ע"כ שקנאו בלי שום הגבהה כלל דאל"ה אין הקנין בא כא' דכיון דהניחו לתוך ידו כבר נתחייב משום שבת ואם לא קנאו אלא משום הגבהה הרי אינו בא כא' אע"כ דהטעם הוא משום קנין ידו דלא בעי שום מעשה נמצא מיד כשבא החפץ לידו בא קנין החפץ וחיוב שבת כא' וממילא מיושב הא דלא מוקי שם בכתובת דף ל"א ע"ב כשצירף ידו למעלה מג' כגון שהאסקופה גבוה ג' דבזה הוי קונה מדין הגבהה ולא הוי צריך כדרבא. ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דע"כ צ"ל שקנה מיד בלי שום מעשה הגבה' כדי שיבואו כא' א"כ אפי' אי

הוי מוקי למעלה מג' הרי צריך לומר דקנה מטעם ידו לכך עדיפא ליה לאוקמא בפחות מג' ארחי' דאסקופה. אך הא קשה לי לשיטת רש"י ז"ל שפירש שם בהא דאמר שם דאי בעי גחין ואכיל דהיינו למטה מג' הרי דס"ל דכיון דאין הגבהה פחות מג' אין הגבהה מתחלת אלא לאחר ג' ואז לא הוי צורך אכילה דאי בעי גחין וכו' אם כן הא דקאמר בב"ק דף קי"ד גבי מנסך דמעיקרא סבר כדר' אבין וכו' ופי' רש"י בד"ה עקירה צורך ניסוך וכו' הגבהת יין צורך ניסוך והוא מטע' דאין ניסוך בלא הגבהה ואמאי הא יכול לנסך קודם שהגביהו ג' ואפשר דסבירא ליה לרש"י ז"ל דאף בדין ניסוך בעינן הגבהה ג' אך מסתימ' לשון הפוסקים לא משמע כן ודו"ק:

והנה רש"י ותוספות ז"ל כתבו בבבא קמא דף כ"ט ע"ב בהא דקאמ' שם כגון שהופכו בפחות מג' וכו' היכא דנתכוון לזכות מחויב משום ממונא דאיכ' למאן דאמר הבטה בהפק' קונה ולולי דבריו ז"ל היה נראה לומר דמיירי בגלל שגבוה הרבה יותר מג"ט ומשום דסתם ההופך את הגלל במקומו הראשון היינו שנטל את הגלל מלמטה ונותנו למעלה וכן אח"כ עד שהפכה כולה אם כן י"ל דמיירי שנטל למטה מג' טפחים לארץ וממילא נפל העליון לארץ וכן בכל פעם שנטל סמוך לארץ והוא הגביהה את מה שנטל יותר מג' טפחים והניחו למעלה וכן עשה עד שגמר כל ההפכות הגלל נמצא לעולם לא איסתלק מעשה הראשון שהרי תמיד היה הגלל תוך ג' סמוך לארץ אבל כל מה שנטל זכה בהן בהגבהה ג' וכן משמע הלשון שהפכו לפחות מג' ולא אמר פחות מג' אלא שבאמת הוא הגביהה יותר מג' אלא בכל פעם שנטל היה עדיין הנשאר תוך ג' לארץ וזהו לפחות משלשה שכיון שהיה הגלל תמיד פחות משלשה לעולם לא אסתל' מעשה הראשון ודו"ק:

בתוספות ד"ה אמר קרא וכו' הא דלא מייתי משדה עפרון וכו' דכל קנינו בכסף עיין מ"ש לעיל בזה דף י"ד ע"ב בתוס' ד"ה הואיל וכל קנינו וכו' בשיטת רש"י ושיטתם. ולולי דבריהם ז"ל היה נראה כיון דאמרינן לקמן בקנין שטר דלא קנה עד שיתן כל הדמים ובכסף אמרינן בפ' השוכר את האומנין דקנה אפילו במקצת דמים אי לא עייל ונפק אזוזי והטעם דקרא דשדות בכסף יקנו משמע כסף כל דהוא וכ"ש לפמ"ש לקמן דמוכח מקרא דשדות בכסף יקנו דהיינו אפי' במקצת כסף דאל"ה תיפוק ליה דקנה מטעם שטר כמו שיבואר בס"ד דכתיב וכתוב בספ' וחתום. ולפ"ז אי הוו ילפינן משדה עפרון כיון דכתיב בכסף מלא הוי אמינא דבעינן כל דמי המקח מ"מ אף לפי מה שכתבו התוספות דהתם בנמכר לנכרי מ"מ כיון דגלי קרא גבי ישראל דמקצת כסף ככל כסף ה"ה בכסף דגבי נכרי וק"ל:

בגמרא אי כתיב יקנו לבסוף וכו' שטר ראי' בעלמא הוא והנה מסוגי' זו הקשה על הרמב"ם ז"ל דכתב דכל שאין העדים זוכרין מענין השטר פסול דהוי ליה מפיהם ולא מפי כתבם כדאית' בח"מ סי' כ"ח ומתוך זה כתב דכל השטרות שחתומים בו עדים לראיה אינו אלא מדברי סופרים דמדאורייתא אין עדות מפי השטר דהוי ליה מפי כתבם והקשו עליו המפרשים מקרא דירמי' דכתיב בו למען יעמדו ימים רבים עוד הקשו עליו מסוגי' זו דקאמר דוכתב בספר וחתום לראיה וכבר כתבנו בחידושי אה"ע סי' ק"ל דאין קושיא מקרא דירמיה דכתיב ביה את החתום ואת הגלוי ופי' רש"י ז"ל ואת הגלוי זה קיום ב"ד נראה פשוט דכשהעדים באים לפני ב"ד ומקיימין חתימתן וזוכרין העדות כדקיי"ל שעל מנה שבשטר הם מעידין והב"ד מקיימין את חתימתן שטר כזה יכול לעמוד ימים רבים ואפי' אם יבוא השטר לפני ב"ד אחר אין זה מפי כתבם דהרי העידו מפיהם לפני בית דין הראשון והב"ד הראשון אין להם דין עדים ומועיל אפי' מפי כתבם דאין אחר מעשה בית דין כלום ושפיר יכולין כל הבית דין לדון ע"פ זה השטר לעולם מן התורה אם כן היינו דכתיב גבי ירמיה למען יעמדו ימים רבים. ולפ"ז אפשר לפרש גם בסוגי' דידן דקאמר דוכתב בספר יחתום וראיה היינו משום דכתיב בתר וכתב בספר וחתום והעד עדים וי"ל היינו שיעידו העדים בבית דין על חתימתן ויקיימו הבית דין והיינו שניבא הנביא שלעתיד יהיה דומי' דקניות ירמיה דכתב בו את החתום ואת הגלוי דהוא קיום ב"ד כנ"ל ודו"ק:

בגמרא אלא מהכא ואקח את ספר המקנה וכו' והנה הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה כ' דשטר ילפינן מוכתוב בספר וחתום והיינו דמפרש דשדות בכסף יקנו או או קאמר והוא תמוה שהוא נגד סוגית הש"ס דמפרש לקרא לראי' בעלמא ותו קשה דבגיטין דף ל"ו משמע להדיא דקרא דוכתב בספר וחתום בעיקר הקנין מיירי דמקשה התם אמתני' דעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב וכתוב בספר וחתום ומשני לא נצרכא אלא לר' אלעזר משמע דלר"מ מיירי קרא בקנין עצמו ואפי' לר"א דמפרש רש"י שם דקרא עצה טובה קמ"ל היינו בחתימת העדים אבל בעיקר הספר משמע דהוא משום קנין אלא דהוי סגי בעדי מסירה לחוד ומה שאמר וחתום היינו משום עצה טובה לראי' וכ"ש לפי מה שכתבו המפרשים דלדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דסבירא ליה דאף לר"א סגי בעדי חתימה לחוד כדאיתא באה"ע סי' ק"ל היינו משום דלדידהו אינו צריך לדחוק דקרא עצה טובה קמ"ל אלא דקרא מיירי בע"ח לחוד דמהני נמי לר"א ורש"י שנדחק שם לפרש דקרא עצה טובה קמ"ל אף דלא משמע ממתני' כן דאם כן אכתי מה תיקן ר"ג הא ירמיה תיקן היינו לשיטתו דסבירא ליה ע"ח לא מהני לר"א כמבואר בחידושינו

באה"ע סימן ק"ל מ"מ משמע התם דקרא מיירי בשטר קנין דלא כסוגיא דהכא. ונראה לענ"ד ליישב והוא דלכאורה קשה איך אפשר לומר דקרא כולה חד ענינא הוא שיהיה הקנין בכסף והשטר לראי' אם כן כיון דנבואת ירמי' היה על העתיד שיהיה המנהג כן לקנות בכסף ולכתוב את השטר לראי' אם כן הוי ליה מקום שכותבין את השטר ולא קנה בכסף עד שיכתוב את השטר ואם כן הא דאמר קרא שדות בכסף יקנו דמשמע דהקנין הוא על ידי הכסף הא בלא קניות הכסף תיפוק ליה מטעם שטר והיה נראה לענ"ד לכאורה דס"ל להרמב"ם ז"ל דבאמת הא דמקשה הש"ס והא אמרת לראי' בעלמא היינו מקמא דידעינן קנין שטר די"ל דשטר אינו קונה כלל אלא לראי' בעלמא וממילא צריך להיות הקנין בכסף ולפ"ז כדמסיק דשטר קונה ממשמעות דקרא דואקח את ספר המקנה ע"כ דליכא לפרושי קרא דוכתב בספר וחתום דלראי' דאם כן ל"ל קנין כסף כלל וע"כ דקרא או או קאמר והיינו שדות בכסף יקנו במקום שאין כותבין את השטר וקרא דוכתב בספר וחתום הוא קנין שטר והיינו כסוגי' דגיטין ולהכי מביא הרמב"ם ז"ל קרא דוכתב בספר וחתום דמפורש ביה קנין שטר וחתימתו אלא דאכתי בהא לא מתרצי שפיר דהוי מצי נמי לאתוי' קרא דואקח את ספר המקנה. ותו דלשון הסוגיא אלא מהכא משמע דעיקר ילפותא מהכא. ותו דאפילו מקמא דידעינן קנין שטר דוחק גדול לפרש דהא דכתיב יקנו גבי כסף קודם כתוב בספר היינו משום דהוי ס"ד דבשעת כתיבת הספר קנה הכסף דקמ"ל דקונה למפרע כמ"ש הריטב"א ז"ל די"ל דכשקונה בכסף במקום שכותבין את השטר ואח"כ הוא נותן את השטר לראי' הוא קנה בכסף למפרע דהוי ליה כע"מ שתכתוב את השטר דהוי לי' כמעכשיו א"כ מצינו לפרש דהא דכתיב יקנו גבי כסף משום דכשכותב את השטר קונה אותו למפרע משעת נתינת הכסף אך מלשון הש"ע ח"מ סי' ק"צ סעיף זי"ן וחי"ת משמע דאין הקנין אלא בשעת כתיבת השטר ולא למפרע דאי הוי כע"מ שתכתוב את השטר אם כן לא הוי מצי הלוקח לחזור בו קודם כתיבת השטר כדקיי"ל בכל תנאי דע"מ כשזה מקיים התנאי מתקיים המעשה למפרע ודווקא כשמתנה המוכר ע"מ שתכתבו לו את השטר אמרינן לקמן דחוזר בשטר וחוזר בשדה משא"כ הכא דשניהן יכולין לחזור. וכן משמע מדברי רבי אידי בר אבין דאמר אי בעינא בשטרי איקני משמע דבמקום שכותבין את השטר יכול הלוקח לחזור דאין הקנין למפרע אלא משעת כתיבת השטר דסמכה דעתיה וקרא משמע דהקנין הוא משעת נתינת הכסף ונראה לענ"ד די"ל דבאמת הא דנפקא ליה לרב דין זה היינו מדכתיב בקרא ואקח את ספר המקנה דהיינו קנין שטר אף על גב דכתיב בקרא מתחלה ואשקול לו את הכסף אם כן כבר קנה בדמים וע"כ צ"ל דבכסף לא קנה משום דלא סמכה דעתיה משום דהוי התם

מקום שכותבין את השטר ולא סמכה דעתי' עד שיתן לו את השטר וממילא קנה בשטר כמו שכתבתי לעיל דאין הקנין למפרע והיינו דפירש"י ז"ל בד"ה ואקח את ספר המקנה אלמא דיש קנין בספר לבד ר"ל אף על גב דהיה יכול לקנות בשעת נתינת השטר בכסף שנתן לו כבר מ"מ קאמר קרא דא"צ לזה משום דהקנין הוא בספר לבד אם כן מוכח מקרא להדיא כדרב אם כן י"ל דהא דקאמר ושטר לראי' בעלמא היינו מקמא דמייתי קרא ואקח את ספר המקנה אבל לבתר דמייתי קרא ואקח את ספר המקנה דמוכח כדרב ע"כ צ"ל דקרא דושדות בכסף יקנו וכתב וגומר לאו לראיה בעלמא ומיירי במקום שאין כותבין את השטר וקרא או או קאמר. ולפ"ז י"ל דמקרא דואקח את ספר המקנה לבד לא היה מוכרח כ"כ דהקונין הוא בספר עצמו אלא משום דלא קנה בכסף עד שלקח הספר ולהכי קרי' ליה ספר המקנה אלא דאפ"ה כיון דמוכח כדרב ממילא מוכח דקרא דוכתב בספר וחתום לאו לראי' אלא דאו או קאמר והיינו דפי' רש"י ז"ל אלמא יש קנין בספר לבד ר"ל דממ"נ מוכח שקונין בספר לבד נמצא דלפי המסקנא אתי' סוגי' דגיטין דקרא דוכתב בספר וחתום מיירי בקנין כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה. ודו"ק:

אמנם העיקר נראה לענ"ד ביישוב קושי' הנ"ל דאף למאי דקאמר דוכתב בספר וחתום לראי' בעלמא אפ"ה משכחת דהקנין הוא בכסף דוקא ולא בשטר לפמ"ש רמ"א בח"מ סי' קצ"ח דהיכא שלא נתן אלא מקצת הדמים בענין דלא קנה אלא כנגד מעותיו היינו דוקא במקו' שאין כותבין את השטר אבל במקום שכותבין את השטר כיון שאינו קונ' עד שיכתוב א"א שיקנה כנגד מעותיו דכיון שאינו קונה אלא בשטר האיך יקנה מחצה והרי השטר על כל הקרקע נכתב נראה להדי' מדבריו דאם הוא בענין שקנה כל הקרקע במקצת הדמים אפי' במקום שכותבין את השטר דלא סמכה דעתו של לוקח ולא קנה עד שיכתוב את השטר מ"מ כשנתן לו את השטר ממילא הוא קונה את כל הקרקע במקצת הכסף שנתן ואין זה דומה למ"ש הר"ן ז"ל בשמעתין בההוא דשמואל דאמר בסמוך דבשטר מקח אינו קונה עד שיתן דמים והיינו דווקא כל הדמים אבל אם נתן לו אח"כ מקצת הדמים כיון דאינו אלא פריעות חוב ולא סמכה דעת המוכר עד שיפרע לו כל הדמים ע"ש דהיינו דוקא בשטר קנין דעיקר הקנין הוא בשטר אבל כשעיקר הקנין היה בתחילה בכסף אפי' במקצת כסף מהני דהא לא בעינן שטרא אלא משום סמיכות דעת הלוקח אבל סמיכות דעת המוכר לא בעינן בקנין כסף כמ"ש הר"ן שם להדי' וז"ל ודאמרינן לא קנה עד שיתן דמים איכא מ"ד דוקא כל הדמים וכו' דכי אמרינן דמקצ' דמים קנה הכל כל היכא דלא עאל ונפיק אזוזי ה"מ בנתן מקצת דמים לשם קנין ולא עאל ונפק אשארא גלי אדעתי' דניחא ליה דליקני בהכי וכו' ע"ש. ונראה הא דנפקא ליה דין

זה דבקנין כסף סמכה דעת המוכר אפי' בפרוטה והכי קיי"ל דקונין אפי' בפרוטה אפילו שדה גדולה אף על גב דמקרא דשדות בכסף יקנו לא משמע אלא כשנתן כל הכסף. וכן בשדה עפרון כתיב בכסף מלא יתננה לי וצריך להבין מנלן דקונה אפילו בפרוטה ונראה דנפקא מהאי קרא דכתיב שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום ומדכתיב יקנו גבי כסף משמע שהקנין הוא בכסף וקשה קושי' הנ"ל דמאי נפקא מינה כיון דהוי במקום שכותבין את השטר ממילא דקונין בשטר אלא ע"כ דקרא אפי' במקצת דמים ולא קנה מטעם שטר דבקנין שטר בעינן כל הדמים וע"כ דקונין בכסף דמהני אפי' במקצת דמים הרי דמוכח מקרא דמקצת הדמים מהני ודו"ק:

ועוד נראה דיש ליישב קושי' הנ"ל דכיון דהוי מקום שכותבין את השטר א"כ קנין כסף למה הוא כשנתן לו את השטר יכול לקנות בשטר עצמו משום דקי"ל דבשטר קנין בעינן ספר המקנה שיהיה גוף השטר וכתיבתי' משל המקנה. כדאית' בגיטין דף כ' ע"ב גבי זקן אחד שהי' מלוה לכל בני הכפר וכו' ואיתא בב"ב דף קס"ז דשטר ראיה הלוקח נותן שכר סופר אפי' במוכר שדהו מפני רעתה א"כ שפיר י"ל דוכתב בספר וחתום היינו לראיה דמסתמא יהי' הספר משל הלוקח כדינו א"כ אינו יכול לקנות בו דאינו ספר המקנה וע"כ קונה בכסף שנותן לו בתחילה ונפקא מינה לדינא דהא דפסק בח"מ. שטרי דידן דשטרי קנין הם היינו כשהשטר הוא משל המוכר והוי ספר המקנה ולפ"ז הא דקאמר רב אידי בר אבין דאי בעינא בשטרא איקני היינו שיהא השטר של המוכר א"נ דבשעה שיקח השטר יהא קנין בכסף. ודו"ק.

עוד י"ל קושי' הנ"ל לפי מה דאמר שמואל דבשטר לא קנה עד שיתן לו דמים ולא סמך דעת המוכר א"כ ע"כ צ"ל הא דאמר רב לעיל דמקום שכותבין את השטר לא קנה משום דלא סמכה דעת הלוקח עד שיכתוב לו את השטר משמע דכשיש בידו שטר שלא יכחיש המוכר המכירה היינו ע"כ שכתוב בשטר שכבר קיבל המוכר דמי מכירת כלו כמו שנוהגין לכתוב בשטרי המכירה דידן. דאל"ה מה מועיל השטר הא יכול המוכר להכחיש שלא נתן לו הדמים וממילא אין המכירה כלום ויהי' המוכר נאמן דאוקי קרקע בחזקת מרא קמא כיון שהספק הוא בעיקר המכירה וכיון שיכול להכחיש מה זה סמיכה על השטר דאף דנראה דהא אמרי' בפ' חזקת הבתים דעד תלת שנין אדם מזדהר בשטרי משמע דאינו יכול להכחיש אף דלא מצינו זה שצריך שיכתוב בשטר שכבר קיבל הדמים היינו משום דכיון שהחזיק בקנין חזקה דקי"ל דקנה אע"פ שלא נתן לו דמי' ואע"פ שלא נתן לו את השטר אלא דהשט' מועיל שלא יטעון המוכר שירד בגזלנות' לתוך השד' א"כ כיון דאיכא שטרא שוב אינו יכול לטעון שהיא גזולה וממילא כיון שקנה השד'

והמוכר בא להוציא הדמים מיד הלוק' הלוקח נאמן דהו"ל המוכר המוציא מחבירו עליו הראיה אבל כשלא קנה בחזק' אין השטר מועיל כלל כיון שלא מפורש בו שלקח הדמים ויכול להכחיש וע"כ מיירי רב כשהמנהג הוא שכותבין בשטר שהמוכר קיבל הדמים דאין לומר דסמכה דעתו בשטר כשיקח השטר יחזיק בקרקע ויועיל לו השטר שלא יכול לטעון שירד לתוכו בגזלנותא ז"א דאם יחזיק סמכה דעתו דלוקח דהא קיי"ל דבחזקה קונה בלא שטר אפי' במקום שכותבין את השטר כמ"ש תוס' לקמן דף כ"ז ע"ב בד"ה בד"א נמצא דלענין קנין אינו מועיל השטר כלום ולא שייך סמיכות דעת עליו א"כ י"ל דהא דאמ' גבי וכתוב בספר וחתום דשטר ראיה בעלמא היינו דמנהג הוא שלא יכתוב לו נתינת הכסף אלא לראיה בעלמ' לאחר שיחזיק שלא יכול לטעון שירד בגזלנותא. אבל אין בשטר זה שום סמיכות דעת לקנין והוי כמקום שאין כותבין את השטר וקנה בכסף לבד ודו"ק.

שם אמר שמואל ל"ש אלא בשטר מתנה וכו' הקשה הרשב"א ז"ל דהא קרא דואקח את ספר המקנה הי' במכר ותירץ דגבי ירמיה הי' כמוכר שדהו מפני רעתה אך בהא לא מתרצי לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה דלמסקנא ילפינן שטר מוכתב בספר וחתום וכן מבואר בסוגי' דגיטין דף ל"ו כנ"ל א"כ כיון דקרא מיירי במכירת השדה לעתיד ע"י השטר משמע דקונה בשטר בלא כסף דאל"ה תיפוק ליה מטעם קנין כסף ולעתיד לא שייך הך תירוצא ודוחק לאוקמא קרא בשטר מתנ' נראה לענ"ד לפמ"ש לעיל דלהרי"ף והרמב"ם ז"ל הא דכתב וכתב בספר וחתום היינו שיהי' הקנין בשטר ע"י עדי חתימה דלא כפירש"י דהחתימ' משו' עצה טובה דהיינו דתיקן ר"ג דאף דלר"א דס"ל דעדי מסירה כרתי מ"מ מהני נמי ע"ח לבד אלא דצריך להבין דהא ע"כ איכא עדי מסירה דהא קיי"ל בב"מ דף י"ג ע"א דאין כותבין שטר למלוה בלא לוה דשמא יכתוב בניסן ולא ילוה עד תשרי אלא בשטר אקנייתא ופי' רש"י ז"ל בין ילוה ובין לא ילו' ואביי אמר שם דעבז"ל וה"ה בשטר מכירה כיון דאיכא בו חשש זה דשמא יכתוב בניסן ולא ימסור לו עד תשרי ואיכא חששא טובא טפי דשמא ימכור לאחר בנתיים או משום שיעבוד אחריות מניסן עד תשרי ואם כן א"י למסור השטר מכירה להמוכר עד שיהא הלוקח עמו וימסו' לו בפניהם ואם כן הרי הם עצמו עדי מסירה וא"צ לחתימתן כלל וע"כ צ"ל בשטר הקנאה או למ"ד דעבז"ל נמצא דשטר כזה אינו אלא כשטר מתנה שהרי הם זכין לו מאותו שעה ואף שיתן הכסף לבסוף אלא שהו' מתנה בפי' שיקנו לו מיד בלא נתינת הדמים כלל דאף על גב דלמ"ד עבז"ל צריך דמטי לידיה מ"מ עיקר הקנין הוא מיד כמו מתנה הרי דקרא מיירי בשטר שהוא כעין שטר מתנה אם כן לשמואל דס"ל בגיטין דף פ"ו ע"ב דהלכה

כר"א אף בשטרות. וכן פסק הרי"ף והרמב"ם ש ע"כ מיירי קרא בשטר מתנה ותו דהא כתב הש"ך בח"מ בסי' נ"א דאף ולרב דסבירא לי' דהלכה כר"א בגיטין ולא בשטרות מכל מקום שטרי קנין הם דומי' לגיטין ודו"ק.

שם כותב על הנייר או על החרס וכו' הנה התוס' כתבו לעיל דף ט' דברייתא זו אתי' כר"א דלר"מ פסול משום דהוי שטר שיכול להזדייף. ולולי דבריהם הי' אפשר לומר דבלא זה קשה דאי אתי' כר"מ ה"ל להזכיר דחתום עליו עדים ואפי' אי נימא דבשטר מכר סגי בלא עדים כלל כדמשמע מדברי הסמ"ע בסי' קצ"א שכתב הך דינא דכתוב לו השטר על הנייר או על החרס אף על פי שאין עליו עדים משום דלא איברי סהדי אלא לשיקרא מ"מ כיון דנקט האי לישנא בברייתא לעיל דף ט' ע"א גבי שטר קידושין והא קי"ל דהמקדש שלא בעדים אין חוששין לקדושיו בשלמא לר"א דסבירא ליה עדי מסירה עיקר א"כ כשנותן לו זה השטר בפני עדים מהני אבל לר"מ לא מהני בלא עדי חתימה. ותו נראה דדברי הסמ"ע צ"ע כדמשמע מהא דמקשה הש"ס בגיטין דף ל"ו גבי עדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם דאורייתא היא דכתיב וכתוב בספר וחתום משמע דבשטר מכירה ג"כ בעינן ע"ת לר"מ וכן מוכח מהא דמקשה בגיטין דף יו"ד ע"ב מתנ' במאי קנה לה לאו בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ע"ש הרי דאף על גב דלא חשידי ערכאות בשיקרא ואפ"ה פסול משום דבעינן ע"ח והתוס' בגיטין דף ד' בד"ה דקיימא לן הלכה כר"א בגיטין וכו' כתבו סברא זו דגבי מכר שייך הודאות בעל דבר כמאה עדים דמי ואפ"ה משמע מדבריהם שם דבעינן ע"ח וצ"ע ובחדושי אה"ע סי' ק"ל הארכתי בזה. אמנם לולי דבריהם ז"ל הי' נראה לפרש דמצי אתי' כר"מ והכא מיירי שכתב המוכר בכתב ידי עצמו וכן בשטר קידושין שבעל עצמו כותב וכן משמע הש"ס לעיל דף טי"ת ע"א דקאמר הכא דבעל כותב והתם מוכר כותב והתוס' כתבו בגיטין דף ג' ע"א בד"ה ג' גיטין פסולין וכו' כיון שבעל עצמו כותב אין לך חתימה גדולה מזה ע"ש. ואף על גב דגבי ג' גיטין פסולין נקט כתב בכתב ידו ואין עליו עדים דפסול הא כתבו התוספות בגיטין שם דטעמא משום דהוי כאלו אין בו זמן ויכול לחפות על בא אחותו וזה לא שייך גבי שטר קידושין שאין בו זמן כדאיתא ביבמות דף ל"א ע"ב וכן בשטר מכר אין לפסול אם אין בו זמן כדאיתא בח"מ סי' מ"ג ולפ"ז ממילא מתורץ קושי' התוספות כדאיתא בח"מ סי' מ"ם דאם כתב בכתב ידו אינו יכול להזדייף ע"ש בסמ"ע ונראה לענ"ד כן מדברי רש"י ז"ל בד"ה רב אשי אמר וכו' ישוב עליו לפרוע ממנו וכו' נראה דדקדק ממנו אף על גב דקיי"ל דהמוכר שדהו בעדים גובה מנכסי' משועבדים ודוחק לומר משום דהוי שטר שיכול להזדייף דהא אי מיירי בעדי מסירה לר"א יכול

לטרוף ע"פ העדים כדאיתא בגיטין דף כ"ב ע"ב ולפמ"ש דמיירי בכתב ידו בלא עדי מסירה אם כן הא קיי"ל הוציא עליו כתב ידו גובה מנכסים ב"ח ולא מנכסים משועבדים. אך קשה לי אמאי לא משני הכי בגיטין דף כ' ע"ב גבי הי' מוחזקין בעבד שהוא שלו דמקשה והא כתב שיכול להזדייף היא הוי מצי לשנוי' דמיירי בכתב ידו שאין עליו עדים ונ"מ אם ניסת תצא דהוי ליה ספק מגורשת וצ"ע. ודו"ק:

בגמרא שם רב אשי אמר במתנ' ביקש ליתן לו וכו' ופי' רש"י ז"ל דכותב לו שדי מכורה לך ונתונה לך וכו'. וצריך להבין דלמה לא פירש באמר דהברייתא או או קתני כדס"ד מעיקרא אלא דכולה ברייתא מיירי במתנה ופעמים כותבו בלשון מכירה משום יפוי כח דמכירה ולכאורה הי' נראה דסבירא ליה דאי כתב רק בלשון מכירה לחוד לא מהני משום דלא סמכה דעתי' דמקבל שיכול לטעון שהי' מכורה באמת ולא נתן לו הדמים וכמ"ש לעיל דהמוכר נאמן בזה דאוקי קרקע בחזקת מרא קמא וכן נר' מדברי המהרש"א ז"ל. אך נראה דזה אינו אלא במקום שכותבין את השטר וכדאמר רבה לעיל דאפי' בכסף אינו קונה עד שיכתוב את השטר אבל במקום שאין כותבין את השטר דקונה בכסף לבד אף על פי שהי' יכול להכחיש ה"נ קונה בשטר כזה כיון שבאמת מתנה הוא ותו דלפי משמעות דברי רש"י ז"ל שכתב לגבות ממנו הדמים המפורשים משמע שכתב בשטר איזה סך דמים א"כ הוי מצי לפרש שכתבו בו שקיבל ממנו דמים המפורשים וכתב כן משום יפוי כח המכירה ותו יש לדקדק דלא כתב רש"י ז"ל יפוי דהמתנה כמ"ש התוספות וגם בלשון הש"ס יש לדקדק דקאמר במתנה ביקש ליתנה לו דלא הוי ליה למימר אלא הכא במ"ע במתנה וכותב בלשון מכר כדי לייפות כחו ונראה לענ"ד לפרש משום דקשה לכאורה למאי דמשני הכא אליבא דשמואל דס"ל בב"מ דף י"ד ע"א דבשטר מכר לא אמרינן אחריות ט"ס דעביד אינש דזבין ארעי' ליומא אם כן הכא דמיירי שאין מפורש בו אחריות דאם לא כן למה הוצרך לכתוב בלשון מכר אם כן אף שכתב לו בלשון מכר אינו מועיל כלום ואפי' אי נימא דרב אשי אליבא דנפשי' ולא סבירא ליה בהא כשמואל כדקיי"ל אחריות ט"ס אפילו בשטר מקח מ"מ קשה דהא בהך דאחריות ט"ס יש אומרים דהיינו דאמרי' דסתמא התנה כן והסופר טעה כמ"ש הסמ"ע בסימן ל"ט או דאמרינן מסתמא הי' דעתו כן אף על פי שלא התנה בפירוש מ"מ כיון שלא נכתוב בשטר ע"כ צ"ל דקנין השיעבוד שעל נכסיו של המוכר הוא בכסף שקיבל המוכר דעל דעת כן נתן לו שישתעבדו לו נכסיו אבל במתנה אם הוא רוצה לייפות כחו במה ישתעבדו נכסי המוכר בדברים בעלמא וצ"ל בדוחק דאפ"ה הוי כאלו נכתוב וכמו שהוכחנו בחידושינו בבבא מציעא דף י"ג ע"ש. מיהו העיקר נראה דהכא שאני דאף דסבירא ליה לשמואל

דלא אמרינן אחריות ט"ס היינו בשטר מכירה בעלמא משום דלא מוכח האחריות מתוך השטר אבל הכא מוכח מתוכו כיון שכתב בשטר לשון נתינה ולשון מכירה אם כן מוכח מתוך השטר דבמתנה ביקש ליתנה לו אלא שכתב נמי בלשון מכר משום אחריות הוי כמפורש בו אחריות אפי' אליבא דשמואל ונקנה השיעבוד בזה השטר עצמו ואפילו לר"מ דסבירא ליה דבעינן מוכח מתוכו אין לך הוכחה גדולה מזה וממילא מתורץ דלא הוצרך רש"י ז"ל לפרש יפוי דמתנה שהוצרך ליכתוב בלשון מתנה דליהוי אחריות מוכח א מתוכו ויקנה בו שיעבוד נכסיו וק"ל:

שם ובחזקה מנ"ל כו'. אמר חקי' אמר קרא ושבו בעריכם הא דלא מייתי מקרא דאורייתא מוירשתם אותה וישבתם בה משום דהתם אין לפרש דהחזקה הי' לקנות מן הכנענים שהיו שם בתחלה או מדין הפקר דבאמת הי' שלהם ירושה מאבותיהם כדאיתא בפרק יש נוחלין ותו דכיבוש מלחמה עצמו אין צריך שום חזקה אחרות כדאיתא בגיטין דף ל"ח ע"א וע"כ הא דקאמר דבי רבי ישמעאל במה ירשתם בישיבה היינו חלוקה שביניהם כל אחד ואחד הוא קונה אותה בישיבה א"כ י"ל דאין ללמוד מזה דמהני חזקה בהפקר ונכסי הגר דהא אמרינן בב"מ דף י"ב דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו עדיף טפי א"כ הכא שהי' חלוקה בין כל א' וא' הוי לי' דעת אחרת מקנ' אותו אף שכתבו התו' בר"פ האיש מקדש ובבכורות סוף פרק יש בכור דחלוקת יהושע הי' ע"פ הדיבור היינו לענין דאינו חוזר ביובל אבל מ"מ הי' צריכין לעשות חזקה כל א' בשלו כיון שבתחילה הי' בשותפות כולם כמ"ש בספ"י א"כ אין ראי' להפקר ונכסי הגר לכך הוצרך לאתוי' מקרא דירמי' שהי' הארץ כהפק' ותפסו כל א' מהן בחזקה מה שישב בה ואיכא למימר נמי איפכא כיון דמצינו גבי מטלטלין דבמציאה והפקר קונה אותו במשיכה מדאורייתא ואלו גבי מכירה ס"ל לר' יוחנן דמשיכה אינו קונה מן התורה ובעינן נתינת הכסף דווקא א"כ איכא למימר גבי קרקעות נמי אע"ג דאמר במה תפסתם בישיבה היינו משום דלא מחסר נתינת הכסף משום דהוי הפקר אבל בקונה קרקע מחבירו אין ללמוד מזה דמהני חזקה כיון שלא נתן הכסף עדיין אלא כיון דקי"ל באחין שחלקו דכיון שהחזיק אחד בשלו קנה אף שלא החזיק חבירו עדיין בחלקו וכדמפורש בש"ע ח"מ סי' רנ"ז סעיף ב' א"כ ה"נ בחלוקת ארץ ישראל דוודאי לא הוצרך הכתוב שיקנה כל א' חלקו עד שישבו כל ישראל כל אחד בחלקו דהוא משמעות כל הכתובי' שלא נכבשו כל הארץ בימי יהושע ואפ"ה קנה כל א' מה שהחזיק אף שעדיין לא החזיק חבירו וכ"ש לפי מה דאיתא בב"ב דף קכ"ב דנתחלק לפי כספים והעלו דמים זה לזה ואפ"ה קאמר קרא וירשתם במה

ירשתם בישיבה הרי מפורש ממש דאפילו במכירה מהני חזקה נמצא תרווייהו קראי צריכא. ודוק:

בגמרא מנא לן ולר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות וכו' ופי' רש"י ז"ל כדאשכחן גבי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו וכו' ואע"ג דהאי קר' בשדה אחוזה הוא דכתיב דהוי קרקעות. וצ"ל דמ"מ כיון דכתיב נמי בהאי פרשה פדיון הקדש דבהמ' טמאה דהא מטלטלין קאי נמי על כסף דלעיל מיני'. אך לכאורה קשה למה לא מייתי לא גבי קרקעות דנילף דיקנה בכסף ממקדיש שדה אחוזה דבי' כתיב עיקר החי קרא דונתן הכסף וקם לו. ובספ"י כתב דסוגיא דלעיל אזלא אליבא דר"ל דלר' יוחנן באמת ילפינן אף בקרקעות מהקדש. אך נראה לענ"ד דזה דוחק דא"כ צ"ל דחזקי' דיליף מקרא דשדות בכסף יקנו ס"ל כר"ל א"כ קשה להלכת' דקי"ל כר' יוחנן והרי"ף ז"ל כתב בפ' אין מעמידין דחזקי' ור"י הלכה כחזקי' וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ' כל הבשר דף ק"ו ונראה דהנה התו' הקשו בבכורות דף י"ג ד"ה מעות קונות וכו' לר"ל יקנה בכסף בהדיוט כמו בהקדש. ועוד הקשו דמשיכה תקנה בהקדש כמו בהדיוט ותירצו דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתא בי' גזא דרחמנא איתא ולהכי שייך טפי כסף מבהדיוט שבהדיוט דאפשר במשיכה לא יהא אלא קנין אחד וכו'. ונראה פי' דבריהם לפי מה דאמרי' לעיל דף י"ד ע"ב גבי ע"ע אשכחן גבי נכרי שכן כל קנינו בכסף ופי' התו' שאין לו קנין אחר אלא כסף א"כ נרא' דמהאי טעמא ליכא למילף הדיוט מהקדש דאיכא למיפרך מה להקדש שכן כל קנינו בכסף דלא שייך בו קנין משיכ' כמ"ש התו' ונראה לפי דבריהם ז"ל דהא דלא ילפינן נמי בהקדש מהדיוט שיועיל בחזקה בפדיון שדה היינו נמי מטעם שכתבו דכל היכא דאיתא בי' גזא דרחמנא איתא ולפ"ז י"ל דמהאי טעמ' איצטרך לעיל למילף גבי קרקעות דנקנות בכסף מקר' דשדו' בכסף יקנו משום דליכא למילף מהקדש משום דאיכא למפרך כנ"ל דאין חזקה בהקדש ומהא גופא יליף ר"ל מדהוצרך ירמי' לאשמועי' שדות בכסף יקנו אבל ר' יוחנן דלא דריש משיכה מקרא כדאיתא בב"מ. שם ממילא דליכא למיפרך גבי מטלטלין שכן כל קנינו בכסף דהא גופא נילף דגבי הדיוט נמי אינו קונה אלא בכסף ולא במשיכה. כן נראה לע"ד לדעת התו' אך נראה דסברת התו' הוא דוחק קצת לומר כן גבי קרקע דאין חזקה בהקדש ואפי' במטלטלין צ"ע דהא מצינו דהקדש יוצא לחולין ע"י הגזבר שנותן בשכר האומנין הרי דשייך בזה משיכה לרשות אחר דהתם א"ל שקונה בכסף שכרן דהא הו"ל מלוה כדאי' לקמן דף מ"ח גבי עשה לי שירי' ונזמים. וק"ל:

ולולי דבריהם ז"ל הי' נראה לענ"ד דלפמ"ש לעיל דף כ"ב ע"ב דוודאי אף לרבי יוחנן משיכה קונה במתנה ומציאה וכן קנין כסף לר' יוחנן הכסף עצמו נקנה להמוכר במשיכה וכן בחליפין כיון שמשך זה קנה חבירו ועיקר הפלוגתא דר' יוחנן ור"ל במוכר מטלטלין במעות באיזה דבר יהי' הקנין של משיכה אי במשיכ' המוכר להמעות או במשיכת הלוקח להחפץ אי נימא דאלים כח המוכר טפי דצריך הוא שימשוך המעות או דאלים כח הלוקח וצריך הלוקח לעשות משיכה בהחפץ ולפ"ז גבי הקדש דאמר רחמנא ונתן הכסף ליכא למילף דמשיכה נמי קונה מהדיוט משום דכיון דהקדש חמור מסתמא אלים כחו טפי והיינו דאמ' רחמנא ונתן הכסף וקם לו משמע דוקא כסף לאלומי כח ההקדש למעט משיכה: ובזה אתי שפיר נמי הא דלא ילפינן בקרקעות הקדש מהדיוט שיקנה פדיון הקדש בית ושדה ע"י חזקה דדוקא אמרה התורה ונתן הכסף לאלומי כח ההקדש דאינו קונה עד שיהי' הכסף ביד הגזבר ולפ"ז מתורץ נמי דלא ילפינן בקרקע שיקנה בכסף בהדיוט מהקדש כנ"ל משום דכיון דבקרקע דהדיוט מועיל חזקת הלוקח כדיליף הכא מקרא ליכא למילף נמי דמועיל כסף לאלומי כח המוכר כיון דבהקדש אינו קונה בחזקה ומשום דאלים כח ההקדש דצריך שיתן הכסף א"כ איך נילף להדיוט דלא אלים כח המוכר שהרי נקנה בחזקה אלמא דאלים כח הלוקח ולכך צריך קרא מפורש דנקנה בכסף וכן לר"ל דמשיכה מפורשת מן התורה אלמא דאלים כח הלוקח ליכא למילף דמהני כסף ממה דמהני כסף בהקדש דהתם שאני דאלים כח ההקדש אבל לרבי יוחנן דלא דריש משיכה מקרא כדאיתא בב"מ שם א"כ כיון דאין אנו יודעים איזה כח אלים טפי דמוכר או דלוקח ממילא כיון דמצינו בהקדש דכסף קונה איכא למילף הדיוט מהקדש ואף דהקדש חמור מ"מ כיון דהלוקח והמוכר כחם שוה דליכא לאלומי האי מהאי ממילא ילפינן כדמצינו גבי הקדש משא"כ בקרקע כיון דמצינו קנין חזקה אף לרבי יוחנן ליכא למילף מהקדש ודוק:

והנה הריף כתב בב"מ דטעמא דרבי יוחנן הוא משום דיליף בק"ו דמה גופו קונה בכסף ממונא לא כ"ש דר"ל עבד עברי גופו קנוי כדאיתא לעיל דף י"ו ע"א ולכאורה קשה כיון דאמרינן בבכורות דבנכרי לרבי יוחנן אין מטלטלין נקנין אלא במשיכה משום דכתיב לעמיתך לנכרי בחדא ולישראל בחדא א"כ כיון דהאי ק"ו איכא נמי בנכרי מאי חזית דילפינן בישראל טפי מבנכרי ונראה כיון דקנין כסף בנכרי עצמו נפקא לן מקרא דוהתנחלתם כדאיתא לעיל דף כ"ב ע"ב ומהא ילפינן התם דנקנין אף בחזקה א"כ ליכא למילף האי ק"ו דגופו קנוי ממונו לא כ"ש דמה לגופו שכן נקנין בחזקה משא"כ במטלטלין דע"כ אינם נקנין גם במשיכה דהא כתיב לעיל לעמיתך בישראל

בחדא ולנכרי בחדא והא ליכא למימר דבישראל נמי נימא מה לגופו שכן נקנה בשטר זה אינו דבמטלטלין לא שייך שטר כדאמרינן בעלמא מטלטלין לאו בני שטרא נינהו. ומה שהקשה הנ"י דנימא קונה מן הנכרי יוכיח י"ל דמה לקונה מן נכרי שאינו קונה בחליפין אך כל זה אינו לדעת ר"ת לעיל דף י"ד ע"ב ד"ה הואיל וכל קנינו דסבירא ליה דקונה מן הנכרי אינו קונה בחזקה וכמ"ש לעיל דף כ"ב ע"ב דלדידי' אין עבד כנעני נקנה בחזקה אלא כשקונה מחבירו אבל לא כשקונה אותו מן הנכרי ותו דלדעת ר"ת איכא קנין חליפין אף בנכרי כמ"ש התוספות לעיל דף ג' ד"ה ואשה וכו'. אך הא קשה לי דל"ל קרא גבי קרקע דנקנה בכסף ושטר לילף מהאי ק"ו דגופו קונה ממונו לא כ"ש וכן הקשה בספ"י ומיהו בשטר בין לר' חסדא דסבירא לי' לעיל דף ט"ז בשטר אמה עבריה אב כותבו דיליף מקרא דלא תצא כצאת העבדים אבל נקנית בקנין עבדים ומאי ניהו שטר וכיון דבעבדים לא נפקא בהו קנין שטר אלא משום שהוקשו לקרקעות אם כן אי לאו דמייתי קרא דקרקע נקנה בשטר לא הוי שמעינן מידי ובין לרב הונא דס"ל אדון כותבו אם כן איצטרך הכא קרא דמוכר כותבו. אך גבי כסף קשה כיון ד ילפינן דקונ' בע"ע מקרא דוהפדה אם כן נילוף בקרקע מק"ו דגופו קנוי ממונא לא כ"ש. ונראה ליישב דלפמ"ש התוספות דף ד' בד"ה מעיקרא וכולי דהא דלא ילפינן קידושי כסף מהקישא דאמה משום דאמה גופא לא ילפינן אלא מקרא דוהפדה וזה לא שייך באשה דאינה יוצאת בכסף ואם כן י"ל דגבי מטלטלין נמי לא הוי מצי למילף מהאי ק"ו דגופו קנה בכסף דכיון דלא אתי' בעבד אלא מקרא דוהפדה שיוצאת בגירעון כסף בע"כ דאדון משא"כ גבי מטלטלין דאינן נפדין בכסף אלא ברצון המוכר יכול למוכרם אלא משום דכיון דגלי רחמנא גבי קרקעות דנקנית בכסף איכא למימר קרקעות יוכיח דאינם יוצאים בגירעון כסף ואפ"ה נקנה בכסף ואין לומר דמה לקרקע שכן נקנה בחזקה דע"ע יוכיח אם כן ממילא לק"מ דאי לא הוי ילפינין גבי קרקע לא הוי ילפינן מידי. ואין להקשות דלפי מ"ש דעיקר ילפותא דשדו' בכסף יקנו א"צ אלא משום דאינ' יוצאת בגירעון כסף אם כן איך יליף מקרא דשדות בכסף יקנו שנתנבא ירמי' דלמא מיירי קרא דווקא בשדה אחוזה דנגאלת בגירעון כסף ז"א דהא נתנבא על בית שני וגאולת שדה אחוזה אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג משא"כ בזמן בית שני כדאיתא בפרק השולח דף ל"ו. ודוק:

בתוספות ד"ה קרקע כל שהוא וכו' בירושלמי דמס' פאה פריך וכו' משקצרו אין כאן וכו' לכאורה קשה מאי מקשה הא נ"מ ביש לו שדה סמוכה לה בענין שאין מפסיק ביניהם ויכול להניח פאה מקרקע זו על האחרות ואם היתה פטורה הוי ליה מן הפטור על החיוב ואפשר דבכה"ג לא הוי פליגי חכמים על ר"ע דמצטרף עם שדה אחרת. וק"ל:

שם ובד"ה ובוידוי וכו' וגם משמע מי שאין לו קרקע מתוודה כגון פירות ליקוחין וכו' דבריהם ז"ל אינם מובנים דסותרים זה את זה מה שכתבו בתחלה משום דבירושלמי פריך וכו' שאם כן מה מקשה בירושלמי גם סותר דבריהם מ"ש בב"ב דף כ"ז דמשמע בירוש' איפכ' וכ"ז הוא במהרש"א ז"ל ולענ"ד נראה ליישב עפ"י מ"ש התוס' בב"מ דף פ"ח בד"ה תבואת זרעיך וכו' דלשיטת ר"ת לא מיעטה התורה תבואת זרעיך ולא לוקח אלא בלוקח אחר המירוח אבל אם לוקח קודם המירוח חייב במעשר ולשיטת ריב"ם איפכא דלא חייבה התורה אלא לבעל השדה אבל הלוקח קודם המירוח פטור אבל אחר המירוח כיון שכבר נתחייב במעשר ביד בעל השדה גם הלוקח חייב במעשר. ולפ"ז קשה לשיטת ריב"ם דסבירא ליה דעיקר החיוב על בעל השדה דהול"ל קרקע כל שהוא חייב במעשר אלא דהא לאו קושיא הוי כיון דעכ"פ הלוקח חייב מדרבנן תו לא שייך למתני חיוב מעשר משום בעל השדה דלא גרע מלוקח. אך הא קשה כיון דוידוי לא שייך אלא היכא שחייב מן התורה במעשר א"כ אכתי הוי מצי למיתני וידוי מעשר דבקרקע כל שהוא כיון שחייב במעשר מן התורה חייב נמי בוידוי אף דלסברת רש"י ז"ל ואת האדמה אשר נתת לנו יכול לומר אף הלוקח מ"מ נהי דמצד הוידוי שייך אף בלוקח מ"מ אם לא הי' מתחייב בעל השדה במעשר מן התורה ממילא אין כאן וידוי וצ"ל דס"ל לרש"י ז"ל כשיטת ר"ת ובשיטה זו כתב התוס' בב"ב ג"כ דמשמע בירושלמי דאין הלוקח צריך להתוודות דלא שייך בי' אשר נתת לנו אבל הכא כתבו התו' בשיטת ריב"ם ז"ל ואפשר דהוא ר"י שהזכירו התו' כאן ובשיטה זו שפיר כתבו דאף דמשמע דמן הסברא כדברי רש"ל ז"ל דאף הלוקח יכול להתוודות מ"מ מקשה שפיר בירושלמי דהוי לי' למתני וידוי מעשר דבקרקע כל שהוא חייב במעשר ובין הוא ובין הלוקח ממנו אחר המירו' חייב להתוודות ודו"ק:

דף כו:

בגמרא סלע למאי חזי וכו'. לכאורה קשה לפי מאי דאמרינן לקמן אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן וכתבו התוספות בד"ה בד"א וכולי דה"ה במתנה וא"כ י"ל שמקום שהיה עומדין עליו הצאן והחביות הי' רחוק מירושלים והיה אותו מקום של בעל המדינה זה והקנה ע"י אחר בחזקה אותו סלע שהי' סמוך לירושלים ואגב אותו סלע קנה את הקרקע שהי' הצאן עומדים עליו וקנה נמי הצאן שהי' עומדים עליו דהוי ציבורין ותו נראה דמסתמא הי' כן דדוחק לומר שהי' כל הצאן והחביות עומדים בסימטא או בר"ה וע"כ הי' אותו מקום שעמדו עליו הצאן והחביות בשאלה או בשכירות וא"כ כיון דקיי"ל דבקרקעות השוכר רשאי להשכיר

דדוקא במטלטלין אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר להשכיר משום דאינו רוצה שיהא פקדונו ביד אחר כדאיתא בח"מ סי' ש"ז וסי' שי"ו סעיף ל"א וא"כ הי' יכול אותו המדיני להקנות אותה קרקע שעמדו עליו הצאן והחביות לאחר וכמו שעשה ר' יהושע שהשכיר לר' אב"ע אותו המקום שהי' לו בשכירו' מר"ג אלא שהי' אותו המקום רחוק מירושלים ולפ"ז ע"כ צ"ל דהקנין של אותו הסלע לא הי' בכסף או בשטר דאם כן הי' יכול להקנות אותו מקום עצמו בכסף או בשטר כיון דקיי"ל כשם שקרקע נקנה בכסף או בשטר ובחזקה כך שכירות קרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה וע"כ שהי' טורח לקנות בכסף או בשטר וכ"ש לפי מאי דמוקי לה לקמן דליתא למקבל מתנה ופי' רש"י ז"ל שלא היה אדם אחר שחפץ בהנאתו של קונה ה"נ י"ל שלא היה אדם אחר שרוצה ליתן כסף או לטרוח ולכתוב ולחתום שטר הקנאה והקנה אותו בחזקה א"כ שפיר י"ל דעביד כשמואל כדאיתא בח"מ סי' קצ"ב סעיף י"ד דמקצת קרקע במכר ומקצת קרקע בשכירות נמי כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן ודוחק לומר דמלשון הברייתא דייק דלא נקט בהדי' שהקנ' אותו מקום דהא בל"ז קיצר הברייתא בלשונו כדאמר לקמן מי קתני קני ואגב ולכאור' הי' נראה דהיינו דקאמר סלע למאי חזי דיש לדקדק דהוי לי' למימר במקו' סלע מאה הצאן ומאה חביות מי קיימי אלא דהקושי' הי' דאם הקנה בחזקה דהיינו שעשה איזה תיקון בו כיון שאינו ראוי לתשמיש כשאר קרקעות וכ"ש למאי דמפרשי שהי' הסלע זקוף וחדוד א"כ י"ל כיון שלא הי' תשמישן שוה לא מהני כדאיתא בב"ב דף ס"ד ע"א אמר רבה אמר ר' נחמן מכר לו מצולה וחולסית החזיק במצולה לא קנה חולסית משום דהאי תשמישו לחוד והאי תשמישו לחוד ולא דמי לדשמואל א"כ כיון דהאי סלע לא חזי לתשמיש כשאר שדות א"כ ליכא למימר הכי כנ"ל דקנה אגב סלע זה אותו המקום שעמד עליו הצאן וכן יש לפרש לפי' אחר דקרקע מועט לא חזי לתשמיש של שאר שדות והיינו דקאמר הלשון סלע למאי חזי אך זה דוחק דהא קיי"ל כלישנא בתרא דאם החזיק במצולה קנה חולסית ודוחק לומר דסוגי' זו אליבא דלישנא קמא והיה נראה מזה ראי' להפוסקים דבמתנה לא אמרינן דאם החזיק באחת מהן קנה כולן כדאיתא בח"מ סי' קצ"ב. אך לפי מה שיבואר לקמן שם בתוספות ד"ה במד"א וכו' דאפילו לדעת אותם הפוסקים מהני כשאמר לו חזק וקני כולן אכתי קשה כנ"ל. ותו קשה בשמעתין דקאמר צפוני זה לפלוני וכן באידך עובדא שקנה בית רובע ואמר טע"ט לפלוני משמע מזה שנתן לאנשים הרבה לכל אחד אגב טפח על טפח אחר ולמה הוצרך לזה הוו ליה להקנות אגב טפח א' או על ידי כל הסלע לכל המקבלים מתנה אם כן היה מוכרח מזה דקרקע לזה ומטלטלין לזה לא מהני לכך הי' צריך ליתן לכל אחד חלקו בקרקע והוא

איבעי' דלא איפשטא לקמן קשה דהוי לי' למיפשט מהכא דלא מהני (מיהא הא דלא פשיט מעובדא דר' גמליאל שלא הקנה לכולם אגב מקום אחד ז"א דהא מסיק לקמן כי היכא דלא נטרחינהו) ותו קשה דלפי מאי דמשני לקמן בדליתא למקבל מתנה וע"כ צ"ל שהקנה הקרקע להמקבל מתנ' ע"י אחר שעשה איזה קנין בקרקע שיזכה על ידו המקבל מתנה וקשה חדא דהוי לי' לפרש בהדי' וגם מלשון הש"ס ונזכינהו ע"י אחר משמע דקנין זה לא הי' ע"י אחר ותו קשה הא ברייתא זו אתי' נמי לר' אלעזר כדקאמר בשכיב מרע וכר"א ובב"ב איתא בהדיא דר"א הביא ראיה מהך מעשה להא דס"ל דזכין לקטן ואין זכין לגדול ועיין בספ"י שכתב דהך קושיא דנזכינהו ע"י אחר היינו לרבנן ולא לר"א ואכתי קשה דמאי משני דליתא למקבל מתנה דלא מתרצי אליבא דר"א דסביר' ליה אין זכין לגדול וצ"ל בדוחק כמ"ש התוספות שם דתרי ר"א הוי ותו יש לדקדק בשמעתין דקאמר הנ"מ דאס"ד מאה צאן ומאה חביות ממש ליקנינהו להו בחליפין וקשה לפי דעת הפוסקים בסי' ר"ג דאם הקנה בחליפין מעות ומטלטלין ביחד כיון דמועיל הקנין לענין מטלטלין מועיל נמי הקנין למעות הואיל והקנה אותם ביחד אה כן למה הוצרך לקנו' בקנין אגב הא אפי' אי הוי לדמי היה יכול להקנות בחליפין הקרקע והמעות ביחד והיה מועיל החליפין גם להמעות כי היכא דמועיל להקרק' ולא היה צריך כלל לקנין אגב וכדי לתרץ כל הקושי' הנ"ל נרא' לענ"ד דיש להמציא דין חדש די"ל בקנין אגב קרקע לא בעינן שיהיה הקרק' ומטלטלין של נותן א' אלא דאפי' ב' בני אדם מקנין לאדם א' זה הקרק' וזה המטלטלין דהמקבל זוכה ג"כ למטלטלין של השני שנתן לו אגב קרקע שנתן חבירו אם כן י"ל דהכא לח קנה הנותן הקרקע מתחלה לעצמו ואח"כ הקנה למקבל מתנה אג"ק שלו שלא היה צריך לזה אלא הוא נותן מתחלה הכסף להמוכר על דעת זה שיקנה המקבל מתנה כדאמר רבא לעיל דף זי"ן ע"א הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני וקאמר עלה וכן לענין ממונא דהיינו במכר נמצא דכשנתן הכסף להמוכ' עד שיקנ' המקבל מתנה זכה המקבל מתנ' בקרקע ואגב זה הקנה לו הנותן המאה צאן וכן משמע מדקדוק הלשון הלך ולקח סלע סמוך לירושלים וכן בעובדא דאדם וכו' והלך ולקח בית רובע ומה נ"מ אם קנה או שהיה לו כבר ולפמ"ש הוא נכון דע"י קנין זה הקנה להמקבל מתנה ולפ"ז אתי שפיר דאפי' למאי דמשני דליתא למקבל מתנה אין צ"ל שזיכ' להם ע"י אחר דלא כר"א כנ"ל אלא שמתחלה הקנה המוכר להמקבל מתנ' ובזה נר' דגם ר"א מודה דמהני דעכ"פ זכות הוא לו וניחא לי' מסתמא בהא מדין ע"כ ולא קאמר ר"א אלא היכא דנעשה לו שליח לזכות לו דסבירא ליה דאין נעשה שליח כיון שלא עשאוה שליח אבל לפמ"ש דא"צ שליחות מודה ר"א דזוכה בקרקע וכמ"ש

לעיל דף זי"ן דבעבד כנעני לאו מטעם שליחות הוא. ולפ"ז אתי שפיר דלא מצי לפרש שהקנה אגב זה הקרקע מקום שעמדו בו הצאן דהא ההוא דשמואל דעשר מדינות היינו דוקא בקנין חזקה דכיון שהחזיק בא' מהן קנה כולן אבל כשקנה שדה אחד בכסף לא קנה כולן כדאמר לקמן בברייתא דיפה כח חזקה מכח שניהם וכיון דהכא הי' הקנין של סלע או בית רובע ע"י הכסף שקנה על ידו וכדרבא שם אם כן לא שייך הך דינא דשמואל ולא קנה אותו המקום שעמדו עליו הצאן אפי' אם נימא דההיא דשמואל אפי' בשני בני אדם שאמרו לו שיחזיק בא' מהם ויקנה כולן מ"מ היינו דוקא בחזקה ולא בכסף אם כן ליכא למימר כנ"ל. ולפ"ז א"ש טפי דא"צ למ"ש לעיל שהקנה אותו בחזקה הסלע והבית רובע ולפמ"ש א"צ לזה וממילא קנה המקבל מתנה ע"י הכסף של הנותן כדרבא כנ"ל וממילא מתורץ גם מה שהקשיתי דהו"ל למיפשט מדלא הקנה אגב טע"ט של א' לכל המקבל מתנות דלא מהני שדה לזה ומטלטלין לזה ולפמ"ש דהוא לא הקנ' הקרקע כלל אלא מתחיל' הקנה המוכר קרקע להמקבל מתנ' אגב זה הקנה הצאן וא"כ בכה"ג בוודאי זה לא מהני שמקנה להמקבל מתנה א' אגב קרקע של חבירו שנתן לאחר וכיון דהוי הקרקע של אדם אחר והמקבל מתנה אחר דזה וודאי לא מהני דאכתי איכא למיבעי' בנותן א' שהקנה קרקע שלו לאחד ומטלטלין לאחר כיון דהנותן אחד ובזה יש לפרש סמיכות הש"ס לקמן דבתר דפשט דמהני שדה במכר ומטלטלין במתנה בעי הך בעי' דשדה לא' ומטלטלים לאחר מהו משום דלפמ"ש שהי' הקנין בענין זה שנתן הכסף להמוכר שיקנה בו המקבל מתנה את הקרקע מיד המוכר ואגב יקנה ג"כ המטלטלין של הנותן ממילא מוכח דשדה במכר ומטלטלין במתנה מהני דלא עדיף מכירה דחבירו ממכירה של עצמו וא"כ לפמ"ש דלא פשיט מברייתי' שהוצרך ליתן טע"ע אחר ולא הקנה לכולן אגב טע"ט של הראשון משום דהנותן לא הקנה כלל טע"ט אלא מתחלה הקנה המוכר להמקבל מתנה וממילא הוצרך להקדי' דמהני שדה במכר ומטלטלין במתנה דאל"ה לא היה אפשר לפרש הכי אע"כ הוי צ"ל שקנה מתחיל לעצמו ואח"כ נתן הכל במתנה א"כ ממילא הוי מוכרח מדלא הוי סגי בטע"ט א' דלא מהני בשדה לזה ומטלטלין לאחר ובזה מיושב דעת הפוסקי' דמהני קנין בחליפין במעות ומטלטלין ביחד דהכא הוצרך לאגב מפני שהנותן לא הקנה הקרקע כלל אלא שהמוכר הקנה ולכך הוצרך לקנין אגב. ודו"ק היטב:

שם אלא מאי לדמי ניקנינהו במשיכה וכו'. נראה לפרש דהקושי' הוא דוקא למאי דמשני לדמי דהיינו שהיה הדמים צבורין על גבי קרקע דבלא זה אין להקשות ניקנינהו במשיכה די"ל שלא הי' הצאן או הדמים אצלו אלא במקום אחר ולא היה יכול להקנותם

במשיכ' אבל אי בעינן צבורין ע"כ היה הדמים אצלו שפיר מקשה דליקנינהו במשיכה והיינו דקאמר אלא מאי לדמי נמי מוכח דלא בעינן ציבורין. ק ועיין מה שכתבתי לקמן בזה. וק"ל:

שם בתו' ד"ה ה"ג אלא לדמי וכו' מכאן מדקדק הר"ר שמעי' וכו'. לכאורה אין טעם לזה דמאי שנא משאר קנינים דזכין לו לאדם שלא בפניו וכן הקשה בספ"י ונרא' דלפמ"ש בריש מכילתין דף ג' בתוספות ד"ה ואשה בפחות משוה פרוטה וכו' דהא דאמר רבא לעיל דף זי"ן הילך מנה והתקדש לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני ואמר רבא וכן לענין ממונא היינו דוקא בקנין כסף אבל בקנין חליפין בעינן ונתן לרעהו סודר שלו ממש כדקאמר בב"מ דף מ"ז שנתן בועז לגואל אבל ע"י אחרים לא מהני אם לא מטעם זכי' שמזכה הסודר להקונה ע"י המקנה והמקנה נוטלו לעצמו בחליפי הדבר שהוא מקנה להקונה ובאמת לא מצינו זכי' שלא בפניו בכה"ג כיון שזוכה הקונה בסודר ע"י המקנה אין רשות ביד אחר ליתנו לאחר שלא בפניו אפי' לקנות בו דבר ששוה הרבה ואפי' בכסף לא מצינו זה ליטול פרוטה שלא מדעת הקונה לקנות בו קרקע ששוה הרב' אך לפי האמת שכתבו התוספות דלא קיי"ל הכי דאפי' שלא בפניו מהני סודר של העדים צ"ל הטעם משום דבתחלה אין העדים מקנין הסודר להקונה אלא אדעתא דהכי שיעשו בו חליפין וכיון שאינו שלו אלא על דעת זה שיעשה חליפין שפיר הוי ליה זכותו אפי' שלא בפניו כמו קנין אחר ודו"ק:

שם בד"ה מעשה בר"ג וכו'. וקשה דאדרבה גרע טפי וכו' לכאורה כוונתם שיאכלו התרומ' עצמה של העישור וכ"כ בספ"י ע"ש י"ל הא דקאמר דגרע טפי משום דבאמת ראויה לבני ביתו שלא יאכלו עד שיפרישו תרומות ומעשרות חדא דיש להם לחוש שמא שכח מתוך טרדתו כמ"ש הריטב"א ז"ל דהיכא דטריד לא שייך כ"כ חזקה זו ועוד דווקא בחבר שמת אמרינן חזקה שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן כמ"ש תוספות בב"מ דף י"א בד"ה עישור שאני עתיד וכו'. וכיון דקיי"ל בי"ד סי' של"א סעיף וי"ו דהתורם משלו על של חבירו א"צ להודיעו אם כן נהי שלא נתן להם רשות לתרו' משלו מ"מ היה יכולין לתרום משלהם עד שיבורר להם הדבר כשיבא ר"ג אלא דצ"ל דחשש ר"ג שמא לא יעשו כן אם כן כיון דאינו אלא חשש בעלמא גרע טפי דשמא יאכלו את התרומה דוודאי הוי איסור גמור. ובספ"י פי' דמה שכתבו שגרע טפי משום דאיסור תרומה חמיר טפי מאיסור טבל כדאיתא בסוף יומא ע"ש. אך לענ"ד דז"א דכיון דאמר ר"ג דעישור שאני עתיד למוד וכו' היינו שאם ימוד ויפריש אח"כ חל המעשר למפרע משעת אמירתו מ"מ אם יאכלו ולא יבוא לידי הפרשה ממילא בטל האמירה והוי ליה טבל כדאיתא

בעירובין דף ל"ז ע"ב על מתני' דהלוקח יין מבין הכותים אומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש וכו' אמרו לו ואי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצ' שותה טבל למפרע אם כן ה"נ אם יאכלו את המעשר הוי ליה טבל למפרע ובזה אתי שפיר הלשון של התוספות דשמא יאכלו אף העישור עצמו דכיון שיאכלו את העישור ממיל' הוי ליה טבל ובהא מתורץ מה שהקשה המהרש"א ז"ל על מ"ש תוספות בסמוך ועוד קשה דבסיפא תני אמר ר' יהושע וכו' למה הוצרך ר' יהושע לזה וכו' והקשה דהוצרך ר' יהושע להפריש תרומת מעשר מפנו ביתו של ר"ג ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דע"כ צ"ל שהיה תבואה כ"כ הרב' שלא היה חושש שיאכלו מן המעשר כלל וליכא חששא משום ב"ב של ר"ג דאל"ה לא היה מועיל ר"ג כלום דכשיאכלו מן המעשר כבר הוי ליה כל התבואה טבל למפרע. ולפ"ז צ"ל דהא דכתבו התוספות דגרע לא מטעם דתרומה חמיר' דהא הוי ליה טבל למפרע אלא כמ"ש לעיל דאם לא היה ר"ג מפריש מעשר מסתמא אם יאכלו בני ביתו מן התבואה יפרישו משלהם כמ"ש לעיל דיכולין להפרש משלהם משום דזכות הוא לו אבל כיון שאמר ר"ג עישור שאני עתיד להפריש אם כן תו לא הוי זכות לר"ג ולא הוי תרומה שלהם כלום שהרי לא יפרישו אלא בתנאי אם לא הפריש ר"ג כבר אבל לא יעלו על דעתם להתנות שהפריש ר"ג בספינה וכיון דלבסוף יאכלו גם העישור עצמו נמצא יאכלו טבלים למפרע ודו"ק:

בא"ד ומיהו קשה איך יצא מביתו עד שלא תיקנום וכו' הקשה בספ"י דלמא מיירי שיצא מביתו כשהיתה התבואה עדיין במחובר והיינו דפירש"י ז"ל ושכח ולא נתן רשות לתרום דהיינו שהיה לו לעשות שליח ויותר היה נראה לומר שהיתה כבר תלוש אלא שלא היה עדיין שעת המירוח שהוא גמר מלאכתו לתרומה ולמעשר. ובזה אתי שפיר טפי דיכול לעשות שליח ואפי' לדעת הפוסקים בי"ד סי' שכ"ח סעי' ג' דאינו יכול לעשות שליח בעודו קמח להפריש חלה כשיהי' עיסה משום דכל מידי דלא מצי למעביד השתא לא מצי משוי שליח היינו משום דהמפריש חלתו קמח אינו חלה כלל אבל הכא שכבר נקצר התבואה דאפי' אם הקדים והפריש בשיבולין תרומה ומעשר מהני שפיר יכול לעשות שליח אלא דקשה טובא ע"ז מסתמא ידעו בני ביתו שלא הפריש וא"ל שיסברו שעשה שליח להפריש מיד בשעת מירוח דאפי' אם עשה שליח אין לסמוך בדאורייתא דקיי"ל דבדאורייתא לא אמרינן חזקה שע"ש כדאיתא בעירובין דף ל"ב. וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות תרומות הלכה וי"ו שאם אמר לשליח צא ותרום אסור לאכול ממנו אם כן וודאי לא יאכלו ממנו. ותו קשה דהאיך אפשר לומר שהלך מביתו קודם שנגמר מלאכתו למעשר דאם כן לא היה לו להפריש תרומה גדולה דאף דכתבו התוספות לקמן

דתרומה רגילות הוא להפריש בגורן בעודה בשדה מ"מ היינו דווקא לאחר המירוח כמ"ש התוספות בב"מ שם ומ"ש בספ"י שעשה שליח על תרומה גדולה ז"א כיון דקיי"ל דבדאוריית' לא אמרינן חזקה שע"ש וקיי"ל דהמקדים מעשר לתרומה לוקה אם כן אינו יכול לסמוך ע"ז להפריש המעשרות קודם התרומה וע"כ מה שפי' רש"י ולא נתן רשות לתרום שאפילו אם לא היה לו פנאי לתרום בעצמו היה לו להזהירם שלא יאכלו עד שיפרישו ממנו מעשר ודו"ק:

בא"ד ועוד קשה למה היה צריך להשכיר להם מקום בקריאת שם סגי וכו'. הנה לפמ"ש מהרש"א ז"ל דהוצרך ר"י לומר כן מפני בני ביתו של ר"ג דהיינו דס"ל דמ"ש התוספות שלא היה חושש שמא יאכלו העישור עצמו דהיינו דווקא בשיעור תרומה שהוא א' ממאה לא היה חושש שלא ישאר אבל בשיעור המעשר עצמו שהוא א' מעשרה היה חושש שלא ישאר א' מעשרה אם כן אם לא היה מקנה המקום לרבי יהושע לא היה יכול ר' יהושע להפריש ממנו תרומת מעשר כיון שלא זכה בו וגם ר' גמליאל לא היה יכול להפריש תרומת מעשר כיון שמעשר אינו שלו וכדאיתא במשנה פ"ז דדמאי דדוקא בדמאי שמפריש מעשר ראשון והוא שלו יכול להפריש תרומת מעשר אבל בטבל וודאי שצריך ליתן מעשר ראשון ללוי אינו יכול להפריש ממנו תרומת מעשר כיון שאינו שלו אם כן הוצרך להקנות לר' יהושע כדי שיוכל להפריש ממנו תרומת מעשר. אך לפמ"ש דסבירא ליה להתוספות דע"כ לא היה חושש שיאכלו מן המעשר עצמו כלום דאם כן הוי ליה טבל למפרע וגרע טפי שפיר הקשו דלמה הוצרך להשכיר מקום. ותו דאכתי לא מתרצי דלמה הוצרך להקנות מעשר עני לר"ע הא בקריאת שם סגי. ומה שהקשה תוספות דהוי ליה לקבוע מקום בצפונה או בדרומה צ"ע דהא כתבו בעירובין דף ל"ז בד"ה מיחל ושותה וכו' דלהכי לא נקט במתני' דהלוקח יין בצפונו או בדרומו כיון דהוי טבל וודאי אינו יכול להפריש בין השמשות ולהכי לא נקט ומחלל המעות דכיון דלא קבע לו מקום אינו יכול לחלל ע"ש הרי דסבירא ליה דז"א אלא לכתחלה ולא דמי לחילול מעשר שני על המעות וצ"ל דקושייתם שהיה לו לעשות על צד היותר טוב. אך לפמ"ש התוספות דהא דלא חשש ר"ג שמא יאכלו אף המעשר אלא משום דעל כל פנים ישאר א' ממאה ויכול לעשות אח"כ זה תרומת מעשר אם כן אם היה קובע מקום בצפונו או בדרומו היה גרע טפי שמא יאכלו אותו ויכשילו בתרומה עצמה והיינו דלא קבע מקום לר"ע נמי במעשר עני דאם כן לא יכול להפריש מזה הרוח מעשר ראשון שכבר הוקבע לעניים למעשר עני אם כן היה חשש שמא ב"ב יאכלו הכל ולא ישיירו רק זה המקום נמצא דהיה תרומה נאכלת בוודאי וכיון דבדיעבד מהני אפי' לא קבע לו מקום עדיף טפי

שלא יקבע לו מקום וכ"ש לפמ"ש דאם יאכלו מן המעשר הוי ליה טבל למפרע פשיטא דלא היה יכול לקבוע מקום דשמא יאכלו מזה המקום והוי טבל למפרע כל הכרי. ותו נראה דסבירא ליה לרש"י ז"ל דהא דבעינן קביעות מקום בצפונו או בדרומו היינו כשלא נתן עדיין להכהן או ללוי וכיון דהכל ברשותו לא מינכר מלתא אבל הכא כיון שהקנה אותו לר"י ור"ע והשכיר להם מקומו הרי שיצא מרשותו לגמרי לא בעינן קביעות מקום וממילא מתורצים שני קושי' התוספות דמהאי טעמא גופא הי' צריך להשכיר לו מקום. ולפ"ז י"ל דמה שלא הזכיר תרומה גדולה משום דכתב הר"ש בפ"ד דתרומת משנה ה' ר' אלעזר חסמא אומר וכו' דסבירא ליה דבתרומה לא בעינן מקום מסויים אם כן י"ל דמהאי טעמא לא הזכיר תרומה משום דבתרומה לא היה צריך להשכיר מקום ולא הוצרך הברייתא לפרש מה שקרא שם אלא מה שהקנה לר' יהושע ור"ע ודו"ק:

דף כז.

בגמרא ומקומו מושכר לו ש"מ בעינן צבורין וכו'. הקשה הרשב"א והריטב"א ז"ל דהא לפי מאי דקאמר רב פפא בב"מ דף י"א ע"ב דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו לא בעינן חצר המשתמר' משמע דסבירא ליה דר"ג הקנה מטע' חצר אם כן הוא סותר לסוגי' דשמעתין דיליף מהכא דין אגב. ועיין בש"ך סי' ר' ונראה דמה דהוכיח הכא דבעינן צבורין י"ל דמוכח שפיר מדהוצרך להקנות דוקא מקום התבואה כפירש"י ז"ל דאי ס"ד דבאגב לא בעינן ציבורין היה לו להקנות אגב מקום אחר וכ"ש דאי נימא דקרקע לזה ומטלטלין לזה מהני קשה טפי למה הוצרך כלל להקנות לר"ע ולא הקנה אותם ביחד אגב קרקע שנתן לרבי יהושע אע"כ דאפי' בקנין אגב בעינן צבורין אלא דאכתי קשה דלמא לעולם מטעם חצר דהא כיון דלא ילפינן לקמן דשדה במכר ומטלטלין במתנה מהני באגב אלא מהאי עובדא ואם כן דלמא באמת לא מהני קרקע במכר ומטלטלין במתנה ומנא לן למיפשט ב' האיבעיות. ונראה די"ל לפמ"ש הרא"ש בר"פ קמא דב"מ שם דהא דקאמר ר' פפא דהיכא דדעת אחרת מקנה אותו שאני היינו כשמשתמר לדעת הנותן חשובה לו כשמירתו ע"ש אבל כשאינו משתמר אף לדעת הנותן לא מהני אף שמשתמר לדעת אדם אחר וכ"כ הרמ"א בח"מ סי' ר' אם כן נהי דבהקנאת המעשרות לר' יהושע ור"ע איכא למימר כיון שהוא משתמר לדעת ר"ג שהוא הנותן חשוב כשמירתם מ"מ בסיפ' דמתני' שאמר רבי יהושע תרומת מעשר שאני עתיד למוד נתן לראב"ע ומקומו מושכר לו א"א לומר מטעם חצר שהרי לא היה משתמר לא לדעת ר' יהושע הנותן ולא לדעת ראב"ע רק על ידי בן בנו של ר' גמליאל וזה בוודאי לא מהני נמצא שפיר הוכיח הש"ס הכא דהא ע"כ מה שנתן ר' יהושע לראב"ע היה בקני ומקנה ואפשר לומר דהא דאמר רב

פפא שם דדעת אחרת מקנה אותו שאני היינו משום דסבירא ליה לרב פפא לדוחק הא דמשני הש"ס לקמן מאי מושכר מושכר למעשר א"נ שאני ר"ע דיד עניים הוי וסבירא ליה דקרקע לזה ומטלטלין לזה לא מהני אם כן ע"כ א"א לומר דמה שהקנה לר"ע הי' בקנין אגב כדקאמר הש"ס לקמן ולכך מוקי לה בקנין חצר אבל בסיפא דמה שנתן לרבי יהושע ולר"א בן עזרי' גם ר"פ מודה דע"כ מטעם אגב כיון שלא היה משומר אפי' לדעת הנותן כנ"ל נמצא דאתי שפיר סוגי' דהכא ודהתם וק"ל:

שם אידך אם קדם המוכר וכו'. וכתב לו את השטר וכו' הקשו המפרשים כיון דכשמסר לו את השטר קונה השדה למפרע א"כ איך הקנה את השטר באגב כיון דכבר הי' השדה שלו ולכאורה לפמ"ש התוס' בכתובות דף צ"ד ע"ב בד"ה כתב לא' וכו' בשם ר' וכי אמרי' עבז"ל הנ"מ בשני ימים וכו' אבל ביום א' הקודם במסירה זכה ע"ש א"כ אם החזיק בשדה באותו יום שפיר מועיל החזקה לקנות השטר ע"י השדה אלא לענ"ד נראה דא"צ לזה דאף דעבז"ל משעת חתימה מ"מ נראה דאם מוסר לו את השטר אחר זמן רב אין הלוקח יכול להוציא מן המוכר כל הפירות שאכל בתוך אותו זמן משום דהוי כמתנה שיהיה קנוי אצלו לפירות עד זמן שירצה למסור לו את השטר א"כ הלוקח קונה את הגוף מיד והפירות משעה שמוסר לו הרי דכשהחזיק בקרקע קונה אותו אף לפירות ושפיר הוי קנין אגב אע"ג דאין דנין באותו שעה אלא קנין פירות לא גרע משאלה ושכירות דמהני בו קנין אגב ולא דמי להא דאמר בב"מ דף ל"ה מאימת אכלי פירות וכו' אביי אמר עבז"ל דהתם מיירי שהב"ד מקנין לו בע"כ ממילא השדה שלו משעת החתימה אבל כשהוא מקנה מדעתו מסתמא אין דעתו שישלם לו הפירות וצ"ע בדין זה ודוק:

שם והלכתא ציבורין לא בעינן אגב וקני בעינן וכו': עיין בח"מ סימן ר"ב סעיף א' בהגה"ה פלוגתת הפוסקים דעם הוי כאגב וכתב הלבוש דמקרא דויתן להם מתנות רבות עם ערי בצורות משמע דעם הוי כאגב והסמ"ע הקשה עליו דא"כ הוי ליה למיפשט מקרא דבעינן אגב ע"ש ולענ"ד נראה דסברת הלבוש כיון דלא למדו חז"ל קנין אגב אלא מהאי קרא מהיכי תיתי נימא דבעינן לשון אגב אלא דהאיבעי' הוא אם נימא דעם דווקא הוא או נימא דכמו דבכל הקנינים אין צריך לפרש הקנין אם קנה בכסף או בשטר אין צריך לומר לו קני בכסף או בשטר ואפילו אם מפרש לו הקנין שיעשה פליגי תנאי בלך משוך וקני בב"ב דף ע"ז אי אמרי' דמראה מקום הוא וכן במכר לו עשר שדות בעשר מדינות א"צ שיאמר לו קני אגב קרקע זו א"כ ה"נ בקנין זה א"צ: לומר אגב אלא כיון שאמר לו קני קרקע ומטלטלי החזיק בקרקע קנה מטלטלין ועם דכתיב בקרא לאו דווקא הוא וע"ז מסיק דשאני קנין זה משום דבעינן קרא כדכתיב אבל עכ"פ מוכח מקרא דעם מהני ולפ"ז

נראה דאתי שפיר מה שדקדק הב"י שם מה דכלל הש"ס הני תרתי דאגב וקני בעינן וצבורין לא בעי' ע"ש משום די"ל דאי הוי אמרי' דבעינן ציבורין מוכח מקרא דעם דווקא דמדקאמר ויתן להם אביהם מתנות רבות משמע דפי' להם המתנות ואמרי' בפרק המוכר את הבית דהמוכר את העיר לא מכר את מה שבתוכו אבל הנותן נותן את כולם א"כ אם נימא דאותן המתנות היה ציבורין בתוך הערים למה הוצרך לפרש אותם הא ממילא דעתו על כל מה שבתוכו אע"כ משום דאם אמר בפירוש קרקע ומטלטלין לא מהני עד שיאמר אגב לכך הוצרך לפרש המטלטלין כדי שיקנו אותם באגב ומתני' דהמוכר את הבית שלא פירש מה שבתוכו ע"כ לא מיירי בקנין אגב דהא מסיק הכא דבעינן שיאמר קני אותן המטלטלין אגב אלא מיירי שעשה קנין בכל המטלטלין כדינא אלא דהנותן טוען שלא הי' דעתו על המטלטלין בזה אמרי' דהנותן בעין יפה נותן והוי ליה כאלו מפרש ומטלטלין אבל למאי דמסיק דציבורין לא בעינן איכא למיבעיא דדלמא עם לאו דוקא ומה שהוצרך לפרש המתנות משום שלא הי' בתוך הערים ואהא מסיק דאע"ג דהלכת' דציבורין לא בעינן אפ"ה אגב וקני בעינן: ודו"ק:

כתוס' ד"ה ומקומו מושכר לו וכו' דבחליפין לא קתני וכו'. הקשה המהרש"א ז"ל די"ל כדמשני הש"ס לעיל דמלתא דאיתא במטלטלין לא קתני וכו' ולענ"ד י"ל לפמ"ש בח"מ סי' קצ"ב סעיף ז' והוא מדברי הר"ן ז"ל בשם י"א דשכירות מטלטלין נקנה בכסף דליכא חשש דנשרפו חיטך בעליה כיון דהגוף שלו טרח ומציל א"כ כיון דקתני דשכירות נקנה בכסף אף דאית' במטלטלין הוה ליה למיתני' ג"כ חליפין ומיהו נר' לי דאף לדעת החולקין על זה כדמשמע מלשון יש אומרים נראה דלא קשה מידי דהא צריך להבין דעתם דס"ל דשייך כאן נשרפו חיטך בעלי' משום דקי"ל דשוכר כש"ש א"כ אם יקנה השכירות בכסף נעשה השוכר עליו מיד ש"ש משעה שנתן הכסף אף שלא משך והוא בביתו של משכיר ה"ל כחזר והפקידו אצלו והמשכיר אינו אלא ש"ח עליו א"כ אף אם ישרף יצטרך השוכר לשלם ולא יטרח המשכיר להציל דלא מיירי בדליקת אונס גמור כמו שיבואר לקמן בחידושינו בדף כ"ח ע"ב אלא דלכאורה קשה על זה דהא כתבו התוס' בב"מ דף מ"ו בד"ה ש"מ וכו' דהא דלא חיישינן בק"ס לשמא נשרפו חיטך בעלי' משום דמתירא פן יסרב הלוקח מליתן המעות וא"כ כ"ש הכא דיצטרך להוציא ממנו המעות אף שחייב לשלם לו אך לפמ"ש בחידושינו שם דטעמא אחרינא הוא משום דכל היכא דלא קיבל המוכר המעות הוי ליה ש"ש על החפץ שמכר לו משום דתפיס ליה אזוזי. כדקיי"ל דכל האומנין ש"ש הן משום דתפיס ליה אאגרי' וכיון דלא מיירי באונס גמור א"כ יצטרך להציל דכל היכא דהוי ש"ש ליכא למיחש דיאמר נשרפו חיטך בעליה

כמ"ש התו' בגיטין דף נ"ב בד"ה דאתי למימר וכו' ולפ"ז אין צריך לומר דמתירא פן יסרב א"כ בשוכר יש בו חשש אם יקנה דיאמר נשרפו חיטיך בעליה ויצטרך לשלם לו ולית להו סברת תו' דשמא יסרב ואין לומר בשוכר דהוי ליה המשכיר ש"ש דתפיס ליה אאגרי' דהא שכירות אינו משתלם אלא לבסוף ויצטרך ליתן לו החפץ בלא דמי השכירות וכיון שביררנו טעם החולקים נראה לי דאף לדבריה' מוכח דשכירות קרקע אינו נקנה בחליפין מדלא קתני וליכא למימר משום דאיתא במטלטלין דלפ"ז שכירות מטלטלין אינו נקנה אף בחליפין משום קושי' התוס' דיאמרו לו נשרפו חטיך בעלי' דלא יסרב ליה להו והואיל ותפיס ליה אזוזי לא שייך בשכירות כנ"ל נמצ' דחליפין ליתנהו במטלטלין ומדלא תנינא ש"מ דליתא גם בקרקעו' ודוק:

דף כז:

בתוספות ד"ה בד"א וכו'. דבמתנה קנה כולם וכו'. לכאורה קשה מזה על שיטת הרמב"ם והרא"ש ז"ל בב"ב דף נ"ג ע"ב. וכ"כ שם התוס' בד"ה אותה לא קנה וכו' הביאו הרמ"א בח"מ סי' קצ"ב דבמתנה הוי כמו מכר שלא נתן לו דמי כולם ולא קנה אלא אותה שדה א"כ קשה עליו קושי' התוס' וצ"ל כתירוץ הר"ר שמואל ולפ"ז לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל מלוה קונה במכר ע"כ צ"ל כתירוץ קמא דבמתנה מהני וכן פסק הרמב"ם ז"ל באמת דמתנה מהני אך קשה על שיטת הרשב"ם ז"ל דא"כ מאי קאמ' תני' כוותיה דרבא הא לא דמי זה לזה דהכא במתנה לא קנה ובמטלטלין קנה במתנה אגב קרקע כמפורש בכל הברייתא דלעיל ונראה דהרשב"ם ז"ל מיירי באמרו לך חזק וקני סתם אבל אמר בפירוש קני כולן מהני לקנות כל השדות אפי' במתנה וכן הוא מפורש ברא"ש ובטור שם דסביר' ליה ג"כ דבמתנה לא מהני וסיים דאם אמר לו קני כולן קנה והיינו דמדמה לה לתלתא דרבא דהא גבי מטלטלין בעינן דאמר ליה אגב וקני והוי לי' כאלו אמר קנה כולן ומהתימ' על הרמ"א ז"ל שכתב סתם דבמתנה לא קנה הל"ל דהיכא דאמר ליה קני כולן מהני וא"ל דס"ל דהיכא דאמר לו קני כולן מהני נמי אפי' במכר אפי' אם לא נתן דמי כולן ולכך א"צ לפרש ז"א דהא הכא מדמה קנין אגב קרקע לעשר שדות והרי בקנין אגב קרקע בעינן אגב וקני ואפ"ה אמר רבא דבעינן דמי כולן ומייתי ראיה מהך ברייתא. אך לפי גירסת הרי"ף ז"ל דלא גרס הך דרבא לעיל אין מזה הכרח אך ברמזים מפורש דבמכר אפי' אמר קני כולן לא מהני אא"כ נתן דמי כולן. אמנם נראה דהא דמשמע מדברי הרא"ש ז"ל דבמכר היכא דנתן דמי כולן לא בעי' שיאמר קני כולן היינו לפי גירסתם שהשמיטו הך דרבא דלעיל אבל לפי הגירס' שלפנינו י"ל דכי היכא דבעינן במטלטלין שיאמר אגב וקני אפי' אם נתן דמים ה"נ בעשר שדות ביו"ד מדינות אפי' נתן לו דמי כולן בעינן שיאמר לו

קני כולן. ולכאורה נראה דהך מילתא תליא בהנך תרי לישנא דרב אחא ברי' דרב איקא דלישנא קמא מיירי שאמר קני כולן ולישנא בתרא מיירי שלא אמר קני כולן מדמדמי לאמר קני זו. וכן נראה דבזה אתי שפיר דאין סברא לומר דלישנא בתרא ר אחא פליג על ברייתא דלעיל דמסייע לשמואל אלא דמוקי לברייתא בדאמר קני כולן והיינו כמ"ש לעיל דהא ברייתא דקתני יפה כח חזקה מכח שניהם ע"כ מיירי במתנה. כמ"ש התו' ובמתנה בעינן שיאמר קני כולן. ולפ"ז אתי שפיר טפי דהני תרי לישנא לא פליגי אלא דלישנא קמא קאמר תדע דקנה היינו היכא דאמר קני כולן. ולישנא בתרא קאמר תדע דלא קנה היינו היכא דלא אמר קני כולן וא"ש הך דרב אחא ברי' דרב איקא קאי על הך דלעיל דמייתי סיוע לרבא מהך ברייתא וכבר כתבנו דגבי מטלטלין דמסקינן לעיל דבעינן אגב וקני הוי ליה כאלו אמר קני כולן ואהא קאמר תדע דהיכא דאמר קני כולן מהני והיכא דלא אמר קני כולן לא מהני וכיון דמשני הש"ס ע"ז התם גופי' מחולקי' וכו' משמע דבמסקנ' אפי' לא אמר קני כולן מהני וכיון שזכינו לזה נראה לענ"ד די"ל דהרי"ף והרמב"ם ז"ל נמי גרסי כגירסא שלפנינו אלא דס"ל דהאי דאמר לעיל תני' כותיה דרבא היינו דהוי ס"ד דברייתא דעשר מדינות מיירי באמר קני כולן דהוי דומי' דמטלטלין אגב קרקע דבעינן אגב וקני וכי היכי דבקרקע בעי' דמי כולן ה"נ במטלטלין וע"ז אמר רב אחא ברי' דרב איקא תדע כנ"ל וכיון דמסיק הש"ס שאני התם דגופי' מוחלקי' וכו' ממילא דאידחי ההיא דרבא דלעיל דכוין דבעי' דאמר אגב וקני א"צ שיתן דמי כולן ודו"ק:

בגמרא תדע שאלו מסר לו עשר בהמות וכו' נראה דמכאן ראי' מפורשת לשיטת רש"י ז"ל דבהמה גסה נקנית במוסירה דהא מסירת אפסר היינו מסירה כדאיתא בב"מ דף ט' ע"ב דאמר שם רוכב תפיס במוסירה ואמר עלה מסירה במציאה לא קנה דוודאי לא פליג ר' אחא ברי' דרב איקא אהא דאחז"ל זה וזה במשיכה ועל רב ושמואל דס"ל דהלכה כוותייהו ותו דמדקאמר תדע דאילו מסר לו וכו' משמע דמקשה ממעשה בכל יום שהוא כן א"כ ע"כ צ"ל דמוסירה עדיפא ממשיכה כשיטת רש"י ז"ל. ונרא' עוד דהא דלא קאמר רב אחא באמת תדע דאלו משך בהמה אחת מיו"ד בהמות שהי' קשורין זה בזה משום די"ל דבמשיכה דאינו קונה אלא בסימטא א"כ כיון דבעינן משיכה מרשות המוכר למשוך לרשותו של לוקח דהיינו שמושך אותו מרשות המוכר שהי' קנוי' לו מתחלה להעמיד שם בהמותיו לרשות לוקח כמ"ש תוס' דף כ"ה ע"ב ד"ה בהמ' גסה נקני' במוסירה בשם הר"ר חיים כהן א"כ כיון שלא משך שאר הבהמות והם קשורין זה בזה הו"ל כאלו אוגדו ברשות המוכר דלא קנה כדאיתא בשבת דף צ"א ע"ב גבי הגונב כיס בשבת וכו' דמוקי לה בנסכא דכיון דאגוד ברשות המוכר לא הוי משיכה לקנות וה"נ

כיון דאגוד בשאר הבהמות לא הוי משיכה אפי' בזה הבהמה עצמו ואין לדמות לבהמה א' אפי' למ"ד דסגי בעקרה יד ורגל דאידך למיעקר קיימי והוי כאלו משך כולה דז"א אלא בגוף א' אבל הכא אינך לאו למיעקר קיימי תדע דאל"כ לא הוכיח רב אחא דהא הוי כאלו מושך כולן אע"כ דאינך לאו למיעקר קיימי א"כ אף בבהמה זו לא הוי משיכה כיון דאגידו ברשות מוכר וע"כ צ"ל בקנין מוסירה דמהני אפילו ברה"ר כיון שמוסר בהמה לידו קונה אותה בוודאי ושפיר מדמה לה לעשר שדות. וק"ל:

שם לא שותות ולא נוטלת כתובה מ"ט תחת אישך אמר רחמנא וכו'. הקשה הרשב"א ז"ל דהוי לי' להביא קרא והביא האיש את אשתו ולענ"ד נראה כיון דאמרינן בסוטה דף זין דמן התורה בעלה נאמן עלי' ומותר להתייחד עמה שהרי אמרה תורה והביא האיש את אשתו. ולפ"ז י"ל דאין לדייק מהאי קרא למעט ארוסה דאינה שותת דאיכא למימר דקרא אתא למעט ארוסה דאסור להתייחד עמה כדאיתא בכתובות דף ד' דאפילו בחתן שפירסה כלתו נדה אסור להתייחד עמה וכ"ש בסוטה שיש להחמיר בה יותר מבנדה שיש לה היתר לאחר זמן כדאיתא בסוטה שם. אך לפי שיטת התוס' בד"ה ה"ג אלא וכולי דסוגיא זו נמי מיירי שבא עלי' בבית אבי' דאל"כ לא הוי צריך לאתוי' קרא דתחת אישך ע"ש א"כ כיון שבא עלי' תו לא תקיף יצרי' ומותר כמו בחתן שפירסה אשתו נדה כדאמר רבא שם אלא דהך דרבא מימרא הוא ועדיפא ליה לאתוי' מקרא דתחת אישך ועיין מ"ש לקמן בזה וק"ל:

ברש"י ד"ה גילגול שקינא לה וכו' ואי קשי' דהוי לי' לאוקמ' וכו' הלכך אין לך להשביעה על זנות דאירוסין בשום ענין וכו'. נראה להבין דברי רש"י ז"ל עפ"י פשוטו דוודאי איכ' למימר דסבירא ליה לעולא כשמואל דאין חופה לפסולת כמ"ש התוספות אלא דקשי' ליה דמנא ליה למילף מהאי קרא גילגול שבועה הא יותר י"ל דנילוף מיניה דיש חופה לפסולת וע"ז מתרץ דסבירא ליה לעולא דדוחק לאוקמא קרא בבא עלי' ארוס בבית אבי' אם כן אפי' אי נימא דיש חופה לפסולת אפ"ה מוכח מהאי קרא דאמן יתירה גלגול שבועה כמ"ש התוספות בד"ה אמן אמן דהא בארוסה איכא נמי האי טעמא דקדמה שכיבת בועל לבעל והיינו דכתב רש"י ז"ל אין לך להשביעה על זנות דאירוסין בשום ענין וכו'. אלא דעולא הביא ראי' לדבריו ממתני' דארוסה לא שותת משום דסבירא ליה לעולא דהא דנקט במתני' אמן מאיש זה וכו'. והדר דנקט אמן שלא שטיתי ארוסה היינו דקמ"ל דאע"ג דארוסה לאו בת שבועה כלל כמו בקרקעות אפ"ה מגלגלין ואי לא הוי בה אלא משום דקדמה שכיבת בועל אכתי לא מתרצי לישנא דמתני' אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה והוי ליה למימר אמן שלא שטיתי קודם שנבעלה ומדתליא תנא דידן

הגילגול באירוסין ע"כ דהחידוש הוא אף מטעם דארוסה לא שותת וקמ"ל דאפ"ה יכול לגלגל עליה לכך הוצרך עולא לפרש מתני' מטעם דארוסה לא שותת אבל על כל פנים ליכא לאקשוי' מזה על מתני' דמנא ליה גילגול בכה"ג דלמא קמ"ל דיש חופ' לפסולות דהא בל"ז אית ביה נמי טעמא דקדמה שכיבת בועל לבעל כן נראה לענ"ד ליישב דברי רש"י ז"ל על פי פשוטו דדוחק לאוקמי קרא דוקא בבא עליה בבית אביה כדפרש"י ז"ל: **עוד** נראה דיש לפרש דאיתא ביבמות ד' נ"ח ע"א אמר רב' ותסברא והא מתרצתא היא והא כי אתא רב אחא בר חנינא מדרומי וכו' צריך להבין דאין סברא לומר דרבא ס"ל דמתני' משבשתא היא ודוחק לומר דכוונתו היה דע"כ מתני' מיירי על ידי גלגול דאם כן היינו שינויא דר' נחמן בר יצחק שם ונראה די"ל דרבא נמי ידע דאיכא לאוקמי בבא עליה ארוס בבית אביה דהא ע"כ צריך לאוקמי בהכי מתני' דארוסה ושומרת יבם לא שותת שהביא רב ששת שם אלא דלפמ"ש הר"ן ז"ל בריש כתובות דיש אומרים דהוא דעת הרמב"ם ז"ל דחופת נדה אינו קונה משום דחופה היינו יחוד הראויה לביאה והב"ש סי' ס"ח ס"ק ב' כתב הטעם דיחוד של איסור אינו קונה דהא אסור להתייחד עמה אלא שהר"ן שם הקשה ע"ז דהא קיי"ל כרב דיש חופה לפסולות ע"ש. ולפ"ז קשה דמאי מייתי רב ששת סייעתא דיש חופה לפסולו' ממתני' דלא שטיתי ארוס' וכו' דלמא טעמא דשמואל דאמר אין חופה לפסולות משום דהוי יחוד של איסור דיחוד של חייבי לאוין הוא אסור מן התורה כמ"ש הפרישׁ' באה"ע והב"ש סי' כ"א ונראה דמוכח כן מסוגיא דסוטה דף ז"ן דסוטה בעלה נאמן עליה מן התורה שנאמר והביא האיש את אשתו משמע דשאר חייבי לאוין אסורין בייחוד מן התורה אם כן אין ראי' לשאר פסולין מהא דיש חופה באיסור סוטה כיון דמותרת ביחוד מן התורה לא הוי יחוד של איסור משא"כ בשאר פסולי' ונראה דלק"מ דהא בחופת נדה נמי אין איסור יחוד בנדה אלא בשעת חופה כדאיתא בכתובת דף ד' דדוק' בחתן דיצרו תקיף אסורה להתיחד עמו כדאמר שם לא שנא אלא שלא בעל אבל בעל מותר להתייחד עמה אם כן ה"ה בסוטה אף דמותרת להתייחד עמו מ"מ בשעת חופה כיון דתקיף יצרו אסורה להתייחד אם כן שפיר מייתי רב ששת סייעת' דמוכח דאפילו חופה של איסור קונה ולפ"ז י"ל דהיינו דקאמר רבא ותסבר' דמתרצת' הי' וכו' וע"כ צ"ל שבא עלי' בבית אבי' אם כן תו לא הוי יצרי' תקיף כמו באיסור נדה כנ"ל ואם כן לא הוי יחוד של איסור בסוטה ושפיר קונה אפילו לשמואל. ולפ"ז יש לפרש דברי רש"י ז"ל הכא דלא ניחא ליה לפרש כדברי תוספות דסבירא ליה לעולא כשמואל משום דקשי' ליה למה לא מוקי עולא בנכנס לחופה ולא נבעלה כדמוקי רבא ביבמות שם דאתי שפיר אפי' לשמואל וע"ז הביא רש"י ז"ל דהתם מוקי לה כשבא עלי' בבית אבי' אבל

עולא ס"ל לדוחק לאוקמא בהכי וא"כ ס"ל לעולא דממילא כיון דהוי חופה של איסור אינה קונה ושפיר הוכיח מזה דמיירי ע"י גלגול שמגלגל עלי' זנות דאירוסין אף דלאו בת שבועה וה"ה דהוי מצי להוכיח מטעם דקדמה שכיבת בועל אלא דכיון דע"כ ס"ל לדוחק לאוקמא בבא עלי' ממילא דמוכח בפשטות משום דס"ל דאין חופה של איסור קונה ולולי דברי רש"י ותו' הי' נר' לפרש לפי דעת הי"א בסי' נ"ה דחופת בתולה משיצאה בהינומא ואלמנה משנתייחד' ע"ש והוא דעת התוס' והרא"ש ז"ל בלשון הירושלמי. ולפ"ז י"ל דהא דס"ל לעולא דלא מהני חופה היינו משום דכיון דצריך לאוקמא כשבא עלי' בבי' אבי' א"כ הוי לי' בעול' ותו לא שייך בה חופת הינומא ובעינן חופה של יחוד גמור הראוי לביאה וממילא כיון דאסורה לו משנסתרה לא מהני בה חופה כיון דלא הוי חופה הראוי לביאה וממילא מתורץ מה שהקשה תוס' לרב מנלי' גילגול דלפמ"ש בבעולה מודה דאין חופ' לפסולו' ושפיר מוכח גילגול וכן הוא למאי דמשני ר"נ ב"י ביבמות שם ע"י גלגול דס"ל נמי כעולא. ולפי שינוי' קמא שם ביבמות ע"כ צ"ל דאף בבעולה מהני חופ' והיינו כמ"ש לעיל משום דהו"ל יחוד של היתר אף שאינ' ראוי לביאה כנ"ל ונראה דמיאנו התוס' לפרש כן משום דס"ל דאי נימא דלא הוי חופה משום דהוי חופת בעולה א"כ אפי' בלא בא עלי' בבית אבי' מ"מ כיון דאם זינתה כבר הוי לי' בעולה בשעת חופה ולא קנתה החופה כיון דהיא אסורה עליו וכמו שיתבאר בסמוך בשיטתם דאפי' מחמת ספק זנות לא קרינן בי' תחת אישך. אך לפמ"ש לקמן דדוקא משום איסורא דאסרה עליו התורה משנסתרה לא מקרי תחת אישך כדמשמע מפי' רש"י ביבמות וכמו שהוכחנו לקמן מסוגי' דסוטה דמגלגלין עלי' שלא זינתה תחת אחיו אבל מחמת ספק זנות יש לומר דמקרי תחת אישך איכא לפרושי הכי לדעת יש אומרים ודוק היטב:

בתוספות ד"ה ונקח האיש מעון וכו'. דהא כי מוקי לה ע"י גלגול וכו' קשה לי מאי קשי' להו הא כתבו התוס' לקמן דהא דלא מוקי לה עולא דמשקה אותה לאחר חופה משום דס"ל אין חופה לפסולות א"כ י"ל כדמוקי לי' עולא ע"י גלגול היינו שמשק' אותה לאחר חופה על סתירה דלאחר חופה ומגלגל עלי' שלא זינתה באירוסין וא"כ כיון שלא נבעלה עדיין לאחר חופה הוא מנוקה מעון ואפשר לומר דהא גופא קשה להו כיון דאם זינתה באירוסין היתה אסורה לו נימא נמי דאין חופה לפסולות ולא קנתה החופה נמצא דכל ההשקאה לא הוי תחת אישך כלל. ומזה הוכיחו דע"כ מיירי שבח עלי' לאחר החופה אלא דבשוגג מקרי מנוקה מעון. אך נראה דוודאי אין סברא לומר כן דהא אמרינן בסוטה דמגלגל עלי' שלא זינתה תחת אחיו דהיינו אם משקה אותה לאחר שיבמה על סתירה שתחתיו מגלגל עלי' שלא זינתה תחת אחיו ואמאי נימא כיון שזינתה תחת אחיו לאו

אשתו היא כלל דהא קיי"ל ביבמות דף י"א דסוטה פטורה מן היבום ומן החליצה אע"כ דלא אמרינן זה בגלגול וכ"ש דאין החופה לפסולות דלא נימא כן על הגלגול ולא אמרינן דאין חופה לפסולת אלא כשרוצה להשקותה על סתירה שלפני החופה דוודאי היתה אסורה לו משנסתרה אפי' לא זינתה כמו שפי' רש"י ז"ל ביבמות דף נ"ח בד"ה ש"מ וכו' אע"ג דלא חזיא לביא' דהא אסורה לו משנסתרה ע"ש משמע להדיא דדוקא משום דאסורה לו משנסתרה ולא משום דאם זינתה הוא אסורה ונר' דהיינו באמת סברת התוספ' בתירוצם דאף לענין מנוקה מעון אינו מחמת ספק זנות. וכן מוכח מההיא דסוטה דהא כשמגלגל עלי' שלא זינתה תחת אחיו נמי אינה מנוקה מעון אם זינתה תחתיו אפ"ה מגלגל עלי' ומיהא בעיקר קושית התוס' דנוקי כשבא עלי' בשוגג נר' לענ"ד דבכה"ג דקני לה ונסתרה ונאסרה עליו ואיהו לא ידע נשואי טעות הוי דהא חזינן דקפיד עלי' כדאי' בכתוב' דף ע"ב ע"ב דאפי' בדברים שאין דרך להקפידה אי קפיד בהדי' הוי קפידא וכ"ש הכא דחזינן דאסרה התורה עלי' משום קפידא דידי' שקינא לה ונסתרה א"כ מעיקרא לק"מ דאי מיירי שבא עלי' בשוגג לא מיקרי תחת אישך. מיהו י"ל דקושייתם הכא אליבא דעולא דס"ל בכתובות דף ע"ד בקידש על תנאי ובעל צריכה הימנו גט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וא"כ ה"נ אין שייך לומר דהוי נשואי טעות משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אך התו' הקשו כן ביבמות דף נ"ח והתם קאי אליבא דרב כדקאמר מידי הוא טעמא אלא לרב ורב ליה ליה הך סברא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדאיתא שם בכתובות דף ע"ג ואדרבא בזה הוי אתי שפיר דלא תקשה על שמואל מהך מתני' דמוכח דיש חופה לפסולת די"ל דשמואל לטעמי' דס"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ושפיר מוקי לה כשבא עלי' בשוגג אך לפמ"ש הב"ש בסי' קמ"א דבמקום איסורא לא אמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"כ אפי' לעולא א"א לאוקמי בשוגג כיון דהכא הוי איסורא לא שייך לומר בזה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואין לומר דהא גופא קשה להו דלמאי דמשני על גילגול נמי נימא הכי דאם זינתה באירוסין הוי לי' מקח טעות בנשואין והוי לי' ארוסה לא שייך השקאה באירוסין זה אינו חדא דכיון דלא חזינן דקפיד לאו מקח טעות הוא כמו חייבי לאוין שלא הכיר בה כדאיתא בכתובות דף ק"א ע"ב דאין לה כתובה משמע דגיטא בעי ותו דהא וודאי לא אמרי' כמ"ש לעיל דעכ"פ עתה היא בחזק' נשוא' וכמו שהוכחנו מהא דמגלגל עלי' נשואי אחיו ולא אמרינן דאם זינתה תחת אחיו לאו אשתו היא כלל דאפי' לא קפיד כיון דסוטה טומאה כתיב בה כערוה ופוטרת צרתה אלא וודאי כיון דעתה הי' בחזקת אשתו קרינן בה תחת אישך משא"כ בקינא ונסתרה ולא ידעה דעכ"פ היתה אסורה עליו ואיהו

קפיד שפיר הוי לי' מקח טעות ונראה לי דעיקר קושייתם מתקיים בהא דמקש' ביבמות שם. גם בשומרת יבם דלא הוי תחת אישך ודחיק לי' במאמר אליבא דב"ש ובשומרת יבם שפיר קשה דלוקמי בשוגג ואין לומר דהוי מקח טעות דעכ"פ ביאת שוגג הוא ורב ס"ל קנה לכל נמצא דכנוסה היא וכיון דהוי שוגג מנוקה מעון הוא ולפ"ז צ"ל דקושיית' אזלי לפי' השני ברש"י ז"ל שם דמאי דמקשה דכוותי' גבי שומרת יבם היינו דלא קרינן תחת אישך ולפ"ז מתורץ נמי קושיא קמייתא דבש"י לא שייך חופה. ודו"ק:

בתוספות ד"ה ה"ג אלא לאו ע"י גלגול וכו' וא"ת לרב דס"ל דיש חופה לפסולת כו'. לולי דבריהם ז"ל נרא' דעיקר ילפותא דעולא מקרא דאמן יתירה דע"כ אתא לרבוי' דמגלגל עלי' יותר ממה שכתב בפרשה ונהי דעולא ס"ל כשמואל דאין חופה לפסולת מוקי קרא לרבות גילגול דאירוסין דלא שייך בהו שבועה כלל אפי' אם בא עלי' בבית אבי' מ"מ לרב דס"ל יש חופה לפסולת דליכא לאוקמא בהכי ע"כ ריבוי דקרא אתי' בלא בא עלי' בבית אבי' א"נ דקר' אתי' לשומרת יבם וכר' יונתן דסתם מתני' כוותי' בר"פ ארוסה דלא שייך שבועה בה אפי' בא עלי' יבם כדאיתא בסוגיא בר"פ ארוסה ואף דבסוגי' דיבמו' דף נ"ח איכ' אמוראי דמפרשי להא מתני' דמילי מילי קתני היינו דמפרשי למתני' בהכי אבל יתורא דקרא דאמן שני ע"כ קאי לגילגול ודוק:

דף כח.

ברש"י ד"ה שלא נתנה להתבע בע"א וכו' דילפינן דבר דבר מממון וכו' ולכאורה דבריו תמוהים דהא אמרינן בריש סוטה דהא דבעינן בסתירה שני עדים יליף ר' יהושע שם דף ב' ע"ב מקרא דועד אין בה בה ולא בסתירה ותו קשה לי דהיכא יליף מעד א' על הסתירה דהא קימ"ל גבי ע"א דכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון ע"א מחייבו שבועה אבל במקום ששנים מחייבין אותו שבועה אין ע"א יכול לחייבו שבועה א"כ בסתירה דאפי' ב' עדים אין מחייבין אותו אלא שבועה אפי' בממון כה"ג אין עד אחד מחייבו שבועה. ותו קשה דהא בסתירה פליג ר"א וס"ל דסני ע"א ומנא לי' גילגול שבועה. ודוחק לומר דיליף מע"א דקינוי דמודה ר"א דמקנא לה ע"פ שנים. ולולא דברי רש"י ז"ל הי' נראה דכולה מילתא ילפינן מע"א בטומאה דממעטינן בסוטה דף ג' דאינו נאמן משום דילפי' דבר דבר מממון דהתם שפיר אם הי' שנים הי' אוסרין אותה לגמרי ואפ"ה בע"א אינו נאמן ומותרת לבעלה לכ"ע בלא השקאה. והנה לפ"ז מוכח כדעת הרי"ף ז"ל דפסק דיכול להשביע בספק ע"פ עד א' כדאית' בח"מ סוף סי' ע"ה כיון דעיקר הוכחה הוא ע"כ מע"א דטומאה דאינו נאמן להשביעה והתם וודאי הבעל טוען בספק דאם אמר בוודאי פשיטא דאסורה לו וע"כ שהוא טוען בספק. וכיון דיליף הכא בק"ו משום דבממון ניתן

ליתבע בע"א ע"כ דבכה"ג מהני בתביעות ע"א בממון להשביעה אפילו בספק דאי לאו הכי ליכא ק"ו וקשה על הרשב"א ז"ל שכתב בשמעתין דלא כהרי"ף ז"ל כמו שיבואר וצ"ל דהרשב"א ז"ל מפרש דהא דקאמר הכא בסוטה לא ניתן ליתבע בע"א היינו עד א' דסתירה דאפי' אם גם הבעל אומר כן אינו משקה אותה ולפמ"ש זו אינו דבכה"ג אפילו בממון ליכא שבועה וצ"ל בדוחק דס"ל להרשב"א ז"ל נמי דמיירי בע"א על הטומאה וס"ל דאפ"ה איכא ק"ו דהשתא בשבועת ספק דגרע שאין יכול להשביע עפ"י עד א' ואפ"ה מגלגלין וכ"ש בטענת וודאי ויליף וודאי דממון מספק דסוטה כיון דע"כ גריע ספק דסוטה מודאי דממון לענין להשביע ע"פ עד א' והיינו דמקש' אשכחן וודאי כמו שיבואר לקמן בשיטת הרשב"א ז"ל ודוק:

ונראה ליישב דברי רש"י ז"ל דוודאי עיקר הק"ו מע"א דטומאה דילפינן דבר דבר מממון דאינו נאמן אלא דאכתי הי' קשה מנא לן דבע"א דטומאה אינו משקה אותה דלמא באמת משקה אותה דכיון דילפינן דבר דבר מממון נימא אין ג"ש למחצה כי היכא דגבי ממון ע"א נאמן להשביעה ה"נ נימא גבי סוטה אף דאין עד אחד נאמן לאוסרה לגמרי אבל נאמן להשביעה אלא מדאיצטרך בה ולא בסתירה קשה דאי על סתירה לבד לא צריך קרא דנילף מממון דאין עד א' מחייב שבועה אלא במקום ששנים מחייבי' ממון כנ"ל אלא דע"כ דקרא אתי' לאורוי' דאפי' אם יש ע"א שמעיד על הסתירה וע"א שמעיד נמי שנטמאה דהיינו שאותו עד שמעיד על הסתירה מעיד נמי על הטומאה ואפ"ה אינו משקה אותה דאי לאוסרה לגמרי כבר ילפינן מדבר דבר דאין ע"א נאמן וע"כ הא דנאמן ע"א בטומאה לאחר קינוי וסתירה היינו היכא דהסתירה הי' ע"פ שני עדים דהוי רגלים לדבר עפ"י עדים ואין לומר דכשהבעל עצמו יודע מן הסתירה ה"א דע"א על הטומאה מהני לאוסרה לגמרי כיון דלדידי' הוי רגלים לדבר זה איני משמעות הכתוב ועד אין בה דמשמע דממעט דאין ע"א נאמן על הסתירה ובאמת לענין לאוסרה אין עדות של ע"א מועיל כלום כדילפינן דבר דבר מממון ועל כרחך דממעט לענין להשביע ע"י השקאה והיינו דקאמר קרא ועד אין בה הא דאסרתי לך בע"א על הטומאה היינו דוקא בה דאיכא עדי סתירה ולא בסתירה דאם יש ע"א על הסתירה לא מהני ע"א דטומאה אפי' להשקותה וא"כ שפיר יליף בק"ו דמוכח מקרא דדבר דבר דהא דמיעטה התורה בה ולא בסתירה היינו במעיד העד על סתירה וטומאה ואתי שפיר דברי רש"י ויש להוסיף עוד דס"ל לרש"י ז"ל דליכא למילף מגילגול דסוטה דאיכא למימר דקינוי וסתיר' עדיפ' משום דאיכ' רגלים לדבר והא דלא מהני ע"א בטומאה להשביעה היינו משום דליכא רגלים לדבר בלא קינוי וסתירה ועיקר הק"ו הוא היכא דיש ג"כ ע"א על הסתירה וגם על

הטומאה דאם הי' שני עדים על הסתירה היתה נאסרת בודאי ואפ"ה אין ע"א נאמן על הסתירה אפי' להשקותה ואע"ג דלפי דבריו איכא רגלי' לדבר שפיר יליף בק"ו (ולפ"ז אין קושי' על הרשב"א ז"ל דאין ראי' מזה שמשביעין בספק ע"פ ע"א. ולפמ"ש דהק"ו הוא מע"א דסתירה שאינו יכול להשביעה על פיו אפי' אם יש עד טומאה ואפילו אם הבעל אומר ג"כ ברי שנסתרה שפיר איכא למילף בק"ו לממון שמשביעין בברי ע"פ ע"א. ולפ"ז י"ל נמי דהיינו טעמא דלא מפרש רש"י ז"ל דהק"ו הוא מע"א דטומאה משום דלא פסיק' ליה דיכול להשביע בספק עפ"י ע"א) ולפ"ז יש ליישב נמי מה שהקשינו לעיל אליבא דר"א דס"ל באמת דעד א' נאמן בסתירה דמנא לי' גלגול שבועה. ולפמ"ש י"ל דמסתמא אית לי' לר"א בע"א דטומאה לבד בלא קינוי וסתירה דאין משביעין אותה דלא אשכחן תנא דפליג בהא אע"ג דלדידיה ליכא למילף ממעוטי דבה ולא בסתירה דהא הוא ס"ל דמשקה אותה עפ"י ע"א וע"כ צ"ל דיליף מבה ולא בקינוי דלא איצטרך אלא בכה"ג שהיא מעיד גם על הטומאה או מילפותא אחריתא וא"כ שפיר יליף הכא בק"ו מע"א דטומאה. אך אכתי לא מתורץ דמ"מ קשה דהא איכא למיפרך כיון דס"ל דע"א בסתירה מהני אע"ג דאפי' שנים אין מחייבין אותה אלא שבועה ובממון כה"ג אין ע"א מחיובו שבועה א"כ איכא פירכ' דבכה"ג סוטה עדיפא מממון. ועיין מ"ש לקמן בלשון התוס'. ודוק:

בגמרא אשכחן וודאי וכו'. נראה מפי' רש"י ז"ל דקאי על הגילגול דמנא ליה שיכול לגלגל להשביע בטענות שמא היכא דעיקר שבועה היא וודאי. ומשמע אבל בשבועת שומרין דהיא גופה ספק שפיר שמעינן מסוטה דמגלגלין עליה גלגול של טענת ספק. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל להדיא דלא כיש מפרשים שהביאו שם דשבועות שומרין חשיב כוודאי הואיל שטוען שוודאי מסר לידו ונראה דא"א לומר כן דא"כ קשה הא דקאמר אשכחן וודאי ספק מנא לן הוי לי' למיפרך יותר דאפי' וודאי ליכא למילף בק"ו דאיכא למיפרך מה לסוטה שכן משביעין אותה בספק משא"כ בממון שאין משביעין אותה בספק אע"כ צ"ל דהא דמשביעין בסוטה היינו משום דאיכא רגלי' לדבר דהוי כמו חזקה שזינתה שעשה הכתוב הספק בסוטה כודאי כדאיתא בנדה דף ג' ומשביעה בכח חזקה זו בכה"ג בממון בשבועת שומרין בחזקת החפץ שמסר לידו שעדיין הוא ברשותו ומהאי טעמא כתבנו בק"א בהל' כתובת דנשבע ונוטל דנשבע אפי' בשמא היינו משום דבא להוציא מחזקת הממון וא"כ בשבועת שומרין שפיר איכא למילף מסוטה דמגלגלין אך הא דמשני הש"ס דילפינן במה מצינו משבועה דבפנים לא אתי שפי לפירש"י ז"ל דלא מצינו בפני' אלא שמא על שמא דכוותי' וצריך לפרש בדוחק דעכ"פ הקישא הוא

דבכל עניני שבועת מגלגל והנה הרמב"ן והרשב"א ז"ל פירשו ספק מנא לן משום דאין משביעין בע"א אלא בטענות וודאי. ולא בטענות ספק עפ"י העד ודלא כהרי"ף ז"ל וא"כ בטענות ספק ליכא ק"ו ונראה דלפ"ז צ"ל הא דקאמר אשכחן וודאי ספק מנא לן קאי על עיקר השבועה ונראה דהיינו משום הק"ו דמה סוטה וכו' ממון שניתן ליתבע בע"א וכו' היינו בעיקר השבועה דליכא לפרושי דקאי על הגילגול שאם הי' ע"א על תביעת הגילגול הי' חייב לישבע משא"כ בגילגול דסוטה שאפי' אם הי' ע"א שנטמאת באירוסין לא הי' נאמן להשביעה ז"א דא"כ הניחא בגילגול דמטלטלין כגון שמגלגלין שבועת כופר הכל על שבועת דמודה במקצת שפיר איכא למימר שאם הי' ע"א על הגילגול הי' חייב לישבע אבל אם הי' הגילגול בקרקעות דהיינו עיקר דינא דמתני' דזוקקין לישבע אף על הקרקעות וכיון דעל קרקעות אין נשבעין אפי' בע"א א"כ ליכא ק"ו והוי לי' למימר אשכחן מטלטלין קרקע מנלן אע"כ צ"ל דהא דקאמר ממון שניתן ליתבע בע"א היינו בעיקר השבועה וא"כ ע"כ צ"ל הא דקאמר אשכחן וודאי ספק מנא לן נמי קאי על עיקר השבועה היכא דעיקר השבועה היא ספק כגון שבועת השומרין מנא לן דמגלגלי' עלי' כיון דליכא ק"ו ולפ"ז מוכרח מ"ש לעיל דשבועת שומרין מקרי שבועות ספק דאל"ה ליכא שבועות ספק יין התורה וכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש לעיל דלשיטה זו שחולקין על הרי"ף ז"ל הא דקאמר מה סוטה שניתן ליתבע בע"א אף דהתם הבעל טוען ספק אלא דהכי קאמר מה שבועת ספק דסוטה דגריע שלא ניתן ליתבע עפ"י ע"א משום דספק הוא אפ"ה מגלגלין כ"ש טענות וודאי דממון וע"ז מקשה דא"כ טענות ספק מנא לן דליכא ק"ו ומשני אע"ג דליכא ק"ו ילפינן במה מצינו (ואפשר לומר דטעם הפוסקי' החולקים על הרי"ף ז"ל דאינו יכול להשביע בספק אע"ג דהוא יוצא מן הכלל דכל מקום ששנים מחייבין ממון ע"א מחייבו שבועה י"ל דבאמת ילפי' מסוטה דאינה נשבעת עפ"י ע"א דטומאה כמו שביארנו לעיל דנפקא מקרא דועד אין בה בה ולא בסתירה וס"ל דהיינו באמת הטעם משום דהבעל טוען ספק) והנ' הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו דיש מפרשי' באמת דהיכא דעיקר השבועה היא ספק אין מגלגלין דסוטה שאני שהיא רגלים לדבר נראה שהם מפרשי' נמי כשיטת הרשב"א ז"ל דהא דפריך אשכחן וודאי ספק מנא לן היינו בעיקר השבועה אלא דהא דקאמר ספק מנ"ל היינו אפי' ספק שיש בו רגלי' לדבר כיון דליכא ק"ו ואהא משני דילפינן במה מצינו מסוטה וס"ל דהיינו דומי' דסוטה דווקא ספק שיש רגלים לדבר אבל במקום שאין רגלים לדבר ליכא למילף. מסוטה אבל בשבועה של טענות ברי כיון דאיכא ק"ו מהני אפי' במקום שאין רגלים לדבר כמו שיבואר בלשון התוס' בד"ה נאמרו שבועה בפנים ולפמ"ש לעיל דבשבועת שומרים הוי

כמו רגלים לדבר משום חזקת החפץ א"כ מודים היש מפרשים בזה דמגלגלין כמו גבי סוטה ולא פליגי אלא בשבועת השותפין וכיוצא בו ובזה מיושב מה שהקשה הרשב"א עליהם ע"ש ודו"ק:

בתו' ד"ה נאמרו שבועה בפנים וכו' דממונא מאיסור' לא ילפינן וכו' לכאורה קשה דהא סוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא כדאיתא בפרק שבועת העדות דמשום הכי בעי לרבי מאיר תנאי כפול משום דהוי איסורא דאית ביה נמי ממונא משום הפסד כתובתה וכן הקשה בספר פ"י ודבריו שם צ"ע גדול. ולכאורה היה כראה בזה דהתם קאי אליבא דר"מ דס"ל כתובה דאורייתא כדאיתא בכתובות דף נ"ו אבל הני תנאי י"ל דס"ל כתובה דרבנן. מיהו זה דוחק דנהי דכתובה דרבנן מ"מ משמע בכתובות דף יו"ד ע"ב דנהגו בכתובות אפי' קודם מ"ת כפשטא דקרא כמוהר הבתולות אלא דאינו חיוב מדאורייתא כמו שכתב בחידושינו שם וא"כ שפיר לה איסורא דחית ביה ממונא. עוד היה נראה לומר דהכא ילפינן מגלגול דשלא שטית ארוסה וארוסה ל"ל כתובה ואפילו למאי דמסתפק הש"ס שם דף פ"ט ע"ב דארוסה אית לה כתובה היינו מדרבנן אבל מדאורייתא כבר כתבנו בחידושי כתובות כיון דנפקא ממוהר הבתולות אינו אלא בנשואה אך זה אינו דהא אכתי איכא למילף גילגול בממונא מגילגול דסוטה דאמן דשלא שטית מאיש אחר. ודוחק גדול לומר דאיצטרך ק"ו משום גלגול דקרקעות שכתבו התוס' לעיל דליכא למילף מאמן מאיש אחר אלא מאמן דלא שטית ארוסה והעיקר נראה דלק"מ כיון דקיי"ל כב"ה גבי מתו בעליהם עד שלא שתו דאינה נוטלת כתובה כדאיתא בכתובות דף פ"א אלא כשהיא מבררת שלא זינתה ע"י המים ממילא יש לה כתוב' א"כ עיקר השבוע' של ההשקאה אינה משום כתוב' דכבר הפסידה כתובתה משעה שקינא לה ונסתרה. ואין לומר דאכתי הוי שבועת ממון שהי' טוענת שישקה אותה ותשבע ותטול ז"א דהא קיי"ל דכל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין וזו נשבעת ונוטלת ושפיר קאמר דליכא למילף מיני' ממונ' אי לאו דאיכא ק"ו ובהא מתרצי מה שהקשינו לעיל לר"א דס"ל דבסתירה מהני אפי' ע"א ליכא ק"ו כנ"ל: ולפמ"ש א"ש דכיון דס"ל לר"א דמשקה אותה אפי' ע"פ ע"א א"כ וודאי דבכה"ג דליכ' אלא ע"א על הסתיר' אין ע"א נאמן להפסידה כתובתה א"כ שבועת השקאה הוא ג"כ להפסיד' כתובתה ושפיר הוי איסורא דאית ביה ממונא ואין צריך להק"ו ותו כיון דב"ש ס"ל גבי מתו בעליהן עד שלא שתו נוטלת כתובתן משו' דכגבוי דמי ושפיר הוי איסורא דאית ביה ממונא. ודו"ק היטב:

בא"ד ואומר ר' שלא על כל ספיקות מגלגלין וכו'. וכ"כ בח"מ סימן צ"ד דבעינן שיהא רגלים לדבר ע"ש אע"ג דילפינן מסוטה דמגלגל עליה מאיש אחר אע"ג דלא נסתרה עמו

וליכא רגלים לדבר כבר כתבו המפרשים כיון דקינא לה ונסתרה איכא רגלים לדבר גם לאיש אחר והנה משמע מדברי התוספות דכשטוען על הגלגול טענת ברי כגון שגנב ממנו מגלגל עליו להשביעו שבועה דאוריית' אפי' אין רגלים לדבר וכן מוכח מהא דקאמר בסמוך שמגלגל עליו שלא נמכר לו בעבד עברי וקשה מנא ליה הא דכיון דלא יליף אלא מסוטה והתם איכא קצת רגלים על הגלגול. ונראה דבברי כיון דיליף לעיל בק"ו עדיף טפי ואע"ג דאיכ' למימר דיו י"ל כיון דבלא הק"ו איכ' למילף בבנין אב היכא דאיכא רגלים לדבר א"כ אי נימא דיו הוי מיפרך ק"ו ובזה נר' לענ"ד דלפמ"ש התוספות ואומר רבי מתורץ נמי קושיא קמייתא שהקשו ל"ל ק"ו נילף במה מצינו ולפמ"ש י"ל דאיצטרך ק"ו למילף בטענות ברי אפילו במקום שאין רגלים לדבר כלל ולא אמרינן דיו משום דמיפרוך ק"ו משא"כ בטענות שמא ונראה דאפי' לרבנן דרבי טרפון בב"ק דף כ"ה דאמרי' דיו אפי' היכא דמיפרך ק"ו מ"מ י"ל דבברי איכ' למילף ק"ו אפי' במקום שאין רגלים לדבר מגילגול דשמא במקום דיש קצת רגלים לדבר והיינו מק"ו דלעיל דהא בגילגול דאיש אחר וגילגול דארוסה אפי' הי' ע"א שנטמאת מאיש אחר אינו נאמן אע"ג שיש קצת רגלים לדבר הרי דלא ניתן להתבע בע"א ואלו בטענות ברי ניתן להתבע בע"א ושפיר מוכח בטענות ברי דמגלגלין אפילו היכא דליכ' רגלים לדבר. וממילא מתרצי קושיותם דאיצטרך הק"ו להך מלת' ולא סגי במה מצינו לבד. ודוק:

בגמרא ההוא שמותי משמתינן ליה וכו'. צריך להבין דמה בכך דהא מ"מ הוא תובע אותו ממון וכה"ג איתא בח"מ סימן פ"ז דאם תבעו שהוא חייב דבר באתננה חייב לישבע אע"פ שהוא מוצי' עליו ש"ר אפי' בחייבי כריתו' ותו ק' דמאי מקשה דלמא מיירי שגם הנתבע מוד' שהוא עבד אלא שהוא טוען שהוא עבד של אדם אחר א"כ אין כאן נידוי שהרי היא מודה שהוא עבד וא"ל דמקשה דיאמן במיגו דאי בעי אויר שהוא בן חורין דאז הוי דינא דמשמתינן ליה זה אינו דשמא ניח' ליה טפי בעבדות שיהא מותר בשפחה וכ"ש לדעת הפוסקים שאין אומרי' מיגו לאפטורי משבועה ונראה דאין כאן מקום שבועה לענין ממון דהא מקשינן בב"מ נימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומשני אישתמוטי קא משתמיט עד דהוי ליה זוזי או משום ספק מלוה ישינה יש לו עליו וכל זה לא שייך באומר עבדי אתה ולא משום אשתמוטי ולא משום מלוה ישינה דאפי' אם לוה מן העבד אינו מחויב לו לשלם כדאי' בב"ב דף נ"א דמה שקנה עבד קנה רבו א"כ לא שייך כאן שבועה לענין ממונא וע"כ לענין איסורא לפסלו לקהל ובזה שפיר קאמר דלא שייך בזה שבועה אלא אדרבה שמותי משמתינן ליה ודו"ק:

שם כל הנעשה דמים באחר וכו' הריטב"א ז"ל כתב דבתוספת' אמרו החליף קרקעות בקרקעות ומטלטלין במטלטלין וכו'. והקשה מהא דאמרינן בר"פ השותפין וכי קנו מידן מאי הוי וכו' א"נ כגון שהלך זה בעצמו והחזיק וזה בעצמו והחזיק וכו' והתם חליפין היא ואמאי לא סגי בחזקה דחד ותי' בשם הרמב"ן ז"ל דההוא לאו מדין חליפין הוא וכו' אלא מדין מכירה וחזקה וכו' דקאמר ליה חברך לך חזק וקני ע"ש ולולי דבריהם ז"ל נלע"ד דא"א לאוקמי במכירה דכיון דקרקע נקנה בשוה כסף וקרק' נמי נקרא שוה כסף שהרי אשה מתקדשת נמי בקרקע וכיון דאמר ליה לך חזק וקני הרי הוא כאלו נתן שוה כסף בעד החלק השני ודוחק גדול לומר דמיירי במקום שכותבין את השטר דאמרינן דאינו קונה בכסף עד שיכתוב לו את השטר דזה לא שייך אלא בלוקח ומוכר ממש אבל בחלוקת שותפין לא מצינו זה ולולי דבריהם ז"ל היה נראה דבאמת מיירי בחליפין ממש אלא כיון דבחליפין כתיב שלף איש נעלו בעי' דוקא נעלו המיוחד לו וכה"ג אמרי' ביבמות דף ק"ג לענין חליצה אין לי אלא נעלו כו' אבל בדבר המשותף דקי"ל אחין לקוחות הן דאין ברירה י"ל דלא מהני חליפין בכה"ג כיון דבמה שנותן הקונ' להמקנה יש להמקנה עצמו חלק בו וכן משמע מהא דמשני התם שקנו מידן ברוחות דהיינו ע"י קנין סודר משמע דבעינן שיקנה כל א' לחבירו בק"ס ולא בק"ס דחד דנימא כיון שקנה א' ע"י הקנין סודר חלקו ממיל' זכה חבירו בחליפיו בחלק השני אלא מטעם שכתבנו לא מהני בזה קנין חליפין מיהו הא קשיא לי לפמ"ש הריטב"א לעיל בדף ג' והבאתי דבריו שם בלשון התו' ד"ה אשה כו' דאפילו בקדושי אשה אם נתן לה סודר להתקדש בו אפי' נתן בתורה חליפין אפ"ה מקודשת מטעם שוה כסף אלא כשנתן לה הסודר רק לחזק הענין א"כ נהי דאין להקש' הא דאמר החליף קרקעות בקרקעו' דתיפוק ליה מטעם ש"כ די"ל נמי בכה"ג שנתן לה הקרקע לחזק הענין א"נ בקרקע כל שהוא שאין בו ש"פ א"כ נ"מ בהטעה אותה יתר מפלג' דקי"ל דהוי ביטול מקח בקרקעות. משא"כ בחליפין אבל בסוגי' דר"פ השותפין קשה דכיון שקנה מיד או שהחזיק א' מהן:. ממילא קנה נמי השני חלק חבירו מדין ש"כ וצריך לדחוקי דמיירי במקום שכותבין את השטר וצ"ע ודוק:

בתוספות ד"ה ש"מ מטבע נעשה חליפין וכו'. ואומר ר"ת דמטבע נמי כלי הוא וכו' ונראה מדבריהם דדוקא מטבע שראוי להיות כלי אבל כל מטלטלי' שאינם ראוי' להשתמש אלא עומדים לסחורה הם בכלל פירי דלא כסברת הפוסקים שהביא הב"י סי' ר"ג דדוקא בפירות הנרקבים שאינם מתקיימים אבל כל דבר המתקיים הוי ככלי וכן משמע מדבריהם לקמן בד"ה ה"ק וכו' דשור הוי כלי משום דחזי למלאכה משמע דשאר מטלטלין בכלל פרי הם ולפ"ז צ"ל הא דתנן במתני' דר"פ הזהב דכל המטלטלין קונין זא"ז

דמשמע דמיירי בחליפין כדמשמע מהא דאמר ר"ל שם בדף מ"ו ע"ב אפי' כיס מלא מעות בכיס מלא מעות כדפי' רש"י שם בד"ה ואפי' כיס וכו' וצ"ל דהיינו לר"ל דס"ל הכא כר' ששת דפירי עבדי חליפין. אבל לרב נחמן דס"ל פירי לא עבדי חליפין ע"כ ליכא לפרושי בחליפין מדקתני כל המטלטלין משמע אפי' במידי דלאו כלי וע"כ צריך לפרש כדמשני לקמן אליבא דר"נ דיש דמים שהן כחליפין דהיינו שקונה זה בדמיו של זה והיינו דפי' רש"י ז"ל שם בריש פרק הזהב בד"ה כל המטלטלין וכו' בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו כו' ובין בתורת דמים וכו' ע"ש לכאורה אינו מובן דהא קימ"ל דמעות אינה קונה. ולפי מה שכתבנו אתי שפיר לרב נחמן על כרחך צ"ל הא דנקט סתם מטלטלין אפילו אותם שאינם כלי ע"כ היינו שנתן לו מטלטלין אלו בדמי מטלטלין אחרים וכ"ש לפי לשון התוספתא שהביא הרשב"א ז"ל החליף קרקעות ומטלטלין במטלטלין קרקעות במטלטלין מטלטלין בקרקעות כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפי' ע"כ לר"נ דס"ל דבעינן דוקא כלי הא דקאמר החליף קרקעו' בקרקע' היינו דמי קרק' דקרקעו' וודאי לאו כלי הוא ומיהו דברי הרי"ף ז"ל צ"ע שכתב בפ' הזהב גבי הא דקאמר ר"ל כל המטלטלין קונין זה את זה אפי' כיס מלא מעות בכיס מלא מעות ותרגמא ר' אבא בדינרין ניאקא ואניגרי וכו' דכיון דלא סגי הוי לי' פירי ונקנה בחליפין עכ"ל הרי דס"ל דמדין חליפין הוא ולא מדין דמים. ואמאי ניהו דנקנה בחליפין הא אין עושין חליפין ובמה קנה זה הנותן בכיס מעות של חבירו ודוחק גדול לומר שלא כתב זה אלא אליבא דר"ל דהא הרי"ף ז"ל כתב דסוגיא דידן אזלי אליבא מאי דס"ד מעיקרא א"כ לפי המסקנא אין הכרח דר"ל ס"ל כר' ששת וצ"ל דהתם שאני כיון דהכיסין כלים הם א"כ אין קושי' כלל האיך יכול להקנות דהא קימ"ל דקונין בכלי אע"פ שאין בו ש"פ אלא דעיקר קושי' הש"ס בב"מ מהא דאין מטבע נקנה בחליפין ושפיר כתב דפירי נקנה בחליפין אך לפמ"ש התוס' דמטבע מיקרי כלי משום דראוי לתלותו בצוואר בתו א"כ כיס מלא מעות ניאקי ואנגרי נמי מיקרי כלי ודוק:

ברש"י ד"ה כיון שזכה זה וכו' נתחייב הקונה באונסי חליפין וכו'. נראה דיש לפרש הא דנקט דווק' אונסין ולא כתב סתם שנתחייב באחריות החליפין משום דהתוספות מקשי' בבבא מציע' דף מ"ו בד"ה ש"מ מטבע נעשה וכו'. וא"ת יאמר לו נשרפו חוטך בעלי' וכו'. והקשו המפורשים דהוי ליה להקשות לעיל על פלוגתות רב ולוי ונראה ליישב דהתוספות כתבו בגיטין דף נ"ב בד"ה אתי למימר להו וכו' דהיכא דהוי ש"ש עליו לא שייך נשרפו חיטיך בעלי'. וכן נראה מדברי רש"י שם בד"ה נשרפו חטך וכו' בהאי גבי הדיוט מוקמינין ברשותו לענין דליקה היינו טעמ' בההיא הנאה דקיימי ברשותו לענין

חזרה ע"ש משמע דמשום האי הנאה הוי ליה ש"ש ונתחייב בגניבה ואבידה תו לא חיישינן שיאמר נשרפו חיטך בעלי' ששומר שכר צריך לטרוח להציל אפי' בשכר לא חיישינן לאונס גמור דכיון שאינו יכול להציל מה יעשה א"כ בקנין סודר כשלא קיבל המעות אין צריך למ"ש התוספות שם דטרח ומציל פן יסרב ליתן הדמים אלא משום כיון שלא נתן הדמים הוי ליה ש"ש כיון דתפיס ליה אדמי' כדקיי"ל בבבא מציע' דף פ' ע"ב באומן דהוי ליה ש"ש משום דתפיס ליה אאגרי'. ועיין מה שכתבתי לעיל דף כ"ז בזה אלא דעיקר קושית התוספות במה דמפרשי' למתני' הכי דהא קתני במתני' בהדיא נתחייב זה בחליפין והיינו שנתחייב הלוקח באחריותו משמע אפילו בגניבה ואבידה כיון דקתני סתמ' ואם כן א"א לומר דהמוכר הוי שומר שכר דהא קתני נתחייב זה שפיר הוקשו דהא יאמר נשרפו חיטך בעלי' והוצרכו לתרץ פן יסרב מליתן הדמים או דמיירי שנתן כל הדמים ומשום דלא שכיח' כמ"ש שם ואם כן י"ל דרש"י ז"ל בא לתרץ זה דבאמת המוכר הוי ש"ש משום דתפיס לי' אדמי' והא דקתני נתחייב זה היינו באונסין. ולפ"ז צ"ל דמ"ש רש"י ז"ל אם מתו או אבדו וכו' היינו אבדו באונס דומי' דמתה ומזה בראה דבקנין מעות יכול הלוקח לחזור אפילו באונס ואפי' לפמ"ש בהג"א בפ' הזהב דמפי' רש"י ז"ל שם משמע דלאחר שנאנס אינו יכול לחזור מ"מ בשעת האונס יכול לחזור כדאית' שם. ועיין מה שכתבתי לקמן ודוק:

בתוס' ד"ה כל הנישום וכו' הא תנן המחליף פרה בחמור וילדה וכו' התוספות בבבא מציע' כתבו דלפי' ר"ת דחליפין שוה בשוה קנה אפי' פירי אתי שפיר וכן כתב הרשב"א ז"ל וז"ל דג' עניני קניני' הם ונפק' מקר' על הגאולה זו מכיר' ועל התמורה זו חליפין שלף איש נעלו זהו קנין שלישי וכו' דהיינו קנין סודר וכו' ע"ש ובספ"י בב"מ נתקשה בזה דהא קרא לא משמע הכי אלא דקרא דשלף איש נעלו קאי לקיים מילי דלעיל והיינו גאולה ותמורה כמשמעות הכתוב על הגאולה ועל התמורה ע"ש ולענ"ד נראה דא"א לפרש דגאולה היינו מכירה ממש דהא זה מפורש בתורה כי תמכרו ממכר לעמיתך: ותו דמאי על דקאמר והוי ליה למימר וזאת לפנים בישראל גאולה ותמורה אלא נראה לענ"ד דהכי פירושו דקר' על הגאולה זו מכירה דהיינו שאם היה שניהם עומדים בשוק ואחד יש לו חפץ בביתו ואחד יש לו מעות בביתו ומוכר לי החפץ בדמי' לקיים זה המקח עושין קנין סודר דהיינו שהקונה נותן לו סודר להמוכר ונקנה לו החפץ וזה נתחייב לו הדמי' והדר קאמ' על התמור' דהיינו חליפין שוה בשוה דהיינו שזה יש לו חפץ בתוך ביתו וזה יש לו חפץ בתוך ביתו ורוצים להחליף מקנה האחד לחבירו ע"י קנין סודר החפץ שיש לו בתוך ביתו והוי כאילו משך אותו החפץ וממילא נקנה החפץ השני לחבירו ע"י חליפין

שוה בשוה הרי דמפורש בקרא קנין סודר על המכירה וקנין סודר על חליפין שוה בשוה דע"י קנין סודר א"צ משיכה דהוי כאילו משך. ונראה עוד דאפילו להחולקים על ר"ח דבשוה בשוה נמי לח מהני בפירי וכיוצא בו ודאי דלא פליגי בפירוש הפסוק דקאמר על התמורה זה חליפין כמו שפרשנו אליבא דר"ת דמתקיים הדבר על ידי שלף איש נעלו כפשט' אלא דס"ל כיון דגלי קרא בקנין דבעינין דומי' דנעל ה"ה בחליפין שוה בשוה בעינין דומיא דנעל ור"ת סבירא ליה דיש לחלק בניהם ויבואר לקמן דכן הוא משמעות הסוגיא ודוק:

ומ"ש עוד דחליפין שוה בשוה אינו קונה מטעם חליפין אלא מטעם מעות דקיי"ל דשוה כסף ככסף ולא שייך בזה נשרפו חיטך בעלי' דאם לא יקנה יאמר המושך ע"ז החפץ נשרפו חיטך בעלי' ע"ש ולענ"ד לא נהירא לפמ"ש לעיל בדף כ"ב ע"ב ובדף כ"ו ע"א דהא דפליגא רבי יוחנן ור"ל אי מעות קונות או משיכה קונה אף על גב דבמתנה לכ"ע משיכה קונה מ"מ במכירה פליגי מי יעשה המשיכה דלרבי יוחנן בעינין שיעשה המוכר משיכה שימשוך אצלו המעות ואז סמכה דעתו ור"ל סביר' ליה דבעינין שימשוך הלוקח החפץ כדי שיסמוך דעתו של לוקח נמצא כשמחליף חפץ בחפץ דה"ל שניהם מוכרין אף דסמכ' דעתו של המקבל זה החפץ מחבירו בתורת שוה כסף מ"מ לא סמכה דעת זה שנתן החפץ ובמה יקנה זה המקבל החפץ את החפץ שקיבל מחבירו מן התורה דהא משיכה לא קנה מן התורה כיון דלא סמכה דעת הנותן וכיון שלא קנה זה החפץ שקיבל ממיל' לא קנה זה שכנגדו החפץ שלו ונהי דלאחר שתיקנו משיכה אם כן המחליף חפץ בחפץ י"ל דשפיר קנה חבירו מטעם שוה כסף כיון שזה קונה במשיכה ממיל' חבירו קונה החפץ שכנגדו מטעם שנתן בעדו שוה כסף דלא שייך בזה נשרפו חיטך בעלי' מ"מ בקר' דתמורה א"א לומר כן דהא מדאוריית' אין משיכה קונה וע"כ מדין חליפין. ותו דהא כתבו התוספות דהא דתקנו דמשיכה לבד קונה היינו משום שלא יאמר המושך נשרפו חיטך בעלי' וכיון דבכה"ג לא שייך גזירה זו כמ"ש בספ"י אם כן למה באמת יתקנו דמשיכה לבד קונה וע"כ צ"ל מדין חליפין ודוק:

דף כח:

מאי כיצד ה"ק פירי נמי עבדי חליפין וכו' נראה לענ"ד דיש ליישב לשון כיצד. ותו דה"ל למימר חסורי מחסר' והכי קתני ופירות וכו'. והוא דכבר כתבנו דהתוספות הקשו בבבא מציע' אהא דמטבע נעשה חליפין והלא יאמר לו נשרפו חיטך בעלי' ותירצו דלא שכיח מילת' שיקנה במעות דרך חליפין ובדרך קנין סודר ליכא למיחוש דמתיר' פן יסרב מליתן המעות ע"ש ולולי דבריהם היה נראה דלא צריך לתירוץ הראשון דלא שכיח דהוצרכו

התוספות לזה משום דמשמע דמתני' מיירי שנתן לו כל המעות בדרך חליפין ולא בדרך קנין סודר ואפ"ה קונה מ"מ י"ל דמיירי מתני' בדרך קנין סודר ומיירי בענין שכתבתי לעיל בפירוש הפסוק דעל התמורה זו חליפין לקיים כל דבר שלף איש נעלו דהיינו שמחליף דבר בדבר ולקיים את הדבר הזה בלי שום משיכה שלף איש נעלו דכיון דנקנה חפץ של אחד לחבירו ע"י הק"ס ממיל' גם חבירו הוא קונה חפץ חבירו ע"י חליפין לפ"ז י"ל דגם בפירוש המשנה הוא כן דנקט דיש דין חליפין במטבע היינו כשמקנה לו המעות ע"י קנין סודר וכדאית' בבבא מציעא דלמ"ד דמטבע נעשה חליפין כ"ש דנקנה בחליפין. ועיין בספ"י דמשמעות לשון נעשה ולא נקט עושה חליפין כדקאמר לקמן פירי עבדי חליפין משמע דנקנה בחליפין וכיון שנקנה לו המעות לבעל החפץ ממילא בעל המעות קונה את החפץ ולפ"ז י"ל דדוקא בכה"ג מיירי מתני' דאינו מוסר לו המעות לבעל החפץ אלא שמקנה לו בקנין סודר דאז לא שייך לומר נשרפו חיטך בעלי' דכיון שלא קיבל המעות הוא מתיירא פן יסרב א"נ כמ"ש לעיל כשלא קיבל המעות הוא ש"ש על החפץ משום דתפיס ליה אדמיה. ולכאורה הי' אפשר לומר דגם בקנין מעות מועיל הקנין בכה"ג לרבי יוחנן למ"ד דמטבע נקנה בחליפין דכשמקנה המעות להמוכר ע"י קנין סודר הוי כאלו נתן לו המעות וקונה החפץ ע"י המעות אלא דמתני' מיירי לענין קנין חליפין וה"ה לענין מעות דאף דתקנו חכמים דאין מעות קונות משום נשרפו חיטך בעלי' מ"מ לא שייך בזה חששא זו דכיון דאין המעות ביד המוכר טרח ומציל פן יסרב מליתן הדמים. אך היותר נראה דלא שייך זה בקנין מעות דכיון שכתבנו לעיל דענין קנין המעות הוא מדאוריית' כדי שיסמוך דעת המוכר ובזה דוק' כשהמעות בידו ממש אבל כשמקנה לו המעות ע"י קנין סודר אין זה קנין מעות כלל דאף שנקנה לו המעות מ"מ כיון שאינו תחת ידו לא סמכ' דעתי' ולא שייך זה אלא בקנין חליפין דלא בעינן סמיכות דעת המוכר דהא מהני מדאוריית' בלא נתינת מעות כלל אם כן אתי שפיר טפי דלא נקט במתני' אלא דרך חליפין במטבע ולא בקנין מעות. ולפ"ז י"ל הא דקאמר ופירות נמי עבדי חליפין כיצד וכו' היינו דמפרש דהא דקאמר החליף שור בפרה היינו כדמפרש לה הש"ס לקמן כיצד החליף דמי שור בפרה וכו' ה"נ הפי' כן הוא דהיינו שנתן לו השור בדרך קנין סודר שיקנה את המעות אצל חבירו וע"י קנין המעות יקנה במעות זה בתורת קנין חליפין את הפרה של בעל השור נמצ' דהיינו ממש דינא דריש' שעשה קנין סודר לקנות המעות וע"י המעות נקנה לבעל המעות חליפין אלה שהוסיף לפרש בסיפ' שקנין סודר הוא ע"י השור וקמ"ל בזה דפירי עבדי חליפין ושפיר שייך לשון כיצד שהוא פרוש' דריש' ותני' מתני' בענין זה לפרש קרא דעל התמורה דמיירי בהכי כנ"ל ולפי פירוש זה

שכתבנו אתי נמי שפיר הא דקתני במתני' כיון שזכה בה נתחייב זה בחליפין ואין צריך לפרש נתחייב זה באונס חליפין אלא כיון שזכה בעל המעות בשור ממיל' נתחייב בעל הפרה ליתן את הפרה בדמי השור. ודו"ק:

בגמרא סבר לה כר' יוחנן וכו'. הקשו תוספות בבבא מציע' הא קיי"ל דמלוה לא קנה ולכאורה היה נראה דזה הוא כוונת רש"י ז"ל שפי' בבבא מציעא דף מ"ו ע"ב בד"ה כיצד וכו' וז"ל שמשכון אפי' בתורת דמים ע"מ להקנות לו חפץ שלו בדמים וכו' ע"ש והיה נראה דכוונתו דמיירי שתחלת המקח היה על דעת זה שיקנה בדמיו את הפרה אם כן י"ל דסביר' ליה דכיון דעל דעת זה מוסר לו את השור לא גרע ממלוה שיש עלי' משכון כשמחזיר לו את המשכון מהני כדקיי"ל דהמקדש במלוה שיש עלי' משכון מקודשת וה"ה במקח וממכר וה"נ הרי מוסר לו את השור ע"מ כן שיקנה לו במלוה שלו את הפרה. אך קשה דאם כן למה צריך לומר דלא אמרינן נשרפו חיטך בעלי' משום דלא שכיח הוי ליה למימר דאם נאמר דלא יקנה את הפרה ממילא יתבטל מקח השור כיון דעל מנת כן היה המקח אם כן יאמר לו על השור נשרפו חיטך בעלי ואין בזה תקנה וממיל' דמעות קונות וכ"ש דק' לפמ"ש לעיל דהא דמשיכ' קונה לרבי יוחנן הוא מתקנות חז"ל שלא יאמר לו נשרפו חיטך בעלי' כמ"ש התוספות בד"ה שמא וכו' אם כן בכה"ג שלא שייך גזירה זו משום דלה שכיח' אם כן כיון דמן התורה אין קנין במשיכה לא קנה את השור כלל וצ"ל דמ"ש רש"י ע"מ לאו דוק' דמיירי שלא תלה הקנינים זה בזה ע"כ צריך לפרש דעת רש"י ז"ל דמ"ש דמשכון היינו דעל דעת כן משך את השור ולא הוי מלוה אבל לא תלה קנין השור בקנין פרה כלל ודו"ק:

בגמ' מלתא דלא שכיח' לא וכו'. נראה דמזה למדו התוספות בבבא מציע' שם דלמ"ד מטבע נעשה חליפין היינו אפי' שוה בשוה אף על גב דאיכא למיגזר שמא יאמרו נשרפו חיטך בעלי' מ"מ כיון דלא שכיח לא גזרו ואף על גב דאינו מוכרח דהא איכא לאוקמי דמטבע נעשה חליפין היינו בדרך קנין סודר דבזה לא שייך נשרפו חיטך בעלי' כמ"ש התוספות שם אלא דסביר' ליה מסבר' כיון דאמרינן הכא מלתא דלא שכיח לא גזרו רבנן ה"ה התם וכה"ג כתבו התוספות בבבא מציע' דקיי"ל להלכתא כהאי תירוצ' משום דאשכחן האי סברא מלת' דלא שכיחא גבי מכור לי באלו. ועוד נראה דהוכיחו מדמקשה הכא לר' נחמן מאי כיצד וכתב הרמב"ן הא דלא אוקמ' בשור חי משום דהוא כ"ש מריש' ואי נימא דריש' מיירי דוקא בדרך קנין סודר אבל שוה בשוה אינו קונה משום גזירה דנשרפו חיטך בעלי' אם כן י"ל דבסיפ' בחליפי שור בפרה קונה אפי' שוה בשוה משום דלא שייך כאן גזירה דיאמר לו נשרפו חיטך בעלי' דאם כן יאמר לו נשרפו שורך בעלי'

אם כן סיפא מילתא אחרית' וטוב' קמ"ל וכה"ג הקשו תוספות בב"מ על ר"ת דבפירות מהני אפי' שוה בשוה ע"ש אע"כ דהרישא מיירי בחליפין שוה בשוה ושפיר הוי כ"ש וע"כ היינו מטעם דלא שכיחא ובזה יש לתרץ דברי הרי"ף ז"ל שכתב בב"מ שם דיש דמים שהן כחליפין הלכתא היא והשיג עליו הרא"ש ז"ל דכיון דכל הך סוגי' לא נאמר אלא לס"ד א"כ כיון שנתרועע היסוד נפל הבנין. ולפמ"ש אתי שפיר דמוכח ע"כ דפשיטא להש"ס להלכתא דבמלתא דלא שכיח לא שייך גזירה דנשרפו חיטך בעלי' דהא לפמ"ש אי הוי סברא לומר דאף במלתא דלא שכיח גזרו אדרבא הוי אתי שפיר טפי דאיצטרך סיפא דמהני בשור חי חליפין שוה בשוה ולא צריך לאוקימתא זו אלא וודאי דס"ל להש"ס לסברא פשוט' דיותר י"ל דבמלתא דלא שכיח לא שייך גזירה דנשרפו חיטך בעלי' ולכך מוקי למתני' בהכי ולא איפכא. אך לפמ"ש התו' בב"מ לשיטת ר"ת דס"ל דבשוה בשוה מהני אפי' בפירות לכ"ע הא דלא מוקי בהכי מתני' דפירי נמי עבדי חליפין בשוה בשוה משום דמשמע לי' דומיא דרישא א"כ אין הכרח מסוגיא דידן. ודו"ק:

שם ת"ר כיצד רשות הגבוה וכו' בכסף גזבר שנתן מעות בבהמה וכו' לכאורה נראה דהטעם הוא דמעות קונות מקר' דונתן הכסף וקם לו. ואון להקשות דלמה יגרע הקדש מהדיוט שתקנו לו חכמים דאין מעות קונות משום גזירה דשמא יאמרו נשרפו חיטך בעלי' ולא תקנו בהקדש כן ולכאורה הי' נראה דהקדש שאני דכשנשרפו לא גרע כח הקדש מכח הדיוט ויכול הגזבר לחזור בו אך ז"א אלא לדע' הרמב"ם ז"ל דס"ל דבהוזלי יכול הגזב' לחזו' אבל לדעת שאר פוסקים דאין הגזבר יכול לחזור כשהוזל ה"ה בנשרפו ודוחק לומר דדוקא בהוזלו כיון דהדיוט צריך לקבל מי שפרע לא שייך בי' סברא דלא גרע כח הקדש מכח הדיו' אבל בנשרפו דיכול הדיו' לחזו' ואינו במ"ש לא גר' הקדש מכח הדיוט ותו דהרי ביתומים יש להן דין הקדש. ואפ"ה תקנו דאם נתנו מעות על הפירות המעות אינו קונות כדאי' בח"מ סי' קצ"ט סעיף ד' ועיין בסמ"ע שם בס"ק י'. וז"ל דאינו מן הסברא דיהא הפירות בזמן היוקר ברשותן ואח"כ שישרפו יחזור לרשות הלוקח עכ"ל. ונראה דאתי שפיר משום דהתוס' כתבו לעיל בד"ה שמא יאמר וכו'. דהא דלא חיישינן שמא יאמר לו נשרפו מעותך בעלי' משו' דכספים אין להם שמירה אלא בקרקע וחייב בהם אפי' ש"ח א"כ בהקדש דקי"ל דש"ח פטור אפי' פשע דנתמעט מדין שמירה א"כ אין בזה תקנה דהא יכול לומר לו נשרפו מעותיך בעלי' ואפי' לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דפושע הוי כמזיק כדאיתא בח"מ סי' ס"ו מ"מ הא קי"ל דאפי' מזיק את ההקדש פטור וכ"ש לפמ"ש התו' בב"מ דף מ"ג דהטעם דאינו יכול לומר נשרפו מעותיך בעלי'

משום דיש להמוכר היתר תשמיש וזה לא שייך גבי הקדש דכיון דנימא דמעו' אינו קונות פשיטא דאסור להשתמש במעות הקדש ודוק:

והנה הרמב"ן והר"ן ז"ל הקשו דל"ל מעות תיפוק לי' מטעם דאמירה להקדש כמסירה להדיוט כדאי' בב"ב דף קל"ג גבי בנו של יוסף בן יועזר וכן אי' בעירוכין דף כ"ז אחד אומר הרי היא שלו בעשר כו' ממשכנין אותו עד עשר ותי' כל שפודה אותו בשוויו ואינו מוותר משלו אצל ההקדש אין בו משום אמירה לגבוה והוא כתי' השני שכתבו התוס' לקמן ועמ"ש שם ולכאורה קשה בשלמא לקמן דמשכו במאתים דאין לכופו ליתן מאתים אלא מדין נדר שפיר י"ל כסברות התוס' שם כיון שהי' שוה כן בשעת דיבורו לא נדר כלום אבל הכא בגזבר שנתן מעות בבהמה ל"ל הכסף תיפוק לי' מטעם דאמירה הוי כמסיר' כיון שהבהמה בעולם הוי לי' כמסירה וקנה ההקדש במסיר' כמ"ש לעיל דף כ"ו בתו' ד"ה חבילי זמורות וכו' דמסירה קונה בהקדש מטעם דהוי כידו וחצירו משום דכל היכא דאיתא בי גוא דרחמנא איתא א"כ אפי' אין כאן נדר קנה ההקדש במסירה ונראה דס"ל דכיון דבהקדש כתיב ונתן הכסף וקם לו דדוקא כסף קונה בהקדש ולא משיכה ומסיר' א"כ הא דקאמר בברייתא כיצד אמירתו לגבוה היינו דוקא במקדיש בנדבה דהוי כמו מתנה בהדיוט דמועיל משיכה ה"נ מועיל בהקדש תבל במכירה כיון דאין משיכה ושום קנין מועיל בהקדש ה"ה דאין מועיל במסירה ואע"ג דח' לקמן דלא יהא כח הדיוט יפה מכח הקדש וקונה אף במשיכה היינו במשיכה ממש לרשות הגזבר אבל במסירה כי האי דהיינו אמירה דאינו בהדיוט לא שייך גרע כח הקדש וממילא דלא קנה אלא בנתינת הכסף וקושיית' אינו אלא דעכ"פ יתחייב מדין נדר וע"ז תירצו כנ"ל. מיהא לולי דבריהם ז"ל הי' נראה דבלא נתינת הכסף דאינו אלא מטעם גדר מהני בי' שאלה כמו בכל נדרים אבל כיון דקונ' מטעם קנין לא מהני בי' שאלה ומהאי טעמא אמרינן דתרומה ביד כהן אינו יכול לשאול עליו כיון דכב' קנה הכהן במשיכ' ובאמ' בהאי דב"ב דף נ"ב ובההו' דעירוכין אם רוצה לישאל על נדרו מהני ועיין בסמוך. ודוק:

דף כט.

משכו במנה ולא הספיק לפדותו כו' והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ט מהל' מכירה דאם נתן גזבר מעות של הקדש על פירות והוקר קנה הגזבר מדין תורה ואם הוזל יכול הגזבר לחזור שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש והרשב"א וה"ה ז"ל הקשו מה הפרש יש בין הא דאמר לקמן אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי והנה הכ"מ כתב שם דס"ל להרמב"ם ז"ל דהא דאמרה התורה ונתן הכסף וקם לו לא איצטרך דפשיטא דמעות קונות ולא איצטרך אלא למעוטי להקדש שקונה מן ההדיוט דאינו קונה בכסף ע"ש ובאמת דבריו אינם

מובנים לא מיבעי' לפרש"י ז"ל לעיל דף כ"ו ע"א בד"ה דבר תורה וכו' וכן פי' בב"מ ובבכורות דף י"ג דהא דאמר ר' יוחנן. דדבר תורה מעות קונות נפקי מהאי קרא דונתן הכסף וקם לו ולא מייתרא אלא אפי' לפמ"ש התוס' בבכורות דף י"ג ע"ב בד"ה דבר תורה וכו'. ועוד מפרש רבי דטעמא דר' יוחנן דמעות קונות נפקא מגופא דקרא או קנה מיד עמיתך דסתם קנין דקרא במעות וכו' אכתי לא מייתרי גבי הקדש דה"א דהקדש מהדיוט לא ילפינן ועוד הקשה המשנה למלך דאיצטרך למעט שאר קנינים דאינו קונה בהקדש. ועוד הקשה דהא כ' הרמב"ם ז"ל בהדיא דאם הוקרה קונה כדין תורה ועוד דהוי תקנתא לתקנתא ע"ש. ולענ"ד נראה דדברי הכ"מ נכונים ולא מטעמי' והא דקשה לפמ"ש לעיל דף כ"ו ע"א לתרץ קושי' בבכורות הא דלא יליף ריש לקיש דכסף לחוד קונה מקרא דונתן הכסף וקם לו כדיליף רבי יוחנן הדיוט מהקדש משום די"ל דבהקדש אלים כח ההקדש טפי שהקנין תלוי בתפיסתו משא"כ בהדיוט דחזינן דמשיכה קונה הרי דאלים קרא כח הלוקח תו ליכא למילף לאלומי כח המוכר עיין שם שהוכחנו זה מדאיצטרך קרא בקרקעות דנקנה בכסף ולפ"ז קשה הכא דליכא למילף דאם קנה הגזבר פירות שיקנה בכסף דאדרבה כיון דחזינן דאלים התורה כח ההקדש לענין פדיון מיד ההקדש דאינו נקנה אלא בכסף ממילא כשקונה ההקדש מיד ההדיוט נימא נמי דאלים כח ההקדש שלא נקנה אלא במשיכה וגם לרבי יוחנן דס"ל דבהדיוט שקונה מהדיוט כיון שכח שניהם שקולין ילפינן ממה שמצינו בפי' גבי הקדש דכסף קונה דמ"מ קשה דאיך נילוף שהקדש קונה מיד ההדיוט דאדרבה נימא דכח ההקדש אלים טפי ולכאורה היה נראה ליישב דבאמת הא דקאמר בבריית' דגזבר שקנה קונה בכסף לאו מטעמ' דקרא דונתן הכסף וקם לו אלא משום דבל"ז מחויב מדין נדר אלא שכתבנו לעיל דמטעם נדר הי' אפשר בשאלה אבל כשנתן הכסף כיון דאיכ' איסור' לחזור בו דהא הדיוט קיימי במי שפרע תו ליתא בשאלה כדאית' בי"ד סי' רכ"ח ס"י דנדר של איסור אין מתירין אותו ויש אומרים דאפי' אם התירו בדיעבד לא מהני וכ"ש דא"ש לפי מה שיבואר בסמוך דכשקיבל המעות ליתא בשאלה שאם ישאל מעל בכסף הקדש שהוצי' אותם מרשות הקדש לרשותו. אך זה דוחק וכ"ש לפמ"ש לעיל דאם אין המעות קונות אין לו בהם היתר תשמיש ולא מעל. והעיקר נראה לענ"ד דאפי' לפמ"ש הרמב"ן והרשב"א ז"ל דלא הוי נדר כלל כיון שלא נתכוון לוותר כלל להקדש תלא למכור בשווי' אלא דסביר' ליה כמ"ש לעיל כיון דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט הוי ליה כמשיכה אם כן נהי דאינה נקנה בכסף כשקונה מן ההדיוט מ"מ נקנה במשיכה דלא מיעטה התורה ונתן הכסף שאר קנינים אלא בפודה מן ההקדש אבל בגזבר הקונה שפיר קונה הקדש בקנין מסירה

ומשיכה והא דבעינן נתינת כסף היינו משום דכתבנו לעיל דף כ"ו בשם הריטב"א ושאר מפרשים ז"ל דהא דאמר שמואל בשטר מכר לא קנה עד שיתן דמים ולא דמי לשאר קנינים משיכה וחזקה היינו משום דקנין שטר גרוע הוא כיון שלא נעשה מעשה בגוף החפץ בעינן נתינת דמים וה"נ כיון שלא היה אלא אמירה ולא נעשה מעשה בגוף החפץ לא סמכה דעתו עד שיתן דמים. ועוד נראה דכבר כתבנו למעלה דמה שקונה הכסף היינו במשיכת הכסף לידו וכיון דמן ההקדש לא שייך משיכה כמ"ש התוספות דכל היכא דאית' בגזא דרחמנא איתא לא שייך שיקנה המוכר להקדש את הכסף אלא ההקדש קנה את החפץ כל היכא דאית' וממיל' הכסף של הלוקח. ומעתה מובנים היטב דברי הרמב"ם ז"ל דמה שקנה מדין תורה היינו מטעם דהוי כמסירה וקנה מטעם משיכה כיון שנתן דמים ואפ"ה יש הפרש לענין פודה מיד הגזבר דעיקר הקנין הוא בכסף שפיר אמרינן דאטו הדיוט לאו במי שפרע קאי אבל כשהגזבר קונה דאין הקנין בכסף אלא במסירה שפיר אמרינן דלא גרע כח הקדש מכח הדיוט דלא הוי כמסירה. והנה הראב"ד ז"ל הסכים בזה לדברי הרמב"ם ז"ל והביא ראי' מהא דאית' בבבא מציע' דף נ"ז ע"ב דהמקבל עליו לספק סלתות מג' ועמד בד' מספק בד' ע"ש ולולי דבריו ז"ל נראה לענ"ד דאין שום ראי' כלל דהתם ליכא למימר אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי דהא אף דקיי"ל כחכמים דר' יהודה דכל היכא דלא פסק עמו כשער הגבוה אין הלוקח יכול לחזור בו אם הוזל מ"מ הא קיי"ל גבי שליח דאף על גב דלא פסק עמו כשער הגבוה יכול הלוקח לחזור בו כדאית' שם דף ע"ד ע"ב ובי"ד סי' קע"ה כיון דהוי ליה לפסוק כשער הגבו' יכול לומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וה"נ לא עדיף הגזבר משליח. ותו דהא ע"כ מיירי בענין שהוא רבית להדיוט דהא מהאי טעמ' קאמר דאין רבית להקדש אם כן פשיטא דבכה"ג לא שייך לומר אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי דהא אדרבה בהדיוט איסורא איכא ולא שייך במי שפרע כדאית' בח"מ סי' ר"ט סעיף וי"ו בהגה"ה ותו כיון דע"כ מיירי בלא יצא השער ואין לו דאל"ה לא הוי רבית אפי' בהדיוט אם כן אין שייך לומר דבהקדש קנה מדין תורה מדין כסף דכיון דלא היה הפירות ברשותו לא קנה המקח כלל דאינו יכול למכור דבר שאינו ברשותו כדאיתא בח"מ שם ונראה דהא דחייב ליתן ארבע אפי' חם עמד בג' אף על גב דלא הוי מקח כלל כיון שלא הי' ברשותו אינו מדין כסף שקונה מן התור' בהקדש דכיון שאין הסלתות ברשותו אינו יכול למכור דבר שאינו ברשותו אלא דחייב ליתן בארבע משום דלה גרע כח הקדש מכח הדיוט דחייב ליתן אפי' בדבר שאינו מצוי משום מי שפרע כמ"ש הש"ך שם ס"ק י"ג דאפילו בדבר שאינו מצוי שייך מי שפרע וכיון דגבי הקדש ליכ' איסור' ממיל' המוכר קאי במי שפרע ולדעת הסמ"ע

שם דבדבר שאיני מצוי ליכא מי שפרע ע"כ צ"ל בהקדש מטעם נדר דאף על גב דכתבו התוס' לקמן דהיכא דמוכר בשווי' לא הוי נדר י"ל כיון שלא יצא השער ואין שומתו ידוע היי לי' נדר כמ"ש התוספות בתירוצ' קמא גבי מרגנית' דבנו של יוסף בן יועזר ואם כן פשיטא דהיכא דהוזלו אין מכאן ראי' ומיהא אפשר לומר בזה דהראב"ד סביר' לי' כמו שכתב התוספות במנחות דף צ' בד"ה וארבע וכו' די"ל דההיא דסלתות מיירי שפסק עמו על הגדיש שהיה מחוסר שלש דבהדיוט כהאי גוונ' הוי כמו רבית ואפ"ה הוי מכירה להקדש כיון שהוא ברשותו ודו"ק:

בתוס' ד"ה משכו במאתים וכו': וא"ת תיפוק לי' וכו' כבר כתבנו דלולי דבריהם ז"ל הי' נראה דנפק' מינה דאי משום טעם נדר ישנו בשאלה ועוד נראה דנפק' מינה שלא ידע הלוקח שהוא הקדש: ולכאור' הי' נר' דמיירי ע"כ הכא שלא ידע הלוקח שהם פירות הקדש דאל"ה לא שייך לומר לא גרע כח הקדש מכח הדיוט דכיון דהקדש אינו נקנה במשיכ' לא נתכווין לקנות כלל דאפילו בהדיוט אינו קונה במשיכה אלא שיתכווין ההדיוט לקנות' אלא דמיירי הכא שלא ידע שהם פירות הקדש ואם כן לא שייך נדר ואין לומר דאי מיירי בלא ידע הא קיי"ל דהקדש בשוגג מתחלל ואם כן פשיט' דחייב מאתים זה אינו דכיון דידע הגזבר לא יצא לחולין כדאיתא לקמן דף נ"ד ע"ב נזכר בעל הבית חנווני מעל כשיוצ': אך נראה דסברא ליה להתוספות דאכתי בהא לא מתרצי כיון דע"כ ידע הגזבר שהפירות הם של הקדש ולא נתכווין להקנות הפירות במשיכה נמי לא קנה בהדיוט כדאיתא בח"מ סי' קצ"ח דבעינן שימשוך לפני המוכר או שיאמר לו המוכר לך משוך ואין לומר שגם הגזבר שגג דא"כ כבר נתחלל כיון שכתבו התו' הטעם דאין משיכה קונה בהקדש משום כל היכ' דאית' בי' גזא דרחמנא איתא. א"כ כיון שיצא הפירות לחולין ואפי' אם טעה הגזבר וסבר שנקנה במשיכה כבר נתחלל כדאיתא בב"מ דף נ"ז ע"ב גבי אין רבית להקדש היכי דמי אילימא דאוזפי' אגזבר וכו' הרי מעל הגזבר ופי' רש"י שם בד"ה והרי מעל וכו' ושוגג הוא אצלו שסבר שהוא מותר משום שכר הקדש ע"ש אלא ע"כ צ"ל דאע"ג דלא נתכוין לקנות אפ"ה אמרינן דלא גרע כח הקדש מכח הדיוט דמהני בו משיכה מ"מ אין כ"כ קושי' הכא כיון דאיכא נפקותא בלא ידע הלוקח ואפ"ה לא יצא לחולין כיון שידע הגזבר ועוד איכא נפקא מינה אם היתה הפדי' ע"י שליח דאי לאו משום דמשיכה קונה אין על המשלח דין נדר כיון שלא ציוהו לקנות מן ההקדש ודוק:

בא"ד וקשה דבפ' יש נוחלין וכו' הא דלא הקשו התו' ממתני' דעירוכין דף כ"ז שהאומר בשדה של הקדש הרי הוא שלי בעשר וכו' וחזר בו אעפ"י שלא נתן מעות ולא החזיק הי'

מוכרים אותה בשווי' ונפרעין משל האומר בה יו"ד את המותר כמו שהקשה הרמב"ן ז"ל משום דהתם משמע בפשיטות שידע הקונה שאינו שוה כ"כ אלא שויתר בשביל הקדש ובכה"ג וודאי נדר גמור הוא אבל בההוא עובדא דבנו של יוסף בן יועזר משמע דלא נתכוון לוותר כלל אלא שטעה בשומא ואפ"ה הוי לי' נדר וע"ז תירצו דהתם אף שהי' בטעות כיון דהמרגניתא הוא דבר שאין לו שומא של פסיקות דמים ידועים כלל לשום אדם גומר בדעתו וכו': ועוד תירצו דהכא שאני כיון דידוע הוא בשעה שפדה הי' שוה מאתים ולא הי' ריוח כלל להקדש לא הוי נדר כלל ולכאורה משמע לפי תירץ זה דאפי' בדבר ששומתו ידוע אלא שהוא טועה בשומא ורצה למכור אותה בפחות משווי' או לפדות ביתר משווי' הוי לי' דין נדר. ולכאורה משמע הכי מלשון הברייתא משך במאתים ולא הספיק לפדותה עד שעמד במאתים ולא נקט בכה"ג שמשך במאתים ולא הי' שוה אלא מנה דלא הוי מקח טעות דהא קי"ל דאין אונאה להקדש אע"כ דבכה"ג בלא זה חייב ליתן מדין נדר כיון שהי' ריוח להקדש באותו שעה. אך נראה דאין מזה הוכחה וי"ל דבדבר ששומתו ידוע כיון שטעה הוי לי' נדר טעות והא דלא נקט בכה"ג משום דבזה באמת לא שייך טעמא דלא יהא כח הדיוט חמור וכו' דנהי דבהדיוט משיכה קונה מ"מ כיון דבהדיוט יש אונאה א"כ אין להחמיר בהקדש תרי חומרא שיהא לו כח הדיוט לקנות במשיכה וכח הקדש דאין לו אונאה וצ"ע בזה. ודוק:

מתניתין כל מצות הבן וכו' נראה דהא דסידר ר' דיני מצות בכאן בתר דחשיב כל עניני קנינים משום דאיתא בפ"ו דאבות חמשה קנינים קנה הקב"ה בעולמו וכו' לכן אחר שחשב התנא קנינים דהדיוט וסיים באמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט מסיים נמי בקניני השי"ת בעולמו. ויש לומר דהני ה' דברים דחשיב לקמן גבי מצות האב על הבן הם כנגד החמשה קנינים דחשיב שם באבו' דלמולו הוא להכניסו בברית של אברהם אבינו והוא כנגד מה שאמרו שם אברהם קנין אחד ולפדותו הוא כנגד מה שאמרו שם ישראל קנין אחד שקנה אותם ע"י שפדה אות' מעבדות מצרים כדכתיב עד יעבור עם זו קנית וכתיב כי לי כל בכור וגו' ביום הכותי כל וגו' ובעבור זה נצטווה בקידוש בכורות וללמדו תורה הוא נגד מה שאמרו שם תורה קנין אחד ולהשיאו אשה הוא נגד מה שאמרו שם בהמ"ק קנין אחד כידוע שבמתן תורה נמשלו ישראל לארוסה ובבנין בהמק"ד נמשלו לנשואה כדאיתא במדרש ועוד אמרו שנקרא בהמ"קד מטתו שלשלמה משום שהוא פרי' ורבי' של ישראל וללמדו אומנות דהיינו להמציא לו מקום לפרנסתו הוא ענין מה שאמרו שם שמים וארץ קנין אחד וכשאחז"ל שבתחלת בריאת שמים וארץ הכין מזונותיו של אדם ואח"כ ברא את האדם וק"ל:

גמרא והיכא דלא מהלי' אבוה וכו'. נראה פשוט דהא דקאמר מחייבי בי דינא הוא לאו דוקא אלא כל ישראל מצווין ע"ז דהא קרא סתמא כתיב המול לכם כל זכר וכן הוא בלשון הרא"ש בפ' כיסוי הדם היכא דלא מהלי' אבוה מחויב כל ישראל למוהלו ע"ש והא דנקט בי' דינא דהם ממונים על הציבור להזהיר את העם אלא דבאבי הבן איכא עשה יתירא דהוא מצווה יותר מן כולם והיינו מיתורא דקרא דכתיב וימל אברהם כמ"ש בספ"י ובהא ניחא הא דמקשה הש"ס דורות מנא לן ולא יליף מקר' דכתיב גבי משה ויהי בדרך במלון והיינו משום עיכוב מצות מילת בנו משום דזה אין ראי' שהי' מטעם מצות האב על הבן אלא מטעם עשה דהמול לכם כל זכר אלא דהא קשה לי דמאי מקשה דורות מנא לן ולא יליף מדכתיב (שמות י"ב) המול לכם כל זכר ואז יקריב לעשותו וילפינן מיני' דמילת זכריו מעכבתו [לא]כול פסח אלמא דמצות האב על הבן למולו הוא לדורות והתם אין לומר משום מצוה דהמול לכם כל זכר דהא אינו מעכב אלא באביו לבד ואפשר כיון דמצינו גבי ב"ד תרי קראי דכתיב המול לכם כל זכר והדר כתיב ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר והיינו חד שמצווין למולו אפי' שלא בזמנו וחד למצות עשה מן המובחר ביום השמיני שהוא זמנו אם כן ה"נ בחיוב דאב איצטרך תרי קראי ובאמת מהאי קרא דפסח ילפינן דחייב למולו אפילו שלא בזמנו והכא יליף מקרא דאברהם שהאב חייב במצות מילה בזמנו בן שמונת ימים ואפשר לומר דהא דלא מייתי הש"ס נמי קראי דכתיב גבי פסח לחייב את האב אפי' שלא בזמנו משום דממילא משתמע נמי מהאי קרא מדאיצטרך אותו ולא אותה והיינו כמ"ש התוספות דלא הוי מצות עשה שהזמן גרמא כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק אלמא דמצות האב על הבן אפילו שלא בזמנו והא דכתיב בן שמונת ימים למצוה מן המובחר ודו"ק:

שם ואיהי מנא לן דלא מחייבי וכו': לכאורה משמע דאשה אינה בכלל מצות מילה כלל אלא דצ"ע כיון דבאמת איכא תרי קראי חד לחיוב כל ישראל מקרא דהמול לכם כל זכר כנ"ל וחד לחיוב האב על הבן אם כן נהי דמיעטה התורה גבי חיוב האב על הבן אותו ולא אותה היינו דאינה מחויבת יותר מכל ישראל כמו האב אבל בקרא בהמול לכם כל זכר דלא כתיב ביה מיעוטא ממילא אשה נמי בת חיובא היא: וכן נראה לכאורה דאי נימא דמיעטה דאותו ולא אותה קאי אכולה פרשתא דמילה דכתיב בסוף פ' לך לך אם כן נימא נמי דבאשה שקנתה עבדים פטורה ממצות עשה דהמול ימול יליד ביתו מקנת כספו ואם כן קשה הא דאמרינן ביבמות דף ל"ח אמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות שנאמר וכל עבד איש מקנת כסף וגומר עבד איש ולא עבד אשה וכו' והא האי קרא גבי פסח הוא דכתיב דמילת עבדיו מעכבתו מלאכול פסח וקיי"ל כר' יהושע דסבירא ליה

אז יאכל בו אדון כדאיתא במכילתא שהביא רש"י פ' בא ואי נימא דאשה אינה מחויבת למול עבדים שפיר קאמר עבד איש ולא עבד אשה ונראה לענ"ד דתלי' בפלוגתא דרב ורבי יוחנן בע"ז דף כ"ז דלרבי יוחנן דסבירא ליה דאשה כשירה למול והוא בכלל הכתוב דהמול לכם כל זכר דאתתא כמאן דמהילא דמי' כדאמר שם באמת חייבת נמי במצות מילת בנה ככל ישראל: וכן חייבת במילת עבדים הנאמר באותו פרשה תדע דצ"ל כן לדעת ר"ת בגיטין דף מ"ה ע"ב בתוספות ד"ה כל שישנו בקשירה וכו' מכאן אומר ר"ת דאין אשה אוגדת לולב ועושה סוכה כיון דלא מפקדא ואי נימא דאין אשה בכלל מצות מילה כלל למה תהי' כשירה למול אבל לרב דס"ל דאשה פסול' למול מדכתיב ואתה את בריתי תשמור הרי דס"ל דאשה אינה בכלל ברית ולא שייך בה קרא דהמול לכם כל זכר וממילא דאינ' בכלל, מצות מילה כלל: ונראה דרב לטעמי' דסבירא לי' בברכות דף מ"ט אם לא אמר ברית ותור' בבה"מ יצא ברית לפי שאינו באשה ולטעמי' אזיל דסבירא לי' דאין אשה בכלל ואתה את בריתי תשמור כנ"ל: ולפ"ז י"ל דבאמת הא דפליג רב עלי' דשמואל בגיטין דף מ"א דסבירא לי' לרב דמפקיר עבדו צריך גט שיחרור דלדידי' ליכא למילף מקרא דעבד איש ולא עבד אשה כדיליף שמואל משום דלדידי' י"ל כנ"ל:

ובזה נרא' לענ"ד להכין דברי התוספות בע"ז שם בד"ה אשה לאו בת מילה היא וכו' לרב דאמר דאינה כשירה למול צריך לפרש בפ"ק דקידושין דמצריך אותו ולא אותה וכו': ולכאורה אינו מובן דמאי קשה להו דלמא הא דאמר למ"ד ואתה את בריתי תשמור ליכ' דאשה לאו בת מילה היא היינו לבתר דכתיב אותו ולא אותה דפטורה ממצות מילה אבל בלא אותו ולא אותה היתה בכלל ברית ולפמ"ש אתי שפיר דמקר' דאותו ולא אותה ליכא למילף אלא דאינה בכלל חיוב מצות עשה של האב אבל אכתי י"ל דהיא בכלל ברית משום דהיא בכלל המול לכם כל זכר כמו כל ישראל אע"כ דסבירא ליה לרב דכיון דלא שייך בעצמ' מילה אינה בת ברית ושפיר הוקשו דל"ל אותו ולא אותה דהא אינה יכולה למול: ולפ"ז לפי מאי דפסק הש"ע בי"ד סי' רס"ד כר' יוחנן דאשה יכולה למול וגם לא קיי"ל כרב בהא דאם לא אמר ברית ותור' יצא אין צורך למ"ש המ"א בסי' קפ"ז ס"ק ג' ליישב המנהג מה שנוהגים הנשים לברך בבהמ"ז ברית: ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דקיי"ל כרבי יוחנן דהן בכלל ברית דאף על גב דנתמעטו מקר' דאותו ולא אותה מ"מ הם בכלל מצות המול לכם כל זכר כמו כל ישראלים: וראי' לזה מדכתב הש"ע דאשה כשירה למול ולא כתב דלא תברך כמ"ש בא"ח סי' תקפ"ט סעיף וי"ו דלא יברכו הנשים על מ"ע שהזמן גרמא והטעם משום שאינ' יכול' לומר וצוונו אם כן ה"נ אי נימא דאינ' חייבת במצות מילה הל"ל דלא תברך ולכאור' הי' נראה ליישב מה שהקשה הש"ך בי"ד שם

על רמ"א שכתב וי"א דאשה לא תמול וכן נוהגין דמנהג לא שייך אלא לכתחילה. ובזה גם המחבר מודה דלכתחילה יש להדר אחר איש ע"ש וי"ל דס"ל לרמ"א ז"ל דהא דס"ל להרמב"ם ז"ל וש"ע דאשה לכתחילה לא תמול היינו משום דאינה יכולה לברך משום שאינה יכולה לומר וצונו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל גבי שופר וכה"ג אמרו דערום לא יתרום ואילם לא ישחוט משום הברכה. ולפ"ז לפמ"ש הרמ"א בא"ח סי' תקפ"ט דנוהגת הנשים לברך על מ"ע א"כ ממילא הי' יכולין למול ולברך לכתחילה אלא משום י"א דפסקו כרב כן נראה לענ"ד ליישב דעת רמ"א אבל באמת משמע מדברי הרי"ף והרמב"ם והש"ע ז"ל דנשים מברכת ג"כ מדלא כתבו אלא למצוה מן המובחר להדר אחר ישראל גדול ודו"ק:

ונראה דבזה אתי שפיר הא דקאמ' בב"ק דף פ"ח מה לאשה שכן אינה ראוי' למיל' תאמר וכו' קטן יוכיח שישנו במיל' והקשה בס' ש"מ בשם הר"ם דהו"ל למפרך מה לאשה שכן אינה מצווה למול את בנה וליכא למפרך קטן יוכיח דקטן נמי אינו חייב במצות ותי' דעבד נמי אינו חייב למול את בנו ע"ש והוא דוחק דלא שייך בעבד בן כיון דאין זרעו מתייחס אחריו. ולכאורה היה נראה דעבד נמי אינו חייב במצות מילה ואפי' יליד בית אין המצוה אלא על האדון ולא על העבד עצמו כשיגדיל. ובזה מיושב מה שהקשה הרא"ם לר"א דס"ל דאז יאכל בו קאי על עבד דמי עדיף מערל ישראל ונדחק שם ולפמ"ש אתי שפיר דעדיף טפי כיון שאינו מחויב במצות מיל'. וכן משמע להדיא בס' לחם סתרים בע"ז שם שהקשה אהא דקאמר איכא בינייהו אשה ולא אמר דאיכא בינייהו עבד והניח בצ"ע אבל לענ"ד צ"ע בזה דפשט' דקרא דכתיב המול ימול יליד ביתך והדר כתיב וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו משמע דקאי נמי איליד בית ואיכא למיפרך כנ"ל. ולפמ"ש דלר' יוחנן דהלכה כוותי' אשה נמי חייבת במילת בנה ככל ישראל אתי שפיר דליכא למיפרך. וממילא דעבד חייב בכל מצות כמו אשה. ואפ"ה י"ל קושית הרא"ם הנ"ל די"ל דר"א ס"ל דאשה פטורה כדס"ל לרב וה"ה עבד דינו כמו אשה ודוק:

ועיין במג"א שם שכ' בשם בדק הבית דנשים הוי כגברין שאין נקרא אדם אלא כשיש לו אשה וא"כ הוי ליה שניהם כגוף אחד ע"ש. ולפמ"ש י"ל בזה הא דכתיב גבי צפורה וירף ממנה אז אמרה חתן דמים וגו' והיינו שדנה דין בעצמה שגם היא ראוי' למול כי דם הברית אשר כרת עם האנשים כולל גם הנשים כיון שגוף א' הן דמו כדמה ולאח' שראתה שהרף ממנו אז אמרה שיפה דנה שיכולין הנשים למול מחמת דם הברית של האנשים וזהו חתן דמים למולת. וק"ל: ועיין מה שכתבתי בחידושי תורה בפרשת שמות בזה:

בתו' ד"ה אותו ולא אותה וכו'. וא"ת למה לי קרא תיפוק ליה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא וכו'. וי"ל דאתיא כמ"ד וכו' והרמב"ן והריטב"א ז"ל כתבו לתרץ קושי' התוס' דנהי

דמצות מילה אינו אלא ביום אבל המצות האב להתעסק למולו והעסק ההוא אין לו זמן וכו' הילכך אי לאו אותה הוי מחייבין גם אשה ויש טעם לדבריה' ולפמ"ש התוס' בע"ז דף כ"ז ע"א בד"ה אשה לאו בת מילה היא וכו' דלרב דאמר אשה אינה כשירה למול צ"ל דבפ"ק דקידושין דמצריך אותו ולא אותה למדריש שאינה חייבת למול את בנה היינו לבקש למולו פי' דבריהם כיון דהיא אינה יכולה למול ליכא למימר דה"א שתעשה שליח למול כיון דהיא לא מצי עבדי לא מצי משווי' שליח כדאיתא לעיל בדף כ"ג ע"ב וע"כ הא דה"א דאשה מחייבת למול את בנה היינו שצריכה להדר ולבקש איזהו איש שימול את בנה ולאו מדין שליחות כלל ובזה אתי שפיר דברי הרמב"ן והריטב"א זכרונם לברכה דזה אינו תלוי בזמן דאי הוי מדין שליחות אכתי הוי מצות עשה שהזמן גרמא דאינה יכולה לעשות שליח קודם זמנה. וכן בלילה כדאיתא בנזיר דף י"ב דכל דלא מצי עביד השתא לא מצי עביד שליח וא"כ גם השליחות תלוי בזמן אבל כיון דאינה מדין שליחות אלא להדר אחר איש שיעשה המצוה זה בודאי אינו תלוי כלל בזמן ומיהו לולי דברי התוס' היה נרא' דלא דמי הכא למצות ציצית דהו"ל מצות עשה שהזמ"ג משום דאינו נוהג בלילה משום דהתם פטרה רחמנא כסות לילה משא"כ הכא דהחיוב הוא לעולם אלא דהמצוה אינה כשירה אלא ביום תדע דאל"כ נימא נמי דכל הקרבנות דאינן כשירות להקריב אלא ביום וכן שריפת קדשי' דאינה אלא ביום אשה פטורה מהן אלא דהמצות אינה כשירה לעשות אלא ביום אבל החיוב מוטל על האדם בכל שעה. ואינה מצות עשה שהזמן גרמא (וע' מ"ש לקמן דף נ"ז בזה). אך נראה דלא ניחא להו להתוס' הכא לתרץ הכי משום דהתוס' שם בע"א לא כתבו כן אלא אליבא דרב דע"כ הא דה"א דשייך בנשים אינו אלא העסק בלבד דהא אינה יכולה למול אבל לרבי יוחנן דהילכתא כוותיה דאשה כשירה למול מהיכא תיתי נימא דלא הוי מ"ע שהזמן גרמא משום דהעסק אין לה זמן דא"כ נימא נמי כן בשאר מ"ע שהזמן גרמא דהעסק בהן אין הזמן גרמא ולדעת הרמב"ן והריטב"א ז"ל נראה דס"ל דהכא שאני דכל עיקר מצוה זו על האב אינו על המילה שימול בעצמו אלא עיקר המצוה הוא העסק להתעסק ולחזור על מילת בנו וזה לא שייך בו זמן כלל והוכחת' כמ"ש תוס' בע"ז כנ"ל דס"ל דאין סברא דפליגי רב ורבי יוחנן בהא ומזה נראה לי ליישב המנהג שהביא הש"ך בח"מ סימן שפ"ב שנוהגין שהאב מכבד למול את בנו למולו ע"י אחר אע"פ שהוא בעצמו יכול למול ותמה בזה הש"ך וכ' דיש לב"ד לבטל דבר זה ע"ש. ולפמ"ש י"ל שהם סומכין על הרמב"ן ז"ל והריטב"א ז"ל דאין המצוה על האב אלא ההתעסקות בלבד והנה ראיתי בספר תבואת שור בי"ד סי' כ"ח שהשיג על הש"ך בזה והביא ראיה מסוגי' דשבת דף קל"ג דקאמר שם באומר אבי

הבן לקוץ בהרתו דבנו הוא מתכוין ופריך ואי איכא אחר ליעבד אחר וכו' משמע דאין חיוב על האב ולענ"ד אין מזה ראיה כלל דנהי דאיכא באב מצו' יותר מבאחר מ"מ כיון דאיכא ל"ת אין עדיפת מצוה זו דוחה ל"ת וכ"ש לפמ"ש לקמן דאם האב עושה אותו שליח הוי מצוה דאב ולא עדיף אב אלא משום דמצוה בו יותר מבשלוחו ובודאי לא שייך לדחות ל"ת דצרעת בשביל זה ותו דהא כתבו התוס' לקמן דף ל"ח בשם הירושלמי דהא דלא אתי עשה דמצה ודחי ל"ת דחדש משום דאין עשה דלפני הדיבור דחי ל"ת דלאחר הדיבור וכמו שיבואר שם בס"ד א"כ כיון דחיוב האב למולו בעצמו לא ילפינן אלא מאברהם א"כ הו"ל עשה דלפני הדיבור דאינו דוחה ל"ת גם מה שתמה שם על הש"ך במה שהביא ראי' מדברי הרא"ש שמדמה מצות מילה למצות כיסוי לענין אם בא אחר ומל שחייב לשלם לאבי הבן נרא' פרושו דפשיטא לי' להש"ך במצות כיסוי שאמרה התורה מי ששחט הוא יכסנו דהמצו' מוטלת על השוחט לכסות בעצמו אבל גבי מיל' י"ל כסברות הרמב"ן והריטב"א ז"ל שלא חייבה התור' את האב אלא להתעסק למולו וע"ז הוכיח הש"ך מדברי הרא"ש ז"ל דמדמה אילה למצות כיסוי ע"כ שהמצוה הוא שימול הות עצמו דאל"כ אם בא אחר ומלו לא הפסידו מ"מ נראה שלא קרא הש"ך תגר אלא על אותם שמכבדין אחרים במצוה אבל אם הוא מדין שליחות שהמצוה הוא של האב אין בזה ביטול מ"ע האב אלא משום דמצוה בו יותר מבשלוחו ובזה נדחו כל הראיות שהביא הת"ש שם משליחות דתרומה ומהא דכהן עושה שליח להקריב קרבנותיו ומהא דיכול לעשות שליח לעשות מזוזה דפשיטא דקיי"ל בכל המצות דשלוחו של אדם כמותו אלא דמצוה בו יותר והארכתי בזה ואין כאן מקומו:

שם ואיהי מנא לן דלא מחייבי למיפרק נפשה לכאורה הה קרא מפורש הוא בפ' במדבר פקוד כל בכור זכר וגו' ולקחת חמשת חמשת שקלים הרי שלא הוצרך לפדיון אלא הזכרים ולא הבנות וצ"ל דקשיא לי' כיון דאמרי' בבכורות דף ד' ע"ב בשלש מקומות קדשו בכורות לישראל במצרים ובמדבר ובכניסתן לארץ א"כ י"ל דנהי דבכורות שנולדו כבר במצרים קודם ציווי קידוש בכורות לא נתקדשו מכל מקום אותן הבנות שנולדו אח"כ. הם בכלל מצות פדה תפדה שנצטוו בפרשת קרח שמחויבין הבכורות לפדות את עצמן וק"ל:

שם וכל שאינו מצווה לפדות את אחרים וכו' לכאורה קשה דהא איתא בבכורות דף מ"ז לוי' שילדה בנה פטור מחמש סלעים וכו' הרי אף דהוא פטור מפדיון עצמו אפ"ה הוא חייב בפדיון בנו מישראלית כמשמעות הש"ס וכל הפוסקי' שלא הזכירו אלא שהוא פטור ואמאי נימא כל שאינו חייב בפדיון עצמו אינו מצווה לפדות את אחרי' וצ"ל דדוקא

נקבה שהיא פטורה מצד עצמה שפיר אמרי' כל שאינה מצווה לפדות את עצמו וכו' אבל בבן לוי' שאין הפטור מצד עצמו אלא שאמו פוטרתו אינו בכלל זה. תדע דהא במנין הבכורים במדבר שפטרו אותן הלוים מחמשת שקלים אפ"ה הי' חייבין בפדיון בניהם הבכורים שילדה אחר זה משום דפדיון הלוים הוי כחמשת שקלים ה"נ מה שפוטרתו אמו הוי לי' כאלו פדה א"ע. ודוק:

והנה ראיתי בתשובת הרשב"א ז"ל והביאו הרמ"א ז"ל בי"ד סי' שכ"א סעי' י"ט שכהנת ולוי' פטורה מבכור בהמה טמאה משום דילפינן בהיקשא דפדה תפדה אך בכור האדם. וכל בכור בהמה טמאה וגומר דכל שאינו מחוייב בבכור אדם אינו מחוייב בבכור בהמה טמאה. ולכאורה הי' נראה דמהיקשא זו איכא למילף דכל אשה פטורה מפדיון פטר חמור כי היכא דפטורה מפדיון בנה כדאמר הכא וקצת ראי' לזה מהא דאמר שם דף י"א אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוהו ישראל שהי' לו עשרה פטרי חמורים וודאי בתוך ביתו שנפל מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל וכו' ויש לדקדק דהוי לי' למימר ואותו כהן ירש מאמו ישראלית בשלמא בההיא דקאמר שם בהי' לו טבלים ממורחי' ואותו אבי אמו ירש מאבי אמו ישראל ליכא למימר שירש מאמו ישראל דכיון שיש לה בן מכהן אוכלת בשביל בנה ולא נתחייבה מעולם ליתן לכהן אבל הכא לא שייך זה ולפמ"ש דאשה אינו מחייבת בפדיון פטר חמור שלה אתי שפיר אך נראה דס"ל להרשב"א ז"ל דנהי דאיכא למילף דאשה פטורה ממצות פדיון פטר חמור מ"מ הפטר חמור אסור בהנאה כי היכי דבנה חייב לפדות א"ע אלא דהיא פטור' ה"נ החמיר בקדושתו ואדרבא ילפינן בהיקשא מבנה שהוא בקדושתו ואפ"ה אתי שפיר ההיא דבכורות דכיון דהיא אינו חייבת במצות פדיון פטר חמור כמו שהיא אינה חייבת בפדיון בנה גם בנה שירש אותה אינו חייב במצות פדיון ולא אמרי' בי' דהוה כנפדה ביד כהן וצ"ל שירש מאבי אמו ישראל שנתחייב במצות פדיון וגבי בן בתו הכהן שנתחייב בפדיון כפדוי דמי ובזה אתי שפיר הא דקאמר לקמן דף כ"ז ע"ב מתני' דלא כר' שמעון ובבכורות דף יו"ד ע"ב אמרי' אי ר"ש תקדש בכולה ומשני לעולם כר' יהודא וכגון שאינו שוה אלא שקל וקשה לר"ש אמאי מקודשת דהא חייבת לפדותו ובמה תתקדש. ולפמ"ש דאשה אינה חייבת במצות פדיון אם כן כיון דמות' בהנאה ואין עלי' אפילו מצוה לפדותה שפיר מקודשת אלא שלא מצאתי דין זה מפורש דאשה פטורה ממצוה זו דפדיון פטר חמור ודו"ק:

אמר ר' ירמי' הכל מודים וכו' נראה דנפק' לי' לר' ירמי' מדפליגי לקמן הוא ללמוד ובנו ללמוד וס"ל לר' יהודא דאם הי' בנו זריז וממולא וכו' משמע דאם היה שווין הוא קודם

לבנו דמצוה דגופא עדיף והני תרי מילי דלפדותו וללמדו משמע דדין אחד להם שמצותן על האביו ומצות בנו עליו ואפ"ה ס"ל לר' יהודא דמצוה דגופא עדיף מיהו יש לחלק דלמ"ד לקמן דחייב ללמוד את בן בנו מדכתיב והודעתם לבנך ולבני בנך אם כן גם מצות בנו על אביו לכך מצות דגופו עדיף אבל גבי פדיון אין בן בנו מוטל על אביו דאינו חייב לפדות את בן בנו שפיר קאמר רבי יהודא שמצות בנו עליו ולא על אביו. ועיין בברכות דף כ"א ע"ב דאיתא שם דרבי יהודא דרש סמוכין כרבי יהושע בן לוי לקמן דחייב ללמוד את בן בנו תורה אך י"ל דסבירא ליה לר' ירמי' דלמסקנא דהתם דרבי יהודא סבירא ליה דבעל קרי אסור בדברי תורה משמע דדריש הסמוכים לזה ולא ללמוד את בן בנו תורה ולית ליה הא דר' יהושע בן לוי דמחייב ללמוד את בן בנו תורה מיהא אין בזה הכרח דילמא יליף הא נמי מסמוכי' דהא ר' יהושע בן לוי דריש הני תרווייהו מסמוכין ויבואר לקמן בס"ד על נכון. ודו"ק:

דף כט:

ור' יהודא סבר מלוה הכתובה בתורה וכו' כבר כתבנו בחידושי כתובת דף ק"ב ע"א שהקשה מזה על הש"ך בח"מ סי' ע"ט שכתב בפשיטות דכל היכא שיכול לטעון פרעתי אינו יכול לגבות ממשעבדי דהא בפדיון הבן פשיטא שיכול האב לומר לאח' למ"ד יום פרעתי ואין לומר דמיירי שכתב להכהן שטר דאינו יכול לומר פרעתי כמו שכתבו התוספות בכתובת שם אם כן מאי טעמא דרבנן דאינו גובה ממשעבדי וכמו שכתב מהרש"א ז"ל בתוספות ד"ה ואזיל כהן וכו' דבשט' לא הוי פליגא רבנן דהא אית לי' קלא ע"ש ואפילו אי נימא דמיירי בכתב ידו כדמוקי הש"ס בכתובת שם דבכתב יד אינו גובה ממשעבדי וכדעת הפוסקים דבכתב ידו אינו נאמן לומר פרעתי מ"מ קשה דהא אמרינן שם דבכה"ג אין בנו פדוי מדעולא גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות: אמנם נראה דיש ליישב זה דמיירי שנתן לו כתב יד. וע"כ צ"ל דמיירי הכי דאי לאו הכי איך טריף שום כהן ממשעבדי הא יכול לומר לו לאו בעל דברי' דידי את ואפי' אי נימא דמיירי בעשאו אפותקי כמ"ש בספ"י מ"מ במה ישתעבד האפותקי אם לא בכתב לו ואף דאיכא בזה משום דעולא מ"מ כיון שזה אינו אלא בגזירה דרבנן דמדאורייתא הוא פדוי וכיון דפדיון בנו הוא מדאורייתא פדיון בנו קודם: ובזה אתי שפיר טפי לישנא דרבי יהודא בנו קודמו דמשמע קצת דפדיון בנו קודם לפדיון עצמו ולפי מה שמפרש רבי ירמי' הרי שניהם נפדים ולא שייך לשון קודמו: ולפמ"ש אתי שפיר כיון דעל כל פנים הוא מדרבנן אינו פדוי אפ"ה בנו קודמו: ועיין מה שכתבתי בלשון התוס' ודוק:

ברש"י ד"ה ככתובי' בשטר דמי וכו' ואין זה אונאה ללקוחות וכו': לכאורה קשה לפי מאי דקי"ל בח"מ סי' פ"ג סעי' ב' דאם יש לו שני חובות ועל אחד יש לו ערב והלוה רוצה לחשב על המלוה שיש לו עלי' ערב יכול המלוה לחשב על החוב השני שאין לו בו ערב ואפילו שתק כשקיבלם יכול אח"כ לומר מה ששתקתי כדי שתתן לי המעות ולא אקבלם על חוב אחר ע"ש אם כן ה"נ מה זה אונאה הא אפי' אם יתן לו בשביל עצמו יכול הכהן לומר לא אקבלם אלא בשביל פדיון בנו ונראה דזה אינו דלפמ"ש התוספות בכתובת דף ק"ב בד"ה לברורי ליה כהן וכו' אפי' במכירי כהונה כל זמן שלא כתב לו יכול לחזו' בו אם כן אפי' אי נימא דמיירי במכירי כהונה מדאינו יכול לומר לאו בעל דברי' דידי את כמ"ש הריטב"א ז"ל ויכול לגבות ממשעבדי מ"מ אינו יכול הכהן לומר שיתפוס הבני חורין בשביל בנו שהרי אינו מחויב ליתן לו דוקא ויכול לחזו' בו וליתן לכהן אחר וכ"ש לפי מה שיבוא' בסמוך דלא מיירי במכירי כהונה אלא שעשה את המשועבדין אפותיקי לכהן כמו שכתב בספ"י ועיין בסמוך: ועוד יש לחלק בין היכא דמשלם לו במעות דשייך בו תפיסה יכול לומר שתופס בשביל חוב אחר אבל המגבה לו קרקעות דכתב הרא"ש ז"ל בפ' הכותב ובח"מ ריש סי' קט"ו גבי חצי שבח דלא שייך בו תפיסת המלוה אלא אם הגבוהו ב"ד או הלוה עצמו אם כן י"ל דהכא מיירי כשבני חורין הם קרקעות וכן משמע מדברי התוספות וכמו שיבוא' בס"ד: ודו"ק:

בתוספות ד"ה אזיל כהן וכו': ואפי' אם פדה בנו בכור מבני חורין וכו' יש ליישב פירש"י ז"ל דסבירא ליה דמיירי ע"כ שעשה מתחילה אותן המשועבדין אפותיקי לכהן דאל"ה לא שייך כלל ליטרוף ממשועבדין דיכול לומר לו לאו בעל דברים דידי את כמ"ש בספ"י וא"כ ממילא אינו יכול לומר הנחתי דכיון שעשאו אפותיקי ואמר לו לא יהא לך פירעון אלא מזה. ולפ"ז י"ל דמתורץ מה שהקשו התוס' בבכורות פ' יש בכור דאכתי להדרי לקוחת מהני חמש סלעים ויפדה בהם בנו. ע"ש ודוחק לומר דמיירי שמכר לו שלא באחריות הא ס"ל לר' יהודא דאחריות טעות סופר. ולפמ"ש י"ל כיון דידע הלוקח שעשאו אפותיקי מפורש לכהן ה"ל כהכיר בה שאינו שלו דפליגי בה רב ושמואל בב"מ דף ט"ו ע"ב דלא מיבעי' לשמואל דס"ל דמעות מתנה אלא אפי' לרב דס"ל דמעות פקדון מ"מ אינו יכול הלוקח ליטרף ממשעבדי ואדרבה לרב אתי שפיר טפי הלשון דבנו קודמו שצריך לפדות בתחילה את בנו כדי שיהי' משועבדין ביד כהן ואינו יכול הלוקח להוציא ממנו. ודו"ק:

אלא דלכאורה קשה ע"ז דהכא לא שייך אפותיקי מפור' דהא באפותיקי מפורש דהיינו לא יהא לך פרעון אלא מזה קי"ל דאם שטפו נהר אינו גובה משאר נכסי' אבל בפדיון

בנו דאין הכהן יכול לימחול ודאי אם שטפו נהר אינו פדוי דהא אפי' אם יתן להכהן הקרקע אינו נפדה עד שימכור ויפדה בדמיו ואיך יועיל לפטור מפדיון במה שעשאו אפותיקי. אך נראה דנהי דלא הוי אפותיקי מפורש שיפטור מן הפדיון לגמרי מ"מ כיון דמיירי הכא שיחד את הפדיון לזה הכהן דוקא א"כ שפיר י"ל שאמר לכהן זה שלא יהא לו פרעון הפדיון שיחד לו אלא משדה זו ואם שטפו נהר בטל זכות של זה הכהן ויכול ליתן לכל מי שירצה וממילא דאינו יכול לומר הנחתי דאם לא יטרוף שדה זו אינו יכול לתבוע פדיונו שיכול לומר שיתן לכהן אחר. ודו"ק:

ועיין בספ"י שכתב בשם מהרש"א ז"ל דמה שכתבו התוס' שעשאו אביו אפותיקי היינו משום דאל"כ יכול הלוקח לומר הנחתי על נכסי בנו ולענ"ד א"א לומר כן דאם כן הוי מצי התוספות לפרש כשעשה הוא בעצמו אפותיקי כמ"ש בשיטת רש"י ז"ל. אלא דע"כ דהתוספות לית ליה הך סברא משום דלא שייך בפדיון אפותיקי מפורש כנ"ל ובאפותיקי סתם קיי"ל דיכול לומר הנחתי ואף שכתבנו בשיטת רש"י ז"ל די"ל דכיון דיחד הפדיון לכהן זה דוקא ואמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה אין הלוקח יכול לומר הנחתי מ"מ י"ל דס"ל להתוספות דכיון דאינו יכול ליטרוף ממשעבדי אלא משום דהוי מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי והיינו בעיקר הפדיון דלא שייך בו אפותיקי מפורש שפיר יכול לומר לו הנחתי דמה שיחד לכהן זה לאו כתובה בתורה אבל המעיין בדברי המהרש"א שלפנינו לא כתב דמיירי שעשאו אפותיקי באמת אלא דמפרש דברי התוספות דחוב אביו הוי כאילו עשאו אפותיקי ודו"ק:

בא"ד יאמרו הנחתי לך מקום לגבות וכו'. ובבכורות פ' יש בכור הקשו התו' בענין אחר דאכתי להדרי ללקוחות מהני חמש סלעים שפדה בהן בנו ע"ש. וצריך להבין דבריהם שם דטפי הוי להו להקשות דאינו יכול לטרוף כלל משום הנחתי ונראה לענ"ד דבלא זה צריך להבין דבריהם שם שכתבו דמיירי שלא כתב ללוקח דאקני ולמה הוצרכו לזה הא אפי' בכתב ללוקח דאקני הא לפמ"ש שם בסוף דבריהם דגבי לקוחין לא שייך דאקני דכל שעתא ושעתא רכיב עלי' חיוב פדיון י"ל שקנה הנכסים אחר לידת בנו וא"כ כיון דקי"ל בלוה וחזר ולוה וקנה וכתב לשניהם דאקני דיחלוקו כדאיתא בב"ב דף קנ"ז ובח"מ סי' ק"ב וקי"ל התם דאם תפס אחד מהן אין השני יכול להוציא ממנו א"כ כיון דהכא כבר נתן להכהן הב"ח אין הלירחז לה שהאי אפי' אם כתב לו דאקני ונר' דדבריה' שם אזלי לפי סברתם לעיל בתחלה דאף בכהן שייך דאקני לא משתעבד נמצא דאם כתב ללוקח דאקני אפי' אם קנה הבני חורין אחר לידת בנו מ"מ כיון שכתב ללוקח דאקני ולגבי כהן לא משתעבד הי' הלוקח יכול להוציא ממנו וכ"ש אם לקח הבני חורין קודם לידת בנו

דאף שנשתעבד להכהן מ"מ שיעבוד הלוקח קודם משעה שקנה כדקי"ל בלוה וקנה ולוה וכתב לראשון דאקני ראשון קודם: ולפ"ז י"ל הא דלא הקשה התו' שם דאיך יכול לטרוף הא יכול לומ' לו הנחתי היינו משום דבפשיטות אפשר לומר שקנה הבני חורין ולא ירש אותה וכיון דהוי לגבי כהן דאקני אינו יכול להוציא מן הכהן השני שנתן לו בשביל פדיון בנו דכיון דהוי דאקני אינו יכול להוציא מן המשועבדים וכך אינו יכול לומר לו הנחתי אבל מלוקח הקשה שפיר שיטרוף משום דהוי ס"ד דאחריות טעות סופר הוא אפי' בדאקני כדאיתא בח"מ סי' קי"ב וא"כ יכול להוציא הלוקח מן הכהן והוצרכו לתרץ דמיירי שכתב לו אחריות ולא כתב לו דאקני דבכה"ג אינו ט"ס כדאיתא שם. ובאמת לפי מסקנתם שם דבכהן לא שייך דאקני שפיר י"ל שכתב לו דאקני ומיירי שקנה אחר לידת בנו ומהאי טעמא ג"כ אינו יכול לומר הנחתי דהכהן ג"כ אינו יכול להוציא מן הכהן השני כיון שתפס השני ונראה בדבריהם בשמעתין דלא מתרצי בכה"ג שקנתה אחרי כן משום דס"ל כמסקנ' התו' שם דגבי כהן לא שייך דאקני ואכתי לא מתרצי אליבא דרב נחמן ואליבא דרב אשי במהדורא קמא דס"ל בב"ב שם דלוה ולוה וקנה דלקמא משתעבד ויכול להוצי' מן השני ואף דלפי הטע' שכ' התו' דלא שייך גבי כהן דאקני משום דכל שעתא ושעתא רכיב עליו חיוב פדיון א"כ כשקנה הנכסים נשתעבדו לשניהם יחד מ"מ כיון דס"ל התם דלקמא נשתעבד אף שאי אפשר שיחול השיעבוד על הנכסים עד שקנה אותם מ"מ ס"ל כיון דשיעבוד גופו הוא מקודם הוא קודם לגבות א"כ ה"נ לכהן קמא משתעבד ודבריהם דשם לפי המסקנא דב"ב והילכתא יחלוקו ודוק:

ונר' עוד דהא דמפרשי' התו' הכי ולא סגי להו בתרוצ' דמיירי שמכר אביו המשועבדים ובהכי מתיישב לישנא דברייתא טפי שמצותו על אביו ונראה דמשום דלפי תירוץ זה לא מתיישב לישנא דר' יהודה דאמר בנו קודמו הל"ל ששניהם נפדי' לא שייך קדימה ועיין מ"ש בפירש"י ז"ל אך לפי תירוצם שם משום דאקני אתי שפיר לא מיבעי' לפי מסקנתם דגבי כהן לא שייך דאקני וכב' כ' דבז' א"צ לדחוק שלא כתב ללוקח דאקני דהא קימ"ל דגם דאקני טעות סופר הוא אלא כיון שקנה הבני חורין אחר לידת בנו ותפ' הכהן הב' אין מוציאין מידו א"כ הוא צריך ליתן להכהן השני קודם טרוף הראשון מן המשועבדים דאל"כ יבוא הלוק' לחלוק בנכסי' עם הכהן הב' כדין לוה ולוה וקנ' דיחלוקו וכ"ש דאי נימא דס"ל לר' יהודא חמש ולא חצי חמש כדאי' בבכורות דף מ"ח א"כ לא הי' הכהן השני יכול ליטול החלוקה וממילא הי' הלוקח נוטל הכל ולכך צריך ליתן להכהן קודם דהוי תפיס דאין הלוקח יכול להוציא ממנו ולכך קאמר בנו קדמו ואפי' לפמ"ש בתחלה דגם גבי כהן שייך דאקני אלא דהמשועבדין הי' לו בירושה מ"מ נראה דא"א

לפרש שקנה הבני חורין קודם לידת בנו דא"כ כיון דגבי כהן ראשון הוי דאקני ולגבי כהן שני לא הוי דאקני לא הי' צריך לטעמא דר' יהודה דאין זה אונאה משום שמצות בנו עליו דבל"ז אפי' אם יתן לכהן הראשון יבוא הכהן השני ויוציא ממנו כיון דלגבי כהן השני נשתעבדו לו הנכסי ולא לכהן הראשון ואף לפמ"ש לעיל בפי' רש"י ז"ל דהכא לא שייך שיוציא הכהן משום דיכול לומר לאו בעל דברים דידי את מ"מ כיון דבאמת נשתעבדו הנכסי' לפדיון בנו ולא לפדיון עצמו פשיטא דפדיון בנו קודם וע"כ צ"ל שקנה אחר לידת בנו ולא נשתעבדו לשניהם א"כ אם לא יתן להכהן השני קודם היה הלוקח בא לחלוק עם הכהן השני ואי אמרינן חמש ולא חצי חמש היה הלוקח נוטל הכל וע"כ צריך ליתן להכהן השני קודם משא"כ לתירוצים דהכא לא שייך לשון בנו קודמו וצ"ל כמ"ש בפירש"י ז"ל ודו"ק היטב:

בגמרא מהו דתימא נילוף בכור בכור מנחלה וכו'. נראה דע"כ צ"ל דהא דבעינן שניהם שיהא בכור לאב ולאם דוודאי בעינן פטר רחם דמפורש בקרא וכך כתב הריטב"א ז"ל ולכאורה קשה דאכתי נילוף איפכ' דלענין נחלה נימא שיהא בכור גם לאמו. ונראה דנפקא מהא דאמרינן בב"ב דף קי"א ע"ב וטעמא מאי וכו' ואימא הנ"מ בחור וכו' אלא אמר רבא וכו' וע"ש בתוס' ד"ה לו משפט ע"ש ומדאיצטרך לו משפט הבכורה ולא ילפינן מאשר ימצא לו ולא לה כדדריש שם בתחילה והיינו כדמקשי שם הני מילי בחור שנשא אלמנה אלמא מוכח מקרא דאפי' בחור שנשא אלמנה דלאו פטר רחם הוא אפ"ה הוי בכור לנחלה: ובזה אתי שפיר טפי דאין צריך לומר לדרשא אחרינ' כמ"ש התוספות אלא מדרשה זו דלו ולא לה ילפינן דלא בעינן בנחלה שיהא בכור לאם מדאיצטרך לו משפט הבכורה וכנ"ל אבל אין להוכיח מהא דדריש שם מקרא דראשית אונו להבא אחר נפלי' הוי בכור לנחלה אף על גב דלא הוי בכור לכהן זה אינו דהוי ס"ד דנילוף מהכא דבעינן פטר רחם וקרא אתי לרבות אעפ"י שהיא בא אחר נפל שהפיל' אשתו אחרת אבל אכתי זה שהוא בן קיימא הוא פטר רחם של אמו וק"ל:

תנו רבנן לעלות לרגל ולפדות את בנו וכו': נראה דאין הפירוש איזה יעשה קודם דאם הגיע כבר זמן הפדיון קודם הרגל פשיטא דצריך לפדות מיד כמ"ש התוספות בריש ר"ה דבכל נתינת הכהן עובר בהם משום בל תאחר אם כן הא אמר שם דברגל אחד עובר בעשה ולר"מ דהוא סתם ת"ק דר"י עובר אפי' בלאו דבל תאחר אם כן גם זו היא מצו' עוברת לאחר את הפדיון בנו עד לאחר הרגל כיון שיכול לפדותו עתה ואפי' אם לא הגיע עדיין זמן פדיון קודם הליכתו ויגיע תוך הרגל א"צ להמתין בביתו דהוא יכול לפדותו בכל מקום שהוא אלא הכא מיירי שאין לו ממון כי אם לאחד מהן. וכן משמעות הקרא כל

בכור בניך תפדה ולא יראה פני ריקם דהיינו מעות פדיון הוא קודם לעולת ראי' דילפינן מלא יראה פני ריקם. וכן הוא מפורש ברמב"ם פ' י"א מהלכות בכורי' הל' ד' שכתב ואין לו כדי לזה וכדי לזה וכו' דלענין ממון מיירי. ובזה נרא' דהא דקיי"ל בכל מקום דמצוה עוברת קודמות ולא ילפינן מהכא דאמרה התור' דפדיון בנו קודם מלעלות לרגל אף על גב דהוי מצוה עוברות משום דהכא שאני דכבר נשתעבד לכהן ואין להפקיע שיעבודו בשביל חובת עולת ראי' דאכתי לא מטי זמנא עד הרגל אף על גב דגם עולת ראי' מיקרי מלוה הכתוב' בתור' כדמשמע לעיל דף י"ג גבי אשה שהביא' חטאת' ולא הביא' עולתה ומתה מ"מ כבר קדם שיעבוד הכהן ואפשר דבאמת אם לא הגיע יום שלשים ואחד של בנו עד הרגל מצות ראי' קודם והיינו דנקט הכא לשון לעלות לרגל ולא נקט הי' עליו פדיון בנו ועולת ראי' וקמ"ל דוקא שהגיע זמן פדיון בנו קודם הרגל. והנה קשה לפי מאי דאיתא בפסחים דף חי"ת דמי שאין לו קרקע פטור מלעלות לרגל מדכתיב לא יחמוד איש ארצך אם כן כיון דע"כ אית ליה קרקע הרי יכול לקנו' שניהם לא מיבעי' למ"ד דסבירא ליה דפודין בקרקעות אלא אפי' למ"ד דאין פודין בקרקעות מ"מ משועבד הוא למכור אותו ולפדות כדאמרינן גבי ה' סלעים דמשועבדין ואפי' אם הוא פחות מה' סלעים מ"מ קשה הא כיון דסבירא לי' לר' יהודא חמש ואפי' חצי חמש כדאיתא שם בבכורות אם כן כיון דכשיגב' הכהן את הקרקע יפטור מעליות הרגל וממילא צריך ליתן מותר הדמים לכהן ומיהא הרמב"ם ז"ל לא הביא הך דר' אמי דמי שאין לו קרקע פטו' מלעלות לרגל משמע דסבירא לי' דלאו הילכתא היא וראיתי בספר טורי אבן במס' חגיגה דהא דאמר ר' אלעזר דכל שאין לו קרקע פטור מן הראי' תלוי בפלוגתות קנין פירות כקנין הגוף דמי דכיון דבזמן שהיובל נוהג הוי ליה הכל קנין פירות כדאיתא סוף פ' השולח אם כן אין לך אדם מישראל שאין לו קרקע. ולפ"ז י"ל דמיירי שאין לו קרקע אפ"ה יתחייב לעלות לרגל דשמעינן לר' יהודא דסבירא לי' דקנין הפירות לאו כקנין הגוף דמי וליתא לדר' אמי אלא דאכתי קשה דאם כן מאי פריך מ"ט דרבנן דהוי לי' למימר דלשיטתייהו אזלי דפליגא רבי יהודא ור"מ בבבא קמא דף צ' דר"מ סבירא לי' דקנין פירות כקנין הגוף דמי רבי יהודא סבירא לי' דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי הוי לי' למימר דרבנן דר' יהודא היינו ר"מ ובהכרח פודה את בנו תחיל' כנ"ל. ולכאור' הי' נרא' דמיירי כגון שאינו מוצא קונה לפי שעה וכיון שאינו יכול לפדות בקרקע עצמה כדקיי"ל דאין פודין בקרקעות ממילא מוטל עליו חיוב עליות הרגל. ובזה אתי שפיר הלשון דקאמר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו והיינו דסבירא ליה לרבי יהודא כיון דמיירי שיש לו קרקע ויכול הכהן להפרע ממנו אלא שאינו יכול לפדות בו באותו שעה בזה אמרינן כיון שזו מצוה עוברת יקיים

אותה תחילה כיון שיש להכהן מקום לגבות מן הקרקעות וחכמים ילפינן מקרא דפדיון בנו קודם אך אכתי קשה דהל"ל דבהא גופא פליגי דהא טעמא דרבי ס"ל דפודין אפי' בקרקעות כדאיתא בשבועות דף ד' ע"ב ואמר שם הטעם משו' דדריש ריבוי ומיעוטי ושמעינן לי' לר' מאיר דדריש ריבוי ומיעוט כמ"ש התוספות בבבא מציעא דף ק' ע"ב בד"ה ודילמ' וכו' וא"כ מאי פריך מ"ט דחכמים הא הוי מצי למימר דרבנן דרבי יהודא היינו רבי מאיר דסביר' ליה דפודין בקרקעות אם כן צריך לפדות בקרקע וממילא יפטור מלעלות לרגל ויותר נראה דסבירא ליה להש"ס דע"כ לא מיירי שיש לו קרקע שוה חמש סלעים דאם כן מ"ט דרבי יהודא דאמר ואח"כ פודה את בנו הא יכול לפדות את בנו בקרקע או בדמי הקרקע ואפ"ה יתחייב לעלות לרגל דסביר ליה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וע"כ צ"ל שיש לו קרקע פחות מה' סלעים ואם כן הא שמעינן לי' לרבי מאיר בבכורות דחמש ולא חצי חמש ואין הכהן יכול לטרוף הקרקע ושפיר פריך מאי טעמא דר"מ ובזה אתי שפיר לשון הש"ס דקאמר בשלמא לר"י כדמפרש טעמא דלכאורה הוא מיותר כיון שהטעם הוא מפורש ולפמ"ש אתי שפיר דמזה הכריח הש"ס דלא מיירי ביש לו קרקע שוה חמש סלעים. ודו"ק:

בגמרא מהו דתימא נילוף בכור בכור מנחלה וכו' יש לדקדק דהוי ליה למימר דסד"א כיון דכתיב בפרשת במדבר ביום הכותי כל בכור הקדשתי את כל בכור וגומר. וכיון דבמצרים היה בכורות לאב כדאמר אני ה' שהבחנתי בין טיפה של בכור וכו' והא דקידש בכורות שהוקדשו תחת בכור במצרים ה"א דבעינן בכור כי התם ואפשר כיון דאמרינן בבכורות דף ד' ע"ב בשלש מקומות קדשו בכורות לישראל במצרים ובמדבר ובכניסתן לארץ. וכיון דאמרינן בעלמא דשעה מדורו' לא ילפינן להכי אמר דה"א דנילוף בכור בכור מנחלה דהוי דורות מדורות וק"ל:

בגמרא ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם וכו': הקשה בספ"י דלמ"ד לקמן דממעט בניכם ולא בני בני' מנא לן למעט בנות ונראה דכולה מחד קרא נפקא כמו שמצינו גבי פדיון דכתיב בכור בניך דממעטינן מיני' בני בני' ובנות גם י"ל דממעטינן מוהודעתם לבניך כמו שכתב התוספות לקמן דף ל"ז בד"ה גברא בעי חיי': ועיין מה שכתבתי שם ולאידך מ"ד יבואר לקמן:

שם ואפשר דמתרחש ניסא וכו': לכאורה קשה הלשון דקאמר אפשר דמתרחש ניסא משמע שהי' מסתפק והאיך הכניס אותו בספק סכנה ועיין במהרש"א ז"ל שנדחק בזה וי"ל שהי' בטוח בזכות תורתו שלא יהא ניזוק כדאמרי' בברכות כל העוסק בתורה נזיקין בדילין ממנו אלא דיש שני בחינת הצלה האחד יש בו כח להגביר על שונאו ולהרגו

והשני הוא גדול ממנו שמתהפך האויב לאוהב לו ואינו מתגרה בו כלל כמו שמצינו גבי יעקב דכתיב ויירא וייצר לו ופירש"י ז"ל שמא יהרוג את אחרים ואח"כ נהפך לו לאוהב כמו שיבואר לקמן והי' אביי מסתפק אם יגדל זכותו כל כך שיהפך לאוהב לו ולא יראה אליו כלל כענין שאמרו חז"ל בברכות לשלשה אינו נראה אלא שאמר דאפשר שיתרא' אליו ואז בוודאי הי' בטוח שיהרוג אותו (והיינו דאמר ר' יעקב אחר שראה אותו מחמת ענוותנותו אי לאו דאתרחש ניסא הי' מסוכן וכן מצינו גבי אברהם שאמר לו הקב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך ופי' רש"י ז"ל שהי' מתיירא שמא ניכו לו מזכיותיו ואמר אל תירא דהיינו שהי' סבור שהיה בדרך נס וכמ"ש חז"ל אל יעמוד אדם במקום סכנה וכו' ואם נעשה לו נס מנכין לו מזכיותיו ואמר לו הקב"ה שאין בזה ניכוי מפני שממילא נעשה זה בזכותו. וזהו שאמר לו אנכי מגן לך) ועיין בחידושי תורה שהארכנו בזה ועיין עוד במהרש"א ז"ל שכ' דז' רישיותן הוא כנגד ז' כוחות הטומאה שהביא נחש לעולם ובכל כריעה הכניע כח אחד ע"ש ואפשר לפרש בזה הא דכתיב גבי יעקב וישתחוה ש"פ עד גשתו עד אחיו וישקיהו ועיין ברשי' ז"ל שפירש שבאותו שעה נשקה בכל לבו וחזר למוטב וידוע ששרו של עשו הוא השטן והוא שורש נחש עם הכולל והוא נלחם בתחילה עם יעקב והחזירו למוטב וברכו כמו שכתבנו בחידושינו בפסוק כי שרית וגו' וז"ש ראיתי פניך כראות פני אלקים ותרצני ור"ל כמו שהכניע המלאך והחזירו למוט' כן החזיר אותו לרצונו והכניע אותו בשבע כריעות כדאמר בשמעתין וכן פירש"י ז"ל כיון שראה כל כריעות אלו וכו' וההשתחויות הי' להתפלל לה' להכניע כל ז' כוחות הטומאה וי"ל עד גשתו עד אחיו ע"ד שפירש"י ז"ל בפסוק באנו אל אחיך אל עשו שאינו מתנהג עמך כאח אלא כעשו הרשע וזה שאמר עד גשתו עד אחיו שבכח הכריעות ביטל ממנו כח עשו ונעשה כאחיו ועיין מ"ש בחידושינו שבתחלה כשנקרא יעקב הי' בכח להנצל מן השטן כמ"ש בכתבי האר"י ז"ל שני פעמים יעקב הוא בגימטרי' השטן והוא מועיל להנצל מן השטן אבל שם ישראל הוא בגימטרי' יעקב ושטן שהוא מועיל לשבר כחו ולהחזירו למוטב ופירשנו בזה מ"ש לא יקרא שמך עוד יעקב וגו' אף דשם יעקב נשאר כדאמר סוף פ"ק דברכות מדמהדרי קרא ויאמר לו יעקב יעקב אלא דאמר דא"צ להקרא לשמך עוד יעקב ר"ל שני פעמים יעקב שהוא בגימטרי' השטן להנצל ממנו כנ"ל אלא ישראל יהי' שמך שהוא בגימטרי' יעקב ושטן שהחזירו למוטב כדקאמ' כי שרית וגו' וי"ל עוד רמז בזה שידוע שיצחק בגימטרי' שמנה פעמים שם הו"ה ויעקב הוא גימטרי' ז' פעמי' הוי"ה שקיבל מיצחק שבע כוחות בקדושה ועשו שהיו בו שבע כוחות הטומאה וז' פעמים טמא הוא בגימטרי' ש"נ נשאר מן שם עשו כ"ו והוא הניצוץ הקדוש

שבו כמבואר בכתבים שכח עשו הוא ניצוץ הקדוש שהי' בו ויש לפרש שזה הענין שבע ברכות שבירך יצחק ליעקב וברכה השביעית הוי גביר לאחיך הוא בחינת המלכות כמו שפי' רש"י ז"ל בפסוק הן גביר שמתיו לך וזה שאמר עשו הברכה אחת וגומר ואמר עוד הלא אצלת לי ברכה היינו הברכה השמינית שהוא במנין שם יצחק מספר כ"ו יותר על שם יעקב וזהו שאמר הכי קרא שמו יעקב וגומר שהוא רומז על מנין שבע ברכות אלא שאמר והי' כאשר תריד כפי' רש"י ז"ל שיקחו ממנו בחינות המלוכה אם יעברו בניו על התורה וי"ל דהיינו דקאמר ועלו מושיעים בהר ציון כי ציון הוא בגמטרי' ששה הוויות עד כי ישפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה כי תשוב המלכות שהוא בחינת הוי' השביעית למלאות שם יעקב ובשבע הכריעות הכניע מכח ז' כחות הקדושה את ז' כוחו' הטומאה של עשו ולא נשאר אלא ניצוץ הקדוש שבו וזהו עד אחיו שאחיו עם הכולל הוא בגימטרי' שם הוי' ואין להאריך ואחר זה מצאתי בסדר הדורות שכתב בשם בעל מגל' עמוקו' דז' כריעות אלו שעשה רב אחא בר יעקב הם כנגד ז' השתחוויות שעשה יעקב לעשו ע"ש באות א' ושמחתי שכוונתי לדבריו ז"ל:

ברש"י ד"ה הא לן והא להו וכו' נושא דהוי בלא הרהור וכו' נראה דטעמא דרש"י ז"ל דלפירש"י ז"ל אתי שפיר הא דקאמר בברייתא דלעולם ילמד אדם תורה ואח"כ ישא אשה דהיינו לבנו א"י שהם לומדי' במקומם ואהא קאמר דאם אי אפשר לו בלא אשה מחמת הרהור כדאיתא בי"ד סי' רמ"ו ישא אשה תחילה אבל לפיר"ת דמיירי בבני בבל שלומדי' חוץ למקומם א"כ איך קאמר ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה הא לשיטתו יש בזה איסור יותר להניח אשתו וצ"ל שילמד במקומו וזה אינו במשמע מסתם לשון הברייתא דהוי לי' למימר ילמד תורה במקומו ונראה דאתי שפיר לפמ"ש מהרש"א ז"ל בפי' ר"ת שכתב שגם הם עניים היינו אפי' אם לומד בביתו בבבל ילמד תורה תחלה דטעם דרחיים בצוארו שייך גם בביתו א"כ שפיר יש לפרש הברייתא כולה כשהי' בביתו ונראה דזהו כוונת ר"ת שהוצרך בזה לפרש הברייתא ומ"מ הוצרך ר"ת ז"ל לפרש ג"כ שמיירי ר"י בבני בבל שעולין לא"י ולא מפרש דמיירי כולה שהם לומדים בביתם משום דאם כן לא שייך שאמר ר' יוחנן הדין לתלמידיו מבבל לאותם שלומדי' בביתם וכמ"ש התו' בסוף דבריה' גבי על הארץ ועל פירותי' דכיון לענין ברכ' מברך לפי המנהג שהוא שם לא שייך לומ' דין על מי שהוא בביתם וכ"ש הכא לא שייך שיאמר לתלמידיו שבאו ללמו' לפניו הדין לאותם אנשי' שהם בביתם לכך הוצרך לפרש ששייך נמי לתלמידיו שהם לפניו ומה שהקשו התוספות על רש"י ז"ל דאכתי איכא הרהור כיון שהולכים ללמוד חוץ למקומם נראה דזה תלי' בפלוגתת הרמב"ם ז"ל והטור בא"ח סי' ג' דמלשון

רמב"ם ז"ל משמע דבנשוי ליכא משום הרהור כולי האי וכה"ג כתבו התוספות ביומא דף י"ח דבנשוי לא תקיף יצרו כ"כ אפי' כשהוא בעיר אחרת והטור שם שהשמיט אם הי' נשוי וכתב הט"ז דסבירא ליה דווקא כשאשתו עמו הוא כשיטת התוספות בכאן ולולי דבריהם ז"ל היה נראה לפרש ע"ד שאמרו בכתובת דף קי"א כל הדר בא"י שרוי בלא עון והוא ע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל שאין הרהור עביר' מצוי אלא בלב הפנוי מן החכמה וכיון שאמרו חז"ל דאוירא דא"י מחכים ואמרינן לקמן עשרה קבין חכמה ירדה לעולם תשעה נטלה א"י מטהרת את האדם מהרהור עביר' והיינו דקאמר הא לן לבני א"י שיכול ללמוד בלא הרהור וק"ל:

בגמ' חזי דלא חזית לאפי וכו' ע' במהרש"א ז"ל שלא רצה ר"ה להסתכל בו ע"ש ואין משמעו' הל' כן דמשמע מלשון דלא חזית לאפי שלא יקבל רב המנונא פניו ונראה דהיינו דאמרו חז"ל כל המקבל פני רבו כאלו מקבל פני שכינה ורמוז לו למה שאמרו חז"ל ביבמות דף ס"ד דכל שאינו עוסק בפרי' ורבי' גורם לשכינה שתסתלק מישראל לכך סילק פני ממנו:

שם אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה וכו'. נראה דר"ה לטעמא דס"ל דכיון דעבר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר ואמרינן בסוף יומא דאין מספיקין בידו לעשות תשובה ואמרי' נמי לקמן דף מ"ו דכשנעשית לו כהיתר אפי' מחשבה מצטרפה למעשה וכמו שהארכנו לעיל דף כ' ח"כ כיון ששהה כ"כ נעשית לו כהיתר וקשה תשובתו והיינו דקאמר ר"ה כל ימיו בעבירה אע"ג דליכא אלא הרהור מ"מ כיון שנעשה לו כהיתר מצטרף ויחשבה למעשה וק"ל:

שם ואי הוי נסיב' בארביסר וכו'. נראה דהוא ע"ד משדהע"ה בתהלים קכ"ז כחצים ביד גבור וקאי על ת"ח כפי' רש"י ז"ל וסיים הכתוב כי ידברו את אויבים בשער שע"י משא ומתן ופילפול בהלכה חיצם שנונים ומנצחין את האויב שהוא היצה"ר ומ"ש בשער הוא ע"ד שאמרו חז"ל אם פגע בך מנוול זה משכיהו לבהמ"ד לשון פגע היינו תחילת ביאתו משום דאמרו חז"ל בריש ברכות בפסוק רגזו ואל תחטאו לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר וכו'. יעסוק בתורה ואי לא וכו' והענין הוא כי הניצוח ע"י התורה אינו אלא בתחילת ביאת היצה"ר שהוא דומה לאורח והיינו אם פגע בך מנוול זה משמע שהוא תחילת ביאתו יכול לנצחו על ידי התורה אבל אם כבר נעשו אצלו כבע"ה כמ"ש חז"ל בתחילה דומה לאורח ואח"כ נעשה כבע"ה שוב אינו מועיל וז"ש דהע"ה בתמני אפי מפקודך אתבונן ע"כ שנאתי כל אורח שקר שע"י התורה הוא מתבונן להרחיק את השונא שהוא היצה"ר בזמן שהוא כאורח שקר דהיינו בתחיל' ביאתו וזהו בשער בתחלת ביאת

האויב בשער והיינו דקאמר הכא אי נסיבנא בארביסר וכו' מפני שאמרו בן חמש עשרה לגמרא שהוא המשא ומתן של הלכה שהוא החץ השנון נגד היצר הרע והיינו דקאמר אי הוי נסיבנא בארביסר שלא הי' הזמן ליצה"ר לבוא קודם זמן הלימוד אז תחילת למודו הוי כחיצים ביד גבור ויש לפרש בזה המשך כל המזמור הנ"ל שהוא מוסר השכל לפני אדם אשר בתחילת בחרותם כשמגיעי' לכלל דעת מסיתם היצה"ר בטענות שאם לא יעסוק במשא ומתן וירווח ממון לא יהי' לו מקום פרנסה לישא אשה ולהוליד בני' ובאמת נהפך הוא כי עי"ז הם מאחרי' לישא אשה מחמת חסרון בטחונו שלא ימצא להם די מחסורם וע"ז הוכיח אם ה' לא יבנה בית זו זווגי' מן השמים שוא עמלו בוניו בו וכן אם הקב"ה לא ישמריהו שוא שקד שומר וכמו שאמרו חז"ל שמשביעין את האדם ואומרין לו הוי יודע וכו' אם אתה משמרה בטהרה מוטב ומצינו באדם שנקר' עיר כדפי' רש"י ז"ל בפסוק עיר קטנה ואנשים בה מעט והשמירה הוא לנצח את האויב שהוא היצה"ר המתגבר עליו בכל יום וע"ז אמר אם ה' לא ישמור אם הקב"ה לא ישמור האדם כי באמת התורה משמרתו מן החטא ומן ההרהור כנ"ל וע"ז אמר שוא לכם משכימי קום ע"ד שפי' רש"י ז"ל בפסוק ואת היקום אשר ברגליהם הם ממונו של אדם שמעמידין את האדם על רגליו והם משכימין ומקדימי' בימי בחרותם לאסוף הון כדי שיוכלו לישא אשה ולהוליד בנים ולפרנסם אבל באמת אין בזה הצלחה ומאחרים נשואיהם וזהו מאחרי שבת והוא מצות שבת שאמרו חז"ל בגיטין דף מ"א לבטל והלא לא לתוהו בראה לשבת יצרה ואמר לחם העצבי' שהוא מש"ה בעצבון תאכלנו ואמר כן יתן לידידו שינה והוא מ"ש חז"ל דקאי על ת"ח שמנדדין שינתן דמה שהם מרויחין בעצבון הקב"ה נותן לת"ח בהרווחה כמש"ה ובתורתו יהגה יומם ולילה שהוא בת"ח המנדד שינתו ומסיים אשר פריו יתן בעתו רמז שזוכה לאשה ובנים ומסיים וכל אשר יעשה יצליח ר"ל שכל מה שהי' יכול להרוויח במעשה ידיו יצליח ה' בידו ע"י התורה ויש לפרש עוד כן יתן לידידו שינה שע"י ביטול התורה ומיעוט האמונה מתגבר יצר הרע וחלק הטוב שבו שהוא היצ"ט שהוא הידיד האוהב הנאמן מתיש כוחו ונעשה כישן וכמו שאמרו חז"ל עשרה קבין שינה נפל לעולם תשעה נטלו עבדים וכיון שהוא עובד את גופו בלחם העצבים הוא בחינות עבד שחלק הטוב שבו אין בו כח להלחם והוא כאיש נדהם וזש"ה כן יתן לידידו שינה ואמר בהיפוכו הנה נחלת ה' בנים שזוכ' לשכר פרי הבטן ואמר שהם בעלי מלחמתו של תורה כחיצים ביד גבור כן בני הנעורים שהן נעורים משינתן שחלק הטוב שבהן מתעורר וחיציהם שנונים להלחם נגד אויביהם בשע'. ועוד נפרש לקמן בס"ד פסוקים אלו באופן אחר וק"ל:

דף ל.

ואמרי לה מתמני' סרי נראה לפרש פלוגתייהו ע"ד שאמרו חז"ל בן חמש שנים למקרא בן עשר שנים למשנה בן חמש עשרה לגמרא נראה דטעם דקבעו חמשה שנים לכל אחד מפני שאמרו כל תלמיד שאינה רואה סימן ברכה בתלמודו חמש שנים שוב אינו רואה וכיון שאמרו בן שמונה עשרה לחופה נראה דאין לחשוב אותה שנה כדאיתא בכתובת דף נ"ז במתני' כשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס א"ע נמצא דאם נחשב ג"כ חמשה שנים לגמר' הוא מתחילת שיתס' עד תחילת כ"ב ולפי מה דאיתא בכתובת דף נ' דאינו יורד עמו לחייו עד י"ב שנה וכתבו התוס' שם בד"ה שיהא אדם וכו' דהא דתנן בן עשר שנים למשנה לא שיורד עמו לחייו אלא לגלגל ע"ש י"ל דאידך תנא מיירי שצריך לירד עמו עד לחייו ומתחיל זמן המשנה מתחילת י"ג עד תחילת י"ח. וכבר כתבנו ששנת י"ח אין לחשוב נמצא שזמן התלמוד מתחלת מתחיל' י"ט עד תחילת כ"ד ובזה אתי שפיר שני הפירושים של רש"י ז"ל דקאי להשיאו וללמדו שהרי ששה שנים הללו שנה אחת לנשואין וחמשה שנים לתלמוד ודו"ק:

שם מיתבי' למדו מקר' וכו'. ואמר רבא וכו'. לכאורה היה נראה הא דמסיק המקשה הא דרבא משום דהוי מצי למימר דודאי כשהאב יכול ללמדו בעצמו צריך ללמוד אף משנה וגמרא דאיכא בי' חיובא טפי דהא קיי"ל דמות' לקבל שכר מקרא ולא שכר משנה כדדרשינן בנדרי' מה אני בחנם אף אתה בחנם אלא דאם האב אינו יכול ללמוד בעצמו וצריך ליתן שכר לאחרים אין צריך ליתן שכר אלא על המקרא כיון דמות' לקבל שכר ע"ז אבל על משנ' אפי' אם אינו מוצי' ללמוד בחנ' אלא בשכר אין האב מחויב ליתן שכר דמדין תורה הוא ללמוד בחנם וא"ז בכלל אזהרת האב. וכן כתב הרמב"ם ז"ל וש"ע באמת סי' רמ"ה כמו שיבוא' לקמן בס"ד והוי מצי למימ' דבריי' מיירי לענין שכר אבל כיון דאמ' רבא מקרא זו תור' ולא נביאי וכתובי' ע"כ לאו מטע' זה הוא דא"כ נביאי' וכתובי' נמי יתחיי' ליתן שכר דהא מות' לקבל עליהם שכר ויות' נכון לפי מ"ש הב"ח שם דדעת הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים דהא דקאמר רבא מקרא זו תורה היינו למעט פיסקי טעמי' דאין האב מחוייב ללמדו וכיון דאמרינן בנדרי' דף ל"ז דהא דמות' לקבל שכר על המקרא היינו שכר פיסקי טעמי' והכי קיי"ל אם כן שפיר מקשה דא"א לפרש הכי וע"ד זה כתב בספ"י. אמנם הרמב"ם וש"ע ז"ל כתבו דהא דחייב האב ללמדו מקרא היינו שהאב מחוייב לשלם שכר בעד המקרא אבל על המשנה א"צ לשלם שכר וצ"ל דנפקא להו מברייתא זו וכך כתב באר הגולה בי"ד סי' רמ"ה סעי' ד' והוא דאין לפרש דאינו מלמדו משנ' אפי' בחנ' דהא דקאמ' לקמן ושננתם א"ת ושננת' אלא ושלשתם משמע

שצריך ללמוד עמו אפי משנה וגמרא כמו שהקשה מהרש"א ז"ל אלא ע"כ דברייתא מיירי בשכר והיינו דמה שאמרה התורה ולמדתם אותם את בניכם הוא חיוב על האב להשתדל ללמד את בנו הן ע"י עצמו הן ע"י אחרים ללמד אותו מקרא והוא ע"ד שכתב הרמב"ן ז"ל והריטב"א ז"ל לעיל גבי למול את בנו דמה שהזהירה התורה את האב יותר מאחרי' היינו שמחויב להשתדל למול את בנו הן ע"י עצמו הן ע"י אחרים אפי' בשכר כדאית' בש"ע שם בריש הל' מילה וה"נ גבי לימוד מה שהזהירה התורה את האב היינו השתדלות לימוד בנו אפי' ע"י שכר וכ"ש דאתי שפיר לפי מה שיבוא' בלשון רש"י ז"ל דהא דאמר רבא מקר' זו תורה היינו ממשמעות הכתוב והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת משמע דהחיוב אינו אלא על התורה שקיבל בסיני אם כן בהכרח צ"ל דאף דהחיוב הוא אפילו משנה ותלמוד מקרא דושננתם מ"מ השתדלות לימוד בשכר אינו אלא על המקרא והכי מוכחי קראי דגבי ולמדתם כתיב לדבר בם וגבי ושננתם כתיב ודברת בם משום דגבי ולמדתם דמיירי קרא בהשתדלות לימוד בנו אפילו בשכר ע"י אחרים שייך לשון ולדבר בם אבל גבי ושננתם דאין החיוב אלא על עצמו בחנם שייך לשון ודברת בם שהוא עצמו ידבר בם. אך לפ"ז קשה דא"כ מאי מקשה הש"ס דילמא שמואל דאמר אפי' משנה ותלמוד מיירי בחנם וצ"ל משום דלשון עד היכן חייב ללמדו קאי על מתני' דנקט חיובא האב בבנו כמו למולו ולפדותו והיינו אפי' בשכר דקרא דושננתם לבניך לאו בחיוב האב לבד מיירי אלא על כל ישראל כמ"ש הרמב"ם ז"ל וש"ע ז"ל והוא מספרי דבניך היינו תלמידים אף דמסתמא חיוב על האב יותר מאחרים כמו שמצינו גבי צדקה דקרוב קרוב קודם מכל מקום זה לא נקרא חיוב האב יותר מאחרים והיינו דמקשה על שמואל שפירש חיוב הלימוד דמתניתין היינו משנה וגמרא ובאמת אינו כן דעיקר חיוב המיוחד באביו הוא השתדלות ללמדו מקרא כמו שפי' רבא דאינו אלא על תורה בלבד ולפ"ז מוכח להדי' דחייב ליתן שכר מקרא אף בבן בנו דהא מסיק דשמואל דאמר עד היכן חייב ללמוד בדורותיו וכיון דע"כ שמואל קאי על חיוב הלימוד בשכר וע"ז קאמר דחייב בבן בנו ליתן שכר אם כן יש לתמוה על מה שכתב הכסף משנה והביאו שם הש"כ וז"ל ואפשר דגם לבן בנו מחוייב להשכיר ע"ש לפי מה שכתב הוא מפורש בדברי שמואל ועיין בסמוך ודו"ק:

ברש"י ד"ה תורה ולא נביאים וכתובים וכו' לכאורה יש לדקדק דא"כ הא דקאמ' ואינו מלמדו משנה ולא נק' רבותא טפי דאפילו נביאים וכתובים א"צ ללמדו ונראה דסבירא ליה לרש"י ז"ל דהא דנפקא ליה לרבא דאין החיוב אלא על תורה היינו מקרא דוהודעתם דסמוך ליה יום אשר עמדת היינו דוקא תורה אבל לא נביאים וכתובים שנאמרה אח"כ

ולפ"ז ה"א דמשנ' עדיפ' טפי די"ל שהוא בכלל יום אשר עמדת בחורב שהם הלכה למשה מסיני שנאמרה למשה בע"פ בארבעי' יום שהי' בהר וקמ"ל דאפ"ה אינו מחוייב ללמדו בשכר וק"ל:

רש"י בד"ה כזבולון בן דן והו' עד היכן חייב אדם ללמוד תורה בדורותיו וכו' לכאורה משמע מזה דבן בן בנו אינו חייב ללמד בשכר אך הש"כ כתב בי"ד סימן רמ"ה בשם הכסף משנה דה"ה לבן בן בנו (ובאמת דבכסף משנה שם לא כתב אלא לענין להקדים בן בן בנו לאדם אחר) ונראה דאין מדברי שמוחל הכרח די"ל דכי היכא לפי הס"ד דעד היכן קאי על שיעור הלימוד האי עד היכן לא בא ליתן גבול אלא דקאמ' שבאמת אין לו שיעו' דהא אמר ע"ז כזבולון בן דן שלמדו מקרא משנה הלכות ואגדות וכיוצ' בו מצינו בלשון הרמב"ם ז"ל עד אימתי חייב ללמוד עד יום מותו וכהנה רבות וה"נ יש לפרש הא דקאמ' שמואל עד היכן חייב אדם ללמד את בנו דהיינו אי נימא דבנו דוקא וע"ז קאמר כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו וכיון דבנו לאו דווקי ה"ה עד סוף כל הדורות. והנה המהרש"א ז"ל בח"א כתב לתרץ קושיא דהא דקאמ' לקמן אל תקרא ושננתם לבניך אלא ושלשתם דמשמע דחייב ללמוד את בנו אף משנה וגמרא דהא דקאמ' הכא דאינו חייב ללמדו משנה היינו בבן בנו וכן משמעות הכתוב כדבריו דגבי ושננתם דמיירי בתורה שבע"פ אינו רק לבניך וגבי והודעת' להם יום אשר עמדת בחורב דמיירי בתורה שבכתב כתב לבניך ולבני בניך להורות דתורה שבכתב לבד חייב אף בבן בנו ולכאורה קשה דאם כן למה הוצרך לשנוי' כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו וכו' יותר הוי ליה לשנוי' דשמואל קאי על בנו ממש כדקאמר עד היכן חייב ללמוד את בנו וע"ז קאמר כזבולון בן דן שלמדו מקרא ומשנה ולא כזבולון בן דן דאלו התם אבי אביו והכא אביו ממש דצריך לפרש בדוחק דוודאי מלתא דשמואל כפשטא דעד היכן קאי על שיעור הלימוד אלא דקשי' ליה מדקאמר שמואל האי לישנא כזבולון בן דן משמע דאתא לאשמועינן דאפילו בבן בנו צריך ללמוד הכל וע"ז קאמר דהא דקאמר שמואל האי לישנא כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו היינו לענין מקרא לבד אבל באמת בבנו חייב ללמדו הכל אלא דכבר כתבנו דמדברי הרמב"ם והרא"ש ושאר פוסקים לא משמע הכי ומתרצי' קושי' הנ"ל לענין שכר וק"ל:

שם מעלה עליו הכתוב כאלו קיבלו מהר חורב וכו'. נראה לפרש מפני שאמרו חז"ל אינו דומה לשומע מפי הרב או ששמע מפי התלמוד. וכן מצינו בכל דור ודור מימות משה רבינו ע"ה שנתמעט ההשגה כפי ריחוק המקבלי' זה מזה והארכנו בזה בפתיחו' ספר מס' כתובות ובשאר מקומת וזה הטעם שאמרה תורה שילמד את בן בנו אף על

גב שמחוייב בנו ללמדו שהוא אביו אלא שאינו דומה ממה שיקבל מבנו למה שיקבל ממנו לכך חייב התורה לאבי אביו שהוא עדיף טפי וכיון שמצינו ששכר הגמול המלמד את חבירו תורה הש"י משפיע לו חכמה וכמו שאמרו מתלמידי יותר מכולם וכן בהופכו העונש הוא במיעוט החכמה וכמו שאמרו חז"ל בפסוק עשיר ורש נפגשו ומפורש בחידושינו בפסוק ואברהם זקן בא בימים וה' בירך את אברהם בכל שדרשו חז"ל שהי' זקן ויושב בישיבה שע"י כן בירך ה' אותו בחכמה העליונה הכוללת הכל ופירשנו בזה מה שאמרו חז"ל איזה חכם הלומד מכל אדם אף על פי ששם חכם הוא מורה שהוא מלמד לאחרי' מ"מ נקרא לומד מכל אדם שהוא מקבל מהם שעל ידם הקדוש ברוך הוא משפיע לו חכמה. וכן הוא הגומל הזה שהוא מכווין ללמד את בן בנו כדי לקרב קבלתו כן הקדוש ברוך הוא מקרב קבלתו כאלו קיבלו מהר חורב וק"ל:

בתוס' ד"ה לא צריכא אלא ליומא וכו' ולא נהירא דאם כן וכו' לכאורה קשה מאי קשי' ליה דילמא אין הקושי' אלא כיון שאין אדם יודע כמה יחי' אינו יכול לשער שליש השני' משא"כ בימי השבוע ידוע השליש: וכבר נתקשה בזה בספ"י ונדחקו בזה דיכול לשער לפי ערך שבועת שנה ולענ"ד נראה דא"צ לזה דסבירא ליה להתוספות דא"א לומר שיחלק האדם שליש שנותיו הקצובי' לו דהא משנה מפורשת הוא בן עשר שני' למשנה ובן חמש עשרה לגמרא וע"כ צ"ל לפי הס"ד שישלש את השנה דמשיגיע לט"ו שנה יחלק כל שנה שליש למקרא שליש למשנה שליש לגמרא ואפ"ה מקשה שפיר וכי ידע אינש שיחי' כל השנה ושפיר הוקשו דבימי השבוע נמי הוי מצי למיפרך מי ידע כמה חיי' וק"ל:

בא"ד ונראה לי לפרש דבכל יום ויום עצמו וכו': לכאורה אינו מובן דאכתי לא מתרצי דהרי אמרו חז"ל כל הנשמה תהלל יה על כל נשימה ונשימה תהלל יה וביום עצמו מי ידע ודוחק לומר משום דביום א' אפשר למיעבד כדאמ' בשבת דף למ"ד גבי דוד דהוה גרס כל יומי דשבת ולא יכול למיקרב ליה אבל בג' ימים אי אפשר כדאמ' ר' יוחנן האומ' שבועה שלא אישן ג' ימים וכו': אך זה אינו דכיון דהוא לסדר האדם בכל יום אי אפשר דלא למיפסק פורתא בכל יום. ונראה דסביר' לי' להתוס' דבאותו יום עצמו לא חיישינן שמא ימות דקיי"ל דלא חיישינן למיתה בזמן מועט כדאית' בגיטין דף כ"ח דמה"ט לא חיישינן לבקיעות הנוד לזמן מועט וכן בריש יומא לא חיישינן שמא ימות: וכך כתבו התוספות בר"פ כיצד דף י"ח ומשמע מהתם דיום אחד מיקרי זמן מועט דהא בלוקח יין מבין הכותים לא חיישינן לבקיעת הנוד עד אחר שבת וכן בהא דריש יומא דסבירא ליה לרבנן דאין מתקינין לו אשה בעיה"כ ולא חיישינן שמא תמות אשתו ביוה"כ מוכח

דליום אחד לא חיישינן למיתה ואפשר דסבירא ליה לרש"י ז"ל דמהאי טעמא לא חיישינן למיתה בימי השבוע דשבוע אחד מיקרי זמן מועט וכן משמע מההיא דיומא דהא אמרינן ביומא דף י"ג דלא מיקרי ביתו עד דכניס לה. וכיון דאם תמות אשתו בתוך שבעת ימים קודם יום הכיפורים א"א שישא אחרת דלא הוי חופה הראוי לביאה דהא מפרשינן מביתו משום שמא תמצא אשתו ספק נדה. ותו דהא קיי"ל תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקים ואפ"ה לא חיישי רבנן להתקין לו אשה קודם שבעת ימים משום דכל שבעת ימים לא חיישינן למיתה דהוי זמן מועט אם כן י"ל דה"נ לא חיישינן למיתה בזמן שבוע אחת. ומה שהוכיחו התוספות ממה שסידר רב עמרם גאון בכל יום לומר מקרא משנה גמרת אין מזה ראי' לסתו' פירש"י ז"ל דוודאי מודה רש"י ז"ל דלשלש בכל יום עדיף טפי אלא דמשמע ליה מלשון הש"ס לא צריכא אלא ליומי שהחלוקה הוא בימי' ועוד נראה לפמ"ש תר"י דמה שתקנו חז"ל שלשה ברכות בברכות התורה היינו אחד על גמרא ואחד על משנה ואחד על מקרא והארכנו בזה בחידושי ברכות אם כן כיון שתיקנו לומר שלשה ברכות התורה בכל יום להשלים המאה ברכות ממילא שצריך ללמוד מקרא ומשנה וגמרא בכל יום דאי לאו הכי הוי ברכה לבטלה כדאיתא באורח חיים סי' מ"ז וסי' נו"ן וק"ל:

בגמרא לפיכך נקראו הראשונים סופרי' וכו' ופי' רש"י ז"ל דמילתא באפי נפשה הי' וכו'. ולענ"ד נראה דוש לפרש בזה שכתב הרמב"ם וש"ע ז"ל בד"א בתחילת למודו של אדם אבל כשיגדול בתורה וכו'. ויפנה א"ע לתלמוד בלבד והענין הוא כי בימי הראשונים שהיה להם רוחב לב והיתה התורה בקבלה אמיתות בשורש הטעמים בלא מחלוקת לא היה צריך אריכות כ"כ בתלמוד לכך היה להם זמן לדקדק באותיות התורה בחסרות ויתירות ובפסקי הטעמים ובשאר עניני דיקדוקי סופרים במקרא ע"כ היה ראוי להם לחלק הזמן שליש בתורה שבכתב בכל דיקדוקי' ונקודתי' ובפיסקי טעמים כי רב הוא למעייני' בהם אבל אחר שנתמעטו הלבבות ושרשי התורה ונתרבו המחלוקת וכ"ש בדורות האחרונים שנפלה ספיקות בדברי הראשונים ורבתה כמו כן המחלוקת בהבנות דבריהם וכן דור אחר דור נמצא עיק' לימוד התלמוד קשה מאוד לעמוד על בירו' הדברים וכיון שדברי התלמוד הם חיינו ואורך ימינו לדעת דין התורה על שרשם והוא צורך גבוה יותר מדיקדוקי הסופרים ע"כ מי שיודע פשוטי המקראות יעסוק במקרא בעיתי' מזומני' וברוב ימיו יעסוק בתלמוד כמ"ש הרמב"ם וש"ע ז"ל והרי בימי ר' יוסף שהיה דעתם רחבה הרבה מדעתינו ואפ"ה הי' רוב ימיהם בתלמוד ולכך לא הי' בקיאין בחסירות ויתירות ודיקדוקי סופרים ולפי שאמר דישלש אדם שנותיו שליש במקרא וזה אינו אלא

בימי' הראשונים ולכך קאמר בתר הכי שלפיכך נקראו הראשונים סופרים שהיה להם זמן מספיק לעיין בדיקדוקי סופרים בשליש ימיהם וק"ל:

שם וי"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא וכו'. משמע דפשיטא ליה דאותיות הם מותאמין והיינו מדקאמ' חצין של אותיות ולא קאמ' אמצעי' של אותיות דהוי משמע לח מהאי גיסא ולא מהאי גיסא עיין בסמוך. במערב' פסקי ליה להאי קרא וכו'. ונראה דטעמייהו משום דאמרינן בסוף מגילה דף כ"ח ע"ב דמערבא הוי מסקי לאורייתא לתלת שנין דהיינו דהוי מחלקין ופסקא לכל סדרא לתלת שבתא. ועיין במ"א סימן רפ"ב דכתב דבמערבא היה מחלקין הסדרות וכן משמע מדברי הזוהר שהביא שם דהתחלת הסדרות וסיומן אין לשנות וז"ל ולא יפסוק מילין דשבתא אחרת בשבתא דא ע"ש והנה בפרשת יתרו יש כ"ז פסוקי' עד בחודש השלישי ויכולין לחלקו לתשעה גברא ומבחודש השלישי עד עשרת הדיברות יש כ"ה פסוקי' וא"א לחלקו אלא לתמני' גברא ועשרת הדיברות צריך לקרות באחד משום דבדיבו' אחד נאמרו ואחר זה שני פרשיות קטנות של ד' ה' פסוקים שא"א לחלק נמצא א"א לחלק ג' פעמים ז' דהיינו ז' לכל שבת דהא חסר אחד משא"כ לדידהו שחלקו הך פסוקי לתלת נמצא יש כ"ז בפרשת בחודש השלישי ויכולין לחלק לתשעה גברא וקרא בפרשת ראשונה לז' גברא כ"א פסוקי' ובשבת שני' בפרשת ראשונה וט"ו פסוקי' מפרשה בחודש השלישי לחמשה גברא ונשאר י"ב לד' גברא לשבת הג' ושלשה גמרו את כל הסדר והד' סדרות קטנות העודפי' על חמשי' סדרות מנצבי' ואילך היה קורין אותן בשנת העיבו' וק"ל:

ונראה עוד דהא דבעי ר' יוסף בוהתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא וכו' ואמר אטו אנן מי בקיאי דהא כי אתא וכו' לאו דאין אנו בקיאין בכל התורה דהא איתא במגילה דף כ"ב כל פסוקי דלא פסקי משה לא פסקינן משמע דאנן בקיאי בפסוקי ונרא' דהספק אינו אלא בפסוק של ויאמ' ה' אל משה וגומר דלדידן והתגלח הוא מחצי הראשון ובמערבא דקרא להך קרא בתלת פסוקי היינו דס"ל דוהתגלח הוא מחצי האחרון נמצא עודף חצי האחרון שני פסוקי' על הראשון וכיון דפסקי להך פסוקי לתלת הוא מכוון חצי האחרון כמו הראשון והיינו האיבעי' דרב יוסף איזה הוא הנכון אי כמערבא או כדידן ונראה דעי"ז נסתפק רב יוסף נמי בין באותיות ובין בתיבות דמסתמא מה שאמרו הראשונים חצי בין בתיבות ובין בפסוקים ובין באותיות שווי' הם או בחצי הראשון או בחצי האחרון ואף דמשמע דבתיבות לא מיבעי' ליה לרב יוסף היינו משום דדרש דרש הוא חצי של תיבות היינו דדרש הראשון הוא מחצי הראשון ודרש השני הוא מחצי' האחרון נמצא לדידן הכוונה על דרש הראשון ולמערבא הכוונה על דרש האחרון ואפש' לומ' דמה שאמר לא

זזו משם עד שמנאום היינו שבתחילה נפל הספק על תיבה אחת אם חסר או מלא ולכך היה מועיל המנין להוודע ע"י שיהי' וי"ו דגחון בחצי' ולא הי' מסתפקין שמא הי' הכוונה דוי"ו הוא בחצי השני דאם כן יהי' החצי השני יותר אחד כגון אם יסתפקו בבראשית אם הוא חסר יו"ד וכשנמצא המנין מכווין שיהי' חצי התורה מכווין עד וי"ו דגחון עם היו"ד דבראשית נודע שהוא מלא דאין להסתפק שמא הוא חסר ווי"ו דגחון הוא מחצי הראשון דאם כן יהי' הראשון עודף אות אחת. וכבר כתבנו דלשון חצי' משמע שהמקראות הם מותאמי' דאל"כ הוי ליה למימ' אמצעי' של אותיות ואח"כ בזמן רב יוסף כבר נפל הספק בשני חסירות בחצי הראשון ואם הי' נודע דוי"ו דגחון הוא בחצי הראשון או בשני היה יכול להוודע ע"י זה אבל כיון שלא נודע יש להסתפק בשני חסירות והוא וי"ו דגחון הוא מחצי' הראשון או שהי' מלאות והוא וי"ו דגחון הוא מחצי השני וכי האי גוונא בפסוקי' הי' הספק כמ"ש לעיל אי כדידן או כבני מערבא דפסקא לתלתא פסוקי' וק"ל:

בגמרא ושננתם וכו' אמור לחכמה אחותי את וכו': יש לפרש עפ"י פשיטא כמו שפי' רש"י ז"ל שתהא בקי בה כאחותך וכן הוא בלשון הש"ס בסנהדרין כאחותך שהיא אסורה והא דמדמה לאחותו יותר משאר עריות משום דאמרינן ביבמות דף כ"ב ע"ב אחותך היא לחייב על בת אביו ועל בת אמו לומר שאין מזהירין מן הדין והיינו דקאמ' הכא איסו' אחותו שהיא מפורש בתורה היטב אפי' דבר שאפש' ללמדו מן הדין כך יהא דברי תורה שנונים בפי' כאלו הי' מפורשים וע"ד רמז יש לפרש המשך הפסוקי' דמייתי הש"ס הכא עפ"י מה שיבוא' בזוה' בכמה מקומות שיש באדם שכל הנקרא' חכמה ושכל הנקרא בינה המקבל מן החכמה ומבין אותם והם נקראי' אביו ואמו של אדם וכן הוא אומר אם לבינה תקרא ובכל זה אין לאדם ידיעה ברורה בו להוציא הדבר ברור מפיו עד שבא תחילה אל השכל הנקרא דעת ואם ימהר להוציא מפיו קודם אין בפיהו מענה נכונה כמו שנאמ' איוב לא בדעת ידבר והבל יפצה פיהו וכשמגיע לבחינות הדעת נקראת אחותו ושניהם פי' אחד להם כי לשון דעת הוא חיבור ואחוה וזה אמור לחכמה אחותי את ומודע לבינה תקרא ר"ל כשתגיע החכמה מבינה לדעת שהוא לשון מודע אז תאמר לחכמה אחותי את וכיון שהכתוב אומר בכאן ושננתם לבניך שיוציאו מפיו ללמד לאחרי' הזהיר בו שלא ילמד לאחרי' עד שיהי' שנוני' על שפתותיו ולהיות כי קודם שבא הדיבור בתוך הפה נכנסת המחשבה בלב המבין ומקבל מן השכל שבראש כמ"ש הכתוב ובדעת חדרי' ימלאו ואמרו הפה הוא שער הלב והיינו דכתיב ושמתם את דברי אלה על לבבכם וגו' והיינו דמייתי קרא דכתיב כתבם על לוח לבך ואז יכול להשפיעם וללמוד לאחרי' וכפי כח השכל השנון בפיו כן כח הפעול בנפעל וזהו שאמר כחיצים ביד גבור כן בני הנעורים

ר"ל כפי כח המשכיל בבירו' דבריו כן ישפיע בבניו. ויותר יש לפרש הנעורים מלשון התעוררת כאדם הנעור משינתו והוא היפך מה שאמר בתחילה שוא לכם משכימי קום וגו' וענין הדבר שאמרו חז"ל לא יגעתי ומצאתי אל תאמן והיגיע הזאת כפשטא שלא יתגרו בשינה וישכים ויעריב לדברי תורה כמו שאמרו חז"ל בפסוק קווצותי' תלתלי' שחורות כעורב למי שמשכים ומעריב עליהם. אך זהו בענין יגיעת הגוף אבל העיקר היגיע הוא בשכל כי אם לא ישי' עין מחשבתו ולבו להבין הדברי' על שרשם וילמוד בלי התעוררות השכל הוא דומה לאדם הישן כמפורש בדברי חכמינו ז"ל בכמה מקומות והיינו דקאמר קרא שוא לכם משכימי קום וגו' ר"ל אף שישכים ויעריב אם לא יעורר שכלו וילמד מתוך השינה נקרא אוכלי לחם העצבי' שהתורה נקראת לחם כדכתיב לכו לחמו בלחמי והוא הלחם מן השמים אבל כשלומד מתוך השינה נקרא לחם העצבון שהעצבון הוא היפוך הזריזות והחריצות ומ"ש אוכלי לחם בלשון רבי' דקאי על הרב ותלמידים כי כפי הדברים היוצאים כן הוא בלב המקבלים וכשיוצאי' בלי התעוררות השכל כמו כן הם במקבלים וזהו שאמר כן יתן לידידו שינה ומ"ש לשון ידידו הוא נגד מ"ש בסיפא דקרא כי ידברו את אויבים שאם יוצאי' הדברי' מפי הרב כחיצים ביד גבור כן יתעורר התלמידי' ונקראים בשם בני הנעורים שיש בהם כח לפלפל בשכלם עם הרב ונעשו כאויבי' זה לזה וכדמסיי' כי ידברו את אויבים בשער ואמר הדברי' והפכו כשמלמדים שניהם מתוך השינה הם אוהבין וידידים זה לזה שאין כח בשכל התלמיד להקשות ולפלפל בדבריו והיינו דקאמר כן יתן לידידו שינה וע"ז אמר הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן כמו שאמרו חז"ל שהמלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו כאלו היה פרי בטנו וע"ז אמר כחיצים ביד גבור כן הוא התעוררת הבני להיות נעורים משינתן ולעורר שכלם ולפלפל ולהיות אויבי' זה לזה כדמסיי' כי ידברו את אויבים בשער ודו"ק:

שם ושמתם סם תם וכו' נראה לפרש עפ"י מ"ש חז"ל במסכת תענית כל העוסק בתורה לשמה נעשה לו סם חיים ויש לומר בזה הרמז כי אותיות סם הם בא"ת ב"ש ח"י כי הסמ"ך מתחלפת בחי"ת והמ"ם ביו"ד וידוע כי שם סמא"ל הוא חצי' בקדושה שהוא אלף למ"ד נמצא כשמתהפך אותיות ס"ם לח"י נכנס כולו בקדושה ואותיות אלף למ"ד חי"ת יו"ד עולה תרי"ג שהוא בגימטרי' תורה שהוא תרי"א ועם אנכי ולא יהי' לך עולה תרי"ג כדאיתא בסוף מכות וע"כ כל הלומד תורה לשמה מתהפך לו אותיות ס"ם לח"י וזהו שאמרו יעקב אבינו לא מת וכמו שאמרו חז"ל שהקב"ה קראו ליעקב אל ובכח אל שבו נעשו לו ס"ם חי והיינו דכתיב יעקב איש תם יושב אוהלים של תורה שע"י התורה

נתהפך לו אותיות מת לאותיות תם וכן המלאך שנלחם עמו וידוע שהוא סמאל שרו של עשו נתהפך לו לאוהב וברכו וקראו ישראל כמ"ש לעיל וזהו דקאמר בשמעתין וס"ם ת"ם שהסם נעשה לו תם לרמז על יעקב שנקרא חיש תם יושב אוהלים של תורה וק"ל:

שם אכול מה שהנאתך וכו' להבין ענין המשל הוא מה שאמרו חז"ל באבות תלמידי של אברהם אבינו אוכלים בעה"ז ונוחלין לעולם הבא וענינו כי אף על פי שהאכילה ודומה שהוא הנאת הגוף אבל מי שזוכה מתקן מאוד באכילתו כמו שאמרו שולחנו של אדם מכפר עליו והוא כאלו הקריב קרבן וממה שהוא אוכל בעוה"ז נוחלין לעולם הבא וזהו שאמרו אוכלין בעה"ז ונוחלין לעולם הבא שע"י אכילתו הוא נוחל ע"ה וזהו שאמרו אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך משא"כ בעוזבם את התור' אז האכילה מזיקהו ונחשב כתקרובת ע"ז כמו שאמרו כאלו אכלו מזבחי מתי' וזהו שאמר הכתוב בפ' והי אם שמוע ואכלת ושבעת וגומר ר"ל אם תשמע לדברי אז תאכל ותשבע וייטב לך ואמר אחר זה השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגומר ר"ל שמא יפותה מן היצה"ר כמו שאמרו בכל לבבך בשני ייצרך ואם לא יכנע בתחילה קודם האכילה ע"י התורה וכמו שאמרו חז"ל קודם שאדם אוכל יש לו שני לבבות אז יפתה לבבכם שעל ידי האכילה יסור ויעבוד אלקי' אחרים שהוא תקרובת ע"ז כנ"ל: ובחידושי תורה הארכנו בזה וזהו הנמשל בכאן שע"י התורה יכול לאכול ולשתות להנאתו ולא תזיקהו וע"ז אמר שלמה המלך ע"ה מתת אלקי' הוא וק"ל:

שם אם אתם עוסקי' בתורה וכו' שנאמר הלא אם תטיב שאת וכו' יש להבין ענינו ע"פ מ"ש חז"ל גדולה תשובה שנעשה לו כזכיות וזהו שאמר ה' לקין למה נפלו פניך הלא אם תטיב תנשא יותר ע"י העבירה שעשית שמתהפך לזכיות וכמו שאמרו מקום שבעלי תשובה עומדים צדיקי' אינו יכולים לעמוד ומבואר בכמה מקומות שהענין הדבר הזה שע"י התשובה מעלה הוא כמה ניצוצות קדושות שנפלה בתחילה וזהו שאמרו הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העביר' וכו ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל דף כ' ויש לפרש הא דקאמר ששכר עבירה ולא קאמר עונש העבירה שעי"ז שהוא בורח מן העבירה מכח זה מעלה עמו עבירה אחרת שעשה כבר ומה שאמר משאו ומתנו בך יש להבין במה שכתבנו בחידושי תורה בפ' אם לא תטיב לפתח חטאת רובץ שעבירה גוררת עבירה שבתחילה מרבה היצה"ר הנאתו כדי שיעשה את העבירה אבל אח"כ נעשה לו כהיתר וזהו שאמר שהוא פתח לחטאת שיעשה לו כהיתר וידמה לו כחטא שהוא שוגג והוא היצה"ר שנקרא מכשול שהוא שוגג כמו שאמרו חז"ל וקשה תשובתו וע"כ אמר הכתוב בזמן שאליך תשוקתו שעדיין לא נעשה לו כהיתר ומרבה לו

הנאת העבירה אזי יש לך רשות למשול בו תה שאמר שכל משאו ומתנו בך בענין הנאות היצה"ר קודם שנעשה כהיתר הוא שלא ברצון היצה"ר שדרכו להרע ולא להיטב אלא שהוא עושה זה דרך משא ומתן כי אילולי לא מרבה הנאתו לא היה עושה העבירה ע"כ נותן לו זה המעט הנאה לשעתו להרוויח רע הרבה לעתיד ולכך כשנעשה לו כהיתר ויודע שיעשה העבירה למה ירבה הנאתו בחנ' כי אין דרכו להטיב ע"כ אמר בזמן שעושה עמך משא ומתן ומרבה הנאתך תדע שאין אתה בידו להסיתך לולי הנאה כי לולי זאת לא היה מהנה אותך בחנם וכיון שהוא כן תדע כשתגבר עליו תמשול בו ויש לפרש בזה מ"ש דהמע"ה שנאת חמס שנאוני ע"ד שאחז"ל חמסן יהיב דמי והיינו שנותן לאדם הנאת עבירה כדי שימסור בידו לענשו הרי שהנחה זו מחמת שנאתו ובחידושי תורה הארכנו בו וק"ל ועיין מ"ש לקמן דף ס' ע"ב:

שם ת"ר קשה יצה"ר שאפי' יוצרו וכו'. יש לפרש מפני שמצינו במזמור הללו את ה מן השמים דכתיב רוח סערה עושה דברו יש לפרש מה דקאמר עושה דברו שהוא מיותר דרוח סערה קאי על יצה"ר וכן אמר חיוב אשר בסערה ישופיני ואמר שכל הברואי' עושים רצונו ואל תתמה שיצה"ר הוא מתנגד נגד יוצרו ע"ז אמר אל תתמה שאין זה התנגד' שעושה ציוויו כי לכך נוצר ואפ"ה אמר אע"פ שלכך נוצר אפ"ה קראו יוצרו רע מפני שהוא אויב את האדם יותר ומבקש רעתו וע"ז עתיד לידון כמו שנידונין העכו"ם המשעבדי' את ישראל אף על פי שנגזר מן השמים מ"מ הם מתכוונים לרעה כמ"ש שפוך חמתך וגומ' אשר לא ידעוך פי' שאין עושין זה מחמת גזירת השי"ת אלא הם מתכוונים לרעה ויש לפרש מ"ש דהמע"ה בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו ר"ל אף על גב שניתן להם רשות לאכול את בשרי מ"מ שהם צרי ואויבי בזה המה נידוני' וכשלו ונפלו וק"ל:

שם אמר ר' יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו כל היום וכו' ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו כל היום וכו' ענין זה יש לפרש בפשיטות ע"ד מה שכתבנו לעיל בפסוק לפתח חטאת רובץ והוא מ"ש חז"ל עבירה גוררת עבירה דכיון דמחטיאו ונמסר בידו יורד עמו עד לחייו ומתחדש עליו בכל יום להחטיאו יותר בדבר חדש וזהו שאמר הכתוב כי רבה רעות האדם ר"ל שכבר עשאו רע מאוד אפ"ה לא ישקוט ולא ינוח ממנו כל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום להרע אותו ביותר ויש לפרש עוד מ"ש מתחדש במה שפירשנו בחידושי תורה כי יצר לב האדם רע מנעוריו כי היצה"ר בימי נעוריו של אדם הוא נוטה לדברי הבל שאין בו ממש ולאחר שעברו ימי הנעורי' נמאס בעיניו מעשה תיתועי' של ימי נערות ויתחדש עליו יצה"ר אחר רע יותר מן הראשון וזהו שאמר כי יצר

לב האדם רע יותר ממה שהי' בימי נעוריו וכן פי' בירושלמי אם יהיה חטאיכם כשנים וגו' שהוא כפי השני' של אדם שכל מה שיזקין יתחדש בו היצה"ר וכמו שאמרו בזקני ע"ה כל זמן שמזקינין וכו'. וענין אמרו יצרו של אדם מתגבר הוא יצר הצדיקי' שאין שומעין דבריו ומת חזקי' כנגדו הוא מתגבר כל היום כמו שאמרו כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו וכיון שדרך הצדיקים להתגדל בכל יום כמו בזקני ת"ח כל זמן שמזקינין דעתן נוספות עליהן כן היצה"ר מתגדל ומתחזק להחטיאו וכבר פירשנו בזה הפסוק השבעתי אתכם וגומר אם תעירו ואם תעוררו את אהבה עד שתחפץ והא דנקט לשון כפול תעירו ותעוררו היינו שמתגבר עליו להסיתו ומ"ש עד שתחפץ הוא ע"ד שאמרו חז"ל והובא בספר ראשית חכמה שיש ג' מעלות במדות אהבה כמו שמצינו בפ' ותצא דינה בת לאה וגו' מעלה הא' נקראת חשיקה כדכתיב שכם בני חשקה וגו' והב' נקרא דביקות כדכתיב ותדבק נפשו בדינה והמעלה העליונה נקרא חפיצה כמש"ה ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ וגו' והיינו דאמר עד שתחפץ עד שתגיע האהבה למעלה העליונה הנקראת חפץ כמ"ש כי אם בתורת ה' חפצו והטעם בזה כי כל מה שעולה במעלות אהבה יגדל יצרו הרע ויתגבר להסיתו אבל כשמגיע למעלות החפץ הוא במעלות הצדיקי' שיצה"ר נעשה טוב והטעם כי במה שנגדל יצרו ומתגבר והצדיק אינו שומע אליו יגדל שכרו מאוד ומאוד וכיון שיודע יצרו שהגיע כבר למעלה שאינו יכול להדיחו ממנו למה יסיתהו להגדיל שכרו כי אין כוונתו לטובת האדם לכך נעשה טוב שלא להגדיל שכרו וזהו מעלות בכל לבבך בשני יצריך וזהו שאמר אם תעירו ואם תעוררו שלשון תעוררו הוא לשון חזק יותר שמתגבר יצרו בכל עת עד שתחפץ ר"ל שמגיע למדריגות חפץ שאז היה טוב אם יסיתו כיון שבוודאי לא ישמע אליו ועד שמגיע למעלה העליונה ועדיין צריך לתומכו ע"ז אמר וה' לא יעזבנו בידו ויש לפרש בזה הפסוק קוה אל ה' חזק ויאמץ דהול"ל חזק ואמץ יש לפרש דקאי על מ"ש למעלה אל תתנהו בנפש ברי דקאי על היצה"ר שהוא צורר הנפש ומבקש להמיתו ומביא לו ראיות שקרי' להחטיאו וזהו דקאמר קמו בי עדי שקר כדי לחמוס את נפשי וע"ז אמר קוה אל ה' שהקדו' ברוך הוא יעזרוך נגדו וע"ז קאמר חזק ואל תפחד כי יאמץ לבך ר"ל שהיצה"ר יתאמץ כמו שאמרו כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו ומ"ש לבך הוא היצה"ר כמו שאמרו בכל לבבך בשני יצרך ותהי' בטוח כי אף שיתאמץ יושיעך ה' מידו וזהו וקוה אל ה' ומה שאמר ומבקש המיתו היינו להחטיאו שעיקר המיתה הוא בשעת החטא והמיתה שאח"כ הוא לתקן החטא והיינו דקאמר הקדו' ברוך הוא לאדם כי ביום אכלך ממנו מות תמות אף על גב דלא מת באותו היום אלא דהחטא בעצמו נקרא מיתה וזהו שאמרו חז"ל שאם יתגבר עליו יצרו יזכור לו יום

המיתה שיום החטא הוא עיקר יום המית' וזהו שאחז"ל רשעי' בחייה' קרוי' מתי' וכמ"ש בפירו' הפסוק הן בעוונותיכם נמכרתם ר"ל שלא הי' הגלות בשעה שגלו אלא בשעה שעשו את העון אז נמכרו כבר והיינו דקאמר כי צופה עליו להמיתו וקרא ליצה"ר רשע שהוא אחד משמותיו ומספר רשע כמספר יצר רע וק"ל:

בגמרא אלא בתו מי בידו וכו': עיין מ"ש בחידושי כתובת דף נ"ב ע"ב ומשמע מהכא דחיוב על האב להשיא את בתו כמו את בנו והא דנקט כל מצות הבן וכו' היינו מלמדו תורה שאינו אלא בבן ולא בבת אבל להשיאה חייב כדמוכח מקרא אלא דהא דתני שמלמדו אומנות צ"ע אם הוא דוקא בבנו והיה נראה דתלי בהא דקאמר לקמן דילפינן ללמדו אומנות מהיקשא דראה חיי' עם האשה כמ"ש מהרש"א ז"ל דגופא דקרא מיירי באדם עצמו ובבנו ילפינן מהיקשא אם כן אי נימא דאשה דקרא היינו תורה כדאמר לקמן אם כן כיון דפטור באשה ללמדה ה"ה דפטור ללמדה אומנות ואי נימא דאשה ממש קאמר קרא דהיקש אומנות לחיוב נשואין אם כן גם באשה כיון שחייב להשיאה חייב נמי ללמדה אומנות מיהא מסתברא מדקרא אתי ללמד אומנות חיי' אף האשה בכלל דאטו גברא בעי חיי ונשי לא בעי חיי כדאמר לקמן ואף דבעלה חייב במזונתי' מ"מ במה תתפרנס אם תתאלמן או תתגרש וגם תחתיו הי' חייב' במעשה ידי' דאפילו בעשירי' קיי"ל דכופה לעשות בצמר. ועיין בסמוך וק"ל:

שם אמר חזקי' אמר קרא ראה חיים וכו' ואי בתורה וכו' נראה דאי בתורה מיירי קרא י"ל אשר אהבת ע"פ מ"ש הרא"ש ז"ל דהא דאין מברכין בתורה בכל פעם שמפסיק במלאכתו ובמו"מ משום דאינו מסיח דעתו דאפי' אם הוא עוסק במלאכתו מחשבת לבו ותשוקתו לשוב לתורתו וכבר הארכנו בזה בסוף מס' כתובות דהא דכתב ובתורתו יהגה יומם ולילה לא מיירי דווקא במי שתורתו אומנתו דהא כתיב בתרא וכל אשר יעשה יצליח אלמא באדם העושה מיירי אלא דאפי' בשעת מלאכתו הוא מחשב ומשתוקק בתורתו וזה ראה חיים עם האשה אפי' בשעת מלאכה שעושה להחיות את עצמו אפי' הכי יהי' עם התור' מחמת אהבתו אליו ותשוקתו לשוב אליו ובארנו עוד מ"ש הכתוב בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך ר"ל בכל דרכיך דעהו אפי' בשעת מו"מ יהי' מחשבתך בתורתו ולא תאמר שאם לא יהי' כל לבך ומחשבתך על מלאכתך לא יתוקן מלאכתך ומ"מ היטיב ע"ז הבטיח כי אדרבה בזה יישר אורחותיך והיינו דקאמר וכל אשר יעשה יצליח משא"כ כשעוסק בתורה צריך שיהי' לבו רק בתורה לבד כאלו כל מלאכתו עשוי' והיינו דקאמר ראה חיים עם האשה שכשהי' לבו על תורתו בשע' מלאכתו ימצא חיותו שיצליח מלאכתו ויש לפרש עוד מה דקאמר ראה חיים עם האשה שלא יקבע פרנסתו

משכר תורה אלא יעשה עמה מלאכה כמ"ש טוב תורה עם דרך ארץ וכו' לא מיבעי' שכר משנה וגמ' דאסור כדאיתא בנדרים אלא אפי' שכר מקרא דמותר ליטול אפ"ה טוב שלא להתפרנס מזה והוא בכלל מ"ש חז"ל כל הנהנה מדברי תורה ניצול חייו מן העולם ע"כ אמרו בזה ראה חיים עם האשה ויש לפרש מ"ש אשר אהבת כוונתו על שכר מקרא ע"פ מה שהקשה המפרשים בהא דאמר שכפה עליהם הר כגיגית אף שרצו לקבל והקדימו נעשה לנשמע ותירצו שלא רצו לקבל באהבה אלא תורה שבכתב וכפה אותם על תורה שבעל פה והיינו דקרא לתורה שבכתב אשר אהבת. ואי קאי על אשה ממש י"ל הא דקאמר אשר אהבת ע"ד שאמרו חז"ל כדמשלם שערי מכדא נקיט תגרא ואתא והוא המריבה שבין איש לאשתו וז"ש אהבת שבזה יהי' שלום בית ע"ד יש לפרש ע"ד שאמרו חז"ל שאשה חייבת במלאכה ותקנו מעשה ידיה תחת מזונותי' משום איבה וזה הא דקאמר ראה חיים עם האשה ר"ל שהוא עם אשתו יעשה מלאכה בשביל חיותם כמ"ש חז"ל פסחים דף נון ע"ב המצפה לשכר אשתו אינו רואה סי' ברכה וכיון דאמרי' בגמרא שתיקנו מעשה ידי' לבעלה משום איבה שלא תהי' קטטה ביניהם היינו דקאמר אשר אהבת וק"ל:

שם וכן בדין כו'. לכאורה יפלא דוודאי חלק גבוה שבאדם יותר מעולה מחלק אביו ואמו שהרי הם הולכים ונפסדים כאומר וישוב אל עפר ורוח תשוב אל אלקים וכבר פירשנו בזה מ"ש כי אבי ואמי עזבוני וה' יאספני וגו' כי חלק האב ואם הנעזב מהם ולא ישוב אליהם משא"כ בחלק הגבוה שחוזר ונאסף אל ה' ותשוב אליו והיינו דאמרינן בב"ק דף כ"ה גבי ואבי' ירק ירק בפני' ק"ו לשכינה י"ד יום ותו דהא באמת כבוד שמים יותר כדאמרינן יכול אמר לו אביו תטמא ואל תשוב אבידה וכו' ונראה דהכא לאו לענין דינא קאמר אלא לענין עונש ואזהרה והיינו דאמר נאמר במקלל אביו ואמו מות ימות שדינו בסקילה אף דבמכה אביו ואמו אינו אלא בחנק היינו להשותו למברך השם בעונש אחד והיינו דקאמר אבל בהכא' וודאי א"א להשוותו לכך היקל בעונשו ונרא' דהא דלא הזכירה התורה כבד את ה' היינו משום דנלמד בק"ו כמ"ש ואבי' ירוק וכו' ק"ו לשכינה י"ד יום: אלא די לבא מן הדין להיות כנדון וכיון דכוונת התורה להשוות כבודם לכבודו ממילא כיון דאיכא ק"ו ודיו לבא מן הדין וכו': ממילא שוין הם והא דהוצרכו עונש במברך השם אע"ג דאיכא ק"ו היינו משום דאין מזהירין ועונשין מן הדין ובזה מובן מה שפירש"י בד"ה וכן בדין שיוקשו לכיבוד ומורא וכו' ולא הזכיר שהוקשו לעונש משום דלעני עונש לא שייך לומר וכן בדין דהא קי"ל דאין עונשין מן הדין והא דאיצטרך במורא את ה' אלקיך תירא אע"ג דאיכא ק"ו והיינו משום דאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו

ויהא מורא שמים עליכ' כמורא בשר ודם תדע כשאדם עובר עבירה אומר מי רואני והטעם מפני שהבשר ודם נגלה לעין בשר ודם משא"כ הקב"ה שהוא אל מסתתר ע"כ אף שגדולתו נשגבה מאוד מ"מ אמר הלואי שיהי' יראתו כבשר ודם וזה שהשוה אותם הכתוב ובזה מובן מ"ש בברייתא בזמן שאדם מכבד את אביו ואמו כו' אמר הקב"ה מעלה אני עליכם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני ור"ל שמעלה עליו הכתוב כאלו הי' הקב"ה דר ביניהם ושהי' כבודו נגלה לעין כל דאז בוודאי יהי' מורא שמים עליכם ובזה אתי שפיר הא דסמיך ליה הא דאמר ר' יצחק כל העובר עבירה בסתר וכו' וע"ז אמר דוד המלך ע"ה שויתי ה' לנגדי תמיד היא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ושתהא האמונה גדולה כ"כ כאלו דר ביניהם וזה שאמר הקב"ה למשה מי יתן והי' לבבם זה כל הימי' והיינו בשעת מתן תורה שנגלה עליהם הקב"ה הי' יראתם גדולה כדכתיב ויחרד כל העם אשר במחנה אבל אחר זה נפלו ממדריגתם זולת משה לבדו כמ"ש בפסוק מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו דקאי על משה דמשעלה אל ה' עומד במעלתו אף לאחר ירידתו מהר וזה שאמר מי יקום שעמד וקם לעולם במעלתו מקום קדשו ויש לפרש מה שאמר מימיני בל אמוט ר"ל ע"ש נתינת התורה שניתנה בימין ר"ל שלא אמוט ממעלה שהיתה נשמתו בשעת מ"ת עי"ל מימיני רומז לקץ הימי' דכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו דאז בוודאי יהי' מורא ביותר ויתקיים לעולם והיינו דקאמר מימיני דהיינו בזמן קץ הימי' לא אמוט עוד ממעלה זו ובזה מובן מה שאמר לקמן בפ' יודוך ה' כל מלכי ארץ וגו' וסיים הפסוק וישירו בדרכי ה' כי גדול כבוד ה' כי רם ה' ושפל יראה ר"ל כששמעו שהשו' הקב"ה כבודו לכבוד בשר ודם אמרו אף כי גדול כבוד ה' ולא שייך להשוותו אלא מפני כי רם ה' ושפל יראה ר"ל כי מפני שהוא נעלם מחמת רוממותו ודבר שהות שפל יראה לעינים ע"כ יצדק בהם ההשוואה והיינו דקאמר קרא יודוך ה' כל מלכי ארץ וצא אמר על ישראל בעצמו משום דלישראל בעצמו נגלה כבוד ה' בשעת מתן תורה כשאמר אנכי ה' אלהיך וא"כ בוודאי הי' מורא שמים יותר אבל גבי אומות שייך שפיר ההשוואה וק"ל:

שם תני' ר' אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר וכו' י"ל הא דמייתי הכא הך ברייתא דרבי משום דהמהרש"א ז"ל הקשה דילמא להכי הקדים גבי כיבוד אב לאשמועינן הא דאמר לקמן דאם אביו אמר השקיני ואמו אמרה השקיני דאב קודם לאם ותירץ דעיקר הקושי' מדשני רחמנא גבי מורא דהקדים אם לאב אך נראה לע"ד דאין תירוץ זה מספיק דהא אמר לקמן הטעם משום דהוא ואמו חייבין בכבוד אביו ונראה דזה דוקא גבי כיבוד אבל גבי מורא דאמר לקמן איזהו מורא לא ישב במקומו וכו' בכל הני לא מצינו גבי אשה

מורא בעלה ולא שייך בזה שהוא ואמו צריכין לירא מאביו ואף לפמ"ש לקמן דבכלל מורא שלא יסתור את דבריו אפי' בדבר שאין הנאה לאביו מכל מקום גם זה לא מצינו באשה שתהא מחוייבת לציית אותו בדבר שאין נוגע להנאתו בשימושה דאף שאמרו בנדרי' אין לך אשה כשירה בנשים אלא שעושה רצון בעלה אבל חיובא ליכא א"כ בענין המורא שניהם שווין ושפיר הוי מצי למימר דהיינו דשני קרא בכיבוד ובמורא לאשמועינן דבכיבוד אב קודם ובמורא שניהם שווין ותו דאם נימא דהקושי' הוא אינו אלא מדשני קרא גבי מורא לא הוי צריך לומר אלא משום דדרך אדם לירא יותר מאביו ולא הוצרך רבי ליתן טעם גבי כיבוד אלא העיקר נראה דהא דאמר שהוא ואמו חייבין בכבוד אביו הוא נלמד מדהוקש כבודם לכבוד המקום ואפ"ה אמרה התורה איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' שאם צוה לו אביו והוא דבר עבירה לא ישמע משום דהוא ואביו חייבין בכבוד השי"ת ומהאי טעמא גופא כבוד אביו קודם לכבוד אמו ושפיר דייק רבי דלא הוצרך משום זה קרא להקדים דממילא הוי ילפינן מהא דכבוד המקום קודם לכל דכתיב ביה אני ה' והיינו דמייתי הכא הך דרבי בתר דמייתי דהוקש כבודם לכבוד המקום וק"ל:

דף לא.

כל העובר עבירה בסתר וכו'. לקמן דף מ' אמר כל שלא חס על כבוד קונו נוח לו שלא בא לעולם ומפרש רב יוסף זה העובר עבירה בסתר. ונראה דטעם אחד יש להם מפני שכל בריא' העולם היה בשביל ישראל להשכין שכינתו בתחתונים כדאיתא במדרשות רבות וכיון שזה דוחק רגלי השכינה וזה היפך כוונת הבריא' ונוח לו שלא בא לעולם ויש לפרש נמי ע"פ מ"ש מהרש"א ז"ל בהא דנימנו ורבו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא היינו שמנו את הלאווין והם יותר מן העשין אלא שהקב"ה מצטרף מחשבה טובה למעשה נמצא שהמצות מרובין על העוונות אבל זה שעובר עבירה בסתר אינו מורא שמים עליו וכ"ש שאין מחשבותיו לשמים כיון שהמחשבה הוא בסתר והוא אינו עושה טוב אלא מפני מורא בשר ודם אם כן ממילא דעוונותיו מרובין מזכיותיו ונוח לו שלא נברא:

שם אמר ר"י בן לוי אסור לאדם וכו' פירש"י נראה כדוחק רגלי השכינה עניני במה שאמרו חז"ל בפסוק עקב עניה יראת ה' מה שעשתה ענוה עקב עשתה חכמה ראש שנאמר ראשית חכמה יראת ה' והוא השכינה השורה למעלה מראשו של אדם היא ענוותנותו של הקב"ה שהשכין שכינתו על ראשי עם קודש ושורה על מדת החכמה כמו שאמרו חז"ל אין השכינה שורה אלא על חכם ולכך ראוי לאדם לכפוף ראשו מאימת השכינה כמו שמצינו במלאכי' שראשיהם כפופי' מאימת השכינה אבל אם הי' הולך

בקומה זקופה א"א למדת ענוותנותו של הקדו' ברוך הוא לדור בעולם אחד במקום גאיתו של אדם וזהו שאמרו חז"ל כל המתגאה אמר הקדוש ברוך הוא אין אני והוא יכולין לדור בעולם אחד ומסתלק שכינתו שהוא מדת ענוה ממנו וזהו שפי' התרגום כי גאה גאה דמתגאה על גוותני' ולא עוד אלא שגם מדת החכמה שהענוה שור' בה מסתלק ממנו כמו שאמרו חז"ל כל המתגאה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכיון שעקב הענוה הוא יראת ה' ומתקיי' בזה רגלי השכינה ראוי לכסות ראשו כדאמרינן בעלמא כסי' רישך כי היכא דלהווי אימת' דמרך והיינו דסמוך ליה דלא מסגי בגילוי ראש ובזה יש להבין דברי הש"ע בא"ח סי' ה' במעלות הצדיקי' שמקיימי' שויתי ה' לנגדי תמיד כי אין ישיבת האדם ותנועותיו כשהוא לבדו בביתו כישיבתו ותנועותיו לפני אל מלך גדול ונורא וכ' ולכאורה אין המשל מספיק כי חף שיפחד לב האדם לבוא לבית המלך מ"מ כשהוא רגיל עמו ומקורב אליו מתמעט פחדו ויראתו מחמת רגילתו עמו. אמנם הענין הוא כי השי"ת אין סוף לגדולתו וכל מה שיתקרב האדם אליו ומקבל מורא שמים מתקרב אליו בכל עת יותר נמצא מגיע אליו אור חדש בכל עת יותר ובכל יום הוא מתקרב אל המלך יותר נמצא בכל פעם הוי כמו בתחילה וזהו שויתי ה' לנגדי תמיד שבכל עת מגיע הפחד והמורא מן האור המתגלה חליו וק"ל:

בגמ' שאל בן אלמנה אחת וכו' הטל להם מי' בספל וקעקע להם כתרנגולין וכו' לכאורה קשה דהא קיי"ל בכתובת דף כ"ח ובש"ע א"ע סי' קי"ט דגרושה לא תדור עמו בחצר אפי' אם בניהם עמהם א"כ לא משכחת שאביו ואמו יאמרו בפעם אחת השקיני מים וכ"ש מה דאמר ר' יהושע שיתן להם מים בספל אחד דהא דאפי' באשתו נדה דמותר להתייחד עמו אפ"ה אסורה לשתות עמו בכוס א' כיון דמכרת ברמיזותיו א"כ כ"ש אם יגרש אשתו מן הנשואין שצריך הרחקה טפי אפי' מאותו חצר שאסורה לשתות עמו בכוס אחד מיהו לפי גירסת הרי"ף בכתובת דף כ"ח אין איסור לדור עמה במבוי אחד אלא בכהן דאסורה עליו ואפשר לומר דמזה הטעם לא שאל לרבי אליעזר נתגרשה מהו משום דרבי אליעזר ס"ל כב"ש דלא יגרש אדם אשתו אלא אם כן מצא ערות דבר וכך כתבו התוספות בהדי' בסוטה דף ג' דרבי אלעזר סבירא ליה כב"ש בהא ואם כן כל גרושה אסורה עליו וצריכה שתרחוק דירתו מאותו מבוי ושאל מר' יהושיע דסבירא לי' שם דיכול לגרשה אפי' הקדיח' תבשילו אך לפמ"ש הפוסקי' דאף במקום שמותרת אליו מ"מ אסורה לדור עמו בחצר קשה ונראה דבאמת היינו דהשיבו ר' יהושע דניכר מבין ריסי עינך שאין שאלתך אלא אם יזדמן דין זה לפניך ובאמת אין זה בנמצא ואמר דרך שחוק כפרש"י ז"ל א"כ כיון ששרוין בבית א' עוד יוסיף לקרבם יחד לשתות מכוס א'

והיינו דקאמר וקעקע להם כתרנגולין ע"ד שאמרו שלא יהא ת"ח מציין אצל נשותיהן כתרנגולין ור"ל שהקירוב הזה הוא גורם יותר שיהי' אצלו מצוי כתרנגולין וק"ל:

שם בשעה שאמר אנכי ולא יהיה לך וכו'. כבר כתבנו למעלה בזה וע"ד הפשוט יש לפרש על פי מ"ש חז"ל בסוף מנחות על פסוק גדול שמי בגוי' דקרו אלהא דאלהא ע"ש ועניני מפני שמלכי מזרח ומערב משתחווין לשמש ולירח ולכל צבא השמים אף שמאמינים במעשה בראשית שכולם נבראו ע"י מעשה ידי הקב"ה ולכך קרו לי' אלהא דאלהא ולכך כששמעו שצוה הקב"ה על כיבוד אב ואם מפני שנברא על ידם הודו כולם בכבוד השי"ת שכל צבא השמים נבראו על ידו. וכמו כן סברו מלכי ארץ שהמלוכה הוא שלהם משא"כ במלכי ישראל מכירים שאין המלוכה שלהם וכמו שיבואר לקמן דלכך מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול מפני שאין הכבוד שלו אלא של הש"י אבל מלכי עכו"ם היו טועי' שהמלוכה הוא שלהם ואין הש"י משגיח עליהם ולכך אמר יודוך ה' כל מלכי ארץ כששמעו שחלק הש"י כבוד לאב ואם. ובזה יש לפרש המשך הפסוק כי רם ה' ושפל יראה וגומר מפני שאמרו חכמינו זכרונם לברכה בפסוק פן תשא עיניך השמימה וגומר אשר חלק ה' אלקיך לכל העמים כדי להטעותם וענין הטעות דקרו ליה אלהא דאלהא בחשבם שהשם יתברך לגודל רוממותו אין כבודו להסתכל במעשה תחתונים אך האמת הוא שאנו מאמיני' שהשי"ת לכל נוצר יורה גדולתו ומלכותו כמו שאמר דהע"ה מי כה' אלקינו המגביה לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ והטעם כיון שאין סוף לרוממותו לא יתכן להעריך נגדו גדול וקטן והוא משוה גדול וקטן וזהו שאמר הכתוב אל מי תדמיוני ואשווה יאמר קדוש שכל מה שנעריך ונדמה הן דבר גדול מאוד הן קטן נגד גדולתו הכל שוה כי בדבר שיש לו גבול יכול למצוא בו חלק מאה וחלק אלף וכיוצ' בו אבל גבי א"ס ית"ש אין הפרש בין קטן וגדול כי הוא קדוש ומובדל מן הכל לאין סוף וזהו שאמר המשפילי לראות בשמים ובארץ שאין הבדל נגדו בין שמים לרום מלעומק הארץ והכל כאין נגדו יתברך וזהו שאמר הכתוב יודוך ה' כל מלכי ארץ וגו' כמו שאמרו חז"ל שקרי לי' אלהא דאלהא שהודו שראוי לכבדו מצד שהוא אבי כל הנבראים אלא שטעותם הוא כי ישורו בדרכי ה' כי גדול כבוד ה' וסוברים כי לפי גדולתו אין כבודו לראות בתחתונים אבל האמת אין כן כי רם ה' ושפל יראה שהכל שוה נגדו רם ושפל כולם כאין נגדו והוא שמשגיח בכל נוצר ונותן שכר למכירין גדולתו ונכנעים לעבודתו ומעניש לגבוה בדעתם וז"ש וגבוה ממרחק יידע וק"ל:

שם שאלו את ר' אליעזר עד היכן וכו' והיה מפתח מונח תחת מראשותיו וכו'. ולכאורה ק' דמשמע דהתשובה הי' שהדין לעשות כן ולקמן משמע גבי שאלו את ר"א עד היכן

כיבוד אב ואם עד כדי שיטול ארנקי וכו'. ומפורש דוקא ארנקי של אביו והכא משמע שהיה האבנים טובות של דמה עצמו מדקאמר שנולד לו בעדרו וכו' וקאמר שיתנו לו אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא וצ"ל דאפילו הכי כיון שעל ידי זה יצער את אביו אסור לעשות מעשה לצער את אביו אפילו אם יפסיד את כל אשר לו ולא אמרו דאבידתי קודמות אף שהוא צער לאביו כיון שהוא בשב ואל תעשה אבל לעשות מעשה אסור לכולי עלמא: ונראה הטעם משום דכתבו תוספות לקמן דף ל"ב ד"ה ר' יהודא אומר משל בן דאיכא למילף מאבידת חבירו מק"ו דאבידתו קודמת לאבידת חבירו ואבידת חבירו קודמת לכיבוד ע"ש מיהא היינו דוקא בשב ואל תעשה אבל בקום ועשה ליכא ק"ו די"ל דיו כמ"ש תוספות ביבמות דף זי"ן בד"ה מה עבודה. וכך כתב הרמב"ם ז"ל וש"ע דאפי' בזורק כיסו של בנו לים אסור לצערו ולהכלים אותו וכמו שיבואר לקמן שיטתו ומיהו י"ל דלפי מה שפירש רש"י ז"ל שהי' יכול להשתכר בו ששים ריבוא דינרי זהב י"ל שלא הפסיד כלום מן הקרן אלא דמניעות הריווח לא מיקרי הפסד אפי' למ"ד משל אב. וכן כתב הריטב"א ז"ל ומדמה לסחורות בחול המועד אך לפי מה דאיתא בש"ע דדבר שאינו מצוי כגון שיירות באות בחוה"מ מותר להשתכר אם כן בכה"ג שהוצרכו לאפוד דהוי דבר שאינו מצוי כלל משמע דהוי דבר האבוד וצ"ל כנ"ל וכ"ש לפמ"ש המהרש"א ז"ל באופן שני דמה שאמר אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אב היינו מן הקרן ע"כ צ"ל כמ"ש ועיין עוד מ"ש לקמן בזה בתוספות ד"ה משל בן להכריח יותר. ודו"ק:

בתוס' ד"ה גדול מצווה ועושה וכו' נראה דהיינו טעמא וכו'. ובע"ז והובא בעין יעקב כתבו הטעם משום דהמצווה יש בידו שכר ציוי ושכר עשיות המצוה ועוד כי יצה"ר מתגבר על המצוו' להחטיאו ע"ש ונראה דבטעמא קמא אתי שפיר הא דקאמר שם בע"ז ראה ויתר גוי' כיון שרא' הקדוש ברוך הוא ז' מצות שאינו מקיימי' התיר להם ומקשה איתגורי איתגר ומשני שאפילו עושים אינם מקבלים שכר אלא כמי שאינו מצווה ועושה והקשה המהרש"א ז"ל שם אם כן אמאי נידוני' כיון שוויתר להם ונראה דלפמ"ש התוספות דיש שני מתנות שכר האחד מתן שכר על קבלת המצות ואחד על העשי' והיינו דאמרו ישראל בשעת קבלת התור' נעשה ונשמע הא' על העשי' ואחד על הקבלה וכן מפורש בתורה כמה פעמים ושמעת ועשית וכן מצינו שם בריש ע"ז שעתיד הקדוש ברוך הוא לענוש את האומות על שלא רצו לקבל את התורה והיינו כמו שיש לישראל שכר על הקבלה כמו כן יש עונש להאומות על שלא קיבלו וכן מוכח בהדי' מהא דקאמר בריש פ' ב' דביצה דף ט"ו דמקשי אהא דאמר שם שנתן הקדוש ברוך הוא שבת בצנעה אי הכי לא לענשו גוי' עליהם והקשה המהרש"א ז"ל דהא אדרבא אמרינ' נכרי ששבת

חייב מיתה ובאמת רש"י ז"ל ישב שם בפירושו דהא אשכחן שחזר הקדוש ברוך הוא להענישם על התורה ועל המצות דכתיב וזרח משעיר למו והופיע מהר פארן וכתיב אלוה מתימן יבא ע"ש ר"ל דאף שאסורין לשבות מ"מ הם נענשים על שלא קיבלו את השבת וכן הוא בכל התורה ואם כן אף שויתר להם ואינם נענשי' על המעשי' מ"מ עיקר העונש על שהוצרך לוותר להם קבלת זי"ן מצות והוא ק"ו דהשתא על מה שלא רצו לקבל את התורה נענשים וכ"ש שנענשי' על מה שקיבלו והוצרך לוותר להם ועיין מ"ש לקמן ומ"ש עוד כיון שמצווה יצרו מתגבר עליו שניהם דברי אלקי' חיים שהרי המלאכים אינ' מקבלין שכר מפני שאין להם יצה"ר וכמו שהשיב משה רבינו ע"ה להם כשאמרו תנה הודך על השמים כלום יש לכם יצה"ר ונ"ל שזהו הטעם שאמרו חז"ל ביבמות דף כ"א שצריך לעשות משמרת למשמרת דהיינו שיש בזה תועלת נגד היצה"ר שכשהוא מוסיף לעשות גדר בדבר המותר דכיון שאינו מצווה ע"ז אין היצה"ר מתגבר על זה כמ"ש התוס' דבדבר שאינו מצווה אין היצה"ר מתגבר וכיון ששומר את הגדר כ"ש ששומר את גוף העביר' וק"ל:

בתו' ד"ה דלא מפקידנא ועבידנא וכו' מכאן מדקדק ר"ת וכו'. לכאור' קשה הא משמע דר' יוסף היה מסופק אי הלכה כרבי יהודא אי לא אם כן מסתמא לא היה מברך את הברכות דהא קיימא לן ספק ברכות להקל משום איסור לא תשא אם כן מה יפסיד אם אמר לו הלכה כרבי יהודא הא בל"ז לא היה מברך ולכאורה הי' נראה לפרש לפמ"ש התוספות בעירובין דף צ"ו בד"ה דילמא סבר לה וכו' אין ראי' לאשה דקטן אתי' וכו' ואינו מוזהר על לא תשא ע"ש אם כן קשה לכאור' על ר"ת דאין ראי' נמי לאשה מסומא דמשמע דלרבי יהודא פטור אפי' ממצות ל"ת כדיליף בבבא קמא דף פ"ז מאלה העדות והחוקים והמשפטים וכיון שאינו מוזהר על לא תעשה לא שייך ביה לא תשא וצ"ל דקושייתו הוא דכיון דאינו מצווה על המצוה למה יקבל עליו מצות עשה שהוא בקום ועשה ולא יקבל מצות לא תשא שהוא בשב ואל תעשה ולא דמי לקטן דהתם הוא משום חינוך ואמרינן בנזיר דף כ"ע ע"א דאתי חינוך דרבנן ודחי הקפה דרבנן. תדע שהרי אביו מחנכו בברכות ולא אמרינן דהא אסור להאכיל נבילות לקטן בידים כדילפינן מדכתיב אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים ואם כן איך יצוה לו האב לעבור על לא תשא אלא דחינוך קטן שאני כמ"ש התוספות שם אם כן אין כאן קושי' דהאיך היה מברך מספק דוודאי דמספק שהוא חייב היה טוב לו לבחור בזה ולברך כיון דממ"נ אם הוא פטור אין כאן איסור לא תשא ושפיר הוקשו דמ"ד הלכה מפסיד הברכות. עוד הי' אפשר לומר דהא קשה לר"ת למה מפסיד הברכות הא יכול לשמוע הברכות מפי אחר שעושה

המצוה ולענות אמן כדקיי"ל עשרה שעושין מצוה אחד מברך לכולן וצריך לומר דסבירא ליה לר"ת דאם נימא דאינו יכול לקבל עליו על עצמו חיוב הברכות שיברך אינו מועיל מה שישמע מחבירו כיון דלא שייך בי' וציונו ואין תועלת בשמיעה כלום אם כן י"ל דקודם ששמע דהלכה כר' יהודא אף שהי' מסתפק הי' שומע מפי אחרי' ושפיר מקשה ר"ת דהאיך שמח. ויותר נראה דא"ש טפי לפמ"ש הריטב"א ז"ל דוודאי היה פשיטא ליה לרב יוסף דהלכה כרבנן דהוי רבי' והא דאמר בלשון מ"ד אין הלכה היינו דלפי מה שאמר בתחילה מ"ד הלכה וכו' היפוך זה הלשון ואמר מ"ד אין הלכה אם כן מסתמא הי' מברך ושפיר דקדק ר"ת אלא נראה לי דלולי דבריו ז"ל יש לדחות דאכתי יש לומר דאיכא איסור משום לא תשא דאף דסברת ר"ת נכונה דשייך לשון וציוונו על כלל ישראל שנצטווה בזו המצוה אבל י"ל דלפמ"ש לעיל בשם התוספות בטעם דגדול מצווה ועושה משום דבכל מצוה יש בה מצות הקבלה ומצות העשי' וכמ"ש דא' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע אם כן י"ל דכל הברכות נתקנה על הקבלה לבד כמשמעות הלשון אשר קידשנו במצוותיו וציוונו והיינו דתקנו כל הברכות עובר לעשייתן מפני שהקבלה קדמה לעשי' אם כן מי שאינו מצווה אין שייך ברכה לקבלה ואיכא ביה איסור' משום לא תשא וכל זה לבתר דשמע רב יוסף גדול מצווה ועושה מטעם מצות הקבלה כמ"ש התוספות אבל בתחילה דהוי סבר גדול שאינו מצווה דע"כ הוי ס"ד דהברכה לעשי' ולא על הקבלה דהא מה שאינו מצווה גדול יותר ושפיר הי' שמח דיכול לברך את הברכות משא"כ למסקנא באמת י"ל דתקנו הברכות על הקבלה ולכך שחת שאין הלכי כרבי יהודא שיכול לברך את הברכות ודו"ק: והריטב"א ז"ל הביא בשם הירושלמי שהקשו על הא דאמר רבי יהודא מי שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע תיפוק לי' דהא סבירא ליה לרבי יהודא דסומא פטור מכל המצות וכל שאינו מחוייב בדבר אינו יכול להוציא אחרי' ומשני דנפקא מיני' במי שהוא בבית אפל והקשה הריטב"א ז"ל ע"ז דהא טעמא דרבנן הוא משום שנהנה מן המאורות ע"י אחרי' וזה לא שיי' במי שיושב בבית אפל ונראה דפירוש הירושלמי אינו שנולד בבית אפל ולא יצא משם עד שהגדיל אלא הפי' הוא דנ"מ למי שהוא סומא ואח"כ נתפתח בבית אפל דבזה שפיר שיי' טעמא דרבנן וכיון שהי' נהנה ע"י אחרים מן האור בתחילה אף שהוא עתה בבית אפל שפיר יכול לברך כמו שאר אדם שמברך אפי' כשהוא בבית אפל משום שכבר נהנה מן המאורות ורבי יהודא דלא חשיב זה הנאה על ידי אחרים כיון שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע אף שכבר נתפתח וחייב במצות וק"ל:

שם איסתייע מילתא ודרש מזמור לאסף יש לפרש משום דהוי קשי' ליה מה שביטל תורה משום כבוד אביו הא אמרינן בסוף מגילה גדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם כדיליף התם מיעקב שלא נענש על ששימש י"ד שנה בבית עבר אלא שיש לחלק בין כיבוד למורא כמ"ש לעיל דהא דאמר איזהו כיבוד מאכילו ומשקהו היינו דוקא כשלא צוה לו אביו אבל אם אמר לו השקיני זה הוי בכלל מורא דאמר שם דלא יעבור על דבריו ויש לומר דדוקא ביעקב שהי' רק מצות כיבוד לחוד שלא הי' אצל אביו כדי לכבדו בזה אמרו דת"ת עדיף מיני' אבל אם אמר לו אביו השקיני מים י"ל דמורא עדיפא מת"ת וראי' לזה מצאתי בריטב"א לקמן ל"ד ע"ב בהא דאמר שם במצות עשה שאין הזמן גרמא ילפינן ממורא ומקשה הש"ס ונילוף מת"ת וכו'. והקשה הריטב"א ז"ל דמאי מקשה הש"ס דהא לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ותירץ דליכא למילף שאר מצות עשה ממורא משום דמורא עדיפא מדאיצטרך קרא בריש פ' קמא דיבמות יכול אמר לו אביו שיחלל שבת ישמע לו ת"ל איש אביו תיראו ואת שבתותי תשמורו ואף על גב דשבת הוי נמי עשה ש"מ דעשה דמורא חשיבא טפי משאר עשה ולכך פריך ונילוף מת"ת. ולכאור' ק' דהא ת"ת עדיפא מכיבוד אב ואם ע"כ צ"ל דמורא שאני דעדיפא מת"ת והיינו דאמר התם מאי לאו דאמר ליה שחוט לי ומבשל לי דלעבור על דבריו הוא בכלל מורא כמו שיבואר לקמן וכן צ"ל בהא דאיתא שם ביבמות בברייתא יכול יהא בנין בהמק"ד דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תראו דהא דס"ד דדוחה שבת היינו מורא מקדש דהא אמרינן בסוף פ' קמא דמגילה גדול ת"ת יותר מבנין בית המקדש דכל זמן שברוך בן נרי' קיים לא הניחו עזרא ועלה והאיך ס"ד שידחה את השבת וע"כ צ"ל דמורא מקדש שאני ובהא מתרצי מה שהקשו המפורשים דל"ל קרא דאינו דוחה תיפוק ליה דנילוף מבנין המשכן דלא דחי שבת כדפי' רש"י ז"ל בתחילת פרשת ויקהל ולפמ"ש דאיצטרך קרא למורא מקדש ומוכח מזה דמורא מקדש עדיפא מת"ת כמ"ש הריטב"א ז"ל גבי מורא אב ולפ"ז ממילא מוכח דמורא מקדש עדיפא טפי מהצלות נפשות מדאמרינן בפ"ק דמגילה גדול ת"ת יותר מהצלות נפשות ויליף שם ממרדכי אף על גב דהוי שם הצלות נפשות של כל ישראל וכיון דמורא מקדש עדיפא מת"ת כ"ש דעדיפא מהצלות נפשות ישראל ואמרינן שם בריש יבמות איזהו מורא מקדש שלא יכנס אדם להר הבית בסנדלו ובאפונדתו ומזה נראה בעליל חביבות השם יתברך נפשות ישראל שהרי חילל מורא מקדשו כדכתיב באו גוי' בנחלתך טמאו את היכל קדשיך בשביל הצלות נפשות ישראל כפי' רש"י ז"ל וע"ז אמר אסף מזמור והיינו דאיסתייע מילתא משום דהבין דמורא אב עדיפא מת"ת מדאיצטרך קראי שלא ידחה כאו"א את השבת ומזה הבין מדאיצטרך קרא

גבי מורא מקדש שלא ידחה שבת ע"כ דעדיפא מת"ת מכ"ש דעדיפא מהצלת נפשות והבין בזה חסדי השם יתברך ואמר מזמור ודו"ק:

שם דכיון דבעל תורה הוא חלש דעתי' וכו' נראה דהטעם הוא שאמר לקמן דאף על גב דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול מ"מ צריך לעשות לו הידור קצת ומייתי עובדא דרבא ורב פפא דקפדי ע"ז והטעם יתבאר לקמן:

שם אינו יודע וכו'. נראה הא דלא פשיט מהא דאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם לך לך מארצך וגו' הרי שציוה הקדוש ברוך הוא לך לא"י ולהניח כיבוד אב נראה דאברהם שאני שהי' דינו כגר שנתגייר וכדאמרינן ביבמות דף כ"ב בעושה מעשה עמך ואף דפי' רש"י ז"ל שתרח עשה תשובה מ"מ היה עובד בשיתוף וזה מיקרי תשובה דבן נח אינו מצווה על השיתוף כדמשמע מדכתיב גבי לבן אלקי אברהם אלהי נחור ואלהי אביהם וגו'. ופי' רש"י ז"ל אלקי אברהם קודש ואלקי אביהם חול והיינו שהי' עובדי' בשיתוף והיינו דקאמר במדרש לך אני פוטר ולא לאחר דקאי על נחור שלא יקח את נחור כיון שגם הוא עובד בשיתוף אינו ראוי לעזוב את אביו ויש להביא ראי' להיפך מיעקב מדכתיב וישמע יעקב אל אביו וילך פדנה ארם ומשמעות הכתוב דאף שהלך לח"ל מ"מ כיון שאביו צווהו בכך רשאי ומשמע דהסכי' עמו הקדוש ברוך הוא שאמר לו והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה הזאת ומיהו י"ל דשניהם שקולין ובאמת לא היה מחוייב יעקב לצאת אלא כיון ששקולין נתרצה בזה והראי' לזה מדהי' מתירא יעקב עד שהבטיחו הקדוש ברוך הוא (שאמר לו והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשיבותיך אל האדמה הזאת) לשמרו ולהשיבו אעפ"י ששלוחי מצוה אינו ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן והוא היה הולך במצות אביו כנ"ל אלא כיון דהיה הברירה בידו מפני שכנגד מצוה זו מבטל מצות ישיבת ארץ ישראל הוצרך להבטחות הקדוש ברוך הוא והיינו דאמר לו ר' יוחנן בתחילה אינו יודע ר"ל ששקולין הם והברירה בידך ואח"כ אמר נתרצת ר"ל כיון שאתה רוצה בזה הרשות בידך אלא כיון שהוא רשות ואינו שליח מצוה צריך ברכה ולכך אמר לו המקום יחזירך לשלם כמו שכתבנו לעיל גבי יעקב שהוצרך לברכות הקב"ה מטעם זה ונראה עוד דבזה נכון הוא דלא הוכיח הש"ס לעיל דכיבוד אב קודם לכיבוד אמו ממה שנענש יעקב על מה ששהה בבית לבן משום שלא היה הציווי אלא לילך לשם אבל לא להתעכב לשם ואף דאיתא במדרש בפסוק הבה את אשתי כי מלאו ימי וגו' ימי' שפסק לי אמי הרי דהי' שם בציווי אמו מ"מ כיון דאביו לא ציוה כן נענש עליו הרי דכיבוד אביו קודם ולפמ"ש אתי שפיר משום דאפי' שקולין הם ממילא היה נענש על ישיבת חוץ לארץ. ונראה דהא דאמרו מותר לצאת

מא"י לח"ל כדי ללמוד תורה הוכיח מזה דכיון דאמר בסוף פ' קמא דמגילה גדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם אם כן כיון דמוכח מיעקב דמותר לצאת לח"ל משום כבוד אב ק ואם כ"ש דמותר לילך לת"ת ודו"ק:

בגמרא תנו רבנן חכם משנה שם אביו וכו': כתב הרמב"ם וש"ע בי"ד סימן ר"מ ס' ב' דאם הי' שם אחרים כשם אביו והוא שם פלאי אסור להזכיר בשמם. ויש לפרש בזה מ"ש בשופטי' י"ג למה זה תשאל לשמי והוא פלאי וגו' דמלאך זה הי' שר העולם וכתבו התוספות בסוף פ' קמא דיבמות שהוא מט"ט ששמו כשם רבו כדאיתא בחגיגה וכיון שהוא שם פלאי אין להזכירו וגם יש לפרש כפשטא דגם שם מלאך אסור להזכיר אלא אם הוא שם המורגל בשמות בני אדם אבל אם הוא שם פלאי אין להזכירו:

שם ת"ר איזהו מורא וכו' ולא סותר את דבריו כו' נראה דכל דבר שמצווה לו אביו אף בדבר שאין לאביו שום הנאה ממנו שאינו בכלל כיבוד אפ"ה אם אין לבן שום הפסד ממנו זהו בכלל מורא שאם לא ישמע לו הוי כסותר את דבריו ועיין ביו"ד סוף סימן ר"מ בהג"ה אם האב מוחה בבן לישא איזה אשה שיחפוץ בה הבן אין צריך לשמוע לו ע"ש משמע דלדברים אחרים אעפ"י שאין לאב הנאה ממנו צריך לשמוע לו: ונראה דמוכח כן מהא דאמר לעיל א"כ מה ת"ל איש וכו' מפני שאשה רשות בעלה עלי' וכיון דקרא מיירי במורא מאי שייך רשות בעלה עלי' בכל הני דחשיב גבי מורא אין בזה מניעה במה שהיא אצל הבעל והוי לי' למכתב איש גבי כיבוד שאינה יכולה לשמשו אלא בכה"ג שאם צווה לה איזה דבר ואפי' אינו בזה משום כבודו שאין לאבי' הנאה בזה והוא בכלל מורא אינה יכולה לקיים את דבריו משום שצריכה להיות אצל בעלה לשמש אותו כמ"ש התוס' לעיל וכן משמע מהא דאמר לקמן דף ל"ג ע"ב דמורא הוא מצות עשה וכל הני דחשיב הכא הם שב ואל תעשה אלא משום צווהו איזה דבר שאין בזה משום כבודו הוא בקום ועשה משום מצות מורא וכן משמע מהא דקאמר ביבמות דף ה' ע"ב מאי לאו דאמר לו שחוט לי ובשול לי משמע דוקא שאמר לו ולא קאמר סתם מאי לאו בשחיטה ובישול דהיינו אם אין לאביו בשבת מה יאכל ה"א דמותר לשחוט לו אפי' אם הי' בענין שא"א לעשות מאתמול אלא משום כיון דכתב קרא גבי מורא וע"כ צ"ל שאמר לו והוא בכלל מורא שלא יסתור דבריו אבל אם לא אמר לו הוי בכלל כיבוד והוי לי' למכתב גבי כיבוד וכן מוכח ממה שכתבתי לעיל דיעקב יצא מארץ לח"ל בשביל שצוה לו אביו אע"ג שלא הי' לאביו הנאה בזה אלא דלכאורה קשה לי דלפ"ז מה הוכיחו התוס' בד"ה ר"י אומר משל בן כו' דאל תחזור בחנם א"צ קרא לפמ"ש דאם אמר לו אביו שיעשה איזה דבר שאין בו הנאה לאביו הוא בכלל מורא ה"א דאתא עשה דמורא ודחי עשה

דאבידה אבל יש הנאה לאביו דאיכא בי' עשה דכיבוד אפשר דעדיף מעשה דהשבת אבידה וממילא אזיל לי' ספיקא דר"י איזה מהם יעשה. וא"ל דאכתי איכא לספוקי כגון שצווה לו שיעשה איזה דבר ואין בו הנאה לאביו שעי"כ לא יוכל לבקש אבידתו ולא אבידת חבירו ז"א דאפי' למ"ד משל בן היינו דווקא בדבר שיש הנאה לאביו אבל אם אמר לו האב להפסיד ממונו בדבר שאין הנאה לאביו בזה מודה דא"צ לשמוע לו ונ"מ לדינא בביטול מלאכה דצריך לבטל בשביל אביו אליבא דכ"ע כדאיתא לקמן ואפ"ה אינו אלא בדבר שיש הנאה לאביו מזה אבל אם אמר לו סתם שיבטל ממלאכה א"צ לשמוע לו. ונראה דהוכחת התוס' מלשון הש"ס שם דכולן חייבין בכבודו וקשה הא קרא במורא כתיב ולא בכיבוד אלא משמע דפשיטא ליה להש"ס דקרא מיירי אפי' היכא דשייך בו כיבוד והיינו דאל"ה הא מילתא דפשיטא דמהיכי תיתי ידחה מצות אב את מצות המקום אלא משום דאית בי' תרתי מצות מורא ומצות כיבוד וה"א דאתא תרי עשה ועקר חד עשה וק"ל: אבל מלשון הריטב"א לקמן דף ל"ד ע"ב משמע דעשה דמורא עדיפא משאר עשה מדאיצטרך קרא שלא יחלל שבת ע"ש א"כ אין ההוכחה מזה:

דף לב.

תוספות ד"ה ר' יהודא אומר משל בן וכו' לכאורה קשה דהא אמרינן לקמן דאפי' למ"ד משל אב אפ"ה אית בי' חסרון כיס משום ביטול מלאכה והכי קי"ל בי"ד סי' רמ"ב דצריך לבטל ממלאכתו ולשמש אותו אפי' יעני על ידו ויצטרך להחזיר על הפתחים וקי"ל גבי אבידה דאם הי' מלאכה שלו מרובה משל אבידת חבירו א"צ להשיב אבידה כדקי"ל בפרק א"מ דבזה כתיב והתעלמת וא"כ אפי' למ"ד משל אב ג"כ יש להסתפק דאם יזדמן כיבוד אב וביטול מלאכה ואבידה איזה מהן יעשה ואם נימא דס"ל להתוס' דזה שמבטל ממלאכתו הוי כאלו יש לו לאב הנאה מגוף ביטול מלאכתו במה שהי' לו לעשות מלאכה ומשמש את אביו ולא שייך בזה סברת ר"י מ"מ קשה כיצד יעשה ונראה דהתוס' לא נסתפקו לדינא מה יעשו דאם מלאכתו מרובה מאבידת חבירו כיון דפטור מהשבת אבידה משום מלאכתו פשיטא דכיבוד אב קודם אפילו מאבידת חבירו דכיון דצריך לבטל המלאכתו לא עדיפא דחברי' מדידי' והא דאמרה התורה דהשבת אבידה עדיפא מכיבוד אב היינו באבידה מרובה משל מלאכתו באותו שעה א"כ כיון דצריך להניח מלאכתו ולטרוח בשביל השבת אביד' נדחה ג"כ כיבוד אב ולא רצו התוס' אלא להוכיח סברת ר"י דהאיך נימא דאפי' אבידות עצמו מרובה מאוד אפ"ה למ"ד משל בן צריך להניח אבידתו ולעסוק בכיבוד אב דהא הוי ק"ו מאבידת חבירו שדוחה את כיבוד אב ואבידות עצמו דוחה אבידת חבירו אינו דין שידחה את כיבוד אב. אבל בביטול

מלאכה כיון שיש בזה הנאה לאב מגוף הביטול שאין עושה מלאכת עצמו אלא עושה שימוש אביו כנ"ל ליכא ק"ו מאבידת חבירו דאין בזה הנאות האב ממניעת ההשבה אלא מביטול המלאכה באותו שעה ולפ"ז קשה על מה שכתבנו לעיל בשם הריטב"א ז"ל גבי דמא בן נתינה דאפי' למ"ד משל אב מ"מ מניעת ריווח לא הוי פסידא כדקי"ל גבי חה"מ דא"כ הדרי קושי' לדוכתי' דהא וודאי א"צ להחזיר אבידה אפי' משום מניעת ריוח שהוא מרובה כענין דמא בן נתינה א"כ אם יזדמן לו ריווח ואבידות חבירו וכיבוד אב איזה מהן יעשה ואיכא למילף בק"ו דמניעת הריווח דידי' דוחה כיבוד אב אלא וודאי צ"ל כסבר' ר"י כיון דאין במניעות הריווח כיבוד אב אינו מחוייב להניחה משום כיבוד אביו וא"כ צ"ל בהא דדמא בן נתינה משום דלעשות מעשה לצער את אביו לכ"ע לא יעשה זה בשום ממון בעולם והא דלא כתבו התוס' בסוף דיבור זה דהא דאם זרק ארנקי אל יכלימהו משום דמה שיכלימהו הוי כמעשה בידי' זה אינו דע"כ לא הוי מעשה בידים דאל"כ אפי' למ"ד משל אב נמי אל יכלימהו אפי' בארנקי של בנו והרי בסמוך אמרינן דלמ"ד משל אב הא דלא יכלימהו היינו דוקא כשארנקי של אב אבל בשל בנו יכלימהו ע"כ דלא הוי מעשה בידים ודוק:

שם מאי נפקא לי' מיני' לביטול מלאכה וכו' לכאורה קשה כיון דלדעת המקשה ילפינן בג"ש דכי היכי דצריך לכבד את המקום משל עצמו ה"נ צריך לכבד את אביו משל עצמו א"כ מאי משני דברייתא מיירי לענין ביטול מלאכה שאכתי קשה כיון דאין גז"ש למחצה א"כ ה"נ נילוף בג"ש דצריך לכבד את אביו אפי' משל עצמו ונרא' דזה כוונת הירושלמי שהביאו התוס' לעיל דף ל"א בד"ה כבד וכו' מהונך כמו מחונך וכו' דאם נימא דכוונת הירושלמי דאין צריך לחזור על הפתחי' כדי לכבד את המקום הא מילתא איכא למשמע נמי מלשון מהונך דמשמע דוקא הון שיש לך אבל א"צ לחזור על הפתחי' להיות לו הון כדי לכבד את המקום אלא נראה לענ"ד לולי דבריהם ז"ל דכוונת הירושלמי דמה שאמרו במשנה דאבות תן לו משלו שאתה ושלך שלו שנאמר כי ממך הכל ומידך נתנו לך והיינו שלא יחשוב האדם על ממונו שהוא שלו אלא אף שהוא בידו הכל הוא של הקדוש ברוך הוא דאף שהוא בידו הוא ברשות הקדוש ברוך הוא כמ"ש התוספות בבכורות דלא שייך קנין משיכה מרשות גבוה שבכל מקום הוא רשות של הקדוש ברוך הוא נמצא אף שנותן הקדוש ברוך הוא לאדם לא קנה אותו מן הקב"ה כיון שעדיין הוא ברשותו וזהו שאמר הכתוב ומידך נתנו לך דידו היינו רשותו כדאיתא בבבא מציעא דף יו"ד ומידך היינו מרשותך נתנו לך וזהו שאמרו חז"ל איזהו עשיר השמח בחלקו שדרך האדם כשמרויח איזה דבר הוא שמח באותו שעה שמרוויח ואח"כ סבור שכבר הוא שלו ואינו שמח בו

אבל כשיחשוב שהכל הוא ברשות הקב"ה הוא שמח בכל שעה בחלקו שנתן לו הקב"ה כאלו מרוויח באותו שעה וכן הוא בגוף האדם עצמו כמו שאמרו במשנה שאתה ושלך שלו וראוי האדם שיחשוב בכל יום כאלו היום נולד וזה שאמר הכתוב בני אתה אני היום ילדתיך שאין חילוק בין יום הלידה לכל יום ויום נמצא שמה שאתה מכבד את ה' מהונך אינו מהונך אלא ממה שחננך שהקב"ה חונן ונותן בכל שעה ושעה כמו שאמר ומידך נתנו לך אם כן אין ללמוד מזה שיהי' כיבוד אב משל בן מג"ש דכבד את ה' מהונך דהתם באמת הוא משל הקב"ה משא"כ באב דממון של בן אינ' של אב ואפי' אם נתן לו האב אותו ממון כיון שבא לרשותו כבר הוא שלו כדמשמע להדי' מהא דאמר בכתובת דף נו"ן דהתקינו באושא דהכותב כל נכסיו לבנו הוא ניזון ממנו משמע דלולי התקנה לא הי' חייב לזון את אביו אפי' ממה שנתן לו אביו והטעם מפני שכבר קנה אותו והרי הוא של בן והיינו דקאמר לקמן גבי ארנקי דבראוי ליורשו חייב לכבד אביו כיון דבאמת עדיין הוא אינו שלו שפיר נילוף בג"ש והא דלא משני הכי בראוי ליורשו משום דאין זה במשמעות לשון הברייתא חסרון כים משמע שכבר הוא כיסו ודו"ק:

בתוס'. ד"ה אורו ליה רבנן וכו' דאם אין לאב וכו' וכתב הריטב"א ז"ל דה"ה הוי מצי לשנויי דהא דאמר אף כאן בחסרון כיס היינו באין לו אב ולענ"ד נראה לולי דבריו ז"ל לא קשה מידי דאי מיירי באין לו לאב לא שייך למילף בג"ש דהא אמרינן בירושלמי דבאין לו לאב חייב להחזיר על הפתחי' משום כיבוד אב מה שאינו חייב בכיבוד המקום ואפי' לדעת הרא"ש ז"ל דהאי לחזור על הפתחי' אינו אלא בביטול מלאכתו שע"י כן יצטרך לחזור על הפתחי' מ"מ הא סבירא ליה להרא"ש ז"ל דמה שחייב ליתן לאב באין לו לאב ויש לו לבן הוא מדין צדקה א"כ אין זה ענין לכיבוד המקום. ולכאורה קשה לי לפמ"ש התוס' דבאין לו לאב חייב מדין כיבוד א"כ הא דאיתא בכתובת דף מ"ט ע"ב דהתקינו באושא דהכותב נכסיו לבנו הוא ואשתו ניזונין ממנו למה הוצרכו לתק' במזונות של האב עצמו תיפוק ליה דחייב מדין כיבוד וכ"ש למאי דמסיק התם דלית הלכתא כתקנת אושא בהא אפי' באב עצמו וצ"ל דעיקר התקנה היה משום דבדין כיבוד אין כופין כדאיתא בפ' כל הבשר דף ק"י דהוי מ"ע שמתן שכרה כתוב בצידה והיתה התקנה לזונה בכפי' אך לפמ"ש בסמוך דאם אין לאב כופין את הבן לזון את אביו קשה מתקנות אושא. ונראה דא"ש לפמ"ש התוס' בב"ב דף ח' בד"ה אכפי' וכו' בשם הריצב"א דהא דאין ב"ד מוזהרין על מ"ע שמתן שכרה בציד' היינו שאין נענשים אבל אם רצו לכוף הרשות בידם א"כ י"ל דהא דקאמר בירושלמי דכופין את הבן היינו שהרשות ביד ב"ד לכוף ותקנ' אושא שמחוייבין הב"ד לכוף ובזה מיושב היטב לשון הש"ס בכתובות שם דפשיט דליתא

לתקנת אושא מעובדא דר' יונתן דאתי האי גברא ונשקי לכרעי וכו' אא"ב ליתא לתקנת אושא וכו' דלפמ"ש דבלאו תקנות אושא הרשות ביד ב"ד לכוף היינו דנשקי לכרעי כיון שהי' ברשותו שלא לכוף. אבל אי איתא לתקנת אושא דעיקר התקנה הי' בזה שמחוייבין הב"ד לכוף א"כ הי' ר' יונתן מחויב בדבר זה אך מדברי התו' שם בכתובות משמע דל"ל הך סברת הריצב"א. מדהוצרכו לפרש דעשוי היינו בדברים ע"ש ובחנם השיג הש"ך על הסמ"ע ברישׁ סי' ק"ז ע"ש מיהו לולי דברי התוס' בכתובות הי' נראה לפרש הא דקאמר בכתובת שם בר' יונתן דאכפינהו להאי גברא וכן הא דרבא דאכפי' לרב נתן היינו שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני כדאיתא לקמן דף נ' אבל שירדו הב"ד לנכסיו בלא דעתו אינו יכולין דהוי לי' עשה שמתן שכרה כתוב בצידה והיינו דהתקינו באושא בכותב לבניו שהוא ואשתו ניזונין מנכסיו היינו שניזונין מנכסיו ע"י הב"ד עצמו בלא דעתו כלל ובזה אתי שפיר לשון הש"ס שם אא"ב דליתא לתקנת אושא היינו דבעי עשוי היינו שיכפוהו עד שיאמר רוצה אני אבל אי ליתא לתקנת אושא עשוי בעי ר"ל למה הוצרך לכפותו הי' לו לירד לנכסיו בלא דעתו וקצת משמע כסברת הרא"ש ז"ל דהא דחייב לזון את אביו כשאין לו לאב אינו אלא מדין צדקה מדהקשה הש"ס בסמוך ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע חובו כו' משמע דלמ"ד משל אב ניחא ואמאי הא כיון שנותן לו מעשר עני ע"כ מיירי שאין לו לאב וא"כ לכ"ע הוי כפורע חובו וצ"ל דאף לדעת התוס' דס"ל דהוא מדין כיבוד לאו חוב גמור הוא דאם האב יכול להתפרנס ממעשר עני של אחרים אין החוב על הבן לזונו משלו ולכך יכול ליתן לו גם מעשר עני משא"כ למ"ד משל בן צריך הבן לזונו כדי שלא יתפרנס משל אחרים ושפיר הוי פורע חובו וצ"ע שלא נזכר בפוסקים ודוק:

שם מתני ליה רב יחזקאל לרמי ברי' וכו' הנשרפין בנסקלין וכו'. ויש לדקדק כיון דלשון המשנה בסנהדרין נסקלי' בנשרפין למה שינה רב יחזקאל מלשון המשנה ואי משום דהוי קשה לי' רבנן דאמרי ידונו בשריפה שהסקילה חמורה ותיפוק ליה דהוי רובא הא אין בזה תיקון אכתי ק' לר"ש ותו הא דקאמר רבי יהודה התם רבנן הוא דקאמרי לי' לר' שמעון אינו מובן כיון דכתבו התוס' בד"ה ותיפוק ליה דקושי' רבי יהודא היא דלא הוי ליה למימר לר"ש שהשריפה חמורה אלא דאין סקילה חמורה. וממילא דיש לילך אחר הרוב א"כ ה"נ הוי ליה לרבנן למימר שאין השריפה חמורה. ונראה דיש לפרש ע"פ מ"ש התוס' בסנהדרין דהא דבאמת לא אזלינן בתר רובא אפילו לחומרא היינו משום דהוי ליה קבוע וכמחצה על מחצה דמי והא דמקשי תיפוק ליה דהוי ליה רובא היינו דאפ"ה לא הוי למנקט בכה"ג ע"ש ובאמת הך מילתא תליא באשלי רברבי וכמו שהארכנו בזה בסוף פ"ק דכתובת דזהו פלוגתת הטור ושאר פוסקים אם זה הוי קבוע דאורייתא כיון

שאין האיסור ניכר במקומו כי הך דעשרה חניות ויבואר לקמן בדף ע"ג באריכות וכבר כתבנו שם דלפמ"ש התוס' בסנהדרין דלר"ש דס"ל נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור לא משכחת זורק אבן לגו אלא בכה"ג שלא היה האיסור ניכר במקומו כמבואר בחידושינו בסוף פ"ק דכתובות למצא דלר"ש ודאי הוי זה קבוע דאורייתא משא"כ לרבנן י"ל דלא הוי קבוע כדס"ל לרוב הפוסקים א"כ י"ל דהיינו טעמא דרב יחזקאל דמהפך מתני' משום דהוי קשה ליה לרבנן תיפוק ליה דהוי ליה רובא דלדידהו לא הוי קבוע ולכך היפך דס"ל לרבנן דבכה"ג לא אזלינן בתר רובא להחמיר כמ"ש התוס' כאן אבל לר"ש קשה מידי משום דלשיטתו הוי כמחצה על מחצה ושפיר הוצרך לומר שהשריפה חמורה ורבי יהודא ה"ק לו דאכתי לא אתי שפיר לר"ש דלא הוי ליה למינקט בכה"ג כמו שכתבו התוס' שם והיינו דאמר לו רב יחזקאל אי הכי אימא סיפא וכו' דהא לרבנן יותר קשה דהא לדידהו הוי לי' רוב גמור וע"ז שפיר השיב לו דרבנן השיבו לר"ש לפי שיטתו דס"ל דהוי קבוע אפילו הכי אית לך למימר דידונו בשריפה משום שהסקילה חמורה. ודו"ק:

בתו ד"ה ותיפוק ליה אפי' הם שוות וכו' צ"ל דהתוס' אזלי הכא לפי שיטתם דממיתה הקלה לחמורה לא אזלינן בתר רובא יש מקשי' דא"כ איך משכחת נשואה בת כהן בשריפה דילמא לאו אבוה הוא והוי בת ישראל ובחנק ולא ק' מידי דכבר כתבנו סוף פ"ק דכתובת להכריח מכמה קושי' חמורות דאע"ג דאמרינן דאין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ במילתא דאזלינן בתר רובא בכמה דוכתא משום איסור כבר מחזקינן רוב זה אפי' לענין ממון וכן הוא במיתה למיתה דמחזיקינן חזקה דרוב בעילת אחר הבעל לענין איסור ונפשות מחזיקינן חזקה זו אפי' ממיתה למיתה וק"ל:

שם מניח אני כבוד אבא שאני ואבא וכו'. אע"ג דברייתא מפורשת הוא ביבמות דאם אמר לו שיחלל שבת או שיטמא או שלא ישיב אבידה אל ישמע לו שנא' אני ה' וצ"ל דהתם מיירי שאינו דוחה ל"ת דחמיר מעשה כדאיתא ביבמות דף ז' וקמ"ל הכא דמהאי טעמא אפי' בכל מצוה הוא כן ויש מקשי' לפי מה דאמר בכתובת דף מ' גבי אונס דאם אינו ראוי לו אינו רשאי לקיימה ופריך וניתי עשה ונדחה ל"ת ומשני דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל וא"כ ה"נ אם יאמר האב שאינו רוצה מי איתא לעשה כלל ול"ל קרא ונראה דלק"מ דדוקא התם שאין המצוה ליקח אותה משום השלמות רצונה אלא כשאר מצוה וכשהיא אינ' רוצה אינו מצוה שפיר אמרינן כיון שיכול לקיים הל"ת ולא יעבור על העשה אינו דוחה אבל גבי כיבוד דגוף המצוה הוא השלמות רצונו של האב אין סברא לומר שלא ידחה משום שיכול האב לומר לא בעינא שזהו עיקר העשה שאמר' התורה

להשלים רצונו ובזה אתי שפיר לשון הש"ס שם מאי לאו דאמר ליה שחוט לי ובשל לי ולא אמר כפשטא דה"א שמותר לשחוט ולבשל משום כבוד אביו משום דאתי' עשה דכיבוד ודחי. ולפמ"ש אתי שפיר דאי לאו משום השלמת רצונו שאמר שחוט לי ובשל לי אין סברא לומר דדחי כיון דיכול לומר לא בעינא. וע' מ"ש לעיל ביישוב לשון הש"ס: ויותר מזה נראה דע"כ צ"ל הכי דהא דאמר האב היטמא כגון שהאב שוגג או אומר מותר דאל"ה פשיטא דלא ישמע לו דהא הוי ליה רשע ואף דקיי"ל באומר לשלוחו צא וחלל שבת פטור המשלח דאין שליח לדבר עבירה כדלקמן דף מ"ב ז"א חדא דהא אמרי' שם דחייב בדיני שמים. ותו דהא טעמא דפטור אמר שם דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין והכא אי סלקא דעתך דהבן צריך לשמוע לו ממילא האב חייב ואם כן הוי בכלל דאינו עושה מעשה עמך כדאיתא ביבמות דף כ"ב וכן משמע מדברי התוספות בדברי המתחיל של בן ע"ש וע"כ צ"ל שהאב שוגג או אומר מותר או שאמר לו בע"ש שחוט לי ובשל ושכח הבן או נאנס ואכתי קשה למה אין הבן מודיע לו כדקאמר לעיל דאמר לו אבא כתוב בתורה כך וצ"ל דטעמא שצריך שיאמר לו כך כתוב בתורה כשרואה שאביו עובר על מה שכתוב בתורה הוא משום דאמרה התורה דהוא ואביו חייבין בכבודו אבל אי לא גלי רחמנ' ה"א כיון שאביו שוגג אין להשיב דעתו מחמת שום מצוה שבתורה כנ"ל וזהו עיקר המצוה להשלים רצונו ודו"ק:

דף לב:

הכא תורה דילי' הוא וכו'. נראה דדבר זה מוכרח דהא אמרינן לקמן דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וכ"ש כבוד המקום דעדיפ' טוב' דכולם חייבין בכבודו אלא ע"כ משום דכ"ע דילי' הוא משא"כ במלך בשר ודם שאין המלוכה שלו כמו שיבואר לקמן ובזה יש להבין הפסוק בסדר משפטים בפ' שלח הנה אנכי שולח לפניך מלאך וגו' השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבו ר"ל שכבודו הוא כבוד שמי אשר בקרבו ר"ל שהוא אינו יכול לימחל על כבודו מפני שהכבוד אינו שלו שהוא כבוד שמי אשר בקרבו ובחידושי תורה הארכתי בזה ובזה מובן פי' הפסוק בסדר שלח שמעו כי אתה ה' בקרב העם הזה וענך עומד עליהם וגו' ר"ל שלא יחשבו מצרים שחטאו נגדו דהא הי' לו לימחול על כבודו כיון ששמעו כי אתה ה' בעצמך שוכן בקרבם וענך עומד עליהם וע"כ הטעם משום דהשי"ת יכול לימחול על כבודו ונראה הא דלא הביא ראי' ממה דאית' במכילת' והביאו רש"י ז"ל בפ' יתרו בפסוק ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם ומשה היכן הלך אלא שהיה עומד ומשמש עליהם אף על גב דמשה היה רבם של כל ישראל אלמא דיכול לימחול על כבודו ואפשר דגבי משה

וודאי אוריית' דילי' הוא שהרי הקב"ה נתנו למשה במתנה כמ"ש חז"ל ואין ללמוד מזה ועיין מה שכתבתי לקמן בזה וק"ל:

שם מה זה יהושיע אנו יושבין וכו' לכאורה היה נראה הא דלא אמר רבי יהושע מיד כשלא רצה רבי אליעזר לקבל מרבן גמליאל משום דהוי סבר דסבירא ליה לרבי אליעזר דהאיסור הוא על המקבל ובזה וודאי אין תשובה מן המלאכים שקבלו מאברהם כיון שהם ידעו בעצמם שהם מלאכים אבל כששמעו מרבי אליעזר שהקפיד על שימוש רבן גמליאל משמע דהאיסור הוא על המוחל שפיר הביא לו ראי' מאברהם וכן רבי צדוק לא הקשה לרבי אליעזר מהאי טעמא משום דאין דבריו נמי הכרח אלא על המוחל לבד וק"ל:

שם הקב"ה מעלה נשיאי' ומוריד מטר ועורך שולחן וכו' נראה דהאריך בלשונו משום דאיתא בריש מס' תעני' דמפת' של מטר הוא ביד הקב"ה בעצמו ואינו מוסר לשליח ומזה עיקר הוכחתו שהקב"ה מוחל על כבודו וכי היכא דלא נימא דכל העולם כולו שאני לכך קאמר ועורך שולחן לפני כל אחד כמו שאמרו חז"ל מטר בשביל יחיד פרנסה בשביל רבי הרי דמוכח דאפי' בשביל יחיד מוחל על כבודו ובזה מיושב שלא הביא ראי' מקרא דאמר לעיל וה' הולך לפניהם יומם משום דהוי מצי למימר דבשביל כל ישראל שאני וק"ל:

שם מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול וכו' כבר כתבנו לעיל הטעם משום דאין המלכות שלו ואינו יכול למחול כבוד מלכות שמים אשר בקרבו וכן כתב המהרש"א ז"ל ובזה נראה דיש ליתן טעם מה שתיקנו חז"ל ברואה מלך ישראל לברך שחלק מכבודו ובמלך עכו"ם שנתן מכבודו משום דמלך ישראל אין המלכות שלו אלא של הקב"ה והוא יש לו חלק בו משא"כ במלך עכו"ם שאין בזה כבוד להקב"ה אלא לו בלבד לכך מברך שנתן ובזה נראה דנכון הא דאמר בזבחים דף ק"ב לעולם יהא אימת מלכות עליך דכתיב וירדו כל עבדיך אלה אלי משמע דאפי' במלכות עכו"ם צריך שתהא אימתו עליו ואפ"ה איתא בריש ע"ז גבי אנטנינוס שמחל על כבודו וגחין קמי דרבי היינו משום דמלך עכו"ם ודאי דיכול למחול על כבודו שהכבוד שלו אלא דלכאורה קשה מה דאמר בזבחים שם דמשה רבי' ע"ה היה לו דין מלך א"כ קשה ממכילתא דפ' יתרו שהיה משה עומד ומשמש עליהם ונראה דהא דבמלך אין כבודו מחול מייתי מקרא דשום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך כדפי' רש"י ז"ל בכתובות דלשון שום תשים משמע שימות הרבה ונראה לפרש דבריו ז"ל דמשמעות שום תשים משמע שבכל עת ישים עליך מלך ולא מתקיים זה אלא שיהיה לו בכל שעה אימת מלכות א"כ לא דמי לאביו או רבו דאף שמצוה להיות אימתן עליו היינו ביש לו אב או רב אבל אינו מחוייב להיות לו רב ולכך כשמחל

על כבודו הו"ל כאין לו רב משא"כ במלך שמחויב לקבל עליו מלך נמצא כשמוחל על כבודו הרי באותו שעה אינו מקיים מצות שימת מלך עליו לכך אין כבודו מחול) וממילא מתורץ מהך דמשה שלא נצטוו במצות שום תשים עליך מלך עד שנכנסו לארץ וק"ל:

שם ר' יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא מי שקנה חכמה וכו'. לכאורה לפי מאי דמפרש הש"ס פלוגתייהו אי מיירי קרא בחד או בתרי אפי' אי הוי ר"י הגלילי יליף זקן מזקני העדה כת"ק מצי לפרש קרא בתרי דמדשבק ריה"ג ילפות' דיליף ת"ק מקרא דאספה לי שבעים איש משמע להדיא דאי לאו דרשה דזה קנה חכמה אין לשון זקן יוצא מידי פשוט' שהוא זקן בשני' ואף דיליף מקרא דאספה ליה שבעים איש מזקני ישראל דבעינן חכמים מ"מ בעינן נמי שיהא זקן בשני' ובזה מובן לשון הרא"ש ז"ל מה שהקשה דלת"ק ל"ל שיבה דהיינו משום דלפי מ"ש מוכח דלת"ק זקן משמע זקן וחכם והוצרך לדחוק דה"א זקן זקני השוק ע"ש והיינו דפשיטא ליה לת"ק דיליף מקרא דאספה לי משמע נמי זקן בשני' ולא הוי איצטרך שיבה כלל ואין להקשות לפ"ז הא דקאמר הש"ס לריה"ג דאי ס"ד כדקאמר ת"ק נכתוב רחמנא מפני שיבה וזקן תקום והדרת ולא קאמר נכתוב רחמנא זקן לחוד דמשמע לת"ק זקן וחכם ז"א דהש"ס בעי לשנוי אליבא דריה"ג עצמו דמשמע ליה זקן זה שקנה חכמה דהיינו חכם לבד מנ"ל למידרש דקרא מיירי בתרתי דלא כסברות ת"ק וע"ז הוצרך לשנוי' דאפי' למאי דמשמע לי' לריה"ג זקן הוא חכם לבד אכתי הו"ל למכתב מפני שיבה וזקן ולכאורה היה נראה ליישב קושית הרא"ש ז"ל דהא מקשה הרשב"א ז"ל על הא דמשני הש"ס לת"ק משום דבעי למסמיך זקן לויראת דאכתי הו"ל למכתב תקום והדרת פני שיבה וזקן ויראת וגו' ותירץ דאי לאו דפסק' קרא באמצע לא הוי ידעינן הך דרשה דסמוכים. ולפ"ז אי לא הוי כתיב שיבה כלל כ"ש דלא הוי ידעינן למדריש סמוכין לכך הוצרך התורה למכתב שיבה בתחילת הפסו' כדי למידרש סמוכין אך לפ"ז לא הוי א"ש ז"ש רש"י ז"ל בד"ה אי ס"ד וכו'. דליכא למימר דרבי יוסי אזקן אשמאי נמי פליג א"כ היינו איסי בן יהודה ולפמ"ש היה אפשר לומר דריה"ג ס"ל בהא כאיסי בן יהודה דאפי' זקן אשמאי ואפ"ה איכא בינייהו דאיסי בן יהודא מפרש זקן כמו ת"ק דהיינו זקן ממש כפשט' ואפי' זקני שוק ולא יליף מזקני עדה והא דאיצטרך זקן אע"ג דכבר כתיב שיבה היינו לאסמוכי לויראת אבל יניק וחכים לא. אך נראה דס"ל לרש"י ז"ל ותוס' ז"ל דדוחק הוא לפרש אליבא דת"ק דהא דאיצטרך שיבה היינו לאורוי' סמיכת דויראת כנ"ל דא"כ הו"ל למכתב זקן גם ברישא דקרא וממילא הוי ידעינן מיתורא דזקן דאתי לאסמוכי לויראת וע"כ צ"ל לת"ק דהא דאיצטרך שיבה היינו כא"ש הרא"ש ז"ל

דלא נימא זקן זקני השוק וממילא גם לאיסי ליכא למימר דלא איצטרך זקן אלא משום לאסמוכי דא"כ הו"ל למכתב שיבה גם בסיפא דקרא ודו"ק:

בתו' ד"ה מאי שנא וכו' ולא קאמר משום דאיסי וכו' לכאורה יש לדקדק דמנא להו דלאיסי אפי' חכם צריך לעמוד אפי' מפני זקן אשמאי דהא משמע מדבריהם בסוף הדיבור דדוקא חכם צריך לעמוד מפני זקן וחכם משמע דאי הוי מופלג בחכמה א"צ שיעמוד מפני הזקן שאינו מופלג בחכמה וכ"ש דאיכ' למימר דרבי יוחנן שהיה מופלג בחכמה לא היה צריך לעמוד בפני זקן ארמאי והיינו דרב נחמן ששלח גוזאי ולא בעצמו משום כבוד התורה כדאית' לקמן והיינו משום דסביר' ליה דחכם פטור לכך שלח עבדיו שהם חייבין וצ"ל דסביר' ליה דאי נימא דסביר' ליה לאיסי דאפי' סבא ארמאי אין לך הבדל גדול יותר ממה שהבדיל הקב"ה בין ישראל לעמי' אם כן אי נימא דחייב התורה לישראל לעמוד מפני סבא ארמאי תו אין שייך לחלק בין חכם או אינו חכם ועמ"ש לקמן בזה וק"ל:

בא"ד ונראה לר"י דוודאי יניק וחכים צריך שיהא מופלג וכתב המהרש"א ז"ל יש לדקדק דמי הכריח להו לפרש דיניק וחכים היינו מופלג דאפי' זקן דקרא לאו היינו מופלג מ"מ איצטרך למיכתב תרווייהו להשמיענו דיניק וחכים צריך לעמוד מפני הזקן ויש ליישב דקרא לא משמע להשמיענו להקדים אלא דממילא משתמע וכו' ע"ש וקשה לפי דבריו ז"ל מאי בעי התוס' בזה להשמיענו דין יניק דחכים צריך לעמוד מפני זקן וחכם מה שאין צורך בתירוצם ותו דמנא להו דין זה דאדרבא סברא הוא איפכא מדס"ל לריה"ג כת"ק דבפני זקן ע"ה א"צ לעמוד משמע דאפילו ע"ה ילד א"צ לעמוד בפני ע"ה זקן אלמא דמעלות הזקנה לחוד אינו כלום אלא כשהוא חכם ג"כ וא"כ למה חכם חבירו שהוא חכם ג"כ יצטרך לעמוד מפני חכם שכמותו מטעם הזקנה לבד. אך הנראה לענ"ד לפרש דבריהם ז"ל בפשיטות דע"כ האי חכם מופלג שכתבו אינו חכם מופלג בדורו דחכם מופלג בדורו דינו כמו רבו שצריך לקום מפניו כמלא עיניו וע"כ אין זה זקן דקרא דהא בקרא כתיב תקום והדרת קימה שיש בה הידור דילפינן מיניה דהיינו בתוך ד' אמותיו וע"כ דלא מיירי במופלג בדורו וא"כ מה שיעור יש להפלגה זו אלא הפשוט הוא דכל שהוא מופלג ממנו בתורה נקרא נגד הקטן ממנו מופלג בחכמה נמצא דכל אדם שהוא גדול ממנו בחכמה הוא בכלל זקן דקרא ולפ"ז כיון דרבי יוסי נמי ס"ל דשיבה נמי בעי' חכם ע"כ א"א לפרש מפני שיבה תקום אלא בחכם כמותו דאי בע"ה או אפי' חכם שקטן ממנו בחכמה מזקן נפקא ולא משכחת מפני שיבה אלא בחכם כמותו שצריך לעמוד מפני הזקנה ודברי התוס' מבוארין דקרא מפני שיבה היינו בחכם כמותו ואין כאן מקום

קושי' כלל וממילא דא"ש דחף לפמ"ש לעיל דמצד הסברא אין חכם ילד צריך לעמוד מפני חכם שכמותו אף שהוא זקן כמו שאין ע"ה ילד צריך לעמוד מפני ע"ה זקן מ"מ הכי מוכרח מקרא דאל"כ לא משכחת מפני שיבה תקום. אך ראיתי בש"ך בי"ד סימן רמ"ד ס"ק ב' שפי' דברי התוס' דבעי' שיהא מופלג בחכמה יותר משאר העם אבל אם אינו מופלג בחכמה יותר משאר העם אף שהוא מופלג בחכמה יותר ממנו א"צ לקום מפניו. ונראה דזה שיטת המהרש"א ז"ל אך לענ"ד קשה טובא דהא ודאי אין לפרש דברי ת"ק דיליף זקן מזקני העדה דבעי שיהא חכם מופלג יותר משאר העם הא בלא"ה א"צ לקום מפניו דא"כ אכתי קשה דהו"ל למימר איכא בינייהו בין ת"ק לריה"ג זקן שהוא קצת חכם ואינו מופלג משאר העם דלת"ק א"צ לקום מפניו ולריה"ג צריך לקום מפניו דאי מיירי קרא בשיבה שהוא מופלג בחכמה בל"ז צריך לקום מפניו מטעם זקן אע"כ צ"ל דלת"ק דיליף מזקני העדה כל שאין ע"ה גמור צריך לקום מפניו וכמ"ש התוס' דלא בעינן סמוכין כי התם ודוק' ריה"ג דיליף זה מזקן שקנה חכמ' בעינן שיהא מופלג משאר העם א"כ קשה מ"ש רש"י והר"ן ז"ל דא"כ היינו איסי הא יש לומר דאיסי מפרש זקן כמו ת"ק ואפילו חכם קצת צריך לקום מפניו ולא פליג על ת"ק אלא מלשון שיבה וא"כ שפיר איכא בין איסי לריה"ג דלריה"ג בעי' דוקא שיהא מופלג ולאיסי אפי' יניק וחכים שאין מופלג צריך לקום מפניו ולפמ"ש לעיל דלת"ק אף דיליף מזקני העדה מ"מ לא נפיק לשון זקן ממשמעות' שהוא ג"כ זקן בשנים יש ליישב דאי אפשר לומר דאיסי מפרש זקן כת"ק דא"כ תיפוק לי' מטע' שהוא שיבה וע"כ צ"ל דמפורש זקן כריב"י ושפיר כתבו דמאי בינייהו וכל זה לשיטת רש"י ז"ל ותוספות ז"ל אבל לולי דבריהם נראה דא"צ לזה כמו שיבואר לקמן בסוגי' ודו"ק:

דף לג.

אם כן נכתוב רחמנ' מפני שיבה תקום והדרת וכו'. הקשה הריטב"א ז"ל הא מצינו בכמה דוכתי' בכה"ג גבי נשך ומרבית וגבי נבילה לגר דרשינן נמי הכי ולא פריך הכי ע"ש ונרא' משום דקשה ליה לריה"ג דלית ליה סברת ת"ק לאסמוכי זקן לויראת ומזה הכריח דמיירי בתרי גברא קשה דהא אכתי לא מתרצי אף לדידי' דהו"ל למכתב מפני שיבה או זקן תקום והדרת ונראה די"ל דקמ"ל קרא דחכם או זקן צריכין לעמוד זה מפני זה והיינו דאע"ג דאין זקן צריך לקום מפני זקן שכמותו היינו משום דהוא אינו בכלל העש' דמפני שיבה תקו' כיון שהוא ג"כ שיבה וכן מה"ט א"צ לקום חכם מפני חכם אבל זקן מפני חכם או איפכ' כיון דכל א' כתיב בעשה בפ"ע ממילא נכלל החכם בעשה דמפני שיבה תקום וכן השיבה בעשה דתקום והדרת פני זקן אם כן יש לומ' אי הוי כתיב כולו

בחד עשה לא הוי ידעינן זה דאז לא הוי קאי העשה אלא על שאר העם ובזה יש להבין קצת מ"ש רש"י ז"ל לעיל דריה"ג סבירא ליה כת"ק בזקן אשמאי וכתב מדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן אשמאי ע"ש. ולכאורה אינו מובן דמה זה ענין זה לזה ולפמ"ש יש להבין קצת דכיון דמוכח מדלא כתיב שיבה או זקן לאשמועינן דצריכין לקום זה מפני זה אם כן כיון דחזינן דצוותה התורה לקום מפני ילד חכם מפני כבוד התורה ממילא אין ראוי' לומר שיהי' מצות עשה שיבזה החכם תורתו לקום מפני זקן אשמאי כדאמר רב נחמן כמה נחמן איכא בשוקא וע"כ דשיבה היינו חכם קצת וצוות' התור' שיקום זקן שהוא חכם קצת בפני חכם מופלג ממנו מפני מעלות חכמתו וכן החכם מופלג מפני הזקן שהוא חכם קצת אף על פי שאינו חכם כמותו וזה דלא כמשמע מדברי התוספות לעיל בד"ה מאי שנא וכו' דכתבו אבל אם היה שווין בחכמה היניק והזקן צריך שיעמוד היניק בפני החכם וכו' ע"ש ולפמ"ש גדולה מזו אפי' היניק מופלג ממנו צריך שיעמוד בפני הזקן ולפ"ז מתורץ קושי' הנ"ל דהיינו דקאמר ות"ק מאי טעמא לא אמר כריה"ג אע"ג דלעיל מקשה איפכא ור' יוסי מ"ט לא אמר כת"ק משמע דיותר הסברא כת"ק לאוקמי בחד גברא אלא משום דבתר דמשני א"כ נכתב רחמנא שיבה וזקן דצריך לדחוקי לת"ק משום לאסמוכי' זקן לויראת שפיר מקשה דיותר הו"ל למימר לת"ק כריה"ג וע"ז משני דס"ל לת"ק דאפי' אי נימא כריה"ג דמיירי בתרי גברא אכתי הול"ל שיבה או זקן וא"נ דכוונת התורה כדי שיהיה קאי עשה דשיבה גם על זקן ועשה דזקן קאי על שיבה הו"ל למכתב תקום והדרת בכל א' דאז הוי שייך לומר כן אבל כיון דכתיב חד תקום והדרת ע"כ מיירי התורה בשאר העם כמו בנשך ומרבית ואינך דקאי שתי אזהרות על אדם א' ולא נרמז בעשה זו לא על השיבה ולא על הזקן וא"כ ע"כ צ"ל משום דלאסמוכי לויראת וממילא דקיימי ת"ק במילתא דמסתבר טפי לאוקמ' בחד גברא. ולפ"ז יש להבין מה שהוסיף ר"י דאי אפשר לפרש דאיסי בן יהודה מוסיף אפי' זקן ארמאי משום דקשה מדרבי יוחנן לקמן וכבר הקשינו לעיל דיש לדחות דילמא שאני רבי יוחנן דהוי חכם ולפי מה שכתבתי בשיטת רש"י ז"ל י"ל דלאיסי בן יהודא כיון דמוקי נמי בתרי גברא על כרחך סבירא ליה כרבי יוסי בהא דהא דלא כתיב שיבה או זקן לאשמועינן דצריך השיבה לקום מפני הזקן והזקן מפני השיבה ואי ס"ד דשיבה אפי' ארמאי במשמע אם כן מוכח מקרא דצריך אפי' החכם לעמוד מפני סבא ארמאי ושפיר מקשה מדרבי יוחנן נמצא מבואר שיטת רש"י ז"ל ודו"ק: ולפ"ז היה נפק' מינה לדינא דצריך חכם לעמוד אפי' מפני זקן ע"ה דהא קיי"ל כאיסי בן יהודא וזה לא כדעת הרמב"ם וטוש"ע דילד חכם א"צ לקום מלא קומתו אפילו בפני זקן שהוא חכם קצת כיון שהוא מופלג ממנו והוא

כדעת התוספות שכתבנו לעיל דוק' בשווין צריך לעמוד מפני זקן והנה לפי' רש"י ז"ל היה נראה דאין צריך לומר דלרבי יוסי הגלילי אין צריך ע"ה לעמוד בפני זקן אשמאי דהוא נגד הסברא כמ"ש לעיל דכיון דאפי' חכם מופלג צרי' לעמוד מפני זקן שאינו חכם כמותו וע"כ הוא מצד מעלות הזקנה והיה אפשר לדחוקי לפירש"י ז"ל דבאמת הדין הוא כן לרבי יוסי הגלילי דמהא גופא ילפינן כיון דמעלות הזקנה מהני גבי שני חכמים ה"ה ע"ה מפני ע"ה זקן אלא דקרא לא מיירי בהכי דאם כן הוי משמע לפמ"ש דשיבה וזקן צריכין לעמוד זה מפני זה דחכם צריך לעמוד מפני עם הארץ זקן וזה אינו בדין לרבי יוסי הגלילי כנ"ל אבל איסי בן יהודא דסביר' ליה דכל שיבה במשמע סבירא ליה דאפילו חכם צריך לעמוד מפני ע"ה זקן כנ"ל אך נראה דעת הרמב"ם וש"ע הוא איפכ' דס"ל דכל מה דס"ל לת"ק דזקן הוא לאסמוכי לויראת ודיוקא מדלא כתיב תקום והדרת שני פעמים משמע דאין חכם וזקן צריכין לעמוד זה מפני זה כל זה סבירא ליה נמי לאיסי בן יהודא והא דלא קאמר כת"ק דמיירי בחד גברא כדמקשי הש"ס בתחילה על רבי יוסי הגלילי מ"ט לא אמר כת"ק היינו משום דאמר איסי בן יהודא דשיבה כל שיבה במשמע וס"ל דא"א להוצי' לשון הסיפא מפשטי' ואם כן זקן דילפינן מזקני עדה דמיירי בחכם ע"כ קרא מיירי בתרי גברא וממילא ס"ל דהא דלא כתיב שיבה או זקן היינו משום לאסמוכי זקן לויראת וממילא דא"צ שיקומו זקן ושיבה זה מפני זה מדלא כתיב שני פעמים והדרת נמצא לפ"ז רבי יוסי הגלילי ס"ל דצריך לעמוד מפני זקן אפי' הוא חכם יותר ממנו וכן ע"ה צריך לעמוד מפני זקן אשמאי מצד מעלות הזקנה אף על גב דאין זה שיבה דקרא מדהוצרכ' התורה שיעמוד החכם בפניו מ"מ ממילא כיון שמצינו מעלות הזקנה גבי חכם ה"ה גבי ע"ה כנ"ל ולאיסי דס"ל בכל מילי כת"ק אלא דהכריח דמיירי בתרי גברא משום כל שיבה במשמע ממיל' דאין זקן ושיבה צריכין לעמוד זה מפני זה והיינו דאיכא בינייהו בין ריה"ג לאיסי דלאיסי אין צריכין לקום זה מפני זה נמצא דאתי שפיר פלוגתייהו אפי' אי נימא דאיסי מודה בסבא ארמאי מיהו אין הכרח דאפשר לומר דלאיסי אפילו סבא ארמאי בכלל מדקאמר כל שיבה במשמע ואפ"ה לא קשה מדרבי יוחנן כיון דכתבנו דלאיסי אין צריכין שיבה וזקן לעמוד זה מפני זה ממילא דלא הוי צריך ר' יוחנן לעמוד ולפ"ז אתי שפיר פסק הרמב"ם ז"ל וש"ע כיון דקיי"ל כאיסי אין צריך חכם ילד שהוא מופלג מן הזקן לעמוד בפניו כדסבירא ליה לאיסי כנ"ל ודו"ק:

ברש"י ד"ה יכול יהדרנו וכו' כדכתיב לא תהדר פני גדול וכו' יראה פירושו דלכאורה קשה איך ס"ד יהדרנו בממון דהא וודאי אביו יותר חמור מזקן שהרי הוקש כבודם לכבוד המקום ועונש מיתה על המראתם וקי"ל לעיל כמ"ד כיבוד אב משל אב מהיכא תיתי

נימא דכיבוד הזקן יהי' בממון יותר מן האב ואע"ג דפריך לעיל דף ל"ב מברייתא מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס ומשני נפקא מינה לביטול מלאכה מ"מ הכא ליכא למימר דס"ד יהדרנו בביטול מלאכה דהא קאמר בהדי' מה הידור שאון בו ביטול מלאכ' ואי הוי משכחת גבי הידור ביטול מלאכה לא הוי משני מידי ונראה דמזה ראי' למ"ש דהא דקאמר לעיל עד היכן כיבוד אב שיזרוק ארנקי לים ולא יכלימנו היינו אפי' למ"ד משל אב והכיס של בנו אפ"ה לא יכלימנו משום לצער את אביו חמיר טפי כמ"ש לעיל בדעת הרמב"ם ז"ל א"כ היינו דהוי ס"ד דגם בזקן שמשליך כיסו לים אפ"ה לא יכלימנו כדי שלא לצער אותו והיינו דפי' רש"י כדכתיב לא תהדר פני גדול כדאמרי' בסנהדרי' שלא יאמ' כיון דאד' גדול הוא לא אכלימהו אלמא דשייך הידור בממון לענין כלימה והזהירה התורה עליו שלא להדר אותו בדין וה"נ הוא שצוותה התורה להדרו בממון שלא יכלימוהו וק"ל:

אמר ר"י מפניהם עומדים וכו'. וכתב מהרש"א ז"ל דהטעם הוא כמ"ש הרמב"ם ז"ל דדוקא מצוה זו כיון שסגני כהונה והפחות הלכו נגדם איכא כבוד צבור והרע"ב במס' בכורי' כתב דה"ה בכל מצוה. ומטעם זה עומדים מפני נושאי המטה ומפני נושאי התינוק לברית מילה ע"ש ומשמעות הלשון חביבה מצוה בשעתה משמע כדבריו ז"ל וכן משמע מדברי ר' יוחנן דאמר מפניהם עומדין דדייק לישנא דמתני' דאף שיצאו כנגדם סגני כהונה והפחות כדקתני שם ברישא דמתני' ומסתמא הי' ת"ח ואפ"ה דייק מתני' שלא קמו בעלי האומנות אלא מפני מביאי ביכורים עצמן ולא מפני סגני' והפחות והיינו דקאמר רבי יוחנן בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה ונראה עוד דסמך ר' יוחנן דבריו אברייתא דשמעתין משום דאי לאו הכי הוי מצי למימר דלא משום חביבותא הוא דמצוה דעדיפא הוא אלא משום דת"ח יכול למחול על כבודו כדמשמע לעיל גבי רבנן דלא קמו מקמי רבא כיון שמחל על כבודו ומסתמא מחלו לבעלי האומנות שלא יפסידו וכ"ש אם הם נשכרין אצל אחרים וכיון דאמרינן דיכול למחול מטעם דאורייתא דילי' הוא משא"כ בעוסקים במצוה י"ל דאינם יכולין לימחול על כבודם דהמצוה דלאו דידהו הוא אבל מדקאמר בברייתא דמצד הדין אינו מחייב לקום במקום שיש חסרון כיס שפיר יליף ר"י חביבה מצוה בשעתא ודוק:

שם אתא אמר לי' לאבוהו כו' משמע דלאו מדין ת"ח קאמר אלא משום דהוה רבו וכדאמר לקמן דרבו שאינו מובהק דינו כדין ת"ח אע"פ שהוא שוה עמו בחכמה וליכא למימר דהכא צריך לעמוד לפניו כמלא עיניו כדין רבו מובהק דהא בברייתא דלעיל יליף דקימה בפני ת"ח בתוך ד"א ולא כמלא עיניו משום דבעינן קימה שיש בו הידור ומהאי טעמא

גופא יליף שאינו עומד לפניו בבית המרחץ משום דבעינן קימה שיש בו הידור. א"כ אי נימא דהכא כמלא עיניו שאין בו הידור כפי' רש"י ז"ל לעיל אין קושי' נמי מבית המרחץ דילמא רבו מובהק שאני דלא בעינן קימה שיש בו הידור אע"כ צ"ל דהכא כיון דהוי רבו שאינו מובהק דינו כדין ת"ח אחר שהוא מופלג ממנו וכענין שאמרו בסוף פרק אלו מציאות ת"ח שבבבל עומדים זה מפני זה וק"ל:

בגמרא ה"נ מסתברא וכו' דהא אמר רבה בר בר חנא וכו' משמע מזה דהא דקאמר בבתי גוואי היינו בית הפנימי של בית המרחץ אבל בית האמצעי שמותר להרהר מחוייב לקום דאל"ה לא שייך ה"נ מסתברא. שוב ראיתי בש"ך שכתב זה מצד הסברא שבבית האמצעי צריך לקום כיון שיש בו שאלת שלום ולפמ"ש משמעות הסוגיא הוא כן וק"ל:

שם אמר אביי לא אמרן וכו' צ"ע מנא לי' דין זה ואין לומר דילפינן מהא דקאמר לקמן גבי משה והביטו אחרי משה שצריך לקום עד שיתכסה מעיניו וכ"ש שצריך לקום משרואה אותו דהא גבי אב"ד אמר לקמן דצריך לקום משרואה אותו ואין צריך לעמוד עד שיתכסה אך ז"א דמשה שאני דהוי נשיא כדאמר לקמן וכן משמע לעיל גבי אביו דצריך לקום משרוא' אותו כדאי' בדף ל"א גבי רב יוסף כד הוי שמע קל כרעי דאמו וכו' וצ"ל דהוא מצד הסברא כיון דחייב במורא רבו ובמורא אביו צריך לקום כמלא עיניו ועיין מ"ש לקמן די"ל דנפקא מקרא דוטוב לא יהי' וגו':

דף לג:

אין ת"ח רשאי לקום מפני רבו אלא שחרית וערבית וכו' ויש לפרש בזה הפסוק בפרשת יתרו מדוע אתה יושב לבדך וגו' מן בקר עד ערב ר"ל שחין ראוי לעמוד לפניך אלא בבקר ובערב לבד ועיין בחידושי תורה שהארכנו בזה וק"ל:

אמר רבי אליעזר כל ת"ח שאינו עומד מפני רבו וכו' יש לדקדק מה ארי רבו אפי' זקן נמי כתיב ויראת ותו דמאי קמ"ל קרא דפשיטא דמקרי רשע כיון דעבר על עשה שבתורה כדאמ' לעיל גבי שלא יעצים עיניו אטו ברשיע עסקינן ואפשר לפרש דקרא מיירי במעצים עיניו ומדקאמר אשר איננו ירא והיינו מורא דויראת מאלקיך מיירי במעצים עיניו ומדקרי ליה רשע אף דמשמע דבמעצים עיניו דמיירי ביה קרה דויראת מאלקיך אינו מיקרי רשע כדאמר לעיל אטו ברשיע עסקינן אלא במעצים עיניו עד שלא הגיעו לחיוב קימה ואיך קאמר קרא דטוב לא יהיה לרשע דנקרא רשע, במה שאינו ירא דהיינו במעצים עיניו אלא דהא גופא קמ"ל קרא דברבו החיוב מתחיל משרואה אותו נמצא דבכל ענין שמעצים נקרא רשע כיון דכבר נתחייב מיהו י"ל כפשטא דאף על גב דאמר לעיל דאי לאו דאמר קרא דויראת מאלקיך ה"א דאינו רשע בזה שמעצים עיניו אבל

לבתר דכתיב ויראת מאלקיך אם עובר על יראה זו נקרא רשע והיינו דקמ"ל קרא דאשר איננו ירא נקרא רשע ונראה דיש לפרש הא דאמר אביי לעיל נקטינן דאי מקיף חיי הוא בכלל המקרא הזה דהא דרשינן לעיל דויראת קאי גם אזקן שלא יטריח אם כן מדקאמר קרא ולא יאריך ימי' אשר איננו ירא וגומר וקאי על היראה הנזכר בפסוק זה דקאי גם על החכם ממילא משמע דכל מה שאינו מטריח גורם לו אריכות ימי' וק"ל:

שם איבעי' להו בנו והוא רבו וכו': לכאורה משמע מכאן דזקן דהיינו חכם אין צריך לעמוד מפני שיבה כמ"ש לעיל בדף ל"ב בתוספות ד"ה מאי שנא וכו' דהא בוודאי כבוד אביו עדיף יותר מכבוד שיבה שהרי בשיבה אין לעמוד אלא בתוך ד"א ובאביו כמלא עיניו ועוד דהוקש כבודו לכבוד המקום וכיון דמיבעי' ליה גבי אביו משמע דמפני שיבה א"צ לקום ולכאורה משמע דה"ה דשיבה אין צריך לקום מפני חכם דהא תרווייהו בחד קרא כתיבי אם כן קשה מאי קמיבעי' לי' בתר הכי אם צריך אביו לעמוד מפני בנו דהא וודאי אביו עדיף משיבה וכיון דשיבה א"צ לקום למה אביו צריך לקום וצ"ל דרבו שאני אף על גב דמשמע הכא דמיירי ברבו שאינו מובהק דהא ר' יהודה לאו לאו רבו מובהק דרב יחזקאל הוי וכן בנו דרבי יהושע א לוי לאו רבו מובהק דריב"ל הוי מ"מ עדיף טפי משאר חכם שהוא מופלג ממנו ונלמד מזה דשיבה צריך לעמוד מפני רבו שאינו מובהק אע"פ שהוא ילד ולפ"ז קשה הא דקאמר שאני רב יחזקאל דבעל מעשים הוי דאפילו מר שמואל קם מקמי' וכו' דמה זה ראי' הא שמואל לא הוי רבו דרב יחזקאל ורב יהודא היה רבו וכיון דהוכרחנו דרבו עדיף מחכם שהוא מופלג בחכמה אם כן מה זה אפי' הא רבו עדיף טפי מחכם מופלג בחכמה ואף שהי' שמואל יותר מופלג בחכמה מרב יהוד' מ"מ י"ל דרבו עדיף טפי ואף דרב יהודה נמי הי' בנו מ"מ אין הכרח דילמא מעלות רבו עדיף טפי והי' נראה מזה כיון דשמואל הי' רבו דרב יהוד' והוי ליה לגבי רב יחזקאל רבו דרבו ועדיף טפי מרבו ולא דמי לאביו דקי"ל דכיבוד אביו עדיף טפי מאבי אביו ועמ"ש לקמן מזה ויותר נראה דמזה ראי' למ"ש הפוסקים דחכם גדול מופלג בדורו דינו כרבו מובהק א"כ י"ל דשמואל הוי לי' חכם מופלג בדורו ואע"ג דרב הוי בבבל שהי' מופלג יותר משמואל כדאיתא בב"ק סוף פרק מרובה מ"מ ר' יהודא לא למד קמי' דמר שמואל עד אחר פטירת רב ובזה מדוקדק הלשון מתחילה חמר ליה שמואל לרב יהודא והדר קאמר דאפי' מר שמואל וכו' ר"ל דאפי' שמואל דהי' מרא דבבל א"כ שפיר הוי אפי' דהא דינא כרבו מובהק ורב יהודא הוי רבו שאינו מובהק כמ"ש לעיל וכ"ש דהוא אביו נמי וק"ל:

ברש"י ד"ה אלא מאי קאמר ליה וכו' אי לאו למילף מיני' הוראה בעלמא וכו' משום דקשי' ליה דאפי' למאי דס"ד דחייב לקום מפני אביו אכתי קשה כיון דמר שמואל הוי קאים קמי' לה היה צריך להזהירו אלא למילף מיני' בעלמא. לולי דבריו ז"ל היה נראה לפמ"ש לעיל דבאביו צריך לקום כמלא עיניו כדאמר לעיל דף ל"א רב יוסף כד הוי שמע קל כרעי דאימא אמר איקום מקמי' שכינה אם כן י"ל דוודאי מר שמואל לא קם מקמי דרב יחזקאל אלא כשהגיע לד' אמותיו והזהיר לר' יהודה לקום משיראה אותו מלא עיניו אבל אי נימא דלא הזהירו אלא משום שהוא בעל מעשי' אם כן א"צ לקום אלא בהגיע לתוך ד' אמותיו ובהא פשיטא כיון דמר שמואל גופא קאי ודוק:

שם הכי קאמר זימנין דאתא מאחורי וכו' לכאורה משמע מכאן כשהוא יושב לפני רבו אין לו לקום מפני חכם אחר שהוא מופלג ממנו מפני שאין זה כבוד רבו לקום מפני אחר הקטן מרבו מדהוצרך שמואל למחול על כבודו ולומר אל תחוש ליקרא דידי אך י"ל דהכא שאני כיון דאתא מאחורי' ולא היה שמואל רואה אותו ועי"ז שיקום רב יהודא יראה אותו מר שמואל נמצא שבקומו מטריח את רבו לקום ואפ"ה קאמר ליה אל תחוש ליקרא דידי ופשוט:

שם איבעי' להו רכוב כמהלך דמי וכו'. כתב הט"ז בי"ד סי' רמ"ב דיושב בעגלה נמי כמהלך דמי וכן דינא לענין גילוי הראש ע"ש ומגן אברהם כתב בסי' קס"ז ג"כ דיושב בעגלה הוי כרוכב משא"כ בספינה ע"ש ונראה לי דנפקא ליה החילוק זה מהא דאיתא בבבא מציעא דף ט' ע"ב ספינה מינח נייחא ומי' הוא דממטי' לי' ע"ש לכאורה קשה דהא כתבו התוספות שם בד"ה ספינה וכו' ואף על גב דבפ' קמא דקידושין אמרינן דתלמיד חכם רכוב כמהלך דמי הכא חצר וכו' משמע דס"ל דספינה דמי' לרכוב וצ"ל דהתם שאני דמיירי לענין ספינה עצמה שלא תהיה חצר מהלכת ושפיר כתבו התוספות דדמי' ממש לרוכב דבהמה מהלכת וממטי' ליה לרוכב כמו שהמי' ממטי' להספינה אבל האדם היושב על הספינה שפיר הוי נייח דלא דמי' לרוכב היושב על הבהמה שהיא בעצמה מהלכת וכי האי גוונא אמרינן בריש פ' קמא דשבת באגוז בכלי וכלי צף על פני המים דמבעי' ליה אי בתר אגוז אזלינן דנייח או בתר כלי אזלינן דלא נייח אף על גב דהתם מיבעי' ליה היינו דוקא לענין שבת כמ"ש התוספות בבבא מציעא שם דדומי' למלאכת המשכן בעינן אבל לשאר מילי לא הוי היושב על הספינה כמהלך וכן משמע מלשון רש"י ז"ל בברכות דף למ"ד בד"ה קרון וספינ' איכא בעיתותא דמי' ע"ש משמע דאם היה יכול לעמוד בספינה הוי תפילה מעומד אף על גב דהספינה מהלכות לא הוי כרוכב על החמור ומדלא פירש טעמא דגבי קרון נמי איכא בעיתותא משמע דבקרון אפי' היה

יכול לעמוד אפ"ה הוי כמהלך משום דהקרון עצמו מהלך והיינו ממש כדברי המג"א דמחלק בין עגלה ובין ספינה. אך נראה דזה דוקא בעגלה שהסדין מחובר במוכנא שלו אבל בעגלות שהמוכנא נשמטת והסדין הוא בפני עצמו שיושב עלי' י"ל דדמי' לספינה כדאמרינן בשבת דף מ"ד ע"ב גבי מוכנא בזמן שהיא נשמטת דהוי ככלי בפני עצמו לכל מילי. ודו"ק:

ברש"י ד"ה רכוב כמהלך וכו' וצריך לעמוד מפניו וה"ה דהוי מצי לפרש איפכא כשרוכב על החמור ורואה חכם מהלך אי נימא דהוי כיושב וצריך לירד מן החמור או נימא דבתר בהמה אזלינן והוי כמהלך ברגליו וא"צ לקום ולולי דברי רש"י ז"ל היה נראה דהאיבעי' הוא דוקא בכה"ג דכתיב בקרא בלשון קימה אבל בחכם לא נזכר אם עובר דרך ישיבה או דרך הליכ' ברגליו ובהכי הוי ניחא מה שדקדק הריטב"א ז"ל מהא דאמר לעיל דאביי רכיב חמרא וכו' והכא קא מיבעי' לי' ברוכב ולפמ"ש אתי שפיר דלא קא מיבעי' ליה גבי חכם אלא כנ"ל ואפשר דרש"י ז"ל דייק הכי מלשון כמהלך דלא הוי ליה למימר אלא רכוב כיושב דמי או לא וק"ל:

בגמרא מפני לומדי' עומדים מפני' לא כ"ש וכו'. והקשה הריטב"א ז"ל הא במכות דף כ"ב אמרינן איפכא כמה טיפשאי שאר אינשי דקיימי מפני ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה ומתרץ דהתם ה"ק כיון דאינו נלמד בספר תורה אלא בק"ו מת"ח א"כ פשיט' דהיה להם לעמוד מפני ת"ח כיון דמיני' נלמד ע"ש. ובספ"י כתב דלא משמע לישנא הכי והדין עמו שהרי אמרה שם הטעם דאלו בספר תורה כתיב ארבעי' ואתא רבנן ובצרי חדא משמע דכבוד רבנן עדיפ' מספר תורה ותירץ הוא ז"ל דהכי מיירי בחכם שהוא גדול ממנו והתם מיירי בחכם שהוא מופלג בדורו ולא נהירא דאי ס"ד דיליף הכא מחכם שהוא גדול ממנו הא בחכם א"צ לעמוד אלא קימה שיש בו הידור היינו בתוך ד"א ובספר תורה קיי"ל בי"ד סימן רפ"ב סי' ב' דצריך לקום כמלא עיניו וחייב לעמוד עד שיתכסה ממנו ע"ש. ונראה ליישב דברי הריטב"א ז"ל דוודאי בת"ח עצמן הם חייבין לקום מפני ספר תורה כיון שהם לומדים את הס"ת ודורשין אותה שפיר הוי ק"ו ממה שחייב אדם לקום מפני רבו מפני שמקבל ממנו תורה כ"ש מפני ס"ת עצמה שמקבל ממנו אלא דגבי שאר העם שאינ' מבינים את התורה אלא עפ"י ת"ח שמלמד איתם אם כן עדיפא יותר ת"ח שהרי מן התורה עצמו אינו יכולין להבין וע"פ הת"ח יכולין להבין ואפ"ה קאמר הכא מפני לומדי' עומדי' מפני' לא כ"ש דאפי' שאר העם שאינם מבינ' מתוך התורה מ"מ כיון שהם צריכין לעמוד מפני הת"ח והת"ח צריך לקום מפני הספר תורה כ"ש שהם צריכין לעמוד מפני הספר תורה וכמו שכתבנו לעיל דמשמ' מהא דקאמר דאפי'

מר שמואל קם מקמי' דחייב לקום מפני רבו דרבו וכיון דרבו מחוייב לקום כ"ש שהוא מחוייב לקום ואפ"ה קאמר כמה טיפשאי דקיימי קמי ספר תורה ואינו מחוייב אלא משום דכיון דתלמיד חכם עומד מפניה והן צריכין לעמוד מפני תלמיד חכם ואיך לא קיימי מפני תלמיד חכם עצמו והיינו דקאמר שם דבתורה כתיב ארבעי' יכנו דלדידהו כבוד ת"ח עדיף ויש לכוון בזה תירוץ הריטב"א ז"ל ודו"ק:

שם כלום תורה עומדת מפני לומדי' וכו'. לכאורה היה נראה דהך סברא הוא כדקאמר בסמוך דתורה עדיפא כדאמר מפני לומדי' עומדים וה"נ איך יבטל כבוד התורה שעוסק בה בשביל כבוד לומדיה אלא דלפ"ז צריך להבין מ"ט לייט עלה אביי דהא וודאי דכבוד התורה עדיף מכבוד רבו כמ"ש בסמוך ונראה דס"ל לאביי דלא שייך בזה כבוד התורה במה שעומד בשעת לימודו דהא אמרינן סוף סוטה משמת ר"ג בטל כבוד התורה דעד ימיו היה לומדי' תורה בעמידה הרי דאדרבה כבוד התורה הוא ללמוד בעמידה וכ"ש דאין פחיתות כבוד התורה במה שעומד מפני רבו. ולפ"ז נראה דהיכא דצריך לבטל התורה בשביל הקימה כההיא דאמרינן בר"פ הקורא עומד גבי משה רבינו ע"ה כתיב ואנכי עמדתי בהר ומשני רכות מעומד קשות מיושב משמע דבקשות הוי ביטול תורה בעמידה ואם כן י"ל דרבי אליעזר מיירי בענין שהקימה הוא ביטול התורה וראי' לדבר דהא אמר לעיל אבא אמר לי השקיני מי' ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה וכ"ש ת"ת. ובזה נראה לענ"ד דיש לפרש הא דאמר לעיל גבי ר"ש ברבי שאמ' לו דילמא בהן היה יושב ומהרהר יש לדקדק טובא דאי משום דמחמת שהיה יושב ומהרהר לאו אדעתא הוי ליה למימר סתמא דילמא לאו אדעתי' היה כמו שהשיבו רבנן לאביי ותו דלפמ"ש הרמב"ם ז"ל וטוש"ע דאפילו בתלמיד חכם שאינו רבו אף דא"צ לקום מפניו מ"מ צריך לעשות לו הידור אם כן היה יותר לו להקפיד על שלא עשו לו אפי' הידור כמו שהקפיד רבא לעיל על שלא עשו לו אפילו הידור וע"כ צ"ל שבאמת עשו לו הידור אם כן א"א לפרש דלאו אדעתא אלא נראה דהפירוש הוא כיון שהיה עוסק בדברי תורה א"צ לעמוד כדקאמר רבי אליעזר והיינו דהשיב לו כן על בר קפרא דילמא בהן היה יושב ומהרהר משום דעסיק בת"כ ואמרינן בחולין דף כ"ב שאני הלכות עבודה דתקיפין ולכך כיון שישב ומהרהר בהן לא היה צריך לבטל ולעמוד ולא עשה אלא הידור שאין בו ביטול תורה כמו שאמרו לעיל מה הידור שחין בו ביטול מלאכה אלא דמדברי התוספות ישיני' לא משמע כן. ודו"ק:

דף לד.

בתוס' ד"ה תפילין וציצית וכו' דהא בפ' במה מדליקין וכו' אף דהתם קאמר הכי אליבא תלמידי דר' יהודא דסברי גזירה משום כסות לילה ור"י פליג עלייהו וקיי"ל דאין הלכה כתלמיד במקום רב ותו דרבי יהודא ור' שמעון הלכה כר' יהודא מ"מ י"ל דס"ל להתוס' דאפי' אי נימא דר' יהודא ס"ל דכסות לילה חיוב לשיטתו אזיל דהא אמרינן במנחות דף מ"ג וראיתם אותו פרט לכסות לילה וכו'. כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמר וכו' א"כ לרבי יהודא דס"ל דסומא פטור מכל המצות וקי"ל דטלית שאולה פטור מן הציצית וא"א לרבות כסות סומא לא בסומא עצמו ולא בשואל ממנו: ע"כ ס"ל דאשר תכסה בה לרבות כסות לילה. אבל תלמידיו ס"ל דסומא חייב במצות והכי קי"ל עוד י"ל דפסיקו להו להתוס' דסדין בציצית פטור כדאמר לי' רב חסדא לרבא ביבמות דף צ' ע"ב אלא שהביאו ראי' מסוף פ' במ' מדליקין שהטעם הוא משום גזירה דכסות לילה ודוק:

בא"ד למ"ד דציצית חובת טלית וכו' ועוד קשה וכו'. פי' לדבריהם דבתחילה לא הוקשו אלא למ"ד דציצי' חובת טלית אבל למ"ד חובת גברא אפי' אי נימא דכסות יום חייב כשלובשו בלילה מ"מ כיון דמן הסתם אדם לובשו בלילה כסות המיוחד ללילה חשוב ליה מצות עשה שהזמן גרמא ואחר זה הוסיפו להקשות גם על זה כיון שחייב גם בלילה כשלובש כסות של יום ומזה הטעם ניחא מה דפשיטא להו למ"ד דציצית חובת טלית דכסות ללילה היינו המיוחד לילה ולא הוצרכו להביא ראי' מן הירושלמי אלא למ"ד חובת גברא דלכאורה גם למ"ד חובת טלית י"ל דאין הטליתו' חייבין אלא ביום אבל בלילה פטורין אלא דנפקא להו מלשון הברייתא וראיתם אותו פרט לכסות לילה דלמ"ד חובת טלית אי נימא דאין החיוב אלא ביום אין חילוק בין כסית לכסות והוי לי' למימר פרט ללילה אבל למ"ד חובת גברא אף דלשון כסות לילה משמע כסות המיוחד ללילה מ"מ י"ל דנקטי ברייתא הכי משום דמסתמא אדם לובש בלילה כסות המיוחד ללילה והוי אפשר לומר דלאו בכסות תלי' מילתא הוצרכו להביא ראי' מן הירושלמי ובזה ניחא הא דלא הביאו התוס' הראי' שהביא הרא"ש ז"ל בריש הלכות קטנות בשם ר"ת דכסות המיוחד ליום חייב אף בלילה מהא דאמר שמואל תכלת אין בו משום כלאים אפי' בטלית פטורה ע"ש ולפמ"ש ניחא דכיון דהתו' פשיטא להו למ"ד חובת טלית מלשון הברייתא כסות לילה אלא שרוצים להוכיח אפי' למ"ד חובת גברא א"כ אין ראי' מדברי שמואל דהא ס"ל לשמואל במנחות דכלי קופסא חייבין בציצית ונראה דס"ל לר"ת כיון דהך סברא דכסות המיוחד ליום אין חילוק מצד הסברא בין למ"ד חובת גברא ובין למ"ד

חובת טלית א"כ כיון דמוכח למ"ד חובת טלית דבכסות המיוחד ללילה תלי' מילתא ה"ה למ"ד חובת גברא דמהיכי תיתי נעביד פלוגתא ביניהו בהא מילתא וק"ל:

והנה מדברי התוס' אלו תשובה למ"ש לעיל בספ"י דף כ"ט ע"א בתוס' ד"ה אותו ולא אותה כו' לתרץ קושי' התוס' שם דאין נשים פטורות ממעשה"ג אלא במצות שבגופו שאינו יכול לעשות ע"י שליח כגון תפילין וסוכה וכיוצא בהן וזה אינו דהא למ"ד חובת טלית אפילו בקופסא חייבין א"כ לאו מצוה שבגופא היא ועיקר המצוה לעשות בהם ציצית וזה יכול לעשות ע"י שליח ועוד קשה דהא חשיב מעקה ושלוח הקן במצות עשה שאין הזמן גרמא שהנשים חייבת בהם משמע דבכה"ג במעשה"ג נשים פטורות אע"ג דלאו מצות עשה שבגופא נינהו וק"ל:

בגמרא איזה מצות עשה שהזה"ג תפילין וציצית וכו' והנה הריטב"א ז"ל הקשה אמאי נשים פטורו' מציצית דהא דרשינן סמוכי' למדחי לאו דכלאים בציצית. ה"נ נימא כל שישנו בבל תלבוש שעטנז ישנו בגדילי' תעשה לך דהא דרשינן גבי מצה כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ותירץ דהתם סמוכים יתירים והכא כיון דאיכא למדרש בי' למשרי' כלאים בציצית תו לא דרשי' ליסתור הכלל שבידינו דכל מ"ע שהזה"ג נשים פטורות ע"ש והתוס' ביבמות דף ד' בד"ה לא תלבוש וכו' הקשה קושי' זו והביאו ראי' מהא דאמרינן בפ' התכלת דף מ"ג כהנים איצטרכו לי' סד"א הואיל ואישתרו גבייהו כלאים בציצית נמי לא לחייבו וקמ"ל ניהי דאישתרו בעידן עבודה שלא בעידן עבודה לא אישתרו ע"ש. לכאורה קשה על הריטב"א ז"ל מסוגיא זו דהתכלת דהא כלל יותר בזה דכהנים חייבין בכל המצות ואפ"ה ה"א דלפוטרו מציצית משום סמוכי' אע"ג דלא מייתרא ונראה ליישב דאיתא ביבמות ד"ה ע"א דבעי למילף דעשה דוח' ל"ת מראשו וזקנו דכתיב גבי מצורע ודוח' עשה דמצורע לאו דהקפות הראש וזקן ודחי מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל א"כ י"ל לפי הס"ד דכהנים אישתרו כלאים גבייהו א"כ הוי לאו דכלאים אינה שוה בכל שאינו בכהנים א"כ לפי הס"ד א"צ קרא דעשה דגדילים דוחה לאו דכלאים דהא נשמע מראשו וזקנו וא"כ הוי סמוכים מייתרא ושפיר הוי אמרינן בכהנים דפטורין מציצית מטע' כל שישנו כמו גבי מצה כיון דמייתרא גם הכא ואף די"ל דאתא קרא לכלאים בציצית ואם אינו ענין לשאינו שוה בכל תנהו ענין לשוה בכל כדאמרינן בכה"ג שם בדף ה' גבי זקנו מ"מ הא סוגיא דעלמא דכל היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בכה"ג ולא מוקמינן באם אינו ענין לדוכתא אחרינא ויותר הוי דרשינן כל שישנו וכ"ש דא"ש לפי מ"ש המהרש"א ז"ל שם ביבמות דהיכא דגם העשה אינו שוה בכל הוי ליה הדין כאלו הלאו והעשה שניהם שוה בכל ואם כן ממילא הוי

דרשינן דכהני' פטורין מציצית ושפיר איצטרך לגופא דציצית דוחה כלאים וליכא למילף מראשו כיון דהכא אף העשה אינו שוה בכל הוי ליה כאלו שניהם שוה בכל אבל אין לומר דבל"ז עשה דציצית אינו שוה בכל כיון שאינו בנשי' דהא איתא בריש ערכין על ברייתא זו דהכל חייבין בציצית כהני' ולוי' דהכל לאתוי' נשי' הרי דסבירא ליה להתנא דברייתא דנשים חייבין בציצית ואין לומר דאכתי מנא ליה דכהני' אישתרו כלאי' גבייהו והוי ליה ל"ת שאינו שוה בכל דילמא הא דמשתרו כלאים בבגדי כהונה היינו משום דאתא עשה דבגדי כהונה ודחי לאו דכלאים ומש"ה לא מיקרי ל"ת דכלאים ל"ת שאינו שוה בכל כדמוכח בכמה דוכתי' דבכה"ג מיקרי לאו השוה בכל אף על פי שנדחה לפעמים כמו שבת שנדחה מפני עבודה זה אינו דבל"ז צריך להבין הא דקאמר שם כיון דאישתרו כלאים גבייהו וכו' מאי ס"ד דנימא כיון דאישתרו כלאים לגבייהו וכו' דהא איכא למימר דהא מטעם דחי' דאתא עשה דבגדי כהונה ודחי הלאו דכלאים ומהיכא תיתי נימא דפטורין מציצית ותו דהוי ליה למימר הכי דקמ"ל הכא דלאו מטעם דאשתרו כלאים אלא משום דדחי אך כבר כתבו התוספות שם בדף ה' ע"ב בד"ה כולה וכו' וז"ל ומיהו אי לאו כלאים מבגדי כהונה לא הוי מצי למילף משום דמצותו בכך וכו' והיינו דלא מטעם דחי' אלא משום דהותרו בכך אם כן שפיר קאמר הש"ס דאישתרו כלאי' גבייהו ולא מטעם דחי' מדאיצטרך קרא דגדילי' דוחה לאו דכלאי' ולא ילפינן מבגדי כהונה אע"כ משום דמצותו בכך ואשתרו גבייהו אם כן ממילא אתי שפיר מ"ש דאי לאו דדרשינן כל שישנו ממ"נ לא הוי איצטרך למשרי כלאי' בציצית דאי הוי אמרינן דבגדי כהונה הוא מטעם דחי' איכא למילף מבגדי כהונה דעשה דוחה ל"ת ואי נימא דמצותו בכך והותרו לכהני' אם כן הוי ליה ל"ת שאינו שוה בכל ונלמד מראשו דמצורע כנ"ל והיינו דקאמר דקמ"ל דבעידן עבודה אשתרו דשפיר הוי מצותו בכך אלא כיון דשלא בעידן עבודה לא אישתרו הוי לאו דכלאי' שוה בכל דהא גם הכה ני' מוזהרין שלא בעידן עבודה ושפיר איצטרך סמוכין למידחי עשה דגדילי' ללאו דכלאים וממילא כיון דלא מייתרא לא אמרינן כל שישנו ונראה דהתוספות לא ניחא להו בתירץ הריטב"א ז"ל משום דהתוספות הקדימו שם דף ד' בד"ה דכתיב לא תלבש וכו'. ואיפכא ליכא למימר דבמקום גדילי' לא תלבש שעטנז וכו' דאם כן נישתוק קרא מיני' וממילא הוי ידעינן דלא דחי אם כן י"ל דמהאי טעמא לא ניחא להו בתירץ הריטב"א ז"ל וכפי שפרשנו דבריו דלפי הס"ד מנ"ל דהסמוכין לא מייתרא משום דהוי מצי למילף דדוחה לאו דכלאי' מראשו וזקנו דגבי מצורע דאכתי קשה לפי הס"ד מנא לן דהסמוכין מייתרא למידרש כל שישנו ולמיפטר כהני' בציצית דילמא אתא קרא להשמיענו איפכא דאפי' במקום גדילי' לא

תלבש שעטנז. ובזה מיושב סמיכות דבריהם ז"ל שם שהקדימו לקושייתם הך דאיפכא לא מצי למימר וכו' ומיהו אין בזה קושי' על הריטב"א ז"ל דסבירא ליה דלפי הס"ד לא ניחא להו לפרש קרא איפכא דאין עשה דגדילי' דוח' להלאו דכלאי' כיון דבאמת נשמ' דעש' דוחה ל"ת שאינו שוה בכל מהיכא תיתא דסמוכין אתא דאין העשה דגדילי' דוחה כיון דלפי הס"ד לאו דכלאים אינו שוה בכל וממילא הוי מוקמינן לכל שישנו למיפט' הני בציצית. והנה התוס' תירצו שם דהקישא דר' אחא בר יעקב דהוקשה כל התורה כולה לתפילין עדיפא טפי מסמוכין ולכאורה קשה עליהם מראיות הריטב"א ז"ל הא גבי מצה ילפינן מסמוכין לאפוקי מהקישא דר' אחא בר יעקב וצ"ל דסבירא ליה ג"כ דהיכא דהסמוכין מייתרא עדיף טפי מהקישא דהרי ההיקש אינו מיותר דהא איצטרך לשאר מצות עשה שהזמן גרמא אם כן סמוכין דמייתרא עדיפא לאפוקי מאין היקש למחצה אבל גבי גדילים דהסמוכין לא מייתרא ממילא עדיפא הא דאין היקש למחצה מהך סמוכין דלא מייתרא אבל גבי כהני דליכא הקישא הוי ילפינן אפילו סמוכי' דלא מייתרא ודו"ק:

בתוספות ד"ה מעקה אבידה וכו' והקשה הר"ר יוסף מא"י דאם כן וכו' וכי תוכל להדליק בשמן שריפה ביום טוב וכתב בספ"י יש מקשי' דהא שריפת קדשי' הוי נמי מצות עשה שהזמן גרמא דהא אין שריפת קדשי' בלילה ותירץ דשריפת תרומה הוי אפי' בלילה והביא ראי' דהא סתם הדלקה הוא בלילה ויש לדחות זה דאפי' אין שורפין קדשי' בלילה היינו שלא להדליק בתחילה בלילה אבל אי מדליק אותם מבעוד יום אעפ"י שדולק כל הלילה אין בזה איסור אבל לענ"ד יש ראי' מפורשת ממשנה בפסחים דף מ"ו ע"א אמר רבי יהושע לא וזהו חמץ וכו' אלא מפרישתה ומניחתה עד הערב משמע להדי' דמותר לשורפה בלילה וחלה דינו כתרומה ומיהו אכתי קשה דניהא דנימא דאיכא מצות עשה בנשי' בשריפת תרומה מ"מ כיון דאינה מצווה על שריפת קדשי' ואיכא אסורא בנשים אם כן כיון דאין איסור בשריפת תרומה בי"ט דהא מותרת בהנאה וכמ"ש התוספות בביצה דף כ"ז ע"ב ובפסחים דף מ"ו ע"א בד"ה עד שתאפה ע"ש וכו' אלא משום דגזרינן תרומה אטו קדשים אי נימא דבקדשם איכא איסורא גם גבי נשי' אם כן מהאי גזירה גופא אסורה להדליק אף בתרומה דהא איכא למיגזר אטו קדשי' כיון דאיכא איסורא גם גבי נשי' אך דבכל זה לא מתרצי קושי' הר"ר יוסף מא"י דהא אמרינן בביצה דף חי"ת ע"ב דהא דלא אתא עשה דכיסוי הדם ודחי ל"ת דיום טוב משום דיום טוב עשה ולא תעשה ולמה אין מכסי' ע"י נשי' דהא עשה דכיסוי הדם הוי ליה מ"ע שאין הזמן גרמא. ותו דהא אמרינן בשבת דף קל"ג ע"א דמילה שלא בזמנו אינו דוחה יום טוב משום דיום

טוב הוי ליה עשה ולא תעשה ואמאי הא יכול לקיימו על ידי נשי' דהא קיי"ל בי"ד סימ' רס"ד דאשה כשירה למול. ועיין מה שכתבתי לעיל דף כ"ט דעשה דמילה אשה נמי מצווה ואפילו למ"ד דאשה לא תמול מ"מ יכול למול ע"י עבד כמ"ש לעיל שם דג"כ פטור ממ"ע שהזמן גרמא ומילה הוי מ"ע שאין הזמן גרמא כמ"ש התוספות לעיל דף כ"ט בד"ה אותו ולא אותה וכו' וכן קשה מהא דקיי"ל במוצא חמץ בביתו ביום טוב דאסור לשורפו בו ביום כדאיתא בריש פסחים ובא"ח סי' תמ"ו וע"ש במג"א והטעם הוא משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דיום טוב נימא נמי דאשה תשרוף ביום טוב דהא היא מצווה על השבתת שאור כדאיתא בריש פסחים דאיתקוש השבתת שאור לאכילת חמץ וכ"ש לפמ"ש לעיל דף כ"ט שם דאפילו שריפת קדשי' דאינו בלילה אפ"ה לא הוי מ"ע שהזמ"ג וכן משמע קצת בהא דקאמר בשבועות דף ג' ע"ב דמותיר בטהור אינו לוקה משום דניתוק לעשה ולא חילקו משמע דאשה שהותירה נמי אינה לוקה משום דניתוק לעשה דשריפת קדשי' ודוחק לומר דבאשה בל"ז אינה לוקה על לאו שאין בו מעשה לכולו עלמא כדאית' בריש תמורה דף ב' ע"ב ע"ש ברש"י ד"ה לא לקייא וכו': אך העיקר נראה כמ"ש לעיל דלא הוי מ"ע שהזמ"ג כיון דחיוב המצוה לעולם הוא אלא דאינה כשירה בלילה כמ"ש שם קשה גם משריפת קדשי' ודו"ק:

בא"ד אף הלאו אלים ואין עשה דוחה אותה וכו': אבל לא משמע כן מדברי הרמב"ם ז"ל שכתב הטעם דעשה דמצורע דוחה ל"ת ועשה דנזיר דגבי מצורע ליכא עשה דקדוש יהיה שאין המצורע קודש אלמא אף על גב דאיכא עשה גבי לאו דנזיר לא אמרינן דאלים הל"ת ואפשר יש לחלק מיהו לולי דברי התוספות נראה יותר כיון דהא דאין הנשי' מצוות על מצות עשה שהזמן גרמא ילפינן מתפילין אם כן י"ל דהיכא דאיכא עשה גבי הל"ת ליכא למילף מתפילין ומצוות הנשי' גם על העשה ולא דמי לזכור ושמור דאי לאו הקישא דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה היה הנשי' פטורות משום דזכירה ושמירה תרי מילי נינהו משא"כ בעשה ולא תעשה דיום טוב דדבר אחד הוא ליכא למילף תדע דהא אמרינן בסוף שביעית דהמחזיר חוב בשביעית צריך לומר משמט אני דכתיב וזה דבר השמיטה וכי נימא דנשי' פטורות מזה דהא שמיטה הוי ליה מצות עשה שהזמ"ג אלא כיון דאיכא בשביעית לא תעשה דלא יגוש ליכא למילף זה מתפילין כלל ומצוות בו גם הנשי' על העשה שבה כיון דהשמטות כספי' אית בה נמי לא תעשה ואפש' דהשמטות כספי' לא חשיב לי' מ"ע שהזמן גרמא כיון דהשביעית משמטת לעולם. אך מדברי התוספות לעיל ד"ה תפילין וציצית וכו' ואומר ר"י כיון שחיובו תלי' במה שהז"ג וכו' אם כן גבי שמיטה נמי הכי כיון דעיקר השמיטה תלי' במה שהזמן גרמא. והנה הריטב"א ז"ל כתב בשם

הרמב"ן ז"ל לתרץ קושי' התוספות דבהני לא בא הל"ת אלא לחזק העשה ע"ש נראה כוונתו כיון דהמצוה הוא בקום ועשה גם הל"ת שבו אינו בא אלא לחזק העשה משא"כ בלאו די"ט וכיוצא בו שהוא בשב ואל תעשה הל"ת עיקר ויש להביא ראי' לזה ממה שאמר בפ' המוציא תפילין דף צ"ו השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה הרי דגבי תפילין גופא דילפינן מיני' מצות עשה שהזי"ג כתיב נמי לשון השמר דהוא ל"ת תדע דסבירא לי' לרבי יוחנן דמניח תפילין בלילה לוקה כמ"ש התוספות שם בד"ה השמר דעשה וכו' מ"מ במקום שיש בו קום ועשה אינו אלא עשה והיינו ממש כדברי הרמב"ן ז"ל וכן משמע ממה שכתב הרי"ף ז"ל בפ' אלו מציאות בטעם דאין עשה ול"ת דהשבת אבידה דוחה עשה ולא תעשה דטומאה. ולכאורה קשה דדבר פשוט הוא דמאי אולמי האי עשה ול"ת מהאי עשה ולא תעשה ולפמ"ש ניחא דהאי עשה ולא תעשה דהשבת אבידה דהיא בקום ועשה ה"א דאלימא טפי מהאי עשה ול"ת דטומאת כהני' דהיא בשב ואל תעשה והוי כמו כל עשה דדחי ל"ת אף על גב דל"ת חמיר מיני' כדאיתא ביבמות דף ז' משום דעשה הוא בקום ועשה אמרה התורה שידחה את ל"ת. ויש עוד להביא קצת ראי' מהא דאמרינן בריש ראש השנה דף ויו ע"ב בעי ר' זירא אשה מהו בבל תאחר מי אמרינן הא לא מחייבי בראי' כו' משמע דכיון דתלי' רחמנא ללאו בעשה דובאתם שמה והבאתם שמה האשה פטורה גם מן הלאו אך הא קשה לי דאכתי לא מתרצי בשילוח הקן דהוי ל"ת ממש שלא יקח את האם על בנים ולמה לא תתחייב האשה על זה הלאו תדע דהא פליגא ר' יהודא ורבנן בסוף חולין בנוטל האם על בנים אי הוי ניתק לעשה וא"כ ע"כ צ"ל דהוי לי' לאו שיש בו מעשה דאל"ה אין לוקין וע"כ צ"ל בזה כדברי התו' דמיירי בכבר נטלו על מנת לשלח ודוק:

תו' ד"ה גברא בעי חיי וכו'. כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו וכו' לכאורה אינו מובן בזה אריכות לשונם כלל דלא הוי להו למימר אלא דע"כ נשים פטורות מתלמוד תורה כיון דכתיב מיעוטא בהדי' ונראה לפרש ע"פ מה דאיתא לעיל דף כ"ט ע"ב איהי מנא לן דלא מחייבי למילף נפשה דכתיב ולימדתם ולמדתם וכו' ופי' רש"י ז"ל לאקושינהו דלא מפקדה ללמוד א"כ הי' סברא לומר דכיון דהא דלא מחויבת למילף נפשה אינה אלא מהיקשא דלימדתם ולמדתם מ"מ סברא דגברא בעי חיי עדיף טפי מהאי הקישא כדאשכחן גבי מזוזה דהוקש נמי לת"ת ואפ"ה אתא סברא דגברי בעי חיי ומפיק מהאי הקישא על זה כתבו דאין סברא לומר דכיון דמצינו עכ"פ בת"ת דלא מחייב למיגמר בתו מקרא דוהודעתם לבניך ע"כ האי סברא דגברא בעי חיי לא שייך בת"ת. אך יש לדקדק מה דשבקו התוס' ילפותא דולימדתם את בניכם ולא בנותיכם כדאמר הש"ס לעיל דף

למ"ד ע"א ונקטו קרא דוהודעתם לבניך דיליף מיני' לעיל שם דחייב ללמד את בן בנו תורה דכתיב והודעת' לבניך ולבני בניך ואפש' דהתו' כתבו כן דאפי' למ"ד דדריש לעיל מולמדתם את בניכם למעט ולא בני בניכם ולא מייתר' קרא למעט את בנותיכם אם כן אפילו אי נימא דמשמע נמי לשון בניכם למעט בנותיכם כמ"ש שם מ"מ כיון דלא מייתרא י"ל דחייב ללמוד בתו מסברא דגברא בעי חיי וכו' ולא מיעטה התורה אלא בני בני' ובזה לא שייך לומ' דאטו בני בני' לא בעי חיי דהמצו' מוטל על בניו שילמדו את בניה' ע"ז כ' דאפ"ה איכא מיעוט' בהדי' מקרא דוהודעתם כמ"של דף כ"ט ע"ב וממילא דממעט נמי דלא מחייבה למילף נפשה מהיקשא דלימדתם ולמדתם דאף היא אינה חייבת בתורה כיון דכבר נסתר גבי תלמוד תורה סברת גברי בעי חיי וכו' כנ"ל ועי"ל דלכך הביאו קרא דוהודעתם לבניך דאפי' למ"ד דס"ל דחייב ללמד את בן בנו תורה ומי יתרא קרא דולמדתם את בניכם ולא בנותיכם אכתי היה אפשר לומר דמחייב ללמד בתו תורה אלא דכתבה תורה ולמדתם את בניכם כדי לכלול אפילו בני בנים וכה"ג מצינו במדרש בפסוק והיה כי יאמר אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם באותה שעה נתבשרו שעתידין להוליד בנים ובני בנים א"כ י"ל דלא מיעטה התורה אלא דלא מחייב ללמוד את בן בתו תורה כמ"ש האחרונים דאע"ג דקיי"ל דחייב ללמד את בן בנו מ"מ פטור ללמד את בן בתו ומשום שאינו מתייחס אלא למשפחת אביו לכך מייתי קרא דוהודעתם דמפורש בו בני בנים ע"כ לבניך היינו בנך ממש ואפ"ה משמע ולא בנותיך. ודו"ק:

שם והרי סוכה דמצות עשה שהזמן גרמא הוא וכו' דכתיב בסוכת תשבו שבעת ימים. לכאורה תמוה מאי צריך לאתויי האי קרא דפשיטא שאינו נוהג אלא בחג ויש לפרש משום דבאמת קיי"ל דכל ז' הימים אין חיוב האכילה בסוכה אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ואינו אלא איסור לאכול בבית א"כ י"ל דלא דמי למצות עשה דתפילין וכיוצא בו ודמי קצת למצות ל"ת. אלא דאפילו הכי מקרי מצות עשה כמו שכתב המרדכי גבי ציצית ומבואר בא"ח סימן י"ג אע"ג דאין חיוב ללבוש בגד שיש לו ד' כנפות מצויץ אלא שלא ילבש בגד כנפות בלא ציצית מ"מ כיון דלא אמרה רחמנא לא תלבש בגד בלא ציצית אלא מצות עשה להטיל בו ציצית וה"נ כיון דלא אמר רחמנא לא תשב בבית אלא בסוכות תשבו ומצות עשה גמורה היא והיינו דמייתי קרא דבסוכת תשבו אך קשה לפ"ז הניחא לשינויא דאביי סד"א בסוכות תשבו כעין תדורו דמיירי בכל שבעת ימים כדאיתא בסוכה דף כ"ז אך שינויא דרבא ס"ד דנילוף ט"ו ט"ו מחג המצות אי אפשר לפרש סד"א למילף איסור אכיל' בבית כל ז' ימים מאיסור אכילת חמץ דהא ג"ש דט"ו ט"ו מיירי בחיוב כזית בסוכה בלילה הראשונה קשה לכאורה דמה ענין מיעוט דהאזרח דכתיב גבי סוכת תשבו

ז' ימים אין החיוב אלא שלא לאכול בבית למעט גז"ש דט"ו ט"ו דמיירי בחיוב אכילת כזית בלילה הראשונה וכ"ש לפמ"ש התוס' לקמן בד"ה סד"א וכו' האזרח איכא למימר נמי דאתא לרבות נשים כדאיתא ביומא א"כ אמאי לא נימא דהאזרח אתא לרבות נשים לאיסור ישיבה בבית כל ז' ימים דמג"ש דט"ו ט"ו דילפינן מיני' חיוב אכילת כזית בסוכה בלילה הראשונה אף הנשים בכלל וצ"ל דס"ל לרבא דהא בהא תלי' ואין שייך לחלק בין איסור ישיבת הבית בכל ז' ימים לחיוב אכילת כזית בסוכה בלילה הראשונה אלא דקשה ע"ז דהא גבי מצה מצריך קרא דכל שישנ' בבל תאכל חמץ ישנו בחיוב אכילת מצה בלילה ולא אמרי' מצד הסברא למילף חיוב אכילת מצה בלילה הראשונה מאכילת רשות דשבעה ימים דאסור בחמץ אלמא דתרי מילי נינהו הכי נמי אפשר לומר גבי סוכה דלא נילף מהדדי ואפש' לומר דנפקא ליה הכי מדחזינן גבי מצה דתלי' רחמנא חיוב אכילת מצה בלילה הראשונה באיסור אכילת חמץ כל ז' ימים ה"נ ילפינן מיני' דגבי סוכה נמי תלי' בהדדי ובזה יש להבין דברי התוס' בד"ה סד"א וא"ת ולמאי איצטרך וכו' לכאורה הוא פלא דמה"ת נימא חיובא דמצה שלא נרמז כלל אלא כוונתם למה שהקדימו פי' הקונטרס דכל שישנו ר"ל דמדמה הכא רבא איסור דז' ימים דישיבת בית לאכול כזית בסוכה בלילה הראשונה כמו שמצינו התם דתלה חיוב מצה בלילה הראשונה באיסור דז' ימי' ועל זה הקשו כיון דסברא הוא לרבא לדמות למה לי קרא דכל שישנו ממילא נדע מסברת הדמיון מדאיצטרך האזרח דלא נילוף איסור אכילת בבית מאיסור אכילת חמץ על ידי גז"ש דט"ו ט"ו דלא שייך אלא בלילה הראשונה ש"מ דז' ימי' ולילה ראשונה תלי' הא בהא ול"ל הקישא דכל שישנו ועל זה תירצו הא דמדמה היינו לבתר דמצינו דתלי' רחמנ' גבי מצה הא בהא אבל בלא"ה באמת הוי אמרינן דהאזרח לרבות ובזה מתורץ מה שמקשי' העולם דמאי קשי' להו ל"ל דכל שישנו הא כתבו התוספות במגילה דף ד' בד"ה שאף הם היו באותו הנס וכו' דאיצטרך כל שישנו ולא מחייבין אותו מצד הסברא משום שאף הם הי' באותו הנס וכו' משום דהוי ילפינן ט"ו ט"ו מחג הסוכות אם כן מאי קשי' להו הא אפי' אי לא כתיב כל שישנו איצטריך האזרח למעט דלא נימא דחייבת במצה משום שאף הן היו באותו הנס ונילוף מיניה חג הסוכות וכיון דכתיב פטורא בחג הסוכות ה"א דנילף מיניה למצה ולפמ"ש אתי שפיר דאפי' אי נימא הכי כיון דעכ"פ צ"ל דאיצטריך האזרח משום דלא נילף מגז"ש דט"ו ט"ו מחג המצות ע"כ צ"ל דהא בהא תליא חיובא דליל ראשון עם רשות דז' ימים א"כ ממילא א"א למילף ט"ו ט"ו לפטור בחג המצות דהא כבר ידעינן דתלי' הא בהא אם כן כיון דע"כ נשים חייבות בבל תאכל חמץ

כדאיתא בפ' אלו עוברין דף מ"ג ע"א ושפיר מקשה דממילא הוי ידעינן דנשים חייבות במצה משום דתלי' הא בהא ודו"ק:

בתוס' ד"ה ואנא אמינ' טפלי' חייבין וכו'. וא"ת כיון דלא נילוף חיוב' דהקהל וכו' דטפלין מעלי מנשים וכו'. דבריהם אינם מובנים דההוא ק"ו הוי מצי למילף לכל התורה כולה דקטנים פטורות ונשים חייבות ודוחק לומר דבאמת ה"א דבכל התורה קטני' חייבי' ותו דא"כ גבי מצה נמי נימא הכי דנילוף נמי דקטני' חייבין ואין לומר דפטורין מהקיש' דכל שישנו וכו' דאדרבה נימא דכיון דאיתנהו קטני' בעשה דמצה איתנהו נמי בלא תאכל חמץ ולולי דברי התוספות היה נראה לי לענ"ד דוודאי האי ק"ו ק"ו אלימא הוא והא דאיצטרך למימר דהוי שני כתובי' היינו משום דהוי מצי למימר דנהי דלנשי' גופייהו לא איצטרך דהא הוי ק"ו מטפלי' מ"מ נראה דבאמת לא שייך חיובא בטף כדאמר בעלמא טף למה באין כדי ליתן שכר למביאהן ר"ל דלא שייך חיובא אקטן אלא חיוב הוא על האב להביאו. ולפ"ז י"ל כיון דכתיב האנשים והנשים והטף היינו דכמו שמוטל על האב להביא את בנו ה"נ מוטל על האם להביא בנה והיינו דקאמר סתמא למביאהן. ולפ"ז י"ל דלהאי מצוה גופא איצטרך נשי' שאף הן מצוות על הטף כמו האנשים דזה לא נדע מקל וחומר הא מצינו בפדיון הבן שהאב מחוייב לפדות וכן במילה והנשים פטורות לפדות ולמול את בניהם אלא כיון דמ"ע הוא להביא את הטף נילף ממצה דנשים חייבות דליכא למימר דסד"א דנילוף ראי' ראי' מעולת ראי' דקיי"ל דגז"ש שאינו מופנה למידין ומשיבין וה"נ איכא למיפרך מה לעולת ראי' שנשים פטורות אבל הכא שהנשים חייבות בעצמן מק"ו דטפלין ה"נ חייבת במ"ע להביא את הטף נמצאת תרווייהו צריכי ק"ו דטפלין חייבין והקיש' דמצה והא דלא אמר לילף ממצה לחוד ואי משום ג"ש דראי' ראי' איכא למיפרך מה לראי' שכן לא כתיב ביה חיובא לטף. זה אינו דה"מ למידחי דהא גופא נילוף דטף חייבין בראיה שהאב צריך להביא בנו אבל כיון דאיכא כ"ש לנשים דחייבין בהקהל בק"ו מטף ובראי' כתיב בהדיא זכורך להוציא נשים שפיר איכא למיפרך. ובזה ממילא מתורץ מה שהקשה המהרש"א ז"ל דלפי האמת דא"צ הקהל לשני כתובי' דל"ל בהקהל חיובא לנשים הא נילף בק"ו דטפלי' ולפמ"ש אתי שפיר דלפי האמת נשים פטורות מכל מ"ע שהזמן גרמא ואיצטריך נשים בהקהל שהן חייבות להביא את הטף דזה לא ידעינן מק"ו כנ"ל. ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה ונילוף מת"ת וכו'. הוקש כבודם וכו'. בריטב"א ז"ל הוסיף על דבריהם דליכא למילף שאר מ"ע מכיבוד אב ואם דמדאיצטריך גבי איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולם חייבין בכבודי שאם אמר לו אביו חלל שבת לא ישמע לו ש"מ

דעדיף משאר מצות עשה דהא בשבת איכא נמי בי' עשה ואפילו הכי ה"א דדחי על כרחך דאלים האי עשה משום דהוקש כבודם לכבוד המקום וליכא למילף שאר עשה מיניה ולכאורה קשה דהאיך אפשר לומר דעשה דמור' חשיב' טפי מעשה דת"ת דהא אמרינן בסוף פ' קמא דמגילה דגדול ח"ת יותר מכיבוד אב ואם שהרי לא נענש יעקב על י"ד שנה ששימש בבית עבר ונראה דמור' שאני דעדיפ' טפי מכיבוד והיינו דאמר התם שאמר לו אביו שחוט לי ובשל לי ולא אמר סתם שאם אביו צריך לאכול ישחוט לו ועיין מה שכתבנו לעיל בזה ולפמ"ש אתי שפיר דדוק' שאמ' לו דהוא בכלל מורא דלא יסתור דבריו כמ"ש לעיל ה"א שידחה שאר עשה משום דהוקש מוראו למורא המקום אבל כיבוד לא אשכחן בתורה דהוקש אף דקאמר לעיל דהוקש משום דכתיב כבד את ה' מהונך הוא מדברי קבלה ובזה באמת ת"ת עדיפא כדאשכחן ביעקב אבל מורא ה"א דעדיף טפי משום דהוקש בתורה לכבוד המקום כדאית' לעיל דף למ"ד ע"ב נאמר איש אמו ואביו תיראו וכו' ובזה נראה לי דאתי שפיר נמי הא דמקשה לר' יוחנן בן ברוקא וכו' מאי קושי' נימא דילפינן מפרי' ורבי' לחומר' ולסברת הריטב"א ז"ל אתי שפיר דכתבו התוספות בגיטין דף מ"א ע"ב דהא דכופין את רבו לשחררו אף על גב דהמשחרר עבדו עובר בעשה משום דפרי' ורבי' מצוה רבה אלמא דעדיפא משאר עשה וליכא למילף שאר עשה מיני' ועמ"ש לקמן בזה וק"ל:

דף לה.

בתוס' ד"ה מכלל דמ"ע וכו'. אדרבה אי הוי שתיק הוי ילפינן ממצה והקהל וכו' נראה דס"ל לרש"י ז"ל דאף אם נימא כן מ"מ כיון דהוצרך הקישא למעט דלא נילף מ"ע שהזמן גרמא ממצה והקהל א"כ ממילא מ"ע שאין הזמן גרמא דליכא מיעוטא ילפינן ממצה והקהל דאי ילפינן יותר מתורה ופדיון הבן למה לי הקישא נילו' כל מ"ע שהזמן גרמא מתורה ופדיון הבן ואין לומר דילמא מהקישא נילף אפילו מ"ע שאין הזמן גרמא דהוקשה כל התורה כולה לתפילין אפי' מ"ע שאין ז"ג דא"כ ל"ל פטורא גבי תורה ופדיון הבן דהוי לי' כשלשה כתובי' כיון דאיכא למילף מהקישא לפטור מ"ע שאהז"ג מייתרי תרי קראי דהוי לי' ממש כשלשה כתובים וע"כ נימא דאי לאו דכתיב פטורא גבי תלמוד תורה ופדיון הבן לא הוי ילפי' מהקישא אלא מ"ע שהזמן גרמא דומיא דתפילין א"כ אף לבתר דכתיב תודה ופדיון הבן ליכא למילף מהקישא מ"ע שאהז"ג וממילא ילפינן במ"ע שאין הזמן גרמא ממצה והקהל. דהא מ"ע שאין הז"ג עדיפא טפי ממצה והקהל. ומיעוט' דהקישא ליכא במ"ע שאהז"ג ואין להקשות לעיל דקאמר מ"ע שאה"ג מנא לן דילפינן ממורא ולא קאמר דילפינן ממצה והקהל ואף ע"ג דמצה והקהל הוי שני כתובים דהוי

כמו מיעוטא נימא נמי דהמיעוט הוא אינו אלא למ"ע שהז"ג אבל במ"ע שאין הז"ג ליכא למעוטא ותו דמאי דקאמר דילפינן ממורא הא גרע טפי כיון דאיכא למילף במ"ע שאין הז"ג ממצה והקהל. אם כן הוי ליה עם מורא שני כתובים זה אינו דאי לאו דכתיב במורא ליכא למילף חיובא ממצה והקהל דלא הוי מפלגינן בין מ"ע שהז"ג ובין מ"ע שאהז"ג כיון דהוי מצה והקהל שני כתובים ופטורים אפי' ממ"ע שאין הזמן גרמא לכך איצטריך קרא לחלק ביניהם אבל לבתר דמסיק מהקישא דתפילין א"א לומר דילפינן מתלמוד תורה יותר ממצה והקהל דאם כן למה לי הקישא כנ"ל ומה שהקשה המהרש"א ז"ל גבי הקהל דהוי ק"ו מתפילין אפי' אליבא דאמת כבר תירצנו לעיל כן נראה לי בשיטת רש"י ז"ל:

עוד נראה לתרץ דהא דמקשה ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא היינו דוקא למאי דקאמר בתחילה אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר אבל לפי מאי דמסיק דמצות עשה שהזמן גרמא הוי ליה שלשה כתובי' ונשי' פטורות ממילא דנשי' חייבות במצות עשה שאין הזמן גרמ' דהא כתבו התוספות לעיל בד"ה גברא בעי חיי וכו' הא דכתיב כי הוא חייך וכו'. וי"ל דקרא לא קאי את"ת אלא אקיום מצות והוא מוכרח למאי דכתיב ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם ע"כ מוכרח דלא קאי על ת"ת מהאי סברא גופא דגברי בעי חיי וכו'. וכיון דקאי על קיום המצות וכן משמעות הכתוב לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם (דברי' ל"ב) משמע דקאי על קיום המצות עשה כדכתיב לשמור לעשות את כל דברי וגומר ואי נימא דפטורין בין ממ"ע שהזמן גרמא ובין שאין הזמן גרמא קשה וכי גברא בעי חיי וכו' עוד י"ל לפי מה שכתבנו לעיל בשם הריטב"א ז"ל דהא דלא יליף ממורא לחומר' משו' דמצינו דעשה דמורא חמיר מדאצטריך גבי מורא את שבתותי תשמורו שאינו דוחה עשה אחרת והיינו דאיתא ביבמות דף ה' יכול והא כיבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו אע"ג דגבי שבת איכא ג"כ עשה ע"ש והנה באמת איכא למידחי כיון דכתיב תיראו דקאי גם על חשה א"כ לפמ"ש התוס' לעיל דאשה דפטורה ממ"ע שהז"ג ליכא גבה עשה די"ט וה"ה לעשה דשבת משום דהוי מ"ע שהז"ג ואיכא למימר דאיצטרך קרא דאין דוחה שבת אפי' גבי אשה שמחייבת בעשה דמור' וליכ' גבה עשה דשבת ואכתי קש' דנילף ממור' לחומר' אע"כ צ"ל דהקושי' הוא דלפי מאי דמקשה בתחילה מנא לן דפטורים ממ"ע שהז"ג ואיכא נמי גבי דידה עשה דשבת א"כ שפיר קאמר דליכא למילף ממורא אבל לבתר דאסיק דפטורים ממ"ע שהז"ג מהקישא דתפילין ממילא דלא קשה דמנא לי' דחייבות במ"ע שאין הזמן גרמא דהא איכא למילף ממורא לחומרא אך ז"א לפמ"ש

הר"ן פרק כל כתבי והביאו המג"א ס"ס רצ"א דנשים חייבות בכל עשה דשבת דכי היכא דילפינן דישנו בזכירה ישנו בשמירה ה"ה כל מ"ע דשבת א"כ דליכא למילף ממורא דעדיפא כמ"ש הריטב"א וכן לפמ"ש לעיל דאשה מצווה גם על העשה די"ט ושבת דליכא למילף מתפילין בכה"ג ע"ש ודו"ק:

ברש"י ד"ה פפונאי ידעי וכו' גבי שטן ופנינה לש"ש נתכוונה וכו' י"ל דרמז בזה דאמר פפונאי ידעי להא מילתא משום דהא דמקשה דהוי מצות עשה שאין הזמן גרמא שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין היינו אי אמרינן דאשה חייבת בפרי' ורבי' הוי רק שני כתובים וזה מוכח בפפונאי דאמר דפנינה לש"ש נתכונה דכתיב בה מדי עלותה שנה בשנה וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה היינו כדי שתתפלל על בני' והיינו משום דס"ל דאשה חייבת בפרי' ורבי' א"כ לדידי' אינו אלא שני כתובים וק"ל:

בתוס' ד"ה משום דהוי שמחה וכו'. וא"ת תרצת ההיא דמ"ע שהזמ"ג אלא מ"ע שאין הזמן גרמא וכו' הנה לפמ"ש לעיל בשני אופנים דע"כ אי אפשר למפטר במ"ע שאין הזמן גרמא אלא אי נימא דחייבת במ"ע שהזמ"ג א"כ מתרצי נמי הכא דכיון דהוי ליה שלשה כתובים במצות עשה שהזמ"ג ונשמע דפטורות ממילא דחייבת במ"ע שאין הזמן גרמא אך לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י לא מתרצא הכא כנ"ל והנה הא דלא תירצו התו' דס"ל לרבי יהודא דנשים פטורות מתפילין מדאיתקש לת"ת אע"ג דהוי ליה מ"ע שאין הזמן גרמא וא"כ הוי לוה תפילין ופדיון הבן ות"ת שלשה כתובי' אך זה אינו דהא מפורש בעירובין דר"מ ור' יהודא סביר' לי' דנשי' חייבות בתפילין אך אכתי י"ל כיון דע"כ הא דס"ל לר' מאיר ולר' יהודה דנשי' חייבות בתפילין ולא מקשינן לת"ת היינו משום דס"ל דמקשינן למזוזה דלית להו סברת הש"ס דלעיל תפילין לת"ת איתקיש בין בפ' ראשונה וכו' וסביר ליה לחומר מקשינן גם י"ל דטעמ' משום דס"ל דילפינן בג"ש בין עיניכם בין עיניכם מקרחה ונשי' חייבות מדכתיב כי עם קדוש כדאיתא לקמן דף ל"ו ע"א וס"ל דג"ש עדיפ' מהקיש' כדאיתא בפ' השולח דף מ"א דג"ש מופנ' עדיפ' מהקיש' וס"ל דבין עיניך מופנ' דיליף תפילין בגובה הראש מקרא אחרינ' כדאיתא במכילת' בפרשת בא וכמו שיבואר לקמן ע"ש אם כן י"ל דס"ל דהוקשו כל התורה כולה לתפילין וחייבין בכל מצות עשה שאין הזמן גרמא דומי' דתפילין גם י"ל דר' יהודא לשיטתו אזיל דסביר' ליה בריש יבמות דלא דרשינן סמוכין אלא היכא דמופנ' והנה כל מילי דפרשה ראשונה ופרשה שני' איצטרך לכמה דרשות כדדרשינן לעיל אבל מצות מזוזה שנכפל בפרשה ראשונה ושני' הוי מופנה ולכך דריש ר' יהודא סמוכין יותר במזוזה כיון דמופנ' ומיני' יליף בהקישא לכל מצות עשה שאין הזמן גרמא שחייבות ובזה יש להבין מה שדקדק

רש"י ז"ל בד"ה מאי איכא למימר וכו' אם כן איפכ' איכא למילף דמצות עשה שלא הזמן גרמא נשי' פטורות ולא פי' הכי בד"ה ופרכינן ולר' יהוד' וכו' מהיכא תיתי פטורות ממצות עשה שהזמ"ג ולא פירש נמי דהוקשי' הוא דנימא איפכ' משום דלעיל קאי אליבא דר"מ דאף דס"ל לר"מ דבאמת נשי' חייבות בתפילין כדאית' שם בעירובין סבר רש"י ז"ל דטעמא דר"מ דנשי' חייבות בתפילין היינו מהקישא דמזוזה ולא יליף מהקישא דת"ת כדאמר לעיל דעדיף דסמיך לי' בין בפרשה ראשונה ובין בפרשה שני' היינו משום דהוי מצות עשה שאין הזמן גרמא וקיי"ל דמ"ע שאהזז"ג נשים חייבות לכך י"ל יותר דסמיכות דמזוזה עיקר. אבל כל זמן דלא ידעינן דמצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות אדרב' חית לן למימר איפכא לאקושי לת"ת דפטורות ובאמת נילוף מיניה לכל מצות עשה שאין הזמן גרמא דנשים פטורות והיינו דמפרש רש"י ז"ל דנימא איפכא אבל לרבי יהודא ס"ל לרש"י ז"ל מדלא משני הש"ס על מצות עשה שאין הז"ג ע"כ הא דס"ל להש"ס דלר' יהודא דלא דריש סמוכין אלא היכא דמופנה ממילא אית לן לאקושי תפילין למזוזה כנ"ל וא"כ י"ל דיליף מהקישא דכל התורה כולה לתפילין דכל מצות עשה שאין הזמן גרמא נשים חייבות. ולא הי' הקושי' לרבי יהודא אלא דמנא ליה מ"ע שהזמן גרמא דפטורות והיינו דמשני לי' כן נראה לענ"ד ליישב שיטת רש"י ז"ל. עוד יש ליישב קושי' התוס' משום דלכאורה קשה הא דקאמר לעיל דפרי' ורבי' ופדיון הבן הוי שני כתובים ולא חשיב נמי למילה ואמרינן לעיל דף כ"ט דאשה אינה חייבת במילת בנה מדכתיב אותו ולא אותה וכתבו התו' שם דמילה הוי מ"ע שאין הז"ג א"כ הוי ליה שלשה כתובי' מיהו למ"ד בע"ז דף כ"ד דאשה פסולה למול משום דלאו בת מילה היא א"כ י"ל דאין ללמוד ממנה כיון דלאו בת מילה היא לא שייך בה עשה דמילה. ולפ"ז י"ל דר' יהודא לטעמי' דס"ל שם דימול ארמאי אע"ג דאינו בר מילה א"כ שפיר יש לחשוב הא דפטורה ממצות מילת בנה ואף לפמ"ש לעיל דף כ"ט דאשה חייבות במצות מילה ככל ישראל מ"מ כיון דפטורה ממצות מילת בנה מדכתיב אותו ולא אותה הוי ליה שלשה כתובים. ודוק:

בא"ד לאביי דס"ל דאשה בעלה משמחה לא הוי ליה שלשה כתובים וכו' לכאורה הי' נראה ליישב קושייתם דבאמת הא דקאמר הכא דרבי יהודא ס"ל דתפילין הוי שלא הז"ג אינו מפורש בפ' המוציא תפילין אלא משום דאמר שם ר' יהודא דנשים חייבות בתפילין א"כ י"ל דסבר אביי דס"ל לר' יהודא נמי דתפילין הוי מצות עשה שהזמן גרמא ואפ"ה מחוייב מסמיכות דמזוזה כנ"ל א"כ הוי לי' לגבי מצות עשה שהזמן גרמא שלשה כתובים מצה והקהל ותפילין ובמ"ע שאה"ג ס"ל כתירוץ התוס' דל"ל לר' יהוד' הא דרבי יוחנן בן ברוקא אי נמי כאינך תירוצים שכתבנו לעיל דמדמפטר מ"ע שהז"ג ממילא מוכח

דמצות עשה שאז"ג דחייבת ואין להקשות דהקישא דמזוזה איצטרך משום דלא נימא דהוקש לתלמוד תורה. כדאמרינן בכה"ג לעיל גבי תפילין דמאן דס"ל לפטור איצטרך דלא ניקוש למזוזה ה"נ איפכא הכא ז"א דלר' יהודא דס"ל דכל היכא שאינו מופנה לא דרשינן סמוכים מה"ת נימא דהוקש לת"ת ודו"ק:

בא"ד וי"ל דמוקי קידוש היום וכו' הקשו התלמידים דאכתי קשה לפי הס"ד לאביי בברכות דף כ' דנשים בקידוש היום דרבנן א"כ מ"ט דר"י ובלימוד הישיבה אמרתי דיש ליישב לפמ"ש לעיל דהא דקאמר מכלל מ"ע שאין הז"ג היינו משום דילפינן ממורא לחומרא. כמ"ש הריטב"א דאין ראי' דמצות מורא עדיפא משאר מ"ע דלגבי נשים ליכא עשה דשבת כיון דהוי מ"ע שהז"ג אלא שכתבנו דז"א דלפמ"ש הר"ן מזכור ושמור ילפינן לכל מ"ע דשבת א"כ י"ל דלפי הס"ד דלא ידע מהקישא דזכור ושמור הוי סבר דס"ל לר"י דתפילין הוי מ"ע שהז"ג והוי שלשה כתובים עם תפילין כנ"ל ומ"ע שאהז"ג ילפינן ממורא וס"ל דלא עדיפא משאר מ"ע והא דאיצטרך קרא דאינו דוחה שבת משום דלגבי נשים לא שייך עשה דשבת כיון דל"ל הקישא דזכור ושמור ולפי מאי דמסיק הקישא דזכור ושמור אמרינן איפכא דס"ל לר"י דתפילין הוי מ"ע שאין הז"ג וילפינן מיני' לכל מ"ע שאהזמ"ג שחייבות ומ"ע שהז"ג פטורות משום דהוה ג' כתובים עם קידוש היום. ודוק:

אמנם לולי דבריהם הי' נראה לענ"ד ליישב קושיית' על אביי דהא יש לדקדק עוד דאית' בחגיגה דף וי"ו דפריך עד האידנא מאן אתא וקאמר שם אביי עד הכא דהוי אימא דמחייבה בשמחה מייתי' וכו' משמע דס"ל לאביי גופא דאשה חייבת בשמחה לכך נראה דהא דס"ל לאביי דקרינן בי ושמחת ולא כמשמועת' שחייבת בשמחה והיינו לבתר דקי"ל דכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות לכן מפרשינן לה דאין המצוה על האשה אלא על בעלה אבל אי נימא דמ"ע שהזמ"ג נשים חייבות ע"כ קרא אתא לפשטי' שאשה חייבת בשמחה א"כ הוי לי' שלשה כתובים מדאיצטרך קרא גבי שמחה דהא וודאי אין לפרש דקרא קאי על בעלה כיון דלפי הס"ד היא מחויבת בשמח' ולפ"ז מאן דס"ל שני כתובים הבאים כא' דמלמדין ע"כ דהחיוב הוא על האשה עצמה ואביי דאמר לעיל אשה בעלה משמחה היינו למאי דקי"ל דשני כתובים הבאים כא' אין מלמדין ובלאו האי קרא דושמחת ידעינן דפטורות להכי אמרינן דקרינן בי' ושמחת ולפ"ז ממילא מתורץ דהתם בחגיגה קאי שם אליבא דב"ש דס"ל דכל שאינו יכול לרכוב על כתפו של אביו וכו' כמו שפירש"י שם להדיא בד"ה עד הכא וכו' וב"ש ס"ל לקמן דף מ"ג ע"א דשני כתובים הבאי' כאחד מלמדין א"כ לדידי' שפיר משני דעד האידנא וכו' ואשה גם היא חייבת בשמחה

כנ"ל. גם י"ל דתלי' בפלוגתא אי אמרינן יש אם למקרא דקרינן ושמחת בקמץ. או יש אם למסורת דאיכא למימר דקרי בי' ושמחת בחירק ושמעי' לב"ש בר"פ קמא דסנהדרין דף ד' דס"ל דיש אם למקרא וכן הוא לחד גירסא שהביא רשי' בס"פ כיצד צולין דף פ"ו ע"ב אלא דרש"י שם גרס איפכא מ"מ י"ל דאביי סבר הכי ודוק:

בגמרא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכו'. יש לדקדק דהוי ליה למימר לכל אזהרה שבתורה או לכל ל"ת ותו יש לדקדק דהאיך נלמד מהכא עונשין דהיינו שמצוין הב"ד לקיים בהם העונשין האמורין בתורה דהא בקרא לא נזכר עונש אלא שהושוו לכל חטא' ודוחק לומר כיון דכתיב בההוא פרשת' אשם גזילה וחומש דהוי לי' כפרה ילפינן מיני' לכל עונשין דהם נמי באין לכפרה ולכאורה הי' נראה דלאזהרה בכל לאווין לא צריך קרא דהא אמרינן לעיל דהא דלא ילפינן מ"ע שהזז"ג ממצה דחייבת מכל שישנו בבל תאכל חמץ משום דהוי מצה והקהל שני כתובי' הבאי' כאחד וא"כ כיון דאמרינן בפסחים וביומא דנשי' חייבת בבל תאכל חמץ מכל אוכל מחמצת נילוף מיני' לכל הל"ת שבתורה ואין לומר דמחמץ לא הוי ידעינין אלא ל"ת שהזמ"ג דהא מה שאין הזמן גרמא חמיר טפי כפי' רש"י ז"ל בד"ה מדמצות עשה שהזמ"ג וכו'. ותו דלבתר דמסקינין לעיל מקרא דנשי' חייבות במצות עשה שאין הז"ג ופטורות ממ"ע שהזז"ג ודאי דאיכא למילף בק"ו מל"ת שהזמן גרמ' דכ"ש שחייבת בל"ת שאין הז"ג וצ"ל דאיצטרך קרא בל"ת שאין הז"ג לעונש מלקות דליכא למילף בק"ו דקיי"ל דאין עונשין מן הדין אם כן ממילא מוכח דנשי' חייבות בכל עונשי' ואין להקשות ע"ז דהא ודאי דמפורש בתורה עונשין באשה כמו שמצינו בפרשת שופטים גבי ע"ז והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וכן בפ' קדושי' מות יומתו שניהם וכן מות יומת הנואף והנאפת וע"כ צ"ל משום דה"א דוקא הני שהן עבירות חמורות שיש בהם מיתה ואם כן מה שייך בכאן לומר שאין עונשין מן הדין דהא כתב המהרש"א ז"ל הטעם שאין עונשין מן הדין משום דה"א כיון דחמיר אין לו כפרה והכא הרי מצינו דאפי' בעבירות החמורות דאית להו כפרה אך ז"א דאכתי לא הוי ידעינן דה"א דאין להם כפרה אלא במיתה אבל ה"א דל"ל כפרה במלקות וע' מה שכתבתי לקמן בדברי התוספות בזה ועוד י"ל דהא דאיצטרך קרא ולא ילפינן ממצה משום דה"א דנילוף מבל תקיף ומבל תשחית דפטורות אלא לפמ"ש התוספות בדף ל"ד ע"ב בד"ה ונילוף וכו' דלקול' ולחומרא לחומרא מקשינן אם כן ממילא הוי ילפינן לענין איסורי לחומרא אבל לענין עונשין כיון דאיכ' למילף נמי לפוטרו ממלקות אי אתה יכול להחמירו עליו אלא להקל עליו כדאית' בפ' ארבע מיתות דף נ"ב וע"כ קרא לענין עונשין קאתי. ואין לדקדק ע"ז אם כן הא דקאמר שם בפסחי'

דל"ל כל לרבות את הנשי' הא מדר' יהודא אמר רב נפקא וכו'. ולפמ"ש נהי דודאי איכ' למילף מדרב יהודא אמר רב מ"מ הוי לי' לשנוי' דאיצטרך כל כי היכא דנדע דחייבות בעונשין מקרא דאיש או אשה כי יעשו וגו' דאל"ה הוי מוקמינין לאיסור' לבד אלא דעדיפ' משני דאיצטרך לגופ'. אך ע"ז קשה דאכתי למה לי קרא דהא הוי בל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתי' שני כתובי' לפטור וכל שני כתובים הוי כמו מיעוט' כמ"ש התוספות לעיל בד"ה מכלל וכו' אף לפי מה שיבואר לקמן בס"ד כולהו נפקא מדכתיב בני אהרן ולא בנות אהרן מ"מ לפי מה דאמר שם דאיצטרך גז"ש דפאת פאת לבל תשחית הוי לי' שני כתובי' מיהו לכאורה היה נראה דר' ישמעאל לשיטתו אזיל דלפי' מה שיבואר לקמן בס"ד דלמאי דסבירא ליה לר' ישמעאל דלה יטמא רשות ע"כ דל"ל גז"ש דפאת פאת אם כן לדידי' לא הוי שני כתובים ולפי מה שיבואר לקמן דג"ש דפאת פאת לא מייתר' אתי שפיר טפי. אך אכתי קשה דנימ' דבהדי הקיש' דכל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה הוי ב' כתובים כדחשיב כל שישנו גבי מצה לב' כתובים ונהי דליכא למילף משם אלא ל"ת שאין הזמן גרמ' דחייבות מ"מ הא איכ' למילף נמי ממצה כל לא תעשה שהזמן גרמא ואפשר דמהאי דהוי שני כתובים לא הוי ידעינן אלא אזהרה ולא מלקות ודו"ק:

בגמרא אמר קרא אלה המשפטים וכו'. השוה הכתוב אשה לאיש וכו'. ובבבא קמא שם הקשו התוספות דהא בגיטין דרשינין לפניהם ולא לפני הדיוטות ותירצו דוקא הדיוטות ממעטינן אבל אשה כשירה לדון ובגיטין דף פ"ח ע"ב הקשו ע"ז מירושלמי דאשה פסולה לדון. ותו הקשו בבבא קמא דהכא משמע דלפניהם ריבוי' הוא והתם משמע לפניהם מיעוט' הוא ותירצו משום דקאי על האלקי' דכתיב בפרשה ונדחקו שם הא דאיצטרך לפניהם למעט הדיוטות אף על גב דכבר נתמעט מהאלקי' דאיצטרך לרבות לשאר מילי דכפי' אף על פי שאינו דין וזה אינו אלא לפי' ר"י שם בגיטין דקאי על האלקי' דכתיב בפ' דאז אפשר לומר דגם אשה בכלל אבל לפירש"י שם דקאי על שבעי' איש מזקני ישראל יש למעט נמי אשה כהדיוטות ותו נדחקו התוספות בגיטין דהאי לפניהם מיירי בין בדייני' ובין בנידוני' וזה דחוק מאוד ולולי דבריהם ז"ל היה נראה דגם לפי' רש"י שם דלפניהם קאי על שבעי' איש מזקני ישראל וגם לפי' ר"י דקאי על האלקי' דכתיב בפ' קשה דל"ל מיעוטא דהא כבר כשמע מהאלקים דכתיב בפרשה כמו שהקשו התוספות דדוחק לומר דאיצטרך לשאר מילי' דכפי' שאינו דין דהא כתיב אלה המשפטי' משמע דבדין מיירי וצ"ל דכיון דכתיב בפרשה כי יתן איש אל רעהו כסף וכלי' וגו' ונקרב בעל הבית אל האלקי' וגו' אשר ירשיעון האלקי' וגו' ה"א דדוק' לדון איש בעינן סמוכין וכמ"ש התוספות בבבא קמא שם דכל מקום דכתיב איש אין אשה בכלל וכן האלקי' דכתיב בפ'

הראשונה גבי נרצע והגישו אדוני' אל האלקי' מיירי באיש דוק' דהא קיי"ל דאין אשה נרצעת וקיי"ל נמי בבבא מציע' ד' ע"א דאשה אינו קונ' ע"ע הרי דבאנשי' מיירי אבל לדון את אשה ה"א דלא בעינן סמוכין לכך כתיב לפניהם דאפי' לדון אשה בעינן סמוכין וממילא מוכח דאשה בכלל דיני' האמורי' בתורה דהא כל מיעוט' דלפניהם אינו אלא לדון אשה וגם י"ל דמהאלקי' דכתיב בפרשה ממיל' הוי ממעטינן אשה נמי דלאו בכלל האלקי' היא אלא דה"א דדוק' לדון את איש בעינן איש אבל אשה כשירה לדון אשה כמו שמצינו גבי גר דפסול לדון את ישראל ואפ"ה קיי"ל דגר דן את חבירו גר וה"נ ה"א דאשה כשירה לדון אשה לכך איצטרך קרא דלפניהם דאפילו לדון אשה פסולה אם כן ממיל' נשמע דאשה בכלל דיני' והיינו דקאמר השוה הכתוב אשה לאיש דעיקר קרא איצטרך בשביל אשה הנידונית ובזה מתורצים כל קושי' התוספות. אך לפ"ז צ"ע דהא דקאמר וצריכא דאי אשמועינן קמיית' וכו' לאו אקרא מקשה דהא עיקר קרא דלפניהם בדייניו קא מיירי אלא דהצריכות' קאי מהא דילף לה ר' אליעזר מהכא וכן צ"ל ע"כ לפירוש התוספות דלפניהם מיירי בין בדייני' ובין בנידוני' עכ"פ לא מייתר ודו"ק:

שם דבי חזקי' תנא וכו' והמית איש או אשה וכו' ובב"ק אית' וכן תנא ריה"ג נראה דחזקי' וריה"ג אזלי לשיטתם דלכאורה אין צריך קרא לזה דהא קרא מפורש כתיב בפרשת משפטים וכי ינצו אנשי' ונגפו אשה הרה וגו' אם יש אסון ונתת נפש תחת נפש וגומ' אלמא דחייב מיתה על האשה אלא דחזקי' סביר' לי' בכתובת דף ל"ח ע"א מה מכה בהמה לא חלקת בין מתכוין ללא מתכוין וכו' הרי דס"ל דנתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור וע"כ מפרש אם יש אסון היינו אם יש אסון בחבירו וכן פי' רש"י בבבא קמא דף מ"ב ע"א בד"ה אטו בכוונה וכו' אליב' דר' יה"ג דמפרש הכי אם יהי' אסון בחבירו ולכך הוצרך למילף הכא בשמעתין דין מיתה באשה מקרא דוהמית איש ובזה מתורץ קושית התוס' בב"ק שם על פירש"י ז"ל דמנא ליה לרב אדא בר אהבה להקשות דילמא ס"ל כרבנן דר' שמעון ולפמ"ש אתי שפיר דהיינו דפרש"י ז"ל אם יש אסון בחבירו דאל"ה למה הוצרך לאתויי קרא דוהמית איש דהא מפורש באשה עצמה והיינו דמקשה רב אדא בר אהבה דע"כ ס"ל לרי"הג עצמו דבכוונה תליא מילתא מיהו לכאור' קשה לי דהא מפורש בפ' משפטים גבי ע"ז כי ימצא בקרבך באחד שעריך אשר ה' אלקיך נותן לך איש או אשה וגו' ודרשת היטב וגו' והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' ומהאי קרא ילפינן דבעינן דרישה וחקירה משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימו א"כ ממילא מוכח שחייבין על האשה מיתה דאי לאו הכי הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה דהא העדים לא יתחייבו מיתה עלי' ותו ק' דהא דרשינן בסוף פ' ואלו הן

הנשרפין מקרא דכאשר זמם לעשות לאחיו ולא לאחותו דזוממי בת כהן אינו בשריפה א"כ מוכח דחייבין על אשה מיתה ואפי' נימא דהוי דרשי' ולא לאחותו שאין העדים זוממים חייבין על שום אשה מיתה מ"מ מדאיצטריך קרא בעדים זוממין ממילא מוכח דרוצח ממש חייב מיתה אפי' על אשה וצ"ל דה"א דעדים זוממים חמירא טפי כדאיתא בכתובות דף ל"ב דאיכא למימר דעדים זוממים חמירא טפי שכן אין צריכין התראה וכ"ש למ"ד דעדים זוממים קנסא דאין למילף מעדי' זוממים דמקנסא לא ילפינן מיהו אכתי ק' לי דהא קרא מפורש בפרשת משפטים כי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום ינקם ואמרינן בסנהדרין דף נ"ב ע"ב בנקימה זו אינו יודע מה היא כשהוא אומר והבאתי עליכם חרב נוקמת וכו' הוי אומר נקימה זו היינו סייף א"כ הא ודאי לא גרעה בת ישראל מאמה שחייבין עליה מיתה. ואפשר לומר דאי לאו דילפינן מיתה באשה לא הוי ידעי' דנקימה זו היינו מיתה משום דמצינו בסוף שירת האזינו דכתיב כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו ופרש"י ז"ל והוא מספרי דנקם ישיב לצריו היינו נקימת החמס והיינו דכתיב תחת הנחושת אביא זהב וא"כ מצינו נמי נקימה בממון. אבל לבתר דילפינן מיתה באשה אע"ג דלאו בת מצות היא ילפינן נמי מינה עבד ואמה בג"ש דלה לה אלא דלא ידעינן באיזה מיתה שפיר ילפינן מחרב נוקמת נקם ברית דהיא בסייף אך במכילתא פ' משפטים איתא גבי נקם ינקם מיתה אתה אומר מיתה או אינו אלא ממון הי' ר' נתן אומר נאמר כאן נקימה ונאמר להלן והבאתי עליכם חרב וכו' ולפמ"ש לא מוכח מהאי ג"ש אלא איזה מיתה וצ"ע ודו"ק:

בתו' ד"ה משום כפרה חס רחמנא עלי' וכו'. וי"ל דמ"מ איצטרך כפרה וכו'. לכאורה ק' דא"כ מנ"ל באמת בשאר עונשין וצ"ל דס"ל דנהי דאיצטרך כל הני תלת קראי כדאמר בב"ק דף ט"ו בהדיא דאי אשמועינן הנך תרתי ה"א בהא משום כפרה ובהא משום חיותא והיינו דעל כל פנים איכא למיפרך מה להצד השוה שכן שניהם טובת האשה דליהוי לה כפרה וחיותא מה שאין כן בהמית את האשה שאין זה טובתה אם יומת השור ישלם כופר או לא כדקיימא לן דעל מה הצד פרכינן אפילו פירכא כל דהו אבל לבתר דכתיב והמית איש או חשה אע"ג דליכא למיגמר מינה משום דאיכ' איבוד נשמה מ"מ ילפינן משלשתן במה הצד דתו ליכ' למיפרך מידי ולפ"ז אתי שפיר מה דמייתי הכא בשמעתין הא דחזקי' והא דריה"ג דהא לפמ"ש עיקר דינא דמתניתין דנשי' חייבות בכל ל"ת שבתורה אינו אלא לבתר דכתיב בכולה קראי ולפ"ז י"ל נמי הא דקאמר איש דבר מצות אין אשה לא לאו משום מצות עשה שהזמן גרמא לחוד קרי לי' בר מצות אלא אפי' כל ל"ת שבתורה ה"א דאין אשה מצווה עליהם אי לאו קרא דוהמית אלא דהש"ס

נקט בלישנ' כופר משום דבי' משתעי קרא ולגופ' אתי' מיהו אכתי קשה דהוי סגי בחד קרא מתרי קמיית' וקרא דוהמית אשה וצ"ל דאיכ' שום צריכות' מיהו לולי דבריהם ז"ל נ"ל דוודאי נשי' חייבות בכל לא תעשה דילפינן ל"ת מחמץ כמ"ש בתחילה או משני כתובים כנ"ל אלא דמהא ליכא למילף לעונשין וכיון דידעינן בל"ז דעכ"פ מוזהרות על הכל שפיר קאמר דה"א דחס רחמנ' עלי' משום כפרה ומכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש לעיל דליכ' למילף לאו שאין הז"ג מק"ו בחמץ שהוא לאו שהזמ"ג משום דקיי"ל דאין עונשין מן הדין והיינו מטעם שכתבנו לעיל בשם מהרש"א ז"ל והיינו משום דכיון דחומר' הוא ל"ל כפרה אתי שפיר טפי דהיינו דקאמר דחס רחמנ' עלי' משום כפרה ודו"ק:

דף לה:

בתוספות ד"ה איש דבר מצות הוא וכו' ולאו דוקא דהא איתקוש עבד לאשה וכו' נראה מדבריהם הא דנקטי עבד ולא כתבו סתמא דאשה חייבת במצות דמפרשי הא דקאמר איש דבר מצות אין וכו' היינו דס"ד הכי כיון דפטרה התורה לשלם כופר אם נגח השור עבד כדכתיב אם עבד יגח השור וגו' ה"א דאין חיוב מיחה וכופר אלא הורג בר מצות וה"ה לאש' והיינו דקאמ' איש דבר מצות אין וע"ז כתבו דלאו דוקא דהא עבד נמי חייב במצות ודו"ק:

בגמרא מדשני קרא וכו' זקניך ולא זקן אשתך וכו' יש לדקדק דמהאי קרא לא נשמע אלא דזקן אשה לא מקרי זקן לענין השחתה דאפילו איש המגלח את זקן האשה פטור אבל לא נשמע מכאן דאשה פטורה מלאו דהשחתה אם היא מקפת את זקן האיש (ודוחק לומר דהסוגיא אזלי אליבא דרב אדא בר אהבה דס"ל בנזיר דף נ"ז דבאמת אין אשה פטורה מלאו דהשחתה אם היא משחתת את האיש והא דקאמר חוץ מבל תקיף ובל תשחית היינו דפטורה מלאו דניקף כמו שיבואר לקמן בס"ד אבל באמת זה דוחק דקיי"ל כרב הונא דמפרש מתני' כפשטא דאשה אינו מצווה על לאו דהשחתה כלל ואפי' אם מקפת זקן לאיש) וצ"ל דקאי אדלעיל דקאמר מסתברא דל"ל זקן ר"ל דכיון דאין להם זקן מסתברא שאינ' בכלל לאו זה אבע"א קרא ר"ל דכיון דמשמע מקרא דאפי' אם יש להם זקן אין איסור לגלח אותה סברא הוא דאינם בכלל לאו זה אך זה דוחק דמשמע דמקרא גופא מוכח כן ותו קשה דיותר הוי ליה למימר מדשני קרא בדיבורי' דברישא דקרא כתיב לא תקיפו לשון רבי' ובסיפא דקרא כתיב לא תשחית בלשון יחיד משמע דקאי על איש ולא על אשה נראה דהנה הריטב"א ז"ל מקשה מנ"ל להש"ס לפטור אשה מדשני קרא בדיבורי' ואמאי לא נימא דכיון דמלא תקיפו דרשינן דאחד המקיף ואחד הניקוף חייב מדכתיב בלשון רבי' א"כ י"ל דלהכי שני קרא בדיבוריה לחייב את המשחית ולא את

הנשחת ומתרץ מדילפינן מדכתיב גבי כהנים לשון רבי' פאת זקנם לא יגלחו וילפינן פאת פאת ישראל מכהנים ועמ"ש לקמן בזה ולפ"ז לפי הס"ד דלא ידעינן מגז"ש דפאת פאת שפיר הוי מצי למימר דהא דשני קרא בדיבורי' למעט ניקוף גבי ישראל אך התו' בנזיר דף נ"ז בד"ה ורב אדא וכו' כתבו דסתם קרא מיירי בניקוף וריבוי דלא תקיפו אינו אלא לרבות מקיף ולפי זה יש לומר דהיינו דקאמר ולא זקן אשתך רוצה לומר דעל כרחך נשים פטורות מלאו דהשחתה מדשני קרא בדבוריה וכתב לא תשחית בלשון יחיד אלא דלא נימא דהא דשני קרא בלא תשחית היינו למעט את המקיף אבל נשים חייבות ע"ז קאמר דאי אפשר לומר כן דכיון דאפי' אם נימ' כן עכ"פ נשים פטורות מלאו דניקף דהא נתמעט זקן אשה לגמרי משום דזקנך ולא זקן אשתך א"כ ממ"נ נשים פטורות וממילא אית לן למימר לחומרא דמקיף נמי חייב והא דכתב לא תשחית בלשון יחיד למעט נשים דאינם בלאו דהשחתה אפי' אם היא מגלחת את האיש נמצא עיקר המיעוט נשמע מזקנך ולא זקן אשתך ועיין לקמן ודו"ק:

שם ולא והתניא זקן האשה וכו' נראה הא דלא מקשה בל"ז מתניתין אברייתא משום דהוי מצי למימר דמתני' מיירי בלאו דהשחתה דאינו בנשים והיינו שאין מצוות על לאו דהשחתה בין באיסור ניקף זקן ובין באיסור מקיף על השחתת זקן האיש אבל זקן האשה הוי זקן לענין שלא ישחית אותה איש אבל לבתר דמסיק זקנך ולא זקן אשתך שפר מקשה ואפשר לומר דסביר' ליה להמקשה דמוכח מברייתי' דלא דרשינן זקנך ולא זקן אשתך אלא כיון דהוצרך קרא לשנות בדיבורי' לא תשחית בלשון יחיד למעט מקיף ממיל' כתיב נמי זקניך בל' יחיד ולפמש"ל הא דקאמר אבע"א קרא דכיון דזקן האשה אין לה דין זקן אינה בכלל לאו דלא תשחית אם כן מקשי דלפי סבר' זו קשה על מתני' ג"כ וכן לפמ"ש בסמוך באופן שני דעיקר מיעוט' דממעט נשי' מלאו דהשחתה היינו מדשני קרא למכתוב לא תשחית בלשון יחיד אלא דהמ"ל דלא תשחית הוי מיעוט' על המקיף דאין החיוב אלא על הניקוף לכך מייתי קרא דזקנך ולא זקן אשתך א"כ לפי מה דקאמר בברייתא דזקן אשה הוי זקן לענין הקפה א"כ ממילא דקשה על מתני' ג"כ מנ"ל דלא תשחית בא למעט נשים מלאו דהשחתה דילמא אתא למעט. דאין המקיף חייב. וע' לקמן ודו"ק:

שם אמר אביי להשחתה לא מצית אמרת וכו'. ק' לי דאיך מוכת מהאי קרא דבני אהרן ולא בנות אהרן דזקן אשה לא הוי זקן לענין השחתה דנהי דמיעטה התורה דבנות אהרן חין בכלל איסור לאו זה מ"מ י"ל דזקן אשה הוי זקן לענין שלא ישחית איש אותה ולולי דברי התוס' בד"ה להשחתה וכו' היה נראה דודאי אביי סמך אהא דלעיל דשני קרא

בדיבורי' אלא דכבר כתבנו דאיכא למימר דשני קרא למעט מקיף כמ"ש לעיל אך הכרח הש"ס הוא מקרא דזקניך ואי משום הא לא הוי מפקינן ברייתא מפשט' דזקן האשה הוי זקן לענין השחתה אלא כיון דהוצרך קרא לשנות לא תשחית בלשון יחיד למעט את המקיף כתיב נמי זקנך בלשון יחיד כמ"ש לעיל בסברות המקשה וע"ז קאמר אביי דלהשחתה לא מצית אמרת אפי' אי נימא כן דכיון דבל"ז ממעטינן מפאת פאת דנשים אינ' בלאו דהשחתה ע"כ הא דשני קרא ליכא לאוקמי למעט מקיף כדי לחייב בזקן האשה דכיון דאין החיוב אלא על הניקף הרי בזקן האשה כיון שאינו בלאו דהשחתה אין מי שיתחייב עלי' וא"כ ממילא אית לן למימר לחומרא דעיקר שינוי דקרא למעט זקן האשה מזקנך ולא זקן אשתך כדי לחייב את המקיף זקן האיש ובזה מתורץ היטב דברי הרא"ש ז"ל שהביא דרשה קמייתא מדשני קרא בדיבוריה זקנך ולא זקן אשתך. ולכאורה הוא תמוה דהוא נגד המסקנ' ולפמ"ש אתי שפיר דאף לפי המסקנא דרשינן הך דרשה דזקניך ולא זקן אשתך וכל זה הוא לפי שיטת התוס' דפשטא דקרא הוא בניקוף וריבוי הוא למקיף אבל לפי שיטת הריטב"א ז"ל דפשטא דקרא הוא במקיף וריבוי הוא לניקוף אכתי לא מתרצ' דנהי דילפי' דנשים פטורות מלאו דהשחתה מג"ש דפאת פאת אכתי מנא לי' למיפטר זקן אשה למפטר איש המקיף אותה דילמא הא דשני קרא אתי למיפטר את הניקוף ואכתי איכא למימר דברייתא מיירי להשחתה דזקן אשה הוי זקן מיהו כבר תירץ הריטב"א ז"ל דנפקא לן דחיובין המשחית והנשחת מדכתיב גבי כהנים לא יגלחו לשון רבי' וילפינן פאת פאת בישראל מכהני' ומ"מ הוצרך אביי לומר מה להלן נשים פטורות דאף דנפק' לן דשניהם חייבין המקיף והניקוף מ"מ הוי מצי למימר הא דשני קרא היינו לפטור נשים ולא למעט זקן אשה לכך הוצרך לומר דהא דנשי' פטורות נמי ילפינן מג"ש דפאת פאת וע"כ הא דשני קרא למעט זקן האשה ובהכי ניח' טפי דהוצרך אביי לכל השקלי' וטרי' דאי לאו גז"ש ה"א הפסיק הענין ומשום דפאת פאת מייתר' נפק' לן דלא הפסיק הענין דאי הוי אמרינן דלא מייתר' קרא ולא הפסיק הענין והוי קשה דילמ' איפכ' דשני קרא למעט ניקוף והא דכתיב בכהני' לשון רבי' היינו לחייב את הנשים אף דסבר' הוא בל"ז לחייב את הנשים כמו כל ל"ת שבתורה מ"מ הוי מצי למימר דקרא אתא לאפוקי דלא למע' מבני אהרן ולא בנו' אהרן לכך צ"ל דהפסי' הענין וממיל' הוי ידעינן חיוב' בנשים וע"כ דלא יגלחו לרבות מקיף וע"כ צ"ל דיתור' דפאת פאת ולא כתי' אח שבזקנך כדמסיק דהוי נמי ילפינן הקיש דישראל וכהנים אלא דקמ"ל ביתור' דפאת פאת דלא הפסיק הענין ע"כ צ"ל דפאת פאת אתא לפטור את הנשים ועוד יבואר בס"ד באופן אחר. ודו"ק:

ברש"י ד"ה הפסיק הענין כגון לה יטמא וכו'. לכאורה זה אינו אלא אליב' דרבי עקיב' דסביר' ליה בסוטה דף ג' דלה יטמא מצוה ומזה ילפינן לכל ז' מתי' האמורי' בפ' שמצוה לטמא להם ועל מצוה זו מחוייבי' נשי' כמו אנשי' כמבואר בי"ד רסי' שע"ג אם כן שפיר הפסיק הענין אבל לרבי ישמעאל דסביר' ליה דלה יטמ' רשות אין כאן הפסיק וצ"ל דקרחה הפסיק הענין וכן כתב בספ"י מיהו לקמן בההיא דאיסי דאמר נמי הפסיק הענין ע"כ צ"ל דלה יטמ' הוי הפסק הענין וסביר' ליה כר"ע. ולכאורה קשה מזה על שיטת הרמב"ם ז"ל דסביר' ליה דנשים פטורות ממצות טומאת קרובי' כדאי בי"ד שם א"כ אין כאן הפסיק הענין (וע' בסנהדרין דף כ"ח ע"ב ברש"י ד"ה ואינו מטמא לה וכו' דמשמע דהיא מצווה על טומאת קרובי') ואפי' אי נימא דהוא מפרש דלא יקרחו קרחה הוי הפסיק הענין מכל מקום הא דאמר לקמן בדאיסי דאי לאו גזרה שוה הוי אמינא הפסיק הענין על כרחך דההפסק הוא חלה יטמא אם כן מוכח דהמצוה הוא גם על הנשים וצריך לומר דמפרש דהכי קאמר דאי לאו גזרה שוה ה"א דהפסיק הענין משום דמסתמא חייבין נשים במצות טומא' כיון דהוי מ"ע שאהז"ג והו"ל הפסיק הענין אבל לבתר דאשמועינן קרא בגז"ש דפאת פאת דלא הפסיק הענין ממילא קאי קרא דבנות אהרן אכולה פרשת' ואף דבקרחה לרבנן נשים חייבות היינו משום דכתיב בי' כי עם קדוש אתה אבל כל הפרשה ילפינן מגז"ש דפאת פאת דבני אהרן ולא בנות אהרן וכמ"ש הבית יוסף בשם הרמב"ן ז"ל דסביר' ליה להרמב"ם ז"ל דכולה עניני בבני אהרן ולא בנות אהרן והיינו מגז"ש דפאת פאת ובזה יש לפרש הא דקאמר בנזיר דף נ"ז א"ר אדא בר אהבה דידך מאן מגלח להו חובה אמר חובה תקברינהו לבנה הוי כשגגה שיצא מלפני השליט דלכאורה הא דאמר תקברינהו הוי קללת חנם דהרי אף לפי דבריו לא עבדה איסור' דהא סביר' ליה דהמקיף את הקטן פטור אלא דכוונתו לא היה לקללה אלא להחזיק סברתו דס"ל דנשי' אסורות בלאו דהקפה דלח נתמעט אלא זקן האשה אבל נשים מוזהרות נמי בלאו דהשחתה והיינו משום דס"ל דלה יטמ' הפסיק הענין ול"ל לגז"ש דפאת פאת והיינו משום דסביר' ליה דלה יטמ' דהוא מצות קבורת קרובים אית' גם בנשים והיינו דקאמר תקברינהו חובה לבנה ר"ל דהיא מחויבת בקבורת בניהם אלא כיון דפרט שמה ואמר לה בלשון קללה הוי כשגגה שיצא מלפני השליט ודוק

והנה הא דלא מפר' רש"י ז"ל באמ' הכי דההפס' הוא משום לא יקרחו קרחה כדסביר' ליה לרבנן דאיסי דנשי' מצוות על לא יקרחו קרחה משום דכתיב כי עם קדוש ובהכי הוי אתי שפיר טפי אפי' למ"ד דלה יטמא רשות דע"כ צ"ל לדידי' הא דאיצטרך גז"ש דפאת פאת משום הפסיק דלא יקרחו קרחה ונראה דניח' ליה לפרושי הכי משום דסביר'

ליה דאכתי תקשה דלמה הקדימה התורה קרחה קודם פאת זקנם והוצרך למיכתב גז"ש דפאת פאת הוי לאקדומי' קודם קרחה דלא נצטרך גז"ש דפאת פאת אלא דע"כ דההפסק הוא משום לה יטמא וזה אין סבר' להקדים פאת זקנם קודם מצות טומאת כהנים דהא עיקר הציווי דטומאת כהנים בבני אהרן ולא בישראל הוא משא"כ במצות גלוח זקן שאינו אלא תוספות אזהר' בכהנים מיהו לפ"ז לא מתרצת שפיר אליב' דמ"ד דסביר' ליה דלה יטמ' רשות דהוי ליה לאקדומי פאת זקנם קודם קרחה ולא נצטרך לגז"ש דפאת פאת וכ"ש דקשה לפי מ"ש לעיל בישוב ראשון דברי הרמב"ם ז"ל דצ"ל דההפסק הוא בקרחה כנ"ל דהוי ליה לאקדומי לפאת זקנם ולא נצטרך לגז"ש דפאת פאת. אך הנראה לענ"ד דאתי שפיר דהוצרך התורה להפסיק ולהקדי' לא יקרחו קרחה ולמכתוב גז"ש דפאת פאת דהא כבר כתבנו לעיל דעיקר קרא דשני בדיבורי' הוא זקנך ולא זקן אשתך דהא דנשים פטורות מלאו דהשחתה הוא מג"ש דפאת פאת והא דלא אמרינן דשני קרא למעט מקיף משום דאיתרבו מהא דכתיב גבי כהני' לא יגלחו כמ"ש הריטב"א ז"ל והא דלא אמרינן איפכא דלא יגלחו לרבות נשים לאיסור השחתה וזקנך למעט מקיף משום דהסבר' בל"ז הוא דנשים חייבות בלאו דהשחתה כדין כל ל"ת שבתורה דאין לומר דאת' לאפוקי דלא נימ' בני אהרן ולא בנות אהרן דהא כבר הפסיק הענין ואי הוי מקדי' פאת זקנם קודם קרחה ולא לכתוב גז"ש דפאת פאת לא הוי ידעינין זקן האשה מדשני קרא בדיבורי' דאדרבה הוי אמרינן איפכ' דהא דשני קרא למעט מקיף והא דכתיב גבי כהנים לא יגלחו היינו לרבות נשים בלאו דהשחתה דלא נימ' בני אהרן ולא בנות אהרן לכך הוצרך להפסיק דאז ידעינן דע"כ הא דכתיב לא יגלחו לשון רבי' לרבות משחית וממיל' ידעינן פטורה דנשים וגז"ש דפאת פאת וע"כ הא דשני קרא למעט זקן אשתך ודו"ק:

ברש"י ד"ה אם כן וכו' א"נ בבנין אב וכו' נראה דכוונתו למאי דאית' בנדה דף כ"ג אי ילפינין ג"ש דאינו מופנ' כלל אפי' היכ' דליכ' פירכ' דלחד לישנ' אין למדין כלל אפילו היכ' דליכ' פירכ' והכא אינו מופנ' דע"כ צריך למיכתב פאת פאת דאל"כ הוי אמינא דאינו חייב על כל פאה ופאה כדפי' רש"י ז"ל במתני' דסוף מכות דהא דחייב חמש על הזקן הוא נפק' מלשון פאת ולהאי לישנ' ליכ' למילף בגז"ש וצ"ל בבנין אב אבל לענ"ד לא מיישב' בהא דהא הכא איכ' פירכ' די"ל בכהני' הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות חייב אפי' במספריים וכל היכ' דאיכ' פירכ' ליכ' למילף בבנין אב כדאית' בשבועת דף טי"ת ובכמה דוכת'. ולפ"ז קשה טפי הא אמרינן דלכ"ע באינו מופנה כלל משיבין ודוחק לומר דהוי מופנ' מצד אחד כיון דכתיב את שבזקניך הוי ליה כאלו כתיב פאה בישראל וכיון דידעינן דחייב על על כל פאה בישראל נילוף בכהנים בק"ו מישראל

דהוא דוחק דלפי הס"ד בכהנים חייבין אפילו על המספרי' שפיר איצטרך לחייב על כל פאה ופאה אפילו במספרים. ותו דאפילו אי נימא דפאת זקנם הוא מופנ' מ"מ הא הוי מופנ' מצד אחד והא קיי"ל שם בנדה דלרבנן מופנ' מצד אחד למידין ומשיבין וה"נ הרי איכ' פירכ' דמצות יתירות ודוחק לומר דהסוגי' אתי כרבי ישמעאל שם ואם כן איצטרך פאת בישראל לגופו כדי לאפנוי' לגז"ש לגילוח שיש בו השחתה מיהו לפמ"ש התוספות לקמן בד"ה א"כ וכו' דיש לחלק בין גוף המצוה לפי' המצוה היה אפשר לדחוקי דגם זה מיקרי פירוש המצוה אלא דזה דוחק גדול כמו שיבואר לקמן בדבריהם שם והנה דלכאורה היה נראה לתרץ קושי' זו דליכ' למימר דאת' קר' לאפנוי' משום דריבה בהן הכתוב מצות יתירות משום דאי נימ' דנשי' איתנייהו נמי בלאו דהשחתה ובנות אהרן נמי בכלל לאו דפאת זקנם לא יגלחו אם כן לא שייך לומר שכן ריבה בהן הכתוב מצות יתירות דהא בבנות אהרן ליכ' חצות יתירות ולמה יתחייבו הן בגילוח שאין בו השחתה וממיל' הוי אמרינן דלא יגלחו היינו גילוח שיש בו השחתה ואם כן מדאיצטרך לאפנוי' ש"מ דנשים אינ' בכלל לאו דפאת זקנם לא יגלחו אם כן מוכח ממ"נ דנשים פטורות ואף דמלשון הש"ס דקאמר נשתוק קרא מיני' ותיתי בק"ו משמע קצת דגם בנות אהרן איכ' ק"ו אף על גב דליכ' בהו מצות יתירות מיהו י"ל דלאלומי מילת' קאמר דמי גרע בנות אהרן מבנות ישראל כיון דמצינו בכהנים ריבוי' מצות יתירות טפי מבישראל אבל להשיב על גז"ש לא שייך בבנות אהרן ולפ"ז מתורץ מה שהקשינו לעיל דלרבי ישמעאל דסביר' ליה דלה יטמ' רשות מייתר' ליה פאה פאה ואי משום קרחה הוי ליה לאקדומי' ולפמ"ש אתי שפיר דעיקור גז"ש דפאת פאת הוא לגילוח שיש בו השחתה כנ"ל משום שיש להשיב בכהנים ודו"ק:

ובזה אמרתי בלימוד הישיבה לפרש הסוגי' דשביק אבייי קר' קמא זקנך ולא זקן אשתך משום דכבר כתבנו לתרץ הא דמקשה הריטב"א ז"ל דמנ' ליה למעט זקן אשתך דילמ' אתי קרא למעט ניקף וי"ל דהיינו טעמ' דאביי דלא קאמר דהשחתה לא מצית אמרת מדשני קרא דאיכ' למימר דקר' אתי למעט ניקיף דאין החיוב אלא על המקיף ולפ"ז י"ל דשפיר משני דפאת פאת מייתר' דאין לומר דאיצטרך לגילוח שיש בו השחתה כדי שיהיה גז"ש מופנ' דאל"ה יש להשיב הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות דסבר' זו לא שייך אלא במתגלח שהכהן המתגלח הוא מוזהר טפי על לאו דהשחתה הואיל וריבה בהן מצות יתירות מוזהר נמי על לאו זה אבל אי נימא דאזהרה זו אינו אלא על המגלח אם כן אזהרה זו בין על הכהנים ובין על ישראל שלא יגלחו זקן דכהן וגבי ישראל המגלח לא שייך ביה סבר' דכהן עדיף משום דריבה בו מצות יתירות וכה"ג אמרינן ברישׁ ב"מ דף יו"ד בכהן

שאמר לישראל קדש לי גרושה דמקרי ישראל לאו בר חיוב' ח"כ לפי הס"ד דלא חייב אלא המקיף פאת פאת מיותר דלא בעינן מופנ' משום דאין להשיב כלום אם כן לפי סברת המקשה שפיר השיב לו דפאת פאת מיותר וכיון שזכינו לזה נראה דלפי המסקנ' א"צ לומר דפאת פאת אתא לאורוי' דלא הפסיק הענין דוודאי הפסיק הענין אלא דעיקר גז"ש דפאת פאת הוא ללמד דבעינין בכהנים גילוח שיש בו השחתה וממיל' מוכח מדאיצטרך לאפנוי' דהזהרה גם המתגלח ע"כ הא דשני קרא בדיבורי' הוא ללמד דלא זקן אשתך ולפ"ז נראה דא"ש טפי הא דהאריך אבייי ומפרש בתחילה דאי לאו דהפסיק הענן ממיל' הוי אמרינן דבני אהרן ולא בנות אהרן אלא משום דהפסיק הענין ילפינין מיתור' דפאת פאת משום דלפמ"ש דעיקר שינוי' דאבייי הוא להכריח דהא דע"כ דשני קרה בדיבורי' היינו משום זקנך ולא זקן אשתך דאי משום חיוב' דניקף או משום פטורה דנשים מאיסור השחתה תרווייהו נשמע מייתורא דפאת פאת משום שיש להשיב דבכהנים ריבה בהן הכתוב מצות יתירות ממיל' מוכח דנשים אינם בכלל לאו דהשחתה ונשמע נמי חיוב' דניקף כנ"ל אכתי הוי מצי למימר דמיתור' דפאת פאת לאו משום לאפנוי' גזירה שוה לגילוח שיש בו השחתה אלא משום פטור' דנשים בלבד לאשמועינן דלא הפסיק הענין ואכתי הוי מצי למימר הא דשני קרא למעט ניקוף להכי הקדים אבייי דאי לאו דהפסיק הענין ממיל' הוי אמרינן בני אהרן ולא בנות אהרן אם כן ע"כ מוכח דאין כוונת התורה דפאת פאת לאשמועינן פטור' דנשים דאם כן קשה ל"ל פאת פאת ה"ל לאקדומי' לא יגלחו קודם לא יקרחו כמו שהקשינו לעיל ע"כ צ"ל כמו שתרצנו דפאת פאת לאפנוי' הג"ש לגילוח שיש בו השחתה וממיל' מוכח פטור' דנשים וחיוב' דניקף ועל כרחך הא דשני קרא היינו למעט זקן אשה ודו"ק:

בתוס' ד"ה הרי הוא וכו'. וי"ל כגון שהבי' זקן וכו' לכאורה משמע מדבריהם דדוק' לאחר רוב שנותיו דלא בעינן סימני סריס כלל לא מהני זקן אבל לאחר עשרי' כיון דבעינן סימני סריס כדאית' ביבמות דף פ' כיון שהבי' זקן הרי אין לו סימני סריס וחזינן דלא סריס הוא אלא השת' דנתגדל אבל זהו תימ' דהא קיי"ל כשהוא בן עשרי' ויש לו סימני סריס הרי הוא כגדול ואם עבר עבירה נהרג בב"ד ואשת אחיו יוצאת בלא חליצה ואיך שייך שאם אח"כ הבי' זקן הרי הוא קטן למפרע ואפילו אי נימ' דבתחילה לא חיישינן לזה משום דלא שכיח מ"מ אין זה דרכי נועם שאם תנש' יבמתו תצטרך אח"כ חליצה ומהאי טעמ' נפק' לן ביבמות דף פ"ז דהוי מתי' כחיים לענין יבום ובאמת התוספות בעצמם תירצו ביבמות שם בד"ה הבי' שתי שערות וכו' דאם הבי' זקן אחר עשרי' אין בכך כלום ודבריהם דהכ' צ"ע:

בתוספות ד"ה דכי כתיב וכו'. וי"ל דניח' ליה וכו'. נראה דא"ש טפי לפמ"ש לעיל בשיטת הרמב"ם דסביר' ליה דגלי ג"ש דפאת פאת דכולה פרשת' אינו בבנות אהרן ע"כ צ"ל דגבי כהנים דכתיב בהו ובבשרם לא ישרטו שרטת ג"כ לא הפסיק הענין ואפילו לרבנן דאיס' ע"כ הדר ערבי קרא דפאת זקנם אם כן נימא דשריטה אינו בנשים וקשה דהוי ליה למיחשב שריטה ג"כ אע"כ צ"ל דשריטה אתרבי לכ"ע מכי עם קדוש ומצד שהם עם קדוש אינו ראוי שיעשה בהם שריטה א"כ שפיר מקשה דל"ל לסרס המקר' ולמידרש בני' ברחוק ולא בקרוב הוי ליה למימר דכי עם קדוש קאי רק אשריטה לחוד' ועל זה משני דסביר' ליה דשריטה וגדידה אחת הוא ודו"ק:

דף לו.

בתוס' ד"ה א"כ וכו'. דבריהם צ"ע דהא בברייתא קאמר להדי' אין לי אלא כהנים וכן משמע מלשון אביי דקאמר אם כן נכתוב רחמנ' קרח משמע דבלאו גז"ש דקרח לא הוי ילפינן ישראל מכהנים ותו דלחייב על כל קרחה וקרחה לאו פירוש' דקר' הוא ותו דגם לחייב על כל הראש לאו פירוש' דקר' הוא כמ"ש התוספות בסמוך גבי תפילין. ולולי דבריהם ז"ל נראה לפרש על דרך שכתבנו לעיל דבאמ' הא דילפינן קרחה קרחה מגז"ש היינו כמפורש בברייתי' אלא דהוי ליה למיכתב בשניהם קרח וכתיב בשניהם קרחה היינו דליהווי מופנ' משני צדדין דאל"כ כיון דקיי"ל דגז"ש שאינה מופנ' למידין ומשיבין לא הוי ילפינן ישראל מכהנים משום שיש להשיב שכן ריבה בהן הכתוב מצות יתירות אם כן ממיל' מוכח דבני אהרן קאי נמי אקרחה דאי דקרחה קאי נמי אבנות אהרן אם כן נילוף נמי מגז"ש מבנות אהרן דליכא למיפרך מידי דלית בהו מצות יתירות וממילא מוכח דאין בנות אהרן בכלל לאו דקרחה ובהא מתרצ' נמי הא דלא תקשה לאיסי דיליף מקרחה דלא הפסיק הענין דל"ל גז"ש דפאת פאת ולפי מ"ש אתי שפיר דכיון דאיכ' למיפרך שכן ריבה בהן הכתוב מצות יתירות צריך לאפנויי' גז"ש דבעינן גילוח שיש בו השחתה כמ"ש לעיל:

ועוד נראה לענ"ד דיש ליישב קושי' התוספות והא דקרחה מופנ' משני צדדין דהוי ליה למיכתב קרח אם כן י"ל דאיסי ס"ל כר' ישמעאל דסביר' ליה בר"פ המפלת דאפילו במופנה בצד אחד למידין ואין משיבין אם כן סגי אי הוי כתיב קרחה בחד מינייהו ומדכתיב קרחה בשניהם ילפינן דאתא למעט בנות אהרן ובהא אתי שפיר הא דמקשה לקמן על רבא מאי טעמ' לא אמר כאביי ומשני קרח קרחה לא משמע ליה ולא מקשה הכי אף לאביי לרבנן דאיסי ולפמ"ש אתי שפיר דלרבנן י"ל דסביר' ליה כרבנן דר' ישמעאל דמופנה מצד אחד למידין ומשיבין ואיצטרך קרחה לאפנויי משני צדדי' לגופייהו כדתני

בברייתא אבל על רבא מקשה שפיר מאי טעמא לא אמר כאביי דמפרש דאיסי סבירא ליה כרבי ישמעאל ואין להקשות על זה אפילו על רבי ישמעאל כיון דצריך למיכתוב קרחה בה"א בחד צד ע"כ צריך למיכתב גם בצד שני קרחה בה"א דהאיך ניליף בגז"ש קרח מקרחה כיון דלא דמי זה אינו דהא אמרינן ביבמות בר"פ כיצד ובכמה דוכתי' אף על גב דלא דמי כגון אחים מאחיך ילפינן כדתני' דבי רבי ישמעאל זו היא שיבה וזו היא ביאה אם כן י"ל דסביר' ליה לאביי דה"ה דהוי ילפינן קרח מקרחה ואפשר לפרש דהיינו דקאמר הש"ס באמת לרבא קרח קרחה לא משמע ליה דסבירא ליה דלא ילפינן קרח מקרחה כיון דלא דמי ודו"ק:

בד"ה תפילין גופייהו וכו'. וא"ת מה בכך וכו'. לכאורה היה נראה לפי מה דאיתא בזבחים דף נו"ן לימא בהא קמפלגי דמר סבר גז"ש עדיפא ומר סבר הקישא עדיפא ומסיק דכ"ע דהקישא עדיפא וכתבו שם התוספות דהיינו משום דגז"ש איצטריך למילי אחרינא אלא דאין גז"ש למחצה בהא אמרינן דהקישא עדיפ' אבל היכא דלא מצריך גז"ש למילי אחרינא בהא אמרינן בפ' השולח דגז"ש עדיפא אם כן י"ל דהכא כתיב כי עם קדוש אתה אלא דקאי אגדידה כמ"ש לעיל דע"כ לכולהו תירוצא צריך לומר כן מדלא חשיב איסור שריטה וגדידה ולא ממעט להו מבני אהרן ולא בנות אהרן דהא הדר ערבי' קרא בקרחה ע"כ צ"ל דשריטה וגדידה אחת הוא ונתרבו מעם קדוש אם כן לא גרע מהקיש' דכל שישנו בגדידה ישנו בקרחה והיינו דקאמר אביי כיון דאיצטרך הגז"ש לתפילין גופייהו ממילא דהקישא דלא תתגודדו עדיף מגז"ש דתפילין ונראה דסבירא ליה להתוספות דע"כ לאו היקש גמור הוא דאל"כ קשה לרבא נהי דסבירא ליה לאיסי דגז"ש עדיפא אכתי קשה כיון דהא דנשים פטורות מתפילין לא ילפינן אלא מהקישא דת"ת אם כן מנא ליה לאיסי למיגמר להאי לקולא משום הקישא דתפילין לת"ת אדרבה נימא איפכ' לחומרא דילפינן בהקישא דקרחה מגדידה דנשים חייבות והדר ילפינן מקרחה בגזירה שוה דנשים חייבות בתפילין ועיין מה שכתבתי לעיל די"ל דהכי ס"ל לרבי יהודא ע"ש אם כן צ"ל דהאי לא תתגודדו לאו היקש גמור הוא ודו"ק:

בגמרא בזמן שאתם נוהגי' מנהג בני' וכו'. והנה אמרו בר"פ קמא דבבא בתרא דף וי"ו קרויין עבדים וקרויין בני' בזמן שעושים רצונו של מקום קרויין בני' ובזמן שאין עושין רצונו של מקום קרויין עבדי' ופרשתי ענינו שהעבד הוא מחוייב לעבוד את אדונו בלי שום תשלום שכר שלכך קנה אותו ואם יתעצל ולא יעבוד אותו יחייב בו העונש שלא השלים חיובו אך העבודה איש את רעהו ואת אוהבו כעבודת הבן לאב וכיוצא בו שהוא מצד הנדבה יתחייב בו מצד השכל הגמול הטוב ויתר שאת בראותו התנדבות

לבו ולהיפוך אם יתעצל בעבודתו לא יתחייב שום עונש והנה מצינו בתורתנו הקדושה שהבטיחנו השי"ת גמול טוב כשיעשה רצונו ומפורש בפרשה בחוקתי ובפ' כי תבא וזה הוא במצות הבן והוא כסתירה למה שאמר אח"כ ואם לא תשמעו וגומר והוא מדת העבד להענישו אם יתעצל מחיובו ע"כ בהכרח צ"ל שכעושין רצונו של מקום קרויין בני' וראוי' להם שכר בעבודתם וכשאין עושין רצונו של מקו' קרויי' עבדים וראוין לעונש:

ועפ"ז פרשנו הא דאמר ביומא גדולה תשובה שזדונות נעשה לו כזכיות שנאמר שובה בני' שובבי' דמעיקרא שובבי' ולפמ"ש ס"ל הטעם בזה דכיון שעושין תשובה נקראים בני' כאילו לא נתחייב בעבודתו וממילא לא יגיע עונש על החטא הקדו' כמדת הבן כנ"ל נמצא שהתשובה אשר יעשו אח"כ במשקל החטא שזהו מדת תשובת המשקל יחשיבהו השי"ת בחסדו בזכיות כמידת הבן זהו דקאמר דמעיקרא שובבי' כאילו לא חטא כלום אלא ששובב בדרך לבו והיינו דכתיב בהושע ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו ר"ל דכיון שעשה תשובה יחשוב הקב"ה התשובה לנדבה כמדת הבן העובד את אביו בנדבה והיינו דקאמ' כי שב אפי ממנו מלהיות לו דין עבד אלא יהא כבן ולפ"ז י"ל דהא דאמר ר"מ בין כך ובין כך היינו ע"י תשובה כדפי' רש"י בד"ה בני מעליא עוד לעולם וכו' והיינו דמייתי ר' מאיר ראי' מקרא דהיה במקום אשר יאמר וגו' אף דמיירי ע"י תשובה כדפי' רש"י ז"ל בשמעתין אלא דמשמע ליה מקרא דקאמר והיה במקום וגו' דאפילו בשעה שראוי להאמר עליהם ולא עמי יאמר עליהם וגו' שבאותו שעה הם בני אל חי והיינו אפילו בשעה שלא נהגו מנהג בני' ואפ"ה קרוין בני' כשעושין תשובה למפרע ובזה יש לפרש הפסוק בישעי' סימן ס"א לא יאמר לך עוד עזובה ולארצך וגו' כי לך יקרא חפצי בה ולארציך בעולה כי חפץ ה' בך וארציך תבעל וגו' יש לדקדק דהוי ליה למימר כי יחפוץ ה' בך לשון עתיד כדקאמר וארציך תבעל לשון עתיד אך הענין היא שיש הפרש בין ישראל עצמם לארץ ישראל כי א"י בהיותה שממה היה קרוי שממה וכשיחזור ה' ויבנה אותה תהיה קרוי באותו שעה בעולה אבל ישראל עצמם כשישובו הן קרוין בנים אף בשעת החטא וכאילו לא היה עזובי' מעולם והיינו דקאמר כי חפץ ה' בך ר"ל גם על עתה נקרא לך חפצי בך כי חפן בך לעולם והענין מ"ש הכתוב בני' אתם גבי לא תתגודדו מפני שאמרו חז"ל השמחי' ביסורין עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו וזהו שאמר הכתוב בנים אתם לה' שאין עליכם יסורין כמו יסורי העמים שהם דרך נקמה להשמדם עדי עד אבל בישראל הוא תוכחה מגולה ואהבה מסותרת וכמו שאמר הכתוב כי כאשר ייסר איש את בנו וגו' אם כן האומות ראוי' להם להתגודד על רעתם בלי מרפה אבל ישראל בנים הם והם לטובתם אין ראוי להם להתגודד וק"ל:

שם וכ"ת סכלי הוא דמקרי בני וכו' עמ"ש מהרש"א ז"ל בזה ולענ"ד י"ל כפשטא על דרך שאמרו לעיל דף כ' כיון שעבר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר ובארנו שם בתחילה כשהיצ"ר הטעיהו נקר' סכל ששומע ליצרו שבשביל הנאה מועטת יאבד טובה הרבה ונקר' רשע וע"ז אמר הכתוב אשר לא הלך בעצת רשעים ואח"כ כשעבר עבירה ושנה בה נעשה לו כהיתר ואבדה ממנו אמונת קבלת שכר ועונש וע"ז נאמר בנים לא אמן בם דלית להו מהמנותי' ונקר' חוטא וע"ז אמר הכתוב ובדרך חטאים לא עמד אבל כשנשתרש בחטאו הוא אשר קראו הכתוב לץ והוא מ"ש הכתוב ובמושב לצים לא ישב ואמרו חז"ל כל המתלוצץ כאילו עובד ע"ז שהוא משחית שורש נפשו שהוא חלק אלוה ממעל וע"ז אמר הכתוב גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ועל דרך שפירש"י ז"ל גוזל אביו ואמו הוא הקב"ה וכנסת ישראל והיינו דקאמר ואמר אין פשע שמתלוצץ על התורה ועל מצוותיו ואז חבר הוא לאיש משחית שהוא כעובד ע"ז ונקראי' בני' משחיתים ואחז"ל בסוף יומא שאין מספיקין בידו לעשות תשובה ועכ"ז כשישובו בתשובה יקבלוהו ה' כמו שאמר הכתוב והיה במקום אשר יאמר וגו' ופשוט וק"ל:

ברש"י ד"ה דבר אל בני ישראל וצו את אהרן וכו' והנה באמת גבי תנופות החזה לא כתיב לשון והניף אלא להניף תנופה וצ"ל דלא דק בלישנ' והא דלא פירש"י ז"ל דהאי קרא דבר אל בני ישראל והניף היינו בפ' אמר גבי תנופות העומר דכתיב ביה ממש לשון והניף ונדחק לפרש על תנופות החזה דפ' צו דלא כתיב ביה לשון והניף משום דבתנופות העומר לא שייך לומר בני ישראל ולא בנות ישראל דהא דכתיב ביה לשון והניף הכהן ולא שייך למעוטי בנות ישראל אלא בנות אהרן והא לא ממעט אלא היכ' דכתיב בני אהרן ונראה הא דבאמת נפק' לן למעט נשים מתנופות העומר משום דוודאי היא מצות עשה שהזמן גרמ' כמ"ש התוספות אלא דה"א משום דאשכחן תנופה בנשים דכיון דאשכחן מיעוט' בנות ישראל בתנופת חזה ושוק ממיל' הדרינן לכלל' משום דהוי מ"ע שהזמ"ג וילפינן מתנופת חזה ושוק טפי מתנופת סוטה ואף לפמ"ש בלשון התוספות ד"ה הקבלות והזאות וכו' דשאר עבודות לא הוי מ"ע שהז"ג משום מצוותן ביום מכל מקום הבאת עומר ודאי הוי ז"ג. וק"ל:

בתו' ד"ה קבלות והזאות וכו'. תיפוק ליה דכולהו הוי מ"ע שהזמ"ג וכו'. לכאורה היה נראה לפמ"ש התוספות בסוף דבריהם דאף דמחוסרי בגדים מחלל עבודה מ"מ נשים לא נצטוו בבגדי כהונה ונראה דהיינו מדכתיב בבגדי כהונה ולבשת את אהרן ואת בניו ולא בנותיו אינם בכלל מחוסרי בגדים אם כן י"ל דה"ה הא דילפינן מביום צוותו את בני ישראל דכל העבודות פסולת בלילה ה"א דהיינו דווק' בבני ישראל ולא בנות ישראל

וה"א דהוי לדידהו מצות עשה שאין הזמן גרמ' ולכך מחייבות אפילו נשים. ובזה מיושב מה שהקשו התוספות רי"ד הא דלא חשיב נמי תרומות הדשן ושני גזירי עצים הטבת הנרות והקטרת שחרית וערבית וע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דהרמת הדשן צריך להיות דוקא בלילה כדדרשינן ביומ' וכל הלילה והרים דנקראת עבודת לילה ובשני גזרי עצים מפורש הזמן בקרא דכתיב וערכו עלי' עצים בבוקר בבוקר וכן בנרות וקטורת מפורש זמניהם בקרא בבוקר ובין הערבים א"כ הוי ודאי מ"ע שהזמ"ג ופשיטא דנשים פטורות ונראה דס"ל להתוס' דאין למעט נשים מבני ישראל דכתיב גבי ביום צוותו דהא במילי דעבודה בעינן כהונה ואין למעט בנות אהרן מבני ישראל וכמ"ש בלשון רש"י ז"ל עוד י"ל קושי' התוס' דאף דילפי' מתפילין דמ"ע שהזמ"ג נשים פטורות מ"מ אין ללמוד מזה מצות הכהונה כדאמר לעיל דף ל"ה גבי לאו דהשחתה דסברא הוא דבנות אהרן עדיפא שכן ריבה בהם הכתוב מצות יתירות וכן אמרינן ביבמות שאני לאו דכהנים דחמיר'. אך לפי מ"ש לעיל שם דגבי בנות אהרן לא שייך מצות יתירות שפיר הקשו ובזה אתי שפיר טפי מה שתירצו תוס' דאיצטריך קרא למיפסל וכו'. ולכאורה אכתי לא אתי שפיר דהא מתני' מיירי לכתחילה דומי' דסמיכה ותנופה דאין מעכב' כמו שיבואר בלשון התוס' ד"ה אי דפנים וכו' ע"ש ולא הוי צריך לאתוי' הני קראי ולפמ"ש י"ל דאי הוי אמרינן דלא מחללה עבודה בנשים ממילא הוי אמרי' דהם מצוות עליהם אף שהזמ"ג דכיון דלא מחללה עבודה ועדיפא מישראלים תו ליכא למילף ממצה והקהל דשאני בנות אהרן דקדושתו יותר דלא מחללי' עבודה ושפיר איצטריך לאתויי קרא דמחללה עבודה וכל זה כתבנו לשיטת התוס' אבל כבר כתבנו לעיל דף כ"ט ובדף ל"ד דלולי דבריהם ז"ל י"ל דכל כה"ג שהחיוב מוטל על האדם תמיד אלא שאינו כשירה בלילה לא הוי מ"ע שהזמ"ג דהא כל הנשים חייבות בקרבנות והבאות הקרבנות וזה אינו אלא ביום ויש עוד להביא ראי' מהא דאמר בריש מס' בכורים דהאשה מביא' ואינה קורא ולא אמרינן דפטורין משום דהוי מ"ע שהז"ג דהא קיי"ל דאחר חנוכה אינו מביא ונראה משום דכתב הרמב"ם ז"ל בפ' א' מהלכות בכורים דבכורים שהפריש אחר החנוכה מניחין עד אחר העצרת א"כ החיוב מוטל על כל הפירות וז' מינים להפריש מהם בכורים ולהביאם אלא דאינו כשירין להביא אלא בזמן שמחה ונראה דאף הראב"ד ז"ל שחלק שם היינו דוק' בפירות גרועין שאין נגמרי' עד אחר החנוכה וס"ל דפטורין מן הבכורים וכמ"ש שם אבל פירות טובים שנגמרי' בזמנן אלא שלא הפריש קודם חנוכה מודה הראב"ד ז"ל דמנחי להו עד העצרת וק"ל:

בא"ד מיהו ק' מסמיכה וכו'. לכאורה הי' נראה דדבריהם הוא למ"ד בר"פ המוציא תפילין דנשים סומכת רשות אבל למ"ד שם דאסורות לסמוך אם כן שפיר איצטרך קרא לאיסורי ונראה דזה אינו דהא אמרינן בחגיגה דף י"ז דסמיכה בכל כחו בעינן והוי ליה עבודה בקדשים אם כן בלאו קרא דוסמך הוי ידעינן איסורא ואין סברא לומר דממעט קרא שלח לסמוך כלל אפי' בלא כח דזה לא נשמע ממיעוט' דבני ישראל סומכין דהיינו בכל כחו וק"ל:

בא"ד משום דכתיב וסמך ושחט וכו'. הקשה בספ"י אם כן נילוף מזה דנשים פסולות לשחיטה מדכתיב אל בני ישראל ובאמת דהתוספות הקשו קושי' זו בחגיגה דף י"ז ד"ה דבר אל בני ישראל ותירצו דמרבינן להו בר"פ כל הפסולין וכוונתם להא דאמר שם דמקבלה ואילך מצות כהונה אלא דלכאורה קשה דאכתי אין זה ראי' להכשיר שחיטה בנשי' דהא דקאמ' שם מקבלה ואילך מצות כהונ' היינו דהשחיטה כשירה בזרי' ונראה לענ"ד דמוכח דשחיטה כשירה בנשים מהא דאמר לקמן ק"ו מה בן צאן שלא קבע לו כהן וכו' אם כן מדאיצטרך קרא גבי קבלה בני אהרן ולא בנות אהרן ואי ס"ד דשחיטה פסולה בנשים ל"ל קרא נילוף בק"ו משחיטה דכשירה בזרים ואפ"ה פסולה בנשים אפילו בבנות אהרן דאין לחלק בשחיטה בין בנות ישראל לבנות אהרן כי היכא דנפקא לן מיעוטא דסמיכה אפילו לבנות אהרן וממילא מוכח דאף שחיטה כשירה בנשים ודו"ק:

בא"ד ותנופה נמי איצטרך למעוטי וכו'. לכאורה היה אפשר לומר כיון דתנופה איכא נמי בכהן עם הבעלי' כדקאמר לקמן אם כן י"ל דבא למעט תנופה בכהנות לכתחילה שאם הניפה בת כהן עם הבעלים לא עשתה כלום וצריך כהן אחר להניף לכתחילה דאי לאו קרא ה"א דאם הניפה הוי תנופה ואף על גב דאינה מצוות וצ"ל דסבירא ליה כמ"ש לעיל דכיון דממעט מקרא דבני ישראל והניף משמע דממעט בנות ישראל ולא בנות אהרן מיהו אין להקשות דמנ"ל באמת דאינו מועיל תנופה בכהנות י"ל דכיון דגלי קרא בבנות ישראל ממיל' ילפינן מיני' דה"ה בנות אהרן כמ"ש בפי' רש"י ז"ל גבי תנופות עומר מיהו קצת קשה לפי מאי דאמרינן במנחות דף ל"ג דאין תנופה בחוברין אלא אחד מניף ע"י כולן אם כן י"ל דקמ"ל קרא דאם הביאה אשה קרבן בשותפות עם איש והניפה אשה דאין תנופה שלה מועיל כלום וצריך האיש לחזור ולהניף וצ"ל דסבירא ליה להתוספות דממיל' הוי ידעינן דכיון דהיא פטורה אינה מוציאה את האיש כדקיי"ל במתני' דראש השנה גבי שופר וצ"ע:

בא"ד דהא עבודה לא מתחלה בהני וכו' משמע דאי הוי מתחלה עבודה בהכי אתי שפיר וכיון דמעכב עבודה ע"כ בנשים שפטורות משום דהוי מ"ע שהזמ"ג היה הקרבן צריכין

סמיכה ע"י אחר כמו שאר עבודות המעכבות ואיצטרך קרא שאם סמכו הנשים בעצמם שחללהו העבודה בכך אם כבר נשחט בלא סמיכה אחרת ואם לא נשחט עדיין צריך אחר לסמוך אבל כיון דסמיכה לא מעכ' ממילא כיון דאין הנשים סומכות אין צריך סמיכה מאחר וכיון שהן פטורות משום דהוי מצות עשה שהזמן גרמא למה ליה קרא ובזה מתורץ מה שהקשה בספ"י לפי מ"ש תוספות מנחות דף ס"א ד"ה מצינו שחילק וכו' וכ"ת אשה נמי ליבעי מיעוט שלא יסמוך אחר בשבילי שמא יש מיעוט עד כאן לשונו ואם כן מאי מקשה תוספות הכא דאף שהוא מצות עשה שהזמן גרמא אתי קרא למעט שליח והיינו מיעוטא שכתבו תוספות שם ולפי מה שכתבנו לק"מ דאי אפשר לומר דהיינו מיעוטא דאדרבה אם נימא שצריכות לעשות סמיכה ע"י שליח היינו דאיצטרך קרא דסד"א דאף שפטורות משום דהוי מ"ע שהזמ"ג מ"מ אם סמכה בעצמה מתקיים מצות סמיכה וקמ"ל קרא דלא מהני וצריך לסמוך עוד פעם ע"י אחר אע"כ כמ"ש תוס' שם דשמא יש מיעוט במקום אחר:

בא"ד ותנופה נמי איצטרך וכו' וכתב המהרש"א ז"ל וקצת קשה דמי הכריחם לזה הא שפיר איצטרך ליה כמו כל הנך עבודות וכו' ובספ"י תמה עליו דהא באותו ברייתי דמנחות דף צ"ג דקתני דסמיכה אינו מעכב תני' נמי דתנופה אינו מעכב ונלענ"ד ליישב דבריו משום דהתוספות כתבו שם בד"ה כאילו לא כופר וכו' דהך ברייתא מתני' בת"כ באשם מצורע שטעון תנופה חי וכו' והכא מיירי בתנופות חזה כדפי' רש"י ז"ל בד"ה דבר אל בני ישראל והניף בצו את אהרן המקריב זבח שלמיו וגו' ובהאי י"ל כיון דכתיב את החלב על החזה יביאנו את החזה להניף לפני ה' והקטיר הכהן המזבחה את החלב וגו' איכא למימר דתנופה זו מעכבא את הקטרת החלב ואף דהבעלים בוודאי נתכפרו דהא הקטרה גופא לא מעכבי אם נטמאו האמורין או אבדו מ"מ ה"א דההקטרה מתחלה בלא תנופה והוא צורך הקטרה וממילא דצריך לעשות ע"י שליח כיון דמעכב קמ"ל דתנופה דנשים לאו מידי היא וע"ז כתב כיון שהיא בבעלי' מסתמ' לא מתחלה בי' אלא דלא ידענו מה פסיקו להו דתנופת חזה אינו בלילה דהא דתנן במגילה כל היום כשר לתנופה מיירי בתנופת העומר כדמייתי שם קראי ביום הניפכ' את העומר אבל בתנופת החזה דכתיב בי' להניף אותו תנופה לפני ה' והקטיר הכהן משמע דומי' דהקטרה דכשירה כל הלילה וצ"ל דמשמע להו מדנקט במתני' דמגילה סתמא ולתנופה וגם נקט התם דהקטרת אברי' כשירין כל הלילה ולא חשיב תנופה משמע דאין לחלק לענין זה בתנופה ודו"ק:

אך מה שהקשה תוספות מתנופה יש לומר דקמ"ל קרא דאם הניפה האשה עם הכהן כדקתני לקמן כהן מניח ידו תחת יד הבעלים צריך הכהן להניף פעם אחרת משום דכיון

דטעמא דלא הוי חציצה משום דגזירת הכתוב הוא כן כמ"ש תוספות לקמן ד"ה מכניס כהן ידו וכו'. אם כן כיון דאשה אינה בתורת סמיכה הוי ליה חליצה ואפי' לפמ"ש תוספות לקמן דלא הוי תחת ידו ממש אלא בשפת הכלי מ"מ אם הניף אדם אחר עם הכהן אפשר דלא הוי תנופ' שצריך תנופ' בכהן לבד ולא יערב כח אחר עמו משא"כ מטע' דהוי מ"ע שהזמ"ג ה"א דלא הוי חציצ' דנהי דאינ' מצוו' מ"מ כשהניפ' הוי תנופה דלא גרע ממ"ש תוס' שאר עבודת דמטע' דהוי מ"ע שהז"ג הוי עבודה כשירה ואפשר דס"ל דאפילו הכי הוי חציצה כיון שהיא פטורה וצ"ע:

באד ואיצטרך למעוטי וכו' י"ל אף על גב דאמר לעיל דליכא למילף ממצה והקהל משום דהוי לי' שני כתובים מ"מ ה"א דילפינין תנופה מתנופה ואין לומר הא בתנופה גופא איכא שני כתובים מדקאמר בסמוך נזירה מנ"ל אתי' כף כף מסוטה ולא ילפינן לה בבנין אב זה אינו דהא דקאמר לקמן נזירה מנ"ל לאו דווקא דאיצטריך לנזיר גופא שיהא תנופה בכהן. ודו"ק:

דף לו:

בד"ה אי דפני' כהן וכו' דמרבינין לה מן ה"א דהכהן המשיח וכו' וכתב מהרש"א ז"ל לא מצאתי כן אלא דבפ' קמא דמגילה מרבינין מה"א דהמשיח כהן מרובה בבגדי' אבל כהן הדיוט לא מרבינין מיני' ע"ש ואין דבריו מובני' לי דהאי דבפ' קמא דמגילה דמרבינן מיני' כהן המרובה בבגדים היינו כהן המשיח דרישא דקרא אם הכהן המשיח יחטא ומרבינן מיני' מרובה בגדים שחטא והאי כהן המשיח שכתבו התוספות דמרבינן כהן הדיוט מייריבכהן המקריב והיינו מה דאית' בת"כ בהאי פרשת' ולקח הכהן המשיח מדם הפר אין לי אלא כהן המשיח מנין לרבות כהן אחר ת"ל הכהן אם סופינו לרבות כהן אחר מה ת"ל הכהן המשיח אלא למצוה שיקבל כהן המשיח ואם קיבל כהן הדיוט עבודתו כשירה ונר' הטעם כיון שכבר רבה קרא בכהן המשיח יחטא דאפילו מרובה בגדים מביא פר תו אין צריך לרבות בסיפ' דקרא דמרובה בגדים כשר להקריב דפשיטא הוא דאלא מי יקריב אע"כ בסיפ' מרבה אפילו כהן הדיוט והיינו דכתבו התו' דסד"א אפי' בנו' אהרן כשירין להזו' הד' של קרבן כהן המשי' ומיהו לולי דבריה' הי' נרא' דקושי' הש"ס הוא דוודאי מתני' מייריבמצוה לכתחילה דהא כלל במתני' עם התנופות והסמיכות דאינו אלא למצוה וקתני נוהגת באנשים משמע דהזאות נוהגות נמי באנשים למצוה ובאמת זה אינו דהא למצוה אינו אלא בכהן המשיח כמפורש בת"כ כנ"ל וכיון דהא דקתני אבל לא בנשים דקאי נמי אתנופת ואסמיכות דאינו אלא למצוה ע"כ הא

דקתני נוהגות באנשים היינו נמי למצוה וכיון דהזאות למצוה לכתחילה אינו אלא בכהן המשיח לבדו לא שייך לשון באנשים ולא בנשים ודו"ק:

בד"ה מכני' כהן ידו וה"נ אשכחן גבי בכורי' שהכהן היה אוחז א בשפתיו וכו' וצ"ע גדול דבמשנה דבכורים מפורש איפכא שהבעלים אוחזין בשפתותיו והכהן מניח ידו תחתיו ותמהני שלא הרגישו המפרשים בזה ובתנופת חלבים וחזה מפורש בברייתא דמנחות דף ס"ב כיצד עושה מניח אימורין על פיסת היד וכו' וכן כתבו התו' בסוכה דף מ"ז ע"ב בד"ה כהן מניח וכו' וז"ל שאוחז הכהן באימורין היוצאין חוץ לפיסת היד ע"ש אבל שיטת הרמב"ם ז"ל הוא דבכל המנח' ובתנופת חלבי' חזה ושוק הי' יד הכהן תחת יד הבעלים ממש חוץ מבכורים שהבעלים אוחזין בשפתי הכלי כמשמעות הכתוב ולקח הכהן הטנא מידך והניחו וכן הביא התי"ט בשמו במס' בכורים ונראה להביא ראי' דבכולן יד הכהן תחת יד הבעלים ממש מדאמרו אין תנופה בחוברין משום דלא אפשר ואמתי הא אם הכלי גדול יכולין שניהם להניח ידיהם זה אצל זה אלא ודאי משום דבעינן יד הכהן תחת יד הבעלים ממש ואם כן א"א שיניח כהן אחד ידיו תחת ידי שניהם ואי אפשר בשני כהנים דכהן אחד אמר רחמנא ולא שנים כי היכא דאמר התם תנופה ולא תנופות והיינו דכתב הרמב"ם ז"ל בהלכות בכורים דשותפין מביאין ביכורי' ולא כתב דאחד מניף ע"י כולן כמ"ש בתנופות חלבי' וחזה ושוק ולפמ"ש אתי שפיר כיון דתנופות ביכורים לא היה יד הכהן תחת יד הבעלים אלא בשפתי הכלי שפיר היה יכולין לאחוז שניהם בשפתי הכלי והכהן ידו למטה מן הכלי ודו"ק:

בתוס' ד"ה כל המצות וכו' בירושלמי פריך אמאי לא תני חלה וכו' לפי שאינה בעיס' של נכרי' נרא' דסוגי' דידן לית לי' הך סברא דאם כן מאי מקשה והרי תפילין ופ"ח דכתיב בהן ביאה דע"כ הקושי דהוי לי' למיתנייהו במתני' כמ"ש תוספות והרי אינן בנכרי' דכשנולד בשל נכרי' אין בו קדושה וצ"ל דלא חש סוגי' דידן לקושי' הירושלמי משום דסבירא ליה דחלה אינ' חובת קרקע כמו לקט שכחה ופאה תרומת ומעשרות וכיוצא בהן. שהחוב הוא מוטל על בעל הקרקע אבל בחל' דאין החיוב עליו אלא בשעת גילגול הוי ליה כחובת הגוף וכי בשביל שהחיוב הוא בתבוא' הגדיל' על הקרקע יחשב חובת קרקע. ולא דמי לתרומת ומעשרות דאף דגמר החיוב הוא מגמר המירוח מ"מ כבר התחיל חיובו משהגיע עונת מעשרות דהא אם רוצ' מפריש תרומת ומעשרות קודם מירוח משא"כ בחל' דהמפריש חלתו קמח לא עשה כלום וכ"ש לדעת הפוסקים דאינו חייב בתרומת אלא כשנתמרח ביד בעל הקרקע אבל הלוקח קודם מירוח פטור מן התור' נמצא דעיקר החיוב על בעל הקרקע והא דפטור מן התורה בחל' בח"ל י"ל לאו משום דחובת קרקע

הוא כפירש"י אלא משום דמפורש בו והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומ' ואדרבא מדצריך קרא באכלכם מלחם הארץ למעט ח"ל משמע דלאו חובת קרקע היא ועוד נראה דמוכח דחובות הגוף היא דהא קיי"ל כר"ע ברפ"ב דחל' דפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה ופי' הר"ש דטעמי' דר"ע בשם הירושלמי דכתיב אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ ובין בפירות ח"ל הרי דאין תלוי' כלל בחובת קרקע דאפי' גדל בח"ל כיון שבא לא"י נתחייב והמקשה והרי תפילין ופטר חמור ה"ה דהוי מצי להקשות מחלה וחדא מינייהו נקט ועוד יש לפרש הירושלמי דסבירא לי' נמי דחובת הגוף היא אלא דסבירא לי' כדסלקא דעתי' דכל היכא דכתיב ביאה מיקרי נמי תלוי' בארץ כאידך תנא דבי רבי ישמעאל לקמן וה"ה דהוי מצי להקשות מפטר חמור אלא דחדא מינייהו נקט דע"כ צ"ל בסוגי' דידן דמקשה מתפילין ופטר חמור והוי מצי נמי להקשות מחלה אלא דחדא מינייהו נקט ובתירוצא דירושלמי מחלה מתרצא נמי פטר חמור דאינו בשל נכרי' ואין להקשות מתפילין דכיון דאמר בירושלמי שם דתפילין מפורש בתור' דנוהגות בכל מקום מדכתיב השמרו לכם וגו' ושמתם את דברי אלה אפי' גולים וכו' והדר כתיב וקשרתם ע"ש אם כן אינו בכלל ולא צריך למתנייהו כדבעי למימר לקמן גבי חדש דת"ק לחומרא דכ"ש חדש דמפורש בו א"צ לתנא למיתנייהו ומהאי טעמא לא מקשה בסוגי' ממצה דכתיב בי' ביאה היינו משום דמפורש בכל מושבותיכם תאכלו מצות וק"ל:

בא"ד וקשה אמאי לא פריך וכו' וכתב בספ"י דעיקר קושייתם משום דע"ז לא משני הירושלמי מידי למ"ד דאין קנין לנכרי בארץ ישראל ע"ש ולענ"ד נראה דאי אפשר לפרש כן דהא משמע מדבריהם ז"ל דלא חשיב אלא מה דנוהג בדנכרי' בח"ל דהא הוכיחו התוס' מזה דערלה נוהג בשל גוי' וא"א לומר דמיירי בשל גוים בארץ ישראל דהא משנה מפורשת בערלה פ"א דעכו"ם שנוטע חייב בערלה אע"כ כוונתם דמדחשיב ערלה ש"מ דנוהג בכל מקום כלשון המשנה דאין חילוק בין ארץ לח"ל ואם כן שפיר תירץ הירושלמי אף לענין תרומות ומעשרות דלכ"ע אינו נוהג בח"ל בשל נכרי' כדאיתא בטור י"ד סימן של"א ועוד נראה דאפי' בא"י למ"ד דאין קנין לנכרי מ"מ דמירוח הנכרי מודה דפטור ואף דאיכא למ"ד במנחות בפ' רבי ישמעאל דאף מירוח הנכרי אינו פוטר מ"מ הא מסיק התם רבא דלמ"ד דמירוח הנכרי אינו פוטר ה"ה גילגול נכרי אינו פוטר דילפינן בגז"ש ראשית ראשית אם כן כי היכא דמשני בירושלמי גבי חלה מפני שאינו בעיסת נכרי ה"נ הוי מצי לשנוי' גבי תרומת ומעשרות כיון דילפינן מהדדי ונרא' דעיקר קושי' התוספות

דהוי לי' להקשות מתרומת ומעשרות דהוי יותר חובת קרקע מחלה דאינו אלא משעת גילגול כמו שיבואר לקמן ותו דתרומת ומעשרות ישנו ברוב פירות וק"ל:

בא"ד מן הירושלמי שהבאת יש להוכיח דערל' וכו'. כבר כתבנו דע"כ עיקר הוכחתם דנוהג אף בח"ל בשל גוי' דאי בא"י הא משנ' מפורשת היא בערלה פרק א' דעכו"ם שנטע חייב בערל' אך אין זה מוכיח כ"כ מירושלמי דאיכא למימר דחלה אינו בעיסת נכרי אפילו בא"י מ"מ משמע להו כיון דסתמא קאמר משמע אפי' בח"ל ולפ"ז צ"ל דמה שהביאו ראי' מגבינות היינו משום דאסרו גבינות הנכרי אפי' בחוץ לארץ דהא לאינך אמוראי דקאמרי הטעם משום דמעמידין אותו בחומץ או שמחליקין אותו בשומן של חזיר פשיטא דאסורין אפי בח"ל ומסתמא לא פליג רב נחמן בר יצחק שם דמפרש טעמא משום ערלה בהא. אך לכאור' קשה דהא קאמר בע"ז דף ל"ה כמאן כהאי תנא רבי אליעזר אומר שרף הערל' אסור מפני שהוא פריו וכו'. והרי רבי אליעזר עצמו סבירא ליה לקמן דף ל"ט דאין ערל' בח"ל וצ"ל דתנא דמתני' דהתם סבר בהא כרבי אליעזר ובאידך פליג עלי'. וק"ל:

בא"ד דאי בערל' דישראל וכו'. לכאור' קשה נהי דלא ניחא ליה לאוקמי בישראל חשוד דאסור להכשילו בדמי ערל' מ"מ אפי' בנכרי איכא למימר כגון שמכר ישראל את הכרם לנכרי בשעה שכבר התחילו ליגדל פירות ערלה דודאי אין הישראל מחוייב לעקור אותו א"נ שמכר הישראל את פירות הכרם קודם שגדלו כדאיתא בי"ד סימן שצ"ד א"נ שהשכיר ישראל לנכרי בהבלעת שאר פירות או שאר שני' וכה"ג טובי דהפירות גדלו בקרקע ישראל אלא שהנכרי מוכר את הפירות ואין ראי' מזה שערלה נוהג בקרקע של נכרי שנטע הנכרי עצמו ואפשר דסבירא לי' להתוספות מדנקט בהך מתני' בא"י ובסורי' משמע דמיירי שהכרם עצמו של נכרי דבא"י אין מוכרין ואין משכירין שדות וכרמים ולא במחובר לקרקע כדאיתא בפ"ק דע"ז אלא קוצר ואח"כ מוכר וס"ל דמסתמא מיירי בכה"ג גם בח"ל וק"ל:

בא"ד מפני מה גבינות הנכרי' וכו'. הוי לנו לילך אחר הרוב וכו'. והנה לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ' יו"ד מהלכות מאכלות אסורות דהך מתני' דפ"ג דערל' דמייתי לקמן דף ל"ח דבח"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט היינו אפי' בכרם שהוא בוודאי ערלה אלא כיון שאינו רואה בעיניו שהיא לוקט מן הערל' אינו בכלל וודאי אלא בכלל ספיקו וסבירא לי' דהכי הילכתא דדוקא וודאי אסור שאין בו ספק אבל אם יש לתלות בשום דבר אפי' הוא רחוק מאוד כל שאין רואה בעיניו הוא בכלל ספיקו מותר ואם כן מאי קשה להו האיך אנו נהני' מן הכרמי' הא כל שאינו רוא' לוקט הוא דכלל ספיקו מותר

ואין לומר דכוונת התוס' דאיך אנו נהני' מן הכרמים אף שאנו רואי' לוקט אלא דאין יודע אם הם מאותן המבריכי' שהם ערל' חדא דאין לשון התוספות משמע הכי ועוד דאם כן פשיטא קשה מה שכתבו הוי לנו לילך אחר הרוב הא כיון שרוא' לוקט הוי לי' קבוע וכל קבוע כמחצ' על מחצ' דמי ואם כן פשיטא דספיקו מותר אע"כ דכוונות התוספות דאין אנו רואין לוקט והוי לי' נמצא ביד נכרי דאזלינן בתר רובא כדקיי"ל בט' חניות ואם כן הדרי קושי' לדוכתא מיהא בהא י"ל דסבירא לי' דכל שאין האיסור ידוע במקומו לא הוי קבוע דאורייתא וכ"כ תוספות בנזיר דף י"ב אם כן כיון דהכא הוי לי' חומרא אי אזלינן בתר רובא לא הוי קבוע כשרוא' לוקט אלא דאין לשונם משמע כן והא וודאי אין להסתפק ולדחוק דהתוספות מיירי בא"י דאם כן פשיטא שחייב בערל דהא משנה מפורשת בערל' פ"א דעכו"ם שנטע חייב בערל' ועוד דלא הוי להו למימר דהוי לנו לילך אחר הרוב הא בא"י אפי' ספיקו אסור ומזה נרא' דהתוס' פליגו על הרמב"ם ז"ל ומפרשי מתני' דבח"ל יורד ולוקח היינו דווקא בספק ערלה דמן ההלכ' היא מותרת והחמירו שלא יראנו לוקט אבל היכא דאיכא רוב חשיב כוודאי ואסור מצד ההלכ' והוא דעת קצת מפרשי' שהביא הכ"מ שם ולענ"ד דהרמב"ם ז"ל לשיטתו אזיל דסבירא לי' דהא דספיקו דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן אבל מדאורייתא הוא לקולא ואם כן קשה למה הוצרכו להילכתא דספיקו מותר יותר משאר איסורין ועיין בישׁ"ש מ"ש בשם הר"ן אלא דע"כ דההילכתא הוא דכל שאינו וודאי גמור דכל שאינו רוא' לוקט ממילא דאפשר שימצא ספק באיזה דרך רחוק ואף על גב דבכל מקום אזלינן בתר רובא הכא מותר אך קשה לי לשיטת הרמב"ם ז"ל הא דקאמר בע"ז דף ל"ה דאסרו גבינת הנכרי' משום שמעמידין אותו בשרף של ערל' ואיסורי הוא אפילו בח"ל כמו שהוכחנו בסמוך אם כן לדעת הרמב"ם ז"ל דסבירא לי' דאפילו וודאי ערלה דכל שאינו רואהו לוקט הוא בכלל ספק אם כן למה אסרו בח"ל הגבינות יותר מערל' עצמ' ודוחק גדול לומר דמיירי שהי' ידוע להם שאין מעמידין בשום שרף אלא דוקא בשרף של ערלה ואין לומר לשיטת הרמב"ם ז"ל דרב נחמן בר יצחק סבירא לי' דמתני' אתי' כר' שמעון בן יוחאי דסבירא לי' לקמן דשלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לא"י וכו' הרי דסבירא לי' דערל' בח"ל מדאורייתא ממילא דספיקו אסור ולית לי' הילכתא זה אינו חדא דרב נחמן בר יצחק קאי שם אסתם מתני' דע"ז דליכא למימר דהך מתני' דע"ז ר"ש היא דהא בנדה דף חי"ת אמרינן בהדי' דר"ש פליג אדרבי אליעזר וסבירא ליה דקטף אין לו שביעית דקטף לאו פרי הוא ואם כן האיך ס"ד שם כרבי אליעזר ואפי' למאי דמשני דמודי' חכמים בקטפא דפירי לא אתי' כר"ש כדאיתא בנדה ע"ש דר"ש לית לי' אפילו קטפא דפירי. וצ"ל דסבירא

ליה להרמב"ם ז"ל נהי דבערל' לא מחמירינן ולא גזרינן ח"ל אטו א"י אבל בגבינות כיון דאינו ניכר כלל בין גבינת של ח"י לחוץ לארץ לא חילקו וכיון דבגבינות של א"י איכא איסו' דאוריית' גזרו על של ת"ל אטו של א"י ולפ"ז אין הכרח מהך דגבינות נוהג בשל גוי' כמ"ש התוס' דכיון שכתבנו דלהרמב"ם ז"ל ע"כ הטעם בגבינות בח"ל משום דאינו ניכר דאתי לאחלופי בשל ארץ ישראל א"כ כיון דבא"י ודאי נוהג בשל עכו"ם כדמפורש במתני' דערל' כנ"ל לא חילקו בין א"י לח"ל ודו"ק:

בא"ד ונראה דחדש נוהג בזמן הזה וכו'. כבר כתבו האחרונים דטעמייהו משום דהלכה כסתם משנ' בסוף ערלה. ובספ"י כתב דבמנחות פ' כל קרבנות ציבור איכא סתמא איפכא דחדש אינו נוהג בח"ל כדאמר טעמא דמתני' שם דאין עומר בא בח"ל וכתב הוא דטעם האוסרין הוא משום דאמרינן לקמן דתנא דפליג על רבי אלעזר הוא רבי ישמעאל וממילא ר"ע הוא דסבירא ליה דמושב בכ"מ שאתם יושבין סבירא ליה דחדש נוהג בח"ל וקיי"ל הלכה כר"ע מחבירו ע"ש ונראה דטעם המתירין שהביא הפוסקים משום דאיתא במנחות דף מ"ה ע"ב בתוספות ד"ה קרבו כבשים במדבר וכו' ואומר ר"ת דהיינו טעמא דכתיב כי תבואו אל הארץ ור"ע לטעמי' דכי תבואו לאו דוקא אבל ר' שמעון כר' ישמעאל ע"ש אם כן י"ל דהלכ' כר"ע מחבירו ולא מחביריו דהא ר"ש בן ננס נמי כרבי ישמעאל סבירא ליה אם כן ממילא כיון דבמנחות הוי מחלוקת ואח"כ סתם בחדא מסכת אף על גב דסתמא דערלה הוא איפכא הדרינין לכלל דבמתני' דידן יחיד ורבי' הלכה כרבים ממילא הלכה כסתמא דמנחות ותוספות והפוסקים האוסרי' סבירא ליה כמו שכתב תוספות שם די"ל דטעמא דבן ננס לאו משום דסבירא ליה כר"י אלא מטעמא אחרינא שכתבו שם ואם כן ממילא הלכה כר"ע מחבירו ודו"ק:

בא"ד ונראה דחדש נוהג וכו'. ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג בשל נכרים וכו'. והנה הב"ח כתב מדלא כתב הרי"ף והרמב"ם ז"ל דנוהג בשל נכרי' משמע דסבירא ליה דאינו נוהג בשל נכרי' והטעם מדאמרינן בר"ה דף י"ג עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לא"י מהיכן הקריבו אלימא דעיילי ביד נכרי קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי ולכאורה ראי' ברורה הוא מדאמירנן במנחות ר"פ כל קרבנות ציבור דטעמא דאין עומר בא מח"ל משום דסבירא ליה דחדש אינו נוהג בח"ל אלמא דהא בהא תלי' ואם כן כיון דאמרו שם מקרא דקצירכם דאין עומר בא משל נכרי ה"ה דאין חדש נוהג בשל נכרי ותו דקצירכם לאו דוקא על העומר קאי דהא בפסחים דף כ"ג ע"א פריך והרי חדש דאמר רחמנא לא תאכלו וכו' ומשני קצירכם שלכם יהא ואידך קצירכם דכל ישראל משמע אלמא דדרש קצירכם באיסור חדש וה"נ מאי דדרשינן קצירכם ולא קציר נכרי קאי ג"כ על איסור

חדש. ובהכי אתי שפיר טפי לישנא ואידך קצירכם דכל ישראל משמע דמשמע של ישראל דוקא ולא של נכרי וה"נ אמרינן במנחות דדרשינן קצירכם ולא קציר מצוה משמע נמי דקצירכם לאו אעומר לבדו קאי אלא על כל איסור חדש ונראה ליישב דעת התוספות דסבירא ליה דאף דאמרינן שם במנחות דילפינן מדאין איסור חדש נוהג בח"ל אין עומר בא משם מ"מ ליכא למילף איפכא מדאין מביאין עומר מקציר נכרי אין איסור חדש נוהג בהם דהא מצינו בכמה מקומות שאין עומר בא משם כגון בקעת יריחו וכיוצא בו אפ"ה איסור חדש נוהג בהם וה"נ י"ל בשל נכרי וי"ל עוד דהא קיי"ל קוצרין בית השלחין משום שאין עומר בא משם דדרשינן ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר אבל ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר אלמא דקצירכם מיירי בקצירה שלפני העומר וכן הא דדרשינן קצירכם ולא קציר מצוה מיירי נמי בקצירה שלפני העומר ולא באיסור אכילה אם כן י"ל הא דקאמר בר"ה קצירכם ולא קציר נכרי באיסור קצירה כי היכא דדרשינן מיניה קצירכם ולא קציר מצוה באיסור קצירה ואיסור קצירה שפיר תלוי' בהבאת העומר כדאמרינן ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר אבל היתר אכילה בנכרי ליכא למשמע מיני' והנה הט"ז והש"ך כתבו בהלכות חדש דמוכח מהך סוגי' דפ"ק דר"ה דחדש נוהג בשל נכרי והקשו על הפוסקים המתירין בשל נכרי מדהוצרך להקשות מהיכן הקריבו את העומר ולא מקשה כפשטא מדמעיקרא לא אכלו ואי דעייל ביד נכרי הא אין איסור חדש נוהג בהם ולפענ"ד נראה דאין מזה הוכחה וקושיא על המתירין דאף דס"ל דמותר לאכול חדש של נכרי היינו דווקא שנגמרו ביד נכרי אבל אם לא נגמרו ביד נכרי אף שכבר גדלו יותר משליש מ"מ מה שנגדל ביד ישראל אסור משום חדש דהא כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות תרומות דין י"ב לקח תבואה זרועה מן העכו"ם אחר שהביאה שליש ונגמרו ביד ישראל מפריש תרומות ומעשרות לפי חשבון ונותן שני שלישי מעשרות ללוי וכו'. ועיין בכ"מ שכתב דהוא פלוגתא דר"ע ורבנן בירושלמי ופסק הלכה כרבנן א"כ ה"נ אף שניגדלו יותר משליש ביד הנכרי מה שנגמר ביד ישראל אסור משום חדש ולכך היה אסורין לאכול קודם העומר אלא דהעיקר הקושיא הוא דהאיך הביאו ממנו העומר כיון שיש בו חלק הנגדל ביד העכו"ם ואין מביאין ממנו ונמצא העומ' חסר והנה הב"ח כתב להוכיח להיפוך מדהוצרך לומר ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכל ש"מ דהקריבו ולא הוכיחו כפשטא מדאכלו ממחרת הפסח ע"כ שהקריבו עומ' והוכיח מזה דאינו נוהג בשל נכרי' והט"ז והש"ך הקשו על זה דאיכא למימר דאכלו משל אישתקד והוא דחוק כמ"ש בתשובת שב יעקב ובתשובת כנסת יחזקאל דסתם גלוי משמע מתבואה חדשה ולענ"ד יש לדחות דאין זה מוכרח דהא פירש"י ז"ל ורשב"ם ז"ל בפסחים דף ק"ט

בהא דאיתא שם דמחלקין לתינוקת קליות ואגוזים היינו קליות מתבואה של אשתקד ואפש' דהב"ח גם שה מפרש דמחלקין קליות מתבואה של נכרי' ומיהו בל"ז יש לדחות הוכחות הב"ח דאין ראי' ממה שאכלו די"ל שאכלו משלל עכו"ם דאמרינן בחולין דף י"ג דאפילו כתלי דחזירי הוי מות' להם אלא דאם כן מעיקרא מ"ט לא אכלו עוד נראה לענ"ד שגם התוספות סבירא ליה דקצירכם ולא קציר עכו"ם קאי נמי על איסו' חדש כדמוכח סוגי' דמנחות וסוגי' דפסחים כמ"ש לעיל אלא דסבירא ליה להתוספות דדוקא בתחילת ביאתם לארץ הותר להם קציר נכרי' דהא מצינו גבי ערלה משנה מפורשת במסכת' ערלה פ"א משנה ב' עת שבאו אבותינו לארץ מצאו נטוע פטור ומפורש בירושלמי כדכתיב ונטעתם ולא שנטעו גוי' עד שלא באו לארץ יכול אפילו משבאו לארץ ת"ל כל עץ וכו' הרי דבערלה יש חילוק בין קודם שבא לארץ ובין אח"כ א"כ י"ל דה"נ גבי חדש לא נתמעט מקצירכם ולא קציר נכרי אלא מה שמצאו זרוע בשעת כניסתן לארץ אבל מה שזרעו הגוים אחרי כן אסור משום חדש וראי' גדולה לזה דא"א לומר דס"ל להתוס' דקצירכם ולא קציר נכרי קאי רק על עומר ולא על איסור חדש כמ"ש האחרונים כנ"ל א"כ ק' הא דאמר ר"ש לקמן שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ וכו'. וקשה איך יליף ערלה מחדש הא איכא למיפרך מה לחדש שכן נאסר מה שמצאו זרוע משא"כ בערלה אע"כ צ"ל דגם התוס' ס"ל דבכניסתן לארץ לא נאסרו קציר נכרי ונראה דהיינו דקאמר ר"ש שלש מצות נצטוו בכניסתן לארץ דלכאורה האי לישנא דבכניסתן לארץ הוא מיותר לגמרי. ועיין מ"ש לקמן ולפמ"ש אתי שפיר דכוונת ר"ש הוא דאף חדש לא נהג אלא מכניסתן לארץ ואילך אבל מה שמצאו זרוע לא נאסר והיינו מדכתיב קצירכם ולא קציר נכרי ומה דפסיקא לתוס' כאן לחלק ולא נימא כיון דמיעטה רחמנא קציר נכרי בכניסתן לארץ ה"ה מה שזרע הנכרי אח"כ דהא בערלה איצטריך קרא דכל עץ לרבות מה שנטע הנכרי אח"כ ואף שהוכיחו כן מהירו' מ"מ קשה על הירושלמי דמנא ליה לחלק בהכי נראה דהוא ממה שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה והביאו הב"ח והאחרונים דחדש נוהג בשל גוים ק"ו מערלה וז"ל מהיכא תיתי לומר דלא לינהוג בשל גוים הלא ערלה אינו אלא בארץ ואפילו הכי נוהגות בנטיעות גוי כדתנן במסכת ערלה הנוטע ברשות הרבים והנכרי שנטע חייבין בערלה וגרסינן בירושלמי כי תבואו אל הארץ ונטעתם פרט לנטע גוי עד שלא באו לארץ יכול שאני מוציא את שנטע גוי משבאו לארץ ת"ל כל עץ וכו' וכ"ש דחדש נוהג מן התורה אף בחוץ לארץ דנוהג אף בשל גוי עכ"ל. וי"ל דמזה פסיקא לתוספות דחדש נוהג בשל גוי כנ"ל. והנה צריך להבין הא דקאמ' הרא"ש ז"ל ערלה אינו נוהג בח"ל דהא באמת קיי"ל דערלה הלכה למשה מסיני דנוהג בח"ל והוא חמיר כאילו

מפורש בקרא וליכא ק"ו ואדרבה בזה היה נסתר ראי' התוספות מן הירושלמי מדקאמ' ר"א אף החדש ש"מ דחדש נוהג בשל נכרי' מדלא חשיב חלה די"ל כיון דס"ל לר"א לקמן דאין ערלה בח"ל שפיר יליף בק"ו מערלה דנוהג בשל גוי אבל אנן קיי"ל ערלה הלמ"מ בח"ל וליכא ק"ו. ובספ"י פירש דכוונות הרא"ש למאן דאמר הלכת' מדינה וזה דוחק דהא קיי"ל הל"מ ונראה דצ"ל דס"ל להרא"ש ז"ל דאפ"ה איכא ק"ו כיון דערלה אינו מפורש בתורה דנוהג בח"ל ובחדש מפורש וכה"ג כתבו תוס' לעיל דף ט"ו ע"ב בד"ה א"ק וכו' ומהר"י תירץ וכו' ובהא תתי שפיר הא דהוצרך הרא"ש ז"ל להביא לשון הירושלמי דנפקא מקרא ולא סגי במתני' דערלה דעיקר כוונת הרא"ש ז"ל שכתב מהיכא תיתי לחלק בין ישראל לשל גוי וכי היכא דלא נימא שאני הכא דכתיב קצירך ולא קציר נכרי ע"ז קאמר דהא בערלה ג"כ כתיב ונטעתם לפטור של גוי בכניסתן ואפ"ה אמרה תורה כל עץ דנוהג אחרי כן. ואיכא ק"ו דחדש נוהג אח"כ בשל גוי'. ומה שהקשו הב"ח והאחרונים על הרא"ש ז"ל דיליף בק"ו הא איכא למיפרך מה לערלה שכן אסור בהנאה ואין היתר לאסורו י"ל דיש להפך הק"ו דילפינן קרקע של גוי מקרקע של ח"ל דלית ביה איסור ערלה ואפ"ה איתא באיסו' חדש קרקע של גוי דאיתא באיסו' ערלה אינו דין שיש בו איסו' חדש ועוד נראה ליישב משום דקיי"ל אין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשרות משום דכתיב כי לי כל הארן כדאיתא בגיטין דף מ"ז ע"ש אם כן י"ל דיליף שפיר בק"ו חדש מערלה וליכא למיפרך מה לערלה שכן אסו' בהנאה דהא איכא למימ' טבל יוכיח דאינו אסו' בהנאה ויש היתר לאיסורו כמ"ש התוספות לקמן דף ל"ח ד"ה וה"ה וכו' דתרומה ישנו בשאלה ע"ש ואפ"ה נוהג בשל גוי מקרא דלי כל הארץ ואין לומר מה לטבל שכן איסורו איסו' עולם ערלה תוכיח שאין איסורו איסו' עולם וכן אין לומ' מה לטבל שכן נאסר במה שמצאו זרוע א"נ מה לטבל שכן במיתה דערלה תוכיח והא דלא יליף הרא"ש ק"ו מטבל דעדיף טפי דאינו נוהג בח"ל כלל דאיכא למימ' שאני חדש דכתיב קצירך ולא קציר נכרי לכך יליף בק"ו מערלה דכתיב ביה נמי ונטעתם ואפ"ה נוהג אח"כ בשל גוי' מקרא דכל עץ וליכא למיפרך מה לערלה שכן אסור בהנאה דאיכא למימ' טבל יוכיח כנ"ל ובזה נראה לענ"ד ליישב מה שהקשה בתשובת כנסת יחזקאל ובספ"י מהא דאיתא בירושלמי והביאו תוספות בר"ה דף י"ג ע"א בד"ה דאקריבו עומ' וכו' ומעתה אפילו חטין שבעלי' כך אנו אומרין לא אכלו ישראל מצה בלילי פסח ומשני מה שהי' תגרי נכרי' מוכרים להם וכו' הרי מפורש בירושלמי דאינו נוהג בשל גוי וכ"ש לפמ"ש התוספות דמשמע מירושלמי דחדש נוהג בשל גוים הרי דברי הירושלמי סותרין זה את זה ויכילנא לשנוי' דה"ק דאפילו אי נימא דחטין שבעליי' אסורין היינו

דוקא בארץ ישראל משום דירושה היא להם מאבותיהם אבל מה שמכרו נכרים מח"ל מה שגדל משל אשתקד לא נאסר אבל מה שגדל בשנה זו או אח"כ נוהג איסו' חדש אף בשל גוים אך זה דוחק קצת ולפי ענ"ד נראה דאתי שפיר טפי לפמ"ש דקצירכם ולא קציר נכרי קאי אאיסו' חדש לכ"ע אלא דסבירא ליה להתוספות והרא"ש וסייעתם דקצירכם ולא קציר נכרי היינו מה שמצאו זרוע בכניסתן לארץ אם כן לדעת האומרין בירושלמי דאפי' חטין שבעלי' א"א לפר' כן קצירכ' ולא קציר נכרי אתחל' כניסתן לא"י וע"כ צ"ל קצירכם ולא קציר נכרי קאי אקציר נכרי של אח"כ אם קנה הקרקע דאינו נוהג בשל נכרי' אם כן שפיר קאמר מה שתגרי נכרי' מוכרי' להם אבל למאי דקיי"ל כסוגי' דידן בר"ה שם דלא נאס' מה שגדל ביד נכרי ממילא קצירכם ולא קציר נכרי' קאי אתחלת ביאתן אבל אח"כ נוהג אפי' בשל גוים ולפ"ז אתי שפיר דאף הירושלמי לא אמר כן אלא לפי אותו סברא דבעי למימר דאפילו חיטין שבעלי' נאסר. ועיין מ"ש לקמן בסוגי' דבזה מובן לשון הירושלמי שם מה שתגרי נכרי' וכר' ישמעאל וכו' אלא דאכתי קשה כיון דכוונת הרא"ש ז"ל שם משמע לאסור של גוים אפילו בח"ל ואמאי כיון דלא ילפינן אלא מערלה דאינו נוהג בח"ל מן התורה מכ"ש לפמ"ש דצ"ל טבל יוכיח נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא יאסור בשל גוים אלא בארץ ואפשר דס"ל להרא"ש ז"ל כיון דבא"י יש לחדש הדין כמו בערלה כדיליף בק"ו כנ"ל ממילא דאין לחלק בחדש בין א"י לח"ל ולא אמרי' בזה דיו ויש להביא ראיה ע"ז מהא דאמרי' לקמן לר"ש דילפינן בק"ו מחדש לערלה וכלאי הכרם שנוהגים אפילו בח"ל דחמירא שאסורין אפי' בהנאה ומשמע בפשיטות דס"ל לר"ש דערלה וכלאי הכרם אסורין בח"ל אף בהנאה וכן משמע מהא דאיתא בפסחים דף מ"ד דיליף בק"ו מאיסורי נזיר לערל' וכלאי הכרם לטעם כעיקר משמע בפשיטות דאפי' בהנאה אסור ומדעביד התם צריכותא גבי חטאת דלא נילוף מנזיר ולא אמרי' דאיצטרך גבי חטאת לאיסור הנאה אלא דכל כה"ג אמרי' דון מינה ואוקי באתרי' וכיון דילפינן דנוהגין בח"ל או לענין טעם כעיקר אין לחלק לכל דבריה' וה"נ גבי חדש כיון דילפינן דנוהג בח"ל לא אמרינן בזה דיו כל זה כתבנו לדעת האוסרין אבל לדעת הפוסקים המתירין נראה דס"ל דאין ראיה מירושלמי שכתבו התוס' דנוהג אף בשל גוי מדלא תני חלה חדא דכבר כתבנו דסוגיא דידן לית ליה חילוק זה מדמקשה מפטר חמור. ועוד נראה לומר דס"ל כמ"ש לעיל דאין ראי' מרבי אלעזר דאמר אף החדש דכיון דס"ל דאין ערלה בח"ל שפיר ילפינן ק"ו כמ"ש הרא"ש ז"ל אבל לדידן דקיי"ל ערלה הלכה למשה מסיני ליכא ק"ו ול"ל סברת הרא"ש למילף ק"ו משום שמפורש אך העיקר נראה כמ"ש בתשובת כנסת יחזקאל דאף המתירין שהביא הב"ח לא התירו אלא בשל גוי

בח"ל. ונראה דהיינו מטעם שכתבנו לעיל דאף דילפינן מערלה וטבל כנ"ל מ"מ אמרינן דיו דנוהגים בשל גוי בא"י כדקיי"ל דאין קנין לנכרי בא"י ובזה מסולק קושי' ברכת הזבח על המתירין דהל"ל לרשב"י ה"ה לערלה בשלשה דערלה נוהג בשל עכו"ם ואין חדש נוהג בשל עכו"ם דלפמ"ש גם המתירין מודים דבא"י נוהג בשל נכרי אף בחדש ומה שלא נאסר משבאו לארץ זהו ג"כ בערלה כמ"ש לעיל דהיינו דקאמר רשב"י בכניסתן לארץ ופשיטא דליכא למיעבד ק"ו ממה שאינו נוהג בח"ל בשל גוים דהא אכתי לא ידעינן דערלה נוהג בח"ל אפילו בשל ישראל ממילא דליכא חומרא בערלה. עוד נראה ליישב קושי' ברכת הזבח לפי מה דאמרי' בפסחים דף כ"ג והרי חדש דאמר רחמנא לא תאכלו ותנן קוצר לשחת וכו'. ומשני אמר רחמנא קצירכם שלכם יהא ואידך קצירכם אמר רחמנא דכל ישראל משמע וכבר כתבנו דקצירכם דכל ישראל ממעט קציר נכרי א"כ י"ל דלמ"ד לא תאכלו איסור הנאה משמע ואיצטריך קצירכם להיתר הנאה לא מייתרא קרא למעט קציר נכרי ולפ"ז כיון דאיתא שם דף כ"ב דטעמא דר"ש דס"ל גיד הנשה אסור בהנאה משום דלא יאכל איסור הנאה משמע כמ"ש התוס' שם ואיצטרך קצירכם להיתר הנאה ממילא דליכא מיעוטא לקצי' נכרי אבל למאי דקיי"ל גיד הנשה מותר בהנאה ולא יאכל לאו איסור הנאה במשמע ממילא מייתרא קרא דקצירכם למעט קציר נכרי דאינו נוהג בשל נכרי ודו"ק:

דף לז.

ברש"י ד"ה ונוהגין וכו' פטר חמור בפטר רחם תליא רחמנא וכולי ומהרש"א זכרונו לברכה מחק אותו ויש ליישב דהא יש לתמוה הא דלא מקשה הש"ס מבכו' בהמה טהורה דמוקדם בפסוק וכל פטר שגר בהמה והד' וכל פטר חמו' דמשנה מפורשת בתמורה דף כ"א ובאין מח"ל חוץ מן הבכו' והמעש' שאם באו תמימים יקריבו הרי פשוט מפורש דקדושת בכו' נוהג בח"ל וכן קשה הא דשביק הש"ס פדיון בכו' אדם המוקדם באותו פרשה לתפילין וצ"ל דפדיון בכו' אדם ובכו' בהמה טהורה כיון דנתקדשו במצרים ומפורש בתורה הטעם כדכתיב בפ' והי' כי יביאך והיה כי ישאלך בנך מחר וגו' ע"כ אני זובח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכו' בני אפדה משא"כ בפטר חמור דלא הזכירה התורה הטעם כדאיתא בבכורות דף ה' ע"ב אמ' רבי חנינא שאילת את ר"א וכו' מה נשתנו פטרי חמורים וכו'. א"ל גזירת הכתוב היא וכו' אם כן י"ל כיון דבכו' אדם ובכו' בהמה הטעם מפורש בתור' לא הוי צריך התנא למיתנייהו דמטעם זה אין לחלק בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ומה שמפורש בקרא לא איצטרך למתני במתני' כדקאמ' לקמן וכ"ש חדש דכתיב ביה מושבות אלא כיון דבתחילה כתב רחמנא כלל והעברת כל פטר

רחם לה' והד' מפרש קרא וכל פט' שג' בהמה הזכרים לה' וכל פט' חמו' אם כן כיון דבתחלה כוללם יחד כל פט' רחם בכלל והד' מפורש בכו' בהמה טהורה להקרבה ובכו' אדם ובכו' פטר חמו' לפדיון אם כן כמו שבכו' בהמה טהורה נוהג בח"ל כנ"ל. ה"נ פטר חמור כיון דבפט' רחם תליה רחמנא והיינו והעברת כל פטר רחם והיינו דמקשה דליתני פטר חמור כיון דמשמעות הכתוב דנוהג בח"ל ואינו מפורש והנה בספ"י כתב דמוכח דנוהג בח"ל ממה שנתקדשו בכורות במדבר כדאיתא בפ"ק דבכורות וכתב עוד דהקושי' הוא כיון דביאה דכתיב גבי תפילין ופ"ח היינו שתעשה מצוה זו שבשבילה תכניסו לארץ כדתני דבי רבי ישמעאל אם כן כל היכא דכתיב ביאה איכא למדרש כדתני דבי ר' ישמעאל ולא נהירא לפרש כן דהא אידך תנא דבי ר' ישמעאל דסבירא ליה כל היכא דכתיב ביאה אינו אלא אחר ירושה וישיבה ע"כ ס"ל דלא דמי שאר ביאה לביאה דכתיב גבי תפילין ופ"ח א"נ משום דהוי שני כתובים כמו שיבוא' לקמן בס"ד והאיך מקשה הגמ' בפשיטות כיון דאידך רבי ישמעאל מחלק בהכי ותו דאם כן הוי ליה להקשות נמי מפדיון אדם ובכו' בהמה טהורה דכתיב באותה פרשה אלא דהקושי' כמו שכתבו תוספות כיון דתפילין ופ"ח נוהג בכ"מ ה"ל למתני במתני' חוץ מתפילין ופט' חמו' ומה שהקשה מקדושת הבכורות במדב' נראה דסבירא ליה לרש"י ותוספות ז"ל שאין ראי' ממה שנהגו במדב' שינהגו ג"כ בח"ל אף משבאו לארץ חדא דורות משעה לא ילפינן כמ"ש לעיל דף כ"ט דמוכח כן מדלא ילפינן דנשים פטורות מפדיון מדלא נפדו במדב' אלא הזכרים וע"כ משום דלא ילפינן דורות משעה ועוד דאיכא למימ' דקודם שנתקדשה א"י שאני וכה"ג איתא בפ"ק דמגילה עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומ' שירה ומשנכנסו נתקדש א"י דוקא אם כן אין ראי' ממה שנהגו במדב' לכך הוצרכו להביא ראי' מאמוראים דבבל וראי' לדב' דקאמ' לקמן שבת אתי' בק"ו מה מצות קלות וכו' ולא קאמ' מפני שעל שבת היה מצוים אף במדב' גבי מן אל יצא איש ממקומו ומקושש נהרג על חילול שבת ודוחק דלהכי קאמ' דאתי' בק"ו כי היכא דלא נילוף שאר מושבות מיני' דאין הלשון משמע כן ועיין מה שכתבתי לקמן בזה אך קשה לי טובא דלמה לא הביאו ראי' מן יחזקאל שהיה בבבל דכתיב ופארך חבוש עליך כדאיתא במועד קטן דט"ו ע"א ונבואה זו מפורשת שהיתה בשנת טי"ת לצדקיהו ויחזקאל כבר גלה בגלות יכני' כפי' רש"י ז"ל בתחלת ספר יחזקאל ואפשר דהוי מצי למדחי שציוה הקב"ה להניח לסימן לבני ארץ ישראל וצ"ע:

ונראה דהא דנקט הש"ס לתפילין ברישא והדר פ"ח היינו תפילין דכתיב בפ' קדש ואף על גב דכתיב בתחילה זי"ן ימים תאכלו וגו' כבר כתב המהרש"א ז"ל דאינו אלא רשות

ולא שייך ביה ביאה מיהא אכתי הוי מצי להקשות מלא יראה לך חמץ דכתיב קודם תפילין ונוהג בכל מקום כדמשמע מכמה משניות וצ"ע ודו"ק:

בגמרא מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף וכו'. הריטב"א נדחק מאוד בזה דהא האי קרא דאבד תאבדון הוי ליה חובת קרקע לעקו' ע"ז מא"י ע"ש ולענ"ד לק"מ דבאמת בהאי קרא כתיב פסילי אלהיהם תגדעון דדרשינן מיניה במס' ע"ז מנין לנכרי שפוסל אלוהו שנאמ' פסילי אלהיהם תגדעון ועוד כתיב ואשריהם תשרפון באש דדרשינן מיניה דע"ז של ישראל אין להם ביטול עולמות ודינו בשריפה והיינו אותן אשירות שהיה שם מקדם כמ"ש התוספות בראש השנה דף י"ג כדאיתא בע"ז דף מ"ה ע"ב ונתצתם את מזבחותם והנח ושברתם מצבותם והנח וכו'. וע"ש הרי יש בזה שני אזהרות לעקו' ע"ז של נכרי מא"י ולע"ז של ישראל אינו מועיל גידוע ופיסול וצריך שריפה וזה נקרא חובת הנוף דאינו תלוי' בארץ אחר שנקצץ צריך שריפה אם כן כיון דאמ' בתחילה בארץ כל הימים והוא חשיב חובות הקרקע וחובות הגוף ממילא מפרשינן קרא דחובות הקרקע קאי על בארץ וחובת הגוף קאי על כל הימים וק"ל:

שם בגמרא מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף וכו' הריטב"א נדחק מאוד בזה דהא האי קרא דאבד תאבדון הוי ליה חובת קרקע לעקו' ע"ז מא"י ע"ש ולענ"ד לא קשה מידי דבאמת בהאי קרא כתיב פסילי אלהיהם תגדעון ואשריהם תשרפון באש. ויש בזה שתי אזהרות כדאיתא בעבודה זרה דף מ"ה ע"ב ונתצתם את מזבחותם והנח ושברתם מצבותם והנח ס"ד שריפה בעי אמ' רב הונא רדוף ואח"כ שרוף הרי מ"ש תגדעון היינו לעקו' ע"ז משרשו ואח"כ אזהרה לשרוף אותה וזה נקרא חובת הגוף וכיון דאמ' בתחלה בארץ כל הימים וחשיב חובת הקרקע וחובת הגוף ממילא מפרשינן קרא דחובת הקרקע קאי על בארץ וחובת הגוף קאי על כל הימים וק"ל:

שם איבעי' להו וכו' מ"ט מושב אח' ירושה וישיבה וישמע לכאורה משמע דדב' שאינו מצווה אף בא"י אלא אח' ירושה וישיבה כ"ש שאינו בח"ל אף על גב דמצינו גבי השמטת כספי' ושילוח עבדים אף שאין שמיטין ויובלות נוהגים אלא אח' ירושה וישיבה אפ"ה נוהג בחוץ לארץ כדאיתא לקמן דף ל"ח ע"ב מ"מ יש לומר דהוי שילוח עבדים והשמטת כספי' ב' כתובים ומהאי טעמא לא ילפינן לעיל מיני' דחובות הגוף נוהג אפי' בח"ל ותו דאי נילוף מהתם ה"א דאינן נוהגין בזמן הזה כמו שמיטת כספי' ושילוח עבדים מיהא אכתי קשה לפ"מ שכתבנו דיליף מביעו' ע"ז דהוי חובות הגוף אף דלא נצטווה אלא אחר כיבוש כדאמ' בעבודה זרה דף מ"ה ע"ב רדוף ואח' כך שרוף ויבוא' עוד בס"ד וק"ל:

ברש"י ד"ה ללמדך שכל מקום וכו והיינו דקאמ' ללמדך שכל מקום כלומר מדפירש לו קרא וכו' לכאורה היה נראה לפרש האי לשון ללמדך דמשמע כל עיק' קרא דאני נותן לכם לא אתי' אלא ללמד על מושב שהוא לאח' ירושה וישיבה והיינו משום דאמרינן בזבחים דף קי"ט רבי ישמעאל אמ' זו וזו שילה פי' דקרא דאיסו' הבמות כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה דדריש מיני' ת"ק מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים דלא בא הכתוב אלא ליתן הית' בין זה לזה ורבי ישמעאל סבירא ליה דמנוחה ונחלה שניהם קאי על שילה אם כן משמע דלא היה הית' בין זה לזה וכן כתבו תוספות בזבחים דף ס"ב דרבי ישמעאל סבירא ליה דשילה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ולא הותרו הבמות בין זה לזה. הם כן קשה כיון דכתיב מושב לאח' ירושה וישיבה אם כן ל"ל קרא דאש' אני נותן לכם דאין נסכים נוהגים אלא בבמה הנוהגות לכולכם דהא לאח' ירושה וישיבה דהיינו משבאו לשילה נאסרו הבמות ולא היה הית' כלל בבמת יחיד וצ"ל דאי לאו קרא דאש' אני נותן לכם לא הוי ידעינן דמושב אחר ירושה וישיבה וה"א דמושב בכל מקום שאתם יושבין ואתי לרבות במות יחיד בשעת כיבוש וחילוק והיינו דקאמ' ללמדך ר"ל דבת' דידעינן דמושב אח' ירושה וישיבה אין צריך קרא ע"ז למעט במות יחיד אלא דצריך קרא דאש' אני נותן לכם ללמוד ע"ז דמושב אחר ירושה וישיבה הוא אלא דלפ"ז קשה על אידך תנא דבי רבי ישמעאל דסבירא ליה ביאה לבד אחר ירושה וישיבה הוא אם כן ע"כ הא דכתיב מושב גבי נסכים אין צריך ללמוד לאחר ירושה וישיבה אלא לכל מקום שאתם יושבין וכיון דסבירא ליה לר"י דשילה אין אחרי' היתר א"א לומר כן דהא שוב לא הותרו הבמות. ולכאורה היה נראה דהיינו דקאמ' שם בזבחים תנא רבי שמעון בדבי ר' ישמעאל זה וזה ירושלים פירש"י שחזר ביה ר"י והיינו ע"כ אידך תנא דבי רבי ישמעאל דע"כ לא סבירא ליה זו וזו שילה דאם כן מושב דגבי נסכים מאי דריש ביה כנ"ל אך זה אינו לפי מה שפירש"י שם בזבחים דאף ר"י מודה דיש היתר בין זה לזה אלא דסבירא ליה דאף קדושת ירושלים יש אחריה היתר דקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא ואפש' דהכריח רש"י ז"ל לאידך תנא דבי רבי ישמעאל אבל תנא דבי ר' ר' ישמעאל קמא שהוא ת"ק דמתני' י"ל דסבירא ליה קדושה ראשונה קידש' לשעתה וקידש לעתיד לבוא. ועיין בתוספות שם דכתבו דמוכח מקרא דהיה היתר בין זה לזה. ועמ"ש לקמן בזה ודו"ק:

שם בד"ה והרי שבת שנאמ' בו לא תבערו וכו'. לכאורה קשה דהא אמרינן בריש יבמות דף וי"ו ע"ב האי תנא מושבות קשי' ליה וכו'. ומשני רבי יוסי היא וכו' ע"ש הרי דסבירא ליה לתנא דבי ר"י הבערה ללאו יצאת אם כן הא דקאמ' הכא שבת דחמירא משמע דאית

ביה כרת וסקילה. ותו קשה אפי' לשיטת התוספות הא דקשי' לרבי ישמעאל ביבמות שם מכדי שבת חובת הגוף היא היינו משום ק"ו דקאמר רבי ישמעאל הכא מה מצות קלות וכו'. והיינו משום דשבת יש בו איסו' סקילה אבל אי נימא הבערה ללאו יצאות מה חומר יש בו יותר משאר לאווין. ונראה דס"ל לרש"י ז"ל דהא דקאמר שבת דחמירא לא כ"ש לאו משום איסור סקילה הוא אלא כל מילי דשבת חמירא כדאיתא ביבמות דף ה' דקאמר שם שאני לאו דשבת דחמירא ופירש"י דקיי"ל מחלל שבת כעובד ע"ז ואפי' לאו גרי' לא דחי וכו' ע"ש ונראה דהא דדחיק רש"י ז"ל לפרש כן ולא פי' מושבותיכם דכתיב בפרשת אמור כמו שכתבו תוספות משום דקשי' ליה דלמה ליה למילף בק"ו תיפוק ליה דאי אפשר לאח' ירושה וישיבה כיון דנהיג במדבר כמ"ש לעיל דכתיב בפ' מן אל יצא איש ממקומו וגו' ופ' מקושש אע"כ דהוי סבירא ליה לא תבערו ללאו יצאת ואינו בכלל שאר מלאכות וה"א דהבערה לא נאמר אלא אחר ירושה וישיבה לכך הוצרך לומר דאתי' בק"ו ומה שהקשה תוספות דאיצטרך לדרשא אחרית' אבל אתה מבעיר במדורות בית המוקד ע"ש כוונתם למשרי איברים ופדרים כדאית' שם י"ל דסביר ליה לרש"י ז"ל דהיינו לבתר דיליף בק"ו מייתר' קרא דמושבות לאיברים ופדרים אבל אי לאו ק"ו הוי מוקמינן מושבות לאחר ירושה וישיבה ודו"ק:

בגמרא מכדי ר' ישמעאל וכו'. לכאורה אין מקום להך קושי' לכאן. גם הא דאמר אביי בתר הכי האי תנא מפיק וכו' אינו ענין לכאן ולפי פשיט' כוונת אביי הא דקאמר מאן תנא דפליג אדר"א וכו'. ולא קאמר דר"א ות"ק פליגי בפלוגת' דרבי ישמעאל ור"ע היינו משום דלר"א אין הכרח לומר דסביר' ליה כר"ע דקרבו נסכים במדבר דמצי סבר כאידך תנא דרבי ישמעאל דביאה לבד לאחר ירושה וישיבה ואפ"ה בחדש אף דכתיב ביאה מ"מ כיון דכתיב נמי מושבות ע"כ אתי לאורוי בכל מקו' שאתם יושבין דלאחר ירושה וישיבה נאסר אפי' בח"ל והיינו דקאמר אביי דתנ' דבי ר' ישמעאל קמא דסביר' ליה דבעינן ביאה ומושב אם כן בחדש כיון דאינו נוהג אפי' בא"י אלא לאחר ירושה וישיבה ממיל' דאינו נוהג בחוץ לארץ כלל כיון דליכ' ריבוי והיינו דפריך מכדי וכו'. ולפ"ז צ"ל דתנ' בתר' ל"ל דרשה דאשר אני נותן לכם במה הנוהגות לכולכם דהא דריש ויושב דכתיב גבי נסכים ע"כ כ"מ שאתם יושבין דהא לאחר ירושה וישיבה מביאה נפק'. ולפ"ז צ"ל הא דקאמר אביי במאי קמיפלגי בקרבו נסכים במדבר ולא קאמר דטעמ' דר"ע כאידך תנא דבי רבי ישמעאל ומודה ר"ע דביאה דנסכים לאחר ירושה וישיבה אלא דסביר' ליה כאידך תנא דבי ר"י ואייתר ליה מושב לכל מקום שאתם יושבים והיינו בשעת היתר הבמות שבין שילה וירושלים ז"א חדא דלא משמע כן מר"ע בזבחים דף מ"ד מדקאמר

לא בא הכתוב וכו' וכפי' רש"י שם ותו דהא שמעינן ליה לר"ע דל"ל ביאה לבד הוא לאחר ירושה וישיבה דהא סביר' ליה במנחות דף מ"ה דהביאו שתי לחם במדבר. אך נראה דזה דוחק ותו קשה הא דפריך לקמן ואידך משום דהוי שני כתובים וכו' דע"כ דא"ל דואידך קאי על ר"ע דנילוף מקר' דמלך דביאה לאחר ירושה וישיבה דכיון דסביר' ליה קרבו נסכים במדבר כדאמר לעיל דבהא קמיפלגי וכמו שכתבו תוספות בד"ה במאי קמיפלגי וכו' דהקושי' הוא על ר"ע ומשני דסביר' ליה קרבו במדבר אם כן מהאי טעמ' נמי א"א לפרש דביאה לאחר ירושה וישיבה וע"כ הא דמקשה ואידך היינו תנא דבי רבי ישמעאל קמא דסביר' ליה דלא קרבו נסכים במדבר וביאה ומושב לאחר ירושה וישיבה דהוי ליה למילף מביאה לחוד ולפמ"ש דע"כ תנא דבי ר"י בתר' צ"ל דמושב דכתיב גבי נסכים היינו לכל מקום שאתם יושבים ולית ליה דרשה דאשר אני נותן לכם ואם כן מאי קשה על תנא דבר"י קמא כיון דאיהו סביר' ליה דרש' דאשר אני נותן לכם ממיל' א"א לומר דמושב כל מקום שאתם יושבין וע"כ צ"ל דבעינן ביאה ומושב להורות לאחר ירושה וישיבה ומזה גופא מוכח דביאה לבד אינו מועיל אלא ביאה ומושב והנה מצאתי בספרי ריש פ' שלח דבר אל בני ישראל כי תבואו וגו' בא הכתוב ללמדך שלא נתחייבו ישראל נסכים אלא מביאתן לארץ לאחר ירושה הכתוב מדבר או אינו מדבר אלא בכניסתן לארץ מיד ת"ל כי תבואו וגו' וירשתם אותה וישבתם בה הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט הכתוב באחת מהן שאינו אלא לאחר ירושה וישיבה ללמדך שכל מקום שנאמר מושבותיכם בארץ הכתוב מדבר א"ל ר"ע וכו' וצריך להבין דפתח בביאה דהיינו כתנא דר"י בתרא דמייתי הכא ומסיים ללמדך דכל מקום שנאמר מושב וכו'. ונראה דסביר' ליה כיון דביאה לחוד לאחר ירושה וישיבה משמע לא איצטרך מושב גבי נסכים וגם א"א לומר דמושב כל מקום שאתם יושבים משום דהא כתיב אשר אני נותן לכם במה הנוהגות לכולכם אע"כ דמייתר מושב גבי נסכים לאשמועינן דכל מקום שנא' מושב לבד נמי אחר ירושה וישיבה משמע אבל גבי עומר דכתיב ביה ביאה ומושב ע"כ כיון דכבר נפקא לאחר ירושה וישיבה מביאה לחוד ואין צריך מושב אלא לכל מקום שאתם יושבין שנוהגין אפי' בח"ל דא"ל דגבי עומר נמי דאתא ללמד על מקום אחר דאם כן הוי ליה שני כתובים אע"כ דגבי עומר מושב לכל מקום שאתם יושבין והך מושב דנסכים לאו לגופ' אתא אלא ללמד על כל מקום שנאמר בו מושב והא דאיצטרך ביאה גבי נסכים אף על גב דכתיב ביה מושב וע"כ לאחר ירושה וישיבה דהא א"א לפרש מושב דגבי נסכים לכל מקום שאתם יושבין כיון דכתיב אשר אני נותן לכם דבעינן במה הנוהגות לכולכם וע"כ לאחר ירושה וישיבה נראה דהיינו דקאמ' ללמדך כל מקום שנאמר מושבות ר"ל אפי' אי

לא הוי כתיב ביאה הוי ידעינן דמושבות דגבי נסכים לאחר ירושה וישיבה אלא דהכתוב בא ללמד על מקום אחר דכתיב ביה מושב דלא הוי ידעינן אם נילוף ממושב דכתיב גבי נסכים דע"כ פירושו לאחר ירושה וישיבה או נילוף ממושב דכתי' גבי עומר דפירושו כל מקום שאתם יושבים לכך הוצרך לכתוב ביאה גבי נסכים ומייתר מושב דידי' דהא אין לפרש כל מקום שאתם יושבים דהא בעינן במה הנוהגות לכולכם וע"כ מושב דידי' בא ללמד על מקום אחר דכתיב בי' מושב שתהא לאחר ירושה וישיבה וכיון שזכינו לזה מצינו למימר דת"דבי רבי ישמעאל קמא ללמדך כל מקום היינו דמושב דכתיב מייתר' דמביאה נפק' ובא ללמוד על מושב דכתיב במקומות אחרים והרווחנו בזה דאין כאן פלוגת' בתנאי' אליב' דר"י ועוד דאין צ"ל דחדא ועוד קאמר וגם א"צ למ"ש לעיל דסביר' ליה לר"י קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא כיון דסביר' ליה זו וזו שילה ובזה אתי שפיר טפי הא דאית' במנחות דף מ"ה דשתי הלחם לא הקריבו במדב' ופירשו התוספות הטעם שם משום דסבירא ליה כר"י דביאה לאחר ירושה וישיבה משמע ובסוף דבריהם כתבו כיון דכתיב בשתי הלחם מושבותיכם דמשמע לאחר ירושה וישיבה ובאמת הא דכתבו דהטעם הוא משום ביאה הוא דחוק דלא מצינו ביאה גבי שתי הלחם אלא בפ' ראשונה גבי עימר ולפמ"ש דסביר' ליה לרבי ישמעאל דמושב לחוד אפילו בלא ביאה משמע לאחר ירושה וישיבה אתי שפיר דכתיב גבי שתי הלחם מושבותיכם בסוף הפ' חוקת עולם בכל מושבותיכם והעיקר נראה דסביר' ליה לאביי כל הדוחק הזה כדי לאוקמ' ת"ק דמתני' כר"י דלפי' הנ"ל לא מצינו תנא דס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל וע"כ כדר"י קמא אתי דל"ל ביאה לחוד' לאחר ירושה וישיבה אלא ביאה ומושב דוק'. ולפ"ז נראה דס"ל לאביי דבי רבי ישמעאל בתר' חתי' כההוא דספרי הנ"ל דסביר' ליה מושב דכתיב גבי נסכים מייתר' ללמד על מושב דכתיב במקום אחר כנ"ל אלא דס"ל דת"ק דמתני' דל"ל גבי חדש כל מקום שחתם יושבים היינו דס"ל דביאה ומושב בעינן דאינו נוהג לאחר ירושה וישיבה וע"כ דנפק' ליה מביאה ומושב דנסכים להכי מפורש לתדר"י קמא הכי כדי לאוקמ' דאיהו ת"ק דמתני' והיינו דקאמר מכדי ר"י וכו' לאסוקי מילת' דאביי ולפ"ז אתי שפיר הא דמקשה ואידך דקאי על תדר"י קמא דאף דדריש אשר אני נותן לכם במה הנוהגות לכולכם מ"מ הוי מצי למימר דמושב לחוד לאח' ירושה וישיבה כדדריש תדר"י בתר' ובזה מבוא' המשך הסוגי' לאביי כנ"ל ודו"ק:

דף לז:

בגמרא דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמ' ביאה בתורה סתם וכו'. לכאורה קשה דאם כן גבי ערלה דכתיב ביה נמי כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל ודרשינן מיניה

בספרי והוא משנה בערלה ונטעתם פרט לכשמצאו נטוע יכול אפי' נטעו גוי אחרי כן ת"ל כל עץ וכיון דהך תנא דבי ר"י ס"ל דכל מקום שנאמר ביאה בתורה סתם אינו אלא אחר ירושה וישיבה דהיינו אחר שבע שכיבשו ושבע שחילקו א"א למדרש פרט לשמצאו נטוע דהרי כבר עברו שני ערלה כיון דלא נאסר אלא אחר שחילקו ואין לפרש דמודה בהא תנא דבי ר"י דביאה דכתיב גבי ערלה היינו בכניסתן לארץ והיינו מהך גופ' דכיון דמצינו דמיעטה רחמנ' מצאו נטוע מכלל דערלה אסור מיד דאם כן למה לא נילוף מיני' שאר ביאות האמורות בתורה סתם שיהיה משנכנסו לארץ ואפי' לפמ"ש לקמן דתפילין ופטר חמור הוי שני כתובים היינו דלא נילוף שנהגו במדבר אבל אכתי נילוף דביאה היינו מיד כשנכנסו לארץ וצ"ל דאף דלא נהג ערלה אלא אחר שכיבשו וחילקו מ"מ אותן מקומות שלא כיבשו עדיין וכבשו אח"כ ומצאו בשעת כיבוש עץ נטוע לא נהג בו ערלה מגזירת הכתוב דנטעתם ויותר נראה דהאי תנא לא דרש ונטעתם למצאו נטוע אלא למעט מה שנטע הגוי אח"כ וריבוי' דכל עץ דריש לריבוי' אחרינא כדאיתא בספרי שם ע"ש:

ונראה עוד דלפמ"ש לעיל בתוספות ד"ה כל מצוה וכו' דס"ל לתוס' והרא"ש ז"ל דהא דכתיב גבי חדש קצירכם ולא קציר נכרי היינו לענין איסור חדש מה שמצאו זרוע בתחילת כניסתן לארץ אבל אח"כ נוהג איסו' חדש דילפינן מערלה היינו דוקא אליב' דר"א אי סבירא ליה כר"ע אבל לתנא דבי ר"י דס"ל אין חדש נוהג אלא לאחר ירושה ע"כ צ"ל דקצירכם ממעט דאין חדש נוהג בשל גוים כלל אף מה שזרע אחרי כן דא"א לומר מה שמצאו זרוע שהרי לא נאסר אלא אחר ירושה וישיבה ובזה יש לפרש דברי ירושלמי שתמהו כל המפורשים דאית' במסכת חלה אלא מעתה אפי' חיטים שבעליה כך אנו אומרים לא אכלו ישראל מצה בליל פסח ומשני מה שתגרי נכרים מוכרים וכר"י דאמר כל ביאה שנאמ' בתורה סתם אינו אלא אחר ירושה וישיבה ותמהו דמה ענין דבי ר"י לכאן דהא לר' ישמעאל לא נאמר אלא אחר ירושה וישיבה אין כאן קושיא כלל מה אכלו בלילי פסח. ולפמ"ש אתי שפיר דכבר כתבנו לעיל בתוס' ד"ה כל המצוה וכו'. דאין קושיא מן הירושלמי על התוס' והרא"ש ז"ל דס"ל חדש נוהג בשל נכרי' דהא דאמר בירושלמי מה שתגרי נכרים מוכרים להם היינו לפי סברא דאפי' חיטים שבעלי' נאסרו דא"א לפרש קצירכם ולא קציר נכרי על תחילת ביאתן ע"כ קצירכם ולא קציר נכרי קאי למעט איסור חדש של נכרים מה שזרעו הנכרים אח"כ וכדי להחזיק סברא זו דאין חדש נוהג בשל נכרים ע"ז קאמר וכר"י וכו' דמייתי ראיה מר"י דס"ל כל ביאה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה א"כ א"א לפרש קצירכם ולא קציר נכרי במה שמצאו זרוע דהא לדידי' לא נאסר עד אחר שחילקו. וע"כ צריך לומר דממעט דאין חדש נוהג בשל נכרי ה"נ יש

לומר כן אי נימא דאפי' חטים שבעלי' הי' נאסר להם ונראה עוד דבסברא זו מתורץ מה שיש לדקדק בהא דקאמר בגיטין דף מ"ז גבי תרומה דגנך ולא דיגון נכרי ולא מוקמינן למעט מה שמצאו זרוע כמו גבי חדש וערלה: ולפמ"ש לק"מ דכיון דתרומות ומעשרות לא נהגו אלא לאחר ירושה וישיבה כדאיתא לקמן דף מ' גבי גדולה לימוד ופי' רש"י ז"ל מדכתיב זרעיך ע"ש א"כ א"א לפרש מה שמצאו זרוע ועמ"ש לקמן בזה ודו"ק:

שם אף כל אחר ירושה וישיבה וכו' לכאורה קשה דהא אמרי' בעירוכין דף י"ב שלא התחילו למנות שמיטין ויובלות עד אחר י"ד שכיבשו וחילקו וקאמר הש"ס מנא לן משום דאל"כ לא משכחת הא דכתיב לאחר י"ד שנה הוכתה העיר ע"ש א"כ מוכח מקרא בהדיא דסתם ביאה דכתיב ברישׁ פ' בהר סיני גבי שמיטה היינו לאחר שכיבשו וחילקו דאל"כ למה לא מנו באמת מתחלת ביאתם ולכאורה נראה דתנא דבי ר"י קמא ור"ע ס"ל באמת דהתחילו למנות מיד ומתרצי להאי קרא די"ד שנה דמתרץ שם אליבא דר' יהודה דמשגלו עשרת השבטים בטל המנין והתחילו למנות משהחזירן ירמיה ע"ש בפירש"י ז"ל אלא דלפ"ז צ"ל דלא קיי"ל כר"ע דהא פשטות הסוגיא בערוכין דלא מנו שמיטין ויובלות עד אחר י"ד שנה שכיבשו וחילקו וכן פסק הרמב"ם וכ"ש דקשה על מה שכתבו רוב הגאונים דקיי"ל כר"א דמתני' משום דהלכה כר"ע מחבירו והרי מוכח בהדיא דלא קיי"ל כר"ע בהא אלא שמצאתי בלשון הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהל' שמיטה ויובל דהא דלא מנו שמיטין ויובלות עד אחר כיבוש וחילוק משום דכתי' גבי שמיטה שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזרע כרמך שדך המיוחד לך יצאו שנת כיבוש וחילוק שלא הי' מיוחד לכל אחד ואחד נמצא דשפיר אתי' כר"ע אך לפ"ז קשה על סוגיא דידן דהוי ליה שמיטה וביכורים ב' כתובים. ולולי דברי הרמב"ם ז"ל היה נראה הא דלא נהג שמיטין ויובלות עד אחר ירושה וישיבה מברייתא דאיתא בעירוכין דף ל"ב ע"ב יכול והא עלי' והן מעורבין ת"ל לכל יושבי' וכו' וכיון דאין יובל נוהג אין שמיט' נוהג כדאי' לקמן דהוקש שמיטין ליובלות ואפ"ה לא ק' על תנא דבי ר"י דהו"ל שני כתובים דאיצטרך האי קרא דכל יושבי' דאפי' אחר ירוש' וישיבה דאם לא יהי' כל יושבי' עלי' או יהי מעורבין לא ינהג דין יובל. ודו"ק:

בתו' ד"ה הואיל ונאמר בתורה ביאה סתם וכו' וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח וכו' לכאורה נראה דצ"ל כן דהא קשה לאידך תנא דבי ר"י דלמה לא נילוף כל ביאת האמורות סתם מתפילין ופטר חמור ולפמ"ש התוס' דגם בפסח נצטווה מיד וא"כ הוי פרשה ראשונה ושניה ב' כתובים וק"ל:

בא"**ד** ויש לומר שהיה רובם ערלים וכו'. וצריך להבין דהא מולים היה כל העם היוצאים ממצרים ולמה לא עשו פסח עד שגדלו בניהם שנולדו ונתרבו על יוצאי מצרים והרמב"ן והרא"ם ז"ל כתבו בפ' בהעלותך משום דמילת זכריו מעכבו מלאכול פסח וזה אינו במשמעות דברי התוס' דהכא שכתבו דערל אסור לאכול בפסח ותו דאמרינן בהדי' בפ' הערל כשהוא אונס שאינו יכול למול מפני הסכנה אינו מעכב וכן הקשו תוס' בפ' הערל דליכא למימר שלא עשו הפסח מטעם מילת זכירו כיון דאנוסים הי' ודברי הרמב"ן והרא"ם ז"ל תמוהים מאוד ולכאורה הי' נראה לפרש דברי תוס' דלהכי הקדימו דס"ל כהאי תנא דביאה הכתוב גבי תפילין עשה מצוה זו שבשבילה תכנוס לארץ וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח ר"ל כיון שנאמר בפי' בפסח שיעשו מצוה זו שבשבילה תכנוס לארץ וכיון שנגזר על יוצאי מצרים שלא יכנסו לארץ כבר הי' פטורים מפסח אלא דקושייתם אח"כ למה לא עשו אלא פסח אחד ר"ל דברבות השנים דמתו רוב יוצאי מצרים ונתגדלו בניהם הראוים לכנוס לארץ הי' לבניהם לעשות פסח כיון דהוי רוב וע"ז תירצו שאותם שנולדו במדבר הי' ערלים ומ"ש תוס' שהי' רובם ערלים היינו דאף שלא נגזרה על פחות מבן עשרים מ"מ הי' מיעוט נגד יוצאי מצרים ולאחר כמה שנים שנתמעטו שמתו מהם בכל שנה ט"ו אלף מ"מ כבר נתגדלו הנולדים במדבר והוי רוב ערלים ובזה מובן יותר מה שהי' גנותן של ישראל אפי' למאי דקאמר ביבמות דלא נשבה רוח צפונית כי היכא דלא נבדור ענני מ"מ הוי גנותן במה שחטאו ונגזר עליהם שלא יכנסו לארץ דאל"ה הי' יכולים לעשות בשנים הראשונים ולפ"ז אתי שפיר הא דעשו פסח בשנה שני דלפי דברי הרמב"ן ז"ל צריך לדחוק דבשנה שני' הי' עדיין רוב שלא נולדו להם זכרים ואותן המיעוט באמת לא עשו בשנה שני' ובשנה שלישית כבר הי' רוב שנולדו להם וזהו דוחק דמשמע דכל הקהל עשו פסח ובחידושי תורה כתבתי תירוץ ע"ז ולפמ"ש אתי שפיר דבשנה שני' שעדיין לא נגזרה עליהם שלא יכנו' לא"י ממילא הי' מצווים לעשות פסח כדי שיכנסו לא"י ובספ"י כתב דס"ל דבשנה שני' מלו בניהם שעדיין לא הי' נזופים אך זה אינו לפי הטעם השני שאמרו ביבמות שם שלא נשבה רוח צפונית כי היכא דלא נבדר עננ' א"כ זה הטעם שייך אפי' קודם חטא מרגלי' אך לפי מאי שיבואר בסמוך בס"ד דב' טעמים צריכי י"ל דבשנה שני' לא שיי' טעמא דנבדר עננ' ועיין בסמוך:

אך נר' לענ"ד דזה דוחק דא"כ נימא דגם מתפילין ופטר חמור הי' פטורים כיון שנגזר עליהם שלא יכנסו לא"י ופטר חמור נהגו במדבר כמו שיבואר לקמן ונראה לפרש דבריהם דהכא דאמרינן ביבמות לא ניתנה פריעה לאברהם אבינו ע"ה דכתיב קח לך

חרבות צורים ושוב מול מאי שוב מול לפריעה והנה ודאי אין לומר דלא נצטוו ע"י משה כלל אלא תחלת מצות פריעה הי' ע"י יהושע דהא כתיב אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר אע"כ צ"ל דהציווי הוי בסיני אלא כי היכא שלא מלו בניהם משום שלא נשב' רוח צפונית ה"נ לא פרעו היוצאים ממצרים משום סכנה דלא נשבה רוח צפונית נמצא לפ"ז כיון דנצטוו על הפריעה הוי לי' כולם ערלים דמל ולא פרע כאלו לא מל ובזה אתי שפיר דברי התוס' דהכא אך לפמ"ש התוס' ביבמות דלפי מה דאי' בפ' ר"א דאפי' אותן שנולדו במדבר מלו אלא שלא פרעו מפני הסכנה ע"כ צ"ל דהעם שיצאו ממצרים מלו ופרעו ע"ש וא"כ ע"כ צ"ל דנצטוו ע"ז קודם יציאת מצרים ועוד הוכיחו התוס' דאיך אכלו בשר במדבר דכתיב הצאן ובקר ישחט להם למ"ד בשר תאוה לא הותר להם במדבר ואם הי' ערלים הי' אסורי' גם בקדשי' אך נר' לענ"ד דר"ע ור"י לשיטתייהו אזלי דפליגי בחולין דף י"ו דר"י ס"ל דהי' אסורין בבשר תאוה במדבר ור"ע ס"ל דהי' מותרין ולא בא הכתוב אלא לאסור בבשר נחירה והיינו דלר' ישמעאל באמ' צ"ל הא דאכלו קדשי' משום שמלו ופרעו במצרים א"כ הא דלא עשו פסח משום דביאה אחר ירושה וישיבה משמע כתי' קמא של התוס' דהכא ור"ע דל"ל ביאה לאחר ירושה וישיבה באמת י"ל דהטעם דלא עשו פסח משום דמלו ולא פרעו ובמדבר באמת אכלו בשר תאוה ולפ"ז אתי שפיר מה שכתבנו לעיל דכוונת אביי מה שלא אמר דר"א כר"ע אלא דס"ל לר"ע בפ' ר"א דמלו הנולדים במדבר אלא שלא פרעו ע"כ צ"ל דיוצאי מצרים מלו ופרעו כמ"ש התוס' ביבמות וא"כ הא דלא עשו פסח במדבר ע"כ משום דביאה לבד לאחר ירושה וישיבה כתדר"י בתרא ולא נתחייבו בפסח אלא לאחר ירושה וישיבה ודו"ק:

אך לפ"ז צ"ל כיון שע"כ נצטוו בסיני כנ"ל דהא דלא פרעו עצמם קודם חטא המרגלים משום דלא נשבה רוח צפונית כי היכא דלא נבדר ענני ועיקר נראה די"ל שלא נצטוו על הפריעה עד לאחר חטא המרגלים דכמה פרשיות נאמרו כגון פרשות נחלות וכיוצא בו ואז לא הי' יכולין לפרוע מפני הסכנה וממילא מתרצי דהא דעשו פסח בשנה שני' כיון דעדיין לא נצטוו על הפריעה לא הי' להם דין ערלים וכל זה כתבנו לפרש דברי התוס' ולולי דבריהם ז"ל הי' נראה ליתן טעם אליבא דר"י קמא דלשיטתו אזיל דס"ל בזבחים דף ס"א ק"ק נפסלו כשפרק' ישראל את המשכן משום דאיתקוש בשר לדם ע"ש וכיון שלא הי' יודעים זמן נסיעתם כדכתיב ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל וגומ' א"כ ניהי דבכל ק"ק יכולין לשחוט ולא חששו אם יפסול הבשר ביוצא דאין אכילה ויעכב אבל פסח שעיקרו לא בא אלא לאכילה כדאית' בפסחי' דף ע"ט שאם אין בשר אין דם א"כ לא הי' יכולין לשחוט אותו מספק משא"כ בשנה שני' עדיין הי' הענן שוכן על הר

סיני ולא הי' סדר הדגלי' עדיין וכן בפסח גלגל שכבר שכנו על מקומם שפיר הי' יכולין לעשות את הפסח וזה הי' גנותן שאם לא הי' חוטאין לא הי' צריכין להתעכב במדבר כמ"ש התוס' וק"ל:

בא"ד לפי שהי' נזופים וכו'. ולפ"ז צ"ל דהיינו גנותן לפי שהי' נזופים וכו'. וכבר כתבנו בסמוך דביבמות איכא תרי טעמא דלא נשבה רוח צפונית משום דלא נבדר ענני ומשום נזופים ולכאורה לא מתיישב הא דהוי גנותן לטעמא דנבדר ענני ואפשר לומר דתרווייהו טעמי צריכא דהא פי' רש"י ז"ל בפ' דברים בפ' והי' כאשר תמו. וידבר ה' אלי לאמור אלי הי' הדיבור שכל זמן שלא מתו מתי מדבר לא נתיחד הדיבור עם משה לפי שנזופים הי' א"כ קשה כיון שבט"ו באב פסקו למות כדאית' בב"ב שהוא יום שפסקו בו מתי מדבר א"כ למה לא נשבה רוח צפונית ולמה לא מל אותם משה עד שמל אותם יהושע והאיך עברו עשה שיש בה כרת בכל יום ע"כ צ"ל משום טעמא דלא נבדר ענני ולפי זה יש לומר דטעמא דלא נבדר ענני לא שייך כל ימי אהרן דהא ענני כבוד הי' בזכות אהרן וממילא אפי' אם היה מתפזרין הי' חוזרין ומתקשרין אלא לאחר מיתת אהרן שנסתלקו ענני כבוד שמשה התפלל וחזרו ממילא לא נשבה רוח צפונית שלא יצטרך משה להתפלל עליהם בכל עת א"כ כיון שמת אהרן בא' באב ובאותו הפעם הי' עדיין נזופים עד ט"ו באב ממילא מהני טעמא דלא נבדר ענני מט"ו באב ואילך נמצא דעיקר הטעם שלא עשו הפסח בחיי אהרן הי' מטעמא נזופי' ושפיר איכא גנאי ודו"ק:

בתוס' ד"ה בזמן דאיכא פסח וכו' וא"ת מבערב תאכלו מצות נפקא וכו' (וכן הוא בפסחי' דף כ"ח ודף ק"כ). לולי דבריהם ז"ל היה נראה דהא דקאמר בפסחים דף ק"ח ע"ב דנפקא מבערב תאכלו מצות לקובעו חובה היינו משום דקאי שם אליבא דר"ש ולדידי' ליכא למילף ממושבותיכם דאיצטרך לדרשא אחרינא כדאמרינן שם בפסחים דף ל"ו ע"א דאין יוצאין בביכורים משום דכתיב בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הנאכלת בכל מושבות והא דלא משני הכי בשמעתין משום דאכתי תקשה לפי מאי דמקשה התם תיפוק לי' מדכתי' לחם עוני שאינו נאכל באנינות ומשני סבר לה כר"ש דס"ל ביכורים מותרים לאונן נמצא אכתי תקשה לרבנן דר"ש דס"ל ביכורים אסורין לאונן דנפקא ליה מלחם עוני ואף דהוי מצי למימר דאותן רבנן ס"ל כר"ע שם דלא דריש לחם עוני מ"מ לא ניחא להו לדחוקי בהכי דשפיר י"ל דס"ל מושבותיכם לרבות אפילו בזמן שאין פסח ולא תקשה דא"כ למה לי בערב די"ל דס"ל דאיצטריך לטמא ודרך רחוקה כדאיתא שם משא"כ בפסחים דף כ"ח דמיירי אליבא דר"ש לא מצי למימר דנפקא ליה לר"ש ממושבותיכם לקבוע חובה בזמן הזה ומבערב תאכלו טמא ודרך רחוקה משום דר"ש

ס"ל ביכורים מותרים לאונן איצטריך מושבות דאין יוצאין בביכורים וסוגיא דשם בדף ק"כ אתי' נמי כר"ש ואפשר דמ"ש תוס' דאיצטרך חד קרא לזמן שבהמק"ד קיי' היינו מה שאמר שם דאיצטרך קרא לטמא ודרך רחוקה דבל"ז דוחק גדול לומר דאצטרך ג' קראי בזמן הבית חד לערל ובן נכר כדאמר שם בו אינו אוכל וחד לטמא ודרך רחוקה וחד לח"ל כיון דהוי חובת הגוף אין חילוק בין דרך רחוקה בא"י או בח"ל אלא נראה דדרך רחוקה וח"ל חד הוא והיינו דמפרשי הכי סוגי' דשמעתין דס"ל בערב תאכלו מצות לרבות דרך רחוקה דהיינו ח"ל בזמן הבית וסוגיא דפסחים כבר כתבנו שהיא אליבא דר"ש ולפ"ז נראה ליישב מ"ש בד"ה מושב וכו' דקאי על דבריהם דהכא ע"כ צ"ל דבערב תאכלו מצות קאי על דרך רחוקה בזמן הבית והוא סותר למה שאמרו בפסחים דבערב תאכלו מצות קאי על זמן הזה וע"ז תירצו תנאי היא דהיינו ר"ש ורבנן כנ"ל. ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

בגמרא ביאה דכתיב גבי תפילין ופטר חמור ל"ל וכו'. לכאורה משמע דהאי קושיא ושינוי' הוא אליבא דכ"ע דאפי' אי נימא דביאה מיד משמע מ"מ כיון שנצטוו על תפילין ופטר חמור במדבר ע"כ צ"ל עשה מצוה זו אך מלשון התוס' בד"ה הואיל וכו' עוד יש לומר דס"ל כהאי תנא וכו' משמע דתליא בפלוגתא דתנאי אלא דמצינו בבכורות דף ד' ע"ב דר"ל ס"ל לא קידשו בכורות במדבר מדכתיב והיה כי יביאך וכתיב בתרי' והעברת דע"כ צ"ל אליבי' דל"ל סברא זו דעשה מצוה זו שבשבילה תכנוס לארץ דהא ס"ל שם קדשו ופסקו ופי' רש"י מחשבון של חומש הפקודים ואילך היינו מה דכתיב ולקחת הלוים וגומר ואת בהמת הלוים תחת בהמתם וזה קאי על פטר חמור כדקאמר שם שה של בן לוי פוטר כמה פטרי חמורים של ישראל מדכתיב בהמת תחת בהמתם וכו' ע"ש הרי דס"ל דלא קידשו בכורות במדבר מיהא לאידך תנא דבי ר' ישמעאל דס"ל ביאה אחר ירושה וישיבה ע"כ כי יביאך דכתיב בפ' קדש צ"ל אף לר"ש עשה מצוה זו דהא כתיב בי' שבעת ימים תאכל מצות ובודאי נצטוו במצה מיד בכניסתן לארץ כמשמעות הכתוב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וגו' (ויותר מזה משמע מפירש"י ז"ל בחומש בפרשת במדבר דלא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל אלא פטרי חמוריהם ע"ש וכתב הרא"ם ז"ל דנפקא ליה מלשון הסוגיא דמפרש הש"ס לקרא דבהמת הלוים בפטר חמור. ולכאורה היה נראה דהא דמפרש הש"ס לקרא בפטר חמור היינו משום דאין לפרש קרא בבכור בהמה טהורה דודאי הקריבו כבר כל הבכורות משהוקם המשכן באחד בניסן כלשון הברייתא שם אותו היום שהוקם המשכן קרבו להן ישראל נדרים ונדבות חטאות ואשמות בכורות וכו' וכן בדין ע"כ דהא דאמרינן בר"ה בכור שעבר

עליו שנה בלא רגלים רגלי' בלא שנה עובר עליו על בל תאחר בכל יום ויום נמצא כל אותן בכורות שיצאו ממצרים היה צריכין להקריבן קודם הפסח שלא יעבור עליו על בל תאחר ואי משום הבכורות שנולדו באותו שנה פשיטא דאין שייך לומר דכל בהמת הלוים לא הספיקו לפדות הבכורות של שנה זו כמשמעות לשון הברייתא ועל כרחך צריך לומר דקרא דואת בהמת הלוים קאי על קרא דפטר חמור ועוד נראה מלשון רש"י זכרונו לברכה דלא שייך כלל לומר דקרא תחת בכור ממש דס"ל כיון דלא מצינו בשום מקום פדיון לקדושת הגוף אע"כ כיון דכבר נתקדשו בכורות בהמה טהורה קדושת הגוף במזבח לא מצינו בהם פדיון כשה' תמימי' וע"כ קאי על פטר חמו' ומה שהק' הרא"ם ז"ל מהא דקאמר שם דף ד' ע"א אם איתא אפילו מבכור בהמה טהורה נפטרו נראה דס"ל לרש"י ז"ל דהקושי' הוא אליבא דר"ל כמ"ש התוס' שם בד"ה לא קדשו וכו' דלפי המסקנא דהוקדשו ואח"כ פסקו אתי' קושיא זו אפי' לר"ל דכיון דס"ל לר"ל דבבכורות שנולדו במדבר לא הי' בכלל קידוש בכורות דוהי' כי יביאך אלא דמשעת החשבון דכתיב כי לי כל בכור באותו שעה עצמו נתקדשו לפדות בבהמת הלוים ומעולם לא חל עליהם קדושת הגוף למזבח וכ"ש שלא הי' יכולים להקריב אותם קודם א"כ י"ל מסתמא שגם הם הי' בכלל פדיון הלוי' יצא לנו דמכל זה משמע דעיקר פדיון הלוים הי' בפטר חמור הרי זו מפורש לר"ל דפטר חמור לא נתחייבו כל זמן היותם במדבר ול"ל סברא זו דעשה מצוה זו שבשבילה תכנוס לארץ) אך לשון התו' דס"ל כהאי תנא אינו מדוקדק דמשמע שם אליבא דר"ל לא תלי' בפלוגתא דתנאי דהא מקשה שם מברייתא ולא מוקי לה כאידך תנא וצ"ע ודו"ק:

בתוספות ד"ה ממחרת הפסח וכו'. הקשה הר"ר אברהם אבן עזרא וכו'. כבר כתבנו בחידושי תורה כמה הוכחות דקודם מתן תורה הלילה הולך אחר היום כדכתיב יום ולילה לא ישבותו ובזה מובן מה שהקשו המפרשים דהאיך קיים אברהם אבינו ע"ה כל התורה ושמר את השבת אף דלא נצטוו דהא הי' מצווי' על יום ולילה לא ישבותו דלא קשה מידי דכיון דשמירת שבת שמר כפי צווי לישראל אחרי כן דכתיב מערב עד ערב תשבתו שבתכם והיו' הולך אחר הליל' וא"כ כיון שעשה מלאכה ערב שבת ביום ובמוצאי שבת בלילה קיים בזה יום ולילה לא ישבותו אף ששמר שבת ופירשנו בזה הא דאיתא בסנהדרין דף נ"ח גוי ששבת חייב מיתה וכו' ואמר רב הונא אפי' שני בשבת וכו' והקשה המהרש"א ז"ל דהוי לי' למימר אפי' אחד בשבת ולפמ"ש י"ל דרמז בזה רבינא דאינו חייב אם שבת באחד בשבת עד שישבות בלילה שלאחריו שהוא אצל ישראל בשני בשבת וכיון דעיקר החיוב הוא על שעה אחרונה שכבר עבר יום ולילה שלא עשה

מלאכה ולהכי אמר רב הונא אפי' בשני בשבת ולפ"ז מתורץ קושי' הר"ר אב"ע הנ"ל דכל מחרת היינו כדמתרגם בפ' בהעלותך יומא דבתרוהי דכשמתחיל יום אחר נמצא דבמצרים נקרא יום ט"ו מחרת אכילת פסח שהתחיל היום מבוקר אבל לאחר שנתנה תורה ממילא כשנכנסו לארץ לא נקרא מחרת אכילת פסח עד יום ששה עשר ובזה מובן מ"ש חז"ל במדרש תן חלק לשבעה זה משה שמל לשבעה וגם לשמנה זה יהושע שמל לשמנה לכאורה הוא פלא דלמה מל משה לשבעה אלא דכיון שלא הי' יכולין לעשות הפסח עד שמלו את ביניהם א"כ אותם בני' שנולדו בלילה שאחר יום ז' בניסן כיון שקודם מתן תורה הי' הלילה הולך אחר היום שעבר כבר הי' שחיטת הפסח ביום חי"ת אצלו ובאמת לאחר מתן תורה הי' יום שביעי ובזה מתורץ נמי מה שהקשו התוס' בשבת דף פ"ז דמה שהוסיף משה יום א' מדעתו הוא דרשה גמורה מה אחר לילו עמר וכו'. ולפמ"ש אתי שפיר שהבין מדעתו דהיום הולך אחר הלילה דאל"כ. שפיר הוי לילו עמו ועוד ישבנו בזה במקומות אחרי' ואין להאריך. ודו"ק:

בא"ד ואומר ר"ת דהאי ממחרת הפסח וכו' לפ"ז לא אתי שפיר לשון הש"ס דקאמר ממחרת הפסח אכול מעיקרו לא אכיל דהא מזה אינו הוכחה דאקרוב עומר. ועיין במהרש"א ז"ל ולפי משמעות לשון התו' שהוצרכו לאכול מצות משמע דמיירי במצות מצוה שבליל ט"ו וקרי לי' מחרת לפי שכבר נכנס ט"ו דאין לפרש דמ"ש שהוצרכו לאכול מצה היינו ביום ט"ו ומשום דס"ל לר"ת דהא דכתיב וישבות המן ממחרת היינו ביום ט"ו וקאי על מחרת הפסח דלעיל וא"כ הוצרכו לאכול מצה מחמת שכבר פסק המן זה אינו דהא מדקאמר הש"ס בשלמא למ"ד וכו' אלא למ"ד וכו' ומשני משום דלא הוי צריכא משמע דלמ"ד מושב כל מקום שאתם יושבין אין צריך לתירוץ זה ואי נימא דפסק היון בט"ו ואכלו מן הישן ע"כ צ"ל דגם לדידי' דעד השתא לא הוי צריכא ותו דהא מלשון הברייתא והלא ארבעים שנה חסר שלשים הוי ואי נימא דפסק המן בט"ו הוי לי' למימר שלשים ואחד דהא לא התחיל לירד אלא מי"ו באייר כפירש"י בד"ה חסר שלשים וכו' ותו דאכתי צריך לומר דממחרת הפסח היינו ליל ט"ו דהא ודאי הי' צריכין לאכול מצה בליל ט"ו מן הישן משום מצות מצוה ונראה דס"ל לר"ת כפי' הירושלמי משנכנסו לארץ נאסרו כל התבואות משום חדש אפי' דאישתקיד א"כ הא דקאמר קרא דאכלו מצות היינו בליל פסח היינו משום דאתי עשה דמצה ודחי ל"ת דחדש וא"כ מזה נמי הוכחה דאקרוב עומר והדר אכול ר"ל דנאסר חדש באותו הפעם מדלא אכלו עד ליל פסח משום עשה דמצה ומה שהוצרך ר"ת לומר ישן היינו משום דעבור הארץ משמע ישן כפי' הרד"ק. כי חדשה נקראת תבואה ותו מדחלק הכתוב וקרי לאכילת מחרת הפסח מצות ואכילת י"ו

בניסן בשם קלוי היינו משום שלא הי' התבואה נגמר' כראוי לעשות ממנה מצות וכ"ש אי נימא דגם הקצירה אסור לפני עומר אפי' למצות מצה כמו שיבואר לקמן להכי אומר ר"ת דאין צריך לדחוק בזה דודאי כשבאו לארץ מצאו ג"כ תבואה ישינה אלא שגם זה הי' אסור משום חדש כדאמר בירושלמי דאפי' חיטין שבעלי' הי' אסור אלא דאתי עשה ודחי' ל"ת והביאו תוס' בר"ה דף י"ג ובזה אתי שפיר טפי דהא דמפרש ר"ת דעד עצם היום הזה היינו יום ט"ז שנקרא עצם היום הזה לא אתי שפיר לאידך מ"ד דס"ל דלא הקריבו עומר כלל א"כ למה יהי' הפרש בין מצות שאכלו בט"ו שהוא מחרת הפסח ובין קלוי שאכלו בי"ו ולפמ"ש אתי שפיר דמצות אכלו בליל ט"ו משום מצות בערב תאכלו מצות אבל קלוי כיון דלא הוי צריכא לא אכלו עד יום י"ו שפסק המן אך בברכות דף חי"ת משמע להדי' דלא נקרא מחרת עד יום ט"ו דאמר שם דכ"ע כשיצאו לא יצאו אלא ביום שנאמר ממחרת הפסח ואפשר דהתם דייק מדכתיב לעיני כל מצרים ודו"ק:

דף לח.

בגמרא אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה וכו' משמע דלא קשי' לי' אלא לתנא דבי ר"י קמא דס"ל דמושב לאחר ירושה וישיבה כדקאמר בשלמא למ"ד מושב בכל מקום שאתם יושבין וכו' משמע דאתי שפיר לתנא דבר"י בתרא דאיהו נמי דריש מושב כל מקום שאתם יושבין. וצריך להבין דמה נפקא מינה בזה כיון דדריש לי תבואו לאחר ירושה וישיבה ונראה מזה ראי' למ"ש הב"ח בתשובה הובא בתשובת גאוני בתראי בפי' הירושלמי דאכלו בליל פסח ממה שהי' תגרי העכו"ם מוכרין להם וכר' ישמעאל דאמר כל ביא' שנאמר בתורה לאחר ארבע עשרה שנה שבע שכיבשו ושבע שחילקו דהיינו דס"ל לתנא דבי ר' ישמעאל בתרא דנאסרו בחדש מיד בכניסתן לארץ דמושב בכל מקום שאתם יושבין משמע וכי תבואו דכתיב גבי עומר היינו מצות הבאות העומר לא הי' אלא לאחר ירושה וישיבה ולכאורה לפי דבריו ז"ל כיון דיש לחלק בין הבאות עומר דרישא דקרא ובין איסו' חדש דסיפא דקרא א"כ קשה הא דאמר אביי לעיל האי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל וכו' ולא קאמר דשניהם אמת דביאה דרישא דקרא קאי על מצות העומר שאינו אלא לאחר ירושה וישיבה ומושב דסיפא דקרא היינו על איסור חדש שאינו אלא לאחר ירושה וישיבה ולא פליגא אך דבר זה הוא מבואר בעצמו דאי ס"ד דתנא דבי ר"י קמא ס"ל דביאה לחוד לאחר ירושה וישיבה ומושב לחוד לאחר ירושה וישיבה קשה ל"ל ביאה דנסכים דהא כתב בי' כבר מושב דלאחר ירושה וישיבה וע"כ מצריך ביאה ומושב כדאמר לעיל חדא ועוד קאמר דאנא ביאה ומושב קאמינא אבל כיון דע"כ פליגא י"ל דנהי דלתנא דבי רבי ישמעאל קמא אין להקשות

דילמא ס"ל דביאה קאי אעומר ומושב קאי אחדש ושניהם נוהגי' מיד דביאה ומושב בעינן זה אינו כיון דלא מצינו שום מצוה דכתיב בי' ביאה ומושב אלא גבי עומר ע"כ ללמדך דקאמר תדר"י קמא קאי אעומר וס"ל דכולה חדא מילתא הי' וקאי נמי אחדש מ"מ לתנא דבי ר' ישמעאל בתרא ליכא לאקושי' מויאכלו מעבור הארץ וגו' דמעיקרא לא אכלו י"ל דס"ל דנאסרו חדש מיד דס"ל מושב כל מקום שאתם יושבין וביאה דרישא דקרא היינו רק על הבאות העומר שלא נצטוו עד לאחר ירושה וישיבה ובאמת הא דאכלו ממחרת הפסח היינו משום דהאיר המזרח מתיר וקושי' הש"ס אינו אלא לתנא דבי ר' ישמעאל קמא ולפ"ז אתי שפיר טפי הא דקאמר בירושלמי מה שתגרי נכרי וכו' וכר' ישמעאל דהא כבר כתבנו פרושו לעיל דאי נימא דקרא דוהבאת' את העומר ראשית קצירכם מיירי לאחר ירושה וישיבה ע"כ צ"ל דקצירכם ולא קציר נכרי' היינו דאין חדש נוהג בשל נכרי כלל דליכא לפרושי מה שמצאו ביד נכרי כיון דאין הבאות העומר אלא לאחר ירושה וישיבה וא"כ ממילא די"ל דאיסור חדש הי' מיד אפי' בשל עלי' שפיר אכלו ממה שתגרי נכרי' כדמוכח מהא דכתיב גבי הבאת העומר ולא קציר נכרי' דאין עומר בא מן הנכרי וה"ה דאין חדש נוהג בשל נכרי דהא בהא תלי' כדאיתא במנחות ודו"ק:

בתוספות ד"ה דאקרוב עומר וכו'. בירושלמי מקשה וכו' הקשו המפורשים הא דמקשה בירושלמי מהכא והוי לי' להקשות ממה שאמרו במנחות כתיב ששת ימי' תאכלו מצות וכתיב שבעת ימים תאכל מצות הא כיצד ששה מן החדש שבעה מן הישן ואמאי ליתי עשה דמצה ולידחי ל"ת דחדש ותו דלא שייך בזה תי' התוס' גזירה כזית ראשון דבדאורייתא לא שייך גזירה ושמעתי מאאמ"ו הגאון ז"ל דהוי מצי למימר הא דלא דחי משום דאסור לקצור לפני העומר ובהא לא שייך דניתי עשה דאכילת מצה ולידחי לאו דקצירה משום דלא ה ו בעידנא דמיעקר לאו דקצירה מקיים עשה דאכילת מצה אבל הכא כיון דבאותו הפעם הי' שרוין בבקעת יריחו כדכתיב בקרא דיהושע וקיי"ל דאין מביאין את העומר מבקעת יריחו וקיי"ל נמי במקום שאי אתה מביא אתה קוצר א"כ שפיר מקשה דהא לא הי' איסור בקצירה אלא באכילה וליתי עשה דאכילת מצה ולידחי ולפי מ"ש לעיל בתוס' ד"ה כל מצוה וכו' דס"ל להתוס' הא דאמרי' בר"ה קצירכם ולא קציר נכרי היינו דוקא לענין הבאת העומר וכן לענין קצירה דתלי' בהבאת העומר מותר בשל נכרי א"כ י"ל כפשטא דשפיר מקשה דאין לומר דלא דחי עשה דקצירה דהא כל מה דעייל ביד נכרי שליש לא היה יכולין להביא ממנו עומר והי' מותרין בקצירה ודוחק לומר שכל התבואות שאכלו מעבור הארץ כולם לא הביאו שליש ביד נכרי' וא"כ הי' להם לאכול מצה מאותן שהביאו שליש ועיין מ"ש לעיל בזה:

עוד נראה דיש ליישב דיקרא דששת ימים תאכל מצות איכא לאוקמי בזמן הזה דמצה דאורייתא כדאמר לעיל וקיי"ל דבזמן שאין בהמ"ק קיים יום הנף כולה אסור מדאורייתא נמצא הוי ששה מן החדש דהיינו יום ראשון משום דחיות עשה דמצה וחמשה ימים שאחר יום הנף אך לפ"ז קשה דלמה לי לקבוע חובה בזמן הזה וכ"ש למ"ד מצה בזמן הזה דרבנן דא"כ אינו אלא חמשה ימים וצ"ל דס"ל כתירוץ קמא של התוס' דניחא להו להקשות הכא בפשיטות טפי וק"ל:

בא"ד ומתרץ דאין עשה דקודם הדיבור וכו' המפורשים כתבו דאע"ג דביבמות דף וי"ו אמרינ' איפכא מה למילה שכן ישנו לפני דיבור היינו משום דנשנו גם כן אחר הדיבור אבל עשה דבערב לא נאמר' רק לפני דיבור ולא נשנו ובזה נראה להבין דברי תוס' במנחות דף ס"ז כתוב אחד אומר ששת ימים בסוף ערבי פסחים ילפינן וכו' ושמא תרתי ש"מ עכ"ל. ולפי מה שכתבנו יש לומר דהיינו דלפי פשוטו משמע שאמרה תורה. ששה מן החדש ממילא מוכח דהך דשבעת ימים רשות ולא מצוה דאי ס"ד מצוה היא א"כ כיון שנשנו בתורה בפ' משפטים ובפ' אמור א"כ למה לא ידחה לאו דחדש אלא ע"כ דלאו מצוה היא אלא רשות אלא כי היכא דלא נימא דלמא באמת קרא אתי לאשמועינן דיום א' רשות להכי קאמר מה שביעי רשות וכו' ודו"ק:

בא"ד ויבוא עשה דבערב וכו'. לכאורה קשה הא אמרינן בפסחים דף ל"ו דאין יוצאין בטבל ומפורש שם משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ מי שאסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ אלא משום בל תאכל טבל א"כ בחדש ג"כ אין יוצאין מהאי טעמא וצ"ל משום דאמרינן שם הא מני ר"ש היא דאמר אין איסור חל על איסור ע"ש א"כ קושי' הירושלמי הוא אליבא דרבנן אלא דלפמ"ש לעיל בשם הר"ש דס"ל דלמאי דאמר בירושלמי דאפי' חיטים שבעלי' אסורין דהיינו כשבאו לארץ ישראל נאסרו כל תבואות שגדלו ע"ש א"כ לפי מה דאמר שם דלרבנן איכא משום בל תאכל חמץ משום דחל איסור חמץ על איסור טבל באיסור כולל י"ל בתחילת ביאתן כיון דכל התבואות נאסרו אין כאן איסור כולל דהא כל דבר הבאה לידי חימוץ אסורין באיסור חדש לפני העומר ויותר קשה על מה שכתבו התוספות בר"ה דף י"ג מעתה ואפי' חיטים שבעלי' כך אנו אומרים לא אכלו מצה בלילי פסח וכו' שני' הי' שמצות עשה דוחה לא תעשה וכו' קשה יותר דהא אי נימא דחיטי' שבעלי' נאסרות לא הוי חמץ איסור כולל וליכא משום בל תאכל חמץ לכ"ע. מיהו י"ל אף שנאסרו אפי' חיטים שבעלי' לפמ"ש דלפי הך סברא אפי' שבעלי' ע"כ צ"ל דקצירכם ולא קציר נכרי קאי למעט של גוי' והיינו דקאמר שם בתר הכי בירושלמי דאכלו וימה שתגרי נכרי' מוכרין להם כמ"ש בתוספות

בד"ה כל מצוה וכו'. א"כ לעולם איסור כולל הוי דכולל איסור חמץ אפי' בשל נכרי ואף דלא ידע עדיין דאכלו ממה שתגרי עכו"ם מוכרין להם מ"מ כולל מיהא הוי כיון שנאסר בשל נכרי מיהו אכתי קשה דהא איתא במשנה דף ל"ה דאין יוצאין בטבל ומשמע דכ"ע מודים בו דהא לא קאמר מני מתני' ר' שמעון היא וכן פסק הרמב"ם ז"ל והיינו מטעם דהוי מצוה הבאה בעבירה כמ"ש רש"י שם דף ל"ה ע"ב בד"ה דמאי וכו' וכן כתבו התוס' בר"פ לולב הגזול וא"כ הכא בחדש נמי נהי דהוי איסור כולל מ"מ תיפוק לי' דהוי ויצוה הבאה בעבירה ונראה דבאמת צריך להבין הא דלא קאמר ר"ש באמת הטעם משום דהוי מצוה הבאה בעבירה כמ"ש התוספות בסוכה אלא דבאמת כיון דמצות עשה דוחה ל"ת אין כאן עבירה דאל"כ בכל מצות עשה שדוחה ל"ת נימא דהוי מצוה הבאה בעבירה אלא דטבל כיון דקיי"ל דכל היכא דאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת ובטבל יכול להפריש מיני' ובי' ואם לא הפריש ואכל הוי מצוה הבאה בעבירה ואף ר"ש וודאי בכה"ג ס"ל דהוי מצוה הבאה בעבירה אלא דמיירי שאינו כזית מצומצם שאם יפריש ממנו יהי' פחות מכזית מיהו לרבנן אף בכה"ג יכול לקיים שניהם שהרי יכול להפריש מעט מן הכזית לתרומה ולאכול אותו המעט ג"כ דהא הוי התרומה פחות מכשיעור ולמה יאכל כזית כולו בטבלו אבל ר"ש דס"ל בכל מקום כל שהוא למלקות ולא אמרו כזית אלא לקרבן א"כ מה תועלת יש בהפרשה כיון דע"כ יצטרך לאכול גם התרומה מאי לי לאו דטבל או לאו דתרומה אדרבא תרומה חמירא מטבל כדאיתא בפרק יוה"כ גבי חולה ולא הוי מצוה הבאה בעבירה וצ"ל הטעם משום בל תאכל חמץ ולפ"ז הכא גבי חדש דאי אפשר לקיים שניהם כיון דעשה דוחה לא תעשה אין כאן מצוה הבאה בעבירה עוד י"ל באופן אחר והוא די"ל דטבל אית בי' ג"כ עשה דהפרשת תרומות ומעשרות א"כ כשאוכל הטבל מבטל מצות עשה זו והוי לי' עשה ול"ת דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה שפיר הוי לי' מצוה הבאה בעבירה (ולפ"ז י"ל דטעמא דר"ש הוא כמ"ש התו' לקמן בד"ה וה"ה וכו' דהא דלא יליף ר"ש בק"ו מחדש דתרומת ומעשרות נוהגי' אף בח"ל ותירצו משום דישנו בשאלה דאע"ג דטבל אינו בשאלה ס"ל כיון דאיסור טבל משום תרומה לא חמיר מתרומה ולפ"ז אע"ג דאיכא בטבל עשה ולא תעשה הא אמרינן ביבמות דף ה' הא קיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה נילוף מנזיר מצורע דדחי ומשני מה לנזיר שכן ישנו בשאלה הרי דבכל דבר שישנו בשאלה ילפינן מנזיר דדחי' אפי' עשה ול"ת א"כ לא מצי למימר מטעם מצוה הבאה בעבירה כיון דאיהו ס"ל דטבל ישנו בשאלה א"כ שפיר דחי עשה דמצה ול"ת דטבל והוצרך לומר משום דליתא בבל תאכל חמץ) א"כ בחדש דליכא אלא ל"ת לא שייך מצוה הבאה בעבירה ודו"ק:

בגמרא א"א לומר עד בואם וכו' סיומא דקרא והעומר עשירית האפה היא. בחידושינו על התורה כתבנו פרושו דלפמ"ש המפרשי' בנס חנוכה שהי' הנס בכל יום שהי' די בחלק שמינית מן הראוי להדלקת אותו יום ה"נ כיון שהי' ע"כ דרך נס שהי' בו ברכה ושביעה באכיל' מועטת וכיון שאמרו חז"ל גבי ואכלת ושבעת דאין אכילה פחות מכזית ולפי מה שאחז"ל בעוגות שהוציאו ממצרים שאכלו ממנו שלשים יום שהי' בהם ששים סעודות ה"נ בארבעים יום הי' בו שמוני' סעודות אלא דהתם עדיין לא נצטוו על ג' סעודות בשבת דנפקא משלשה היום דנאמר בפ' מן א"כ צריך להוסיף ששה סעודות על השבתות שבניהם כיון דכזית הוא חצי ביצה הרי מ"ג ביצים שהוא עשירת האיפה שהוא שיעור חלה וזהו דקאמר ובני ישראל אכלו שהי' בכל סעודה שיעור אכילה מפני שעומ' עשירית האיפה הוא: וק"ל:

שם מלמד שהקב"ה יושב וכו' שנאמר את מספר ימיך אמלא וכו' לכאורה האי קרא יתירא הוא דהא נפקא מהיום וכהאי סוגי' איתא בריש ר"ה דף י"ג גבי בניסן נולדו אבות ובניסן מתו ונראה לפרש משום דנרמז על השלמות השני' היינו דלא נחשוב בהו מקצת שנה ככולה אלא שנים תמימות אבל עדיין צריך לימוד דלא נחשוב להו מקצת יום ככולו דהא אף אם הי' מת בששי באדר כבר נשלמו השנים כדקיי"ל לענין בן י"ג דבעינן י"ג שני' שלימות ואפ"ה נולד בשבעה לחודש כשנשלם יום וי"ו בחודש כבר הוא גדול וכן כתב המהרש"א ז"ל בחידושי אגדות ולפ"ז לא הי' מוכח הא דקאמר שם דבניסן נולדו ובניסן מתו דאם נולדו בר"ח ניסן ומתו בסוף אדר הוי נמי השלמת השנה והיינו דקאמר מחודש לחודש ומיום ליום דהיינו השלמות השנה והשלמת היום ונפקא מהיום השלמת השנה ומאת מספר ימיך אמלא השלמת היום ובזה יש לפרש הא דקאמר בפ' קמא דמגילה כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה וכו' והוא לא ידע שבז' באדר מת משה ובז' באדר נולד משה וכו' ודקדקו המפורשי' דהא מן המיתה ידע ולפמ"ש י"ל דלא ידע שבז' מת אלא שבאדר מת והי' סבור שמת בכ"ט באדר והי' סבור שנולד בר"ח ניסן דלא ידע מדרשה דמספר ימיך אמלא והיה סבור דחודש זה הוא זמן פורענות ומסתמא נולד באחד בניסן ונשלם השנה בכ"ט באדר וק"ל:

בתוספות ד"ה עד בואם וכו'. ויש מפרשי' אפכא וכו' נראה כוונת רש"י כיון דכתיב בהאי קרא דאכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת אין לפרש דהיינו ארץ סיחון ועוג דהא עדיין לא נשלמו ארבעים שנה וק"ל:

בד"ה צא מהן ל"ג וכו'. מ"מ מקצת היום ככולו וכו' לכאורה פשטא דקרא ויתמו ימי בכי אבל משה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה וגו' משמע שהי' ימי האבל תמימי' ולא חשבו

מקצת היום ככולו ואח"כ שרתה שכינה ועיין ברד"ק אלא נראה שהיה החודש אדר מעובר והי' יום ז' ניסן יום ל"א ובהכי הוי אתי שפיר טפי לפי מ"ש התוספות בפסחים דף נ"ח דאף כשהיה מקדשין ע"פ הראי' הי' נזהרין דלא לעבד בד"ו פסח וכיון שמשה מת בשבת נמצא אם הי' חסר הי' חל יום א' דפסח ביום ב' ואין לדקדק מהא דאמר ביבמות דף ע"א בעשרה לא מהילו משום חולשא דאורחא. ואם היה החודש מעובר נמצא שעלו מן הירדן ביום ה' א"כ בל"ז לא היו יכולין למול כדאי' בתש"בץ והביאו הש"כ בסוף הל' מילה דאין מלין מילה שלא בזמנה ביום ה' זה אינו דלפמ"ש הש"כ שם דכ"ש כשמל ביום וי"ו איכא איסורי טפי א"כ אין תועלת אם ממתינין עד יום וי"ו ואם ממתינין עד יום א' ג"כ אין תועלת דהא יהי' בתוך ג' לי"ט וכיון דע"כ צריך למול קודם פסח שיוכלו לעשות הפסח א"כ שפיר הוי מצי למול בעשירי אי לאו משום חולשא דאורחא ואפשר דהתוס' ס"ל דיום ז' אדר לא נחשב מן הבכי' דהא לא הספידוהו בשבת וגדולה מזה איתא בטור י"ד סימן ת"ב בשמע שמועה קרובה בשבת בתחילת אבילות אין שבת עולה ליום אחד אף דלא קי"ל הכי א"כ כ"ש בתחילת ההספד כיון דלא התחיל' אלא במוצאי שבת אין לחשוב שבת מן המנין נמצא אפי' אם יהי' החודש אדר מעובר לא שלמו השלשים יום עד ז' בניסן וק"ל:

בגמרא תנא ר"ש בן יוחאי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ כבר ביארנו לעיל בתוס' ד"ה כל מצוה הא דנקט בכניסתן לארץ היינו לאפוקי מסברת הירושלמי שאף חיטין שבעליה נאסרו דא"כ אין ללמוד ערלה בק"ו דהא מה שמצאו נטוע הי' מותר כדאיתא במשנה עת שבאו אבותינו לארץ וכו' ואיכא למיפרך להכי קאמר שלא נאסרו אלא מכניסתן לארץ ואילך אלא דלכאורה קשה מהא דאמרינן בפסחי' דף כ"ה זאת אומרת כלאי הכרם עיקרן נאסר והי' להם שעת הכושר ע"ש א"כ איכא למיפרך בכלאים מה לחדש שכן לא הי' לו שעת הכושר כדמקשה הש"ס בפסחי' שם בשלמא לפי סברת הירושלמי דבכניסתן לארץ הוזהרו על חדש נאסרו התבואות מה שכבר גדלו אפי' חיטים שבעלי' נמצא אותן תבואות הי' להם שעת הכושר קודם שנאסרו ואפ"ה נהוג בח"ל שנאמר בכל מושבותיכם נמצא שיכול ללמוד כלאי הכרם בק"ו מחדש אף שהי' להם שעת הכושר אבל לפמ"ש דע"כ ס"ל דלא נאסרו חיטים שבעלי' ליכא למימר הכי ותו דכבר כתבנו בלשון התוס' שם דע"כ למ"ד דאפי' חיטי' שבעלי' אסורין היינו דוקא בא"י אבל בח"ל לא נאסרו למפרע כדאמר בירושלמי דאוכלין מה, שתגרי נכרי' מוכרין להם וצ"ל דבאמת ליכא למילף לאסור בח"ל אלא בכלאים שלא הי' לו שעת הכושר וכן צ"ל לקמן בתוס' בד"ה הערלה וכו' וז"ל וא"ל דערלה מיהא ניחא בק"ו דחדש דאיכא למימר

כלאים יוכיחו ולפמ"ש איכא למיפרך מה לכלאים שכן היה לו שעת הכושר משא"כ בערלה וצ"ל דמשדך ממעטינן אפי' כלאים שלא הי' להם שעת הכושר דהיינו הגידולי' שלא הי' להם שעת הכושר ומינייהו עבדינן יוכיח לערלה ובזה מתורץ ממילא קושי' התוס' בד"ה וה"ה בערלה וכו' דנילוף ק"ו לתרומת ומעשרות דאיכא למיפרך מה לחדש שלא הי' לו שע"ה משא"כ בתרומת ומעשרות שהי' להם שע"ה קודם המירוח ודו"ק:

שם וה"ה שינהגו וכו'. הקשו המפורשי' לר"ש מאי דריש בקרא דשדך דלכלאי זרעי' א"צ כמ"ש התו' לקמן דף ל"ט בד"ה האי למעוטי וכו' ועמ"ש שם בס"ד ונראה דלכאורה יש לדקדק דלא אמר ר"ש ק"ו לכלאים בארבעה מה חדש שלא נעבדה בו עבירה ק"ו לכלאים דנעבדה בו עבירה כדאמר בפסחים כה"ג ולכאורה הי' נראה מזה ראי' לשיטת הרמב"ם ז"ל דאע"ג דקיי"ל כר' יאשי' דאינו חייב עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו לענין איסור זריעה אבל לענין איסור אכילה אפי' במין אחד אסור בכרם כדכתיב סיפא דקרא פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם וא"כ י"ל דר"ש בא למילף אפי' לכלאים שלא נעבדה בו עבירה והיינו דפי' רש"י ז"ל בד"ה כלאים שאסורין איסור עולם זרע חיטה וחרצן וכו' כוונתו אע"ג דקיי"ל כר' יאשי' דאינו חייב עד שיזרע חיטה ושעורה וחרצן מ"מ ר"ש בא למילף אפי' לחיטה וחרצן שלא נעבדה בו עבירה בזריעתה וה"ה די"ל דבא למילף שלא במפולת יד ולפ"ז לא אתי שפיר לפי' הר"ר י"ט שכתבו התוס' אך העיקר נראה בזה דאף דר"ש ס"ל דכלאים נוהג בח"ל היינו איסור אכילתה אבל לענין איסור זריעתה מודה ר"ש דאין בהן איסור בח"ל אף דאיכא למילף בק"ו מהרכבת האילן דאסור להרכיב אפי' בח"ל כדיליף לקמן מהקישא דבהמתך אף דאין בו איסור אכילה והנאה כ"ש כלאי הכרם אפ"ה ממעטינן ממיעוטא דשדך דאין בו איסו' מן התורה בח"ל ובזה מתורץ מה שדקדקו המפרשים לת"ק דמתני' דס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל למה לי שדך למעוטי כלאים ולפמ"ש אתי שפיר דצריך למעט איסור זריעה דלא נילוף מהרכבת האילן ולפ"ז ממילא מתורץ דלא מצי למתלי' איסור אכילתו בח"ל משום שנעבדה בו עבירה דהא מודה ר"ש דאין עבירה בזריעתה בח"ל וזה אינו שייך לומר דמשום שנעבדה בו עבירה כשזרוע בא"י שיאסר אכילתה בח"ל אך לפ"ז צ"ל דס"ל לר"ש כמ"ד בסנהדרין דף ס' דאין בן נח מצווה על הרכבת האילן דאל"ה ליכא ק"ו מהרכבת האילן דאיכא למיפרך מה להרכבת האילן שכן נוהג בבן נח כדפריך הש"ס בכה"ג ברישׁ פ' גיד הנשה ותו דכיון דנצטוו בו בני נח אין שייך לחלק לגבי בן נח בין א"י לח"ל וממילא דאפי' לגבי ישראל אין לחלק דליכא מידי שלבני נח אסור ולישראל שרי ואע"ג דאית לי' האי גז"ש מה בהמתך בהרכבה לענין שיאסור בח"ל לישראל כמ"ש התוספות בסנהדרין:

שם בד"ה חוקי' שחקקתי לך וכו' ולפ"ז י"ל דהיינו טעמא דר"א דס"ל דאין ערלה בח"ל ולפמ"ש התוס' ד"ה ערלה ע"כ צ"ל הא דלא יליף מחדש משום דס"ל שדך דכתיב גבי כלאים יוכיח היינו דלשיטתו אזיל דס"ל בסנהדרין דבני נח נצטוו על הרכבת האילן וא"כ לא בא קרא דשדך למעט איסור זריעת כלאי' בח"ל מק"ו מהרכבת האילן דהא איכא למיפרך דמה להרכבות אילן שכן נוהג בבני נח וע"כ למעט איסור אכילתו דלא נילוף ק"ו מחדש וה"ה לערלה ודו"ק:

בתוס' ד"ה שאין איסורו וכו'. ואיכא למ"ד התם האיר המזרח מתיר וכו' עיין במהרש"א ז"ל שהקשה דאיכא למימר אפכא דעיקר האיסור עד העומר ויש היתר לאיסורו בהאיר המזרח ויש ליישב ע"ש נראה דכוונתו די"ל כיון דכתיב ברישא דקרא לא תאכלו עד עצם היום הזה א"כ למ"ד האיר המזרח מתיר עיקר האיסור אינו אלא עד האיר המזרח וכדאמרינן במנחות דהאי דקאמר עד הביאכם את העומר אינו אלא למצוה ולא שייך בזה היתר לאיסורו אלא למ"ד דעד עצם היום הזה היינו סוף היום הזה א"כ הבאת העומר הי' מתיר לאיסורו ועמ"ש עוד בזה בסמוך:

בתוספות ד"ה וה"ה לערלה וכו' הר"ר משה מפונטייזא מפרש וכו' דערלה יש היתר לאיסורו ע"י ב"ד וכו' ואם חיסרו ב"ד חודש כסליו וכו'. הקשה המהרש"א ז"ל דיש לדקדק דלמה כתבו התוס' כסליו ולא חודש טבת משום דדרכו להיות חסר וכו' והדר נקטי אדר אף דדרכו להיות חסר ויש ליישב עכ"ל. ונראה דכוונתו דבשנה מעוברת אדר ראשון פעמים מלא אך לכאורה יש לדקדק דהוי לי' למימר דבשנה מעוברת ביד הב"ד לעשותה פשוטה ולהקדים היתר חדש חודש שלם ותו יש לדקדק דלמה לא כתבו בערלה ביד ב"ד להקדים שנה שלימה דהא אמרינן בר"ה דאם נטע והבריך שלשים יום קודם ר"ה כיון שהגיע ר"ה עולה לו שנה שני' נמצא אם נטע בר"ח אלול ביד הב"ד לעבר אלול ועולה לו ר"ה לשנה שני' ונראה דלא נקטי הכא משום דלשון יש היתר לאיסורו משמע דאם לא הי' עושין הב"ד שום מעשה ממילא הי' אסור וביד הב"ד לעשות פעולה להקדים ההיתר והיינו כשמחסרין הב"ד את החודש ע"י שמקדשין את החודש השני. נמצא שעל ידי מעשיהם מקדימין ההיתר. משא"כ אם יעשו אלול מעובר שאין זה ע"י מעשה הב"ד נעשה מעובר וההיתר הוא ממילא אין זה בכלל היתר לאיסורו דזהו זמנו וכן בעיבור השנה כיון דאם אין הב"ד מעברין את השנה לעשותו אדר ממילא מתחילה חודש ניסן אין זה בכלל היתר לאיסורו ובזה מיושב ממילא מה שהקשה המהרש"א ז"ל לעיל בתוספות ד"ה שאין איסורו וכו' קצת קשה דאיכא לפרושי בהיפוך למ"ד האיר המזרח מתיר דיש היתר לאיסורו כי ליכא עומר ולפמ"ש אתי שפיר דדוקא כשעושה

מעשה להקדים ההיתר מיקרי יש היתר לאיסורו אבל בהאיר המזרח כיון דמעצמו בא זהו זמנו ודו"ק:

בד"ה וה"ה ערלה וכו' וא"ת טבל וכו' כבר כתבתי דיש למיפרך מה לחדש שכן לא היה לו שעת הכושר ועוד נראה לענ"ד די"ל חלה תוכיח דאין היתר לאיסורו ואפ"ה אמרה התורה בפי' והיה באכלכם מלחם הארץ ואפשר דהתו' הקשו כן אליבא דרב הונא ברי' דרב יהושע דס"ל בכתובות דף כ"ה דתרומה בזמן הזה דאורייתא וחלה בזמן הזה דרבנן א"כ ליכא למפרך חלה תוכיח דמה לחלה שכן אינו נוהג אלא בזמן הבית אך אין זה קושי' כל כך די"ל דלמ"ד דס"ל דתרומה בזמן הזה דאורייתא ל"ל ק"ו דר"ש אלא כרבנן דס"ל כלאים יוכיח מדכתיב שדך ועוד נראה די"ל פירות שביעית יוכיח דאין היתר לאיסורו ואפ"ה אינו נוהג בח"ל ואפי' לרבנן דרבי דס"ל דשמיטות קרקע נוהג בזמן הזה כמו שיבואר לקמן בשמעתין ותו תמיהני לפי מה דאיתא בסוף פרקין תנא ר' יוסי גדול לימוד שקדם לתרומת ומעשרות נ"ז שנה דלא נצטוו על תרומת ומעשרות עד אחר י"ד שנה שכבשו וחילקו דפי' רש"י לקמן מקרא דתבואת זרעיך ע"ש א"כ איכא פירכא מה לחדש שכן נוהג מיד שבאו לארץ וי"ל דהיינו דקאמר ר"ש שלש מצות נצטוו בכניסתן לארץ לאפוקי תרומת ומעשרות דלא נצטוו אלא אחר כניסתן לארץ וכ"ש לפמ"ש לעיל באיבעי' להו לר"א וכו' דמשמע בסוגי' דהא בהא תלי' דכל שלא נהג אלא לאחר ירושה וישיבה אינו נוהג אלא בארץ ועיין מ"ש לקמן דהתוספות ל"ל הך סברא ועיין בספ"י שכתב לתרץ קושי' התוס' דר"ש לטעמי' דס"ל דתרומה הוקש לביכורי' וילפינן הא נמי מביכורי' דאינו נוהג אלא בא"י ולענ"ד זה אינו לפמ"ש הרא"ם והביאו מהרש"א ז"ל לעיל בדף כ' ע"א דהיכא דאיכא ק"ו מפיק מאין היקש למחצה וכן הסכים בספ"י עצמו שם וא"כ כיון דהאי הקישא דתרומה לבכורי' לא מייתרא כדאיתא ביבמות שם שפיר הקשו התוס' דנילף תרומה בק"ו מחדש גם א"ל דעכ"פ ליכא ק"ו משום דאיכא למימר בכורי' יוכיח ז"א דהא איכא כמה דברי' בתרומה מה שאינו בבכורי' כדאיתא במשנה בפ"ב דבכורי' יש בתרומה ומעשר מה שאין בביכורי' ואיכא למיעבד פירכא מינייהו וק"ל:

בא"ד וא"ת טבל וכו' לכאורה קשה די"ל דר"ש לטעמי' דס"ל במנחות דף ס"ו דגנך ולא דיגון נכרי דמירוח הנכרי פוטר א"כ י"ל כיון דאיסור דטבל אינו חל אלא לאחר מירוח ליכא למילף לטבל מחדש דאיכא למיפרך מה לחדש שכן נוהג בשל גוי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה כל מצוה וכו' משא"כ בטבל דמירוח הנכרי פוטר וצ"ל דעיקר קושייתם מתרומה דודאי אם הפריש תרומה ומעשר קודם מירוח בקדושתן קיימא ואסורה התרומה לזרים ולטמאים וזה אפי' בשל נכרי דהא ר"ש ס"ל דאין קנין לנכרי בא"י

להפקיע מידי תרומה ומה שהקשו מטבל היינו משו' איסור תרומה דאית בי' כמ"ש בסמוך כיון דאיסורו אינו אלא משו' תרומ' דאית בי' ובזה מובן תירוצם שכתבו שכן ישנו בשאלה לכאורה אינו מובן כמו שהקשה בספ"י דהא אם ישאל הדרא לטבלא ולפמ"ש יש לפרש דבריהם דטבל ליכא למילף בק"ו כנ"ל ולא הקשו אלא מחמת תרומה דקודם מירוח וכיון דתרומה אינו גם טבל אינו ובזה מתורץ נמי מה שהקשינו לעיל נימא חלה תוכיח דאיכא למימר מה לחלה שכן אינה בגלגול בנכרי' ואם הפריש חלתו קמח לא עשה כלום ודו"ק:

דף לח:

בתוס' ד"ה השמטות כספי' וכו' ועוד קשה וכו'. הקשה המהרש"א ז"א ולא ידענו מאי קושי' דאימא דהתם שמיטת קרקע ועוד מאי אולמי ע"ש והנה קושי' הראשונה אינו מובן דהא אמרינן שם גבי יובל ק"ג ק"ד הוי ומשני קסבר יובל מתחלתו משמט ופי' רש"י ז"ל אבל שביעית אינו משמטתו אלא בסופה דכתיב מקץ שבע שני' וגו' כל שנה שביעית במנין ס"א ע"ש ופשוט דהיינו שמיטת כספי' אבל שמיטת קרקע נוהג מתחילת שנה שביעית וא"כ הא דקאמר דקדמו לשמיטה ס"א היינו לשמיטת כספי' אך קושי' שני' קשה דע"כ הא דקאמר שם דלא נהג שמיטות קרקע עד לאחר ירושה וישיבה מקרא אחרינא אתי' כמו שיבואר לקמן מ"מ הא דקאמר שם דשמיטות כספי' לא נהגו היינו מקרא דהכא דאיתקוש שמיטות כספי' לשמיטות קרקע והמקשן דלא ידע מקרא דהכא באמת הוי קשה לי' גם אברייתא דלקמן ולפי ענ"ד נראה דהא דקאמר התם בשמיטות קרקע ויובל לא נהגו אלא לאחר ירושה וישיבה הוא מוכח מקרא דיחזקאל כדאיתא בערכין דף י"ב וכבר כתבנו לעיל דבספרי יליף לה משש שני' תזרע שדך כמ"ש הרמב"ם ז"ל א"כ ניהי דהוי אפשר לומר דשמיטות כספי' נהג כשנכסו לארץ מיד דנשלמו שני שמיטות בתוך י"ד שני' שכיבשו וחילקו ואח"כ התחילו שמיטות קרקעות אבל איך אפשר לומר דאף במדבר נצטוו על השמטת כספי' והיינו ע"כ משעת מתן תורה א"כ בארבעים שנה אם תחלקם לשמיטות תהי' שנת השמיטה בשנה שני' משבאה לארץ שהיה שנת מ"ב ליציאת מצרים א"כ כשהתחילה שמיטת הקרקעות עדיין לא נשלם שנת השמיטה של כספי' וא"כ לא יהי' שמיטות קרקע ושמיטות כספי' בשנה אחת לעולם וכן מ"ש בסמוך גבי שילוח עבדים ולא ניחא לפרש כמו שפי' בקונטרס גבי השמטת כספי' וכו' היינו נמי מטעם זה שלא יגיע שנת היובל של שילוח עבדים עם שנת היובל של השמטות קרקע בשנה אחת ועוד נראה לענ"ד דהא ע"כ צ"ל כן בפי' רש"י ז"ל דפי' במועד קטן דף ב' ע"ב אהא דמייתי שם לענין חרישה וזריעה בזמן הזה הך דרבי בשני

שמיטות הכתוב מדבר ופי' רש"י שם דמדמקיש רבי שמיטות כספי' לשמיטת קרקע ש"מ דס"ל דיש זמן שאינו נוהג וקשה דילמא הא דמקיש היינו לענין שלא נהג שמיטות כספי' עד לאחר ירושה וישיבה כמו שמיטת קרקע דילפינן מקרא דשש שנים תזרע שדך וכ"ש דלא נהג במדבר דשמיטת קרקע וודאי לא נהג במדבר דהא כתיב בפ' בהר כי תבאו לארץ ושבתה הארץ שבת לה' ומנ"ל דס"ל לרבי דאין שמיטות קרקע בזמן הזה אע"כ צ"ל דאין צריך קרא על שמיטות כספי' במדבר דא"כ לא יבוא זמן שמיט' קרק' בזמן שמיטת כספי' כמ"ש לעיל ואפשר דס"ל לרש"י ז"ל דאי לאו הקישא דשמטת קרקע ליובל א"א לפרש דברי רבי דמקיש לענין מדבר דכיון דלא פסיקא דלא נהג במדבר שמיטות קרקע דאף דעדיין לא הי' בארץ מ"מ הי' יכולין למנות שמיטי' ואף דכתיב והי' כי תבואו היינו יכולין לומר קבלו עליכם מצוה זו שיתחילו למנות שמיטים ואע"ג דשמיטת קרקע הוי לי' חובת קרקע ואינו נוהג אלא בארץ מ"מ כיון דהשמטות כספי' הוי חובת הגוף מאי חזית דאקשית לקולא נקיש לחומרא כדאשכחן לקמן גבי כלאים דדרשינן מה בהמתך אפי' בח"ל אף הרכבה בח"ל ונראה דדחיק רש"י ז"ל לפרש כן משו' דכב' כתבנו דמשמ' לעיל באיבעי' דר"א דדשא"נ בא"י אלא לאח' ירוש' כ"ש שאינו נוהג בח"ל וא"כ אי נימא דהוי פשיטא לי' דאינו נוהג אלא לאחר ירושה וישיבה דין הוא שלא ינהג בח"ל אע"כ דהפי' הוא דהא גופא מנלן דלא נהגו במדבר עד אחר ירושה וישיבה ואפשר לומר דס"ל להתוס' דחובת הגוף דין הוא שנוהג בח"ל אף דלא נהג אלא לאחר ירושה וישיבה והוא לפמ"ש לעיל דף ל"ז בעיקר ילפותא דחובת הגוף נוהג בח"ל מקרא דכל הימים אשר אתם חיים וגו' והיינו דמצות שריפת ע"ז שמצאו בא"י דלא הועיל גידוע ופיסול ואיתא בע"ז דף מ"ה ע"ב דמצוה זו לא נהג מיד בכניסתן ולא הוזהרו בכניסתן אלא על עקירת ע"ז אבל הביעור שריפה הי' לאחר ירושה הרי מוכח דנוהג בח"ל אף דלא נהג אלא לאחר ירושה וישיבה ודו"ק:

בא"ד ושמיטת כספי' קרי שביעית וכו' לכאורה קשה מי דחקו לר"ת בזה והוי לי' לפרש דשני השמיטות דקרא היינו מה שנשמט כגון חזרת יובל שמיטות כספי' בשביעית ולא מיירי כלל משמיטת קרקע בשביעית ובזה הוי אתי שפיר טפי הלשון דקאמר ואימא במקום שאתה משמט קרקע וכו' דע"כ קאי אהשמטות כספי' לחוד דהא שמיטת קרקע דחרישה וזריעה באמת אינו נוהג בח"ל וצ"ל דעיקר הדוחק הוא מחמת הקושי' שהקשו בתוספות שם בגיטין מהך דמועד קטן דמייתי שם הך דרבי לענין חרישה וזריעה בשביעית אך הוי אפשר לומר דממילא ילפינן חרישה וזריעה בשביעית בזמן הזה דשרי מק"ו מהשמטות כספים מה שמטות כספי' דנוהג בח"ל מקרא כי קרא שמיטה לה'

ואפ"ה אינו נוהג בזמן הזה כ"ש שמיטת קרקע דאינו נוהג בח"ל כדכתיב ושבתה הארץ שבת לה' כ"ש שלא ינהוג בזמן הזה ונראה דס"ל לר"ת ז"ל דאיכא למיפרך תרומות ומעשרות יוכיח דאינו נוהג בח"ל ואפ"ה נוהג בזמן הזה למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא וס"ל לדוחק לאוקמי אליבא דמ"ד דתרומה בזמן הזה דרבנן ותו דלמ"ד כלאים בח"ל מדרבנן אפ"ה נוהג בארץ בזמן הזה מדאורייתא ועוד דאיכא למיפרך מה להשמטות כספי' שכן אינו נוהג ביובל תאמר בחרישה וזריעה דנוהג אף ביובל י"ל דנוהג אף בזמן הזה ועי"ל דקשה לי' לר"ת ז"ל הא דמשני הכא ת"ל כי קרא שמיט' ולא מקשה מה ראית דנימא איפכא דמהקישא ממעטינן ח"ל כי קרא שמיטה לרבות בזמן הזה דהא בחובת הגוף דנפקא לעיל מקרא דאשר אתם חיים מקרא מלא הוא אפי' בח"ל ושלא בפני הבית ומה ראית ועוד דהא מצינו בתרומות ומעשרות ובכלאים וכיוצא בהן דנוהגי' בזמן הזה ואינם נוהגים בח"ל ולפי' ר"ת יש ליישב כיון דבהאי קרא איכא נמי הקישא דחרישה וזריעה בשביעית ליובל דליכא למימר לענין ח"ל לחוד דהא פשיטא דשמיטות קרקע אינו נוהגת אלא בארץ חדא דחובת קרקע הוא ותו הא כתיב ושבתה הארץ שבת לה' וע"כ דהקישא הוא לענין דאינו נוהג בזמן הזה א"כ אינו במשמע לחלק בין הקישא דשמיטת כספי' ליובל כיון דחד קרא הוא וע"כ דגם הקישא דשמיטות כספי' הוא לענין זמן הזה אבל אי הוי אמרינן דשמיטת קרקע לא נרמז בהאי קרא אלא שמיטת כספי' לחוד הוא דאיתקש קשה דנימא איפכא ובהא מתרצי טפי דלפמ"ש דהטעם הוא משום דאיכא למיפרך כנ"ל אכתי לא מתרצי דמנא לי' לסוגי' עצמה לפרש מילתא דרבי בהשמטות קרקע דשביעית כלל דילמא לא יליף אלא שמיטות כספי' מיובל אלא דא"כ קשה על רבי מה ראית דילמא איפכא ודו"ק:

בגמ' שהדרור נוהג בארץ וכו' מלשון זה משמע דבארץ פשיטא טפי דאין שילוח עבדים אלא בזמן שכל יושבי' עלי' אבל בח"ל ה"א כיון דריבתה התורה ח"ל אין חילוק בין בזמן הבית ובין שלא בזמן הבית אבל אין לפרש דה"א דלאחר שגלו ישראל מא"י לח"ל ח"ל עדיף טפי מא"י לענין שילוח עבדים כין שרובם הם בח"ל זה אינו דא"כ קשה דלמה לא נימא איפכא דמבארץ ממעטינן ח"ל בזמן שכל יושבי' על הארץ ומיובל הוא מרבינן חוץ לארץ לאחר שגלו אלא ע"כ דאין זה סברא שיהא עדיף לאחר שגלו מקודם שגלו מיהא הא קשה לי דמשמע דאין הדרור נוהג בח"ל בזמן החורבן היינו בעבדי' שקנו בזמן הבית דאח"כ אינו נימכר א"כ קשה על מ"ש התוס' בגיטין דף ל"ו בד"ה בזמן שאתה וכו' דהוכיח ר"ת דיובל הי' נוהג בזמן הבית שני מהא דאמר שכולן שפחה חרופה בעלו

דהא משכחת בעבדי' הנרצעים בזמן בית ראשון דלא יצאו עדיין ביובל בזמן החורבן כיון דבהכי מיירי קרא וצ"ע וק"ל:

דף לט.

בגמרא אמר ר' אסי א"ר יוחנן ערלה הלכה למשה מסיני. לכאורה משמע דרשב"י דאמר לעיל וה"ה לערלה בשתי' לית לי' הלכה למשה מסיני מיהו אפשר לומר דאי מק"ו מחדש לחודא ליכא למילף איסו' הנאה בח"ל כיון דאיכא למימר דיו כחדש שאינו אסור אלא באכילה ואיצטרך הלכה לאסור בהנאה. מ"מ איצטרך נמי ק"ו דהוי מדאורייתא דאפי' ספיקא אסור באכילה כיון שהוא דאורייתא ומה שהיתה ההלכה לאסור וודאי ולהתיר ספיקא היינו לענין הנאה. ואין להקשות מהא דמקשה הש"ס בע"ז דף ל"ד ע"ב על ר"נ ב"י א"כ תתסר בהנאה דלמא מתני' ר"ש היא ואינו אלא ספק שמא מעמידין אותו בשרף ערלה לכך אסור באכילה ומותר בהנאה ז"א דע"כ מתני' לאו ר"ש דהא ר"ש ס"ל שרף ערלה מותר כדאיתא בנדה דף חי"ת אלא דכבר כתבנו לעיל בתוס' ד"ה כל מצוה דאין סברא לומר בזה דיו ודו"ק:

שם אריוך ספק ואנא איכול וכו' כבר כתבנו לעיל בדף ל"ו בתוס' ד"ה כל מצוה דלדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דכל ספק דאורייתא הוא מדרבנן ע"כ צ"ל דהא דאיצטרך הלכה בפירוש דספיקו מותר היינו אפי' אם רובו הוא דאיסורי אפ"ה כל שאינו רואה לוקט ממש ואפשר להסתפק בו אפי' בספק הרחוק אפ"ה מותר ולפ"ז צ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל הא דמקשה ר' זירא לרב אסי והתני' ספק ערלה וכו' היינו דראוי להחמיר מדרבנן כמו שהחמירו בכל ספק דאורייתא וע"ז השיב לו דכך נאמר' הלכה והוא ע"ד שכתבו התוס' בפ' איזהו נשך והט"ז בי"ד סימן קי"ז ס"ק א' דכל דבר שהוא מפורש מן התורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור וכיון דהלכתא בפירוש נאמרו דספיקא מותר לא מחמרינן בה א"נ כיון שהקיל' התורה כ"כ אפי' היכא דאיכא רובא לאיסור להכי גם חכמים לא החמירו. אך היותר נראה לדעת הרמב"ם ז"ל דהא דהוצרך ההלכה דספיקו מותר היינו להתיר דבר חדש שאינו בכל האיסורין לא מיבעי' לדעת רש"י ז"ל בחולין דף צ"ט דמדאורייתא הוא דאין מבטלין איסור לכתחילה א"כ בודאי אסור לספק לחבירו לכתחילה אלא אפי' אי נימא דמדאורייתא הוא מותר לבטל איסור לכתחילה היינו בענין שאחר שיבטל לא יכיר המבטל עצמו את האיסור אבל אם המבטל יכול להכיר את האיסור פשיטא דאסור לגרום איסור לחבירו שאינו מכיר כיון שהיא מכירו הוא עובר על לפני עור לא תתן מכשול כדאמרינן לקמן דף נ"ז לא אמרה תורה שלח לתקלה וכבר שמעתי רבי' שנתקשו בזה הא בטל ברובו דעלמא ולענ"ד לא קשה מידי כיון שאותו המשלח יכול להיות שיכיר

אותו בטביעת עין או באיזה סימן א"כ אסור לספק לחבירו כיון דאצלו הוא ניכר האיסור אלא שכך נאמר' הלכה שהספק בזה הוא היתר גמור ואינו דומה לשאר ספיקות ומזה ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל דכל ספק דאורייתא הוא לקולא מה"ת דמזה הוכיח לוי ממה שנא' הלכה בפי' דספיקו מותר הוא היתר גמור שמותר לספק לחבירו דאל"ה לא הוצרך הלכה בפי' דספיקו מותר ולענ"ד נראה דיש לפרש בזה הא דאמר ר"י סתו' ספיקו ואבד ודאי ופי' רש"י ז"ל סתום שיסתום ספיקו ואבד ודאי שלא יתיר להם לספק לחבירו דהכי קאמר שסתום ספיקו שלא יגלה הדבר שנאמר' בפירוש דספיקו מותר דדבר זה מורה שהיתה ההלכה בפירוש להתיר אפילו לספק לחבירו ור"י לא רצה שידעו זה כדקאמר ואבד ודאי על כרחך הזהיר אותם אף שיתיר ספיקו לא יגלה שהיתה ההלכה מפורשת בזה ודו"ק:

והכריז על פירותיהן שטעון גניזה וכו'. נראה לי הטעם בזה דאף דספק ערלה מותר בח"ל. א"כ הי' יכולין לקנות מהם כדאמר לעיל דספק ערלה מותר אפי' בסוריא אלא הטעם בזה כיון דהם אומרים אין ערלה בח"ל חשודים הם למכור פירות דערלה נמצא הקונה מהם הוא מכשיל אותם באיסו' הנאות דמי ערלה וכבר כתבנו לעיל בתוס' ד"ה כל מצוה וכו' דמזה הוכיחו התוס' דערלה נוהג בשל גוי ממתני' דספק ערלה ולא מוקי לה בקונה מישראל חשוד משום דס"ל דאסור להכשילו בהנאות דמי ערלה ונראה דמהכא ראי' לדבריהם ונראה דיש לפרש עוד מה שהוצרך לומר ואבד וודאי וכו דלא משום שלא יתיר לספק לחבירו לחוד הוצרך לומר לשון ואבד כפי' רש"י אלא משום שלא יטעה ר' יהודא לומר דס"ל לר' יוחנן כר"ש דערלה בח"ל אסור מק"ו דחדש ואז אפשר שיסבור דמותר בהנאה כמ"ש לעיל דאיכא למימר דיו לבא מן הדין להיות כנדון כחדש דמותר בהנאה לכך הודיעו בפירוש שיאבד את הוודאי ומטעם זה אמר ג"כ והכריז על פירותיהן שטעונין גניזה כמ"ש הטעם שטעוני' גניזה משום שאסור ליקח מהם שלא להכשילן באיסור הנאות ערלה ודו"ק:

שם וכל האומר אין ערלה בח"ל וכו'. י"ל דלענין קללה זו שקיללם בכך הוא משום דהוי סבר שמה שאמרו אין ערלה בחוץ לארץ הוא גנאי לארץ ישראל על פי מה דאיתא בזוהר פרשת קדושים ובבעל עקידה שם ובפירוש האלשיך שם הוא משום דבשלש שנים הראשונים יש בפירות עדיין כח החומריות שבארץ מבחינות חיצונית המזקת לנפש עד שנתברר ממנה בשנה הרביעית ע"ש א"כ מ"ש אין ערלה בח"ל היינו שאין בה כח החומריות כמו בא"י וכן משמע הלשון אין ערלה בח"ל ולא אמר אין ערלה נוהג בח"ל כלשון המתני' אלא משמע שכח החומרי הנקרא ערלה אין בח"ל ולכך אינו נאסר וזהו

מבחינות חטא המרגלי' שהוציאו דיבת הארץ ודיבת פירותי' כמ"ש חז"ל ונענשי' ע"ז שלא הי' לבניהם חלק בגורל הארץ כדאיתא בב"ב שיהושע וכלב נטלו חלקם דכתיב חיו מן האנשי' ולכך קיללם ג"כ שלא יהי' לבניהם משליך חבל בגורל ה' אבל באמת טעמייהו הוא דאין דין ערלה נוהג בח"ל ור"א קאי על דברי ת"ק דאמר חוץ מן הערלה והכלאים וע"ז אמר הא דאין ערלה בח"ל והיינו דאין דין ערלה נוהג בח"ל כלשון ת"ק וכיון שחייב אדם לומר בלשון רבו אמרו כולם בלשון זה אין ערלה בח"ל ועוד אמרנו פי' אחר ואין להאריך וק"ל:

שם אמר לי' ר' אליעזר בר' יוסי והאנן תנן וכו' לכאורה קשה מאי מקשה לר' יוחנן ודחוק לאוקמי מילתא דר' יוחנן בהרכבות האילן אף דפשטא דלישנא משמע דומי' דמתני' דמיירי בכלאי הכרם ולא משני דהא דקאמר ר' יוחנן לוקין על הכלאים היינו בזריעת כלאים דמוקי מיעוטא דשדך להיתר אכילה וכלאי הכרם בח"ל והיינו מתני' דכלאים מדברי סופרים אבל לאו דזריעה שפיר ילפינן בק"ו מהרכבת האילן דמה הרכבת האילן שאינו אסור אף בא"י אפי' באכילה אפ"ה לוקין על הרכבתו בח"ל כלאים שאסור בא"י אפי' בהנאה כ"ש שלוקין על זריעתו בח"ל וכאן לא שייך אין עונשין מן הדין דהא כתב המהרש"א ז"ל בסנהדרין דטעם דאין עונשין מן הדין משום די"ל כיון דחמירא אין לו כפרה במלקות משא"כ הכא דלא גרע מא"י דלוקין ונר' דכיון דמיעטא דשדך כתיב גבי לא תזרע כלאים לא שייך לומר דקאי על איסור זריעה אלא על איסור אכילה דכתיב בתרא אבל הא וודאי ליכא למימר איפכא דר' יוחנן קאי על לאו דאכילת כלאים ויליף לה בק"ו מחדש וכדר"ש ומתני' מיירי באיסור זריעת כלאים וממעטינן משדך כמ"ש לעיל לר"ש זה אינו דכיון דתנן במתני' ערלה הלכה ע"כ דל"ל ק"ו מחדש ולענין אכילה דא"כ ל"ל הלכה נילוף ערלה בק"ו מחדש אלא צ"ל משום דאכילת כלאים יוכיחו כמ"ש התו' לעיל ואפי' לפמ"ש לעיל דרשב"י נמי אית לי' הלכה לענין הנאה מ"מ כיון דתנא במתני' דספק כלאים בח"ל יורד ולוקח וכו' ע"כ אינו מדאוריית' כנ"ל ועיין בסמוך ודוק:

בתו' ד"ה האי למעוטי וכו' אבל זרעים לא מצי למילף בק"ו מחדש וכו' ועיין במהרש"א ז"ל שהקשה לפי' הר"ר י"ט לעיל איכא ק"ו שאין היתר לאיסור' ותמה עליו בספ"י. דהא ע"כ מ"ש התוס' דכלאי זרעים אינם אסורים בהנאה כדאמר לקמן בשמעתין לאו דוקא הנאה אלא ה"ה אכילה דהא משנה מפורשת כלאי זרעים מותרין באכילה ואיכא למיפרך מה לחדש שכן אסור באכילה ולענ"ד דברי המהרש"א נכונים דהא ליכא למיפרך מה לחדש שכן אסור באכילה דאיכא למימר הרכבת האילן תוכיח דאפי' אי נימא דהרכבת האילן נוהג בבן נח ליכא למיפרך מה להרכבת האילן שכן אסורים לבני נח חדש יוכיח

וילפינן במה הצד כיון דאיכא ק"ו מחדש הדר דינא ואתי במה הצד. אך באמת אין זה קושי' כל כך דנילוף איסור זריעה מאיסור אכילה דחדש אמנם הנראה לע"ד דקושי' מהרש"א ז"ל אלימא טפי דאיתא בחולין דף קט"ו ע"א מקשה הש"ס אלא מעתה כלאי זרעים יאסרו דהא כתיב כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל ומשני מדאסר רחמנא כלאי הכרם מכלל דכלאי זרעים שרי והדר מקשה דילמא כ"כ אסורים בהנאה וכלאי זרעים אסורים באכילה ומשני איתקש לכלאי בהמה ונראה לענ"ד דהוצרך הש"ס להקדים הא דמוכח מדאסר רחמנא כ"כ כ"ז מותר בהנאה עכ"פ דהא קשה לכאורה תינח הרכבת האילן דאיתקש לכלאי בהמה והרכבה אבל שאר כלאי זרעי' מנא ליה כדמשמע הכא דלא ילפינן כ"ז מהקישא דבהמה לענין ח"ל לחומרא כ"ש דלא ילפינן מיני' לענין היתר אכיל' לקולא וצ"ל דיליף בק"ו מהרכבת האילן דאסור בח"ל ואפ"ה מותרין באכילה כלאי זרעים דמותרין בח"ל אינו דין שיהא מותר באכילה דל"ל כלאי כרם יוכיח דמותרין בח"ל ואפ"ה אסורין באכילה דאיכא למימר מה לכלאי הכרם שכן אסורין בהנאה והיינו שהקדים הש"ס שם בתחילה מדאסר רחמנא וכו' דע"כ מותר בהנאה נמצא קושי' מהרש"א ז"ל אלימא טפי דאיצטרך קרא דשדך למעט כלאי זרעים דלא ניליף בק"ו דחדש וליכא למיפרך מה לחדש שכן אסור באכילה דהא אי נימא דנוהג בח"ל באמת כלאי זרעים הוי אסורין באכילה מכל תועבה דהא ליכ' למילף בק"ו מהרכבת האילן כיון דהוי ס"ד דנוהג בח"ל ושפיר איצטרך שדך למעט כלאי זרעים ולכאורה הי' נראה דא"צ לדברי המהרש"א ז"ל שהקשה דוקא לפי' הר"ר י"ט כיון דהוי ס"ד דאסורים באכילה מלא תאכל כל תועבה הוי איסורו איסור עולם ואיכא למיעבד בהא גופא ק"ו מחדש דאין איסורו איסור עולם מיהו בזה י"ל דכל כמה דלא פסיקא איסור אכילה אלא לבתר דנילוף איסור ח"ל בק"ו מחדש לא שייך למיעבד מיני' ק"ו חבל כיון דאיכא ק"ו לפי' הר"ר י"ט משום היתר לאיסורו לא שייך למיעבד פירכא מה לחדש שאסור באכילה דהא כיון דילפינן בק"ו דהיתר לאיסורו מחדש דנוהג בח"ל ממילא נמי דאסור באכילה ותו נראה דלפמ"ש בהא דכלאי זרעי' מותרים באכילה ולא אמרינן כל מה שתעבתי לך וכו' הוא משום ק"ו דהרכבת האילן אי לאו דכתיב שדך מיעוטא בפירוש על כלאי זרעים הוי מצי למילף איפכא לחומרא דנוהג אפי' בח"ל מהרכבות האילן דאינם אסורין באכילה מהקישא דבהמתך ואפ"ה נוהג בח"ל כ"ש בשאר כלאי זרעים שאסורין באכילה שינהגו אף בח"ל ותו דכיון דאיכא למימר ק"ו להכי ולהכי קי"ל דתיקום כל חד אדוכתא וממילא דהוי אסרינן כלאי זרעים באכילה מלא תאכל כל תועבה ולפ"ז נראה דהא דקאמר ר' יוסף דכ"ז בארץ לא אסורי בהנאה ולא קאמר רבותא

דמותרי' אפי' באכילה משום דלא פסיקא ליה דהא לת"ק דמתני' דס"ל דאין חדש נוהג בח"ל איכא למימר כלאי זרעים אסורין באכילה מלא תאכל כל תועבה ליכא למימר ק"ו מהרכב' האילן דנוהג בח"ל ומותרין באכילה דאיכא למימר חדש יוכיח דאינו נוהג בח"ל ואפ"ה אסור באכילה ולכך קאמר דבהנאה וודאי שרי כדהוכיח הש"ס שם מכלאי הכרם ואין ראי' ממתני' דכלאים דתנן דכלאי זרעי' מותרין באכילה דזהו כסתמא דערלה דחדש אסור מן התורה אבל אי נימא דהוי סתם ואח"כ מחלוקת והלכה כת"ק דר"א י"ל דכלאי זרעי' באמת אסורין באכילה אבל עכ"פ בהנאה מותרין כדמוכח מכלאי כרם כדמשני בחולין ואפשר דס"ל לרש"י ז"ל דממיעוטי דשדך ממעטינן הכל אפי' כלאי הכרם והא דנקטי רש"י כלאי כרם היינו משום דבכלאי הכרם איכא ק"ו אליבא דאמת אבל כלאי זרעים כיון דממעטינן כלאי זרעים בח"ל ממילא דליכא ק"ו לכלאי זרעים ודו"ק:

שם לא צהריתו לא קיי"ל וכו'. הרא"ש ז"ל הקשה מסוגי' זו על שיטת הרמב"ם ז"ל דפסק דאפי' במין אחד מודה לר' יאשי' דאסור באכילה מסיפא דקרא פן תקדש המלאה הזרע וגו' דאפי' מין אחד במשמע מסוגי' זו דאמר רב נחמן לא צהריתו לא קיי"ל כר' יאשי' וכו' אע"ג דמסתמא האי גברא לאכילה זרע וכתב הכסף משנה די"ל דבח"ל לא גזרו. והנה לפמ"ש דהא דלא אסרינן כלאי זרעים באכילה מלא תאכל כל תועבה היינו משום ק"ו דהרכבה אע"ג דאיכא למימר כלאי כרם יוכיח משום שנויא קמא מדכתב רחמנא גבי כלאי כרם וכו' ואיכא למיפרך מה לכלאי כרם שכן אסור בהנאה ולכאורה לר' יאשי' לא שייך שינויא קמא לשיטת הרמב"ם ז"ל דאיכא למימר דכתבה רחמנא בכלאי כרם משום דמיירי קרא במין אחד דליכא תועבה שהרי אין איסור בזריעה וע"כ צ"ל לר' יאשי' דכלאי זרעים באמת אסורין באכילה ובהנאה דלא תאכל אפי' איסור הנאה משמע כדקאמר התם או דנימא דכלאי כרם באמת אסורין בח"ל דל"ל כלאי הכרם יוכיח א"כ קשה ממ"נ על רב נחמן כיון דאמר בתחילה לא חוורת' דכלאי זרעים אינו נוהג בח"ל והיינו ע"כ כדרב יוסף משום דלא אסיר' בהנאה בארץ ישראל לא גזרו בהו רבנן וכיון דס"ל כר"י ע"כ דס"ל דכלאי כרם נוהג בח"ל מן התורה וא"כ למה לא אסר האי גברא דמסתמא זרע לאכילה כקושי' הרא"ש ז"ל ונראה די"ל דכיון דקיי"ל דכל המקיל בא"י הלכה כמותו בח"ל אף דקיי"ל כר' יאשי' היינו לקולא אבל לא הי' יכול לשמתי' בכלאי זרעים דאף דלר' יאשי' כלאי זרעים אסורין אף בח"ל כיון דלדידיה אסורין בהנאה בא"י מ"מ איהו מצי אמר דעביד כרבנן דלדידהו לא גזרו רבנן בח"ל לכך לא הי' יכול לשמתי' לא לזה ולא לזה ובזה י"ל הא דקאמר לא צהריתו לא קיי"ל כר' יאשי' בלשון בתמי' היינו דכיון שאמרו על גברא קמא נשמתי' אע"ג דלרבנן אין לגזור בח"ל כיון דלא אסורי' בהנאה

בא"י ע"כ צ"ל דס"ל כר' יאשי' דלדידי' אסורין בהנאה בא"י והיינו דמתמה בתר הכי לא קיי"ל כר' יאשי' והיינו דקאמר לא צהריתו כפי' רש"י ז"ל לשון צהירת ומאירות לכם כיון שרצו לעשות תרי חומרא דסתרי אהדדי ואמרו חז"ל ע"ז הרוצה לעשות כחומרי שניהם עליו הכתוב אומר הכסיל בחושך הולך לכך אמר לא צהריתו לשון אור שהוא היפוך החושך ואפשר דאפי' לר' יאשי' ל"ל כלאים יוכיח דמה לכלאי כרם שכן בשריפה כמ"ש התוס' שם דהוי מצי הש"ס למימר הכי. ועיין בסמוך ודו"ק היטב:

בתו' ד"ה לא קיי"ל כר' יאשי' וכו' ואי ל"ל לר' יאשי' לאו דזרעים ל"ל שדך וכו' והקשה המהרש"א ז"ל דדבריהם סותרין זה את זה לפמ"ש לעיל דלא אתא שדך אלא למעוטי כלאי הכרם וכו' ע"ש ונראה ליישב דהא צריך להבין הא דדריש שדך ולא דריש כרמך למעט כלאי הכרם שבח"ל ונראה משום דאיצטריך כרמך להא דאיתא ובפ"ז דכלאים המסכך גפנו על תבואתו של חבירו לא קידש משום דכתיב כרמך שלו ולא של אחרים והיינו משום דכבר נשמע משדך למעט כלאי הכרם בח"ל כמ"ש התוס' לעיל ממילא אייתר כרמך למעט שאינו שלו ולפ"ז י"ל דלר' יאשי' לא שייך כלל הך דרשה דכרמך למעט של חבירו דהא קיי"ל בחולין דף מ' דאע"ג דאין אדם אוסר של חבירו אבל עשה בו מעשה אסרה א"כ לר' יאשי' לא שייך כלל הך דרשה דאינו אוסר של חבירו דהא במסכך גפנו אינו אוסר כלל ואם לקח חיטה וחרצן של חבירו וזרע אין לך מעשה גדול מזה פשיטא דהגידולים אסורין וצ"ל דרבי יאשי' מוקי כרמך למעט ח"ל ואפ"ה לא קשה למה לי שדך למעט ח"ל דכיון דלר' יאשי' בכל כלאי הכרם איכא לאו דכלאי זרעים אלא שהוסיפה התורה לאו אכלאי הכרם לחייב שתי' א"כ שפיר הוי מצי למימר דלאו דזריעת כלאים הוא אפי' בח"ל בין בכלאי זרעים לבד ובין בכלאי זרעים שבכרם אלא מה שנתוסף לאו בכלאי הכרם זה ההוספה אינו אלא בא"י לכך איצטרך מיעוט' דשדך דאפי' לאו דכלאי זרעים אינו בח"ל ואיצטריך נמי קרא דכרמך אף שכתבנו לעיל דלרבנן ממעטינן הכל ממעוטי דשדך דאי הוי כתיב כרם לא הוי אמרינן דקרא לאוסיפי לאווי קאתא אלא דכרם אסור אפי' בח"ל א"כ שפיר מקשה התוס' דלר' יאשי' נפקא כלאי זרעים ממיעוטא דשדך ולפ"ז צ"ל דהא דאיצטרך לר' יאשי' למעט כלאי זרעים דאינו נוהג בח"ל משום דס"ל דכלאי זרעים אסורים באכילה מכל תועבה כמ"ש וה"א דאסור בח"ל מק"ו כנ"ל ובזה אתי שפיר הא דקאמר הש"ס לעיל למעוטי זרעים שבח"ל ולא קאמר בהדיא כלאי כרם משום דלר' יאשי' ע"כ צ"ל למעט כלאי זרעים ודו"ק:

דף לט:

בגמ' א"ר יהודה הכי קאמר וכו' הקשה המהרש"א ז"ל בח"א על הרמב"ם ז"ל ופי' הרע"ב ז"ל שפירשו בסיפא כל שאינו עושה מצוה אחת היינו שהי' רובם עונות ולא עשה מצוה אחת שיהיה מחצה על מחצה ולא פירשו שהיה מחצה על מחצה ולא עשה מצוה שיהא רובו זכיות ותו דלפירושם הדיוקין סותרין ותירץ דבמע"מ אף דאמרינן בר"ה שהקב"ה רב חסד מטה כלפי חסד היינו שיש לו עולם הבא מיהת כמ"ש התוספות והוי כבינוני ונראה דהא דלא קתני במתניתין דין והבינוני דיש לו עולם הבא לבד דבמתניתין כללא קתני וכיון דאמר לקמן דבמצות השנויות במסכת פאה אם היתה שקולה מכרעת הרי דבמחצה על מחצה לאו כללא הוא שאם יש לו אחד ממצות אלו מכריע והוי לי' כרוב ונוחל שני עולמות אבל אם יש לו עבירה אחת יתירה אפילו אם יש לו מאותן מצות אינו יכול להכריע כמשמעות הסוגי' ולענ"ד אכתי לא מתרצי דהתוספות לא כתבו כן אלא לתירוצא קמא אבל הרע"ב ז"ל דפירש כאביי דס"ל דברוב זכיות מריעין לו בעולם הזה א"כ אם במחצה על מחצה ג"כ כיון שרב חסד מטה כלפי חסד יש לו עוה"ב למה הוצרך לומר שיהי' מצוה אחת מרובין מזכיותיו כיון שבין כך ובין כך יש לו עוה"ב ומריעין לו בעוה"ז והנראה לענ"ד די"ל דהא דלא נקט הכא בינוני היינו משום דאמרי' בר"ה דף י"ז תנא דבי ר' ישמעאל מעביר ראשון ראשון ופי' רש"י ז"ל דהוא פירושו דמטה כלפי חסד שמדת הקב"ה להעביר ראשון ר"ל שהוא מעביר עבירה ראשונ' וע"י כך כף הזכיות מכריע ואמרינן שם ועון עצמו אינו נמחק דאי איכא רובא עונות מחשיב בהדייהו ופי' רש"י שם דאי איכא רובא עונות בהדי האי עון וכו' והיינו דאין לפרש דאיכא רובא עונות בלא עון זה דא"כ בל"ז נמנה עם רשעים גמורים ולפ"ז א"ש דלא משכחת בינוני כלל דאם הוא מחצה על מחצה איכא רוב מצות כיון שהקב"ה מעביר ראשון ראשון ואם לאחר שהעביר עבירה ראשונה עדיין איכא מחצה על מחצה אזי גם עבירה ראשונה מחשיב בהדייהו וממילא הוי רובא עונות ולא משכחת בינוני כלל ולפ"ז מתורץ קושי' תוס' ד"ה שאם היתה שקולה וא"ת בלא"ה וכו' ולפמ"ש י"ל שאם היתה שקולה לאחר שהעביר עון ראשון דבלא ההכרעה הוי מחשב נמי בהדייהו ואז הוי רוב עונות מועיל מצוה זו להכריע לזכות ולא מחשב בהדייהו מיהו י"ל דהיינו דסמכו תוס' דבריהם על דברי ר' יהודא משום דאמרינן בעירכין דף ח' ע"ב דרב יהודא ס"ל נושא משמע דלית ליה הך דרבי ישמעאל:

ונראה יותר דא"ש לפמ"ש בפתיחה דמסכת כתובות בהא דמעביר ראשון היינו בעון ביטול ת"ת כמ"ש תחילת דינו של אדם על דברי תורה שנאמר פוטר מים וגו' וכיון

שהלימוד התורה מתקיימת במחשבה לבד שנא' והגית בו יומם ולילה אין הב"ד מכירין במחשבה לדונו ע"ז לכך מעבירו השי"ת יודע המחשבות מב"ד של מעלה ע"ש באריכות לפ"ז י"ל במי שיש לו זכות לימוד התורה בהא אמר ר' יהודה דבמע"מ נושא דבשאר מצות שאינם מתקיימים במחשבה אין השי"ת מעבירם מב"ד של מעלה אלא נושא כף של זכיות והיינו דקשי' להו הכא במה קאמר הכא ר"י שאם היתה שקולה מכרעת דהא קחשיב במתני' ות"ת כנגד כולם דהיינו שאם היתה שקולה מכרעת דומי' דאינך א"כ הא בזה שיש בו זכות ת"ת ס"ל לר"י דמטה כלפי חסד שהוא נושא ולא הוי דומי' דאינך:

עוד נראה די"ל דכוונת התנא במה שאמר כל העושה מצוה אחת ולא הזכיר מצוה אחת מרובה על זכיותיו היינו משום דבא להורות לאדם כשיזדמן לאיזה מצוה לעשות כמו שאמר לקמן בסוגי' שיראה אדם א"ע כאילו הוא מחצה זכאי ומחצה חייב ואם יעשה מצוה אחת יכריע א"ע לכף זכות וא"כ כיון דבכל המצות שבתורה יש בהן הן ולאו שאם לא עשה המצוה כאילו עשה עבירה ואם לא עשה עבירה כאילו עשה מצוה כמו שיבואר לקמן נמצא שאם יעשה המצוה הרי רובא זכיות ויהי' מטיבין לו וכו' והיינו דקאמר וכל שאינו עושה וכו' ר"ל שאם לא יעשה את המצוה הוי כעושה עבירה ממילא יהי' רובא עונות ואין מטיבין לו וק"ל:

בגמרא ורמינהו וכו' מכלל דהנך אפי' בחדא נמי וכו'. נראה דהא דמקשה ממתני' דפאה ולא מקשה מקרא דכתיב בכיבוד אב ואם למען ייטב לך והארכת ימים וה"ל לפרש דוודאי לא מיירי התורה בחדא כדמקשה בפשיטות מכלל דבהנך אפי' בחדא וכו' אע"כ במע"מ זכיות ואיכא בהדייהו מצות כיבוד אב היינו משום דהוי מצי למימר דאפי' אם עונותיו מרובין אם יש לו מצות כיבוד וכיוצא בו מטיבין לו בעוה"ז לבד ואין זה תימא דהא אמרו חז"ל בעשו שירש חלקו בעוה"ז בשביל מצות כיבוד אבל מתני' דאלו דברים דקתני שזוכה לשני עולמות א"א לפרש בשכר מצוה אחת שני עולמות והיינו דקאמר מכלל דהנך אפי' בחדא וה"ה אפי' אם יש לו גם מיעוט זכיות דאין לחלק בין מיעוט למיעוט ומיהו לבתר דמשני שאם היתה שקולה מכרעת י"ל דגם התורה מיירי בהכי כמו שיבואר לקמן דהא מתני' דפיאה מהאי קרא נפקא וק"ל:

שם אם היתה שקולה מכרעת וכו' נראה דהאי שנוי' היא אליבא דרבא דמפרש לקמן מתניתין כפשטא דברוב זכיות יש לו שני עולמות אבל לאביי דמפרש מתני'. דברוב זכיות אין לו אלא לעולם הבא ע"כ צ"ל דבאמת מצות אלו השנויות בפיאה ואיכא נמי רוב זכיות יש לו שני עולמות והיינו דיליף מקרא דכתיב גבי כיבוד אב למען ייטב לך והארכת ימים דמיירי קרא ברוב זכיות דאם יש בתוכם אחד ממצות אלו יש לו גם בעוה"ז ולית

לי' סברא דר' יעקב דבמיעוט זכיות או במע"מ מכרעת להחליף מן שכר עוה"ז לשכר עוה"ב כדס"ל לר"י לקמן דא"כ מנא לי' לתנא דמתני' דברוב זכיות יש לו ג"כ עוה"ז כיון דקרא מיירי בחיי עוה"ב. ועיין בסמוך וק"ל:

שם רבא אמר הא מני ר' יעקב היא וכו'. נראה דלא ניחא ליה לרבא בתירוצא דאביי דמתני' דהכא כברייתא משום דאם כן תקשה על תנא דמתניתין דסבירא ליה במסכת פאה דבכיבוד אב יש לו שני עולמות דהיינו דלא כרבי יעקב קשה מהאי מעשה דחזי רבי יעקב דכיון דבמיעוט זכיות נותנין לו בעילם הזה אפילו אם יש בתוכם מצות כיבוד אב ומפרש קרא דלמען ייטב לך וגומר ברוב זכיות וכמו שכתבו לעיל דלאביי מיירי מתני' דפאה ברוב זכיות דאין לו בעוה"ז בשאר מצות אלא מצות כיבוד וכיוצא בי א"כ כיון דבמצות כיבוד בין במיעוט ובין ברוב יש לו פירות בעוה"ז קשה ממעשה דחזי ר' יעקב אע"כ דס"ל לתנא דמתני' דברוב מצות יש לו שני עולמות ומה דכתב התורה במצות כיבוד היינו שאם היתה שקולה מכרעת כדמשני לעיל מתני' דפאה וא"כ י"ל דס"ל לתנא דמתני' דמעשה דר' יעקב היינו שהי' לו מיעוט זכיות ובזה אינו מועיל אפי' מצות כיבוד כמשמעות הסוגי' דלעיל מכלל דהנך אפי' בחדא והתורה מיירי באדם בינוני שאם היתה שקולה מכרעת ואפשר לומר דהא דקאמר ממאי דהכי הוי הוא המשך דברי רבא דמעשה זו מוכח דתנא דמתני' לא ס"ל כברייתי' ובזה מתורץ קושי' התוס' בד"ה דעבדין וכו' וקשה דמשני וכו'. ולפמ"ש הכי פירושו דהכריח רבא דע"כ ברייתא זו פליג על מתני' דפאה דס"ל דבכיבוד אב יש לו פירות בעוה"ז וקרן קיימת לעוה"ב מקרא למען ייטב לך כנ"ל אלא דס"ל כר' יעקב דלמען ייטב לך לעוה"ב דכיון דס"ל לברייתא דבמיעוט זכיות יש לו בעוה"ז א"כ שפיר קאמר ר' יעקב דא"א לפרש קרא דלמען ייטב לך בעוה"ז במיעוט זכיות דא"כ בשאר מצות נמי ואם נפרש ברוב זכיות יש לו שני עולמות קשה ממעשה דר' יעקב אלא ע"כ דלמען ייטב לך לעולם הבא והיינו במיעוט זכיות מכרעת להחליף שכר חיי עוה"ז לחיי עוה"ב ותנא דמתני' פליג אברייתא והא דקאמר הא מני ר' יעקב הוא דאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא ע"כ אין לפרש דמיירי בכל ענין דהא בברייתא מפורש במיעוט זכיות יש לו בעוה"ז ותו דוודאי מודה ר' יעקב דבצדיק גמור שיש לו כולה זכיות מטיבין לו בעולם הזה כמ"ש המהרש"א ז"ל דמוכח מכל היעודי' שבתורה והברכות שבתורה ע"ש אלא הא דקאמר שכר מצוה בהאי עלמא ליכא היינו אותו מצוה שמתן שכרה כתוב בצדה כדברי ר' יעקב אלא דהש"ס קאמר דע"כ ברייתא זו ס"ל כדר"י דאל"ה לא משכחת עובדא דר' יעקב ומתני' ע"כ דלא כברייתא ודו"ק:

בגמרא דעבדין לי' יום טוב ויום ביש וכו'. צריך להבין כיון דכבר אומר שמטיבין לו כדי שיהי' בן עוה"ב א"כ מה זהו שאמר שוב נוחל את הארץ ונראה לענ"ד דיש לפרש ע"ד שאמרו באבות מה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו של בלעם הרשע תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעה"ז ונוחלין לעה"ב וכו' שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא אבל תלמידיו של בלעם הרשע וכו'. לכאורה הוא מילתא דפשיטא טובא שאין לרשעים חלק לעולם הבא ופירשנו שם דקאי הכל על עוה"ז כמו שאמרו חז"ל בצדיקים שרואים עולמם בחייהם בעוה"ז והוא ענין שאמרו חז"ל באבותינו שהטעימם בעה"ז מעין עוה"ב והוא מה שאמר הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליריאך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם כי מי שיש לו טובת עוה"ז הנגלה לעין כל יפול בו קנאות בני אדם. ונותני' בו עיניהם אבל מה שמטעים הקב"ה מעין עוה"ב והוא רב טוב הצפון מעין כל הוא פעולה לחוסים נגד בני אדם והוא שאמר אחר זה תסתירם בסתר פניך מרוכסי איש וזהו מה שאמר אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב ר"ל שנהנה בעוה"ז מעין עוה"ב וזהו שאמר להנחיל אוהבי יש ר"ל אעפ"י שהענין עוה"ב הוא דבר רוחני בעוה"ז ואינו ניכר בעולם הגשמי אלא דבר היש אפ"ה הקב"ה ממציאם יש מאין ונהני' בו בעוה"ב כאילו הוא דבר היש וזהו מה שאמר ואוצרותיהם אמלא והוא דבר הגנוז באוצרותיהם ובהיפוכו ברשעים שאפי' בשעת הנאתן בעוה"ז הם מלאים תוגות מפני שהוא מבחינות גיהנם שאין לה שביעה כמ"ש חז"ל בפסוק לעלוקה שתי בנות הב הב ועל דרך זה פירשנו מש"ה ממתים ידך ה' ממתים מחלד חלקם בחיים וצפונך תמלא בטנם שהענין הוא ממתים ידך ה' הוא מיתת הצדיקים שמתים מיתות נשיקה ע"י הקב"ה בעצמו מפני שהוא טובתם והטובה הוא ע"י הקב"ה בעצמו ואל יקשה על זה ממה שהצדיקים מבקשים לחיות בעוה"ז כמו שמצינו במשה רבינו ע"ה שהפליג בבקשתו על האריכות חייו ואעפ"י שהטובה מתוקן להם מפני שטועמים גם בעוה"ז מעין עוה"ב וזהו שאמר ממתים מחלד שביקש להיות מאותם שמתים לעת זקנתם אעפ"י שיודעים שהשכר מתוקן להם לעוה"ב מ"מ מבקשין חיותן בעוה"ז מפני שטועמים בחייהם חלקם בעוה"ב ולפי שהוא דבר הגנוז כנ"ל אויר וצפונך תמלא בטנם וע"ד זה יש לפרש במתניתין שאמר בצדיקים שמטיבין לו ר"ל שמכינין לו הטובה בעוה"ב ואח"כ אמר ומאריכין ימיו בעוה"ז ואמר אח"כ שעל כל זה אריכות ימיו הוא טובתם מפני שהוא נוחל בעוה"ז חלק הארץ שהוא מעוה"ב והיינו דקאמר דעבדין לי' יום טוב בעוה"ז כן נראה לענ"ד לפרש לישנא דמתני' לפי שינוי' דאביי וק"ל:

בגמרא תני' ר' יעקב אומר וכו'. בכיבוד אב כתיב וכו' ובשילוח הקן כתיב וכו' הרי שאמר לו אביו עלה לבירה וכו'. לכאורה הי' נראה דהא דנקט ר' יעקב להוכיח שניהם במצות

כיבוד ובמצות שילוח הקן דלא הוי סגי' בחדא דלא הוי ילפינן אידך מיני' משום דאמרו חז"ל דמצות כיבוד מצוה חמירא הוא דהוקש כבודם לכבוד המקום ובשילוח הקן אמרו חז"ל בסוף חולין כי הוא מצוה קלה נמצא אי הוי אמר בשילוח הקן לחוד דאין לו פירות לא הוי ילפינן מצות כיבוד דחמירא וה"א דיש לו קרן קיימת ואוכל גם פירות בעוה"ז ואי הוה אמר במצות כיבוד לחוד ה"א דבשילוח הקן שהוא מצוה קלה אין לו שכר רק בעוה"ז לכך הוצרך להוכיח בשניהם וק"ל:

שם ודילמא לאו הכי הוי וכו' נראה דהא דלא יליף ממה שאמר יעקב אבינו ע"ה חיה רעה אכלתהו וגו' אף שהלך במצות אביו וקיים מצות כיבוד משום די"ל דכיון דהי' במקום סכנה דהא בל"ז אמר לקמן שלוחי מצוה אינם נזוקין וע"כ צ"ל משום דהי' במקו' סכנה וא"כ י"ל דבמקו' סכנה לא הי' מצווה לשמוע אל אביו כיון דאסור לאדם לעמוד במקום סכנה. ובמקום עבירה אסור לשמוע אל אביו כדאיתא בריש יבמות יכול אמר לו אביו היטמא וכו' ואין לדחות כיון שאמר לו אביו הרי אחיך רועים בשכם והוא הלך משכם לדותן לא הי' שליח מצוה באותו דרך ז"א דהא קיי"ל לקמן דף נון באומר הרי הוא במקום פלוני דמראה מקום הוא לו וה"ה הכא אף שאמר לו הרי אחיך רועים בשכם אינו אלא מראה מקום ואכתי הוי שלוחי מצוה. ונראה דלפי מה דקאמר לקמן דסולם רעוע הוי צ"ל דלא הוי מקום עבירה שהי' יכול ליקח סולם חזקה ולקיים מצות אביו דלא צוה לו להעלות בסולם רעוע א"כ ה"נ הוי מקום סכנה. ובדרך דרוש הארכתי בזה וק"ל:

בגמרא לא סמכינן אניסא דכתיב ויאמר שמואל וכו' יש לדקדק דילמא שמואל הכי קאמר שיהרוג אותו לאחר זמן דהא לא קאמר אלא בהליכתן ובחזירתן אבל שלא יהי' גרמא בניזקין אחר כן לא קאמר ונראה דמדקדק מקרא איך אלך ולא קאמר איך אמשח אותו למלך ושמע שאול והרגוני אלא דודאי שמואל הי' מוסר את נפשו על ציווי השי"ת ולא יסרב ח"ו לעשות רצון השי"ת אע"פ שהי' במקום סכנה אלא ששאל להקב"ה איך יקיים מצוה זו למשוח אותו כי מיד שילך ירגיש שאול בדבר ויהרגוהו ולא יכול למשוח אותו נמצא שהי' עיקר מוראו על דרך הליכתו אף שהי' שלוחי מצוה גם י"ל שאחר שימשח אותו הי' בטוח שלא יהרוג אותו שאול כיון שעשה מעשה עפ"י ה' כאשר באמת לא עשה לו כלום אח"כ אף דמסתמא שמע המשיחה שהרי אמר ליהונתן כל הימים אשר בן ישי חי וגו' ועיקר מוראו הי' שיהרגוהו מפני שאמר לו קרע ה' ממלכת ישראל וגו' וגם נצח ישראל לא ישקר ופי' רש"י ז"ל שכיון שנותן לאחר שוב אינו חוזר והי' סבר שכל זמן שלא פירש אותו האדם בפירוש ולא משח אותו יועיל תפילתו וזה היה כוונת שאול שרצה להרוג את דוד שכיון שלא יהי' אותו אדם שנמשח יועיל תפלה להשיב המלוכה

אליו וכן מצינו גבי משה שאמר לו קח את אהרן ואלעזר בנו והפשט וגו' שלא התפלל על אהרן וגם אהרן לא התפלל על עצמו כמו שמצינו גבי משה כשאמר לו הקב"ה האסף אל עמך שהרבה והפציר בתפלה מפני שכיון שפרט הקב"ה הכהונה לאלעזר כמו שאמר והלבשת את אלעזר ידע שלא יועיל שום תפלה אבל גבי משה שלא הבטיח לשום אדם עד שאמר בעצמו יפקוד איש על העדה הי' סבור שיועיל תפלתו ועוד כתבנו בחידושי תורה בפ' כי תשא בפ' ויאמר משה אל ה' ראה אתה אומר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי וגו' דאינו מובן כיון שהתפלל שלא יהי' ע"י שליח כלל כמ"ש אם אין פניך הולכים וגו' א"כ מהו זה שאמר ואתה לא הודעתני אלא כיון שאמר לו בתחילה הנה אנכי שולח מלאך לפניך וגו' אל תמר בו וגו' אם הי' פורט שם המלאך לא הי' מועיל והוי קשה ליטול את הגדולה והכבוד הזה מן המלאך אבל כיון שאמר סתם מלאך ולא פרט שמו יועיל התפילה והיינו דאמר ואתה לא הודעתני וגו' שלא פרט שם השליח נמצא שלא הי' מוראו של שמואל אלא קודם המשיחה ושפיר הוכיח היכא דקביע הזיקא וק"ל:

תוספות ד"ה מחשבה רעה וכו'. בעובדי ע"ז איפכא וכו' ויש פרש בזה הא דדרשי חז"ל בפסוק יקרא אל השמים מעל ועל הארץ לדין עמו שהקב"ה מרכיב הגוף ונשמה לדונם יחד וצריך לפרש תיבת עמו דמשמע דוקא בישראל עושה כן ולא באומות מפני שטענת הנשמה שאינה יכולה לעשות מעשה כי אם ע"י הגוף וטענת הגוף שאינו עושה אלא ע"י מחשבה שע"י הנשמה משא"כ באומות שנידוני' ג"כ על המחשבה כמו על המעשה א"כ אין טענות הנשמה טענה שהרי המחשבה הוא בנשמה לבד וכן בטענות הגוף אינה טענה לפי מה דקיי"ל דבן נח אין צריך התראה וחייב על השוגג כמזיד א"כ א"צ להרכיבם וק"ל:

בגמרא ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר וכו' נראה לענ"ד בזה יש לפרש הא דאמרינן ביומא גדולה תשורה שזדונות נעשה לו כזכיות דלכאורה יפלא למה יהי' יותר עדיף מצדיק מתחילתו אלא הענין הוא כיון שבא דבר עבירה לידו והוא שב מאהבה והקב"ה מעביר את החטא מעיקרו חשיב כאילו בא דבר עבירה לידו ולא עשה והוי כאילו קיים הל"ת והוי כעושה מצוה כדקאמר הכא ובזה יש לפרש הפסוק ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשיהו י"ל שאעפ"י שישב ולא עבר עבירה משלם לו הקב"ה שכר כאילו עשה מצוה במעשה והיינו דאמרו חז"ל שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו שבפרישתו ממצות ל"ת הוא מצות עשה וכן במצות עשה יש בה בחינת ל"ת שלא יפרוש מלעשות מצוה זו וכן אם ח"ו חוטא בעשה או בל"ת יש בו בחינת שניהם כמו שפי' רש"י בפ' משפטים בפ' וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לעשות כל מ"ע באזהרה וכו'

והארכנו בזה בחידושי תורה והיינו דכתיב בישעי' כי לקחה מיד ה' כפלייי' בכל חטאתי' דלכאורה אינו מובן דלמה יענש ה' בכפל ולפמ"ש אתי שפיר כיון דכל מצוה היא כפולה מעשה ול"ת ובעידן ריתחא נענש גם על עשה כדאיתא במנחות גבי מלאכא דרב קטינא לכך נענשו בכפלייי'. ועיין ביבמות דף כ' ע"ב דקאמר הש"ס בהדי' דכל התורה כולה נמי אית בי' עשה ול"ת דקאמר והתקדשתם ע"ש והיינו דקאמר קרא בתחילה אחת דיבר אלקי' שתים זו שמעתי ויש להבין ענין זה עפ"י מה שאמרו חז"ל אנכי לא יהי' לך מפי הגבורה שמענו אעפ"י שנחלק לעשה ול"ת מ"מ באנכי נכלל בו ש יהי' לך כי כשמקבל אלהותו באמיתות אחדותו יתברך ממילא מקיים ל"ת דלא יהי' לך וזה מורה על כל מצות עשה או ל"ת שכוללים משניהם והיינו דקאמר בתרא ולך ה' החסד כי אתה תשלם וגו' כנ"ל ולכך כתיב בשם אדנות כי ידוע שכל ל"ת הוא מצד היראה והדין וכל עשה הוא מצד אהבה והחסד והיינו דקאמר ולך אדני החסד כי אתה תשלם וגו'. וע"ד זה יש לפרש מה שאמר שלמה המלך ע"ה סוף דבר הכל נשמע את אלקי' ירא ואת מצותיו שמור וגו' ואמרו חז"ל את אלקי' ירא זו מצות ל"ת ואת מצותיו שמור זו מצות עשה כי זה כל האדם שיש בו רמ"ח איברי' ושס"ה גידי' ואמר אחר זה כי את כל מעשה יבוא האלקי' במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע והענין הוא מה שפרט בתחילה מצות עשה ומצות ל"ת והדר קאמר כי את כל מעשה וגו' מפני שבבחינות ל"ת יש בו נמי בחינת עשה כדקאמר הכא נותני' לו שכר כאילו עושה מצוה ומפני שהעשה הוא נעלם בבחינת ל"ת וכן הל"ת נעלם בבחינת מצות עשה ע"כ אמר שיביא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע ר"ל בין בבחינת מצות עשה ובין בבחינת מצות ל"ת וק"ל:

דף מ.

גבורי כח עושי דברו כגון ר' צדוק וחביריו וכו' לכאורה הי' מסוגי' זו ראי' למ"ש נ"י בסוף פ' בן סורר ומורה והביאו הש"כ בסימן קנ"ו דחייב למסור נפשו אם אנסוהו לבא על הנכריות אפי' בצינעה דהוא בכלל גילוי עריות דהא ר' צדוק ור' כהנא רצו למסור נפשייהו וא"כ לפ"ז הי' קשה מזה על דעת החולקי' והוא דעת רמ"א בע"א סימן ט"ז כמ"ש הש"ך שם וצ"ל דס"ל כדעת הפוסקי' שרשות לאדם למסור נפשו אפי' במקום שאינו חייב כמו שנסתפק בזה הרמב"ן ז"ל ונראה עוד דבכהן דאיכא בכותית לאו דזונה כדאיתא בסוף תמורה ובע"א שם הכל מודים דהוא בכלל גילוי עריות ור' צדוק כהן הוי כדאיתא בבכורות דף ל"ו דר' צדוק הוי לי' בוכרא וכו' וכן רב כהנא נמי כהן הוי כדאיתא לעיל דף חי"ת ע"א דרב כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן. ועיין בתוס' שם ונראה עוד דמזה ראיה למ"ש הש"כ דקדושים שהמיתו א"ע כדי שלא יבואו לידי עבירה קדושים

גמורים הם ולא כהחולקים שם דהא חזינן דר' צדוק ורב כהנא עשו כן ונראה דהא דקאמר גבורי כח עושי דברו כגון ר' צדוק וחביריו דמדקדק מקרא דקאמר בתחלה עושי דברו דמשמע שעושים מעשה והדר קאמר לשמוע בקול דברו דבכלל שמיעה הוא אפי' מצות ל"ת. ומפרש כגון ר' צדוק וחביריו שהי' עושים מעשה בנפשותם כדי שלא יבואו לעבור על ל"ת וזהו לשמוע בקול דברו ונראה שקרא בכאן צדיקי' מלאכי' כדכתיב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח וגו' (ועמ"ש מהרש"א ז"ל) מפני שאמרו שאדם בקצת דברי' דומה למלאך ובקצת דברי' דומה לבהמה והוא שכח השכלי מורכב עם כח הטבעי וזה הוא עיקר העבודה במסירת הנפש בדביקות האמיתי להגביר כח השכלי על הטבע עד שאין כח בטבע למשול עליהם כמו באברהם בכבשן האש ודניאל וחבירו שלא הי' כח הטבע למשול עליהם ונשארו חיים ויש לפרש בזה הפסוק מה שאמר משה רבינו ע"ה ומל ה' את לבבך וגו' ובכל נפשך למען חייך פי' כשימסור כל נפשו באהבה גמורה אז לא ישלוט הטבע ולא ימציאהו כל הסיבות הטבעי' להמיתו וזהו דקאמר למען חייך ודו"ק:

בגמרא תני ושייר וכו' הא דלא פריך מאי שייר דהאי שייר י"ל לפי מאי דאי' בשבת בר"פ מפנין דף קכ"ז ע"ב דחשב ר' יוחנן ששה דברים שאדם אוכל פירותיהן וכו' ופריך מהך מתני' ומשני הני בהני שייכי ע"ש. ונראה דהא דלא משני התם דקתני ושייר היינו משום דקתני אלו דברים וכדקאמר הכא אבל לפי מאי דהוי ס"ד הכא איכא למימר דשייר נמי כל הני מילי דר' יוחנן וק"ל:

בגמרא הזכות יש לה קרן וכו' הנה לכאורה צריך לפרש לתנא דמתני' הא דאמר הזכות יש לה פירות היינו ברוב זכיות שמטיבין לו בעוה"ז בשביל הפירות והקרן קיימת ונוחל עוה"ב והא דאמר עבירה יש לה קרן ואין לה פירות היינו דאין מוותרין לו העבירות לגמרי אלא בתחלה א"א לעלות בעוה"ב עד שנפרע בגיהנם בתחלה על עבירות שעשה ואח"כ נוחל חיי עולם כי א"א לנפש שתעלה בהיכל הקודש העליון עד שתזכך מכתמי העבירות וכמ"ש חז"ל כל האומר הקב"ה וותרן הוא יוותרו חייו ענינו כמו שאין הקב"ה מוותר החיים לצדיקים גמורים שמתו בעטיו של נחש מפני שהמיתה היא תועלת להם להזדכך זוהמת הנחש ויוכלו לעלות בעולמות העליונים כן הוא בכל זוהמת העבירות ולר' יעקב דס"ל דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא יש לפרש הזכות היינו אם הוא כולו זכאי דכבר כתבנו לעיל דמודה ר"י בצדיק גמור שטוב לו גם בעוה"ז כמ"ש המהרש"א דמוכח מכל הטובות היעודים הכתובים בתורה ומ"ש ועבירה יש לה קרן היינו ברוב עוונות שטוב לו בעוה"ז ואין לו עוה"ב הרי שעבירה אין לה פירות אבל כל זה הוא דוחק לפרש הא דאמר בסתם הזכות יש לה פירות ונראה שזהו שפירש"י אין לו פירות

אין נפרעין ממנו יותר מכדי רשעו דהאי פירות לא דמי לפירות דמתני' דאלו דברים דהכא מיירי בפירות של עוה"ב שנותני' לו יותר מן השכר של המצוה לפי רוב החביבה של המצוה בעיני האדם העושה אותה כמ"ש במשנה דאבות והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרה של המצוה והוא שנקרא מתן שכר לשון מתנה ואף שאמר שם במתני' זו אח"כ הוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה היינו דעכ"פ יהי' השכר המגיע בשביל מצוה זו כנגד הפסדה אבל אין אתה יודע מתן שכרה ר"ל שאין אתה יודע המתנה של המצוה שהוא הרבה והיינו דלא קאמר נמי שיהא זהיר מלעשות עבירה קלה כבחמורה כדקאמר בסיפא דמתני' ושכר עבירה כנגד הפסדה היינו משום דאמר הכא עבירה אין לה פירות וכפירש"י שאין מענשין אותו יותר ממה שעשה. ויש לפרש דמה דקרי' לי' פירות דמשמע שהוא דמיון עושין המצות שאוכלין פירות בעוה"ז שהם בשכר המתנת הקרן עד לעהו"ב ואף שמאריכין ימיו כדתני במתני' מטיבין לו ומאריכין לו ימיו שהוא עצמו חסד מהש"י אפ"ה נותנין לו פירות בשביל המתנ' הקרן עד לעוה"ב. ובחידושי תורה כתבנו בר"פ ואתחנן פירש"י מתנת חנם וכן תקנו בתחנוני והוא רחום וגו' והסר ממנו מכת המות כי רחום אתה כי כן דרכך עושה חסד חנם בכל דור ודור מפני שכל טובת העוה"ז הוא פירות בשכר המתנת קרן שכר המצות עד לעולם הבא וזה לא יתכן בחיים עצמה שיחי' בשביל המתנת השכר שהרי השכר הוא מזומן לבוא מיד והאדם מבקש אריכות הזמן ואיך ישאל אריכות הזמן בשביל שכר המתנת לכך א"א לשאול אלא מתנת חנם וכן יש לפרש הא דקאמר הזכות יש לה פירות דהיינו שמרבין לו השכר בעוה"ב כמשמעות פירש"י כנ"ל הא דנקרא פירות היינו דגם בעוה"ב שייך זה כי הצדיק שעושה מצות חבילת חבילת לא יפרעו לו מיד על כל הזכיות וכמו שאמרו חז"ל בצדיקים ילכו מחיל אל חיל שמתעלה מעולם אל עולם נמצא כיון שאינם מקבלין שכרם מיד אלא לשני' מרובות ושייך בהו פירות וכן להיפוך ברשעים כיון שאינם מקבלין עונשין אלא לשנים מרובות על כל עבירות אשר עשו הרי שמתאחר עונש אחר שני' מרובו' אפ"ה אין מענישי' אותן יותר מחמת המתנת העונש ויש בזה ליתן טעם מה שאמרו חז"ל דבעבירות נשך ומרבית אין לו כפרה בעולם אפי' בתחיית המתים והענין הוא כי גמול ידיו ישלם לו כי העונשין לא יספיקו על פירות העבירות שאינם מקבלים כל העונשין מיד ע"כ אין סוף לעונשו ואפשר שהוא בכלל מה שאמ' כאן עבירה שעושה פירות יש לו פירות וק"ל:

שם עולא אמר כדרב הונא וכו' הענין הוא כבר כתבנו בכמה מקומות שהעון הזה שהוקל בעיניו מצות הבורא ונעשה בעיניו כהיתר הוא חמור מאוד ונראה לפרש בזה עפ"י מ"ש

שלמה המלך ע"ה סוף דבר הכל נשמע את אלקי' ירא וגו' שכבר פירשו חז"ל את אלקי' ירא זו מצות ל"ת ואת מצותיו שמור זו מצות עשה ואמר ע"ז כי זה כל האדם שהעיקר בריאות האדם להכיר מצות ה' ולירא מפניו ולהזהר בהם אבל אם הוקל בעינו ונדמה לו כהיתר עונשו קשה מאוד ע"ז המעשה וכמו שאמר משה רבינו ע"ה בפ' נצבים פן יש בכם וגו' ולמען ספות הרווה וגו' דהיינו שנעשה לו כהיתר כמו שפירש התרגום לאוספא שלותא על זדנותא ואמר ע"ז לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה'. וזה הוא דקאמר כי את כל מעשה יבוא אלקי' במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע ר"ל שנעשו לו כהיתר ונעלם ממנו אם טוב ואם רע ואומר כי את כל מעשה כי באמת אמרו במנחות שהעיקר העונש הוא על מצות ל"ת אבל על עשה אין עונשין אותו אלא בעידן ריתחא והנה אמרו חז"ל בריש זבחי' שאין לך אדם מישראל שאינו מחויב עשה מפני שהוא בכל עת ובכל שעה כגון מצות ת"ת וכיוצא בו וכיון שאמר משה רבינו ע"ה שנדמה לו כהיתר כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא וגו' ממילא שאין שיעור לעונשו על כל מצות עשה בכל שעה כיון דהוי בעידן ריתחא נענש גם על עשה והיינו דקאמר כי את כל מעשה דהיינו מצות עשה יבא אלקי' במשפט ע"י שנעלם ממנו אם טוב ואם רע ונעשה לו כהיתר ויש להבין יותר על פי מה שמבואר אצלינו באריכות שכל בחינות חטא זה שנעשה לו כהיתר הוא ענין עץ הדעת טוב ורע שמערב הטוב ברע והוא מ"ש ירמי' אל תאמר אבות אכלו בוסר ושיני' בני' תקהנ' כי איש בחטאו יומת וגו' שהענין הוא שכל זמן שלא נתברר אצל כל אדם לברר הטוב מהרע הוא בחינות אכילת עץ הדעת טוב ורע בעצמו וכשיבורר הטוב מהרע לגמרי אז יבולע המות לנצח והיינו דקאמר קרא ואתה תשופינו עקב היינו העונות שאדם דש בעקביו ונעשי' לו כהיתר והוא עירוב טוב ברע והיינו דקאמר הכא שלמה הע"ה סוף דבר שיראה האדם לברר הדבר הטוב בבחינות עשה ובבחינות ל"ת כי זה כל האדם כי זה תיקון חטא אדם הראשון כי כל המשפט על כל המעשה הוא על חטא אדם הראשון כי הוא עירב הטוב ברע וזה הוא על כל נעלם. וק"ל:

ברש"י ד"ה עולא אמר וכו' כי הדר מהרהר לעשות וכו'. ועפי"ז יש לפרש מה שאמר דוד הע"ה הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם והמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי און שלו' על ישראל ר"ל שיטיב ה' לטובים על המעשים הטובים ולישרים בלבותם שאפי' המחשבה שבלב יחשב כמעשה משא"כ במחשבת העבירה דאינו נחשב כמעשה אבל המטים עקלקלותם ר"ל אותם שעברו ושנו עד שיהי' מטים אותם להתדמות כהיתר והיינו דקאמר עקלקלותם לשון כפול שמחמ' שכפל העקול שלהם מטים אותם כהיתר כענין הטות משפט ואז נענשו על המחשבה כמעשה וזה שאמר יוליכם ה' את פועלי

און כאילו עשה האון בפועל והנה מה שאמר משה רבינו ע"ה כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא וענינו כי ישראל ערבים זה בזה ונענשים הצדיקים ג"כ. והוא מ"ש חז"ל שהוא מכה אשר לא כתובה וזו מיתות צדיקים שנענשו הצדיקים בשביל ערבות הרשעים. אך אין ערבות אלא כל זמן שלא נעשה לו כהיתר שמקבל תוכחה. ועוד דכיון דאמר הכא דכשנעש' לו כהיתר נענש על המחשבה ובזה אין ערבות. כמו שאמרו חז"ל בפסוק הנסתרות לה' אלהינו וכיון כשנדמה לו כהיתר יצא מכלל ערבות וזה הוא שאמר וקנאתו באיש ההוא ורבצ' בו כל האלה הכתובה בספר הזה ור"ל דוקא כתובה ולא אשר לא כתובה שאין אחרים נענשים בשבילו וזה הוא שסיים דוה"עה בפסוק הנ"ל והמטים עקלקלותם וגו' שלום על ישראל ר"ל שאין נענשים בשבילו. ויש לפרש עוד בזה מ"ש חז"ל בסוף יומא על משנה האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה וקאמר שם ל"ל תרי זימנא ומשני כדרב הונא וכו'. לפי פשוטו נראה דהפירוש הוא דלאו מגופא דמתני' דייק דהא במתני' מטעם דאמר אחטא ואשוב אלא דלהכי נקט במתני' תרי זימנא לאשמועינן דעד תרי זימנא אומר אחטא ואשוב אבל אח"כ נעשה לו כהיתר. ולפמ"ש יש להבין יותר לפמ"ש המפרשים דהא דאמרינן ביומא דזדונות נעשה לו כזכיות היינו משום דהקב"ה מחשב מחשבת התשובה ג"כ למעשה משא"כ מחשבת העבירה וכיון דמעשה התשובה מכפר על מעשה העבירה ממילא אין המחשבה של העבירה מועלת כלום ומחשבת התשובה נעשה לו כזכיות אם כן ז"א אלא כשלא נעשה לו כהיתר אבל כשנעשה לו כהיתר דגם מחשבת העבירה נחשבת לו כמעשה כנ"ל ממילא אפי' אם עשה תשובה אינו נחשב לו כזכיות. והנה זה האומר אחטא ואשוב אף על גב דצריך שיעשה תשובת המשקל כפי הנאת' אם כן למה זה הוא לו ע"כ כוונתו כדי שיתהפך לו לזכיות וממילא דזה אינו אלא בתרי זימנא אבל אח"כ דכבר הותרו לו אפי' אם ישוב אינו נחשב לו כזכיות ולמה יחטא וישוב והיינו דרימז לנו התנא במה שאמר תרי זימנא אחטא ואשוב להשמיענו כדברי רב הונא ויש לנו בזה אריכות ואין כאן מקומו וק"ל:

שם מחשבה שעושה פרי הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה וכו'. לכאורה הוא מילתא דפשיט' טובא דהיינו שעושה העבירה במזיד הוא חמור מבשוגג ויש לפרש ע"פ מה שאמרו בסוף יומא דבתשובה מיראה זדונות נעשה כשגגות והטעם כיון דאינו שב ברצונו אלא מחמת יראת העונש אף שהוא עושה תשובת המשקל לצער את עצמו כפי הנאת העבירה ומכפר על מעשה העבירה מ"מ לא נתכפרה לו המחשבה של העבירה כיון שהתשובה אינו במחשבת רצונו הטוב והיינו דאמר הכא שנחשב לו המחשבה זו

כמעשה כאילו עשה מעשה בשוגג דודאי אין לחשוב מחשבה זו כעושה במזיד ממש שהוא מחשבה ומעשה עוד נראה דיש לפרש מה שאמרו חז"ל שהקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה ולא אמר שהקב"ה מחשיב למעשה והוא שאמרו חז"ל כל העושה מצוה אחת קונה לו סניגור אחת וכל העובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד והוא ענין המלאך שנברא בעשיות המצוה ויש בו בחינות גוף ונשמה כי במעשה המצוה נברא גוף המלאך ובמחשבה נברא נשמה למלאך והנה במחשבת המצוה לבד אף שנברא ממנו נשמה של המלאך מ"מ אין המלאך בשלימות וכן כשאדם עושה מצוה בלא כוונה אינו בריאת המלאך אלא כגוף בלא נשמה ובחסד השי"ת כשאדם מחשב איזה מחשבה אף שלא עשה ייעשה ואח"כ עשה מעשה שלא לשמה או שלא בכוונ' שמצרף שניהם יחד שניתן הנשמה תוך הגוף אף שלא נתהוו ביחד וזהו לשון מצרף מחשבה טובה למעשה אבל בעביר' אע"פ שהאדם מהרהר בעביר' ובפעם אחרת עושה חטא בשוגג אין הקב"ה מצרף המחשב' רעה למעש' לעשות קטיגור שלם וכיון שהם נפרדים שניהם אין מועילין כלום אך יש בדבר זה תנאי דאם השוגג הוא בא ע"י המחשבה אעפ"י שאינו ביחד מ"מ כיון שהמחשב' הוא הגורם למעש' אז מצורפות המחשב' למעש' והוא ענין שאמרו חז"ל ונשמרתם מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי קרי בלילה הרי אע"פ שאינו עושה במזיד מצרפה הקדוש ברוך הוא למעשה ונברא ח"ו קטיגור אחד וזה שאמר כאן מחשבה שעוש' פירי הקדוש ברוך הוא מצרפ' למעש' ר"ל שהמחשב' גורמת שעי"ז בא מעשה ועיין מ"ש בזה בסוף מכילתין גבי כשגיע ר"ע לפסוק זה והוא לא ידע וגו' ויש לפרש בזה מ"ש דוד הע"ה שגיאות מי יבין מנסתרות נקני ענין שגיאות הוא שוגג שהאדם עושה בלא כוונה וזה מי יבין שא"א להישמר מדבר הנעש' מבלי תבונ' וענין נסתרות הוא המחשב' הנסתרות מבני אדם כמו שאמרו חז"ל בפסוק הנסתרות לה' אלקינו שהוא המחשב' הנסתרות וזה שביקש דהע"ה מנסתרות נקני שיכפר לו הקדוש ברוך הוא מן הנסתרות וינקיהו לגמרי ואף שאין עונש על המחשבה מ"מ כיון ששגיאות מי יבין שאינו יכול להישמר מן השגיאות שיבא אח"כ ע"י המחשבות רעות ואז יצרף המחשבה אל המעש' להיות קטיגור שלם ח"ו ע"כ ביקש שינקהו מן הנסתרות ר"ל מן המחשבות שלא יבא לידי מעשה וק"ל

שם אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו וכו' ענין זה הוא כי עבודת השי"ת הוא בשתי בחינות כי העושה מצוה ברבים ויש בו קידוש השם שמי' שלומדים ממנו בני אדם ובזה הבחינה הוא יותר מעולה מן העושה מצוה בסתר אבל יש בחינה אחרת שהעושה מצוה בסתר הוא זכה ונקיי' יותר ומחשבתו רצויי' בלי שום פני' משא"כ כשעושה המצוה

ברבי' יתערב בו מחשבות זרות אם לא שכבר הגיע למעלה גדולה שיהי' בעינו בית מלא בני אדם כאילו ריקן והוא בחינת התפשטות הגשמיות כמו שפירשנו במאמר הילל הזקן בסוף סוכה אם אני כאן הכל כאן ואם אין אני כאן מי כאן לפי שהי' עושה מצות שמחת בית השואבה בקהל רב מאוד לכך אמר אם אני בבחינת התפשטות הגשמיות כאילו אין אני כאן בעוה"ז מי כאן דומה לו כאילו הוא ריקן ואם אני כאן ר"ל שלא הגעתי למדה זו אז הכל כאן וא"א להיות המצוה זכה כראוי וכן הוא להיפוך ח"ו בבחינות עבירות שאם עושה עבירה ברבים יש בו חילול השם אבל בעושה בסתר יש בו בחינה רעה אחרת שעושה עין של מעלה כאילו אינו רואה כדאיתא לעיל דף למ"ד והוא מה שהחמירה התורה בגנב יותר מבגזלן מפני שפורק ממנו מורא שמים וכמו שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו ויהא עליכם מורא שמים כמורא בשר ודם תדע כשאדם עובר עבירה אומר מי רואיני והנה בחרו חז"ל בזה ההפסד יותר משיחלל ש"ש בפרהסי' וכן בהיפוכו בעשית המצוה אמר הכתוב מה ה' דורש ממך כי אם עשות חסד ומשפט והצנע לכת עם אלקיך ופירוש לכת עם אלקיך הוא בענין שאמרו חז"ל את אלקי' התהלך נח שצריך סעד לתומכו משא"כ באברהם שלא הי' צריך סעד לתומכו שנאמר התהלך לפני ומחמת שהי' צדיק גמור היה מקדש ש"ש ברבים כמו שאמרו חז"ל משא"כ בנח דלא הי' כח בידו לזכות את הרבי' כיון שהוא הי' צריך סעד לתומכו וזה הוא שאמר והצנע לכת עם אלקיך ר"ל כיון שהוא במדריגות לכת עם אלקיך שצריך סעד לתומכו טוב לו יותר לעשות בצנעה ויש להבין עוד בזה מה שאמרו אל תהי' כעבדי' המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס ויהא מורא שמים עליכם. ויש לפרש חיבור הדברים מפני שהעובד ע"מ לקבל פרס אף דכתיב אם יצדק אנוש מה יפעל לך ולמה ישאל שכר כעבד שעושה מלאכת רבו ומהנהו אלא כשעושה ברבים והיא כבוד שמים ואמרו חז"ל כל מה שהקב"ה ברא לא בראו אלא לכבודו ורוצה להשתלם בעבור הכבוד שעשה להשי"ת נמצא מי שאינו עושה אלא על מנת לקבל פרס אינו עושה אלא בפרהסי' דבצנעה כיון דליכא כבוד שמים אין לו מקום לשאול פרס וכבר אמר רבן יוחנן בן זכאי במי שיש לו מורא שמים כמורא בשר ודם שהוא ירא שמים בסתר כבגלוי והיינו דקאמר תהי' כעבדים המשמשין שלא על מנת לקבל פרס אז יהי' מורא שמים בסתר כבגלוי. והיינו דקאמר קרא מה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט וצדקה ואהבת חסד והיינו שתעשה משפט שלא על מנת לקבל פרס כי אם מצד אהבה והחסד ואז תקיימו הצנע לכת. וק"ל:

תוספות ד"ה ויעשה מה שלבו חפץ וכו'. יש להבין ענין זה והוא עפ"י מה שפירשנו בפסוק שאמר ירמי' הנביא ע"ה יתן למכהו לחי ישבע בחרפה שהוא עצה טובה

כשהאדם רואה שאותו שרוצה להכות אותו מכת חרפה דהיינו מכה שיש בו בושת ומתגבר עליו ואינו יכול להנצל ממנו יכניע א"ע לפניו ויתן לו בעצמו את הלחי ובזה ישקיט רוגז מכהו בראותו הכנעתו שנתרצה לקבל חרפתו ויהי' לו שביעה מזה החרפה לבלתי הכות אותו וזה עצה היעוצה לו להנצל ממכתו שישבע מכהו חרפה לבד בלתי הכאתו וזה הי' עצת ירמי' שאמר לישראל כיון שנגזר שיכבשו תחת יד מלך בבל השיא אותם שיכניעו את עצמם ברצונם הטוב וירוויחו ההכאות כמבואר בפסוקי ירמי' באריכות והוא משל ומליצה למה שאמרו חז"ל הקנאה והתאווה והכבו' מוציאין את האדם מן העולם כמו שראינו באד' הראשון שנגזר עליו מיתה מחמת שראה הנחש כבוד האדם ונתעלה על כל הברואים וקינא בו והסיתו בעץ הדעת שהוא תאווה לעינים והוא כדי להמיתו וכן הוא לדורות כשרואה היצה"ר כבוד האדם מתקנא בו ומתגבר עליו להחטיאו ולהוציאו מן העולם וכל כוונתו אינו לטובת האדם כי אם להרע לו וזה הוא שאמרו חז"ל בברכות כיון שרואה אדם שיצרו מתגבר עליו יזכור לו יום המיתה שיזכור שזה הוא כוונת היצה"ר לתכליתו ואם לא יועיל זה אזי עצה יעוצה לו להכניע מכבודו ולהסיר מלבושי כבוד מעליו ויגלה ממקומו ושאר סיגופים אולי כיון שיראה היצה"ר הכנעתו וחרפתו וזה הוא תכלית רצונו וחפצו בעבור קנאתו ואם ישבע מחרפתו יניח ממנו וזה הוא שאמרו כיון שיצרו מתגבר עליו להחטיאו להשיב עליו חרפתו ע"כ יכניע א"ע במלבושי שחורים וגלות וכיוצא בו אולי כשיעש' חפץ לבו שהוא היצה"ר כמו שאמרו חז"ל בכל לבבך ביצה"ר ויצ"ט שמתקנא בכבודו יניח ממנו וישבע מחרפתו וק"ל:

בגמרא זה העובר עבירה בסתר וכו'. נראה הא דקאמר שלא חס על כבוד קונו היינו משום דכל העובר עבירה בסתר נפרעין ממנו בגלוי וכיון שאין העולם יודעין מן העבירה איכא חילול השם ועונש שמעניש הקב"ה ח"ו לאינו ראוי לו ויש לפרש הטעם דנוח לו שלא נברא ע"ד שכתב הרמב"ם ז"ל והביאו התי"ט סוף מס' ברכות שהש"י בשביל כבודו מזמין לו עבירה שיעש' בגלוי כדי להודיע טעם העונשי' וזש"ה עת לעשות לה' הפרו תורתך ע"ש וז"ש הכתוב והמטים עקלקלותם יוליכם ה' את פועלי און שיזדמן להם שיעשו עבירה בפרהסי' וכיון שזה הוא היפוך כוונת הבורא יתברך שהרי אמרו חז"ל שהקב"ה מתחרט בכל יום על בריאת היצר הרע שמביא את האדם לידי חטא וכ"ש שזה גורם להש"ית שיזמין לו העבירה בפרהסי' הפוך כוונת הבורא ע"כ אמרו נוח לו שלא נברא לפ"ז אתי שפיר הא דמקשה הש"ס על הא דקאמר ילך למקום שאין מכירין אותו ויעשה מה שלבו חפץ דהא זה גרע טפי כיון דסוף סוף יזדמן לו ג"כ לעבור עבירה

בפרהסי' ומשני באמת דהיכא דמצי כייף ליצרו גרע טפי בסתר אלא היכא דלא מצי כייף ליצרו יבקש תחבולה אולי ימלט ממנה ועיין מ"ש לעיל דף ל"א גבי הא דאמר ר"י כל העובר עבירה בסתר וכו' וק"ל:

שם אין מקיפין בחילול השם אחד שוגג וכו' עפ"ז י"ל מ"ש בילקוט בפסוק שובה ישראל אמרו אליו כל תשא עון לכל אתה נוש' ולנו אי אתה נוש' דידוע כל מקום שנאמר ישראל היינו לתלמידי חכמים והזהיר אותם שצריכין לעשות תשובה מאהבה שמגעת לה' אלקיך כי בשאר העם די בתשובה מיראה שזדונות נעשה לו כשגגות כמו שאמרו חז"ל בהאי קרא דכתיב כשלת בעונך אבל בתלמידי חכמים אע"פ שע"י התשובה נעשה כשגגות עדיין לא הועיל כלום כיון שבחטא שלהם הוא חילול השם שילמדו מהם א"כ אפי' נעש' שוגג הא א' שוגג וא' מזיד בחילול השם וזה שכת' כי כשלת בעוניך ולא נמחל ועדיין צריכין תשובה וזה הוא שאמר אמרו אליו כל תשא עון לכל אתה נושא ולמה נגרע אנחנו ויותר מכווין למה דאמר שאם היתה שקולה מכרעת ובשאר בני אדם כשהוא שקול הקב"ה נושא כף העוונות שיכריע הזכיות ובתלמידי חכמים כיון שיש בו חילול השם כף של חובה מכרעת כדאמר הכא וזה שאמר לכל אתה נושא ויש לפרש עוד מה שאמר קחו עמכם דברים מפני שהעונש בחילול השם שהחט' הרבי' בהם ולכך נענשי' הצדיקי' על העם וע"ז אמרו חז"ל שהוא מכה אשר לא כתובה ונאמר' ע"פ וז"ש קחו עמכם דברים ושובו אל ה' שימו על לבבכם מכה אשר הוא בע"פ ואינו כתובה בתורה ולפי מה שפירש מהרש"א בשם הערוך הא דאמר שאין עושין כחנווני היינו שאין ממתינין לו עד שיעשה זכות כנגד העבירה עיין שם יש לפרש היינו דקאמר בתר הכי וקח טוב שימצא הקב"ה זכות להם להגן בעד חטאתם וק"ל:

דף מ:

ר' אלייעזר בר"ש אומר שהעולם נידון אחר רובו וכו' ונראה דאף דקאמר הכא שמכריע את כל העולם כולו לכף חוב היינו דמדת הדין הוא כן אבל מדת החסד הוא כשרואה שרוב העולם ח"ו רשעים חוזר ודן הצדיקי' כל אחד בפני עצמו כדי לזכותם והיינו שאמר אברהם אבינו ע"ה חלילה לך להמית צדיק עם רשע ר"ל אפי' רובן רשעים ידין הצדיקים בפני עצמן לזכותם והיינו דאמ' השופט כל הארץ לא יעשה משפט ר"ל אע"פ שהוא דן כל העולם ורובן רשעים מ"מ ראוי לו שלא למנוע משפט הטוב מן הצדיק כפי מעשיו ויש לפרש בזה מה שאמר מרע"ה אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם וגו'. ועתה אם תשא חטאתם וגומר ואם אין מחני נא וגו' מפני שהקב"ה אמר לו הניחה לי ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול מפני שהי' שקול משה כנגד כל ישראל וע"ז טען שידון

את כולם עמו ביחד וכיון שהיה מחצה על מחצה ומדת הקב"ה להיות נושא עון שיכריע כף של זכות וז"ש ועתה אם תשא חטאתם ואם אין שאם לא תרצה לישא מחני נא שאין רצונו שידין אותו בפני עצמו ויש לפרש הא דקאמר ויעשו להם אלהי זהב אף שעשו הרבה יותר דכתיב וישתחוו ויזבחו ויקומו לצחק ולפמ"ש י"ל דבתחיל' הי' סבור משה דבמחצה על מחצה כמ"ד כובש שהקב"ה מעביר עבירה ראשונה כדי שיכריע הזכיות והעשי' היא היתה עבירה ראשונה וממילא יכריע הוא וכיון שראה למעל' החטא של העשי' שלא כבש הקב"ה אותה היינו דאמר אנא חטא העם הזה ויעשו וגו' על כן אם תשא חטאתם והיינו כמ"ד נושא שמגביה כף החובה כדי שיכריע הזכיות ואם אין מחני נא שידין אותו עמהם ביחד וע"ז השיב לו הש"י שאין דרכו בכך וכמו שביקש אברהם אבינו ע"ה חלילה לך להמית צדיק עם רשע ובחידושי תורה כתבנו לפרש מ"ש ישעי' הנביא אם יהי' חטאיכם כשנים כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע כצמר יהיו כי החוט השני הוא הנטוה מן הצמר בהתחברות הנימין עד שנעשו חוט אחד וכן הוא אומר יעקב חבל נחלתו שהש"י מחבר יחד הצדיקי' והבינונים והרשעים כדי שיכפרו הצדיקים על הרשעים ונמשל לחוט השני וע"י הצדיקים ילבינו כולם כשלג אבל חם רואה הש"י ברוב הרשעים שיאדימו ח"ו גם את הצדיקים שביניהם אז מפריד החוט הנטוה מן הנימין של צמר ומחזיר אותם לצמר כל נימא בפני עצמו כדי שינצלו הצדיקים והיינו דאמר כצמר יהיו להחזיר את החוט לצמרו והארכנו שם וק"ל:

בגמרא וניהוי כמחצה על מחצה וכו' לכאורה יפלא מאי ס"ד שבעבירה אחת יהי' כמחצה על מחצה ואי משום שעשה העבירה באחרונה גרע טפי נימא נמי שיהי' כרוב העבירות ולמה יהי' כמחצה על מחצה ויש לפרש לפי מה דאיתא לעיל שיראה האדם כאילו הוא מחצה על מחצה עשה עבירה אחת מכריע לכף תוב משמע להדיא דאינו אלא מכריע אבל אינו אובד כל המצות שעשה אפי' עשה עבירה באחרונה והיינו דמקשה דנהוי כמחצה על מחצה דאמר לעיל שאם עשה עבירה באחרונה לא אבד ולמה זה שהי' צדיק כל ימיו ועשה עבירה באחרונה יגרע ממנו שיאבד כל הזכיות וק"ל:

שם בתוהא על הראשונות וכו'. ומשמע דאפי' בתוהא על הראשונות לא אבד זכיותיו אלא א"כ עשה ג"כ עבירה במעשיו כדכתיב ושב צדיק מצדקתו ועשה עול ובזה אתי שפיר הא דאמר לעיל גבי עובדא דר' יעקב ודילמא מהרהר בעבירה הוי ומשני דמחשבה רעה אינו מצרפה למעשה ולא מקשה ודילמא בתוהא על הראשונות הוי אלא דאף בזה אין הקב"ה מצרף למעשה ולפ"ז נראה הא דמקשה ודילמא מהרהר בעבירה הוי דא"צ לדחוק כפירש"י ולא היה לבו לשמים אלא דהקושיא דילמא מהרהר בעבירה הוי בתוהא

על הראשונות ומשני דאף בזה אין הקב"ה מצרפה למעשה ומקשה ודילמא מהרהר בע"ז הוי דהוי כמעשה ותוהא על הראשונות וק"ל:

במשנה כל שישנו במקרא ובמשנה וכו'. נראה דיש לפרש לפי מה שפירשו המפרשים ובדרך ארץ הוא לשון משא מתן הוא ענין מ"ש במתני' דאבות יפה ת"ת עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון והיינו דקאמר לא במהרה הוא חוטא ויש מפרשים דרך ארץ שדעתו נוחה ומעורבת עם הבריות ויש לפרש ע"ד שפירשנו במס' שבת דף ל' במעשה דגר שאמר להילל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחד ואמר לו כל דסני לך לחברך לא תעביד שענינו הוא דשורש נשמת כל ישראל ושורש כל התורה הם נשרשים בשורש אחד באחדות האמיתי והם מתחלקים לענפים רבים וכל מה שנרחקים יותר מתפרשים ענפים יותר וזה הענין המקרא ומשנה וגמרא וכן הוא בישראל ששרשם אחד שנתפרשו למשפחות ובתי האבות ושבטים וכשהם חוזרים לשורשם האמיתי הם אחד ובזה מקיים ואהבת לרעך כמוך ואז גם כל התורה כולה נכלל באחד כמו שאמר הכתוב אחת דבר אלקים וגו' וכן אמרו בסוף מכות בא חבקוק והעמידם על אחת וזהו שאמר וכשתקיים ואהבת לרעך כמוך והיינו ע"י דביקות בשורשו העליון באחדות האמיתי אז תוכל לכלול כל התורה באחד וזהו ישובו של עולם שמביא שפע וחיות משורש העליון וזה דקאמר הכא כל שישנו במקרא ובמשנה דהיינו שהוא מושרש בשורש התורה וגם הוא נוח לבריות בדרך ארץ שמקיים מצות ואהבת לרעך כמוך כנ"ל לא במהרה הוא חוטא כיון שהוא קשור בשרשי העליון ומזכ' את הרבים אין חטא בא על ידו כמ"ש במשנה דאבו' ואמ' בהיפוכו שאינו מן הישוב שנכר' משורשו וכמו שאמר הכתוב על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי ולא הלכו בה ובזה מובן סמיכת לשון הגמרא שהמשיל את הצדיקים לאילן המושרש במקום טהרה וק"ל:

ועוד יש לפרש ע"ד שאמרו חז"ל בברכות על פסוק רגזו ואל תחטאו לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר וכו' יעסוק בתורה ואם לאו יקרא ק"ש ואי לא יזכור לו יום המיתה ופשטות הענין הוא שהתורה בעידנא דעסיק בה מצלת מן החטא ואם אינו בעל תורה יקרא ק"ש וממנו יבין העונש שלא ישמע ליצרו כשאומר השמרו לכם פן יפתה לבבכם ולא תתורו אחרי לבבכם ואם אינו אפי' בעל מקרא להבין פשטות המקרא יזכור לו יום המיתה שהוא ידוע לכל כאומר מי גבר יחיה ולא יראה מות וגו' וכמאמר דוד לשלמה בנו דכתיב ויצו לשלמה בנו לאמר הנה אני הולך בדרך כל הארץ וחזקת וגו' ופי' מהר"ם אלשי"ך שהוא צוה אותו לזכור תמיד את היום המיתה שהוא דרך כל הארץ ובזה יתחזק בתמידות על היצה"ר דאף שהי' יכול לשברו בתורה ובק"ש מ"מ יזכור אף יום המיתה

להיות חוט המשולש והיינו דקאמר הכא בלשונו כל שישנו במקרא במשנה ובדרך ארץ וכו' היינו במקרא ק"ש ובמשנה הוא עסק התורה ובדרך ארץ הוא זכרון יום המות דרך כל הארץ שהם שלשה ענינ' הנ"ל המשברים כח היצה"ר לא במהרה הוא חוטא ואמר בהיפוכו שאין לו תשועה להינצל מן היצה"ר אינו מן הישוב ר"ל שהוא איש מופקר כמדבר וזה אינו מן היישוב וכן אמר ירמי' סימן ב' פרא למד במדב' באות נפשה שאפ' רוח תאנת' מי ישיבנ' הרי מי שאין מקום להשיבו מתאנתו הוא מופקר כמדבר ויבואר עוד בגמ' וק"ל: בגמרא למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן וכו' כבר כתבנו במתני' שהצדיקים הדבקים בשורש האחדות ומביאים השפע בדרך עץ החיים ואף כי אמר הכתוב כי אדם אין צדיק וגומר אינו אלא שוגג ומכשול ובמהרה ישובו לשרשם האמיתי ובהפך הרשעים נשרשים בדרך השקר ואף אם פעמים עושים איזה מצוה אינו אלא שוגג ומכשול ובמהרה ישובו לדרכם הרעים ובזה יש לפרש מה שאמר הכתוב כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם שאף אם הרשע הולך במקרה בדרך הטוב אינו אלא כמכשול אצלו ואח"כ שב לשרשו כדמיון המשל הזה וק"ל:

תוס' ד"ה לימוד גדול וכו' תימא הא אמר סוף פ"ק דב"ק וכו' אלמא מוכח התם מהכא דמעשה גדול וכו' נראה לפרש פי' רש"י ז"ל דהשאלה היתה במעשה שיכול לקיים בלא לימוד תורה כגון בגמילות חסדים וכיוצא בו וע"ז אמר לימוד גדול שע"י הלימוד יכול לקיים כל מצות שבתורה כהלכתן אבל התם דקאמר קיים זה מ"ש בזה והיינו שקיים כל התורה כהלכתו וודאי עדיף מלימוד כפי' רש"י ז"ל מי נתלה במי וק"ל:

בא"ד הא למיגמר לדידי' וודאי מעשה עדיף וכו' נראה מדבריהם ז"ל דהא דשאלו איזה מהם עדיף לאו למיגמר קא בעי להו דכיון דאי אפשר לעשות אם לא שילמד בתחילה פשיטא דמעשה עדיף דע"כ כבר למד אלא השאלה הי' לאגמורי וע"ז נענו דהתלמוד גדול שמביא רבי' לידי מעשה כמפורש דבריהם בסוף פ"ק דב"ק והא דקאמר שם הא למיגמר היינו לסברות המקשה שא"א לעשות בלא לימוד ע"ז קאמר סברא זו הא למיגמר אלא דקשה קצת דא"כ מאי טעמא דר' טרפון דאמר דמעשה גדול הא אמרינן בריש מגילה דת"ת דרבי' עדיפא אפי' מעבודה כדאמר התם גדולה ת"ת יותר מהקרבת תמידין שנאמר עתה באתי ומפרש לה התם בת"ת דרבי' וצ"ל לפמ"ש המג"א בא"ח סימן תרפ"ז דת"ת דרבי' היינו של כל ישראל דוקא אתי שפיר מיהו אין להוכיח משם איפכא מדקאמר שם דעבודה עדיפ' מת"ת דיחי' הרי דמעש' גדו' י"ל דעבוד' שאני שהי' מעשה הכולל את כל ישראל ודוחה את השבת ואפשר לומר דמה דקאמר לאגמורי דהיינו אפי' אי מיירי הכא בלימוד שלומ' לעצמו מ"מ הא מצינו במתני' דאבות הלומד ע"מ ללמוד וללמד מספיקין

בידו ללמו' וללמ' הרי דיש חילוק בין לומד לעצמו ג"כ בין אם כוונתו בשביל עצמו לבד ובין אם כוונתו בלימודו ע"מ ללמ' לאחרי' א"כ י"ל דהא דקאמ' לאגמורי היינו שלומד ע"מ לאגמורי דבזה מביא את הרבים לידי מעשה נמצא דאף דהיו ת"ת דיחיד מ"מ תכלית כוונתו להביא את הרבים לידי מעשה ובזה אתי שפיר הלשון לאגמורי ולא קאמר הא מיגמר הא איגמורי ולפמ"ש קאי על כוונת הלימוד ע"מ למגמר או לאגמורי וק"ל:

בא"ד וי"מ דאדם שלא למד וכו' יש לסמוך דבריהם ממה שמצינו בפ' הקהל את העם וגו' ולמען ישמעו וילמדו וגו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו וגו' צריך להבין מה ענין ובניהם אשר לא ידעו ולמה בתחילה כתיב ושמרו לעשות ובסיפא דקרא לא קאמר ושמרו לעשות ולפי דבריה' ז"ל יש לומר דגבי האבות שכבר למדו מעשה גדול מלימוד ולכך כתיב ושמרו לעשות ומי נתלה במי כפי' רש"י ז"ל אבל בניהם אשר לא למדו אין לתלות הלימוד שלהם במעשה דהא בהם הלימוד גדול ממעשה מיהו יש לפרש בפשטות לפי פי' רש"י ז"ל דקאי על המלך שקורא לפניהם דלגבי האבות שלמדו כבר אינו אלא למיגמר דבכל עת שחוזרים ושומעים ולומדים מתחזק בהם היראה לשמור ובזה המעשה גדול לכך תולה במעשה אבל לגבי בניהם אשר לא ידעו הוי לגבי המלך לאגמירא ועדיף טפי ממעשה לכך אינו תולה אותו במעשה וק"ל:

ברש"י ד"ה מתחלתו משמט וכו' מיה"כ עבדי' חוזרין וכו' לכאורה משמע מדבריו דהמקשן הוי סבר דאין עבדים נפטרין אלא בסוף שנת היובל ומשני דמיה"כ נפטרים והוא תמוה דלא מצינו שום תנא דסבר דיובל משמט סוף השנה אלא דפליגי ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן ורבנן דריב"ב ס"ל דמראש השנה חל יובל. ורבנן ס"ל דמיוה"כ חל יובל. ויותר הי' נראה לפרש דהמקש' הוי סבר כרבנן דמיוה"כ חל יובל וכיון שנכנס שנת ק"ד עד יוה"כ הוי לי' למחשי' מקצת שנה ככול' דהא אין לומר דחשיב שנים שלימות דהא בחל' נתחייבו בביאתו לארץ אף דעדיין לא נשלמו ארבעים שנה לתורה דהא לא נתנה התורה עד סיון אלא ע"כ דמקצת שנה ככולה ה"נ הוי לי' למחשיב ק"ד ומשני דקסבר כריב"ב דקסבר יובל מתחלת שנה משמט. ולכאורה הי' נראה דס"ל לרש"י ז"ל דאם נפרש כן אכתי לא משני דהא שנת התורה מתחילין מחודש סיון א"כ כבר נכנס שנת י"ד מסיון עד ר"ה. אע"כ צ"ל דמתחיל למנות שנות התורה מיוה"כ שירד משה מן ההר בלוחות אחרונות והתחיל ללמוד את התורה עם ישראל א"כ לא נשלם שנת ק"ג דתורה עד יוה"כ א"כ א"א לפרש קושי' המקשה הכי:

אך לענ"ד נראה דמזה אין הכרח דנהי דהתחילו שנת התורה מיוה"כ מ"מ כשיגיע ר"ה של שנה שני' כבר נשלם השנה נמצא דנשלם ק"ג דתורה בר"ה של ק"ד דהא אמרינן בר"ה דף יו"ד דיותר חשבינין מקצת שנה ככול' בתחילת המנין מבסוף המנין כדקאמר שם מה נדה שאין תחילת היום עול' לה בסופ' וכו' אם כן כיון דמנה הכא לחל' מקצת שנה ככולו בסוף המנין כ"ש דראוי לחשוב מקצת שנה ככול' בתחילת המנין אם כן שפיר י"ל דהמקש' הוי סבר דיובל אינו מתחיל אלא מיה"כ וכבר מר"ה עייל שנת ק"ד ומשני דסבירא לי' כריב"ב דבר"ה חייל יובל הוי מכווין ק"ג שני' ומהאי טעמא גופה נרא' דאין לחשוב מנין התור' מחודש סיון דאם כן נימא דבר"ה שאח"כ מתחיל שנה שני' דאם כן יהי' שמיטה ס"ב לתור' ודוחק לומר דשבע שכיבשו נשלמו קודם ר"ה של שנת ט"ו משבאו לארץ ונחשב באותו סוף שנה למנין שמיט' לעשות שמיט' בשנת כ' דכיון דכתיב שש שנים תזרע שדך וגו' וכתב הרמב"ם ז"ל דמזה יליף דאינו אלא לאחר שחיללו שזרע כל אחד שדהו המיוחד לו אם כן אין סברא לומר כלל ליחשוב יום בסוף שנה כשנה ע"כ נרא' דגם רש"י ז"ל פי' כן כמ"ש אלא דכיון דהוי ס"ד דמקש' דחשיב שנת ק"ד דהוי סבר דמיום הכיפורים חל היובל משום דכתיב ביוה"כ תעבירו שופר ומשני דקסבר מתחילתו משמט ר"ל מתחילת השנ' דהיינו כריב"ב דאמר מתחילת השנ' חל היובל וע"ז פי' רש"י ז"ל דהא דכתיב ביוה"כ תעבירו שופר היינו משום דאז נפטרין לבתיהן כדאיתא בר"ה שם בד"ה לא הי' משתעבדין בעבדיהם ולא הי' נפטרין לבתיהן עד תקיעת שופר של יוה"כ ודו"ק:

שם אין תחלת דינו של אדם וכו' כבר כתבנו בפתיחת מסכת כתובת דזהו שאחז"ל במס' ר"ה דף י"ז שהש"י מעביר ראשון ראשון ואי איכא רוב עוונות מחשיב בהדייהו והענין היא כי הב"ד של מעלה אינן יכולין לדון על ביטול תורה מפני שהתורה מתקיימת במחשב כענין שנאמר והגית בה יומם וליל' שהוא ל' מחשב' כדכתי' והגיון לבי לפניך וכתי' והגות והגות לבי תבונות והם אינם יודעי' המחשב' לכן הקב"ה מעביר אותו עון שהוא תחילת דינו כדקאמר הכא אבל אחר שנמצא בו רוב עוונות נודע הדבר שלא עסק בתור' אפי' במחשב' כי התור' מגינה ומצלת מן החטא ע"ש באריכות וי"ל עוד מפני שהעוסק בתור' מדקדק מאוד במעשיו ונענש על דיקדוקי המצות וסביביו נשער' מאוד אפי' שגגה נחשב לזדון וכיון שהב"ד של מעלה לא דינהו על ביטול ד"ת ומחזיקי' אותו בלימוד ע"י הרהור כל ימיו מדקדק מאוד עמו בדקדוקי המצות להעניש אותו על כל דקדוקי מצות ע"כ טובתו הוא שמגל' השי"ת שלא למד ואין לדקדק ולהעניש אותו כל כך בעונש חמור על כל דקדוקי המצות וק"ל:

דף מא.

לא עלתה בידו וכו' יש לפרש ע"פ מ"ש בחידושי תורה בפ' הנה אנכי נותן לפניך את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע ובחרת בחיים וגו' וצריך להבין העצה זו כי מי אשר לא יבחר בחיים יותר מן המות וכ"ש מה שפירש רש"י בתהלים י"ו אתה תומך גורלי אתה הוא אשר הניחות ידי על החלק הטוב שנאמר החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים. ונראה לפרש דכבר כתבנו במתניתין שרמזו למה שאחז"ל לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר וכו' והוא בשני דרכים או ע"י התורה וק"ש או ע"י זכרון יום המות אמנם הפרש גדול בין זה לזה כי ע"י התורה וק"ש נעשה יצה"ר טוב כמ"ש לעיל מ"ש שמתם סם תם שנעשה מאותו סם בהיפוכו בא"ת ב"ש אותיות חי וזהו החיים והטוב אבל בזכרון יום המות אף שע"י זה הוא מכיר שהיצה"ר בא להחטיאו כדי להמיתו ומתרגז כנגדו מ"מ אין תועלת בזה אלא שלא ישמע ליצה"ר אבל אין בזה תוספת חיים וטובה וזהו שאמר הנה נותן לפניך שני דרכים לשבר היצה"ר הא' הוא החיים והטוב שהוא תורה וק"ש והא' הוא המות והרע שהוא זכרון יום המיתה להכיר שהיצה"ר הוא רק רע כל היום והעצה היעוצ' מאת הש"י לבחור בתורה וק"ש שבזה נעשה היצהר"ע טוב ואוכל מפירותיו בעוה"ז כמ"ש במשנת אלו דברים וכו' ות"ת כנגד כולן והיינו דאמר הכא על מתני' כל שישנו במקרא וכו' דהיינו רמז על הדברי' לנצח בהן היצה"ר ואמר ע"ז שאם ירגז על היצה"ר ביום המיתה שהוא צורר נפשו כל היום לא עלתה בידו אלא שמתרגז עליו ואינו שומע לו אבל אדם טוב שנעשה יצה"ר טוב מטעימים אותו מפרי מעשיו וטוב לו בעוה"ז ובעוה"ב וק"ל

שישי ועלזו כנף רננות. צהלי קולך לאל והרימי מענית. פרק האשה נקנית. כלילת יופי חותם תכנית. מה יפית בגדלך ומה נעמת בתבנית כל תלתלי תורת הקנאות במשנותיך נשנית. אוחילה לאל יוסיף עוד ידו שנית להופיע עלינו רב טוב צפונית. אל ה' ויאר לנו אור חדש בהוד הדרת קודש. בפרק האיש מקדש:

פרק שני האיש מקדש

בתו' ד"ה האיש מקדש וכו'. דלא שייך לשנוי' הכי וכו' יש לדקדק דלא נראה כן מדבריהם בב"מ דף ע"ט ע"ב בד"ה השתא מניקה אמרת וכו' וז"ל דלא שייך כה"ג למיתני זו ואף זו כיון דאיתא בכלל מה דאמר בסוף כמו גבי מפנין ארבע וחמש קופות דפריך חמש מפנין ארבעה מבעי' ומשני ארבע וחמש כדאמרי אינשי אבל אי לאו הכי אמרי אינשי לא שייך לשנוי זו ואף זו קתני כיון דארבע בכלל חמש אלא דמוסיף וכו' הרי דס"ל דאפי' בשני

תיבות כמו ד' וה' שייך לומר לא זו אף זו קתני ואפשר דהכ' נמי יש לתרץ כענין תירוצם שם דגם הכא בו הוא בכלל שלוחו כדאמר לעיל דף כ"ג ע"ב מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד וכו' וק"ל:

שם בגמר' מצוה בה יותר מבשלוחה וכו' הנה הר"ן והיש"ש נדחקו בטעמא דמצוה בה אף דקימ"ל דאשה אינה מצווה על פרי' ורבי' ויותר נראה דמכאן ראי' לשיטת התוס' בגיטין דף מ"א ע"ב דאף דקי"ל דאשה אינה מצווה על פרי' ורבי' מ"מ היא מצווה על עשה דשבת יצרה וכן משמע פשטא דסוגי' בב"ב דף קי"ט ע"ב גבי בנות צלפחד כמו שפי' הרשב"ם שם ובחידושי אה"ע הארכתי בזה ותו נראה דאף שאינה מצווה על פרי' ורבי' מ"מ כיון שהיא רוצה להנשא לאיש אסורה להיבעל לו בלא קידושין משום לא תהי' קדישה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' אישות א"כ הוי הקידושין מצוה כמו מצות שחיט' והפרשת תרומה ושילוח הקן דאינו מצווה על השחיטה ועל הפרשות תרומה אלא אם רצה לאכול אסור בלא שחיטה ובלא הפרשה וכן בשילוח הקן דאינו מצווה לשלוח אלא אם רוצה ליקח הבנים וכיוצא בהן רבים ואפ"ה מברכים עליהן אשר קדשנו במצותיו וממילא שייך בהן מצוה בה יותר ובשלוחה כדאיתא בנדרים דף ל"ו ע"ב גבי הפרשות תרומה מצוה דילי' הוא וניחא לי' למיעבדה ונראה דהא דאמר ללישנא קמא גבי דידי' מצוה בו יותר מבשלוחו לאו משום מצות פרי' ורבי' לחוד דלא פסיקא אם כבר קיים מצות פרי' ורבי' ותו דאי משום פרי' ורבי' לחוד אין הקידושין אלא הכשר מצוה לחוד ולא דמי כ"כ להא דר' ספרא. דהכנה דשבת מצוה מפורשת בתורה היא והכינו את אשר יביאו ולפמ"ש אתי שפיר דהקידושין גופא הם מצוה שמברכין עליהם ואפשר דהר"ן והיש"ש סברי כדעת החולקים על הרמב"ם וס"ל פלגש מותרת להדיוט בלא קידושין אך לפ"ז גם בדידי' ליכא מצוה משום פ"ו דיכול לקיים פ"ו בפלגש כמ"ש הרא"ש בריש כתובות והעיקר בזה כמ"ש בק"א סי' כ"ו דאף החולקים על הרמב"ם היינו אם נושאה בתורת פלגש אבל אם נושאה להיות להם כל דין איש ואשתו מודים דאסורי' להיבעל בלא קידושין ע"ש ודו"ק:

שם אבל בהא איסורי לית בה וכו'. נראה הא דנפקא לר' יוסף דלית בה איסורא כלל אע"ג דבקטנה איכא איסורא כדאמר לקמן ונהי דגבי דידי' איכא איסורא טפי מ"מ י"ל דלא זו אף זו קתני דאפי' בדידה איכא איסורא ונראה משום דמשמע דסיפא האשה מתקדשת קאי אירישא דנקט בו ובשלוחו ועלה קאמר דהאשה מקבלת הקידושין ממנו ומשלוחו ע"י עצמה וע"י שלוחה א"כ אי נימא דגם בדידה איכא איסורא שתתקדש ע"י שלוחה ע"כ הא דקאמר בה היינו בדיעבד כיון שהיא מקבלת ע"י שלוחו גם בה איכא איסורא

והדר קשה השתא בשלוחה בה מיבעי' וע"כ צ"ל דמצוה בה יותר מבשלוחה וממילא מוכח דבדידה ליכא איסורא דאי ס"ד דאיכא איסורא לא שייך מצוה במקום איסורא ושפיר קאמר הא איסורא ליכא מיהא לפ"ז משמע ממתני' דאשה יכולה לעשות שליח לקבל הקידושין מיד שליח בעלה דהא לפמ"ש דקאי אירישא גם בשלוחה קאי אירישא ואע"ג דבגט איכא פלוגתא דרב ור' חנינא בגיטין דף ס"ג ע"ב י"ל כיון דאמר שם טעמא דרב משום חצרה הבאה לאחר מכאן א"כ לא מיבעי' בקידושי כסף דלא בעי' נתינה מיד דבעל ליד' ואפי' היו פקדון דבעל ביד' יכול לקדש' בו א"כ לא שייך חצר' הבאה לאחר מכאן אלא אפי' בקידושי שטר הא קאמ' שם דהיכי דקדמתה איהי ושווי' שליח לא שייך טעם זה ולמאי דאמר שם דטעמא דרב משום בזיון דבעל י"ל דהכא מיירי בלא קפיד כמ"ש התוס' שם בד"ה דקדמה איהי וכו' ולפ"ז צ"ל הא דאיתא בש"ע סי' ל"ו סעיף י"ב דאין האשה עושה שליח לקבל מיד שליח בעלה היינו דוקא בסתם אבל היכא דלא קפיד הבעל יכולה לעשות שליח לקבל מיד שליח בעלה בקידושי כסף או אפי' בקידושי שטר היכא דקדמתה איהי ושווי' שליח ודו"ק:

בגמרא מסייע ליה לרב וכו' עד שתגדיל נראה דעד שתגדיל לאו דוקא דהא בסנהדרין דף ע"ו ע"ב מקשה הש"ס על רב דאמר המשיא אשה לבנו קטן וכו' מברייתא דמשיאין סמוך לפירקן ומשני דסמוך לפירקן שאני אלמא דמודה רב דמצוה להשיאה סמוך לפירקן ובזה מיושב מה שהקשה בהג"א בכתובות דף נ"ז ע"ב מההיא עובדא דאיתא ריש פרק התינוקות ר' חנינא דעשה מעש' להשיא בתו בקטנותה ולפמ"ש י"ל שהיתה סמוך לפירקן תדע דהא נישואין בודאי אסור כדאיתא בכתובות שם דאין פוסקין להשיאה כשהיא קטנה אע"כ כמו שכתבנו ובזה מתורץ קושי' התוספות בכתובות שם בד"ה בגרה יום א' וכו' וא"ת ומתניתין דקתני וכו' ולפי מ"ש אתי שפי' דבסמוך לפירקן שפיר משכח' יב"ח בימי נערות ובזה א"ש נמי מה שדקדק הריטב"א לקמן דף נ"א ע"ב בהא דקאמר לא שביק אינש וכו' אף דמיירי בבתו קטנה. ולפמ"ש אתי שפיר די"ל נמי דמיירי סמוך לפירקן ועיין מה שכתבתי בחידושי כתובות. אך אכתי לא מתיישב שפיר לישנא דמתני' דקתני כשהיא נערה אך הב"ח בא"ע סי' ל"ז כתב דהא דאמר רב אסור לקדש כשהיא קטנה היינו דוקא בלא דעתה והא דאמר רב עד שתגדיל ותאמר רוצה אני אורחא דמילתא נקט דאין רגילות שהקטנה תאמר בפלוני אני רוצה וכו' ומתרצים בזה כל הקושי' ולפ"ז צ"ל דמה שפירש"י ז"ל בכתובות שם בד"ה אבל פוסקין ודווקא בלא קידושין וכו' היינו דוקא בלא דעתה דס"ל דאי מדעתה אפי נישואין שרי כדמשמע בהאי עובדא דריש פ' התינוקת וק"ל:

שם בגמרא כשהיא נערה אין וכו' הקשו המפרשים דהא לקמן דף מ"ד מדייקינן ממתני' דנערה אין לה יד לקדש את עצמה. ונראה דלפי מה שכתבו התו' בד"ה כשהיא נערה וכו' דעיקר הדיוק מדקתני כשהיא נערה ולא קתני האיש מקדש את בתו נערה ומתורץ נמי קושי' זו ועוד נראה דהא דקתני בסיפא האב מקדש את בתו בו ובשלוחו דבו מייתרא דהא שמעינן דמצוה בו ממציעתא אלא כיון דמדייק נערה אין קטנה לא ה"א דמותר לקדש בעצמו כשהיא קטנה משום דבסתמא ניחא לה במאי דעביד אבוהון כדאשכחן בכתובות דף י"א ודוקא כשאין האב מכיר אותו ומקדש ע"י שליח איכא איסורא ואף דבאשה עצמה כשמתרצה ליכא איסורא משום דטב למיתב טן דו. מ"מ בקטנה דלא שייך זה דלא ניחא לה אלא במאי דעביד אביה עצמו או כשמכירו לכך איצטרך בו ואשמעי' דבקטנ' אפי' בו איכא איסורא אבל בהא דמדייק לקמן דנערה אין לה יד יבואר לקמן שם ע"ש וק"ל:

והנה הרא"ש בפירקין אות זי"ן נסתפק אי צריך עדים במינוי שליח קידושין כמו באשה שאמר' התקבל לי גיטי. ולכאור' קשה לי דאפי' היכא דאיכא עדים על השליחות מ"מ כיון דכתבו התוספות בגיטין דף ס"ג ע"ב במתני' דהאשה שאמרה התקבל וכו' דאפי' איכא עדים על השליחות ואיכא נמי עדים על הקבלה הו"ל חצי דבר אלא משום דשליש נאמן ע"ש וזה שייך דוקא גבי גט דהגט בידו וכן י"ל בקידושי שטר אבל גבי קידושי כסף אפי' איכא עדים על השליחות ואיכא נמי עדים בשעת קבלת הקידושין הו"ל חצי דבר ואף דקי"ל כרבנן דר"ע דאמרו דבר אפי' חצי דבר מ"מ הא כתבו התוספות בבבא קמא דף ע ע"ב בד"ה למעוטי שנים וכו' בשם רב אלפסי דדוקא בשני חזקה פליגי רבנן משום דמהני סהדותייהו לענין פירות אבל בלא"ה אפי' רבנן מודו וי"ל דגם הכח מהני סהדותייהו דעדי קבלה לענין כסף דצריך השליח להחזיר הכסף ואינו יכול לומר להד"ם ואף דעדי השליחות דידה לא מהני מידי מ"מ כיון דעדי הקבלה מהני וכו' תו לא הוי חצי דבר כדאמרינן בעדי קידושין ובעדי ביאה כיון דעדי הקידושין לא צריכין לעדי ביאה וכו'. ודו"ק:

בתו' ד"ה ושלח ושלחה וכו'. וא"ת הא איצטרך דקטנ' שוטה וכו'. לולי דבריהם הי' נראה דהא ביבמות דף קי"ג איכא פלוגתא בהא דר' ינאי יליף מונתן בידה ור' ישמעאל יליף מושלחה נראה די"ל דר' ישמעאל ור' ינאי לשיטתייהו אזלי דא"צ קרא לשליחות בגירושין דאיכא למילף מתרומה דהא לפמ"ש התוספות בבכורות דף נ"ט בד"ה אף תרומת מעשר וכו' וז"ל ומיהא נראה דלענין מחשבה לא פליגי מדפריך בר"פ האיש מקדש וכו' ומיהא לפי מאי שפירש הקונטרס דבמחשבה פליגי וכו' עיין שם הרי

דלפירוש רש"י הא דקאמר לקמן דליכא למילף מתרומה שכן ישנו במחשב' היינו לר' אליעזר בן גמלא אבל לרבנן דלית להו הקישא סבירא ליה דתרומת מעשר באמת אינו ניטל במחשבה ושפיר איכא למילף שליחו' בגירושין מתרומה דליכא למפרך שכן ניטלת במחשבה דהא תרומת מעשר אינו ניטל במחשב' וקרא דאתם גם אתם בתרומת מעשר כתיב וז"ל הספרי בפ' קרח ונחשב לכם תרומתכם וגו' ר' ישמעאל אומר אימתי נחשב לכם תרומה כשהפרשתם אותה כראוי וכו' ר"א בן גמלא אומר בא הכתוב ללמדך מה תרומה וכו' הרי דרבנן דר"א בן גמלא הוא ר' ישמעאל אם כן כיון שכתבנו דלדידי' איכא למילף מתרומה אם כן ע"כ ושלחה קמא אתא לשליח עוש' שליח וממילא דושלח בתרא דרש ר"י למשלחה ואינו חוזרת ולדידי' באמת לא קשה הא דמקשה הש"ס לא נכתוב רחמנא בתרומה ונילוף מגירושין וקדשים דאדרבא לדידי' ילפינן גירושין מתרומה וסוגי' דידן אתי' כר"א בן גמלא דליכא למילף מתרומה דאיצטרך תרי ושלחה לשליחות וממילא דגבי תרומה מייתרא שליחות כדאמר לקמן דאיכא למילף מגירושין וקדשים וצ"ל כדמשני ר' ינאי בסוגי' לקמן דאיצטרך מה אתם בני ברית והיינו דר' ינאי לשיטתו אזיל דדריש ביבמות שם למשלח' ואינה חוזרת מקרא אחרינא מונתן בידה ומתורצים שני קושי' התוספות על רש"י ז"ל הכא ובבכורות שם ונראה עוד לפי' רש"י לקמן בד"ה תרומתן תרומה וכו' דקסבר אין קנין לנכרי משמע דסבירא ליה דאם קנה טבל והפריש ממנו תרומה או קנה מעשר והפריש ממנו תרומת מעשר לאו כלום הוא אלא דוקא מקרקע דידי' תרומתו תרומה קשה הא אתם גם אתם בתרומת מעשר כתיב והיכן מצינו דנכרי איתא בתרומת מעשר בקרקע שלו דהא תרומת ויעשר בלוים כתיב וצריך לדחוקי כיון דאיתא בתרומה גדולה ה"א דהוא בר שליחות אפילו גבי תרומת מעשר ולפמ"ש אתי שפיר טפי דאמרינן בגיטין שם דר"א בן גמלא דסבירא ליה דהוקש תרומה לתרומת מעשר סבירא ליה נמי כשם שיש רשות לבעל הבית להפריש תרומה גדולה כך יש רשות לבעל הבית להפריש תרומת מעשר א"כ שפיר משכחת בנכרי תרומת מעשר מקרקע שלו אבל ר' ישמעאל דפליג עלי' ע"כ גם אתם אתא לשליחות בתרומה. וגירושין מיני' ילפינן כנ"ל ובזה נר' לענ"ד ליישב מה שתמה הרשב"א לפי המסקנא דהיכא ילפינן שליחות בתרומ' מגירושין וקדשים והוא נגד סוגי' הש"ס בב"מ דף ע"א ע"ב דקאמר שם שליחות דכל התורה כולה נמי מתרומה גמרינן לה משמע דעיקר שליחות מתרומה גמרינן ולפמ"ש אתי שפיר דלרבנן דר"א בן גמלא באמת עיקר שליחות גמרינן מתרומה וליכא למיפרך מידי ומיהא באמת אפי' לר' אליעזר בן גמלא צריך לומר דילפינן מתרומה לענין זה דאין שליחות לנכרי ועיין מ"ש בסמוך ודו"ק:

בגמרא בקידושין מנא לן וכ"ת דיליף מגירושין וכו' לכאורה צ"ל הא דלא יליף קידושין משליחות שלה בגירושין דאינו בע"כ משום די"ל דהך פירכא שכן בע"כ הוא פירכא לשניהם דמה שהיא מתגרשת בע"כ בלא דעתה דין הוא שתעשה שליח והוא כעין סברא שכתבו התוספות לקמן בד"ה נפקא לי' וכו' כיון דאי איתא לקמן מקריבין אותו בע"כ דין הוא שיעשה שליח וכו'. אבל לפמ"ש מהרש"א שם להגי' בדברי תוספות ולדעתו ז"ל איפכא מסתברא דמה שמקריבין אותו בע"כ הוא גריעותא שלא יכול לעשות שליח קשה הכא דמאי פריך בקידושין מנ"ל ולכאורה סברת המהרש"א מוכרחת דאל"כ קשה איפכא דל"ל ה' דושלחה שהיא עושה שליח ולא נילוף משליחות הבעל וע"כ צ"ל משום דשליחות הבעל ישנו בע"כ ואכתי קשה דנימא קידושין יוכיח דילפינן מויצאה והיתה וע"כ צ"ל כסברת מהרש"א דמה שהיא מתגרשת בע"כ גריעה טפי וליכא למילף מקידושין ואם כן קשה כנ"ל נילוף קידושין משליח קבלה דידה ודוחק גדול לומר דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ונראה דאתי שפיר לפמ"ש התוספות ד"ה ושלח וכו' זה ושלח בתרא אינו מיותר דאיצטרך למשלחה וחוזרת אם כן ליכא ילפותא בשליחות דידה דשליח עושה שליח וכן הוא באמת דעת קצת פוסקי' באה"ע סי' קמ"א סעיף מ"ג דאין שליח לקבלה יכול לעשות שליח אחר והיינו משום דליכא למילף משליח דידי' שעושה שליח דאיכא למיפרך שכן בע"כ ושפיר איצטרך למילף מויצאה והיתה דשליח עושה שליח בקידושין ומיהא אין מזה קושי' על דעת י"א שם דאפי' בשליח קבלת הגט שליח עוש' שליח משום די"ל דלבתר דילפינן בקידושין מויצאה והית' ממילא נמי ילפינן בדידה דשליח עושה שליח משליח קידושין דהא דאיצטרך לשליחות דידה ולא ילפינ' משליחות קידושין משום דאיכא למיפרך שכן מתגרשת אפי' בע"כ והוא גריעותא כמ"ש המהרש"א וגרע מקידושין משא"כ בשליח עושה שליח דאין יכול לגרש בע"כ ע"י שליח לקבלה שהרי היא יכולה לבטל את השליח והשליח יכול לחזור משליחותו אם כן שפיר ילפינן משליח עושה שליח בקידושין. ויותר נראה דס"ל להני פוסקים דשליח עושה שליח שני אף דהוא נגד הסברא דהא מילי דלא מימסרן לשליח היינו משום דלית להו סברות מהרש"א ז"ל וא"כ קשה דלמה א קרא לשליחות דידה נילוף מקידושין כנ"ל וע"כ צ"ל דקרא אתי' לשליח דידה שיעשה שליח דליכא למילף מקידושין משום דה"א דה"ל מילי דלא מימסרן לשליח ואין להקשות למה לי ושלח שני גבי דידי' ששליח עושה שליח נילף משליח דידה שעושה שליח זה אינו דאי לאו קרא יתירא הוי מוקמינן קרא במסתבר טפי דה"א דושלחה קמא למשלחה ואינה חוזרת ושליח בתרא לשליח עושה

שליח דידי' לכך איצטרך קרא דאפילו שליח דידה אף דהוי ליה מילי אפילו הכי עושה שליח ודו"ק:

דף מא:

גמרא פיחת עשרה או הוסיף עשרה וכו'. הא דאסיק סיפא דמתני' י"ל משום דהוי מצי למימר דעיקר הפרשת תרומה היינו ע"י בעל הבית עצמו דהא ניטלת במחשבה ומיירי שהוא חושב שמה שיפרי' השליח יהי' תרומה כמו שאמרו במקום אחר עישור שאני עתיד למוד וכו' ה"נ הוא מחשב שמה שיפריש השליח יהי' תרומה אם כן עיקר קריאת שם התרומה הוא ע"י עצמו והשליח אינו עושה רק הפרשה בעלמא וקמ"ל מתני' דהשליח מן הסתם תורם בבינונית דמסתמא דעת בעה"ב כן אלא דאם נאמר כן דאין השליח שייך בקריאת שם תרומ' א"כ בפיחת עשר' למה יהי' תרומתו תרומה כיון דדעת בעה"ב הי' בפחות הוי לי' תרומה וטבל מעורבין זה בזה כדין המרבה במעשרות ועל כרחך צ"ל דקריאת שם תרומה הוא על ידי שליח וק"ל:

תוס' ד"ה פיחת עשרה וכו'. וי"מ איפכא וכו'. נראה לי כוונתם דמסתמא נקט דרך לא זו אף זו והיינו דאם הפריש אחד מס' ודעת בעה"ב הי' אחד מחמשי' הוי טעות בשתות והדר נקט רבותא טפי שאם הפריש א' מארבעים הרי הוסיף על דעת בעה"ב חומש דבכה"ג בעלמא ביתר משתות הוי ביטול מקח דאפ"ה הוי תרומתו תרומה משום דאמר לי' להכי אמדתיך ולפירש"י צ"ל דהוי רבותא יותר בהפריש אחד מס' ה"א דלא קיים שליחותו כדאיתא בכה"ג בכתובות דף צ"ח וק"ל ועיין בר"ש פ"ד דתרומות שהקשה ממשנה זו על סוגיא דפ' אלמנה ניזונית ע"ש מה שתי' מ"מ רבותא הוא וק"ל:

בגמרא אתם גם אתם לרבות וכו'. לכאורה קשה אכתי שליח עושה שליח מנא לן בקדשים ותרומה ודוחק לומר דבהך מתני' דחבורה שאבד פסחה וכן מתני' דפ' האשה הרי שאמר לו רבו ושכח וכו' וכן מתני' דגיטין השולח חטאתו וכו' צריך שישחטו בעצמם וצ"ל דגבי קדשים כיון דאמר רחמנא ושחטו דשלוחו של אדם כמותו משמע דלגמרי הוא כמותו כאילו הוא שוחט בעצמו וה"ה לענין שליח עושה שליח דכיון דהוי כמותו יכול לעשות נמי שליח כמותו וממילא ילפינן תרומה אגירושין וקדשים וק"ל:

בגמרא והא דתנן חבורה שאבד פסחה וכו' הקשה בתשובת פנים מאירות דלפי מה דמשמע הכא דשחיטת קדשים הוא מטעם שליחות קשה דהא קיי"ל מקבלין קרבנות מן הנכרי אף על גב דאין שליחות לנכרי. והנה לפי מה שיבואר לקמן בס"ד דוקא בשחיטות הפסח דכתיב ביה ושחטו אותו מוכח דבעינן שליחות אבל בשאר שחיטות קדשים י"ל דלא בעינן שליחות אין מקום לקושי' זו וכ"כ בספ"י. אך אכתי קשה לר"א

דס"ל בגיטין דף כ"ג ע"ב דאין שליחות לעבד דדרש מה אתם ישראל אף שלוחכם ישראל אם כן קשה ממתני' דהאומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח וכו' שהביאו התוספות לקמן ד"ה ודילמא כיון דבשחיטת הפסח וודאי בעינן שליחות והאיך עושה שליח לעבדו לשחוט את הפסח ואין לומר שאומר לעבדו בתחילה שיעשה לישראל שליח לשחוט וכמו שכתבו הפוסקים באה"ע סי' קמ"א שיכול למנות שליח אפי' ע"י נכרי' מ"מ ק' הא אמרינן בב"מ ד' ע"ב ע"ב דלעשות את הנכרי שליח או שיעשה הנכרי שליח כולו אתי' מקרא דאתם דומי' דגם אתם א"כ אי נימא דמה אתם ישראל למעט עבד אין העבד יכול לעשות שליח לישראל אם כן קשה במתני' דשכח מה אמר לו רבו וכו' אם גדי אומר לו רבו גדי שלו וכו' קשה מי ישחוט אותם דאם ישחוט הישראל שיצוותו רבו למנותו שליח לשחוט אם כן אותו הפסח שהוא של העבד נשחט בלא שליחות דהא העבד אינו יכול לעשות שליח לאחר ואם ישחוט העבד הרי פסח של רבו נשחט בלא שליחות דאין העבד נעשה שליח ואין לומר דעבדו שאני דיד עבד כיד רבו דמי ז"א דהא כתבו תוספות בד"ה ודלמא וכו' דכל קושי' הש"ס מהך מתני' ועיין מש"ש בזה ולכאורה היה נראה בזה דאף דממעטינן מאתם בני ברית היינו דוקא היכא דלית ליה שותפות בגווי' אבל היכא דאית ליה שותפות יכול להיות שליח לנכרי ואם כן י"ל דזה העבד ממנה אותו ישראל שציוותו רבו לשחוט על פסח של עצמו והא דלא נקיט בפירו' במתני' משום דבל"ז אין שוחטין את הפסח על היחיד אם כן מסתמא ממנה העבד עוד אחר עמו ואם כן שפיר הוא יכול לשחוט גם פסח של העבד כיון דאית ליה שותפות בו. אך זהו דוחק דלא מצינו בשום מקום שיהיה לנכרי שליחות אפי' בשותפות ועוד דהא ע"כ מתני' מיירי שם שאין מצויין לו אחרים דאל"ה למה ליה להקנות להעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו יותר הוי ליה להקנות לאנשים אחרי' ויתנה עמהם אם טלה אמר לו רבו יהא טלה לרבו וגדי של אחרים אע"כ מיירי שאין אחרים שרצונם בזה מצויין אצלו להתנות עמהם וסבירא ליה דשוחטין את פסח על היחיד והעיקר נראה לענ"ד כיון דאמרינן דא"א למילף שליחות מקדשים כיון דרוב מעשיהם על ידי שליח אם כן כיון דהא דאין שליחות לנכרי ילפינן מאתם גם אתם דכתיב גבי תרומ' י"ל דקדשים שאני כיון דרוב מעשיהם ע"י שליח איתא אפי' בנכרי וכן בעבד לר"א וקצת יש להביא ראי' לזה דהא עיקר שליחות ילפינן בקדשים מושחטו אותו וזה נאמר קודם מתן תורה בפסח מצרים ואף דהי' להם דין בני נח לדעת כמה גדולי' מיהא לפמ"ש המ"א סי' תמ"ח די"ל דעכו"ם לעכו"ם עושה שליח ליכא הוכחה מקודם מתן תורה מיהא אפי' לתי' זה אכתי קשה בקידושי נכרים דנהי דנימא בקדשים בני שליחות נינהו מ"מ קשה קושי' הש"ס דלעיל דף כ"ג ע"ב מי איכא מידי דאנן

לא מצינו למיעבד וכו' וכיון דבשחיטת הנכרי פסולה האיך מצי למיעבד שליח במידי דהוא לא מצי עביד מיהו י"ל כמ"ש התו' לעיל בד"ה אמר ר' הונא וכו' דאף אי נימא דשלוחי דידן נינהו מ"מ הם שלוחי דרחמנא ג"כ וכן אפשר לומר נמי בקדשי' של נכרים ובזה יש להבין הא דבעי רב אשי למימר בב"מ דף ע"א דיש שליחות לנכרי היינו משום דהוי בעי למילף מקדשים ואפ"ה קאמר דר' אשי בדותא הי' משום דלא מיבעי' למאי שכתבנו לעיל דסוגי' דהתם אזלא אליבא דרבנן דר"א בן גמלא דילפינן שליחות דכל התורה לתרומה דוודאי לא עדיף מתרומה אלא אפי' למאן דיליף מגירושין ומקדשים מ"מ כיון דמצינו בתרומה דאין לנכרי שליחות יותר איכא למילף שליחות דכל התורה כולה מתרומה דאין לנכרי שליחות מדנילוף מקדשים שרוב מעשיהם ע"י שליח ודו"ק: **שם** מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו וכו'. לכאורה קשה דהא מדקאמר והלא אין שוחט אלא אחד משמע דס"ל כר"א בר' שמעון בחולין דף כ"ט ע"א תזבחוהו שלא יהא שנים שוחטין א"כ קשה דהוי לי' להוכיח מכל שחיטת הפסח כיון דאין שוחטין את הפסח על היחיד ואין שנים שוחטין וע"כ דא' שוחט בשליחותו של חבירו ואפי' אי נימא דס"ל לר' יאשי' דשוחטין את הפסח על היחיד מקרא דאיש לפי אכלו כדמשמע מסוגי' לקמן אכתי מוכח שליחות בקדשים מדאיצטרך קרא דשוחטין את הפסח על היחיד ותו דמקרא מפורש הוא ואם ימעט הבית וגו' ולקח הוא ושכנו וגו' כיון דאינו שוחט אלא אחד ממילא נשמע שליחות וכעין זה הקשה בספ"י ולכאורה היה נראה לתרץ בזה קושי' התוס' לקמן דף מ"ב ע"א בד"ה ודלמא וכו' וא"ת ואמאי לא דחי וכו' דר' יהושע בן קרחה בא להוכיח מקרא יתירה דושחטו אותו דיש שליחות אפי' בלא שותפות משום דבשותפות לא צריך קרא כנ"ל והא דמקשה הש"ס לקמן ודילמא שאני התם דאית לי' שותפות היינו דוקא לר' יונתן דלדידי' לא מייתרא קרא דושחטו דיליף מיני' שכל ישראל יוצאים בפסח אחד אך נראה שיטת התוס' דס"ל דהא דילפינן שליחות משחיטת הפסח היינו דכיון דאמרה התורה ושחטו אותו כל קהל וגו' הרי הטילה התורה מצות עשה על כל ישראל שכל אחד חייב לשחוט את הפסח וכיון דאין שוחט אלא אחד נשמע שליחות בקדשים הא לאו הכי ה"א דשחיטה לא בעי שליחות כלל כמו שאר עבודת הנעשים ע"י כהנים דאמרינן לעיל ד' כ"ד ע"ב דע"כ שלוחי דרחמנא נינהו א"כ ה"א דגם בשחיטה לא בעי שליחות כלל ובזה נכון הא דלא מייתי ראי' משחיטות קרבנות של מחוסר כפרה כגון זב ומצורע דדוחק לומר ששחטו בסכין ארוכה וכ"ש למ"ד דצפון העזרה אינו קרוי' צפון דא"א לשחוט בסכין ארוכה של כ"ב אמות בצפון המזבח אע"כ דהוי אמרינן ששחיטה זו א"צ שליחות וכבר כתבנו דבזה מתורץ קושי'

פנים מאירות כנ"ל. ועיין מ"ש לקמן בזה ולפ"ז שפיר הקשו תוס' דה"מ להקשות לריב"ק דקרא מיירי ביש לו שותפות והא דאיצטרך קרא דושחטו וגו' היינו משום דאל"ה ה"א דאין צריך שליחות בשחיטת הפסח כלל ואתי' קרא דושחטו לאשמועינן דבעי' שליחות בשחיטה ומהני השליחות משום דאית לי' שותפות. ובזה מובן לשון התוס' בתירוצם שם ר"ל דא' שוחט פסחים הרבה דמשמע מסברא כתבו כן הא זה עיקר ילפותא דריב"ק ואינו מוכח מקר' דושחטו דדלמא מכל בני חבורה שחט אחד. ולפמ"ש דקושייתם היינו דעיקר קרא דמייתי ריב"ק לאשמועינן דבעינן שליחות בשחיטה וע"ז תירצו שפיר דמסבר' ידעינן דמסתמא שוחט אחד שחט פסחים הרבה וממילא נשמע דמהני שליחות אפילו בלא שותפות ולפ"ז צ"ל הא דקאמר לעיל הא דתנן חבורה שאבד פסחה וכו' ומאי קושי' דלמא באמת שחיטה לא בעי שליחות כיון דאכתי לא ידע מקרא דושחטו אותו היינו משום דבאותו מתני' עצמו תנן אם אמר להם אם אחרתי וכו' והיינו דממנה אותם שלוחים להפריש פסח בשבילו והוא וודאי בעי שליחות דאי אפשר להפריש פסח בלא שליחות כדאיתא בנזיר דף ל"ז ע"א אלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו והיינו משום דפשיטא דאין אדם יכול להקדי' בשביל חבירו וא"כ כיון דהם יפרישו עליו פסח ע"כ מוכח שליחות בקדשים ודוק:

שם בתו' ד"ה נפקא לי' מדריב"ק וכו'. וא"ת אמאי לא יליף מפרו של אהרן כו' לולי דבריהם ז"ל הי' נראה לפמ"ש דהוכחת ריב"ק משחיטת הפסח כנ"ל היינו דמצוה על הבעלים לשחוט בעצמם או ע"י שלוחם א"כ ליכא למילף מפרו של אהרן דאי לאו דכ' ושחט את פר החטאת ה"א דאחר יכול לשחוט ולאו משום שליחות דידי' דלא בעינן שליחות דבעלים אלא משום שליחות דרחמנא ונראה דס"ל לתוס' דילפינן משחיטת הפסח לכל הקדשים דשחיטה דידהו מצוה על הבעלים בעצמם אלא שיכולין לעשות שליח לשחיטה כמו בפסח והיינו דקשיא להו אהא דיליף ריב"ק מסברא וכי כל הקהל שוחטין דהיינו כמו שכתבו התוס' לקמן דמסתמא א' שוחט פסחי' הרבה יותר הו"ל למילף משחיטת פרו של אהרן דכיון דנשמע מקרא דושחטו דמצות השחיטה על הבעלים ומיני' ילפינן לכל הקדשים א"כ מוכח מפרו של אהרן שלוחו של אדם כמותו ובזה מיושב מה שדקדקו המפרשים על זה שסמכו דבריהם על התרצן ולא על המקשן ולפמ"ש אתי שפיר דהמקשה הוי סבר דלא בעינן שליחות בשחיטה כלל והא דמקשה ממתניתין דאבד פסחה כבר כתבנו דלאו משחיטה מקשה אלא האיך יכולים להפריש בשביל החבורה הא בהפרשה בוודאי בעינן שליחות דאין אדם יכול להקדיש בהמה

ולמנות חבירו עליו לפסח אם לא מטעם שליחות אבל מצות השחיטה היא לכל מי שישחוט ולפי מאי דמשני דבעינן שליחות בשחיטה שפיר הקשו כנ"ל ודו"ק:

מיהא לולי דבריהם ז"ל הי' נראה דליכא למילף משחיטת פרו של אהרן דהא אמרינן ביבמות דף ל"ג ע"ב דכהן אחר ששחט פרו של כה"ג חייב משום שבת ומשום זרות והיינו דלגבי פר זה נחשבו כהנים אחרים כזרים ואי לאו האי קרא דאשר לו נהי דהוי ידעינן דהקרבן פסול כיון שנעשה בלא שליחות הבעלים. מ"מ ה"א דהוי כשאר כהן ששחט בפסול דהקרבן פסול אבל לאו דזרות שיהא נחשב כזר ששחט מנא לן. ונראה דע"כ צ"ל כן דהא הקשה המהרש"א דה"א דנילוף במ"מ מפרו של אהרן ותירץ דא"כ לא איצטרך קרא וכו' ע"ש. ואכתי קשה דלפי האמת מנא לן שליחות בכל הקדשים מאי חזית למילף מפסח נילף מפרו של אהרן ולפמ"ש אתי שפיר כיון דשוויה רחמנא כזר לא הוי בר שליחות כלל לשחיטה זו ודמי להא דאמר לקמן גבי נכרי לפי שאינו בתורת גיטין וכו':

עוד נראה דיש ליישב קושיא זו דליכא למילף במ"מ מפרו של אהרן משום דאמרינן ביבמות שם דכהן אחר ששחט חייב משום יה' וא"כ י"ל דלא שייך בזה שליחות דאין בזה שליחות דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך וכמ"ש תוספות בשבת דף וי"ו גבי עשה דהשלמה ומ"ש התוספות שם דמצוה דרבים שאני לא שייך בפרו של אהרן דהוי קרבן יחיד כדאיתא ביומא דף ז' ודף נ' ולא דמי למילה שיכול למול אחר אפילו בשבת שאני התם דמצוה על כל אדם אלא שהאב מצווה יותר אבל בשחיטת פרו של אהרן דלאחרים ליכא מצוה כלל כיון דאית ביה חילול שבת ממילא אין שליח לד"ע ואינו יכול לעשות שליח ובזה יש להבין לשון המכילתא וז"ל ושחטו אותו וכי כולם שוחטין וגו' לעשות שלוחו של אדם כמותו ושחטו אותו בין בחול בין בשבת וכו' או אינו וכו' ת"ל ויעשו במועדו אפי' בשבת דברי רבי יאשי' אמר לו רבי נתן עדיין לא שמענו וכו' דלפמ"ש דמהאי קרא דושחטו אותו נפקא דעיקר מצות שחיטה על הבעלים ויכול לעשות שליח היינו דקמ"ל דאפי' בשבת יכול לעשות שליח ואפשר הטעם בזה דפסח הוי מצוה דרבים. ולפי מאי דאיתא בפסחים דף ע"ח ע"ב הגירסא ר' נתן אומר מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד היינו דאמר רבי נתן לשיטתיה עדיין לא שמענו דכיון שיש לו חלק בו יכול לשחוט בשבת בשביל עצמו ועיין בחידושי תורה שכתבנו לפרש המכילתא באופן אחר. ודוק:

בא"ד וי"ל וכו' אותו אפי' בע"כ. ועיין מ"ש מהרש"א ולפ"ז צ"ל הא דקאמר הש"ס וכ"ת דנילוף מהנך וכו' היינו דנילוף מגירושין דידה דהוי נמי בע"כ ואפ"ה מצי שווי' שליח

ולפ"ז צ"ל נמי דגם תרומה מחשב בע"כ משום דאם רצה לאכול טבל כופין אותו שלא יאכל עד שיפרוש דאין לומר דיליף מגירושין דידה ומתרומה במה הצד דליכא למיפרך מה לגירושין שכן חול תרומה יוכיח מה לתרומה שכן אינה בע"כ גירושין דידה תוכיח דא"כ מאי קאמר שכן ישנו חול אצל קדשי' דאכתי איפא למילף משאר קדשי חובה דילפינן מפרו של אהרן וגירושין דידה אע"כ דלא שייך בזה למילף במה הצד דאיכא למימר דבמידי דקדש אין שליחות אלא לדבר שכופין אותו ולא דמי לשאר פירכות דילפינן במה הצד משום דשאר פירכות אינן אלא מצד המעלה שיש בהן אבל הך פירכא דבע"כ הוא דבר הגורם לשליחות וצ"ל דבתרומה נמי כופין אותו ושפיר קאמר וכו' נילף מהנך וכן אין להקשות דא"כ למה לי קרא בגירושין דידה נילף מגירושין דידי' ותרומה במה הצד דאין לומר מה לגירושין שכן בע"כ הא תרומה בע"כ דמשלח כמו גירושין דידה ז"א דכבר כתבנו דבכה"ג לא שייך למילף במה הצד דאיכא למימר דמידי דליתא במחשבה אין שליחות במקום שכופין אותו ועמ"ש לעיל בזה די"ל דאיצטרך לשליח עושה שליח ודו"ק:

שם בגמרא אתם ולא שותפין וכו'. לכאורה יש לדקדק דל"ל קרא ע"ז הא בודאי שותפות גרע משליחות דהא בקדשים ותרומה דמרבינן שליחות אפ"ה אינו מועיל בשותפות ואמרינן דאתם ממעט שותפין וגם לרבות השליח א"כ כיון דבעינן ריבוי לשליחות בקדשי' מהיכי תיתי נימא דשותפות מועיל בתרומה דלא ילפינן אלא מקדשים. ונראה דאתי שפיר לפי מה שיבואר לקמן דה"א דשה לבית אבות דאורייתא וכיון דליכא למימר דהוא מטעם שליחות כיון דקיי"ל דקטן אין לו שליחות כמו שיבואר לקמן וליכא למימר נמי דמפרשי עליהם אפי' שלא מדעתם כדאי' בנדרים דף ל"ז דאלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו שלא מדעתו וה"א דהוא מטעם שותפות דידהו ולקמן יבואר היטב בס"ד ודו"ק:

דף מב.

בתו' ד"ה ודלמא והקשה המהרש"א ז"ל דה"ל להש"ס להביא לעיל מתני' דגדי וטלה דמוכח מיני' דיש שליחות בקדשים אפי' בלא שותפות ולענ"ד נר' דאתי שפיר דאין הוכחה לעיל ממשנה זו באין לו שותפות דכבר כתבנו לעיל דהא דמקשה ממתני' דחבורה שאבד פסחה אין הקושי' מן השחיטה דהמ"ל דשחיטה לא בעי שליחות ועיקר הקושי' הוא מהפרש' דודאי בעינן בי' שליחות כנ"ל ומהפרשת הפסח דהכא ליכא להוכיח בלא שותפות דאיכא למימר שהעבד אומר בתחילה שאותו שאמר לו רבו יהא קדוש לפסח כמו שאמר לו רבו שימנה הוא א"ע ג"כ על אותו פסח של רבו וכיון שיש

לו שותפות בו שפיר חייל קדושתו וכיון דקיי"ל נמנין ומושכין את ידיהם עד שישחטו כדאיתא בפסחים דף פ"ט ע"א יכול העבד לומר אח"כ אם גדי אמר לי רבי יהא ידי ממושכת מן הגדי וממנה א"ע על הטלה ואם טלה אמר לי רבי יהא ידי ממושכת מן הטלה וממנה א"ע על הגדי נמצא בשעת ההקדש שפיר חייל ההקדש כיון שהי' באותו שעה שותף ובשביל שמשך א"ע לא נפק' קדושתו אבל לבתר דמייתי קרא דר' יונתן דבעינן שליחות בשחיטה מדכתיב ושחטו וגו' אלא דמקשה דלמא דוקא היכא דאית ליה שותפות מ"מ כבד שמענו דבעינן שליחות בשחיט' דהא כתיב ושחטו א"כ שפיר מוכח ממתני' דגדי וטלה דמהני שליחות בשחיטה אפי' בלא שותפות דל"ל בשחיטה נמי כנ"ל דשוחט בתחילה הגדי בשותפות עם רבו ואח"כ מושך א"ע ממנו דהא אין מושכין את ידיהן אלא עד שישחוט ואפי' לר"ש דס"ל מושכין עד שיזרוק מ"מ א"א לומר שמושך א"ע מן הגדי ושוחט את הטלה בשותפות דח"כ שוב אינו יכול למנות א"ע על הגדי דלמנות מודה ר' שמעון דאין נימנין אלא עד שישחוט כדאיתא שם בגמרא וא"כ איך יכול לומר גדי שלי ותו דכבר נפסל הגדי כיון שהי' שעה אחד אחר שחיטה בלא בעלים ותו דהא ע"כ הך מתני' לא אתי' כר"ש דהא כתב רש"י ז"ל דהא דהוצרך מתני' לטורח זה ואינו מתנה בשלמים משום דאתי' למעט באכילת קדשי' ע"ש ואי ס"ד דאתי' כר"ש הא ר"ש ס"ל דמותר למעט באכילת קדשים ובזה מובן סמיכות דבריהם שהקשו אח"ז וא"ת אמאי לא דחי וכו' משום דכבר כתבנו לעיל דהמ"ל דלריב"ק מיותר קרא דושחטו אותו דא"א לומר בשותפות דע"ז אין צריך קרא כנ"ל אבל לאחר שכ דהא דשליחות בלא שותפות מהני נפקא ממתני' דגדי וטלה. ע"כ צ"ל דהא דלא מייתי לעיל הך מתני' דגדי וטלה משום דה"א דשחיטה א"צ שליחות וע"ז הקשו אם כן הו"ל להקשות לעיל דמקרא דושחטו אותו לא נפקא שליחות בלא שותפות דהא צריך קרא דושחטו דשחיטה בעי שליחות כמ"ש לעיל ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה איש זוכה וכו' הא קי"ל וכו'. לכאורה אינו מובן דלמא הא דקי"ל אין יד לקטן מהכא נפקא וכן כתבו התוספות בעצמם בפסחים דף צ"א ע"ב בד"ה איש זוכה וכו' מהכא קי"ל דאין לו שליחות וכו' ע"ש דמשמע דמסקנת דבריהם כן הוא ונראה דדבריהם הכא ע"פ מ"ש התוספות בגיטין דף ס"ד ע"ב שאני שתופי מבואות וכו' דנפקא מאתם גם אתם מה אתם גדולים אף שלוחכם גדולים וכן כתב הראב"ד ז"ל בהל' גירושין פ"ודין ט' ע"ש. אך אכתי קשה דמאי קשי' להו הכא נהי דקי"ל דאין היקש למחצה מ"מ הא אמרינן לעיל בתחילה דאג"א לרבות שליחות בתרומה אלא משום דמקשה דנילף שליחות מקדשים וגירושין אייתר קרא להיקשא מה אתם וכו' אם כן שפיר מקשה הכא

מנ"ל שליחות בקדשים בלא שותפות דלמא קרא דאג"א אתא לשליחו' בתרומה היכא דל"ל שותפות אף דבקדשים לא מהני וכיון דלא מייתר להקישא שפיר איצטרך קרא דאיש זוכה ואין קטן זוכה למעט קטן משליחות אפי' היכא דאית ליה שותפות ואפי' לפי מאי דמשני דנפקא שליחות בקדשים היכא דל"ל שותפות מייתורא דקרא דאיש לפי אכלו מ"מ אי לאו דמייתר קרא הוי מוקמינן באיש זוכה ואין קטן זוכה לחוד ולא הוי ידעינן שליחות בקדשים היכא דל"ל שותפות ונראה דקושיתם הכא אליבא דר"י ב"ק דנפקא לי' שליחות מושחטו אותו אפי' היכא דל"ל שותפות כמ"ש התו' לעיל ע"כ קרא דאיש לבית אבות וגו' היינו לאיש זוכה ואין קטן זוכה וכיון דלדידי' ע"כ אג"א להקישא א"כ ממילא ילפינן מה אתם גדולים וכו' דאין היקש למחצה ושפיר הקשה דל"ל קרא ובזה נראה לע"ד ליישב דאין דבריהם סותרים מ"ש בפסחים שם דמהכא נפקא דאין שליחות לקטן משום דכל הסוגי' שם אזלי אליבא דר"ש ולר"ש משמע דמהכא נפקא והיינו דלא משני לעיל אהא דמקשה ולר"ש דפטר דתנן תרומת נכרי וכו' אג"א ל"ל וכו' דאיצטרך הקישא מה אתם גדולים וכו' היינו משום דנפקא מקרא דאיש זוכה ואין קטן זוכה וממילא דר"ש לית ליה האי הקישא כמשמעות הסוגי' דלעיל ואין להקשות דמאי מקשה בפסחים לר"ש דיליף מאיש למעט אשה דהא מיבעי' קרא לכדר' יצחק הא י"ל דילפינן מאג"א מה אתם גדולים וכו' דהא סבירא ליה כריב"ק כמ"ש התוספות שם בפסחי' ז"א דכמו שתירצו התוספות הכא אליבא דריב"ק דאף אי דרשינן הקישא דאין שליחות לקטן אפ"ה צריך קרא דאיש זוכה משום דה"א כיון דשייך לגווייהו דשלב"א דאורייתא ה"נ צריך קרא לר"ש. ועיין בסמוך ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלגבי פסח איצטרך דכתיב שה לבית אפי' קטן וכו'. לכאורה קשה דהא מסקינן בנדרים דף ל"ז דשה לבית אבות לאו דאורייתא דפריך אלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים ומשני שה לבית אבות לאו דאורייתא וצ"ל כמ"ש התוספות בגיטין שם דהא גופא קמ"ל קרא דשה לבית אבות לאו דאורייתא ונראה לענ"ד לפרש דבריהם והיינו כיון דכתיב איש זוכה ולא קטן זוכה גבי פסח וילפינן מזה דאינו זוכה לאחרים משום דאינו נעשה שליח וקי"ל דמי שא"י להיות שליח אינו נעשה שליח לאחרים דהא בהא תלי' כדאיתא בבבא מציעא דף ע"א אם כן כי היכא דאין קטן זוכה ה"נ אין אחרים זוכין לו מדאורייתא והיינו דפריך אלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו וכו' דכיון דאינו עושה שליח ה"ל כאחרי' והאיך יפריש האב וישחוט פסח בשביל בניו הקטנים הא להפרשות ושחיטת הפסח בעינן שליחות ואין שליחות לקטן ויליף מזה דשה לבית אבות לאו דאורייתא וע"כ הה דאמר רחמנא שה

לבית אבות לגדולים ולא לקטנים אבל אי לא הוי כתיב איש זוכה ה"א דשה לבית אבות דאורייתא והיינו דאחרים זוכין לו בשחיטה כיון דשייך בגווייהו וחייב בפסח ובזה אתי שפיר טפי הא דמשני הכא למסקנא אליבא דר' יונתן דנפקא מקרא דאיש לפי אכלו וכתבו התוספות בפסחים שם בד"ה אי נימא וכו' דהוא דוחק דלא משמע בהאי קרא דאיש לפי אכלו דמיירי בזכי' ולפמ"ש י"ל דבאמת עיקר קרא דאיש לפי אכלו ולא קטן לפי אכלו א"כ תו ליכא למימר דקרא דויקחו להם איש שה וגו' אתא דאין קטן זוכה דא"כ ל"ל קרח דאיש לפי אכלו למעט קטן מאכילה מהיכא תיתי נימא דקטן חייב באכילה ואי משום דכתיב שה לבית אבות הא כיון דאינו זוכה לאחרים אחרים אינן זוכין ג"כ לו וע"כ צ"ל דקרא דויקחו הוא לשליחות בלא שותפות וממילא מייתר קרא דגם אתם להיקשא וילפינן מיני' נמי מה אתם גדולים כמו שכתבנו לעיל בדיבור זה ומעתה מובן מ"ש לעיל דאיצטרך קרא לר"ש אתם ולא השותפין משום דהוי ס"ד דשותפים מהני בתרומה דנילף מקדשים דה"א שה לבית אבות דאורייתא וכיון דליכא למימר מטעם שליחות דהא כבר כתיב איש זוכה ולא קטן זוכה ואי אפשר לומר נמי דמהני שלא מדעת דהא בעינן שליחות מושחטו וה"א דשה לבית אבות הוא מטעם שותפין והא דאיצטרך קרא על שליחות דעדיף משותפים כנ"ל היינו דאי לא הוי כתיב ושחטו לרבות שליחות הוי מוקמינן קרא דויקחו על שליחות וה"א דיש שליחות לקטן ושה לבית אבות דאורייתא ולא הוו ידעינן שותפות לחודא לכן איצטרך ושחטו על שליחות וממילא ידעינן דאיש זוכה ואין קטן זוכה מקרא דויקחו וע"כ שה לבית אבות מטעם שותפות לחודא אבל לבתר דכתיב אתם ולא השותפין דממעטינן שותפין בתרומה וה"ה לקדשים דלא שייך הכא פירכא שכן רוב מעשיהם ע"י שליח וכיון דשותפות לא מהני ע"כ מוכח דשה לבית אבות לאו דאורייתא ודו"ק היטב:

שם בגמרא והא קטנים לאו בני שליחות נינהו אלא כדאמר רבה בר רב הונא וכו' והקשה הרשב"א ז"ל והא זכי' מטעם שליחות הוא ע"ש ולפמ"ש בס' ש"מ בכתובת דף ע' דהא דזכין לקטן ומטבילין אותו על דעת ב"ד היינו דאף דזכי' מטעם שליחות ואין זכי' לקטן מן התורה מ"מ ב"ד שאני ע"ש א"כ ה"נ י"ל כן דכיון דחלוקה הי' עפ"י ב"ד שפיר מהני בקטנים אף דאין זכי' לקטן ויש לפרש עפ"ז המכילתא פ' בא ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אליהם מלמד שעשאו ב"ד וכו' ויש להבין מה הענין שהי' צריך לעשות ב"ד ולפמ"ש י"ל דס"ל שה לבית אבות דאורייתא והיינו ע"כ ע"י זכי' שאחרים זוכין לו כדאי' בנדרים אלא מעתה יפריש אדם פסח על חבירו כנ"ל וקשה לי' הא אין זכי' לקטן

מדכתי' איש זוכה ואין קטן זוכה וניחא לי' שהזכי' הי' ע"י ב"ד ולכך אמר מלמד שעשאן ב"ד וק"ל:

שם בגמרא מנין ליתומים וכו'. ת"ל נשיא א' וכו' אע"ג דלמ"ד בב"ב דף קי"ז ע"א דס"ל דלבאי הארץ נחלקו והיינו לבני עשרים כמפורש קרא מ"מ הא אמר' שם דאפי' למ"ד לבאי הארץ נחלקה דחזרה הנחלה ליוצאי מצרים נמצא שהי' כמה קטנים שחזר להם הנחלה מאבותיהם שהי' מיוצאי מצרים ואין להקשות דהא לא הי' חילוק הארץ אלא לאחר י"ד שנה ואותם קטנים שהי' בשעת ביאת הארץ כבר נתגדלו בשעת חילוק ונתרצו בחלוקה ואי משום אותן קטנים שנולדו בתוך אותן י"ד שנה הא ההתמנות איש אחד לשבט הי' בימי משה כמפורש בפ' מסעי אלה האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגומר אם כן כבר נתרצו אבותיהם על חלוקה זו שיעשו אלה האנשים ז"א דאף שנתרצו אביהם ומינוהו אותם שלוחים מ"מ אותן שמתו בתוך אותן י"ד שנה בטל השליחות כדקיי"ל בח"מ סי' קכ"א כשמת המשלח בטל השליחות ועוד דהא אמרי' בנזיר די"ב דכל מילי דלא מצי למיעב' השת' לא מצי למיעבד השליח ואי נימא דבאותו שעה שנתמנו ע"י משה לא נתקיי' החלוקה מפני הקטנים שהי' באותה שעה כמו כן לא היה יכולי' הגדולים לעשות שליח לאחר זמן שיגדילו הקטנים אלא דהא קשה לי דכיון דבאמת יליף מחלוקה שהי' בשעת ביאת הארץ אף על גב דהיה ע"י אורים ותומים כמ"ש תוספות בד"ה יתומים שבאו וכו' ע"ש אם כן ה"נ נילף מיני' כשהגדילו נמי אין יכולים למחות דהא וודאי אותן קטנים לא היה יכולים לאחות אף כשנתגדלו וכן מוכח ממה שכתבו התוס' בבכורות דף נ"ב ע"ב דאף ר' יוחנן דסבירא ליה אחין לקוחו' הן מודה בחלוקת הארץ מדקאמר בגיטין דף מ"ח לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון משמע דלמעלה מיהושע בן נון לא הוי כלקוחות משום שהיה ע"י אורים ותומים ע"ש ואי נימא דהי' יכולים למחות אלא שנתרצו אח"כ בגדלותם הדר הוי ליה כלקוחות ותו נראה דמוכח מן התורה דהא אמרינן לעיל דף ל"ז ע"ב דמתחייבי בבכורים מיד לאחר ירושה וישיבה כדכתיב וירשתה וישבתה בה ואי נימא דהקטנים היו יכולין למחות עד שיגדילו אם כן לא היה אצל כל א' אלא קנין פירות עד שיגדילו וקי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ותו קשה דאף לאחר שנגדלו לא מצי מייתי ביכורים כיון דבתוך זה הזמן עד שיגדילו היה כמה מהם שמתו והניחו בנים קטנים אם כן מעולם לא נתקיימו החלוקה דבכל פעם הי' קטנים שיכלו אח"כ למחות מיהא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף וחייב בביכורים אין מזה הוכחה ולכאורה היה אפשר לומר לפי מה דאמר בסוף פ' הניזקין שם אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף וכו' לא משכחת וכו' יש לומר דרשב"ג דאמר מה כח

ב"ד יפה לשיטתו אזיל דסבירא ליה בסוף פ' הניזקין דף מ"ז ע"ב דיש ברירה ולית ליה אחין כלקוחות אם כן י"ל דסבר קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וממילא מוכח מדלא יכולין למחות בחלוקת הארץ משום דאמרינן כח ב"ד יפה ורבנן סבירא ליה אין ברירה ואחין כלקוחות וממילא מוכח דקנין פירות כקנין הגוף דמי דאל"כ לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד ואם כן אין הוכחה דלא היה יכולין למחות דשפיר היה יכולין להביא מיד אחר ירושה וישיבה משום דעל כל פנים היה להם קנין פירות והכי סבירא ליה לשמואל בסוף ביצה דאין ברירה מיהא אפשר לומר בפשטות דאף דגמרינן דהב"ד מזדקקין לחלוק בחלוקת הארץ אף שהי' באורים ותומים מכל מקום לענין מחאה אי אפשר למילף מיני' דוודאי כח אורים ותומים יותר יפה ודו"ק:

דף מב:

בגמ' ע"ב אמר ר' נחמן האחין שחלקו כבר נתבאר בכתובות דף ק' ע"ש:

שם דברי הרב ודברי התלמיד וכו'. הנה התו' כתבו בב"מ דף י' ע"ב בד"ה אמר לישראל וכו' וי"ל דכי בעל וכו' א"נ י"ל דאף לרבא נ"מ דאי יש שליחות חנין הקידושין משמע מדבריהם דשליחות בטל לגמרי בדבר עבירה וצ"ע דמנא להו לחדש דין זה דלמא לא נאמ' אלא לענין חיוב ופטור המשלח והשליח אבל השליחות קיים וכבר כתבנו בזה באריכות בכתובות דף ל"ג ע"ב דיש לומר דנפקא להו מל' התוספתא והביאו הרמב"ם מהל' מעילה פ"ז וז"ל בד"א שהי' החתיכות מקדשי בדק הבית אבל אם הי' החתיכות בשר עולה לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור יתר על המעילה ובכל התורה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה בלבד שלא יתערב עמה איסור אחר עכ"ל ונראה דהטעם בזה משום דהשליחות בטל משום עבירה אחרת משום דאין שליח לד"ע וממילא בטל השליחות אפי' לענין מעילה אך לפמ"ש לקמן בשיטת הרמב"ם דס"ל דבמעילה הוא חידוש טפי ואע"ג דבכל התורה לא מצינו דזה נהנה וזה מתחייב אפ"ה במעילה חייב א"כ אין כ"כ ראי' מזה לשאר שליחות לד"ע שיתבטל השליחות לגמרי ותו נראה דמוכח כדברי תוס' מדפריך בסוטה דף מ"ה לימא דלא כריוה"ג ומשני כדרבא דאמר אינו חייב עד שיבעול וקשה מאי קושי' לוקי בקדשה ע"י אחר דאין שליח לדבר עבירה ואין לומר משום דאיכא איסורא דהא לרבא נמי איכא איסורא תדע דהא קאמר בבבא מציעא דהוי שליח לד"ע אלא וודאי דהשליחות בטל לגמרי ואין קידושין חלין כלל לאביי כמ"ש תוספות ואם כן למה לא יצא לצבא מיהא יש לדחות לפי מה דאמר לקמן דאף דאין שליחות לד"ע מ"מ חייב בדיני שמים אם כן י"ל כיון דחייב בדיני שמים הוא בכלל הירא מעבירות שבידו לצאת בצבא והנה הרמ"א בי"ד סי' ק"ס סי"ו כתב

בשם המרדכי שכתב בשם רש"י ז"ל יש אומרים דמותר לישראל וכו' וסברה זו ע"כ כסברת התוספות דשליחות בטל לגמרי דאל"ה אכתי הוי ליה רבית הבאה מיד לוה ליד מלוה ונהי דאינו חייב דאין שליח לד"ע מ"מ איסור' איכא אלא דסבירא ליה דוודאי בטל השליחות: והט"ז שם ס"ק י"א הקשה מ"ש ממודר הנאה מחבירו דמפורש בכמה מתני' דאסור ליתן לו ע"י שלוחו ואמאי נימא כיון דאין שליח לד"ע ונתבטל השליחו' כנ"ל מיהא נראה דעל רש"י י"ל דלק"מ דהא כתב הר"ן בנדרים דף ט"ז ע"ב דהמודר מחבירו אין המדיר עובר אלא המודר לוקה אם נהנה ואם כן אין שליח לד"ע כלל ואף על גב דאכתי איכא משום לפני עור וכו'. ז"א דהא כתבו תוספות שם דבישראל אף על גב דאיכ' משום לפני עור מ"מ כיון דלאו בר חיובא הוא לא הוי שליח לד"ע כלל ומכ"ש הכא דאין האיסור על המדיר כלל אבל על הרמב"ם ז"ל שהביא הר"ן שם דהמדיר לוקה קשה הא אין שליח לד"ע כמו שכתב הרמב"ם בעצמו גבי מעילה והיה ההכרח מזה לפרש דברי הרמב"ם כמו שכתבתי לעיל דדוקא במעילה סבירא ליה דבטל מזה השליחות ולכאורה יש להביא ראי' מכל שחרורי עבדים ששולח שטר שחרור ע"י שליח כמפורש בכמה משניות ובברייתות בגיטין ששוה לגיטי נשים ואמאי כיון דמשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבידו הוי שליח לד"ע ובטל השליחות אך יש לדחות דהתם עיקר עבירה מה שאינו עובד עמו דכתיב לעולם בהם תעבודו כמ"ש תוספות בגיטין דף ל"ח ע"א בד"ה כל המשחרר וכו' דכשאינו יכול להשתעבד בו ליכא איסורא בכתיבת גט שיחרור אם כן י"ל דאין בזה משום שליח לד"ע כי העבירה שאינו עובד בו עושה האדון בעצמו ובכתיבת הגט אין איסור והארכתי בזה בתשובה ועיין בחידושי כתובת דף ל"ג בסוגי' שם וכי זה חוטא וזה מתחייב וע' מה שכ' לקמן דף נ"א:

שם בגמרא משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובים וכו' הנה בח"מ סי' רצ"ב כתב הש"ך ס"ק ד' בשם אביו ליישב דברי הסמ"ע שכתב שם דהא דריבתה התורה בשליחות יד דיש שליח לד"ע והנפקד חייב היינו דוקא כשאין השליח בר חיובא או שאין לו לשלם אבל אם יש לשליח לשלם חייב השליח לשלם ע"ש ולענ"ד קשה טובא דא"כ מאי קאמר הכא דהוי מעילה ושליחות יד ב' כתובי' דהא גבי מעילה בשניהם שוגגים חייב המשלח ואי ס"ד דבשליחות יד אין המשלח חייב אלא אם אין לשליח לשלם א"כ הא לא דמי למעילה ותו דמנא לן דבמעילה עצמו כששניהם שוגגים יתחייב בעל הבית ולא אמרינן דלא ריבתה במעילה שליחות אלא היכא דאין השליח חייב ותו דמשמע לקמן דלשמאי הזקן דס"ל ב' כתובים הבאים כא' מלמדין ס"ל באומר לחבירו צא והרוג דשליח פטור והמשלח חייב והיינו משום דיליף ממעילה ונראה ליישב דבריו דנהי דלמ"ד

שני כתובים הבאים כא' מלמדין ילפינן ממעילה דאפילו היכא דשליח בר חיובא פטור השליח וחייב המשלח היינו משום דילפינן במעילה בג"ש מתרומה דבכל ענין המשלח עיקר ושלוחו כמותו כמו שיבואר לקמן ושפיר יליף שמאי באומר לחבירו צא והרוג וכו' אבל למ"ד דס"ל שני כתובי' הבאים כא' אין מלמדין ונמצא דבהני שפרטה התורה הוא חידוש יש לנו לומר דכל מה דאפשר למעט בחידוש עדיף טפי דנהי דבמעיל' כיון דיליף מתרומה הוי שליח לכל ענין אפי' היכא דאפשר לחייב השליח מ"מ גבי שליחות יד כיון דאיכא לאוקמי קרא במקום דאי אפשר לחייב את השליח מוקמינן בהכי ואין להקשות הא גבי טביחה סתמו הרמב"ם והטור דהמשלח חייב ולא חלקו להיכא דיש לשליח לשל' חייב השליח דהתם שאני דהא מתני' מפורש' בב"ק דף ס"ב ע"ב אין הגנב אחר הגנב ולא הטובח ומוכר אחר הגנב משלם תשלומי דו"ה א"כ אין מקום לחייב את השליח ולפ"ז י"ל דסוגי' בא בתחילה לשנויי מתני' דפיקח חייב משום דהוי מעילה ושליחות יד שני כתובי' דעכ"פ הפיקח חייב דליכא למילף ממעילה מדאיצטריך גבי שליחות יד אבל אליבא דאמת דאיכא שני כתובי' בשליחות יד ובטביחה היכא דשליח פטור ממילא בכל התורה אפי' היכא דשליח פטור לא מחייב המשלח ולפ"ז אתי שפיר טפי דהשקלי' וטרי' אליבא דמ"ד ב' כתובי' מלמדין נ"מ נמי אליבא דב"ה אף דלדידי' הוי ג' כתובים ולפמ"ש דבמעילה איכא חידוש טפי אפי' במקום שיש לחייב השליח אכתי איכא למילף משליחות יד וטביחה דאם השליח לאו בר חיובא או שאין לו לשלם וכן נר' לענ"ד ממשמעות לשון הרמב"ם שהביאו לעיל שכתב דבכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר ולכאורה הלשון אינו מדוקדק דהא מצינו ג"כ גבי שליחות יד וגבי טביחה ומכירה דיש שליח לד"ע ולפמ"ש אתי שפיר כיון דהתם כולם שוגגים ואפשר לחייב את האורחים ואפ"ה מחייבינין לבעל הבית וזה לא נמצא בכל התורה אפי' בשליחות יד וטביחה ועיין מ"ש לקמן בזה כן נר' לענ"ד ליישב דבריו ז"ל מיהא בגוף הדין תמי' לי דמה"ת לחייב השליח גבי שליחות יד הא קיי"ל שליחות יד אין צריך חסרון אלא משהגביהו ע"מ לחסרו כמבואר בחושן משפט בסימן הנ"ל ולא דמי לנפקד ששלח יד דלא מהני חזרה למקומו היינו כיון ששלח יד נעשה גנב וכלתה שמירתו ולא הוי חזרה לבית בעלי' משא"כ בשליח ודוחק לומר כיון שאמר השומר לשלוח יד כלתה שמירתו ולא הוי חזרה לבית בעלים דלא מצינו חיוב זה אלא בנפקד עצמו ולכאורה הי' נראה לפרש הסמ"ע דמיירי שהשליח שלח בו יד ליגזל כולה ולא החזירו כלל דבזה שפיר חייב השליח אלא דלענ"ד נראה דבהא לא מיירי התורה כלל דזה הוי כגנב בעלמא דאם אמר לך גנוב דמשלח פטור כדאית' בסי' שמ"ח

בהגה"ה ולא ריבתה התורה שליחות בשליחות יד אלא בלא חיסרה כלל או בחסירה מעט לענין חיוב אונסין על כל הפקדון ומיהא לפמ"ש לעיל בטעם הרמב"ם דבנתערב איסור אחר במעילה אין המשלח חייב אף על המעילה משום דכבר בטלו השליחות אם כן י"ל דה"נ בזה החסרון שצוה לו לחסרו נמי ריבתה התורה שליחות דאי לא תימא הכי כיון דנתבטל דבריו נתבטל השליחות לגמרי ולמה נתחייב המשלח באונסי הפקדון ותו דהא סיפא דקרא ישלם שנים ע"כ קאי על חסרון עצמו דעל המותר אף שנתחייב באונסין אינו משלם עליו אם כן שפיר י"ל דדברי הסמ"ע הן בחסרון עצמו דהיינו שגנב השליח את הפקדון עצמו כולה או מקצתה וזה וודאי חידוש הוא הא בשאר גנב אין שליח לד"ע וממילא דאיכ' למימר דהיינו כשאין לשליח לשלם או כשאינו בר חיובא ודו"ק

שם אמרו ב"ש לב"ה אם כן על כל דבר פשע ל"ל שיכול אין לי וכו' לכאורה הגירסא דהכא אינו מובן דההוא שיכול הן דברי ב"ה והגירסא בב"מ דף מ"ד אמר להם ב"ה לב"ש והלא כבר נאמר וכו' אם כן מה תלמוד לומר על כל דבר פשע וכו' ונראה ליישב הגיר' דהכ' דס"ל לב"ש דודאי פשט' דקר משמ' שנעש' שליחו' יד ממש כדקא' ב"ה אלא דס"ל כיון דכללא הוא דאין שליח לד"ע ע"כ הא דמחייב האומר לשלוחו לאו משום דמעשה השליח הוי כמעשה עצמו דלמה ניחא דהתורה הוציאה דין זה מכל התורה אלא דחיוב במה שאמר לשלוחו הוא משום שחייב על האמירה ורבותא קמ"ל דאפי' לא אמר לשלוח יד בעצמו אלא אמר לשליח לשלוח יד מחייב על האמירה ובהא מתרצי הא דמקשה מאי מקשה אלא לב"ש דלמא לב"ש באמת סבירא ליה כשמאי הזקן דסבירא ליה יש שליח לד"ע ולפמ"ש אתי שפיר דלהכי מייתי הך בריית' הכא דמשמע מיני' דגם בית שמאי סבירא ליה דקרא מיירי בשליחות אלא דסבירא ליה דאין החיוב משום מעשה השליח משום דקיי"ל אין שליח לד"ע ע"ז מקשה מנ"ל דאין שליח לד"ע. ודו"ק:

בתו' ד"ה אמאי מעל וכו'. ואמר ר"י דהכא מיירי שנזכר השליח וכו' לכאורה היה נראה לפמ"ש רש"י ותוספות לקמן דף נ"ג ע"ב בד"ה אף במכר וכו' ואין מעילה לר"מ אלא באוכל הקדש אבל במוציא הקדש אין בו מעילה וכו' כיון דאי הוי ידע לא הוי מפיק וכו'. נמצא לר"מ לא משכחת שליחות במעילה דהא כתבו התוספות לקמן בד"ה שלא מצינו וכו'. אמנם מסופק היה ר"י באומר לשליח הושיט ידך וכו' נמצא אי נימא דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן לא משכחת שליחות במעילה כלל כיון דאין מעילה אלא בשוגג והקדש אינו מתחלל בשוגג לר"מ אלא באוכל וזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן וע"כ צ"ל דהא דקאמר עשה שליחותו בעל הבית מעל היינו כשהי' השליח מזיד והמשלח שוגג נמצא ההקדש מתחלל דהשליח היה מזיד והמשלח מעל כיון שהי' שוגג

נמצא הוי קושי' הש"ס בהכרח לר"מ מיהא אכתי קשה מנא לן דמתני' דמעילה אתי' כר"מ. ותו דלכאורה מוכח דלא אתי' כר"מ דהא מדקתני לא עשה שליחותו שליח מעל אלמא שהשליח שוגג אם כן לר"מ אינו מתחלל כלל וע"כ דאתי' כר' יהוד' דסביר' ליה הקדש בשוגג מתחלל במזיד אינו מתחלל. אך לפ"ז קשה לר"י ל"ל ריבוי על שליחות במעילה ממ"נ אי הוי השליח מזיד הא אינו מתחלל ואי הוי שוגג לא שייך דברי הרב ודברי התלמיד ופשיטא דיש שליחו' וצ"ל דבאמת חטא חטא אינו מיותר כמ"ש רש"י חטא חטא לרוב דברים הוא מלמד ובזה נר' לענ"ד לתרץ קושי' המפרשים לקמן בסוגי' דקאמר הניח' למ"ד אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר. דילמא מ"ד מלמדין סבירא ליה כב"ה דמייתר נמי בשליחות יד והוי ליה ג' כתובים ולפמ"ש י"ל כיון דמ"ד סבירא ליה מלמדין הוא ר' יהודא כדאיתא לעיל דף ל"ה ע"א ולרבי יהודא לא משכחת שליחות במעילה שהי' שייך בו לומר דברי הרב וכו' נמצא דליכא אלא ב' כתובים שליחות יד וטביחה ומכירה ומיהא לפ"ז לא אתי שפיר מ"ש תוספות מ"מ דוקא נזכרו שניהם אבל נזכר השליח לבד בעל הבית מעל כיון דהמתני' ר"י הוא דהא קתני דבלא נזכרו שניהם בעה"ב מעל אלמא דמתחלל בשוגג אם כן כשנזכר השליח אינו מתחלל במזיד לר"י וממילא כיון דנשאר בקדושתו לא מעל בעה"ב וחנוני מעל כשיוציא והיינו מטעם דלא יצא לחולין לפי שהי' במזיד וצ"ל דסבירא ליה להתוספות איפכא דלר"י משכחת מעילה כשהמשלח בשוגג והשליח מזיד ואפ"ה מתחלל דבתר משלח דהוי שוגג אזלינן ואף דלענין נזכר בעה"ב אזלינן בתר השליח שהי' שוגג ומתחלל מדמעל השליח היינו משום דכשנזכר בעה"ב בטל השליחות אבל כשהמשלח שוגג כי היכא דריבתה התורה שליחות לענין חיוב המשלח ה"נ לענין חילול אזלינן בתר המשלח ובאמת לר"מ לא משכחת שליח במעילה וקרא לא מייתרא אי נמי י"ל כיון דר"מ מפרש קרא נפש כי תמעול מעל היינו מזיד כמ"ש תוספות לקמן דף נ"ג ע"ב ד"ה אף במכר י"ל דגז"ש דחטא חטא איירי נמי במזיד ולענין מלקות וחייב המשלח כשהוא מזיד ועיין מה שכתבתי לקמן. אך הנראה לענ"ד דיש לומר כנ"ל דאזלינן עיקר בתר השליח אם הוא שוגג או מזיד ואפילו הכי משכחת לר"י שליחות במעילה בשליח עושה שליח כגון שהיה המשלח שוגג ושליח ראשון מזיד והוא עשה שליח והשליח השני היה שוגג נמצא שפיר מתחלל דהרי השני היה שוגג ואפ"ה איצטרך קרא דבעה"ב מעל אף שיכול לומר כיון שהשליח ראשון היה מזיד אם כן דברי הרב וכו' וכיון שזכינו לזה נר' לענ"ד דייש ליישב הסוגי' דמייתי הך מתני' דריש פ' וי"ו דמעילה דשליח שעשה שליחותו וכו' ומפרש כיצד אמר לשלוחו תן בשר לאורחים ע"ש קשה כיון דעיקר כוונת מתני'

לאשמועינן דין שליח שעשה שליחותו או שינה בשליחות ל"ל לאשמועינן בכה"ג דהוי אורחים שליח שני הל"ל שאומר בעה"ב לאורחים טלו בשר ואכלו וכשעשו כמו שצווה הרי ליה אינהו כשלוחים של בעה"ב וחייב בעה"ב ואם שינוי האורחים חייבים וצ"ל דמתני' ר"מ היא דסבירא לי' הקדש בשוגג אינו מתחלל נמצא בכה"ג דבעי לאשמועינן מעילה בבעל הבית או בשליח וצ"ל דהוי ליה שוגגים ואינו מתחלל לר"מ כלל אף על גב דבאכילה הוי מעילה לר"מ אפילו בשוגג מ"מ הא כתבו התוספות דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן נמצא אין לחייב את בעה"ב על אכילת אורחים אלא על מה שהגביהו האורחים ובזה אין מעילה בשוגג לר"מ וצ"ל ע"י שלוחו שני ומיירי שהאורחים היה מזידים וכיון שאמר להם טלו ואכלו נתחלל ההקדש במזיד וכמו שכתבו התוספות לקמן דף נ"ג דעיקר מעלה מעל דכתיב גבי מעילה היינו כשלקח במזיד לקנותו וכיון שזה אמר טלו ואכלו הם שלוחים של שליח בעה"ב ולכך אם לא שינה השליח בהשליחות מעל בעה"ב ואם שינה השליח מעל השליח כיון שהם היה שניהם שוגגים הרי מוכח דמתני' זו נקטה בכה"ג דוקא אליבא דר"מ ושפיר הוכיח דיש שליח לד"ע אפי' במקום ששייך לומר דברי הרב ודברי תלמיד דהא האורחים מזידין ואפשר דלר"מ אפי' במידי דלאו בר אכילה כל המוציא מרשות לרשות והנותן שוגג והמקבל מזיד הוא מתחלל כיון שהמקבל מזיד והנותן חייב מדין משלח ולפ"ז נראה בהא שכתבו תוספות ורש"י לקמן דלר"מ לא משכחת מעילה אלא באוכל ה"ה דמשכחת באומר טלו וקנה אותו בהגבהה והמקבל הוא מזיד וכיון שאמר לו טול וקנה הוי המקבל כשלוחו וחייב המשלח כיון שיצא לחולין ע"י המקבל שהוא מזיד אך דלא רצו התוספות לפרש כן דאין זה מעילה דקרא דמשמע פשטא דקרא ע"י עצמו ולא ע"י שליח דהא ילפינן מגז"ש דחטא חטא ועוד נראה דלר' ירמי' דהוי סבר למימר שם דהטעם הוא דר"מ סבר משום שאין שניהם רוצים שיתחלל הקדש על ידיהם בעינן שיהיה אף הנותן מזיד ולא משכחת מעילה אלא באוכל אבל למאי דמסיק לפי שאין האשה רוצה וקאמר וכן במכר הכל תלוי במקבל אם הוא מזיד יוצא לחולין דלא גרע ממתכווין לגזול שכתבו תוספות שמתחלל מקרא דמעלה מעל והמוכר שהוא שוגג מעל מטעם שליחות כנ"ל כן נר' לענ"ד נכון ודו"ק היטב:

דף מג.

בגמרא אף טביחה ע"י אחר. הקשו תוספות בב"ק דף ע"ט בד"ה נתנו לבכורת וכו' אבל קצת קשה האיך יליף וכו' דלמא דוקא כשסבר שהוא שלו דהא לא מייתרא עכ"ל. עיין מ"ש בחידושנו בכתובות דף ל"ג ע"ב לתרץ קושית התוספות אליבא דמ"ד דחיובא דטביחה ומכירה הוא לפני יאוש. דמקשינן מה מכירה דלא מהני מעשיו אף טביחה

דלא מהני מעשיו דאפילו כשהשליחות בטל אפ"ה חייב הגנב. ונראה דיש ליישב אף למ"ד דחיובא לאחר יאוש לפי מה דאיתא לקמן דף נ"ג ע"ב גבי מקדש בהקדש דטעמא דר"מ דס"ל דבשוגג לא קידש משום דאיהי לא ניחא לה דתיחול הקדש על ידה ואמר שם במכר מאי אמר ליה אף במכר לא קנה. וכתב הב"ש סימן כ"ח דיש ללמוד מזה דהמקדש בדבר הגנוב אינה מקודשת משום דלא ניחא לה להתקדש באיסורא אא"כ יודעת שהוא גנוב וכבר השגנו שם עליו דהא הוכחנו שם דלא קיימא לן בהא כר"מ משום דאל"כ אף במכר לא קנה אא"כ יודעת שהוא גנוב ומוכח מכמה דוכתין דאפילו לא ידע שהות גנוב קנה ע"ש ומ"מ זכינו לדין דלר"מ אינו קונה ביאוש ושינוי רשות אא"כ ידע הלוקח שהוא גנוב וסוגיא דב"ק שם אזלא אליבא דר"מ ע"ש א"כ לפי מה דילפינן בב"ק שם דמה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת והיינו משום דקנה ביאוש ושינוי רשות ע"כ צ"ל לר"מ שהלוקח ידע שהוא גנוב א"כ ילפינן נמי איפכא מה מכירה ע"י אחר שידע שהוא גנוב אף טביחה ע"י אחר שידע שהוא גנוב וכ"ש לפמ"ש דהא דאמר מעילה וטביחה הוי שני כתובי' היינו משום דשליח במעילה לא משכחת לר"מ אלא כשהשליח מזיד דבשוגג אינו מתחלל אף דכשהוא מזיד י"ל דברי הרב וכו' א"כ ממילא ה"ה במכר לא קנה אם לא ידע שהוא גנוב כדאמר לקמן אף במכר לא קנה וכן י"ל לפי דעת הפוסקי' דכל היכא דלא ידע הלוקח שהוא גנוב כיון דבנמצא שאינו שלו חוזר עליו לא הוי שינוי רשות ועיין בב"ש אם דלגבי קידושין ג"כ הדין כן א"כ לא משכחת מכירה שאינה חוזרת אא"כ ידע הלוקח שהוא גנוב דאל"ה כיון דחוזר עליו לא הוי שינוי רשות וכיון דילפינן בב"ק שם מכירה מטביחה דאהני מעשיו ע"כ צ"ל בידע הלוקח שהוא גנוב והדר ילפינן טביחה ממכירה מה מכירה ע"י אחר והוא ידע שגנוב אף טביחה ע"י אחר והוא ידע שהוא גנוב ודו"ק:

שם דבי ר' ישמעאל תנא או לרבות את השליח כו' נראה הא דלא סגי בקרא קמא משום דהקישא דמכירה וטביחה לא מייתר כמ"ש תוס' בב"ק דף ע"ט כנ"ל א"כ לא הוי לי' ב' כתובים דהא גם במעילה לא מייתר אלא דהתוס' כתבו בב"ק דף ע"א בד"ה או לרבות וכו' דמאן דמצריך או לחלק דריש מתחת וכו' נר' לענ"ד דתלי' בפלוגתא אי שינוי קונה מן התורה דלמ"ד שינוי קונה אין צריך קרא לחלק דהא ליכא למימר דבעי' שניה' טביחה ומכירה דכיון דכבר קנאה בטביחה מה מהני המכירה הא שלו הוא מוכר כדאיתא בב"ק דף ס"ח א"כ בסוגיא דב"ק דאזלא אליבא דר"מ דס"ל שינוי קונה כדאי' שם דף צ"ה ע"א שפיר משני דמייתר או לרבות את השליח ובפ' הגוזל דף צ"ד פליגי אביי ורבא אליבא דב"ש אי ס"ל שינוי במקומה עומדת או לא א"כ למ"ד דס"ל לב"ש דשינוי במקומה

עומדת לא סגי בקרא דאו אליבא דב"ש דלהוי ב' כתובי' דהא איצטרך או לחלק ולכך הוצרך לאתויי קרא דתחת. ועוד נראה לפמ"ש תוספות בב"ק דף ס"ח בד"ה מה טביח' דאהני מעשיו דדוקא בשינוי שאין הגזלן עושה בידי' לא קנה וכו' אבל שינוי שעושה הגזלן בידים כגון טביחה כו' ע"ש י"ל אפי' דרשינן או לחלק ממילא מוכח לרבות את השליח מדאיצטרך או לחלק ע"כ דלא בעינן טביחה בגזלן עצמו דאל"ה אי אפשר לומר דבעינן טביחה ומכירה דהא כבר קנאה בשינוי דטביח' ושלו הוא מוכר ע"כ צ"ל שהית' טביחה ע"י שליח כיון דאין שליח לד"ע לא קנאה בשינוי שעושה השליח והוי כשינוי ממילא א"כ ממילא מוכח דחייב בטביחה אפי' ע"י אחר ולפ"ז אכתי לא הוי ב' כתובים בשליחות לד"ע דהא עיקר קרא דאו אתי' לחלק אלא דממילא נשמע דאין שליח לד"ע דאל"ה הא קנאה הגנב בשינוי שעשה השליח ושלו הוא מוכר וצ"ל דהוי ב' כתובים מקרא דתחת. עוד נראה לפמ"ש הריטב"א ז"ל או לרבות שליח אע"ג דזימנין או למעט כל היכא דבלאו הידי' ממעט אתי לרבות וכו' ע"ש וכן הוא בב"ק דף ע"ז ע"ב וכל או לרבות הוא והתני' כו' א"כ א"א לומר דטעמא דב"ש דהוי ב' כתובים מההוא קרא דאו לרבות השליח דא"כ קשה מנ"ל דבאמת או לרבות דילמא או למעט את השליח דלא נילף ממעילה ואין לומר דנילוף מטביחה דמאי חזית דנילוף מטביחה נילף ממעילה וע"כ צ"ל דתנא דבי רבי ישמעאל ס"ל כב"ה דמעילה ושליחות יד הוי לי' ב' כתובים ולא איצטרך למעט אלא לרבות וע"כ צ"ל לב"ש דהוי ב' כתובים מקרא דתחת. ודוק היטב:

בגמרא הוא ולא אנוס וכו'. תמהו המפרשים וכן הקשו תוס' בזבחים למה צריך קרא למעט שוגג או מוטעה וכו' ונראה דיש לפרש דאתא קרא למעוטי היכא דהמשלח מזיד והשליח שוגג או מוטעה וה"א כיון דלא שייך בזה דברי הרב ודברי התלמיד וכו' יתחייב בזה המשלח קמ"ל קרא דנפש ההוא כיון שלא נעשתה העבירה במזיד פטור המשלח ובהא אתי שפיר שם בזבחים גבי העלאה נמי דריש מנפש ההוא למעוטי שוגג או מוטעה ונראה דאין מזה קושי' על התוס' וסייעתם דס"ל היכי דשליח שוגג יש שליח לד"ע ולא ילפינן משחוטי חוץ דממעט שוגג או מוטעה כיון דכתיב נמי בהעלאה הוי שני כתובי' ודו"ק:

שם מכלל דת"ק אפי' בדיני שמים נמי פטור וכו' והא דפשיטא להש"ס דלכ"ע חייב בדיני שמים נראה דנפקא מדכתיב בפ' כי תשא ויגוף ה' העם על אשר עשו העגל אשר עשה אהרן וגו' והרי אף שלא עשו בעצמם כדקאמר קרא אשר עשה אהרן אפ"ה אמר קרא אשר עשו אלמא דבדיני שמים כדכתיב ויגוף ה' הוי שלוחו כמותו וכן יש להוכיח ממעשה דשאול ונוב עיר הכהנים שנענש שאול אף שנהרגו ע"י דואג וממעשה דוד

בהסתה ומעשה אחאב בנבות אע"פ שהוא ע"י שליח וכאלה רבות והנה הש"כ בח"מ סי' ל"ב הקשה מסוגי' זו על דברי תוס' בב"ק בריש פ' הכונס דף נ"ו בד"ה אלא לחברי' שכתבו דוקא שוכר אבל אמר להם פטור דסבר שלא ישמע לו משמע מדבריו שהבין דמ"ש תוס' שסבר שלא ישמע לו היינו דמפרשי' הטעם הא דאמרינן דברי הרב וכו' היינו משום דסבר שלא ישמע לו אך ז"א דע"כ אין הטעם כן דהא כתבו תוס' לעיל בד"ה אמאי מעל וכו' ואומר ר"י דהכא מיירי אפי' נזכר השליח וכו' ואי נימא דהטעם הוא משום דסבר שלא ישמע לו הא התם כשציוותו לעשות השליחות הי' השליח שוגג וליכא למימר דסבר שלא ישמע לו וע"כ צ"ל הטעם כיון שנזכר לא הי' לו לשמוע לו וה"ה דאם בשעה שציוותו הי' בדעתו שישמע אליו אפ"ה פטור מדיני אדם מפני שלא הי' לשמוע לו וכוונת תוס' אינו אלא במה שחייב בדיני שמים אינו מחוייב אלא במקום שהי' בדעתו בשעה שציוותו שישמע לו וכדמייתי ראי' מקרא דאותו הרגת בחרב דבאותו מעשה הי' בדעתו שישמע לו יואב ולא ימרוד בו וכן בויגוף ה' את העם הי' בדעתם שישמעו להם אהרן כנ"ל כשאחז"ל שראה אהרן חור זבוח לפניו וכן באינך שכתבנו אבל היכא דסבר שלא ישמע לו פטור מדיני שמים כיון שהי' שוגג בדבר שלא הי' בדעתו שישמע אליו בודאי (וכן משמעות הסוגי' בסנהדרין דף כ"ט שהביא הש"כ שם ראי' לדברי תוס' דקאמר התם דבטענות משטה אני בך אם טען פטור ואי לא טען לא טענינן לי' והדר קאמר בדיני נפשות טענינן ואין טוענין למסית וכו' ע"ש משמע דאפי' בדיני שמים פטור כדיליף שם מנחש והוא סותר סוגי' דידן דחייב בדיני שמים ולפמ"ש א"ש והיינו משום דסבר שלא תשמע אליו והוא דומי' דטענות משטה שלא הי' בדעתו שישמע לו). נמצא אין קושי' מסוגי' זו על שיטת התוס' דהכא מיירי כשהי' בדעתו שישמע לו מדמייתי קרא דאותו הרגת כנ"ל אמנם נראה דבל"ז אין קושי' משמעתין לסוגי' דסנהדרין שהביא הש"כ שם דאמרו שם הרבה טענות הי' לנחש לטעון ולא טען ומפני מה לא טען הקב"ה מפני שלא טען הוא מאי הוי לי' למימר דברי הרב וכו' אף דהוי התם מדיני שמים דלא אמרינן התם אלא שהנחש הי' יכול לטעון כך אבל כל כמה דלא טען חייב בדיני שמים תדע שהרי באמת נענש הנחש מפני שלא טען ומזה נלמד לכל דבר א"כ ממילא אין קושי' מסוגי' זו דהכא מיירי בלא טענה דמייתי קרא דאותו הרגת דלא מצינו שטען דוד בתחילה וראיתי בס' משנה למלך בפ"ב מהל' רוצח שכתב שם לתרץ קושי' הש"כ מסוגי' דסנהדרין דמשמע דפטור אף מדיני שמים משום דהתם זה נהנה וזה מתחייב ע"ש ויליף מדיני אדם לשמאי דמחייב אפ"ה בזה נהנה וזה מתחייב מודה אך אין לשון הש"ס משמע כן דהל"ל הכי שזה נהנה וזה מתחייב ואין זה ענין למה שאמרו דברי

הרב וכו'. ותו דהא האשה אמרה לנחש לא תאכלו ולא תנעו וכיון דבנגיעה לא שייך זה נהנה דאין הנאה בנגיעה א"כ משעת הנגיעה כבר נתחייב הנחש כמ"ש תוס' ד"ה שלא מצינו זה נהנה וכו'. דמיד אגבהה וכו' ואף דבאמת לא צוה הקב"ה הנגיעה מ"מ לא שייך הא דקאמר הרבה טענות הי' לנחש לטען ולא טעון דדוחק לומר הנחש ידע שלא נצטוה על הנגיעה ותו דסברתו אינה מוכרחת דלפי מה שכתבנו לקמן דהא דאמר רבא דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב היינו דמוכח כן מקרא א"כ אין ראי' לדיני שמים והוא מטעם גרמא כפי' רש"י ועכ"פ גורם הוא ולא גרע ממסייע עוברי עבירה דאסור אפי' בזה נהנה כדמשמע בפ"ה דשביעית משנה ט' משאלת אשה לחברתה וכו' אע"פ שאיסור אינה אלא באכילה וכן משמע מלשון רבא בסמוך את"ל סבר שמאי ב' כתובי' וכו' משמע להדי' דדוקא להאי שנויא אבל למאי דמשני דשמאי בדיני שמים קאמר אין חילוק וכן משמע מלשון רש"י בד"ה את"ל: וראיתי בשו"ת חכם צבי שהשיב על הש"ך ומחלק בין דיני שמים דסוגי' דב"ק היינו שהוא מחייב לשלם ובין דיני שמים דסוגיא זו הייני לעשות תשובה ותמה על הש"ך מלשון רש"י שכתב בד"ה מדינא רבה וכו' לא מעונש כהורג עצמו אלא כגורם ולא ידעתי מה ראי' זה דהא בדיני שמים חייב לשלם אף הגורם כפי' רש"י בב"ק פ' הכונס בד"ה פטור מדיני אדם קסבר גרמא בניזקין פטור דהרי אף בשוכר אינו אלא גרמא ובאמת אינו נזכר בדיני שמים חיוב תשלומין אלא דממילא אם ירא לנפשו שלא יענישוהו בדיני שמים צריך לשלם ולפייס הניזק תדע דמקשה שם הש"ס בכובש עדותו דאורייתא היא דכתיב אם לא יגיד אף שאינו מפורש בתורה שחייב בתשלומין מדיני שמים אלא משום דבברייתא נמי אינו מפורש תשלומין ומ"מ ממילא הוא כנ"ל ותו דמשמע מדבריהם שהביאו ראי' משולח את הבערה אע"ג דהתם ליכא חיוב תשלומין שכבר שילם הפיקח כמ"ש הריטב"א באמת בשמעתין כן אלא ע"כ דס"ל לתוס' דאפ"ה הי' לו להתחייב בדיני שמים דאסור להפסיד את חבירו אע"פ שרוצה לשלם לו הזיקו ומזה למדו דאפי' דיני זוטא ליכא באומר ועיקר נר' לענ"ד כמו שכתבתי לעיל בלשון התו' מיהא לפמ"ש הריטב"א בההוא דשילח את הבעירה דפטור המשלח אפי' בדיני שמים משום שכבר שלם הפיקח ממילא אין קושי' מההיא דנחש כיון דקיבל אדם וחוה חיוב עונשין המשלח פטור אם טען דברי הרב וכו' ודו"ק:

שם אמר רבא את"ל וכו' יש לדקדק דלא הו"ל למימר אלא את"ל סבר שמאי דיש שליח לד"ע מודה וכו' ונראה משום דבאמת צריך להבין מה בעי רבא בזה כיון דלאו הלכתא כשמאי. ונראה דבא לתרץ דברי שמאי משום דכבר כתבנו דע"כ ס"ל לשמאי דשליח פטור דאל"כ למה שולחו חייב. והנה כבר כתבנו לעיל לפרש דברי הש"כ שכתב בשם

אביו בח"מ סי' רצ"ב לפרש דברי הסמ"ע דאע"ג דריבתה התורה שליחות יד דהמשלח חייב היינו דוקא כשאין לו לשליח לשלם או כשהשליח שוגג הא לאו הכי השליח חייב וא"כ קשה לכאורה על ב"ש מנא לן באומר לחבירו צא והרוג דהשליח פטור דהא פלוגתייהו במזיד מדחייב ת"ק את השליח דבשלמא להאי תירוצא דדריש הוא ההוא אלא דבהורג נפש בלבד הוא יליף מאותו הרגת שפיר י"ל דכיון שהי' מקום לחייב את יואב כמו שיבואר לקמן ואפ"ה מחייב קרא את דוד ש"מ דשליח פטור אבל אי נימא דיליף ממעילה ע"כ צ"ל משום דאפי' היכא דשליח שוגג דשייך בי' קרבן מעילה ואפ"ה השליח פטור מגז"ש דחטא חטא וכבר כתבנו לעיל דלר"י מוכח דמיירי שהשליח שוגג דאי כשהוא מזיד הא אין מתחלל לר"י והא דלא אמרינן דלעולם קרא מיירי כשהשליח מזיד ומיירי באוכל כמ"ש תוס' לקמן ד' נ"ג אליבא דר"מ היינו משום דא"כ הוי לי' זה נהנה וזה מתחייב כמ"ש תוס' בשמעתין והיינו דקאמ' רבא את"ל דסבר שמאי ב' כתובי' מלמדין והוא ההוא לא דריש קשה מנא לי' לפטור השליח ע"כ צ"ל דמודה בזה נהנה וזה מתחייב שלא מצינו בכל התורה וע"כ במעילה בלא נהנה ובשוגג דמתחלל ואפ"ה פטור השליח וכבר כתבנו דאפי' לשיטת התוספות דהיכא דשליח שוגג לא שייך דברי הרב וכו' ע"כ צ"ל דבמעילה לר' יהודא בשליח שני שהוא שוגג כנ"ל אם כן מוכח דשליח פטור ויותר נראה דסבירא ליה לרבא דיליף ב"ש פטור השליח וחיוב המשלח דסבירא ליה כר"מ וכמו שכתבנו לעיל דלשיטת התוספות י"ל דלר"מ גז"ש דחטא חטא הוא לענין מלקות וכיון דע"כ צ"ל דקרא מיירי דהשליח ג"כ מזיד דאי כשהוא שוגג לא שייך ביה דברי הרב וכו' אם כן מוכח דאפי' שניהם מזידין פטור השליח וחייב המשלח ומדלא מוקי גז"ש בשוגג והשליח מזיד ואף על גב דאינו מתחלל משום דהמשלח שוגג מ"מ חייב קרבן בהנאת השליח ע"כ צ"ל דפשיטא ליה לשמאי דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן ונראה עוד די"ל דהא דקאמר דמודה בחלבים ועריות היינו משום דמוכחי קראי דהא אמרינן בסנהדרין אין טוענין למסית מנחש הקדמוני וכו' ואם כן קשה איפכא למה נענשו אדם וחוה הא לשמאי דסבירא ליה באומר לחבירו הרוג שהשליח פטור דלית ליה דברי הרב וכו'. וצ"ל משום דזה נהנה וזה מתחייב וכן י"ל דמוכח מקרא דמפותה דמחייב את הנערה על דבר אשר לא צעקה ואף על גב דהוי שליח של המפתה אותה ואין להקשות לשמאי ממדיח עיר הנדחת דגם הנדחין חייבים זה אינו די"ל ע"ז שאני דהא כמ"ש תוס' בסנהדרין דף כ"ט בד"ה דברי הרב ודברי התלמיד וכו' שכתבו וז"ל וא"ת כל מסית וכו' שנצטוו שלא להסית ע"ש ה"נ נצטוו שלא לשמוע לו כדכתיב לא תאבו לו ולא תשמעו אליו ועי"ל דבע"ז לא שייך שליחות כדאיתא בספר נט פשוט בשם

כמה פוסקים דמומר לע"ז דינו כגוי ואינו יכול לעשות שליח ולא להעשות שליח וא"כ כיון דבאותו מעשה נעשה מומר אינו יכול להעשות שליח וממילא בטל השליחות ואין לומר כיון דהמשלח עובר אין לשליח דין מומר דהא העבירה על המשלח זה אינו דהא מומר ג"כ אינו יכול לעשות שליח לכך אין מקום בע"ז לפטור השליח ועוד כיון דכתיב בקרא נלכה ונעבדה וגו' א"כ המסית עצמו כלל א"ע עמהם הוי כמו אלך ואעבוד דמחייב המסית כדאית' בסנהדרין האומר אלך ואעבוד א"כ ה"ל מומר ואינו יכול לעשות שליח מיהא נראה דאפ"ה הוצרכו תוס' למה שהוזהר שלא יסית אע"ג דבל"ז חייב מיתה משום אלך ואעבוד דס"ל דקרא לאו דוקא דאפי' לא כלל א"ע אלא אמר לך ועבוד הוא חייב משום הסתה ותו דבסנהדרין דף ס"א איכא פלוגתא בזה ודו"ק:

בתו' ד"ה מורד במלכות הוי וכו' וא"כ מאי וכו'. כבר כ' בכתובות דף ט' ע"ב בתוס' ד"ה כל היוצא וכו' דלפי' ר"ת שהי' נותנין גט גמור בלא תנאי א"כ הי' אורי' אסור לבוא אל אשתו בלא קידושין וספירת שבעה נקיים ואפשר דלכך דקדקו התוס' כאן שאמר לו שילך לביתו לאכול ולשתות שלא מצינו שדוד אמר לו לשכ' עם אשתו ולא אמ' לו אלא רד לביתך אלא שאורי' אמר איך אבוא אל ביתו לאכול ולשתות ולשכב עם אשתו והי' לו לשמוע לילך אל ביתו ולא ישכב עם אשתו ונראה דטענות אורי' הי' שאסור ליחד עמה ואף דעדיין לא נגזר על יחוד פנוי' הרי אמרו בע"ז דף ל"ו דגזירת יחוד דפנוי' ממעשה דאמנון ותמר. ומעשה דאורי' קדים כדמוכחי קראי מ"מ יחוד של גרושה שאני כדמצינו בגיטין דף פ' מתוך שלבו גס בה אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ונראה דהיינו טעמא דשמאי הזקן דס"ל דוד הי' חייב על הריגת אורי' ולא ניחא לי' לפרש קרא דחרב בני עמון כדדרשי רבנן מה חרב בני עמון אי אתה נענש וכו' משום דהוי לי' מורד במלכות משום דלשיטתי' אזיל דס"ל המגרש את אשתו אסור לדור עמה בחצר כדאית' באבל רבתי והביאו ב"י באה"ע סי' קי"ט וא"כ שפיר עביד שלא שמע לו לילך לביתו לעבור על דברי תורה כדאית' סוף פרק נגמר הדין ובזה יש להבין דעת הרמב"ן הביאו הישׁ"ש בב"ק שהקשה על התוס' דס"ל דכשהשליח שוגג יש שליח לד"ע דהא יואב שוגג הוי ואפ"ה יליף שמאי מזה דיש שליח לד"ע והקשה עליו הישׁ"ש דיואב מזיד הוי ונראה דס"ל להרמב"ן כיון דיואב לא דריש אכין ורקין כדאית' סוף פ' נגמר הדין דמה"ט קטל לעמשא ומשמע שם שמשום זה לא הרג אותו שלמה משום שהי' שוגג בהריגתם כיון דלא דריש אכין ורקין א"כ מטעם זה נמי הי' שוגג על הריגת אורי' משום דהוי סבר דציווי המלך דוחה אותה וכ"ש דלפמ"ש דהא דאורי' לא הוי מורד במלכות לב"ש היינו משום דס"ל לשמאי דאיכא איסור יחוד עם אשתו וא"כ לפי סברת יואב דלא

דריש אכין ורקין שפיר הוי אורי' מורד במלכות ואין צריך למה שנדחק הש"ך בח"מ סימן שמ"ח ליישב דברי הרמב"ן. מיהו מכל זה אין קושי' על התוס' דס"ל דבשוגג לכולי עלמא יש שליח לדבר עבירה דיש לומר דסבירא ליה דאף דמאן דלא דריש אכין ורקין היינו דוקא בל"ת גרידא די"ל דעש' דכבוד המלך עדיפא ודוחה אותה אבל להרוג אדם כיון דעשה אינו דוחה אפי' ל"ת שיש בה כרת מהיכא תיתי נימא דעשה דכבוד המלך ידחה אותה ותו דב"ש ס"ל במנחות גבי סדין בציצי' אין עשה דוחה ל"ת א"כ מהת"נ דדוח' עשה דכבוד המלך ל"ת דלא תרצח וע"כ צ"ל דמיעוטא דוקא היינו בענין דאמר שם בעמשא דאשכחינן דאתחלי במס' דהאי עשה והאי עשה וה"א דעשה דכבוד המלך עדיפא כיון דאית בי' חיוב מיתה ולפי מה שכתבנו דה"ל שוגג משום דלא דריש רק הי' מורד במלכות במה שלא שמע לילך לביתו י"ל דס"ל דאפי' שהי' מור' במלכו' מ"מ כ"ז שלא נגמר דינו בסנהדרין חייבין עלי' מיתה אם הורגי' כדאית' בסנהדרין דף פ"א ובריש מכות והא דקאמ' הכא אי אתה נענש עליו משום דמורד במלכו' הוי אע"ג דשלא כדין עשה שהי' לדונו בסנהדרין כדאית' בסוף פ' במה בהמה מ"מ כיון דס"ל לב"ה דאין שליח לד"ע אלא בדיני שמים שפיר קאמר כיון דעכ"פ הי' מחויב מיתה פטור אפי' מדיני שמים אבל לפי מה דהוי סבר יואב לא הוי לי' להרגו ביד אדם ודו"ק:

שם בד"ה שלא מצינו בכל התורה וכו' אלא ע"י הגבהה וכו' לכאור' נר' מדברי הרמב"ם שהביאנו לעיל דיהיב טעמא על מה דאית' בתוספת' דבבשר עולה מעל השליח לפי שאין בכל התורה שליח לד"ע אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר ע"ש ולפמ"ש התוס' דעיקר המעילה בשליח הוא הגבהה ולא משעת אכילה א"כ כיון דבשע' שהגביה' כבר מעל המשלח מה יועיל בזה איסור אחר שיש בעולה שאינו אלא בשעת אכילה וכבר מעל המשלח משעת הגבהה והי' נראה מזה דהרמב"ם חולק על התוס' וס"ל דבאיסור מעילה נמי אינו אלא בשעת אכילה ואז כבר נתערב בי איסור אחר ובזה הוי אתי שפיר מה שכתב הרמב"ם שלא מצינו בכל התורה שליחות אלא במעילה לבדה ע"ש ודיקדקנו לעיל דהא איכא נמי בשליחות יד וטביחה ועיין מ"ש לעיל בזה ולפמ"ש דס"ל להרמב"ם ז"ל דבמעילה אמרינן אפי' זה נהנה וזה מתחייב שפיר קאמר דלא מצינו בכל התורה כדקאמר רבא האי לישנא דלא מצינו בכל התורה זה נהנה וזה מתחייב ואין להקשות מנ"ל באמת במעיל' דאפי' זה נהנה וזה מתחייב י"ל דהוא מוכח מהוכחה שכתבנו לעיל דמדריבתה התורה דיש שליחות לד"ע במעילה וקיי"ל דהקדש אינו מתחלל אלא בשוגג וס"ל כסברת התוספות דהיכא דהשליח שוגג ולא שייך דברי הרב וכו' ולא משכחת במעילה דיש שליח לד"ע אלא באוכל כשהשליח מזיד וכמו שכתבו התוס' לקמן דף נ"ג

אליבא דר"מ ע"ש א"כ מוכח מזה דבמעילה אמרינן זה נהנה וזה מתחייב בין שהשליח אוכל במזיד או בשוגג והוא חידוש שאינו בכל התורה שזה נהנה וזה מתחייב ולפמ"ש התוס' לעיל דאזלינן בתר המשלח אי הוא מזיד או שוגג כבר כתבנו דלפ"ז מוכח מר"מ דלא משכחת שליחות במעילה אלא בזה נהנה וזה מתחייב ונראה דבזה אתי שפיר מ"ש התוס' דהשליח לא ידע אם הוא של הקדש כתב מהרש"ל דמשמע דבידע מודה ר"י דאמרינן זה נהנה וזה מתחייב ותמה מהרש"א על זה דמנ"ל הוא ולפמ"ש אתי שפיר דמוכח ממ"נ או מדר' יהודא או מר"מ אך לפמ"ש לעיל די"ל דר"מ משכחת שליחות במעילה במזיד לענין מלקות אין הוכחה מדר"מ ואין להקשות דא"כ מנ"ל לרבא דמודה שמאי בחלבים ועריות דלא יליף ממעילה דאפי' זה נהנה וזה מתחייב י"ל כמו שכתבנו לעיל בסוגיא דמוכח מקראי מחיובי דאדם ומחיובא דמפותה כנ"ל:

אך נרא' די"ל דגם הרמב"ם ס"ל כשיטת התוספות דמשעת הגבהה הוי מעילה דלפמ"ש לעיל דטעמא דהרמב"ם ז"ל דכשנתערב בו איסור אחר כיון שבטל השליחות מחמת איסור אחר ממילא בטל השליחות אפי' לענין מעילה א"כ י"ל כיון דכוונת בעה"ב הוי לאכילת אורחים ובזה וודאי אין שליח לד"ע משום איסור עולה ובטל השליחות לגמרי דאפי' בשעת הגבהה אינו שלוחו כלל של בעה"ב ולכך פטור בעה"ב ודו"ק:

שם בגמרא איתמר רב אמר שליח נעשה עד וכו' לכאורה קשה מזה על מ"ש הרמב"ם פי"ח מהל' עדות דין חי"ת והביאו התי"ט בפ"א דמכות דאין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו את עצמו דבעינן שלא יהא הכחשה בגוף העדות אבל אם יש בהזמה הכחשה ג"כ בגוף העדות כגון שאומרי' עמנו הייתם העדים עם ההורג בטלה הזימה א"כ קשה האיך שליח נעשה עד הא הוי לי' עדות שאי אתה יכול להזימה דאם יוזמו אותם הו"ל הכחשה לגוף העדות אלא דבאמת קיי"ל כר"ע בסוף יבמות דאין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה א"כ לא בעינן ג"כ עדות שאי"ל אך לפ"ז תקשה על שיטת הפוסקי' שהביא ב"י בח"מ סי' למ"ד דבקידושין בעינן עדות שא"י להזימם דכיון דטעמא דר"מ משום דכיון דאיכא למישקול כתובה כדינא ממונות דמי משא"כ בקידושין דארוסה לית לה כתובה א"כ הדרא קושי' לדוכתא דהוי עדות שאי"ל מיהא י"ל לדעת הפוסקי' אינו דרב לא לענין קידושין קאמר אלא לענין גירושין או לענין דיני ממונות קודם שנתקנו שבועת היסת אלא דלכאורה קשה מברייתא דאמר לשלשה צאו וקדשו לי את האשה דקאמר ע"כ לא פליגא אלא בג' אבל בשנים לכ"ע לא דהא איירי בקידושין דבעינן עשאי"ל וצ"ל דאפ"ה דייק שפיר כיון דברייתא מיירי בשלשה וקיי"ל בגיטין באומר לשלשה תנו גט לאשתי ולא אמר כולכם א' מהן מוליך אפי' שלא במעמד חבירו נמצא כשהם שלשה

אפי' אם נימא דכולם שלוחים הם אפ"ה הוי עשאי"ל וכשיעידו לפני ב"ד שקידש א' מהם במעמד שלשתן יכול להזים חת שניהם האחרים שהם עדים ואפ"ה לא הוי הכחשה בגוף המעשה שהרי יכול השלישי לקדש שלא במעמד' ושפיר הוי עשאי"ל ולפ"ז צ"ל דברייתא דר"נ דס"ל לב"ה שליח וע"א נמי לאו לענין קידושין מיירי אלא לענין גירושין וקצת משמ' כן דהא קשה לרב דמהפך הו"ל למתני בעדיות גבי פלוגתא דקולי ב"ש וחומרי ב"ה כדחשיב שם הך מתני' דריש פרקין לב"ש בדינר וב"ה בפרוטה ולפמ"ש דע"כ מיירי בגיטין אתי שפיר דהו"ל חומרא לב"ש וקולא לב"ה כיון דלענין זה איתשול כמ"ש התוס' בריש פרקין מיהא אכתי ק' על ר' נחמן דאמר צאו וקידשו לי אשה הא הוי עשאי"ל ואפשר דבקידושי כסף מודה דהוי כדיני ממונות ואין להקשות מירושלמי שהביאו תוס' והרא"ש דאמר ר' אבון נראין הדברים בקידושי שטר דהתם בירושלמי קאי אהא דאמר שם בתחילה דאמר לשלשה צאו וקידשו וכו' וכבר כתבתי דבשלשה שפיר הוי עשאי"ל כן נרא' ליישב בדוחק ויותר נראה בדעת הרמב"ם דדוקא כשאומרים עמנו הייתם וגם ההורג כיון דלא הי' צריכין לומר וגם ההורג אלא דכוונת' להעיד שגוף המעשה שקר בזה בטלה ההזמה אבל אם כוונתם רק להזימה אע"ג דממילא מיתכחש לא בטלה ההזמה ובהא מתרצי נמי הא דמקשה העולם מריש סנהדרין דף ח"ת מפלוני רבעני לאונסו דקשה ג"כ כנ"ל וצ"ע ודו"ק:

שם ור' שילא אמר אין שליח נעשה עד וכו' בספ"י הקשה דמה בכך דהוי כגופו דהא דשניהם מודים בקידושין לא מהני משום דמחייבי לאחרינא וכו וא"כ יש לנו להאמינו דמה לי אם יאמר השליח והעד בפנינו קידשה מי לא מהימני מיהא הריטב"א ז"ל כתב בשמעתין שכל עד שאינו נאמן בעדותו אינו נאמן במיגו וכו' ע"ש. מ"מ קשה לי דהא אמרינן בסנהדרין גבי פלוני רבעני לרצוני דנאמן לגבי חבירו ולא על עצמו דאמרי' דרבע אדם אחר דפלגינן דיבורי' כמ"ש תוס' בכתובות דף י"ח ע"ב ד"ה אין אדם משים וכו' ה"נ לימא פלגינן דיבורי' דיהא נאמנים על הקידושין ולא שנתקדשה על ידיהם ואפי' לדעת הפוסקי' דצריך עדים על מינוי השליחות מ"מ יכול להיות שנתקדשה שלא על ידיהם והעיקר נראה לתרץ קושי' הספ"י דאין זה מיגו משום דלגבי המשלח עצמו שא"י מן הקידושין אלא מפי השליח ליכא מיגו כיון דהוא בעצמו לא קידש' ואם נתקדש לאח' אסור' לו וכן לא שייך גבי המשלח לומר פלגינן דיבורי' שהרי הוא יודע שלא קידשה בעצמו אם לא על ידיהם ואפשר כי היכא דאמרינן דאפי' שניהם מודים אינה מקודשת משום דמחייבי לאחרינא דפשיטא דהיא עצמה מותרת להנשא משום דכיון דלא הוי עדותם עדות לגבי אחרינא אין הקידושין כלום אף לגבי דידה א"כ ה"נ כיון דשלוחו

כגופו וליכא קידושין לגבי המשלח דלא שייך בי' לומר בפנינו קידשה ה"נ לגבי אחרינא לא הוי קידושין ועפ"ז יש ליישב מה שדיקדקנו בהא דאמר לקמן איפוך דא"כ הוי לי' למחשבי' בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה כמו דחשיב ההוא דריש פרקין בש"א בדינר וב"ה אומר בפרוטה ולפמ"ש דעיקר פלוגתייהו לגבי דידי' אם נתקדשה לאדם אחר ממילא הוי קולא לב"ה כמ"ש תוס' בריש מכילתין:

שם ורב כב"ש איפוך וכו'. לכאורה אינו מובן דמי דחקו לרב להפוכי פלוגתא דא"ל דס"ל לרב דאין שום סברא הוא לומר דשליח כגופו כיון דע"כ סברא הוא לב"ש דס"ל שליח לא נעשה עד גם תוס' ד"ה עד כאן וכו' דה"מ לשנויי איפוך וכו' וגם זה דחוק דמה"ת נימא איפוך ובספ"י כתב לתרץ קושי' התוס' דהמ"ל דמיירי בקידושי כסף וטעמא דב"ה מטעם דהוי נוגעין ועיקר הקושי' כיון דחזינן דב"ש ס"ל אין שליח נעשה עד דהא ע"כ לית לי' טעמא דנגיעה מדמכשיר בשלשה שלוחים אפ"ה פוסל בשנים א"כ מה"ת נימא דב"ה פליגא בהא ולפ"ז י"ל דרב ס"ל דהנהו ברייתות לא פליגי וכדי ליישב שתי הברייתות צריך להפוכי דב"ה ס"ל מצד הסברא שליח נעשה עד דמיירי בקידושי שטר ובריית קמייתא מיירי בקידושי כסף מטעם נגיעה וב"ש לית לי' טעמא דנגיעה וס"ל אין שליח נעשה עד ואף דה"מ להפוכי קמייתא ס"ל לרב מצד הסברא יותר להלכתא דשנ"ע וכיון דע"כ בל"ז צריך להפוכי ברייתא חדא לכך מהפך בתרייתא ובאמת דבי ר' שילא דס"ל הסברא איפכא מהפך קמייתא ומסתייע לזה דבתוספתא נקט ברייתא קמיית' בשם ר' נתן ע"ש א"כ תקשה דר' נתן אדר' נתן וע"כ צריך להפך חדא כן נלענ"ד לפרש לפמ"ש הספ"י אלא דדחיק לפרש שנתקנ' שבועת היסת בימי ב"ש וב"ה ולא שייך טעמא דנגיעה ותו קשה דלפי מה שמבואר בירושלמי רב עצמו עבד עובדא שליח נעשה עד אפי' בקידושי כסף הרי דלית לי' טעמא דנגיעה אך העיקר נראה לענ"ד דנהי דבברייתא קמיית' א"א לפרש מטעם נגיעה קודם שניתקנה שבועת היסת אבל בברייתא שני' דר' נתן י"ל דכ"ע ס"ל דשליח נעשה עד והא דלא מהני הכא שליח וע"א היינו משום נגיעה דהא כתבו תוספות לקמן בד"ה והשתא דתקון וכו' דהא דאמרינן מיגו הכא בשנים אף דאין האחד יודע מה שבלב חבירו דבטענה שנפטרי' בה ממון כי הכא בטוחים הי' זה על זה וכו' וזה שייך דוקא כששניהם שלוחים אבל כשהאחד שליח השני שעמו אינו שליח ואין לו עסק בממון אין להשליח מגו דאי בעי הוי אמר אהדרינהו דהא אמרינן בשבועות דף מ"א ע"ב ההיא דאמר לחברי' הב לי מאה זוזי דאוזיפתך אמר להד"ם אזיל אייתי סהדי דיזיף ופרע אמ' אביי מאי נעביד אינהו אמרי אוזפי' ואינהו אמרי פרעי' ואמר רבא כל האומר לא לויתי כאמור לא פרעתי דמי ע"ש נמצא אם יאמר שהחזיר ואיכא ע"א שלא החזיר

אף שאותו ע"א אמר שקידש בו מ"מ כיון שאמר שהחזיר הוי כאילו אמר שלא קידשה ויצטרך שבועה נגד העד שאומר שלא החזיר דכללא הוא דכל מקום ששנים מחייבין ממון ע"א מחייבו שבועה א"כ הוי לי' ממש דומיא דנסכא דר' אבא בכה"ג שאינו נאמן על טענתו אלא במיגו שהי' מכחיש ע"א וישבע נגדו הו"ל מחויב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם וכ"ש לפמ"ש לקמן דאף בשני שותפים י"ל דאין האחד יודע אלא דהתם אינם עדים זה כנגד זה אפי' זה יאמר שהחזיר וזה אמר שעשה שליחותו משום דשותפי' אינם מעידים זה על זה בדבר שהם כשותפי' בו כדאית' בח"מ סי' ל"ז סעיף ה' אבל הכא שהעד אינו שותף וודאי אינו מיגו נמצא דתלי' בפלוגתא דאביי ורבא כיון דאותו העד שאומר שלא החזיר העד בעצמו אומ' שקידש והוי מצי לשנויי דבהא פליגי ב"ש וב"ה אך נראה לפמ"ש תוספות בשבועת ד' מ"ם ע"א בד"ה אבל בטענות מלוה והעדאת ע"א אפי' לא טענו אלא פרוטה וכו' דשמואל דהכא לטעמי' דמחייב לעיל בכפירת פרוטה וכו' אבל לרב דבעינן כפירת ב' כסף בעינן נמי בע"א ב' כסף א"כ הכא דקיימינן אליבא דרב דא"א לפרש טעמא דב"ה משום נגיעה משום שהי' צריך שבועה נגד ע"א דמאי פסיקא דהא אשה מתקדשת בפרוטה וכל שאינו ב' כסף אין בו נגיעה משום שבועה וע"כ צריך להפוכי דב"ש איהו דאמר שליח וב' עדים דכיון דב"ש ס"ל אין קידושין פחות מדינר שהוא וי"ו מעה כסף שפיר פסק ותני דצריך שני עדים דלעולם איכא טעמא דנגיעה משום שבועה ולפ"ז שפיר י"ל דרב ס"ל דמלתא דפשיטא הוא דלכ"ע שליח נעשה עד דאלומי אלמי למלתא והא דפליגא ב"ש היינו משום נגיעה ועי"ל לפמ"ש לעיל לדעת הרמב"ם הוי לי' עדות שאי אתה יכול להזימה אלא דלא בעינן בעדי נשים דרישה וחקירה א"כ י"ל לרב דכ"ע ס"ל שליח נעשה עד וטעמא דב"ש משום דס"ל כר' טרפון דבעינן בעדי נשים דרישה וחקירה כדאיתא ביבמות דף ט"ו ע"א בפירש"י דר"ט מתלמידי ב"ש הי' ע"ש והא דמקשה לעיל מברייתא קמייתא אפי' מב"ש היינו משום דהתם מיירי בג' והוי אפשר להיות עדות שאתה יכול להזימה כנ"ל ודו"ק:

דף מג:

פי' רש"י בד"ה דאי לא וכו' דפעמים שמסר להו בעדים וכו' והקשה הריטב"א דמנא להו דמסר להו בעדים והא דנקט סתם משום דמסתמא כן הוא ע"ש ולדידי' קשה יותר דאין לומר דקושיתו מדקאמר סתם משמע שאפי' מסר להם בעדים הא לא מתרצא דלפעמים שמסר להם בשטר או שאומר להם אל תפרעני אלא בעדים ונרא' פשוט דכוונת רש"י ז"ל כיון דפעמים מוסר להם בעדים יש לנו לחוש שמא מסר להו בעדים ומה שאומר הלוה שמסר להם שלא בעדים דלמא ערומי קא מערים כדי שיהי' נאמנים אבל באמת

אין יכולין לומר אהדרינהו מפני שאז יביא הלוה עדים שמסר להם בפניהם ואדרבא צריך לומר שיש עדים לפנינו שמעידים שלא מסר להם בשטר וגם לא אמר להם אל תפרעני אלא בעדים משא"כ למ"ד צריך לפורעו בעדים א"א לומר שיש עדים שלא מסר להם בעדים דא"כ הם עצמן העדים כן נראה לי לפרש דברי רש"י ז"ל ואפשר דהריטב"א ס"ל דע"כ אין לחשוד את הלוה דמשקר ולטובת העדים דהא הוי מצי למימר פרעתי למלוה והעדים יעידו על זה שבפניהם פרע הלוה למלוה וכענין זה כתב הש"כ סי' קכ"א ס"ט סקנ"ז דאם הלוה אמר שראה מהימן מהאי טעמא אלא שאין כן דעת הסמ"ע ושאר אחרונים וכן נראה דעת הריטב"א בעצמו שכתבנו לעיל דכל עדות שאינו נאמן מתוך עדותו לא הוי עדות דסבירא להו דלא שייך מיגו בכה"ג דאי בעי הוי מעידין עדות אחרת ועיקר נראה דס"ל להריטב"א ז"ל כיון דלפי העדאת עדים אינם נוגעין בדבר לא חיישינן שמא הם נוגעים מחמת שיש עדים על המסירה לידם כי היכא דאמרינן מיגו גבי בע"ד בעלמא ולא אמרינן דלא הוי מיגו שמא יש עדים עז אלא כל זמן שאין העדים לפנינו לא חיישינן להו מיהא נראה דעת רש"י ז"ל דלא דמי לשאר מיגו דלא חיישינן שמא יש עדים דא"כ הוי לתובע להביאם לפנינו כדי לבטל המיגו אבל הכא כיון דהמיגו לטובת הלוה דליהמני' על הפרעון שפיר חיישינן דיש עדים שנתן להם ומה שאינו מביאם הוא לטובתו כנ"ל ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה וכן בדיני ממונות. תימא דאמר בירושלמי וכו'. הנה זה לשון הירושלמי שלפנינו אמר כ אבין נראין הדברי' כשקידש בשטר אבל בכסף נעשים נוגעין אמר יוסי כיון שהאמינתו תורה אפי' בכסף מהימני וכתב הר"ן דברי ר' יוסי תמוהים הם כיון דתקנו רבנן שבועת היסת תו אין לו מיגו אפי' מדאורייתא ונר' לענ"ד ליישב לפי משמעות לשון רש"י בשמעתין בד"ה השתא דתקון רבנן שבועת היסת וכו' אע"ג דחשידי אממונא לא חשידי אשבועתא משמע להדי' מדבריו דאי הוי אמרינן חשיד אממונא חשיד אשבועתא לא הוי נוגעין בעדותן והנה רש"י ז"ל בב"מ דף ג' אהא דאמר רבה מפני מה אמרה וכו' בד"ה ובכולי' בעי' דלודי לי ולא אמרינן מיגו דחשיד אממונא וכו' משמע דס"ל דמדאוריית' אמרינן מיגו דחשיד אממונא כמ"ש התוס' שם א"כ שפיר קאמר ר' יוסי כיון דהאמינו תורה י"ל דמן התורה נאמנים אפי' לאחר תקנות שבועת היסת דאפ"ה אית להו מיגו דהא מן התורה אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ומה שיש לדקדק בדברי רש"י ז"ל בזה יבואר לקמן בס"ד ועוד יש לפרש לפמ"ש התוס' בב"ב דף ל"ד בד"ה הוי לי' מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכו' דהא דאמר בהמוכר את הבית דף ע' המפקיד אצל חבירו בשטר נאמן לומר החזרתי בשבועה מיגו דאי בעי אמר

נאנסו הוי נאמן בשבועה אף על גב דבנאנסו איכא שבועה דאורייתא וכו' הרי דס"ל דהך שבועה דהחזרתי לאו דאורייתא הי' דמדאורייתא כיון דנאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו א"צ שבועה על טענות החזרתי אפ"ה נאמן במיגו דנאנסו א"כ ה"נ דנהי דתיקון רבנן שבועת היסת בטענות אהדרינהו מ"מ הוי לי' מיגו וא"צ שבועה על טענה דהשתא ולא הוי עד שנשבע א"כ שפיר קאמר ר' יוסי כיון שהאמינתו תורה דמן התורה נאמן לומר עשינו שליחותך ופרענו למלוה בלא שבועה וכיון שנאמן מן התורה אין כח ביד חכמים להפקיע קידושי דאורייתא ואף שכתבנו לקמן הא דקאמר והשתא דתיקון רבנן שבועת היסת לאו משום דאי אמרי הדרינהו הי' צריכין לישבע אלא אפי' על טענה דהשתא דאמרי פרענו צריכין שבועה וכמו שיבואר לקמן ועד שנשבע לא הוי עד מ"מ כיון דשבועה זו מדרבנן היא ומן התורה אין צריכין שבועה על טענה דהשתא לא הוי עד שנשבע מן התורה דהא מן התורה נאמנים בדיבורם ואין צריכין שבועה על טענה דהשתא לא מחמת טענה זו ולא מחמת מיגו ועוד נראה דאף לפי מה שכתבנו לקמן דצריכין שבועה על טענה דהשתא היינו במקום שמלוה נשבע ונוטל אבל הכא גבי קידושין דהאשה שאמרה לא נתקדשתי אינה צריכה שבועה כיון שאין עלי' תביעת ממון כדאיתא באה"ע סי' ל"ה גם הן אין צריכין שבועה על טענה דהשתא מחמת טענות שמא דמשלח ואין עליהם שבועה אלא משום דאי הוי אמר אהדרינהו הי' צריכין שבועה וכבר כתבנו דמדאורייתא הוי מיגו בכה"ג ואין צריך שבועה על טענה דהשתא ומה שיש לדקדק בדברי תוס' בב"ב יבואר לקמן בס"ד:

בגמרא שם מאי קסבר וכו' לכאורה קשה נהי דבעלמא ס"ל דצריך לפורעו בעדים היינו משום דאין לו מיגו אבל הכא אי הוי אמרי אהדרינהו ללוה הי' נאמן במיגו דעשינו שליחותך ופרענו למלוה א"כ אינם נוגעין בעדות דאפי' אי הוי אמרי אהדרינהו הי' נאמנים ונראה לענ"ד דכיון דאמרינן בשבועת דף מ"א דטעמא דמ"ד דס"ל צריך לפורעו בעדים משום דלא הימני' א"כ כי היכא דלא הימני' על הפירעון ה"נ גבי שליחות לא הימני' אלא ליתן למלוה בפני עדים ואם השלוחים קרובים שפסולים לעדות והמלוה אומר לא קבלתי אין השלוחים נאמנים נגד הלוה לומר עשינו שליחותך כיון דלא הימני' צריכין ליתן למלוה בפני עדים א"כ שפיר קאמר כיון דאין נאמנים נגד הלוה בכל ענין ומצי למימר להו פרעוני ממילא אפי' הם כשרים לעדות אין זה עדות כלל להפסיד למלוה כיון דנוגעין בעדות הן כדי שיפטרו מן הלוה שלא יאמר להם פרעוני כיון דלא הימני' ועוד נראה דלפמ"ש הר"ן בשבועות דף מ"א דהא דאינו נאמן למ"ד צריך לפורעו בעדים במיגו דאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים או מתו דהוי כמיגו

במקום עדים דאנן סהדי כיון דלא הימני' אינן משלמין אלא בפני עדים א"כ ה"נ אי הוי אמרי אהדרינהו לא הוי מהימני במיגו דעשינו שליחותך דהוי מיגו במקום עדים דאנן סהדי כמ"ש הר"ן אלא דאפ"ה צ"ל הסברא כמ"ש דאפי' בטענות עשינו שליחותך לא מהימני משום דלא האמין להם גם על הפירעון דאל"כ קשה דיהא נאמן בטענות פרעתי במיגו דאי בעי אמרי פרענו בפני עדים והלכו למדינת הים אע"כ דגם זה מקרי במקום עדים דאנן סהדי שלא פרעו בלא עדים ולפמ"ש נראה ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שאלה ופקדון דין זי"ן המפקיד אצל חבירו בעדים אע"ג דא"צ להחזיר בעדים מ"מ צריכין לישבע שבועת המשנה כעין דאורייתא מטעם שבועות שומרים וכמ"ש הכ"מ פ"ב מהל' שכירות ע"ש ולכאורה קשה עליו מסוגי' זו דא"כ מה קאמר מיגו דאהדרינהו הא מיצטרכו שבועות המשנה דאין לחלק בזה בין פקדון סתם בין פקדון שביד השליח ולפמ"ש י"ל דנהי דס"ל להרמב"ם בשאר פיקדון דצריך שבועה בטענות החזרתי אבל כששולח ע"י שליח כיון דיכול לומר עשיתי שליחותיך ולא שייך בזה שבועה מהימן נמי לומר החזרתי בלא שבועה במיגו דעשיתי שליחותיך ושפיר קאמר דלא הוי נוגעין בעדות ועיין מה שכתבנו לקמן בזה ודו"ק:

ועוד יש ליישב קושי' הנ"ל דלא מהימני לומר אהדרינהו במיגו דעשינו שליחותיך דהנה בספ"י מקשה דמה זה מיגו דאי בעי אמרי אהדרינהו דלמא אין חשודין על הגזל אלא יש יש להם ספק מלוה ישינה גבי מלוה וכדאמרינן בב"מ דלא פרשי אינשי מספק ממונא כיון דאית' בחזרה ולהכי אמרי אהדרינהו דא"כ יצטרך הלוה לשלם למלוה והם אינם רוצים לגוזלו ומתרץ דלא שייך הכא ספק מלוה ישינה כיון דמעידין בתורת עדות הרי הם עוברין על לאו דלא תענה בחזרה ע"ש א"כ ממילא אין קושי' דליהמני לומר אהדרינהו במיגו דעשינו שליחותך דבזה שפיר י"ל איפכא דיש להם ספק מלוה ישינה גבי הלוה ולא גבי מלוה ותו דאינם רוצים לעבור על לאו דלא תענה עוד נראה לע"ד ליישב קושי' הנ"ל דאף אם נימא דאי הוי אמרו אהדרינהו הי' נאמנים במיגו דעשינו שליחותיך, מ"מ הוי נוגעין בעדות עפ"י מה שכתבנו בחידושינו בב"ב דף ל"ד בתוס' ד"ה הוי לי' מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכו' דהא דאמרינן בפ' המוכר בית דנאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו הך שבועה אינה אלא מדרבנן דמדאורייתא נאמן בלא שבועה ע"ש ויש לתמוה הא אמרינן בשבועות דף מ"ה דשבועות השומרים דחייבה תורה בנאנסו ולא מהימן במיגו דהחזרתי משום דאפקיד לי' בשטר ע"ש ואמאי אכתי קשה דאפי' אפקיד לי' בשטר אי נימא דנאמן החזרתי בלא שבועה במיגו דנאנסו הדרא קושי' לדוכתי' דנאנסו יהא נאמן בלא שבועה במיגו דהחזרתי ואז יהא נאמן בלא שבועה במיגו דנאנסו

וכתבנו שם דס"ל להתוס' ז"ל דלא אמרינן מיגו כהאי גוונא כיון דאינו נאמן אלא במיגו דנאנסו ניחא לי' טפי לטעון טענות נאנסו בעצמו משיטעון טענה דאינו נאמן אלא במיגו דנאנסו ולפ"ז גם הכא אתי שפיר דאין זה מיגו דאי בעי הוי אמרי אהדרינהו כיון דאי אמרי אהדרינהו לא הי' נאמנים אלא במיגו דעשינו שליחותך ניחא להו טפי לומר עשינו שליחותיך ודו"ק:

בתוס' ד"ה לעולם קסבר וכו' דיכולים למימר החזרנו' ללוה וכו' הקשה המהרש"א דל"ל האריכות הזה הל"ל דנאמן לומר פרענו למלוה במיגו דנאנסו ונר' לענ"ד ליישב דלכאורה קשה מסוגי' זו על הש"ך בח"מ סי' צ"ג ס"ק זי"ן בשם התוספות דהא דאמרינן גבי עיזי דאכלי חושלא נאמן לטעון עד כדי דמיהן אף דהוי מיגו דהעזה כדאמר רבה מפני מה אמרה תורה וכו' ותירצו משום דדוקא במידי דכפירה כגון שיעיז לאדם שהאמין לו פקדון או במלוה לא אמרינן מיגו דהעזה וקשה דא"כ האיך קאמר הכא מיגו דאהדרינהו הא הוי מיגו דהעזה שהרי המשל' האמין לו ונתנו לו בפיקדון ואין יכול להעיז נגדו משא"כ נגד המלוה וצ"ל כמ"ש הפוסקי' דדוקא מיגו דהעזה לאפטורי משבועה לא אמרינן והנה כמה פוסקי' הקשו אהא דאמרינן נאמן אדם לומ' החזרתי במיגו דנאנסו אע"ג דנאנסו לא שכיח והסמ"ע סי' ק"ח ס"ק י"ד כתב לתרץ דאע"ג דלא ניחא לי' לאדם לטעון טענה דלא שכיח מ"מ כיון שלא יצטרך להעיז בטענו' נאנסו וכשטוען החזרתי מעיז שפיר הוי מיגו נמצא לפ"ז הוי אפשר לתרץ קושי' התוס' דכיון דטוען שנתן למלוה ונגדו יכולין להעיז כיון דלא האמינו' וא"כ אין זה מיגו דאי בעי אמרו נאנסו דכיון שלא שכיח' ולא שייך תי' הסמ"ע שלא יצטרכו להעיז דהא גם השתא יכולין להעיז ולא דמי להחזרתי במיגו דנאנסו דבהחזרתי צריך להעיז נגד המפקיד שהאמין לו לכך הקשו תוס' דיהא נאמנים במיגו דהחזרתי אף דהוי העזה הא אמרינן מיגו דהעזה וכיון דאם הי' טוענים החזרתי הי' מעיזים נגד המשלח שהאמינ' שפיר הי' נאמנים במיגו דנאנסו אף דנאנסו לא שכיח מ"מ לא יצטרכו להעיז וכיון דבטענת החזרתי יהי' נאמני' ממילא יהי' נאמנים בטענות שנתנו למלוה במיגו דהחזרתי. ומכבוד אחי הגאון מוה' שמעלקא ז"ל שמעתי לתרץ קושי' המהרש"א והוא דיש ליישב קושי' היש מקשים על ר"י בתו' ד"ה והשתא דתיקון וכו' דעד כאן לא מתרץ ר"י דבשני עדים לא שייך מיגו משום דאין אדם יודע מה בדעת חבירו אלא גבי מעידין שהי' אנוסים מחמת ממון דהפסול הוא בעדות עצמו דאאמ"ע רשע ואם באנו להכשיר העדו' שהי' מעידי' שהי' אנוסים מחמת נפשות שפיר אמרינן כיון דאין אדם יודע מה בלב חבירו ואם יאמר חבירו שהי' אנוס מחמת ממון מה יועיל הוא באמרו שהי' אנוס מחמת נפשות דעד א' לאו כלום הוא משא"כ הכא

דאין הפסול מחמת עצמו אלא שאנו אומרים שהוא מוכרח להעיד כדי שלא יתחייב ממון וזה שפיר אמרינן דהי' יכול לומר אהדרינהו ואף אם חבירו לא יאמר כן אין חבירו יכול לחייבו לא ממון ולא שבוע' כדין השותף שאינו נאמן בעדותו על שותפו וא"כ לא הי' צריך להעיד שפרע ואינו נוגע בעדותו. והנה תוס' כתבו בב"ב דף ל"ד גבי נסכא דר' אבא דהא דאמר אינו נאמן לומר דידי חטפתי במיגו דלא חטפתי משו דאיכא חד סהדא דחטף והי' צריך שבוע' התור' נגדו והא קיי"ל דאמרינן החזרתי במיגו דנאנסו אף שהי' צריך שבועת התורה ותירצו משום דאיכא נמי העזה נגד העד האחד הרי דס"ל דאמרינן מיגו אף שהי' צריך לישבע שבועה דאורייתא וקי"ל נמי דאמרינן מיגו דהעזה לחוד אבל היכא דאיכא תרתי שיצטר' להעיז ולישבע שבועת התורה לא אמרינן מיגו ולפ"ז הי' אפשר לומר דנהי דכתבנו דאף דאינו יודע מה שבלב חבירו. אמרינן הכא מיגו משום שאין שותף נאמן להשביע שבועת התורה מ"מ איכא העזה נגדו א"כ לא מצי להקשות שיאמנו לומר שנתנו למלוה במיגו דנאנסו דכיון דאינו יודע מה בלב חבירו יצטרך להעיז נגד חבירו וא"כ איכא תרתי שיצטרך להעיז ולישבע שבועות נאנסו שהיא דאורייתא ולכך כתבו תוס' דאכתי יאומן שנתנו למלוה במיגו שיאמר החזרתי ואז כבר יעיז נגד העד השני ושפיר יהי' לו מיגו דנאנסו דבמקום שבועה דאורייתא לחוד אמרינן מיגו. מיהא נראה דלפי האמת אפי' בשני שותפים שאמרו החזרנו נאמני' במיגו דנאנסו והיינו משום שכתבו תוס' בסמוך דבשותפין לא שייך זה מה שבלב חבירו. מ"מ לא הוי מצי להקשות דהוי אפשר לחלק הכי ודוק:

בגמ' והשתא דתיקון רבנן שבועת היסת וכו'. נראה דמה שפירש"י דאי הוי אמרי אהדרינהו ניהלך בעי אישתבועי וכו' לאו משום דעל טענה דהשתא שאומרים שעשו שליחותם לא הוי צריכי' שבועה דא"כ קשה קושי' הנ"ל דאף כי אמרו אהדרינהו יהי' נאמנים במיגו שעשינו שליחותך ולא יצטרכו שבועה ודוחק לומר דס"ל כדעת הפוסקים דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה עיין בש"ך סי' צ"ג אלא דאף כשאמרו שעשו שליחותם לא מיבעי' אי לא הוי נפטר הלו' מלשל' ע"י עדותן כגון שהי' קרובים וודאי הי' צריכי' לישבע ללוה ע"פ טענות ברי של המלוה כדאית' בח"מ סי' קכ"א ואין כאן עדות כמ"ש לעיל אלא אפי' אם יקבלו עדותן ויפטרו את הלוה יכול המלוה אח"כ להשביע את העדים דכיון דלדבריו שלא שילמו לו והם קיבלו המעות מן הלוה הם מחויבים לו מדר' נתן כיון דהמעות של הלוה בידם א"כ העדים הם בעלי דברים של המלוה והאיך יאמנו בעדותן ליפטור את עצמן משבועה נגד המלוה אלא דרש"י ז"ל קושטא קאמר דאין להם ליפטור בשום צד בלא שבועה דאפילו אם יאמרו אהדרינהו צריכים לישבע ללוה

ובזה נראה לענ"ד ליישב הש"ע בח"מ סי' קכ"א סעיף ט' דאם אמר הלוה שראה שעשה שליחותו נאמן בע"א ולא בשנים ותמהו עליו הרמ"א והסמ"ע דמה לי שבועה ומה לי ממון ולפמ"ש י"ל דנהי כשאומר הלוה שראה הם פטורי' משבועה נגד הלוה מ"מ הוא צריך שבועה נגד המלוה דאם יקבלו עדותן לפטור את הלוה יכול לתבוע את העדים לשלם לו מדר"נ וצריך שבועת היסת נגדו וא"כ הוי ליה כבעל דבר וכל עד שצריך שבועה אין עדות וא"ל דאפי' בשנים לא יצטרכו שבועה נגד המלוה דיהי' נאמנים במיגו דאי בעי אמרי אהדרינהו. דלא יכול הלוה להשביע אותו. כיון דהלוה בעצמו אומר שראה שעשה השליחות זה אינו חדא דס"ל בש"ע סי' צ"ג ורצ"ו דמיגו לאפטורי' משבועה לא אמרינן וכ"ש לפי מאי שכתבנו לעיל בשם הש"ך דנגד המלוה יכול להעיז כיון שלא עשה לו טובה דלא האמינו משא"כ נגד הלוה שהאמינו א"כ הוי מיגו דהעזה לאפטורי משבועה ולכ"ע לא אמרינן משא"כ בע"א כיון שיכול המלוה לגבות מן הלוה ע"י שבועה אין העד משועבד מדר' נתן כדאיתא בח"מ סי' פ"ו דהיכא דגובה מדר"נ הוי כגובה ממשועבדים דאם יכול לגבות מן הלוה אינו גובה מדר"נ ותו כיון דהוי כגובה ממשועבדים הא קיי"ל דהגובה מנכסי' משועבדים אינו גובה אלא בשבועה ואם ישבע הרי יכול לגבות מן הלוה עצמו וא"כ הוא פטור משבועת היסת ושפיר יכול להשביע את המלוה שבועת התורה ע"י עדותו ודו"ק.

שם ברש"י ד"ה והשתא דתיקון רבנן שבועת היסת ואע"ג דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא וכו' יש לדקדק דלפי מאי דפי' רש"י בב"מ דף ג' ע"ב והאי בכולי' בעי וכו' דלא אמרינן מיגו דחשיד אשבועתא משום דמשתמיט עד דהו"ל א"כ ה"נ הוי לי' לפרש הכי דלא חשיד משום דמשתמיט עד דהו"ל וישלמו למלו' ונרא' דס"ל לרש"י ז"ל דלהכי לא שייך אשתמוטי דצריכין להעיד בתורת עדות דעבר על לא תענה אף שיפרעו אח"כ מ"מ כבר עברו ואפ"ה כתב רש"י דאיכא למימר דלא חשיד אשבועתא והיינו כפי' רש"י שם דף ה' ע"ב בד"ה לא אמרינן וכו' דחמיר הוא לאינשי איסור שביעה מאיסור גזילה וה"נ חמיר להו איסור שבועה מאיסור לאו דלא תענה ואף דקיי"ל דחשיד על לאו דלא תענה חשיד נמי אשבועה הרי ה"נ קי"ל דחשיד על הגזילה חשיד על השבועה אפ"ה מיגו דחשיד אממונא כו' לא אמרינן משום דשבועה חמירא לאינשי כפירוש רש"י והוא הדין בלאו דלא תענה אף על גב דבידוע שעבר על לאו דלא תענה פסול לשבועה מכל מקום מיגו דחשיד לא אמרינן ובזה מיושב מה שנתקשה בספ"י בדברי רש"י ודו"ק:

בתו' ד"ה תנן התם וכו'. מיהא קשה לר"י דלקמן בשמעתין וכו'. לולי דבריהם נראה לענ"ד ליישב דאיכא למימר דוודאי קטנה שיש לה אב אינה יכולה להתגרש ע"י עצמה

ומתני' מיירי שבשעת קבלת השליח כבר נעשה גדולה אלא שהיתה קטנה בשעה שאמרה התקבל לי גיטי וקמ"ל מתני' דאינה מגורשת בקבלת השליח כיון דבשעה שאמרה התקבל לי גיטי היתה קטנה אינה יכולה לעשות שליח ובהא אתי שפיר טפי הא דכתב הרמב"ם הטעם במתני' משום דשליח קבלה צריך עדו' ואין עדו לקטן ונרא' דטעמו הוא משום דאי אפשר לומר דהטעם הוא משום דקטנה לאו בת שליחות כיון דבמילתא דאיתא בגווי' אפי' קטן בר שליחות הוא כמ"ש התוס' בגיטין דף ס"ד ע"ב בד"ה שאני שתופי מבואות וכו' ע"ש וכ"כ בספ"י ולפמ"ש דלפי הס"ד דמיירי בשיש לה אב אתי שפיר טפי דנהי דבת שליחות הי' הא קיי"ל בנזיר דף יו"ד דכל מידי דלא מצי עביד השתא לא מצי למשוי' שליח א"כ כיון דקטנה שיש לה אב אינה יכולה להתגרש ע"י עצמה ולא מצי עביד שליח השתא אינה יכולה לעשות שליח שיקבל גיטה כשתהי' נערה ואין להקשות דא"כ מאי מקשה הש"ס לקמן הא נערה מצי משווי' שליח דלמא מיירי שקיבל השליח הגט לאחר שבגרה ויצאת מרשות אב זה אינו חדא דא"נ דאינ' יכול לעשו שליח שיקבל גיט' כשהי' נער' כ"כ א"י לעשו' שליח לאחר שבגר' כסברו' הש"ס בנזי' שם כיון דלא מצי למיעבד שליח השת' ותו דע"כ לח מיירי ומתני' לאחר שבגרה דכי היכא דדייק דמיירי בשיש לה אב כדתני בסיפא ואם אמר אבי' וכו' ה"נ איכא לדיוקא דלא מיירי שקיבל השליח הגט לאחר שבגרה דבזה לא מהני אמירת אבי' ויש להבי' ראי' על זה דהא לכאורה קשה מאי מקשה הש"ס לקמן הא בגיטין בריש פ' האומר מקשה רבא מהך מתני' על ר"נ ואמאי הא לאו שליח להולכה שווי' אלא אמרינן כיון שנתן עיניו לגרשה וכו' ומשני הכי השתא התם אדם יודע שאין שליחות לקטן. ולפ"ז קשה מאי מקשה הכא דילמא דיוקא דמתני' הוא להיפך דדוקא בקטנה מתגרשת כשבאה הגט לידה משום דאדם יודע שאין שליחות לקטן ומשוי שליח להולכה אבל בנערה די"ל דטעה וסבר שיכולה לעשות שליח קבלה לא משוי' לי' שליח להולכה ואפילו כשתגיע גט לידה אינה מגורשת ולפמ"ש אתי שפיר כיון דלפי הס"ד דמיירי כשיש לה אב ע"כ צ"ל דבשעה שקיבל השליח היא גדולה א"א לומר הטעם משום דאדם יודע שאין שליחות לקטן דהא בשעת קבלת השליח כבר היתה גדולה ומי יימר דידע הבעל שבשעת האמורה היתה קטנה ואפי' אם ידע י"ל דטעה בהא שאינה יכולה לעשות שליח אפי' כשתגדיל אע"כ הטעם כדאמר שם משום דכיון שנתן עיניו לגרשה וכו' א"כ ליכא למימר לדיוקא איפכא ודו"ק:

והנה הרשב"א ז"ל בגיטין כתב בשם הראב"ד לתרץ קושי' התוס' לפי הס"ד בשיש לה אב מיירי שנתן לה אב רשות והשיב עליו דא"כ מאי מדייק הש"ס הא נערה הוי גט שאני

התם דנתן לה אבי' רשות ולענ"ד נראה לפרש דברי הראב"ד דהא דמהני בשנתן לה רשות היינו משום דאמרינן לעיל דף י"ט אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושין וה"ה דמהני כשאומר לה לקבל את הגט ונראה דאין יכול לומר לבתו נערה שתעשה שליח לקבל קידושין כיון דקיי"ל דאין שליח לקבלה יכול לעשות שליח אחר משום דמילי לא מימסרן לשליח א"כ ה"ה דאינו יכול לומר לבתו שתעשה שליח משום דמילי נינהו א"כ שפיר מקשה דמוכח דנערה בעצמה יש לה כח לעשות שליח ונראה דבהא אתי נמי שפיר דלפי הס"ד אין צריך לטעם הרמב"ם דאין עדות לקטן אלא כיון דקטנה שיש לה אב אינה מתגרשת אלא מדעת אבי' דאמר לה צאי וקבלי גיטך ממילא דאינה יכולה לעשות שליח לקבלה משום דהוי ליה מילי ולא מימסרן לשליח. ועיין מ"ש בסמוך בזה:

בא"ד שוב חזר בו רש"י והגי' בפירושי'. ויש לישב ב' הפירושים דס"ל לרש"י ז"ל דהא מילתא תלי' בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל דלר"ל דיליף מקרא דויצאה והיתה נערה יש לה יד גמור אפילו להתקדש בעצמה ממילא ילפינן נמי דקטנה שאין לה יד להתקדש ה"נ אין לה יד לקבל גיטה אבל ר' יוחנן דלית ליה הך הקישא ואין לה יד גמור אפי' לנערה לענין קידושין אלא לענין גירושין לחוד אין לחלק בין נערה לקטנה ובהא אתי שפיר לפי הס"ד דמתני' דקטנה שאמרה התקבל גיטי וכו' מיירי בשיש לה אב דסוגיא דלקמן אתי' אליבא דר' יוחנן כמו שיבואר לקמן דלר"ל כיון שיש לה יד גמור לקבל קידושין שלא מדעת אבי' פשיטא שיכולה ג"כ לעשות שליח א"כ שפיר מוקי מתני' בשיש לה אב ומתגרשת כשהגיע גט לידה כיון דלר' יוחנן אין לחלק בין נערה לקטנה. עוד י"ל דהא דפי' רש"י נערה ולא קטנה היינו לפי הס"ד דבסמוך גבי מאמר מדעת אבי' דמיירי במאמר בעל כרחה ואפ"ה תני קטנה אין עושה בה מאמר אלא מדעת אבי' וה"ה לגירושין כמ"ש הרמב"ן אבל למסקנא דאמר השתא דאתי' להכי ומיירי במאמר מדעתה איכא למימר דלר' יוחנן אין חילוק בין נערה לקטנה כמשמעות הסוגי' לקמן ודו"ק:

בתו' ד"ה וכל שאינה יכולה לשמור גיטה וכו' ור"ת מפרש וכו'. לכאורה קשה לי לפי שיטת רש"י ז"ל דהא איתא בב"מ דף יו"ד ע"ב דקטנ' יש לה חצר וכו' כי היכ' דאי' לה יד ה"נ אית לה חצר ופי' רש"י דמשיודע' לשמו' את גיט' מגורש' דלא מיעט' רחמנ' אלא שוט' דמשלחה וחוזר' משמע מלשונו ז"ל דהא דיש יד לקטנה יתומה לקבל גיטה היינו משום דנפקא מדיוקא מדמיעטה התורה משלחה וחוזרת דוקא ולפי' רש"י ז"ל הכא דאפי' ע"י אביה אינה יכולה להתגרש לא מוכח מידי דדילמא מיירי בקטנה שיש לה אב ומתגרשות ע"י אבי' ומנא לי' דיש יד ליתומה קטנה להתגרש ולכאורה הי' נראה לפרש לענ"ד דמשמע מקרא דמיירי בנשואה דהא כתיב כי יקח איש אשה ובעלה

וכתיב ושלחה מביתו משמע דהיתה נשואה וכבר יצאה מרשות אבי' וכ"כ בספ"י מיהא לפמ"ש רש"י ביבמות דף ק"י דאף בנשואה יכול האב לקבל הגט וכן פי' בכתובת דף ע"ג ועיין מ"ש בחידושינו שם וכמו שהאריך בזה בתשובת מהר"י מינץ בטעמו וכמו שנסתפק התוספות לעיל דף יו"ד בד"ה ומקבל וכו' א"כ אין ראי' משם ולענ"ד נראה די"ל משום דכתיב ושנאה האיש האחרון ושלחה מביתו כיון דמשמע דהיתה נשואה לבעל הראשון ע"כ כשקיבלה קידושין מבעלה האחרון היתה כבר גדולה דאל"ה לא היתה יכולה להתקדש לו ואפ"ה מיעוט קרא בתרא דושלחה כשהיא בשעת קבלת הגט משלחות וחוזרות דוקא ולפ"ז י"ל דהיינו דאיצטרך ושלחה מביתו בבעל האחרון דאי מראשון י"ל דמיירי ע"י האב ונראה דמזה ראיה לפי' רש"י ז"ל אפילו ע"י אבי' אינה מתגרשת דאל"ה למה לי ושלחה בבעל הראשון דמשני נפקא אלא דקמ"ל קרא קמא לגופי' דאפילו ע"י האב אינה מתגרשת כשמשלחה וחוזרת וכן י"ל לר' ינאי דס"ל ביבמו' דף קי"ג ע"ב דנפקא מונתן בידה דיליף הכי מדכתיב תרי פעמים ונתן בידה מיהא נראה דאין מזה קושי' על התוס' די"ל דהתוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל קטנה יכולה להתגרש ע"י עצמה אפילו יש לה אב א"כ י"ל דנפקא מהאי קרא מדאיצטרך שני פעמים ושלחה וס"ל דזה פשוט דע"י אבי' מתגרשת אפילו משלחות וחוזרות וע"כ קרא קמא לדיוקא אתא בין שיש לה אב ובין שאין לה אב דוקא כשמתגרשת וחוזרת היא דאינה מתגרשות ע"י עצמה אבל כשאינה חוזרת מתגרשות אפילו על ידי עצמה נמצא לפ"ז פלוגתייהו דהכא תלי' בפלוגתייהו דלעיל דלמאי דס"ל לרש"י ז"ל דקטנה שיש לה אב אין לה יד לקבל גט ע"כ הא דאיצטרך תרי פעמים ושלחה או תרי פעמים ונתן בידה לר' ינאי לאשמועינן היכא דמשלחה וחוזרת אינה מתגרשת אפי' ע"י אבי' כנ"ל ולפ"ז י"ל מה שמדקדקין המפרשים דלפי' התוספות לא הוי לי' לתנא למיתני סתמא וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש כיון דרישא מיירי בין מתגרשות ע"י האב ובין מתגרשות ע"י עצמה וכ"ש הא דנקט התנא הך מלתא בתר דברי ר' יהודא דמיירי רק באבי' ולא בעצמה. ולפמ"ש י"ל דאף דס"ל להתו' דאפי' משלחה וחוזרת מתגרשות ע"י אבי' היינו דוקא לרבנן דאיצטרך ושלחה קמא דאפילו קטנה שיש לה אב מקבלת את גיטה אבל לר' יהודא דס"ל דאין שני ידים זוכות אפי' בנערה וכ"ש בקטנה ליכא למימר הכי וע"כ צ"ל לר' יהודא דושלחה קמא כפי' רש"י ז"ל דחוזרת אינה מתגרשת אפי' ע"י אבי'. א"כ שפיר שייך בתר מלתא דר"י וכל שאינה יכול' לשמור את גיטה ונקט סתמא משום דלת"ק מיירי כשמקבלת בעצמה ולר"י אפי' ע"י אבי'. מיהו לפמ"ש התוס' לעיל בריש פרקין

איצטרך ושלחה קמא לשליחות אך לפמ"ש שם דלר' ישמעאל אין צריך קרא לשליחות י"ל כנ"ל ודוק:

והנה בספ"י כתב באופן אחר די"ל דר' ישמעאל ור' ינאי לא פליגי והיינו דמונתן בידה לא הוי ידעינן אם יש לה אב אלא לבתר דילפינן מושלחה משלחה וחוזרת ילפינן מונתן בידה דאפי' ע"י האב אינו מקבל כל שאין לה יד ויש להביא ראי' לדבריו דפי' רש"י בב"מ דף יוד ע"ב דר' ינאי ס"ל דחצר משום ידה איתרבאי מקרא דמשלחה ואינה חוזרת ורבי ינאי הא יליף מונתן בידה בפרק חרש אלא ש"מ דלא פליגי ולפ"ז ממילא ניחא הא דדיקדקנו לעיל דלפי' רש"י מנא לי' דקטנה יתומה יש לה יד דלמא מיירי ע"י אבי' כנ"ל ולפ"ז י"ל דע"כ קרא דושלחה מיירי ע"י עצמה מדאיצטרך ונתן בידה למעט ע"י האב ודוק:

בא"ד וקטנה לאו בת תאוה וכו'. לכאורה קשה דמלבד דלא הביאו ראי' לדבריהם אלא דאשכחן איפכא ביבמות פרק חרש דתיקנו חכמים קידושין ליתומה קטנה שלא ינהגו בה מנהג הפקר הרי אף בקטנה חששו לטעם זנות וא"ל דס"ל לתוס' כגירסת הרי"ף והרשב"א בגיטין דף ס"ה בצרור וזורקו אגוז ונוטלו מתגרשת בקידושי אבי' ואח"כ כשהגיע לעונות הפעוטות מתקדשת למיאון. אבל בצרור וזורקו באמת לא תיקנו חז"ל קידושין משום דקטנה כזו לאו בת תאוה הי' ז"א דאכתי שייך גרירה כשתתגדל ותגיע לעונת הפעוטות כמ"ש תוס' בעתים חלים. אמנם לולי דבריהם נראה לכאורה חילוק אחר והוא דלא שייך גרירה כ"א בשוטה דוקא משום דלאו בת קידושין הי' שלא תיקנו חז"ל לשוטה כדאי' בגיטין בחצי' שפח' וחצי' בת חורין דכופין רבה לשחררה שלא ינהגו בה מנהג הפקר והיינו משו' דלאו בת קידושין הי' אבל בקטנה אם אבי' קיים ומקבל גיטה הרי הוא יכול לחזור ולקדשה ואם יתומה קטנה הי' הרי תקינו לה רבנן קידושין מהך טעמא שלא ינהגו בה מנהג הפקר ע"כ רשאי לגרש קטנה וזה ברור מיהו נר' לענ"ד די"ל דאף התוס' סוברים חילוק שכתבנו ואפ"ה צריכים לסברתם משום דלאו בת תאוה הי' דס"ל לתוספ' כגירסת הרי"ף והרשב"א הנ"ל דבצרור וזורקו מתגרשת ובעונת הפעוטות מתקדשת למיאון והתו' אזלי לסברתם דאב יכול לקבל אפי' פחות מצרור וזורקו אגוז ונוטלו משום שהיא שמרה וע"כ הא דבצרור וזורקו מיירי באין לה אב ומתגרשת ע"י עצמה א"כ שפיר קשה האיך מתגרשת הא שייך הכא גרירה עד שתגדל ותגיע לעונות הפעוטות שלא תיקנו קידושין למיאון עד שתגיע לפעוטות על זה שפיר כתבו דאין לה תאוה והיינו דנפקא להו מדלא תיקנו קידושין משום דאין בה מנהג הפקר עד עונת הפעוטות ונראה דבזה יש לתרץ קושית תוספות על רש"י שפירש דקטנה

שאינה יכולה לשמור גיטה אינה מתגרשת אפי' ע"י אבי' והקשו עליו מירושלמי דקאמר יש לה אב וכו'. ולפמ"ש י"ל הפירוש איפכא דביש לה אב לא שייך גרירה דהא אע"ג דלא תיקנו חכמים קידושין לשוטה מ"מ לא הפקיעו חכמים קידושי אבי' כשהיא קטנה כדאיתא במתני' בפ' חרש וא"כ לא שייך גרירה דאבי' יכול לקדשה בקטנותה וטעמא דאין יכולה לשמור גיטה שייך לדעת רש"י ז"ל אמנם י"ל דלא ניחא להו לתוס' בזה דשמא ימות אבי' או ילך למדינת הים וכיון דחרשת לאו בת קידושין היא שייך טעמא דגרירה כשתגדל ודו"ק:

דף מד.

בגמרא שם והנערה בין מדעת עצמה ובין מדעת אבי' משא"כ בקידושין וכו' ומהרש"ל מחק זה וטעמו משום דא"כ יותר קשה לר"ל מהך ברייתא דמפורש כר' יוחנן ותו דהו"ל להקשות על הברייתא עצמה מ"ש מאמר מקידושין אך בהא לא אתרצי וכי לא ידע סיפא דברייתא ותו דלשון ה"נ מסתברא משמע דלא מייתי ראי' אלא דמסתברא כדמתרץ רבי יוחנן דמאמר בע"כ. ונראה משום דלישנא דברייתא דקתני קטנה אין עושים בה מאמר אלא מדעת אבי' משמע דעיקר המאמר נותן ליד הקטנה או הנערה אלא שהוא מדעת אבי' וכדאמרי' לעיל דף י"ט אומר אדם לבתו קטנה צאי וקבלי קידושיך ולכאורה משמע מזה כדעת התוס' לעיל דף ה' בד"ה שכן ישנו בע"כ כו' והא דאמר לקמן אשר לא יעדה שצריך ליעדה לא שצריך לעשות מרצונה אלא שצריך להודיע שלשם קידושין מיעדה וכו' דאי כדעת הרמב"ם ז"ל שצריך להיות מדעתה ממש א"כ הא דיליף לעיל דאומר אדם לבתו הקטנה מדר"י בר יהודא נמי בעינן שיהא מדעתה ומרצונה ולשון הברייתא מדעת אבי' משמע בלא דעתה ורצונ' מיהו אף לשיטת התוס' דלא בעינן דעתה ורצונה לא אתי שפיר דמשמע דלא בעינן אפילו ידיעתה דהא לפי מאי דמשני דמאמר בע"כ ע"כ הפירוש מדעתה היינו ידיעתה כמ"ש התוס' בד"ה מאמר דבע"כ וכו' משמע בקטנה דבקטנה מדעת אבי' היינו מידיעת אבי' אפי' בלא ידיעתה ואמאי הא לא דמי ליעוד דבעינן מדעתה לפי' התו' ולפמ"ש לקמן בפי' הסוגי' דמדעתה ממש אתי שפיר אבל לפמ"ש התו' כאן קשה וצ"ל דמאמר דרבנן שאני ולפ"ז יש לפרש הא דקאמר משא"כ בקידושין קאי על מדעת אבי' ובקידושין לא מהני בלא דעתה ורצונה לשיטת הרמב"ם ולשיטת התוס' בלא ידיעתה אלא דאפ"ה קאמ' ה"נ מסתברא משום דמשמע דמשא"כ בקידושין קאי בין אמדעתה ובין מדעת אביה. וע"ז מקשה נימא תיהוי תיובתא דר"ל משום דמשמע דקאי נמי אמדעתה שוב מצאתי בתשובת הרשב"א שהביא הב"י סי'

קמ"א משמע להדיא מדבריו שפי' הא דקאמר במאמר מדעת אביה היינו שהיא מקבלת מרצון אבי' ושמחתי שכיוונתי לדבריו:

ובזה נר' לענ"ד ליישב שיטת תוס' לעיל בד"ה תנן התם דנער' וה"ה קטנה והשיב הרמב"ן עליו מסוגי' זו דלמאי דמוקמי במאמר בע"כ אפ"ה בעינן בקטנה מדעת אבי' דוקא ולפמ"ש דלשון הברייתא משמע שעיקר המאמר הוא ע"י עצמה אלא שהוא מדעת אבי' וזהו עיקר החילוק שבין נערה לקטנה דבנערה מהני בידיעת עצמה אפי' בלא ידיעת אבי' אבל בקטנה כיון דאין לה דעת לא מהני ידיעתה אלא דצריך להודיע לאב א"כ אדרבה משמע כשיטת התוס' דאפי' בגט מהני קבלת עצמה ואף דקיי"ל דבגט נמי בעינן שיודיע לה דאם נתן גט והיא ישינה אינו גט כדאיתא בגיטין דף ע"ח ובאה"ע סי' קל"ח מ"מ מהני כשיוודע לאבי' כמו במאמר ובזה נכון נמי מה שדיקדקו הא דנקט במתני' נערה ולא נקיט רבותא אפי' קטנה משום דמלתא דפסיקא נקיט דבנערה לא בעינן ידיעת אבי' כלל משא"כ בקטנה אך אי נימא דהתוס' ס"ל דבגט מקבלת את הגט בלא ידיעת אבי' כלל כמו בנערה וע"כ צ"ל דשאני מאמר דאינו אלא מדרבנן וכמו שיבואר בסמוך בלשון התוס' ובזה יש לפרש הא דקאמר הש"ס השתא דאתי' להכי ולא סגי לי' בשינוי' קמא משום דלפמ"ש צ"ל לפי שינוי' דמאמר בע"כ גריעה טפי דאינו מועיל בקטנה ולפי שינוי' דריש לקיש דזקוקה ועומדת עדיפא טפי והוי סברות הפוכות להכי קאמר דא"צ לזה דאיכא לשנוי' לר"י נמי דמאמר מדעתה משום דזקוקה ועומדת ודו"ק:

בתוס' ד"ה במאמר בע"כ וצ"ל דה"ק וכו'. קשה לי כיון דר' יליף מביאה דיבמה הא קיי"ל בפ' הבא על יבמתו דביבמה אפי' ביאת שוגג בלא ידיעתה קונה א"כ הכא נילף דמאמר קונה אפי' בלא ידיעתה וצ"ל דמדמה מאמר לביאה גמורה דקנה לכל משא"כ ביאה בלא דעת דלא קנה לכל באלמנה מן האירוסין דקיימי בה הכא כדאיתא ביבמות דף נ"ה לחד לישנא לכ"ע ולחד לישנא לשמואל ולפ"ז נראה כיון דיליף מאמר מביאה גמורה כי היכא דלא מהני מאמר בקטנה בלא ידיעת אבי' משום דידיעת קטנה לאו כלום הי' ה"נ לא מהני בקטנה ביאה לענין קנה לכל בלא ידיעת אבי' דהוי כביאת שוגג. אך קשה לי דלפ"ז למה נקט הברייתא הך דינא במאמר הוי לי' למיתני לענין ביאת יבמה לחוד החילוק שבין נערה לקטנה לענין שקנה לכל דבקטנה לא קנה אותה לכל אלא מידיעת אבי' ונ"ל דאתי שפיר לפמ"ש לעיל דהא דהכא בקטנה אין מועיל דעתה אף לפי' התוס' דנערה אפילו קטנה משום דבמאמר מדרבנן א"כ בביאה דאורייתא מועיל אפי' בקטנה ומזה משמע כדברי תוס' לעיל דנערה וה"ה לקטנה גבי גט כמו בביאה דיבמה וכל זה כתבנו לשיטת התוס' ודו"ק:

ולולי דבריהם נראה לפרש לענ"ד. דמדעתה היינו מדעתה ממש והוא די"ל דלפי שיטת רש"י והרי"ף הא דקתני במתני' נערה מקבלת גיטה דוקא נערה ולא קטנה ע"כ אין לפרש הטעם משום דקטנה אין לה יד דהא יתומה מקבלת את גיטה א"כ מה חילוק יש ביש לה אב בין קטנה לנערה וע"כ צ"ל משום דקטנה לאו בת דעת הי' ואף דגירושין בע"כ מ"מ מה שנעשית ידה כיד אבי' אינו אלא כשרצונה בכך ורצון קטנה לא הוי רצון וא"כ ה"ה לנערה אף שיש לה יד לקבל את גיטה בלא דעת אבי' מ"מ בעינן דעתה ורצונה לזה ואין יכול לגרש אותה בע"כ דבלא רצונה אינה כיד אבי' דלא עדיפא מקטנ' וכן משמע לשון הש"ס בגיטין דף ס"ד ע"ב יד יתירה זכי לה רחמנא משמע דהוא מדין זכי' דידה אם הי' רוצה בכך זכי לה רחמנא להיות לה יד לקבל הגט בלא דעת אבי' א"כ ה"ה במאמר בע"כ נמי לא מהני כשנותן לידה אלא מדעתה ומרצונה דבע"כ דידה לא נעשית כיד אבי' ואינו מועיל בע"כ דידה אלא מדעת אבי' דכשהאב רוצה הו"ל כאומר צאי וקבלי קידושיך דמהני אפי' בע"כ דידה כמו שכתבו התוס' לעיל דף ה' והיינו דקאמר בין מדעת' בין מדעת אבי' ר"ל או רצונה או רצון אבי' אבל בקטנה דאין לה דעת אין דעתה מועיל אלא דעת אבי' דה"ל כאומר צאי וקבלי וכו'. וכן הוא באה"ע סי' קמ"א דהא דקטנה אינה יכולה לקבל היינו דוקא שלא מדעת אבי' מיהא התוס' לשיטתייהו אזלי דס"ל באמת קטנה מקבלת גיטה אפי' יש לה אב ודו"ק:

בגמרא בו ובשלוחו אין בה ובשלוחה לא וכו' עיין מ"ש מהרש"א ז"ל ולענ"ד נראה דאף דאמר ר"נ לקמן דנערה אינה עושה שליח היינו משום דהילכתא כר"י אבל לר"ל כיון דיש לה יד גמור אפי' להתקדש בלא דעת אבי' ה"ה דמצי משווי' שליח ואדרבא נראה דעיקר הקושי' משליח דהא עיקר דינא דמתני' לאשמועינן דין השליחות דאפי' לר' יוחנן הוי מצי למתנ' האב מקדש את בתו בה והיינו שיכול לומר לה צאי וקבלי קידושיך דאין לומר שהוא בכלל ובשלוחו דבאמת מה שאמר צאי וקבלי קידושיך לאו מטעם שליחות הוא חדא דהא קטנה לאו בת שליחות הוא ותו דלפמ"ש לעיל לשיטת התוס' כשאומר לה צאי וקבלי יכול לקדשה בע"כ דידה כמו ביעוד ואין שליחות בע"כ אלא הטעם משום דכשנותן לה רשות יש לה יד לקבל קידושין והו"ל למתני בה אלא כיון דבכה"ג לא מצי היא למשוי' שליח כמ"ש לעיל בתוס' ד"ה תנן התם וכו' לפרש דברי הראב"ד משום דמילי לא מימסרי לשליח ולא מצי למתני בה ובשלוחה להכי נקיט בו ובשלוחו ועיקר הקושי' דלר"ל הו"ל למיתני בה ובשלוחה לאשמועינן דיכולה לעשות שליח כיון דס"ל דיש לה יד גמור אף לקידושין ובזה אתי שפיר לישנא דש"ס דמשני ובשליחות סבר לה כר"י דהא עיקר הקושי' הוא משליחות ועיין מ"ש בריש פרקין ודו"ק:

שם אמר ר"נ ב"י אנא לא ר' חייא בר אבין וכו' י"ל דרנב"י לשיטתו דס"ל לעיל דף י"ט ע"א אפי' תימא לקידושין נתנו וכו' דהיינו דס"ל דאין יד לקטנה אפי' מדעת אבי' דלא כרבא שם דאמר ש"מ מדר"י ב"י אומר אדם לבתו קטנה וכמ"ש תוס' ד"ה אומר אדם וכו' אע"ג דבגט יש לקטנה יד מדעת אבי' כדאשכחן לעיל גבי לאמר מ"מ לא ילפינן מהקישא דויצאה והיתה דלא איתקוש לענין יד נמצא מהך דר' אבין דכל החבורה לא ס"ל הקישא דויצאה והיתה לענין יד אשכח סייעתא לדבריו שם וכיון דאית' בירושלמי דר' אבין עצמו ס"ל דטעמא דריב"י משום דס"ל מעות הראשונות לאו לקידושין נתנו כדאיתא בירושלמי בפ"ק אמר ר' אבין אתי' דריב"י כרשב"א וכו' והיינו דקאמר למירמי דידי' אדידי' וק"ל:

דף מד:

הא נערה הרי זה גט וכו'. הקשה בספ"י דמזה קשה לדעת רש"י דקטנה נשואה אבי' מקבל את גיטה א"כ מאי מקשה דלמא מיירי בקטנה נשואה ושפיר שייך בסיפא דאם אמר אבי' וכו' ולהכי בנערה נשואה ודאי פקע כח אבי' ממנה ויכולה לעשות שליח ונראה דלפי משמעות לשון רש"י ביבמות דף ק"ט וכתובות דף ע"ג דאבי' מקבל גיטה ולא היא והוא לפי שיטתו לעיל דנערה אין קטנה לא ולפמ"ש לעיל בתוס' ד"ה תנן התם וכו' דע"כ צ"ל דס"ל דנערה ולא קטנה ומתני' דהמקבל מיירי בשעה שאמרה היתה קטנה ובשעה שקיבל השליח את הגט כבר היתה גדולה וממילא מתורץ קושייתו דליכא לאוקמי בנשואה דא"כ כשקיבל השליח בשעה שנתגדלה כבר יוצאת מרשות אב ולא שייך הסיפא דאם אמר אבי' וכו' דכבר יצאה מרשות אבי' ונתבטל השליחות ודו"ק:

שם אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון וכו'. יש לפרש תמיהות קרנא דמשמע מלשונו דעל גט לחודא ועל מיאון לחוד לא קשי' לי' אלא שבא עליו מב' צדדים אם גט וכו' היינו דבאמת ידע קרנא הטעם הוא שמא יאמרו אין קידושין תופסין וכו' אפ"ה קשי' לי' משום דבאמ' איכא לאוקמא בכל ספק בחזקת פנוי' ואע"ג דקי"ל בספק קידושין צריכה גט מדרבנן כדאית' ביבמות דף ל"א וכ"כ תוס' בכתובות דף כ"ב בד"ה תרי ותרי נינהו וכו' ובדף כ"ו בד"ה אנן אחתינין וכו' מ"מ היינו דוקא בספק שקול כגון תרי ותרי אבל הכא ל"ל דהוי ספק שקול דא"כ קשה איפכא דלמה צריכה מיאון משום שיאמרו אין קידושין תופסין באחותה הא אם קידש באמת אחותה אין קידושין תופסין בה מדאורייתא משום דמוקמינן אחותה בחזקת פנוי' ומשום גזירת דרבנן לא שייך למיגזר אלא ע"כ צ"ל דלא הוי ספק שקול דאין לחוש מדאורייתא לשמא נתרצה א"כ קשה למה היא צריכה גט כיון דלא הוי ספק שקול ומן התורה מותרת ואף מדרבנן אין להחמיר כיון

דאיכא חזקת פנוי' וכל ספק דרבנן מקמינן אחזקה והיינו דקאמר אם גט ולא מוקמינן אחזקה משום דהוי ספק שקול ומחמרינן מספק א"כ למה צריכה מיאון דהא אף אם יאמרו אין קידושין תופסין באחותה ליכא בזה איסור דאורייתא דמדאורייתא מוקמינן אחותה בחזקת פנויה ואם צריכה מיאון משום חששא ע"כ משום דאורייתא לא חיישינן שמא נתרצה אלא חששא דרבנן הי' א"כ למה צריכה גט נוקי אותה אחזקת פנוי' ולפ"ז צ"ל דטעמא דשמואל דבאמת הוי ספק שקול מ"מ כיון דאי מוקמינן לה בחזקת פנוי' ממילא הוי קידושי אחותה קדושי מעליא א"כ תו ליכא למימר דמוקמינן אחותה בחזקת פנוי' כיון שחזקות סותרין זה את זה להכי אחותה צריכה גט מספיקא דאורייתא אך אכתי זה דוחק כיון שהיא נתגרשה כבר ואין לדון עלי' אלא על אחותה לא יגרע חזקת פנוי' דאחותה בשבילה ועיין בכתובות דף ע"ה בד"ה ספק טמא אך היותר נראה דס"ל לשמואל כיון דחזקה דידה קודמות ומוקמינן לה מדאורייתא אחזקת פנוי' והוי כאלו בטלה הקידושין וממילא קידושי בתראי הוי קידושין מן התורה ואף דלכאורה לא משמע כן לקמן דף ע"ט בתוס' ד"ה קידשה אבי' בדרך וכו' ע"ש שכתבו דאע"ג דכשקדש' אבי' מוקמינן לה אחזקת פנוי' כי הדר מקדשה את עצמה נתבטל חזקה קמייתא מיהא זהו דוקא כשלא נודע הספק בב"ד אבל כשכבר נודע הספק הראשון בב"ד ה"י כבר חזקת היתר וקידושי אחותה קדושי וודאי הם כדאית' כה"ג בכתובות דף ד"ג אמר אבוה דשמואל לא ניסת ניסת ממש אלא התירו לינשא עמ"ש שם דהטעם הוא דכל שנתחזק בב"ד הרי הוא כבר בחזקת היתר ואפשר דהיינו דקאמר רב וחס לי' לזרעי' דאבא בר אבא והיינו אבוה דשמואל דאיהו ס"ל כל שנתחזק ההיתר בב"ד הוי לי' כוודאי א"כ הכא כיון דמדאורייתא. מוקמינן לה בחזקת היתר הוי לי' באחותו קידושי וודאי ודו"ק: **שם** הא מר עוקבא וכו' אפכוהו וכו' לולי פי' רש"י ז"ל הי' נראה לפרש דשמואל דאמר צריכה גט וצריכה מיאון משמע דוקא גט תחלה ואח"כ מיאון אבל מיאון תחלה לא מהני ונראה דטעמא משום דאכתי יש לחוש שמא יאמרו העולם כיון שהצריכו גט אחר מיאון מסתמא שמע האב ונתרצה לאחר שמיאנה וחלו למפרע קידושי תורה לכך הוצרכו גט ואף דס"ל לרב לקמן דקודם ששמע יכולה לעכב וכיון שמיאנה הרי עכבה מ"מ יסברו הכי מדהוצרכו גט אחר המיאון. ובזה אתי שפיר מה שכתבו תוס' בד"ה אלא דקידשה נפשה וכו' דלשמואל בלא שידכה צריכה מיאון דלפי מ"ש משמע הכי מדהוצרך גט בתחילה שלא יאמרו שהמיאון הי' קודם שנתרצה האב אלמא דאפי' בלא ריצוי האב צריכה מיאון וממילא אפי' לא שידכה ולפ"ז י"ל הא דאפכוהו היינו שיהפכו בתחילה מיאון ואח"כ גט והשיב להם חס לזרעי' דאבא וכו' דבעינן דוקא גט תחילה ואח"כ מיאון.

ולפ"ז י"ל עוד דכולה מימרא חדא הי' דאמרי לקרנא דהעובדא הוי בכפרי ומר עוקבא וב"ד היו סבורין דשמואל לאו דוקא גט ואח"כ מיאון ואכפוהו שתמאן תחלה ושלחו לרב. והשיב דוקא גט תחלה ואח"כ מיאון וחס לזרעי' וכו' וזהו שאמרו לקרנא אתה אומר מיאון לבד מהני והלא מר עוקבא וב"ד אפכוה מיאון תחלה וכששלחו לרב והשיב דבעינן גט תחלה והיינו מטעם הנ"ל כן נר' לענ"ד אלא דאכתי זה דוחק דכיון דס"ל לרב לקמן דהיא יכולה לעכב קודם שנתרצה האב מהיכי תיתי נימא שמא יטעו העולם ויסברו דמדצריכה גט לא מהני עיכובא דידה אפי' קודם שנתרצה ולפמ"ש מהרש"א לקמן בתוס' ד"ה בין היא ובין אבי' וכו' דרב מיירי בלא שידכו אתי שפיר דהיינו דקאמר ר"נ והוא ששידכו דאל"כ תקשה דרב אדרב אך הר"ן כתב בדעת רש"י ז"ל וז"ל וכן יש לחוש בקטנה שנתקדשה שלא לדעת אבי' ומיחתה ואחר כך נתרצה האב מהו דינה עכ"ל. נראה פירושו כיון דלדעת רש"י ז"ל עיקר פלוגתייהו דרב ושמואל בשמע האב ושתק א"כ י"ל דהא דאמר רב היא יכולה לעכב היינו דוקא אם שמע האב אח"כ ושתק דכיון שמיחתה כבר לא הוי שתיקה כהודאה אבל אי מתרצה בפי' לא מהני עכובא דידה א"כ שפיר י"ל שיסברו העולם שמיאנה ואח"כ נתרצה בפי' ודו"ק:

בתוס' ד"ה אלא דקידשה נפשה וכו' וא"ת ולשמואל מי ניחא וכו'. לכאורה הי' נר' לענ"ד לולי דברי תוס' ז"ל כיון דעיקר דינא דמתני' דכולן שמיאנו או נתגרשו היינו לאשמועינן דמיתה מפלת כדאית' ביבמות דף י"ג ע"א אבל אם גירש את הערוה קודם שנשא את הצרה דוודאי ליכא לספוקי כלל ולא מימרא בעי דנתגרשו צרותיהן מותרת א"כ י"ל דמיירי בשידכו וגירש קודם שנשא את הצרה ועדיין היתה צריכה מיאון כשנשא את הצרה אפ"ה לא אמרינן דנאסרה הצרה אך לפמ"ש קשה לשיטת התוס' דעולא מודה בשידכו הוי לי' לאוקמי בהכי וכגון שגירש קודם שנשא את הצרה אך נר' לענ"ד די"ל דלא שייך לומר בכה"ג כיון שהמיאון אינו אלא כדי שלא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה וזה לא שייך אלא בחיי המקדש אבל כשמת אזל לי' החשש כדמשמע לקמן גבי מת ונפלה לפני אחיו וכו'. ולמה תני במתני' שמיאנו ובסיפא שם וכל היכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ואמאי הא אין צריכה מיאון כמו שיבואר בלשון רש"י ז"ל ודו"ק:

בא"ד אלא דקידשה איהי נפשה וכו'. והכא מיירי בלא שידכו וכו' כבר כתבתי לעיל דמשמע מדברי שמואל הכי דאפי' בלא שידכו צריכה מיאון מדאיצטרך דוקא מיאון אחר הגט ולכאורה קשה דאכתי ללישנא דמשני מאן דמתני הא לא מתני הא הרי דס"ל לשמואל דאפי' בלא שידכו צריכה גט ומיאון וא"כ קשה מהך מתני' ונראה דאף להאי לישנא י"ל דהא דבעי גט ומיאון היינו דוקא לאחר ששמע האב ושתק דאיכא לספוקי

שמא נתרצה אבל אם בוודאי דלא שמע אב עדיין אין צריכה גט וסגי במיאון דלא חיישינן שמא נתרצה ומהאי טעמא בעי שמואל מיאון דוקא אחר הגט כנ"ל שלא יסברו העולם שמיאון הי' קודם שמיעה והגע לאחר ששמע ונתרצ' כנ"ל א"כ איכא לאוקמי מתני' דיבמו' שלא שמע האב כלל עד שמת אחיו ולפ"ז צ"ל דאף דא"ר לקמן דבין היא ובין אבי' יכולין לעכב דהיינו כשצוח האב תיכף כששמע וא"כ איך פסק ותני במתני' דדוקא שמיאנה בחיי הבעל אבל אם לא מיאנ' בחיי הבעל חולצת ולא מתייבמות ולא מהני שיעכב אביו מיד כששמע ויתבטלו הקידושין וצ"ל משום דכי היכא דפריך ביבמות דף י"ג ותמאן השתא ותתייבם ומשני משום שנראה בשעת מיתה כצרת בתו ה"נ אין מועיל עיכוב האב משום שכבר נראה בשעת מיתה כצרת בתו וכן צ"ל אפי' ללישנא קמא לפי דעת רש"י ז"ל דהא דס"ל לרב ושמואל דחיישינן שמא נתרצה היינו כששמע האב ושתק אבל אם נתרצה בפי' צריכה גט אפי' בלא שידכו ע"כ צ"ל דבלא שידכו לא הוי שתיקה כהודאה א"כ כמו שהיא יכולה למחות כן האב יכול למחות כיון דלא הוי כהודאה וע"כ צ"ל הטעם שאין האב יכול למחות השתא משום דכבר נראית כצרת בתה ויש עוד לפרש בדרך אחרת ויבואר בלשון התוס' בד"ה אלא לאו דקידשה איהי ודו"ק:

בפי' רש"י שנעשה מעשה יתומה בחיי האב וכו' כגון שהשיאה אבי' לכאורה קשה דהו"ל לפרש כפשטא כי האי דאמר לקמן דף מ"ו ע"ב דבנתקדשה וניסת שלא מדעת אבי' אמרינן דמסתמא נתרצה האב כיון דנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב א"כ ה"נ י"ל דמוקי למתני' דיבמות בניסת ובהא מודה עולא הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ולכאורה הי' נראה דלא פי' רש"י הכי משום דעולא לית לי' הך סברא כדאמר לקמן אמר עולא הא דר' הונא כחומץ לשינים וכו' אך י"ל דהתם לענין וודאי קידושין שתאכל בתרומה והכא אינו אלא לענין ספק קידושין שתצטרך מיאון וכן כתב הר"ן לדעת רש"י והביאו ב"י וז"ל ולפ"ז יש לחוש בנתקדשה וניסת שלא לדעת שמא נתרצה כיון ששתק כ"כ וכו' ע"ש אך דלפמ"ש לקמן די"ל דהא דלא ניחא התם לעולא לחלק בזה היינו משום דמשמע מדרב הונא דכשנשאת היינו שנכנסה לחופה ולא מיחה האב א"כ נהי דנימא דנתרצה האב בשעת החופה מ"מ במאי נתקדשה קידושי דאורייתא שתאכל בתרומה ורב הונא לטעמי' דס"ל חופה קונה וגו' כמ"ש לעיל דף ה' ובזה לא ניחא לי' לעולא אבל היכא דנבעלה כבר הא ס"ל לעולא בעצמו בכתובות דף ע"ד המקדש על תנאי ובעל דצריכה גט משום דאמרינן חין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וקידשה בביאה ושפיר יש לפרש שנעשה בה מעשה יתומה היינו שנבעלה ויושבת תחתיו ושפיר צריכה מיאון וצ"ל דס"ל לרש"י ז"ל דבכה"ג שניסת צריכה גט דאפי' אי נימא בניסת מודה עולא דצריכה גט

ומיאון ומיירי שגירשה קודם שנשא צרתה כמ"ש בלשון התוספות מ"מ כשגירשה ומת תו לא צריכה מיאון משום דלא שייך חששא שקידש את אחותה כדמשמע לקמן וכמו שיבואר בס"ד וס"ל לדוחק לומר כיון דבחייו הי' צריכה מיאון משום חששא דאחותה נראת כצרת ערוה בשעת מיתה ועמ"ש לקמן בזה ומיהא י"ל דנשואה שלא מדעת אבי' אין צריך לחשש שמא יאמרו אין קידושין תופסין באחותה אלא משום חששא דשמא יאמרו אין קידושין תופסין בה אם יקדש אותה אבי' לאחר ויסברו שכבר היתה נשואה והיא יתומה בחיי האב דאין אבי' יכול לקדש א"כ זה החשש שייך לאחר מיתה ולכך צריכה מיאון שלא יסברו העולם שנעשה בה מעשה יתומה בחיי האב ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

דף מה.

האי אלמנה היכא דמי וכו' נראה הא דמקשה מאלמנה ולא מגרושה וחלוצה יש ליישב לפי מ"ש לעיל דאיכא לפרושי הא דמשני לעיל וכגון שנעשה מעשה יתומה בחיי האב דהיינו דמודה עולא כשנשאת צריכה גט ומיאון ואף דפליג עולא לקמן על רב הונא היינו דוקא בחופה משום דס"ל דאין חופה קונה אבל בבעל כיון דס"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הוי לי' כאילו מקדשי' אחר שנתרצה ונהי דלא הוי וודאי קידושין כדקאמר לקמן דאינה אוכלת בתרומה מ"מ מספיקא הוי קידושין וצריכה גט ומיאון כמו שנסתפק בזה הר"ן כנ"ל ונהי שכתבנו לעיל דלא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפרש כן משום דבכה"ג שמת לא בעי מיאון והיינו במתני' דלעיל דקתני כולם שמיאנו אבל הכא שפיר הוי מצי לאוקמא כשנשאת מודה עולא ולא מצי להקשות מגרושה וחלוצה דאיכא לאוקמא כשנשאת ואין לומר דאיך אפשר לאוקמא בנשאת הא כבר יצאה מרשות אב זה איני דהא למאי דמשני ביעוד אמרינן לעיל דף י"ד דגם יעוד נשואין עושה אלא דנשואין דידה שאני אבל מאלמנה לכה"ג מקשה שפיר דליכא לאוקמא בנשאת דהא כבר כתבנו לעילא צ"ל דוקא שנשאת ונבעלה א"כ קשה מאי ארי' אלמנה תיפוק לי' דהוי בעולה לכה"ג ודו"ק:

שם בתוספות ד"ה אלא דקדיש איהי וכו' ומי מצי מזבין לה וכו' לכאורה נראה לפרש דמזה הי' הוכחות רש"י ז"ל דעולא פליג אפי' בשידך וס"ל לרש"י ז"ל דמשום ספיקא דשמא נתרצה נהי דמחמרינן לענין שצריכה גט ולא מוקמינן אחזקת פנוי' כמ"ש לעיל דבספק השקול צריכה גט מדרבנן מ"מ לענין להוציאה מחזקת אבי' שלא יכול למוכרה אין להוציאה מספיקא מחזקת אבי' כדאמר לקמן מודה רב שאין בעלה יורשה אף דנראה דבשאר ספק קידושין אינו יכול למוכרה מספיקא מ"מ הכא שרוצה למוכרה מפני שטוען

ברי שלא נתרצה מעולם על הקידושין א"כ אפי' למ"ד בכתובת דף י"ב ע"ב דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף מ"מ הא אמר שם דהיכא דאיכא חזקה בהדי ברי מודה דברי עדיף כדאמר התם דעד כאן לא קאמר ר"ג אלא משום דאיכא חזקה ע"ש א"כ ה"נ כיון דאיכא לאב חזקת רשותו וחזקת פנוי' מהני ברי דידי' וק"ל:

והנה לפי מה שכתבו תוס' דמיירי בלא שידכו והקשה בספ"י דדוחק לומר דכל איסור אלמנה וגרושה דנקט בברייתא אינה אלא משום חומרא בעלמא ולענ"ד קשה יותר כיון דמיירי בלא שידכו ובזה לא מהני שתיקות האב מדאינה צריכה גט משום דמסתמא לא נתרצה א"כ אמאי קרי לה אלמנה הא האב יכול לעכב וכ"ש ללישנא דמאן דמתני הא לא מתני הא דס"ל לשמואל אפי' בלא שידכו צריכה גט ומיאון א"כ קשה לשיטת התוספות האיך יכול למוכרה וע"כ צ"ל דהכא מיירי שלא שמע האב עד אחר שנתאלמנה ונתגרשה א"כ למה לא יכול האב לבטל הקידושין וצ"ל דכיון דנקרא עלי' שם אלמנה וגרושה אף שלא שמע האב כבר אסורה לכהן ואין האב יכול לבטל אף דלא תיקנו חז"ל קידושין לקטנה בלא אבי' מ"מ חל עלי' שם אלמנה וגרושה כמו שיבואר לקמן בס"ד בלשון התוס' בד"ה בפי' אמר רב וכו':

ובזה אתי שפיר הא דלא נקטי בברייתא רבותא יותר דאפי' בחיי המקדש יכול האב למוכרה כיון דיש להאדון תפיסת קידושין בה דהא קידושין קמאי לא הוי אלא חומרא דרבנן ופשיטא דעדיפא מחייבי לאוין דיכול למוכרה משום דיש בה תפיסת קידושין ולפמ"ש אתי שפיר דאדרבא בחיי המקדש פשיטא שיכול למוכרה דהא אבי' יכול לעכב ולבטל קידושין דקמאי וכ"ש פי' רש"י לעיל דף י"ט דאין יעוד אלא מדעתה ומרצונה א"כ הרי היא יכולה למאן ויכול ליעדה ועוד דהיעוד גופא הוי מיאון כדאי' ביבמות בריש פרק ב"ש דף ק"ח דקטנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה הן הן מיאונה ואפי' לפי' התוס' דיכול ליעדה בע"כ מ"מ כיון שיכול ליעדה אם תתרצה לו דהוי מיאון יכול למוכרה לכך הוצרך לומר דוקא שנתאלמנה או נתגרשה שכבר חל עלי' שם אלמנה וגרושה דלא מהני עיכוב אבי' ומיאון דידה אך היותר נראה די"ל דמה שכתבו תוס' דבלא שידכה צריכה מיאון לשמואל לאו משום חומרא בעלמא אלא מדינא הוא וכמו שיבואר לקמן בתוס' ד"ה בין היא ובין אבי' וכו'. דבלא שידכו ושמע האב ושתק איכא למיחש נמי שמא נתרצה אלא דכיון דלא שידכו אף אם נתרצה אינו אלא לדעתה שבכל עת שתמאן תוכל לבטל הקידושין וכיון שלא נתרצה האב אלא לדעתה לא הוי לי' כשפחות אחר אישות דהוי קידושין דידה כיון שתלוי בדעתה משא"כ בשידכו שנתרצה האב מדעתו כיון שנתרצה שוב אינה יכולה למאן א"כ זה המיאון כשלא שידכו הוא מחשש דאורייתא שמא נתרצה

האב לדעתו ואם לא תמאן הוי ס"ק דאורייתא ובריית‍א זו דושווין שמוכרה כו' מיירי בלא שידכו ושמע האב ושתק וכיון דלא מיאנה עד שנתאלמנה או נתגרשה איכא חשש איסור אלמנה וגרושה מקדושין דאורייתא ומיהו לפמ"ש לעיל דמדאוריית' איכא חזקת פנוי' אין בזה חשש איסור דאורייתא כיון דמדאורייתא לא חיישי' שמא נתרצה האב כלל ולפ"ז יש לתרץ קושי' התוס' בפשטא דהא דלא מוקי לה בשידכו משום דכיון דאפי' בשידכו אינה אלא מדרבנן:

בגמ' ותפסו בה קדושי ייעוד והוי לי' למנקט רבותא טפי אפי' בחיי המקדש והוי א"א מדרבנן יכול למוכרה וע"כ צריך לאוקמי בלא שידכו דבחיי המקדש מועיל מיאון א"כ פשיטא שיכול למוכרה שהרי יכול ליעדה משא"כ באלמנה וגרושה דאינה יכול' למאן לאחר מיתה וגירושין שכבר חל עלי' איסור אלמנה וגרושה כנ"ל ודוק:

שם צריכה מיאון שמא לא נתרצה האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני וכו' והנה הרז"ה כתב ליישב קושי' רש"י ותו' משום דבנשאת שבא עלי' היבם יאמרו אין קידושין תופסין באחותה וכו' וכיון שהנשואה צריכה מיאון אף הארוסה כמו כן צריכה מיאון שלא תחלק במיאון בין ארוסה לנשואה וכו' וקשה לי דלפמ"ש לעיל דבניסת א"צ לחששא שיאמרו אין קידושין תופסין באחותה דיותר יש לחוש שיאמרו אין קידושין תופסין בה כשיקדשה אבי' דסבר' שהי' כיתומ' בחיי האב א"כ אפי' בחליצ' לבד תצטרך מיאון שלא תחל' בין קידשה אחיו המת לנשוא' ונרא' דס"ל להרז"ה כיון דהכא קיימינן אליב' דרב הונ' ורב הונא ס"ל לקמן דבניסת ואבי' כאן אוכלת בתרומה הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב הרי דס"ל דהוי נשואין וודאי א"כ היכא דניסת לבעל הראשון אין צריכה מיאון כלל דאף אם יקדש אותה אח"כ באמת אין קידושין תופסין בה כלל ולפ"ז צ"ל דהא דבאמת לא אמרי' כשקידשה המת ואח"כ בא עלי' היבם הוי נעשה בה מעשה יתומה דמה ששתק כשבא עלי' היבם משום דהיתה זקוקה לו מדרבנן ואין בזה הוכחה ודו"ק:

עוד נראה ליישב הא דלא גזרינן הכא בלא עשה בה מאמר אפי' היתה נשואה לאחיו משום שמא יקדשה האב אח"כ ויאמרו אין קידושין תופסין מפני שאינה ברשותו דהא לא יטעו העולם שמא נתרצה האב אלא משום החליצה וקי"ל ביבמות דף כ"ו ע"ב דהלכתא אין קטנה חולצת עד שתביא ב' שערות וע"כ החליצה הכא משתביא ב' שערות א"כ תו ליכא למיגזר שמא יקדשה האב כשהי' נער' דהא אית' באה"ע סיל"ו דכמו דאמרי' שמא נתרצ' האב ה"נ אמרי' במי שקדש בתו בוגרת שלא מדעת' שמ' נתרצה הבת אע"ג דשמא נתרצ' הבן לא חיישינן. מ"מ נתרצה הבת חיישינן דטב למיתב טן דו. א"כ אם

יקדש' אבי' אח"כ אפילו אם יסברו העולם שכבר היא נשואה מ"מ יחושי לקידושין שמא נתרצה הבת. אך זה דוחק דאכתי יש לחוש שמא יקדשה האב בע"כ שלה ודו"ק:

אמנם הנראה לענ"ד ליישב קושי' תוספו'. והוא דנראה לענ"ד ליישב מה שהקשה תוס' דלמה צריכה מיאון הא יש סי' בחליצה דע"כ הוא משום דחיישינן שמא נתרצה לראשון ע"ש וי"ל משום דהמיאון צריך להיות בקטנות כ"ש תוס' לעיל דבנערה לא שייך מיאון א"כ ממילא דהגט נמי בקטנות דהא צריך להיות מיאון אחר הגט כמ"ש לעיל הטעם בזה א"כ כיון דחליצה אינה בגדלות איכא למיחוש שמא יקדש את אחותה קודם החליצה ויסברו העולם שנתרצה רק לקידושין של שני כמו שכתבו התוס' לעיל ואין קידושין תופסין באחותה דאז עדיין לא יהא ניכר מחמת החליצה שהרי אינה חולצת אלא עד שתגדל ואפשר דקושי' התוס' הוא דלמה באמת יתן הגט בקטנות כיון דעכ"ת אי אפשר לה להתקדש לאחר אלא עד אחר החליצה ימתינו עם הגט עד אחר שתגדל ולא תצטרך מיאון כי אז יהי' סי' בחליצה ומיהא אין זה קושי' כ"כ דבאמת אם רוצה להמתין עם הגט אינה צריכה מיאון אלא דקאמר אם רוצה האב שיתן את הגט מיד כדי שלא יחזור בו וירצה לייבמה או מטעם אחר צריכה למאן וכ"ש לרב דס"ל כר"מ דיכול לקדש אחר שיחלוץ לך יבמתך כדאי' ביבמות דף צ' יש לומר שהאב רוצה לקדש מיד לאחר משא"כ קודם הגט דיכול ליבמה אינו יכול לקדשה משום דלא הוי עבידא דאתא כמ"ש תוספות בכתובות דף נ"ח ע"ב ע"ש ולפ"ז יש לומר הא דקאמר שמא לא נתרצה האב בקידושי ראשון ולא בקידושי שני משום דלמ"ד בפ' כיצד דף י"ט דיש זיקה מדאוריית' הוי זיקה ככנוסה ואין קי קידושין תופסין באחותה אם כן כיון דאין החשש אלא משום שמא יקדש את אחות' קודם חליצה א"כ אם נתרצה האב אפי' בקידושי הראשון באמת אין קידושין תופסין באחות' מדאוריית' וליכא חשש מדאוריית' אלא אם לא נתרצה האב לא בקידושי הראשון ולא בקידושי שני אך זה דוחק דהא רב הונא עצמו ס"ל בפ' כיצד דף י"ג ע"ב דאין זיקה א"כ אליבא דר' הונא עצמו לא הי' צריך לזה ולולי דבריהם הי' נר' לפמ"ש לעיל בשנוי' דנעשה מעשה יתומה בחיי האב דהא דלא פירש"י בפשטות בשניסת משום דס"ל לרש"י דלאחר שמת לא שייך חששא שיאמרו אין קידושין וכו' ולא חיישינן שמא כבר קידש והיינו משום דמוכח הכא בשמעתין מדקאמר הכא בלא עשה בה מאמר לא צריכ' מיאון ולא חיישי' שמא קידש אחיו את אחות' ותפטר בלא חליצ'. אך נראה דיש לחלק דודאי יש לחוש שמא כבר קידש אלא שלא נודע עתה אך אין בזה חשש דאף שיסברו העולם מדהוצרכו חליצה שנתרצה האב מ"מ יש לחוש שמא נתרצה האב לאחר שקידש אחותה וכיון שקידש אחותה קודם לריצוי האב צריכה אחותה חליצה כיון

שחזר הבעל מקידושין קודם שנתרצה האב לפמ"ש הריטב"א בשמעתין דאף דמקודשת אינה מקודשת אלא משעה שנתרצה נמצא כיון שקדושי אחותה קודמין לא מהני ריצוי האב ואפשר דגם המפרשי' שמקודשת למפרע מודים בזה ועיין מ"ש לקמן בזה ולפ"ז מתורץ קושי' תוס' בד"ה צריכה מיאון וכו' וא"ת ל"ל מיאון כיון דצריכה חליצה וכו' ותו קשה מהיכי תיתי יסברו העולם שנתרצה לשני ולא לראשון ולפמ"ש אתי שפיר דאכתי יש לחוש אם יוודע שקידש המת את אחותה יפטרוהו בלא חליצה משום דממ"נ אם נתרצה קודם קידושי אחותה הרי לא תפסה קידושי אחותה ואם נתרצה לאחר קידושי אחותה הרי בטלה קידושין ולא הועיל כלום מה שנתרצה האב בקידושי הראשון כיון דכבר קידש את אחותה וכיון דיסברו העול' מחמת הגט שנתרצה בקידושי שני הרי הי' קידושי שני קידושי תורה שהרי לא היתה מקודשת לראשון והוי קידושין דידי' קידושין גמורים וא"כ אחותה יוצאת משום אחות אשה ואינ' צריכה חליצה כדס"ל לרב הונא אמר רב עצמו בפ' כיצד דאין זיקה ע"ש דף י"ח ע"ב בתוס' ד"ה אומרים לו שכתבו שם דלמ"ד אין זיקה כיון שקידש את אחותה פטור' היבמה בלא חליצה משום אחות אשה ע"ש לכך אמר שמא לא נתרצה לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני ותופסין קידושי המת באחותה וזקוקה הי' ותצא בלא חליצה ודו"ק היטב:

דף מה:

בתוס' ד"ה בפי' אמר מר וכו'. ופסק רב אלפס וכו'. הנה בריי"ף ז"ל מפורש דאפי' נתרצה האב אחר קידושין לא מהני. וכן דעת הרמב"ם ונראה דנפקא להו משום דס"ל דרב ושמואל גופייהו לא הצריכה גט אלא בנתרצה והא דקאמר שמא נתרצה האב היינו דחיישינן כמו שנתרצה עכשיו כך הי' רצונו בשעת קידושין וכיון דזכות הוא לו הוי כאלו אמר לה צאי וקבלי קידושיך דהא רב עצמו ס"ל בין היא ובין אבי' יכולין לעכב כמו שכתבו תוס' לקמן בד"ה בין היא ובין אבי' וכו' ולא ניחא להו למימר דטעמא דרב ושמואל משום דשתיק' כהודאה ושוב אינו יכול למחות אלא מיירי שנתרצה כששמע אפ"ה ס"ל. לרבינא דאפי' בנתרצה לא אמרי' דהוי קידושין למפרע ומיירי שנתרצה הבן כששמע אפ"ה לא חייש רבינא דלמא ארצוי ארצי' בשעת קידושין אבל דעת התוס' לקמן ד"ה בין היא בין אבי' אינו כן דס"ל דהא דאמר רב אבי' יכול לעכב היינו במיחה מיד כששמע אבל אם שתק ואח"כ מיחה חיישינן שמא נתרצה וע"ז פליג רבינא אבל בנתרצה בפי' אפי' אם שתק בשעת שמיעה ואח"כ נתרצה מודה רבינ' דחיישינן שמא נתרצה בשעת שמיעה ומקודשת משעת שמיעה והוא דעת הי"א שהביא באה"ע סי' ל"ז סעיף י"א דהוי מקודשת משעת שמיעה ונראה הא דס"ל דמשעת שמיעה דוקא ולא משעת

קידושין כמ"ש הב"ש שם בס"ק י"ח דהוי כמקדש לאחר למ"ד יום הוא מוכרח מתוך הסוגיא דהא לכאורה מוכח כשיט' הריף דע"כ אף בנתרצה האב בפי' לאו קידושין גמורין הן דהא אביי ס"ל כשמואל כמ"ש הרא"ש אפ"ה חוקי אביי לקמן קרא דמהר ימהרנה בפיתה לשם קידושין וצריכה קידושין אחרים לדעת אבי' הרי מוכח מקרא דלאו קידושין גמורים הם אפי' בנתרצה עד שיקדש אותה בקידושין אחרים ונראה דלדעת התוס' צ"ל דהוי קידושין גמורים דמשעה ששמע האב הוי כקידשה אבי'. וכמו שכתב הב"ש דהוי כמקדש לאחר למ"ד יום ומיהו זהו דוקא בקידושי כסף דמהני בי' קידושין לאחר ל' יום כדאיתא לקמן ריש פרק האומר אבל בהאי דפיתה לשם קידושין דהוי קידושי ביאה אי אפשר לומר דמקודשת בוודאי משעת שמיעה דבקידושי ביאה לא שייך בי' לאחר ל' יום להכי צריכין קידושין אחרים לדעת אבי' הרי דמוכרח' סברא זו דבנתרצה אינה מקודשת אלא משעת שמיעה:

והנה הרא"ש הקשה על הרי"ף דמשמעתין משמע דבנתרצה בפי' מהני. ונר' דלטעמי' אזיל שכתב לעיל וז"ל ועוד נראה לדקדק משמועה זו שאם גילה לשדכן שהוא חפץ באשה פלונית ואמר לשדכה לו והלך וקידשה בלא מינוי שליחות שהיא מקודשת לו וכו' ולשיטת הרי"ף ע"כ זה אינו דהא על קושי' ודלמא ארצוי' ארצי' קמי' משני בפי' אמר מר וכו' וע"כ צ"ל לדעת הרי"ף כמ"ש הר"ן דכי היכא דלא מהני ריצוי אב אפי' נתרצה בפי' ה"נ לא מהני אפי' אם וודאי ארצוי ארצי' קמי' הרי מוכח להדי' דלא מהני גילוי דעתא אלא דהרא"ש לשיטתו אזיל דס"ל באמת דמהני ריצוי האב בפי' אלא דלא חיישינן שמא נתרצה ולהכי נמי לא חיישינן דלמא ארצוי' ארצי' קמי' אבל אם ידוע דארצוי קמי' מהני כמו בידוע שנתרצה האב ולפ"ז צ"ע דהש"ע הביא סי' ל"ה סעיף י"א דברי הרא"ש אלו. גילוי דעת מהני ז"א אלא לשיטתו אבל להרי"ף והרמב"ם שהבי' בסי' ל"ז סעיף י"א אינה מקודשת וס"ל כמ"ש הר"ן דיש לפרש דברי הרי"ף דס"ל כדעת הרמב"ם דריצוי האב מעיקרא מהני דאם ידענו דארצוי' ארצי' מהני ג"כ אלא כי היכא דלא סבר להא דרב ושמואל דאפי' נתרצה אח"כ כששמע לא חיישינן שמא נתרצה בשעת קידושין ה"נ לא חיישינן דלמא ארצוי' ארצי' ודו"ק ועיין בק"א:

בא"ד ואינה צריכה לא גט ולא מיאון וכו'. וכ"כ הרא"ש וכן מוכח מרמב"ם שכתב דאם נתגרשה מותרת לכהונה ואי נימא דצריכה מיאון א"כ אם נתגרשה קודם מיאון היתה אסורה לכהונה כמ"ש תוס' ד"ה אלא דקידשה איהי נפשה. אך קשה לפי מה שכתבו תוס' בד"ה אלא דקידשה נפשה וכו' דרב ושמואל מוקי לה להאי מתני' ובריייתא דושוין בלא שידכה הרי דס"ל דעכ"פ צריכה מיאון אפי' היכא דאין צריכה גט וכבר כתבנו לעיל

דמוכח מהאי דבעי רב ושמואל דוקא גט תחלה ואח"כ מיאון דאפי' בלא ריצוי האב צריכה מיאון כנ"ל וכן משמע מלישנא דרב בין הי' ובין אבי' יכולין לעכב דהיינו קודם שמיעה כפי' רש"י שם אלמא משמע דאפי' בלא שמיעת האב צריכה לעכב דהיינו מיאון והכי משמע דס"ל לקרנא מדקאמר ואם מיאון למה גט. וא"כ מנ"ל למיפסק דלא כוותי' כיון דמדרבינא לא נשמע אלא לענין גט ומנ"ל דאין צריכה מיאון וצ"ל דס"ל דנהי דהוי בעי לאוקמי מתני' ובריית' אליבא דרב ושמואל בלא שדיך וצריכה מיאון אבל למסקנא י"ל דבלא שדיך לא פליגי כלל על עולא ומשמע להו הכי מסוגי' דלעיל דף י"ט דקאמר בפשיטות דקידושי עצמה לאו כלום הי' והיינו דאפי' לרב ושמואל לא מתוקמא בלא שדיך כס"ד דהכא משום דפשיטא לי' דאפי' מיאון אינה צריכה ובזה מיושב מה שדיקדק מהרש"א בתוס' ד"ה בין הי' ובין אבי' ולא מוקי בלא שדיך משום דלפי המסקנא בלא שדיך אינה צר יכה אפי' מיאון ולא שייך לישנא דיכולה לעכב דמשמע בלא עיכובא איכא חשש קידושין. ויותר נראה דא"ש לפמ"ש לעיל דהא דכתבו תוס' דבלא שידכו לרב ושמואל צריכה מיאון לאו מדרבנן הי' אלא דס"ל דבלא שידכו איכא נמי חששא שמא נתרבה האב אלא דבלא שידכו אמרינן דלא נתרצה אלא אם תרצה הבת כמ"ש התוס' ד"ה בין הי' ובין אבי' וכו' א"כ למאי דקיי"ל כרבינא דלא חיישינן כלל לריצוי כדס"ל לרבינא דלא חיישינן שמא נתרצה הבן כלל אפי' אם לא יעכב ממילא דאפי' מיאון אינה צריכה ומיהא באמת לפי לשון השאילתות שהביא הרא"ש אבל אבי' קיים לא יכלה אין הכרח כ"כ דס"ל אפי' מיאון אינה צריכה אם קדשה עצמה דאפשר דלא קאמר אלא דלא תקנו לה רבנן לקידושין ונישואין לברך עלי' ברכת אירוסין ונשואין ולפי מה שהבין הרא"ש בתחלה בדעת השאילתות דאפי' בהלך למדינת הים לא תקינו היינו משום דחיישינן שמא יבא האב וימחה הוי ברכה לבטלה ובלא ברכות אין לתקן דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה ואפי' לרב דלא חייש לקמן היינו משום דנתקדשה לדעת אבי' וק"ל:

בא"ד עוד פסק בשאלתות שם דקטנה שהלך אבי' וכו' והרא"ש הקשה עליו א"כ הוי לי' לשנוי' לעיל מתני' דיבמות בהלך האב ויש לישב דס"ל דפלוגתייהו דשמואל ועולא לעיל היינו בין שהאב בביתו בין שהלך למדינות הים כמ"ש הרשב"א מדלא אמר לעיל ואבי' כאן א"כ משמע לעולא אפי' מיאון אינה צריכה אפי' בהלך אבי' כמו שדקדק הרשב"א מדלא קאמר אבי' כאן וס"ל דהא דמוקי רב ושמואל מתני' דיבמות ובריית' דושוין בלא שידכו דצריכה מיאון לבד כמ"ש תוס' לא מיירי באבי' כאן דהא אמר לקמן דמסתמא אמרינן דהא דשתק מרתח רתח דלהכי אינה צריכה גט אלא דמוקי לה בהלך למדינות הים וכיון דאין הכרח דרבינא פליג עלייהו בהא ממילא קי"ל כרב ושמואל בהא

ועיין מ"ש לקמן בפי' רש"י בד"ה הואיל ונעשה מעשה יתומה דמשמע דס"ל כבה"ג וק"ל ועיין בק"א:

בתוס' בד"ה ונמצאת זרה למפרע וכו'. דלא שייך הכא לא משום סמפון וכו'. ונראה לענ"ד לפי מ"ש בחידושי כתובות דף ע"ב דהא דאמר בכתובות שם דף נ"ז ע"ב רב שמואל ב"ר יהודה אמר משום סמפון אי הכי נכנסו לחופה ולא נבעלה נמי התם מבדק בדק לה והדר מעייל וכו' דהא דמהני בדיקה ולא חיישינן שמא מצא בה מום ונתפייס ואכתי במה תתקדש כמו שהקשה תוס' דף ע"ג בד"ה לא תימא וכו'. וא"ת האיך ס"ד וכו' ואפי' ימחול התנאי אח"כ אם לא יחזור ויקדשנה מיהא אם חופה קונה ניחא ואפי' את"ל דחופה אינו קינה מצינו למימר דבשעת קידושין הי' דעתו לכך עכ"ל ע"ש דלפ"ז צ"ל דגם לענין תרומה בנכנסה לחופה ולא נבעלה והיינו משום דבתחלת הקידושין הי' דעתו לכך אם נתפייס דא"ל משום דחופה קונה והחופה בעצמה הם הקידושין דאכתי קשה בהגיע הזמן במה אוכלת דנהי דבדק לה ונתרצה במומין מ"מ במה תתקדש וע"כ ש משם דבתחילה ע"ד כן קידש אבל למאן דמפרש טעמא דמשנה ראשונה משום שמא ימזגו לה דלא חשו כלל משום סמפון י"ל למשנה אחרונה דחששו משום סמפון היינו משום דבאמת חופה קונה וא"צ לדחוקי שבתחלה הי' הקידושין ע"מ כן אלא למ"ד אין חופה קונה:

ובזה יש לתרץ קושי' התוס' בכתובות דף מ"ח ע"ב בד"ה רב אסי אמר אף לתרומה וכו' וקשה דרב אסי חייש לסימפון בהגעת זמן טפי מבמסר האב לשלוחי הבעל ובפ' אע"פ אמרינן איפכא וכו' ולפמ"ש י"ל דס"ל לרב אסי נמי בהגעת זמן איכא בדיקה טפי מבמסירה. אלא דס"ל דבהגעת זמן לא מהני בדיקה משום דבמה תתקדש וס"ל באמת במשנה ראשונה לא הי' הטעם משום סמפון אלא משום שמא ימזגו וכו'. אבל כשנכנסה לחופה ס"ל דחופה עצמה קונה וא"כ כיון דעכ"פ בדיק לה ונתרצה הרי קנתה חופה ועוד נר' דא"צ לומר משום בדיקה כלל אלא דס"ל כרב דאפי' בקידש על תנאי וכנסה סתם כיון שכנסה סתם אחילי אחיל לתנאי וכדס"ל לעולא אר"א דף ע"ד שם דאפי' בכנסה ולא בעל אחולי אחיל לתנאי וכמו שכתבו שם התוס' בד"ה דברי הכל צריכה הימנו גט וכו' א"כ אפי' בלא בדיקה כלל כיון דכנסה אחולי אחלי' לתנאי וממילא דחופה קונה וכיון דס"ל דמסירתו זו היא כניסתו לחופה ממילא כי היכא דיליף רב הונא לעיל דחופה קונה מק"ו דכיון שגומרת אינו דין שתקנה ה"ה לרב אסי דבמסירתו זו כניסתו לחופה מדאורייתא לכל מילי ה"נ מסירה קונה וא"כ אע"ג דבמסירה ליכא בדיקה מ"מ כיון דמסרה מחיל וקנתה המסירה ואוכלת בתרומה משא"כ בהגיע זמן דאע"ג דאיכא בדיקה

מ"מ במה תתקדש ולפ"ז מתורץ נמי הכא דרב אסי לשיטתו אזיל כיון דס"ל הא דנשואה אוכלת לא חיישינן לסמפון משום דמסתמא מחיל וקנתה החופה וכ"ש אם גם נבעלה א"כ בזו שהלך אבי' למדינת הים והחופה לא קנתה אם מצא סמפון הרי שאכלה זרה בתרומה אע"ג דבדק לה יש לחוש שמא ראה ונתפייס אפ"ה זרה הי' במה תתקדש שלא מדעת אבי' ולא אמרי' דמסתמא ניחא לי' לאבי' שתנשא ומתקדשת לו בחופה עצמו אלא דחיישינן שמא יבוא וימחה ולפ"ז י"ל דרב לטעמי' אזיל דפליג שם על רב אסי וס"ל דבאמת הטעם דמתחלה מתקדש' על דעת שיתרצה נמצא אין כאן חשש דאפי' אם ימחה האב עכ"פ היא מקודשת למפרע כיון דמחיל ולכאורה הי' נראה דיש לחלק בין שמא ימצא בה סמפון ובין שמא כבר מצא בה סמפון כמ"ש התו' בד"ה בפי' אמר מר וכו שמא יקדש אמרינן שמא קידש לא אמרינן. וה"נ לא חיישינן שמא מצא בה סמפון ונתפייס אך ז"א דדוקא גבי שמא קידש או שמא מת דמוקמי' לה השתא בחזקת חי או חזקת פנוי' שפיר יש לחלק בזה אבל גבי סמפון דהיינו שהי' בה מום קודם הקדושין. א"כ הא דלא חיישינן לסמפון מדאורייתא היינו משום דאזלינן בתר רובא וכיון דמדרבנן חיישינן למיעוטא אין שום חילוק בזה בין שמא ימצא או מצא ואף דבכתובות שם כתבנו די"ל כיון דלא קפיד לא חיישינן לסמפון מ"מ י"ל דרב אסי לית לי' הך סברא ועיין מ"ש שם באורך:

בתוס' ד"ה אוקי ממונא בחזקת מרי' וכו' ואע"ג דשרי לה וכו'. וכתב הרא"ש דה"ה דאינו מטמא לה ואם היינו מפרשים משום שרוב פעמים אין האב מוחה וכו' וקשה לי דע"כ מיירי הכא כשמתה הי' אבי' במדינות הים דאם בא ומוחה פשיטא דיכול לבטל הנשואין א"כ אי נימא דהטעם הוא משום דאזלינן בתר רובא דהיינו כיון דקידשה האב מסתמא ניחא לי' לאב בנשואיה ולא חיישינן למיעוט דשמא אינה מתרצה א"כ אפי' למאי דקיי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ קשה דהא ס"ל להרא"ש דלא טענינן ליתמי מילתא דלא שכיחא כדאיתא בש"ע ח"מ סי' ק"ח ומשמע דה"ה שלא בפניו כמ"ש תוס' בכתובות דף צ"ב ע"ב ובריש גיטין וא"כ כיון דהכא לא חיישינן לענין תרומה משום דלא שכיח היא ה"ה לענין ממון אין לטעון שלא בפניו מלתא דלא שכיח וע"כ צ"ל דהכא שאני כיון דתלי' רחמנא ברצונו יש לחוש דמסתמא יבא ויאמר שלא נתרצה ולפ"ז י"ל גם לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב כיון דאם בא ומוחה נאמן שלא נתרצה מעולם להשיאה ולא הי' נישואין לזכותו א"כ אנן נמי נטעון בשבילו שאם הי' כאן הי' אומר שלא נתרצה וצ"ע:

עוד כתבו הרא"ש והר"ן הא דהביא: הרי"ף הך דרב ור' אסי אע"ג דס"ל דריצוי האב לא מהני מ"מ כיון דקידשה לדעת שאני והוא דחוק דהא לא הביא הך פלוגתא דרב הונא

ור' ירמי' בנתקדשה לדעת וניסת שלא לדעת ואבי' כאן ולולי דבריהם נראה דלא מיבעי' לדעת בה"ג דס"ל דתיקנו קידושין ונשואין לקטנה שהלך אבי' למדינת היה כ"ש נשואין לבד אלא אפי' לדעת החולקים בקידושין י"ל דמודים היכא דכבר קידשה תיקנו נישואין כדי שהבעל משמרה שלא תתפתה עליו ואין לומר כיון דבנשואין אלו מדרבנן הם הא אמרינן ביבמות דף צ' בנשואה יתומה קטנה דאינה אוכלת בתרומה דרבנן הכא שאני כיון דמדאורייתא אפי' ארוסה בת ישראל אוכלת ואינה אלא גזירה דרבנן ויש כח ביד חכמים לתקן לה נשואין ומן הדין הי' ראוי' ליורשה כמו יתומה אלא דחיישינן שמא יבוא אבי' וימחה דוודאי יכול האב למחות ולבטל הנשואין וכיון דאינו יורשה ממילא אינו מטמא מדין תורה כדאי' ביבמות שם ודוק:

בא"ד אפי' הוא מוחזק וכו' משמע דמיירי במטלטלין דשייך בהו לשון מוחזק. ולכאורה קשה כיון דקי"ל דפעוטות ממכרן ממכר במטלטלין א"כ כיון דקימ"ל בעל לוקח הוי מתקנות אושא כדאית' בכתובות דף נון כ"ש בנכסי צאן ברזל דאפי' קודם תקנת אושא הי' הבעל לוקח כדאי' בב"ק דף פ"ט אם יאמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צאן ברזל א"כ אפי' אם יבוא האב וימחה בנישואין מ"מ לא יהא אלא שמכרה המטלטלין לאחר מדעתה שאין האב יורשה וצ"ל כיון דהמכירה לא היתה אלא על דעת שתתקיים הנשואין וכיון שמיחה האב ובטלה הנישואין ממילא בטל המכירה ג"כ. ויש להסתפק אם מכרה מטלטלין לאחר ואח"כ מתה אי נימא כיון דהמכירה קיים לגבי האב כדין הפעוטות אם הבעל מוציא מיד הלקוחות כתקנות חז"ל דלא שייך גבי לוקח אוקי ממונא בחזקת מרי' דלא עדיפא חזקת הלוקח מחזקת הבעל ולאח' שיוציא הבעל מיד הלוקח יחזור האב ויוציא מיד הבעל וחוזר חלילה ומוקמינן לי' ביד לוקח כדאית' בכתובות דף צ"ה ע"ב או נימא כיון דטעמא דמודה רב שאין הבעל יורשה אע"ג דרוב פעמים אינו מוחה ולא טענינן ללוקח וכן שלא בפניו מלתא דלא שכיח כנ"ל אלא משום דמסתמא ימחה האב כיון שהוא טובתו אבל הכא שאינו טובתו כיון שיחזיר עליו לוקח א"כ מסתמא לא ימחה וצ"ע:

ועוד נראה מדלא קאמר אלא דאינה יורשה משמע דאיירי דוקא במידי דאיתנייהו בעין אבל הפירות שאכל ונכסי צאן ברזל שבלו אין מוציאין ממנו ואפשר דאפילו אם בא האב ומוחה אין מוציאין ממנו דומי' דממאנת דלא שקלי אלא מה דאתנייהו וצ"ע דלא הזכירו הפוסקי' מזה ודו"ק:

דף מו.

בגמ' הואיל ונעשה בה מעשה יתומה וכו'. כתב הר"ן הא דלא הביא הרי"ף הך מימרא דר' הונא משום דלפי שיטתו דריצוי האב לא מהני אין צריך להביא ראי' ע"ש. ונראה דא"ש טפי לפמ"ש לעיל דר' הונא לשיטתו אזיל דס"ל חופה גומר א"כ מדשתק כשנעשה בה מעשה יתומה קנתה החופה א"כ למאי דקי"ל דאין חופה קונה ליתא לדברי ר' הונא דאף שנתרצה בשעת חופה כיון דחופה אינה קונה וגם לא חיישינן לריצוי אחר קידושין א"כ אין מקום לפלוגתא זו ולכך לא הביאו הרי"ף ז"ל ודו"ק:

ברש"י ד"ה הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי אבי' כאלו היא יתומה והוא ראה ושתק או הפקיר זכותו שיש לו בה או שתיקתו וכו'. ונראה מדבריו ז"ל דאפי' אי נימא דשתיקת האב לא הוי הודאה מ"מ כיון שסילק כח רשותו ממנה יש לה יד לקדש א"ע כיתומה והוא ע"כ מתקנות חז"ל כענין שכתבו תוס' לעיל בשם בה"ג בהלך אבי' למדינות הים דתיקנו לה חז"ל קידושין אף לפ"ז צ"ל דהאי דאמר אוכלת בתרומה היינו בתרומה דרבנן דהא אמרי' ביבמות דף צ"א יתומה קטנה אינה אוכלת אלא בתרומה דרבנן ואף שכתבו התוס' שם למאי דקי"ל דקטן אוכל נבילות דאין ב"ד מצווין להפרישו מותרת לאכול אפי' בתרומה דאורייתא מ"מ קשה דלמה אוכלת כשהי' נערה ע"כ צ"ל כנ"ל וק"ל:

בתוס' ד"ה בין הי' בין אבי' וכו' ואע"ג דאמר רב וכו'. והקשה המהרש"א ז"ל דלמא מיירי הכא בלא שידכו ע"ש עמ"ש לעיל בזה ועיקר נראה דקושי' התוס' הוא למאי דקאמר לעיל מאן דמתני הא לא מתני הא אלמא מאן דמתני הא דעולא ס"ל הא דרב ושמואל אפי' בלא שידכו צריכה גט ומיאון אך נראה דמדס"ל לתוס' הכא דאף לאחר שנתרצה האב יכולה היא לעכב א"כ לכאורה צ"ל דהא דקאמר לעיל צריכה גט וצריכה מיאון ולא סגי במיאון לחודא כדקאמר הכא היינו משום דלעיל מיירי בשידכו והכא מיירי התוס' בלא שידכו וטעמא דמסתברא הוא כיון דלא שידכו איכא למימר שלא נתרצה האב אלא לדעתה אם תרצה אבל בשידכו תחילה ואח"כ נתרצה האב מה"ת נימא שלא נתרצה אלא לדעתה ותו דלפמ"ש רש"י לעיל בד"ה והוא ששידכו דאיכא לספוקי שמא נתרצה כששמע והוי קידושין למפרע נמצא דכיון דבשעת קידושין נתרצה האב למעשי' שוב אינה יכולה למאן אבל בלא שידכו אפילו אם נתרצה אחר כך אין סברא שתהא מקודשת למפרע לכך יכולה למאן לפי' רש"י קודם שמיעה ולפי' התוס' אפי' אחר שמיעה א"ר לפמ"ש דדבריה' דהכא הוא למאן דמתני דרב ושמואל אפי' בלא שידכו קשה למה צריכה לעיל גט ומיאון הא מהני הכא עיכובא דידה אף לאחר שנתרצה האב א"כ תהי' סגי'

במיאון לחודא וצ"ל כיון שנתרצה היא פעם אחת לאחר ריצוי האב שוב אינו מועיל עיכובא דידה ולכך צריכה גט ומיאון ועיין בסמוך ודוק:

בא"**ד** ולא מיבעי' אם לא וכו' א לא אפי' וכו'. ולכאורה לפ"ז י"ל דר' אסי דס"ל אבי' ולא הי' היינו דוקא לאחר שנתרצה האב אבל קודם שנתרצה מודה רבי אסי דיכולה לבטל הקידושין. אך לפ"ז קשה דמאי הקשו מברייתא דאם מאן ימאן דלמא מיירי שמיאנה קודם שנתרצה האב מיהא י"ל דסברת התוס' אינו אלא אם נימא דמקודשת בשעה שנתרצה האב כמו שכתבנו לעיל דהוי כמקדש לאחר למ"ד יום א"כ שפיר יש לחלק בין מיאנה קודם שנתרצה האב דהוי קודם קידושין ובין מיאנה אחר שנתרצה דכבר נגמרה הקידושין אבל בקרא דמיירי בקידושי ביאה דלא שייך בי' לאחר למ"ד יום ע"כ צ"ל דמקודשת למפרע משום דמסתמא הוי ניחא לי' לאב בשעת ביאה דאל"כ אפי' שניהם מרוצים לא מהני א"כ אין לחלק בין קודם שמיעה לאחר שמיעה דהא ע"כ צ"ל דהוי ניחא לי' בשעת קידושין אם לא תחזור בה א"כ כיון דמוכח מהאי קרא דמועיל מיאון בקידושי ביאה מהני ג"כ אפי' לאחר שמיעה ודו"ק:

בתוס' ד"ה קרא בעי אי נמי נ"מ היכא דבא עלי' ואח"כ נתיתמ' וכו' כבר כתבנו בכתובת דף ל"ט בתוספות ד"ה אין לי וכו' דהא דכתבו תוס' נתיתמה ולא כתבו בגרה משום דהכא קיימינן אליבא דרב ורב ס"ל דאדם מוחל דשלב"ל נמצא כיון דמפותה מחלה מהני המחילה אף לאח' שבגרה אבל בנתיתמה כיון דלא עבידא דאתי' מודה רב דאינה כלום מיהא צ"ע גם בזה כיון דמהני מחילה אף לאח' שבגרה תו לא הוי דבר שלא בא לעולם י"ל דמהני אפי' בנתיתמה בנערות ויותר י"ל דמיירי כשהיתה קטנה משעת פיתוי דאין מחילתה מחילה מיהא לפ"ז צ"ל דאפילו למ"ד פיתוי קטנה אונס הוא מ"מ לענין זה שישלם קנס מיד לא הוי כאונס אלא כמפותה דאינו משלם אלא כשלא יכנוס ובזה א"ש לשון הש"ס לומר לך שמשלם קנס כמפותה דלכאורה האי כמפותה אין לו הבנה לפי' קמא ולפמ"ש אתי שפיר כיון דצ"ל שהיתה קטנה א"כ הוא דומה לאונס מ"מ לענין קנס הרי הוא כמפותה ודו"ק:

בגמ' איתיבי' ר' הונא לר' אסי כבר כתבנו בחידושנו בכתובות דהוי ס"ד לאוקמא קרא בפיתה לשם קידושין היינו משום דבפיתה לשם זנות איכא לאו דלא תהי' קדשה וקי"ל דאין לוקה ומשלם ומהאי טעמא כתב הרמב"ם בשם רבותיו הבא על הפנוי' בפני עדים חיישינן דבא עלי' לשם קידושין ועיין מה שכתבנו שם באורך ודו"ק:

שם בגמ' אמר ליה אביי צריכה קידושין וכו'. אין לפרש הא דצריכה קדושין אחרים היינו משום שלא תוכל למאן אח"כ זה אינו דלא מיבעי' לפירש"י דלאחר שנתרצה האב

אינה יכולה למאן ואפילו לפמ"ש תוס' בין היא ובין אביה יכולה למאן אפילו לאחר שנתרצה האב היכא שנתרצה היא ג"כ לאחר ריצוי האב שוב אינה יכולה למאן כדמוכח מהא דאמר רב לעיל צריכי' גט וצריכי' מיאון וא"כ ל"ל קידושין אחרי כיון שנתרצ' אבי' והיא ושוב אינו יכולה למאן וכ"ש לפמ"ש התו' לעיל בד"ה קרא בעי ושינוי' דאביי הוא אליבא דרב אסי והעיקר נראה כמ"ש לעיל בתו' ד"ה בפי' אמר מר וכו' דבקדושי ביאה כיון שצריך לומר שהיא מקודשת למפרע אינו אלא ספק קידושין שמא נתרצה בשעת קידושין וכיון דאינה קידושי ודאי אפי' אם נתרצה בפי' להכי צריכה קידושין אחרים. ודוק:

מתני' האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו וכו' בטור אה"ע סי' ל"א הביא מחלוקת הר"י והרמ"ה דדעת הר"י אפי' גמר דיבורו בזו בזו ובזו ואח"כ נתן לה אחת אחת ואכלתו ראשונה אינה מקודשת עד שיהא ש"פ באחרונה כיון דלא גיור הנתינה וכן משמעות דברי התו' בד"ה ואפילו דקמייתא והרמ"ה ס"ל דדוקא כשאמר בזו תיכף נטלתו ואכלתו ואח"כ אמר בזו אבל כשגמר דיבורו ואח"כ נטלתו ואכלתו הוי ליה כאלו אמר באילו דאמר רבא לקמן אפילו אוכלת מצטרפות כולן לש"פ ולכאורה נראה דע"כ צ"ל דלישנא דמתני' משמע כשגמר דיבורו ואח"כ נטלתה ואכלתה דאל"ה מאי מקשה הש"ס ואפי' בקמייתא והא מלוה הוא והא קי"ל בסוף נדרים דף פ"ז ובב"ב דף קכ"ט ע"ב דכל התורה כולה אמרינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מע"ז וקידושין א"כ כיון שבתחילה אמר לפני עדים התקדשי לי בתמרה זו ונתרצה ואכלתו כבר אינו יכול לחזור אפי' תוך כדי דיבור. ומאן לימא לן שיהא נאמן המקדש לומר שהי' בדעתו לומר בתחלה ובזו ולהיות כלל כיון שהיא כבר בחזקת מקודשת בעדים אע"כ משום דמשמע לישנא דמתני' שגמר דיבורו וא"כ כיון שלא נתן עדיין אפי' חזר מהני ונעשה כלל. ושוב מצאתי ברבינו ירוחם נתיב כ"ב חלק א' שכתבו בשם הרמ"ה לחלק בין היכא דאפסיק בין חדא לחברתה שיעור דאיכא למיחש לאמלוכי אפילו תוך כדי דיבור אם יש ש"פ אפי' בקמייתא מקודשת ונראה דהוצרך לזה לפי שיטתו דמיירי מתני' שנתן לה מיד ולא גמר דיבורו ע"כ צ"ל דלא שייך חזרה כיון שאמר בלא הפסק וכמ"ש תוס' בתמורה דף כ"ו גבי תמורת עולה ושלמים בד"ה האומר וכו' דאין דרך האדם לסתור דבריו מיד והניחו בצ"ע ע"ש. והב"ש סימן ל"א ס"ק י"ג הביא דברי רבינו ירוחם בטעות והנכון כמ"ש מיהא אפי' לדעת ר"י צ"ל כן דהרי בברייתא לקמן קתני נטלתו ואכלתו ואפ"ה מקשה הש"ס על רב ושמואל ולא משני ליה דהא דלא ניחא להו לפרש המתניתין אסיפא כדמשני רבי אמי משום דמשמע להו באחד מהן אפי' בקמייתא וכיון דגמר דיבורו קודם הנתינה אפי' חזר יכול לחזור

בו והוי ליה כללא משא"כ בברייתא דנקט בזו נטלתו ואכלתו אם יש ש"פ בקמייתא מקודשת משום דתלינן בחזרה. אע"כ דלא ניחא להש"ס לפרש כן משום דלא הפסיק כלל לא תלינן בחזרה ועיין לקמן בסוגיא שם כתבנו הוכחת המקש' לסברא זו מדברי רבא ע"ש ודוק ועיין מ"ש בק"א שם:

בגמרא מאן תנא התקדשי וכו' לכאורה קשה מסוגי' זו על מ"ש הט"ז והב"ש סי' כ"ח ס"ק י"ד וט"ו דהיכא דחזר מקידושין הראשונים צריך לחזור ולומר בלשון קידושין ודייק שם מעובדא דציפתא דף י"ב ע"ב דאמר שם תקדש בד' זוזי שיש בה וכו' א"כ מאי מקשה הש"ס הכא ולעיל דף מ"ד דלמא אתי' מתני' כר' יהודה דבזו ובזו הוי פרטא דהיינו דהוי חזרה ולכך צריך לחזור ולומ' בכל פעם התקדשי דאל"ה אפי' יש באחרונו' ש"פ לא מהני. ותו ק' הא דאמ' לק' דמ"ז ר' היא דאמ' בין כזית וכזית וכו' וכיון דתני בברייתא אם יש בא מהן משמע אפי' באחרונות ואמאי הא כיון דחזר בו צריך לחזור ולומר בלשון קידושין ודוחק לחלק בזה בין תוך כדי דיבור ולאחר כדי דיבור ותו דהט"ז וב"ש לא חילקו בזה וצ"ל הא דבעינן שיחזור ויאמר בלשון קידושין כדמשמע בעובדא דציפתא היינו דתהוי קידושי וודאי מדאורייתא אבל קידושין דרבנן הוי מספק דלא גרע מהא דאמרינן לעיל דף ה' בנתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי ומקודשת מדרבנן משום דמוכח מלתא לשם קידושין יהב והיינו דמדייק הכא מדקתני התקדשי התקדשי דהו"ל למימר בזה ובזה אם יש בא' מהן וכו' מקודשת מדרבנן וא"ל דמדרבנן בל"ז מקודשת אפי' אין בא' מהן ש"פ משום ספיקא דשמואל שמא ש"פ במדי ז"א דמדקתני בסיפא ואם לאו אינה מקודשת משמע דמתני' מיירי היכא דלא שייך ספיקא דשמואל וכמ"ש לעיל דף י"ב וכמ"ש הרמב"ם ובש"ע סי' ל"א. ובזה יש ליישב מה שהמקשה הכ"מ על הרמב"ם שהבי' לישנ' דמתני' התקדשי התקדשי אף דפסק בשבועת לא לך לא לך פרטא הוי לפמ"ש לק"מ דהרי הרמב"ם סיים אם לאו מקודשת מספק וע"כ הא דכתב בתחילה מקודשת היינו קידושי וודאי מדאורייתא א"כ פשיטא דצריך להזכיר התקדשי בכ"פ דאל"ה לא הוי קידושי דאורייתא כיון דחזר. אמנם בכל זה לא עלת' ארוכ' לתרץ דברי הרמב"ם דהרי בשבועו' פסק דבין לא לך לא לך ובין ולא לך חייב על כל אחד ואחד הרי דס"ל כר דהוי פרטא ואיך כתב כאן דבזו ובזו אם יש בכולן ש"פ מקודשת ותו קשה לפמ"ש תוס' בזבחים דף למד ע"ב ד"ה כזית והביאו לשון הירושלמי דמדמה שאילות שלום בגט ללא לך ולא לך ע"ש והרמב"ם בפ"ז מהל' גירושין כ' דאם כ' שאילו פסול ושאילו כשר והרי הוא פסק דולא לך חייב על כל אחד ואחד. ונלענ"ד ליישב שיטתו לפי מה שגילה לנו דעתו ז"ל פ"ד דנדרים באומר איני נהנה לזה לזה ולזה צריך פתח לכל

אחד ובולזה ולזה פסק הותר הראשון הותרו כולם וכתב הלח"מ דס"ל כגירסת הרא"ש בפסקיו דהיכא דאמר לזה ולזה הוי כתלאן זה בזה ע"ש ונראה הטעם בזה דכשאמר בזה ובזה אף דהוי"ו משמע גם זה היינו דבשני' כולל את הראשונה אבל אין השני בכלל הראשונה דכשאמר בזו לא הוי דעתו על השניה ואח"כ חזר ואמר ובזו להתקדש בשניהם וכן בכולם ולכך הותר הראשון הותרו כולם דהרי הראשון נכלל בכולם וכיון דהותר הראשון הותרו כולם אבל אין השני בכלל הראשון. ונר' דזהו סבר' רבי דאמ' בין כזי' וכזי פרטא הוי היינו בכזית וכזי' הראשון הוי פרט אבל בשני כולל שניהם. ובזה מובן היטב הא דקאמר בזבחים שם לדידך דאתניתך תרתי וכו'. ומדייק דאם חישב על כזית למחר בחוץ הוי עירוב מחשבות היינו משום דבכזית וכזית הוא דהוי כזית ראשון פרט אבל בכזי' השני אף שנכלל בו גם מחשבה הראשונה שהוא חוץ לזמנה הוי ליה עירוב מחשבות והיינו דקא' רבי כזית וכזית אף דהוא כ"ש מכזית כזית לאשמועי' אף דבכזי' השני נכלל הראשון אפ"ה אי לאו דאמר כזית קמא הוי ליה כזית שני עירוב מחשבות והיינו כזית למחר בחוץ. ובזה מיושב הא דפסק דבזו ובזו אם יש בכולן ש"פ מקודשת משום דבאחרונה כולל כולם וכן בהאי דשאילו' שלום כיון שבאחרונה כלל שניהם הרי חתמו העדים על כולה אבל בלא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד משום דקמא קמא הוי שבועה בפני עצמו והא דלא מחייב כמה קרבנות כמו בשבועה שלא אוכל תאנים ואח"כ אמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דהתם שאני שהוציא בשפתיו אבל הכא לא הוציא בשפתיו הראשונות אלא שהוסיף עליהם והא דלא מפרשי הש"ס אף לרבי יהודה כן ז"א חדא דלגיר' התו' לק"מ דעיק' דיוק' דהש"ס מל' דהתקדשי התקדשי וכבר כתבתי דאין קושיא על הרמב"ם בזה ותו דאף לגירסת רש"י אתי שפיר דמשמע דלרבי יהודא בזו ובזו הוי פרטא לכל אחד דאין סברא לחלק את הראשון כיון דס"ל דבזה ובזה חשוב טפי כללא א"כ מהיכ' תיתי נימא דבראשון שאמר בזה הוי פרט יותר מבשני שאמר ובזה משא"כ לרבי דסבר בזה בזה הוי פרט שפיר איכא למימר דקמא פרטא הוי ומה שיש לדקדק עוד בזה עיין לקמן בסוף הסוגיא ודוק:

ברש"י ד"ה המקדש במלוה וכו' מדקביל הך אתקפת' וכו' נראה דס"ל דאי מדר' אמי לחוד דמפרש בא' מהן באחרונה דוקא הוי מצי לדחוי' דס"ל דטעמא דמלו' ופרוט' דעת' אפרוט' היינו משו' דלעול' דעת' על דב' שהו' בעין יותר ממה שאינו בעין אע"פ שהמלוה מרובה מהדבר בעין הרבה דל"ל הטעם משום דאדם יודע שאין קידושין במלוה כדאי' בכתובות דף ע"ד לכך אמרינן מסתמא דדעתה אפרוטה זה אינו דהא ר' אמי עצמו ס"ל שם דבמלוה אדם טועה אע"כ משום דמסתמא דדעתה אדבר שהוא בעין א"כ ה"ה אפי'

כשאחרונה פחות מש"פ דעתה נמי על פחות מש"פ שהוא בעין וא"כ אפי' אי נימא דבמקדש במלוה מקודשת אפ"ה הוצרך לפרש עד שיהא באחרונה כיון דלעולם דעתה על דבר שהוא בעין אך לפ"ז הא דמשני ר' אמי דבא' היינו באחרונה אינו מחמת קושי' המקשה דפריך בפשיטות והא מלוה הוי וליכא לפרושי כנ"ל דדעת' על דבר שהוא בעין דמנא לי' להקשות דילמא ס"ל דדעתה אמלוה אלא משום דפשיטא לי' המקדש במלוה אינה מקודשת לכ"ע משום שאינו בעין ומדקיבל הך אתקפתא ש"מ דס"ל הכי. וק"ל:

שם בד"ה ש"מ מלוה ופרוטה וכו' מדשני למיתני הכי וכו' בריך להבין כיון דמלוה ופרוט' הוא פלוגת' דתנאי לקמן א"כ דילמא מוקי למתני' דאתי' כמ"ד דס"ל דעתה אפרוטה אבל איהו גופא לא ס"ל הכי וצ"ל דאי לאו דס"ל דהלכתא הכי. הו"ל לפרש הרישא כרב ושמואל ובלימוד הישיבה אמרתי די"ל דהא דהריטב"א ז"ל מקשה דלמה הו"ל מלוה בקמייתא אם יש בו ש"פ ולא אמרינן דהו"ל כאומר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר דקי"ל לעיל דף י"א ע"א דמקודשת וישלים דהו"ל כאומר ע"מ ולכאורה הי' נראה דהכא שאני כיון דבתרייתא לא הוי ש"פ הוי לי' כנמצא מנה חסר דינר ואמרי' לקמן דף מ"ז ע"א דפליגי בהא ת"ק ויש אומרים משום דכסיפא לה מילתא למתבעי' כיון דהוי דבר מועט ואין דעתה להתקדש לו עד שישלים הכל אלא דאכתי הוי מצי למימר דאתי' מתני' כי"א דס"ל דמקודשת ולית להו סברא דכסיפא מלתא למתבעי' אלא כיון די"א הוא ר' נתן כדאי' בסוף הוריות ור' נתן ס"ל לקמן דף מ"ח ע"ב דמלוה ופרוטה דעתה אמלוה וא"כ קשה על אחרונה דאף אם יש בה ש"פ הרי דעתה אמלוה וממ"נ קשה או על הראשונה או על האחרונה. ואהא משני ר' אמי דעד שיהא באחרונ' קאמר א"כ מדלא קאמר באמת דבא' היינו בקמייתא. ובאמת אתי' כר' נתן דדעתה אמלוה ש"מ דס"ל להלכתא דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ודוק ועמ"ש לקמן בזה:

דף מו:

בגמרא מן שאינו נקוב על נקוב תרומה ויחזור ויתרום. הקשה מהר"ם ז"ל ממתני' זו על רב דלמה הוי תרומה נימא אדם יודע וגמר ונתן לשם פקדון. ונראה דבאמת יש לחלק דלשמואל דקאמר גמר ונתן לשם מתנה היינו דשניהם יודעים בכך ומתכוונ' לשם מתנה אלא משום כיסופא קאמר לשם קידושין או לחלה או לתרומה אבל לרב דס"ל מעות פקדון והא דלא אמר לי' משום פקדון משום דסבר דלא מקבלי מיני' וע"כ סבר דבאותו שעה המקבל טועה דאל"ה האיך מקבלי מיני' וע"כ סובר דמקבל בטעות ואח"כ יתבע ממנו וא"כ הכא כשמפריש מן שאינו נקוב על הנקוב ליכא למימר דהנותן סובר דהמקבל טעה ולא הי' כוונתו להיות תרומה אלא פקדון בעלמא דא"כ הוא מכשילו שיאכל טבל.

וע"כ צ"ל דיודע שאין הכהן טועה וליכא למימר משום פקדון וע"כ צ"ל משום מתנה לכך א"צ להחזיר לו אפי' לרב. ובזה יש ליישב מה שדיקדק הריטב"א ז"ל לעיל דקאמר הש"ס זימנין דאית לי' לכהן פחות מחמש רבעים קמח דהל"ל דזימנין דהקמח דנותן לכהן הוא ה' רבעים י"ל כיון שהקושי' הי' לשמואל ולא לרב היינו ע"כ צ"ל דנותן פחות מה' רבעי' דאי נותן לו ה' רבעים אף לרב לא שייך לומר שנותן לו לשם פקדון א"כ יבוא להכשילו שהוא יאכל אותם בלא חלה וע"כ נותן לשם מתנה דאדם יודע שאין הכהן טועה וע"כ צ"ל משום דמיירי בנותן פחות מחמש רבעים דלא חיישׁ שמא יצטרף הכהן ולכך משני לשמואל נמי בהכי דמיירי אפי' בפחות מחמש רבעים ודוק:

שם אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח. והקשו המפרשים דכיון דלא יודע וסבר דהוי חלה א"כ ממילא אינו נותן לשם מתנה ולמה לי משום דנפיק חורבא ונראה דאף דאיכא אינשי דטעי בהכי מ"מ אין להוציא מיד הכהן כיון דאיכא דלא טעי בהכי וגמר ונתן לשם מתנה וכ"ש לשמואל דס"ל בריש פ' המוכר פירות דאין הולכין בממון אחר הרוב ויכול לומר לשחיטה מכרתי לך וה"נ יכול לומר מתנה נתת לי וצ"ל משום גזירה דתקנו חכמים כי היכא דלא יבוא לידי איסורא וכ"כ בספ"י ולפ"ז הי' נראה לומר דאפשר לומר בפלוגתת רב ושמואל דלשיטתייהו אזלי דרב דס"ל דאזלינן בתר רובא ורובא לפקדון יהבי. ותו דאפי' אם נימא דמתנה ופקדון ספק שקול הוא מ"מ הא דאדם יודע נמי אינו אלא רובא דעלמא נמצא בהדי אינשי דלא ידעי הוי רובא דלאו למתנה יהבי אלא דלשמואל דס"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב. וכיון דאיכא מיעוטא דיהבי מתנה אינו יכול להוציא ממנה ודוק:

דף מז.

שם הניחא למ"ד וכו'. הנה לדעת הרמ"ה שכתבנו לעיל דהיכא דגמר דיבורו קודם הנתינה הוי לי' כאילו אמר אלו יש לפרש דדוקא לפי דברי רבא שייך קושי' זו משום דבל"ז המ"ל דהא דלא מתרצי רב ושמואל אסיפא משום דלשיטתייהו אזלי דס"ל גבי נתאכלו המעות בתוך למ"ד יום דלא דמי למלוה וה"ה נמי היכא דגמר דיבורו כמ"ש התוס' לעיל בד"ה ואפי' בקמייתא וכו' ומשמע מלשון מתני' דמיירי בגמר דיבורו ולא הוי לי' מלוה כלל ומצטרפות אבל בברייתא דנקיט בהדי' בזו נטלתו ואכלתו ובזו וכו' דלא גמר דיבורו באמת מפרשי כר' אמי דבאחרונה קאמר אבל רבא דמפרש דמתני' בלא גמר דיבורו כדעת הרמ"ה דבגמר דיבורו הוי כאילו אמר באלו א"כ ע"כ רב ושמואל אפי' בלא גמר דיבורו פליגי וכמ"ש התוס' דס"ל מעות מתנה ולא הוי לי' מלוה ושפיר פריך ועי"ל לפמ"ש לעיל דהיכא דלא גמר דיבורו כדקתני בברייתא בזו נטלתו ואכלתו יש

לומר דהוי לי' חזרה וכבר נתקדשה א"כ י"ל דטעמא דרב ושמואל משום דלא ניחא להו לפרש אם יש ש"פ באחרונה בלבד משום דמשמע להו דמיירי שגמר דיבורו קודם. אפי' חזר בו קודם נתינת הקידושין מועיל א"כ אי אפשר לפרש אקמייתא משום דנתקדשה מיד דהא כבר חזר בו קודם נתינה אבל בברייתא דקתני בזו נטלתה ואכלתה שפיר י"ל דאפי' בקמיית' מקודשת משום דנתקדשה קודם חזרה אבל לרבא דמוקי מתני' בשלא גמר דיבורו כמ"ש הרמ"ה דבגמר דיבורו ס"ל דהוי כאלו א"כ הוי מתני' כברייתא ושפיר מקשה ודו"ק:

בגמרא הא מני ר' היא. הנה לפי' רש"י ז"ל דחיק מאוד לאוקמי ברייתא בתרי תנאי אך לפי מאי דפרשנו לעיל שיטת הרמב"ם בפ"ד דנדרים דפסק כרב דס"ל דהיכא דאמר בזו ובזו הראשונה הוי פרטא ושני הוי כללא כדמשמע לי' לר' בזבחים שם כנ"ל אתי שפיר דכולה ברייתא ר' היא דכיון שכולן נכללת באחרונה שפיר אמרינן דאם יש בכולן ש"פ מקודשת שהרי כללן באחרונה ואפ"ה אתי שפיר דאם נטלתה ואכלתה אפי' יש בקמייתא ש"פ מקודשת משום דקמייתא הוי לי' פרטא וכיון שיש בה כזית מקודשת מטעם אמירה קמא והא דלא מוקי רב ושמואל מתני' נמי כר' היינו משום דמתני' משמע דגמר דיבורו בזו בזו ואח"כ נתן לה ואכלתה ראשונה דבזה ודאי ליכא למימר דמקודשת אפי' בקמייתא מטעם אמירה ראשונה כיון שגמר דיבורו קודם הנתינה ואמר ובזו הרי חזר מאמירה ראשונה דהוי פרטא וכלל אותה עם השני' ופשיטא דקודם נתינה יכול לחזור בו ואמירה ראשונה לאו כלום היא משא"כ בברייתא דנקט בזו נטלתה ואכלתה ובזו נטלתה ואכלתה הרי שנטלתה קודם שאמר ובזו שפיר י"ל דכבר נתקדשה בו כיון דקמא פרטא הוי ובאמת הרמב"ם דנקט לישנא דמתני' דמיירי בגמר דיבורו כתי' דבעינן שיהא באחרונה ש"פ כיון שחזר בו קודם נתינה ורב ושמואל לא ניחא להו לפרש דבא' היינו באחרונה דוקא להכי מפרש מתני' דקאי אריש אבל בברייתא שפיר איכא לאוקמי כר' כנ"ל ודו"ק:

פי' רש"י בד"ה להוציאה ניתנה וכו' ואינו חייב להעמיד בעיסקא וכו'. משמע מדבריו דעיסקא הוי כאלו המעות בעין וקשה מנ"ל הא. ומאי בעי בזה ונראה דס"ל לרש"י ז"ל משום דאמרינן לקמן באידך ברייתא דפליגי אי הוי ברשות בעלים לחזרה ופי' רש"י בד"ה וקאמרי לעולם להוצאה ניתנה וכו' ואם שלח בה יד להוציא ממנה ש"פ הרי החזיקה בה וכו' א"כ ע"כ לרב מיירי שהחזיק בה דהיינו שהוציא ממנה ש"פ א"כ אפי' אי נימא דמה שהוא בעין לאו להוצאה ניתנה מ"מ ה"ל כמקדש במלוה ופרוטה ולפ"ז נצטרך לומר דרב ס"ל מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה. אך לפמ"ש מהרש"א לעיל בתוס' ד"ה דאתמר

דלפי גירסת דאתמר צ"ל דרב ס"ל מלוה ופרוטה דעתה אמלוה כי היכא דלא תקשה דרב אדרב א"א לפרש הכי ותו דלפי מאי דקאמר נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת וי"א מקודשת ע"כ א"א לומר די"א ס"ל דאפי' במלוה שאינה בעין מקודשת דהא אמרינן בסוף הוריות סתם י"א הוא ר' נתן ור' נתן ס"ל לקמן בסוף שמעתין בשכר שעשיתי עמך וכו' דאינה מקודשת ע"כ צ"ל דהכא מיירי במלוה שהיא בעין א"כ קשה כיון דע"כ לס"ד דמיירי בההחזיק בה דאל"ה אין קושי' על רב כדמשני באידך ברייתא אלא ע"כ מדתני סתמא מיירי אפי' החזיק בה כמ"ש מהרש"א ז"ל דדוקא באידך ברייתי' י"ל הכי דומיא דפיקדון א"נ דהוי ס"ד דלכ"ע מלוה ברשות בעלים לחזרה דומי' דשאלה כדמקשה לקמן ואילו הא דאמר ר' הונא השואל קורדם וכו' וע"כ דת"ק מיירי בההחזיק בה א"כ קשה כיון שהחזיק בה והוציא ממנו הוי לי' מלוה ופרוטה ור' נתן ס"ל לקמן במלוה ופרוטה דעתה אמלוה ודוחק לומר דמיירי שאמר לה התקדשי לי במה שיש בידך בעין לבד ונראה דמזה הכריח רש"י ז"ל דרב מיירי במלוה שהחזיקה בה והעמידה בעיסקא וכיון שהחזיקה בה אינה בחזרה אפ"ה מקרי עדיין בעין. אלא כיון דלהוצא' ניתנה ואינה מחויבת להעמיד בעיסקא חשיבא כאינה בעין והיינו דפי' רש"י הכא. משא"כ לקמן בברייתא דפקדון דפליגי בנשתייר בו ש"פ ע"כ דס"ל להני תנאי דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה דאל"כ מאי מהני דנשתייר ש"פ שפיר פי' רש"י ז"ל שהחזיק בה והוציא ש"פ ודו"ק:

בגמרא ותסברא אימא סיפא וכו'. מכאן הקשו על הרמב"ם ז"ל דפסק להלכתא דמלוה קונה במכר והוא נגד הסוגי' דקאמר בפשיטות ותסברא וכו' משמע דמכר דמי' לקידושין מהא ואף שכתב הב"י דנפקא לי' מסוגי' דפ' הזהב דף מ"ח ביחוד לו כלי להלואתו ולעושקו מ"מ קשה יותר דהסוגי' סותרת אהדדי ונראה ליישב דס"ל להרמב"ם דהא דקאמר מר סבר דלהוצאה לא דמוקי ברייתא דמלוה דידה חדא דהלשון לא משמע כן דלמה לו לפרושי טעמא דפלוגת ייהו מה שאינו מפרש כן בפלוגתא דתנאי דכולן שמעתין ותו דכבר כתבנו לעיל כיון די"ח הם ר' נתן. ור' נתן ס"ל לקמן מלוה ופרוטה דעתו אמלוה א"כ כיון דע"כ מיירי בהחזיק בה דהיינו שהוציא ממנה דבר א"כ ה"ל מלוה ופרוטה ולא ניחא לי' לתרוצא כמ"ש בשיטת רש"י ז"ל דעיסקא הוי בעין ונראה דהרמב"ם ז"ל מפרש פלוגתא דברייתא שיש לו ביד אחרים וכן פירשו התוס' בב"מ דף ט"ז ד"ה האי שטרא חספא וכו' וז"ל. והא דאמר בהאיש מקדש ושוין שבמכר קנה היינו במלוה שיש לו על אחרים (ויבואר דבריהם לקמן בס"ד) והנה לכאורה בהא דאמר לקמן במלוה ע"פ במאי פליגי בדר' הונא אמר רב מנה לי בידך וכו' קשה לכאורה דמאי צריך לתקנתא דרבנן במעמד ג' הא אמר רבא לעיל דף ז"ן הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין

עבד כנעני ואמר שם וכן לענין ממונא דהיינו שאם אמר הילך מנה ותקנה שדך לפלוני קנה פלוני א"כ כיון דכשאומר המלוה ללוה אני מוחל לך חובך וישתעבדו נכסיך לשלם לפלוני למה לא ישתעבדו מדין תורה מי גרע שיעבוד ממכירה. ונראה הטעם בזה משום דהחוב הוא מלוה וכי היכא דמכירה במלוה אינה קונה ה"ה בשיעבוד ובזה מובן היטב שיטת הרמב"ם דפסק בריש הלכות מכירה דהא דקאמר וכן לענין ממונא לא קאי אהך מלתא דהילך מנה דבמכירה לא שייך למילף מדין עבד כנעני. והיינו דלשיטתו אזיל דס"ל מלוה קונה במכר א"כ קשה ל"ל תקנתא דמעמד ג' במלוה ע"כ צ"ל דבמכירה לא מהני כשאומר הילך מנה ותקנה שדך לפלוני ולפ"ז י"ל הא דקאמר הכא במקדש במלוה במאי קמיפלגי היינו במלוה דאחרים ולא מטעמא דתקנתא דרבנן במעמד ג' דאינ' אלא בפקדון אלא מדינא דאורייתא דלמ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה א"כ כשאמר אני מוחל לך חובך ובזה תשתעבד לפלוני משתעבד מדאורייתא מדינא דרבא ומ"ס להוצאה ניתנה ואינו יכול להשתעבד לה במחילת המלוה ולפ"ז ע"כ צ"ל דגם במכירה שייך מלוה דהא עיקר פלוגתייהו בהא אם נשתעבד הלוה ושיעבוד הוי כמכר והיינו דמקשה ותסברא אימא סיפא וכו' ר"ל כיון דע"כ צ"ל דאף במכירה שייך מלוה א"כ למה מודה במכר שזה קונה. ובזה אין להקשות דוודאי ר' נתן ס"ל מלוה ופרוטה דעתה אמלוה דהכא שאני דכיון שאמר מנה יש לי בידך תנהו לאשה הרי הוא מתחייב לה בכל מה שיש בידו בעין. ואף דמה שאינו בעין אינו קנוי לה לא שייך בזה למימר דדעתה על מה שאינו קנוי לה דה"ל כמקדשה במנה חסר דינר דאמרינן מקודשת וישלים ולא אמרינן דשמא דעתה על אותו דינר אלא דלא שייך זה אלא במחילת מלוה שהוא תחת ידו אבל אם אינו משלים לה כל סך הקידושין חוב הוא עליו להשלים ומקודשת במה שהוא קנוי לה וכ"ש לגבי שיעבוד הלוה לאשה לא שייך למימר דדעתי' דלוה לשעבד מה שהוא בעין אלא במחילת מה שהוא בעין ומה שאינו בעין במחילת מה שאינו בעין (גם י"ל בפשיטות דפליגי במלוה ביד אחרים מתקנתא דרבנן וס"ל דלא היתה התקנה אלא בפיקדון ולמ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה דינה כפיקדון ונקנה במעמד ג' וממילא הוי כתנאי אי אמרינן הך סברא מלוה להוצאה ניתנה במעמד ג' ה"ה במלוה דידה ובזה אין לחלק בין קידושין למכירה כיון דהמלוה אינה אצלה והיינו דפריך מסיפא דושווין במכר). ובזה מובן הא דקאמר ר"נ בסמוך הונא חברין מוקי לה במילי אוחרי'. דלא נרמז בברייתא מנה חסר דינר. ולפמ"ש י"ל דקאי אדלעיל דכ"ע ס"ל דבמכר לא שייך מלוה וא"כ במלוה שביד אחרים כשהיא בעין קנוי לה מדין תורה אלא כיון דהדינר שהוציא הלוה אינו קנוי לה דהא מיירי כשהחזיק בה הלוה והוציא ממנה כנ"ל א"כ הוי לי' כמנה חסר דינר והבעל

חייב להשלים לה דינר ובזה פליגי אי אמרינן דלא סמכה דעתה דכסיפא לה מלתא למתבעי' ודו"ק:

ועתה נראה ליישב דברי התוס' בב"מ דף ט"ו שכתבו דאף לפי האמת מיירי הברייתא במלוה דאחרים ומטעם דלמא סמכה דעתה דלא ימחול דבאמת מ"ש מהרש"א שם דס"ל להתוס' דגבי מכר לא שייך לומר דלא סמכה דעתה שמא ימחול דמסתמא לא ימחול להפסיד עצמו אינו מובן דלמה יפסיד לעצמו הא כבר המכר קיים. ונראה להבין עפ"י מ"ש תוס' בכתובות דף פ"ו ד"ה תיזיל וכו' דלר' נחמן דדאין דינא דגרמי מגבי דמי שטרא מעלי' הא דלא סמכה דעתה אף שיצטרך הבעל לשלם לה משום דא"צ לשלם אלא דמים שנתן ואשה מתקדשת בפרוטה א"כ ממילא דבמכר שיצטרך לשלם לה כל דמי המכירה לא שייך לא סמכה דעתה ולפ"ז י"ל דס"ל להתוס' דהיינו דאמר ר"נ הונא חברין וכו' משום דר' נחמן עצמו דדאין דינא דגרמי כמ"ש תוס' שם א"ש דבמלוה דאחרים ומטעם מחילה וכ"ש לפמ"ש לפי הס"ד הכל מיירי במלוה דאחרים ובזה מתורץ מה שהקשו המפרשים הא דלא הביא הריף ז"ל הך אוקימתא דכסיפא דמסתמא הלכה כת"ק ולפמ"ש לשיטת התו' דר"נ לא קאמר אלא הונא חברין וכו' אבל לדידי' דדאין דינא דגרמי יש לפרש הברייתא משום דלא סמכה דעתה דמחל אתי שפיר וא"צ לאוקמא במילי אוחרי ועיין מ"ש לפרש דברי התו' בענין אחר לקמן דף מ"ח ודוק:

דף מז:

מר סבר מלוה ברשות בעלים לחזרה קיימא וה"ה לאונסין לכאורה קשה מזה על מה שכתב הרא"ש בשמעתין דע"כ מיירי כשאין יודעת סכום פקדון דאם יודעת כיון שנגנב ונחסר שמא אין דעתה להתקדש אלא בכל הפקדון א"כ קשה הכא במלוה מסתמא יודעת סכום הלואה וא"כ אף דס"ל לר"מ דברשות בעלים היא לחזרה מ"מ דילמא אין דעתה להתקדש אלא בכל המלוה וצ"ל כמ"ש הפרישה דבפקדון שיש בה אחריות מודה הרא"ש וה"ה במלוה דאף דס"ל לרבנן דבי רב דפטורה מאונסין אבל בגנבה ואבידה חייב דלא גרע ממפקיד אצל שולחני דחייב בגנבה ואבידה כיון דיש לו היתר תשמיש כדאית' בב"מ דף מ"ג וח"מ סי' רצ"ב א"כ כיון דבריית' קתני נגנבו או נאבדו שפיר מתחיי' והוי כמלוה ופרוטה כמ"ש הב"ח והפרישה סי' כ"ח (אך אכתי קשה מזה על הב"ש ס"ק י"ז שכתב דאף בפקדון שיש בו אחריות כתב הרא"ש דאם יודעת סכום הפקדון אינה מתקדשות דשמא אין דעתה להתקדש במה שאינו בעין א"כ אפי' אם מחויבת בגניבה ואבידה מ"מ כיון שאינו בעין שמא אין דעתה להתקדש בה וכ"ש דקשה טפי על הט"ז שכת' דבכה"ג לא הוי כמלוה ופרוטה ואינה מקודשת כיון שלא ידע שנגנבה הי' דעתה

על כל הפקדון והרי במלוה מסתמא יודעת סכום המלוה וצ"ל בהכרח לדעת הט"ז וב"ש דבמלוה נמי מיירי שיודעת סכום הלואה שהלוה לה המעות צרורין וממילא כיון שלא פי' הסך בשעת קידושין נתקדשה בכל מה שיש בה) ועמ"ש בק"א לחלק בין אם הפקדון מטלטלין דניח' לה בהן ולא בדמיהן ולהכי לא ניחא לי' להרא"ש לאוקמי בהכי משום דמשמע לי' דמיירי בפקדון מטלטלין מדנקט אם נשתייר ש"פ אבל במלוה דהוה מעות מודה הרא"ש ודוק:

והנה בתוס' רי"ד כתב בזה וז"ל והנכון בעיני כגון שגילתה דעתה דניחא לה להתקדש בכל דהוא דאל"ה לא הוי מתקדשה במה שנשתייר כיון שהיא סמוכה על מנה של פקדון להתקדש ולא נמצא ובאמת צריך להבין למה לא מפרש הרא"ש כן דהא הברייתא לא הזכיר שאמרה היא הן כמ"ש הרשב"א והריטב"א דהא הכא הוי שתיקה לאחר מתן מעות א"כ כמו כן יש לפרש שגילתה האשה שרצונה להתקדש לו בכל דהוא ונראה דקשי' לי' הא דאית' בירושלמי והביאו הריטב"א אמר ר"י אם אמר בכל מה שהפקדתי אצלך אינה מקודשת ואי נימא דמיירי שגילתה דעתה להתקדש בכל דהוא אפילו אמר בכל מה שהפקדתי הוי מקודשת אע"כ כמ"ש הרא"ש דלא ידעה סכום הפקדון וא"ש הירו' כמ"ש בק"א ועוד נראה דלכאורה קשה הא ברייתא מיירי בפקדון ממטלטלין מדנקט לשון נשתייר הימנה ש"פ א"כ קשה הא דנקט ואם נשתייר ממנו ש"פ מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ואמאי לא הוי ספק קידושין כדשמואל וכ"כ הרא"ש לעיל דף י"ג בעובדא דציפתא וצ"ל כמ"ש לעיל דחששא דשמואל אינו אלא כשהיא מתרצה להתקדש בזה אלא כיון דאינו ש"פ דמשה לא מיקרי כסף כלל ובזה חיישינן שמא ש"פ דמשה במדי אבל כשאינה מתרצה בפי' גנאי הוא לה ואינה מתקדשת אפי' אם הוא ש"פ במדי ולפ"ז אי אפשר לפרש כפי' התו' רי"ד דמיירי שגילתה דעתה שהתרצה בכל דהוא דא"כ האיך נקט בברייתא ואם לאו אינה מקודשת כיון דאפי' בש"פ בעינן שנתרצית בפי' להתקדש בכל דהוא ובזה מהני אפי' בפחות מש"פ דחיישינן שמא ש"פ במדי ומיהו נראה דיש ליישב לשיטתו דמיירי בפקדון מעות. כדמשמע מלישנא דסיפא במלוה אף על פי שנשתייר ממנו שוה פרוטה וסתם מלוה הוא מעות ואין לדחוק ולפרש שהמלוה בא מחמת מכירת מטלטלין ועדיין הם בעין זה אינו דבזה לא שייך לומר דהיא ברשות בעלים לחזרה דהא קנתה המטלטלין במשיכה ואינו יכול לחזור מן המכירה ונקט נמי לישנא דמשתייר בו ש"פ אלא דמיירי שמטבע באותו זמן היא פחותה שאין בו כשיעור כסף כמו שהי' בפרוטה דמשה ובזה לא שייך חששא דשמואל כיון שלא הי' שיעור כסף

כמו שהי' בימי משה כמ"ש בס"ס כ"ז ואתי שפיר לישנא דש"פ שאין פרוטה זו שוי' כמו פרוטה דמשה ודוק:

ברש"י ד"ה אע"כ בדקיבלה אחריות וכו'. משמע מלשונו דעיקר דינא דברייתא מיירי בדקיבלה אחריות דומי' דמלוה וכן משמע מדהוצרך לאשמועי' דאם לא נשתייר אינה מקודשת דבלא קיבל אחריות פשיטא במה תתקדש אלא דב"ש כתב באה"ע סי' כ"ח ס"ק י"ז לדעת הפרישה והב"ח בדברי הרא"ש דמיירי עיקר הברייתי' באין בו אחריות מדכתב סתם דמיירי שלא ידעה סכום הפקדון ואפשר לומר דהא דקאמר ואם לאו אינה מקודש' היינו דטובא קמ"ל דאפי' אם הוא ספק שמא נגנב אחר הקידושין אפ"ה מוקמינן לה בחזקת פנוי' ואע"ג דאיכא לאוקמי הפקדון בחזקת קיים בשעת הקידושין מ"מ כיון שחזקת פנוי' קיימת ונגנב לפניך הוי תרתי לריעותא כדאי' לקמן דף ע"ט גבי מקוה וצ"ע בדין זה ועיין בק"א. ועוד י"ל דקמ"ל דאם נשתייר פחות מש"פ לא חיישינן שמא ש"פ במדי כיון שהיא לא ידעה לא חיישינן שמא נתרצה להתקדש בפחות מש"פ כאן כמ"ש לעיל וק"ל:

בגמ' ואמינא להו אנא אלא וכו' יש לפרש פלוגתייהו דרבה לשיטתו דפליג עם ר' יוסף בשומר אבידה דס"ל לרבה דהוי ש"ח ור' יוסף ס"ל ש"ש משום דעביד מצוה וכה"ג איתא בב"מ דף פ"א דפליגי במלוה על המשכון דלר' יוסף הוי ש"ש משום דעביד מצוה שהלוהו דכתיב אם כסף תלוה את עמי. והסמ"ע בח"מ סי' ע"ב הביא בשם הר"ן דשואל ספר מחבירו פטור מאונסין משום דאין כל הנאה שלו דהמשאיל ספרים עביד מצוה א"כ י"ל דלא שייך סברא דרבה דלא גרע משאלה לענין אונסין דוודאי גרע משאלה כיון שהמלוה עביד מצוה דהלוהו א"כ אין כל הנאה שלו משא"כ בשאלה דליכא מצוה אבל רבה לשיטתו אזיל דס"ל שומר אבידה ש"ח דלית לי' שכר מצוה לענין דינא שפיר קאמר דלא גרע משאלה וק"ל:

בגמ' במלוה ברשות בעלים לחזרה וכו'. הקשה תוס' בב"ק דף צ"ט ד"ה ר"מ סבר המקדש במלוה מקודשת תימא דבקידושין סבר ר"מ המקדש במלוה שאינה בעין אינה מקודשת ולולי דבריהם ז"ל הי' נראה דאף דס"ל לר"מ דאיתא בחזרה מ"מ מודה דאשתעבד נכסי לוה משעה שלוה כמ"ש הש"ך בח"מ ס"ס ל"ט ואף דבספ"י כתב עליו די"ל לר"מ לא אשתעבד אלא משעה שהחזיק בה נראה דברי הש"ך עיקר לא מיבעי' לדעת הרמב"ם דס"ל גבי שואל אשתעבד נכסי משעת שאלה כמבואר בח"מ סי' שמ"א כ"ש בהלואה אלא אפי' לדעת הרא"ש וסייעתו דס"ל דבשאלה לח אשתעבד נכסי בשעת שאלה אבל בהלואה ע"כ אשתעבד נכסי משעת הלואה דאל"כ משכחת מע"פ מאוחרת שתקדום

למלוה ע"פ מוקדמת דהא אינה ידוע הזמן שהחזיק בו כל א' בהלואתו אלא עיקר הוא דאשתעבד נכסי מיד אלא שהוא ע"מ שלא יחזיר בו עד שיחזיק וכשהחזיק בו משתעבד נכסי למפרע כמו למ"ד עבז"ל היכא דמטא שטרא לידי' זוכה למפרע משעת כתיב' אבל כשחוזר בו בטלה ההלואה ואין כאן שיעבוד כלל. ולפ"ז נר' דלר' הונא אם שאל קורדום ונפחת באונס וחזר בו המשאיל קודם שהחזיק בו אין השואל צריך לשלם לו הפח' וכן לר"מ אם לוה מנה ונאבד מקצתה ואח"כ חזר המלוה מן ההלואה נעקר ההלואה למפרע ופטור לשלם מה שנאבד כיון שההלואה הי' ע"מ שיחזיק בה ולא יחזור המלוה ולא אמרינ' דלענין מה שנאבד קיים ההלואה ויחזור בו על מה שהוא בעין א"כ י"ל דאם חזר בו מן ההלואה ואמר התקדשי לי בו לא הוי כפרעון אלא שנעקר ההלואה למפרע כיון שחזר בו דאפי' אם לא תהי' מקודשת פטורה לשלם כיון שחזר בו א"כ שפיר קאמר ר"מ אם לא נשתייר אינה מקודשת אפילו אם נימא דהמקדש במלוה מקודשת מ"מ אין כאן מלוה דהא הי' פטורה לשלם אפי' אם לא תתקדש ולכאורה היה נראה דמשמע הכי מלישנא דרבא ליפלוג וליתני בדידיה בד"א שלא קיבל עליו אחריות כו' ולא קאמר בד"א שאין אחריות עליו אבל אם אחריו' עליו וכו' משום דבשואל ושוכר אף שאחריות עליו מ"מ אם נגנב וקידשה קודם שהחזיקה בה נעקר השאלה והשכירות ואין כאן אפילו מלוה להתקדש בו כיון שחזר בי משא"כ בשומר חנם שקיבל עליו אחריות דאף אם אמר התקדשי אין כאן חזרה כיון שאין לו הנאה ממנו ואין חיוב השמירה נעקר למפרע ונראה דס"ל להתו' דע"כ א"א לומר הכי דא"כ למאי דמוקי רבא פלוגתייהו במלוה ברשות בעלים לחזרה אזלי לי' קושיא דרבא ואין צריך להגיה הברייתא ואיכא לפרושי פלוגתייהו דר"מ ורבן במלוה ברשות בעלים לחזרה דת"ק ס"ל דאינה בחזרה וחייבת לשלם ההלואה אף שאמר התקדשי לי בו מ"מ הוי הלואה עד אותו שעה ולכך אע"פ שלא נשתמר מקודשת והיינו דקמ"ל במלוה דאינה לחזרה ור"מ ס"ל דישנו לחזרה ואין לה במה להתקדש אא"כ נשתייר ממנה ש"פ מיהא מזה אין הכרח כ"כ דאיכא למימר דלמאי דמסיק דפליגי במלוה ברשות בעלים לחזרה באמת איכא לתרוצא כפשטיה אלא דרב מתרץ לה כרבא אן נראה דלפי מ"ש הדרישה והב"ח דהיכא דחייב באחריות אפי' ידעה סכום הפקדון מ"מ כיון שהיא פטורה מן החוב הוי קידושין והוי כמלוה ופרוטה וכמ"ש לעיל דדוחק לומר דמיירי שלא ידעה סכום ההלואה ח"כ תי נימא סברא זו דכשחזרה ואמר התקדשי לי בו קודם שהחזיקה עקרה ההלואה ופטורה לשלם הגניבה אפי' אם לא תתקדש א"כ הדרא קושי' לדוכתי' כיון שהיא נתכוון להתקדש בכל סך ההלואה

וכיון שבאמת היא פטורה ואינה מקודשת אלא במה שנשאר דלמא אין רצונה להתקדש במעט הנשאר אלא ע"כ דאף אם חזר בו צריכה לשלם מה שנגנב ודוק:

שם בגמרא לימא כתנאי התקדשי לי בשט"ח. נראה דלפי הס"ד הא דנקט התקדשי לי בשטר חוב ולא נקט התקדשי לי במלוה שבידך או במלוה ביד אחרים דהא גופא קמ"ל דאם המלוה בשטר חוב לא סמכה דעתה ער שיחזיר לה את השטר שמא יחזיר ויתבענה כשהעדים ילכו להם וכ"ש לדעת הפוסקים בח"מ סימן רמ"א דאם מוחל חוב והשטר בידו יכול לחזור בו ולא סמכה דעתה אי נמי דנקט הכי משום דבכה"ג שנתן לה את השטר אין צריכה לומר הן משא"כ כשמקדש במלוה שבידה לא עדיף מפקדון שבידה דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות וצריכה לומר הן וכן צ"ל הני טעמא לפי מה דמשני דסיפא במלוה ביד אחרים מיירי שבמעמד שלשתן והא דנקט והרשה עליהם כפירש"י דכתב לה הרשאה עליהם היינו נמי משום הני טעמא דלא סמכה דעתה שמא יכחישה או משום שלא בעינן שתאמר הן כיון שקיבלה כתב הרשאה. והנה המהרש"א הקשה דהו"ל לאוקמי פלוגתייהו במלוה ברשות בעלים לחזרה ונראה דמלוה בשטר שאני דהיכא דמסר לה השטר ונשתעבדו נכסיו אף לדעת הרשב"א והוא בש"ע ח"מ סי' ל"ט ס"ק י"ז דאינו יכול לכפות את המלוה להלותו אפי' מסר לו השטר מ"מ בהא מודה ר"מ אם כבר נתן המעות אינו יכול לחזור דדוקא בשטר לבד דאין השיעבוד נקנה אלא עם הכסף משום דלא סמכה דעתו כמ"ש הרשב"א בתשובה והביאו הב"י סי' ל"ט אבל כשנתן גם הכסף ליכא למ"ד דיכול לחזור וכ"כ בספ"י תדע דלרבנן דבי רב דסברי דפטו' הלוה אפי' מאונסין אם כן קשה הא דמלוה בשטר אינו יכול לומר פרעתי וגובה מנכסים משועבדין כדאית' במתני' סוף ב"ב ואמאי לא יהא נאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו כמו במפקיד בשטר. ודוחק גדול לומר שיש עדים שהוחזק בו לכאורה הי' נרא' דאפי' לרבה דמודה ר"מ באונסין משום דלא גרע משאלה מ"מ כיון דאינו אלא מדין שמירה כמו שואל הא המלוה ג"כ שומר על השטר דהנייר הוא של הלוה כדקי"ל דהלוה נותן שכר והוא כמשכון אצלו כמ"ש הב"ש בס"ק כ"ב בהא דס"ל לרבנן לקמן שמין את הנייר אם יש בו ש"פ מקודשת אף דהנייר שלה הוא משום דשטר הוי לי' משכון נגד הפרוטה של הלואה ע"ש אפי' ש"ש הוי על השטר דהא כתבו תו' הטעם דמלוה על המשכון הוי ש"ש משום שיכול לקדש בו אשה והרי בשטר זה ס"ל לר"מ דיכול לקדשה בשטר מלוה דאחרים א"כ אי נימא דבמלוה בשטר הוא ברשות בעלים לחזרה ואין הלוה חייב באונסין אלא מדין שמירה דלא גרע משואל הא קימ"ל דשמירה בבעלים פטור אפי' מפשיעה א"כ כיון דגם המלוה הוא שומר על השטר פטור הלוה מאונסין ויהא נאמן

לומר החזרתי במיגו דנאנסו אלא דלקמן בסמוך יבואר בס"ד דליתא לסברת הב"ש מ"מ לרבנן דבי רב קשה ודוחק לומר דמתני' דסוף ב"ב דלא כר"מ וכן מוכח ממתני' דב"מ דף י"ב ע"א מצא שט"ח וכו' דברי ר"מ וכו' הרי דמוכח דאין יכול לטעון פרעתי אע"כ היכא דמסר לו השטר ונתן המעות אין המלוה יכול לחזור לכ"ע ודוק:

דף מח.

בתוס' ד"ה המוכר שט"ח וכו' היינו טעמא וכו' בספ"י הקשה על הרמב"ן דהוכיח דמכירת שטרות מדאורייתא מדמוקי לברייתא בשט"ח דאחרים מקודשת משמע אפי' מדאוריית' והקשה עליו הא מעמד שלשתן לכ"ע הוא מדרבנן כדקאמ' בי' דהוי כהלכתא בלא טעמא ע"ש. ולכאורה הי' נראה דאפי' אי נימא דהקנין דרבנן לא משוי לי' קידושין דאורייתא מ"מ וודאי דמלוה יכול למחול חובו מדאורייתא א"כ כשאומרת מחול חובך שביד פלוני ואקדש אני לך והוא אומר הריני מוחל לך ע"מ שתתן לאשה זה הסך ופלוני מחייב עצמו ליתן לה במעמד שלשתן מקודשת מדאורייתא כדאמרינן לעיל דף ו' תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב ונהי דמה שחייב פלו' את עצמו הוא מדרבנן מ"מ כיון דהמחילה מועילה מדאור' והוא מוחל לה אדעתא דהכי שיתחייב א"ע לאשה אף דאינו מחויב ליתן לה מדאור' ויכול לחזור בו ויתבטל המחילה מ"מ אם אינו חוזר הרי המחילה מועלת מדאור' וכיון דעכ"פ צריך ליתן לה מדרבנן הרי היא מקודשת מחנות המחילה ובהא פליגי דאי מעמד שלשתן קונה במלוה הרי סמכה דעתה שבודאי יתן לה וממילא מקודשת במחילת המלוה כנ"ל מדאור' ולמ"ד דאין מעמד שלשתן במלוה אפילו מדרבנן ממילא דלא סמכה דעתה דשמא לא יקיים התנאי ויתבטל המחילה ואינה מקודשת ואין לומר דא"כ הדר נשמע דיכולה להתקדש במלוה דמה לי שמוחל מלוה דידה או שמוחל להלוה מלוה שלו זה אינו דהא כבר כתבנו דהא דלא משני דפליגי במלוה ברשות בעלים לחזרה כדמשני לעיל משום דבשט"ח ונתן מעות שוב אינה לחזרה לכ"ע אבל הכא דמיירי בלא שטר שפיר י"ל דמיירי במלוה שהיא בעין כדמשמע מלשון והרשה עליהן דלא שייך הרשאה מדינא דגמרא אלא כשהיא בעין כדאיתא בח"מ סימן קכ"ג והא דלא קאמר דחכמים נמי ס"ל במעמד ג' קונה אלא דס"ל דמלוה לאו ברשות בעלים לחזרה ז"א דא"כ עכ"פ תתקדש במעמד שלשתן מדרבנן ואמתי קאמר דאינה מקודש' כלל אפי' מדרבנן. ותו דאי אין הפלוגתא אלא במלוה ברשות בעלים לחזרה הו"ל לאפלוגי במלוה דידה אי נמי במחילת מלוה דאחרים שלא במעמד שלשתן ואינו מחייב עצמו אל האשה כלל ובכדי נקט והרשה אותם וכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דהא דאין מעמד שלשתן במלוה קנה מדאורייתא מדין עבד כנעני דהוי

כאומר להלוה הריני מוחל לך החוב ובזה תשתעבד לפלוני היינו משום דאין מלוה קונה אף במכר א"כ י"ל היכא דמעות עדיין בעין דלר"מ ברשות בעלים לחזרה שפיר יוכל להשתעבד מדין עבד כנעני להאשה ורבנן לשיטתייהו דמלוה אינו ברשות בעלים לחזרה לא משתעבד מדאורייתא והא דהוצרך לומר דכי אמר רב בפקדון אבל במלוה אפי' מדרבנן לא מהני משום דסברי רבנן דאפי' מדרבנן אינה מקודשת ודוק:

בגמרא לימא בדשמואל קא מיפלגי וכו' בכתובות דף פ"ו הקשו תוס' דהא הבעל יהא חייב לשלם בדיני דגרמי ולכאורה הי' אפשר לומר אף דיתחייב הבעל לשלם מ"מ כסיפא לה למיתבעי ואף דאמר לעיל דכל המנה לא כסיפא לה למיתבעי מ"מ י"ל לפמ"ש הש"ך דהמוכר שט"ח יכול לימחל מקצת א"כ לא סמכה דעתה דשמא ימחול דינר החד וכסיפא לה מילתא למתבעי. ולפ"ז יש ליישב דברי תוס' בב"מ דף ט"ז בד"ה האי שטרא חספא בעלמא דברייתא דלעיל דושוין במכר מיירי במלוה דאחרים ומשום שמא ימחול יש לומר דכוונתם כאוקימתא דר"נ דאמר הונא חברי' מוקי לה דפליגא במנה חסר דינר אלא דקשי' להו דמה ענין מקדש במלוה למנה חסר דינר ומפרשינן דמיירי במלוה דאחרים ואזלי התם בשיטת הרשב"א ז"ל דהמוכר צריך לשלם את כל החוב מדיני דגרמי אלא דאשה לא סמכה דעתה שמא ימחול דינר וכסיפא לה מילתא ולא ניחא לי' לאוקמי דפליגי בדשמואל משום דר"נ עצמו ס"ל בכתובות דף פ"ו כשמואל ודוק:

בתוס' ד"ה אילמא בשט"ח דאחרים וכו' וא"ת מאי קושי' לישני וכו'. וכתב מהרש"א ז"ל נר' לי דהא דכתבו דאמר ולא אמר הוא לאו דוקא אלא כתב לי' ולא כתב לי' והשתא הם ממש כדברי תוס' ישינים עכ"ל ואין דבריו מובנים דהא בת"י כתבו דלעיל פליגי בדברי ר' פפא ואם נפרש דכוונתם דכתב לי' איהו וכל שיעבודי' ומ"ש ואמר לאו דוקא א"כ א"א לומר דפליגי לעיל בדר' פפא וע"כ צ"ל דפליגי בדשמואל א"כ אין זה כדברי התו' אלא נר' פשוט דהתוס' כתבו אליבא דאוקימת' קמא דלעיל דפליגי אליבא דר' דהמ"ל דל"ק דר"מ אדר"מ דהתם מיירי באמר כדס"ל לר' פפא והכא מיירי בלא אמר והת"י אזלי אליבא דאוקימתא בתרא ואין קושי' על התוס' דיותר נראה להו להקשות אליבא דאוקימתא קמא:

ויותר נראה דמה שכתבו תוס' כאן דסוגי' אזלי לפי שינוי' קמא דפלוגתיהו דלעיל בדרבי הוא משום דס"ל כדעת הפוסקי' בח"מ סי' ס"ו דאפי' האיך דלא נעשה הקנין כדין כגון אם לא אמר לה קני לך איהו וכל שיעבודא ג"כ לא קנתה הנייר וטעמא נר' לע"ד לא מיבעי' לדעת הרמב"ם דס"ל גבי מקדש שתי אחיות דבמקנה לכ"ע לא מהני קני את וחמור כמו שיבואר לקמן דף נ"א בס"ד א"כ כיון שאמר בפי' שתקנה אף החוב הוי לי'

קני את וחמור וכיון דלא קנתה גוף החוב אף הנייר לא קנתה ואפי' להחולקים עליו כיון דאמר לה קני איהו וכל שיעבודי' וכוונתה לקנות הכל כיון שאין הקנין מועיל למה תתקדש בנייר כיון שרצונ' שיהא כל החוב שלה ועל דעת כן נתקדשה לו אלא העיקר הוא דמיירי במסר לבד ואמר לה התקדשי לי בשטר זה ולא הזכיר לה הקנין החוב כלל לא בכתב ולא בע"פ ואז שפיר י"ל דכיון דאין הקנין מועיל מהיכא תיתי נימא שטעתה וסברה לקנות דמי החוב אלא אמרינן שנתקדשה בנייר לבד אבל אם אמר לה או כתב לה שתקנה החוב מסתמא על דעת כן נתקדשה וע"כ מיירי הכא דאמרו חכמים אם יש בנייר ש"פ מקודשת כאוקימתא קמייתא שקידשה במסירה לבד ולפ"ז קושי' התוס' אלימא טובא דע"כ לפי הס"ד דמיירי במלוה דאחרים מיירי שלא כתב ולא אמר לה קני לך איהו וכל שיעבודא אלא שמסר לה הנייר בלבד ור' אליעזר ס"ל דנקנה במסירה לבד או שכתב לה קני לך השטר ולא כתב לה וכל שיעבודא א"כ הוה לי' לאוקמא פלוגתייהו דלעיל דלא נקט התם שמין את הנייר וכו' באומר קני וכו'. עוד נר' לענ"ד דמה שכתבו התוספות דלעיל מיירי דאומר לה קני לך שטר וכל שיעבודא ולא כתבו דבכתב קני לך וכל שיעבודי' הוא הכרח לקושייתם משום דלפמ"ש רש"י ותוס' דלא גרסי' ואם לאו אינה מקודשת כדאמר לקמן דרבנן ספוקי מספקא לי' והרשב"א ז"ל כתב דהש"ס הוכיח כן מבריית' עצמה דס"ל להש"ס דודאי לא פליגי ר"מ ביש בנייר ש"פ מקודשת אלא דעיקר פלוגתייהו הוא מדיוקא דאם אין בו ש"פ היא ספק מקודשת א"כ קשה חכמים אחכמים ונראה דאפי' לפמ"ש התוס' לקמן דפליגי נמי בשמין היינו למסקנא דמיירי בקידושי שטר די"ל דלא הי' דעתה על קידושי כסף כמו שיבואר לקמן בס"ד אבל לפי הס"ד דמיירי בקידושי כסף מהיכא תיתי נימא דס"ל לר"מ דלא היה דעתה אשטר וע"כ פלוגתייהו דרבנן היינו בהא דספוקי מספקא להו א"כ קשה חכמים אחכמים דברייתא קמייתא ס"ל דאינה מקודשת כלל אע"כ צ"ל דלעיל בלא כתב אלא במסר לבד ואמר לה קני לך איהו וכל שיעבודא והכא מיירי בכתב לה קני לך אלא שלא כתב ולא אמר וכל שיעבודי' וחכמים ס"ל כרבנן דבעינן כתיבה ומסירה ומספקא להו בדרב פפא ולפי תירץ הת"י דלעיל מיירי בכתב צ"ל איפכא דלעיל מיירי בכתב לה קני לך לבד ולא כתב לה וכל שיעבודו והכא מיירי בלא כתב אלא שאמר לה וכל שיעבודי' וחכמים פשיטא להו כרב פפא ומספקא להו בדרבי אך לפ"ז אין תירוצם מספיק לפמ"ש כיון שהלשונות שוין וכו' דאכתי קשה דהו"ל להקשות נמי חכמים אחכמים כיון שהלשונות שווין ולענ"ד נראה ליישב דאינו יכול להקשות גם חכמים אחכמים לפמ"ש לעיל בשם הרשב"א דהא דהוכרח הש"ס לומר דרבנן ספוקי מספקא ליה היינו משום דפשיטא לי' להש"ס דאם

יש בו ש"פ לא פליג ר"מ וע"כ פליגי באין בו ש"פ א"כ שפיר איכא למימר דלפי הס"ד דפליגי במלוה דאחרים בין בבריית' זו בין בברייתא דלעיל מיירי בכתב לה קני לך ולא כתב וכל שיעבודי' וטעמא דרבנן בשני הברייתות דאינה מקודשת משום דכל דלא כתב, וכל שיעבודיה אין המכירה כלום כדרב פפא ולהכי אם יש בנייר ש"פ מקודשת דמה"ת נימא שטעתה וסברה דהוי מכירה להחוב אבל ר"מ ס"ל דמהני המכירה להחוב אפי' אי לא כתב וכל שיעבודא אלא דאינה מקודשת משום דלא סמכה דעתה שמא ימחול לכך אפי' אם יש בנייר ש"פ אינה מקודשת כיון דדעתה על כל החוב ולא סמכה דעתה דלמא מחול וכ"ש לפי דעת הרמב"ן דבכה"ג כשמוחל צריכה להחזיר את השטר וכיון דפליגי ביש בנייר ש"פ תו אין הכרח לומר דרבנן ספוקי מספקא ליה ול"ק חכמים אחכמים דגם בברייתא שני' ס"ל דאם אין בו ש"פ אינה מקודשת כלל ול"ק אלא דר"מ אדר"מ דבברייתא שניה ס"ל דלא סמכה דעתה ולעיל ס"ל דמקודשת וכל זה לפי תירוצם אבל לפי מה שכתבו בקושייתם דלא תקשה דר"מ אדר"מ לא הוי יכולים להקשות כתירץ בתרא דמיירי לעיל במסר וכתב לה קני לך וכל שיעבודא וטעמא דרבנן לעיל משום דלא סמכה דעתה דלמא מחל דכיון דלפ"ז א"א לומר דפליג ר"מ ביש בו ש"פ כיון דלית לי' טעמא דלא סמכה דעתה וע"כ צ"ל דפלוגתא דר"מ ורבנן היינו באין בו ש"פ ורבנן ספוקי מספקי לי' א"כ קשה חכמים אחכמי' וע"כ הוצרכו לומר כנ"ל דברייתא קמייתא באמר לה קני לך וכל שיעבודא ולא כתב ובברייתא שני' בכתב קני לך ולא אמר שיעבודא וכנ"ל ודוק היטב:

בגמרא במקדש במלוה קא מיפלגי כבר כתבתי לעיל בשם הב"ש דאף דהוי שטר שלה דהא על הלוה ליתן שכר סופר מ"מ הוי השטר כמשכון והוה קידשה במלוה שיש עלי' משכון ועיין מ"ש לעיל דף ח' דלפי סברא זו נראה דהמוכר שט"ח ומחלה נמי אינה יכולה למחול פרוט' של הלואה נגד השטר דהוי כמלוה שיש עלי' משכון ולא משמע כן בח"מ סי' ס"ו סעיף כ"ג דמייתי שם פלוגתא דרמב"ן והרשב"א אם המלוה צריך להחזיר השטר ואי נימא דהוי כמשכון הי' צריך לשלם לה דמי שיווי הנייר. ותו קשה לי דאי נימא דהוי כמשכון ממילא דהוי המלוה כשומר על המשכון ואם פשע בו ונאבד חייב לשלם ללוה דמי השטר כדין שומר וכבר כתבנו לעיל דלפ"ז אם הפקיד המלוה חפץ אצל הלוה ונאבד פטור הלוה דהוי שמירה בבעלים ולא מצינו זו ותו דהא בשטר עסקא ג"כ המקבל נותן שכר סופר כדאי' בסוף ב"ב ואפ"ה אם נגנב העסק מהמקבל חייב אף בפלגא דפקדון ואינו פטור אלא בטוען נאנסו ואמאי נימא אפי' פשע פטור דהוי שמירה בבעלים דהוי המלוה שומר על השטר אע"כ דלא הוי שטר כמשכון. ולכאורה הי' נראה

דהטעם הכ' דמקודשת כשהנייר ש"פ אף דהנייר הוא שלה דהוי כקידשה בגזל דידה דאמרי' דף י"ג קידשה בגזל דידה ואמרה הן מקודשת משום דאמרי' כיון דניחא לה בקידושין מסתמא הקנתה לו כדי שתתקדש ה"נ אמרינן הכא דהקנתה לו את השטר ואפי' לא אמרה הן דדוקא בגזל דידה אם לא אמרה הן יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי אבל בשטר שדרכה להיות אצל המלוה לא שייך לומר דידי שקלי וע"כ נתכוין לקידושין ומסתמא הקנתה לו אך זה אינו דלא מצינו סברא זו אלא בגזל או גניבה שהי' דעתו בתחלה לקנותו אז אמרי' כיון שאמר' התקדשי לי הסכימה לדעתו והקנתה לו אבל אם קידשה בפקדון שהפקידה בתחלה בידו לא אמרינן דמסתמא הקנת' לו ואינה מקודשת אפי' אם אמרה הן כדמשמע לקמן בעשה לי שירים אם לא הוסיף נופך משלו אינה מקודשת ולא אמרינן דהקנתה לו א"כ ה"נ מה"ת לומר שהקנתה לו את השטר והנראה לענ"ד דכל מלוה בשטר אף דהנייר הוא של הלוה מסתמא הוא מקנה לו עד זמן פרעון והוי כמוכר לשלשים יום ואין המלוה מקבל עליו שום חיוב שמירה ואם נאבד השטר אין צריך לשלם ללוה דמים אלא אם ישנו בעין צריך להחזיר בין כשהוא משלם לו או כשהוא מוחל לו א"כ כשמקדשה בשט"ח שלה כיון דאם לא תתקדש לו הנייר קנויה לו ובזה שמקדשה נעשה הנייר שלה לכך היא מקודשת אף שהוא מחל לה את המלוה אפ"ה נתקדשה בנייר משום דלא מחל לה אלא על דעתא דקידושין וממילא כשהמוכר שט"ח של אחרים ומחל או שפרע לו הלוה למוכר חזר השטר ללוה כיון שכלה זמן קנייתה וכן אם מקדשה בשט"ח של אחרים לא סמכה דעתה דאם ימחול הלוה צריך להחזיר לו השטר ונהי דלפי הס"ד דמיירי הברייתא בשט"ח דאחרים ע"כ הוי צריך לומר דהא דאמרו חכמים שמין את הנייר וכו' היינו משום דהוי כמלוה על המשכון פרוטה שכנגד השטר כמ"ש הב"ש וכמו שהוכיח הרשב"א מ"מ לפי המסקנא אינו כן כמו שכתבנו דמוכח דאין להמלוה דין שומר וע"כ צ"ל שהשטר קנוי לו כל זמן שאינו משלם כנ"ל:

והנה הש"כ סי' ס"ו ס"ק ע"ה כתב לתרץ קושיית הרשב"א להרמב"ן דאי נימא דהמוכר שט"ח וחזר ומחל צריך הלוקח להחזיר ללוה השט"ח דא"כ לפי הס"ד דמיירי בשט"ח דאחרים למה ס"ל לחכמים דאם יש בנייר ש"פ מקודשת ודחי דהסוגיא אזלי לשינוי' קמא דהיכא דלא קנתה כלל אין צריכה להחזיר את השטר ונראה דע"כ צ"ל כן דאפי' אי נימא דבמחל א"צ להחזיר את הנייר מ"מ בכתב ומסר כיון דלא סמכה דעתה משום דשמא ימחול מה מועיל אם יש בנייר ש"פ הא אף אם דעתה אנייר מ"מ הא אין רצונה להתקדש אלא בכל דמי השטר כדאמר רבי אליעזר לעיל בנמצא מנה חסר דינר צריך

להשלים וכיון דבמוחל אין הבעל צריך לשלם כדאמר לעיל דלא סמכה דעתה דלמא ימחול א"כ ה"נ אפי' אם יש בנייר ש"פ אכתי לא סמכ' דעת' וכי היכא דאמר לעיל במנה חסר דינר דאינה מקודשת משום דכסיפא לה ה"נ אינה מקודשת דסברה שמא ימחול בשלמא לאוקימתא קמייתא דלא כתב לה קני לך איהי וכל שיעבודי' י"ל כיון דלא קנתה אין דעתה על המלוה כלל ואפי' אם אמר לה בפי' שיהא הכל שלה מ"מ כיון דלא קנתה אינו אלא כמקבל עלי' בחוב כמו קידשה במנה ונתן לה דינר דמתקדש' אבל אם הקנה לה כל החוב בכתיבה ובמסיר' הרי נגמרו הקידושין ולא סמכה דעתה דלמא ימחול וכ"ש לפמ"ש לעיל דההחששא הוא שמא ימחול מקצת החוב ויהא כסיפא מילתא למתבעי אפי' למאן דמחייב דינא דגרמי א"כ בלא קנתה כלל שפיר סמכה דעתה שתוכל לתבוע מן הבעל כל דמי השטר א"כ א"א לאוקמי כאוקימתא בתרא ולפ"ז קשה לי על מה שהביא הרשב"א ראי' מהא דס"ד דמיירי בשט"ח דאחרים דא"צ להחזיר הנייר וכן יש לתמוה על הטור שכתב בשט"ח דאחרים וכתב ומסר כדינא אם יש בנייר ש"פ מקודשת ואם לאו הוי ספק מקודשת דלמא לא סמכה דעתה שמא ימחול כיון דס"ל דאשה לא סמכה דעת' מה מועיל אם יש בנייר ש"פ אכתי לא סמכה דעתה כיון שדעתה על כל הלואה שלה ועיין מ"ש בזה בק"א. ודוק:

ברש"י ד"ה מספקי להו וכו' והשתא ביש בו הוא דאתא לאפלוגי וכו'. הנה לדברי רש"י ז"ל הא דקאמר הכא ולרבנן מספקא להו הוא מלתא יתירה ודברי הרשב"א ז"ל בזה דס"ל משום דבשמין לא שייך דפליג ר"מ בזה וע"כ צ"ל דפליגי בדיוקא. דרבנן ספוקי מספקא להו וכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש לעיל דלפי אוקימתא קמייתא שפיר י"ל דפליגי רבנן בשמין ואין צ"ל דספוקי מספקא להו אלא באוקימתא זו אבל לפי' רש"י דפי' דבאמת פליגי בשמין א"כ הא דקא' דרבנן ספוקי מספקא להו הוא מלת' יתירה ותו דלדברי רש"י ז"ל פליגי ר"מ ורבנן בתרתי ועיין בספ"י שנדחק בזה לפרש דהא בהא תלי' ולענ"ד נראה די"ל דהכא קיימינן לשנוי' אליבא דרב דלא ליהוי כתנאי ורב ס"ל לעיל במקדש אחותו דאמרינן אדם יודע שאין קידושין תופסין באחותו גמר ונתן לשם פקדון ואמרינן לעיל שם ש"מ מדר' אמי מעות בעלמא חוזרין ועיין פירש"י וא"כ ה"נ י"ל דלר"מ דס"ל דבלא עדי חתימה לאו כלום הוא צריכה להחזיר את הנייר דאמרי' אדם יודע שאין קידושין בלא עדי חתימה וגמר ונתן הנייר לשם פקדון וצריכה להחזיר לו את הנייר לכך אינה מקודשת. משא"כ לרבנן דספוקי מספקא להו וקי"ל בכל ספק קידושין אין צריך להחזיר את הקידושין א"כ לא שייך לומר דלשם פקדון יהיב אמרינן מסתמא דדעתו שתתקדש בו ולא אמרינן דדעתו למתנה כיון שלשם קידושין יהיב כדאמרינן לעיל גבי מעות חוזרין

נמצא דר"מ ורבנן פליגי בחדא מלתא ובזה מיושב מה שכתב בספ"י דאי נימא דהא בהא תלי' אין ראי' לדברי הרמ"ה שהביא הטור סי' ל"ב דהמקדש בשטר פסול דשמין את הנייר דהא הכא שאני משום דספוקי מספקא להו ולפמ"ש דתלי' אם צריכה להחזיר את הנייר א"כ נהי דסוגי' זו אזלי אליבא דרב דלא ליהוי כתנאי אבל למאי דקיי"ל כשמואל דאפי' במקדש אחותו מעות מתנה א"כ ממילא אפי' במקום דליכא לספוקי בקידושין והיינו בקידשה בשטר פסול לגמרי אפ"ה כיון שאינה צריכה להחזיר לו את הנייר אמרינן דדעתייהו על הנייר כי היכא דס"ל לרב היכא דהוי ספק קידושין. ודו"ק:

בגמרא אלא במאי מקדשה. הנה תוס' כתבו בב"ק דף צ"ט ע"א וז"ל ואומר ר"י דסברא הוא שאינה מקודשת במה שמוחל לה שכרו אפי' לא יהי' אומן קונה בשבח כלי וכו' שאין דעתה להתקדש עד שיבואו השיראים ונזמים לידה וכו'. הנה אין לפרש דבריהם על לשון הסוגי' דשם דהא לפי מה דאמר שם סברוהו דכ"ע ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף ודכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת א"כ אין מקום ליתן טעם לדברי ר"מ דמקודשת אלא משום דאומן קונה בשבח כלי א"כ שפיר מקשה דקודם שהגיע לידה במאי מקדשה וע"כ צ"ל דכוונתם על סוגי' דשמעתין דקא ס"ד דפליגי במקדש במלוה אפ"ה קאמר לדברי ר"מ במאי מקדשה וס"ל לדוחק לפרש דהא דקאמר אילימא אותו ממון היינו דאי נימא דכ"ע ס"ל כרב המקדש במלוה אינה מקודשת וטעמא דרבנן דכשיגיע אותו ממון לידה מקודשת הוא מטעם דאומן קונה בשבח כלי והיינו דפריך א"כ מאי טעמא דר"מ במאי וכו' אע"כ דאין אומן קונה בשבח כלי ובמקדש במלוה קא מיפלגי אך זה דוחק גדול דמשמע דלא ידע מסברא דאומן קונה בשבח כלי דאל"כ מה"ת נימא דרב כתנאי ולא מוקי כדמשני הגמ' באמת דפליגי אי אומן קונה או לא לכך הוכרח תוס' לפרש דאפי' אי נימא דפליגי במקדש במלוה אין דעתה להתקדש עד שיבוא לידה ונראה די"ל דפסיקא לי' להש"ס הכי משום דלפי הס"ד דס"ל לר"מ ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ומקדש במלוה מקודשת קשה הא אמר ר"א לעיל דף ח' דאם אמר התקדשי לי במנה ונתן לה דינר הרי היי מקודשת וישלים וא"כ ה"נ כיון שעשה כשיעור ש"פ תתקד' מיד ולמה אמר ר"מ כיון שעשאן מקודשת דמשמע דאינה מקודשת עד שיגמור השירים והנזמים וטבעת כולם וע"כ צ"ל שאין דעתה להתקדש אלא עד שיגיע לידה ושפיר מקשה במאי מקדשה ובזה מתורץ מה שהקשה הרשב"א דלפי סברא זו דאין דעתה להתקדש אלא עד שיגיע לידה א"כ הא דמשני דר"מ ס"ל דאין לשכירות אלא בסוף דהיינו כשיגמור המלאכה כמ"ש תוס' בעצמן שם בד"ה ואב"ע וכו' ע"ש הא אכתי תקש' כיון שאין דעתה להתקדש עד שיגיע לידה א"כ אכתי הוי לי' מלוה משעת גמר מלאכה עד שעת נתינה.

עוד הקשה בספ"י בב"ק שם דדבריהם סותרין מה שכתבו תוס' לעיל דף י"ט בד"ה מלוה שיש עליו משכון וכו'. שמוחל לה המלוה אע"פ שהמשכון בידו מקודשת ולפמ"ש אתי שפיר דע"כ לא כתבו תוס' אלא לפי הס"ד הכא דפליגי במקדש במלוה דכ"כ דסבר' זו מוכרח מדאינ' מקו' מיד מדר"א כנ"ל אבל לפי מאי דמשני דבישנה לשכירות מתחילה ועד סוף קמיפלגי דס"ל לר"מ דאין לשכירות אלא בסוף באמת מקודש' מיד כשנגמרה דאז בא חיוב השכירו' ולא הוי מלוה כלל והא דאינ' מקודשת מיד כשעשה ש"פ מדר"א משום דעדיין לא בא החיוב דשכירות ושפיר כתבו תוס' לעיל דף י"ט דמקודשת אפי' בלא חזרת המשכון משום דלפי המסקנא מוכח דליתא להך סברא דאין דעתה להתקדש דאל"כ קשה קושי' הרשב"א כנ"ל ועמ"ש לקמן בזה מיהא לולי דבריהם ז"ל נלענ"ד יותר לייש' הסוגי' לפמ"ש בש"מ בב"ק שם בש' הרשב"א ז"ל וז"ל איכ' למידק והא מלוה שיש עליו משכון הוא שהרי אומן תפיס לי' אאגרי' כדאמרי' בפ' האומנין ואמרי' בפ"ק דקידושין דמקדש במלוה שיש עליו משכון מקודשת מדר' יוסי בר' יהודא ותירצו תוס' דהכא מיירי כשהאומן עושה השירים והנזמים בבית האשה דכיון שעושה אותם בביתה לא תפיס אאגרי' וכו' ונראה דלפ"ז אתי שפיר הא דאמר האי ממון היכא דמי אילימא אותו ממון וכו' דמשמע דאי הוי אמרינן אותו ממון לא הוי מלתא דרב כתנאי ואינו מובן דאדרבה כ"ש דהוי קשה טפי דלא כמאן ולפי שיטה זו אתי שפיר דהמ"ל דהכא שאני דהוי כמלוה על המשכון ומיירי כשאין עושה המלאכה בבית האשה כמשמעות הלשון וחכ"א אינה מקודשת עד שיגיע ממון לידה ולפי מה דס"ד דהיינו אותו ממון משמע שהוא בבית האומן עד שיגיע לידה וע"ז מקשה מכלל דר"מ סבר דאותו ממון נמי לא משום דפשיטא לי' להש"ס במלוה על המשכון אינה מקודשת עד שיחזיר לה המשכון דלא כשיטת התוס' לעיל דף י"ט אע"כ דבמקדש במלוה קמיפלגי ומיירי שעושה המלאכה בבית האשה עצמה דלא הוי כמשכון כלל ומאי עד שיגיע ממון לידה דהא לעולם הוא בידה אותו ממון אלא היינו שיגיע לידה ממון אחר ממילא מתורץ לשנוי' דס"ל לר"מ דאין לשכירות אלא בסוף דלא הוי מלוה כלל כיון שעושה המלאכה בביתה כשנגמרה ברשותה מיד מתקדשת ונראה דזהו דעת ר' ירוחם בשם רבו הביאו רמ"א סי' כ"ח סעיף ע"ו בהגה"ה דאם הכלי אצלו וקידשה בשכרו מקודשת דהוי כמלוה שיש עלי' משכון וכתב עליו הב"ש דקשה ליישב הסוגי' ולפמ"ש אתי שפיר די"ל דס"ל כשיטת התוס' שהביא הרשב"א דכל הסוגי' מיירי כשעושה האומן המלאכה בביתה כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא מר סבר אינה לשכירות וכו'. כבר כתבנו ליישב קושי' הרשב"א כיון דאין דעתה להתקד' עד שיגיע לידה אכתי הוי לי' מלוה ונראה עוד ליישב דהרשב"א הקשה

עוד דאפי' למ"ד ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף אמאי אינה מקודשת להא אמרינן לעיל גבי קידשה בתמרי בזו ובזו והיתה אוכלת אחד א' א שנו אלא דאמר בזו ובזו אבל אם אמר התקדשי לי באלו מקודשת וה"נ דמי כאלו אמר באלו וכו' וכ"ש דקשה לדעת הפוסקי' דס"ל לעיל דף מ"ז דאפי' אמר בזו ובזו דכל היכא דגמר דיבורו קודם הנתינה מקודשת ומדמה לה להא דרב ושמואל בפ' האומר בקדשה לאחר למ"ד יום ע"ש א"כ ה"נ גמר דיבורו ותו קשה לפי מה דאמר לעיל ש"מ מדר' אמי תלת וכו' וש"מ מעות בעלמא חוזרין וכתבו תוס' דטעמא דרב ושמואל משום דס"ל מעות מתנה א"כ קשה לרב ושמואל מ"ט דמ"ד אינה מקודשת אפי' אם ישנה מתחלה ועד סוף כיון דס"ל בעלמא אינם חוזרין והוא יהיב לה לשם קידושין והנה לא נתפרש בבריית' זו אמירת הבעל כמו בברייתא שני' בשכר שאעשה עמך ונרא' דהאי אמירה שאמר קודם עשי' לא מיבעי' לרבנן דר"מ דס"ל א"א מקנה דבר שלב"ל ואי' בח"מ סי' ר"ט בהג"ה כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כך אין אדם מוחל דבר שלא בא לעולם לאו כלום הי' א"כ אינו יכול למחול החוב השכירות שעדיין לא נעשה המלאכה ואין השכר לבעלים אלא אפי' לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל וה"ה יכול למחול דבר שלא ב"ל מ"מ לא שייך קידושין בדבר שלא ב"ל דאל"כ הוי לי' לפרש דבהא פליגי ר"מ ורבנן ות"ק ור"נ אלא וודאי דלאו כלום הוא לכ"ע וכ"כ תוס' רי"ד דההוא בשכר שאעשה עמך אין אלו דברי הבעל אלא דברי התנא דאינו מועיל כשם שאינו מועיל אם אמר אדם לאשתו הרי את מגורשת בגט שאני עתיד ליתן לך והביאו הח"מ והב"ש סי' כ"ח סעיף ט"ו וכתבו דצריך ראי' לזה והט"ז חולק עליו והביא ראיה דא"צ שתהא אמירה סמוך לנתינתה ולפמ"ש הטעם הוא משום דהוי דבר שלא בא לעולם אתי שפיר א"כ ממילא לא קשה קושי' הרשב"א דלא דמי לתמרה בזו ובזו כיון דתמרה ישנו בעולם מהני אמירה דידיה קודם הנתינה ולשם קידושין יהיב כנ"ל אבל הכא כיון דאמירה קודם המעשה לאו כלום הי' כיון שלא בא לעולם לא הוי כנותן לשם קידושין נמצא דבשעת האמירה שהיא אחר המעשה כבר הוי ליה מלוה ולפ"ז ממילא מתורץ מה שהקשה הרשב"א הנ"ל על דברי התוס' דאף למ"ד אין לשכירות אלא בסוף אכתי הו"ל מלוה כיון שדעתה שלא להתקדש עד שעת נתינה ולפמ"ש אתי שפיר דאמירת הבעל הוא קודם גמר מלאכה דאז כבר המלאכה בעולם ולפ"ז אע"ג דאין דעתה להתקדש אלא בשעה שיגיע לידה מ"מ לא דמי למלוה כיון שאמירה אחר שהשבח בא לעולם קודם הגמר ובאותו שעה עדיין לא היתה מלוה הוי כאלו אמר התקדשי לי בתמרות אלו ואע"פ שאינה מקודשת מיד לא דמי למלוה כיון דגמר דיבורו קודם שנעשה המלוה וכבר הי' השבח בעולם. ודוק:

בתו' ד"ה דכ"ע ישנו לשכירות מתחלה ועד סוף וכו' דהא דלא המ"ל וכו' לכאורה קשה לפמ"ש לעיל דלאוקימתא דס"ל לר"מ אין לשכירות אלא בסוף ע"כ הא דאמר ר"מ כיון שעשאן מקודשת היינו שמקודשת מיד בשעת גמר מלאכה א"כ שפיר המ"ל איפכא דכ"ע ס"ל אין לשכירות אלא בסוף אלא דחכמים ס"ל דבקבלן אומן קונה בשבח כלי ואין כאן שכירות ממילא אינה מקודשת עד שיגיע אותו ממון לידה כפשטות לשון הברייתא דמשהגיע אותו ממון לידה מקודשת ור"מ ס"ל דאין אומן קונה בשבח כלי והוי ליה כשאר שכירות דאינו מתחייב אלא בגמר מלאכה ואז מתקדשת מיד והיינו דאמר ר"מ כיון שעשאן מקודשת נראה די"ל דאף למ"ד אומן קונה בשבח כלי היינו למעליותא דאם רוצה לקנות שכר הכלי קונה אותו אבל לגריעותא אם אינו רוצה לקנות הכלי ה"ל כשאר שכירות וכן מוכח דהא דאמר לקמן איכא בינייהו בין ת"ק לר"נ שכירות ולא קאמר דאיכא בינייהו אם אומן קונה בשבח כלי אע"כ כיון דאמר בפי' בשכר הרי אינו רוצה לקנות הכלי בשבח וכן מוכח מדברי הש"ג שם בב"ק והבי' הש"כ שאם כבר הקדים לו שכרו אינו קונה בשבח כלי לכ"ע לכאורה קשה הא אין אדם יכול למכור דבר שלא בא לעולם דהא השבח עדיין כלא בא לעולם אלא דכיון דקיבל השכר ואין רוצה לקנות אין אומן קונה את השבח א"כ א"א לומר דס"ל לרבנן דאין לשכירות אלא בסוף אלא דאומן קונה בשבח כלי דא"כ נימא מסתמא אין דעתו לקנות בשבח כלי כדי שתתקדש לו מיד שעשאן בשכרו דמסתמא ניחא ליה שתתקדש לו מקודם.

ובזה נראה לע"ד לפרש דברי הרא"ש בב"ק שם שהביא דברי הרי"ף ז"ל ומסיק רבא דכ"ע אין אומן קונה בשבח כלי וכו' ונראה להביא ראי' דאי פליגי וכו' מיהא לאו ראי' היא דאיכא למימר דפליגי בישנה לשכירות מתחל' ועד סוף עכ"ל ודבריו אינם מובנים כמו שהאריך בזה הש"ך בח"מ סי' ש"ו ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דלפי שנוי' דפליגי בישנה וכו' איכא למימר איפכא דכ"ע ס"ל אומן קונה בשבח כלי אלא דחכמים סבירא ליה ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף והו"ל מלוה ממילא אמרי' דניחא לי' לקנות בשבח הכלי ותתקדש לו כשיגיע אותו ממון לידה וכלשון הברייתא ור"מ ס"ל דאין לשכירות אלא בסוף וכיון שיכולה להתקדש מקודם מסתמא אין דעתו לקנות בשבח הכלי. אבל כיון דמפרש דפליגי במלוה ופרוטה ע"כ צ"ל דמה שאמרו חכמים עד שיגיע היינו ממון אחר א"כ א"א לומר דס"ל לחכמים דאומן קונה בשבח כלי וכן לאוקימתא דפליגי במלוה ע"כ א"א לומר דבהא דאמר כיון שעשאן מקודשת היינו בשעת גמר מלאכה דכבר כתבנו לעיל דאי נימא דס"ל לר"מ ישנו לשכירות מתחלה ועד סוף ע"כ צ"ל כמ"ש תו' בב"ק שם דאין דעתה להתקדש עד שיגיע לידה דאל"כ תתקדש בפרוטה הראשונה כדר"א ולכך

הוצרך הרא"ש לומר דפליגי בישנה לשכירות וכו' דבאוקימתא זו איכא למימר דכ"ע ס"ל אומן קונה בשבח כלי ואין להקשות מדלא קאמר הש"ס דכ"ע ס"ל אומן קונה בשבח כלי מוכח דאין אומן קונה זה אינו דאין לדחות מימרא דר' אסי וסתמא דסוגיא דב"ק שם וב"מ פרק התקבל דף קי"ב דמשמע כר' אסי כמ"ש הש"ך שם מהא דקאמר הש"ס דאיכא לדחוי' לדרבי אסי דכ"ע ס"ל אין אומן קונה בשבח כלי. והוכחת הרי"ף מדמסיק רבא בב"ק שם דהוא בתרא דהלכתא כוותי' ודוק:

בגמ' הוסיף נופך משלו. וכתב הב"ש ס"ק ע"ו לכאורה נראה דוקא אם נתן לה שום דבר מסוים איירי אבל אם נתן לה המעות נעשה ג"כ מלוה כמו השכירות ולא הוי קידושין עכ"ל. נראה דהוציא דין זה מסוגיא דב"ק שם לימא מסייע לי' הנותן צמר לצבע וכו' הכא במאי עסקי' כגון צמר וסמנין דבעה"ב וכו' ופי' רש"י בד"ה אמר לך וכו דסמנין הוא דמשבחי' וכו' ע"ש ולפ"ז צ"ל לפי המסקנא דמיירי בסמנין דצבע הא דמייתי בזה סייעתא לרב אסי דאומן קונה בשבח כלי בשידה תיבה ומגדל דליכא אלא אגר ידי' איכא למימר דאין אומן קונה בשבת מעשה ידיו ואינו אלא כשכיר בעלמא. אע"כ צ"ל דאם אין אומן קונה בשבח מעשה ידיו אע"פ שהוסיף משלו וע"י זה בא השבח אפ"ה כיון דאין דבר מסוים אינו אלא כשכיר בעלמא. כן נראה לענ"ד לפרש דעת הב"ש אבל באמת צ"ע בזה דאין ראי' משם די"ל דאף לפי מה דמשני בסממנין דבעה"ב וודאי דאיכא נמי שבחא דמעשה ידיו כמו בשידה תיבה ומיגדל אלא כיון דעיקר שבחא מן הסממנין דבעה"ב הוצרך שמואל לאוקמא בשעת נפילה דאי לאחר נפילה נהי דאומן קונה במקצת השבח הבא מחמת מעשה ידיו מ"מ הי' צריך לשלם עיקר השבח הבא מחמת סממנין דבעה"ב ולמאי דמסיק דמיירי בסממנין דצבע. אפ"ה הוי סייעתא לר' אסי דאי נימא דאין אומן קונה בשבח נהי דאין צריך לשלם השבח הבא מחמת סממנן דצבע אפ"ה יתחייב לשלם השבח הבא מחמת מעשה ידיו אע"כ דאומן קונה בשבח כלי הבא מחמת מעשה ידיו וכיון דאין ראי' לדברי הב"ש נראה דאין חילוק בין דבר מסוים או שהוסיף מעט משלו דאי נימא דנתן בתורת הלואה אפי' בדבר המסוים נמי נימא הכי ואדרבא נראה לענ"ד הא דמוקי בה בהוסיף נופך משלו אע"ג דמלשון הברייתא משמע שקידשה בשבח כלי עצמו אלא דבאמ' הנופ' משלו הוא בטל לגבי הכלי' אלא שהכלי נשבחו ע"י הנופ' וקידשה בשבח וס"ל לר"מ דנהי דאין אומן קונה בשבח כלי הבא מחמת מעשה ידיו מ"מ כיון דאית בי' נמי שבח הבא מחמת נופך הוי כמלוה ופרוטה. עוד נראה דאי נימא בהוסיף מעות הוי לי' כהלואה אין טעם בזה לומר דלמ"ד אין לשכירות אלא בסוף גם הלואה זו שהוסיף משלו אינו חל אלא בסוף ולמ"ד ישנו לשכירות מתחלה ועד סוף גם הלואה

זו משעה שהוסיף משלו דמה ענין זמן השכירות לחוב הוספ' ולפ"ז הא דכתבו תוס' והרא"ש דאין להוכיח מכאן דהלכת' ישנו לשכירות מתחלה ועד סוף משום דלא מצי למימר אין לשכירות אלא בסוף דא"כ מ"ט דרבנן הא אכתי הוי מצי לאוקמא שהוסיף משלו דבר שאינו מסוים דהוי כהלואה משעה שהוסיף וכיון דס"ל לרבנן דמלוה ופרוטה דעתה נמי אמלוה א"כ כיון דאיכא הכא מלוה מחמת הוספה אינה מקודשת ור"מ ס"ל דדעתה אפרוטה ה"נ דעתה על כל השכירות הבא בסוף אע"כ אפי' דבר שאינו מסויים לא הוי הלואה והוא בכלל שהוסיף לה נופך כנ"ל ודו"ק:

במתני' התקדשי לי בכוס זה של יין וכו' כתב הש"ע באה"ע סי' ל"ח דמיירי שהי' מכוסה והוא מתשובת הרשב"א ודייק הכי מלשון נמצא משמע שאם ידעה בשעה שנתן לה הכוס סברה וקיבלה אלא שכתב שם דאינו מוכרח דאיכא למימר דנקיט לשון נמצא לרבותא לרבי שמעון ולענ"ד נראה דאכתי מוכח מסיפא על מנת שאני כהן ונמצא לוי דלא פליג ר"ש משמע שאם ידעה בפירוש בשעת קידושין שהוא לוי הוי קידושין וכן נראה דהא וודאי אם מקדש עצמו נמי לא ידע למה שהוא בתוך הכוס לא הוי קידושין אלא במתני' נקט סתמא משום דבסתמא יודע מה שבתוכו וכיון דגבי המקדש אף שאמר בפירוש שהוא של כסף אפ"ה ס"ל לר' שמעון דאם הטעה לשבח מקודשת אע"ג דשבח דידה הוא גריעותא לגבי דידיה אפ"ה אמרינן כיון דידע שהוא של זהב ונתרצה ליתן אע"פ שאמר בפירוש שהוא של כסף מהני א"כ ממילא נשמע אם היה יודעת אפי' לגריעות' הוי קידושין דמאי עדיפא דעתה דידה מדעתא דידי'. מיהת לכאורה קשה מזה על רב יוסף דסבירא ליה דף ז' ע"ב דצריכה שומא אפי' אמר בכל דהוא משום דלא סמכה דעתה דהא משמע ממתניתין דוקא כשאמר בכוס זה של יין אבל אם אמר בכוס זה סתם אף שהי' מכוסה ולא ידעה מה בתוכו לא אמרינן דלא סמכה דעתה ואפי' לפי' ר"ת בתוס' ד"ה הא במיא וכו'. דבחמרא אם אמר בכוס זה סתם הוי בו ולא במה שבתוכו מ"מ הוי לי' למיתני במה שבתוך כוס זה. ולכאורה היה מזה ראיה לדעת הרמב"ם דס"ל דאפילו בדבר שדינו שצריך שומא אם נישום אח"כ מקודשת בשעה שנישום א"כ י"ל דהכא מיירי שכיון שבאה לידה פתחה וראתה שהוא דבש ת"כ אם אמר סתם היתה מקודשת משעה שפתחה משא"כ באמר בפירוש של יין לא מהני אפי' ראתה אח"כ. מיהת י"ל דבאמר כוס זה של יין הוי רבותא טפי אע"פ שנתרצה שתתקדש בשל יין ונמצא בו דבש שהוא משובח יותר אפ"ה אינה מקודשת ואגב זה נקט נמי איפכא דבל"ז צ"ל דנקט איפכא אגב רישא אע"ג דהוי כ"ש ויותר נרא' דלפמ"ש לעיל דף ז' ע"ב בתוס' ד"ה ורב יוסף וכו' דדוקא בדבר דצריך שומא סבירא ליה לרב יוסף אינה מקודשת אבל

בכהאי גוונא שידוע שומא אלא שאינה ידעה כמה הוא הוי כמו מכור לי באלו א"כ י"ל דה"נ מהני כיון דהוא מתרצה להתקדש בכל מה שיש בתוכה ודו"ק.

תוס' ד"ה הא במיא וכו' לכן פי' ר"ת וכו' עיין מ"ש בק"א סי' כ"ט סעיף טי"ת:

בגמ' ה"נ איכא דניחא ליה בכספא ולא ניחא ליה בדהבא וכו' וכתב מהרש"א ז"ל אבל ברישא בכוס זה של יין ונמצא של דבש לא פריך הכי משום דפסיקא לתלמודא דכ"ע בחדא מינייהו ניחא לה ע"ש והב"ח כתב באה"ע סימן ל"ח בפשיטות דדבש חשוב הרבה יותר כדאיתא בב"ק שם פרק יוד משנה ד' ונראה דס"ל להמהרש"א דאיכא לפרושי במתניתין מי דבש כמ"ש התי"ט במשנה זו אבל בדבש עצמו ס"ל כהב"ח ולפ"ז נראה דאין לפרש דדינר זהב במתניתין הוא כמשמעו פשיטא דחשיבותא הרבה יותר שהרי יש בו כ"ה דינרין כסף אלא כמ"ש מהרש"א בשם תוס' ישנים דהאי דינר זהב דמתני' היינו מטבע של זהב שהוא שוה כדמי דינר כסף אלא דזהב חשיב טפי כדאית' בריש פרק הזהב וכן הוא המובן בלשון התוס' בד"ה איכא דניחא וכו' ומיהא היכא שהטעה את האשה במעון לא פליגי ר' שמעון ורבנן ר"ל דשבח דר"ש היינו חשיבות דהבא לגבי כספא אף שהוא שוה בסכום המעות וע"ז מקשה הש"ס דאיכא דניחא לי' וכו' דאי נימא דמתני' מיירי לענין שבח הריבוי ממון ודינר של זהב לאו דוקא אלא ר"ל שהוא סך מרובה של כסף כמו שיש בדינר זהב בהא לא פליגי רבנן ופשיטא דמקודשת דיש בכלל מאתים מנה וע"כ מיירי מתני' בשבח גוף הזהב ואהא מקשה דאיכא דניחא לי' בכספא כמ"ש תוס' בפי' כגון שצריכה כסף להשלים התכשיט ודו"ק:

שם ומאי נמצא בצייר בבלייתא. לכאורה אינו מובן דלענין מאי נקטה מתני' שהי' צייר בבלייתא כיון דכל עיקר הדין הוא דהוי שינוי בשליחות שהקפידה בשל כסף דוקא ת"כ אפי נתן השליח מגולה אינה מקודשת ונראה משום דאמרינן בגיטין דף ס"ג ע"ב קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע לידה. משום דאדם יודע שאין שליחות לקטן וגמר ונתן לשם שליח להולכה א"כ ה"נ י"ל כיון שאדם יודע שאמר לה מטבע אחרת ואדעתא דהכי עשאה שליח לקבלה א"כ כשנתן לשליח מטבע זו אדעתא דשליח להולכה שווי' ותתקדש מיהא כשיגיע לידה. אבל עתה שהי' מכוסה לא עדיף מנתן לה הבעל בעצמו ותו דהשליח עצמו לא ידע ולא נתכוין להיות שליח להולכה ואינה מקודשת לר"ש אלא משום שליח קבלה דסברה מראה מקום הוא לו. מיהא לולי פי' רש"י כשנתנו לשליח וכו'. נר' לענ"ד דיש לפרש דע"ב הא דאמר צאי וקבלי קידושין מפלוני שאמר לי התקדשי לי' וכו' ולא אמר סתם שאמרה לשליח צאי וקבלי לי קידושי כסף היינו לפרש לישנא דמתני' התקדשי לי בדינר של כסף דמשמע לשון זה שמדבר

לאשה עצמו ואין זה הלשון שאמר שליח בשעה שנתן לה להכי מפרש רבא שאמרה לשליח שאמר לה לשון זה. ונראה הא דנקט באמת במתני' הכי שאמרה לשליח אותו לשון שאמר לה בתי' היינו משום דאמרינן בשבועות דף ל"ח ע"ב שהכל מין מטבע אחד הוא וא"כ אף שאמרה בדינר של כסף אין חילוק בין של כסף או של זהב שאין הכוונה אלא לסכום המעות וטעמא דמתני' הכי הוא משום שאמר דינר זה של כסף משמע דוקא מטבע זו שהוא של כסף א"כ צ"ל שהמקדש הראה לה תחלה ותבע ממנה שתתקדש לו במטבע זה והיא אמרה כן לשליח שהוא אמר לה כן כלשון זה א"כ ע"כ צ"ל דכשהראה לה הבעל בתחלה הי' צייר בבלייתא דאל"כ הרי הי' ראתה שהוא של זהב וסברה וקיבלה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א וע"כ צ"ל דבשעה שהראה לה הי' צייר בבלייתא וכיון שאמרה לשליח בלשון זה מה שאמר לה המקדש איכא למימר דהוי קפידא ועיין מ"ש לקמן דף נו"ן ע"ב בתוס' ד"ה חוששין וכו':

בגמרא אמר אביי כולהו ס"ל וכו'. והקשה הרשב"א הא דלא חשיב נמי רבי דס"ל בב"ב דף ע"ג ע"ב גבי משוך פרה וקני דמראה מקום הוא לו וכן הקשה התוס' שם ולולי דבריהם הי' נר' לי דלא חשיב הכא אלא מילי דשליח אי אמרינן בי' מראה מקום וגבי גט מקושר הסופר נמי שליח הבעל כמ"ש התוס' בגיטין דף כ"ב ע"ב דהא חזינן לעיל גבי כספא ודהבא דמקשה ולית לי' לר"ש וכו' ומוקי אביי בשליח הרי אף דבדידה איכא קפידא מ"מ בשליח אמרינן מראה מקום הוא לו כיון דלעיל מדמה הש"ס למכירה ביין ונמצא חומץ א"כ י"ל דאביי חשיב הני תנאי דס"ל גבי שליח דמראה מקום הוא לו מ"מ מודים במוכר ולוקח דהוי בגופייהו קפידא וקצת ראי' לזה דהא ס"ל לר"א בב"מ דף ח' באומר לי' קני כדרך שבני אדם קונין הוי קפידא ומשמע דהוי דומי' דלך משוך וקני אע"ג דר"א סבר הכא גבי שליח דמראה מקום הוא לו ע"כ צריך לחלק בין שליח למוכר ולוקח עצמו כדמחלק לעיל אליבא דר"ש מיהא כבר כתבתי לעיל דף כ"ה ע"ב בתוס' ד"ה בהמה איכא למימר דתרי ר"א הוי וק"ל:

דף מט.

שם אבל בשבח יוחסין דברי הכל אינה מקודשת נראה מדדייק רב אשי מדלא פליג ר"ש בסיפא א"כ כיון דלעיל אמרינן דפליגי ר"ש ורבנן בתרתי במלתא דאיכא שבחא טובא לכ"ע ס"ל לר"ש דאפי' הם קיבלו הקידושין בעצמה והטעה לשבח כגון עני ונמצא עשיר מקודשת ופליגי נמי במידי דאיכא דניחא לי' בהא ואיכא דניחא לי' בהא ס"ל לר"ש אע"ג דאם קידשה בעצמה אינה מקודשת אפי' אם הטעה לשבח מ"מ בקדשה ע"י שליח קבלה אמרינן מראה מקום הוא לו א"כ ה"נ בסיפא דלענין שבח יוחסין דמודה ר"ש

דהוי קפידא אפילו בהטעה לשבח אפי' אמרה לשלוחה צאי וקבלי לי קידושין מפלוני שאמר לה התקבל לי ע"מ שהוא לוי ונמצא שהיא כהן אפ"ה הוי קפידא דאל"כ הוי לי' לר"ש לפלוגי נמי בסיפא ובזה נראה לי דהא דנקט במתניתין ממזר ונמצא נתין ולא קתני רבותא טפי ממזר ונמצא ישראל כשר דהא קיי"ל באה"ע סימן קט"ו דבכל חייבי לאוין שלא הכירו הוי קידושין מ"מ באומר ע"מ הוי קפידא כמו כל שבח יוחסין וצ"ל בדוחק דה"א כיון דאיכא איסורא איכא ביה קפידא טפי ולפמ"ש אתי שפיר טפי כיון דמיירי מתניתין אפי' ע"י שליח הוי קפידא דומיא דרישא כנ"ל וקי"ל אין שליח לד"ע וכתבו תוספ' בב"מ גבי כהן שאמר לישראל קדש לי גרושה דאם אין שליח לדבר עבירה לא הוי קידושין ע"כ צריך למתני בגוונא דליכא איסורא כגון שהיא בתולה ונתקדשה לנתין ולממזר מיהא י"ל עוד כיון דנקט במתניתן שאמר ע"מ שהוא לשון תנאי וקיי"ל דכל דבר שאינו יכול לקיים המעשה ע"י שליח לא מהני ביה תנאי והתנאי בטל והמעשה קיים כדאיתא בכתובות דף ע"ד א"כ י"ל דכל קידושי עבירה לא מהני ביה תנאי כיון דאינו יוכל לעשות המעשה ע"י שליח דהא אין שליח לד"ע א"כ צריך למתני בגוונ' דליכא איסורא דמהני ביה ל' תנאי וצ"ע בזה ודוק וע' מ"ש בק"א רס"י ל"ח:

ברש"י ד"ה אבל לשבח יוחסין ע"מ שאני ממזר ונמצא נתין וכו' ונראה מדברי רש"י הא דנתין הוי לי' שבח טפי מממזר משום דאינו אלא מדרבנן כפי' רש"י בסמוך אך לפמ"ש בחידושינו בריש פרק אלו נערות דהא דאין אסור אלא מדרבנן היינו דרך זנות אבל דרך חתנות הוי פסול מדאורייתא מיהו לפמ"ש שם דלר"ל דס"ל דכי יסור לרבות כל המסירים ע"כ ס"ל דלא תתחתן היינו בגיותן נמצא לר"ש דקיימינן הכא אליבי' אין איסור הנתינה אלא מדרבנן והיינו דפי' רש"י דבנתין הוי שבח יוחסין לר"ש וכ"ש דא"ש לפמ"ש שם דס"ל לרש"י דהנתיני' אינם אסורין מן התורה אלא עד דור שלישי א"כ י"ל דהכא מיירי בנתין אחר כמה דורות והא דאמרי' במתני' סוף הוריות דממזר קודם לנתין היינו לענין קדימה אבל גבי אשה ניחא לה טפי בשבח יוחסין דאין בו איסור מדאורייתא וכה"ג אמרי' ביבמות דף פ"ה ע"ב דאינה מרגילתו היכא דוולדה פוסל מפני שהיא מחזרת על הולד שיהא כשר ודוק:

בתוס' ד"ה המתרגם וכו' ורבינו חננאל פי' וכו'. ונראה דיש לפרש כעין זה פסוק ראשון שבתורה בראשית ברא שפי' רש"י בראשית בריא' שמים וארץ והארץ היתה וגומר וא"ת להורות באו שאלו תחלה נבראו וכו'. ופירושו בראשית הכל וכו' ויש לך מקראות שמקצרים לשונם א"כ תמה על עצמך שהרי המים קדמו וכו' ולפ"ז פי' בראשית קודם בריאות שמים וארץ היתה תוהו הוא ע"ד שאמרו חז"ל בפסחים דף ה' דיש ראשון

דמשמע מעיקרא כמו הראשון אדם תולד והוא פי' התרגום אונקלוס בקדמין ברא שהוא לשון קודם או כמ"ש הרא"ם שם שהוא לשון התחלת זמן בריית שמים וארץ אבל המתרגם כצורתו בראשית בתחילה שבא להורות סדר הבריאה הוא בדאי דמילת ראשית הוא סמוך ואינו מוכרח וכמו שכתב רש"י ז"ל שם שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק וכו' וכמו שהאריך הרא"ם בזה שכל הכתובים בלשון הזה הם מקראות קצרים והיינו דאמר והמוסיף עליו כפי' רש"י שאומר שמקרא חסר ומוסיף עליו תיבת הכל הוא מחרף ומגדף שנראה מזה שהמים שנבראו קודם שמים וארץ אינו מבריית השי"ת ח"ו שהרי אומר שתחלת כל בריאות השי"ת הוא שמים וארץ ואין לך חירוף גדול מזה וק"ל:

דף מט:

בגמרא מאי תורה מדרש תורה וברא"ש הגירסא מאי מדרש מדרש תורה וזהו כפי' הראב"ד שהבי' הריטב"א דאף לפי הס"ד ע"כ תורה דאמר ר' יוחנן היינו מדרש תורה מדקאמר ע"מ שאני שונה אלא דהוי ס"ד דמדרש דר' יהודא היינו מדרש תנ"ך אבל לפי הגירסא של רש"י מאי תורה ע"כ צ"ל דהוי ס"ד שאני שונה היינו משנה תורה וק"ל:

שם על מנת שאני עשיר וכו' כל שחביריו מכבדין אותו מפני עשרו וכו' לכאורה משמע דאזלינן בתר חזקתו בעירו ואין חוששין לאמיתות הדבר שהרי יש מתעשר ואין כל ומתרוושש והון רב: ולפ"ז מה שאמר במתני' על מנת שאני עשיר ונמצא עני היינו שהקידושין הי' בעיר אחרת ונודע שהוא מוחזק בעירו לעני אבל אם הי' מוחזק בשעת קידושין עושר בעירו ואח"כ נודע שבטעות הי' חזקתו שהי' עני מקדם הוי קידושין אך י"ל דלעולם אזלינן בתר אמיתות דברים אם הוא עושר או עני והא דקאמר בברייתא זו איזה עשיר וכו' כל שמכבדין וכו'. היינו דקמ"ל שיעור העושר דלא בעינן שיהי' דוקא עושר מופלג מאוד כר"א בן חרסום וגם יש חילוק בין המדינות שיש מדינה שאינה מוחזק בעושר הלא בסך עצום. ויש מדינה שבסך מועט נחשב לעושר ואומר דאזלינן בתר שיעור העושר שבעירו ואף בעירו א"צ שיהי' מוחזק ומופלג אלא שהוא נחשב לעושר באותו מקום ולפ"ז הא דקתני מתני' ונמצא עני היינו כפשטא שהי' מוחזק בעושר ואח"כ נודע שהי' עני אך לפ"ז קשה דהא אמרינן לקמן דף ס"ב באומר ע"מ שיש לי מאתים זו דחיישינן שמא יש לו והוי ספק קידושין א"כ אמאי תני במתני' ונמצא עני דאינה מקודשת ניחוש שמא יש לו וצ"ל דדוקא גבי מאתים זוז דלא שייך בי' חזקה חיישינן שמא יש לו אבל גבי עושר ועני כיון דזה דבר שדרכו להיות נודע בעירו אזלינן מן הסתם בתר חזקתו ולא דמי לעל מנת שאני צדיק גמור שהוא דבר התלוי' במחשבה הנסתרות אבל אם נודע באמת שהקידושין בטעות באמת אינה קידושין וקצת משמע

כן מהא דקאמר עשיר ונמצא עני ולא אמר ונמצא שהוא בינוני משמע דוקא בין עשיר והעני שהוא הפרש גדול ומופלג אזלינן בתר חזקת שהוא נודע בעירו שהוא עני אבל מעשיר לבינוני הוי ספק קידושין שמא יש לו יותר ממה שמחזיקין אותו וצ"ע שלא הזכירו הפוסקי' כלל מזה ועיין בק"א וק"ל:

בגמרא על מנת שאני צדיק וכו' וכתב הב"ש דאם הוא כ אומר כן שהרהר תשובה נאמן שקיים תנאו ומקודשת בודאי אבל אם אמר על מנת שאני רשע אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע ולדעתי צ"ע דהא דנאמן שקיים תנאו היינו מדין ע"א נאמן באיסורין כשאין מכחישו אבל בזה שהוא מוחזק רשע גמור יש לומר דאינו נאמן להיות קידושין גמורים דרשע פסול לעדות ואפשר מירי שהוא חוזר בתשובה בפנינו כדינא ואומר שכבר בשעת קידושין הרהר בתשובה גם מה שכתב דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע צ"ע כיון שאמר אח"כ חזר בתשובה והוא צדיק בפנינו י"ל דנאמן כדמשמע בב"מ בתוס' ד"ה אם ירצה לומר מזיד הייתי אבל הכא יעשה תשובה וכו' אך בח"מ סי' מ"ו גבי אנוסים היינו מחמת ממון אינם נאמנין אפי' אומרים שעשה תשובה ויש לחלק דהתם אין התשובה מועלת עד שישלמו ללוה ההפסד שבא לו מחמת חתימתם כדאי' בח"מ סי' מ"ו סל"ז וצ"ע ודוק ועיין בק"א סי' ל"ח:

שם ואמר רבי יוחנן זה חנופה וגסות רוח וכו' ונראה שמדת האיפה הי' רמז שהאיפה הי' שלש סאין שהם י"ח קבין והיינו תשעה קבין לגסות הרוח וט' קבין לחנופה ונראה די"ל מה שאחז"ל שאין הקב"ה נפרע מן האומה עד שתמלא סאתה. והא דנקיט לשון סאה מפני שכל אומה לקחה מדה כמידתה כשאחז"ל בשבת שהחזיר הקב"ה התורה על כל האומות ולא קיבלוה מפני מדות שבהן שמתנגדות אל התורה ועד שנתמלא סאתה במילואה דהיינו סאה עם גודשה שהם תשעה קבין שסאה ששה קבין והגודש שלשה אז יפרע ממנה ונראה עוד דמה שאמר ותשאנה את האיפה בין הארץ ובין השמים כי מדת החנופה מכוונת על הארץ כדכתיב ולא תחניפו את הארץ וכתיב ותחניף הארץ וגו' וכהנה רבות והוא היפוך מגסות הרוח שנשאת מן הארץ עד לשמים כדכתיב אם יעלה לשמים שיאו וכתיב אעלה על במתי עב וכיון שהי' שתיהם בתוך האיפה האחת והם שני הפוכים בנושא א' לכך אמר ותשאנ' את האיפה בין השמים ובין הארץ והיינו דאמר דיקא נמי וכו' דכתיב לבנות לך בית בארץ שנער והוכן והניחה שם על מכונתה משמע על הארץ והוא מדת החנופה וק"ל:

במתני' ובכולן אע"פ שאמרו בלבי הי' להתקדש אע"פ כן וכו' לכאורה קשה מאי קמ"ל דאפילו נימא דברים שבלב הוי דברים מ"מ כיון דקי"ל המקדש בלא עדים אין קידושין

כלום וכיון דקידש בפני עדים על תנאי מאי מועיל אם הי' דעתה כיון שאין העדים יודעים מה שבלבה ותו קשה דלקמן מייתי ראי' ממתני' לרבא דדברי' שבלב אינן דברים ואמאי הא כתב הרשב"א דהכ' מיירי כגון שאמר קודם שעת מכירה שהוא רוצה לעלות לא"י מפני כך הוא מחזיר למכור ע"ש וכ"כ הרא"ש בפ' אלמנה ניזונ' וז"ל אע"ג דגלי דעתו מעיקר' וידוע לכל שלדע' כן הוא מוכר בעינן גילוי דעת בשעת מעשה עכ"ל ע"ש א"כ מאי מייתי ראי' ממתני' דליכא גילוי דעתה שנתרצה. ונראה דס"ל להש"ס דע"כ מתני' מיירי אפילו אמרה בתחלה לעדים שהיא רוצה להתקדש לו אע"פ שלא יהי' כהן או שאר תנאים א"כ יודעים העדים בשעת קידושין שהיא מתרצית לו אע"פ שלא יהי' כהן ושפיר הוי קידושין בעדים דכיון שהעדים יודעים כוונתה הוי קידושין בעדים וראי' לזה הא דאמר לעיל במקדש ע"מ שאני צדיק גמור אע"פ שהי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה אע"פ שאין העדים יודעים שהרהר בתשובה דכיון שיש להעדים לחשוב שאמת הוא כדבריו הוי כאלו קידשה בעדים וממילא אתי שפיר הא דהוכיח מזה דדברים שבלב לא הוי דברים אפילו היכא דאיכא גילוי דעתא וק"ל:

שם ברש"י

ד"ה לנכסים מקרקע וכו'. כתב הרא"ש דכוונתו דבמטלטלין ליכא גילוי דעת אפי' אם פי' בשעת מכירה שדעתו לעלות לא"י ע"ש ומהרש"א כתב דכוונתו הוא ממאי דאמר לקמן ודלמא שאני התם דלחומרא א"כ במטלטלין כיון דמוחזק בהן הוי מוקמינן בחזקת הלוקח ע"ש ונראה דמוכרח דכוונת רש"י כמ"ש הרא"ש ולא כמ"ש הרשב"א ז"ל דכיון דאמרי' בב"ב דלשון נכסי כולל קרקעות ומטלטלין א"כ הוי מצי לפרש הכי בשמעתין דנכסי היינו קרקעות ומטלטלין והא דאמר דלמא שאני התם לחומרא באמת הקושי' הי' על הקרקעות אע"כ במטלטלין לא מהני אפי' אמר בפי' וע"כ כל הני עובדא דשמעתין מיירי בקרקעות לבד דמהני בהו אם אמר בפי'. אמנם יותר נראה דמוכח כדברי הרא"ש לפמ"ש הרשב"א והריטב"א ז"ל דמאי מוכיח ממתני' דאמר כסבור הייתי וכו' דלמא טעמא משום דלא מהימנא ומתרץ דמקודשת משמע מקודשת וודאי א"כ י"ל הא דמשני דלמא שאני התם דלחומרא לא משום ספיקא דדינא בדברים שבלב אלא משום דלא מהימני משא"כ בעובדא דרבא מוכח מילתא דלא משקר כדפירש"י בד"ה ומפטר נפשה וכו' אבל האי גברא חזינן דטרח וכו' וא"כ שייך תירוץ זה אפי' במטלטלין אך נראה דלפי מה שכתב מהרש"א בתו' ד"ה דברים שבלב וכו'. ולתירץ ר"י דמיירי הך מתני' דהמקדש וכו' כסבר שהי' כהנת דאיכא בי' גילוי מילתא דהוי מהדר קודם הקידושין לישא כהנת כעין הך עובדא דבעי למיסק לא"י דהוי גילוי מלתא דקודם המכירה אמר כך וכו' הרי

דמוכח דגם במתני' דהמקדש וכו' איכא גילוי דעת א"כ לכאורה אי אפשר לפרש הכי דהא דאמר לחומרא היינו משום דלא מהימנא דע"כ צ"ל דס"ל להרשב"א והריטב"א דאפי' היכא דאיכא גילוי דעת איכ' לספוקי דמשקר והא דפירש"י דבעובדא דרבא לא חיישינן למשקר היינו ע"כ כמ"ש מהרש"א משום דקרקע בחזקת בעלים עומדת ואינו יכול להוציא מחזקתו בספק ומה שהוצרך רש"י לפרש כן דגבי מעילה לא מוכחא מילתא היינו משום דאי מוכחא מילתא אין אנו יכולין לחייב קרבן מספק כיון שאומר שהי' בלבו כן ולכך הוצרך רש"י לפרש דגבי מעילה כיון דלא מוכחא מילתא אינו נאמן כלל מסתמא משקר ולפ"ז שפיר כתב מהרש"א דהוצרך רש"י לפרש במקרקע מדדחי דלמא שאני התם דלחומר' אך נראה דאפי' אי נימא הכי ליכא לפרושי הכי דנהי דאיכא פלוגתא בין הפוסקים בספיקא דדינא אי מהני בי' תפיסה ואיכא למימר דס"ל לרש"י ז"ל דמהני תפיסה כמ"ש מהרש"א ז"ל מ"מ בספיקא דלמא משקר אף דמוכח מילתא כיון דהמוכר אמר ברי לי והלוקח אמר שמא לא מהני בי' תפיסה לכ"ע כמ"ש התוס' בב"מ דף ק' בד"ה וליחזי ברשות וכו' דאין הלוקח יכול לתפוס מספק בטוען שמא ע"ש ותו דהא אמרינן בכתובות דף י"ב ע"ב גבי ברי ושמא דהיכא דאיכא בהדי האי דטוען ברי חזקה עדיף מחזקת ממון ושמא א"כ אפי' אי מיירי במטלטלין שפיר דחי דלמא התם לחומרא אבל הכא לא מהני תפיסה מספק להוציא מחזקת מרי' קמא וברי דהמוכר וצ"ל דטעמא דרש"י כמ"ש הרא"ש ז"ל ודוק:

בתו' ד"ה דברים שבלב וכו' כתב מהרש"א ז"ל וא"כ הני מתניתן דקתני הכא לא תקשה בפשיטות אמאי לא תני בהן תנאי כפול. ולכאורה זו לא מתרצא אפילו לתירץ ר"י דליכא למימר בשגילתה דעתה מתחלה לפני עדים שאינה רוצה להתקדש אלא לכהן וכיוצא בהן דא"כ לא שייך הא דתני אע"פ שאמרה בלבי היה וכו' דכבר כתבנו במתניתן דע"כ צ"ל איפכא דמיירי שגילתה דעתה להתקדש לו אע"פ שאינו כהן והנראה לענ"ד בזה לפמ"ש לעיל דכל הך מחניתן מיירי אפי' נתקדשה ע"י שליח כדאוקמא אבייי ורבא לעיל גבי כספא ודהבא דאפ"ה הוי קפידא ומיירי מתניתן שאמרה לשליח לקבל קידושין מפלוני שאמר לה התקדשי לי ע"מ שאני כהן א"כ ממילא לק"מ דכיון דאמרינן דהוי קפידא א"צ לכפול התנאי ולא שאר דיני התנאי כמ"ש בספר גט פשוט בשם כמה פוסקים דבדבר הנעשה ע"י שליח א"צ לדיני תנאי משום דאדעתא דהכי לא נעשה שליח ודוק. ועיין מ"ש בק"א בסימן ל"ח סעיף כ"ד די"ל דהני תנאים דמתניתן לאו מדין תנאי הוא אלא מדין מקח טעות לכך א"צ לדיני תנאי ע"כ:

דף נ.

בגמרא יקריב אותו וכו' הקשה הרשב"א הא בב"ב יליף מהכא דתלוי' וזבין הוי זבינא משום דאגב אונסיה גמר ומקני ע"ש ולפענ"ד נראה די"ל דסוגיא דהכא והתם חדא מלתא הוא והא דקשה לפי הס"ד דהטעם הכא משום דדברים שבלב אינן דברים א"כ תקש' הכא לפמ"ש התו' גבי ההו' דכות' נכסי לאחרי' או כות' נכסי' לאשתו כיון דאיכא אומדנא דמוכח א"צ להתנות בפירוש דהא ליכא אומדנא דמוכח יותר ממה שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואפ"ה הוי דברים שבלב אלא נראה דוודאי ס"ל סברא זו דאגב אונסיה גמר ומקנה אלא דס"ל דהאי סברא לא ברירא כולי האי להיות כוודאי אלא דמסתמא אמרינן הכי ואם אמר אח"כ שלא נתרצה ראוי להאמינו לא מיבעיא בקרקעות דבחזקת בעלי' קיימ' כמ"ש מהרש"א אלא אפי' במטלטלין כבר כתבנו לעיל כיון שהמוכר טוען ברי שלא נתרצה בלב ולוקח אינו יודע אינו יכול לתפוס מספק וכ"ש אם תפס המוכר בלא עדים אח"כ ואומר שלא נתרצה בלבו יהא נאמן במיגו אע"כ דאפילו הוא בעצמו אינו רשאי לתפוס אף דהאמת עמו שלא נתרצה בלב שלם מ"מ כיון דדברים שבלב אינן דברים אלא מטעם אומדנא דמוכח שכופין אותו בע"כ א"כ כיון דאיכא נמי למימר סברא להיפוך דאגב אונסיה גמר ומקנה אע"ג דלא ברירי' הך סברא מ"מ כיון דליכא אומדנא דמוכח שלא נתרצה הדר הוי ליה דברים שבלב א"כ שפיר מוכח מכאן דדברים שבלב אינן דברים וע"ז משני דשאני הכא דניחא לי' דלהוי לי' כפרה ונתרצה לגמרי כדדחי שם בב"ב ובזה מובן דעת הש"ג שהביא הרמ"א סימן ר"ז סעיף ד' דבמתנה דברים שבלב הוי דברים נרא' דנפקא ליה משום דס"ל דהא דקיי"ל דתלוי' ויהב לא הוי מתנה ולא אמרינן דאגב אונסיה גמר ומקנה אלא משום דהאי סברא לא ברירא כולי האי ולא מהני אלא לאפוקי מאומדנא דמוכח שכופין אותו וממילא הוי דברים שבלב ולא מהני בזבינא ומהני במתנה ודו"ק:

רש"י ד"ה נזכרתי לאחר שהלכתי להוציאם בשוק בשליחתו וצריך להגיה שהלכת להוציאם בשוק בשליחותי והוא טעות דמוכח מלשון רש"י קודם שהוציאם ותמהני על לשון התוס' במעילה דף כ"א בד"ה הבא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא שליח מעל פי' לכשיוציא בעה"ב שהוא מסתמא גזבר שהרי עדיין לא יצאו מרשות הקדש עד שהוציאם והוא דבר תמי' שימעול השליח כשיוציא הבעה"ב כיון שלא יצא לחולין בשעה שנתן לו פשיטא דמעל בעה"ב כשיוציא ותו תמוה מסוגיא דידן דאי מיירי בהוציא בעה"ב א"כ מאי קאמר דהו"ל לומר נזכרתי קודם שהוצאתי הא הוי משוי נפשיה רשיעי

וצע"ג אע"כ דמיירי הכא שאמר לשליח להביא מן החלון דהיינו לקנות בו איזה דבר מן השוק ולהביא לו וק"ל:

בתוס' ד"ה הי' לו לומר מזיד הייתי דנהי דאין אנו מאמינין וכו' ונראה דס"ל להתוס' דמוכח משמעתין דאפי' אם אומר מזיד הייתי אינו נאמן דהא קשה מאי דחה דלמא לא בעי למעבד נפשי' רשיעי אכתי יש לו מיגו דאי הוי אמר שני הטענות שהי' בלבו על החולין וגם ידע שזה שלקח השליח הי' קודש אפי' אם לא נאמין שלא הי' בלבו עליו אלא על זה מ"מ פטור משום דמזיד הי' נמצא שלא הי' עושה עצמו רשע ואפי' אם נימא דגם זה שאמר בעל הבית שהי' בלבו עליו הוא גם כן מעות הקדש אלא שאומר ששינה השליח אכתי הוי מצי למימר שעל זה שהי' בלבו עליו שגג ולא ידע שהוא של הקדש וזה שלקח השליח ידע בו שהוא מעות הקדש וא"כ לא הי' משוי' נפשי' רשיעי. אע"כ אפי' אם אמר מזיד הי' אינו נאמן אלא דאמרינן מיגו שלא הי' צריך לטעון טענה שנראה רמאות חבל כיון דלא בעי למשוי' נפשיה רשיעי ויצטרך לטעון גם זה הטענה א"כ אין תועלת בזה שיטעון שתי הטענות כיון דנראה רמאות. ולשיטת הר"ם שכתבו תוס' צ"ל בדוחק דאף אם הי' טוען שתי הטענות הי' נראה כרשיעי כיון שידע שהי' שם קודש הי' לו לפרש דבריו לשליח שלא יכשול ויקח הקדש ומה שהקשה בספ"י על תי' ראשון שכתבו תוס' ואיך נעלם מהם משנה דכריתות שאמרו חכמים מה אם ירצה לומר מזיד הייתי ותי' דס"ל להתוס' דמתני' אתי' כר"מ דס"ל דאינו נאמן ולפי ענ"ד ז"א ע"כ מתני' לא אתי' כר"מ דהא ר"מ ס"ל דהקדש בשוגג אינו מתחלל וא"כ לא מעל בעה"ב. ולפענ"ד נראה כיון דכבר כתבנו דתו' הוכיחו סברא זו משמעתין י"ל דאין קושי' ממתני' דכריתות דהא הקשו התו' בב"מ שם למה יהי' נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע ותירצו משום דיכול לומר שאינו רוצה להביא חולין לעזרה ע"ש א"כ י"ל דדוקא התם שייך זה כיון דאם הי' אומר מזיד הייתי הוי חולין בעזרה אבל הכא לא הוי חולין בעזרה כיון דממ"נ אחד מעל או הוא או שליח וקי"ל דאדם מביא קרבנו על חבירו להתכפר בו מדעת חבירו א"כ כיון דבאמת אינו נאמן לומר מזיד אני משום דאין אדם משים עצמו רשע יכולין ב"ד לכופו שיביא אשם להתכפר בו הוא או שליח ודוק:

שם במתני' האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה במקום פלו' וכו' לכאורה מכאן ראיה לשיט' מהר"ם מרוטינבורג באה"ע סי' ע"ה דבאירוס במדינה אחרת לכ"ע צריכה לילך אחריו דאל"ה קשה דהא איכא קפידא במקום הדירה וכן משמע קצת ממתני' דלעיל ע"מ שאני בן עיר והוא בן כרך ופירש"י שישיבת כרכים קשה משמע שצריכה לילך אחריו ומיהא י"ל דמיירי שהתנה בפי' לילך אחריו וק"ל:

בגמ' ותנן נמי גבי גיטין וכו'. אין לדקדק מהא דאמר לקמן דף נ"ט דהא דקתני הכא לשלוחו הוי רבותא טפי דאע"ג דשלוח טרח אפ"ה הוי קפידא א"כ הל"ל דהא מלתא לא שמעינן ממתני' דגיטין ז"א דמש"ה לא צריך למתני משנה יתירה והו"ל למתני' בהך דגיטין האומר לשלוחו תן גט זה לאשתי מיהא הא קשה לי דהא אמרינן שם בגיטין ור"א מ"ש רישא דלא פליג ומ"ש סיפא דפליג ומשני איהו מדעתו מגרש קפיד וכו' א"כ הכא בקידושין דאינו יכול לקדש בע"כ משמע דפליג ר"א וא"כ טובא קמ"ל מתני' דאפילו בכה"ג דאינו בע"כ אפ"ה הוי אמרינן דהוי קפידא וצ"ל משום דאכתי נשמע מסיפא דמתני' שם דאפי' בהתקבל לי גיטי דאינו בע"כ אפ"ה הוי אמרינן דהוי קפידא אך לפמ"ש דהא דלא ניחא לי' דקמ"ל ממתני' דידן דאפילו בשלוחו דטרח הוי קפידא היינו משום דהוי מצי למתני במתני' דגיטין האומר לשלוחו א"כ כיון דאין הקושיא אלא מסיפא דאינו בע"כ המ"ל דלא תני' במתני' דגיטין באמרה לשלוחה התקבל משום דלא נימא דלא פליג ר"א אלא בשליח דטרח וצ"ל דהוי מצי למתני במתני' דגיטין האשה שאמרה לחברתה או שאמרה לשלוחה. ולפ"ז צ"ל דהוי ס"ד דר"א פליג נמי על מתני' דידן אלא דמתני' אתיא כרבנן ולא מקשה הש"ס התם דהו"ל לר"ח לאפלוגי ברישא אלא משום דכיון דחדא מתני' היא הו"ל לאפלוגי ברישא אבל הכא דמסכתא אחרינא י"ל דאתיא כרבנן אבל אליבא דאמת דמשני די"ל דהכא גבי קידושין איכא סברא טפי דקפיד משום דלקורבא קאתי י"ל דר"א מודה והא דלא קאמר דאיצטריך מתני' דקידושין משום דר"א דמודה בה היינו משום דלא בעי לאוקמא מתני' כר"א דלית הלכתא כוותי' וק"ל.

מתני' שם המקדש את האשה בפחות משוה פרוטה וכו'. כבר כתבנו לעיל דף י"ב לתרץ קושית הלח"מ דלא תקשה לשמואל מהך מתני' דס"ל המקדש בפחות מש"פ חיישינן שמא ש"פ במדי משום דלא אמר אלא כשהו' יודעת שהוא פחות מש"פ ומתרצה בכך ומתני' י"ל דמיירי שקידשה בטעות כדקתני בברייתא בכתובת דף ע"ג ע"ב קידשה בטעות ובפחות מש"פ וכן י"ל בקידשה ע"י שליח כדאית' בכה"ג לעיל דף י"א אליבא דב"ש כגון שקידשה ע"י שליח או בלילה א"כ י"ל דמתני' מיירי בכה"ג וכן נראה מדאמר הש"ס בסמוך דמהאי טעמא אין לחוש לסבלונות משום דבין פרוטה לפחות מש"פ לא קים לי' לאינשי א"כ כיון דלא ידעה ונתרצה אינה מקודשת אפי' אם ש"פ במדי ואף די"ל דלא קאמר בסמוך אלא בשוה מעט פחות מש"פ אבל בקידושי שתי נשים בש"פ י"ל דכולי האי לא טעי כדאי' בח"מ סי' רך"ז דבפלגי הוי ביטול מקח מ"מ י"ל דמיירי שקידש שתי נשים ע"י שליח קבלה ונקט סתמא משום דבסתמא כן הוא דא"א לקדש שתי נשים בדבר א' אלא ע"י שליח ובזה אתי שפיר הא דאמרינן בכתובות שם קדשה

בטעות ובפחות מש"פ וקאמר שם דפרושי קא מפרש קידשה בטעות כיצד כגון שקידשה בפחות מש"פ ולכאורה איני מובן לענין מאי נקט קידשה בטעות הל"ל קידשה בפחות מש"פ אלא משום דבפחות מש"פ הוי ספק קידושין כדשמואל לכך צריך לומר שקידשה בטעות דהיינו שהוא באותו ענין דלא קים לי' בין פרוטה לפחות מש"פ מיהא י"ל בזה בפשיטות דנקט בטעות משום דבעי לאשמועי' כה"ג משום סיפא דאם בעלו קנה וקמ"ל אע"ג דבין פחות מש"פ לפרוטה לא קים לי' לאינשי כדאמר בצריכותא אפ"ה אם בעלו קנו ולהכי לא הביא מזה סייעתא לשמואל אבל אין לתרץ אליבא דשמואל דמתני' מיירי בקידושי וודאי כדמשני לעיל דף י"ב אמתני' קמייתא ז"א חדא דלשון אינה מקודשת משמע דאינה מקודשת כלל ותו כיון דעיקר כוונת המתני' אתא לאשמועינן דאין חוששין לסבלונות ששלח אח"כ ואי נימא דבל"ז איכא חשש קידושין אלא דאינה מקודשת בוודאי מהיכא תיתי נימא דסבלונות הוי קידושין וודאי ותו דא"כ מאי קאמר רבה לקמן ומותבינן אשמעתי' דהא לא קאמר אלא דחוששין לסבלונו' ולא קידושי וודאי אע"כ דלשון אינה מקודשת משמע דאינה מקודשת כלל מיהא לכאורה קשה לר' יוסף דס"ל כשמואל לעיל דף י"ב ע"ב דאמר ר' יוסף אצרכוה גיטא כשמואל ולדידי' ליכא לאוקמא בטעות דלא קים להם בין פרוטה לפחות מפרוטה דא"כ אפי' אי שוה פרוטה נמי אינה מקודשת דהא שמעינן לר' יוסף לעיל דף ח' דצריכה שומא ונהי דמתני' איכא לאוקמא שקידשה בפחות מש"פ ע"י שליח א"נ שקידשה בכסף ממש בפחות מש"פ דמשה וכמ"ש לעיל דף מ"ז ע"ב וכמבואר בק"א בס"ס כ"ז בכה"ג ליכא חששא דשמואל מ"מ הך ברייתא דכתובת שקידשה בטעות פחות מש"פ קשי' לר' יוסף ונראה דמזה ראי' למ"ש לעיל שם דבפחות מש"פ עדיפא טפי דסמכה דעתה דאם לא יהא ש"פ לא תתקדש ע"ש ודו"ק:

דף נ:

שם אינה יודע שאין קידושין בפחות מש"פ הקשה הרשב"א דמשמע דקמ"ל דאין הכל יודעים ובכתובות דף ע"ד קאמר דהמקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה גט משום דאדם יודע שאין קידושין בפחות מש"פ וגמר ובעל לשם קידושין ויותר קשה על הא דאמר שם בברייתא דף ע"ג ע"ב אע"פ ששלח סבלונות לאחר מכאן אינה מקודשת שמחמת קידושין הראשונים שלח ואם בעלו קנה ויהיב טעמא בהדי' דסבלונות אמרינן משום קידושין הראשונים ובבעל אמרינן אדם יודע והרשב"א נדחק לפרש בהא דקאמר אדם יודע ואינו יודע ולכאורה נראה דהא דקאמ' אדם יודע שאין קידושין תופסין היינו רוב בני אדם וכן בקטן קאמר הכא דקמ"ל שאין הכל יודעים אלא רוב יודעים אלא משום

דהא דקאמר חוששין לסבלונות היינו כדמפרש לקמן משום דרוב בני אדם מקדשי והדר מסבלי א"כ כיון דהסבלונות אין חשש אא"כ יצטרך לומר תרי רובא י"ל דאדרבה דנצטרף מיעוטא דמסבלי והדר מקדשי למעוטא דאינם יודעים שאינם מתקדשת בפחות מש"פ ה"ל רובא דמחמת קידושין הראשונים שלח משא"כ בבעל דליכא אלא מיעוטא דאינם יודעים שפיר קאמר דאזלינן בתר רובא דלשם קידושין בעל וכעין סברא זו כתבו תוס' בכתובות דף ע"ו ד"ה וחדא במקום תרתי ובזה מתורץ מה שהקשה בספ"י אהא דקאמר רבה בסמוך מנא אמינא לה כדקתני טעמא וכו' דמאי ראי' מייתי ממתני' דלמא מתני' אתי' לאשמועינן אפי' באתרא דכ"ע מקדשי והדר מסבלי דבהא קאמר לקמן דהוא מלתא דפשיטא דחיישינן אפ"ה לא חיישינן משום דמחמת קידושין הראשונים שלח ולפמ"ש י"ל דמייתי ראי' מברייתא דכתובות דנקטו שם כהאי לישנא דמתני' דידן דאין לפרש דמיירי באתרא דכ"ע מקדשי והדר מסבלי דא"כ למה באמת בסבלונות אמרינן דמחמת קידושין הראשונים שלח ולא בבעל ועיין מ"ש בסמוך עוד מזה:

בגמרא שם ואי אשמועינן הני תרתי וכו'. עיין בריטב"א ק שנדחק למעבד צריכותא איפכא דהוי סגי בקטן לבד ונהי דבפחות מש"פ י"ל דה"א דבשתי נשים כיון דהוי חצי פרוטה לכל אחת לא טעי כנ"ל אבל בקטן לבד סגי ולענ"ד נר' די"ל דכיון דהכל יודעים שאין קידושי קטן כלום ממילא המעות פקדון הוי ואפי' לשמואל דס"ל גבי מקדש אחותו דמעות מתנה י"ל דמודה בקטן דהא עד זמן הפעוטות אין מתנתו מתנה ואחר זמן הפעוטות פליגי בה אמוראי בגיטין בפ' הניזקין ואפי' למאן דס"ל דמתנתו מתנה י"ל דבכה"ג מודה דכשהי' קטן לא ידע ולא נתכוין לשם מתנה ואמרינן בכתובות דף ע"ד דאף למ"ד בפחות מש"פ לא טעי מ"מ המקדש במלוה טעי דאמר שם המקדש בפחות מש"פ ובעל צריכה גט בהא הוא דלא טעי אבל בהני טעי א"כ י"ל דבקטן שקידש נהי דאדם יודע שאין קידושי קטן כלום מ"מ י"ל כששלח סבלונות לא הי' דעתו שתתקדש בסבלונות כיון ששלח אותם לשם סבלונות אלא שהי' בדעתו שתתקדש במעות הראשונות שבידה משעת הקידושין הראשונים ובאמת הוי לי' מלוה אלא שהוא טועה וסובר דיכול לקדשה במלוה וכ"ש לשיטת ר"ח דחיישינן שמא כבר קידשה וכן לפי מה שיבואר לקמן בשיטת רש"י דהא דחיישינן בקידושין היינו דחיישינן דלמא אמר לה בתחלה שתתקדש לו ע"י סבלונו' א"כ למה נימא דמחל לה קידושין הראשונים וקידשה בקידושין אחרים יותר י"ל שקידשה במחילת מלוה עצמה דבהא טעי וכיון דבאמת ה"ל מלוה אינה מקודשת. משא"כ במקדש בפחות מש"פ דליכא למימר דמקדש השתא בקידושין הראשונים דהא ה"ל בפחות מש"פ ואפי' אי נימא דדעתה על שניהם

כיון דמוחל לה גם הקידושין הראשונים מ"מ הא קי"ל מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה לכך הוצרך לאשמועינן דאפ"ה אינה מקודשת ודוק:

ולפ"ז הי' נראה ליישב קושי' הרשב"א הנ"ל על ברייתא דכתובות דף ע"ד דבסבלונות אמרי' מחמת קידושי' הראשונים שלח ובבעל אמרי' אדם יודע וכו' די"ל דדוקא בבעל דליכא למימר דמקדש בכסף דהיינו בקידושין הראשוני' ובביאה דהא הם שני מיני קידושין אמרינן דקידשה בביאה לבדה אבל בסבלונות כיון דמוחל לה גם את המלוה של קדושין הראשונים אמרינן דמסתמא קידשה בשניהם והוי לי' מלוה ופרוטה דאף בפחות מש"פ אמרי' לעיל גבי מקדש בתמר' דהוי"ל מלוה ופרוטה א"כ י"ל דס"ל להאי תנא דמו"פ דעתו אמלוה וממילא אינה מקודשת והיינו דקאמר שמחמת קידושין הראשונים שלח ר"ל שדעתו להתקדש לו גם בראשונים ובזה י"ל הא דנקיט שם בברייתא קידשה בטעות דהיינו פחות מש"פ וכבר כתבנו לעיל דהיינו בענין דלא הוי קים לי' בין פרוטה לפחות מש"פ והוי טועה בשעת קידושין שהוא ש"פ ולא נקט סתם קידשה בפחות מש"פ ועמ"ש לעיל בזה ולפמ"ש א"ש טפי דלא נימא כיון דאדם יודע שאין קידושין בפחות מש"פ נתן לה לשם מתנה כדקי"ל במקדש אחותו ואין כאן מלוה משא"כ כשידוע שקידשה בטעות אף דאח"כ נודע שהוא פחות מש"פ תו לא הוי מתנה וצריכה להחזיר לו כדין כל קידושי טעות ושפיר י"ל אדעתא דמלוה ודוק:

ברש"י ד"ה חוששין לסבלונות וכו' ושלח בעדים כו' משמע דבלא עדים אין חשש וכ"כ בש"ע אה"ע סי' מ"ה דנ"מ בזה בין שיטת רש"י לשיטת ר"ח שכתבו תוס' דלר"ח אפי' נתן בלא עדים חיישינן שמא קידש כבר ולפענ"ד צ"ע טובא דהא ע"כ לשיטת ר"ח הא דאינו נאמן בלא עדים במיגו דאי בעי אמר שלא נתן כלל היינו דוקא באתרא דמקדשי והדר מסבלי דהוי מיגו. במקום מנהג מדינה כמ"ש הב"ש ולפ"ז נראה דאם אמר שקידש בתחלה בלא עדים נאמן דלא גרע משניהם מודים שקידש' בלא עדים דנאמנין ואין חוששין לקידושין ולא אמרינן דמסתמא קידש בעדים משום דמהימן במיגו דאי בעי אמר לא קידשתי וכ"ש בסבלונות שאינו אלא חשש שקידש בתחלה אם אמר שקידש בתחלה בלא עדים נאמן במיגו שהי' מכחיש הסבלונות מ"מ כשאומר שלא קידש כלל אינו נאמן במיגו משום דהוי מיגו במקום מנהג חיישי' דמשקר אף שיש לו מיגו א"כ אף לפי' רש"י יש לומר כן דנהי דאם אמר שנתכוון לקידושין אלא שהי' בלא עדים הי' נאמן במיגו שהי' מכחיש הסבלונות מ"מ כיון שאומר שלא קידש כלל אף דאין עדים לפנינו אמרי' מסתמא קידש בעדים כיון דבע"כ משקר במה שאמר שלא קידש כלל דה"ל מיגו במקום מנהג א"כ אין נ"מ בין פי' רש"י לפי' ר"ח ודוחק לומר דאם אומר ששלח סבלונות בלא

עדים פלגי' דיבורי' דמה שאמר ששלח לסבלונות הוא שקר אלא דאמרי' לקידושין שלח ומה שאמר ששלח בלח עדים הוא נאמן חדא דבב"ב דף קל"ג פליגי בזה אי אמרי' פלגינן דיבורי' ותו נראה דבכה"ג כ"ע מודו דלא פלגינן דיבורי' כיון דמוחזק לנו שאמר שקר ולא דמי להאי דב"ב דאמר גרשתי אשתי דאינו מוחזק בשקר אלא דאינו נאמן למפרע. ועוד נראה דע"כ צ"ל דר' הונא סבר דלא פלגינן דיבורי' דאל"ה קשה באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי דחיישי' לשיטת ר"ח כשיש עדי' למה לא יהא נאמן שלא קידשה במיגו דאי בעי אמר קדשתיה וגירשתיה כדאמרי' בב"ב שם דבעל שאמר גירשתיה היום נאמן ואמרינן נמי שם דנאמן לומר יש לי בנים במיגו דאי בעי אמר גרשתיה וצ"ל דס"ל כמ"ד שם דאינו נאמן לומר גרשתיה למפרע דלא פלגינן דיבורי' ואפי' להבא אינו נאמן וה"נ אין זה מיגו לאחר זמן להאמינו שלא קידשה בסבלונות דלא פלגינן דיבורי' א"כ כ"ש דלא נימא באומר ששלח בלא עדים פלגינן דבוריה ונראה דהיינו טעמא דרבינו שמחה הובא בתה"ד וב"ח דס"ל דאפי' בלא עדים יש לחוש לפי' רש"י משום דהך חזקה שאינה פוסקת שהוא באה מכח הרוב ונדחקו בפירושו ע"ש ולפמ"ש טעמו הוא בפשטות דכיון דאיכא חזקה שקידשה לא מהימן לומר שהי' בלא עדים כיון שאמר שלא קידש כלל והוא נגד חזקה דמקדשי והמ"ס. ועוד נראה דהיכא דאין עדים לפנינו עדיפא טפי לשיטת רש"י כיון דהוא אתרא דמקדשי והמ"ס וחיישינן שאמר בפי' שתהא מקודשת לו בסבלונות אלו משא"כ כשהעדים לפנינו ומעידים שלא אמר בפי' שלשם קידושין וצריך לדחוקי כמ"ש תוס' דהוי כאמירה ולולי דברי הפוסקי' הי' נראה דרש"י ז"ל לרבותא קאמר דבלא עדים איכא חששא טפי דאיכא למיחש לאמירה לשם קידושין אלא מדאמ' ר"ה סתמ' משמע אפי' איכא עדים שלא אמר לשם קידושין ודוק:

עוד נראה דיש לפרש דס"ל לרש"י ז"ל, דמדאמר בתר הכי מאי הוי עלה אמר ר' פפא באתרא דמסבלי והדר מקדשי לא חיישינן מכלל דר' הונא מיירי אפי' באתרא דמסבלי והדר מקדשו וכיון דליכא מנהג ע"כ צ"ל דאיכא עדים דאל"ה להימן במיגו דאי בעי הי' אומר שלא שלח סבלונות כלל ובזה הי' נראה הא דלא פי' רש"י כפי' ר"ח דחיישינן שמא קידשה כבר משום דקשי' ליה למה לא יהא הבעל נאמן באתרא דמסבלי והדר מקדשי במיגו דאי בעי הי' אומר קידשתיה וגרשתיה וס"ל לדוחק לאוקמי דמיירי דוקא לאחר זמן וכמ"ד דלא פלגינן דיבורי' כנ"ל אע"כ מיירי שהבעל אומר ששלח לשם קידושין אלא שהיא אומרת שלא קיבלה לשם קידושין ואי נימא כפיר' ר"ח דחיישינן שמא קידשה כבר ע"כ צ"ל שהיא מכחשת אותו ואומרת לא קידשתני א"כ בזה הי' נאמנת דאי בעי אומרת גרשתני כדס"ל לר' הונא ס"פ המגרש דא"א שפשט' ידה וקיבלה קידושין מאחר

צריכה גט דחזקה אין אשה מעיזה וה"ה בארוסה כדאי' שם בגיטין ואין זה מיגו דהעזה דגם מה שאמר' לא קידשתני ג"כ הוי העזה כמו שיבואר דף ס"ה ותו דאף בלא מיגו תאומן נגדו מטעם דאין אשה מעיזה וזה מכוון בפי' רש"י ואם נתקדשה לאחר צריכה גט מן הראשון ולכאורה שפת יתר הוא ולפמ"ש י"ל כוונתו דהא דלא חיישינן הכא שמא קידשה קודם דא"כ אם קיבלה קידושין מאחר נאמנת כדס"ל לר' הונא עצמו וע"כ דאמרי' שכוונתו לקידושין וסבלונות עצמו דמה שאמר' שלא הי' כוונתה לקידושין אינו העזה דהא אין הבעל יודע כוונתה ועוד נראה דמ"ש רש"י ששלח בעדים אין כוונתו שהעדים לפנינו אלא דאנו חוששין דמסתמא היה לו קידושין מסתמא שלח בעדים תדע דלפי משמעות לשון רש"י ששלח בעדים ופירש הרשב"א דבריו ששלח בשני שלוחיו והן הן עדיו כיון דאין הכחשה בממון השלוחים הם העדים עצמם קשה דלמה לא יאמינו העדים שהם השלוחים שהם לא כיוונו להיות שלוחים לקדשה דפשיטא שהשליח צריך לידע שהוא שליח קידושין אפי' אי נימא דאין העדי קדושין צריכין לעדים שהן עדי קדושין כמ"ש בק"א סי' מ"ב מ"מ השלוחים צריכים לידע ואפי' בשליח אחד קשה אם השליח אומר שלא כיון לקידושין ואפי' באתרא דמקדשי והמ"ס וסבר שכבר קידש למה לא יהא נאמן אע"כ שאין השלוחים והעדים לפנינו. ועיין מ"ש בק"א:

בתוס' ד"ה חוששין לסבלונות לכך נראה לפרש חוששין וכו'. הנה לכאורה כיון שלא הוכרחו לפירושם אלא מחמת קושייתם דבעינן אמירה דידיה היה אפשר לפרש כפירוש רש"י דהסבלונות עצמן הם הקידושין אלא דחיישינן שמא אמר בתחלה שתהא מקודשת לו בסבלונות ששלח לה אח"כ דהא לא בעינן אמירה סמוך לקידושין כמ"ש הט"ז בסי' כ"ח סעיף ט"ו דלא בעינן אמירה סמוך לנתינה וכ"כ סימן כ"ט ס"ק ב' וכן משמע לעיל דף מ"ח ע"ב בהא דמשני רבא הב"ע כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קידושין מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף וכו' ולא הזכיר המתניתין אמירת הבעל בשעה שנתן לשליח משמע דסגי באמירה תחילה שתתקדש לו בדינר שישלח לה א"כ ה"נ ניחוש שאמר בתחלה שתתקדש לו בסבלונות שישלח:

שוב מצאתי בריטב"א ז"ל שכתב וז"ל כיון דאיכא שדוכים שמא מילי מסר לה שישלח קידושין בעדים וכו'. ואפשר דס"ל להתוספות דהאמירה צריך להיות ג"כ בפני עדים וע"כ צ"ל דחיישינן שמא אמר לה בפני עדים והלכו להם למדינת הים א"כ ממילא דיותר יש לחוש דקידשה ממש בפני עדים והלכו למדינת הים. ואיכא נ"מ מזה לדינא דלמה שכתב הרמ"א בהג"ה ביש עדים שלא קידשה כבר ליתא לפי' התו' ולפמ"ש צריך להיות עדים שלא אמר בתחלה שתתקדש בסבלונות שישלח לה ואין לומר דאפי' אם אמר לה

בפני עדים ואח"כ נתן לה בפני עדים הוי לי' כל אחד חצי דבר דכבר כתבנו בריש פרקין דכל שליח הולכה או שליח קבלה לא הוי לי' חצי דבר כיון דמהני עכ"פ עדות הנתינה לענין ממון שקיבל הסבלונות תו לא הוי חצי דבר וצ"ע אך י"ל דגם רש"י ס"ל חששא זו דשמא אמר לה בתחלה בפני עדים שישלח לה והלכו להם אלא דלא ניחא לי' לרש"י לחוש שקידשה כבר דאם איתא דקידשה קלא אית לה למילתא כמ"ש מהרי"ק והביאו הב"י א"נ כמו שיבואר לקמן דנפקא לי' לרש"י ז"ל לפי גירסתו דרובא מקדשי והמ"ס ע"כ לא מיירי בחששא דקידשה כבר דהו"ל רובא דתליא במעשה משא"כ באמירה בזה אזלינן שפיר בתר רובא דמקדשי והמ"ס ונתן הסבלונות לשם קידושין כיון דליכא מעשה ודוק. ועיין בק"א:

בא"ד וכן משמע בסמוך וכו'. פשיטא דלא שלח הכתובה לשם קידושין נראה די"ל דס"ל לרש"י ז"ל דגם בכתובה שייך דקידשה בכתובה עצמה אי משום דדרך לכתוב בכתובה הוי לי לאינתו א"כ מתקדשת מדין שטר דהא ילפינן שטר קידושין מגט אשה וכזה הלשון כתב בגט ולדעת כמה פוסקי' אפי' לא אמר הרי את מגורשת מגורשת מן התורה כיון שנכתב זה הלשון בגט מכ"ש בשטר קידושין וכבר ביארנו מזה בריש מכילתין וא"כ עדיפא כתובה מסבלונות דהכא אין צריך אמירה וכ"ש אם שטר כתבה ש"פ וקיי"ל כחכמים לעיל דף מ"ח אם יש בנייר ש"פ מקודשת מדין כסף וכ"ש לדעת הפוסקי' דאם נתן לה שט"ח על עצמו מתקדשת בו כמ"ש הב"ש בסי' כ"ט ס"ק יו"ד א"כ למה לא נימא בכתובה דיכולה להתקדש לו אף דאם קידש בשאר קידושין אפ"ה צריך לתת לה כתובה מ"מ כיון שאם לא יקדש אותה לא יתחייב בכתובה איכא למימר דמתקדשת בו כמו בסבלונות דאף דהדרך הוא שהסבלונות הוא לבד מקידושין מ"מ חיישינן דקידשה בסבלונות עצמן ואפשר דא"צ אפי' אמירה כיון שכתב בו הוי לי לאינתו הוי כאמירה מתוך הכתב מהני אפי' בקידושי כסף וכבר ביארנו דבר זה לעיל בריש מכלתין ולא מיבעי' בשכבר הגיע הכתובה לידה אלא אפי' אם לא הגיע לידה והוא עדיין ביד עדים כמ"ש הב"ח והב"ש סי' מ"ה ממשמעות לשון הטור מ"מ כיון דע"כ צ"ל דמיירי הכא שהעדים מעידים דנכתב מדעת שניהם כמ"ש הריטב"א והב"ח א"כ הא לדעת כמה פוסקי' קי"ל כאביי עבז"ל תדע דאל"כ ה"ל כתובה מוקדמת ע"כ צ"ל משום דעבז"ל משעת חתימה וזכי' מטעם שליחות א"כ נעשה שליח קבלה ומתקדשת אפי' הוא ביד עדים כדאית' בב"מ דף י"ט גבי שיחרורי עבדים למ"ד עבז"ל ונשתחרר מיד ושיחרורי עבדים דינן כגיטי נשים ואפשר לומר משום דהא דאמר רבא וכי מפני שמחזיק וכו לטעמי' אזיל דל"ל עבז"ל כדאית' בב"מ דף ך' ודף ל"ה ע"ב אלא דצ"ל

הא דלא הוי מוקדם משום דהי' דעתו לקדש באותו יום עצמו אי נמי דמיירי בשטר אקנייתא דהיינו שיש בה קנין ואפי' לפמ"ש דיכולה להתקדש בחוב הכתובה עצמה לדעת הפוסקי' שהביא הב"ש סי' ך"ט מ"מ אין קושי' שתתקדש בחוב זה שנתחייב לו ע"י קנין משום דדומה לחליפין כמ"ש הב"ש שם בסי' כ"ט ס"ק יו"ד ונראה דבזה אתי שפיר הא דכתב הטור בפשיטות גבי כתובה דחיישינן למיעוטא ותמה עליו הב"י דהו"ל למכתב דתלי' בפלוגתא בחילוף הגירסאות אי חיישינן למיעוטא ולפמ"ש י"ל דהכא חיישינן טפי דקידשה בכתובה עצמה דאין צריך אמירה כנ"ל ונפקא לי' להטור דין זה מדלא משני הכא הש"ס גבי כתובה לא צריכא דרובא וכו' דע"כ פשיטא לי' להש"ס דאפי' במיעוטא דמקדשי והדר כתבו איכא למיחוש לקידושין בכתובה עצמה כן נר' לענ"ד לשיטת רש"י ז"ל וצ"ל דס"ל לתוס' כדעת הפוסקי' דאין מתקדשת בשט"ח שלו משום דאגיד בי' כמ"ש הרמ"א בהגה"ה שם סעיף וי"ו וס"ל דגם אם יש בנייר ש"פ אינה מקודשת משום דהשטר אינה אלא כפקדון ביד המלוה ולכך אינה מתקדשת בו לא מדין כסף ולא מדין שטר אך כבר כתבנו לעיל דף מ"ח דע"כ השטר קנוי למלוה ואינו כפקדון ויותר נראה דס"ל להתו' כדעת הטור דמיירי בלא הגיע לידה וס"ל דליכא למימר מטעם עבז"ל כיון דאמרינן בב"מ דף י"ג דהני מילי במטי לידי' זכין למפרע א"כ ה"נ לענין קידושין כל כמה דלא מטי לידי' אין חשש בזה ודו"ק ועיין בק"א:

בתוס' ד"ה מקדשי והדר מסבלי וכו' ור"ח גרס איפכא וכו'. הנה הטור כתב לדעת רש"י דהחשש הוא משום שהם עצמן קידושין דוקא באתרא דרובא מקדשי והמ"ס ודעת ר"ח דחיישינן שמא קידשו קודם לכן ואפי' באתרא דרובא מסבלי והדר מקדשי וכ"כ הריב"ש והב"ח והב"ש כתבו בסי' מ"ה ס"ק ד' דלאו דוקא הוא דלא תלי' הא בהא ונראה שיש לפרש דעת הטור דשפיר תלי' הא בהא דהא הרמב"ן כתב במלחמות דהא דקאמר דרובא מקדשי והמ"ס לפי' התוס' דחיישינן שמא קידש אותה מקודם קשה מסוגי' דבכורות דאמרינן שם דרובא דתלי' במעשה לא אמרינן וא"כ האיך ניחוש לרובא דמקדשי תחלה דתלי' במעשה ונראה דלפי' רש"י שפירש דהסבלונות עצמן הי' הכוונה לשם קידושין לא מיקרי רובא דתלי' במעשה כיון דאין אנו צריכין לומר שעשה מעשה אלא שכיון לשם קידושין לא מיקרי רובא דתלי' במעשה בהא שפיר אזלינן בתר רובא ולפ"ז י"ל דר"ח לשיטתו אזיל דגריס איפכא דרובא מסבלי והדר מקדשי ובזה אתי שפיר ליל‍ך אחר הרוב שלא קידשה תחלה דלא שייך לומר דתלי' במעשה דהא אדרבא אמרינן דלא עשה מעשה ורש"י ז"ל לפי גירסתו הוכרח לפרש דחיישינן לקידושין בשעת סבלונות ושפיר תלי' הא בהא ובזה אתי שפיר לשיטת רש"י ז"ל הא דמקשה גבי כתובה מקדשי

והדר כתבו פשיטא ולא משני דרובא מקדשי והדר כתבו כדמשני לעיל משום דלפי מ"ש התוס' לעיל דאף לשיטת רש"י ז"ל ע"כ הכא צ"ל שקידשה קודם וה"ל רובא דתלי במעשה מיהא סברת הרמב"ן ז"ל דלא אמרינן רובא דתלי' במעשה צ"ע דהא כתבו תוס' שם בבכורות דדוקא גבי בהמה אמרינן דתלי' במעשה ולא בדבר הרגיל באדם וכן מוכרח לענ"ד מכמה סוגי' בש"ס דאמרינן לקמן דף פ' דרוב תינוקות מטפחים באשפה ונשים נדות מגפפות אותן וכן משמע מהא דאמרינן גבי דמאי דרוב עם הארץ מעשרין הן וכן אמרינן בריש פסחים דבתים בי"ד בחזקת בדוקין הן היינו מחמת רובא דרוב בני אדם בודקין ובכמה דוכתא והט"ז כתב בי"ד סי' ס"ט גבי האשה ששכחה אם מלחה דאזלינן בתר רובא דרוב נשים מולחות תחלה אע"ג דתלי' במעשה ובנקודת הכסף השיג עליו ע"ש וצ"ע:

מתני' המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כא' וכו' לכאורה הי' נראה דמיירי שקידש אשה ובתה ע"י שליח דאל"ה קימ"ל דא"א לצמצם כדאי' ביבמות דף ל"ד ע"א בשלמא כולהו משכחת בבת א' דשוי' אינהו שליח וכו' א"נ שא' היתה שליח לחברתה כדקתני בסיפא במעש' דה' נשים אבל באחיות י"ל שאמר לאביהם שתי בנותיך מקודשת לי כלשון הרי"ף והרא"ש גבי קידושין שאין מסורין לביאה ובזה הי' אפשר לומר דהא דמשני רמי בר חמא טעמא דב' אחיות ולא מפרש טעמא דאשה ובתה דכתיב בי' נמי לא תקח כמו שיבואר בסמוך היינו משום דעיקר דאשמועינן רמי בר חמא לפרש דלא תקח משמע דאפילו בדיעבד לא יהא בה ליקוחין דלא נימא דלא תקח משמע לכתחילה כמ"ש תוס' אבל אשה ובתה כיון דלא משכחת אלא ע"י שליח א"צ לזה דכיון דאיכא איסורא לכתחילה בטלה השליחות דאין שליח לדבר עבירה כמ"ש התו' בב"מ דף י"ב ע"ב דכהן שאמר לשליח קדש לי אשה גרושה וכו' ע"ש מיהא יש לדחות דמשכחת בלא שליח כגון שאמר לשתיהן תהא מקודשת לי לאחר שלשים יום הרי חלין שתי הקידושין בבת א' ובאמת הוי מצי לפרש הכי ביבמות ועמ"ש לקמן בסוגיא וק"ל:

בגמרא מנא הני מילי אמר רמי בר חמא דאמר קרא ואשה אל אחותה כו' לכאורה קשה אכתי באשה ובתה מנא לי' דלא תפסי קידושין וצ"ל משום דאתי' בק"ו כדאי' לקמן דף ס"ד ע"ב גבי אשת אב דנפקא לי' בק"ו מאחות אשה מה אחות אשה בכרת לא תקדש חייבי מיתות ב"ד לכ"ש ע"ש וה"נ ילפינן באשה ובתה דהיא במיתה מק"ו ויותר נראה דרמי בר חמא לאו ממשמעות' דקרא יליף דאפי' בזה אחר זה שייך לישנא דלצרור אלא מגופא דקרא נפקא כמו שהקשו תוספות לקמן דף ס"ז ע"ב בד"ה מנא הני מילי וכו' דלמה לי קרא דלא יקח דיליף מיני' שאין קידושין תופסין דהלא הוא דבר פשוט בכל הגמרא

דקידושין לא תפסי כיון דהוי ממזר בחייבי כריתות ע"ש ולכך ס"ל דקרא אתי' להיכא דקידש שתיהן בבת א' ואפ"ה לא תפסי קידושין ולפ"ז י"ל דאשה ובתה נמי נפקא מקרא דכתיב אשה ובתה את בת בנה ובת בתה לא תקח לגלות ערותה וגומר דלשון לא תקח משמע דלא תפסי קידושין ולא איצטרך אלא בכה"ג שקידש שתיהן בבת א' כנ"ל ולפ"ז יש ליישב קושי' התוס' בד"ה לא תקח וכו' תימא אם לא תקח דמשמע שאין ליקוחין תופסין בה א"כ אמאי תפסי קידושין בחייבי לאוין כגון אלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט הא כתיב בהן לא תקח ע"ש די"ל דהא דיליף הכא דיעבד לאו ממשמעותא דלא תקח יליף אלא משום כיון דאיכא למילף בק"ו אשה ובת' מאחו' אשה כנ"ל הא דאיצטרך גבי אשה ובתה היינו דאפי' בדיעב' לא תפסי קידו' כדאמ' לקמן דס"ז כה"ג באשת אב דלכתחילה מאחות אשה נפקא וכיון דבאשה ובתה ע"כ אתי' לדיעבד הדר ילפינן אחות אשה מיני' בהקיש' דר' יונה כדאיתא שס לקמן ועיין לקמן בסמוך:

שם בשעה שנעשית צרות זו לזו וכו'. נראה הא דנפקא לן דלא יהא ליקוחין אפילו באחת מהן ולא אמרי' דלא מיעט' התורה אלא דלא נימא דשתיהן מקודשת אלא הוי כמקדש א' משתי אחיות משום דודאי ע"ז לא צריך קרא כמו שיבואר לקמן דאפילו אי הוי אמרינן דלא כרבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו מ"מ א"א לומר דשתיהם מקודשת כדאמרי' גבי המרבה במעשרו' דטבל וחולין מעורבין זב"ז וכן צ"ל בהאי דיבמות שהביא התוס' דס"ל לר"ש דקרא מיירי בב' אחיות יבמות לא תהי' לך ליקוחין אפי' בא' מהן ולא אמרינן דלא פטרה התורה אלא אחת מהן משום דס"ל לא צריך קרא ובזה יש להבין מ"ש תוספות שם דף כ"ח ע"ב בד"ה בשעה שנעשו צרות זו לזו היינו דוקא ביבם א' אבל בשני יבמין וכו' הא דסמכו דבריהם אברייתא ולא אמתני' משום דבברייתא קתני פוטר בשתיהן ואי הוי אמרינן דאפילו בשני יבמין מיירי קרא קשה דמנא לן לר"ש לפטור שתיהן דלמא קמ"ל קרא דלא נימא בשני יבמין דהאי מייבם חדא והאי מייבם חדא. וקמ"ל קרא דא' מהן פטורה ובזה הוי אתי שפיר טפי סיפא דקרא ונכרתו דאצ"ל משום אשת אח כמ"ש תוספות בד"ה א"ה לכך כתבו דמשמע ליה לר"ש דקרא לא מיירי בשני יבמין דאז באמת לא הוי צרה זו לזו כיון דכל א' יכול לייבם א' מהם ודוק:

בתו' ד"ה לא תקח וכו' תימא אם לא תקח משמע וכו' לכאורה נראה דאין קושייתם על אלמנה לכה"ג דלא יתפסו בהם קידושין דהא בריש תמורה מקשה הש"ס על רבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעב יד אי עביד לא מהני והרי אלמנה לכה"ג ומשני משום דכתיב לא יחלל חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרים א"כ גם על רמי בר חמא י"ל

כן אלא דקושייתם הוא להיפוך דיליף מהתם דלשון לא יקח לא משמע שאין ליקוחין תופסין אלא דלכאורה קשה מנא להו דלמא באמת לאו מלשון לא יקח נפקא אלא משום דס"ל לרמי בר חמא כרבא כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ונראה דאתי שפיר לפי מה שיבואר לקמן בשמעתין למאן דלית ליה דרבה כל שאינו בזה אח"ז אפי' בבת אחת אינו. מ"מ לא ס"ד שיתפסו הקידושין של שתי אחיות כדאמרינן גבי טבל וחולין מעורבין זה בזה וא"כ י"ל דס"ל להתוס' דלא שייך לומר דטעמא דמתני' שאפילו באחת מהן אינה מקודשת משום דאי עביד לא מהני דהא אפילו אם יתפסו הקידושין של א' מהן אכתי לא מהני דהא הוא קידש את שתיהן ומנא לן דלא מהני אפילו לקדושי א' מהן. ודוק:

בתו' ד"ה אי הכי וכו' וקשה דאמרינן ביבמות ולולי דבריהם נלפענ"ד ליישב קושייתם משום דלכאורה קשה לרבא דס"ל כל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא א"כ מאי מקשה ואי קדושין לא תפסי כרת מי מחייב דלמא חייב כרת משום דעבר אמימרא דרחמנא ונראה לחלק דדוקא כשהמלקות על אותו מעשה עצמו אף דלא מהני מ"מ לקי אבל הכא כיון דל"ל שחייב על הקידושין דהא כתיב בקרא לגלות ערותה וע"כ א"א לפרש קרא דלא יקחו היינו ע"י קידושי ביאה דהא לא משכחת ביה שתיהן כאחד וע"כ צ"ל אם בא עלי' לאחר הקידושין וכיון דכבר בטלה הקידושין בשעה שקידש תו לא שייך לחייבו כרת על ביאה שאח"כ כיון שאין כאן קידושין כלל ולפ"ז י"ל דגבי יבמה דביאה גומרת בה ולא תקח היינו ע"י ביאה דהא אין כסף ושטר מועיל ביבמה א"כ שפיר י"ל דאם עבר אמימרא דרחמנא ויבם א' אע"ג דלא מועיל חייב כרת משום דעבר אמימרא דרחמנא. משא"כ הכא דא"א לפרש בקידושי ביאה וא"כ כיון שכבר נתבטלו הקידושין בשעה שקידש תו לא שייך חיוב כרת אח"כ אם בא עלי' ודוק:

שם בא"ד דשאני התם דבלא קדושין נמי כרת וכו'. ונראה לפרש דבריהם דכיון דהאי דרשא דלצרור ר"ש קא דריש ליה ור"ש ס"ל ביבמות דף ל"ב בנשא מת ואח"כ נשא חי כיון דאיכא איסור אשת אח קדים לא חייל איסור אחות אשה כלל וא"כ בל"ז הך איסורא דלצרור כיון דאיסור אשת אח קדים ע"כ הא דחייבה התורה כרת לא קאי אלא על איסור אשת אח לבד ודו"ק:

דף נא.

בגמרא שאני מעשרות דאיתא לחצאין וכו'. ובערובין דף נ' ע"א הקשה תוספות על פירש"י א"כ הא דקאמר והרי מעשר בהמה דליתא לחצאין הא אפילו אי הוי איתא

לחצאין לא הוי אתי שפיר הא דעשירי ואחד עשר מעורבין ע"ש. ופי' ר"י דאי' לחצאין פי' בזה אחר זה ע"ש והקשה מהרש"ל דאכתי לא מתרצי קושייתם דלמה במעשר בהמה שניהם קודש ולענ"ד נראה דאי הוי אמרינן במעשר בהמה דאם אמר חצי יהיה מעשר דבריו קיימין הוי כעוקר שם עשירי כיון שלא הפריש כשיעור והוי ליה כאלו קרא לעשירי תשיעי וממילא כשאומר על השני שם עשירי והוי ליה כאלו אמר על אחד עשר עשירי נמצא דעשירי קודש בקדושת מעשר דלא גרע עקירות חצי מעקירות כולו כגון שקרא תשיעי וממילא דהשני קדוש בקדושת אחד עשר וכיון דבכה"ג איתא בזה אחר זה ה"נ כשקורא בבת א' ה"ל כאילו קרא לעשירי אחד עשר אבל כיון דמעשר בהמה ליכא לחצאין ואפי' אם אמר חצי' יהי' מעשר ה"ל כאלו אמר כולו מעשר כמו אם הקדיש חצי בהמה דקדשי כולו א"כ אין כאן עקירה משא"כ לפי' רש"י דפלגי דחיטתא קדשי א"כ ה"נ גבי מעשר אי הוי לחצאין ה"ל כשני חצאי בהמה ואין מקום לקדוש' אחד עשר וק"ל:

שם והרי תודה וכו' וכתב הריטב"א ומאי קושי' דלמא תודה איתא לחצאין דומי' דמעשר וכו' פי' הראב"ד דפשיטא דס"ל דליתא לחצאין וכו' דכל חדא לא קידשה דהוי לי' פרוסה ותנן א' שלא יטול פרוסה וכו' והוא דוחק דמנ"ל דבכה"ג הוי פרוסה דלמא דוקא פרוסה ממש אך הנראה הא דקאמר לעיל אי אמר פלגא דחיטתא תקדוש מי לא קידשה לאו דוקא פלגא ממש דמה לי חצי סאה או חצי כל חטה אלא דמעשר איתא בשותפו' כמו שותפין שיש לכל א' חלק בכולה קודם חלוקה ואינו מבורר חלק של כל א' א"כ ה"נ א"ש דלא שייך שותפות בחלות תודה כיון דאין בו שום חלק מבורר להקדש והנה לפי מה שכתבו תוס' בערובין דר"י מפרש גבי מעשר דאי' לחצאין היינו בזה אחר זה א"כ י"ל לפי מה שפי' רש"י בד"ה ולתניהו וכו' ושחיטת הזבח וכו' משמע מפירושו דמהאי טעמא כל בזה אחר זה כיון דהחלות שניות לא נשחטו עליהם הזבח א"כ י"ל דמהאי טעמא נמי אינו לחצאין בזה אחר זה כפי' ר"י משום שלא נשחט הזבח על כולם וק"ל:

בגמרא ורבא ל"ל לשנוי' כרבה תיפוק לי' וכו' ולכאורה קשה דמה זה לענין קדושין שאין מסורין לביאה לפמ"ש התוס' דהיינו שאוסר הביאה ע"י קידושין א"כ בקידש אחד משתי אחיות כיון דליכא כאן אלא חדא קידושין שפיר הוי לי' אותן קדושין קדושין שאין מסורין לביאה דע"י אותן קידושין עצמן נאסרה הביאה. משום ספק אחות אשה משא"כ בקידש שתיהן שהקידושין ידוע לכל א' בוודאי אלא שכל אחד נאסרה מחמת קידושי חברתה שקידש באותה שעה א"כ קידושין דידה מסורין לביאה והעיכוב הוא מחמת קידושי האחרות ואף שהם נעשים באותה שעה מ"מ מנ"ל להקשות ודוחק לומר דמיירי שלא פרט איזה קידושין לכל א' דאכתי מאי מקשה דלמה לא ניחא לרבא לאוקמי בהכי

ונראה דאתי שפיר לפמ"ש לעיל דאף בלא סברא דרבה מ"מ א"א שיתפסו שתיהן אלא א' כמו במעשר דאמרינן מעשרותיו מקולקלין וכן בחלות תודה כנ"ל וא"כ עכ"פ אין כאן אלא קידושין אחד שנתפסו וכיון דלא איתברר איזה שנתפסה הו"ל אותן הקדושין עצמן כמו קידש אחת משתי אחיות דהוי ממש כמו בקידש א' מהן ושפיר מקשה. ובזה נר' לענ"ד לתרץ קושי' רשב"א שהקשה לאביי דס"ל קידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין ומשמע דפליג על רבה דאמר כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת א' אינו משום דהקשה לו לעיל וא"כ מ"ט דמתני' דשתי אחיות כ"א אינה מקודשת ולפמ"ש י"ל דבאמת כתב הה"מ והר"ן דאף דקיי"ל בב"ב דף קמ"ג כר"נ דקני את וחמור קני מחצה מ"מ הכא כיון שהוא קונה אותן אין דעתו לקנות אלא דוקא שיתקדשו שניהם ואינו קונה בא' זולת חברתה א"כ י"ל דס"ל לאביי דטעמא דמתני' הוא משום שהוא רוצה שיתקדשו שתיהן. וזה א"א הוי קני את וחמור דלא קנה משא"כ במקדש א' מהן קני שפיר והא דבמעשר וחלות תודה קדשי מחצ' משום דבעלמא קני את וחמור קנה מחצה משא"כ הכא דסברת המפרשים דרוצה דוקא בשתיהן יחד ובזה מתורץ שיטת הרי"ף ז"ל דלא הביא סוגי' דלקמן וכתבו המפורשים משום דלאו הלכתא היא דקי"ל קני את וחמור קנה והוא פלא שיהא הסוגי' דלא כהלכתא ונדחק הרשב"א שהקשה לאביי אליבא דר"ש בב"ב ולפמ"ש אתי שפיר דדוקא לטעמא דאביי הקשה כדאמר א"ל רבא ולטעמיך דלאביי דפליג על רבה ע"כ צ"ל דהכא קני את וחמור לא קנה וא"א לפרש כולכם כמשמעו משא"כ למאי דקיי"ל כרבה אינו מוכרח לחלק בקני את וחמור ומפרש מתני' כפשטא ועיין מ"ש לקמן ודו"ק:

בתו' ד"ה קידושין שאין מסורין לביאה וקשה דהא חייבי לאוין וכו' לכאורה קשה דלמא שאני חייבי לאווין דרבי קרא וכי תהיינה לאיש וגו' כדאיתא לקמן דף ס"ח ובספ"י נדחק בזה ותו דהא בל"ז מקשה בריש תמורה לרבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי אלמנ' לכ"ג וכו' ומשני שאני התם דאמר רחמנא לא יחלל חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרים א"כ ע"כ צ"ל אליבא דרבא דרבי' בהו קרא ולכאורה היה נראה דכוונת התוס' אינו אלא לפרש טעמא דקרא ונ"מ בכמה דוכתא בהמקדש ספק ערוה או ספק א"א דקי"ל צריכה ממנו גט ואמאי נימא דהוי קדושין שאין מסורין לביאה כמו במקדש א' מב' אחיות וע"כ צ"ל כמ"ש התוס' דבעינן דוקא שהקידושין גרמו איסור הביאה וס"ל דבאמת הא דנפקא לי' חילוק זה אליבא דרבא היינו מדמצינו בקרא דכי תהיינה דקידושין תופסין בחייבי לאוין ע"כ קרא דכי יקח אשה ובעלה היינו דווקא שאיסור הביאה בא על ידי קידושין ועוד נרא' די"ל דקשיא להו מחייבי לאוין עצמו לפי

מה שפירש רש"י בד"ה כי יקח וכו' היינו קדושי כסף דגמרינן לעיל קיחה קיחה לכתוב ובעלה דבעי' ראוי וכו' משמ' דלא שייך קידו' שאין מסורין לביאה אלא בקידושי כסף ושטר שלפני הביאה אבל המקדש בביאה עצמו אף שהיא ביאה אסורה אינו בכלל הזה דנפקא מובעלה א"כ אין ראיה מקרא דוכי תהיינה דקידושין תופסין בחייבי לאוין דאיכא לאוקמא קרא בקידושי ביאה עצמה וכן קרא דאלמנה לא יקח ולא יחלל דנפקא ליה לרבא בתמורה דקידושין תופסין דאיכא לאוקמי בקדושי ביאה אך הא קשיא לי לשיטת רבא עצמו לקמן דף ע"ח דבכה"ג באלמנה בעל לוקה לא בעל אינו לוקה וכו' והיינו דאינו לוקה על לא יקח אא"כ קידשה ובעל א"כ ה"ל קדושין שאין מסורין לביאה שהרי לא הוזהרו על ביאה אלא ע"י קידושין. וכבר עמדנו בזה בחידושי כתובות דף כ"ט ע"ב בתוס' ד"ה חלולין הוא עושה וכו' ותרצנו שם משום דכבר הוזהר על ביאה לבד משום לא יחלל כדקאמר רבא לקמן דף ע"ח ומודה רבא וכו'. אך אין זה מספיק לשיטת הרמב"ם ז"ל דס"ל דבכל חייבי לאוין אינו לוקה אא"כ קידש בתחלה וכתבו המפרשים דיליף מהא דרבא לקמן באלמנה לכה"ג והתם לא שייך תירוץ זה. ותו קשה דאמר לקמן ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש אינו לוקה ונימא דהוי קדושין שאין מסורין לביאה. ודוחק גדול לומר דבאמת לרבא במחזיר גרושתו לא תפסי בה קדושין אלא במקדש בביאה דלא שייך קדושין שאין מסורין לביאה כנ"ל דהא ברייתא מפורשת ביבמות דף ס"ד ע"ב במחזיר גרושתו יש לו בה קדושין משמע אפי' בקידושי כסף מדתני סתמא וצ"ל דס"ל להתוספות אע"ג דאזהרת לאו ליכא אלא ע"י קדושין מ"מ איסורא דאורייתא איכא בלא קידושין. אמנם לולי דבריהם נראה דס"ל לרש"י ז"ל דכיון דבקדושי ביאה עצמו מהני אפי' בחייבי לאוין כמו שכתבנו לעיל דמוכח מקרא דוכי תהיינה ממילא אפי' קדושי כסף מועיל דהא קי"ל בכל מקום דאיתקוש הויות להדדי וכ"ש הכא בקרא דוכי יקח איש אשה ובעלה דנפקא מיניה קדושי ביאה א"כ כל היכא דאיתא בקידושי ביאה איתא נמי בקידושי כסף וה"ה בספק ערוה וממילא לא ממעטינן אלא במקדש אחת מב' אחיות דלא שייך כלל בקידושי ביאה ובזה נראה לענ"ד להבין הא דמקשה בריש תמורה על רבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי אלמנה לכה"ג דאמר רחמנא לא יקח ותנן כל מקום שיש קדושין וכו' ומאי מקשה הא רבא עצמו ס"ל אם קידש אינו לוקה וא"כ בשעת קידושין אכתי לא עבר על יקח ולפמ"ש דהא לרבא בל"ז הו"ל קידושין שאין מסורין לביאה וע"כ בקידושי ביאה וכיון דבקידושי ביאה עבר על לא יקח נימא דלא מהני וממילא אפי' בקידושי כסף אין קידושין כיון דהוי קידושין שאין מסורין לביאה ועמ"ש לקמן בזה דף ע"ח ודוק:

דף נא:

אלא/b> לאו דאמר אחת מכם וכו'. ורבא מתרץ לטעמי' דאמר כולכם ואחת וכו'. עיין פיר' רש"י שהוצרך לדחוק דבהכי לא הוי קני את וחמור ולא מפרש דאמר אחת מכם דלא הוי קני את וחמור כלל. ולפמ"ש לעיל מיושב קצת דבאמת לרבא דס"ל דטעמא דרישא דמתני' משום דהוי קידושין שאין מסורין לביאה וגם אינו בזה אחר זה שפיר י"ל דקני את וחמור קנה לכך מפרש כולכם וא' מכם כמשמעות בלשון המשנה משא"כ לאביי דמוכרח לומר דקני את וחמור לא קנה שפיר קאמר לעיל דע"כ צריך לפרש דאמר אחד מכם ומוכח דקידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין ובאמת לבתר דמוכח דלא הוי קידושין תו אין הכרח לומר דקני את וחמור לא קנה איכא לפרושי סיפא בכולכם והא דלא מפרש בכולכם לבד היינו משום דצריך להיות מעשה דה' נשים דומיא דרישא דמתני' דמיירי ע"כ בא' מכם לרבא כיון דמייתי מתני' ראי' מההיא מעשה. ועוד נראה לפענ"ד ליישב די"ל דבאמת לפי מאי דקאמר לקמן גבי מקדש בתו סתם אין הבוגרת בכלל אפי' שויתי' שליח אפי' אמרה להאב שהקידושין יהי' שלו משום דלא שבי' אינש מצוה דרמי עלי' ועביד מצוה דלא רמי' עלי' א"כ לכאורה יש ללמוד בק"ו היכא דאמר א' מכם מסתמא כוונתה על עצמה דוודאי רמי' מצוה על עצמה יותר מן אבי' וכ"ש לפמ"ש התוספ' בגיטין דאשה מצווה על עשה דלשבת יצרה א"כ קשה למאי דאוקי באחת מכם למה כולן מקודשת מספק נימא דמסתמא כוונתה על עצמה. אך נראה דהכרח הזה הוא דוקא לרבא דמשני אליבי' הב"ע דשוי' שליח אבל לאביי אין הכרח לסברא זו א"כ הכא דמפרש למסקנא אליבא דרבא הוצרך לפרש באומר כולכם וא' מאחיות דאי נימא דמיירי באמר א' מכם קשה דמסתמא כוונתה על עצמה משא"כ לעיל אליבא דאביי שפיר מוקי בא' מכם ונראה דאפי' לפמ"ש הרמ"ה במסקנתו והביאו הטור ש"ע באה"ע סי' ל"ד דבשוויתי' שליח לאיש פלוני שתיהן ספק מקודשת וה"נ כאיש פלוני דמי מ"מ י"ל דהתם בשתי אחיות דאם יקדש את בתו הקטנה א"א לקיים השליחות דאינו יכול ליקח שתי אחיות משא"כ הכא בנכריות דאף שתתקדש את עצמה יכולה לקיים שליחותייהו אח"כ דהרי יכול לקדש את כולן א"כ מסתמא כוונתה על עצמה ועיין מ"ש לקמן בזה בדברי רש"י ודו"ק:

ברש"י ד"ה א"ה מאי למימרא וכו' מאי איצטרך למיתני משום דיוקא וכו'. לולי דבריו ז"ל הי' נראה די"ל דאיצטרך לגופא דהא מקשה הש"ס לעיל דף מ"ה ע"ב ודלמא שליח שווי' ומשני דלא חציף אינש א"כ י"ל דהא גופא קמ"ל מתני' דאין הבוגרות בכלל דלא חיישינן דלמא שוויתי' שליח משום דלא חציף אבל לרבא ליכא למיחוש שמא עשאה אותו שליח

דא"כ פשיטא דאינו צריכה גט דה"ל קידושין שאין מסורין לביאה מיהא לפ"ז קשה לי על שיטת ר"ת שהביאו התו' לקמן דף נ"ב בד"ה והלכתא וכו' ועוד דאפי' לאבי' וכו' ובטור סי' ל"ז מפורש יותר שכתב דאם אמר לו המשודך בתך מקודשת לי ועשתה אותו שליח לקבל קידושין אין דעתו על האחרות והוי מקודשת קידושי וודאי ע"ש ומשמע שם בתר הכי דאפי' בלא שידוכין דינא הכי כל שלא אמר א' מבנותיך ולפמ"ש הוי מצי לשנוי' אליבא דרבא דמתני' מיירי היכא שאמר בתך מקודשת וקמ"ל דלא חיישינן דלמא שוויתי' שליח ואז הוי קידושין וודאי וכ"ש בשידך את הבוגרת וצריכה גט אפי' לרבא וקמ"ל דלא חיישינן משום דלא חציף אינש ומי דחקו לאוקמי מתני' שאמר א' מבנותיך ומזה קשה לי נמי אמה שכתב הטור בשם הרמ"ה בתחלת דבריו דדוקא היכא דשוויתי' שליח לקבל קידושין סתם ולא אמרה לפלוני אבל אמרה לפלוני מסתמא כי קיבל מיני' אדעתא דידה בלחוד קיבל וא"כ מאי מקשה לרבא דלמא הא קמ"ל דלא חיישינן דלמא שוויתי' הבוגרת שליח לאיש פלוני דאז הוי קידושין וודאי אפי' לרבא ונר' לענ"ד ליישב והוא דצריך להבין דהא פסקו הרי"ף והרמב"ם והטוש"ע האי דינא דאפי' כשעשה הבוגרת שליח אפ"ה מצוה דרמי' עלי' עדיפא ולפי מאי דקיי"ל כאביי אין זה דין מוכרח ומ"ש הר"ן דמדרבא נלמד לאביי הוא דוחק ותו קשה הא לרבא עצמו דלא מצינו דפסיקא לי' האי סברא דמצוה דרמי' עלי' עדיפא משליחות אלא לחומרא דהא אי לא נימא דעדיפא אלא דשווין לא הוי קידושין כלל דהא ה"ל קשמ"ל וס"ל לרבא דלא מהני אבל לאביי דס"ל דקשמ"ל הוי קידושין דאיכא למימר דשוין הם לחומרא וצריכין שניהם גט ומנא להו להקל אליבא דאביי דאין הגדולה צריכה גט כיון דלא מצינו אפי' אליבא דרבא אלא לחומרא ועוד הי' נראה דבזה הוי א"ש טפי הא דקאמר לעיל קני את וחמור לא קני אלא לאו דאמר להו א' מכם וכבר כתבתי לעיל דבכה"ג נימא שהי' כוונתה על עצמה ולא למעבד שליחותייהו דאחרינא כדקאמר גבי אב ולפמ"ש דלחומרא דוקא אמרינן האי סברא אבל לקולא לא אמרינן א"כ שפיר כולן צריכות גט ונראה דנפקא להו משום דסבירא להו בפשטות דהא דמקשה לעיל ודלמא דשווי' שליח ומשני דלא חציף היינו דוקא בשליח להולכה שאין הבן חציף לעשות לאבוה שליח במידי דלית לי' הנאה לאב אבל הבת כשנעשה לאב שליח קבלה וכסף קידושין יהא שלו שפיר חיישינן דהא זה זכות הוא לאב שזכתה תורה לאבי' בקטנותה ומהיכא תיתי נימא דבזה יהא חציפות כשמכנסת עצמה תחת רשותו כבתחלה ובאמת איתא בש"ע במקדש את בוגרת צריכה גט דאמרינן שמא נתרצ' הבת וה"ה חיישינן שמא עשאו שליח ע"ש דמדמה לי' הש"ס לעיל דף מ"ה א"כ ס"ל דע"כ אליבא דאביי נמי צ"ל הך סברא דמצוה דרמי' עלי' עדיפא

דאל"ה ניחוש דלמא עשאתו אותו שליח ומזה מוכח דאמרינן לא שביק אינש מצוה דרמי' עלי' אפי' לקולא ולפ"ז י"ל דהא דלא משני לרבא באמת דהכי מיירי שאומר בתך מקודשת לי וקמ"ל דלא חיישינן דשמא עשה אותו שליח דלא בעי לשנויי' הכי משום דס"ל להש"ס דבזה באמת צריכה גם הבוגרת גט דחיישינן שמא עשאה אותו שליח ולפ"ז אתי שפיר טפי שיטת הפוסקים הנ"ל דאדרבה הוכיחו מזה מדלא משני הכא ע"כ דפשיטא לי' להש"ס דבכה"ג חיישינן שמא עשאה אותו שליח וע"כ צ"ל דמיירי בא' מבנותיך וממילא דה"ה לאביי הא דלא חיישינן שמא עשאה אותו שליח אפי' בא' מבנותיך ע"כ צ"ל משום דא' מבנותיך מצוה דרמי' עלי' עדיפא ונראה דס"ל דנהי דלפי הס"ד דאמר אליבא דאביי דבאומר בא' מכם דלא אמרינן מצוה דרמי' עלי' אבל למאי דמסיק באומר כל הראוי לביאה תתקדש לי יש לומר אף לאביי כן והוכיחו סברא זו מדברי רב דאמר אשה נעשה שליח לחברתה אפי' במקום שנעשה לה צרה וכמו שיבואר בס"ד וכן יש לפרש לשיטת הרמ"ה דהא דלא משני לרבא דס"ד שניחוש שמא עשאה אותו שליח לקדש לפלוני משום דס"ל להש"ס דבאמת יש לחוש להכי ולא שייך בזה חציפות כנ"ל וע"כ צ"ל בידוע בעדים שלא עשאה אותו שליח לקדשה לפלוני וכן י"ל למאי דמשני דשווי' שליח כדפי' רש"י לקדשה לכל הבא והיינו בעדים וליכא למיחוש דעשאה אותו שליח לקדשה לפלוני דוקא א"כ ליכא לשנויי' הכי אליבא דרבא משא"כ לאביי י"ל בידוע שלא עשאה אותו שליח ולפ"ז צ"ל לאביי קמ"ל דיוקא דקטנות כפי' רש"י כנ"ל ועיין בסמוך ודו"ק.

שם בד"ה דשווי' שליח לקדשה לכל הבא וכו'. ומשמע דס"ל כשיטת הרמ"ה שכ' הטור וז"ל אבל אמרה לי' לפלוני מסתמא כי קיבל מפלוני אדעת' דידה קיבל ואפ"ה לא מכריע מילתא לאפוקי שאר בלא גט וכן דיקדק הר"ן מדברי רש"י ז"ל ונראה דטעמייהו משום דאמרינן חזקה שע"ש והיינו הא דכתב הרמ"ה ואפ"ה לא מכרע מילתא וכו' דהא אמרינן בגיטין דף ס"ד דדווקא לחומרא אמרינן שע"ש ולא לקולא ונראה דהוכחתם הוא כמ"ש לעיל דקאמר לעיל קני את וחמור הוא אלא לאו דאמר א' מכם ולא אמרינן שהי' כוונה על עצמה דמצוה דידה רמי' עלי' יותר וצ"ל דהתם כיון דקאמר א' מכם שתתקדש לי הוי כמו שעשאה אותו שליח לפלוני דבכה"ג לא אמרינן מצוה עלי' דידי' רמי' כסברת הרמ"ה. ואין להקשות איפכא דלמה אותה שקיבלה הכלכלה צריכה גט נימא כיון דאמר א' מכם והם אמרו לה שתהי' שליח לקבלה והוי כמו לפלוני אין כוונתה על עצמה. ז"א דיש לחלק דהתם לא אלימא כ"כ חזקה דשע"ש כמ"ש לעיל דהא יכול אח"כ לקדש את כולן ותוכל לקיים שליחותייהו דידהו. משא"כ הכא בשתי בנות דכשמקדש א' אסורה לו

השנייי נמצא בטל השליחות שלו. ולפ"ז נראה דאדרבא הוכחת הרמ"ה מזה מדאמר רב לקמן דשמעינן ממתני' דאשה נעשית שליח לחברתה אפי' במקום שנעשה לה צרה קש' לכאורה דמנא לי' לרב דלמא מיירי שקיבלה א' מן האחיות שאינן מקודשת ולא נעשה לה צרה לחברתה אע"כ צ"ל דבקיבל א' מן האחיות בין לאבייי דמוקי מתני' באומר כל הראוי' לביאה תתקדש לי ובין לרבא דמוקי באומר כולכם וא' מאחיות נימא שקיבלה הקידושין לשם אחותה כסברת הרמ"ה דהא לא שייך בזה החלוקה שכתבנו דהא נאסרה אחותה עליו ושפיר אחותה ראוי' לביאה ולמה אמרו שאין האחיו' מקודשת והוכיח רב מזה דע"כ מיירי שקיבלה א' מן הנכריות אבל אין לומר להיפוך דהוכיח משום דבאחיות מסתמא דעתה על עצמה משום מצוה דידי' רמי' עלי' טפי דא"כ איך קאמר לעיל אלא לאו שאמר א' מכם נימא דאין דעתה אלא על עצמה אע"כ צ"ל דחזקה שע"ש עדיפא כנ"ל לפרש לפי שיטת הרמ"ה אך כבר כתבתי לעיל די"ל לאבייי לית לי' הך סברא דמסתמא עביד אינש מצוה דרמי' עלי' טפי ובאמת היינו טעמא דקאמר אליבא דרבא באומד כולכם וא' מכם ולפ"ז י"ל איפכא דהא דפשיטא לי' לרב דמיירי שלא קיבל א' מן האחיות דא"כ בין לאבייי בין לרבא אמרינן דכוונתה הית' על עצמה משום מצוה דרמי' עלי' ונהי דלפי הס"ד בתחלה הוי סבר דאבייי לית לי' הך סברא דמצוה דרמי' עלי' אבל אליבא דאמת ס"ל לרב דפשיטא דאפי' אי נימא כאבייי אמרינן מצוה דרמי' עלי' עדיפא ונראה לענ"ד דיש לפרש טעמא דרש"י ז"ל בענין אחר דרצונו לתרץ קושי' הריטב"א שהקשה דאף דהקטנה הוי מצוה דרמי' עלי' מ"מ איכא סברא להיפך דבקטנה איכא איסורא כדאמר בריש פרקין דאסור לאדם לקדש את בתו עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה אבל בבוגרת ליכא הך איסורא ולכך פי' דמיירי שעשא' שליח לקדשה לכל הבא ולא אמרה בפלוני אני רוצה א"כ הך איסורא איבא נמי בגדולה דהא דאמרי' בריש פרקין דגבי אשה ליכא איסורא בשלוחה היינו דוקא כשאמרה בפי' שיקדש אותה לפלוני וכיון דאין חילוק בזה ממילא אמרינן דעביד אינש מצוה דרמי' עלי' ודוק:

ברש"י ד"ה אינו ידוע משמע לעולם. מסידור לשון רש"י ז"ל משמע דמפרש הכי על מתני' דיבמות ולא מפרש הכי גבי דיקא נמי קמא במתני' דשתי כיתי בנות משום דבריש' י"ל הא דקתני אינו יודע היינו דקמ"ל דהאב נאמן אחר זמן לפרש לאיזה מהן קידש אף שאמר בתחילה קידשתי א' מבנותי סתם וכי האי דאמרי' בכתובות דף כ"ב ע"א מנין הפה שאסר הוא הפה שהתיר שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה וכמו שכתבו הטור והפוסקים באה"ע סי' קנ"ב דאפי' אחר כדי דיבור נאמן לפרש דבריו כיון שלא נאסר אלא על פי' והיינו דקמ"ל מתני' דאם הוא אמר לאחר זמן שיודע נאמן אך

לפ"ז צ"ל ע"כ דמיירי בהוכרו ולבסוף נתערבו דבכה"ג י"ל שהמקדש יודע איזה קידש אלא שאינו נאמן לכנוס כדאי' לקמן דף ס"ג ע"ב דחיישינן שמא יצרו תקפו אפילו לרב דפליג התם מודה הכא דלא שייך סברא דלא חציף כמו התם אבל אי נימא שאמר סתם א' מבנותיך א"כ ע"כ המקדש אינו יודע איזה קידש א"כ למה יאומן האב לאחר זמן משום הפה שאסר וכו' דהא גבי בעל ליכא מיגו כיון שהוא יודע שקידש א' מהן מן האחיות א"כ האיך הוא מותר בא' מהן כיון דלא שייך הפה שאסר וכו' לגבי דידי' והיינו דקאמר דיקא נמי דאפי' לאביי צריך לפרש בהוכרו ולבסוף נתערבו אבל במתני' דיבמות א"א לפרש הכי דקמ"ל דיוקא דאם הוא מפרש לאיזה מהן קידש נאמן אפילו לאחר זמן משום הפה שאסר דכיון דתני נותן גט לזו וגט לזו א"א לומר דמיירי שהאחיות יודעות לאיזה מהן קידש א"כ אותה שאמרה לא קידשתני אין צריכה גט ואם שניהם אומרים קידשתני אפי' הוא מפרש לאיזה מהן קידש פשיטא דשתיהן צריכות גט דשווי' אנפשיה חתיכה דאיסורא כדאיתא לקמן דף ס"ה וע"כ צ"ל שאינה יודעת וא"כ למה יאומן אח"כ לגבי דידה נימא שמא יצרו תקפו וא"ל דהא דקתני ואינו יודע משום דאם אמר אחר זמן שיודע נאמן ליתן גט לאחת כדאמר לקמן נאמן ליתן גט וא"צ ליתן גט לשניה דא"כ אפי' נתערבה בתחילה נמי יהא נאמן ליתן גט לאחד מהן בכך ואי אפשר לפרש הכי אלא כפירש"י דידוע לעולם משמע וק"ל:

אך לפי מה שיבואר לקמן דף ס"ג ע"ב דבכה"ג עד אחד נאמן באיסורין ונאמן האב אפילו בלא מיגו כיון דלא איתחזק איסורא אי אפשר לפרש הכי אפי' במתניתין דשתי כיתי בנות מ"מ אין הכרח לזו כמו שיבואר שם עוד י"ל באופן אחר לפמ"ש בספר פ"י דאם אמר אחד מבנותיך הוי כתולה בדעת אחרים דקיי"ל דיש ברירה כיון דתלוי בדעת אב א"כ י"ל דמתני' דשתי כתי בנות מיירי שאמר אחת מבנותיך וע"כ צ"ל כן לדעת ר"ת כמו שיבואר לקמן בתוס' ד"ה והלכתא וכו' וע"כ צ"ל כמ"ש לקמן דלגבי האב הוי בשעת קידושין כתולה בדעת עצמו דקיי"ל אין ברירה ולפ"ז אם אמר האב לזה נתכוונתי בשעת קידושין נאמן כיון דבעל תלה בדעת האב וכ"ש לפי מה דמוקי הש"ס לקמן מתניתן דשתי כיתי בנות כרבי מאיר ורבי מאיר ס"ל בגיטין דף כ"ה דאפי' בתולה בדעת עצמו יש ברירה ע"כ צ"ל הא דבאמת כולן צריכות גט ולא אמרינן דאותה שירצה האב מקודשת מטעם ברירה היינו משום דמיירי שהאב אומר שבשעת קידושין היה כוונתו על אחד מהן ושכח והיינו דקתני ואינו יודע שהאב שכח על איזה היתה כוונתו אבל אם לא נתכוין בשעת קידושין על איזה מהם באמת אין כולם מקודשת אלא אותה שיברר האב א"כ לפ"ז אין קושיא על רבא דהוי קשמ"ל כיון דמיירי שהמקדש תלה אותו בדעת האב והאב היתה כוונתו

על א' מהן אלא ששכח אח"כ היינו הוכרו ולבסוף נתערבו וזהו דקאמר דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני אינו ידוע אלא משום דלשון אינו ידוע משמעותו שאינו ידוע לנו כגון שמת האב או הלך למדינת הים וקמ"ל מתני' דאפי' האב לפנינו כיון שאומר שאינו יודע על איזו מהן הי' כוונתו בשעת קידושין דלא שייך בזה ברירה אבל במתני' דיבמות א"א לפרש כן דאפי' אם אמר על שתי אחיות א' מכם מקודשת לי לא שייך לומר בהן יש ברירה דהא אינו תלוי אלא בדעת שתי אחיות ולא בדעתו ואין הדבר תלוי' בידיעתו א"א לפרש הכי ודוק:

דף נב.

בתוס' ד"ה והלכתא ועוד אפילו פי' נמי אפי' בפה וכו'. ולפ"ז צ"ל דמתני' דמקדש בתו סתם מיירי באומר לו א' מבנותיך וכ"כ הטור וז"ל ועוד אומר הי' ר"ת אפשר לומר דאפי' לא אמר לו בתך הגדולה אלא בתך סתם דעתו על הגדולה אפי' בלא שידוכין דלא חשיב קידושין שאין מסורין לביאה אלא כשאמר א' מבנותיך ע"ש ולפ"ז צ"ל נמי דהמתני' דשתי כיתי בנות מיירי נמי כשאומר א' מבנותיך וכ"כ הרי"ף והרא"ש ז"ל לעיל גבי קשאמ"ל שאמר א' מבנותיך ובספ"י כתב דהיכא דאמר א' מבנותיך הו"ל כתולה בדעת האב וקי"ל בתולה בדעת אחרים יש ברירה כמו בע"מ שירצה אבא ע"ש ולענ"ד נראה ליישב דזה הוי כתולה בדעת עצמו דהא באב עצמו צ"ל הוברר הדבר שגם בשעת קידושין הי' ג"כ דעתו ע"ז והוי כתולה בדעת עצמו ובאמת אם אמר האב לזו נתכוונתי בתחלה מהני כיון דלגבי הבעל הוי כתולה בדעת אחרים והאב באמת נתכוון בשעת קידושין ובזה נראה לענ"ד להבין מ"ש הטור בשם השאילתות ראובן שיש לו ד' בנות וכו' נאמן לומר לזו נתכוונתי וכו' וכתב הד"מ דהמקדש תלה הדבר בדעת האב שכל שיחפוץ בה האב לא' מבנותיו תהי' מקודשת וכו'. ובזה מסולק תמיהת ב"י וכו' ע"ש ונראה דכוונתו דכיון שאמר אותה שיחפוץ האב הוי לי' לגבי בעל כמו ע"מ שירצה האב כתולה בדעת אחרים ולגבי האב כתולה בדעת עצמו וצ"ל באמת שלזו נתכוין בשעת קידושין וא"צ לברירה גבי האב ועיין מ"ש בסמוך ודוק:

שם בגמרא ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת וכו' לכאורה קשה לפמ"ש רש"י ותו' דאיכא איסור' דכתי' לאכל' ולא לסחורה אלא דבדיעבד הקידושין תופסין משום דהמקח קיים א"כ הא דקיי"ל אין שליח לדבר עבירה ופי' התוספות בבבא מציעא דף יו"ד דאפילו בדיעבד השליחות בטל דלמה מקודשת כולן מטעם שליחות הא כיון דאיכא איסורא על הלוקח כמו על המוכ' בטל השליחות דידהו וכן הקשה ב"ד הגאון מוה"ר יצחק הלוי ז"ל ונר' לענ"ד דא"ש לפמ"ש הטור בחה"מ גבי טביחה בשבת דאם עשאו

שליח סתם לשחוט אפי' שחט בשבת חייב המשלח ולא ה"ל שליח לדבר עבירה ועמ"ש בריש פרקין בזה וכתובת דף ל"ג ע"ב א"כ ה"נ י"ל כיון דאינו מפורש במתני' הלשון שאמרו בשעה שעשאו שליח לקבלה י"ל שהן עשאו אותה שליח לקבל קידושין מפלוני סתם והוא נתן פירות שביעית וקיבלה בשביל כולן וא"כ אף שקיבלה פירות שביעית מועיל השליחות שהרי הי' יכולין להתקדש בדבר אחר אך לפ"ז קשה דהא אמרינן לקמן גבי גזל דידה דאינה יכול' לומ' דידי שקלי אלא בלא שידוך אבל בשידך אינה יכולה לומ' דידי שקלי ועיין בש"ע סי' ך"ח סי"ב שכתב הרמ"א דכל שהיא מתרצית להתקדש לו תו לא מצית אמר' דידי שקלי והיינו דלא שייך אין שקלי ודידי שקלי אלא היכא די"ל שלא הי' מתרצה להתקדש אלא דידה שקלה א"כ לפמ"ש דע"כ מיירי שעשאו אותה שליח לקבל קידושין סתם הרי נתרצ' להנש' לו ואיך דייקינן ממתני' דאם לא הי' פירות שביעי' לא הי' מקוד' משום גזל דידה ומיהא לפמ"ש לקמן דקושי' הש"ס מברייתא דקידשה בגזל וכו' ומשני בשדיך אין הקושי' לרב דס"ל יאוש קונה אלא לר"י א"כ י"ל דרב ל"ל הך סברא דשדיך ואפשר לומר עוד דנהי דאותן שעשאו שליח להתקדש ה"ל שידך מ"מ אותה אשה שקיבלה ה"ל לא שידוך וכיון דאמר כולכם ה"ל קני את וחמור כמ"ש לעיל בשם הה"מ והר"ן דטעמא דלא קנה הכא מטעם קני את וחמור משום דלגבי קונה אמרי' שאינו רוצה בקידושי א' אלא בכולן וא"כ כיון דהיא עצמה לא נתקדשה מחמת גזל דידה ה"ה כולן לא נתקדשו משום קני את וחמור ובזה אתי שפיר מה שדקדק רש"י ז"ל לעיל דהוצרך לאוקמא למסקנא בכולכם ואחת ולא מוקמינן באחת מכם דאי באחת מכם הרי לא שייך קני את וחמור א"כ למה האחרות אינה מקודשת מטעם גזל דידה הא הו"ל שדיך כיון דעשאו שליח לקדש סתם ודוחק לומר דנקט שלהן היתה ושל שביעית בשביל קידושי אותה שקיבלה דהל"ל וקיבלה א' ושלה היתה אע"כ דבעי לאשמועינן דבגזל כולן אינה מקודשת. אך לפ"ז צ"ל דמיירי שאותה שקיבלה היתה מן הנכריות אבל אם אותה שקיבלה היתה א' מן האחיות כיון דלא היתה בכלל הקידושין כדאמר הש"ס לעיל לא הוי ליה קני את וחמור ובזה מתורץ הא דקאמר אשה נעשה שליח לחברתה אפי' במקום שנעשה לה צרה וקשה למא מיירי שקיבלה א' מן האחיות דלא נעשה צרה ולפמ"ש אתי שפיר דע"כ לא מיירי בהכי עוד נראה די"ל דהא דקאמר במתני' דקיבלה א' מהן ע"י כולן לא משום דשוינהו אותה שליח קבלה אלא כי האי דאמר רבא לעיל דף ז' באומרת תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת מדין ערב וה"נ י"ל שאמרה לו תן הכלכלה לא' ובזה יהיה כולם מקודשת א"כ אין כאן קושיא כלל משום שאין שליח לד"ע דהא לאו מדין

שליחות הוא אלא מדין ערב אך מלשון רב דיליף מהכא דאשה נעשה שליח לחברתה משמע משום שליחות ולפי מה שיבואר לקמן יש ליישב קצת ודו"ק:

שם בגמרא ש"מ קידשה בגזל אינה מקודשת וכו' משמע מלשון זה דנשמע ממתני' דאם קידשה בגזל דאחרים אינה מקודשת ולכאור' מתני' לא מיירי אלא בגזל דידה וכ"ש לפמ"ש התוס' לקמן בד"ה והוא לא אמר וכו' דהיכא דלא שדיך גרע גזל דידה מגזל דעלמא דמצי אמרי אין שקלי ודידי שקלי א"כ מנ"ל לרב להוכיח באמת ממתני' דקידשה בגזל דאחרים אינה מקודשת והנה לפמ"ש בסמוך דמתני' דמיירי שקיבלה א' מהן ע"י כולן לאו מדין שליחות הוא אלא מדין ערב וכמו שהוכחנו לעיל דא"כ הוי שליח לדבר עבירה כנ"ל א"כ י"ל דהא דכתבו התו' דגזל דידה גרע טפי היינו כמ"ש הריטב"א דהוי ס"ד להחמיר בגזל דאחרים שתהי' מקודשת היינו משום חומרא דלמא נתייאשו הבעלים דאף דלא קי"ל כר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים הוא מ"מ יש להחמיר שמא נתייאשו הבעלים ע"ש וא"כ בגזל דאחרים הוי ליה יאוש שינוי רשות אבל בגזל דידה אפילו אם נתייאשו הבעלים כבר לא הוי אלא יאוש לבד דאינו קונה משא"כ במתני' כיון דצריך לומר דלא הוי מדין שליחות אלא שהיא תקבל כל הכלכלה ובזה יתקדשו כולן מדין ערב א"כ אפילו בגזל דידה ה"ל יאוש ושינוי רשות ולמה לא יתקדשו כולן מטעם יחוש ביד הגזלן ושינוי רשות ביד האשה המקבלת אע"כ דלא חיישינן ליאוש וממילא דה"ה בגזל דאחרים לפ"ז צ"ל דס"ל לרב קני את וחמור קנה דאל"ה איכא למימר טעמא דמתני' דוקא משום גזל דידה דהיינו דהאשה המקבלת לא נתקדשה משום גזל דידה דאין שינוי רשות בחלק שלה וממילא גם האחרות לא נתקדשו משום קאו"ח מיהא י"ל מדקתני במתניתין בקבלה א' מהן משמע אפילו כשקיבלה א' מן האחיות ובענין זה שכתבנו שקיבלה לעצמה והנכריות מקודשת מדין ערב א"כ לגבי הנכריות ה"ל שינוי רשות ושפיר יליף מהכא גזל דאחרים ודו"ק:

ויותר נראה דיליף גזל דאחרים מעיקר מתני' דמשמע שהכלכלה הי' של כל החמש נשים וכיון שאחז"ל שאין אחיות מקודשת וכ"ש למאי דמפרש לאביי דאמר הראוי לביאה תתקדש לי ולרבא דאמר כולכם ואחת מן האחיות א"כ כיון דעכ"פ לא הי' דעתו על שתי האחיות וקידש את האחרות בכל הכלכלה אם כן ה"ל גזל דאחרים דהיינו חלק אותה אחיות שלא נתקדשו כמו שכתב הרמב"ן והרשב"א זכרונם לברכה לקמן גבי האי דקדיש במוזי דשמכי דאם קידשה בדבר שמקצתה גזל ומקצתה שלו אינה מקודשת ע"ש וכן כתב בספר פני יהושע דחלק האחיות הוי גזל דאחרים אך מה שכתב שם דמוכח גזל דאחרים מדאינה מתקדשת בחלק האחיות לחוד זה דוחק דאכתי שייך לומר אין שקלי

ודידי שקלי דאין ראי' דנתרצה להתקדש במה שקיבלה די"ל דכוונתם הי' ליטול חלקה אך לפמ"ש לעיל דע"כ צ"ל שלא עשו אותה שליח דוקא להתקדש בכלכלה זו דא"כ ה"ל שליח לדבר עבירה. וע"כ צ"ל שעשו אותה שלית סתם לקבל הקידושין מפלוני דה"ל שדיך כנ"ל א"כ ל"ל מטעם גזל דידה דהא אמרינן לקמן בשדיך מתקדשת בגזל דידה ולפי מאי דקי"ל דקני את וחמור קנה וכ"ש אם קיבל א' מן האחיות כמ"ש בסמוך ע"כ צ"ל הא דאין הנכריות מקודשת היינו משום גזל דאחרים דהיינו חלק האחיות שלא נתקדשה ומה שאמר רב אפי' בגזל דידה היינו לפמ"ש התוס' דגזל דידה היכא דלא שדיך גרע טפי מגזל דאחרים ממילא נשמע ג"כ דאינה מתקדשת בגזל דידה ויש לפרש דמשמע נמי ממתני' הכי בין בגזל דידה ובין בגזל דאחרים מדקתני משלהן היתה דאי לאו אתי לאשמועינן אלא גזל דאחרים לא ה"ל למתני אלא ולא שלו היתה ומדקתני ושלהן היתה משמע דאתי לאשמועינן אפי' בגזל דידה והיינו כמ"ש לעיל דכשקיבלה א' מן הנכריות ה"ל לגבי דידה כאלו לא שדיך ולגבי האחרות הוי קני את וחמור כנ"ל מ"מ נשמע נמי בגזל דאחרים דכשקיבל א' מן האחיות ע"כ טעמא משום גזל דאחרים ומתני' משמע דלא חלקו חכמים בכך בין שקיבלה א' מן האחיות או שקיבלה א' מן האחרות וע' בסמוך וד"וק היטב:

שם ש"מ אשה נעשית שליח לחברתה וכו'. לכאורה מילתא דפשיטא טובא לפי' רש"י דאשה כשירה לשליחות ולא שייך לשון אפי' אלא הו"ל למימר חשה נעשה שליח במקום שנעשה צרה ותו לפי מאי שפי' הרא"ש דברי תוס' כשקיבלה א' דאמר קבלי בשביל כולנו והיא לא אמרה כן אקבל בשביל כולכם וכו' ע"ש קשה מנ"ל לרב הא דהא נמי לא מפרש במתני' שאמרה לה בשביל כולנו. אפ"ה צ"ל שאמרו לה אלא שלא הזכיר במתני'. א"כ ה"נ י"ל שהשיבה נמי כן אעשה אע"פ שלא הזכירו במתני' בפי'. ונראה דעיקר רבותא דאשה נעשה שליח לחברתה היינו משום דכבר כתבנו לעיל דמשמע ממתני' בין כשאותה שקיבל' היתה אחת מן האחיות או אחת מן הנכריות נמצא כשקיבלה א' מן האחיות כיון דאמרינן לעיל אליבא דרבא דמיירי שאמר כולכם וא' מב' אחיות הרי דמה שאמרו חכמים דאין האחיות מקודשת משום דהוי קשמ"ל משום דלא ידעי' איזה מן האחיות ולא אמרינן דכוונתה היתה על עצמה ולא על אחותה משום דלא שבק אינש מצוה דרמי' עלי' כדאמר לעיל גבי המקדש את בתו סתם ואפ"ה אמרי' דכיון שעשאה אותו שליח לקבל מפלוני איכא לספוקי דילמא עשאה שליחות אחותה אע"ג דהוי ריעותא גבי דידה שהיא אינה יכולה להתקדש אפ"ה הוי קידושין וזו רבותא גדולה הי' וכן לאביי דמפרש באומר הראוי לביאה תתקדש לי דהאחיות אינה מקודשת

משום שאינה ראוי לביאה ולא אמרי' דאינה נעשית שליח לחברתה ולא היתה כוונתה לחברתה. א"כ הי' ראוי' לביאה הרי אמרינן דאע"ג דאיכא ריעותא לעצמ' שלא תוכל להתקדש אפי' הכי אמרי' דנעשית שליח לחברת' ולפ"ז ע"כ צ"ל דלא אמרה לאחותה הן דאל"ה פשיטא שקיבלה בשביל אחותה כיון שאמרה בפי' שתעשה שליחותה ויותר נראה לפרש לשון התוספות בד"ה ואפילו וכו' דלא כמ"ש הרא"ש אלא דהחידוש הוא אפי' היכא שקיבלה הקידושין מסתמא שלא אמרה בשעת קבלת קידושין שהיא מקבלת בשביל חברתה דהיינו לפמ"ש פי' בדברי רב שקיבלה א' מן האחיות פשיטא דמיירי דלא אמרה בשעת קידושין שמקבלה בשביל אחותה דא"כ בודאי היה אחותה מקודשת ואפ"ה איכא לאסתפוקי שמא קיבלה לאחותה אף דהוי ריעותא לגבי דידה ולפמ"ש לעיל גבי ש"מ דקידשה בגזל דס"ל לרב דמשמע ממתני' דקתני סתמא בקיבלה א' מהן אין חילוק בין שקיבלה אחת מן האחיות או אחת מן הנכריות. א"כ ה"נ אם קיבל אחת מן האחיות מוכח דאשה נעשית שליח לחברתה ואם קיבלה אחת מן הנכריות מוכח דאפילו במקום שנעשה לה צרה ודוק:

בתוס' ד"ה והוא לא אמר וכו'. וא"ת לרב נמי וכו'. בלימוד הישיבה אמרתי לפמ"ש לעיל באופן אחד דהא דנפקא גזל דאחרים ממתניתין אף דמתני' מיירי בגזל דידה דגרע טפי כמ"ש התוספות דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי היינו משום דמתניתין מיירי ע"כ לאו בתורת שליחות אלא דמיירי שאמרו שיתן לה הכלכלה ויתקדשו כולן מדין ערב א"כ הוי ליה שינוי רשות כמו בגזל דאחרים אפילו לא מחלה לגזלן שפיר איכא חשש קידושין ושפיר יליף גזל דאחרים ממתני' אלא דאכתי הוי אפשר לומר דכיון שאמרה לה שיתקבל לעצמה הוי כמו נתנו לה במתנה משלהן והוי כאלו קיבלה בעצמן כיון דדעתייהו יהבו לה ואין כאן שינוי רשות שיכולה להתקדש בו כמו בנתן לידה ממש. ואין חילוק בין שקיבלה בעצמה ובין שקיבלה המקבל מתנה ברשותה אך ז"ח דהא אמר רבי יוחנן שניהם אינם יכולים להקדיש משום שאינו ברשותן א"כ ה"נ אין הנגזל יוכל ליתן לאחר משו' שאינו ברשותו וכיון שאין המתנה כלום כיון שאינו ברשותו הדר הוי לי' שינוי רשות ביד המקבל ושפיר יליף גזל דאחרים נמצא רב נמי אשמועינן הך מילתא דר"י דהנגזל אינו יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו והיינו דאמר ר"י מי אמר רב כוותי אלא דאפ"ה צ"ל כמו שתירצו תוס' דה"א דמקודשת להחמיר דאל"ה לא איצטרך למילף גזל דאחרים כלל דפשיטא הי' כמ"ש התוס':

אך כבר כתבתי דמלשון רב דאמר ש"מ אשה נעשית שליח לחברתה משמע דלאו מדין ערב קיבלה אלא משום שליח קבלה ואפשר דלא אמרה קמיה דר"י אלא שמעתתא דגזל

דאחרים כפירוש רש"י ועוד נרא' דאפי' אליבא דאמת ליכא למימר הכי אליבא דרב דהא אמרינן בב"ק דף ס"ח ע"ב דפליגא רבי יוחנן וריש לקיש אם יאוש קונה ואיתביה ר"י לר"ל מברייתא דגנב ואח"כ הקדיש וכו' א"ל כגון שהקדישו בעלים ביד גנב וכו'. ומי קדיש והא אמר רבי יוחנן וכו' הוא דאמר כצנועים וכו' ורב נמי ס"ל התם בדף ס"ז ע"ב דיאוש קונה ואם טבח לאחר יאוש פטור משום דשלו הוא טבוח ושלו הוא מוכר כדפירש רש"י להדיא שם דף ס"ח ע"ב בד"ה חיובו לאחר יאוש וכו' א"כ ע"כ צריך לאוקמא ברייתא דגנב והקדיש כשהקדישו בעלים ביד גנב וס"ל כצנועים ופליג אדר"י בהא דאינו ברשותו ולפ"ז יש לפרש דהיינו דקאמר ר"י מי אמר רב כוותי היינו משום דלפי מה דס"ל לר"י דאין הנגזל יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו נשמע שפיר ממתני' דידן גזל דאחרים אף דמתני' מיירי בגזל דידה אפ"ה הוי שינוי רשות לגבי האשה המקבלת אף שהוא ברצון המקדשת כיון דאינו ברשותה והיינו דמתמה ר"י מי אמר רב כוותי כיון דרב פליג עליו בשאינו ברשותו וס"ל כצנועים וא"כ אין הוכחה ממתני' דאינו יכול לקדש בגזל דאחרים דדלמא טעמא משום גזל דידה אך באמת כיון דס"ל לרב יאוש לבד קלה א"כ ממילא מוכח גזל דאחרים דלא חיישינן ליאוש מדלא חיישינן בגזל דידה ליאוש וכיון דר"י ורב לאו מטעם אחד הוא דלרב מוכח מטעם דיאוש קונה ולר"י מטעם דאין הנגזל יוכל להקדיש ושפיר קאמר ומי אמר רב כוותי ודו"ק:

בא"ד אבל לחומרא אע"ג דלא נתייאשו וכו'. כבר כתבנו לעיל בשם הריטב"א דחומרא הוא דלא נימא כר"ש דסתם גזילה יאוש בעלים. אך לפמ"ש הב"ש סימן כ"ח דלשיטת הרמב"ם ז"ל ביאוש ושינוי רשות צריך הלוקח לשלם דמים א"כ אף לאחר יאוש כיון דצריכה לשלם דמי לנגזל אינה מקודשת אלא היכא דלא ידעה שהוא גזל כיון שהנגזל חייב לשלם לה דמים מפני תקנות השוק ממילא פטורה מכלום ולפ"ז צ"ל דרב נמי מיירי היכא שלא ידעה שהוא גזל דאל"ה מאי קמ"ל הא אפי' נימא דסתם גזילה יאוש בעלים הא תצטרך לשלם דמים אך לפ"ז קשה לפמ"ש לעיל דרב הוכיח ממתני' דגזל דאחרים היינו משום חלק האחיות דהוי גזל דאחרים א"כ הא בזה לא שייך תקנות השוק דהרי ידעה שהוא גזל ומנא לי' להוכיח בדלא ידעה ועוד קשה על זה דהא רב ס"ל בב"ק דף קט"ו דאם הוכר הגנב אין בו משום תקנות השוק כדמפרש רב פפא שם וא"כ הכא הרי האיש המקדש לפנינו והוכר הגזלן ת"צ הנגזל לשלם מפני תקנות השוק א"כ במה תתקדש מיהא י"ל דאע"ג דהנגזל לא יצטרך לשלם מ"מ יצטרך הבעל לשלם וכיון שאותו דבר שהוא מקדש בו הוא שלו אלא דצריך לשלם להנגזל כיון שהבעל מחויב להחזיר לה שפיר מקודשת אך נר' לענ"ד עיקר דמזה ראי' למ"ש לעיל דף י"ג דהיכא דאתי לידי

בהיתרא כגון לוקח שני שכבר הוי יאוש ושינוי רשות בלוקח ראשון מודה הרמב"ם דא"צ לשלם הלוקח דמים א"כ לרב דס"ל דיאוש לבד קונה שפיר איכא למיחוש שמא נתייאשו הבעלים כבר ואין צריך לשלם אפי' דמים ונר' לענ"ד דבזה אתי שפיר טפי דלתי' הב"ש דצריך לשלם הנגזל משום תקנות השוק צ"ע לפי מ"ש תוס' בכתובות דף פ"ו בד"ה תיזיל וכו' דלגבי קידושין אין צריך לשלם אלא פרוטה כיון דמתקדשת בפרוטה א"כ י"ל דלא שייך תקנות השוק גבי קידושין משום דאשה מתקדשת אפי' בפרוטה ודוחק לחלק דלהוציא מידה דמי החפץ שאני דיכולה לומר שלא היתה מתקדשת אלא בדמי כל החפץ משא"כ התם שבאתה להוציא מיד הבעל וכ"ש לפי מ"ש דלרב כיון דהוכר הגנב לא שייך תקנות השוק אלא דבעל יצטרך לשלם לה א"כ איך יכולה להוציא מיד הבעל כיון שמתקדשת בפרוטה ודמי ממש להההוא דכתובות ולפמ"ש דלרב כיון דבהיתרא אתי' לידה א"כ לק"מ ועמ"ש בסמוך ודו"ק:

בגמרא מיתיבי' וכו' לכאורה הי' נראה דקושי' הש"ס היינו דוקא לר"י ולא לרב והיינו דקבעי הש"ס הך תיובתא בתר מימרא דר"י דוקא משום דהוי מצי לאוקמא ברייתא לאחר יאוש או דברייתא ס"ל סתם גזילה יאוש בעלים הוא ואף דקתני נמי גנבה מ"מ י"ל דאתי כר' דס"ל בהגוזל ומאכיל דף קי"ד ע"ב דגנב כגזלן דר"ש דשניהם הוי יאוש בעלים אלא דכבר כתבנו בשם הבית שמואל דלהרמב"ם ז"ל דס"ל אפי' ביאוש ושינוי רשו' צריך לשלם דמיו א"כ אכתי קשה במאי מתקדשת ומ"ש הב"ש דמשום תקנות השוק לא תצטרך לשלם כבר כתבנו דצ"ע דלא שייך בקידושין תק"ה כיון שנתקדשה בפרוטה ודוחק לומר שלא הי' הגזילה אלא פרוטה ממש דהא משמע דומי' דסיפא שחטף סלע מידה משא"כ לרב דס"ל יאוש לבד קונה שפיר איכא לאוקמא בהכי דכיון דבהיתרא אתא לידי' א"צ לשלם להנגזל כנ"ל כמ"ש בלשון התוס'. וגם י"ל כיון דלא שייך תק"ה אלא בלא ידעה שהוא גזלה א"כ לפי מ"ש הב"ש שם דהיכא דלא ידעה שהוא גזל בל"ז אינה קידושין משום דלא ניחא לה להתקדש בגזל כדאמר לקמן דף נ"ג ע"ב דלא ניחא לה להתחלל הקדש על ידה ע"ש א"כ א"א לאוקמי בלא ידעה והך סברא דלא ניחא לה להתחלל הקדש על ידה הוא מימרא דר' יוחנן לקמן דף נ"ג ע"ב אבל רב פליג עליו שם על ר' יוחנן ומוקי למתני' שם בכתנות כהונה דוקא א"כ לרב שפיר איכא לאוקמי בהכי ואין להקשות אלא לר' יוחנן ועוד דלרב דס"ל יאוש לחוד קונה לא שייך לומר לא ניחא לה להתקדש בדבר הגזל כיון שכבר קנה הבעל כמו שיבואר לקמן בעובדא דרבא אך דברי הב"ש צ"ע כמו שיבואר לקמן דף נ"ב ודוק: ועיין בק"א:

בגמרא והא מתני' בגזל דידה וכו'. יש לדקדק דהו"ל להקשות בפשיטות מברייתא זו דהא מפרש בסיפא שחטף סלע מידה דמיירי בגזל דידה ולפמ"ש דאין הקושי' לרב משום דאיכא לאוקמי ביאוש אפ"ה הוי מצי להקשו' ממתני' אברייתא ונראה דהב"ש סי' כ"ח ס"ק ז' כתב דיש להסתפק אם גזל ממנה מעות וקידשה י"ל דדמי לחוב וא"י לומר דידי שקלתי וכתב שם מיהו בש"ס משמע דאפי' במעות י"ל דידי שקלתי דתנא אם חטף סלע מידה וקידשה בו מקודשת ואוקמא בדשדיך כו' ע"ש ולענ"ד נראה דיש לדחות דלפי מאי דמפרש דפרושי קא מפרש ע"כ גם הא דתני בברייתא חמס וגניבה צ"ל כן שחמס ממנה או גנבה ממנה ובחמס א"א לפרש במעות דהא חמסן יהיב דמי כפירש"י וצ"ל שחמס ממנה איזה חפץ וא"כ שפיר יכולה למימר אין שקלי ודידי שקלי ובזה א"ש דהוצרך להקשות מתחלה מגזל דאחרים וע"כ צ"ל דפרושי קא מפרש וא"כ גם בחמס צ"ל כן בחמס דידה וכיון דלא שייך במעות שפיר מקשה מיהו נר' דס"ל כיון דלא מפרש בסיפ' דבריית' אלא גזל ולא מפרש נמי חמס וגניבה משום דחמס וגניבה מיירי בשל אחרים ואפ"ה לא קשה על רב משום דס"ל כרבנן דס"ל בפ' כ"ו דכלים דסתם גניבה יאוש בעלים הוא וא"כ אף בשל אחרים מקודשת מטעם יאוש ושינוי רשות ול"ק אלא מגזילה לבד משום דקי"ל כרבנן דס"ל סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא והיינו דמפרש בברייתא כיצד ר"ל בגזל לא משכחת אלא בגזל דידה ולפ"ז גם בחמס דלא מפרשי הברייתא מיירי בחמס דאחרים משום דסתם חמס הוי יאוש בעלים ושפיר הוכיח הב"ש דאפי' בגזל ממנה מעות בעינן דוקא שדיך אך לכאורה קשה לפי הטעם שפירש"י בב"ק דף ס"ו ע"ב דסתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא משום דידע מאן שקלי ואזיל ותובע לי' בדינא א"כ מהאי טעמא גם בחמס לא הוי מסתמא יאוש בעלים דהא ידע מאן חמס ממנו. ויש לחלק וצ"ע אך לפמ"ש לעיל דמרישא דברייתא אין הקושי' אלא לר"י ולא על רב משום דאיכ' לאוקמי הברייתא בדשמענו דאייאש א"נ כר' דס"ל סתם גניבה וגזילה הוי יאוש ואין להקשות אלא על ר"י דס"ל אין יאוש קונה ואף דבגזל דאחרים הוי יאוש ושינוי רשות מ"מ אינה מקודשת משום דצריך לשלם מעות להנגזל כנ"ל א"כ אין הקושי' מחמס דברייתא כיון דחמסן יהיב דמי כבר קיבל הנגזל דמיו א"כ י"ל דהא דמפרש כגון שחטף סלע מידה היינו בגזל וגניבה אבל בחמס י"ל דמיירי בחמס דאחרים ושפיר הוכיח הב"ש דאפי' בגוף המעות דידה יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי דאל"כ לא מקשה הש"ס מידי אך אכתי יש לדחות די"ל דלא ניחא להש"ס לאוקמי הברייתא בתרי גוונא ואפשר דס"ל להב"ש דגם בחמס י"ל שחטף ממנה סלע ונתן לה מטבע אחרת דאף שיכול לשלם לה בסלע אחר תחת זה אפ"ה לא דמי למלוה ומזה יליף דאפי' בגזל מעות ודו"ק:

שם אמר לית דחש לדר' שמעון וכו'. לכאורה קשה לפי דעת הרמב"ם דס"ל אפי' ביאוש ושינוי רשות צריך לשלם דמיו אלא היכא דלא ידע א"צ הלוקח לשלם משום תק"ה א"כ צ"ל ע"כ דהכא מיירי בלא ידעה דא"כ מה תועלת לה דהא צריכה לחזור להנגזל וע"כ צ"ל בלא ידעה שהוא גזל וא"כ י"ל דאפי' לרבנן דס"ל סתם גזילה לאו יאוש בעלים הוא היינו בגזל חפץ דאף דיצטרך לשלם משום תק"ה ניחא לי' טפי בחפץ שלו אבל הכא כיון דאינו אלא מעות והוא צריך לשלם לה מעות ואין שום תועלת להנגזל ומסתמא מייאש ממנה ולמה לא תקדש וא"ל כיון שלא הי' יודע הנגזל בשעה שקידשה א"כ אף שנודע לו אח"כ לא מהני משום דה"ל שינוי רשות ואח"כ יאוש כמ"ש הב"ש ז"א דהא רבא ס"ל יאוש שלא מדעת הוי יאוש וא"כ אם הי' יודע בשעה שקידשה הי' מייאש אפי' לא ידע כבר ה"ל יאוש וא"כ הי' לו לרבא לחוש לקידושין ונראה דמזה ראי' למ"ש לעיל דף י"ג ע"א דטעמא דרבא הכא משום דס"ל יאוש קונה ובזה מודה הרמב"ם דא"צ להחזיר דמים להנגזל משום דאתי' בהיתרא לידי' א"כ שפיר יש לומר הכא דמיירי שהיא יודעת שהוא גזל ואפ"ה אי הוי יאוש לא הוי צריכה להחזיר הדמים והנה הב"ש כתב שם דהיכא דלא ידעה שהוא גזל דאינה מקודשת והבי' ראי' מהא דאמרינן לקמן דף נ"ב ע"ב גבי הקדש דאיהי לא ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה ונראה דאפי' לפי דבריו אין כאן קושי' כיון דכתבנו דרבא ס"ל יאוש לבד קונה ובהיתרא אתי' לידה לא דמי להתם דמתחלל הקדש על ידה והב"ש לא כתב אלא לפי מאי דקיי"ל דיאוש לא קנה אלא משום דבקידושין הוי שינוי רשות נמצא דאתי לידי' באיסורא דדמי להקדש ודו"ק:

ברש"י ד"ה לא אמר כלך וכו' אבל למפרע לא ניחא לי' וכו' משמע מדברי רש"י ז"ל דלענין קדושין למפרע מיירי וכן פי' הב"ש דבריו בסי' כ"ח ס"ק מ"ד וכן נראה מדברי התוס' ד"ה אם לא נמצא וכו' שכתבו דצ"ל דמיירי הכא בשווי שליח והיינו לענין קידושין למפרע אך מ"ש הב"ש דטעמא דרש"י ז"ל דלא מפרש דמיירי בקידושין להבא משום דס"ל להבא לא שייך משום כיסופא ומשום זה הקשה עליו מסוגי' דב"מ דף כ"ב גבי עובדא דאריסא דמרי בר איסק דמשמע שם דאפי' לבתר דאייתי מרי בר איסק לא אכיל מר זוטרא ותו דס"ל לרש"י ז"ל דהכא מיירי בסירסור שהי' לו חלק בו לכך מועיל להבא ע"ש וקשה ע"ז דמשמע דאף בעובדא דמרי בר איסק הי' לו ג"כ חלק לאריסא כמ"ש התוס' ז"ל שם דלכך הי' אכלי אמימר ורב אשי מתחלה משום דמחלקו יהיב אפ"ה לא אכל מר זוטרא אפי' השתא גם אין טעם לחלק בין יש לו חלק בו או אין לו חלק בו דאם נימא באין לו חלק בו לא מהני אפי' בלהבא דאמרינן משום כיסופא הוא דאמר אע"פ דקי"ל דברים שבלב אינן דברים. מ"מ כיון דמוכחא מילתא מלשון כלך אצל יפות לא מהני כמו שכתבו תוס' לעיל

דף מ"ט ע"ב ד"ה דברים שבלב אינן דברים א"כ אפי' יש לו חלק בו נמי לא מהני חלוקה שלא מדעתה כי היכא דלא מהני חלוקה שלא בפניו: ואפש' דס"ל להב"ש משום כיסופא הוי כמו נתרצה ע"י אונס. וס"ל ביש לו חלק בו והוא נוטל כנגדו הוי כמו תלוי' וזבין דקי"ל דהוי זבינא כדאיתא בב"ב דף מ"ח משא"כ באין לו חלק בו הוי כמו תלוי' ויהיב ולפ"ז י"ל דס"ל להב"ש דטעמא דמר זוטרא דלא אכיל אף שהי' לו חלק בו משום דס"ל כמ"ד בב"ב שם דתלי' וזבין לא הוי זבינא ובזה אתי שפיר דאמימר ומר בר אשי אכלי אף לבתר דאתי מרי בר איסק דהיינו דאזלי לשיטתייהו דס"ל שם גבי תלי' וקדיש דתלי' וזבין הוי זבינא. אך הנראה דאי אפשר לפרש דסבירא ליה לרש"י דלהבא מועיל משום שיש לו חלק בו אלא למפרע אינו מועיל משום כיסופא דהא משמע דלא חשש רבא כלל לקידושין משום גזל ואם נימא דמועיל להבא למה לא נימא דמועיל למפרע משום ברירה דנימא הבורר הדבר שזה חלקו המגיע לו כדאמרי' בעלמא בכל אחין שותפין שחלקו למ"ד יש ברירה ואע"ג דקי"ל דבדאורייתא אין ברירא היינו להקל אבל להחמיר וודאי חיישינן ועוד הוכחתי בק"א סי' כ"ח דע"כ ס"ל לרש"י דלא מיירי בסרסור שיש לו חלק בו מדכתב רש"י ז"ל דלא דמי לתרומ' משו שעומד לתרו' ואם יש לו חלק ה"נ עומד לחלוקה ומהאי טעמ' גבי מרי בר איסק אמרי' דלא אמר כלך אצל יפות אלא משום מצוה משום דהי' לו חלק בו כנ"ל ע"ש ועוד דוחק גדול לפרש דהא דאמר משום כיסופא ואינה מתקדשת היינו דוקא למפרע אבל להבא מקודשת. והעיקר נר' לי בדברי רש"י ז"ל לפרש איפכא דלהבא ודאי לא מועיל בקידושין כיון דבשעת נתינה לא הוי שלו כמ"ש הב"ש בס"ק ד' אם ייאשו הבעלים לאחר שקידש את האשה אינו מועיל אפי' למאן דסבר דמועיל שינוי רשות ואח"כ יאוש מ"מ לא הוי קידושין כיון דבשעת נתינה לא הוי שלו וטעמא דמסתב' הוא כמ"ש לעיל דף י"ג דאפי' אם נימא דקנחה האשה מחמת מחילת הנגזל מ"מ במה קנה אותו הגזלן כיון שכבר אינו ברשותו ואיך תתקדש בדבר שאינו של הבעל כלל אפי' אם יאמר הבעל אח"כ התקדשי לי בו אינו מועיל כיון שאין לו שום קנין בו וה"נ אין מועיל אפי' אם מוחל הנגזל בפי' לגזלן מ"מ אינה מקודשת כיון שלא היה שלו בשעת נתינה במה יקנה עתה ועוד הא כתב הבית שמואל סימן ל"א דלרש"י ותוס' לא מהני בגזלן אפי' קנה אח"כ מן הנגזל ע"ש וצ"ל דאי לאו משום כיסופא הי' מועיל למפרע וגם מתחלה הי' ניחא לי' בכך וקנה אותו הבעל קודם הקידושין ותו קשה דהאיך נימא דהוי קידושין להבא הא רבא ס"ל לעיל דף י"ב ע"ב דשתיקה לאחר מתן מעות לא מהני עד דאמרה הן א"כ מה יועיל הקידושין אח"כ כיון שכבר קיבלה הוו ליה שתיקה אחר מתן מעות אע"כ מיירי בקידושין למפרע. ועפ"ז נראה דיש ליישב קושי' התוס'

דקי"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ואיך תתקדש למפרע ולפמ"ש דטעם דלא ניחא לי' לרש"י ז"ל דהוי קידושין להבא משום דכיון דלא קנה המקדש במאי תתקדש ותו דלא אמרם הן והוי שתיקה לאחר מתן מעות מ"מ לפמ"ש הב"ש דהאי אריסא הו"ל חלק בו א"כ אי לאו משום טעמא דכיסופא כיון דהיא מתרצה השתא בחלוקה ממילא הוי קידושין למפרע אי אמרינן דיש ברירה בדאוריית' לחומרא אמרי' הוברר הדבר למפרע דבשעת קידושין נמי הי' חלקו המבורר כדקי"ל גבי אחין שחלקו ולא דמי כלל ליאוש שלא מדעת אלא משום כיסופא לא מהני אפי' להבא וראיתי בב"ח שכתב ג"כ הטעם לפי' רש"י דמהני קידושין למפרע משום דהוי לסרסור חלק בו ולכאורה אין בזה טעם ולפמ"ש אתי שפיר דהוא מטעם דחיישינן דיש ברירה כנ"ל ודוק כן נראה לפרש שיטת רש"י ז"ל ושיטת הריטב"א דמפרש להבא צ"ע. ונראה דס"ל להריטב"א וב"ש דהכא שאני דאף דלא קנה המקדש מ"מ כיון דאמר רבא לעיל דף ז' הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני א"כ ה"נ כיון דמרא דשיכרא ניחא לי' בקידושין הוי כאלו אמר לאשה הילך מנה והתקדשי לאריסא לא דמי למ"ש הב"ש לעיל דלא מהני יאוש אחר נתינת הקידושין משום דהתם לא ניחא לי' לנגזל בקידושין אלא דאכתי קשה דהא שתיקה לאחר מתן מעות ולא מהני כנ"ל ודוחק גדול לאו קמא שאמר לה אח"כ עוד הפעם עם התקדשי לי והיא אמרה הן ועיין מ"ש בסמוך בלשון התוס' וצ"ל דמיירי בענין דמוכח שהוא נתרצה בקידושין דהוי כאומרת הן כמ"ש בסי' כ"ח ודוק:

בתוס' ד"ה אם נמצא יפות מהן וכו' משמע מדבריה' דס"ל כרש"י ז"ל דמיירי לענין קידושין למפרע כמ"ש בסמוך ולכך כתבו דמיירי דשווי' שליח דומי' דהתם שתרומתו תרומה למפרע אך אכתי קשה דהתם לא משני דשווי' שליח אלא אליבא דאביי דס"ל יאוש שלא מדע' לא הוי יאוש אבל הכא הם דברי רב' דס"ל יאוש שלא מדעת הוי יאוש דאמרי' אלו הוי ידע הוי מייאש א"כ לא בעי' דשוי' שליח אלא אמרינן מדהשתא ניחא לי' למפרע נמי ניחא לי' ולכאורה הי' נראה דקושייתם הוא לפמ"ש שם התוס' בב"מ דף י"ב בד"ה אם יש יפות וכו' וא"ת ונימא דהשתא וכו' כדאמרינן לעיל גבי יש בו סי' דאפי' לרבא וכו' וי"ל כיון דחזינן בי' דניח' לי' השתא אמרי' נמי ניחא לי' מעיקרא משום מצוה עכ"ל א"כ ממילא הכא דליכא מצוה מודה רבא דלא מהני למפרע ויותר נראה דס"ל להתוס' דלמאי דקאמר התם ה"נ מתברא דשווי' שליח דמה אתם לדעתכם וכו' תו אין צריך למ"ש תוס' שם לחלק משום מצוה אלא עיקר הטעם אפי' לרבא משום דשוי' שליח ומאי דקאמר התם תרגמא רבא אליבא דאביי היינו לפי הס"ד הוי מחלק משום מצוה אבל כיון דבל"ז צ"ל בשוי' שליח כדמסיק ה"נ מסתברא תו א"צ לטעם דמצוה והו"ל

למימר התם שאני דשוי' שליח ותו דאפ"ה קשה להו מאי מייתי מהתם כיון דעכ"פ מיירי התם בשוי' שליח ולא הוי הכא דומי' דהתם מיהא לפ"ז קשה התם גבי מרי בר איסק דאמר שם נמי לא אמרו כלך וכו' כמו הכא והתם לא מיירי בשוי' שליח וצ"ל דהתם מיירי מר זוטרא לענין שלא רצה לאכול השתא כדקאמר שם השתא אמאי לא אכל מר. אך קשה דמשמע לעיל ד"ף מ"ח ע"ב דאמר אביי גבי הא דמשני הב"ע דאמר לשלוחו הלוני של כסף וכו' ותני במתני' סתמא אינה מקודשת אפי' אמר אח"כ דניחא לי' בזהב כדתני בסיפא דמתני' ובכולן אע"פ שאמרה בלבי הי' להתקדש אינה מקודשת ואמאי נימא נמי כיון דשוי' שליח ואח"כ גילתה דעתה דניחא לה אף בשל זהב מהני גילוי דעת למפרע ורבא לא פליג עלי' לדינא וצריך לחלק כיון דפירש של כסף גרע טפי משא"כ הכא דאף דמסתמא דעתו על הבינונית מ"מ כשמגלה דעתו שהי' דעתו על היפות אינו סותר דבריו הראשונים. מיהא לולי דבריהם נראה יותר כמ"ש לעיל בלשון רש"י ז"ל דא"צ לדחוקי בהכי אלא משום דנהי דע"כ מיירי הכא בקידושין למפר' משו' דלהב' לא מהני מה שנתרצ' בעה"ב כיון דהוי לאחר נתינ' כנ"ל ותו דהוי שתיקה לאחר מתן מעו' כנ"ל מ"מ כיון דהאי אריס' הי' לו חלק בו כמ"ש הב"ש א"כ אי הוי מתרצה והי' חלוקה מרצונה ממילא הוי קידושין למפרע למאי דקי"ל יש ברירה לחומרא ה"נ אמרינן הוברר הדבר שזה שקידש בו הוא חלקו המבורר לו ולא דמי כלל ליאוש שלא מדעת אלא משום כיסופא לא מהני אפי' להבא ודו"ק:

שם בגמרא כי קאמר ר' יוסי הגלילי מחיים וכו'. הנה רש"י ז"ל פי' בב"ק דף י"ב ע"ב מחיים שאחריות עליו ע"ש ונתקשו כל המפרשים בלשונו דהא ע"כ טעמא דריה"ג לאו מטעם אחריות דהא בקדשים שחייב באחריותן ר"ש הוא דמחייב אפי' בקדשי קדשים וטעם דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי ומאי בעי רש"י בזה וכי קדשים קלים שאין אחריות עליו כגון שאמר בלשון נדבה הרי זו שלמים לא מתחייב ריה"ג ותו דא"כ הל"ל דמתני' דהכא אפי' מחיים ובקדשים שאינו חייב באחריותן ונר' לענ"ד ליישב דבריו ז"ל דמפרש התם הכי לפי הסוגי' שם דקאמר דמתני' בנכסי' שאין בו מעילה כריה"ג ומקשה והתנן המקדש בחלקו וכו' ומשני כי קאמר ריה"ג מחיים דקשי' לי' אהך סברא דמחיים הוי ממונא וחייב בהזיקא ולאחר שחיטה הוי ממון גבוה דכיון דהוא צריך להקריבו וליתנו לגבוה יכול המזיק לומר מאי אפסדתיך הא סופו להקריבו לגבוה ואפי' אם ימתין עד שיומם ויפדנו גם ז"א חדא מי יימר דהוי מומא דהא עובר עליו בבל תאחר וצריך להקריבו ברגל ואפי' אם יהי' בו מום צריך העמדה והערכה ויעריך אותו כפי' שוי' ובדמים יקח קרבן אחר להקריבו לגבוה וסוף סוף מאי הפסידו וצ"ל משום

דלריה"ג קק"ל בני מכירה נינהו ויכול למכור אותו לאחר בחייו והדמים חולין כדאיתא בפסחים דף פ"ט ע"ב ושפיר הפסידו ממון אבל אכתי קשה תינח קק"ל שאין אחריותו עליו שפיר הפסידו מפני שהיה יכול למוכרה ולהשתמש בדמיו שהם חולין אבל קדשים שאחריותו עליו כגון דאמר הרי עלי שלמים והפריש קרבן כיון שהפרישו לתשלומי נדרו אינו יכול למוכרה ומחויב להקריבו לקיים את נדרו וכיון דלאחר הקרבה לאו ממון הוא מאי הפסידו מיהא נ"ל דאף דריה"ג לית לי' דר"ש בקדשי קדשים שאחריותו עליו דגורם לממון לאו כממון דמי אע"ג דיצטרך עתה להביא קרבן אחר והפסידו מ"מ גורם לממון בעלמא הוא אבל בק"ק כיון דבאמת מחיים ממון דידי' הוי אינו יכול להתנצל המזיק ולומר מאי אפסדתיך דהא עכ"פ הפסידו ג"כ שאחריותו עליו וצריך להביא קרבן אחר וכיון דהזיק ממונו וגם הוא גורם לממון חייב בהזיקו וזהו שפי' רש"י שאחריותו עליו לתרץ דברי ריה"ג דקאמר סתמא אבל פשיטא בקק"ל שאין אחריותו עליו דהוי ממון שהרי אינו יכול לומר מאי אפסדתיך שיכול למוכרה כן נר' לענ"ד ובחידושי ב"ק הארכתי בזה ודו"ק.

ברש"י ד"ה בה' לרבות קק"ל וכו' אע"ג דאין נשבעין על הקדשות וכו' משמע דס"ל דילפינן מהאי קרא דנשבעין עליהם ובב"ק דף י"ב ע"ב מפורׁ יותר בדברי רש"י ז"ל בד"ה לרבות קק"ל וכו' אע"ג דקדשי שמים אין נשבעין בקק"ל נשבעין ע"ש וצ"ל דס"ל אע"ג דשבועות הפקדון חייב אפילו בנשבע חוץ לב"ד כדאיתא בר"פ שבועת הפקדון היינו משום דכל אשר ישבע עליו מרבינן בין בב"ד ובין שלא בב"ד מ"מ משמע מפשטא דקרא דמשבעינן עלי' בב"ד אלא דאכתי צריך להבין דמאי דוחקא דרש"י בהא וכ"ש לפי משמעות לשון רש"י שם בב"ק דעיקר ילפותא דיליף שם דהוי ממונא לענין נזקין הוא דוקא מהא דנשבעין עליו בב"ד ונראה דס"ל לרש"י ז"ל דמקרבן שבועות הפקדון לבד אין כ"כ הוכחה דס"ל לריה"ג דה"ל ממון לכל מילי כמ"ש בספר פ"י דכן הוא משמעות לשון הש"ס בב"ק דמקשה ממתניתן דהכא אהא דמדמה שם לשבועת הפקדון לענין נזקין משמע דס"ל להמקשן דע"כ לריה"ג לענין שבועת הפקדון דוקא קאמר לכך פירש רש"י דבאמת הא דנפקא לי' דהוה ממונא לנזקין ולכל מילי היינו משום כיון דפשטא דקרא משמע דנשבעים עליהם אע"ג דממעטינן הקדשות בשבועה מדכתיב רעהו כדאיתא בב"מ דף נ"ז ע"ב ע"כ דקק"ל קרינן ביה רעהו וה"ה לענין נזקין אע"ג דכתיב ביה רעהו קק"ל בכלל ויש להבין יותר דוודאי מקרבן שבועת הפקדון לא נשמע דה"ל דין ממונא אפילו אי משולחן גבוה זכו אפ"ה פשיטא דאסור לגזול חלק חבירו וכדאיתא לקמן בההוא דקרא ליה בן חמצן דאפילו לרבנן דריה"ג אסור לגזול ק"ק של חבירו דכיון דזכה

משלחן גבוה אית ביה לאו דלא תגזול אבל מדנשבעין עלי' שפיר הוכיח דהא מקשה בב"מ דף ה' ע"ב ובשבועות הפקדון דנימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועת' ומשני אשתמוטי משתמיט סבר משכחנא לגנב וכו' ופי' רש"י בד"ה חשיד אשבועתא וכו' שמא פשע בו וחייב לשלם ע"ש ומזה למד הרא"ש הובא בח"מ סימן ל"ד סעיף ה' ובסימן ע"ה סעיף י"ד דכל דלא שייך בפקדון אשתמוטי דגניבה לא שייך ביה שבועה וכיון דחיוב השומרים לשלם הוא מדין אדם המזיק כדאיתא בב"ק דף ד' ע"ב דחשיבי ארבעה שומרים בתוך אבות נזיקין וגם הא דהקדש פטור מנזקין כתבו תוספות שם דף ה' ע"ב בד"ה שוד רעהו וכו' דילפינן מאדם המזיק ע"ש א"כ מדנשבעין עליהם שבועת הפקדון מוכח שפיר דחייב בניזקין דאל"ה לא שייך אשתמוטי שהרי אם פשע בהן פטור ומיניה יליף לכל מילי אפי' למ"ד בב"מ שם דלא אמרינן חשיד אממונא חשיד אשבועתא הא ס"ל לרש"י ז"ל שם דהיינו מדרבנן אבל מדאוריית' אמרי' מיגו דחשיד אממונא כמ"ש שם דף ג' ע"ב בד"ה בכולי בעי דלודי וכו' ע"ש ונראה עוד דאפי' לאביי שם דחייש לספק מלוה ישינה י"ל דיליף מיניה דממונא הוא דאל"ה דלאו בר מכירה הוא אין ב"ח נפרע ממנו כדאיתא פ"ג דביכורים משנה י"ב למה אמרו ביכורים וכו'. בעל חוב נטלן בחובו וכו' ולא שייך למימר דתפיס לה בשביל חובו. ודוק:

ברש"י ד"ה כי קא זכי וכו' ובין בעלים בבשר כו' והתוס' כתבו בב"ק שם דלפי המסקנא דהתם אין חילוק בין מחיים ובין לאחר שחיטה אלא דחלק כהנים לעולם משלחן גבוה זכו משא"כ בחלק בעלים ע"ש ונראה לענ"ד לפי שיטתו הא דקאמר שם מתנות כהונה שאני לא מסברא קאמר אלא דנפקא ליה מקרא דמייתי לקמן בברייתא דאפי' ק"ק לית בהו דין חלוקה ומיניה יליף דאפילו מחיים לאו ממון בעלים הוא וממילא מוכח דחלק הבעלים דס"ל לר"י הגלילי דהוי ממון מחיים ה"ה לאחר שחיטה דאי נימא דלאחר שחיטה הוי טפי משלחן גבוה מנא לי' במתנות כהונה מחיים ולפי' רש"י דס"ל גבי בעלים דלאחר שחיטה הוי יותר חלק גבוה מבחיים. וע"כ צ"ל דמתנות כהונה שאני מצד הסברא כמו שיבואר לקמן משום דלגבי חלק הבעלים הוי יותר סברא להיות ממון בעלים בחיים מלאחר שחיטה אבל גבי חלק הכהנים הוי איפכא דיש להם זכי' לאחר שחיטה יותר מבחיים. והנה מדברי לישנא אחרינא שהביא רש"י ז"ל בב"ק דף ע"ו ע"א בד"ה דריה"ג וכו' דבשעת טביחה דהקדש נינהו דאמר בפ"ק כי קאמר ריה"ג וכו' ע"ש משמע מסוגי' דהתם כשיטת רש"י אלא דרש"י ז"ל ס"ל שם דדוקא לאחר זריקה והקטרה. מיהא לולי דברי רש"י ז"ל הי' נראה כיון דחלק הכהנים הי' ממון גבוה אפילו מחיים ממילא לא מחייב על הטביח' דבעינן וטבחו כולה באיסורא ותו נראה דא"צ לזה דהאימורים ודאי

ממון גבוה אפילו מחיים כיון דעומד להקרבה וא"כ ליכא וטבחו כולה באיסורא ובזה נראה דא"ש טפי דלפי הלישנא אחרינא לכאורה לא מתרצי הא דנקט שם במתני' הקדיש ואחר כך טבח ומכר דלמה פטור על המכירה כיון דלריה"ג הוא ממון בעלים מחיים ואין לומר משו' דליתא בטביחה ליתא במכירה דהא כ' תו' שם בד"ה אלא אהקדש וכו' כולה הך סוגיא כר' יוחנן והוא ס"ל שם דף ע"ז ע"ב דאע"ג דליתא בטביחה איתא במכירה ולפמ"ש אתי שפיר דהא קי"ל דמכרו חוץ ממאה שבו פטור על המכירה כדאי' שם דף ע"ח ע"ב וכיון דחלק הכהנים והאימורים אינו נמכר הו"ל כמוכר חוץ מחלק גבוה ולא מחייב ואין להקשות דאכתי לחייב על המכירה דבשעה שהקדיש הו"ל כמוכר חלק הכהנים והאימורין ואח"כ כשמוכר חלק הבעלים הו"ל כמוכר כולה ז"א דהא אפי' אם מכרו חוץ משלשים יום מיבעי' לי' התם בדף ע"ח ע"ב א"כ י"ל דבעינן שימכור כולן בפעם אחת אבל הכא כיון דלא הוי מכירה כולה בפעם אחת י"ל דלא מחייב ודוק:

שם לא כך אמרתי לכם וכו' כבר כתבנו בזה בריש מכילתין מה שהי' דברים אלו קנטורין לר"י ונראה לפרש עוד יותר בפשיטות משום דלפי מאי שכתבו התוס' בב"ק דף י"ב ע"ב דלפי המסקנא הא דנקיט המקדש בחלקו בק"ק אינה מקודשת היינו אפילו מחיים שאם קידש הכהן בחלקו שיהיה לי בו אינה מקודשת משום דלא הוה ממונא וההיא דיקא נמי לא קאי לפי המסקנא דאפילו מחיים מיירי א"כ לכאורה גם בקדשי קדשים יש לפרש כן שאם נתנו הבעלים לכהן חטאת או אשם להקריבו וקידש הכהן מיד אשה בחלקו שיהיה לו בו אינה מקודשת א"כ משכחת אפילו בגבולין שמקדש את האשה כשהקרבן חי ואף דבקדשי קדשים כיון שיש בהן מעילה בחיי הקרבן הוא מלתא דפשיטא טובא שאינה יכולה לקדש בדבר שהוא של גבוה ולא דמי להקדש בסיפא דמתני' דמיירי בקדשי בדק הבית דאף שהן של גבוה ומועלין בו מ"מ כשמועלין הם מתחללין ויוצאין לחולין משא"כ בבהמה דקי"ל אין מועל אחר מועל אלא בבהמה משום דאף כשמועל בהן אינו מתחלל ועומד בקדושתו אם כן פשיטא דאינו יכול לקדש בו ואפילו לרבי אושעיא דסבירא ליה לקמן לרבי מאיר דבמזיד מתחלל אפי' בבהמה היינו כשמתכוין להוציא לשם חולין אבל כשמקדש בחלקו פשיטא דבקדושתו קיימי וכ"ש לפמ"ש לקמן דף נ"ד בתוספות ד"ה בכתנות וכו' דבמסרו ליד כהן או ליד גזבר מודה ר"מ דאינו מתחלל אפי' אליבא דר' אושעי'. מ"מ י"ל כשמקדש אותה מחיים שתהיה מקודשת בחלקו שמגיע לו לאחר שחיטה והוי כמקדש לאחר למ"ד יום דמהני כדאיתא לקמן דף ס"ג ע"א בלוקח עבד ע"מ לשחררו היכא דמי ארנב"י כגון שאמר לכשאקחך תהיה עצמך קנויה לך מעכשיו ופי' התוס' שם בד"ה כגון וכו' דלהכי בעינן מעכשיו דאפי' נקרע השטר מהני משום

דאמר ליה מעכשיו וה"ה דמהני במטלטלין משיכה מיד אם אמר לו מעכשיו א"כ שפיר משכחת שמקדש בחייו ואמר לה שתתקדש מעכשיו מה שיגיע לידו לאחר שחיטה ושפיר קמ"ל דאפ"ה אינה מקודשת דאפי' לאחר שחיטה אינו ממון משום דמשולחן גבוה קא זכי אלא דזהו דוקא לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כדאמר שם רבי ורב כר"מ ס"ל דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל לר"י דס"ל לקמן דף ס"ג דאינו יכול לקדש בדבר שלא בא לעולם לא משכחת מחיים אינו שלו וה"ל כאומר לה לכשאקחנו דלא קנה לר"י דהוי דבר שלב"ל ואין לומר דלרבי יוחנן דס"ל לקמן דף ס"ג דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי א"כ ה"נ הא ביד כהן לאקרובי ז"א חדא דאינו יכול להקריב אלא מדעת בעלים וכ"ש בקרבן דבעי סמיכה בבעלים ותו דהא אמר שם לקמן נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה אלמא דבדבר מחוסר מעשה לא מהני ביה קידושין אף דהוא בידו והיינו דקאמר לקנטרינו בהלכות הם באים דר"מ לא אמר אלא לשיטתו אבל לדידי לא משכחת כלל מחיים. ודוק:

בתו' ישינים ד"ה וזה יהי' לך וכו' קשה דלישתוק מלך דמשמע כל צורכך ולא איצטריך אש וכו' ע"ש נראה לפרש דבריהם דמדאיצטרך לר' יהודא לך לכל צורכך ע"כ צ"ל דאי לאו קרא ה"א דלא הוי ממון אי משום צד הסברא כדאמר בב"ק שאני מתנות כהונה דמשולחן גבוה קא זכו כמ"ש לעיל בשיטת רש"י ז"ל או מקרא דלקמן דאין להם דין חלוקה כמ"ש לעיל בשיטת התוס' א"כ ע"כ צ"ל דהא דאיצטרך לר"י מן האש היינו דאתי לאפוקי מדרש' דיהי' לך והיינו דמק' לשתוק מלא יהי' לך ולא בעי מן האש ובזה מיושב מה שהק' המהרש"א ז"ל על מה דמשמע מדברי רש"י ז"ל בד"ה נמנו וגמרו דר' יוסי כר"מ ס"ל דאפי' בקק"ל אינה מקודשת דהא קרא דמן האש גבי קדשי קדשים כתיב ע"ש ולפמ"ש תתי שפיר כיון דמקרא דלקמן דאין להם דין חלוקה אפי' בקדשים קלים ממילא הוי אמרינן דאין בו דין מכירה ג"כ ומסבר' דמתנו' כהונ' שאני הוי ידעינן אפי' בקדשים קלים אלא דאיצטרך קרא מן האש כי היכא דלא נדרוש ולכל צורכך וכיון דבהאי קר' דלך כתיב קדשי קדשים וכתב רחמנא מן האש דלא נדרוש לך ממילא הדרינן לסברא קמייתא דבין קדשי קדשים ובין קדשים קלים משלחן גבוה קא זכו:

אך הנראה לענ"ד דיש ליישב קושי' התו' ע"פ מה דאי' בזבחים דף מ"ד ע"ב בברייתא דדריש לכל האי קרא כל קרבנם לרבות וכו' אשר ישיבו זה גזל הגר לך הוא שלך יהיה אפי לקדש בו אשה ופירש"י בד"ה לך הוא וכו' דאגזל הגר לחוד' קאי וכו' ע"ש ונר' דהאי דרש' דלך הוא אפי' לקדש בו אשה נפקא לי' מיתורא דקרא מדכתיב תרי פעמים לך תדע דהא בכל מתנות כהונה דכתיבא בהאי פרשה כתיב לך בכולה ולא דרשינן מינייהו

מידי דלגופא אתי' אע"כ דמי תורא נפקא ולפ"ז מתורץ קושי' התוס' דאיצטרך מן האש דלא נטעי דיתורא דלך קאי לכולהו קראי דהא גם גזל הגר אשם קרי' רחמנא ואין בו דין חלוקה כדאמר רבא בבבא קמא דף ק"י להכי איצטרך קרא דמן האש כי היכא דנדע דיתורא דלך לא קאי אלא אסיפא דקרא בגזל הגר לחוד ושפיר איצטרך לך ליתורא וסיפא דקרא לגזל הגר ואיצטרך קרא מן האש למעט שאר קדשים ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

דף נג.

שם בגמרא אבל יחלוקו קק"ל וכו'. לכאורה נראה הא דנפקא לי' מהאי קרא דאין חולקין בק"ק קרבן נגד חבירו כפי' רש"י ולא מוקמינן לי' שלא יחלקו קדשי קדשים נגד קדשים קלים משום דכיון דחדא מינייהו לאו בני מכירה נינהו לא צריך קרא על זה וע"כ קרוי לשני קרבנות של קדשי' קלים והא דצריך כל הני קראי דלעיל היינו דלא נימא דמחבת נגד מחבת כיון דשניה' מין א' לא חשיב מכירה כלל וכן משמע מפי' רש"י לעיל בד"ה שאין חולקין וכו'. ושאני חזה ושוק וכו' הרי דבקרא קמא נמי הוי ידעינן שלא יחלקו קדשי קדשים נגד קדשים קלים והיינו כיון דקדשי קדשים לאו בר מכירה הוא ממיל' לא מהני אפי' נגד קדשים קלים אך קשה לי למה לי כל הנך ריבוי' שאין חולקים זבחים נגד זבחים נילוף מק"ו מקדשים קלים שאין חולקי' בהן קרבן נגד חבירו אע"ג דשניהם הן מין זבחים ונראה משום דקק"ל איכא נמי בהו קרבן תודה בלחם וה"א דבקדשים קלים גופי' דוקא בבשר נגד הלחם הוא דאין חולקי' אבל בבשר נגד בשר ה"א חולקין אבל לבתר דנפקא לן קרא בקדשי קדשים דאין חולקים זבחים נגד זבחים ממילא ילפי' מסמיכות דאף בקדשים קלים אין חולקים נגד זבחים. ובזה מובן הא דקאמר בלשון הברייתא וסמיך לי' אם על תודה ולא קאמר וסמיך לי' זאת תורת זבח השלמים כו' וכ"ש לפמ"ש התוס' דלאו מסמוכין קא יליף אלא מוי"ו מוסיף על ענין ראשון קשה דהל"ל וסמיך לי' וזאת ולפמ"ש י"ל דהברייתא בא ליישב דלא תקשה דלמה לי הני קראי ולא נילוף מק"ו משלמים כנ"ל להכי קאמר וסמיך לי' אם על תודה דאיכא בשר ולחם כנ"ל ודוק:

שם סתם ספרי מני ר"י וקאמר ולית בה דין חלוקה כלל וכו' משמע מלשון זה דס"ל לאביי דמדאין בו דין חלוקה כלל כ"ש דלאו מבני מכירה נינהו ולפ"ז יש לדקדק הא דקאמר בתר הכא וכתב מי לא תני' כו' משמע דמייתי מברייתא זו ראי' לדברי רב דעדיין הוא במחלוקת ואמאי הא לסברת אביי איכא למימר אע"ג דשייך בו דין חלוקה מ"מ לאו בני מכירה נינהו והל"ל והא תני איפכא מברייתא דלעיל ונראה דאתי שפיר לפי מאי שכתבנו לעיל דגבי גזל הגר לכ"ע יכול לקדש בו את האשה כמפורש בברייתא דזבחים אפ"ה ס"ל לרבא בב"ק דף ק"י דאשם קרי' רחמנא ואין בו דין חלוקה א"כ ע"כ צ"ל דרבא

לית לי' סברת אביי. דהא ס"ל לרבא בהדי' בב"ק שם דגזל הגר אע"ג שיכול לקדש בו את האשה אפ"ה אין בו דין חלוקה א"כ ס"ל דברייתא דס"ל חולקין כ"ש דיכול לקדש בו את האשה ואין מברייתא קמייתא ראי' לר' יוחנן דאע"ג דס"ל לר"י דיכול לקדש בו את האשה אפ"ה אין חולקין כמו בגזל הגר ומברייתא שני' מייתי ראי' לרב כיון דחולקין כ"ש שיכול לקדש בו את האשה ויש לפרש עוד בטעמא דסברות פלוגתייהו דבאמת איכא למימר דחלוקה הוי דרך קנין חליפין שמחליף עם חבירו גרע טפי דהוי דרך בזיון כדאמר לעיל דף ג' דאשה לא מקנה אח עצמה בדרך חליפין משום דהוי דרך בזיון. אלא דלמ"ד לעיל דף כ"ח דפירות לא עבדי חליפין ע"כ החלוקה הוא דרך מכירה שזה מוכר חלקו לזה וזה מוכר לזה חלקו. ושפיר ילפינן דלאו בני מכירה נינהו והיינו דקאמר אביי דלית בהו דין חלוקה כלל ר"ל אפי' דרך מכירה ולפ"ז י"ל דלמאי דאמר לעיל שם בפלוגתייהו דר"נ ור"ש אי פירי עבדי חליפין תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל אי מעות קונות דבר תורה אי משיכה קונה ואמר שם דר"ל ע"כ כרב ששת ס"ל דפירי עבדי חליפין א"כ י"ל דרבא לטעמי' דס"ל בב"מ דף מ"ח דקרא ומתני' מסייע לי' לר"ל אלמא ס"ל דפירי עבדי חליפין ואיכא לאוקמי קרא בדרך חליפין. ואביי דקאמר הכא כוותי' דר"י מסתברא היינו לטעמא דר"י דס"ל דפירי לא עבדי חליפין וע"כ קרא בדרך מכיר' וממילא בגזל הגר שפיר יכול לומר דמיירי בכלי דשייך בהו דין חליפין או למ"ד דמטבע נעשה חליפין דה"ל ככלי כדאי' שם בב"מ דף מ"ה ע"ב ואפשר לפרש דהיינו דקאמר אביי וסתם ספרי מני ר"י ולא קאמר דמוכח מקראי יתירא דמייתי בהך ברייתא אלא דדייק דלא מיירי בדרך חליפין דהא ר"י ס"ל בב"מ דף מ"ז דדין חליפין הוא בכליו של מקנה כדקאמר שם דס"ל דגואל נתן לבועז וס"ל כמ"ש התו' שם דוקא כליו של מקנה א"כ לא שייך הכא בקרבן נגד קרבן דין חליפין כלל וע"כ דרך מכירה מיירי. ובזה נר' לענ"ד ליישב דברי רש"י בזבחים דף מ"ז בד"ה לך הוא ולבניך וכו' ואגזל לחודא קאי שנראה לכאורה שזה סותר דברי עצמו במנחות דף ע"ג ע"ב בד"ה לקדש בו וכו' כדאמר המקדש בחלקו בקדשי קדשים מקודשת ואין לדחוק ולפרש דבזבחים מפרש רש"י ז"ל אליבא דאביי ובמנחות פי' כן אליבא דרבא דהא לרבא ע"כ צ"ל דר"י לית לי' כלל הנך לימודים דברייתא דאין חולקין זה כנגד זה והרי במנחות קאמר בתחלה דר"ש יליף מכל מנחה בלולה בשמן ופריך ההיא מיבעי' לי' לכדתני' מנין שאין חולקין מנחות נגד זבחים וע"ז משני רבינא אתי' מדתני לוי אלמא דר"ש ס"ל דאין חולקין איהו ס"ל כהך ברייתא דתנא לוי וע"כ צ"ל אליבי' דוקא בגזל הגר והדרא קושי' לדוכתי' על רש"י ז"ל דפי' איפכא ולפמ"ש יש ליישב דבריו ז"ל בזבחים דמייתי עיקר ברייתא דתנא לוי מפרש רש"י ז"ל שפיר דקאי דוקא אגזל הגר דמסתמא

לא פליג אברייתא דאין חולקין קדשים נגד קדשים קלים ול"ל כדס"ל לרבא דדוקא לענין חליפין מיעטה התורה דאין חולקין דהא לוי ס"ל בכלי של מקנה כדאיתא בפ' הזהב דף מ"ז אבל במנחות דקאי שם אליבא דר"ש דס"ל כהך ברייתא דתני לוי שפיר יש לפרש לענין חליפין דוקא אבל דרך מכירה נפקא לי' מיהי' לך דאכולה קרא קאי ועמ"ש לקמן בפי' רש"י ז"ל והנה תוס' במנחות שם כתבו בד"ה אפי' לקדש בו את האשה וכו' וא"ת האיך מקדשין בו את האשה הא לאו ממון כהן הוא וכו' וי"ל דה"מ קודם חלוקה ע"ש נראה מדבריהם דס"ל דהיינו טעמא דרבא דלא חייש לסיוע דאביי משום דאין הכרח מברייתא דיש לחלק בין קודם חלוקה ובין לאחר חלוקה אלא צריך להבין כיון דאחר חלוקה מקרי ממון למה לא יכול לחלק בתחלה הא הוי כמו שאמר שדי מכורה לך לכשאקחנו וה"נ אפי' קודם חלוקה יוכל לומר דבשעת חלוקה יתקיים המכירה וצ"ל באמת לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם א"א לחלק בזה והיינו באמת טעמא דר"מ דס"ל אינה מקודשת משום דמוכח מהני קראי אבל ר"י לשיטתו דס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם שפיר יש לחלק בזה אך אכתי יש לומר דשפיר קאמר אביי לסיוע לר' יוחנן דהא ר' יוחנן ס"ל בעצמו דף ס"ב דאם אמר פירות ערוגה זו תלושין וכו'. כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ה"נ כיון שבידו לחלק לא הוי דבר שלא בא לעולם אליבא דר' יוחנן ודו"ק:

ברש"י ד"ה הצנועים וכו' אלא חולקי' דרך עלוי וכו' הא ר"י ס"ל וכו' ר"ל דהוכיח רבא דאע"ג דסתם ספרי ר"י מ"מ מדמצינו בברייתא זו איפכ' דאית בהו דין חלוקה ע"כ צ"ל דברייתא דלעיל לאו ר"י הי' ולולי דבריהם הי' נר' לי דדקדוקו של רבא מהא דקתני הצנועים מושכים את ידיהם והגרגרים חולקים דמשמע דלא הי חולקים חלק שלהם דא"כ אמאי קרא להם גרגרים במה שנטל כל אחד חלקו אלא שהפי' כן הוא דהצנועים כשמשכו את ידיהם נתנו כולם במתנה וכיון שזכו בו מדין מתנה הי' חולקים חלק כחלק במתנות ומזה הוכיח דיש בו דין מכירה דאל"ה כיון שהצנועים מושכים את ידיהם הי' חלק צנועים כדין דבר המופקר כיון שאין בו דרך מתנ' כלל וגם אין שייך בו זכי' בדבר המופקר אלא כל מה שתגיע לכל א' יכול לאכלו ומדנקט לשון חולקים משמע דבר מכירה ובר מתנה הוא א"כ הצנועין הי' כח בידיהם ליתן במתנה והנותרים יש כח בידם לזכות במתנתם וע"ז משני דבאמת ההוא חולקים לאו חלוקה ממש אלא שהי' אוכלין חלק הצנועין דרך חטיפה ממש כל מה שהי' מגיע בידו מחלק הצנועים וכן נראה מדברי תוס' דקאי על חלק הצנועין: ולפ"ז אתי שפיר מה שדקדקנו לעיל הא דקאמר רבא וכרב מי לא תני דהא משמע מדברי אביי דדין חלוקה עדיפא טפי ממכירה וא"כ אין ראי'

לרב לענין מכירה ולפמ"ש דהוכחה הוא מדיש בו דרך מתנה אתי שפיר דפשיטא הוא בכל הש"ס דמכירה ומתנה דין אחד להם וכיון דאית בהו דין מתנה אית בהו דין מכירה והיינו ממש כרב וכ"ש דאתי שפיר טפי לפי מאי שהוכרחנו לעיל דרבא פליג אדאביי די"ל מכירה דין גרוע ודין חלוקה וכדשמעינן להו בגזל הגר דבר מכירה הוא כדמפורש בברייתא דזבחים כנ"ל ואפ"ה ס"ל דאין חולקין דלאו בר חלוקה הוא כדאיתא בב"ק דף ק"י ונראה דנפקא ליה לרבא מדקשיא הני ברייתות אהדדי וע"כ צ"ל דאע"ג דקאמר בברייתא דלעיל דאין בו דין חלוקה מ"מ מכירה עדיפא ולכך שייך בהו דין מתנה ולכך הגרגרין חולקין חלק הצנועין וכולה ר"י הוא והיינו דקאמר וכרב מי לא תניא י"ל דרב נמי ידע ברייתא זו דאין בו דין חלוקה אלא דס"ל דמכירה עדיפא ותניא כוותיה. ובזה א"ש טפי לשון הש"ס שחטף חלקו וחלק חבירו דלכאורה בחלקו לא שייך לשון חטיפה אלא דלפמ"ש שגם בחלקו הי' בו יותר מן הראוי להגיע אליו אם הי' הצנועין נוטלין חלקם אלא שכיון שלא נטלו הצנועים ממילא הגיע לכל א' יותר וכיון דבחלק הצנועים לא שייך דין חלוקה נקט לשון חטף אף אם הי' נוטל בשוה עם חבירו גרגרן אבל מתוך שנטל יותר מחמת חלק הצנועין חטף יותר אף חלקו של חבירו גרגרן כמ"ש תוס' ודוק:

דף נג:

בגמרא שמעת מיני' דר' יוחנן תרתי וכו'. נראה דטעמא דר' יוחנן בהא דמחלק בין שגגת מעשר לשגגת הקדש ולא מפרש שניהם בענין א' שאין שניהם רוצים נהי דלר' יעקב י"ל דפשיטא לי' גבי הקדש דמודה ר"מ דמתחלל בשוגג מדחייבה התורה קרבן מעיל' כמ"ש רש"י לקמן וכיון דמתחלל ממילא הוי קידושין והיינו דקאמר אלא איהו מי לא ניחא לי' דליקני אתתא ממילא כיון דעכ"פ מתחלל אבל לר' ירמי' צריך להבין טעמא דר' יוחנן ונראה דטעמא הוא משום דס"ל כיון דטעמא דר"מ בהקדש דאמר במזיד קידש משום דס"ל דהקדש במזיד מתחלל והיינו משום דכיון שרוצה לגזול ולקדש בו אשה מיד מתחלל כמ"ש תוס' בד"ה אף במכר לא קנה וכו' (וגם כתבו שם מיהא במעשר קאמר ר' מאיר וכו' וכוונתם דלא תקשה מ"ט דר"מ במעשר דלא קידש במזיד) אך אכתי קשה לכאורה כיון דאמרינן לקמן דף נ"ה אימר דשמעת לי' לר"מ בקק"ד בקדשים קלים מי שמעת לי' א"ל האי מדרבנן ור' יעקב שמי' ק"ו קדשי קדשים מתחלל קדשים קלים לא כ"ש א"כ קשה בהאי ק"ו גופי' איכא למילף דמעשר שני אע"ג דס"ל לד"מ דממון גבוה הוא מדכתיב קודש לה' מ"מ כיון שרוצה לגוזלה מתחלל. ומאי טעמא דר"מ דאמר במעשר שני במזיד לא קידש נימא נמי כיון דרוצה לקדשה בו מיד מתחלל ואע"ג דכתיב וצרת הכסף בידך. דהא גם בהקדש כתיב ונתן הכסף וקם לו ואפ"ה ס"ל לר"מ דאינו אלא

למצוה ותו דא"כ איפרוך ק"ו בקדשים קלים דמעשר שני יוכיח ועוד הא דקאמר לקמן בהמה הנמצא' מתחלל על שלמים לר"מ אע"ג דרוב בהמות שלמים שבירושלי' הם מדמי מעשר שני כדאי' בפסחים דף ז' וכן הקשה בספ"י שם וע"כ צ"ל דלא עדיף קדושת מעשר שני משאר קדשים דמתחללין בו כשהוא רוצה לגוזלה לכך ס"ל לר' ירמיה דע"כ צ"ל הא דקאמר במעש' שני בין בשוגג בין במזיד לא קידש דהיינו שהיא שוגגת או מזידה אבל הוא שוגג ולא מכוון לגזול וא"כ בכה"ג צרי' לפרש דברי ר"י דמיירי בשוגג או מזיד דידה דאי במזיד דידי' היינו ששניה' רוצים הא בכה"ג אף ר"מ מודה ובמאי פליגי והיינו דקאמר לפי שאין אשה רוצה אבל בהקדש קאמר ר"מ במזיד קידש ובשוגג לא קידש והיינו משום דס"ל דהקדש במזיד מתחלל ובשוגג אינו מתחלל וא"כ מיירי ע"כ במזיד או שוגג דידי' ולכך מפרש שגגת מעשר מפני שהיא אינה רוצה והקדש מפני שאין שניהם רוצים. ונראה דלפ"ז צ"ל דס"ל לרבי ירמי' דהקדושין הם מיד במקומו כתי' שני של רש"י בד"ה משום אונסא דאורחא וכו' דאי נימא דהקדושין אינן חלין אלא בירושלים א"כ לא דמי להקדש כלל כיון דאפי' אם אינו מתחלל מותר לאכול בירושלים. א"כ מהיכי תיתא נימא דדעתו לגזול את המעשר ובאמת מהאי טעמא ס"ל לרבי ירמי' דליכא בדידי' משום אונסא דאורחא כיון דהקדושין הם במקומו אין האחריות עליו לפ"ז נראה דר' יעקב ס"ל כפי' ראשון של רש"י דהקידושין אינן אלא בירושלים אין כוונתו לגזול את המעשר כיון דמותר לאכול שם מעשר שני כנ"ל ובאמת מהאי טעמא ס"ל דלא ניחא לי' משום אונסא דאורחא כיון דהאחריות עליו עד שיגיע לירושלים אבל אין לפרש דס"ל לרבי יעקב דר"מ ס"ל ג"כ כר' יהוד' דהקדש אינו מתחלל אלא בשוגג וממילא דבמעשר שני נמי אינו מתחלל לר"מ אפי' במזיד שרוצה לגוזלה והא דקאמ' גבי הקדש דבמזיד קידש היינו מזיד דידה והוא שוגג וכדאמר טעמא דאיהי לא ניחא לה שתתחלל הקדש על ידה אבל איהו מי לא ניחא לי' דיקנה אתתת ממילא ובמזיד דידי' מודה דאינה יוצאה לחולין ולא מיירי בה זה אינו דלפ"ז לא אתי שפיר הא דקאמר ר"י גבי הקדש במזיד לא קידש דמיירי ע"כ במזיד דידי' דבהא אף ר"מ מודה ולא הוי לאפלוגי אלא על השוגג ותו דר' יעקב עצמו אמר שם לקמן דקדשי קדשים מתחללים ומחוורתא כמ"ש ודוק ועמ"ש לקמן עוד בזה:

ברש"י ד"ה וחדא לפי שאין שניהם רוצים וכו' דנפקא מינה וכו'. נראה פירושו דליכא למימר דהיכא דיהב טעמא משום שאין אשה רוצה מפרש ר' יוחנן מזיד ושוגג דידה א"כ לא אתי שפיר לר' יעקב דהא ע"כ צ"ל דלר' יהודא דפליג ואמר במזיד אינה מקודשת ובשוגג מקודשת היינו במזיד ושוגג דידי' דבמזיד אינו מתחלל ובשוגג מתחלל א"כ

לא יהא פלוגתא בענין א' אע"כ דר' יעקב מפרש סתמא דמתני' במזיד דשניהם ובשוגג דשניהם והיינו דפי' רש"י דנפקא מינה אם בדקנוה וכו' וה"ה דהמ"ל דנפקא מינה אם הי' היתה מזידה והוא שוגג אלא דעדיפא נקיט במאי דמיירי במתני' פלוגתא דר"מ ור"י דאפי' בשוגגת מהני אם בדקנוה אלא דלכאורה יש לדקדק דלמה יהי' נאמנים לומר אם בדקנו אותם לאחר הקידושין דאף אם הי' יודעים שהוא הקדש הי' מתרצה דנתחיל הקדש על ידיהם הא קי"ל דאין אדם משים עצמו רשע כמ"ש תו' לעיל דף נו"ן בד"ה הי' יכול לומר מזיד הייתי וכו' וכ"כ תוס' בב"מ דף ג' וכ"כ הב"ש גבי ע"מ שאני רשע ע"ש ועמ"ש שם א"כ למה יהי' נאמנים לומר דבשעת הקידושין הוי ניחא להו באיסורא וכן לפמ"ש לקמן גבי מעשר לר' יהודא איכא נמי עבירה בקידושין כיון דס"ל דמעשר אסור בהנאה בגבולין והרי הוא נהנה בקידושין עצמה א"כ למה יהי' נאמן אם בדקנו אותו וכן גבי אשה איכא עבירה משום לפני עור וגו' כמ"ש רש"י ז"ל לקמן דף נ"ו בד"ה אמר ר' אלעזר וכו' ועיין מ"ש שם וכ"כ התו' ריש שבת דף ג' ואפשר דכוונת רש"י ז"ל הוא אם בדקנוה בשעת קידושין וס"ל דמסתמא אמרינן דהי' שוגגי' ועיין בסמוך ודו"ק:

בתוס' ד"ה איהו לא ניחא לי' וכו' וקשה דפריך בבכורות וכו'. הנה לכאורה לפי מאי דמשני התם דאשה יודעת וכו' ועולה ואוכלתו בירושלים פשיטא דאיכא לפרושי דהיינו דמשני דאין הקידושין חלין אלא בירושלים וכן הקשה בספ"י וצ"ל דעיקר קושייתם לפי דעת המקשה בבכורות שם דלא ידע מהא דר' אליעזר דאמר אשה יודעת ועולה ואכלתה בירושלים א"כ אפי' אי נימא דמעשר מותר בהנאה מ"מ במאי מקדשה לר"י כיון דלא שוה מידי בגבולין לפי לשון זה ובכה"ג הוי מצי להקשות מסוגי' דלקמן דף נ"ו לפי דעת המקשה דלא ידע מהא דר' אליעזר מיהא יש ליישב אף לפי דבריהם דהמקשה שם בבכורות הוי ס"ד דהא דמקודשת אף דאינה יכולה לאוכלה כאן ואף אם תמכרנו הדמים נתפסין בקדושתן מ"מ כיון דמותר בהנאה יכולה האשה למוכרה לאחר אדעתא דהכי שהלוקח יאכל הפירות בירושלים והמעות יהי' חולין ואף שצריכה למכור בזול מ"מ כיון שהיא ידעה בתחלה שהוא מעשר שני אדעתה דהכי נתקדשה שתוכל למכור בזול והא דאמר ר' יהודא בשוגג אינה מקודשת משום טירחא דאורחא אף דהיא יכולה למכור כאן אלא משום שהיא צריכה למכור בזול ואדעתא דהכי לא נתקדשה ואם תוליך הפירות בעצמה איכא טירחא אבל כשהוא אסור בהנאה א"כ לא התירה התורה אלא ע"י חילול אבל למכור בענין זה שישאר הפירות בקדושתן אלא שנותן לה מעות בהנאה שנותנת לו הפירות הוי נהנ' מאיסורי הנאה ועל זה משני דהא דמקודשת לאו משום שהיא יכולה למכור אלא משום שהיא עצמה יכולה לעלות לירושלים ואדעתא דהכי נתקדשה

ולפ"ז באמת אינה מקודשת אלא בירושלים ובכה"ג יש לפרש סוגי' דלקמן דהמקשה הוי ס"ל דלהכי מקודשת משום שהי' יכולה למכור אותו לאחר אדעתא דהכי שיעלה אותם לירושלים והוי סבר דמותר בהנאה אבל כיון שקידשה סתם הי' ראוי' שיבטל הקידושין משום קנס כפי' רש"י לקמן והא דלא משני סתם דהקידושין היינו כשכבר העלתה הפירות משום דאם לא היתה יודעת והי' כוונתה להתקדש מיד שוב אינו מועיל אפי' אם תעלה וכעין זה כתב בספ"י והנה המהרש"א כתב בשם תוספות ישינים דצ"ל דהמעשר שוה פרוטה בצמצום שאם הי' הרבה תמצא שיתן לה שוה פרוטה למוכרו וכו' ואז יהי' הקידושין נגמרין מיד עכ"ל ולפמ"ש כיון דאסור בהנאה אי אפשר למוכרו כנ"ל ואדרבא אי אפשר לאוקמא בשוה פרוטה בצמצום דא"כ לפי ס"ד המקשה בבכורות דהקידושין הם מיד ת"ל שאין שוה פרוטה למוכרו ולפ"ז הא דפי' רש"י דהקידושין אינה אלא בירושלים היינו משום דאסור בהנאה כסוגי' דבכורות נמצא דמוכרח כפי' ראשון של רש"י מסוגי' דבכורות כנ"ל וקשה על פי' שני' דבמה תתקדש כאן וצ"ל דס"ל לפי' שני' כשיטת הרמב"ם והר"ן שהביא הב"ש בסי' ל"א סק"ו דהמקד' בפחות מש"פ וידוע שהוא ש"פ במקום אחר מקודשת מדאור' וכ"כ הב"ש שם דהפי' שני ע"כ ס"ל הכי ולפמ"ש הוא מוכרח דהא ס"ל לר' יהודא דאסור בהנא' בגבולין כנ"ל והיינו דמפרש הכי הא דמשני שם אשה יודעת וכו' דמקודשת מיד משום שיכולה להעלותו אך נראה דלפ"ז צ"ל דהא דקאמ' דבמזיד קידש היינו בדיעבד אבל לכתחיל' אסור לקדש כיון דלר' יהודא אסור בהנאה במקומה א"כ למה יהי' מותר לקדש לכתחילה ע"מ שהיא תעלה הפירות הא הוא נהנה במה שמקדש אותה וא"צ ליתן לה פרוטה אחרת בשלמא לפי' קמא י"ל כיון דאין הקידושין אלא בירושלים אין בזה הנאה כלל דכיון דאין הקידושין אלא בירושלים כמו כן הי' יכול לקדשה שם בירושלים ומה הנאה יש לה בזה מה שנותן לה הפירות בגבולין כיון שאינה מתקדשת מיד אבל לפי' שני ע"כ צ"ל דמקודשת היינו בדיעבד ואף דבהקדש אמרינן דאינה מקודשת בשוגג דידה משום דלא ניחא לה דליתעביד איסורא על ידה וכ"ש לר' ירמי' דס"ל גבי דידי' נמי דלא ניחא לי' דליתעביד איסורא ואפ"ה לא קאמר הכא הטעם גבי מעשר משום דלא ניחא להו דליתעביד איסורא דז"א דהא גבי מעשר קיימינן אליבא דר' יהודא ור' יהודא ס"ל גבי הקדש ג"כ בשוגג מקודשת ולא חייש לאיסורו ודוק:

והנה הב"ש כתב בסימן כ"ח דבמקדש בגזל דאחרים בשוגג דלא הוה קידושין כי היכא דאמר הכא דלא ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה ה"נ לא ניחא לה שתתקדש ע"י גזל דאחרים ודבריו תמוהין לכאורה דהא קיי"ל הכא כרבי יהודה דבהקדש בשוגג מקודשת

וצ"ל דס"ל דדוקא גבי הקדש הוא גזירות הכתוב וחידוש היא ולא ילפינן מיניה אך לפמ"ש ז"א דהא מוכרח לומר לרבי יהודא דבמעשר ושוגג דידיה אע"ג דאיכ' איסורא אפ"ה מקודשת וצ"ל דדברי הב"ש הם לפי' קמא דרש"י דהקידושין הם בירושלים וליכא איסורא כנ"ל וכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל דפליגי בהא רבי ירמיה ור' יעקב י"ל דנהי דר' ירמיה ע"כ ס"ל דילפינן מהקדש היינו דס"ל לר' יהודה דסברא הוא דלא חייש המקדיש לאיסורא ור"מ פליג על סברא זו וס"ל דאפילו בהקדש אינו מתחלל בשוגג אבל ר' יעקב דפליג עלי' דכבר כתבנו דס"ל דבמזיד הקידושין אינן חלין אלא בירושלים ולא ניחא ליה לאוקמא כר' ירמיה דהקידושין הם במקומו היינו משום דס"ל דבמקומו פשיטא דלא הוי קידושין כיון שאסור בהנאה איכא איסורא בקידושין עצמו ולא ניחא להו דליתעביד איסורא על ידייהו ובהקדש ע"כ גזירת הכתוב הוא א"כ ממ"נ אינה מקודשת אלא כששניהם רוצים דבמקומם כיון שיש בה איסור הנאה אינה מקודשת אפילו לדעת הרמב"ם הנ"ל משום דכיון דאיכא איסורא בהנאת הקידושין לא ניחא להו דליתעביד איסורא על ידיהן וגם לא ניחא להו שיהא הקידושין בירושלים משום אונסא דאורח' ובזה אתי שפיר טפי הא דמקשה הש"ס בבכורות על רבי יהודה דלמה תהיה מקודשת כיון דאסור בהנאה ולא משני משום דש"פ בירושלים לפי שיטת הרמב"ם והר"ן דכששוה פרוטה במדי הוי קידושין דאורייתא כנ"ל ולפמ"ש יש לפרש דסוגיא דהתם אזלי אליבא דר' יעקב ועיקר הקושיא הוא משום דמשמע ליה דמותר להתקדש אפילו לכתחילה במעשר והיינו משום דלפמ"ש דאי נימא דהקידושין הם מיד במקומו ע"כ צ"ל מזיד דר' יהודא היינו מזיד דידה והוא שוגג. דאל"כ אף ר"מ מודה דמתחלל כמו במזיד דהקדש כנ"ל. א"כ כיון דאסור בהנאה נימא דלא ניחא לה דליתעביד איסורא על ידה אע"כ דמותר לכתחילה והוצרך לשנוי' דבאמת אינה מקודשת אלא בירושלים וליכא איסורא והיינו כסברת ר' יעקב כנ"ל ובזה מתורץ הא דמקשה הש"ס לקמן דף נ"ו ממתני' דס"ל לר' יהודא דבמזיד מקודשת ומתרץ ר' ירמיה באשה חבירה כדר"א דאמר אשה יודעת וכו'. ומשמע דאל"ה לא הוי צריך להא דר"א והוא דלא כסוגיא דבכורות כיון דס"ל לר' יהודא דאסור בהנאה בל"ז צ"ל כדר"א אלא דסוגיא דלקמן אזלי אליבא דר' ירמיה והיינו דמשני עלי' דר' ירמיה באשה חבירה ולשיטתו אין קושי' מאיסור הנאה דס"ל לר' יהודא דלא חייש לאיסורא כמו בהקדש מיהא אכתי מה שכתב הב"ש דין זה להלכתא צ"ע כמו שיבואר בסמוך בסוגי' ודוק:

ועוד נראה דיש ליישב פי' שני של רש"י ז"ל לפמ"ש לקמן בהא דאמר בבכורות דאסור בהנאה היינו משוה דמשמע דמתני' מיירי במע"ש עצמו דהקפידה התורה לחלל עליהם

בכסף צורה אבל מעות מ"ש לא בעינן כסף צורה כמ"ש התוס' לקמן דף נ"ה ע"ב בד"ה אין לוקחין וכו'. וכמו שיבואר לקמן ובאמת מותר בהנאה וחלין הקידושין מיד מפני שהיא יכולה לקנות בהן פירות והמעות יהא בקדושתן ביד הלוקח וכיון דמתני' קאמר סתמא דמשמע אפי' במעות מעשר שני כדאיתא בירושלמי כמו שיבואר בסמוך אפ"ה אינה מקודשת בשוגג אע"ג דבכה"ג מקודשת מיד והאחריות עליו וע"כ צ"ל כפי' השני משום דלא ניחא ליה שמא תתעצב. ונראה לענ"ד דמוכרח לומר כן לפי' שני דהא קשה דלמה לא יהי' ניחא ליה שתתקדש בו דהא כל שעה יוכל לחלל הפירות על מעות שלו ויעלה את המעות ולא יהי' לו פסידא בזה שלא יצטרך להוסיף עליו חומש כדין הבעלים שמוסיפין חומש בחילול כיון שכבר היא מקודשת והמעשר שלה וא"כ אין זה ריעותא לו דהא קיימ"ל בפ"ד דמעשר שני דאפי' לכתחלה מערימין על מעשר שני בכך שנותנים לחבירו ומתחלל על מעות שלו משא"כ ללשון ראשון דהקידושין אינם אלא בירושלים אין להקשות דהא יכול לחללם זה אינו כיון דאינה מקודשת אם כן הפירות עדיין שלו ויצטרך להוסיף חומש ושמא לא ניחא ליה בהכי ונראה ללשון שני צ"ל כמ"ש לעיל דמיירי שמקדשה בדמי מעשר שני א"כ אינו יכול לחללם דקי"ל דאין מחללין כסף על כסף כדאיתא בב"מ דף נ"ה ע"ב כי אם דרך מקח על פירות וזה לא שייך כאן. ודוק:

וכיון שזכינו לזה נראה לענ"ד די"ל לפי מאי שכתבנו לעיל דר' ירמי' ור' יעקב פליגי בהא דר' ירמי' ס"ל דהקידושין הם מיד במקומו ומזה הכריח דמזיד דר' יהודא היינו מזיד דידה אף שהוא שוגג דאל"כ אף לר"מ במזיד דידי' מתחלל ור' יעקב ס"ל דהקידושין אינן אלא בירושלים כנ"ל י"ל דר' ירמי' לשיטתו אזיל דס"ל בירושלמי בפ"ק דמעשר שני על משנה דהלוקח פירות וכו' דמעות מעשר שני מתחלל על פירות אפי' לכתחילה ולא בעי' כסף צורה ממילא דמותר בהנאה כיון דלא הקפידה התורה עליו בכסף צורה ושפיר מוקי מתני' במעות מעשר שני. אבל ר' יעקב ס"ל כר' חגי שם דס"ל אפי' במעות מעשר שני בעינן כסף צורה וע"כ דאין הקידושין אלא בירושלים וי"ל עוד משום דלפי מאי שכתבנו לעיל דהוכחת ר' ירמי' הוא מדברי ר"מ דס"ל כשהוא מזיד אינה מקודשת דהא ס"ל לר"מ דאפי' קדשים קלים מתחללין במזיד ק"ו למעשר איכא למיפרך דמעשר עדיפא טפי משום דבעי כסף צורה ולפמ"ש י"ל דס"ל לר' ירמי' דהקידוש' הם מיד במקומו כנ"ל וקשי' לי' קושי' הש"ס בבכורות דהא אסור בהנאה וצ"ל דמיירי במעות מעשר שני דלא בעי כסף צורה ומותר בהנאה א"כ קשה כיון דלא בעי כסף צורה למה אינו מתחלל במזיד דידי' לר"מ וצ"ל דמיירי בשוגג דידי' ומזיד דידה וממילא מוכח דמזיד דר' יהודא היינו אפי' בשוגג דידי' כנ"ל ורבי יעקב ס"ל דבאמת הקידושין אינן אלא בירושלים ובזה

אתי שפיר הא דמקשה הש"ס בבכורות ולא מוקי לה במעות דלא בעי כסף צורה משום דמשמע ליה דמזיד דרבי יהודה היינו מזיד דידיה ואם כן קשה לרבי מאיר אמאי אינו מתחלל במזיד דידיה כמו בהקדש וצ"ל דמעשר עדיף טפי דבעי כסף צורה ושפיר מקשה דהא אסור בהנאה וממילא מתורץ סוגי' דלקמן דף נ"ו דמשמע דהקידושין הם במקומו. ובזה יש להבין לשון הירושלמי בשמעתין על מתני' בשם רבי אליעז' מקדשין בפרוטה של (מעש') שני והביאו הריטב"א ז"ל ונראה לענ"ד עיקר דס"ל כפי' שני דהקידושין הם מיד וקשי' ליה דהא אסור בהנאה. ותו דהא איכא איסורא שנהנה מן הקדושין וניחא ליה דמיירי במעות של מעשר שני דמותר בהנאה משום דלא בעינן בי' כסף צורה ומקדשין בו לכתחילה והיינו דאמר שם בתר הכי במעשר שני אמר רבי יוחנן לא עלתה על דעתו לעבור על דברי תורה ר"ל דאם נימא דמיירי במעשר שני עצמו דאסור בהנאה דאפי' אם נימא דכיון דשוה פרוטה בירושלים מקודשת מ"מ כיון דצריך לאוקמי בשוגג דידיה דאל"כ אפילו לר"מ מתחלל א"כ למה מקודשת לרבי יהודא כיון דלא ניחא להו באיסורא והיינו דאומר לא עלתה על דעתו וכו' ודוק:

בגמ' שם א"ל אין אשה מתקדשת מעות האיך יצא לחולין וכו'. נראה דלאו כללא הוא דלפי מה שכתב' לעיל דס"ל לרבי יעקב בהקדש לפי שאין אשה רוצה היינו משום דסבירא ליה דאף לרבי מאיר דקרבן מעילה דקרא בשוגג מיירי אפילו הוא שוגג מעל מגז"ה כנ"ל והיינו דקאמר רבי יעקב איהו מי לא ניחא לי' דליקני איתתא ממילא כיון דע"כ מתחלל למה יהי' ניחא ליה דליקני איתתא ממילא א"כ אף שלא נתקדש' נתחללה לא מיבעיא היכא דהמעות הקדש הוא של ציבור או מאדם אחר כיון דהגביה לקדש מעל בו אלא אפילו אם הוא הקדש שלו או גזבר דאינו מועיל עד שמוציא מרשותו מ"מ עיקר החילול בנותן תלי' אפי' לא קנה המקבל והטעם בזה דהא איתא בב"מ דף מ"ג ע"א במפקיד אצל חנווני דמעל אפילו לא הוציא ואפילו לרב שם דס"ל דוקא הוציא נראה דהכא כיון שנותן לה בתורת קידושין אע"פ שהיא אינה מקודשת מ"מ הוה לי' כהלואה כמ"ש הרא"ש בב"מ דף ט"ו ע"ב דאע"ג דמעות פקדון מותר להשתמש בהן וכ"ש הכא דלא ידעה שבוודאי תוציאנו וא"כ אע"פ שהיא אינה מקודשת המעות יצאו לחולין והיינו דקאמר רבי יעקב איהו מי לא ניחא ליה דליקני אתתא ממילא דס"ל דלר"מ אף כשהוא שוגג מתחלל מגז"ה דחייב בקרבן מעילה אפי' אם לא תתקדש וממילא ניחא ליה שתתקדש בו וצ"ל דבאמת היינו ספיקא דרבא דבעי מיניה דרב חסדא משום דמספקא ליה אי כרבי ירמיה אי כרבי יעקב ופשיט לי' איהו כרבי ירמיה דשוגג דר"מ היינו שוגג דידיה דכל דלא ידע שהוא הקדש אינה מקודשת משום דתי דהוי ידע לא הוה מפיק

וא"כ המעות ממילא אינה מתחללין כיון דבטעות הוי ונראה דפשיט ליה הכי משום דמסתבר טפי כרבי ירמיה משום דלרבי יעקב לא הוה שוגג ומזיד דר"מ בהקדש ושוגג או מזיד דרבי יהודא בענין א' דהאי שוגג ומזיד דר"י א"א לפרש אלא בשוגג ומזיד דידיה דהא בנזכר בעל הבית מתני' מפורשת היא דחנוני מעל כשיוציא א"כ ע"כ במזיד דידיה ס"ל לרבי יהודא דאינה מקודשת וכיון דר"מ ור"י פליגי משמע דגם שוגג או מזיד דר"מ היינו ג"כ שוגג או מזיד דידיה ודוק:

בגמרא שם א"ל אף במכר לא קנה. לכאורה אף דלא קיי"ל בהקדש כרבי מאיר מ"מ נפקא מיניה לפמ"ש הב"ש דאף לר"י בקידשת בגזל והיא לא ידעה אינה מקודשת משום דלא ניחא לה דליתעביד איסורא על ידה והיינו ע"כ כמו שכתבנו דס"ל דבהקדש גזירת הכתוב הוא וכבר כתבנו דכן מפורש בירושלמי על מתניתין דידן דלא עלתה על דעתה לעבור על דברי תורה א"כ ה"ה במכר בכה"ג שהלוקח לא ידע שהוא גזול לא קנה דלא ניחא ליה דליתעביד איסורא על ידי' כדפשיט הכא בהקדש לר"מ. אך תמיהני דהא דין זה מפורש בח"מ סי' שנ"ג ס"ג דאף שלא ידע הלוקח שהוא דבר גנוב קנה ביאוש ושינוי רשות וא"ל להחזיר הדמים מפני תקנות השוק והוא מפורש בש"ס בכמה דוכתא וע"כ צ"ל דהטעם הוא משום דקי"ל כר"י דלית ליה הך סברא דלא ניחא ליה דליתחיל הקדש על ידייהו ומלשון הירושלמי אין ראיה דכבר כתבנו דהך מילתא תליא בפלוגתת רבי ירמי' ורבי יעקב דלר' ירמי' מוכח לומר דרבי יהודא לית ליה הך סברא דלא ניחא ליה וכו' א"כ דהירושלמי אתיא כשיטת רבי יעקב ואנן קיי"ל כרבי ירמיה וכבר כתבנו דהא דפשיט בסמוך רב חסדא אשה אינו מתקדשת נמי אזלי אליבא דר"י דוקא ודברי הב"ש צ"ע ודוק:

בתו' ד"ה אף במכר לא קנה וכו' ואין מעילה לר"מ אלא באוכל הקדש וכו'. כבר כתבנו בריש פרקין דהא דילפינן שם מקרא דשליחות במעיל' והמשלח חייב וע"כ ליכא למימר באוכל או נהנה דהא כתבו תוס' שם דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן וע"כ צ"ל דהיכא דהמשלח שוגג והשליח מזיד שפיר מתחלל לר"מ והמשלח חייב. וע' מש"כ לעיל דף מ"ג בתוס' ד"ה שלא מצינו וכו' והא דלא מוקי לה עיקר קרא דמעילה בהכי היינו משום דפשטא דקרא לא משמע בהכי אלא דשליחות אתא מגז"ש. גם כבר כתבנו דבריהם אינו אלא אליבא דרבי ירמיה אבל לרבי יעקב ל"מ כשהמקבל מזיד אף שהנותן שוגג שייך בו מעילה כמ"ש לעיל שם אלא אפילו אם גם המקבל שוגג דלא קנה. אפ"ה ס"ל דמתחלל והיינו דאמר איהו מי לא ניחא ליה דניקני איתתא ממילא כיון דע"כ מתחלל כנ"ל: והנה לכאורה קשה לפמ"ש מהרי"ק בתשובה והביאו הרמ"א בהגהה בסימן קע"ח ס"ג באשה

שסברה שמותר לזנות הוה כמזידה ואסורה לבעלה ישראל א"כ כיון דר"מ יליף הכא ממעילה דסוטה אם כן משכחת הכא מעילה באומר מותר דמחייב ביה קרבן כדאיתא בר"פ כלל גדול אך ז"א דטעמא דמהרי"ק שם משום דגבי סוטה קפיד קרא על שמעלה בבעלה ולא משום עבירה לשמים ולכך אפי' היא שוגגת בעבירת איסור א"א לשמים כיון דהוי מזידה לגבי בעלה שקידשה לעצמו כדאמר בריש מכילתין דאסר לה כהקדש ובאמת אם שגגה ולא ידעה שהיא מקודשת כההיא דמיכל בת שאול שהביא הרשב"א בתשובה שהיתה מותרת לדוד מחמת שהיתה שוגגת בקידושי דוד או נערה שקדשה אביה והיא לא ידעה באמת מותרת דאין מעילה אלא במזיד אבל בהקדש לשמים לא שייך זה דאם היא שוגגת וסברה שמותר להוציא הקדש לחולין אין כאן מעילה כלל והארכתי בזה בתשובה:

דף נד.

בגמרא ומשנתינו בכתנות כהונה שלא בלו וכו'. לכאורה קשה דמאי דוחקא דרב לאוקמא בכתנות כהונה דוקא ולא מוקי לה בכל שירי מעות הלישכה דמשמע בסוגי' דכיון דניתנה ליהנות בהן אין מעילה לר"מ. ונראה לענ"ד די"ל דס"ל לרב דשירי הלשכה לא חשיבי מתנה ליהנות בהן דאע"פ שהי' נתנה אותה לחומת העיר ומגדלותי' מ"מ לא דמי לכתנות כהונה משום דכתנות כהונה ניתנה ליהנות אף כשהן בקדושתן שהרי נהנה ממנה לאחר עבודה וחוזרין ולובשין אותם בשעת עבודה אבל חומת ירושלים דכבר יצאו לחולין משנתנו אותם לחומת העיר תדע דהא אמרינן בכתובת דף כ"ו ע"א דהי' נותנין משירי הלישכה שכר למבקרי מומין ומגי' ספרים כמו שיבואר לקמן והא דמקשה הש"ס מהא דס"ל לר"מ דמועלין בעתיקין אף שניתנה ליהנות בהן בחומת העיר ומגדלותי' היינו משום דהוי ס"ד דחומת העיר ומגדלותי' בקדושתן הם כדמשמע בבריית' דלקמן דאבני ירושלים שנשרו מועלין בהן ומהך מתני' דנדרים דאמר כאימרא כדירים וכו' דמשמע דס"ל לת"ק דר"י דהוא ר"מ כמו שיבואר לקמן דירושלים הוא קודש ואפ"ה נתנו ליהנות בהן מן החומה ולישב בצילה ולכך הוי מקשה מהאי דמועלין בעתיקין וכן מאבני ירושלים אבל לפי המסקנא דהנך מתני' כולן דברי ר"י הם י"ל דס"ל לר"מ דשירי הלישכה כשנותני' אותם לחומת העיר חולין גמורים הם אבל כשהן בקדושתן לא נתנה להנות בהן ובזה מתורץ קושי' המפרשי' על רב דמהפך תרתי מקמי חדא ולא מהפך מתני' ולפמ"ש א"ש דלפי מה דמהפך בריית' דאבני ירושלים תו אין צריך להפך בריית' דמועלין בעתיקין דטעמא דר"מ משום שלא ניתנה ליהנות בהן כשהם בקדושתן דחומת העיר ומגדלותי' כבר נתחללו ויצאו לחולין ולכאורה הי' נראה דטעמא דיצאו

לחולין הוא לשיטת ר"מ דוקא דס"ל במתני' דבמזיד קידש אלמא דבכוונה מתחללין א"כ ה"נ כשנתנה אותה בכוונה לחומת העיר יצאו לחולין לכך הי' מותר ליהנות בהן ואע"ג דמודה רבי מאיר דאסור לחלל במזיד. היינו משום דאסור להורידו מקדושתו כדקיי"ל בריש פ' בני העיר דלא גרע מקדושת בה"כ וכיוצא בו אבל מה שנתנו לחומת העיר לית בי' איסורא דהא אמרינן שם דשבעה טובי העיר יכולים לשנות ור"י דס"ל ירושלים קודש באמת לשיטתו אזיל דס"ל דאין הקדש מתחלל בכוונה וממילא נשאר בקדושתו והאי תנא דס"ל לקמן אליבא דר"י דאין ירושלים קודש והאומר כירושלים לא אמר כלום באמת פליג על תנא דמתני' דס"ל במזיד לא קידש וס"ל אליבא דר"י דהמקדש במזיד מתחלל ובזה הוי אתי' שפיר מה שפי' רש"י בד"ה חזרנו וכו' אלא בין בשוגג ובין במזיד מתחלל וכו' ע"ש ואינו מפרש כפי' ר"ח שהביא הריטב"א ז"ל דרב פליג על ר' יוחנן אפי' בהא דאמר לר"מ דהקדש במזיד מתחלל וס"ל דוקא בכתנות כהונה קאמר הכי כיון דקילא שניתנה להנות בהן וכדמשמע לישנא דרב ולא מצינו דהקדש במזיד מתחלל ובשוגג אינו מתחלל ולפמ"ש אתי' שפיר כיון דס"ל אליבא דר"מ דבשירי הלישכה מועלין והיינו משום דלא ניתנה ליהנות בהן לחומת העיר משום דכבר יצאו לחולין ולפמ"ש דהטעם הוא משום דבמזיד מתחלל הרי דמוכח דאף דלא ניתנה להנות בהן בקדושתו מתחלל במזיד אך לענ"ד נראה דז"א דאפי' לר"י צ"ל דהי' יכולין להוציא שירי לישכה לחולין כדאיתא בכתובות דף ק"ו ע"א דמבקרי מומין ות"ח המלמדין הי' נוטלין שכרם מתרומת הלישכה ודוחק לומר דאתי' כר"מ הרי דע"כ צ"ל דמתחלה הי' מתנה עליהם שיוכלו להוציאם לחולין ומזה ראי' לדברינו מדקאמר ניתנה ליהנות בהן לחומת העיר והיינו שניתנה ליהנות ולישב בצילה כפי' רש"י ולא קאמר עדיפא טפי מכל הני שנוטלין שכרם מתרומת הלישכה אע"כ דמשום זה לא ניתנה ליהנות אלא שהתנו עליהם שיצאו לחולין ולכך קאמר לחומת העיר ומגדלותי' וכמ"ש לעיל דלפי הס"ד דס"ל לר"מ שהם בקדושתן אבל לפי המסקנא דמהפך הך דאבני ירושלים ומתני' דירושלים כולה ר"י הי' וכדמסיק הש"ס להדי' בנדרים דף יו"ד דבל"ז ע"כ צ"ל דמתני' ר"י הוא י"ל לר"מ דשירי הלישכה לא ניתנה ליהנות בהן כלל ולכך הוצרך לאוקמי מתני' בכתנות כהונה דוקא ועמ"ש לקמן בזה:

ועוד ראי' ממ"ש תוס' בשבת דף כ"א ד"ה שמחת בית השואבה תימא האיך שרי להדליק וכו' וא"ל דלב ב"ד מתנה עליהן וכו' קשה דא"כ אמאי קאמר ר"מ מועלין בהן נימא הואיל וניתנה ליהנות בשמחת בית השואבה ולפמ"ש אתי שפיר כיון דלב ב"ד מתנה להדליק אותם יצא לחולין ולא שייך בזה הואיל וניתנה ודו"ק:

ועוד י"ל הא דלא מוקי רב מתני' בשירי לישכה משום דלפי מאי דמשמע בפי' רש"י ד"ה ומתני' וכו' שלכך הוקדשו מתחלה ליהנות בהן שוגגין וכו' משמע דס"ל לרש"י ז"ל שלא הי' הכהנים רשאים ללבוש בגדי כהונה אלא בשעת עבודה ממש ולא הותרה להם אלא שאם שגגו ולבשו אפי' שלא בשעת עבודה אין חייבין עליהם קרבן מעילה וכ"כ התוס' ביומא דף ס"ט בד"ה בגדי כהונה וכו' דמשמע הכי מסוגי' זו ונראה דטעמם דאי הוי אמרינן דמאחר דלא ניתנה התורה למלאכי השרת הותרה להם ללבוש כל יום עבודתו א"כ מ"ט דר"מ הכא דאמר במזיד קידש כיון שניתנה להנות לכתחילה אין לחלק בין במזיד לשוגג ולפ"ז י"ל דשירי הלישכה עדיפא טפי שהותרה ליהנות מחומת העיר אפי' לכתחילה כדמשמע מלשון רש"י ז"ל בד"ה והוא חומת העיר וכו' אלא ע"כ אע"פ שהותרה הנאת החומה וכו' משמע דמותר לכתחילה דבשוגג לא שייך לשון הותרה וכן מוכרח לתרץ קושי' הריטב"א ז"ל כמו שיבואר בסמוך וממילא מתורץ בזה מה שהקשה מהרש"א ז"ל לקמן דלמא מיירי בהך ברייתא דמועלין בעתיקין במעילה במזיד ולפמ"ש כיון דחומת העיר מותר בהנאה אפי' לכתחילה א"כ אפי' במזיד אין בה מעילה וממילא מתורץ הא דלא מוקי רב מתני' במקדש בשירי הלישכה משום דא"כ תקשה מ"ט דר"מ דאמר במזיד קידש אך באמת מסוגי' דיומא שם משמע דהי' מותרין ללבוש כל היום אפי' להניח תחת ראשיהם ע"ש וכ"כ הרמב"ם בהל' כלי המקדש דהי' מותרין ללבוש כל יום עבודתו ואפשר לומר דדוקא לרב דמשני מתני' בכתנות כהונה דס"ל לר"מ דאין בו מעילה משום ניתנה ליהנות ואפ"ה ס"ל לר"מ דבמזיד קידש הוצרכו לפרש כן דלא ניתנה לכתחילה אבל לר' יוחנן דמפרש טעמא דר"מ משום טעמא דלעיל וכן לרב אליבא דר' יהודא דלית להו הך סברא משום שניתנה ליהנות אין בו מעילה י"ל אפי' לכתחילה מותר ליהנות כדמשמע סוגי' דיומא כנ"ל ואפ"ה יש בו מעילה ודו"ק:

מיהא לולי דברי רש"י ז"ל הי' נראה דכיון שניתנה ליהנות אין בו מעילה משום דהנאה אפי' במזיד וטעם דר"מ דמתני' דאמר במזיד קידש היינו משום דהא דס"ל לרב אליבא דר"מ דבדבר שניתנה ליהנות אין בו מעילה אפי' בהוצאה היינו משום דס"ל נמי כר' יוחנן דמצד הסברא אינו ראוי' להתחלל בשוגג כיון דהוי בטעות אלא דחידוש הוא מגזירת הכתוב דאיכא מעילה בשוגג וס"ל לר"מ דאין בו אלא חידושו בקדשים שלא ניתנה ליהנות בהן אבל בקדשים שניתנה ליהנות בהם דקילא ממילא בשוגג אינו מתחלל כיון דהוי בטעות אבל במזיד כיון דמצד הסברא מתחלל מהני לר"מ אפי' בדבר שניתנה ליהנות ובאמת הי' ראוי' להיות מעילה לר"מ בנהנה כיון דמצד הסברא היא לא שייך בי'

טעות דקאמר רבין לקמן ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה בלבד אלא דממילא כיון שניתנה ליהנות לא שייך בי' מעילה משום צד הנאה ויבואר עוד לקמן ודו"ק:

בגמר' שם בכתנות כהונה וכו'. לכאורה נראה הא דנקט כתנות כהונה ולא נקיט סתם בגדי כהונה היינו לאפוקי אותן בגדי כהונה שהי' של כלאים דלא אשתרי לגבייהו אלא בעידן עבודה כדאמר בריש ערכין וכ"כ הרמב"ם שהי' צריכים לפשוט מעליהם האבנט מיד אחר העבודה וממילא דלא שייך לומר בהו דניתנה ליהנות כפי' רש"י שלא הי' יכולין ליזהר שלא יהא עליהן לאחר עבודה ועמ"ש בזה בסמוך:

שם מאי לאו אפי' לא בלו וכו'. צריך להבין מאי ס"ד דמקשה דהא אמר רב להדי' דמתני' מיירי בכתנות כהונה שלא בלו משמע דס"ל דבכתנות כהונה שבלו מודה ר"מ ונראה דהוה ס"ל להמקשה דאין זה סברא דלאחר שבלו יהי' חמור יותר מקודם שבלו דאם הי' מתנה שיהא מותר ליהנות מהם בלא מתכווין מה"ת נימא שיהא התנאי דוקא קודם שבלו אבל אחר שבלו יחזירו לאיסור הנאה והא דאמר רב שלא בלו היינו דבבלו לא הוי פליג ר"י דקיי"ל כל דבר שנעשה מצותו אין מועלין בו א"כ הא דאמר ר"י במתני' בשוגג קידש ובמזיד לא קידש ע"כ מיירי בלא בלו שמתחלל בשוגג ולא במזיד אבל אחר שבלו דלית בהו מעילה אין לחלק בין שוגג למזיד ועמ"ש בסמוך:

והנה לכאורה נראה מדקאמר בברייתא כתנות כהונה וכו' דברי ר"מ משמע דחכמים פליגי עלי'. ונראה טעם פלוגתייהו דחכמים ס"ל דאין מעילה אחר שבלו כיון שנעשה מצותו וטעמא דר"מ דבגדי כהונה שאני דילפי' מבגדי כה"ג כדאי' ביומא דף סמך מוהניחם שם דטעוני' גניזה וחכמים דר"מ היינו ר' דוסא שם דס"ל דראוין הן לכהן הדיוט ע"ש ובזה נראה להבין מ"ש התוס' בשבת דף כ"א ד"ה שמחת בית השואבה תימא האיך שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמרינן בפ"ב דקידושין בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ולכאורה קשה דהא קתני דר"מ משמע דאיכא מאן דפליג וא"כ י"ל דברייתא אתי כתנא דפליג על ר"מ ולפמ"ש דתנא דפליג הוא ר' דוסא א"כ מדמקשה שם על רמי בר חמא מהך ברייתא דנקט מהמיינים דשל כלאים הם ומשני שמחת בית השואבה שאני ע"כ דס"ל דשל כלאים הוי א"כ ע"כ לאו ר' דוסא הוא דכיון דרבי דוסא ס"ל בגדי כהונה כשירים להדיוט ע"כ לאו כלאים הם כדאיתא ביומא דף י"ב ע"ב דהשיב ר' לר' דוסא דאבנטו של כה"ג ביוה"כ לאו זהו אבנטו של כהן הדיוט וכו' אבל למאי דמשני שם לא דבוץ שפיר י"ל דר' דוסא הוא. ודו"ק:

אמנם היותר נראה דקושי' תוס' הוא דאף דחכמים דפליגי דאין מועלין אחר שבלו מטעם דנעשו מצותן והיינו מדאורייתא אבל מדרבנן מועלין אפי' אחר שנעשו מצותן

כדאי' בפסחים דף כ"ב דאלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ומועלין בו וכתבו תוספות דמועלין מדרבנן ובזה יש ליישב מ"ש תוס' שם וז"ל מיהא בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה ובפסחים דף כ"ו ובסוכה דף נ"ג הקשו ע"ז נהי דמעיל' ליכא איסורא מיהא איכא ולפמ"ש יש לומר כיון דכל קושייתם אינו אלא משום דאפילו אחר שנעשו מצותן מועלין מדרבנן על זה תירצו שפיר כיון דקול ומראה וריח אין בהן מעילה אפילו בהקדש גמור אם כן בדבר שנעשה מצותן לית בי אפי' איסורא. עוד יש לפרש דברי ירושלמי דס"ל נמי כמ"ש תו' דבוררת לאו דוקא אלא שהיתה יכולה לברור אלא דהא גופא קשי' לי' כיון דס"ל לר"מ דכשלא בלו אין מועלין בהם לפי שהתנו עליהם משום שלא ניתנה התורה למלאכי השרת דא"א שלא יהנה מהן לאחר עבודה ה"נ לאחר שבלו הי' להם להתנות משום דא"א שיזהרו שלא יהנה אדם בירושלים מן האור א"כ אמאי קאמר ר"מ אחר שבלו מועלין בהן הואיל וניתנה ליהנות וע"ז קאמר כיון דבקול ומראה וריח אין בו מעילה אלא איסורא בעלמא ומשום זה לא הי' מתנה עליהם כמו שיבואר לקמן בשיטת הריטב"א ז"ל ודוק:

אמנם נראה יותר דטעמא דר"מ דס"ל דמועלין בהם אף לאחר שנעשה מצותן לאו משום דיליף מבגדי כה"ג דדוקא בהו גלי רחמנא והניחם שם אלא משום דאף לאחר שבלו אמרי' בשבת דף כ"א דמבלאי בגדי כהונה הי' מפקיעין ועושין פתילות למקדש נמצא דעדיין לא נעשו מצותן שהרי ראוין הם לקדושה ומסתמא הקדיש אותם ע"ד כן דלאחר שיבלה יעשה מהן פתילות למקדש. ואפשר דהיינו דנקט כתנות כהונה ולא נקט בגדי כהונה סתם משום דאותן של כלאים לא הי' קדושים לאחר שבלו שלא הי' מדליקין בהם כדאי' שם דאותן של כלאים לא הי' מדליקין בהם במקדש אלא דבוץ וכיון שזכינו לזה נר' לענ"ד להבין בזה דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' כלי מקדש הלכה וי"ו וז"ל מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם הי' עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש לשמחת בית השואבה וכתנות כהנים הדיוטים הי' עושין מהן פתילות למנורה תמיד ונדחק שם הכ"מ במה שחילק בין מכנסים לכתנות ולענ"ד נראה פשוט דכוונת הרמב"ם בזה לתרץ קושי' התו' דכיון דכתנות כהונה לאחר שבלו מועלין בהן והאיך הי' מותרין להדליק לשמחת בית השואב' שהוא חול וניחא לי דר"מ דאמר כתנות כהונה מועלין דוקא קאמר ומהך טעמא גופא דכיון שהי' עושין מכתנות שבלו פתילות למקדש אדעתא דהני הוקדשו מתחלה שלאחר שבלו יהי' מקודשין לפתילות המנורה. אבל למכנסיים ואבנטים לא הי' עושין מהן פתילת למנורה ולכך אחר שבלו נעשה מצותן ואין בו מעילה ולכך הי' מדליקין בשמחת בית השואבה וממילא אתי שפיר הא דאשה היתה בוררת כפשטא

וכמו שאמר בירושלמי דכיון שנעשו מצותן אף דאכתי אית בי' איסורא מ"מ כיון דקול וריח ומראה אין בו משום מעילה במקום איסורא בעלמא מותר לכתחילה כנ"ל ועמ"ש לקמן בלשון התוס' ואפשר לומר דר"מ ורבנן לשיטתם אזלי דלפמ"ש דטעמא דר"מ לאחר שבלו עדיין לא נעשו מצותן משום שהקדיש אותם בתחלה על דעת כן דכל שיהי' ראוי' לעבודה יהי' עליהם קדושת בגדי כהונה ולאחר שבלו יחול עליהם קדושה אחרת דהיינו לפתילות ויש לדמות להא דאיתא בנדרים דף כ"ט שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים וכו' תפשוט דבעי ר' אושעי' נתן שתי פרוטות לאשה ובאחת תהי' מקודשת מהיום ובאחת לאחר שאגרשך וכו' והטעם משום דהוי קידושי שני דבר שלא בא לעולם דאין יכולין לחול שתיהן כא'. ועיין בר"ן שם א"כ ה"נ י"ל דלר"י לא חל עליהם קדוש' שני' בשעת הקידושין כיון דא"א לחול עד שיפקיע מהם קדושה ראשונה והוי כמקדיש דבר שלא בא לעולם כדאי' בכתובת דף נ"ח ע"ב ולר"מ דאמר אדם מקדיש דבר שלב"ל לאחר שבלו חל עלי' קדושה שני' ודוק:

ואין להקשות מזה על הרמב"ם דפסק כר"מ דבגדי כהונה שבלו מועלין בהם אע"ג דחכמים פליגי עליו בשלמא לפמ"ש דפליגי בפלוגתא דר' דוסא ורבנן א"כ כיון דקי"ל התם כרבנן דטעונין גניזה מוהניחם שם כמ"ש הרמב"ם בהדי' ממילא דגם הכא מועלין בהם אבל לפמ"ש דפליגי בדבר שלא בא לעולם א"כ כיון דקי"ל בהא דלא כר"מ דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם קשה ונראה דאתי שפיר לפמ"ש דהך מילתא דמי' לאיבעי' דר' אושעי' והרמב"ם לטעמי' דפסק שם דמהני קידושין כמ"ש שם הה"מ דס"ל להרמב"ם דנפשוט האיבעי' מסוגי' דכתובות דף נ"ט א"כ ממילא דגם הכא מהני קדושתן לאחר שבלו ועוד י"ל לפמ"ש התוס' לקמן דף ס"ג בד"ה וידים דקדושת הגוף חל אפי' על דבר בא לעולם ולמדו מזה מסוגי' דכתובו' דף נ"ט כמבואר בחידושינו בכתובות שם דמסיק הש"ס הכ' אליבא דר"ע ור"י דקי"ל כותייהו א"כ ממילא שפיר פסק הרמב"ם הכ' כר"מ דהא הפתילות קדושת הגוף הם כמו שיבואר בלשון התוס' וחל אפי' על דבר שלא בא לעולם ודוק היטב:

בתוס' ד"ה בכתנות כהונה וכו' וגם במזיד אליבא דר"מ וכו' לכאורה קשה דהא אמרינן לקמן דף נ"ה ע"א דלר"מ אפי' קדושת הגוף בבהמה במזיד מתחלל א"כ כ"ש דכלי שרת מתחלל לר"מ היכא דמכווין לאפקעינהו ואפשר דס"ל להתוס' דסברא זו אינו אלא לרבי אושעיא אבל לרבי יוחנן דמשני לקמן דממתין עד שיומם ל"ל הך סברא: אך זה דוחק דמנא להו הא ויותר נראה דס"ל להתוס' דכלי שרת לאחר חינוך עדיפא מבהמה דהא קאמר במעילה שם דף י"ב דטעמא דרבי נחמיה דס"ל יש מועל אחר מועל בכלי שרת

משום דס"ל דהשתא אחרים מקדשין הן עצמן לא כ"ש והיינו דכל המנחות משהוקדשו בכלי שוב אין להם פדיון וס"ל דבמנחות לאחר שהוקדשו בכלי מודה ר"מ דאין יוצאין לחולין אפי' במזיד שנתכוון לגוזלם וא"כ איכא ק"ו לכלי שרת לאחר חינוך שאין יוצאין לחולין עוד אפי' לר"מ וי"ל דנפקא להו הא מלתא דלא מסתבר כלל שאם מתכוון לגזול בשר או האימורים לאחר זריקה יצאו לחולין לר"מ מדחייבה התורה מלקות בזר שאכל קודש בין לפני זריקה בין לאחר זריקה אע"ג דס"ל לר"מ דקדשי קדשי' וקדשים קלים מתחללין במזיד ולא אמרינן מדאגבהו קני' ויצאו לחולין כדאמרינן בכה"ג בכתוב' דף למ"ד ע"ב אע"כ דבכה"ג מודה ר"מ ומה שהקשה בספ"י דגבי בגדי כהונה לא שייך האי ק"ו דרבי נחמיה דאם אחרים מקדשין וכו' נראה דזה אינו דאטו כל כלי שרת הי' מקדשין אחרים הא מזרקות וצינורת הם בכלל כלי שרת אע"פ שאין מקדשין אחרים אפ"ה אמר ר"נ סתמא בכלי שרת יש מועל אחר מועל ע"כ צ"ל דכיון דאיכא ק"ו בחד כלי שרת ממילא דהדין כן בכל כלי שרת דכל כ"ש קדושתן שוה א"כ כיון דס"ל להתוספות דבגדי כהונה כלי שרת הם ממילא קדושתן שוה. ודו"ק:

עוד נראה דאף למאי דקאמר דס"ל לר"מ דקדושת הגוף מתחלל במזיד כשמתכוין לגוזלה היינו דווקא בקרבן של עצמו או שהוא עושה לזכות של בעל הקרבן כי האי דלקמן אבל אם לקח בגזל קרבן חבירו אין שום סברא לומר דס"ל לר"מ שמתחלל שלא ברצון חבירו דמאי שנא משאר גזל דאינו קונה אלא ביאוש ושינוי רשות בשלמא בקדושת דמים כיון שאין הגוף ראוי להקדיש אלא דמיו א"כ שייך לומר שהוא מתחלל ונותן דמיו אבל בקדושת הגוף כיון שהגוף מיוחד לבעלים האיך יכול לקנות אותו ולהוציאו שלא ברשות בעלים וכן כל כלי שרת המיוחדין לציבור וכן בגדי כהונה שא"א לעבוד בהן עבודה עד שימסרנו לציבור א"כ לפי מאי דסברו התוס' דמיירי לאחר חינוך דהיינו לאחר שעבד בהן עבודה שפיר כתבו התוס' דאפי' ר"מ מודה דאינו יכול להוציא קדושת הגוף לחולין ולפ"ז לפי מאי שכתבו התוס' בתירוצם דמיירי קודם חינוך לא הי' צריכים לומר דאין קדושת כלי שרת עליהם אלא מיירי בבגדי כהונה שלו דיכול לחללן במזיד אליבא דר"מ אלא דכיון דע"כ צריכא לסברא זו אליבא דר"י ממילא אמרינן הכי אפי' לר"מ ותו דלפמ"ש לקמן בתירוצם מוכרח דאף לר"מ ס"ל דקדושת הגוף אינו מתחלל וע"כ מיירי שאינו משלו. אך הריטב"א חולק על התוס' וס"ל דבגדי כהונה אין בהם קדושת כלי שרת ויש להביא ראי' לדברי הריטב"א דבגדי כהונה לאו כלי שרת נינהו מהא דאמר בפ"ק דמגילה ואת יקר תפארת אמר ר' יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה ולא נענש עליהם כמו שנענש כשנשתמש בכלי בית המקדש היינו משום דאמרינן בע"ז דף

נ"ב דכל כספא ודהבא דירושלים נתחלל א"כ דוקא בכלי שרת נענש משום דאין יוצאין לחולין משא"כ בבגדי כהונה דאין עליהם תורת כלי שרת ולכך לא נענש עליהן ועיין מ"ש לקמן בשיטת הרמב"ם ודו"ק:

באה"ד וי"ל דמיירי דאותן כתנות כהונה לה נתחנכו עדיין לעבודה הנה לכאורה לפמ"ש דלפי הס"ד הוי סבר דהא דאמר רב בכתנות כהונה שלא בלו משום דבבלו לא הוי פליג ר"י כיון דנעשה מצותו קשה לכאורה לפי שיטת התוס' דמיירי בלא נתחנכו לעבודה א"כ אין שייך לומר דנעשה מצותו כיון דלא בא לידי חינוך עבודה כלל ונר' לענ"ד דא"ש לפמ"ש דטעמא דר"מ דבבלו מועלין משום דהוקדשו מתחלה לכך דלאחר שיבלו יקדשו לפתילות למנורה א"כ אפי' לפי הס"ד דכיון דהותנו עליהם להיות בהן היתר הנאה ממילא מהני תנאי אפי' לאחר שיבלו מ"מ הוצרך לאוקמי מתני' בלא בלו דאי בבלו כיון דהם קדושים לפתילות שהם קדושת הגוף לא מהני בהו הוצאה מרשות הקדש כיון דס"ל לתוס' דמודה ר"מ בקדושת הגוף שאינו מתחלל במזיד ולא שייך בקדושת הגוף לפתילות לחלק בין קודם חינוך לאחר חינוך דלא שייך חילוק זה אלא בראוין לעבודה דבעינן חינוך משא"כ בקדושת הגוף לפתילות וע"כ הא דאמר ר"מ במזיד מקודש מיירי בלא בלו וקודם חינוך ודו"ק:

בתוס' ד"ה מועלין בחדתין וכו' והשתא סבר כמ"ד יחזור ויתרום וכו' ור"מ לטעמי' דאמר התם שלמו כולן חוזר לשירים וכו' ונראה דרצונם בלשון והשתא שכתבו משום דלפי מאי דמהפך רב דר' יהודא ס"ל דמועלין בעתיקין ור"מ ס"ל אין מועלין הוא דוחק לומר דמהפך ג"כ דברי ר"מ דאמר חוזרין לשירים וכן לרבנן דס"ל התם דאין חוזרין לשירים ואפ"ה ס"ל מועלין בהם וע"כ דלא תלי' הא בהא וסוגי' דשקלים דלא כרב אלא כר' יוחנן דס"ל דטעמא דר"מ משום דבשוגג אינו מתחלל דלדידי' א"צ להפך הברייתות שפיר י"ל דטעמא דר"מ משום דלטעמי' אזיל דס"ל חוזרין לשירי הלישכה ורבנן לטעמייהו דס"ל אין חוזרין לשירי לישכה והנה הרמב"ם ז"ל פסק דבגדי כהונה אין מועלין משום דניתנה להנות בהם והקשה עליו בספ"י דהא סברא זו אינו אלא לרב ואפי' לרב אינו אלא אליבא דר"מ ואנן ק"ל כרבנן ונר' לענ"ד דס"ל להרמב"ם כיון דקיי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ולר"י אין מהפכים הברייתות וקי"ל נמי האומר כירושלים הוי נדר דירושלים קודש דאע"ג דמשמעתין אין הכרח לומר דתרי תנאי הם אליבא דר"י אלא אליבא דרב מ"מ הוא מוכרח בל"ז מן הסוגי' דנדרים דע"כ האומר כירושלים הרי זה נדר ר"י הוא ודוקא כשאומר ירושלים לא אמר כלום כדאית' התם בסוגי' דף יו"ד וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהל' נדרים דהאומר כירושלים הרי זה נדר כר"י דמתני' שם א"כ קשה מאי טעמא

דר"י דס"ל דאבני ירושלים שנשרו אין מועלין בהם כיון דס"ל דירושלים מקדשי למה לא מעלו באבניהם וכן קשה למה לא ימעלו בשירי הלישכה לר"י ע"כ צ"ל דטעמא דר"י משום דס"ל כיון שניתנה ליהנות בהן ומתני' לא מיירי בכתנות כהונה דכיון דניתנה ליהנות בהן באמת לא שייך בהו מעילה ולפ"ז צ"ל דל"ל להרמב"ם סברת התוס' דס"ל דאזלו לטעמיהו דאין מעילה אלא בראוי להביא קרבן מהן דאפי' אם אינם ראוין לקרבן מ"מ קדושת קרבן אית בהו ולמה לא ימעלו בהם ואפשר דס"ל להתוס' דכיון דעיקר קדושתן הי' בתחלה לצורך קרבן כל שאינו ראוי לקרבן ה"ל כאילו נעשה מצותן כמ"ש לעיל בכתנות כהונה ועוד נראה דס"ל להרמב"ם ז"ל דליכא למימר דטעמא דר"מ משום דראוי לקרבן משום קושי' הירושלמי דהא אבני מזבח והעזרות דאינם ראוין לקרבן מפני שאינם משקלים של שנה זו וכ"ש דקשה מאבני ירושלי' דשמעתין ועוד נר' להביא ראיי' לדברי הרמב"ם מהא דאמרי' בע"ז ד' נ"ב דבקשו לאסו' כל כסף וזהב מפני כספ' וזהבה של ירושלי' עד שמצאו מקרא כתוב וכו' וקשה טובא הא כבר נתחלל כשבאו בשוגג מרשות לרשות כשנותנים אותם זה לזה ודוחק לומ' דקאי דוק' על מעות הראשונות שנטלו מן הנכרים מה שגזלו מירושלים אע"כ משום דניתנה ליהנות בהם בשרי הלישכה ואין יוצאין לחולין מדאורייתא אבל אי נימא דהטעם הוא משום שנעשה מצותן א"כ אין קדושתן אלא מדרבנן א"כ לא שייך בקשו לאסור משום חשש איסורא דרבנן ודו"ק:

ויש לפרש עוד שיטת הרמב"ם ז"ל באופן אחר והוא דס"ל דאפי' אם לא נימא סברת רב אליבא דר"מ ונימא דיש מעילה אפי' בדבר שניתן ליהנות מ"מ היינו דוקא בדרך הוצאה מרשות הקדש אבל אם אינו מתכוין להוציא לחולין אלא שנהנה ממנו אין בו מעילה לכ"ע בדבר שניתנה ליהנות כמו שיבואר לקמן בלשון התוס' וא"כ ממילא בבגדי כהונה שלא בלו לא משכחת בהו מעילה והוא דס"ל כשיטת התוס' דבגדי כהונה בכלל כלי שרת הוא דאין יוצאין מרשות הקדש כל זמן שראוין למצותן ולא משכחת בכל כלי שרת מעיל' אלא בנהנה א"כ כיון דבגדי כהונה ניתנה ליהנות אין בהם צד מעילה לכך כתב הרמב"ם שאין מועלין בהם כשלא בלו דמסתמא מיירי הרמב"ם בבגדי כהונה שכבר נתחנכו מיהא הפי' הראשון נראה לי יותר עיקר וק"ל:

בתוס' ד"ה אימא ר"י וכו'. מכאן משמע וכו' וכתב מהרש"א ז"ל דלפי גירסא זו דלא גריס דברי ר"י הוה מצי לשנוי' במזיד אלא דסתם מעילה דמתניתן היינו בשוגג לענין קרבן ולענ"ד נראה בקושית מהרש"א ז"ל דאף דלא גרסי דברי ר"מ מ"מ סתם בר פלוגתא דר"מ הוא ר"י כמ"ש תוספ' בכתובות דף ל"ו בד"ה ואם איתא וכו' ומ"ש התוס' דה"ל למימר איפוך היינו משום דאי גרסי דברי ר"י שייך לומר איפוך משום דנזכר שמו של

ר"י אבל אי גרסי סתם בלשון חכמים שפייר שייך לומר במקום ר"מ אימא ר' יהודה אבל לעולם בר פלוגתא דר"מ הוא רבי יהודא א"כ א"א לומר דאיירי במזיד דא"כ לר"י במזיד אינו מתחלל וכן בכתנות כהונה שבלו וכן באבני ירושלים שנשרו כיון דתני ביה דברי ר"מ מסתמא בר פלוגתא דידי' הוא ר"י וליכא לאוקמי במזיד דלר"י אינו מתחלל מיהא הא קשה לי על דברי מהרש"א ז"ל דאף אי גרסינן דברי ר"י אכתי איכא למימר דמיירי במזיד ולענין מיתה לרבי ומלקות לרבנן אם נהנה בהן ש"פ דאע"ג דס"ל לר"י דבמזיד אינו מתחלל מ"מ מתחייב הוא על הנאה מלקות לרבנן ומיתה לרבי. ואפשר דס"ל למהרש"א דאכתי לא נחית לחלק בין הנאה ובין הוצאה מרשות הקדש כדמשמע מדבריו שם שכתב כן אליבא דר"מ בשוגג. וה"ה די"ל כן במזיד ואליבא דר"י אך ז"א דא"כ צ"ל דלמאי דמסיק לקמן לבר פדא דלא יאמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה ממילא נסתר כל הך סוגית דלעיל אליבא דרב דא"צ להפך כל הברייתות ולפמ"ש לקמן ע"ב בתוס' ד"ה לא אמרו וכו' דאין לחלק בין הנאה להנאה א"ש טפי דכיון דבגדי כהונה ושירי לשכה ניתנה ליהנות בהן אפי' לכתחילה כדאמר ביומא דף ס"ט ע"א דמקפלין ומניחין תחת ראשיהן וכן אבני ירושלים שנשרו ע"כ מיירי לענין הוצאה אבל לענין הנאה לכ"ע לית בהו מעילה דכיון דהותרו ליהנות בהן וע"ש מ"ש לקמן בזה ודוק:

דף נד:

בתוספות ד"ה תרי תנאי וכו' דההיא דשני גזירות וכו' וכמ"ד ירושלים אינה קדושה וכו'. לכאורה אין מוכרח דהא לר"מ ס"ל דירושלים מקדשה כמשמעות הסוגיא דלעיל דהוא ת"ק דר"י במתני' דנדרים דאמר כירושלים הוי נדר ואפ"ה ס"ל דאין מועלין באבני ירושלים מטעם שניתנה ליהנות בחומת העיר ומגדלותיה ולדידיה בוודאי אין חומת העיר נעשה מבדק הבית דהא בכל קדשי בדק הבית פשיטא דמועלין וע"כ לא ניתנה ליהנות בחומת העיר אלמא דאיכא למ"ד ירושלים מקדשה אפ"ה אינו נעשה מקדשי בדק הבית. אך נראה לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דלפי המסקנא מתניתין דנדרים כולה ר"י היא כדמפורש במסקנת הסוגיא בנדרים שם אבל ר"מ דס"ל דאין מועלין בו ס"ל באמת דירושלים לא מקדשי כלל וכמו שהארכנו שם א"כ שפיר כתבו התוס' דהך סוגיא דשני דייני גזירות ע"כ ס"ל דלא מקדשי ודתנא דס"ל אליבא דרבי יהודא דירושלים מקדשה ס"ל נמי דמועלין בו ובזה אתי שפיר מה שהקדימו התוס' דמשמע מפירש"י דהך דירושלים מקדשה ומועלין בו הוא חדא מילתא וליכא למ"ד דמקדשי ואין מועלין בו. ודוק:

בגמרא וכי מאחר דאינו מתחלל קרבן במאי מתחייב וכו' י"ל דטעמא דעולא דמשני הכי דס"ל כרבא דאמר בריש תמורה כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ואמאי לקי משום דעבר אמימר' דרחמנא וה"נ י"ל בשוגג דמעילה אע"ג דלא מהני ואינו מתחלל מ"מ כיון דנתכוין להוציא מרשות הקדש מתחייב קרבן מיהא זהו לרבא אבל לאביי דס"ל אי עביד מהני. דאל"ה אמאי לקי פריך שפיר אך זה דוחק דדלמא בר פדא ס"ל כרבא וצ"ל דמקשה אפי' לרבא דלפי מה דאמר שם בתמורה במסקנא דאביי ורבא פליגי בשינוי קונה ופי' רש"י דרבא ס"ל שינוי אינו קונה א"כ הכא דקיימינן אליבא דר"מ ור"מ ס"ל שינוי קונה כדמסיק הש"ס בב"ק דף צ"ה ממילא דס"ל אי עביד מהני פריך שפיר דאם אינו מתחלל אמאי חייב קרבן אבל י"ל דס"ל לעולא כדמשני הש"ס שם בתחלה דגזל שאני דכתיב אשר גזל כעין שגזל יחזיר ושפיר י"ל דס"ל דאי עביד לא מהני וחייב קרבן משום דעבר אמימרא דרחמנא והכי קי"ל הלכתא כרבא דס"ל דאי עביד לא מהני כדאי' בי"ד סי' ר"ל בהג"ה וקי"ל נמי דשינוי קונה והיינו כעולא דס"ל כשינוי' קמא ובזה אתי שפיר הא דאמר רבין אליבא דר"מ ולא אמר בשוגג אלא לענין אכילה ולא אמר ג"כ לר"י דס"ל במזיד אינו מתחלל דלא אמרו חיוב מלקות במזיד לרבנן ומיתה לר' אלא לענין אכילה בלבד ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת לרבא דס"ל דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והיינו כר"י דאמר שינוי אינו קונה אפילו בהוצאה במזיד מרשות הקדש איכא חיוב מלקות ומיתה אע"ג דלא מהני כיון דעבר אמימרא דרחמנא ולפ"ז י"ל דטעמא דר"י דס"ל הקדש במזיד אינו מתחלל משום דלטעמי' אזיל דס"ל שינוי אינו קונה משום דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני לכך אינו מתחלל ורבי מאיר לטעמי' דס"ל שינוי קונה להכי ס"ל במזיד מתחלל מדחייבה התורה מלקות לרבנן ומיתה לרבי והיינו דמקשה הש"ס אליבא דר"מ וכיון דאינו מתחלל קרבן אמאי מחייב. ובזה נראה להבין מה שהקשה תוס' בפסחים ובכתובות דף ל' ע"ב בד"ה זר שאכל תרומה וכו' וא"ת לאביי וכו' אי ר' נחוני' ס"ל כר' וכו' ולכאורה אינו מובן דהא ע"כ ליכא למימר דר' יהודא ס"ל דקי"ל כוותי הקדש במזיד מתחלל בשוגג אינו מתחלל א"כ לר' נחוני' בן הקנה מנ"ל למימר דגלי רחמנא גבי אוכל הקדש דחייב קרבן מעילה. דלמא קרא דמעילה היינו בהוציא בשוגג מרשות הקדש דכיון דבמזיד אינו מתחלל אין בו חיוב מיתה כדאמר הכא לר"מ גבי קרבן כיון דאינו מתחלל קרבן אמאי מחייב ה"נ לר' יהודא במזיד כיון דאינו מתחלל אין בו מיתה אבל באוכל כיון דיש בו חיוב מיתה במזיד דלמא בשוגג אינו חייב קרבן לר' נחוניא בן הקנה וע"כ הא דקאמר בברייתא באוכל חמץ של הקדש דמעל משום דסבר כרבנן דר' דאין בו חיוב מיתה וכ"ש לפמ"ש

דקושי' הש"ס הכא הוא לאביי דס"ל דאי לא מהני אמאי לקי א"כ כיון דקושי' התוס' שם הוא לאביי ע"כ צ"ל דלר' נחוני' בן הקנה ס"ל כרבנן דר' אך לפמ"ש דתלי' בשינוי קונ' ולר' יהודא אע"ג דאינו מתחלל חייב מית' אתי שפיר אמנם אחר העיון נראה דע"כ אין כוונת התו' כן דהא כתבו התוספות בפסחים דף ל"ג ד"ה ומינה מה תרומה בכזית וכו' ליכא מיתה אלא אאכילה אפילו לר' דומי' דתרומה. א"כ בהוציא במזיד לית ביה מיתה לר' יהודא כלל אפי' אי ס"ל כר' אף שאין דעת רש"י כן כמ"ש בספ"י שם מ"מ אכתי קשי' דמנ"ל לר' נחוניא בן הקנה באוכל הקדש בשוגג דחייב קרבן מעילה עליה ונראה לענ"ד דס"ל להתוס' דע"כ ר' נחוניא בן הקנה כר"מ ס"ל דהא מקשה בכתובות שם באוכל תרומה נימא מדאגבי' קני' ומשני כשתחבו חבירו לתוך פיו א"כ קשה בהך דר' נחוניא באוכל חמץ של הקדש נימא נמי מדאגבי' קני' קודם שבא לידי חיוב כרת ודוחק לומר דר' נחוניא בן הקנה מיירי דוקא בתחב חבירו לתוך פיו כמ"ש תוס' שם בכתובות בד"ה ולאביי פטור וכו' ה"נ הוי מצי לאקשוי' אמתני' דכל שעה וכו' וצריך לפרש מתני' דכל שעה נמי בתוחב חבירו לתוך פיו כדמשני בכתובות שם דז"א אלא גבי תרומה דאע"ג שאותו שתחב גזלו מ"מ חייב זה בהנאת מעיו כמ"ש תוספות בכתובות שם בד"ה לא צריכא דמצי לאהדורי משא"כ בהקדש א"א לפרש כן דהא חבירו מעל ויצא לחולין אלא ע"כ דס"ל לר' נחוניא בן הקנה כר"מ דס"ל דהקדש בשוגג אינו מתחלל ולכך אע"ג דאגבי' לא קני' דאין מעילה אלא באכילה וא"כ שפיר הקשה דגלי רחמנא גבי הקדש באוכל דחייב קרבן אף דבמזיד חייב מיתה ואין לומר דבמזיד כיון דס"ל לר"מ דהוא מתחלל א"כ חיוב מיתה דמזיד הוא בא בשעה שהגביה ובשעת אכילה כבר נתחלל ז"א דהא כבר כתבנו דהתוס' לשיטתייהו דס"ל דאין חיוב מיתה בהקדש לר' אלא בשעת אכילה דומי' דתרומה נמצא דלעולם בשעת אכילה הוי כחייבי מיתות שוגגין ובזה נתיישב מה שהקשינו בחידושינו בכתובות שם על התוס' ודו"ק:

בתוס' ד"ה לא אמרו אלא לענין אכילה בלבד וכו' וי"ל דהתם נמי מיירי ששקל בהן משקולת וכו' כבר כתבנו דלפ"ז צ"ל דאע"ג דתרומת הלישכה ניתנה ליהנות בהן וכן אבני ירושלים משום דאדעתא דהכי הוקדשו מ"מ היינו דוקא בהנאה שא"א ליזהר בהם כדאמר לא ניתנה תורה למ"ה אבל שאר הנאות יש בהם מעילה וכן משמע קצת מדקאמר ביומא בר"פ בא לו דף ס"ט דבגדי כהונ' אסור לצאת בהם במדינה אע"ג דניתנה להנות מיהא משם אין ראיה דמצינו למימר דאיסורא בעלמא קאמר ולא מעילה דאורייתא וכן מוכח מדקאמר שם דבגדי כהונה מותר ליהנות בהן אפילו שלא בשעת עבוד' במקדש וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ח מהלכות כלי המקדש שהיה מותרים ללובשם בכל היום

אפילו שלא לצורך עבודה וכן משמע קצת בר"פ קמא דמגילה מלמד שלבש בגדי כהונה ולא מצינו שנענש עליהם כמו שנענש אח"כ על שאר הכלים ועמ"ש בזה לעיל בתוס' ד"ה בכתנות כהונה וכו' ע"ש אך העיקר נלענ"ד דמוכח מלשון התו' שהזכירו בלשונ' דמועלין בחדתין אע"ג דבלשון הברייתא איתא ר"מ אומר מועלין אף בעתיקין נראה מזה דס"ל דגם ר' יוחנן מהפך אלא דקשה להו דאפי' לאחר ההיפוך אכתי קשה מחדתין דס"ל לר"מ דמועלין וע"ז תירצו שפיר כגון ששקל בהן משקול' דחדתין לא ניתנה ליהנות בהן כלל כדאית' לעיל ודוק:

והנה המהרש"א ז"ל הקשה דלפי דבריהם הוי מצי לאוקמי לקמן ברייתא דאין מועל אחר מועל אלא בהמה וכו' אפילו כר"מ דהא בהנאת רכיבה ר"מ נמי מודה וכו' וכתב בספ"י דאגב חורפי' לא דק דהא כתבו תוס' לקמן דהאי כולן מועלין דנקיט היינו שנתכוין לגוזלו וכו' דאי בהנא' רכיבה ולמעול לפי טובת הנאה לא מיתוקמ' דא"כ מאי ארי' בהמה וכלי שרת אפי' כל מילי נמי ולענ"ד נראה לפרש דברי המהרש"א ז"ל נכונים וברורים דמשמע מלישנא דרבין ולא אמרו בשוגג מתחלל אלא לענין אכילה משמע דע"י האכילה הוא מתחלל ויוצא לחולין כולו דאף דס"ל דאינו יוצא לחולין כשהוציא בשוגג אבל כשנהנה ממנו ונתכוין להוציא לחולין יוצא לחולין אפי' בשוגג דאל"ה לא שייך ל' מתחלל דהרי נשאר בקדושתו אלא שחייב על אכילתו והיינו דחידש בר פדא יותר מר' יוחנן דלעיל דאף לדידי' פשיטא דלא משכחת קרבן מעילה אלא באוכל כמ"ש רש"י ותו' בד"ה אף במכר לא קנה וכו' אלא דבר פדא חידש יותר דבכה"ג הוא מתחלל ובזה א"ש לישנא דעולא דקאמר אלא לענין קרבן נמי כוונתו דבמקום קרבן היינו ע"כ בהנאה לר"מ הוא מתחלל ואין הקרבן על ההנאה דהא ע"י הנאה הוא מתחלל אלא עיקר הקרבן על ההוצאה ע"י הנאתו ונראה עוד דס"ל למהרש"א ז"ל דבזה מתיישב ברייתא דמועלין בחדתין דלפמ"ש בסמוך דהיכא דניתנה ליהנות בהן לא שייך מעילה בשום הנאה א"כ הא דס"ל לר"מ דמועלין אף בעתיקין ליכא לאוקמי דהמעילה משום הנאה עצמה דשקל בהם משקולת דהא עתיקין ניתנה ליהנות בהם ואין מעילה בהנאה אע"כ צ"ל דאע"ג דאין מעילה בהנאה מ"מ כיון שנהנה ממנו הוא נתחלל כבר ע"י כוונתו להוציאו לחולין מרשות הקדש ולפ"ז שפיר מקשה דהוי מצי לאוקמי ברייתא דאין מועל אחר מועל כר"מ וכגון שמתכוין להוצי' ע"י הנאת רכיבה דבזה מודה ר"מ דמתחלל כשאר הקדש ודו"ק:

בתוס' ד"ה גמר קודש קודש וכו' וא"ת ל"ל הילולי' וכו' וי"ל אלא בזמן שמע"ש וכו'. לולי דבריהם ז"ל היה נראה דא"צ לזה דכיון דהא דצריך להעלות הפירות רבעי לירושלים ואינן נאכלין בגבולין אלא ע"י חילול לא מפרשי בקרא אלא דילפינן כולה מילתא מהאי

דאחלי והדר אכלי' כמ"ש הר"ש במס' מע"ש א"כ כיון דאיכא פלוגתא דאמוראי בברכות דף ל"ה ע"א חד אמר כרם רבעי וחד אמר נטע רבעי א"כ למ"ד נטע רבעי ליצא למילף איסור אכילה בגבולין מגז"ש דמעשר משום דמעשר אינו נוהג מן התורה אלא בכרם אבל בשאר פירות האילן פטורים מן התורה מתרומת ומעשרות א"כ ליכא למילף ממעשר אלא כרם ואיצטרך קרא דהילולים לשאר אילנות ולפ"ז יש ליישב גם למ"ד כרם רבעי דהא אמרינן שם דמ"ד כרם רבעי יליף מהאי קרא דהילולים תרי משמע חד דאחלי והדר אכלי ואידך לדבר הטעון שירה א"כ אין כאן קושי' דליכתוב חד הילול דאי לא הוי כתיב אלא חד הילול הוי מוקמי' לאחלי והדר אכלי ולא הוי ידעי' כרם רבעי אלא כפשטא דקרא דמיירי בכל האילנות שנוהגין בו ערלה נוהג בהן בשנה הרביעית רבעי וכיון דהוי ס"ל נטע רבעי שפיר איצטריך לאחלו והדר אכלו בשאר אילנות דליכא למילף ממעשר כנ"ל. ואפשר דקושי' התוס' ז"ל הוא אליבא דרבי דיליף התם כרם מקרא אחרינא ואפ"ה משמע דחד הילול לאחלי והדר אכלי ובחידושי ברכות הארכתי ודו"ק:

ברש"י ד"ה אלא לאו כר"מ וכו' וב"ה כסתם משנה וכו' נראה דאין פירושו דהוי כסתם משנה גבי ב"ש כדאמרינן בעלמא דב"ש במקום ב"ה אינה משנה דהא הכא טעמא דב"ש משום דלית ליה קודש קודש ממעשר ואדרבא נראה לכאורה דמש"ה מייתי רישא דמתני' דפליגי בחומש וביעור ומפרש טעמייהו דב"ה דגמרי קדש קדש ממעשר מה מע"ש יש לו חומש וכו' היינו משום דבא למימר דאף ב"ש לא פליגי בפרט ועוללות מטעם דמעשר עצמו אינו ממון גבוה אלא משום דלית ליה גז"ש: אלא דמה שכתב רש"י דהלכה כמותו היינו דלא נימא דלא הוי סתמא משום דנקיט דברי ב"ה ואיכא למימר דר"י פליג עליו וע"ז כתב רש"י כיון דהלכה כב"ה וא"כ ע"כ לא פליג ר"י על ב"ה. אלא דס"ל דלא אמר ב"ה דבר זה וכיון דתנא דמתני' נקט דברי ב"ה ה"ל סתמא כר"מ: ונראה עוד דהא דמפרש טעמא דב"ה ברישא היינו משום דמסיפא לא הוי קשי' משום דהמ"ל טעמא משום דיליף קדש קדש משביעית דאין בו דין פרט ועוללות כיון דהפקר הוא לכך מייתי רש"י דיליף ממע"ש דליכא למימר דיליף ג"כ משביעית כיון דגז"ש אינו מופנה ליכא למילף משביעית כמ"ש תוס' בד"ה גמר קודש קודש דאיכא למיפרך מה לשביעית שאין לו חילול ומה"ט הוצרך לאשמועינן פלוגתייהו בחומש וביעור ונראה דבזה א"ש הא דנקט במתני' פלוגתייהו בתרי בבא דברישא קמ"ל דילפי' ממעשר דאי מסיפא ה"א טעמא דב"ה משום דיליף משביעית קמ"ל ברישא דיליף ממעשר שני וסיפא קמ"ל דמ"ש קודש והיינו סתמא כר"מ וק"ל:

ברש"י ד"ה שילח ביד פיקח וכו' רישא הכי תנן וכו' נראה דס"ל דהא דלא הביא מרישא דרישא דקתני השליח שעשה שליחותו הבעה"ב מעל לא עשה שליחותו שליח מעל כיצד אמר לשלוחו תן בשר לאורחים וכו' אלמא דמתחלל בשוגג דאין מעילה אלא בשוגג משום די"ל כמ"ש בריש פירקין דהתם מיירי דהאורחים מזידין וכשנותן להם לאכול הן עושין שליחותו של בעה"ב והיכא דמשלח שוגג והשליח מזיד מודה ר"מ דמתחלל אלא דבאמת מוכח מרישא דשלחו ביד חרש דאפילו אי נימא דמיירי שהחרש מזיד מ"מ לא שייך הוצאה מרשות הקדש על ידן כיון דאינן בני דעת וע"כ צ"ל דיוצא מרשות הקדש ע"י המשלח ש"מ דהקדש בשוגג מתחלל אלא דבא לאתויי' סתמא כר"י דבמזיד אינו מתחלל דהא דבשוגג מתחלל מוכח לה מרישא דחרש ודו"ק:

שם בגמרא וכר"י במעשר מי לא תני וכו'. כבר כתבו תוס' לעיל דף נ"ג ע"ב בד"ה איהו לא ניחא ליה וכו' דמשמע מסוגי' זו דמע"ש ממון הדיו' הוא אפי' בגבולין ע"ש אלא דלכאורה קשה דלפמ"ש שם דלר"י אסור בהנאה בגבולין כיון דהקפידה התורה עליו בכסף צור' וא"כ אסור ליתנה במתנה א"כ כיון דהכא מיירי בגבולין אף לר"י קשה ולכאורה היה נראה לפמ"ש שם די"ל דבדמי מעשר שני כיון דלא בעי כסף צורה מותר בהנאה איכא לאוקמי הכא בפירות הנלקחים בכסף מעשר שני כיון דלא בעי כסף צורה ומותר בהנאה ואפ"ה שייך בו הוספת חומש כמ"ש תוס' בב"מ דף נ"ד בד"ה הקדש ומעשר שני וכו' דבמעשר שני אפי' על חילול שני מוסיף חומש אך ז"א דהא פירו' הנלקחים בכסף מעשר שני אין להם פדיון כדאמר ר"י בפ"ג דמע"ש משנה י' אמר להם לא אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן הוא נפדה טהור בריחוק מקום תאמרו בלוקח בכסף מעשר שני שאינו נפדה טהור בריחוק מקום ואפי' אם נימא דחכמים פליגי עלי' וס"ל דאף בלוקח נפדה מדאורייתא בריחוק מקום ותנא דהכ' סתם ליה כר"י בהא דמעשר שני ממון הדיוט הוא ולא ס"ל כר"י בהא דלוקח בכסף מעשר שני אין להם פדיון ושפיר משכחת פדיון במתנה גם ז"א דבכה"ג לא הוי סתמא כמ"ש תוס' בביצה דף ל"א ע"ב בד"ה ונפחת נוטל ממקום וכו' דכל היכא דלא מצי למתני דברי האי תנא משום דלא סבר באידך מלתא כוותיה לאו סתמא הוא א"כ האיך קאמר דסתם לה כר"י הא לא מצי למיתנא בי' דברי ר"י הא לר"י עצמו אין להם פדיון הלוקח בכסף מע"ש גם אין לתרץ לפמ"ש לעיל דבכה"ג מע"ש בר מכירה הוא לר"י כשמוכר שלא יחול המקח אלא בירושלים דלא מקרי הנאה בכה"ג מ"מ אי אפשר לפרושי שנתן לו ע"מ כן שלא יחול המתנ' אלא בירושלים דא"כ למה מוסיף חומש בגבולין כיון שעדיין אינו שלו וצ"ל דמיירי שעבר ונתן במתנה כמ"ש לקמן דף נ"ו ע"ב דבאיסור הנאה אם עבר ונתן במתנה מהני ולולי דברי תוספות דלעיל היה

נראה דהכא מיירי בירושלים עצמה ובפירות מע"ש שנטמאו דנפדה אפי' בירושלים א"כ שפיר לר"י שייך במתנה ובירושלים דס"ל ממון הדיוט ודו"ק:

שם בגמ' דיהיב ליה כשהוא סמדר. לכאורה הוה מצי לאוקמא כר"מ ואפי' לר' יוסי וכשנתנו לו קודם שנעשה סמדר דהא לר"מ אפילו אם נתן לו פירות דקל קודם שבא לעולם מהני כדאיתא לקמן דף ס"ג אלא דלא בעי לאוקמא בהא סתמא כר"מ דהא קי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כסתמא דמתני' לקמן דף ס"ב וק"ל:

שם בגמרא אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע ונתן את הכסף וקם לו וכו' הנה לכאורה לפי מה שכתבו התוס' לעיל בד"ה אף במכר לא קנה וקרא דונתן הכס' וקם למצוה בעלמא דבלא כסף הוא מתחלל וכו' נראה דלר"מ מהני משיכ' בהקדש דכיון דמתכווין לקנותו במשיכה יצא לחולין ונתינת מעות אינו אלא למצוה א"כ שפיר קאמר דמשתכר בסלע דכבר קנה אותו במשיכה כמ"ש לעיל ד' נ"ג ע"ב דלא עדי' לר"מ מע"ש מהקדש דמתחלל במזיד אלא דאפ"ה מקשה שפיר דא"כ מוכח דסתם לן תנא גם בהקדש כר"מ ומדקאמר ר' יוחנן דסתם לן תנא כר"י ע"כ גם סתמא זו במעשר שני כר"י אך לפ"ז קשה במאי דמסיק הואיל ותנן בבחירתא כוותיה דאכתי מנ"ל לר"י דהאי סתמא דמשך הימנו מעשר בסלע וכו' הוא כר"י דלא כסתמ' בבחירתא דלמא אתיא כר"מ ואתיא כסתמא דבחירתא וטעמא משום דבהקדש מתחלל במזיד לר"מ ודלא כסתמא דשילח ביד פיקח וכו' ומנ"ל דהילכתא כסתמא דמעילה ולא כסתמא דמשך הימנו מעשר וצ"ל דאפילו אי נימא כן אפ"ה סתמא דמעילה עדיפא טפי משום דהוי מחלוקת ואח"כ סתם דאף דאין סדר למשנה הנ"מ בתרי מסכת' אבל בתרי סדרי יש סדר ועיין בסמוך ועוד י"ל דלר"מ כיון דמתחלל ע"י משיכה לא היה צריך ליתן סלע שני למעשר כיון דכבר נתחלל בשעת משיכה ונתינת הכסף אינו אלא למצוה וק"ל:

בגמרא הואיל ותנן בבחירתא כוותיה וכו' לכאורה נראה דמוכח מהכא דאפי' בתרי סדרי אמרי' אין סדר למשנה דאי נימא כדעת האומרין דהא דאין סדר למשנה דוקא בסדר א' כמ"ש התי"ט לעיל גבי חדש והמ"א סוף הלכות פסח א"כ הל"ל הכא כיון דליכא פלוגתא במתני' דידן א"כ כל סתמא דסדר זרעים ה"ל סתם ואח"כ מחלוקת משא"כ סתמא דעדיות שהיא בסדר נזיקין ה"ל מתני' דידן כמחלוקת ואח"כ סתם וכעין זה קשה בברכות דף כ"ו ע"א א"ר כהנא הלכה כר"י וכו' ולא קאמר משום דהוי מחלוקת ואח"כ סתם ונראה משום דכל מתני' דעדיות לא מקרי סתמא כיון דהוי ע"פ עדיות אלא משום דקי"ל דכל הני עדות הלכתא נינהו וק"ל.

ע"א ברש"י ד"ה והא חומת העיר וכו'. לישב בצילה וכו'. ונראה הא דקאמר לישב בצילה לאו דוקא דהא אמרי' בפסחים דף כ"ו דר' יוחנן הוי יושב ודורש בצילה של היכל היינו משום דהוי שלא כדרך הנאתן כפרש"י שם אלא דעיקר הוכחה מהא שהיו יושבין עליה וכן העתיק הריטב"א ז"ל לשון רש"י שאין אדם זהיר מליהנות מן החומה מלישכב עליה או לישב עליה והריטב"א ז"ל הקשה שם דמאי ראיה מחומת העיר שהרי מן הדין אין בהם מעילה לפי שאין מעיל' במחובר בשום הקדש ולכאורה הי' נראה אף דאין בהם מעילה מ"מ איסורא איכא ומסתמא הותנה עליהם שיהיה מותר לגמרי וצ"ל דס"ל דמשום איסורא לחוד לא היה מתנה וכבר כתבנו לעיל דירושלמי שהביאו תוס' בשבת שם נמי משמע הכי מיהא נראה דאין זה קושי' כ"כ דהיה בהם כמה דברים בתלוש כדאיתא בב"ק דף כ' ע"ב בנאו בתוך ביתו הרי זה לא מעל עד שידור תחתיו ש"פ ואמר שמואל שם כגון שהניחו ע"פ ארובה אלמא דאיכא נמי מעילה בבנין החומות והמגדלות:

דף נה.

בגמרא אלא זכרים עולות הוא דהוי וכו'. והקשה בספר פני יהושע והאיכא נמי ספיקא דחולין דהוי בירושלים וא"כ בהדי ספיקא דעולה ה"ל רובא נגד ספיקא דשלמים וכל דפריש מרובא פריש ע"ש כדמשמע מפי' רש"י בד"ה תנן התם ולפי ענ"ד נר' לפי הס"ד השתא שמקריב אותה הבהמה עצמה אין שייך כלל לצרף מיעוטא דחולין כיון דבהמה דבר שיש בו סימן הא מסתמא לא נתייאשו הבעלים ותו דשמא לא ידעו בעליהם שנאבדו כמ"ש התוס' לקמן ע"ב בד"ה ודילמא אשם נזיר הוא וכו' או למחר ידע בעל האשם וכו' ועמ"ש שם וא"כ כיון דקי"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש א"ל לא קנה אותה המוצאה וקי"ל דלפני יאוש אינו יכול להקדיש דכתיב איש כי יקדיש את ביתו וכו' כדאיתא בב"ק דף ס"ו א"כ שפיר מקשה כיון דאיכא ספיקא דחולין ואינו יכול להקדיש דה"ל חולין בעזרה ואיכא נמי ספיקא דשלמים וה"ל רובא נגד ספיקא דעולה והיכא מצי להקריב אותה עולה אלא דלפ"ז אכתי קשה מאי מקשה הש"ס לקמן בקדשי' קלים מי שמעת לי' וכו' ופי' רש"י וההיא בהמה איכא לספוקי נמי בקדשים קלים וכו' ומאי קושי' הא כיון דכבר מסיק דאינו מקריב הבהמה עצמה אלא שמחלל אותה א"כ שפיר י"ל דאינו מחללין אלא עולה אבל שלמים באמת לא צריך כיון דאיכא רובא דחולין ועולה וצ"ל דהקושי' הוא מסיפא דקתני נקיבות זבחי שלמים דכיון דא"א להקריב הבהמה עצמה משום דאיכא נמי ספיקא דילמא מעשר הוא כמ"ש התו' וע"כ דמחלל אותה א"כ שפיר מקשה בקדשים קלים מי שמעת לי' וכו' ועמ"ש לקמן בזה אך לפי מאי דפי' רש"י דהקושי' הוא אריש קשה כנ"ל וצ"ל דנהי לענין הקרבת הבהמה עצמה אזלינן בתר

רובא כדינ' מ"מ למאי דמשני ר' אושעי' בבא לחוב בדמיהם ואינו חייב מדינא אלא שהוא רוצה לתקן הקרבן ראוי הוא שיתקן בכל ענין שהוא וכן צ"ל בכל קושי' הש"ס לקמן ודלמא תודה ודלמא פסח וכו' א"נ דס"ל לרש"י ז"ל דכל הני קושי' דסוגי' אזלי אליבא דר"א דאוקמא כר"מ דחייש למיעוט' אך זה דוחק ועו' נר' דאי מטע' חשש דגזל כנ"ל אכתי לא מתרצי כיון דמוקמי' לקמן ריש' באישתכ' בן שנ' א"כ אם ישה' אותו בידו עד שעבר' שנתו אין חששתו משום גזל דלפני יאוש דהרי קני' בשינוי כדקי"ל בב"ק דף ס"ה ע"ב גבי גנב טלה ונעשה איל קנאו בשינוי וכיון דר"מ הוא דס"ל שינוי קונה אין בו משום חשש חולין לעזרה והעיקר נראה דלא שייך כאן למיזל בתר רובא דהא קשה טפי כיון דקי"ל בב"ב דף כ"ב ע"ב דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב אפילו בקורבא דמוכח א"כ קשה למה ניחוש הכא כלל לקדשים ולא ניזל בתר רובא דעלמא דחולין נינהו אלא נרא' דהכא לא שייך כלל לומר כל דפריש מרובא פריש מפני שהי' דרכן של בהמות לרעות חוץ לירושלים עד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח א"כ כיון שהי' ידוע מקומם סביבות ירושלים א"כ אדרבא תלינן שזו בהמה הנמצאת נשאר במקום קביעתה כדאמרי' בריש פ' כל הזבחים כל דפריש מרובא פריש ושנים האחרונים אסורים והיינו משום שהם נשארים במקום קביעתם וכל קבוע כמחצה על מחצה א"כ ה"נ כל מאי דאיכא למיחוש חיישינן ולפ"ז מ"ש רש"י ז"ל בד"ה ותנן וכו' ורוב בהמות וכו' קושטא דמילתא נקט כדאיתא בריש פסחים דף ד' אבל באמת אפילו הי' ידועים שהי' שם מיעוט קדשים לא בטילי כנ"ל ודוק:

והנה הרע"ב בפ"ז דשקלים כתב דזכרים עולת דרובא עולת ודבריו תמוהים שהוא נגד סוגיא זו. ונראה דסמך על הירושלמי וז"ל שם ר' אושעי' רבה אמר בבא לחוב בדמיהן שנו א"ל ר' יוחנן אומרים לו לאדם צאי ומעול בקדשים אלא הלכו בהן אחר הרוב רוב זכרים עולות וכו' ואין השלמים באים מן הזכרים כיצד הוא עושה מוציאין לחולין וחוזר ועושה בהן עולות אך דברי הירוש' אינן מובנין דבתחיל' אמר רוב עולות והדר מקשה ואין השלמים באים. ונראה דהפי' הוא כן דמתחלה הוי קשי' האיך יכול להקריבו בעצמו דילמא חולין הם ואין יכול להקדישו כנ"ל והוי ליה חולין בעזרה. ועל זה משני בתחילה הלכו בהן אחר הרוב דרוב בהמות הנמצאות בירושלים עולות ועל זה מקשה עולות אין שלמים לא ואפילו אם נימא דרובא עולות מ"מ נצטרף ספיקא דשלמים עם ספיקא דחולין וה"ל רובא וע"ז משני דמחללין והיינו דלא קשיא לי' לר' יוחנן וכי אומרים לו לאדם צא ומעל בקדשים אלא לפי דהוי סבר ר"א דמחלל את העולה במזיד שהיא קק"ד ויש בהם מעילה דאורייתא אבל מחששא דשלמים שהיא קדשי' קלים שאין בו מעילה

אף דאסור לכתחילה להורידן מקדוש' דלא גרע מקדושת בהכ"נ כדאי' ריש פ' בני העיר דאסור להורידו אפי' קדושה קלה מ"מ הכא כיון דרוצה להחזיר אותה הבהמה עצמה לשם עולה לית בי' איסורא והרי מעלהו לקדושה חמורה א"כ שפיר קאמר דמתנה אם היא שלמים תהא מחוללת על מעות וחוזר ומקדיש הבהמה עצמה לעולה א"כ כיון שבין שהית' עול' ובין שהית' שלמי' הרי היא עתה עול' לא חיישינן לחששא דהיתה חולין. א"נ בכור ומעשר דה"ל רובא עולה. ונראה להבין בזה הא דמסיים בירושלמי שם ר' זעירא אומר תנאי ב"ד הוא שיקריבו עולות קשה קושי' הש"ס דלקמן דלמא בכור ומעשר הוא (וכן קשה דילמא חולין הוא וה"ל חולין בעזרה) בשלמא שאר קרבנות י"ל דמתחלה מסתמא הקדיש על דעת ב"ד אבל בכור ומעשר דלא שייך תנאי קשה ולפמ"ש י"ל דר"ז נמי ס"ל כר' יוחנן שם שהלכו בהן אחר הרוב אלא דלא ניחא לי' לאוקמי כר"מ דלא תקשה סתמא אסתמא דלעיל דלא כר"מ בהקדש לכך מפרש דבכל קרבנות הוי תנאי ב"ד וממילא דלא חיישינן למיעוטא דבכור ומעשר אבל סוגיא דידן ס"ל דחיישינן למיעוטא. ודוק:

אך אכתי קשה על הרב ז"ל דשביק תלמודא דידן ופי' כהירושלמי ונראה דס"ל דוודאי ר' אושעיא לא סליק אדעתא שימעול בקדשים בשביל תקון הבהמ' ותו מדשינ' הש"ס לישנ' דמעיל' ונקט לישנא אחרינ' וכי אומרי' לו לאדם חטא וכו' ותו קשי' לי' מה שהקשה תוס' בד"ה קדשים קלים מי שמעת לי' וא"ת מאי קשי' לי' ולא יוציאנ' לחולין וכו' לכך מפרש הרע"ב דר"א דמשני בבא לחוב בדמיהן היינו שרוצה לחללו ובתנאי אם הוא שלמים יביא תחתיהם שלמים אחרים כיון דאין בו מעילה כנ"ל ואח"כ מקדיש את הבמה עצמה לעולה ור' אושעי' דתלמודא דידן הוא כמסקנת הירושלמי והיינו דמקשה עליו בקדשים קלים מי שמעית לי' ואפ"ה תהי בה ר' יוחנן דאין אומרי' לאדם חטא וכו' דס"ל דאפ"ה הוי איסורא להוריד לפי שעה מקדושת שלמים לחולין וע"ז קאמר ממתין עד שתומם והא דמקשה בתר הכא ודלמא תודה היא והיינו כמ"ש דכיון דאין מחויב בדבר אלא שהוא רוצה לתקן את הבהמה לר' יוחנן אין לילך בו אחר הרוב וצריך לתקן אותו בכל ענין וכיון דתלמודא דידן סבר ר' אושעי' הכי והוא רבו של ר' יוחנן ומסקנת הירושלמי נמי כן לכך פי' הרע"ב כוותי'. ודו"ק:

בתו' ד"ה א"ר אושעי' וכו' שנתכוון לגוזלה ולקנותה מיד המקדיש ולזכות בה וכו' נראה מ"ש לזכות בה משום דבאמת א"א לומר שמטעם גזל קנה אותה דהא קי"ל דאין גזלן קונה את הגזילה במשיכה אלא בשינוי מעשה אלא דהכא כיון שהקנין הזה הוא לזכות הבעלים שיוכל להקריב קרבנו שפיר קונה אותה וכבר כתבנו דף נ"ד דמוכח כן מדברי

התו' שם בד"ה בכתנות כהונה ע"ש ויבואר עוד בסמוך דמוכח הכי מהא דאמר קק"ד מחללין קק"ל לכ"ש וק"ל.

בתו' ד"ה אין מועל אחר מועל וכו ואז הוא מתכווין לגוזלה היכא דנתנו לחבירו וכו'. עיין במהרש"א שתמה בזה והגי' ולענ"ד נראה דיש ליישב והוא דקשי' להו לפי מאי דאמרינן בפסחים דף כ"ט האוכל חמץ של הקדש יש אומרי' לא מעל מני רבי נחוניא בן הקנה היא הרי דבמקום כרת פטור מקרבן מעילה משום דקים ליה בדרבה מיניה ואמרינן בסנהדרין סוף פרק אלו הן הנשרפין דגונב את הקסוה דהיינו כלי שרת קנאין פוגעין בו אם כן היכא דנתכווין לגוזלה הוא פטור מקרבן מעילה דה"ל כחייבי מיתות שוגגין כדאית' בסנהדרין בכה"ג דף ע"ג ע"ב דהיכא דניתן להצילו בנפשו פטור מלשלם וצ"ל כדאמרינן בכתובות דף ל"ג ע"ב ור"מ מות ומשלם ל"ל והתני' גנב וטבח וכו' ומשני בטובח ע"י אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב וכו' א"כ כיון דאמרינן בריש פרקין דגבי מעילה נמי יש שליח לד"ע איכא לאוקמי מתני' זו במעילה ע"י אחר שאמר לאחר שישתה בכוס של זהב ויתכווין לקנותו נמצא דמתחייב המשלח במעילה דלענין מיתה אין שליח לד"ע והמשלח פטור והיינו דכתבו תוס' היכא דנתנו לחבירו וכו' ר"ל שאמר לחבירו שישתה ויקנה אותו בשליחותו ולפ"ז נראה דמוכח כדברי הרמב"ם ז"ל שהביאנו לעיל דף מ"ג ע"א דאף דאמרינן התם לב"ש דס"ל יש שליח לד"ע מוד' בזה נהנ' וזה מתחייב דלא מצינו בכל התור' כול' וכו' מ"מ גבי מעילה אמרי' זה נהנ' וזה מתחייב דהא כיון דאין כלי שרת מתחללין אין המעילה אלא מחמת הנאת השליח ח"כ מוכח דאמרינן זה נהנה וזה מתחייב:

כבר כתבנו לעיל דף מ"ג בתוס' ד"ה לא מצינו דמוכח כדברי הרמב"ם ז"ל דאי נימא דאזלינן לענין חילול במזיד או שוגג בתר המשלח כדמשמע שם מדברי התוס' לא מצינו הא דריבתה התורה שליחות במעילה אליבא דר"מ אלא בזה נהנה וזה מתחייב דהא לר"מ אין מעילה אלא בנהנה כדאמ' לעיל ואי נימא דבתר שוגג או מזיד דשליח אזלינן ובזה שפיר משכחת לר"מ ע"י הוצאה מרשו' הקדש כשהמשל' שוגג והשלי' מזיד מ"מ מוכח מדברי ר' יהוד' מדריבתה התורה שליחות במעילה דלא נימא אין שליח לד"ע ע"כ ליכא למימר דמיירי במעילה ע"י הוצאה מרשות הקדש דמ"נ אם השליח שוגג א"צ קרא כמ"ש התוס' לעיל דף נ"ב ע"ב דלא שייך בזה דברי הרב ודברי התלמיד וכו' כיון דהשליח שוגג ואם השליח מזיד אינו מתחלל לר' יהודא אלא באוכל או נהנה הרי דמוכח מן התורה דבמעילה אמרינן זה נהנה וזה מתחייב וכבר כתבנו לעיל דהעיקר הוא דאזלינן בתר השליח כמ"ש שם ובזה מיושב הא דנדחק רש"י בהא דאמר ההוא ר'

יהודא דהל"ל ההוא בשוגג ולפמ"ש י"ל דבאמת הוי מצי לאוקמי ברייתא כרבי מאיר כגון שהמשלח שוגג והשליח מזיד. דבזה מודה רבי מאיר דמתחלל דאזלינן בתר שליח כיון דע"כ מיירי מתני' ע"י שליח כנ"ל ולפ"ז היה מוכח דקדושת הגוף אינו מתחלל במזיד לר"מ אלא דמשני דמיירי כשהשליח שוגג ור' יהודא היא דס"ל דבשוגג מתחלל. ובזה מתורץ קושית מהרש"א לעיל בתוס' ד"ה לא אמרו אלא לענין אכילה וכו' וז"ל איכא לאקשוי' לפ"ז לקמן הא דמייתי הא דאין מועל אחר מועל וכו' ומוקי לה כר' יהודא וכו' הא כר"מ נמי אתי' דמודה בכה"ג דבשוגג מתחלל כיון שנהנה מגוף הבהמה והכוס וכו וכבר כתבנו שם דאף שכתבו תוס' דמיירי שנתכוין לגוזלה מ"מ היכא דנהנה מודה ר"מ דמתחלל ויוצא לחולין ולפי הטעם שכתבנו שם משום דניחא ליה בחילול כדי שלא יהנה מהקדש. א"כ לפמ"ש דהכא מיירי ע"י שליח שפיר אמרינן דבשוגג אינו מתחלל דלא ניחא ליה שתתחלל הקדש על ידו דאף שנהנה הא אין איסור הנאה עליו אלא על המשלח ממילא אמרי' דאינו מתחלל בשוגג דשליח ודוק היטב:

בגמ' אימר דשמעת ליה לרבי מאיר בקדשי קדשים בקדשים קלים מי שמעת ליה וכו'. ופירש רש"י וההיא דבהמה איכא לספוקי נמי בק"קל. משמע דמפרש דהקושיא הוא אריש דזכרים ועולות אבל אסיפא דנקיבות זבחי שלמים י"ל דא"צ לחולין כלל אע"ג דמספקינן ליה בתודה מ"מ יכול להביא בהמה אחרת ולחמה ויתנה, דאם היא תודה תהא זו שלמים וכן משמע מהרמב"ם בפרק ו' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י"ח דבנקיבה לא הוצרכו להמתין עד שיומם אלא מקריבה בעצמה. אלא דלכאורה קשה דהא כתבו תוספות בד"ה קק"ל מי שמעית ליה וכו' דא"א להקריבו בעצמה משום ספיקו דבכור ומעשר אם כן ה"נ בסיפא דנקיבה נהי דליכא לספוקי בבכור מ"מ איכא לספוקי שמא הוא מעשר ואין מתנותיהם שוות. ונלענ"ד ליישב די"ל דהא דמקשה לקמן דלמא בכור ומעשר היינו דווקא בתר דמשני דאשתכח בן שנה משום דהמ"ל דמיירי דאשתכח בן שתים ושלש שנים א"כ א"א לספוקי דלמא בכור הוא דהא בכור מצוה להקריב' תוך שנתו וכן מעשר אינו מתעשר משנה לחברתה ומצוה להקריבה בתוך גורן ראשון שקבעו חז"ל וא"כ כיון שהוא לאחר שנתו מסתמא לא בכור ומעשר הוא אבל לבתר דמשני דאישתכח בן שנתו שפיר מקשה ודילמא בכור ומעשר הוא. ולפ"ז בסיפא דמיירי דוקא בת שתים שפיר יוכל להקריבו בעצמו דליכא לספוקי במעשר מדלא הקריבן תוך שנתו אלא דאכתי קשה דהוה מצי לפרש דהקושיא הוא אסיפא דא"א להקריבה בעצמה דהא לפמ"ש לעיל איכא לספוקי נמי בבהמת חולין ולא נתיאשו הבעלים כנ"ל ואינו יכול להקדישו אפי' אם ירצה לגוזלו דבגזל חבירו אינו קונה לפני יאוש לכ"ע ואף דאיכא

למימר דהרוב הוא קדשים וא"כ כיון דכל דפריש מרובא פריש אין להסתפק בחולין מ"מ לפמ"ש לעיל דכאן לא שייך דכל דפריש מרובא פריש דאל"ה ניזל בתר רובא דעלמא כנ"ל א"כ א"א להקריבו בעצמו דיש להסתפק בחולין בעזרה וכן קשה בדברי התו' דלמה ליה למימר משום בכור ומעשר הול"ל משום ספיקא דחולין. מיהא דברי התוס' יש ליישב דדבריהם קאי על רישא דמיירי דאשתכח בן שנתה דא"כ הוי אפשר להקריבו בעצמו דהיינו שימתין עד אחר שנתו דאז אפילו אם הוי חולין וקנה אותו בתורת גזילה כדאיתא בב"ק דף ס"ו ע"ב בגנב טלה ונעשה איל נעשה שינוי בידו וקנאו והכי קי"ל וא"כ ליכא לספוקי בחולין בעזרה דהא אם הקדישו הוא הקדש אך לפ"ז הוי מצי לפרש דהקושיא הוא על הסיפא דמיירי דאישתכח בן שתים ותו לא משכחת בי' שינוי ואיכא לספוקי שמא הוא חולין ועיין מ"ש לקמן בזה וגם בסיפא א"א להקריבה בעצמה. ודוק:

שם קדשים קלים לא כ"ש וכו'. לכאורה הי' נראה דלפי מאי דאמרינן לעיל דמתניתן דהמקדש בחלקו אתיא כרבי יוסי הגלילי דס"ל קדשים קלים ממון בעלים הוא כדאמר לעיל דייקא נמי דקתני המקדש בחלקו משמע דמיירי לאחר שחיטה אבל מחיים ממון בעלים הוא והן דברי ר"מ כדאיתא נמי האי לישנא בסוגיא שם שאמר סומכוס משום ר"מ המקדש בחלקו וכו' אלמא כרבי יוסי הגלילי ס"ל א"כ בקדשים קלים נהי דמצד הקדש ס"ל לרבי מאיר דיכול לגוזלה מ"מ מצד שהוא ממון בעלים איכא ביה משום גזל ואינו קונה אותה וממילא דאינו יכול להתחייב בדמי שלמים כיון דאינו אלא משום שקנה אותו בתורת גזילות כמ"ש התוס' בד"ה אמר ר"א וכו' וכיון דעכ"פ אינה נגזלת מצד שהוא ממון בעלים ממילא לא עביד ולא מידי מיהא לשיטת התוס' בב"ק דף י"ג ע"ב דס"ל דהאי דיקא נמי לא קאי לפי המסקנא שם י"ל דר"מ לא סבירא ליה כרבי יוסי הגלילי. אך לפי' רש"י שם משמע דקאי אף לפי המסקנא כמ"ש לעיל קשה ונראה משום דרוב שלמים בירושלים הם הנלקחים בדמי מעשר שני כדאיתא בפסחים דף זי"ן גבי מעות שנמצא לפני סוחרי בהמה וכיון דס"ל לר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא א"כ ממילא דרוב שלמים אין בהם משום גזל דאיכא נמי גבי מעשר שני האי ק"ו קדשי קדשים מתחללין מעשר שני לא כ"ש. אך כבר כתבנו דהכא לא שייך למיזל בתר רובא ותו קשה דבכל קדשים שחייב באחריותן כיון דאמרינן בכתובות דף ל"ד דר"מ ס"ל כר"ש דבר הגורם לממון כממון דמי א"כ כל קדשים שחייב באחריותן אית בהו משום גזל בעלים ואינו קונה אותה אלא ביאוש ושינוי רשו' אלא העיקר בזה דכל שמתכווין לחללו לטובת הבעלי' מסתמ' ניחא להו בהכי ושליחותייהו קא עבי'. וק"ל:

דף נה:

תהי בה ר"י וכו' וכי אומרי' לאד' וכו'. נר' די"ל דודאי גם ר' אושעי' לא טעה בזה דכבר כתבנו בזה לעיל ליישב בזה לשון הרע"ב במסכת שקלים ועוד נראה די"ל דמוקי לה ר"א כגון שבשעה שמצאה נתכוון לקנותה ואף דשלא כדין היה דאיכא למיחוש שהוא אחד מן הקרבנות או של חולין לפני יאוש מ"מ מתכוין לקנותו דרך גזילה ועתה בא לחוב בדמיהם וחזר בו ורוצה לשלם הגזילה וא"כ לר"מ דס"ל קדשים מתחללין במזיד שפיר קנאו בשעת הגזילה וצריך לשלם כל ספיקא דקרבנות לקיים מצות השבה ואפשר לומר שרבי יוחנן ס"ל דדמי להא דאיתא ביבמות דף קי"ח ע"ב בגזל אחד מחמשה בני אדם דס"ל לר"ט דמניח גזילה בניהם ומסתלק ואף ר"ע דפליג התם היינו דוקא בחמשה תובעים אותו דכל אחד טוען ברי אבל בשמא ושמא מודה רבי עקיבא דמניח גזילה ביניהם ומסתלק וא"כ ה"נ הי' יכול להחזיר אותה בהמה עצמה ולומר שיהי' קדוש כמו שהי' מ"מ קשה דמאי תהי בה הא אמרי' בב"מ שם דבבא לצאת ידי שמים אפי' בשמא ושמא אינו יוצא עד שישלם לכל א' וא' א"כ ה"נ י"ל דהיינו דקאמר ד' אושעי' בבא לצאת י"ש א"כ צריך לשלם הספיקות. ואפשר דס"ל לר"י דלא שייך בזה לצאת י"ש כדאיתא במנחות דף פ"א ע"א אמר לי' רב דימי ברי' דר"ה לרבינא וליתי בהמה ולימא הרי עלי וליתי בהמה אחריתי וכו' ואידך תיהוי לאחריות א"ל התורה אמרה טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם ואת אמרת ליקום ולידור בתחלה ע"ש א"כ י"ל דס"ל לר"י כהאי לישנא בנדרים דף יוד דר"מ ס"ל טוב מזה ומזה שאינו נודב כל עיקר א"כ כיון דהכא פטור מדינא כשיקדש אות' שנמצאת סתם שתחזור לקדושתה שהיתה בתחלה א"כ אין זה זכות שיאמרו לו חטא בשביל שתזכה כיון דעכ"פ ס"ל לר"מ דכל נודב חוטא והוא צריך להתנדב בכמה קרבנות בעולה ושלמים ובתודה אע"כ לאו ר"מ היא וכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש לקמן דצריך להיות נודר ומשלם משום דאל"כ אסור למעט באכילת קדשים ובזה בודאי הוי חוטא לר"מ ובזה אתי שפיר טפי הלשון חטא בשביל שתזכה ר"ל בשביל שתזכה לצאת י"ש ועיין מ"ש לקמן בזה דר' אושעי' ס"ל כהאי לישנא דפליגי בנודר ומשלם אבל בנדבה ליכא איסור' וכמו שכתבו התו' לקמן דס"ל להאי תנא דמותר למעט באכילת קדשים. עוד י"ל דס"ל לר"א דהאי תנא סבר לה כר"מ בהקדש ופליג עליו בהאי דנודר ומשלם ובזה אתי שפיר דלא תקשה אליבא דר' אושעי' סתמא אסתמא דלעיל דלא כר"מ בהקדש ולפמ"ש אתי שפיר דהא כתבו התוס' בביצה דף ל"א ע"ב בד"ה ונפחת דבכה"ג דלא מצי למיתני דברי ר"מ דר"מ ס"ל אינו נודב ומשלם לא הוי סתמא ועי"ל דהא דתהי בה ר' יוחנן ולא מוקי לה בהכי היינו משום דכבר כתבנו דלפי

מאי דמשמע דס"ל לר"מ דקדשי' קלים ממון בעלים הוא וס"ל כר"ש דקדשים שחייב באחריותן הם ממון בעלים ואינו יכול לקנותם ולחללו אלא משום דמסתמא ניחא לי' להבעלים לחללו כדי שיוכלו להקריב קרבנותיהם וכיון דזכות הוא להם זכין לאדם שלא בפניו והיינו דמקשה ר"י דבכה"ג לא זכה בה בתחלה כשמצאה ואף השתא ל"ל משום דניחא להו לבעלים דכיון דאיכא איסורא אין אומרים לאדם חטא כדי שתזכה ור' אושעי' ס"ל כאידך שינוי' בב"ק שם דל"ל לר"מ הא דר"ש וס"ל נמי דר"מ ס"ל בקק"ל לאו ממון בעלים הוא וק"ל:

בתוס' ד"ה דמייתי נמי תודה וכו' וא"ת אמאי צריך וכו' דבריהם ז"ל אינם מובנים דמשמע בקושייתם דס"ד דלחם בא בנדבה וא"כ לא הוכיחו כלום דס"ל להאי תנא דמותר למעט באכילת שלמים מדמתנה במותר הפסח הא לפי הס"ד י"ל דמתנה בהך דמייתי לתודה דאם הוא מותר הפסח לא ליהוי תודה אלא שלמי' מותר הפסח דאכילתן שוה ליום ולילה והלחם יביא בנדבה והא דאמר בשאר ימות השנה שלמים הוי היינו כיון דהוי שלמים דשווין במתנות ובזמן אכילתן כתודה ממילא דיכול להתנות בה וצריך לומר דקושטא קאמר דלפי האמת צריך לומר דמותר למעט באכילת קדשים ועיקר הטעם הוא משום דאין הלחם בא בנדבה מיהא לולי דבריהם הי' נראה לפי מה שאמרו במנחות דף פ"א גבי תודה שנתערבו בתמורתו דליתי בהמה אחריתא ואידך תהוי לאחריות ומשני התורה אמרה טוב אשר לא תדור וכו' א"כ לא מיבעי' לר' אושעי' שכתבנו לעיל דס"ל דהאי תנא ס"ל כר"מ בהקדש וכר' יהודא דטוב מזה נודר ומשלם א"כ שפיר מצי לומר הרי עלי תודה אם זה אינו תודה ויפריש שתי בהמות אחת לתודה ואחת לאחריותו ויתנה אם זאת הנמצאת תודה יהא תודה זו להשבת גזילתו והשני לאחריותו ואם זו שנמצאת שלמים יהא תודה זו לנדבו ושני' לאחריותו ואם זו שנמצאת מותר הפסח יהא התודה לנדבה והשני' למותר הפסח וא"כ אין ראי' דמותר למעט באכילת קדשים ואפי' לר' יוחנן דלא מוקי בנתכוין לגוזלה מ"מ י"ל כיון דמוקי' מתני' דלא כר"מ י"ל דס"ל כהך לישנא בנדרים דף טי"ת דפליגי דוקא בנודר דס"ל לר' יהודא טוב מזה ומזה נודר ומשלם ושפיר יוכל להתנות בתודה ואחריותו וסוגי' דמנחות היינו דבעי שם לתרץ דברי ר' חייא שאמר שם בתודה שנתערב' בתמורתו שאין לה תקנה היינו משום דס"ל דטוב אשר לא תדור עוד נראה דיש ליישב קושי' התוס' בענין אחר דיכול להפריש מותר הפסח לכתחילה בתנאי ואע"ג דגבי תודה אמר שם דאין מפרישין לכתחלה על המותרות מ"מ גבי פסח שאני דהא אמרינן בפסחים דף צ"ח דיכול להפריש שני פסחים כא' לאחריות וכ"כ תוס' בסמוך בד"ה שלא בזמנו וכו' ומקריב א' והשני הוי מותר א"כ יכול להתנות בכה"ג

שיפריש שני פסחים ויתנה אם זה מותר הפסח יהא זה מותר הפסח תחתיו ואם לאו יהא לאחריות פסחו ויכול להקריבו על תנאי זה ואינו צריך למעט באכילת קדשים ואין לומר דגם התם במנחות יכול להתנות כן ולימא אי הך דקיימי תודה היא הרי לחמה והך תהוי לאחריות פסחו ואי הך דקיימא תמורה הי' תהוי הך תודה ולא לאחריות ז"א דאין בזה תקנה דהא אי אפשר להקריב מותר הפסח שהפריש לאחריות פסחו אלא עד אחר שקרב פסחו א"כ א"א להקריבו בתוך המועד דהא הוי ספק תודה ואין מביאין תודה בחג המצות מפני חמץ שבה ואם ימתין עד אחר הפסח יעבור עליו בעשה כדאמרינן בריש ר"ה דמותר הפסח עובר עליו בבל תאחר ואמר שם כיון שעבר עליו רגל א' עובר בעשה וכיון דאמר שם דאין תקנה משום דטוב אשר וכו' כ"ש דאין בזה תקנה משום דצריך לעבור על עשה דאורייתא אבל הכא בל"ז צריך להמתין עד שיומם אפי' לר' אושעי' משום דשמא בכור הוא אלא שמקריב אותם שחילל בהן א"כ שפיר יכול לומר שמקריב אותה שהפריש לספק תודה לפני פסח ואותה שהפריש לאחריות משום ספק מותר הפסח בחמת יקריב אותה בתוך הפסח ואין כאן איסור כלל ואין לומר דא"כ ל"ל למימר דמותר הפסח הוי שלמים הא יוכלו ליקח אותו לפסח עצמו כדאיתא בפסחים דף פ"ט דיכול להקריב מותר הפסח לפסח עצמו ז"א דכיון דכבר נעשה מותר הפסח כבר הוי לי' שלמים כמ"ש התוס' שם בד"ה ונטרחו וכו' ע"ש ודוק:

בתוס' ד"ה ודילמא אשם הוא וכו' ואי משום סמיכה דשלמים טעונים סמיכ' ואשם אין טעון סמיכה וכו'. כבר תמהו המפרשים ז"ל. דהא אשם נמי בעי סמיכה ובספ"י כתב דבשלמים המוצאה הוא בעל הזבח וסומך עליו ע"ש וז"א דוודאי הכא בין לרבי אושעיא בין לרבי יוחנן אינו מתחלל אלא להקריב לשם בעלים והמקריב שלמים או תודה של חבירו אינו סומך עליו כדאיתא במתניתין דמנחות וכ"כ התוס' בגיטין דף כ"ח בד"ה והא בעי סמיכה וכו' וז"ל וההיא דתנן בשקלים ומייתי בפ"ב דקידושין בהמה שנמצאת בין ירושלים למגדל עדר וכו' והתם נמי אין תקנה אחרת לאותם קרבנות אלא שיקריב בלא סמיכה ע"ש ונראה דאין כוונתם דלא בעי סמיכה כלל אפי' סמיכה שלזה המוצאה אם הקרבן הוא נדבה של עצמ' דא"כ איך תקנו להתנות לכתחילה בנדבות עצמן לעולה או לשלמים לבטל מצות סמיכה כמ"ש התוס' שם וכ"ש הכא דאין אומרי' לאדם חטא בשביל שתזכה אלא נראה דכוונתם אינו משום סמיכה דידיה דאי משום סמיכה דידיה אם הוא קרבן נדבה של עצמו יכול להתנות בתחלה אם אין זה הנמצא שלמים יהיה זה נדבה ויסמוך ואחר הסמיכה יתנה דאם הוא שלמים יהיה זה תחתיו נמצא דאין זה חשש עבודה בקדשים שהרי הסמיכה קודם תנאי החילול משא"כ בפסחים דף פ"ט

דמיירי במותר הפסח שקדוש כבר א"א לעשות כן כמ"ש בהקדמת ק"א לכתובות בשם הגאון אחי ז"ל. אלא דכוונתם דאם זה הנמצא עולה או שלמים כיון דאין בעליו ידועים אין תקנה להקריב אלא בלא סמיכות בעליו וא"כ תמוה מ"ש כאן דשלמים בעי סמיכה דהא אם הם שלמים של עצמן הא יכולין לסמוך קודם תנאי החילול כנ"ל ואם הנמצא הוא שלמים פשיטא דאין כאן סמיכה כמ"ש תוס' בגיטין שם ולולי דמסתפינא הייתי אומר דזה הלשון אינו מדברי תוספות והמשך לשונם אי נימא משום סמיכה כלומר כיון דאשם בא לכפרה אינו מתכפר אלא ע"י סמיכות הבעלים וע"ז כתבו סמיכה לא מעכבי כדאמרינן בריש זבחים דף ויו דהסמיכה אינו אלא למצוה אבל אינו מעכב הכפרה ודוק:

בא"ד ונסכי נדבה מזלפו על גבי אישים וכו' וצ"ע דזהו אליבא דשמואל ולא קי"ל הכי כדאיתא במנחות דף ע"ד ע"ב לאפוקי מדשמואל וקמ"ל דלשיטתין אזלי וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהל' מעה"ק בפ"ב הלכה א' וצ"ל דכוונתם דקושי' הש"ס הוא אליבא דשמואל אך קשה דיותר הל"ל משום המנחה דאם הוא מנחת נדבה נקמצ' ושירים נאכלין ואם היא מנחת נסכים כולה לאישים. ודוחק לומר דיכול להתנות במנחת נדבה של כהן דכולה כליל ותו קשה הא קי"ל דמתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום כדאי' במנחות דף קי"ד ע"ב אמר רבא מדברי שניהם נלמד מתנדב אדם מנחת נסכים בכל יום וכן פסק הרמב"ם ז"ל בפי"ד מהל' מעה"ק הלכה א וא"כ שפיר יכול להתנות בנדבה של מנחת נסכים וכולה לאשים ונסכים לשיתין כמו מנחת נסכים דחובה ואפשר דס"ל לתו' דלשמואל דס"ל דמתנדב ביין מזלפו ע"ג האישים ה"ה במתנדב מנחת נסכים הנסכים הם לאישים ובזה א"ש דלא הקשה מן המנחה משום דיכול להתנדב מנחת נסכים אך קשה דמנ"ל להש"ס להקשות דלמא מודה שמואל במנחת נסכים דלשיתין אזלי כמו בחובה תדע דהא משמע הכא דמותר הפסח קרב שלמים טעון נסכים דהא אמר דמתנה נמי במותר הפסח וכיון שכתבו דטעמא דאין יכול להתנות באשם משום נסכים ע"כ צ"ל דמותר הפסח בעי נסכים וא"כ בפסחים דף פ"ט דפריך וליתנה במותר הפסח הל"ל משום נסכים וכן קשה בזבחים דף ע"ו דפריך גבי ספק מצורע דניתנה באשם תלוי ולא משני משום נסכים ולפמ"ש א"ש דמנחת נסכים בא בנדבה וצ"ל דהתוס' ס"ל דהנך סוגיא דלא כשמואל וצ"ע ודוק:

בתוס' ד"ה ודילמא אשם נזיר הוא וכו'. עוד אמר הר"ש מקוצי וכו' ונראה דלדבריו מתורץ נמי קושי' התוס' שם בזבחים דף ע"ז שהקשו דהל"ל בשמעתין דאתי' כר"א דמתנדב אדם אשם תלוי ונראה דקושייתם שם הוא לפי מאי שתירצו כאן דטעמא דלא מתני' שלמים משום נסכים וע"ז הקשו דליתנה באשם תלוי דלא בעי נסכים ולפי תי' הר"ש מקוצי

לק"מ וכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ו הל' י"ח מהל' פסולי המוקדשין שכתב מצא זכר בן שתי שנים אין לו תקנה שמא אשם הוא ועדיין לא כיפרו בעלים עכ"ל משמע מדבריו דעיקר החשש הוא כמ"ש הר"ש מקוצי דחיישינן שמא עדיין לא כיפרו הבעלים ויביאו אח"כ חולין לעזרה מיהא יש לפרש דבריו מ"ש דעדיין לא כיפרו משום דאי כיפרו קי"ל דבאשם רועה ויביאו בדמיו עולה והרי כבר הותנו בעולת נדבה וא"ל דאכתי איכא משום נסכים דהא כתבו שם כשיביא בדמיו עולה הוא עולת קיץ למזבח ונסכיו באים משל ציבור כדאי' בתמורה דף כ' ואם הוא עולת נדבה נסכיו באים משל עצמו ז"א דכל בהמה הנמצאת הכל בא משל ציבור שזה א' מן הז' תקנות כדאית' בשקלים פ"ז משנה ה' ומ"ש הר"ש מקוצי דשמא היום או למחר ידע בעל האשם שנאבד האשם וכו' נראה דכוונתו דאם נודע לבעליו בודאי לא יעבור עליו בבל תאחר ויבוא בתוך שלש רגלים מכ"ש לר' אושעי' דמוקי לה כר"מ דס"ל ברגל אחד עובר עליו בבל תאחר ולכ"ע עובר עליו בעשה ברגל א' וא"כ הי' תקנה להמתין רגל א' דודאי נתכפרו בעליו באחר כבר ואין חשש משום חולין לעזרה אלא דחיישינן שמא אין הבעלים יודעים שנאבד כגון ששלח קרבנו לירושלים וסובר שכבר הקריב בזמנו נמצא זה החשש הוא לעולם כשיוודע לו ודוק:

בגמרא דלמא פסח הוא וכו' לכאורה משמע דהקושי' הוא דשמא הוא פסח שהפריש לשם פסח הבא וע"ז משני דעל מה שהפריש לשם פסח הבא ליכא למיחש דמיזהר זהירי ועל מותר הפסח משנה שעברה משני דשלמים הוי אך לפ"ז קשה דהוי מצי לשנוי' דאשתכח בן שנתו וקודם שיגיע פסח יעבור שנתו וליכא למיחש שהפרישה לשם פסח וצ"ל דסמך אסיפא דהך מתני' דשקלים דאמר רבי יהודא הראוי לפסחים פסחים קודם לרגל שלשים יום. משמע דמיירי בראוי לפסחים מיהא אי מיירי בענין זה דראוי לפסח של שנה זו ליכא למיחש למותר הפסח דאשתקד דהא לא נולד עדיין וצ"ל דעדיפא משני דאפי' אם הוא בענין שיכול להיות מותר הפסח אין בכך כלום דשלמים הוי אך קשה דלמה ניחוש לזה הא קי"ל בר"ה דף ה' כיון שעבר עליו רגל א' עובר עליו בעשה וכ"ש לר' אושעיא דמוקי לה כר"מ דס"ל דברגל א' עובר עליו בבל תאחר א"כ כיון שנמצא אחר הפסח עובר עליו בבל תאחר שלח הקריבוה בפסח ואין לומר דאף שנמצא אחר הפסח חיישי' שמא נאבד כבר תוך הפסח ז"א דמוכח לקמן דלא חיישי' להא דהא משני לקמן גבי חטאת דלא חיישינן לחטאת משום דאשתכח בן שתי שנים ולא חיישינן שמא כבר נאבדו בתוך שנתו וצ"ל דבעי לשנוי' דאפי' נמצא בחה"מ דפסח אין בזה כלום משום דשלמים הוי א"נ דחיישינן שמא הוא בענין שלא עובר בבל תאחר כגון שהי' חולה או ביורש וכיוצא בו ועיין בסמוך ודוק:

בתוס' ד"ה שלא בזמנו הוי שלמים וכו' וא"ת וכו'. לולי דבריהם ז"ל היה נראה דהא דקאמר פסח בזמנו מיזהר זהיר דקשה לכאורה הא דאמרינן בזבחים דפסח בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו קרב שלמים למה ליה למימר דמזהר זהיר ביה ונראה דאמר הכי לאפוקי מדר"י דפליג במשנה שם ואמר הראוי לפסחים פסחים קודם לרגל שלשים יום וע"ז קאמר דסבירא להו לרבנן דכיון דמיזהר זהירי ביה ליכא למיחש לפסחים והנה הרע"ב פירש שם דהמוציא יכול להקריב' לפסחו דבריו תמוהין דהאיך אפשר להקריב דהא ר"י בעצמו ס"ל בפסחים דף צ"ט ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים וא"כ איך יכול ליקח אותה לפסחו הא לא נשאר בזה מחבור הראשונה וכ"ש דאיכא למיחש שמא כבר לקחו הבעלים פסח אחר ופסח שנשאר שעה א' בלא בעלים נדחה לכ"ע אע"כ דכוונת ר"י דהראוי לפסחים פסחים היינו שיחלל על בהמה אחרת לאחר שהוממו להקריבו לשם מותר הפסח והא דנקט הראוי לפסחים פסחים היינו כיון דהוא ראוי לפסחים והוא זמן הפסחים מחזקינן ליה בפסחים. ונראה לענ"ד די"ל דהא דקאמר לפסחים היינו שאותה הבהמה שיחלל יקח לפסחו והטעם משום דכתבו תוס' לעיל דכשמקריבו לשם מותר הפסח הוא ממעט באכילת קדשי' אלא דס"ל לת"ק דמותר למעט א"כ י"ל דרבי יהוד' דס"ל דאסור למעט וכן משמע בנדה דף ע' בסוגיא דשני מצורעין דס"ל לר"י דאסור למעט ואם כן אי אפשר להקריבו למותר פסח ולהתנות בשלמים לנדבה דא"כ ממעט באכילת קדשים אלא דס"ל לר"י כיון דפסח ממון בעלים כדאיתא בפסחים דף צ' מסתמא ניחא לבעלים שיקח אותו המוצא אם יפול בו מום קודם פסח לחלל על בהמה אחרת ויקריב אותה לפסחו ממש ואף שכתבנו לעיל דאיכא תקנה שלא למעט באכילת קדשים על שיתנה באחריות פסחו או תודתו אפ"ה עדיף טפי שלא יצטרך עוד בהמה אחרת ויקריבנו לפסחו ות"ק ס"ל דבזמנו ליכא למיחוש שמא הוא פסח משום דמזהר זהירי ביה ולפ"ז י"ל הא דקאמר הכא שאר ימות השנה שלמים לאו משום דחששא דמותר הפסח דאשתקד דלא שכיח כמ"ש התוס' כיון דמיזהר זהירי ביה לא שכיח שיאבד ותו דכבר כתבנו לעיל כיון דמותר הפסח ברגל אחד עובר עליו בעשה וכ"ש לר"מ דס"ל ברגל אחד עובר בבל תאחר ליכא למיחוש למותר הפסח דאשתקד שהרי צריך להקריבו בחולו של מועד וכ"ש דאם נמצא לאחר החג דמה"ת ניחוש שעברו הבעלים בבל תאחר אלא דכל החששא הוא שמא הפריש לשם פסח שיבוא וע"ז אמר דס"ל דת"ק דר"י דבזמנו היינו שלשים יום קודם הרגל מיזהר זהירי כל אחד בפסחו וליכא למיחוש לפסח כלל וקודם זמן הזה דאין נזהרין בו כ"כ באמת מודה ת"ק דצריך להתנות מותר הפסח משום חששה שמא הופרש לשם פסח הבא ממילא דאין מקום לקושית התוס' כן הי' נראה

לענ"ד לכאורה אך אחר העיון נראה דאין לפרש דלרבי יהודא א"צ לחלל לשם עולה ולשם שלמים כלל משום דבזמנו הוא רוב פסחים ואזלינן ביה בתר רובא דז"א דכבר כתבנו דע"כ בשמעתין לא אזיל בתר רובא מדמקשה כל הני קושי' דלעיל והיינו מטעם שכתבנו לעיל דהוי קבוע ואף שכתבנו לעיל דף ל"ב גבי הנסקלין בנשרפין ובסוף פרק קמא דכתובות דכל קבוע דאין האיסור ניכר במקומו הוא פלוגתא דר"ש ורבנן דלר"ש ה"ל קבוע דאורייתא ולרבנן לא ה"ל קבוע דאורייתא א"כ י"ל דר"י ס"ל דלא ה"ל קבוע ואזלינן בתר רובא מ"מ נראה דא"א לומר כן דאכתי ה"ל קבוע דרבנן ותו דא"כ ל"ל להש"ס הכא למימר דטעמא דרבנן משום דבזמנו מזהר זהיר הא בכל סוגיא זו משמע דחייש אף למיעוטא והיינו מחמת קביעותא אי מדאורייתא לר"ש או מדרבנן לרבנן דר"ש א"כ הו"ל לפרש דהטעם הוא דת"ק משום דחיישי' אף למיעוט' ולכך צריך לחלל נמי על עולה ושלמים וממילא דאם הוה פסח נכלל בכלל שלמים אלא נראה דמודה ר"י דצריך להתנות אף בשלמים ותודה אלא דס"ל דבזמנו איכא למיחוש גם לשם פסח וצריך לחללו ג"כ לשם פסח ולפ"ז צ"ל דקודם זמן הזה אין שום חשש מחמת הפסח הבא דלא שכיח כלל שיפריש אדם פסחו קודם שלשים יום א"כ ע"כ הא דקאמ' הש"ס לת"ק דבזמנו מיזהר זהיר ביה והיינו דס"ל לת"ק דא"צ לחללו לשם פסח כלל אם נמצא בזמנו וכמו שכתבנו דלא חיישינן שמא כבר נאבד קודם זמנו כדמוכח לקמן כנ"ל והא דאמר שלא בזמנו שלמים הוי אין לפרש אם נמצא שלא בזמנו צריך להתנות במותר הפסח משום חשש הפרשה לשם פסח הבא דמנ"ל להש"ס דפליג ת"ק בהא על ר"י דלא חייש קודם לזמן הזה אע"כ דכוונת הש"ס הוא משום חשש מותר הפסח דאשתקד כמ"ש בסמוך דעדיפא משני דאפי' נמצא בחה"מ של פסח כנ"ל וח"כ א"ש קושית התוס' ותירוצם כן נראה לפענ"ד נכון ודוק:

ונראה ליישב לשון הרע"ב דלשיטתו אזיל משום דככר כתבנו דמפרש כירושלמי דאזלינן בתר רובא כפשטות דמתניתן וכן הראוי לפסחים פסחים היינו שיקריב אותו לפסח ממש והיינו דלא חיישינן שהקדיש אותה לפסח הבא דאין דרך להקדיש עד ע"פ כדאיתא בפסחים דף ס"ו אלא שהפריש אותו ע"מ להקדישו וכיון שלא הקדישו עדיין לא נדחו כשהפריש פסח אחר וכיון שלא נדחו ראוי להקריבו לפסחו דאף שלא הקדישו מכל מקום אין לשנותו דאפי' לרבא דס"ל דהזמנה לאו מלתא מ"מ הזמנה לגוף הקדושה אסור לשנותו כדאיתא סוף פרק נגמר הדין בעגלה ערופה והביאו הרמ"א בא"ח סי' מ"ב ומסתמא ניחא לבעלים בכך. וק"ל:

מיהא לפמ"ש תוס' בסנהדרין דף מ"ז ע"ב ד"ה מ"ט וכו' משמע דר"י לית לי' סברא זו וסבר אפי' הזמנה לגוף הדבר לאו מלתא א"כ בשמעתין דאזלי אליבא דר"י ליכא לפרושי הכי ודו"ק:

בגמ' דמייתי תודה וכו'. נראה מלשון זה דלא קאמר דמייתי נמי תודה כלשון הש"ס לעיל דמייתי נמי תודה משום דלעיל א"א להקריב אותה בהמה שנמצאת משום דמספקינן בבכור ומעשר משא"כ הכא דליכא לאסתפוקי במעשר כמ"ש לעיל דכיון דמיירי בבת שתים ומעשר מצוה להקריבה תוך שנתה לא חיישינן דעבר והשהה כ"כ א"כ א"צ להביא אלא בהמה א' משום ספק תודה וק"ל:

אך לפמ"ש לעיל דהאי תנא נמי ס"ל דאסור למעט באכילת קדשים אלא דמותר הפסח דלעיל מתנה במותר הפסח שמפריש לאחריותו א"כ הכא דליכא למימר הכי דאם יתנה באותה הבהמה עצמה הרי ממעט באכילת קדשים ואפי' אי נימא דאותה הבהמה שנמצאת ליכא למיחוש אם ממעט באכילת קדשים דאל"כ לא תקרב כלל אכתי קשה דהתודה שמביא א"א להתנות בשלמים משום מיעוט אכילת קדשים וא"א לאתנוי' במותר הפסח שמפריש זכר לאחריות כמ"ש לעיל דכיון דלא יכול להקריבה בפסח יעבור עליו בעשה וע"כ שאינה קריבה בעצמה ומחלל על שלמים ומתנה בנדבה ומחלל בתודה ומתנה בנדבה א"כ ע"כ צ"ל דמייתי נמי תודה אך לר' אושעי' דמוקי לה בבא לחוב בדמיהן אתי שפיר לישנא דמייתי תודה מפני שלאחר שזכה בה בתורת גזילה יכול להביא אותה הבהמה עצמה לשלמים וא"צ להביא אלא בהמה א' משום ספק תודה ולפ"ז א"צ לדחוקי הא דמקשה לר' אושעי' אימר דאמר ר"מ בקדשי קדשים בקדשים קלים מי שמעית לי' דהקושי' הוא מרישא דכבר כתבנו לעיל דקשה קושי' הספ"י דהוי מיעוטא דחולין ומיעוטא דעולה רובא לגבי שלמים ותו דלאו קושי' הי' כ"כ דשמא באמת אינו מתקן אותה אם הוא שלמים כמו שמצינו בסיפא דאינו יכול לתקן אם הוא חטאת ולפמ"ש י"ל דהקושי' הוא מסיפא דא"ל שהיא קריבה בעצמה שלמים דהא איכא למיחש שמא היא תודה וכיון דהוי ס"ד דקדשים קלים אינן מתחללין א"א להקריבה בספק שלמים משום דהוי ממעט באכילתו בספק שלמים ונהי דבתר דמשני דס"ל לר"מ דאף בקק"ל מתחללין אתי שפיר לשון דמייתי תודה משום שיכול להקריב אותה הבהמה עצמה זבחי שלמים ואם תודה הי' תהא מחוללת על הך דמייתי מ"מ מוכח ממ"נ דקק"ל מתחללין מיהא לר"י דס"ל דממתין עד שתומם ע"כ א"א לפרש בסיפא שמקריב אותה הבהמה עצמה זבחי שלמים משום דאיכא ספק תודה ואתי' למעט באכילת קדשים:

ברש"י ד"ה אין לוקחין וכו' דכתיב וצרת וכו'. ונראה לפרש דעת רש"י שלא פי' משום שמא יגדל עדרים כדאית' בסוכה דף מ"ם ע"ב משום דהכא אמרינן במזיד תעלה ותאכל והתם אמרינן דאפי' בדיעבד איני מתחלל ע"כ צ"ל דהתם מיירי בבעלי מומין והכא מיירי בתמימין הראוי' לשלמים כמפורש בתוספתא שהביא תוס' בד"ה במזיד תעלה דבתמימים הראוי' לשלמים וכ"ש בלוקח לשם שלמים לא שייך גזירה שמא יגדל עדרים כמו שיבואר לקמן בתוס' ד"ה במזיד תעלה והיינו מטעם שכתבו תוס' דמסתמא יביא אותה לירושלים א"כ דוחק הוא לחלק ולומר דלכתחילה שייך גזירה זו אף בתמימים להכי הוצרך רש"י לפרש טעמים אחרים והא דהוצרך לטעם שני' ולא סגי' בטעם קמא דכתיב וצרת הכסף משום דבאמת סוגי מפורשת היא בסוכה דף מ"א דפרי שני מחלוקת דאי לא"ה וכו' והא כתיב וצרת הכסף אלמא דלא בעינן כסף צורה והעיקר בזה דפלוגתא היא בירושלמי כמו שהביא תוס' בסוכה דף מ' ע"ב בד"ה על חיין וכו' שהקשה שם הא טיבעא אפירי לא מחללינן ותירצו דפלוגתא היא בירושלמי יש שאוסר אפי' ע"מ להעלותו ומוקי פלוגתא דר"מ ורבנן בדמאי ויש מתירין ע"מ לאוכלו והוא כאוקימתא דר' אשי בסוכה דמ"א דפרי שני מחלוקת וכו' דאלת"ה מעשר מעשר ממש והא כתיב וצרת הכסף בידך אלא דמי מעשר ובזה מותר ע"מ לאוכלו והיינו כמ"ש תוס' בשמעתין א"כ לדעת המתירין שם בירושלמי צ"ל כטעם שני ועוד נראה דלטעם שני א"צ לאוקמא סתם מתני' דלא כר"מ דמתיר אפי' לכתחילה כדאית' בתוספתא אלא דהאי טעמא דחיישינן שמא יכחיש בדרך לאו משום פסידא דמעשר דפעמים שהבהמה בירושלים ביוקר הרבה וירויח יותר עם שיעור הכחש אלא דבתמימים כיון שקונה לשם שלמים חיישינן לכחשא דקדשים דבעינן קרבן המובחר כדאמרינן בעלמא ולפ"ז בתמימים איכא משום כחשא וליכא משום שמא יגדל עדרים ובבעלי מומין איכא משום שמא יגדל וליכא משום כחשא א"כ שפיר י"ל דר"מ מתיר לכתחלה היינו דוקא בעלי מומין כמפורש בתוספתא שהביא תוס' דמחללין על בהמה בעלת מום דברי ר"מ וכו' ובהכי אתי שפיר טפי דאצ"ל דנקיט בעלת מום לרבותא דר"מ אלא דוקא בעלת מום א"כ י"ל דהיינו דפי' רש"י טעם שני דבהא מתוקמא מתני' אפי' כר"מ מיהא גם לטעם ראשון י"ל דר"מ לא פליג אלא בדמאי אבל בוודאי מודה דבעינן לכתחילה כסף צורה ודו"ק:

בתו' ד"ה אין לוקחין וכו' ולא נהירא דהא דבעי' כסף צורה וכו' פי' דוודאי פירות מעשר שני עצמו אין מתחללין אפי' על פירות שרוצה להעלותן כדאי' בסוכה דבעי' כסף צורה ממש אבל מעות מ"ש אף דאמרי' פ' הזהב דף מ"ה דטיבעא אפירא לא מחללינן הכא מיירי ע"מ להעלותו וכו' וכ"כ התוס' בסוכה שם וק"ל: ועמ"ש בלשון רש"י:

בא"ד וה"נ אמר בהגוזל וכו' כתב מהרש"א ז"ל בשמעתין ליכא לדחוי' דקתני במזיד תעלה ותאכל במקום דאימא למצוה הקפידה התורה בכסף צורה וכו' לכאורה הי' נראה לענ"ד די"ל דמברייתא עצמה לא הוי מצי להקשות לפמ"ש מהרש"ל ז"ל בשמעתין לשיטת התוס' בד"ה במזיד תעלה וכו' דהא דגזרי משום שמא יגדל עדרים בבעלי מומין שיחזר הדמים למקומם אף דמדאורייתא הבהמה קודש חל קדושת מעשר על הבהמה היינו דגם המוכר צריך להעלות הבהמה לירושלים והיינו דלא נקיט אלא הקנס של המוכר לבטל המקח. א"כ ה"נ י"ל איפכא דברישא פשיטא הוא דהמוכר צריך להעלות הדמים משום דבעינן כסף צורה ולא הוי מכירה אלא דקמ"ל דגם הלוקח צריך להעלות הבהמה כיון שקנאו לשם שלמים לא יפקיע קדושתו אבל בסיפא שקנאו לשם חולין יחזרו הדמים. עי"ל דהוי מצי לפרש דמה שאמר תעלה ותאכל במקום היינו כענין שאמרו לקמן יאכל כנגדן והיינו דאף שלא קנתה המכירה משום דבעינן כסף צורה. מ"מ כשיעלה לירושלים יחללו את המעות על הבהמה שם דבירושלים לא בעי' כסף צורה אבל בלקח לשם חולין קנסן שיחזרו הדמים למקומן גם מה שהקשה בספר עצמות יוסף דה"ל לתו' להביא ראי' מהך דסוכה דס"ל לרבנן דמחללין על שחוטין כדקאמר רב אשי שם מאי שביעית דמי שביעית דאלת"ה וכו'. כבר כתבנו בלשון רש"י פלוגתא הוא בירושלמי ומוקי פלוגתא דר"מ ורבנן בדמאי ע"ש ולכך הקשו תוס' מההיא דהגוזל דזבין בהמה וכו' דהתם לא שייך לאוקמי בדמאי דמסתמא מיירי התם בפירות הגדילים שם בבבל דחייבין במעשר שני כדאי' במס' ידים פ"ד ופטורים מן הדמאי כדאי' בפ"א דדמאי דבבל פטור מן הדמאי דדוח' לומ' דמיירי בפירו' א"י שהובאו לח"ל דהא קי"ל בב"ב פר' המוכ' את הספינה דאין מוציאין פירות א"י לח"ל ועיין בח"מ סי' רנ"א ובבאר הגולה דכל שהוא דבר אכילה אסור להוציא מיהו י"ל דהיינו דפי' רש"י שם בב"ק דאין קפידא אם הפירות הם במקומו א"כ י"ל בדמאי דהפירות הם בא"י והבעלים בבבל אך התו' ס"ל זה לדוחק ובזה א"ש מ"ש תו' לקמן בד"ה במזיד תעלה וכו' ומההי' דהגוזל וכו' ושמא אתי' כר"מ ולא ניחא להו לפרש הכי לשיטת רש"י ז"ל דההיא דהגוזל אתי' כר"מ אלא משום דבירושלמי מוקי לה לפלוגתא דר"מ ורבנן בדמאי ולא מצינו להאי מ"ד דפליג ר"מ בוודאי לענין כסף צורה וכמ"ש בלשון רש"י ז"ל כן הי' נראה לענ"ד לכאורה מיהא באמת מלשון רש"י דלקמן בד"ה אר"א משמע דבדיעבד מהני ודוחק לומר דלא קאי לטעמא קמא דהכא אלא כטעמא בתרא דהוא כתלמודא דידן בסוכה שם דף מ"א מיהו י"ל משום דבירושלמי פליגי בהא ר' ירמי' ור' חגי כמ"ש לעיל דף נ"ג א"כ כיון דסוגי' דהכא אזלי אליבא דר' ירמי' כמ"ש שם לכך פירש"י בפי' קמא אליבא דר' ירמי' ונראה

דלפמ"ש מהרש"א ז"ל די"ל דאינו אלא למצוה אלא דאפ"ה קשי' להו מההיא דהגוזל דכיון דמדאורייתא הוא לא הי' להם לתקן לכתחילה לחלל על מעות של בבל משא"כ לפיר"י דאינו אלא מדרבנן שמא יגדל עדרים שפיר י"ל דבמעות של בבל כיון דא"א בענין אחר הקילו אך לפ"מש דמסתמא מיירי בהגוזל בפירות הגדילי' בבבל וכל עיקר מעשר שלהם אינו אלא מדרבנן דא"כ י"ל לפי' רש"י ג"כ וכמו לפי' ר"י ועיין בסמוך ודוק:

בא"ד מיהא ללישנא וכו' דיותר טוב וכו' אין לשונם ז"ל מכוון דהתם אין הטעם משום שאין המעות יוצאים בירושלים אלא משום שהמלכות מקפידות ואינו יכול להוליכם וז"ל התוס' בב"ק שם כיון דא"א בענין אחר שאינו יכול להעלות המעות בירושלים וכ"כ התו' בסוכה שם. ויש ליישב לשונם ז"ל הכא משום דבאמת לאחר שכבר נתחלל על המעות מותר לקנותו בהם בהמה כיון דא"א בענין אחר אבל מה שהתירו שם לכתחילה לחלל על מעות בבל בבבל ולא חששו כיון דע"כ יצטרך לקנות בהמה ולטעמא דרש"י ז"ל שמא תכחוש בדרך י"ל דאין חשש כלל דאין המעשר נפסד בזה דוודאי כשהוא מתחלל על מעות בבל צריך ליתן יותר מדמי שוויו בבבל וצריך ליתן כפי מה ששוה מעות בבל בירושלים כיון דאפי' אם הי' יכול להוליך שם לירושלים מעות בבל לא יהא שווין כפי דמי הפירות בירושלים נמצא אם לוקח בהמה בבבל במעות אילו שחילל בהן ומוליכו לירושלים דמסתמא הבהמה שוה שם מעות לירושלים כמו שהיתה שוה בבבל מעות בבל נמצא הוא משתכר מה שנתן יותר מדמי בבל על דמי ירושלים אין חשש בזה משום כחש הדרך דאפ"ה אין בזה הפסיד דהא יותר מזה איכא ריווח בירושלים והיינו שכתבו התו' הכא ויותר טוב וכו' ר"ל דהפחת של מעות בבל הוא יותר בירושלים וממילא משתכר זה הפחת. אך לפמ"ש בלשון רש"י ז"ל דלאו משום הפסד המעשר אלא כיון דמיירי הכא בלקח תחלה לשם שלמים כדתני בסיפא חיישינן לחשש כחש בהמות קדשים אפי' אם לא יהא הפסד המעשר ע"כ צ"ל כמ"ש תוס' לפי' ר"י כיון דא"א בענין אחר לא גזרו אמנם בעיקר קושי' התוס' מההיא דגוזל הי' נראה לענ"ד ליישב לפי מ"ש רש"י ז"ל לעיל דף נ"ג ע"ב דאין הקידושין חלין אלא בירושלים ה"כ יכול לקנות במעות אלו בהמה בענין שלא יחול המקח אלא כשיגיע עם הבהמה לירושלים ובאופן זה נראה דמותר לעשות כן לכל הטעמים דלא שייך שמא יגדל עדרים כיון שאין המקח חל אלא בירושלים לא שייך שמא יגדל לעדרים שהרי הוא צריך להביאו לירושלים דעד שיבוא לירושלים לא חל המקח ובירושלים אין חשש שמא יגדל עדרים כמ"ש התוס' בסוכה ויבואר לקמן וכן לטעמא שכתב רש"י ז"ל דבעינן כסף צורה דכיון דאין המקח חל אלא בירושלים לא בעי' כסף צורה כמ"ש דף נ"ג בד"ה איהי לא ניחא וכו' וכן לטעמא דכחש

בדרך כיון שאין המקח חל אלא בירושלים הכחש הוא על המוכר והיינו דקאמר דזבין בהו בהמה דהיינו שלא יחול המקח אלא כשיביאה לירושלים והא דלא משני שיקח בהמה בירושלים במעות אלו שהם בבבל ז"א דבמאי יקנה המוכר אותם המעות שהם בבבל וכיון שלא קנה אותם אינו מתחלל לכך צריך לומר דזבין בהו בהמה בבבל ע"ד שלא יחול המקח אלא בירושלים. ודוק:

ואין להקשות דלפ"ז מאי מקשה שם של בבל בבבל למאי חזי והיינו כיון דהמלכות מקפידות ואינו יכול להוליך שם ואמאי הי' יכול להניח את המעות של בבל בבבל וכשיבוא לירושלים יחלל אותו במקום שהם על מעות ירושלים כדאי' במשנה פ"ג דדמאי דאפי' הפירות במדינה והמעות בירושלים יכול לחלל דאפי' למ"ד בפ' הזהב דאין מחללין כסף על כסף יכול לחלל על פירות שיקנה בירושלים עצמה ונראה לענ"ד דהעיקר בזה דהא דבעינן שיחלל על מטבע היוצא היינו שיכול להוציא אותם בדרך מקח שיקח בהם אבל אם הוא צריך לחללו על מעות או על פירות אין זה מעות היוצא בהוצאה מ"מ לפמ"ש דהמקח אינו חל אלא בירושלים שפיר הוי מטבע היוצא כיון דעכ"פ יכול לקנות באותו מעות בתנאי שיכול המקח בירושלים ודו"ק:

בא"ד וי"ל כיון דהאי דלולב הגזול יש תקנה וכו'. הקשה בס' עצמות יוסף דא"כ בהך דהזהב דמחללין כסף על דיכרין נמי נימא דיש תקכה לבטל החילול ולהעלות הכסף ולכאורה הי' נר' ליישב עפ"י מ"ש מהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה במזיד תעלה ליישב קושית מהרש"ל דהא דאמר שם בסוכה דאין מתחלל אפי' בדיעבד היינו דיש כח ביד חכמים לבטל המקח כמ"ש הת"י בשמעתין א"כ בההיא דהזהב דמירי רק חילול אין תקנה דאין כח ביד חכמים לבטל החילול אך אין דברי מהרש"א ז"ל מובנים דהתם בוודאי הך ברייתא דסוכה מירי דרך חילול דהא מדייק שם בהך ברייתא דשביעית מתחלל דרך חילול ע"ש והיה הכרח מזה לפרש כפי' מהרש"ל דהא דאמר שם אינו מתחלל היינו דצריך להעלות שם הפירות והמעות אך נראה דזה דוחק ותו דא"כ למה נדחקו הת"י לפרש בשמעתין משום דיש כח ביד חכמים דרך מקח לבטל המקח ה"ל לפרש דצריך להעלות גם הבהמה כההיא דפ' לולב הגזול ותו דא"כ לא שייך מה שכתב התוס' דהוי דיעבד כמו לכתחילה דכיון דצריך להעלות שניהם אין לך דיעבד גדול מזה אך נראה העיקר בזה דמ"ש תוס' לקמן בד"ה אבל במתכווין וכו' וליכא למימר שיחזור ויחלל לוקח קדושת הבהמה על מעותיו דהא אר' יהודה קיימא דסבר לקוח בכסף מעשר אינו נפדה א"כ אי נימא דהני חכמים פ' לולב הגזול לאו ר"י הי' שפיר י"ל דהא דאמר שם דאינו

מתחלל היינו שיחזור ויחלל לוקח קדושת הבהמה על המעות א"כ שפיר כתבו התוס' דהכא במכר יש כח ביד חכמים כמ"ש תוס' ישנים:

אך שינוי דחוקי לא משנינן דסתם חכמים דר"מ ר"י הוא אך העיקר בזה דאפי' ר"י דס"ל לקוח בכסף מעשר אינו מתחלל היינו דוקא בלקוח ממש דרך מקח אבל מודה ר"י דיכול לחלל אפילו כמה פעמים כדמשמע בכמה משניות והיינו דכל שהוא דרך חילול כך לי חילול השני כמו חילול הראשון א"כ אין קושיא בהך דסוכה דיחזרו הדמים למקומם דהיינו שחוזר ומחלל הבהמה על המעות ולפ"ז י"ל דהך דהזהב דאמור שם אפי' בדיעבד מחולל כסף על דיכרין משום שאין בזה משום תקנה לתקן שיחזור ויחלל הדינרין על הכסף משום שאמר שם דהדינרין הוי מטבע לגבי כסף ואין איסור החילול אלא מדרבנן שמא ישהה עליותיו א"כ אין לתקן שיחזור ויחלל הדינרין על הכסף משום דהוי טיבעא אפירי וטבעא אפירי לא מחללינין כדאמר שם משא"כ בהך דסוכה דמחלל הבהמה על המעות ה"ל פירי אטיבעא ושפיר כתבו תוס' דיש תקנ' לחזור ולחלל וה"ל דיעבד כמו לכתחילה ודו"ק:

דף נו.

בתוס' ד"ה ואם לקח וכו'. וא"ת מאי קנס הוא וכו' כתב מהר"ם וספ"י דקושיית' על מה שכת' רש"י דכופין את המוכ' דאדרבא המוכר יתבע ולענ"ד כר' דאי אפשר לפרש כן דא"כ לא הי' מתרצין התוס' כלום דממ"נ אי מיירי שאמר לו בשעת מכירה שימכור לו דוקא באילו המעות שנתן לו א"כ פשיטא דאין המוכר יכול לטעון שיחללו על מעות אחרים כיון שהתנה בפי' על אילו המעות ואי מיירי שהמקח הבהמה הי' בסתם והוא נתן כו בתשלומי המקח דמים הללו קשה למה האמת בשוגג יבטלו את המקח כיון דמדינא קיים וצריך ליתן לו מעות אפר וקנס אינו בשוגג אלא עיקר נראה כמ"ש מהרש"א ז"ל דעיקר קושיתם הוא לפי' ר"מ לקמן שאמר בפי' שהמעות יהיה בתורת מעשר א"כ מאי קנס הוא ומה שסמכו דבריהם כאן והביאו פי' רש"י יבואר בסמוך:

בא"ד שהיינו מצריכים לחלל וכו' לכאורה יש לדקדק דחילול זה למה דהא קי"ל אין מחללין מעות כסף על כסף ואפילו כסף על נחושת אין מחללין אלא בדוחק כדאיתא במשנה פ"ב דמעשר שני יותר הו"ל למימר שיתן להמוכר דמים אחרים של חולין ויחזור ללוקח מעות מעשר ונראה דס"ל דאם היינו אומרים כן קשה דבאמת יש לפרש לשון הברייתא כן דהא אינו מפורש בברייתא שקנסו את המוכר שיתבטל המקח אלא שיחזור המעות מעשר ויתן לו מעות אחר בעדו ואם נאמר כן לא הי' מקשה מידי ממתני' במזיד קידש כיון דהקדושין קיימין וצריך ליתן לו מעות אחר שפיר מקודשת אע"כ דפשיטא

ליה להש"ס דאם הי' המקח קיים לא הי מצריכו להחזיר את המעות וליתן לו מיד מעות אחרים אלא שהלוקח יחלל ויאכל כנגדן בירושלים וצ"ל דוקא באדם אחר אין מחללין כסף על כסף אבל בכה"ג כיון שקנה המוכר את המעות לא היה צריך להחזיר כלל אלא שהלוקח יחלל ויאכל כנגדן אמנם לולי דבריהם ז"ל נראה דא"צ למ"ש שהלוקח יחלל על מעות אחר אלא שיוליך את הבהמה שהיא חולין לירושלים ושם יחלל את המעות שביד המוכר עב הבהמה דבכה"ג שהחילול נעשה בירושלים ליכא שום חשש. כמו שכתבנו לעיל בתוס' ד"ה אין לוקחין וק"ל:

שם בד"ה במזיד תעלה וכו' ואי כר"מ אפילו לכתחילה מחללין וכו'. וכתב בספר פ"י דתוס' לטעמייהו שכתבו בסוכה דבירושלים לא שייך שמא יגדל עדרים וע"כ מיירי בתוספתא חוץ לירושלים והפלא על תוס' שם בסוכה שהוכיחו זה מדמקשה התם אי ס"ד מעשר ממש הוא בעינן וצרת הכסף וכו' ומאי קושיא דילמא מיירי בירושלים. והקשו על זה דלפי הס"ד דמיירי בפירות עצמן וע"כ ליכא למימר דאיירי בירושלים דקלטוה מחיצות ואין פודין אותו. ולענ"ד נראה דדברי התוס' נכונים דמאי קושיא הא איכא לאוקמי בפירות שנטמאו דקי"ל פודין אפי' בירושלים: ותו דקי"ל אפי' הפירות הם חוץ לירושלים מחללין בירושלים וכן פירש רש"י בב"ק בההיא דאמר שם מעות של כאן וכן כאן דמיירי שהפירות חוץ לירושלים והיינו מטעם זה דאם הפירות בירושלים אינן נפדין א"כ מאי קושיא דילמא מיירי שהפירות חוץ לירושלים ותו דלפי מ"ש לעיל דמוקי בירושלמי הך בריית דסוכה בדמאי א"כ מאי קושיא דילמא מיירי בפירת עצמן ובירושלים ובדמאי דאינו נקלט במחיצות כדאיתא בפ"א דדמאי ונכנס לירושלים ויוצא והא דלא פירש רש"י שם בהגוזל דהפירות הן כאן ובדמאי משום דכבר כתבתי דליכא לאוקמי בריית דהגוזל בדמאי מדקתני של בבל בבבל ובבבל אינו נוהג דמאי ואפי' אי נימא כמ"ש לעיל די"ל דהפירות הם בא"י והבעלים בבבל מ"מ ממ"נ צ"ל דאין קפידא במקום הפירות אלא במקום הבעלים ושפיר פי' רש"י דיותר יש לומר שהפירות הם חוץ לירושלים. ודוק:

בא"ד דמיירי בתמימים דחזי' לשלמים. לכאורה הוי ליה יותר לפרש הא דקתני במתכוון ולקח חלה לשם שלמים דהיינו שהקדיש אותן בשעת קנין לשם שלמים ובזה בוודאי לא שייך שמא יגדל עדרים דהא קי"ל וולד שלמים שלמים וכה"ג איתא בפ"ק דשבת דמה"ט גזרו שיהיה גדולי תרומה תרומה כדי שלא יזרע תרומה טמאה וכיון דגידולי תרומה תרומה לא גזרו אותם משום ריווח מועט כדאיתא נמי בתמורה בולד שלמים לא גזרינן שמא יגדל עדרים ודוקא גן מעשר שני חיישי' דולד מעשר שני אינו מעשר דלא גזרו

בו. וכבר כתבנו כלשון רש"י ז"ל דמהאי טעמא הוצרך לפרש הא דאין לוקחין לכתחלה מטעמים אחרים כנ"ל ולכאורה היה נראה דלהכי לא ניחא להו להתוס' לפרש בשלמים ממש משום דא"כ אפי' לכתחילה נמי ומשמע להו מלשון התוספתא ואם היתה בעלת מום משמע דוקא בעלת מום אבל כשהיא תמימה לא והיינו מטעם שכתבו התוס' כאן דחזי לשלמים ולט"ז הי' אפשר לומר דהא דקתני שלקחו לזבחי שלמים היינו שקנאו כדי להקדישה בירושלים לשם שלמים אבל כשקידשה מיד לזבחי שלמים מותר אפילו לכתחילה כיון דלא שיוך כלל גזירה דשמא יגדל עדרים והא דנקט סתם אין לוקחין בהמה משום דאין דרך להקדיש מיד כדאי' בפסחים דף ס"ו ולפ"ז היה אפשר לומר דהא דאמר בהגוזל דזבין בהמה היינו שמקדישו מיד לשם שלמים ובכהאי גוונא ליכא איסורא וצ"ל דס"ל להתוס' מדקתני סתמא במתכווין ולקח תחלה לשם שלמים משמע דבכל גוונא איכא איסורא: ודוק:

בא"ד ולכך אין מתחלל בדיעבד גזירה וכו'. כתב מהרש"ל ז"ל ואין להקשות מאחר שמן התורה מתחלל איך יחזרו הדמים למקומם ויוציא המוכר את הבהמה לחולין וי"ל דאה"נ צריך המוכר להעלות אלא שהלוקח כו' והקשה עליו מהרש"א ז"ל דא"כ מאי מקשה החו' לקמן לפי' רש"י ואימא דהתם נמי צריך המוכר להעלות גם הבהמה לירושלים ע"ש ונראה לענ"ד דלא שייך לפרש סיפא דאם הי' מתכווין להוציא מעות מ"ש וכו' בכה"ג דכיון דקתני ביה בין בשוגג ובין במזיד ובשוגג לא שייך קנס אלא משום דהוי מקח טעות ופשיטא דבזה הוי הבהמה חולין א"כ ע"כ גם במזיד הפי' כן ובזה אתי שפיר הא דהקדימו התו' בד"ה אבל במתכווין וכו' הא דפי' רש"י דבשוגג הטעם הוא משום דהוי מקח טעות משום דהוצרכו לזה לקושייתם על רש"י ז"ל משום דהוי מצי לפרש דטעמ' דבשוגג הוא משו' דקנסו שוגג אטו מזיד כדאשכחן בגיטין דף נ"ג ע"ב דס"ל לר"י דבדאוריית' קנסינן שוגג אטו מזיד והוי מצי לפרש דבשניהם צריך להעלות את הבהמה לכך הקדימו פי' רש"י דהטעם הוא משום דהוי מקח טעות וע"כ בשניהם א"צ להענות את הבהמה משא"כ בסיפא דתוספתא דאם היתה בעלת מום וכו' שפיר איכא למימר דגם המוכר צריך להעלות את הבהמה. ובזה נראה לענ"ד לפרש דברי התוס' לעיל בד"ה ואם לקח וכו' פי' בקונטרס וכו' וא"ת מאי קנס הוא וכו' דכבר כתבנו דקושייתם הוא על הסיפא ויפלא למה כתבו זה ברישא לפמ"ש י"ל דבאמת הוי מצי לשנויי לפי' דר"י לקמן דמיירי כשהמעות נשאר אצל המוכר בקדושת מעשר דהי' הקנס בזה להחזיר המקח ולהעלות הבהמה לירושלים ושפיר איכא קנסא דבהעלאת הבהמה איבא טירחא טפי מהעלאת המעות אלא דכיון דפי' רשי' בשוגג הטעם משום מקח טעות ע"כ דאין המוכר

צריך לעלות הבהמה. א"כ ע"כ נמי בסיפא דנקיט בין בשוגג ובין במזיד שניהם א"צ להעלות את הבהמה: ולולי פי' רש"י ז"ל י"ל דבסיפא הטעם הוא בשוגג משום דקנסו שוגג אטו מזיד ודוק:

ברש"י ד"ה בשוגג וכו' דמקח טעות הוא וכו'. נראה פשוט דאפי' אם יאמר הלוקח שאינו חושש לטירחא מ"מ כיון דהוא יכול לבטל המקח הדר הו"ל כמו לכתחילה דאין לוקחים מטעם שכתב רש"י ז"ל ומשום שמא יגדל. וכולי פירוש רש"י ז"ל היה נראה לפרש דהטעם משום דאי הוי ידע לא ניחא לי באיסורא שהרי נקח לשם חולין כיון דהוי בשוגג ונ"מ דאפילו אם הלוקח היה מזיד והמוכר שוגג נמי המכר בטל דאם הי' המוכר יודע שהוא מעות מעשר לא הוי ניחא לי' דנתחיל המעשר ע"י ולעבור על לפני עור כפי' רש"י ז"ל לקמן וכדאמרי' לעיל דף נ"ג ע"ב גבי הקדש דאיהי לא ניחא לי' דנתחיל הקדש ע"י אלמא אע"ג דהחילול הוא ע"י הבעל שהרי ס"ל לר"מ דבמזיד כיון שנתכוין הוא להוציא לחולין נתחלל ואפ"ה אינה מקודשת משום דלא ניחא לה א"כ י"ל דה"נ אפי' המוכר יבול לחזור מהאי טעמא ולא מיבעי' אם תת"ק הוא ר"מ דאיכא למימר הכי אלא אפי' לר"י י"ל דלא פליג בהך סברא על ר"מ והא דס"ל במתני' גבי הקדש בשוגג קידש דמשמע דגם היא שוגגת היינו משום דהקדש חידוש הוא שחידשה תורה אפי' בשוגג דידי' והסברא הוא שלא יחולל משום דלא ניחא לי' שהרי הוא מועיל בהקדש ואפ"ה מדחייבה התורה קרבן מעילה ע"כ שיוציא לחולין כדקאמר לעיל וכי מאחר דאינו מתחלל קרבן במאי מחייב א"כ כ"ש דמתחלל בטעות המקבל אבל גבי מעשר שפיר י"ל דאי הוי ידע שהוא מעשר לא הוי ניחא לי' דליתחול ע"י וא"כ י"ל דשניהם יכולים לחזור ועיין בסמוך ועיין מ"ש לעיל דף נ"ג ע"ב דהב"ש סי' כ"ח כ' באמת כן דכל היכא דאיכא איסורא הוי מקח טעות. וכדאי' בירושלמי לא עלתה על דעתו לעבור על ד"ת וכו' ולפ"ז הוי אפשר לפרש הא דקאמר בסיפא ואם הי' מתכוין להוציא לחולין בין בשוגג ובין במזיד וכו' דא"צ לדחוק כפי' רש"י לקמן בד"ה בין בשוגג לא אמתכוין להוציא לחולין קאי וכו' די"ל הא דקאמר בשוגג יחזיר היינו בין שהי' המוכר שוגג דלא ידע שהוא מעות מעשר אע"ג דלא שייך קנס בשוגג ומשום דהו"ל מקח טעות דאי הוי ידע לא קי' עובר על לאו דלפני עור והדר ה"ל כמו לכתחילה כנ"ל בין שהי' גם המוכר מזיד ומשום קנסא דעבר על לפני עור. אך כבר כתבנו לעיל דף נ"ג ע"ב שם דבזה פליגי ר' ירמי' ור' יעקב א"כ י"ל דרש"י כתב כן אליבא דמ"ד דאין בזה מקח טעות ודו"ק:

בגמרא אמר ר"י בד"א במתכוין וכו'. הנה בסוכה דף מ' כתבו תוס' בד"ה שמא יגדל עדרים דהאי במה לפרש הוא וכולהו דברי ר"י הוא וכו' ע"ש ולכאורה אינו מוכרח כ"כ

לפרש הא דהוא דברי ר"י דנהי דס"ל לת"ק לאו ר"מ הוא משום דס"ל מחללין לכתחילה כמ"ש התוס' הכא ושם מ"מ י"ל דת"ק ס"ל בהא כרבנן דר"ע דאין מחללין לכתחילה ואפ"ה חולק עם ר"י במתכווין להוציא לשם חולין ולמה הוצרכו לדחוק דבמה זה יוציא מן הכלל דבמה לחלוק ונר' דר"י דמפרש לקמן בד"ה אבל וכו' במתכווין להוציא לחולין כלומר שהתנה עם המוכר שלא תחול קדושת המעות על הבהמה אלא המעות יהא בקדושה וכו' ע"ש א"כ אין לפרש כלל דבמה לחלוק ות"ק קאמר במזיד תעל' ותאכל במקום היינו אפי' במתכווין להוציא מפות מ"ש לחולין וע"כ משום קנס דהא לא נתפס בקדושה קשה טובא חדא דהא אמרינן לקמן דלא קנסו ללוקח כלל ודוחק לומר דפליגי ת"ק ור"י בהא למי קנסינן ותו דאיך אפשר שיקנסו חכמים מילתא דאית ביה איסורא כיון דמדינא המעות בקדושתן קאי כשיקנסו את הלוקח ואמרו תעלה ותאכל במקום ע"ב שיתחלל המעות על הבהמה והא מלתא דאיסורא דהא אין לוקחין בהמה לכתחילה במעות מעשר שני וס"ל לדוחק לפרש דהא דתעלה תאכל היינו שלא יחלל אלא כשמגיע לירושלים כמ"ש לעיל ותו קשה על רבנן עצמן כיון דס"ל דבהמה בעלת מום שקנה לשם מעשר קנסו את המוכר משום שמא יגדל כדאיתא בברייתא דסוכה ואפי' ר"מ לא פליג אלא בזכרים ולא בנקיבות וכשקנה להיות הבהמה חולין לא קנסו את המוכר ותקנו שיחלל המעות על הבהמה אף שיבוא לגדל עדרים לכך הוצרך ר"י לפרש לשיטתו דבאמת במה לפרש ואין ת"ק חולק במתכוון להוצי' מעות מ"ש לחולין אבל לשיטת רש"י ז"ל דמפרש במתכווין להוצי' מעות מ"ש לחולין היינו לשם חולין גמורים והבהמה ממילא נתפס בקדושת מעשר א"כ שפיר י"ל דת"ק ס"ל דבקונה תמימה לשם חולין ממילא כתפס בקדושת מעשר וכיון דראוי לשם שלמים תעלה ותאכל במקום ונראה לענ"ד דמה שהוכרח רש"י ז"ל לסברא זו דממילא כתפס בקדושה דלכאורה אינו מובן למה הוצרך לזה דה"ל לפרש בקונה לשם חולין אין המקח כלום מדינא כיון שכוונתם שהבהמה והמעות יהא חולין אין להמעשר במה להתחלל ומדינא יחזרו הדמים למקומ' ובזה הוי אתי שפיר טפי קושי' הש"ס במתני' דר"י ס"ל במזיד קידש אע"ג דאין להמעשר מקום להתחלל והוי ממש דומי' למעשר דהכא וא"ל דדייק לשון הש"ס דקאמר לקמן דקנסינן למוכר משמע דלאו מדינא קאמר דיחזרו. ז"א דהא הש"ס לקמן קאי על הברייתא דאין לוקחין עבדים והתם בוודאי אין להמעשר במה להתחלל וע"כ צ"ל כמ"ש לקמן ע"ב בד"ה מיסתברא וכו' דהקנס הוא שהי' ראוי' לקנוס ללוקח וא"כ למה הוצרך רש"י כזה ונראה דעיקר טעמא דס"ל דכללא הוא דבמה הוא לחלוק וע"כ ת"ק ס"ל דאפי' במתכוון להוציא מעות מעשר שני וכו' תעלה ותאכל במקום א"כ ע"כ דממילא כתפס בקדושה

דאל"ה לא הי' מתירין חכמים לחלל לכתחילה דמי מעשר על בהמה עוד נראה לענ"ד דאפי' אי נימא דס"ל לרש"י ז"ל דת"ק כמי מיירי בלקח לשם שלמים מדלא קאמר בהדי' בין לשם חולין בין לשם שלמים מ"מ אתי שפיר הא דאמר ר"י במה ולא בלשון אימתי משום דעיקר רבותא דאמר בלוקח לשם חולין היינו שתקנו חז"ל שמקח בטל מעיקרא ולא אמרן שיחזרו הדמים למקומם ע"י חילול שיחלל קדושת הבהמה עליהם כמ"ש התו' והיינו משום דס"ל לר"י דהלוקח בכסף מעשר שני אינו מתחלל והוצרכנו לבטל המקח והיינו דקאמר בין בשוגג בין במזיד ר"ל כי היכא דבשוגג בטל המקח מדינא דהוי מקח טעות ה"כ במזיד בטלו חכמים המקח מעיקרא כמ"ש תוס' ישינים משא"כ לת"ק דס"ל דהלוקח בכסף מ"ש מתחלל א"צ לבטל המקח אלא שיחלל קדושת הבהמה על המעות ולא הוי דומי' דשוגג כלל דיחזרו דמים למקומם ובטל המקח א"כ לא שייך לשון אימתי לפרש דברי הת"ק לכך אמרו בלשון במה שהם דברי ר"י לשיטתו ודו"ק:

מיהא נראה לולי דבריו ז"ל דת"ק ר"מ היא כמ"ש לעיל ליישב קושי' תוס' לשיטת רש"י ד"ל דת"ק ר"מ הי' א"כ כיון דס"ל לר"מ לעיל גבי הקדש דבמזיד מתחלל וכבר הוכחנו לעיל דף נ"ג ע"ב ודף נ"ד ע"א דמוכח ע"כ לר"מ דס"ל דב"ש מ"ש מתחלל במזיד כשמתכוין לגוזלה ומיד יצא לחולין לגמרי א"כ שפיר י"ל דכיון שנתכוין להוציא מעות מ"ש לחולין דהיינו הבהמה והמעות הרי שנתכוין לגוזלה ומיד יצא לחולין המעות א"כ מהאי טעמא עצמו ס"ל לר"מ דאין לקנס להמוכר שכבר יצא דמים לחולין ביד הלוקח אלא קנסו חכמים להלוקח שיעלם את הבהמה ותאכל במקום דאין בזה משום וצרת הכסף שהרי אין עליו אלא חוב בעלמא וגם משום שמא יכחיש בדרך לא שייך שהרי ישלם את חובו כפי שווי' הבהמה כשתבוא לירושלים ור"י פליג לשיטתי' דס"ל דאין מעשר נגזל וא"כ ממילא דמי מעשר בקדושתו ביד המוכר לכך אמרו שיחזרו דמים למקומו ודו"ק:

בתוס' אבל במתכוין וכו' ועוד קשה מאי ולפני עור לא תתן מכשול איכא נר' לענ"ד דס"ל לרש"י ז"ל דהא דאמרינן לא יושיט אדם אבר מן החי משום לפני עור דוקא בתרי עברא נהרא והיינו לאפוקי אם הי' יכול ליקח זה הדבר בעצמו אבל אם הוא בענין שאם לא יתן לו זה יכול להגיעו ע"י איש אחר או שהוא יכול למצוא אבר מן החי במקום אחר מ"מ כיון שזה הדבר עצמו אינו מגיע לב"נ בעצמו חייב משום לפני עור כדמשמע גבי אין מוכרין להם כלי זיין ואין מוכרין להם בהמה דקה משום לפני עור ואף שיכולין ליקח במקום אחר מ"מ עובר עליו משום לפני עור ודו"ק:

בא"ד ועוד קשה וכו' משום קנס וכו' כבר כתבנו לעיל דאין לפרש דגם המוכר צריך להעלות את הבהמה לירושלים דא"כ לא היי דומיא דשוגג דהוי מנח טעות כנ"ל כמו שהקדימו בזה התוס' וצ"ל דס"ל לרש"י ז"ל כמו שהביא המהרש"א ז"ל התוס' ישינים בד"ה במיזיד תעלה וז"ל ושמא אין זה בתורת חילול. אלא בתורת מכר ויש כח ביד חכמים לבטל המכר וכו': אמנם לא מצאנו שיהא כח ביד חכמים בזה אלא מטעם הפקר ב"ד הפקר כדפי' רש"י ביבמות דף ק"י ובכמה דוכתא ולכאורה לא שייך זה הכא דאף אם היתה הבהמה הפקר ולא שייך במכירה מ"מ איכא קדושת מעשר עליו בתורת חילול אך נראה לפי מ"ש לעיל דמדין חילול יכול לחזור ולחלל את הבהמה על המעות דדוקא לקוח בכסף מעשר אינו מתחלל אבל בתורת חילול מודה ר"י דיכול לחללו על המעות ולפ"ז הי' נראה דיש ליתן טעם דכשלקחו לכתחילה במזיד לשם שלמים תעלה ותאכל ולא גזרו בדיעבד משום שמא יגדל כמ"ש תוס' לעיל בד"ה במזיד תעלה וכו' היינו משום דאף אם יבטל המכר אי אפשר לבטל החילול וא"א לחזור ולחלל כיון דכבר הוקדשו לשלמים ובמאי יופקע כח הקדש אלא דכבר כתבנו לעיל בתוס' שם דמשמע להו להתוס' דשלמים לאו דוקא אלא דבכל תמימים הדין כן מדקתני בסיפא ואם היתה בהמה בעלת מום וכו' וע"כ צ"ל הטעם כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

ומה שהקשו תוס' ומאי פריך וכו': כבר כתבנו לעיל דף נ"ג ע"ב וכ"כ בספ"י דהמקשה הוי סבר דמסתמא דעתם שתתקדש מיד ונתן לה המעות לשם חולין ואפ"ה מקודשת והיא תוליך המעות לירושלים ואין זה דוחק דהא צריך לפרש כן בהא דמקשה בבכורות דף ע' והרי מעשר דבעי כסף צורי ותנן ר' יהודה אומר במיזיד קידש ומשני כדר"א ומקדשי בהך דביני וביני ומשמע דהמקשה הוי סבר דמתקדשת מיד דאל"ה אמאי הוצרך התרצן לומר כדר"א אע"כ דהוי ס"ד דמסתמא מתקדשת מיד א"כ י"ל דהמקשה דהכא הוי סבר לפר' מתני' כמקש' התם אלא דלכאור' לשיט' רש"י כיון דהמקשה דהכי הוי סבר לפרש שמקדשה סתם והיינו שיצא המעשר שני לחולין א"כ אפי' בלא טעמא דקנסא קשה על המתני' כקושי' הש"ס בבכורות דהוא אסור בהנאה כיון דלא ידע הך דר"א בשלמא לפי' ר"י שפיר י"ל דידע המקשה דהכא דאיכא לפרושי מתני' שהתנה בפי' שתאכלם בירושלים וא"כ אין איסור הנאה אלא דקשה לי' מטעם קנס וע"ז משני ר"א דאין לקנס משום דאשה יודעת ובאמת הוי מצי בבכורות ג"כ לשנוי' כגון שהתנה בפי' שתאכלם בירושלים אלא דעדיפא משני דבל"ז צ"ל כר' אלעזר משום קושי' דהכא וא"צ לאוקמא בהתנו אבל לפי' רש"י ז"ל קשה הכא על המקשה תיפוק לי' משום איסור הנאה כבר כתבנו לעיל ליישב קושי' זו על נכון:

והנה לכאורה קשה לפי פי' ר"י ז"ל דמפרש דמיירי שהתנה עם המוכר לעלות המעות לירושלים ובענין זה הוה מדינא מכירה מיד אע"ג דהוו איסורא שנהנה במכירה למה הוצרך לפרש הקנס משום דחיישי' שמא המוכר יאכלם חוץ לירושלים הי"ל לפרש כפשטא משום דמסקינין בבכורות שם דמ"ש בגבולין אסור בהנאה א"כ נהי דהמכירה קיימת מ"מ איסורא קאעביד במה שמכר לו ולכך לקנסו אך ז"א דא"כ תיקשה מאי משני ר"א דאשה יודעת אכתי הו"ל לקנוס משום דאיסורא קא עביד וע"כ צ"ל דלאו מטעם זה קנסו. ועוד נראה דא"ש טפי לפמ"ש לעיל דף נ"ג דהא דאמר שם דאסור בהנאה מהטעם שהקפידה התורה בכסף צורה היינו דוקא במ"ש עצמו דאינו מתחלל אלא על כסף צורה אבל במעות מ"ש שכתבו התוס' לעיל דלא בעינן כסף צורה באמת מותר בהנאה א"כ א"א לפרש אלא משום שמא יאכלם חוץ לירושלים ובאמת הוה מצי לשנוי שם בבכורות הא דר"י היינו במעות ולא בפירות אלא דעדיפא משני דאפי' בפירות עצמן מקודשת כדר"א ועיין לעיל עוד בזה ודו"ק:

בא"ד ולכך פירש ר"י וכו'. הקשה בספ"י בהא דקתני בתוספתא ואם היתה בהמה בעלת מום או שהיו פרותיו טמאין ולפי' ר"י היינו הך דבשניהם קנה לשם חולין ונראה דמשמע מדברי ר"י דמודה לסברת רש"י היכא דלקח סתם לשם חולין ממילא חל הקדושה על הבהמה מדהוצרך ר"י לפרש שהתנה עם המוכר שהמעות יהיה בקדושה ועל המוכר להעלותן והיינו דמפרש הכי התוספתא דבקני בקם חולין היינו שהתנה עמו בפירוש כן או שהי' פרותיו בחזקת טמאים דבזה אפי' בסתם אמרינן דעל דעת כן מסר לו המעות שהי' בקדושת מעשר כיון דאינו יכול להעלות פירותיו טמאין וק"ל:

בד"ה מתקיף לה וכו' הול"ל בעל יאכל כנגדן וכו'. הקשה בספ"י מנ"ל להקשות דלמא באמת במתני' יאכל כנגדן וכתב לשיטת הר"מ ניחא כיון דהוי חילול אפי' בשוגג נמי אמאי אינה מקודשת הא לא שייך הני טעמא דלעיל משום טרחא ואונסא דאורחא אבל לריב"א קשה ע"ש ולפענ"ד נראה דריב"א לא בפני קאמר כן אלא אליבא דמסקנא דמשני כשברח אבל לפי הס"ד שהוא בפני המוכר פשיטא דיכול לחלל כמו שכתבו תוס' לעיל בד"ה ואם לקח וכו' מאחר שהמוכר לפנינו וכו' וא"כ א"א לאוקמא מתניתין דהבעל יאכל כנגדן דא"כ בשוגג נמי מתחלל כיון שהאשה לפנינו אך הא קשיא לי דהא רבי ירמיה עצמו שהקשה ס"ל לעיל דמעשר לר"י משום שהיא אינה רוצה וא"כ אם היא מזידה אפי' אם הוא שוגג מקודשת כפי' רש"י לעיל דף נ"ג ע"ב בד"ה חדא לפי שאין שניהם רוצים וכו' וא"כ מאי קשיא ליה הכא דלמא מיירי מתניתן שהוא שוגג והיא מזידה וא"כ ליכא למיקנסיה שיאכל כנגדן כיון שהוא שוגג וצ"ל משום דמשמע מדקתני סתם מזיד קידש

משמע ליה דאפילו שניהם מזידין וזה דוחק כמ"ש לעיל שם ולולי דבריהם היה נראה לי דידע המקשן המסקנא דיותר ראוי לקנוס המוכר מלוקח והא דקאמר יאכל כנגדן היינו כשברח ולא מייתי מהך מתניתא אלא לאפוקי מהאי סברא דקאמר אשה יודעת לא שייך בזה למקנס ופריך דהא בכה"ג מצינו שקנסו וממילא מצינו לאוקמא בכל דוכתא כדא תא וא"כ ממילא הדרא קושיא לדוכתא דה"ל לחכמים לבטל הקידושין. ודוק:

בא"ד אבל בההיא דצנועין ליכא למימר הכי וכו' לכאורה ז"א אלא לפי' ר"י דמיירי שנתן הדמים שיאכלם הלוקח בתורת מ"ש אבל המקח קיים מדינא והמעות הם של המוכר ויכול לחללם אבל ז"א לפירש"י ז"ל דע"כ מיירי שנתן בתורת חולין דליכא למימר בתורת מ"ש דהא לשיטת רש"י ז"ל אין בזה איסור דל"ל דרש"י ז"ל נמי ס"ל דאיכא איסורא אפי' אם נותן המעות לשם מ"ש דא"כ מא לקשה הכא דיחזיר כי התם דלמא בברייתא שני' שאני שנתן המעות משם מעשר לא קנסו למוכר אע"כ מיירי שנתן לשם חולין וא"כ כיון דלקח בהמה טמאה דא"א להיות נתפס בקדושה א"כ אין המקח קיים מדינא ואין המוכר בעצמו יכול לחללו ואיך יכול לעשות שליחותו ומיהו י"ל דאפי' לפירש"י ז"ל דבבהמה טמאה אף שאינו נתפס בקדושה מ"מ המקח קיים. וכן משמע מקושי' המקשה לעיל במתני' דמזיד קידש ופירש"י ז"ל משום קנסא לא אמרו רבנן דליבטל מקח וכמ"ש לעיל בשיטת רש"י ז"ל א"כ ה"נ כיון שהמקח קיים מדינא יכול המוכר לחלל ויכול נמי הלוקח בתורת זכי' ושליחות אך הא קשה לי טובא דא"כ גם התם למה לא יוכלו הצנועים למחול להם במתנה מה שביד הגנבים וכיון שיהי' של הגנבים שפיר יכולין הצנועים לחלל בתורת זכי' ושליחותו ותו קשה דהא כתבו התו' בב"ק דף ס"ח ע"ב בד"ה הא דאמר כצנועין וכו' וא"ת הא צנועין מחללין אף אחר יאוש וכו' ותירצו דס"ל כר"ש סתם גניבה לאו יאוש בעלים ע"ש ולפי דברי ר"י קשה מנ"ל דפליגי הצנועין על ר"י נימא דס"ל דלא כר"ש וא"כ קנו הגנבים ביאוש ויכולין הגנבים לחלל וממילא דיכולין הצנועין לחלל בתורת זכי' ושליחות ומיהו י"ל דר"ל דס"ל יאוש קנה ס"ל כאביי יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וכמ"ש התוס' שם ותו קשה לי דע"כ מוכח כתירוץ ריב"א דקנסא בעלמא הוא דאי נימא דהטעם דהכא הוא משום זכי' ושליחות דמוכר והוי כמו חילול המוכר בעצמו. א"כ כיון דקי"ל דבמעשר צריכין הבעלים להוסיף חומש אפי' ע"י חילול שני כמ"ש התו' בב"מ דף נ"ד ע"ב בד"ה הקדש ומעשר וכו' א"כ כיון דהכא זכה כבר המוכר במעות והוא מפריש בתורת שליחות המוכר לא עדיף ממוכר עצמו וצריך להוסיף חומש ואיך אמר יאכל כנגדן ונשמע כנגדן ממש. וע"כ לאו מדין חילול הבעלים הוא אלא מדין חילול אחריו וע"כ צ"ל דלאו מטעם שליחות ממש אלא דהוי כמחלל משלו על של חבירו

מדעתו וא"כ כ"ש בהך דצנועין דהוי חילול אף שאינו ברשותו כיון דזכות הוא לו. והנה בספ"י כתב לתרץ קושי' התוס' משום די"ל דהך מתני' אתי' כר"מ. וכדאמר רבא התם דלר"מ דס"ל דמעשר שני ממון גבוה יכול לחלל אפי' אינו ברשותו וכבר כתבנו לעיל דליכא לאוקמא מתני' כר"מ דלר"מ כבר יצאו המעות לחולין לא מיבעי' לפי' רש"י ז"ל דבתחילה קנה ע"ד שיהא המעות חולין כבר נתחללו ביד המוכר אלא אפי' לפי' ר"י שקנה להיות המעות בחזקת מ"ש מ"מ כשברח המוכר ודעתו להוציאן לחולין כבר יצאו לחולין ומה יועיל במה שזה יאכל כנגדן אם לא מטעם קנס ולא דמי להההיא דצנועין דהתם כיון שהגנבים לא ידעו שהוא כרם רבעי לא יצא לחולין ושפיר מוקי לה רבא כר"מ אבל הכא שהמוכר מזיד ליכא לאוקמי כר"מ ודו"ק:

בגמרא אמאי יחזרו דמים למקומן וכו': לכאורה קשה לפמ"ש לעיל דרש"י ז"ל ס"ל דהאי במה דאמר ר"י הוא לחלק ות"ק ס"ל דאפי' במתכוין להוציא מ"ש לחולין תעלה ותאכל במקום א"כ מאי מקשה ודלמא אתיא כת"ק להכי ס"ל כמי בעבדים ובבהמה טמאה דיאכל כנגדן וכן משמע במתניתן דמ"ש דתנא בתחילה הלוקח בהמה בשוגג וכו' תעלה ותאכל במקום וכו' והם דברי ת"ק דהכא ובתר הכי קתני אין לוקחין עבדים דמשמע דהן דברי ת"ק וכן הקשה בספר פ"י מיהא נראה די"ל דס"ל להמקשה דאין שים סברא שיחלוק ת"ק ור"י בהא בסברא זה אם נקנסו ללוקח או למוכר. וכבר כתבנו לעיל דזה הכריח לרש"י ז"ל דבמזיד לשם חולין לא נתפס הבהמה לשם קדושה וע"כ טעמא דת"ק לאו משום קנס הוא דבהא מודה ת"ק דאם ראויה לקנוס קונסין המוכר וא"כ שפיר פריך כיון דהכא קנס הוא הו"ל למקנס כדהתם. אך הא קשה לפמ"ש לעיל דלר"מ שהוציא מעות מ"ש לחולין נתחלל ביד המוכר כמו בהקדש דס"ל לר"מ דבמזיד נתחלל א"כ מאי מקשה הכא דלמא לאו קנסא הוא כלל אלא כיון שנתכוין להוציא מעות מ"ש לחולין כבר יצאו המעות ביד הלוקח לחולין ונתחייב לשלם כנגדן וכן קשה על רבי ירמיה דמקשה והרי בהמה טמאה וכו' ומאי קושי' דילמא התם ר"מ הוא ומטעם שיצא לחולין במזיד ולאו משום קנסא. ותו דלר"מ לא שייך כלל לומר דאדם יודע דאדרבא הא לר"מ נתחלל במזיד ביד המוכר. ונראה דמזה הכריח רש"י ז"ל דע"כ טעמא דת"ק משום דממילא נתפס בקדושה ולא משום גזל דנתחלל ביד הלוקח כבר לר"מ כמ"ש לעיל דהוה מצי רש"י ז"ל לפרש הכי משום דא"כ לא הוי פריך הכא מידי. מיהו נראה די"ל דהא דבאמת לא מפרש הש"ס כן משום דלא ניחא לי' לאוקמא טעמא דמתני' משום דמתחלל במזיד כמו בהקדש לר"מ דא"כ הוי סתמא דמתני' כר"מ בהקדש אמרינן לעיל דף נ"ד

ע"ב דסתם כר"י בהקדש וק' סתמא סתמא ובזה אתי שפיר מה שהוכרח רש"י ז"ל לפרש כן טעמא משום דממילא נתפס הבהמה מקדושת מעשר וד"ק:

דף נו:

בגמרא טעמא דברח וכו'. לכאורה קשה לי דיותר הוי לי' להקשות אברייתא דלעיל דתני יחזור והיינו קנס למוכר ולא ללוקח. ונר' לענ"ד דעל מתני' דלעיל לא הוי קשה דאיכא למימר דלא קנסו למוכר כלל והמקח קיים אלא שהוא מחזיר דמי המעשר שתחת ידו ללוקח והלוקח צריך ליתן לו דמים אחרים. והכי עדיף טפי משיחלל הלוקח דהא קימ"ל דאין מחללין כסף על כסף אלא מדוחק כמ"ש לעיל בתוס' ד"ה ואם לקח וכו' אלא דמקשה הש"ס לפי הס"ד שהמוכר בפנינו א"כ למה יאכל כנגדן מטעם חילול יותר הל"ל יחזור כי התם דהיינו שיתן לו מעות אחרים וע"ז משני כשבר' ואהא מדייק דמדלא קתני בברייתא רבותא טפי דאפי' כשהמוכר לפנינו אין קונסין למוכר אלא ללוקח שיחזיר הדמים ויתן לו מעות אחר וע"ו משני לאו עכברא וכו'. ולפ"ז א"צ למה שנדחקו התו' בד"ה ולקנסין וכו' שילך לבית המוכר אלא דהי' ראוי' שיחזור לו הדמים ויתן לו דמים אחרים והא דמקשה הש"ס לעיל ממתני' דס"ל לר"מ במזיד קידש ולא משני דבמתני' נמי צריך ליתן דמים אחרים היינו לפי המסקנא דהכא שקנסו למוכר לבטל המקח ותו י"ל דס"ל להש"ס דע"כ אינה מקודשת אף שיתן לו מעות אחרים כדאמר לעיל דף ח' מנה אין כאן משכון אין כאן ותו דמוכח הכי דא"כ אף בשוגג תהי' מקודשת דלא שייך הני טעמא אונסא דאורחא כיון שצריך ליתן לה מעות אחרים אך מדברי התוס' לעיל בד"ה ואם לקח לא משמע כן. ודוק:

בתוספות ד"ה המקדש בערלה וכו'. וא"ת ואמאי אינה מקודשת וכו'. ובפסחים דף ך"ט בתוס' ד"ה אין פודין הקשה הא קי"ל כל הנשרפין אפרן מותר וכתבו שם כיון שעכשיו לא שוה מידי וכו' ומהאי טעמא אין מקדשין בהן אשה ועי"ל הא דאין מקדשין וכו' ולתי' קמא קשה הא חזי בעיני' שלא כדרך הנאה עכ"ל והר"ן כתב בשמעתין דשלא כדרך הנאתן אסור מדרבנן אם לא לחולה ומ"ש הב"ש באה"ע סי' ך"ח ס"ק נ"ד דאע"ג שהיא בריאה יכולה למכור לחולה אין דבריו מובנים דוודאי אסור למכור לחולה דמכירה הוא דרך הכאתו דמה לי אם מכרו שהלוקח ישתמש בו דרך הכאתו או שלא כדרך הנאתו וא"כ מצינו דמים לחמץ בפסח א"ו דהמכירה עצמה היא כדרך הנאתו ומ"ש תוס' דמיירי באין בו ש"פ שלא כדרך הנאתו אכתי קשה מהא דאמר בריש פסחים כיון דלאו ברשותי' לא מצי לבטל כדר' גידל דאמר אין חוששין לקידושין א"כ נהי דבמתני' איכא למדחי דאינה מקודשת קידושי וודאי כדמשני לעיל דף יו"ד ע"א אבל בהא דר' גידל דאמר אין

חוששין לקידושין קשה ניחוש דלמא ש"פ במדי ובחידושי אה"ע כתבתי די"ל דמ"ש התוס' דיכולה ליהנות שלא כדרך הנאתן היינו דוקא באותן דחשוב במתני' שהם מן הנקברים דאין מצותן בשריפה אבל אותן שמצותן בשריפה וודאי דצריך לקיים מצותן בשריפה דוקא ולא ליהנות שלא כדרך הנאתן אם לא לצורך חולה וא"כ בהך דר' גידל דקי"ל חמץ בשריפה אין קושי' משלא כדרך הנאתן ואע"ג דאפרן מותר ע"ז כבר תירצו תוס' בתירוצם שם דלא מיקרי הנאה כיון דלא שוה עכשיו מידי וכ"כ הרשב"א דכיון דאפר אינו בעולם לא הוי ממון ע"ש שהארכנו בזה מיהא לפמ"ש לקמן דף נ"ז ע"ב גבי פ"ח דמוכח דרב לית לי' הא דשמואל דחיישינן שמא ש"פ במדי לק"מ דהתם רב גידל אמר רב אבל בריש פרקין כל שעה אמר משמי' דר' יוחנן צ"ל כנ"ל ועמ"ש לקמן שם. והרמב"ן ושאר פוסקי' חולקי' וכתבו סתמא אינה מקודשת ולולי דברי התוס' הי' נראה דמוכח כשיטת הפוסקי' הנ"ל דבכל איסורי הנאה לאו ממון בעלים הוא כדאמרינן בשור הנסקל בב"ק דף מ"ה הקדישו אינו מוקדש מכרו אינו מכור פי רש"י דלאו ברשותי' דמרי' קמי' לאקדושי ולעיל דף נ"ב מדמה הש"ס קידושי להקדש כדפריך והא לא אמר וכו' והיינו דאמרינן בפסחים בחמץ לאחר שש דאינו מועיל ביטול דלאו ברשותי' קאי ונראה דהוצטרך להביא להך דרב גידל דלא נימא דהוי דידי' משום הנאה שלא כדרך הנאתן ומייתי מהך דר' גידל דכי היכא דלאו ברשותי' לענין קידושין אף דיכול ליהנות שלא כדרך הנאתן מ"מ לא הוי ליה ממון ה"כ לענין ביטול וגם אין בו משום גזל כדאיתא בפסחים דף ל"א ע"ב דפטור מתשלומין ודמי עצים ואף דנראה דבאיסורי הכאה יכול לזכות בו ושייך בו נתינה כדאיתא בגיטין דף כ' בגט שכתבו על איסורי הנאה אע"ג דכתיב בי' ונתן מ"מ לאו בר דמים הוא לכך לא שייך ביה הפקר ולא הקדש כדאמר בב"ק שם בשור שנגמר דינו והיינו משום דכיון דאינו יכול להקדישו קדושת הגוף דהא אסור לגבוה דנוגח אסור לקרבן וקדושת דמים ליכא דלא בר דמים הוא וא"כ ה"ה בקידושין כיון דלאו בר דמים הוא ואם נהניתה בלא רשותו פטורה מלשלם לו נהי דמותר ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתן מ"מ לאו ממון דידיה הוא וכן נראה לענ"ד דצ"ל בהא דאמר לעיל דהמקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשי' קלי' איבה מקודש' משו' דלאו ממון דידיה הוא אע"פ שהיא נהנית ממנו מ"מ לאו מעון דידי' הוא ותו הא קי"ל דבכל הקדשי' עצמו' לאחר שפירשו מן הבשר מותר לעשות מהם כלי והם חולין גמורים לאחר שפירשו מן הבשר כדאיתא בזבחים מה אשם עצמותיו מותרין וכו' וכן עורות קדשים לאחר הפשט ממון דכהנים הוא נמצא שהאשה יכולה ליהנות ממנו אפ"ה כיון דבשעה שקידשה היה מחוברין ולא ממון דידיה הוא אינה מקודשת וכן יש להוכיח מהא דפליגי ריה"ג ורבנן

גבי שבועות הפיקדון בקק"ל אע"ג דהעור יוצא לחולין מ"מ כשהם מחוברין לאו דמי' הוא דאע"ג דקי"ל לעיל דף ז"ן דלא בעינן נתינת הבעל בעצמו ואפילו אם אמר הילך מנה ותתקדש לפלוני מקודשת היינו משום דנתינה דידיה חשיב כנתינת הבעל אבל הכא ליכא נתינת דמים כלל ומ"ש התוס' די"ל כיון שהאשה סבורה וכו' הוא דחוק דהא ברישא גבי הקדש מפליג בין שוגג למזיד ואמר נמי לעיל דמתני' מיירי באשה חבירה דמשמע דהכא אפי' יודע' שהוא איסורי הנאה אפ"ה אינה מקודשת ותו דאי מטעם שאינה יודעת מאי אריא איסורי הנאה אפי' איסורי אכילה נמי דאם קידשה בנבילה וכיוצא בו והיא לא ידעה שהיא סבורה דמותר באכילה וכדקי"ל במוכר ונמצא טרפה דהמקח בטל וע"כ מתני' מיירי ביודעת ומשום דלאו ממון דידי' הוא ותו בהך דר' גידל דקאמר משש שעות ולמעלה משמע דבשעה ה' הוי קדושין אף דאסור באכילה ע"כ ל"ל בדלא ידע' ונראה דגם התוס' שכתבו שהיא סבורה להנות אין כוונתם שיהא שוגגת ולא ידעה שהוא אסור בהכאה אלא אפי' מזידה והי' דעתה בשעת קדושין ליהנות ממנה באיסור אפ"ה לא הוי קידושין כיון דבאמת אינו שוה כלום כדרך הנאתן שהיא רוצה ליהנות ממנו לא דמי לטריפה ושאר איסורי אכילה שאם היא רצתה לאכול באיסורי הוא ש"פ עכ"פ משא"כ הכא דלא שוה מידי כדרך הנאתן שנתכוונה ליהנות ממנה אלא דלסברת התוס' דהיכא שקידשה בפי' שתהנה ממנה שלא כדרך הנאתן מקודשת מיד משא"כ להפוסקים החולקים עליהם דלאו בר דמים הוא כנ"ל ולכאורה היה נראה ראיה לשיטת התוס' דאם קידש' באיסורי הנא' שתהנה ממנו שלא כדרך הנאתה מקודשת מהא דאיתא בסנהדרין דף י"ט ע"ב איבע"א דכ"ע וכו' שאול סבר לא חזי מידי ודוד סבר חזי' לכלבא ושונרי אע"ג דמת אפי' נכרי אסור בהנאה כדאי' בי"ד סי' שמ"ט והיא תשובת הרשב"א דתכריכי מת בין של ישראל בין של עכו"ם אסור בהנאה לא מיבעיא לשנויא קמא דפליגי שאול ודוד במלו' ופרוט' משמע דלכ"ע הוי קדושי ואפי' לשנויי בתר' הלכ' כוותי' דדוד בכל מקו' כדאי' בערוב' אלא כיון שאין דרך ליתן בשר אשם לכלב' ושונרי דמה"ת סבר שאול דלא חזי ולא מידי ואפ"ה סבר דוד דמקודשת משום דחזי שלא כדרך הנאתן וכן משמע לשון הש"ע שכתב תכריכי מת משום דבמת עצמו שאין דרך ליהנות ממנו הוי הכל שלא כדרך הנאתה. אך לפ"ז קשה דאיך כהנה דוד לקדש בהם אשה דבכה"ג הוי כדרך הנאתה שוב ראיתי בספר ברכת הזבח בזבחים פ"ח שעמד בקושי' זו על הרשב"א והש"ע הנ"ל והביאו לשון התוס' בב"ק בד"ה שהשור וכו' דאיצטרך קרא לנכרי ולעבד הקנוי לישראל דההוא שרי בהנאה הרי דס"ל דמת נכרי מותר בהנאה ונראה דמ"ש התוס' בב"ק דאיצטרך קרא לעב' נכרי הקנוי לישראל דההיא

שרי בהנאה ליכא לפרוש דנכרי אין ללמוד דאסור בהנאה מקרא דותמת שם מרים דכתיב גבי ישראל דחייב במצות דאכתי קשה דהא עבד חייב במצות כמו אשה וראיתי בתשובת שבות יעקב סימן פ"ט שכתב דכוונת התוס' הוא כי היכא דאמרי' ביבמות דף ס"ו ע"ב גבי ההיא איצטלא דפרוסה אמיתנא קני' מיתנא ע"ש דבדבר שאין לו קנין בו אינו נאסר ה"נ גוף העבד ונכרי הקנוי לישראל אין כח לאסור את עצמו ע"ש ולפ"ז י"ל דמהאי טעמא גבי דוד נמי שכבשו במלחמה והא קנוי' לו כמ"ש התוס' בגיטין דף ל"ח בד"ה בחזקה וכו' אינה נאסר בהנאה והיינו שכתבו תוס' לעבד ולנכרי הקנוי' לו. מיהא אכתי לע"ד הוא דוחק לומר דגוף המת אינו נאסר מחמת שהוא קנוי' לרבו והאי גלימא דפרסיה אמיתנ' שאני שאינו נאסר אלא משום קנין המת. ותו דמשמע דעבד מצוה לקוברו כדילפינן בסוף נגמר הדין מקרא כי קבור תקברנו ועבד כישראל גמור הוא א"כ איך שייך לומר בגוף העבד והמת יהיה לו. ולכאורה היה נראה לפמ"ש רמ"א בא"ח סי' תקכ"ו גבי נפלים דאסור לקוברו בי"ט והוא מהגהות מיימוני דאין מצוה לקבור נפל והיינו ע"כ מדרשא דכל מי שיש לו נחלה יש לו גבול כמ"ש המ"א שם וא"כ גם עבד אין לו נחלה י"ל דאינו חייב בקבורה אך דז"א דהא הג"מ עצמו מביא שם ראיה מדאמרינן בגמרא שפחה שהטילה כפל לבור וכו' אלמא דס"ל דעבד מצוה לקוברו דאל"ה אין ראיה מולד שפחה שהוא עבד:

ויותר נראה לפרש דברי התוס' עפ"י מ"ש התוס' בזבחים דף ע"א ע"ב בד"ה ובטרפה וכו' וז"ל ומשום עור לחודי' איצטרך שור ולא אדם דהוי מחייבי באדם דחשיב המת שלו משום עור דשרי בהנאה מדאורייתא וכו' ועוד כתבו תוס' בסנהדרין דף מ"ח בד"ה משמשין וכו'. וא"ת ועורו של מת מי גרע מתכריכין וכו' ואומר ר"ת דאע"ג דאסור מדאורייתא וכו' א"כ י"ל דהתוס' בב"ק אזלי אליבא דר"ת דאפי' העור אסור מדאורייתא משום דלא גרע מתכריכין וכיון דתכריכין אינם אסורי' אלא משום דקני מיתנא כדאיתא בהאי גלימא דפרסוה אמיתנא א"כ ממילא י"ל כסברת השבות יעקב בעבד ונכרי הקנוי' לרבו דלא שייך לומר דקני' מיתנא דאין קנין לעבד בלא רבו ממילא העור מותר בהנאה ושפיר הוי מתקיים והמת יהיה לו משום העור כמ"ש התוס' בזבחים ולכאורה היה נראה דמוכח דקברי נכרי' אינם אסורי' בהנאה מהא דאמרינן בברכות דף י"ט מדלגי' היינו ע"ג ארונות וכו' דפי' רש"י מארון ע"ג ארון ולפמ"ש בהג"ה בפ' אלו מגלחין והביאו הב"י והאחרונים ז"ל סי' שס"ד דאסור לדרוך ע"ג קבר משום דאסור בהנאה א"כ קשה מהא דקאמר היינו מדלגין ויותר קשה מהא דאמרינן בנדה דף כ"ד תני' אבא שאול אומר קובר מתים הייתי פעם א' רצתי אחר צבי ונכנסתי בקילי' של מת ורצתי אחריו

שלש פרסאות וכו' כשהחזרתי לאחי אמרו לי של עוג מלך הבשן הי' אע"כ דקברי גוים מותר בהנאה ואותן ארונות שהי' מדלגין עליהם של נכרים היה ומ"ש הט"ז שם בס"ק א' ובפ' הספינה פי' הרשב"ם דנושאי המטה שדורסין ע"ג מערות המקופות משל צד כשמביאין את שמטה לחצר דבשביל הילוך לפי שעה לא קפיד ר"ש עכ"ל משמע דאין איסור כשדורסין ע"ג הקברים וכו' ואין דבריו מובנים דקיי"ל כרבנן דר"ש דאינו עושה אלא שתי מערות וכן פי' רשב"ם שם במתני' ותו דאין זה מנין למ"ש הג"א דהא התם מיירי בכוכין דלכ"ע אין הקרקע נאסרת אלא משום כבוד המת פליגי וס"ל לר"ש דעל הילוך לא קפדי ואין בזה בזיון כבודם אבל בקבר החפור בקרקע דס"ל להג"א כי"א שם דהוי כתלוש ולבסוף חבירו אסור בהנאה איכא למימר דהילוך במי אסור בהנאה א"כ קשה קושי' הנ"ל בברכות דף י"ט ע"א משמע דאפי' לישב על גבי עצמות אין בזה איסור הנאה אלא משום כבוד המת ובלבד שנוהג מנהג ביזיון והיינו דפליגי ר"ש ורבנן אי איכא קפידא בהילוך או לא א"כ ממילא לא קשה מהך דמדלגין היינו ע"ג ארוכות ומהך דנידה דבקברי נכרים וודאי לא חיישינן לבזיון ודעת הג"א צ"ע ואין כאן מקומו להאריך בזה ועמ"ש בק"א:

בא"ד וא"ת אמאי לא חשיב פיגול ונותר וטמא וכו'. הקשה המהרש"א ז"ל תיפוק לי' דהוי מקדש בחלקו דאינ' מקודשת כדאיתא במתני' דלעיל ע"ש ובאמת ז"א לא מיבעיא לשיטת התוספות בב"ק דף י"ג ע"ב דדוקא בחלק הכהנים אמר לעיל איכה מקודשת אבל בחלק הבעלים מקודשת לריה"ג דמוקמינין לעיל מתניתין כוותיה ואפי' לשיטת רש"י ז"ל דגם למסקנא משולחן גבוה קא זכו מ"מ הא כתב רש"י ז"ל בב"ק דף ע"ו בד"ה דריה"ג וכו' דהיינו דוקא לאחר זריקה והקטר חלבים א"כ משכחת פגול טמא ונותר קודם זריקה או הקטר חלבים דאכתי ממון בעלים הוא וכן משכחת שאר פסולין קודם זריקה ומה שהקשה עוד מהרש"א ז"ל דהא הקדש תופס דמיו ולא שייך ומכרן אינו מובן דפשיטא הא דאמור בהקדש תופס דמיו היינו דוקא בקדשי בדק הבית שיוצאין לחולין אבל בקדשי מזבח לא שייך מעילה אלא באוכל או נהנה אבל במוציא מרשות לרשות הא קי"ל דאין מועיל אחר מועיל אלא בבהמה וכלי שרת כדאיתא לעיל דף נ"ד וכ"ש לאחר שחיטה דאינו יוצא לחולין ואינו תופס דמיו ולריה"ג דקדשים קלים ממון בעלים הוא פשיטא דהדמים חולין כדאית' בפסחים דף צ' א"כ שפיר שייך אם מכרן וקידש בדמיהן וק"ל:

בא"ד והא דלא חשיב חמץ בפסח וכו'. לולי דבריהם הי' נראה דבחמץ בפסח בל"ז לא הוי קידושין כיון דקי"ל דהקונה חמץ בפסח לוקה משום בל יראה כמ"ש הרמב"ם דלא

משכחת מלקות בחמץ בפסח אלא בכה"ג שקנה חמץ דעביד מעשה א"כ לפי מה שכתב רמ"א בי"ד סי' ר"ל וכ"כ הסמ"ע בח"מ סי' ר"ח דמקח שנעשת באיסור אינו כלום דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני א"כ הקונה חמץ בפסח אין המקח כלום והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא כדאמר רבא בריש תמורה א"כ בל"ז אינה מקודשת מטעם דלא קנתה החמץ כלל וכבר כתבנו בחידושי פסחים דף כ"ט בתוס' ד"ה ובדין הוא וכו' דבהא מתרצי קושייתם שם דהאיך משכחת אוכל חמץ של אחרים ע"ש הא כיון דאגבי' קני' ולפמ"ש י"ל דאף שמכווין לקנותו מ"מ כיון דאין הקנין כלום ממילא הוי חמץ של אחרים. אבל אין להקשות בכל איסורי הנאה כיון דהקידושין הם באיסור שהרי גוף הקידושין הם הכאה שהי' צריך ליתן פרוטה אם כן לא ליהני הקידושין ז"א דכיון במה שזכתה האשה בקידושין לית בי' איסורא אין זה בכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד ושפיר קנתה האשה והנאה דידי' ממילא קא אתי' משא"כ בחמץ דגוף הזכי' אית הי' איסורא כנ"ל ואפשר דקושיתם הוא אליבא דאביי דס"ל דאי עביד מהני. ויותר נראה דהתוס' לשיטתייהו אזלי שכתבו בפסחים דף ך"ט ע"ב בד"ה ר' אשי וז"ל ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר באותה שהיי' דאי אמרת עובר אכתי אמאי מעל לר' יוסי וכו' וא"כ שפיר קנתה האשה כיון שיכולה לבערו והיינו דהקשו בפסחים שם דלא משכחת של אחרים דכיון שדעתו לאוכלו היינו ביעורו כמ"ש בעל המאור בפ' כל שעה בההיא דר' גידל דלר"ש לאחר שש אין איסור באכילתו דאכילתו זהו ביעורו אך לולי דבריהם ז"ל נראה דמה שכתב שם דמוכח מדחשיב ממונא לריה"ג היינו דוקא לריה"ג מוכח כן והטעם משום דבאמת לא מצינו בלאו שניתק לעשה שיהא מותר לכתחילה לעבור על הלאו בשביל שיקיים העשה וכי מותר להותיר את הפסח בשביל שדעתי לשורפו ולא אמרינן דאין לוקין עליו אלא דלריה"ג דס"ל דחמץ מותר בהנאה כדאמר בפסחים דף כ"ח תמה על עצמך האיך חמץ אסיר בהנאה כל שבעה והיינו דס"ל כיון דאמרה תורה שיעבור עליו בבל יראה ע"כ מותר בהנאה ולית לי' הא דאמר ר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו אלא דהוי אפשר לומר דהא דאסור בהנאה היינו אחר שעבר עליו בבל יראה ומשום שנעבדה בו עבירה וכדאמרי' שם דף כ"ד ע"ב גבי בשר בחלב ע"ש וא"כ אין תימא במה שעובר עליו בבל וראה דהא לא נאסר בהנאה אלא לאחר שעבר עליו אלא דס"ל לריה"ג דלא נעבדה בו עבירה כיון שדעתו לבערו והיינו דאמר האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה רצוני בלשון כל שבעה דנהי דמה שאוסר רבי יהודה לאחר זמנו אין תימה כיון שכבר עבר הפסח ולא ביער אבל תוך שבעה כיון שיכול לבערו לא נעבדה בו עבירה א"כ שפיר אמר דלריה"ג

הוי לי' ממון אבל למאי דקי"ל כרבנן באמת אפי' דעתו לבערו עובר עליו וא"כ אתיא מתניתן דידן בין לריה"ג בין לרבנן עיין בחידושי פסחים שהארכנו בזה. ודוק היטיב:

ברש"י ד"ה אף כלאי הכרם וכו': אלמא תנן וכו' לכאורה אין ראי' ממתני' דהא דקודש תופס דמיו היינו חילול שמכיון שיצא הקודש לחולין ויכנסו הדמים לקודש אבל מתני' דמיירי דמכרו כדי ליהנות בדמיו ולא נתכוין לחלל מה"ת נימא שיחול האיסור על הדמים ונראה דרש"י ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל לעיל גבי מתכוון להוציא מעות מ"ש לחולין דכל דרך מכירה אפי' נתכוון לשם חולין ממילא חל איסור מ"ש על הדמים וכמו שהבינו בדברי התו' בד"ה אבל במתכוין וכו' א"כ גם בהקדש הדין כן אבל לשיטת ר"י לעיל דבעינן דוקא דרך חילול אין הוכחה ממתני' דכלאי הכרם אינו תופס דמיו כמו הקדש בנתכוין דרך חילול וצ"ל דלאו ממתני' מקשה הכא אלא מסוגיא דעלמא דכלאי כרם אינו תופס דמים אפי' דרך חילול. ועיין מ"ש לעיל בזה דמשמע מדבריהם שם דגם ר"י מודה דבסתם מקח חל הקדושה ממילא על הדמים והנה הרמב"ם בפי"ב מהל'. ביכורים כתב וכן בי"ד סימן שכ"א פטר חמור דמיו אסורים ולכאורה קשה עליו ממשנתנו דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת אך נראה דמ"ש דמיו אסורים לאו דס"ל דתופס דמיו כמו שהבין הראב"ד בדבריו ז"ל אלא דס"ל דאפי' אינו תופס דמיו אפ"ה אסורי למחליף עצמו כמו בכל אסורי הנאה כדאי' בא"ח סי' תמ"ג ומ"ש הראב"ד ולמה לא יתנם לכהן דס"ל דממילא חל הקדושה של פ"ח על הדמים וה"ל כאילו נפדה בשוויו והיינו דיש לדמות לפדיון מעשר דכשמכר סתם חל ממילא קדושת המעשר על הדמים כנ"ל: אך לענ"ד נראה דז"א דא"כ קשה למה קאמר מתני דלא כר"ש משמע דלר"י א"ש וכן משמע בהדי' בבכורות דף יוד ע"ב ואמאי הא קתני בסיפא מכרן וכו ואי נימא דממילא נפדה בדמי המכירה ה"ל ממונא דכהן ולמה תתקדש בו אע"כ דלא דמי למעשר דגבי המעשר המעות קודש וממילא חל קדושה על המעות אבל גבי פ"ח דגם המעות יוצא לחולין צריך לפרש הפדיון בפירוש ועיין בכ"מ שמפרש כן הא דאמר בסוגיא שם דלר' יהודא אסור בהנאת דמיו והיינו כמ"ש דאיסורין להמחליף ונראה דס"ל להראב"ד דבהודיעו ללוקח שהוא פטר חמור ויפדנו בשה אין בזה איסור כלל כמ"ש רמ"א בי"ד ס' שכ"א ס"ח ועיין בט"ז שם וע"כ מיירי בלא הודיעו ובזה קנסינן למוכר כמו שמצינו במעשר שני לעיל דף נ"ו ואם לקח יאכל כנגדן דהיינו אם א"א להחזיר המקח סאין הלוקח בפנינו וע"ז כתב שראוי שיתנו לכהן ומתני' דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת היינו בהודיעו. אך נראה דהרמב"ם לשיטתו אזיל כמו שיבואר לקמן דף נ"ז ע"ב דס"ל דלא שייך מכירה בפטר

חמור בהך דביני וביני ואפי' בהודיעו דמיו אסורים למחליף והלוקח צריך להפריש שוה וא"כ אין מקום ליתן דמיו לכהן ודוק:

בגמרא ממשמע שנאמר סקל יסקל השור כו' לכאורה קשה דלמא קרא לעבור בשני לאוין. מיהא בהא י"ל דכל היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאו יתיר' אך אכתי קשה דהא דלא מוקמינן ללאו יתירא הני מילי כדי להלקות שמונים א"כ לריה"ג דס"ל דלא לקי על לאו דנבילה כדאי' ביומא דף ל"ו משום דהוי ניתק לעשה קשה דילמא איצרך קרא למלקות כדאית' בפסחי' דף כ"ד ואימא ליחודי לאו וכו' וכדאי' בריש תמרה גבי חמורה דאם המיר סופג ארבעים משום דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין ותו כיון דאין עשה דנבילה סמוך ללאו דלא יאכל את בשרו לוקי' עליו כמ"ש התו' בכתובות דף ל"ב ע"ב בד"ה לא מן השם וכו' ותו דהכא לא שייך לגר אשר בשעריך תתננה כיון דאסור בהנאה ומנ"ל דשור הנסקל אסור אם שחטו. מיהו לפמ"ש התו' ביומא שם ד"ה לאו דנבילה וכו' דמודה ריה"ג בלאו דטרפה דלוקה א"כ י"ל דהכא איכא לאו דטריפה שהרי נפולה הי' משמונה טריפות וכל סקילה יש בה תחלה טריפה דנפולה כדאי' בסנהדרין דף מ"ה ע"א מניין שבדחיי' ת"ל ירה ע"ש. ולכאורה הי' נראה דאף לפמ"ש תוס' שם ביומא דאית דגרסי לאו דנבילה וטריפה א"ב אפ"ה ליכא למימר דאתא קרא למלקות דכיון דטריפה חייל מחיים לא אתי איסור דלא יאכל וחייל אאיסור טריפה ובהא מתרצא כמי קושיא קמייתא דליכא למימר לחייב עליו בשני לאוין דלא אתי לאו דשור הנסקל וחייל על לאו דטריפה שהוא קודם וכיון דלא חייל אינו לוקה אלא ארבעים והתו' כתבו בריש פ' איזהו נשך דכל היכא דליכא מלקות לא אמרינן לעבור עליו בשני לאוין. אך קשה לפירש"י ביבמות דף ל"ד דכל איסור הנאה הוי איסור מוסיף וחייל א"כ הכא כיון דלאו דשור הנסקל הוא איסור הנאה שפיר חייל אלאו דטריפה מיהו לרבנן י"ל דכל היכא דאיכא למדרש לא מוקמינן בלאו יתירה אבל לריה"ג קשה כנ"ל ונראה ליישב לפי מה דאיתא בפסחים דף כ"ג והרי שרצים וכו' שאני התם דכתיב לכם וכו' אמר לך חזקי' טעמא דידי נמי מהכא ולפ"ז לריה"ג דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה ע"כ הא דכתיב לכם גבי שרצים ללמד על לא יאכל דהוי איסור הנאה אינו אלא על שור הנסקל והיינו משום דריה"ג לשיטתו דס"ל דבעל השור נקי לרבות דמי וולדות ואי נימא דקרא אתי למלקות והיינו משים דהוי איסור מוסיף משום איסור הנאה א"כ מוכח בהדי' דאסור בהנאה ול"ל לכם גבי שרצי' וכן לר' אבוה דס"ל דלא תאכל איסור הנאה משמע מדפרט רחמנא היתר הכאה גבי נבילה כיון דמסקינן שם דף כ"ג ע"ב חזקי' ור' אבוה במאי פליגי חמץ בפסח ואליבא דרבנן שור הנסקל אליבא דכ"ע א"כ כל קרא דהיתר נבילה אינו

אלא לאורי' על שור הנסקל וממילא מוכח דליכא למימר הכי מטעם איסור מוסיף מיהא נראה דלר' אבוה אליבא דריה"ג ליכא למילף מהיתר נבילה משום דאיצטרך לאינתוקי לאו דנבילה דלא לקי עלה משום דהוי ניתק לעשה כנ"ל וצ"ל דנפקא לי' מאותו דכתיב גבי טריפה וס"ל דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ודו"ק:

אבל אין לתרץ דלפי שינוי בתרא דמשני את בשרו ל"ל ליכא למימר דקרא אתיא למלקות דאכתי את בשרו ליל דנראה להאי שנויא צריך להבין לישנא דברייתא דקתני אינו יודע שהיא נבילה דמהאי סברא לא מוכח מידי דאיכא למימר דאיצטרך לא יאכל להנאה ולא הל"ל אלא את בשרו למה לי ונראה בפשיטות דאי קרא מיירי באכילה אין לדקדק מלשון את בשרו דאורחיה דקרא הכי כמו שמצינו גבי שרצי' דכתיב מבשרם לא תאכלו דהוי סגי בלא תאכלו לחוד וכן מצינו בפרשת ראה בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר וכיוצא בזה הרבה תדע דלשינויא קמא דליכתוב לא יהנה קשה באמת ל"ל את בשרו ע"כ צ"ל דאורחא דקרא הוא אלא הדיוק הוא אי נימא דקרא לא מיירי אלא בהנאה לא שייך ביה למיכתב את בשרו והדר ובעל השור נקי לרבות עורו כיון דבהנאה עור ובשר שוין הוי ליה למיכתב סתם לא יהנה או לא יאכל דהיינו הנאה והיינו דאמר איני יודע שהוא נבילה ע"כ קרא אתי להנאה א"כ את בשרו ל"ל אע"כ דקרא מיירי בשחטו ולענין אכילה דשייך ביה את בשרו כיון דעבדיה כעין בשר לאכילה א"כ אי נימא דקרא מיירי למלקות אין לדייק מאת בשרו כיון דקרא מיירי באכילה ממש. ונראה דלפמ"ש לריה"ג ליכא לפרושי קרא לענין הנאה דא"כ ל"ל אותו גבי טריפה ולכם גבי שרצים לחזקי' לאורוי' על שור הנסקל דאסור בהנאה וממילא מתורץ קושיות התוס' בב"ק דף מ"א ע"ב ד"ה נפקא להו מאת בשרו משמע דריה"ג וכו' תימא וכו' ולפמ"ש י"ל דאמר סד"א לא יאכל את בשרו כתיב בשרו אסור ועורו מותר היינו דה"א דקרא לא אתיא אלא לאיסור הנאה היכא דסקליה מסקל כסיד דמקשה וה"א דאת בשרו דלא שייך גבי הנאה כנ"ל אתי למעט עורו להכי איצטרך בעל השור נקי להנאת עורו וע"כ דאת בשרו מיירי להיכא דשחטו כנ"ל אבל לריה"ג דליכא למימר כלל דקרא מיירי לענין איסור הנאה כנ"ל ע"כ דקרא מיירי בשחטו ולענין אכילה ליכא למידק מאת בשרו למעט עורו דאורחא דקרא למיכתב לענין אכילה לשון בשרו אבל עור ממילא הוא בכלל איסור הנאת השור ועמ"ש לקמן בזה ועפ"ז נראה לע"ד לתרץ קושית מהרש"א בפסחים דף כ"ג בתוס' ד"ה שאני התם הקשה המהרש"א דע"כ לא אתיא דחזקיה אליבא דריה"ג כדאמר שם מדאיצטריך יעשה לכל מלאכת להיתר הנאה לריה"ג. ולכאורה י"ל קושיתם בפשטות כיון דכתיב בהאי קרא דחלב נבילה וגו' ואכול לא תאכלוה ואמרינן בחולין דף ק"ג התורה אמרה

יבוא איסור נבילה ויחול על איסור חלב ואי לאו דכתיב היתר הנאה ה"א דאכול לא תאכלוה היינו לאיסור הנאה כדמשמע הכא בתוס' ד"ה כדרבי אבוהו דלרווחא דמלתא נקיט וכו' הרי דפשיטא להו דיותר איכא לאוקמי לאיסור מלעבור עליו בב' לאוין א"כ ה"נ יותר יש לאוקמא קרא דאכול לא תאכלוהו באיסור נבילה מלומר דאמרה תורה יבוא איסור נבילה וכו' דהיינו לעבור עליו בב' לאוין. אך ז"א לפי שינוי' קמא הכא דליכתב רחמנא לא יהנה א"כ אין הוכחא מזה אך נראה דאפי' נימא דקרא מיירי לעבור בשני לאוין מ"מ כיון דמצינו לריה"ג דס"ל דאין איסור חל על איסור אפי' באיסור כולל אלא בחמור על קל כדאיתא בחולין דף ק"א מאן האי תנא דאיסור חל על איסור בכולל לית ליה וכו' ריה"ג ור"ע פליג וכיון דנבילה הוי איסור קל לגבי חלב דאית ביה כרת א"כ לריה"ג ה"א מדחיילי ע"כ דחלב נבילה אסור בהנאה וה"ל איסור מוסיף להכי איצטרך היתר גבי נבילה והיינו טעמא דר"ע דס"ל דא"צ קרא להיתר הנאה לטעמיה אזיל דס"ל איסור כולל חל אפי' באיסור קל על חמור ושפיר אתיא דחזקיה אליבא דריה"ג ודוק:

ועיין בחידושי פסחים מ"ש ליישב קושית התוס' בשני אופנים ע"ש:

שם בגמרא אינו יודע שהיא נבילה בב"ק דף מ"א הקשה תוס' דלמא קרא מיירי בבן פקועה ותירצו דבלא"ה פריך שפיר ולמסקנא דנפקא מאת בשרו ניחא ע"ש. והנה לפמ"ש פי' הברייתא להאי שינוי' דנפקא מאת בשרו היינו משום דאין לדייק מאת בשרו אלא היכא דלא אתי קרא אלא להנאה אבל היכא דאתי לאכילה אורחיה דקרא למיכתב בשר א"כ אי מיירי קרא בבן פקועה אין לדייק מאת בשרו וצ"ל דהתוספו' לא ס"ל הכי מפרש לשון הברייתא כמו שיבואר לקמן אך בש"מ בשם תוס' שאנץ כתבו לתרץ דכי נימא דכולי קרא כי כתבת אבן פקועה כתבו אלא דאכתי לפי מאי דמשני דליכתוב לא יהנה לא מתרצי דנימא דעיקר קרא בהנאה והא דכתבו בלשון לא יאכל היינו משום דאיכא נמי איסור אכילה בבן פקועה וי"ל קצת דכבר כתבנו בין לרבי אבוהו דנפקא ליה בהיתר הנאה בנבילה ובין לחזקיה דנפקא ליה מהיתר הנאה דכתיב לכם גבי שרצים ע"כ קרא לחמץ בפסח ושור הנסקל ואי נימא דקרא מיירי בסקליה מסקל דבשור הנסקל ע"כ לא יאכל בשרו בהנאה קא מיירי. דבאכילה בל"ז אסורה כדאמר בברייתא איני יודע שהיא נבילה ובחמץ בפסח איכא למילף בק"ו משור הנסקל שאינו בכרת ולא בבל יראה וע"כ צ"ל כדאמר בכה"ג בפסחים מה לשור הנסקל שכן לא חי' לו שעת הכושר משא"כ חמץ בפסח אבל אי נימא דהא דכתב בלשון אכיל' היינו משום בן פקועה ועיקר קרא לענין הנאה קשה דנילף חמץ בפסח מק"ו מבן פקועה שהי' לו נמי שעת הכושר והיינו דאמר בברייתא כיון שאינו יודע שהיא נבילה ע"כ עיקר קרא לאיסור הנאה וה"ל למיכתב

לא יהנה א"נ את בשרו למה לי ואין לומר לרבות בן פקועה דא"כ התירא דנבילה לרבי אבוהו ולכם דכתיב גבי שרצים מייתרא. ודוק:

שם להיכא דסקלי' מיסקל וכדר' אבוה וכו' והקשו המפרשים הא אפי' לחזקי' דפליג אדר"א מודה היכא דכתיב לא יאכל בצירי דאיסור הנאה משמע ונראה משום דהתוס' כתבו בפסחים דף כ"ב בד"ה ור"ש דחזקי' לכאורה דלא כר"מ נראה מ"ש לכאורה משום דבאמת יש לומר דס"ל כר"מ והא דאיצטרך היתר בנבילה היינו משום דאי לאו דפרט רחמנא היתר בנבילה ה"א דלכלב תשליכן אותו ממעט כל איסורין שבתורה להכי פרט רחמנ' בנבילה וממילא מוקמינין אותו למעט חולין שנשחטו בעזרה ואף על גב דמצינו היתר בשרצים והוי ילפינן מיניה שאר איסורין מ"מ אכתי לא הוי ידעינן דלא יאכל בצירי הוי איסור הנאה כיון דהוו איצטרך היתר לגופי' להכי איצטרך קרא בנבילה לחלק בין לא יאכל בצירי לשאר לשון אכילה ומיני' נליף בכל מקום דהנאה לאו בכלל אכילה הוא אלא דוקא היכא דכתיב לא יאכל בצירי א"כ ממילא דאין להקשות הכא דלמא קרא להיכא דסקלי מיסקל ולאיסור הנאה דא"כ ממילא משתמע דשאר נבילה מותר בהנאה וא"כ למה לי היתירא גבי נבילה הא ממילא מוכח דנבילה מותר בהנאה ומיני' נליף דבכל מקום דכתיב לא תאכל אין הנאה בכלל ואף דלר' יהודא דס"ל דברים ככתבם לא מייתר גבי נבילה מ"מ המ"ל דברייתא ר"מ הי' מכ"ש לפמ"ש בש"מ בב"ק דהא דאמר אינו יודע שהיא נבילה וכו' ע"כ אתי' ברייתא כר"מ דס"ל בן פקועה טעונה שחיטה ע"ש א"כ לר"מ אין קושי' לחזקי' משא"כ לר' אבוה פריך שפיר דדלמא קרא להיכא דסקלי' מיסקל והא דהוצרך היתר בנבילה היינו כי היכא דנילוף מדיוקא דבכל מקום דכתיב לא תאכל היינו איסור הכאה ובזה מתורץ ממילא קושי' התוס' בב"ק שם דלמה לי' למימר כדר"א ת"ל דמיתורא נילוף איסור הנאה דלפמ"ש לחזקי' לק"מ הוצרך לומר כדר' אבוה ובספ"י כתב לתרץ קושי' המפרשי' הנ"ל דלחזקי' אין להקשות משום דאי לאיסור הכאה למה לי למיכתב לא יאכל בצירי ה"ל למיכתב לא יאכל סתם והוא דחוק מאוד דלאו יתירה הוא אלא בניקוד ותו דאיכא למימר דאי לא הוי כתיב רחמנא לא יאכל בצירי לא הוי ידעינן בכל מקום דכתיב לא יאכל בלא צירי אי נליף מנבילה דמותר בהנאה או נליף משור הנסקל אדרב' הוי אמרינן לקולא ולחומרא לחומרא מקשינין ולהכי כתב רחמנא לא יאכל בצירי דליכא למיטעי ואפשר דס"ל דממילא הוי ילפינן מנבילה דהוי חד איסורא ולא משור הנסקל דהוי תרי איסורא ומחוורתא לענ"ד כדשנינן לעיל ודו"ק:

שם בגמרא ליכתוב לא יהנה א"כ לא יאכל את בשרו למה לי וכו'. נראה להבין הא דהוצרך לתרי שינוי' ותו דלשינוי' בתרא לא מתוקמא לשון הברייתא דאינו יודע שהיא

נבילה ונבילה אסורה באכילה. כבר כתבנו בזה לעיל ולפי פשוטא יש לפרש משום דלא הוי מצי למידק מאת בשרו דה"א דאת בשרו אתי למעט עורו והא דכתיב בעל השור נקי לאסור הנאת בשר והיינו דאמר אינו יודע שהוא נבילה וע"כ לא יאכל לאיסור הנאה א"כ בעל השור נקי ל"ל וע"כ להנאת עורו א"כ את בשרו למה לי ויותר כראה ליישב משום דהתו' כתבו לקמן דף נ"ז ע"ב בד"ה הרי רובע ונרבע וכו': ולפמ"ש ר"ת דשור הנסקל שרי בהנאה כל זמן שהוא חי והוא מפיר"ת שכתבו התוס' בזבחים דף ע"א בד"ה אפי' א' ברובא וכו' ועוד אומר ר"ת דשור הנסקל אינו נאסר מחיים ופי' בכלהו ההיא שמעתתא דמשמע שנאמר סקל יסקל השור אינו יודע שהוא נבילה ונבילה אסורה באכילה מוכחת כן עכ"ל נראה דטעמו משום דלישנא דקרא דלא יאכל את בשרו משמע דוקא לאחר מיתה שהוא כעין בשר ולפ"ז יש לומר דלא סגי' בשינוי קמא דליכתוב לא יהנה דא"כ הוי משמע מחיים אסור בהנאה אלא דה"ל למיכתוב לא יהנה אם בשרו אי נמי דליכתוב לא יאכל ומדהוי קשה דליכתוב לא יהנה ע"כ הי' צ"ל דלהכי כתיב לא יאכל דדוקא לאחר מיתה שעומד לאכילה וכמ"ש התוס' לקמן דף נ"ז ד"ה וזה אשר לא תאכלו וכו' דמחיים לא שייך אכילה ולא הוי צריך למיכתוב את בשרו דממילא הוי ידעינן דמיירי אחר מיתה ואתי שפיר לישנא דברייתא איני יודע שנבילה אסור באכילה וה"ל למיכתוב לא יהנה והוי ידעינן דאינו נאסר מחיים מאת בשרו אי כמי ליכתוב לא יאכל וע"כ דהוי ידעינן דאינו נאסר אלא אחר מיתה א"כ את בשרו מיותר והיינו דקאמר מה ת"ל לא יאכל את בשרו דחדא מינייהו מיותר. ונראה דלפי פי' ר"ת מתורץ מה שהקשו התוס' בב"ק שם בד"ה והאי לא יאכל וכו' וכ"ת לישתוק מלא יאכל וכו' ותירוצם שם דחוק כמ"ש לעיל דסתם שור העור בכלל בשר ולפמ"ש אתי שפיר דמבעל השור נקי לחוד הו"א דנאסר מחיים משעת גמר דין להכי איצטרך לא יאכל דאין איסור מחיים דדוקא בשעה שהוא ראוי לאכילה ואין להקשות לפי' ר"ת דמנ"ל דבאמת בעל השור נקי להנאת עורו ואמאי לא נימא דבעל השור נקי אתי לאיסור הנאה מחיים והא דכתיב לא יאכל את בשרו היינו למלקות לאחר מיתה או שחיטה זה אינו דכיון דנאסר מחיים בהנאה פשיטא דאכילה בכלל הנאה הוא וא"כ איך יחול איסור לאו דלא יאכל על איסור הנאה שהוא מחיים דאינו לא איסור מוסיף ולא איסור כולל אע"כ צ"ל דמחיים מותר והיינו שכתב ר"ת שכולה סוגי' מוכחת כן ודו"ק:

שם סד"א לא יאכל את בשרו כתיב עורו מותר וכו' משמע דבא למימר דאי לאו דכתיב את בשרו לא הוי צריך קרא לאסור הנאת עורו משום דבכלל השור הוא. ועיין בתוס' זבחים דף ע"א ע"ב אלא דצריך להבין כוונת הש"ס בזה ויש לפרש בפשיטות דכוונת

הש"ס בזה דלא נימא דלא אסר הנאת עורו אלא היכא דסקלי מיסקל אבל היכא דשחטי' ועבדי' כעין בשר אע"ג דאסרו התורה את הבשר אין העור בכלל להכי קאמר דהיכא דסקלי מיסקל לא צריך קרא דפשיטא דהעור הוא בכלל בשר וע"כ צ"ל דקרא אתי' להיכא דשחטי' ועבדיה כעין בשר דלא נטעי מאת בשרו למעט עורו:

אך מדברי התוס' בב"ק בד"ה והאי לא יאכל וכו'. ובעל השור נקי להנאת עורו וכ"ת ולישתוק מלא יאכל א"כ לא הוי מוקמינן נקי אלא להנאת בשר דוקא עכ"ל משמע דאפי' בלא את בשרו הו' מוקמינן לבשר בלבד דלא כמשמעות הסוגיא אך לענ"ד לולי דבריהם ז"ל יש ליישב קושייתם שם משום דאמרינן התם נקי מחצי כופר א"ל ר"ע הביאוהו לב"ד וישלם לך וכו' ובאמת פשטא דקרא משמע כר' אליעזר דהא כתיב בסיפא ואם שור נגח וכו' ואם כופר יושת עליו וגו' אלא משום קושי' ר"ע הביאוהו לב"ד וישלם לך ע"כ אתי' לדרשא אחריתא אי לא הוי כתיב לא יאכל אלא ובעל השור נקי לא הוי ידעי' איסור הנאה ולא הוי דרשינן אלא כפשטא נקי לחצי כופר דפטור מלשלם מדמי נבילה להכי איצטרך לא יאכל וע"כ בעל השור נקי להנאת עורו ונראה דזהו כוונת רש"י ז"ל בב"ק בדף מ"א ד"ה להיכא דסקלי' וכו' ונקי מיבעי' לי' לחצי כופר ודמי וולדות ע"ש ותמהו בזה המפרשים דהא האי תנא לית לי' הני דרשות ונראה דקשי' לי' קושי' התו' דלא לכתוב אלא בעל השור נקי לבד וע"ז כתב דבזה כ"ע מודים דה"א דמותר בהנאה ולא שייך הביאוהו לב"ד וכו' וממילא דנוקי כפשטי' לחצי כופר ומ"ש לדמי וולדות היינו משום דלפי המסקנא שם גבי דמי ולדות דה"א אפי' כשיש אסון באשה אפ"ה משלם דמי וולדות. וצ"ל דאע"ג דהשור בסקילה בשביל הריגת האשה והביאוה לב"ד וישלם לך ע"כ צ"ל כשינוי דר"א ולהכי לא ניחא להאי תנא לאוקמי נקי מדמי ולדות כי היכי דלא ניחא לי' לפרש נקי מחצי כופר משום קושי' דהביאו לב"ד אבל אי הוי אמרי' דמותר בהנאה שפיר הוי מצי לפרש נקי בין מדמי כופר בין מדמי וולדות ולפ"ז נראה דהכרח הוא להש"ס לומר כן דהעור בכלל בשר הוא אי לאו דכתיב את בשרו דאיכא למיטעי בשרו אין עורו לא ולא איצטרך קרא אלא היכא דשחטי' ועבדי' כעין בשר אבל היכא דסקלי' פשיטא דהעור בכלל בשר. דאל"ה קשה מנ"ל למעט מבעל השור נקי הנאת עורו דלמא העור מותר בהנאה ואיצטרך ובעל השור נקי מחצי כופר דלא לישתלם חצי כופר מהנאת עורו. אך לפמ"ש דהיכא דסקלי מיסקל פשיטא דהעור אסור א"כ ליכא למימר נקי מחצי כופר מהנאת עורו וע"כ דאתי קרא לאסור הנאת עורו היכא דשחטו דנפקא מאת בשרו דאין העור בכלל ואין לומר דאכתי איצטרך נקי לחצי כופר היכא דשחטי' ונימא היכא דשחטו מותר בהכאת עורו ז"א דהא אמרינן בב"ק דף מ"א ע"ב ור"א כמי

לשני כשקדם ושחטי' ומשני התם הוא וכו' אבל הכא דמעיקרא בר קטלא הוא וכו' ופי' רש"י שם בד"ה אבל הכא דאיכא למימר הביאוהו לב"ד הלכך כי קדם נמי ושחטו בלא קרא מפטר א"כ כיון דמצד הסברא היכא דסקלו אסור בהנאת עורו ליכא לאוקמי היכא דשחטו ודוק:

דף נז.

בגמרא כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא פירש וכו'. לכאורה קשה דבפ' ואתחנן כתיב למען תירא את ה' אלקיך ובסוף הפ' כתיב את ה' אלקיך תירא וכן בפ' עקב בתחלת הפ' כתיב ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ובסוף הפ' כתיב את ה' אלקיך תירא ולמה לא פי' מאת ה' דכתיב בתחלת הפרשיות ונראה דוודאי הוי ידע שמעון העמסוני למדרש דשייך יראה גבי רבו והא מקרא מפורש גבי משה ויראו מגשת אליו וכתיב מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה ולא הי' קשה לי' אלא על ריבוי דסיפא דקרא דרבו נתרבה כבר מאת שבתחלת הפרשה אלא שאחז"ל יהא כבוד חבירך חביב עליך כמורא רבך וכמו שמצינו באמת שנענשו כ"ד אלף תלמידי דר"ע שלא הי' נוהגין כבוד זה לזה וכיון שראה ר"ע בתלמידיו שנענשו היינו דאמר עד שבא ר"ע ולמד לרבות ת"ח שאפי' התלמידים צריכים לנהוג כבוד זה בזה כמורא רבם אמנם נראה לפרש יותר עפ"י מה שמפורש בזוהר שיש ב' בחינות ביראה הא' היא יראת שכר ועונש שהזהיר בזה משה בהרבה מקומות ויש יראה עליונה מזה והיא יראת ה' בעבור גדולתו ורוממתו יתברך לאין תכלית וסוף. והנה ביראה פשוטה בעבור שכר ועונש ואף שבזה נקראו צדיק גמור כמ"ש חז"ל בנותן סלע לצדקה ע"מ שיהא בן עולם הבא הרי זה צדיק גמור אפ"ה נקרא עובד ע"מ לקבל פרס משא"כ ביראה עליונה שהיא שלימות העבודה כמ"ש הכתוב יראו את ה' קדושיו כי אין מחסור ליראיו דלכאורה יפלא וכי אמר דוד ליראי ה' בשביל השכר שיגיע להם אמנם העיקר הוא מ"ש ע"מ לקבל פרס מלשון פרוסה והוא מקצת הדבר דכיון דאין היראה בשלימות אף שכרו אינו בשלימות משא"כ בהיראה עליונה והוא שלימות היראה וז"ש דוהע"ה בתחילה חונה מלאך ה' וגו' טעמו וראו וגו' שהוא ענין שכר ועונש ואח"כ אמר יראו את ה' קדושיו שהם פרושים המקדשים עצמם שיראו את ה' ירא' העליונה שהיא יראה שלימות וז"ש כי אין מחסור ליראיו שהוא שלימות בלי חסרון הפרס ובזה יש לפרש הפסוק אור זרוע לצדיק וגו' שהענין העובד ע"מ לקבל פרס אף שהוא צדיק גמור כנ"ל. ממילא אין לו שמחה בשעת עבודה אלא שמצפה לתשלום גמול והוא דמיון הזורע שכוונתו להוסיף לו תבואתו ואין לו שמחה בשעת זריעה כמ"ש הלך ילך ובכה נושא משך הזרע וגו' וז"ש אור זרוע לצדיק שהוא

זורע ע"מ לקבל שכרו אבל לישרי לב שאין כוונתם בשביל שכר אלא בשביל דביקות השם לגדולתו ורוממותו ישמחו בעם עבודתם. והנה מ"ש מה ה' אלהיך שואל מעמך ענין שאלה זו משמע שהוא יותר מן האזהרה דלא מצינו בשאר מצות לשון שאלה אלא ביראה כדכתיב מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי והטעם בזה כי מה שהוזהרנו ביראה כמו בבל המצות שבתורה הוא לקיים בשביל שכר ועונש ומשאחז"ל שהוא צדיק גמור אם עושה כן אבל ישראל בשעת מ"ת זכו ליראה עליונה שהכירו מגדולתו ורוממתו יתברך בהגלות עליהם על הר סיני כמ"ש ויחרד כל העם אשר במחנה ובשביל יראה זו אמרו למשה קרב אתה ושמע כי מי כל בשר וע"ז שאל הקב"ה מי יתן והיה לבבם זה וגו' שיעמדו במעלת היראה העליונה הזאת ויראה זו שאל מהם בלי אזהרה וע"ז אחז"ל וכי יראה מלתא זוטרתי אין לגבי משה מלתא זוטרתא היא אף כי משה היה עניו מאוד אין זה התפארת בי כמו שהיו ישראל בשעת מ"ת כולם בבחינות יראה עליונ' בהגלת כבודו יתברך לעיני כולם כן הי' משה בבחינה זו תמיד כמ"ש ואתה פה עמוד עמדי וכמ"ש מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו דקאי על משה רבינו ע"ה דכתיב ביה ויעל משה אל ראש ההר וכו' וע"ז אמר ומי יקום במקום קדשו שנשאר עומד וקם במקום קדשו ולא כפל ממדריגתו דהיינו דאמר לגבי משה מלתא זוטרתי היא כיון שהי' הדבור מיוחד אליו בכל עת אין זה דבר גדול ליראה מחמת גדולתו ורוממתו יתברך והיינו דאמר משה מה ה' אלקיך שואל מעמך דהיינו השאלה שאמר חמי יתן לבבם וגו' אבל ביראת העונש שהוזהרנו עליו בכל התורה אינו שייך לומר לגבי משה מלתא זוטרתי כי אדרבה מחמת קורבתו לשי"ת אין לי יראת העונש כ"כ כמו אדם אחר כמ"ש בחוני המעגל כבן שמתחטא בפני אביו ועושה רצונו אבל יראה עליונה כשהקריב למלך יפחד ממנו יותר והיינו שאחז"ל שבשעת מ"ת כפה עליהם הר כגיגת אף שהי' חשקם רב לקבלת התורה כמ"ש פן יהרסו אל ה' לראות אלא הענין הוא שאף שהי' להם יראה העליונ' הוצרך להזהירם על יראת העונש והיינו שאמר להם ואם לאו שם תהי' קבורתכם והארכנו בזה בפי' התורה והענין ביראה העליונה זו אף כי היא נשגבה מאוד. מ"מ יש ביראת העונש מעלה אחרת כי מעלת העונש היא יראה אחדות אמיתי שאין לירא משום ברי' ודבר שבעולם אפי' מצבא מעלה כי אם לאחדות אמיתי א"ס יתברך לבדו כמ"ש הכתוב ואתה מושל בכל ונאמר מאותות השמים אל תחתו וכהנה רבות וכל אשר ירא זולתו ח"ו הוא חסרון ופגם ביראתו יתברך אבל ביראה מחמת גדולת מצינו שצוה הכתוב באימת מלכות כמ"ש הכתוב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך והיינו מחמת גדולת שחלק הקב"ה מכבודו וכן הוא מורא רבו מחמת גדולה בחכמה ואפי' המלאכים מתפחדים

מפני מלאכים הגבוהים עליהם ואין זה חסרון ופגם ליראתו יתברך וגדולתו כי אדרבה בגדולת העבד ניכר גדולת רבו וז"ש במלאכים ומקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה ובענין זה הוא מורא מקדש מחמת קדושה שהשאיר במקום המקדש ובזה נתעל' גדולתו ורוממתו יתברך ויש לפרש בזה מ"ש חז"ל גדול מה שנאמר במשה ונחנו מה יותר מה שנאמר באברהם ודוד באברהם אנכי עפר ואפר ובדוד אנכי תולעת ולא איש יש לפרש מה שאמר אברהם ודוד בלשון יחיד ואנכי ומשה רבינו ע"ה בלשון רבים ונחנו מה משום שאברהם ודוד דיברו במעלת היראה העליונה באמרו ששפלותם יותר מכל הבריות ואיך יתגאו ולא יראה מגבוה על גבוה א"ס יתברך אבל משה רבינו ע"ה דיבר כשנתרעמו ישראל על מניעת פרנסתם שאין בשום כח בריה להרע או להטיב כ"א א"ס לבדו לכך אמר ונחנו מה כי אין לכם לבקש אלא והשי"ת לבדו ולא לזולתו ולפ"ז י"ל דוודאי ידע שמעון העמסוני לפרש מה ה' שואל ממך כי אם ליראה את ה' וגו' דאתי לרבות מורא רבו ומורא מקדש ומורא מלכות וכיוצא בו אלא דזה שייך דוקא ביראה עליונה כמ"ש מחמת גדולתו של רבו וכיוצא בו וכמו שפירשנו דזה הוא מה שאמר שואל מעמך הוא מ"ש הקב"ה ומי יתן והיה לבבם זה וגו' והיינו דמפרש קרא בתרי' כי ה' אלקיכם הוא אלקי אלקים ואדוני האדונים פי' אע"פ שחלק מכבודו לאדונים דהיינו לקבל על עצמו מורא מלכות ומורא רבו וכיוצא בהן השי"ת הוא אדון על הכל ואמרו חז"ל במקום גדולתו שם ענוותניתו דכתיב בתרי' עושה משפט יתום ואלמנה וגו' פי' שלא תאמר כיון שהוא נשגב על הכל מאוד אין זה כבודו להטיב ולהרע לאדם השפל כדרך מלכים הדיוטים שאין כבודם לעיין בתקנת העניי' דנכאים וממנה אדונים אחרים תחתיהם וגורם לזה שיראו הממוני' יותר מן המלך עצמו כיון שממנה אותם להטיב ולהרע ע"ז אמר שאין זה מידת השי"ת וענוותנותו שהוא משגיח על כל בריותיו דכא ושפלו רוח ע"כ חין לירא יראת העונש אלא מהשי"ת לבדו והיינו דקאמר בסיפא דקרא את ה' אלקיך תירא והיינו אזהרת יראת שכר ועונש והיינו דמסיים קרא הוא תהילתך והוא אלקיך אשר עשה אתך הגדולת והנוראות וגו' ופי' תהלתיך להגדיל אותך להיות לשם ולתהלה והוא אלהיך לזון אותך במידת הדין כאשר ראיתי שעשה אתך גדולת שהוא מדת החסד כידוע ונוראות שהוא מידת הדין וכיון דסיפא דקר' מיירי ביראת שכר ועונש לא ידע שמעון מעלה רבה בזה כי היראה משכר ועונש בזולתו הוא חסרון ופגם ביראתו יתברך אך ראה זה מצאנו במעלת ת"ח וקדושי ה' שהקב"ה מסר בידם להטיב ולהעניש כמו שאמרו הוי זהיר בגחלתן שלא תכוה שנשיכתן וכו' וכן יש יכולת בידם להיטיב וכשאחז"ל צדיק מושל ביראת אלהים מי מושל בי צדיק שאני גוזר גזיר' והוא מבטל וכמו שמצינו בחכמים הקדמונים והוא

בכלל שמסר הקב"ה הברכות לאברהם אבינו ע"ה ואברכה מברכיך וזהו שטעה בלק וסבר כי ידעתי את אשר תברך מבורך והוא השיבו שאין בידו כי אם אשר ישים אלהים בפיו ע"כ ראוי לרבות ת"ח ביראת שכר ועונש ג"כ ובזה ככלל מ"ש לעיל כי בירא' מחמת גדלת אין זה אלא ברבו שגדול ממנו בחכמה אבל בת"ח החבירים המקשיבים לרבם לא שייך בהן יראה זו שהרי חבירו אינו גדול ממנו אפ"ה צריך ליזהר מאוד בכבוד חבירו כשאחז"ל כבוד חבירך כמו מורא רבך כמו שמצינו בתלמידי ר"ע שנענשו בעבור שלא נזהרו ולא נהגו כבוד זה בזה והיינו דדריש ר"ע לרבות ת"ח:

ברש"י ד"ה כקדשים וכו'. ולא פרכינן וכו' עיין במהרש"ל שפיר' דהיינו דאיכא למיפרך מה לקדשים שכן תופס דמיו ע"ש. ומה שהקשה בספ"י דלא שייך כלל האי פירכא דמה לקודש שכן תופס ויוצא לחולין דהא כפרה כתיב בה כקדשים היינו קדושת המזבח ולא אשכחן בהו דיוצא לחולין דאין נפדין תמימים לענ"ד כראה דוודאי מקדשי מזבח ליכא למילף דאיכא פירכא טובא דחמירי מקדשי בדק הבית כדאמרינן בכמה דוכתי שיש בהן פיגול ונותר וכו' משא"כ בעגלה דלא הוי קדושת המזבח ואפי' בפרה קיי"ל בשבועת דף י"ב ע"ב דקדשי בדק הבית היא הואיל ומעשי' בחוץ אלא דילפינן מקדשי בדק הבית דכתיב בהו נמי כפרה כדאית' ביומא דף ס"ג דעיקר הקרבן כדכתיב ונקרב את קרבן ה' לכפר על נפשותינו ונראה עוד דגם במה צד ליכא למילף מקדשי המזבח מקדשי בדק הבית דאיכא למיפרך שכן יש בו צד מעילה ועמ"ש לקמן דמשמע מרש"י ז"ל בכריתות דף כ"ה דילפינן ע"ע מכפר ממכפר משעיר המשתלח ודו"ק:

בגמרא דתני דבי ר"י וכו'. לכאורה משמע מהאי סתמ' דהש"ס דאפי' ר"י אית ליה הך דתני דבי ר"י דילפינן מכשיר ממכפר וכן משמע מדפסק הרמב"ם ז"ל בפ' יו"ד מה"ל רוצח דעגלה ערופה אסור מחיים ודלא כרבא בכריתות משום סתמא דש"ס דהכא דאמר כפרה כתיב בה כקדשים היינו מחיים ואפ"ה פסק בציפורי מצורע כר' יוחנן משמע דמסתמא דהש"ס דיליף מכשיר ממכפר אתי' כרבי יוחנן ודוקא לר"ל אמרינן לקמן תנאי היא ותו דאל"כ פליגי בפלוגתא דתנאי. ועיין ביש"ש וכ"כ הרשב"א ז"ל וז"ל וקשה לי ואי ר"י לית ליה הך דרשא דמכשיר ממכפר מנא ליה דציפורי מצורע אסור בהנאה וי"ל דכ"ע ס"ל הך דרשא וכו' ותנא דפליג עליה דתני דבי ר"י לא יליף לגמרי וכו' ולעולם לאחר שחיטה וכו' א"נ ר"י ס"ל דאפי' תנא דבי ר"י גופא לא יליף אלא לאחר שחיטה ע"ש. ובספ"י תמה בזה מה"ת נילוף למחצה ולענ"ד נר' דטעמא דר"י הוא לשיטתו דס"ל בזבחים דף מ"ט ע"ב דבכל התורה כולה למידן למד מן הצמד חוץ מן הקדשים ובעי שם דבר הלמד בבנין אב אם חוזר ומלמד בבנין אב ולא איפשטא ואיתא תו התם פלוגתא

אי בחר למד אזלינן או בתר מלמד אזלינן א"כ כיון דאמרינן הכא לעיל דהא דעגלה ערופ' נאסרת מחיים היינו משום דכתיב בה כפרה כקדשים כמ"ש התוס' בד"ה כפר' כתיב בה וכו'. וכתב מהרש"ל ז"ל דדבריהם היינו לר' יוחנן ע"ש א"כ י"ל דא"א למילף ציפורי מצורע מעגלה ערופה כיון דטעמא דמחיים אסור' הא משום דכתיב בה כפרה כקדשים ה"ל למד מן הלמד משא"כ לאחר עריפה דיליף לה משום דכתיב שם שם תהא קבורתה כדכתבו התוס' א"כ כיון דמפורש בעגלה ערופה לא הוי למד מן הלמד ואפי' לפמ"ש המפרשים דלאו ממשמועתי' דשם יליף אלא מגז"ש דשם שם ממת מ"מ כיון דלאחר עריפה לאו בכלל קדשים הוא כיון שנעשה מצוותה א"כ ממילא ילפינין אפי' למד מן הלמד מיהא לפ"ז צ"ל דר"ל ס"ל דילפינן בקדשים למד מן הלמד א"נ דבתר הלמד אזלינן ולא בתר המלמד א"נ כמ"ש התוספות בד"ה תנאי הי' וכו' דר"ל יליף עגלה ממשולחת ומשולחת מעגלה ולית ליה הך סברא דכפרה כתיב בה כקדשים א"נ כמ"ש רש"י בכריתות דילפינן משעיר המשתלח כמו שיבואר לקמן בס"ד לשיטת רש"י ז"ל ויותר נראה דהיינו ועמא דר"ל משום דיליף לקיח' לקיחה כדאיתא בחולין שם והך גז"ש מופנה. מיהא אי לאו דילפינן מכשיר ממכפר דהוי איצטרך גז"ש לאחר שחיטה באמת לא הוי ילפינן מחיים דהוי דבר הלמד מן הלמד כדבעי שם בזבחים דבר הלמד בבנין אב מה שלמד בגזירה שוה ונראה דהיינו בגזירה שוה שאינה מופנה היכי דאיצטרך גזירה שוה למילי אחרינא אבל היכא דמופנה לגמרי הוי כאילו מפורש בהדיא ורבי יוחנן לית ליה הך גזירה שוה ממילא הא דיליף מכשיר ממכפר ע"כ לאחר שחיטה ועיין בסמוך מ"ש עוד בישוב קושי' זו ודו"ק:

בגמרא איתיביה ר"י לר"ל כל צפור טהור וכו'. לכאור' קש' לפמ"ש לעיל דאף ר"י אית לי' הך דרשא דמכשיר ממכפר כמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל אלא דמוקי לה לאחר שחיטה א"כ קשה נימא ר"י לנפשי' ל"ל קרא דוזה אשר לא תאכלו הא בל"ז יליף בבנין אב מכשיר ממכפר לאחר שחיטה ונראה די"ל דהא דמקשה ר"י לר"ל ולא משני דאיצטרך קרא דוזה אשר לא תאכלו כי היכא דלא נרבה אף השחוטה מכל צפור טהור תאכלו היינו משום דלפי הס"ד דלא ידע מהא דתנא דבי ר"י דיליף מכשיר ממכפר אלא דס"ד דהא דיליף צפורי מצורע מעגלה בגז"ש לקיחה לקיחה כדאיתא בחולין דף פ"ב וכ"ש לפמ"ש לעיל דאפי' לפי המסקנא ס"ל לר"ל הך גז"ש דלקיחה כי היכא דלא תיהווי למד מן הלמד א"כ ממילא נוקי קרא דכל ציפור רק במשולחת ולא מקשינן שח ט' למשולח' משו' דקיי"ל דגז"ש עדיפ' מהיקש' וכ"ש היכא דגז"ש מופנה אבל לר"י כיון דכילה איסורא אינו אלא מהיקשא דמכשיר ממכפר א"כ אין שום סברא לומר דמשום היקישא מכשיר ממכפיר

נוקי קרא דכל ציפור רק במשולחת דיותר איכא למילף שחוטה ממשולחת דהוי מכשיר ממכשיר מדנילוף מהיקשא מכשיר ממכפר כדפירש רש"י בכריתות דף ך"ה דכיון דילפינן מכשיר ממכפר כ"ש דאיכא למילף מכפר ממכפר וה"ה מכשיר ממכשיר וכעין זה כתב בספ"י ויותר נראה דבאמת י"ל דאיצטרך קרא דוזה אשר לא תאכלו לאוקמי בלאו ומלקות אלא דהקשה ר"י לר"ל כיון דכבר אסורה מחיים תו לא שייך לומר דלאחר שחיטה ניתוסיף עלי' איסור למלקות דכיון דכבר אסורה מחיים מבנין אב דמכשיר ממכפר תו לא מצי חייל עלי' איסור לאו למלקות דקי"ל דאין איסור חל על איסור אפי' איסור חמור על איסור קל אע"כ דמתחלה היתה מותרת א"כ אף דלאחר שחיטה אסורה בל"ז לר"י אפי' בהנאה בהיקשא דמכשיר ממכפר מ"מ לוקה על אכילת השחוטה על לאו דוזה אשר לא תאכלו משום דהוו איסור בת א'. אך לפ"ז צ"ל דהקושי' הוא דוקא למ"ד בהמה בחיי' לאו לאברים עומדת דאל"ה אף דילפינן מכשיר ממכפר דאסור מחיים אפי' בהנאה מ"מ לא הוי חייל איסור אכילה על איסור אבר מן החי וא"כ לאחר שחיטה דנסתלק איסור אבר מן החי שפיר חייל לאו דלא תאכלו כיון דבא בבת א' ושפיר י"ל דלאו דלא תאכלו אתא למלקות. והנה בחולין דף ק"ג בחד אוקימתא פליגי ר"י ור"ל דר"י ס"ל לאברים עומדת ור"ל ס"ל לאו לאברים עומדת ולפי אוקמיתא זו י"ל דר' יוחנן הקשה לר"ל דוקא לפי שיטתו דר"ל אבל לאידך אוקימתא שם דסבירא ליה לר"ל לאברים עומדת קשה מאי מקשה ר"י לר"ל מיהא לפי שיטת רש"י ביבמות דף ל"ז דאיסור הנאה הוי ליה איסור מוסיף נמצא שפיר חייל מחיים איסור דאכילה הואיל וניתוסיף איסור הכאה כדילפינן מבנין אב מכשיר ממכפר ועוד נראה דאיסור זה דמחיים הוי ליה איסור מוסיף לכולי עלמא כיון דלא כתיב ביה לשון אכילה אסור אפילו שלא כדרך אכילתו כדאיתא בריש פרק כל שעה גבי כלאי הכרם מה שאין כן באבר מן החי דכתיב לא תאכל הנפש עם הבשר ואם כן שפיר מקשה האיך חל איסור לאו דמלקות על האיסור דמחיים ולפי זה יש לתרץ מה שהקשינו לעיל דמהאי טעמא דר"י דיליף מכשיר ממכפר לאחר שחיטה לענין איסור הנאה ולא יליף מחיים דיש כומר דהיינו טעמא דר"י מחמת קושי' זו שהקשה ר"י לר"ל היא עצמה הוכחת ר' יוחנן דלא ילפינן מחיים דאל"ה למה לי קרא דזה אשר לא תאכלו ולית ליה סברת דר"ל דמהו דתימא מידי דהוי כקדשים וכו' דכיון דילפינן מעגלה ערופה כ"ש דנילוף מיניה לאחר שחיטה כמו בעגלה לאחר עריפה וע"כ צ"ל טעמא דר"ל כמו שיבואר לקמן כפי' רש"י בכריתות דהא דנילוף מכשיר ממכפר משעיר המשתלח וסבירא ליה כמאן דאמר ביומא דאיברי משעיר המשתלח מותרין ור"י

סבירא ליה איבריו אסורין ושפיר הוכיח מקרא דוזה אשר לא תאכלו דלא ילפינן מחיים כמו שיבואר לקמן ודו"ק:

וכיון שזכינו לזה נר' לענ"ד לתרץ מה שהקשו המפרשים ז"ל דסוגי' דידן משמע לכ"ע עגלה אסורה מחיים וכמ"ש מהרש"א בלשון התוס' בד"ה כפרה כתיב בה וכו' דע"כ קאמר הש"ס כן אליבא דר' יוחנן דמסתמא לא פליג אר' ינאי רבו ובחולין דף פ"ב אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן עגלה ערופה אינה משנה אלמא דס"ל לר' יוחנן דעגלה אינה אסורה מחיים ולפמ"ש נר' לענ"ד דמיושב היטב כיון דאף ר"י ע"כ ס"ל דילפינן מכשיר ממכפר לאחר שחיטה דאל"כ מנ"ל איסור הנאה כמ"ש הרשב"א כנ"ל ע"כ הא דלא יליף מחיים מכשיר ממכפר היינו דמוכח מדאיצטרך קרא דוזה אשר לא תאכלו דל"ל למלקות דלא חל על איסור הנאה מחיים וא"ל דלא חל איסור אכילה מחיים על איסור אמ"ה כנ"ל דהוי ליה איסור מוסיף א"כ לר"ש דס"ל לקמן דלא נאסרה מחיים ואם שחטה שלא באיזוב מותרת וכיון דר"ש ס"ל דאין איסור חל על איסור אפי' באיסור מוסיף ומודה באיסור בת א' כדאית' ביבמות דף ל"ב א"כ כיון דלא חייל איסור אכילה מחיים על איסור אבר מן החי ה"ל איסור בת א' א"כ לא מוכח מידי מקרא דוזה אשר לא תאכלי דאינו נאסר מחיים וא"ל דריש לא יליף כלל מכשיר ממכפר דא"כ מנ"ל איסור הנא' לאחר שחיטה והי' הכרח מזה דס"ל לר"ש דלא יאכל אפי' איסור הנאה משמע כמ"ש התוס' בחד תירוצא בפסחים דף ך"ב.

אך העיקר נראה דר"ש נמי אית ליה מכשיר ממכפר והא דלא יליף איסור מחיים מעגלה ערופה משום דס"ל דעגלה ערופה גופא מותרת מחיים ול"ל הך דכפרה כתיב בה כקדשים ונראה דטעמא דר"ש בהא משום דס"ל לקמן לא מצינו ב"ח שאסורים א"כ מתניתן דחולין דמיירי בה ר"ש דאינה חייב על עגלה ערופה ע"כ אינו משנה דהא לר"ש מוכח דס"ל עגלה ערופה אינה אסורה מחיים והיינו דאמר ר"י אליבא דר"ש דעגלה ערופה אינו משנה והא דמקשה הש"ס על ר"ל דאמר אינו משנה ולא משני הכי משום דר"ש איירי במתניתן ז"א כיון דר"ל ס"ל הכי דמקרא לא תאכלו אין להוכיח כלום משום דסד"א מידי דהוי כקדשים א"כ ע"כ לדידיה צ"ל דר"ש ל"ל כלל מכשיר ממכפר וכדאמר הש"ס באמת הכא תנאי היא אליבא דר"ל והיינו דר"ש לית ליה כלל דרשא דמכשיר ממכפר וע"כ דס"ל לר"ש דלא תאכל איסור הנאה במשמע א"כ א"א לפרש דנ"ל אליבא דר"ש קאמר דהא אינו הכרח לר"ל אליבא דר"ש. ובזה מתורץ ממילא קושית התוספות שם בחולין דאמאי קאמר ר"י אינה משנה ולא קאמר תנאי היא ולפמ"ש א"ש דהא לר"ש דאיירי התם במתניתן ע"כ עגלה ערופה אינו משנה ודו"ק היטב.

ברש"י ד"ה משעת שחיטה וכו'. ומושלחת מותרת וכו' משמע מדבריו דס"ל דמשולחת מותרת לגמרי והקשה הריטב"א ז"ל ממתני' דסוף נגעים דנשפך הדם תמות המשולח' ובאמת משמע מפי' רש"י בד"ה לא מצינו וכו' כמו שיבואר בלשון התוס' בד"ה וזה אשר לא תאכלו דס"ל דאסורים מחיי' ולכאורה הי' נראה דס"ל לרש"י ז"ל דתליא בפלוגתא דלר' ישמעאל דס"ל דלקמן ע"ב דהמשולחת מותרת מדכתיב השדה כשד' א"כ קשה ל"ל קרא דכל צפור טהור תאכלו לרבו' המשולח' כיון דכתיב בהדי' וע"כ צ"ל דקרא דכל צפור טהור אתא לרבו' דמותר' אפי' משעת שחיטה דמקרא דושלח לא משמע אלא משעת שילוח ואיצטרך נמי קרא דהשדה דלא נימא איפכא כדקאמר הש"ס אבל לקמן בד"ה לא מצינו פי' רש"י אליבא דר"ש דלית לי' קרא דהשדה כשדה לא מייתר קרא דכל ציפור וגו' שפיר י"ל דאסורה עד השלוח אלא דלפ"ז קשה על ר' ישמעאל עצמו דיליף מכשיר ממכפר משמע דס"ל דאסור מחיים וע"כ תרווייהו אסירי משעת לקיחה אלא שהמשלחת ניתרת בשילוח כפי' רש"י א"כ ל"ל כל צפור טהור תאכלו מיהו לפמ"ש לעיל דר' יוחנן נמי אית לי' הא דר' ישמעאל דיליף מכשיר ממכפר אלא דס"ל דרבי ישמעאל עצמו לא יליף אלא לאחר שחיטה א"כ שפיר י"ל דהמשולחת אינו נאסרת כלל אפי' משעת שחיטה מהאי קרא דכל צפור טהורה תאכלו דלא נילוף מזה אשר לא תאכלו דאסורים משעת שחיטה עד השילוח ולפ"ז י"ל עוד טעם למה שכתבנו לעיל בטעמא דרבי יוחנן דלא יליף מכשיר ממכפר מחיים דלפמ"ש יש לומר משום האי טעמא גופא דא"כ למה לי כל ציפור טהורה תאכלו דלאחר שילוח מהשדה נפקא וע"כ דאתי להתיר משולחת מחיים וממילא דילפינן שחוטה ממשולחת דהוי מכשיר שמכשיר טפי מדנילף מכשיר ממכפר כדפירוש רש"י בכריתות דמכשיר ממכשיר עדיף טפי. מיהו אכתי לר"ל קשיא ואפשר דס"ל דהך ברייתא דכל לא אתיא כרבי ישמעאל ואפשר לומר דר"י ור"ל לשיטתייהו אזלי דפליגי בפ' יום הכפורים גבי כל חלב לרבות חצי שיעור דר"י ס"ל דכל ריבוי הוא ואסור מדאורייתא ור"ל ס"ל דקרא אסמכתא בעלמא ולא דריש כל א"כ י"ל לר"ל דה"ל הא דאמר כל ציפור וגומר לרבות את המשולחת אסמכתא בעלמא הוא ולפ"ז היה נכון מה שדיקדקו התוספות מלשון ציפורי מצורע דלפמ"ש אינו הכרח דמותרת אלא לר' ישמעאל דיליף מהשדה אבל לרשב"י דלית לי' דרשא דהשד' כדקאמר ר"י לקמן משום דלא מצינו רוב ב"ח שאסורים אינו מועיל אלא דלא נימא איפכא אבל אי לא הוי כתיב כל ציפור ממילא הוי אסרי' מקרא דוזה אשר לא תאכלו אפילו לאחר שילוח וא"כ ממילא לר"ש בשעת שחיטה נאסרת שתיהן ושפיר נקיט ציפורי מצורע כר"ש ומתורץ נמי קושית הריטב"א דמתניתן דנגעים אתיא כר"ש עוד היה נראה די"ל דלפמ"ש לעיל

דרבי יוחנן נמי סבירא ליה דרשא דמכשיר ממכפר אלא דס"ל דההיקש הוא לאחר שחיט' והא דאיצטרך היקישא אע"ג דנפקא מזה אשר לא תאכלו היינו לאיסור הנאה א"כ י"ל דכיון דהמשולחת הוי מחיים וגם מצינו בה שהיא מותרת בשעת שילוח תו ליכא למילף ממכפר לאסור בהנאה משעת שחיטה ובאמת אין זה אלא איסור אכילה בלבד כמשמעות הכתוב לא תאכלו דהיינו איסור אכילה לבד ולכך שפיר תנא במתניתן דנגעים אם נשפך הדם תמות המשתלחות כיון דאסורה באכילה אם ישחטנה אסור לקיימה כדאיתא בי"ד סימן נ"ז גבי דרוסה דלא ליתי לידי תקלה דהא אפילו אם אסורה בהנאה ע"כ הא דאמר תמות המשתלחות היינו משום דלא ליתי תקלה. והא דפי' רש"י ז"ל מותרת היינו בהנאה ולפ"ז י"ל לר"ש לית ליה מכשיר ממכפר כלל דאזיל לטעמי' דס"ל דלא יאכל איסור הנא' משמע כדאי' בפסחים דף כ"ב גבי גיד ואם כן לדידיה גם המשולחת אסור' בהנאה בשעת שחיטה ושפיר נקט במתניתן ציפורי מצורע לשון רבים ודו"ק ועיין מ"ש בלשון תוספות בד"ה וזה אשר לא תאכלו וכו' ודו"ק:

בתוס' ד"ה וזה אשר לא תאכלו וכו' וי"ל דגמרי איסור משולחת משחוטה וכו'. לכאורה לפי מה דאמר לקמן ר"י בשם רשב"י לא מצינו בעלי חיים שאסורין א"כ אי נימא דלפי' אי דרשינן לאסור השחוטה אפ"ה אמרינן המשולחת אסורה מחיים הדרא קושיא לדוכתיה דנימא איפכא דהמשולחת אסורה לגמרי והיה נראה לכאור' דבאמת לר"ש לית ליה הך סברא דמחיים כלל ונפקא ליה איסור הנאה מלא יאכל דס"ל לריש כרבי אבוהו דלא יאכל איסור הנאה במשמע כמ"ש תוספות בפסחים דף כ"ב בתירוצא חדא ע"ש ולפ"ז הוי אתי שפיר מה שפירש רש"י בד"ה בשעת שחיטה וכו' ומשולחת מותרת דפי' כן אליבא דר"י שאומר משום רשב"י אך נרא' לענ"ד כמ"ש לעיל בפירש רש"י דלר"ש אסורה מחיים משעת שחיטה השחוט' ואף דקאמר לא מצינו ב"ח שאסורין היינו שאסורין איסור עולם כפירש רש"י להדיא לקמן בד"ה לא מצינו וכו'. ונראה דכוונתו דאף שבאמת ג"כ המשולחת אסורה לפי שעה אין מזה ראיה דהא מצינו בב"ח בהקדש לבדק הבית שאסורין בהנאה עד שיפדו וכן כל קדשים אסורין עד גמר עשיית מצותו א"כ אין זה חידוש שהמושלחת אסורה עד שיעשה מצותן ששלחה אך מ"ש התוס' דלא שייך מחיים איסור אכילה וס"ל לדוחק לפרש דהאיסור הוא במשלחת משעת שחיטה באכילה אם ישחטנו. לכאורה קשה דאי אפשר לומר כן לדעת ר"ת שכתבו התוס' לקמן בד"ה הרי רובע וכו' דס"ל דרובע ונרבע לא נאסר מחיים וקושית הש"ס היא הרי רובע ונרבע דבעלי חיים נינהו והזהיר הכתוב מלשחטו כדי לאכול הבשר כו' והיינו ע"כ דמקשה דדלמא קרא דאשר לא תאכלו לאסור אם נשחט ולא מחיים א"כ ה"נ אליבא דאמת למה לא

נפרש דמשעת שחיטה נאסרה החי' באכילה אם ישחטנה ונראה דוודאי לקמן דמקש' נימא אשר לא תאכלו קאי רק על משולחת אי אפשר לפרש מחיים ממש דהא בל"ז אסורה משום אבר מן החי ואי משום הנאה ליכתב לא יהנה כדקאמר הש"ס לעיל גבי שור הנסקל ותו דלשון אכיל' משמע לאחר שחיטה כשעומדת לאכילה כנ"ל וע"כ נימא דקרא מיירי אם ישחטנה כמו גבי שור הנסקל בשפיר פריך דמצינו כן ברובע ונרבע אבל אליבא דאמת דעיקר קרא דוזה אשר לא תאכלו קאי על השחיט' דשייך בו אכילה אלא דממילא משמע נמי המשולחת אסורה משמע טפי מחיים ממש משעת שחיטת השחוטה. וק"ל:

בתוספות ד"ה תנאי היא וכו'. תימא דהכא משמע וכו'. הנה בכריתות דף כ"ה פירש"י בד"ה אף מכשיר ומכפר וכו' וז"ל ציפורי מצורע דאסירי בהניי' מחיים כמכפר בשעיר המשתלח וע"ע אלמא ס"ל דע"ע מחיים אסורה דכי היכי דגמר מכשיר ממכפר יליף מכפר במכפר ע"ש. והתוספת כתבו שם שהוא דחוק נראה כוונתם דדוחק לפרש כוונת הש"ס כן דהו"ל לפרש בהדי' אך הנראה דיש לפרש דבאמת צריך להבין מה שפירש"י ז"ל דילפינן מעגלה ושעיר למה לא ילפינן כולה מלתא משעיר כיון דעגלה ערופה לא ידענא אלא משעיר ונראה משום דביומ' דף ס"ד פליגי רב ושמואל חד אמר איברי שעיר המשתלח אסורין וחד אמר מותרין ופליגי התם בקראי ומשמע שם דפלוגתא דתנאי בברייתא שם נמצא למ"ד איברי שעיר המשתלח מותרין ליכא למילף ציפורי מצור' משעיר המשתלח אלא מחיים אבל לאחר שחיטה כיון דשעיר המשתלח מות' ע"כ ילפינן מעגלה ערופה וקשה מאי חזית דניליף מעגלה נילוף משעיר דמותר בהנאה אע"כ צ"ל דיליף מחיים א"כ מוכח דעגלה נמי אסורה מחיים דאס"ד דעגלה ערופה מותרת מחיים א"כ קשה דמאי חזית דנילוף משעיר המשתלח לאסו' נילוף מעגלה ערופה להיתר אלא וודאי דגם עגלה ערופה אסורה מחיים והא דכתב רש"י דכי היכי וכו' לאו הוכחת המתרץ הוא אלא דמפרש טעמא דר' ישמעאל באמת דעגלה ערופה אסורה מחיים היינו משום דיליף מכפר ממכפר ובאמת הוה מצי לפרש כדקאמר הכא כפרה כתיב ביה כקדשים אלא דזה באמת בכלל דבריו דילפי' מכפר ממכפר והיינו הך דקאמר הכא כפרה כתיב ביה כקדשים והיינו מכפר בחוץ אך לפ"ז צ"ל דהא דבאמת לאחר שחיטה לא ילפינן לענין הנאה צפורי מצורע משעיר המשתלח דאיברין מותרין בהנאה היינו משום דכיון דכבר ילפינן דאסור בהנאה מחיים דממילא הסברא נותנת שאסורה אפילו לאחר שחיטה כדמקשה הכא לר' יוחנן ור"ל השתא מחיים אסורה לאחר שחיטה מיבעיא אלא דמשני מידי דהוי כקדשים ואינו משום דכל דבר שנעשה מצותן אין מועלין בו וכיון

דהכא כתיב וזה אשר לא תאכלו דאסור באכילה אף על גב שנעשה מצותן ממילא לא דמי לקדשים שא לאחר שחיטה וממילא דאסור בהנאה מסברא דלאחר שחיטה מיבעיא ומה שהקשה תוספות דמנ"ל לאסור בהנאה בשחיט' היינו "לא"יחזסא דאינה אסורה מחיים כלל אבל לר"ל כיון דילפינן דאסירי מחיים ומצינו דאף לאחר שנעשה מצותן לא יצא די היתר אכילה ה"ה להנאה והיינו דקאמר הכא לר"ל סד"א מידי דהוי כקדשים ר"ל אף דבעגלה ערופה לאחר עריפה אסורה מ"מ סד"א דנילוף משעיר דמותר לאחר דחי' כשאר קדשים דמותרין לאחר שחיטה כשנעשה מצותן ובזה מתורץ קושיא המפבשי דלפי המסקנא דיליף מכשיר ממכפר ל"ל קרא דוזה אשר לא תאכלו ולפמ"ש אתי שפיר דאיצטרך לאחר שחיטה דלא נילוף משעיר ולפ"ז י"ל דהיינו דפי' רש"י דילפינן מעגלה ומשעיר משום דהכא אסירי בין מחיים ובין לאחר שחיטה ובשעיר מותר לאחר שחיטה ולהכי פי' רש"י דילפינן מעגלה והא דלא פי' רש"י מעגלה לחוד דכיון דעגלה גופא לא ידעי' אלא משעיר והיינו הך דקאמר הכא משום דכפרה כתיב בה כקדשים הו"ל למד מן הלמד כנ"ל להכי פי' רש"י דילפינן מעגלה לאחר שחיטה ומשעיר מחיים ולפ"ז י"ל דאף ר"י דס"ל דמותרת מחיים ס"ל נמי בנין אב דמכשיר ומכפר והיינו משום דס"ל איברי שעיר המשתלח אסורין ושפיר ילפינן מכשיר ממכפר לאחר שחיטה אבל מחיים לא ילפי' כלל כדפריך הכא לר"ל מדאיצטרך וזה אשר לא תאכלו לרבות את השחוטה מכלל דמחיים שרי ולית לי' כשינוי' דר"ל דסד"א מידי דהוי כקדשים דכיון דעגלה ושעיר שניהם אסורים לאחר עריפה ודחי' ממילא נמי נילוף מכשיר ממכפר ודוק:

שם בגמרא ואיפוך אנא וכו'. הנה לר"ל דיליף מכשיר ממכפר דציפורי מצורע נאסר מחיים וזה אשר לא תאכלו לאחר שחיטה דלא נימא מידי דהוי כקדשים כדאמר לעיל שפיר פריך דמנא לן דלאחר שחיטה קיימי שחוטה באיסורא אף שנעשה מצותן ומשולחת הותרה נימא איפכא דשחוטה הותרה ומשולחת באיסור' קיימי אבל לר' יוחנן בשלמא אי נימא דלית לי' כלל דרשא דמכשיר ממכפר וכולה איסורא אינו ללא מקרא דוזה אשר לא תאכלו שפיר פריך ואיפוך אנא אבל אי כסברת הרשב"א דר"י נמי אית לי' הך דרשא דמכשיר ממכפר אלא דלא ילפינן מכשיר ממכפר אלא לאחר שחיטה דומי' דעגלה ערופה לאחר עריפה דנפקא משם תהא קבורתה קשה דא"כ מאי פריך ואיפוך אנא הא בוודאי איכא לאוקמי קרא דאסורה בשחוטה לאחר שחיטה דומי' דעגלה ערופ' לאחר עריפה. מיהא אהא דאמר ר"י משום רשב"י אין קושי' דכבר כתבנו דר"ש לית לי' כלל היקשא דמכשיר למכפר כדאמר ר"י בחולין שם ע"ע אינו משנה כנ"ל וגם הא דמשני ר' ישמעאל מקרא דהשדה אין קוש' דלפמ"ש דהא דנפקא לי' לר"י דהיקשא

דמכשיר למכפר אינו אלא לאחר שחיטה היינו משום דכתיב השדה וייתר לי' קרא דכל ציפור להתיר המשולחת לאחר שחיטה אבל אי לא הוי כתיב קרא דהשדה ה"א דהיקשא דמכשיר למכפר היינו מחיים ושפיר איכא למימר איפכא ודוק:

דף נז:

בגמרא הרי רובע ונרבע וכו' לכאורה קשה הא דאמרי' בע"ז דף ל"ט ע"ב אמר ר"י אע"פ שאמרו המשתחוה לב"ח לא אסרה עשאה חליפין לע"ז אסרה הרי דס"ל לר"י עצמו דאפי' בנאבד מצינו לבעלי חיים שנאסרו אפי' להדיוט ותו דלפ"ז לא משני מידי דרוב ב"ח אסורים וכיון דחליפי מוקצה ונעבד ורובע ונרבע אסורין מחיים הרי רוב אסורים. מיהא בב"י בי"ד סי' קמ"ה כתב שם דטעם של הטור דפסק בחליפי בהמה דחליפי חליפין מותרין וכיון דהאי איסורא אינו אלא מדרבנן ספיקא לקולא והיינו ע"כ דס"ל הא דחליפי ב"ח אסורים היינו מדרבנן דפשיטא דכל חליפי ע"ז דאורייתא כדמייתי מקרא דוהיה חרם כמוהו כל שאתה מהוי' הימנו הרי הוא כמוה ונראה דנפקא ליה מהכא דאמר רבי יוחנן עצמו דלא מצינו רוב ב"ח שאסורים והכא ס"ל לר"י בחולין גבי עגלה ערופה דאינה נאסרת מחיים כדאמר רבי יוחנן עגלה ערופה אינה משנה. אך הא קשיא לי טובא דבפ"א מהלכ' עכו"ם כתב הכ"ל עצמו דטעם הרמב"ם ז"ל דפסק בחליפי בהמה וחליפי חליפין אסורים משום דספיקא דאורייתא לחומרא הרי דסותר מ"ש בב"ן דהוא מדרבנן כנ"ל. ונראה ליישב דס"ל להרמב"ם ז"ל דר"י הכא משום רשב"י קאמר וכמ"ש לעיל דהא דאמר רבי יוחנן בחולין שם דעגלה ערופה אינו משנה היינו אליבא דר"ש דמיירי ביה מתניתן שם אבל רבי יוחנן עצמו ס"ל דעגלה ערופ' אסור' מחיי' כדמוכח סוגיא דלעיל דאמר כפרה כתיב בה כקדשים דהיינו אליבא דר"י וכמ"ש מהרש"א ז"ל וכנ"ל וכמ"ש הרמב"ם בפ"י הלכה וי"ו מהלכ' רוצח דעגלה ערופה נאסרת מחיים ולדידיה באמת גם חליפי ע"ז וב"ח אסורים מן התורה ולהכי פסק בספיקא דאורייתא לחומרא ועמ"ש לקמן דף נ"ח בישוב דברי הרמב"ם אלו. ודוק:

שם לא אמרה תורה שלח לתקלה וכו'. עיין מ"ש לעיל בדף ל"ט:

שם בגמרא מי קרינן קודש קדוש קרינן. לכאורה קשה הא דמסיק לעיל גבי כלאי כרם אי מה קודש תופס דמיו ויוצא לחולין דלמא רב אשי יליף משיער נזיר דאין תקדיש משמעות קודש יותר ממשמעות קדוש וצ"ל דהכי פריך כיון דבזה דתופס את דמיו איכא ביה קולא דיצא לחולין וחומרא דתופס דמיו וא"כ מאי חזית דמקשינן לשיער נזיר משום חומרא דאין לו פדיון נקיש לשאר קודש דהוי חומרא לענין תופס את דמיו:

שם דלא כר"ש וכו'. וכתב הרשב"א דמשמע דלר"י ניחא ולא מתקדשת בהך דביני וביני כגון שאינו שוה אלא שקל ע"ש. והנה סוגיא מפורשת היא בבכורות דף יוד ע"ב ואיכא תרי לישנא בהא מתניתין דלא כר"ש וכו' ומשני ר"נ לאחר עריפה ודברי הכל א"ד מני ר"י ולא ר"ש וכו' ומשני אמר רב לעולם ר"י וכגון שאינו שוה אלא שקל משמע דלר' יהודא דקי"ל כוותי' יכול לקדשה בהך דביני שני ומזה למד הרא"ש וטור בסי' שכ"א והביאו הרמ"א שם בס"ח בהגהה וז"ל אם הודיע ללוקח שהוא פ"ת והוא מוכר לו מה ששוה יותר מהשה שיפדה דמיו מותרים ואפי' לכתחילה מותר לגמרי בכה"ג והב"י כתב שם דהרמב"ם לא חילק בדבר אלא סתם וכו' ונראה לענ"ד דאזלו לשיטתייהו כמו שיבואר דצריך להבין במאי פליגי הני תרי לישנא ולכאורה היה נראה דתלי בהא דאמר שם דף ט' דמקשה התם לר"י והרי מעשר שהקפידה התירה בכסף צורה וכו' ומשני כדר"א דאמר אשה יודעת וכו' וה"נ בפ"ח מתקדשת בהך דביני ביני הרי דמדמה הך דפ"ח למעשר ואית' שם לישנ' אחרינא טעמא דר"י מקרא נמצא ללישנא בתרא דאצ"ל כר"א ה"נ בפ"ח אינה מתקדשת בהך דביני וביני דאיכא למימר כיון דהשתא אסור בהנאה אין הקידושין כלום וי"ל דלישנא קמא דהכא הוא כלישנא בתרא דהתם וממילא דלר"י לק"מ כיון דלא שוה השתא ונראה לענ"ד לפרש יותר משום דלכאורה קשה בהא דמשני כגון שאינו שוה אלא שקל הא אמרינן לעיל דף י"ב ע"א אמר שמואל חיישינן שמא ש"פ במדי א"כ ה"נ אע"פ שאינו שוה במקומו אלא שקל אמאי לא ניחוש שמא שוה יותר במדי ותתקדש בהך דביני וביני ואפי' אי נימא דרב ל"ל הא דשמואל כדמשמע לעיל דף י"ב ע"ב גבי נגדיה כרב וכו' מ"מ הא דמשמע הכא בסוגיא דידן וכן לישנא קמא דהתם דלר"י אצ"ל לאחר עריפה ואפי' מחיים קשה טובא דיהא סתמא דהש"ס דלא כהילכת' דק"ל כשמואל ומסתמא לא פליג ר"נ אשמואל רביה. ותו קשה לי דאמאי מוקי רב התם כר"י דמוקי לה מתניתן באוקימתא באינו שוה אלא שקל הו"ל לאוקמא אפי' כר"ש ואף דמותר בהנאה קודם עריפה מ"מ מצי לאוקמא כגון דלית ביה בהנאה ש"פ דהא צורך ליתנו לכהן תוך שלשים יום משנולד ועיקר רבות' דמתני' דקמ"ל דלאחר עריפה אסור בהנאה וכיון דצריכה לקיים תוך למד מצות פדיה או עריפה אין לה במה להתקדש ונהי דלרב י"ל דס"ל דר"ש פליג אפי' לאחר עריפה וליכא לאוקמי בשאינו ש"פ לאחר עריפה דא"כ מאי קמ"ל מתניתן אבל על ר"נ דס"ל דמודה ר"ש לאחר עריפה לא הוי צריך לאוקמי מתניתן לאחר עריפה ה"מ לאוקמא דמתניתן מיירי אפי' מחיים וכגון שאין בהנאתו מחיים ש"פ קמ"ל דלאחר עריפה אסור אע"פ שש"פ לאחר מיתה ואי נימא דניחוש שמא הנאה זו ש"פ במדי א"כ אף כרבי יהודא לא מתוקמא דיקדש

בהך דביני ביני כנ"ל ותו קשה למ"ד טובת הנאה ממון ומוקי מתני' דלקמן דהמקדש בתרומה מקודשת היינו משום טובת הנאה א"כ אפי' למאי דמשני דאינו שוה אלא שקל מ"מ קשה שתתקדש בטובת הנאה שיכולה ליתנו לאיזה כהן שתרצה וכ"ש אם מקדש כהנת ע"י אביה או ע"י עצמה ויכולה לפדות בשה והשה שלה וצריך לאוקמי בשאין בטובת הנאה זו ש"פ א"כ אכתי קשה דלשמואל ניחוש שמא שוה טובת הנאה זו במדי ונראה לענ"ד לפי מה דפירש רש"י ז"ל לעיל דף נ"ג ע"ב בד"ה משום אונסא דאורחא כו'. דלר"י אינה מקודשת במזיד אלא עד שתביא הפירות לירושלים וכמ"ש לעיל שם דמפרש הסוגי' דבכורו' הכי דקאמר אשה יודעת וכו' היינו שאינה מתקדשת אלא לאחר שתעלה אותם לירושלים וא"כ ה"נ בפ"ח אינה מתקדשת אלא לאחר פדי' והיינו דמדמה לי' הש"ס בבכורות שם דכי היכא דהכא מתקדשת במעשר לאחר זמן ה"נ מתקדשת בפ"ח לאחר זמן וכיון דתני' במתני' לעיל במזיד קידש דהיינו לאחר זמן מקשה שפיר. דה"ה בכה"ג תתקדש בפ"ח ואמאי נקיט במתני' סתמא דאינה מקודשת אבל לפי פי' הב' שפי' רש"י ז"ל לעיל שם שמקדשת מיד הואיל וש"פ בירושלים וכבר כתבנו לעיל שם דע"כ צ"ל כמ"ש הב"ש שם סי' ל"א ס"ק וי"ו דס"ל לרש"י ז"ל כדעת הרמב"ם והר"ן שהמקדש בפחות מש"פ וידוע שהוא ש"פ במקום אחר מקודשת מיד מדאורייתא ולפ"ז אין לדמות פ"ח למעשר כיון דפ"ח השתא אינו שוה פרוטה אינו שייך לומר שתתקדש היום במה שיהי' למחר ש"פ וע"כ סוגי' דבכורות שם דמדמה פ"ח ומעשר אינו אליבא דשמואל אלא דס"ל דמתקדשת לאחר זמן וה"ה פ"ח ולפ"ז א"ש הכל דר"נ וסוגי' דהכא אזלי אליבא דשמואל ולק"מ לר' יהודא דאין לדמות כנ"ל ומתני' דמעשר מיירי במקדש שתהא מקודשת מיד וא"כ ממילא לק"מ מפ"ח דכיון דהשתא אסור בהנאה אין בו חשש קידושין לא בהך דבינו ובינו ולא בטובת הנאה כיון דעכ"פ השתא אינו ממון אבל לר"ש כיון דמותר מחיים בהנאה אפי' אין בהנאה ש"פ חיישינין שמא ש"פ במקום אחר אבל לרב לית לי' דשמואל וע"כ צ"ל במעשר שמקדש לאחר זמן. ושפיר מקשה דלא אתי' אפי' כר"י והיינו דמשני כגון שאינו אלא שקל וכיון דלא חיישינין להא לשמואל אין בו חשש קידושין משום שמא שוה הרבה במקום אחר ובזה אתי שפיר מה דלא הביא הרמב"ם והש"ע הך דפ"ח משום דלפי מאי דקי"ל כשמואל י"ל דאין שום סברא לומר שתתקדש במה שיהי' ממון אחר זמן כיון דהשתא לאו ממון הוא וראיה לזה מסוגיא דפסחים דף כ"ט ע"ב דאפי' בחמץ של הקדש שיכול להשהותו אחר פסת אפ"ה לא הוי ליה אלא גורם לממון וקי"ל דלאו כממון דמי ולפ"ז המ"ל דמתני' דלא כר"ש מטעם דס"ל לר"ש גורם לממון כממון דמי א"כ תתקדש בהך דביני ביני כיון דשוה אחר זמן ה"ל גורם לממון אלא

דהוי מצי לשנויי שאינו שוה אלא שקל אף דלשמואל איכא למיחוש שמא שוה הרבה במקום אחר מ"מ ניחא לי' לאקשוי' טפי מהא דמותר בהנאה דשמא הך הנאה שוה פרוטה במקום אחר. כל זה כתבנו לדעת הרמב"ם דס"ל בהא דשמואל דהקידושין חלין מדאוריית' מיד והוא כפי' שני של רש"י לעיל אבל לדעת הרא"ש דס"ל בהא דשמואל דלא הוי חשש קידושין דאורייתא לשיטתו אזיל דכתב בהך דבכורות דיכול למכור לכתחלה פ"ח בהך דביני וביני כנ"ל והיינו דס"ל דהלכתא כהך דרב דמקדשי בהך דביני ביני והיינו שיהא הקידושין חלין אחר פדי' וכן במכירה צ"ל שאין המכירה חל עד אחר פדי' תדע שהרי כתב רמ"א סי' שך"א דמשמע מדברי הטור דמותר לכתחילה למכור כה"ג ואי נימא דמכירה חל מיד אין לך הנאה גדולה מזה ומנ"ל להרא"ש להתיר לכתחילה אע"כ דהמכירה אינה חל אלא אחר הפדי' א"כ כל זמן שלא נפדה אין המכירה כלום ואין זה הנאה קודם הפדי' כיון שיכול לחזור והאחרוני' קצרו בזה וצ"ע מההיא דפסחים דף ד"ט ע"ב דלא הו' אלא גורם לממון בזה יש להבין הא דאמר בריש פסחים וניבטלי' בשית ומשני כיון דלאו ברשותי' קיימא כדר' גידל אמר רב ובפ' כל שעה מייתי דר' גידל א"ר יוחנן ונראה דלכאורה יש לתמוה על הטור א"ח שפסק בסי' תמ"ב מה שאינו אסור אלא מדרבנן מותר להשהותו אחר פסח דהא חיטי קורדנייתא דהוי נוקשה אינו אסור אלא מדרבנן הרי יכולה להשקותה עד אחר הפסח ולפמ"ש דמוכח דרב ס"ל דאף ששוה לאחר זמן הוי ליה ממון כדאמר הכא תתקדש בהך דביני וביני א"כ אמאי אמר רב בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין אלא העיקר הוא כמ"ש בחידושינו בפסחים דהטור ס"ל דמותר להשהותה דוקא אחר שביטלה אבל בלא ביטול לכ"ע אסור להשהותה כדמפורש במתני' דשיאור ישרוף וכמ"ש המ"א בריש סימן תמ"ב א"כ כיון דבשש אינו יכול לבטלו אסור להשהותה והיינו דמייתי מדר' גידל אמר רב דמוכח בהדיא דאינו יכול לבטלו בשעה ששית דאל"ה קשה בחיטי קורדנית' הא יכולה האשה לבטלו ולהשהותו והוי ליה ממון אליבא דרב אלא ע"כ מוכח דאינו יכול לבטלו ודו"ק:

ברש"י ד"ה מה שלי בשלך וכו'. דמי יתיר בהשאה וכו': לכאורה תמוה דהא אמרינן בפסחים דף ע"ב ע"א ור"מ אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה הרי דמצריך קרא לאסור בהנאה בשלמא לפי' התוספות בד"ה מה שלי בשלך וכו' שכתבו אף שלך בשלי לא היה להם תורת חולין ולא חזי להתרה דשייך בהו דהיינו אכילה שפיר קאמר התם דאיצטרך אותו לאיסור הנאה והא וודאי אין להקשות כיון דילפינן מאותו איסור הנאה כ"ש איסור אכילה ז"א משום דאי לא מצינו איסור אכילה לא שייך לאוקמי אותו לאיסור הכאה כדמשמע לקמן לאביי בתר דיליף מושחטו

איסור אכילה הדר יליף מאותו איסור הנאה אבל לפי' רש"י ז"ל דיליף ר"מ משלי בשלך אפי' לאיסור הנאה קשה ל"ל אותו. ונראה לענ"ד ליישב דהא צריך להבין באמת האיך יליף ר"מ ולא חש לפירכא שכן עונש כרת ונראה די"ל דאף ר"מ ס"ל קרא דמייתי אביי לקמן כי ירחק ממך המקום בריחוק מקום אתה זובח וכו' אלא דקש' ליה אכתי עופות מנ"ל דליכא למילף מבהמה דאיכא למיפרך מה לבהמה שכן בשחיטה ולית ליה קרא דושחטו ושחט אותו לכך קאמר ר"מ דאיכא למילף מה שלי בשלך ואף דאיכא למיפרך שכן עונש כרת מ"מ בתר דילפינן בבהמה בפנים מקרא דוכי ירחק דאסיפא א"כ איכא למילף אפי' בעופות במה הצד משחוטי חוץ ומבהמה בפנים דליכא למימר מה לשחוטי חוץ שכן ענוש כרת בהמה בפנים יוכיח וליכא למפרך מה לבהמה שכן בשחיט' דאיכא למימר עופות קדשים בחוץ יוכיח כדאיתא בזבחים דף כ"ז דם שפך לרבות שחיטת עוף. אך זה דוחק קצת דס"ל דהא דקאמר שכן בשחיטה לאו פירכא היא אלא כיון דאין דומין להדדי וליכא למילף חדא מחברתא. ויותר נראה די"ל כיון דאמרינן בזבחים שם דמולק עוף בחוץ פטור מכרת ויליף התם מקרא דאו אשר ישחט ואם כן י"ל דר"מ יליף בבהמה מקרא דוכי ירחק כנ"ל ועוף בפנים יליף מהיקשא דשלי בשלך ממולק עוף בחוץ דליכא כרת ואפ"ה אסורה בהנאה כפי' רש"י ז"ל דמי יתיר בהנאה שנאסר בה מחיים דאין ללמוד בהמה מעוף ועוף מבהמה כיון דלאו דמי להדדי בשחיטה. ולפ"ז כיון דע"כ צ"ל ללמוד בתחלה בהמה מקרא דוכי ירחק שפיר איצטרך אותו לאיסור הנאה כדאמר בפסחים שם מיהא נראה דאף לשיטת התוס' אתי שפיר די"ל דר"מ יליף כולה מלתא מסברא דשלי בשלך דכיון דעוף בפנים ליכ' למיפר' שכן ענוש כרת דהא במולק עוף בחוץ ליכ' כרת א"כ ממילא ילפינן מיני' בהמה כדאמר לקמן מרב ה אני חי' שהיא בשחיטה כמותה ה"כ י"ל דס"ל לר"מ ישנו בשחיטה בעוף מן התורה ויליף בבהמה מעוף משום דהיא בשחיטה כמותה ולכאורה הי' נראה דס"ל לר"מ דבהמה בעלת מום חולין ששחטו בפנים נמי ילפינן מהיקשא דשלי בשלך דליכא למיפרך שכן כרת דהא בבהמת קדשים בעלת מום קי"ל דאם שחטו בחוץ אין בה חיוב כרת כיון שאינו ראוי לפתח אהל מועד וכיון דיליף בעל מום ממילא נמי ילפינן בתמימים שהוא מין בהמה ובשחיטה כמותה: אך ז"א לפי התוס' ז"ל דס"ל דבשחוטי חוץ גופא ליכא איסורא דאורייתא אפי' באכילה אלא דיליף מם שלי בשלך אסור ואין להם תורת קדשים לעלות למזבח וכו' א"כ בבעלי מומין לא שייך זה דבל"ז לא הי' ראוי למזבח (ואפי' לפירש רש"י ז"ל י"ל דאין זה בכלל שלי בשלך כיון דבעלי מומין אינם ראוי' לבוא בפנים) אבל בעופות שפיר י"ל כיון דראוי לבא בפנים במליקו ואם מלקו בחוץ אין להם תורת קדשים לעלות למזבח

ושפיר ילפינין עיניה בהמה שהיא בשחיטה כמותה ונראה עוד דמוכח לר' מאיר דיש שחיטה לעוף מן התורה דהא לפי מה דיליף בזבחים שם מקרא דשוחט עוף בחוץ חייב ומולק עוף בחוץ פטור ממילא מוכח דיש שחיטה לעוף מן התורה דאל"ה אין חילוק בין שחיטה למליקה כדאית' בחולין דף ך"א ע"א גבי מולק בסכין מטמא בגדים בבית הבליעה דאי אמרינן דאין שחיטה לעוף מן התורה נהי נמי דכי תבר שדר' ומפרקת הוי לה טריפה תהני סכין וכו' הרי מוכח דיש שחיטה לעוף מן התורה דאל"ה אין חילוק בין שחיטת עוף בחוץ למולק עוף בחוץ וע"כ צ"ל למ"ד דאין שחיטה לעוף מן התורה דמש"ה פטור במליקת עוף בחוץ משום דכי תבר שדר' ומפרקת הוי לה טריפה והוי שחיטה שאינה ראוי' דז"א לר"מ דהא ס"ל לר"מ בכ"מ שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה א"כ מוכח דלר"מ דיש שחיטה לעוף מן התורה וא"כ שפיר יליף בהמה מעוף שהיא בשחיטה כמותה ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

בתוס' ד"ה מה שלי בשלך וכו' והקשה הר"ם וכו' לכאורה משמע לפי' הר"ם דבאמת אין איסור מדאורייתא בשחוטי חוץ אפי' באכילה והיינו שכתבו להוציא מידי אבר מן החי דלא נימא דאף דאין בו איסור אכילה מ"מ כיון דלא מצינו בתורה זביחה אלא בחולין דכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת א"כ בקדשים בחוץ דלא מצינו ביה היתר זביחה אינם מותרים בזביחה אלא כיון דאפילו בחיי בהמה לא מצינו ביה איסור אלא משום אבר מן החי א"כ כיון שנשחטו ונסתלק ממנו אסור אבר מן החי ממילא מותרין ואע"ג דכתבו התוס' בביצה דף כ"ה וחולין דף ל"ז דכל שלא נשחטו כראוי איכא בי' איסור שאינו זבוח מ"מ זו שנשחטה באמת א"א לומר כן שאין זביחתו מתירתו משום איסור שאינו זבוח וממילא מותרת באכילה ובזה מיושב מה שדיקדק מהרש"א ז"ל בזה אך נראה דזה דוקא אליבא דר"ע דס"ל בחולין דף י"ז דלא בא הכתוב אלא לאסור להם בשר נחירה אבל לר' ישמעאל דס"ל דלא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה א"כ י"ל כיון דקדשים תמימים לאו בכלל היתר בשר זביחה ממילא נשאר באיסור בשר תאות ועמ"ש לקמן בזה ולכאורה היה נראה לפרש דאיכא איסור אכילה בקדשים מקרא דודם זבחיך ישפך והדר הבשר תאכל ואיכא ביה נמי לאו דלא תוכל לאכול בשעריך כדאי' במכות דף י"ז וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי"א מהל' מעשה קרבנות הלכה ד' דהאוכל מבשר קדשים לפני זריקה לוקה מלאו זה. א"כ י"ל דלאו זה חל מחיים משעה שהקדישה שלא יאכל הבשר עד שיזרק את הדם וא"כ אף שנשחט בחוץ לא פקע איסור זה דנהי דאין בו מעילה משום דלא מיקרי קדשי ה' מ"מ במאי יפקע איסור לאו דאכילה ואפשר דס"ל לתוס' כיון דס"ל לר"מ דאין איסור חל על איסור אלא היכא דאיכא איסור מוסיף או

כולל כדאי' ביבמות דף ל"ד ע"א א"כ לא הי' חל בחיי בהמה לאו דאיסור קודש על איסור אבר מ"ה וכיון דלא הי' חייל בחיי בהמה אלא לאחר שחיטה א"כ כיון שנשחט בחוץ תו לא קרינן ביה ודם זבחיך ישפך ולפ"ז י"ל דרש"י ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל בחולין דף ק"א דאיסור הנאה הוי איסור מוסיף א"כ הכא ממילא חל או זה דלא תוכל לאכול מחיים משעה שהקדישה דה"ל איסור מוסיף משום שנאסר בהנאה ובגיזה ועבודה ואפי' כשנשחט תו לא פקע ואפשר דס"ל לרש"י ז"ל כיון דאמרי' בפסחים דף כ"ב דס"ל לר"מ כל מקום שנאמר לא תאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה משמע וכמ"ש התו' שם דאפי' חזקי' מודה אליבא דר"מ ע"ש. א"כ בההיא קרא נמי דלא תוכל לאכול משמע אפי' איסור הנאה וכיון דחל מחיים תו לא פקע. מיהא לפמ"ש לעיל דעיקר ילפותא דר"מ מה שלי בשלך הוא בעופות א"כ לא שייך לאסור מקרא דודם זבחיך ישפך ומלאו דלא תוכל לאכול וגו' דהא לא נאמר אלא בבהמה אבל בעוף לא מצינו איסור זה ולאו זה. אך הא קשה לשיטת התוס' דהא אמרי' בפ' כיסוי הדם דפליגי ר"מ ור"ש בשחיטה שאינה ראוי' דר"מ יליף משחוטי חוץ דשמה שחיטה משמע בפשיטות דלכ"ע איכא איסור באכילת שחוטי חוץ מדאורייתא מדהוי ששא"ר ואפשר דס"ל דבת' דילפי' איסורא בחשב"ע ילפי' מבנין אב איפכא דמה שלך בשלי אסור אף שלי בשלך אסור ואף דלר"מ הא גופא דחשב"ע מבנין אב משחוטי חוץ ילפינן אפ"ה הא קי"ל בזבחים בפי איזהו מקומן דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בבנין אב וכ"ש דא"ש לפמ"ש בפי' רש"י דאף ר"מ ס"ל דבבהמה ילפי' איסור בחשב"ע מקר' דוכי ירחק ממך המקום וגו' א"כ שפיר ילפינן אליבא דר"מ בבנין אב דשלי בשלך דשחוטי חוץ אסורים באכילה ולפ"ז צ"ל דר"מ ור"ש דס"ל דשחיטי חוץ הוי שחיטה שאינה ראוי' לטעמייהו אזלי דס"ל חשב"ע דאורייתא. אבל למ"ד חשב"ע לאו דאורייתא באמת ליכא איסורא דאורייתא באכילת שחוטי חוץ ועמ"ש לקמן ותו קשה דהא אמרינן בחולין דף קט"ו דילפינן מקרא דלא תאכלו כל תועבה כל שתעבתי לך הרי היא בבל תאכל א"כ כיון דאסרה התורה לשחוט קדשים בחוץ ממילא אסירי באכילה דהא הוי בכלל כל שתעבתי כדאמר התם באותו ואת בנו דאי לאו דאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה הוי אסירי מקרא דכל שתעבתי אך קשה בברייתא דקאמר לא ישחוט ואם שחט יהא מותר ולא יליף מהאי קרא דכל שתעבתי וכו' וצ"ל ע"כ כיון דכתבו תוס' שם בחולין ד"ה חורש בשור וכו' דבבע"ח לא שייך איסור זה מקרא דלא תקריבו את אלה דאפי' לגבוה שרי א"כ ה"ה שחוטי חוץ וחולין שנשחטו בעזרה נמי בכלל זה כיון דהם ב"ח והא דמקשה מאותו ואת בנו ולא משני מקרא דלא תקריבו את אלה דאפי' לגבוה שרי משום דכיון דמחוסר זמן באמת

אסור לגבוה וע"כ צ"ל כדמשני שם דמדאסר לגבוה מכלל דלהדיוט שרי אך לפמ"ש לעיל דעיקר ילפותא דר"מ בשלי בשלך היינו בעופות א"כ לפמ"ש התו' שם דבשילוח הקן דפריך התם דניתסר מכל תועבה משום דעופות אינו בכלל בע"ח ע"ש א"כ י"ל שפיר דשחוטי חוץ בעופות אסור משום כל שתעבתי. ודוק:

בגמרא אין לי אלא תמימים וכו' לכאורה קשה לפי' רש"י ז"ל משום דבעל מום אינו בכלל היתר בשר תאוה א"כ קשה לר"ע דס"ל בחולין דף י"ז דלא בא הכתוב אלא לאשור בשר נחירה א"כ לא צריך קרא על בעל מום ואפשר דהיינו דדחיק רש"י ז"ל דבאמת למסקנא לא צריך קרא על בעל מום אלא חד קרא לאיסור אכילה ולא ניחא לי' לפרש כפי' התו' משום דע"כ צ"ל כן למ"ד דלא בא הכתוב אלא לאסור בשר נחיר' ועיין מ"ש לקמן בזה וק"ל:

שם מניין לרבות את החי' מנין לרבות את העופות כו' כבר כתבנו לעיל דהא דלא נפקא שחיטה בעוף מן התורה מקרא דאו אשר ישחט דכתיב גבי שחוטי חוץ לחייב על השוחט עוף בחוץ ולא על המולק משום די"ל דטעמא דמולק פטור משום דהוי שחיטה שאינ' ראוי' שכבר נטרפה בשבירת המפרקת כדאי' בחולין דף כ"א. אלא דלכאורה קשה לפי מה דאמר בפ' כיסוי הדם דטעמא דר"מ דס"ל דששא"ר שמה שחיטה משום דיליף משחוטי חוץ א"כ איך אפשר לומר דבשחוטי חוץ גופייהו פטור במליקה משום שחיטה שאינו ראוי' דהא כל שחוטי חוץ שחיטה שאינה ראוי הי' אך לפמ"ש התוס' לעיל בר"ה מה שלי בשלך וכו'. דלא מצינו איסור בשחוטי חוץ אפי' באכילה וכתבנו לעיל דהא דהוי ליה שחיטה שאינה ראוי' בשחוטי חוץ היינו משום דילפינן מחולין שנשחטו בעזרה לר"מ מהקישא דשלך בשלי א"כ כיון דברייתא זו לית ליה היקשא דשלי בשלך א"כ באמת י"ל דשחוטי חוץ שחיטה ראוי' היא מן התורה א"כ לא מצינו שחיטה לעוף מן התורה אך לפמ"ש לעיל בתוס' ד"ה מה שלי בשלך די"ל דשחוטי חוץ אסורים משום איסור בשר תאוה שלא הותרו אלא בחולין מבחוץ ובריייתא זו אתיא כמ"ד דלא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאו' כמ"ש רש"י ז"ל בד"ה אלא תמימים וכו' א"כ הדר הוי ליה בשחוטי חוץ שחיטה שאינה ראוי' משום איסור בשר תאוה ולכאורה הי' כר' דע"כ לית לברייתא סברא זו מדאיצטרך קרא דואכלת לאסור באכיל' חשב"ע ולא אסור משום איסור בשר תאוה. אך היותר נראה דהא דקאמר וזבחת ואכלת מה שאתה זובח בריחוק מקים לאו מיתורא יליף דהא איצטרך לגופא להתיר בשר תאוה באכילה אלא דבאמת הפי' כן דכיון דלא הותרו בשר תאוה אלא בשחיטת חולין בחוץ ממילא חולין בפנים קאי באיסורא קמא באיסור בשר תאוה וכן בקדשים מבחוץ כמ"ש לעיל וכיון שזכינו לזה

יש לומר דהא דקאמר בברייתא דמייתר חד ושחט לאיסור אכילה היינו משום דממ"נ בין לר"מ דסביר' לי' דקרא וכי ירחק אתיא לאיסור בשר נחירה ובין לרבי ישמעאל דס"ל דלא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה מ"מ מיותר לכל א' חד ושחט איתו דכבר כתבנו דלר"ע דס"ל לאסור להם בשר נחירה אין צריך קרא על בעל מום בפנים כדמשמע מפי' רש"י בד"ה אלא תמימים וכו' ולא איצטרך אלא תרי קראי חד לחי' וחד לעופות ובאמת ס"ל דאין שחיטה לעוף מן התורה דלדידי' ליכא הוכחה הנ"ל מדחילקה התורה בין שחיטת עוף בחוץ ובין מליקת עוף בחוץ משום די"ל הטעם דהוי שחיטה שאינה ראוי' ולא שמה שחיטה דהא בשאר שחוטי חוץ הוי ליה שחיטת ראוי' לדידיה דלית לי' איסור בשר תאוה ולר"י דס"ל איסור בשר תאוה ע"כ צ"ל דיש שחיטה לעוף מן התורה דלדידי' כל שחוטי חוץ שחיטה שאינה ראויה הוא משום איסור בשר תאוה ואפ"ה שמה שחיטה א"כ א"צ קרא לעופות ולא איצטרך לדידי' אבא חד לבעלי מומין כדפירש רש"י לעיל וחד לחיה ושפיר ע"כ מייתר חד קרא לאיסור אכילה לכל אחד כדאית ליה:

ובזה נראה לענ"ד ליישב קושית תוס' בחולין דף י"ז בד"ה ר"ע סבר וכו' תימא מנ"ל דילמא מר אמר חדא וכו' ולפמ"ש יש לומר כיון דמצינו דחילקה התורה בין שחיטת עוף בחוץ ומליקת עוף כדס"ל לר"ע בעצמו בזבחים דף כ"ד ע"א ועיקר קרא דשחוטי חוץ נאמר במשכן שבמדבר דכתיב אל פתח אוהל מועד לא הביאו א"כ כיון דלר"ע היו מותרין בבשר נחירה א"כ אפילו אי נימא דיש שחיטה לעוף מן התורה מ"מ לא עדיף מבהמה שהיה מותר בנחירה ולמה יפטר המולק דהא נחירתו זו הוא שחיטתו וע"כ צ"ל משום דהוי שחיטה שאינה ראויה וע"כ צ"ל דשאר שחוטי חוץ שחיטה ראוי הוא והיינו ע"כ משום דל"ל איסור בשר תאוה כנ"ל וממילא מוכח דלר"י דאית ליה איסור בשר תאוה ע"כ דלא הותר בשר נחירה במדבר מדפטרה התורה במולק בחוץ כנ"ל ודוק היטב:

דף נח.

ברש"י ד"ה ת"ל וכו' כיון דאיתרבי וכו'. צריך להבין מנא ליה לרבות עופות כיון דליכא אלא חד ריבויא. לכאורה היה נראה לפרש בפשיטות לפי מה שפירש רש"י בהא דקאמר בעוף שאין בשחיטה כמותה היינו דאף שהוא בשחיטה מהלכה למשה בסיני מ"מ אין האיסור מפורש א"כ יש לומר דלבתר דדריש מקרא דושחטו אותו לאסור שחיטת עוף בפנים ממילא מצינו לשון שחיטה בעוף אם כן ילפינן בעוף איסור אכילה כמו בחיה כיון דמצינו בו רמז שחיטה מן התורה. אך זה דוחק קצת דאיכא למימר דהא דאסרה תורה שחיטת עוף בפנים היינו נחירתו כדאמר בחולין דף כ"ח וכי מלק בסכין דאי אין שחיטה לעוף מן התורה נחירתו זו היא שחיטתו. ועי"ל לפמ"ש לעיל דהא דלא נפקא

איסור אכילה בחולין בעזרה מקרא דלא תאכל כל תועבה משום דב"ח אינם בכלל הזה כמ"ש תוס' שם א"כ לפמ"ש תוס' שם דבשילוח הקן דפריך התם דניתסר מכל תועבה משום דעופות אינם בכלל הזה ע"ש א"כ י"ל ה"נ דא"צ קרא לאסור בעופות כיון דכתביה רחמנא ריבוי דושחט אותו לאסור בשחיטת עוף בפנים ממילא אם עבר ושחטו אסור משום כל תועבה ודוק:

בתוס' ד"ה אלמא וכו' והאמר רב בפ"ק דפסחים וכו'. לולי דבריהם ז"ל היה נראה ליישב משום דבאמת לפמ"ש הפוסקים באה"ע סי' כ"ח דבמקדש באיסורי הנאה שדינם בשריפה ואפרן מותר מקודשת משום דראוין לעשות מן האפר ש"פ ואפילו אם לא יהיה באפר ש"פ מקודשת משום שמא ש"פ במדי משום דשמואל דאמר חיישינן שמא ש"פ במדי א"כ כיון דחולין בעזרה מן הנשרפים י"ל דמקודשת מטעם אפר. אך נראה פשוט דהיינו דווקא באיסורים שדינם מן התורה בשריפה אבל חשב"ע וכיוצא בהן שדינם מן התורה בקבורה כדאיתא בת"כ והביאו התוס' בפסחים דף כ"ב ע"א בד"ה חולין שנשחטו בעזרה וכו' ויליף לה מקראי דחולין שנשחטו בעזרה אינם בשריפה אפי' לר"ש דס"ל חולין שנשחטו בעזרה ישרפו משום גזירה דרבנן פשיטא דאפרן אסור דאין כח ביד חכמים להקל כיון דמדאורייתא הוא מן הנקברים ואפרן אסור והיינו דפריך דלמה מקודשת לר"ש כיון דלא חזי אפילו לעפרן. אך נראה דזה הוא דוקא אי אמרינן חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אבל אי נימא דכל עיקר חשב"ע הוא דרבנן והם אומרים שהוא בשריפה א"כ י"ל דאפרן מותר דלא גרע משאר נשרפין כיון דאין בהם איסור הנאה מדאורייתא א"כ שפיר י"ל דרב יהודא הוי סבר דטעמא דר"ש הוא משום דכל עיקר חשב"ע אינו אלא מדרבנן וא"כ אפרן מותר והיינו טעמא דמקודשת משום דיכולה ליהנות באפרה וחכמים ס"ל דהוא מן התורה ומן הנקברים ואפרן אסור. וע"ז מקשה דהא מדקאמר וכן חי' מוכח דס"ל דאסור מדאורייתא וכיון דמדאורייתא הוא מן הנקברים ממילא אפרן אסור ולפ"ז נ"ל בהך דרב גידל דלא חשש מטעם אפר משום דס"ל הלכה כחכמים דחמץ בפסח מן הנקברים אי נמי דמיירי שאין באפר ש"פ ורב גידל שאמר משום רב לית ליה הא דשמואל וכן משמע לעיל דף י"ב ע"ב גבי נגדיה כרב וכו' כמ"ש לעיל גבי פ"ח דמוכח כן אבל אין לומר דאפי' לרבי יהודא לא הוה מן הנשרפין כדאמר בפסחים דף י"ב אימת בשעת ביעורו אבל שלא בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר דהא לפירש רש"י דרב גידל מיירי בשעה ששית הוא שעת ביעורו כדפירש רש"י שם. ולפירש התוס' שם דבשש מיקרי שלא בשעת ביעורו הא התוס' מפרשי הך דרב גידל וע"כ צ"ל כנ"ל. אך לפי הגרסא בריש פרק כל שעה דרב גידל אמר משום רבי יוחנן קשה דהא רבי

יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה ובפרק בתרא דתמורה סתמא דמתניתן כרבי יהודא דחמץ בשריפה ותו דלפי מ"ש לעיל בתוס' ד"ה המקדש בערלה דהא דלא אמרינן דמקדשה משום שיכול ליהנות שלא כדרך הנאתן היינו משום דמצותן בשריפה דוקא א"כ ע"כ ס"ל לרב גידל דהוא מן הנשרפין. אמנם העיקר נראה דהתוספות לשיטתייהו אזלי שכתבו בפסחים דף כ"ט בד"ה אין פודין וז"ל והיינו כמי טעמא דבכל איסורי הנאה אין מקדשין בהם אשה אע"ג דכל הנשרפין אפרן מותו ואפי' אי דבר הגורם לממון כממון דמי ומעל לא דמי דהתם חזי לאחר פסח כמו שהוא בעין ונראה דמה שהוצרכו לזה דלא הוי אפי' גורם לממון היינו דא"כ מאי משני רב אחי בר יעקב שם בפסקים דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי והכא בפלוגתא דר"י ור"ש קא מיפלגי ע"ש ואמאי כיון דר"י ס"ל דחמץ בשריפה ואפרו מותה ואכתי יתחייב משום דהוה גורם לממון וס"ל לדוחק לומר דהני יש אומרים לאו ר"י היא אלא האי תנא ס"ל כר"י בחדא ופליג עליה בחדא ע"כ צ"ל דאפי' גורם לא הוי והיינו לשיטתם דאחר ז' הוא שעה ביעורו בשריפה אבל לשיטת רש"י ז"ל דס"ל לאחר ז' הרי שלא בשעת ביעורו ומודה ר"י דהשבתתו בכל דבר שפיר י"ל דמטעם אפר הוי גורם לממון ולפ"ז אתי שפיר דלרב גידל אע"ג דהוי בשריפה אינה מקודשת מטעם אפר משום דלא הוה אלא גורם לממון וקיי"ל גורם לממון לאו כממון דמי אבל הכא ר"ש לטעמיה דס"ל גבי קדשים שחייב באחריותן גורם לממון כממון דמי. א"כ שפיר מקודשת מטעם הנאת אפר וממילא מתרצי שיטת רש"י אפי' לפי הס"ד דרבי יהודה בר מרימר והתוספות לשיטתייהו אזלי כנ"ל ונראה דע"כ צריך לתרץ כן לפירש רש"י דאין לתרץ כמ"ש התוס' דחולין שנשחטו בעזרה גרע טפי דאין לו כלל עיקר בדאורייתא וכמ"ש הה"מ פ"ה מהל' אישות דהא רש"י ס"ל דאפי' למ"ד חשב"ע לאו דאורייתא היינו בהנאה אבל באכילה מדאורייתא כמ"ש רש"י פרק כל שעה הרי יש לו עיקר בדאורייתא ודוק:

בגמרא ורמינהו ר"ש אומר וכן חי' לכאורה נראה מוכח מסוגיא זו דמאי דקאמר וכן חי' משמע חי' אסורה מדאוריית' כפי' רש"י בשמעתין בד"ה ישרפו דאי נימא כמ"ש תוס' בחולין דף פ"ה בד"ה היינו וכו' דר"ש פליג אברייתא דלעיל וס"ל דחי' ועוף אינו אלא מדרבנן א"כ מאי מקשה הכא דר"ש אדר"ש ודחיק לאוקמא בנמצאת טריפ' ה"ל לאוקמי בחי' ועוף ודוחק לומר דכיון דבהמה מדאורייתא הוי ליה עיקר בדאורייתא אף בחי' וכמ"ש התוס' בד"ה אלמא וכו' דבזה אינה מקודשת אע"כ דפשיטא להש"ס מדקאמר וכן חי' בשריפה משמע דאסור בהנאה מדאורייתא אך אכתי קשה לפי מה דפי' רש"י לעיל בד"ה ה"ג בת"כ וכו' מדקתני מרבה אני חי' ה"ק אי לא כתב קרא איכא למימר

אתי לריבוי בדוחקא עכ"ל א"כ מאי מקשה דלמא ס"ב לר"ש באמת הך סברא דמרבינן חי' שהיא בשחיטה כמותה אבל בעופות אינן מדאורייתא איכא לאוקמא ההיא דמקדש בחולין בעזרה בעוף אך לפמ"ש לעיל דלמ"ד דלא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאווה ע"כ שחיטה בעוף מן התורה ואיתא בספרי דר"ש ס"ל דלא בא הכתוב אלא להתיר להם בשר תאוה נמצא דחי' ועוף כי הדדי נינהו ודו"ק:

בגמרא אתא לקמי' דרבה א"ל פלגא אוקמינכי בס' ע"י הקשה מזה על מה דפי' רש"י בפסחים דף ך"ב ע"א ובב"ק דף ע"ב דחולין שנשחטו בעזרה פלוגתא היא בקדושין ובאמת לפי מה דמסיק הש"ס הכא אפי' ר"ש ס"ל דחולין שנשחטו בעזרה דאורייתא ולא מצינו פלוגתא כלל ונראה לענ"ד ליישב דהנה הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב מהל' שחיטה הלכה ב' השוחט חולין בעזרה ונמצא טריפה מותר בהנאה וכתב הכ"מ ופסק כר"ש וצריך טעם למה עכ"ל ונרא' לענ"ד לפרש דטעם הרמב"ם ז"ל משום דאמרינן בחולין דף פ"ה אמר ר' חייא בר אבא אמר ר"י וכו' מדברי ר"ש בכיסוי הדם ושנאו בלשון חכמים וכו' ור"ש נמי לגמר משחוטי חוץ דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים ור"מ אטו אותו ואת בנו בקדשים מי לא נהג היינו דקאמר וכו' ועוד קאמר שם ור"ש אשר יאכל כתיב ביה והיינו דקאמר ר' חייא בר אבא ראה ר' דברי של ר"ש וכו' כיון דס"ל לחכמים גבי אותו ואת בנו כר"מ משום דאותו ואת בנו איתא נמי בקדשים. משמע דאל"ה לא הוי ילפינן חולין מקדשים אע"ג דדמי ליה שחיטה משחיטה א"כ בחולין בעזרה כ"ש דלא דמי ליה דהוי זביח' משחיטה דחולין מקדשים לא גמרינן ותו דכי היכא דס"ל לרבנן בכיסוי הדם כר"ש משום דכתיב אשר יאכל י א"כ ה"נ בחשב"ע דנפקא מקרא דוזבח' ואכלת הרי דכתי' בי' לשון אכילה להכי ס"ל להרמב"ם ז"ל דקי"ל בהא כר"ש אלא דלכאורה קשה מ"ט דחכמים דר"ש כיון דהוי חולין מקדשים ותו דכתיב בי' לשון אכילה ונראה דטעמייהו דחכמים משום דס"ל דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ובזה אין חילוק בין שחיטה ראוי' לשחיטה שאינה ראוי' כדאי' בחולין דף פ"ה ע"ב ופי' רשיי ז"ל שם בד"ה וסבר ר"ש וכו' דאי רבנן וכו' מה לי ראוי מה לי אינה ראוי הרי דלפי המסקנא רבנן ור"ש פליגי בחשב"ע דרבנן ס"ל לאו דאורייתא ור"ש ס"ל מדאוריית' הוא. ושפיר פי' רש"י דפלוגתא הי' בקידושין ובזה אתי שפיר טפי דהא דאמר ר' גידל אמר רב המקדש באיסור דרבנן אינה מקודשת נפקא לי מיהא דס"ל לחכמים דר"ש המקדש בחשב"ע אינה מקודשת ומוקי לה רבה כשנמצאת טריפה ולפמ"ש טעמייהו משום דס"ל דחש"בע דרבנן הרי מוכח דאפי' באיסורי הנאה דרבנן אי אינה מקודשת ויש לפרש הא דאמר פלגא אוקמינכא ולשון זה איתא בעירובין פלגא לית דחש להא דר"ע ע"ש והתם

שייך לומר כן משום שרצה לחלוק על חכמים דר"ע כדפירש"י ז"ל שם אבל הכא אינו מובן ולפמ"ש דע"כ למר יהודא דהוי סבר דפלוגתא ר"ש ורבנן הוא בהיפוך דחכמים ס"ל חשב"ע דאורייתא וס"ל ששא"ר שמה שחיטה ע"כ לית הילכתא כחכמי' כמו שהוכחנו מסוגי' דפ' כיסוי הדם דשנה בלשון חכמי' כנ"ל א"כ שפיר קרי לי' פלגא דחולק על דברי חכמים ודוק:

בתוספות ד"ה שני כתובים הבאים כא' וכו'. וא"ת אי לא כתיב וכו' דליכא למימר וכו' לכאורה דבריהם סותרין סוגיא דע"ז הא אמר שם בהדיא דלמ"ד חליפי חליפין מותרין ויליף לה מכי חרם הוא ואפ"ה ס"ל דהוי שני כתובים ותו הקשה המהרש"ל ז"ל דלמ"ד חליפי חליפין אסורין לא מתרצי כלל ע"ש עוד קשה למה לי תרי מיעוטי ע"ש דמחק מיעוטא דיובל הי' ולולי דבריה' הי' נראה דיש לדקדק בלשון הברייתא הא דקאמר הא כיצד משמע דקשי' ליה קראי מדכתיב יובל היא קודש תהיה לכם מדקרי קודש משמע דתופס את דמיו ויוצא לחולין. וכתיב תהי' דמשמע בהוויית' תהא ואהא משני תהי' קאי על פירות שביעית עצמן וקודש קאי על חליפי פירות שאם החליף החליפין דינם כקדש שתופס את דמיו ויוצא לחולין ולפ"ז יש ליישב קושית מהרש"ל דל"ל תרי מיעוטא דאיצטרך מיעוטא גבי ע"ז דאי ממיעוט דכתיב גבי שביעית ה"א דאתי למעט דלא נילף בכל מקום מחליפי שביעית שתופסין דמיהן ויוצא לחולין ואתי קרא למעוטי חליפי ערלה דאין תופסין דמיהן וחליפי חליפיו מותרין אבל אכתי ה"א דנילוף ערלה וע"ז ומפירות שביעית עצמן דפירי עצמה וחליפין אסור להכי איצטרך בע"ז למעט ערלה שאין תופס דמיו כלל ואיצטרך גבי שביעית דאי ממיעוטא דע"ז ה"א דלא ממעט אלא דלא נילוף מיניה בכ"מ בערלה בפירי עצמו שיתפסו דמיהן והן עצמן אסורין כמו בע"ז ופירות שביעית עצמן ואכתי ה"א שתופס דמיו ויוצא לחולין דנילף מחליפי שביעית שדינן כקודש ולהכי איצטרך למעט גם גבי שביעי' וכן נראה מוכח דיובל היא מיעוטא הוא מדלא נילף כל איסורים מהקדש שיתפסו דמים ויצא לחולין דמהא דכתיב גבי ע"ז ליכא למעט אלא שלא יהא שניהם אסורים ודוחק לומר דחולין מקדשים לא גמרינן דהא לאו חומרא שהרי הם עצמן יוצאין לחולין כמ"ש מהרש"א לעיל גבי עגלה ערופה בד"ה כפרה כתיב כקדשים ולפמ"ש אה שפיר דמדכתיב יובל הוא למעוטי גבי חליפי שביעית מוכח בשאר איסורי' דאין תופסין דמיהן כלל ובז' כ' לענ"ד די"ל דהא דהקדימו ותו' תימ' וכו' משו' דהמ"ל למ"ד חליפי חליפי מותרין הוי הקדש עצמו חליפי שביעית שני כתובים מדקרי רחמנא קודש כדי שיהא דינם כהקדש שיתפסו דמיהן ויצאו לחולין ולא נילף מהקדש דחליפי שביעית שתופסין דמיהן ויצאו לחולין דלא כתיב תהי' אלא

בפירות שביעית עצמן אבל חליפין ממילא נימא דלא עדיפא מהקדש וחליפין אע"כ דאתי' למעוטי דשאר חליפין אין תופסין דמיהן כלל ואכתי הוי מצי למילף בל איסורין מפירות שביעית דהם וחליפיהם אסורין ומדכתיב גבי ע"ז ה"ל פירות שביעית עצמן וע"ז שני כתובים למעט במקום אחר שאפילו אסורי עצמן אין תופסין דמיהן לכך הקדימו תוס' דשביעית ליכא למילף בע"ז משום דמותר בהנאה וממילא דה"ה שביעית מהקדש ליכא למילף משום דשביעית מותר בהנאה וא"כ ליכא למילף חליפי שביעית מהקדש וכיון דקודש דכתיב גבי חליפי שביעית לא מייתרא ממילא לא הוי ע"ז שני כתובים דאיצטרך לאשמעינן גבי ע"ז דחליפין אסורין וחליפי חליפין מותרין דאין תופסין דמיהן ולפ"ז נראה דיש לתרץ קושי' תוס' דאף בתחלה ידע מהאי מיעוטא דיובל היא ושפיר הוי שני כתובים למ"ד חליפין מותרין דאפילו אי לא הוי כתיב בע"ז כלל ממילא כיון דכתיב מיעוטא גבי חליפי שביעית דשאר חליפין אין תופסין דמיהן והוי ילפינן ע"ז מגוף פירות שביעית שתופסין דמיהן והן באיסורין הרי דלמ"ד חליפי חליפין מותרין שפיר הוי ע"ז ופירות שביעית שני כתובים אלא דאכתי קשה קושי' התוס' למ"ד חליפי חליפין איסורין דל"ל להש"ס בע"ז שם למימר דס"ל שני כתובים מלמדין הא אפי' אי נימא אין מלמדין כיון דס"ל חליפי חליפין אסורין ליכא ב' כתובים אלא דאין זה קושי' די"ל דאכתי תקשה הני תנאי במאי פליגי כיון דאיכא למימר דהוא ממעט חליפי חליפין וממילא הוי ליה שני כתובים וס"ל לדוחק דפליגי בספיקא אי אמרינן להחמיר או להקל וכ"ש לפמ"ש הב"י בי"ד סי' קמ"ה בטעם הטור שפסק בבהמה כמ"ד חליפי חליפין מותרין משום דחליפי בהמה אינן אסורות אלא מדרבנן א"כ קשה על האי תנא דס"ל חליפי חליפין אפי' בבהמה אסורין כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי מנ"ל למדרש להחמיר דחליפי חליפי בהמה שהוא מדרבנן דהא משמע שם דפליגי בבהמה ע"ז קאמר דס"ל כמ"ד שני כתובים מלמדין והיינו דס"ל דלא ממעטינין משום יתורא דשני כתובים למעט במקום אחר אלא מוקמינין לדרשא אחרת א"כ הכא כיון דאיכא למימר דלא הוי שני כתובי' כלל משום דקמ"ל קרא כל שאתה מהיי' הימנו אפי' חליפי חליפין אסורין והוא למעט במקום אחר פשיטא דאיכא למידרש הכי טפי ולפמ"ש י"ל דטעמא דמ"ד חליפי חליפין מותרין ולא אמרינן לחומרא דכיון דאסורין לא הוי ליה שני כתובים ואיצטרך הוא למעט במקום אחר היינו משום דחליפי בהמה מדרבנן אזלינן לקולא אבל בשאר חליפי חליפין דע"ז יש לומר דמודה דספיקא דאורייתא לחומרא והיינו שכתב הש"ע דין זה דחליפי חליפין מו רין דוקא ב"ח והש"כ כתב שם דלדעת המתירין לאו דוקא בהמה וטעמא דאף שכתב הב"י בטעם הטור דפסק לקולא משים דאיסור דרבנן הוא מ"מ כל

חליפי חליפין מותרין כיון דקי"ל שני כתובים הבאים כ"א אין מלמדין ולענ"ד זה אינו דאף למאן דאמר מותרין אינו הכרח דהוי שני כתובים אלא כיון דחליפי בהמה מדרבנן אזלינן לקול' ובזה נראה לענ"ד ליישב דעת הרמב"ם דפסק כמ"ד חליפי חליפין אסורין אע"ג דקי"ל שני כתובים אין מלמדין ולפמ"ש יש לומר דסבירא ליה להרמב"ם דסוגיא דע"ז אזלא אליבא דרבי יוחנן דאמר שם אע"פ שאמרו וכו' וכבר כתבנו לעיל דף נ"ז ע"ב דלר"י דאמר לא מצינן ב"ח שאסורין ע"כ סברא ליה דחליפי ב"ח שאסורים אינו אלא מדרבנן ולטעמיה אזל דסברא ליה עגלה ערופה אינה אסורה מחיים אם כן הרמב"ם ז"ל לשיטתו אזיל דסברא ליה כרב המנונא דע"ע אסורה מחיים ולפי זה חליפי ע"ז בב"ח אסורין מדאורייתא ממילא דספיקא לחומרא דלא הוי שני כתובים ועיין מה שכתב לעיל דיש לומר דרבין יוחנן עצמו נמי סבירא ליה חליפי בהמה דאורייתא כנ"ל ודו"ק:

ברש"י ד"ה אפילו הוא ישראל וכו' וגם הי' לא זכתה וכו' לכאורה אין זה מוכרח מלשון אפי' ישראל די"ל שהיא כהנת ובפשיטות יש לומר דס"ל לרש"י ז"ל דאפי' הי' כהנת מ"מ כיון שנתקדשה לישראל לא אכלה בתרומה מדאורייתא וגם אין לה חלק במתנת כהונה ואין חולקין לה תרומה ומעשרות. אך לפ"ז יש לדקדק בלשון השאילתות בסוף פ' קרח וז"ל ברם צריך למימר היכא דקא יהיב לה תרומה לכהנת ואמר לה התקדשי לי בגוו' אי נמי לכהן ואמר לי' מקדשי לי ברתך מי הוי קדושי וכו' משמע מדנקיט לכהנת דוקא ולא ישראלית היינו משום דכהנת יכולה בעצמה ליטול תרומה אע"פ שנתארסה לישראל ולכאורה קשה דפשיטא דבת כהן שנתארסה לישראל נפסלה משעת אירוסין כדמפורש במתני' דיבמות דף ס"ז ע"ב וצריך לפרש דמיירי שאמר לה שתתקדש בו לאחר נתינה וכיון דקיי"ל לקמן בריש פ' האומר במקדש לאחר שלשים אע"פ שנתאכלו המעות מקודשת א"כ ה"נ מיירי שנתן לה תרומה בכה"ג שתתקדש בו לאחר שעה א"כ כי שקלה עדיין לא מפסלה ואפשר דס"ל לשאילתות דבכה"ג מסתמא דעתו כך שתתקדש לאחר זמן ולפ"ז הוי מצי רש"י כמי לפרש הכי ואפי' אי לית הך סברא דמסתמא דעתו כך מ"מ משכחת כגון שאמר לה בפירוש שתקדש לאחר שעה א"נ שאמר לכהן בתך מקודשת לי א"נ משכחת כגון שאמר ישראל לכהנת הילך תרומה ותתקדש לפלוני לכהן כדאמר רבא לעיל דף ז"ן דמתקדשת בכה"ג וצ"ל דלרבותא נקיט רש"י דאי נימא טובת הנאה ממון אין חילוק אפי' אם היא ג"כ אין לו בה אלא טובת הנאה ועיין מ"ש לקמן בסוגי'. עוד הי' נראה די"ל דס"ל לרש"י ז"ל כיון דאמרינן לעיל דף י"ג אמר לה כנפי סלע זה שאני חייב לך וחזר ואמר התקדשי לי בו רצתה מקודשת וכן אמרינן בקידשה בגזל דידה אם אמרה הן מקודשת והיינו משום דאמרינן דמחלה לו הגזל והחוב כפי' רש"י ז"ל לעיל דף

נ"ב בד"ה ואפי' בגזל דידה ולא אמרינן מדקיבלתי' אחילתי' א"כ כי היכא דאמרינן התם דכשאמר הן הוי כאילו מחלה לו וקידשה בשלו ה"כ כשהי' כהנת או כשאמר לכהן בתך מקודשת לי ואמר הן הוי כאילו נתן לו הכהן את התרומה במתנה וקידשה בשלו לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש דמיירי שהיא אינה כהנת דגם הי' אין לה בו אלא טובת הנאה א"כ אין בידה ליתן לו במתנה את התרומה אך נראה דס"ל להשאילתות דאפי' במקדש לכהנת לא דעי לחוב או לגזל משום דהתם בחוב כיון שהי' מחלתו מיד הוא שלו וכן בגזל כיון שנתנה לו במתנה קנה אותם והוי שלו אבל הכא אפי' כהן אינו יכול ליתן במתנה עד שיזכה בו תחלה וא"כ אפי' הי' דעתו שיזכה במתנה עדיין אינו שלו כדאיתא בגיטין דף למ"ד המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני וכו' ומקשה שם הש"ס ואע"ג דלא אתי לידי' אמר רב במכירי כהונה וכו' עולא אמר הא מני ר' יוסי הי' דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה וכו' אלמא דכל זמן שלא זכה בו הכהן אינו יכול ליתן במתנה לבעליו א"כ ה"נ לא שייך לומר דבשעת קידושין כיון שאמרה הן נתנה לו במתנה הא עדיין לא זכתה בו אך לפ"ז לרב דמשני התם במכירי כהונה באמת הוי מצי לאוקמי מתני' בכהנת ובמכירי כהונה כדמשני רב שם והא דלא מוקי לה עולא הכי משום דלטעמי' אזיל דפליג בגיטין שם על רב דאוקמי במכירי כהונה ומאי דמשני שם דעשו שאינו זוכה כזוכה היינו משום תקנות הכהן וזה לא שייך הכא ואפשר דמטעם זה לא הביא הרי"ף הך אוקימתא דעולא ועיין בכ"מ פ"ז דנדרים דלמאי דקי"ל התם כרב אין הכרח לשינוי' דעולא הכי ודוק:

ברש"י ד"ה כמי שהורמו דמיין וכו' שלא הוטל עליו אלא להפרישה ולקיימה לעצמו לכאורה משמע שהטבל הי' של אבי אמו כהן עצמו וקי"ל דמפריש והן שלו אבל הא דקתני במתני' במתנות ומשמע דאפילו הוא של ישראל קאי אכולהי מילי דמתני' כמו שמוכח לקמן גבי אפר חטאת וכמו שכתבנו שם אי אפשר לומר כן דהא כהן פטור לגמרי ממתנות וא"צ הרמה כלל וכן הא דקתני במתניתין מעשרות לשון רבים לכלול גם מעשר עני כמ"ש הרמב"ם בהדי' בפי' המשנה ובחיבורו פ"ה מה' אישו' א"א לומ' שנפלה לו מאבי אמו עני דהא קי"ל בחולין דף קל"א ע"א דבמעשר עני אפי' עני שבישראל מוציאין מידו כדיליף התם מקראי להזהיר עני על שלו וצ"ל דמיירי שהתבואה היתה של אחר ואתי' בטיבלי' ליד אבי אמו עני וכן צ"ל במתנות שהיתה הבהמה של אחר מיהא במעשר עני ל"ל שנתנו לו הבעלים רשות להפריש ולזכות בו דאל"ה איני יכול להפריש דבעינן שליחות בהפרשת מעשרות כמו שפי' רש"י בחולין דף קל"א דאתיא לידיה בטיבליה ואמר לו ישראל זכה בתרומה שבו דכיון שבידו להרים הוי כמי שהורמו

ונראה דהיינו משום דתרומה ומעשר בעינן הרמה מדעת בעלים ובשליחתו אבל במתנה דלא בעי הרמה כיון דאתי לידיה בטיבליה זכה בו הכהן ודו"ק:

דף נח:

בגמ' מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס טובת הנאה ממון וכו'. הקשה המהרש"א ז"ל א"כ ליפלגי בגונב תרומה עצמה ובאמת קשה נמי למאי דמשני דפליגי בקנס ליפלגו בגונב תרומה מישראל אחר שהפרישה דלר' דקנסו לגנב קנסו נמי בהך. וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ב מהלכות גניבה הלכה ה' גנב תרומה מבעלים ישראלים שהפרישה אינו משלם תשלומי כפל משמע אבל קרן משלם והיינו ע"כ מטעם קנס (ולא הבינותי דברי הראב"ד שכתב בדין ד' שם הגונב טבל וכו' א"א משלם לו כפל והה"מ כתב שהוא פשוט. ולפמ"ש מוכח ממה שכתב בדין ה' דאינו משלם כפל על שיעור תרומה ומעשר שבו וכ"כ המגדל עוז שם והטעם דאינו משלם קנס על קנס ותו דלא קרינן ביה וגונב מבית האיש) ולענ"ד כראה די"ל כיון דאמרינן בנדרים דף פ"ה ע"א לא דכ"ע טובת הנאה אינה ממון אלא הכא במתנות שלא הורמו קא מיפלגי ופריך עליו ואי טובת הנאה אינה עמון מה לי הורמו ומה לי לא הורמו ע"ש נראה דהוי ס"ד דאפילו אי נימא טובת הנאה אינה ממון מ"מ כל שלא הורמו הוי ממון בעלים לרבי והיינו כדאיתא בחולין דף ק"ג ע"ב מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלים וכו' שפטור מן התשלומין ת"ל וכו' אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך אלא דמקשה עליו אפ"ה כיון דטובת הנאה אינה ממון לא אפסידי' מידי כיון שסופ' ליתנו לכהן מ"מ אין קושיא דליפליגו בגונב תרומה עצמה דטובא אשמועינן דאע"ג דלא הורמו דאכתי ממון בעלים הוא ואפ"ה ס"ל לרבי יוסי בר רבי יהודה כיון שסופו לתרום ולא מפסיד אינם משלמין אלא דמי חולין. ועוד נראה דמה שפירש רש"י ז"ל בד"ה אלא דמי חולין וכו' וכשיבוא כהן ידחיהו ויאמר לא לך אתננה וכו' אינו מובן דלא הוה צריך לזה דכיון שגנב הטבל קודם הרמה ואכלו או הזיקו אין לכהן בהם כלום. ואפי' לצאת ידי שמים פטור וא"כ י"ל דלהכי נקיט בגונב טבל דלרבי יוסי בר יהודא פטור מלשלם לכהנים אפי' לצאת י"ש משא"כ בגונב תרומה ואפשר דכוונת רש"י ז"ל דאפי' אם הגנב הפריש מהם תרומה כדאיתא בב"ק דף ס"ז הגנב תרומתו תרומה אפ"ה אם אינו בעין הוה ממון שאין לו תובעים אבל מ"מ אין להקשות על הסוגיא ועוד אני מסתפק בהא דס"ל לרבי דמשלם לו דמי טבלו אם צריכין הבעלים ליתן דמי תרומה לכהן כיון דאין לכהן אלא משעת הרמה משא"כ בגונב את התרומה וודאי דצריך ליתן כיון דכבר הוי ממונא דכהן אלא שהיה לו בהן טובת הנאה א"כ י"ל דלהכי נקיט טבל דלר' הוי כל הדמים לבעלים מיהא לפמ"ש הר"ן בנדרים דאפי'

אי טובת הנאה ממון אין צריך לשלם אלא כפי דמי טובת הנאה בהא נראה ודאי דאין צריך ליתן דכהן דמי טובת הנאה שלו דמה שייכות לכהן ובזה אבל מדברי הרמב"ם משמע שמשלם כל הדמים של שוי' התרומה והיינו משום דפסק כשינויא דקנסא לגנב דאין לומר דסבירא לי' כהאי שנוי דטעמא דר' משום דשמואל שיכול לפטור חטה אחת דז"א אלא בתרומה ולא במעשר וא"כ היה להרמב"ם לפרש דבתרומה צריך לשלם הכל דקיי"ל כשמואל ובמעשר אין צריך לשלם רק כפי טובת הנאה אע"כ דסבירא ליה דהקנס הוא בכל שווי התרומה והמעשר ואפ"ה אין הבעלים צריכין ליתן לכהן כנ"ל אך יש לומר דדמי להא דאמר בחולין דף קל"א באנס המלך גורנו בחובו חייב לעשר משום דקא משתרשי ליה אלמא אע"ג דאכתי הוי ממונא אפ"ה כיון דקא משתרשי ליה צריך ליתן לכהן יש לומר דה"נ כשמשלם הגנב כיון דקא משתרשי לי' התרומה צריך ליתן לכהן אך יש לדחות דהתם שאני דכיון דפרע בחובו ה"ל כמכר לו כפירוש רש"י ז"ל שם משא"כ בתשלומי הגנב דאתי ממילא וצ"ע ודו"ק.

ברש"י ד"ה לא דכ"ע טובת הנאה אינה ממון וכו' שאף מעשר ראשון לכהן מדקנסינהו עזרא וכו' משמע לכאורה דאפי' כהן צריך ליתן מעשר ללוי מקמי דקסינהו עזרא. והוא תמוה דהא בהדיא מפורש בספרא פרשת קרח ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם ישראל וכו' אבל הכהנים אינם נותנים מעשר ללוי ע"ש והביאוה רמב"ם ז"נ בהלכות מעשר דאין הכהנים ניתנין מעשר ללוי אלא מפרשינן והן שלו. ונר' ליישב ע"פ מ"ש לעיל דמעשר עני א"א לומר שהטבל של אבי אמו עני דאפי' אם היה אבי אמו עני קי"ל דעני מוזהר על שלו ליתן לעניים אחרים א"כ י"ל דקשה לרש"י ז"ל הא דקאמר רבי דמשלם לו כל דמי טבלו ואינו מנכה לו מעשר עני ודוחק לומר דמיירי דוקא בשנים שאין בו מעשר עני אלא מעשר שני ותו דא"כ לא שייך הא דקאמר ר"י בר יהודה דאינו משלם לו אלא דמי חילין שבו הל"ל דמשלם לו דמי חולין ומעשר שני שבו וע"כ צ"ל כמ"ש לעיל דמשכחת גם במעשר כגון שאחרים נתנו לאבי אמו עני וזכה גם במעשר עני ופליגא אי אמרינן כהורמו דמי' וזכה בהן ולפ"ז שפיר הוצרך רש"י ז"ל לפרש דהא דמעשר ראשון צריך לשלם אף שהתבוא' אינה של כהן היינו מדקנסינהו עזרא ודוק:

בגמרא דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי וכו' הקשה במהרש"א ז"ל דה"ל לאוקמי מתניתן בהכי ע"ש ותמה בספ"י דהא מתניתן מיירי במקדש בתרומה משמע שכבר הורמו. ולענ"ד נראה דאפשר דס"ל למהרש"א ז"ל דכיון דמן התורה חטה אחת פוטרת את כל הכרי. וכתב הריטב"א ז"ל דאע"ג דפוטרת את הכרי מדין נובל מ"מ לענין נתינה לכהן בעינן דבר חשוב כמו בראשית הגז ע"ש אלא דהכרי מתוקן מדין טבל ואינו

עליו אלא למצות נתינה לכהן לפ"ז י"ל איפכא נמי דאע"ג דיכול לעשות כל גורנו תרומה רק שיריה נכרים כדאיתא בתרומת פ"ד משנה ה' אבל לענין נתינה לכהן א"צ ליתן אלא שיעור נתינה מן התורה ויתר התרומה הוא שלו למכור לכהנים ושפיר יכול לקדש במותר התרומה וכ"ש אם אמר לכהן בתחלת הפרשה אני מפריש תרומה יותר ליתן לך כדי שתתקדש בתך לי מקודשת אף בתרומה עצמה. ובזה נראה דא"ש מה שהקשה רש"י ז"ל דלמה משלם לו דמי טבלו ואינו מנכה לו שיעור המעשרות. דלכאורה קשה טובא דלמה מדקדק מתרומה שהוא אחד מחמשים ואינו מדקדק ממעשר שהוא אחד מעשרה ולפמ"ש י"ל דלא מייתי הא דשמואל אלא דתרומה אין לה שיעור ויכול לפטור הכרי בחטה אחד ואין לכהן אלא אותה חטה אם לא ירצה לקיים מצות נתינה וממילא דאמרינן איפכא דאי בעי יעשה כל גרנו תרומה ולא ישייר אלא שיריים ניכרים ולא יתן לכהן אלא כדי נתינ' וממילא פטור ממעשרות ג"כ ועדיין צ"ע בדין זה:

בגמרא היינו טעמ' דר' דקנסינהו רבנן לגנב ואבע"א וכו' ובנדרים דף פ"ה משני דכ"ע טובת הנאה אינה ממון והכא היינו טעמא דר' דקנסינהו רבנן לגנב וכו' ור"י בר יהודא סבר קנסינהו רבנן לבעה"ב ופירש"י בד"ה ור"י סבר וכו' דחדא ועוד קאמר ע"ש והוא דחוק ולולי דבריו ז"ל הי' נראה לפרש דאוקימתא אתי' כשמואל דחטה א' פוטרת את הכרי וכיון דפי' רש"י לעיל דלפי האי אוקימתא ע"כ דמי טבלו לאו דוקא דהא דמי מעשר א"צ לשלם לו א"כ י"ל דבא לשנוי התם דדמי טבלו דוקא וטעמא דר' בדמי מעשר משום קנסא דגנב וטעמא דר"י בר יהודא בדמי תרומה דאף דסבר כשמואל. מ"מ קנסינהו רבנן לבעה"ב ועוד י"ל כשנוי' קמא שנפלה מאבי אמו כהן. וכבר כתבנו לעיל דלהאי שינוי' לא אתי שפיר דמי טבלו ממ"נ אם הי' תבואה של אבי אמו כהן עצמו קשה ממעשר עני דמוזהר על שלו ואם התבואה של עצמו אלא שזכה. אבי אמו כהן במתנות משום שהוא מכירי כהונה שלו ואבי אמו כהן עני א"כ קשה ממעשר שצריך ליתן ללוי וצ"ל כפי' רש"י ז"ל משום דקנסינהו עזרא וסוגי' דנדרים לא מיירי מקנסא דעזרא וא"כ קשה אי ממעשר ראשון אי ממעשר עני וע"ז אמר דקנסינהו אליבי' דר' לגנב. ור"י בר יהודא ס"ל כמי כשהורמו דחי אלא דבתרומה קנסינהו לבעה"ב ונראה דלא ניחא לרשי' לפרש הכי דאכתי לא מתרצי דה"ל לשנוי בטיבלו של עצמו כדמשני הכא ודוק:

שם ורמינהו הנוטל שכר לדון וכו'. כתב הריטב"א דא"ל דאע"ג דדינו בטל ומימיו מי מערה. מ"מ כיון שנטל שכר זכה בו הא ליתא דכיון דאין במעשיו כלום אינו ראוי ליטול שכר ע"ש ולכאורה הי' נראה דזה דמי לנוטל שכר לדון דצריך להחזיר כשיתבענו כדאי' בח"מ סי' ט' אך לפמ"ש בכתובות בריש שני דייני דהוא מלתא דמחויב להחזיר השכר

תלי' פלוגתא דאביי ורבא בתמורה דרבא ס"ל כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ה"נ אע"פ שנתן לו שכר לדון לא מהני וצריך להחזיר לו אבל אביי דס"ל דאי עביד מהני ה"נ א"צ להחזיר לו א"כ הכא דמשני אביי ל"ק כאן בשכר הבאה ומי לוי קשה ה"נ לדידי' א"צ להחזיר לו אך נראה דהריטב"א לשיטתו אזיל דס"ל לעיל דף ויו ע"ב גבי מקדש בהנאת מצוה דכשמקדשה באבק ריבית אפי' עדיין לא נתנה לו ומקדשה בי' אבל לפמ"ש לעיל שם דקידושין הוי כאלו לא קיבלה עדיין מידי דהואיל דאינו יכול לתובעו ולהוציא מידה אין לה במה להתקדש א"כ ה"נ לא קשה מידי דהא הכא מיירי שלא נתנה לו עדיין אלא משום דמקדשה בשכר. ודוק:

שם כאן בשכר הבאה ומילוי וכו' נראה דהא דנקיט במתני' הרי זו מקודשת אפי' היא ישראל דלכאורה אינו מובן דהוי לי' למנקט ואפי' הוא ישראל בתר מתנות דהוי רבות בישראל כדמשני הש"ס לעיל. ונראה דקאי נמי אמים ועפר חטאת משום דאי' במתני' דבכורות דף כ"ט ע"א אם הי' כהן טמאוהו מתרומתו מאכילו ומשקהו וכו' א"כ כיון דעיקר מתני' אתא לאשמעינן דמותר ליטול שכר הבאה ומילוי ולא להזות ולקדש א"כ אם הי' כהן כיון דמזה מי חטאת ומטמאיהו מתרומתו מותר ליטול שכר ופשיטא שמתקדשת ולהכי קאמר אפי' הוא ישראל ואינו מפסידו מתרומתו אפ"ה מותר ליטול שכר הבאה ומילוי ועיין בראב"ד שכתב. דצ"ל בפירוש בשכר הבאה ומילוי והקשה עליו הרשב"א דא"כ סתמא דמתני' דאינו לשכירות אלא בסוף ולענ"ד לק"מ דהוו כאלו מקדשה בטבעת שעשה משלו שאע"פ שאין הכסף ש"פ אלא עם המלאכה שעשאה אפ"ה מקודשת כיון שלא ציוותה לו לעשות אפי' אם אמר התקדשי לי בשכר המלאכה ולא דמי לעשה לי שירים שכבר נתחייבה לו לשלם השכירות מיהא נראה דבל המקדש סתם באפר חטאת דעתו על שכר המילוי והבאה כדאמרי' לעיל דף מ"ח דאם יש בנייר ש"פ מקודשת ועיין מ"ש שם די"ל דפליגי בהא ר"מ ורבנן: ודוק:

נשלם פרק האיש מקדש. שבע רצון ברכת ד' מלא וגדוש. בעזר רם ונשא שוכן עד מרום וקדוש. שוכן את דכא במו מדמנה נורש. מעטרוה חסד ועלומיו יחדש. עוד אודני ישועות פניו ואומר. אשרי משכיל אל דל שפתי ישית משמר לזכך וללבן שפתי דעת בשלג וכצמר. ביתר שאת ויתר עז כנאמר. והדרך צלח רכב על דבר אמת וגומר בפרק האומר:

פרק שלישי האומר

בתוס' ד"ה האומר וא"ת מאי חידוש וכו' הנה הרשב"א והריטב"א ז"ל תירצו דה"א כיון שנהג מנהג רמאות ועשה שלא כהוגן אפקעינהו רבנן לקידושין עיני' כי האי דיבמות

דף ק"י דיתבי אבי כורסייהו וכו'. ובאמת מלשון הברייתא תנא מה שעשה עשוי משמע כדבריהם ז"ל דעיקר הרבותא דמהני עשייתו ברמאות וכן משמע הא דקאמר ותנא דידן כמי הלך דקתני הלך ברמאות משמע שתחלת הליכתו היתה ברמאות אבל תי' התו' דכשבא אצלה ואמר פלוני שלחני הרי לא הי' בשעת הליכתו רמאות אלא אח"כ חזר בו ויש לפר' דהיינו דקאמר ותנא דידן נמי וכו' ר"ל בלאו הבר ית' איכא לפרושי רבותא דמתני' כמ"ש תוס' שאמר לה בתחילה פלוני שלחני אליך. ולפ"ז ע"כ האי והלך דמתני' היינו שהלך לעשות שליחותו ואח"כ חזו בו אבל כיון דנראה מלשון הברייתא דרבותא הוא דמעשיו קיימין א"כ יש לפרש מתני' נמי הכי שהלך ברמאות וכן משמע כדבריהם ז"ל מהא דקאמר לקמן דאי תנא שלוחו ה"א שלוחו הוא דהוי רמאי והאיך נרמז במתני' דהוי רמאות ע"כ היינו משום דא"כ מאי קמ"ל דמקודשת לשני אלא עשים דה"א דלא הוי קידושין משים דהוי רמאות ויש לפרש עוד כפי דבריהם הא דמקשה בתר הכי ומ"ש דקתני הכא האומר לחבירו דקאי אדלעיל דאי היו אמרינן כפי' תוס' דקמ"ל דלא אמרינן הא דקאמ' לי לצור' משלחו י"ל הא דנקיט התם האומר לשלוחי משום שנותן הכסף או שטר קידושין בידו להוליכו א"כ הא שלוחו להוליך את הקידושין שמסר בידה משא"כ הכא במתני' דא"א לפרש שמסר בידו להוליך שטר קידושין דא"כ איך יכול לקדש בו לעצמו הא בעינן שיכתוב לשמו כדאיתא לעיל דף יוד וצ"ל דמקדשה בכסף וע"כ א"א לומר כשמסר בידו כסף וקידשה בו דא"כ האיך מקודשת לשני דהא ה"ל קידשה בגזל כדאיתא בש"ע סי' ל"ה סעיף ט' ואם החליף ונתן לה קידושין אחרים האיך אפשר לומר שלצורך משלחו קידשו דא"כ למה החליף וע"כ צ"ל שלא מסר בידו מעות אלא שאמר לשליח קדש לי אשה פלונית במעות שלך וכדאמר רבא לעיל דף ז' הילך מנה והתקדשי לפלוני וכו' וכ"ש אם אמר לו שיתן הקידושין בהלואה וישלם אח"כ פשיטא דמהני ובזה שפיר איכא למימר דלצורך משלחו קאמר ולהכי נקט לשון חבירו כיון שלא מסר בידו כלום ולא נעשה שליח להולכה כלל אבל לבתר דמפרש המתני' כמו הברייתא דתחלת הליכתו היה ברמאות כנ"ל וא"צ למ"ש התוס' שפיר מקשה דה"ל למיתני שלוחו כי התם שמסר בידו שטר או כסף והוא שינה וקידשה בשלו לעצמו ואהא משני שפיר דקמ"ל דאפילו בחבירו הוי רמאו' כן נרא' לענ"ד לפי שיטת המפרשים הנ"ל ולפי תי' התוס' צריך לפרש הא דקאמר ותנא דידן הלך נמי דקתני הלך ברמאות היינו משים דלשון הלך דמתני' היא מיותר דבשלמא במתני' דהאומר לשלוחו שפיר שייך לשון והלך וקידשה על הליכתו למקום אחר אבל במתני' הוי סגי במאי דתני וקידשה לעצמו אלא דהאי הליכ' לאו הליכה ממש אלא שהלך אחר דעתו ברמאות כעין שאמרו חז"ל בסוטה גבי

וילך איש מבית לוי שהלך אחר עצת בתו וכן גבי מנוח וילך אחרי אשתו שהלך אחר דעתה וכעין שאמרו בשל תורה הלך אחר המחמיר כן במקומות רבות והיינו דקאמר הגמרא דקמ"ל מתני' דאפי' בחבירו והוי שינוי דעת ברמאות ונראה דלא ניחא להו לתו' ז"ל לתרץ כתי' הריטב"א והרשב"א ז"ל דה"א דאפקעינהו רבנן לקידושין דהא דיש כח ביד חכמים להפקי' היינו מטעם הפקר ב"ד הפקר והפקירו הקידושין כפי' רש"י ביבמות שם והא מלתא שמעי' מב"מ דף ט' מתני' היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה הרי דשינה בשליחתו ואפ"ה זכה לעצמו ולא הפקירו וכ"ש למ"ד שם דרישא מיירי בלא אמר תחלה הרי דכבר הגביה לצורך חבירו אלא דלא קנה חבירו אפ"ה מהני כשזוכה לעצמו ונראה דלדעת הרשב"א והריטב"א הנ"ל אין קושי' מזה כיון שכתבנו דלדידהו מיירי שנתן בידו כסף או שטר י"ל דדוקא בזה הוי רמאות כיון שקיבל מידו הכסף או השטר בתורת שליחות במתני' דב"מ כיון שלא קיבל מידו כלום אינו מחויב לעשות שליחתו ולכך זכה בו ובזה א"ש טפי סמיכות הקושיא מאי שנא הכא וכו' דכבר כתבנו דהוי מצי לפרש כפי' התו' שלא נתן הכסף או השטר בידו ולהכי לא נקט שלוחו אבל מדאמר שנהג מנהג רמאות ע"כ שנעשה שליח להולכת הכסף או השטר ושפיר מקשה דה"ל למיתני שלוחו וכן משמע קצת לקמן מלשון הסוגיא דרבב"ח יהיב ליה זוזי לרב וכו' משמע דלא הוי רמאות אלא כשנתן הכסף בידו ועמ"ש לקמן בלשון רשי' ז"ל ודוק:

דף נט.

ברש"י ד"ה דקתני האומר וכו' והכא נקיט חבירו שלא שלחו לשם כך וכו'. לולי דבריו ז"ל הי' נראה לפרש בפשטא לפמ"ש לעיל הרא"ש ז"ל דף נ"ב גבי הא דאמר ש"מ מדרב דאשה נעשית שליח לחברתה דקמ"ל דאע"פ שלא אמר השליח כן אעשה אפ"ה כשעשה שליחותו הוי קידושין א"כ י"ל דהשליח שנתרצה ואמר כן אעשה בזה סמכה דעת המשלח שיעשה שליחותו ומתני' דהאומר לחבירו היינו שלא אמר כן אעשה אפ"ה אם הי' מקדש לחבירו הי' מהני מדין שליחות שהרי ציווה לו לעשות כן ושפיר קאמר דלא סמכה דעת המשלח כיון שלא הבטיחו לעשות שליחותו ואפשר דס"ל לרש"י ז"ל דבכה"ג שלא הבטיחו לעשות שליחותו לא הוי רמאי כלל שלא הי' מחויב לעשות שליחותו של חבירו והיינו לפמ"ש לעיל דמתני' מיירי ע"כ לשיטת התו' שלא נתן לו המשלח כסף אלא שאמר לו שיתן לה הכסף של עצמו ולא מוכח מידי שנתרצ' לעשו' שליחותו אבל מלשון התוס' בד"ה לקדושי אתת' וכו' מיירי דארצו' ארצי' קמי ושתק משמע דאע"ג שלא הבטיחו הוי רמאות ועיין בק"א וצ"ע בזה ודוק:

בגמרא באגי דאלימא הוי וכו' ואע"ג דמדינא הוי מצי מעכבי מדינא דבר מצרא צ"ל דהוי בענין שלא הי' בו משום דינא דבר מצרא. ולפי גירסת בה"ג בב"מ דף כ"א לאשה וליתמי ולת"ח לית ביה משום דינא דבר מצרא א"ש טפי דבאמת מצד הדין לא היה יכולין ליטען טענת דינא דבר מצרא נגד רבה בר בר חנא אלא דאלימא הוי והיינו דאמר דלרב נהגי בי' כבוד ר"ל שנתן לו דין ת"ח ולא לרבה בר בר חנא והנה לכאורה נראה הא דקאמר באגי דאלימא ולא אמר שלא רצה המוכר למכור לרבב"ח כדקאמר ברבין חסידא משום דא"כ הי' ראוי' לרב לחזור ולמכור לרבב"ח אבל כיון דהוי באגי דאלימא כמו כן הי' מוחין בידו שלא למכור לאחר אך לפ"ז קשה בהא דפריך הש"ס איבעי' ליה לאודעי' כיון דרב בעצמו הי' רוצה לחזור ולמכור לרבב"ח אלא שהמניעה הי' מבאגי דאלימא ואם הי' רוצה למכור לרבב"ח הי' מוחין בידו כמו שעכבו בתחלה א"כ לא הי' צריך לאודעי בשלמא לעיל גבי רבין חסידא לא שייך לומר שיגרש אותה דכבר אסורה לבנו א"כ י"ל שיהא לבנו תרעומת שאם לא היה אביו מקדשה הי' מרצה אותה אבל מה הזיק רבו בקנייתו דאם הי' יכול לרצותם הי' יכול לחזור ולמכור לו השדה וכ"ש לפמ"ש לעיל הא דנהגי בי' כבוד לרב היינו דנהגי בי' דין ת"ח דאין בו משום דינא דבר מצרא א"כ יש לומר לפי דעת הפוסקים בח"מ סי' רע"ה גבי אשה דלית בה משום דינא דבר מצרא בין כשהי' קונה בין כשהיה מוכרות משום דאין דרכה לטרוח אחר הלוקחים א"כ לגירסת בה"ג גם לענין ת"ח הדין כן וכיון שנהגו ברב דין ת"ח לקנות א"כ ה"נ לא הי' יכולין לעכב אם בא למכור וע"כ צ"ל דרב לא רצה למכור שפיר הוי ליה לאודעי. ולפ"ז צ"ל דהא דלא משני דלא רצה המוכר למכור היינו משום שהי' ידוע להם דעובדא הכי הוה: וק"ל:

בתוס' ד"ה עני המהפך בחררה וכו' וקשה מהא דתנן ראה את המציאה וכו' ובס' פ"י תמה ע"ז דממציאה אין ראי' דוודאי אף שנקרא רשע אם עבר וזכה בו קנה ע"ש. ולענ"ד נראה די"ל דס"ל להתוס' דוודאי הא לא איצטרך מתניתין לאשמועינן דנפלה לא קנה דמלתא דפשיטא היא דנפילה לא הוה קנין ואף דלישנויא קמא שם בב"מ הא דלא קנה מטעם ד' אמות של אדם משום דגלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה ולא בקנין ד' אמות א"כ יש לדחוק דהא גופא קמ"ל מתני' מ"מ הא דאמר ובא אחר ונטלה מייתרי דהל"ל לא זכה בו וכ"ש לשינויי בתרא דד' אמות אינן קונות ברה"ר קשה מאי קמ"ל מתני' ואי בעי לאשמעינן דד' אמות אינן קונות בר"ה אכתי נפל מייתר ותו הל"ל לשנוי קמא רבותא טפי דבא אחר בתוך ד' אמות קנה לשני. ונראה דס"ל להתוס' דקאי שם אמתניתין דלעיל היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחבירו תנה לי ונטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה משמע דוקא דאמר אני זכיתי בה אבל מסתמא אמרינן דחזקה שליח עושה

שליחתו והגביה לדעת חבירו ועלה קאמר בסיפא דאם לא אמר הראשון בפי' אלא שגילה דעתו שרצונו לזכות בה במה שנפל עלי' ולא הספיק להחזיק בה אפ"ה אם בא חבירו והחזיק אע"פ שלא פי' לא אמרינן דכיון דטרח בחבירו ונפל דמסתמא לא נתכוין לעבור על דעת חבירו לא החזיק בה לצורך עצמו אלא כיון שלא אמר לו בפי' תנה לי אמרינן מסתמא דהחזיק לעצמו וזכה בו וממילא אתי שפיר אף לשינויא קמא (דליכא למימר שהשני בא בד' אמות דבזה פשיטא שלא נתכוין לחבירו) דהא חבירו גופא לא ניחא ליה דלי ליה בד' אמות ומה"ת נימא שהוא נתכוין לקנות לו בד' אמות: ולפ"ז הקשה תוס' שפיר דלמה באמת נימא שהי' דעת השני לזכות בו לעצמו כיון דנקרא רשע נוקמא מסתמא בחזקת כשרות וכן נראה הא דאיתא שם במשנה שאחר זה ראה אותם רצים דאינו מובן ולא הל"ל אלא היה צבי שבור בתוך שדהו ואמר תזכה לי זכה אלא דקמ"ל דאף שהם היו מהפכין בחררה לא אמרי' דמסתמא היתה כוונתו כשראה אותן שתזכה השדה להם ולא היה יכול לומר אח"כ שהיתה כוונתו מתחלה שתזכה השדה לו דאין אדם משים עצמו רשע אלא נאמן לומר שמתחלה היתה כוונתו לעצמו משום דלא הוה בזה רשע כמ"ש התוס' והיינו דקתני לשון זכתה ולא קתני לשון תזכה. וק"ל:

בא"ד שיש לו מלמד אחר בביתו הקשה בספר ע"ז דהל"ל רבותא יותר דאפי' אם לא היה בביתו אלא שהוא מהפך להשתכר אצל בעה"ב אסור לשני. ונדחק בזה. ולענ"ד נראה כיון דאיתא בש"ע סימן רל"ז בהגה"ה סעיף א' וכל זה לא מיירי אלא כשכבר פסקו הדמים שביניהם וכו' ולפ"ז צ"ל דאף דבל"ז כיון דקיי"ל הנושא והנותן בדברים וחזר בו ה"ז ממחוסרי אמנה. א"כ אין לבעה"ב או למוכר לחזור בו וצ"ל דמיירי מדין הפועל אע"פ שהמוכר או הבעה"ב רוצה לעבור בו. ונראה יותר דמה שכתבו התוס' דהעני רוצה להרוויח בשרירות וכו' דמיירי בלא פסיקות דמים אלא בדבר שהמקח ידוע או שכר הפועלים ידוע וא"צ פיסוק דמים כלל א"כ בשכר מלמדות שאין השכר ידוע אלא לפי ערך המלמודו בלימודו ושקידתו והתמדתו בתלמידיו וע"כ צ"ל בפסוק דמים הרי הבעה"ב אסור לחזור משום דהוי מחוסר אמונה וכ"ש במלמד דמסתמא הוא בענין שאין לו במה להתפרנס דאל"ה אסור ליקח שכר לימוד כדאי' בי"ד הלכות ת"ת א"כ אסור לחזור משום נדר כדאיתא בח"מ סי' קכ"ה והמלמד אסור משום לפני עור לכך כתבו התוס' בענין שא"צ פיסוק דמים כלל כגון שהי' כבר בביתו דמסתמא על פיסוק הראשון הוא כדאי' בח"מ סי' של"ג ס"ח בהגה"ה גבי חזן וק"ל:

ברש"י ד"ה ארעא דרבנן הפקר לתלמידים עכ"ל אין פירושו ק שהפקיר אותו לתלמידים דהא קיי"ל דהפקר לעניים הוי הפקר עד שיפקיר לכל העולם כשמיטה ולכאורה הי'

נראה דכוונתו להא דאמר בכריתות הנותן מתנה לחבירו והלה אומר אי אפשי בה כל הקודם זכה בה כיון שר אבא נתן במתנה לר' גידל ור' גידל לא הי' מקבל ממילא הי' הפקר וזכו בו התלמידים והיינו דמיקרי ארעא דרבנן כיון שזכו בו. מיהא לשון איבעי' במתנה נשקלי' משמע שלא נתן עדיין במתנה וצ"ל דמ"ש רש"י הפקר לתלמידים לאו הפקר ממש אלא כיון דשניהם לא ירדו לתוכה ממילא הי' משמשים באותו שדה כדין שדה דלא קיימא לאגם וק"ל:

בגמרא אע"פ שנתאכלו המעות וכו' כתב הרשב"א ז"ל דאפי' נשרף או נאבד מקודשת ע"ש משמע דס"ל דאפי' נאנסו הוי קידושין. ולפי מה שכתב שם דהטעם הוא דאם תחזור תצטרך לשלם לו ע"כ צ"ל דחייבת באונסין ואין להקשות על זה מדברי רש"י ז"ל לעיל דף נ"ג ע"ב בד"ה משום אונסא וכו' דע"כ אונסא דאורחא עלי' רמי' משום שהמעשר וכו' אע"ג דהוי מקדש לאחר למד יום דהתם שאני כיון שבשעת האונס אינו ש"פ א"כ אין לחייב אותה באונסין כיון דלא שוה מידי חוץ לירושלי' משא"כ הכא ובאמת נילוף מהתם היכא דקידשה בדבר שהוא פחות מש"פ בשע' שנתן לה ולאחר למד יום ש"פ דאם נאנס כשלא הי' ש"פ אין הקידושין כלום אלא דמדברי הסמ"ע בח"מ סי' קצ"א סק"ט וז"ל ויש ליישב בדוחק ולומר דמ"ש נאבדו המעות ר"ל שאבדו בענין שאינו יכול לחזור ולהתפרע ממנו ע"ש משמע דאינו חייב לשלם אם נאנסו דאל"ה לא מצינו מקום שלא יתחייב לפרוע ואפשר לדחות דמשכחת שהיה עמו במלאכתו דה"ל שאלה בבעלים אך זה דוחק ועיקר נראה כמ"ש בק"א סי' מ' ע"ש ומ"מ עיקר הדין שתהי' האשה חייבת באונסין צ"ע כיון דאין כל הכאה שלה שהרי הוא ג"כ הנאתו לקדש בו את האשה ולמ' תתחייב באונסין ואין ראיה מהא דאי' בח"מ סי' קפ"ו דהלוקח כלים מבית האומן ע"מ לבקרו דאם נאנס בהליכה חייב דהתם שאני שכבר לקוח הוא בידו כמ"ש הסמ"ע ז"ל שם משא"כ הכא דאין הקידושין כלום עד לאחר למד יום ומשום היתר תשמיש לחוד לא מתחייב באונסין ואפשר דהרשב"א ז"ל דנקיט נשרף לאו דוקא אלא בפשיעה אך מלשון התוס' לקמן דף סמך ע"ב בד"ה א"ב וכו' לא מצי לשנויא כגון שנאבדו וכו' משמע דאפי' נאבדו באונס הוי קידושין דאל"ה המ"ל דא"ב אם נאבדה באונס מ"מ נראה פשוט דלענין יוקרא וזולא אזלינן כמו שהוא אחר למד יום דהא חזינן לעיל גבי מעשר אע"ג דבמקומו אינו ש"פ מקודשת כשיגיע לירושלים וכן להיפך אם הוזל ואינו ש"פ לאחר שלשי' יום אינה מקודשת דהא אם תחזור תוכל לומר הרי שלך לפניך ויש להסתפק דאפי' אם אח"כ ש"פ מ"מ כיון שהוזל ממה שהיה שוה בשעת נתינה אם תחזור תוכל לומר לו הרי שלך לפניך א"כ אפילו אם אינה חוזרת בה יש לומר שלא היה דעתה להתקדש בה

אלא כפי מה שהוא שוה בשעה שנתן לה אך לפמ"ש הר"ן הטעם אע"ג דליתניהו השתא מעיקרא מקנה נפשה בהא דיהיב לה א"כ י"ל אפילו הוזלו ואינו ש"פ לאחר למד יום מ"מ מעיקרא מקנה נפשה וצ"ע עוד כתב הרשב"א דבקידשה בשטר ונאבד או נשרף לא הוי קידושין אבל אם היה בנייר ש"פ מקודשת משום דדעתה נמי אנייר ורמ"א כתב בסימן מ"ם וי"א דאם קידשה בשטר ואינו בעין לאחר ל' יום וכו' אינ' מקודשת ולכאורה אינו מובן דלא מצינו חולק בזה ונראה דהא דלא חיישינן אפילו באין הנייר שוה פרוטה שוא שפה פרוטה במדי היינו משום דלדעת הרמב"ם דהטעם הוא משום דהיא יכולה להוליכו למדי א"כ הכא כיון דאם תחזור בה לא תצטרך לשלם פרוטה כיון דבמקומו אינו ש"פ ממילא לא הוי קידושין וכ"ש לפמ"ש לעיל דף מ"ח דהיכא דאינו ש"פ במקומו לא אמרינן דדעתה אנייר אבל לדעת הר"י שהביא הרא"ש וב"ש סי' ל"א דהטעם הוא דגזרינן משום מקום שהוא ש"פ או שמא אנשי מקומו יבאו לכאן ויאמרו א"א יוצאת בלא גט א"ר אף הכא איכא למיגזר הכי ואף אם אין השטר ש"פ ונקרע הוי ספק קידושין וכיון דהש"ע בסי' ל"א ס"ט כתב הלשון וי"א שאם קידש בתבשיל והיינו דעת הרמב"ם להכי כתב כאן ג"כ בלשון וי"א ודוק:

שם לא בא אחר וקידשה וחזרה בה מהו וכו' כתב הרא"ש דבחזר הוא מודה ר"ל דוקא בחזרת האשה קאמר משום דנתינת המעות לידה הוי כמעשה וצריך להבין דבריו דלמה גבי דידי' לאו הוי נתינת ורות מעשה כמו גבי דידה ונראה להבין עפ"י מ"ש לעיל דף זי"ין בהא דאמר רבא תן מנה לפלוני מקודש' מדין ערב ובהילך מנה והתקדש לפלוני מקודשת מדין עבד דיש חילוק ביניהם דבתן מנה לפלוני היינו דהיו כאילו קיבלה בעצמה בההיא הנאה שנתן ע"פ דבריה והיינו כדין ערב דמשתעבד בההיא הנאה אבל בהילך מנה הטעם דלא בעינן נתינת הבעל כלל והיינו דיליף מדין עבד דאין להעבד זכי' בממון כלל כמו שהארכנו שם הרי דבדידי' עיקר הקידושין במה שאומר הרי את מקודשת לי ולא הנתינה שאפי' אם אדם אחר נותן סגי אבל אצלה א"צ אמירה אבל צריכה שתקבל בעצמה או כסף או הנאת כסף והיינו טעמא הכא דגבי בעל אין נתינת הבעל ענין למעשה קידושין דאין הקידושין תלוין אלא באמירה דידי' אבל בדידה דהעיקר הקידושין תלוי' בקבלת המעות שכיר הוי נתינת המעות לידה מעשה לר"ל ובזה אתי שפיר הא דקאמר לקמן בסמוך אליבא דר"ל התם נמי כל קמי' דאתא לידי' וכו' משמע דאם נותן הגט לידה ואמר לה שלא תתגרש אלא לאחר למ"ד יום אין הבעל יכול לבטל לר"ל דנתינת גט לידה הוי כמעשה אלמא דבדידי' כמי חשוב נתינה כמעשה ולפמ"ש אתי שפיר דבעינן דוקא שהגט יהי' מנתינת הבעל עצמו א"כ עיקר הגט תלוי' בנתינה שפיר הוי נתינה מעשה

אי נתן בידה ובזה אתי שפיר לשון הש"ס שאני נתינת מעות ליד אשה דמאי פסיקא לי' דמיירי בקידושי כסף ולא בקידושי שטר והל"ל סתמא שאני נתינה ליד אשה ולפמ"ש דדוקא בקידושי כסף דלא בעי נתינה מיד הבעל כנ"ל משא"כ בקידושי שטר דילפינן מהיקשא דויצאה והיתה פשיטא דצריך שיהא השטר משל הבעל עצמו ומדפליג ר"ל בחזרה היא דוקא ע"כ מיירי בקידושי כסף עי"ל דלגבי דידי' לא הוי נתינה מעשה דאין מזה ראי' שדעתו לקדשה דאיכא למימר שהי' בדעתו שיהא רשות בידה לחזור ויהא המעות פיקדון בידה כדאמר לעיל גבי המקדש אחותה דהא דלא אמר לה בפי' פקדון משום דסבר דלא מקבלה מיני' וכ"ש לפמ"ש הר"ן דכשהבעל חוזר אינה צריכה להחזיר המעות דאיכא למימר דבמתנה יהיב לה והא דלא אמר במתנה משום דכסיפא לה מלתא א"כ אין מזה ראי' שהי' בדעתו שלא לחזור אבל גבי דידה לא שייך לומר שהי' בדעתה לחזור וקיבלה בתורת פקדון דכיון שאין דעת הבעל ליתן בתורת פיקדון הא קי"ל שואל שלא מדעת גזלן הוא וכ"ש דלא שייך לומר דלשם מתנה קיבלה כיון שאין דעתו ליתן לה שהרי אם הי' חוזרת צריכה להחזיר הקידושין לכ"ע אבל מ"ש בתחלה כ"ל עיקר דהא משמע גבי גט אם נתן לידה אז הי' יכול לבטל לר"ל כנ"ל דדוחק לומר דגבי גט לא שייך לשם פיקדון עוד נראה די"ל סברתו ז"ל דבדידי' לא שייך לומר דנתינת המעות הוי מעשה ולא אתי דיבור ומבטל מעשה דכיון דאין צריכה להחזיר המעות אין זה ביטול המעשה דהא הועיל המעשה לענין זה שיהי' המעות שלו תדע דאטו נימא אם הלוה מעות לחבירו לשלם לו לזמן ובתוך הזמן מוחל לה דס"ל לר"ל דלא מהני מחילה דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אע"כ דאין זה ביטול המעשה והרי הועיל הנתינה שיהא המעות שלה ולפ"ז נראה לי דאפי' לפמ"ש ב"ש בשם הרא"ש בתשובה דאפי' בחזר הוא צריכה להחזיר לו אפ"ה אתי שפיר די"ל דהרא"ש לא כתב כן אלא לפי מאי דקי"ל כר"י דנתינת המעות לא הוי מעשה ואתי דיבור ומבטל לגמרי כאילו לא אמר כלום ממילא המעות עומד ברשותו אבל לר"ל אף דס"ל דלא אתי דיבור ומבטל מעשה מה"ת נימא דהוי קידושין הא די בזה שנאמר דלא יבטל המעשה של הנתינה ויהא המעות מתנה אצלה וכיון שבזה ג"כ לא יהא ביטול מעשה למה נימא דתהא מקודשת והיינו דכתב הרא"ש דדוקא גבי חזרה דידה דלא שייך כלל שיהא מתנה אם אינה מקודשת כיון שהוא עומד בדיבורו א"כ הוי ביטול מעשה אם לא תהי' מקודשת:

שם איתביה ר"ל לר"י כל הכלים יורדין וכו' הקשה הריטב"א ז"ל ולדידי' מי ניחא דהא בהא לישנא מודה ר"ל דאת דיבור ומבטל דיבור ועיין במהרש"א בשם ת"י אף בדידי' צ"ל דמחשבה דטומאה כמעשה דמי ולכאורה קשה דמאי ס"ד הא מחשבה דטומאה מוציאה

אפי' מידי מעשה שאפי' אם התחיל לשוף ולכרכר ואח"כ חושב להניחו כך יורדין לידי טומאה אלמא מחשבה דטומאה כמעשה גמור דמי ונראה דיש לפרש דוודאי מחשבה דטומאה לאחר שנגמרה זו הי' עשייתו כמ"ש מהרש"א בשם הו' בד"ה מידי מחשבה וכו' אלא דהא דקאמר במתני' דמחשבה אינו מוציא לא מידי מעשה ולא מידי מחשבה היינו דאפי' אם לא נגמר הכלי אלא התחיל לעשות הכלי ע"מ שלא לשוף אח"כ קודם שנגמר הכלי חזר בו ודעתו לשוף ולכרכר אפ"ה אין מחשבה זו מוציאה מידי מחשבה ראשונה מדקאמר סתם אין מחשבה מוציאה מידי מחשבה וכן נראה גבי הכשר טומאה מדאיצטרך קרא דיותן דומי' דכי יתן אע"ג דמחשבה זו גמר מעשה היא כמ"ש תוס' דלא איצטריך אלא בכ"הג כגון שחישב על הפירות שירדו עליהם גשמים וקודם שירדו חזר בו אפ"ה מחשבה ראשונה כמעשה דמי ובזה מתורץ ממילה קושי' התוס' שם ד"ה מידי מחשבה ממחשב' דתרומה דוודאי ידע דמחשבה כמעשה הוא אלא דמקשה ממחשבה שקודם גמר הכלי ואף דבשבת דף י"ד ע"ב גבי הניח כלים תחת הצינור משמע דבחזר בו קודם ירידת גשמים בטלה מחשבתו היינו לענין ג' לוגין מים שאובין דליכא קרא ובאמת לא הוי מחשבה כמעשה אבל גבי טומאה שאני דגלי בי' קרא דמחשבה כמעשה דמי ולפ"ז צ"ל דמה שהתחיל לעשות הכלי ע"מ שלא לשוף הוי לר"ל כמו מעשה דנתינת מעות ליד אשה ועדיין צ"ע ודו"ק.

דף נט:

כגון שקדם בעה"ב ותרם את כריו וכו' בירושלמי מקשה ולית הדא פליגי על דר"ל דאמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים תפתר כגון שאמר לי' לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום וכ"כ הרמב"ם בה"ל תרומת פ"ד הלכה טי"ת והקשה עליו הראב"ד דהא קי"ל כר"י ע"ש וטור בי"ד סי' של"א הוסיף להקשות דאם שינה שליח בל"ז בטל השליחות ע"ש ולכאורה קשה דהוי לי' להקשות על ירושלמי גופא וצ"ל דעל ירושלמי לא קשה דאיכא למימר דמוקי מתני' כר"א כדאיתא בגיטין דף ס"ה גבי ערב לי בתמרים ועירב לו בגרוגרת דס"ל מראה מקום הוא לו אבל לרמב"ם ז"ל שפר מקשה דהא קיי"ל דהוי קפידא דלא כר"א ובאמת יש לתמוה על הרב ב"י שכתב לתרץ דברי הרמב"ם משום ההיא דגרוגרת והיא תמוה דהא לא קי"ל כההיא כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות עירובין ותו דהא התוס' הוכיחו שם בגיטין מההיא דהביא לי מן החלון והביא לו מן הדלוסקמא דבשני מקומות וודאי הוי שינוי וכיון דכל עיקר שליחות דמעילה ילפינן מדין תרומה ה"כ דאיכא למילף מדין מעילה לדין תרומה דבשינוי מקום הוי לי' שינוי גמור וכיון שאמר לו בפי' שיתרום מן הצפון פשיטא דהוי שינוי גמור:

ולכאורה הוי נראה לפרש דברי ירושלמי דבלא"ה אינו מובן דמה ענין צירוף זה השינוי לביטול השליחות שע"י הצטרפו' השינוי יועיל הביטול והי' נראה לפרש במה שאמר בירושלמי כגון שאמר לך וקבע בצפון וכו' היינו שבתחלת השליחות אמר לו סתם לך ותרום ואח"כ אמר לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום נמצא ששינה בשליחות האחרון ולכך בטל השליחות דאף דס"ל לר"ל דלא אתי דיבור ומבטל השליחות היינו כשמבטל השליחות לגמרי אבל הכא שהי' אפשר לשליחות הראשון להתקיים לא אמרינן כיון שנתן בתחלה סתם רשות לתרום שוב אינו יכול לבטל ולקבוע לו מקום אלא כיון שלא עקר שליחותו לגמרי מהני דיבור האחרון שאם שינה מדיבורו בטל השליחות כן הי' נראה לפרש דברי ירושלמי ואפשר דהטור ס"ל שיש לפרש כן דברי ירושלמי אבל בלשון הרמב"ם לא ניחא להטור לדחוק ולפרש כן ונראה הא דלא פרשו כן היינו משום דמשמע להו דקושי' ירושלמי הוא כלישנא דרב זביד דר"ל ס"ל דלא אתי דיבור ומבטל דיבור כלל אפי' בלא נתינת מעות והיינו ע"כ שמבטל השליח שלא בפניו כמ"ש תוס' ד"ה לא קידש וכו' וא"כ ע"כ הא דמקשה מביטל עד שלא תרם היינו משום דמשמע לי' דביטל אפי' שלא בפניו א"כ לא אתי שפיר לשון הירושלמי שאמר לו לך וקבע בצפון דמשמע שאמר לשליח עצמו וא"א לפרש הכי אך באמת רש"י פי' בד"ה וחזרה וכו' בין בפני שליח וכו' א"כ יש לפרש הירושלמי דקושייתו אפי' בפניו לא מהני ביטל לר"ל ואף דנראה דרש"י מודה דאם ביטל גוף הקידושי' וודאי דמהני כמ"ש תוס' אלא דאם לא ביטל הקידושין אלא השליחות לא מהני כמ"ש בספ"י מ"מ הכא בתרומה משמע לי' להמקשה בירושלמי דלא חזר רק משליחות דהא עכ"פ צריך ליתן תרומה מכרי' וא"כ לא מהני אפי' בפני' לר"ל עוד נראה די"ל דה"ל לטור דמאי דמשני בירושלמי שאמר לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום האי והלך לאו אשליח קאי אלא על בעל הכרי והיינו ממש שינוי' דרבא שקדם בעה"ב וכו' אלא כיון דאין נ"מ אם תרומת השליח תרומה או לא אלא כשתרם בעה"ב במקום אחר והשליח במקום אחר והיינו דקאמר כגון שציוה לו לתרום בצפון וכן עשה השליח אלא שקדם בעה"ב ותרם בדרום אך היותר נראה דוודאי כיון דאסיק לישנא דר"ז בתיובתא ע"כ לישנא קמא עיקר אלא דס"ל לירושלמי כיון דגם לר"ל דמקשה לר"י ממתני' דכל הכלים ע"כ צריך לומר דמחשב' דטומאה עדיפא משאר מחשבות דהא מודה ר"ל דאתי דיבור ומבטל דיבור כדחזינן בשליחות בגט אע"כ אף ר"ל ס"ל דמחשבה דטומאה עדיפא משאר דיבור אלא דס"ל דלא הוי מעשה גמור כמ"ש מהרש"א בשם תוס' ישנים א"כ י"ל דס"ל לירושלמי דמחשבה דתרומה עדיף כמו מחשבה דטומאה כיון דתרומה ניטלת במחשבה הוי לגבי תרומה מחשבה כמעשה

כיון דכתיב ונחשב לכם תרומתכם כמו לגבי טומאה וכדאמר לעיל בריש פרקין דליכא למילף שאר שליחות מתרומה משום דאיכא למיפרך מה לתרומה שכן ישנו במחשבה א"כ שפיר מקשה דלר"ל דס"ל דבשליחות כה"ג דישנו במחשבה לא אתי דיבור ומבטל דיבור משום דהוי כהתחלה המעשה א"כ גבי תרומה נמי קשה דלמה יועיל הביטול ואהא משני כגון שאמר לו לך וקבע בצפון ר"ל כיון דקושי' הוא מחמת שתרומה ישנו במחשבה והוי דיבור של משלח כמעשה א"כ כיון ששינה מדעתו של משלח לא הוי מחשבה דידי' כמעשה ועיין מ"ש בריש פרק האיש מקדש גבי פיחת עשרה וכו' דמשמע שם דשליחות דתרומה אם לא שינה עדיפא דהוי כהפרשת בעה"ב עצמו במחשבתו ולפ"ז ממילא מתורץ מה שהקשה על הרמב"ם ז"ל דהא קי"ל כר"י כנ"ל דבאמת לפי מה דמשני לר"י דבמחשבה דטומאה הוי כמעשה ממש ה"כ מחשבה דתרומ' הוי כמעשה ממש וא"כ ע"כ לר"י נמי צריך לאוקמי הכי כשאמר לך וקבע בצפון וכו' וס"ל לרמב"ם דהא דמשני הש"ס לעיל שאני נתינת מעות ליד אשה דכמעשה דמי דמשמע דתרומה לאו כמעשה היינו מקמי דאותבה ר"ל לר"י ממתני' דכלים אבל לבתר דמסיק דאיתיבי' ר"ל לר"י א"א לשנוי כנ"ל והיינו דמשני רבא כגון שקדם בעה"ב אע"ג דבלא"ה ליכא למימר כלישנא דר"ז דהא איתותב אלא דלפי המסקנא אפי' ללישנא קמא צ"ל כן בין לר"ל ובין לר"י ולפ"ז נראה דיש לפרש כדפרישית לעיל בהא דאמר לך וקבע בצפון היינו שבתחלה אמר לו סתם ואח"כ אמר לו לך וקבע בצפון כנ"ל דמה שנדחקו תוס' דמיירי דוקא שלא בפניו היינו דוקא ללישנא דר"ז. אבל לפמ"ש דירושלמי ס"ל נמי כלישנ' קמא א"צ לזה דאפי' בפניו ס"ל לר"ל דאינו יכול לבטל בכה"ג ולפ"ז א"ש טפי הא דמהני מה שאמר אח"כ לך וקבע בצפון כיון דהביטול לא הי' לגמרי אלא שקבע לו מקום לתרומה א"כ דיבור שני הוי לי' מעשה כמו דיבור הראשון דמה לי מחשבה ראשונה או מחשבה שני' ונראה הא דהקשה ירושלמי לר"ל ולא לר"י דלפמ"ש עיקר הקושי' מהא דאותבי' ר"ל לר"י מן הסברא אבל לר"י דמשני מקרא דוכי יותן אין הכרח כ"כ לדמות מחשבה דתרומה לטומאה להכי מקשה לר"ל אבל לבתר דמשני בירושלמי כגון שאמר לו לך וכו' וממילא גם לר' יוחנן מתרצי בהכי כמ"ש דמשמע הכי מדברי רבא שנדחק כגון שקדם בעה"ב ותרם כריו כנ"ל ודוק:

בתוס' ד"ה לא קידשה עצמה וכו' בלא אמירתה כו' כבר כתבנו דרש"י ז"ל דס"ל דאין חילוק בין בפניו ובין שלא בפניו היינו שאינה יכולה לחזור מן השליחות כמ"ש בספ"י והנה לפי' התו' הא דמקשה לר"ל ממתני' דשולח גט לאשתו היינו משלח אחריו שליח כמ"ש מהרש"א ז"ל ולפירש רש"י צ"ל דמשמע ליה דאפי' אם ביטל השליחות לבד מהני

ונראה דלפי' התוס' י"ל הא דקאמר לעיל דנתינת הגט ליד השליח גרע מנתינת המעות ליד האשה היינו דמיירי דלא ביטל השליחות אלא הגירושין אבל אם ביטל השליחות לא מהני לר"ל כיון דהשליחות נעשה בה מעשה שמסר לו הגט כבר נגמר אלא שיכול לחזור מן הגירושין כיון שעדיין לא בא ליד אשה ולהכי אסיק בתיובתא ללישנא בתרא דס"ל אפי' גירושין אין יכול לבטל אלא בפניו ולפ"ז אתי שפיר הקושיא דהלכתא אהלכתא' דכאן דלפמ"ש עיקר הביטול הוא בגירושין עצמה א"כ שפיר פריך לר"י למה חוזר ומגרש בו כיון שכבר ביטל את הגירושין נתבטל הגט עצמו ואהא משני נהי דבטלה מתורת שליחות היינו דוקא לר"ל צ"ל שביטל את הגירושין דהשליחות אינו יוכל לבטל כיון שכבר מסר הגט לידו אבל לר"י אין הכרח שביטל את הגירושין אלא שביטל את השליחות ולפי הגירסא בגיטין היינו דאף לר"י מיירי כשביטל את הגירושין כמו לר"ל ולא פליגי בלשון הבעל בביטול אלא דאפ"ה חוזר ומגרש בו משום דאין הביטול מועיל לגט עצמו משום דהוי מעשה גמור אבל לפי' רש"י שכתבנו דר"ל מיירי אפי' בפני' משום דביטל את השליחות ומשמע ליה דביטל הגט היינו כמי ביטול השליחות ע"כ צ"ל דלא הוי נתינת הגט ליד השליח מעשה לענין ביטל השליחות כנתינת מעות ליד האשה כיון דמחסרי עדיין הנתינה ליד אשה ודוק:

והנה בירושלמי בריש פרק השולח מקשה אמתניתין דבראשונה הי' עושין ב"ד וכו' וז"ל לימא פליגי הדא על ר"ל דר"ל אמר אין אדם מבטל שליחות בדברים תפרש בב"ד שכחו מרובה עכ"ל ולכאורה קשה למה לא משני הש"ס בסוגיא דידן הכי דמיירי שמבטל בב"ד ומסיק לה בתיובתא ונראה משום דאי' בפ' השולח על מתני' זו בפני כמה הוא מבטל ר"נ אמר בפני שנים דתרי נמי הוי ב"ד ר"ש אומר בפני שלשה ואיתא תו התם פלוגתא דר"י ור"ל דר"י ס"ל מפני תקנת ממזרים ור"ל ס"ל מפני תקנות עגונות ומפרש התם דפליגי בפלוגתא דר"נ ור' ששת דר"י ס"ל כר"נ ור"ל ס"ל כר' ששת ולפ"ז ר"כ דאמר בפני שנים לא מצי לשנוי' משום כח ב"ד יפה דהא ר"ל מדייק מדקתני והלכה משמע אבל חזרה בה לא וכשקדשה את עצמה ע"כ שקידשה א"ע בפני עדים אפ"ה דוקא קידשה אבל חזרה לא וא"כ מוכח דלא מהני כח ב"ד אלא דירושלמי משני אליב' דר"ל עצמו דלא תקש' ממתני' שפיר משני דר"ל לשיטתו דס"ל בפני שלשה א"כ שפיר י"ל דלא מיקרי כח ב"ד אלא בשלשה אבל הש"ס הכא אליבא דהילכתא דק"ל כר"ן דמבטל בפני שנים א"כ שפיר הוי תיובתא לר"ל דמוכח דלא אמרינן כח ב"ד יפה אבל לר"ל בעצמו באמת איכא לשנוי' כמו בירושלמי ודוק:

בגמרא אמר רב מקודשת לשני לעולם וכו' א"ל ר"י וכו'. והרי"ף הביא פלוגתא דרב ושמואל ארישא וכן אסיפא ותמהו עליו דכיון דלישנא קמא אידחי לי' למה הביאו ועיין בר"ן שנדחק ליישב ולענ"ד נר' די"ל דמאי מקשה ליה ר"ח אדשמואל הא אמרינן בגיטין דף פ"ג ע"ב בעי רבא מר"נ היום אי את אשתי ולמחר את אשתי וכו' תיבעי לר"א וכו' ופי' שם תוס' דלר"א דס"ל דמהני שיור בגט הבעיא הי' שיהא הגט חל באותו יום ואח"כ יתבטלו הגירושין ואף דפשיט מסתברא כיון דפסקה פסקה הא כתבו הפוסקים דלא קי"ל הכי מדאתקין רב בגיטא מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבא ובר"פ המגרש בעי שם ר' אבא בקידושין האיך דאיכא למימר דמודה בי' רבנן דמהני שיור וכו' וכן הוא ברמב"ם וש"ע אה"ע ס"ס ל"ח וכתב הראב"ד ז"ל בשמעתין דלר"י דס"ל דכולי' תופסין היינו משום דס"ל בקידושין מהני שיור א"כ י"ל דשמואל ס"ל כר"י דמהני שיור בקידושין דמודו רבנן לר"א וס"ל כדבעי' רבא לר"א דמהני בהיום אי את אשתי וכו' וה"נ מהני לרבנן כשמקדש לזמן ואח"כ פקעי קידושין ותו דהכא כיון שקידשה אחר כבר לאחר למ"ד יום לא שייך לומר כיון דפסקה פסקה ואין לומר דהא דפריך קידושי שני במאי פקעי היינו משום דקידושי שני הוי חזרה לגמרי אצלה שחזרה היא מקידושי ראשון ז"א דהא כ' הרמב"ן והוא מירושלמי דאם מת השני תוך למד חזרו קידושי ראשון דלא הוי חזרה א"כ ממילא י"ל דס"ל לשמואל דמסתמא לא חזרה מקידושי ראשון ונתקדשה לשני עד למ"ד יום ואח"כ פקעי קידושי שני וחיילי קידושי ראשון וצ"ל באמת ר"ח לא שמע הא דר"י וס"ד בפשיטות דלא שייך שיור בקידושין ובזה אתי שפיר הלשון הא דקאמר מר ארישא מתני וכו' ר' יהודה אסיפא מתני וכו' ולא קשה לי' דהוא לשון מיותר ולא הל"ל אלא ר"י אסיפא מתני' ולפמ"ש י"ל דס"ל טעמא דרב בסיפא כדר' יוחנן כמ"ש המפרשים באמת דלמסקנא י"ל כן אלא דר"ח דקשה לי' ארישא ה"נ קשה לי' אסיפא דמ"ט דרב דס"ל מקודשת ואינה מקודשת לעולם דס"ל דלא שייך שיור בקידושין וקשה ממ"נ אי ארישא קשה על שמואל ואי אסיפא קשה מ"ט דרב ולהכי השיב לו דר"י אסיפא מתני ולא ק' לי' מ"ט דרב משום דס"ל כרבנן דמספקי בתנאי וחזרה ולפ"ז למאי דמסיק הא דר' יוחנן באמת יש לפרש גם ארישא ושמואל כר"י לכך הביא הרי"ף ז"ל פלוגתא ארישא ואסיפא דקי"ל כרב ולא כר"י ושמואל ודו"ק:

אמנם בנדרים דף ד"ט משמע דפליגי בי' אביי ורבא דרבא ס"ל בפשיטות דלא פקעי כדאמר שם ומה אילו אמר לאשה היום את אשתי וכו' אמר לי' אביי קדושת הגוף לא פקעי בכדי וכו' משמע דס"ל אפי' בקידושי אשה י"ל דפקעי אף דכתב הר"ן שם די"ל דאין אישות לחצאין אינו מוכרח דרבא לטעמי' דס"ל בגיטין דף פ"ד בהיום אי את אשתי

כיון דפסקה פסקה ולא קי"ל הכי כמ"ש הפוסקי' מדאתקין רב בגיטן מיומא דנן ולעלם. ולפי"ז יש לתרץ ממילא הא דלא מפרש אביי אליבא דאמת לרב מטעם דכולי' תופסי' בו כר"י ואפי' מאמצעי תצטרך גט די"ל דס"ל דהא בהא תלי' דאי מהני שיור בקידושין לענין שאחר יוכל לתפוס ה"כ אמרינן דשני לא קידש אלא עד זמן גמר הראשון דמה"ת נימא דחזרה בה וכסברת הירושלמי שהביא הרמב"ן ז"ל וס"ל אף דלר"י כולי תופסי' בה מ"מ בזמן גמר הראשון חזרו קידושי ראשון למקומם כסברת שמואל וממילא לרב דאמר מו"מ לעולם ע"כ דל"ל שיור וע"כ צ"ל מטעם ספק תנאי וספק חזרה וי"ל עוד דאביי לשיטתו אזיל דלכאורה קשה לפי דעת הרמב"ן דס"ל במעכשיו ולאחר למ"ד יום אינו יכול לחזור בו אלא דהתנאי הוא אם לא ימות עד למ"ד יום ולא התנה על חזרה א"כ קשה לאביי דס"ל בגיטין דף כ"ח דלא חיישינין לשמא ימות לענין אכילת תרומה ע"ש למה חיישינן למיתה לשמואל בתוך למד יום שלא תאכל בתרומה כדתני במתניתן ולפמ"ש באמת למסקנא יכול שמואל לאוקמי מתני' כר"י וכרבנן דר' דגט ואינו גט מטעם שיור וכדמסיק לר"י ה"נ לאביי אליבא דשמואל הא דקאמר עד למד יום משום דמסתמא לא חלו הקידושין אלא עד גמר קידושין של ראשון כנ"ל. א"כ עד למד יום לאו משים שמא ימות אלא משום תפיסת קידושי שניהם כדר"י וממילא דלרב ליכא למימר הכי מטעם שיור אלא מספק תנאי וספק חזרה והיינו דקאמר אביי ולטעמי' דרב ועיין בסמוך ודוק:

שם אמר רב מו"מ לעולם וכו' ולכאורה משמע דרב לאו דינא דידי' קאמר אלא מפרש מתני' הכי. ויש לדקדק מאי דוחקא דרב לאוקמי מתני' דלא כרבי עצמו ונדחק לפרש דר' סתם למתניתין כרבנן ונראה דא"ש לפמ"ש בסמוך דלשמואל צ"ל דההחשש בתוך למד יום היינו שמא ימות כדפירש"י בד"ה ושמואל וכו' וכ"ש לפי' הרמ"בן דתנאי לא היה שיכול לחזור אלא דהתנאי הי' אם לא ימות וכן נרא' שיטת הרמב"ם ז"ל שהרי כתב דצריכה גט משניהם בין תוך למד ובין לאחר למד יום וכו' ואי ס"ד דתוך למד יום יכול הראשון לחזור בו למה צריך ליתן גט הא יכול לחזור בדיבור בעלמא וא"כ קשה לאביי דלא חיישינן למיתה כסתמא דמתני' בגיטין דף כ"ח ואף למה שכתבו תוס' שם לחלק לזמן מרובה הא הכא אסורה לאכול בתרומה כל למד יום כדתנן במתני' ומשמע עד שעה אחרונה. וצ"ל בדוחק דמתני' ר' יהודה היא דחייש למיתה א"כ אין כ"כ קושי' דלמה לא מוקי רב מתני' כרבי משום דלא ניחא לאוקמי מתני' כר"י יהודא. ועוד נראה דרב לשיטתו דא"א לאוקמא מתני' כר' יהודא דהא אמרי' בגיטין דף כ"ה ע"ב דתנאי אם ימות וכיוצא בו צ"ל דהוברר הדבר למפרע ולע"ד אין ברירה אינו כלום ורב ס"ל בעירובין דף ל"ו דלר' יהודא לית לי' ברירה כדקאמר שם ליתא למתני' מקמי דאיו א"כ קש' לי עמ"נ

דלא אתי' מתני' כמאן דלר' יהודא הא לית לי' ברירה וא"צ גט מראשון ולחכמים הא לא חיישי' למיתה ונצטרך לדחוקי דמתני' ר' היא וס"ל בהא כר"י ובהא כרבנן משא"כ לשמואל שפיר י"ל דאתי כר"י וס"ל דאית לי' לרבי יהודא ברירה א"כ י"ל לשמואל כמ"ש בסמוך דאביי מוקי לשמואל כר' יוחנן משא"כ לרב כנ"ל ודוק:

עוד נראה לענ"ד דיש לתרץ קושית המפרשים דלא מפרש אביי טעמא דרב משום דס"ל כרבי יוחנן דכולם תופסין בה ואפי' מאמצעי תצטרך גט דהא הקשו המפרשים בהא דתני מתני' בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה דממ"נ אם שניהם כהנים למה לא תאכל בתרומה ואם א' ישראל אפי' בת כהן נמי לא תאכל מספק שמא מקודשת לישראל. עוד הקשו המפרשים במתני' דקתני בת ישראל בכהן וכו' לא תאכל בתרומה וכו'. דהא קיי"ל דארוסה אינו אוכלת בתרומה. ודוחק לפרש דאיירי בהגיע זמן וכמשנה ראשונ' דלא מיבעי' לשמואל דאמר מו"מ עד למד יום דלא שייך הגיע זמן בתוך למד יום כהא אפי' לאלמנה נותנין למד יום אלא אפי' לרב דאמר מו"מ לעולם כיון דלמשנה אחרונה לא אכלה דוחק לאוקמי מתני' כמשנה ראשונ' א"א לומר דמיירי שנשאת לאחד מהם דא"כ מאי אריא בת כהן לישראל אפי' בת כהן לכהן כיון דהוי ספק קידושין לשניהם נעשה ספק זונה וע"כ צ"ל שנכנסה לחופה ולא כבעלה מיהא אכתי כרב דס"ל ביבמות דף נ"ז ע"ב דיש חופה לפסולת והיינו דחופה לבד פסלה מתרומה א"כ אכתי קשה דאפילו בת כהן לכהן נמי. מיהא כבר כתבו תוס' ביבמות שם דלא פסלה לרב אלא ע"י קידושין וחופה א"כ היכא דאיהו בת כהן ושניהם כהנים ונכנסה לחופה עם א' מהם שפיר מצי אכלה בתרומה דממ"נ אם קידושי השני קידושין א"כ כיון דקידושי דהאי לאו כלום הוא לא מפסלה משום חופה דהוי חופ' בלא קידושין אבל בת ישראל כששניהם כהנים ונכנסה לחופה עם א' מהם אסור' לאכול שמא היה מקודשת לשני שלא נכנסה עמו כחופה וארוסה אינה אוכלת משא"כ אי הוי אמרינן דטעמא דרב כר"י דכולם תופסין בה נמצא דיש לשניהם קידושין בה וכיון שנכנסה לחופה עם א' מהם נפסלה לרב מטעם חופה לפסולת משא"כ לר' יוחנן דס"ל כשמואל דאין חופה לפסולת ובזה נכון נמי דלא פסקו הפוסקים כר"י משום דקיי"ל התם כרב יש חופה לפסולת ודו"ק:

והשתא דאתא להכי נר' לענ"ד ליישב בפשיטות הא דלא מוקי רב טעמא דמתני' כרבי דמו"מ עד שלשים יום כיון דלפמ"ש צ"ל במתני' דתנא בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה היינו לאחר שנכנסה לחופה וכמשנה אחרונה דאל"כ לא אכלה בתרומה וכ"ש לשמואל דמפרש מו"מ עד למד יום דלא שייך בה הגיע זמן אפילו למשנה ראשונה ומשמע ממתני' דאינה אוכלת אפי' בשביל ראשון דהא קתני סתם ושמעינן לי' לרב

בכתובות דף ע"ג בקידשה על תנאי וכנס' סתם אחולי אחלי' לתנאי ופי' שם תוס' בד"ה לא תימא וכו' דאע"ג דאין חופה קונה מצינו למימר בשעת קידושין היה דעתו לכך שאם יכניסנה לבסוף יהא מחול התנאי ע"ש א"כ אי נימא דמו"מ תוך למ"ד יום ע"כ צ"ל שכנסה ראשון לחופה תוך למ"ד יום א"כ קשה לרב דנימא כיון שכינסה אחולי אחלי' לתנאי וחיילי קידושין למפרע ולמה לא תאכל בתרומה וע"כ צ"ל דמו"מ לעולם ושפיר משכחת אפי' בראשון בין ע"י הגיע זמן למשנה ראשונה ובין ע"י כניסת חופ' למשנ' אחרונ' ואף דאביי פליג שם בכתובות ואמר דלא תימא דטעמא דרב משום שכינסה אחולי אחלי' לתנאי אלא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וא"כ שפיר הוי מצי לאוקמי מתני' בנכנסה לחופה ולא נבעלה אך כבר תירצנו דאליבא דאביי דלשיטתו לא חיישינן לשמא ימות בלא"ה אין קושיא על רב כנ"ל ולרבא שפיר י"ל דס"ל כעולא אמר ר"א שם בכתובות דף ע"ז דפלוגתייהו דרב ושמואל היינו בנכנסה לחופה ולא נבעלה ודו"ק היטיב:

ולפ"ז יש לתרץ מה שתמהו המפרשים על רש"י ז"ל דנרא' דבריו כסותרים שכתב בד"ה ושמואל אמר וכו' אינה בספיקא אלא עד למ"ד יום שמא ימות וכו' משמע דס"ל דאין תנאי אלא אם יעות ולא שיכול לחזור בו והדר פי' בד"ה לשמואל פשיטא לי' וכו' עד למד יום תלוי' הקידושין שמא יחזור בו וכו' ולפמ"ש אתי שפיר דס"ל לרש"י דתנאי הוא בין למיתה ובין לחזרה אלא דלעיל בד"ה ולשמואל קאי על פירושא דמתני' דנקיט שהיא בספיקא לענין אכילת תרומ' דמיירי ע"כ שנכנסה לחופה כנ"ל א"כ נהי דס"ל לשמואל דאף שכינסה לא אחלי' לתנאי היינו בתנאי שאין עלי' נדרים או מומין וכן בתנאי שלא ימות שלא תזקק ליבום אבל בתנאי חזרה י"ל דמודה שמואל דכיון שכינסה לחופה מסתמא נתרצה שלא יחזור כדאיתא בר"פ בתול' נשאת דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וא"כ במתני' ליכא למימר מטעם חזרה אלא שמא ימות כן נר' לענ"ד ליישב דיבור רש"י ז"ל ודו"ק:

בגמרא ה"א התם הוא דאין גט לאחר מיתה וכו' הנה לכאורה יש לתמוה על מ"ש המרדכי בהא דאמר רבי יוחנן בפרק האשה שנפלה דף פ"ב אם אמר משוך בהמה זו ותהי קנוי' לך מעכשיו ולאחר למ"ד יום קנה דלא דמי לפלוגתא דרב ושמואל הכא אי אמרינן תנאי או חזרה וז"ל וי"ל דלא שייך ספיקא במעכשיו ולאחר שלשים יום א' תנאה הוה או חזרה אלא בקנין כסף דמהני לאחר ל' יום בלא מעכשיו עכ"ל. הוא נגד הסוגי' דלא אמרינן סברא זו דאין גט לאחר מיתה אלא לפי הס"ד אבל לא אליבא דאמת כמ"ש מהרש"א מדלא קאמר אמר לך רב אנא דאמרי אפי' כר' וכו' והתוס' כתבו בכתובות

דר"י לטעמי' דס"ל הכא כולן תופסין אבל אנן דקי"ל בח"מ סי' קצ"ז כר"י דאם אמר מעכשיו ולאחר לעד יום קנה והכי קי"ל כרב דהוי ספק תנאי ספק חזרה כמו שנתקשה בזה הט"ז בח"מ שם וע"כ צ"ל כתי' המרדכי קשה כנ"ל מסוגי' זו ותו דלרבנן דר' וודאי לית להו סברת המרדכי דהא בגט לאחר מיתה וודאי אינו מועיל ואפ"ה מספקא להו בחזרה וצ"ל דס"ל למרדכי דטעמייהו דרבנן דלית להו הך סברא היינו משום דמרחוקה קאתי אבל היכא דלא שייך לרחוקה קאתי מודים רבנן דכיון דלא מהני לאחר זמן ע"כ תנאי הוי אף דמשמע דלא אמרינן הך סברא דלרחוקה קאתי אלא לפי הס"ד אבל לא אליבא דאמת מדלא אמר אמר לך שמואל אנא דאמרי אפי' כרבנן כמ"ש מהרש"א נראה די"ל דהא דבסוגיא זו לא ס"ל סברת אילו היינו משום דהסברא דאין גט לאחר מיתה וסברא דלרחוקה שקולים הם וסותרים זא"ז ואיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ולכך לא ניחא ליה להש"ס לאוקמי פלוגתייהו דרב ושמואל בסברות אילו אבל היכא דאיכא תרתי דאין הקנין חל לאחר למד יום וליכא נמי סברא דלרחוקה קאתי מודים רבנן דתנאי הוא וצ"ע ועיין בסמוך:

דף ס.

אמר אביי ולטעמי' וכו'. כתב הר"ן ז"ל דה"ה אם בא השני וקידשה לאחר ארבעים יום נמי א"צ גט משני ממ"נ דבין אם תנאי או אם חזרה קדמו קידושי ראשון ומקשין העולם דלמה באמת לא נקיט אביי בתרי כה"ג כיין דרבותא דידי' דלא נימא דמשמע הכי ומשמע הכי וזה נשמע ג"כ בשניהם ולכאורה הי' נראה דלא פסיקא לאביי משום די"ל דרב כר' ס"ל וכדאמר לעיל דהתם משום דאין גט לאחר מיתה ס"ל לרבי דע"כ נתכוון לתנאי כמ"ש מהרש"א (ואף דס"ל לאביי דלא אזלינין בתר כוונתו דה"ל דברים שבלב כמ"ש מפרשים מ"מ היכא דמוכח וידוע כוונתו שאני דהוי כמפרש) משא"כ לאחר למד יום אף רבי מודה דהוי ספק. ולפ"ז י"ל בגוונא דבא השני וקידשה לאחר מ"ם יום כיון דבין אם תנאי ובין אם חזרה קדמו קידושי ראשון ע"כ צ"ל דדעת השני היה לתנאי היינו דאם הראשון הוה כוונתו לחזור בו יתפסו קידושין דידיה מעכשיו נמצא מוכח דתנאי הוי ולא דברים שבלב כיון דמוכח כמו בגט לאחר מיתה לרבי וכיון דהשני הוי וודאי תנאי צריך גט משני ג"כ לכך לא פסיקא לאביי אלא בתלתא גברי דכל א' י"ל דכוון לחזרה אף שכבר קידש הראשון מ"מ זמן שלו קצר מן זמן הראשון וסבר שיתפסו קידושין ור"ן ז"ל דכתב לדינא היינו משום דבאמת קיי"ל דלא כרבי אפילו בלאחר מיתה הוי ליה ספק ולא אמרינן סברא דע"כ הי' כוונתו לתנאי אך לפמ"ש בסמוך בשיטת המרדכי דהיכא דאיכא תרתי דאין הקנין חל לאחר למד יום וגם ליכא תברא דלרחוקה קאתי קי"ל דתנאי הוה

כההיא דמכירה בח"מ סי' קצ"ז א"כ בכה"ג דאיכא תרתי דמוכח מילתא דדעתו לתנאי דאל"כ לא יחולו כלל לאחר זמן הראשון וגם סברא דלקרובה קאתי אף לרבנן חיישינן לקידושי שני ובזה נראה לפרש דברי הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז מהלכו' אישות דצריך גט מספק מכולן וכו' כסדר הזה והקשו עליו כל הבאים אחריו כיון דפסק דצריך גט מכולן והחמיר אפי' היכא דאיכא ממ"נ א"ב ממילא אפי' קידש השני לאחר מ' והג' אחר נו"ן יום צריכה גט מכולן די"ל בכל אחד דכוונת ראשונים לחזרה וכוונתו לתנאי ולפמ"ש אתי שפיר דס"ל דבכה"ג כיון דמוכח שכוונתו היה לתנאי והיכא דלקרובי קאתי אפי' רבנן מודים דפשיטא דתנאי הוי. א"כ שפיר קאמר כסדר הזה דוקא לאפוקי אם השני ושלישי האריכו זמן ולא היה צריכה גט משלישי דכיון דהשני וודאי הי' כוונתו לתנאי שוב לא תפסי קידושין של ג' וד' כן נראה לענ"ד. ודוק:

עוד נראה לענ"ד דלפמ"ש הרא"ש בשם הירושלמי ברישא דמתני' דאם מת השני תוך למ"ד יום חלו קידושי ראשון לאחר למ"ד יום וכתב עליו דבר תימא הוא דכשקיבלה קידושין משני ה"ל חזרה גבי ראשון. והר"ן השיב עליו דלאו חזרה הוא במה שקיבלה קידושין כיון דעדיין לא חל קידושי ראשון ע"ש מ"מ נראה דבכה"ג שקידשה השני לאחר ארבעים יום י"ל דוודאי חזרה הוא לגבי אשה כיון דיודעת שכבר נתקדשה לאחר למ"ד יום לראשון א"כ אין שום מקום לקידושי שני שהוא לאחר ארבעים יום דבשלמא כשקידשה לאחר עשרים כיון דעדיין הי' פנוי' י"ל שדעתו שתתקדש לו ולא עלה על דעתו אי פקע קידושי שני אי לא אבל אחר ארבעים יום שכבר עבר זמן קידושי ראשון וודאי חזרה הוא וכיון דקיי"ל כר"י לעיל דחוזרת א"כ לא פסיקה לאביי דאינה צריכה גט משני דאם הוי חזרה לגבי ראשון הוי כמקדש לאחר למד יום וכיון שחזרה בו בשעת קידושי שני תפסי קידושין שני אפי' אחר מ"ם יום ולפ"ז ג"כ מתורץ קושי' הר"ן על הרמב"ם דנקט כסדר הזה דנהי דגם אם זמן השני מאוחר צריכה גט משניהם מ"מ אין זה לדינא דאביי דכשהוא כסדר הזה לא הוה אצלה חזרה כמ"ש הר"ן כיון דזמן תפיסת קידושי שני הוא קרוב מן הראשון אבל אם אינו כסדר הזה טעמא אחרינא משום דהוי חזרה לגבה ורמב"ם לא נקיט אלא לדינא דגמרא וכו':

שם בגמרא מהו דתימא וכו' כבר תמהו בזה על הרמב"ם שכתב שצריכה גט מכולן דלא כאביי שאין חולק עליו ובפשטות נראה לענ"ד ליישב דהנה המהרש"א הקשה ברש"י ד"ה אסברא לך וכו' דאכתי מנ"ל דטעמא דרב משום דמספקא לי' דלמא ס"ל כר"י ע"ש וכבר כתבנו לעיל ליישב אך באמת לק"מ דוודאי משמע לי' לרש"י ז"ל דר"י ורב פליגי כמשמעות לשון הסוגי' דעולא אמר ר"י פליג על רב אלא דרש"י ז"ל מפרש הא דלא אמר

דפליגי אם שתי לשונות במשמע דפליגי בהא רב ור' יוחנן אבל לרב ע"כ לא ס"ל כר"י מדפליג עליו. ולפ"ז י"ל דס"ל לרמב"ם הא דנפקא לאביי הך סברא דלא אמרינן שתי לשונות במשמע היינו משום דהוי סבר דטעמא דר"י דאמר אפילו מאה כולן תופסין בה היינו משום דס"ל נמי כרב דמספקא בתנאי או חזרה וס"ל דשתי לשונות במשמע והיינו דפליג על רב דלרב דוקא נקיט מתני' בשנים משום דס"ל דלא אמרינן שתי לשונות במשמע ור"י פליג אפי' מאה משום דחיישינן לשתי לשונות ורב משרשום השיב עליו דטעמא דר"י לאו משום ספיקא אלא משום שיור וממילא דלר' משרשום איכא למימר דרב נמי מספקא ליה בשתי לשונות ואפי' במאה ור"י פליג עלי' בטעמא דלא משום ספיקא אלא משום שיור כמשמעות לשון תופסין כפי' רש"י. ויש לפרש בדרך הזה יותר דאף אביי ס"ל טעמא דר"י משום שיור אלא דקשה לי' דאי נימא דשתי לשונות במשמע אין נפקא מיני' לדינא בין רב לר"י כיון דסוף סוף צריכה גט מכולן ומזה נפקא לי' דלרב דטעמא משום ספק לא חיישינן לשתי לשונות. אך י"ל דנ"מ לפמ"ש הר"ן לר"י אפי' אם בא השני וקידשה מהיום ולאחר ארבעים יום נמי נתפסים הקידושין הואיל כשהתחיל קידושי שני' עדיין לא נגמרו קידושי ראשונים ולענ"ד נראה להוסיף על דבריו ז"ל דאפי' אם הראשון קידשה מעכשיו ולאחר עשרים והשני קידש לאחר למד ולאחר שעברו עשרים יום שהוא זמן הראשון בא השלישי וקידשה מכאן ולאחר שלשים יום וכן עד מאה צריכה גט מכולן דאף שקידש השלישי לאחר שכלו זמן של הראשון מ"מ כיון דשביק רווחא לשני שקידש קודם שכלה הזמן של הראשון ממילא כיון שנתפסו קידושי שני מהני כמי רווחא דידי' לשלישי וכן כולם והיינו דקאמר כשרגא דלבני כסדר הלבנים שהא חד נתפס בריווח של חבירו אחר שכלה הראשון והשלישי נתפס בריווח שני' וכן כולם משא"כ לפי טעמא דרב משום ספק תנאי או חזרה אפי' אי נימא דשתי לשונות במשמע ת"ע בכה"נ שקידש השלישי לאחר שכלה זמן של ראשון אף דעדיין לא כלה זמן של השני אינה צריכה גט ממנו דליכא למימר דשמא הראשון והשני הי' דעתם לחזרה והשלישי לתנאי דא"כ כבר נתקדשה לראשון כמן שכלה הזמן קודם קידושי השלישי נמצא דשפיר נפקא מיני' בין טעמא דרב משום ספיקא אפי' ב' לשונות במשמע ובין טעמא דר"י והיינו דפליג רב משרשום על אביי דאין הכרח לומר דנפקא עיני' בין רב לר"י משום דלטעמי' דרב לא אמרינן דשתי לשונות במשמע דאפי' אי נימא דרב נמי ס"ל דשתי לשונות במשמע אפ"ה איכא נ"מ בין טעמא דרב לטעמא דר"י בכה"ג דעביד נפשא כשרגא דלבני' ושפיר פסק הרמב"ם כרב אליבא דרב משרשום ודוק היטב:

שם עולא אמר ר' יוחנן וכו' כ' הרמב"ן ז"ל דלא קיי"ל כר' יוחנן משום דא"כ משכחת אשת שני מתים והרשב"א ז"ל השיב דאם לא יפלו בבת א' כבר אסורה משום אשת אח שעה א' ע"ש. ותמהני דהא משמע מסוגי' דמקשה כל גיטא דמשייר לאו כלום היא משמע דאי הי' מועיל השיור הי' שפיר דחולצת ולא מתייבמת אף דהי' במקצת גרושת אחיו אפ"ה אינו יכול זה המקצת לפטור מקצת הזיקה וצריכה חליצה א"כ לא שייך לומר שתפטור משנאסרה שעה א' משום אשת אחיו דהא אין זה המקצת יכול לפטור מקצת הזיקה מחליצה ותו קשי' לי על דעת הרשב"א אכתי משכחת שני מתים כגון שקידשה אחיו מעכשיו עד לאחר למ"ד יום ומת ואח"כ קידשה אחיו השני ומת נמצא אין לאסרה מטעם שנאסרה בחיי אחיו השני כיון דבתחלה הותרה לו קודם שקידשה אחי' השני ה"ל יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והתרה כדאית' ביבמות דף כ"ז ודף מ"ם אלא דלענ"ד גם קושי' הרמב"ן ז"ל יש לדחות דלא דמי לאשת שני מתים דדוקא כההיא דפ' המגרש דקידשה חוץ משמעון שהי' לכל א' קידושין גמורי' משא"כ הכא דכל א' אינו אלא מקצ' אישו' ויש ללמוד בק"ו השתא מקצת איסור אשת אח אינו פוטר מקצת זיקה לא כ"ש דזיקת שני אינו פוטר' מקצת זיקה ראשונה משום אשת שני מהים ואין לסתור סוגיא דעלמא דהלכתא כר"י ודו"ק:

שם מתיב ר' חנינא מהיום וכו' הקשה בספ"י דמאי קשי' דלמא אתי' כר"א דמכשיר בחוץ דהוי שיור בגט ולכאורה לפמ"ש תוס' בריש המגרש דאף ר"א לא הכשיר בגט אלא כשהתירה לאדם א' אבל אם לא נתגרשה אלא מאישה מודה ר"א א"כ הכא דאיכא שיור ואסורה לכל אדם לא מצינו דפליג בה ר"א ולענ"ד נר' דזה גרע מהא דבעי רבא מר"נ דף פ"ג בהיום אי את אשתי וכו' תיבעי לר"א דהתם עכ"פ יש לה היתר אותו יום וק"ל ועיין מ"ש לקמן:

שם אמר רבא מיתה להוציא וכו'. נראה דס"ל לרבא דכיון דכתבה התורה שני דרכים גט ומיחה ה"ה מקצת בגט ומקצת במיתה נמי הוי גט אלא דקושי' אבייי הא כיון דהמיתה אינה מתרת לעלמא שהרי היא זקוקה ליבם א"כ אין בזה מקצת הגט היתר לעלמא אלא דרבא אמר לפי מאי דקיי"ל כשמואל ביבמות דף צ"ב דקידושין תופסין ביבמה א"כ לא הוי שיור גמור כדאיתא במתני' סוף פ' המגרש דבחייבי לאוין לא הוי שיור כיון דתפסי בי' קידושין ואביי הקשה לי' דאכתי לא מתרצי לר"י דס"ל ביבמות אין קידושין תופסין ביבמה לשוק וק"ל:

ועיין בפי' המשנה שכתב מוא"מ לכל א' מהם וצריך גט מזה ומזה דלמא מתחלפא בא"א עכ"ל ורשב"א ז"ל פי' בו פירוש רחוק דכוונתו לדברי אביי והוסיף להחמיר להצריך גט

אף מן האמצעי ובסוף דבריו הקשה דלא נמצא גזירה זו בש"ס ע"ש ולענ"ד כר' כוונתו לדברי ר"י וס"ל דבאמת לאחר דמסיק אביי גזירה משום היום אם מתי תו א"צ לדחוקי בדברי ר"י דס"ל דמהני שיור בקידושין דהא בעי בריש פ' המגרש והתם פשיטא ויצאה והיתה וכמו שהקשה תוס' ואף דרמב"ם ז"ל בחיבורו פסק דמהני שיור מ"מ הא אמר אביי עצמו שם בר"פ המגרש את"ל איתא לדר"א בא ראובן וקידשה חוץ משמעון ובא שמעון וקידשה חוץ מראובן א"צ גט משום דקידושי שמעון לא מהני כלל א"כ קשה לר"י דאמר אפי' מאה תופסים בה נהי דקידושי דשני אהני לאוסרה על ראשון אבל קידושי שלישי לא אהני כלל אלא דבאמת מצד השיור לא הוי קידושין אלא כיון דאמר מעכשיו גזרינן אטו אם אמר בלשון תנאי וכן בכל א' לר"י אע"ג דס"ל דבאמת לשון שיור הוא מ"מ גזרינן אטו לשון תנאי כדאשכחן גבי גט בברייתא ושפיר שייך לשון תופסים כיון דאינו מחמת ספק א"כ שפיר נזכר גזירה זו בש"ס לפי מה דמפרש אביי אליבא דר"י ולפ"ז י"ל גם מ"ש בחיבורו להחמיר באמצעי דצריך גט היינו משום דאף דלא קיי"ל כר"י בשיור מ"מ קיי"ל כוותי' בגזירה זו אטו תנאי לכך מאמצעי צריכה גט שמא יתחלף בלשון תנאי לשני דאז וודאי צריך גט מספק שמא קמא נתכוין לחזרה אך לענ"ד נרא' יותר דכוונת הרמב"ם בפי' המשנה דהא דשניהם נותנים גט ולא אמרינן אחד מגרש וא' כונס משום דמחלפא באשה שהלך בעלה שוב ראיתי בב"ח שנסתפק בזה וצ"ע ודו"ק:

שם אתמר רב הונא אמר והוא יתן וכו'. ב"ס פ"י דיקדק בלשון הש"ס דגיטין דף ע"ד דאמר שם מאי ותתן וכו'. ונראה דהתם קשי' דפשיטא שצריך לקיים תנאי בשלמא הכא טובא קמ"ל דהא איתא בב"מ דף ס"ה דכל תנאי שהוא לטובת לוקח בעי לאתנוי' אבל אם התנה המוכר פיטומא מילי בעלמא נינהו א"כ הכא כיון דעיקר היא לטובתה שהוא יתן לה היא צריכה לאתנוי' ולא דמי לדלעיל דע"מ שאני כהן דלא הוי תנאי שקיבל עליו לעשות אלא שהטעה אותה אלא שתוספות כתבו שם דאם בתחלת המקח אמר המוכר התנאי אף שהוא לטובת הלוקח מהני ובאמת יש להביא ראיה ממתני' זו ואף די"ל דהכי בוודאי מהני מדר' גידל דאמר כמה אתה נותן לבתך וכו' עמדו וקידשו הן הן הדברים הנקנים באמירה כדאיתא באה"ע סי' נ"א דה"ה האיש והאשה עצמה וכמ"ש לעיל דף ח' גבי התקדשי לי במנה ונתן לה דינר מ"מ לא הי' אלא מדין חיוב אבל לא בתנאי שיהא הקידושין תלוי בהם א"כ טובא קמ"ל משא"כ בגיטין דבעל התנה לטובתו פשיטא שצריכה לקיים התנאי ומקשה שפיר מאי ותתן ומשני דהא גופא קמ"ל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ודו"ק:

שם מאי בנייהו וכו' ולכאורה קשה לפי דעת הרמב"ם וסייעתו בסי' ל"ה דבתנאי ע"מ שהוא מעכשיו לא בעינן תנאי כפול ושאר דיני תנאי א"כ איכא בינייהו טובא אי בעינן תנאי כפול או שאר דיני תנאי וצ"ל דבא לאשכוחי נ"מ אפי' לר' חנינא דפליג בתנאי כפול ולפמ"ש תוס' א"ש טפי דאף לר"י מ"מ ספיקא הוי אי הוי כמעכשיו או לא דאפי' לר"י צריך לקיים התנאי דשמא על מנת כמעכשיו אך לפמ"ש לקמן בתוס' ד"ה א"ב וכו' דהא דס"ל דספיקא הוי היינו דוקא גבי גירושין ומהוכחה שכתב ר"י שם. אבל גבי קידושין משמע מדבריהם שם דלא הוי ספק. א"כ ליכא לשנויי הכי אך לפמ"ש לקמן דלר"י באמת הא דקאמר לכשיתן היינו דלאו תנאי הוא כלל אלא כמו לאחר למד יום ה"נ התנו שיחולו הקידושין בשעת נתינת המעות א"כ אין בזה שייכות דיני תנאי כלל ועיין מ"ש לקמן בזה וק"ל:

ברש"י ד"ה לר"י הוי קידושין וכו' עיין במהרש"א שתמה בזה ע"ש ובמתני' פי' רש"י הרי את מקודשת בפרוטה זו והוא מסוגיא מפורשת לקמן דף ס"ג ע"א ש"מ כל ע"מ היכא דיהיב לה אך י"ל דוודאי לר"ה שהקידושין הן מעכשיו ע"כ דעתו שתתקד' בפרוט' לבד אבל לר"י י"ל שתתקדש בר' זוז ג"כ כיון דאין חלין הקידושין אלא בשעת הנתינה אפ"ה אתי שפיר הא דמתקדשת שם בע"מ שאדבר ואעשה עמך משום דקי"ל מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ואין להקש' לדעת הפוסקי' בסי' ל"א דהיכ' דנתאכל המעות קודם גמר נתינת הקידושין אפי' כבר גמר דיבורו ה"ל מלוה א"כ ה"ל למיתני הכא דבעינן דוקא שלא נתאכל הפרוטה עד נתינת המאתים זוז ז"א דאפי' נתאלמנה מקודשת במאתים זוז שנותן לה דקי"ל מלוה ופרוטה דעתה נתאכלה והיינו דפירש"י שלא נתקדשה בפרוטה אלא במאתים והיינו אם נתאכל הפרוטה כנ"ל והא דלא הני במתני' דלקמן ע"מ שאדבר עליך לשלטון דבעינן דוקא שלא נתאכל הפרוטה משום דהשכירות ה"ל מלוה ודעתה שתתקדש בפרוטה ה"ל אותו פרוטה גמר נתינת הקידושין ונראה דאין לתמוה שיהי' בלשון ע"מ שאתן לשון קידושין בר' זוז דע"כ צ"ל כן בהא דאמר ר"ל על מתני' דלקמן ע"מ שאדבר וכו' והוא שנתן לה ש"פ ולא אמר על מתני' זו מקודשת ע"מ שאתן לך משמע דמתני' דהכא אפי' לא יהיב לה פרוטה מתקדשה במאתים זוז משא"כ התם דה"ל מלוה ואי הוי אשמעינן מתני' דלא הו"ל מלוה הו"ל לפרושי בשכר שאדבר וכו' כדקאמר התם מ"מ נשמע משם דיש במשמע בלשון ע"מ לשון קדושין א"כ נהי דאמרינן התם כל ע"מ היכא דיהיב לה הוא מ"מ י"ל לרב יהודה דמקדשה גם בר' זוז כנ"ל. ודוק:

שם בגמרא איכא בנייהו שפשטה ידה וכו'. ויש לדקדק דה"ל למימר דנ"מ אם חזרה בה קודם נתינה ונתן לה בע"כ דקי"ל בתנאי מעכשיו דנתינה בע"כ הוי נתינה וה"ה

בע"מ לר"ה אבל כר' יהודא כיון דחזרה בה לא הוי קידושין. מיהו לדעת התוס' לקמן דר"י מספקא לי' אי הוי מעכשיו ליכא למימר הכי דאף לר"י צריכה גט מספיקא אבל לפירש"י ז"ל צ"ל דבעי לאשכוחי א"ב אפי' לר"ל דס"ל לעיל דלאחר למד יום אינה יכולה לחזור וק"ל ועיין מ"ש לקמן:

דף ס:

בגמרא א"ב שנתקרע הגט וכו'. הקשה בספ"י דהא ר' יהודא ס"ל בגיטין דף ע"ב כר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו א"כ אפי' בקרע הגט הא לא גרע מתנאי אם תתן לי דמגורשת למפרע לר' יוסי דזמנו של שטר ה"ל כמו מעכשיו ע"ש ונראה לענ"ד די"ל כגון שנקרע השטר באותו יום עצמו דמשום זמנו של שטר אינו הוכחה אלא מסוף היום דהא אפי' במהיום אם מתי נסתפקו תוס' אם מתו באותו יום אי הוי לשון מהיום כמו מעכשיו אבל בזמנו של שטר דאינו הוכחה אלא משום שכתב בו זמן וודאי אין הוכחה אלא מסוף היום וכ"ש אם אמר בפי' שתתן לי היום מאתים זוז דאין שום הוכחה מן הזמן שמגרשה משעת נתינת הגט ואם יקרע הגט קודם נתינת המעות לא הוי גט לר"י ובזה נר' לענ"ד ליישב הא דקשה לכאורה לר"י דס"ל לכשתתן משמע לכשתתן הוי גט גמור ואמאי הא אמרינן בגיטין דף נ"ט ע"ב בההיא דאמר לשלוחו לא תתביני' אלא לאחר שלשים יום ופריך וניחוש שמא פייס א"כ ה"נ כיון שיש זמן בין נתינת הגט לגירושין ניחוש שמא פייס ואין לומר דהכא שאני כיון שנתן הגט ליד אשה דהא במעכשיו אם לא באתי פריך שם נמי שמא פייס אע"ג שכבר נתן הגט לידה ואף שתוס' כתבו בגיטין דף י"ח ע"ב לחלק דבמגרשה מתוך קטטה לא חיישינן שמא פייס מ"מ הא דקאמר מאי ביניהו והוצרך למצוא נ"מ הוי לי' למימר בפשיטות היכא דליכא קטטה צריכה גט אחר לר"י אבל לר"ה דא"ל דע"מ הוי כמעכשיו לא חיישינן שמא פייס וביטל כמ"ש תוס' שם דהא כיון שאומר מעכשיו אינו יכול לבטל ולפמ"ש דע"כ מיירי שנקרע הגט באותו יום משום דלאחר אותו היום הוי אפי' לר"י כמעכשיו משום דזמנו של שטר מוכיח עליו א"כ באותו יום עצמו לא חיישינן שמא פייס אלא לזמן מרובה כדאי' שם דף י"ח גבי נכתב ביום ונחתם בלילה דמכאן ועד עשרה ימים חיישינן שמא פייס ועמ"ש לקמן בזה. עוד נראה די"ל כגון שכתב שבוע או שנה או חודש או בגט מאוחר כמו שתירצו התוס' בכתובות דף ב' ע"ב תדע דהא כתב המהרש"א ז"ל שם דהא דאמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו אע"ג דצריך ליכתוב בו זמן דהא גט שאין בו זמן פסול ותי' משום דהי' יכול לכתוב שנה או שבוע א"כ בפשיטות י"ל דר"י מיירי באמת בכתב שנה או שבוע אלא

דא"צ לידחוק בכה"ג דהא לכתחילה צריך ליכתוב בפרטות אותו יום ונראה יותר כמ"ש לעיל אם נקרע באותו יום עצמו ודו"ק:

תוס' ד"ה א"ב וכו'. ולא רצה לשנויי וכו' לולי דבריהם הי' נראה כיון דשמעינן לי' לר"ה ביבמות דף צ"ג המוכר פירות דקל לחבירו דמשבא לעולם אינו יכול לחזור בו דס"ל כר"מ דמקדש אחר שימות בעלך מקודשת ומשמע להדי' מדר"ה דאפי' בלא אמר שמוכר לאחר שבא לעולם אפ"ה קנה אותו משבאו לעולם וכן משמע בב"ב דף קמ"ב גבי מזכה. לעובר דאפי' לא אמר לכשתלד זכה בו העובר וכן משמע בכתובות דף נ"ט ע"ב המקדש מעשה ידי אשתו ובקונם שאני עושה לפיך דאפי' לא אמר לכשתעשה אפ"ה משבאו לעולם קדשו וכ"כ תוס' שם בהדי' בד"ה לכשאקחנה ואע"ג דהתם לכשאקחנה והכא לא קאמר לכשאתגרש אין נר' לו לחלק עכ"ל וע"כ צ"ל הא דאמר ר"מ לאחר שימות בעלך משום דלא עבידי דאתי כמ"ש תוס' ביבמות שם ומסתמא לא אמרינן דדעתו כשימות בעלה (ולפמ"ש תוס' בכתובות דף נ"ח ע"ב דמיירי שהי' בעלה גוסס וה"ל עבידי דאתי ע"כ. צ"ל דלרבותא דחכמים נקיט כמו שיבואר לקמן דף ס"ג בתוס' ד"ה לכשאקחך) וכ"ש לדעת הפוסקי' שהביא המרדכי ריש פ' מי שמת ובח"מ סי' ר"ט בהגה"ה דכשאומר כשיבוא לעולם לכ"ע מהני ע"כ פלוגתייהו במוכר סתם כמו שיבואר לקמן דף ס"ג בס"ד א"כ הכא בנתגרשה ע"מ שתתן דהוי עבידי דאתא דמסתמא כיון דקיבלה הגט תקיים התנאי א"כ לרב הונא אפי' אי לא הוי ע"מ כאומר מעכשיו חלו הקידושין לאחר נתינת המעות ועוד נראה דאפי' למאי דקיי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מ"מ כיון דכבר כתבנו לעיל דהמ"ל א"ב אם חוזרת וכן גבי גירושין הומ"ל א"ב אם ביטל הגט אלא משום דבעי למימר איכא בינייהו לריש לקיש דס"ל אינה חוזרת וכן גבי גירושין דאמר לעיל דף נ"ט דדוקא היכא דלא מטי גיטא לידה דיבור ודיבור הוא משמע דאם נתן לאשה עצמה אינו יכול לבטל ועיין מ"ש שם בזה ולפ"ז כראה דלפי מאי דקי"ל לקמן דף ס"ג כר' יוחנן דכל היכא דהוי בידו מהני אפי' בדבר שלא בא לעולם א"כ הכא כיון דהוא אינו יכול לבטל ויכולה ליתן לו בע"כ לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל נתינה בע"כ הוי נתינה ולדעת הרא"ש ז"ל הוי ספק מגורשת א"כ כיון דבידה ליתן לו בע"כ לא הוי דבר שלא בא לעולם וממילא חלו הקידושין לאחר נתינה אפי' לר' יהודא וכן משמע בכתובות דף נ"ט גבי קונם מעשה ידי אשתו דהיכא דבידו אפי' לא אמרה לכשיבוא לעולם מהני וכן משמע מדברי תוס' שם בד"ה הכא אין בידה וכו' ואין ראי' מהא דאמר ר' יוחנן פירות ערוגה זו מחוברת יהי' תרומה וכו' לכשיתלשו וכו' דמשמע דוקא כשאומר לכשיתלשו התם שאני כיון שאמר בפי' פירות ערוגה זו מחוברת אי לאו דאמר לכשיתלשו הוי משמע

דבשעת חיבורם קאמר מיהא אפשר לחלק דגבי פירות דקל ועובר ומעשה ידי אשתו כיון שהגוף אינו בעולם מסתמא דעתה לכשיבו' לעולם משא"כ במקדש א"א או בשדה לכשאקחנ' כיון שהגוף בעולם משמע מהשתא אלא דאכתי צ"ע בקונם מעשה ידי דמוקי התם באומר יקדשו ידי לעושיהם דידים איתנהו בעולם ואפ"ה לא בעי' שתאמר לכי מגרשה כדמשמע מדברי תוס' שם כנ"ל וצ"ע ודו"ק. ויבואר עוד לקמן דף ס"ב:

בא"ד ולעיל נמי גב קידושין לא מצי לשנוי' וכו'. לכאורה אינו מובן והא כבר כתבו דהוי ספק ובספ"י נדחק בזה ולענ"ד נראה הא דכתבו תוס' דהוי ספק היינו דוקא גבי גירושין דאינו תלוי אלא בדעתו אבל גבי קידושין כיון דתלוי ג"כ בדעתה פשיטא לי' לרב יהודא דלא הוי קידושין עד הנתינה כדקאמר לעיל דכסיפא לה למתבעיה שפיר הוי מצי למימר נ"מ בנאבדה קידושין אלא דלפי מה דאיתא בסוגיא דגיטין דעבד צריכותא אליבא דר' יהודא דאי אשמעינן וכו' משמע דס"ל דגיטין וקידושין שוין הם וצ"ע:

בגמרא מיתיבי' הרי זה גיטך לאחר למד יום וכו' ולאחר לא תנשא עד שתתן וכו' לכאורה הי' נראה הא דמסיק סיפא דברייתא לאחר לא תנשא משום דלפמ"ש תוס' בד"ה אבל דכ"ע תנאי היא וכו' וא"ת מאי מקשה לר"י דלמא דכ"ע סברי וכו' וי"ל דמשמע ליה לגמר' דהלשון וכו' ובאמת לפי קושי' התוס' אף מברייתי' קמיית' אין קוש' לר"י דאיכא לאוקמי ברייתא כרשב"ג ור"י ס"ל כחכמים ובספ"י כתב לתרץ קושי' התוס' משום דהני תרי ברייתות בהדי הדדי מתני' בתוספתא ומדלא פליגי חכמים בברייתא קמייתא משמע דאתי' ככ"ע ומ"מ בתירוצם דמשמע דלא פליגי בהא מקשה נמי שפיר מברייתא קמייתא אלא דלכאורה צ"ע בתירוצם דמאי קשה לר"י מלשון זקוקה ליבם דמשמע מותרת ליבם דלמא באמת היינו דאמרו חכמים כיון דלא נתנה בחייו לא תתן ליורשיו ותהא מותרת ליבם כיון דאם תתן תהי' אסורה לשוק וליבם. ורשב"ג ס"ל דיכולה ליתן ליורשים ולהתיר את עצמה לשוק וכן משמע לישנא דרשב"ג דקאמר ונותנת לאחי' וכו' משמע דת"ק ס"ל דלא תתן ותהא מותרת להתיבם ונראה דס"ל לתו' דאסור' להתייבם אפי' אם לא תתן דחיישינן שמא תקיים התנאי ונמצא שהיתה למפרע באיסור אשת אח ובניהם ספק ממזרי' והיינו דמסיק סיפא דברייתא לאחר לא תנשא דחיישינן שמא תעבור על תנאי א"כ ה"נ ניחוש שמא תעבור ותתן לו אע"כ דלא פליגי בהא מקשה משתי הברייתות כנ"ל אך ז"א לדעת הר"ן וסייעתו שכתבו לחלק בתנאי דשב ואל תעשה לתנאי דקום ועשה ולא חיישינן שתעבור בקום ועשה עוד נראה די"ל דמדקאמר בברייתא קמייתא לאחר לא תנשא מוכח דלא אתיא כרשב"ג דהא כתב הר"ן דהא דחיישינן שמא תעבור על התנאי אע"ג דבריש פרק המגרש אמרינן דבכל תנאי דעלמא לא חיישינן דהכא שאני

דאין בידה ליתן אם לא ירצה לקבל וילך למדינת הים א"כ לרשב"ג דס"ל בגיטין דף ע"ח ע"ב דכל עכבה שאינו ממנה מגורשת א"כ למה לא תנשא הא בעכבה שהיא ממנה לא חיישינן שמא תעבור וע"כ אתיא כרבנן דרשב"ג ואפ"ה ס"ל דמגורשת למפרע וא"כ א"א לשנוי דרשב"ג היא אפי' אי נימא דפליגי בהא כקושיות התוס' אך ז"א לפמ"ש תוספת שם דרשב"ג מודה דע"מ שחתן לי מאתים זוז דאפילו בעכבה שהיא ממנו מעכבת אך בכל זה לא מתרצי דלא הוי לאתויי אלא בברייתא קמייתא כיון דמברייתא שני' לא מצי לאקשויי כמ"ש תו' אלא מכח ברייתא קמייתא:

ונראה לע"ד לפמ"ש לפי דעת הרמב"ם ז"ל דבתנאי מעכשיו לא בעינן תנאי כפול א"כ הוי מצוי לשנוי' בברייתא קמייתא דמיירי שלא כפל התנאי והא דנקטי הברייתא דוקא בכה"ג שנקרע הגט ותני נוי לאחר לא תנשא ע"כ דהתנאי קיים היינו לפמ"ש תוס' לעיל דס"ל דהוי ספק אם הוא מעכשיו אם לא נמצא דאף שנקרע הגט מגורשת ממ"נ דאם אינו כמעכשיו בטל התנאי לגמרי ונתגרשה בשעת נתינה ואם הוא כמעכשיו מגורשת למפרע ואפ"ה לאחר לא תנשא דשמא הוא כמעכשיו וצריכה לקיים דחיישינן שמא תעבור ולפמ"ש לקמן דיש לומר דלר' יהודא לא הוי תנאי כלל אלא כמו לאחר שתתן לק"מ אבל לשיטת התוספ' דהוי כתנאי אם קשה. ולכאורה הוי מצי לשנוי' גם בברייתא שכי' הכי דמיירי שלא כפל התנאי ומהני אפי' לר"י אלא די"ל דהקושי' הוא לפי מה דאיתא בגיטין דף ע"ו ע"א רשב"ג אומר אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול וכו' א"ד לרבנן קאמר להו וכו' א"ד לר"מ קאמר להו וכו' א"כ להך לישנא דס"ל לרשב"ג דלא בעינן תנאי כפול א"א לשנוי' הכי ויותר נראה לפמ"ש תוס' דלשון זקוקה ליבם משמע שמותרת להתיבם א"כ ליכא למימר דמיירי שלא כפול התנאי דא"כ אסורה להתיבם כיון דאיכא למימר דאינו כמעכשיו ובטל התנאי ומתגרשת משעת נתינתה נמצא שפיר מקשה מברייתא שכי' וכיון שזכינו לזה י"ל דהא דמייתי ברייתא קמייתא היינו משום דמספקא ליה להמקשה בלשון דאמר רב יהודה לכשתתן אי ס"ל דוודאי אינה מגורשת אלא משעת נתינה או דמספקא ליה כמ"ש תוס' ומקשה ממ"נ מהני שני ברייתות דאי הוי מקשה מברייתא שני לחוד הוי מצי לשנוי' כמ"ש תוס' דבהא פליגי ואין הקושי' אלא אם ס"ל לר"י דספיק' הוי כמו שתירצו תוס' ואי ס"ל לר"י דוודאי אינה מגורשת אלא לכשתתן ולא קשה עליו מברייתא שני אלא דא"כ קשה עליו מברייתא קמייתא דליכא לשנויי דמיירי שלא כפל התנאי דא"כ מאי האי דקאמר לאחר לא תנשא הא בטל התנאי וע"כ צ"ל דס"ל דר"י דספיקא הוי א"כ קשה מברייתי' שנ' ונמצא דממ"נ קשה או מברייתא קמייתא או מברייתי' שני' ולכך הצרך לאסוקי בברייתא קמייתא הא דלאחר לא תנשא

דמזה מוכח דלא בטלה תנאי כנ"ל וכבר כתבנו דא"א לאוקמי ברייתא קמייתא כרשב"ג חדא מדתנא בתוספתא הני תרי בהדי הדדי משמע דכ"ע מודים בזה כמ"ש בספ"י ותו י"ל כמ"ש לעיל דליכא לאוקמא כרשב"ג דסבירא ליה כל עכבה שאינה ממנה כנ"ל. ודו"ק היטב:

ברש"י ד"ה אבל ארע' וכו' מדתננהי גבי הדדי וכו' וכתב מהרש"א ז"ל אצריכותא דברייתא לא הוי צריך לפרש וכו' אלא דמשמע ליה הכא משום צריכותא דמתניתין דלא מפרשי' בי' מקודשת מספק אלא משום דומיא מדדתנינהו גבי הדדי ע"ש ולפי ענ"ד נרא' להוסיף על דבריו ז"ל דזהו דוחק בלשון רש"י דא"כ למה כתב רש"י ז"ל יש לו וודאי כיון דלא מדיוקא דיש לו נשמע דבאין לו הוי ספק אלא מסברא כמ"ש מהרש"א ז"ל ולא היה לו לרש"י ז"ל לפרש אלא מה זוזי אין לו ספק וכו' ותו דדוחק לומר דכולה תרי בבי אינו אלא משום דאתא לאשמעינן דיוקא דאין לו גבי קרקע שוה לאין לו גבי זוזי ונראה דבאמת י"ל דאיצטרך לגופא גבי זוזי דביש לו הוי קידושי וודאי והיינו דאף דלא ידעינן שמא חייב לאחרי' אפ"ה יהוי קידושי וודאי כיון דמלוה להוצאה ניתנה והוי יש לו אף שהוא חייב לשלם כמ"ש בש"ע אה"ע סי' ל"ח ולפ"ז שפיר י"ל דצריך לאשמעינן נמי גבי קרקע דה"א דוקא גבי מטלטלים דלא משתעבדי כ"כ לבע"ח דהא אם מכרן או הורישן אין ב"ח גובה מהם דהא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח משום דאין דעתם סומכת עליהן אבל קרקעות דמשעבדי לבע"ח ה"א דלא מיקרי יש לו ולא הוי קידושי וודאי ועוד דבזוזי הא דלא חיישינן לפיקדון וברשות בעלים קיימי והיינו משום דחזקה כל מה שיש תחת יד האדם הוא שלו ואף אם יבוא אדם ויערער עליהם אינו נאמן כדאיתא בח"מ סי' קל"ג וחזקה זו עדיפא טובא דהוי כעדים כדאיתא בח"מ סי' צ"ט דאפי' אם אמר שאינו שלו ויש לו מיגו דהוי כמיגו במקום עדים וע"ש בש"כ אבל בקרקע דלא שייך חזקה זו כן חזקת ג' שנים משום דקרקעות אינו ביד אדם להחזיקן שהוא שלו וה"א דאינן קדושין וודאי דאף דחזינן דיש לו דשמא בגזילה או באריסות בא לידו שפיר הוצרך לאשמועינן דהוי קידושי וודאי אלא דקשי' ליה לרש"י ז"ל בשלמא ברישא כשמע דהוי קידושי וודאי אע"ג דקתני סתמא מקודשת ואיכא נמי דוכתא דאף דקתני סתמא אינו אלא ספק כי הא דקתני ע"מ שהוא צדיק אע"פ שהוא רשע מקודשת שמא הרהר בלבו וע"כ אינו אלא קדושי ספק מ"מ הכא מוכח דמקודשת בוודאי דהא קידושי ספק הוי אפי' באין לו מצד הסברא כמ"ש מהרש"א ז"ל וע"כ דביש לו מקודשת קדושי וודאי אבל בסיפא קשה האיך נשמע דמקודשת בוודאי אע"ג דמשועבדי' למלוה ולא שייך בהם חזקה כנ"ל דהא איכא למימר דבאמת אינו מקודשת אלא מספק ודוקא ביש לו אבל באין לו כא ליהוי אפילו

ספק משום דאי איתא דאית ליה קבא אית ליה אלא מדקתני בהדי הדדי משמע כי זוזי דכי היכא דגבי זוזי ע"כ קידושי וודאי קאמר ביש לו כנ"ל ה"נ גבי קרק' קידושי וודאי קאמר ביש לו ובאין לו הוי ספק ודו"ק:

בתוס' ד"ה אבל דכ"ע מודים דתנאי הוי וכו'. וא"ת מאי מקשה לר"י וכו'. לכאורה הוי אפשר לומר דליכא למימר דטעמייהו דרבנן משום דס"ל לכשתתן דהא כבר כתבנו דבכה"ג אפי' נתנה בחייו איכא למיחש שמא פייס כדאי' בגיטין דף כ"ט ע"ב ואף שכתבנו בשם תוס' דבמקום קטטה לא חיישינן לשמא פייס מ"מ הוי להו לאפלוגי רשב"ג ורבנן בנתנו לה שלא במקום קטטה ומדקאמר בברייתא סתמא נתנה לה מגורשת ולא פליגי אלא במת ע"כ דמודים רבנן דהוי כמעכשיו וטעמייהו משום דס"ל דלי ולא ליורשי אך לפמ"ש לעיל דלר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו הוי לי' כמעכשיו א"כ קשה דמאי מקשה דלמא אתי' ברייתא כר' יוסי כמו שהקשה בספ"י ע"כ צ"ל כמ"ש לעיל משום דמשמע דאפי' מת באותו יום שנתן לה הגט דהא סתמא קתני ובאותו יום ליכא למימר זמנו של שטר מוכיח עליו א"כ שפיר מקשה תוס' דאיכא למימר דטעמייהו דרבנן דס"ל דע"מ לא הוי כמעכשיו והא לא פליגי בנתנה לו בחייו ומשום חששא דשמא פייס משום די"ל דס"ל דזמנו של שטר מוכיח עליו נמצא דלאחר אותו יום הכתוב בגט ה"ל כמעכשיו ובאותו יום עצמו ליכא למיחוש שמא פייס כמ"ש לעיל דחששא דשמא פייס אינו אלא לאחר זמן כמו מכאן ועד עשרה ימים וע"כ צריך לאפלוגי במת באותו יום ודו"ק:

בא"ד דמתייבמת אם תרצה וכו'. נראה להבין דמשמע להש"ס הכי מדאמר רשב"ג נותנת לאחי' או לא' מהקרובים וכבר תמהו בזה המפרשים דהא מיותר דאיך שייך לומר לא' מן הקרובים כיון דיבם קיים ונראה דיש לפרש דברי רשב"ג דאמר לא' מן הקרובים היינו שאינו יכול לייבם אותה אפי' אם לא תתן המעות משום דחיישי' שמא תעבור על התנאי ואף שהוא לא ירצה לקבל ממנו ונימא נתינה בע"כ לא הוי נתינה מ"מ אינו יכול לייבם אות' בע"כ שמא אחר מיתת' תתן לא' מקרובים שיהי ראוי לירושה ואז למפרע עבר על גרושת אחיו ותו קמ"ל דאפי' אם תתן בחייו לא' מן הקרובים כגון לאביו שהוא הקרוב בירושה יותר או אפי' לאחיו שיש לו חלק בירושה או לבן אחיי לא אמרינן דכשהוא מייבם דקי"ל דהיבם הוא יורש כל נחלת המת ואין בזה קיום התנאי אלא אמרינן דה"ל ראוי וקי"ל דאין היבם יורש בראוי כבמוחזק ואסור לייבמה שמא תתן להם עכ"פ נשמע דרשב"ג מיירי באיסור הייבום משמע דלת"ק מותרת לייבם וק"ל:

בגמרא ונפלגו בע"מ וכו' עיין תוס' בגיטין שתמהו בזה דמאי ענין זה לזה. ולולי דבריהם ז"ל נראה דס"ל לש"ס הא דקאמר דפליגי רבנין עלי' דר' היינו דס"ל כל ע"מ הוי כמו לאחר שתתן ואינו תנאי אם תדע דהא דקאמר כח דהתירא עדיף ואי הוי כמו תנאי אם ממילא דצריך תנאי כפול ואם לא כפול בטל התנאי והוי גט אפי' לא נתקיים התנאי ולרבי דס"ל דהוי כתנאי מעכשיו אין צריך ת"כ לדעת רוב הפוסקים כנ"ל א"כ ה"ל לא שמעינן לרבנן יותר כח דהיתרא אע"כ דלא הוי תנאי כלל אלא כמו לאחר שתתן אלא דהתו' לשיטתייהו דס"ל דלרבנן הוי ספק מעכשיו אבל לשיטת רש"י ע"כ צ"ל כנ"ל וכן משמעות דברי ר"י לכשתתן משמע דגט חל בשעה שנותנת כמו לאחר למ"ד יום א"כ שפיר פריך דהוי לאפלוגי באומר היום ע"מ דהוי כמו מהיום ולאחר למ"ד יום ומגורשת ואינה מגורשת וע"ז שפיר קאמר דאשמעינן כח דהיתרא לר' ודו"ק:

שם לא צריכא דנקיט בעיסקא נראה משום דכשמראה לה משלו לא חיישינן שמא הוא פיקדון בידו כמ"ש לעיל דחזקה מה שביד אדם הוא שלו אבל אם הוא נקיט בעיסקא דק"ל בח"מ סי' צ"ט דלא שייך חזקה שהוא ביד אדם הוא שלו היכא דידוע שיש לו עסק מאחרים א"כ אף דאיכא למימר שיש לו בתוך העסק מאתיים זוז משלו מ"מ ה"ל ספק והא קמ"ל מתניתן דאע"ג דהיכא דאמר סתם שיש לו מאתיים זוז ה"ל ספק מקודשת כדאמר בסמוך אבל אם אמר לה ע"מ שאראך כוונתה שיהא המעות בחזקה שהוא שלו וכיון דע"י עיסקא הוי ספק לא נתקיים התנאי והיינו דמפרשי בברייתא לא נתכוונה אלא לראות משלו דהיינו שיראה בענין שהם בחזקת שהם שלו הא לאו הכי אף דאיכא ספק אפ"ה אינה מקודשת וק"ל:

דף סא.

בתוס' ד"ה אין נמדדין וכו' דאין לומר דלא קדשי כלל וכו' לכאורה קשה דהאיך הוי אפשר לומר דכוונת המתני' דלא קדשי כלל דא"כ מה ענין דנקטי מתני' גבי שדה אחוזה בשעה שיובל נוהג וה"ל למינקט אפי' בשעה שאין היובל נוהג או בשדה מקנה ואין לומר דדוקא בשדה אחוזה דאין פדיונו שוה לכך הוי ס"ד דאינו בכלל הקדש של המקדיש שדה אחוזה אבל בשעה שאין היובל נוהג כיון דפדיונו שוה לפי דמיהן בכלל הקדש זה אינו דא"כ מאי מייתי ראי' מבור ושובך הא התם מיירי בשעה שאין היובל נוהג ולא דמי נמי להא דאמרינן בב"ב דף ע"ב דמקדיש ג' אילנות וכו' דאמרינן מקדיש בעין יפה מקדיש אפי' לענין שדה אחוזה היינו התם משום שגם בשעת הפדיון נפדין כשדה אחוזה אבל נקעים וסלעים דאין נמדדין עמה בשעת הפדיון מנא להו שיהי' הקידושין בכלל השדה וע"כ צ"ל דלא ס"ל לחלק לענין שעת הקדש בין שדה אחוזה לשדה מקנה

א"כ הוי להו להוכיח בפשט' מדתנא דוקא גבי שדה אחוזה ותו קשה מאי פסיקא להו דלא גרע נקעים וסלעים יותר מבור ושובך ותו דוודאי לא שייך לומר דכוונת מתני' דאין נמדדין עמה היינו דאין מוקדשין עמה דמה ענין לשון מדידה ללשון הקדש וע"כ מיירי מתני דאין נמדדין בשעת פדיון אפי' אם הי' מקודשין ונראה משום דהוי אפשר לפרש מתני' שהקדיש בפי' השדה עם הסלעים שבה וכשבא לפדותה אין נמדדין עמה אבל אם הקדיש סתם ה"א דאין הסלעים ונקעים מקודשין עמה והא דהוי ס"ד הכי היינו מלשון המקשה הכי נהי דבהדי ארעי לא קדשי נקדשו באפי נפשייהו וכו' משמע דהכי קאמר נהי דאם הקדיש השדה אין נקעים בכלל הקדש משום דאינ' בכלל שדה מ"מ כיון דמיירי מתני' שהם קדושים וע"כ מיירי מתני' שפי' בהדי שיהי' מוקדשין נקדשי באפי נפשייהו בדין קדושת שדה אחוזה ולפ"ז כיון דהוכחתם מלשון המקשה נהי דבהדי שדה לא קדשי וכו' אף דהיו ס"ד דמיירי שראוים לזריעה הרי דמוכח דאפי' נקעים הראוי' לזריעה אינם בכלל קדושה שדה אחוזה וכ"ש בנקעים שאינם ראוים לזריעה וע"ז כתבו דע"כ ל"ל הכי דלא גרע מבור ושובך אלא ע"כ הא דאמר נהי דבהדי ארעי לא קידשי היינו דאף דמקדיש בעין יפה הוא הקדיש והקדיש גם את הסלעים שבה מ"מ אינם קרושים בקדושת השדה דהא אינם כשרה א' אלא הם קדושים ג"כ בפני עצמן וכיון דבני זריעה נינהו יש להם דין קדושת שדה אחוזה בפני עצמן להיות נפדין כדין שדה אחוזה וכדתנן שדה מה ת"ל לפי שנאמר זרע חמר שעורים וכו' ובזה אתי שפיר מה דפשיטא דהו דלא גרע נקעים וסלעים יותר מבור ושובך היינו משום דלפמ"ש הא דס"ד דאינם קדושים בכלל השדה היינו מלשון המקשה דאמר נהי דלא קדשי בהדי ארעא וכו' ולפי דעת המקשה מיירי בראוי' לזריעה א"כ שפיר קאמרי דלא גרע עבור ושובך דתשמישן פלק מתשמישי שדה ואפ"ה הם בכלל כ"ש נקעים הראוי לזריעה וכל זה כתבנו בכוונת דבריהם דהכא אבל לשון התוס' בב"ב א"א להבין כן דכתבו שם בד"ה אין נמדדין וכו' וז"ל התם ודאי קדשי לפי שמקדישן בפי' וכו' משמע להדי' לפי ס"ד מיירי מתני' לענין אם הם מוקדשים בכלל השדה וקשה טובא חדא מה ענין זה למדידת שדה אחוזה כנ"ל ותו דאפי' לפי דבריהם הכא אין ראי' מן המקשה לפי מה דהוה ס"ד דמיירי בראוי לזריעה שפיר הוי בכלל הקדש השדה אבל לפי מאי דמסיק מיירי בנקעים מלאים מים אפשר דאינם בכלל השדה וצ"ע. והריטב"א ז"ל הביא תוספתא דערכין היו שם נקעים עמוקים יו"ד טפחים וכו' אין נקדשים ואין נמדדים עמה ונדחק לפרש הא דקאמר אין מקדשין היינו שאם נקדשין לענין שיהא נמדדין עמה ע"ש ולפמ"ש לעיל י"ל לפי המסקנא דמיירי בנקעים מלאים מים גרע טפי עבור ושובך והא דאין נמדדין מיירי שהקדישן בפי' כנ"ל. גם י"ל

דההיא תוספתא אתיא כר"ש דס"ל בב"ב שם דהמקדיש בעין רעה הוא מקדיש. עוד נראה לפרש התוספתא כגון שאמר בית כור עפר משדה שלו והא הקדש דבזה אין שייך לומר בעין יפה הוא מקדיש שאם הי' דעתו שהנקעים יה' מוקדשין יפחות המדה מגוף השדה דאין שייך להחמיר תרי חומרא דסתרי אהדדי לומר שהיה בדעתו על גוף השדה למדוד ממנה בית כור עפר להקדיש והיה דעתו נמי שיתקדשו הנקעים. והיינו דקאמר אין מקודשין עמה אם הקדיש בלשון בית כור ואם הקדיש השדה שלימה ובא לפדותו אין נמדדין עמה לענין פדיון ודו"ק:

בתוס' ד"ה נקדשי באפי נפשייהו וכו' וליתא כדאמרינן לעיל וכו'. נראה דרשב"ם ז"ל ס"ל כשיטת רש"י ז"ל בערכין דף ל"א הביאו תוס' שם דהך מילתא דגואל לחצאין הוא פלוגתא דר"ש ורבנן ע"ש ורבנן ס"ל דאינו נגאל לחצאין עוד נראה דס"ל לרשב"ם ז"ל דאי הוי אמרינן גואל לחצאין הוי מצי לשנוי' בפשטות כגון שנתן מעות לגזבר לפדות שיעור בית כור משדה גדולה שהקדיש תחלה וכשבא הגזבור למדוד לו השיעור בית כור אין הנקעים בכלל ובזה אפשר לומר דאפי' הנקעים ראוי' לזריעה מ"מ כיון דמסתמא אין אדם רוצה שיתן מעות וכו' ה"נ הי' דעתו לפדות במקום א' כדאמרינן בסמוך גבי לוקח והא דנקיט דוקא שדם אחוזה בשעה שהיובל נוהג משום דבשדה מקנה שנפדה לפי שווי' בשומת תשעה וכהן כדאית' בסוף מגילה לא שייך דין זה דהא מסתמא כששמין את השדה הבחינה אם יש בו נקעים דמסתמא אין שומתן שוה והא דצ"ל במוכר שאין אדם רוצה וכו' ולא אמרינן הדמים מודיע היינו משום דאין אונאה לקרקעות להכי נקיט שדה אחוזה שאין צריך שומא אע"כ דהסוגי' הוא אליבא דרבנן דר"ש דס"ל דאין נגאל לחצאין וא"כ א"א לאוקמי הכי דהא אינו יכול ליגאל בית כור מתוך שדה שלימה וה"ה דהוי מצי למימר דכ"מ בהא גופא דהוי כשתי שדות ויכול לפדות השדות בלא נקעים אלא דס"ל לש"ס לדוחק לאוקמי בהכי ועמ"ש לקמן בזה ודו"ק:

בגמרא הכי מאי להקדש מדמינין וכו'. יש להסתפק בהא דקי"ל בפ' בית כור דאם אמר לו בית כור סתם אני מוכר לך ונמצא פחות עד רובע לסאה הגיע והמקח קיים אי נימ' גבי קידושי אשה כמי כן הוא עד רובע לסאה הוי קידושין או נימא דלהקדש מדמינין להו מודדין הקרקע לא פחות ולא יותר ולכאורה היה נראה דתלי' בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א הביאם ב"י באה"ע סי' ל"ח במוחלו על תנאי דלרמב"ם הוי מחילה כמו בע"מ שאין עלי' נדרים ונמצא עלי' נדרים אבל הרשב"א דס"ל שם דדוקא בתנאי ע"מ שאתן לך יכולה לומר הריני כאילו התקבלתי אבל בתנאי שהוא בשעת קידושין הוי כמו ע"מ שאני כהן לא מהני מחילה א"כ ה"נ כיון דבשעת הקדושין לא הי' כפי מה שאמר לא

הוי קידושין ודמי למה דאיתא לעיל ז' ע"ב אי דא' חמשין ולא שוה חמשין הא לא שוה משמע דאפילו בפחות משתות הקידושין בטלים ועיין בק"א סי' למ"ד מ"ש בזה וכ"ש אם אמר בפי' ע"מ דבעינן קיום התנאי ממש וצ"ע:

ברש"י במתנתין ב"ג וב"ר וכו' ושמעינן נמי הן קודם ללאו מדלא אמר תחלה אם לא יעברו וכו'. הנה הא דבעינן לרבי מאיר תנאי כפל הוא מפורש בגיטין דף ע"ו גבי הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי את אבא וכו' לפי שלא אמר אם תשמשי אם לא תשמשי דברי ר"מ והא דבעי ר"מ תנאי קדם למעשה הוא מפורש בב"מ דף צ"ד דתני אבא חלפתא איש כבר חנני' אמר משום ר"מ תנאי קודם למעשה וכו' מעשה קודם לתנאי אינה תנאי אבל בהן קודם ללאו פליגו בי' שמואל ורבא בגיטין דף ע"ה ע"ב גבי אתקון שמואל בגיטן וכו' ונראה דס"ל לשמואל דדוקא בתנאי קודם למעשה אע"ג דלא מייתרי מ"מ ס"ל לר"מ כן מצד הסברא דלא אתי דיבור ומבטל מעשה דקדמי' כפי' רש"י ז"ל אבל בהן קודם ללאו כיון דליכא בי' שום סברא אין ללמוד מפשטא דקרא דהוי קפידא ורבא י"ל דס"ל כיון דקאמר ר"מ סתמא כל תנאי וכו' ומייתי קרא דב"ג וב"ר משמע דוקא דומי' דהתם דבעינן הן קודם ללאו וס"ל דנפק' לר"מ אע"ג דליכא טעמא היינו משום די"ל דהא דיליף ר"מ דבעינן ת"כ משום יתורא דבארץ כנען כדאמר לקמן בסוגי' דונאחזו בתוככם כל מה דאית לכו משמע היינו דבאמת מודה ר"מ כיון שאמר להם בתחילה ונתתם להם את ארץ הגלעד יש לטעות דונאחזו בתוככם קאי על ארץ הגלעד שהזכיר בתחלה כדאמר רחב"ג אבל קשה לו דהי' לו להקדים בתחלה אם לא יעברו ונאחזו בתוככם דכיון שלא הזכיר כלל ארץ גלעד מה"ת נימא דקאי על ארץ גלעד אלא וודאי דבעינן הן קודם ללאו וכיון שהזכיר כבר ונתתם להם ארץ הגלעד הוצרך לומר בארץ כנען דלא נימא בתוככם קאי על ארץ הגלעד דאיירי בי' מעיקרא וממילא שמעינן דבעינן ת"כ דאל"ה לא שייך הן קודם ללאו א"כ שפיר הוכיח ר"מ דבעינן הן קודם ללאו ואף לפי עה דפי' רש"י לקמן דמיתורא דארץ כנען נפקא ממשמועתי' דבעינן תנא כפול וכמו שיבואר לקמן ואפ"ה א"ל דאכתי מנ"ל הן קודם ללאו דילמא איצטרך ארץ כנען משום יתורא לאשמעינן ת"כ ולא משום צריך הי' הדבר לאמרו וא"כ אפי' אם הי' אומר בתחלה אם לא יעברו ג"כ צריך לומר ארץ כנען כי היכא דנילוף דבעינן ת"כ וכיון דלעולם הי' צריך לומר בארץ כנען א"כ אין לדקדק ממוקדם ומאוחר זה אינו די"ל דס"ל לרבא דלענין ת"כ א"צ יתורא דס"ל לר"מ כסד"ל לרשב"ג בגיטן דף ע"ו דאמר אין לך תנאי בכתבי' שאינו כפול ומפרש הש"ס דילפינן מינייהו משמע דאפי' בלא יתורא ילפינן מינייהו א"כ אם הי' מקדים אם לא יעברו וגומר ונאחזו בתוכם לבד הוי משמע כל מה דאית להו ואפ"ה הוי ילפינן ת"כ

אע"ג דלא מייתרא אע"כ משום הן קודם ללאו ועיין מ"ש לקמן בטעם פלוגתת שמואל ורבא ודו"ק:

בתוס' ד"ה כל תנאי שאינו כתנאי וכו'. וקשה דהא אמר בסוף פ' וכו' לכן נ"ל דפליג אכולה וכו' לכאור' הים נראה הא דפליגי בתנאי קודם למעשה ולא מפרש טעמייהו היינו דתלי' בפלוגתא זו דת"כ לפי מה דפי' רש"י ז"ל דלא אתי תנאי ומבטל מעשה דמתנה דקדמי' י"ל באמת קי"ל בכמה דוכתא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי וא"כ הי' לתנאי כבטל הדיבור ומעשה שלפניו כיון שהתנו תוך כדי דיבור אבל כיון דס"ל לר"מ דאם לא כפל התנאי אין התנאי כלום דלא אמרינן מכלל הן אתה שומע לאו ועיקר התנאי אינו מתקיים אלא בכפילו שאמר אם לא יעברו וגומר לכך בעינן כפולות התנאי תוך כ"ד של המעשה ואם המעשה קודם לתנאי דהיינו אם הי' אמר ונתתם להם את ארץ הגלעד קודם אם יעברו נמצא עיקר התנאי דהיינו אם לא יעברו לא היה תוך כדי דיבור של ונתתם ולא אתא אם לא יעברו ועקר הדיבור של המעשה כיון שאינו תוך כ"ד והיינו לר"מ דוקא דס"ל עיקר התנאי הוא כפילו אבל לרחב"ג דס"ל מכלל הן נשמע לאו ומה שאמר אם יעברו הוי כאילו אמר נמי אם לא יעברו וגומר נמצא שהיה התנאי תוך כ"ד של המעשה ושפיר אתא תנאי ומבטל מעש' לפ"ז כר' הא דבעינן לר"מ תנאי קודם למעש' איכו אלא בתחלת התנאי אבל בכפילו כגון אם הי' אומר ונאחזו בתוככם אם לא יעברו כ"ש דהוי עדיף טפי כיון שהי' אומ' ונאחזו בתוככם תוך כ"ד של ונתתם להם את ארץ הגלעד הרי ביטל המעשה תכ"ד ונראה הא דבאמת לא אמר משה כן דא"כ הי' אפשר לטעות דקאי נמי אאם יעברו שיתן להם את ארץ הגלעד ונאחזו נמי בארץ כנען לכך הוצרך להקדים אם לא יעברו קודם ונאחזו ובזה מתורץ ממילא קושי' תוס' לקמן דף ס"ב בד"ה הנקי וכו' וקשה דא"כ ה"ל מעשה קודם לתנאי וכו' ולפמ"ש לק"מ דבכפילות התנאי א"צ תנאי קודם למעשה ויבואר עוד לקמן בס"ד ודו"ק:

תוס' בד"ה שאלמלא כן וכו' ולא נראת לר"ת וכו' נראה דטעמי' משום דאי כפי' רש"י ז"ל דטעמא דהוי רבותא טפי בארץ כנען מארץ גלעד היינו משום דבארץ גלעד כיון שחמדו לו להחזיק בה בנחלה ראוי לקנוס יותר בארץ גלעד מבארץ כנען שקצו בה מפני רוב מקניהם א"כ לא אתי שפיר הא דר"ח לקמן בסוגי' ופלוני בני יתן מאתים זוז ואם לא יתן יירש עם אחיו בשאר נכסים משמע שאם לא אמר אלא אם לא יתן יירש אם אחיו ולא אמר בשאר נכסים ה"א דיירש עם אחיו קאי על שדה שלישית משום דאי לא הוי אמר כלל אם לא יתן יירש עם אחיו ה"א דאפי' בשדה שלישית ג"כ לא יטול דאל"כ קשה באמת כמה הוצרך לומר בשאר נכסים והא דקאמר בסוגי' הא לבתר דנימא לי'

ר"מ ונאחזו היינו במה דאמר רחב"ג מי גרם לו שירש עם אחיו בשאר נכסים דמשמע דקאי רק על שאר נכסים וזהו אם הי' אומר יירש עם אחיו ולא הי' אומר בשאר נכסים והוא משל לבתר דנימא לי' ר"מ ונאחזו אבל מה שאמר שירש עם אחיו בוודאי הוא משל למה שאמר במתני' שאפי' בארץ כנען דמשמע כ"ש בארץ גלעד והיינו דמה שאמר ירש עם אחיו הינו דוגמת ונאחזו בתוככם ומה שאמר בשאר נכסים הוא דוגמת בארץ כנען לפ"ז א"א לפרש כפי' רש"י ז"ל דטעם דה"א שלא יטול יותר בארץ גלעד מבארץ כנען מפני שחמדו להם ראוי לקנוס יותר דהוי במשל לא שייך קנסא ולמה יגרע חלקו בשדה שלישית אם לא הי' אומר כלל יירש עם אחיו וממילא הוי ידעינן דכוונת ירש עם אחיו היינו בשאר נכסים ואכתי קשה למה הוצרך לומר באמת בשאר נכסים אבל לפי' ר"ת אתי שפיר דלאו בשביל קנסא הוא אלא בשביל יפוי כח וה"נ מיירי דהי' השדה השלישית טובה יותר מאלה שני שדות ולכך ציוה שיתן מאתיים זוז ויטול חלק יפה וא"כ ה"א הואיל ויפוי כח אם יתן לכך הורע כחו אם לא יתן ודו"ק:

בגמרא שפיר קאמר וכו'. הקשה בספ"י מאי מקשה דלמא יליף ר"מ ת"כ אע"ג דלא מייתרא כי היכא דיליף נמי הן קודם ללאו כבר כתבנו במתני' בזה ועוד נראה דהא צריך להבין מה פשיטא לש"ס דס"ל לר"מ סברת רחב"ג דה"א שיפסידו משום קנסא ונראה משום שכתבו תוס' לקמן דף ס"ב בד"ה בשלמא לרחב"ג דמה שאדם רוצה מיקרי הן דומיא דאם יעברו שאנו רוצים שיעברו וכו'. וקשה מנ"ל לר"מ שרצונו של משה הי' בכך שיעברו דלמא הי' רצונו שיקחו חלקם כמו שאר שבטים ולא יעברו חלוצים אלא דמוכח מדהוצרך לומר שלא יקנסו אם לא יעברו ש"מ דניחא למשה בהכי והיינו דמקשה מנא לי' ת"כ דלמא משום קנס לחוד וממילא מתורץ קושי' קמייתא דליכא למימר דיליף ת"כ מדאשכחן הכי גבי משה דא"כ מנא ליה משום קנס דנילוף מזה דרצונו של משה הי' שיעברו והוי ליה הן קודם ללאו וע"ז משני מדאיצטרך בארץ כנען ת"כ דלא נימא ונאחזו בתוככם משום קנסא ע"כ דניחא ליה שיעברו חלוצים ודו"ק:

דף סא:

ברש"י ד"ה למה לי וכו' למעוטי שלא יטלו בארץ גלעד כנגד חלקם וכו' ועיין במהרש"א דאכתי דחוק קצת דהא כבר נשמע מונאחזו בתוככם שלא יטלו כל ארץ גלעד ולא נרמז מבארץ כנען להצריך ת"כ ולולי דבריהם ז"ל הי' נר' לפרש דבאמת מה דה"א שלא יטלו בארץ כנען היינו משום שסילקו עצמן ומחלו על חלקם כמ"ש תוס' בד"ה אי לא כתיב וכו' והיינו מה שאמרו לא נשיב אל בתינו עד התנחל וגו' כי לא ננחל אתם וגו' כי באה נחלתינו וגו' אלא דלכאורה אינו מובן דהא אמר בפי' כי באה נחלתנו הרי דלא מחלו על

חלקם אלא אם יטלו ארץ גלעד ומה"ת נימא דאם לא יעברו ולא יטלו בארץ גלעד שיועיל מחילתם בארץ כנען כיון שהי' על תנאי כי באה נחלתינו וגו' וצ"ל כיון דלא הי' תנאי שלהם כפול שאם לא יתנו להם את כל ארץ גלעד אינן מסלקי' עצמם מארץ כנען שהיה התנאי בטל ואפי' אם לא נתקיים התנאי כבר הועיל מחילתן נמצא מוכח ממה שהוצרך לומר בארץ כנען דבעינן ת"כ וטעמא דרחב"ג יבואר לקמן ודו"ק:

תוס' ד"ה אי לא כתיב וכו' וקשה וכי איזה סברא שישבו בבתיהם וכו' וריטב"א תירץ בזה דאם לא היו עוברים היו מניחים את חלקם בארץ כנען ביד כנעני ולא היו כובשים אותם עד שיבואו בעצמם ויכבשו: ולענ"ד נראה דמה שהקשה תוס' בתר הכי דמאי ס"ד שלא יטלו כלל וכו' דמשמע לפירש"י ז"ל אתי שפיר ובאמת נראה דאפי' לדברי רש"י ז"ל קשה קושית דמאי הו"א שלא יקח חלקם בארץ כנען אם לא יעברו כלל לא מיבעיא אם לא יכבשו חלקם דפשיטא כיון דירושה הוא להם מאבותיהם וממילא הוא בחזקתן אלא אפי' יכבשו אינו אלא כמבריח ארי מנכסי חבירו ובמה יזכו שאר שבטים בנחלתן. ואפשר דס"ל דלרבי יהונתן בב"ב דף קי"ז דלבאי ארץ נתחלקו ס"ל להתוס' דאם לא היו עוברין כלל לא היו נחשבים בכלל באי ארץ וממילא אין להם חלוקה בא"י אלא דאפ"ה אין כאן קושיא על רש"י דאדרבה משום הוא גופא היה צריך משה להודיע להם דאפי' אם לא יעברו מ"מ נחשבים מבאי הארץ כיון שהיו בכלל המנין שאמר הקב"ה אליהם לאלה תחלק ארץ. ובזה אתי שפיר דלא תקשה לפירוש רש"י דאם לא יעברו היינו שלא יעברו כלל את הירדן א"כ היה לסם להתנות גם עם חצי שבט מנשה שנטלו ג"כ חלקם בארץ גלעד בשלמא לפירו' ר"י דלא הי' התנאי אלא יעברו חלוצי' בראשי צבא אתי שפיר דחצי שבט מנשה לא התחייב א"ע בכך אלא לפירש"י נהי דתנאי אם יעברו חלוצים לא שייך לכלול עמהם שבט מנשה שלא התחייב א"ע לעבור חלוצים אבל תנאי שלא יעברו שלא הי' התנאי על חלוצים אלא אפי' אם לא יעברו כלל היה לו לכלול גם חצי שבט מנשה ודוחק לומר שלחצי שבט מנשה נתן להם בארץ גלעד אפי' אם לא יעברו כלל דהא מפורש ביהושע דגם חצי שבט מנשה היה מצווים לעבור ולפמ"ש י"ל דמה שהוצרך להתנות היינו משום דה"א דאינו מבאי הארץ וכיון דאמרינן שם בב"ב דלמ"ד לבאי ארץ נתחלקו עה אנו מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל הנחלות חיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים נמצא שב"ג וב"ר שכל שבטיהם נטלו בארץ גלעד הוצרך לומר שאפי' אם לא יעברו כלל הם נחשבים מבאי הארץ אבל חצי שבט מנשה כיון שחצי שבט מנשה נטלו בארץ כנען נמצא כשהחזירו לאבותיהם ליוצאי מצרים דהא מכיר מיוצא מצרים היה ובניו

נטלו מקצתן בארץ גלעד. כדכתיב בסוף פרשת מטות ומקצתן נטלו בארץ כנען כמפורש בפרשת בנות צלפחד בסוף פרשת מסעי נמצא שממילא ירשו גם אותם שלקחו בגלעד לא היה צריך משה להתנות עליהם שאם לא יעברו יטלו נחלתן בארץ כנען דממילא בא להן נחלתן בארץ כנען מחמת יוצאי מצרים כן נראה לענ"ד לפרש לפירש"י ז"ל ודוק:

בא"ד וי"ל דסד"א נעש' כמי שסילקו א"ע וכו' לכאור' כוונתם דהוה כאלו נתנה במתנה לשאר שבטים ואע"ג דהוה כדבר שלא בא לעולם דהא עדיין לא כבשוהו ונהי דר"מ ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעול' מ"מ לא קיי"ל כוותי'. אך י"ל כיון דא"י מוחזקת לנו מאבותינו הוה ליה כדשב"ל. ולפ"ז צ"ל דמעשה דב"ג וב"ר היה אחר מעשה דבנות צלפחד דהא לא נאמר לו למשה דא"י מוחזקת אלא לאחר מעשה דבנות צלפחד אי נמי שהוצרך לומר כן משום דהוה מספקא ליה דשמא א"י מוחזקת הי' ומועיל מתנתם. קשה לי דנהי דמועיל מתנתם במה היה הקנין ופשיטא דיכולין לחזור ממתנתם וא"כ למה הוצרך משה להתנות הא מסתמא אם לא ירצה לעבור יחזרו ממתנתם. ועוד קשה לי דאי ס"ד דבאמת כל מה שלקחו ישראל חלק ב"ג וב"ר היה מדין מתנה וא"כ קשה הא דמשמע דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה משלם משום דא"י מוחזקת הי' ואמאי הא חלק שהי' מגיע לצלפחד אביהם מחמת שני מטות וחצי המטה שנטלו חלקם בארך הגלעד ונתנו זה במתנה חלקם בארץ כנען הם ראוים שהרי בחיי חפר לא היה מוחזק נחלה. ואי משום שהי' בידו לחפר אביהם חלק בעבר הירדן הא פשיטא דעבר הירדן לא היה מוחזק להם מאבותיהם שהרי לא נתן הקב"ה זה לאברהם נחלת שבעה עממים ודוחק לומר שבאמת לא נטלו חלק בכורה אלא לפי החשבון שהיה מגיע לחפר אפי' אם היה נוטלים שני מטות וחצי המטה בארץ כנען. ונראה לע"ד מלשון התוס' שכתבו נעשה כמו שסלקו עצמן מלחלק בארץ כנען ודמי להא דאיתא בכתובות בפרק הכותב גבי דין ודברים אין לי בנכסייך דאמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממקום אחר מתנה עלי' שלא ירשינו וה"נ אע"ג דא"י מוחזקת היה לאבותינו הי' יכולים לסלק עצמם שלא ירשו אפי' בדיבור בעלמא ואינו מדין מתנה אלא מדין סילוק וממילא ירשו אילו שבארץ כנען הכל מחמת יוצאי מצרים כאילו לא היה יורשים אלא הם. ודוק:

שם תני אמר רחב"ג וכו' פלוני בני יירש וכו'. צריך להבין למה שינה רחב"ג משל מהנמשל והל"ל לאדם שהי' מחלק נכסיו לבניו ואמר אם יתן פלוני בני מאתיים זוז ירש פלוני בני שדה פלונית ופלוני בני שדה פלונית והוא ירש שדה פלונית ואם לא יתן ירש אחיו והוא דוגמת הנמשל שהתחיל באם יעברו שהוא דוגמת אם יתן מאתים זוז ואח"כ אמר ונכבשה הארץ לפניכם שהוא דוגמת פלוני בני יירש וכו' ואח"כ אמר ונתתם להם

את ארץ גלעד שהוא דוגמת והוא יירש שדה פלונית ונר' לענ"ד שר"ח בא ליישב מה שכתבנו לעיל דהוכחת ר"מ דבעינן ת"כ מבארץ כנען הוא משום דמה דה"א שסילקו א"ע מארץ כנען אף שהי' בתנאי שיתנו להם את ארץ הגלעד אלא כיון שלא כפלו התנאי ה"א דמהני הסילוק אפי' אם לא יטלו בארץ הגלעד ובא רחב"ג לסתור הוכחה זו משום דמודה ר"ח דבעינן תנאי קודם למעשה כמו שפירש"י במתני' ונראה דמזה ראי' לרש"י ז"ל דמוכח כן מהא דאמר ר"ח דיש במשמע שלא יטלו ארץ כנען היינו משום שסילקו עצמן אע"ג שהי' על תנאי שהרי אמרו כי לא ננחל אתם וגו' כי באה נחלתינו וגו' מ"מ כיון דמעשה הסילוק שהוא כי לא ננחל וגו' הוא קודם לתנאי כי באה נחלתינו ה"א דתנאי בטל ואפי' אם לא יטלו בארץ גלעד אפ"ה מועיל הסילוק בארץ כנען וכן משה כשהתנה ואמר ונכבשה הארץ לפניכם הקדים הסילוק הזה למה שאמר ונתתם להם בארץ הגלע' שהוא התנאי לזה הסילוק וה"א דבטל התנאי לכך הוצרך לומר בפי' ונאחזו בתוככם בארץ כנען והיינו דאמר רחב"ג במשל הזה לר"מ כי היכא דאם אמר פלוני בני יירש קודם שאמר ופלוני בני יתן אתה מודה דמי גרם לו וכו' שהרי א"א לומר שיתבטל ירושה שלהם מחמת זה שלא נתן מאתים זוז שהרי הקדימו לגמרי ללשון התנאי ה"נ אף שהתחיל באם יעברו מ"מ הרי הקדים המעשה לתנאי ואין כח בתנאי לבטל המעשה שלפניו ור"מ ס"ל דונאחזו בתוככם משמע כל דאית לכו וע"כ בארץ כנען משום ת"ב דא"ל דמייתר להא דבעינן תנאי קודם למעשה דס"ל לר"מ דזה מצד הסברא כמו שצ"ל באמת דיליף מצד הסברא דהא לא מייתרא ע"ז ובזה נר' ליישב דברי הרמב"ם שכתב פ"ו ה' ד' מאישות דלא הוי מעשה קודם לתנאי אלא כשהקדים המעשה ממש קודם שהתנה אבל אם הקדים באמירה התנאי קיים וכתב הכ"מ שכן משמעות לשון המשנה בהשוכר את הפועלים שכל תנאי שיש מעשה בתחלתו וכו' ומוקי לה התם כר"מ והקשו עליו מהא דאתקין שמואל בגיטן אם לא מתי בתחלה ולפמ"ש י"ל דס"ל לרמב"ם דלרחב"ג ס"ל תנאי קודם למעשה כדמוכח כנ"ל ור"מ ס"ל דלא בעינן תנאי קודם באמירה אלא במעשה ממש יע"כ הא דה"א שלא יטלו בארץ כנען משום דבעינן ת"כ כנ"ל והיינו דמוקי למתני' דנקטו כל שיש מעשה וכו' דמשמע מעשה ממש כר"מ להכי פסק הרמב"ם כן כסתמא דמתני' וכר"מ. ויותר נראה דס"ל לר"מ כיון שבתחלת הדברים אמרו ב"ג וב"ר שיותן להם ארץ הגלעד ה"ל כתנאי קודם למעשה וגם משה כיון שהתנה אם יעברו אע"ג דעיקר התנאי לסלקם מארץ כנען הוא במה שאמר ונתתם להם ארץ הגלעד מ"מ כיון שהתחיל אם יעברו הוי לי' כתנאי קודם למעשה ולא דמי למשל דר"ז שהתחיל המעשה בתחילת הדברים וע"כ הא דה"א שלא יטלו בארץ כנען הוא משום שלא כפלו והיינו דקאמר

ונאחזו בתוככם כל דאית לכו משמע דמה"ת נימא שלא יטלו בארץ כנען אי לאו משום דבעינן ת"כ כנ"ל ולפ"ז א"ש דמשמע דמודה ר"מ למשל דר"ח דאע"ג דירש עם אחיו משמע כל דאית ליה לאחיו כמו ונאחזו בתוככם אלא דכיון דהמעשה שאמר שירשו האחים הוא קודם לתנאי לגמרי אין זה תנאי כלל ולא הי' במשמע שאר נכסים ודו"ק:

בגמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב וכו'. סד"א תטיב אגרא לו וכו'. ותרגום אנקלס שאת ישתביק לך והוא לשון נשיאות עון שישא עונו וימחול לו כדמתרגם ושא עון ושביק לעויין וז"א כפי' הש"ס דהכא אם תטיב אגרא והיינו נכדפי' רש"י ז"ל דהוא לשון משאות שכר כמו וישא משאת פניו ונראה דהכא בסוגי' לרחב"ג ע"כ צ"ל הכי דאם הוא לשון מחילת עון א"כ מכלל הן תשמע העונש על העון דאם לא ישוב דינא אע"כ כרחב"ג צ"ל לשון משאת דהיינו שכר ותרגום אונקלס מפרש כר"מ דהוא לשון נשיאת עון ומשום כפילת התנאי ונראה דחילוק הוא בין אם ישוב מאהבה או מיראה כדאיתא ביומא פ' יוה"כ דבתשובה מאהבה זדונות נעשה כזכיות ומקבל עליהם שכר ובתשובה מיראה זדונות נעשה כשגגות דהיינו שאינו נענש עליהן אבל אין מקבלין עליהן שכר ולפ"ז הש"ס דהכא מוקי קרא אם ישוב מאהבה ולפי ת"א מיירי ששב מיראה ונראה דהתרגום מפורש הכי משום דס"ל כר"מ ולר"מ צ"ל דשאת לשון נשיאות עון ולא שכר דאי נימא דאם תטיב היינו לשון תשובה מאהבה שנעשה לו כזכיות א"כ קשה דנימא נמי כשעשה תשובה מיראה יהי' כזכיות דבשלמא לרחב"ג דלא בעינן ת"כ מדקאמר אם תטיב דהיינו תשובה מאהבה אגרא מכלל הן נשמע לאו דאם לא ישוב מאהבה אלא מיראה לא אגרא ולא דינא אבל לר"מ דבעי ת"כ א"כ אפי' אי נימא כי תטיב היינו שהי' תנאי כשישוב מאהבה מ"מ כיון דלא כפל התנאי ממילא אפי' לא קיים התנאי הוי אגרא דמה שאמר לא תטיב לפתח חטאת רובץ היינו כשלא ישוב בתשובה כלל ואפי' מיראה דאז הוי דינא כדאמר לפתח חטאת רובץ וכיון דמייתי ביומא מקרא דכי כשלת בעונך דבתשובה מיראה לא נעשה כזכיות ע"כ ליכא לפרש הכי דשאת היינו מתנת שכר אלא דשאת היינו נשיאות עון ואם תטיב היינו תשובה ומיראה נמצא לר"מ צ"ל שאת כתרגמא אלא דאכתי קשה לפ"ז דה"ל להש"ס לפרש דר"מ אינו מפרש שאת כמו רחב"ג ותו דלר"מ קשה באמת למה לא אמר הש"י מעולה שבתשוב' שישוב מאהבה ותו קשה לפמ"ש בספ"י ליישב קושי' תוס' בסוף פ' שבועת העדות דאע"ג דה"מ מודה באיסורא דלא בעינן ת"כ מ"מ קבלת שכר ה"ל כממונא א"כ משמע דר"מ נמי מפרש דשאת היינו לשון שכר ודוחק לומר דמה שאינו נענש מקרי ממון. ונראה ליישב דלר"מ נמי י"ל לשון אגרא והיינו לפי מה דאיתא ביומא כתיב שובה בנים שובבים דמעיקרא שובבים וכתיב

ארפא משובתיכם כאן מאהבה כאן מיראה הרי דכשעושה תשובה מאהבה נעקר החטא מעיקרא והוי כאילו ישב לו ולא עבר עבירה דאמרינן לעיל בספ"ק ישב לו ולא עבר עבירה נותן לו שכר כאילו עשה מצוה כמ"ש לעיל שם דהיינו טעמא דנעשה לו כזכיות ולפ"ז י"ל לפי מה דפסק הרמב"ם ויבואר לקמן דכל תנאי מעכשיו א"צ דיני התנאי כיון דאינו עושה דבר מעכשיו אלא ע"מ כן לא בעינן דיני תנאי א"כ כיון דשב מאהבה נעקר החטא מעכשיו לא צריך דיני תנאי א"כ י"ל דגם ר"מ מפרש שאת לשון שכר דהיינו בתשובה מאהבה שהנשיאות עון הוא מעכשיו והיינו דקאמר לשון שאת ולא אמר אשא לך דמשמע מהשתא וממילא דכששב מיראה לא נעשה לו כזכיות דלא בעינן בזה ת"כ.

ודוק:

והנה קשה לי הא דאמרינן ביומא דף נ"ב חמשה מקראות אין להם הכרע שאת ארור מחר משוקדים וקם דהיינו דאין להם הכרע אי קאי אדבתרא שאת אם לא תטיב ופירש רש"י ז"ל דהיינו שישא הוא עונם ויענש וקשה כיון דשאת הוא המעשה והוי מעשה קודם לתנאי א"כ בטל התנאי כמו שהקשו תוספ' לקמן בד"ה בשלמא לרחב"ג וכו' גבי חנקי אם לא שטית דהוי מעשה קודם לתנאי דתירוצם שם לא שייך כאן אך לפמ"ש לעיל בתוס' ד"ה כל תנאי וכו' די"ל דבלאו של התנאי לא צריך להקדים התנאי קודם למעשה א"ש גם הכא: ועמ"ש לקמן בזה. ובספ"י הקשה דמאי מקשה הש"ס הכא ומואם חקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם דהא היה צריך לכפל תנאו כדאמרינן בפרק קמא דברכות דכל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי אינו חוזר ולענ"ד נראה דאי משום הא לא היה מועיל אפי' הכפל אלא עיקר הדבר כמ"ש המפרשים דכל עונשים הכתובים בתורה אינם עונשין אמיתיים לרעה ח"ו אלא כולם לטובה לרפואת נגע הנפש ולהסיר ממנו חולאת זוהמת החטא והכל לטובה אלא שמשתנה הטובה לפי כח המקבל מה שהוא לטובתו ופרשנו בזה מה שאמר הנביא מפי עליון לא תצא הרעות והטוב מי זה אמר ותהי ה' לא צוה מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו ר"ל שלא יסובב לומר שיצא מפי הקב"ה בעונשים שבתורה הרעות כי השי"ת הוא אחדות אמיתי ולא יתכן לומר בו שיצא מפיו שני הפכים רע וטוב כמש"ה ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא וגו' ר"ל אני אחדות האמיתי טוב בלא רע כלל ואין אלקים שהוא דין עמדי וכפי' רש"י דכל לשון אלקים הוא בא בלשון רבים כי הדין נתחלק לפי ענין המקבלים אבל הטוב האמיתי היא אחדות וזהו שאמר מפי עליון לא תצא רעות וטוב אמר הרעות בלשון רבים והטוב בלשון אחדות שאף הדין שיצא מפי הקב"ה הוא עצמו הטוב שיצא מפי הקב"ה אלא שנשתנה לפי המקבלים כמש"ה אני ה' לא שניתי.

וע"ז אמר מי זה אמר ותהי ה' לא צוה ר"ל בוודאי הכל מהקב"ה וכיון שאצלו יתברך אין בו שינוי נאדם להתאונן אלא על חטאיו שלפי חטאו טובתו וראיתי בספר לוית חן דבזה טעם הגון שלא נכתב בתורה הטובה האמיתית שהיא תענוג הצדיקים בעה"ב ולהיפך עונש הרשעים בגיהנם מפני שאם הי' יוצא מפי הקב"ה הטובה האמיתות לא הי' חוזר משא"כ בטובת ורעות עוה"ז שהיא משתנה לפי המקבל כדי להטיבו באחריתו ובזה נראה לענ"ד דמובן יותר מה שאמר מפי עליון לא תצא רעות וטוב ר"ל שלא יצא מפי השי"ת הרע והטוב האמיתי ונצחיים מפני שכוונת הקב"ה הי' שנשתנה הטובות והרעות לפי מקבלים כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא היינו דכתיב אז תינקי מאלתי וכו' והקשה מהרש"א ז"ל דלפי' רש"י דמה שאמר אברהם אשר לא תקח אשה לבני מבנות כנען והי' על תנאי אם לא אל משפחתי ואל בית אבי תלך א"כ הוי מעשה קודם לתנאי ותי' דמה שאמר בכפל תנאו ונקית הוי תנאי קודם למעשה וזה אינו מובן דהא כתבו תוס' לקמן ד"ה בשלמא לרחב"ג וכו' גבי חנקי דאפי' אם ההן הוא תנאי קודם למעשה אלא דבלאו המעשה קודם לתנאי בטל התנאי ולכאורה נראה דכ"ש אם ההן הוא מעשה קודם לתנאי דלא יועיל מה שבלאו התנאי קודם למעשה ואפשר דס"ל דהתם גרע טפי כיון שההן קודם ללאו א"כ אם הקדים בלאו מעשה קודם לתנאי ביטול המעשה של הלאו את תנאי ההן שקדמו אבל איפכא מהני כיון דבדבריו האחרונים אמר תנאי קודם למעשה ולפ"ז צ"ל הא דאמרינן בגיטין דף ע"ה ע"ב ולימא לא יהא גט אם לא מתי ומשני משום דבעינן תנאי קודם למעשה אע"ג דאכתי הי' יכול לומר לא יהא גט אם לא מתי ואם מתי יהא גט מ"מ תיקון שמואל הכי משום דאין שייך לשנות לשון ההן מן הלאו ותו קשה לי על מהרש"א ז"ל דא"כ מאי מקשה הש"ס על ר' חנינא דל"ל אז תינקי מאלתי וכו' הא אי לא כפלי' לתנאי לא הי' מהני מה שאמר בתחלת התנאי אשר לא תקח וגו' אם לא וגו' משום דהוי מעשה אשר לא תקח קודם לתנאי אם לא אל משפחתי וגו' דהא פי' רש"י ז"ל במתני' דמודה ר' חנינא דבעינן תנאי קודם למעשה ודוחק לומר דהקושי' הוא למה הוצרך לכפל ה"ל להקדים המעשה קודם התנאי ולומר אם לא אל משפחתי תלך לא תקח אשה מבנות כנען ותי ק' לפמ"ש הרמב"ם דכל תנאי שהוא מעכשיו א"צ לדיני תנאי א"כ כיון דלפמ"ש המהרש"א ז"ל דהמעשה הוא אשר לא תקח אשה וגומר הא שבועה זו שלא יקח אשה מבנות כנען חל מיד וא"צ לשום דיני תנאי ולולי דברי מהרש"א נר' לענ"ד מה שאמר לא תקח כיון שהוא שב ואל תעשה לא חשיב מעשה והא דאמרינן במעשה קודם לתנאי אין התנאי מבטל מעשה שלפניו היינו דוקא במעשה שהוא קום ועשה אבל בדבר שהוא בשב ואל

תעשה לא שייך זה דע"ז יכול התנאי לבטל א"כ הכא כיון שהשבוע' הי' שלא יקח אשה מבנות הכנעני שהוא בשב ואל תעשה אתא שפיר התנאי דאם לא תלך ומבטל לי' ולא דמי למ"ש תוס' לקמן גבי תנקי ואת כי שטית דהוי מעשה קודם לתנאי דהתם אע"ג דחשיב לאו משום שאינו רוצה בהו כמ"ש תוס' מ"מ מעשה הוא כיון דאמר תנקי שפיר הקשה תוס' אבל מה שהוא בשב ואל תעשה שפיר חל התנאי ואין להקשות דא"כ בהך דלא יהא גט אם לא מתי כיון דלא הוי קום ועשה שפיר אתא תנאי ומבטל ז"א דאכתי במה שהוא אומר אח"כ יהא גט אם מתי לא אתא תנאי של אחריו ומבטל לי' וע"כ יצטרך לומר בתחלה אם מתי ואח"כ יהא גט וכבר כתבנו דאפי' לפי תי' מהרש"א ז"ל צ"ל דלא רצה שמואל לתקן שישנה הלשון בין הן ללאו כן נלענ"ד וראי' לדברינו דהא קי"ל באה"ע סי' ל"ח בענין זה דאם התנה תנאי על קידושין ואמר התנאי קודם להן דהיינו שאמר אם לא אתן לך לא תהי' מקודשת ואם אתן לך תהא מקודשת בטל התנאי ומקודשת אפי' לא נתן ואי נימא דמה שאמר לא תהי' מקודשת חשיב מעשה נימא איפכא דכיון דבטל התנאי לא תהי' מקודשת אפי' אם נתן ומאי חזית דאזלינין בתר מעשה בתרא טפי ממעשה קמא אע"כ דמה שהוא בשב ואל תעשה לא חשיב מעשה כן נר' לענ"ד נכון ואין לדחוק בזה ולומר דמש"ה אזלינין בתר מעשה בתרא משום שהוא רוצה בזה וכענין שכתבו תוס' דמש"ה ה"ל הן קודם ללאו דז"א דאין ענין בזה לקיום המעשה דאל"כ מאי מקשה תוס' בההיא דחנקי קודם לשטית דהוי מעשה קודם לתנאי ודו"ק.

בגמרא סד"א היכא דניחא לה לדידה וכו' נראה משוה דהי' מסופק אם תהי' קטנה או נערה שהיא ברשות אבי' לקדשה בע"כ או אם תהי' בוגרת שהיא יכולה לקדש א"ע בע"כ דאבי' לכך קאמר לי' שלא יקח לא בע"כ דידה או בע"כ דאבי' וכן הי' באמת ברבקה שהי' מסופקים בה אם הי' נערה או בוגרת כמ"ש בכתובות דף נ"ז ע"ב לכך לא רלה ליקח בע"כ דידהו כמו שאמר ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין וגו' וגם שאלו את פי' התלכי אם האיש וגו' וק"ל:

בתוספות ד"ה בשלמא לר"מ וכו' ולמהר"ר יצחק נראה ששתי שבועות וכו' נראה שכוונתו לתרץ קושית מהרש"א דלשיטת התוס' ה"ל להביא מקרא קמא כשהשביע אותו אברהם ולפי שיטת הר"י ששתי שבועות וכו' ודייק מדכתיב ונקית משבועתי זאת א"כ אין להקשות על ר"ח מקרא קמא שהוצרך לכפול הדברים שאם לא תאבה לא ינקה רק משבועה זאת ויחול עליו השבועה שלא יקח מבנות הכנען לכך הוצרך להביא מסיפא דקרא דקאמר סתם אז תנקה מאלתי ולא אמר מאלתי זאת וה"ה דהוי מצי תוס' לפרש שהשבועה הי' אם לא תאבה ללכת לא תשיב את יצחק בני שמה כמשמעות הפ' ונקית

משבועתי רק את בני לא תשוב שמה משמע שהשבועה הי' חל על זה שלא ישיב אותו שמה וק"ל.

בגמרא בשלמא לר"מ היינו דכתיב אם בחוקותי תלכו וכו' לכאורה קשה דאי נימא דבעינן בזה דיני תנאי א"כ קשה דריש פ' ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה אשר תשמעון והקללה אם לא תשמעון וגו' ואי בעינן דיני תנאי הא הוי מעשה קודם לתנאי שהרי אמר בתחלה את הברכה ואח"כ התנאי אשר תשמעון וכן בקללה אם לא תשמעו ונר' לענ"ד מזה ראי' להרמב"ם ז"ל דבתנאי מעכשיו לא צריך דיני תנאי והיינו דפי' רש"י ז"ל את הברכה אשר תשמעו ע"מ אשר תשמעו דקי"ל כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי והענין הוא שהקב"ה נותן הברכה קודם עשיית המצות כדכתיב מי הקדמני ואשלם אלא דלכאורה משמע מזה דלא כתוס' ד"ה חנקי כתיב וכו' קשה דא"כ ה"ל מעשה קודם לתנאי דס"ל דאפי' בכפל בעינן תנאי קודם למעשה והרי בקללה כתיב אם לא תשמעו שאינו נענש עד שעושה עבירה א"כ הוי לי' מעשה קודם לתנאי בכפילא וכבר כתבנו לעיל במתני' הטעם בזה וק"ל:

דף סב.

בגמרא אמר רבא מלתא וכו'. נראה כוונתו משום דבכל הני דלמעלה התנאי בהן ולאו הוא בדבר א' אבל הכא אי נימא דחרב תאכלו היינו חרב ממש אינו דבר והיפוכו כדפי' רש"י בריש בחוקותי בפסוק לחמכם לשובע ונתתי שלום בארץ שמא תאמר הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל ונתתי שלום בארץ הרי דאפשר שיהי' שניהם ברכה בארץ וגם מלחמה וא"כ תקלי לר"מ דאינו תנאי כפול לכך אמר דחרב תאכלו אינו חרב ממש אלא שיהא רעבון א"כ הוי ת"כ בדבר א' ודו"ק:

בתו' ד"ה בשלמא לרחב"ג וכו'. וקשה הא כל תנאי וכו'. כבר כתבנו לעיל דדבריהם אלו הם מדברי רבא בגיטין דף ע"ה שהקשה מלשון זה על שמואל דאיתקין בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ע"ש ולולי דבריהם הי' נראה דאין ראי' משום די"ל דר"מ בעצמו באמת ס"ל דלא בעינן הן קודם ללאו כדמוכח מתנאי דסוטה דהוי לאו קודם להן אלא כיון דאמרינן בס"פ שבועת העדות דמודה ר"מ באיסורא דלא בעינן ת"כ ופריך והרי סוטה דאיסורא הי' ואמר ר' תנחום חנקי כתיב ומשני שאני סוטה דאיסורא דאית בי' ממונא הוא ופי' רש"י ז"ל גביות כתובתה ונראה דהיינו דוקא לר"מ דס"ל בכתובות דף נ"ו ע"ב דכתובה דאורייתא והיינו טעמא דמקשה הכא מסוטה דאע"ג דר"מ מודה באיסורא מ"מ הכא דאית בי' ממונא שמפסדת כתובתה שהוא מדאורייתא הוי לי' ממונא אבל למאי דקיי"ל כתובה דרבנן א"כ סוטה הוי לי' איסורא דלית בי'

ממונא ובכה"ג בוודאי לא בעינן ת"כ כדאיתא שם דמוכח משתוי יין ופרוע ראש ע"ש וא"כ ע"כ הא דכתיב תנאי לאו משום ת"כ אלא כדמשני רחב"ג הכא וא"כ אין ללמוד מכאן דמהני בלאו קודם להן וממילא דילפינן מתנאי ב"ג וב"ר דהוי הן קודם ללאו והיינו דמקשה התם רבא על שמואל דאתקין בגיטא לאו קודם להן מכדי כל תנאי מב"ג וב"ר ילפינין דהא שמואל ס"ל בכתובות דף יו"ד ע"א דהם אמרו והם אמרו אלמא ס"ל דכתובה דרבנן כמ"ש תוס' שם א"כ לדידי' ליכא למילף מסוטה ושפיר ניליף מב"ג וב"ר אבל לר"מ עצמו י"ל דבאמת מהני אפי' לאו קודם להן ואפשר דס"ל לתוס' מדקאמר התם במתני' תנאי שאינו כתנאי ב"ג וב"ר משמע אפי' לאו קודם להן לא והני דבעינן ממש כתנאי ב"ג וב"ר ובזה הוכרחו לתרץ דכיון דלר"מ דס"ל דכתובה דאורייתא ה"ל בסוטה איסורא דאית בי' ממונא ואפ"ה אמר אם לא שטית תחלה ע"כ צ"ל דזה מיקרי הן מה שאנו רוצים כמ"ש התוס' ולפ"ז נראה לתרץ קושי' הט"ז בהקדמתו לי"ד דמאי מקשה לשמואל גבי אם לא מת לא יהא גט דהתם נמי נימא הכי דכיו' שהוא רוצה שלא למות הוי לי' הן די"ל דאין חילוק זה מוכרח אלא אליבא דר"מ דס"ל כתובה דאורייתא אבל למאי דקיי"ל כתובה דרבנן הוי לי' סוטה איסורא דלית בי' ממונא ליכא למילף מהתם דהך סברא דמאי שאנו רוצים חשיב הן וא"ל דאפ"ה כיון שמצינו דלר"מ מוכרח הך סברא א"כ מנ"ל באמת למיעבד איפכא הא לסברת ר"מ גרע טפי כיון דאנו רוצים שלא ימות הוי לאו קודם להן לסברת ר"מ ז"א די"ל דהיינו טעמא באמת דרבא שתיקן לכפול אם לא מתי ואם מתי ואם לא מתי א"כ ממ"נ הוי הן קודם ללאו אפי' לסברת ר"מ ובזה אתי שפיר טפי דאצ"ל דכל מה דתיקן לומר בתחלה אם לא מתי והוא מיותר לגמרי לרבא דאינו אלא משום דאקדומי פורענותא ולא אמר הכי התם לשמואל אלא בטעם מה שהקדים אם לא מתי אבל לרבא צ"ל דהוסיף הכפל בתחלה אם לא מתי משום שלא יתחיל הפורענות והוא דחוק ולפמ"ש אתי שפיר טפי דבאמת אף דרבא ס"ל דאין סברא זו דמה שאדם רוצה מיקרי הן מוכרחת לדידן כיון דקי"ל כתובה דרבנן מ"מ כיון דלר"מ מוכרח לומר הך סברא איכא לספוקי שמא באמת הדין כן אף שאינו מוכרח וא"כ איכא ריעותא אם לא יאמר אלא אם מתי ואם לא מתי הוי זה לאו קודם להן כסברת ר"מ לכך תיקון שניהם שאמר ואם לא מתי ואם מתי ואם לא מתי דממ"נ הוי הן קודם ללאו אלא דהא דלא תיקון ואם מתי ואם לא מתי ואם מתי דהוי ג"כ ממ"נ הן קודם ללאו מיהא בזה שפיר שייך דלא מקדים איניש פורענותא ודו"ק:

עוד י"ל לדעת הרמב"ם דבמעכשיו לא בעינן דיני תנאי הא דמקשה מסוטה אע"ג דהוו עונש ממעכשיו היינו משום ר"מ דס"ל דהשבועה הי' אפי' לעתיד אם תטמא א"כ י"ל

דרבא ס"ל דסברא זו מ"ש תוס' דמה שאנו רוצים הוי הן אינו מוכרח אלא לר"מ אבל חכמים דפליגי על ר"מ בלא אטמא אינו מוכרח סברא זו ודו"ק:

והנה לכאורה קשה על מ"ש הב"י בח"מ סימן למד בהא דאמרינן אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה משום דאיכא למישקל כתובתה כדיני ממונות דמי דבעידי קידושין כיון דקי"ל דארוסה לית לה כתובה לא הוי כדיני ממונות וצריך דרישה וחקירה וא"כ גם הכא דאמרינן גבי סוטה דהוי איסורא דאית ביה ממונא משום דאית לה למשקל כתובה נהי דבתנאי גירושין שייך נמי סברא זו כיון דאיכא למישקל כתובה הוי איסורא דאית ביה ממונא ולכך בעי ר"מ ת"כ גבי גירושין כדאיתא בגיטין דף ע"ו מ"מ גבי קידושין כיון דל"ל כתובה הוי לכאורה כאיסורא דלית בי' ממונא משמע הכי דעיקר מלתא דר' מאיר הוא בתנאי קידושין דקבע רבי פלוגתא גבי קידושין כמ"ש בספ"י. ונראה דלק"מ דדוקא התם דהעדים מעידים שקידשה אף בקידושי כסף לא הוי כדיני ממונות שהרי אין מקדש יכול לתבוע את הכסף כיון שאומר שקידשה אבל הכא שקידשה על תנאי ואם לא נתקיים התנאי צריכה להחזיר כסף קידושין א"כ הוה איסורא דאית ביה ממונא ואף דקדושי שטר לית ביה ממונא מ"מ הא איתא בכתובות דף ע"ד דהא דיש תנאי בביא' אף דאינו יכול לקיים ע"י שליח משום דאתקיש הווית להדדי א"כ כיון דבקדושין כסף אית ביה ממונא כנ"ל וגם בקדושי ביאה אית ביה ממונא משום כתובה לא מיבעיא אי ביאה נישואין עושה דפשיטא דיש לה כתובה ואפי' למ"ד דביאה אירוסין עוש' מ"מ כיון דעיקר כתובה הוא מוהר הבתולות יש לה כתובה וא"כ אפי' בקידושי שטר מקשינן הווית להדדי ושפיר בעינן בהו דיני תנאי. ודוק:

בתוס' ד"ה הנקי כתיב וכו' וקשה דא"כ הוי מעשה קודם לתנאי וכו'. כבר כתבתי לעיל דיש ליישב קושייתם דלא בעינן תנאי קודם למעשה אלא בתחלת הדברים כי היכא דליהוי כפל שהיא עיקר התנאי תוך כ"ד של המעשה ואפשר דהתוס' לא ניחא להו בהא משום הא דאיתא בגיטין דף ע"ה ולימא לא יהא גט אם לא מתי ומשני משום דהוי מעשה קודם לתנאי ואמאי הא התם כל לשון תנאי אינו אלא אם לא מתי וקי"ל דתוך כדי דיבור הוא כדי שאילת תלמיד לרב כדאי' במכות דף ויו א"ל ר"פ לרבינא והיינו שלש תיבות כמ"ש הש"כ בח"מ סי' רנ"ה א"כ כיון דאם מתי אינו אלא שתי תיבות אפי' אם יקדים המעשה יהא כפל תוך כ"ד. מיהא בלא"ה קשה לי דמנ"ל להתוס' דבלאו בעינן תנאי קודם למעשה דהא לפירש"י במתניתן דאם מעשה קדים לא אתי תנאי ומטל מעשה ולא שייך למימר בלאו דאם אמר המעשה קדים כגון אם תתן לי מאתיים זוז תהיה מקודשת ולא תהא מקודשת אם לא תתן שבשביל שהקדים לא תהיה מקודשת יתבטל כל התנאי

ותהיה מקודשת הא אדרבה הרי הקדים שלא תהיה מקודשת ואם נאמר דמ"ש תוס' דהוה מעשה קדים לתנאי היינו דלא אתי תנאי ואת כי שטית ומבטל מעשה דחנקי ואפי' אם לא זינתה תחול האלה גם ע"ז קשה דמנ"ל דלמא כיון שהקדים ואם לא שטית הלקי הוי כתנאי קודם למעשה שאחריו ותו דאפי' אי ס"ל להתוס' דגזירת הכתוב הוא דבעי' תנאי קודם למעשה אפי' בלאו כמו שמצינו בתנאי ב"ג וב"ר שהקדים התנאי למעשה בין בהן בין בלאו מ"מ נראה דאין ראיה משם משום דמה שאמר ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען והיילו שיתן מהם חלק בארץ כנען כדאמר לעיל והוא דוקא בתנאי שאם לא יעברו ולא יטלו בארץ גלעד אבל אם יעברו ויטלו בארץ גלעד שוב אין להם חלק בארץ כנען ואם היה אומר המעשה קודם לתנאי דהיינו ונאחזו בתוככם אם לא יעברו ה"א כיון דהמעשה של ונאחזו בתוככם בארץ כנען הוא קודם לתנאי אם לא יעברו אפי' אמר יעברו ויטלו בארץ גלעד אפ"ה להם חלק בארץ כנען כיון דהוי מעשה קודם לתנאי וכיון שהי' בכאן בלאו תנאי אחר הוצרך להקדם גם בלאו תנאי קודם למעשה אבל גבי סוטה דאינו אלא תנאי א' שא"א להיות הנקי וחנקי ביחד א"צ בלאו תנאי קודם למעשה ולפ"ז י"ל דממילא מוכרח מ"ש תוס' דמה שאדם רוצה ליקרא הן דהא בתנאי הזה שאם לא יעברו יטול בארץ כנען ואם יעברו לא יטלו בארץ כנען האי לאו קודם להן ע"כ צ"ל כיון דרצונו הי' שיעברו מיקרי זה הן קודם ללאו גם בתנאי השני ונר' לענ"ד ליישב דבריהם דהוכיחו סברת' זו דאפי' בכפל התנאי בעינן תנאי קודם למעשה מסוגי' דגיטין דף ע"ה ע"ב דאתקין שמואל בגיטא אם לא מתי וכו' ופריך ולימא לא יהא אם לא מתי ומשני משום דבעינן תנאי קודם מעשה וכבר כתבנו לעיל דמוכח מסוגי' דלעיל גביה אז תינקי מאלתי דכל מעשה בשב ואל תעשה לא מיקרי מעשה וע"כ צ"ל משום דלא שייך לשנות הלאו מן ההן יאמר יהא גט אם מתי הוי מעשה קודם לתנאי ואי נימא דבכפל התנאי אין צריך להקדים המעשה לתנאי הדר' קושיא ללוכתי' על שמואל דס"ל דסגי בתרי זימנא ולא בעי הן קודם ללאו דנימא לא יהא גט אם לא מתי ויהא גט אם מתי אלא ע"כ דבכפל התנאי נמי בעינן התנאי קודם למעשה ומזה ראיה לדברינו לעיל ומיהא דוקא ביהא גט אם מתי וכן בחנקי אם זינתה דהוא בקום ועשה דלא אתי תנאי ומבטל מעשה כנ"ל ודו"ק:

במתני' לאחר שיחלוץ לך ובירושלמי א"ר ינאי נמנו מנין שאין קידושין תופסין ביבמה וכו' שמואל אמר בעניותינו צריכי ממנו גט אמר ר יוסי בר בון מתני' לאחר שיחלוץ לך יבמיך אבל לאחר שימות יבמיך ה"ז מקודשת ואינו מובן דאם בידו לקדש' עכשיו מאי חילוק יש בין מיתה לחליצה ונראה לפרש עפ"י מה דאיתא בריש פרק המגרש אמר

אביי קידשה ראובן חוץ משמעון וכו' קידושי דשמעין לא אהני כלום פירש רש"י כיון שאין קידושי שמעון מועיל לאסור על שום אדם לא הוי קדושין א"כ י"ל כיון דקיי"ל דאין אסור חל על איסור והכי ס"ל לשמואל גופא בפרק כל הבשר א"כ כיון דיבמה אסורה בלאו כל אדם הא דתפסי בה קידושין היינו משום דמועילם לאסור על היבם עצמו ותו כיון דמועילם לגבי יבם מועילם נמי לכל אדם דה"ל איסור מוסיף לפ"ז נראה דיבמה שהיא אסורה ליבם באיסור עשה או עשה ולא תעשה דמדאורייתא חולצת ולא מתייבמות כדילפינן מקרא פרק כיצד דף כ' א"כ בכה"ג שהיא אסורה לכל אדם ואין קידושין מועילים כלום לאסור דלא מהני קדושין כלום ולפ"ז י"ל מדנקט מתניתן לאחר שיחלוץ יבמך ולא נקט לאחר שימות היינו משום דמיירי דוקא ביבמה שאסורה ליבם ועומדת לחליצה דאז אין קדושין תופסין משום דלא מהני מידי. ואין זה דחוק דבלא"ה כתבו התוס' בכתובות דף נ"ח ע"ב דמיירי ששמעה מן היבם דדעתו לחלוץ דאניה לא הוי עבידי דאתי לפמ"ש אין צריך לזה דמיירי ביבמה שאסורה ליבם ממילא עומדת לחליצה ושפיר מייתי רבי יוסי בר בון ראיה לדברי שמואל דקידושין תופסין ביבמה מדקתני דוקא בכה"ג שעומדת לחליצה ולא נקט שימות יבמך כמו בלאחר שימות בעליך דמיירי בגוסס כמ"ש תוס' בכתובות שם. ונראה דר"י דיליף ביבמות דף כ"ב מהך מתני' דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק לשיטתי' אזיל דס"ל בפ' גיד הנשה דף ק"ג דאיסור חמור חל על איסור קל כמ"ש תוס' ביבמות דף ל"ב ע"ב בד"ה אמר ר' יוסי וכו' א"כ כיון דא"א חמור מיבמה לשוק שפיר חייל על איסור יבמה לשוק וע"כ דאין קדושין תופסין בכל יבמה לשוק ונראה די"ל דר"י נמי מפרש לאחר שיחלוץ ביבמה שאסורה ליבם מדאורייתא ועומדת לחליצה וקמ"ל דאפי' ביבמה כזו אין קדושין תופסין בהם ולא אמרינן כיון דבהך קרא דלא תהי' אשת המת וכו' כתיב יבמה יבוא עלי' דוקא בעומדת לכם אין קדושי' תופסין קמ"ל דאפי' בעומדת לחליצה אין קדושין תופסין וכעין זו כתבו תוס' ביבמות דף מ"ט בד"ה הכל מודים דכיון דעומדת לחלוץ פשיטא בה תופסין קדושין ע"ש והיינו דלא אוקי ר' יוחנן מתני' כר"ע משום דס"ל כר' ישבב לקמן דף ס"ח דס"ל דלר"ע אפי' בחייבי עשה אין קידושין תופסין וא"כ לא משכחת יבמה שאסורה להתייבם ועומדת לחליצה דלר"ע חייבי עשה פטורה אפי' מחליצה ור"ל דמוקי כר"ע י"ל דס"ל כר' סימאי שם וק"ל:

שם במתני' אם היתה מעוברת וכו' כן היה הגירסא בספרים שלפנינו וכן משמע להדי' בפי' משניות להרמב"ם ז"ל דגריס הכי. ולכאור' תמוה דהא דאמרינן בש"ס לקמן דראב"ן דס"ל דעד שלא הגיע שליש וכו' היינו בשחת דהוי כהוכר עוברא אלמא רבנן דפליגי

עליה פליגי אפילו במעוברת והוכר עוברה ועיין במהרש"א בתוס' ד"ה ואומר ר"ח שכתב די"ל דסיפא ר"מ הוא ויותר י"ל דכולה ר"מ היא דהא כתבו בכתובות דף נ"ט ע"ב בד"ה לאחר שאתגייר וכו' וז"ל ועוד מתרץ דכל הני דהכא איכא לאוקמא בדעבידי דאתי ע"ש א"כ י"ל מתני' מיירי בדלא עבידי דאתי ובזה מודה ראב"י ור"מ דאינה מקודשת וקמ"ל בסיפ' דאפי' היא מעוברת לא חשיבי עבידי דאתי עד שהוכר עוברה אלא דאכתי קשה לר' יוסף לקמן בשמעתין דס"ל דראב"א מיירי באגם דהוי כלא הוכר עוברה א"כ קשה דמתני' דבעינן הוכר עוברה הוא דלא כמאן דלרא"י לא בעינן הוכר עוברה ולרבנן לא מהני ועיין לקמן בסוגיא מ"ש ליישב הגירסא וק"ל:

בתוס' ד"ה אין תורמין וכו'. מדכתיב ממנו דדריש בספרי ולא מן המחובר וכו' בספרי שלפנינו הגירסא והרימותם ממנו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש (ובפסוק בהרימכם את חלבו ממנו איתא שם ה"ז אזהרה לב"ד שלא יהי' תורמין אותו אלא מן המחובר ולא תשא עליו חטא מנין שאם הופרש שלא מן המחובר שאתה בנשיאות עון וכו'. ונראה דט"ס הוא וצ"ל מן המובחר כדר' אילעאי שאמר מנין שאם תרום מן הרע על היפה וכו' וכוונת התוס' על ממנו קמא) אך מ"ש תוס' דהאי קרא בתלוש מיירי אינו מובן כן מלשון הספרי שלפנינו אלא משמעות הספרי שיהא תרומה והשירים בענין א והיינו שירום את חלבו מאותו דבר עצמו כונו מן החדש על הישן וגם אינו מובן כוונתו מה דמשמע להו דקרא מיירי בתלוש וא"ל משום דכתיב כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו' דלשון קיחה משמע בתלוש לדדריש שם בספרי כי תיקחו בפירו' הכתוב מדבר וכו' ז"א דע"כ אי מפרשינן האי קרא דוהרימותם ממנו כמשמעו בתרומת מעשר לא שייך שנפרו' עליו מן המחובר דהא אינו מפריש תרומת מעשר אלא מן המעשר ואיך יהי' מחובר דהא כבר הי' תלוש כשהפריש מעשר אא"כ נימא דבדיעבד הוי מעשר במחובר וקמ"ל קרא שאם כבר הפריש מעשר במחובר שלא יעשהו תרומת מעשר על התלוש אבל אי נימא דאפי' בדיעבד אין תרומה ומעשר במחובר כלום לא שייך קרא דמחובר בתרומת מעש' כלל אע"כ דהאי קרא אתי לאורוי' על תרומה גדולה כדאשכחן כה"ג לענין אומד ומחשבה דכתיב בתרומת מעשר וקאי על תרומה גדולה כדאיתא בסוף פ' כל הגט א"כ תו אין ראי' דקרא איירי בתלוש והי' נראה לפרש דס"ל לרש"י ז"ל דלענין שצריך להפריש על התלוש ואינו מועיל התרומה לעשותו חולין עד שיפריש עליו כשהוא תלוש היינו מראשית דגנך נפקא דמשמע דקאי על עיקר התבואה שהיא שלך שאינו יכול לתקנו עד שתהא נקראת דגן וקודם זה א"א לתקן אבל עדיין לא ידעינן שאינו יכול להפריש מן המחובר

על התלוש או דה"א דקאי רק על התרומה לחוד שיהא מידי דמדגן ולא על השירים אלא כיון דאמר רחמנא והרימותם ממנו דמשמע שיהא התרומה והשירים בענין א' ילפינן מיניה נמי שתהא התרומה כמו השירים דהיינו דפי' רש"י ז"ל דעיקר ילפותא מראשית דגנך והא דלא אמרינן דקרא לא מיירי אלא לכתחילה י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דטובא דגן כתיב ומדשינה עליו הכתוב ע"כ לעכב ודו"ק:

ומה שהקשה תוס' וקשה דא"כ לדבריו בתלוש נמי קודם שהתמרח וכו'. באמת לכאורה תלי' בפלוגתא דתנאי אי קרינן ראשית דגנך או ראשית דגונך כדאיתא בגיטין דף מ"ז ורש"י בעצמו פי' בפסחים דף מ"ז גבי מפריש תרועת חמץ בד"ה שהיתה לו שעת הכושר וכו' וז"ל וכל זמן חיבורו לא היה ראוי לחול שם תרומה עלי' דראשית דגנך כתיב משנדגן ודיגון לשון אסיפה והעומדת כרי הוא ע"ש והיינו כמ"ד ראשית דגונך ובאמת התם קאי אליבא דר"ע ור"ע ס"ל ראשית דגונך כדאיתא במנחות דף ס"ז ע"ב מיהא מזה אין קושיא על רש"י דבאמת משעה שנתלוש הוה התחלת הדיגון ונגמר בשעת מירוח כמ"ש הריטב"א בשמעתין וכיון דא"א לפרש על גמר דיגון מקרא דהקדימו בשיבלין כמ"ש תוס' וכדאיתא בברכות דף מ"ז ע"ב דילפינן שם מקרא ע"ש ע"כ קאי על התחלת הדיגון היינו משנתלש כמ"ש הריטב"א ז"ל. מיהא איפכא קשה למ"ד שם בגיטין גבי דגנך ולא דיגון נכרי דקרינן ביה דגנך ולא דגון ככרי ופוטר דגן נכרי משהביא שליש ביד הנכרי דה"ל דגן נכרי א"כ דלדידיה נימא נמי דמשהביא שליש יכול להפריש עליו נמי ובאמת אינו כן דכל זמן שהוא מחובר אעפ"י שהוא נגמר לגמרי ועומד לתלוש לא אמרינן הכא כל העומד לתלוש כתלוש דמי כדמוכח בשמעתין דאי לאו דבידו לתלוש הוי כמחוסר מעשה אע"ג דכבר עומד לקצור וכן מוכח להדיא בהא דפסחים דקאמר דאחמיץ במחובר וקי"ל דכל זמן שהוא יונק מן הקרקע אינו מקבל חימוץ כדאית' בא"ח סי' תס"ז אע"כ שכבר נגמר לגמרי ואפ"ה קאמר דלא הי' לו שעת הכושר לתרומה עד שיתלוש לגמרי כדפי' רש"י שם כנ"ל ונר' דאף למ"ד דגנך אתי שפיר דליכא למימר דדגנך אתא למעט שלא יתרום קודם הבאת שליש דוודאי קודם הבאת שליש לאו בר חיוב תרומה כדאיתא בר"ה דף י"ג דיליף שם מקרא דקודם שהובא שליש אין שם תבואה עלי' וע"כ קרא לאחר הבאות שליש וממילא דה"ה אפי' משנגמר לגמרי דאין לחלק בזה לענין תרומה. ונראה עוד דתלי' בפלוגתא דראב"י ורבנן דאי נימא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם שפיר י"ל דקרא מיירי קודם הבאת שליש ואצטרך קרא שלא יועיל התיקון קוד' הבא' שליש לאח' שיבי' שליש אבל למאי דקימ"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואין מועיל לאחר החיוב מה שתורם קודם החיו' א"כ א"א לפרש כלל על קודם הבאת שליש

דפשיטא דאינו מועיל דה"ל דבר שלא בא לעולם וע"כ בתורם לאחר הבאת שליש ולפ"ז נראה דהכא בשמעתין דקאי אליבא דת"ק דר' אב"י שפיר פי' רש"י דאפי' אי קרינן ב' דגנך מוכח דקאי לאחר הבאת שליש אבל בפסחים דקאי שם אליבא דר"ע כדאית' שם בברייתא ור"ע הא ס"ל ביבמות דף צ"ג דאדם מקנה דבר שלא ב"ל להכי פי' רש"י דס"ל דגונך כדס"ל לר"ע במנחות כנ"ל דלמ"ד דגנך ליכא הוכחה על המחובר הגמור דהא י"ל דקרא אתא שלא יפריש קודם הבאת שליש לכשיבא שליש. מיהא בזה הי' אפשר לומר כיון דהתם בפסחים הם דברי רב הונא בר"י דרב יהושע י"ל דלשיטתו אזיל דמוקי לה לקמן בשמעתין אליבא דר"ע באומר יקדשו ידי לעושיהם וס"ל לר"ע דאין אדם מקנה דבר שלא ב"ל. אך נראה דס"ל לרש"י דהא בפסחים קאי אפי' לראב"י כדאית' שם בברייתא שני דראב"י ס"ל כר"ע וראב"י ס"ל שמעתין דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם לכך פי' רש"י שם דקרינן דגונך כנלענ"ד ודו"ק:

דף סב:

מי יימר דמיזדקקו לי' הני תלתא וכו' נראה לפרש לשון הני תלתא ולא אמר סתם מי יימר דמיזדקקו לי' תלתא משום דלפמ"ש תוס' ד"ה גר וכו' דדוקא בקבלת מצות הוא דבעינן ג' וכו' א"כ לכאורה היכא דכבר קיבל המצות אע"ג שלא טבל עדיין יכול לקדש אשה לאחר שיטבול ולא משמע הכי מסתמא המתני' גם בסוגי' דיבמות דף מ"ו איתא טבל ועלה הרי הוא כישראל גמור דאי קידש אשה וכו' משמע דקודם טבילה אינו יכול לקדש אע"ג שכבר קיבל המצות וא"ל דאכתי כיון שצריך עדים על הטבילה כדאיתא ביבמות דף מ"ז ע"א ובי"ד סי' רס"ח לא הוי בידו דהא מדקאמר גר צריך שלשה משמע דמטעם עדים הוי בידו דבקל יכול להזמין עדים. ונראה די"ל דהא דמשמע דת"ח יושבים מבחוץ בשעת טבילה אע"ג דלא בעינן שלשה אלא בשעת קבלת מצות מ"מ כיון דקי"ל דבר ולא חצי דבר וכתבו תוס' בב"ק דף ע' דאפי' לרבנן דפליגי אר"ע וס"ל דבר ואפילו חצי דבר מכל מקום צריך שיועיל עדותן לאיזה דבר דאם לא כן הוי חצי עדות א"כ כיון דקבלת מצוה בהטבילה אין מועיל זה בלא זה כלום לכך אמר דאותם ת"ח שקיבל בפניהם הם יהיו ג"כ בשעת טבילה כדי שיעידו כולה דבר ולפ"ז י"ל דהיינו דקאמר הכא דאפי' לאחר קבלת מצות בפני ג' אפ"ה לא הוי בידו דמי יימר דמזדקק ליה הני תלתא דאע"ג שכתבנו שבקל יכול להזמין עדים והיינו עדים בעלמא אבל הכא כיון שצריך אותן עדים עצמן שקיבל בפניהם דוקא מי יימר דמזדקק לית הני תלתא לטבילה וכ"ש דאתי שפיר לפי מה דמוקי לה ביבמות דף צ"ג דמתניתן אתיא כר"ע דבעי כולה דבר מיהא אי נימא אפילו לרבנן בעינן שיהא הב"ד בשעת הטבילה צ"ל דהא דקאמר ביבמות שם אי שלא טבל

לקריו היינו משום דמטעם זה ה"ל כידוע לב"ד עצמו שטבל וכסברא זו כתבו התוספת ביבמות שם דף מ"ה ע"ב ד"ה מי לא טבלה וכו' ועדיין צ"ע לדינא ודוק:

שם מתקיף לי' ראב"מ וכו' הכי השתא התם מעיקרא בהמה וכו'. פירש רש"י הלכך אין לך מחוסר מעשה גדול מזה הקשה הרשב"א ז"ל למה לא משני לעיל גבי הכי. ועוד יש לדקדק לשון הכי השתא דמשמע דמתמה עלי' דהא מילתא דפשיטא ונר' משום דבאמת צריך להבין מנ"ל לראב"מ דבנותן פרוטה לשפחתו לא הוי קדושין וצ"ל בדוחק משום דסתמא נקיט במתני' כדמשמע מירושלמי דמקשה הגע עצמך הרי היתה שפחתו וכו'. ויותר נראה דמשמע ליה לראב"מ דמתניתן מיירי ג"כ שאמר לשפחתו דהא הקשה תוספת בכתובות דף נ"ח דר"מ דפליג הא מודה ר"מ דבעי עבידי דאתי ותירצו וז"ל ועוד מתרץ דמיירי כגון ששמע מרבו שרוצה לשחררו וכן באינך עוד תירצו שם בתירץ הראשון דכיון דהגוף בעולם לא בעי עבידי דאתי א"כ י"ל דס"ל לראב"מ לדוחק תירוץ הנ"ל דמיירי ששמע מרבו לכך מוקי בשפחתו דכיון דדעתו לשחררה שפיר הוה עבידי דאתי דמהאי טעמא לא הקשו תוס' שם בלאחר שאתגייר או שתתגיירי כיון דתל' בדעת עצמך דעתו להתגי' הוי עבידי דאתי אלא כיון דאכתי באינ' במתני' כגון לאח' שיחלוץ לך יבמיך כיון שדוחק היו דשמע היבמ' ע"כ צ"ל כשהגוף בעולם לא בעי' עבידי דאתי ע"כ צ"ל הא דנדחק לאוקמי בשפחתו היינו משום דס"ל כיון דמעיקרא בהמה וכו' ה"ל כאילו אין הגוף בעולם ובעי עבידי דאתי' היינו דהשיב לו הכי השתא כיון דאתה בעצמך עיקר קושייתך מחמת סברא זו. וממילא דמתורץ הא דלא משני הכי לעיל משום דבאמת אין סברא זו מוכרחת ולא השיב אלא לדבריו תדע דע"כ לר"ה דס"ל דמודה ר"מ דאין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ע"כ צ"ל דלית ליה סברת דרב אבא בר ממל דהשתא בהמה וכו' וס"ל דשחרור הוי כדבר שבא לעולם כיון דהגוף בעולם דאל"כ קשה קושי' התו' בכתובות דף נ"ח ע"ב דלאחר שאשתחרור ה"ל לדבר שלא בא לעולם ותירצו כיון שהגוף בעולם מהני אפי' לדשלב"ל ע"ש וכן בירושלמי לא משני הכי משום דכבר כתבנו דהירושלמי מקשה מסתמא דמתניתן ולית ליה הך סברא כלל כאילו אינו בעולם כמו שיבואר בסמוך ולפ"ז צ"ל דבלאחר שאשתחרר ס"ל לראב"מ דמיירי ג"כ שאמר עבד לרבו בתך מקודשת לי דאל"כ כיון דס"ל דלא מיחשב גוף בעולם לא הוי עבידי דאתי והא דלא מקשה מלאחר שאשתחרר משום דבשפחתו הוי בידו טפי כמו בידו דרבי יוחנן או כמ"ש לעיל דהמ"ל דלדבר שלא בא לעולם גרע ולא מהני בידו. ודוק:

בתוס' ד"ה נהי דבידו לגרשה וכו' וה"ה נמי דמצי לשנוי לעיל הכי ובאמת בירושלמי משני הכי על קושי' דה אומר לשפחתי ע"ש. ונראה משום דהתו' הקשו בכתובות דף

נ"ח ע"ב לרב הונא דס"ל דמודה ר"מ בלדבר שבא לעולם דאינו יכול להקנות דאתגייר ואשתחרר ה"ל לדבר שלא בא לעולם ותירצו כיון דהגוף בעולם עדיף טפי ולכאורה אכתי קשה איפכא על ר' נחמן דס"ל במזכה לעובר כשתלד דמהני אפי' לרבנן וכמ"ש התוס' בגיטין דף י"ג ע"ב ובכמה דוכתא א"כ מ"ט פליגי באתגייר ואשתחרר דה"ל לדבר שלא בא לעולם ונראה דע"כ צ"ל לר"נ דהא דמהני במזכה לעובר לכשתלד היינו משום דאינו מחוסר מעשה אבל היכא דמחוסר מעשה מודה דלא מהני ועיין מ"ש לקמן בזה בשיט' הרשב"ם והמרדכי והנ' נר' לענ"ד דלמאי דמשני דנהי דבידו לגרש' וכו'. ר"ל דאע"ג דאינו מחוס' מעש' הגרושין דהא כל שבידו לאו כמחוסר מעש' מ"מ כיון שאינו ידוע אם תתרצה אז לאחר גירושין ה"ל דשלב"ל מ"מ אינו אלא כמחוסר זמן דהא ליכא שום חיסרון מעשה וא"כ תקשה לר"נ מאתגייר ואשתחרר דה"ל דבר שלא ב"ל ומה טעמא דרבנן ואף דאין בידו לקדשה מ"מ כיון דליכא חיסרון מעשה מודים רבנן דמהני וע"כ צריך לשנוי' משום דגר צריך שלשה ובשפחה משום דמעיקרא בהמה דפי' רש"י דאין לך חסרון מעשה גדול מזה דלא מהני כמ"ש מהרש"א ז"ל. יצא לנו דלר"נ ע"כ מוכרח לשנוי' דלעיל וכבר כתבנו דלר"ה לא אתי שפיר דמעיקרא בהמה דהא לדידי' דס"ל לדבר שבא לעולם מודה ר"מ ע"כ צ"ל באתגייר ואשתחרר דכיון דהגוף בעולם עדיף טפי דלר"ה באמת א"צ לשנוי' קמא די"ל משום דאין בידו לקדשה כשיטת הירושלמי דמשני אקושי' שפחתו משום דאין בידו לקדשה ה"ל דעת אחרת ועמ"ש לקמן בשיטת הירושלמי ובזה נר' לענ"ד לתרץ מה שהקשה תוס' בכתובות דף נ"ה ע"ב בד"ה לאחר שאתגייר וכו' וא"ת א"כ מאי פריך הכי וקאמר נמי מההיא אין וכו' וי"ל כיון דבמקצת סבר ר"מ כראב"י וכו' ולכאורה אין תירץ זה מספיק דהא ראב"י ס"ל דוקא באגם ושחת ומדמה ליה בשמעתין למעוברת ומנ"ל מעשה ידי' שאינו בעולם כלל וכ"ש לפי מה שיבואר לקמן בס"ד בשיטת הרשב"ם והרא"ש דר"נ ס"ל דעובר חשיב קצת כילוד א"כ מנ"ל לר"נ דס"ל לר"מ במעשה ידי' שאינו בעולם כלל ולפמ"ש אתי שפיר דלר"נ לשיטתו ס"ל הך סברא דמעיקרא בהמה וכו' ה"ל כאילו אינו בעולם כלל ושפיר יליף מזה דה"ה למעשה ידי' ולר"ה שכתבנו דלית ליה הך סברא דמעיקרא בהמה וכו' לשיטתו הוא ס"ל דעובר אינו כילוד כלל וא"כ שפיר כתבו תוס' דמוכח מראב"י דאפי' אינו בעולם כלל והא דמצריך ראב"י אגם ושחת היינו משום דאל"ה לא הוי עבידי דאתי משא"כ במעשה ידי' דעבידי דאתי כן נלע"ד הדברי' ברורים ודו"ק:

עוד הי' נראה בישוב קושיא זו דלא משני בסוגי' דידן גבי שפחתו משום דאין בידו לקדשה כדמשני בירושלמי משום דלכאורה קשה בהא דקאמר אלא מעתה הנותן פרוטה

לשפחתו וכו' הא קי"ל יד עבד כיד רבו והנותן מתנה לעבדו לא קנה כדאיתא לעיל דף ך"ג דבשטר ע"י עצמו אמרינן גיטו וידו באים כא' וזה לא שייך הכא וא"כ אין לה יד לקבל קידושין ואפי' אי נימא דמשכחת קידושין ע"י אחרים כדאיתא לעיל תן מנה לפלוני וכו'. מ"מ לפמ"ש בפשטות הא דפסיקא ליה דאפי' בשפחתו לא הוי קידושין היינו משום דמתניתין סתמא קתני משמע דאפי' בשפחתו ואמאי הא י"ל דקתני סתמא משום דלא שייך גבי שפחתו דהיא ל"ל יד כלל לקבל הקידושין מיד רבה והי' נראה דאתי שפיר לפמ"ש הראב"ד ז"ל דהא דמקשה גבי הא דר' אושעי' דהוי בידו לגרש אע"ג דצריך סופר ועדים לכתיבת הגט וניחא ליה דמיירי הכא שכבר גיטו בידו כתוב וחתום אפ"ה משמע מדר' אושעי' דלא מהני ולפ"ז צ"ל דהא דמקשה גבי שפחתו דבידו לשחררה אע"ג דצריך ג"כ גט בסופר ועדים כמו גט אשה וצ"ל שכבר שטר שחרור בידו ואמרינן בב"מ דף י"ט דלאביי דס"ל עבז"ל לרבנן דר"מ דס"ל זכות הוא לעבד שיצא מתחת יד רבו לחירות משתחרר למפרע היכא דמטא גיטא לידו משעת החתימה וכיון דמתני' הוא רבנן דר"מ שפיר הקשה דוודאי אף שפחתו בכלל דהא אית לה יד לקבל קידושין משום דעדים בחתומי זכין למפרע משעה שחתמו העדים וכבר הי' לה יד ובזה אתי שפיר דקושי' איתא אפילו לרשב"א דס"ל לעיל דף כ"ג דבשטר ע"י אחרים דוקא דלדידי' לא הוי בידו לשחררו דמי יימר דמזדקקי ליה אחרים ולפמ"ש דהקושי' הוא היכא דהגט כבר חתום עבז"ל לשחררו דכיון דמטא לידי משתחררת למפרע ע"י אחרים דהיינו העדים החתומים בו ולפ"ז י"ל דהוצרך לשנוי' משום דמעיקרא בהמה דאי לאו דמעיקרא בהמה היה בידו לקדש' מעכשיו ולכשתשתחררה דאז תהיה משוחררת משעת חתימ' ושוב לא יועיל אם תחזור בקידושין שהרי קידשה למפרע אלא דמשני מעיקרא בהמה ובאמת אינה מתקדשת למפרע אפילו יאמר מעכשיו כיון דעכ"פ בשעה שקידשה מחוסר מעשה גדול ה"ל דבר שלא בא לעולם ועמ"ש לקמן בזה ולפ"ז י"ל דהירושלמי דמתרץ בשפחתו משום דיש לה דעת אחרת דאין בידו לקדשה באמת דס"ל כרב אסי דפליג אדאביי ול"ל סברא דעבז"ל ועיין בב"מ דף י"ט ע"ב בד"ה ברייתא וכו' דמשמע דראב"מ ליה ליה דאביי ובירושלמי מתרץ ראב"מ כשתשתחרר נתלה בדעת אחרת אלא דלפ"ז קשה על שיטת הירושלמי תיפוק ליה דאין לשפחה יד לקבל קידושין מיד רבה ונראה דס"ל דאף דלא קנתה מ"מ הוי כפיקדון בידה ומיירי שישנו בעין לאחר שחרור ומתקדשת בפיקדון שתחת ידה ולא בעינן הכא נתינה מידו כמו גט שחרור דילפינן מגט אשה דכתיב בה ונתן בידה אלא דצ"ע דמה מועיל אמיר' דהשתא בשעה שהיא שפחה שתתקדש לאחר שחרור בפיקדון שבידה אפי' אי לא הוי דבר שלא בא לעולם כיון דהאמירה לא הוי סמוך

לנתינה כמ"ש הט"ז סי' כ"ח סט"ו בשם תוס' רי"ד ועיין מ"ש בזה דף מ"ח גבי עשה לי שיריים וכו' ודף נו"ן בד"ה חוששין ודו"ק:

בפי' רש"י בד"ה כי היכא וכו' תפסו בה קידושין משמע דמיבעי' ליה אי נימא דבכה"ג כיון דאם יגרשה ייחולו הקידושין מעכשיו ועתה עדיין הי' פנוי' ולא הוי דבר שלא בא לעולם כלל או נימא דאפ"ה מחוסר מעשה כיון דכל זמן שאינה מגורשת אין מקום לחול קידושי שני' הוי דבר שלא בא לעולם ולכאורה קשה דלפי מה דמשני דנהי דבידו לגרשה בידו לקדשה והיינו משום דיכולה לחזור בה אי נימא דאייריי במעכשיו כיון דאינה יכולה לחזור ליכא למיבעי מידי דוודאי הוי קידושין כיון דהוי בידו וע"כ דלא אייריי במעכשיו ונראה דמזה למד הרשב"א בתשובת והביאו הר"ן והמגיד אפי' אמר מעכשיו לאחר שאגרשך שניהם יכולים לחזור מקדושי שנים כיון שאינם יכולין לחול על קידושין הראשונים ושפיר שייך בי' דאין בידו לקדשה כיון דיכולין להחזיר בה. אך לפמ"ש בשם הראב"ד דהא דאמרינן דבידו לגרשה היינו דהי' בידו גט כתוב וחתום דאל"ה מי יימר דמזדקקו לי' סופר ועדים א"כ הכא באיבעי' דר"א ע"כ ליכא למימר שהי' כבר גט כתוב וחתום דהא איתא ביבמות דף נ"ב, אמר רמי בר חמא הרי אמר א' ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשינה ה"ז גט וכו' ולאשה בעלמא אינו גט מפני שאין בידו לגרשה וע"כ צ"ל שאין בידו גט א"כ אין בידו לגרשה כיון שאין גט כתוב וחתום בידו ודו"ק:

והנה הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ז מה"ל אישות בהך איבעי' דר"א דמקודשת ותמהו עליו וה"ה כתב דנפקא לי' מסוגי' דכתובות דף נ"ט דבשדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה תקדש כיון דבידו לקדש מעכשיו חל הקדש ואכתי לא מיישב דסותר לסוגי' זו ונראה דתלי' בפלוגתא דרבה לעיל דף נ"א דס"ל דכל שאינו בזא"ז אפי' בבת א' אינו א"כ הכא ליכא למימר דקידושין מעכשיו דכיון שנותן לו שני פרוטות וא"א לשני קידושין שיחולו בבת א' א"כ ליכ' למימ' דבידו לקדש' מעכשיו כיון שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו ועיין לעיל שם גבי לחמי תודה דס"ל לר"י דלא קדשו ארבעים מתוך שמונים והיינו משום דס"ל כרבה א"כ שפיר קאמר הכא אליבא דר"י דה"ל דבר שלא בא לעולם דע"כ לא מיירי במעכשיו ואפ"ה משני הש"ס דלמא כי היכא דתפיס וכו' דאפ"ה איכא לספוקי כיון דהא יכול לקדש בפרוטה א' מעכשיו לא הוי דבר שבא לעולם אי נמי משום דה"ל כאילו קונה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם ביחד די"ל דקונה שניהם כדאית' בהגהת רמ"א בח"מ סי' ר"ג ועיין בסמ"ע שם וה"נ כיון דנתן שני פרוטות ביחד קונה קידושי שני' אגב זה והיינו דקאמר דלמא כי היכא דתפיס וכו' ולפי מאי דקי"ל בעירובין דף נ'

ע"א כשמואל דפליג על רבה דס"ל דאף שאינו בזה אחר זה ישנו בבת א' א"כ לא שייך הך איבעי' דר"א כאן דיכול לקדשה מעכשיו ושפיר פסק הרמב"ם וכמ"ש ה"ה דנפקא לי' מסוגי' דכתובות ודו"ק:

בתוס' בד"ה ואמר ר"ח וכו' וא"ת מנ"ל וכו' וי"ל משום וכו' דבריהם אינם מובנים דאם קושיתם הוא דמנ"ל דאתי' ברייתא כראב"י דלמא אתי' כרבנן דפליגי אפי' באגם ושחת דדמי להוכר עוברה ע"ז לא מתרצא תוס' מידי דנהי דר"מ מודה באינה מעוברת דלמא ברייתא כרבנן ובמעוברת וע"כ צריך לפרש דמשום הא לא קשי' להו דמוקי ברייתא כראב"י משום דמשנתו קב ונקי אלא דקשיא להו מנ"ל דראב"י מודה קודם שהגיע לאגם או שחת דלמא ראב"י אמר דברים קיימים אפי' לא הגיע לאגם ושחת וממילא ברייתא אתי כרבנן ואהא מתרצי דמוכח מדלא תני בהך דפליג ר"מ בברייתא לקמן דלשיטה זו צ"ל בההוא עובדא דנכסי להאי דמעברתא בדף קמ"א ע"ב דמיירי בברי דלפמ"ש התוס' שם דמיירי בשכ"מ דדבריו ככתובין ומסורין דמי א"כ עיקר הקנין בדיבור ובשעה זו לא היה בעולם מיהא י"ל דאלמוה רבנן לצוואת שכיב מרע דכל מה דאיתא בברי איתא בשכיב מרע מיהא בעיקר מה שהוציא הג"א ורמ"א לכל דבר שלא ב"ל דמהני כשאומר שיקנה לכשיבוא לעולם והוציאו כן מפי' רשב"ם דף קל"א גבי ירתון קשה לכאורה דלא אמר הרשב"ם כן אלא לגבי בנין דכרין דכיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו כדמפרש ר"י במתניתין וקיי"ל כוותיה כדאיתא בדברי כל הפוסקים בסימן ר"ט ה"נ ס"ל להרשב"ם דמהני כשאומר לכשתלד אפי' קודם זמן שהיתה מעוברת אבל באדם אחר אין הוכחה משם כלל ונראה לענ"ד דז"א דכיון דגבי נכסי בנין דכרין מקני אפי' הנכסים שהקנה אח"כ והוה כמקנה דבר שלא בא לעולם והך מלתא דר"י דדעתו של אדם קרובה אצל בנו לא שייך אלא לענין להקנות לדבר שלא בא לעולם אבל מקנה בדבר שלא בא לעולם אין חילוק בין בנו לאחר תדע דהא לא כתבו כל הפוסקים בסימן ר"ט גבי מקנה דבר שלא בא לעולם לחלק בין מקנה לבנו או לאדם אחר וכן מוכח מהא דאיתא בב"ב דף קל"ט גבי מתניתן דאב תולש ומאכיל אמר עולא ל"ק כאן בבנו כאן באדם אחר ודעתו של אדם קרובה אצל בנו שפירשו כל הפוסקים דדוקא בבנו מקנה הפירות מחוברים ולא לאחר ולא פירשו כפשוטו דבבנו מהני מה שמקנה לו הפירות מחוברים אע"ג דהוה דבר שלא בא לעולם משום דדעתו קרובה כדאמר ר"י במתני' אם תלד אשתך זכר משא"כ באחר כיון שכבר גדלו הפירות ברשותו אינו מועיל מה שמקנה דבר שלא בא לעולם ולפמ"ש א"ש לענין להקנות דבר שלא בא לעולם אין חילוק בין בנו לאחר וע"כ צ"ל כיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו דעתו שיקנה בנו הפירות מתחלת גידולם. וכ"ש דא"ש

לפי שיטה זו כיון שהשטר ביד בנו ופירות מחוברי' דינם כמו קרקע קונה אותה בשעת מיתה אבל באחר אין דעתו להקנות פירות האילן. ועוד ראיה מהא דלקמן דף ע"ח ע"ב דמשני בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולר"מ וכו' והרי התם מיירי בבנו ולא אמרינן דכיון דדעתו של אדם קרובה אצל בנו ומה שהקשה במרדכי על שיטה זו מהך דיכיר לאכתי לרבנן יוכל להקנות הנכסים שנפלו לאחר מכאן דהיינו שיכתוב דו לכשיבוא לעולם נראה לענ"ד לפמ"ש דלק"מ דהא בעינן שיהיה שטר קיים כשיבוא הנכסים בידו וא"כ אין זה מיגו דשמא לא יהיה השטר קיים משא"כ לר"מ דאם אמר מעכשיו מהני אפי' בנכסים שנפלו לאחר מכאן כמ"ש תוס' ד"ה לכשאקחנה מ"מ משמע משיטה זו דלר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ל וכן ר"ה בפירות דקל היינו שהקנין הוא מעכשיו וכן נראה לאינך שיטת שכתבנו לעיל דלא פליגי בהא אליבא דר"מ דמהני אפי' לא אמר לכשיבוא לעולם וכמ"ש תוס' בכתובות דף נ"ט דאין נראה להש"ס לחלוק בזה וכמ"ש לעיל בזה דף ס' ע"ב בתוס' ד"ה א"ב שנתקרע וכו' ויבואר בסמוך עוד בד"ה לכשאקחך ודוק.

דף סג.

בתוס' ד"ה כגון שכתב לה לכשאקחך וכו' הכא משמע דלמ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' הנה לכאורה הי' אפשר לומר דלהכי נקיט מעכשיו משום דאם שיחרר עבדו לאחר זמן לא מהני כיון דבעינן ונתן בידה כמו בגט אשה ואמרינן לעיל דף ך"ג דאף דיד עבד כיד רבו אמרינן דגיטו וידו באים כא' א"כ י"ל היינו דוקא כשמשחררו מיד אבל אם משחררו לאחר זמן נמצא דבשעת נתינה עדיין הוי ידו כיד רבו וכיון דליכא נתינה מיד רבו לאחר זמן ה"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע לכך צריך לומר מעכשיו ולא דמי לגט אשה דאין ידה כיד בעלה כדאיתא בגיטין ריש פ' הזורק אך נר' דז"א דזה דמי למה דאמרינן בגיטין דף ך"א דאם נתן גט בחצירו או ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עלי' קנאתהו ומתגרשות בו ע"ש והיינו דזה מיקרי נתינה מידו לידה כיון שהגט הי' תחילה בחצירו ונעשה חצירה או ביד עבדו ונעשה עבדה וא"כ ה"נ אפי' אם משחרר אותו לאחר זמן כיון דעד אותו זמן הי' עבד וידו כיד רבו א"כ כשמגיע אותו זמן הוי כנתינה מיד רבו לידו וכן צ"ל לפמ"ש תוס' בגיטין דף ע"ו ע"ב בד"ה ידו גופא מי קני' לי' וכו' ומש"ה לא אמרינן באשה דידה כיד בעלה וגיטה וידה באים כא' משום דיכולה לומר איני עושה ואיני ניזונית א"כ לר"ל דס"ל דאין אשה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה קשה באשה נמי האיך יכול לגרשה לאחר זמן כיון דלא שייך גיטה וידה באים כא' בשעת נתינה ותקשה מכמה משניות דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש וכיוצא בו אע"כ דזהו מיקרי גיטו וידו באים כא' בשעת גירושין ואף שגט כבר הוא בידה מ"מ כיון דהוי ידה כידו כא' בשעה

שמתגרשת הוי כנותן מידו לידה יעיין לעיל דף וי"ו ע"ב בתוס' ד"ה כשתברח. עוד הי' נר' לכאורה לתרץ דלהכי בעי מעכשיו משום דס"ל לרבי כרשב"א לעיל דף ד"ג דס"ל אין עבד משתחרר בשטר ע"י עצמו ול"ל דגיטו וידו באים כא' ואפ"ה בכה"ג שמשחררו קודם שלקחו מהני אפי' ע"י עצמו כיון דמתחלת קניותו הוא משחררו ובשעה שהי' עבדו של אחר הא קי"ל בגיטין דף כ"ג דעבד מקבל גט מיד רבו של חבירו וא"כ אצ"ל דגיטו וידו באים כא' דמעולם לא הי' ידו כיד רבו אך ז"א דמשמע בגיטין שם ע"ב דס"ל לרבי דאם היתה מעוברת זכתה לו דמשתחרר עבד ע"י עצמו מטעם דגיטו ויד באים כא' ועיין בתוס' שם ודו"ק:

בא"ד וקשה דהא מילתא דר"מ וכו' וביבמות דף צ"ג ע"א הקשו תו' מהא דקאמר לעיל ערוגה זו מחוברת וכו' ונראה דלא פסיקא הכא להקשות משום דאיכא למימר כיון דאמר פירות ערוגה זו מחוברת הוי כאילו אמר שיהי' תרומה מעכשיו כשהן מחוברת לאחר שיגיע שליש ועמ"ש לקמן בזה וק"ל.

בא"ד להכי נקיט גבי שדה ועבד וכו'. צריך להבין כיון דלא בעי רבי אלא לפרש קרא דלא תסגיר עבד אל אדוניו וגומר דמהני אע"ג דהוי דבר שלא בא לעולם למה הוצרך לומר שמיירי שנקרע השטר ונראה דמזה ראי' למ"ש הרמ"א בהג"ה בח"מ סי' ר"ט סעיף ט' בשם הגא"ה דאפי' כתב לו שטר ומסר לו השטר כמאן דתפוס דמי ע"ש ובט"ז שם שכתב אפי' כתב לו שטר בשעת מכירה כיון שהשטר בידו בשעה שבא לעולם כתפיס דמי: א"כ ע"כ צ"ל שנקרע השטר דאל"ה מאי רבותא דקרא דמהני אפי' בדבר שלא בא לעולם דהא בתפס השטר פשיטא דמהני אפי' בדבר שלא בא לעולם וע"כ צ"ל מעכשיו ומיירי בנקרע השטר והנה לכאורה קשה על שיטה זו מאי מקשה בב"ב בין למ"ד ירתון תנן ובין למ"ד יסבון תנן ה"ל לדבר שלא בא לעולם הא התם איכא שטרא דכתובה דה"ל כתפס לאחר מיתה שהבנים בעולם מיהו י"ל דהיינו דפריך ממתני' דלא כתב לה בנין דכרין וכו' הרי דאפי' לא כתב מהני אף דאין השטר בידו ע"כ צ"ל משום דתנאי ב"ד שאני ודו"ק:

בא"ד והר"ם פי' ולהכי נקיט מעכשיו וכו': וצריך לעשות הקנין אחר השחרור וכו' משמע מדבריו שכופין את רבו לעשות שטר שחרור אחר ולפ"ז גם בשדה נמי צ"ל שצריך לעשות קנין אחר ואין זה במשמעות לשון רב דאמר קנה: ותו דהתוס' לא הזכירו אח"כ בקושיתם וא"ת דכיון שלא חל הקנין אמאי הזהיר הכתוב וכו' ולא הזכירו הא דרב. ונראה לענ"ד דשיטת הר"ם הוא כשיטת המרדכי שהביא הרמ"א בסי' ר"ט דכשאומר לכשיבוא לעולם מהני אפי' למאי דקי"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכמו שביארנו לעיל שיטתו

באריכות דכשמכר לו בשטר ואמר לכשיבוא לעולם והשטר אז בידו זוכה בו לפ"ז י"ל דגבי שטר שחרור דוקא צריכים התוס' לומר דכופין שיכתוב ש"ש אחר משום דבש"ש איתקוש לגט אשה כמ"ש התוס' ביבמות דף נ"ב ע"ב בד"ה ולאשה בעלמא וכו' ע"ש א"כ כי היכא דאמרי' התם גבי גט אשה דאם אמר ללבלר כתוב גט לארוסתו וכו' ולאשה בעלמא אינו גט א"כ ה"נ גבי גט שחרור אינו מועיל הכתיבה ראשונה אבל גבי שדה ס"ל כשיטת המרדכי כיון דמסתמא ניחא לה דתיקום בהימנותי' קנה אח"כ בשטר הראשון אך לכאורה קשה דהא כתבו תוספות ביבמות בא"ד שם כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשאה שליח משמע דהטעם הוא משום דקיי"ל בנזיר דף י"ב דכל מידי דלא מצי למיעבד השתא לא משוי שליח א"כ כיון דכתיבת הסופר הוא מטעם שליחות כמ"ש התוס' בגיטין דף כ"ב ע"ב לכך אינו גט והיינו שכתבו תוס' שם אח"כ ונרא' לר"י דהיינו דוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למ"ד וכו' הוי גט דבידו לגרשה כמו בשחרור וכו' דהיינו דכיון דיכול ליתן לה מיד ולומר לכשאקחנ' תהי' מגורשת מעכשיו והרי דעצי למעבד השתא מצי למיעבד נמי שליח לכתוב גט שיתן לה כאחר נישואין א"כ משמע מדבריהם דדוקא קאמר לסופר שיכתוב דהוא מטעם שליחות דעיקר וכתב היינו כתיבת בעל בעצמו אבל אם כותב הוא בעצמו יכול לגרשה לאחר הנישואין בזה הגט א"כ ה"נ לא הוי צריך לכתוב ש"ש אחר אם ש"ש ראשון הי' כתב יד עצמו אך נראה דז"א דכבר כתבנו בשיטת המרדכי דלהכי לא מהני גבי קידושין והקדש ותרומה אפי' אמר לכשיבוא לעולם משום דבכל הני בעינן אמירה ובלא אמירה אינו כלום אף דניחא לי' וכיון דהאמירה היה בשעה שאינו בעולם אינו כלום א"כ ה"נ כיון שהאמירה הראשונה שאמר לכשאקחך הי' קודם שבאו לעולם ותו דבגט ושחרור בעינן ונתן ולא מהני טלי גיטך מע"ג קרקע א"כ כיון דבאמירה ובנתינה לא היה בעולם לאו כלום הוא ובאמת אם לקח ממנו ש"ש הראשון וחוזר לנותן לאחר שחרור דמהני אלא דכיון שצריך ליטול הימנו ולחזור וליתנו היינו קנין אחר שכתבו התוספות ולא הוצרכו תוס' ביבמות שם ליכתוב הטעם משום שליחות אלא משום דהתם אינו נותן הגט עד אחר הנשואין ושפיר הוי הנתינה והאמירה משעה שראוי להתגרש ולפ"ז גבי שדה דלא בעינן אמירה ממילא סגי בשטר הראשון ושפיר שייך לשון קנה. ודוק:

בא"ד דה"א דאתיא אפי' כרבנן וכו'. לכאורה משמע בכאן דלר"מ אם לא אמר מעכשיו וגם לא אמר לכשיבוא לעולם אלא שאמר לו סתם לא מהני דאל"כ ל"ל לרנב"י לפרש שאמר מעכשיו לכשאקחך ה"ל לפרש שכתב לו סתם הרי את קנויה לך. וכבר כתבנו בשמעתין לעיל דף ס' בתוס' ד"ה א"ב שנתקרע דלא בעינן שיאמר כאחר שיבוא לעולם

וכמ"ש רמ"א סי' ר"ט בדעת י"א דכל זה מיירי במקנה לו סתם וכו'. ולפמ"ש הוא דעת הר"ם וכן משמע לפי תירץ ר"י דלא פליג בהא אלא דס"ל דאם מקנה לו לכשאקחך מעכשיו עדיפא טפי לר"מ והיה כשמקנה לו בסתם. אך כבר כתבנו לעיל דף ס' ע"ב בתוס' ד"ה א"ב שנתקרע הגט וכו' דיש לחלק דדוקא היכא דעבידו דאתי מהני בסתם דמסתמא דעתו שיקנה מעכשיו ולאחר שיבוא לעולם אבל היכא דלא בידו דאתי כמו כל הני דמתני' לאחר שאתגייר וכו' כמ"ש התוס' בכתובות דף נ"ח ע"ב וכן בההיא דלכשאקחך צריך לפרש מעכשיו ולכשאקחך אך לפמ"ש התוס' בתירוץ שני בכתובו' שם דמיירי כל הני דמתני' בעבידי דאתי ע"כ צ"ל הא דנקיט דאמר בפי' לאחר שיבוא לעולם היינו לפי תירוץ ר"י לרבותא דר"מ דאפי' לא אמר מעכשיו אפ"ה מהני וכ"ש סתם די"ל דהוי כמו מעכשיו ולכשאקחך ולתי' הר"ם לרבותא דרבנן ואע"ג דאמר לאחר שיבוא לעולם לא מהני גבי קידושין והיינו כמ"ש לעיל בשיטת הי"א דגבי קידושין לא מהני אפי' אמר לכשיבוא לעולם וכה"ג צ"ל בהא דאמר ראב"י יהי' תרומה לכשיגיע שליש דהוא רבותא לרבנן לתי' הר"י ולרבותא דר"מ לתי' הר"ם דתרומה דמי' לקידושין כמו שמבואר לעיל ודו"ק:

בא"ד וי"ל דר"י לטעמי' וכו'. וביבמות דף צ"ג בתוס' ד"ה קנוי' לך מעכשיו וכו' וא"ת ואמאי לא קנה לר"י כמו שקנה קרקע במהיום ולאחר מיתה דקנה מהיום גופא ופירות לאחר מיתה וכו' ע"ש. ולולי דברי התוס' הי' נראה דוודאי מודה ר"י דגבי שדה דאיכא לפרושי גוף מהיום ופירי לאחר מיתה לא אמרינן דהוי שיור אלא כיון דקי"ל בח"מ סי' ר"ט סעיף ז"ן דאין אדם יכול לשייר דבר שלא בא לעולם אלא דאם שייר לעצמו הפירות אמרינן ששייר בעצמו מקום בשדה שיקנה בו הכירות וא"כ כשאמר ופירות לאחר מיתה ע"כ צ"ל דמוכר לו מקום הפירות קודם גמר מיתה דכשיגדלו הפירות אחר מיתה גדולים מעיקר קרקע שקנה כבר הלוקח וזהו בשדה שנקנה בכסף או בשטר ונקנה מקום הפירות קודם גמר מיתה אבל כשמוכר לו הפרה לאחר שלשים יום ע"כ אי נימא גוף מהיום ופירות לאחר למ"ד יום דהיינו מקום החלב וכיוצא בו דאל"ה אינו יכול לשייר דבר שלא בא לעולם וזה המקום קנה הלוקח בכסף בסוף למ"ד יום לכך צריך שתעמוד באגם שהוא מקום המשיכה דמהני משיכה ראשונה שיקנה מקום החלב לסוף למ"ד יום כן נר' לענ"ד ודו"ק:

בתוס' ד"ה וידים איתנהו בעולם וכו' וה"ה דהוה מצי לשנויי וכו'. כבר כתבנו בחידושי כתובות דף נ"ט לפרש דבריהם בתרי אנפי. פירוש א' דס"ל קדושת הגוף חל אפילו על דבר שלא בא לעולם כמו שהוכחנו שם בחידושנו דף י"א באריכות וע"ש דף נ"ט

דצ"ל היינו דוקא בעבידי דאתי דאל"כ קשה מהא דמייתי לעיל דר' ס"ל אדם מקנה דבר שלא ב"ל דהא שחרור כקדושת הגוף היא וא"כ חל נמי על דבר שלא בא לעולם ועוד הוכחנו שם מסוגיא דנדרים ע"ש ועוד יש לפרש דברי תוספות דכוונתם דמקשה דהכא וכן רנב"י ביבמות דף ס"ג דל"ל הא דרב הונא בריה דרב יהושע דמוקי באומר וכו' אף דלכאורה הוא מוכרח בל"ז לאוקמי בהכי דאל"ה קשה קושית תוס' בכתובות דף נ"ט דהעדפה עצמה משועבד לבעל לפירות וע"כ צ"ל באומרת יקדשו ידי לעושיהם דהידים אינם משועבדים לעשות העדפה כדי שיאכל הבעל פירות מהם וכמו שכתבנו שם וע"ז כתבו דהוה מצי לאוקמא משום דקונמות שהוא קדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד אלא דאלמוה רבנן שיעבודא ולגבי פירות לא אלמוה וכמו שתירצו תוס' שם. ובזה נראה לענ"ד לתרץ הא דקשה לכאורה לפי מאי דס"ד דלא מיירי באומרת יקדשו ידי לעושיהם ה"ל למחשב נמי ריב"ן דס"ל שם יפר שמא יגרשנה דאוקמא נמי רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהם וכן קשה על רנב"י ביבמות שם דלית ליה הך דרב הונא הוה ליה למיחשב נמי דריב"ן ועיין מ"ש בחידושי כתובות דהך דריב"ן דאמר יפר שמא יגרשנה עדיפא טובא מדר"מ דהא ר"מ מודה בלא עבידי דאתי ושמא יגרשנה לא עבידי דאתי וע"כ צ"ל כדמשני שם דקונמות מפקיע מידי שיעבוד אלא דאלמוה רבנן לשיעבודא דבעל לא ה"ל דבר שלא בא לעולם: וכבר כתבנו בכתובות שם דהא דשייך לומר בזה קונמות מפקיע מידי שיעבוד היינו דווקא לבתר דמשני באומרת יקדשו ידי לעושיהם דהידים אינם של הבעל אלא משועבדים למעשה ידיה אבל מעשה ידיה למה לא שייך ביה שיעבוד אלא הם עצמם של הבעל ואין אדם יכול לאסור בקונם דבר שאינו שלו א"כ קשה לפי דעת המקשה דהכא ולרנב"י דלא ניחא ליה לאוקמא באומרת יקדשו ידי ה"ל למחשב מני דריב"ן דעדיף טפי דהא לא עבידי דאתי. ולכאורה הי' נראה דבאמת גם המקשה ורנב"י ע"כ מוקי לדרנב"י באומרת יקדשו ידי ומשום דקונמת מפקיע מידי שיעבוד אלא דמה"ט גופא ס"ל דר"ע מיירי אפי' בלא אומרת יקדשו ידי מדלא סגי לר"ע טעמ' דריב"ן דיפר שמא יגרשנה אע"כ דר"ע ונוסיף דאפי' באין אומרת יקדש ידי דל"ל שמא יגרשנה דהא הוי דבר שלא בא לעולם דלא עבידי דאתי ולהכי קאמר משום העדפה דעביד דאתי אך זה דוחק. ויותר בראה דח"ש לפי מה דאמר שם ר"ל דף נ"ח ע"ב דלר"מ דס"ל אין אדם מוצי' דבריו לבטלה אפי' לא אמר יקדשו ידי נעשה כאלו אמרה יקדשו ידי א"כ י"ל דהמקשה הוה סבר דטעמא דריב"ן משום דאמרינן נעש' כאלו אמרה יקדשו ידי כיון דאינו אלא שיעבוד חל עליהם איסור קונם דהוי קדושת הגוף והא דלא משני כן אליבא דר"ע היינו משום דכתב הר"ן בנדרים הא דלא ס"ל לת"ק ור"ע כריב"ן משום

דס"ל דקדושת הגוף אינה מפקיע מידי שיעבוד א"נ כיון דאלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל ס"ל דהדר ה"ל דבר שלא בא לעולם דלא כריב"ן ע"ש. ולפ"ז י"ל דהמקשה הוה ס"ד דלא פליגי בהא וכ"ש לפמ"ש דע"כ המקש' ורנב"י דלא מוקי לה באומרת יקדשו ידי ע"כ הא דאינה משועבד לפירות משום דס"ל לר"ע דקדושת הגוף מפקיע מידי שיעבוד א"כ הוה קשיא ליה מ"ט לא אמר כריב"ן אע"כ הוה סבר דטעמא דריע משום דלית ליה סברא דריב"ן דנעשה כמי שאמר ולית ליה הא דר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה ותו כיון דלר"ע מועיל הקונם להעדפה הרי אין דבריו לבטלה דמועילים לענין העדפה וכיון דלא אמרינן נעשה ס"ל לר"ע דלענין העדפה מהני משום דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם כיון דעבידי דאתי אבל שמא יגרשנה דלא עבידי דאתי לא מהני דבר שלא בא לעולם ולכך חשיב לדר"ע ולא לדריב"ן אבל רב הונא בריה דרב יהושע דמוקי באומרת יקדשו באמת צ"ל כמ"ש הר"ן דס"ל לת"ק ור"ע דכיון דאלמוה רבנן ה"ל דבר שלא בא לעולם כנ"ל א"נ דלית ליה הא דקונמת הוי קדושת הגוף ודוק:

ברש"י ד"ה והוא שנתן לה פרוטה וכו' והאי אתי לאשמעינן וכו'. לכאורה הוא דחוק קצת דכולה מתניתין נשנית משום דיוקא ואפשר לומר דקמ"ל נמי אליבא דרב יהודא דס"ל לעיל דף ס' דע"מ לאו כמעכשיו דמי אלא לכשיתן דהיינו דקמ"ל דלא נימא אע"ג דאמר ע"מ דעתו נמי אשכירות כפירוש רש"י ז"ל דף ס' בד"ה לר"י רוי קידושי שני קידושין וכו' שהרי הראשון לא נתכוון לקדשה אלא במאתיים זוז ע"ש וא"כ אף דיהיב לה פרוטה איכא לספוקי שדעתו נמי אשכירות וה"ל מלוה ופרוטה וקמ"ל דעתו אפרוטה. לכאורה היה נראה דמזה מוכח כדעת הפוסקים באה"ע סימן ל"א דהיכא דנגמר דיבורו אפי' נתאכל המעות קודם גמר נתינת הקידושין אפ"ה הוה קידושין דאל"כ אם נתאכלו הפרוטה אין כאן קידושין וה"ל כולה מלוה והיכא קתני סתמא הא איכא למיטעי דמיירי בנתאכל אך ז"א כמ"ש לעיל דכיון דדעתה אפרוטה ולא אמלוה ה"ל גמר נתינת הקידושין מיהא אין להקשות דמנא ליה לר"ל למידק ממתניתן אדרבה בימא דס"ל לתנא דמתני' נמי דאינו לשכירות אלא בסוף והא קמ"ל דאע"ג דיהיב לה פרוטה ונתאכלה והוי מלוה אפ"ה אמרינן דדעתו אשכירות דלא הוי מלוה ז"א כיון דתני במתניתן סתמא משמע דלא נתאכלו המעות כל זה לרב יהודה אבל לר"ה דס"ל דע"מ כמעכשיו ליכא לספוקי דדעתו אמאתים זוז דלא גרע מהא דאמר ר"א לעיל דף ט' באמר התקדשי לי במנה ונתן דינר מקודשת וישלים משום דמסתמא דעתה להתקדש מעכשיו ואפ"ה י"ל דהא גופא קמ"ל דע"מ כמעכשיו ועיין בסמוך וק"ל:

בגמרא וכ"ת ה"נ בדיהיב לה פרוטה והא בשכר קאמר וכו'. וכתב הריטב"א והרשב"א ז"ל דהא דלא קאמר דא"כ בשכר שהרכבתיך נמי משום דהמ"ל דמלוה ופרוטה דעתה אמלו' והיינו דוקא במלוה שעברה ולא במלוה שלאחר זמן ונראה לענ"ד הטעם בזה משום דכבר כתבנו במתני' דכל היכא דיכולה להיות מקודשת מיד לא אמרינן דדעתי' להתקדש לאח"ז ואפי' אמר התקדשי לי במנ' ונתן דינר כדאמר ר"א לעיל וא"כ ממילא ליכא למימר דדעתיה אמלוה שאח"כ דלא עדיף מלוה ממעות בעין ועוד נראה דבאמת כבר כתבנו לעיל דף מ"ח ע"ב דהא דלא אמרינן דאף למ"ד ישנו לשכירות מתחילה ועד סוף ה"ל כמו התקדשי לי באילו דאמרינן דף מ"ז דמהני כיון שגמר דיבורו קודם המעשה ותירצנו שם משום דה"ל דבר שלא בא לעולם ולא מהני מה שאמר בתחלה כשלא הי' בעולם א"כ י"ל דהיכא שנתן לה פרוטה אפי' אי דעתה נמי אשכירות אפ"ה לא הוי כמלוה משום דגמר דיבורו קודם אע"ג דלא היה בעולם מ"מ כיון שנתן לה פרוטה ה"ל כמקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שישנו בעולם וכדעת הפוסקים שהביא רמ"א בח"מ סימן ר"ג דקונה שניהם וא"כ אפי' אי דעתו אשכירות לא ה"ל כמלוה ופרוטה ודו"ק:

בגמרא מאי ארי' דתני ע"מ וכו'. ובריטב"א איתא הגירסא אביי אמר מסיפא דמתני' נמי דיקא דקתני וא"ל איכ' מקודשת ופי' הוא דאי אמרת דלא יהיב לה מידי פשיטא דבמאי מקדש ע"ש. וצריך להבין דאפי' אי יהיב לה ש"פ נמי פשיטא דאי לא קיים תנאי פשיטא דאינה מקודשת ונראה דיש לפרש עפ"י מ"ש הר"ן בפרקין דבירושלמי איתא אם מקדשה ע"מ וכו' ואח"כ אירע אונס ר"י אומר אונס כמאן דלא עביד דמי ועיין בש"ך ח"מ סי' כ"א דמפרש הטעם מפני שלא היה בדעתו להתקדש אלא בתנאי ומאי איכפת לי' באונס דידי' ולפ"ז י"ל דהיינו דקמ"ל מתני' ואם לאו אינה מקודשת דבכל ענין שלא נתקיים התנאי אפי' ע"י אונס אינה מקודשת משא"כ אם קידשה בשכר פעולה הוא מלתא דפשיטא דבמה תתקדש ובזה אתי שפיר דלא אמר הש"ס דהיינו טעמא דר"ל כדאביי ולפמ"ש אתי שפיר דר"ל פליג שם על ר"י דס"ל אונס כמאן דעביד א"כ ליכא לפרושי מתני' על אונס וכן י"ל לדעת הפוסקים באה"ע סי' ל"ח דלא מהני מחילה בתנאי י"ל דהא קמ"ל מתני' דאפי' אם היה מתרצית למחול לו אינה מקודשת ואפי' לדעת הפוסקים שם דאם אמר ע"מ שאתן לך מאתיים זוז יכולה לומר הרי אני כאילו התקבלתי מ"מ בתנאי שהוא בגופא י"ל דאינה יכולה למחול כגון שאדבר או שאעשה דלא מהני וצ"ע בזה. ר"ל ש"מ מדר' ינאי וכו' ואמאי הא כיון דפליגי בפרק המדיר באומר ע"מ שירצה אם דעתו על שיאמר הן או ע"מ שישתוק א"כ הוה תלתא תנאי דלמא משום האי טעמא לא מוקי רבי ינאי הכא:

ולפמ"ש א"ש דה"מ לאוקמי רישא ומציעתא בע"מ שישתוק כת"ק בפ' המדיר וסיפא כר"ש דס"ל דדעתו ע"מ שיאמר הן ושפיר מלמדין אותו ובזה אתי שפיר נמי מ"ש תוס' בד"ה ולא מוקמינן בתרי תנאי דלא כר"י בפ' המפקיד גבי חביות עכ"ל. ולכאורה קשה דלא דמי להה"א דפרק המפקיד גבי חביות דמצינו ביה פלוגתא דתנאי רבי ישמעאל ורבי עקיבא משא"כ הכא שצריך להמציא פלוגתא חדשה בדעתו ע"מ שלא ימחה עדיפא טפי לאוקמי בתרי טעמא אבל לפמ"ש דע"כ ריש לקיש לא הוכיח דלאוקמי בתלתא תנאי אלא דהקושיא הוא דלאוקמי בעל מנת שיאמר הן אם כן היינו תנא דפרק המדיר לשיטת רמ"ה שהביא הטור דבעל מנת שיאמר הן אפי' מיחה יכול לחזור ולומר הן דכבר כתבנו דהוכיח כן מדלא מוקי סיפא בע"מ שיאמר הן אע"כ דבזה לא מהני מה שמלמדין אותו א"כ לא ניחא לאוקמי רישא באומר ע"מ שיאמר הן דא"כ לא שייך לומר ואם לאו דאינה מקודשת דמשמע דאינה מקודשת כלל ואמאי הא יכול לחזור ולמחות לכך מוקי רישא בע"ע שישתוק וממילא מוקי רישא ומציעתא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא ונראה דלא קשיא לשיטת רמ"א דקאמר ר"ל ש"מ לדר' ינאי אע"ג דהוי תלתא תנאי כנ"ל די"ל דהוכיח ר"ל מדר' ינאי דע"כ מוקי פלוגתא דפ' המדיר בטעות אשה אחת דלא כרבה דאי אפשר לאוקמי דס"ל לר"ש ע"מ שיאמר הן א"כ לא שייך לומר ואם לאו אינה מקודשת דהא הוי מקודשת מספק שמא יאמר אח"כ הן אע"כ דר"ש ס"ל ע"נ שישתוק ות"ק ס"ל משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אך לפי גירסת רש"י ז"ל בשמעתין דסיפא ומציעתא בחד טעמא ואפ"ה פירוש ברישׁ' ע"מ שישתוק וע"כ צ"ל הא דלא מפרש רישא באומר הן כדס"ד בתחלה כמ"ש הרשב"א משום דניחא לה טפי ואם לאו אינה מקודשת דבע"מ שישתוק אינה מקודשת כלל אם מיחה כמ"ש הר"ן. והא דלא מוקי רישא ומציעתא בע"מ שישתוק צ"ל כמ"ש מהרש"א ז"ל דניחא ליה לאוקמא מת האב ומת הבן בחד גונא. ומ"ש הטור באומר ע"מ שלא ימחה כיון שאמר הן שוב אינו יכול למחות כראה דמשמע כן מלשון המשנה דמלשון מלמד אותו משמע שהיה תקנה בחליצה אלא עצה טובה קמ"ל שלא תזקוק ליבם דאל"ה ה"ל למימר דאסורה להנשא עד שיאמר האב אינו רוצה ואי נימא דאפי' אם אמר הן יכול לחזור ולמחות ואסורה לחלוץ שמא ימחה ואתה מצריך כרוז לכהונה כמ"ש הב"ש והב"ח סי' ל"ח ס"ק כ' אע"כ צ"ל דהיתה יכולה לחלוץ ע"י שיאמר האב אין דשוב לא יכול למחות וע"ש הטור בשם הרמ"ה גבי ע"מ שיאמר הן דחולצת היינו נמי אם אמר האב הן וק"ל:

שם בגמרא אלא אמר לה ע"מ שלא ימחה אבא וכו' נראה דמזה ראיה למ"ש תוס' לעיל דף ס' ע"ב בד"ה א"ב וכו' דהא אפי' לרב יהודה נמי צריכה גט מספק וכו' והיינו משום

דמספקא ליה בלשון ע"מ אם הוא מעכשיו דאל"כ בע"מ שלא ימחה האב נמי נימא דאין הקידושין חלין כלל בחיי האב אלא כשימות ולא ימחה וכיון שמת הבן בחיי האב א"כ א"צ להאב למחות כלל כיון שמת קודם התחלת הקידושין אע"כ צ"ל דצריך למחות שלא תהי' ספק מקודשת דשמא ע"מ דמי כמעכשיו. ויותר נראה די"ל דאף דס"ל לר"י דאין הקידושין חלין מעכשיו מ"מ כשישמע האב ולא ימחה מודה ר"י דחלו הקידושין מאותה שעה כיון שלא מיחה ואף דיכול לעקור הקידושין אח"כ. ונראה עוד די"ל דר"י מודה בהא דע"מ כאומר מעכשיו דמי כיון דבמס' גיטין דף ע"ז עביד צריכותא אליבא דר"י דאי אשמועינן גבי קידושין ה"א משום דכסיפא לי' מילתא וכו' ואי אשמעינן גבי גירושין ה"א משום דלרחוקה קאתי וכו' א"כ י"ל דבתנאי ע"מ שירצה אבא דלא שייך כיסופא ליה מילתא ואיכא נמי סברא דלקרובה קאתי מודה ר"י ודו"ק: תדע דבהריני בועליך ע"מ שירצה אבא על כרחך קידושי ביאה צריך להיות מעכשיו.

מתניתין קדשתי בתי וכו'. הקשו המפרשים לרב דס"ל דנאמן ליתן גט דוקא ה"ל למיתני באשה עצמה שאומרת נתקדשתי ולדעתי י"ל הא דקאמר בסיפא זה אומר קדשתי וכו'. אם רצו א' נותן גט וא' כונס היינו דוקא באב דמרתת טפי שמא יכיר אב את השני כפי' רש"י ז"ל ויהא מוחזק כשקרן והאב נאמן כשאומר נזכרתי כמ"ש הריטב"א ז"ל וז"ל מסתבר שאם חזר האב ואמר נזכרתי קדשתי לפלוני שהוא נאמן אף לכנוס דהא ליכא טעמא דיצרו תקפו ואיכא כא טעמא דאין אדם חוטא ולא לו וכו' אבל היא אינה נאמנת לעולם אלא לאסור לעצמה שמא עינה נתנה בו עכ"ל וע"כ מיירי כשבאו שנים דאל"ה תיפוק לי' שהוא נאמן דקי"ל כר' אסי כמ"ש שם א"כ באב מרתת טפי משום דאם יכיר את השני יהא מוחזק בשקרן. אבל בהיא עצמה לא מירתת כולי האי דאף אם תכיר את השני לא תהיה נאמנת דאפשר שאינה מכרת את שניהם ונתנה עיניה בא' מהם וכ"כ הח"מ בסי' ל"ז ס"ק ל"ח דהאב נאמן בזה כשמכיר האב את א' מהן כשרא' אותם ואף לפמ"ש בחידושי כתובות דף כ"ב בתוספות ד"ה מנין להפה שאסור כו' די"ל דאף היא נאמנת לכנוס' כשמכרת אותו מיד כיון ששניהם אומרים ברי אינו כח בעדות השני לאוסרה וכמו שהבאתי שם ראיה מהני דשנים אומרים מת וכו' ע"ש מ"מ י"ל דלא מרתת דאין העולם מכיר בשקרו כ"כ אך הב"ש בס"ק ט' כ' דאפי' באומר' נתקדשתי ובאו השנים וכל א' אומר אני קדשתי אם רצו אחד נותן גט וא' כונס ע"ש וצ"ע דאין זה משמעות הש"ס וכל הפוסקי' מדלא הזכירו רבותא זו ולכאורה הי' נראה לפרש דלרב מיירי מתני' אפי' היכא דהאב אינו לפנינו כגון שאמר קדשתי בתי ומת או הלך למדינות הים דאף על גב דלא שייך טעמא דלא חציף כלל מכל מקום נאמן ליתן גט משום דאין

אדם חוטא ולא לו וזה הוי רבותא טפי מכשאמרה נתקדשתי דעכ"פ שייך קצת סברא דלא חציף שמא תכחיש אותו אף הב"י כתב בשם רי"ו דאינו נאמן אלא בפני האב אבל שלא בפניו לא והביאו רמ"א. נראה דהיינו דוקא אליבא דר' אסי דנאמן לכנוס מטעם דלא חציף לא שייך אלא בפני האב כפי' רש"י דמרתת שמא יכיר האב ע"ש אבל ליתן גט נראה פשוט דנאמן כדין ע"א ומזה הטעם כתב הרמב"ם דהאב נאמן לומר שקידשה לזה אפי' אחר שבגרה וכמו שכתב ה"ה דהוא מדין ע"א דנאמן באיסורין אלא דבכה"ג אם באו השנים כיון דלא שייך טעמא דמרתת כלל אין שום א' מהם כונס אפי' אם חבירו יתן גט א"כ א"א לאוקמי בהכי ועמ"ש לקמן בסוגי' די"ל סברא איפכא דשלא בפני האב עדיף טפי דלא כשיטת רי"ו ודו"ק:

שם זה אומר אני קדשתי וכו' נראה דמכאן ראיה לשיטת הרא"ש וסייעתו שהביא באה"ע סי' י"ז סעיף ט' דאחד אומר מת וע"א אמר נהרג דאע"ג שמכחישין זה את זה בחקירות אפ"ה כיון דלדברי שניהם אינו חי מותרת דהא הכא ע"כ הא דמותרת לעלמא במה ששניהם נותנים גט ע"כ הוא מדין ע"א נאמן באיסור ואע"ג דאין לך הכחשה גדולה מזה שכל אחד אומר אני קדשתי אפ"ה אמרינן כיון דלדברי שניהם היא גרושה מותרת כיון דממ"נ איכא ע"א ועיין מה שכתבנו שם באה"ע עוד ראיה לזה ועיין מה שכתבנו לקמן בזה. ודוק:

בגמרא נאמן ליתן גט וכו'. הקשה בספ"י דהא אין ע"א נאמן היכא דאיתחזק איסורא וכ"ש במקום רוב דעדיף מחזקה ונימא כל דפריש מרובא פריש ולענ"ד בלא"ה קשה דכיון דקי"ל דאין ע"א נאמן היכא דאיתחזק איסורא כדאיתא בריש גיטין דאי לאו דרוב בקיאין לא היה השליח נאמן שנכתב לשמה משום דאיתחזק איסורא דא"א וה"נ הרי איתחזק איסורא לכל העולם כיון שקידשה אביה האיך יהיה זה נאמן להוציא בגט שנתן להתירה מחזקת א"א. והנה הר"ן כתב בהא דרב אסי דנאמן אף לכנוס וז"ל ואע"ג דדבר שבערוה אין פחות משנים וכו'. התם להוציאו מחזקתו אבל זה שהעמידו בחזקתו אלא שאמר שנתקדשה לו נאמן וכו'. ודבריו ברורים דלגבי עצמו שאמר אני קדשתיהו ולא נאסרה עלי' מעולם שפיר נאמן מטעם ע"א לכונסה אבל ליתן גט להתירה לכל העולם דלגבייהו איתחזק איסור' בא"א למה יהא נאמן להוציאו מחזקתו דאפי' אם הי' מקודשת לו מ"מ היא בחזקת א"א לכל עולם עד שיתן גט א"כ איך נאמן להתירה בגט לכ"ע כיון דאיתחזק איסורא. ודוחק לחלק דכיון דבלאו עדותו איתרע קצת חזקת א"א דשמא הגט הוא מן המקדש ולא דמי להההוא דריש גיטין דלא איתרע חזקת א"א כלל. והעיקר נראה לענ"ד דהטעם בזה דכיון דנאמן לגבי עצמו מן התורה אפילו לרב דס"ל שמא יצרו תוקפו

אינו אלא חששא דרבנן דהא עיקר דילפינן דע"א נאמן באיסורין כתבו תוס' בריש גיטין דילפינן מוספרה לה דנאמנת לספור ז' נקיים אע"ג דשייך נמי גבי נדה דלמא יצרו תקפו ודוחק לחלק משום דיש לה היתר ותו דאם לא תהיה נאמנת לספור שבעה נקיים אין לה היתר לעולם אע"כ דאינו אלא חששא דרבנן תדע דהא כתב הרשב"א ז"ל דאם כנסה אין מוציאין אותה מתחת ידו אם כן כיון דמהני מן התורה ההיתר לדידיה משום דלגביה לא איתחזק איסורא אדרבה היא בחזקת היתר לו כמו שהיתה פנויה בתחלה וממילא מועיל ההיתר נמי לכ"ע אין שום סברא שהוא יקח אותה ואחר מיתה תהיה אסורה לכל העולם אלא וודאי כיון שהותרה לו הותרה נמי לכל עולם וכדאשכחן בכתובות דף י"ג לדברי המתיר בה מתיר נמי בבתה אע"ג דבתה לית לה חזקת כשרות מ"מ חזקת כשרות דידה מועיל לגבי בתה ואפי' למ"ד שם דלא מהני חזקה דידה גבי בתה היינו משום שהיא גוף אחרת חבל באשה עצמה אין לחלק ובוודאי אפי' מאן דאוסר בבתה מ"מ אם נשאת הי' עצמה לכהן אין בנה נפגמים משום שכבר הותרה ובזה ממילא מתורץ נמי קושי' הספ"י דניזול בתר רובא דעלמא חדא דכיון דלגבי עצמה בוודאי מותרת מן התורה כדאמרינן בכתובת שם דנאמן לומר לכשר נבעלתי אפי' ברוב פסולים והיינו משום ברי וחזקת היתר דידה א"כ ה"כ הרי לגבי עצמו איכא ברי וחזקת היתר דמהני אפי' במקום רוב ואף דאמר שם בכתובות ואת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשירים היינו משום מעלה דיוחסים תדע דהא ס"ל לר"ג בכתובות דף י"ב ע"ב דברי וחזקה מהני אפי' להוציא ממון אף דחזקת ממון עדיף מרוב דקי"ל אין הולכין בעמון אחר הרוב לאפוקי ממון הרי דמוכח דברי וחזקה עדיף מרוב וכי היכא דמותרת לדידיה ה"נ מותרת לכ"ע ועוד נר' דלגבי עצמו לא שייך כלל רוב כדאמרינן בנזיר דף י"ב דלגבי אשה לא שייך לומר כל דפריש מרובא משום דהדרא לניחותא כמ"ש תוס' בכתובות דף ט"ו ד"ה דילמא אזלה איהי וכו' דהתם בשעת איסור כשזה בא על שום אשה הדרא לניחותא האשה שקידשה השליח וכו' ה"כ יש לומר סברא זו כיון דהוא עצמו כנסה א"כ אינו ספק אלא בשעת איסור כשבא עלי' ואז הדר לניחותי' אבל ליתן גט כיון דאנו מסופקים על שעת נתינת הגט אם הוא מבעלה או מאיש אחר וע"ז קשה נימא מרובא פירש כדאיתא ביבמות ספ"ק בנכרי שקידש בזמן הזה א"כ לפמ"ש אתי שפיר דכי היכא דמועיל היתר לגבי דידיה ה"נ מועיל לכ"ע ובזה מיושב מה שתמה שם בספ"י דמעשים בכל יום שטבח נאמן במקולין על בשר כשר אף שיש שם רוב בשר טריפה ע"ש יותר ה"ל להקשות מהא דקי"ל בי"ד סי' ק"י סעיף ג' גבי ט' חניות דאם נמצא ביד פקח שלקחו ממקום קבוע ה"ל מחצה על מחצה ואם נמצא ביד גוי אמרינן כל דפריש מרובא פריש ואי נימא דע"א אינו

נאמן במקום רוב א"כ אפי' נמצא ביד פקח לעולם נימא כל דפריש מרובא פריש ולפמ"ש הטעם הוא דכיון דלגבי העד עצמו אם הי' יודע שלקח במקום המותר אף שרוב בשר טריפה מותר לו ה"נ מותר לכ"ע ובספ"י כתב דכל ספק בכה"ג שלא הי' חזקת איסור ברור כיון דאיכא נמי היתרא נאמן ע"א וצ"ע דהא מדאיצטרך קרא בעגלה ערופה דע"א נאמן שראה את ההורג כדאיתא בפ' בתרא דסוטה והיינו משום קורבא אע"ג דקירבא לא עדיף מרוב כדאיתא בב"ב דף ד"ו משמע דוקא הכא דגלי קרא הא אי לאו הכי לא הי' ע"א נאמן בזה אף דלא הי' חזקתו ברור וצ"ע:

בגמרא רב אסי אמר נאמן אף לכנוס וכו'. כבר כתבנו לפי טעם שכתב רש"י ז"ל משום דלא חציף דשמא יכיר האב משמע דאם אין האב לפנינו אינו נאמן לכנוס כמ"ש הב"י בשם רי"ו ולכאורה י"ל איפכא כיון דקיי"ל דע"א נאמן באיסורא דילפינן מנדה דלא חיישינן שמא יצרו תקפו כנ"ל וכ"ש לגבי דידיה איכא ברי וחזקת היתר כנ"ל ומה"ט כתב הר"ן ז"ל בשם הירושלמי דלא שייך הכא הא דקי"ל דע"א המעיד באשה לא ישאינה משום דלגבי העד לא אתחזק איסורא ע"ש והי' נראה דחשש הזה הכא משום דאיכא ריעותא שלפנינו מת שהאב אינו מכירו וכן באשה שאמרה נתקדשתי דאיכא ריעותא שהיא אינה מכירתו אבל כשמת האב כיון דליכא ריעותא דשמא אם הי' קיים הי' מכירו ממילא נאמן אף לכנוס כדאשכחן גבי נדה דנאמנת ולא חיישינן שמא יצרו תקפו כנ"ל א"כ אין ראיה מפי' רש"י וצ"ע:

שם תנן אם רצו א' נותן גט וא' כונס וכו' כתב הריטב"א ז"ל וכ"ת מאי קושי' דהתם לאו משום נאמנות עצמו הוא כונס אלא משום שחבירו נותן גט והתירא לכ"ע הא ליתא דוודאי לא משתרי' בגיטא של א' מהם כדתנן שניהם נותנים גט ובספ"י מפרש יותר דאלת"ה אמאי קתני שניהם נותנים גט משמע דאם א' מהם אינו רוצה ליתן גט אסורה לעלמא ואמאי לא משתרי' אפומא דקמא דקידשה וגירשה עכ"ל ולכאורה דבריהם תמוהים דאם אין השנים נותנים גט ה"ל עדות הראשון עדות בהכחשה וקי"ל ע"א בהכחשה לאו כלום הוא משא"כ לגבי השני שכנסה דממ"נ מותרת לו ולא הוי עדות הראשון שנתן גט עדות בהכחשה לגבי השני שפיר י"ל דמותרת לו עפ"י עדות הראשון ואפשר ליישב דבריהם דשפיר מוכח ממתני' דאי מטעם עדות הראשון מותרת לשני' הי' ראוי שתהא מותרת לכ"ע אפי' אם השני אינו רוצה ליתן לה גט ולא הוי עדות דקמא עדות בהכחשה מחמת השני משום דהשני רוצה לכונסה חשוב נוגע בעדות ואינו נאמן להכחיש את הראשון אך לענ"ד ז"א דלפמ"ש דמדאורייתא לא חיישינן ליצרו תקפו והאי חששו דיצרו תקפו חששא דרבנן וא"כ שפיר הוי עדות הראשון לגבי עלמא עדות

בהכחשה מחמת השני מדאורייתא ותו אע"ג דהוי נוגע במה שאמר שהוא קידשה מ"מ מה שמכחיש את חבירו שלא קידשה חבירו אינו נוגע ובכה"ג אמרינן פלגינן דיבורו כדאית' בריש סנהדרין גבי פלוני רבעני לרצוני א"כ ה"ל עדות ראשון עדות בהכחשה משא"כ גבי עצמו לא שייך לומר פלגינן משום סברא חששא דיצרו תקפו היא מותרת לו ע"י עדות חבירו לבד ויותר נראה לפמ"ש לעיל דהא דע"א נאמן ליתן גט אע"ג דלכ"ע איכא חזקת איסור והיינו משום דכי היכא דנאמן לגבי דידי' דאית לי' חזקת היתר א"כ בשנים דאסורה לכ"ע ממילא דהא בחזקת איסור לכ"ע והא דמותרת כששניהם נותנים גט היינו משום דלאחר שנתן הא' גט מותרת לשני מן התורה בוודאי אמרינן דכי היכא דמותרת לשני מותרת לכ"ע א"כ ממילא דל"ל דמותרת לשני מטעם גט ראשון דהא בראשון כיון שהיתה אסורה לו אין בזה היתר לכ"ע ועיקר ההיתר הוא מחמת היתר כניסת השני וא"כ שפיר פריך דתהי' אסורה מדרבנן משום דיצרו תקפו עוד הי' נראה דמוכח דלאו מטעם גט ראשון עפמ"ש במתני' דלהכי לא נקיט במתני' לרב דנאמן ליתן גט באשה עצמה משום סיפא דבאשה עצמה אף אם א' נותן גט אין השני נאמן לכנוס ואם הטעם משום גט הראשון א"כ אפי' באשה עצמה נמי אך נר' דמשמע מלשון רש"י ז"ל כדברי ב"ש כמו שהבאתי לקמן עוד נראה לפמ"ש המפרשים דהא דנאמן ליתן גט משום דאף אם הי' דעתו מתחלה לכנוס מ"מ לאחר שנתן גט מתכשר עדותן ע"ש וקשה לי ע"ז דהא משמע ממתני' דנאמן העד אפי' מת העד אח"כ דהא קתני סתם נאמן וניהי דמפרש רב דנאמן לגבי אחרים מ"מ משמע בין אם ניתן גט ובין אם ימות דאל"כ ה"ל לרב לומר דנאמן אם נותן גט ואינו נאמן אם מת ולפי דבריהם ז"ל דלא מתכשר העדות עד שעת נתינת הגט ממילא אם מת העד אסורה ותו קשה לי על דבריהם דלמא מה שלא חזר אח"כ היינו להחזיק דברי ראשונים כדאית' בכה"ג בח"מ סי' ך"ח לענין עדות שלא בפני' וכ"ש דהוי עשים עצמו רשע שרצה ליקח א"א אלא נראה דהטעם הוא כיון שמודיעין לו בתחלה שאסור לכונסה נאמן בתחלת עדותן והיינו דקאמר רב נאמן ליתן גט שמודיעין לו בתחלה שאין עדותו מועיל א"א ליתן גט א"נ י"ל דשפיר מקשה מא' נותן גט וא' כונס דאיכא חששא גבי כלא שמא סבר שחבירו יתן גט והוא יכנוס ודו"ק:

בגמרא ר' אסי אמר אף נאמן לכנוס והנה באה"ע סי' ל"ז סעיף כ' כתב הג"ה וי"א אם חתן עומד לפניו תחלה ולא היכירו ואח"כ אמר שמכירו אינו נאמן והוא מדברי ב"י ורי"ו בשם התוס' וכוונתם על דברי תוס' בכתובות דף כ"ב ד"ה מנין וכו' ולענ"ד צ"ע בזה דמשמע מדברי רמ"א דקאי על דברי מחבר שאמר בתחלה שאינו יודע למי ואח"כ אמר שנודע לו וכן הבינו האחרונים ולדעתי צ"ע בזה הנה הח"מ כתב דהא דאין החתן

נאמן משום דמיירי דבאו שנים אבל זה שעומד לפניו לבדו אומר אני הוא מה בכך דאינו נאמן דהא ע"א נאמן לומר אני הוא אף בשאין האב מכירו עכ"ל ולענ"ד ז"א במשמעות דברי תוס' חדא דדוחק לאוקמי קרא בהכי דמיירי ע"א מכחישו ותו דא"כ לא הוצרכו לתירוצם כלל דהא עיקר קושי' שם דלא שייך לומר שאם אמר א' קדשתי את בתו ולאחר שעה אומר לפלוני קדשתי שלא יהא נאמן ואי מיירי בהכחשה שהא' מכחישו אין תימא שלא יהא נאמן דהא קי"ל ע"א בהכחשה לאו כלום הוא דהא כתב הח"מ בעצמו ס"ק מ"ב אפשר דע"א לא מהני כשראו שנים וכל א' אומר אני קדשתי דאף דלאחד יש עד מסייע אינו נאמן דהוי דבר שבערוה וא"כ יש לומר דאין חילוק בין האב לאחר זמן או אחר דלא האמינו תורה לענין זה וכן מוכח מלשון רש"י ז"ל כמו שיבואר לקמן א"כ ע"כ אין זה כוונת התוס' ותו הי' נר' לכאורה דבכה"ג שהשנים לפניו וכ"א אומר אני קדשתי לא שייך לומר פה שאסור הוא הפה שהתיר דהא בלא האב נאסרה דהיא בחזקת מקודשת מ' השנים אלו בא"א קמסהדי כדאית' בכתובות דף כ"ב בא' אומר נתגרשה וע"א אומר לא נתגרשה דאף שמכחישן זא"ז בגירושין מ"מ מצרפינן עדותן לענין שתהי' בחזקת א"א ועיין בש"ך בח"מ סי' ל"א מיהא בזה י"כ דהכא כיון שהכחשה בגוף העדות כא פלגינן דיבורא והוי כמכחישן זא"ז בחקירות וכל העדות בטל ונ"מ זה לדינא דאם באו עדים ומעידין על הפנוי' שנתקדשה אלא שמכחישין זא"ז שא' אומר ראובן וא' אומר שמעין קידשה דלא אמרינן תרוויהו בא"א קמסהדי אלא דהוי הכחשה בחקירות ובטל עדותן לגמרי כמו שיבואר לקמן דף ס"ה והב"ש כתב ליישב קושי' הח"מ די"ל דאיירי דהחתן עומד לפניו ולא אמר אני קדשתי אז אינו נאמן אח"כ לומר אני קדשתי אלא דלא תימא דאב נאמן לומר אני מכירו קמ"ל עכ"ל וגם זה לא נהירא דאי נימא דהוי כאילו החתן אומר שלא קידשה כבר שווי' אנפשי' חתיכא דאיסורא ואפי' אם יבואו שני עדים ואמרו קידשה לו אסורה היא לו ותו דגם הדין אינו אמת דהא קי"ל בח"מ סי' כ"ט דאם עד שתק יכול אח"כ להגיד ואין בזה משום חוזר ומגיד כיון שלא אמר בפי' אינו יודע וכ"ש דדוחק לאוקמא קרא בהכי דמשמע דהבעל בא לכתחילה בפני ב"ד להוציא ש"ר א"כ כבר אמר שקידשה והי' נר' לענ"ד ליישב דברי תוס' ורי"ו כמ"ש בחידושי כתובות בלשון התוס' שם די"ל דאף דקי"ל דאם בא א' ואמר קדשתי דנאמן אף לכנוס מ"מ מודה אם האב אמר אני מכירו גרע טפי דהא טעמא דר"א הוא משום דלא חציף דלמא מכחיש לי' האב כפי רש"י וא"כ כשחזר האב ואמר אני מכירו שו החתן אינו נאמן לומר אני הוא כיון דלא מרתת וכה"ג איתא בגיטין דף ס"ד גבי חזקה דאין אשה מעיזה היכא דמסייע לה גרע טפי ושפיר צריך לנאמנת דאב כן נראה לכאורה ליישב דבר הם אך ז"א חדא

דכבר כתבתי שם דמשמע מקרא דבעל בא לכתחילה לפני ב"ד ואמר שקידשה ותו דכבר כתבנו דהאי טעמא דמרתת אינו אלא לאפוקי מחשדא ומדרבנן הי' אבל מדאורייתא לא חיישינן ליצרו תקפו כנ"ל א"כ א"א לאוקמי קרא בהכי אמנם הנר' לענ"ד בפשטות דברי תוס' ורי"ו דלא מיירי כלל שאמר האב בתחלה ואינו יודע למי קדשתי אלא שאמר סתם אני קדשתי את בתי לא זה איש ולא פי' מי הוא ואחר כ"ד הוא מפורש וע"ז נתקשו תוס' דתימא הוא שלא יהי' נאמן לפרש דבריו וע"ז תירצו דכין שהוא עומד לפניו והוא אומר סתם איש נר' כשאח"כ אמר לזה איש נראה כמכחיש דבריו ראשונים דמה"ת לומר דבתחלה כשאמר קדשתי את בתי ששכח למי קידש' ולא הכירו ובזה ממילא אין מקום לקושייתם כלל כיון דבתחלה הוי כמכחישו וודאי אין החתן נאמן להכחיש את האב כדמפורש בש"ע שם סי' ך"ג א"כ שפיר ה"ל לאב אח"כ כחוזר ומגיד ואסורה לו ולפ"ז י"ל כשהאב אמר בתחלה שהוא נסתפק ואינו מכירו יכול אח"כ לפרש דבריו אפי' אחר כ"ד כשנותן טעם לדבריו כמפורש בח"מ סי' ך"ט סעיף א' בהג"ה אפי' אמרו אין אנו יודעים ונתנו אמתלא לדבריו למה אמרו כך חוזרים ומגידים הואיל ולא אמרו בהיפוך וכו' ולא דמי למה דאית' בב"ב דף קס"ח דאינו נאמן לומר שמכירו אח"כ אם אינו צורבא מרבנן דהתם אמר בתחלה לאו איהי היא משא"כ כשאומר היא מסתפק וכ"ש שחתן נאמן בזה וכן נר' מדברי ריטב"א שכתב דאם האב אמר נזכרתי נאמן והיינו אף שבתחילה לא הי' מכירו דהא כתב שם דהיא אינה נאמנת לעולם והיינו כשלא הכירתו מיד דאם הי' מכירתו נראה דגם הי' נאמנת וכמ"ש במתני' כן נר' לענ"ד ומה שיש לדקדק ע"ד מדברי תוס' יבואר בסמוך ודו"ק:

שם בגמרא כנסה ובא אחר וכו'. כתב הרשב"א לאו דוקא כנסה אלא אפי' התירוה כדקיי"ל גבי שבוי' דלא נשאת ממש אלא אפי' התירוה לינשא ולא הבינותי מה ענין שבוי' לכאן דהתם הי' נאמנת מטעם מיגו ולולי דבריו ז"ל נראה דזה דמי ממש להא דאמרינן בכתובות דף ך"ב ע"ב דע"א שאמר בתחלה מת והתירוה לינשא ואח"כ בא עד שלא מת לא תצא מהיתרא ראשון אלא דלפ"ז צ"ע דהא אמרינן שם דלכתחילה לא תנשא משום דלר"א ע"ש והכא קי"ל א"כ י"ל דמש"ה נקיט ברייתא דוקא כנסה וק"ל:

ברש"י ד"ה כיון דאיכא אחר וכו'. ושכנגדו שכיחש ירא לכונסה וכו' וכן כתבו תוס' לכאורה משמע מדבריו דאי לאו האי טעמא דאותו שכיחש מתירא לכונסה לא הוי שייך האי טעמא דארתותי מרתת דהא חזינן דא' מהם לא מרתת ולפ"ז היכא דמת השני י"ל דאסורה דהא אין הוכחה בחבירו שירא לכונסה יתר מזה אבל יותר נראה דלאלומי מלתא כתבו כן דלא שייך לסתור סברא דמרתת משום דהשני אינו מרתת תדע דהא מקשה

לרב משמע לר"א אתי שפיר מטעם דלא חציף ולא אמרינן דהא עכ"פ א' חציף ודוחק לומר דדוקא לכנוס אינו חציף אבל כל זמן שאינו כניס אותה לא הוי חציפות ונימא דלר' אסי נמי האי טעמא דכיון דבסוף מגרש לא הוי חציפות דזה אינו סברא כלל דמה ענין לחציפות בשביל שכונס וע"כ משום דלא גרע טעמא דלא חציף אינש בשביל א' דחציף א"כ גם לרב דס"ל דטעמא משום מרתת י"ל כן דלא אתרע סברא דמרתת משום דא' מהם אינו מרתת ולפ"ז מתורץ מה דהקשה הב"ש על מ"ש רמ"א ז"ל בהג"ה דאם א' מהם נותן גט וא' כונס צריך לקדשה כשכונסה וכתב הב"ש דמסוגיא מוכח לתרץ דארתותי מרתת אין הכונס צריך לקדשה וכו' ולפוסקי' האלו קשה ליישב הסוגי' ע"ש נראה דכוונתו דע"כ צ"ל דמה שהוא כונס אינו על סמך שנתן זה גט דא"כ לא הוי מקשה הש"ס כלל כקושית הריטב"א כנ"ל אלא על הסמך שזה עצמו שקידשה וע"ז קאמר משום טעמא דמרתת א"כ לא צריך קידושין וכבר כתבנו לעיל ליישב קושי' הריטב"א דע"כ אין הטעם משים שחבירו נותן גט דדלמא הי' דעתו בתחלה לכנוס וע"ז משני דבמרתת מודה רב ואע"ג דע"כ אחד דלא מרתת מ"מ השני נאמן משום דמרתת אלא דאין אנו יודעים מי הוא א"כ ממ"נ מותרת לשני או מטעם גט הראשון או מטעם עדות שני ולכך צריכה קידושין דשמא מותרת מטעם גט הראשון וכ"ש לפי מאי דקי"ל כר"א א"צ לטעם דמרתת כלל אלא מטעם דחציף וכבר כתבנו לטעמא דחציף כיון דע"כ א' מהם חציף ואינו יודע איזהו מותרת ממ"נ או מחמת הגט או מחמת עדות שזה כונסה א"כ מספק צריכה קידושין אחרים והעיקר נראה דלפמ"ש לעיל דהך חששא דיצרו תקפו וטעמא דארתותי מרתת אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא עיקר ההיתר משום דע"א נאמן באיסורא וא"כ כיון דאיכא ע"א דמכחיש ע"א בהכחשה לאו כלום הוא מדאורייתא אלא כיון שחבירו נתן גט אין זה הכחשה א"כ כיון דע"כ צריך לסמוך על הגט צריכה קידושין אחרים ודו"ק:

ברש"י ד"ה נאמן לכנוס וכו' אבל האשה שקיבלה וכו'. ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא וכו'. נראה מדבריו דקשה לי' דנהי דאינו מתיר' שתכחיש אותו אם לא יבוא אחר כדי שלא תהי' אסורה מ"ע הוא מתירא שמא אח"כ יבוא אחר שקידש אותה ותודה לדבריו לכך פי' רש"י שתכחיש את כל הבא עוד לומר אני הוא י"ל כיון שתנשא לו וודאי תכחיש את כל הבא ונראה דהיינו מטעם שתהא אסורה גם לשני דאפי' אי נימא דמותרת מטעם איסור סוטה לבעלה כיון דאנוסה היא כדאי' בש"ע אה"ע סי' קע"ח סעיף ג' בהגה"ה גדולה שזינתה בשוגג שסברה שבעלה הוא והוא אחר מותרת לבעלה ישראל. (מיהא מדברי הח"מ שהביא בשם ריו"ס ק נ"ו משמע דגם בזה אסורה לבעל ולבועל ולא חשיב אונס אפי' בקידשה אבי' וצ"ע) מ"מ תהא אסורה לשני בלא גט מן הראשון כיון

דכבר כנסה חשיב כשנים כדאיתא לקמן בברייתא כנסה ובא אחר ואמר אני קדשתי לאו כל הימינו והטעם משום דחשיב כשנים א"כ כ לא ירצה לגרשה אסורה לשני ולכך הוא סובר דמסתמא תכחיש את בא כדי שתשאר תחת הראשון ומה שפירש רש"י שהכחיש את הבא היינו שתאמר שאינה מכרת אותה וממילא היה ראשון נאמן וא"ל שתהא מותרת לשני כשתכיר אותו משום חזקה דר' המנונא דאשה שאמרה גרשתני נאמנת משום דאין אשה מעיזה בפני בעלה ואם איתא דקידשה ראשון לא היתה יכולה להעיז בפני' ז"א כיון דאיכא שני דקא מסייע לה מעיזה ומעיזה כדאיתא בכתובות דף ד"ב ע"ב ונראה עוד הא דלא פירש"י בד"ה אף נאמן לכנוס וכו' כמי האי טעמא דמתירא שמא יבא איש א' אחר הנישואין ויכיר אותו האב דשום דבהכ"ג י"ל האב אינו נאמן משום דהראשון חשוב כשנים ואין האב נאמן כשמכיר אותו אלא בתחלה אבל כשכבר התירוה שוב אין האב נאמן לכך פי' רש"י שמא יכיר האב מיד שהוא אינו זה שקידשה ויהא מוחזק כשקרן מ"מ משמע מדברי רש"י ז"ל דאפי' בהיא אומרת נתקדשתי ואינו יודע למי ואח"כ באו שנים ואמ' כל א' אני קדשתי א' נותן גט וא' כונס ודוקא לאחר שיכנוס ולא ורתת שתכיר את השני כנ"ל אבל אם באו מיד מרתת ודו"ק:

בתוס' ד"ה לקטלה לא הימני וכו' מיהא לאסור מהימני' וכו' לכאורה נר' דילפינן מהאי קרא למקום אחר ולא קאי על האי פרשתא כלל כיון דכולה פרשתא מיירי בהביא הבעל עדים כדאמרינן בכתובות דף מ"ו ע"א וע"כ מעידין העדים שהיא מקודשת והוא דחיק ונראה די"ל דמיירי באמת שיש עדים אלא כיון דאמרו חכמים בכתובות שם ואלה בתולי בתי אילו כשירי בתולי בתי דהיינו שהביא עדים שהזימו לעידי הבעל ונמצא אפי' העידו עדים שהם הי' בשעת קידושין והתרו בה וזנתה בפניהם מ"מ כשהוזמו על הזנות דקי"ל עד זומם למפרע הוא נפסל א"כ בשעה שהעידו על הקידושין הי' פסולים נמצא דאין עדים על הקידושין אלא עפ"י האב והיינו דהימני' קרא לאסורא ולא לקטלא דהא סיפא דקרא דאם אמת הי' הדבר וסקלוה מיירי בלא הוזמו נמצא דיש עדים על הקידושין ועיין בחידושי כתובות שם דף ד"ב דלר"א דקאי על כולה מלתא היינו דקאי על כולה פרשתא אפי' לא הוזמו אע"ג דע"כ העדים מעידים על הקידושין ותו דהי' צריכין להתרו' בה היינו שהעדי' אמרו ששמ' ומפי האב כשהתרו בה ועמ"ש שם לפרש כן לשיטת הרמב"ם והטור ז"ל דס"ל דהא דנאמנת לומר א"א הייתי וגרושה אני משום שהפה שאסור היא הפה שהתיר היינו לאחר זמנו שנאמנת לפרש ועמ"ש לקמן בזה ודו"ק:

בגמרא ר"א אמר סוקלין וכו' לכולי מלתא הימני' רחמנא לאב וכו'. הקשה בספ"י נסקלת הא בעינן התראה וע"כ צ"ל שאמר האב בן קודם שזינתה והיינו טעמא דר"א דס"ל כיון

שהעיד קודם שזינתה מהימן ורב ור"ח פליגי והקשה מזה על הרמב"ם שכתב בפ' ט"ז מה"ל סנהדרין דא"צ ב' עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל איסורי עצמו בע"א הוחזק כיצד וכו' דהוא דלא כהלכתא ותו דהוא עצמו פסק בפ"ב מה"ל אישות דהאב אינו נאמן למכות ולעונשין ודבריו אינם מובנים דא"כ ליפלגו רבא ור"א בכל ע"א באיסור שהוחזק על פי' אם סוקלי' אח"כ על ידו ובהדי' אמר ר"א אכולה מילת' הימני' רחמנא משמע דוקא להאב ותו דהא מודה ר"א באומרת נתקדשתי דאינה נסקלת ואי טעמא דר"א משום דע"א כשהוחזק הוי לי' כעדים א"כ אפי' היכא דמוחזק עפ"י עצמו הדין כן ומי גרע הוא עצמו מע"א אם הוא אור בעצמו שהוא חלב ואח"כ אכל פשיטא דחייב כמו בע"א אע"כ דדוקא באב ס"ל לר"א דמהימן כמ"ש הת"י ולא בע"א ובעיקר קושיתו דהוא בעינן התראה נר' פשוט דלק"מ דוודאי קרא דאת בתי נתתי דילפינן מיני' דנאמן האב לאסרה משמע משום שמעיד האב כן לפני ב"ד כדכתיב בקרא בהדי' ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי וגומ' אבל כשאומר חוץ לב"ד בוודאי אינו מועיל לסקילה ואפי' לענין איסור יכול לחזור בו כשנותן אמתלא כדאית' בכתובות דף ך"ב א"כ שפיר י"ל דוודאי מיירי שאמר לפני עדים שנתקדשה ועפ"ז יכולין העדים להתרות בו דמסתמא יעיד האב לפני ב"ד וכשמעיד לפני ב"ד אחר אדנות נסקלות על ידו והיינו שחידשה התורה דנאמן למפרע לסקול על ידו אף שעיקר עדות בב"ד הוא אחר הזנות ובה' פליגי רב ור"א וס"ל דאינו נאמן לסקלו למפר' אבל אחר שהעיד בב"ד הרי הוחזק על ידו ואם זינתה אח"כ מודים רב ור"ה דנסקלת ובכה"ג מיירי האי דאין האב נאמן למכות ולעונשין אבל אם העיד לפני ב"ד אפי' הי' עצמה אמרה בפני ב"ד שנתקדשה והוחזק א"א על פי' וכן בשאר איסורין ע"פ ע"א קי"ל לקמן דף פ' דסוקלין על החזקות. והכי קי"ל דבע"א מתו ונתקבל עדותו הרי הוא כשנים ואם נתקדשה על ידו פשיטא דהיא א"א גמורה לחייב כל הבא עלי' ובהדי' כ' הרמב"ם בפ"א מה"ל א"ב כן אשה שאמרה מקודשת אני אינה נהרגת על פי' עד שיהי' שם עדים או הוחזק עכ"ל והיינו שהעיד בפני ב"ד שהוחזק א"א ועמ"ש לקמן בלשון התוס' דמוכח מדבריו דס"ל כשיטת הרמב"ם ודוק:

בתוס' ישינים אבל לא לעונשים וכו'. תימא היכא מייתי כבר כתב הריטב"א ושאר מפרשים ליישב קצת קושייתם דאפ"ה מדמה כי היכא דאיכא לאפלוגי בין איסור למכות ולעונשים לענין זה שנאמן האב לומר בני זה בן י"ג שנים ה"נ לענין מה שהאמינו תורה לאב על הקידושין איכא לאפלוגי נמי בין איסורא לקטלא ועדיין לא נמלטנו מן הדוחק דאף דמחלקינן בין איסורא לקטלא לענין עדות שנים היינו משום דאין להאמין את האב בשנים אלא מדין ע"א נאמן באיסורין כשהוא בידו כמ"ש תוס' לקמן בד"ה נאמן לנדרים

וכו' א"כ ממילא דע"א נאמן באסורין ולא למית' כדכתיב ולא יומת עפ"י ע"א משא"כ הכא דחידוש הוא שחידשה התורה שנאמן האב לענין הקידושין מאת בתי נתתי לאיש הזה מה שאין עד אחר נאמן שפיר אמרינן דלכולה מלתא קאי אפי' על וסקלו' דכתיב בקרא ונראה דבאמת צריך להבין הא דנאמן האב לענין שנים אף שתוס' נתנו טעם בד"ה נאמן לנדרים מטעם האב דייק טפי לדעת שני' וכו'. לכך עשאוהו כבידו ע"ש מ"מ צריך להבין מנא להו לומר כן ובספ"י נדחק בזה וכתב דהוא מדרבנן ואין המשמעות כן מדאמר בברייתא אבל לא למכות ולעונשים משמע דלאסור מהימן מדאורייתא ונראה דהתוס' ישינים הקשו בכתובות דף כ"ב ד"ה מנין להאב וכו'. אהא דקאמר בפ"ק וב"פ נערה ואימא ה"מ קטנה אבל נערה איהי תקדש נפשה והוא דנאמן לאסור אפי' בשעה שאין בידו לקדשה דקרא בנערה כתיב ואת בתי נתתי כשהיתה קטנה אף דאין האב נאמן לומר קדשתי את בתי כשהיתה קטנה והרי היא גדולה כמפורש במתני' דבסמוך משום דאין בידו עתה לקדשה וניחא להו לפי הס"ד דבאמת היה צ"ל דגזירות הכתוב הוא דנאמן אף שאין בידו אבל לפי המסקנא לא אמרינן כן והוא דחוק קצת והנראה די"ל כמ"ש בחידושי כתובות שם דמיירי שאינו ידוע לנו שהיא נערה אלא ע"פ אבי' כדאיתא בברייתא דהאב נאמן לומר בתי זו בת י"ב שנים ויום א' ואז שפיר נאמן האב לומר שקידשה כשהיא קטנה במיגו דהי' אומר דעדיין היא קטנה ובידו לקדשה ובזה יש לפרש לשון המתניתן דלקמן קדשתי וגרשתי כשהי' קטנ' והרי הי' גדולה דלכאור' לשון והרי הי' מיותר דהל"ל והיא גדולה ולפמ"ש י"ל כי היכא דלא נטעה דהם דברי האב עצמו שהוא מעיד עלי' שהו' גדולה ובאמת בזה נאמן במיגו כנ"ל להכי קאמר והרי הי' גדולה ר"ל והרי ידוע לנו שהיא גדולה שלא עפ"י האב ועמ"ש לקמן דף ס"ה ע"ב בזה ולפ"ז י"ל דמהכי נפקא לו דהאב נאמן לענין שני' וכו' דהא ב"פ נערה שם דף מ"ו ע"ב איצטרך קרא דאין כסף לענין קידושין כשהיא נערה דלא נימא דקרא דאת בתי מיירי שקידשה כשהיא קטנה וע"כ צ"ל שהוא עצמו מעיד על השנים כנ"ל והרי מוכח מזה דהאב נאמן לענין שנים דזה מיקרי בידו כמ"ש תוס' בד"ה נאמן לנדרים וכו' ומיירי שאין ידוע לנו שהיא נערה אלא עפ"י האב ונאמן במיגו. והנה זהו לשון התוס' בפ"ק דף ג' ע"ב ד"ה ואימא ה"מ קטנה וכו' אע"ג דקרא מיירי בנערה דכתיב וסקלוה ועוד דמוציא ש"ר על הקטנה פטור מ"מ י"ל דהכי קאמר את בתי נתתי לאיש הזה כשהיתה קטנה וכו' נראה הא דכתבו ועוד ולא סגי להו בהא דכתבי וסקלוה משום דז"א אלא לר"א דס"ל בשמעתין דאת בתי נתתי לאיש הזה אכולה מלתא קאי אבל לרב דס"ל דלא קאי אקטלא הוצרכו להקשות דכולה פרשתא דמש"ר בנערה איירי וא"ש טפי לפמ"ש לעיל

דאף לרב קאי אכולה פרשה אלא דס"ל לרב דגבי וסקלוה דהעדים יאמרו אמת ולא הזמו הן בעצמן מעידים על הקידושין ולפ"ז מתורץ קושי' התוס' ישינים ברווחא דכיון דכתבנו דהאב נאמן לענין שנים היינו עקרא דאת בתי נתתי דמיירי דהעיד האב עלי' שהיא נערה כמ"ש לעיל א"כ לר"א דקאי נמי על וסקלוה ממילא מוכח נמי דהאב נאמן לענין שנים אף לעונשין וכיון דברייתא דתני' כוותי' דר"ח מפורש דאין האב נאמן למכות ולעונשין ע"כ מוכח דלא קאי את בתי אכולה מילתא דהא בהא תלי' ושפיר קאמר ר"ח לטעמיה ודו"ק היטב:

אך היותר נראה לענ"ד די"ל דר"א לטעמיה עפ"י מ"ש בחידושי כתובות דף כ"ב שם והבאתי לעיל בדברי הרמב"ם והטור דלר"א דיליף מהאי קרא דפה שאסור הוא הפה שהתיר דהיינו שנאמן אפי' לאחר כ"ד דלא הוי מיגו מ"מ כיון דלא נאסר אלא על פי' נאמן להתיר ויליף מקרא דאת בתי נתתי וגומר משום דע"כ מיירי קרא דכבר הודיע לעדים שהיא מקודשת קודם שהתרו בה ממילא דאין מקום לקושי' התוס' בכתובות שם דפריך שפיר ואימא ה"מ קטנה דיכול להיות שהודיע לעדים שהיא מקודשת כשהיתה עדיין קטנ' והי' בידו לקדשה כשהודיע להם ואף דעתה כשאומר לפני ב"ד שקידשה לזה כבר היא נערה ואין בידו לקדשה מ"מ נאמן דהרי קי"ל דנאמן לומר לזה קדשתי אפי' בבוגרת כדאיתא בש"ע אה"ע סימן ל"ז נמצא לר"א א"צ לאוקמי קרא דמיירי שאין אנו יודעים שהיא נערה אלא ע"פ האב מכח קושי' תוס' הנ"ל ושפיר קאמר דאת בתי קאי על וסקלוה ולא קשה עלי' מברייתא דקתני אבל לא למכות ולא לעונשי' אבל באמת לפי מה דקיי"ל דלא כר"א שם בכתובות דף כ"ב כדפריך שם דהא ל"ל קרא סברא הוא אסרה וכו' וממילא דאין אנו צריכין לדוחק דר"א שהודיע כבר לעדים שהיא מקודשת ושפיר קאמר דר"ח לטעמי' ותני' כוותי' וק"ל:

ונראה עוד הא דלא ניחא לתוס' להו לתרץ בכתובות הכא דמיירי שאין אנו יודעים שהי' נערה אלא עפ"י האב ונאמן במגו דעדיין היא קטנה משום דז"א אלא לתרץ הר"י קמא בתו' ד"ה בני זה וכו' דהיכא דליכא אלא שתי שערות צריך להאמין לאב שהיא גדולה בשנים אבל י"ל דתוס' אזלי לשיטה אחרת שכתבו תוס' בסמוך בשם ר"י דבמקום סימנים א"צ לעדות שני' ולא נ"מ בעדות האב אלא להחזיקה בגדולה למפרע משהגיע לכלל שני' בעדותו כיון שיש לה סימנים למפרע א"כ קשה ממ"נ אם אין לה עתה סימני' א"כ אינו מועיל עדות האב והרי קרא בנער' כתיב ואם יש לה סימני' תו ל"ל מיגו עתה לומר שהיא עדיין קטנה שיהיה בידו לקדשה דיש לה סימנין לפנינו ממילא מוחזקת בשני' אך לפמ"ש נכתב בסמוך בפי' דבריהם לא קשה מידי די"ל דאב מעיד שהיא גדולה בשנים

והיה לו סימנים אלא שנשרו כבר ואין לה סימנים לפנינו ושפיר י"ל מיגו דהיא עדיין קטנה ובידו לקדשה ודו"ק:

בתוס' ד"ה בני זה בן י"ג וכו' אינו נאמן פי' דלמכות היכא דלא התרו ולעונשים היכא דהתרו וכו'. נראה מדבריהם לענין נדרים ואינך לא קשי' להו דמה צריך לנאמנות האב הא אפשר למבדק בסימנין ואם לא ימצאו בוודאי קטן הוא ודוחק לומר דאפי' אם לא ימצאו חיישינין שמא נשרו דהאי חששא מדרבנן הוא ותו תקשה למ"ד בנדה דף מ"ו דאין חוששין שמא נשרו מהך ברייתא אלא די"ל דמיירי אחר שנדר והקדיש דאפי' אם נמצאו לו סימנים י"ל שבאו אחר הנדר ומהני נאמנות האב שהוא בן י"ג שנים דמסתמא כיון שהגיע לכלל שנותיו חזקה שהביא סימנים כדאמר רבא בנדה שם אלא דקשי' להו מהא דקאמר אבל לא למכות ולעונשים משמע דמיירי קודם העבירה דלא כשיטה האחרת שכתבו תוס' לקמן מדקאמר למכות ולעונשין דהיינו אם יתרו עדים עפ"י האב דאל"כ הוי להו התראת ספק ואהא קשי' להו דהא אפשר לבדוק ומה לכו לנאמנות וכעין זה כתב בספ"י אך אם נפרש כן קשי' טובא דמי לא עסקינן שלא בדקו העדים וסמכו על האב או שלא הי' בקיאים בבדיקה כדאיתא בש"ע בה"ל חליצה דאנן אין בקיאין בבדיקה ותו דהא כתבו תוס' ביבמות דף פ' דלא הוי התראת ספק בכה"ג דאינו אלא גילוי מלתא שגדול הי' כשעבר העבירה ותו י"ל דברייתא אתי' כמ"ד התראת ספק שמה התראה והי' נראה לענ"ד דמ"ש תוס' למכות בלא התראה היינו מה שאמרו בכתובות דף פ"ו במד"א במצות ל"ת אבל במצות עשה וכו' מכין אותו עד שתצא נפשו ונאמן האב להכותו אם אינו רוצה לקיים מצות עשה או לא תעשה ומזה הוכיח שפיר דמיירי קודם העבירה דלאחר העבירה אין מכין אותו בלא התראה עמ"ש לקמן בשיטה אחרת ועיין בתוס' ב"ב דף קנ"ד ד"ה סימנים וכו' והארכנו בזה בתשובה. עוד נראה די"ל דבשיטה זו ס"ל להתוס' דחזקה דרבא לאו חזקה דאורייתא הי' לסמוך עליו למכות ולעונשין וא"כ אם לא אמר האב שהי' לו סימנין אפי' אם הי' נאמן שכבר הוא בן י"ג שנים בשעת העבירה לא הוי חזקה לסימנים ואם אמר שהי' לו סימנים למה לא נסמוך על הסימנים לבד כמו שהקשה תוס' ולפ"ז י"ל הא דכתבו תוס' דלמכות היינו בלא התראה משום דהוי מצי לשנוי' כיון דקי"ל דאם הי' בן ד' ולא הביא סימנים נעשה גדול למפרע משהי' בן י"ג שנים ויום אחד נמצא שפיר י"ל דכבר עבר זמן רב אחר שאכל חלב ונודע שהוא סריס ומהני בעדות האב שהיה בן י"ג שנים כשאכל חלב ואפ"ה קמ"ל דלא מהימן למכות ולעונשין אלא דקשיא לה כיון דלמכות משמע בלא התראה והיינו דלפי מה דפירשנו דאם רצה

לעבור על מצות עשה ולא תעשה א"כ א"א לשנוי הכי דאכתי בשנת י"ג א"א להכותו שמא יבוא ב' שערות אח"כ. ודוק:

בא"ד שהרי שנים בלא שערות וכו' בספ"י הקשה דא"כ הא דאמרינן דבר ולא חצי דבר כגון שנים אומרים א' בגבה וב' אומרים א' בכריסה לא משכחת דהא אמר רבא בנדה דף מ"ו קטנה שהגיע לכלל שנים אין צריך בדיקה דחזק' הביא' סימנים דאם אין השני' ידועים לא מהני ב' שערות לתי' קמא ונר' דאפילו לשיטתו נמי לק"מ דמשכחת כשידוע שכבר הגיע לכלל שנים מכמה שנים ולא הביא שתי שערות נמצא דכבר יצא מחזקה דרבא שהרי ראינו שכבר הי' ראוי' להביא שתי שערות ולא הביאה וכ"כ תוס' בב"ב דף קנ"ד בד"ה ועוד וכו' וא"כ שפיר צריך עדות שראו שתי שערות ושפיר הוי חצי דבר מיהא בר מן דין לא ידעתי מהיכא פסיקא לי' דמדאורייתא מהני חזקה דרבא להיות גדולה בוודאי דהא קאמר שם בנדה דמודה רבא לענין חליצה דחוששין אלא דמהני חזקה זו נגד חזקה דקטנות וה"ל ספיקא דאורייתא לכך אינה ממאנת ואינה חולצת ואפשר דס"ל דהאי חוששין הוא מדרבנן אבל מדאורייתא מוקמינין אחזקה אך אין זה ראי' די"ל דחזקה זו אינו אלא לחומרא ומצינו כה"ג חזקה לחומרא כדאיתא בגיטין דף ס"ד ע"ב גבי חזקה שליח עושה שליחותו וה"נ י"ל דלענין מיאון אמרינן חזקה זו לחומרא מיהא מלשון התוס' בשיטה אחרת דהאב נאמן דאותו זמן הי' לו שנים או סימנין משמע דבשנים לחוד סגי מחמת חזקה דרבא ועמ"ש לקמן דף ע"ט מה שנר' לענ"ד עיקר לפי שיטה אחרת דדוקא כשנמצא לה שערות אח"כ מחזקינן לה גדולה משעה שהגיע לכלל שנים אבל בלא ידענא אם יש בה שערות אף לפי שיטה זו לא מהני חזקה דרבה א"כ אין כאן קושי' דבשנים אומרים א' בגבה היינו כשאין לפנינו לבודקה ונ"מ אם קידש אחותה או כיוצא בו ודו"ק:

והנה לכאורה הי' אפשר ליישב קושי' תוס' נהי דדח א לתוס' לאוקמי הך ברייתא כר"י בר יהודא לעיל דף ט"ז ע"ב בן ט' שנים ויום א' ועודן בו שומא ריב"י אמר סי' נמצא דאפי' אם אינו רואין סימנין י"ל שידוע שהי' לו סימנין אלו מקטנות וכשמעיד אב שהוא בן י"ג הוי סי' לריב"י וניחא לתוס' לאוקמא כרבנן מ"מ י"ל דכי היכא לריב"י בעינן עודן בו אבל אם נשרו איגלאי מילתא למפרע שהוא שומא ה"נ י"ל בסתם כשאנו רואים סימנין סומכין עליו לחליצה ולעונשין אבל אם נשרו ואין אנו יודעים השנה י"ל דמוכחא מילתא ששומא נינהו כדס"ל לריב"י היכא דאין עודן בו ה"נ י"ל בהא דחזקה דרבא כשהגיע לכלל שנים אפ"ה היכא דבדקוה ולא נמצא לא אמרינן חזקה דרבא דנשרו משום דאין דרך שערות להנשר ואיגלאי מילתא ששומא נינהו ולא הגיע לכלל שנים ודוקא בידוע

שהגיע לכלל שנים ויש לו סימנים אע"ג דנשרו אמרינן כיון דאיכא חזקת שנים מסתמא לאו שומא נינהו אע"ג דנשרו אבל באין שנים ידועים י"ל דמוכח מלתא דשומא הוא וקטן הוא וכיון דכל קושייתם אינו אלא מעשה בכל יום בחליצה ובעונשין שהביא סימנין לפנינו שפיר י"ל דמחזיקינן בגדלות והכא מיירי שהי' לו סימנים ונשרו וא"כ ליכא למסמך עליהם עד שמעיד האב שהוא בן י"ג שנים א"נ שהאב בעצמו אומר שהי' לו סימנין ונשרו והוא בן י"ג שנים דאי לאו דאמר דהוא בן י"ג שנים א"א למסמך על הסימנים ואפשר דס"ל לתוס' דדוחק לפרש כן כיון דקתני בתו בן י"ג שנים ויום א' משמע שעבר עבירה באותו יום שנעשה בן י"ג שנים ויום א' וס"ל לדוחק לומר דבאותו יום הי' לו סימנים ונשרו ועיין מ"ש לקמן בזה: עוד נראה די"ל דס"ל לתוס' מדחזינן מעשה בכל יום שחולצת על הסימנין ע"כ דאם נשרו אח"כ אפ"ה מחזקינן לי' בגדלות דאל"כ זימנין דאתי' ריעותא מזה אם נשרו אח"כ אבל אין מזה הכרח כ"כ דהא קי"ל דקטנה מתייבמת ולא חיישינן שמא תמצא איילונית וה"נ לא חיישינן שמא נשרו אח"כ ויותר י"ל דס"ל דכיון שהוחזקה שעה א' בגדלות לא שייך לומר דכשנשרו יתבטל החזקה למפרע ודו"ק:

בא"ד עוד פי' ר"י שיטה אחרת וכו': כתב בספ"י דע"כ ס"ל לשיטה זו דלא הוי התראת ספק משום דהוי גילוי מילתא כמ"ש תוס' ביבמות דף פ' ע"ש וכן צ"ל לשיטת הרא"ש שכתב ג"כ שאב מעיד לאח"ז על שנים ועל סימנים אך נראה דלא דמי כ"כ דיבמות שם כיון שהגיע לכלל שנים א"כ איכא חזקה דרבא ומוכחה מילתא שלא יביא עוד סימנים וימצאו בו סימני סריס שפיר הוי גילוי מילתא בעלמא אבל היכא שהוחזק בקטנות י"ל דהוי התראת ספק דמי יימר שיאמר האב שהוא גדול ונראה לענ"ד פשוט דמשום זה דקדקו תוס' שאביו העיד שאכל חלב וכו' והיינו דפשיט' להתוס' דאין שום סברא לסוקלה כל זמן שלא העיד האב בב"ד כמ"ש לעיל לענין נאמנות האב שקידש את בתו דבעינן דוקא שהעיד בב"ד כדכתיב בקרא לפני הזקני' והעדים התרו בו חוץ לב"ד עפ"י האב שאמר בפניהם חוץ לב"ד ה"נ מיירי הכא שכבר אמר האב לפני העדים חוץ לב"ד שהוא בן י"ג שנים. ועפ"ז התרו בו העדים ועתה לאחר זמן מעיד האב לפני ב"ד ובזה אתי שפיר דקשה לשיטה זו דס"ל דחזקה דרבא מהני א"כ הוי מצי להיות דמיירי בנאמנות קודם שעשתה את העבירה דאע"פ שהעדים לא בדקו או שלא הי' יכולים לבדוק כנ"ל סמכינן אהמנותא דאב ולפמ"ש אתי שפיר משום דס"ל כל זמן שלא העיד האב לפני ב"ד אין שום סברא לחייבו מית' ע"י אב שאמר חוץ לב"ד וא"כ יצטרך לומר שאמר כן בתחילה בפני ב"ד וא"כ שפיר קשה דהי' לב"ד לבדוק ואפי' אי נימא דהאב העיד כן לפני ב"ד לענין איסו' ולא הי' יכולין לבדקו מ"מ לפמ"ש הרמב"ם בפ' ט"ז מה"ל סנהדרין דכל

שהוחזק מב"ד אפי' ע"פ ע"א הוחזק אפי' לעונשין ע"כ צ"ל שלא העיד בתחלה לפני ב"ד ובזה הי' נראה דמ"ש תוס' והא דלא חשיב סימנים חד מינייהו נקיט לכאורה אי הוי אמרינן דאיירי שהעדים לא הי' יכולין לבדוק א"כ י"ל דבסימנין מהימן האב אפי' לעונשין כדאמרינן לקמן דף ס"ו ע"ב דבמלתא דאיכא למימר שלח ואחוי נאמן ע"א וכ"כ בהגהת רמ"א בי"ד סי' קכ"ז א"כ י"ל דבסימנין כיון דיכולין לברר משעת מעשר נאמן האב יותר משא"כ בשנים דאף אם לא ימצא בו סימנים לא יוחזק האב שקרן ולא הוי שלח ואחוי ולפמ"ש אתי שפיר דס"ל לתוס' דכל זמן שלא העיד בב"ד לא מהני שלח ואחוי וכן נר' לענ"ד דצריך לפרש כן בתירוץ הרא"ש ז"ל. עוד הי' נראה דיש לישב לשיטה זו דלא הוי התראת ספק עפ"י מ"ש לעיל דה"מ לשנוי' שהי' בו סימני' ונשרו דבכה"ג לא הוי חזקת גדלות כשאינו ידוע בשנים אלא שכתבנו דס"ל לתוס' לדוחק לומר שביום שנעשה גדול באו הסימנים ונשרו וא"כ לשיטה זו שמיירי לשעבר שפיר י"ל דבשעה שעשה עבירה ביום א' אתר י"ג שנים הי' בו סימנים אלא שבתוך שנה או שנתים נשרו הסימנים וצריך לעדות האב שהי' בן י"ג שנים ויום א' כשעשה עבירה והי' בו סימנים וא"כ ליכא התראת ספק כיון דבאותו שעה ראו העדים בו סימנים מיהא מ"ש תוס' דהוי מצי למימר דהאב מעיד על הסימנין ולא כתבו משום דהוי התראת ספק י"ל דאפ"ה משכחת כשעדיה יודעים שהוא בן י"ג שנים ולא הוצרכו לבדקו משום חזקה דרבא ואח"כ לא נמצא לו סימנים ומעיד האב שהי' בו סימנים בשעת העבירה ונשרו אח"כ ולפ"ז לא הי' הכרח אפי' לשיטת הר"י דס"ל חזקה דרבא מהני לענין מיתה אלא דלא הוי התראת ספק משום חזקה דרבא כדמוכח ממה שכתבו תוס' ביבמות דף פ' כנ"ל ואתי שפיר טפי שצריך לעדות האב לענין סימנים משום דאין עונש מיתה מחמת חזקה דרבא מיהו תירוץ ראשון נ"ל יותר נכון כפשטות ודו"ק:

בא"ד ומיירי שאבי' העיד שכבר עבר שנה או שנתיים וכו'. משמע מדבריהם דלנדרים ולהקדשות נאמן למפרע אפי' על מה שנדר שנה או שנתיים שהי' גדול בשעה זו לכאורה לפמ"ש תוס' לקמן דהאב נאמן משום שעשאוה כדבר שבידו י"ל דאינו נאמן אלא שהוא גדול עתה והיינו דקתני בברייתא בני זה בן י"ג שנים ויום א' ר"ל דכל זמן שמעיד אינו נאמן אלא שהוא עתה גדול עכ"פ הוא בן שלשה עשר שנים ויום א' אבל העיד על זמן קודם שבא לפנינו י"ל דלא הימנוה בכך ואפשר דהיינו טעמא דשיטה ראשונה שכתבו תוס' שמפרש דמיירי לענין קודם העבירה שעשה משום דמשמע להו הכי שמעיד לאותו יום עצמו שהוא גדול ומהני לנדרים שבאותו יום או לעבירה שבאותו יום אבל להחזיק זמן רב קודם אין האב נאמן והיינו דקאמר בני זה בן י"ג ולא נקיט סתם בכי זה גדול אלא

דקמ"ל דאינו נאמן אלא לאותו יום וכו' דהוכיח לר"י לזה ולא פי' דמיירי אחר העבירה באותו יום עצמו כיון דאית לי' חזקה דרבא מהני הוי מצי לפרש דמיירי באותו יום עצמו וניחא טפי דלא נקיט דהאב נאמן על הסימנין משים דבסימנין אינו נאמן כלל על שעבר משום דאיכא למימר דבאו באותו יום אחר העבירה משא"כ בבן י"ג ויום אחד ונעשה גדול מתחילת היום בכלות י"ג שנים כדאי' בא"ח סי' נ"ו ולפמ"ש לעיל לפרש שיטה אחרת דמיירי בנשרו אתי שפיר דנקטו שנה ולא פירשו באותו יום משום דבאותו יום לא שייך למימר בי' שגדלו בו סימנים ונשרו כמ"ש בשיטה קמייתא. ועוד נראה די"ל דס"ל לר"י דח"א לומר דחזקה דרבא שבאותו יום אחר י"ג שנים מחזקינן ליה בב' שערות גמורות כדינא דקי"ל לחומרא דבעי' כדי לכוף ראשן לעיקרן דהא פליגי תנאי שם בנדה בשיעור שערת דר"ע ס"ל כדי שתהי' ניטלת בזוג ור"י ס"ל כדי לכוף ראשן לעיקרן וקיי"ל דהלכה כדברי כולן להחמיר ובוודאי אין סברא לומר דבשעה אחת שהגיע בשנת י"ג באו כל הסימנים אלו משניטל הזוג עד כדי שיהי' לכוף ראשו לעיקרן והא כמי אין לומר דקודם שהגיע לכלל י"ג דכבר גדלו השערות שיעורא דר"ע ור"א שם דא"כ תקשה לר"ע דאיך סמכו ע"ז בגדלות דחזינן דבאו לפני י"ג שנים דא"א לומר שיחלקו התנאים במציאות אימתי הסימנים גדילים ברוב בני אדם אע"כ צ"ל דאפי' שיעורא דר"ע אינו בא אלא עד לאחר י"ג שנים ויום א' וא"כ למאי דקי"ל לחומרא דבעינן לכוף ראשן א"א להחזיקו בגדלות כשהוא בן י"ג שנה ויום א' למכות ולעונשין ודוחק לומר דברייתא זו אתי' כר"ע ונראה פשוט דס"ל לתוס' בשיטה אחרת דאף דלעונשין שייך חזקה דרבא דהיינו דמשערינן לפי שיעור ערך זמן גדלות השערות שצמחו משנת י"ג ויום א' עד זמן שיגיע כדי לכוף ראשן לעיקרן וע"כ שעבר עבירה אח"כ ובן י"ג שנים ויום א' דנקיט לאו שעבר עבירה באותו יום אלא שעבר העבירה לאחר שהו' בן י"ג שנים ע"פ עדות אביו בזמן השיעור כשמשערין שכבר הגיע השערות כדי בכוף ובזה מובן מ"ש תוס' בשיטה אחרת דמיירי שכבר עבר שנה או שנתיים ולמה הפליגו זמן רב כזה נראה דהיינו משום דכיון דע"כ צריך לשער שיעור זמן גידל שערות א"כ בזמן קצר אחר העבירה יכול לשער לפי ערך גידל השערות באותו שעה שבא לפני ב"ד שהי' כבר בזמן עבירה כדי לכוף וא"צ לנאמנות האב אבל כיון שכבר הפליג הזמן רב שנה או שנתיים א"א לשער לפי ערך גידל השערות דהשתא וצריך לנאמנות האב לשער מתחלת גידולו עד כדי לכוף ראשן לעיקרן. ודוק:

דף סד.

במתני' נשבית ופדית' וכו'. אינו נאמן וכו'. הקשה הריטב"א ז"ל דלהימני' לפוסלה מן הכהונה מיגו דאי בעי אמר שקידשה והשיאה בביאה לפסול ולממזר והרשב"א והר"ן תירצו בזה דלא אשכחן דמהימני' רחמנא בביאת איסור וכו' וכדאיתא בירושלמי הבעלתי לא' מכל הפסולין אינו נאמן ולכאורה לפמ"ש בספ"י בהא דאמרינן בסוגי' דבידו לקדשה לפסולין היינו מקרא דאת בתי נתתי וגו'. דמיירי אפי' בפסולין מדכתיב ולו תהי' לאשה אשה הראוי לו א"כ משמע דנאמן אפי' להשיאה לפסולין כדפי' רש"י בכתובות דף מ"ז ד"ה הא דזכי לי' רחמנא למוסרה לחופה כדכתיב את בתי נתתי כל נתינות שבה במשמע א"כ משמע דהאי קרא דילפינין מיני' דנאמן לאוסרה דנאמן נמי להשיאה לפסול ומן הירושלמי אין ראי' די"ל דקאמר הבעלתי' בזנות דאינו נאמן דהיינו דומי' דשבוי' אך לפי מה שיבואר לקמן בסוגיא דמהאי קרא אין ראי' ומדוכתא אחרינא נפקא שבידו לקדשה לפסולי' שפיר י"ל דאינו נאמן להשיאה לפסול לה מיהא לכאורה הי' נר' דבל"ז אין זה מיגו דכיון דצ"ל שהוא משיאה א"כ הי' מפסיד כל זכיות שבה דמשהשיאה אין לאביה רשות בה ולא הי' יכיל לקדשה לאחר כמו שיבואר לקמן דצריך לפרש הכי בסוגיא. מיהא בלשון הר"ן שיהא נאמן לומר קידשתוהו בביאה ולא כתב והשיאה והיינו אי ביאה אירוסין עושה ולא יצאה מרשותו. ועוד הי' נראה הא דקאמר נשבית ופדית' אינו נאמן היינו אפי' אין מכחישתו דבמכחישתו לא מצינו שנאמן דנהי שחידשה התורה שיהא האב נאמן אף שיש לה חזקת היתר אף שאין ע"א אחר נאמן בזה מ"מ דהכחשת בעל דבר או ע"א לא מצינו ויש לדמות מה שהאמינה התורה ע"א בסוטה ובעגלה ערופה אפ"ה אינו נאמן בהכחשה כדאיתא במס' סוטה ואף דגבי קדושין מסתמא דמתני' משמע דנאמן אפי' במכחישתו היינו משום דנאמן במיגו שקידשה שלא בפני' מ"מ בנישבית והיא מכחישתו וודאי אינו נאמן אע"כ צ"ל דהש"ס מקשה מ"ש רישא ומ"ש סיפא משום דמתני' מיירי אפי' היא אומרת שאינה יודעת שנשבית בקטנותה א"כ לא שייך לומר מיגו דהי' אומר שהשיאה לפסול דאין זה מיגו דשמא היתה מכחשת אותו דמסתמא הי' זוכרת אם נכנסה לחופה או נתקדשה בביאה ובל"ז נראה דאין זה מיגו כדאשכחן בריש פ' האשה שנתארמלה גבי אם יש עדים שיצאו בהינומא דאינו נאמן לשנות המנהג המדינ' בין בתולה לנשואה אך הר"ן הקשה ועוד שם דלהימן לומר נשבית במיגו דקדשתי' וגרשתי' ותי' דאין אומרים מיגו לחצי טענה דבבת כהן אינו נאמן משום דבעי למפסלה מתרומה מ"מ בבת ישראל קשה יהא נאמן במיגו דקדשתי' וגרשתי' ומתני' סתמא קתני כדמשמע בסוגי' ונדחקו בזה דאף בבת ישראל לא הוי מיגו לכל הטענה

משום דבשבוי' יש יותר פגם ולפ"ז הי' נראה דבידוע שנבעלה לכשר נאמן האב לומר שנבעלה אף לפסול במיגו דאי בעי אמר שקידשה לאדם אחר קודם שנבעלה לכשר דבזה הי' באמן כמשמעות הכתוב את בתי נתתי שמעיד האב שקידשה קודם הזנות דביה הוי פגימא כמו שנבעלה לפסול ובאמת בירושלמי משמע דאינו נאמן דקתני סתמא הבעלתי לפסול אינו נאמן גם מ"ש הר"ן דאין אומרים מיגו לחצי טענה צ"ע דמצינו בכמה מקומות דאמרינן מיגו לחצי טענה וכן הוא בב"ב דף קל"ד ע"ב בתוס' ד"ה הואיל ובידו לגרשה מ"מ חשיב מיגו לפוטרו מיבם ולענ"ד נר' דתלי' בפלוגתא בב"ב שם דר' מרי ורב זביד אם אמר גרשתיה למפרע מהו להימני' להבא ע"ש וכו' מיהא נר' דאפי' אי לא אמרינן מיגו לחצי טענה כדמשמע מתוס' דכתובות דף טי"ת ע"ב ד"ה לא דטען טענת דמים ע"ש היינו דוקא כשיטעון טענה אחרת לא יכיל לטען טענה זו כגון האי דכתובות שם א"כ י"ל שרוצה לטעון טענה מעלי' יותר אבל היכא שיכול לטעון בשני הטענות כגון הכא שיכול לומר קדשתי' וגרשתי' וגם נשבית פשיטא דאמרינן מיגו בכה"ג כדאיתא בח"מ סי' ע"ב דאם טען המלוה שחייב לו יותר מכדי דמי המשכון אפ"ה נאמן כדי דמי המשכון במיגו דלקוח היא בידו ולא אמרינן דהוי מיגו לחצי טענה והוא מסוגיא דעיזי דאכלו חושלי בנהרדעי והיינו משום שהי' יכול לטעון ב' הטענות שלקוח הוא בידו וגם חייב לו וכן משמע לקמן דף ע"ח ע"ב דמשני בנכסים שנפלו לאחר מכאן משמע דעל הנכסים שבידו נאמן במיגו ולא אמרינן דהוי מיגו לחצי הטענה משום הנכסים שיפלו לו לאחר מכאן והיינו משום שהי' יכול ליתן הנכסים שבידו וגם לומר בכור היא ובספ"י כתב דאינו נאמן לומר במיגו קדשתי' וגרשתי' משום דהוי מיגו דלא שכיח והוא דחיק חדא דזימנין דשבוי נמי לא שכיח ותו דהא דלא אמרינן מיגו דלא שכיחי היינו כשאינו יכול לטעון שני הטענות כמ"ש בחידושי כתובות דף י"ט אבל הכא שיכול לטעון ב' הטענות שנשבית וגם נתגרשה שפיר הוי מיגו ותו דהא מתני' סתמא קתני דמשמע אפי' מכחשת אותו שלא נישבית ובזה שפיר מהימן כמ"ש הסמ"ע בסימן ק"ח ס"ק י"ז דאע"ג דנאנסה לא שכיח אפ"ה מהימן לומר החזרתי במיגו דנאנסה משום דבחזרת הוא מעיז וה"נ להימ' במגו דקדשתי' וגרשתי' שלא בפניה בר מן דין קשי' לי טובא דלמה לא יהא האב נאמן במיגו דאי בעי הוי אמר שהוא בת גרושה ובת חלוצה דקימ"ל דנאמן כדאיתא לקמן דף ע"ח ע"ב ודוק:

והנה הריטב"א ז"ל תירץ על קושי' הנ"ל וז"ל כיון שהאמינ' התורה להאב לומ' קדשתי את בתי הו"ל כעדי' ואין עד נאמן מדין מיגו ובספ"י הקש' עליו ממה שכתבו תוס' לעיל דף מ"ג ע"ב דדוקא ב' עדים אינם נאמנים במיגו ולענ"ד נר' דאין כוונת הריטב"א כן

דאפי' ב' עדים אמרי' מיגו דאי בעי שתיק כדאית' במתני' דכתובות דף י"ח ע"ב ותו דממתני' עצמו מוכח דהא דנאמן האב לומר קדשתי' וגרשתי' אף דלא מצינו בתורה דהאב נאמן על הגירושין אלא היינו דכיון שאמר קדשתי' וגירשתי' תוך כ"ד נאמן לגבי גירושין לכ"ע משום מיגו דאמר לא קדשתי תוך כ"ד א"כ ממילא לגבי כהן אי לא נאמן לו מטעם גירושין אסורה לו מטעם קידושין ואפי' היכא דאמר קדשתי' לפלוני וגירשתי' ומת אותו פלוני מ"מ נאמן במיגו שהי' אומר קדשתי' סתם וגרשתי' דממילא הי' אסורה לכהן הרי דמוכח ממתני' עצמה דאמרינן מיגו אלא כוונת הריטב"א דמ"ש הפוסקי' דהא דלא אמרינן ב"ג שתובעים לא' שיהא נאמנין במיגו דאי בעי הי' א' תובע וב' עדים משום דלא אמרינן מיגו בכה"ג דאי בעי הוי מעיד בתורת עדות וכבר כתבנו טעם לעיל דף מ"ג כיון דהתורה הזהירה עדים בלאו דלא תענה אמרינן דלא ניחא לי לעבור על לאו דלא תענה א"כ ה"נ כיון שהאמינה התורה לענין קידושין לבד להיות כשנים אין לגמור בדבר א' שלא האמינה התורה שיהא נאמן במיגו שהי' מעיד בדבר שהאמינו עליו התורה משום לאו דלא תענה וממילא אתי שפיר במתני' בקדשי' וגרשתי דנאמן לאסרה לכהן כיון שהוא מעיד על הקידושין אפי' אמר לפלוני נאמן במיגו שלא הי' אומר לפלוני אלא קדשתי סתם כיון דגם עתה הוא מעיד עדות שהאמינה עליו התורם מיהא אכתי לא מיישב לפי הס"ד דטעם משום דבידו ולא מדין נאמנות א"כ מהימן לומר נשבית במיגו דקדשתי' וגרשתי' וצ"ל דעדיפא מיני' פריך ודו"ק.

עוד היה נראה לכאורה דלא שייך הכא מיגו דהוי כמיגו במקום חזקה כמ"ש תוספות בכתובות דף טי"ת ע"ב בד"ה לא דקטען טענות דמים וז"ל דא נ"ג דאיבעי' הוא בפ"ק דב"ב אי אמרינן מיגו במקום חזקה אי לא שמא חזקה דהכא עדיפא וה"ה דהכא י"ל דחזקה גופא שלא כבעלה עדיפא טובא משאר חזקות וכו' דהא לר"נ דס"ל בדף י"ב ע"ב דאלימא חזקת הגוף אפילו להוציא ממון אף דהתם י"ל דהרי בעולה לפניך כ"ש הכא די"ל דאוקמה אחזקה דעדיין בתולה הי' ותו דאיכא נמי חזקת היתר לכהונה י"ל דלא אמרינן כה"ג מיגו במקום חזקה:

אך לפ"ז צריך לומר דהא דהוי ס"ד להאמינו שנשבית משום דבידו עדיף טפי ממינו ואפשר דסבירה ליה להמפרשים הנ"ל דבמה שאומר שנשבית אינה מוציאה מחזקת הנוף די"ל שלא נטמאה וגבי חזקת היתר לחוד וודאי אמרינן מיגו כדאמרינן לקמן דאמרינן מיגו במקום חזקת אחים וממילא כיון שנאמן שנשבית חיישינן שמא נטמאה ובזה מתורץ מה שדקדקו המפרשים הא דתנא במתני' שאינו נאמן לומר שנשבית ולא אשמיענן רבותא טפי שאינו נאמן כומר הבעלתי לפסול כדאיתא בירושלמי והביאו

הר"ן ולפמ"ש י"ל דהא הוי רבותא טפי דהבעלתי' אינו נאמן במיגו דקדשתי וגרשתני משום דהוי מיגו במקום חזקת הגוף משא"כ בנשבית וודאי אמרינן מינו כדאיתא לקונן אפ"ה לא מהימן מטעם שכ' הריטב"א כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא והרי בידו להשיאה לממזר וכו' כתב בספ"י הא דנפקא לן שהאב יכול לקדש בתי קידושי עבירה נפקא לן מדדרש בספרי מדכתיב במוציא ש"ר לו תהיה לאשה אשה הראוי' לו ולא שאינה ראוי' לו וכיון דמיירי בקידושי האב כדכתיב ביה את בתי נתתי ש"מ דיכול לקדשה אעפ"י שאינה ראוי' לו ע"ש והנה בענין קושייתו ז"ל אף דלכאורה י"ל כיון דאמרה התורה קידושין תופסין בחייבי לאוין מה"ת לחלק בין קידושי עצמה לקידושי אביה אלא די"ל כיון שאמרי' בגיטין דף ך"א דמשכחת שליחות בע"כ שכן האב מקבל גט לבתו קטנה הרי דמדמה הש"ס זכות האב בבתו בקידושין לשליחות וקי"ל בשליחות אין שליח לד"ע ואפי' בדיעבד כתבו תוס' בב"מ דף יו"ד ע"ב דלא הוי קידושין ועיין מ"ש בריש פ' האיש מקדש א"כ כ"ש בקטנה די"ל דלא זכתה לו התורה שליחות לאב בדבר עבירה אך מה שתי' דנפקא מקרא דלו תהי' לאשה קשה לי דהא לו תהי' לאשה אינו מיותר כמ"ש תוספות בכתובות דף מ"ם בד"ה עשה וכו' דאיצטרך לו תהי' מדעתו וכ"כ דף כ"ט ע"ב ד"ה חד לאתוי' חייבי לאוין נמי אונס ע"ש תדע דהא אמר בריש פ' אלו נערות דף למ"ד גבי ולו תהי' לאשה דכתיב גבי אונס דלר"ע דס"ל דאין קידושין תופסין בכל שאינה ראוי' לביאה לא משכחת אלא בבעולה לכה"ג דמודה בי' ר"ע וכתבו תוס' דהיינו בעולת עצמו וזה לא שייך גבי מוציא ש"ר א"כ תקשה לר"ע ל"ל קרא דלו תהי' לאשה ואפי' לפירש"י ז"ל שם דמיירי בשלא כדרכה מ"מ ליכא למימר הכי במוציא שם רע דא"כ לאו בת סקילה הי' כדאיתא לעיל דף ט' ע"ב וע"כ צ"ל דס"ל כמ"ד דבאו עלי' יו"ד בני אדם כולם בסקילה א"כ גם לכה"ג שרי' כדאיתא בכתובות דף צ"ז ע"ב דלמ"ד בתולה אפי' מקצת בתולי' גם בכה"ג מותרת שלא כדרכה ואף דיש ליישב בדוחק לפמ"ש תוס' שם מ"מ נראה יותר דלו תהי' לאשה אינו מיותר ועוד נראה דהא במתני' בכתובות דף ל"ט גבי אונס תנן נמצא בה דבר ערוה או שאינו ראוי' לבוא לישראל הרי דיש לפרש הא דקאמר ולו תהי' לאשה אשה הראוי' לו היינו למעט אם נמצא בה אח"כ דבר ערוה יכול לגרשה ולא משתמע מהכא דיכול לקדשה לדבר עבירה ואפשר דס"ל דלהא ל"צ קרא כיון דהוי עשה ול"ת כמ"ש תוספות שם ולכאורה היה נראה דיש ללמוד דיכול לקדשה לדבר עבירה מהא דאמר לעיל דף י"ט ע"ב מקרא לאמה מלמד שמכרה לפסילים והיינו משום דתפסי בה קידושין כדפי' רש"י בד"ה שרעה בנישואין וכו' מיהא תפסי לה קידושין כדכתיב אשר לא יעדה הרי שיכול האב למוכרה ליעוד אף

שהם קידושי עבירה מיהא לפמ"ש תוס' לעיל דף ג' ע"ב בד"ה תימא ה"מ קטנה וכו' וי"ל וכו' אע"פ שיכול ליעדה היינו בכסף שנמכר אבל בקידושין ממש לא מצינו שום זכות להאב ע"ש יש לדחות זה דאין ללמוד עיקר הקידושין מקידושי ייעוד ותו דמשמע התם בברייתא דף י"ט ע"ב אם מקדשה לפסולים לא יהא מוכרה לפסולים משמע דבלאו האי קרא דלאמה פשיטא לי' דיכול לקדשה לפסולים ונראה עוד די"ל דנפקא מהא דאית' ביבמות דף סמ"ך דיש חלל מחייבי עשה משום דלא יחלל אכולה פרשתא קא ואית' שם דף ס"א ע"ב בתולה יכול קטנה ת"ל אשה וכן פסק הרמב"ם ז"ל דס"ל דליכא מאן דפליג בהו וא"כ נשמע דלא יחלל אכולה קאי גם אם נשא קטנה מחלל איתה ואת זרעה וקי"ל דבעולה לכ"ג אינו מחלל אלא אם בא עלי' לשם קידושין אבל אם בא עלי' שלא לשם קידושין אינו מחלל כמ"ש הרמב"ם ז"ל א"כ מוכח דיכול האב לקדש את בתו קטנה לכ"ג אף שהן קידושי עבירה דאל"כ כיון שאין קידושין לקטנה אלא ע"י האב הוי כבא עלי' בלא קידושין דלא מחלל אלא דצ"ע בזה אם נשא אותה כשהיא קטנה אם מחללה דהא כתיב בהאי קרא נמי בתולה ולא בוגרת אפ"ה כתב הרמב"ם ז"ל דאינה מחללה ועיין במשנה למלך ודו"ק.

שם ברש"י ד"ה הרי בידו להשיאה וכו' כלומר אם אלמנה הי' וכו' משמע דס"ל דקושי' הש"ס הוא מדקתני סתמא ושמע דלעולם אינו יכול לפוסלה לכאורה קשה הא דקאמר הניחא לר' ישבב אי לטעמי' דנפשי' וכו' דהא בבעולה לכה"ג מודה ר"ע אפי' לר' ישבב כדאית' לקמן דף ס"ח ע"א א"כ משכחת דיכול לפוסלה כשהיא בעולה להשיאה לכ"ג ודוחק לומר משום דהוי מצי לשנוי' דסבר לה כת"ק דר' אב"י ביבמות דף ס' דס"ל דאין חללה מאיסור עשה דאכתי ה"ל להש"ס לפרש הכי בהדי' ותו דנראה דלר' ישבב לא משכחת כלל חלל וחלל' כיון דלא תפסי בה קידושין הוי הולד ממז' וכיון דהולד ממזר פשיט' דמפסל' בביאתו דה"ל זונה כדאיתא בפ' החולץ וא"כ לא משכחת חללה אלא באיסור עשה דמודה בה ר"ע דאין היולד ממזר ולולי פירש"י הי' נראה דהא דפריך מאלמנה לאו משום דקתני סתמא אלא משום דכיון דנאמן האב לומר שקידשה וגירשה ה"ה שנאמן לומר שקידשה ונתאלמנה דהא לפי מה דס"ד השתא ע"כ צ"ל כיון שביד האב לקדשה ואם יגרשינה בעלה תפסול לכהונה ה"נ נאמן לומר שקידשה וגירשה כיון דיכולה לבוא ע"י לידי גירושין הוי לי' כבידו ה"כ באלמנה כיון שיכול לבוא לידי אלמנות נאמן לומר שקידשה ונתאלמנה וא"כ בידו לומר שקידשה ונתאלמנה ולהשיאה אח"כ לכה"ג ותו דמה דנקיט הרי בידו להשיאה אלמנה לכה"ג לאו דוקא אלא ה"ה דהרי בידו להשיאה גרושה לכהן הדיוט וחדא מינייהו נקיט א"כ שפיר פריך דלעולם בידו

לפוסלה ע"י שהוא אומר שקידשה וגירשה וישיאה לכהן הדיוט אבל בעולה לכה"ג אין בידו לעשותה בעולה דאם יאמר שהשיאה לאיזה אדם ונתאלמנה או נתגרשה הרי איכא איסור לאו אלמנה וגרושה ולא תפסי בה קידושין ותו דמשהשיאה אין לאבי' רשות בה לקדשה ונראה דס"ל לרש"י ז"ל דהא דלא מהימן לפי האמת בשבועה במיגו דקדשתיך וגירשתיך כמו שהקשה הר"ן היינו כמ"ש לעיל דהוי מיגו במקום חזקה אלא מידי דהוי בידו עדיף טפי א"כ א"א לומר לפי הס"ד דבידו לומר לומר שהיא אלמנה ואח"כ ישיאה לכה"ג דכל זמן שלא אמר כן אינו אלא מיגו דאי בעי וזה לא אמרינן במקום חזקה. אך הא קשי' לי לפמ"ש לעיל דכה"ג שקידש את הקטנה מחללה בביאתו כיון דלא יחלל אכולה קרא קאי כנ"ל א"כ קשה דאפי' אי ר' ישבב מטעמי' דנפשי' קאמר הא בידו להשיאה כשהיא קטנה לכ"ג ותו קשה לי מאי נחותא לר' ישבב הא מתני' סתמא קתני הרי יכול לקדשה חלוצה לכה"ג דהא חלוצה אפי' לר"ע וודאי תפסי קידושין דאינו אלא מדרבנן כדאית' לקמן דף ע"ח ואע"ג דלא היתה חלולה אלא מדרבנן הא שבוי' נמי אינה אסורה אלא מדרבנן ותו קשה דאפי' לר' ישבב למה לא יאומן בשבוי לפוסלה מדרבנן דבידו להשיאה לשתוקי ואסופי בוודאי אף לר"ע תפס' בה קידושין דאינן פסולי' אלא מדרבנן כדאית' לקמן דף ע"ח וצ"ע:

בגמרא ותסברא רישא משום דבידו הוא וכו' ועוד אי אמר האי דלא ניחא לי' בגווי' וכו' כתב בספ"י דהא דהקשו תוס' בכתובות דף כ"ב ל"ל קרא דלאיש אסרה ת"ל דנאמן משום דבידו לקדשה וכו' וי"ל דהכא אין בידו כ"כ דשמא לא ימצא וכו' דלכאורה היינו הך דסוגי' מפורשת דהכא ותי' דהכא מיירי באומר קדשתי' לפלוני ואהא קאמר אילו אמר האי וכו' והת"י הוסיפו באמר קדשתי סתם דמסתמא ימצא מנוול או מוכה שחין שרצה לקדשה ואפ"ה תירצו דשמא לא ימצא גם זה. כבר כתבתי בחידושי כתובות לתרץ קושי' הת"י דנהי דבידו לקדשה מ"מ כשאומר איני יודע למי קידשתי' גרע טפי דבזה אסרה לכ"ע דזה אינו בידו דאם יקדשה בפני עדים ידעו למי מקדשה ותהי' מותרת לו. ולכאורה הי' נראה ראי' לזו מקושי' הש"ס דהכא נהי דבידו לקדשה בידו לגרשה ומאי קושי' הא לפי הנחה זו דבידו לקדשה ונאמן לומר קדשתי א"כ יאומן נמי לומר קדשתי וגרשתי תוך כ"ד דממילא תהי' מותרת לכ"ע במיגו אבל לכהן תהי' אסורה דאם לא יאמין לו על הגירושין הרי הי' מקודשת וכבר כתבתי במתני' דע"כ צ"ל כן לפי האמת דמשני שנאמן לאוסרה ואמאי נאמן על הגירושין וע"כ צ"ל משום דלפי המסקנא דילפינן מקרא דלאיש דנאמן אפי' לומר שאיני יודע למי קידשה שפיר י"ל דאפי' אומר קדשתי לפלוני נאמן במגו דהוי אמר קדשתי סתם דאז תהי' אסורה לכהן אבל לפי הס"ד דטעמ'

משום דבידו לקדשה באמת אינו נאמן לומר אינו יודע למי קדשתי וכיון דצ"ל קדשתי לפלוני ממילא תהי' מותרת לכהן אחר שימות אותו פלוני דאין בידו לגרשה הרי דמוכח כדברינו שם. ונראה ליישב דבריהם דס"ל דאפי' אי לאו קרא הוי מהימן לומר א"י למי קדשתי' דאפ"ה תהיה אסורה דלגבי כל האדם שרוצה לקדשה נאמן במגו שקידשה לאחר ואע"ג דהוי מגו לחצי טענה י"ל דס"ל לתוספות ז"ל דאמרינן מיגו לחצי טענה ומה שהוכחנו מסוגיא זו דמאי מקשה דהא בידו לומר שקידשה וגירשה נראה דבל"ז דוחק לפרש הא דקאמר נהי דבידו לקדשה בידו לגרשה היינו שתהיה מותרת לכהן לאחר מיתת אותו איש שאמר שקידשה אלא דקושית הש"ס הכי הוא דלמה יאומן לאסרה לכהן מחמת הקדושין כנ"ל דבכה"ג שאומר גרשתי' אין להאמינו אף על הקדושין דוודאי א"א לומר במיגו דהיה אומר קדשתי ולא גרשתי משום די"ל דאין רצונו לאסרה לכ"ע להפקיע זכותו בה לקדשם לאחר א"כ אין בידו לקדשה כיון דאין בידו לגרשה תאסור לכ"ע ואינו נאמן על הקידושין כיון דאין בידו לגרשה והוא אינו רוצה לאוסרה על כ"ע משא"כ למסקנא דהאמינה התורה על הקידושין אפי' אין בידו שפיר נאמן במיגו דא"י למי קדשתי' וגרשתי' דכיון דהיא נאמן על הקדושין ממילא אסורה לכהן. וכיון שזכינו לזה יש ליישב קושי' התוספות בפשיטות דנפקא מינה הא דהימנה התורה אפי' היכא דאין בידו כגון היכא שאמר שקידשה וגירשה ובכה"ג אין בידו כיון שאינה רוצה לאוסרה על כ"ע לגרשה אין בידו אפ"ה קמ"ל קרא דבלאו טעמא דבידו מהימן. ובזה מתורץ היטב דאצ"ל דנאמן לומר קדשתי לפלוני וגרשתיהו במיגו דאינו יודע למי קדשתי כנ"ל דלפמ"ש הריטב"א דבעד לא אמרינן מיגו הוא דוחק קצת כמ"ש לעיל ולפמ"ש שהוא מוכח דעיקר קרא דמהימן לא איצטרך כמ"ש הת"י אלא דהיכא דאמר קדשתי וגרשתי דאין בידו הרי דמוכח מן התורה דנאמן אף על הגירושין ודוק:

שם בגמרא הזה התירה הקשו המפרשים דלכאורה זה סותר סוגיא דכתובות דף כ"ב דמקשה פשיט' הוא אסרה והוא שרי הזה ל"ל וכו' ולענ"ד נראה די"ל דלפמ"ש הספ"י בלשון התוס' בכתובות שם דאומר קדשתי סתם הוי יותר בידו דיכול לקדשה למנוול ומוכה שחין ולא שייך כ"כ הא דאמר הכא אילו אמר האי דלא ניחא וכו' ולפ"ז איצטרך הזה דאי מקרא דלאיש לבד ה"א דוקא באומר שקידשה סתם אבל כשאומר הזה אין בידו כ"כ ושפיר איצטריך קרא דהזה שמותרת לו ולא לאחר. אך נראה דקושיות הש"ס שם הוא על רב אסי דדריש שם האי קרא דלר"א דס"ל לעיל דאכול' פרשתא קאי ונאמן האב אף לסקול שפיר מקשה הזה ל"ל דליכא למימר דה"א דטעמי' דקרא דלאיש משום דבידו לקדשה א"כ איני נאמן למפרע כדאיתא בב"ב דף קל"ד דנאמן לומר גרשתי את

אשתי משום דבידו לגרשה ואינו נאמן אלא להבא ולא למפרע א"כ מדחזינן הכא דנאמן האב אפי' למפרע ע"כ לאו טעמא משום דבידו הוא אע"כ דגזירת הכתוב והימנא רחמנא כב' עדים א"ב אין חילוק בין קידשה סתם ובין קידשה לפלוני' ושפיר מקשה הזה ל"ל אבל למאי דקי"ל דלא כר"א איצטריך הזה לגופי' כנ"ל ודו"ק:

ברש"י ד"ה בשעת קידושין וכו' בשביל שתתרצה וכו' משמע מדברי רש"י ז"ל דהא דבעינן מיגו היינו משום דחיישינן שמא אומר כן בשביל שתתרצה לו אבל אם אומר כן לאחר הקידושין כיון דליכא חשש נגיעה באמן בלא מיגו כמו שהביא מהרש"א ז"ל ונתקשה בזה בלשון התוספת בד"ה ר' סבר וכו' ולענ"ד א"א לומר כן דהא איתא בב"ב דף קל"ד דאמר זה בני אינו נאמן אפילו שלא בשעה קידושין אלא מטעם מיגו והטעם משום דאין ע"א נאמן במקום דאתחזק איסורא אע"פ שאינו נוגע אלא דס"ל לרש"י ז"ל דשעת קדושין עדיף טפי דכיון דאמר דבר זה קודם הקידושין שעדיין הי' בחזקת היתר לכ"ע וראוי' להאמינו אפי' אם נתחזק אח"כ איסורא דכיון דהעיד קודם לכן אלא דלא נימא דכיון שהוא נוגע בדבר כדי שתתקדש לו לא נאמין לו קודם הקידושין ע"ז קאמר אינו נוגע דהרי יכול לרצות אותה ולומר שיתן לה גט קודם מיתתו וכן כתב הרשב"א בשמעתין דקודם הקידושין ה"ל כלא איתחזק איסורא ע"ש אבל לאחר הקידושין היכא דל"ל מיגו פשיטא דאין ע"א נאמן באיסורין כיון דכבר אתחזק איסורא ושפיר כתבו תוספת דצריך לאוקמי מתני' בלא אתחזק ועיין מ"ש לקמן עוד ביישוב לשון רש"י וק"ל.

ברש"י ד"ה דלא מוחזק לו וכו' ואי אתי אח וכו'. דאהני דיבור לחזקה וכו' ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל לפמ"ש התוספות לקמן לחד תירוצא וכו' ויש ליישב נראה פירשו שכוונתו הוא דאי אתי אח ויביא עדים שהוא אחיו כמ"ש הרא"ש ז"ל בהדיא אפ"ה מהני דיבורו אפי' בלא מיגו כיון שהעיד קודם שנתחזק אסורה אעפ"י שנתחזק אח"כ כבר ה"ל עדותו כשנים והיינו דכתב רש"י דאהני דיבור לחזקה ר"ל כיון דבשעת דיבורו היתה בחזקת היתר ונסתפק הב"ש בסימן קנ"ו ס"ק י"א לפמ"ש הטור דהיכא דאיכא עדים שיש לו אחים אינו נאמן לומר יש לי בנים אפי' במגו יש להסתפק היכא דאיתחזק באחים ואמרו יש לו בנים דמהימן משום מיגו דאי בעי פטר לה בגיטא אם באו אח"כ עדים דאית ליה אחים אי מהימן די"ל דדוקא בלא נתחזק שיש לו אחים בשעת עדותו מהני כשבאו עדים אח"כ. ולענ"ד נראה דמוכח דמהימן מלשון התוס' מדהוצרכו התוס' ד"ה ר' סבר וא"ת א"כ וכו' א"נ וכו' דבשעת מיתה וכו' דבשעת מיתה לית ליה מיגו ה"ל למימר דלהכי אוקי אביי מתניתין בלא הוחזקו משום דס"ל דאיכא רבותא במתני' לאשמעינן אפי' אם באו עדים אח"כ ואי נימא דבמתחזק באחי אפי' יש לו מיגו אינו נאמן כשבאו

עדים אח"כ א"כ לא מצי מוקי מתני' באתחזק ואין לומר דה"ל לאוקמי מתניתן באתחזק באחים ולא באו עדים אח"כ והא גופא קמ"ל מתני' דאפי' באתחזק נאמן במגו זה אינו דהא אביי ס"ל דאפי' באתחזק באחים ואמר אין לו אחי' נאמן במיגו כדמוקי ברייתא באתחזק באחים ואפ"ה נאמן בשעת קידושין שאין לו אחים א"כ הו"ל לאשמעינן רבותא טפי במתני' דאפי' אמר אין לי אחים נאמן אפי' באתחזק באחים אע"ג דהוא מכחיש החזקה אלא ע"כ צ"ל דמתניתין קמ"ל בבאו עדים אח"כ שיש לו אחים וכה"ג לא מצי למיתני שאמר אין לו אחים דפשיטא דעדים עדיפא אפי' במקום מיגו וממילא דהוצרך לאוקמא מתני' בלא אתחזק ומדלא תרצו תוס' הכי ע"כ דפשיטא להו לתוס' דאפי' בכה"ג מהני והטעם כיון דמיגו הוי כחזקה ממילא הוי כלא אתחזק ונאמן אפי' אם יבואו עדים אח"כ ונראה דנפקא להו לתוס' דהא קסה לאביי ממתני' דב"ב דנקיט זה בני לאשמעינן דנאמן אפי' באתחזק באחי' ולא נקיט רבותא טפי דאפי' אמר אין לי אחים נאמן במיגו לסתור החזקה אע"כ דקמ"ל דאפי' אתי סהדי בתר הכי דאית לי' אחים מהני מה שאמר בתחלה זה בני מיהא י"ל דספיקא של הב"ש לפמ"ש הרמב"ן לשיטת הרי"ף דלא קי"ל כאביי ומיגו במקום חזקה לא מהני א"כ אין הוכח' ממתני' דב"ב דדוקא זה בני נאמן שפיר י"ל דבמוחזק באחי ואתי סהדי בתר הכי לא מהימן וי"ל הטעם לפי מ"ש דאע"ג דאתחזק אסורא מ"מ כיון דמיגו סותרת לחזקה י"ל הוי כלא הוחזקה א"כ י"ל דהיינו דוקא אליבא דאביי דס"ל דמיגו עדיפא מחזקה דאפי' במקום חזקה דאית לי' אחים נאמן במיגו להכחיש החזקה דאין לו אחים אבל מ"ש הרמב"ן לשיטת הרי"ף והרוב פוסקים דלא קי"ל כאביי ולא אמרינן מיגו במקו' חזקה אלמא שחזקה עדיפא ממיגו שפיר י"ל דבאתחזק אינו נאמן שיש לו בנים כשבאו עדים אח"כ שיש לו אחים וצ"ע מיהא הא דהוציא הטור דין זה דהיכא שיש עדים שיש לו אחים אינו נאמן לומר זה בני אפי' במיגו מלשון הרשב"ם בב"ב שם שכתב בד"ה הכא אתי וכו' חזק' בלא עדים וכו' לא מצאנו טעם בזה ולולי דמסתפינא הי' נר' דס"ל לרשב"ם הא דקאמ' דמוחז' לו באחי' היינו שמוחזק הוא לנו שאין לו בני' ואפ"ה מהימן לומר שיש לו בנים אף דלא אמרינן מיגו במקום חזקה משום דכיון דאינו נאסרת אלא א"כ נצטרף בו החזקה שיש לו אחים ואין לו בנים א"כ חזקה דמה לי לשקר עדיפא כיון דהוי ס"ס כמ"ש הרשב"ם שם וכה"ג כתבו תוס' בכתובות דף ע"ו ע"א ד"ה וחדא במקום תרתי לאו כלום הי' וכו' בתירוצם שם ועוד יש לפרש וכו, ע"ש ועוד כתבו תוס' בכתובות דף ט' ע"א ד"ה ואב"א באשת ישראל וכו' דבמקום ספק ספיקא כל שאינו רוב גמור חיישינן לספיקא ע"ש והיינו כיון דהוי ס"ס ה"ל רוב א"כ ה"נ כיון דהוי ס"ס אם יש לו אחים כמ"ש הרשב"ם ז"ל שם בב"ב

וס"ס ה"ל כרוב כמ"ש הרשב"א והארכנו בזה בסוף פ' קמא דכתובות א"כ כיון דליכא חזקת איסור אלא בצירוף שני החזקות לא הוי מיגו במקום חזקה אבל היכא דאיכ' עדים שיש לו אחים ואין צריך אלא לחזקה אחת שמוחזק שאין לו בנים בזה אינו באמן במיגו במקום חזקה וההיא דב"ב שיצא הקול שיש עדים מיירי נמי שהי' ידוע לכו בעדים שאין לו בנים אבל היכא דאין אלא מצד חזקה כיון דאיכא ס"ס נגד החזקה מהני מיגו כן הי' נראה לענ"ד לולי דברי אחרונים וצע"ג:

דף סד:

בתוס' ד"ה רבי סבר מה לי לשקר וכו' ובתוס' ישינים ואין נר' לר"י שנאמין אותו במה שאומר בשעת קידושין שהרי לקיימו וכו' הנה לפי משמעות דברי רש"י ז"ל שאינו מגרשה מיד אלא שיבטיח לה שיגרשה סמוך למיתתו אלא דס"ל לתו' דאין זה הבטחון דשמא יחזור בו ולא יגרשינה ולכך כתבו שיכתוב לה הגט דהיינו שיתן לה הגט ולהתנות שיחול הגט שעה אחת סמוך למיתתו אלא דאם נפרש הכי אכתי קשה דהא איכא למיחוש שמא יבטל הגט וכ"ש לר"י דס"ל בגיטין דף י"ח ע"ב דחוששין שמא פייס וכן מקשה הש"ס בפשיטות בגיטין דף כ"ט ע"ב ופירשו התוס' שם בדף י"ח ע"ב בד"ה שמא פייס וכו' דשמא פייס היינו דשמא פייס וביטל הגט וכ"ש הכא שדר עמה כל ימי חייו שיש לחוש שמא ביטל את הגט ודוחק לומר דאביי ס"ל כר"ל דס"ל ברישׁ פ' האומר דכשנתן הגט בידו שוב אינו יכול לבטל דהוי כמעשה ועיין מ"ש שם די"ל דר"ל מודה בזה דיכול לבטל וצ"ל בדוחק דס"ל לתוס' דאף שיבטיח לה שיתן לה הגט סמוך למיתה אינה מתרצת דחוששת שמא יארע אונס שימות פתאום או כיוצא בו והעיקר נר' דהנה לכאורה נר' ליישב קושי' התוס' דיש בידו לומר שיש לו בנים ואם אין לו בנים תתגרש בגט זה ואז אין חשש משום זיקת יבום כלל אפ"ה תוכל לדור עמה דלענין זה נאמן במה שאמר שיש לו בנים ואין הגט כלום דכיון דאיכא חזקת היתר לבעלה קודם גירושין לא נאסרת עלי' מספק שמא נתגרשה דבכה"ג ע"א מהימן ובזה מתורץ נמי שהקשה התוס' בב"ב דף קל"ז ע"ב דמה זה מיגו דהא אם יגרשה תפסול לכהונה ולפמ"ש דנותן הגט על תנאי אם אין לו בנים א"ש דהא דאינו נאמן הוא משום חזקת איסור לשוק אבל לענין כהונה כיון דהי' בחזקת היתר לכהונה שפיר נאמן דיש לו בנים ואין הגט כלום ובזה נפשוט מה שנסתפק המשנה למלך בפ"ג מה"ל ייבום אם מותרת להנשא לכהן עפ"י דברי הבעל כיון דלגבי כהן ליכא מיגו ולפמ"ש גם גבי כהן איכא מיגו דמגרש לה על תנאי כנ"ל. ונר' הא דמיאנו הת"י בזה משום דע"כ אף לענין שתדור עמה בלא קידושין לא מהימן שיש לו בנים וחיישינן שעא אין לו בנים ואסורה לו בלא קידושין דאל"כ

קשה כיון דהכא מיירי בשעת קידושין ה"ל למימר דיכול לקדשה על תנאי זה שיש לו בנים ואם אין לו בנים לא תתקדש כלל ולמה לו להקדש סתם וליתן גט על תנאי נהי דבב"ב שם יש לפרש כן דשם מיירי שלא בשעת קדושין סמוך למיתה ומתורץ קושי' תוס' הנ"ל דלא תפסול לכהונה אבל הכא מיירי בשעת קידושין קשי' להו. אך יש לדחות דלענין איסור שתדור עמו בלא קידושין אם מקדשה על תנאי הי' בחזקת שאינה מקודשת ואין ע"א נאמן אבל אם מקדשה כבר ואח"כ הוא נותן גט על תנאי כיון שהוא בחזקת מקודשת ע"א נאמן בזה. (אך אכתי לשון הש"ס הכא דאמרינן מה לי לשקר משמע דאי בעי אמר שאין לו בנים ואפ"ה מצי למיפטרה בגיטה ועיין מ"ש לקמן בזה) ולפ"ז י"ל שיטת התוס' שנותן לה הגט מיד שיחול סמוך למיתה היינו שמגרשה על תנאי אם אין לו בנים ויכולה לדור עמה כיון שעדיין לא חל הגט דבזה אתי שפיר מ"ש הת"י דלא הוי גט ישן משום דבדיעבד מהני דלפמ"ש במגרש לה על תנאי שאין לו בנים וכיון דבגט ישן ליכא אלא איסור לכתחילה לענין זה מהימן הוא שיש לו בנים. עוד נראה די"ל בענין אחר משום דאיסור גט ישן אמרי' בגיטין דף פ"ו ע"ב משום שלא יאמרו גיטה קודם לבנה א"כ י"ל דהכא מתנה נמי בשעת נתינת הגט שאם יהיה לו בנים ממנה לא יהיה גט כיון שאין רצונו בגט זה אלא לפוטרה מן היבום א"כ מה לי יש לו בנים או יהיה לו בנים וממילא דאין חשש שמא יאמרו גיטה קודם לבנה דהא אם יהיה לו בנים ממכה בטל הגט למפרע. אמנם נראה דיש ליישב דעת רש"י ז"ל שפי' שאינה מגרשה מיד אלא שמבטיח לה שיגרש אותה סמוך למיתתו ואי משום שלא תאמין לו י"ל באמת כיון דהכא מיירי בשעת קידושין נהי דאינו יכול לקדשה על תנאי שיש לו בנים משום שהיא אסורה לו שתדור עמו בלא קידושין מחמת דאתחזק שאין לו בנים מ"מ יכול לקדשה על תנאי שיתן לה גט סמוך למיתתו ובזה תהיה בטוח שתהיה פטורה מן היבום שאם לא ירצה ליתן לה גט או שימות פתאום שלא יוכל ליתן לה גט יתבטלו הקידושין ואפ"ה תוכל לדור עמו דמסתמא יקיים תנאי ויתן לה גט כשאר מקדש על תנאי דלא חיישינן שיעבור על תנאי ויעשה בעילתו בעילת זנות ולפתע פתאום לא חיישינן כמו בכל תנאי דלא חיישינן לאונס. ונראה דמיאנו התוס' בזה משום דס"ל דמה תועלת בתנאי זה בשעת קידושין דהא אמרינן בכתובות דף ע"ג קידש על תנאי ובעל אמרינן דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומבטל התנאי בשעת ביאה א"כ ה"נ אע"פ שקידשה על תנאי כשיתן גט מ"מ הא חיישינן בשעת ביאה ביטול התנאי ואכתי תהי' זקוקה ליבם ואף די"ל דאינו מבטל התנאי בשעת ביאה משום דסברה דמסתמא לא יחזור בו מליתן גט סמוך למיתה כי היכא דלא לשווי' בעילתו בעילת זכות למפרע מ"ע משום חששא דשמא ימות פתאום

מבטל התנאי בשעת ביאה ואכתי איכא חשש זקוקה ליבם ובזה נסתר נמי מה שתירצנו לעיל שמגרשה על תנאי שאין לו בנים אפי' אי נימא שמותרת לדור עמה משום שנאמן לענין זה שיש לו בנים דאכתי איכא למיחש שמא אין לו בנים וקידשה בשעת ביאה משום שאין אדם עושה בעילתו בעילת זכות ואכתי זקוקה ליבם מיהא בההיא דב"ב י"ל שפיר שמגרשה על תנאי אם אין לו בנים שם הוא מימרא דשמואל ושמואל לטעמי' דס"ל בכתובות שם דקידשה ע"ת ובעל דאינה צריכה ממנו גט. ואפשר לומר לשיטת רש"י דאביי דהכא לשיטתו דס"ל שם בכתובות דאיכא בהא פלוגתא דרב ושמואל ואיתא נמי שם פלוגתא דתנאי בהא א"כ י"ל דרבי ור"נ ס"ל דאדם עושה בעילתו בעילת זנות ושפיר הוי מיגו. ובזה מתורץ מה שלא הביא הרי"ף ז"ל תרוצא דאביי הכא משום דלפ' מה שכתבנו דאביי לשיטתו. אבל לפי המסקנא שם דף ע"ד דאמר עולא אמר ר"א במקדש על תנאי ובעל לדברי הכל צריכה גט וליכא בזה שום פלוגתא דתנאי ואמורא וא"כ ממילא דליתא שנוי' דאביי דאין כאן מיגו כלל והך דב"ב מיירי שאמר זה בשעת מיתה דהוי מיגו מעלי' דיכול לגרשה מיד ובהא מתרצי מה שהקשה בספ"י דמאי מקשה בב"ב שם לפטור מן היבום תנינא ולא משני דאיצטרך לאשמועינן דנאמן אפי' שלא בשעת מיתה ולפמ"ש אתי שפיר דלפי המסקנא דכתובת שם ע"כ צ"ל דהא דנאמן לומר זה בני היינו דוקא בשעת מיתה ודוק:

וכיון שזכינו לזה נראה ליישב מה שהקשינו לעיל על דברי התוס' דאכתי ניחוש שמא בטל הגט. ולפמ"ש אתי שפיר די"ל דנהי לפי המסקנא דכתובות דכ"ע ס"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אין תקנה במה שיקדש אותה ע"מ שיתן לה גט סמוך למיתה משום דאיכא למיחש דבשעת ביאה ביטל התנאי משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מ"מ בכה"ג שנותן לה גט בשעת קדושין שתתגרש סמוך למיתה אין חשש שבטל הגט משום שיכול להתנות עמה בשעת קידושין שאם יבטל הגט יתבטלו הקידושין וממילא דאין לחוש לביטל הגט דאדרבה דאמרינן דמסתמא לא ביטל הגט משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם יבטל הגט יתבטלו הקידושין למפרע ויעשה כל בעילתו בעילת זנות וכולי האי לא חיישינן שיבטל הגט ויחזור ויקדש אותה בביאה ותו דהא בעינן ג"כ דעתה והיא לא תרצה בזה שיבטל ויחזר ויקדש וא"כ יש בזה תקנה אפי' למאי דקי"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

עוד נראה דלא ניחא להו לתוס' לפרש דמתנה בשעת קידושין אם לא יתן לה גט סמוך למיתה וימות פתאום יתבטלו הקידושין דכיון דאמרינן בגיטין דף כ"ה במתנה בשעת הגט מעכשיו אם מתי או במתנה בשעת קידושין אם ירצה אבא דכיון דאין בידו לקיים

התנאי לא מהני אלא למ"ד דא"ל ברירה אבל למאן דל"ל ברירה אינו יכול להתנות על דבר שאין בידו ומצינו לרבי בגיטין דף מ"ז ע"ב דל"ל ברירי' גבי טבל וחולין מעורבין זה בזה א"כ ה"כ אינו יכול להתנות אם ימות פתאום כיון דאין בידו משא"כ כשנותן הגט מיד ואינו חשש אלא שמא יבטל דזה דבר שבידו שהוא יכול להתנות ובהא מתרצי נמי מ"ש דהוי גט ישן ולא תירצו דמתנה אם יהי' לו בנים ממנה לא יהי' גט דכיון דאין זה בידו אינו יוכל להתנות אליבא דרבי אך לפמ"ש בק"א סימן ל"ח גבי ע"מ שירצה אבא דדוקא בתנאי מעכשיו שייך ברירה אבל כשמגרשה לאחר שיבורר מהני ואפי' למאן דל"ל ברירה א"כ ה"נ כיון דאין הגט חל אלא שעה א' קודם מותו ואז יבורר הדבר אם לא יהי' לו בן שפיר מהני ולפ"ז י"ל גם לפי' רש"י אתי שפיר ולפמ"ש שם דס"ל דכל היכא דיכול לעשות מעשה לאחר זה שיבורר מהני אפילו במעכשיו וא"כ ה"נ הרי יכול לקדשה שעה א' קודם מותו ה"נ יכול לקדשה במעכשיו ולפ"ז צ"ל דלית לי' לת"י מ"ש תוס' בגיטין דף כ"ה ע"ב דבמגרש שיחול הגט מעת שאני בעולם לא מהני למאן דלית לי' ברירה דא"כ אינו יכול ליתן גט מיד שיחול סמוך למיתה כיון דאין ברירה ודו"ק:

והנה לפמ"ש אתי שפיר הא דפליגי הכא בשעת קידושין משום דמגו לא שייך אלא בשעת קידושין כשמתנה על הקידושין בין לשיטת רש"י ובין לשיטת התוס' אבל שלא בשעת קידושין שאינו יכול להתנות לא הוי מיגו בין לפי' רש"י שאינו נותן גט מיד שמא ימות פתאום ובין לפי' התוס' שיתן הגט מיד לא מהני דאיכא למיחש שמא פייס דקיי"ל כר"י כנ"ל וצ"ל בההיא דב"ב מיירי שלא בשעת קדושין ע"כ מיירי בשעת מיתה כיון דאיכא מיגו מעלי'. אך זה דוחק ולפמ"ש לעיל דשמואל לטעמי' אזיל דס"ל דאדם עושה בעילתו בעילת זנות ומיירי כשמגרשה על תנאי שאין לו בנים ואפ"ה מותר לדור עמה מפני שהוא אומר שיש לו בנים אתי שפיר טפי. ובזה מתורץ היטב מה שדקדקו המפרשים בלשון הש"ס הכא מה לי לשקר דלא כלשון הש"ס דב"ב דאמר הואיל ובידו לגרשה ולפמ"ש אתי שפיר דהכא שפיר אמר מה לי לשקר דהא שפיר יכול לומר שאין לו בנים ויתנה על הקדושין משא"כ התם שלא בשעת קידושין אלא שמתנה עמה אם אין לו בנים א"כ לעולם צריך הוא לומר שיש לו בנים דאל"כ לא יוכל לדור עמה בלא קידושין א"כ לא שייך לומר מה לי לשקר דהא ע"כ צריך לשקר ולומר יש לי בנים ולכך אמר בלשון הואיל דעכ"פ הוא נאמן שיש לו בנים כיון שיכול ליתן גט ואז יהי' נאמן כשיש לו בנים כיון דממ"נ עומדת ליבום ודו"ק היטיב:

שם בגמרא ורבי נתן סבר מה לי לשקר וכו'. הקשה הרמב"ן במלחמות דהא קיי"ל בכל מקום כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד למה יהי' נאמן אח"כ לחזור בדברים ולענ"ד

דס"ל לר"נ דהאי מיגו גרוע משאר מיגו דעלמ' כדמשמע מלשון רש"י בד"ה ור"נ ס"ל וכו' וכל כמה דלא אתכחיש דיבורא קמא וכו' ואי אית לי' אח הוי הדר' בי' וכו' דלכאורה הוא שפת יתר ונראה דאחי שפיר לפמ"ש דהאי מיגו דמצי למיפטר בגיטא היינו לאו בהבטחה בעלמא שיכול לחזור בו אח"כ אלא שקידש אותה ע"ת זה שיגרש אותה וכן לסברת הת"י שמקדש אותה ע"ת זה שלא יבטל הגט נמצא די"ל דכיון דאנו רואין בשעת מיתה שהוא אומר שזקוקה ליבם וע"כ צריכן אנו לומר שהוא משקר ורוצה בזה שתיה' זקוקה ליבם לאחי' א"כ נגרע כח המיגו שנאמר מה לו לשקר בשעת קידושין דילמא כמו שהוא דעתו השתא שרוצה שתתייבם לאחיו כן הי' בדעתו ג"כ בשעת קידושין ומה שאמר אין לו בנים הוא כדי שתתפייס לו להנשא לו ובאמת רוצה שתהא זקוקה ליבם ואם יקדש ע"ת ויתן גט לא תהיה זקוקה ליבום ובאמת הוא רוצה שתהיה זקוקה וסמך ע"ז שיחזור בו קודם מיתה ויאמר שיש לו אחים משא"כ אם יתן גט א"כ נגרע כח המיגו דמה לו לשקר ודו"ק:

ולפ"ז נראה די"ל דמה שכתב רש"י לעיל בד"ה בשעת קידושין ואמר יש לו בנים וכו' כדי שלא תזקק מן היבום ותתרצה לו ודקדק בזה מהרש"א ז"ל דמשמע דאי לאו טעמא דשמא נתרצה הי' נאמן בלא מיגו ונתקשה בזה בדברי תוס' ע"ש. וכבר כתבנו דאין שום סברא שיהי' נאמן בלא מיגו היכא דאתחזק כדאיתא בסוגיא דב"ב אלא נראה עיקר כוונת רש"י ז"ל דטעמא דר"נ דס"ל דאין מיגו זו מועיל אלא כשלא חזר בו והיינו משו' דכשחזר בו אמרינן דבתחילה נמי לא אמר אלא כדי שתתרצה לו והיה דעתו לחזור בו וליכא מיגו כנ"ל ודו"ק:

שם בגמרא וצריכא דאי אשמעינן הך קמייתא בהך קאמר ר"א וכו'. לכאורה יש לדקדק לפי מ"ש תוס' לעיל ד' נ"ב ע"א בד"ה והלכתא כוותי' דאביי וכו' ועוד אפי' לא פי' וכו' א"כ הוי מצי הש"ס למיעבד צריכותא כפשטא דאי אשמעינן קמייתא ה"א בהא קאמר ר"י משום סברא דלא יעשה כן במקומינו אבל בסיפא דמודה ר"י ובזה הוי אתי שפיר טפי דאיצטרך רישא וסיפא בין לר"י ובין לר"מ אך לפמ"ש הטור מי שיש לו ב' כיתות בנות וכולם ברשותו לקדש ואמר וכו' והיינו דאתי לאפוקי אם הגדולה בוגרת כמ"ש האחרונים ז"ל וא"כ י"ל דמתני' משמע דקאי אירישא דאיכא נמי בוגרת אלא שאינו בכלל ובהא לא שייך לומר סברא דלא יעשה כן במקומינו כיון דאיכא גדולה ממנה. ובזה מיושב מה שהקשה הב"ח ז"ל על הטור ז"ל דנקיט שתי הבבות מתני' דלפי מה דקי"ל כר' יוסי דכולן מותרת חוץ מן הגדולה שבגדולת תו לא הוי צריך למיתני בבא דקטנה ולפמ"ש י"ל דלפמ"ש הטור ברישא דכולן ברשותו לקדש והיינו דליכא בינייהו בוגרת שפיר איצטרך

לאתויי סיפא דאל"ה ה"א דהטעם הוא משום לא יעשה כן במקומינו אך הנראה לענ"ד די"ל היכא דאיכא בוגרת מודה ר"י דכולן נכנסו בספק ואפי' הגדולה שבקטנות אסורה דכיון דא"א לומר גדולה שבגדולת א"כ הוא ספק השקול אם כוונתו על בתו הגדולה שברשותו לקדשה או על גדולה שבקטנות שהיה גדולה בכת שלה וכן משמע מלשון הטור שכתב דאם אמר בתך הגדולה מקודשת לי ואין לו בנות אלא מאשה אחת וודאי דעתו על הגדולה והיא מקודשת בוודאי והיינו אפי' הי' בוגרת משמע דוקא שאין לו בנות כלל מאשה אחרת אבל אם יש לו בנות מאשה אחרת אין כוונתו על הבוגרת אלא על אותה בת הגדולה מאשה אחרת כיון שהי' גדולה בכת שלה וממילא אף שיש לו עוד בת מאותה אשה שהי' גדולה מגדולה שבכת שני' שתיהן הן בספק ודו"ק:

שם בגמרא למימרא דר"מ סבר וכו'. הקשו המפרשי' דלמאי דאוקמי רבא לעיל בהוכרו ולבסוף נתערבו לא שייך כלל לומר דלא מחית אינשי נפשי' לספיקא כיון דבשעת קידושי' הוכרו ולבסוף נתערבו ונראה לענ"ד ליישב דהא קשה טובא לפי מה דאיתא בנזיר דף י"ב גבי האומר לשלוחו וכו' וכתבו תוס' בד"ה אסור בכל הנשים וא"ת יאסרו כל העולם לישא נשי' דלמא וכו' וי"ל דמדאורייתא אפי' הוא שרי לישא דאזלינן בתר רובא וכו' ואינו אלא קנסא בעלמא שעשה שליח סתם וכו' דלא אמרינן קבוע כמחצה דמי אלא כשאיסור ניכר לעצמו אבל כשאינו ניכר לעצמו לא מיקרי קבוע וא"כ קשה מ"ש התם דלא אסרינן כל הנשים משום דאזלינן בתר רובא והכא דאסרי ר"מ לכל הבנות משום ספק א"א ולא אמרינן כל דפריש מרובא פריש ואין לומר דר"מ לשיטתו דחייש למיעוטא ז"א להא כתבו תוס' ביבמות דף קי"ט ד"ה כגון ט' חניות וכו' דלא אשכחן דפליג ר"מ בט' חניות משמע דמודה ר"מ ברובא דאיתא קמן ואף לפמ"ש לעיל דף ל"ב בקבוע שאין האיסור ידוע במקומו פליגי ר"ש ורבנן וי"ל דר"מ ס"ל כר"ש דס"ל. דאף בכה"ג הוי קבוע מדאורייתא וכיון דאשה הדרא לניחותא כדאיתא בנזיר שם ה"ל קבוע מ"מ הוי מצי למימר דטעמא דר"י הכא משום דאזלינן בתר רובא ולכאורה הי' נראה לפרש בדוחק דאפ"ה אסורה מדרבנן כי היכי דאסרי שם להמשלח לכל הנשים משום קנסא שעשאו שליח כמ"ש התוס' שם ה"נ אסורה משום קנסא דאומר קדשתי את בתי סתם ולפ"ז ממילא לרבא דאוקמי בהוכרו ולבסוף נתערבו לא שייך לקנוס משום ששכח ממילא אין קושיא על ר"י די"ל דמתיר משום דאזלינן בתר רובא ומ"מ גדולה שבגדולת אסורה כיון דסתמא דלישנא משמע כן: אך לענ"ד אכתי זה דחוק דאי נימא דאין כאן אלא איסור דרבנן אף לאביי א"כ מאי מקשה דר"י אדר"י דילמא הא דמקיל הכא ר"י היינו משום דליכא הכא אלא איסורא דרבנן ותו דכיון דאינו אלא משום קנסא אין סברא

לקנוס את הבנות משום שאמר אבי' סתם ונראה לענ"ד דבכה"ג לא שייך למיזל בתר רובא כמ"ש המרדכי בסוף חולין גבי יבמה שרקקה דם וכו' וז"ל י"ל דאינו בטל ברוב אלא בדבר שהי' ניכר בפ"ע תחילה ואח"כ נתערבו אבל בדבר וכו' ע"ש הרי דס"ל בדבר שנאסר א' מן תערובות לאחר שנתערב כיון דלא הי' ההיתר ניכר בפ"ע והי' ראויה לכ"א מהם לאסור כמו בחבירו לא אזלינן בתר רובא (ובהכי מתרצי מה שהקשו המפרשי' בי"ד סוף סי' ק"ב בהג"ה דאם אין האיסור ניכר תחילה בטל אפי' בדבר שיש לו מתירין והקשו ממתני' דסוף מעילה פרוטה שבכיס זה הקדש דלא אזלינן בתר רובא אף שלא הי' האיסור ניכר ולפמ"ש אתי שפיר דלא שייך למיזל בתר רובא כיון שהיתר לא הי' ניכר קודם התערובת דכל א' ראוי להיות הקדש) א"כ ה"נ כיון שאמר קדשתי את בתי סתם ולא הי' ידוע בשעת קדושי' איזה מקודשת לא אזלינן בתר רובא ולא דמי לההיא דנזיר שבשעה שקידש השליח הי' ניכר ההיתר ומכאן ראי' לדברי המרדכי ולפ"ז ממילא לרבא דמיירי הכא בהוכר ולבסוף נתערבו שפיר י"ל טעמא דר"י דאזלינן בתר רוב כנ"ל ודו"ק.

שם בגמרא אמר אביי מחלוקת בב' כיתות בנות וכו' נראה דאביי הכריח זה מלישנא דמתני' דה"ל למיתני בכת א' דהיינו מי שיש לו כמה בנות ואמר בתי גדולה לר"מ כולן אסורות חוץ מן הקטנה ואין לומר דלרבותא דר"י נקיט דאפי' בשתי כיתות דשייך למיקרי שם גדולה טפי על גדולה שבקטנות שהיה גדולה שבכת שלה ועל קטנה שבגדולות ע"ש שהי' מכת הגדולה אפ"ה אמרינן דלא מחית אינש נפשי' לספיקא מ"מ אכתי קשי' בסיפא דאמר לעיל דאינה צריכה אלא לר"מ א"כ הוי לי למיתני יותר רבותא דר"מ בכת א' ותו מדקתני במתני' קטנה שבגדולות שהי' גדולה מן הגדולה שבקטנות משמע להדי' דאם אינה גדולה מן גדול' שבקטנות כגון שנש' שני' בחיי אשתו ראשונ' אין קטנה שבגדול' בכלל אף שהוא גדולה מקטנה שבקטנות אע"כ דלא פליג ר"מ אלא בשתי כיתות ומטעם הנ"ל דכל א' ראוי לקרות גדולה או מחמת כת הגדולה או מחמת שהיא גדולה שבכת שלה מיהו רב דמשני מוחלפת השיטה ע"כ פליג על אביי דלאביי דמשני דבלישנא דעלמא פליגי אין צריך להחליף את השיטה וכן משמע להדיא בפי' רש"י לעיל דף נ"א בד"ה כלן אסורות וכו' ואפי' אמצעי וכו' וכ"כ הרא"ש בפירושו בנדרים דף ס"א ע"ב שפיר' כולן אסורות אף אמצעית ע"ש והיינו דלא כאביי משום דלא דס"ל דסוגי שם פליגי אדאביי כמ"ש שם הרא"ש בפסקי' אלא דלפ"ז קשה טובא על רב ממתני' דמוכח כאביי כנ"ל ותו קשה על הרמב"ם ז"ל דפסק בה"ל נדרים עד שיגיע והיינו כרב דס"ל דמוחלפת השיטה ולא פסק כאביי דהוא בתרא דלדידי' דס"ל דפליגי בלישנא א"צ להחלי' המשנה מקמי ברייתא אמנם הנראה לענ"ד דס"ל להרמב"ם ז"ל דאביי אינו חולק

על רב כמשמעות הסוגיא דלא קאמר אביי אמר לעולם לא תיפוך ואין הסוגי' דנדרים סותר סוגי' זו והיא דס"ל דאין שייך לומר דפליגי ר"מ ור"י בלשון בני אדם אלא וודאי דהאי עד פני שני לשונות במשמע ואיכא לספוקי בי' אם היא עד שיגיע או עד דמפני ובהא פליגי ר"מ ס"ל דנחית אינש לספיקו דלישנא וכיון דמשמע נמי עד דמפני אסור עד שיצא ור"י ס"ל דלא נחית אינש לספיק' ממילא כוונתו עד שיגיע ושפיר הוצרך רב להחליף והיינו כברייתא ואין בדברי אביי סתירה לרב ודו"ק:

עוד נראה לענ"ד ליישב על נכון הסוגי' שאינו סותרת ואביי אינו חולק על רב דהנה הרא"ש כתב בנדרים וז"ל בד"ה עד פני הפסח ויש במשמעות זה ג' לשונות איכא למימר עד פני ימים ראשונים היינו עד שיגיע וא"ל עד פני ימים אחרונים וא"ל עד פני הפסח והיינו עד שיצא וכו' ולכאור' אינו מובן כלל רצונו בזה ונראה לענ"ד דבא ליישב הסוגיא והוא די"ל דאפי' למאי דמשני הכי דפליגי בלישנא אכתי קשה למ"ד דפני פסח משמע קמי פיסחא אי נימ' דמחית אינש אכתי י"ל קמי פיסחא של י"ט אחרון אע"כ דס"ל דלא מחית אינש לספיקא וע"כ צ"ל מוחלפת השיטה ור"מ ס"ל עד דמפני ועוד אפשר לומר דגם למ"ד עד דמפני פסחא מ"מ אי נימא דלא מחית אינש נפשי' לספיקא ואין אוסר על עצמו אלא דבר הברור בלתי שאלה כפי' רש"י ד"ה ר"מ אוסר עד שיגיע לא מחית אינש לספיקו שיהי' צריך לשאול איזה הוא וכו' איכא למימר דמסתמא בתר דמפני ימים הראשוני' מטעמא עד שיצא כל הפסח ע"כ משום דמחית אינש לספיקא אבל היותר נראה כמ"ש בתחילה דאין הקושי' אלא לר"מ די"ל לר"י דכיון דאמר. עד דמפני פסחא ומסתמא דעתו על דבר הברור בדבריו עד שיפנה הפסח לגמרי שאינו צריך לשאול אם פנה הפסח ומסתמא אוסר על עצמו עד שיהי' דבר ברור עד שנפנה הפסח ומשום דר"י באמת לא הי' צריך להחליף אלא משום רומי' דר"מ אדר"מ ובזה מדוקדק הלשון דבסוגי' דידן מקשה והא איפכא שמעינן משמע דהקושי' הוא משניהם דר"מ אדר"מ ור"י אדר"י ובנדרי' מקשה ורמינהו ולפמ"ש א"ש דלפי המסקנא דהכא דמאן דאסר היינו משים דס"ל עד דמפני פסחא אין הקושי' אלא מר"מ אדר"מ ולפ"ז נראה דמ"ש הרא"ש שם פירושו ד"ה כולו אסורות אף אמצעית שבכיתות והיינו גדולה שבקטנות וקטנות שבגדולות אבל שאר אמצעיות בשמה קרי לה כדאביי בשמעתין דלפמ"ש אין הסוגיא מחלוקים אך בפסקי הרא"ש שם כתב בהדיא דסוגיא מחלוקת וצ"ע ודו"ק:

דף סה.

בגמרא וצריכא דאי אשמועינן גבי דידי' וכו'. יש לדקדק דה"ל למימר דה"א דלהכי בריש' מותרת בקרוביו ואין הבעל נאמן לאוסר' משו' דאמרינן חזקה דאין אשה מעיזה בפני

בעלה דהא מהני חזקה זו אפי' להוציא א"א כדאמר ר"ה באומרת לבעלה גרשתני ואפי' בארוסה שייך חזקה זו דאין אשה מעיזה כדאיתא בגיטין ד' פ"ט ע"ב משא"כ בסיפא דליכא זו ה"א דמהימני' לאסור קרובתי' עלי' ולכאורה הי' נראה דמשמע לי' דרישא דמתני' מיירי אפי' אי אמר קדשתי וגרשתי ודייק הכא מדקתני היא מותרת בקרוביו ולא קאמר הי' מותרת לכ"ע דדוחק לפרש דאסור' לקרוביו אפי' אם יתן אח"כ גט דא"כ לא שייך במציעתי' דהוא מותר בקרובתי' דאם נותן גט משמע לקמן דאסור בקרובתי' מדקאמר לא ניחא ליה למיתסר בקרובה והיינו משום דמחזי כערוה אע"כ דמיירי כדאמר בתחילה קדשתי וגרשתי וכן מציעתא וא"כ שפיר פריך דלא שייך חזקה דאין אשה מעיזה כיון שאומר שכבר גרושה הי' ואין להקשות דא"כ לא שייך צריכותא דאמר אבל איהו אי לאו וכו' ופירש"י משום דאסרה נפשה אכ"ע ואי גרשתני אינו אוסרת ז"א כיון דמהני' סתמא נקיט ומיירי בין שאמר קדשתי' לבד ובין שאמר קדשתי' וגרשתי ולהכי נקט לשון אסור' בקרוביו משום קדשתי' וגרשתי' ואפ"ה נשמע באומרת קדשתני ולא גרשתני דאפ"ה לא מהימנא איהו לאסור עליו קרובתי' ויותר נראה דבאמת הא דק אמר וצריכא דאי אשמעינן גבי דידי' לאו משום דרישא לגופא איצטרך דאין הבעל נאמן לאוסרה ומיני' הוי ילפינן דגם הי' אינה יכולה לאסרו על קרובתי' דוודאי כ"ז הוא מילתא דפשיטא דאין ע"א נאמן בהכחשה אפי' שלא במקום חזקה וכ"ש במקום חזקת היתר אלא באמת עיקר רישא אתא לאשמעינן דהוא אסור בקרובתי' כדאיתא להדי' בכתובות דף ט' מאי קמ"ל תנינא האומר לאשה קדשתי' והיינו דקמ"ל מתני' דאיהו שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא ואינו נאמן לחזור מדבריו ונקט נמי אגב דהי' מותרת בקרוביו דה"נ צ"ל במציעתא דהיא אסורה בקרוביו מיותר ולא נקט אלא אגב דהא הך מילתא דשווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא מרישא שמעית לי' א"כ עיקר הקושי' אפי' בלאו הך דרישא הוא מלתא דפשיטא דאינה נאמנת לאסור קרובתי' עליו כנ"ל והך דשווי' אנפשי' חד"א מרישא נפקי לי' וכולי מציעתא יתירה ודו"ק:

שם איצטרך סד"א מדאורייתא הימני' וכו'. נרא' לפרש דמתני' מיירי בקטנה יתומה שנתנה חכמי' רשות לאמה לקדשה והיינו דאמרה שלא קבלה קידושין אלא בשביל בתה ואפי' לדעת הפוסקי' באה"ע סי' קנ"ה כשהאם מקדשת את בתה צריכה הבת לקבל קידושין בעצמה ולא האם משום דאין שליחות לקטן מ"מ כשאמרה הבת שיתנו הקידושין להאם ובזה תהא מקודשת מדין תן מנה לפלוני וודאי מהני כדאית' לעיל דף זיין דאין בזה מדין שליחות אלא שמתקדש' בהנאה שנותן לאשה בשבילה והיינו דלא קאמר מה שהבת אומרת כיון שהיא קטנה אין בדברי' כלום לא לאסור ולא להיתר והא

דקאמר קטנה מותרת בקרוביו היינו אפי' אם לא מיאנה ונתגדלה אח"כ מותרת בקרוביו א"כ שפיר סד"א דכי היכא שניתנה כח לאם ביתומה לקדשה כמו שהי' כח לאב לקדשה ה"נ נאמנת לומר בקטנותה שקידש את בתה כמו שהאב נאמן כדאמר במתני' דלעיל קמ"ל כיון דמסקינן לעיל דהא נאמן האב לומר שקידש את בתו אינה מטעם משום שבידו לקדשה כדקאמר לעיל דאי אמר האי' לא ניחא לי' בגווי' מי מצי מקדש אלא מגזירת הכתוב את בתי נתתי א"כ באם כיון דאין בידה לקדשה כנ"ל ותו דאינה יכולה לקדשה בע"כ דידה נהי דנתנה חכמי' כח בידה לקדשה משום שלא ינהגו מנהג הפקר אבל לענין נאמנות אינה נאמנת לאסור את בתה. אך התי"ט כתב במשנה זו דמיירי כשבת גדולה ועשתה שליח לאמה ולענ"ד ז"א חדא דא"כ מה"ת נימא דמהימנא על בתה כשהי' גדולה דהא האב נמי אינו נאמן כשאין בידו לקדשה ותו דנר' דאין הדין אמת דאם הוחזקה שליח בעדים הבת אסורה אפי' אם האם אומרת שקיבלה בשביל עצמה אפי' אם לא הוחזקה מ"מ אם האם אומרת שעשתה שליחותה וקיבלה בשביל בתה בוודאי אסורה הבת כמ"ש הרא"ש והרמב"ם במתני' בשם הירושלמי וש"ע אה"ע סי' ל"ה סעיף ט"ו בהג"ה לענין שליח הולכה וה"ה לענין שליח קבלה וע"כ צ"ל שהבת אומרת שלא עשתה לאמה שליח קבלה וקשה א"כ למה אסור הוא בקרובת קטנה כיון שהי' אומרת שלא עשתה אותה לשליח וצ"ל שהוא אומר שהוא יודע שהי' עשתה שליח וכ"ז אינו מפורש במתני' ותו דצ"ל שהלכו עדות השליחות למדינות הים דהא שליח קבלה צריך לעשות בעדים וכל זה דוחק להעמיד מתני' דהא לקמן דקאמר אלא לאו בע"א לא בעי לאוקמי מתני' דהלכו עדים למדינות הים אלא נראה עיקר כמ"ש דמיירי בקטנה כנ"ל. אך קשה בהא דמקשה בתר הכי בסיפ' דקדשתי את בתך וכו' הא תו ל"ל ולא משני דקמ"ל דהוא אסור בקרובתיה משום שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורה כדאמר בכתובות דף ט' וקמ"ל דאפי' בקדושי קטנה שהם מדרבנן אמרינן דשוויא אנפשיה חתיכה דאיסורה וצ"ל משום דפשיטא ליה דלענין חתיכה דאיסורא אין חילוק בין דאורייתא לדרבנן ותו דנר' הא דנקיט ברישא הוא אסור בקרובתי' היינו אפי' בשניות אף דאינו אסורה אלא מדרבנן מ"מ אמרינן דשווי' אנפשיה חתיכה דאסורה ומה דפי' רש"י ז"ל בכתובו' דף ט' בקרובתי' היינו בתה ואמה ואחותה הוא לאו דוקא וא"כ אי נימא דסיפא לא אתיא אלא לאשמעינן דאפילו בדרבנן שייך דשוויא אנפשה חתיכה דאיסורא לא הוי צריך למיתנא בבא יתירה אלא הוי ליה למתנא ברישׁ' דאסור אפילו בשניות ובזה סרה קצת תמיהת הרשב"א ז"ל על הרמב"ם ז"ל שהביא בחיבורו בהלכות אישות פ"ט ה"ל ט"ו בבא אחרונ' דקדשתי את בתך וכו' ומתניתן לא נקטה אלא איידי והה"מ נדחק בזה ולפמ"ש

י"ל דאשמעינן דאפילו באיסור דרבנן אמרינן דשוויה אנפשי' חתיכה דאסורה ואין בזה קושיא על הרמב"ם ז"ל ששינה לשון המתניתן שכתב אפילו בשניות ועיין מ"ש לקמן בישוב דברי הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה כופין אותו וכו'. מכאן יש להוכיח וכו' הקשו המפרשי' דהא אמרינן לעיל דף נו"ן ע"ב בהוחזק שטר כתובה בשוק באתרא דכתבי והדר מקדשי לא חיישינן א"כ י"ל דאע"ג דכתב לה אפ"ה יכול להיות שלא קידשה ולענ"ד נראה דלא קשה מידי דס"ל להתוס' דוודאי כשהשטר כתובה בידה אע"ג דאין מזה ראי' שקידשה אח"כ ויכול לומר שחזר בו אח"כ ולא קידשה מ"מ הוא צריך לשלם לה כתובה דלענין זה אינו נאמן כשהשטר בידה אפי' אם הוא עומד ומכחיש את הקידושין תדע דא"כ בשטר הלוואה או בשטרי מקח נמי נימא דבאתרא דכתבי שטרי והדר יהבי זוזי יהא הלוה או המוכר נאמן לומר דלאחר שנתן לו השטר לא נתן לו המעות וזה מוכח כדאיתא בכתובו' דף ק"י ובכמה דוכתא וע"כ צ"ל כיון שהשטר בידו מהימן לענין ממון שכבר נתן לו את הכסף, א"כ ה"נ כיון שהשטר כתובה בידה מהימנא לענין ממון שכבר קידשה וכן מוכח מכתובות דף פ"ט דכל אשה שמוציאה כתובה אפי' במקום שאין מכירין אותה לא מהימן לומר שאין את אשתי כמ"ש תוס' שם בד"ה הוציאה גט וכו' ולא מחלקינן אפי' באתרא דכתבי והדר מקדשי ונראה דהיינו דקאמר לעיל שם וכי מפני שמחזיק שטר כתובה בשוק נחזיק בא"א ר"ל דנהי לענין שתגבה ממנו כתובתה מהני שטר כתובתה שבידה אבל אין ראי' לענין איסור שקידשה וכיון שהי' מודה שלא נתקדשה כפי' רש"י שם שעמדה ונתקדשה לאחר אין לחוש וא"כ תקשה מאי ארי' דמשום שנתן גט מעצמו הוי כהודאה לכך כופין אותו ליתן כתובתה הא אפי' אם הוא עומד ומכחיש מהימנא לענין כתובה ואין להקשות מנ"ל להש"ס באמת דאמר רב הכי דאם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה דילמא באמת מיירי שהשטר כתובה בידה ובאתרא דכתבי והדר מקדשי ובאמת כופין אותו ליתן כתובה אפי' לא נתן גט ז"א דהיא אינה יכולה לתבוע הכתובה דלא ניתנה כתובה לגבו' מחיים ואם טוענת שיגרש אותה ליתן כתובה ואם לאו יכנוס אותה ויתחייב בשאר וכסות א"כ לא שייך לומר מבקשי' אותו ליתו גט דהא כיון ששטר כתובתה בידה יכולה לכופו או שיתן לה שאר וכסות ועונה או שיגרש ויתן כתובה והיינו דכתבו התוס' בלשונם א"כ מאי מבקשי' שייך לומר הכא וכו' ואין להקשות דאכתי מנ"ל דילמא מיירי בדכתב לה כתובה קודם קידושין ולא משר בידה אלא שאמר בעדים שיכתבו לה כתובה ואחר שקידש אותה יתנה לה ז"א דהא איתא בריש פ' אעפ"י דאפי' אמר כתבו וחתמו והבו לו צריך לאמלוכי ביה וא"כ אי נימא דמיירי הכא בכה"ג אפי'

נתן מעצמו למה כופי' הא יכול לחזור בו ודוחק לומר דמיירי בשקנה ממנה ע"ת שיקדש אותה כדאמר התם דאם קנו מיני' לא צריך לאמלוכי דכל כה"ג ה"ל לאפרושי ודו"ק:

שם בגמרא שמעתתא אהדדי אתמרן. נראה די"ל הא דשמואל לא אמר אלא מבקשי' ורב דאמר כופי' דלטעמיי' אזלי דהא דס"ל לר' דכיון דגלי דעתיה שוב אינו נאמן לומר דנתן גט כדי להתיר' דשווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא היינו משום דאין להאמינו במגו דאי בעי אמר פרעתי כיון שאין שום כתובה תחת ידה משום דרב לטעמי' דס"ל בכתוב' ד' פ"ט דכשהוציא' גט גובה עיקר כתוב' אפי' בלא שטר כתובה ושמואל לטעמיה אזיל דלא פסיק' ליה כיון דס"ל במקו' שכותבין כתובה אינה יכולה לגבות בלא כתובה א"כ נאמן במגו דפרעתי ואין לומר דאין נאמן לומר פרעתי כיון דאמר בתחילה לא קדשה הוי כאומר לא לוויתי דקי"ל כל האומר לא לוויתי כאלו אמר לא פרעתי דמי ז"א דכיון דלא הוחזק כפרן בעדים יכול לומר פרעתי אח"כ כדאיתא בח"מ סי' ע"ט א"כ עיקר מילתייהו דרב ושמואל מיירי באין שטר כתובה תחת ידה וכמ"ש תוספת דמיירי שאין שטר כתובה תחת ידה וק"ל:

ברש"י ד"ה אנא לאו בעד אחד וכו' זה שמודה לו משמע שהעד לפנינו שמעיד שקידש וה"ה דהוי מצי לפרש שהעד מכחישו ואפ"ה שוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא אלא דא"כ הוי מ"ל שקידשה בשני עדים שאומר שקידשה בשני עדים והם מכחישין אותו אפ"ה שווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא אע"כ דלא ניחא להש"ס לאוקמי בהכי דא"כ מאי קמ"ל דהוא מותר בקרובותי' אך לפמ"ש לעיל דמתני' מיירי נמי באומר קדשתי' וגרשתי' ע"כ א"א לומר שהעד מעיד כדבריו דכיון דהוא אינו נוגע בדבר הרי דאיכא שני עדים ולמה תהי' מותרת בקרוביו ודוחק לומר משום דהוא פסול להעיד בקרובים דהא לפמ"ש לעיל דקרובי' אפי' שניות משמע הרי דאינו פסול לעדות להם ותו דבסיפא דאמר קדשתי בתך א"א לומר שהעד מעיד שקידש בתו דלדעת הרמב"ן ושאר הפוסקים כיון שהיא אינה יודעת אסורה להינש' לכתחילה ולפמ"ש דמיירי שהעד מכחיש י"ל דנהי דבב' עדים מכחישים ליכא לאוקמי כנ"ל אבל בע"א ה"א דהיא נאמנת יותר כיון דאסרה על נפשה וצ"ע:

שם בגמרא המגרש ולן עמה בפונדקי וכו' ל אלא לאו בע"א וכו' ופירש"י ז"ל שניהם מודים ולפ"ז צ"ל דב"ש דס"ל דאין צריכה גט משום דבהא פליגי דב"ש ס"ל דמקדש בע"א אין חוששין לקידושין: והוא דחוק מאוד דא"כ ליפליגו בעלמא דהמקדש בע"א ותו דה"ל למימר דרב יהודא דאמר כב"ש ותו הא דקאמר אי ס"ד דע"מ מהימן וכו' לא אתי שפיר לשון מהימן דהא לאו מטעם נאמנות היה אלא מטעם דבעינן קידושין בעדים.

ולולי פי' רש"י ז"ל היה נראה דלפי הס"ד נמי מיירי בששניהם מכחישים אלא דהוי ס"ד דפליגו בסברא דב"ה סברי דע"א מהימן על הביאה כיון דנתייחד לפני עדים כמו שמצינו גבי סוטה שקינא ונסתרה דאפי' איכא ע"א על הטומאה נאמן להפסיד כתובתה דילפינן מועד אין בה כיון דאיכא רגלי' על הדבר נאמן בע"א על הטומאה וכן מצינו באשה שאמרה טמאה אני דאם נסתרה עמו כיון דאיכא רגלים לדבר נאמנת כדאית' באה"ע סימן קט"ו ה"נ כיון דאיכא רגלים על הדבר שנסתרה עמו ס"ל ב"ה דמהימן ע"א לומר שבא עלי' אע"פ שהם מכחישין כמו גבי סוטה דמהימן ע"א שנטמאות אע"פ שאשה והבועל מכחישי' אותו וכיון שנאמן שבא עליה אמרינן בגרושה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא בועל לשם קידושין וב"ש לא מדמה ליה לסוטה ולא מהימן העד שבא עליה א"כ מוכח ממילא דהמקדש בע"א הוי קידושין דאל"כ אפי' קידש אותה מאי מהני וע"ז קאמר ותסברא דאי משום סתירה לחוד אפי' בנתגרשה מן האירוסין נמי וע"כ צ"ל משום דלבו גס בה ונתיחדה מסתמא בא עלי' א"כ י"ל דס"ל לב"ה דאפי' ביחוד לבד מחזיקין שבא עליה משום שלבו גס בה ואע"ג דבעלמא אין אוסרה על היחוד נשוא' ולבו גס בה מ"מ כיון שהית' חוששין והן הן עידי יחוד והן הן עידי וכו' והוי עידי יחוד כעידי קדושין ודו"ק:

שם בגמרא שנים שבאו למדינות הים וכו'. אי דאית ליה סהדי וכו' מי מצית אמרת וכו' ור"מ היה וכו' הקשו המפרשים מאי מקשה מי מצית אמרת דלמא מיירי דגם הי' יש לה עדים ונדחקו בזה והריטב"א תירץ בזה משום דאם היה לה עדים הי' גם הם צריכים ג"ש מן האשה ולענ"ד נראה דכיון דאוקימינן הך ברייתא כר"מ ור"מ ס"ל דצריך עדות ליוחסי' דאין כל המשפחות בחזקת כשרות כדאיתא לקמן דף ע"ט וכמבואר שם אה"ע סימן ד' דצריך להביא ראיה שאין עבד וכמו שהארכנו בחידושינו בכתובות דף כ"ד בתוס' ד"ה להשיאו אשה וכו' וא"כ אין זה דקדוק דבשלמא באשה שהי' בחזקת פנוי' נאסרת ע"פ העדים שפיר קתני דצריכה גט אבל בדידהו כיון דבל"ז אינם נאמנים להשיאו אשה להכי לא תני לה בברייתא. ותו יש להקשות דמשני ר"מ היא משמע דעד השתא ה"א דברייתא קמ"ל דע"א מהני בקדושין וזה אינו מפורש בברייתא כלל ותו קשה לדעת הרמב"ם בפ"ט מה"ל אישות בע"א אומר קידש וע"א אומר לא קידש אפי' היא מכחשת אסורה להנשא א"כ מאי מקשה הש"ס ותסברא ע"א מי מהימן הא לפי ס"ד דמהני קידושין בע"א שפיר צריכא גט כיון דאסו' להנשא לכתחיל' ונר' דבאמת י"ל דברייתא קמ"ל טובא דאין האשה נאמנת לומר חבילה שלי דהא כתב הרמב"ם ז"ל והביאו בש"ע אה"ע סי' פ"ה סעיף י"ב דאם נמצא מעות ביד אשה דאף דאינה נאמנת לומר שלי הוא שאחר נתן לה

במתנה משום שהכל בחזקת הבעל אם אמרה אתה נתתי לי במתנה נאמנת משום חזקה דאין אשה מעיזה בפני בעלה א"כ כיון דלדברי כ"א הי' אשתו ה"א דנאמנת כיון דאין החבילה תחת ידה אף דמסתמא הוא בחזקת כולם מ"מ הא גם בנמצא מעות תחת ידה הוא בחזקת הבעל אפ"ה מהני חזקה דאין אשה מעיזה וה"א דנאמנת לומר חבילה שלה משום חזקת דאין אשה מעיזה אפי' לדעת הפוסקי' דחולקים על הרמב"ם בזה מ"מ הא דמשמע בברייתא דאין נותנים לה אפי' כדי כתובתה עד אחר שנתנו לה כ"א גט הא אפי' לא נתנה לה גט תהא נאמנת כדי שיעור כתובתה במיגו דאי בעי אמר' גרשתני דקיי"ל דנאמנת ונתנה לה כתובתה משום חזקה דאין אשה מעיזה א"כ כיון דלפי דבריהם הי' מעיזה לומר שאינה אשתו תאומן דאי בעי מעיזה ואומרת גרשתני וקמ"ל ברייתא דאיבה נאמנת כיון שתובעת ממון וכמ"ש תוס' בכתובות דף פ"ט ד"ה מיגו דאי יכול לומר וכו' אבל תובעת כתובתה לא מהימנא שמא מחמת חימוד ממון אמרה כך וכו'. ואף דלדעת הרמב"ם דנאמנת לענין ממון כבר כתב הב"ש שם דאע"ג דאמרה גרשתני קיי"ל דאם תובעת כתובתה לא מהימנא משום דאתי לאפוקי נפשה מיניה שפיר מעיזה מפני הנאת ממון וא"כ ה"כ כיון שכופרת ואומרת שאין אשתו ומפקא נפשה מיניה לא מהימנא דאמרינן בהא משום הנאת ממון מעיזה א"נ דקמ"ל כיון דאיכא השני שמכחישו שפיר מעיזה לפי דעת הפוסקי' באה"ע סי' י"ז דהיכא דאיכ' ע"א דמסייע לה מעיזה וכר' דהא דלא קאמר הש"ס דקמ"ל הכי היינו משום דנהי דנימא דאית לה מיגו דגרשתני מ"מ כיון דלפי המסקנא משמע דליכא שום עדים כדברי כ"א מהם א"כ אפילו תאמר גרשתני לא מצי לגבות כתובתה דאדרבה דהבעל יהיה נאמן שלא גרשה במיגו דאין את אשתי וכן לדעת הרמב"ם ז"ל אע"ג דס"ל חזקה דאין אשה מעיזה מהני נגד חזקת ממון מ"מ הכא דאיכא מיגו דאין את אשתי בודאי אינה נאמנת אע"ג דהוי מינו במקום חזקה מ"מ הוא איבעיא דלא איפשטא בריש ב"ב ולפ"ז י"ל דלפי הס"ד הוי סבר דברייתא קמ"ל דאינה נאמנת משום חזקה דאין אשה מעיזה דכיון דהוי ס"ד דאיכא עדים על הקדושין לכ"א שהיה אשתו תו לא מהימנא במיגו דאין את אשתי וממילא דיש לה חזקה דאין אשה מעיזה ונאמנת לדעת הרמב"ם ז"ל או במיגו דגרשתני וע"ז קאמר דכיון דאיכא עדים לכ"א שהיא אשתו האיך מצי אמרה ופשיטה דאינה נאמנת אף על הממון כיון דחזינן דמעיזה בשקר וממילא מתורץ קושייתם דלמא מיירי שגם לה יש עדים ז"א חדא כיון דאיכא עדים דמסייע לה שפיר מעיזה ותו דנגד העדים לא שייך לומר דמהימנא משום חזקה כיון דלדברי העדים חזינן דהיא מעיזה אפילו איכא כמי עדים כדבריה וכ"ז קאמר אלא לאו בע"א היינו שיש ע"א לכל א' שהיא אשתו דתו לא מהימן במיגו דאין את אשתי

דא"כ יתחייב שבועה נגד העד כדקיי"ל בח"מ סי' ע"ה בנסכא דר"א דכל שהוא טוען טענה שאינה נאמן אלא במיגו דלטענה אחרת שהיה לו לישבע נגד העד לא הוי מיגו וממילא דה"א דהי' נאמנת משום חזקה דאין אשה מעיזה ובזה מתורץ מה שהקשינו על הרמב"ם ז"ל דהכי מקשה ותסברא ע"א בהכחשה מי מהימן דכיון דאיכא ע"א שמכחיש זה העד לא היה צריך שבועה כפירש"י בד"ה ע"א בהכחשה מי מהימן וכו' א"כ הבעל נאמן במיגו דאין את אשתי ומאי קמ"ל והיינו דקאמר דברי תא לאו באיסורה דידה קא מיירי וכפשטא דברייתא בליכא עדים וקמ"ל דמטלטלי משתעבדי לכתובה ודו"ק:

עוד נראה לענ"ד ליישב הסוגי' באופן אחר דהנה לפי מה שפירש"י ז"ל בד"ה וגובה כתובתה וכו'. והמותר מוטל בספק עד שיביא אליהו כבר דקדקו המפרשים דאיכא למימר דהמותר חולקי' כמ"ש הרשב"א ז"ל והריטב"א ונראה לענ"ד דהוכחת רש"י אי נימא דחולקי' ע"כ הי' נוטלת כתובה וגם חלק השליש מן החבילה אבל מנ"ל דר"מ הא אפי' לרבנן דס"ל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה מ"מ היינו אם לא תפסי אבל אם תפסה מודה רבנן כמבואר בחידושינו בק"א ריש סימן ק' דבתפיסה מחיים כ"ע מודו דמהני וכן כתב הריטב"א ז"ל בשמעתין וא"כ נימא כיון שע"כ צריך ליתן לה חלק שליש יכולה לומר דהיא תפסה זה בשביל חלק הכתובה שהם מודים וממילא שצריכין ליתן לה מותר שהוא מוטל בספק חלק שליש אע"כ דהדין הוא שיהי' מונח עד שיבוא אליהו א"כ אין לה אלא כדי כתובתה שפיר מוכח דמטלטלי משתעבדי לכתובה מיהו אין מזה קושיא על הריטב"א ז"ל דס"ל דכיון דבתחילה לא נשתעבד לו המטלטלים אלא לאחר שניתן לו חלקה כבר זכו הם בחלקם ומ"מ י"ל דרש"י לא ס"ל הכי ותו נראה דהוכחת רש"י ז"ל דאי נימא שנוטלת הכתובה וגם שליש החלוקה למה לא יאמנו שלא תיטול אלא חלק השליש במיגו דאי בעי אמר דאין את אשתי שלא היתה נוטלה אלא חלק השליש אע"כ דבאמת אין ניטלת אלא כדי כתובתה והשאר מונח עד שיבוא אליהו כפי' רש"י. ולפ"ז י"ל דהמקשה הוי סבר דהברייתא כרבנן דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה והטעם הוא גבי מטלטלי משים דהדין הוא בחלוקה וכיון דתפסה יכול לומר שתפסי בעד הכתובה ומזה הוכיח דע"כ מיירי דאיכא ע"א דאין להם מיגו דאין את אשתי שהי' צריכן לישבע נגד העד. ע"ז מקשה דע"א בהכחשה לא מהני וכיון דעדות מכחישין דאז אין צריך שבועה וה"ה דהוי מצי להקשות דכיון שהי' אומרת בעצמה שאינה אשתו לא הי' צריך שבועה אלא דעדיפא מקשי והיינו דפירש"י ואפי' לא מכחשי לי איהו וכו' ומשני דליכא עדים ובאמת יהא מונח עד שיבוא אליהו ואתי כר"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה ודו"ק:

ובהא מתורץ גם קושי' קמייתא שהקשינו על תי' הריטב"א כנ"ל כיון דלפי הס"ד אתי' כרבנן דר"ע דס"ל דכל משפחות בחזקת כשרות א"כ שפיר קשה דה"ל למיתני דגם הם צריכן גט שיחרור. אך לפ"ז קשה לפמ"ש בק"א סי' ק' דהיכא דהמטלטלי ביד אחרים מודים רבנן לר"מ דמשתעבד לכתובה א"כ הכא דמונח עד שיבוא אליהו לפי' רש"י אפי' רבנן מודה. עוד י"ל ע"ד זה דהא לכאורה קשה טובא דלמה נותנים לה כתובה דהא קיי"ל באה"ע סי' ע"ז דכל אשה שמורדת בבעלה ומפקעת את עצמה ממנו ואפי' אומרת מאס עלי' אבדה כתובה וא"כ כיון שלדברי הבעל היא מפקעת את עצמה ממנו ואומרת שאינה אשתו והוא עבדה הרי מפקעת א"ע ממנו ואין לה כתובה בשלמא לדברי המקשה דמיירי דאיכא עדים והוי סבר דע"א נאמן לומר שחבירו קדשה שפיר י"ל דהיא לא גרמה איסור דבל"ז אסורה אבל לפי מה דמשני דליכא עדים כלל קשה טובא למה אית לה כתובה. ולא ראיתי א' מן המפרשים שהרגיש בזה וצ"ל כיון דלפי דברי' כל החבילה שלה ואפי' לדבריהם שמשתעבדו לה המטלטלי' לכתובה אלא שאתה בא להוציאה מחזקת החבילה דשמא אבדה כתובתה אינה יכולה להוציא מחזקה. ובזה מתורץ הא דמוקי כר"מ הא אפי' לרבנן מודים היכא דהוא ביד אחרים לפי' רש"י שיהא מונח עד שיבוא אליהו לדעת הריטב"א כשנותנים לה חלקה תוכל לתפוס בעד כתובתה ולפמ"ש אתי שפיר דלרבנן דלא משתעבדי לה המטלטלי' עד השתא אינה יכולה לגבות כתובתה דשמא מורדת הי' ולפ"ז י"ל דהמקשה דהוי סבר דאתי' כרבנן ומטעם שהמטלטלי' הם ביד אחרים והוי קשה ליה דהוי מורדת ע"כ צריך לאוקמי דאיכא ע"א דבל"ז אסורה עליו וכיון דאיכא ע"א שאומר שמקודשת לחבירו ועי"ז מקשי דע"א בהכחשה מי מהימן אע"כ דר"מ הוא וממילא דבא קשה כלל ממורדת ודו"ק.

ובזה נר' לענ"ד דלכאורה יש לדקדק הא דקתני בברייתא דוקא לאחר גירושין גובה כתובתה ולא תני נמי קודם גירושין דגובה נמי שאר וכסות מן החבילות והי' נראה בזה דלפמ"ש תוס' בכתובות דף פ"ט ע"ב ד"ה יכול לומר גרשתני וכו' פטור נמי משאר וכסות דדמי לטענו חטים וכו'. וה"נ כיון שאומרת עבדי אתה ה"ל כטענו חטים והודה לו בשעורים ופטור משאר וכסות אלא כיון דקיי"ל כר"י בכתובות דף נ"ו דמחילה מהני בשאר וכסות דהוא מדאורייתא ולא בכתובה שהיא מדרבנן ועשו חיזוק לדבריהם א"כ כיון דהודה לו בשעורים פטור הוא מטעם מחילה א"כ בשאר וכסות הם פטורים ולא מכתובה אך לפי עה דמסיק דר"מ הי' ור"מ ס"ל בכתובות שם דלא מהני מחילה בשאר וכסות קשה דליתני נמי שאר וכסות ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דהיא מורדת הפסידה שאר וכסות ולא שייך לומר דאין ספק מוציא מידי חזקה שנשתעבד החבילה על שאר

וכסות דחיוב שאר וכסות היה באה בכל יום כדאיתא בכה"ג בח"מ סימן צ"ז סעיף כ"ד וח"כ לא מצי לתני שאר וכסות אלא כתובתה שנשתעבדו המטלטלים כנ"ל ודו"ק:

בגמרא ותסברא ע"א בהכחשה מי מהימן וכו'. נראה דהא דלא אמרינן כיון דתרווייהו בא"א קמסהדי ת"ל כתרי סהדי לגבי איסורא לעלמא וכדאמר בכתובות דף כ"ב תרווייהו בא"א קמסהדי דאף שמכחישים זא"ז כשירי' לענין זה להעיד שהיא א"א וכמו שכתב הש"ך בח"מ ריש סי' ל"א בשני עדים המכחישים זה א"ז כשירי' להצטרף לעדות אחרות ע"ש היינו כמו שכתבנו לעיל דף ס"ג דהכא שאני דכיון שמכחישים א"ע בגוף העדות ה"ל כעדים שמכחישים א"ע בחקירות דלא מצטרף לעדות זו אפי' שמצטרפים לעדות אחרות אך הא קשי' לי טובא מה דפי' רש"י ד"ה ע"א בהכחשה וכו' דאיכא חד סהדי דמכחיש ליה אפי' לא מכחיש ליה איהו וכו' וקשה כיון דס"ד דסגי בע"א אם אינה מכחשת אין מזה רעותא מה שהעד השני מכחישו נהי דליכא שני עדים מ"מ איכא ע"א כיון דלגבי כ"א מן העדי' הי' מקודשת ומה בכך שמכחישין זא"ז עכ"פ איבא ע"א ממ"נ על הקדושי' וכמ"ש לעיל דף ס"ג ע"ב במתני' זה אומר אני קדשתי' וזה אומר אני קדשתי' דמותרת לעלמא כשנותנים גט אע"פ שמכחישי' זא"ז ודמי לא' אומר מת וא' אומר נהרג ע"ש ולכאורה הי' נראה לי דהא דכתב רש"י ז"ל דבהכחשה עדותן בטילה לגמרי היינו דקשה לי' דלמה צריכה ב' גיטין דהא דכיון דיהב א' גט אין צריכה גט משני אם שיש לו ע"א הא עד השני מכחיש אותו ואין כאן אפי' ע"א סיון שגירשה אחד אותה אך זה דוחק והעיקר נראה דס"ל לרש"י ז"ל כדעת הש"ג שהבי' הח"מ וב"ש באה"ע סי' י"ז ס"ק י"ט וס"ק כ"ב בע"א אומר מת וע"א אומר נהרג דבטול עדותן ונראה דיש להביא ראי' כדבריהם מדאיתא בח"מ סי' למ"ד בשני עדים המכחישי' זא"ז בחקירות או שאחד אומר חביות של יין וא' אומר חביות של שמן דעדותן בטילה ואפי' שבועה אינה צריכה כמ"ש הסמ"ע שם בס"ק י"ז והב"ח בטור שם דין ד' הרי דאע"ג דממ"נ איכא ע"א אפ"ה א"צ שבועה ובזה זכינו לפרש דברי רש"י ז"ל בא"ד דע"א איכו בא אלא לשבועה והכא לא שייך שבועה עכ"ל ר"ל כיון דילפינן דבר דבר מממון בע"כ אי נימא מהני ע"א בקדושי היינו משום דמהני בממון לענין שבועה והיכי שמכחישין זא"ז כיון דאמרינן לענין ממון עדותן בטל' וא"צ שבועה וה"נ אין חוששין לקדושין אך לפ"ז קשה טובא דהא במתני' לעיל דף ס"ג בבאו שנים ואמרו זה אומר אני קדשתי וזה אומר אני קדשתי נאמנים ליתן גט ולא אמרינן דעדותן בטלה כיון שמכחישין זא"ז ונראה לענ"ד דיש לחלק דוודאי משמע היכי דשני כיתי עדים מכחישים אלו את אלו כגון שנים אומרים מת ושנים אומרים נהרג או בממון כת א' אומרת חביות של יין וכת א' אומרת חביות של

שמן דוודאי צריך לשלם כדברי כת הפוחת שבשנים ולא אמרינן כיון דמכחישים זא"ז בטלים לגמרי תדע דהא אמרינן בסנהדרין דף ל"א אמר רשב"ג לא נחלקו ב"ש וב"ה על שני כיתי עדים אחת אומרת מנה וא' אומרת מאתיים שמשלם מנה שיש בכלל מאתיים מנה ע"מ נחלקו אלא כת א' אומרת מנה וא' אומר מאתיים שב"ש ס"ל בטלה עדותן הרי דאף דב"ש ס"ל דבכת א' ה"ל מנה ומאתיים כמו שמן ודבש אפ"ה בב' כיתות עדים מו דים דמשלם מנה וכן נראה לענ"ד מוכח להדיא מסוגיא דהאשה רבה דף פ"ז ע"ב דקאמר שם אלא לאו בניסת לא' מעדי' וקתני דפנו וכמו שפי' רש"י ד"ה ה"ד וכו' אלא לאו בכה"ג דניסת לא' מעדים ואח"כ באו עדים שהי' חי באותו שעה ומת ולא רצה להוציא משום זונה ע"ש משמע דבאינו כהן כה"ג לא תצא אע"פ שמכחישים זא"ז דהא כתב הח"מ דכשזה א' מת היום וזה א' מת אתמול דהוי הכחשה א"כ י"ל בכל מקום שהאמינה התורה לא' כשני' כגון ע"א באיסורי היכא דלא אתחזק לא איסור ולא היתר וכיוצא בו כיון דלדברים שנים מותר אע"פ שמכחישים זא"ז הוי כמו ב' כיתות עדים שמכחישים זא"ז משא"כ לענין ממון דאמרה התורה ע"פ שנים יקום דבר שלא האמינו התורה לר"א אלא לשבועה הרי דלא חשיב כשנים בזה אמרינן דאם מכחישו זא"ז בטל עדותן לגמרי ואפי' שבועה אינו צריך א"כ א"ש לעיל בבאו שנים וכ"א אומר אני קדשתי כיון דהתם לא אתחזק לא לאיסור ולא להיתר כמ"ש שם וכ"א חשוב כשני' וממ"נ מותרת לעלמא משא"כ הכא אי נימא לאוסרה מטעם ע"א שאומר שקידש אע"ג דאיכא חזקה להיתרא ע"כ היינו משום דילפינן דבר דבר מממון כי היכא דהתם מהני קצת ע"א לענין שביעה ה"נ חוששים א"כ לא עדיף משבועה דבטל לגמרי כשמכחישים זא"ז ולפ"ז י"ל דרש"י ס"ל נמי כהרא"ש ז"ל דבע"א אומר מת וע"א נהרג תנשא כיון דלענין זה ע"א נאמן מן התורה כשנים כדאמר ריש האשה רבה דחזקה דדיקא ומנסבא מרעי לחזק' דא"א והוי כאלו לא אתחז' לא איסור ולא היתר דע"א נאמן כשנים לומר מת או נהרג א"כ ה"ה כשמכחיש זא"ז דא' מת וא' נהרג נמי מותרת כמו בתרי ותרי ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

ברש"י ד"ה ע"א בהכחשה וכו'. נראה מדבריו דהא דאמר ע"א בהכחשה לאו כלום הוא לא מיירי בהכחשת בע"ד אלא כשא' מכחיש את חבירו אע"פ שהוא אינה מכחשת אותו וזה הוא דלא כמ"ש בב"ש באה"ע סי' מ"ב ס"ק ז' בשיטת הרשב"א וראב"ד דמפרשי סוגיא דכתובות דף כ"ג בע"א אומר קידש וא' אומר לא קידש והיא אינה יודעת דלכתחילה לא תנשא וצ"ל דרש"י מפרש לה כשיטת התוס' שם אבל דוחק לפרש דהכא כיון שלא הי' קידושין אלא בפני ע"א גרע טפי כיון דלפי הס"ד מהני קידוש בפני ע"א. מיהו הא קשי' לי לשיטת הרשב"א וראב"ד שכתב הב"ש דהא לדבר שבערוה קיי"ל

לקמן כרבא דאין דבר שבערוה פחות משנים וא"כ סוגי' דכתובות הוא דלא כהילכתא אלא דאביי משני הכא לשיטתו דס"ל דדבר שבערוה דמי לשאר איסורי' והרמב"ם כתב אוקימתא זו לדינא והראב"ד בהשגות משמע דמודה ליה היכא שהיא אינה יודעת וצ"ל דס"ל דהא דאמר רבא דבר שבערוה אין פחות משנים הייני דוקא באשתך זנתה כיון דכבר נשואה לו הוי כמו דאמר בסוגיא דכתובות שם אם נשאת לא תצא אבל לכתחילה מודה רבא דלא תנשא אפי' בע"א מכחיש משום לזות שפתי' וכמו שיבואר לקמן בס"ד לשון הטור בסי' קט"ו ע"ש וכבר כתבנו מה שיש לפרש הסוגיא לשיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה אמר לו ע"א וכו' אבל שני נאמנים ומחייבים אותו קרבן וכו'. כתב מהרש"א ז"ל שזהו דוקא לר"מ אבל לרבנן פליגי וס"ל דאף שנים אינם נאמנים משמע דס"ל דאף בשנים אם אמר איני יודע אינם נאמנים ולכאורה זה הוא סותר דברי תוס' בריש פ' אמרו לו בד"ה אלא דקא וכו' שכתבו דליכא למימר דמיירי כשאמר איני יודע דפשיטא דחייב דאינו יודע גבי תרי עדים הוי כשתיקה ע"ש משמע דרבנן מודים באינו יודע וכל משמעות פשטות דברי תוס' בדיבור זה שלא כתבו אבל שנים נאמנים לר"מ וכן משמע להדי' מסוגי' דריש פ' האשה רבה אילימא דאתי תרי ולא קא מכחיש להו קרא ל"ל נשמע דפשיטא דמהימן אך מלשון התוס' דבסמוך שכתבו שלא נקט שהוא אומר אינו יודע היינו לרבותא דר"מ משמע דלרבנן אפי' בשנים ואמר א"י פטור ונר' דתלי' בתרי לישנא דאיתא בריש פ' אמרו לו אי טעמא דחכמים משום דאדם נאמן ע"ע יותר ממאה עדים או טעמא דחכמים משום דמפרשינן דמה שאמר לא אכלתי היינו שלא אכל בשוגג אלא במזיד והא מבואר לענ"ד מסוגי' דריש פ' האשה רבה דקאמר שם ממאי דמהימן דלמא משום דשתק ושתיקה כהודאה דמי תדע דקתני סיפא אמרו שנים וכו' רישא א"ט קא מחייבי רבנן וכו' ולכאורה אינו מובן כמו שנתקשה בה המפרשים דמה ענין שנים שהוא מכחיש לע"א שאינו מכחיש וכר' דסוגי' זו אזלי ללישנא דטעמא דחכמים משום דאדם נאמן ע"ע וע"כ צ"ל דטעמא דרבנן דנאמן נגד שני עדים נפקא מקרא דהודע ולא שידועהו אחרים היינו דגילתה התורה בפי' דאין עלי' שים חיוב קרבן מחמת הודעת אחרים וא"כ מה בכך דמהימנא כיון שהיא אומר שלא אכל אפי' אם האמת שאכל כיון שאינו אלא ע"י הודעת אחרים לאו בר קרבן הוא ובזה מובן הטעם מה שאמרו חכמים דמה אם ירצה לומר מזיד הייתי דלכאורה הלשון דמה אם ירצה אינו מובן לטעמא דאדם נאמן ע"ע אלא הענין הוא דהוי מצי למימר דכיון שאמרו העדים שראו שאוכל חלב ה"ל כאילו מעידים שהוא עצמו יודע שאכל חלב כי היכא דקיי"ל הטוען את חבירו מנה לי בידך והוא טוען דא"י דחייב לשבע א"י כדאית' בח"מ סי' ע"ה דלא אמרינן האיך יכול להשביעו בטענות

ספק שהרי אינו יכול לטעון טענות וודאי שהוא יודע אלא דהוי כטענת וודאי משום דמסתמא הוא יודע ה"נ כשאומר לא אכלתי או א"י אם אכלתי מה"ת נימא דה"ל כהודיעו אמרינן כיון דהעדים אומרים אכלת בדבר דהוי לי' למידע ה"ל כאילו אומרי' שהוא יודע ונדחק לפרש קרא דלא שיודיעהו אחרים היינו שמעידים בדבר דלא ה"ל למידע אם אכל חלב ע"ז אמרינן דנאמן לומר שא"י במגו דאי בעי אמר מזיד הייתי ולא הוי מיגו במקום עדים דהא באפשרי שהוא שכח ולא ידע אע"ג דמסתמא אינו כן שפיר מהימן במיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי וכיון ששכח אע"פ שהאמת הוא כדברי עדים שאכל חלב מ"מ הוא פטור משום הודעת אחרים ושפיר הוכיחו הש"ס מזה דהא דמחייבו רבנן בשת' אפי' בע"א היינו משו' דהוי כהודא' נמצא מבואר בדברי הש"ס דבשני' אפי' אם אומר א"י פטור כיון דהוא ע"י הודעת אחרי' וא"כ אין ראי' מהא דקאמר הש"ס שם בתחלה דבשני עדים כי לא הכחישו ל"ל קרא דהתם מקמי דמסיק דטעמא דרבנן הוא משום דלא מהני הודעת אחרי' אבל לפי מה דמסיק דטעם הוא משום דלא מהני הודעת אחרים א"כ אפי' בשנים אם אמר א"י לא מהני אבל ללישנא דטעמא דרבנן משום דאמרינן מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי הא לאו הכי מהימני א"כ ממילא בשנים והוא אומר איני יודע מודים דחייב. והנה התוס' בריש פ' אמרו לו בד"ה אמרו לו וכו' כתבו וז"ל וצ"ל דמיירי שהאיש שמעידים בו שותק דאי אמר איני יודע פטור וכו' וע"כ מיירי שאותו שמעיד עליו אומר א"י דאי אמר לא אכלתי פשיטא דע"א לא מהימן דהא כתיב לא יקום ע"א באיש לכל עון ולכל חטאת ע"ש ולכאורה דבריהם ז"ל אינו מובנים דמה להו להוכיח זה בהוכחה אחרת הא מפורש הוא בריש פ' האשם רבה תדע דקתני סיפא וכו' ותו דלמה באמת לא הוכיח הש"ס בריש פ' האשה רבה מהוכחה שהוכיחו תוספות ותו דלפמ"ש דקרא דאו הודע ולא שידועהו אחרים היינו אפי' בשנים א"כ שפיר איצטרך קרא ולא שיודיעהו אחרים דאפי' בשנים נאמן על עצמו יותר ממאה עדים. ולפמ"ש אתי שפיר הכל דאדרבה קשה להו דללישנא דמה אם ירצה לומר מזיד הייתי דמפרשינן דברים מה שאמר לא אכלתי היינו שאמר מזיד הייתי אבל אם מכחיש באמת מודים רבנן דחייב קרבן והיינו דל"ל סברא דאדם נאמן על עצמו א"כ ליתא להוכחת הסוגיא שם שתיקה כהודאה דמי וע"ז כתבו דממ"נ מוכח דאי נימא דקרא דאו הודע ולא שיודעהו אחרים לא מיירי בשני עדים אלא דממעט ע"א בל"ז ונוכח דטעמא משום דשתיקה כהודאה אבל אם אמר א"י אין העד נאמן לחייבו דאי נימא דקרא דאו הודע ולא שיודעהו אחרים היינו בע"א שמכחישי קשה ל"ל קרא פשיטא דהא כבר כתב לא יקום ע"א וכו' אע"כ דקרא מיירי בע"א והוא אומר א"י ואפ"ה פטור נמצא מוכח לשתי לשונות דטעמא הוא

משום דשתיקה כהודאה דאי נימא דקרא מיירי ולא שיודעהו אחרים בשני עדים דשפיר איצטרך קרא דאינו חייב כשמכחישו דאע"ג דשני עדים מביאם לידי סקילה מ"מ הוא צ"ל דבאמת הטעם בזה אע"ג דעדים נאמנים היינו משום דבעינן דוקא הודעת עצמו ולא שיודעהו אחרים וכיון דעכ"פ הוא טועה אינו חייב קרבן על הודעת אחרים א"כ כ"ש דעפ"י ע"א אינו חייב קרבן כשאומר א"י נמצא דהוכחת התוספות והוכח' הש"ס צריכין לשני טעמים דחכמים. ובזה מובן היטב הא דאמר הש"ס בריש פ' האשה רבה רישא מ"ט קא מחייבי רבנן אילימא וכו' ופי' רש"י ד"ה מה אם ירצה וכו' דאפליגו בהא מכלל דרישא ע"א אומר אכלתי דדייק מינה הא אישתיק חייב דברי הכל עכ"ל והוא דחוק דמאי פסיקא לי' דהא בכריתות בלישנא קמא מוקי התם רישא דמתני' כר"מ ולפמ"ש אתי שפיר דלר"מ דס"ל דשנים נאמנים וע"כ הא דמיעוט קרא ולא שיודעהו אחרים היינו בע"א ע"כ צ"ל דאפי' בא"י מיעוט קרא דאינו נאמן וע"כ יצטרך לומר דדוקא אליבא דרבנן ושפיר מקשי רישא מ"ט קא מחייבי רבנן. יצא לנו הך מילתא דאומר א"י בשני עדים תלי' בתרי לישני דלישנא דנאמן ע"ע פטור אפי' בשנים כשאומר א"י ולישנא דמפרשינן דבריו כולה קרא דאו הודע מיירי בע"א אבל בשני' מחייב כשאומר א"י נמצא לפ"ז א"ש דמ"ש תוס' בדיבור זה אבל בשני' נאמנים ולא כתבו בהדיא לר"מ משום דבאמת ללישנא דמפרשינן דבריו אף רבנן מודים דמחייב קרבן כשאומר א"י לכך כתבו סתמא ומ"ש בדיבור הסמוך משום רבותא דר"מ היינו כדי לפרש דא"ש אפי' ללישנא דאדם נאמן ע"ע כן נלענ"ד לפרש דבריהם ודו"ק ועיין בסמוך:

ולפ"ז נר' לענ"ד דמיושב קצת מה שכתבו תוס' בסמוך דהא דקתני במתני' והוא אמר לא אכלתי ה"ה אם אומר א"י הא דלא נקיט באמת מתני' בא"י די"ל דא"י לאו רבותא היא כ"כ דכשאומר א"י אין העד מכחישו ואיכא למימר קושטא קאמר שא"י וה"ל הודעה מפי אחרים אבל במכחישו ואמר לא אכלתי אין לתלות כל כך שא"י כמ"ש לעיל ואפ"ה קמ"ל דהוא נאמן יותר מן העד ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

אך כ"ז לשיטת תוס' אבל לשיטת הראב"ד ורשב"א שיבואר לקמן דס"ל דטעמא דאביי משום נאמנות העד כ"ש בע"א והוא אומר שא"י נרא' לי' דהא דאיצטריך קרא דאו הודע ולא שיודעהו אחרים דהיינו לפי שיטתם במכחישו ואמר לא אכלתי וצ"ל דלא נפקא מקרא דלא יקום ע"א לכל עון ולכל חטאת כמ"ש תוס' דס"ל דהאי קרא בממון קא מיירי כדפי' רש"י פ' שופטים וכן משמע מסוגיא דלעיל דקאמר רב אשי מאי דעתיך דילוף דבר דבר מממון ומצינו לשון חטא גבי ממון בפ' ויקרא מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה והי' כי יחטא ואשם וגו' כדאיתא בפ' חלק דף ק"ט וחטאים בממונם דכתיב והי' בך

חטא והא דלא הוי ידעינין דאינו נאמן העד במכחישו מסברא היינו משום דבעי למיכתב קרא דאו הודע לרבות כשאינו מכחישו אי לאו דכתיבא נמי מיעוטא ה"א דמרבה נמי מכחישו ודו"ק:

בד"ה ותנא תונא וכו'. הא דנקט לא אכלתי ה"ה אם אמר א"י דפטור וכו'. ורשב"א וראב"ד וסייעתם חולקים והביאם הש"ך בי"ד סי' קכ"ז וכתבו דסוגיא דיבמות ריש פ' האשה רבה דקאמר תדע דטעמא משום דחשובה כהודאה היינו לישנא דאדם נאמן ע"ע וכו' וכבר כתבנו בסמוך דמוכרח לפרש הכי הסוגיא שם אלא דתוס' ס"ל דללישנא דטעמא דחכמים משום מגו דמה אם ירצה לומר מזיד הייתי מוכח דאיצטרך קרא דאו הודע דע"כ מיירי באומר א"י דאי בהכחשה מקרא דלא יקים נפקא כנ"ל והיינו דס"ל דלכל חטאת היינו לקרבן חטאת וכן כתב בספ"י לעיל דף ס"ג ע"ב ולכאורה קשה דא"כ ללישנא דס"ל לרבנן דאדם נאמן ע"ע א"כ הא דכתיב קרא דלא יקים ע"א לכל עון ולכל חטאת הא אפי' שנים אינם נאמנים במכחישים ואפי' אם אמר א"י ותו קשה לי כיון דכתבנו לעיל דמשמעות סוגי' דיבמות דלטעמא דאדם נאמן ע"ע היינו דנפקא לי' מקרא דאו הודע ולא שיודעהו אחרים והיינו עפ"י שנים א"כ מנ"ל למימר דקרא דאו שודע ריבוי דאפי' ע"א נאמן כששותק מטעם דשתיקה כהודאה דלמא דוקא בשנים מהני שתיקה כהודאה. ואין לומר דלעניין שתיקה כהודאה אין חילוק בין א' לשני' ז"א דהא רבא דס"ל דלקמן גבי ערוה דלא הוי שתיקה כהודאה אפ"ה אי מהימן כבי תרי אמרינן לקמן דמודה רבא דהוי שתיקה כהודאה כמבואר שיטת ר"ת בב"י סי' קכ"ז ע"ש א"כ נימא נמי דקרא מיירי דוקא בשנים הוא דמהני שתיקה כהודאה. ודוחק לומר דזה הוי מילתא דפשיטא ונר' לענ"ד ליישב דוודאי אם אומרים שני עדים שנתחייב חטאת דהיינו שאכל חלב בשוגג ואח"כ נודע לו והיא מכחישם בוודאי נאמנים כיון שמעדים שיודעים שכבר נודע לו בעצמו ונתחייב חטאת ובהא קמ"ל קרא דלכל חטאת דאין ע"א נאמן בזה אבל באינם יודעים שנודע לו אדם נאמן ע"ע כנ"ל ולפ"ז מתורץ גם קושי' שני' הנ"ל דלפי מ"ש הר"ן דלשיטת ר"ת לא אמרינן שתיקה כהודאה גבי חלב אלא כגון שאמר דלאחר שאכלו בשוגג חזר ונודע לו וכו' דאל"ה לא שייך למימר בהא דשתיקה כהודאה כיון שאכלו בשוגג א"כ א"א לומר דקרא דאו הודע דמרבה שתיקה כהודאה היינו בשנים דא"כ כיון שמעידים שבוודאי נתחייב חטאת א"צ להודאתו דהיינו דכתיב קרא דלא יקום ע"א וגו' דע"א אינו נאמן לחטאת אבל שנים נאמנים כנ"ל ודו"ק:

בגמרא ותנא תונא ע"א אומר וכו' יש להקשות דה"ל לאביי לאתוי' מרישא ע"א אומר אכל וע"א אומר לא אכל מביא אשם תלוי כן קשה בר"פ האשה רבה וכן הקשו התוס'

בכריתות שם בד"ה אימא מציעותא דהוי מצי לאתוי' מרישא דתני בע"א אומר אכל וע"א אומר לא אכל מביא אשם תלוי ע"כ מיירי כמי ששתק דאל"ה אפי' בלא העד המכחיש אינו נאמן והש"ך בי"ד הביא סייעתא לשיטת הרשב"א וסייעתו דמרישא ה"א דמיירי בשתק ושתיקה כהודאה ע"ש ובאמת הא דאיתא בש"ע סי' קכ"ז בהגהת רמ"א ואם אין הבעלים מכחישם אע"פ שמכחישם אחר לא מהני מאחר שבעלים שם ושותקין וי"א דע"א בהכחשה לאו כלום הוא והוא מתשובת הרשב"א כמו שהביא הש"ך שם לכאורה דיעה קמייתא נפקא ליה ממשנה זו דהוי ספק דקתני ע"א אומר אכל וע"א אומר לא אכל מביא אשם תלוי כמ"ש הש"ך שם בס"ק י"ב וס"ק י"ג ולענ"ד נראה דס"ל להרשב"א דא"א לפרש מתני' דכריתות הכי דבע"א בהכחשה אפי' היכא דאיכא חזקת היתר מביא אשם תלוי דהא איתא בכתובות דף כ"ג דע"א אומר קידש וע"א אומר לא קידש אם נישאת לא תצא ופירשו הרשב"א וראב"ד ז"ל וסיעתו דמיירי שהוא אומרת שאינה יודעת וכמו שהביא הב"ש דעתם באה"ע סי' מ"ב ס"ק זי"ן ע"ש ואי נימא דבכה"ג חייב אשם תלוי א"כ קשה קושי' הש"ס שם בדף כ"ב ע"ב הבא עליה באשם תלוי קיימא והכא לא שייך לאוקמא בניסת לא' מן עדים דהא בע"א אסורה להנשא לאותו העד כמו שכתבו תוס' שם בד"ה כגון שניסת וכו' ותו דהא מקשה שם והיא גופא באשם תלוי קיימא ומשני באומר' ברי לי וכיון דהכא איירי שאינה יודעת ליכא לשנוי הכי וכ"כ הרמב"ם פ"ח משגגות הלכה ג' דבספק מקודשת לא נקבע האיסור ופטור מאשם תלוי אלא העיקר נראה דדבר זה מבואר ברמב"ם פ"ח מה"ל שגגות הל' ג' האוכל חתיכה וע"א אומר לו וכו' הואיל ונקבע האיסור והיא ה"י אם חטא אם לא חטא מביא אשם תלוי ופירש הראב"ד ז"ל דבריו דמיירי בשתי חתיכות א' של חלב וא' של שומן ואכל חתיכה א' מהם אימר שאכל של חלב וא' אומר שאכל של שומן וע"ש הרי דבכה"ג ליכא חזקת היתר כלל וכיון דע"א בהכחשה לאו כלום הוא ממילא הוא חייב באשם תלוי כיון דאכל א' משני חחיכות דאיקבע איסורא אבל היכא דאיכא חזקת היתר ולא איקבע איסורא ממילא אוקמי אחזקה כמ"ש הרשב"א בתשובה ולפ"ז ממילא דלא קשה דה"ל לאביי לאתוי' ראי' מהך דע"א אומר אכל וא' אומר לא אכל דהא אביי בעי לאתויי ראיה אפי' היכא דאיכא חזקת היתר דכל הני ג' בבא דאביי כ"כ איירי בדאיכא חזקת היתר והיינו דאתחזק האי גברא דלא אתחייב קרבן מדלא אמרו האי צריכותא בסוגיא שם וכיון שכתבנו דרישא ע"א אומר אכל וע"א אומר לא אכל וכו' מיירי ע"כ היכא דליכא חזקת היתר כנ"ל א"כ אין להוכיח מכאן דע"א נאמן אלא היכא דאיקבע איסורא דאיתרע לה חזקת היתר מדחייבה עליו התורה אשם תלוי ועוד מאה דאפי' בלא איקבע איסורא אין להוכיח מבבא זו דע"א

נאמן לאוסרה דלפמ"ש התוס' בריש גיטין דף ב' ע"ב ד"ה מידי דהוי ומיהא י"ל דה"ק ע"א נאמן באיסור ה"מ להתיר והא דבעי תרי לאיסור וכו' ע"ש א"כ י"ל דאפי' אי לא הוי אלא ע"א שאכל נמי לא מחייב אלא אשם תלוי והא דנקיט ע"א אומר לא אכל היינו דקמ"ל דאי לא הוי אלא ע"א שלא אכל כיון דלא אתחזק איסורא נאמן העד שאמר לא אכל לפוטרו מאשם תלוי אלא כיון דאיכא הכחשה כנגדו מעד שאומר שאכל נתבטל עדותן וחייב באשם תלוי כמקדם לכך מייתי מסיפא דאמר לא אכלת דמיירי מסתמא בחתיכה אחת ושפיר הוכיח מזה דנאמן אפי' במקום חזקה. אך העיקר נראה לענ"ד דבאמת לענין שתיקה כהודאה אין לחלק בין יש לה חזקת היתר ובין אין לה חזקת היתר כגון שני חתיכות כנ"ל כיון דלאו מטעם נאמנות העד אלא מחמת הודאת עצמו אין לחלק בזה אלא דמהאי בבא דע"א אומר אכל וע"א אמר לא אכל אין להוכיח מזה דשתיקה כהודאה דאיכא למימר דמיירי בא"י וכיון דע"כ מתני' בב' חתיכות כמ"ש הרמב"ם א"כ כשאמר א"י אוקי חד לגבי חד וממילא חייב באשם תלוי ועיקר הוכחה מבבא דהוא אמר לא אכל דאפי' אי נימא דמיירי בשתי חתיכות מוכח דשתיקה כהודאה מדקתני סתמא משמע אפי' בחתיכה אחת כנ"ל ותו דאפי' אי מיירי בשתי חתיכות מוכח דשתיקה כהודאה היינו משום דבכל הני דאמרינן דשתיקה כהודאה הכל תלוי בשעת אמירת העד דאינו נאמן אח"כ להכחיש את העד הא דאמרינן במשנה שמכחיש ואמר לא אכלתי בין בע"א בין בשני עדים מיירי הכל בשעת אמירת העד תדע דללישנא דמפרשינן דבריו לא אכלתי שוגג אלא מזיד ואמאי לא שיילינין לי' לפרש דבריו אלא דאזלינן בתר אמירתו בשעת אמירת העד וכן בע"א אמר אכל וע"א אמר לא אכל כתבו תוס' דמיירי שבאו בבת א' והעיד דאל"ה ה"ל ראשון כשני' והכא נמי בתחלה הוי כהודאה אפי' אם אמר אח"כ לא אכלתי חייב חטאת דאי נימא דלא הוי כהודאה אלא כא"י יכול לומר אח"כ נזכרתי שלא אכלתי כדאיתא בח"ה גבי עדים דלאחר ששתקו יכולים לומר נזכרנו אע"כ דהוי כהודא' וא"כ אפי' נימא דמיירי באיקבע איסורא כגון שני חתיכות דומיא דרישא מ"מ כיון דמוכח דשתיקה כהודאה אין לחלק, בין יש לה חזקת היתר או לא ושפיר הוכיח מזה שתיקה כהודאה דהכא אין לומר משום דהעד שהעיד בתחלה שאכל והוי לי' כשנים דמה בכך הא אפי' בשנים ס"ל לחכמים דר"מ דנאמן אדם על עצמו יותר מב' עדים ובזה מתורץ היטב הא דמדייק הא אישתוק מהימן דאכתי ה"ל למימר דאפי' אם אומר א"י פטור לשיטת ר"ת ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת מתני' מיירי בב' חתיכות דומי' דבבא ע"א אמר אכל וא' אמר לא אכל כנ"ל וא"כ באומר א"י לא מצי למתני פטור משום דעכ"פ חייב אשם תלוי לכך מדייק מדלא אשמעינן רבותא טפי דאפי' שתק בתחילה ואח"כ

אמר לא אכלתי פטור כנ"ל ואדרבה לשיטת הרשב"א דס"ל טעמא דשתיקה היינו דכיון דא"י ממילא נאמן העד קשה דאין זה דיוק דדלמא להכי נקיט שאמר לא אכלתי דבאומר א"י עכ"פ חייב אשם תלוי וצריך לדחוק לדידיה דה"ל למיתני בהדי' בחתיכה א' דלא אקבע איסורא פטור אבל אין לומר דס"ל כמ"ש הכ"מ שם דאפי' בלא אקבע איסורא כגון בחתיכה אחת אפ"ה חייב אשם תלוי בע"א אמר אכל וא' אמר לא אכל דכיון דע"א אומר אכל וע"א אומר לא אכל הוי כאיקבע איסורא דכבר הוכחנו לעיל מסוגי' דכתובות דף כ"ב דבכה"ג ליכא אשם תלוי אמנם מדברי תוס' משמע לכאורה דס"ל כמ"ש הכ"מ שכתבו תוס' בכריתות שם בד"ה אמרו וכו' וצ"ל דמיירי שזה שמעידין בו שותק דאי אמר א"י פטור וכו' ואי נימא דמיירי בשתי חתיכות למה אם אמר א"י פטור אפי' לשיטת ר"ת כיון דאיכא חד לגבי חד אע"כ צ"ל דמיירי בחתיכה א' ואפ"ה מיקרי איקבע איסורא כיון ששותק אבל אם אמר א"י אפי' ע"א לבד אומר שאכל פטור אפי' מאשם תלוי מיהו יש ליישב דבריהם כמו שיבואר בסמוך ודו"ק:

בד"ה נטמאו טהרותיך וכו'. וי"ל דהאי דנזקין מיירי שאינו שותק אלא מכחיש וכו'. לכאורה יש לדקדק דמנ"ל דאפי' מכחישו דלמא בנזקין מיירי בכשאומר א"י אכל אם מכחישו י"ל דאינו נאמן אפי' בידו ובזה הוי מתורץ קושי' הת"י בכתובות דף כ"ב ד"ה מנין לאב וכו' וא"ת תיפוק ליה וכו' דאצטרך קרא אפי' היה מכחישתו וצ"ל כיון דהטעם הוא דנאמן בדבר שבידו משום מיגו או משום דהוי כבעלים כמ"ש הרא"ש בנזקין ממילא דאין לחלק אפי' במכחישו וק"ל:

בא"ד ועתה בענין זה יש ג' דינים וכו' ובדבר שאינו בידו עתה וכו'. לכאורה קשה לי דהא אמרי' במתני' לעיל דף ס"ד באומר קדשתי את בתי כשהי' קטנה והרי היא גדולה אינו נאמן ואמאי נימא דהיה בידו לקדשה כשהיתה קטנה ואע"ג דאמרינן שם דלא מקרי בידו לקדשה דאי אמר האי לא ניחא לי מי מצי לקדש ליה ז"א אלא לפי הס"ד אבל לבתר למשני דקרא אתי שהאב נאמן לאסור את בתו אע"פ שאינו אומר למי קידשה פשיטא דהוי בידו לומר שקידש לאיש אחד והלך וא"כ קשה לרבא שיאומן עתה אעפ"י שהי' בוגרת כיון שהי' בידו ולכאורה הי' נרא' דהא דבידו נאמן היינו דוקא בשאר איסורין אבל בדבר שבערוה אינו נאמן דכלל הוא דאין דבר שבערוה פחות משנים ולכך אין האב נאמן ולפ"ז הוי אתי שפיר דאביי ורבא לשיטתייהו אזלי דאביי ס"ל לקמן בשמעתי' גבי אשתך זנתה דאין חילוק בין דבר שבערו' לשאר איסורי' א"כ ע"כ מוכח ממתני' דאינו נאמן אלא א"כ הוא עתה בידו כדס"ל לאביי שם בהנזקין ורבא לשיטתו דס"ל הכא בשמעתי' לחל' בין דבר שבערוה לשאר איסורי לכך ס"ל דבשאר איסורי' נאמן אפי' אין עתה בידו אלא

שהי' בידו ונהי דכשהוא בידו עדיין נאמן אפי' בדבר שבערוה דהא לפמ"ש תוס' בריש גיטין בד"ה ע"א וכו' דנדה הוי לי' כדבר שבערוה נמצא כיון שמצינו בנדה דנאמנת על הטבילה משום שבידה כמ"ש תוס' שם מוכח שאפי' בדבר שבערוה נאמן כשהוא בידו וע"כ צ"ל כן דנדה הוי דבר שבערוה דאל"כ מנ"ל בדבר שבערוה דמהימן ע"א בדבר דלא אתחזק איסורא כדמוכח בריש גיטין ובריש פ' הא שה רבה ובמתני' דלעיל דאמר קדשתי את בתי דנאמן ע"א לומר אכי קדשתי משום דלא אתחזק איסורא ע"כ משים דילפינן מנדה דנאמנת על הספירה א"כ כמו כן איכא למילף בדבר שהוא בידו אף דאתחזק איסורא מ"מ ס"ל לרבא דדוקא בנדה שלעולם הוא בידה לטבול אבלו בדבר שכבר הי' בידה ס"ל לחלק בין דבר שבערוה לשאר איסורי' מיהו אפשר לומר דהא דאמר לעיל והרי הי' גדולה אינו נאמן היינו שהי' גדולה מכבר שלא אמר לה בפעם ראשון כשנתבגרה תו לא מהימן אח"כ כדס"ל לרבא שם בהנזקין ובזה מדייק הלשון דקאמר והרי הי' גדולת ולא קאמר והי' גדולה אלא ר"ל והי' גדולה כבר ולא אמר אלא עתה ועיין מ"ש לעיל דף ס"ג ע"ב בזה. ובזה יש להבין דברי התוס' ישינים בכתובות דף כ"ב ד"ה מנין לאב וכו'. ומיהו אם אמר וכו' דאע"ג לקמן ס"פ נערה פריך ואימא ה"מ קטנה וכו' גזירת הכתיב הוא דנאמן וכו' לכאורה אינו מובן דמה"ת נימא דגזירת הכתוב הוא דנאמן אע"פ שאינו בידו ולפמ"ש אתי שפיר כיון דבשאר איסורי' נאמן ע"א כשהי' בידו כבר ה"א דגם בדבר שבערוה הדין כן ולפמ"ש די"ל דבאמת דאפי' בבוגרת נאמן אם אמר לה בפעם ראשונה כשמצאה לאחר שנתבגרה וי"ל דבאמת טעמא דרבא דס"ל בהנזקין שם דנאמן אף שאינו עתה בידו היינו דנפקא לי' מיתורא דקרא דאמר לעיל ד' ג' ע"ב דאיצטרך קרא דאין כסף דיכול לקדש את בתו כשהי' נערה ולא נפקא מקרא דאת בתי נתתי משום דה"א הנ"מ כשהי' קטנה אע"ג דקרא בנערה מיירי מוכח דאפי' שאין עתה בידו כיון שהי' בידו נאמן לאסור דהוי ס"ד דקרא מיירי שאמר לה באמת בפעם ראשון שהי' נערה ועיין מ"ש לקמן בזה ודו"ק:

בא"ד אבל לאסור הדבר אינו נאמן וכו' לכאורה משמע דהיינו כמ"ש התוס' בגיטין ד"ה מידי דהוי דע"א נאמן דוקא להתיר ע"ש אלא דלא א"ש מ"ש אבל לאסור אינו נאמן דבמלתא דלא אתחזק היתירא בל"ז אסור מספק וכן קשה על הרא"ש בפ' הנזקין בחלוקה ראשונה דדבר דלא אתחזק לא להיתר ולא לאיסור ע"א נאמן להתיר וכ"ש לאיסור וכו' דלענין מה נאמן לאיסור הא בלא"ה איסור מספיקא וכן הקשה הש"ך ביו"ד סי' קכ"ז ס"ק כ"ו מה שתירץ שם דהא דנאמן לאיסור אע"ג דבלא"ה הא אסור כיון דלא אתחזק בו התירא מ"מ חשיב בעדותו וודאי איסור ונ"מ לענין ס"ס ע"ש ולענ"ד צ"ע בזה דממ"נ

דאם לא העיד העד עד אחר שנולד הספק ספיקא האיך יאומן העד לאוסרה מחמת עדותו משום דאינו אלא ספק אחד הא קיי"ל דרוב עדיף מחזקה וס"ס ה"ל כרוב כמ"ש הרשב"א וטור ומבואר בחידושנו ספ"ק דכתובות כיון דאין ע"א נאמן במקום חזקה דהיתרא כ"ש דאינו נאמן במקום רוב להיתרא אפי' אם היה מעיד שהוא וודאי איסור וכ"ש דאף לדברים הוא ספק איסור ואם הוא מעיד קודם שנולד הספק השני ונ"מ אם יולד ספק אח"כ בל"ז לא הוי ס"ס דהא בעינן שיודעו שתי הספיקות ביחד כדאיתא בי"ד ס"ס ק"י בהג"ה ויש ליישב עפ"י מ"ש הש"ך ז"ל בדיני ס"ס ויצא לנו הדין ע"ש אך העיקר נראה דכוונת הרא"ש הוא כפשטא דבדבר דלא אתחזק כלל לא איסור ולא להתיר ואיכא ע"א להתיר וע"א מכחישו לאיסור לא אמרינן דכיון דע"א שנאמן להתיר בדבר דלא אתחזק איסורא היא מפורש בקרא כמ"ש תוס' בריש גיטין דנפקא מוספר' לה א"כ נימא דהוא בכלל כ"מ שהאמינה התורה לע"א הרי הוא כשנים ואפי' איכא עד המכחיש לאיסור ה"ל כאחד במקום שנים כדאיתא בכתובות דף כ"ב ע"ב וכמ"ש הש"ך שם בסוף ס"ק י"ד באורך ע"ז כתב הרא"ש ז"ל דאין סברא לומר כן כיון דהאמינה תורה לע"א להתיר מוספרה לה כ"ש דנאמן לאסור ואם זה חשיב כשנים אף זה חשיב כב' ומאי אולמה האי מהאי וא"כ ממילא כשאר באיסורו כמו שהיה בלא עדות שנים ולדעת התוס' צ"ל הא דאי' במשנה דע"א א' אכל חלב וע"א א' לא אכל מביא אשם תלוי היינו משום דשתיק ושתיקה כהודאה לכל אחד כמ"ש הרע"א בהג"ה ר"ס קכ"ז והיינו שכ' התוס' בכריתות שם בד"ה אמרו וכו' וצ"ל דמיירי שזה שמעידין בו שותק דאי אמר א"י פטור וכו' ולדעת הרא"ש א"ש טפי לפמ"ש הרמב"ם דמיירי באיקבע איסורא שהיו שני חתיכות א' של חלב וא' של שומן ואכל א' מהן נאמן העד האוסר כמו עד המתיר מביא אשם תלוי ודו"ק:

דף סו.

וצריכא וכו' הא דלא עביד צריכותא להיפוך י"ל בפשטות אי לא הוי אשמעינן קמייתא ה"א בתרתי בתרייתא נאמן העד לחומרא שטהרות טמאות והשור פסול לקרבן משא"כ בקמייתא דאיכא חשש להביא חולין בעזר' ה"א דאינו נאמן ועוד נראה דלפמ"ש לעיל בשיטת ר"ת דללישנא דטעמא דרבנן דר"מ משום דאדם נאמן ע"ע וכו' היינו משום דדרשינן או הודע ולא שיודעהו אחרים היינו אפי' בשנים כיון דא"י מעצמו אלא ע"י הודעת אחרים לא חייבה התורה חטאת א"כ אי הוי נקיט תרתי בתרייתא ה"א דטעמא לאו משום דשתיקה כהודאה אלא משום נאמנו' העד. אבל בחטאת חלב ה"א דלא מהני נאמנות העד כיון שא"י מעצמו והוצרך לאשמעינן דשתיקה כהודאה אפי' לדעת הרשב"א דס"ל דגם באכילת חלב הוא משום נאמנות והצריכותא אינו אלא דהוי ס"ד

דטעמא משום דשתיקה כהודאה אבל לפי האמת אינו אלא מטעם נאמנו' העד מ"מ איצטרך קמייתא אי לא הוי נקיט קמייתא באכילת חלב ה"א דוקא באינך שייך נאמנות העד אבל באכיל' חלב אדם נאמן ע"ע שא"י ולא הוי אמרינן שתיק' כהודאה מיהו לפמ"ש הר"ן דל"ש שתיק' כהודא' גבי חלב כיון דע"כ היה שוגג אלא כשאמר העד שכבר נודע לו ונתחייב בחטאת א"א לפרש הכי וצ"ל כמ"ש לעיל והא דאיצטרך מציעתא גבי טהרות. י"ל דה"א דבטהרות הקילו כדאמרינן בחולין דף פ"ו אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר וק"ל:

שם בגמרא איבעי' להו אשתך זנתה מהו וכו'. כבר כתבנו הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והריטב"א כתבו דטעמייהו דאביי ורבא לאו משום דשתיקה כהודאה אלא משום נאמנות העד אפי' בדבר שהוא בחזקת היתר והבעלים אומרים שאינם יודעים. ולכאורה משמע דלשיטתם אפי' בדבר שהוחזק בחזקת איסור נאמן העד לומר שהוא מותר וכן משמע מדברי ריטב"א ז"ל שהביא ראי' ממעשים בכל יום שאנו קינים בשר במקולין אע"פ שאתחזק טריפה בחנות אף דנראה לענ"ד דאין מזה ראי' כלל דאף שיש טריפה במקולי' הוי כב' חתיכות שנתערבו אע"ג דמנקר' אתחזק איסורא לענין אשם תלוי כדאי' בכריתות ריש פ' ספק אכל מ"מ אין זה חזקת איסור וכבר כתבנו מזה דף ס"ג ע"ב מ"מ נר' שדעתו דאפי' במקום חזקת איסור נאמן העד להתיר וכן משמע מפשטות הסוגיא דריש פ' האשה רבה דבעי למילף דע"א מהימן להתיר לומר מת בעלך מקרא דאו הודע אע"ג דקרא מיירי לאסור ילפינן מינה דה"ה נאמן להתיר וכן נראה לענ"ד מהא דקתני במתני' דכריתות ע"א אמר אכל וא' אמר לא אכל מביא אשם תלוי לא אמרינן האוסר הוי כשנים וכן נראה לענ"ד דמוכח דמשני אביי בכתובו' דף כ"ג בע"א אמר קידש וע"א אומר לא קידש ע"ש ומפרשי' להראב"ד בהיא אומרת שאינה יודעת וכמו שהביא הב"ש סי' מ"ב ס"ק י"ב ואי נימא דהא דנאמן ע"א לאסור במקום חזקה היינו דוקא לאסור א"כ כיון דנפקא מקרא דאו הודע נימא דהוי כשנים כמו בסוטה ובעגלה ערופה כמ"ש תוס' בכתובות דף כ"ה ע"ב ד"ה א"ה וכו' וכמ"ש הש"ך בסי' קכ"ז ס"ק ט"ו דס"ל דגם העד שמעיד להתיר חשוב כעד האוסר וממילא אוקמי אחזקה ועוד דקרא מיירי בחטאת חלב לא שייך לחלק בין להתיר בין לאיסור דהא אם לא אכל איכא איסורא משום חולין בעזרה. אך לפ"ז צריך לומר דהא דמסיק בריש אשה רבה דטעמא דע"א מת נאמן היינו דוקא משום חזקה דדיקא ומנסבא וכו' אינו אלא לרבא דלאביי דאינו מחלק בין דבר שבערוה נאמן מן התורה להתיר מיהו י"ל דאפ"ה צ"ל דלא הימנוה אלא משום חזקה דדיקא ומנסבא דהא לא הימנוה לע"א לומר נתגרשה כדאמר אביי עצמו בכתובות דף כ"ב ע"א אמר נתגרשה אפי' אם

נשאת תצא וכה"ג באומר עת לא תבא ע"ש היינו ע"כ דמודה אביי דמדרבנן אינו נאמן בדבר שבערוה ולהתיר אלא דהמנוה משום חזקה. ולפ"ז מתורץ היטב הא דלא מייתי הרי"ף ז"ל לעיל דף ס"ז גבי מי שאמר בשעת קידושין יש לי בנים דלשנויי דאביי כמו שהארכנו למעניתו לעיל בזה לפי שיטה זו י"ל כפשטות דבאמת כבר כתבנו דבמיגו זו דאי בעי מגרש לה לאו מיגו מעלי' הוא כשאר מיגו כמ"ש המפרשים שם דהוא רוצה לדור עמה אלא דמהני שלא יהא נוגע בדבר דאל"ה לא היה ניסת לו ע"ז קאמר דהיה יכול לרצות אותה בזה שיתן גט וכיון דאינו נוגע ממילא הוא נאמן מטעם עד אע"ג דאיתחזק איסור' מ"מ אביי לשיטתו דס"ל בשמעתין דאפילו בדבר שבערוה נאמן להוציא מחזקת איסור מדאורייתא אבל למאי דקי"ל דבדבר שבערוה אין ע"א נאמן ממילא אין זו מיגו אלא בשעת מיתה כד איתא בב"ב דף קל"ג וכמ"ש הרי"ף שם:

אך אכתי קשה לי מהא דאמר לעיל במתני' דאין נאמן האב לומר על בתו בוגרת קדשתי' כשהיתה קטנה משמע דאפי' אם הי' אינה יודעת ואמאי נהי דלא הוי בידו כמ"ש לעיל מ"מ קשה לאביי דס"ל דע"א נאמן אפי' בדבר ערוה למה לא יאומן האב עדין ע"א כיון שהבת אינה יודעת וצ"ל דהא דס"ל לאביי דמהני אף דבר שבערו' היינו דוקא בע"א כשר דס"ל נמי כרבא דילפינן בדבר שבערוה דבר דבר מממון אלא דס"ל כיון דמצינו בממון בע"א והוא אומר א"י הוי מחויב לישבע ואינו יכול לישבע משלם ה"נ כשאומר א"י נאמן העד כשנים כמ"ש הרשב"א בשמעתי' ואף דכתב שם דרבא ל"ל הך סברא מ"מ י"ל דאביי סבר הכי וה"מ בעד אחר כשר אבל בעד קרוב או פסול כיון דלא מהימן גבי ממון להשביע ה"נ לא מהני לעדות האב לענין קדושין ואע"ג דקי"ל לענין להעיד מיתת הבעל נאמן אפי' קרוב ואפי' שפחה היינו כמ"ש לעיל דגם א יי ס"ל טעם משום חזקה דאשה דייקא ומינסבא ומשום חומר שהחמרת עלי' וכו' ולכאורה היה נראה לומר דהא דס"ל לאביי דמהני אפי' בדבר שבערוה אפי' לשיטת המפרשים הנ"ל דמהני אפי' באומר א"י עכ"פ היינו דוקא במידי דהוי ליה למידע וכדקיי"ל: מחייב שבועה נגד עד אחד בדבר דלא ה"ל למידע א"צ לשלם כמבוא' בח"מ סי' ע"ב ובש"ך שם א"כ ה"נ דווקא בדבר דה"ל למידע ס"ל לאביי דנאמן לאסור אע"פ שהבעלים אומרים דאין אנו יודעים משא"כ באב כשאמר קדשתי את בתי כשהיתה קטנה דלא ה"ל למידע אך מלשון המפרשים הנ"ל משמע גבי האי סמי' וגבי ינאי מלכא דס"ל דבהני לא ה"ל למידע מדהקשו מהני עובדא לר"ת דלא שייך בהו שתיקה כהודאה כיון דלא ה"ל למידע וצ"ל כנ"ל דלענין ערוה ילפינן דבר דבר מעמון דלא מהני אפי' לאביי עדות קרוב או פסול. ובזה נראה לתרץ מה שהקשה השיך בי"ד סי' קכ"ז ס"ק כ' דברי הר"ן אהדדי בסוגיא כתב בהדי'

דפסולי עדות אינם נאמנים באיסורין ובתשובה סי' כ"ה פסק דאפי' החשוד לאותו הדבר כשר להעיד בשל אחרי' ובאמת קשה על הפוסקי' הנ"ל שהקשו על ר"ת דאי ס"ד משום שתיקה מאי אמר אי מהימן לך דאי לאו גזלן הוא הא אפי' אי הוי גזלן הוי מהימן מטעם שתיקה כהודאה משמע דלדידהו אסי שפיר אע"ג דקי"ל דכל הפסולים נאמנים באיסורי' דחשוד לדבר א' איכו חשוד לכל התורה ולפמ"ש א"ש דהא האי אי מהימן לך דאי לאו גזלן הוא דברי אביי דס"ל דאף בדבר שבערוה מהימן ע"א ולפמ"ש דמודה אביי דבעינן עד כשר כמו גבי ממון דוקא בדבר שבערוה אליבא דאביי בעינן עד כשר אבל לדידן בשאר איסורי' י"ל דנא בעינן עד כשר כיון שאינו חשוד לאותו דבר ואפשר לומר עוד דלהני פוסקי' דס"ל דהעד נאמן לאסור אפי' במידי דאתחזק היתרא בזה בעינן דוקא עד כשר אבל במידי דלא אתחזק לא היתרא ולא איסורא נאמן אפי' עד פסול ובזה מיושבין דברי הר"ן ז"ל. והנה לכאורה היה נראה דמוכח כדבריהם דע"א נאמן לאסור אף בדבר שיש לו חזקת היתר דהא לפמ"ש התוס' דהא דילפינן דע"א נאמן להתיר היכי דלא אתחזק איסור' היינו דילפינן מנדה מוספרה לה שאשה נאמנת על הספירה ה"נ איכא למילף איפכא דנאמן ע"א לאסור אפילו במקום חזקת היתר וא"ל דהתם טעמא משום דשוויא אנפשה חתיכה דאיסור' ז"א דהא נאמנת לחייב את הבעל קרבן אם בא עלי' כדאיתא במתני' דנדה דף י"ד ע"ב דאם אמרה לו נטמאתי חייבין שניהם קרבן ואפי' שלא בשעת וסתה וכדאיתא בשבועות דף י"ח אלמא דנאמנת לחייבו קרבן אע"פ שהוא א"י ותו דהא קיי"ל דאפי' ראתה ולא הרגישה אינה טמאה מדאורייתא כדכתיב דם בבשר' עד שתרגיש בבשרה מיהו אם נימא כן היה מוכח כדאביי דהא כתבו תוס' בריש גיטין דנדה מיקרי דבר שבערוה וילפינן מיני' בדבר דלא אתחזק לא איסור ולא היתר מהימן אפי' בדבר שבערוה וא"כ נילף כמי דע"א נאמן לאסור אפי' בדבר שבערוה וא"כ תקשה מניה לרבא אע"כ כיון דאשה דרכה לראות דם לא מוקמינן אחזקה כדאית' בכה"ג בריש נדה ודרכה נמי להרגיש כדאמרינן שם דסתם אשה מרגשת אתרע לחזקת היפר ושפיר נאמנת ומ"ש תוס' בריש גיטין דאינ' בחזקת רואה כל שעה היינו דלא הוי חזקה לאיסורא אבל לא הוי נמי חזקה להיתרא ולפ"ז נר' דמוכח כדעת הרא"ש דע"א נאמן מן התור' לאסור כמו להתיר במידי דלא אתחזק כלל לא להיתרא ולא לאיסור' מדנאמנת לאסו' את עצמה לומר טמא' אני ונאמנ' להתי' מדנאמנ' על הספיר' ועל הטהר' דלא כמשמעות דברי תוס' בריש גיטין אך נראה דהא דאיצטרך קרא דוספרה לה שנאמנת על הספירה היינו דא"צ לחקור אחריו אפילו בדבר שאפשר להוודע עפ"י אחר כגון שאמרה פלוני חכם התיר לי את הדם וכיוצא בו אבל בדבר שא"א להוודע אלא עפ"י עצמ' כגון הבדיק'

והרגשה ע"ז אין צריך ראיה דוודאי נאמנת כדאיתא לקמן דחיה נאמנת על הבכור וכן הוא בח"מ סס"י ל"ה וע' בסמוך ודו"ק:

והנה הרמב"ם ז"ל ס"ל יותר דאפי' ע"א בהכחשת בע"ד וע"א מסייע אסור לכתחילה דהא כתב בפ"ט מה"ל אישות ע"א אמר קידש וע"א אמר לא קידש והיא מכחשת אפ"ה אסירה להנשא וכתב ה"ה ז"ל דטעמו דדוקא כשאין אחד מסייע כיון בע"ד מעיז בפני העד נאמן אבל כשא' מסייע דיכול להעיז אסור לכתחילה אפי' בהכחשת בע"ד לפי מ"ש הב"ש בסי' מ"ב דמהאי דינא לא תנשא ילפינן מיניה לשאר איסורי' דאסור לכתחילה א"כ ה"ה לשיטת הרמב"ם שאם ע"א מסייע לא מהני הכחשה וכבר כתבנו בסוגיא דלעיל דקאמר ותסברא ע"א בהכחשה מהימן משמע אע"ג דמסייע אפ"ה מהני הכחשת בע"ד ועיין מה שתרצנו לעיל לשיטת הרמב"ם ז"ל. ובזה נלענ"ד לפרש לשון הרשב"א בתשובה סי' תקמ"ה והביא הרמ"א בסי' קכ"ז סעיף א' ועיין שם בש"ך ס"ק י"ז וז"ל ומה שאמרת ע"א באיסורי בהכחשת בע"ד שלא בפניו מהו תשובה בהכחשה אינו כלום כדאי' בקדושין בשלהי פ' האומר שנים שבאו למדינת הים וכו' והכא אפי' שלא בפניו כיון שבע"ד מכחישו אין זה יכול לאסור את שלו וגדולה מזה אומר ר"ת ז"ל וכו' ע"ש נראה ששאלת השואל היה דהוה מספקא ליה אי נימא כשיטת הרמב"ם ז"ל דאין הבעלים נאמנים להכחיש העד אלא מטעם העזה בפני העד א"כ כל שאין הבעלים בפניו י"ל דאסור לכתחילה וע"ז השיב הרשב"א דמוכח מסוגיא דקידושין אע"ג דהתם ליכא העזה דהא איכא המסייע ואפ"ה אמרו ע"א בהכחשה אינו כלום וה"ה שלא בפניו ודו"ק:

ונראה לי הטעם הרמב"ם ז"ל מסוגיא דריש פ' אמרו לו דמוקי ללישנא קמא רישא דמתני' במכחיש ליה משמע דגם הך בבא דע"א אמר אכל וע"א אמר לא אכל מיירי במכחיש דאל"כ לא שייך לומר דבר זה מחלוקת ר"מ ורבנן כיון דכבר הפסיק מילתא אחריתי אע"כ דכולי מתני' בבע"ד מכחיש אלא כיון דאיכא עד המסייע אין אמירת בע"ד מסייע מועיל כלום וממילא דחייב אשם תלוי ובזה א"ש הא דלא מדייק הש"ס שם דאי שתק מבבא דע"א אמר אכל וע"א אמר לא אכל כמו שדקדקו התוס' שם משום דבאמת מוקי להך בבא נמי במכחיש כר"ל ומ"ש הרמב"ם בפ"ח מהל' שגגות כהאי דינא דע"א אמר אכל וע"א אמר לא אכל וכו' הואיל ונקבע האיסור והוא א"י אם חטא וכו' היינו משום דמתני' ר"מ היא אבל אליבא דרבנן פשיט' כיון שהוא מכחיש נאמן. ודוק:

שם בגמרא אמר אביי נאמן וכו'. צריך להבין דמאי פליגי נחזי איהי מאי קאמרה דאי אמרה טהורה אני הרי הוי ע"א בהכחשה דלא מהני כדאמר לעיל וכדיליף מקרא בריש פ' האשה רבה ותו מדאיצטרך קרא בסוטה דע"א מהימן לאחר קינוי וסתירה

כשמכחשת מכלל דבעלמא מותרת ואי אמרה טמאה אני פשיטא דהא שווי' אנפשיה חתיכה דאיסורה ואין מאכילין להאדם דבר האסור לו וא"ל דאינה נאמנת לומר טמאה אני דשמא עיני' נתנה באחר וכמשנה אחרונה דסוף נדרים. ז"א דהא כתב בתרומת הדשן והובא בהגהת רמ"א באה"ע סי' קט"ו דס"ל דהיכא דאיכא רגלים בדבר נאמנות נר' דכ"ש הכא דאיכא ע"א ואיכא רגלים לדבר כמ"ש תוס' ד"ה אמר רבא כו' אלא משום דאיכא רגלים לדבר מהימני ליה וכו'. וכן כתב הב"ש שם בשם מהרש"ל א"כ מ"ט דרבא הכא דשרי וא"ל דמיירי לענין אם צריך לשאלה דלרבא אין צריך לשאלה ולאביי כיון דשתיקה דידיה כהודאה אסורה עליו עד שישאל אותה ז"א דהא כתבו התוס' לעיל דבמקום דאיכא לברר וודאי ע"א נאמן כדאמר לקמן גבי בעל מום שלח ואחוי ודוחק לומר דמיירי נמי שהי' שותקת דא"כ ה"ל לש"ס לפרש הכי באיבעי' וכ"ש דקשה לפמ"ש הב"ש דשם מהרש"ל דאם ע"א אומר שזינתה והי' שותקת הוי כהודאה ולא אמרינן שמא עיני' וכו' ויבואר לקמן. ונר' לענ"ד דמזה ראי' למ"ש רמ"א בהג"ה בי"ד סי' קכ"ז סעיף ח' א' שאומר לשני שותפין נתנסך יינכם וא' שותק והשני מכחישו לזה ששותק אסור ולשני ולכל עולם שרי והוא מהגהות אלפסי א"כ ה"נ הבעל והאשה הוי שותפין ואף שהיא אומרת טהורה אני מ"מ לדידי' אסורה כיון שהוא שותק ס"ל לאביי דאסורה לו אך נראה דזה הוא לשיטת ר"ת דפסק בש"ע שם כוותיה וכן הוא שיטת הגהת אלפסי כמבואר שם דטעם דשתיקה הוא מטעם דהודאה א"כ כיון שזה מודה אסור לו דשווי' אנפשיה חתיכה דאיסורא: אבל לשיטת הרשב"א דמוקי שבע"ד אמר א"י לכאורה אין שום סברא שאם א' מכחיש את העד והשני אמר א"י שאסור לשני יותר מכ"ע ותו דמי גרע הכחשה דשותף אחר המכחיש דלאו כלום הוא ואף למ"ש הב"ש בסימן מ"ב לשיטת הרשב"א דבשנים המכחישים זה לזה נאמן האוסר ויליף לה מהא דכתובות דף כ"ג בע"א אומר קידש וע"א לא קידש ה"ז לא תנשא מ"מ בהכי לא מתרצא הכא דהא שם אמר אביי גופי' ואם נשאת לא תלא והכא באשתך זנתה הרי כבר נשאת לו ודוחק לומר כיון שהשותף וכן הכא האשה הוי נוגע בדבר גרע טפי מע"א לגבי שותף דהא גבי עלמא עדיף הכחשת בע"ד דמותר לכתחילה יותר מעד אחר ונראה לשיטתם צ"ל דמיירי דגם היא שותק' ג"כ ולפ"ז צ"ל דס"ל להרשב"א דשתיקה אפי' היכי דה"ל למידע לא הוי כהודאה דאל"ה כיון דאיהי הו"ל למידע הרי הוי כהודאה דשוי' איהו אנפשה חתיכה דאיסורא וזה נראה לענ"ד ג"כ לשאר איסורין דלא הוי שתיקה כהודאה דהא הרשב"א וסייעתו הקשה על ר"ת דאין לחלק בין דבר שבערוה לשאר איסורי' לענין שתיקה כהודאה ונ"מ שיוכל לחזור בו דלא כמשמ' מש"כ בי"ד סימן קכ"ז ס"ק י"ז. שוב מצאתי בתשובת הרשב"א סימן א' רל"ז

שכתב בהדיא היכא שהיא מכחישתו ודאי דאין העד נאמן והכא מוקי בשותקת וע"כ ס"ל בשתיקה אפי' אומר בפניך לא הוי כהודאה. ולפ"ז צ"ל דמהרש"ל שכתב בשותקת נאמן העד היינו משום דקי"ל כר"ת ומוקי להך איבעי' במכחשת כנ"ל וכן נראה מדברי התוספת בכתובות דף ס"ג ע"ב בד"ה אבל אמרה וכו' וז"ל ועוד י"ל דהתם משמע כגון שבתחילה כששאלוה שתקה ולאחר שעה אמרה טהורה ונותנ' טעם על שתיקותה כו' משמע דאי לאו דנותנת טעם הוי שתיקה כהודאה ואמאי הא התם בשלהי נדרים היה מימרא דרבא ורבא ס"ל הכא דבדבר שבערוה שתיקה לאו כהודאה וע"כ צ"ל דהיכי דהוי רגלים לדבר שנתחיידה עמו מודה רבא דהוי שתיקתה כהודאה מ"מ קשה כיון דאמר רבא דאם איתא דעביד איסורא וכו' ולא הוי רגלים לדבר. א"כ לא הוי ממילא שתיקה כהודאה ולמה הוצרכו תוס' שנתנה טעם לשתיקה ואפשר דס"ל לתוספת דאף דאמרי' דשתיקה לאו כהודאה היינו דיכולה לומר אח"כ טהורה אני ואינה צריכה ליתן אמתלא הניכרת לב"ד אבל מ"מ צריכה ליתן טעם על שתיקותה וכן משמע קצת בח"מ סימן כ"ט בהג"ה בעדים ששתקו מתחלה ואח"כ העידו שצריכים למימר שלא שעו אל לבם לזכור ועתה נזכרנו ע"ש וכו' וכן משמע מכתובות דף י"ד ע"ב גבי שחוק חלל דבעינן איזה טעם על שתיקותה ולפ"ז י"ל דבאמת אם נותנת אמתלא הנזכרת לב"ד מהני אפי' היכא דאיכא רגלים לדבר א"כ לא הי' צריכים לטעמא דארכוסי לכן הוצרכו התוס' לאוקמי שלא אמרה תחלה טמאה אני אלא ששתקה ולזה אינו צריך אמתלא הניכרת לב"ד אלא בנתינת טעם קצת ועיין בחידושינו ובק"א סימן קט"ז שכתבנו דמוכח מדבריהם דלא שייך אמתלא היכא דאיכא רגלים לדבר ולפמ"ש אין הכרח דדוקא בשתיקה מהני נתינת טעם דס"ל לרבא דשתיקה לאו כהודאה בדבר שבערוה כיון שנותנת טעם קצת מ"מ אי הוי רגלים לדבר הוי אסורה אבל אמתלא אפי' אומרת טמאה אני מותרת כל זה כתבנו לשיטת מהרש"ל. אבל לולי דבריהם נראה עיקר דבזה מתורץ מה שהקשה הריטב"א על שיטת ר"ת שצריך לומר בפניך הא לא"ה לא הוי שתיקה כהודאה מעובדא דההיא סמי' דלא אמר לה בפניך שזינתה ולא ה"ל למידע ולפי מה שכתבתי דע"כ בההוא עובד' לא מיירי שהיה מכחשת את העד דא"כ הוי ע"א בהכחשה כנ"ל וגם א"א לומר שהיה מודה דא"כ אסורה אפי' לרבא כנ"ל וע"כ צ"ל ששותקת א"כ כיון דה"ל לה למידע לאביי דס"ל דשתיקה הוי כהודאה אסורה לו דלא שייך לומר שמא עיני' נתנה באחר כיון דאיכא ע"א כנ"ל ולרבא דל"ל בדבר שבערוה דשתיקה כהודאה מותרת לו ובזה מובן היטב דברי הטור באה"ע סי' קע"ח לא קינא לה. ובא ע"א ואמר זינתה והיא שותקת אם הוא נאמן בעיניו וכו'. ודרישה כתב בשם מהרש"ל וז"ל נ"ל טעות סופר דאם היא שותקת פשיטא

דהוי כהודאה ואפילו אינו נאמן וכו' ודבריו אינם מובנים כלל דהא קי"ל כרבא דשתיקה אינה כהודאה בדבר שבערוה ומ"ש שתיקתה משתיקתו אלא דהעיקר הוא כמ"ש דלר"ת נמי מוכרח לפרש עובדא דההי' סמי' דמיירי שהיה שותקת וע"ז קאמר רבא אי מהימן לך כבי תרי וכו' וכן הוא מפורש בתשובת הרשב"א סי' א' רל"ז וז"ל וההיא דשמואל באינה מכחשת וסעד מצאתי בדברי רש"י ז"ל וז"ל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה הואיל ולא מכחישתו עכ"ל וכו' הרי שפירש הרשב"א בדברי רש"י ז"ל דהא דמהימן כבי תרי היינו דוקא הואיל ושתקה והן הן דברי הטור ויפה כתב ב"י בסימן קט"ו הא דכתב שם דאינה אסורה מן הדין אלא משום לזות שפתים מיירי בלא שתקה אלא מכחישתו ונראה הא דנפקא ליה להטור זה דאסורה משום לזות שפתים היא מן הסוגיא דכתובות דף כ"ג בע"א אומר קידש וע"א אומר לא קידש דלא תנשא לכתחילה והיינו משום לזות שפתים כדאמר שם בדף כ"ב ע"ב אלמא דאפילו בהכחשה שייך לזות שפתים ומיני' למד הטור דבמאמין לו כבי תרי יוציא משום לזות שפתים. אך בתשובת הרשב"א שם מפורש דכל שהיא מכחשת אפילו הוא מאמין להעד כבי תרי מותרת ולא דמי להההיא דכתובות דהוי לכתחלה דלא תנשא. ודו"ק:

בתוס' ד"ה רבא אמר וכו' למה לא תאסור עלי' נר' לפי קושיתם דהוי כהודאה ואינו יכול לחזור בו אח"כ א"כ קשה נמי כיון דהוא דאין דבר שבערוה פחות משנים היינו משום דיליף דבר דבר מממון וכי נימא בממון עצמו נמי דאם העיד ע"א שחייב מנה ושתק נימא דהוי כהודאה ושוב לא יכול להכחישו אלא דבאמת קי"ל דשתיקה אינו כהודאה כדאי' בח"מ סי' כ"ט דאף בעדי קי"ל דאם אמרו אין אנו יודעים שוב אינם יכולים להחזיר אבל אם שתקו יכולים לחזור ולהעיד ולא מצינו דשתיקה כהודא' אלא גבי שכ"מ כדאית' בח"מ סימן פ"א סעיף ג' ובהג"ה שם סעיף ב' והיינו דאיצטרך קרא דאו הודע גבי חטאת חלב דהוי שתיקה כהודאה ומיני' ילפינן לכל איסורי' שבתורה דהוי שתיקה כהודאה בעדות ע"א אבל בממון אפי' היכא דאיכא ע"א לא הוי שתיקה כהודאה א"כ שפיר יליף רבא דבר דבר מממון דלא הוי שתיקה כהודאה ואפשר שבאמת זה כוונתם בתירוצם. מיהא לפי משמעות לשונם משמע דאביי ס"ל דהוי כהודאה ממש צ"ע וכי צ"ל דהקיש' דבר דבר מממון וק"ל:

ולפ"ז נר' דלשיטת הרשב"א וראב"ד דקרא דאו הודע היינו כשאמרו הבעלים שאין אנו יודעים א"כ שפיר י"ל דהיכא דשתקי יכולים לחזור אח"כ ולהכחיש אותם דהא ליכא קרא ע"ז וצ"ע ומדברי הש"כ בי"ד ס"ק י"ו משמע דהרשב"א נמי ס"ל דשתיקה כהודאה שכתב שם ומיהו וודאי בפועל אף הרשב"א מודה וכו' אם אין הבע"ד שותק מחמת

הודאה ע"ש וצ"ע בזה דמנ"ל. וכבר כתבנו לעיל בשם תשובת הרשב"א וגם מוכרח מן הסוגיא דלא כש"כ. ודוק:

בגמרא ינאי מלך די לך בכתר מלכות וכו' נראה לפרש הלשון דמה ענין כתר מלכות לכאן משום דאיתא בתוספתא והביאו תוס' ביבמות דף מ"ה ע"ב בד"ה כיון דאמו מישראל דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאים לכהונה ע"ש א"כ הי' מקום לאסור לו אף המלוכה אלא שכתבו תוס' שם דאין זה איסור אלא מדרבנן ולא הי' להתחייב להם כליי' במה שחנפו לאגריפס וא"כ ה"נ לא רצו לסכן א"ע מחמת המלוכה וזה שאמר די לך בכתר מלכות ר"ל די לך במה שאנו שותקי' בכתר המלוכה ונראה עוד דאף שזה הי' תחילה שנעשה כ"ג כמ"ש המפרשים מדלא מיחו עד השתא מ"מ קשה דהא בוודאי כבר עבד עבודה בכהן הדיוט כמה שנים אלא כיון דשבוי' אינו אלא ספיקא שונא נטמאת והתוס' כתבו בכתובות דף כ"ג ע"א בד"ה עידי טומאה אתמר וכו' ורש"י פירש שם אם הקילו בשבויה דאיסור לאו וקשה לר"ת דבשבוי' נמי איכא איסור סקילה אם נשאת לכהן וישמש בנה ע"ג מזבח בשבת ע"ש וכתבנו שם דעיקר איסור סקילה אינו אלא בשחיטת פרו של כ"ג כדאיתא ביבמות דף ל"ג ע"ב דשחיטה בזר כשירה ובהקטרה והבערה ללאו יצאת ע"ש א"כ י"ל דמה"ט לא הקפידו עלי' עד עתה שרצה להיות כ"ג משום דלכהן הדיוט ליכא איסור כרת וסקילה ואינו אלא ספק איסור לאו שכתב הרמב"ם ז"ל דמדאורייתא ספיקו לקולא אבל מדרבנן ספיקו להחמיר ומשום איסור דרבנן לא רצו להכניס א"ע בסכנה אבל כשרצה להיות כ"ג דאיכא ספק איסור כרת בשחיטת פרו ביה"כ לכך עמדו נגדו וכ"ש דא"ש אי נימא שעדיי' לא באו שם עדים אלא הי' קול שיש עדים דאמרינן התם עדים מצד אסתן ותאסר והנ"מ בשבוי' דאיסור לאו ולא באיסור סקילה ע"ש מכ"מ עיקר נראה כמ"ש שיבואר בסמוך ודו"ק:

תוס' ד"ה הקים להם בציץ וכו' וקשה דאדרבה וכו': נראה דס"ל לרש"י ז"ל דנהי דסתם בגדי כהונה לא היה מתנים עליהם אלא בשעת הדחק היינו בגדי כהונה הנעשים משל ציבור אבל יכול כ"ג לעשות משל עצמו ולהתנות עליהם ליהנות אפי' שלא בשעת עבודה וכ"ש קודם שנתחנכו כמ"ש תוס' לעיל דף נ"ו ד"ה כתנות כהונה וכו' כיון דמצינו דהי' מועיל בהן התנאי ואפשר דהיינו דקאמר ביומא בר"פ בא לו איב"ע ראוי' לבגדי כהונה ר"ל קודם שנתחנכו לעבודה וק"ל:

בתוס' ד"ה מאי חזית וכו'. ותרי ספיקו דרבנן הוא אבל ביוחסין דאיכא אסורא דאורייתא וכו' הקשו המפרשים דהא בשבוי' הקילו ואין אסור אלא מדרבנן כדאמרינן בכמה דוכתי' ועיין מ"ש בזה בכתובות פ"ב ונראה דס"ל לתוס' דאע"ג דמצינו בכ"מ דבשבוי' הקילו

היינו אף דהוי ספיקא מ"מ מוקמינן אחזקת היתר אבל הכא ביוחסין שפיר כתבו דהוי דאורייתא דהחמירו בה רבנן לאסור אפי' במקום דאיכא חזקת היתר ואף דאותם העדים אין אומרים שנטמאת אלא שנשבת מ"מ ל"ל אף לדידהו איכא חזקת היתר ואינו אלא מדרבנן וא"כ נימא דהוי כתרי ותרי במילתא דרבנן דאזלינן בתר חזקה ז"א דכיון דמה דהוי מילתא דרבנן לפי דברי האוסרים היינו משום הא גופא חזקת היתר הא אי לאו משום חזקת היתר ה"ל איסור דאורייתא וא"כ איך נצטרף חזקת היתר עוד הפעם להתיר כדברי המתירין מטעם חזקת היתר וזה לא אמרינן ומה שהקשה בספ"י דלמה לא התירו מטעם ס"ס ספק לא נשבית וא"ת נישבית שמא לא נטמאת נראה לענ"ד דלאו קושי' דלפמ"ש הרמ"א בי"ד סוף סי' ק"י דבעינן שיודעו ב' ספיקות ביחד א"כ כיון שבאו העדים האוסרים תחלה אין להתיר מדין ס"ס אף שבאו אח"כ עדים המכחישן ושפיר פריך מאי חזית ודו"ק:

ברש"י ד"ה סמוך אהני וכו' שהרי הם מעידן על תחילת לידתו וכו' כבר כתבנו בחידושי כתובות דף כ"ו באורך דס"ל לרש"י ז"ל דלא אזלינן בתר חזקה אלא על אותו דבר שאנו דנין עליו ע"ש אלא דקשה לי טובא אי נימא דהכי ליכא חזקה א"כ אזלי הוכחת אביי דהא וודאי מודה רבא דבדבר שאין חזקת היתר נאמן ע"א אפי' בדבר שבערוה כמ"ש לעיל דמוכח ממתני' דלעיל ד' ס"ג ע"ב דנאמן ע"א לומר אני קדשתי אע"ג דהוי דבר שבערוה נאמן להתיר מכ"ש לאסור והיינו כמ"ש תוס' בריש גיטין דמוכח מקרא דוספרה לה דנאמנת אשה על הספירה אע"ג דנדה הוי דבר שבערוה משום דאינה בחזקת רואה כ"ש כמ"ש תוס' שם וכמשמעות הש"ס שם דאף בדבר שבערוה בעינן דוקא אתחזק איסורא וכל עיקר הוכחת אביי היינו אפי' באתחזק היתרא וא"כ אי נימא דהכא גבי ינאי ליכא חזקת היתר א"כ ליכא הוכחה דנאמן ע"א ולכאורה הי' נרא' לענ"ד לחלק דכתב רש"י ז"ל דכאן ליכא חזקת היתר משום דאנו דנין על תחילת לידתו היינו היתר ממש אבל מ"מ מקרי אתחזק היתרא כיון שהי' מוחזק לכ"ע עד השתא בכהן והעד בא לפוסלה דמקרי ג"כ אתחזק היתר' כהאי דאמרינן לעיל דף ס"ד מוחזק לן באחי ובבנו דהיינו שהיה מוחזק אצל העולם בכך והוא מכחיש את החזקה אלא דקשה לי חדא דאין זה מוכח מדברי רבא דהא באשתו זנתה היה לו חזקת היתר ממש וזה אינו מוכח מעובדא דינאי ותו דנראה היכי שהו' מכחיש החזקה שנתחזק אצל העולם גרע טפי מכשהוא מכחיש בדבר שהי' לו חזקת היתר ועד בא להוציא מחזקה קמייתא כדמוכח לעיל בסוגיא דמוחזק לן באחר דכתב הרמב"ן ז"ל דלהכי השמיט הרי"ף ז"ל שינוי' דאביי משום דמגו במקום חזקה דהשתא לא אמרינן אף על גב דאמרינן מיגו במקום חזקה

הקודמת וע"כ צ"ל דלא הי' כאן חזקה מעליותא לינאי שכבר קודם לידתו הי' אומרי' אמו נשבית במודיעם וא"כ אי נימא דחזקת האם אינו מועיל לגבי ינאי אזלי לה הוכחת אביי לגמרי דע"א נאמן במקום חזקה דהיתרא והנר' לענ"ד בזה דע"כ צ"ל דע"א שאמר שאמו נשבית במודיעים כבר העיד כשהיתה אמו קיימת שהעיד בפני' ושתקה אבל העד המכחיש עתה כבר מתה אמו ואין הדין אלא על ינאי א"כ אי נימא דמיירי בתרי ותרי היינו כה"ג שהעידו העדים ראשונים בחיי האם מ"מ כיון דעדים אחרונים אינם מעידים על האם שכבר מתה אלא על ינאי בלבד אין אומרים דתרי קמא עדיפא משום חזקת האם שהרי בשעה שהכחישם האחרונים אינו דין כבר על האם אלא על ינאי בלבד ושפיר י"ל מאי חזית דסמכת וכו' אבל בע"א שהי' נאמן להעד עדותו כשהיתה האם קיימת אע"ג דהי' חזקה דהתירא קודם שנשבית שפיר מוכח אביי דע"א נאמן אפי' במקו' חזקת היתר וממילא לא קשה מידי על ר"ת דבעינן שיאמר העד נטמאו לפניך ועוד כראה לענ"ד דלכאורה מוכח דע"כ מיירי שהעד שהעיד שנשבית העיד בחיי האם ושתקה דאי נימא שהעד לא העיד בחיי אמו אלא העיד על ינאי עצמו שהוא פסול לכהונה וינאי שתק דאם כן תקשי דהך מלתא לאו בפלוגתא דאביי ורבא לחוד תליא אלא בפלוגתא דתנאי בכתובות דף י"ד ע"ב דכל שקורי' אותו חלל ושתק הוא פסול לכהונה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וש"ע אה"ע סי' ב' וא"כ בלאו פסיל דע"א הוא פסול משום שתיקה דידי' אע"כ צ"ל שהעיד הע"א על אמו אלא דלכאורה קשה לי דמה בכך ששתקה בשלמא באשתו דההי' סמי' כששתקה הוי כהודאה שזינתה אבל באמו של ינאי שהודאה הוא שנשבית הא קיי"ל דנאמנת לומר נשבתי וטהורה אני אפי' היכא דאיכא ע"א שנשבית כמ"ש הרמב"ם וש"ע אה"ע סי' י"ז ועיין מ"ש בזה בחידושי כתובות דף כ"ג א"כ אפי' אם הודית לדברי העד מ"מ כיון דחזינן שיושבת תחת בעלה הוי כאילו אמרה טהורה אני מיהא י"ל לפי' ר"ת דמטעם שתיקה כהודאה דכיון שהעד העד בפני שהי' שבוי' ואסורה לבעלה והיא שתקה הוי כהודאה שאסורה לבעלה וכ"ש אי נימא דמיירי שהעד העיד בפני אמו קודם שנשאת לאחר זמן נשאת אף דקיי"ל אם אמרה נשבתי וטהורה אני נאמנת אפי' כשיש ע"א היינו כשאמרה תוך כדי דיבור דאי בעי מכחשת את העד אבל לאחר זמן אינה נאמנת דלא שייך מיגו אלא בתוך כ"ד ואף לפמ"ש הטור באה"ע סי' קנ"ב דכשאינה נאסרת אלא על פי' נאמנת לפרש דברי' אפי' לאחר זמן היינו היכא דליכא ע"א אבל היכי דאיכא ע"א דאינה נאסרת על פי' אלא עפ"י נאמנות העד כמ"ש תוס' אינה נאמנת לומר טהורה אני אלא בתוך כ"ד אך לשיטת הרשב"א שכתבנו לעיל דלית לי' סברת דשתיקה כהודאה

ליכא למימר הכי ע"כ צ"ל שהעדות לא הי' אלא בימי ינאי וכמ"ש תוס' דלעניו איסורא דאורייתא לא מקמינן בתרי ותרי אחזקה שהוחזק ינאי בחזקת כשירות כנ"ל ודו"ק:

דף סו:

שם בגמרא דכוותי' גבי בן גרושה ובין חלוצה דשתיק וכו' גם בכאן הקשו המפרשים על שיטת ר"ת דאי מטעם שתיקה כהודאה מאי שייך לבן גרושה ולבן חלוצה שתיקה כהודאה ותו קשה לי דאי מיירי שמעידים בפניו שהוא בן גרושה ובן חלוצה והוא שותק וכי גרע זה מהא דקיי"ל כר"י בכתובות ד' י"ד ע"ב דכל שקורין חלל והוא שותק פסול ומי גרע עדות העד מאדם אחר שקורין לו חלל ותו קשה דהא משמע מדקאמר ר"ע זה פסולו ביחיד דבהכי תלוי' טעמי' להכשיר עבודה קשה הא בוודאי כשעדים מעידים על אמו שזנתה עם אחר ואין הוא מזרע כהונה כלל פסול כל עבודתו שעבד למפרע דלא התירה התורה מהני קראי דמייתי בסמוך אלא זרע כהן אף דאין פסולו ביחיד דס"ל לרבא דבאשתך זנתה דאין דבר שבערוה פחות מב' ואין ע"א נאמן לעשות בנה ממזר ונר' בזה דר"ע ס"ל כר"מ דס"ל בכתובת שם דשתוק חלל כשר שתוק ממזר פסול א"כ כיון דמיירי הכא כששותק לדברי העד ממילא כשאומר שאמו שזינתה עם אחר הוא פסול בלא עדות העד משום שתוק ממזר אבל בבן גרושה ה"ל שתוק חלול וכשר ולפ"ז צ"ל דאתי' הך ברייתא כר' סימאי דמודה ר"ע בגרושה לכהן דאין הולד ממזר דאל"כ הוי לי' ג"כ שתוק ממזר אבל העיקר נר' לענ"ד לפרש ע"ד שכתבנו לעיל גבי ינאי דלפי' רש"י דס"ל דאין חזקת האם מועיל לבן אלא כשהדין הוא עלי' וממילא גם הבן נתכשר אבל אם אין הדין על האם אלא על הבן אינו מועיל חזקת האם. וכיון שכתבנו לעיל דעיקר פלוגתייהו דאביי ורבא היינו דוקא במקום דאיכא חזקת היתר דאל"ה פשיטא שנאמן אפי' בדבר שבערוה א"כ צ"ל דהכא דאמר אין פסולו ביחיד היינו כמי במקום שהדין הוא על האם והוא ממילא מתכשר נמצא דאין כאן קושי' על ר"ת דכיון דמיירי שהעיד בפני האם ושותק הוי כהודאה ובזה אתי שפיר לפי הס"ד דלא ידע סברא דשלח ואחוי אינו מובן מאי דקאמר ז"א זה פסולו בגופו ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דלפי הס"ד מיירי כשעדות הוא על האם והוא ממילא נפסל היינו דקאמר זה פסולו מאחרים ועיין מ"ש בלשון התוס' ולפ"ז נר' ממילא דא"ש מה שדקדקנו דהא כשמעיד שאמו זנתה אף דאין פסולו ביחיד אפ"ה העבודה מחללת כשנודע למפרע דדוקא כשמעיד בפני האם שהי' גרושה שייך בי' שתיקה כהודאה ואם נשאת אח"כ לכהן ממילא הולד פסול אבל שהעד מעיד שזנתה עם אחר והולד ממזר מה בכך ששותקת הא קיי"ל באה"ע סי' ד' דאין האם נאמנת לומר שבנה ממזר דדוקא האב נאמן לומר זה בני ממזר ולא האם ודו"ק:

בתוס' ד"ה שלח ואחוי מכאן יש להוכיח וכו'. לכאורה הש"ס אינו מפרש כן אלא דמודה אליבא דאביי ואנן קיי"ל כרבא מ"מ ס"ל דאף לרבא צריך לפרש כן מדקאמר בברייתא דבר אחר מקוה פסולה בגופו וכו'. משמע דטעמא אחרינא הוא שאפי' במכחיש נאמן העד משום דיכול להתברר וכ"ש דאתי שפיר לפמ"ש בסמוך דלפי הס"ד צ"ל בדוחק דמיירי דעדות הוא על האם ולפי מה דמשני אתי שפיר טפי אפי' לרבא דמשמע שהעדות הוא שהוא בן גרושה וק"ל:

בתוס' ד"ה ולזרעו אחריו וכו' דהוי מצי למיכתוב ולבניו וכו' לכאורה קשה דהא בנות נהי דלא בת עבודה הי' מ"מ נותנים גם להם תרומה ושאר מתנות כהונה כגון ראשית הגז ופדיון הבן כמ"ש תוס' לעיל דף ח' ע"א ד"ה רב כהנא וכו' ובמתנות כהונה נכרת עלי' ברית וכדאיתא בב"ק דף ק"י ע"ב ושפיר שייך בהו ברית כהונת עולם תדע דאיתא בירושלמי דתרומת דלא דוקא לענין עבודה מרבינן להכשיר חלל אלא אפי' לענין תרומ' ולכל מילי דכהונ' הרי דקרא מיירי אף לענין תרומה דשייך אף בבנות ותו קשה דהא כתבו תוס' ביבמות דף כ"ב ע"ב בד"ה בן אין לו וכו' דסתם בן הוי אפי' ממזר וכן כתבו בב"ב דף קט"ו אבל זרעו משמע דוקא כשר א"כ היכא כתבו הכא איפכא דאי הוי כתיב ולבניו ה"א דוקא כשרים ומדכתיב ולזרעו דרשינן אפי' זרע פסיל ותו דהא כתבו שם דבמקום דכתיב בן אין בני בנים בכלל ובמקום דכתיב זרע אף זרע זרעו בכלל והביאו ראיות לזה ע"ש א"כ אי היי כתיב בנים לא הוי ידעינן בכי בנים ומש"ה כתיב זרעו דזרע זרעו בכלל ולולי דבריהם הי' נר' דכולי קרא דלזרעו הוא מיותר דלא מיבעיא לתנא דברייתא דס"ל בזבחים דף ק"א דכבר נתכהן פנחס משעה שנמשח אהרן ובני' וע"כ צ"ל לדיד' דמה שהוצרך ליתן לו ברית כהונה היינו משום שלא יאמרו שהוא פסול לכהונה מפני שהרג את הנפש א"כ מה"ת נימא שיפסול זרעו בשביל שהוא הרג את הנפש א"כ כל זרעו מיותר. ואפי' למ"ד דלא כתכהן פנחס אלא עד שהרג לזמרי מ"מ כיון שניתן לו הכהונה מה"ת לא יהיה בנים בכלל כהונה כדאיתא במתני' דלקמן דלעולם הזרע הולך אחר האב מקרא דלמשפחותם לבית אבותם והא דהוצרך ליתן הכהונה לבני אהרן היינו משום שכבר נולדו משעה שניתנה הכהונה לאהרן ואין סברא לומר דאתי קרא לזרע שהי' לו לפנחס מקודם שניתן לו הכהונה שיהי' גם הם בכלל הכהונה. גם י"ל דמלשון ברית כהונת עולם משמע לדורת א"כ לזרעו אחריו מיותר לגמרי. ודו"ק:

שם אבוה דשמואל אמר מהכא ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה וכו'. הנה בירושלמי פ' חית דתרומות פליגי רב ור"ח בשם ר' ינאי בילפותא דהני קרא דרב יליף מקרא ברך ה' חילו וגו' ור' ינאי יליף מובאת אל הכהן וגו' ומפרש שם מאי ביניהו ע"ש ולכאורה הי'

נראה דלשמואל דיליף הכא מוהיתה לו ולזרעו וגו' דס"ל דכל זרע אהרן אפי' זרע פסול בכלל זרעו הן אפי' אם הולד ממזר הוא בכלל כיון דממזר בנו הוא לכל דבר מה לי זרע פסיל דחלל או זרע פסול דממזר וכן צ"ל לר' ישכב דס"ל דמן הכל ה' עושה ר"ע ממזר אפי' מאלמנה לכ"ג א"כ הכא בברייתא דהם דברי ר"ע אפ"ה קאמר דבן גרושה לא מחלל עבודה אע"ג דהוי ממזר לדידיה אע"כ דזרע פסול משמע הכל ולפ"ז י"ל דשמואל לא פליג אדאבוה אלא מקרא דבירך ה' חילו לא מרבינן אלא חללים ולא ממזרים ושמואל בא לפרש דברי ר"ע אליבא דר' ישבב דמכשיר אפי' ממזר משום דהוא בכלל זרע פסיל אבל אנן דקי"ל כאינך דמקרא דבירך ה' חילו ליכא ריבוי אלא חללים וכן מקרא דר' ינאי או הכהן אשר בימים ההם ליכא לרבוי אלא חלל והיינו דלא מייתי בירושלמי קרא קמא דאינו אלא לר"ע אבל הרשב"א כתב דבממזר כגון שמעיד שבא על אחותו העבודה פסולה צ"ל דברייתא זו לא אתי' כר' ישבב וס"ל דמחייבי לאוי' דכהונה אין הולד ממזר כמו שכתבנו לעיל ודו"ק:

שם במתני' כ"מ שיש קדושי' ואין עבירה וכו'. ואיזה זו כהנת לויה וישראלית וכו'. והנה הרמב"ם ז"ל כתב בהל' א"ב פט"ו דגר שאמו מישראל אסור בממזרת והתו' לקמן בדף ע"ד ע"ב בתו' ד"ה והרי גר חולקי' ע"ז וכתב בספ"י דנפקא לי' להרמב"ם ז"ל דין זה מדלא תני במתני' שנשאו לכהן וללוי וישראל ולגר וכו'. וכן כתב הח"מ באה"ע סי' ד' ס"ק כ"ג ולענ"ד נראה דיש לדחות זה כיון דבאמת קי"ל כראב"י לקמן דף ע"ח דבת גר מישראלית כשירה לכהונה וא"כ אי הוי תנא ולגר. הוי משמע דהולד פסול לכהונה. כר' יהודא דסבירא ליה דבת גר זכר כבת חלל זכר וכיון דבחדא מילתא אין הולד הולך אחר הזכר לא שייך תו למיתני ולגר. ותו דאמרינן ביבמות ד' מ"ה אע"ג דאמר מר וכו' כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינין בי' הרי דאין הולד הולך אחר גר הזכר לכל מילי. ובזה יש לתרץ קושי' התוס' לקמן ד"ה ונתני' וכו' ולא פריך ונתני' בהדיא וכו' ר"ל דלתני' ממזרת ונתינה לישראל ולגר ולפמ"ש אתי שפיר דהא קיי"ל לענין דיני ממונת ממזר כשר לדין דקרינן בי' מקרב אחיך וגר פסול לדין אא"כ אמו מישראל כדאיתא בח"מ ריש סי' זי"ן א"כ לא מצי למיתנא ממזרת לגר דהא לענין לדון דיני ממונות אין הולד הולך אחר הפגום. ויותר הי' נראה להוכיח כדברי הרמב"ם ז"ל דהא וודאי לכ"ע ישראל שנשא גיורת הולד איקרי קהל א"כ נהי דלא מצי למיתני במתני' כהנת לוי' וישראלית וגיורת שנשאו משים גיורת אסורה לכהן מ"מ מוכח מדלא תני במתני' כהנת לוי' וישראלית ובת גר מישראלית שנשאת לכהן וללוי ולישראל ולאשמועינן דולד הולך אחר הזכר ונקרא קהל דהא בת גר שאמו מישראלית מותרת לכהן כראב"י והולד הולך אחר הזכר אלא

וודאי דאפי' גר שאמו מישראלית נקרא קהל וא"כ לא שייך לומר בזה הולד הולך אחר הזכר דהא גם מצד אמו נקרא קהל:

אך נראה לענ"ד דיש לדחות גם זה משום דנראה דאפי' ישראל שנשא מצרית שכי' שקדושין בעבירה אפ"ה הולד הולך אחר הזכר ונקרא קהל ואפי' לכהונה כשר כדאיתא באה"ע סי' ד' וסי' וי"ו א"כ לא שייך למיתנא ברישא דהולד הולך אחר הזכר כיון דאפי' קידש קידושין ויש עבירה הולד הולך אחר הזכר ויבואר עוד לקמן בסוגי'. אמנם העיקר נראה דהוציא הרמב"ם ז"ל דין זה מסוגיא דיבמות דף נ"ז ע"א דאיתא שם דבעי' מיני' ר"י מר' אושעי' פצוע דכא כהן שנשא בת גרים מהו שיאכלנה בתרומה כשירות איתוספא בה ואכלה א"ד קדושא מתוספא בה ולא אכלו ופי' רש"י בלשון שני וכשרות איתוספא בה היינו למיקרי קהל וע"ז פשט שם מברייתא דאחא בר חנינא מנין לפצוע דכה וכו' ש"מ כשרות אתוספא בה וכו' הרי דמפורש דאם אמה מישראל מיקרא קהל אבל תוס' נראה דס"ל כלשון ראשון דפי' רש"י ז"ל דפי' כשרות איתוספא בה היינו לענין כהונה ע"ש נמצא מוכח מברייתא דרב אדא בר חנינא דמיירי באמה מישראל ואפ"ה מותרת לפצוע דכא דלא מיקרי קהל וי"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתו בפ' י"ז מהל' איסורי ביאה דפצוע דכא כהן מותר בגיורת כדפשט שם רב ששת ביבמות דף ע"ו ע"א וא"כ מ כח כפי' השני של רש"י ז"ל דמיירי בבת גרים דאי כפי' הראשון של רש"י ז"ל מנ"ל למיפשט דלמא מיירי בבת גר וגיורת והא גופא קמ"ל דפצוע דכא כהן לאו בקדושתי' קאי ומותר בגיורת וא"ל דס"ל להתוס' דהא מילתא דפשיטא הוא דבת גר וגיורת לא מיקרי קהל כיון דאין צד ישראל ואי אתי' ברייתא לאשמעינן דפצוע דכא לאו בקדושתי' קאי הו"ל למיתני דמותר בגיורת ממש כיון דקרא בתרומה מיירי. וגיורת עצמה זונה היא. כדאיתא ביבמות דף ס"א ע"ב דאין זונה אלא גיורת ומשוחררת א"כ בוודאי אסורה בתרומה. מיהו לשיטת בעל המאור וסיעתו שהבי' הב"ש בסי' ה' דלאו הילכתא כרב ששת ופצוע דכא בקדושתו קאי ע"כ צ"ל דברייתא מיירי באמה מישראל א"כ ע"כ מוכח בהדי' כדברי התו' דאף שאמה מישראל לא מיקרי קהל והמ"מ כתב הטעם דלא גרע מעכו"ם הבא על בת ישראל ואינו מוכרח דהתם שאני דהולד הולך אחר האם והארכנו בזה בחידושי אה"ע סי' ד' ס"ק ג' ודוק:

שם וכל מקום שיש קידושי' ויש עבירה וכו'. ממזרת ונתינה לישראל וכו'. נראה פשוט דאפי' במקום דאין עבירה מדאורייתא כגון מקום יבום דאמרי' ביבמות דף כ' דמדאורייתא מותר לישראל לייבם יבמה שהיא ממזרת אפ"ה הוי הולד ממזר כדאמרינן בסוגי' דגר שנשא ממזרת אפ"ה הולד ממזר והא דלא קאמר דאיזהו דרישא למעוטי הא

משים דביבמה איכא עכ"פ עבירה דרבנן וכל מקום דאיכא עבירה דרבנן הולד הולך אחר הפגום דהא חלוצה איכה אסורה אלא מדרבנן וחשיב לה במתני' וכן ישראל שנשא שתוקות אע"ג דאינה אלא מדרבנן אפ"ה הילד שתוקי כדאיתא לקמן דף ע"ג ע"א וכן נראה דמוכח משתוקי שנשא ממזרת דאורייתא היא מותרת לו כדאמר לקמן בקהל וודאי הא דלא יבוא אבל בקהל ספק יבוא אפ"ה הוי הולד ממזר מדאורייתא והא דלא קאמר דאיזה דרישא למעוטי הוא דאיכא עבירה מדרבנן והא דלא קאמר בכל הני דמ"מ דסיפא מרבה אפי' עבירה מדרבנן משים דממילא נשמע מחלוצה דהוי ג"כ דרבנן כנ"ל. וכן נראה בגרושה שנפלה ליבום לפני כהן אע"ג דמדאורייתא מותרת לו מ"מ יתחללה היא וזרעה כיון דיש עבירה מדרבנן אבל מדאורייתא צ"ע אם הולד חלל כיון שהי' בהיתר הוי כמו ישראל שנשא חללה דאין הולד חלל תדע מדאמרינן ביבמות שם דאתי עשה דיבום ודחי לאו דגרושה לכהן והיא פלוגתא דתנאי בנזיר אי אמרינן אתי חד עשה ועקר תרי לאוים והרי אמרינן לקמן דף ע"ח דכהן בגרושה איכא תרי לאוין לא יקח ולא יחלל ואיך קאמר שם הש"ס בפשטות דאתי עשה ודחי ל"ת אע"כ דבאמת אין כאן חילול לא לה ולא לזרעה כיון דהוא בהיתר. מיהו לפמ"ש תוס' שם ביבמות דלא התירה תורה אלא העראה ולא גמר ביאה דלא בעינן ביאה להקמת זרע א"כ לא משכחת שיהא הולד כשר כיון דבגמר ביאה כבר היתה אסורה לו אך הר"ן והרשב"א חולקים על התוס' דס"ל דמותר מן התורה ביאה הראוי' לו להקמת זרע. ועיין במ"ל בהל' א"ב וצ"ע בכל זה ודו"ק:

בגמרא והרי גר שנשא ממזרת וכו'. הקשה בספ"י כיון דעיקר ילפותא דהולד הולך אחר הפגם מדכתיב לו הלך אחר פסולו א"כ באמת מנ"ל לר"י היכא דנסיב בהיתר דלמא דוקא ביש עבירה כדקתני במתני' ועיין שם שנדחוק בזה ולכאורה הי' נראה דילפינן מעמוני ומואבי דכתיב גבי לא יבא להם ודרשינן ג"כ הלך אחר פסול וע"כ באין עבירה דאי דוקא ביש עבירה קשה ל"ל קרא בל"ז נודע דהלך אחר פסולו דאל"ה לא משכחת בי' דורות דכתב רחמנא גם דור עשירי וגומר בשלמא גבי ממזר י"ל דנסיב ממזרח ה"ל דור שני וכן ממזר שלישי דנסיב ממזרת שלישית וכיוצא בו אבל בעמוני' דשריה נקיבות קשה ל"ל קרא ע"כ צ"ל דקרא קמ"ל אפי' נסיב בהיתר כגון שנשא גיורית אפ"ה אזיל אחר פסולו ולר' יהודא דס"ל קהל גרים אקרי קהל צ"ל כגון שנשא מצרית שנית כמו שיבואר לקמן וכיון דשמעינן בעמוני ילפינן ממזר מיני' ואע"ג דביבמות דף ע"ח עביד צריכותא דאיצטרך להם גבי מצרי ואיצטרך גבי ממזר לו משום דאי כתב גבי מצרי לא הוי ילפינן ממזר מיני' משום דבא מטיפה כשירה ע"ש וה"נ צ"ל דמטעם זה לא ילפינן ממזר מעמוני דכתיב בי' לו וא"כ היכי ילפינן לענין היכא דנשא בהיתר י"ל דבתר דכתיב

לו גבי ממזר דהיכי דיש עבירה כגון מישראלית הלך אחר פסולי ילפינן היכי דאין עבירה מיני' ומעמוני במה הצד דאי נימא מה לעמוני שבא מטפה פסולה י"ל ממזר בישראל יוכיח ואי נימא מה לממזר בישראל שכן יש עבירה אמרינן עמוני בממזרת יוכיח ועמ"ש לקמן בזה מיהו לכאורה קשה דר"ע דס"ל יש ממזר מחייבים לאוין א"כ ע"כ דורות דכתיב גבי עמוני כשנשא בהיתר דכשנשא באיסור הולד ממזר בחייבין לאוין א"כ להם דכתיב גבי עמוני למה לי וצ"ל דאכתי איצטרך קרא דלהם לעמוני שנשא מצרית שני' דה"א דדוקא כשנשא גיורית אבל במצרית כיון דכתיב גבי מצרית להם ה"א דלעולם הולך הולד אחר המצרי אפי' בעמוני שנשא מצרית לכך איצטרך להם גבי עמוני ג"כ דהולד הולך אחר הפגים שבשניהם כדאמר רבין לקמן ולפ"ז ממילא מתורץ מה שהקשה הרשב"א בשמעתי' הא דמוקי כר' יהודא ורבי יהוד' דס"ל בפ' ד' מיתות דף נ"ד בחד ברייתא כר"ע דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין א"כ לא אתי מתניתין כוותי' ובספ"י כתב דאתי כאידך ברייתא שם ולפמ"ש ע"כ ברייתא זו דס"ל לר"י כר"ע כיון שכתבנו דלמ"ד קהל גרים איקרי קהל לא משכחת דורות בהיתר אלא בנשא מצרית שני' א"כ להם למאי אתי וע"כ צ"ל דמשכחת דורת בנשא באיסור דלא כר"ע א"נ דמחלק בין חייבי לאוין דשאר כמ"ש תוס' בסנהדרין שה ודו"ק היטב:

דף סז.

שם בתוס' ד"ה והרי חלל שנשא בת ישראל וכו'. וא"ת מאי פריך וכו' אלא משום שהנקיבה וכו'. לכאורה י"ל דאכתי תקשה למ"ד דס"ל לקמן דף ע"ד ע"א לדברי המכשיר בה פוסל בבתה וכן באלמנת עיסה דאפי' מאן דמכשיר בה פוסל בבתה כמ"ש תוס' בכתובות דף י"ד ד"ה אלמנות עיסה וכו' וכ"ש לפמ"ש לעיל דף ס"ו דס"ל לרש"י ז"ל ד"ה סמוך אהני וכו' דאפי' מאן דמכשיר בבתה היינו דוקא כשהדין עלי' אבל אם הדין על הבת כ"ע מודים דפסולה דלא מהני לה חזקת האם א"כ כה"ג א"א לומר דפסול הוא מחמת האם כיון דהאם עצמה כשירה אפי' למאן דמוקי לה כר"י דס"ל לקמן דף ע"ה כל שזרעו פוסל וכו' ומפרש לה רב חסדא באלמנת עיסה מ"מ כיון דפסולה דידה אינו אלא משום בתה האיך נימא דבתו פסולה משום שנתחללה אמה ולקמן דף ע"ז יבואר יותר ודו"ק:

ברש"י ד"ה בנה שלישי וכו' או מצרי שנשא ישראלית דיש עבירה וכו'. לכאורה משמע מדברי רש"י ז"ל דס"ל לרבה בב"ח דדוקא במקום שיש עבירה הלך אחר הפגים ופליג אדרבין. והקשה בספ"י דא"א לומר כן דהא אמרינן לקמן איזהו למעוטי דר"ד ורבין וכיון דרבה בב"ח פליג אדר"ד ע"כ צ"ל דאיזה זו למעוטי דרבין ולכאורה הי' נראה לפמ"ש

לעיל גבי עמוני ומואבי דכתיב ביה לו הלך אחר פסול ע"כ דאפילו באין עבירה הלך אחר פסולו דביש עבירה לא צריך קרא כיון דעמונית מותרת לא משכחת ביה דורות כמ"ש לעיל וע"כ צ"ל דאי נימא דרבה ס"ל דאפי' בשני עממים כל שאין בו עבירה הולד הולך אחר הזכר היינו בשאר פסולים חוץ מעמוני ומואבי דס"ל דלא ילפינן מיניה במה הצד כנ"ל א"כ כיון דבעמוני מודה רבה דאפי' באין בו עבירה הולד הולך אחר הפגום תו אין קשה מאיזה זו דרישא דקאמר למעוטי דרבין דהא רבין בעמוני מיירי וכ"ש למאי דמוקי מתני' כר"י שכתבנו לעיל דלא איצטרך קרא גבי עמוני דהלך אחר פסולו אלא במצרית שני' היינו ממש מלתא דרבין מיהו אכתי בהא לא מתרצי שפיר דלא שייך לומר איזה זו למעוטי עמוני כיון דהפגום בעמוני הוא לעולם אחר הזכר ועיין ע"ש בסוף פירקין והעיקר נראה דס"ל לרש"י ז"ל דכל הפסולים ילפינן ממה הצד דאפי' במקום שאין עבירה הולד הולך אחר הפגם והיינו דדקדק רש"י ז"ל אבל במצרי ומצריות לא מגמר לן הא מידי וכו' משמע דוקא במצרי ומצרית ס"ל לרש"י ז"ל דבאין עבירה הולד הולך אחר הזכר כיון דלא שייך בהו דרשה שלהם לא אמרינן בהם הלך אחר פסולו והא דאמר רבה מצרי שני' דלא מצי למינקט מצרי שלישי שנשא מצרי' ראשונה משום דלר"י דס"ל דקהל גרים איקרי קהל מצרי שלישי בכלל קהל הוא א"כ כשנשא מצרי' ראשונה הוי ליה עבירה ובזה מודה רבה דאפי' במצרי ומצרי' הולך אחר פסולו והיינו דנקט רש"י ז"ל לחלק בין קדושין שיש בו עבירה היינו במצרי שלישי שנשא מצרי' ראשונה אליבא דר' יהודא והוכרח רש"י ז"ל לזה מדקאמר לקמן ולטעמיך איזה זו דסיפא למעוטי מאי והיינו לטעמא דמוקי מתני' כר"י ואי נימא דלרבה במצרי גר שנשא מצרית ראשונה אע"ג דיש בו עבירה אליבא דר"י אפ"ה הולד הולך אחר הזכר א"כ נימא דאיזה זו למעוטי מרי ג' שנשא מצרית ראשונה אע"כ דביש עבירה מודה רבה. כן נ"ל לענ"ד נכון לדעת רש"י ז"ל דלא פליג על מה שדקדק הר"מ ז"ל בתוס' ד"ה בנה שלישי וכו' ועיין בסמוך. ודוק:

בתוס' ד"ה בנה שלישי הוי וכו' ודיקדק הר"ם ז"ל וכו'. והקשה בספ"י דדברי תוס' אלו סותרים דבריהם ביבמות דף ע"ח ד"ה מצרי שני וכו' וא"ת ישא נתינה והולד כשר לר"י וכו' משמע להדיא דס"ל דאפי' בשני עממים הולד הולך אחר הזכר ע"ש. וי"ל דבריהם דס"ל גבי נתינה דאסורה מלא תתחתן לא כתיב להם וע"כ דילפינן משאר פסולים ולפי סברת רבה בב"ח דמסתם אזלינן בתר הזכר (מקרא דלמשפחותם לבית אבותם) א"כ כיון דבנתינה לא כתיב להם הלך אחר פסילו וממזר ליכא למילף משום דיצירתו בעבירה כדאמר שם ביבמות דף ע"ז ע"א א"כ ליכא למילף אלא מלהם דכתיב גבי עמוני ומצרי וכיון דלפי הס"ד דמצרי ולא מצרית ליכא למילף בנתינה שיהי' הולד הולך אחר האם

כיון דלא מצינו אלא במצרי ועמוני שהולד הולך אחר הזכר א"כ ליכא למילף גבי נתינה שיהי' הולד הולך אחר האם משא"כ לר"ד דל"ל סברא שיהי' הולד הולך אחר הזכר גבי פסולי' ממילא ילפינן שהולד הולך אחר הפגום אפי' בנתינה אבל לפי האמת דגם מצרי' נקיבות אסורות כיון דכתיב להם גבי מצרי דאזלינן בתר הפגום ממילא ילפינן גבי נתינה ג"כ דהולד הולך אחר הפגום בין בזכרי' בין בנקיבות כן נראה לענ"ד ליישב דברי תוס' והנה לכאורה הי' נראה דבלא זה מוכרחים דברי התו' שם דהא דאמר מצרי שני במה יטהר אתי' אליבא דר"ד שם דהא הקשו המפרשי' הא דקאמר מצרי שני במה יטהר ולא מקשי עדיפא דלא משכחת מצרי שני כלל ועוד הקש' שם מהרש"א ז"ל דל"ל תרי טעמא דבמתני' שם יליף הך בק"ו מעמוני ומואבי ובברייתא יליף מקרא דכתיב בנים ולא בנות וכתבנו בחידושנו שם דתרוייהו צריכא דמק"ו לחוד איכא למיפרך כדפריך שם דעריות יוכיח שאסורין עד ג' דורות אחד זכרי' ואחד נקיבות ובקרא דבני' ולא בנות נמי לא סני דליכא למיעוטא מקרא אלא מצרי שני' דהיינו בנות שיולדו להם בגירותן אבל מצרי ראשונה י"ל דאסורה לכך יליף בק"ו מעמוני דאפי' במצרי ראשונה שרי' ותו ליכא למימר עריות יוכיח דמה לעריות שכן אסור בהן נקיבות עד דור שלישי ולפ"ז י"ל דר"י דמרבה מאשר יולדו ופליג בברייתא על ר"ש דאמר בנים ולא בנות וע"ז קאמר ר"י אי לאו דאמר ר"י אשר יולדו וממילא הוי דרשינן בני' ולא בנות ואפי' אי הוי אמרינן דמצרית ראשונה אסורה ולא הוי ילפינן בק"ו מ"מ תקשי מצרי שני במה יטהר ונהי דמצרי ראשון יכול כישא מצרי' ראשונה מ"מ מצרי שני במה יטהר אם יקח מצרית ראשונ' יהיה הולד שני כדר"ד אמר ר"י ובהא ניחא הא דקשה לכאורה בהא דקאמר ר"י אי לאו דאמר ר"י הכתוב תלאן בלידה וכו' קשה לכאורה כיון דמוכיח דנקיבות אסורות א"כ ל"ל אשר יולדו ולפמ"ש אתי שפיר דהא רב דימי יהיב טעמו למלתא לקמן משום דכתב רחמנא אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה א"כ אם לא כתב רחמנא אשר יולדו ה"א דמצרי שני שבא על מצרית ראשונה הולד שלישי א"כ שפיר מצרי שני יוכל לטהר ע"י מצרי ראשונה לכך איצטרך אשר יולדו אלא דס"ל לר"י דמשמעות דאשר יולדו משמע נמי דגם נקיבות אסורות והיינו דקאמר ר"י אי לאו דאמר ר"י וכו' ר"ל דאי לאו דמשמע ליה נמי ממשמעות הכתוב דתלאן בלידה דגם נקיבות אסורות אלא הוי אמר דהא דתלאן הכתוב בלידה היינו לענין שהולד הולך אחר האם לחוד הוי קשה מצרי שני במה יטהר ולפ"ז י"ל גם לרבה ב"ב חנא דלא משמע ליה מאשר יולדו אלא איסור נקיבות היינו לפי האמת דס"ל לר"י דהא דתלאן הכתוב בלידה היינו לאסור אפי' בנות דס"ל לרבה ב"ב חנא דלהא לחוד אתי קרא דתלאן בלידה והא דקאמר ר' יוחנן אי לא דאמר ר"י וכו'

היינו אי לאו הוי דריש לאיסור נקיבות מאשר יולדו אלא הוי דריש מאשר יולדו דהולד הולך אחר לידת האם כדדרש ר"ד א"כ מצרי שני במה יטהר וממילא דלא קשה קושיא התוספ' דישא נתינה דהא בלידת האם תליא מילתא אבל לבתר דדריש ר"י מאשר יולדו דנקיבות אסורות ס"ל לרבה ב"ב חנא דלא אזלינן בתר לידת האם דאיצטרך להא מלתא דהנקיבות אסורות ודוק:

עוד נראה לפמ"ש בחידושינו בריש פ' אלו נערות לשיטת רש"י דנתונים מן התור' אינם אסורים אלא עד דור שלישי והיינו הזכרים אבל הנקיבות אף דדור ראשון אסורה מן התורה משום דכתיב בתו לא תקח לבנך והיינו אף לאחר גירות מ"מ דור שני מותרת ע"ש א"כ יש לומר כפשטי' הא דאמר מצרי שני במה יטהר משום דמצרי שני עצמו משכחת כגון שנשא נתינה דהבן הוי מצרי שני אלא דקשה במה יטה' דאם ישא נתינה ראשונה ה"ל הבן נתן שני ודוק:

דף סז:

בגמרא וליטעמיך לר"י איזה זו למעוטי מאי וכו' נראה לפרש לשון לטעמיך דמשמע דקושי' הוא דוקא לטעמא דמוקי מתני' כר"י משום דכבר כתבנו לעיל במתני' לשיטת התוס' דס"ל דבת גר מישראלית לא איקרי קהל ומותרת להנשא לפסולי' הא דלא תנא במתני' בת גר מישראלי' הולד הולך אחר הזכר משום דאפי' מצרי שני שנשאת לישראל דקדושי' בעבירה הולד הולך אחר הזכר ומיקרי קהל וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל נר' דאפי' מצרי שני שנשא בת ישראל הולד איקרי קהל כיון שאמו מישראל וא"כ י"ל היינו דקתני איזה זו למעוטי הא אע"ג דיש עבירה אפ"ה אין הולד הולך אחר הפגום אבל כ"ז אם מתני' כר' יוסי הי' אבל לר' יהודא דס"ל קהל גרים איקרי קהל א"כ פשיטא דהולד מצרי שני מיקרי קהל דהוי כגר דעלמא וא"כ שפיר קאמר ולטעמיך דמוקמת כר' יהודא קשה איזה זו דסיפא למעוטי מאי וצ"ל אגב ה"נ י"ל לר"י דנקט נמי אגב ולכאורה הי' נראה לפרש בדרך אחר והא דאיתא ביבמות דף ע"ז דפליגי ר' יוחנן ור"ל דבת גר עמוני ובת מצרי שני אי כשרה לכהונה ופי' רש"י שנשאו בת ישראל וביאתן בעבירה הרי דס"לי לר' יוחנן דאע"ג שיש קידושין ויש עבירה אין הולד הולך אחר הפגום נמצא י"ל דאיזו זו דסיפא למעוטי הא ושפיר פריך ולטעמך דמוקמית ליה ר' יהודא דס"ל בת גר זכר פסול לכהונה א"כ כ"ש בת גר עמוני ושפיר מקשה איזה זו למעוטי מאי מיהו נראה אף למאי דמוקי לה כר"י ע"כ ס"ל לתנא דמתני' בהא דבת גר זכר דלא כר"י דהא מקשה לעיל מחלל שנשא בת ישראל ומוקי מתני' כר"י בן דוסתאי וכמ"ש בתו' ד"ה הא מני וכו' ה"ל למיתני בהדי' ע"ש ומשמע מפשטות דבת גר זכר לא גרע מבת חלל זכר דהא ר"י דיליף

לקמן דף ע"ח בת גר זכר מבת חלל זכר דקאמר שם והדין נותן וכו' א"כ ע"כ ס"ל למתני' דב"ג מישראל כשר ותו נראה דאף לר"י משכחת דישראל שנשא מצרי שני לר"י הולד כשר לכהונה ואינו הולך אחר הפגום אע"כ דהקושי' הוא אליבא דר"ל דס"ל דבת גר עמוני מישראל פסול לכהונה אלא דלפ"ז קשה לי א"כ מאי פריך כל מקום דסיפא לאתוי' מאי דהא י"ל לאתוי' הך דר"ל דבת ישראל שנשאת לגר עמוני ולמצרי שני' דבתו פסולה לכהונה ואפי' אי נימא דבזה לא שייך לומר הלך אחר הפגום משום שגם היא נפגמה כיון שנבעלה לפסול לה מ"מ הא משכחת איפכ' בישראל שנשא מצרי שני' לר"ל הולד פגום כיון דאיכא עבירה וצ"ל בדוחק דקושיא זו אליבא דר"י ומאי דמקשה ולטעמיך היינו לר"ל ודוק:

שם בגמרא אימא אידי ואידי לבן הא לכתחילה והא דיעבד וכו' לכתחילה מאחות אשה נפקא ומה אחות אשה דבכרת וכו' הקשה הרשב"א דהל"ל לכתחילה מאלמנה לכהן גדול נפקא וכן הקשה באחות אשה עצמה דנילוף מק"ו מאלמנה ע"ש ועוד הביא הרשב"א גירסא ישינה ככל הספרים מה אחות אשה דבכרת לא תפסי קידושי' והאריך בקיום גירסא זו דהוא תמוה דאכתי לא שמעינן אלא לכתחילה ע"ש ונראה לענ"ד לכתחילה ליישב קושיא אלו והוא דיש להקשות טובא הא דקאמר לכתחילה מאחות אשה נפקא קשה דלמא קרא אתי למלקות דהא קיי"ל דאין מזהירין מן הדין ואין עונשין מן הדין בשלמא לאביי דס"ל בריש תמורה כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי לאו הכא אמאי לקי יש לומר כיון דכתבה התורה לאחר ולא לבן דאין קידושין תופסין אם כן ל"ל לא יקח באשת אב דא"ל למלקות כיון דלא מהני אמאי לקי אבל לרבא דס"ל אפ"ה לקי משום דעבר אמימרא דרחמנ' קשה ונר' לענ"ד ליישב הכל והא דמהרש"א כתב בסנהדרין דף נ"ד דהטעם הוא דאין עונשין מן הדין משום די"ל כיון דחמיר יותר אין לו כפרה בעונש זה א"ב שפיר קאמר לכתחילה מאחות אשה נפקא וא"ל דקרא דאתי' למלקות אם כן קשה למה לי באחות אשה עצמה יליף מק"ו מאלמנה לכהן גדול כמ"ש הרשב"א וא"ל משום דאין עונשין מן הדין ז"א דהא הכא לא שייך לומר דאין לו כפרה משום דחמיר דאית ביה כרת דהא חזינן דאשת אב דחמיר טפי שהי' במיתה אפ"ה כתב רחמנא לאו דלא יקח למלקות כ"ש דאחות אשה יש לו כפרה במלקות וע"כ נצטרך לומר דלא תקח דאחות אשה אתי לתפיסת קדושין בדיעבד ואם כן ממילא נילוף בקל וחומר דאשת אב מאחות אשה דהשתא אחות אשה דבכרת לא תפסי קידושין אשת אב דבמיתה לא כ"ש ואתי שפיר הגירסא ישינה אלא דאין הכרח לומר דלא יקח דאחות אשה אתי לתפיסת קדושין דאיכא למימר דלא יקח דאשת אב אתי לתפיסת קידושין מ"מ מוכח

דלא תפסי קידושין באשת אב דלא יקח דכתיב באשת אב הא דלא תפסי קידושין או דלא יקח דאחות אשה אתי לתפיסת קידושין וע"ז מקשה דדלמא לא יקח דאשת אב היינו לתפיסת קידושין ולא למלקות וממילא די"ל דאחות אשה היינו למלקות ואיצטרך קרא דלאחר לתפיסת קידושין באחות אשה לחוד ובזה הוי אפשר ליישב קושי' תוספות לקמן ד"ה מה יבמה וכו' וא"ת אמאי לא קאמר וכו' נדה שהי' בכרת וכו' כוונתם דבחייבי מיתות בית דין ליכא למימר נדה תוכיח ולפמ"ש כיון דבאשת אב איכא מיתות בית דין וילפינן מק"ו מיבמה לשוק וע"כ לא יקח דידיה היינו לענין מלקות וממילא דליכא למימר דלא יקח דאחות אשה למלקות דהא הוא ק"ו מאלמנה ולא שייך אין עונשין מן הדין דהא אשת אב חמיר מיני' ולקי כנ"ל וע"כ לא יקח דאחות אשה לתפיסת קדושין וממילא מייתר קרא דלאחר לעריות שיש להן היתר ולא נימא נדה תוכיח ודו"ק היטב:

עוד נר' לענ"ד ליישב כל הקושי' הנ"ל באופן אחר והוא דהרשב"א הקשה עוד אהא דקאמר ודילמא הא לכתחילה הא קיי"ל כרבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ותירץ דכיון דגלתה התורה גבי אלמנה לכהן גדול דמהני ה"ה בכל מקום דכתיב לא יקח וה"ה הכא והוא דוחק גדול ויבואר עוד לקמן בס"ד. אמנם הנר' ליישב כל זה והוא דנראה דאף דסבירא ליה לרבא דכל מידי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא היינו דוקא במידי דלא מהני מטעם דאמר רחמנא לא תעביד דמשמע לכתחילה אף דממילא אי עביד לא מהני כיון דעל כל פנים עבר אמימרא דרחמנא ולכך לקי אבל בדבר שאין קדושין תופסין כלל כגון כהן שקידש גרושת אחיו מודה רבא דלא לקי כיון דבלא זה אין קדושין תופסין לא עשה כלום. ותדע דהא דאמר בריש תמורה מאי בינייהו בין אביי ורבא ולא קאמר דא"כ קידש גרושת אחיו וכיוצא בו דלאביי כיון דלא מהני לא לקי אע"כ דאפילו רבא מודה בהא. ולפ"ז ה"ה במקדש אשת אביו אין שום סברא לומר שילקה משום לא יקח אשת אביו דכיון דבלא"ה אין קידושין תופסין בה אם כן לא עביד ולא מידי והיינו כנותן מתנה בעלמא ובזה מתורץ מה שהקשינו לעיל הא דקאמר לכתחילה מאחות אשה נפקא דלמא אתי קרא למלקות אליבא דרבא דסבירא ליה דאף על גב דלא מהני לקי ולפמ"ש אתי שפיר דגבי אשת אב כיון דנפקא מקרא דלאיש אחר דלא שייך בו קידושין כלל ממילא דאין בו מלקות אם כן לא יקח למה לי דאי לאיסורא מאחות אשה מק"ו נפקא. ולפי זה מתורץ מוי הא דקאמר ודלמא הא לכתחילה קשה דזה אינו אלא אליבא דאביי אבל לרבא ממילא דלא מהני ולפמ"ש יש לומר איצטריך קרא דלאחר שאין בו תפיסת קדושין כלל נפקא מיניה דלא לקי כיון דלא עביד מידי אינו לוקה אם קידש וממילא מתורץ

דליכא להקשות לכתחילה נפקא מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול דהא התם באמת כתיב לא יחלל חילולין הוא עושה וכו' דקדושין תופסין אם כן לרבא צריך הכא לא יקח דאף דאי עביד לא מהני ואפ"ה איכא איסורא דליכא למילף איסורא מאלמנה לכהן גדול כיון דהכא לא מהני מעשיו אלא דה"א דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ואיצטרך קרא דלאיש אחר דאין בו תפיסת קדושין כלל דלא לקי אלא איסורא בעלמא דלא יקח להכי פריך לכתחילה מאחות אשה נפקא דע"כ הא דלא ילפינן בקל וחומר לכתחילה מאלמנ' לכהן גדול היינו משום דבאחות אשה אי עביד לא מהני וע"כ קרא דלא יקח אשת אביו היינו דלא תפסי קדושין כלל ונ"מ דלא לקי משום דלא עביד מידי וע"כ קרא דלאחר לשאר עריות וע"ז מקשה דלא לאחר קאי על אחות אשה שאין בו תפיסת קדושין כלל וקרא דלמא תקח באחות אשה היינו לאיסורא לכתחילה דליכא למילף וקל וחומר מאלמנה לכ"ג כיון דלא מהני מעשיו כנ"ל ודו"ק:

אמנם מה שתירץ הרשב"א ז"ל דאף לרבא דס"ל אי עביד לא מהני כיון דעשתה התורה גבי אלמנה לכהן גדול דמהני ה"ה בכ"מ דכתיב לא תקח דכבר כתבנו שהוא דחוק מאוד דאם כן נימא דגלי רחמנא בכל דוכתי' דאי עביד מהני ותו קשה לי על מה שהקשה הרשב"א דה"ל למימר לכתחילה מאלמנה לכהן גדול נפקא ונדחק ליישב דאיסור כהונה שאני ומאי קשה הא קי"ל לקמן ד' ע"ח כרבא כה"ג באלמנה אינה לוקה אא"כ קידש ובעל אם כן הא דאיצטרך הכא לכתחילה בקידושין לבד. ונראה ליישב דברי' ז"ל חדא מגו חדא דסבירא ליה לרשב"א ז"ל דפלוגתא דאביי ורבא תליא בפלוגתא אחרות דפליגי אביי ורבא דף ע"ח בכה"ג באלמנה דאביי סבר קידש לוקה משום לא יקח ורבא סובר דאינה לוקה אא"כ קידש ובעל ונראה דהיינו טעמא דרבא לשיטתו דס"ל כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ואפ"ה אמר קרא לא יחלל חללים הוא עושה אבל אינו עושה ממזרים וע"כ דתפסי קידושין וס"ל דהיינו מטעמא דאין איסור בקדושין לבד כי אם קידש ובעל נמצא בשעת קידושין לא ה"ל בכלל דאמר רחמנא לא תעביד כיון דלא נגמר האיסור עד שעת ביאה ולפ"ז יש לפרש שיטת הרשב"א ז"ל דס"ל דכיון דגלי רחמנא בלשון לא יקח גבי אלמנה לכה"ג דהיינו קידש ובעל אם כן בכ"מ דכתב רחמנא האיסור בלשון קיחה הוא דוקא קידש ובעל וכ"ש באחות אשה י"ל דגם אביי מודה דאי הוי אמרינן לא יקח לאיסור קידושין היינו אם קידש ובעל כדאיתא בדף ע"ח מודה אביי במחזיר גרושתו דאם קידש ולא בעל אינו לוקה לקחתה להיות לו לאשה אמר רחמנא וה"ה הכא דכתיב לא תקח לגלות ערותה משמע קידש ובעל אבל קדושין לבד ה"א דתפסי ואם כן שפיר מקשה הרשב"א ז"ל דה"ל למימר לכתחיל' מאלמנה לכה"ג

נפקא אך הא קשה לי גבי אשת אב דאמר נמי הא לכתחילה הא בדיעבד והתם לא שייך קידש ובעל דאל"כ בל"ז חייב מיתה משום אשת אב על הביאה לבד ואזהרות מערות אשת אביך לא תגלה וליכא למימר לעבור עליה בשני לאוי' דהא לא כ"מ לענין מלקות כיון דאיכא מיתה ה"ל מיתה ומלקות דקיי"ל דאפי' חייבי מיתות שוגגי' פטורים מן המלקות כדאיתא בכתובות דף ל"ה ואף דכתבו התוספות שם דאיכא תנאי דמחייבי בחייבי מיתות שוגגי' מ"מ דוחק לפרש דמקשה הש"ס בסתמא אליבא וכן קשה לי טובא על מה שהקשה הרשב"א ז"ל דהמ"ל דנפקא לכתחילה באשת אב מאלמנה לכהן גדול והא סוגיא מפורשת דבאלמנה לכהן גדול אינו לוקה אא"כ קידש ובעל ובאשת אב לא שייך זה כנ"ל: ואפשר כיון דוודאי דילפינן מכה"ג דכ"מ דאמר רחמנא לא תקח היינו קידש ובעל א"כ ה"נ לא יקח דאשת אב ואף דחייב מיתה על הבעולה מ"מ כיון דלאו דלא יקח עיקר חיובו למפרע על הקידושין לא חשיב מיתה ומלקות באים כאחת ושפיר מתחייב בשניהם. אך ז"א דע"כ עיקר המלקות על הביאה שהי' ע"י קידושין דהא ה"ל התראת ספק על הלאו ולהכי אפי' בעל כמו פעמים לוקה על כל ביאה וביאה אם התרו בו בכל פעם דהכא אמרה תורה דבכל ביאה שאינה דרך זנות אלא דרך קיחה לוקה עלי' כמו שיבואר לקמן דף ע"ז ע"ב. והעיקר בזה כמ"ש לעיל דף נ"א בתו' ד"ה קידושין שאין מסורין לביאה וכו' דאפי' במקדש בביאה דעבר בשעת קידושין אמימרא דרחמנא אפ"ה תפסי בה קידושין. ודוק:

שם בגמרא בשלמא כולהי אתי' וכו' אלא אשת אח וכו'. יש לדקדק דמה גריעותא באשת אח מאחות אשה דהא אחות אשה נמי יש לה היתר לאחר מיתת אחותה כמו באשת אח דאינה מותרת אלא לאחר מיתות אחיו ועדיפא דאיבה מותרת אלא במקום מצוה באין לו בנים ואין לפרש בדוחק דאחות אשה אין לה היתר במקום מצוה אפי' אם מתה אחותה לאחר מיתת אחיו ז"א דההיא לאו מטעם איסור אחות אשה אסורה ליבם אלא משום דביבמה שאין אני קורא בה בשעה נפילה יבמה יבא עלי' הרי היא כאשת אח שיש לו בנים כדאי' ביבמות דף למד א"כ זהו חשיבות איסור אשת אח ולא עריות אחות אשה ותו קשה דאמרי' ביבמות דף ח' והא מכדי כולהו מאי חזית איכא לאקשינהו לאחות אשה ואיכא לאוקשינהו לאשת אח מאי חזית דאקשת לאחות אשה אקשונהי לאשת אח ומשני איבעית מאי לקולא ולא ולחומרא לחומרא מקשינן ואב"א הכא תרי איסורא וכו' א"כ לשנוי' בתרא עיקר טעמא דאחות אשה וכל עריות אסורין ליבם במקום מצוה הוא משום דאיכ' בהו תרי איסורי אחות אשה ואיסור אשת אח א"כ מאי חשיבות הוא לאיסור אחות אשה שאסורה במקום מצוה דהא הטעם הוא משום איסור אשת אח גופא כמו איסור

אחות אשה וה"נ צ"ל בדוחק דהסוגי' דהכא ל"ל הני סברא אלא כשנוי' קמא דלקולא ולחומרא לחומר' מקשינן ועיין מ"ש בזה בתוס' ד"ה שהי' בלבו וכו' מ"מ דוחק הוא. עוד יש לדקדק בלישנא דקאמר א"א כמי איכא למיפרך דמשמע דפירכא קמיית' דאשת אח עדיפא. ולכאורה נהפך הוא דפירכא דא"א עדיפא שיש לה היתר בחיי האוסרין ע"י גט. נר' לענ"ד דעיקר הקושי' באשת אח היינו משום דקי"ל דמאמר ביבמה מדרבנן הי' כדאי' ביבמות בכמה מתני' והיינו מטעמא דאמרי' דף י"ד בברייתא יכול יהי' כסף שטר גומרין בה כדרך שביאה גומרת בה ת"ל ויבמה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרת בם וקשה דנהי דשמעינן מקרא דאין כסף ושטר גומרין בה היינו שיקיים בה מצות יבום אכתי לא שמעינן שלא יתפסו הקידושין בה דאפי' למ"ד דאין קידושין תופסין ביבמה לגבי אחרים מ"מ אם יבם עצמו קידשה מנין דאין הקידושין כלום ואין חייבין עלי' משום א"א אלא לאו בעלמא כשאר יבמה וע"כ הא דלא תפסי קידושין הוא משום איסור אשת אח דלא היתרה התורה אלא ליבום בביאה דכ"ז שלא יבמה אין הקידושין תופסין ובזה מובנים דברי התוס' בסוף פ' החולץ ד' מ"ט ד"ה הכל מודים וכו' שכתבו וז"ל וי"ל אליבא דרב דאמר אין קידושין תופסין ביבמה איצטרך לאשמועינן שפיר דלא הוי ממזר וטעמא אמר ר"ת דהוי כנכרי ועבד שאין בו קידושין לשום אדם וליבם נמי לאו בת קידושין היא אלא ביאה הוא דאית בה וכו' ר"ל דאם מקדשה היבם אין קדושין תופסין בה להחשב א"א לעלמ' והיינו דמקש' דמנ"ל הך דינא דבמקום שהיא מותרת לייבם דהיינו במקום מצוה עצמה אפ"ה קיים איסור אשת אח דלא תפסו קידושין דכבר הי' מותרת לו והיינו פירכא מעליותא טובא ועיין בזה בתוס' ד"ה מנא הני מילי. ודוק:

בתוס' ד"ה מכ"מ וקשה דמה בעי וכו'. לולי דברי התו' נראה לענ"ד לתרץ קושייתם משו' דהא דילפינן מלא יגלה דהוי ממזר מחייבי כריתות דהיינו שומרת יבם של אביו וממילא דאין קידושין תופסין דהא בהא תלי' ולא אמרי' דהטעם הוא משום ש"י למ"ד דאין קידושין תופסין ביבמה וצ"ל משום דאין ממזר מיבמה והטעם כמ"ש התוס' בשם ר"ת שאין לה קידושין לשום אדם וליבם נמי לאו בת קידושין היא וע"כ הא דהוי ממזר מלא יגלה היינו בשומרת יבם לאחר מיתה כדמשני הש"ס בריש פ' נושאין על האנוסה מהא דמקשה הש"ס התם ותיפוק לי' משום יבמה לשוק ומשני בחד שנוי' דקרא מיירי לאחר מיתת היבם ומטע' אשת אחי אביו שהיא בכרת א"כ לפמ"ש בפי' דברי ר"ת דאין קדושין תופסין ליבם עצמו מדאורייתא כשעושה בה מאמר משום איסור אשת אח וכ"ז לבתר דשמעינן דאם היבם מקדש ליבמתו אין קידושין תופסין בה אבל הכא דאכתי לא

ידעי' דאין קידושין תופסין באשת אח איכא לאוקמי קרא דלא יגלה דהוי ממזר בחיי היבם מטעם דהיא שומרת יבם וליכא לאוכוחי מידי ודוק היטב:

עוד אמרתי בלימוד הישיבה דיש ליישב אפי' לטעם הב' שכתבו התוס' ביבמות שם בשם ר"ת דאין ממזר מיבמה לשוק משום דאין בה תפיסת קידושין לכ"ע אפילו ליבם או משום דחשיבא בת תפיסת קידושין משום שעומדת לחלוץ והא משום דאמרינן ביבמות דף נ"ב אמר רב יבמה נשואין יש בה וקידושין אין בה ומפרש הש"ס נשואין יש בה כדרב המנונא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזינתה אסור' ליבם נמצא לפ"ז מובנים היטב שני הטעמים שכתבו ר"ת דלא הו' ממזר מיבמה לשוק משום דבתחלת הזנות כבר נאסר' היבמה ועומדת לחליצה ואפ"ה אסורה לעלמא עד שתחלוץ נמצא לטעם הראשון שכתב ר"ת אין לה היתר לשום אדם בין ליבמה ובין לעלמא ולטעם השני שכתב ר"ת שהוא עומדת לחלוץ כיון שאסורה ליבם ע"כ עומדת לחלוץ חשובה בת תפיסת קידושין. ולפ"ז י"ל הא דנפקא לי' לרבנן דיש ממזר מחייבי כריתות מקרא דלא יגלה ולא מפרשי דטעמא משום שומרת יבם ובחיי היבם משום דשומרת יבם לא הוי ממזר כשני הטעמים הנ"ל אבל אכתי קשה דמנ"ל דמיירי קרא במפותה דילמא מיירי קרא באנוסה ולא שייך טעם שני דאנוסה בוודאי שרי ליבמה דלא גרע מא"א. אך נר' לי דא"א לומר כן דהא מקשה בריש נושאין על האנוסה למה לי לא יגלה תיפוק לי' מלאו דאשת אחי אביו ומשום יבמה לשוק ומשני לעבור עליו בשני לאוין ואיתא בסנהדרין דף ע"ג דמקשה הש"ס אהא דאמרי' שם דחייבי כריתות ניתן להצילם בנפשה ורמינהו אלו נערות שיש להן קנס ומשני ר"פ במפותה וכיון דקי"ל במיתה ומלקות נמי לא עבדינן דאפי' חייבי' מיתות שוגגים פטורים מן המלקות ע"כ צ"ל דקרא דלא יגלה מיירי במפותה דאי באנוסה הא ניתן להצילה בנפשו וליכא מלקות וא"כ קשה קושיות הש"ס דתיפוק לי' משום אשת אחי אבי' ומשום שומרת יבם וא"ל לעבור עלי' בב' וג' לאוין דהא כיון דאין לוקין עלי' כיון שניתן להצילה בנפשו אין נ"מ בלאו אחד או בג' לאוין כמ"ש תוס' בריש פ' איזהו נשך ולפ"ז הי' אפשר לתרץ בזה קושי' התוס' דאי' שם בסנהדרין דטעמא בחייבי כריתות ניתן להצילה בנפשה ולא בחייבי לאוין משום דאפגמה רבה קפיד רחמנא ופירש"י ז"ל דמחייבי כריתות נעשה זונה והול' ממזר והיינו משום דאין בהן תפיסת קידושין ומה"ט לא ניתן להצילה בנפשו בנדה פנוי' כיון דלא נעשה זונה משום דתופסין בה קידושין וכדאי' ביבמות דף ס"ז ע"ב א"כ ממילא מתורץ קושי' תוס' ושפיר פריך מנה"מ דאין בה תפיסת קידושין ולא נפקא מלא יגלה משום דאי הוי תפסי בה קידושין איכא לאוקמי קרא לאנוסה דלא ניתן להצילה בנפשו משום דליכא פגומה דלא נעשה זונה ואין הולד

ממזר ואי משום דהוי יבמה לשוק הא בעינן חטא מות כדאי' שם בסנהדרין דממעט חייבי לאוין ואפי' לר"ע דלא תפסו בה קידושין אפ"ה לא ניתן להצילה בנפשו משום דאין בו חטא מות וא"כ י"ל דהוי ממזר מטעם יבמה לשוק כיון דאין עומדת לחלוץ מ"מ תירוץ הראשון נר' עיקר ודוק:

בא"ד והכא בעי אליבא דרבי יהושע וכו' קצת קשה לי לשיטת התוס' דכל הסוגיא היינו לר' יהושע אבל לרבנן בל"ז מוכרח דקידושין תופסין א"כ הא דמשני ראב"י אתיא משומרת יבם משמע דס"ל לר"י דשומרת יבם אין קידושין תופסין ובפרק קמא דיבמות דף ט"ו ע"ב איתא דשאלו לר"י צרת הבת מהו ומפרש התם בני צרת לב"ש מהו למאי כ"ע למפשט וולד מחזיר גרושתו לב"ה וכו' ופשיט להו דבני צרות אני מעיד לכם משמע דס"ל דקידושין תופסין ביבמה דאל"ה לא שייך גבי יבמה פירכא שכן היא עצמה מתחללת כיון דאין קדושין תופסין עשתה זונה כדאי' באה"ע סימן וי"ו סעיף חי"ת כמו בחייבי כריתות דמודה רבי יהושע דהולד פגום מה"ו כדאיתא בהחולץ דף מ"ד ונראה די"ל דהא דפשט ליה התם דבני צרות כשירים לאו משום דפשוט להו דוולד יבמה לשוק מותרת אלא באמת הטעם הוא דלא נפסלה שני משפחות מן הכהונה משום דבאמ' קי"ל כב"ה צרת הבת אסורה דלא הוי כלל בני יבמה לשוק אלא דר"י לא רצה להורת להם כב"ה שהיא מתירא לעשות אותם פגומים לכך השיב להם סתם מן המעשה של שתי המשפחות דאין להם פגם להעושים כדברי ב"ה די"ל מן הטעם דקדושין תופסין ביבמה אבל באמת ס"ל לר"י דאין קדושין תופסין ביבמה והא דהוכשרו דטעם דהלכ' כב"ה ובזה מיושב מה שהקשה תוספת ביבמות שם בד"ה למאי כ"מ וכו' קצת קשה דה"ל למפשוט וולד יבמה לשוק ע"ש ולפמ"ש י"ל דלא רצה הש"ס למימר הכי דא"כ הוי משמע דפשוט להו דוולד יבמה לשוק כשירה לכהונה ובאמת לר' הושע אין הדבר כן כן נ"ל והיינו באמת דליכא למפשט משום די"ל הטעם דהלכה כב"ה אלא דעכ"פ פשט להו דוולד מחזיר גרושתו מותרת והיינו דקאמר' מתירא אני לעשות אותן העושין כדברי ב"ש פגומין ואפ"ה העיד להם מעובדא דשני המשפחות וע"כ משום דאיכא למימר דקידושין תופסין ביבמה כנ"ל וא"כ ממילא מוכח דולד מחזיר גרושתו כשר משום דאיכא למיפרך שכן היא עצמה מתחללת תדע לפמ"ש תוס' ביבמות דף מ"ט הטעם דאין ממזר מיבמה לשוק משום דאין לה קידושין לשום אדם וליבם נמי לאו בת קידושין היא וא"כ קשה דלב"ש דס"ל מאמר קנה מדאורייתא כדאיתא בפרק ר"ג א"כ יהא הולד ממזר מיבמה לשוק הרי היא בת קידושין ליבם ע"כ צ"ל דס"ל לב"ש דקדושין תופסין ביבמה וממילא דלא נעשה זונה ואין הוולד פגום דאיכא למיפרך שכן היא עצמה מתחללת. ודוק:

דף סח.

אלמא אמר אביי וכו' בבא על נדה וכו'. לכאורה קשה לי דמשמע דאי לא הוי תפס קידושין בנדה הוי הולד ממזר מנדה אמאי הא אמרי' ביבמות דף מ"ה דמנכרי ועבד לא הוי הולד ממזר משום דאין לו עליו קידושין ולא על אחרים א"כ קשה בנדה אפי' אי הוי אמרינן דאין קידושין תופסין בה מ"מ לא הוי ממזר דהא אין קידושין תופסין בה לכ"ע וה"ל כנכרי ועבד וא"ל בא"א שקידושי' הראשונים כמו שאר א"א ז"א דממ"נ אם זנתה מאחרי' בל"ז הוי ממזר משום איסור א"א ואי מבעלה פשיטא דלא דמי לאשה אב דאין לה קידושין לגבי בועל ויש לה קידושין לגבי אחרים והכא הוי אפכא וכפי' רש"י גבי סוטה דלא הוי ממזר משום שעדיין קידושין הראשונים עליה ולכאורה הי' נראה לפרש בדוחק לפי תירץ השני שהזכרתי לעיל בשם ר"ת דיבמה חשיבא בת תפיסת קידושין כיון שעומדת לחליצה ולזה י"ל דמה שמותרת ליבמה ה"ל כיש קדושין לגבי יבם א"כ י"ל לפמ"ש התוס' בריש יבמות דיבם שבא על יבמתו כשהיא נדה קנאה כדאיתא בפ' אלו דברים ע"ש נמצא משכחת בשומרת יבם כשהיא דנדה דיש לה קידושין לגבי יבם דאם בעלה קנאה ואם זנתה מאחרי' אי הוי אמרינן דאין קדושין תופסין בנדה היה ראוי' להיות הולד ממזר אבל לטעם הראשון שכתוב ר"ת דלא חשיב תפיסת קידושין לגבי יבם עצמה דגם ביבמה לא משכחת ותו דאף לתירוץ השני י"ל דהא דאמר בפ' אלו דברים דאם בא עליה יבם קנאה היינו משום דקי"ל דנדה תפס בה קידושין ולא דמי לאחות אשה דילפינן מינה דפטורה מן היבום אבל אי הוי אמרי' דנדה לא תפסי קידושין אפשר דאם בא עליה יבם בנדתו לא קנאו. והנראה בזה דס"ל להש"ס דכיון דהא דבכותי ועבד אין הולד ממזר פלוגתא דתנאי ואמוראי היא בהחולץ דף מ"ה א"כ אי נימא דבנדה הטעם משום דאין לה קידושי' ודמי' לנכרי ועבד לא הוי אמר אביי הכל מודים ובזה מיושב מה שהקשה בספ"י הא דמייתי הש"ס הכא דברי אביי ולא מייתי מברייתא דמייתי בהחולץ דף מ"ט דהכל מודים בסוטה ובנדה ובש"י דכיון דהך ברייתא נקט נמי הש"י ע"כ דס"ל נכרי ועבד לא הוי הולד ממזר כמו שפירש ר"ת וא"כ אין ראי' מנדה דתפסי קידושין. ודוק:

בגמרא ר' אב"י אתי' מק"ו מיבמה וכו' ומה יבמה שהי' בלאו וכו' הקשו המפרשי' הא דמשני ראב"י בפשיטות דמיבמה לא תפסי קידושין אע"ג דשמואל ואביי מספקא להו כדאית' ביבמות דף מ"ט והנה לפמ"ש לעיל בתוס' ד"ה מהנ"מ וכו' דכל עיקר הקושי' לעיל הוא משום דאי אפשר למילף מלא יגלה משום די"ל התם טעמא משום שומרת יבם דלא תפסי קידושין וכמו שנתבאר לעיל א"כ למ"ד דקידושין תופסי' ביבמה ממילא איכא למילף מקרא דלא יגלה א"כ אתי שפיר כיון דכל עיקר הקושי' אינו אלא למ"ד

דלא תפסי בשומרת יבם ע"ז אמר ראב"י דילפינן בק"ו מש"י אך יותר נר' לענ"ד בפשטות והוא דהקשה רשב"א לעיל אהא דקאמר תרווייהו לאחות אשה הוא דאתא הא לכתחילה הא דיעבד דהא לכתחלה לא צריך קרא דאיכא ק"ו מאלמנה לכ"ג ותירוץ משום דאיסור כהונה שאני א"כ אף אי נימא דביבמה אינו אלא איסור לכתחילה מ"מ אייתר לי' קרא דלאיש אחר דאין צריך לאחות אשה דע"כ קרא דלא תקח היינו בדיעבד דאי לכתחילה נשמע בק"ו דשומרת יבם וכיון דמייתר לי' לאחר ע"כ קאי על אשת אח ואין להקשות דהא כתבו בתוס' בד"ה ומה יבמה וכו' וא"ת ונימא נדה תוכיח ותירצו דאינו אלא גילוי מלתא דיש לנו להקיש לאחות אשה והיינו דר' אב"י ס"ל נמי דאחות אשה נפקא מקרא דאיש אחר כתירוצא קמא ואית לי' נמי היקשא דר' יונה אלא דר' אב"י קאמר דאין צריך לשנוי' דלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן דאיכא גילוי מלתא מק"ו ביבמה וכמו שיבואר בדבריהם א"כ לפמ"ש למ"ד דקדושין תופסין ביבמה ילפינן אחות אשה לענין לכתחילה בק"ו מיבמה הא איכא למיפרך נדה תוכיח ואין לומר מה לנדה שכן יש לה היתר דהא אחות אשה נמי יש לה היתר. אך זה אינו דלענין לכתחילה לא שייך למפרע נדה תוכיח די"ל דנדה עצמה אסורה לכתחילה דהא לא נפקא מקרא דותהי' נדתה אלא דתפסי בה קידושין וכמו שיבואר לקמן בלשון התוס' דסברא זו מוכרחת ומה שהקשה תוספת נדה תוכיח היינו למ"ד דלא תפסי קידושין ביבמה ואיכא למיפרך נדה תוכיח שתפסי בה קידושין וממילא דאפי' לענין לכתחילה ליכא למילף מק"ו מיבמה דאיכא למיפרך מה ליבמה שכן לא תפסו קידושין לכך הוצרכו תוס' לתרץ דסמך אהיקשא דר' יונה דלעיל ואינו אלא גילוי מילתא בעלמא נמצא למ"ד דקדושין תופסין ביבמה אתי שפיר דאינו צריך כלל היקשא דר' יונה ואף לפמ"ש לעיל לתרץ קושי' הרשב"א דאף דאיכא למילף לכתחילה מק"ו מאלמנה מ"מ י"ל דאיצטרך קרא לכתחילה באחות אשה לענין מלקות דקיי"ל דאין עונשין מן הדין ז"א דכבר כתבנו לעיל דלאביי דס"ל כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאל"ה אמאי לקי ממילא דא"א לומר דקרא דלא תקח דכתיב באחות אשה היינו למלקות וקרא דלאיש אחר היינו דלא תפסי קידושין דכיון דלא תפסי קידושין אמאי לקי ולרבא דס"ל דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא א"צ לכל זה כמו שיבואר ודו"ק:

והנה התוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב ד"ה אי כרב וכו' ומתוך פ' הקונטרס משמע דלרב ליכא לאו ביבמה וכו' ואין כר' דהא אמרינן בפ' האומר מה יבמה שהי' בלאו ולא תפסי קדושין אלמא דאיכא לאו אפי' למ"ד דלא תפסי קידושין ונר' לענ"ד ליישב פי' רש"י ז"ל והוא די"ל לפמ"ש לעיל דלרבא דס"ל דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד

לא מהני הא דאמרינן לעיל הא לכתחילה הא דעבד היינו לפי תירץ הרשב"א ז"ל דכבר למדנו מאלמנה לכה"ג דכל מקום דאמר רחמנא לא יקח אי עביד מהני א"כ שפיר קאמר ראב"י כיון דאמר רחמנא לא תהי' אשת המת החוצה אפי' אי עביד לא מהני דלא ילפינן מאלמנה לכה"ג אלא בלא תקח אבל בלא תהי' פי עביד לא מהני ושפיר יליף מיבמה לשוק דאפי' אם ללאו קאתי כיון דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא ומהני ומה שפי' רש"י ז"ל דף מ"ט ע"ב אי ללאו קאתי קדושין תופסין בה היינו דהתם קאי אליבא דאביי דאמר הכל מודים ואביי לשיטתו דס"ל איעביד מהני וכן שמואל ס"ל שומרת יבם צריכה גט ע"כ ס"ל כאביי דאי עביד מהכי וסוגיא זו כרבא וכבר כתבנו דלאביי דס"ל דאי עביד מהני אתי שפיר טפי שינוי' דר' אב"י ודו"ק היטב:

תוס' ד"ה מה יבמה וכו'. הנה בעיקר קושיא התוס' הי' נר' לענ"ד די"ל כיון דאמר לעיל דאיכא תרי קראי באחו' אשה לא תקח היינו לכתחילה ולאיש אחר דאפי' בדעבד לא תפסי בה קדושין וא"כ י"ל כיון דאיכא ק"ו מש"י ללא איצטרך קרא אלא משום דלא נימא נדה תוכיח א"כ הוי סגי בקראי דלא תקח דאיכא בה איסורין בקדושין לכתחילה ותו ליכא למימר נדה תוכיח דמה לנדה דמותרת לקדש לכתחילה וא"כ קרא דלאיש אחר מיותר וע"כ קאי על אשת אח וא"ל דהוי מוקמינן לא תקח ר אדיעבד ולא הוי ידעינן דאיכא איסורא לכתחילה כדס"ל לרב גבי יבמה לשוק דלא תהי' היינו בדיעבד ולא ללאו כפי' רש"י ביבמות דף מ"ט ע"ב ז"א חדא דתוספ' שם חלקו ותו דרש"י לא קאמר אלא משום דלשון לא תהי' משמע תפיס' קדושין כמ"ש תוס' שם אבל לא תקח מסתמא אינו אלא לשון לכתחיל' ותו דר"א ב"י קאמר בהדיא דיבמה שהיא בלאו וא"כ איכא למילוף באחות אשה מק"ו מיבמה דליכא למימר נדה תוכיח דמה לנדה שכן תפסי בה קדושין וצ"ל דס"ל להתוס' כמ"ש לעיל דמקרא דותהי' נדתה עליו אין הכרח דמותר לקדש לכתחילה וא"כ א"ש דל"ל דמה לנדה שכן מותרת לכתחילה דנדה גופא נלמד מאחות אשה דאסורה לקדש לכתחילה דבשלמא אליבא דאמת ליכא למילף איסור בנד' לקדש לכתחל' דמה לאחות אשה שכן לא תפסי בה קדושין אבל לפי הס"ד דאחות אשה אינה אסורה אלא לכתחילה באמת הוי ילפינן נדה ואחות אש' דאסורה לקדש לכתחילה ועיין בסמוך ודו"ק:

בא"ד אף אני אביא כל העריות שבכרת וכו'. והלשון תמוה דהא בכל העריות שאין להם היתר ליכא למפרך נדה תוכיח דמ' לנדה שיש לה היתר ובאחות אשה אע"פ שיש לה היתר מ"מ הא מפורש בקרא וע"כ כוונתם לא"א ואשת אח דקאמר לעיל שיש לה היתר ובא"א ג"כ לא קשה מידי דאיכא למפרך מה לנדה שכן אינה בה מיתת ב"ד ואין

הקושיא אלא על אשת אח בלבד ומה זה הלשון כל העריות ונ"ל עפ"י סוגיא דיבמות דף ח' שהבאנו לעיל שמקשה מכדי כל עריות איכ' לאקשינהו לאחות אשה או לאשת אח מאי חזית לאקשוי' לאחות אשה ניקש לאשת אח ומשני לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ואב"א תרי איסורי מתרי איסורי ילפינן לאפוקי אשת אח דחדא איסורא וכבר כתבנו לעיל דע"כ צ"ל בפשטות דסוגיא דידן ל"ל הך סברא דתרי איסורי דאל"ה ליכא עדיפות אחות אשה מאשת אח כלל ושפיר נילוף אשת אח מאחות אשה ואף שכתבנו בדרך אתר בסוגיא דלעיל מ"מ התוס' לא נחית להכי כמ"ש תוס' ד"ה מה"א וכו' ע"ש נמצא צ"ל בסוגיא דידן דאמר לעיל בשלמא כולהי אתי' וחשיב כל העריות שאין להם היתר ואיכא למילף אותם מאחות אשה היינו שאין להם היתר אף במקום מצוה מטעם שנויא קמא בסוגיא דיבמות דלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן. והנה הנראה מדברי תוס' דהא דראב"י נאדי משינו' קמא דאתי מהיקשא דר' יונה משום דלא ניחא ליה בשינוי' דלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן ולא ניחא ליה מ"ש תוס' דהוי חומר' משום דהוי ממזר או פגום לר' יהושע נמצא לפ"ז שפיר הקשו מכל העריות דאיכא למפרך נדה תוכיח ומנ"ל למילף משומרת יבם דתפסי בי' קדושין ואין לומר מה לנדה שכן יש לה היתר דאדרבא נימא בכל העריות ג"כ דיש לה היתר במקום מצוה מהיקישא דאשת אח כקושי' הש"ס ביבמות שם ואין לתרץ כדמשני שם לקולא ולחומרא לחומרא מקשינין דהא צריך להבין הא דקאמר שם קולא וחומרא וכו' דמה זה חומרא שאסורה ליבם ומותרת לכל העולם וע"כ צ"ל משום דהוי הולד ממזר מאשת אח כמ"ש תוס' כאן וכיון דר' אב"י לית ליה הך סברא א"כ אין כאן קולא וחומרא א"כ איכא למילף כולהו עריות מאשת אח דמותרת במקום מצוה וליכא ק"ו בש"י דאיכא למימר נדה תוכיח ואפי' אם נימא דס"ל לרב אחא ב"י כקושי' התוס' דאדרבה מה דתפסי קידושין הוי חומרא ושפיר שייך התם קולא וחומרא כיון דלפי הס"ד דבאשת אח תפסי קדושין וכיון דביבמה לא תפסי קדושין נמצא אי נימא דזקוקה ליבם לא תפסי בה קדושין לכ"ע מה שאין כן אי נימא דאינה זקוקה אפ"ה תפסי קידושין באחיו כיון דלפי הס"ד בכל העריות תפסי בה קידושין נמצא ספיר הוי קולא וחומרא אפי' לפי הס"ד ז"א דמ"ע כיון דע"י זה דנימא בכל העריות דאינו זקוקה ליבם וחשיבא אין להם היתר ילפינן ק"ו מיבמה דאין בהן תפיסת קידושין א"כ קשה דמאי חזית לילך בתר חומרא לאוסרה ליבם ולהקל דלא תפסי ביה קידושין אדרבה ניזל בתר חומרא דתפסי בה קידושין ויש להם היתר ביבם ושפיר הקשו מכל העריות. וע"ז תירצו דאינו אלא גילוי מלתא דלא תפסי קידושין באשת אח ובשאר עריות ממילא דהוי התם חמרא דתפסי בה קידושין לכ"ע כנ"ל ודו"ק.

שם בא"ד וי"ל דק"ו זה אינו אלא גילוי מלתא וכו' לכאורה קשה לפ"ז מאי מקשה הש"ס א"ה חייבי לאוין נמי דהיינו כפי' רש"י ז"ל דאיתא בבנין אב מיבמה לשוק דהא אפי' בחייבי כריתות דאיכא ק"ו כתבו תוס' דליכא למילף אשת אח משום דאיכא למימר נדה תוכיח אלא משום דאיכא גילוי מילתא לאקושה לאחות אשה אבל בחייבי לאוין דלא הוקשו לאחות אשה ולא שייך בהו גילוי מלתא א"כ ממילא איכא למימר נדה תוכיח ואין לומר מה לנדה שכן יש לה היתר דהא כיון דס"ל דאשת אח יש לה היתר במקום מצוה כמ"ש בסמוך דעיקר קושייתם היינו מאשת אח דיש לה היתר במקום מצוה א"כ הא אמרינן ביבמות דף כ' דמדאורייתא חייבי לאוין בני יבום נינהו אלא מדרבנן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנוי' וא"כ כל חייבי לאוין נמי יש לה היתר במקום מצוה. ודוחק לומר דהקושי' על לאו דמחזיר גרושתו דלא שייך ביה היתר במקום יבום דהא אין קדושין תופסין באחיו מ"מ אין זה מחמת חומרא ותו דלא שייך להא דמשני מקרא כלי תהיינה דלא מיירי במחזיר גרושתו כמ"ש תוס' ביבמות דף ע"ט ע"ב ד"ה סוטה נמי וכו'. מיהו י"ל דבחייבי לאוין דכהונה ליכא למימר נדה תוכיח משום די"ל דמה לנדה שכן מותרת לקדש לכתחילה דכבר כתבנו דליכא למילף מאחות אשה כיון דכולהי עריות לא תפסי בהן קידושין משא"כ חייבי לאוין דכהונה דכתיב י"ל לא יקח דאיכא איסור בקדושין לא מיבעי' לאביי דס"ל לקמן דף ע"ח באלמנה לכה"ג דאפי' קידש לוקה ואפי' לרבא דס"ל דבעינן קידש ובעל מ"מ עיקר לאו על הקידושין כדפריך בריש תמורה על רבא והרי אלמנה לכה"ג דאמר רחמנא לא תקח ואי עביד מהני וא"כ שפיר איכא למימר דמה לנדה שכן אין בה איסור לכתחילה וליכא למילף מנדה מחייבי לאוין דכהונה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל דהא דקאמר לעיל ודילמא לכתחילה אע"ג דאיכא ק"ו מאלמנה משום דאסו' כהונה שאני ותו דאיכא למיפרך מה לחייבי לאוין דכהונה שכן הולד חלל משא"כ בנדה שאין הולד חלל כדאי' ביבמות דף ס' מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה אך לפ"ז אין הקושי' אלא מחייבי לאוין דכהונה דכתיב בהו לא יקח א"כ הוי מצי לשנויי מקרא דלא יחלל חללים הוא עושה ואינו עושה ממזרים דכמשני בתמורה לרבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא תעביד אי עביד לא מהני אלא דלפמ"ש תוס' לעיל בד"ה מה"מ וכו' דכל סוגי' זו אתי' אליבא דר' יהושע ולר' יהושע לא שייך למילף עקרא דלא יקח חלולים הוא עושה ואין עושה ממזרים דהא לדידי' אף בחייבי כריתות לא הוי ממזר אפ"ה לא תפסי קידושין לכך צ"ל שנוי' מקרא דכי תהיינה וכ"ש דא"ש דעת הרמב"ם ז"ל בפ' ט' מהלכות א"ב דפלוגתא דאביי ורבא בקידש ולא בעל הוא בכל חייבי הלאוין כמ"ש הכ"מ שם דלא יבא משמע דאיכא איסור קידושין בתחילה

בכל חייבי לאוין והא דלא מקשי בריש תמורה על רבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד משאר חייבי לאוין היינו משום הך קרא כי תהיינה להכי מקשה דוקא מאלמנה לכה"ג וממילא א"ש דליכא למימר נדה תוכיח דנדה מותרת להתקדש לכתחילה כנ"ל והא דלא ילפינן באמת בק"ו נדה משאר חייבי לאוין היינו משום דבכולי הולד פסול משא"כ בנדה כנ"ל אך העיקר נראה דבכל חייבי לאוין אע"ג דמדאורייתא אתא עשה דיבום ודאי ל"ת לא מקרי יש לה היתר דאינו אלא דחי' בביאה ראשונה וכ"ש לדעת התוס' ביבמות דף כ' דאינו דוחה אלא בהעראה לבד משא"כ בהיתר נדה באשת אח ע"י יבום שהם מותרת לגמרי ושפיר איכא למפריך מה לנדה שכן יש לה היתר ודו"ק:

שם בגמרא ור"ע בע"כ שבקי' לקרא וכו'. דהוא וכו' וצריך להבין מאי דוחקא ובמאי פלוגי. הנה הרמב"ם בפ"ב מהל' נחלות דין י"ג כתב הי' בכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר כי את הבכור בן השנואה יכיר וגו' זו ששנואה בנשואי' ע"ש וכתב ה"ה זה מתבאר ביבמות פ' כיצד דף כ"ב ובאמת לא נזכיר שם מדין בכור אלא מדין ירושה והלח"מ תמה שם דהא נגד סוגי' דרבנן מוקי לה להאי קרא בחייבי לאוין ואין ממזר אלא מחייבי כריתות ע"ש שהאריך בקושיותו והנה בהגהת אלפסי בשלטי גבורים כתב בפשיטות דבכור ממזר אינו נוטל פי שנים. ותמהני שלא הביאו הפוסקים כלל ונראה לענ"ד דבאמת צריך להבין הסוגי' דידן דרבנן מוקי להו קרא דכי תהיינה בחייבי לאוין ולא ניחא להו לאוקמי קרא בדוחק קשה באיזה חייבי לאוין מיירי קרא דאם הוא עמוני ומואבי ע"כ צ"ל שיש לו שתי נשים מב' עממים אחת עמוני ואחת ישראלית וב' נשים מעם אחד בעינן וליכא למימר בחייבי לאוין דכהונה מי כתיב כי תהיינה לכהן וליכא לאוקמי במחזיר גרושתו משנשא' דהא כתבו תוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב בד"ה סוטה נמי וכו' דלא בעי לאוקמי במחזיר סוטה משום דשנואה משמע שהיה שנואה בתחילת הנשואין ומה"ט א"א לאוקמי נמי ביבם שחלץ וחזר וקידשה ז"א תחלת הנשואין שכבר הית' זקוקה לו וליכא לאוקמי קרא ביבמה לשוק דהא בסוגיא דידן ס"ל דיבמה לשוק לא תפסי קידושין ואפי' שמואל מספקא ליה ביבמה לשוק וע"כ צ"ל שהלאו היא לאו דלא יבא ממזר כגון שנשא אשה ממזרת פסולה הוא ממזר נשמע דכל ממזר נוטל פי שנים היינו ממש ע"ש הרמב"ם ז"ל דבכור ממזר נוטל פי שנים מיהו נראה דאין מזה קושיא על הש"ג דיש לחלוק בין ממזר שנולד ממזרת ובין בכור ממזר שנולד מחייבי כריתות וס"ל דהכי משמע קרא דדוקא במקום כי תהיינה וכו' את בכור בן השנואה אבל בכור שנולד לו מחייבי כריתות כיון דלא תפסי קידושין ולא קרינן ביה כי תהיינה אינו נוטל פי שנים נמצא דאין כאן פלוגתא בין הרמב"ם וש"ג ולפ"ז י"ל דר"ע לא ניחא ליה לחלק

בין ממזר הנולד מממזרת לנולד מחייבי כריתות ושפיר קאמר שבקי' לקרא דהא בלא"ה דחוק וע"כ צריך לאוקמי קרא בדוחקי' דמיירי בכהן ודוק:

שם שפחה מנ"ל אמר קרא שבו לכם פה וכו'. הנה הריטב"א כתב לפי גרסתו דמהאי קרא ילפינן נמי דלא תפסי קידושין בנכריות וז"ל דהא שני נערי' פי' חד מינייהו אלעזר שהוא עבד והשני הוי עכו"ם דל"ל דהשני הוא ישמעאל דהאי בנו קרי ליה ואע"ג דהכי איתא באגודה אנן לא שמעי' הכי עכ"ל. אך פשטא דסוגיא וכ"ש לפי גרסת רש"י ז"ל לא משמע הכי דנכריות לא נפקא מהאי קרא וצריך להיות דהשני נמי עבד הוי וכן משמע קצת דעיקר הוכחה הוא מן העבד השני ואי מאלעזר ליכא לאכוחי דהא מקשה לקמן גבי נכריות אשכחן ז' אומת אם כן ה"נ הוי מצי למפרך גבי שפחה דלא מצי למילף מאלעזר משום דהוי מכנען דדילמא דוקא שפחה שהי' מז' אומות וכ"ש לפמ"ש בספ"י לקמן דעיקר טעמא הא דאמר בסוגי' לקמן דז' אומות גרע משאר אומת משום דמצינו שהחמיר התורה בהן דאין להן תקנה לבא בקהל אפי' לגירות א"כ גם בשפחה י"ל כן ולמאי דאיתא באגדה דהשני הוי ישמעאל קשה לכאורה דאף מישמעאל אין ראי' דהא סי' עבד מצרי ואין לו תקנה בגירות ותו דא"כ מאי בעי בתר הכי וולדה כמותה מנ"ל דהא מדקרי לו לישמעאל עם הדומה לחמור אע"ג דהוי בן אברהם מהגר ש"מ דהולד כמותה. מיהו י"ל לפמ"ש תוס' ד"ה וולדה כמותה וכו' דממילא הולד הוי עבד דהולד הולך אחר הפגום אלא דס"ד דהוי בנו לכ"ר וא"כ י"ל דשפיר קרי לי' עם הדומה לחמור אפי' אם אין הולד כמותה לכל דבר. ותו קשה לי לפי דברי אגדה הנ"ל לפי מה דאיתא בתרגום יהונתן ששרה שחררה להגר כשנתנה אותה לאברהם א"כ ממילא לא הי' ישמעאל עבד ואיך קרי לי' עם הדומה לחמור. ודוחק לומר דאגדה פליג על תרגום יהונתן וס"ל דאברהם נשא שפחה באיסור מיהו אפשר לומר למאי דקאמר לקמן באומר לשפחתו הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין א"כ י"ל ששרה ששיחררה להגר ושיירה מקום לעצמה להיות ולדה עבד כי לא היתה כוונתה לשחרר' אלא שלא יעבור אברהם על לא יהי' קדש שהוא איסור שפחה מן התורה כפי' רש"י לקמן אבל לא רצתה שיהיה הולד בנו כדכתיב לא יירש בן אמה וגם שלא יתקיים בו מה שהבטיח הקב"ה אשר יצא ממעיך הוא ירשך ואף דפרש"י לקמן האומר לשפחתו מעוברת מ"מ י"ל דה"ה שיכולה לשייר מקום לעצמה אף למה שתתעבר אח"כ כדקיי"ל דיכול למכור שפחה לעוברים כדאיתא בח"מ סי' ר"ט וכ"ש דיכול לשייר לעצמה ו ום לעוברה ועיין מ"ש לקמן וק"ל:

שם עם הדומה כחמור וכו' לכאורה קשה דהא מוכח דאין קידושין תופסין בשפחה מהא דאיתא בכריתות איזהו שפחה חרופה חצי שפחה וחצי' בת חורין המאורסת לע"ע

ואמרה התורה לא יומתו אלמא דאין שפחה בכלל א"א וכן לר"י דאמר שם שפח' כנענית המאורסת לע"ע אלמא דאינו בכלל א"א ומה"ת נימא שיהיה בה קדושין ותו דקדושי ביאה ילפינן לעיל דף יו"ד מקרא דבעולת בעל ובהאי קרא כתיב ומתו גם שניהם וכיון דמיעטו התורה ממיתה מוכח דצד שפחות לית בה קדושין ודוחק לומר דסוגיא זו אזלי לשיטת אחרים בכריתות שם ולכאורה היה נראה דמשום דאי הוי אמרינן דקדושין תופסין בשפחה היינו בקבלת רבה או שהיה מקבלת קדושין מדעת רבה דאין יד לעבד לקבל קידושין אם כן י"ל דהתם איירי שקידשה בלא דעת רבה לכך אין הקידושין מועילם לצד שפחות אך זה אינו דאם היה בצד שפחות תפיסת קידושין ע"י רבו לא היה מועיל הקידושין כלום דה"ל כמקדש חצי אשה כיון דשייר קנינו כמ"ש תוספ' ביבמות דף מ"ה ע"ב ד"ה משום דאתי צד עבדות וכו' ע"ש אע"כ דצד שפחות לא היה בכלל קידושין כלל והעיקר נר' דה"א דנהי דאינו בכלל איסור א"א דאינו חייב עלה מיתה מ"מ איסור עשה אית ביה כדאמרינן לעיל ד' י"ג ע"ב לכ"ע בעשה ופירשו תוס' אומר ר"י דאיכא עשה בא"א כגון ודבק באשתו וכו' ע"ש וה"א דעשה זו שייך אף בשפחה ונכריות וכן נראה לענ"ד דמוכרח לומר כן בהא דבעי לקמן נכריות מנ"ל דלא תפסו בה קידושין אף דסוגי' מפורשת היא בסנהדרין דף נ"ב ע"ב אשר ינאף אשת רעהו פרט לאשת אחרי' ופירש"י שמעינן שאין קידושין לכותי ומהכא תיפוק לן בכל דוכתא ע"ש ופשיטא דנתמעט מהאי קרא בין נכרי לנכרי' ובין ישראל לנכרית כיון דאין אשת רעהו וע"כ צ"ל דאי מהתם לא הוי ממעטינן אלא מיתה תדע דבנכרי ונכריו' שמיוחדת לו לאשה באמת איכא איסורא כמ"ש תוס' שם מדהוצרכו להתיר יפת תואר להכי שמעינן קרא דבנכרי לישראלית אין גו תפוסת קידושין כלל ומותרת להנשא לאחר. מיהו אין להקשות למה לי קרא דאשת רעהו משום דאי מהכא לא שמעינן אלא נכרי לישראלית אבל נכרי לנכריות דבאמת איכ' איסור' לישראל כשהיה מיוחדת לו דאשה כנ"ל אפ"ה נפקא לן מהתם דאין ישראל חייב מיתה עלי' ודו"ק:

דף סח:

שם בגמ' נכרית מנ"ל וכו' גירסת הרי"ף נכרית מנ"ל אר"י אומר רשב"י דאמר קרא כי יסיר וכו.: וכתבו הר"ן ושאר המפרשי' דסבירא ליה כיון דולדה כמותה ממילא לא תפסי בה קדושין והקשה הרשב"א אם כן לעיל בשפחה ל"ל קרא דעם הדומה לחמור נימא נמי מדוולדה כמותה ממילא לא תפסי בה קידושין והיה נראה לענ"ד ליישב קצת דלכאורה לא שייך סברא זו אלא כשישראל קידש את הנכרית דהולד הוא נכרי אבל בהיפיך בנכרי שקידש את ב"י כיון דהולד ישראל י"ל דקדושין תופסי' אלא כיון דהכתוב כוללם יחד

בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך ומדהאי לא תפסי בה קידושין ה"ה איפכא משא"כ בשפחה ס"ל כמ"ש בשיטת התוספות דלא תהי' קדשה היינו בבת ישראל המופקרת בזנות כמ"ש הרמב"ם ז"ל אבל לא יהי' קדש קאי על שפחה לישראל אם כן כיון דעבד בבת ישראל לא מפורש בקרא חין ללמוד משפחה לכך איצטרך עם הדומה לחמור אך זה דוחק ותו דאכתי לא מתרצי דמשמע דמייתי קרא דעם הדומה לחמור על מתני' דולד שפחה כמותה ולפי טעם הרי"ף אין צריך לזה קרא והיותר נראה לענ"ד דאתי שפיר למ"ש שכתבו תוספות דלאו דלא תתחתן היינו בגירותן כדאמר רבא בפ' הערל אלא דסיפא דקרא לא תקח היינו שאין בו קיחה דמשמע שאין קדושין תופסי' אך י"ל דזהו בקרא דבתך לא תתן לבנו דמשמע דאין בו דין נתינה דקיחה ונתינה לשון אחד הוא אבל בבתו לא תקח לבנך לא משמע מידי דהא כתבו תוס' בב"מ דף מ"ד ע"ב ד"ה דאמר לישראל קדש לי' אשר וכו' דאף לרבא נ"מ דאם יש שליחות חלין הקידושין ואם אין שליחות לא חלי הקידושין עכ"ל נמצא בשלמא בבתו דהאב זכאי בה לקבל קידושין שפיר נלמד דאין קדושין תופסין מקרא דלא תתן אבל בבנו דאיו להאב זכות בו לקדשו אלא אם הוא עושה אותו לשליח אם כן אפילו אם נימא דקדושין תופסין בדידי' מ"מ שפיר אמר קרא לא תקח דאין בו קיחה כיון דהאב הוא שליח הבן וקיי"ל דאין שליח לד"ע ממילא אין הקידושין חלין כמ"ש תוס' וצ"ל כסברת הרי"ף דממילא ידעינן דלא תפסי קידושין לישראל בנכריות מדהולד נכרי ממילא דלא קשה להיפוך בנכרי שבא על בת ישראל דזה נלמד מלא תקח משמע דאין בו קיחה. ונר' בזה דאתי שפיר דהא צריך להבין סברת הרי"ף ז"ל דס"ל כיון דהולד כמותה ממילא לא תפסי ביה קידושין מנ"ל הא ונראה דאתי' בקל וחומר דכיון דלמדנו מקרא דבתך לא תתן דנכרי שקידש ישראלית א לא תפסי קידושין אף דהולד ישראל כ"ש דלא תפסי קדושין לישראל בנכרי' כיון דהולד נכרי ולפ"ז א"ש לגירסת הרי"ף דלא אתי הכא אלא לאפרושי מתני' דנכרי' ולדה כמותה ממילא אין קידושין תופסין בה ויש לפרש גם לפי גרסא שלפנינו בנכרי' מנ"ל אמר קרא לא תתחתן בם דהיינו דסמיך אסיפא דקרא כמ"ש תוספות בשם ר"ת דבתך לא תתן לבנו היינו שאין בו תפיסת קידושין כלל אבל בנכרי' דלא תפסי קדושין אינו נלמד מהאי קרא כמ"ש לעיל משום די"ל אשלב"ע חלא דנפקא מסברא שכתב הרי"ף והא דמייתי קרא דלא תקח מתני' דנכרי' ושפחה ולדה כמותה היינו משום דעכ"פ עיקר ילפותא דאין קידושין תופסין מקרא דבתך לא תתן לבנו דמשמע אפי' בתו קטנה דאין בה משום שליחות וממילא ילפינן מיני' בקל וחומר דמה בנכרי ועבד שקידש את בת ישראלית דהוולד כשר אפילו הכי לא תפסי קידושין כל שכן דנכרית דולד כמותה דלא תפסי בה

קידושין. ולפ"ז אתי שפיר טעי הא דהוצרך להביא קרא עם הדומה לחמור ער מתניתין דאין קדושין תופסין בשפחה ולא נלמד מסברא דהולד כמותה דהא לפמ"ש היינו משום דנלמד בק"ו מנכרי שקידש את בת ישראל משא"כ בשפחה דליכא ילפותא לעבד שקידש את ב"י כי אם מהאי קרא עם הדומה לחמור לכך הוצרך להביא הך קראי ודו"ק:

תוס' ד"ה וולדה כמותה מנ"ל וכו' והאיך נוכל להכשיר והקשה בספ"י דהא אף בע"ע שרבו מוסר לו שפחה כנענית דליכא עבירה ואפ"ה הוי הולד עבד ע"ש ולענ"ד נראה כיון דהא דהולד הולך אחר הפגום ילפינן מממזר ומעמוני דכתב בהו לו הלך אחר פסולו והתם קיי"ל דאפי' בנשא גיורת דליכא עבירה ואפ"ה הולד הולך אחר פסולו כדס"ל לר"י לעיל דף ס"ז וכבר כתבנו שם דמוכח להדי' מלו דכתיב גבי עמוני דא"א לפרש אלא בנשא בהיתר דאי בנשא באיסור א"צ קרא דהא כתי' בי' דורת וע"כ צ"ל דהא דנקט במתני' ביש עבירה היינו דכיון דיש עבירה גבי ישראל אפי' בנשא בהיתר הולד פגום שפיר הקשו תוס' דנילף מינייהו דאפי' גבי שפחה וע"ע נמי דכיון דאיכא עבירה גבי ישראל אפילו במקום היתר הולד הולך אחר הפגום. מיהו לדעת הרמב"ם שכתב בפ' י"ב מה"ל א"ב דאין בשפחה איסור לאו מדאורייתא ממילא דלא קשה קושי' תוס'. אך הא קשה לי דאיך ס"ד דהטעם הוא משום דהולד הולך אחר הפגום דא"כ עבד הבא על ב"י נמי נימא דהולד עבד ובאמת אינו דין כן. כדאיתא לקמן דף ס"ט אמרו לו לר' טרפון טהרת את הזכרים ולא טהרת הנקיבות וכדמפרש לקמן דאין הולד הולך אחר העבד וכן משמע ממתני' דאי משום דהולד הולך אחר הפגום ולא איפכא ה"ל לכלול בהדי הך בבא דהולד הולך אחר הפגום אע"כ דקמ"ל דלעולם הולד כמותה בין שהי' שפחה ונכרית או איפכא שהוא עבד ונכרי לעולם הולד כמותה ותו דאפי' בישראל שנשא שפחה ליכא למילף ממממזר ומעמוני דהולד הולך אחר הפגום דאיכא למימר מה לעמוני וממזר שהולד הולך אחר הפגום בין בזכר ובין בנקיבה אבל הכא כיון דעבד הבא על ב"י אין הולד הולך אחר הפגום וי"ל עבד יוכיח משא"כ למאי דמשני דנפקא מהאשה וילדי' תהיה לאדוני י"ל דילפינן מיני' דה"ה לעבד הבא על ב"י כיון דג"כ מיקרי עם הדומה לחמור כפי' רש"י לקמן דף ס"ט ד"ה עבד כנעני וכו' וי"ל דאית' נמי בק"ו דמה ישראל הבא על השפחה דאית לה חייס אפ"ה אין הולד נמשך אחריו כ"ש עבד דל"ל חייס והיינו דקאמר לקמן דף ס"ט עבד אין לו חייס י"ל דילפינן בק"ו מישראל הבא על השפחה דאית ליה חייס וי"ל עוד לבתר דילפינן לקמן לר"ש מכי יסור דנכרי הבא על ב"י הולד כמותה ילפינן בק"ו לעבד הבא על ב"י דמה נכרי דיש לו חייס ואפ"ה הולד אינו נמשך אחריו כ"ש עבד דאין לו חייס כדאיתא ביבמות דף כ"ג ע"א אע"ג דאמרינן התם דאיכא למימר עבד

עדיף טפי דשייך במצות מ"מ ליכא למיפרך מה לנכרי שכן אינו שייך במצות דאיכא למימר ישראל הבא על השפחה יוכיח וכ"ש למאי דמסיק לרבנן מכי תהיינה וילדה לו דכל דלא תפסי קידושין אין הולד נמשך אחריו א"כ ממילא בעבד נמי ואפשר ליישב דבריהם דאפי' אי נימא טעמא דהולד הולך אחר הפגום אין להקשות עבד נמי משום די"ל דת"ל דלאו דלא תהי' קדשה היינו במפקרת לזנות כמ"ש הרמב"ם ומבואר באה"ע סי' ט"ז אבל לאו דלא יהי' קדש לא שייך בדידי' מופקר לזנות וקאי ע"כ על איסור שפחה נמצא דבעבד הבא על ב"י לא מצינו עבירה דאורייתא וכיון שאין עבירה אין הולד הולך אחר הפגום וממילא דבשפחה ילפינן מעמוני ומואבי דהולד הולך אחר הפגום וליכא למיפרך עבד יוכיח דמה לעבד שכן אין בו עבירה ועיין מ"ש לעיל בשיטת הרי"ף ודו"ק:

בתוס' ד"ה א"ק וכו' הקשה הר"ר יעקב וכו'. ונר' לענ"ד ליישב שיטת ר"ת ולכאורה י"ל בפשטות כיון דאינו הקושי' אלא אליבא דרבא דס"ל דלא תחתחן איירי בגיורת א"כ הא ס"ל לרבא בריש תמורה כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ופריך התם והרי אלמנה לכה"ג אמר רחמנא לא יקח וקדושין תופסין ומשני שאני התם דאמרי רחמנא לא יחלל חלולין היא עושה וכו' נמצא י"ל דמלא תקח ממילא שמעינן אפי' דעבד כיון דאמר רחמנא לא תקח אי עביד לא מהני אלא דז"א דא"כ גם בגירותן נימא הכי כיון דאמר רחמנ' לא תתחתן אי עביד לא מהני וע"כ צ"ל הא דאמר לעיל הא לכתחילה הא דעבד היינו כסברת הרשב"א ז"ל לעיל דף ס"ז ע"ב דכיון דגל' רחמנא לא יקח באלמנה לכה"ג ה"ה דנילף מיני' בכל מקים דכתיב כא יקח אי עביד מהני א"כ הדרא קושי' לדוכתי' דנימא כן גם בלא יקח בסיפא ונר' לענ"ד לפרש עפ"י מ"ש בסוגי' דלעיל דלכאורה דברי הרשב"א אינם מובנים בפשטו' דא"כ נימא נמי דגלי רחמנא בכה"ג ה"ה לכ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני וכתבנו דאביי ורבא לשיטתייהו אזלי דפליגי לקמן בפ' עשרה יוחסין דף ע"ח דאביי דס"ל קידש לוקה משום לא יקח ורבא ס"ל דוקא קידש ובעל וכר' דנפקא ליה לרבא מדאמר רחמנא אין עושין ממזרין וקדושין תופסין אע"ג דכתיב לא יקח ע"כ דמן התורה אין איסור בקדושין לבד אנא בקידש ובעל נמצא בקידושין ליכא עבירה ולהכי תופסין קדושין ולאביי לטעמ' דס"ל דאי עביד מהני לכך אין הכרח לומר דאין איסור בקדושין ולפ"ז אתי שפיר דס"ל לרבא דילפינן מלא יקח דכ"ג דהיינו קידש ובעל וה"ה דכ"מ דכתיב לא יקח לא אסרה התורה קידושין לבד אלא קידש ובעל יצא לנו דבגירותן אע"ג דכתיב לא תתחתן היינו בקידש ובעל אבל בקידושין לבד ליכא איסורא לכך מהני אבל בסיפא דקרא דכתיב בתו לא תקח לבנך אי אפשר לפרש קידש ובעל כיון דאזהרה כתיב בתורה על האב המקדש את בתו או שנעשה שליח לבנו א"כ אין לחייב

את האב על בעילת בנו או בתו דקי"ל אפי' למ"ד יש שלד"ע מודה בחלבים ועריות משום דזה נהנה וזה מתחייב לא אמרי' וע"כ חיוב האב אינו אלא על הקידושין לבד וממילא אי עביד לא מהני ושפיר יליף דלא תפסי קידושין ודו"ק:

ובזה נראה ליישב הא דדרשי רבנן מקרא ואח"כ הבא עלי' ובעלתה והיתה לך לאשה מכלל דמעיקרא לא תפסי קידושין דהיינו מלשון והיתה כדפירש"י ד"ה ואח"כ ולכאורה יש לדקדק בלישנא דקרא דהל"ל ואח"כ תהי' לך לאשה ובעלתה דמסתמא קדשה ואח"כ בעלה ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת לא מוכח מהכא דלא תפסי קידושין ודילמא אינו אלא איסורי לכתחילה ונראה דהא ג"כ מטעם דכיון דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ואי הוי כתיב תהי' לך לאשה ובעלתה ה"א דמעיקרא אין איסור אלא משום במקדש והדר בעל וא"כ בקידושין לבד ליכא איסור' ואי עביד מהני לכך כתיב ובעלתה קודם וילפינן מיני' דאיכא אסורא בזנות לבד או בקידושין לבד מעיקרא. ודו"ק:

שם אמר רבינא ש"מ וכו' וכתבו תוס' בר"פ כיצד ד' כ"ג דברוב הספרים גרסינן נכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר והתוס' הקשה שם על גרסא זו דאדרבה כיון דשדינן הילד בתר ישראלית ראוי' להיות יותר הולד ממזר ונראה לענ"ד לפרש עפ"י מ"ש לעיל דאף לגירסת הש"ס לפנינו דיליף דלא תפסי קדושין מקרא דלא תקח יש לפרש כשיטת הרי"ף דעיקר טעמא דלא תפסי קדושין מנכרי' הוא משום דהולד כמותה וילפינן בק"ו מבתך לא תתן לבנו דאין בו הסרת הולד ואפ"ה לא תפסי קדושין כמ"ש לעיל א"כ מוכח ממילא דנכרי ועבד הבא על ב"י הולד כשר דאי נימא דהולד ממזר ליכא ק"ו דלא תפסי קדושין דהא צ"ל דמה שהולד ממזר גרע טפי ממה שהולד נכרי דנכרי אית לי' תקנה בגירות משא"כ כשהולד ממזר שאין לו תקנה בגירות וכיון דליכא ק"ו מנ"ל דלא תפסי קידושין בנכרי' וכ"ש דא"ש טפי לפי גירסת הר"ן דגרס אמר ר"י משום ר"ש בן יוחאי אמר קרא לא תתחתן א"כ היינו דקאמר רבינא ש"מ מדר"ש דיליף דלא תפסי קידושין בנכרי' מק"ו בנכרי בבת ישראל ש"מ דבת ישראל הולד כשר דאל"ה ליכא ק"ו וע"ז משני נהי דממזר לא הוי פגום מיהו הוי ושפיר ילפינן ק"ו דוודאי כשהוולד נכרי גרע טפי דהא הולד פגום היינו לכהונה ופשיטא כשהולד נכרי אף כשמתגייר אינו כשר לכהונה ולפ"ז י"ל דס"ל לרבינא דאפ"ה מוכח מדר"ש דהא ר"ש ס"ל דגיורת פחותה מג' שני' כשירה לכהונה א"כ אי נימא דבבת ישראל הולד פגום ליכא ק"ו דאיכא למימר דגרע טפי מנכרי שיכול להתגייר א"ע פחות מג' שנים אלא דאפ"ה הש"ס דחי להו דמסתמא נכרי גרע טפי מפגום לכהונה ותו דנהי דאליבא דר"ש עצמו דס"ל דגיורת פחות' מג' שנים כשרה

לכהונה מוכח דלא הוי פגום מ"מ כיון דאנן לא קי"ל בהא כר"ש ממילא י"ל דפגום מיהו הוי ודו"ק:

שם בגמרא אין ה"נ אלא אשה וילדיה למה לי וכו' הקשו על הרמב"ם ז"ל לפי משמעות הסוגי' דרבנן דלא דרשי טעמא דקרא ע"כ נפקא להו מכי תהיינה וילדה וע"כ צ"ל האשה וילדיה לדרשא דריה"ג וכיון דקי"ל כרבנן דר"ש כדפסיק הרמב"ם ז"ל וא"כ איך פסק כרבנן דריה"ג ונראה משום דלכאורה קשה דבשלמא גבי נכרי כיון דילפינן מוילדה לה דאין הבן נמשך אחר אביו ישראל ממילא הוא נכרי כיון דאין זרע ישראל אבל גבי שפחה שנתגיירה אף דלא קרינן בי' וולדה מנ"ל שנמשך אחר האם שיהי' עליו דין עבדות כיון דכתבה רחמנא איסור הדורות גבי ממזר ועמוני ומואבי ומצרי ואדועי מכלל דאי לאו קרא לא הי' אסורים אלא בגרים בעצמם ולא הדורות וכן כתבו כמה פוסקים גבי נתינים אינם אסורים אלא הם בעצמם ולא הדורות א"כ גבי שפחה אי לא דכתיב האשה וילדיה מנא הוי ידעינן דהולדה אסורה ונראה משום דכתיב גבי תרומה מקנת כספו יליד ביתו המה יאכלו בלחמו אלמא דאף הולד הוי עבד אלא דה"א דוקא כשנולד מעבד ושפחה אבל מישראל ה"א דהלך אחר אב וכיון דגלי קרא וילדה לו שאין נמשך אחר אב ממילא ילפינן מיליד בית דגם הולד הוא בכלל עבד אך קשה הא משכחת יליד בית בדור הראשון כדאית' בר"א דמילה דיש יליד בית שנימול לח' ולקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה. אך נרא' דזהו למ"ד בתמורה דף כ"ה דעובר לאו ירך אמו ומשיירה משויר לכך הו"ל כדור הראשון אבל למ"ד עיבר ירך אמו ומשיירה אינו משויר ה"ל כדור השני וכה"ג איתא ביבמות דף ע"ח דמצרי' מעוברת שנתגיירה הוי הולד מצרי שני א"כ ממילא מוכח דהולד שפחה הוי עבד ולפ"ז לפי מה דאיתא שם בתמורה דטעמו דריה"ג דס"ל באומר לשפחתו הרי את בת חורין הולד כמותה הוא משום דס"ל עובר ירך אמו אתי' שפיר דאי לרבנן דריה"ג פשיטא דלא קשה מידי דאיצטרך איסור הדורת וכיון דאינו קושי' אלא להריה"ג שפיר משני דטעמא דריה"ג נמי מהאי קרא הוא דמשמע ליה מהאי קרא דעובר ירך אמו ובזה אתי שפיר דברי הרמב"ם דלרבנן דריה"ג פשיטא דאיצטרך קרא דהאשה וילדיה תהי' לאדוני' וגומר עוד אמרתי בלימוד הישיבה דיש ליישב הרמב"ם ז"ל עפ"י מ"ש בספ"י דגריעותא דז' אומות הוא משום דאין להם תקנה בגירות כדאמר רבא אפי' בגירותן אסורין מדאורייתא וכבר כתבנו לעיל דלפ"ז מה דמקשה האי בז' אומות כתיב שאר אומות מנ"ל קשה נמי על שפחה לפי מה שכתבנו לעיל דשני נערים דאברהם הי' אליעזר וישמעאל כדאיתא באגדה נמצא כיון דאליעזר הי' מכנען דהוא וח' אומות אין נלמד ממנו עבדים משאר אומות ומישמעאל נמי אין נלמד משום דכיון דהוא הי' בן הגר

המצרית ה"ל מצרי שני דאין לו תקנה בגירות. אך כבר כתבנו לעיל דאי נימא כריה"ג דאין לשחרר שפחה חוץ מולדותי' ע"כ א"א לומר דישמעאל הי' אחד משני נערים דהא שרה שיחררה להגר כדאיתא בתרגם יונתן נמצא לפ"ז הא דמקשה האשה וילדיה למה לי אע"ג דאיצטרך לשאר אומות (ודוחק לומר דהקושיא הוא לר"ש דס"ל ביבמות דף ע"ו ע"ב מצרי ולא מצרית וא"כ לא היה ישמעאל מצרי שני בשביל שהוא היה בן הגר המצרי דמצרית גופא שרי' דז"א דר"ש ל"ל האי ילפותא דכי תהיינה וילדה לו מדיליף נכרי מכי יסור) וצ"ל דקושי' הוא אליבא דר"י דס"ל דאין יכול לומר לשפחתו הרי את בת חורין ולדך עבד והולד כמותה א"כ א"א לומר דישמעאל הי' אחד מב' נערי' דא"כ ה"ל בן חורין כיון ששיחררה שרה להגר ואיך קרי לי' עם הדומה לחמור וע"כ עבד אחר היה כנ"ל ושפיר יליף מיניה אפי' לשפחה משאר אומות וע"ז משני שפיר דלריה"ג איצטרך קרא האשה וילדיה להא מילתא גופא דהולד כמותה נמצא למאי דלי"ק דקיי"ל כרבנן דר"י לק"מ דאיצטרך האשה וילדיה לשפחה משאר אומות אמנם הנראה לענ"ד עיקר בזה כמו שיבואר בסמוך סוף פירקן וק"ל:

דף סט.

בגמרא ת"ש אמר לו טהרת את הזכרים וכו' לכאורה הי' נר' הא דנקט מתני' יכולים ממזרים לטהר ולא נקט שאר פסולי קהל כגון גר עמוני ומואבי ומצרי ראשון (ועיין מ"ש לקמן בזה) משום דהם אסורי' בשפחה כמ"ש תוס' ביבמות דף ע"ט ד"ה ונתינים דוד גזר עליהו וכו'. וא"ת מ"ש ממזר וכו' ואומר ר"ת דלא שייך לא יהי' קדש בממזר דעיקרו בא מקדישות מאיסור דלא תפסי בו קידושין והיינו דמתני' לכתחילה אבל אי נימא דיעבד א"כ קשה אמאי נקט ממזר טפי משאר פסולי קהל. ונראה משום דוודאי ר"ט בא לעשות תקנה לממזרי' שיטהרו ואי נימא דאסר ממזר בשפחה לכתחילה היינו ע"כ שיתן לו עצה שימכור א"ע לע"ע דמותר בשפחה כדאמר לקמן גבי אושפזיכא דר' שמלאי וקיי"ל בב"מ ד' ע"א דגר אינו נמכר בע"ע א"כ שאר פסולי קהל דהיינו עמוני ומואבי מצרי ראשון אין להם תקנה למכור א"ע בע"ע ולפ"ז יש לפרש כפשטא דהיינו דאמרו לו טהרת את הזכרי' ולא טהרת את הנקיבות דנקיבה אין יכולה למכור א"ע כמ"ש רמב"ם ז"ל ותו דאפי' אם הי' מוכרת א"ע אין רבה יכול למסור לה עבד אבל אם נימא דנושא לכתחילה קשה מנקיבות נמי כיון דהיא באה מקדישות מותרת בעבד כן הי' נר' לענ"ד לולי רש"י ז"ל ונר' דרש"י ז"ל אזיל לשיטתו דס"ל דבבית שני לא הי' נוהג יובל כדפרש"י בגיטין דף ל"ו ע"א ד"ה בשביעית בזמן הזה וכו' וא"כ לא שייך לומר דר"ט קאמר דיכולי' לטהר ע"י שימכור א"ע בע"ע דבשני דר"ט מי הוי ע"ע כדמקשה לקמן גבי ר' שמלאי אבל לשיטת

ר"ת שם ד"ה בזמן שאינו וכו' דיובל הי' נוהג בבית שני ומייתי שם ראי' מהא דאמר בפ' מחוסרי כפרה דכולן שפחה חרופה בעלו אלמא דהוי עבד עברי בבית שני ור"ט הי' קודם החורבן כמ"ש תוס' בבכורות ריש פ' מעשר בהמה א"כ שפיר יש לפרש כמ"ש ודו"ק:

ברש"י ד"ה מאי ניהו וכו'. הקשה מהרש"א ז"ל אכתי האיך יהיב לי' עצה זו שהאדון תשחרר לבני' באיסור לעולם בהם תעבודו ומי יימר שמשחררו ויעבור באיסור עשה ע"ש לכאורה קשה זו הקושיא נמי אליבא דאמת דנהי דממזר מותר לכתחילה בשפחה מ"מ מי יימר דיעבור רבו על איסור עשה וצ"ל דכוונת מהרש"א ז"ל שיכול בעצמו לקנות שפחה ולישא אותה ואח"כ ישחרור הוא עצמו את בני' משא"כ אי נימא דממזר אינו נושא שפחה אלא דנמכר בע"ע א"ל דיקנה שפחה וישא אותה דס"ל למהרש"א דאינו מותר הע"ע אלא בשפחה שמוסר לו רבו וכן כתב מהרש"א ז"ל בפי' בגיטין דף ע"א בתוס' ד"ה לא תוהו וכו' ע"ש אלא דצ"ע על מהרש"א ז"ל מסוגי' דתמורה ד' למ"ד דפריך על מתני' דאומר תלין שפחתך אצל עבדי והא שפחה לעבד משרי שרי משמע דמותר אפי' בשפחה אחרת ע"ש. אך אכתי לא מיישבי ודאפי' בשפחה של עצמו איך יהיב עצה שיעשה איסורא לשחרר את בני'. ונר' לענ"ד די"ל לפמ"ש תוס' בגיטין דף ל"ח ע"א ד"ה כל המשחרר כו' כיון דלא מצי להשתעבד בו לא קרינן בו לעולם בהם תעבודו א"כ י"ל דנושא שפחה המעוכבת ג"ש לא מיבעי לפמ"ש תוס' בגיטין דף מ' ע"א ד"ה אותו עבד אין לו תקנה וכו' דאין לו תקנה בבת חורין אבל מותר בשפחה א"כ היא שפחה גמורה וולדה כמותה אלא שאינן בני שיעבוד ומותר לשחררן אלא אפי' לפי' רש"י שם דאסור בשפחה ובבת חורין מ"מ אין הולד ממזר אף דאית בה צד חירות דהא טעמא דאין הולד ממזר בשפחה משום שאין בת קדושין לכ"ע וה"ה הכא כיון דצד ב"ח אין לו קידושין לכ"ע וממילא דהי' בכלל שפחה לענין זה דהולד אזיל בתרה ושפיר י"ל דנושא שפחה שאינה בת שיעבוד אלא שמעוכבת ג"ש וכיון דהי' אינה משועבדת לא גרע בנה ממנה וכיון דלאו בכי שיעבוד הם מותר לשחררם ולפ"ז נראה דאתי שפיר טפי לפירש רש"י ז"ל דאסור בין בשפחה ובין בבת חורין דלפי' התוס' אכתי יש לדקדק דנהי דליכא אסור' מ"מ מי יימר שירצה רבו לשחרר אותו אבל לפירש"י דאסורה בין בבת חורין ובין בשפחה בכה"ג וודאי כופין את רבו לשחרור את בני' דוודאי לא גרע בנו מאמו ועיין בגיטין דף מ"ג דפליגי אמוראי בחציו שפחה וחציו ב"ח אם קדושין תופסין בה מ"מ במעוכב גט שחרור י"ל דלכ"ע אין קדושין תופסין ולפ"ז היה נראה דיש לפרש הא דאמר לו טהרת את הזכרי' ולא טהרת את נקיבות דלא קאי על נקיבה ממזרת אלא קאי אנקיבות שילדו לו מן השפחה דמי יימר דמשחרר רבו וע"כ צ"ל דכופין את רבו לפי שאסור בשפחה

ובבת חורין וזה אינו שייך אלא בזכרי' ולא בנקיבות כמ"ש תוס' בגיטן דף מ"א ע"ב ד"ה לא תוהו וכו' דדוקא בזכרים כופין אותו דלאחר שיחרור מצווה על פרי' ורבי' משא"כ באשה ע"ש א"כ שפיר אמרו לו לא טהרת את הנקיבות אלא דלפ"ז לא מקשה הש"ס מידי דאי לכתחילה ממזרת נמי תנשא לעבד ולפמ"ש דקאי על וולדות לא קשה מידי והי' נראה דס"ל להש"ס דלר"ט א"א לפרש כן משום דסתם מעוכב ג"ש היינו שיוציא בשן ועין אבל מפקיר עבדו לא שכוחי כולי האי דהא אסור להפקירו משום עשה דלעולם בהם תעבודו ור"ט ס"ל בגיטן דף מ"ב דיוצא בשן ועין א"צ ג"ש וא"כ לר"ט א"א לפרש הכי אבל למאי דקיי"ל דצריך ג"ש יש לפרש דברי ר' שמלאי הכי כן ומתורץ קושי' מהרש"א ז"ל. ודו"ק:

בא"ד ה"ל מצי לשנוי' דאמר ליה מכור עצמך וכו' כבר כתבתי בזה דף ט"ו בתוספות ד"ה ואידך הוכיחו מזה דאין הלכה כר"א ועיין מ"ש בישוב קושי' זו:

שם בגמרא ורבנן ההוא בישראל שנשא ממזרת וכו'. נראה הא דלא נקיט בממזר שנשא ישראלי' דומי' דמתניתין דמיירי בממזר שנשא בשפחה משום דבהא פשיטא דאזלינין בתר דידיה מקרא למשפחותם לבית אבותם וכדאיתא ביבמות דף ע"ח אמר רבב"ח אמר ר"י מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בכה שלישי הוי אלמא בתר דידיה שדינין ליה אלמא אפילו היכא דלא מפורש קרא מסתמא אזלינין בתר הזכר ואפילו לר"ד דפליג על רבב"ח היינו דוקא במצרי שנשא מצרית כדקאמר מקרא דאשר יולדו וע"כ הא דצריך לו גבי ממזר היינו בישראל שנשא ממזרת אלא דלפ"ז קשה דאם כן לא יבא להם דכתיב גבי עמוני ומואבי דדרשינין מיני' נמי להם אחר פסולן דע"כ ליכא למימר בישראל שנשא עמונית דהא עמוני' כשירה לבא בקהל ואם כן פשיטא דהלך אחר הזכר ולכאורה היה נראה דצ"ל באמת דדוקא נקט מתניתין ממזר שנשא שפחה יכולין לטהר אבל גר עמוני ומואבי באמת אינם יכולי' לטהר אפילו אם ישא שפחה מיתורא דקרא דלהם אחר פסולין ובזה יש ליישב דעת הטור והב"ח בסימן ד' והובא בהגהת רמ"א סימן וי"ו דגר מצרי שבא על הכותית הוולד הו"ל כגר מצרי' ותמהו האחרונים דמנ"ל הוא ומאי שנא מממזר שנשא שפחה ולפמ"ש הוא מוכרח מקרא דעמוני והא דלא ילפינין ממזר מיניה היינו כדעבד הש"ס צריכותא משום דבא מטיפה כשירה אבל במצרי ילפינין מעמוני דהולד עבד ומצרי וכן משמע קצת לישנא במתני' דקתני יכולים ממזרי' ליטהר ולא עמוני ומואבי ומצרי ותו כיון דר"ש ס"ל מצרי ולא מצרי ע"כ צ"ל גבי מצרי גופא דלהם דכתב גבי מצרי' דדרשינן מיניה ביבמות דהלך אחד הפסולין היינו אפילו בשפחה דאל"ה פשיטא דבתר דידיה שדינין ליה ומנ"ל למעבד פלוגתא בהא אך היותר נרא' דהטור

והב"ח אינ' מחלקי' בין ממזר לעמוני ומואבי ומצרי אלא דסבירא ליה דוקא בכותי' דאף דבישראל הולד הולך אחרי' כדקאמר לעיל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדה לו אפ"ה בעמוני רבתה התורה דהלך אחר פסולן אבל גבי שפחה דמפורש האשם וילדיה אפילו בעמוני ומואבי הולד הולך אחריה: ובזה מובן הסוגיא ביבמות דף ע"ח אהא דרבב"ח מתיב רב יוסף ר"ט אומר יכולים ממזרי' ליטהר וכו' ולכאורה תמוה דמאי ס"ד דרב יוסף הא פשיטא דנקיט שפחה דוקא דאל"ה היה יכולים ממזרי' ליטהר לישא מצרי שני או גיורית וע"כ בכה"ג כיון דהוי שני עממין אזלינן בתר הפגם כדאיתא לעיל דף ס"ז ע"ב ולפמ"ש א"ש דמוכח מלא יבא להם דכתיב גבי עמוני אע"ג דלרבב"ח פשיטא דהלך אחר הזכר וע"כ צ"ל דאפילו בכותית דבישראל אזלינן בתר דידה מכי תהיינה אפ"ה גבי עמוני הלך אחר פסולן וא"כ נימא דה"ה לממזר שנשא שפחה ולא ניחא ליה לחלק בממזר לעמוני דכיון דגלי רחמנא גבי ממזר דהלך אחר פסולין כשנשא ישראלית תו אין לחלק ואהא משני דשפחה שאני משום דכתיב האשה וילדה ובהא מתרצי מה שהקשה מפרשים לעיל דלמאי דקיי"ל באומר לאשה הרי את בת חורין וולדך עבד דבריו קיימין אם כן קרא דהאשה וילדיה מיתורא ולפמ"ש אתי שפיר איצטרך קרא לממזר שנשא שפחה כדקיי"ל כר"ט ונראה דאפילו לר"ד דפליג על רבה בר בר חנה במצרי שני שנשא מצרי' ראשונה וס"ל דבתר דידה שדינ' ליה מקרא דואשר יולדו הכתוב תלאן בלידה היינו דוקא במצרי שנשא מצרי' אבל בעלמא אזלינן בתר דידיה מקרא דלמשפחותם לבית אבותם כדקאמר הש"ס הכא כנ"ל ובהא מיישבי נמי מה שהקשה לעיל דל"ל קרא בעמוני דהלך אחר פסולו תיפוק ליה מדכתיב גם דור עשירי לא יבוא וכיון דנקיבות מותרת מוכח דהלך אחר פסולו. ותרצנו דה"א דוקא היכא דנשא באיסור ואיצטרך קרא היכא דנשא בהיתר אכתי קשה לר"מ דס"ל יש ממזר מחייבי לאוין א"כ ע"כ הא דקאמר גבי עמוני דור עשירי היינו ע"כ בנשא בהיתר דאי באיסור תיפוק ליה דהוי ליה ממזר ואם כן למה לי קרא דלו הלך אחר פסולו ולפמ"ש אתי שפיר דאיצטרך אפילו היכי דנשא כותית ודו"ק:

ועוד נראה לענ"ד דמוכח הכי דהא קשה טובא הא דקאמר ביבמות דף ע"ח מצרי שני במה יטהר דלמא דאי עבר ונסיב ומשני דאי להיתרא לאו כתב קרא קשה דאפילו אי נימא דכתיב רחמנא דאי אכתי קשה הא דכתב רחמנא להם גבי מצרי שהלך אחר פסולו הא אי נימא דמצרי' מותרת אם כן לא משכחת כלל דורת אלא בהלך אחר פסולו וע"כ צ"ל כמ"ש לעיל גבי עמוני דאי משום דורות ה"א דוקא בנשא באיסור דיש עבירה אבל בנשא בהיתר ה"א דאינו הולך אחר פגום וכיון דסבירא ליה קהל גרים אקרי קהל לא

משכחת נישואי היתר כלל בין במצרי בין בעמוני ונהי דבעמוני י"ל דמשכחת בהיתר ע"י ייבום וכמ"ש לעיל דמן התורה חייבי לאווין בני ייבום נינהו ואפ"ה עמוני שייבם ישראלית הוי הולד עמוני אבל במצרי ליכא למימר הכי דחייבי עשה מן התורה לאו בני ייבום נינהו כמ"ש התוס' ביבמות דף כ' אם כן קשה למה לי להם גבי מצרי ולכאורה היה נראה לתרץ לפמ"ש התוספות שם וישא שתוקית וכו' ותירצו משום דשתוקי חשיב דאי ע"ש א"כ משכחת נשא בהיתר כגון שמצרי ועמוני נשאו שתוקית אע"ג דכתבו התוספות דחשיב דאי מ"מ ה"ל דאי לאיסורא וקמ"ל קרא דהלך אחר פסולו ולא אחר אמו השתוקית דמותרת לבוא בקהל אך ז"א דהא טעמא דשתוקית מותרת לבוא בקהל וכן הא דעמוני ומצרי מותר בשתוקית היינו משום דספיקא דאורייתא מותר מן התורה כמ"ש הרשב"א והר"ן והמ"מ בהלכות טומאת המת פ"ט הל' י"ב דמזה הוציא הרמב"ם ז"ל דכל ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא אם כן לא איצטרך קרא בעמוני שנשא שתוקית משום דממ"נ הולד פסול דאם השתוקית היא ממזרת הולד פסול מחמת האם ואם השתוקית היא כשירה הולד פסול מצד אבי' דהא ה"ל נשואין באיסור ולפמ"ש א"ש דאיצטרך להם אפילו היכא דנשא כותית. ודו"ק:

נשלם ונגמר פרק האומר. כליל תפארת כפתור ופרח כתמר. בעזר יוצר כל צורה וחומר. החסד והברית לאוהביו שומר. והיה אמונת עתם ישועת חוסן. אבני נזר מתנוססין. אף שמיו יערפו טל והטיפו עסיסין. בפרק עשרה יוחסין.

פרק רביעי עשרה יוחסין

במתניתין עשרה יוחסין עלו מבבל וכו' וכתב מהרש"א ז"ל אלו עשרה כיתות הם כלל ישראל המאמיני' בה' וקדושתן הם עשרה קדושת זו למעלה מזו עד כהן שהוא קודש הקדשים כמ"ש בסוף הוריות ושם חשיב ממזר ונתין קודם לגר וחרורי היינו לענין להחיותו וכו'. וכתב עוד ודע כי כמו כן יש בא"י שניתן להם לישראל עשר קדושת זו למעלה מזו עד ק"ק כמו שיש בצבא מעלה עשר קדושת זו למעלה מזו כדאיתא במדרשות כן יש בצבא שלמטה שהם כלל ישראל עכ"ל ולולי דבריו נראה מה דחשיב הכא גרי וחרורי קודם נתין. אין קושיא מהא דחשיב בהוריות נתין קודם לגר וחרורי דהתם ע"כ מיירי בגרים וחרורי שנתגיירו ושנשתחררו הם עצמם דהא נתין נמי בן גרים הוא מ"מ כיון שנולד בקדושה הוא קודם לגר שנתגייר הוא עצמו ולא נולד בקדושה כדאיתא התם. אבל הכא מיירי בבן גרים שנתגיירו אבותיו פשיטא דעדיפא מנתינים שהם מז' אומות אך הא דהקדים הכא גירי וחרורי קודם לממזר קשה קצת דמשמע התם דממזר עדיף

אפילו מבני גרים כיון דאמר התם טעמא דממזר בא מטיפה כשירה וזה שייך אפילו בבני גרים כדאיתא ביבמות דף ע"ח דהא דגר שבא מטיפה פסולה שייך אפילו בדורות הבאים אחריהם ונלע"ד די"ל דאותם ממזרים שעלו מבבל אין הכרח שהיה מזרע ישראל דוקא כי כמו כן ימצאו ממזרים בקהל גרים אם נשאו זה את זה בעבירה וכן משמע מקרא דמייתי לקמן ויליף מיניה שעלו ממזרים שתוקי ואסופי שנאמר ואלה העולים מתל מלח וגו' ומסיים קרא אשר לא ידעו אם מזרע ישראל המה משמע שהי' בספ' גרים והיינו דנקיט הכא ממזר לבסוף משום דוודאי גרים כשרים קודמין לגרים ממזרים.

מיהו הא דחשיב ממזר קודם לשתוקי ואסופי אע"ג דמן הסברא ממזר וודאי גרע טפי משתוקי ואסופי שהוא ספק ממזר כדאיתא בי"ד סי' רנ"א. ואפשר דשתוקי ואסופי שהוא ספק שנולד מעכו"ם שבא הוא עצמו מטיפה פסולה גרע טפי כמו גר שנתגייר בעצמו כדאית' שם ועמ"ש לקמן בזה וק"ל:

ויש לפרש דזה הוא שהתפלל יעקב בפרשת ויצא והיה ה' לי לאלקי' ופרש"י ז"ל שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי והיינו לפי שראה יעקב בחלומו מרכבה עליונה כמש"ה והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקי' עולים ויורדים בו וראה שהם עשר מדרגות זה למעלה מזה כמ"ש מהרש"א ז"ל כנ"ל והבטיחו השי"ת להשרות שכינתו במקום ההוא והבין כי כמו כן יש עשר קדושת בצבא מטה כמו בצבא מעלה וזהו שאמר לו הקב"ה והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת וגו' ונברכו בך וכו' ואחז"ל שהוא מרומז על הגרים שיתדבקו בישראל ופירוש ונברכו מלשון הברכות אילן ונראה דהיינו דאמר והיה זרעך כעפר ופירש חז"ל שבגלותן נמשלו לעפר ואמר לו בלשון הזה לרמוז לו על הגלות מפני שאחז"ל שלא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וזרעתם זרע אדם וזרע בהמה והיינו דקאמר שע"י שיהיה זרעך כעפר הארץ. שיהיה בגלות נברכו בו כל משפחות האדמה היינו שיתוספו עליהם גרים וזה היה בחינות יעקב שהוצרך לצאת לחוץ לארץ כדי להוציא ניצוצות שבח"ל וכמ"ש בפ' לקח יעקב את אשר לאבינו וזהו דקאמר ונברכו בך ובזרעיך וענין הגרים הוא כדי להשלים המרכבה בעשר בחינות ע"י גירי וחרורי וכיון שראה יעקב שהשלימות המרכבה יהיה ע"י פסולי קהל שהם ממזרים שתוקי ואסופי התפלל שלא יהיה אלו מזרעו ולא ימצא בהם פסול ושיהיה הפסולים מן הגרים שיתוספו עליהם וכמ"ש דלהכי חשיב במתניתין ממזרים בתר גרים וז"ש והיה ה' לי לאלקי' שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שאין השכינה שורה אלא על המיוחסת שבישראל מ"מ השלמת המרכבה בעשר קדושת כמו שאמרת התורה בפ' שלח הקהל חוקה אחת לכם ולגר וגו' שהקהל

נשלם ע"י כולם וכן משמעות הפ' וזרעתם בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה שדרשו חז"ל על הוספת הגרים זרע אדם היינו הגרים הכשירים וזרע בהמה היינו הפסולים וכמו שפירש"י לקמן דף ע"ה בד"ה כנמר וכו' שאינה מקפדת על זיווג חברתה והיינו וכל אשר תתן לי שהבטיחו השי"ת ליתן לו כל א"י כדכתיב הארץ אשר אתה שוכב עלי' ואחז"ל שקיפל כל א"י תחתיו וכיון שהם בחינות עשר קדושת עם אותו מקום ששוכב עלי' שהוא מקום קדשי קדשים לכך אמר האבן הזאת יהיה בית אלקי' וכל אשר תתן לי וגו' שכל א"י שתתן יקדש אותה בעשר קדושת ורמז בכפל עשר אעשרנו על עשר קדושת שיש בכל א"י בעשר מצות כפירש"י ז"ל בפ' מי מנה עפר יעקב ויש לרמז במה שאמר מי מנה עפר יעקב ומספר רובע ישראל על ע"ש כי עפר יעקב נקראים בזמן שהם בגלות שנזרעו בארבע כנפות הארץ כדי שיתוספו עליהם גרים וכשאחז"ל בפ' וזרעתי את בית ישראל והם השלמת עשר קדושת אבל ארבעה הראשונים שהם כהנים לוים וישראלים וחללי' שהם מזרע יעקב עצמו ובאמת דינה בתו נתחללה ע"י שכם והיינו כשאחז"ל בפ' ברך ה' חילו שאפילו חללים שבו ירצה והם כשרי' בכלל קדושת ישראל עצמן והיינו דקאמר ומספר רובע ישראל לרמז על מספר ארבעה הראשונים שהם מזרע ישראל עצמן. ועמ"ש בזה בחידושי תורה בפ' ויצא וק"ל:

שם גירי וחרורי וכו'. בספ"י כתב דמנינא אתי למעוטי עבדים שלא היה יכולין לכוף לאדוניהם להעלות אותם בע"כ. אך נראה דזה אינו מספיק ואכתי איכא למיחשב אותן עבדים שעלו עם אדוניהם ותו דעבד לית ליה חייס כלל לא שייך למעוטי בעשרה יוחסין אותן שאין להם חייס כלל כמ"ש התוספות ביבמות דלא שייך למעוטי במנין דט"ו אלא נשים ולא עריות. ונראה דאתי למעוטי גר עמוני ומואבי ומצרי ואדומי והטעם דכיון שאינו מפורש בקרא אפשר דלא הי' שם ואף שמצינו שהי' בתוך הבאים מן הגולה כדכתיב (עזרא סי"ט) לכנעני וגו' העמוני המואבי' וגו' היינו נשים נכריות שלא נתגיירו תדע דהא עמוני ולא עמונית אלא שהי' נכריות והבדילו אותם ובניהן שנולדו מהן כפי' רש"י בסוף עזרא והא דכתיב (בנחמיה י"ג) ויבדילו כל ערב ומשמע דקאי על עמון ומואב דכתיב בקרא שם היינו שנתערבו אח"כ בהיותם בא"י א"נ כדס"ל לר' יהושע במס' עדיות דכבר עלה סנחרב ובלבל כל האומות ולא הי' ידוע בבירור וק"ל:

שם וכולן מותרין זה בזה. הא דלא נקט סתם מותרין לבוא זה בזה כמו ברישא דקמ"ל בשתוקי בין שהם במקום רוב כשירים ובין שהם במקום רוב פסולים אפ"ה מותרין לבוא זה בזה כמו שיבואר לקמן בס"ד דף ע"ג ע"א דהטעם הוא משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואפשר לומר דהא דאבא שאול קרא לשתוקי בדוקי משום דלפמ"ש לקמן

הא דלא אמרינן דשתוקי מרובא פריש כדקי"ל ט' חניות דבנמצא הלך אחר הרוב היינו משום דכיון דאמו נאמנת עליו ה"ל כנמצא ביד פקח דה"ל כמקום הקבוע כמו שיבואר בס"ד שם והיינו דקרי לשתוקי בדוקי דלהכי לא אזלינן ביה בתר רובא משום דיכולין לבדוק את אמו ויש לומר עוד לפמ"ש לעיל דגם בממזרים נכלל בין שבאו מישראל ובין שבאו מגרים וכן בגרים נכלל גם בני גרים להכי נקיט וכולם מותרים לכלול כל ענינים שנמצא בהן ודוק:

שם כדקתני וקמת ועלית וכו'. שבהמ"ק גבוה משל א"י וכו' וא"י גבוה מכל הארצות וכו' לכאורה קשה לישנא דברייתא דהא מהאי קרא לא נשמע שא"י גבוה מכל הארצות כדמקשי הש"ס בתר הכי והנה המהרש"א ז"ל כתב וז"ל שהעולם הוא כתפוח ומקו' בהמק"ד הוא מרכז העולם וכן בא"י ולכך אמרו בא"י כיון דהוא מקום הממוצע אוירו מזוג ומחכים ויותר מקום המקדש עכ"ל וכוונתו בזה דלהכי אמר הכתוב כי יפלא ממך דבר וקמת ועלית מפני שמקום המקדש הוא במרכז העולם מבוררת החכמה לאמיתה של תורה וגם כי יש בזה מעלה לא"י שהוא קרובה לשער השמים שמשם השפ' יורד כמש"ה ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה משא"כ בהר גבוה ממש אין בו מעלה ותועלת יותר ממקום עמוק אמנם לפי' זה דעליות א"י היינו מפני שהי' קרובה למרכז הארץ אין בזה עלי' דרך הטבע כמו שעולין על הר גבוה כי אף שהארץ דומה לתפוח מ"מ אותן מדינות העומדים בצידי התפוח הם הולכין כמו אותן העומדין על התפוח והשמים שער ראשיהם הם שווין זה לזה ולא שייך בזה עלי' וירידה כי לכל א' מדומ' שהוא על התפוח כי מה שאנו אומרים שא"י הוא על התפוח ושאר ארצות הם בצד התפוח ושייך בו עלי' וירידה היינו משום שבהמ"ק נקרא שער השמים שמשם בא השפע מקו היושר מן השמים וכן א"י שסביב לה ובעבור זה נקרא זה ראש התפוח אבל אינו נרגש בטבע ההליכה שהוא עלי' או ירידה כי בכל מקום שאדם הולך נר' לו שהוא על גבי תפוח ובזה מיושב מה שדיקדקו המפרשים מה דנקיט מתני' שעלו מבבל דמה זה חידוש הא בבל עמוקה מכל הארצות ולפמ"ש אתי שפיר דאין עלי' זה כשאר עליות דמה שבבל עמוקה היינו שמדינה זו עומדת במקום בקעה כדכתיב וימצאו בקעה והוא מקום נמוך ועמוקה בדרך הטבע מכל הארצות כמ"ש חז"ל שמתי מבול ננערו לשם מפני שהיא עמוקה בדרך הטבע אבל באמת הי' סמוכה לא"י וקרובה למרכז העולם יותר משאר ארצות נמצא לענין עלי' שפיר נקיט רבותא דאפילו לגבי בבל נקרא עלי' לא"י מפני ששם הוא מרכז ארץ האמיתי כנ"ל ויכול להיות שבדרך הטבע ימצא בשאר ארצות מקומות גבוהות יותר מא"י אך לכאורה משמע מהא דר' יוחנן בזבחים דף קי"ג דלא ירד מבול לארץ ישראל

שנאמר ארץ אשר לא גושמה ביום זעם ומשמע דאפי' שגברו המים בשאר ארצות ויכוסו ההרים אפ"ה לא ירדו המים משאר ארצות לא"י דהא מקשה שם מכל אשר בחרבה מתו ומשני דמתו מהבלא ולפ"ז משמע שהם גבוהים בטבע כמ' שאר הרים והם גבוהים יותר מהרי אררט. אך י"ל דוודאי גם זה אמת שא"י גבוה בדרך הטבע כפירוש רש"י בפרשת מסעי שעל ירושלים נאמר ועלה הגבול ואח"כ כתיב וירד מ"מ אין זה כוונת התנא כאן שאין זה מעלה כנ"ל גם רחוק הדבר שא"י גבוה בטבע מהרי אררט שכיסה המים עליהם ט"ו אמות. וצ"ל דס"ל לר"י כיון דאמר קרא לא גושמה ביום זעם ע"כ הי' בדרך נס שלא ירד המים משאר ארצות לא"י דאל"ה מה היה תועלת בזה שלא ירד בה הגשם אך לפ"ז קשה מאי מקשה מנ"ל דא"י גבוה מכל הארצות ת"ל כיון דא"י סביב לבהמ"ק וכיון דבהמ"ק הוא באמצע העולם ועולין לה מערי ישראל מכל צד סביב ממילא שאר ארצות רחוקים ממרכז העולם וממילא דא"י גבוה מכל ארצות וצ"ל דקושיא הש"ס הוא דמנ"ל באמת הא דאמר קרא ועלית אל המקום וגו' היינו עליית מרכז הארץ וממילא דא"י גבוה מכל ארצות דלמא היינו עליה בדרך הטבע שבהמ"ק גבוה כמשמעות קרא בפ' מסעי כנ"ל וא"כ אין ראיה לשאר ארצות וע"ז משני מקרא דאשר העלה ואשר הביא דלכאורה הוא לשון כפל וגם הוא לשון מתנגד דהבאה אינה עלי' במשמע ונר' דהא גופא רמז קרא דבטבע ימצא באמת מקומות בארבע כנפות הארץ שיהיה שווים או גבוהים יותר מא"י ושייך בהן לשון הבאה ואפ"ה שייך נמי עליה מפני מעלות מרכז הארץ ובזה אתי שפיר הא דהתחיל הברייתא שא"י גבוה וזה לא נשמע מקרא דועליתם אל המקום ולפמ"ש א"ש דלפי האמת דקאי על עליות מרכז הארץ ממילא נשמע דא"י גבוה מכל ארצות כנ"ל אלא דהש"ס מקשה על הברייתא מנ"ל דקאי על עליות המרכז כנ"ל ודוק:

שם אביי אמר עלו מאליהם תנן ורבא אמר העלים כו' משמע דפליגי בלישנא דתנן במתניתין דעשרה יוחסין עלו וכיון דלרבא היינו שהעלה עזרא בע"כ כדמשמע מהא דקאמר דפליגי בדר' אליעזר דלא עלה עזרא וכו' קשה לפי הס"ד מה דקאמר לקמן דלפני הני דחשיב במתניתין מקראי וישבו הכהנים והלוים וגו' ומקרא ומבני הכהנים בני חבי' ובני הקיץ וגומר ומקרא ואלה העולים מתל מלח תל חרשו וכו' וכל הני קראי כתיבי באותן שעלו בימי כורש הראשון שמלך קודם אחשורש ועזרא לא עלה עד שנת שבע למלכות דריוש שהי' אחר אחשוורוש. ותו קשה הא דמקשה על רבא מהא דאית' עיסה לבבל הא מידע ידעינן ומאי קשה הא אכתי איכא למיחוש משום שהיה מעורבין עם אותן ישראל שעלו בימי כורש הראשון שנים הרבה קודם שעלה עזרא. ול"ל דגם באותו פעם אעפ"י שלא עלה עזרא מ"מ העלו' אותם בע"כ כיון שידע שסופו לעלות עם

חכמי הדור ולא ישאר ב"ד בבל אלא דלפ"ז קשה על מה שנדחקו רש"י ותוספ' בד"ה ומבני לוי לא מצאתי וכו' דמה דחשיב לוי במתני' היינו קצוצי בהונת הא קרא דמבני לוי לא מצאתי כתוב באותן שעלו עם עזרא עצמו בשנת שבע לדריוש וכבר עלו לוים באותן שעלו תחילה בימי כורש הראשון. וכן מה שהקשה המהרש"א ז"ל מהאי דישובו ירושלים דהי' שם משוררין אינו מובן דהא האי קרא דישובו ירושלים הוא בעזרא סי' ב' שעלו כמה שנים קודם עזרא ואפשר דס"ל דאילו ידע עזרא שיש באותן שעלה בראשונה לוים כשרים לדוכן לא היה מהדר לשלוח לכספים אחר בני לוי וע"כ צ"ל שידע שגם הראשונים אינם ראוין לעבודה ועדיין צ"ע וק"ל:

דף ע.

גירי וחרורי מנ"ל וכו' דכתיב כל הנבדל וגו' לכאורה אין במשמעות כל הנבדל מעם הארץ עבדים משוחררים ויש ליישב עפ"י מ"ש בחידושינו כתובות דף כ"ד בתוס' ד"ה שאני הכי וכו' דעיקר הרעותא שכתבו התוס' שם במה שנקראו ע"ש בני ברזילי שהי' ישראל היינו משום שהי' להן חשש עבדות שלכך נקראו ע"ש אמם שהולד הולך אחר האם א"כ כיון דמסתמא שחררו זה את זה כדין כהנת שנתערב ולדה בוולד שפחתה או מדין הפקר. א"כ הי' בהן חשש עבדים משוחררים ומ"מ הי' בו ג"כ חשש חללה שאותן כהנים שנשאו השפחות אחר שנשתחררו הולד חלל וכן משמעות קצת מדמציין הש"ס חללי גירי וחרורי מנ"ל דלא הוי ליה למימר אלא חללי מנ"ל כדקאמר לקמן ממזרי מנ"ל ולפמ"ש אתי שפיר דחרורי נמי נפקא מהאי קרא דלעיל ולפי שאינו על סדר המתני' נקט הכי ג"כ בתרי גירי וחרורי מנ"ל כסדר לשון המתני' וק"ל:

שם אני אמרתי יהי' ישראל חשובים לפני ככרוב וכו': הנה עפ"י פשוטה יש לפרש מה דקאמר והם שמו עצמם כנמר מפני שהנמר הוא מנומר בחברבורות וכמו שאמר הכתוב היהפוך כושי עורו ונמר חברברותיו וגו' וכן ישראל כשהם מיוחסין הן מהודרין ושכינה שרה עליהם כמו שהי' השכינה שורה בין הכרובים בבהמק"ד כמש"ה ודברתי אתך מבין שני הכרובים אבל כשהן מעורבין בפסולים אינו מהודרין והם כנמר שהוא מנומר וכמ"ש חז"ל פי' לולב הגזול מנומר פסול מפני שאינו מהודר ויש עוד לפרש ע"ד שאמרו לעיל דף מ"ט ע"ב דעשרה קבין עזות ירדו לעולם תשעה נטלו מישון וכו' שהעזות הוא סי' ממזרות וכן כתבו התוס' בסוף פ"ק דיבמות וכן פי' רש"י בברכות דף י"ו ע"ב ומעזות פנים שלא יוציאו עלי לעז ממזרות ע"ש והם שמו עצמם כנמר שהוא עז כמו שמצינו לענין קדושה הוי עז כנמר לעשות רצון אביך וכו' ועיין במהרש"א ז"ל שדקדק דנמר אינו אימר דכתיב בקרא שהוא בנין ולולי פי' רש"י ז"ל הי' נראה ושמו א"ע כנמר אין הכוונה

על החי' ששמה נמר אלא כמו שדרשו חז"ל במסכת שבת דף ק"ו ע"ב בקרא דיהפוך כושי עורו ונמר וגומר דנמר אינו לשון חי' אלא לשון תמורה והנון אינו משורש התיבה וכמו שפי' רש"י שם בד"ה אלא ככושי וכו' והאי נמר לשון תמורה וכו' ולפ"ז יש לפרש א"ש חז"ל בחגיגה דף י"ב ע"ב בחיות הקודש בתחלה אמר פני שור ואח"כ אמר פני כרוב שהתפלל יחזקאל ואמר אין קטיגור כעשה סניגור ונהפך לכרוב וזהו שאמר אני אמרתי שיהי' חשובין לפני ככרוב והם שמו א"ע כדבר שנתחלף כלומר כשור שהיה בתחלה קודם שנהפוך והוא קטיגור שמזכיר עון העגל שהיה בגילוי עריות כמ"ש חז"ל ויקומו לצחק שאין צחוק אלא גילוי עריות ולפ"ז א"ש דגם אימר דקרא היינו לשון חילוף:

שם מעלה עליו הכתוב כאילו חרשו וזרעו מלח וכו' יש לפרש ע"ד שפירש"י ז"ל בפ' נח והנני משחיתם את הארץ שגם הארץ נשחת ג' טפחים כשיעור עומק המחרישה בשביל שהשחיתו את דרכם והיינו דקאמר כאילו חרשו וזרעו מלח הוא קלקל שיעור המחרישה ג' טפחים כדאי במסכ' ב"ב:

שם ואינו מדבר בשבחה לעולם וכו'. יש לפרש ע"ד מש"ה אהבת רע מטוב ושקר מדבר צדק סלה מ"ש רע מטוב יש לפרש ע"ד שאחז"ל טובתן של רשעים רעה הי' אצל צדיקים וזהו שאמר דאפילו הטובה של הרשע כוונתו לרעה ומ"ש שקר מדבר צדק ע"ד שאמרו שבעלי שקר אומרים אמת בתחילתם כדי שיתקיים השקר וזהו שאמר שאע"פי שלפעמים מדבר צדק כוונתו שיקיים השקר סלה ע"י האמת שדיבר בתחילה וכן הוא הדרך המספרים בגנותם של חבירם בשקר שמתחיל בתחילה בשבח כדי שיתקיים הגנות השקר שאומרים וכמו שמצינו במרגלים שאמרו בתחילה ארץ זבת חלב ודבש וזה פרי' וכמו שפרש"י ולא היה כוונתם שיתקיים השבח אלא בשביל קיום השקר וזהו דקאמר ואינו מדבר בשבחה לעולם אף על פי שהוא מתחיל בשבח אין כוונתו שיתקיים השבח לעולם אלא שיתקיים הפסול והגנות לעולם וק"ל:

שם דשקיל מן קמאי וכו' ר"ל לפי שהוא מחזיק א"ע שהוא בא מבית חשמונאי שהוא כהן שמצוה להקדימו אבל באמת אמרינן בסוף הוריות שת"ח קודם לכהן ולכך ביזה אותו ופשוט:

שם כיון שנתמנה פרנס על הציבור וכו' עד"ז יש לפרש מש"ה גבי אברהם ויקח בן בקר ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו ואח"כ כתיב את בן הבקר אשר עשה משמע שהוא בעצמו עשה ויש לפרש מ"ש ויתן אל הנער ולא עשה בעצמו מפני שאברהם היה נשיא אלקי' ולא רצה לגלות בפני שלשה אנשים שהיא בעצמו עושה מלאכה אבל בצינעה הוא בעצמו עושה וא"ש וימהר לעשותו הוא על אברהם שאחר שאמר אל הנער לעשותו

מיהר הוא בעצמו לעשותו והיינו דקאמר את בן הבקר אשר עשה וק"ל. ועיין מ"ש בזה בחידושי תורה:

שם א"ל פורתא דגנדריתא קא עבידנא וכו' משמע שהושיבו כיון שאין זה אלא בנין של מצות מעקה אין זה משום מלאכה בפני רבים וכה"ג מצינו במשה רבינו ע"ה בסוף יתרו ויבן מזבח וכן בסוף משפטים ויבן משה מזבח וכן בהקמת המשכן ויקם משה את המשכן משמע דכל מלאכת מצות מותר לעשותו וצ"ע למה לא הזכירוהו הפוסקים וק"ל:

שם כל האומר אתרוגנא תילתא ברמות רוחא וכו'. והנה כוונתי בזה לדברי מהרש"א ז"ל אלא שדבריו הם ברמז ואני מוסיף על דבריו. הנה יש בבחינות הגאוה שלשה בחינות האחד מחשבת הלב כמש"ה ורם לבבך ושכחת וגו' וכדומה רבות והאחד בדיבור כמו שנאמר לשון מדברת גדולות וגו' וכתיב תאלמנה שפתי שקר הדוברת על צדיק עתק בגאוה והא' במעשה כמ"ש יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ושלשה בחינות אלו הם בחינות נפש ורוח ונשמה שהנפש במעשה והרוח בדיבור והמחשבה בנשמה ולכך אמר לו שבגאות הדיבור הוא תלתא ברמות רוחא שליש הגאה שהיא בהרמת רוח ואמר שמואל זה דוקא באתרוג משום דבאתרוג יש בבחינות הדיבור שה' אותיות שבאתרוג והוא מחמשה מוצאת הפה ה"א מהגרון וה"ת מהלשון והרי"ש מהשניים והוי"ו משפתיים והג' מהחיך. והנה בבחינות הדיבור עצמו יש בו ג"כ ג' בחינות הא' הוא בחינות חיך וגרון שהם הוצאת פנימין והם בחינות המחשבה כידוע ומוצא השני' והשפתיים הם בחינות המעשה כמ"ש חז"ל עקימות שפתיו הוי מעשה וכל אלו הם שומרים את הלשון מבפנים ומבחוץ כמ"ש חז"ל שני חומות בראתי ללשון והלשון הוא בחינות הרוח המכריע ביניהם והנה יש בתיבות אתרוג שני אותיות מבחינות חיך וגרון שהוא בחינת המחשבה ושני אותיות מבחינות השני' והשפתי' שהם בחינות המעשה אות אחד שהוא הה' שהוא מבחינת הלשון וטעם המיעוט הזה להקטינו שלא יהא לשון מדברת גדולות וכשהוא מוסיף בו נו"ן שהוא ג"כ בחינת הלשון הרי דהוי תילתא ברמות רוחא ר"ל בבחינת הדיבור עצמו שהוא רמות רוחא יש בו תילתא וכ"ז נכלל בדברי המהרש"א ז"ל ומיהו יש להוסיף עוד טעם שאמר זה באתרוג דוקא כי אמרו חז"ל שעץ הדעת היה אתרוג וכמפורש אצלנו שהתיקון הוא לרמז במה שקראה התורה פרי עץ הדר כי בחטא עץ הדעת שהי' מעורב בטוב ורע כשתסיר מתיבת הדעת מספר רע נשאר עץ הדר ועיין מ"ש לקמן דף ע"ג ע"א בזה וע"ז אמרו חז"ל שהקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם ופירשו המפרשים דקאי על אדם הראשון שהי' בחטא עץ הדעת קנאה ותאוה וכבוד כי הי' בו קנאה להיות כאלקים להיות יודע טוב ורע ותאוה

לעינים וכבוד שנתגאה במה שהי' בג"ע כמ"ש אדם ביקר בל ילין וכן הוא ביחזקאל בעדן גן אלקים הייתי ועי"ז נגזר עליו יציאתו מן העולם ונטרד מן גן עדן הרי שיש באתרוג בחינות ביטול הגאוה ושמעתי כי מ"ש דהמע"ה אל תביאני רגל גאוה ויד רשעי' אל תנידני שם נפלו פועלי און דוחו ולא יכלו קום שר"ת אל תביאני רגל גאוה ויד הוא אתרוג ונר' לענ"ד לפרש עפ"י מ"ש ויד רשעים אל תנידני שכבר כתבנו שע"י בחינות הכבוד שחטא בו נטרד מן ג"ע כמו שפירש"י ז"ל בפ' אדם ביקר בל ילין שבעבור זה לא לן בג"ע ורש"י ז"ל פי' בפ' וישב בארץ נוד קדמת עדן שהוא מקום שנטרד ונגלה שם אדם וע"ז אמר ויד רשעים אל תנידני ר"ל יד הוא מקום כפי' רש"י ז"ל שלא יצטרך להיות במקום נוד בעבור חטא הגאוה ואין להאריך וק"ל:

שם תיתי דונג תשקינן וכו' ע"ש מ"ש מהרש"א ז"ל בזה ויש לפרש כפשטא עפ"י מ"ש התוס' בפסחים דף פ"ו ע"ב בד"ה אין מסרבין וכו' דעל מה שאמר לו ניתב מר אפורי' שהוא בדבר חשוב מסרבין אף לגדול אבל על מה דיהיב ליה כסא וקבלא בחד זימנא אין מסרבין לגדול אם כן י"ל במה שאמר לו בתחלה ניתב מר אקרפיטא ולא יתיב מיד היינו משום דהוא דבר חשיבות ומסרבן אף לגדול אבל מה שאמר לו בדבר אכילה ושתי' ולא השיב לו הן הי' סובר רב נחמן שאינה רוצה שישמש אותו כדאיתא לעיל בפ"ק גבי רבי טרפון לכך אמר תיתי דונג תשקינן גם י"ל מפני שאמרו בברכות דף נ"א כוס איספרגוס אין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ואין דרך לשמש בבעה"ב להחזירו לידו הכוס ריקן לכך אמר תיתי דונג ובזה א"ש מה דאמר אין משתמשין באשה דלכאורה אין השימוש על ידו שהוא לא צווה אותה אלא שהיא עושה בצווה אבי' ואין בזה איסור אלא כיון שיצטרך להחזיר הכוס לידה ע"ז אמר אין משתמשין כלל ודו"ק:

שם אין משתמשין באשה וכו'. אף על גב דמצינו בקרא כדאמר אליעזר עבד אברהם לרבקה השקיני נא מעט מים מכדך וגו' ומצינו ג"כ באמנון שאמר שתמר תעשה את הברי' לפניו ויאכל וצוה דוד לעשות כן וכן מצינו באבישג שהיתה משרתת את המלך ואמרו חז"ל שהתירו לו לייחד עמה אע"פ שהיא אסורה לו ולא אמרו שהתירו לה לשמש אותו וגם לא הי' טעם בזה להתיר נראה פשוט שלא נגזר גזירה זו באותו פעם שהרי אפילו על יחוד פנוי' לא גזרו אלא עד אחר אותו מעשה דתמר וק"ל:

שם א"ל הכי אמר שמואל קול באשה ערוה כ' הב"ש בסי' כ"א בשם הרשב"א אף על גב דקול דיבורה שרי מ"מ מה שהוא משיב על שאלת שלמה גרע טפי דאיכא קירוב הדעת ולפ"ז הא דאמר בברכות בס"פ מי שמתו דאמר שמואל קול באשה ערוה וכתבו הפוסקים דהיינו לענין ק"ש וקול זמר ולכאורה צ"ל תרי מימרא דשמואל נינהו אבל

הרא"ש בברכות כתב שם דהא דאמר שמואל קול באשה ערוה היינו לשמוע ולא לענין ק"ש ונראה העיקר כיון דיליף מקרא כי קולך ערב ומראיך נאוה והיינו דקמ"ל שמואל דקול הוי ערוה כמו מראה וכיון דמצינו במראה דבא"א אסור להסתכל אפילו במקום שדרך להיות מגולה כדאיתא בברכות שם כל המסתכל באצבע קטנה וכו' ובזה אין חילוק בין ק"ש דלבעלה אין איסור אפילו בשעת ק"ש אבל במקומות המכוסים בזה יש חילוק דבשעת ק"ש אסור אפילו לבעלה וכיון דיליף שמואל קול ממראה כמו כן יש בקול דיבורה דהיינו דרך חיבה כמו הכא אין חילוק אפי' בשעת ק"ש לבעלה מותר ולאחרים לעולם אסור והיינו כמ"ש הרא"ש אבל בקול זמר שאין רגילות לשמוע דינו כמו במראה במקומות מכוסים והיינו כמ"ש הפוסקים הנ"ל דאסור לבעלה בשעת ק"ש נמצא מימרא דשמואל חד הוא דקול שוה למראה בכל ענין ואין מחלוקת בין הפוסק ם אלא דהרא"ש מפרש דברי שמואל כפשטא דקרא כי קולך ערב ומראיך נאוה דמשמע מסתמא בקול ומראה הרגילים והפוסקים הנ"ל מפרשים אותו לענין ק"ש לפי משמעות הסוגיא בברכות שם דמיירי בק"ש אמנם בתר"י כ' והביאו הב"י בא"ח שם דאפילו קול זמר אם הוא יכול לכווין לבו בתפלתו בענין שאינו שומע אותה ואינו משים לב אלי' מותר וכו' וכן במראה אין איסור אלא כשמסתכל אבל בראי' בעלמא מותר עכ"ל וכן כ' המג"א בסי' רכ"ח ס"ק ה' וז"ל ועיין בסי' רכ"ט דמשמע דלשון להסתכל דוקא להסתכל הרבה וכו' וקצת ראי' מדכתיב בשמואל ותצאינו הנשים מכל ערי ישראל לשיר וגו' נהי לדעת הרמב"ם דאינו אלא מדרבנן כמ"ש הב"י שם די"ל דעדיין לא גזרו רבנן וכמ"ש לעיל לענין שימוש באשה אבל לדעת הפוסקים שם דהוא מדאורייתא צ"ל כמ"ש התר"י דאינו אלא במתכווין לשמוע ודו"ק:

דף ע:

בתוס' ד"ה אין שואלין וכו' והיינו דוקא בשאילת שלום וכו'. לכאורה קשה דאם כן מאי מקשה הש"ס שם בהשוכר את הפועלים והא דאמר שמואל אין שואלין דהא כוונת שמואל לשלוח לה שלום אבל לישאול שלומה אין במשמע דברי שמואל לאסור אפי' על ידי אחרים וצ"ל דסבירא ליה להש"ס דשמואל אמר זה בתרי מימרא דהא דאמר דאין שואלין בשלום אשה כלל ולאו אסוקי מילתא דשמואל היה והיינו דמה דאמר אין שואלין בשלום אשה ולא אמר כלל דמשמע ע"י אחר דוקא ולא ע"י בעלה היינו לשאול על שלומה ומה דאמר אין שואלין בשלום אשה כלל היינו לשלוח לה בשלום וזה אסור אפילו ע"י בעלה וק"ל:

רש"י בד"ה כל האומר מבית חשמונאי וכו' דנזהרי' הם להשיא בנותן לעבדים וכו': כוונתו שבתחילה קודם שהכריז עליהם ר' נחמן משום סהדותא דשמואל כבר הי' נזהרין ממשפחות בני חשמנאי מפני ספק עבדות אע"ג דסברו דנשא הורדס את בת חשמונאי מ"מ הי' בזרעו של הורדס שהי' מקודם עבדים ושפחות ונמצא אע"פ שזרעו מבית חשמונאי הי' כשרין מ"מ מחמת חששא תערובות הי' נזהרין מהם אלא ששמואל העיד שהורדס עצמו נמי לא נשא את בת חשמונאי ונמצא דכולם עבדים לכך פי' רש"י ז"ל אקראן כמה כתובתה מנשי אותה משפחה ר"ל שבתחילה הי' סוברי' שיש להם קידושין ונשואין זה עם זה אע"פי ששאר ישראל הי' מורחקין מהם מ"מ הם הי' מחזיקן א"ע לכשרים דאל"כ האיך נשאו זא"ז דשמא א' עבד וא' ישראל וכיון שהכריז עליהם שהם וודאי עבדים ואין להם קידושין זה עם זה וקרעו את כתובתן דכיון דאין להם נישואין לא שייך בהם כתובה ובר"פ קמא דב"ב דף ג' ע"ב הקשו התוס' דהא מצינו באגריפס המלך שאמו מישראל ע"ש אך לולי פי' רש"י ז"ל יש לפרש כמו שמפרש הריטב"א שבתחילה החזיקו אותם כולם לכשרי' משום דהוי סברי דהורדס נשא את בת חשמונאי ולא היה בהן שום איסור שפחה ובאמת היה מתחתנין בהן והוא הכריז עליהם משום ספק עבדות משום הורדס עצמו שנשא שפחה ונתערב באותן שהתחתנו בהן ולפ"ז הא דקאמר דאיקרען כמה כתובתה היינו מאותן שהם מתחתנין בהם ונראה דקשיא ליה לרש"י ז"ל לשון אקרען כמה כתובתה דהוי ליה למימר דנאסרו לבעליהן כמ"ש מהרש"א ז"ל ונראה דיש ליישב דהנה הריטב"א ז"ל הקשה על שמואל דאמר כל דאתא מבית חשמונאי דהא שמואל ס"ל בגיטין בפ' השולח דהמפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור והרי כבר נתיאשו הבעלים מהם והפקירם ונדחק מאוד בזה ולענ"ד נראה כיין דקי"ל דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וכיון דמחשמונאי עד שמואל היה כמה דורות אם כן כיון דעד השתא הוי סברי דהורדס נשא את בת חשמונאי וסברי יורשי של בני חשמונאי דלא חזרו הירושה להם כיון שהניחו זרע קיימא וכיון שלא ידעו שעבדים הם שלהם לא שייך בהו הפקר אע"ג דאילו הוי ידעי הוי מייאשו מ"מ כיון דלא ידעו לא גרע מייאוש שלא מדעת דלא אמרינן אלו הוי ידעי הוי מייאשו כ"ש הכא דלא ידעו כלל שהם יורשים ולפ"ז י"ל דמה שהכריז עליהן הוא תקנתם דכיון שיתפרסם הדבר שלא נשאר מזרע בית חשמונאי יודע הדבר ליורשים וכיון שבוודאי יתייאשו מהן יצא לחירות לגמרי ויהיה מותרין לבא הישראל ולפ"ז יש ליישב קשיא הנ"ל הא דקאמר דאיקרען כמה כתובתה ולא אמר דנאסרו לבעליהן משום דבאמת לא נאסרו דהא בוודאי יתייאשו הבעלים מהם אלא דעכ"פ כיון דהקידושין הראשונים הי' בטעות משום ספיקו דעבדית

דאין בהם קידושין ממילא דבטלי חיוב הכתובתה וצריכות כתובות אחרות מהשתא (אבל לפי פי' רש"י ז"ל שהיה נזהרין אף בתחילה ק' קושית הריטב"א דהא אף לפי מאי דסברי שבית חשמונאי הניח' זרע קיימא מסתמא הפקיע זא"ז ולא הי' בהם איסור עבדות) ומה דאמר דאכריז עליהן דעבדא הוא ולא אמר דספק עבדא הוא אין זה דקדוק כ"כ די"ל דכיון דבל"ז יש בו חשש עבדות מחרת דקרי לאנשי עבדא וגם חשש שהי' עז פנים דחציף בשלוחו דרבי יהודא כדאמר לקמן דכהן שיש לו עזות פנים הוא סימן עבדות אלא דקאמר שם ופליגא דרבי אליעזר דאמר דכהן שיש לו עזות פנים אל תהרהר אחרי' משום דכתיב ועמך כמריבי כהן וכיון שנתברר דודאי לאו כהן הוא דאפי' אם אמו מישראל אינו אלא ישראל כשר אם כן ממילא איכא למימר דעבדא הוא משום שהוא עז פנים וקרי לאינשא עבדא ושפיר אכריז עלי' דעבדא הוא. ודו"ק.

שם ואמר אביי וכלהו יתבי וכו' נראה כוונתו משום דאמרי' ביבמות סוף פ"ק אמר רב יהודה אמר רב אסי נכרי שקידש בזמן הזה חוששין לקידושין דשמא מעשרת שבטים הוא והא כל דפריש מרובא פריש בדוכתא דקביעי ע"ש א"כ ה"נ קשה דמה בכך שנטמעו לכהונה מ"מ אין לומר לזה משום דנימא כל דפריש מרובא פריש לכך אמר וכולהן יתבי והוי דוכתי דקביעי והוי כמחצה על מחצה. ונראה דמיירי הכא לענין כהונה שלא להחזיקם בכהנים כשירים אבל אין לומר דאיכא חשש להתחתן בהם משים חשש עבדות ובזה לא שייך כל דפריש מרובא פריש משום דאשה הדרא לניחותא כדאיתא בפ' ב' דנזיר וכמ"ש התוס' בכתובות דף ט"ו בד"ה דלמא וכו' ע"ש זה אינו דהא כיון דאין החשש שאותן עבדים עצמם עדיין חיים שהרי כבר עברו כמה ואות שנה משגלה פשחור בן אימר וכיון שנשאו בת ישראל הרי זרעם כשר לבא בקהל דהוא אביי עצמו ס"ל ביבמות דף מ"ה דנכרי הבא על בת ישראל הולד כשר כדאמר שם דמאי חזית דסייכת וכו' ע"ש ותו דאם הי' בהן חשש ממזרות א"כ לאביי דאמר לעיל בר"פ דאית לי' נמי הא דר' אליעזר דלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקי' ואמאי לא עלה הנהו כיון דאית בהו חשש ממזרות אלא דבאמת הטעם משום דס"ל לאביי דהולד כשר כנ"ל ולפ"ז נראה לי לפרש הא דקאמר ופליגי אדר' אליעזר משום דלא תקשה דהוא ר"א ס"ל שם ביבמות דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ור"א עצמו אמר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקייה א"כ לפי מאי דאמר דיתבא בשורא דנהרדעי קשה הא נהדרעי היא בבבל ולמה לא העלו אותו עזרא והניחם בבבל לכך אמר דבאמת פליגי אדר' אליעזר דל"ל הך מימרא. ודוק:

ברש"י בד"ה נטמעו וכו' נשאו בנות כהנים וכו' כתב מהרש"א ז"ל לא ידענא מי הכריחו לכך ולא פירש שנשאו כשרות ולענ"ד קשה טפי דלא הוצרך ב"כ לומר שנשא כשרות ונראה דס"ל לרש"י ז"ל דנהי דלא חששו בדור הראשון שגלו פשחור בן אימור ובני ביתם לבדוק אותם כשנשאו נשים משום דלא מיבעי' לדעת ר"ת בכתובות דף כ"ד בתוספת ד"ה אבל אינו נאמן להשיאה אשה וכו' דאפילו בפסול ממזרות אינו צריך לבדוק מדינא וכ"ש בפסול עבדו' דאינו אלא מדרבנן לדעת הרמב"ם ז"ל ואפי' לפמ"ש שם בחידושינו דלדעת הטור צריך לבדוק משום עבדות מ"מ הא כתבו התוספות שם דכ"ז הוא מדר' מאיר אבל לרבנן כ"ז שלא יצא עליהם ערעור א"צ לבדוק משום עבדות ומוקמינן לכל המשפחות בחזקת כשרות אבל הכא כיון דעיקר הדבר להחזיק בכהונה כדאמר נטמעו בכהונה ולזה בודאי צריך בדיקה כמ"ש התוספת שם וז"ל ומיהו להכשיר בנו או עצמו לעבודה צריך בדיקה דלאו בחזקת כהונה עומדת ע"ש וכדמקשה הש"ס בפשיטות בריש פ"ב דכתובות דלמא עבד כהן הוא ואפי' אי נימא דלגבי דידי' אין צריך בדיקה דלא חיישינן דשמא היה עבד ונשתחרר אלא מוקמינן ליה אחזקת קמייתא כמ"ש בחידושינו בכתובות שם דף כ"ח כדמשמע מלשון התוספות בגיטין דף ז' דאין החשש אלא משום אכיל' אשתו ובניו מ"מ קשה דלמה לא בדקוהו לאכילת אשתו ובניו בדור הראשון דילמא עבד כהן הוא ואינו יכול להאכיל לאשתו ובניו כיון דלאו בר קידושין הוא ואין מיוחס אחריו אך נראה דאם נשאו בת כהן אין לפוסלה מתרומה משום חשש עבדות דידיה דקי"ל דעבד פוסל בביאתו דדוקא בת ישראל דלית ליה חזקה דכשרות והוא בא' לאכול מכוחו צריך ראיה דשמא עבד כהן הוא אבל בת כהן דאית לה חזקה דכשרות אין לפוסלה מתרומה דבי נשא משום חששא דעבדות ולפוסל' מספק חשש עבדות דהא אפי' באלמנות עיסה קי"ל דכשרי' משום חזקת כשרות כדאיתא לקמן דף ע"ה וכ"ש היכא דליכא ערער דאין לחוש ולפוסלה מסתמא דשמא עבד הוא אבל בבניו דאינו יכולי' לאכול בתרומה אלא מכוחו ולית להו חזקה דכשרות וכמ"ש התוספות בכתובות דף י"ד בד"ה אלמנת עיסה וכו' דבת עיסה גרע טפי דהואיל דלית להו חזקה דכשירות וודאי שהיה ראוי' לחוש דילמא עבד הוא אלא כיון שנשא בנות כהנים ואכלו הם ונשיהם בתרומה טעו להכשיר גם בניהם גם י"ל שטעו בזה וסבר דחזקת האם מועיל גם לגבי בנה כדאיתא בכתובות דף י"ג ע"ב לדברי המכשיר בה מכשיר בבתה אף דבכה"ג לא אמרינן הכא מ"מ י"ל שטעו בזה כנלענ"ד כוונתו ודוק:

שם כל הנושא אשה שאינה הגונות לו כשהקב"ה משרה שכינתו וכו'. רישא דקרא עומדת הי' רגלינו בשעריך ירושלים כעיר שחוברה לה יחדיו ומיירי בהשראת שכינה

בירושלים והיינו דאיתא באבות דר' נתן דלא היה דר ממזר בירושלים שנאמר וישב ממזר באשדוד משום דשם הוא מקום השראת שכינה ואין השכינה שורה אלא על המיוחסים והא דקאמר הכא בהשראת שכינה על ישראל היינו משום שיחוד שמו של השי"ת עם ישראל הוא בירושלים וזהו שאמר ירושלים הבנוי, כעיר שחוברה לה יחדיו ומזה הטעם הי' יושבי' בלישכת הגזית לברר הפסולים כפירש"י ז"ל לעיל דף ס"ט ע"ב בד"ה מסייע לר"א וכו' והיינו דמסיים קרא כי שם ישבו כסאות למשפט וגו' ומ"ש הבנוי' כעיר ולא אמר עיר שחוברה לה יחדיו מפני שאמרו חז"ל בפסוק ולא אבוא בעיר נשבע הקב"ה שלא יכנוס לירושלים של מעלה עד שיבנה ירושלים של מטה והיינו דעיקר החיבור והיחוד שמו יתברך על ישראל הוא בירושלים של מעלה ומשם משרה שכינתו בירושלים של מטה המכוין כנגדו והיינו שירושלים של מטה הוא בנוי' כעיר שהוא ירושלים של מעלה ששם חוברה לה יחדיו ואין כאן מקום להאריך וק"ל:

שנאמר בעת ההיא נאם ה' אהי' לאלקי' לישראל וכו'. כתב מהרש"א ז"ל דהוי מצי לאתוי' מה שאמר הקב"ה לאברהם להיות לך לאלקים לזרעיך אחריך ולא ידענא מאי קשה ליה דהתם אזהר רחמנא דלא ישא כותית כדאיתא ביבמות דף ק' שאין הולד נקרא זרע ישראל כלל אבל אין נלמד מזה שאינה שורה אפי' בישראל אלא על משפחה המיוחסת ואף דביבמות דף מ"ב יליף מהא קרא דבעינן הבחנה בין זרע ראשון לזרע שני האי אינו אלא אסמכתא בעלמא כמ"ש התוס' שם ודו"ק.

שם זו מעלה יתירה וכו' והייתי להם לאלקים וכו' דבההיא סימן גופא כתיב שם בתחילה והושעת אותם בכל מושבותם אשר חטאו בהם וטהרת אותם והי' לי לעם ואני אהי' להם לאלקים י"ל דרבה בר הונא אדר' חמא בר חנינא קאי דבמשפחות מיוחסות אינו משרה שכינתו עליהם בתחלה אבל משפחות שאינו מיוחסות איכו משרה שכינתו עליהם עד שמטהר אותם תחלה כדקאמר לקונן ובהא קאמר בקרא דלעיל וטהרת אותם והי' לי לעם שבתחילה צריך לטהר אותם להיות לו לעם קודם שמשרה שכינתו עליהם. וק"ל:

שם ואילו בגרים כתיב מי הוא זה אשר ערב את לבו לגשת כו'. נראה לפרש ענין זה ע"פ מ"ש חז"ל ביבמות דאין מקבלין גרים לימות המשיח שנאמר הן גור יגור אפס מאותי וגו' והיינו דקאמר הקודם שיתגלה השראת שכינה עלינו צריכין הן להתקרב להיות לו לעם אבל אח"ז אין מקבלים אותם והיינו דקאמר קרא (ישעיה י"ד) ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב משים דבתחלה אמר קרא שם כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד בישראל והיינו כידוע שבגלות נקרא ישראל על שם יעקב כדכתיב מי מנה עפר יעקב ואמר ובחר עוד בישראל ולאחר הגאולה יקראו בשם ישראל שהוא לשון כי שרית עם אלקים וגו'

ואמר בתר הכי ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב ר"ל שנתחברו בהיותם בית יעקב וזה הי' טעם הגלות כדאי' בפסחים דף פ"ז שלא גלו אלא כדי שיתוספו עליהם גרים והיינו דאמר ונספחו על בית יעקב כשהם בבחינות יעקב (רמז לדבר כי מספר יעקב ומספר גר עולה כמספר שכינה שבהיות השכינה בגלות הוא שורה בבחינת יעקב בהתחברות הגרים עליהם) ועיין בסמוך:

ברש"י ד"ה בישראל וכו' אע"פ שאינם וכו' יש להבין מפני מה שהבטיח הקב"ה להשרות שכינתו הוא המעשה ומ"ש והם יהיה לי לעם הוא התנאי וקי"ל דבעינן ת"ק למעשה ואם לאו התנאי בטל והמעשה קיים וזה שפי' רש"י אע"פ שאינם לי לעם וכמ"ש בחידושי תורה בפ' יתרו לפרש דברי מדרש שמואל כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול אין הואיל אלא לשון התחלה וכו' והיינו כיון שהתחיל ה' במעשה שאמר אנכי ה' אלקיך קודם לא יהי' לך ממילא המעשה קיים אפי' אינו מתקיים התנאי. וק"ל:

שם אמר ר' חלבו קשה גרים לישראל וכו' ע"פ פשוטו י"ל מפני שכבר כתבנו לעיל דאין השכינה שורה אלא על המיוחסין ובאמת ישראל קדושים הם ומתרחקים מן הפסולין כדאי' בכתובות דף י"ד ע"ב מכירין ישראל ממזרין שביניהם אלא כיון דקי"ל קהל גרים לא איקרי קהל וגר מותר בממזרת הם מתערבין בהם וגרים מתערבין בישראל מתוך כך יתערבו פסולים ג"כ בישראל. אמנם יש להבין ענין זה במ"ש בחידושינו בפסוק והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבוט ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו ולכאורה אינו מובן בשלמא רישא דקרא ואתה לא תעבוט משום דאפשר באדם שלוה מאחרים ומלוה לאחרים וקאמר הכתוב שהוא יהיה מלוה ולא יהיה נוה כלל אבל בממשלה לא שייך זה דכיון דקאמר שהם ימשולו בגוים אצ"ל שלא ימשלו הגוים בהם. אך הענין הוא שמצינו באמצי' מלך יהודא כשכבש את אדום הביא ע"ז של אדום והשתחוו לה והוכיחו הנביא ע"ז וע"ז נאמר איש חכם נשפט את איש אויל ושחק ורגז ואין נחת וכן הוא בענין הגרים שהוא בחינות העלות הנצוצו' הקדשות המעורב ברע והוא מ"ש חז"ל שלא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים ר"ל שבהיותם בגלות ולקטו הנצוצות הקדושת המפוזרים וצריך להשתמר מהן שלאחר שכבשם לא יטמאו אותם בבחינות הרע שנשאר עדיין שא"א לברר הניצוץ הקדוש בלי תערובות כלל והיינו דקאמר קרא ובך לא ימשלו ר"ל לאחר שיכבשו ויבואו בקרבך לא ימשלו בך להחטיאך וזהו ענין הערב רב שהחטיאו את ישראל שלאחר שנכבשו ישראל תחת ידיהם והעלה אותם משה עם הפסולות שבקרבו וכיון שלא נתבררו כראוי' החטיאו את ישראל במדבר והענין הזה הוא כי הם מעורבין מטוב ורע בבחינת עץ הדעת טוב ורע ורמז לזה כי מספר ערב רב הוא כמספר דעת ויש

לפרש בזה מ"ש חז"ל בהזהב דף נו"ן מפני מה הזהירה התורה על הגר מפני שסורו רע והיינו שנבחר מן הדעת בחינות רע שבו רמז לדבר כי מספר רע ומספר גר הוא מספר דעת חסר אחד הוא בחינות האחדות האמיתי המבררות וכוללת טוב ברע והיינו דקאמר קרא מי יתן טהור מטמא לא אחד ר"ל שנבחר מן הרע ע"י אחד הכוללים וכיון שלא נברר כראוי הוא קשה לישראל. וק"ל:

דף עא.

שבטו של לוי מטהר תחילה שנאמר וישב מצרף וגו'. עמ"ש מהרש"א ז"ל שצירוף כל ישראל נמשול לכסף שכן נקראו הצדיקים כסף וצירוף בני לוי נמשל כזקוק הזהב ע"ש ולפ"ז הא דקאמר מטהר את שבט לוי תחלה היינו מדקאמר וזוקק אותם כזהב וככסף כזהב קאי על בני לוי וכסף קאי על ישראל ולולי דבריו ז"ל יש לפרש דמ"ש בתחלה מצרף כסף קאי על וטיהר את בני לוי כפשטא דקרא ומ"ש אח"כ וזקוק אותם כזהב וככסף קאי על כל ישראל והמשיל לכסף וזהב מפני שחטא של ישראל הי' במדבר בדי זהב ובזה לא חטאו בני לוי כדכתיב ויאספו אליו כל בני לוי אבל בפסל מיכה שהי' כסף נכשלו בו גם הלוים כדכתיב שהי' מהם כהני' לשבט הדני עד יום גלות הארץ לכך המשיל את טהרת בני לוי כטהרת סיגי כסף וטהרת בני ישראל כטהרות סוגי הזהב והכסף וא"ש דטהרת בני לוי תחלה כסדר הפסוק וק"ל:

שם אמר ריב"ל כסף מטהר ממזרים וכו' ובספ"י כתב די"ל דלא פליגי ר"ח וריב"ל דדוקא ממזרים עתיד לטהר משום דספק ממזר מדאורייתא מותר משא"כ בשאר פסולין ולענ"ד נר' דלא רצה רש"י ז"ל לפרש כן משום דלא מיבעי' לדעת הרמב"ם דיליף מהא דספק ממזר מותר שכל ספק דא דאורייתא לקולא ואפי' לדעת החולקים וכן משמע דעת רש"י ז"ל לקמן דף ע"ג דבשאר איסורי תורה ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא מ"מ בהנך פסולי קהל דיליף מחמשה קהלי דין אחד הם ספיקן מותר מדאורייתא וע"כ צ"ל דפליגי אך לכאורה קשה וכי פליגי אמוראי בפלוגתא דתנאי דפליגי לקמן דף ע"ב ר"מ ור' יוסי אם ממזרין טהורים לעתיד לבא וצ"ל דר"י ס"ל דאפי' ממזר וודאי יתטהר לעתיד לבא תדע מדלא מוקי לקמן קרא דושב ממזר באשדוד בממזר וודאי ואמוראי פליגי אליבא דר"מ וס"ל לר' יהושע בן לוי דמודה ר"מ בין ממזרים שנתערבו כיון שנטמעו נטמעו. אך לפ"ז צ"ל דהא דאמר רב יוסף לקמן דאי לאו דאמר רב יהודא אמר שמואל הלכה כר' יוסי הוי אתי וכו' דמשמע דלר"מ אפי' בנתערבו דלא יטהרו ופליגי אדר"י בן לוי עוד הי' כר' דיש לחלק בין ממזרים דאתי ע"י קידושין וודאי דיכול הש"י לטהר לגמרי דהא יש כח ביד חכמים להפקיע הקידושין כדאמרינן בכמה דוכתי' דהפקירו כסף הקידושין

כ"ש שיש ביד הקב"ה להפקיע הקידושין שנאמר לי הכסף ולי הזהב וגומ' ואפשר שזה הוא בכלל מ"ש כסף וזהב מטהר ממזרים אבל ממזר שהוא ע"י קרוב כגון בתו ואחותו אי אפשר לטהר בזה וצריך לברר מן הכשרים לר"מ ולפ"ז מצי סובר ר' יוסף כר' והושע בן לוי וק"ל ועמ"ש לקמן:

שם בגמרא משפחה שנטמעו נטמעו וכו'. ויש לפרש לשון זה משום דבתחלה בשנתערבה פסולין בתוך המשפחה הוא בטלי ברוב דכל דפריש מרובא פריש אבל לאחר כמה דורות שנתערבה זה בזה וקיי"ל דהולד הולך אחר הפסול נמצא שימצא במשפחה רוב פסולי ואפ"ה אמרינן ראשון ראשון בטל ולא אמרינן חוזר וניעור כדאיתא בי"ד סי' צ"ח וזה הוא הצדקה שיעשה הקב"ה גם י"ל הא דקאמר מגישי מנחה בצדקה דנהי דלענין טהרת ישראל ספק ממזר וה"ה ספיקא שאר פסולי קהל מותרין מן התורה כמ"ש לעיל מ"מ ספק חלל אסור מן התורה לעבודה למ"ד ספיקו דאורייתא מן התורה לחומרא א"כ איכא בכהנים טפי צדקה ודו"ק:

שם אמר ר"י היכלא בידינו הוא וכו'. כתב מהרש"א ז"ל דס"ל כמ"ד בפ"ק דמגילה דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ואין זה מוכרחת הא איתא במתני' דנדרים דאם אמר כאימרא כדירים הוי נדר אלמא אע"ג דהשתא אין קרבן לפניו כיון דנודר כקרבן הוי נדר ה"נ בהיכל שהיה קודש בשעתה ג"כ ה"ל שבועה. עוד י"ל שהיכל רומז על שם אדני שמספרו כשם אדני שהיה השורה בתוכינו כמו שיבואר בסמוך וק"ל:

שם ר' אבינא רמי וכו'. נראה בזה לפרש הא דאמר דהמע"ה ממעמקים קראתיך ה' דקאי על ישראל כשהם בעומק הגלות שקוראים אל ה' מעומק הלב וכוונתם לשם הוי' שהוא רחמים ואמר אח"כ אדני שמעה בקולי שאין יכולין להזכיר בקול אלא שם אדני ואע"פ כן כוונתם לשם הוויה שהוא רחמים וכן מפורש בסוף המזמור נפשי לאדני משומרים לבוקר ר"ל נפשי מקושרת בשם אדני השורה עמנו בגלותינו הנקרא לילה ושומרים לבוקר הוא הגאולה הנקראת בוקר וכפל שומרים לבקר לרמז על שתי הגליות גלות בבל וגלות אדום וע"ז אמר דאף שנפשי לה' מ"מ תוכן לבבי מייחלות אל הוי' כי עם הוי' החסד שהוא מידת החסד וכן יש לפרש מ"ש דהמע"ה בסי' ה' אמרי האזינה ה' בינה הגיגי הקשיבה לקול שועי מלכי ואלקי כי אליך אתפלל ה' בוקר תשמע קולי וגו' שענינו הוא ששם הוי' ב"ה קבל מחשבתו אעפ"י שאינו מזכירו בפה וזהו שאמר בינה הגיגי שהוא לשון מחשבה כמו הגיון לבי ולאו דוקא בשם ה' אלא אפי' כשאומר בלשון אלקות או מלכות הכוונה הוא לשם הוי' ב"ה כמ"ש בזוהר דכל שמהן עבד כנוי לשמא ז"א

והיינו דקאמר הקשיבה לקול שועי מלכי ואלקי ר"ל אפי' כשאני אומר בלשון מלכות ואלקות מ"מ עיקר הכוונ' לשם הווי' ב"ה והיינו דקאמר כי אליך אתפלל ואמר בתר הכי ה' בוקר תשמע קולי ר"ל בוקר שהוא זמן הגאולה ואז תשמע קולי שיהיה קריותו ככתיבתו וענין שהביאו בכאן אלו המאמרות שאינם ענינם כאן נראה להבין ע"פ מ"ש לעיל דיחוד שמו י"ת עלינו הוא לפי טהרות ישראל לפיכך כשעתיד הקב"ה לטהר את ישראל אז שנקרא שם ישראל עלינו יהי' לנו רשות להזכר בפה אבל בגלות השראת שכינה בשם אדני אין לנו רשות לקרותו ככתיבתו וזהו פשוטו דקרא ששם עלו שבטי יה עדות כישראל להודות לה' פי' כי בהיות ישראל שרוין בירושלים ושורה עליהם שם הוי' ב"ה כמ"ש לעיל ובזה עדות לישראל להודות לשם הוי' ר"ל שמזכירין שם הוי' בפיהם ולא עוד אלא שבזמן הגאולה לעתיד אמרו חז"ל שעתידין צדיקים שנקראו בשם של הקב"ה שיתעלו במעלות הקדושה הטהורה והשורה עליהם בגלות ואז יוכלו לפרש בפה שם הוי' וכמפור' בישעי' וקורא לך שם חדש אשר פי' הוי' יקיבנו וזה שמו אשר יקראו לו וגומר ר"ל שגם ישראל יתעלו במעלות שם חדש אשר יוכלו לפרש שם הויה שבפיהם ויש לפרש בזה מה שאמר דוד המלך ע"ה הושיענו וקבצינו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך דהוי' ליה למימר לשבח תהלתך דלשון השתבח הוא לשון התפעל אלא דהיינו דקאמר קבצינו מן הגוים שיוכלו להודות לשם קדשיך דהיינו שם הוי' ב"ה ואז נזכה להשתבח בעצמינו בתהילה זו שאנו מהללים אותו בגלותינו ויש לפרש בזה מה שאנו מתפללים אור חדש על ציון תאיר כידוע שציון נקרא הקדושה ששורה עלינו בגלותינו וכמו שאמר הכתוב שבחי ירושלים את ה' הללי אלקיך ציון שבהיות ירושלים על מכונה הוא המקום להודות לשם הוי' ובהיותינו בגלות אין להלל אותו אלא בכינוי אלקות ולכך אנו מתפללים שיאיר השי"ת אור חדש בציון ואז נזכה כולנו להיות במדרגה אור זה שהוא שורה עלינו בגלותינו ולפ"ז טהרת ישראל תלוי' בהזכרת השם לכך גילוי המשפחות שהוא טהרת ישראל והזכרות ה' תלוי' זה בזה וזמן אחד להם פעם א' בשבוע. והנה רש"י ז"ל פי' בפסחים דף נו"ן בד"ה למדרשי' בפירקא וכו' וז"ל קרי' דיו"ד ה"א דארבע אותיות דרשי' וטעמא תלוי' בו יש לפרש דבריו מפני שאחז"ל שיש בשם הויה בארבע אותיותיו בחינות טעמין נקודות תגים אותיות ובחינות תגים ואותיות מפרשי' אצלינו בס"ת משא"כ בנקודות וטעמים שאינו מחוברים להאותיות בכתב מפני קדושתן ע"כ לא נכתבו בתורה וכנגד זה יש בארבע בחינות פשט רמז דרוש סוד. והנה רמז ופשט הוא בוי"ו ה"ה וסוד שהוא בחינות הטעמי' ודרוש שהוא בחינות הנקודות תלוי' ביה ובהיותינו בגלות אין לנו השגה אלא בוי"ו ה' עד לעתיד שיתגלה שם ה' עלינו והיינו

דפירש"י ז"ל דסבר למידרש בפירקא דארבע אותיות שהוא רומז על דרושים וטעמים כנ"ל וע"ז אמר לעלם כתיב כן נראה לפרש דברי רש"י ז"ל שהם צפונים ויקרים וק"ל:
שם כאן להשיאה אשה וכו' לכאורה קשה מכאן על פי' ר"ת בכתובות דף כ"ד בד"ה אבל אינו נאמן וכשר וכו' דא"צ לבודקו משום פסולי קהל אלא כדי להכשיר בתו לכהונה והביא ראי' מהא דאמרי' לי' זיל גלי או נסיב בת מינך דלפ"ז קשה מה דקאמר כאן להשיאה כאן להוציא אשה מידו דלא שייך כאן להוציא אשה מידו. דבשביל פסולי לכהונה אין להוציא אשה מידו דלא הוזהרו כשירות להנשא פסולין וא"ל דר"ת לא אמר אלא בבבל אבל בשאר ארצות מודה דצריך בדיקה זה דוחק דא"כ אכתי קשה מהא דאמר זיל גלי דמי ייעיד עליו שאינו משאר ארצות ותו דא"כ מה דוחק ר"ת בברייתא דשם דאין נאמן להשיאו אשה ה"ל לאוקמי בשאר ארצות וצריך לדחוק לפיר"ת דאם כהן מבבל נשא אשה בשאר ארצות כופין אותו להוציאה משום ספק חללה אבל אין לשון הש"ס משמע כן ותו קשה לי דאי נימא דמיירי הכא לענין פסולי כהונה ע"כ צ"ל דהא דקאמר לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקי' והיינו שהעלה כל פסולי כהונה ואין זה במשמע דלא העלה אלא כל פסולי קהל דהא וודאי לא העלה כל הגרים שביניהם וצ"ע. מיהו לקמן יבואר דמשמע מהש"ס דהעלה אפי' פסולי כהונה וכבר כתבנו בכתובות דס"ל לרש"י ז"ל דמי שהוא מיוחס או שהיא מיוחסת אז צריך לבדוק אבל בשניהם אינם מיוחסין או ששניהם משאר ארצות א"צ לבדוק והיינו דקאמר זיל גלי היינו משאר ארצות וכן משמע להדי' מההיא דלקמן דקאמר לי' עולא לרב כהנא אטו אנן מי ידעי' ר"ל כיון שגם אנו בספק אין להחמיר ספיקן בספיקן והן הן דברי התוס' בכאן מיהו אף לפירש"י ז"ל צ"ע דהא דקאמר כאן להוציא אשה מידו דמשמע דאם אחד משאר ארצות נשא אשה מבבל או בבל שנשא אשה בשאר ארצות כופין אותו להוציא לא מצינו בשום מקום חומר' זו ואפשר דמיירי בלא הכיר בה כדאי' בכתובות סוף פ' אלמנה ניזונית. וק"ל:
שם אישתמיטתי' הא דר"א וכו'. לכאורה אינו מובן כיון דר"א תלמידו של ר' יוחנן לא שייך לומר אישתמיטתי' ויש לפרש מה דאמר אורייתן כשרה וכו' משום דזעירא עלה מבבל ללמוד תורה והי' סבר ר' יוחנן שמה שלא רצה לישא בתו מפני שרצונו לחזור ולדור בבבל ואם תשא אשה בא"י אינו יכול להוציאנה מא"י לבבל כדאיתא בסוף כתובות וע"ז אמר לו כיון שעלה ללמוד תורה היינו משום ששם הוא מקום תורה שהעלה עזרא החרש והמסגיר ולכך עלה ללמוד תור' מר' יוחנן ולכך אמר לו כאן דא"י הוא מקום תורה טפי ראויה לך לישא אשה ולדור בא"י אם לא מפני חשש היחוס וכיון דטעמא דר"א דלא עלה עזרא מבבל כפירש"י לעיל שראה שחכמת הדור עולין עמו היינו דאמר

אישתמיטתי' ר"ל דדברי ר"י נראה כסותרין זא"ז שמתוך שעלה ללמוד תורה מפני שעזרא העלה חכמי הדור לא"י הוא עצמו הטעם ליחסו בבבל שלכך טיהרם עזרא מפני שהעלה מהם את בעלי תורה והיינו דקאמר אישתמיטתי' ודו"ק:

שם ודילמא מהנך דכתיב בהו השוכבים על מיטותן כו' נר' דהוא דלא אמר ליה מיד האי קרא משום דהיה מסופק בדברי ר' יהודה אם הוא מקפיד דוקא על איסורא קהל דאית בי' חשש איסור' או שהוא מקפיד שלא תהא פגומה דוודאי מצוה מן המובחר לישא אשה שאינה פגומה כלל אפי' לכהונה ואיכא סברא לכאן ולכאן דחשש פסולי קהל לא שכיח כולי האי כדקאמר בכתובות דף י"ד ע"ב דמכירן ישראל ממזרין שביניהם וכ"ש לדעת ר"ת דא"צ לבדוק כלל על חשש ממזרות ותו דכיון דר"י בבבל היה וכבר עשה עזרא כסולת נקיי' משא"כ לענין חללות. כבר כתבנו די"ל דלא עשה כסולת נקי' אלא לענין פסולי קהל ולהכי השיב לו בתחילה דלמא אכן מהני דכתיב נשים בציון עינה וכדאיתא בפ' החולץ דף למד נכרי ועבד הבא על בת ישראל כשר מ"מ הכל מודים דהולד פגום מק"ו דאלמנה לכ"ג ע"ש והיינו דקאמר לי' וכ"ת נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וא"כ אין להקפיד על איסור פגומים לכהונה וע"כ צ"ל משום חשש ממזרות א"כ שפיר הקש' לו דאם אתה חושש משום חשש ממזרות אף לאחר שעלא עזרא ודילמא אנן נמי מהנך דכתיב בהו השוכבים על מיטתן וכו' דאיכא בהו חשש ממזרות ודוק:

רש"י בד"ה זיל בתר שתיקותא וכו'. נטרה איבה וכו' והמהרש"א ז"ל פי' בדרך אחר כל היכא שמקדם לפסול חבירו דכל הפוסל במומו פוסל ע"ש ולענ"ד נרא' דס"ל לרש"י ז"ל דלשון זיל שתיקותא משמע שהוא שותק לגמרי א"כ א"א לפרש כפי' מהרש"א ז"ל דמיירי שמחרפים בפסול משפחה דהא בכתובות דף י"ד ע"ב אמרי' דשתוק ממזר גרע טפי משום דשתיקה כהודאה וע"כ הכא לא מיירי כלל בבעלי מריבה שאמר אחד לחבירו פגומת פסול אלא שמריבן בדברים אחרים ובזה שתיקותא הוי יחוסא ואף לפמ"ש לעיל דיש לומר דר' יהודה הקפיד אפי' על פגם כהונה ואמרי' לעיל אם ראית כהן בעזות מצח אל תהרהר אחריהן מ"מ שתיקותא סי' יחוסא טפי הי' אבל בגנות פסול גרע טפי כששותק. וכן הוא מפורש בש"ע אה"ע סי' ב' דמעלות השתיקה אינו אלא בשאר מריבות אבל כשאמר לו שהוא פסול גריעותא הוא ואין זה ענין למה שאמר כל הפוסל במומו פוסל דהתם היינו שפסול אחד מורגל בפה לגנות את הבריות כגון ההיא דקרי לאינשא עבדא וכן הוא מפורש בש"ע סימן הנ"ל:

שם אמר רב יהודא אמר רב אם ראית שני בני אדם וכו' עיין במהרש"א ז"ל דכתב דריב"ל פליג על רב וס"ל דוקא שפי משפחות ע"ש וכן משמע מדברי הטור שלא כתב אלא שני

משפחות והשמיט הך דרב וס"ל דריב"ל פליג עלה והלכה כריב"ל לגבי דרב. דהוא אפי' לגבי ר' יוחנן דהילכת' כוותי' לגבי רב אפ"ה הלכת' כריב"ל לגבי ר' יוחנן אך בהגהת רמ"א שם סימן ב' כתב דה"ה לשני בני עדים משמע דס"ל דלא פליגי וק"ל:

שם ר' יוחנן אמר עד מעברת דגיזמ' וכו' וכתב מהרש"ל ז"ל שמצאו בספר ישן דמעברא דגיזמא היה לעיל מאקרא דתולבקנא והיינו דס"ל דר"י בא להוסיף על שמואל כמו ששמואל מוסיף על רב והא דלא לייט אדר"י משום שהי' בא"י ופשיטא שלא יביאו לסמוך יחוסא דבבל אדר"י כי אם על רב ושמואל שהיה נמי מבבל והקשה מהרש"א ז"ל דהא קיי"ל רב ור"י הלכה כר"י ולענ"ד נרא' לפרש דברי מהרש"ל ז"ל דה"ק משום דאמרינן לעיל כל הארצות עיסה לארץ ישראל וא"י עיסה לבבל נמצא דר"י הורה לבני א"י עד היכן יחוסא דבבל היינו שיכולן בני א"י להתדבק בהם ובאמת נגד א"י אין לדקדק כ"כ א"כ אין יכולין בני בבל ליסמוך על ר"י דאיהו לגבי בני א"י קאמר דאינו בדוקין כל כך ובאמת לגבי א"י הלכה כר"י ולא לייט עלה אביי אלא על בכי בבל שהיה אביי שם שיש להם להחמיר על עצמם וקצת נר' ראי' לפי זה דיש לדקדק מאי מקשה אדרב לייט אדשמואל לא לייט ופי' רש"י ז"ל בתמי' והרי הוא מוסיף מנ"ל דלייט אדבני בבל שנשא מגבול של רב דילמא לייט על אותן שהם חוץ מגבול רב שסומכין על רב וס"ל דיכולין לישא משאר ארצות משא"כ לפי' הישן אתי שפיר כיון דר' יוחנן טפי אי אית' דקאי אבני אותו הגבול היה לו לאביי ללייט אף אמאן דסמך אדשמואל כיון דהלכה כר' יוחנן דרחוק טפי ודו"ק:

דף עב.

רש"י ד"ה וכולן לפסול וכו' וכתב מהרש"א ז"ל לפי פירש"י ז"ל ביבמות ניחא טפי דמ"מ איכא ממזרות בהן לא נזהרו לישא זה אחותו או בתו ע"ש ולענ"ד נראה דלא דמי להתם כלל דהתם מיירי לענין נכרי שקדש בזמן הזה דחיישינן דשמא מיו"ד השבטים הוא והיינו שנתערבו בין הנכרים קצת מישראל והוליד בין הנכרים ונשארו בהם וחיישינן לנכרי שבהם שמא הוא בא מישראל ולפי הס"ד שם הולדות הם ישראל וחיישינן שאותו שקידש הוא מהם אלא כיון דהוי קשה לרש"י ז"ל לשון ר"י דקאמר וכולן לפסול דלמה הם נקראים פסולין לכך פי' רש"י שנושא בתו או אחותו ר"ל אותן שנתערבו בין הנכרים נהגו דין נכרים שאין מקפידן על העריות וכל זה לפי הס"ד שם אבל לפי המסקנא שם אותן ישראל שנתערבו בין הנכרים וולדיהם מן הנכרים גוים גמורים הם ובנות ישראל שנתערבו בין הנכרים אמר שם דגמירא דבנתו דההי' דרא איצטרוי איצטרי' ונעשו עקרות וע"כ הוא דקאמר ר"י וכולן וכולן לפסול היינו משום דכמו כן להיפוך שנתערבו נכרי

בתוך ישראל והולידו מהם ונשארו בדת ישראל א"כ אין חשש פסול אלא שהם פגומים אבל אין לחוש בישראל שנשאו בת או אחותו דכיון שנהגו בדת ישראל מה"ת נימא שלא נהגו בדת ישראל לזהר בעריות ואפי' אם נתערבו ג"כ נכריות מ"מ הולדות מהם הם ככרים אבל אין שייך לשון פסול בהם דלשון פסול משמע ישראל פסולים. ונראה לי הא דנדחק רש"י ז"ל ופירש אפי' אליבא דמ"ד ככרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר משום דלפמ"ש התוס' ביבמות דף י"ו ע"ב בד"ה קסבר וכו' דפליגי אמוראין אליבא דר' יוחנן בהכי אי ס"ל לר"י דהולד כשר או דהולד ממזר ע"ש. והנה לפירש"י צ"ל דהא דקאמר לעיל דיחוסא דבבל היה משום דלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקי' לא לענין פסולי קהל לבד קאמר אלא אף לענין שלא יהי' פסולין אף לכהונה מחשש דשמא ישא הכהנים מהם דאל"ה מאי מקשה הכא אהא דאמר הרי היה כגולה ליוחסים אע"כ דטיהרו אותם שהיה מיוחסים אפי' לכהונה וכן משמע קצת מהא דאמר לקמן ע"ב מישן לא חשו לא משום עבדות וכו' אלא שהכהנים שבהם לא הקפידו על הגרושת משמע דמושכני דקאמר בתחיל' דהרי הי' כגולה ליוחסים היינו אפי' לענין כהונה וק"ל: **והנה** לכאורה משמע לפי מה שפי' רש"י ז"ל ביבמות דף ט"ו ע"ב אהא דמקשה הש"ס והא כל דפריש מרובה פריש ומשני בדוכתא דקבועי דכל קבוע כמחצה על מחצה משמע דלא חיישינן שיהי' התערובות רוב וכמו שכתב התוספת שם אלא משום איסור קבוע אבל הפורש משם למדינה אחרת לא חיישינן דשמא הם מאותן שנתערבו ולפ"ז הא דאמר ר"י יכולין לפסול היינו לישא אשה שם ולדור שם במקום קביעותא אבל לישא אשה שבא משם לכאן אין בו איסור משום כל דפריש מרובה פריש וצ"ל דאפ"ה פליג אדרב משום דרב אמר הרי הי' כגולה ליוחסין דטהרו אותם עזרא ואפילו לישא שם אשה ולדור שם בעקום קבועה אך הא דקאמר לעיל לא תציתו לי' אף על גב דוודאי לא רצה רב איקא ליבמה ולדור שם הא אמרינן בסוף כתובות דף קי"א דאסור לצאת מבבל לשאר ארצות רבה ור' יוסף דאמרי תרווייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובו וכו' כדאיתא שם דאפילו כדי לקיים מצות יבום אסור לצאת ואם כן אפי' אי נימא דשוט משוט הוי כגולה ליוחסים היינו לענין יוחסין אבל לצאת לשם וודאי אסור כדקאמר לעיל מחלוקת לענין יוחסי' אבל לענין גיטין וכו' אע"כ שתבא יבמתו לכאן אם כן נימא כל דפריש מרובא פריש ומותרת לו אפילו לרבי יוחנן וא"ל דהא דאמר שם כל דפריש מרובא פריש היינו בשעה שקידשה אבל לדור עמה לא אמרינן כל דפריש משום דאשה הדרא לניחותי' ז"א אפילו בכה"ג אמרינן כל דפריש כמ"ש התוס' בפ"ק דכתובות דף ט"ו ע"ש וצ"ל דאפ"ה קאמר לא תציתו ליה משום דניחא לי' טפי מיחוסא דבבל ויותר נראה לענין יוחסין

החמירו ולא אמרינן כל דפריש אפילו במקום רוב ובעינן תרי רובא כדאיתא בכתובות שם ולקמן דף ע"ג גבי שתוקי משום דמעלה עשו ביוחסין וק"ל:

דף עב:

שם עמוד ב עד שלא כבתו שמשו של עלי וכו' ר"ל שמה שהקדי' הכתוב וזרח השמש קודם ובא השמש שזריחת שמשו של צדיק שני הוא קודם ששקע שמשו של ראשון ויש לפרש עוד עפ"י מ"ש פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה אוי לאותו בושה וכו' הרי דאף דכבר זרחה שמשו של יהושע מ"מ הי' נחשב כשקיעות החמה לגבי שמשו של משה והיינו דקאמר אף על פי שזרח השמש לצדיק שני מ"מ נקרא ובא השמש לגבי שמשו של ראשון ויש לפרש עוד מה שהמשיל אותו לביאת השמש מפני שמה שנחשך לעת ערב אין בו מצד השמש עצמו שבכל מקום שהשמש הוא שם הוא זורח אלא כשהי' נעלמת מבני אדם ממילא נחשך לבני אדם וכן הוא בהסתלק הצדיק אמרו חכמינו ז"ל צדיק אבד לדורו אבד משל למרגליות והיינו דהמשיל אותו לביאת השמש כסיפא דקרא ואל מקומו שואף זורח הוא שם שאין החושך אלא לדורו אבל הוא במקומו זורח הוא שם וק"ל:

שם תסתיים דשמואל הא דאמר לרעה וכו' לכאורה הוי מצי למימר הא כיון דשמואל סבירא לי' בפ' החולץ דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אם כן נהי דבאותו הדור הי' חשש עבדות מ"מ אין בזרעו משום חשש עבדות ונראה דעיקר הדיוק הוא מדקאמר אלא שהכהנים שבהם לא הקפידו על הגרושת וע"כ דלאו לענין פסול קהל קאמר דהא בני חייבי לאוין כשרים נינהו לקהל וע"כ צ"ל לענין כהונה אם כן למה ליה למימר משום דלא הקפידו על הגרושת ת"ל משום דעבד הבא על בת ישראל הולד פגום לכ"ע וכדאיתא בפ' החולץ ולפ"ז הא דאמר שמואל לטעמי' אף על גב דלא עדיף משוחרר מגר כיון דמסתמא לא הלך לשם אלא עבדים זכרי' ואף שנתערבו בהם לא קיי"ל כרבי יהודא דאמר בת גר זכר כבת חלל זכר אלא כר' אב"י דגר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה והוצרך לומר הטעם משום שלא הקפידה על הגרושה משא"כ אי הוי בחשש עבדות דהולדת פגומי' בין זכרים בין נקיבות ותאם כן לעולם הולדות הם פגומי' לכהונה ולכאורה היה נראה דרב דאמר לעיל מישן מיתה והיינו משום ממזרות כפירש"י לעיל היינו דלטעמי' אזיל דסבירא ליה בגיטין דף ל"ח ע"ב דהמפקיר עבדו צריך ג"ש ואם כן הוי ליה כנכרי ועבד הבא על בת ישראל דהולד ממזר אך הא קשה לי דהא אמרינן בהחולץ דף מ"ה דאף רב מורה בה להתירא מיהו בהא הוי אפשר לומר דהא דאמר מישן מיתה משום ממזרות לא הוי טעמא משום עבדות אלא משום חשש שאר ממזרות אך

בספ"ק דיבמות מפורש שם דפסולי דמישון היינו משום פסולי דתרמוד ופסולי דתרמוד משום עבדי שלמה ורש"י ז"ל פי' שם בד"ה משום פסולי וכו' והתם מפורש פסולייהו ע"ש נראה כוונתו להא דאמר הכא ששלחו עבדים לשם מ"מ איך שיהיה קשה כיון דכל הפסולים אינו אלא משום עבדות שניתערב בהן הא' רב ס"ל דהולד כשר ולמה יפסלו משום ממזרות בדורות אלו משום עבדות שהיה בדורות הראשונים ויש ליישב עפ"י מה דאיתא בגיטין דף מ"ב המפקיר עבדו ומת אותו העבד אין לו תקנה ופירש"י אותו העבד אין לו תקנה לא בשפחה ולא בבת חורין ולפ"ז י"ל דהא דאמר משועבדי' או משום ששלח עבדים למישון לאו שאלו עבדים נשאו בנות ישראל באיסור מפני עשרם ותקפם כפירש"י ז"ל ספ"ק דיבמות אלא אדרבה נשאו בהיתר וכיון שהי' אסורין בשפחה ובבת חורין ובגיורת ובכל הפסולי' דכולן מצווין על איסור עבדות וכמ"ש התוספות ביבמות דף ע"ט דכולן מצווין על לאו דלא יהי' קדש חוץ ממזר שבא מאיסור קדישות נמצא דלא הי' יכולין לישא אשה בהיתר אלא ממזרות וכן הקשו התוס' בגיטין דף מ"א אהא דקאמר את עצמם לא תקנתם וא"ת וישא ממזרת ע"ש ואם כן ממילא זרעם פסול משום ממזרות והיינו שכתבו התוספות ביבמות סוף פ"ק בד"ה משאול לתרמד וכו' ובבל הלכו כל הפסולין לתרמוד והיינו טעמא גופא משום עבדי שלמה דאותם עבדים נשאו ממזרות ובזה מתורץ קושי' התוספות שם ביבמות בד"ה הלכת כסתם משנה וכו' וסתם מתני' דהאומר סברי דהולד כשר וכו' ולפמ"ש למ"ד משום עבדי שלמה אין הכרח לומר דהולד ממזר דאפילו הולד כשר איכא חשש משום דמסתמא נשאו ממזרות ולפ"ז אתי שפיר הכי דרב לטעמי' דסבירא ליה בגיטין דהמפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שיחרור וסבירא ליה דנשאו בהיתר ממזרת ושפיר קאמר מישן מיתה ודו"ק:

שם ת"ר ממזרים ונתיני טהורי' לעתיד לבוא וכו' כבר כ' דסבירי לי' לר"י דעתיד לטהור אפי' ממזר וודאי מדלא מוקי קרא דוישב ממזר באשדוד בממזר וודאי והא דיליף ר"י מקרא דואטהר אתכם וגו' ולא מוקי לה בתערובת ספק ממזר משום דספק ממזר מותר מן התורה אלא דאכתי הוי מצי לאוקמי קרא לענין היתר הכהנים לעבודה כמ"ש לעיל דף ע"א בדברי רבי יהושע בן לוי והי' להי' מגישי מנחה ע"ש י"ל דכיון דאמר קרא ומכל גילוליכם אטהר אתכם והיינו שעבדו ע"ז אם כן ממילא דליכא לאוקמי קרא בכהנים לענין עבודה דהא קי"ל בסוף מנחות דכהן שעבד ע"ז פסול לעבודה כמפורש ביחזקאל וע"כ מיירי לענין ממזר וודאי בישראל והא דאמר רב יוסף דאי לאו דהלכה כרבי יוסי וכו' דמשמע דלר"מ אפילו ספיקא לא יתטהרו אלא כמ"ש לעיל דבנתערב במשפחה אפי' בממזר אחד מ"מ כיון דקיי"ל דהלך אחר פסולו בין זכרים בין נקיבות לאחר כמה

דורות ימצא במשפחה הרוב פסול והיינו דקאמר רב יוסף אפיק מינן צוורני צוורני פי' כשנתרבו הפסולים משפחה יותר מן הכשרי' וק"ל:

שם אחד גר ואחד עבד משוחרר וכו'. נר' הא דסמכה ברייתא הך מלתא לפלוגתא דר"י ורבי יהודא משום די"ל דמלתא דלא הוזהרו כשירות לנשא לפסולים נפקא מדאמר בסמוך ה' קהלי כתיבי וחד לכהונה וכו' והיינו דאי לא הוי כתיב אלא חד קהל הוי אמרינן דכל הפסולין אינם אלא לכהנים ואי בימא דהוזהרו כשירות לינשא לפסולים קשה בגר עמוני ומואבי ומצרי ת"ל דבלא"ה אסורין לכהונה ודוחק לאוקמא קרא משום תרי לאוין כדקיי"ל דכל היכא דאיכא למדרש דרשינן ותו דמצרי ליכא לאו אלא איסור עשה אע"כ ילפינן מזה דכהנת מותרת בגר ועוד נראה דממזר נמי מוכח דהא אמרינן בפ' החולץ דף מ"ד דאפי' לרבי יהושע דסבירא ליה דאין ממזר מחייבי כריתות הולד פגום מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול שאין איסורו שוה בכל וכו' וכ"ת מה לאלמנה שהי' עצמה מחללת ה"נ כיון שבעלה עשאה זונה אם כן למאי דקיי"ל דיש ממזר מחייבי כריתות א"צ קרא שלא יבוא בקהל כהונה הא בל"ז הולד פגום מק"ו דהא ליכא למפרך שכן הי' עצמם מתחללת הא עשאה זונה ודוחק לומר דקרא אתי למלקות ומשום דאין עונשין מן הדין וע"כ צ"ל דכהנות לא הוזהרו לינשא לפסולת ואיצטרך קרא לממזר שלא ישא כהנות ונראה הא דנקיט בברייתא גר לא הוי ליה למימר אלא חלל לחוד דהוי חידושי טפי מגר דגר בביאתו אינו מחלל אותו מכהונה אלא לר"י דסבירא ליה דבת גר זכר כבת חלל זכר וכיון דנקיט דאפילו חלל שהוא מחלל אותה אפ"ה מותרת להינשא לו כ"ש גר ונראה דסבירא ליה לר"י כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין כדאית' בפרק ד' מיתות דף צ"ד אם כן הוי ממזר בוולד מחזיר גרושתו דלא שייך קל וחומר הנ"ל משום דאיכא למפרך שכן היא עצמם מתחללת משא"כ במחזיר גרושתו דאינה מתחללת כדאית' ביבמות דף ס"ח משום דלאו זר אצלה מעיקרא אף על גב דלפי האמת כיון דהוי ממזר לר' יהודא ע"כ דהי' נפסלת כדאית' לקמן דף ע"ה השתא ממזר הוי מפסל בביאתו מיבעי' היינו לבתר דכתיב לא יבוא ממזר אבל אי לאו קרא דלא יבוא ממזר לא הוי ידעינן שאסורה לכהונה אם כן ליכא למילף מקרא דלא יבא ממזר אלא מקרא דלא יבוא עמוני כנ"ל דמוכח דגר מותר בכהנות לכך צריך לאתוי' דא"ש אפילו לרבי יהודא ואפ"ה מוכח נמי חלל דלרבי יהודא גר הוי כמו חלל כנ"ל תרי דנקיט בברייתא חלל לרבנן דלדידהו מוכח מקרא דלא יבוא ממזר שבנה פגום והוי כמו חלל ונקיט גר אליבא דרבי יהודא ודו"ק:

ועוד נראה דלר' יוסי אין להוכיח מקרא דלא יבא עמוני דגר מותר בכהנת דנהי דבגר עמוני שנתגייר עצמו הוי ידעינן דפסול לכהונה מ"מ דלמא קרא מיירי בזרעו דהיינו

גר עמוני שנשא ישראלית או אפי' גיורת לר"י לסמן דף ע"ז דבת גר וגיורת כשירה לכהונה והוליד ממנה בן דמשום גיורת הי' מותר לכהונה כיון דאמו מישראל אך ז"א לר' יהודא דס"ל בת גר זכר כבת חלל זכר וכיון דקי"ל עמוני ולא עמונית א"כ הזכרים לעולם אסורין משום גרות וע"כ דגר מותר בכהנות הרי דלר' יוסי ליכא למילף אלא מממזר כנ"ל ואין לומר דממזר נמי ליכא למילף דאיצטרך קרא לזרעו דאם ממזרת נשאת לישראל דמצד שהוא פגום הא קי"ל דישראל שנשא חללה הולד כשר ז"א דאכתי מוכח מדאיצטרך קרא יתירה גבי ממזר לו הלך אחר פסולו כדאי' ביבמות דף ע"ח ואי נימא דלא משכחת עיקר איסורא דקרא דממזר אלא ע"י ישראלית א"כ ל"ל קרא דהלך אחר פסולו דהא לא משכחת עיקר איסורא אלא בענין זה. ונראה דיש לפרש בזה כוונת רש"י ז"ל בד"ה גר נושא כו' והולד ממזר דכתיב לו וכו' דלכאורה אינו מובן מאי בעי בזה ודוחק לומר דגרס בברייתא והולד ממזר כמ"ש מהרש"א ז"ל לעיל דף ס"ז ולפמ"ש אתי שפיר דבהכי מתיישב הברייתא כנ"ל הרי דלר' יוסי אין הוכחה מגר עמוני ומצרי משום דאיכא למידחי דקרא אתא לזרעם דהא ס"ל לר"י דבת גר וגיורת כשירה לכהונה. ואפ"ה איצטרך להם גבי מצרי דהלך אחר פסולם דהיינו במצרי שנשא ישראלית. וע"כ ההוכחה מממזר כנ"ל מדאיצטרך לו הלך אחר פסולו דבממזר שנשא ממזרת פשיטא כיון דשניהם פגומים דהולד פגום אבל לרבי יהודא ליכא הוכחה מממזר כמ"ש לעיל אלא ההוכחה הוא מגר עמוני כנ"ל ושפיר תני בברייתי' דבין לר' יהודא ובין לר"י לשיטתייהו מוכח דלא הוזהרו כהנ' וכו' או מגר או מממזר כנ"ל ובזה אתי שפיר הא דאמר לקמן דדריש רבא בתחילה דגר מותר בכהנת והדר דרש דגר מותר בממזר' ואמר דטבא לכו עבדי לכו ולפ"מש דהני תרי מילתא תלי' זה בזה דהא דגר מותר בכהנת מוכח מקהל יתירא דמוקמי' חד לכהנים משא"כ לר"י דאיצטרך חד קהל לאשמעינן דקהל גרים איקרי קהל לא מוכח מידי די"ל דכהנים ולוים נפקא מחד קרא כדאמר בסמוך לחד שינוי' א"כ אין הוכחה דגר מותר בכהנת והיינו דקאמר דטבא לבו ר"ל דעי"ז דגר מותר בממזרות מוכח דגר מותר בכהנות. ודוק היטב:

בתוס' ד"ה חמשה קהלי כתיבי וכו'. עוד אומר ר"י משום דלא שייך בי' קהל עכ"ל. עיין במהרש"א ז"ל שפי' דלא שייך למיקרי קהל פסולין ונר' לפרש דבריו ז"ל דהא דכל פסולי קהל כשרים לבוא זה בזה היינו דממעטינין מקהל ה' ולא קהל פסולין ומדכתיב שלשה קהלי ה' על כהנים לוי' ישראלים אמעיטינין ממילא קהל פסולין אבל אין למעט מזה פצוע דכא דלא שייך למיקרי קהל פסולין כמ"ש מהרש"א ז"ל א"כ אי הוי כתיב גבי פ"ד לא יבוא בכם ה"א דלא יבוא אפי' בפסולין כיון דאינו בכלל מיעוט קהל ה' דכתיב גבי

פסולין ולהכי הוצרך קהל ה' גבי פ"ד למעט שמותר לבוא בפסולין אך לפמ"ש רש"י ז"ל ד"ה חד לכהני' לכולהו בחדא אזהרה א"כ הוי מצי למיכתב גם פ"ד בחדא אזהרה כמו שיבואר לקמן בלשון רש"י ז"ל ותו דאיבעי' הי' ביבמות דף ע"ו אי פ"ד מותר בפסולין או לאו. והנה הראב"ד באמת כתב דחשיב הך דפ"ד ולא חשיב הך דמצרי נר' דלדעת הראב"ד יש לפרש הא דאמר דנפקא לי' לר"י ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל דאינו מובן במאי פליגי ועמ"ש לקמן בזה ונר' דהא דילפי מקרא ממזר וודאי הוא דלא יבוא דלפירש ר"י צריך לדחוק דלא נפקא לי' אלא מיתורא ולא ממשמעות דקהל אבל לפי' הראב"ד דקאי אקרא דפ"ד י"ל שפיר דיליף ממשמעות כיון דקי"ל פ"ד בקדושתי' קאי כדמשמע מסוגי' דיבמות דף נ"ז ע"א דפשיט מברייתא דמייתי שם מנין וכו' דכשירת איתוסיף בה וכן משמע דס"ל לרבא דף ע"ו שם דדחי לי' לפשיטות דר' ששת וכן פסק הרמב"ם כדאית' באה"ע סי' ה' ע"ש וא"כ כיון דכתיב בפ"ד בקהל וודאי הוא דלא יבוא אבל בקהל ספק יבוא דהיינו שמותר לישא שתוקית ממילא מוכח נמי דשתוקית מותר בישראל דהא פ"ד ישראל גמור הוא ובקדושי' קאי נמצא דמהאי קרא דכתיב גבי פ"ד נשמע תרתי דפסול מותר בקהל ספק מדהי' מותרת בי ונשמע נמי דספק בישראל שרי מדהוא מותר בה והיינו דקאמר לר"י מחד קרא נפקא ועיין מ"ש לקמן בשיטת רש"י ז"ל דקרא קמא מוקמינין למעט קהל ספק ואינך תלתא קהלי לא כתבו אלא כדי שלא נטעי לומר דקהל כהונה דוקא וכן לשיטת הראב"ד קהל קמא דפ"ד מוקמינין לקהל ספק וממילא דנשמע תרתי כנ"ל וטעמא דרבנן משום דס"ל קהל גרי' לא אקרי קהל א"כ אינו ראי' משום דאיכא לאוקמי קרא לפ"ד שהוא גר ואין איסור עליו לישא שתוקית א"כ דקהל ספק דכתיב גבי פ"ד היינו ספק גיורית ספק ישראלית א"כ לא נשמע דממזר ספק מותר בישראל ור"י ס"ל דיותר איכא לאוקמי קהל בתרא לקהל גרים וממילא כשמע מקרא דפ"ד תרתי ואין לומר שגם לר"י דלמא קרא דפ"ד בגר עמוני או ממזר ולא כשמע מיניה דספק מותר בקהל דא"כ לא שייך פשטא דקרא דלא יבוא פ"ד בקהל ה' דהא בל"ז אסור לבוא בקהל ודוחק לומר לעבור בב' לאווין ותו דפ"ד אינו אלא כשנפלה אחר שנולד וקי"ל אין איסור חל על איסור ואין חל איסור פ"ד על איסור הפסול שהוא משנולד ונראה לפמ"ש בשיטת הראב"ד י"ל הא דמיבעי לי' ביבמות אי פ"ד בקדושתי' היינו משום דלהאי שינוי' דר"י נפקא ספיקן בוודאין וודאין בספיקן מחד קרא ע"כ צ"ל דס"ל לר"י דבקדושתי' קאי ולא מצינו דפליגי חכמים בהא משא"כ לאינך שינוי' איכא למימר דלאו בקדושתי' קאי. ודו"ק:

דף עג.

בגמרא חד לכהנים וכו' לכאורה נרא' דסוגי' זו היא נגד סוגי' הש"ס בהוריות דף וי"ו ע"ב דמקשה אהא דהוי ס"ד למימר דכהנים איקרי קהל מדכתיב על הכהנים ועל עם הקהל אלא מעתה מייתי פר בהוראה ומסיק שם דכהנים לא איקרי קהל ואין לחלק בין קהל סתמא לקהל ה' דהא בשנוי' בתר' קאמר דר"י נפקא ליה דקהל גרים איקרי קהל מקרא דהקהל חוקה א' לכם ורבנן ס"ל דחוקה א' הפסיק הענין אלמא דלא מחלק בין קהל סתמא לקהל ה' ואפשר לומר דהא דקאמר שם דכהני' לא איקרי קהל דא"כ נייתי פר בהוראה היינו דוקא אליבא דרבי יהודא דס"ל כל שבט ושבט מייתי פר כדדריש שם דף ה' מקהל הקהל לחייב על כל קהל וקהל אבל לר"מ דס"ל כל ישראל מביאין פר א' ולא מחייב כלל על כל קהל איכא למימר דכהנים נמי איקרי קהל דלא מחייב קרא פר אלא על כל ישראל ולפ"ז הוי אפשר לומר דהא דקאמר בסמוך דר' יהודא ס"ל דכהנים ולוים מחד קהל נפקא היינו לטעמי' אזיל דס"ל התם דדוקא כל שבט לוי איקרי קהל אבל כהנים לחוד לא איקרי קהל ור' יוסי כר"מ ס"ל אלא דקשה לפ"ז דהא קאמר שם דר"ש נמי ס"ל כר' יהודא לחייב על כל שבט ושבט ואפ"ה משמע דס"ל כר' יוסי דקהל גרים לא איקרי קהל כדמוכח מהא דאמר ר' יוחנן ביבמות דף ע"ח אי לאו דאמר ר' יהודא אשר יולדו וכו' מצרי שני במה יטהר וכו' א"כ ע"כ צ"ל לר"ש דס"ל באמת בנים ולא בנות ס"ל דקהל גרים לא מיקרי קהל וא"כ קשה דלר"ש מייתרא חד קהל דהא ס"ל קהל כהנים לא איקרי קהל וכן קשה אליבא דאמת לפי מה שפסק הרמב"ם ז"ל לענין בהוראה כר"י דכל שבט ושבט איקרי קהל וכהנים לחוד לא מייתי פר בהוראה והכא קי"ל כר' יוסי ועיין במ"א סי' רי"ח ס"ק ג' בשם צ"ח די"ל דקי"ל שם כר"מ ויש ליישב בדוחק דנהי דאי הוי כתיב חד קהל הוי מוקמי' לי' בכהנים לבד משום דמצינו בהו מצות יתירות וממילא היינו אומרים דקהל כהנים לחוד איקרי קהל מ"מ לבתר דגלי רחמנא הכא דפסולי קהל אסורים אפי' בלוים וישראלים ממילא אמרינן דכהנים לחוד לא מיקרי קהל כיון דלא הוי שבט שלם דילפינן שם מקרא גוים וקהל גוים יהי' ממך וכבר נולדו כל השבטים חוץ מבנימן ודוק:

בגמרא חד לממזר בשתוקי וכו'. הנה הרמב"ם למד מכאן בפ"ט מה"ל טומאת מת דבכל התורה מדאורייתא ספיקו לקולא והקשו עליו דא"כ שפיר קאמר רב יהודא דתרווייהו מחד קרא נפקא דכיון דילפינין לכל התורה כולה כ"ש דנילף שתוקי בישראל ממזר בשתוקי ולפי דעת החולקי' על הרמב"ם ז"ל יש לומר דב אמת הא דכתבה התורה תרי קראי הוי כמו שני כתובי' למעט במקום א' דאין למידין מהם ואפשר דהיינו טעמא דר'

יהודא דמוקי קרא לקהל גרים ולא למעוטי במק"א דלשיטתו אזיל דס"ל בסנהדרין פ"ד מיתות שני כתובי' הבאים כא' מלמדין מטעם שכתבנו לעיל בסוף פ' האיש מקדש גבי פירות שביעית דיותר מוקמינן דאיצטרך לדרשא אחריתי מדנימא דכתיב קרא יתירה למעט במקום אחר ומש"ה מוקי יותר יתורא דקרא לקהל גרים ולדעת הרמב"ם י"ל עפ"י מ"ש התוס' בביצה דף י"ד דאע"ג דקיי"ל דספיקא דרבנן לקולא מ"מ היכא דאיכא קולא וחומר' בכל צד וא"א לומר תרי קולא דסתרי אהדדי אזלינין בתרווייהו לחומרא נמצא הכא כיון דאיכא קולא וחומרא בכל צד להתיר שתוקי שישא ישראלית וממזרת דאם נימא לקולא שישא ישראלית הוי חומרא לגבי ממזרת נמצא לפ"ז אי הוי כתיב בממזר בשתוקי לחוד ה"א דכיון דהכריע התורה להקל בספק זה דמותר לבוא בקהל ספק ממילא דא"א להקל להכשיר שתוקי בישראל כיון דסתרי אהדדי להכי איצטרך קרא יתירא דמותר בשני צדדין וק"ל:

שם ור' יהודא כהנים ולוים מחד קרא נפקא וכו'. יש לפרש טעמא דפלוגתייהו משום דאמרינן ביבמות דף ע"ז ע"ב אמר ר' יהודא הרי הוא אומר בנים אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלידה ואמר ר' יוחנן אי לאו דאמר ר"י וכו' א"כ כיון דלר' יהודא מייתרא קרא דאשר יולדו דמצריות אסורות אפי' נקיבות א"א לפרש דקהל ה' היינו כהני' לחוד דפשיטא דכהן אסור לישא מצריות דהא בלא"ה הי' גיורת והי' זונה האמורה בתורה וע"כ כהני' ולוים מחד קרא נפקא ובזה אתי שפיר הא דאמר שם ר' יוחנן אי לאו דאמר ר"י הכתוב תל אן בלידה לא מצא ידיו ורגליו בבהמ"ד כיון דאמר קהל גרים איקרי קהל וקשה באמת ל"ל קרא דאשר יולדו הא מוכח ממילא דאל"כ מצרי שני במה יטהר. ולפמ"ש אתי שפיר דהא דקהל גרים איקרי קהל יליף ר' יהודה מיתורא דחד קהל ולפמ"ש דהא דס"ל לר' יהודה דכהנים ולוים מחד קרא נפקא הוא לבתר דכתיב אשר יולדו דמוכח מקרא לא מיירי בכהנים לחוד אבל אי לא הוי כתיב אשר יולדו הוי מוקמינן חד קהל לכהנים לחוד ולא הוי ידעינן כלל דקהל גרים איקרי קהל וכבר כתבנו דאין להקשות דאכתי איצטרך קרא אפי' לר' יהודה דלא נימא לכהנים לבד ואפ"ה איצטרך קרא דאשר יולדו דנהי דהוי ידעינן דמצריות גופא שנתגיירה אסורה לכהן משום גיורת מ"מ ה"א דאם נתגיירה מצריות ונשאת לישראל בתה כשירה לכהונה דהא ר' יהודא דוקא בת גר זכר ס"ל דפסולה לכהונה הא בת גיורות מישראל כשירה לכהונה ושפיר איצטרך קרא דאשר יולדו דאסורה לכהן משום מצריות ז"א דהא אמר שם דדרשינן אשר יולדו להם הלך אחר פסולין ואי לא משכחת עיקר קרא אלא בהכי שניסת לישראל ממילא מוכח דהלך אחר פסולין ול"ל להם ודו"ק היטב:

שם ואב"א וכו'. ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קרא נפקא וכו' הנה התוספות כתבו ביבמות דף ל"א בד"ה מצרי שני במה יטהר וכו' וא"ת וישא שתוקית דהא ר' יהודה וכו'. אין להקשות דס"ל לפרש דברי ר' יוחנן דקשה ליה ל"ל תרי קראי דממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מותר דהא מוכח מגופא דקרא דאל"כ מצרי שני במה יטהר איכא למימר דקושית' הוא לפי הני שינוי' דלא נפקא ליה דקהל גרים איקרי קהל אלא מיתורא דקהל בתרא א"כ אין מקום להקשות דל"ל תרי קראי דהיינו ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל דאל"ה לא הוי אמרינן קהל גרים איקרי קהל אלא הוי מוקמינן חד קהל לממזר בשתוקי דכיון דהוי ס"ד דקהל גרים לא איקרי קהל אין שום הוכחה דמצרי שני במה יטהר מ"מ הוי מצי תוספות לשנויי' דר' יוחנן ס"ל כשנוי' בתר' דהכא דקהל גרים איקרי קהל נפקא לי' לר"י דקהל חוקה אחת א"כ א"ל דמצרי שני יוכל ליטהר בשתוקי דא"כ ל"ל תרי קהל לממזר בשתוקי ושתוקי בישראל ולפמ"ש לעיל בסמוך דהא דבאמת ל"ק לי' לר' יהודא למה לי אשר יולדו דהא מוכח דנקיבות אסורות דאל"כ מצרי שני במה יטהר היינו משום דר' יוחנן ס"ל כשנוי' קמא דהכא דס"ל כהנים ולוים מחד קרא נפקא כנ"ל ואתי שפיר קושי' התו' ודוק:

ברש"י ד"ה חד לכהנים וכו' בחד אזהרה וכו' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל וכו'. יבוא להם בכם וכו' לכאורה צריך להבין הא דכתב רש"י ז"ל דהוי' ליה למכתב גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ולא פיר' דה"ל למכת' לא יבא בכם כמ"ש רש"י ז"ל גבי מצרי ואדומי ונרא' דס"ל לרש"י ז"ל דוודאי אי הוי כתיב בכם סתמא הוי משמע כל ישראל והא דהוצרך למיכתב הכי על כהנים לוים וישראלים היינו משום דע"כ צריך למכתב תרי קהלי למעט ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל וא"כ הוי מקום לטעות דקרא אתי' לכהנים ולוים דוקא להכי הוצרך התורה למיכתב ה' קהלי ואל דאי לא הוי כתיב אלא תלתא קהלי מעילא הוי ידעינן חדא דממזר בשתוקי או שתוקי בישראל שרי דאי על הכהנים ולוים וישראלים לחוד אתא לכתוב רחמנא בכם ולא בעי קהל כלל ז"א דאכתי אתא למטעי דתרי קהלי היינו כהנים ולוים וקהל שלישי למשרי שתוקי בכהנים ולוים ולא הוי ידעינן דוודאין אסור בישראל דמהיכא תיתי נימא דקאי על ישראל ונימא דממילא מוכח דשתוקי בישראל שרי דלמא רק להכי הוא דאתי לכך הוצרך למכתב חמשה קהלי וכן משמע מלשון דקאמר ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל ולא קאמר שאר פסולים כגון עמוני ומואבי בשתוקי דהא קהל רביעי גבי עמוני כתיב ולפמ"ש א"ש דכל עיקר דכתב רחמנא קהל אינו אלא משום הני תרי דממזר בשתוקי ושתוקי בישראל וא"כ יותר איכא למימר דתרי קהל קמאי דכתיב גבי ממזר היינו לעיקר ילפותא דממזר

בשתוקי ושתוקי בישראל ותלתא קהלי דכתיב בתרי' אינו אלא שלא נטעי ולפ"ז א"ש פי' רש"י ז"ל שהזכיר גבי דור עשירי לא יבוא בקהל משום דהוי צריכא למיכתב בוודאי למעט ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל אלא דהוי אתא למטעי בכהנים ולוים כנלענ"ד לפרש דבריו. אלא דאכתי קשה כיון דע"כ צריך לפרש דמצרי ואדומי לכתוב באפי נפשי' דאי אפשר לכלול בחד אזהרה דהא מצרי ואדומי אינם מחייבי לאוין כלל אלא מחייבי עשה וא"כ הוי ליה לפרש גבי עמוני נמי דהוי ליה למיכתב עמוני ומואבי באזהרה בפני עצמה לא יבוא עמוני ומואבי בכם ונראה לפרש דס"ל לרש"י ז"ל דליכא למילף עמוני ומואבי מממזר דכתיב ביה קהל ה' דספיקן מותר דאיכא למימר עמוני ומואבי חמירי טפי כדאיתא ביבמות דף ע"ח משום דממזר בא מטיפה כשירה וכן ממזר מעמוני משום דממזר יצירתו בעבירה וה"נ ליכא למילף עמוני ומואבי ממצרי ומצרי מעמוני משום דכל א' אית בי' קול' דעמוני נקיבות שרי ובמצרי אין איסורו איסור עולם אבל אי הוי כתיב דממזר ועמוני ומואבי באזהרה א' שפיר כתב רש"י ז"ל דהמ"ל גבי מצרי ואדומי בכם ושפיר הוי ילפינן ממממזר ועמוני ומואבי דכתיב בה קהל ה' הא דלא יבוא הא בקהל ספק יבוא וא"ל מה לממזר שבא מטיפה כשירה עמוני ומואבי יוכיח ואין לומר מה לעמוני שכן נקיבות מותרת ממזר יוכיח. עי"ל דגבי מצרי ואדומי ליכא למטעי דאסור בפסולים דכבר כתבנו לעיל סוף פ' האומר דהא דכתיב גבי עמוני ומואבי להם הלך אחר פסולם היינו ע"כ שנשאו בהיתר דאי באיסור מדור עשירי נפקא וע"כ צ"ל שנשא מצריות שני' דאי נשא ממזרת בל"ז הולד ממזר א"כ מוכח דמצריות ואדומית מותרים בפסולים והוי מצי למיכתב בכם משא"כ בממזר ועמוני איצטרך למיכתב בקהל למעט קהל פסולים אך אכתי קשה לפמ"ש רש"י זיל ליכתבינהו בחד אזהרה הא אמרינן לקמן דף ע"ב ע"ב דאיצטרך גבי כה"ג אלמנה וגרושה לחייב על האלמנה שהיה גרושה שתים וכע"ש התוס' בב"מ פ' המקבל בד"ה שנאמר וכו' דכיון דאין גופן מחולקים לא הוי חייב שתים כיון שנכלל באזהרה א' א"כ י"ל דאיצטרך קרא באזהרה בפני עצמה לחייב שתים על עמוני וממזר כגון עמוני שנשא אחותו והוליד בן דהולד ממזר ועמוני אע"ג דהוי גוף א' וצ"ל כמ"ש לעיל דהיכא דאיכא למידרש לא מוקמינן בלאו יתירה ודו"ק:

שם רגמוהו כולי עלמא באתרוגייהו וכו' י"ל ע"ד רמז עפ"י מ"ש לעיל לפרש משאחז"ל בגר שסורו רע מפני שהגרים באים מניצוצות שנפלו בחטא עץ הדעת שהיה מעורב בטוב ורע ולאחר שהוסר מדעת מספר ר"ע נשאר גר עם הכולל כנ"ל ולהכי סברי דגר אסור בממזרת כיון שהוסר ממנו הרע וממזר מעורב בטוב ורע רמז לדבר ממזר הוא מספר רפ"ז כמספר טוב ורע וכבר כתבנו למעלה דאתרוג הוא פרי עץ הדר לאחר התיקון רמז לדבר

כי עץ הדעת אם תסיר מהדעת מספר רע כשאר עץ הדר והיינו דרוגמייהו באתרוגייהו דשניהם הם בחינות הדעת שחוסרו מן הרע וק"ל:

גם י"ל דג' מינים שבלולב מרמזים על שלשה קהלי כהנים לוים וישראלים הקשורים זה בזה כידוע וכן רומז לג' אבות רמז לדבר אברהם יצחק ויעקב הוא מספר עץ הדעת עם הכולל שע"י נתקן והוא מספר עץ עבות הכולל אותם כידוע ואתרוג הנלוה אליהם ואינו קשור עמהם מרמזים על קהל גרים הנלו' כדקאמר לעיל דגרים קרוי' נלוה אליהם ובחידושי תורה הארכנו ודו"ק:

גמרא מאי אמרת דלמא אזלה איהי לגבייהו וכו' הקש' הרשב"א ז"ל דהא אכתי ה"ל רובא כיון דלא ידעינן מי הלך אצל מי ואפ' כשהי' אלכה אצלם ה"ל פלגא וא"ב ה"ל רובא להכשיר ונדחק לתרץ דלרבותא קאמר אפי' היכא דידעינן בוודאי שהי' הלכה אצלם אפילו הכי מותר ובכהאי גוונא איצטרך התורה לאשמעינן דמותר או היכא דהוי מחצה על מחצה ודלתי העיר נעולות עיין שם. אך הא קשה דקתני במתניתין דשתוקי מותר בממזרות הא מן התורה שתוקי כשר גמור הוא כיון דה"ל רובא להכשיר כנ"ל וכן הקשה בספ"י ומתרץ כיון דהכא גילתה התורה לא יבוא בקהל ה' אבל בקהל ספק יבוא ואפי' אי איכא רובא להכשיר לא מיקרי קהל ה' ולענ"ד נראה דיש לפרש דע"כ קרא בקהל ספק יבוא היינו אפי' היכא דאיכא רובא להכשיר דאי במחצה על מחצה קשה למה לי תרי קראי להכשיר ספק ממזר וספק קהל נילוף חדא מאידך לא מיבעי' לדעת הרמב"ם ז"ל דיליף מהכא לכל ספיקא דאורייתא דמדאוריית' לקול' כמ"ש לעיל אפילו לדעת החולקי' עליו מ"מ י"ל כיון דהתירה התורה הכא בספק בצד א' ה"ה באידך צד אע"כ דמיתור' ניליף דהתורה התירה בשני הצדדים בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים ולפ"ז י"ל דהיינו דמסיק רבא הא בקהל ספק יבוא דלכאורה הוא מיותר ולפמ"ש י"ל דכוונת רבא בזה לאסוקי מילת' ומ"ט אמרו שתוקי פסול דאפי' מדרבנן אין לאסור דלא דעי' לשאר ספיקו דאוריית' שאסרו חז"ל כיון דהכא הקילה התורה להכשיר אפילו ברוב פסולין היה די בזה לחכמים לעשות סייג במחצה על מחצה אבל הא דהחמירו אפילו ברוב כשירים הוא דבר רחוק ואף לפמ"ש לעיל דצריכה שניהם לחולקים על הרמב"ם כי היכי דלהוי שני כתובים ולרמב"ם משום דמצד הסברי אף דספיק' דאוריית' לקול' מ"מ היכ' דאיכ' צד אחד לקולא וצד אחד לחומר' ראוי' להחמיר בשניהם כמ"ש התוספות בביצה אם כן ליכא למילף מיתור' מ"מ י"ל דהיינו דקשי' לרבא כיון דחזינין דהתורה הקילה באיסור זה שיכול שתוקי לישא כשירה ופסולה אף על גב דזה סותר את זה מה ראו חכמים להחמיר ולאסור אפי' ברוב כשרים ויותר נראה דעיקר קושיתו של רבא כיון

דלא אסרו ספיקן בוודאן אפי' מדרבנן דאיכ' חששא טפי ומה ראו לאסור שתוקי בישראל דליכא חשש' כולי האי ועמ"ש לקמן בזה ועל זה מסיק דמעלה עשו ביוחסין להחמיר בישראל המיוחסין אבל בפסולים לא הקפידו על ספיקן בוודאן כיון דמדאורייתא מותרין אך לדעת הריטב"א והה"מ דספיקן בוודאן אסור כמו שיבואר לקמן במתניתין דף ע"ד משמע דלא גרסי הבי בדברי רבא בקהל ודאי הוא דלא יבוא ע"ש.

אמנם לולי דברי הרשב"א הנ"ל צ"ע בהך סבר' כיון דאמרה התורה רל קבוע כמחצה על מחצה דמי ויש להסתפק בא' קבוע כמו אלף קבועים כ"ש דיש להסתפק בא' קבוע ואלף בני אדם שפירשו שחשוב הא' הקבוע במו האלף דכיון שהחשיבה התורה קבוע נגד הרבה קבועים כ"ש שיש להחשיב קבוע א' נגד כולם שפירשו אם כן אפי' היינו יודעים שכמה בני אדם פירשו באותו שעה שנתעברה יש לתלות בקבוע א' שבין הקבועים כמו כל אותן שפירשו וא"כ לא הוי אלא ספק א' שמא נתעברה מאדם הקבוע וזה הספק הקבוע מבטל ספק זה שלא נתעברה מאותן שפירשו ואף אם תאמר דגם היא קבוע במקומה ולמה נימא דאזלה איהי ממקום קביעותא מ"ע מקום קביעותא דידי' הוי כמחצה על מחצה דלא עדיף מחום קביעותא דידה משאר כל הקבועים וכולם הם כמחצה לגבי קביעותא דידי'. כן נראה לענ"ד אך מסוגי' דנזיר דף י"ב משמע לכאורה כדברי הרשב"א ז"ל דהא מקשה הש"ס התם על ר' יוחנן דאמר האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם דאסור בכל הנשים שבעולם וכו' ודילמא בשוקא אשכחי' וקידש לכאורה פירשו דכיון דאיכא ספק אם קידש במקום הקבוע הו"ל רובא להתירא נמצא מוכח כדברי הרשב"א ולא אמרי' כיון דהוי ספק אם קידש במקום הקבוע ה"ל כמחצה על מחצה. מיהא מדברי רש"י ותוס' שם משמע איפכא שהרי פירש"י שם בד"ה וכי תימא גבי אשה נמי אימר האי בעל אשכחי' להההיא איתתא בשוקא וכו' וכן פירשו התוס' שם בר"ה בשוקא אשכחא וכו' נרא' מדבריהם שנדחקו לפרש כן דקאי על הבעל ולא פי' דקאי על השליח משום דפשיטא להו כסבר' שכתבנו דכיון דאיכא למימר שקידש בקבוע לעולם ה"ל כמו מחצה על מחצה ולא אמרינן דהוי רוב משום דשמא קידש השליח בשוקא כנ"ל נמצא מדבריהם ראי' לדברינו אך בתוס' כתובות דף ט"ו בד"ה דלמא אזלי איהו לגבייהו וכו' משמע שפירשו דקאי על השליח וראיתי בש"מ שכתב בשם שיטה ישינה דקושיא הגמרא דלמא בשוקא אשכח היינו דשמא קרובות אשה זו שרוצא לישא הוי ניידא ולא הי' איסור קבוע כלל בשעה שקידש השליח ולפ"ז מקשה שפיר אפי' לדברינו דכיון דאיכא למימר שלא הי' איסור קבוע כלל ה"ל רובא להתירא משא"כ בשמעתין אין שום סברא לומר דדלמא באותו שעה שנתעברה הי' כל הפסולים

ניידי ונראה דס"ל להרשב"א זיל דהא דאמר' התורה כל קבוע כמחצה על מחצה לאו משים חשיבות מקו' הקבוע במקומו אלא דספק איסור שלקח במקום הקבוע הוא חשוב כיון דידוע בוודאי שלקח במקום הקבוע אלא שאין אנו יודעין באיזה מקום קבוע חשיב ספק איסור זה כמחצה על מחצה וממילא היכא דאיכא למימר שלא לקח במקום הקבוע לא חשיב וה"ל רובא ונראה דתלי' זה בפלוגתת הפוסקים שהביא הש"כ בי"ד סימן ק"י דלדעת הפוסקים דלא אמרו קבוע כמחצה על מחצה אלא היכא שידוע הקבוע במקומו אבל אם אינו ידוע במקומו אף שידענו בוודאי שלקח ממקום הקבוע מותר מן התורה והוא דעת התוס' בנזיר שם ד"ה אסור בכל הנשים וכו' וז"ל וי"ל דלא אמרי' כל הקבוע כמחצה על מחצה אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר ניכר לעצמו אבל כשאין האיסור ניכר לעצמו לא מיקרי קבוע כלל הרי דס"ל דעיקר החשיבות של הקבוע הוא משום מקום קבוע הידוע במקומו אבל לדעת הפוסקים החולקים וס"ל דאין חילוק כדמשמע מדברי רש"י ז"ל בספ"ק דיבמות ומדברי תוס' בסנהדרין גבי הנסקלין בנשרפין וכמו שבארנו לעיל ספ"ק הרי דס"ל דהחשיבות הוא בספק איסור הקבוע כיון דוודאי לקח במקום הקבוע הוי כמחצה על מחצה והיכא דאיכא למימר שלא לקח במקום הקבוע הו"ל כרוב כסברת הרשב"א ועיין בש"ך שם דמשמע שכן הוא דעת הרשב"א ועמ"ש בספ"ק דכתובות ולעיל דף ל"ב די"ל דתלי' בפלוגתא דר"ש ורבנן ועמ"ש לקמן ודוק:

מיהא לכאורה הא קשה דאכתי השתוקי מן התורה בחזקת כשרות הוא דנהי דניחא דלא מהני לולד חזקת האם כמ"ש לעיל דף ס"ו גבי ינאי מלכא מ"מ הא כ' התוספות בכתובות דף ע"ג ע"ב בד"ה השבתנו דס"ל לר"ג חזקה אשה מזנה בודקת ומזנה וחזקה זו עדיפא טובא אפי' במקום רוב פסולים א"כ נהי דנימא דהכא הוי כמחצה על מחצה נימא חזקה אשה מזנה בודקת ומזנה והולד כשר מדאורייתא ולמה הוא מותר בפסולים ולכאורה היה נראה ליישב משום דר' יהושע לית ליה שם הך סברא דאשה מזנה בודקת ומזנ' ופליג אדר"ג בזה א"כ י"ל כיון דמשמע ממתני' דאבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי פליגי את"ק משום דת"ק ס"ל כר' יהושע דל"ל חזקה דאשה מזנה בודקת ומזנה. ולפ"ז למאי דקי"ל הלכתא כר"ג דס"ל חזקה זו דאשה מזנה בודקת ומזנה יש לאסור שתוקי בממזר מן התורה. ובזה מיושב מה שתמה הב"ש על הה"מ בסימן ד' ס"ק ל"ט שכתב שתוקי בממזר אסור מן התורה הא אמרי' בקהל וודאי דלא יבוא אבל בקהל ספק יבא ולפמ"ש א"ש דנהי דספק ממזר כי האי דהחולץ דף ל"ז בן ט' לראשון ובן ז' לאחרון מות' בממזר' מן התור' אבל בשתוקי כיון דאיכא חזקה דאשה מזנה בודקת ומזנה אסור בממזרת מן התורה אך לפמ"ש לקמן דהא דלא אמרינן בשתוקי עצמו דהוי כנמצא בין

ט' חניות דאזלינן בתר רובא היינו דהוי כנמצא ביד פקח דהאם נאמנת אם בודקין אותה אבל לר' יהושע דס"ל אינה נאמנת ממילא השתוקי כשר מן התורה דאזלינן בתר רוב כשרים וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה ס"ל לת"ק דמותר בפסולים וע"כ צ"ל כמ"ש במתני' דת"ק ואבא שאול לא פליגי ולפמ"ש בספ"י דהכא שאני דהתירה התורה אפי' נגד הרוב וחזקה להכשיר אתי שפיר הכל. ודוק:

שם גזירה שמא ישא אחותו מאביו וכו' לכאורה קשה דמשמע דלא הוי אלא גזירה דרבנן ולפי המסקנא לא חיישי' כלל משום דלא שכיח אמרינן גבי פסול א' קבוע חיישינן דלמא אזלה איהו לגבייהו והוי קבוע וכמחצה על מחצה דמי אלא שהתורה אמרה ממזר וודאי הוא דלא יבא אבל בספק אחותו דלכ"ע ספיקא מדאורייתא להחמיר אפי' לדעת הרמב"ם ז"ל דילפינן מהא דספק ממזר מותר לשאר ספיקא דאורייתא מודה הי' בספק כרת מדחייבה תורה אשם תלוי כמ"ש מפרשים וא"כ למה לא ניחוש כיון שאבי' קבוע בעיר וה"ל כמחצה על מחצה לגבי אחרינא ולמה לא ניחוש שהי' ספק באחותו מדאורייתא: והיינו ממש כדאיתא בנזיר דף י"ב דאסור כל הנשים דשמא קידש את אמה ואמה קבוע וא"ל כיון דקיי"ל דבנמצא הלך אחר הרוב א"כ ה"נ אותה אשה שנא ה"ל כפירש ממקום קביעותא נמצא דאזלינן בו אחר הרוב שלא נדה מאביו ז"א דהא היינו דמקשה בנזיר שם אימא בשוקא כפירש"י ותוס' שם כנ"ל ומשני אשה הדרא לניחותא והנה לפמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל דכיון דלא ידעינן אם הי' אזלה לגבי' או הוא אזיל לגבה ה"ל כרובא י"ל דה"נ כן דכיון דלא ידעינן לא חיישינן לאחותי (ודמי להך דפי' א' מציפורי בכתובות דף נ"ו וכמ"ש תוס' שם דלא שייך הדרי לניחותא) וכבר כתבנו דהא דתני מתני' דשתוקי מותר בממזר היינו כמ"ש בשם ספ"י דדוקא גבי ממזר לא מהני רובא להכשיר משום דלא מיקרי קהל ה' א"כ לגבי איסור אחותו מהני רובא אבל העיקר נר' דמזה ראי' למ"ש התו' בנזיר דהא דאיסור קבוע הוי כמחצה על מחצה מן התורה ואינו אלא כשהאיסור ניכר במקומו כההיא דלעיל שידוע הפסול במקומו אבל כשאין ניכר האיסור במקומו כההיא דנזיר שם בטל מן התורה ברוב והא דאסר בכל הנשים אינו אלא משום קנסא וא"כ הכא נמי כיון שאין ידוע אבי' במקומו אזלינין בתר רובא ולפמ"ש לעיל סברת הרשב"א דאפי' במקום קבוע ה"ל רובא דלמא אזיל לגבה היינו דאזיל לשיטתי' דס"ל דלא בעינן שיהא הקבוע ניכר במקומו דלא כסברת התוס' בנזיר דף י"ב א"כ א"ש הכא אליבא דכ"ע דכבר כתבנו דלשיטת הרשב"א בל"ז אין קושיא דה"ל רובא לגבי אחותו מאבי'. עוד נר' ליישב עפ"י מ"ש בכתובות שם דלגבי הולד עצמו ה"ל כפירש הולד ממקום קביעותא וראוי' לומר מרובא פריש אלא כיון שהאם יודעת ממי

נתעברה הו"ל כנמצא ביד פיקח וקי"ל דה"ל כאילו היא במקום קביעות' ואע"ג דקיי"ל בנמצא ביד חשוד ה"ל כפירוש ואזלינן בתר רובא מ"מ הכא כיון שהאם נאמנת לומר דמכשר נתעברה משום חזקות דידה ה"ל כנמצא ביד פקח אם הי' שותקת או שאינה לפנינו ולפ"ז י"ל דדוקא גבי כשר ופסול שהאם נאמנת משום חזקת כשרות דידה אבל לגבי איסור אחותו דאין האם נאמנת לומר מזה האיש הכשר נתעברה משום דאין דבר שבערוה פחות משנים וכדאמרינן לקמן באסופי דאין אמו נאמנת כשנאסף מן השוק וכיון דלא שייך כאן חזקות כשרות ולא חזקה דאשה מזנה בודקת ומזנה ממילא דאין ע"א נאמן בדבר שבערוה וממילא אמרינן לגבי הולד כל דפריש מרובא פריש ומיהא לפמ"ש תוס' בריש גיטין דע"א נאמן היכא דליכא חזקה אפי' בערוה דילפינן מנדה וכן הוא באה"ע סי' ד' סעיף ך"ו דחוששין לדברי' ואסור הולד בקרובי אותו פלוני א"א לשנוי' הכי וצ"ל כמ"ש ודו"ק:

שם בגמרא בת שתוקי לא ישא וכו' יש לדקדק דהל"ל שתוקי לא ישא מכל פסולים וכ"ש לפמ"ש דהא דאמר רבא טעם אמרו שתוקי פסול היינו מה טעם אסרו שתוקי בכשרים ולא בפסולים וע"ז לא משני מידי ותו הא דאמר בת שתוקית ולא שת שתוקי כדאמר לקמן בת אסופי. ונר' ליישב דס"ל לרבא דלגבי פסולים אין חשש שמא ישא אחותו מאביו כיון דקיי"ל כר"ג בכתובות דף י"ב אשה מזנה בודקת ומזנה א"כ אין חשש שזינתה עם פסול אע"ג דלענין התירא בפסולים אמרינן קבוע כמחצה על מחצה ולא אזלינן בתר חזקה אשה מזנה כנ"ל משום דהקילה התורה באיסור זה כנ"ל מ"מ לענין אחותו אזלינן בתר חזקה זו דקיי"ל בודקת ומזנה ולא גזרו שמא ישא אחותו ולהכי לא מקשה נמי בת שתוקי לא ישא דמסתמא לא זינתה עם שתוקי משום חזקה דאשה מזנה בודקת ומזנה ולהכי מקשה בת שתוקית לא ישא שאביו כשר י"ל שזינתה עמו משא"כ בבת אסופי כיון שאינו ידועה שאמו כשירה לא שייך לומר בודקת ומזנה וק"ל:

שם דכיון דאיכא פלגא וכו' ה"ל פלגא ופלגא וכו' לכאורה צ"ב אע"ג דהאי מיעוט פנויות גופא איכא בי' ספיקא דשמא מפסול או מקרוב נתעברה ולא עדיף משאר שתוקי דפסול אפ"ה לא ה"ל מיעוט ארוסות וכו' רובא לגבה ותו דלפמ"ש רש"י ז"ל בד"ה רוב כשרים וכו' דמנכרי ועבד הולד כשר א"כ גם מיעוט ארוסות לא הוי פסול גמור דהא איכא למימר דמנכרי ועבד נתעברה דקי"ל הולד כשר אפי' בא על אשת איש וק"ל:

ברש"י ד"ה שמא ישא אחותו מאביו וכו' דאחותו מאמו ליכא למיחוש וכו'. עיין במהרש"א שכתב דאי לימא חזקת כשרות דאמו יותר מדאבי' משום דאינה יכולה להעלים הריונה ולידתה ובספ"י כתב דגבי דידה איכא חזקת כשרות לכהונה והיתר

לבעלה ע"ש וה"ה דהוי מצי למימר דבאבי' י"ל שזינתה עם פנויה דלא חמירא כ"כ כמו זנות דאמו דהוי איסור א"א ואיכא גבה חזקת כשרות טפי אלא דכל זה אינו שוה לי דגם באמה י"ל שהשליכתה כשהיתה פנוי' ובזה לא שייך נמי חזקות כשרות לכהונה ולא חזקת היתר לבעלה די"ל שזינתה עם כשר ואין לידחוק שיכול לישא אשה שיודע שהיתה אמה נשואה כבר בשעה שנמצא ז"א דוודאי לא פלוג רבנן דאל"כ באחותו מאבי' ימצא בכמה גווני דליכא למיחוש שהוא מאבי' אלא דלא פלוג ואפשר שגם כוונת מהרש"א מ"ש שהעלימה הריונה דאינו מובן דמה ענין העלמת הריונה לחזקת כשרות ולפמ"ש א"ש דליכא למיחוש שזינתה עמו כשהיתה פנוי' דהאיך העלמה הריונה ולידתה וע"כ שזינתה כשהיה תחת בעלה וא"כ שפיר איכא חזקות כשרות דאמו אך אכתי דוחק לכווין זה בפי' רש"י ז"ל דהא אמר רבא עצמו דאין להסתפק בא"א משום דתולה בבעלה ואין משליכתה אלא דספק בארוסה או במי שהלך בעלה למדינות הים וא"כ גם בזה שייך סברא זו דהאיך העלימה הריונה ולא הוצרך רש"י לחזקות כשרות כלל מיהא י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דנהי דלענין דינא ס"ל לרבא חזקה זו דא"א תולה בבעלה אבל לענין גזירה דרבנן שמא ישא אחותו דבל"ז אינו אלא חששא למיעוטא חיישינן נמי שמא זינת' ומחמ' פסול' השליכתו ולא תלתה בבעלי כן נראה ליישב שיטת מהרש"א ז"ל אמנם העיקר נראה דלפי מה דאמר רבא דאיכא למתלי בארוסה או במי שהלך בעלה למדינת הים או בא"א שילדה מבעלה והשליכתה מחמת רעבון א"כ כיון דא"א לתלות באחותו מאמו לבד משום חזקת כשרות דידה שלא זינתה תחת בעלה וחזקת היתר לכהונה אלא כשזינתה כשהי' פנוי' דה"ל מיעוטא וכיון דאיכא נמי רובא דפנוי' דעלמא ה"ל מיעוטא דמיעוט' וכולי האי ליכא למיחוש כי היכא דאמר כל הני שדי ואזלי משא"כ באחותו מאבי' שפיר איכא למיחוש שזינתה עם ארוסה וכל הני חששא ודו"ק:

דף עג:

משלטי הדמים וכו'. הנה רש"י ז"ל פירש ספ"ק דכתובות גבי תינוק מושלך וכו' בד"ה אבל ליוחסין וכו' כגון דאמרינן בעשרה יוחסין משלטי הדמים וכו'. נראה הא דלא מפרש כמו שפי' הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה"ל איסורי ביאה הל' כ"ה וכן הוא באה"ע סי' ד' דמיירי באסופי גמור והא דקאמר אבל ליוחסין לא היינו כשלא נתגייר ואפי' ברוב ישראלים חיישינן שמא הוא נכרי ואם נתגייר באמת ה"ל אסופי ולכאורה נראה משו' דקשה ליה דמשמע מדקאמר אבל לא יוחסין דאי הוי אזלינן ביוחסין בתר רובא הי' כשר לבוא בקהל כמו שאר מיוחס ואמאי הא אכתי ה"ל אסופי ולא הי' מותר אלא בגרים דלא מקרי קהל מיהא נראה דהרמב"ם מפרש דרב קאי אירישא אם רוב נכרי' בכרים ל"ש אלא

להחיותו דהיינו דא"צ להחיותו אבל ליוחסי' דהיינו אם נתגייר ה"ל אסופי אע"ג דברובא נכרי' הו"ל גר דכש' בישראל מ"מ מעל' עשו ביוחסין וחשו למיעוט ישראל וה"ל אסופי כמ"ש הרמב"ם פט"ז שם ונראה דלא ניחא לרש"י לפרש הכי דמאי ארי' רוב נכרי' אפי' מחצה על מחצה אינו מצווה להחיותו כמ"ש תוס' שם בד"ה אם רוב נכרי' והרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל במחצה על מחצה מצוה להחיותו כמ"ש שם ושפיר יש לפרש כנ"ל ויותר נראה דקשה לרש"י ז"ל כיון דהכא אמרינן דלא חיישינן כלל שהוולד היא מאשה שיש לה בעל משום דתולה בבעלה והתם משמע דאזלינין בתר רובא כל הדרים שם מדפליגא התם ר' יהודה ואמר דאזלינן בתר רוב המשליכין והיינו סברת רבא דהכא בעיר שכולה ישראל שלא תלינין בא"א משום דאין דרכו להשליך ואזלינן בתר רוב שדרכן להשליך דהוא סברת ר' יהודא ודוחק גדול לחלק בין משליכין דהתם למשליכין דהכא והוא וודאי דלא פסק רבא כיחידאי ועוד דה"ל לאתוי' מתני' ולפסוק הלכתא כר' יהודה אע"כ דלאו בחד גוונא מיירי דהכא באסופי כיון שהשליכתו למיתה מודו רבנן דאזלינן בתר רוב המשליכן והתם מיירי בתינוק דמשלטי הדמים כיון דלא השליכה אותו למיתה חיישינן לכל הדרים שם ובזה אתי שפיר הא דמייתי הני פיסקא דיני בתר מלתא דרבא דמהא דרבא מפרש דאזלינן הכא ב תר רוב המשליכין מוכח ממילא דהיכא דנראה שלא הושלך למיתה אין בו משום אסופי כרבנן דר' יהודא שם במכשירין ולפ"ז הי' נ"מ לדינא לדעת רש"י ז"ל דהיכא דנמצא במקום שנראה שהושלך למיתה מודים חכמים דאזלינין בתר רוב המשליכין ולאו בתר רוב הדרים. אך נראה דס"ל להרמב"ם ז"ל דמדלא חילקו במתני' משמע דמיירי בכל גווני ואפי' במקום שנראה שהושלך למיתה ובאמת אינו רוב גמור ולענין שתוקי מודים רבנן כיון דאמר רחמנא ממזר וודאי הא דלא יבוא בעינן רוב גמור שהוא כוודאי. ובזה יש ליישב קצת מה שפסק הרמב"ם ז"ל שם דלענין דיני נפשות לא אזלינין בתר רוב ואפי' אם היה שפחה שם או נכריות וקידש האסופי אשה ובא אחר עלי' אינו נהרג עליו ותמה עליו הראב"ד ז"ל דהא בדיני נפשות אזלינין בתר רובא וסברא זו לר' יהודא הי' ולפמ"ש דמוכח משמעתין דס"ל לרבא דרוב זה לא עדיף כשאר רוב וממילא דאין לנו ראי' שהולכין בדיני נפשות אחר רוב זה ומדאמרינן בר"פ בן סורר דהא דאזלינין בדיני נפשות בתר רובא שמעינן ממתני' דתינוקת בת שלשה שנים נהרגין עליו ולא חיישינן שמא איילונית הי' א"כ לא שמעינן אלא בריב גמור אבל הכא כיון דהאי רוב לא דמי לשאר רובא מדאמר רבא הכא לא אזלינן בתרי' בדיני נפשות ודו"ק:

בגמרא ת"ר נאמנת חי' וכו'. כתב הר"ן דהאי נאמנת לאו מדין תורה היא אלא דחכמים האמינוה מפני שעל הרוב לא ימצא עדים בדבר ובב"ש סי' ד' תמוה עליו כיון שאין שם

חזקה מהימן ע"א. ואפשר לומר דהכא כיון דאיכא רובא ואיכא למימר כל א' מרובא פריש אפ"ה נאמנת ועמ"ש לעיל דף ס"ג ע"ב בזה ועוד כראה כיון דאמר לעיל דחי' אינה נאמנת לענין בכור אלא לאלתר והכא נאמנת החי' לעולם אף שכבר יצא עליהם שם ספק ממזר כדאמר לעיל באסופי ע"כ משום דחכמים האמינוהו ובזה נראה להבין ע"ש הרמב"ם וש"ע סי' ד' סעיף ל"ה. נשים שילדו בבית אחד אשת כהן ולוי ישראל ומותר נאמנת חי' וכו' אבל אם ערער עליו אפי' אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת והרי הבן בחזקת כשר ואין לו יחוס וכתב הב"ש דהיינו בעד כשר נאמן להכשירו דעדיף מחי' ודוקא לענין ספק ממזר אזלינן לקולא אבל בספק חלל מחמרינן וכל זה דוחק דלא מזכיר עד כשר דוקא. אלא נראה דעיקר הטעם הוא משום דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ולכך אינו ממזר וגם אין יחוס כהונה דמיעוט הוא לגבי כהונה וכיון דע"א בהכחשה לאו כלום הוא ממילא הדר דינא דאזלינן בתר רובא ואף דבאסופי מעלה עשו ביוחסין דבעינן תרי רובא מ"מ התם כיון דליכא ריעותא כמו נמצא בשוק אזלינן בתר רובא. ועוד נראה דהא דקאמר אינה נאמנת לא מיבעיא למאי דאוקמי בערעור תרי דמלתא דפשיטא הוא דשני עדים נאמנים יותר ואפי' בערעור חד אם הוא עד כשר נאמן להכחישה אלא דמיירי שהעדים אינם מעידים אלא על אחד מהם כגון שאמרה החיה שהוא ממזר והם אומרים שבשקר מעידה והי' כשר ממילא אבדה החי' נאמנת ואינה נאמנת על אחרי' וחזר דינא כאילו לא אמרה כלום ואזלינן בתר רובא ובזה א"ש הא דנקט בד' נשים והוה סגי בשלושה דהוי רובא: כיון דנקט בסיפא אם יש עוררים דהיינו לשנויי' קמא ערעור תרי ולשנויי' בתרא היכא דעד כשר דנאמן לגבי חי' הרי כיון שידעינן דזה אינו ממזר ע"כ הממזר בין האחרים ואם לא הי' שלשה חוץ מזה שמעידין עליו העדים הרי ליכא רובא לגבי ממזר לכך נקיט בכה"ג דאף לדברי העדים איכא רובא וולדות כשירים ואין לו יוחסין. ודוק:

בתו' ד"ה בד"א בזמן שמקחו בידו כו' פי' ולאותו שנתן לו המעות וודאי נתרצה וכו' ולפ"ז נראה פשיט דכשאמר שמכר למי שלא נתן המעות א"כ כיון דאמרינן דאינו זוכר המכירה משים דלא רמיא עלי' למידק אלא משום דמסתמא נתרבה למי שנתן לו המעות אבל כשאמר בה פיך וודאי איני נאמן אבל הרא"ש בפ"ק דב"מ כתב דאפי' אמר בהיפוך נאמן ונראה דהיינו משים דס"ל דל"ל לרש"י כלל סברא זו דמסתמא מכר החפץ למי שנתן המעות אלא דקושית הש"ס הוא ע"י שזוכר נתינת המעות זוכר נמי קנין המקח וממילא נאמן אפי' כשאומר בהיפוך ונראה דטעם התו' היא משום דלשון הש"ס ונחזי

זוזי וכו' משמע דוקא כשהמוכר אמר שמכר החפץ למי שנתן לו המעות ועמ"ש לקמן בזה ודוק:

בא"ד קשה דמה יש לנו להאמינו טפי מע"א דעלמא וכו' הנה הה"מ והר"ן ז"ל דחקו ניישב שיטת רש"י וריף ז"ל דס"ל דנאמן מדין החי' שנאמנות ומדין הדיין שנאמן ע"ש וקשה דמנא לי' להש"ס לדמות ולהקשות וכ"ש לפמ"ש הר"ן דאין להאמינו אלא כשהלוקחין עומדים לפנינו כמו דיין א"כ נהי דבשמעתין מקשה שפיר דמשמע מברייתא דוקא כשמקח ביד המוכר נאמן אבל בריש ב"מ מאי מקשה ונחזי זוזי וכו' דהא מסתמא כשבאו לב"ד כבר נסתלקו מהמוכר ולולי דבריהם הי' נראה לפרש טעם רש"י והריף ז"ל דס"ל דהא דשנים אוחזין בטלית זה אומר כולה שלי יחלוקו היינו דוקא בשניהם לוקחין דאין חזקה לזה יותר מזה: אבל בטלית הידוע לאדם א' שהוא שלו מעולם ובא אחר ואחז בו וטען שמכרו לו בעל הטלית נאמן כיון דאגדו בידו לא הוי משיכה ואף שטען שמכרה לו ועשה משיכה כראוי או שאר קנין חליפין וכיוצא בו מ"מ כיון שאין בתפיסתנו קנין משיכה מוקמינן הטלית אחזקתו ראשונה דדוקא בשנים לוקחים קי"ל בשנים שהגביהו מציאה קנו דכל א' מגו דזכי' לנפשי' זכי לחברי' כדאי' בב"מ דף ח' ע"א דבפקח וחרש שהגביהו מציאה כיון דלא מהני לגבי חרש לא מהני גבי פקח ומה דאמר ר' יוחנן שטעם השביעה שלא יהא כל א' תופס היינו בטלית שאינו ידוע שהי' לו לפ"ז נראה דה"ה בשנים לוקחי כיון דלדברי כל א' שאומר הוא לבדו קנה והשני בגזל אחז בו אם הי' המוכר אומר לא מכרתי אין בתפיסת של כ"א מהם ראי' להכחישו כיון שלפי דברי כל אחד השני תופס בו בגזל לא שייך לומר מיגו דזכי לנפשי' דאין הגזלן קונה החפץ אם לא ע"י שינוי וכיון שאין בתפיסתו כמו שבאו לפנינו קנין לא הוי נמי חזקה נגד המוכר כדאי' בב"מ בשמעתין דרכוב ומנהיג כל שאין בתפיסתו קנין לא הוי נמי חזקה ואם הי' אומר לא מכרתי הי' המוכר נאמן דהוי מוקמינן לי' אחזקת קמייתא וא"כ שפיר נאמן לומר שמכר לא' מהם במיגו דהי' אומר לא מכרתי: ונראה עוד דכ"ש אם הי' אותו שהמוכר אומר כדבריו טוען שלא קנה הטלית כלל אלא שאחז בטלית בשביל המוכר כדי שלא יועיל תפיסת חבירו לקנותו וודאי הדין עם המוכר שלא מכר לו כלל דמה לי שתופס בו המוכר עצמו או שלוחו א"כ אפי' כשהטלית ביד הלוקחים והמוכר אמר כדברי א' מהן יש להאמינו במינו דאי בעי הוי אמר שלא קנה כלל אלא שאוחז בשביל המוכר ועוד דאי בעי הוי מחזיר החלק שתפס בו ליד המוכר וממילא דהי' המוכר נאמן שלא מכר לשני כיון שאגודו בידו נמצא דאף כשאין המקח בידו אלא ביד הלוקחי' נמי נאמנים המוכר והלוקח במיגו אלא דכיון שיצא המקח מידו תו לא דכר שפיר ואין

להאמינו במיגו כיון דלא קים לי' כדאשכחן בכתובות דף פ"ח דכיון דמיפרע לא דייק אין להאמינו במיגו כמ"ש התו' שם א"כ שפיר פריך ונחזי זוזי וכו' דכיון דבכה"ג וודאי דייק כפירש"י שפי' מהימן במיגו מיהא בזה י"ל דס"ל להמפרשים כסברת התו' בכמה דוכאי דאין אומרים מיגו בשנים א"כ כיון דא"א לומר מיגו זו אלא אם כן יאמרו המוכר והלוקח הוי לי' מיגו בב' מ"מ אין קושי' על רש"י ז"ל דיש לחלק כמ"ש תוס' לעיל דף מ"ג ע"ב בד"ה והשתא אמנם הנר' עיקר כמ"ש בתחילה דאפי' אם כל א' אומר שהוא לבדו קנה אין זה חזקה נגד המוכר כיון שלפי דברי כ"א אינם חזקה כיון שחבירו מוחזק בו בגזל לא שייך מיגו דזכי לנפשי' כנ"ל. ואפשר לומר דהא דקאמר ונחזי' זוזי ממאן נקיט דמשמע מלשון זה דדוקא כשאומר המוכר שמכר לזה שנתן המעות כדקאמר זוזי ממאן נקיט ולכאורה לפי טעם רש"י ז"ל דמדכיר הי' ראוי להיות נאמנים אפי' אם אומר שמכר לזה שלא נתן לו המעות כמ"ש הרא"ש בריש פ"ק דב"מ לפי שיטת רש"י ז"ל לפמ"ש י"ל דאין זה מיגו כשאמר שמכר למי שלא נתן לו המעות דאי בעי אמר לא מכרתי דא"כ יצטרך לקבל עליו מי שפרע כיון דלפי דבריו שלא מכר עדיין יכול לקיים ולמכור למי שלא נתן המעות ובזה כל' לענ"ד דמה שכתבו תוס' לקמן בשיטת ר"ת בזמן שמקחו בידו ואז הוא נאמן מטעם מיגו דמצי אמר לא מכרתי או חזרתי וקניתי וכו' הא דהוצרכו לזה שיש לו מיגו דחזרתי וקניתי משום דאם אמר שמכר למי שלא נתן המעות לא שייך מיגו דלא מכרתי דיצטרך לקבל עליו מי שפרע ואינו רוצה לקבל עליו לטותא דבי דינא דקי"ל מילט לייטינין לי' משא"כ כשאומר שכבר מכר לשני דתו לא לייטינין לי' כיון שכבר אין בידו לחזור בו מן השני לכך הוצרך תוס' למיגו דחזרתי וקניתי. ונר' דהיינו נמי טעמא דהרא"ש בריש ב"מ שכתב לשיטת הר"ח כשהמקח בידו נאמן במיגו שיכול ליתנו לאיזה צד שירצה וכו' והיינו שיכול למסור הטלית ליד השני לבד ואז יהי' השני נאמן להחזיק ולא כתב סתם דהי' יכול לומר לא מכרתי היינו משום האי טעמא שכתבנו דיצטרך לקבל עליו לטותא דב"ד משא"כ כשימסור כבר לשני דלא מצי הדר בי' תו לא לייטינין לי' וה"ה דהוי מצי למימר מיגו דחזרתי וקניתי אלא דעדיפא מיני' קאמר משא"כ לפירש"י כשאין המקח בידו אף שכתבנו דיש לו מיגו דלא מכרתי מ"מ חזרתי וקניתי לא שייך בזה כיון דכבר קנה חבירו תי לא שייך לאוקמי אחזקה קמייתא משום דאגדו בידו וכ"ש דלא שייך מיגו שכתב הרא"ש כיון שאין הטלית בידו ע"כ צ"ל מיגו דלא מכרתי א"כ אם אומר שמכר הטלית למי שלא נתן לו המעות לא שייך מיגו דלא מכרתי משום שיצטרך לקבל עליו מי שפרע כנ"ל ואין לומר דאכתי יש לו מיגו שלא נתן המעות ז"א דאין זה מיגו לכפור נתינת המעות כמו שיבואר לקמן בשיטת דר"ת. וכיון שזכינו לזה

נראה לענ"ד ליישב דברי רמ"א בח"מ סי' רכ"ב סעיף א' התמו' מאוד שכתב על לשון הש"ע שהוא ממש כלשון הברייתא וז"ל לא שנא נקט זוזי מחד ל"ש נקיט זוזי משנים ואמר שא' מהם נתן לו בע"כ עכ"ל. ותמה הסמ"ע דהוא נגד הש"ס דמוקי דוקא בנקיט זוזי מתרווייהו ע"ש ולפמ"ש דטעמא דרש"י הוא משום שהי' יכול לומר לא מכרתי א"כ לפי מה דאמרינן לעיל דף מ"ג ע"ב גבי שליח נעשה עד והשתא דתיקון רבנן בשבוע' היסת וכו' ע"ש פירש"י שפי' דהוי נוגע בעדות משום שיצטרך לישבע שבועת היסת ע"ש א"כ ה"כ אם נאמר לא מכרתי יצטרך לישבע שבועת היסת ואף שמודה לו במעות מ"מ כיון שטוען הלוקח שהחפץ שלו והוא מחזיק בו אינו מחויב להחזיר לו מדינא עד שישבע שבועת היסת כיון שטוען ברי שמכר לו החפץ והוא אמר לא מכרתי צריך לישבע שבועת היסת משא"כ כשאומר שמכר לאחר ואין הטלית בידו פטור משבועת היסת בשלמא ברישא כשהמקח ביד המוכר ובידו למסור לשני כמ"ש הרא"ש בשיטת הר"ח שפיר יש לו מיגו דלא מכרתי דהי' מוסר לשני דשוב אין לו עליו שבועת היסת אף שטוען שכבר קנה ממנו באיזה קנין גמור מ"מ כיון שאין כפירה במעות וכבר אין הטלית בידו לא שייך בי' שבועת היסת דאין יכול להוציא את הטלית מחבירו אבל כשאין המקח בידו אם אומר לא מכרתי לא יצטרך להחזיר לו עד שישבע שבועת היסת שלא מכר והוי נוגע בעדותו א"כ אין קושי' על רמ"א מן הסוגי' דמקשה ונחזי זוזי וכו' משים דהברייתא נשנית קודם שתיקן שבועת היסת ושפיר יש לו מיגו דלא מכרתי אבל לדידן דכבר נתקנה שבועת היסת שפיר כתב רמ"א דאפי' אם נקיט זוזי מחד אין המוכר נאמן כשאין הטלית בידו משום דהוי נוגע בעדותו שיצטרך לישבע שבועת היסת ודו"ק:

ונראה לדעתי עוד די"ל דטעמא דר"ח שכתב כשאין המקח בידו לא שייך מיגו דלא מכרתי כנ"ל הוא מטעם שכתבו תוס' פ"ק דב"א ד"ה וזה נוטל רביע וא"ת יהא נאמן דחצי' שלי במיגו דאי בעי אמר כולה שלי ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן וכו' א"כ הנ"ל דס"ל להתוס' דלא שייך כשאין המקח בידו להאמין את המוכר במיגו משום דה"ל מיגו להוציא ורש"י ז"ל אפשר דס"ל מיגו להוציא אמרינן כמו שנחלקו הפוסקים בח"מ סימן פ"ב ומתרצים קושי' התו' בענין אחר ע"ש ויותר נראה די"ל לשיטת רש"י לק"מ קושי' התו' משום דבאמת הא דמשני אמתני' בנקיט זוזי מתרווייהו וכו' אבל בנקיט זוזי מחד ס"ל לרש"י דהעובר נאמן א"כ י"ל דבסיפא כשאומר חציה שלי הוא מודה שלא נתן המעות בעד כל החפץ כ"א בעד החציה א"כ אין לו מיגו דהי' אומר כולה שלי דכיון דבחצי השני לא נקיט זוזי אלא מחד הי' המוכר נאמן. ובזה א"ש טפי מה שהקשו בריש ב"מ לפי' רש"י הוי מצי לשנוי' דליתא קמן דנשיילי' ולפמ"ש א"ש דמוכח

מסיפא דמתני' האומר חציו שלו דאינו נאמן במיגו דאי בעי אמר כולה שלי אך לפ"ז צ"ל הא דאין לו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי ונתתי כל המעות משום דאין זה מיגו דאי בעי כופר המעות כמו שיבואר לקמן בשיטת הר"ח. אך היותר נראה לשיטת רש"י ז"ל משום דבאמת הוא דוחק קצת בסיפא דמתני' דמודה שהחציה של חבירו א"כ צ"ל דפלגא דזוזי יהיב מדעתו ופלגאי דזוזי יהיב בע"כ. ולפמ"ש י"ל דסיפא דמתני' מיירי דנקיט זוזי מחד והיינו כשהמוכר אומר שקיבל המעות מזה שאמר כולה שלי אין להאמינו במיגו דלא מכרתי דהיינו מטעם שכתבנו כיון דלא שייך מיגו דזכי לנפשי' כנ"ל אין להם חזקה נגד המוכר כיון דאגדו ביד חבירו כנ"ל וזהו ברישא אבל כשאמר חצי' שלי ומודה בחצי השני שהוא של חבירו שפיר שייך מיגו דזכי לנפשי' בחצי השני זכה נמי לחברי' וא"כ אם טוען לא מכרתי לא יהא נאמן להוציא ממנו דדוקא ברישא שטוען שחבירו אוחז בגזל גם הוא לא זכה כיון דלא שייך בחבירו מיגו דזכי לנפשי' אבל כשטוען שחבירו זוכה בחציו כדין שפיר שייך לומר מיגו דזכי לנפשי' וכו' א"כ בסיפא שפיר י"ל דנקיט זוזי מחד וממילא מתורץ קושי' התוס' שיהא נאמן שהחצי שלו במיגו דאי בעי אמר כולה שלי דאי הוי אמר כולה שלי לא הוי שייך מיגו דזכי לנפשיה כיון דחבירו תופס בגזל כנ"ל והי' המוכר נאמן במיגו דלא מכרתי וא"כ שפיר י"ל דאמרי' מיגו להוציא כנלענ"ד ליישב שיטת רש"י והרי"ף ז"ל ודוק: ואין לפקפק דאכתי קשה דלמא נקט מתני' זה נוטל ג' חלקים וזה נוטל רביעי יאומן ליטול רביעי וחצי במיגו דאי בעי אמר ג' חלקים שלי דהי' נוטל רביע וחצי ז"א די"ל דס"ל לרש"י ז"ל דאין מיגו לחצי טענה:

שם בא"ד ואמאי נאמן הא הוי מיגו במקום עדים וכו' כתב הש"ך בח"מ סי' רכ"ב דהא דהוי מיגו במקום עדים דוקא כשיש עדים שקיבל המעות ברצון אבל אם אינו עדים על המעות אלא מפי המוכר עצמו נאמן במיגו והא דמקשה הש"ס הכא ונחזי זוזי ממאן נקיט משום דמסתמא יש עדים ולענ"ד נראה דיש ליתן טעם לדבריו ז"ל משום דכבר כתבנו בכתובות דף י"ט דמוכח מן הש"ס ופוסקים דאף דלא אמרינן מיגו במקום עדים היינו דוקא כשאין המיגו בעיקר העדים אבל אם המיגו בעיקר העדים מהני כמ"ש הפוסקים בח"מ סי' ע"א בדין מיגו במקום נאמנות א"כ ה"נ כיון שאין ידוע מן המעות כלל אלא ע"י המוכר עצמו כיון דיש לו מיגו בעיקר העדות נאמן לומר שמכר לאחר אבל היכא שיש עדים על המעות דאנן סהדי שמכר לזה אף שיש לו מיגו אחרת הוי ליה מיגו במקום עדים. כן נראה ליישב דבריו אך מ"ש שם דמסתמא ידיע מילתא בסהדי שנתן המעות הוא דוחק וגם מ"ש שם דאם ידוע מפי הלוקחים נמי לא מהימן שמכר לאותו שלא נתן

המעות צ"ע דלמה לא יהא נאמן הלוקח אחר שהמוכר אומר כדבריו במיגו שהי' מכחיש נתינת המעות ועיין בסמוך ודו"ק:

והנה בריש ב"מ כתבו תוס' בד"ה ולחזי זוזי וכו'. דר"י מפרש נשאלה להם ממי קיבל המוכר מעות וכו' משמע מדבריהם ז"ל שלא תירצו אלא האי דב"מ משום דהתם מוקי בתחלה במו"מ ואינן מחולקים על המעות כדקאמר שם דמורה התירא אנא דמי קא יהיבנא מיהא מדברי הרא"ש ז"ל משמע התם דר"י מפרש כן בם בשמעתין דקידושין שכתב שם וז"ל ולפיר"י הא דפריך הכא והתם נחזי זוזי מאן נקיט ע"ש משמע דגם בשמעתין פי' כן והקשה הרא"ש שם דלשיטת ר"י לא א"ש דלחזי זוזי ממאן נקיט משמע דקאי אמוכר ולא הוי ליה למימר אלא זוזי מאן יהיב ולפענ"ד נראה לפרש שיטת ר"י על נכון דמדוקדק הלשון היטב והא די"ל דאף אם לוקח הא' מודה שחבירו נתן המעות מ"מ נאמן במיגו במיגו דאי בעי היה מכחיש שהוא נתן המעות ואין זה מיגו במקום העדים דהא כתב הש"ך לדעת הר"ח דס"ל דאם מוכר אמר שמכר למי שלא תן לו המעות הוי ליה מיגו במקום עדים מ"מ היכא שיש למוכר מיגו בעיקר נתינת המעות נאמן וכבר ביארנו לעיל טעמא בזה א"כ כ"ש שהלוקח שהוא בע"ד נאמן במיגו בעיקר נתינת המעות והי' הכרח מזה דלא כסברת הש"ך דאין להאמין במיגו דהיה כופר נתינת המעות דשמא לא חשוד אממונא דחברי' אלא בקנין הטלית מורה התירה כדאמר ברפ"ק דב"מ בצריכותא ע"ש אך זה דוחק אלא דנראה דאם המוכר והלוקח שניהם מודים בנתינת המעות שוב אין ללוקח מיגו דהיה מכחיש נתינת המעות דכיון דהמוכר הוי עכ"פ ע"א כמ"ש הר"ת א"כ אם יכחיש הלוקח נתינת המעות יתחייב ש"ד נגד המוכר שהוא ע"א ובכה"ג לא אמרינן מיגו והוי ליה משואי"ל משלם כדאיתא בנסכא דר' אבא ובח"מ סי' ע"ה דכל טענה שאינו נאמן עליו אלא במיגו ואם היה טוען כן היה צריך להכחיש ע"א ולישבע ש"ד הוי משואי"ל משלם ונראה דאפי' אם המוכר אומר ג"כ שמכר למי שנתן הדמים דגם עתה מחיוב השני ש"ד נגדו אפ"ה מקשה שפיר ונחזי זוזי וכו' דאכתי המוכר נאמן במגו שהי' אומר שאינו זוכר מן המקח אלא שזוכר שחבירו נתן מעות מרצונו ואז ממילא לא היה נאמן הלוקח משום דהוי משאיל"מ והיינו דפריך ונחזי זוזי ממאן נקיט י"ל שנשאל להמוכר ממי קיבל המעות ולא קאמר שנשאל למי מכר דזה לא הוי מעלה ולא מוריד דהא השני יכול לישבע נגדו ונהי שכתבנו דאפי' אם אומר המוכר שיודע המכירה ג"כ נאמן במיגו שהי' אומר שאינו זוכר המכירה מ"מ ל"ל להש"ס להזכיר זה כיון שאין מצד זה מעלה להאמינו אלא עיקר הקושי' הוא דנשאלה למוכר ממי קיבל המעות כיון

שמודה לוקח שני ג"כ שנתן המעות ואין לו שום מיגו ממילא יהבינן הטלית למי שנתן המעות הרי דבהצטרפות הודאות הלוקח והמוכר נאמן למוכר ודו"ק:

דף עד.

ונחזי זכותא מאן נקיט וכו'. וכתב הריטב"א ז"ל דהקושי' הוא אריש אבל אסיפא כיון דיכול לומר שלא כתבו לפסוק דין מיד אין ראי' מפסק דין דשמא כתבו לו עתה אך הטור וש"ע ח"מ סימן כ"ג כתבו נסתלקו לפניו אינו נאמן אם אין בידו פסק דין ע"ש משמע דכשיש בידו פסק דין לא חיישינן שמא כתבו עתה ולכאורה הי' נראה דס"ל כיון דטעמא דהאמינו לדיין משום דרמי' עלי' למדכר לומר פלוני אתה זכאי ופלוני אתה חייב ה"כ כיון דרמי' עלי' למכתב הפסק דין מדכר ונאמן על כל מה שכתב בפסק דין אפי' אחר שיצאו מלפניו דכתיבת הפסק דין הוי כאמירת פלוני אתה זכאי והיינו דמקשה ונחזי זכותא כיון דמיירי ע"כ שכבר כתב הפסק דין ואפשר דקשיא לריטב"א ז"ל דהא יכול לומר שכבר כתב הפסק דין אחר ונאבד ממנו וכבר נגמר הדין ושוב אינו נאמן על מה שכתב בפסק דין שני אלא כע"א:

אך נראה מדברי הרשב"א בסוגיא זו דכשהם מחולקים שהדיין אומר לא פסקתי עדיין נאמן ואין הבע"ד יכול לומר כבר פסקת לי שזה הוא בכלל נאמנות הדיין א"כ לפי הסברא שכתבנו דהאמינוהו לדיין עד שיכתוב הפסק דין א"כ נאמן בהא ג"כ שלא כתב לו פסק דין אחר בתחלה והש"כ כתב שם דהטור ש"ע מיירי כששניהם מודים שנכתב מיד ע"ש ולפ"ז צ"ל הא דאינו נאמן במיגו דאי בעי אומר שלא כתב לו מיד משום דאם יטעון כן יתחייב שבועה דאורייתא שלא כתב הפסק דין מיד כיון דהדיין מעיד שכתב מיד ואף דנשבע נגדו שזיכה אותו מ"מ כיון דהדיין מעיד שהוא נאמן כשנים יצטרך לישבע גם על זה שלא כתב הפסק דין מיד ודמי' לההי' נסכא דר' אבא ויותר נראה דס"ל להש"ך דהוי כמיגו במקום עדים דכיון שמודה שנכתב קודם שיצאו מלפניו ובאותו שעה הי' דיין נאמן כשני עדים הוי' לי' כמיגו במקום עדים ולכאורה היה נראה דלפ"ז נ"מ לדינא היכא דקיבלהו עלייהו לדיין א' לדון ביניהם דקיי"ל דגם בזה נאמן הדיין כדאיתא בש"ע דאפי' אם אין עדים ע"ז שקיבלוהו אותו אלא הבעלי דברים עצמן מודים נאמן הדיין לומר לזה חייבתו ולא אמרינן דמהימן הבע"ד במיגו דאי בעי אמר לא קבלתי אותך לדיין משום דהוי כמיגו במקום עדים אבל לפמ"ש הטעם של הש"ך משום דיתחייב שבועה נגד הדיין א"כ הכא כיון דגם עתה צריך שבועה נגד הדיין שלא חייב אותו מה שלא הי' צריך לישבע אם היה טוען שלא קיבל אותו לדיין שפיר הוי מיגו ובזה הי' מתורץ קושיא הרשב"א שהקשו דלמה אינו באמת נאמן הדיין כשיצא מלפניו במיגו שהיה אומר לא

פסקתי עדיין ולפמ"ש י"ל דהכא מיירי דליכא עדים שקיבלוהו אלא דהוי כמיגו במקום עדים א"כ לאחר שיצאו מלפניו דליכא עדים אין להאמין לדיין במיגו דאי בעי אמר לא פסקתי דאדרבה הבע"ד יש לו מיגו טפי דיכול לומר לא קבלתי אותך לדיין כלל. אך באמת קשה לי דלא שייך כאן לומר מיגו במקום עדים כמ"ש לעיל דהיכא דיש לו מיגו בעיקר העדות אמרינן מיגו וכ"ש הכא כיון שאינו ידוע נאמנתו של דיין אלא עפ"י בע"ד שיאמר שביררו לדיין דאינו ידוע לעדות אלא על פיו שפיר מהני מיגו. ותו דעיקר קושית הרשב"א דלמה לא יהא הדיין נאמן במיגו דלא פסקתי אכתי לא מתרצי במה שכתבנו דהא מפורש בש"ע דמיירי אפי' בדיין מומחה שיכול לכוף אותו לדון לפניו ביחידי דליכא שום מיגו לבע"ד אפ"ה לא מהימן הדיין לאחר שיצאו מלפניו במיגו דלא פסקתי ולכאורה היה נראה דכיון דלאחר שיצאו מלפניו לא הימנוהו משום דלא רמי' עליה ולא קים ליה לא שייך להאמינו אפי' יש לו עדיין מיגו כמ"ש תוס' בכתובות דף פ"ז ע"ב דכ"ש לפמ"ש הב"ח הביאו הש"ך שם דאפילו שני דיינים אינם נאמנים משום דלא קים להו א"כ לא שייך בזה להאמינם בשום מיגו ולפ"ז מתורץ קושיא הריטב"א דמה מועיל כשהפסק דין בידו דילמא עתה כתבו דכיון דבזה לא שייך לומר לא קים לי' אימתי כתבו א"כ כשהדיין אומר שכתבו מיד מהימן במיגו דלא פסקתי וצ"ל דס"ל לרשב"א ז"ל דהדיין הוי ליה כעד גמור משום שמעיד בבירור דקים לי' כמ"ש הש"ך שם ושפיר שייך בו מיגו כמ"ש תוס' בשבועות דף מ"ה ע"ב בד"ה מתוך שיכול לומר לא שכרתיך וצ"ל כתי' הרשב"א דכיון שהבע"ד בעצמו שאומר עליו הדיין לזה זכיתי עודה שכבר נפסק הדין אין זה מיגו דהודאות בע"ד כמאה עדים דמי וצ"ל דהא דלא מהימן באמת הבע"ד במיגו דלא נפסק הדין משום דאין אומרים מיגו בשנים כמ"ש לעיל וכמ"ש התוס' דאינו יודע מה שבלב חבירו ודו"ק:

שם בגמרא ונהדר ונידיינהו וכו' כתב הריטב"א ז"ל דהוי מצי לשנוי' כגון שסות' הטענו' אלא דמסתמא הטענות כתובים משמע מדבריו שם להדיא דכל זמן שעומדים לפניו נאמן הדיין כשסותרין הטענות. אך בש"כ ח"מ שם סק"ה כתב דאם סותרין טענות הראשונות לא מהימן הדיין לומר לזה זכיתי אפילו לעומדין לפניו שאין דיין א' נאמן רק לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי מה שתלוי בדין משא"כ בזה. ולפ"ז נכון דמקשה הש"ס ונהדר ונידיינהו דליכא לאוקמי בסותרין הטענות דא"כ אפי' עומדין לפניו לא מהימן ונראה די"ל אפי' לדעת הריטב"א ז"ל יש לחלק כשאין הדיין מומחה אלא שקיבלוהו עליהם לדיין א"כ כשאמר הבע"ד שכך טען מתחילה וזיכה לו אין הדיין יכול לומר שנחזור ונידייני' כיון דכבר פסק הדין נסתלק קבלתו עליו לדין לפניו אבל בדיין מומחה

שיכול לכוף אותו לדון לפניו כיון דקיי"ל דעד הרואה נעשה דיין בדיני ממונות דלא תהיה שמיעה גדולה מראיה כיון שידע הדיין שהודה לפניו ולא טען מתחילה טענה שטוען עתה יכול לחזר ולדון אותו ע"פ ידיעתו דלא גרע מאלו הי' עדים מעידים לפניו שהודה כן. א"כ י"ל דס"ל להש"ס בפשיטו' דבריית' מיירי בדיין מומחה ושפיר מקש' ונהדר הדיין ונידיינהו ואפי' אם סותר הטענות וכן צ"ל הא דלא משני כגון שהיה עדים מתחלה והלכו להם דאם ידונו לפני דייני אחרים ולא יהיה לו עדים ובהא לא שייך תירוץ הריטב"א ע"ש אך לפמ"ש דמיירי בדיין מומחה פשיטא דיכול לחזור ולדון ע"פ ידיעתו מה שהעידו לפניו בתחילה וכן כר' לענ"ד דמוכח מדלא משני דמיירי שטעה הדיין בשיקול הדעת וזיכה דקי"ל מה שעשוי עשוי וישלם מביתו נמצא אם יחזור לדון לפני דיינים אחרים יחייבו אותו וכיון שלפי דבריו שטעה הדיין בשיקול הדעת וזיכהו זכה במה שבידו ולפמ"ש דמיירי בדיין מומחה א"ש דקי"ל בדיין מומחה לעולם חזר הדין וי"ל דמזה עצמו הוכיח הש"ס דמיירי בדיין מומחה מדקתני ברישא סתמא דנאמן הדיין ומסתברא דכשהדיין נוגע בדבר לא מהימן כלל ולפ"ז כשטוען שטעה בשיקול הדעת וזיכהו דהוי נוגע שלא יצטרך לשלם מביתו לכשכגדו אמאי מהימן ע"כ צ"ל בדיין מומחה דקי"ל שחוזר הדין. ולפ"ז צ"ל הא דמשני בשודא דדייני דאינו יכול לכוף אותו לדונו ע"פ אומד דעתו כמו שפסק לו בתחלה כיון דלא רמיא עלי' למידכר משא"כ בסתירת טענות או בעדות עדים דמדכר יכול לדונו ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה כשם שנאמן לומר וכו' בתינוק בין הבנים וכו'. לכאורה קשה דהול"ל זה בני ממזר דהא מחזיק בניו ראשונים לממזרים כדקאמר ר"י במתני' לקמן דף ע"ח. והיה כר' דבאמת אין האב יוכל להעיד שהוא וודאי ממזר דהא קי"ל ביבמות דנכרי ועבד הבא על בת ישראל אפי' בא"א הולד כשר וכיון דאיכא למיזל בתר רובא דעלמא דהוי נכרי והולד כשר ואף די"ל דאיהו אזיל לגבי' והוי קבוע מ"מ כדאמר לעיל ממזר וודאי הוא דלא יבוא אבל ספק יבוא א"כ מן התורה אינו פוסלו לבוא בקהל אלא היון דקי"ל ביבמו' דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום לכ"ע א"כ פסול לכהונה והיינו דקאמר בן גרושה ובן חלוצה ר"ל כמו שהאמינתו התורה לעשות בנו פגום ע"י נכרי ועבד כן הוא נאמן לומר שהוא בנו ובן גרושה וחלוצה הוא וכ"ש דא"ש לפמ"ש לקמן דף ע"ח ע"ב בס"ד דהא דמהימן לומר זה בני ממזר דהיינו שהוא בנו מחייבי כריתות הטעם הוא דנאמן במיגו דאינו בנו אם כן אה היה אומר שאינו בנו לא היה מן התורה אלא פגום כיון דספק ממזר כשר מן התורה בקהל הכא נמי נאמן במיגו לומר שהוא בן גרושה והיינו דאמר לשון כשם רצ' לומר דנאמן במיגו גם יש לפרש לשון כשם כפשטא דאף דאינו

מפורש בתורה אלא לענין ירושה מ"מ משמע דמהימן כמי לענין איסורא דרבי יהודא לטעמיה דס"ל לא פלגינן דיבורא כמו שיבואר בסמוך והא דאמר לקמן גבי בכי זה ממזר היינו משום דכיון דהאמינה התורה אותו לומר שאינו בנו א"כ לפי מה דאסרו חכמים ספק ממזר הוי רבותא טפי בפסולי קהל ודוק:

בא"ד וקאי יכיר אתרווייהו יכיר שהוא וכו' וביבמות דף מ"ז הקשו התוס' א"כ לא שייך לומר כשם וכן הקשו ת"י כאן ונראה לענ"ד דהא לכאורה יש להקשות לפי שיטתו דקרא אתרווייהו כיון דאמר לעיל דף ס"ח דפשטא דקרא לא מיירי בכהן כדקאמר שם מי כתיב כי תהיינה לכהן א"כ הול"ל זה בני ממזר כמשמעות הכתוב שנואה דהיינו שנושא ממזרת או שאר פסולי קהל ולכאורה הי' נראה משום דאמרי' בסנהדרין דר"י ס"ל כר' עקיבא אין קידושין תופסין בחייבי לאוין א"כ י"ל דס"ל כר' סימאי דמוקי לעיל קרא באלמנה לכה"ג א"כ שפיר קאמר זה בני בן גרושה ובן חלוצה דבהא מיירי קרא אך לפי מה דאמר בסנהדרין שם דר"י לא סבר כר"ע אלא בחייבי לאוין דשאר אבל בשאר חייבי לאוין דהיינו ממזר וכיוצא בו ס"ל קידושין תופסין א"כ יותר הל"ל זה בני ממזר וכדקאמר ר"י באמת לקמן דף ע"ח ונראה דס"ל לפרש הכתוב דמשמע דמיירי בצריך היכירא כדקאמר לקמן שם והיינו כדפירש"י כגון שבאו ממדינת הים וכו' ומשמע ליה הכא פשטא דקרא שנולד לו בנים מן האהובה ומן השנואה והי' ידוע שהי' בן הבכור לשנואה כדכתיב והי' בן הבכור לשנואה ואח"כ נתערבו ולא נודע מי הבכור והאב מעיד על זה שהוא הבכור בן השנואה הרי זה מעיד עליו גם לענין פסול וכן משמע מדקאמר קרא לא יוכל לבכר את בן אהובה וגו' דלא הול"ל אלא שאינו יכול לעשות את הבכור כפשוט משמע דמיירי בנתערבו דוודאי א' מהם בכור או זה או זה וכיון דמהימן לתת לו פי שנים ממילא מהימן נמי לפוסלו וי"ל דר"י לטעמי' דס"ל ביבמות דף כ"ה גבי הרגתיו לא תנשא דלא פלגינן דיבורא והיינו דקאמר כשם שנאמן וכו' דלא תימא דפלגינן דיבורא ולא יהא נאמן אלא לענין חלק בכורה קמ"ל לא פלגינן דיבור' ולפ"ז נראה דהא דלא נקיט זה בני ממזר כפשטא דקרא דכיון דבתחלה קודם שהכירו הי' ספק ממזר ואסור בישראל ומותר בממזרת כדאמר לקמן ספיקן בוודאין מותרין א"כ אין נ"מ בעדות האב שהוא וודאי ממזר ומותר בממזרת דמעיקרא נמי הכי הוי אבל בבן גרושה וחלוצה דקרא נמי מיירי בכולה פסולי בין בפסולי קהל בין בפסולי כהונה וכיון דהוי ספק כהן ספק חלל הי' איסור בגרושה וחלוצה כיוצא בהן נמצא כשהאב מעיד שהוא בן גרושה מתירו לישא גרוש' וכיוצא בה ושפיר קמ"ל דאפ"ה נאמן ונהי דפשטא דקרא גופא מיירי אפי' בממזר כדלעיל דף ס"ח דלא שייך לאוקמי קרא במצרי ואדומי דנקיבות אסורות משום דבעי' ב'

נשים היינו משום דמן התורה ספק ממזר כשר לבוא בקהל וכשמעיד האב עליו שהוא ממזר וודאי פסול לבוא בקהל והיינו דיליף ר"י לקמן מזה דנאמן לומר זה בני ממזר דהוא מן התורה הי' בחזקת היתר כיון דהתירה התורה ספק ממזר וה"ה לכל המוחזק בחזקת כשרות נאמן האב לפוסלו מכל מקום בברייתא זו דפליג ר"י לענין דינא לאחר שאסרו חכמים שתוקי בישראל לא מצי למיתני זה בני ממזר כיון דבל"ז פסול לכך נקיט זה בני בן גרושה ובן חלוצה ודו"ק ועמ"ש לקמן דף ע"ח:

ולפ"ז הי' נראה דאינו נאמן לפוסלו אלא משום עדות על הבכור משום דלא פלגינן דיבורא כנ"ל וזהו כדעת ר"ת שהביא תוספות ביבמות דף ע"ז ע"א ד"ה והלכתא כוותי' וכו' ע"ש אבל התוספות חולקים עליו שם ונראה דס"ל דאי מטעם לא פלגינן דיבורא אדרבא נימא איפכא דלא מהימן כלל כדמשמע ביבמות גבי פלוני בא על אשתי וע"כ דהאמינתו תורה אפילו לפסול בלא עדות הבכור מיהא נראה דטעמייהו דרבנן דר"י לאו משום דלשיטתייהו אזלי דפלגינין דיבורא דא"כ קשה דהא קי"ל פלגינן דיבורא גבי פלוני הבא על אשתו הכא קי"ל כר"י אלא נראה דהכא כיון דאי אפשר למיפלג דיבורא וכיון דידוע שבן השנואה הוא בן הבכור איך נאמר שנאמן שהוא הבכור ואינו בן השנואה וכמ"ש תוס' בכתובות דף י"ח ע"ב דבכה"ג כ"ע לא פלגינן דיבורא אלא טעמא דרבנן דסבירא להו דמיירי שהוא ידוע מי הוא בן השנואה אלא שאין ידוע מי הוא הבכור ור"י ס"ל דיכיר קאי אבן השנואה דהיינו שאין ידוע מי הוא בן השנואה. ודוק:

בגמרא דאבא שאול עדיפא מדר"ג וכו': כבר כתבנו לעיל במתני' די"ל דאבא שאול מפרש דברי ת"ק וי"ל דפליג על ת"ק כמ"ש בדף ע"ג ע"ש גבי הא דדבר תורה שתוקי כשר. וק"ל:

ברש"י ד"ה חדא להכשיר בה וכו' שלא נתחללה מתרומ' וכו' הא דלא מפרש דלא נתחללה לכהונה נראה דמזה ראיה למה שכתבתי בכתובות שם דמאן דמכשיר בה ולא בבתה הא דקתני שם בסיפא דמתני' מעוברת ולא קתני נבעלה היינו דמפרש כהן כמשמעו משום דבאמת אפי' אם הי' מעוברת מישראל כשר פסולה מתרומה משום דקי"ל עובר פוסל מתרומה ולענין זה הוי כמו רוב פסולים אצלה דישראלים הוי רוב לגבי כהנים וקמ"ל ר"ג דאפ"ה נאמנת שהעובר כהן ואינה פסולה מתרומה ולפ"ז משמע מתני' דמכשיר ר"ג אפי' רוב פסולים ובזה הוי אתי שפיר הכא דהני תרי שינוי' תלי' זה בזה דלמאן דמכשיר אפי' בבתה לא נשמע רוב פסולים ממתני' דהא דנקט בסיפא לשון מעוברת היינו להכשיר בתה ולמאן דפוסל בבתה ע"כ הא דקתני לשון מעוברת משום תרומה אף דהוי רוב פסולים נאמנת ואיכא למימר דאבא שאול מוסיף אפי' רוב פסולים אך לפמ"ש תוס' שם דטעמי' דמכשיר אפי' ברוב פסולי' משו' חזקה דאשה

בודקת ומזנה וזה לא שייך גבי רוב ישראל דכל ישראל בחזקת כשרות ע"כ צ"ל דכיון דלא שייך לענין תרומת לעשות בה מעלה כמו ליוחסין נאמנות מדינא משום ברי דידה וחזקת כשרות לתרומה דידה ולא לשבוי' שאינה נאמנת אף לענין תרומה כדאי' בכתובת דף ל"ו ע"ב דהתם שאני כיון דפסולה לענין כהונה דלא שייך בה בודקת ומזנה ממילא פסולה לתרומה ג"כ אבל הכא כיון דלענין איסור כהונה א"א לפוסלה לינשא לכהן מחששא דנבעלה לפסול לה משום דאיכ' חזקה דבודקת ומזנה וממילא כשרה גם לתרומה ולא עשו בה מעלה והיינו דלר' יהושע דס"ל מעלה עשה ביוחסין ואינה נאמנת לענין יוחסין ה"ה דאינה נאמנות לענין תרומה כמו בשבוי' כדאמר ר"י בכתובות דף י"ג ע"ב ודוק:

פי' רש"י ד"ה חדא להכשיר בה וכו' שאם בת הי' לא תנשא לכהן וכו' וצ"ע למה הוצרך לפרש לענין פסול כהונה ולא מפרש לענין פסולי קהל דהולד שתוקי וכן משמע בכתובות דף י"ג דלמאן דפוסל בבתו מפרש שם לברייתא דהולד שתוקי ופסול וסתם שתוקי אפי' לקהל ואפשר דס"ל לרש"י ז"ל דלענין פסולי קהל כיון דספק ממזר מותר מן התורה כדאמר רבא לעיל דלא אסרו חז"ל אלא משום מעלה עשו ביוחסין וכיון דהיא אומרת דמדאורייתא ע"א נאמן היכא דליכא חזקת איסור אלא מעלה עשו ביוחסין וכולי האי לא חיישינן משא"כ בספק חללים דאסרה לכהונה דאסור מדאורייתא שפיר עשו מעלה דאין ע"א נאמן וע"כ צ"ל הא דקאמר בכתובות דהולד שתוקי היינו לכהונה אך לפ"ז קשה דא"כ הא דמפרש רש"י דאבא שאול מכשיר אף בבתו דהא מתני' אף בולד קאי דלמא אינו מכשיר אלא לקהל ויותר נראה דס"ל לרש"י דמאן דפוסל בבתה היינו דוקא ברוב פסולים כמו שיבואר בסמוך מלשון התוס' ומשמע מסוגי' דכתובות שם דסתם דרוב פסולים היינו רוב נכרים כדאמר שם בחורבא דדברא דהוי רוב נכרים אבל לא שייך לאוקמא רוב פסולים ברוב ממזרים דלא שכיח ולא הוי נקיט סתמא וכיון דקי"ל דנכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ופגום לכהונה ע"כ צ"ל לכהונה וכן משמע מלשון מלשון רש"י בסמוך דרוב פסולים היינו ארוסה או רוב עיר אין משיאין לכהונה כיון דר"ג בכתובות שם מיירי בפנוי' ע"כ מיירי לכהונה אבל אין חילוק לענין דינא לענין שתוקי בין בפסולי קהל ובין דפסולי כהונה ולפ"ז א"ש הא דאמר בכתובות שם מאי לאו שתוקי ופסול דמשמע לקהל היינו משום דהתם קאי אליבא דריב"ן לוי ור' אליעזר דתרווייהו ס"ל ביבמות דף מ"ה דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וא"כ שפיר משכחת רוב פסולים לענין פסולי קהל ברוב נכרים והכא פירוש רש"י אליבא דהלכתא ודו"ק:

ובזה א"ש טפי מ"ש רש"י לעיל דמאן דמכשיר בה היינו לענין תרומה וכמו שכתבנו דלענין תרומה הוי כרוב פסולים כיון דעובר מישראל פסולה מתרומה היינו משום דבתה אינה פסול' אלא ברוב פסלים מכלל דהיא כשירה אפי' ברוב פסילים וק"ל:

בתוס' ד"ה אי מהתם וא"ת אמאי לא פריך וכו'. נרא' הא דפסיקא להו דמאן דמכשיר ברוב פסולים היינו אפי' להכשיר בתה מדלא מפרשים דמאן דאמר התם ברוב פסילים היינו לענין עצמן נרא' דהיינו מדמקשה התם דלמאן דמכשיר מבריתא דהולד שתוקי ולא משני דמיירי ברוב פסולים אע"כ דמכשיר אפילו בבתו ברוב פסולים ונראה עוד דפסיקא להו הכי משום דע"כ מאן דפוסל בבתו היינו דוקא ברוב פסולים אבל ברוב כשירים מודה דכיון דברייתא שם ס"ל דמכשיר אפי' ברוב פסולים כדקאמר שם בתחלה מסייע לריב"ל וכו'. וקיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף א"כ וודאי דלענין בתה ברוב כשירים אע"ג דליכא חזקה דכשרות עדיפא טפי מרוב פסולים לענין עצמה וע"כ צ"ל דהא דפוסל בבתו היינו ברוב פסולים וממילא מאן דמכשיר מכשיר אפי' ברוב פסולים ודו"ק:

מתניתין ר"א אומר וודאין בוודאין מותר וכו'. הנה הריטב"א כתב לעיל דף ע"ג דרבא דס"ל בפ' החולץ דף ל"ז דהלכה כר"א הוא מטעמא דל"ל דרשה דבקהל ספק יבוא וצ"ל דלא גרס לעיל בדברי רבא בקהל וודאי הוא דלא יבוא הא בקהל ספק יבוא וכן הוא דעת הה"מ שהביא הב"ש בסי' ד' וכמו שנתבאר לעיל ונרא' דטעמא שלא רצו לפרש שהוא מדרבנן כמו שתוקי בישראל משום דנהי דשתוקי בישראל אמרינן לעיל דאסורין מדרבנן היינו משום מעלה עשו ביוחסין דדוקא גבי מיוחסים שייך מעלה אבל בפסולים לא שייך לעשו' מעלה אע"כ דמדאורייתא אסורין אלא דלפ"ז קשה דהא אמר לעיל ה' קהלי כתבי ומסיק חד למשרי ממזר בשתוקי בשלמא על ר"א עצמו לא קשה דאיכא למימר דס"ל קהל גרים איקרי קהל וכן משמע לשיטת רש"י ז"ל לקמן דף ע"ה ע"ב דרבי אלעזר סבירא ליה כותי אסור בוודאי אפילו אם נתגיירו בפנינו משום דס"ל קהל גרים איקרי קהל וכן במסקנא דלקמן דף ע"ו משמע דס"ל לר"א כותים גרי אמת הן ואפ"ה אסורין בממזרות משום דקהל גרים איקרי קהל וא"כ איצטרך חד קהל להכי כדס"ל לר"י לעיל ועמ"ש שם אך ז"א לשיטת התוס' לקמן דף ע"ד בד"ה כותי לא ישא כותית וכו' דמשמע דס"ל קהל גרים לא איקרי קהל ויבואר עוד שם בס"ד מ"מ לרבא קשה דהא קי"ל קהל גרים לא איקרי קהל כדאמר רבא עצמו לעיל דף ע"ג וא"כ חד קהל מייתרא ותו לפי מה דמפרש רבא שם בהחולץ דראב"י ס"ל כר"א וראב"י ס"ל קהל גרים לא איקרי קהל כדאית' ביבמות דף נ"ב דמוקי לברייתא מכין לכהן פ"ד וכו'. כראב"י ע"ש א"כ קשה לראב"י חד קהל מייתרא ותו דע"כ לשיטת הרמב"ם ז"ל דיליף מהכא דספיקו

מדאורייתא לקולא מדאורייתא ואי נימא דממזר בשתוקי אסור מדאוריית' מוכח איפכא ועמ"ש לעיל דף ע"ג דיש ליישב שיטת הה"מ דשתוקי בממזר אסור מדאורייתא משום דקיי"ל כר"ג דחזקה אשה מזנה בודקת ומזנה ואף דהתורה אמרה בקהל וודאי הוא דלא יבוא הא בקהל ספק יבוא היינו בספק גמור היכא דלא שייך חזקה דאשה מזנה בודקת ומזנה כגון כשירה וממזרת שילדו במחבואה א' אך אכתי בזה א"א לתרץ דברי רבא דס"ל בס"פ החולץ בספק בן תשעה לראשון אסור בממזרות אע"ג דהתם לא שייך חזקה זו ואפשר דהתם נמי איכא חזקה דאשה זו בחזקת היתר לייבום עומדת כדאיתא ביבמות דף ל"א מיהו יותר נראה לפי משמעות רוב הפוסקי' דאין איסור זה אלא מדרבנן ואפי' בפסולים מספק עצמן עשו מעלה ואפשר לומר לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל דס"ל לר"א דקהל גרים איקרי קהל דהא בהא תליא דלמ"ד קהל גרים איקרי קהל לא שייך לומר דאסרוה לשתוקי בממזרות משום מעלה עשו בשתוקי דא"כ שתוקי אין לו תקנה דאין יכול לישא לא מכשירים ולא מפסולים ולא מגרים ולא שייך לעשות בשתוקי בתקנה משום מעלה דידיה שלא ישא שום אשה וע"כ משום דכיון דס"ל קהל גרים איקרי קהל איצטרך חד קהל להא ממילא דליכא ריבוי למשרי ממזר בשתוקי ולרבא דס"ל קהל גרים לא איקרי קהל באמת מדאורייתא מותרים מיתורא דקהל אלא כיון דאית ליה תקנה בבת גרים עשו בו מעלה לאוסרה בממזרת ודו"ק:

שם ספיקן בוודאין וודאין בספיקן וכו' לכאורה הני תרי חדא מילתא הוא ודוחק לפרש דקאי על זכרים ונקיבות דפשיטא דשניהם מוזהרין זע"ז. ויש לפרש דוודאין בספיקן היינו היכא דהוא וודאי ואזיל לגבי ספק דהוי ליה הספק קבוע וכמחצה על מחצה דמי וכדמפרש לקמן במתניתן ואילו הספיקות שתוקי וכותי אמרינן לקמן דפסולי דכותי משום שאין בקיאין בטיב גיטין וקדושין ואינך טעמי' טובא דאפי' אי הוה רוב פסולים מ"מ כיון דהם קבועים הרי הם כמחצה על מחצה משא"כ כשהספיקות הולכין לוודאין איכא למימר מרובא פריש וכן להיפוך היכי דהוי רוב כשרים איכא איסורא טפי היכא דספק אזיל לגבי וודאי וס"ל לר"א דלא חילקו בזה דלעולם אסורין והיינו דקאמר וספיקן בוודאין בין שספיקות אזלי לגבי וודאי בין שוודאין אזלי לגבי ספק דלפעמים איכא רבותא בזה ולפעמים בזה ואפ"ה אסורין משום לא פלוג. ולפ"ז י"ל הא דאסר ספיקן בספיקן אף דלפמ"ש לעיל דמדאורייתא מודה ר"א דשרי ספיקן בוודאין א"כ הוה חומרא יתירה לאסור ספיקן בספיקן דאיכא תרי ספיקא להתירא מדאורייתא ולפמ"ש א"ש דכיון דלעולם אחד מהן קבוע ואחד מהן מרובא פריש א"כ הוה מ"מ כוודאין בספיקן ואין כאן אלא ספק אחד בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים מיהא טעם זה לא יתכן אלא בכותי

דה"ל ספק קבוע וכדאמר ר"א לקמן כותי לא ישא כותית אבל בשתוקי ואסופי לא שייך זה ועמ"ש לקמן דף ע"ה די"ל דטעמא דר"א כדאמר רבא לעיל דף ע"ג גזירה שמא ישא אחותו מאביו אלא דלא שייך זה גבי כותי כמו שיבואר שם בס"ד. ודו"ק:

בגמרא הא תנא ליה רישא וכו' הקשה מהרש"א ז"ל יותר הוה לי' למידק הא מותר אסור דהיינו גר ות"ק לא ס"ל הכי בר"פ ע"ש מה שתירץ ולולי דבריו היה נראה בפשיטות דהכא לא שייך למידק כלל דגר אסור בממזרת דאיכא למימר דלרבותא נקיט דאפי' שתוקי דהוא ספק קהל ולא אסרוה לבוא בקהל אלא משום מעלה עשו ביוחסין אפ"ה מותר בפסולין וכ"ש גר דוודאי לא איקרי קהל דמותר בפסולים משא"כ למאי דמשני כל האסורין לבוא בקהל כהונה דהיינו גרים מקשה שפיר הא מותר אסור מגרים גופייהו. וק"ל.

שם מידי גר בממזרת קתני וכו'. לכאורה קשה מכאן על שיטת רש"י ז"ל בריש פרק אלו נערות דאיסור נתינים אינו אלא משום דדוד גזר עליהם עבדות והיינו מדרבנן וכמ"ש התוס' שם וכן מוכח דאל"ה הוי אסורים בגרים וחרורים דבלאו דלא תתחתן לא כתוב קהל ה' אע"כ דאינו אלא מדרבנן וגרים לא גזר ולפ"ז צ"ל הא דממזרים ונתינים מותרים לבוא זה בזה אע"ג דנתינים גרים גמורים הן מן התורה היינו משום דקהל גרים לא איקרי קהל א"כ לר"י דסבירא ליה קהל גרים איקרי קהל אסורים ממזרים ונתינים לבוא זה בזה. א"כ מאי מקשה מידי גר קתני הא קחשיב לעיל דנתינים בכלל האסורין לביא בקהל ושפיר פליג רבי יהודא: וכן קשה לשיטת הפוסקים שהבאתי בחידושי שם דס"ל נתינים אינם אסורים מן התורה אלא בדור ראשון מלאו דלא תתחתן בם א"כ שפיר שייך דפליג ר"י בדור שני דאינו אסור אלא מדרבנן: ונראה דרש"י ז"ל והפוסקים הנ"ל לא כתבו כן אלא לפי המסקנא דכל האסורים היינו גר עמוני ומואבי ולא קאי על הני דחשיב בריש פרקין אבל לפי הס"ד דכל האיסורין קאי על הני דחשיב לעיל ע"כ צ"ל דנתינים אסורי מדאורייתא איסור עולם דאל"ה קשה הא דקאמר כל האיסורין וכללא הוא והרי ישראל שנשא נתינה דהולד הולך אחר הפסול כדמפורש במתני' דלעיל סוף פ' האומר דחשיב התם ממזרת ונתינה לישראל דהולד הולך אחר הפגום ואסור לבוא בקהל ואפ"ה אסור בממזרת דמדאורייתא ישראל גמור הוא כיון שאביו מישראל וכ"ש לדעת הרמב"ם גר שאמו מישראל אסור בפסולים א"כ בת נתין מישראלית אסור לבוא בקהל ואסור בממזרות אע"כ לפי הס"ד צ"ל דנתינים אסורים מדאורייתא איסור עולם ושפיר פריך מ"ט דר"י ודוק:

דף עד:

בתוס' ד"ה הכי קאמר כל האסורים לבוא בקהל כהונה וכו' וא"ת ואמאי לא פריך הא תנא לי' רישא וכו' לולי דבריהם הי' כר' דוודאי הא דאמרינן לעיל דמדאורייתא מותר ממזר בשתוקי משום דרשא דקהל וודאי הוא דלא יבא הוא בקהל ספק יבא נר' דבכלל דרשא זו ילפינן נמי דספק גר וספק ישראל מותר בממזרת דאע"ג דהוא ספק ישראל אפ"ה כיון דהתירה התורה לבוא בקהל ספק א"כ כיון דקהל גרים לא איקרי קהל הרי הי' ספק קהל וה"ה דהוי מצי למתני הכי לעיל אלא אגב דנקיט שתוקי בישראל נקיט נמי ממזר בשתוקי א"כ שפיר דכי היכא דלפי שינוי' קמא דמפרש כל האסורין לבוא בקהל היינו שתוקי ואסופי דאסורין לבוא בקהל מחמת ספק ה"נ כדמשני כל האסורין לבוא בקהל כהונה היינו לרבות אפי' ספק איסורים דהיינו ספק גיורת דאסורה לכהן ומותרת בממזר וחידוש גדול הוא זה דלא עשו בזה מעלה וזה לא נשמע ממתני' דריש פרקין אלא וודאי גרים ושתוקי אבל ספק גרים לא נשמע ממתני' ואפשר דתוס' ס"ל דבאמת עשו בה מעלה בספק גר וספק ישראל דאסור בפסולים ודו"ק:

בא"ד וי"ל דלאו עיקר קושי' הוא וכו' עיין במהרש"א שנדחק בפי' דבריהם ונר' לפרש משום לפי מה דמשני בקהל כהונה אין כ"כ קושי' די"ל לפי דבעי למינקט פלוגתא דר"י דפליג אגר לחוד לא הוי מצי למיתני סתם ר"י אוסר לכך הוצרך התנא לחזור ולשנות גר לבד דפליג עלי' ר"י אלא דקשה להו דא"כ ואי פריך בתחלה הא תני' לי' רישא דלמא מש"ה חוזר ושני משום דלא מצי למיתני ור"י אוסר משום דהוי משמע דאוסר אפי' גרים ושתוקי ואסופי ובזה מודה ר"י אע"ג דשמעינן לר' יהודא דגר אסור בממזרת מ"מ לא שמעינן דגר אסור בשתוקית דאינו אלא משום מעלה עשו ביוחסין ולא בגרים ואי משום דר' יהודא לא פליג אפסולים היינו קושי' שני' לכך כתבו תוס' דבאמת סמוך אקושי' שני' דר"י לא פליג בפסולים ומכ"מ ב' קושי' הם על ת"ק ועל ר"י דכיון דליכא למימר דנקיט משום ר' יהודא ממילא כולה יתירא. מיהא נר' דבל"ז צ"ל דלא עיקר קושי' הוא דוודאי י"ל דנקיט לרבות' כותי דלא נקט ברישא משום דלא הי' באותם שעלו מבבל וכן פשיטא דידע די"ל דמרבה גר עמוני ומואבי כדמשני רבא באמת לקמן ומקשה עליו אי הכא מאי ר' יהודא אוסר הרי דזה הוא עיקר הקושיא וק"ל:

תוס' ד"ה והרי גר וכו'. ונר' לפרש הרי גר שנש' בת ישראל שהבת מותרת לכהן ומותרת בממזר וכו' כבר כתבנו בסוף פ' האומר דף ס"ו ע"ב דהרמב"ם ז"ל פליג בהא וס"ל דאסורה בממזר וס"ל דהא דאמ' לקמן והרי גר שנש' בת ישראל שכהן מותר לישׂ' בתו ומותרין לבוא זה בזה היינו שהגר עצמו מותר לישא ממזרת אבל בתו אסורה.

וכבר כתבנו דפלוגתייהו תלי' בסוגי' דיבמות דף נ"ז ע"א גבי פצוע דכא כהן וכו' בשני הפירושים שכתב רש"י ז"ל שם ויש להביא ראי' לשיטת הרמב"ם ז"ל מסוגיא דיבמות דף ע"ז דקאמר שם אי כר"י הא אמר וכו' ואי כר' יוסי פשיטא וכו' ולא קאמר אי כראב"י דס"ל גר שנשא בת ישראל בתו כשירה לכהונה דקי"ל כוותי' דהיינו שנשא עמוני גיורת שאמה מישראל דלפי דברי התוס' הי' מותרת בעמוני ומותרת לכהונה וכן במה דקאמר שם ר' יוחנן אני שונה עמו מעמיו להביא בתולה הבאה מב' עממים ומעם שיש בו עממים דמנא לי' לר"י לפרש בעמוני שנשא בת ישראל דהוה ביאתו בעבירה דלמא מיירי בעמוני שנשא בת עמוני מישראלית דלדברי התוס' אין ביאתו בעבירה כיון שאבי' גר ואפ"ה איצטרך קרא דלא ניליף מכ"ג באלמנה וחלל כיון שיש בו מצד עבירה באמה והיינו דקאמר מעם שיש בו שני עממין ר"ל שאמה נולדה מעמוני ישראלית אבל לשיטת הרמב"ם ז"ל א"ש דבכה"ג נמי הוי ביאתו בעבירה כיון דאמו מישראל מיקרי קהל. מיהא י"ל דר' יוחנן לשיטתו דס"ל גר שאמו מישראל מיקרי קהל כמו שיבואר לקמן דף ע"ה מסוגיא דיבמות דף נ"ז דבעי ר' אושעי' מר"י וכו' ולפמ"ש לקמן דר"ל פליג בהא א"ש די"ל דלא קשה לי' לר"ל מקרא דעמיו מעמיו דאיכא למימר דמפרש לי' כמ"ש ודו"ק:

שם בגמרא אלא אמר ר"ב אמר רבה בר אבוה הכא ממזר מאחותו וכו' לולי פירוש רש"י ותו' ז"ל נראה לענ"ד לפרש לפמ"ש לעיל בתו' ד"ה כל האסורין לבוא וכו' דהמ"ל דהא דנקיט במתני' כל האסורין היינו לרבות כותי' דלא תנא ברישא ולפ"ז י"ל לפי מה דאיתא לקמן דף ע"ו בטעם איסור הכותים לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות. ורב נחמן אמר רבה בר אבוה ממזר מאחותו נתערב בהן וכו' א"כ י"ל דלפי הטעם דאין בקיאין לא חשיבא ספק קהל להתירה בממזרת דאינו אלא חששא בעלמא ואף אי קהל גרים לא חשיבא קהל מ"מ הא אמור לקמן שנתערב בהן ישראל וכבר כתב לעיל שספק גר וספק ישראל אסור מדרבנן בפסולים אלא דאפ"ה מותר משום דהוי ספק קהל משום ממזרים שנתערבו בהם א"כ י"ל דר"נ אמר רבה בר אבוה לטעמי' אזיל דס"ל לקמן דף ע"ו דממזר מאחותו נתערב בהן והיינו דקאמר דטעמא דר"י משום דס"ל דלא הוי ממזר מאחותו אלא דפסולים משום שאין בקיאין ומטעם זה אין להתירם בממזר וודאי כנ"ל שהרי נתערב בהם ישראל וכו' וכ"ש לר"י דס"ל קהל גרים איקרי קהל ועיין בסמוך ודו"ק:

שם אלא אמר רבא גר עמוני ומואבי איכא בינייהו: לכאורה אינו מובן מאי א"ב דקאמר הא גם לר"י מתירין זה בזה ונראה ליישב דהא קשה לפי שינוי' דרבא דמוקי מתני' בגר עמוני ומואבי דמותר לבא זה בזה והיינו בין בוודאי ממזר בין בספיקא בכלל זה הוא כותי כדקתני ואלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי ואמאי הא רבא עצמו ס"ל לקמן

דפסול כותי הוא משום עבד ושפחה שנתערבו בהן ואיסור שפחה הוא ג"כ גבי עמוני כמ"ש תוס' ביבמות דף ע"ט בד"ה ונתונים וכו' דדוקא ממזר מותר בשפחה משום דבא מקדישות אבל שאר פסולים כגון גר עמוני ומואבי אסורין בשפחה וא"כ קשה אמאי מותר בכותי בשלמא בשתוקי ואסופי י"ל כיון דעכ"פ הוא בא מספק קדישות מותר בשפחה ואפי' אם אסור בשפחה וודאית מ"מ בכותית דאינו אלא ספק שפחה הו"ל ספק ספיקא וכן צ"ל ע"כ דהא דכותי נושא כותית אע"ג דהוא ספק שפחה מ"מ גם הוא ספק עבד ה"ל ס"ס אבל גר עמוני קשה וצ"ל כיון דשפחה הוי מיעוט וקי"ל כל דפריש מרובא פריש וכמ"ש לעיל דף ע"ג בשם התוס' בנזיר דכל שאין האיסור ידוע במקומו לא הוי קביע ואינו אסור אלא מדרבנן ובפסולים לא גזרו כדאיתא ביבמות דף ע"ו וכה"ג וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל כל ספיקא דאורייתא ילפינן מספק ממזר דמותר מן התורה אך אכתי קשה לי כיון דהוא דעמוני מותר לבוא בקהל ספק היינו כיון דכתיב בקהל ה' הא בקהל ספק יבוא והיינו משום דהקילה התורה ספק אבל הכא דממ"נ אסורה לו דאם הי' שפחה הוא אסור בה ואם אינה שפחה הי' אסורה בו משום איסור עמוני וכ"ש לדעת הרמב"ם דיליף מהכא לכל ספיקא דאורייתא א"כ כיון דהיא ממ"נ אסורה אין כאן ספק ונהי דלרבנן דס"ל קהל גרים לא איקרי קהל א"כ כשאינה שפחה עכ"פ הי' גיורת ואף דנתערבו בהם ישראלים מ"מ כבר כתבנו לעיל דספק גר מותר בפסולים מדאורייתא ואפי' אי נימא דאסור מדרבנן היינו משום מעלה עשו ביוחסין ובפסולים לא עשו מעלה אך לר"י קשה כיון דס"ל קהל גרים איקרי קהל אמאי גר עמוני מותר בכותית א"כ מאי מקשה הש"ס אי הכי אמאי ר' יהודא אוסר דלמא רבא מפרש פלוגתייהו דר"י ורבנן בזה אם גר עמוני מותר בכותית וצ"ל דס"ל לש"ס לדוחק לאוקמא פלוגתייהו דוקא בגר עמוני בכותי כיון דלא נזכר כותי במשנה כלל ולכך מפרש דכולה חד תנא ודברי ר"י הי' הרי דת"ק דרישא דמתני' דריש פרקין ור' יהודא דהוא תנא דסיפא תרווייהו פליגי עם ר"א דאוסר ספיקן בוודאין אלא דאיכא בינייהו בין ת"ק לר' יהודא גר עמוני והוא פסול וודאי דבזה ר"י מודה לר"א דאוסר בספיקן דהיינו כותית כנ"ל ודו"ק:

בגמרא א"ה מ"ט דר' יהודא אוסר פי' רש"י הני וודאי לא איקרי קהל דהא לא חזי לבוא בקהל לכאורה אין זה מוכרח דהא קי"ל פצוע דכא אסור בממזרת כדאיתא באה"ע סי' ה' סעיף א' אע"ג דכתיב גבי לא יבוא בקהל אפ"ה איהו נמי איקרי קהל לענין דאסור בממזרת ולולי דבריו הי' נראה דמדאמרינן לעיל דתלתא קהלי לכהנים לוים וישראלים ולר' יהודא גרים מכלל דבפסולים מותר וכמו שכתבנו לעיל בתוספת ד"ה חמשה קהלי עיין שם. ועוד נראה דמוכרח לפמ"ש לעיל בסוף פ' האומר דהא דכתיב גבי עמוני דור

עשירי לא יבוא להם בקהל ה' ודרשינן מיני' לא הלך אחר פסולו ע"כ מיירי שנשא בהיתר דאל"כ למה לי קרא דהולך אחר פסולו פשיטא דהא לא משכחת דור עשירי כלל דהא הנקיבות מותרת אע"כ דאשמעינן קרא אפי' נשא בהיתר דהיינו שנשא מצריות שני א"כ מוכרח דפסולים מותרים לבוא זה בזה ודו"ק:

דף עה.

אמר ר"י מצרי שני א"ב וכו'. הנה תוס' ביבמות דף ע"ז הקשה מסוגי' זו על ר"ל דס"ל דבה גר עמוני ומצרי שני שבא על ישראלית בתו פסולה לכהונה ונדחקו דס"ל לר"ל דת"ק פליג אף בבתו. ולולי דבריהם הי' נראה דס"ל לר"ל דר' יוסי מיירי בעמוני שבא על בת גר וגיורת ור"י לטעמי' דס"ל בת גר וגיורת כשר לכהונה וא"כ כיון דאין ביאתו בעבירה ס"ל לר"י דאינה פסולה לכהונה ומשכחת נמי לענין תרומה דאיירי בי' קרא דבת כהן כי תהיה לאיש זר כגון שהיתה נשואה לכהן תחלה וילדה בן שמאכיל את אמו בתרומה ולא נפסלה בביאת מצרי שני ת"ק ס"ל דאפ"ה פסולה ואע"ג דאין ביאתו בעבירה מ"מ כיון שהוא פסול לקהל מיקרי איש זר תדע דהא אמר ר"י כל שזרעו פסול פוסל וא"כ בוודאי מצרי ראשון שבא על גיורת דהיינו שנולדה מגר וגיורת אע"ג דביאתו בהיתר פסלה דהא כללא קאמר כל שזרעו פסול פוסל וכיון שזרעו פסול לבוא בקהל וודאי הי' פסולה אע"ג דביאתו בהיתר מ"מ מיקרי איש זר א"כ ה"נ י"ל לת"ק הכי לגבי מצרי שני ואפי' אם נימא דמשמע להו לתוס' דת"ק ל"ל הא דר' יוסי דאמר בת גר וגיורת כשירה לכהונה מדקאמר דוקא שבא על כהנת לוים וישראלים דמשמע דבא למעוטי בת גרים דבל"ז פסולה לכהונה וא"כ ל"ל דא"ב מצרי שני שבא על בת גר וגיורת דהא לת"ק בל"ז פסולה ז"א דהא בת גר שאמה מישראלי' כשירה אף לראב"י וא"כ ע"כ הא דקאמר כהנת לוים וישראלית לאו דוקא הוא דהא ליכא למימר דת"ק ר' יהודא היא דסבירא ליה בת גר זכר פסולה דהא לר' יהודא גר פוסל ואם כן מאי האי דקאמר ת"ק דגר עמוני פסיל בביאתו אע"כ דלאו רבי יהודא הי' וע"כ דלאו לדיוקא נקיט ישראלית. אי נמי כיון שאמה מישראל קרא לה ישראלית א"כ איכא בינייהו בגיורת שאמה מישראל דכשרה לכהונה וס"ל לת"ק דנפסלה בביאת מצרי שני אע"ג דליכא ביאת עבירה דלא איקרי קהל כמ"ש התוס' לעיל בד"ה והרי גר וכו' וכן י"ל לרשב"ג דפליגי בעמוני שנשא בת גרים כנ"ל וא"כ אין מכאן קושי' לר"ל. ולפ"ז י"ל דר' יוחנן לטעמיה כמו שכתבנו לעיל דף ס"ו ע"ב במתני' דנפקא לי' לרמב"ם ז"ל דגר שאמו מישראל איקרי קהל מסוגי' דיבמות דף נ"ז דבעי מיני' ר' יוחנן מר' אושעי' פ"ד כהן שנשא בת גרים ופי' רש"י ז"ל שם לחד לישנא דמבעי' ליה בבת גר וגיורת אם מיקרי קהל אבל גר שאמו מישראל ס"ל

דוודאי איקרי קהל כשיטת הרמב"ם ז"ל שכתבנו לעיל ואפי' לשון שני שפי' רש"י ז"ל שם מסתפקא ליה בגר שאמו מישראל אם מיקרי קהל ולפ"ז א"ש דאפי' אי נימא דמיירי בבת גר שאמה מישראל מ"מ כיון דאיקרי קהל ביאתו בעבירה ואפ"ה בתו כשירה אבל לר"ל י"ל דס"ל דאפי' בבת גר שאמה מישראל לא מיקרי קהל א"כ שפיר י"ל הברייתא בהכי כנ"ל ועמ"ש עפ"ז לעיל דף ע"ד ע"ב בתוספות ד"ה והרי גר וכו' ודו"ק היטב:

ונראה לענ"ד דלא ניחא להתוספות לאוקמי בהכי משום דאמרינן לקמן דף ע"ח דטעמא דרבי יהודא דס"ל דבת גר זכר כבת חלל זכר משום דיליף ק"ו מחלל ומה חלל וכו' ומה להצד השוה שבהן שיש בהן צד עבירה וכו' וכתבנו שם בתוס' ד"ה לרבי יהודא וכו' דהא דלא הקשה שם התוספות על ראב"י דלא יליף מדינא דרבי יהודא משום דיליף מקרא דמזרע ישראל דמשמע מקצת זרע ואכתי קשה דנילף שיפסול גר בביאתו כדיליף שם רבי יהודא מהאי דינא וצ"ל דמה לצד השוה שכן זרע פוסל אפי' מישראלית א"נ משום דאיכא למיפרך שכן יש בהן צד עבירה כמ"ש הת"י שם ועמ"ש שם ואי נימא מצרי שני הבא על בת גרים אף שאין ביאתו בעבירה ואין זרעו פסול אפ"ה פסולה בביאתו מלאיש זר קשה דנילוף מק"ו לכל גר שיפסול בביאתו מק"ו דר"י מחלל דהא ליכא למיפרך מה לצד השוה שבהן שיש בהן צד עבירה וזרעם פוסל דנימא מצרי שני שבא על בת גר יוכיח דביאתו בהתיר וזרעו כשר ואפ"ה פסולה בשלמא ממצרי ראשון שבא על בת גרים ליכא למילף משום דאיכא למיפרך מה למצרי ראשון שכן זרעו פסול אבל מצרי שני אי נימא דס"ל לת"ק דפסול בביאתו קשה דנילף לכל גר שיפסול בביאתו במה הצד ומדקאמר ת"ק דוקא גר עמוני משמע דשאר גר אינו פוסל בביאתו אע"כ דבמצרי שני שבא על בת גרים מודה ת"ק דאינו פוסל. מיהא אין זה מוכרח כ"כ די"ל דרבנן לית להו כלל ק"ו דרבי יהודא כמ"ש שם התוס' אליבא דרבי יוסי דלא יליף במה הצד מחלל ומצרי ראשון כדס"ל לרבי יהודא שם וצ"ע לדינא בגר עמוני ומצרי שני שבא על גיורת שאמו מישראל אם נפסלה מן הכהונה מלאיש זר או נימא כיון דביאתו בהיתר לא פסלה. וכן יש להסתפק לדעת הפוסקים בסימן ב' דאלמנת עיסה כשירה בדיעבד ובתה פסולה דלא קי"ל כהך כללא דרבי יוסי דכל שזרעו פוסל א"כ יש להסתפק אפי' במצרי ראשון שבא על גיורת שאמו מישראל רם נפסלה אע"ג דזרעו פוסל די"ל דהיא כשירה כיון שביאתו בהיתר: ועמ"ש דף ס"ו ע"ב במתני' דאלמנה לכה"ג וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט חולצות ולא מתייבמות מדרבנן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה אבל מדאורייתא אתא עשה ודחי ל"ת כדאיתא ביבמות דף כ' דנפסלה בביאתו מדרבנן אלמנה מן הכהונה וגרושה

מן התרומה אבל מדאורייתא לא נתחללה כדמשמע מסוגיא דיבמות שם דלא נתחללה וכמו שהוכחנו מהסוגיא שם. ודו"ק:

ברש"י ד"ה מכה"ג באלמנה וכו' מלא יחלל ב' חלולין במשמע וכו' וכן הוא בסוגיא דריש תמורה והמהרש"ל ז"ל הקשה מסוגי' דלקמן דף ע"ז דקאמר שם זה שהי' כשר ונתחלל ולפמ"ש הסוגיא סותרת. ולענ"ד נראה די"ל דהא דאיצטרך לא יחלל א' לו וא' לזרעו משום דכתב הרמב"ם ז"ל דאינו לוקה בגרושה לכהן משום לא יחלל דכבר היתה אסורה לכהונה וא"כ מהאי טעמא דלשון לא יחלל משמע שהוא כשר ונתחלל לא שייך אלא באלמנה לכה"ג. אבל לא בגרושה שהיתה כבר אסורה לכהונה ומהאי טעמא אינו לוקה משום לא יחלל וליכא למילף מתרומה דבי נשא אלא מריבוי דנא יחלל והא דאיצטרך לקמן טעמא דזה שהיה כשר ונתחלל היינו משום דלא נימא דלא יחלל קאי דוקא על גרושה שאיסורו שוה בכל הכהנים אבל באלמנה דאינו אלא בכה"ג ה"א דלא נתחללה לכך יליף ממשמעותא דזה שהי' כשר ונתחלל נמצא בשמעתין דבעי למילף מאלמנה לכהן גדול דביאתו בעבירה ע"כ דגם בגרושה לכהן הדיוט נתחללה דאל"כ נימא גרושה תוכיח לכך פירש"י ז"ל מקרא דלא יחלל ולקמן דף ע"ז יבואר עוד בשני אופנים ודוק:

בגמרא אמר עולא גר עמוני וכו'. לכאורה קשה כיון דמלא יחלל זרעו דכתיב גבי כהנים דילפינן מיניה לקמן דף ע"ז דבתו פסולה ה"נ ילפינן עיניה דזרע זרעו לעולם זכרים פסול א"כ לרשב"ג דס"ל דבעינן כל זרעו פוסל אף מצרי ראשון אינו פוסל דלא הוי דומיא דכה"ג שפוסל זרע זרעו והל"ל מצרי ראשון א"ב ודוחק לומר דאין ה"נ דהא דנקט גר עמוני דהיינו לרבותא דר' יוסי. ותו דאי נימא דמכשיר רשב"ג אף במצרי ראשון א"כ הא דפריך לקמן דף ע"ח על ר' יהודה אהא דקאמר שם מצרי ראשון יוכיח וכו' מה להצד השוה שכן פוסלים בביאתו מאי קושיא דלמא ס"ל כרשב"ג דאין מצרי ראשון פוסל. מיהא בהא איכא למימר דקושטא קאמר דלרב יהודא גר פוסל בביאתו כדאמר שם ר' יהודא מכהנים יקחו מן המשיאים לכהונה. וי"ל דאי אפשר לפרש לומר כל זרעו על זרע זרעו דהא בת חללה מישראל כשר ולרבי דוסתאי אפי' בת חלל מישראלית כשירה משא"כ בזרעו ממש שכל זרעו פסול ודוק:

שם מ"ט דהוי ס"ס וס"ס לקולא וכו'. ועיין בכתובות דף י"ד בתוס' שם דמיירי הכא בספק חלל שנתערב במשפחה ולהכי חשיב ליה ס"ס דכל א' שבני המשפחה ספק אם היה אותו חלל שנתערב אם לאו ולכאורה קשה לפי מה דאיתא בי"ד סי' ק"י דבס"ס בעינן שיודעו השתי ספיקות כא' אבל אם נודע ספק א' בתחל' לא מהני אפי' אם נולד אח"כ

ספק אחר א"כ ה"נ אינו מועיל מה שנתערב ולא הוי ס"ס ונראה דלגבי האשה הוי נולדו שתי הספיקות ביחד דבשעה שניסת לעיסה נולדו בה שתי הספקות כא'. ובזה מיושב נמי מה שהקשה הב"ש בסי' ב' על הפוסקים דס"ל ספק א' בגוף וספק א' בתערובות לא מהני משום די"ל דלגבי אשה לא הוי ספיקא בגופא ודוק:

שם איפוך וכו' וצריכא וכו' והקשה המהרש"א ז"ל דה"ל לשנוי' לא תיפוך ובאמת טעמא דרב משום דרוב כשרים אצלה והתם רוב פסולים וטעמא דשמואל משום דהתם איכא למיתלי בארוס ולכאורה היה נראה דהא דקאמר בהא קאמר רב משום דאיכא למיתלי בארוס היינו כדאמר התם ס"פ אלמנה לכה"ג דלהאי היתירא ולהאי איסורא משום איסור א"א לכ"ע ואע"ג דלגבי ארוס נמי איכא איסור דרבנן מ"מ מיקרי היתרא לגבי איסורא דא"א א"כ לפי מה דפי' רש"י דף ע"ג בד"ה רוב כשירים דהוי שתוקי משום א' מן הקרובים אע"ג דהוי ג"כ סברא זו דאחרים לגבי קרובים הוי כהיתרא לגבי איסורא וכן אפי' באיסור ממזרת איכא למימר דנבעלה לכשר משום דלגבי פסול איכא איסור לאו דממזר ואפי' לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל דאינה לוקה משום לא יבוא ממזר אא"כ קידש ובעל מ"מ י"ל דאיסורא דאורייתא איכא ועיקרי ביאתו בעבירה כמו שיבואר במקומו בס"ד ונראה דא"ש דלא מיבעי' באסופי דלא ידעי' מי אמו לא שייך לאוקמא בחזקת כשרות דנבעל בהיתרא כמו שנתבאר לעיל דף ע"ג ואפי' בשתוקי אם האם הי' גיורת לא שייך להאי איסורא דהא גיורת מותרת בממזר וכ"ש לפמ"ש במתני' בריש פרקין דלהכי חשיב גירי קודם לממזר ושתוקי משום דמיירי נמי בממזר ושתוקי הבא מן הגרים וקמ"ל רב דאפי' בכה"ג הלכה כר"א אבל אי אפשר לפרש אליבא דשמואל דטעמו התם משום דאיכא למיתלי בארוס דהא הכא נמי כשהיא ישראלית איכא למיתלי בהיתירא. אך אכתי לא מתרצא בהכי מאי דמשני אב"א לעולם לא תיפוך ומאי ממזר דקאמר רב וכוי כיון דע"כ צריך לשנוי' דהא דקאמר שמואל שתוקי היינו שמשתקים אותו מנכסי אבי' א"כ הו"ל לשנוי' דרב אדרב בפשטות דהכא רוב כשרים והכא רוב פסולים ונראה עיקר דלא ניחא ליה לש"ס לומר אליבא דאמת דטעמא דרב התם משום דרוב פסולים הוא משום כיון דהארוס קבוע במקומו ואיכא למימר דהיא אזלה לגבי' הו"ל כמחצה על מחצה. וכמ"ש לעיל דף ע"ג באריכות דאע"ג דאיכא לספוקי נמי דהוא אזיל לגבה אפ"ה הכל הוי בכלל קבוע וכמחצה על מחצה וכן גבי שתוקי לא הוי רוב כשרים מהאי טעמא ודוק:

שם אב"א מאי שתוקי בדוקי וכו'. לכאורה משמע דרב פליג בהא ולית ליה הך דר"ג אבל מלשון הסוגיא פ"ק דכתובות משמע דרב נמי ס"ל כר"ג וצ"ל באמת דמר אמר חדא

ומר אמר חדא ולא פליגי וכן צ"ל לשנוי' קמא שמשתקין אותו מנכסי אבי' ואין להקשות דא"כ מאי מקשה הש"ס בסוף פ' אלמנה לכה"ג על רב ממתני' דילדה תאכל בתרומה דלמא התם מיירי שהי' אומרה ברי וכן הקשה בתשובת כנסת יחזקאל אך נרא' דז"א דלענין תרומה לא מהני ברי דידה ואף שכתבנו לעיל דף ע"ד בפי' רש"י דהיא נאמנת לענין תרומה שנתעברה מכהן היינו דוקא בבת כהן דנאמנת דלא נפסלה מתרומה דבי נשא מחזקת היתר דידה אבל במתני' דמיירי שתאכל בתרומה בשביל בנה מכהן כיון דל"ל חזקת היתר פשיטא דאינה נאמנות ובתשובה הארכתי ודוק:

בתו' ד"ה כותי לא ישא כותית וכו'. מ"מ גר הוא ומותר בממזרת וכו'. לכאורה כוונתם לתרץ הא דמקשה דוקא אברייתא דכותי לא ישא כותית ולא אמתני' דאוסר ספיקן בספיקן וקחשיב כותי וע"ז תירצו דעל מתניתין י"ל דידע שיש בהן ספק ממזר כדאמר לקמן שנתערב בהן אלא דקשה ליה נהי דכותי בשתוקי אסור משום דשתוקי הוא ספק ישראל ואסור בממזרת מ"מ כותי בכותית דשניהם גרים לית בהו חששא דקהל גרים לא איקרי קהל וכמו שיבואר לקמן דהכי ס"ל לר"א אך קשה דאכתי לא מתרצי דהא במתני' אוסר ר"א ספיקן בוודאין ומפרש בתר הכי אלו הן הספיקות שתוקי ואסופי וכותי הרי דכותי אסור בוודאי ממזרות ואמאי הא גר הוא ומותר בממזרת ונראה ליישב די"ל דידע הא דרב יוסף דכותי הוא כגר לאחר עשרה דורות אלא דקשה ליה קושיא אביי דהתם גר ישן וממזרת חדשה וכו' א"כ מתני' ספיקן בוודאין דהא ממזרת חדשה לא קשה מידי דהוי כגר לאחר עשרה דורות אלא על הברייתא קשה וכן צ"ל בשינוי' דרב דימי כמו שיבואר בסמוך ודו"ק:

דף עה:

ברש"י ד"ה ור' ישמעאל וכו' וזו באה מכותי וכותית וכו'. לכאורה משמע מדברי רש"ל ז"ל דאם הם מתגיירן לפנינו באמת ראוי' ליקח והיינו משום דקהל גרים לא איקר' קהל וכמ"ש תוס' ולפ"ז צ"ל דטעמא דר"א במתני' דכותי אסור בממזרת וודאי היינו דוקא אם לא נתגיירו אבל אם נתגיירו לפנינו אין בהן חשש איסור משום דקהל גרים לא איקרי קהל אך מ"ש רש"י ז"ל לקמן בד"ה ויש אומרים וכו' דלכך כותי לא ישא כותית שמא אחד מן הבקיאין וכו' משמע דס"ל לר"א דקהל גרים איקרי קהל וליכא לפרושי משום דס"ל לרש"י ז"ל כמ"ש תוס' משום שנתערב ישראלים א"כ ה"ל לרש"י לפרושי ג"כ הכי דאפי' יתגיירו אסורין כמ"ש תוס' ונראה דס"ל לרש"י ז"ל לשיטת הרמב"ם ז"ל שכתבנו לעיל כל גר שאמו מישראל אסור בממזרת א"כ לפי מאי דמשני דס"ל לר"א נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד נשר ועיקר פסולייהו משום שאין בקיאין בטוב גיטן וקידושין

ואיכא למיחוש שמא הוא בת מישראלית ואסור בממזרת אבל לפי שינוי' דרב דימא דאין שום חשש ממזרת בהם אלא משום דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר א"כ ממ"נ אם אמו מישראל הוא ג"כ ממזר ואם יתגיירו לפנינו אין בו חשש איסור מ"מ אין בזה קושי' לשיטת התוס' לעיל דף ע"ד ע"ב בד"ה והרי גר וכו' דגר שאמו ישראלית מותר בממזר די"ל דהתוס' לטעמייהו אזלי שכתבו בד"ה ור' ישמעאל דגם ישראל נטמעו בהם א"כ דחיישינן שמא בא מן הכהנים שנטמעו בהן דמשמע דס"ל לר"א בהא כר"ע דכהנים כשרים הי' ותו די"ל דבנכרי ועבד הבא על בת ישראל עדיף טפי מגר הבא על בת ישראל ומודים בזה התוס' דהבן אסור בממזר כמו שיבואר בסמוך. אך אכתי קשה לפרש הכי לפירש"י דמתני' מיירי דלא נתגיירו דא"כ אמאי חשיב לכותי' בין הספיקות כיון דממ"נ אסור או משום שהוא נכרי או משום שהוא ממזר וכ"ש לפמ"ש הרמב"ם ז"ל דבשתוקי ואסופי אית ביה נמי חשש נכרי ומגיירין אותו ואח"כ חשבינן ליה לשתוקי ואסופי וא"כ גבי כותי ע"כ מיירי נמי בהכי דאפי' נתגייר ונראה דא"ש. לפמ"ש לעיל דמתני' מיירי אפי' נתגייר והא דאסור בממזרת היינו משום דר' יוסף דס"ל דהוי כגר לאחר עשרה דורות ואסור ליקח ממזרות חדשה וא"כ מלתא דר' יוסף ודר' דימא צריכין זה לזה ולא הקשה אביי על ר' יוסף אלא דא"א לפרש הברייתא הכי אבל מתני' א"ש וכמ"ש לעיל בתוס' ד"ה כותי לא ישא כותי' דאף המקשה הוי סבר כן ודו"ק:

והנה לכאורה היה נראה ליישב קושיות התוס' דיתגיירו לפנינו משום דאיתא ביבמות דף ע"ח ע"ב אמר ר"ל ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת וכו'. וכתבו התו' שם ד"ה מי יתן וכו' דר"א ס"ל דמותרת ע"ש. ואף דמשמע דר"א דשמעתין היינו ר"א בן שמוע ור"א דהתם היינו ר"א בן הורקנוס מ"מ י"ל דסבר הכי דהא קאמר שם דפליגי בדון מינה ומינה וכמה תנאי בתראי ור' שהוא תלמיד ר"א בן שמוע סבר דון מינה ומינה כדאי' במנחות וא"כ לפי שיטת הרמב"ם ז"ל דגר שאמו מישראל מיקרי קהל ואסור בממזרת ואפשר דאפי' לדעת התו' דס"ל גר שנשא בת ישראל בתו מותרת לממזר היינו דוקא בגר כיון דהוי נשואה היתר ס"ל דהולך אחר הזכר אבל בנכרי הבא על בת ישראל דהולד הולך אחר ישראלים מודים דהוי קהל ואסור בממזרת א"כ ממזרת לאחר עשרה דורות מכותי שנשא ישראלית מיקרי קהל כיון שאמו מישראל ואסורה בממזר וא"כ אפי' אם יתגיירו לפנינו איכא חששא זו שמא הי' ממזרת לאחר עשרה דורות ואסורה להינשא לממזר אפי' אחר עשרה דורות אע"ג דבמתני' נקט כותי דמשמע אפי' כותי זכר אסור בממזרת וממזר אסור אפי' אחר עשרה דורות וא"כ אין כאן חשש אם יתגיירו מ"מ הא כבר כתבנו דמתני' א"ש כרב יוסף כיון דהיא ממזרת חדשה אסור משום גר אחר עשרה דורות דהא

לפמ"ש ע"כ צריך לומר כן. ולכאורה היה נראה לולי פירש"י ז"ל דא"צ לדחוקי כלל די"ל דאף למ"ד גירי אריות הן מ"מ מסתמא היו בהן כמה גירי אמת דהא כתב הריטב"א ז"ל דאף למ"ד גירי אמת הן אע"ג דבקרא מפורש את אלהיהם היו עובדין היינו נהי דכותים ראשונים לא נתגיירו ממש אבל דורות האחרונים פירשו מע"ז וקיבלו עליהם גירות גמור א"כ מה"ת לא נימא דאף למ"ד גירי אריות הן שלא ימצא בתוכן מקצת גירי אמת שהי' מקבלים עליהם גירות גמור א"כ שפיר איכא למיחש דאותם שנתגיירו באמת שנשא ישראלית וכיון דלשיטת הרמב"ם ז"ל גר שנשא ישראלית ה"ל קהל ואסור בממזרת וא"כ שפיר איכא למיחוש שמא הי' ממזרת והוא מגר שנשא ישראלית ואתי שפיר גם במתני' דלהכי אף אם יתגייר אסור בממזרת דשמא הי' מגר שנשא ישראלית ואסור בממזרת. וצ"ל דס"ל לרש"י ותוס' דאין סברא לומר כן ודוק:

בתוספות ד"ה ור' ישמעאל וכו' ולפירושו אם שקבל עליהם גיורת גמור ליכא למיחש למידי וכו' ונראה הא דפסיקא להו דס"ל לר"א קהל גרים לא איקרי קהל היינו לפי שיטתם דעיקר קושיית הש"ס בזה כמ"ש תוס' לעיל בד"ה כותי לא ישא וכו'. וכתב בזה בספ"י דמלשון המתני' למאי דמשני רבא לעיל אע"פ שר"י אוס' וכו' משמ' דר"א לית לי' הכי וכו' ע"ש והוא דחו' קצת. ויותר נראה דא"ש לפי מה שכתבתי לעיל במתני' דהא דאוסר ר"א ספיקן בוודאין אינו אלא מדרבנן דעשו בספיקן נמי מעלה משמע דס"ל קהל גרים לא איקרי קהל דאל"ה הי' הספיקות אסורים לישא שום אשה בעולם כיון דאסרו חכמים לבוא בישראל אסורים גם בגרים וגם בפסולין וזה אין סברא כדאיתא במשנה בפ' השולח יבטל הכתוב אומר לא תוהו בראה לשבת יצרה וגו' וע"כ סבר דמותר בגיורת אך לפי שיטת הריטב"א והה"מ דר"א אוסר ספיקן בוודאין מדאורייתא משמע דחד קהל מיותר לקהל גרים איקרי קהל כמ"ש במתני' וק"ל:

בא"ד לכך נראה לר"י לפרש דכי היכא דבנות ישראל נטמעו בהן וכו'. נראה דס"ל לרש"י ז"ל דע"כ צ"ל דליכא למיחוש כולי האי דאל"כ קשה דאפי' אי נימא דהולד כשר מ"מ איכא חשש ממזרות כיון דנטמעו בהם ישראל בנכרים דגרי אריות מ"מ כיון שהם מתנהגים בכל דה ישראל בגיטן וקידושין א"כ אם קידש א' מהם אשה ישראלית ואח"כ קידשה השני לא חששו לקידושי שני' ובאמת איכא למיחוש שמא הראשון נכרי והשני ישראל נמצא קידושי שני הוי קידושין ואיכא חשש ממזר מא"א וכן אם א' מהן היה לו בן מאשה אחרת ובת מאשה אחרת וקידשה הבן את הבת ולא חששו לאותן קידושין כדין המקדש את אחותו ובאמת יש לחוש שמא האב נכרי והוי קידושיו קידושין וכן כיון שהי' נוהגין דין יבום כדאמר לקמן שהיה מיבמין וכו' א"כ אם אביהם נכרי ואמם

ישראלית הרי נשאו אשת אחיו מאמו והולד ממזר אע"כ דכולי האי ליכא למיחוש כיון דהוי ס"ס אם נתערב בהן ממזר ואפי' אם נתערב שמא לא זו הי' ואיכא נמי ספק בדידה ליכא למיחוש בולי האי ואפי' לר"ג דמחמיר באלמנות עיסה בספק חלל שנתערבו מ"מ הכא שגם השבי בספק כולי האי ליכא למיחוש א"כ ה"נ כיון שאין. ידוע אם נשא ישראל ישראלית בכל הדורות משעה שנתערב בהן ישראל עד השתא ואם הוא כן שמא לא זה הוא והשני נמי בספק ליכא למיחוש כולי האי ולא דמי להא דאמר לקמן דפסולים משום שאין יודעין בטיב גיטין וקידושין דאע"ג דהוי נמי ספק אם אירע פסול בגט מ"מ כיון דשכיח טפי כדאמר לעיל דף י"ג ע"א כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין וכו'. וקשין לעולם יותר מדור המבול וכו' ה"ל כנתערב בהן פסול וודאי. ויש לדקדק דמה הוצרך ר"י לומר דנטמעו בהן בני ישראל הא כיון דכל מימרא דר' ישמעאל היינו מדברי ר' יוחנן בסמוך כדפירש"י ז"ל בד"ה ר"א דאמר כותי וכו' א"כ הא אמר ר' ישמעאל כהנים שנטמעו בהם כהנים פסולים היה א"כ הוי לר"י לפרש דאותן כהנים שנשאו בנות ישראל דהוי הולד ישראל גמור אלא שהי' פסולי כהונה. ואפשר דמשמע להו כהנים פסולים היינו שהיה פסולי קהל כדמשמע מלשון מן הקוצים שבעם ותו דס"ל דאין לפרש שהי' פסולי כהונה דלפי מה דס"ד דסבירא ליה כר"ע לא משכחת חלל אלא מבעולה לכה"ג אבל משאר חייבי לאוין דכהונה הוי הולד ממזר ודוחק לומר שהיה חללים מבעולה לכה"ג אך אין זה מוכרח דהא כתבו תוס' בסמוך דדוחק לאוקמא כר' ישבב א"כ י"ל דס"ל כר' סימאי אליבא דר"ע דלא הוי ממזר מפסול כהונה. ועוד אי נימא דהוי פסולי קהל קשה לי טובא דלמה הוצרך הש"ס לומר דסבירא ליה לר"א נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר הא אפי' הוי הולד כשר אכתי איכא חשש ממזרת בכהנים פסולים שנשאו בנות ישראל דהוי הולד ממזר ותו דאפי' אם הכהנים נשאו נכריות הוי הולד נכרי וממזר כדסבירא ליה לר"א לעיל בס"פ האומר דממזר שנשא שפחה הולד עבד וממזר כדכתי' לו הלך אחר פסולו וה"ה בממזר שבא על נכריות ועמ"ש לעיל בס"פ האומר וא"כ איכא למיחוש שמא היה אמו ואביו מישראל או אפי' אמו לבד מישראל כיון דהולד כשר מיקרי ישראל כמו שיבואר בסמוך ואסור לישא כותית שמא אביה מן כהנים פסולים ואמר מישראלית או אפי' נכריות בשנתגיירו אפ"ה יש בה איסור ממזרת לר"א וצ"ע ודו"ק:

בא"**ד** בשלמא עבד אית בה לאו דלא יהיה קדש וכו'. נראה לענ"ד דט"ס הוא וצריך להגיה לאו דלא תהיה קדשה וכמו שתרגום אונקלס לא תהיה אתתא מבנות ישראל לגבר עבד

וכו' איל לאו דלא יהיה קדש לא דריש ר' ישמעאל כתרגום כדאיתא בסנהדרין דף נ"ז ע"ב אזהרה לנשכב מניין ת"ל לא יהיה קדש וגומר וק"ל:

בא"ד היינו אזהרה לתפיסת קידושין וכו'. לכאורה כוונתו להא דאמרי' בע"ז דף ל"ו ע"ב אלא דאוריית' אישות דרך חתנות ואתא אינהו וגזרו אפי' דרך זנות וכו' אך בזה אין שום קושי' עלי הסוגיא דהא גבי כותי' הוי דרך חתנות כדפירש"י ז"ל בד"ה גירי אריות וכו' ויש לומר בכל א' מהן הוא בא מישראלית הנשאת לנכרי וכו' וכיון דהוי דרך חתנות שפיר הוי חייבי לאוין וכן הא דאמר דר' ישמעאל לית ליה דר"ע מדדריש קרא דאלמנה וגרושה מי שיש לה אלמנות וגירושין וכו' השתא ממזר הוי וכו' היינו נמי דלשון אלמנות וגירושין לא שייך אלא כשנשאת לנכרי וכיון דהוי דרך חתנו' הי"ל חייבי לאוין ואין לפרש פי' דבריהם שכיוונו להא דאיתא ביבמות דף צ"ב ע"ב גבי יבמה לשוק מספקא ליה לשמואל האי לא תהי' וגו' אי ללאו הוא דאתי אי דלא תפסי בה קידושין הא דאתי וכו' ולפירש"י היינו דאי אתי קרא דלא תפסי בה קידושין אין בה לאו כמ"ש תוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב ד"ה אי כרב וכו' ע"ש וכיון דאמרי' לעיל דף ס"ח ע"ב נכריות מנ"ל אמר קרא לא תתחתן בם ופי' לא תהיה לך בם תורת חיתון א"כ כיון דקרא אתי לתפיס' קידושין אין בה לאו אך זה אינו חדא דהתוס' חולקים ביבמות שם על רש"י ז"ל וסבירא להו דאפי' אי לתפיסת קידושין אפ"ה איכא בה לאו לעולם כמו שהוכיח מסוגיא דלעיל דף ס"ח ע"א ותו דמשמע כן מסוגיא דע"א דדרך חתנות איכא לאו דלא תתחתן ותו דלפי מה דמסיק לעיל דף ס"ה ע"ב דבנכרי' לא תפסי בה קידושין מקרא דאחר כן תבוא אלי' ובעלתה וגו' ע"כ קרא דבתך לא תתן לבנו ללאו הוא דאתי' כמ"ש תוס' שם בד"ה אמר קרא וכו' אע"כ כוונת התוס' כמ"ש בתחלה דליכא לאו אלא דרך זנות היינו דמסתימת לשון הסוגיא נו"ע הבא עב"י משמע אפי' דרך זנות. מיהא בעיקר קושיתם דס"ל אפי' ב נקום דאיכא לאו בדרך חתנות מ"מ היכא שבא עלי' בזנות כיון דאין בזה לאו לא הוי הולד ממזר וקשה דהא אמרי' בפ' החולץ דף מ"ה דכו"ע הבא עב"י הולד פגום מק"ו דאלמנה לכה"ג ע"ש משמע דאפילו דרך זנות הולד פגום אע"ג דאין בו לאו כמ"ש תוס' ונהי דבאלמנה לכה"ג י"ל דאפי' לרבא דס"ל לקמן דף ע"ח דאינה לוקה משום לא יקח אא"כ קידש ובעל מ"מ אית ביה לאו משום לא יחלל אבל בנכרי בזנות אין בה לאו וע"כ צ"ל כיון דדרך חתנות אית בה לאו ממילא הולד פגום אפילו דרך זנות ועמ"ש לקמן דף ע"ז. מיהו בל"ז קשה לפענ"ד לפי מה דאמר בסוגיא לעיל דף ס"ח ע"ב ובע"א שם דהאי קרא דלא תקח היינו דוקא אליב' דר"ש אבל לרבנן לאו זה אינו אלא בז' אומות אבל בשאר אומות לא מצינו ביה לאו אפי' דרך חתנות לרבנן דר"ש א"כ ע"כ צ"ל

דהא דאמר הכא דהוי הולד ממזר לר"ע היינו אליבא דר"ש וזה דוחק וצ"ל כמו שתירצו התוס' דאף דליכא בהו לאו כלל אע"ה לר"ע הוי הולד ממזר מיהא הא קשה לי הא דאמר בפ' החולץ דכולהי אמוראי דמכשירים מודו שהולד פגום לכהונה מק"ו דאלמנה וכו' ואמאי הא לרבנן דר"ש אין איסור לאו בנכרי משאר אומת איכא למיפרך מה לאלמנה לכה"ג שהיא בלאו ויש ליישב לפמ"ש התו' דעכ"פ איכא איסור עשה בנכרי הבא עב"י מקרא דהוציאוה ותשרף א"כ כיון דקי"ל כראב"י ביבמות דף ס' דיש חלל מחייבי עשה דהיינו בעולה לכה"ג ואיתא נמי ביבמות דף ע"ד ע"ב דרבנן דר"ש ס"ל כראב"י דיש חלל מחייבי עשה א"כ אף לרבנן דר"ש איכא למילף מק"ו מבעולה לכה"ג וממילא מתורץ דאף דאינו דרך חיתון מ"מ הולד פגום משום איסור עשה ודוק:

בא"ד מיהו קשה הוי לן למימר אליבא דר"ע וכו'. הנה לפמ"ש תוס' ביבמות דף מ"ט בד"ה הכל מודים וכו' וטעמא אומר ר"ת דהוי כנו"ע שאין בה קידושין לשום אדם וכו' א"כ כיון דמצינו לר"ע דס"ל יש ממזר מיבמה לשוק כדאמר בסמוך בהדי' ואלא מפני מה אסורים שהי' מיבמות וכו' הרי דס"ל דיש ממזר מיבמה לשוק אע"ג דאין בה תפיסת קידושין לכ"ע וה"ה לנכרי ועבד ובאמת התו' ביבמות שם שינה שלשון התו' בשמעתין וז"ל שם ואמאי הוי ממזר משומרת יבם לשום תנא וכו' הרי דקושיתם שם באמת על ר"ע מ"ט וגם בתירוצם שינוי מלשון התו' דשמעתין וז"ל שם ואור"י דלמ"ד דהוי ממזר לר"ע וכו' פי' דלאו דיבמה לשוק נמי הוא בכלל ריבוי דוי"ו דולא יגלה הרי בהדי' דמיבמה לשוק הוי ממזר וממילא ילפינן לנו"ע אע"ג דלית בהו לאו ואינו בכלל ריבוי דויו. מ"מ כיון דאין בהן תפיסת קידושין לכ"ע ילפינן מיבמה לשוק דמפורש בהן ממזרת אבל התו' דשמעתין לא נחית להו דנו"ע הוי דומי' דיבמה לשוק כסבר' ר"ת שם לכך הקשה מנ"ל אליבא דר"ע וגם בתירוצם לא תירצו דילפינן נו"ע משומרת יבם כמ"ש שם אלא דע"כ ר"ע לא בעי וכו' דלאו שאר כגון עמוני ומואבי כו'. ונראה דבריהם דהכא היינו לפי הס"ד דרב דימא דלא ידע מהא דאר"ע שהי' מייבמין וכו' לכך הקשה מנ"ל אליבא דר"ע ונראה הא דפסיקא לתוס' דלא ידע ר' דימא מהך דריע אף דידע מהא דר' ישמעאל כפירש"י ז"ל בד"ה ר"א דאמר וכו' אלא משמעותא דר' יוחנן וכו' היינו משום דאי הוי ידע ר' דימי מהא דר"ע קשה מנ"ל דס"ל לר"א כר' ישמעאל דלמא ס"ל כר"ע דבאמת עיקר איסור הכותים משום איסור יבמה לשוק כדאמר ר"ע מפני שהי' מייבמין וכו' ובזה מובן סמיכות לשון התוס' וא"ת היכא אשכחן למה שכתב בתחלה דכי היכי דנטמעו בהני בנות ישראל ה"נ נטמעו בהם בני ישראל וכו' דאל"ה המ"ל דרב דימא יודע להך דר"ע והא דהוצרך לומר דס"ל בר"א כר"י דכותים גירי אריות הן היינו משום דלר"ע אין טעם למה שאוסר ר"א

כותי לישא כותית דאף שיש בהן חשש ממזרות הא קהל גרים לא איקרי קהל ולא מהני טעמא דר"ע אלא לאסור לבוא בקהל ישראל לכך הוצרך לומר דס"ל כר"י דאמר גירי אריות הן ואיכא חשש שישא נכריות שלא נתגיירו אבל אחר שהקדימו תוס' לר"י צ"ל דאיכא חשש שיש בהן ישראל גמור שאביה ואמו מישראל א"כ איהי ס"ל כר"ע נמי כותי אסור בכותי' מהאי טעמא ע"כ צ"ל דלא ידע הך דר"ע ושפיר הקשה מנ"ל אליבא דר"ע: **ונראה** דמהאי טעמא לא ניחא לרש"י ז"ל לפרש כפי' ר"י משום דס"ל לדוחק לומר דלא ידע מהך דר"ע ותו דהוה מוכח אדע מר"ע שהי' מייבמין דאל"ה מנ"ל אליבא דר"ע דהוה ממזר מנו"ע כמו שהקשו תוס'. ובזה מובן לשון הש"ס שאמר בתחילה ר"א כרבי ישמעאל ורבי ישמעאל ס"ל כר"ע דהוא מיותר ולא קאמר מיד דר"א ס"ל כר"ע לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל א"ש דע"כ הא דר"ע הוי ממזר מנו"ע נפקי מיבמה לשוק דאמר ר"ע שהי' מיבמין וכו' ולפי מה דמשמע לפום ריהטא משמעתין דר"י דר' יוחנן ס"ל דאסרו מפני שהי' גירי אריות ור"ע ס"ל שאסרו משום יבמה לשוק משמע דרבי ישמעאל ל"ל טעמא דר"ע אף דבוודאי לא פליגי במציאות שהי' פוטרין את הנשואות אלא דר"י ל"ל דהוי ממזר מיבמה לשוק וכיון דחזינן דר"א אוסר במתני' מתי' בהדי שאר ספיקות משום חשש ממזרת. גם כבר כתבנו בלשון רש"י ז"ל דמשמע ממתני' דאפי' נתגיירו אסורין לבוא בקהל משום חשש ממזרות ובריייתא דאמר כותי לא ישא כותית אע"ג דקהל גרים לא איקרי קהל ע"כ צ"ל משום דס"ל כרבי ישמעאל דגרי אריות הן א"כ אי נימא דר"י ל"ל הא דר"ע דהוה ממזר מיבמה לשוק כדמשמע מפשטא דשמעתין דרבי יוחנן היא קצת דוחק לומר דר"א ס"ל כחומרא דשניהם דהיינו חומרא דר"י גירי אריות הן וחומרא דר"ע שיש ממזר מיבמה לשוק דמיני' ילפינן נו"ע להכי אמר בתחלה דאין זה תרי חומרא דאיכא למימר דר"י נמי ס"ל כר"ע והא דאוסר דוקא מחמת גירי אריות היינו דפשיטא ליה מסברא דנפשיה דגירי אריות הן וממילא דלא שייך בהו איסור יבמה לשוק כיון דנכרים הם ואין להם קידושין אבל למאי דהכריח הש"ס דר"י ל"ל דר"ע דהוי ממזר מיבמה לשוק דדמי לנו"ע וע"כ צ"ל דר"א ס"ל חומרא דר"י וחומרא דר"ע. ודוק:

בתוספות ד"ה השתא ממזר הוי וכו' ור"ש מקוצי פי' דלאו הא בהא תלי'. ובספ"י הקשה ע"ז דהא אמרינן לעיל ע"א מאן מיקל בהני תנאי רשב"ג וקאמר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו ע"ש ולענ"ד לק"מ נהי דהני תנאי אית כהו כלל זה כדאמר רב חסדא הכל מודים באלמנת עיסה וכו'. אבל כיון דאמר שם לאפוקי מהני תנאי דתנן העיד ר' יהושע ורבי יהודה בן בתירה וכו' הרי דר' יהושע וריב"ב פליגי על כלל זה ועיין באה"ע סימן ב' סעיף ה' די"א דקיי"ל כוותייהו דאלמנת עיסה כשירה ובתו פסולה וא"כ מאי

מקשה הש"ס בפשיטות על רבי ישמעאל השתא ממזר הוה דילמא רבי ישמעאל ס"ל כוותייהו ונראה דבספ"י אזיל לשיטתו שכתב בשמעתין דהא דאמר רבי ישמעאל ס"ל דכותים גירי אריות הן היינו מההיא ברייתא דלעיל דחשיב תנא דברייתא כותי בהדי פסולי דאורייתא והיינו משום דאתיא כרבי ישמעאל דס"ל גירי אריות הן כפירש"י ז"ל בהחולץ וא"כ שפיר מקשה כיון דקאמר לעיל מאן מיקל בהני תנאי משמע ת"ק ס"ל האי כללא דכל שאין אתה נושא בתו וכו' ושפיר מקשה הש"ס מרבי ישמעאל גופא דס"ל הכא. אך לענ"ד גם זה אינו דהא התוספות ביבמות דף ס"ח ע"ב כתבו דהך כותי דקאמר ת"ק לאו משום דכותים גירי אריות הן אלא משום ספיקא דפסול כותי' ולאו רבי ישמעאל הי' ומה שהקשה בספ"י שם על דברי תוס' כיון דספק ממזר מותר מדאורייתא א"כ לא הוה חשיב ליה בהדי פסולי דאורייתא ונראה לענ"ד דס"ל להתו' דנהי דספק ממזר כשר לבוא בישראל אבל לינשא לכהן פסולה דלא התירה התורה אלא לאו דספק ממזר אבל לא לאו דפסול כהונה תדע דהא אמר בפרק החולץ דף מ"ד ע"ב דאפי' לרבי יהושע דס"ל אין ממזר מחייבי כריתות אפ"ה הוה הולד פגום לכהונה מק"ו לאלמנה לכה"ג מאי אמרת מה לאלמנה לכה"ג שכן היא עצמה מתחללת ה"נ כיון דנבעלה לפסול לה עשאוה זונה א"כ כיון דלר' יהושע היא וולדה פסול לכהונה דלא מצינו דהתורה התירה בספק חלל וחללה איך נימא דלרבנן גרע טפי דכיון דהוי ספק ממזר מותר אפי' לכהונה. ותו דלפי מאי דקאמר לקמן דעבד ושפחה נתערב בהן הא לא התירה התורה ספק שפחה א"כ אפי' לרבנן דכותי' פסולה משום ספק ממזר' כדאמר לקמן לפי שאינן בקיאין בטיב גיטין וקידושין או נתערב בהן ממזר או עבד אפ"ה שפיר חשיב כותיה בהדי פסולי דאורייתא דלענין כהונה חשיבא דאורייתא והך ברייתא לאו רבי ישמעאל היא כמ"ש התוס' ביבמות שם מיהא יש ליישב לפירוש רש"י ז"ל דקושית הש"ס השתא ממזר הוה אתיא כפשטיה דלפמ"ש לעיל דלפי הס"ד המקשה דלא ידע מהך דר"א לקמן לפי שאינן בקיאין ואין שום פסול בכותי אלא ספק נכרי א"כ לפי תירוצם דרב דימא השתא דאין שום פסול דכותי אלא משום דכותים גירי אריות הן ע"כ ברייתא דלעיל דחשיב כותי בהדי פסולי היינו רבי ישמעאל הי' וכיון דת"ק מודה לרבי יוסי וס"ל נמי האי כללא דכל שאתה נושא בתו כדאמר רב חסדא מאן מיקל בהני תנאי שפיר פריך השתא ממזר הוה מפסיל בביאתו מיבעיא דהא ר' ישמעאל ס"ל הכי בברייתא דלעיל. ובזה מתורץ מה שהקשו תוס' מסוגיא דיבמות דף ס"ט דמקשה התם לר"ע מאי כי תהיה לאיש זר כי תיבעל אלמנה וגרושה ל"ל ולא מקשה כפשטא השתא ממזר הוי מפסל בביאתו מיבעי' כמ"ש מהרש"א ז"ל די"ל דלפי האמת אין זה קושי' דאיכא למימר ר"ע

כר' יהושע דלית ליה האי כללא דכל שאתה נושא את בתו כנ"ל והכא לא מקשה הש"ס אלא לפי הס"ד דליכא פסול בכותי אלא משום ספיקא דנכרי דמוכח דהך ברייתא דלעיל ר' ישמעאל הי' אבל לפי האמת ליתא להאי כללא וממילא מתורץ נמי דלא תקשה ר' יוחנן אדר"י דס"ל לר"י אליבא דאמת כר' יהושע וכר' יהודא בן בתירא דקי"ל כוותי' דלית ליה האי כללא דכל שאתה נושא בתו וכו' והש"ס לא הקשה הכא אלא לפי הס"ד השתא כן כר' לענ"ד ליישב פירש"י ז"ל כפשטא אבל מ"מ אין זה קושי' על הר"ש מקוצי דהא לשיטת התו' בד"ה כותי לא ישא כותי' וכו' דאף המקשה ידע דאפי' לרבנן איכא פסול בכותי משום ספק ממזרים אלא דהוי קשה ליה בכותי לא ישא כותית משום קהל גרים לא איקרי קהל א"כ א"צ לאוקמי ברייתא דלעיל כר' ישמעאל וליכא לפרושי קושי' הש"ס השתא ממזר הוי מפסול בביאתו מיבעי' כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ונר' ליישב הכי השתא וכו'. לכאורה קשה דהא ע"כ צ"ל דהא דמקשה שם לר"ע דהאי כי תהי' כתיב וכו' היינו ע"כ לר' ישבב דס"ל לר"ע אפי' בחייבי עשה דהיינו במצרי ואדומי אין קידושין תופסין וכמו שכתב רש"י שם דאין הוי' לכל הפסילים בו וכמ"ש תוס' שם דליכא לאוקמי בבעולה לכה"ג אבל למ"ד דמודה ר"ע בחייבי עשה איכא לאוקמא קרא דכי תהי' במצרי ואדומי וא"כ מאי קשה הכא דלמא ר' ישמעאל לא ס"ל כר"ע אלא בחייבי לאוין ולא בחייבי עשה ונר' דהר"ש מקוצי ל"ל הך תירוצא דאסקי תוס' לעיל בד"ה ור' ישמעאל אלא כמ"ש תוס' בתחלה דטעמא דהוי ממזר לר"ע מנו"ע היינו משום עשה דהוציאה ותשרף וא"כ כיון דס"ל כר' ישבב ע"כ כי תהי' היינו כי תיבעל אבל לפמ"ש תוס' לעיל ע"כ צ"ל כמ"ש תוס' בתחלה דר"י אליבא דר' ישמעאל קאמר ואין להקשות על התוס' דהכא ודהתם דה"ל להוכיח כפשטא מסוגי' דיבמות דאי נימא דהשתא ממזר הוי וכו' משום דהא בהא תלי א"כ קשה למה לי קרא דכי תהי' לאיש זר לר"ע הא בל"ז ידעינין דפסולה לכהונה מהאי ק"ו דהשתא ממזר הוי וכו' ז"א דאיצטרך קרא למלקות כדקאמר שם דף ס"ח ע"א כתב רחמנא האי ללאו וכו' ע"ש תדע דע"כ צ"ל כן לר"ע דאל"כ קשה מאי משני ביבמות דאיצטרך לר"ע אלמנה להחמיר וגרושה להקל אכתי קשה ל"ל קרא כי תהי' דממשמעות דאלמנה נפקא דמשמע מי שיש לו אלמנות וגירושין דוודאי לר' ישמעאל נמי איצטרך אלמנה וגרושה להחמיר ולהקל אלא דיליף ממשמעות הכתוב וע"כ צ"ל דאיצטרך קרא למלקות וכן צ"ל מ"ש תוס' שם ביבמות ד"ה כי תהי' וכו' וא"ת לוקמא בסוטה וכו' דליכא אלא עשה דנטמאו וכו' רצונם דאע"ג דר"ע ס"ל בסוטה ריש פ' כשם דונטמאה א' לתרומה ובל"ז אסורה מ"מ איצטרך קרא דכי תהי' ללאו למלקות דאין לפרש כוונתם דעשה כשנבעלה לבעלה דלאו נמי איכא אלא דתפסי

בה קידושין כדאית' ביבמות שם דף מ"ט וכבר כתבנו בסמוך הנר' לענ"ד ליישב קושיתם ואמנם לולי דברי תוס' בשמעתין ויבמות שם שהקשו דלמא קרא בבעולה לכה"ג או סוטה שבא עלי' הבעל בדרך היה נראה דעיקר הקושיא אף אי נימא דאיכא לאוקמי לר"ע בחייבי עשה מ"מ קשה למה לי קרא דאלמנה וגרושה נילף נו"ע דלא תפסי בהו קידושין בק"ו מחייבי עשה דתפסי בהו קידושין כפי' רש"י ביבמות דף ס"ח ע"ב בד"ה עבד כנעני וכו' ואית דמפרשי וכו' ועוד ק"ו חייבי לאוין פוסלין וכו' ותו דהוא גופא הוי ק"ו מה חייבי עשה אין איסורין שוה בכל כמו נו"ע שהרי מותר בגרים ובפסולים וכה"ג יליף בפ' החולץ דנו"ע הבא עב"י הולד פגום ק"ו מאלמנה שאין איסורה שוה בכל אלא דאיכ' למיפרך דמ' לחייבי עש' שהו' מצרי ואדומי שהולד ג"כ מצרי משא"כ בנו"ע שהולד כשר ואין ללמוד ממצרי שני דאינו מפורש בקרא ור' יוסי מכשיר באמת במצרי שני כדלעיל אבל לר"ע דס"ל נו"ע הולד ממזר שפיר איכא למילף מק"ו ומהאי טעמא נראה דהא דאמר ר' ישמעאל מניין לכו"ע ולא אמר נמי מניין לחייבי כריתות אלא דחייבי כריתות כיון דהולד ממזר ילפינן בק"ו מחייבי לאוין דנפקא מכי תהי' ונראה דהתוס' לא דקדקו אלא על לשון הש"ס דמשמע כי תהי' כי תבעל דמשמע שאין קידושין לשום פסול אבל באמת הקושי' הוא לכ"ע והיינו דקאמר הכא השתא ממזר הוי וליכא למיפרך שכן הולד פסול אפילו אי מיירי קרא בחייבי עשה והיינו כמ"ש תוס' לעיל דמסתמא סוגי' זו דלא כר' ישבב ולפמ"ש א"ש הא דלא קאמר הש"ס ביבמות הניחא לר' סימאי משום דלפמ"ש באמת הקושיא לכ"ע. ויותר נראה דס"ל להתוס' דע"כ ליכא למימר הכי דא"כ תקשה לת"ק דלעיל בברייתא דס"ל אפי' מצרי שני פוסל דלמה לי קרא דכי תהי' אלמנה וגרושה לנו"ע נילף מק"ו ממצרי שני וכ"ש לפמ"ש בספ"י דהא ת"ק דר"י דלעיל הוא רבי ישמעאל הרי דס"ל לר' ישמעאל עצמו דמצרי שני פוסל א"כ למה לי קרא דאלמנה וגרושה לנו"ע נילף מק"ו ממצרי שני אלא דאיכא למיפרך דמה למצרי שכן נקיבות כזכרים משא"כ בנו"ע דבנקיבות ליכא אפי' עשה מדאורייתא כדאי' בע"א דף ל"ו ע"ב גבי נכריות וכן גבי שפחה כמ"ש לעיל בתו' ד"ה ור' ישמעאל וכו' דלר' ישמעאל אין איסור שפחה מפורש בתורה דדריש לאו דלא יהא קדש אזהרה לנשכב כנ"ל. ובזה א"ש נמי הא דר' ישמעאל מנין לכו"ע ולא אמר מניין לחייבי כריתות משום דבחייבי כריתות איכא למילף בק"ו מחייבי לאוין וליכא למיפרך מידי גבי עריות אחי בהן נמי זכרים כנקיבות כדאי' ביבמות דף ע"ו ע"ב עריות יוכיח ודו"ק:

בתו' ד"ה שאין ממזר וכו' אע"ג דיש תנא וכו'. לכאורה הי' נראה ליישב קושייתם לפי שיטת ר"ת ביבמות דף מ"ט בתו' ד"ה הכל מודים וכו'. דשומרת יבם חשיבא לאו בת

תפיסת קידושין לכ"ע כמו נו"ע א"כ כיון דאמר ר"א אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות וכו' והיינו דבני צרות שנשאו לשוק כב"ה לא הוי ממזר לדברי ב"ש א"כ מוכח דס"ל לר"א דמיבמה לשוק לא הוי ממזר אע"ג דאין קדושין תופסין בה כדס"ל לר' יוחנן ורב ור' ינאי ביבמות דף צ"ב ע"ב וע"כ צ"ל משום דאין בה תפיסת קידושין לכ"ע כסברת ר"ת וא"כ ממילא דמהאי טעמא אין ממזר מנו"ע כיון דאין בה תפיסת קידושין לכ"ע ושפיר מקשה ונראה דס"ל לתו' דע"כ ליכא למימר דלב"ש דאין ממזר מיבמה לשוק משום דאין בה תפיסת קידושין לכיע דהא טעמא דר"ת שם כתבו התוס' שם דהוי כנו"ע שאין בה קידושין לשום אדם וליבם כאי לאו בת קידושין הי' דאית בה וכו' דטעם זה לא שייך לב"ש דס"ל ביבמות דף כ"ט ע"א דמאמר קונה ביבמה מדאורייתא א"כ ה"ל כמו שאר אשה כיון דאית בה קידושין כסף ושטר וא"כ ע"כ לאו מהאי טעמא ס"ל לר"א אליבא דב"ש דלא הוי ממזר מיבמה לשוק אלא כאידך טעמא שכתב ר"ת שם כיון שיבמה עומדת לחלוץ כמו ליבם חשיבא בת תפיסת קידושין ואין ראי' מזה על נו"ע כמ"ש תוס' שה ושפיר הקשו תוס' אבל אין זה מוכרח כ"כ דהא כמה אמוראי שם דף כ"ט ס"ל דב"ש מודה דמאמר אינו קנין גמור מדאורייתא א"כ י"ל דסוגי' קאי אליבי' ותו דכבר כתבנו לעיל דף י"ד דאף לב"ש לא חשיבא בת קידושין ליבם ע"ש ודו"ק:

דף עו.

בגמרא ממזר מאחותו ומאשת אח נתערב בהן וכו' רבא אמר עבד ושפחה נתערבו בהם וכו'. נראה דהני תרי טעמא צריכא משום המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שיחרור לא שייך טעמא דעבד ושפחה דמסתמא הפקירו אדוניהם כמ"ש הריטב"א ז"ל בריש פרקין גבי הא דאמר מבית חשמונאי אני עבד הוא וצ"ל הטעם הוי למ"ד דצריך ג"ש ועמ"ש בזה בריש אלו נערות בתוס' ד"ה הבא על הכותית כו' ונפקא מיניה בטעמא דעבד ושפחה נתערב בהם דבטעמא דממזר מאחותו נתערב בהן אין בו איסור דאורייתא דספק ממזר יבוא משא"כ בספק עבד ושפחה דאסורין מן התורה ועוד נ"מ דאסור בגר עמוני כמ"ש לעיל דף ע"ד ע"ב ע"ש וקי"ל:

רש"י בד"ה ונתני חדא ממזר מאחותו וכו' נראה הא דלא מפרש ג"כ או ממזר מאשת אחיו משום דאי הוי לקיט ממזר מאשת אחיו לחוד הוי אפשר למטעי דס"ל כר' ישמעאל דגרי אריות הן ונטמעו בהן ישראלית כדקאמר לעיל וכיון דהי' נוהג דין יבום כדאמר לעיל שהיה מייבמין וכו' א"כ שני אחים שאביהם נכרי ואמם ישראלית ויבם זה אשת זה הוי ליה אשת אחיו מאמו דהולד מחזר לכך הוצרך לומר ממזר מאחותו דליכא למיטעי כלל ודו"ק:

בתוספת ד"ה מצות כותי וכו' אבל עיסה שהכותי עושה בביתו של ישראל מותר וכו' ונראה דקאמר ואדם יוצא ידי חובתו היינו וכו'. ובלשון התו' בגיטין דף יו"ד וחולין דף ד' בד"ה מצות כותי וכו' וא"ת וכו' ותירץ דמיירי וכו' בעיסת ישראל וכו' וכוונתי' דהיכא דעיסה של ישראל אף דהיא ג"כ אסור כשאפה הנכרי מ"מ מהני בי' כשישראל הסיק התנור כדאיתא בטור י"ד סי' קי"ב והוא שיטא הרא"ש דבעיסה של נכרי לא מהני היסק התנור ע"י ישראל אבל לדעת הרמב"ם דס"ל דאין חילוק ומהני היסק התנור לפי' בעיסה של גוי כדאיתא בטור י"ד שם מתוקמא אף בעיסה של כותי אך מ"ש תוס' הכא בביתו של ישראל אינו מובן תו הקשה מהרש"ל בגיטין שם וז"ל מצות כותי וכו' אבל לא מקשה ומה שאינו אסור משום חימוץ דפשיטא שירא כותי שלא יתן לו ישראל לאכול ממנו וא"א שלא יאכל שהרי הוא עושה לו עכ"ל פי' דבריו ז"ל דא"צ שיתן לו לאכול כמו שהביאו תוס' בתירוצם בגיטין שם מההיא דקיטע לשו של א' מהם ונתנו לו וכו' אלא כיון דהכותי מתירא שמא יתן לו לאכול מהר כן ולא דמי להאי דקוטע ראשו וכו' דצריך ליתן לו לאכול ולא מהני טעמא דמתירא משום דהתם מיירי דמוציא בידו דקורי' של ציפורין שהם של הכותים ואם לא ירצה לאכול לא יפסיד הכותי שהרי הציורים הם שלו אבל הכא שהעיסה של ישראל אם לא ירצה לאכול ממנו להכשירו יצטרך לשלם לישראל לכך מתירא ודוגמא לזה מצינו בע"א במטהר יינו של נכרי דחמיר טפי כיון דלא מירתת הנכרי כיון שהיין שלו אך באמת צ"ע לענ"ד דמשמע בריש חולין דף ג' גבי הכל שוחטין ואפי' כותי וכו' ואם שחט חותך כזית בשר ונותן לו וכו' דאפי' בבהמה של ישראל שמוסר לו לשחוט כפי' רש"י שם בד"ה ואפי' כותי יכו' אפ"ה צריך לחתוך כזית בשר ולא אמרינן דמתירא הכותי שמא יחתוך כזית בשר אע"כ דבשביל זה אינו מתירא דבקל יכול להתנצל ולומר שהוא כשר ואינו רוצה לאכול והמהרש"א ז"ל כתב שם וז"ל ואירשא מצות כותי מותרת וודאי דל"ק להו הכי דכיון דעיסת ישראל הוא מסתמא הכיר בי' ולא החמיצה שאין שם לא קרני חגבים ולא הכסיפו פניו דאפי' בציקו של גוי שרי בכה"ג וכו' עכ"ל ולהבין דברי' כפשטא קשה מאי קמ"ל ת"ק ומאי טעמא דר"א דפליג עלי' ואוסר לאכול בפסח כפי' רש"י בגיטין שם ובספ"י כתב דס"ל דר"א קאי אסיפא דאדם יוצא ידי חובתו והוא דוחק דכבר דחה רשיי ז"ל בחולין דלא שייך בזה לשון אוסר גם מ"ש בספ"י שם דאף בקושייתם כוונתם שנותן לו לאכול אלא דלא אסקי אדעתייהו מ"ש דמיירי שאין לכותי מצה אחרת לצאת בו י"ח הוא דוחק דהרי הכא לא הזכירו בתירוצם כלל שאין לו מצה אחרת ונראה לענ"ד דלפי מה שפי' התוספות בשמעתין שעשה העיסה בביתו של ישראל א"כ הא אמרינן בריש חולין שם בישראל יוצא ונכנס מרתת כיון שהבהמה

של ישראל וה"נ כשעשה העיסה בביתו של ישראל מרתות כיון שהישראל יוכל להכיר אם החמיץ דהיינו שהכסיף פניו או בקרני חגבים ונזהר בו לכך מותר אפי' לא הכיר בו ישראל ור"א אוסר משום דכיון דאין בקיאים כפי' רש"י בחולין דף ד' בד"ה שאין בקיאין וכו' שאין יודעין להבחין בין שיאור לסדיק בין הכסיפו פניו וכו' א"כ לא מרתת ובזה אתי שפיר דלא תקשה דמאי מועיל אפי' אם יאכל אותו (וכ"ש לפמ"ש מהרש"ל דמתירא שמא יתן לו לאכול) הא אכתי איכא למיחוש שמא הוא שיאור דהיינו הכסיפו פניו דאינו אוסר אלא מדרבנן א"כ לת"ק דס"ל דבעינן דוקא כתיבא אע"ג דאיחזקו בה א"כ בשיאור דאסור מדרבנן אמאי לא ניחוש וכן הקשה בספ"י בגיטין שם אפי' למ"ד נוקשה דאורייתא מ"מ כיון דלא אתי אלא מדרשא דכל מחמצת אין סברא דהוי בכלל כתיבא ולפמ"ש אתי שפיר דלת"ק יודע להבחין אלא שחשוד עלי' א"כ בישראל יוצא ונכנס מרתות ושרי אך לפי מ"ש תוס' בגיטין שם שהעיסה של ישראל ולא הזכירו שהי' בביתו של ישראל ליבא לפרושי הכי א"כ ה"ל להקשות מרישא דכיון דחשידי אלפני עור למה מותרת אך נראה דלפי מה שכתבנו לעיל דלדעת הרמב"ם אפי' בעיסת נכרי מהני היסק התנור י"ל דמיירי בעיסת כותי שלשו בפסח וממילא ליכא למיחש לחמץ דמסתמא נזהר הכותי שלא יעבור עליו בבל יראה ואפי' לפי מ"ש תוס' דמיירי בעיסה של ישראל שעושה הכותי בביתו כיון דדריש מקרא בריש פסחים דעכו"ם שהפקיד ביד ישראל והוא באחריות ישראל עובר עליו בבל יראה י"ל גם מכותי נזהר כיון דכתיבא כיון דכל האומנין ש"ש הן כ"ש לדעת הפוסקים דאפי' ש"ח כיון שחייב בפשיעה עובר עליו נמצא כיון שהכותי' הוי שומר עליו נזהר בו מחמץ שלא יעבור עליו בבל יראה אך זהו כשעושה בביתו של כותי אבל כשהוא עושה בביתו של ישראל אפי' חייב באחריות הא כתב הטור בא"ח סי' ת"מ בשם ר"ת דאם מקבל אחריות על חמצו של גוי בביתו של גוי אינו עובר עליו א"ב ה"נ בשהוא עושה בביתו של ישראל אין הכותי נזהר בו משום בל יראה אלא דכבר כתבנו דבביתו של ישראל שרי מטעמא אחרינא כיון שישראל יוצא ונכנס מרתת כנ"ל א"כ להכי נקיט סתמא בברייתא דממ"נ מותרת בין בביתו של ישראל בין בביתו של כותי רץ לפ"ז לפמ"ש תוס' בגיטין אכתי לא מתרצא מה שהקשינו לעיל דניחוש שמא הכסיפה פניו וכיון דלא כתיבא אינו נזהר בו מכ"ש לדעת התוס' בר"פ אלו עוברין דאפי' למ"ד שיאור מדאורייתא היינו לאיסור אכי לה אבל אינו עובר בבל יראה א"כ איכא למיחוש לשיאור. אך י"ל דכיון דקי"ל דשיאור אינו אסור אלא מדרבנן ע"כ לא החמירו בזה דהוי ספיקא דרבנן והא דאסר ר"א ספיקא היינו משום ספק חומר סידוק וקרני חגבים ואף דפי' רש"י שם בחולין בדברי ר"א שאין בקיאין בין הכסיפו

פניו וכו'. נראה דהיינו שפי' כן אליבא דר"א לטעמי' בריש פ' אלו עוברין דף מ"ג ע"א דנוקשה אסירא מדאורייתא אבל משום ספיקא דרבנן י"ל דלא החמירו וכיון שזכינו לזה נראה לענ"ד ליישב מ"ש תוס' בגיטין דף ה' בד"ה ואדם יוצא ידי חובתו וזו אף זו קתני ואשמעינן וכו' ובאמת הוא דוחק דלא שייך בזה זו אף זו כמ"ש תוס' בב"מ דף ע"ט ע"ב בד"ה השתא מניקה וכו' דלא שייך בכה"ג למיתני זו אף זו כיון דאיתא בכלל מאי דקאמר בסוף כדמוכח גבי מפנין ארבע וחמש וכו' ע"ש א"כ הכא כיון דבכלל יוצא י"ח בפסח הוא אכילתו בפסח לא שייך לומר זו אף זו. ולפמ"ש י"ל דאפילו למאי דקיי"ל דשיאור אוסר מדרבנן היינו דאין בו משום איסור חמץ מדאורייתא אבל אינו יוצא בו ידי חובת מצה ואפילו מדאורייתא דהא איבעי' דלא אפשטא הוא בחולין דף כ"ג בשיאור אי ברי' הוא עכ"פ לא נפיק ידי מצה א"כ ממילא רבותא הוא דיוצא בו ידי חובתו בפסח ולא חיישינן שמא הוא שיאור דאי משום דמותרת היינו שהוא ספיקא דרבנן אבל לצאת בו ידי חובת מלה הוא ספיקא דאורייתא אלא דכיון דשיאור אינה מצה אף הכותי נזהר בו וכיון שהכותי יוצא בו ע"כ דאינו שיאור ולפ"ז שפיר כתבו תוספות דהוי לא זו אף זו דאי הוי נקיט יוצא בו ידי חובת מצה לבד ה"א דהוא עדיפא טפי כיון דהכותי עצמו יוצא בו י"ח מצה כמ"ש תוס' וכיון דבשיאור ליכא ספיק' דאוריית' נזהר בו הכותי מלצאת בו י"ח משא"כ בשאר ימות הפסח אפילו אם הכותי ג"כ אכל ממנו לא איכפת ליה להכותי בשיאור כיון דאין בו איסור חימוץ דאורייתא והוצרך לאשמעינן דאפ"ה מותר משום דהוי ספיקא דרבנן כנ"ל או משום דהוא מרתת כנ"ל. ובזה יש ליישב הא דאי' בחולין שם מ"ט דר"א דלא בקיאי בשימור לשם מצה ומחקו רש"י ז"ל דאין בזה טעם לאיסור ולפמ"ש י"ל דהא דאוסר ר"א משים דאזיל לשיטתו דס"ל נוקשה אסור מדאורייתא ואיכא למיחוש לשיאור דהוה ספיקא דאורייתא והא דמקשה מ"ט דר"א היינו משום דמשמע ליה דר"א פליג גם בסיפא דאדם יוצא י"ח דבזה ליכא למיחוש לשיאור מדיוצא בו הכותי י"ח כנ"ל ע"ז אמר משום דלא בקיאי בשימור ודו"ק:

מתניתין הנושא אשה כהנות. ברש"י ד"ה בודקין וכו' או אחת מן הפסולת לקהל וכו'. וצ"ע דלא משכחת כלל דהא בעמוני נקיבות כשירות ובגברי לא בדקינן ואם במצריות נהי דשייך בדיקת אמה אבל אם אמה הא הוי לי' דור שלישי ואפילו לכהונה כשירה כדס"ל לרבי יוחנן ביבמות דף ע"ז גבי גיורות מכנה ואפשר דהבדיקה היא משום נתינים אלא דצ"ע לפי מה דס"ל לרש"י ז"ל בריש פרק אלו נערות דכל עיקר פסול נתינות אינו אלא מדרבנן דדוד גזר עלייהו עבדות אם כן מנא ליה לרש"י ז"ל דעשו בו מעלה ואין לומר דהבדיקה הוא משום חשש עבדות אם כן למה צריך לבדוק באם אבי אמה ואמה דהא

אף אם הי' אבי אמה עבד מ"מ כיון שאמה היתה בת ישראל קי"ל עבד הבא עב"י הולד כשר וכן באם אבי אבי' ואמה מיהא לפמ"ש בלשון התוספות דמיירי שכל צד אבי' ואמה הם כהנים כמו שצריך לומר בחשש חללות אם כן הא קי"ל בפ' החולץ דעבד הבא עב"י הולד פגום לכהונה לכ"ע אם כן יש חשש באשתו שהיה פגומה אלא דבלוים וישראלים לא שייך זה ותו דלפמ"ש בחידושי כתובות דסביר' ליה לרש"י ז"ל דגם להשיאו אשה צריך לבדוק אותו משום עבדות כמ"ש הטור בשם הרמ"ה ע"ש אם כן ע"כ במתניתין דלא מצריך בדיקה בדידיה ע"כ לא מיירי באיסור עבדות ושפחות אך לפמ"ש בפ' אלו נערות דסבירא ליה לרש"י ז"ל דנתינים בדרך חיתון מן התורה אסור מלאו דלא תתחתן א"ש בפסול נתינות משכחת בכל ד' אמהות ודו"ק:

תוס' ד"ה הנושא אשה כהנות וכו' ורוצה שיהא בנה כשירה לכהונה מהרש"ל פי' שיהא בנה היינו בתה ע"ש. לכאורה קשה טובא דהא וודאי אין לפרש כוונת התוס' דמתני' מיירי דוקא בישראל הבא לישא כהנת אבל בכהן בעי בדיקה טפי דהא מפורש בסוגיא דמתניתן מיירי אף בכהן מדנקיט בדידה ולא בדידיה משום דלא הוזהרו כשירות אבל כהן כיון שהוא מוזהר צריך לבדוק ארבע אמהות דמתניתן וכו' וע"כ כוונת התוספ' דלא נימא דמתני' מיירי אף בישראל אם כן קשה טובא דהא כשירצ' הכהן ליקח את בתו לא יצטרך לבדוק אלא ארבע אמהות של בתה ולמה יצטרך הוא לבדוק ארבע אמהות של אשתו כיון שאינו בדיקתו אלא בשביל בתו למה יצטרך יותר בדיקה מכהן הנושא את בתו נהי דבאמה ואם אמה י"ל כיון דאמר במתני' לוי' וישראלית מוסיפין עוד אחת אם כן כיון דמיירי בישראל הנושא אם כן תהיה בתו ישראלית ויצטרך להוסיף עוד אחת והיינו אם אמה של אשתו אבל אם אבי אמה של אשתו דה"ל לגבי בתה חם אבי אם אמה לא מצינו אפילו בלוים וישראלית וצריך לומר משום דהוי מצי לפרש דהא דקאמר לקמן מוסיף זוג א' אינו כפי' רש"י ז"ל שמוסיף עוד לבדוק אם למעלה אלא שמוסיף דור אחר היינו שבודק אמה של זו שנשאה בארבע אמהות דידה שהן שמונה והיינו בדיקה עצמה שהוצרך לבדוק הנושא כהנת דמתני' וכן באבי' של זו שרוצה לישא. אך אכתי צריך לומר בדוחק דהא דקאמר דאם היתה לויה וישראלית ע"כ מיירי בכהן שבא לישא לויה וישראלית דאין לומר דבישראל הבא לישא לויה וישראלית ורוצה להכשיר בתו לכהונה דהא הכהן שבא לישא בתו אין צריך להוסיף כ"כ ולמה יצטרך הוא לבדוק הוספה זו וצ"ע. ודו"ק:

תוספות ד"ה צריך שיבדוק אחרי' ד' אמהות וכו' ומיהא תימא הא קתני לוי' וישראלית וכו'. הא דלא מקשה מרישא דאפי' בכהנת דהיינו שהי' בת כהן אכתי באם אמה אם

היתה נשואה לישראל למה צריך בדיקה משום די"ל דמיירי שאף כל משפחות אמה הם נשואים לכהנים וא"כ יש לחוש באם אמה שמא היתה חללה וכיון שהיתה נשואה לכהן הוי בתה חללה וק"ל:

באה"ד וי"ל דעיקר הבדיקה תקנו משום פסול וכו'. לכאורה צ"ל דהבדיקה בלוים וישראלים אינו אלא אגב כהנות ולפ"ז דבריהם דחוקים מאוד דלמה הוצרך לכהן לבדוק בלוים וישראלים זוג אחת יותר כיון דלא שייך בה כלל חשש חללות אלא אגב בדיקה דכהנות והאיך החמירו בה יותר מבכהנות גופא. ולולי דבריהם ז"ל הי' נראה דא"ש לפמ"ש לעיל דף ע"ה ע"ב בלשון התוס' ד"ה השתא ממזר הוי וכו' ע"ש דהא דאמרינן ספק ממזר מותר מן התורה לבוא בקהל דוקא בקהל ישראל אבל בקהל כהונה נהי דמצד ממזרת הית' מותרת בספק מ"מ לא גרע מספק חללה דהא לר' יהושע דס"ל אין ממזר מחייבי כריתות ואפ"ה הולד פגום לכהונה וממילא דאפי' ספיק' אסור כדין כל ספק איסור תורה והאיך נימא דלדידן הוי ממזר מחייבי כריתות וקולא טפי ותהי' מותרת מן התורה לכהן וכן לר"ע דס"ל דמאלמנה לכה"ג הוי ממזר נימא דספק חילולים לרבנן מותרת לר"ע לכהן משום דהוי ספק ממזר לדידי' א"כ אתי שפיר די"ל בישראל לא הוצרכו לבדוק משום חשש ממזרת משום דספק ממזר מותר מן התורה וכן לא הוזהרו כהנות להנשא לספק ממזר מן התורה אבל בכהנים הוצרכו לבדוק משום ספק ממזרות גופייהו ולא משום אגב חללות ונראה דס"ל לתוס' דנהי דספק ממזרות אסורה לכהן מן התורה מ"מ לא גרע מאיסור חללה דכי היכא דבני ישראל מקוה טהרה לחללות דישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה ה"נ בני ישראל מקוה מטהר לספק ממזרות כיון דשתוקי בישראל משרי שרי ובתו כשירה לכהונה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דבלוים וישראלים ליכא חששא אפי' משום ספק ממזרת ולפ"ז אתי שפיר קצת דעכ"פ בכהנות אין צריך לומר אגב חללות אלא דלענ"ד אין זה מוכרח דנהי דבני ישראל מקוה טהרה לחללות היינו משום דלא שייך בהו כלל איסור חללות אבל גבי ממזרות דאסור גם בישראל אלא דהתורה לא החמירה בספיקא מ"מ לא הוי מקוה טהרה לספק ממזרות וכיון דלגבי ממזרות כתבה התורה לו דהלך אחר פסולו והיינו אפי' אם נשא בהיתר כגון גר שנשא ממזרת וכמ"ש לעיל דף ס"ז ע"א וממילא גבי כהנים לעולם אסורין משום ספק ממזרת וצ"ע בזה ודוק:

ברש"י ד"ה בעריות הא דמנצו בהדדי וכו' ולכאורה קשה לפי מה שפי' רש"י ז"ל במתני' דהבדיקה היה נמי משום ממזרות דהא במתני' קאמר דבודקין אמה ואם אמה ואם אבי אמה וצריך להבין מה בדיקה שייך באמה כיון שבודקין את אם אבי' ואת אמה שהן

כשרים א"כ ממילא הי' כשירה וליכא משום חשש ממזרות גבי אמה בשלמא משום חללה יש לומר דאמה נתחללה כשהיתה גרושה אבל בחשש ממזרות לא שייך באמה כלל וצ"ל דצריך בדיקה מחשש דאם אמה זינתה בעריות וצריך לבדוק שתהא מוחזקת שנולדה בכשרות א"כ כיון דקאמר דזנות מידע ידיע משום דכי מינצו בהדי' הדדי בזנות הוא דמינצו וא"כ ע"כ אין חשש אלא שמא נתערב במשפחתה ממזר א"כ כיון שבודקין את אמה מצד אב ומצד אם שוב אין צריך לבודקה וצריך לומר דבאמת עיקר הבדיקה באמה אינה אלא משום חללות דאיכא למימר דנשאה בעלה כהן כשהיתה גרושה מיהא לפ"ז קשה גבי לוים וישראלים דאמר לקמן שהם שתים עשרה הא בלוים וישראלים אין שום חשש חללות אלא חשש ממזרות א"כ למה צריך לבדוק אמה ועמ"ש לקמן בזה ודו"ק.

שם בד"ה שהם י"ב מוסיף לבדוק עוד אם למעלה וכו'. י"ל דבאם אם אבי אמה מוסיף עוד אחת למעלה ולכאורה אינו מובן נהי דבכהנות לא הוצרכו לבדוק אם אבי אבי אמה ואף שבגירסת הרמב"ם ז"ל כתב כן ע"כ ט"ס הוא דלא תני לה במתני' וגם הטור וש"ע לא הביאו. ומיהא בלוים וישראלים דמוסיף עוד אחת למעלה הוי' ליה לרש"י ז"ל לפרש יותר דבודק אם אבי אבי אמה דהוא שלשה דורות מצד אב של אמה והוא קרוב יותר מהוספות אם אם אבי אמה דהוא ארבעה דורת ונראה ליישב דס"ל לרש"י ז"ל דבאמת בודקין אותן דאינהו מקרבי טפי אלא כיון שכתבנו לעיל כשבודקין אם אמה ואם אבי אמה אין צריך בדיקה באמה וכן כשבודקין אם אם אבי' ואם אבי אם אבי' שוב אין צריך לבדוק את אם אבי' הרי דנחסר שתים וע"כ הא דקאמר דמוסיף ארבעה היינו ע"כ אם אחת למעלה מכל אחת ובזה יש ליישב דברי הרמב"ם ז"ל שתמהו על מ"ש נמצא בודק עשר אמהות די"ל דס"ל דבאמת אין צריך לבדוק עוד אחת למעלה אלא כמ"ש דמוסיפין מצד אמה אם אבי אם אמה ומצד אבי' אם אבי אם אביה ואף דלפ"ז נחסרו שתי אמהות דהם נבדקו' ממיל' כנ"ל מ"מ קרי לי' בוד' י"ב כיון דעכ"פ נבדקו והיינו דכת' הרמב"ם ז"ל דנמצא בודק עשר אמהות ר"ל דמה שצריך לבדוק אינו אלא עשרה (מיהא צ"ע למה לא הוצרכו לבדוק אם אבי אבי אבי' דאינו אלא ארבעה דורות מצד אבי' ועיין מ"ש בחידושינו בכתובת דף כ"ד בתוס' ד"ה אבל אינו נאמן וכו' ליישב דברי הרמב"ם ז"ל בדרך אחר ודוק:

דף עו:

בגמרא אלא מתני' מי נימא פליגי וכו' ולכאורה צ"ל דע"כ ברייתא דרב אדא פליגי אברייתא שני' בלוים וישראלים ועיין בריטב"א ז"ל שנדחק בזה ולענ"ד נראה דוודאי

אין סברא לומר אפי' בלוים וישראלים דהיינו שאביהם לוי או ישראל שאם אמה בת כהן שיצטרך להוסיף שני אמהות דהיינו אם אם אמו דהא אם הי' רוצה לישא את אמה לא היה צריך לבדוק אלא אמה ואם אמה כיון שהיתה כהנת ולמה יצטרך כשנושא את בתה לבדוק יותר אע"כ צ"ל שכל משפחתו הם לוים וישראלים אבל בכה"ג שאמה היתה בת כהן באמת אין לבדוק יותר מאמה וכן באם אבי אמה וכן באם אבי' ואמה אם הי' אותן אמהות כהנות הרי הנושא אותן א"צ לבדוק אלא שש אמהות וזה שבאה מכחה יצטרך לבדוק בה יותר אע"כ מיירי כנ"ל שכולם לוים וישראלים וא"כ שפיר י"ל דברייתא דר' אדא בר אהבה מיירי שזו לבדה שהוא נשאה הי' לוי' משום שאבי' לוי אבל האמהות הם כהנות ולכך אין צריך להוסיף אלא אם אחת בכל אחת מד' אמהות דלא גרע מד' אמהות עצמן ואין להקשות למה הוצרך לשנוי' דמתני' מיירי זוג אחת ולמה לא משני דמתני' מיירי שהוא לבדה לוים וישראלים אבל האמהות הם כהנת ולכך אין צריך להוסיף אלא אם אחד כמשמעו ז"א דא"כ לא הוי דומיא דכהנות דמתני' דהבדיקה הוי נמי משום חללות כדקאמ' דמהאי טעמ' בודק הוא בדידה ולא היא בדידי' וכבר כתבנו דבחללות לא שייך אלא בשכולה משפחה כהנות דאל"כ לא שייך בהו חללות דהא אין חללה אלא בבת כהן הנשואה לכהן כמ"ש בלשון התוס' וא"כ ה"ה דהוי נקיט לוי' וישראלים מיירי נמי שכולם לוים וישראלים לכך הוצרך לשנוי' דבאמת פי' המתני' זוג א' ובזה אתי שפיר המשך הסוגיא דמפרש מתני' מיירי משום חללות וע"כ כהנות היינו שכל המשפחה כהנות ולכך הוצרך לפרש בהר הכי דמתני' מיירי זוג אחד דומיא דכהנות ודוק:

בתוספות ד"ה אין בודקין וכו'. וא"ת אמאי לא תני אין בודקין משטרות וכו' ומתרומה ומעל' וכו' נראה מדבריהם בפשיטות דדוקא מן המזבח ולמעלה אין בודקין דהיינו אב של אותו ששימש אבל אשת כהן העובד צריכה בדיקה אע"ג דהנושא נשים בעבירה אינו עובד עד שידיר הנאה ממנה מ"מ לא היה בודקין את אשתו בדיקת אמותי' אלא א"כ היה הפסול ידוע דהא בשטרות ותרומה בוודאי לא שייך בדיקות אשתו ע"כ שאין זה בכלל בדיקה דמתני' דאל"כ לא היה מקשה מידי ודו"ק.

וכן משמע מדברי רש"י במתני' בד"ה מן המזבח ולמעלה וכו' ומצא שאבי אבי' שימש על גבי מזבח בידוע שמיוחס הוא הא דלא פי' שאבי' שימש נראה דמשמע מלשון מן המזבח ולמעלה הא למטה בודקין ומשכחת באבי אבי' שאין בודקין למעלה אבל צריך לבדוק למטה בנו של אותו ששימש שהוא אבי' מחשש אמו אף שהית' אשתו של זה ששימש. ובזה יש להבין מה דלא מפרש רש"י ז"ל כשמצא אבי אמה ששימש על גבי

מזבח לא הי' בודקין למעלה משום דבא להשמיענו דבודקין למטה דידי' כמשמעות אין בודקין למעלה אבל למטה בודקין וכבר כתבנו למעלה דבאמה לא היה צריך לבדוק כלל כיון שכבר בדקו את אבי' ואת אמה ואין הבדיק' אלא שלא הית' גרוש' כשנשא אבי' והא לא פסיקא לרש"י ז"ל כיון דקי"ל דהנושא נשים בעבירה אסור לשמש על גבי מזבח נהי דלא בדקו אחר אשתו מתולדתה מ"מ אם היתה היא עצמה גרושה ממילא לא היה מניחין אותו לשמש על גבי המזבח. לכך פירש"י ז"ל באבי אבי' שצריך לבדוק את בנו שלא היתה אמו חללה מתולדת' וכתבתי זה להוצי' ממשמעות יש"ש בשמעתין דצריך במזבח לבדוק גם על אשתו ודו"ק:

בא"ד כגון שחיטה או הפשט וכו' ולפ"ז צ"ל הא דאמרינן בפסחי' דף פ"ב האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח לאו דוקא אלא שיעשה העבד שליח לשחוט עיין מ"ש בר"פ האיש מקדש בזה ודו"ק:

בגמרא אמר קרא והתיצבו שם עמך בדומין לך וכו' ודילמא משום שכינה וכו' לכאורה קשה מאי מקשה הא ע"כ א"א לפרש קרא לאותן הזקנין עצמן למה צריך קרא על שבעים איש שבאותו שעה דהא מפורש בפסוק וידעת כי הם זקני העם ושוטריו ופירש"י ז"ל שהיה שוטרים במצרים וכיון שנולדו במצרים לא שייך בהו פסול ממזרות א"כ ע"כ קרא דעמך היינו ללמוד לדורות מיהו י"ל דעמך היינו לאפוקי בעל מום כמ"ש תוספות בסנהדרין דף ל"ו בד"ה אתך בדומין לך וכו' וכן הוא משמעות הש"ס דקאמר אמר ר' אחא בר יעקב וכו' ולא קאמר אלא אמר רב אחא דמשמע דאיכא לפרושי גם עמך בדומין לך משום מום אלא דממילא ע"כ הא דיליף ר"י מקרא דמום אין בך לא איצטרך אלא למומא דיוחסין דאף דתוס' כתבו שם דאפ"ה איצטרך קרא דמום אין בך משום דלא מסתבר למדרש אתך להכי ע"ש היינו משום דלא מיתרא דעיקר קרא ביוחסין מיירי אבל אי נימא דלא אתי קרא דאתך אלא לבעל מום ע"כ דיליף ר' יוסף מקרא דמום אין בך ליוחסין ולפ"ז יש לקיים הגירסא ישינה דנשאו אתך במשא העם שהקשה רש"י ז"ל דאיכא למימר משום שכינה ולא ניחא להו למימר דיליף מייתורא משום דאיכא למימר חד ליוחסין וחד למום דלא משחמא מחד עמך כמ"ש התוס' והכל משום כבוד שכינה אבל לפמ"ש אתי שכיר דכיון דכבר כתיב והתיצבו שם עמך לאפוקי מומא ממש. וע"כ דונשאו אתך קאי ליוחסין וכיון דלא שייך פסול ביוחסין באותו שעה ע"כ קאי לדורות מיהא לפי מה דאית' בהוריות דף ד' ע"ב דנפקא לי' מהאי קרא דאתך בדומין לך שיהיה כולן ראוי להורות ע"כ דקאי על קרא דיתרו דמקרא דבהעלותך ליכא למשמע מידי די"ל משום שכינה בעינן ראוי להורות. יותר נראה דגירסא ישינה מפרש הא דמקשה ודילמא

משום שכינה היינו כפירש"י ז"ל בהוריות בלשון ראשון דלאו משום חשיבות דשכינה קאמר אלא שיהיה עומדין שלא יכנסו לפני ולפנים במקום שכינה ולפ"ז הא דקאמר בתר הכי ונשאו אתך היינו קרא דבהעלותך ילפינן מיניה כולה מילתא בין מיוחס ובין ראויה להוראה ודו"ק:

בגמרא אמר אביי בירושלים וכו' משמע דהי' מקפידין שהי' הדיינים מן המשיאים לכהונה לאפוקי גרים דהא במתני' מן המשיאים לכהונ' מיירי לאפוקי גרי' אע"ג דשמעי' ואבטליון הי' בני גרי' כדאי' בהנזקין דבני בני' של סנחרב הי' א' נשיא וא' אב"ד בירושלים וצריך לומר משום שהי' אמותיהן מישראל וכשירה לכהונ' כראב"י אך לר' יהודא דס"ל בת גר זכר כבת חלל זכר וצריך לומר בני בנים לאו דוקא אלא דמצד אמותיהן הי' מבני בנים וק"ל:

רש"י בד"ה דאתי מעמין וכו' אלמא לא הקפיד על וכו' לכאורה קשה דהו"ל לפרש דהוי מפסולי קהל כיון דבא מעמון וכן באורי' החתי שהי' מן ז' עממים והן נתינים ואף דרש"י ז"ל ס"ל בריש פ' אלו נערות דנתינים דוד גזר עלייהו ובאותה שעה עדיין לא גזרו כדמוכח קראי מ"מ כבר כתבנו במתני' דס"ל לרש"י דבדרך חתנות אסורים מן התורה ואתי הגתי משמע לקמן דנכרי הי' אבל מה שהי' גרים אין כ"כ קושי' דהא כבר כתבנו דהיכא דאמו מישראל אע"ג דאבוהן גר הו"ל מיוחס קהל כדמשמע בשמעי' ואבטליון וצ"ל דס"ל לרש"י ז"ל דקושי' הוא משום דקאמר הטעם משום שזכות אבותם מסייעתן ומה שהקשה בספ"י דאם הי' אירי' משבעה עממים האיך נשא בת שבע נראה דאין קושי' דאיכא למימר בת שבע שבאה מאחיתופל דאחיתופל עצמו בן גרים הי' ואין לומר דא"כ הו"ל להש"ס ג"כ להקשות מאחיתופל עצמו דחשיב לי' קרא בין הגיבורים של דוד אע"ג דהוי מגרים דאין משיאים לכהונ' ז"א דלפי מאי דמסיק הש"ס ביבמות דף נ"ז ע"א דגר שאמו מישראל כשרות איתוספת בה ומותרת לבוא בכהונה ולא קדוש ומותרת להינשא לפסולים א"כ שפיר י"ל באחיתופל כן דהיתה ב"ש כשרה לכהונה ומותרת נמי בפסולין ודוק:

דף עז.

בגמרא מאי לעולם מהו דתימא מידי דהוי אמצרי ואדומי וכו'. לכאורה היה נראה פירושו משום דשני דורות פשיט' דאסור כדיליף בסמוך דבת בנו של כה"ג דהיינו בת חלל אסרה מהיקש' דזרעו לו מה הוא בתו פסולה אף בני בתו פסולה אלא דה"א דוקא בת בנו שהוא דור שני של החלל אבל דור שלישי של החלל ה"א דמותר כמו מצרי ואדומי אך נראה דודאי לשון זרעו משמע אפילו זרע זרעו עד סוף כל הדורות כדאית'

לעיל דף ד' גבי וזרע אין לה דבני בנים לא צריכא קרא דבני בנים הרי הם כבנים וכו' אלא דה"א דהכא כשר בדור שלישי בק"ו ממצרי והיינו כדיליף ר"ש ביבמות דף ע"ז ע"ב בק"ו מעמוני דנקיבות מצריות מותרת דהיינו ע"ש אם כן ה"כ כיון דאמרינן לקמן דנקיבות מותרת דהיינו בת בתה של כה"ג דהי' בת חללה דהא דור שני מותרת ובכה"ג במצרי שני אסורה ואם כן איכא למילף בק"ו דדור שלישי אפילו בזכרים שרי כמו מצרי ולא שייך הכי למפרך מה למצרי שכן אין יצירתו בעבירה דבק"ו כהאי לא שייך פירכא מצד הסברא דיכול להכניסו בק"ו כמ"ש תוספות לעיל דף ד' ע"ב בד"ה מה ליבום יכו' ואין לומר דעמוני יוכיח דנקיבות מותר' מיד ואפ"ה הזכרים לעולם אסורין משום דאיכא למפרך מה לעמוני שכן אסורין לבוא בקהל כדפריך לקמן גבי בת גר זכר ע"ש וצ"ל דהא דלא ילפינן באמת ק"ו זה היינו משום דזרעו משמע לכל הדורות מפיק מקל וחומר מ"מ רבותא גדולה היא:

שם מנא ה"מ אמר רבי יוחנן משום ר"ש וכו'. הקש' בספ"י דהא קי"ל בכל מקו' שיש קידושין ואין עביר' הול' הולך אחר הזכ' ותירץ דה"א כיון דכתי' זרעו סתמ' דאפילו בן בתו זרעו מיקרי והוא דוחק ונר' דא"ש לפמ"ש בסמוך כיון דסתם לא יחלל זרעו משמע לעולם איכא למילף איפכא דבת בתו של כהן גדול תאסור מק"ו ממצרי ואדומי שאינה אסורין אלא עד שלשה דורת ואפ"ה אסורין נקיבות דור שני וליכא למימר עמוני תוכיח שאסורין לעולם ואפ"ה מותרת הנקיבות דמה לעמוני שכן בתו עצמה מותרת וכן אין לומר בת גר תוכיח דהתם באמו מישראל נמי מותרת אע"ג דליכא טעמא דהלך אחר הזכר משא"כ הכא דבת חלל מישראלית אסורה וליכא למימר דהכא כיון שפוסלה בביאתו הוי בת חלל וחללה משא"כ בגר דאינו פוסל בביאתו דעכ"פ זה גופא הוי פירכא דגר אינו פוסל בביאתו משא"כ בחלל ותו דאפי' במצרי שני לת"ק לעיל דפוסל' בביאתו ואפ"ה הולד כשר א"כ אין לעשות ממנו תוכיח לבת בתו של כהן גדול אך אכתי בהא לא מתרצא הא דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון דלר"ש עצמו דס"ל ביבמות ממצרי ולא מצריות א"כ ליכא ק"ו דבת חללה דנאסר מק"ו ממצריות דהא במצריות גופא נקיבות שרי וצ"ל דס"ל לר"ש כיון דכתיב זרעו דמשמע בין זכרי' בין נקיבו' כדקאמר בבתו של כהן גדול ממיל' ה"א דאפי' בת בתו אסו' ויותר נר' דלר"ש איצטרך היקישא דזרעו לו ולהקיש זרעו לו משו' דילפינן מיני' דחלל פוסל בביאתו כדאית' ביבמות דף ס"ט ע"א וכיון דאין היקש למחצה ה"א דאף בת בתו פסול והא דמקשה הש"ס סתמא מנה"מ אף דאכתי לא ידע מהיקשא דזרעו לו היינו כנ"ל משום דלדידן דקי"ל מצריות נקיבות אסורות איכא למילף מק"ו ממצרי כנ"ל ודוק:

שם בגמרא א"כ גז"ש מאי אהני ליה לכאורה קשה לפי מה דאיתא בגיטין דף מ"א דלכ"ע גז"ש עדיפא מהקישא וא"כ ה"נ נימא דגז"ש דבעמיו עדיפא מהקישא דזרעו לו ואף שכתבו תוס' בזבחים דהיכא דגז"ש איכו מופנה והיקשא מופנ' עדיפא הקיש' מאין גז"ש למחצה והכא לא מיותר גז"ש דאיצטרך לבת בתו מ"מ קשה דהא גם הקישא לא מייתרא דאיצטרך להא דאמרינן ביבמות דף ס"ט דהא דחלל פוסל בביאתו נפקא מהך הקישא דמקיש זרעו לו מה הוא פוסל אף זרעו פוסל ואף דאין היקש למחצה מכל מקום אין ג"ש למחצה עדיפא טפי מאין היקש למחצה. ונראה ליישב ע"פ מ"ש בסמוך דעיקר קרא דזרעו משמע לדורות וזה בוודאי אין שום סברא לומר דבן החלל שהוא זר יהיה כשר לעבוד עבודה דכיון דחלל לאו זרעו דאהרן הוא איך הוכשר בנו לעבודה או לאכול בתרומה דעכ"פ זר הוא וע"כ צ"ל דלא מיירי קרא אלא לענין זה שבתו פסולה להנשא לכהן דע"כ הא דאיצטרך לאסור בת בנו היינו משום דה"א דבת בנו שרי והא דאיצטרך קרא לחילול זרעו היינו לענין זה שהחלל ובני' פוסלין בביאתו. א"כ ממילא דהקישא דזרעו לו מיותר לגמרי דממילא הוי ידעי' דחלל פוסל בביאתו וע"כ דאתי לפסול בת בנו וממילא דעדיף מגז"ש למחצה. ודוק:

שם אין לי אלא זרעה הוא עצמה ענין וכו' וכתב המהרש"א ז"ל בשם תוס' ישינים וחללה דקרא נמי לא הוי מוקמינן אלא בכה"ג בזר אצלה מעיקרא. והקשה ע"ז דא"א לומר כן דהא אמרינן לקמן דאין חללה אלא מאיסור כהונה ע"ש ונראה ליישב דהא דאמרינן לקמן דאין חללה אלא מאיסור כהונה ילפינן מיתורא דחללה דכתב גבי כהן גדול וזהו לבתר דידעינן דהיא עצמה נתחללה כדמסיק. אבל לפי הס"ד י"ל דבכהן הדיוט היינו בחללה משאר פסולים שהי' זר אצלה מעיקרא ובכהן גדול איתרבאי אפי' חללה מאיסור כהונה אע"ג דלאו זר אצלה מעיקרא אבל מהיכא תיתי נימא דקרא אתו לאורי' איפכא דדוקא מאיסור כהונה הוי חללה ואפי' אי נימא דנילף בכהן הדיוט גז"ש מכהן גדול כדיליף לקמן גבי זונה דגם כהן הדיוט אסור אפי' בנתחללה מאיסור כהונה מ"מ הא לא הוי ידעי' הא מילתא דאין לאו דחללה אלא מאיסור כהונה לכך הוצרך הברייתא למילף דלשון חללה דכתיב בכהן הדיוט משמע שהיתה כשירה ונתחללה ומיתורא דכתיב חללה גבי כהן גדול ללמד דאין חלל אלא מאיסור כהונה ונראה הא דלא ניחא להי דחללה דקרא היינו חללה בת אלמנה דהי' חללה מוזכרת כדמשמע לקמן היינו משום דמשמעות קרא דכתיב בכהן גדול אלמנה וגרושה זונה וגו' דכסדר הזה הם חלין זה על זה כדאית' לקטן משום דהוי איסור מוסיף ואי נימא דהוי חללה הנולדת אין איסור אלמנה וגרושה חל עליו ולפמ"ש אתי שפיר דגבי כהן גדול באמת חללה היינו שנתקללה ע"י איסור

כהונה. מיהא לדעת הרמב"ם דס"ל דבנבעלה לפסול לה ה"ל זונה א"כ כיון דכתיב גבי כהן הדיוט אשה זונה וחללה לא יקחו א"א לפרש בנבעלה לפסול לה דא"כ היינו זונה אלא דה"א בחללה הנולדת מאיסור כהונה מיירי קרא דכתיב בכהן הדיוט מיהא בעיקר קושי' התוס' ישינים דנימא דנבעלה לפסול לה יוכיח י"ל כיון דמקשה ביבמות דף ס"ט אימא עד דאיכא הוי' וביאה ומשני דומי' דכהן גדול באלמנה וכתבו תוס' שם דילפינן באלו עצמה מזרעה והיינו לפי המסקנא דהכא לא יחלל זרעו מיירי נמי באלמנה אבל אי הוי ילפינן מנבעלה לפסול לה ה"א דוקא עד דאיכא הוי' וביאה ובהכי אתי שפיר טפי דחללה דקרא דכתיב גבי כהן הדיוט הוא מוקמינן שנתחללה ע"י הוי' וביאה ודוק:

עוד נראה ליישב קושי' תוס' ישינים דכיון דקי"ל לקמן דכהן גדול באלמנה לוקה משום לא יחלל אפי' לא גמר ביאתו דליכא משום לא יחלל זרעו וע"כ צ"ל דהא דבעי למילף מברייתא מק"ו שהיא פסולה מזרעו אף דאכתי לא נשמע דלוקה על מה שמחללה. ותו דאין עונשין מן הדין היינו דהאי ק"ו אינו אלא גילוי מילתא דלאו דלא יחלל קאי גם על חילול דידה כיון דעדיפא מזרעה שעשאתה עבירה אבל כיון דפריך דאיכא למימר דגרע משום דאין ילידתו בעבירה אף דאיכא למימר דנבעלה לפסול יוכיח מ"מ אין מלקות על חילול דידה כמו בנבעלה לפסול דאינו לוקה משים דפוסלה וכן אפי' אם הי' בכלל חללה דקרא מ"מ לא מצינו בה לאו דלא יחלל לכך משני דהי' בכלל לאו דלא יחלל ודוק:

רש"י בד"ה ואין מתחלל דהא לא חלל זרעו כתיב וכו' דתנן בבכורות וכו' לכאורה יש לדקדק דלא היה צריך לפרש אלא דתנן בבכורות וע"כ דרש"י ז"ל בא לפרש טעמא דמתני' אליבא דאמת דמנ"ל להכשיר עצמו ולחלל אותה ולא ניחא לי' לפרש אליבא דאמת היינו דיותר איכא לאוקמי קרא דלא יחלל על האשה ולא על האיש שאין מתחלל בכל מקום וצ"ל דמ"מ קשה דנימא דהוא פוסל מק"ו דבנו שלא עשה עבירה ואין לומר מאי לבנו שכן יצירתו בעבירה הי' עצמה תוכיח וא"ת מה לעצמה שכן מתחללת בכל מקום בנה יוכיח מיהא הא דפירש"י דנפקא מזרעו ולא א"ע צריך להבין דדילמא כתב רחמנא זרעו וכ"ש עצמו. ואין לומר דא"כ ככתב רחמנ' שהוא עצמו פסול ממילא נדע שבנו פסול משום דהולד הולך אחר הזכר ז"א דהא איצטרך קרא למלקות כדאמר לקמן משום לא יחלל זרעו. והנה לכאורה היה נראה דע"כ מוכח מזרעו דהוא עצמו אינו מתחלל דהא אמרינן לקמן דף ע"ח דלוקה משום לא יחלל אפילו לא גמר ביאתו אבל משום לא יחלל זרעו אינו לוקה אלא בשגמר ביאתו א"כ אי נימא דהוא עצמו מתחלל היינו בתחלת ביאתו כמו חילול דיד' וכדילפינן בריש פרק הבא על יבמתו בחייבי לאוין דכהונה בגז"ש דקיחה קיחה דחייב אפי' בהראה א"כ אי נימא דכבר נתחלל בתחילת ביאה למה יתחייב בגמר

ביאה משום לא יחלל זרעו כיון דכבר נעשה חלל ומותר בפסול כהונה מה גרע מחלל אחר שנושא אשה ומחלל זרעו דאין בזה שום איסור כיון דכבר כעשה חלל הרי הוא כזר א"כ ממילא מוכח מדלוקה על לא יחלל זרעו דלא נתחלל הוא עצמו. אך נראה דזה אינו דהא לכאורה קשה הא דבעי למילף מק"ו מבנ' מפני שעשאה עבירה הא חילול דידה הוא בתחלת ביאה ולוקה משום לא יחלל דידה בהערא' אפי' בלא קידושין דליכא משום לא יקח ואי נימ' דחילול דידה הוא מק"ו משום שעשאה עבירה א"כ אם אינה מתחללת ליכא עביר' דהא עביר' היה משום חילול דידה א"כ האיך נילף בק"ו נימא דאינ' מתחללת וליכא עבירה ודוחק לומר דכיון דבקידושין איכא עבירה הוי ק"ו לענין אם בעל ולא קידש דלא משמע הכי מדברי התוס' לעיל דף ע"ה ע"ב בד"ה ור' ישמעאל עמ"ש בתו' וצ"ל דבאמ' לפי הס"ד דלא נשמ' חילול דידה אלא משום ק"ו באמה ליכא למילף חילול דידה אלא בגמ' ביאה וכן הוא דעת הריטב"א לקמן כשגמר ביאתו הרי מתחללת בגמר ביאה אלא שחלקו עליו מ"מ י"ל כן לפי הס"ד דמתחללת בגמר ביאה בשעה שעשאה עבירה דאפי' אם הי' לא נתחללה איכא עבירה דלא יחלל זרעו. ולפ"ז ליכא להוכיח דהוא אינו מתחלל מדחייב על לא יחלל זרעו כנ"ל דהא לפי הס"ד שהוא מחולל אינו מתחלל אלא בגמר ביאה משום שעשאה עבירה דלא יחלל זרעו ושפיר ה"א דמתחלל ואדרבא לפ"ז ליכא למימר כמ"ש לעיל דנפקא מיתור' דזרעו דליכתוב רחמנא חילול דידיה וממילא דהולד חלל דהולד הולך אחר הזכר דהא איכא למימר דהתורה לא כתבה הכי כי היכי דלא נתחייב אלא בגמר ביאה:

אך נראה דיש ליישב עפ"י מה שהקשה מהרש"ל ז"ל לעיל דף ע"ה ובפי' רש"י ז"ל דחילול דידה נפקא מלא יחלל אחד לה וא' לזרעה והוא מסוגיא דריש תמורה כנ"ל וסותר לסוגיא דידן דלא שייך לא יחלל אלא בכשר ונתחלל. וי"ל דוודאי הא דמתחללה בהעראה ולא אמרינן דדוקא בשעת גמר ביאה דאיכא נמי משום חילול זרעו היינו משום דבגמר ביאה לא צריך קרא דאפי' אי הוי כתב לא יחלל זרעו ע"כ הוי משתמע נמי חילול דידה כדאמר בשמעתין דמשמע שהי' כשר ונתחלל אלא דה"א דוקא בגמר ביאה לכך איצטרך לא יחלל דחייב אפי' בתחלת ביאה והיינו דקאמר בברייתא דליכא למילף גמר ביאה מק"ו שעשאה עבירה דהיינו בגמר ביאה ואייתר לא יחלל בשני למדין דמתחללי' בתחילת ביאה דהא איכא למיפרך הוא עצמו יוכיח דקיי"ל בבכורות כפי' רש"י ז"ל. ולפי האמת דמסיק הברייתא דלשון חילול משמע שהי' כשר ונתחלל ע"כ יתירא דלמד קאי על חילול דידה בתחלת ביאה וממילא ליכא למימר דהוא עצמו ג"כ נתחלל דא"כ לא משכחת לא יחלל זרעו כיון דכבר נתחלל בתחלת ביאה כנ"ל וליכא למימר דנילוף מק"ו

מבנו שלא עשה עבירה שיתחלל בגמר ביאה דהא איכא למיפרך מה לבנו שכן יצירתו בעבירה וליכא למימר היא עצמה תוכיח כנ"ל דמה להיא עצמה שכן מתחללת בתחלת ביאה כדנפקא מקרא דלא יחלל וליכא למימר בנו יוכיח דגבי בנו לא שייך שיתחלל בתחילת ביאה ודו"ק היטב:

שם ומאי אם נפשך לומר וכו'. לכאורה הי' נראה לפרש הא דהקדימו ברייתא ק"ו מזרעו שלא עבר עבירה משום דלפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל דבגרושה אינו לוקה משום לא יחלל כיון דכבר היתה אסורה לכהונה א"כ ליכא למילף גרושה מהרי קרא דאינה בכלל שהיתה כשירה ונתחללה כיון דכבר היתה אסורה לכהונה דהא מהאי טעמא אינו לוקה משום לא יחלל לכך הקדימו בברייתא דאיכא ק"ו מזרעו אלא דאיכא למיפרך שכן יצירתו בעבירה וכיון דמוכח מהאי קרא דלא יחלל באלמנה לכהן גדול שהיתה כשירה ונתחללה ממילא דאיכא למילף גרושה בק"ו דליכא למפרך מה לזרעו שכן יצירתו בעבירה דאיכא למימר אלמנה לכהן גדול תוכיח שאין יצירתו בעבירה ואפ"ה פסולה כן הי' נראה ליישב לשון הברייתא אלא דלפ"ז נסתר מ"ש לעיל דף ע"ה ליישב קושי' המפרשים על רש"י ז"ל דפי' התם דהיא פסולה מריבוי' דלא יחלל אחד לו וא' לזרעו וכן הוא בסוגיא דתמורה וכתבנו שם דאיצטרך לגרושה לפי דעת הרמב"ם ז"ל ע"ש ולפמ"ש מוכח ממילא מק"ו כנ"ל וצריך לתרץ כמ"ש לעיל ודו"ק:

שם אלימא פסולים לו וכו'. נראה דהוי ס"ד הכי משום דוודאי הוי ידעינן מקרא דלקמן דאין חללה אלא מאיסור כהונה אלא דהוי סבר דהאי קרא לא ממעט אלא בהיא עצמה שהי' כשירה ונתחללה דזה אינו אלא מאיסור כהונה אבל הולד הוי ס"ד דילפינן בק"ו מאלמנה לכה"ג שאין איסורו שוה בכל ואפ"ה הוי הולד חלל וכ"ש בשאר פסולין ולא חש לפירכא שכן הי' עצמה מתחללת כמו שנסתפקו בזה אנשי אלכסנדרי בנדה דף ע' ששאלו את ר' יהושע ורצה לפרש כן משום קושי' דמקשה בתר הכי נולדה אין לא נולדה לא וכו' לכך רצה לפרש דמיירי בשאר פסולים דהיא לא נעשית חללה משום מיעוטא דקרא דאין חללה אלא מאיסור כהונה ואפ"ה זרעה פסול ועל זה מקשה הרי מחזיר גרושתו דגם כן איסורו שוה בכל ואפיה בניהם כשרים מקרא דהי' תועבה כנו שהשיב רבי יהושע לאנשי אלכסנדרי ודוק:

דף עז:

בגמרא לא צריכא שבא על אלמנת ראובן וכו לכאור' קשה דמה בכך דשמות מחולקים מ"מ הא האי תנא לית ליה איסור חל על איסור ואם כן איך יחול איסור אלמנת ראובן על איסור אלמנת שמעון ועיין מ"ש לקמן. וצ"ל דגם הכא איכא איסור כולל אם היה

לו לראובן עוד נשים נמצא כשמת הואיל וחל איסור אלמנה על שאר נשים חל נמי על זו. ובזה א"ש בפשיטות הוא דאמר לקמן גבי כהן שבא על אחותו אלמנה דלרבנן דר"ש דמחייבי שתיים באוכל נבילה ביה"כ וחייל נמי איסור אלמנה על איסור אחותו אף דבנבילה הוי איסור כולל ביה"כ ולפמ"ש גם הכא הוי איסור כולל ולפ"ז צ"ל הא דאלמנה אין חל על איסור גרושה כדקתני בברייתא דדוקא שהם כסדר הזה היינו משום דאיסור אלמנה מיקרי איסור קל לגבי איסור גרושה כיון דאלמנה אינה אסורה אלא לכהן גדול וסבירא ליה דאף באיסור כולל אינו חל קל על חמור כדקאמר בסמוך גבי אחותו אלמנה: מיהא אכתי בגרושה גרושה אינו חייב אלא אחת אכתי לא מיישב דהתם לא הוי איסור כולל בשעה שגירשה ועוד נראה די"ל גבי אלמנה אלמנה שיחולו בבת א' כל האלמנות כגון שנתמנה להיות כה"ג אחר שכבר נתאלמנה מלוי וחלים כולם בבת א' אבל בגרושה שאסורה אף לכהן הדיוט קשה עוד י"ל גבי אלמנה כדמשני הש"ס ביבמות דף ל"ד וכמ"ש תוספות שם בד"ה מתוך דכיון שלא היתה ראוי' לביאה לא חלה איסור וכו' ע"ש א"כ י"ל ה"נ כגון שנתאלמנה ג' פעמים קודם שהיתה בת ג' שנים אבל בגרושה לא שייך זה דבקטנה שהי' פחותה מבת וי"ו אינה מתגרשת אפילו ע"י אביה כפירוש רש"י לעיל דף מ"ג ע"ב ואפילו לדעת התוספות דמתגרשת ע"י אביה אפ"ה ליכא לאוקמי בהכי דאם כן אפילו גרושה ואחר כך נתאלמנה נמי ולכאורה היה נראה דגם בגרושה משכחת דגרושה הוי איסור מוסיף שנאסרה על בעלה הראשון משום מחזיר גרושתו שנשאת כדכתיב לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה משמע דהאיסור מתחיל משעת גירושין דקודם גירושין היתה אסורה לכל העולם משום איסור א"א ותו דלא שייך לשוב לקחתה דהא ליה ביה תפיסת קידושין נמצא דבשעת הגירושין ניתוסף איסור על בעלה הראשון. ולפ"ז צ"ל הא דאיסור אלמנה אינו חל על איסור גרושה בכה"ג משום דלית ליה איסור מוסיף בקל על חמור מיהא למאן דלית ליה איסור מוסיף בשני שמות כמו שיבואר לקמן בס"ד דרבא גופא סבירא ליה הכי אם כן לא שייך הכא איסור מוסיף לכהן משום גרושה הואיל ונוסף איסור מחזיר גרושתו כיון דאינו שם א' וצ"ל באמת הך בבא גרושה גרושה ע"כ אגב רישא נקיט דבל"ז צ"ל כן דהא כבר נשמע מרישא דבעינן גופים מחולקים וע"כ צ"ל אגב רישא נקיט גם י"ל דדוקא היכא דאיכא תרתי ב' שמות וקל על חמור אינו חל באיסור מוסיף משא"כ בגרושה גרושה כיון דלא הוי קל על חמור שפיר חל אפילו בשני שמות ויבואר עוד בסמוך ודוק:

שם אלא דאתרו ביה אכל חדא וחדא וכו'. משמע דחייב משום לא יקח אכל ביאה וביאה דלשון לא יקח היינו שבא עליה דרך אישות כפירש"י ז"ל גבי מחזיר גרושתו דאשה של

ביאה קאמר. ולפ"ז אין מקום לקושית הריטב"א ז"ל לקמן דאמר רבא לא יקח משום לא יחלל דהוי ליה התראת ספק בשעת קידושין ולפמ"ש עיקר התראה זו בשעת ביאה של אישות דהא אפילו בא עלי' כמה פעמים והתרו בו בכל פעם חייב על כל א' וא' ובאמת קשה על הריטב"א ז"ל מסוגי' זו וצ"ל דמפורש דמחייב על כל חדא וחדא משום לא יחלל אך ז"א לדעת הרמב"ם ז"ל דבמחללת כבר אינו חייב משום לא יחלל ודוחק לומר דמיירי בגמר ביאה וחייב בכל פעם משום לא יחלל זרעו וכ"ש לדעת הרמב"ם ז"ל דלא יחלל זרעו אין בו מלקות ע"כ הסוגי' מיירי בלאו דלא יקח דלא כהריטב"א ז"ל ועיין מה שכתבתי לקמן בס"ד. וק"ל:

שם אמר רב חנן בר רב קטינא הואיל ושם זנות וכו' לכאורה לא מצינו איסור מוסיף כזה ותו קשה דהל"ל דמיירי באמת שזינתה תחת בעלה וה"ל איסור מוסיף שנאסרה על בעלה משום סוטה ואפילו נימא דאין איסור זונה חל על איסור א"א אפילו שמוסיף דה"ל קל על חמור וכמ"ש לעיל דמש"ה אינו חל איסור אלמנה על איסור גרושה אף דהוי איסור מוסיף משום מחזיר גרושתו על בעלה ראשין משום דהוי איסור קל על חמור אך ז"א דאכתי חל בשעת גירושין או מיתת בעלה הואיל ונאסרה לבועל משום סוטה דאפילו אי נימא דמשום דניתוסיף איסור לבעל לא הוי איסור מוסיף משום שנאסרה כבר עליו בהיותו תחתיו מ"מ בשעת גירושין ומיתה ניתוסיף איסור לבועל דלא היה חל על איסור א"א בהיותו תחתיו ולולי דברי רש"י ז"ל היה נראה דבאמת מיירי שזינתה תחת בעלה וה"ל איסור מוסיף לגבי בעל ובועל אלא לפמ"ש דרבא סביר' ליה דאין איסור מוסיף בב' שמות דלכך אין איסור אלמנה חל על איסור גרושה אף דהוי איסור מוסיף משום מחזיר גרושתו משום דהוי ליה שני שמות אם כן קשה ליה דהא אף הכא כשזינתה תחת בעלה אינה יכול לחול משום דהו לי' מוסיף לגבי בעלה דהוי ליה שני שמות דלבעלה אסורה משום טומאה דכתיב ג' פעמים נטמאה ולכך אמר הואיל ושם זכית פוסל בישראל מיקרי שם א' ושפיר חל באיסור מוסיף וכ"ש לפמ"ש דסביר' ליה להאי תנא דדוקא בשני שמות וקל על חמור אינו חל באיסור מוסיף י"ל דה"נ אינו יכול לחול איסור זונה על איסור א"א כשהיתה תחת בעלה ושום דהוי ליה קל על חמור ושני שמות משא"כ איסור טומאה לבועל כיון דהוי שם א' עם איסור טומאה לבעל חל מיד אף כשהי' תחתיו ואם כן בשעת גירושין לא הוי ליה איסור מוסיף משום דבאותה שעה נאסרת על הבועל דהא כבר חל איסור על הבועל משעת זנות לכך צריך לומר הואיל ושם זנות פוסל בישראל הוי ליה שם א' וגם הוה חל מיד אף על גב דהוי איסור קל על חמור. ודו"ק:

שם כל שאינו ביקח וכו'. פרט לכה"ג וכו'. נראה דצ"ל דהאי בלא יקח לאו דוקא אלא בלאו דלא יחלל כדאמר לקמן שאם בעל ולא קידש לוקה משום לא יחלל אבל אין לומר דלא יקח היינו כמשמעו כיון דאין קידושין תופסין באחותו לאו מידי עביד לא מיבעיא לאביי דס"ל בריש תמורה דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאל"ה אמאי לוקה א"כ כיון דלא תפסי קידושין אינו לוקה אלא אפי' לרבא דס"ל בריש תמורה דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ואפ"ה לוקה משום דעבר על מימרא דרחמנא מ"מ כבר כתבנו דף ס"ז ע"ב דהיינו דוקא היכא דלא מהני משום האי לאו עצמו אבל אם בל"ז אין תפיסת קידושין לא עבר אמימרא דרחמנא דלאו מידי עביד וכה"ג אשכחן ביבמות דף ע"ו אמר רבא לאו מילתא היא בהיותן נכרי' לית להו חתנות וכו' אך קשה הא דאמר מני ר"ש היא דהא מתוקמא אף ברבנן בלאו דלא יקח וצ"ל דס"ל לרב ששת דהא מלתא דפשיטא היא דלא שייך ביה לא יקח וע"כ דקמ"ל דאפי' על כרו דלא יחלל אינו לוקה משום דאינו חל על איסור אחותו ודוק:

ברש"י ד"ה פטור מכרת וכו' ואם נתנבלה וכו'. הנה תוס' בשבועות הקשה דף כ"ד ד"ה האוכל וכו' כי מתה פקע איסור אבר מי החי וכו' מיהא י"ל וכו' משום דאית ביה איסור עשה שאינה זביחה וכו' ולריצב"א אין נראה וכו' ע"ש וה"ה דהוה מצי להקשות מלאו דנבילה דאיך יחול על איסור שאינו זבוח ולוקין עליו כדאיתא במסכת יומא. ונרא' דס"ל לרש"י ז"ל דגבי לאו דנבילה ולאו דאבר מן החי כיון דעשה דאינו זבוח קודם להן לעולם ע"כ גזירת הכתוב הוא שיחולו על איסור שאינו זבוח וכה"ג אשכחן בזבחים דף ע' גבי חלב נביל' וחלב טריפ' התור' אמר' יבוא איסור נבילה וטריפה ויחול על איסור חלב והיינו מגזירת הכתוב. ונראה מה שנדחק רש"י בזה ולא פי' דמיירי דוקא שנתנבלה מעי"ה משום דא"כ תקשה מנ"ל להש"ס דפליגי בנתנבלה מעי"ה דוקא דלמא פליגי בנתנבלה ביוה"כ דוקא ואיפכא פליגי אם פטור על לאו דנבילה דר"ש ס"ל איסור כולל וחל איסור יוה"כ על איסור אמ"ה בכולל ושוב כשנתנבלה ביוה"כ אין איסור נבילה חל על איסור יוה"כ דאין כאן כולל ורבנן לית להו איסור כולל ולא היה חל איסור יוה"כ על איסור אמ"ה עד שנתנבלה ביוה"כ וחל איסור יה"כ ואיסור נבילה בבת א' אע"כ מדקתני סתמא משמע בין שנתנבלה ביוה"כ בין שנתנבלה בעי"ה מיהא י"ל דא"א לאוקמי פלוגתייהו בנתנבלה ביוה"כ ובלאו דנבילה דאיסור נבילה בוודאי חל על איסור יה"כ כיון דשיעורא דנבילה הוא בכזית בציר משיעורא דיוה"כ דהוי בכותבות ובכה"ג וודאי חל כדאיתא בשבועת שם ואף דר"ש ס"ל כל שהוא למכות נר' דהיינו דוק' במקו'

שנא' ביה לשון אכילה משא"כ ביוה"כ דכתיב בי' תענו את נפשותיכ' מודה ר"ש דאינו חייב עד דאכל כשיעור דמייתב' דעתיה ודוק:

בתוס' ד"ה פרט לכה"ג שבא על אחותו וכו' והא איסור מוסיף הוא גבי אחותו וכו'. עיין במהרש"א ז"ל שפירש דהוי איסור מוסיף לגבי כהן משיח מלחמה והוא דחוק דהוה להו לפרש בהדיא דמי לא עהקינן כשלא הי' כהן משוח מלחמה באותו שעה. תו יש לדקדק בלשון התוס' והאי איסור מוסיף וכו'. דהאי לישנא גבי אחותו מיותר דהא בי' עסקינן גם מה שכתבו בנתאלמנה איתוסף בה אינו מדוקדק דה"ל למימר ניתוסף לה כלשון הש"ס לעיל גבי מיגו דאיתוסף לה איסור לכהן הדיוט וכו' וכן בכל הש"ס. ונראה לע"ד לפרש דבריהם בפשטות לפמ"ש לעיל דהא דאמר בלישנא קמא דאתיא כר"ש ולא כרבנן אע"ג דהתם גבי יוה"כ איסור כולל הוא משום דגם הכא הוי איסור כולל גבי נשים אחרות שהי' לבעלה דנאסרה כולה עלי' משום אלמנה. ולפ"ז נראה לפי מאי דקי"ל דאשה שוה לאיש בכל אזהרות שבתורה ומוזהרות נמי על לאו דלא יקח כמותו וכיון דנשים האחרות נאסרות לכהן גדול כשמת הבעל הרי ניתוסיף איסור גם בה והוי לי' גבי דידה איסור מוסיף א"כ קשה על לישנא בתרא דלא מוקי לה כר"ש דל"ל איסור כולל נהי דגבי כהן גדול הוי איסור כולל מ"מ גבי אחותו הוי איסור מוסיף דבתחילה הי' האיסור עלי' משום אחותו דמוזהר' גם עלי' משום איסור דכתי' גבי' וכשנתאלמנה ניתוסף בה ר"ל כמו שהנשים האחרות נאסרות איתוסף בה ג"כ איסור אלמנה והיינו שכתבו תוס' והאי איסור' מוסי' הוא גבי אחותו וקמ"ל בריית‍א דגם היא פטורה. ובזה נראה ליישב הא דאיתא ביבמות דף נ"ב ר' שמעון אומר אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד והתני' ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד לא קשי' כאן שנשא חי וכו' ור"ש היכא דנשא מת וכו' תתיבם יבומי יש לדקדק כיון דהקושי' על בריית‍א קמיית' ה"ל להקשות מקמי דמייתי בריית‍א שני' ולפמ"ש א"ש דהוי מצי למימר דמודה ר"ש באיסור מוסיף וכיון דלגבי האשה ה"ל איסור מוסיף כשנשא חי הואיל דכולה אחותה נאסרת בו לכך א"א לייבם משום איסורי דידה אבל לבתר דמייתי בריית‍א שני' דפליג ר"ש אפי' באיסור מוסיף שפיר מקשה על ברייתי' קמיית' תתייב' יבומי ועוד נראה דכיון דאמרי לעיל הוי לה חללה מיגו דאיתוסיף איסורא למיכל בתרומה הרי דאע"ג דלא איתוסף איסור לגבי אחרים אלא הי' עצמה נאסרת בתרומה ה"ל איסור מוסיף גבי דיד' כ"ש דאיכא למימר כיון שניתוסיף בה איסור אלמנה משו' דהוי גבי דיד' איסו' מוסי' ה"ל חדא גבי דידי' איסור מוסיף הואיל וחל איסור אלמנה אצלה איתוסיף נמי לגבי דידי' א"כ קושי' התו' אלימא טפי דאף לדידי' הוי איסור מוסיף. מיהו לכאורה קשה על

זה מסוגיא דיבמות דף ל"ב ע"ב דקאמר תינח היכא דנשא חי וכו'. וכ"ת מיגו דאיתסר בכולה אחותה הוי איסור כולל וכו' ולפמ"ש מאי מקשה נימא מיגו דאיתוסיף איסור לגבי דידה משום דהו"ל איסור מוסיף לגבי דידה כי היכא דכולה אחוותי' אסורה בו ה"נ איתוסיף איסור לגבי דידי' אך י"ל דכיון דברייתא שם נקיט סתמא דחייב משום אשת אח ומשום אחות אשה משמע אפי' היכא דהי' אינה בת עונשין כגון שהי' קטנה כדקאמר הש"ס ביבמות דף ל"ד בשופעת מתוך י"ג וכו' מתוך י"ב וכו' דלא חל עליה שום אזהרה ולא שייך לומר דהוי איסור מוסיף משום איסור דידה משא"כ הכא בשמעתין דע"כ לא מיירי בקטנה דא"כ בלאו אחותו איכא איסורא דכהן גדול לא ישא את הקטנה כדאי' ביבמות דף ס"א ולא חל איסור אלמנה על איסור קטנה ושפיר איכא איסור מוסיף גבי' משום אזהרה דידה: ותו לפמ"ש תוס' שם ביבמות דף ל"ב ע"ב בד"ה איסור כולל הוא כו' ואור"י דקסבר דא"א ונעשה חמותו נמי איסור כולל הוא וכו' א"כ אי נימא דה"ל איסור מוסיף אצלה משום אזהרה דידה קשה דבאשת איש ונעשה חמותה נמי איסור מוסיף הוא משום אזהרה דידה דלגבי דידה הו"ל איסור מוסיף אע"כ לפי הס"ד לא אמרינן איסור מוסיף בכה"ג ואליבא דאמת י"ל דס"ל לר' יוסי דלא אמרי' איסור מוסיף בשני שמות ע"ש בתוס' ודוק היטב:

ברש"י ד"ה כשם שחלוקה וכו' ללמדך שאם זונה חללה וגרושה הי' לוקה עלי' אף משום גרושה וכו' מבואר בדבריו דאפי' אם איסור גרושה בא עליה אח"כ חייב עלי' כמשמעות הכתוב דכתיב ואשה גרושה מאישה בתר זונה וחללה ונראה דע"כ צריך לפרש כן דאם איסור גרושה קודם פשיטא שחייב עלי' אפי' במקום זונה וחללה דכיון שחל קודם פשיטא שאין איסור מבטל איסור וכמ"ש הריטב"א ז"ל בשמעתין וע"כ מיירי כשבאה איסור גרושה לבסוף וכן צ"ל באלמנה גרושה שבא איסור אלמנה לבסוף מיהא צריך להבין דבאמת איך יכול לחול איסור גרושה על איסור זונה בשלמא באלמנה על איסור גרושה י"ל דהוי איסור כולל כמ"ש לעיל אם יש לו שאר נשים שנאסרו בשעת מיתת הבעל משום אלמנה חל נמי על איסור גרושה ואע"ג שכתבנו לעיל בברייתא דאלמנה אלמנה וכו' דאינו חל על איסור גרושה משום דהוי לי' קל על חמור צ"ל דברייתא זו לית לי' הך סברא אבל באיסור גרושה על איסור זונה קשה איך יכול לחול ונראה דצ"ל כגון שנעשה זונה וחללה תחת בעלה ולא הי' לחול על איסור א"א נמצא כשגירשה חל כלהו בהדדי. ולפ"ז י"ל גם באלמנה שחל על גרושה נמי בכה"ג כגון שנעשה גרושה תחת בעלה ומשכחת לה בריח הגט כדאמרינן ביבמות דף צ"ד ע"א ואשה גרושה מרשה

אפי' לא נתגרשה אלא מאשה פסולה כהונה א"כ כשמת הבעל אח"כ חל איסור אלמנה וגרושה בהדי הדדי:

ובזה מדוקדק לשון הכתיב דכתיב אלמנה וגרושה וחללה זונה ולא כתיב וזונה כמו באינך משום דעיקר כוונת הכתוב דחל איסור אלמנה על גרושה וחללה ולא משכחת חללה אלא שנתחללה תחת בעלה א"כ ממילא כל חללה זונה היא דאין לומר שהיה בעלה כהן ונתחללה על ידו שבא עליה לאחר שגירשה בריח הגט דא"כ הי' חל איסור גרושה מיד דה"ל איסור מוסיף שניתוסיף איסור לגבי בעלה איך יחול אח"כ איסור אלמנה על איסור גרושה וחללה ע"כ צ"ל שבעלה ישראל א"כ ע"כ שנעשה חללה מכהן אחר תחת בעלה א"כ הרי היא זונה ג"כ: מיהא זונה משכחת בלא חללה כגון שזינתה תחת בעלה דאין חלל' אלא מאיסורי כהונה ונרא' דהיינו דקאמר חללה למה נאמר' ר"ל דהא בכלל זונ' הוא אלא דהוא גופא קמ"ל קרא דאין חללה מחייבי כריתות אלא מאיסור כהונה והדר מקשה זונה למה נאמרה דהא בכלל חללה נמי זונה היא וקאמר דבאמת מיותר לגז"ש ובזה יש לפרש הא דקאמר רב אשי בתר הכי הלכך כהן וכו' יש לפרש לשון הלכך דרב אשי קמ"ל דאע"ג דאין חללה אלא מאיסור כהונה מ"מ היכא דאיכא איסור כהונה אף דאיכא נמי איסור אחר כגון שהיה אחותו ונעשית חללה ולא אמרינן דגזירת הכתוב הוא דלא הוי חללה אלא היכא דליכא אלא איסור כהונה לבד ונפקא לי' מברייתא זו דע"כ מפורשת שנעשה חללה תחת בעלה הראשון אע"ג דאיכא איסור דאסור אף בישראל ואפ"ה נעשית חללה כיון דאיכא נמי איסור כהונה. ודו"ק:

בגמרא מה כאן זרעו חולין וכו'. לכאורה קשה דל"ל גז"ש הא אמרינן פ"ק דיבמות דף ט"ו ע"ב מחזיר גרושתו לב"ה מי אמרינן ק"ו מאלמנה ככה"ג מה אלמנה שאין איסורו שוה בכל וכו' או דלמא מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת וכתבו תוס' שם בד"ה מה לאלמנה היא גופא נילוף וכו' ותירצו שם דמההיא ק"ו ליכא למילף דאין חללה. אלא מאיסור כהונה וכו' א"כ קשה דנילי' זרעו חולין בכהן הדיוט בק"ו מאלמנה לכה"ג דמיקרי לאו השוה בכל הכהנים דליכא למיפרך שכן היא עצמה מתחללת דהיא גופא נילוף דאין למעט מחללה כיון דהוי איסורי כהונה כדפירש"י ד"ה חללה למה נאמרה וכו' שנלמד מדסידר חללה אחר אלמנה וגרושה וכו'. ונראה דמזה נפקא להראב"ד וסייעתו דבכהן הדיוט לוקה על לאו דלא יחלל זרעו והיינו מגז"ש זו דאל"ה אין עונשין מן הדין. ולשיטת הה"מ דבאמת איכו לוקה כהן הדיוט משום לא יחלל ולא ילפינן אלא שזרעו חולין קשה דנילוף מק"ו כנ"ל. מיהא י"ל דאיצטרך קרא על חללה שנולדה מכהן הדיוט דכהן גדול לוקה עלי' משום איסור חללה דה"א דאין עונשין מן הדין מיהא לפמ"ש מהרש"א

בסנהדרין הטעם דמשום דחמיר טפי לא להוי כפרה במלקות לא שייך הכי לומר כן דהא אפי' בחללה גמורה כה"ג לוקה עלי' ומתכפר במלקות. ודוק:

דף עח.

בגמרא אמר ר' יהודא וכו' אי היכא אימא סיפא וכו' כתב מהרש"א דלא בעי למימר משום דאין איסור חל על איסור דחלוצה נמי מוסיף הוא לגבי שאר אחין בלא יבנה ע"ש אף דלא דמי דגבי גרושה מוסיף הוא בשם א' לגבי כהן הדיוט משא"כ הכא דהוי שני שמות ומה שהביא מהרש"א ראיה ממה דאמר לעיל גבי זונה אינו מוכרח דהתם שם זנות מיקרי שם א' וכמ"ש לעיל שם וצ"ל דס"ל לש"ס דאין לחלק כמ"ש תוס' ביבמות דף ל"ב ע"ב ד"ה איסור כולל וז"ל מיהא איסור מוסיף אומר ר"י דחשיב אפי' אין השמות שוין אך הנראה לענ"ד יותר דבל"ז צריך להבין מה ענין קושיא זו וחלוצה דרבנן דוקא לר' יהודה ונרא' דא"ש לפמ"ש בכתובות דף כ"ט ע"ב ד"ה חילולין וכו'. דהא דלוקה שתים אע"ג דלא יחלל חל קודם הקידושין ולאו דלא יקח דהיינו איסור הביאה ע"י הקידושין אינו חל עד אחר הקידושין וכיון דאין איסור חל על איסור האיך יחול לאו דלא יקח על לאו דלא יחלל וכתבנו שם דהוי איסור מוסיף דבשע' שקידשה נאסרה הביאה לכולי עלמא משום א"א נאסרה נם עליו משום לא יקח אע"ג דהוי ב' שמות אפ"ה ס"ל לר' יהודא דהוי איסור מוסיף א"כ שפיר מקשה עליו מחלוצה וע"כ צ"ל דאיסור חלוצה אינו אלא מדרבנן דהא הו"ל איסור מוסיף מב' שמות ודו"ק:

אך בל"ז קשה טובא הא דמקשה רבא על ר' יהודה מברייתא דאלמנה וגרושה דחייב שתים הא רבא עצמו ס"ל דבעל ולא קידש לוקין משום לא יחלל א"כ דילמא מיירי ברייתא בביאה בלא קידושין ומשום לא יחלל לחוד ע"כ נראה דהא דאמר ר' יהודא כהן גדול באלמנה לוקה שתים היינו דמפרש לקרא דלא יחלל דוקא ע"י קידושין ולעבור עליו בב' לאוין ללקות שתים. אבל בבעל ולא קידש אינו לוקה וליכא ליה הא דרבא דלקמן דלוקה בבעל ולא קידש משום לא יחלל וכמו שיבואר. והיינו דמקשה לו רבא מברייתא דאלמנה וגרושה דליכא לאוקמא בבעל לחוד דלרבי יהודא אין בזה מלקות ולפ"ז י"ל דהא דמקשה וחלוצה דרבנן היינו דוקא לרבי יהודא משום דבל"ז הוי אפשר לומר דאף דחלוצה נפקא מקרא דואשה דכתיב גבי כהן הדיוט מ"מ כיון דבכהן הדיוט לא כתיב לא יחלל אלא דילפינן בגז"ש מלא יחלל דכתיב גבי כהן גדול כדלעיל א"כ י"ל דלא קאי אלא על האיסורים דכתיבי גבי כהן גדול דעלי' קאי לא יחלל אבל חלוצה דכתיב גבי כהן הדיוט לבד אין בה לאו דלא יחלל א"כ לפי מאי דאוקמא רבא בברייתי' זו בביאה בלא קידושין אתי שפיר דאינו לוקה אלא משום לא יחלל וזה אינו בחלוצה אבל לרבי

יהודא דס"ל דאין לוקה על לא יחלל אא"כ קידש א"כ קשה בחלוצה נמי האיכא איסור לאו דלא יקח והא וודאי לא שייך לפרש הברייתא דבגרושה וחלוצה לוקה שתים על גרוש' ואחת על חלוצה. ועמ"ש לקמן בזה ודוק:

ולכאורה היה נראה דטעמא דרבי יהודא דס"ל דבלא קידושין אינו חייב משום לא יחלל משום קושיא הנ"ל דאיך יחול לאו דלא יקח על לאו דלא יחלל אע"ג דהוה מוסיף בשע' קידושין משום א"א י"ל דס"ל משום דהוה שני שמות לא הוה איסור מוסיף ומה שכתב מהרש"א ז"ל דמלשון רבא דלעיל הואיל ושם זנות פוסל משמע דפוסל אפי' בשני שמות יש לומר דרבי יהודא לית ליה הך סברא ורבא דמחייב בבעל משום לא יחלל לטעמיה אזיל דס"ל איסור מוסיף בב' שמות. אך לפ"ז תקשה קושית מהרש"א ז"ל מאי מקשה מחלוצה הא הו"ל איסור מוסיף בשני שמות ולר"י לא הוי זה איסור מוסיף ועיין מ"ש לקמן דמשכחת בחלוצה איסור מוסיף משם א' כמו שיבואר לקמן בס"ד:

ויותר נרא' דא"ש בשיטת הה"מ בפי' י"ז הל' ב' דהא דילפינן בגז"ש דזונה דזרעו חולין בכהן הדיוט כמו בכה"ג. לאו למלקות ילפינן אלא דזרעו חולין אבל אין כהן הדיוט לוקה משום לא יחלל ולפ"ז י"ל דלא ניחא לרבא לאוקמא ברייתא דאלמנה וגרושה בבעל ולא קידש משום דנהי דאמרי' לעיל דבאלמנה וגרוש' הוי איסור מוסיף שני תוסיף איסור לכהן הדיוט היינו דוקא בלאו דלא יקח דשייך נמי בכהן הדיוט אבל בלא קידושין דליכא אלא לאו דלא יחלל דאינו אלא בכה"ג לבד א"כ אין איסור מוסיף כלל והא וודאי אין סברא דמשום שנוסף איסור ע"י קדושין ניתוסף נמי אפי' שלא ע"י קדושין דאין ענין זה לזה ועל זה משני שתים על זה ושתים על זה דמיירי בקידש ובעל ושפיר הוי איסור מוסיף שניתוסף לגבי כהן הדיוט ולפ"ז צ"ל דהא דחייב שתים על זה ושתים על זה אע"ג דלאו דלא יחלל ליתא בכהן הדיוט ולא הוי איסור מוסיף כלל מ"מ כיון דלאו דלא יקח הוי איסור מוסיף דאיתא גם בכהן הדיוט חל נמי איסור דלא יחלל דגרושה על אלמנה כיון דהוי ע"י קידושין שייך ביה איסור מוסיף אף דלא יקח ולא יחלל הוי שתי שמות מ"מ פ"ל לר' יהודא דאמרינן איסור מוסיף בב' שמות והיינו דמקשה וחלוצה דרבנן על רבי יהודא דוקא דבל"ז המ"ל כקושיא מהרש"א דאין איסור חלוצה חל משום איסור מוסיף דלא יבנה כיון דהוי שני שמות אבל כיון דלר' יהודא מוכח דס"ל להך ברייתא דאמרינן איסור חל על איסור במוסיף אפילו בב' שמות מדחייל לאו דלא יחלל בגרושה על לאו דאלמנ' כנ"ל דוודאי אין לפרש הברייתא שתים על זו וא' על זו שפיר מקשה מחלוצה. עוד אמרתי בלימוד הישיבה די"ל הא דס"ל לר' יהוד' דדוקא קידש ובעל לוקה שתי' אבל בבעל ולא קידש אינו לוקה משום לא יחלל היינו משום דמשמעות דקרא דלאו

דלא יחלל קאי על לאו דלא יקח וכל היכא דליכא איסור לא יקח אין בו ג"כ משום לא יחלל וכן משמע מדמקש' הש"ס ביבמו' דף כ' אלמנה לכהן גדול חולצת ולא מתיבמת וליתי עשה דיבום וידחה לאו דאלמנה ומשני גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שני' וכבר הקשינו לעיל דף ס"ו ע"ב במתני' דמאי קושי' הא פליגי תנאי בנזיר אי אתי חד עשה ועקר תרי לאוין וכיון דבאלמנה לכהן גדול איכא תרי לאוין לא יקח ולא יחלל לא אתי חד עשה דיבום ועקר תרי לאוין. ולפמ"ש דלא שייך לא יחלל אלא במקום דאיכא איסור לא יקח אבל במקום מצוה דנדחה לאו דלא יקח ממילא ליתי ביה לאו דלא יחלל. ולפ"ז מה שכתב מהרש"א ז"ל די"ל טעמא דחלוצה דאין איסור חל על איסור יש ליישב משום דאם כן הוי ליה לאפלוגי' בדידיה דמשכחת ביה איסור מוסיף כגון שהיבם שחלץ לה היא כהן וכיון דמדאורייתא שרי' ליבם גרושה דאתי עשה ודחה לא תעשה הרי כשחלץ לה חל עליו איסור בגרושה וחלוצה בבת א' וכיון דחל גבי דידיה לאו דחלוצה איתוסף נמי איסורא לגבי שאר כהנים דהוי איסור מוסיף משם א'. ודו"ק:

שם ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו מכאן הקשו על הרמב"ם ז"ל דהשמיט לאו דלא יחלל זרעו שלוקין עליו כשגמר ביאתו וכתב הה"מ ז"ל טעמו דסבירא ליה דאין חילול זרע אלא כשנולד ממנו חלל ועל זה לא שייך ביה מלקות והוא נגד הסוגיא ועוד הקשו עליו דפסק כל שנתחללה כבר לכהונה אפי' גרושה אין לוקין עליו משום לא יחלל דהוא נגד הסוגיא דאם כן מאי מקשה רבא ממתניתין דאלמנה וגרושה דילקה נמי משום לא יחלל הא כיון שהיה גרושה היה מחוללת כבר. ונראה לענ"ד דהרמב"ם מפרש הא דאמר לקמן מודה רבא באלמנה לכהן גדול שאם בעל ולא קידש לוקה משום לא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא והרי חילול. ולכאורה אינו מובן דאיך מוכח מזה דמיירי בבעל ולא קידש. ועיין מה שכתבתי לקמן בזה וסבירא ליה להרמב"ם טעמא דרבא משום דפשיטא ליה דבלא יחלל זרעו לא שייך מלקות מטעם שכתב הה"מ דכיון דלא שייך חילול זרעו אלא כשנולד ולא שייך ביה התראה וע"כ הא דאמר רחמנא ולא יחלל זרעו היינו לאיסור' בעלמא לגמר ביאה משום חילול זרע אם יולד וקשיא ליה כיון דלא שייך בזה מלקות אין צריך קרא לאיסור' כיון דבלא"ה אסור גמר ביא' משום לא יקח דלא גרע גמר ביאה מהעראה ומזה הוכיח רבא דמיירי בלא קידושין דליכא איסורא משום לא יקח ואפ"ה אסרה ליה רחמנא ליגמור ביאתו משום חילול זרע ומזה מוכח נמי דבמחוללת כבר לא שייך בה לאו דלא יחלל משום חילול דידה דאל"ה אכתי קשה תיפוק ליה דגמר ביאה אסור משום לאו דחילול דידה אע"כ צ"ל דהיא כבר נתחללה בתחלת ביאה וא"כ בגמר ביאה ליכא נמי משום חילול דידה אלא איסורא משום חילול זרעה והיינו דקאמר

רבא והרי לא יחלל זרעו אמר רחמנא והרי חילול דמלא יחלל זרעו מוכח משום דכבר חילל אותה בתחילת ביאה הרי דכל דבריו של הרמב"ם מפורשים בדברי רבא וממילא מתורצים כל הקושיא שהקשו על הרמב"ם ז"ל מסוגיא דלעיל דכבר כתבנו לעיל דר' יהודא דאמר כה"ג באלמנה לוקה שתים היינו דסבירא ליה דלאו דלא יחלל אינו אלא כשקידש ובעל אבל ביא' לבד' אינו לוקה משום לא יחלל כדמוכח מקושי' רבא ובריית דאלמנה וגרושה וכו' משום דלא מתוקמא לרבי יהודא אלא בקידש ובעל כנ"ל וכיון דס"ל לר' יהודא דקרא מיירי דוקא בקידש א"כ ליכא למימר דלא יחלל זרעו איסורא בעלמא דהא בל"ז אסירה משום לא יקח ולא יחלל דידה אע"כ סביר' לי' לר' יהודא דלא יחלל זרעו הוי לאו גמור למלקו' ללקות נמי משום לא יחלל זרעו בגמר ביאה ושפיר מקשה ולילקי נמי משום לא יחלל זרעו וממילא כיון שכתבנו דהא דבמחוללת כבר סביר' ליה לרבא דאינו חייב משום חילול דידה הוא מהוכחת לא יחלל זרעו כנ"ל וכיון דלר' יהודה ע"כ אתי קרא למלקות ממילא דאפי' במחוללת כבר איכא לאו דלא יחלל ושפיר מקש' רבא לר' יהודא מברייתי' דאלמנ' וגרושה אבל אליבא דאמת קי"ל כרבא ודו"ק היטב:

שם רבא אמר בעל לוקה לא בעל אינו לוקה וכו' כבר כתבנו לעיל בתחלת הסוגיא דמשמע דאם בא עלי' כמה פעמים והתרו בו בכל פעם חייב על כל ביאה וביאה והיינו דס"ל לרבא דלא יקח היינו ביאה בדרך אישות ולא בדרך זכות ואין איסור על הקידושין אלא על הביאה שהי' דרך אישות וזהו דלא כשיטת הריטב"א ז"ל דעיקר הלאו על הקידושין וכן דעת התוס' בב"מ דף יוד ד"ה דאמר לישראל בתרוצא קמא וע"כ מפרשי דהא דקאמר לעיל מחייב על כל ביאה היינו משום לא יחלל אבל הרמב"ם ז"ל דס"ל במחוללת כבר איכו חייב משום לא יחלל ע"כ צ"ל דהא דמחייב על כל ביאה היינו משום דעיקר החיוב על ביאה בדרך אישות אלא דלפ"ז קשה דאיך יחול איסור ביאה שע"י קידושין כיון דכבר אסורה הביאה תחלה משום לא יחלל כדקאמר ומודה רבא שאם בעל לוקה וא"כ איך חל האיסור על ביאה בשעת הקידושין משום לא יקח הא לא מוסיף ולא כולל על לאו דלא יחלל שחל קודם קידושין וצ"ל כנ"ל דה"ל איסור מוסיף משום דבשעת קידושין נאסרה על כל העולם משום איסור א"א ניתוסיף גם עליו משום לאו דלא יקח כנ"ל אך ז"א לפמ"ש לעיל גבי הא דאמר רבא הואיל ושם זנות פוסל בישראל דס"ל לרבא דלא אמרי' איסור מוסיף בשני שמות א"כ א"א לפרש כן דהא הוי ליה ב' שמות. ותו קשה דלפ"ז לא אתי שפיר הא דאמר לעיל בברייתא אלמנה וגרושה וחללה זונה בזמן שהם כסדר חייב על כל א' וא' משמע אבל אם אינם כסדר אינו חל איסור אלמנה על איסור גרושה ואמאי נימא כיון דבשעת קידושין נאסר' לכ"ע ניתוסיף איסור

נמי לגבי דידיה אפי' בזמן שאינו כסדר ואין לומר דהתם איירי בזנות ומשום לא יחלל דז"א לדעת הרמב"ם בגרושה זונה וחללה אין בהם משום לא יחלל. ותו קשה סוגיא דתמורה דמקשה על רבא דאמר כל מילי דאמר רחמנא לא תעבוד אי עביד לא מהני והרי אלמנה לכה"ג דאמרי רחמנא לא יקח ע"ש הא אין איסור בשעת קידושין ועיין מ"ש לעיל דף ס"ז ע"ב לדעת הרשב"א ז"ל בזה דהא דס"ל לרבא הכא דבעינן קידש ובעל היינו לבתר דמסיק התם לרבא לא יחלל חילולין עושה ואינו עושה ממזרים וס"ל לרבא דע"כ ליכא איסור בקידושין לבד דאל"ה לא הוי תפסי קידושין משום דאמר רחמנא לא תעביד וכיון דאין הולד ממז' ע"כ דאין איסו' בקידושין לבד אלא בקידש ובעל.

אמנם הנראה לענ"ד דלק"מ דס"ל לרבא דעיקר לא לאו דלא יקח היינו שלא יקדש אותה בביאה וזהו עיקר ביאה של אישות וה"ה דחייב על כל ביאה שאח"כ. ולפ"ז לא שייך בהא כלל איסור חל על איסור דלעולם היתה אסורה לו לבוא עליה לשם קידושין משום לא יקח ולא יחלל ובדרך זנות משום לא יחלל לחוד וא"כ שפיר פריך בריש תמורה דבמקדש בביאה נימא דלא מהכי כיון דאמר רחמנא לא תעבוד ול"ל בקדושי כסף ובשטר דהא תיקשי דהאיך יחול איסור הביאה ע"י קידושין על איסור לא יחלל כנ"ל. וכבר כתבנו לעיל דף נ"א בתוס' ד"ה קידושין שאין מסורין לביאה וכו' דבל"ז צ"ל לרבא הכי כיון דס"ל דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין א"כ קשה גבי מחזיר גרושתו דאין איסור בלא קידושין הא הוי לה קדושין שאין מסורין לביאה וכן קשה לדעת הרמב"ם ז"ל דבגרושה זונה ליכא לאו דלא יחלל משום דכבר היא מחוללת ואין איסור הביאה אלא משום קידושין א"כ הו"ל קידושין שאין מסורין לביאה אלא העיקר כמ"ש דעיקר לאו דלא יקח היינו שלא יבא עליה לשם קידושין ובזה לא שייך קידושין שאין מסורין לביאה ודוק:

שם בגמרא ומודה רבא בכהן גדול באלמנה וכו' הנה התוס' ביבמות דף ס"ט ע"א בד"ה כהן גדול באלמנה וא"ת היא גופא מנ"ל וי"ל דלגבי הבן וכו' נראה דכוונתם דמה שאמר הכא לא יחלל זרעו בעמיו אמר רחמנא היינו כמו שתירצו בתוספות דילפינן מזרעו אלא דצריך לדחוק דמה שהבן נפסל הא מצד הסברא דבלא קידושי גרע טפי ודוחק דהא איכא למימר דוקא ע"י קידושין דאיכא דה"ל יצירתו בעבירה משא"כ בלא קידושין כיון דלית ביה משום לא יקח יש לותר דאין בה חילול לא לה ולא זרעה וממילא דליכא עבירה דלא יחלל וכמ"ש לעיל דף ע"ז ואפשר ליישב דבריהם דס"ל דני היכא דמקשינן זרעו לו כדאמר שם ה"נ מקשינן איפכא אורו לזרעו ובחלל כיון דליכא עבירה אפי' בקדושין דהא לא הוזהרו כהנות להנשא לחלל ואפ"ה הוי הולד לעולם חלל ה"נ גבי כה"ג עצמו

אע"ג דליכא עבירה הוי הולד חלל וממילא גם היא נפסלת. וכבר כתבנו לדעת הרמב"ם ז"ל ישוב נכון דמלא יחלל זרעו מוכח דמיירי בלא קידושין כנ"ל ודוק:

שם אלא אימא מצרי ראשון יוכיח לכאורה קשה דהא משמע דלר' יהודא משוה ליה גר לחלל לגמרי אפי' דורי דורות וכן משמע ביבמות דף ע"ז ע"ש. וכיון דלא יליף אלא ממצרי נימא דיו להיות כנדון שלא יפסל אלא עד ג' דורות ונראה דבאמת יליף בסמוך ר' יהודא מקרא דמזרע בית ישראל עד דאיכא כל זרע מישראל והא דאיצטרך למילף בק"ו היינו דלא נדרוש קרא דמזרע בית ישראל כראב"י או כר' יוסי וכן הוא משמעות דברי מהרש"א ז"ל ע"ש. א"כ כיון דיליף דבת גר מישראלית פסולה מק"ו ע"כ דמזרע בית ישראל היינו עד דאיכא כל זרע מישראל וממילא דאפי' לדורי דורות בעינן זרע מישראל דכל היכא דכתיב זרע משמע אפי' זרע זרעו כדאי' לעיל דלזרע זרעו לא איצטרך קרא ובזה אתי שפיר הא דאיצטרך ר' יהודא למילף בק"ו וגם מדרשא דקרא דמזרע בית ישראל דתרווייהו צריכא דאי מק"ו לחוד הו"א דיו כנ"ל שלא יאסר אלא עד ג' דורות ואי מקרא לחוד הו"א כראב"י או כר' יוסי ודו"ק:

בתוס' ד"ה ור' יהודא וכו' וא"ת לר"י וכו' עיין במהרש"א ז"ל שנדחק מה שהקשה תוס' לר' יוסי דוקא ולא לראב"י גם אינו מובן דלכאורה ב' תירוצים של התוס' חדא הוא גם מ"ש מהרש"א דראב"י באמת אית ליה האי דינא ומזה יליף דקרא דמזרע בית ישראל לא מפרש כר' יוסי ע"ש ואינו מובן דאי אית ליה האי דינא דגר וגיורת ע"כ צ"ל דס"ל גר פוסל בביאתו דאל"ה איכא למיפרך מה להצד השוה שכן פסולים בביאתו וז"א דהא אנן קי"ל כראב"י וקי"ל גר אינו פוסל ותו דא"כ אין תועלת במה שאמו מישראל כיון דכבר נפסלו בביאת הגר דאף דאין פסול אביה ואמו מטעם אחד מ"מ כיון דשניהם פסולים א"כ אין מקום להכשיר ובאמת צ"ע גדול על מ"ש הרמב"ם וטוש"ע אה"ע סי' ד' דבת גר עמוני מישראלית כשירה לכהונה לכתחילה והוא מסוגיא דיבמות דף ע"ז דכיון דקי"ל לכתחילה כראב"י דבעי' אמו מישראל א"כ כיון דהיא נפסלה בביאת עמוני אין שום צד להכשר ישראלית לכהונה וסוגי' דיבמות אזלי אליבא דר"י דהלכתא כוותי' והיינו לדידן בדיעבד אבל מנ"ל להכשיר לכתחילה ותו קשה דאיך יליף ראב"י מהאי דינא הא איכא למיפרך מה להצד השוה שכן בתו מישראלית פסולה תאמר בגר שכן בתו מישראלית כשרה:

והעיקר נראה בזה לפי פשוטא דעל ראב"י אין להקשות דאיכא למימר דדייק מזרע ולא כל זרע וממילא מדחי' האיך ק"ו אף למנין פסול בביאתו דאיכא למיפרך מה להצד השוה שכן בתו מישראלית פוסל אבל לר' יוסי דלא מדייק מזרע אפי' מקצת זרע שפיר הקשה

דה"ל למידרש כר' יהודא כיון דאיכא ק"ו בין לענין פסול הבת בין פסולה בביאתו וע"ז תירצו בתירוצא קמא דלא שייך הצד השוה לענין הבת ואפשר דלענין פסול עצמה ה"מ למילף בק"ו ואף דר' יוסי פליג אפי' לענין פוסל בביאתו משום דאיכא למיפרך מה בצד השוה שכן בתו פסולה דמהאי טעמא מכשיר ר' יוסי לעיל דף ע"ה במצרי שני משום שאין זרעו פוסל והוסיפו עוד בתרוצא בתרא דאפי' לענין פסול ביאתו נמי לא שייך למילף במה הצד ועמ"ש לקמן בלשון הת"י כן נר' לענ"ד ליישב ע"פ פשוטו: ודו"ק:

גם י"ל לפי מ"ש התוספות בד"ה במה הצד בהאי דינא וכו' תימא לר"י דהא לא שייך וכו' ובספ"י תירץ דהיינו דאמר ר' יהודא לקמן כל שאין אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו וכמו שיבואר לקמן א"כ י"ל דקושי' התוס' לר' יוסי משום דשמעי' ליה לרבי יוסי לעיל דף ע"ה ע"א דאית ליה האי סברא דכל שאין אתה וכו' אבל לראב"י י"ל דל"ל האי כללא ושפיר איכא למפרך מה להנך שכן פוסלים בביאתו וס"ל כהנך תנאי דפליגי לעיל שם גבי אלמנת עיסה ולית לי' כלל זה אבל באמת תירץ הספ"י לא מכרעת לענ"ד כמו שיבואר לקמן והעיקר נראה לענ"ד דלק"מ דע"כ הא דאמר מצרי ראשון יוכיח ליכא לפרושי במצרי ראשון שנושא ב"י דהא ביאתו בעבירה ואפי' אם נושא גיורת הא ר"י ס"ל קהל גרים איקרי קהל וה"ל ביאתו בעבירה וע"כ צ"ל שנושא מצריות א"כ האיך נילוף מיניה גר שנשא ב"י דהולד פוסל משום דהולד הולך אחר הזכר דהא התם גם היא מצריות וע"כ צ"ל האי דינא דר' יהודא אינו אלא לסתור סברת ר' יוסי דמכשיר אפי' בת גר וגיורת וע"ז שפיר איכא למימר מצרי שנשא מצריות יוכיח וכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל דף ע"ד דראב"י דס"ל ביבמות דף ל"ז כר"א דספיקן בוודאין אסורין ע"כ ס"ל קהל גרים איקרי קהל דאל"כ מייתרי חד קהל מחמשה קהלי ע"ש א"כ לראב"י נמי צ"ל יוכיח ממצרי ומצריות א"כ אין מקום להקשות אלא על ר' יוסי דמכשיר בת גר וגיורת ותו דכ' יוסי אית ליה לעיל דף ע"ג ע"ב דקהל גרים לא איקרי קהל וא"כ י"ל יוכיח אפי' ממצרי שנושא גיורות דאף שאין בו עבירה ואמו כשירה לקהל ואפ"ה הולד פסול לקהל ואתי שפיר מ"ש תוס' הו"ל למיפסל במה הצד דחלל מצרי כמו ר' יהודה דהיינו אפי' לפסול בבת גר זכר מישראלית ועוד נראה די"ל דר' יהודה יליף מהאי דינא אפי' בגר זכר לחוד דהא איתא ביבמות דף ע"ח דאמר ר' יהודה מכין גר מצרי וכו' הא אמר ר' יוחנן לתנ' תני ראשונה הרי דס"ל לר' יהודא דאזלי' בתר הזכר וה"ה במצרי ראשון שנושא מצרית שני הולד שני הוא ופסיל לבא בקהל הרי דס"ל לר' יהודה דאין ביאתו בעבירה אפ"ה הולך אחר הזכר אף דמצד אמו הי' שלישי וכשר ושפיר יליף בבת גר זכר דאזלי' בתר דידי' אבל באמת לא מצי תוס' להקשות על ראב"י דאיכא למימר דס"ל גבי מצרי ומצריות

דאזלינן בתר דידה כדאמר שם מאשר יולדו הכתוב תלאן בלידה כן נראה לענ"ד לפרש שיטת התוספ' ועיין מ"ש בסמוך ליישב קושי' אף לר' יוסי ודוק:

בתוס' ישינים ד"ה במה הצד וכו'. תימא לר"י וכו' כבר כתבנו בסמוך בזה וע"פ פשוט' נראה דלא שייך לומר שכן יש בהן צד עבירה אלא לענין דבתו פסול' לכהונה כיון דחלל הוי יצירתו בעביר' ובכהן גדול בתו יצירתו בעבר' מ"מ יש בשניהם צד יצירתו בעבירה והיינו דפירש"י שכן ביאתו בעבירה באלמנה זו לפיכך בת הנולדה מהם פסולה לכהונה שהרי יצירתו בעבירה וכה"ג אמרינן נמי ביבמות דף ע"ז לענין בת גר עמוני ע"ש אבל לענין פסול בביאתו דכהן גדול באלמנה דלא שייך כלל ענין יצירתו בעבירה ליכא למיפרך מה להצד שכן יש בהן צד עבירה דמה ענין ביאתו בעבירה ליצירתו בעבירה ובהכי אתי שפיר לשון הסוגיא דיליף בתחילה מחלל בכה"ג ולא יליף מחלל ומצרי כמו במסקנ' היינו דלענין שיפסול בביאתו אין צריך למילף במה הצד ממצרי אלא מחלל בכה"ג דלא שייך למיפרך שכן יש בהן צד עבירה כנ"ל ולפמ"ש לעיל דהא דקאמר ר' יהודא והדין נותן אף דיליף לקמן מקרא דמזרע בית ישראל אלא דמועיל הק"ו שלא לפרש כראב"י דאמר אפי' מקצת זרע ודלא כר' יוסי דמפרש שנזרעו בישראל א"כ י"ל דבתחילה השיב לאפוקי ממדרש ראב"י מקצת זרע דכיון דנוכל למילף דפוסל בביאתו א"כ אין לחלק במקצת זרע דכיון דאמו נפסלה בביאתו הרי פוסל מצד אביו ומצד אמו תדע דהא איכ' למימר אליב' דראב"י דמוד' דבת גר וגיורת פסול' משום דליכא מקצת זרע ישראל א"כ מאי מקש' מה להצד השוה דאיכא בהן צד עבירה נימא בת גר וגיורת תוכיח דליכא עביר' ואפ"ה בתו פסול' וע"כ צ"ל כיון דאמו וגיור' ובחלל ובכה"ג ג"כ אמו חללי נמצ' דבכל הצד השוה פסולה הבת מצד אביו ומצד אמו א"כ לפמ"ש דלגבי פסול האם דהיינו שנפסלה בביאתו לא שייך למיפרך שכן יש בהן צד עבירה א"כ גם הי' נפסלה משני צדדין ואין חילוק בין בת גר וגיורת לבת גר זכר אלא דקושי' הש"ס דאכתי איכא למפרך מה להצד השו' שכן יצירתו בעבירה ואכתי איכא למידרש כר' יוסי דאפי' בת גר וגיורת כשר וע"ז קאמר דיליף מחלל ומצרי במה הצד ולענין פוסל בביאתו איכא למילף מהאי דינא או מחלל ומצרי או מחלל וכהן גדול. ובזה א"ש טפי מה שהקשה תוס' לר' יוסי דמנ"ל והיינו כמ"ש דפירכא בתרייתא אינו אלא ליתן טעם מ"ט לא מפרש ר' יהודא קרא כר' יוסי וע"ז הקשה תוס' דלמה באמה ר' יוסי לא אמר כר' יהודה כיון דהדין נותן כן: ודוק:

עוד נראה דלפי שיטת הת"י דלגבי לפוסלה בביאתו נמי שייך למפרך שכן יש בהן צד עבירה מ"מ יש ליישב דבאמת רבי יהודא לא בא אלא לסתור דברי ראב"י דדריש מזרע

מקצת זרע והא כבר כתבנו לעיל דוודאי אין שום קושיא דמנ"ל דגר פוסל בביאתו דהא יליף רבי יהודא מקרא לקמן דכתיב אלמנה אשר תהיה וגומר דכל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו כמ"ש בספ"י כנ"ל אלא דכוונת הת"י דמנ"ל הא גופא דבתו פסולה כיון דאיכא למפרך מה להצד שכן פוסל בביאתו וכיון שכתבנו לעיל דלראב"י דמודה בבת גר וגיורת איכא למימר בת גר וגיורת תוכיח דהא גר אינו פוסל בביאתו אפ"ה בת גר וגיורת פוסל ואי נימא מה לגר וגיורות שכן אמו פסולה נימא מצרי ראשון שנושא ישראלית יוכיח דאמו כשירה לקהל והבן פוסל ואי נימא מה למצרי שכן יש בו צד עבירה בת גר וגיורת תוכיח נמצא אפי' אי נימא דגר אינו פוסל בביאתו ממ"נ איכא למילף דאפי' בת גר זכר פסולה וכיון דקיי"ל כבר דממ"נ בת גר זכר פסולה ממילא פוסל בביאתו נמי מקרא דואלמנה וגו'. ולפ"ז ממילא מתורץ קושית תוס' על ר"י דלא יליף במה הצד דרבי יהודא דלפמ"ש אין שום קושיא על רבי יוסי דאיכא למיפרך כקושית הת"י ור' יהודה לא בא בהאי דינא אלא לסתור דברי ראב"י כנ"ל וכבר כתבנו לעיל דעל ראב"י אין שום קושיא משום דמשמע ליה מקרא דמזרע דנשמע מקצת זרע לאפוקי מהאי דינא דמה הצד א"נ משום דס"ל במצרי ומצריות דאזלינן בתר האם משום דתלאן הכתוב בלידה ואיכא למיפרך בת מצרי ומצריות יוכיחו דבא מטפה פסולה ואפ"ה אזלינן בתר דידה. ודוק:

עוד נראה ליישב קושית הת"י דמשכחת דמצרי פוסל בביאתו כגון אם נושא שתוקית דמדאורייתא שתוקי כשרה לבוא בקהל וכן מצרי מותר בשתוקית כדס"ל לר' יהודא לעיל דספיקן בוודאין וודאין בספיקן מותר ואפ"ה נפסלה בביאה משום דממ"נ אסורה לכהן דאם השתוקי ממזרות הם אסורה לבוא בקהל ואם היא כשירה הרי נפסלה מבעילת המצרי ואע"ג שלא הים עבירה בביאתו וכה"ג הקשו התוס' ביבמות דף ע"ח גבי מצרי שני במה יטהר ע"ש. ואין לומר דמנ"ל דמיפסל השתוקית כיון דלית ביה עבירה ז"א דהא ס"ל לר"י כל שאי אתה נושא בתו וכו' אלא דקושיות התוס' דבאמת נימא שאינו פוסל אף בתו כנ"ל משא"כ במצרי דוודאי בתו פסונה. ולפ"ז יש לישב נמי קושית מהרש"א ז"ל מה שהקשה תוס' לר' יוסי ולא הקשה לראב"י משים דלראב"י דס"ל ביבמות דף ל"ז לפי מאי דמוקי ליה לראב"י כר"א דס"ל ספיקן בוודאין אסור א"כ לא משכחת דמצרי בלא ביאת עבירה ושפיר איכא למיפרך שכן פוסל בביאתו אך ז"א לפמ"ש לעיל דף ע"ה ע"ב בתוס' ד"ה השתא ממזר הוי וכו' דאף דשתוקי מותר מן התורה היינו דוקא בקהל ישראל אבל לכהונה פסולה ליכא לתרוצי הכי. ודו"ק:

עוד נראה דיש ליישב קושית התוספות ישנים לדברי הרמב"ם ז"ל דכתב בפרק ט"ו מהלכות אסורי ביאה הלכה ב' שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא

קידושין וה"ה בחייבי עשה אין בהן איסור מן התורה אלא א"כ קידש ולא שייך למיפרך שיש בהן צד עבירה והא דאמר אלמנה לכה"ג ביאתו בעבירה וחלל יצירתו בעבירה והיינו משום דבאלמנה אפי' בלא קידושין איכא משום לא יחלל דידה ואפי' לדעת הרמב"ם ז"ל דהיכא דהי' כבר מחוללת ליכא משום לא יחלל ואפ"ה הולד חלל היינו משום דאיכא עבירה דלא יחלל זרעו דכיון שנולד מאותו ביאה הרי עבר על לאו דלא יחלל זרעו משא"כ במצרי שנשא בת ישראל אע"ג דלדעת הרמב"ם ז"ל אין לוקין על לאו דלא יחלל זרעו היינו כמ"ש הה"מ דלא יחלל זרעו אינו אלא כשנולד הזרע הרי דבולד איכ' אזהרה דאורייתא והוי ליה יצירתו בעבירה אבל במצרי לא מצינו ביה אזהרה דאורייתא בלא קידושין. ובזה יש ליישב קושית התוס' ביבמות דף ט"ו ע"ב בד"ה מה לאלמנה כו' דל"ל קרא דכי תהיה לאיש זר דעמוני ומואבי ומצרי' פוסלין בביאתן נילף בק"ו מאלמנה ע"ש. ולפמ"ש איצטרך היכא דבא עלי' בלא קידושין דליכא בהו צד עבירה. ודוק:

בגמרא רבי יהודא סבר עד דאיכא כל זרע וכו' ופירש"י כלומר וכו'. ונרא' דמשמע ליה לאפוקי בת גר משום דאיכא ק"ו מחללה שנישאת לישראל דהולד כשר לכ"ע. כדילפינן לעיל דף ע"ז מקרא דלא יחלל זרעו בעמיו אף דיצירתו בעבירה ואין לומר דגיורת גרע טפי משום שבא מטיפה פסולה דאיכא למימר בת מצרי שני ומצריות ראשונה יוכיח דהולד הולך אחר הזכר וכשר דכבר כתבנו דס"ל לרבי יהודה ביבמות דף ע' במצרי שנשא מצרית ראשונה הולד הולך אחר הזכר ואין לומר דמה לבת מצרי ומצריות דכשירים לאחר ג' דורות חללה תוכיח וע"כ דזרע ישראל היינו עיקר זרע ישראל. ועוד נראה דא"צ ראי' ע"ז משום דא"א לומר כל שתהיה בת בתו של גר פסולה לכהונה דהיינו בין זכרים ובין נקיבות איסור עולמות דא"כ כל זרע מלכות בית דוד תהיה פסולים להנשא לכהונה כיון דבאים מרות המואביה ומנעמית העמוני ומקרא מפורש להדיא ביהודע כהן גדול שנשא אלישבע מזרע מלכות בית דוד וכן זכריה בנו היה חתן המלך ע"כ צ"ל דבת בתו של גר כשירה. וק"ל:

דף עח:

רש"י ד"ה וסיפא בכהן הדיוט וכו' וקס"ד דהכי קאמר שהיא אלמנה ממיוחס וכו'. משמע מלשונו דאיכא דיוקא מאלמנה אשר תהיה והא דלא פירש דמיירי בכהן הדיוט מדכתיב גרושה ומדכתיב מזרע בית ישראל צ"ל דס"ל כמ"ש התוס' דכיון דשייך גם בכהן גדול אין להקשות כ"כ הא דעירוב קרא פסילי כהן גדול עם פסולי כהן הדיוט. אמנם לולי פירש"י ז"ל היה נראה דע"כ אין הקושיא אליבא דר"י דלר"י א"צ לאוקמא כלל רישא

בכהן גדול אלא כפשטא דקרא מירי בכל הכהנים והיינו כיון דחזינן בסיפא דקרא דמסיים והאלמנה אשר תהיה אלמנה מכהן והיינו לר"י שהוא כשר להשיא בתו לכהן כנ"ל מכלל דרישא דקרא מירי כשהיא אלמנה ממי שאין ראויה להשיא בתו לכהונה והא דנקט סתמא משום דאמרינן לעיל דף ע"ו ובכתובות דף כ"ד דצריך בדיקה להכשיר בתו לכהונה אבל סתם בני אדם אין בתו כשר לכהונה והיינו דקאמר שלא יקחו כ"א בתולה מיוחסת שהיה מזרע ישראל ולא נבעלה מסתם בני אדם שאינו מיוחס או אלמנה אשר בעלה היה מיוחס מן המשיאים לכהונה א"כ לר"י אין צריך לאוקמי כלל רישא בכהן גדול אלא בכל הכהנים ונראה לע"ד ליישב פירש"י ז"ל דס"ל דהא דקשיא ליה לר"כ רישא בכה"ג היינו לפי מאי דקי"ל לעיל דף ע"ו ע"ב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת כשרות א"כ אין לפרש סתמא דקרא דאלמנה פסולה לכהן הדיוט מחשש שלא הי' בעלה בדוק אם הוא מן המשיאים דהא מסתמא היה בחזקת כשרות וע"כ הא דקאמר מכהן מן המשיאים לכהונה היינו לאפוקי ממי שידוע שהוא פסול או שיצא עליו ערעור. ובזה נראה לע"ד ליישב לשון רש"י ז"ל וקס"ד שהי' אלמנה ממיוחס וכו' דאינו מובן דה"ל לפרש דהקושיא הי' על ר"י עצמו דס"ל הכי מן המשיאים לכהונה ולפמ"ש א"ש דעל רבי יהודה לק"מ דאיכא לפרושי כולי קראי בכהן הדיוט דהא רבי יהודה עצמו ס"ל בכתובות שם דלהשיא אשה צריך בדיקה וכן ס"ל בשמעתין דכל שאי אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו דבאמת הוה מצי תוס' בכתובות שם לפרש להשיא אשה בדוקה שלא יפסול אותה עצמה אלא דכתבו תוס' שם להכשיר בתו לאביא דרבנן דל"ל האי כללא דכל שאי אתה נושא בתו וכו' ע"כ צ"ל להכשיר בתו לכהונה ועוד נראה דרבי יהודא ס"ל בת גר זכר וכו' לא שייך לומר כל המשפחות בחזקת כשרות דהא לא שייך אלא בממזרת ושאר פסולי קהל או בחשש חללות דבאים ע"י ביאת עבירה מסתמא בחזקת כשרות הם אבל מחשש שמא בא אבי' מגר מכמה דורות כיון דגר מותר בישראל סברא הוא דאיכא למיחוש טפי שמא בא מגר ונשתכח כמו שמצינו לעיל דף ע"ה גבי גר אחר עשרה דורות וכו' ושפיר איכא לאוקמי קרא בסתם אלמנה דפסולה אפי' לכהן הדיוט אלא דמשמע ליה דר"נ לא ידע מברייתא דבסמוך והוי מפורש טעמא דקרא במשיאין לכהונה ושפיר קשיא ליה אליבא דחכמים דס"ל כל משפחות בחזקות כשרות והיינו דפירש"י קס"ד שהיה אלמנה ממיוחסת וכו' פי' דלפי הס"ד לא ידע דאיכא פלוגתא בהא ובאמת היינו דמסיק הש"ס דלת"ק מפרש מכהן משאר כהנים הרי דפריש קרא בהדיא דמיירי בשאר כהנים ור' יהודא לטעמיה וכו' דכל שאי אתה נושא בתו וכו' א"כ איכא לפרושי כולה קרא בכהן הדיוט והא דלא ניחא לרש"י ז"ל לפרש דהקושיא

הוא אליבא דת"ק והקושיא הוא דבקרא קמא חשיב פסולי כהן הדיוט דהיינו גרושה וגיורת ופסולי כהן גדול דהיינו אלמנה ובעולה ובסיפא דקרא לא נקיט היתרא בכהן הדיוט אלא באלמנה ולא היתירא דבעולה י"ל דמיירי באלמנה מן הנשואין דאיכא תרתי וכמו שיבואר בסמוך. ודוק:

בגמרא הכי קאמר מכהן יקחו משאר כהנים יקחו. עיין פירש"י ביחזקאל שפירש ואלמנה אשר תהיה אלמנה גמורה ולא גרושה וחללה. נראה פירש"י דשם אלמנה נופל אפי' על גרושה וחלוצה והיינו כדאמר בכתובות דף יו"ד ע"ב מאי אלמנה על שם מנה לכך כפל הכתוב אלמנה גמורה אך לא מצינו שם אלמנה בגרושה לולי פירש"י ז"ל היה נראה דאלמנה דכתיב ברישא דקרא גבי כהן גדול היינו אלמנה מן האירוסין והדר כתיב כי אם בתולה ומיעט בעולה וכיון שכולל ברישא דקרא גם גרושה ומזרע בית ישראל למעט גיורת והם אסירי ג"כ בכהן הדיוט והכי בסיפא דקרא והאלמנה אשר תהיה אלמנה גמורה ר"ל מן הנשואין דעלי' נופל עיקר שם אלמנה כדאיתא בכתובות שם דעיקר שם אלמנה הוא מן הנשואין כדאמר שם אלמנה מן האירוסין מא"ל איידי דהאי קרא אלמנה הא נמי קרא אלמנה וכו' ואתי לאשמעינן התירא בכהן הדיוט בין באלמנה ובין בבעולה. ואפשר לומר הא דנקיט לשון אשר תהיה דהוא לשון עתיד ולא נקיט אשר היא אלמנה משום דאמר בכתובות שם דאלמנה דכתיב באורייתא מא"ל דעתידין רבנן ומתקני לה מנה וכו' ואיכא למימר דבימי יחזקאל עדיין לא כתקנו דקרי לה אלמנה גמורה ע"ש עתיד לכך כתיב אשר תהי' והיינו דפירש"י דקושי' ר"נ אינו אלא למ"ד מן המשיאים לכהונה:

עוד נראה דיש לפרש לשון הכתוב אשר תהי' אלמנה משום דנבואת יחזקאל הי' על בנין בית האחרון במהרה בימינו וכתב בישעיה בלע המות לנצח ומפרש לה בפסחים דף ס"ח דקאי על ימות המשיח ומקשה שם הא כתיב והנער בן מאה שנים ימות ומשני כאן בישראל כאן באומות א"כ לא שייך לומר אלמנה לעתיד כי אם על אלמנה שהיתה כבר אלמנה בעת הגאולה והיינו דכתיב והאלמנה אשר תהיה אלמנה עוד בעת הגאולה אלא דבבראשית רבה מפורש דבן מאה שנה ימית היינו ע"י עונש מיתות ב"ד והוא מוכרח מקראי דיחזקאל דכתיב בו טומאות כהנים לאב ואם וגומר ע"כ לא מפרשי אלא ע"י מיתות ב"ד או ע"י רציחה ובזה אתי שפיר הא דקאמר ברישא דקרא בסתם אלמנה וגרושה לא יקחו ובסיפא קא מר אלמנה אשר תהי' אלמנה משום דאיתא ביבמות דף ע"ח דאי לא כתיב קרא והרי ממזר וודאי וכתיבי קראי דאי לאיסור כתיב דאי להתיר' לא כתיב וכו' ולהכי ברישא דקרא דמיירי לאיסור שפיר נקיט אלמנה ע"י דאי כגון ע"י

מיתות ב"ד או ע"י רציחה אבל בסיפא דקרא דמיירי להיתרא ולא כתיב קרא דאי להיתרא להכי איצטרך לומר אשר תהי' אלמנה כבר בעת ההיא וק"ל:

שם ור' יהודה אמר מן המשיאין לכהונה וכו' ור' יהודא לטעמי' וכו' פירש דוודאי ליכא לפרש מן המשיאין לכהונה היינו למעוטי הנישואות לחללין דבתו פסולה דא"כ מאי האי דתלה קרא בבתו הא כי היכא דילפינן דבת חלל פסולה מהיקשא דזרעו לו כדאיתא לעיל דף ע"ז ע"א ה"נ ילפינן מהאי היקשא דהנישאת לחלל פסולה כדאיתא ביבמות דף ס"ט אלא ע"כ דקרא אתי למיפסל הניסת לגר שבתו פסולה מקרא דמזרע בית ישראל ולאפוקי מראב"י דס"ל בת גר וגיורת פסולה ואפ"ה ס"ל דגר אינה פוסל בביאתו כמ"ש לעיל דאם הי' גר פוסל בביאתו אין חילוק בין בת גר זכר לבת גר וגיורת כיון דעכ"פ פסולים בין מצד אביה ובין מצד אמו וק"ל:

ברש"י במתני' ד"ה ממזר הוא שנולד לו מחייבי כריתות וכו'. ובד"ה ואפי' שניהם וכו' שאינו מן הבעל אלא מאיש אחר וכו'. צריך להבין דבריו ז"ל כמו שיבואר בס"ד ובספ"י הקשה דמאי קמ"ל הא קי"ל דאין אדם משים עצמו רשע ודוחק לאוקמי דוקא בשוגג דהא סתמא קתני ולכאורה נראה דהיינו טעמא משום דאמרי' בסנהדרין דף ח' האומר פלוני רבעני לרצוני או פלוני בא על אשתי דפלגינן דיבורא וה"נ ה"א דפלגינן דיבורא ומהימן שהוא ממזר מחייבי כריתות מאחר ולא ממנו ולפ"ז א"ש הא דלא פליג רי ברישא דלטעמי' אזיל דס"ל ביבמות דף כ"ה גבי הרגתיו לא ישא את אשתו דלא פלגי' דיבורא ומה שפירש רש"י ז"ל דר"י פליג אף ארישא היינו בעיקר הדין דנאמן האב אפי' בלא הודאת האשה ונ"מ לדידן דקי"ל דפלגינן דיבורא עוד הי' נראה טעמא דלא פליג רבי יהודא ברישא משום דבספ"י כתב לפרש כוונת רש"י ז"ל באופן א' כגון שהיתה אחותו פנוי' וילדה והוא אומר שממנו נתעברה ולפ"ז קשה דלענין מאי מועיל עדותו הא בל"ז הולד שתוקי ופסול כדקי"ל באה"ע ס"ו דכל פנוי' שילדה הולד שתוקי ופסול לבוא בקהל וצ"ל דת"ק ס"ל כר"א לעיל דף ע"ד דאסור ספיקן בוודאין נמצא דהוא מעיד שהוא ממזר וודאי להיתרא בממזרת וכיון דאמרי' לעיל בסוגי' שם ר"י אוסר אהאי אילימא אוודאין בספיקן הא מדקתני סיפא ר"א וכו' א"כ לר"י אין נ"מ בעדותו בל"ז הי' מותר בממזר וכמ"ש שם בלשון התוס' בד"ה שאדם נאמן וכו' ע"ש ומה שפי' רש"י דפליג גם ברישא היינו בעיקר הדין דנאמן ונ"מ למאי דקי"ל כר"א אך לא נהירא פי' זה בכוונת רש"י ז"ל דמנ"ל דר"י פליג ברישא בכה"ג דהא לא מצינו לר"י דפליג אלא במוחזק שהוא בנו דהכא מיירי קרא דיכיר שהתורה האמינתו על מי שהוא מוחזק שהוא בנו אבל על שאינו מוחזק בבנו והוא אומר בני הוא לא מצינו וכן מפורש בב"ב דף קל"ד ע"א ע"ש ברשב"ם

בד"ה ליורשו פשיטא וכו' אבל היכא דלא ידעינין אם בנו הוא וכו' מיהו הרא"ש שם בשם הרמ"ה שם בשם הר"מ חולק על הרשב"ם וכן הוא בטוש"ע ח"מ סי' רע"ז ולשיטת הרשב"ם צ"ל כמ"ש באופן שני שהוא מוחזק בבנו ומעיד על אמו שהיא אחותו אך אכתי קשה דאין אדם משים עצמו רשע דלא שייך בכה"ג לומר פלגינן דיבורא כמ"ש התו' בכתובות דף י"ח ע"ב: ועוד יש לתמוה טובא נהי דמה דלא פי' רש"י ברישא שאומר על מי שהוא מוחזק בבנו שאמו זינתה וילדתו מאיש אחר כדפירש"י עצמו בסיפא בד"ה ואפי' שניהם וכו' שאינו מן הבעל אלא מאיש אחר כו' י"ל משום דלשון זה בני משמע שמעיד עליו שהוא בנו וכ"כ בספ"י: מ"מ קשה דה"ל לפרש בסיפא כמו ברישא כשמעיד על אמו שהיא אחותו והיא גם היא אמרה אחי הוא. עוד הקשה שם בספ"י על מה שפי' רש"י ז"ל בד"ה אינו נאמן דקרוב הוא אצלו ואינו כשר להעיד עלי' דמאי ארי' קרוב אפי' עד אחר דאין חילוק בעדות ע"א בין כשר או קרוב ע"ש. אמנם נראה לענ"ד ליישב כל הקושי' הנ"ל דלכאורה מה שהקשה דאין אדם משים עצמו רשע אין התלונה על רש"י דכמו כן קשה על דאמר ר"י שנאמן לומר זה בני בן גרושה וכו' דהא משים עצמו רשע שעבר על לאו דאשה גרושה וגו' וכ"ש לפי' ר' אלי' שכתבו התוס' לעיל דף ע"ד דקרא דיכיר קאי על בן השנואה א"כ הרי משים עצמו רשע. ודוחק גדול לאוקמא קרא בשוגג אלא העיקר כמ"ש לעיל שם דקרא מיירי שהוא ידוע שבן השנואה הוא הבכור כמשמעות הכתוב והי' הבן הבכור לשנואה וכן במתני' מיירי בכה"ג שהוא ידוע שאשתו א' מחייבי כריתות רק שאין ידוע איזה היא בנה. וכן משמע הלשון זה בני ממזר משמע שיש עוד א' והוא אמר על א' זה הוא. ולפ"ז ממילא דא"ש טפי דלא פליג ר"י ברישא משום דלפי מה דס"ל דספיקן בוודאין מותר אין נ"מ בעדותו כנ"ל דהא בתחילה נמי הי' ספק אלא דלפ"ז קשה דמאי טעמא דרבנן נהי דלית להו דרשא דיכיר וסבר כר"א דספיקן בוודאין אסור מ"מ למה לא יהא האב נאמן מדין ע"א נאמן באיסורין היכא דליכא חזקה אפי' בדבר שבערוה א"כ לא מיבעי' בעובר דאין לו חזקה כדאמר בסוגי' אלא אפי' בנולד כבר מכ"מ כיון שנתערבו הבנים ואין יודעי' איזה מהם ממזר לא שייך בהו חזקה ונראה דמהאי טעמא באמת לא מפרש רש"י בסיפא דשניהם מודים על העובר דמיירי בכה"ג אלא מיירי בסיפא שאומר על אשתו שזינת' דבזה וודאי אין ע"א נאמן נגד רובא דקי"ל רוב בעילות אחר הבעל ורובא עדיף מחזקה כמ"ש בזה לעיל דף ס"ג ע"ב וברישא דקתני זה בני ומשמע שאומר שהוא בנו באמת לא מיירי שהיא מודית אלא שהיא מכחשת אותו וא"כ הוי ליה ע"א בהכחשה דאינו נאמן משא"כ לר"י הוא נאמן יותר מקרא דיכיר וכן צ"ל לפי אופן אחר בכוונת רש"י שאמר על אחותו פנוי' שהולד ממנו דלא מהימן מטעם

ע"א נאמן באסורין כיון שהי' בספק וליכא חזקה היינו משום שהי' מכחשת אותו אלא דאכתי לפי מאי דקי"ל באה"ע סי' י"ז דעד כשר מהימן יותר אפי' אם אשה מכחשת אותו דבמקום עד כשר עד פסול לאו כלום הוא לכך פירש"י דגם האב כיון שקרוב הוא הוי לי' ג"כ פסול כמו האשה והדר הוי לי' ע"א בהכחשה והא דלא פירש"י שהוא פסול מטעם עבירה משום דסתמא קתני אפי' הי' שוגג או עשה תשובה ומתרצים כל הקושי' הנ"ל:

עוד נראה לענ"ד די"ל דהא דלא פירש"י ז"ל בסיפא דאפי' שניהם מודים מיירי באומר על אשתו שהיא אחותו דס"ל לרש"י ז"ל דהא דנפקא לי' לר"י מיכיר היינו כפירוש הראשון שכתבו התוס' לעיל דכיון שמעיד על הבן הקטן שהוא בכור ע"כ הוא מעיד שהגדול אינו בנו ומיני' יליף ר' יהוד' דיכול להעיד נמי שבאמת הוא בנו אלא ממזר שנולד מעריו' והטע' בזה משום דס"ל דמהימן במיגו דאי בעי אמר שאינו בנו דבזה האמינתו תורה נאמן נמי במיגו שהוא בנו וממזר והיינו דקאמר ר"י כשם שנאמן וכו' דהיינו שמעיד על הראשון שאין בנו בכך נאמן במיגו לומר על בנו וממזר מעריות והיינו כמ"ש לעיל דאינו נאמן לומר שבנו הוא מעריות אלא באותו שהוא מוחזק לנו שהוא בנו מאשתו דבזה שייך להאמינו במיגו שהי' אמר שאינו בנו דממילא הוי ממזר אבל על אדם אחר באמת אינו נאמן לומר שהוא בנו מחייבי כריתות כמ"ש לעיל בשיטת הרשב"ם משום דבזה ליכא מיגו. ולפ"ז הי' אפשר לומר הא דאמר ר' יהודא דנאמן לומר שהוא בן גרושה וחלוצה היינו דאזיל לטעמי' דס"ל כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין א"כ שפיר נאמן דהוי ממזר במיגו דאי בעי אמר דאינו בנו דהוי נמי ממזר אבל לדידן י"ל דאינו נאמן אלא לומר דזה בני ממזר שפסלה מקהל אבל לומר שבן גרושה וחלוצה י"ל דאינו נאמן במיגו דשמא אינו רוצה לפוסלה לקהל:

אך הרמב"ם ז"ל כתב בפט"ו מהלכות איסורי ביאה דנאמן לומר שהוא בנו מגרושה וחלוצה והטעם הוא כמ"ש לעיל דף ע"ה דהא איכא למימר דר"י לא ס"ל כר"ע בחייבי לאוין דכהונה כדאיתא בסנהדרין דף נ"ט ע"ב. ונראה דאפ"ה הוה מיגו מעליא דנאמן במיגו לומר שנתעברה מעכו"ם ועבד דקי"ל דהולד כשר אפי' מא"א אלא דהולד פגום כמ"ש לעיל דף ע"ד בתוס' ד"ה כשם וכו' ע"ש. ולפ"ז הי' נראה ליישב פירש"י ז"ל דנהי דברישא נאמן מטעם מיגו מ"מ הא דקאמר בסיפא אפי' שניהם מודים לרבותא דאפי' גם היא אומרת כדבריו לא מהימן א"ה לפרש דמהימן מטעם מיגו דא"כ אין זה רבותא דאיך נימא שיאומן מפני שהי' מסייעתו אדרבה דאין זה מיגו טובה דאם יאמר שאין זה בנו לא תהא מסייעתו כדאי בח"מ סימן פ"ז סעיף ויו בהגהה דבטענה שאינו נאמן עלי' אלא במיגו אין עד המסייע פוטרה ומהאי טעמא כתבו תוספות בכתובות דף י"ח

ע"ב דבשני עדים לא אמרינן מיגו משים דאינו יודע מה בלב חבירו שמא יכחישו לכך הוצרך רש"י ז"ל לפרש שאומרים שניהם שאינו בנו דבזה נאמן בלא מיגו ובזה א"ש טפי הא דנקיט ר"י אומר נאמנים וברש"י הגירסא נאמן. ועיין בתוי"ט שנדחק בלשון נאמנים דקאי אירשא וסיפא ולפמ"ש י"ל דת"ק נקיט ברישא אינו נאמן ולא נקיט רבותא כשהיא מסייעתו משום דכיון דאין להאמינו אלא במיגו ואדרבה כשהיא מסייעתו הוה מיגו גרוע אבל לרבי יהודה דקאי גם אירישא דנאמן במיגו הוה רבותא טפי כשהיא מסייע לו דאף דהוי מיגו גרוע נאמנים. אך לפענ"ד צ"ע בזה די"ל דהוה מיגו במקום חזקה דהוא מוחזק לן בכשרות דאיבעיא דלא איפשטא הוא בריש ב"ב אי אמרינן מיגו במקום חזקה אלא שהתוס' בכתובות דף ט' ע"ב כתבו דאין לדמות חזקה זו לזו. אמנם העיקר נרא' דלפמ"ש בתחלה דמתניתן מיירי היכ' דליכא חזקה כגון שידע שאחד מבניו הוא ממזר אלא שאין ידוע איזהו בוודאי נאמן במיגו והא דאינו נאמן דרבנן מטעם ע"א נאמן באיסורין היכא דליכא חזקה היינו משום דמיירי דהיא מכחשת אותו כמ"ש לעיל. ודוק:

בגמרא לא מיבעיא איהו דלא קים ליה וכו'. אע"ג דבסיפא דמיירי שאמר שאינו בנו יכול להיות דקים ליה כמותה שיודע שלא בא עלי'. ובספר פ"י הקשה זה על דעת הטור ובאמת אף לפי' רש"י ז"ל קשה ומה שנדחק בזה דאפ"ה לא קים ליה דשמא מכותי ועבד נתעברה הוא דוחק ותו דבכותי ועבד הא פלוגתא דאמוראי בפרק החולץ ותו דהא משמע במתניתן דאינו נאמן כלל אפי' לפסול את העובר מן הכהונה אע"ג דבהא קים ליה דבכותי ועבד הוי הולד פגום לכהונה לכ"ע. ויותר נראה משום דבאב איכא למימר דלא קים ליה ואמר בדדמי דהא קי"ל אפי' לא בא עלי' עד י"ב חודש תלינן העובר בבעלה ואמרי' דאשתהה כדאיתא באה"ע סי' ד' א"כ י"ל שהאב שאמר שאין הולד ממנו היינו משום שיודע שלא בא עליה יותר מט' חדשים ואינו תולה באישתהה כיון דלא שכיחא ובאמת הא דאשתהי וקי"ל דכל ע"א דאיכא למיחוש דאמר בדדמי אפי' אם הוא אומר בוודאי לא מהימן דתלינן משום דדמי הכי מעיד כן אבל איהי כיון שיודעים באמת שזינתה ט' חדשים לפני לידתה וודאי יכולה למימר דקים לה שהוא ממזר כיון שיודעים שזינתה לא תלינן באשתהה דלא שכיחא תדע דהא לא צריכה להמתין משום הבחנה אלא שלשה חדשים דאם תלד אח"כ לשבעה לא חיישינן דאשתהה אלא אמרינן בוודאי דהוא מבעל שני וא"כ ה"נ איהי דקים לה שזינתה וודאי ממזר הוא. ודוק:

שם עובר לית ליה חזקה דכשרות וכו' לכאורה קמ"ל דלרבנן לא מהימן אפי' בלא חזקה ולא אמרי' בזה כיון דלא איתחזק היתירא ע"א נאמן באיסורין אפי' בדבר שבערוה והיינו כמ"ש לעיל כיון דרוב בעילות אחר הבעל וקי"ל רוב עדיף מחזקה אין ע"א נאמן מ"מ

נראה דדוקא עובר אבל מודים רבנן דנאמן לומר על אשתו שתיא ערוה לו ואם אח"כ נתעברה ממנו הולד פסול וכן משמע ביבמות דף מ"ז דלר' יהודא אינו נאמן לפסול בני בניו וכתבו תו' בד"ה ואין אתה נאמן וכו' דכשיש לו בני בנים אינו נאמן לפסול אפי' בנים וא"כ ע"כ צ"ל דכשאין לו בני בנים דנאמן היינו אפי' שיפסלו בני בנים והיינו ע"כ משום דכיון שלא נולדו עדיין אין להם חזקה ונאמן עליהם לפסול אותם מצד הסברא ולא מקרא דהא קרא לא מיירי אלא בבנים וא"כ לרבנן ה"נ נימא כמו בבני בנים לר' יהודא דנאמן לומר שפסולי' כיון שאין להם חזקה ודוחק לומר דס"ל לר' יהודא כיון דאין סברא להאמין את האב במקצת ע"כ גזירת הכתוב הוא שנאמן על בנו אפי' לענין בני בנים שיולדו לו אח"כ משא"כ לרבנן ולפ"ז הי' נ"מ לדינא לר"י דקיי"ל כוותי' דכשיש לו בני בנים אינו נאמן אפי' אם אין לו בן הבן אלא עובר לבן נמי אינו נאמן לפסול כדשמעינן הכי לרבנן וצ"ע שלא הזכירו הפוסקי' ודוק:

שם בנכסים שנפלו לאחר מכאן וכו' לכאורה קשה לפי מה שמבואר בח"מ סי' רפ"א ובאה"ע סי' כ"ח בכמה דוכתא דיכול להקנות שטח"ז אפי' בנכסים שיבוא אחר מכאן ע"י שמחייב את עצמו בשט"ח ומתנה שאם יתנו לו חלק חצי זכר יפטרוהו מן החוב א"כ ה"כ נימא דנאמן במיגו דאי מחייב את עצמו בשט"ח כשיעור חלק הבכורה ולשעבד לו מטלטלי אגב קרקע ודוחק לומר דמיירי שאין לו קרקע דהא בידו לקנות טפח קרקע דע"כ צ"ל כן בהא דמקשה לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם קשה האיך יקנה לו המטלטלין שיפלו לו אח"כ דאין לומר שיקנה אותם בחליפין דהא כל דבר שאינו נקנה מיד קי"ל דאינו נקנה בחליפין משום דהדר סודר למרי' וע"כ א"א להקנות אלא בקנין אגב קרקע ותו קשה דלפ"ז לא א"ש נמי אפי' למה דמשני בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס דוודאי בבע"ח משתעבד הנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס דהא אפי' בנכסים שנפלו לו לאחר מיתה משתעבד הנכסים אי לאו דמצי אמרי דמכח אבוה דאבא קאתינא כדאיתא בח"מ ססי' ק"ד ואפי' הפוסקי' דס"ל דאין הב"ח נוטל בראוי היינו דוקא בראוי' לאחר מיתה אבל בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ליכא מאן דפליג דמשתעבד כדמשמע שם בנפל הבית עליו ועל מורישו דדווקא הבן מת תחלה אבל אם האב מת תחלה אע"פ שהבן הי' גוסס גובה הב"ח ולכאורה הי' נראה דאפ"ה אין זה מיגו משום דאיכא למימר שרוצה להקנות לו אותן הנכסים עצמן שיפלו לו אבל בדרך חיוב כנ"ל יוכלו היורשים לסלקו במעות שלהם כדאי' בח"מ סי' ק"ז א"כ יכולין לסלקו במעות כשיעור כל הירושה. אך ז"א לדעת הראב"ד והרמב"ם ז"ל שהובא הש"כ שם בסי' ק"ט דאם החוב יותר מן הקרקע יכול הב"ח לומר לדידי שוה לי ככל החוב ואין היורשים יכולי' לסלקו א"כ ה"נ

הוא יבוא להתחייב עצמו בחוב עצו' שלא יוכלו היורשים לסלקו ומזה ראי' לשיטת הפוסקים על הרמב"ם וראב"ד ז"ל וצ"ל דרבנן דר' יהודא ס"ל דשיעבודא לאו דאורייתא ואפי' בשטר אינו יכול להתחייב מן התורה וזהו דלא כסברת הרשב"א ז"ל לעיל דף י"ג ע"ב דבשטר לכ"ע יכול להתחייב ועמ"ש שם וא"כ א"א לאוקמי קרא בהכי ונראה דא"ש דבל"ז צ"ל כן דהא יש לדקדק לכאורה דל"ל לאוקמא כשנפלה לו כשהוא גוסס והיינו משום דבנכסים שנפלה לו לאחר מיתה גם הבכור אינו נוטל בראוי' ה"ל לשנוי' דנ"מ שנפלה לו לאחר כן מלוה והוי עדיין ביד אחרים בשעת מיתתו וס"ל רבנן דבבכור לא הוי ראוי' ולהקנות אינו יכול דכיון דבאותו שעה עדיין המלוה ביד אחרים וקי"ל דאינו יכול להקנות מלוה אלא בכתיבה ומסירה או במעמד שלשתן וזה לא שייך בהלוא' שנעשה אח"כ ולפמ"ש צ"ל כיון דע"כ דס"ל לרבנן שיעבוד' לאו דאורייתא דאל"כ הי' יכול להתחייב אף בחוב כנ"ל וכיון דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא ממילא גם בבכור אפי' בבי קרקע אין לו כדאי' בסוף ב"ב דהא בהא תלי' וע"כ דליכא למימר משום מלוה. ולפ"ז צ"ל להפוסקים דס"ל שיעבודא דאורייתא אע"ג דמוכח מדרבנן דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא היינו משום דס"ל דהאי גופא הוי טעמא דר"י דפליג אדרבנן משום דס"ל שיעבודא דאורייתא וא"א לפרש קרא דיכיר בצריך היכירא וכיון דקי"ל ככ' יהודה בהא ממילא דקי"ל נמי שיעבודא דאורייתא. ודוק:

בגמרא ולר"מ דאמר אדם מקנה וכו' לכאורה יש לדקדק דהמ"ל דנ"מ אם מת הבן דבן בנו יורש חלק בכורה של אבי' כדאשכחן בבנות צלפחד ואלו במתנה כיון שמת הבן אח"כ בטלה המתנה וא"ל שיקנה אף ליורשי הבן ז"א דהא אמרינן בגיטין דף י"ג בשהקנה לנולדים מודה ר"מ דאינו יכול להקנות לדבר שלא בא לעולם מיהו התוס' כתבו שם דפלוגתא דאמוראי היא ועמ"ש לעיל דף ס"ב ע"ב. עוד נראה משום דפשטא דקרא משמע דמהני עדותו לענין הבן עצמו דהא לר"י נמי אמרי' שהוא נאמן לפסול בנו ולא בן בנו ובאמת צ"ע לר' יהודא דאיך יהא נאמן על בן בנו שאבי' הי' הבכור לענין ירושה ולא לענין לפוסלה וכ"ש בפי' רבינו אלי' דיכיר קאי אתרווייהו בין לענין ירושה בין לענין לפסול איך נחלק לענין בני בנים וכ"ש לפמ"ש לעיל דטעמא דר"י משום דלא פלגינן דיבורא בדבר א' שמעיד על א' מן הבנים שהוא הבכור בן השנואה א"כ אם יש לבן השנואה בנים דאינו נאמן לענין פסול אף על בנו כן לא יהא נאמן נמי לענין ירושה ומשמעות הפוסקים אין חילוק בין יש לו בנים ובין אין לו בנים לענין ירושה ודוק:

שם בצריך היכרא למאי הילכתא וכו' כבר כתבנו לפירש רבינו אליה שכתבו תוספות לעיל דף ע"ד בד"ה כשם וכו' דלרבי יהודה קאי יכיר אתרווייהו שהוא מכיר אותו שהוא

בן שנואה א"כ ע"כ גם לרבנן פירושא דקרא הכי דהא לא מחלק הסוגיא בהכי בין רבי יהודה ורבנן והא דקאמר למאי הילכתא לתת לו פי שנים וכו' ה"ה דנ"מ נמי לענין פסול דאם היה הבנים מעורבין ואינו ידוע מי הכשר ומי הפסול נאמן האב לומר זה בני פסול כמו לרבי יהודה במוחזקים שנאמן האב לומר נגד חזקה בין ליורשה בין לפוסלה ה"נ לרבנן בצריך הכירא והא דקאמר למאי הלכתא לתת וכו' ולא קאמר לענין איסורא היכ' דליכא חזקה היינו משום דלענין איסורא אין צריך קרא להאמינו ודקי"ל ע"א נאמן באיסורין היכא דלא הוי חזקה כמ"ש תוספ' בריש גיטין דילפינן מקרא דוספרה לה והא דס"ל לרבנן במתני' דאינו נאמן לומר זה בני ממזר היינו משום דמיירי כשהיא מכחשת ובסיפ' דנקיט אפילו שניהם מודים היינו מפני שהוא נגד הרוב שרוב בעילות אחר הבעל כמ"ש בלשון רש"י ז"ל במתניתן ודוק:

במתני' ואם של שלו קדמו קידושיו קידושין וכו'. לכאורה כר' דאפילו אם האב קיבל קידושי בתו שיחולו לאחר שלושים יום ובתוך זה הזמן קידש השליח מ"מ קידושי האב הוי קדושין ולא של שליח דכיון דקיבל קדושי בטיל השליחות ואזלי בתר קבלת קדושין ולא בתר חלות הקידושין ועיין מ"ש בריש פרק האומר וכן בסיפא י"ל אם השליח קידש תחלה אלא שקיבל הקידושין שיחולו לאחר שלשים יום דגם בזה הוי קדושי של שליח קדושין דכיון דהוא לא ידע מקידושי שליח לא הוי קידושי האב חזרה מקידושי שליח אלא חזרה על השליחות וכיון שכבר עשה שליחותו לא מהני ביה ביטול בשליחות והיינו דקמ"ל בסיפא וכה"ג אמרינן לעיל בריש פ' האומר נהי דביטל לשליחותו גיטא גופא מי קבטיל ובזה הוי דומיא דרישא בענין א' דאזלינן בתר קבלות הקדושין ולא בתר חלות הקידושין נמצא דשייך שפיר צריכותא לענין זה כדקאמר בסוגיא וצ"ע בזה ועיין בק"א סימן ל"ז סעיף ט':

שם במשנה ואם אינו ידוע שניהם נותנין גט וכו'. לכאורה מלתא דפשיטא הוא ונראה דכיון דתני ברישא בקידש השליח או האב תחלה ולא פי' מה הוא הדין אם קידשו שניהם כא' דלכאורה היה נראה דבזה אינ' מקודשת כלל דקי"ל כרבא דאמר לעיל דף נ"א בקידש שתי אחיות כאחד דאינן מקודשת משום דכל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו. או אפשר לומר דכיון דקידש האב בשעה שקידש השליח ביטול השליחות ותלו הקידושין האב מ"מ י"ל הא דלא נקיט במתני' כן היינו משום דקי"ל דא"א לצמצם כמ"ש התוס' בעירובין דף ה' ע"ב בד"ה וספק דבריהם כו' והוא בכלל מה שאמרו במתני' ואם אינו ידוע כו'. אלא דלפמ"ש תוס' שם בשם הר"ר שמעי' דמצינו למימר דבידי אדם נמי א"א לצמצם והא דפרוץ כעומד מותר היינו משום דהוי כאן ספק ספיקא שמא עומד מרבה

ואפי' כי לא נפיש ושוה כהדדי מותר וכו' וכן כתבו תוס' בשם הר"ש בחולין דף כ"ח בשוחט מחצה על מחצה אי הוי כרוב ע"ש נמצא אי נימא דהכא כשקידש שניהם בב"א לא הוי קידושין כלל הרי כשאחד נותן גט איכא ס"ס להתירא לעלמא דשמא אותו שנותן גט קידש קודם ואפי' אי הוי שוה אין צריכא גט משני מיהו נראה פשוט דכשאינו ידוע כלל מי שקידש קודם לא שייך בזה שום ס"ס דלא אמר הר"ש אלא כשאנו רואים בעינינו שהוא מע"מ אלא דא"א לצמצם ע"ז אמר דהוי כעין ס"ס אבל אם אין אנו רואים אם שחט רוב הסי' או לא פשיטא דאין להתיר אפי' למ"ד מע"מ כשר. אבל אם קדשו שניהם כאחד כגון ששני עדים מעידים שקידש בתחילת שעה שישית וכיוצא בו י"ל דהוי כעין ס"ס ואפ"ה קמ"ל מתני' דמשום חומרא דא"א צריכה גט משניהם לעולם ועיין בק"א ודוק:

דף עט.

איתמר קידש' אביה בדרך וכו'. לכאור' נר' הא דנקיט בכה"ג בדרך ולא נקיט סתמא קידש אביה בבוקר כלשון הפוסקים וכמו שפירש רש"י בד"ה קידשה אביה בבוקר והי' בערב וכו' משום שכתב התוס' בד"ה קידש' אביה וכו' דלא שייך הכא חזקת פנויה כיון דממ"נ היא מקודשת או ע"י אביה או ע"י עצמה כמו שיבואר בדבריהם וכן כתב הב"ש סימן ל"ה דבקידשה היא עצמה לחוד מודה רב דהוה ספק ולא אמרינן דהוה וודאי קידושין משום חזקה דהרי היא בוגרת לפניך משום דאיכא חזקת פנויה כנגדה עיין שם ולכאורה הוי אפשר לומר דהיכא דאיכא חזקת פנויה עדיפא מחזקת הרי היא בוגרת לפנינו ולא הוי קידושי כלל בקידשה היא עצמה לבד. ובזה הוה אתי שפיר הא דנקיט קידשה אבי' ואח"כ קידשה היא עצמה ולא נקיט איפכא שהיא קידשה עצמה בבוקר ואבי' בערב משום דבכה"ג ליכא לאוקמי אחזקת פנוי' מעלי' דהיינו שנתבגר' אחר קדושה עצמה וקודם קדוש' אבי' ואינ' מקודשת כלל אלא דנרא' לע"ד דע"כ ז"א דא"כ אפילו קידש' אביה מקודם דממ"נ היא מקודשת כמ"ש תוס' אפ"ה כיון דקיי"ל דבעינן שיעדו עדים כולו דבר ולא חצי דבר כמ"ש תוס' בב"ק דף ע' בשם רב אלפס א"כ אי נימא דכל קדושי' לבד אינו כלום משום חזקת פנוי' אפילו שני העדות ביחד אינם מועילי' כלום כיון דכל אחד אינו מעיד אלא חצי דבר כמו שיבואר בלשון התוס' ולא שייך לומר דממ"נ היא מקודשת לפ"ז י"ל דהיינו דנקיט לשון בדרך ובעיר כי היכא דלא נימא דמיירי שאותן עדים עצמן שמעיד על קידושי אביה הם עצמם עדים על קידושין עצמה אבל היכא שאינם יודעים זה מזה ה"א דהוי חצי דבר ולא הוי קידושין כלל לכך נקיט לשון בדרך ובעיר ר"ל שלא יודע אלו מאלו ואפ"ה אמרינן דממ"נ היא מקודשת והיינו משום דחזקת פנויה אינו מועיל לבטל לגמרי חזקת הרי היא בוגרת לפנינו ואכתי

הוי ספק קידושין ולא הוי חצי דבר מיהא יש לדחות זה דאפילו אי נימא דחזקת פנויה מעליא עדיפא מ"מ לא הוי קדושה עצמה חצי דבר די"ל דרב ושמואל לטעמייהו אזלי דס"ל לעיל דף מ"ד ע"ב בנתקדשה שלא לדעת אביה צריכה גט חיישינן שמא נתרצ' האב אלא דהכא כיון שהיא קידשה את עצמה ליכא למיחוש שנתרצה בקידושי האב א"כ העדים שלה שלא ידעו מקדושי אבי' מ"מ הוי ספק קידושין דשמא נתרצה האב וכן י"ל בקדושי אבי' כדאית' בש"ע אה"ע סי' ל"ו דבמקדש בתו בוגרת חיישינן שמא נתרצ' הבת אפי' לדידן דלא קי"ל כרב ושמואל שם ע"ש אך י"ל דכיון דלפי האמת שקידש כל אחד בפני עצמה הרי חזינא שלא נתרצה כל אחד בקדושה שניה א"כ הדר ה"ל חצי דבר ול"ל דממ"נ היא מקודשת. ודוק:

עוד היה נראה לפרש הא דנקיט לשון בדרך ובעיר משום דאמרינן לעיל דף מ"ה ע"ב אהא דרב ושמואל ודילמא שליח שוי' וכו' ודילמא ארצויי' ארצי' קמי' וכו' א"כ הא דס"ל לרב דהרי היא בוגרת לפנינו דאין חוששין לקדושי האב כלל ולא אמרינן נהי דלא חיישי' לשמא נתרצה הבת בקידושי אביה משום דחזינן שקידשת עצמה לאחר ע"מ ניחוש דילמא ארצוי' ארצי' קמי' ושווי' שליח להכי נקיט שהיה אביה בדרך ביומא דמשלם שית ואין לחוש שמא עושה אותו שליח בתוך שית דקי"ל בנזיר דף י"ב דכל מידי דלא מצי למיעבד השתא לא מצי משוי' שליח על אחר זמן וכיון דקודם דמשלם שית אין יוכל לקדש עצמה לא מצי משוי שליח. ובזה הוי א"ש הא דלא נקיט שקידשה היא עצמה תחלה ואח"כ קידשה אביה דלא ניחא ליה למינקיט בכה"ג דא"כ בקידושי עצמה איכא בל"ז חשש קידושין דשמא שווי' האב אותה שליח משא"כ כשקידשה אביה תחלה ליכא למיחוש שמה שוי' אותה שליח דכבר ניתבטל השליחות כשקידש כדאיתא במתני' ודוק: מהא י"ל דהא לא חייש רב שמא עשאתה לאביה שליח היינו לפמ"ש הב"ש דלא מחזקינן הרי בוגרת לפנינו אלא כשאין חזקת פנויה סותרת אותה א"כ אפי' אי עשאתה את האב שליח איכא למימר שבשעה שעשאה אותו שליח היתה נערה ובשעה שקידשה האב כבר נתבגרה ולא הועיל השליחות כלום כיון דבשעה שעשאתו שליח לא היתה יכולה לקדש עצמה אע"ג דחזקת פנוי' זו לאו מעלי' היא דה"ה מקודשת לפנינו מ"מ דמרע לחזקת הרי בוגרת לפניך דאיכא לאוקמא אחזקה שהיתה פנויה עד שקידשה א"ע וכיון דאפי' אם בוודאי עשאתה אותו שליח לא הוי אלא ספק ממילא דלא חיישינן שמא עשאתה אותו שליח כמ"ש הב"ש בסי' ל"ה ס"ק י"ג דכל היכא דלא הוי אלא ס"ס לא חיישי' שמא עשאתה אותו שליח ע"ש ויבואר עוד לקמן ודו"ק:

שם בתוס' ד"ה קידשה אביה בדרך וכו'. וי"ל דוודאי לא פליג וכו' שהיתה קודם שקידשה והרי היא בוגרת לפנינו. וצריך להבין דלמה ליה התוספ' לצרף חזקת בוגרת לפנינו לחזקת פנויה ולא סגי' להו בחזקת פנויה לחוד. ולכאורה היה נראה דכוונתם דמשמע להו דאין חילוק בין קידשה אביה תחלה או בקידשה היא עצמה תחלה אף דבקידשה היא עצמה תחילה איכא ג"כ חזקת פנויה דהיינו דנימא שנעשה בוגרת לאחר שקידשה עצמה קודם שקידשה אביה ואפ"ה פליג שמואל לכך הוצרך לומר דמטעם חזקת פנויה לחוד אין לבטל קדושי אביה אלא ע"י צירוף הרי בוגרת לפנינו וכיון דאם נימא הרי בוגרת לפנינו מסתמא היתה בוגרת גם בשעה שקידשה עצמה תחלה נמצא הוא סותר בחזקת פנויה ולא שייך לצרף חזקת הרי בוגרת לחזקת פנויה דהא הם סותרים אהדדי דאי אמרינן הרי בוגרת לפנינו ונימא נמי דהוי מקמי' קדושה עצמה ומבטל חזקת פנוי' זהו שכתבו דממ"נ א"א היא וכו' וליכא האי סברא וכו' ר"ל דליכא האי סברא דצירוף שני חזקות מש"ה פליג שמואל. מיהו אכתי זה דחיק מנא להו באמת דאפי' בקידשה היא עצמה תחילה פליג שמואל דחיישינן לקדושי שניהם. מיהו יותר נראה לפרש דהוצרך לסברת דצרוף חזקת בוגרת לפנינו עם חזקת פנויה משום דלפי מה שפירש רש"י ז"ל דמיירי שקידשה אביה בבוקר והי' קידשה א"ע בערב א"כ איכא נמי חזקת פנויה דהיתה פנויה עד שקידשה את עצמה אע"ג דלא אלימא חזקת פנויה כל כך משום דהרי היא נשואה לפנינו מ"מ הא וודאי לאלימא סברות הרי היא נשואה לפנינו יותר מסברות הרי בוגרת לפנינו דחזקת הרי היא בוגרת לפנינו אין שום חזקה כנגדה דהא מוקי לה ביומא דמשלים שית משא"כ בהרי נשואה לפניך דאיכא חזקת פנויה כנגדה א"כ אי נימא דחזקת פנויה לבד מועיל לשמואל א"כ אפי' קדשה עצמה אח"כ נמי אע"ג דהיא נשואה לפניך מ"מ ליתא חזקת בוגרת לפניך וידחה את הרי נשואה לפניך דהא עדיפא טפי כמו שכתבנו א"כ לא ניחוש לקידושי אביה משום חזקת פנויה לכך הוצרך התוס' לומר דחזקת פנויה לבדו אינו מועיל לשמואל אלא ע"י צירוף עם חזקת הרי בוגרת לפניך נמצא ממילא בקדשה עצמה ג"כ לא אלימא חזקת פנוי' כ"כ ואפי' אם ניצטרף חזקה דה"ה בוגרת אפ"ה לא אלימא כ"כ משום דעכ"פ הרי נשואה לפניך ולא עדיף כמקדש' אביה לבדו דאיכא חזקת פנויה מעלי' לפנינו וחזקת הרי בוגרת לפניך. ולפ"ז יש לפרש דבריהם בלשון קושיתם רב ושמואל שפליגו בקידשה אביה גרידא כמו דפליגי בשקידשה אביה ואח"כ קידשה היא דלכאורה לישנא יתירא הוא ולפמ"ש י"ל דידעו בקושייתם מהך סברא דחזקת פנויה אלא דהא גופא קשיא להו דאי מטעם חזקת פנויה הא בקידשה אביה תחלה ואח"כ קדשה עצמה איכא ג"כ חזקת פנוי' עד שקידשה את

עצמה וזהו שכתבו כמו דפליגי וכו' וכ"ש דא"ש לפמ"ש תחילה שבקידשה היא עצמה תחלה איכא טפי חזקת פנויה דנימא שנעשה בוגרת אחר קידושי עצמה קודם שקידשה אביה ועדיין היא פנוי' נמצא קשה ממ"נ בין שקידשה אביה תחלה ובין שקידשה היא עצמה תחלה וע"ז תירצו דבאמת חזקת פנוי' לבדו אינו מועיל אלא ע"י צירוף עם חזקות בוגרת לפנינו וא"ש הכל כנ"ל. ודוק:

עוד נראה לפענ"ד דע"כ הוצרכו התוס' לזה דמטעם חזקת פנוי' לבד אינו מועיל לבטל קידושי אביה דהא צריך להבין במה שכתבו התוס' דממ"נ מקודשת או מחמת קידושי אביה או קידושי עצמה הא קיי"ל דבר ולא חצי דבר וכיון דכל עידי קידושי בפני עצמם אינם מועילים להיות חשש קידושין משום דאוקמי אחזקת פנוי הוי ליה כל עדות חצי דבר ואין מצטרפין שני כתי עדים יחד להחזיקה במקודשת וא"כ אכתי היא בחזקת פנויה וצ"ל כיון דאמרינן בעלמא דעידי קידושין ועידי ביאה כיון דעידי קידושין אין צריכין לעידי ביאה אע"ג דעידי ביאה צריכין לעידי קידושין תו לא הוה חצי דבר הכא נמי כיון דעידי קידושין דידה אין צריכין לעידי קדושי דאביה משום חזקת פנויה לבד אינו מועיל לבטל הקידושין אלא בצרוף חזקות הרי הוא בוגרת לפנינו תו לא הוי חצי דבר כמ"ש בסמוך בלשון הסוגיא ושפיר מקודשת לפנינו ועיין בסמוך. ודוק:

שם בגמרא בהא נימא רב הרי היא בוגרת לפנינו השתא היא דבגרה וכו' עיין קושי' מהרש"א ז"ל דמאי פשיטא ליה להש"ס דילמא ס"ל לרב דחזקה הרי בוגרת לפנינו עדיפא מחזקת נערות כמו דהוי סלקא דעתך גבי מקוה וכמ"ש התו' ע"ש ובספ"י כתב דקושי' הש"ס הי' משום דבתוך ששה איכא חזקה ורובא דרוב נשים אינו מביאות סימני בוגרות תוך ששה ולענ"ד אין זה מוכרח דכיון שאינו רואים בה השתא סימני בוגרת תוך ששה הרי אנו רואים שיוצא מכלל רוב הנשים ולא שייך למיזל בה בתר רובא וכה"ג כתבו התו' בב"ב דף קנ"ד בד"ה ועוד סימנין וכו' לענין חזקה דרבא ע"ש ועוד דלפמ"ש בסמוך דהא דקאמר בתוך ששה היינו ע"כ תוך ששה מזמן שראו בה סימנים אבל יכול להיות שכבר באו הסימנים קודם שראה אותה א"כ ליכא רובא הנה לכאורה הי' נראה ליישב קושייתו בפשטות לפמ"ש בסמוך דהיכא דקידשה אביה בתחילה איכא לאוקמי אחזקת פנוי' שהיתה פנוי' עד שקידשה א"ע אלא דכיון דכתבו תוס' דממ"נ היא מקודשת איתרע לה חזקת פנוי' משום דהרי היא נשואה לפניך א"כ אי נימא דרב ס"ל דאפי' בתוך ששה דאיכא חזקה אפ"ה אזלינן בתר השתא דהא בוגרת לפנינו ומבטל חזקה דנערות ה"נ י"ל כיון דממ"נ היא מקדשה לפנינו ניזול בתר השתא ובטל חזקת פנוי' שהיתה מקודשת מקודם בקידושי אבי' ומאי ראה רב לומר הרי בוגרת לפנינו יותר מהרי מקודשת לפנינו

ומיהא לפ"ז קשה מאי מקשה הש"ס לקמן ממקוה דלמא הכא שאני דאיכא הרי היא נשואה לפניך ולכאורה נ' דהקושי' דוקא לשמואל דס"ל בכתובות דף ע"ו ע"ב כל שהספק ברשותו עליו להביא ראי' ע"ש א"כ לא שייך לומר מדנשואה השתא כשהיא בוגרת ה"נ היתה נשואה מעיקרא כשהיתה נערה כיון דהוי מרשות לרשות לא אזלי' בתר השתא ומתורץ קושי' תוס' דמקשה דוקא לשמואל ולא על רב ויותר נראה משום דמשמע להש"ס מדפליגי רב ושמואל בסתמא דאין חילוק בין קידשה אבי' תחלה בין קידשה היא עצמה תחלה אי נימא הרי היא נשואה לפניך לא הוי קידושי אבי' כלום והכא מקשה היכא דקידשה אבי' תחלה ואפשר דס"ל למהרש"א ז"ל דחזקת פנוי' לא מהני במקום חזקת הגוף כמ"ש התו' בכתובות דף ע"ה ע"ב בד"ה אבל היכא וכו' ע"ש. וה"ה חזקה דהרי הי' נשואה לפנינו לא חשיבא חזקה במקום הרי היא בוגרת אך לפמ"ש לעיל דלהכי לא חייש רב לקידושי אבי' דשמא עשאהו שליח משום דחזקת פנוי' סותר חזקה דהרי היא בוגרת לפנינו א"כ אי נימא דמיירי בתוך ששה וחזקה דהרי הי' בוגרת לפנינו מבטל חזקה דנערות א"כ ה"נ חזקה דהרי היא מקודשת לפנינו מבטל חזקת פנוי' וניחוש דלמא עשאה אותו שליח ודוק:

בגמרא אלא לאחר ששה וכו'. לכאורה קשה לפי מה דאית' בנדה דף מ"ו אמר רבא קטנה שהגיע' לכלל שנותיה חזקה שהביאה סימנין והנ"מ למיאון אבל לחליצה לא הוי חזקה א"כ מאי מקשה לאחר ששה בהא נימא שמואל דלמא מיירי שלא בדקה כשנשלמה י"ב שנים א"כ אף לאחר ששה יש להסתפק דלמא לא הביאה סימנין עד אחר הזמן ורב ס"ל כיון דהיא בוגרת לפנינו מחזקינן לה שהביאה סימנין קודם ומיהא כבר כתבנו לעיל בתוס' ד"ה בני זה דס"ל לתו' שם בשטה קמייתא דחזקה דרבא איכה אלא מדרבנן דמדאוריית' בעינן שנים וסימנין ושפיר מקשה הכא דבתוך ששה לסימנין הוי חזקה דנערות אף שהוא יותר מו' חדשים אחר י"ב שנים דבסימנין תלי' מילתא אבל לשיטה אחרת שכתבו תוס' שם משמע דחזקה זו הוי מדאורייתא א"כ קשה כנ"ל. ונראה דאף לשיטה אחרת ליכא לאוקמי בהכי אע"ג דאמר שם דלחליצה חין סומכין על חזקה שהגיע לכלל שנותי' היינו לענין שתחלוץ בלא בדיקה אבל אם בדקה אח"כ ונמצאו בה סימנין מחזקינן שכבר הביאה סימני נערות משנת י"ב והיינו שכתבו תוס' שם דלענין עונשין נמי מהני חזקת שנים היינו כשיש סימנים לפנינו והאב מעיד על השנים מחזקינין ליה בגדול משהגיע לכלל שנים ושפיר מקשה הכא לאחר ששה כיון שנמצאו לה סימני בגרות מחזקינן לה שהביאוה סימני נערות משנת י"ב ועיין בסמוך. ודוק:

ברש"י ד"ה אי נימא וכו' פעמים הי' ממהרות לבגור וכו' ותו' ישינים הקשו על זה דלעולם לא ימהר לבגור תוך ויו ונדחקו בזה. עיין במהרש"א. ולולי דבריהם נראה הא דקאמר תוך ויו היינו תוך ויו חדשים משראו בה סימני נערות ויכול להיו' שהביא' קודם אלא שלא נבדקה א"כ שפיר קאמר דאיכא למימר השתא הוא דבגרה דיש להעמידה בחזקת קטנות שלא הביאה סימני נערות עד ששה חדשים לאותו שעה שנמצאו בה הבגרות והיינו דקאמר השתא הוא דבגרה ובזה מובן תא דקאמר בהא לימא רב ולא מקשה נמי על שמואל דכיון דאיכא חזקה דנערות ליכא למיחש לקידושי עצמה כלל ולפמ"ש דאין ידוע לנו דשמא הביאה סימני נערות קודם שנראה בה הסימני נערות וכבר הגיעה זמן הבוגרת אין הקושי' אלא על רב דלא חשש לקידושי האב ולפמ"ש בסמוך דלשיטה קמייתא שכתבו תוס' דף ס"ד שידוע שכבר הגיע לכלל שנותי' כל זמן שלא הביאה סימנין הי' בחזקת קטנות מדאורייתא ולשטה אחרת שכתבו תוס' צ"ל שאין השנים ידועים לנו כלל ואין לידע הנערות או הבגרות אלא מסימנין והיינו דלשיטה אחרת שם מהני נמי סימנים בלא שנים כמ"ש תוס' שם ובזה נר' לענ"ד דאתי שפיר הא דמשני לא צריכה ביומא דמשלם שית דלכאורה קשה הא דאמר רב הרי בוגרת לפנינו כדפי' רש"י שבדקו' ונמצאו בה סימני בוגרת ומה הוצרך לבודק' פשיטא דלאחר שנשלמו ששה חדשים נעשו בוגרת וצריך לדחוק דדוקא כשנמצאו בו ביום סימני בוגרת קודם הלילה בזה ס"ל לרב דמחזקי' לה בבגרות משחרית אבל אם לא בדקוה כלל מודה רב דהיא בספק עד הלילה אבל לא משמע הכי מדברי הרמב"ם בריש פרק שני מהלכות אישות דמתחלת יום תשלום הויו חדשים ומעלה תקרא בוגרת עכ"ל. ונראה דס"ל דבל"ז דוחק לאוקמא פלוגתייהו דרב ושמואל בסתם ולא פירשו דמיירי ביומא דמשלים שית אלא דבאמת מיירי שאין ידוע לנו כלל לא זמן השנים ולא זמן הסימני נערות וס"ל לרב דכיון דבדקוה ונמצאו בה סימני בוגרת מחזקינן שזהו היום שנשלם בה ויו חדשים משהביאה סימני נערות ומחזיקינן לה בבוגרת מתחלת סיום ובאמת אם היה ידוע לנו שהוא יום דמשלים שית לא היה צריך לבדיקת סימני בוגרת דמחזקינן לה בוודאי בחזקת בוגרת מתחלת יום דמשלים שית וכיון דעיקר פלוגתייהו ביומא דמשלם שית להכי נקיט לא צריכא דקדיש ביומא דמשלם שית ועיין בק"א ודו"ק:

דף עט:

שם ושמואל אמר אנא דאמרי אפי' כר' נתן וכו' לכאור' קשה דה"ל למימר כפשטא עד כאן לא קאמר ר"כ אלא משום דהוא בחזקת ברי מקודם וגם הוא ברי לפנינו וכיון דלא איתרע חזקת הגוף מוקמינן ליה אחזקת הגוף ולא מטעם דאזלי' בתר השתא כלל משא"כ

כשהוא ש"מ עתה דהוה תרתי לריעותא דהעמיד ממון על חזקתו והרי ש"מ לפנינו. ונראה משום דשמואל ס"ל בר"פ המוכר פירות דף צ"ב דאין הולכין בממון אחר הרוב וקיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף א"כ כ"ש דאין הולכין בממון אחר חזקה והי' מוכרח לומר משום דהוה הכא תרי חזקות חזקת הגוף שהי' ברי קודם וחזקת דהרי ברי לפניך והוי קשה לשמואל דל"ל הכי הרי בוגרת לפניך לכך צ"ל דאיכא נמי רובא דעלמא בחזקת בריאים והוי ליה רובא וחזקה דמודה ביה שמואל. ועוד כר' דמלשון דאמר ר"נ אם ברי הוא וכו' משמע אם ברי לפנינו אף שיודע שהיה פעם אחד ש"מ אמרינן דניכתב' שטר לפני זה או אחר זה ודוקא אם הוא ש"מ לפנינו עליהם להביא ראיה ואף דבכה"ג ממ"נ לית ביה אלא חדא חזקה דאם ככתוב אחר שהיה ש"מ בטילה חזקה זו וכן כשנכתב לפני הזמן שהי' ש"מ לא שייך חזקה דהרי לפנינו כיון שכבר היפסקה חזקה זו כשהיה ש"מ להכי צ"ל מטעם חזקה ורובא. אלא דלפ"ז קשה לפי מאי דקי"ל כרבי יעקב כדאיתא בטור שיע סימן רנ"א וקי"ל דחזקה ורובא עדיף מחזקת ממון א"כ למה יוציא מידה בלא ראיה וכ"ש דקשה על רב דאמר אנא דאמרי אפילו כר"י וכו' הא רב ס"ל שם דהולכין בממון אחר הרוב והכא איכא נמי רובא דעלמא בחזקת בריאים. ונר' דהאי רוב לאו רוב גמור הוא כיון דאמרי חז"ל ש"מ שכתב כל נכסין דיכול לחזור בהן היינו משום דאומדנא דמוכח הוא שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים אע"כ שנתן מחמת מיתה א"כ הא גופא הוה ריעותא לרוב דרוב בני אדם אינם נותנים כל נכסיהם אא"כ הוא ש"מ ומחמת מיתה ונראה דהיינו טעמא דפירש"י ז"ל בכותב כל נכסין וכן הוא בלשון הפוסקים אע"ג דקי"ל בח"מ סימן רנ"א דבמסוכן שקפץ עליו החולה דאפילו במתנה במקצת יכול לחזור והכי ס"ל לרבי נתן בכתובות דף נ"ה ע"ע נראה דבהא מודה ת"ק דאינו נאמן לומר שהיה מסוכן כיון דליכא שום הוכחה בוודאי דאזלינן בתר רובא וחזקה. ועיין בב"ב דף קכ"ב ע"ב בתוס' ד"ה ר"כ וכו' שכתבנו שם דסוגיא ל"ל הך סברא דכ"ע בחזקת בריאים נראה דהיינו מטעם דס"ל דאיתרע ליה רובא משום אומדנא כנ"ל ודו"ק:

שם עד כאן לא קאמר רבי נתן וכו'. כבר כתבנו לשון התוספות בבבא בתרא דף קנ"ג ע"ב בד"ה ר"נ וכו'. בעובדא דרבה ע"ש שהקשה מסוגיא זו ולולי דבריהם ז"ל היה נראה להשוות הסוגיא והוא דוודאי אם כתב בשטר המתנה זמן כתיבתה וי"ל שבתוך זה הזמן נתרפא וחזר וחלה ומת בזה וודאי דאיכא למימר רוב חולים לחיים כדאמר אביי שם אך י"ל דהתם מיירי שלא נכתוב בשטר שם זמן וכיון דמת לפנינו מחזקינן ליה שהי' ש"מ קודם מיתתו כדרך רוב בני אדם ואם באנו לומר שלא ניכתב השטר בעת ההיא ע"כ צ"ל שהיה עוד הפעם חולה ונתרפא וכיון דרוב בני אדם סם בחזקת בריאים וגם

הוא היה בחזקת ברי מקוים וגם אנו מחזיקים אותו ע"כ בברי שנתרפא מחולי א"כ היינו ממש דינא דר"נ דלא חיישינן והכי נראה דהפוסקים שפסקו דלא כרבא שם היינו משום דפוסקים דלא כר"נ. אך לפי מה שכתבתי בסמוך דהא דלא קיי"ל כר"נ אע"ג דקיי"ל דרובא וחזקה עדיף מחזקת עמון היינו משום דרוב זה לאו רוב גמור הוא משום אומדנא דמוכח דרוב בני אדם אינם נותנים כל נכסיהם א"כ בהך דרבא שם דלא ניכתב בי' דאיפטר מגו מרעי' דלא שייך סברא זו שפיר י"ל דהוה חזקות ורובא בכה"ג שלא חלה חולי אחרות כי אם אותו חולי שמת בו ובאמת אינו מפורש בפוסקים בכה"ג וצ"ע. ודוק:

שם נימא כי הני תנאי קידשה אביה בדרך וכו'. אידי ואידי כשמואל וכו' הנה לכאורה למאי דפסיק לקמן הלכתא כוותי' דרב ע"כ צ"ל כסברת המקשה דתנאי הי' ובספ"י כתב דיש ליישב אליבא דרב דברייתא דקתני צריכא גט משניהם מיירי בתוך ששה חדשים כדמקשה הש"ס לעיל אילימא בתוך ששה בהא לימא רב וכו' והוא דוחק לפרש כן ועוד דלפמ"ש לעיל דהא דמקשה לעיל בהא לימא רב וכו' ה"ה דהוי מצי להקשות אליבי' דשמואל דלמה צריכא גט מקידושי עצמה כיון דאיכא חזקה ורובא. עיין מ"ש בזה לעיל א"כ קשה גם על ברייתא זו דאי בתוך ששה למה צריכא גט מקידושי עצמה ואפי' לפמ"ש דהא דאמר בתוך ששה היינו בתוך ששה למציאת סימנין מ"מ למאי דמסיק דפליגי ביומא דמשלים שית א"כ היכא דלא נודע זמן הבאת סימנין מסתמא אמרינן שכבר נשלם שש ומעיקרא נתבגרה כדס"ל לרב ביומא דמשלם שית כנ"ל וא"כ אין צריכה גט מקידושי אבי' אך הנראה דאם היא אומרת ברי שכבר היתה בוגרת בשעה שקידשה אבי' וודאי דאפי' בתוך ששה חדשים נאמנת על עצמה דשוי' על נפשה חתיכה דאיסורא בקדושה עצמה א"כ איכא לאוקמא ברייתא דצריכא גט משניהם אליבא דרב בתוך ששה חדשים ובמכחישתו וכן י"ל לעיל בהא דקאמר אילימ' בתוך ששה חדשים בהא קאמר רב וכו' ולא מקשי לשמואל משום די"ל דפלוגתייהו במכחישתו אבל לרב מקשה שפיר דאיך נאמנות לבטל קידושי אבי': ובזה מיושב מלשון דקאמר כאן במכחשתו כאן בשאין מכחשתו ולא היה צריך אלא לפרש ברייתא דה"ה בוגרת לפנינו דמיירי במכחשתו דהא עד השתא מיירי הסוגיא באינו מכחשתו ולפמ"ש א"ש דודאי לרב צריך לתרץ איפכא דברייתא דצריכא גט משניהם מיירי במכחשתו כנ"ל והא סברא פשוט' נאמנת לעשות על עצמה חתיכה דאיסורה אבל לשמואל צריך להמציא סברא חדשה דאם אומרת ברי נאמנת לבטל קידושי אבי' והיינו דקאמר דגם לשמואל לא קשה דאיכא למימר איפכא מאוקימתא דרב דברייתא דה"ה בוגרת מיירי במכחשתו ובברייתא דצריכא גט משניהם מיירי בשאין מכחישתו ודוק:

אמנם הנראה מדברי הרמב"ם ז"ל דפסק כשתי הברייתות דפסק בפ' ג' מהל' אישות היתה ספק בוגרת בין קידשה אבי' ובין שקידשה את עצמה הוו ספק קידושין ובריש פרק שני הל' אישות פסק דמשהביאו סימני נערות עד ששה חדשים הי' נערה בוודאי וביומא דמשלם שית הי' בוגרת מתחלת היום נראה דמה שכתב דהיא בוגרת מתחל' היום היינו כדמסקינן דהילכתא כוותי' דרב דהרי היא בוגרת לפנינו דמחזקי' לה בבוגרת וודאי מתחלת היום. ברייתא דתני' כוותי' ובריית דחוששין לקידושין שניהם מוקי לה כשאין אנו יודעין בוודאי אם הוא יומא דמשלים שית כגון שאין אנו יודעין מתי התחילו סימני נערות ולא בדקוהו באותו יום שנתקדשה אלא שאחר כך נמצאת בוגרת ולכך הוי ספק נערות ספק בוגרת ונראה דס"ל להרמב"ם ז"ל דלאו דוקא שקידשה אביה וקדשה היא עצמה אלא אפי' קידשה אחד לבד הוי ספק ולא מוקמינן להא חזקת פנוי' ואף שכתבו תוס' לעיל דדוקא בקידשה שניהם פליגי היינו בצירוף דהרי הי' בוגרת לפנינו כמ"ש בביאור התו' ע"ש וסברא דה"ה בוגרת לפנינו לא שייך אלא ביומא דמשלם שית אבל להחזיקה בבוגרת למפרע זמן רב לא שייך זה דה"נ נימא חזקה דנערות אלא דבאינו ידוע זמן הגדלות לא שייך לא חזקה דנערות ולא ה"ה בוגרת לפנינו ותו י"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל דאי נימא דבקידשה אחד מהן לא הוי ספק קידושין משום דמוקמינן לה אחזקת פנוי' א"כ השתא נמי הוי לי' כל אחד חצי דבר אלא ע"כ דלא אזלי' בתר חזקות פנוי' כלל וא"כ אין חילוק בין קידש א' מהן לבד הוי ג"כ ספק קידושין והיינו דכתב בפ' ג' והל' אישות דבקידשה אחד מהן לבד הוי ספק קידושין והיינו דלא מוקי הש"ס ברייתא דחוששין לקידושי שניהם בהכי משום דתקשי לתני רבותא טפי דאפי' בקידש א' מהן או היא או אבי' אע"ג דאיכא חזקת פנוי' צריכה גט כמ"ש הרמב"ם באמת בזה אתי שפיר דלא תקשה מברייתא על רב דרב שפיר מצי מוקי לה בכה"ג שלא בדקוה ביום הקידושין כנ"ל וכמ"ש הרמב"ם והא דאשמעי' דוקא בקידשה שניהם י"ל דרביתא היא דהא רב ס"ל לעיל בנתקדשה שלא לדעת אבי' דחיישינן שמא נתרצה האב וה"ה בבתו בוגרת חיישי' שמא נתרצה הבת כנ"ל א"כ אין שום חידוש שצריכה גט בין בקידושי אביה בין בקידושי עצמה אבל בנתקדשה שניה' ביום א' חזינן דלא נתרצו זה לזה אפ"ה קמ"ל דצריכה גט משניהם אבל הסוגי' אזלא אליבא דהלכתא דלא קי"ל בהא כרב ולא חיישינן שמא נתרצו ולכך לא מוקי הברייתא הכי אלא כשמואל. ובזה מיושב קושי' התו' בד"ה והלכתא ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי מ"מ כיון דלרב עצמו אין צריך לאוקמי שני הברייתות בתרי תנאי כנ"ל ולפי מאי דקי"ל לעיל דלא כרב דלא חיישינן שמא נתרצה

האב ע"כ צריך לאוקומי הברייתא כתנאי וא"כ צריך לאשמעינן דהלכתא בהא כרב דה"ה בוגרת לפנינו. ודוק:

שם בתוס' ד"ה במכחשתו וכו' ולא דק וכו'. כבר כתב מהרש"א ז"ל דהתוס' אזלי בשיטות הת"י לעיל דלעולם אין בוגרת תוך ששה חדשים. מיהו לפמ"ש לעיל דמיירי ביומא דמשלם שית מיום שמצינו בה סימני' אבל איכא למימר שכבר הי' בה סימני מקודם כמו שהוכחנו לעיל מדנקיט בברייתא וה"ה בוגרת דהיינו שנמצאת לפנינו בסימני בוגרת כנ"ל א"כ ממילא דא"ש דנאמנת ולומר שכבר היתה בוגרת מאתמול וכן לפי' ר"ת בנדה דף מ"ו דקי"ל כר' יהודא דתוך הפרק כלאחר הפרק דהיינו יום אחרון של י"ב שני' א"כ שפיר יכולה לומר שנתבגרה מאתמול והיינו בנמצאת שהי' לה סימני' ביום אחרון של י"ב שנים. ויותר נר' דאפי' אם אומרת שנתבגרה מקודם אם אינו ידוע שנותי' אלא עפ"י האב נאמנת לומר שכבר ניתבגרה מאתמול אע"פ שהי' מכחישה את האב דלפי עדות האב במספר שנותי' הוא בתוך י"ב מ"מ נאמנת במיגו דאי בעי אמרה שנתבגרו בו ביום בתחילתו ונר' דדיקדק רש"י לפרש כן ולא מפרש כפשוטו שניתבגרו בתחילת אותו יום משום דלשון מכחשתו דקאמר הש"ס משמע שמכחישתו את האב והיינו משום דס"ל להש"ס דאי מיירי שאמרה שנתבגרה בתחילת היום פשיטא דמהימני כיון דאיכא ברי דידה וחזקה דהא בוגרת לפנינו להכי מוקי לה במכחשת את האב וטובא קמ"ל דאף דאב נאמן בשני' מ"מ נאמנת הי' להכחישו במיגו ולא אמרינן דהוי כמיגו במקום עדים וק"ל:

תוס' ד"ה מבי' ראי' וכו': פי' שהבנים שלו מן האשה שמתה כן הוא גי' מהרש"ל ומהרש"א ז"ל השיב עליו דהא כתבו התוס' לעיל דכיון דידעו שהם מן האשה שמתה והיא יושבת תחתיו בחזקת אשתו אמרינן מסתמא שהבנים שלו דלא חיישינן שהי' לה איש אחר. ויש ליישב דנהי דמקלינן בחדא ולא חיישינן באיש אחר או הוא שנשא אשה אחרת אבל תרי קולי לא מקלינן דנימא מסתמא אשתו שראו שם היא האשה שהלכה עמו וגם נימא קולי אחרת שהבנים שהי' כרוכין אחרי' שם הם מסתמא מזה הבעל ולא מאיש אחר כולי האי לא מקלינן לכך צריך ראי' שהבנים הם שלו ובאמת כשמעידין שהוא בנו בהא לחוד כגי' דאמרינן מסתמא לא נשא שם אשה אחרת דממילא הבנים מהאשה שהלכה עמו אלא דמ"ש תוס' מאשתו שמתה הוא משום דלא שייך עדות שהבנים הם שלו אלא כשראה שילדה לו אשה שהיתה בחזקת אשתו דאל"כ במאי נודע להם שהבנים שלו: (ומיהו בדברי הרמב"ם ז"ל ראיתי שכתב שהבני' כרוכין אחריהם משמע דהא דאין צריך להבי' ראי' שהבנים שלו משום דגם בדידי' שייך שהבנים כרוכים אחריו והתוס' לא ס"ל הכי ובאמת כשמביא ראי' שהבנים הי' כרוכים אחרי האשה

שהלכה מכאן נמי סגי' דכיון שידענו שהבנים ממנה לא חיישינין שהי' לה בעל אחר אלא דניחא יותר גירסא זו. דבזה א"ש דצריך להביא ראי' על הבנים דסיפא הוא דומיא דאין צריך להביא ראי' על הבנים דרישא ופי' אחד להם שהבנים שלו ודו"ק:

ואפשר דס"ל למהרש"א ז"ל דמוכח דאפי' תרי קולי מקלינין דאל"כ מאי מהני ברישא שהיא לפני ם כרוכים אחרי' הא קתני בברייתא דאם הי' לו שתי נשים חיישינן דשמא בני' של חבירתה הי' מגדולתן א"כ איכא נמי חששא שמא נשא אשה אחרת ומתה והיא גדלתם ואפ"ה לא חיישינן נמי שמא היה לה בעל אחר מיהו אין זה מוכרח כ"כ וי"ל דכולי האי לא חיישינן דשמא גדלתם ודו"ק:

והנה לכאורה קשה על שיטת הר"י דלמה צריך להביא ראיה ברישא וסיפא שהבנים שלו יאומן במיגו דאי בעי אמר שאינו שלו והיה נאמן עליו דקיי"ל ע"א נאמן לתרומה אף דכתבו תוס' בכתובות דף כ"ה ע"ב בד"ה הרי שאמר וכו' דאף דאיכא מיגו מהימן דלדבריו קרוב וכו' מ"מ נראה דזה דוקא כשמעיד על אשתו אם של הבנים שהוא כשרה דבזה שפיר י"ל אע"ג דאית ליה מיגו כיון דלדבריו קרוב הוא אינו נאמן עליהם משא"כ לענין עדות שהם בניו י"ל דלא שייך לומר דלדבריו הוא בנו לא מהימן שהוא בנו דהוה ליה שני הפכים בנושא אחד דהא עכ"פ צ"ל שהוא בנו: ובזה הוה א"ש הא דנקיט במתניתן ואמר אשה זו שיצאה עמי וכו' דאמירה זו צריכא בשביל עדות שהעיד עליהם שהם בניו מאשתו המוחזקת לו אך ז"א אלא לר"ל דמוקי לה למתניתן בקדשי הגבול והיינו לתרומה כפירש רש"י ז"ל אבל לרבי יוחנן דאמר אף ליוחסין לא שייך מיגו דאין ע"א נאמן ליוחסין. ונראה דאף לר"ל אתי שפיר דלא הוי מיגו אפי' לתרומה דכיון דברישא הבנים כרוכין אחר אשתו שיצאה עמו א"כ אם יאמר שאינו בניו ע"כ צ"ל שגירשה וא"כ ע"כ אין בניו כהנים שהרי גרושה אסורה לכהן ואם נשאת לכהן הרי הבנים חללים וע"כ צ"ל כסברת התוס' משום דלא חיישי' שלקחה איש אחר: אך הא קשה לי לשיטת ר"ת כיון דכתבו תוס' דכשאנו יודעים שהבנים הן שלו לא חיישינן שמא נושא אשה אחרת א"כ בסיפא דרישא שנשא כאן ומתה שם למה צריך להביא ראיה שהבנים הם שלה נימא כיון דמהימן במיגו שהבנים הם שלו דאי בעי אמר שהבנים אינם שלו דכיון דמתה ואין הבנים כרוכים אחריה הוה מיגו טובה כנ"ל וכיון דמהימן שהבני' הם שלו וממילא לא חיישינן שמא היתה לו אשה אחרת כמ"ש תוס' ונהי דבסיפא ובברייתא לקמן שנשא אשה במדינת הים צריך להביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת ושהבנים ממנה כיון שלא הלכה עמו אבל כשהלכ' עמו שאין אנו חוששין שנושא אשה אחרת ממילא כיון דמהימן שהם בניו במיגו תו ליכא למיחש למידי מיהו קושיא זו אינו לר"ל

ולשיטת רש"י לקמן דלקדשי גבול דאמר ר"ל היינו לתרומה אבל לרבי יוחנן דמפרש מתני' ליוחסין וכן פירש ר"ת דמפרש לקדשי גבול היינו לכל דבר שבקדושה ואפי' להשיאו אשה אתי שפיר דאין כאן מיגו דאין עד אחד נאמן ליוחסין אם יאמר שאינו בנו ובאמת לפי פירוש הרמב"ן ז"ל בכתובות דף כ"ה ע"ב בהא דרבי דאמר מאמינו להאכילו בתרומה שבידו להאכילו בתרומה דהיינו דנאמן במיגו שאינו בנו א"כ היינו קושית תוס' בסמוך בד"ה לא שנו וכו' וקשה דמשמע וכו'. וכבר תירצו תוס' בזה לשיטת רש"י ז"ל דרבי תנא הוא ופליג ונראה די"ל דרבי לטעמיה לעיל דף ס"ד ע"ב ברייתא דמוחזק לן באחי ולא מוחזק לן בבני דר' סבר מה לי לשקר כעדים דומיא ואתי עדים עקרי חזקה ורבי נתן סבר מה לי לשקר כחזקה דמי' וכו' א"כ י"ל דהכא מיירי דלא הוה מוחזק לן בבני ור' לטעמי' דס"ל כעדים דמי ועקרם לחזקה ותנא דידן סבר דלא מהני מיגו במקום חזקה וע"ש ברש"י ד"ה ורבי נתן סבר וכו' הוה הדר ביה וכו'. ודו"ק:

עוד נראה דיש לומר דהא דאין צריך להביא ראיה שהם בניו היינו משום דהתורה האמינו להאב שהוא בניו מקרא דיכיר יכירנו לאחרים וכבר נתבאר בחידושינו בכתובות דף כ"ה בתוס' ד"ה נאמן להאכילו בתרומה וכו' דמוכרח לומר כן ע"ש: ובזה א"ש אפי' כרבי יוחנן דמפרש מתניתין ליוחסין דהא דהאמינה התורה היינו נמי ליוחסין ונהי דעשו חכמים מעלה דאין עד נאמן ליוחסין אבל באב שהאמינו התורה להעיד שהוא בנו או אינו בנו בזה לא מצינו שעשה חכמים בו מעלה ולכאורה היה נראה דהתוס' ס"ל כשיטת רשב"ם ז"ל בב"ב דף קל"ד ע"א בד"ה ליורשים פשיטא וכו' אבל היכא דלא ידעינן אם בנו הוא וכו'. וכבר ביארנו דבריו לעיל דף ע"ח ע"ב וס"ל דלא האמינתו התורה אלא לומר שאינו בנו אבל לא איפכא אבל הרא"ש ז"ל שם בשם הר"מ חולק על הרשב"ם ז"ל וכן היא בטוש"ע ח"מ סימן רע"ז. אך העיקר נראה דס"ל להתוספ' לדוחק לאוקמי סתמא דמתניתין כרבי יהודא דדריש יכיר יכירנו כיון דסתם מתניתין דלעיל דף ע"ח ע"כ כרבנן וכ"ש רבי יוחנן דס"ל בהדיא בב"ב שם דהלכה כרבנן ולפ"ז היה נראה לולי פירש רש"י ז"ל דהא דקתני בברייתא נאמן על הקטנים ואינו נאמן על הגדולים דא"צ לפרש דמיירי בכרוכים והיכא דיש לו שתי נשים חיישינן שמא גדלתי' אותם אלא דברייתא אתיא כרבי יהודה דס"ל דנאמן לומר שהוא בנו מקרא דיכיר יכירנו ולפמ"ש תוס' דהיכא דידעינן שהם בני' לא חיישינן שמא נשא אשה אחרת ממילא כשהביא ראיה על האשה שהיא מיוחסת מסתמא הבנים הם ממנה אלא דאמרינן ביבמות דף ל"ז דרבי יהודא ס"ל נאמן הוא על בנו קטן ואינו נאמן על בנו הגדול ומפרש שם דלא גדול וקטן ממש אלא יש לו בנים זה גדול ושאין לו בנים זה קטן ע"ש וכבר כתבנו לעיל דף ע"ח ע"ב דכשיש לו

בנים אינו נאמן אפי' על בנו א"כ ה"ה אם האב מעיד להכשיר בנו אינו נאמן עליו אלא כשהוא קטן דהיינו שאין לו בנים א"כ יש לפרש בברייתא זו ג"כ שהם ממש דברי רבי יהודה שם דנאמן על הקטנים לומר שהם בניו ממילא לא חיישינן לאשה אחרת ולא על הגדולים דבזה לא האמינתו תורה והיינו דקאמר בברייתא דדוקא כשאין לו אשה אחרת אבל יש לו אשה אחרת אע"ג שהוא נאמן שהם בניו מ"מ אמרי' שמא הבנים הם מאשה אחרת דלא מיירי כלל ברייתא בכרוכים. ודו"ק:

אך הנראה לענ"ד הא דלא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפרש הכי דאתי' כר' יהודא משום דלפי פי' רבינו אליהו ז"ל שכתבו התוס' לעיל דף ע"ד ע"א דקרא דיכיר יכירנו היינו שנאמן להעיד על בנו שהוא ממזר א"כ ממילא דנאמן נמי להעיד על בנו שהוא כשר דמה"ת נימא שהאמינתו התירה יותר לפסול מלהכשיר וכ"ש לפמ"ש לעיל דס"ל לר' יהודא דקרא מיירי בצריך היכירא שנתערבה בני האהובה והשנואה והאמינתו התורה לומר שזה בן השנואה ממילא דנאמן לומר שהשני הוא בן האהובה א"כ לר' יהודא נאמן לעולם מן התורה להעיד על בנו וא"כ ע"כ מתני' ובברייתא דלא כר' יהודא דלר' יהודא נאמן אפי' יש לו אשה אחרת ואי נימא דרבנן עשו מעלה שלא להאמינו אין חילוק בין יש לו אשה אחרת או לא ובזה נראה לענ"ד דיש ליישב קושי' התוס' בד"ה לא שנו וכו' וקשה דמשמע וכו' ולפמ"ש י"ל דרבי ס"ל כר' יהודא דמדאורייתא נאמן האב על בנו לומר שהוא כשר אלא דמדרבנן עשו בו מעלה לענין יוחסין אבל לא לענין אכילת תרומה כיון שבידו להאכילו אבל מתני' דידן דס"ל דלא כר' יהודא לעיל במתני' דף ע"ח ע"ב ור' יוחנן נמי ס"ל דהלכה כרבנן כנ"ל ושפיר איכא לאוקמי מתני' אפי' בקדשי גבול. ודו"ק:

ברש"י ד"ה ת"ר וכו' דאם הביא ראי' על הגדולים וכו' לכאורה הלשון אינו מובן דמשמע דאם אינו מביא ראי' על הגדולים צריך להביא ראי' על הקטנים גם הלשון הברייתא אינו מובן מה הוצר' לכפול ואינו מבי' ראי' על הקטנים. וכ' לדעתי דלפמ"ש התו' דאינו צריך להביא ראי' שהם בנים היינו דלא חיישי' שמא גירש אותה האשה שהלכה עמו ונשאת לאיש אחר ונולדו לה אלו הבנים וחזר וכנסה אבל בסיפא דמתני' שנשא במדינת הים שפיר איכא למיחש שאותה אשה הי' לה בנים מבעל הראשון והוא בכלל מה שאמרו שצריך להביא ראי' על האשה פי' שצריך נמי להביא ראי' שהיתה אשתו בשעה שנולדו אלו הבנים הכרוכים אחרים א"כ כשמביא ראי' על בנים הגדולים שהם בניו מאשתו זאת שוב אין צריך להביא ראי' על הקטנים שהם בניו דכיון דכבר ידוע שהיתה אשתו בשעה שנלדו לו אלו הגדולים לא חיישינן שמא גירשה ונשאה לאחר וילדו לו בנים

הקטנים וחזר וכנסה דהיינו נמי דומי' דרישא דמתני' דכיון שאנו יודעין שהיתה אשתו לא חיישינן שמא גירשה: ודו"ק:

דף פ.

תוס' ד"ה לא שנו וכו' וקשה דמשמע וכו' נראה הא דכתבו דמשמע אע"ג דמפורש במתני' שאינו נאמן על הבני' אם מתה ואינו נאמן על האשה אם נשא במדינת הים משום די"ל דהא דאמר שם רבי מאמינו אני להאכילו בתרומה משום שבידו להאכילו היינו ע"כ שהבן אמר שהוא בעצמו יודע שהוא כהן כגון שהי' מוחזק לאכול בתרומה או ששמעו מפי עדים אלא שאין אדם נאמן על עצמו א"כ כיון שהאב אמר ג"כ שהוא כהן נאמן האב משום שבידו להאכילו אבל אם הבן בעצמו אינו יודע אלא עפ"י אביו לא שייך שבידו להאכילו כיון דהבן עצמו הוא מוזהר שלא לאכול בתרומה לא ישמע לו א"כ י"ל במתני' דידן דמיירי בבנים קטנים אי לאו משום חזקה דכרוכים לא שייך לומר שבידו להאכילם דהבנים עצמם לא ישמעו לו אלא דמשמע להו מלשון הברייתא דאינו נאמן וצריך להביא ראי' על הגדולים משמע אפי' אם הגדולים מעידין על עצמם שהי' כרוכין בקטנותן אחר אמם דמסתמא יודעים הם זה אפ"ה צריך להביא ראי' ובהא אתי שפיר מ"ש תוס' דרבי תנא הוא ופליג דדוחק לומר דסתם רבי מתני' דלא כוותי' ועשה מעשה ולפמ"ש אתי שפיר דעיקר דיוקא התוספ' מהברייתא דמתני' אין הכרח כנ"ל מיהו אפשר לומר דאף מן הברייתא אין ראי' דאף דמסתמא יודעין שהי' כרוכים בקטנותן אחר אמם מ"מ הא אמרינן בכתובות דף כ"ח דאינו נאמן לומר מה שראו בקטנותן כי אם בתרומה דרבנן והכא מיירי לענין תרומה דאורייתא וגם אינו מועיל ואפי' אם הי' מוחזקים לאכול בתרומת ח"ל כדמשמע מלשון שבא ממדינת הים דהיינו ח"ל כפי' רש"י ז"ל בריש גיטין דכל ח"ל קרי' מדינת הים א"כ הא אמרינן בכתובות דף כ"ה גבי בני ברזילי הגלעדי דמתרומה דרבנן דהיינו תרומת ח"ל לתרומה דאורייתא לא מסקי' כמ"ש תוס' בכתובות דף כ"ה בתוס' ד"ה נאמן וכו' ודו"ק:

בא"ד רב תנא הוא ופליג צ"ל רבי תנא הוא אע"ג דמלתא דפשיטא הוא נקטי לשון הש"ס בתענית דף י"ד ע"ב מתני' רמיא עלי' דרבי רבי תנא הוא ופליג:

בא"ד ור"ת פי' וכו' עיין מ"ש מהרש"א ז"ל ותוכן קושייתו הוא על ר"ל עצמו מנ"ל דפליגי תנאי תנא דמתני' ורבי במעלה מתרומה ליוחסין דלמא תנא דמתני' ס"ל נמי דאין מעלין ובאמת מתני' דהוצטרך כרוכין מיירי רק לענין יוחסין וכבר כתבנו שם בכתובות בתו' ד"ה נאמן ליישב קושיתו על נכון לפענ"ד ע"ש דמה דהוצטרך ר"ל לאוקמי מתני' בקדשי גבול היינו משום דנקיט במתני' אמיר' דידי' אף דמיירי מתני' שהי' אמרת שהבנים שלו

דמועיל לענין יוחסין כדקי"ל כר"ג אע"כ דמתניתין מיירי נמי בקדשי גבול דהיינו תרומה דבזה לח מהני אמירה דידה אלא אמירה דידי' משום דבידו להאכילו בתרומה וכיון דמיירי מתני' לענין תרומה משמע דאינו נאמן באמירתו אלא לענין שהבני' ממנו אבל לענין שהבנים שלה לא מהימן אף לתרומה משום דס"ל דמעלין מתרומה ליוחסין לכך בעינן כרוכין. עיין בסמוך ודוק:

בא"ד להיות משמש בנו על גבי מזבח וכו' נראה להבין הא דדקדקו התוס' הכא להיות משמש בנו ע"ג מזבח ולעיל בפי' ר"ת לא הוזכרו אלא לישא כפיו ולהשיא אשה משום דבאמת לא שייך לומר דר"ל פליג דאין סוקלין על חזקה זו דבניו כרוכים דא"כ נצטרך נמי לומר דפליג ר"ל על מעשה שעשה בירושלים שסקלו משום חזקה דכרוך אחרי' אלא נרא' לפמ"ש תוס' לעיל דהא שאין צריך ראי' שהם בניו ולא חיישינן שמא גירשה ונישאת לאיש אחר וילדה ממנה הבנים היינו משום דמוקמינן לה בחזקת בעלה ראשון ועל חזקה זו פליג ר"ל דאין סוקלין והא דמייתי ראי' כר' יוחנן דאמר סוקלין על החזקות היינו כדמפרש באיש ואשה תינוק ותינוקת כו' ששורפין אם בא על בתו אע"ג דבדידי' לא שייך כרוך אחרי' אלא דמוקמי' לה בחזקת בעלה שלא ילדה הבת מאיש אחר ובזה באמת פליג ר"ל אלא דלכאורה קשה כיון דהחששא אינו אלא שהבנים הם שלה מבעל אחר שהיה כשר ואפי' ר' יהושע מודה בכה"ג כדאיתא בכתובות דף י"ד ס"ל ר' יהושע חזקה אשה נישאת בודקת ונישאת א"כ כיון דלתרומה לא חיישינן אלא משום יוחסין הא בזה הי' נאמנת לכך הוצרך לומר דהכא מיירי ליוחסין לשמש בנה לגבי מזבח דבזה לא מהימנא כדאי' בכתובות דף י"ג ע"ב שמשתקין אותו מדין כהונה כדפירש"י שם בד"ה לא שתוקי וכשר וכו' ע"ש והיינו דלא פי' תוס' כן בשיטת ר"ת משום דלפמ"ש לעיל לפי' ר"ת דבאמת הטעם הוא דנאמן ליוחסין הא משום דהאשה נאמנת ע"ז שהבנים הם ממנו א"כ ע"כ לא מיירי לענין ששמש בכה ע"ג מזבח ודו"ק:

בתוס' ד"ה שדרכו של תינוק וכו' פי' בקונטרס באשפה וכו' הנה צריך להבין דק' יותר לפי שיטת רש"י ז"ל הא דפליגי ר"מ ורבנן בעיסה ולא פליגא בתינוק עצמו דלר"מ נצטרף חזקת טהרה דתינוק למעוטא והתינוק טהור להאכילו בתרומה וכיוצא בו ולכאורה ע"כ צ"ל כן בהא דתינוק שנמצא בצד הקבר ושושנים בידו דר"מ מטהר משום חזקת התינוק ועמ"ש לקמן בזה אך נראה דס"ל לרש"י ז"ל דבאמת אף דלר"מ מצרפין חזקה דתינוק למיעוט' והוי ליה פלגא ופלגא מ"מ כיון דהוי ליה ספק טומאה ברה"י ספיקא טמא כמו שהקשו התוס' בסמוך מההיא דיבמות ר"פ האשה שהלכה וכו' אלא כיון דבלא"ה בתינוק הוי ליה פלגא ופלגא ממילא מצרפינן חזקה דעיסה והוי ליה רובא וכ"ש היכא

דלא חזינן דנגע התינוק בעיסה דאיכא נמי מיעוט דלא נגע לכך מטהר ר"מ את העיסה דוקא ולא את התינוק ומטעם זה עצמו נראה דלא ניחא ליה לרש"י ז"ל בפירוש התוס' דפליגי הכא דבי עיסה כי היכא דפליגי גבי תינוק ושושנים בידו וכמ"ש התוס' דטעם אחד להם אי תלינן באדם טהור או לא משום דקשה ליה קושית התו' בסמוך מההיא דר"פ האשה שהלכה וכו' ולא ניחא לי' בתירוצ' ונרא' עוד דס"ל לרש"י ז"ל דבהא מתרצא מאי שהקשה התוס' בסמוך דמאי קאמר דהתינוק עשאו אותו כמי שיש בו דעת לשאול תיפוק ליה דהוי ליה רובא ולפמ"ש י"ל כיון דרבנן מטמא העיסה אף שאין ידוע בוודאי שנגע התינוק בעיסה אף דכי מצרפין מיעוטא וחזקת טהרה דעיסה למעוטי וחזקה דתינוק עצמו איתרע ליה רובא והוי כפלגא ופלגא מ"מ טמא העיסה משום דעשאה כדבר שיש בו דעת לישאל. ולפ"ז אתי שפיר דגבי תינוק עצמו מודה ר"מ דעשאו לתינוק כמי שיש בו דעת לישאול ולכך התינוק טמא אע"ג דאית ליה לתינוק חזקת טהרה אבל משום חזקה דעיסה ומיעוטא דלא נגע בבצק הוי ליה כרובא לר"מ ולרבנן דמיעוטא כמאן דליתא מ"מ כיון דאיכא נמי חזקה דעיסה הוה ליה כפלגא וכיון דעשאו כמי שיש בו דעת לישאול לכך ספיקו טמא ור"מ לא פליג בהא דעשאוה כמי שיש בו דעת לישאל דמטעם זה לא פליג בתינוק עצמו והא דקאמר דעשאוהו כמי שיש בו דעת לישאול הוא אליבא דכ"ע והא דמטהר ר"מ את התינוק גבי שושנים היינו משום דלא עשאו בזה כדבר שיש בו דעת, לשאול כמו שפי' הר"ש שם תדע דהא סתם משנה שם בפרק ג' דטהרות בתינוק ושושנים כר"מ דטהור ובהך דתינוק ועיסה תני וחכמים מטמאים ע"כ צ"ל הטעם משום דאין בו דעת לשאול וכמו שיבואר בסמוך. ומזה הוא נמי הוכחת רש"י ז"ל דאי נימא כסברת התוספות דתינוק וודאי טמא הוא א"כ אצ"ל כלל דתינוק עשאוהו כמי שיש בו דעת לישאול בין לר"מ ובין לרבנן וכמו שכתבו התוס' בסמוך וכבר כתבנו דלא ניחא ליה לרש"י ז"ל תירוץ התוס' משום דהוה ליה רוב גרוע. ועיין מ"ש לקמן ברש"י ד"ה תולין דמוכח מדבריו כמ"ש:

ועוד נראה דסבירא ליה לרש"י ז"ל דהכא לא שייך לומר שמא אדם נטל מן העיסה ונתן לתינוק כיון דהכא מיירי בעיסה של תרומה אם כן איך נימא דטימא את התרומה בידים ועבר על משמרת תרומתי ודוחק לומר דתלינן באדם שלא ידע שהוא תרומה וכ"ש למאי דאמר בריש נדה דף ז' דחולין הטבולין לחלה כחלה דמי ואסור לטמא בידים ואפשר דהיינו שכתבו התוספות בחולין דף פ"ו ד"ה רוב תינוקת וכו' ור"מ מטהר דתלינן באדם טהור וכו' ונתן לו בדי שלא יטמא העיסה יש לפרש כוונתם בזה הטעם דהיינו דר"מ לשיטתו דס"ל סוף פ"ק דפסחים דמותר לטמא תרומה בידים כדי שלא יבוא לידי הפסד

מרובה אך גם זה דוחק דאם כן הוי ליה למימר דבהכי פליגי ר"מ ורבנן והעיקר נראה דהתוספות לשיטתייהו אזלי דסבירא ליה בפסחים דף ל"ג ע"ב ד"ה לאימת מתכשרי וכו' דאוכל פחות מכביצה אינה מקבל טומאה ע"ש אבל לפירש"י שם דאוכל מקבל טומאה בכל שהיא אם כן אפילו אם הבצק שביד התינוק פחות מכביצה אין ליתלות באדם אחר ודו"ק:

מהני טעמא נראה דסבירא ליה לרש"י ז"ל דע"כ תנא דמתניתין לית ליה הך סברא דנשים נדות מגפפות אותו דבאמת פלוגתא הוא בתוספתא כמ"ש בספ"י גם בתוספתא שהבי' הר"ש בטהרות פ' ג' איתא שם בלאו כללא הוא כדאמר שם ד' מידות בקטן ע"ש ומה שהקשו בתוספות על רש"י ז"ל דמה ארי' דנקט שנמצא בצד העיסה לינקוט שנגע בעיסה נראה דסבירא ליה לרש"י ז"ל דלאו קושי' היא די"ל דלרבותא דלרבנן נקט כיון שנמצא בצד העיסה ובצק בידו הוי ליה כוודאי וכך כתב בספ"י ואפשר דסבירא ליה להתוספות ז"ל דלפי מה דאיתא בתוספתא שהביאו התוספות בפ' כיסוי הדם דפליגי ר"מ ורבנן בתינוק שנמצא בצד קופה של בצק וכו' משמע דאפילו אם אין בצק ביד התינוק מטמאי' חכמים אם כן ע"כ הא דנקט במתניתין בצק ביד היינו לרבותא דר"מ אם כן הוי ליה למימר רבותא טפי אפילו אם נגע לפנינו ודוק:

בתוס' ד"ה סמוך מיעוטא לחזקה וכו' דהא בהדי' אמרינן בסמוך וכו'. כתב מהרש"א ז"ל דבריהם דהכא סותרין למ"ש בפ' כיסוי הדם בשם הר"ר חיים דטעמא דר"מ משום דהוי כדבר שאין בו דעת לשאול וכן משמע לשון הש"ס שם אם אמרו ספק טומאה לטהר ותו קשה טובא דאם נימא דאף לר"מ עשו לתינוק כמו שיש בו דעת לישאול ואם כן איך שייך לומר דלר"מ דחייש למיעוטא מצטרף לחזקות עיסה הא קיי"ל בכל ספק שקול ברה"י בדבר שיש בו דעת לישאול ספיקא טמא אע"פ שיש לו חזקת טהרה אם כן איך יהיה לר"מ עדיף מיעוטא יותר מפלגא ופלגא דלא אמרינן מצטרף לחזקה והוי ליה רובא וכן קשה לפמ"ש לעיל בשיטות רש"י ז"ל דר"מ מודה בתינוק עצמו אף על פי שיש לו חזקת טהרה משום דהוי ליה פלגא ופלגא וספיקו טמא משו' דעשאו כדבר שיש בו דעת לישאול אם כן מה מועיל עוד חזקת טהרה דעיסה בדבר שיש בו דעת לישאול אינו מועיל חזקה ונראה פשוט דהפי' הוא כן בוודאי אין הסוגית סותרת זו את זו אלא הענין הוא כיון דהתינוק בעצמו והי' ראוי לטהרו ואף על גב דאיכא רובא דמטפחי' מ"מ כיון דרוב גרוע הוא אפילו לרבנן דלא חייש למיעוטא אפילו ברוב גרוע מ"מ במקום חזקה מודים דאין הולכין בתר רוב גרוע אלא מטעם דעשאוהו כמי שיש בו דעת לישאול משא"כ לר"מ דחייש למיעוטא ובהצטרף החזקה עדיף טפי מן הרוב תו לא עשאוהו

כדבר שיש בו דעת לישאול דלא מהני ביה חזקת טהרה וממילא העיסה טהורה והיינו דקאמר שם אם אמרו ספק טומאה לטהר והיינו שתירצו התוס' כן בשמעתין דכיון דרוב גרוע הוא היינו טעמא דר"מ דמוקי לעיסה בחזקת טהרה ולא עשאוהו כמי שיש בו דעה לישאול והא דקאמר בשמעתין דעשאוהו כמי שיש בו דעת לישאל היינו לרבנן מהאי טעמא גופא לא חיישי למיעוטא עשאוהו כדבר שיש בו דעת לישאול וכן צ"ל לפירש"י ז"ל דכיון דאיכא נמי חזקת טהרה דעיסה עשאוהו לר"מ כמי שאין בו דעת לישאול כן נראה לענ"ד לפרש בפשיטות הסוגיא וכן משמעות התוספות בפ' כל היד דיה סמוך מיעוטא לחזקה ע"ש ודו"ק:

בא"ד דהוי רוב גרוע וכו'. לכאורה יש לדקדק בהא דמשני שם בחולין אם אמרו ספק טומאה לטהר ולא משני כפשטא דהתם רוב גרוע הוא. מיהו לפי' התוס' יש לומר דלא מצי לשנוי' הכי משום דאכתי הוי קשה ליה מאי ארי' רוב מעשיהם מקולקלים אפי' מיעוטא נמי דהיינו אפילו אי הוי רוב דאין מעשיהם מקולקלים אלא שהיה רוב גרוע אפ"ה הוי מצטרף לחזקה לכך צ"ל דדוקא התם משום דספק טומאה לטהר אבל לפמ"ש בשיטת רש"י ז"ל הטעם משום דהכא איכא נמי חזקת טהרה דעיסה קשה דהוי ליה לשנוי הכי אך ז"א חדא דאם כן אכתי הוי קשה דמאי ארי' רוב אפי' פלגא ופלגא נמי ותו דהא פליג ר"מ התם באותו ואת בנו כדפירש"י שם ספק איסורי להחמיר היינו לענין איסור אותו ואת בנו אם כן איכא נמי חזקת בהמה זו שהיתה עומדת בחזקת היתר לישחט היום ואם כן הוא דומה לחזקה דעיסה וצריך לומר משום ספק טומאה לטהר. ודו"ק:

דף פ:

ברש"י ד"ה ותולין וכו' ושנינו באחת מהן תולין מכל דתינוק תולין וכו' נר' דהא דהוצרך רש"י ז"ל לפרש כן ולא מפרש כפשטא משום דאמר בברייתא דעשאוהו כמי שיש בו דעת לישאול אלמא דספיקו הוי אלא לפי מ"ש לעיל דלשיטת רש"י ז"ל דאף ר"מ עצמו מודה בתינוק עצמו דטמא ולא מוקמינן לים בחזקת טהרה להצטרף למיעוטא דאין מטפחי' משום דכיון דהוי כפלגא ופלגא עשאוהו כמי שיש בו דעת לישאול א"כ הוי מצי למימר דברייתא ר"מ היה אבל לרבנן יש לומר דשורפין אפי' אם נצטרף חזקת טהרה דעיסה משום דרוב עדיף לכך קאמר מדהא ליתלות הא נמי ליתלות דלא שייך לשון תולין בתינוק עצמו אלא בעיסה דתולין לא אוכלין ולא שורפין. ויש להוסיף עוד דמזה עצמו מוכח דלא אתי' ברייתא כר"מ מדתולין הך דתרנגולים משום ספק מש י' טמאי' ע"כ לאו ר"מ הי' דהא שמעינן לי' לר"מ בפסחים דף י"ז דספק משקין לטומאה אחרי' טהור ומפרש התם משום דס"ל לר"מ דטומאת משקין לטומאה לאו דאורייתא הי'

וספיקו לקולא וא"כ מדנקיט בהך ברייתא ליתלות בהך דספק תרנגולין ע"כ לאו ר"מ הי' וע"כ הא דאמר בתינוק דעשאוהו כמי שיש בו דעת לשאול היינו נמי לרבנן דר"מ לענין העיס' ליתלות ודו"ק.

בתוספות ד"ה ר"ש אומר וכו' ומדלא מוקי כר"ש וכו' ונראה לענ"ד ליישב קושיתם ז"ל דזה לשון הסוגיא שם בע"א אילימא בחד וכו' אלא בתלתא וכו' לא צריכא באשתו עמו יש לדקדק דהל"ל אלא באשתו עמו ותו הא דאמר אלא בתלתא דהל"ל אפי' ותלתא והא אמר וכו' וז"ל הרמב"ם פ' ד"ב מה"ל א"ב הלכה ח' לא תתייחד אשה א' עם אנשים הרבה עד שתהי' אשתו של א' מהן שם וכן לא יתייחד איש א' אפי' עם נשים הרבה וכו' וכתב עליו הטור בסי' כ"ב ואיני מבין דבריו וכו' מאי נפקא מינה שאשתו של אחד מהם שם וכו' והב"י כתב דס"ל להרמב"ם הלכה כר"ש מסוגיא דע"ז ולענ"ד נרא' דס"ל להרמב"ם דהא דמשני בע"ז שם לא צריכא באשתו עמו קאי אדלעיל דקאמר אלא בתלתא אלא דמשני דאף דרב ס"ל דבפרוצים אפי' עשרה לא מכ"מ כשאשתו של א' עמו מודים רבנן לר"ש דאף דסבירא ליה לרבנן דאין אשתו משמרתו ומחפה עליו כמ"ש בסמוך אבל הבעל משמר לאשתו כדמוכח מבעלה בעיר וכו' וכיון שהיא לא תתפתה הוה שמירה לאשה אחרת שלא תתפתה לאנשים אחרי' פן תקלה הי' וכיון שלא תתפת' לא נשי' אחרים ממילא האנשי' האחרי' שמירה שלא תתפתנה לבעל האשה ועד כאן לא פליגי רבנן על ר"ש אלא באיש א' ושתי נשים אעפ"י שאשתו עמו דחשש שלא תתפתה האחרת לבעל האשה שהיא אינה משמרתו ומחפה עליו אבל בשני אנשים אפי' פרוצי' מודי' רבנן מטע' הנ"ל והיינו דמשני לא צריכ' באשתו עמו ומהני בתלת' אפי' לרבנן והיינו דכתב הרמב"ם וכן לא יתייחד עם איש א' אפי' עם נשים הרבה ולא הזכיר באשתו עמו שמותר כמו בדין הקודם משום דפסק כרבנן דר"ש וכסוגיא דע"א ממילא מתורץ קושי' תוספות. ודוק.

ובזה מתורץ גם קושי' שני' של תוספות דהא ר"ש לא התיר באשתו עמו אלא בשתי נשים והתם משמע אפי' באשה א' ולפמ"ש אתי שפיר דשמירת הבעל עדיף טפי כנ"ל ולא הוצרך ר"ש ב' נשים אלא באיש א' דשמירת אשה לבעלה לא עדיפא כ"כ ובזה אתי שפיר דשינויי שם כשאשתו עמו בין לר"ש בין לרבנן דוקא בתלתא כנ"ל מיהו בלא זה נראה דאין מזה קושיא די"ל לר"ש אפי' באשה אחת שרי כל שאשתו עמו כיון דהטעם הוא משום שמירה מה לי אשה אחת או שתים אלא דקאי את"ק דמיירי בשתי נשים וכן צ"ל בהך ברייתא דלקמן דאמר אבא שאול אף איש אחד ושתי נשים ומפרש טעמא משום דבשעת אנינות תביר ליבא ולפ"ז אפילו באיש אחד ואשה אחת נמי אלא דקאי

את"ק. ולכאורה היה נראה דמוכח כגירסא התוס' מסתמא דמתניתין דגיטין דף ע"ג לא תייחד עמו אלא עפ"י עד אפי' ע"פ עבד ושפחה חוץ משפחתה מפני שלבו גס בה וקשה דהא בלא זה אסור להתייחד עם השפחה וע"כ צ"ל מפני שאשתו משמרתו דאף על גב דכבר יהיב לה גט הא מיירי התם בגט על תנאי שאם לא ימות לא תהוי מגורשת וכ"ש לפירוש התוספות שם דקאי אסיפא דאמר לא יחול הגט אלא שעה אחת קודם מיתה ומדלא מוקי התם כר"ש משמע דאפי' כרבנן נמי אתא ואין לדחות דכיון שהוא חולה לא שייך יחוד דאם כן למה אשתו אסורה להתייחד עמו ובאמת היתר יחוד אפי' בחולה מיהו לפי זה צ"ל דמותר להתייחד עם אשתו משום שמירת השפחה אע"ג דבשפחה גופא אינו ההיתר לייחד אלא משום שמיר' אשתו אפ"ה כיון דאשתו משמרתו הוי נמי השפח' שמיר' לגבי אשתו ומזה ראי' לשיטת הרמב"ם ז"ל דבאנשים הרבה אפי' פרוצים מותר כשאשתו של א' מהן עמהם דהיינו מטעם שכתבנו שכל אחד הוי שומר לחבירו ומיהו י"ל דהא דקאמר התם אפי' בשפח' לאו לענין היתר לכתחיל' קאמר אלא לענין דעבד דלא חיישינן שמא בא עליה וקידשה וכן משמע מלשון הש"ס בכתובות דף כ"ז ע"ב דקאמר התם שתיקותא מתירתה לא מהמנ' וכו' משמע להדיא דמיירי לענין דיעבד דאי ס"ד דמיירי לענין לכתחילה לא מקשה הש"ס מידי דמה ענין נאמנת השפחה גבי שבויה לענין איסור יחוד ודו"ק:

בא"ד ובאשה אחת נמי משמע דשרי כשאשתו עמו כו' והקשה בספ"י דמשמע מדבריהם דס"ל לרש"י ז"ל דאשתו עמו היינו חוץ משתי נשים וא"כ מ"ט דרבנן דהא ס"ל לרש"י ז"ל לקמן דף פ"א דבג' נשים שרי להתייחד אם לא ברוכל שלבו גס בה ולענ"ד נראה דזה אינו די"ל דאשתו גרע טפי שמחפה עליו ואינו מגלה ולא שרי ר"ש אלא מפני שמשמרתו אבל לת"ק דל"ל הך סברא דמשתמרתו אף דבג' נשים הוא ירא שלא תתגלה הדבר היינו דוקא בנשים דעלמא ולא באשתו וכן נראה לענ"ד דע"כ צ"ל כן לגירסת התוס' דר"ש שרי בכל שתי נשים משום שהי' מתירא שלא יתגלה הדבר א"כ תקשה דלא אתי' מתני' דע"ז כר"ש דמשני דמיירי באשתו עמו דנהי דבנכרי' אין אשתו משמרתו מ"מ נימא דלא תתפתה שלא התגלה הדבר כיון דאיכא שתי נשים דוודאי אין לחלק בזה בין ישראל לנכרי אע"כ צ"ל כיון דלא שייך סברא דמשמרתו גרע טפי משום דהי' תחפה עליו שלא יתגלה וק"ל:

שם אמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל רמז לייחוד וכו'. נראה דר' ישמעאל לטעמא דס"ל בסוטה דף ג' דקינא לה הוא רשות אבל ר"ע ס"ל דוקינא לא חובה ממילא מוכח מדהטילה התורה חובה לקנאות את אשתו שלא תיסתתר מכלל דאיכא איסור בדבר אך

זה לפי שיטת רש"י ז"ל אבל לשיטת התוס' לקמן דבבעלה בעיר אין בו משום יחוד משמע דליתא להך סברא דדוחק לאוקמי קרא דחובה לקנאת דוקא באינו בעיר או בגייסה בי' ועיין בחידושינו באה"ע סימן קט"ו בק"א ומ"ש לקמן בזה:

שם בגמרא רמז ליחוד מן התורה שנאמר כי יסתך וכו'. נראה להבין הרמז בזה דכבר כתב בספ"י דמלשון קרא דכתיב או בנך ובסיפא דקרא כתיב בסתר משמע שמותר לאב להתייחד עם בתו בסתר (ויותר הי' נראה מהא דאמרו חז"ל כיצד הי' עושה מכמין לו עדים מבחוץ וחוזר ומתייחד עמו הרי דהתירה התורה להתייחד עמה. עוד כ' דמלשון או בנך משמע דמתייחד הבן עם אמו דהרי השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתור' א"כ מיירי התורה נמי כשמסית לאשה ואמר קרא או בנך ש"מ שמותר הבן להתיחד עם אמו אלא דעדיין צריך ביאור דמנ"ל דאסור להתיחד עם כל עריות שבתורה ותו דמה זה ענין להא דאמר וכי בן אם מסית וכו' ותו דלמה נקט הבן מתייחד עם אמו ולא נקט האב עם בתו. ונראה ליישב דאיתא בספרי או רעיך זה הגר אשר כנפשך זה האב ונראה דיליף דמיירי קרא בגר מדלא כתיב או אביך להדי' אע"כ דמיירי קרא בגר כמ"ש חז"ל שסורו רע ושייך בי' פן יסית דקי"ל ביבמות דף צ"ח דאין אב לגר דכתי' וזרמת סוסים זרמתם וכו'. ולפ"ז י"ל דהא דכתב רחמנא אחיך בן אמך ולא בן אביך משום דמיירי קרא בגר וקי"ל דאין אב לגר ולא נקרא אחיו מן האב אבל קרובות אם יש להם ונקרא אחיו כדקי"ל ביבמות דף כ"ב בגרים אחים מן האם לא יעידו אבל אחי' מן הרב יעידו אף דלענין עריות אינו חייב אפי' על אחותו מן האם דכקטן שנולד דמי מ"מ נקראים אחים מן האם אבל מן האב אינם נקראים כלל אחים א"כ י"ל דקרא מיירי בגר לכך כתיב אחיך בן אמך דוקא אלא דצריך להבין למה באמת כתבה התורה דוקא בגר דהוו לי' למיכתב אחיך סתמא דכולל הכל וצ"ל משום דהשוה הכתוב אשה לאיש ומיירי קרא נמי באשה כשמסית אותה אחי' וכיון דאחותה אסורה להתייחד עמה (ומכ"ש לפמ"ש דציותה התורה להכמין עדים מבחוץ ולחזור להתייחד עמו בסתר) לכך הוצרך קרא דוקא בגר דאין אסורה עליו מן התורה והא גופא קמ"ל קרא דאחותו אסורה להתייחד עמו וגם משמע דקרא מיירי נמי באשה א"כ בנך או בתך דמיירי בישראל דאל"כ לא שייך גבי איש בן ובת דהרי אין אב לגר ולא נקר' בנו או בתו כלל דלא שייך לאוקמי קרא דוקא באשה וכיון דהוכרחנו מאחיך בן אמך דקרא מיירי נמי באשה נשמע מאו בנך דבן מתייחד עם אמו א"כ י"ל דלא הוצרך ר"י לאשמעינן דאב מתייחד עם בתו דזה נשמע מפשטא דקרא דאו בתך כמ"ש אלא דקמ"ל דמוכח דבן מתייחד עם אמו דלא נשמע מאו

בנך כל כך דאימא דקרא מיירי באיש וגס לא נשמע דאין מתייחד עם שאר עריות וע"ז קאמר דמוכח כל זה מדכתיב בן אמך דהיינו בגר ובאשה דוקא ודוק.

שם ורבנין כי האי אתתא דהוי מעשה וכו': משמע דרבנן מודים דבשעת אנינות תביר יצרי' ויש לפרש עפ"ז הא דכתיב במלכים סימן ד' גבי שונמית ויקרא לה ותעמוד לפניו ויאמר לו אמר נא אליו וגו' ובתר הכי כתיב ויאמר קרא לה ויקרא לה ותעמוד בפתח ויאמר למועד הזה כעת חיה וגו' משמע דבתחלה עמדה לפניו משום שהי' גחזי שם כדכתיב ויאמר לו אמר נא אליה אבל בפעם שנית אמר הוא עצמו אליה את חבקת בן שלא הי' גחזי שם לכך עמדה בפתח משום איסור יחוד ומזה משמע כדעת רש"י ז"ל לקמן דאפי' בעלה בעיר אסור לכתחילה להתייחד ובתר הכי כתיב שלחו נא לי אחד מן הנערים וגו' ותאמר אל נערה נהג ולך אל תעצר וגו' ולא חששא משום איסור יחוד עם הנער בדרך דאיכא חששא טפי כדאמר לקמן היינו משום דכיון שמת הילד בשעת אנינותא תביר יצרי' ולא תתפהה כדכתיב כי נפשה מרה לה לא חיישי' ואין איסור ביחוד: ואפשר עוד לומר דמה שלא דיברה עלי' בתחילה הוא משום שלא רצונו שתבוא אל חדרו מפני הייחוד אף שהי' גחזי שם לא הי' בעיניו בחזקת כשרות כמו שאמרו חז"ל בפסוק ויגש גחזי להדפה וכמו שיבואר לקמן דבחכם ופרוץ אסור משום יחוד לכך לא דיבר כדי שלא תהי' בחדרו ובזה יש להבין מה שאמר השונמית הלז עתה רוץ נא לקראתה שלא רצו שתבוא לחדרו משום יחוד ולכך כשבאתה אליו ביקש גחזי להדפה למלאות את רצונו אבל כיון שנודע לו שמת הילד אמר הרפה לה כי נפשה מרה ואין איסור יחוד בשעת אנינות כנ"ל. ודוק:

שם אמר ר' יהודא לא שנו אלא כשירים אבל פרוצים אפי' בי' עשרה וכו' וכתב הרמב"ם ז"ל אלא א"כ היתה אשתו של אחד מהן עמו וכתב הטור ואינו מבין דבריו וכבר כתבתי דהוציא דבריו מסוגי' דע"ז וכבר כתבתי דמוכח כדברי הרמב"ם בתוס' ד"ה ר"ש וכן יש להוכיח מהא דאמר רבא לקמן דמותר להתייחד עם אשה ותינוקת שאינה מוסרות עצמה לביאה אלמא אע"ג דעם תינוקת לבד אסור להתייחד כדאיתא באה"ע סי' כ"ב דכל שהי' מבת ג' ולמעלה אסורה להתייחד עמה מ"מ כאשה ותינוקת שרי ע"כ צ"ל דכיון דהאשה מותרת להתייחד משום דהי' מתיירא פן תגלה התינוקת ממילא הוי האשה שמירה לגבי תינוקת ועיין מ"ש ב"ש ס"ק ט"ו וכן נראה מהא דאיתא בכתובות דף ד' גבי חתן שפירשה אשתי נדה שהי' ישינה בין הנשים דע"כ צ"ל שהי' משמרתו לגבי נשים ולהכי הוי הנשים שמירה לגבי דידה מיהו לכאורה קשה על דברי הרמב"ם ז"ל מהא דקאמר לקמן לימא מסייע לי' וכו' ת"ח אין אינש דעלמא לא ואמאי נימא כיון דאשתו עמו ובעלה משמרת'

מן האיש אחר הוי נמי שמירה לגבי בעלה אפי' אינש דעלמא ונראה דהטעם הוא משום דאמר לקמן דהא דבעינן שני ת"ח משום דבדרך חיישי' דשמא יצטרך אחד מהן וכו' א"כ ה"נ איכא למיחוש דשמא יתרחק הבעל וישארו הפרוצים עמה לבד. ולפ"ז צ"ל הא דדחי לקמן לסייעתא דרב בתרא התם כי היכי דנהוי עליה סהדי ולא מוכח מדבעינן ת"ח ולא אינשי דעלמא כיון דהבעל הוי שומר היינו משום דחוי' קמא דבעינן ת"ח משום דידעי לאתרי בי' ועיין מ"ש לקמן בזה:

עוד י"ל דהתם שאני דלא אמרינן בעלה משמרתה אלא כשהי' מותרת לו אבל היכא דגבי דידי' איכא איסור וחיישינן שמא יצרה תקפה לא הוי שמירה על האיש אחר ולא דמי למ"ש במתני' דגיטין דאשתו משמרתו מן השפחה דהתם אין אשתו אסורה עליו אלא דחיישינן לקידושין או לגט ישן מיהו בהאי דכתובות דהי' ישנה בין הנשים דהיא אסורה לו משום נדה אפ"ה אמרינן דאשתו משמרתו לגבי הנשים כנ"ל ויש לחלק כיון דנדה יש לה היתר בוודאי אך לפי האמת לרב עצמו ע"כ צ"ל במתני' דסוטה הא דלא חיישינן לשמא יתרחק חכם אחד ואיכא אסורי לחכם עצמו שיתייחד עמה דהא סתמא הבעל אינו ת"ח דהא בעינן שניהם כשרים ולא סגי בחכם ופרוץ משום דנהי דהחכם הוי שמירה לגבי פרוץ אבל הפרוץ לא הוי שמירה לגבי חכם ע"כ צ"ל דס"ל לרב דבעלה שאני דמשמר אותה שלא תאסור עליו לאחר שתשתה מ"מ י"ל לפי הס"ד דהכא לימא מסייע לי' הוי ס"ד דאין בעלה משמרתה ולפ"ז יש לתרץ דברי הרי"ף דהביא הך דרב יהודא אמר רב קמא ולא חייש לדחוי הש"ס ולא הביא הך דר"י א"ר בתרא דבדרך בעי שלשה ולפמ"ש י"ל דהיינו משום דס"ל דהא דאמר לקמן לימא מסייע לי' מדבעינן שני ת"ח היינו למאי דדחי לדינא קמא דרב וגם פרוצים מהני אבל אי נימא כדינא קמא דרב דפרוצים לא מהני ליכא סייעתא לדרב יהודא אמר רב בתרא דאיכא למימר דהא דבעינן הכא שני ת"ח היינו משום דלא שייך הכא בעלה משמרתה וממילא בעינן שני ת"ח משום איסור יחוד החכם עצמו דהא הבעל אינו חכם ואדרבה אי אמרינן דהבעל לא הוי שומר מוכח דלא חיישינן שמא יצא דא"כ מאי מהני שני ת"ח דהא אכתי איכא למיחוש שמא יתרחק חכם אחד וע"כ הך לימא מסייע לי' הוא לפי דיחוי קמא דדחי לדרב קמא דלא בעינן כשרים דוק ובזה יש לתרץ קושי' מהרש"א ז"ל בח"א דקאמר לקמן דאמר רב יהודא לרב והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי וכיון דהוי בדרך בעי שלשה ע"ש ותו יש לדקדק אהא דקאמר רב יהודא והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי דיותר הוי לי' להקשות ממתני' דאשה מתייחדת עם שני אנשים דהא רב לא חידש אלא האיסור בפרוצים אבל התירא נשמע ממתני' טפי ולפמ"ש אתי שפיר דוודאי ידע רב יהודא הך

סברא דרב דבדרך בעי שלשה אלא דסבר דרב נפקי לי' סברא זו ממתני' מדבעינן שני ת"ח והיינו דקשה לי' הא מר הוא דאמר לא שנו אלא כשרים אבל פרוצים לא מהני וא"כ אין ראי' ממתני' איכא למימר דהא דבעינן שני ת"ח היינו משום דהבעל לא הוי שמירה לגבי הכם דהוי לי' כאינש דעלמא כיון שאינו חכם והיינו דהשיב לו רב לפי סברתך דלא בעינן שלשה בדרך ולא חיישנן לשמא יתרחק וטעמא דמתני' דבעינן שני ת"ח משום דאינש דעלמא חשיבא כפרוצים ובעינן דוקא ת"ח א"כ מאן לימא לן דאנן הוי כת"ח דילמא דוקא חכמים כר"ח בר פפא מדנקט ת"ח ולכך פסק הרי"ף כרב קמא כיון שרב יהודא השיב לו כן דליכא סיוע לדרב בתרא ועיין מה שכתבתי לקמן ודו"ק:

דף פא.

ברש"י ד"ה לאתרוי' בי' וכו' שאם יבא עליה אין המים בודקים אותה וכו' וכלשון הזה פי' נמי במסכת סוטה דף ז' וקשה דהוה לפרש אם יבא עלי' אין משקין אותה כלל ונר' משום דלכאורה קשה דאי משום התראה הוי סגי בחכם אחד ואינש דעלמא גבי' דהתראה זו אינו דומה לשאר התראות דבעי שיתרו בו שני העדים דהתם ההתראה הוא משום מיתה או מלקות אבל התראה זו אינו אלא להודיע שאין המים בודקים אותה סגי בחד ונראה דלידחוי זה צריך לומר כאידך דרב דחיישינן דשמא יצטרך חכם אחד לצאת ולא יהי' בשעה זו איש שיתרה לכך צריך שנים שאם יצא אחד יתרה בו השני וכיון שלא יהי' אלא אחד אי אפשר שיתרה בו שאם יבא עליה אין משקין אותה דהא חד לא מהימן כדקאמר בסמוך דבעי תרי דנהווי עליה סהדי משמע דע"א אינו נאמן ושפיר משקין אותה לכך פי' רש"י ז"ל שמתרה בו שאפי' אם תשתה אין המים בודקין אותה עיין מ"ש לקמן בזה ודוק.

שם אמר רב יהודא אמר רב לא שנו אלא בעיר אבל בדרך וכו' וכתב הב"ש באה"ע סי' כ"ב ה' וי"ו בשם רבינו ירוחם דוקא כשילכו לשמור אותה אבל בלא"ה מותר דאם יצטרך אחד ילך גם השני משום איסור יחוד ע"ש ונראה דהוכיח כן מהא דאמר רב יהודא לקמן לרב והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי אף על גב דהוי בדרך כמ"ש מהרש"א ז"ל כנ"ל אע"כ דלא אמר רב דבדרך בעינן שלשה אלא כשהולכין לשמור אותה אבל באמת הוא דוחק גדול לאוקמי סתמא דמילתא דרב בכה"ג דוקא וגם כל הפוסקים כתבו סתמא ולא הזכירו חילוק זה ותו דלפי סברתו דנא חיישינן שיעברו על איסור יחוד אם כן הא דקאמר נימא מסייע ליה מדבעי שני ת"ח ולא סגי בחד ובעל קשה התם הא אין הולכין לשמרה אם כן למה ניחוש שיעבור החכם או הבעל על איסור יחוד כיון שמודיעין אותו שאסור להתייחד עמה ממילא כשיצטרך לצאת יתרחק גם השני ודוחק לומר דיחוד דבעל גרע טפי מיחוד דעלמא הואיל ולבו גס בה דאם כן מנא ליה לסיוע כלל מהך ברייתא דבעי

שלשה ותו קשה לי טובא בהא דמשני הש"ס התם כי היכא דניהווי עלי' סהדי לפמ"ש לעיל בלשון רש"י ז"ל דלמאי משני דשאני ת"ח דידעי לאתרוי ביה דאי משום התראה לבד הוי סגי בחכם אחד שיודע להתרות ואינש דעלמא דהא כל ישראל בחזקת כשרות לעדות אלא דחיישינן דשמא יתרחק החכם ויתרה בו השני אם כן מוכח דחיישינן שמא יתרחק ואין לומר דהשתא ל"ל דיחוי דלעיל וס"ל כאידך דרב לעיל דטעמא דת"ח משום יחוד דאסור בפרוצים אלא בת"ח דוקא דאם כן קשה ממ"נ אי נימא דבעלה משמרה סגי אפילו בפרוץ כמ"ש לעיל דכיון דבעלה משמרה לגבי אידך הוי אידך שמירה לגבי בעל כמ"ש הרמב"ם כנ"ל ואי נימא דאין בעלה משמרה אם כן למה הוצרך כלל להך טעמא כי היכא דנהוי עלי' סהדי דהא בל"ז בעינן שני ת"ח כיון דבעל לא הוי שומר לחכם דהרי הבעל אינו ת"ח ממילא צריך עוד אחר משום יחוד החכם עצמו אלא ע"כ דסבירא ליה סברא דבעלה משמרתה אם כן אכתי לא משני דהא סגי בחד חכם להתרות ואינש דעלמא ודוחק לומר דלפי האי שינוי' כי היכא דניהוי עלי' סהדי באמת ת"ח לאו דוקא ולא למעוטי אלא פסולי עדות ותו דאי בעי לדחוי' הכי הוי ליה לדחוי' נמי לעיל בסיוע דרב קמא דמאי חכמים כשרים לעדות כי היכא דניהוי עלי' סהדי וכ"ש דא"א לאוקמי הכי לפי לשון הש"ס בסוטה דף ז' דמהפך הש"ס ונקט בתחלה סיוע להך דרב דבדרך בעינן שלשה ומשני כי היכא דניהוי עלי' סהדי וקאמר ת"ח אין כ"ע לא לימא מסייע לאידך דרב דבעינן כשרים משמע להדי' דא"א לפרש טעמא דת"ח היינו שהיה כשרים לעדות דאם כן ליכא סייעתא אלא ע"כ דלשון חכמים משמע דעדיפא טפי משאר אינשי דעלמא דכשרים לעדות ואם כן הדרא קושי' לדוכתא דע"כ חיישינין לשמא יתרחק דאל"כ סגי בחכם אחד ואינש דעלמא ונראה לענ"ד דמזה סייעתא לשיטת רוב הפוסקים דבדרך בעינן ג' אפילו אין צריכין לשמור את האשה ולא אמרינן דאם יצא אחד מהן ע"כ יצטרך גם השני להתרחק לצד אחר משום איסור יחוד אלא דחיישינן שיעבור השני על איסור יחוד וזהו העיקר חידושי דרב דאף על גב דהשני כשר חיישינן שמא יעבור על איסור יחוד ולא יתרחק גם הוא כמ"ש הב"ש בסימן כ"ב שזהו דבר חידוש ואהא מייתי הש"ס סייעתא מהא דמסרו לו שני ת"ח ולא סגי בחד דאם יצטרך לצאת ע"כ יתרחק ה על משום איסור יחוד דמה"ת נחשוד לבעל שיעבור על איסור יחוד דהא כל ישראל בחזקת כשרות הן לכל איסורין שבתורה וע"ז משני כי היכא דניהוי עליו סהדי ר"ל דלעולם אמרינן דאם יצא אחד מהן מסתמא לא יעבור השני על איסור יחוד ויתרחק גם הוא והכא שאני כיון דע"כ צריך למסור לו ב' אנשים דנהוי עליו סהדי אם כן צריך חכם אחד משום שידע לאתרוי' ביה כדחוי קמא ולא סגי בחכם אחד דחיישינן דשמא יצטרך חכה

אחד לצאת ולא יהיה מי שיתרה בו ואין לומר בזה דכיון שיצא החכם יצטרך גם הבעל והשני להתרחק משום איסור יחוד ז"א דכיון שישאר הבעל ואינש דעלמא שוב לא יהיה איסור יחוד דסגי בבעל ואינש דעלמא כיון דהוא משמרה אי נמי נמי דלא כדינא קמא דרב וכדחוי קמא והיינו דקאמר כי היכא דניהוי עליו סהדי ולא סגי בחד דבאמת הוי סגי בחד דל כא למיחוש שיצא אחד עהם דהא יצטרך השני להתרחק משום איסור יחוד אלא כיון דבעינן תרי משום עדות בעינן נמי שני חכמים משום התראה דאם יהיה חכם אחד חיישינן שמא יצא החכם ולא יצטרך הבעל להתרחק דאין כאן איסור יחוד אפי' בבעל ואינש דעלמא ולא יהיה מי שיתרה בו לכך צריך שני ת"ח ולפ"ז יש לפרש סוגי' הש"ס בסוטה דקאמר בתחלה דחוי דנהוי עליו סהדי והדר קאמר ת"ח אין כולי עלמא לא לימא מסייע ליה לאידך דרב וכו' היינו דקאי אדלעיל דאכתי מוכח דחיישינן שמא יצא ויעבור השני על איסור יחוד מדבעי ת"ח והיינו דקאמר נימא דמסייע ליה לאידך דרב דקשה דסגי בחכם בתרי אינשי דעלמא דניהוי סהדי דסבירא ליה דהבעל הוי ליה שומר לגבי אחרים וממילא האחרי' שמירה לדידי' כמ"ש הרמב"ם ע"כ צ"ל שמא יתרחק הבעל אף על גב דאיכא איסור יחוד כיון שאינם חכמים וע"כ דחיישינן שמא יעבור על איסור יחוד וע"ז משני משום שיודעו להתרות ביה ולכך בעינן שני חכמים דאם יצא א' לא יהא איסור יחוד כנ"ל ונדחי תרתי מילי דרב דלא בעינן מוחזקי' בכשרות וסגי משום איסור יחוד אפי' בבעל ואינש דעלמא ושפיר איבא למיחוש שמא יצא החכם ולא יהיה מי שיתרה בו דהא ליכא איסור יחוד אבל לא חיישינן שיעבור שום ישראל על איסור יחוד ודו"ק:

ולפ"ז נראה דיש ליישב יותר קושי' מהרש"א ז"ל גם מה שדקדקנו לעיל דלא הקשה ליה מתני' הל"ל ולפמ"ש י"ל דרבי יהודא הוי סבר דמאי דאמר רב ל"ש אלא בכשרים היינו בחזקת כשרות ה' ולמעט פרוצים דהיינו שידוע שהם פרוצים. ולפ"ז הוי קשה ליה מתני' דמסרו לו שני ת"ח דמשמע אבל כ"ע לא אף על גב דאינו מוחזקי בפרוצים וע"כ הוי משני משום דחכמים ידעו לאתרוי' ביה אם כן ממילא אין הוכחה דחיישינן שמא יצא האחד ויעבור השני על איסור יחוד דהא הכא ליכא איסור יחוד כיון דאף שיצא החכם ישאר הבעלי ואינש דעלמא ושפיר הקשה לרב והשיב לו רב מי יימר דהכשרי' כגון אנא וכו' רצה לומר דטעמא דבעינן שני ת"ח לאו משום דידעו לאתרוי' ביה אלא דבעינן חכמים הידועים בכשרות ולפ"ז מוכח נמי כאידך דרב דבדרך בעינן שלשה אף על גב דאיכא איסור יחוד מדלא סני בשמירת הבעל כנ"ל וע"כ צ"ל משום דשמא יתרחק הבעל ויעבור הא' על איסור יחוד ומפני ענוותנותו של רב אמר מי יימר כגון אנא. ולפ"ז

יש לתרץ נמי שיטת הרי"ף דלא מייתי הך דרב יהודא אמר רב בתרא דהיינו דסבירא ליה דהילכתא כר"י דאף על גב דאמר רב מי יימר לא שבקינן פשיטותא דר"י משום ספיקו דרב דהוי מחמיר על עצמו אם כן אין ראי' דבדרך בעינן ג' ופסק כר"י והש"ס דקאמר לעיל נימא מסייע ליה מסרו לו שני ת"ח וכו' היינו סיוע לשיטת רב דבעי' כשרי כר' חנינא בר פפא ובאמת מוכח לפ"ז דבדרך בעי ג' כמ"ש לעיל בסוגי' דסוטה והיינו דקאמר בסוטה שם לימא מסייע ליה לרב ולא קאמר לימא מסייע ליה לרב יהודא א"ר ובתר הכי קאמר מסייע לאידך דר"י אמר רב ולפמ"ש א"ש דר"י עצמו לית ליה הך סברא דבדרך בעי שלשה וגם באידך דרב ל"ל דבעי חכמים גדולים אלא דכל ישראל בחזקות כשרות הן ובזה אתי שפיר הא דקיי"ל כל ישראל בחזקת כשרות הן לענין יחוד אף על גב דמשמע מהא דקאמר לימא מסייע ליה דבעי מוחזקים בכשרות אבל סתם ישראל אף על גב דכשר לעדות דאפ"ה לענין יחוד לא הוי ליה דין כשר כמ"ש לעיל מוכח מסוגי' דסוטה דבתר דקאמר דנהוי עלי סהדי קאמר ת"ח אין כ"ע לא מסייע לי' וכו' משמע דאף דכשר לעדות אפ"ה לענין יחוד בעי כשרי' טפי ולפמ"ש אתי שפיר דבאמת קי"ל כר"י בחזקת כשרות הם אפילו לענין יחוד וכן משמע מברייתא דלקמן אחותו וחמותו וכו' אלא בעדים וכו' משמע דסתם עדים מהני ודו"ק היטב:

בתוס' ד"ה מלקי' על היחוד וכו'. מה שיש לדקדק בדבריהם כבר מבואר בחידושי כתובות דף י"ג בתוס' ד"ה מעלה עשו וכו'. הנה מהרש"א ז"ל כתב דלולי דבריהם היה נראה דלק"מ דהכא איירי בידעינן עם מי נתייחד שמכירין אותו שאינו פסול בביאתו לכהונה ע"ש ודבריו אינם מובנים דא"כ מה איסור שייך בזה לכהונה ועיין מ"ש שם לפרש דבריו ועוד נרא' דיש לפרש דבריו די"ל דרב ס"ל הלכה כר"ע דס"ל ביבמות דף ס"א ע"ב דזונה האמורה בתורה היינו מפקרת לזנות וכ"כ התוס' בתמורה דף ל' בד"ה גירסה ראשונה וכו' ואף דכתבו התוס' ביבמות דף נ"ט ע"ב בד"ה ורב דאמר כר"א וכו' דהיינו לר' אליעזר אבל לי' לא סבירא לי' הא דפנוי הבא על הפנוי' עשאה זונה מ"מ במופקרת ס"ל כר"ע וא"כ נ"מ דאפילו ידוע שנתייחדה כמה פעמים עם כמה אנשים ידועים שאינם מפסולי כהונה אין אוסרין אותה לכהן מטעם מופקרת כיון שלא ראו שנבעלו ואע"ג דס"ל לר' יהושע דאין אפטרופס לעריות ואסורין על היחוד היינו אם אינו ידוע אם הוא כשר או פסול אבל אם מכירין שכל שנתייחדה עמהם הם כשרים אין זה פסול יוחסין ולא עשו בו מעלה לחשוב כמופקרת וכ"ש דא"ש ללישנא קמא דיבמות סוף פרק אלמנה לכה"ג דס"ל לרב בארוסה שעיברה דאמרינן כי היכא דאפקרי לגבי האי אפקרי לגבי כ"ע א"כ ה"א דאיכא למיחש כיון שראינו שנתייחד' אע"פ שאנו מכירין בו שהוא כשר ניחוש דכי

היכי דאפקרי' לגבי האי אפקריה לאחרינא ואף אם כולן היה כשרין מ"מ הוי לה מפקרת וכ"ש דאיכא למיחוש שמא אחד היה מן הפסילים אפ"ה אין אוסרין אותה לכהונה כיון שראינו שזה שנתייחדה עמו הוא כשר מודה ר' יהושע דלא חיישינן כולי האי מיהו אי נימא דמיירי שלא נתייחדה אלא פעם אחת משמע דאם ידוע שנבעלה אוסרין משום דאמרינן כי היכא דאפקרא לגבי האי וכו' וכבר כתבנו בחידושי כתובות דף י"ד בלשון התוס' שם דמשמע דמודה ר' יהושע בהא דאין אוסרין ע"ש ולפמ"ש דמיירי בנתייחדה כמה פעמים אתי שפיר דיש לומר דאפילו לרבנן דר"ע ביבמות דף ס"א דמפקרת לא הוי כזונה מ"מ חיישינן מדאפקרי' לגבי הכי אפקרי' נמי לגבי פסול וק"ל. ועיין מ"ש לעיל דף י"ב ע"ב גבי רב מנגיד וכו' בזה עוד בישוב קושיא התוס':

ברש"י ד"ה בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד להלקותו דמסתפי מבעל וכו'. נראה דס"ל לרש"י ז"ל דאף למ"ד דאין מלקין על יחוד אשת איש היינו דאין מלקין אותה משום לעז בנים אבל מלקין אותו שנתייחד עמה דליכא לעז לה דהא אינו ידוע עם מי נתייחד וכמ"ש הב"ח והביאו הב"ש שם מיהו לפמ"ש לעיל דף י"ב ע"ב דלישנא קמא דנהרדעי פליגי על ר' אשי ור' יוסף ס"ל שם כלישנא קמא א"כ י"ל דרבה נמי ס"ל כלישנא קמא ונראה דטעמא דרש"י ז"ל משום דס"ל דדמי להא דקי"ל גבי יין נסך דכל שידוע שהוא מפליג לא מרתת אם לא שהוא יוצא ונכנס וה"נ איכא איסור' ומדאמר רבה סתמא בעלה בעיר משמע אפי' הודיע שהוא מפליג אלא דאין מלקין אותו דאולי הוי סבר שיבוא ויש להביא ראיה מהא דאמר בסמוך מבפנים ונשים מבחוץ דחיישינן ליחוד ואבי דייר גולפי וכו' וכי לא הוי אשה אחת שהיה בעלה בעיר. א"כ נימא כיון דבאשה זו אין בה משום יחוד כיון שבעלה בעיר הוי לה איהי שמיר' לאחרינ' כמ"ש הרמב"ם ז"ל גבי פרוצים דכשאשתו של אחד מהן עמו אין בו משום יחוד אלא כל היכא דלא מירתת שיבוא הבעל יש בו משום איסור יחוד. ובזה נסתר מ"ש בספ"י ליישב קושי' התוס' על רש"י מההיא דר' ביבי משום שלא היה חשש כיון שהי' רב ביבי בעלי' אלא שמא ירד ויתייחד ולפמ"ש ז"א דהא בההיא דאנשי' בפנים נמי אין החשש אלא שמא יצא ויתיחד והוי דומיא לדר' ביבי אלא נראה דאפי' לרש"י ז"ל אין איסור אלא בהודעו שהוא מפליג אבל ר' יוסף שהיה בביתו אף שהיה יוצא ונכנס אין בו חשש איסור וכמ"ש הכ"מ פ"ב מהלכות ת"ת והביאו הב"ש סי' כ"ב והכי קי"ל בי"ד סימן קל"א לענין יין נסך דאין השומר צריך להיות יושב ומשמר וכו' וכן משמע במגילה דף י"ג מהא דאמר גבי דבורה והיא יושבת תחת תומר משום יחוד והיינו יחוד א"א דיחוד דפנוי' עדיין לא נגזר עד דוד והיינו דהקדים

קרא אשת לפידות דשייך בה איסור יחוד ואע"ג דמסתמא היה בעלה בעיר וכן משמע מהא שכתבנו לעיל גבי שונמית ותעמוד בפתח משום יחוד אע"ג דהיה בעלה בעיר:
בגמרא במתניתא תנא איפכא וכו'. לכאור' קשה מזה על מ"ש הב"ש בשם רבינו ירוחם ונתבאר לעיל דהא דאמר רב דבדרך בעינן שלשה היינו דוקא כשהולכין עמה לשומר' הא לאו הכא לא חיישינן שיעבור השני על איסור יחוד דהא הכא חיישינן שמא יכנוס אחד מן האנשים ויעבור על איסור יחוד והכי מסיק אביי דעבדינן לחומרא ואין לומר דהכא מיירי בפרוצים ובפרוצי' חיישינן שמא יעבור על איסור יחוד דא"כ הא דתני איפכא דבאנשים בפנים מותר משום דמסתפי דשמא יצא אחד מהן אחריו ובפרוצים אפילו בעשרה אסור ואפילו לפמ"ש לקמן במתני' דרוכל לפירש"י מתיר בג' נשים הא דאסר תכא היינו משום דשמא א' מהן פרוץ ובפרוץ לא מהני נשים הרב' מ"מ אינו מתירא שמא יצא א' מן הכשרים כיון דאסור משום יחוד ומשום הפרוץ לא מירתת וצריך לומר דכיון שאנשים הרבה בפנים א"כ מרתת שמא יצא אנשים הרבה ואין בו משום יחוד באנשים ונשים הרב' ועיין מיש לעיל בזה ודוק:
שם אי לאו דקא מכריז ברקיע הזהרו בר"מ ותורתו וכו'. עיין במהרש"א בח"א שנדחק בזה. נראה דיש לפרש כפשטא דכיון דאם היה עובר ח"ו על זנות אמרינן בעלמא אם חכם הוא לא יהא לו ער ועונה בתלמידים לכן הכריזו שלא יזיקנה לא בגופו ולא בתורתו:

דף פא:
ברש"י ד"ה דפריש מינאי מחמת זקנה וכו'. כתב מהרש"א דהיה סבר' כן שמחמת זקנה ע"ש וצ"ל דס"ל דהא דעבר באמת על לאו דעונתה לא יגרע ע"כ דמחלה לו מחמת זקנה ואף דלא מהני ביה מחילתה בצערא דגופא כדאיתא באה"ע סימן מ"ו היינו כמ"ש שם בחידושי כתובות דהא דלא מהני מחילה היינו שיכולה לחזור בכל פעם אבל כל זמן שלא חזרו בה מהני מחילה ולכך רצתה לראות אם אינה מחמת זקנה ותחזור בה. וק"ל:
שם בגמרא אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר וכו' הקשה המהרש"א דהא באותה פרשה כתיב תחלה גבי הפרת האב וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה וכן כתיב גבי האב עם הארוס וה' יסלח לה ולמה נקט הברייתא קרא בתרא דאישה הפרם דכתיב גבי הפרת הבעל ונידחק מאוד ובאמת בפירש"י ז"ל בפ' מטות כתיב דרשה זו גבי הפרת האב ונראה ליישב משום דאמרינן גבי קרבן נזיר בכמה דוכתי דבא על חטא שציער עצמו מן היין א"כ י"ל דהא דכתיב הכא וה' יסלח לה היינו משום דאין אב מיפר אלא דבר של עינוי נפש א"כ כיון שציער א"ע עד ששמע האב והיפר לה דתו אינה מביאה קרבן לכפר עלי' צריכה סליחה על מה שציערה א"ע בעינוי נפש עד ששמע האב וכן גבי

נדרי ארוסה קי"ל דאינן מפירי' אלא נדרי עינוי נפש אבל בעל דמיפר אפי' דברי' שבינו לבינה אפי' אם אינן עינוי נפש א"כ לא שייך בזה סליחה על שציער א"ע כיון דאינן נדרי עינוי נפש וכן משמע קרא בתרא האי קרא דאשה הפרם כתיב כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש אישה יקימנו וא שה יפירנו מכלל דעד השתא בנדרה שבינו לבינה מיירי שאין בהן עינוי נפש ואפ"ה קאמר קרא וה' יסלח לה ע"כ צ"ל כדרשא דברייתא דמיירי באשה שלא שמעה הפרה ועברה על נדרה ומזה נלמד לכל הסליחה דבאותו פרשה דמסתמא מיירי כולהו חדא ענינא והיינו דפירש"י גם בהפרת האב דמיירי בהכי ודקדקו מהא דקאמר בברייתא במה הכתוב מדבר במי שנדרה בנזיר וכו' דהיינו עינוי נפש ולא מפרש לה בנדרים שבינו לבינה כמשמעות הכתוב כנ"ל אלא דהש"ס בא לפרש דכל סליחה דאותו פרשה מיירי בענין זה והאב והארוס אינן מפירין אלא בנדרים ענוי נפש להכי נקיט באשה שנדרה בנזיר דשייך בכולם והיינו דקאי במה הכתוב מדבר ר"ל דמסיפ' דקרא נשמע לרישא דכל הכתוב בפרשה מדבר בענין זה ודו"ק:

שם כיוצא בדבר אתה אומר הוא לא ידע ואשם ונשא עונו וכו' מי שנתכוין לאכול שומן וכו' לכאורה אינו מובן כיון דכוונתו דשוגג צריך כפרה כ"ש מזיד א"כ מאי ארי' האי קרא דכתיב גבי אשם תלוי הבא על ספק והיינו דכתיב והוא לא ידע שאינו יודע עתה אם חטא אם לא הא כל חטאת אינו בא אלא על השוגג וצריך כפרה כדכתיב וכיפר עליו מחטאתו ונסלח לו ודוחק לומר דונשא עונו משמע עונש יותר וכר' משום דאיתא בפ' כלל גדול גבי פלוגתא דמונבז ור"ע דלרבנן שגגה במאי ר"י א' כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו וכו' נמצא גבי חטאת הוי אמינא באמת דאין צריך כפרה אלא א"כ הזיד בלאו אלא ששגג בכרת דניתכווין לאיסורי ועבידי אסורי דאע"ג דלא ידע שיש בו כרת מ"מ לא ניתכווין לאכול שומן לכך מייתי מאשם תלוי וע"כ מיירי שאכל חתיכה שהוא ספק חלב וספק שומן וסבר שהוא שומן דליכא לפרושי דידע שהוא ספק חלב אלא שסבר בתחלה דחלב אין בו כרת והזיד בספק בלאו ואח"כ נודע לו שיש בו כרת דאפי' אם הוא כן לא ניתכווין לאכול איסורי כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה"ל טומאות מת דכל ספק לאו מן התורה אין בו איסור כלל והא שחייבו התורה אשם תלוי היינו בספק כרת א"כ כיון דלא ידע בכרת שבו אעפ"י שידע מלאו הוי לי' שוגג ור"ע לטעמי' אזיל דס"ל שם דאם ידע בלאו וכרת אעפ"י ששגג בקרבן לא הוי שגגה וע"ב צ"ל ששגג בכרת וא"כ הרי הוא מותר מן התורה ושפיר קאמר שניתכווין לאכול שומן ובזה יש ליישב קצת מה שדיקדק מהרש"א ז"ל מלשון הש"ס בנזיר מה מי שנתכווין וכו' ועלה בידו בשר חזיר וכו' דהא קרא מיירי באיסור כרת ונקט בשר חזיר דאין בו אלא לאו ולפמ"ש א"ש דנהי דספק כרת אסור מן

התורה מ"מ אין על הספק כרת אלא איסורי בעלמא כבשר חזיר. ונר' עוד דכוונת ר"ע לילמוד מזה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר היינו דקי"ל בפ' כלל גדול דאם נתכוון לחתוך את המחובר וחתך מחובר אחר אע"פ שלא נעשית מחשבתו שהמחשבה לא הי' על אותו דבר שעשה חייב ולמד ר"ע ענין גדול דאע"ג דעיקר מזיד האמור בתורה בכל עבירות שבתורה היינו שעשה עפ"י מחשבתו אבל על המחשבה לבד אין עונש כאמרם ז"ל דאין הקב"ה מעניש על הירהור עבירה וכן על אונס רחמנא פטרי' כיון דהוי מעשה בלא מחשבה וכבר כתבנו בפ' קמא דמה שאמר במחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה משום דבאמת הי' ראוי' להצטרף מחשבות עבירה שלא נעשית מחשבה עם מעשה בלא מחשבה להעשות גוף אחד שלם במחשבה ובמעשה וזה הוא החסד שהקב"ה עושה במחשבה טובה שמצרפה למעשה ונעשית קומה שלימה אבל בעבירה אין הקב"ה מצרף אבל אמרה חז"ל המחשבה שעושה פרי לעיל בדף מ' כמו שכתב שם שאם המחשבה גרמה את המעשה צריך כפרה ולמד זה ממי שניתכוין לאכול בשר שומן ועלה בידו בשר חזיר אעפ"י שלא ניתכוין באותו אכילה אפ"ה חייב דאע"ג דקי"ל דמתעסק דהיינו שלא ניתכוין לאכילה כלל או שניתכוין להגבי' את התלוש וחתך את המחובר פטור אפ"ה כשנתכוין לאכילת היתר מצטרף את המחשבה זו עם האכילה או המעשה שבא על ידה והיינו דיליף דהשתא איסור והיתר מצטרפין איסור ואיסור מיבעי' ואף דהחסד של השי"ת הוא שאינה חשובה להצטרף כמזיד גמור מ"מ עונש איכא וכבר כתבנו בפ' קמא דהיינו דאמר דוד המע"ה שגיאות מי יבין מנסתרות נקני שגיאות היינו מעשה השגגו' הבאי' לאד' בלא מתכוין שא"א להשמ' מהן ונסתרו' היינו מחשבות שהן נסתרות וכמ"ש חז"ל בפסוק הנסתרות לה' אלקינו היינו הנסתרות וכיון שהם רבי' וכמו שאחז"ל אין אדם ניצול מהירהור עבירה ע"כ ביקש שינקהו שלא יבוא לצירוף עם השגיאות הבאי' ע"י הירהורי' וכמ"ש חז"ל בפסוק ונשמרתם מכל דבר רע ע"כ ביקש דוד עליהם שינקי' משום דשכיחא טוב' והיינו דקאמר איסי בן יהודא ע"ז ידוו כל הדווי' משום דשכיחא טובא וה' הטוב יכפר בעד וק"ל:

ברש"י ד"ה ודר עם אמו ועם בתו וכו' דאהני אנשי כנסת הגדולה וכו'. כבר כ' בספ"י דכוונת רש"י ז"ל על אחותו דלא נרמז בקר' דכי יסיתך אלא האב עם בתו וכ"ש דלפמ"ש לעיל דברמז דכי יסיתך משמע איפכא דאח עם אחותו אסור להתייחד וע"כ צ"ל משום דאהני אנשי כנה"ג ונ' עוד דהא ייחוד דפנוי' דוד גזר עלייהו במעש' דאמנון ותמ' והתם אחותו הוי א"כ אפי' אי נימא דאחותו דמי לבתו ואמו כיון שניתגדלו ביחד מ"מ מסתמ' דור גזר עלייהו כיון שהמעש' שהי' באחותו הי' ודוחק לומר דכיון שלא היתי' באיסו' ערו'

עליו כיו' שהית' בת יפ"ת גרע טפי דאין זה סבר' כלל דמשו' זה לא מהני מה שניתגדלו ביחד ואדרבא כיון דחמור אסור' יש לאסור יותר כדמשמע בסוטה דף ז' מה נדה שהי' בכר' וכו' אלא ע"כ דאף דדוד גזר עלייהו מ"מ אהני אנשי כה"ג דלא תקיף יצרי'. אך היות' נר' בדברי רש"י ז"ל דפי' כן אהא דקא' ודר עם אמו דהיינו קירוב טפי מייחוד דמותר באמו בתו דוקא כמו שהתירו באמו ובתו שישן הוא בכסותו ואמו בכסות' אף שזה אסור מן התירה מקרא דלא תיקרבו לגלות ערוה לא מצינו היתר באמו או בתו כדאיתא בפ' קמא דשבת דף י"ג לכך פירש"י ז"ל דהקילו באלו משו' דאהני אנשי כה"ג דניקרינהו לעיני' ונר' עוד דמתורץ בזה מה שהקשו המפרשים אהא דרב אחא בר אבא וכו' לא סבר לה מר דמקדשי כיון דבל"ז היתה ערו' עליו משום בת בתו ואפ"ה מותר הקירוב מה יוסיף האיסור יותר משום דהי' נמי א"א וכן פ' הרמב"ם וש"ע דבתו שנתקדש' אסור הקירוב וע' בספ"י שנדחק לתת טע' לזה ולפמ"ש בפי' דברי רש"י זיל הוא נכון דכל הקירוב שהתירו באמו ובתו אף דלא חילקו התירה בלאו דלא תקריבו לגלות בין אמו ובתו לשאר עריות היינו דאנשי כה"ג נקרינהו לעינים וכיון דלא אהני אלא יצרי' דקרוב' דלא מגרי' בהו אבל ליצרי דא"א לא אהני מידי ואין חילוק אצלו בין אם הי' קרוב' או לא. ונר' עוד דטעמ' דר"מ דאס' אפי' בייחוד בתו לאו דס"ל דאפי' מן התורה אסור דהא בר מז דכי יסיתך מפורש דבן עם אמו מותר וה"ה האב עם בתו אלא דס"ל דדוד כשגזר על אחותו גזר על כל עריות אפילו על האב עם בתו:

ברש"י ד"ה זה וזה וכו'. בין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא וכו'. הנה בברכות דף כ"ד גבי ק"ש דאם הי' בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כונה א"ר חסדא בתינוקת בת ג' שנים ויום א' ובתינוק בן ט' שנים וכו' א"ד תינוקת בת י"א ותינוק בן י"ב אידי ואידי עד כדי שדי' נכונו ופירש"י שם בד"ה בת י"א ובן י"ב זמן שהן באת לכלל שערות עכ"ל נ' דפי' כן לפי הענין דהתם ליכא לפרושי דאידי ואידי קאי על תינוק' לבד ועל שני הלשונות דתינוקת בת שלש בוודאי לא שייך סימנים פחות מבן ט' ובשמעתין לא רצה לפרש דקאי ושערך צמח על תינוק דהכא הזמן הוא בן י"ג ויום אחד לא שייך בו כדי שיהיה דהיינו אף שאין בו אסור כיון שהיה ראוי להיות בו שתי שערות דהא קי"ל במס' נדה דאפי' אין בו שערות חיישי' שמא נשרו וע"כ פי' דקאי על תינוקת דבתינוקת שפיר שייך ואע"פ שיודע שאין בו סימן דשדים נכונים אפ"ה כיון שבא לכלל ראוי להיות שדים נכונו אסור. והנה לפי גי' רש"י משמע דק"ש חמירה מאיסור יחוד (וע' שם בברכו' בלשון הרא"ש שהביא דברי הרמב"ם ז"ל דבת י"א בעי' שיהיה בו סימני' ובת י"ב אע"פ שאין בה סימנים י"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל דלענין איסור יחוד וענין ק"ש שווין וכיון דהתם לענין

ק"ש אמרינן בת י"א והכא לענין יחוד אמרינן בת י"ב אע"כ דהתם מיירי בדאיכא שערות והכא מיירי בלא שערות ולכך גבי ק"ש כ' שני הדינין וגבי איסור יחוד סתם הדברים ולא הזכיר שנים כלל וסמוך אדהתם) אבל מדברי הרא"ש ז"ל בשמעתין ולשון הטור משמע דס"ל דאיסור יחוד חמו' טפי מאיסור ק"ש כמ"ש הפריש' באה"ע סי' כ"ב והיינו משום דגר' שם בברכות והוא דאיכא שדים נכונים כמפורש שם בלשון הרא"ש ז"ל והכא גרס כדי שיהיה כמפורש בדברי הרא"ש ז"ל בשמעתין ופי' זה וזה קרובין לשדים נכונו וכו' שהיא שנה הסמוכה לגדלות משמ' דאף שאין להם שדים נכונו וכו' ומה שכ' לפי גי' הספרים קשיא דלא מצינו בשום מקום בגבי תינוקת בת ט' שנים ולכאורה אינו מובן דהא מצינו גם בתינוקת שיעור השערות כשהיה בת ט' שנים דהא ברייתא דלעיל דף ט"ז ע"ב דאוקמינהו בנדה דף מ"ו בתינוקת וכן משמע מסוגי' דלעיל שם דמייתי לענין תינוקת: ונ' דס"ל דאין לפרש זה וזה הכל בתינוקת בתרי לישנא דלא מצינו סי' שדים נכונו לבת ט' וע"כ דקאי על תינוק ותינוקות לישנא בתרא ודלא כפירש"י וכבר כתבנו לפי הגי' בתינוק בן י"ג לא שייך לומר כדי שיהיה דהא בל"ז חיישי' שמא נשרו ולכך כ' שגי' משובש' בת י"ב וצ"ל כמו בברכות בת י"א וכיון דשם אמר והוא דאיכא והכא אמר כדי שיהיה ע"כ דאיסור יחוד דהוא דאורייתא מלא תקרבו לגלות ערוה חמירא טפי מק"ש ונפקא מינה אפי' היכא דליכא איסור יחוד כגון האב עם בנו והאם עם בתה ובזה מיושב תמיהת מגן אברהם סי' ע"ג על הרא"ש וטור ע"ש:

דף פב.

בגמרא מ"ט אילימא משום ינוקי וכו' אשה משום אבהתי דינוקי וכו' משמע מלשון הש"ס דבתחילה לא קשיא לי' מאשה משום דגבה איכא למימר משום ינוקי אלא כיון דבל"ז הוצרך לומר משום אמהתא מפרש נמי גבי אשה משום אבהתא ונ"מ בזה י"ל בפשיטות דאי הוי אמר כן גבי אשה הטעם משום ינוקי היתה מותרת ללמוד עם ילדות נקיבות והי' צריך לדחוק דהא דנקיט סתמא משום דסתם לימוד הוא בזכרים דהא נקיבות אינו חייבות ללמוד תורה ואמרו חז"ל ולא ילמד אדם את בתו תורה וכו' אבל כיון דמסיק משום טעמא דאבהתא איכא איסורא אפי' בנקיבות וכן כתב הב"ש בסימן כ"ב דאשה אסורה ללמוד אפי' עם נקיבות. אך יותר נראה דנ"מ דאי אמרי' גבי אשה טעמא משום ינוקא לא הוי אסורה אפי' בילדים זכרים אלו כשהם בני ט' שנים ויום אחד דפחות מבן ט' ליכא איסור יחוד וזה דוחק לפרש המתני' בהכי דוקא לכך קאמר לפי מאי דמסיק דברווק' הטעם משום אמהתא גם באשה אפי' בפחות מבן ט' אסור משום אבהתא ולפ"ז נראה דיש לפרש מ"ש הרמב"ם ז"ל וש"ע הטעם גבי מי שאין לו

אשה משום לא יתגר' וגבי לא תלמד כת' מפני אבותיהם שבאים בגלל בניהם ונמצאו מתיחדים עמה ולא כתב ברווק ג"כ הטעם משום יחוד אמהתא כמו גבי אשה משום דאמרינן לעיל דמותר להתייחד עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה והיינו מג' שנים ולמעלה כמ"ש הח"מ שם בס"ק ט"ו. ונראה דה"ה אם יש עמה תינוק זכר שהוא מבן ט' ולמעלה שזהו השיעור שיודע טעם ביאה אין בו איסור יחוד דהתינוק הוי שמירה א"כ י"ל דלא שייך איסור יחוד משום אמהתא שהרי התינוק כשהוא יותר מבן ט' משמר וכ"ל משום מתגרה בנשים ויבוא להתייחד עמה והיינו דמפרש הכא משום אמהתא אבל גבי אשה ממ"נ איכא איסורא דכשהוא מבן ט' ולמעלה שאסור משום יחוד התינוק עצמו כשאין אבותיהם עמהם ואם הוא פחות מבן ט' כיון שאינו יודע טעם ביאה ולא הוי שומר אסור משום אבהתא ושפיר כתב הטעם משום יחוד. ובזה מתורץ מה שדקדק הפרישה מ"ש הטור גבי מי שאין לו אשה שלא ילמד תינוקת וגבי אשה נקט לקטנים דמשמע קטנים ולא קטנות ולפמ"ש אתי שפיר דגבי מי שאין לו אשה דאיכא א סור בין בזכרים ובין בנקיבות משום גירוי נקיט לשון תינוקת שהוא כולל שם שניהם כמ"ש הפרישה שם אבל גבי אשה כיון דבאשה לא שייך גירוי כמ"ש הב"ח והב"ש אלא משום יחוד א"כ ליכא איסורא אלא בבנים ממ"נ כנ"ל אבל בבנות ליכא משום יחוד דאבהת' משום דהבת הוי שמירה כנ"ל דמסתמא הי' יותר מבת ג' שנותנין אות' ללמוד כדאיתא בי"ד סי' רמ"ה ולהכי נקיט הש"ס גם באשה טעמא דאבהתא ולפ"ז מותרת אשה ללמוד עם קטנות ועיין בסמוך ודו"ק:

בתוס' ד"ה לא יתייחד וכו' וקשה להר"ם דאמר לעיל אנשים מבפנים וכו'. וכתב הח"מ בסימן ה' דלדע' רש"י ז"ל צ"ל דמיירי התם באנשים שעסקיהם עם נשים ולכאורה ק' שם דהא משמע דמי שעסקו עם נשים חמיר טפי לענין יחוד מן פריצי' תדע דע"כ צ"ל כן לפמ"ש התו' דמיירי באשתו עמו ואפ"ה אסור בוני שעסקו עם נשים חמיר טפי מפרוצים אע"ג דפרוצים מותר כדאיתא להדיא בע"ז דף כ"ה אלמא במי שעסקו עם נשים חמיר טפי א"כ כיון דקיי"ל דפרוצים אפי' אשה אחת עם אנשים הרבה נמי אסור כ"ש דאסורה אשה אחת בין אנשים הרבה שעסקיהם עם נשים וא"כ למה באנשים מבחוץ מותר ולא חיישינן שמא תבוא אשה אחת בין אנשים וצ"ל בדוחק דכוונתו דמיירי שמקצת אנשים מהם עסקיהם עם הנשים ומקצת אין עסקיהם עם נשים א"כ בנשים בחוץ חיישינן שמא יצא אחד שעסקו עם הנשים ויתייחד עמהם אבל באנשים מבחוץ ליכא למיחוש שמא תצא אחת מן הנשים כיון דאיכא בחוץ אנשים שאין עסקיהם עם נשים הם שומרים אף לאותן אנשים שעסקיהם עם נשים אבל זה דוחק לאוקמי דמיירי דוקא שיש ביניהם

אנשים שעסקו עם נשים דא"כ הוי לי' לפרושי בהדיא דמיירי בהכי ויותר נר' דרש"י ז"ל לית ליה סברות התוס' וס"ל דמי שעסקו עם נשים קיל משא' פרוצים ולהכי לא פיר' באשתו עמו דס"ל דבאשתו עמו מות' אפי' בפרוצים כדאיתא שם בע"ז כ"ש דמותר במי שעסקו עם נשים וא"כ י"ל דס"ל לרש"י ז"ל דאע"ג בפרוצים אפי' אשם אחת אסור עם אנשים הרבה מ"מ במי שעסקיהן עם הנשים מותר. ולפ"ז נראה דאין צריך לדחוקי דמיירי במי שעסקו עם נשים אלא דמפרש הסוגיא כמו שכתב לעיל דכיון דחיישינן שיעבור אחד מהם על איסור יחוד כמ"ש הב"ש שם בסימן ה' בשם רי"ו דבכשרים לא חיישינן שיעבור אחד מהן על איסור יחוד ע"כ חיישינן שמא אחד מהן פרוץ שאין חושש על איסור יחוד א"כ כיון דס"ל לרש"י ז"ל במי שעסקו עם הנשים דקיל מפרוץ אפ"ה אסור להתיחד עם נשים הרבה כ"ש פרוץ אסור אפי' עם נשים הרבה ומ"ש רש"י ז"ל דמותר היינו משום דמתניתן דלעיל מיירי בכשרים כדאמר לעיל ודו"ק:

במתני' ר"מ אומר וכו' ויתפלל למי שהעושר וכו' הוא אשר הזהירה התורה ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה שלא יבטח האדם זרועו תאמצנו וידו תסמיכהו ברבות עבודת משאו ובחריצות פעולתו כי אין מעצר לה' להושיע ברב או במעט והוא מ"ש דהמע"ה בתחלת תהלים אשרי האיש וגו' וכל אשר יעשה יצליח ענינו לפי שאמר ובתורתו יהגה יומם ולילה והיינו שכל מחשבתו וחפצו יהיה בתורת ה' אפי' בעת מלאכתו ולא יחשוב כי אם לא ישים כל לבו על עסקיו ויתמיד בה כל היום יגיעהו מן ההפסד ע"ז אמר בכל אשר יעשה יצליח יבטח כי כל מה שהי' ראוי לו להרויח ברבות מעשיהו חפץ ה' יצליח בידו במעט אשר יעשה ויפרוץ לרוב בהצלחת ה' במעשיו ויש לפרש בזה מ"ש דהמע"ה לך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו שאם הוא ממעט בעשיית עסקיו ומיעוט עיונו בו בבטחונו בה' השי"ת עושה עמו חסד ומשלם לו כאלו עשה וז"ש שהע"ה בכל דרכיך וגו' דהיינו שיהי' כל מחשבתו לשי"ת ויבטח כי הוא יישר אורחותיו ויצלי' בידו וע"ז מרע"ה ויאכילך את המן למען הודיעך כי לא על הלחם וגו' ענינו כי אף שלאחר חטא אדם הראשון נגזר עליו בזעת אפיך תאכל לחם שאין השפע יורד מן השמים כ"א בעשיית האדם מ"מ עיקר הוא הברכה העליונה כדכתי' ובירך ה' אלקיך בכל אשר תעשה ענינו שלא יבטח העוש' והעוני הוא מחמת האומנות כי אין בזה הפרש אלא העיקר הוא הברכה בכל אשר תעשה בכל אופני העשיית וז"ש כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם כפי ברכת ה' הצלחתו וק"ל:

שם ר' שמעון ב"א אומר ראית מימיך וכו' יש להבין ענינו כי ידוע שבחינות הבריאה הי' ארבע' זה למעלה מזה והם דומם צומח חי מדבר וכל א' מצפה לעלות למעלה והארץ

מתאו' להוציא פרי' שעי"ז הי' מתעלה מבחינות דומם לבחינות צומח וכן הצומח מתאוה לבחינת חי ולכן הבהמות וחיות מתפרנסים שלא בצער מן הצומח כי הצומח מתאוה להן שעי"ז נכנס החיות שבצומח לבחינ' החי האוכל אותו ומתגדל ממנו וכ"ש שראוי שכל בחינות החיות ועופות יצפו שיאכל' האדם כדי להעלות' מבחינ' חי לבחינת מדבר שכיון שהאדם אוכל אותם נכללו בו ובהעלות האדם בנשמתו שהיא חלק אלקי ממעל ודביקתו בשרשה כדכתיב ואתם הדבקים בה' וגו' הוא מעל' עמו אמנם הטעם שאין הדבר כן שהחי בורח מן האדם ואינו מתאוה לו שיאכלנו כי בהיות האדם אוכל בכוונה הראוי אז הוא תקון גדול להמאכל עצמו שמתעלה לשורש נשמתו העליונה כמ"ש בפ' ונתן לי לחם לאכול שהלחם יתאוה שיאכל אותו וכן הבגד ללובשו כי עי"ז הוא מתעלה והוא תכלית בריאתו ונאמר עליו זה השולחן אשר לפני הי' אבל אם אינו מכוון באכילתו אלא לתאות הגשמיות כמו שנאמר ואכל ושבע ודשן ופנה וגו' שע"י שאוכל לתאות יצרו רם לבבו והוא כמו שעע"ז כמו שאמרו כל המתגאה וכו' ולכך הזהיר הכתוב לאחר שאמר ואכלת ושבעת השמרו לכם פן יפתה וגו'. ובבחינ' זו אינו מעלה את האוכל אלא ממיתו ועל זה אמרו כל שולחנם מלא וגו' וכאלו אכלו זבחי מתים והייבו דכתיב צדיק אוכל לשובע נפשו שמעלה את המאכל בבחינ' נפשו אבל בטן רשעים מחסריהו והורדהו ממעלתו ראשונה. וכיון שאין החי בטוח שיתעלה ע"י האוכלי' וקרוב הדבר שימיתו ע"כ הוא בורח ממנו משא"כ בדומ' וצומח ששהם בטוחי' שיתעל' הדומם בצומ' וצומ' בחי ולא יקלקל אותו. והיינו דאמר רב"א כיון שחי' ועוף מתפרנסי' שלא בצע' אע"פ שאין עליותם עלי' גמורה שלא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש קוני נמצא אני מעליהו לשרשו העליון והי' ראוי להתאוות אלי יותר אלא כיון שהרעותי מעשי וקפחתי שהוא לשון כרית' ולשון כליון שמקלקל אותו הוא בורח והור' בזה שאם האד' מכווין באכילתו לה עלותו לשרשו ימצאהו כמ"ש הכתוב ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך שירדפו אחריו כדי לתקנם וק"ל:

שם רבי נהוראי אומר מניח אני וכו'. נראה דאין זה סות' למ"ש חז"ל כל תורה שאין עמה עלאכה כי באמת אחז"ל לא ניתנה תור' אלא לאוכלי מן והם ת"ח שתורתן אומנתן ואדיר כל חפצם בתורת ה' ולא יליזו מנגד עיניהם יום וליל' בסוד ה' עלי אהלים הם הזוכים לכתר של תורה וכמ"ש בפסוק הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרבץ בצהרים שאם לבו טריד לפרנס ולרעות את ביתו איך יכול ללמוד בזהר אור התור' ולשון תרביץ הוא להרביץ תורה בישראל וכן פירשו בלשון רובץ בין המשפתיים וכן קראו חז"ל בבה"מ תרביצא וצהרים הוא זוהר אור היום וכמ"ש חז"ל צריכא שמעתתא צלותא

כיומא דאסתנ' אמנ' אין כל הכחות שוות כי הדב' בדור אם לבו נכון בטוח בה' באמונה שלימה כי אין מחסור ליראיו ע"ז נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והי' ה' מבטחו כיון שלבו בטוח בה' בוודאי יהי' ה' מבטחו ואמר עוד צדיק באמונתו יחיה ויזמין לו ה' פרנסה כאוכלי מן כענין יששכר וזבולן וכיוצא בהם אך מי שאין מבטחם חזקה ולבם מסתפק איפה הם רועים ואמת אין להם לסמוך על הנס ויעשו תורתם קבע ומלאכתם עראי ויהי' ברכת ה' במעשם כדברי ר"מ לעיל וע"ז אמרו הרבה עשו כרשב"י ולא הועילו כי לא הי' בטחונם חזק אלא שרצו לעשות כרשב"י לכך לא הועילו וכענין אחז"ל ברפ"ב דביצה לוו עלי והאמינו בי ואני פורע ירצה במ"ש והאמינו בי כי כפי ערך חוזק האמונה כן יהיה מבטחו ובחדושי תורה הארכנו בזה וק"ל:

שם מצינו שעשה אברהם אבינו וכו'. ובחידושי תורה כתבנו דמה שלא קיים מצות מילה עד שלא נצטווה היינו מפני דאי' במתני' בפ' החובל החובל בעצמו אעפ"י שאינו רשאי פטור והוא נצטווה אף לבני נח כדכתיב אך את דמכ' לנפשותיכם כפירש"י שם וא"כ לא הי' יכול לעבור על מצות חובל שנצטווה בשביל מצוה שלא נצטוה ומה ששמר את השבת אעפ"י שבני נח נצטוו על יום ולילה לא ישבותו כבר תירצנו לעיל בדף ל"ז ע"ב בתוס' ד"ה ממחרת הפסח ע"ש לכאורה קשה דאיך לקח את הגר והיא מצרית ראשונה דקי"ל כרבנן דר"ש דמצרי אפי' מצריות אסורה מיהו למאי דקי"ל דקהל גלים לא איקרי קהל י"ל דהיה לאברהם אבינו דין גר אלא דאכתי קשה לר' יהודא דס"ל ביבמות דף ע"ח מצרי אפי' מצריות וקהל גרים איקרי קהל: מיהו לפמ"ש הרמב"ם דאין איסור במצרי אלא ע"י קדושין י"ל דס"ל כמ"ד דפלגשים בלא קידושין: והארכנו בזה בחידושי תורה יזכני ה' להוציאו לאורה ורוח קדשו עלינו יערה וישים בלבנו אהבתו ויראתו הטהורה. אמן:

רוני השטה התנופפי ברוב הדרך. צהלי ושאי תהלה לאל אדיר אדירך. אשר מלא אותך חכמה ובדעת מלאו חדרך.

ארבעה פרקים במחזה מול מחזה ערך סדרך. יפוצו מעינות חכמה להשקות צאן עדרך. תאיר עיניהם תכין להם הדרך. הוחילי לאל יכוננן עופל מגדל עדרך. ישכלל היכלך ויגדור גדרך. כירייעות שלמה ישים אהלי קדרך. אז תתענג על

ה' ועל במתי ארץ תדרך אז יעלו על מזבחך שלמי נדרך. יעירו ישיניך. ויציצו נעדרך. והשתחוו לה' בהר הקודש כל

קומה וכל ברך. יהי שם ה' מבורך. קדוש ישראל כי פארך: